F. LUCII FERRARIS

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI
ORDINIS MINORUM REGULARIS OBSERVANTIAE SANCTI FRANCISCI

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA POLEMICA RUBRICISTICA HISTORICA

EDITIO NOVISSIMA MENDIS EXPURGATA

ET NOVIS ADDITAMENTIS LOCUPLETATA

TOMUS QUARTUS

G-J

#40374
250.3
F375
Property of
CBF
Please return to
Graduate Theological
Union Library

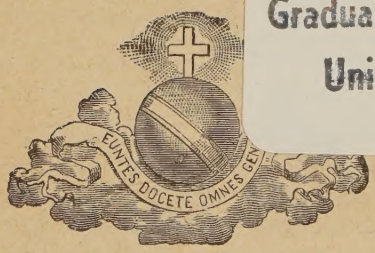

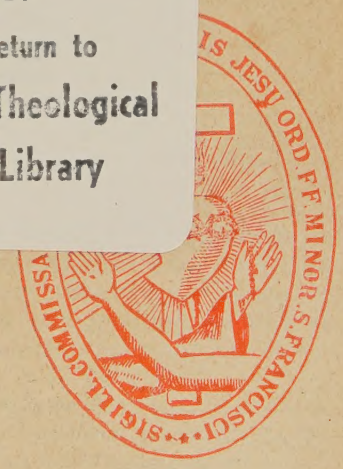

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA POLYGLOTTA
S. C. DE PROPAGANDA FIDE
MDCCCLXXXVIII.

Ref
BX
1936
F45
1885
v.4

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS

G

GABELLA, GABELLARIUS

Summarium.

1. Gabella unde dicta? - 2. Gabella, Dacia, Talea, Passagium, Pontivegium, Guidagium, et huiusmodi sunt species certi tributi, et exactionis, et praecipuorum horum tributorum, et exactionum nomina, et significata hic recensentur. - 3. Appellantur istae exactiones, seu contributiones, aliquando tributum, et quare? - 4. Tributum stricte sumptum quid sit? - 5. Tributum dividitur in ordinarium et extraordinarium, et quid sit utrumque? – 6. Tributum adhuc dividitur in tributum, quod imponitur personis, et in tributum, quod imponitur rebus. - 7. Aliquando *Vectigal*, et quid sit? - 8. Aliquando *Portorum*, et *Portorium*, et quid sit? - 9. Aliquando *Guidagium*, seu *Pedagium*, et quid sit? - 10. Aliquando *Census*, et quare? - 11. Aliquando *Collectae*, et quare?-12. Aliquando *Praestantiae*, et quare?-13. Aliquando *Stipendium*, et quare? - 14. Aliquando *Gabella* et quid sit? - 15. Dicta nomina licet ad diversa tributa significanda imposita sunt, usu tamen confunduntur, et hic nomine *Gabellae* intelligimus quodcumque tributum seu quascumque exactiones, quocunque nomine appellentur. - 16. Ad iustitiam Gabellarum tres potissimum conditiones requiruntur. - 17. Assignatur prima Conditio. - 18. Assignatur secunda Conditio. - 19. Si causa sit perpetua, perpetua etiam potest imponi Gabella; si vero causa sit solum temporalis, et transitoria, ea cessante, debet etiam cessare Gabella.- 20. Assignatur tertia conditio. - 21. Imponentes Gabellas novas sine dictis conditionibus praeter restituendi obligationem, incurrunt excommunicationem. - 22. Assignantur plures casus, in quibus Principes non solum gravissime peccant, sed etiam ipso facto Excommunicationi subiacent, et ad restitutionem tenentur. - 23. Defraudantes Gabellas peccant pro materiae quantitate graviter, vel leviter, et ad restitutionem tenentur. - 24. Subditi, et quicumque alii negotiatores secundum graves doctores obligantur in conscientia solvere Gabellas antequam petantur ab Exactoribus. - 25. Affertur ratio pro nostra conclusione. - 26. Non solum subditi, sed etiam exteri tenentur ad solvendas iustas Gabellas.- 27. Emens ab eo, a quo scit defraudari Gabellas certo iustas, si vere cooperatur defraudationi, tenetur ipse Gabellam solvere pro Venditore, secus si non cooperetur. - 28. Quando certe, aut satis probabiliter constat Gabellas in toto, vel ex parte iniuste esse impositas, tunc potest quis eas, vel ex toto, vel ex parte subterfugere, et defraudare. Imo potest insuper ut occulta compensatione, casu, quo in foro externo cogeretur ad solvendum. - 29. Quando est dubium de iustitia Gabellarum, sive dubium sit negativum, sive positivum, non datur in conscientia obligatio eas solvendi. - 30. Affertur, et solvitur instantia. - 31. Affertur consilium gravium doctorum pro praxi Confessariorum. - 32. Gabella antiquitus solvebatur ob translationem cadaveris de uno loco ad alterum, et id duravit apud Romanos usque ad tempus Imperatorum Valentiniani, Theodosii, et Arcadii. - 33. Praedicti Imperatores Gabellam abstulerunt. Unde nunc de iure communi, quando corpora transferuntur de uno ad alterum locum, ut ibi tumulentur, in transitu per Oppida, vel Parochias, seu in pontibus Vectigal, seu Portorum, seu quamcumque aliam Gabellam nullimode exigere licet. - 34. Idem dicendum de Parochis praetendentibus aliquam portionem, seu stipendium percipere in translatione cadaveris per ipsorum Parochias. - 35. Gabellarii, seu Dohanerii, exigentes Gabellam in excessu, tenentur ad restitutionem, et possunt puniri. - 36. Neque consuetudo praeterita excusat. - 37. Reliqua usque ad n. 61 satis summarie referuntur in Decretis adductis. - 62-65. De Gabella sine Beneplacito Apostolico imposita venditoribus laicis super rebus ad victum necessariis.

1 Gabella descendit a *Gabbia* voce syriaca significante Publicanos, qui conducebant vectigalia exigenda, et Ministros eorum; apud Romanos quidem functionem honestissimam, quae nonnisi equestri Ordini conferri soleret; apud Iudaeos autem et Graecos infensissimam et plane invidiosam, ut eorum libertati contrariam; Spondan. ann. 31, n. 26; Nicol. in Flosculis,
2 verb. *Gabella*, num. 1. Gabella, Dacia, Talia, Passagium, Pontivegium, Guidagium, et similes voces, quae apud Italos sunt species certi tributi et exactionis, nemo ignorat esse ab interpretibus e trivio sermonis italici collectas; Lexicon Calvini, verb. *Gabella*. Unde quia multi sunt modi exigendi tributa, et haec variantur ex personis a quibus exiguntur, ex rebus, de quibus solvuntur, ex titulis, propter quos petuntur, ex tempore, ex loco, ex quantitate et aliis pluribus circumstantiis; ideo innumera videntur esse genera tributorum veterum et novorum, quorum praecipuorum nomina et significata ad uberiorem notitiam hic recensentur.

Appellantur igitur istae exactiones seu contri- 3
butiones aliquando *Tributum*, sic dictum a contributione, vel ex eo quod militibus tribuatur; Ulpian. de Verbor. significat. lib. 77 in fine, et Festus lib. 17; Lexicon Calvin. verb. *Tributum*. Unde tributa, postquam Augustus cum populo provincias partitus est, appellari coepta sunt, quae bello victae Provinciae populo quotannis pendebant; Lexicon Calvin. loc. cit. Tributum stricte sumptum est pensio, quae 4
subditis imponitur Principi solvenda ad hoc,

ut statum suum tueri, et communibus utilitatibus ac necessitatibus congrue prospicere possit; Est in re communis. Dividitur in ordinarium et extraordinarium. Ordinarium est, quod singulis annis ad dictum finem ex lege nova vel antiqua in certa quantitate solvitur. Extraordinarium est, quod non in singulis annis, nec aliis certis ac determinatis temporibus, sed ingruentibus extraordinariis necessitatibus, ex mandato Principis iuxta determinationem eiusdem a subditis solvi debet; prout plerumque fit tempore belli. Huiusmodi extraordinaria tributa alias vocantur Exactiones, Talia seu Taleae, ita ut horum omnium nomine aliud non significetur, quam extraordinaria pensio, seu Tributum; ut Alciat. super verb. *Extraordinarium* in l. *Placet* de Sacrosanct. Ecclesiis; Calvin. in Lexico Iurid. verb. *Talea*, ubi etiam dicit, quod Talea pro exactione est barbarum prorsus vocabulum, natum e schola imperitorum Latinitatis, cui multa id genus similia debemus. Tributum adhuc subdividitur in duo membra. Unum est, quod singulis personis seu capitibus nulla habita ratione facultatum ponitur, et *capitatio* vocatur, cuius impositio modica solet esse, cum a singulis etiam minimae fortunae famulis et famulabus praestetur. Alterum vero, quod secundum aestimationem bonorum, quae quivis possidet, taxatur et imponitur; leg. 3 ff. de Censibus, leg. 42 ff. de Pact., leg. 32 in fine de Usufructu.

Aliquando *Vectigal*, quod est id, quod rebus Civitatis invectis vel evectis publico solvitur; Alciat. in commentar. ad leg. *Inter publica*, ff. de Verb. signific.; Calvin. in cit. Lexico, verb. *Vectigal*. Vectigalium ius proprie dicitur redditus, qui Principi vel Reipublicae pro evectione vel invectione mercium in compensationem salvi conductus, ac reparationem viarum ac pontium in certo loco penditur; ita cum aliis Calvin. loc. cit. Aliquando *Portorium*, et hoc Vectigal est, non tantum quod in portu, sed et quod in transitu pontis pro exportandis mercibus solvitur; l. 203, ubi vide Gaeddeum, ff. de Verb. signific., l. 3 Cod. de Vectigal., l. 60, § 1, ff. locat.; unde publicani, qui hoc Vectigal redemerunt, Portitores dicuntur; *Portorium* rerum venalium dixit Cic. in Pison., et cum aliis Calvin. in cit. Lexico, verb. *Portorium*. Aliquando Guidagium, et est illud, quod transeuntes dant pro salariandis illis hominibus, qui secure deducunt per loca, vel alias loci securitatem praestant; Glossa in cap. *Quamquam*, in princ., de censib. in 6, quod idem stricte loquendo significat *Pedagium; Guidagia* enim sunt quasi *Pedagia;* Io. Andr. in cit. cap. *Quamquam* de censibus in 6; Calvin. *Super quibusdam* 26 de Verb. signific.; Ioan. Andr. in cit. Lexico, verb. *Guidagia;* Schardius verb. *Pedagium*. Unde capiens *Pedagium*, seu *Guidagium* debet dare salvum conductum, et territorium eius tenere securum, adeo ut teneatur ad resarciendum damnum, si transeuntes a raptoribus, vel aliis vias infestantibus, damnum patiantur; Calvin. in cit. Lexico, verb. *Pedagia*, cum Archidiacono et Baldo ibi cit.; Schardius verb. *Pedagium;* Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 39, num. 39, et alii. Guidagium, seu Pedagium, est quod datur alicui pro securo conducto transeundi per terram alicuius; c. *De raptoribus* 36, part. 3; Calvin. loc. cit., verb. *Guidagium*. Aliquando *Census*, quia censebantur singulorum facultates ad eius solutionem; Card. de Lugo de Iust. et Iur. disp. 36, num. 2. Aliquando *Collectae*, quia colliguntur a singulis, seu *Praestantiae*, quia praestantur; Lugo loc. cit. Aliquando *Stipendium*, quia per stipes colligitur; Lugo loc. cit. Aliquando *Gabella*, et est illud tributum, quod in Civitatibus et Pagis pro certis rebus, vino, cerevisia, frumento, carnibus vel aliis mercibus solvitur; Calvin. in citat. Lexico Iuridic., verb. *Gabellae*. Dicta tamen nomina, licet ad diversa tributa significanda imposita sint, usu tamen confunduntur, et uno nomine caetera Tributa seu Gabellas, Gabellarum Communitatis nominibus significare solemus. Unde hic pro nomine *Gabellae* intelligimus quodcumque Tributum, seu quascumque Exactiones quocumque nomine appellentur.

Ad iustitiam Gabellarum, Tributorum et huiusmodi, tres potissimum conditiones requiruntur; Communis. Prima est, ut legitima auctoritate imposita sint; unde Gabellas, Tributa et huiusmodi imponere et exigere possunt soli Principes supremi in terris suis alium Superiorem non agnoscentes, aut ii, qui a supremis Principibus privilegio aut legitima consuetudine iam praescriptam facultatem has Gabellas, Tributa et huiusmodi imponendi, consecuti sunt; Communis ac certa, argum. cap. *Innovamus* 10 de Censibus, et c. *Super quibusdam* 25 de verb. signific. Secunda est iusta causa, videlicet Principis decens sustentatio considerato eiusdem statu, dignitate et meritis in Rempublicam; necessitas, seu magna utilitas communis Reipublicae; expunctio debitorum pro communi necessitate, seu utilitate Reipublicae contractorum, et huiusmodi; Communis. Si causa necessitatis vel utilitatis sit perpetua, v. g. conservatio murorum, pontium, custodia civitatis et huiusmodi, perpetua etiam potest imponi Gabella, Tributum et huiusmodi. Si vero causa sit solum temporalis et transitoria, ut defensio contra hostem tempore belli, reparatio destructorum per hostes et huiusmodi, tunc ea causa cessante, debet cessare etiam Gabella, Triubtum et huiusmodi; Communis ac certa. Tertia conditio est modus debitus imponendi Gabellas et Tributa, ut videlicet exactio seu contributio non sit nimia, sed

moderata, et iuxta mensuram causae vel necessitatis, ob quam contribui debet, et secundum proportionem facultatum singulorum, ut non alii plus, alii minus graventur, quam iustum sit; Communis.

21 Imponentes Gabellas novas, nova Pedagia et huiusmodi sine dictis conditionibus, praeter restituendi obligationem incurrunt Excommunicationem Bullae Coenae, ut expressis verbis habetur in § 5 eiusdem Bullae, ibi: *Item excommunicamus et anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia seu Gabellas, praeterquam in casibus sibi a Iure, seu speciali Sedis Apostolicae licentia permissis imponunt.*

22 Unde hic iuvat adducere ad litteram, quae habet Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 39, num. 42, ibi: Colliges, principes non tantum gravissime peccare, sed etiam ipso facto Excommunicationi subiacere, ac insuper ad restitutionem teneri: I. Quoties sine iusta causa publica nova Tributa, Vectigalia, Gabellas vel alias Exactiones, qualitercumque eas baptizent, imponunt subditis. II. Si plus exigunt, quam causa ipsa requirit. III. Si causa iusta cessante continuant, nisi nova emergat. IV. Si antiqua Tributa aut Vectigalia augent, absque iusta causa. V. Si antiqua et extraordinaria Tributa aut Vectigalia per se iam essent sufficientia ad causam vel necessitatem praesentem tollendam, peccant etiam. VI. Si nimiis et excessivis luxu, pompa, lusu, conviviis, donationibus, recreationibus, aedificiis, etc. omnino exhauriant aeraria, vel etiam debitis Cameram gravent, ut quavis urgente necessitate cogantur statim indicere nova Tributa, Vectigalia, Gabellas, et id genus Exactionum, cum alias antiqua Tributa et Aerarium ad tollendas similes necessitates, vel omnino sufficientia fuissent, vel certe cum magno sublevamine pauperum multum contribuere potuissent. Et in hoc habent, quod multum attendant consiliarii et confessarii principum, ne alias vel muti canes, vel adulantes politici, vel displicere timentes, et se et principes in aeternum perdant, simulque miseros subditos plurimis, iisque gravibus oneribus et exactionibus emungant. Certo severe scribunt de hac materia cuncti doctores; hactenus Reiffenstuel.

23 Defraudantes Gabellas, Tributa, Vectigalia et alia huiusmodi peccant pro materiae quantitate graviter vel leviter, et ad restitutionem tenentur; est communior, et re ipsa vera sententia DD. et signanter hanc tenent Lugo disp. 35, sect. 4; Lessius lib. 2, c. 33, dub. 2, num. 8; Molina disp. 674; Layman lib. 3, tract. 3, part. 1, cap. 3, num. 5; Covarruv. in c. *Peccatum* de Regul. Iuris in 6, part. 2, § 5, num. 1 et 5; Diana part. 1, tract. de Legibus, resol. 19; Navarr. in Manual. c. 17. La Croix lib. 3, part. 2, num. 269; Sanchez l. 2 consil., cap. 4, dub. 1, num. 8; Sporer tr. 5 in decal., cap. 5, num. 150; Gabriel, Silvest., Caietan., Medina, Sotus, Sayrus, Corduba, Turrianus, Vega aliisque congestis, Suarez l. 5 de Legibus, cap. 18; Vasquez de Restit. cap. 6, § 2, dub. 2; Alphonsus de Castro l. 1 de Lege poenali, cap. 9 et 11, ubi dicit, conclusionem adeo esse certam, ut contraria doctrina sit error; Reiffenstuel loc. cit., n. 45, ubi dicit, esse communissimam aliorum contra 24
Angelum, Henricum, Durandum, aliosque satis graves doctores dicentes, subditos non obligari in foro conscientiae solvere eiusmodi Gabellas et Tributa, antequam petantur ab exactoribus, quia ut volunt ipsi, lex poenalis non obligat in conscientia nisi ad poenam post iudicis condemnationem; lex autem Gabellarum, Vectigalium et huiusmodi solvendarum poenalis est, quia magistratus intentio esse videtur, ut subditi, vel negotiatores, aut Gabellas et Vectigalia solvant, aut si non solvisse deprehendantur, poenam solvant, quae communiter debet esse poena commissi, vel caducitatis seu confiscationis mercis. Nec per hoc derogatur bono communi, nam unus defraudans deprehensus abunde solvet pro viginti occulte elapsis, et hanc sententiam tenent etiam Tabiena verb. *Pedagium*, concl. 3; Beia part. 2, cas. 12, et in eamdem inclinant Sotus lib. 3, qu. 6, art. 7 in fin.; Toletus lib. 5, c. 65, et probabilem censet Lessius lib. 2, cap. 33, n. 55; Bonac. de Restit. disp. 2, quaest. 9, punct. 1, num. 3, et alii.

Ratio autem nostrae conclusionis est, quia 25
iustitia commutativa obligat semper in conscientia etiam antequam petatur debitum; iustae autem Gabellae, iusta Tributa et Vectigalia sunt debita Principi ex iustitia commutativa, tamquam iure naturae debitum stipendium ad suum statum et bonum publicum sustinendum, iustitia enim commutativa postulat, principi publica onera compensari ab iis quorum gratia sustinet ea, quia *dignus est operarius mercede sua*. Tum quia lex vel mandatum superioris iustum obligat in conscientia iuxta certissimam apud Covarruv. in c. *Peccatum* de Regul. Iuris in 6, part. 2, § 5, n. 1, iuxta illud Pauli ad Roman. 13, ibi: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo, quae autem sunt a Deo, ordinata sunt, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt.* Adeoque iustae Gabellae, et iusta tributa, Vectigalia et huiusmodi praecepta a iusta lege principis sunt in conscientia solvenda; tum etiam quia obligatio solvendi gabellas iustas, iusta Tributa, Vectigalia et huiusmodi est de iure divino, adeoque obligat in conscientia; ad Romanos enim cap. 13 dicitur expresse: *Ideo enim, et tributa praestatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui*

Vectigal, Vectigal; et Matth. 21, Christus ipse, quaestione facta de hac materia, ostenso sibi Numismate census dixit: *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo.* Imo non tantum verbo, sed et exemplo, docuit, iustas Gabellas, et iusta Tributa, Vectigalia et huiusmodi esse solvenda, dum Matth. 17 pro se et Petro tributum solvit.

26 Non solum subditi, sed etiam exteri tenentur ad solvendas iustas Gabellas, Vectigalia, Pedagia, Guidagia, quia quoad usum Pontium, Fontium, viarum et huiusmodi, Gabella etiam exteris ideo imposita iustificatur, cum ad illorum etiam utilitatem cedat. Sic recte Medina, Suarez, Vasquez, Azorius, Filiucius, aliique cum Sanchez, d. 45, num. 9; Bonacina loc. cit., num. 4; La Croix lib. 3, part. 2, n. 275.

27 Emens ab eo, a quo scit defraudari Gabellas certe iustas, si vere cooperetur defraudationi, tenetur ipse Gabellam solvere pro venditore, quia Gabella est onus reale, quod cum merce transit ad ementem, et ipse, ratione suae verae cooperationis, esset causa damni, adeoque tenebitur resarcire in defectu Venditoris; Communis. Si vero non cooperetur, sed tantum permittat, Molina, Lessius, Bonacina, Dicastil. dub. 9; Sanchez dub. 12; Sporer loc. cit., num. 151 et alii, dicunt non teneri, quia Gabella non est stricte onus regale gravans mercem, sed merx tantum est veluti hypotheca obligata pro Gabella, si fiat excussio, et intentetur actio.

28 Quando certo, aut satis probabiliter constat, Gabellas, Tributa et huiusmodi ex toto, vel ex parte iniuste esse imposita, tunc potest quis ea, vel ex toto, vel ex parte subterfugere et defraudare. Imo potest insuper occulta compensatione uti, casu, quo in foro externo, uti ordinarie fit, ad solvendum cogeretur; sic Layman lib. 3, tract. 3, part. 1, cap. 3, num. 5; Molina disp. 674; Silvester verb. *Gabella* 3, qu. 3, art. 14; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 39, n. 43, et post alios Sporer, loc. cit., n. 152, dicens ita pro certo tenere omnes. Et ratio est, quia unicuique iure naturae concessum est damnum suum iniustum impedire vel resarcire, quatenus licite fieri potest, in eo autem casu exactiones Gabellarum iniustarum, seu quorumcumque iniustorum Tributorum subditi patiuntur damnum iniustum, quod alia ratione impedire non possunt, nisi subterfugiendo solutionem, vel si iam solvere coacti sint, occulte compensando, dummodo serventur conditiones iustae compensationis, ut patet

29 ex dictis verb. *Compensatio,* adeoque, etc. Quando est dubium de iustitia Gabellarum, Tributorum et huiusmodi, sive dubium sit negativum, dum scilicet dubitatur de tali iustitia, absque eo, quod sit aliqua ratio probabilis pro aut contra, sive dubium sit positivum, dum scilicet dubitatur de tali iustitia, ex eo quod pro utraque parte sint rationes probabiles, non datur in conscientia obligatio ea solvendi. Ita communior et verior, ac in praxi tuta sententia, quam tenet Lugo de Iust. et Iure disp. 36, sect. 6; Sanchez lib. 2 consil., cap. 4, dub. 6; Molina disp. 674, n. 6 et 9; Azorius part. 3, cap. 22, quaest. 7; Diana part. 7, tract. 17, resol. 59; Sporer loc. cit., num. 154; Reiffenstuel loc. cit., num. 44; Cajet., Silvester, Medina, Armilla, Gabriel, Corduba, et communis fere omnium, teste Card. de Lugo loc. cit., arg. cap. *Pervenit* 5 de Censibus, et cap. *Quamquam* 4 eodem in 6, et ratio est quia in dubio debiti melior est conditio possidentis, arg. cap. *In pari* 65 de Reg. iuris in 6, et ei, qui petit, incumbit probatio debiti. In proposito autem subditus possidet adhuc bona fide res suas, et princeps petit Gabellas, tributa et huiusmodi, ut sibi debita, adeoque, donec a principe probetur iustitia Gabellarum, Tributorum et huiusmodi, subditus non tenetur solvere.

Nec valet obiicere quod in dubio iustitiae 30
legis et praecepti praesumendum est pro iustitia, et parendum Legislatori iuxta communem. Non valet inquam, quia verum quidem est, quod in dubio iustitiae legis et praecepti praesumendum est pro iustitia, et parendum Legislatori, quando non agitur de ipso Legislatoris interesse proprio, qui tunc praesumi potest partialis, aut quando non agitur de interesse ipsius subditi seu inferioris, cuius, rem suam possidentis meliori et potiori conditioni praeiudicari non debet. Et in nostro casu praesumptio non stat pro ipso Legislatore, cum, ut patet, agatur de ipsius interesse, et etiam de interesse subditi meliori et potiori conditione adhuc bona fide res suas possidentis. Tum quia novae Gabellae, Tributa, Pedagia et huiusmodi damnantur et reiiciuntur tum in Iure civili, leg. *Non solent* Cod. Vectigalia nova; tum in Iure Canonico, cap. *Quamquam* 4 de Censibus in 6, ibi: *Quamquam Pedagium, Exactiones, tam Iure Canonico, quam Civili regulariter merito sint damnatae;* adeoque solvendae non sunt, quando de eorum iustitia aperte non constat; argum. cap. *Pervenit* 5 de Censibus, eo quod contra ipsas Gabellas, Tributa et huiusmodi militet utrumque ius tam Civile quam Canonicum per textus mox citatos [1]. Hinc pro praxi Confessariorum placet 31

[1] Videat hic prudens lector, num Censores ferre aequo animo possint doctrinam numeris 28, 29 et 30 expositam? Fac enim in dubio de iustitia tributorum licere, aut dolo solutionem declinare, aut quidquid solutum sit occulte compensare, ubi tunc principes securi esse poterunt de suis ex solutione tributorum proventibus? Cum enim plerumque iustae causae, quae principem ad tributa exigenda movent, occultae sint, atque

referre consilium Molina tom. 2 de Iustitia, disp. 673, num. 9, valde laudatum a Card. de Luca citat. disp. 36, sect. 4, num. 43, a Sporer loc. cit., n. 156, a La Croix loc. cit., num. 282, et ab aliis, et est quod quando evidenter, vel satis probabiliter non constat de iustitia Gabellae, Tributi et huiusmodi, monendi sunt poenitentes, ut solvant, et non defraudent, ne nimis laxentur habenae in praeiudicium Reipublicae, et in spretum legum et praeceptorum Supremorum Principum. Post factum autem, et post iam defraudatas Gabellas et huiusmodi in ipso dubio et incertitudine iustitiae ipsarum non sunt cogendi poenitentes ad restitutionem, ne nimis graventur et illaqueentur animae, cum ex mille in similibus casibus vix unus restitutionem faciat. Unde ut refert Card. de Lugo loc. cit., et ex ipso Rosignolus de Restitutione 1, praenot. 11 sub num. 14, potentissimus Hispaniarum rex Philippus II ministris conquerentibus contra fraudantes Gabellas, Vectigalia et huiusmodi, sic respondit: *Sinite eos, furantur enim de suo.*

32 Gabella, Vectigal seu Portagium, quamvis antiquitus solveretur ob translationem cadaveris de uno loco ad alterum, iuxta l. *Funeris* 37 ff. de Relig. et sumpt. fun., ibi: *Vectigalia*, idque duraverit apud Romanos usque ad tempus Imperatorum Valentiniani Theodosii et Arcadii, quapropter bene carpit Romanos Xiphilinus in Nerone, ibi: *Scitis quantum pendamus pro mortuis? Romanis solis etiam mortui vivunt, ut aliquid ex his accipiant, neque enim mori licet apud eos, sine tributo et multa;* Besoldus de Aerario publico cap. 4, § 17; Pancirol. in Thesauro lib. 3, c. 31; Cuiacius observ. lib. 5, cap. ult., et lib. 11 observ., c. 21, Petrus Gregorius de Republica lib. 3, cap. 6,
33 a num. 21. Praedicti tamen Imperatores lege lata haec Vectigalia abstulerunt, liberumque reliquerunt corpora de uno ad alium locum transferre; in l. ult. Cod. de Relig. et sumpt. funer. Unde de iure communi loquendo, quando corpora de uno ad alium locum transportantur, ut alibi funerentur aut tumulentur, in transitu per oppida vel parochias, per quas corpus transfertur, vel in pontibus, Vectigal seu Portagium nullimode licet exigere, ex d. l. ult. Cod. de Relig. et sumpt. funer., ubi Vectigal pro transferendo corpore de uno ad alium locum percipere expresse interdicitur. Et sic non posse exigi Gabellam pro extractione, introductione vel transitu cadaveris, reprobatis contrarium sentientibus, nervose probat Cardin. de Luca de Regal. disc. 166, occasionc praetentionis excitatae pro cadavere Card. Giberti Borromaei, qui obiit in oppido Neptuni, et transportatus fuit ad Urbem, et in fine testatur ita vivae vocis oraculo decisum fuisse a S. M. Alexandri VII, occasione eiusdem praetentionis Dohaneriorum pro translatione cadaveris infantis Margaritae de Sabaudia, quae in Urbe pie decedens Assisii sepulturam elegerat, quem aliis adductis sequitur Add. ad Pamphil., dec. 323, num. 9; Ursaya Instit. crimin. lib. 8, num. 40, et late sic etiam tenet cum plurimis aliis Amostaz tom. 2, lib. 6, de Causis piis, a num. 40, ubi sub num. 44 subiungit, quod cadavera ad mercimonium trahere, et quaestum de eis percipere odiosum est, c. *Quaesita* 12, et can. *Postquam* 13, caus. 13, qu. 2. Unde 34
nulla valet consideratio, ut simile Portagium seu Vectigal percipi possit in translatione cadaverum; et num. 45 addit similiter esse dicendum de Parochis volentibus aliquam portionem seu stipendium percipere ex translatione cadaveris per ipsorum Parochias, hoc enim nullo iure decretum est. Vide verb. *Cadav.*, n. 15, ubi affertur ad id decretum Sacrae Congreg. Immunitatis.

Gabellarii seu Dohanerii, exigentes Gabellam 35
in excessu, tenentur ad restitutionem, et possunt puniri; l. *Locatio alias licitatio* 9, § *Quod*

---

populo incognitae, et cum pauci ex plebe sint homines, qui iustam agnoscere ac decernere tributorum causam valeant; nec aliunde desint qui causa etiam incognita, tributorum iniustitiam praedicent, facile erit, si non omnibus, plerisque saltem de tributorum iustitia dubitare. Quamobrem pauci semper erunt in Republica homines, qui se ad tributa solvenda obligatos credant. Ubi ergo tunc esset debitum praecepto principis obsequium? Ubi debita eidem subiectio? Nam semel facta populo, ob dubium in eius mente ortum de tributorum iniustitia, libertate, statim princeps veluti tyrannus contemnitur, ac animus debitam ei subiectionem exuit: satius ergo est asserere cum Antoine de iustitia et iure, cap. 5, qu. 17, in dubio de iustitia tributorum solvendum omnino esse, *quia in dubio iustitiae debet praesumi pro iusto praecepto superioris possidentis ius praecipiendi et exigendi tributa, quod ius est altius, et maius iure, quod habent subditi in bona quae possident.* Praeterea Princeps saepe habet causas occultas. *Imo etiamsi essent evidenter iniusta sive ex toto, sive ex parte, tamen solvenda sunt, cum exiguntur, ad vitandum scandalum, ac perturbationem publicam, ob quam causam quisque iuri suo cedere debet.* Haec quantum ad solutionem: ad compensationem vero quod attinet, satis notum est ex iis quoque, quae Auctor exposuit ubi de compensatione tractavit, compensationem permitti non posse, nisi in casu certo. Dubium ergo de tributorum iniustitia satis non est ad compensationem huiusmodi permittendam. Accedit etiam, doctrinam hanc perniciosam Reipublicae esse, cum fovendo adversus ipsam occultam compensationem, ad occulta eidem inferenda damna homines alliciat; ut consideranti patet.

Ex iis facile etiam est agnoscere, tutam non esse doctrinam num. 31 expositam. Si enim subditi, etsi dubitant de tributorum iniustitia, solvere illa tenentur ob superius allatas rationes, cogendi a Confessario sunt ad restitutionem ii qui subterfugiis solutionem declinaverint. Neque enim ex difficultate, quam patitur poenitens ad restituendum, moveri Confessarius debet ad eum absolvendum a restitutione. Confessarius enim Iudex est, qui cogere poenitentem debet ad suum cuique tribuendum.

illicite, ff. de Publicanis, et l. 3 Cod. Vectigalia nova, per quae Iura deciditur, Publicanum exigentem Gabellam in excessu et ultra modum, teneri ad restitutionem, quinimo, et puniri posse disponit textus in l. 4 Cod. Vectigalia nova; Baiard. ad Clar. § *Furtum;* Galeot. respons. fiscal. 10, n. 17 cum seqq.; Card. de Luca lib. 2 de Regalibus, disc. 71, n. 4.

36 Neque consuetudo praeterita excusat, quoniam ista tamquam contra legem censenda est potius corruptela, frequenter et de facili per huiusmodi Publicanos et Gabellarios, seu Dohanerios induci solita, ideoque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per praedecessores introducta esset, id operari posset excusationem a delicto et poena, non autem a restitutione exacti; Franc. Marc. decis. 421; Fachin. consil. 61, lib. 2; Guttier. de Gabell. qu. 3, n. 14, apud quos caeteri. Hinc, ut recte notat Sporer loc. cit., n. 144, cautissime debent procedere Confessarii circa Gabellarios, Telonarios et similes Officiales, qui inscio principe propria auctoritate certas expensiones sibi exigunt, et in consuetudinem deducunt, numquam, aut difficulter abrogandam. Quamvis enim aliquando excusari videantur ob iustam causam, vel compensationis ob defectum stipendii, vel extraordinarii laboris et molestiae, vel quod homines benevolentia vel gratitudine ultro liberaliter donare videantur, omnia tamen periculosa, et caute trutinanda a Confessario; haec Sporer.

37 Gabella carnis noviter imposita non est solvenda a Clericis; eadem Sacr. Congr. Immun. in Asculana 30 Maii 1628, lib. 1 Decr. Paul., pag. 94.

38 Gabella vini, vulgo *della Foglietta,* non est solvenda vendentibus vinum in Civitate Lauretana, nisi venditores sint caupones, vel ut dicitur *diano da mangiare,* etc. Nec huic resolutioni obstat Const. Clem. VIII super extinctione recentiorum Victualium; ead. Sacra Congr. Immun. in Lauretana 18 Iul. 1629, lib. 1 Decr. Paul., p. 145.

39 Clerici et Ecclesiastici vendentes vinum recollectum in propriis bonis minutatim in suis domibus, non tenentur ad Gabellam vulgo dictam *della Foglietta,* et cognitio fraudum, quae desuper fieri possunt, spectat ad Iudicem Ecclesiasticum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Ravennaten., Spoletana et aliis 25 Septemb. 1627, l. 1 Decr. Paul., pag. 67; Nolana 26 Ianuarii 1644, lib. 3 Decr. Paul., pag. 218; Theatina 15 Mart. 1661, lib. 3 Decr. Rocci, p. 323; Faventina 25 Ian. 1677, lib. 2 Decr. Altov., pag. 1338.

40 Sacra Congreg. inhaerendo decretis alias factis censuit personas Ecclesiasticas tam Saeculares quam Regulares vendentes vinum minutatim in propriis locis et domibus, recollectum in eorum bonis non teneri ad solutionem Gabellae etiam vigore Constit. Sixti V, dummodo ibidem non dent, ut vulgo dicitur, *da mangiare, e non faccino Bettole,* a quibus debent abstineri ratione honestatis Clericalis; cognitionem autem fraudum, quae desuper committi possunt, spectare ad Iudicem Ecclesiasticum; eadem Sacra Congregat. Immun. in Asculana 23 Ian. 1646, lib. 3 Decret. Paul., pag. 268.

Ecclesiastici non tenentur ad solutionem Ga- 41
bellae dictae *della Foglietta* pro vino vendito in propriis domibus minutatim, et recollecto in eorum bonis, cum Communitas numquam appaltaverit dictam Gabellam iuxta praescriptum Bullae Sixti V, sed solum iuxta quaedam Capitula Communitatis; eadem Sacra Congreg. Immun. in Auximana 2 Apr. 1680, lib. 2 Decr. Altov., pag. 1954. Item non te- 42
nentur ad Gabellam pro vino minutatim venditio, et pignus desuper factum est iis restituendum; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Callien. 1 Apr. 1704, lib. 3 Decr. Vallemani, pag. 568.

An Ecclesiastici vendentes vinum minutatim 43
possint permittere, ut ementes bibant vinum emptum, dum degunt in eorum Cellis Vinariis, seu Anditis, et ibi manducent res comestibiles per ipsos emptores secum latas? Sacr. Congregat. respondit: Serventur litterae Sacr. Congr. Sublevaminis sub die 4 Iun. 1656, in Tudertina, quibus hoc cavetur, et dicitur esse facere (ut vulgo aiunt) Betulam; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Faventina 5 Mart. 1697, lib. 2 Decret. Vallemani, p. 78; in Tolentina 15 Apr. 1699, ibi p. 215; in Firmana 19 Augusti 1704, lib. 3 Decr. Vallem., p. 605. Quare 44
Ecclesiastici, vel se abstineant a venditione vini minutatim cum permissione ementibus manducandi, vel solvant Gabellam dictam *della Foglietta;* ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen. 4 Decem. 1680, lib. 2 Decret. Altov., p. 2105.

Vinum Ecclesiasticorum non potest vendi 45
in caupona sine solutione Gabellae dictae *della Foglietta,* eadem Sacr. Congr. Immun. in Senogallien. 12 Iul. 1678, lib. 2 Decr. Altov., pag. 1612.

Pro vino recollecto in propriis bonis, quod 46
Canonici Lateranenses faciunt vendere in domo per eos conducta, solvi non debet Gabella dicta *della Foglietta,* si ibi non vendantur comestibilia ad edendum; ead. Sacra Congr. Immun. in Ravennaten. 1 Decembr. 1738, lib. 3 Decr. Paul., p. 81.

Vinum, quod ab Ecclesiasticis traditur ad 47
vendendum, assignata certa mercede ei, qui curam habet vendendi, debet esse omnino exemptum a quacumque Gabella pro vino imposita; eadem Sacr. Congr. Immun. in Ulixiponen. 1 Decemb. 1638, lib. 3 Decr. Paul., pag. 82.

Canonici non tenentur ad Gabellam pro 48

eo quod minutatim vendant vinum absque comestibilibus; eadem Sacr. Congr. Immun. in Lauretana 27 Iul. 1654, lib. 2 Decr. Paul., pag. 193.

49 Personae Ecclesiasticae sive vendentes, sive ementes vinum minutatim non comprehenduntur sub Gabella imposita vendentibus et ementibus vinum; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Nolana 12 Iul. 1649, lib. 4 Decret. Paul.,
50 pag. 113. Gaudere debent exemptione a Gabella vini, tam personae Ecclesiasticae vendentes, quam ementes ab illis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Taurinen. 11 Sept. 1634, lib. 2 Decr. Paul., p. 202; Conversana 14 Iun. 1653, lib. 3 Decr. Paul., pag. 5.

51 Taxatio quoque exemptionis seu Franchitiae super oneribus vini et moliturae singulis Ecclesiasticis assignandae, non spectat ad Iudices Laicos, nec cognitio controversiarum, quae illorum occasione oriri possunt, sed ad Iudicem Ecclesiasticum; praevio tamen beneplacito Apostolico; taxatio insuper vini et frumenti non est facienda pro singulis tantum Ecclesiasticis; sed etiam pro omnibus qui vivunt expensis Ecclesiasticorum; ead. Sacr. Congreg. Immun. in eadem Taurinen.

52 Rata, seu portio vini spectans ad Ecclesiasticos est dumtaxat exempta ab oneribus, cognitio vero super huiusmodi portione spectat ad Iudicem Ecclesiasticum. Ad obviandas fraudes committendas ab Ecclesiasticis, quarum cognitio spectat ad Iudicem Ecclesiasticum, pro opportuna provisione prohibere potest Ecclesiasticis, ne recipiant in propriis Cellis vinariis vinum laicorum nec proprium vinum reponant in Cellis vinariis laicorum; eadem Sacr. Congr.
53 Immun. in eadem Taurinen. Vina recollecta in Feudis Ecclesiasticis excipiuntur ab oneribus; in eadem Taurinen.

54 Personae Ecclesiasticae gaudent exemptione a Gabella vini dummodo non adsit fraus; eadem Sacr. Congr. Immun. in Ianuen. 9 Aprilis 1647, lib. 4 Decr. Paul., pag. 10.

55 Bannimenta laicalia super venditione vini non possunt comprehendere Ecclesiasticos; eadem Sacra Congr. Immun. in Lycien. 30 Iunii 1632, lib. 2 Decr. Paul., p. 130.

56 Absque solutione ullius Gabellae Episcopus potest vendere vinum propriae mensae dummodo nihil indecens intercedat; eadem Sacra Congreg. Immun. in Asculana 5 Apr. 1672, lib. 1 Decr. Altov., p. 677.

57 Episcopus tueatur iura Ecclesiasticorum vendendi vinum minutatim recollectum in eorum bonis vel in propriis domibus, vel in apothecis in civitate ad hunc effectum electis, et per laicos ad hunc effectum deputatos contra Edictum Gabellariorum prohibens cuicumque recipere vinum ad effectum vendendi sine eorum licentia; eadem S. Congr. Immunit. in Callien. 14 Apr. 1693, lib. 1 Decr. Vallem., pag. 17.

Ecclesiasticus Faventinus, introducens Ra- 58
vennam proprium vinum, partim per aquam, partim per viam terrae, tenetur tantum ad Gabellam vini introducti per aquam; eadem Sacr. Congr. Immun. in Faventina 20 Novem. 1685, lib. 3 Decr. Altov., pag. 509.

Ecclesiastici medio eorum iuramento assi- 59
gnent quantitatem vini recollecti per ipsos in propriis bonis; et deinde consignent attestationem mulioni de vino, quod extrahetur, ad evitandas fraudes; ead. Sac. Congr. Immun. in Faventina 4 Maii 1688, lib. Decr. Martel., pag. 282.

Denegatur facultas petita, quod Ecclesia- 60
stici teneantur consignare notam vini deputato Civitatis ad effectum illud appretiandi, etiamsi adsint conditiones, quod pretium debeat esse iustum, et Ecclesiastici non teneantur solvere Gabellam, et etiamsi una cum Ordinario consenserint; eadem Sacr. Congr. Immun. in Salernitana 26 Febr. 1636, lib. 2 Decr. Paul., pag. 245.

Quoad exemptionem a Gabella vini, ut di- 61
citur *a minuto*, dantur D. Nuncio Litterae ad instar earum quae datae fuerunt Episcopo Lucano sub die 26 Novembris 1655, quibus ei iniungebatur, ut prohiberet Regularibus suae iurisdictionis, ne venderent comestibilia, sive coacta, sive cruda saecularibus quovis praetextu, sub poenis sibi benevisis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana 12 Martii 1695, lib. 1 decret. Vallem., p. 177.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Gabella sine beneplacito apostolico im- 62
posita venditoribus laicis super rebus ad victum necessariis, puta carne, vino, etc., an ea laedere censeatur Immunitatem Ecclesiasticam, hic non incongrua est quaestio.

Examinavit eam ex professo clar. mem. Card. 63
Lanfredinus occasione talis Gabellae, anno 1730, impositae a Senatu civitatis Ulissiponen. auctoritate Regis; et affirmativam tenuit sententiam, idque quia licet Gabella non sit imposita Personis Ecclesiasticis, sed Laicis, onus tamen novae illius Gabellae afficit non minus Ecclesiasticos quam Laicos; et hoc quia res illae, aeque Ecclesiasticis ac Laicis sunt necessariae, et ab omnibus cariori pretio sunt emendae propter impositum Gabellae onus. Laesa autem dicitur Ecclesiastica libertas, etiamsi indirecte et tacite graventur Ecclesiastici, praesertim post B. Coenae, in qua Summus Pontifex excommunicationem fert in principes, qui Ecclesiasticis etiam indirecte Gabellas imponunt.

Idque procedere ait, etiamsi Gabella, de qua 64
disseritur, imposita sit ob communem utilitatem tam Laicorum, quam Ecclesiasticorum. Haec enim communis utilitas justam praebere valet causam impetrandi a Summo Pontifice facultatem gravandi etiam Ecclesiasticos, nequa-

quam vero potis est sustinere Gabellam sola auctoritate Magistratus saecularis impositam. Consule mox laudatum Auctorem Respons. Ecclesiast. 25 per tot.

65 Caeterum si agatur de Gabella absque Apostolico Beneplacito imposita supra aliis rebus; licet eius onus per accidens afficiat Ecclesiasticos, non dicitur laedere libertatem Ecclesiasticam, adeoque sustinetur; idem Auctor, ubi supra num. 11, ibi: *Atque hinc facile declinatur auctoritas Molinae quem specialiter laudat Theologus Lusitanus in tract. 2, disp. 663, n. 2, ubi agens de vectigali nuncupato* Alcavala, *quod Laicis impositum est, pro venditione rerum tam mobilium, quam immobilium, probat eam non repugnare Ecclesiasticae immunitati per hoc, quod Clerici eas res ementes cariori pretio emere cogantur. Etenim observandum est, quod cum Rex Alphonsus XI ad Mauros ex Hispaniis depellendos cogitaret de imperando tributo, quod a Nobilibus, non autem a plebe solvendum esset, Nobiles, ut suam a tributis exemptionem servarent illaesam, obtulerunt se soluturos trigesimam, aut vigesimam partem pretii rerum omnium, quae venderentur, indeque ortum est vocabulum* Alcavala, *id est;* Alquovala; *atque ita fieri coepit sub anno 1341. Promptum itaque est intelligere, quod in origine impositionis hujus tributi non venit in mentem cogitatio, et desiderium gravandi Clericos, sed sincera et bona fide fuit duntaxat cogitatum de exigendo hoc tributo a Laicis, ex pretio ad eos perventuro, dum res suas venderent. Idcirco autem Molina inquit momenti non esse quod ratione talis oneris per accidens augeatur pretium, quo indiscriminatim res illae emuntur sive a Laicis sive a Clericis, prout etiam contigit in portoriis, sive Gabellis, quas mercatores solvunt pro transvectione mercium venalium, cum in his vectigalibus imponendis vero non alter habeatur respectus, quam ad ipsos mercatores, qui negotiationis causa merces asportant; ideoque per accidens fit: quod inde augeatur pretium, quodque etiam Clerici emptores earum mercium idem pretium solvant, quod Laici, prout eo exemplo utitur ipse Molina.*

GEOMANTIA

Vide verb. Superstitio, *num. 17.*

GRADUS AFFINITATIS, ET CONSANGUINITATIS

Vide verb. Affinitas, *art. 2, num. 14, et verb.* Impedimenta matrimonii, *art. 1 a n. 32.*

GRAECI

Summarium.

1. Graecae Ecclesiae ritus et consuetudines nequeunt immutari, inconsulta Sede Apost. - 2-5. Graeci Italiae et Insularum adiacentium subiiciuntur Episcopis Latinis, quorum in Dioecesibus degunt. - 6, 7. De Graecorum filiis baptizandis. - 8-12. De Graecorum Ordinationibus. - 13-16. De Graecis Clericis coniugatis. - Graeci Laici communicari possunt sub specie azymi in Ecclesia Latina, ubi desit Eccl. Latina. - 17. In Sacram. administratione libris a sede Apost. approbatis uti debent. - 18. De praecedentia Graecorum et Latinorum. - 19-33. Et alia ad rem.

1 Graecae Ecclesiae laudabiles consuetudines, ieiunia, ritusque immutari nequeunt inconsulta Sede Apostolica; Bened. XIV, tom. 1, Constit. 87, incip. *Demandatam,* § 3.

2 Graeci Italiae et Insularum adiacentium subiiciuntur Ordinariae Iurisdictioni, visitationi et correctioni Episcoporum Latinorum, in quorum Dioecesibus manent; idem Constit. 57, incip.
3 *Et si Pastoralis,* § 9. Ita tamen ut iidem Episcopi Vicarium Graecum retineant pro negotiis
4 et causis Graecorum; idem ibidem. Quemadmodum Metropolitanus pro causis Graecorum vigore Appellationis ad se delatis Iudicem Graecum deputare debet; ibidem. Si vero proprium
5 Ordinarium Graecum habeant, ab Episcoporum Latinorum iurisdictione et visitatione exempti esse debent; idem ibid.

6 Graecorum filii quo ritu baptizari debeant,
7 vide verb. *Baptismus.* Infantes Graecorum ad eius Parochi iurisdictionem pertinent, cuius ritu sunt baptizati; Laud. Pontifex incip. Constitut. 57, § 2.

Graecorum Ordinationes in Italia duobus Epi- 8
scopis delegantur; uni Romae commoranti, et alteri in Calabria in Collegio Corsino; idem ibidem, § 7. Exclusis schismaticis Episcopis, 9
et etiam Latinis, quantumvis locorum Ordinariis; idem ibidem; Praedicti tamen Episcopi ad 10
Ordinationes Graecorum deputati, nullam habent ordinariam iurisdictionem; nec ordinare possunt aliquos absque dimissoriis Ordinariorum, praeter Alumnos Collegii Corsini; idem, ibid. Tam ipsi quam alii quicunque Episcopi 11
Graeci Latinos ordinare prohibentur, sub poena suspensionis; id. ibid.

Graeci ordinati ritu Latino cum dispensa- 12
tione Apostolica, promoveri possunt ad reliquos Ordines ritu Graeco. Si vero ordinati fue-

rint ritu Latino absque dispensatione, coguntur remanere in ritu Latino, maxime si post susceptos Ordines latine vixerint; idem ibid., § 7.

13 Graecis Presbyteris, Diaconis et Subdiaconis permittitur retentio uxoris, quam ante Ordinem
14 Sacrum duxerint unicam et virginem. Si vero bigami sint, ad Sacros Ordines promoveri non
15 possunt. Et si post Ordines susceptos Matrimonium contrahant, separandi sunt, et ab Ordine deponendi; idem ibidem, § 7.

16 Graeci Laici communicari possunt sub specie azymi in Ecclesia Latina, ubi desit Ecclesia Graeca. Nunquam vero Latini sub specie
17 fermentati; idem ibid., § 6. Graeci non aliis Libris Ecclesiasticis in Sacramentorum administratione, et Missis, Divinisque Officiis celebrandis uti possunt, nisi iis qui per Congregationem a S. Sede Apostolica emendationi librorum huiusmodi deputatam, correcti, typisque impressi fuerint; idem ibid., § 9.

18 Graecorum, et Latinorum praecedentiae desumi debent a dignitate personali, ab Ordine, et antianitate: idem Constitut. 57, incip. *Et*
19 *si Pastoralis*, § 9. Graeco–Melchitae Latino ritu baptizati de praeterito eligere possunt, quo ritu
20 vivere velint. In posterum vero sic baptizati, Graecum ritum sequi tenentur; idem Constitut. 87, incip. *Demandatam*, § 18.

21 Graeca lingua legitur Evangelium, et Epi-
22 stola in Missa Pontificali Papae. Et id olim fiebat per Monachos Basilianos Cryptae Ferratae; donec ad Alumnos Collegii Graeci munus
23 istud translatum est; Idem tom. 2 Constitut. 33,
24 incip. *Inter multa.* Graeci sine ullo proprii Ritus detrimento Latinorum Antistitum iurisdictioni subsunt; id. ib.

25 Apud Graecos gradus octavus consanguinitatis, vel affinitatis respondet quarto gradui apud Latinos. Et in huiusmodi gradu Matrimonia prohibentur; idem cit. Constit. 57, incip. *Et si Pastoralis*, § 8.

A Graecis in Sacris Ordinibus constitutis re- 26
citari debent horae Canonicae; idem ib., § 7.

Graeci in Latinorum Episcoporum Dioece- 27
sibus commorantes impediri non debent, ne suis ritibus vivant; idem Constitut. incip. *Allatae sunt*, § 13. A Graecis, et Orientalibus 28
ritibus non licet ad latinum transire absque dispensatione Apostolica; idem ibid., § 21. Graeci, 29
qui ritus suos ita sectantur, ut latinos damnent tanquam improbos, sunt hoc ipso haeretici; idem ibid., § 22. Graeci non sunt a Latinis 30
Ecclesiis arcendi, ubi praesertim propria carent Ecclesia; idem ibidem, § 41.

Uxores ante ordinationem ad Ordines sacros 31
acceptas iure retinent Graeci Sacerdotes; idem Constitut. incip. *Allatae sunt*, § 13 et 22; vide supra num. 13 ad 15.

Italo–Graecis duo constituti sunt Graeci Epi- 32
scopi, qui eosdem ad Ordines promoveant; idem Constit. incipien. *Allatae sunt*, § 15. Constitutiones pro Italo–Graecis editae Graecos Graecis Episcopis subiectos non afficiunt; idem ibid., § 15 et 16. Nec ipsis Italo–Graecis licet sine dispensatione Apostolica ad latinum ritum transire; idem ibid., § 21.

Italo–Graeci mentionem Romani Pontificis 33
in Missa facere debent, idem Constitut. incip. *Ex quo primum*, § 17. Italo–Graeci quoad commemorationem in Missa habendam, latinam disciplinam sequi tenentur. Ideoque nec Episcoporum, nec Patriarcharum Orientalium commemorationem facere debent in Sacrificio Missae, ibid., § 21. Italo–Graeci Kalendario novo uti debent: attamen quandoque ex peculiaribus circumstantiis iisdem permissus est veteris Kalendarii usus; idem dict. Constitut. *Allatae sunt*, § 45.

GRASSATOR, GRASSATIO

Summarium.

1. Quis sit Grassator. - 2. Grassator non gaudet immunitate Ecclesiae. - 3-7. Quid requiratur ut privetur immunitate Ecclesiae. - 8. Si, sex homicidiis commissis, Grassator assumpserit habitum Laici in Religione, annuente Sanctissimo, exuto habitu, conceditur iustitiae saeculari. - 9. Quando non probantur homicidia, extractus est restituendus. - 10. Gaudet immunitate, si delictum non est commissum in publica via. - 11. Quid decreverit S. Congreg. Immunit. - 12. In causa Grassationis datur Gubernatori facultas examinandi personas Ecclesiasticas. - 13. Constitutio Benedicti XIII circa praedicta.

1 Grassator viarum, quamvis a multis cum latrone confundatur, stricte tamen loquendo, unus differt ab alio. Nam Grassator dicitur ille, qui in itineribus frequentatis, aut stratis publicis praedae causa homines violenter, absque tamen occisione, aggreditur. Ita desumitur ex Bulla Gregorii XIV, incip. *Cum alia*, § 3, ibi: *Viarum Grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur*, ubi, ut vides, nulla fit mentio de occisione. Latro autem publicus dicitur ille, qui violenter cum armis homines aggreditur, et spoliat cum occisione; Ameno, de Poenis tit. 9, § 6, *Latrocinium* 3 et 4; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 49, num. 34. Officialis Curiae quoad Immunitatem Eccl. n. 4, et alii passim. Concordat et distinctionem inter Latrones et Grassatores facit l. *Capitalium* 28, § 10, ff. de Poenis, ibi: *Grassatores, qui praedae causa id faciunt, proximi latronibus habentur.*

Tam Grassator viarum, quam publicus latro 2
non gaudet immunitate Ecclesiastica: cap. *Inter alia* 6 de Immunit. Eccles.; Gregor. XIV

Constitut. incip. *Cum alias*, et novissime Benedict. XIII Const. incip. *Ex quo*.

3 Grassator viarum, ut careat immunitate Ecclesiastica, requiritur I. Ut non una tantum, vel altera vice, sed saepius grassetur, et homines aggrediatur. II. Ut auferendi causa id fiat. III. Ut in itineribus frequentatis, ac stratis publicis hoc agat. IV. Ut de hoc constet notorietate Iuris vel facti; Reiffenst. loc. cit. n. 94, et alii passim, et sic saepius decrevit Sac. Congregat. Immunit., ut patet in sequentibus decretis.

4 Grassatores non privantur Immunitate Ecclesiastica, nisi reiteratis vicibus delictum Grassationis commiserint; ead. Sacr. Congregat. Immun. in Beneventana 20 Novembr. 1640, 5 lib. 3 decret. Paul., pag. 133. Imo de Iure requiritur trina Grassatio ad hoc, ut quis privetur Immunitate Eccles.; ead. Sacr. Congreg. Immunit. in Aprutina 14 Novembr. 1645, lib. 5 decret. Paul., pag. 262.

6 Et insuper requiritur plena, et concludens probatio quoad trinas Grassationes, ut quis privetur privilegio Immunitatis; ead. Sacr. Congr. Immunit. in Lauden. 7 Novembr. 1651, lib. 4 decret. Paul., pag. 163.

7 Verumtamen iustificatis pluribus Grassationibus in publicis viis commissis extractus immunitate non gaudet, et consignandus est Curiae saeculari; ead. Sac. Congreg. Immun. in Brugnaten. seu in Florentina 11 Martii 1681, lib. 2 decr. Altov., pag. 2165.

8 Grassator publicus, qui commiserat sex homicidia, et postea assumpserat habitum Laici in Religione, carceratus ab Episcopo ante professionem, annuente Sanctissimo, exuto habitu Regulari, conceditur iustitiae saeculari; eadem Sac. Congregat. Immunit. in Mediolanen. 16 Septembr. 1625, lib. script. vet., pag. 71.

9 Quando vero legitime non probantur praetensae Grassationes, extractus est restituendus; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Cremonen. 2 Maii 1691, lib. decr. Rocci, pag. 232, in Fesulana 11 Septem. 1685, lib. 3 decr. Altov., pag. 485.

Sic quando delictum non est commissum in 10 publica via, gaudet reus Immunitate; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Albinganen. 22 Iunii 1627, lib. 1 decret. Paul., pag. 33.

Mandatur Nuntio, ut constito quod Reus 11 commiserit unicam Grassationem, reintegrata Ecclesia, annuat pro poena extraordinaria, citra poenam tamen sanguinis; ead. Sac. Congr. Immunit. in Neapolitana 2 Decembr. 1666, libr. 1 decret. Altov., pag. 75.

In Causa Grassationis annuente Sanctissimo 12 datur Gubernatori facultas examinandi personas Ecclesiasticas, et Ministros Religionis Hierosolymitanae, eosque cogendi in casu retinentiae etiam per alium (modo sit Clericus) cum solita praeservatione, et procedendi contra easdem personas, dummodo denuntientur; eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Viterbien. 19 Februar. 1695, lib. 1 decret. Vallem., pag. 172.

Supradicta autem modo sunt corrigenda, et 13 regulanda iuxta novissimam dispositionem Benedict. XIII Constitut. incip. *Ex quo*, § 3, ubi sic praecise statuit: *Cum itaque praedicta Gregoriana Constitutione cautum sit ut publicis latronibus, viarumque Grassatoribus, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, aut viatores ex insidiis aggrediuntur, immunitas Ecclesiastica minime suffragetur; non levis autem inter doctores emerserit controversia, an quis ex unico actu publicus latro, et Grassator dici possit, vel plures ad id actus requirantur? Nos eiusmodi controversiam dirimere intendentes unicam tantum grassationem in via publica aut vicinali admissam sufficere ad hoc, ut quis publicus latro, et Grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors, aut membrorum mutilatio secuta fuerit, tenore praesentium definimus et declaramus.*

GRATIA, UT EST DONUM DEI

Summarium.

1. Gratia generatim capta quid sit? - 2. Gratia per respectum ad finem ad quem datur; dividitur in Gratiam gratis datam, et in Gratiam gratum facientem; et quae est utraque. - 3. Gratiae gratis datae novem sunt species, et enumerantur. - 4. Gratia gratum faciens alia est habitualis, et alia actualis, et quae sit utraque? - 5. Gratia habitualis sanctificans est duplex. Prima scilicet, et secunda, et quae sit utraque? - 6. Gratia sanctificans actualis est triplex, scilicet excitans, seu praeveniens, adiuvans, seu concomitans, subsequens, seu complens. - 7. Gratia excitans seu praeveniens quid sit? - 8. Gratia adiuvans, seu concomitans quid sit? - 9. Gratia subsequens, seu complens quid sit? - 10. Gratia excitans dividitur in sufficientem et efficacem, et quae sit utraque? - 11. Homini lapso datur interior Gratia mere sufficiens, quae defectu consensus liberi arbitrii frustratur effectu a Deo ultimate intento. - 12. Adducitur, et solvitur instantia. - 13. Adducitur et solvitur alia instantia. - 14. Adducitur, et solvitur adhuc alia instantia. - 15. Gratia sufficiens datur omnibus. - 16. Homo potest cum gratia Divina, quae nulli deest, omnia Dei praecepta observare. - 17. Facienti quod in se est ex viribus gratiae Deus non denegat Gratiam. - 18. Nullatenus autem potest homo solis naturae viribus Gratiam actualem etiam salutis initialem consequi. - 19. Gratia aequalis potest esse respectu unius sufficiens, et respectu alterius efficax. - 20. Imo aliquando convertuntur, qui minorem habent Gratiam, et non convertuntur, qui habent maiorem. - 21. Gratia in actu secundo redditur efficax per cooperationem voluntatis humanae elevatae per Gratiam adiuvantem. - 22. Efficacitas Gratiae potest spectari in actu primo et in actu secundo. - 23. Gratia Divina non necessitat voluntatem humanam ad bonum. - 24. Reliqua de Gratia, remissive. - 25. Subnectuntur duae Appendices, in quarum prima agitur de vitio, atque eorum crimine agitur, qui Baianismi et Iansenismi catholicas opiniones insimulant; in altera vero principaliores opiniones designantur, quae notari erroris nequeunt.

1 Gratia est donum Dei gratis homini concessum ex meritis Christi, reddens hominem Deo gratum, vel capacem eliciendi opera ad finem ultimum supernaturalem conducentia; 2 est in re communis. Gratia, per respectum ad finem ad quem datur, dividitur in Gratiam gratis datam, et in Gratiam gratum facientem. Gratia gratis data specifice sumpta est illa, quae praesertim ad aliorum utilitatem et salutem procurandam homini a Deo conceditur; est in re communis. Gratia gratum faciens est illa, quae ad ipsius recipientis salutem, et Dei gratiam obti- 3 nendam primario conceditur. Gratiae gratis datae novem sunt species, quas enumerat Apostolus 1 ad Corinth. XII, ibi: *Per spiritum alii datur sermo sapientiae, alii sermo scientiae, alteri fides, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Gratia gratum faciens alia est habitualis, et alia actualis. Habitualis est qualitas supernaturalis inhaerens permanenter homini, ipsumque formaliter et intrinsece sanctificans 4 reddendo ipsum Deo gratum. Gratia actualis est aliqua motio in nobis divinitus excitata, qua transeunter illustratur intellectus ad bonum et malum cognoscendum, vel pulsatur voluntas ad illud prosequendum, et istud fugiendum in ordine ad beatitudinem. Gratia habitualis sanctificans est duplex: *Prima* scilicet, et *secunda*. *Prima* Gratia dicitur, qua homo peccator primo iustificatur, atque ex inimico amicus Dei constituitur, inde dicta *prima*, quia nullam aliam gratiam habitualem praesupponit, cum ipsa immediate sit expulsiva peccati mortalis, et talis gratia prima per se confertur per Sacramenta mortuorum, Baptismum scilicet, et 5 Poenitentiam. Gratia *secunda* dicitur Gratiae prioris augmentum, et omnis gratia sanctificans habitualis praesupponens in suscipiente primam, seu est illa, quae confertur homini iam in Gratia constituto, indeque dicta *secunda*. Et talis Gratia secunda per se confertur per sacramenta vivorum, scilicet Confirmationem, Eucharistiam, Ordinem, Extremam Unctionem et Matrimonium. Item talem gratiam secundam acquirimus meritorie per omnem actum meritorium, factum scilicet in statu Gratiae.

6 Gratia sanctificans actualis est triplex, scilicet excitans, seu praeveniens, adiuvans, seu concomitans, subsequens, seu complens. Haec Gratiae divisio desumitur ex Scriptura Sacra; nam praevenientis fit mentio Ps. XX: *Praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Concomitantis 1 ad Corinth. X: *Laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Et subsequentis Ps. XXII: *Misericordia tua subsequetur me.* Huius triplicis Gratia meminit Concilium Trid. sess. 5, cap. 16, ubi sic dicit: *Ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites in ipsos iustificatos iugiter virtutem influit, quae virtus bona eorum opera antecedit semper, et concomitatur, et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent.* Gratia excitans, vel prae- 7 veniens est supernaturalis motio animae ad bonum aliquod volendum, vel malum fugiendum; dicitur enim *excitans*, quia excitat hominem velut dormientem; dicitur *praeveniens*, quia voluntatem praevenit; dicitur *antecedens*, quia antecedit consensum nostrum. Gratia concomi- 8 tans, seu adiuvans est illa, per quam Deus cum volumus, et sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur ad illud volendum, et exsequendum, ad quod praevie excitavit. Hocque colligitur ex S. Augustino libr. de Gratia et Liber. Arbitr., cap. 13, ibi: *Ut velimus*, inquit, *sine nobis operatur, cum autem volumus, et sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Dicitur enim *concomitans*, quia concomitatur liberum voluntatis usum; dicitur *adiuvans*, quia hominem iam motum, aut excitatum adiuvat ad bonum opus actu perficiendum, vel malum evitandum; dicitur *cooperans*, quia actionem bonam, ad quam Deus praevie excitavit, nobiscum coefficit. Gratia subsequens, seu com- 9 plens est illa, quae liberum voluntatis consensum sequitur, corroborat et confirmat; de hac gratia loquitur S. August. in Enchirid. cap. 32, ubi postquam de gratia praeveniente dixisset: *Nolentem praevenit, ut velit*, de subsequente subdit: *Volentem subsequitur, ne frustra velit.* Dicitur enim *subsequens*, quia subsequitur iustificationem, et dat homini iustificato, ut in sanctitate accepta confirmetur, ac perseveret; dicitur *complens*, quia corroborando hominem iustificatum tribuit operi bono coepto ultimam perfectionem, et complementum, ne iustus iterum fiat impius, et ne a tali bono opere coepto deficiat, et cadat; unde S Fulgentius l. 1 ad Monimum, cap. 11, de subsequente sic sumpta, sicuti et de praeveniente, praeclare ait: *Praevenit impium, ut fiat iustus; subsequitur iustum, ne fiat impius.... praevenit elisum, ut surgat; subsequitur elevatum, ne cadat.*

Gratia excitans dividitur in sufficientem et 10 efficacem. Gratia sufficiens specifice sumpta est illa, quae licet praebeat vires sufficientes ad ponendum effectum, ad quem ultimate datur, non ponitur tamen defectu consensus ex parte hominis. Efficax vero est illa, quae semper et infallibiliter infert effectum ultimate intentum, et cooperationem liberi arbitrii. Utriusque huius Gratiae meminit Scriptura: de Sufficienti 2 ad Corinth. XV, ibi: *Sufficit tibi Gratia mea;* et ad Philipp. IV, ibi: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Efficacem commemorat Ezechiel. cap. XXVI, ibi: *Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in praeceptis meis ambuletis;* et Paulus ad Philippen. II, ibi: *Deus est, qui operatur in nobis velle et perficere.* Ho- 11 mini lapso datur interior Gratia mere sufficiens,

quae defectu consensus liberi arbitrii frustratur effectu a Deo ultimate intento. Est certissima apud Catholicos contra Pelagianos, qui Gratiam omnem reiecerunt, et contra Calvinum et Lutherum, qui omnem gratiam efficacem esse voluerunt, et ita efficacem, ut voluntas iuxta Calvinum nonnisi rapta et necessitata operetur, imo iuxta Lutherum, ut in actibus bonis mere passive se habeat nihil operando, et contra Baium et Iansenium, qui ultimus lib. 3 *de Gratia Christi*, c. 3, dicit Gratiam sufficientem esse monstrum quoddam singularis gratiae. Veritas nostrae conclusionis patet clare ex pluribus locis Scripturae; Isaiae enim v sic dicitur: *Habitatores Hierusalem, et viri Iuda, iudicate inter me et vineam meam, quid debui ultra facere vineae meae, et non feci? Exspectavi, ut faceret uvas, et fecit labruscas;* ubi, ut vides, populus habebat gratiam interiorem, qua bene operari poterat; illa autem gratia non erat efficax, quia non habuit effectum, quoniam loco uvarum, fecit labruscas: ergo erat sufficiens, adeoque homini lapso datur interior gratia mere sufficiens, cui resistitur; Matth. xxiii sic habetur: *Hierusalem, quae occidis Prophetas, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos; et noluisti;* Isaiae lxv et ad Romanos x sic dicitur: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem;* Proverb. i: *Vocavi et renuistis;* Actor. vii: *Vos semper Spiritui sancto resistitis;* ii ad Corinth. vi: *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis;* ex quibus aperte patet, dari gratiam sufficientem ad salutariter operandum, alias non posset iuste Scriptura viam salutis negligentes increpare, et patet etiam, non omnem gratiam esse efficacem, nam inutiliter hortaretur Apostolus Corinthios, ne in vacuum gratiam Dei recipiant. Hinc merito Innocentius X in Constitut. incip. *Cum occasione,* damnavit ut haereticam sequentem propositionem Iansenii secundam in ordine: *Interiori Gratiae in statu naturae lapsae nunquam resistitur,* et dict. Innocentii Constitutionem una cum aliis confirmavit, et innovavit Clemens XI Constitut. incipien. *Vineam Domini Sabaoth;* ex qua damnata propositione aperte constat, et sequitur, quod Gratiae aliquando resistatur, si autem resistitur, non est efficax, adeoque tantum sufficiens.

12 Nec valet obiicere illud Ioann. vi ubi expresse dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum,* quod D. Augustinus lib. de Praedestin. Sanctorum, c. 8, intelligit de tractione efficaci, adeoque gratiam sufficientem non dare posse ire ad Deum, et consequenter esse superfluam. Non valet, inquam, quia supposito, quod fiat ibi mentio tractionis efficacis, distinguitur antecedens. *Nemo potest,* etc., absolute loquendo, negatur antecedens: omnis enim habens gratiam sufficientem potest absolute credere, et sequi Christum, cum nihil aliud requiratur ex parte Gratiae. *Nemo potest,* etc., ex suppositione quod Deus viderit non venturum, conceditur antecedens, sed nihil inde contra nos.

Item non valet obiicere illud ad Romanos ix, 13
ubi dicitur: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei,* quod non posset dici, si daretur Gratia, cui homo posset consentire, vel dissentire, quia in tali casu esset etiam volentis. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non est volentis ex propriis viribus, conceditur antecedens. Non est volentis quatenus Gratia excitati, et adiuti, negatur antecedens. Item non valet obiicere, quod Deus nihil facit frustra, sed frustranea est gratia sufficiens, cum nunquam habeat effectum, adeoque, etc. Non valet, inquam, quia 14
respondetur distinguendo minorem. Est frustranea ex parte Dei, negatur minor; semper enim habet effectum proximum, et generalem, ad quem Deus illam tribuit, qui est instruere homines de mediis necessariis ad salutem, ipsisque praebere sufficientem illius obtinendae potentiam. Est frustranea ex parte hominis potentis et nolentis ex sua malitia ipsi assentiri, conceditur minor. Unde gratia sufficiens de se nobis bona est, utilis, proficua, medicinalis, cum det homini omnia, quae ad actum primum completum sunt necessaria, ita ut nihil aliud requiratur ex parte Dei, ut quis possit plane operari salutariter. Hinc merito Alexander VIII, die 7 Decembris 1690, damnavit inter alias sequentem propositionem 6 in ordine: *Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam perniciosa est, sic, ut proinde merito possimus petere, a Gratia sufficienti libera nos Domine.*

Gratia sufficiens datur omnibus; *Est com-* 15
munis inter Catholicos contra Calvinum et alios haereticos, et habetur clare ex variis Scripturae locis; Ioan. enim i dicitur expresse: *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod omnes Patres de lumine Gratiae intelligunt; et signanter S. Augustinus lib. i de Genes. contra Manich., cap. 3, ubi sic dicit: *Illud autem non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda, quae Deum credunt, et ad eius praecepta servanda convertuntur, quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* ad Rom. viii, ibi: *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* i ad Timoth. ii, ibi: *Omnes homines vult..... ad agnitionem veritatis venire,* et ii ad Timoth. ii, ibi: *Deus vult omnes homines salvos fieri;* Psal. xviii, ibi: *Non est qui se abscondat a calore eius;* Ezech. xxii, ibi: *Nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti,* et alibi saepe consimiliter.

16 Homo potest cum Gratia Divina, quae nulli deest, omnia Dei praecepta observare; est communis inter Catholicos contra haereticos nostri temporis, et habentur clare ex Sac. Scriptura Matth. xi, ibi: *Iugum meum suave est, et onus meum leve;* Lucae c. 1 de Zacharia et Elisabeth dicitur: *Erant iusti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus Domini;* 1 Ioan. v, ibi: *Mandata eius gravia non sunt;* ad Philipp. iv, ibi: *Omnia possum in eo qui me confortat,* et saepe alibi consimiliter.

17 Facienti quod in se est ex viribus Gratiae, Deus non denegat Gratiam; est communis, et colligitur ex Zach. 1, ibi: *Convertimini ad me,* nempe per Gratiam praevenientem, *et convertar ad vos* per Gratias ulteriores, et tandem per Gratiam reconciliantem et iustificantem; unde S. Thom. in q. disp., q. 14, de Fide, art. 11 ad 1, sic ait: *Si aliquis nutritus in Silvis, vel inter bruta animalia ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, et fuga mali, scilicet cum auxilio gratiae, certissime est tenendum, quod et Deus per internam inspirationem revelaret ea quae sunt ad credendum necessaria, vel aliquem Fidei Praedicatorem ad eum dirigeret, sicuti misit Petrum ad Cornelium;* et idem S. Doctor qu. 14 de Veritate, art. 11, ad 2, expresse dicit: *Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non*
18 *deficiet in eo, quod est nobis necessarium.* Nullatenus autem potest homo solis naturae viribus Gratiam actualem etiam salutis initialem consequi. Est contra Pelagianos et Semipelagianos, et habetur clare ex variis Scripturae locis, Ioan. vi, sic dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* item Ioannis xv habetur: *sine me nihil potestis facere;* 2 ad Corinth. iii, sic dicitur: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,* et similiter alibi saepe: Unde S. Augustinus lib. 2 contra duas Epist. Pelagian., cap. ult., sic expresse concludit: *Nemo potest bonum inchoare sine Domino,* et S. Bernadus tract. de Gratia et Liber. Arbit. vers. finem sic praecise dicit: *A Deo sine dubio fit salutis exordium, nec per nos, nec nobiscum.*

19 Gratia actualis potest esse respectu unius sufficiens, et respectu alterius efficax. Colligitur clare ex S. Scriptura; Matthaei enim xi sic praecise habetur: *Vae tibi, Corozaim, vae tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cinere et cilicio egissent poenitentiam:* quibus verbis Christus ostendit quod si Gratiae eaedem, quae sunt concessae habitantibus Corozaim, et Bethsaidae, concessae fuissent Tyriis et Sidoniis, certe cum illis egissent poenitentiam, adeoque eadem Gratia fuisset efficax respectu Tyriorum, et sufficiens respectu aliorum. Imo aliquando convertuntur illi, qui mi- 20
norem habent Gratiam, et non convertuntur, qui maiorem habent, ut colligitur ex Matth. xii, ubi Christus Iudaeos reprehendens dicit: *Viri Ninivitae surgent in Iudicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae:* Ionae autem praedicatio fuit minor Gratia in Ninivitis, quam in Iudaeis, multa et maxima Dei auxilia, adeoque Ninivitae cum minori Gratia conversi sunt, et non Iudaei cum maiori. Tum quia certum est, aliquos superiores Angelos cecidisse, minores vero perseverasse in Gratia; Gratia autem fuit maior in superioribus, cum Gratia Angelis data sit cum proportione ad naturam. Sic etiam 21
probabile est, Iudam accepisse maiores Gratias pluribus praedestinatis. Hinc deducitur Gratiam in actu secundo reddi efficacem per cooperationem voluntatis humanae elevatae per Gratiam adiuvantem, uti colligitur ex 2 ad Corinth. vi, ubi Apostolus clamat nobis ne in vacuum Gratiam Dei recipiamus; ibi: *Exhortamur, ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis;* quibus verbis videtur clare monere, ut demus efficaciam Gratiae, adeoque pendet a cooperatione nostra, non quidem nuda, sed elevata per Gratiam adiuvantem, et hoc est conforme Concilio Tridentino sess. 6, can. 4, ubi asseritur esse in potestate liberi arbitrii consentire vel dissentire vocationi: sic enim liberi arbitrii cooperatio reddit Gratiam efficacem, et concordat ratio, quia non alia ratione Gratia in actu secundo dicitur efficax, nisi quia voluntas consentit, et non aliunde est inefficax, nisi quia voluntas dissentit, adeoque, etc. Dicitur autem notanter *Gratia in actu secundo,* 22
quia efficacitas Gratiae potest spectari in actu primo, hoc est, in quantum potest habere suum effectum, et sic Gratia habet efficacitatem in actu primo ab ipso Deo, qui ideo concedit illam homini, ut per illam operetur voluntas nostra. Et potest etiam considerari in actu secundo, in quantum scilicet suum effectum obtinet, et de efficacitate Gratiae sic sumpta in actu secundo procedit conclusio.

Gratia divina non necessitat voluntatem hu- 23
manam ad bonum, nam voluntas Gratiae resistere potest: Est communis inter Catholicos contra Calvinistas, Lutheranos et Iansenistas, et habetur clare ex Sacrae Scripturae locis: Proverb. 1, ibi: *Vocavi, et renuistis;* Actorum vii, ibi: *Vos semper Spiritui Sancto resistitis;* ad Romanos x, ibi: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem;* Matth. xxiii, ibi: *Quoties volui congregare filios tuos..... et noluisti?* 2 ad Corinth. vi, ibi: *Exhortamur ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis;* Genes. iv, ibi: *Sub te erit appetitus tuus, et tu dominaberis illius;* Ecclesiastici xxx, ibi: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus,* et saepe alibi consimi-

liter. Accedit ratio, quia si homo non esset liber, non posset mereri, nec demereri, nec praemiari, nec puniri, quare Scotus in 1, dist. 39, inquit: *Negantes libertatem exponendos esse tormentis, quousque credant possibile esse eos non torqueri.* Hinc Innocentius X in Constitut. incip. *Cum occasione,* damnavit ut haereticam sequentem Iansenii propositionem, secundam in ordine: *Interiori Gratiae in statu naturae lapsae nunquam resistitur;* et, ut falsam et haereticam damnavit etiam hanc sequentem, quartam in ordine: *Semipelagiani admittebant praevenientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium Fidei, et in hoc erant Haeretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana*
24 *voluntas resistere vel obtemperare.* Reliqua de Gratia quaere apud Theologos.

APPENDIX PRIMA

In Articulo de Christi Gratia plura in Auctore desiderantur; et quae exposita sunt, unius Scotistarum Scholae opiniones indicant, et inter haereticos stabilire videntur Auctores illos Catholicos, qui negantes dari Gratiam sufficientem obcaecatis et obduratis hanc dari omnibus negant; ac praeterea talia argumenta ab eodem adhibita sunt, ut quis suspicari facile possit, reprehendere eum voluisse Thomistarum, et Augustinianensium de Gratia efficaci opiniones. Hac de causa duas hasce addidi Appendices; in hac prima de vitio, atque eorum crimine agam qui Baianismi, et Iansenismi catholicas opiniones insimulant; [1] *in altera vero principaliores opiniones designabo, quae notari erroris nequeunt.*

25 Venio itaque ad grave eorum crimen explicandum, qui Thomistas, Augustinianos, et Theologos saniores morum regulas edocentes, Iansenismi accusant. Principio vero statuo, gravem esse culpam in re gravis momenti Apostolicae Sedi non obtemperare, eiusque praecepta sub onere sanctae obedientiae, et sub gravissimis poenis imposita palam contemnere. Id enim Catholicis est omnino exploratum. Videamus modo Apostolicae Sedis Decreta et Constitutiones. Mitto latas in causa Baii Constitutiones, atque rem ex Innocentii XI decreto exordior. Is itaque die 2 Martii anni 1679: *Omnibus in virtute sanctae obedientiae praecepit, ut tam in libris imprimendis, ac mss. quam in thesibus, disputationibus, ac praedicationibus, caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscunque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede, re cognita, supra iisdem propositionibus iudicium proferatur.* Deinde Innocentius XII, die 6 Ianuarii anni 1684, decreto suo sancivit: *Ne quis traducatur invidioso nomine Iansenismi, nisi prius legitime constiterit, aliquam ex quinque propositionibus docuisse ac tenuisse.* Vides Apostolicae Sedis praecepta. Parent ne decretis, praeceptisque huiusmodi, qui Thomistas, Augustinianos, ac Theologos eorum opinionibus non faventes Iansenianos palam praedicant; sed rem persequamur. Satis nota est celeberrima Constitutio, quae incipit *Unigenitus.* Cum ea promulgata nonnulli Quesnellianismi, et Iansenismi insimulare coepissent assertores Gratiae per se efficacis, ac saniores morum regulas edocentes, re ad Clement. XI Pont. Max., delata anno 1718, v Kalendas Septembris, Constitutionem edidit, cuius initium est *Pastoralis,* in qua ad eos coercendos, qui Scholarum opiniones cum damnatis in Bulla *Unigenitus* propositionibus confundebant: *Caeterum,* inquit, *in hoc praepostero iudicio consuetum calumniandi modum non derelinquunt, nisi enim excaecaret eos malitia eorum, ac nisi deligerent magis tenebras, quam lucem, ignorare non deberent sententias illas, ac doctrinas, quas ipsi cum erroribus per nos damnatis confundunt, palam, et libere in Catholicis Scholis, etiam post editam a nobis memoratam Constitutionem sub oculis nostris doceri atque defendi, illasque propterea minime per eam fuisse proscriptas. Verum supercecidit ignis contentionis, et non viderunt solem lucidissimae veritatis.* [2] Cum vero hae satis non fuerint ad eos compescendos, qui partium studio incitati, atque superbiae spiritu ducti, proprias alienis opinionibus praeponere, et de adversariis victoriam, ac veluti reportatum triumphum canere student; Clemens XII, die 2 Octobris, anno 1733, novam Constitutionem edidit, quae incipit *Apostolicae providentiae officio,* in qua celeberrimae Constitutionis *Unigenitus* mentione praemissa, in hunc modum loquitur: « Nos paterna quoque sollicitudine inhaerentes magnopere dolemus, tenebras a dissensionis filiis offusas nondum ex quorumdam mentibus satis esse discussas, sed plerosque etiam nunc intolerabili pertinacia contendere, censurae laudatae Constitutionis doctrinam Sanctorum Augustini, et Thomae de divinae Gratiae efficacia esse perstrictam. Ut igitur nullas charitatis partes ad revocandos errantes nobis reliquas faciamus, universis, et singulis Christi fidelibus, quacunque dignitate, etiam Episcopali, et maiori fulgentibus, in virtute sanctae

[1] Scilicet opiniones, quae in catholicorum Theologorum scholis palam ac libere docentur, ac defenduntur (Edit. Barbiell.).

[2] Vide testimonium ex Clementis XI vita a Petro Pollidoro descripta allatum, tom. II, verb. *Constitutio Unigenitus,* num. 2. (Edit. Barbiell.).

obedientiae districte praecipimus, et sub canonicis poenis mandamus, ne disputantes, aut docentes, sive in Scholis, sive in concionibus, sive scriptis editis, sive aliter propositiones defendant, aut enuntient, quae antedictas Novatorum calumnias firmare et promovere possint. Mentem tamen eorumdem Praedecessorum perspectam habentes, nolumus aut per nostras, aut per ipsorum laudes Thomisticae Scholae delatas, quas iterato nostro iudicio comprobamus et confirmamus, quidpiam esse detractum caeteris Catholicis Scholis diversa ab eadem in explicanda divinae Gratiae efficacia sentientibus, quarum etiam erga hanc Sanctam Sedem praeclara sunt merita, quominus sententias ea de re tueri pergant, quas hactenus palam et libere ubique etiam in huius Almae Urbis luce docuerunt et propugnarunt. Quamobrem fel. record. Pauli V et aliorum praedecessorum nostrorum ad restinguendum dissensionum fomitem vestigia prosequentes, et saluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque nostra omnibus et singulis superius expressis interdicimus, et prohibemus sub iisdem poenis, ne vel scribendo, vel disputando, vel alia qualibet occasione notam, aut censuram ullam theologicam iisdem Scholis diversa sentientibus inurere, aut eorum sententias conviciis, aut contumeliis incessere audeant, donec de iisdem controversiis haec Sancta Sedes aliquid definiendum ac pronuntiandum censuerit. Pacem siquidem, quam cum veritate diligendam Dominus praecipit, inter Catholicae Ecclesiae filios fovere et communire debemus, et curamus, ut coniunctis diversarum licet Scholarum studiis fiirmius sit adversus erroris insidias praesidium. »

Accedunt etiam Litterae in forma Brevis Benedicti XIII ad universos Fratres Ordinis Praedicatorum adversus calumnias doctrinae Ss. Augustini et Thomae intentatas, quarum initium est *Dimissas preces*. In iis itaque habetur: *Eos qui Constitutione* Unigenitus *damnatam Augustinianam, et Thomisticam doctrinam asseverant, Apostolicae auctoritati detrahere;* atque ita concluditur: *Magno igitur animo contemnite, dilecti Filii, calumnias intentatas sententiis vestris de Gratia praesertim per se, et ab intrinseco efficaci, ac de gratuita Praedestinatione ad gloriam sine ulla praevisione meritorum, quas laudabiliter hactenus docuistis, et quas ab ipsis Sanctis Doctoribus Augustino, et Thoma se hausisse, et Verbo Dei, summorumque Pontificum et Conciliorum decretis, et Patrum dictis consonas esse commendabili studio Schola vestra gloriatur. Cum igitur bonis et rectis corde satis constet ipsique calumniatores, nisi dolum sequi velint, satis perspiciant, SS. Augustini, et Thomae inconcussa, tutissimaque dogmata nullis prorsus antedictae Constitutionis censuris esse perstricta: ne quis in posterum eo nomine calumnias struere et dissensiones tenere audeat, sub canonicis poenis districte inhibemus. Pergite porro Doctoris vestri opera sole clariora sine ullo prorsus errore conscripta, quibus Ecclesiam Christi mira eruditione clarificavit, inoffenso pede decurrere ac per certissimam illam Christianae doctrinae regulam sacrosanctae Religionis veritatem, incorruptaeque disciplinae sanctitatem tueri ac vindicare,* etc.

En Apostolicae Sedis decreta, praecepta, ac latas in contemptores poenas. At quae sub praecepto, et in virtute sanctae obedientiae, ac sub canonicis poenis vetita sunt, ea gravem prae se obligationem ferre, nemo ignorat. Ita vero Apostolica Sedes vetat Iansenismi notare opiniones, quae in Scholis a Thomistis et Augustinianis traduntur, quae palam Romae sub Pontificis oculis docentur et propugnantur, et quae ab auctoribus Catholicis proponuntur, dummodo per legitimam causam probatum non sit, sensum illas involvere damnatorum errorum. Quis ergo non videt, peccare eos, qui invidiosis huiusmodi nominibus viros catholicos traducunt, ac publicos etiam esse Apostolicae Sedis contemptores?

At convicia et calumniae huiusmodi non solum inobedientiae et contemptus Apostolicae Sedis reatum habent, sed iniuriam maximam secum ferunt, ac alia quamplurima quae peccatum augeant. Nam crimen haereseos maximum est, ac maximam secum fert infamiam. Ergo gravissima viro praesertim Ecclesiastico, vel Regularium Ordini iniuria fit, dum haereticus praedicatur, et gravissimum peccatum huiusmodi convicium est. Accedit praeterea odium, quod inde sequitur, et publicae inter Ecclesiasticos viros inimicitiae atque lites; quae res Populo Christiano sunt maximo scandalo, atque haereticis occasionem praebent contemnendi Ecclesiam Catholicam, fidemque Orthodoxam. Quaenam vero etiam apud henigniores Theologos doctrina est, quae a gravissima culpa mala haec valeat excusare? Non solum enim charitats in re gravissima, sed etiam iustitia manifeste laeditur, ut ex iis, quae de Charitate et Iustitia disputata sunt, manifestum est.

Dicet vero aliquis, non posse opiniones illas censura notari, sed fas esse Theologo, qui in opposita sententia versetur, Thomisticas vel Augustinianas opiniones ita confutare, ut ex earum opinione Baianismum, vel Iansenismum consequi argumentetur. Ut enim cuique licet omni argumentorum genere contrarias opiniones refellere, ac proprias tueri, ita etiam licitum cuique erit ob absurda, quae inde sequerentur, opiniones illas reiicere, quia veris illis constitutis, veras quoque astruere oporteret Baii, Iansenii, Quesnellique theses.

Non nego, licite id fieri posse, imo et quan-

doque huiusmodi oppositiones plurimum conferre censeo ad exponendum Catholicum dogma, et ad aperiendum explicandumque discrimen, quod inter damnatas ab Ecclesia propositiones, et Catholicorum opiniones intercedit. Quamobrem si servatis Charitatis legibus, ac eo tantum animo huiusmodi argumenta urgeantur, ut veritas magis magisque clarescat, et ut certi inter damnatam doctrinam, atque orthodoxas opiniones limites detegantur, laude digni Theologi haberentur. Sed si fallaces illas ratiocinationes, quas adhibent, tanti faciant, ut certos se esse iactitent, opiniones illas, Baianas, Iansenianasque esse, atque ita praedicent, tum peccant revera contra Apostolicae Sedis praeceptum, et Apostolicam Sedem contemnunt, cum pluris faciant privatam eorum opinionem, quam illius iudicium et mandatum: peccant etiam contra charitatem et iustitiam, quia laedunt quam maxime famam proximi sui, illumque ad odium et dissidia talia provocant, ut maxima inde in Christiano populo scandala sequantur; ac demum Catholicae Religioni plurimum obsunt, tum ob honorem, quem praebent damnatis sectis dum cum iisdem Theologos nostros sentire praedicant, tum ob derisionem, cui apud illas sectas exponunt iudicium Ecclesiae, quod veluti iniquum traducitur, quasi in illis damnasset, quod in aliis tolerat, ac aperte permittit; tum denique quia ita difficiliorem faciunt errantium conversionem. Haec vero tanti mihi momenti semper visa sunt, ut non modo convicia haec, sed etiam huiusmodi argumentandi rationem horruerim. Neque enim facile fieri posse censeo ut ita argumentando scandalum apud simpliciores praecaveri possit, et ut animus in eo, qui ita agit, desit in opinionem contrariam, illiusque assertores invidiam conciliandi. Accedit etiam argumenta huiusmodi mera esse sophismata, posita iam definitione Ecclesiae, quae decrevit opiniones illas a damnatis erroribus esse omnino diversas. Ecquis enim ignoret, in re Theologica purum putumque sophisma esse ratiocinium illud, quo probari quid iam contenditur, quod iudicio Ecclesiae adversetur? Quis ergo dicat non perverse agere, qui usu sophismatum violant charitatem, scandala creant, et ad minus periculo se se exponunt laedendi in re gravissima famam proximi, et contemnendi Ecclesiam?

Denique muneri desunt suo scholastici illi qui huiusmodi ratiocinandi rationem adhibent. Nam Scholasticae Theologiae institutum, ac Theologi officium est explicare orthodoxa dogmata, Novatorum adversus ea sophismata solvere, ac discrimen ostendere, quod inter proscriptos errores et catholicorum opiniones intercedit. Hac enim unice de causa Theologia Scholastica utilis dici potest; quodnam enim aliud est bonum, quod eius usu Religioni atque Ecclesiae afferri possit? Nunquid ingenii ostentatio, gloriosa apud homines, aut seria occupatio, quae otium excludat? At priora duo Ecclesiae malum potius quam bonum afferunt, tertium vero inutile prorsus est, nisi ex occupatione illa quidpiam erui valeat, quod Religioni prosit. Age vero, qui tanto conatu student Thomisticas vel Augustinianas, aut aliorum Catholicorum hominum opiniones Iansenianas ostendere, an non potius confundere orthodoxas opiniones cum erroribus videntur, quam discrimen detegere et explicare? An non favent potius, quam noceant errori proscripto, dum illum cum Catholici hominis opinione confundendo, occasionem Novatoribus praebent sub velo orthodoxae opinionis tegendi errores ac haereses? Ubi tunc est bonum, quod Ecclesiae affert Theologia Scholastica? Nam ita potius errori quam veritati catholicae praesidio est. Nec dici potest, obscuram hac in re materiam esse; etenim Ecclesiae definitio, quae Scholarum opiniones immunes ab errore declarat, perspicua est. Theologi Thomistae et Augustiniani perspicue explicant discrimen inter proprias et damnatas sententias, atque id egregie quoque tuentur. Ut ii ergo id faciunt, cur coniunctis viribus adversus errorum insidias ex horum etiam principiis agere Theologi reliqui non poterunt? Ita sane prudentiores omnes faciunt, dum contra Semipelagianos disputando, eos constituta quoque *scientia media* confutant, etsi haec huius aliquando erroris insimulata fuerit. Quare ergo Thomistica vel Augustiniana, aut quacunque alia constituta hypothesi refellendi non erunt Lutherani Iansenianique? Hac via Catholicorum honori, Ecclesiaeque bono consulitur, et coniunctis viribus, ut Apostolica Sedes iubet, haereses impugnantur. Haec quantum ad Monitum: quoad explicationem Catholicarum opinionum, earumque a Ianseniano errore discrimen, vide sequentem Appendicem.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Ad ea quae affert auctor sub n. 29 pertinent Benedicti XIV litterae in forma Brevis ad Facultatis Theologicae Tolosanae Decanum caeterosque eiusdem Facultatis Professores, an. 1753 datae. Cum enim in Urbe Montepessulana propugnata fuisset Thesis his verbis expressa: *Praedeterminatio physica est inutilis, tum ex parte Dei, tum ex parte creaturae. Non potest conciliari cum libertate hominis. Et est Deo iniuriosa, quem facit auctorem peccati.* Facultas Theologica Tolosana rogata, ut suam de illa sententiam ferret, hoc de illa iudicium tulit: *Iudicium Doctrinale Facultatis Theologicae Academiae Tolosanae contra Thesim non ita pridem in urbe Montepessulana propugnatam.* Rogata Facultate Theologica Academiae Tolosanae, ut suam de Thesi sequenti dicat sen-

tentiam. *Praedeterminatio physica est inutilis, tum ex parte Dei, tum ex parte Creaturae. Non potest conciliari cum libertate hominis. Et est Deo iniuriosa, quem facit auctorem peccati.* Ad huius lectionem obstupuit Sacra Facultas, nec sine dolore audivit, vulgatam adeo apud Doctores Catholicos doctrinam, qualis est Praedeterminationis physicae sententia, his deturpari notis, quibus acerbiores vix ullae contra Manichaeos et Calvinistas adhiberi possent. Quapropter censuit Sacra Facultas, hanc Thesim temere prorsus appositam fuisse, florentissimae in Ecclesia Scholae iniuriam ferre iniquissimam, Pontificisque ac regis sanctionibus de pace in Scholis Catholicis servanda, fugiendisque censuris ac conviciis, quibus offendi utrinque possent, plurimum adversari. Actum Tolosae die 8 Augusti labentis anni 1752, in Conventu et Scholis S. Patris Augustini, ubi Comitia Sacrae Facultatis celebrari solent. Iosephus Iulien de Roubignac Sacrae Facultatis Decanus.

De Mandato DD. Decani et Magistrorum Sacrae Facultatis Tolosanae.

Fondes Secretarius. Hoc autem iudicium Benedictus XIV approbavit his litteris: « Dilectis Filiis Iosepho Iulien de Roubignac, Facultatis Theologicae Tolosanae Decano; caeterisque eiusdem Facultatis Professoribus Tolosan. Benedictus Papa XIV, Dilecti Filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

» A Felicis Recordationis Clemente XII, nostro immediato Praedecessore, in suis Apostolicis litteris expeditis die 2 Octobris 1733, quarum initium est *Apostolicae Providentiae*, occasione disputationum in Catholicis Scholis vigentium in explicanda divinae gratiae efficacia, ita sancitum est; nec primum id ab eo sancitum est, cum illud ipsum ab aliis suis et nostris Praedecessoribus, iam sancitum fuisset: *Quamobrem Felic. Record. Pauli V, et aliorum Praedecessorum nostrorum, ad extinguendum dissensionum fomitem, vestigia prosequentes et saluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque nostra omnibus et singulis superius expressis (singulis scilicet Christi fidelibus) interdicimus et prohibemus sub iisdem poenis, ne vel scribendo, vel docendo, vel disputando, vel alia qualibet occasione, notam, aut censuram ullam Theologicam iisdem scholis diversa sentientibus, inurere, aut earum sententias conviciis et contumeliis incessere audeant, donec de iisdem controversiis haec Sancta Sedes aliquid definiendum vel pronuntiandum censuerit.* Porro ex hoc nemo est, qui non videat Sacrae vestrae Theologicae Facultatis sapientiam, sanam Doctrinam, atque iustitiam, dum die 8 Augusti anni 1752 proscribendam censuit Thesim sequentibus verbis conceptam: *Praedeterminatio physica est inutilis, tum ex parte Dei, tum ex parte creaturae. Non potest conciliari cum libertate hominis. Et est Deo iniuriosa, quem facit auctorem peccati.* Haec sunt quae exponenda censuimus, dum vestris, dilecti Filii, litteris scriptis Idibus Martii currentis anni 1753, respondemus. Et tibi, aliisque professoribus Theologicae Facultatis Tolosanae Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem die 16 Martii 1753, Pontific. nostri anno 12. »

APPENDIX ALTERA

In qua discrimen ostenditur inter Catholicas opiniones et Ianseniana haeresim; ut vero clarior res fiat, exponuntur varii hominis status ad Gratiam comparati.

Status hic sumitur pro conditione illa, sub qua humana Natura ad suum ultimum finem iuxta Providentiae leges comparata concipitur: quo sensu ii, qui ultimum finem possident, eoque fruuntur in statu termini; qui vero per virtutes ac bona opera ad illud pervenire contendunt in statu viae positi dicuntur. Dum hominem spectamus veluti in via positum, per quam iuxta providentiae ordinem ad finem pervenire studeat, triplicem distinguimus ipsius statum, hoc est, innocentiae, naturae lapsae et naturae per Christi gratiam reparatae. Status innocentiae ille est, in quo fuit Adamus a Deo positus a doloribus, miseriis ac morte immunis, cum ea naturae integritate per quam sensus affectusque perfectae rationis imperio subesset, et cum originali iustitia ac gratia sanctificante. Status naturae lapsae misera est illa Adami posterorum conditio, qui nondum per Baptismum ab originaria, quae ex eodem Adamo trahitur, culpa liberati sunt. Status denique naturae reparatae is est, in quo sunt homines Christi gratia liberati et redempti. Atque ii status sunt, in quibus revera homo aut fuit, aut nunc est. Disputari quoque solet de statibus, qui non fuere: sed esse possint, qui possibiles appellantur, et inquiri: I. Num possibilis sit status purae naturae, in quo homo sine vitio et sine Gratia esset, subiectus tamen infirmitatibus, aliisque miseriis, quibus nunc sumus obnoxii? II. Num possibilis sit status naturae integrae, in quo supernaturali auxilio careret homo, nec ad supremam esset beatitudinem elevatus, sed iis naturae praesidiis donaretur, quibus immunis fieret a nostris miseriis, ac per naturales virtutes iis respondentem beatitudinem comparare sibi posset. III. Denique num possibilis sit status naturae lapsae, non reparandae, in quo fuisset homo post Adae peccatum, si Deus infinita sua misericordia eum non liberasset. De iis ergo statibus primum dicendum est.

Atque a recensendis proscriptis erroribus

exordior. Pelagiani initio V Ecclesiae saeculi negantes peccatum, Adamum dixere ita a Deo conditum, ut nunc homines nascuntur, sine ullo naturae adiutorio, et sine supernae Gratiae auxilio. Horum haeresim excitavere iterum sextodecimo saeculo Sociniani, originariam culpam negantes, ac docentes Adamum mortalem, ac iis omnibus obnoxium conditum fuisse miseriis, quibus nos premimur. Iis proxime accedunt Arminiani, qui iuxta Limborchii explicationem, in Adamo nullum supernaturale donum, nullamque indebitam praerogativam cognoscunt, licet scientia aliqua ei in illo statu necessaria donatum fuisse asserant, eaque rectitudine, qua nec inordinate concupisceret nec concupiscere posset; quia cum lex tunc non esset, liberrimus voluntatis usus sine culpa erat; et licet contra Pelagianos ac Socinianos doceant, a morte futurum fuisse immunem, virtute fructus arboris vitae, quo in Paradiso uti potuisset, statuunt nihilominus, hominem viribus naturae, quas etiam in praesentia habet, Deo ultimo fini, ac superno bono proportionatum esse, ac ad illius possessionem pervenire posse; et Adamum peccato suo, secluso pravo exemplo, nihil prorsus homini nocuisse.

Contra vero Calvinus, Lutherus, Baius, Iansenianique, hominem ob Adami peccatum, ita vitiatum in natura, ac depravatum effutiunt, ut non tantum quaelibet indebita in eo praerogativa desideretur, sed etiam naturales, ac propriae ipsius virtutes ac perfectiones, quibus ante illius peccatum Deo ita proportionatus erat, ut solis naturae viribus cognoscere, amare, ac bono libertatis usu facile Deum consequi potuisset. Dicam paucis, omnia concessa Adamo bona, integritatis, iustitiae, innocentiae, quibus a passionibus, infirmitate, ac morte immunis erat, et facile virtutem sectari, sancteque vivere poterat, naturae fuisse proprietates et appendices tradunt. In eo ergo cum Pelagianis, Socinianisque conveniunt, quod hominem omni bono spirituali, ac superna gratia destitutum, initio a Deo conditum asserant, et quod solae ei naturae vires ad finis consecutionem sufficerent; dissident vero, quia nunc nonnullis naturae proprietatibus, et perfectionibus spoliatum asserunt. Ita vero Calvinum docuisse, verba haec satis aperte declarant, quae a Bellarmino recensentur de Gratia primi hominis, c. 1: *Ergo animam hominis Deus mente instruxit, qua bonum a malo, iustum ab iniusto discerneret: ac quid sequendum, vel fugiendum sit praeeunte rationis luce videret. Hinc adiunxit voluntatem penes quam est electio. His praeclaris dotibus excelluit prima hominis conditio.* Vides nullam fieri supernaturalis gratiae mentionem, sed libertatis tantum per peccatum amissae, et naturalis cognitionis per istud obtenebratae, ut ipse alibi exponit; Lutherus vero Commentar. in 3 Genes. caput, clarius loquitur, quia postquam dixit, *iustitiam non fuisse quoddam donum, sed fuisse vere naturalem, ut natura Adae esset, diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum;* subdit: *Haec tam naturalia fuere in Adamo, quam naturale est, quod oculi lumen recipiant.* Et infra: *Porro haec probant, originalem iustitiam esse de natura hominis: ea autem per peccatum amissa, non mansisse integra naturalia, ut Scholastici delirant.* In eamdem abiere haeresim Baius, eiusque sectatores. Vide Baii propositiones circa Gratiam Angelorum et primi hominis, 1, 3, 7, 9, 21, 23, 24, 27, 65, 66, in quibus asserit, Angeli primique hominis *merita* non recte vocari *Gratiam;* felicitatem, quam consecuti sunt Angeli, quamque perseverando assecutus esset Adam, non *Gratiam*, sed *mercedem* fuisse; *merita* primi hominis *munera* fuisse creationis, ac exaltationem humanae *naturae* in divinae consortium, id est iustitiam et sanctificationem, sive in Filii Dei adoptionem, naturalem dicendam esse, non supra naturae ordinem, atque indebitam; naturalem itidem, sive iuxta naturae conditionem fuisse immortalem. Denique irridet theologos aientes, Adamum supernaturalibus et gratuitis donis ac auxiliis indiguisse, ut fide, spe et charitate Deum coleret. Haec vero cum ita se habeant, quis non videt, Baium cum Calvino ac Luthero sensisse, hominem a Deo initio formatum cum debitis ipsius naturae perfectionibus, ea fuisse mente ac libertate praeditum; qua bonum malumque discernere, sancte vivere ac aeternam adipisci beatitudinem potuisset, si vellet; quave perfecte corpus, eiusque motus deprehenderet, ac nutu suo facile regeret, corpus denique habuisse, nec infirmitatibus, nec morti obnoxium? Ita sane ipsius sententiae declarant, atque ita expositae illae fuere a celebrioribus theologis, scilicet a Bellarmino de Grat. primi hominis lib. 1, cap. 1, ab Aloysio Turriano in tract. contra Baium, cap. 1, § 1, a Vasquesio, a Suaresio proleg. 6 de Grat., cap. 2, n. 5, a Ripalda, Goneto, Estio, Francisco Macedo, aliisque. Hoc vero posito, quis non videt, turpiter eos errare, qui censeant, cum Baio sentire, negantes possibilem statum purae naturae quia hic propos. 55 dixerat: *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur?* Nam Baius puram naturam hominis eam credidit, quae in Adamo fuit, nunc vero non puram, sed depravatam, vitiatam, ac in naturalibus corruptam ob peccatum esse, et a Deo vitiatam fieri non potuisse naturam asserit [1]. At qui negant

[1] Quae Baii mens in hac controversia fuerit, ex propositione eiusdem, num. 79, eruitur, quae est huiusmodi: *Falsa est Doctorum sententia primum hominem potuisse a Deo creari sine iustitia originali.* Quae qui-

inter Catholicos, naturam puram a Deo creari potuisse, ex aliis principiis id eruunt, quae non sunt improbata, ut infra ostendemus. Redeo nunc ad rem.

Neque dubitari potest, quin in eadem cum Baio haeresi fuerit Iansenius damnati illius systematis propugnator acerrimus, cum recensendo Adamiticae culpae consectaria ea doceat, quae ex pravis Baii principiis sequuntur, de quibus infra dicemus. Interim indicare sufficiat Quesnellianas illas theses, quae eumdem errorem praeseferunt. Sunt vero 34, 35, 36, 37, in quibus declarat, Adami gratiam, quae sequela fuit creationis, debitam adhuc integrae naturae fuisse, et humana dumtaxat produxisse merita; ac discrimen designando, quod gratiam status innocentiae, atque Christi Gratiam intercessit, ait, illam quemque *in propria persona* recipere debuisse, hanc vero *in persona Christi;* ac illam, sanctificando hominem in semetipso, fuisse *ei proportionatam;* hanc vero, nos in Christo sanctificando, omnipotentem esse, ac Dei Unigenito Filio dignam. Quae sane perspicue designare videntur, voluisse Quesnellium astruere integritatem ac sanctitatem, caeterasque Adami praerogativas, naturae nondum per culpam depravatae, inseparabilem conditionem, ac debitas proprietates fuisse. Id vero ne gratis videatur assertum, celebres nonnullos theologos indicandos censui, qui rem ita explicaverunt. Vide Iacobum Fontanam tom. 1 Const. *Unigenitus* propugnatae pag. 747 et seq.; Instructionem editam ac probatam post comitia Cardinalium, Archiepiscoporum et Episcoporum Galliae anno 1714; Henricum Cardinalem Bissy in tract. Theologico advers. Quesn. etc.; Gregorium Selleri S. R. E. Cardin. in principio tom. VI, aliosque theologos.

Habes itaque haereses contra catholica de statu innocentiae dogmata, quae credere nos cogunt, Adamum in illo fuisse statu positum, supernaturali Gratia instructum, per quam in sanctitate et iustitia constituebatur, et a morte miseriisque immunem; nec denique concupiscentiae et passionibus subiectum, cum affectus rationis imperio omnino subditi essent. Dum haec intacta maneant, nil est quod in Scholasticorum opinionibus reprehendas, quae versantur, vel circa instans, in quo fuit illi Gratia collata vel circa distinctionem originalis iustitiae a charitate; vel circa necessitatem originalis Gratiae per se efficacis, ultra sufficientem, vel circa naturam habitus supernaturalis auxilii, aliudve simile. Dum enim statuas habuisse supernaturale auxilium, sine eo nil agere potuisse, quod ad aeternam felicitatem conferret, ac liberum sub hoc auxilio mansisse, fides nostra sarta tecta servatur, sive dicas, Gratiam sanctificantem habuisse et sufficientem qua bene agere posset, si vellet; sive auxilium efficax ultra sufficiens ad salvandam dependentiam a Deo, necessarium ei fuisse ad agendum opineris; sive putes supernam dilectionem divinitus eidem inspiratam, ac in eo permanentem charitatem fuisse, qua sanctus Deoque charus esset, et qua si vellet, bene agere, ac in accepta iustitia perseverare potuisset, quin etiam novo auxilio adiuvaretur, sive alio modo Scholasticis etiam ignoto explices inhaerentem aut permanentem in eo sanctitatem et iustitiam, et supernum adiutorium, sine quo bene agere ac perseverare non poterat. Idem de integritate, aliisque privilegiis dicas; nam modo rationis in affectus imperium adstruas, ac immunem illum a morte fuisse concedas, nil vetat, quominus vel in Gratia supernaturali, vel in naturali rectitudine vim illius imperii constituas, et quominus una vel altera hypothesi, qua id contigerit ratione demonstres; sicut liberum cuique est investigare, quo ab infirmitatibus modo, et morte futurus fuisset immunis, dum tamen legem fateatur, qua a moriendi necessitate liberabatur.

Pauca nunc de statu purae naturae dicemus idque ex eo quod Sporerius, sive illius supplementi auctor, aliique confidenter asserant, Baianos, Iansenianosque esse, qui hunc possibilem negant, sed ducti principiis superius a nobis expositis, quae sunt haereseos ab Ecclesia notata. Si ergo theologi sunt, qui principia illa improbent, ac alia via adstruere conentur, vel Deum hominem concupiscentiae rationi rebelli subiectum condere initio non potuisse vel debuisse etiam illum supernaturali gratia donare, cur damnati erroris contra Apostolicae Sedis sententiam arguuntur? Sunt vero quamplures, qui hominem fieri potuisse, qualis nunc nascitur, negent, ac nonnulli etiam, qui attenta divina Providentia, nequidem sine Gratia condi posse propugnent. Ex iis autem nemo cum Iansenianis convenit in damnatis erroribus. Ii enim, ut vidimus, integritatem iustitiamque originalem, et sanctitatem debitas naturae proprietates astruebant. Contra vero Augustiniani aliique theologi orthodoxi, haec indebita homini esse, ac sanctitatem gratuitum donum supernaturale fatentur; negant vero posse hominem fieri concupiscentiae subiectum; quia hunc effectum peccati ad peccatum inclinantem, et contra naturam esse hominis rationalis iuxta

---

dem propositio cum S. Thomae doctrina aperte pugnat. Hic enim in lib. 1, 1 sententiarum dist. 31, quaest. 1, art. 2 ad 3, inquit: *Poterat Deus a principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terrae formare quem in conditione naturae suae relinqueret, ut scilicet mortalis et passibilis esset, et pugnam concupiscentiae ad rationem sentiens, in quo nihil humanae naturae derogaretur: quia hoc ex principiis naturae consequitur: non tamen iste defectus in eo rationem culpae, et poenae habuisset, quia non per voluntatem iste defectus causatus esset.* Confer S. Augustinum de Dono perseverantiae cap. 11 (EDIT. BARBIELL.).

SS. Augustinum et Thomam opinantur [1]. Quid vero in hoc est revelationi ac definitioni Ecclesiae contrarium?

Dicent fortasse, damnatam esse Baii propositionem, quae hominem fieri potuisse negat, sicut nunc nascitur. Sed iam dixi, quo sensu haec proscripta fuerit, ac celebriores theologi asserunt, hanc unam ex illis esse, quae aliquo pacto defendi possunt; licet attentis Baii principiis iure meritoque proscripta in eo fuerit. Videatur Petrus Mansius de Peccato originali qu. 4, ubi plurima profert ex Augustino, Thoma, Bonaventura, Alensi, aliisque theologis qui probant concupiscentiam esse ab appetitu sensitivo distinctam, ac perversam affectionem, sive qualitatem, quae Deum auctorem habere nequeat [2]. Accedit etiam quod si ex illa fas esset inferre, potuisse revera Deum hominem facere qualis nunc nascitur cum nunc peccato nascatur infectus, ita quoque fieri potuisse oporteret, quo nil absurdius [3].

Alii vero censent, non solum fieri a Deo non posse hominem concupiscentiae subiectum, sed nec etiam supernaturali Gratia destitutum; non quod haec naturae sit debita, cum donum sit gratuitum et supernaturale, sed quia posito homine ad imaginem Dei formato, ac amante Deum, atque in ipsum veluti in ultimum finem suum tendente, illumque appetente, Providentiae ordo postulat, ut ea ipsi concedantur, quae ad illius consecutionem sunt necessaria; et sicut alii theologi teneri Deum ex Providentiae lege asserunt ad unicuique dandum in hoc statu auxilia sufficientia Redemptoris, quibus possint homines expedite et proxime mandata servare; quae tamen auxilia etsi ex illa lege debita, ad veram tamen Gratiam pertinere tuentur; ita isti quod hominis naturam exigere asserant imaginem Dei, innatum Dei clare videndi appetitum, et esse non possit, quin Deum amet, quem tamen nequit sine Gratia diligere, nequidem ut naturae auctorem, in quocunque statu ex Providentiae et iustitiae lege homini Gratiam Conditoris deberi opinantur, ut mandata servare, Deum auctorem suum diligere, ac optatam beatitudinem consequi valeat.

Opinio haec Novatorum supra expositam haeresim detestatur, atque in tribus fundatur principiis, in quibus theologi pro libito disceptare salva fide possunt: nam asserunt I. Hominem natura sua ad imaginem Dei esse. II. Fieri non posse, quin indito naturae appetitu feratur in Deum ipsius auctorem, ac finem clare videndum. III. Amare non posse Deum nequidem ut naturae auctorem, quin superna gratia a creaturis, et supra seipsum elevetur, ac dirigatur in Deum propter se amabilem. Hae vero opiniones sunt, quae revelatis principiis, et Ecclesiae definitionibus non adversantur, et quae in scholis catholicis semper [4] apud nonnullos viguere. Ex huiusmodi principiis eruunt, Deum condito homine rationali, vi suae providentiae, debere illi Gratiam conferre, qua suum auctorem diligere possit, servare mandata, et in finem suum pervenire; qua Gratia is, qui est natura servus, adoptatur, ut licite serviat et suum dominum colat, et ius habeat ad illam haereditatem, sine qua beatus esse non possit. Ubinam haec opinio ab Ecclesia proscripta est? Imo Apostolica Sedes, ut improbat eos, qui contrariam, quae communior est, Pelagianismi et Manichaeismi cum Iansenio insimulant, ita eos reprehendit, qui hanc Iansenianismi accusant. Atque haec una ex illis Scholae opinionibus est, quae a Catholicis etiam Romae sub oculis Pontificis propugnatur: mitto enim Contensonium celebrem e Dominicana familia theologum, aliosque, qui editis iam operibus variis in locis purae naturae statum impossibilem tradidere Cardinalis Norisius, Fulgentius Belelli et Laurentius Berti Romae hanc propugnaverunt opinionem, ac in editis in lucem Operibus asseruere, et eamdem traditam vidi ac publice propugnatam, non solum in schola Augustinianensium, sed etiam a Monachis Cassinensibus in Monasterio S. Calisti, et a Viro Clarissimo Antonio Francisco Vezzosi Clerico Reg. in Conventu S. Andreae de Valle. Sed haec satis de statu innocentiae et naturae purae.

Disputandum nunc est de statu naturae lapsae, hoc est de misera illa conditione, in qua humanum genus ob Adami culpam nunc reperitur, spoliatum nempe naturae indebitis donis; miseriis, quibus premimur, concupiscentiae, potestati Daemonis, Deique indignationi subiectum, ac Adamitica ipsa culpa per generationem propagata infectum. Orthodoxa fides docet, omnes homines ex Adamo propagatos, etiam ex Fidelium parentibus ortos, originali

---

[1] Si quis SS. Augustini ac Thomae Opera soluto a praeiudiciis animo evolverit, plane intelliget rectene, an secus ad eosdem provocent, qui *naturae purae statum* repugnare negant (EDIT. BARBIELL.).

[2] Haec testimonia ad ea exigenda sunt, in quibus controversiam de qua agitur, tractant, ne pugnantia tradidisse existimentur, quod eorum doctrina, et gravitate indignum esset. Vice Cl. de Rubeis Tractatum Theologicum de Peccato Originali cap. 51, seqq. (ED. BARBIELL.).

[3] Nihil quidem hoc absurdius. Verum ecquis umquam theologorum fuit, qui, cum hominem potuisse a Deo creari initio, qualis nunc nascitur, defenderet, *peccato infectum* creari potuisse tueretur, Quis verba illa *qualis nunc nascitur*, de defectibus, qui *rationem culpae et poenae non haberent*, intelligenda esse non declaravit? (EDIT. BARBIELL.).

[4] Vellem, ut nunquam *tò semper* theologo et docto et amico, dum viveret, meo excidisset. Quibus enim testimoniis confirmari, quod tam confidenter affirmari potest? (EDIT. BARBIELL.)

peccato infectos nasci, esse iure ad aeternam felicitatem privatos, filios irae, atque vindictae et aeternae damnationi obnoxios. Haereticorum nonnulli, ut Pelagiani, Sociniani et Arminiani, originale peccatum negant. Lutherani vero, Calviniani ac Ianseniani, nimium illius effectus extollunt. Nam per istud liberum arbitrium omnino exstinctum praedicant, ac rationem misere obtenebratam, depravatamque ipsam naturam. Ad Lutheranos, Calvinianosque quod spectat, praeter quam quod peccatum originale in concupiscentia formaliter positum asserunt, quae etiam in baptizatis remanet, aiunt, Baptismum tegere tantum, aut radere, non vero tollere originale peccatum, et editi contra eosdem in Concilio Tridentino Canones palam faciunt, docuisse etiam perditum omnino Adami culpa fuisse liberum arbitrium. In quam haeresim abiisse quoque Baium, Iansenium atque Quesnellium, eorum damnatae propositiones ostendunt, ex quibus constat, in homine post Adami peccatum libertatem deesse indifferentiae, ad merendum et demerendum satis esse, ut a coactione immunis sit, nec requiri ut a necessitate antecedente et inevitabili sit liber. Hinc aiunt, peccare homines damnabiliter, etiam in iis, quae vitare nequeunt, indeliberatos concupiscentiae motus esse vera peccata; impossibilia Deum iubere, ac hominibus quoque iustis impossibilia esse aliqua Dei praecepta, atque iis similia, quae clariora fient eorum exposita haeresi.

Omnes ergo novatores isti aiunt, Adamum per voluntarium peccatum dona naturae debita amisisse, et inter alia libertatem indifferentiae; et claram cognitionem eorum, quae ad ius naturae pertinent. Quamobrem ignorantia eorum quae ad naturae legem pertinent, et agendi peccandique necessitas, atque concupiscentia rebellis, veluti voluntarie in Adamo volitae reputantur. Ideoque invincibilis iuris naturae ignorantia a culpa non excusat, indeliberati concupiscentiae motus peccata sunt contra praeceptum *Non concupisces,* et operationes omnes, quamque necessariae, ut sunt opera omnia Infidelium, secundum hypothesim Ianseniam, sunt peccata quia necessitas illa, qua inevitabiliter fiunt ex voluntaria et libera Adami culpa, cum quo nos quoque peccavimus, orta est, ac remanet in homine, etiam postquam per Baptismum sit originale peccatum sublatum.

Itaque homo post Adami peccatum libertatem amisit, ac necessarie agit quaecunque operatur. Quamobrem spectari iuxta novatores huiusmodi debet, veluti agens necessarium, delectatione ad ea, quae operaturus sit, determinandum. Itaque sicuti bilanx determinatur pondere, et sicut lanx quae maiori premitur pondere necessario inclinatur, ita necessarie in eam trahitur partem hominis voluntas, in quam maior delectatio urgeat. Haec est vera Ianseniana haeresis imago a Luthero et Calvino delineata, sed a Baio, Iansenio atque Quesnellio veluti aliquo velo obducta. Videant vero ii, qui Augustinianos ac Thomistas Ianseniani smi insimulant, num iure horum de libertate hominis sententia, cum Iansenii systemate confundatur? Nam ii omnes fatentur per Adami peccatum attenuatas quidem esse liberi arbitrii vires, sed manere adhuc indifferentiae libertatem.

Sed antequam ad aperiendum discrimen veniamus, quod inter hos novatores catholicosque theologos intercedit, observare necesse est, tria alia illos statuere, quae sunt cum recensito errore connexa; scilicet amissam cum libertate fuisse naturalis scientiae cognitionem, castumque amorem Dei integrae naturae debitum, ac loco istius dominantem cupiditatem successisse. Cum vero in homine necessitas, ignorantia legis, et vitiosa cupiditas ob peccatum insint libere in Adamo commissum, asserere non verentur, ad peccatum et demeritum agendi necessitatem non obesse, sed libertatem sufficere libere in Adamo amissam, eamdemque ob causam peccata esse, quae ex ignorantia etiam invincibili contra naturae legem fiunt, atque dominantis concupiscentiae motus. Haec basis est Ianseniani systematis. Ut vero pessimas, quae inde nascuntur, consecutiones intelligere valeamus, duo illi amores, sive duae illae delectationes exponendae sunt, quibus veluti pondere necessario flectitur agiturque voluntas. Sunt ii duo amores: amor mundi, qui vitiosa cupiditas, ac terrena quoque delectatio dicitur; et amor Dei, sive charitas a Deo inspirata. Nullam in homine actionem esse contendunt, quae aut ex vitiosa illa cupiditate, aut ex charitate perfecta non oriatur. Quamobrem, quae ex charitate non sunt, ea omnia ex cupiditate, ideoque vera peccata esse praedicant. Hinc omnia opera Infidelium et peccatorum cum ex charitate non sint, veluti ex vitiata radice prodeuntia infecta esse, atque peccata aiunt: hinc vel ipsum timorem gehennae, quo peccator ad conversionem disponitur, actusque reliquos, qui a charitate non oriantur, cuiusque generis sint, vera peccata esse definiunt. Hac de causa, aiunt, liberum arbitrium sine sanctificante Gratia nihil nisi peccatum operari posse, atque Gratiam omnem extra dominantem charitatem, etiam sufficientem, excludunt. Haec indicasse sufficiat, ut inde concludere clare possim, toto coelo Thomistarum, Augustinianensium, aliorumque theologorum opiniones, ab horum novatorum erroribus dissidere. Nam ut incipiam a libero arbitrio:

Quis ex his est, qui Adami peccato exstinctum asserat? Nunquid illud perimit Gratia efficax? At haec infirmo et attenuato arbitrio a Deo datur, ut illud roboret, adiuvet, perficiat, modo tantum eiusdem indoli consentaneo, li-

bero scilicet, cum libera sit illius indoles; Gratia enim efficax quae lapsis hominibus datur, medicinalis est, neque praesumi potest, peritum medicum cognito aegroti morbo medicinam porrigere, qua illum occidat. Quis ergo credat, Deum divinum medicum cui arbitrii infirmitas cognita est, congruam medicinam non porrigere? Si Adami peccatum non exstinxit arbitrium, numquid medicina divina illud interficiet? *Si non occiditur per vulnerantem,* inquit Prosper, *numquid per medentem?* Quod medicus gravi infirmitati, natura sua efficax remedium porrigat ideone aegroti natura detrimentum accipiet? Paucis dicam, efficax Gratia actio est Dei omnipotentis, qui non tollere sed roborare, iuvare, perficere vult libertatem; ergo perficit, non minuit, non exstinguit; alioquin effectus infinitae causae virtuti non responderet. Dices: intellectu difficile est, qua ratione id cum arbitrio concilietur. At mysterium est, ut ait S. Augustinus, quid ergo mirum?

Haec vero non ad Thomistas tantum, sed etiam ad Augustinianos pertinent. Si enim medicinalis efficax gratia a Deo ad perficiendum libertatis usum destinata est, sive haec praemotio dicatur, sive divina inspiratio, sive dilectio praevia ac victrix, semper Dei actio est, atque effectum parit, quem Deus vult. Quid si dicant moralem necessitatem afferre praeviam praedominantem delectationem? Quis unquam hanc proscripsit opinionem? Sed ut os obstruatur imperitis nonnullis, quibus Sorbonicus ille Tournelius imposuit, dum asseruit delectationem superiorem, seu relative victricem, basim constituere Ianseniani systematis, paulo fusius rem agam. Opinio haec, damnata iam Ianseniana haeresi, propugnata fuit a Basilio Pontio, Augustino Burgensi, Mansio, Macedo, Haberto, Cardinali Lauria *iterum iterumque impresso Romae 1770, per Barbiellinum,* Cardinali Norisio, aliisque; et Romae sub oculis Pontificis Summi tradita, et propugnata fuit ab Augustinianis et monachis Cassinensibus, ac asserta, et typis tradita a Laurentio Berti, aliisque. Nunquid passa id fuisset Apostolica Sedes, cuius iudicio Ianseniana haeresis damnata fuit, si res ita se haberet, ut Tournelius asserit; imo pluries haec doctrina expensa fuit, ac post illius examen, Norisius cardinalis renunciatus fuit, ac Berti laudatus. Sed annon Moliniani ipsi propugnant Gratiam relativam, comparatam malitiae gradibus, quaeque respectu Syriorum est efficax seu victrix, et respectu Corozaitarum inefficax est? [1] Numquid haec a Ianseniani differt, quia Gratiam, non vero inspirationem, lumen coeleste, sanctam delectationem vocant? At hic non est de nominis appellatione contentio. Itaque cum iam sit notum, Iansenium exstinctum asserere arbitrium per peccatum Adami, iam patet fundamentum systematis: ac delectatio illa victrix in Iansenio non potest libertatem, quae non est, tollere, sed naturam necessarie operantem flectere debet; ut ab aliis vero usurpata, iuvat, fovet, perficitque libertatem, ut alia quaecunque efficax Gratia.

Dissident praeterea Thomistae, Augustiniani, aliique ab istis novatoribus: quia isti praeter dominantem charitatem, nullam aliam Gratiam agnoscunt, ac sufficientem damnant. Contra vero Thomistae sufficientem astruunt, quae vere potentiam perficit, ac dat posse operari, atque hanc ab efficaci diversam statuunt, concessamque asserunt non praedestinatis tantum, sed catholicis, haereticis ac etiam infidelibus, licet nonnulli eorum cum aliis catholicis sentiant non dari parvulis decedentibus in utero matris ac obcaecatis nonnullis peccatoribus et infidelibus. Qua in re consentientes quoque habent Augustinianos, qui Gratiam sufficientem, usurpata ab Augustino phrasi, etiam parvam vocare solent, quod concupiscentiae conatus non vincat: differunt vero isti a Thomistis, quia sine novo auxilio hanc satis esse aiunt ad orandum, si homo velit, ut Gratiam uberiorem ad vincendum aptam obtineat.

Aliud est Augustinianae doctrinae caput, quod cum damnatis erroribus aliqui imperiti confundunt, quod scilicet ii doceant hominem teneri ad actiones suas humanas in Deum ultimum finem dirigendas, nec posse eas ita in Deum referre sine Gratia. At a Ianseniani, Baianisque haec opinio differt, cum Augustiniani dicant, tantum vel actu, vel virtute in Deum referendas; cum astruant, praesto esse infidelibus et peccatoribus etiam, saltem non obcaecatis, Gratiam, qua ita actiones dirigant suas; cum fateantur, non ita esse mentem ab originali culpa depravatam, ut motus aliquos bonos natura sua habere non possit, ac non habeat, et ut Gratia destituta necessarie ad peccandum trahatur. Nam beatitudinis amor, qui in natura est, bonus est naturae motus, et si qui

---

[1] Qui Molinae, ac Suaresii systematis principia tenent, Theologum hoc ipsis reponentem facile eludent. Respondebunt enim cum Suarezio, lib. 4 de Divina Gratia cap. 6, num. 11: *Licet vocatio congrua sit necessaria ad efficaciam auxilii, illa tamen congruitas in re ipsa non est omnino antecedens, seu praeveniens usum libertatis, sed est consequens, et ab arbitrio pendet. Et ideo quod vocatio non sit congrua in his, qui tantum auxilium sufficiens recipiunt, causa est in ipsis: possent enim facere, ut vocatio esset congrua, si vellent gratiae cooperari, prout revera possent. Unde attente considerandum est, aliud esse, quod in potestate hominis sit facere, ut Deus ipsi tribuat vocationem quam praevidet futuram congruam, aliud esse, quod in potestate hominis sit facere, ut vocatio sufficiens, quae illi datur, sit congrua. Nam secundum dicimus esse in potestate hominis, idque sufficit, ac necessarium est, ut auxilium sit vere sufficiens. Primum autem revera non est in hominis potestate, sed in sola divina dispositione ac libertate* (Edit. Barbiell.).

sint actus, qui ad Deum non referantur iuxta Augustinianos, non sunt mali, ac lethalia peccata, quae ab infecta dominante cupiditate inficiantur, sed mali tantum dici possunt ob defectum rectae ordinationis, ac fere semper culpa venialis, ac levissima sunt. Rursum gehennae metum in poenitente bonum, ac salutarem fatentur, et novatores hac in re validissime confutant, licet asserant esse praeterea ad iustificationem obtinendam necessariam initialem charitatem qua, et Deum poenitens diligere incipiat, et sese a creatura avertere atque convertere ad Creatorem. Hanc opinionem censura notari posse vetuit Apostolica Sedes, ut videre est in superiore appendice. Vides ergo quam late distent catholicorum opiniones a damnatis sententiis.

Sed unum adhuc monendum superest scilicet, notandos non esse catholicos, qui salva fide, qua credimus hominem iustificari per Gratiam eidem inhaerentem, Gratiam ei necessariam esse ad bene agendum etiam ad initium fidei, eamque iis conferri omnibus quos supra diximus, atque hanc arbitrii libertatem iuvare et roborare, non adimere; diverso a recepto in scholis modo supernaturalium donorum, et Gratiae interioris naturam explicent. Nam id Philosophi potius munus est modum declarantis, quo actiones nostrae fiant, habitusque in anima insit, quam theologi revelationem unice proponentis, atque consecutiones ex ea deducentis. Quis ergo reprehendat illos, qui sanctificari animam per charitatem asserant, et charitatem esse vel Dei in nobis permanentem actionem, vel inspiratam divinitus dilectionem, quae naturam elevet, elevatam ad Deum amandum, eiusque amorem augendum inclinet, adiuvetque etiam ut vere actu diligatur Deus, vel Dei amore quidquam agatur? Si haec salva libertate fiant, quid est, quod damnari possit, praesertim cum aliae etiam divinae in homine Gratiae operationes, iuxta definitam ab Ecclesia doctrinam explicentur? Dum necessitas Gratiae salvatur ad initium fidei, ad sanctitatem, ad credendum, sperandum, agendumque ut oportet, libertas una cum Gratia operante, et mysterium in concilianda Gratia cum libero arbitrio, salva fides ac Ecclesiae doctrina est.

GRATIA, UT EST GRATIOSUM RESCRIPTUM

Summarium.

1, 3. Quomodo revocetur Gratia a Papa concessa. - 4, 5. Et Gratia facta ad beneplacitum concedentis. - 6. Et Gratia concessa ad beneplacitum Sedis Apostolicae. - 7. Et Gratia facta ad beneplacitum personae et dignitatis. - 8. Et Gratia concessa cum clausula, *donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum,* et huiusmodi. - 9-11. Quomodo Gratia Papae robur accipiat. - 12. Scriptura autem, seu Litterae Apostolicae requiruntur tantum ad probationem gratiae. - 13. Optimum dictum Gonzalez circa hoc. - 14. Gratia concessa per Pontificem praedecessorem absque expeditione Bullarum, est exsequenda per successorem expeditis litteris sub forma: *Rationi congruit.* - 15. Talis Regula suffragatur tantum quoad Pontifices nominatos. - 16. Haec regula desumpta fuit ex iure communi. - 17. Novus Papa solum testatur de Gratia concessa. - 18. An ista expeditio requirat, ut supplicatio sit signata tempore antecessoris. - 19. Cui consignandae sint supplicationes signatae statim mortuo Papa. - 20-23. De Gratia concessa cum clausula: *Ex nunc prout ex tunc.* - 24-26. Quando Gratia dicatur conditionalis, et quomodo cesset. - 27-31. Quomodo regulanda sit. - 32. De Gratia alicui concessa praeterquam in certo casu. - 33. De Gratia concessa cum aliqua limitatione. - 34. De Gratia concessa cum clausula: *dummodo tempore datae praesentium non fuerit alteri Ius quaesitum.* - 35. De Gratia Apostolica facta sine praeiudicio alterius. - 36. Clausulae praeservativae reddunt gratiam conditionalem. - 37-52. De Gratia *Si neutri,* eiusque conditionibus. - 53-60. De Gratia *in forma dignum,* eiusque effectibus. - 61-71. De Gratia derogatoria Iurispatronatus in totum. - 72-80. De Gratia pro praesentato cum derogatione medietatis vocum. - 81-89. De Gratia *Si neutri.*

1 Gratia, quam Papa concesserit, eo mortuo, non revocatur, etiamsi adhuc res integra maneat; cap. *Si super Gratia* 9 de Offic. deleg. in 6, ibi: *Ipsa Gratia, licet nondum sit in eius exsecutionem processum, morte non perimitur concedentis;* cap. *Si cui* 36 de Praebend. eod. in 6, ibi: *Huiusmodi concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non exspirat, etiam re integra per obitum concedentis.* Gonzal. ad reg. 8 Cancellar., gloss. 12 in princ., num. 32 et seq., ubi in pluribus exemplis hoc ipsum demonstrat; Barbosa de offic. et potest. Episc. lib. 1, num. 8; Card. de Luca de Pension. disc. 1, num. 25; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 3, num. 250, ubi testatur de communi circa Gratiam iam factam, 2 ut supponit nostra conclusio. Secus autem circa Gratiam faciendam, id est quando Rescriptum Apostolicum continet Gratiam primum faciendam, sed concessam non in proprium recipientis litteras, sed in alterius duntaxat favorem, quia tunc eiusmodi Gratia facienda exspirat morte concedentis re adhuc integra, textu expresso in cit. cap. *Si cui* 36 de Praebend. in 6, § final., ibi: *Secus si super provisione certae personae facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed eius, cui provideri mandatur, Gratiam vel favorem, illa quidem exspirat omnino: si concedens re integra moriatur.* Et ratio disparitatis est clara, quia circa 3 gratiam iam factam, seu quando Rescriptum Apostolicum continet *Gratiam factam,* iam illi, cui talis Gratia facta est, fuit ius acquisitum, quod non decet ei amplius auferri ratione solius mortis concedentis. E contra vero *circa Gratiam faciendam,* seu quando Rescriptum

Apostolicum continet *Gratiam primum faciendam,* nulli adhuc ius quaesitum fuit; unde nullum est inconveniens, quod talis Gratia veluti primum facienda exspiret morte concedentis re adhuc integra, seu cum in eiusdem exsecutione necdum coeptum est procedi.

4 Gratia facta ad beneplacitum concedentis, durat, donec ille eam revocaverit, quia istud beneplacitum nulli subiacet legi adnotat. in leg. *Fideicommissa,* § *Quamquam,* ff. de Legat., ubi glossa verb. *Voluerit;* Natt. cons. 508, num. 5, vol. 3; Cokhier de Iurisd. ordinaria in exempt. part. 3, qu. 5, n. 3; Barbosa clau-
5 sula 8, n. 2, et alii passim. Aut donec ipse concedens moriatur, quia morte voluntas solvitur et exstinguitur, textu expresso in cap. *Si gratiose* 5 de Rescriptis, ibi: *Huiusmodi Gratia per eius obitum (per quem ipsius beneplacitum omnino exstinguitur) eo ipso exspirat.* Et sic communis doctorum cum Barbosa loc. cit., et Reiffenstuel loc. cit., n. 260; Card. de
6 Luca disc. 48, n. 4. Gratia concessa ad beneplacitum Sedis Apostolicae, aut interim, dum Sedes Apostolica voluerit, non exspirat morte Papae concedentis, sed opus est expressa revocatione, textu expresso in d. cap. *Si gratiose,* ibi: *Secus autem si usque ad Apostolicae Sedis beneplacitum Gratia concedatur praedicta;* tunc enim quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. Sic etiam communis cum praecitatis.
7 Si Gratia fieret, et concederetur ad beneplacitum personae et dignitatis, quae perpetua est, aliqui volunt, quod praeponderet dignitas, et sic quod illa Gratia minime exstinguatur morte concedentis, cum dignitas sit perpetua. Ita Ioan. Andr. in d. cap. *Si gratiose,* num. 6, in fine. Alii autem volunt; quod praeponderet nomen, quod praecedit et sic quod gratia non exstinguatur, si praecedat nomen dignitatis; arg. cap. *Quoniam* 14 de offic. et potest. Iudic. Deleg., quia dignitas non moritur, neque variatur per mortem et variationem personae; cit. cap. *Si gratiose* 5 de Rescriptis in 6, et quod exstinguatur, si praecedat nomen personae, quia tunc sequitur personam, et veluti accessoria exstinguitur cum persona; arg. cap. *Privilegium personale* 7 de Regul. Iuris in 6, et cap. *Accessorium* 42 de Regul. Iuris etiam in 6. Et sic tenent Imola in dict. cap. *Si gratiose;* ut eum referunt Dominicus ibid., n. 6, et Franch. in fine, et Barbosa loc. cit., n. 6. Gratia con- 8
cessa cum clausula *donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum,* et huiusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur neque exspirat morte concedentis. Sic Barbosa claus. 43, n. 21; Theodor. de Rub. in singul. Rotae tom. 2, part. 4, claus. 290; Reiff. l. c. n. 263; Menochius de Arbitr. Iudic. lib. 1, qu. 69, num. 12, citans communem aliorum contra Bartolum. Et ratio est, quia ad revocationem requiritur actus positivus contrarius, qualis non habetur per solam mortem concedentis, nam aliud est voluntatem cessare, et aliud eam revocare; prius fit per mortem; l. 4 ff. Locati, posterius autem requirit factum quoddam, nempe novam dispositionem et expressionem ipsius revocationis; Menoch. consil. 360, num. 9, cum aliis; Barbosa loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit.

Gratia solo verbo Papae perficitur etiam lit- 9
teris non expeditis; cap. *Inquisitionis* 25, qu. 1 Clement. dudum, de Sepulturis, § ult., Archidiacon.; Ioan. Andr. in prooem. 6 decretal.; Felin. in cap. *In nostra,* in fin., de Rescript.; Pyrrhus Corrad. Prax. dispens. Apostol. lib. 1, cap. 6, n. 4; Rota part. 1 recent., dec. 585, n. 2. part. 7, dec. 218, n. 7, part. 8, dec. 79, n. 21. Gratia recipit robur et virtutem suam, 10
et regulatur a sola signatura Papae a die eiusdem; Rota part. 2, dec. 327, num. 1 et seq., p. 8, dec. 70, n. 17, p. 17, dec. 270, n. 4, p. 18, tom. 2, dec. 469, n. 5, p. 19, tom. 2, dec. 648, num. 4. Gratia Papae per solam si- 11
gnaturam perficitur; Rota part. 6, decis. 38, num. 80 et seq., part. 17, dec. 270, num. 5. Scriptura autem, seu litterae Apostolicae re- 12
quiruntur tantum ad probationem Gratiae; Rota locis mox citatis; Mascard. de probationibus concl. 843, n. 10; Pyrrhus Corrad. loc. cit., n. 7; Gonzal. ad Reg. 8 Cancell. Glossa 2, 13
n. 47, ubi dicit, quod in lingua Principis stat Gratia, et in scriptura testimonium, et in exsecutione commodum [1]. Gratia concessa per 14

[1] Huic opinioni contraria videtur Cancellariae praxis. *In Regula* enim 27, *de non iudicando iuxta formam supplicationum, sed litterarum expeditarum habetur. Cum ante confectionem litterarum gratia sit informis... Iudices vel in Romana Curia, vel extra eam existentes, et quicunque alii non iuxta supplicationum signaturum super quibusvis impetrationibus, sed iuxta litterarum super iisdem impetrationibus et concessionibus, confectarum tenores, et formas iudicare debent. In Regula 31 non valeant commissiones causarum nisi litteris expeditis. Statuitur quod omnes commissiones causarum obtentu, vel occasione concessionum dumtaxat gratiarum apostolicarum de beneficiis ecclesiasticis, super quibus litterae Apostolicae confectae non fuerint ac processus desuper habendi nullius sint roboris, vel momenti. Demum Regula 52 ut nulli suffragetur dispensatio nisi litteris confectis addit, quod gratia cuiuscumque dispensationis nulli cuiquam in iudicio vel extra suffragetur, antequam super ea litterae Apostolicae sint confectae.* Hinc factum est, ut per solam signaturam cum informis reputetur gratia, exsecutioni nequeat demandari, et irrita remanet exsecutio facta sine litteris pergamenis gothica manu conscriptis, et signo plumbeo communitis, vel sine authentico earum transumpto. Quinimo ipso iure vacare dicitur beneficium illud, cuius possessio sit absque litteris Pontificiis capta, ut ex Constit. *Sanctissimus in Christo* Iulii III inter suas 30 iuxta Bullar. Mainard. tom. IV, part. 1, pag. 306, coll. 2, in fin. Paulus III antea sub poena excommunicationis latae sententiae prohibuit Officialibus transumptorum concessionem litteris non expeditis. Constit. 64 Bullar. Mainard. tom. IV, part. 1, pag. 248. Nullius pa-

Pontificem praedecessorem absque expeditione Bullarum, est exsequenda per successorem expeditis litteris sub forma: *Rationi congruit;* Card. Petra tom. 5, in comment. in Const. 1 Pii II, n. 12, ubi tradit etiam tenorem talium litterarum; Rota part. 12, dec. 121, n. 5, et habetur ex Regula decima Cancellariae, in qua super litteris non expeditis solet concedi facultas expeditionis pro gratiis factis et non expeditis a duobus antecessoribus Pontificibus tantum.
15 Unde Regula tantum quoad nominatos Pontifices suffragatur, quia caeteri non nominati exclusi censentur Amyden. de Stylo Datariae lib. 1, cap. 21, n. 14; Card. Petra loc. cit., n. 15, et alii passim [1].

16 Haec regula Cancellariae, seu hic modus expediendi litteras ab antecessore, seu antecessoribus non expeditas, desumptus fuit ex iure communi, in cap. *Litteris* de Rescriptis. Ex quo canone arguunt DD. Pontifices successores ex congruenti ratione deberi exsequi gratias, quas concesserunt praedecessores, et morte praeventi exsequi non potuerint; Barbosa in cap. *Litteris,* num. 5; Mandos. in Regula de Litteris in forma, *Rationi congruit,* expediendis, qu. 2, n. 5; Rosa de exsecut. Litter. Apost. part. 1. c. 2, n. 19 et seq.; Card. Petra loc.
17 cit., n. 16. Hinc novus Papa nullam facit gratiam de novo, sed solum testatur de Gratia concessa, vel exsequitur eam, iuxta verba Gregorii IX in cit. cap. *Litteris,* ibi: *Cum factum praedecessoris nostri potius, quam nostrum,*
18 *fuerimus prosecuti.* An ista expeditio requirat, ut supplicatio sit signata tempore antecessoris, vel sufficiat si Gratia sit facta solo verbo Papae, variant doctores; Rebuffus ad Regul. 10 Cancellar., n. 8, dicit vidisse huiusmodi litteras expeditas per successorem super Gratia viva voce facta ab antecessore, sed iure probata; Mandos. loc. cit., qu. 11, affirmat in Gratia etiam verbo facta, si Papa statim moriatur, vel aeger fiat usque ad mortem, ut expediantur istae litterae in forma, *Rationi congruit;* secus si diu supervivat, quia sibi imputet impetrans, si supplicationem signari omiserit; Glossator antiquus huius Regulae decimae n. 2, quem sequitur Amyden. loc. cit., n. 18, dicit non posse expediri has litteras, nisi in Gratia per supplicationem signata. Corrad. vero citatus a Card. Petra loc. cit., num. 21, dicit, quod si Papa mandaverit expediri, Iure expedirentur sub ipso, sed ex Stylo non solent expediri hae litterae, nisi signata fuerit supplicatio tempore antecessoris; quia mora non obtinendi supplicationem signatam debet impetranti nocere, quia ex Regula 25 Iuris in 6: *Mora sua cuilibet est nociva,* et idem docet Rosa loc. cit., n. 25; Card. Petra loc. cit., sub n. 21, ubi dicit, quod vere si deberent expediri litterae huiusmodi, super Gratia solo verbo facta, plures fraudes occurrere possent pro probanda tali Gratia per testes, aut alio modo. Hinc inole- 19
vit mos, quod supplicationes signatae statim mortuo Papa consignentur Collegio Cardinalium sigillatae, ut praesententur futuro Pontifici, et sic supplicatione signata Gratiae non exspirant morte Papae concedentis, etiamsi litterae expeditae non sint, sed sunt expediendae per Papam successorem sub dicta forma, *Rationi congruit;* Rota part. 18, tom. 3, dec. 808, n. 15; Card. de Luca de Pensionibus disc. 44, num. 6; Rota loc. cit., num. 18 et 20; Card. Petra loc. cit., sub n. 21, et alii passim.

Gratiam non suspendit Clausula, *Ex nunc* 20
prout ex tunc, quando est apposita in collatione de vacanti, secus si de vacaturo. Cassad. dec. 3, n. 15, de Praebend.; Crescent. dec. 7, n. 13 et 19, de Concess. praebend.; Achill. dec. 7, n. 4, de Renunc., et fuit dictum in una Illerden. *Canonicatus* 25 Oct. 1597, cor. Card. Pamphil., ut referunt Mart. claus. 54, n. 2; Aloysius Ricc. in Collect. dec. part. 1, Collect. 753 in princip.; Barbosa claus. 61, num. 5. Dicta enim clausula operatur, quod 21
unum tempus alteri inesse dicatur; Rota part. 3, dec. 770, num. 3, part. 5, tom. 1, dec. 350, num. 9, et communis Doctorum cum Barbosa loc. cit., n. 6. Gratia exspectativae concessa 22
cum clausula, *Ex nunc prout ex tunc,* retrotrahitur ad tempus datae ipsius Gratiae; Felin. in cap. *Licet causam,* n. 6, de Probat.; Alexander consil. 211, n. 13, unde perinde est, ac si Papa tempore datae primam Gratiam contulisset; Crescent. dec. 4, lib. 2, alias dec. 7, num. 13, de Concession. praebend.; Ferret. consil. 314, n. 7, lib. 2; Barbosa loc. cit., n. 7; Rota in Anconitana *Canonicatus* 8 Octobris 1592, coram Penna. Gratia ita dicitur per- 23
fecta, si Papa concordat exspectativam de beneficio vacaturo cum clausula: *Ex nunc prout*

---

riter roboris declaratur Cathedralium et Abbatialium Ecclesiarum capta possessio absque litteris Apostolicis, ut luculenter definivit Urbanus VIII in extravagant. *Iniunctae* 1 de Electione (EDIT. BARBIELL.).

[1] Ex citata *Regula Cancellariae 10 de litteris in forma* Rationi Congruit *expediendis* successores Pontifices solent sex mensium spatium praefigere ad expediendas litteras pro gratiis a praedecessore concessis, quinimo in multis gratiis ad evitandas fraudes apponi solet ex Datariae Stylo clausula *quod infra tres menses proximos litterae Apostolicae desuper expediri debeant;* Rigant. in dictam Regul. 10, num. 65. Ex edicto vero speciali Datariae obtinentibus beneficia, sive simplicia, sive residentialia solet praefigi terminus sex mensium ad expediendas litteras, quibus peractis eadem beneficia possunt ab aliis iure impetrari; Rigant. loc. c. num. 72; Gagliard. de Benefic. Eccles., cap. 10 de Collat., § 7. Ad Ecclesias tamen Cathedrales pro litterarum expeditione unius integri anni spatium concedi tradit; Fagnan. et Thomassin. apud eumdem Rigant. l. c. n. 74 (EDIT. BARBIELL.).

ex tunc, ut non exspiret morte concedentis, ut fuit dictum in una Calaguritana *Canonicatus* 1 Iunii 1591, coram Penna, cuius meminerunt Gonzalez ad Reg. 8 Cancell. Gloss. 12, n. 42, vers. *Sic etiam;* Lotter. de Re benefic. lib. 1, quaest. 29, num. 34; Barbosa loc. cit., num. 9 [1].

24 Gratia conditionalis exspirat per mortem Papae concedentis ante illius purificationem; Card.
25 de Luca de Pension. disc. 1, num. 14; Gratia dicitur conditionalis per tacitam conditionem, *si preces veritati nitantur;* Rota part. 13,
26 dec. 353, num. 1. Dicitur etiam conditionalis emanata cum clausulis, *Ut asseris, Dummodo Constito, Si ita est et huiusmodi aliis;* Rota part. 5, tom. 1, dec. 142, num. 5, part. 7, dec. 157, n. 3, et part. 17, dec. 41, num. 2,
27 part. 19, tom. 1, dec. 379, n. 2. Gratia concessa sub aliqua conditione, regulari debet ab ipsa conditione; Rota part. 11, dec. 206, n. 6,
28 part. 14, dec. 536, n. 86; ad quem effectum requirit praecisam, et concludentem iustificationem; Rota part. 7, dec. 157, n. 3, part. 12, dec. 341, num. 2, part. 14, dec. 15, n. 12,
29 part. 19, tom. 1, dec. 379, num. 9 et 10. Et interim stat in suspenso, nec capi potest alia provisio, donec per necessarias probationes verificetur; Rota part. 10, dec. 122, num. 21,
30 part. 19, tom. 1, dec. 379, num. 10. Hinc fit quod Gratia conditionalis cessat, cessante vel non purificata conditione; Rota part. 4, to. 1, dec. 184, sub n. 1, dec. 641, n. 2, part. 7, dec. 237, n. 5, part. 11, dec. 187, num. 11, part. 14, dec. 88, n. 14, part. 15, dec. 147, n. 19, part. 16, dec. 186, n. 4, p. 18, tom. 2,
31 dec. 416, num. 5. Purificata vero conditione, perinde est ac si ab initio simpliciter emanasset; Rota part. 13, dec. 62, n. 17.

32 Gratia alicui concessa, praeterquam in certo casu, si ille casus evenerit, cessat; Rota part. 14, dec. 536, num. 124. Et Gratia concessa cum aliqua limitatione subsistit, donec venerit casus limitationis, et interim dicitur pura; Rota ibid., num. 518. Gratia concessa cum clausula: *dum-* 33
modo tempore datae praesentium non fuerit alteri ius quaesitum, constito quod alter habeat legitimum ius, resolvitur, ac si non fuisset concessa; Rota part. 9, tom. 1, dec. 254, n. 9. Prout Gratia Apostolica facta sine praeiudicio 34
alterius habetur pro non facta, si ex ea aliquod praeiudicium resultet; Rota part. 4, to. 2, dec. 260, num. 13 et seq., part. 18, tom. 2, dec. 495, n. 10. Facta enim cum praeservativa 35
iuris alterius, vel sine derogatione eidem tertio praeiudicare non potest; Rota part. 18, tom. 1, dec. 139, num. 12. Et in omni casu clausulae 36
praeservativae reddunt Gratiam conditionalem, et praeservant ius alteri ex antecedenti provisione quaesitum; Rota part. 19, t. 2, dec. 566, num. 21.

Per Gratiam *Si neutri* acquiritur Beneficium, 37
quando neuter litigantium super illud ius habeat; Barbosa clausula 164, n. 2, cum aliis ibi citatis. Gratia *Si neutri* est conditionalis 38
dummodo scilicet per eventum litis apparuerit neutri ius competere; Rota part. 4, tom. 1, dec. 220, n. 6. Gratia *Si neutri* ita pendet a 39
futuro litis eventu ut antequam operetur effectum suum, debeat exspectari dictus eventus; Barbosa d. clausula 164, num. 5, cum multis ibi citatis; Rota part. 2, dec. 726, num. 3. Et interim nullum ius tribuit, non impleta conditione, seu non impleto tali eventu; Rota part. 19, t. 1, dec. 223, n. 18. Gratia *Si neutri* 40
non habet locum, nisi quando Beneficium est litigiosum, lite nondum exstincta; Gonzal. ad Regul. 8 Cancellar., gloss. 32, num. 4; Azor. Instit. moral. part. 2, lib. 7, cap. 72; Barb. loc. cit., n. 6. Imo Gratia *Si neutri* requirit 41
litem de tempore datae Gratiae; Garcias de Benefic. part. 6, cap. 2, num. 212 et seq.; Mantic. dec. 56, n. 1; Verall. dec. 34, n. 1

---

[1] Expectativas omnes sustulit Concilium Tridentinum session. 24, cap. 19, de Reformatione. *Decernit sancta Synodus Mandata de providendo, et Gratias, quae exspectativae dicuntur nemini amplius etiam Collegiis, Universitatibus, Senatibus, et aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam vel alio quovis colore concedi: nec hactenus concessis cuiquam uti licere. Sed nec reservationes mentales, nec aliae quaecumque Gratiae ad vacatura, nec indulta ad alienas Ecclesias vel Monasteria alicui etiam ex Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus concedantur, et hactenus concessa abrogata esse censeantur.* Et Cancellariae Regula 21 ita statuit: *Si quis supplicaverit sibi de beneficio quocumque tanquam per obitum alicuius, licet tunc viventis vacante provideri, et postea per obitum eius vacet: provisio, et quaevis dispositio etiam vigore alterius novae supplicationis, vel gratiae dicto supplicanti per obitum huiusmodi denuo faciendae nullius sint roboris vel momenti.* Harum constitutionum vigore si quis aliquod beneficium ante ipsius vacationem iam vacare per obitum exposuerit, duplici coercetur poena, nullum videlicet ad illud acquirit ius, quamvis gratia collationis post obitum fortasse prodiverit, quod intelligendum est quando a die obitus beneficiati ad diem resignationis Gratiae tantum temporis spatium non intercessit, quod sufficiat ad habendam quodammodo notitiam vacationis, ex Regul. Cancellariae 30, ibique Rigant. num. 1; Fleury lib. 2 Instit. iur. canon., cap. 21; Gagliard. de Benefic. Eccles. cap. 6, §. 7. Deinde sit inhabilis ad postulandum etiam post secutam vacationem per Ecclesiasticas censuras iure communi sancitas; Gagliard. de Benefic. Eccles. c. 6, § 6. Quae regula indistincte in collationibus etiam Ordinariorum aut Legati Apostolici locum habet, ut ex communi DD. sententia testatur Rigant. in Regul. 21, num. 17 seq., et in Regul. 30, num. 26 et seq. Ab his tamen Constitutionibus exceptos volunt Equites Hierosolymitanos; Loter. de Re benefic. lib. 2, q. 15, num. 44, Rot. cor. Lancet. decis. 618, num. 13 et 14; quae tamen exceptio non satis rationi iurisque principiis conveniens videtur. Cum enim exspectativa votum captandae mortis in se contineat, quod est contra bonos mores, non video cur hoc nonnullis concedi debeat dum caeteris omnibus prohibitum est, dummodo in expetentibus hoc modo comendas hoc votum excludatur (Edit. Barb.).

et seq., part. 2, et resolutum fuit in Gerundensi *Hebdomadariae* 13 Iunii 1602, coram Patriarcha Pamphilio impressa per Farinacium dec. 456, n. 1, p. 2 recent. Sicuti enim piscis nequit esse sine aqua, ita nec Gratia *Si neutri* sine lite, ut fuit dictum a Rota in Salamantina *Archidiaconatus* 16 Iunii 1581, coram Rubeo.

42 Unde Gratia *Si neutri* non conceditur pro lite movenda; Barbosa loc. cit., num. 8; Verall. dec. 34, num. 4, part. 2; et fuit resolutum a Rota in Verdun. *Canonicatus* impressa per Nicol. Garciam de Benef. part. 1, cap. 3, n. 44.

43 Gratia *Si neutri* ut suffragetur, debet, ultra litem, verificari duplex conditio, videlicet, quod Beneficium vacet, et quod neutri ius competat; Barb. d. clausula 164, n. 4, cum multis ibi

44 citatis; Rota p. 2, dec. 726, num. 1. Quibus probatis, scilicet vacatione Beneficii, lite inter provisos et non iure utriusque, habet exsecutionem paratam; Rota p. 12, dec. 298, n. 12, p. 17, dec. 298, n. 1.

45 Satis autem probatur lis, seu Beneficium esse litigiosum ex commissione causae appellationis, ex citatione cum inhibitione et illius exsecutione; Rota part. 2, dec. 81, n. 1, et dec. 455,

46 n. 1. Non ius impetrantis probatur ex ipsiusmet impetrantis confessione, et ex non iustificatione prioris Gratiae; Rota part. 2, dec. 699, num. 2, et dec. 736, n. 6, pag. 5, tom. 1,

47 dec. 68, n. 3. Beneficii vacatio probatur per mortem ultimi legitimi possessoris, et non factam adhuc de illo ullam legitimam canonicam provisionem. Unde, ad hoc ut sit valida Gratia *Si neutri,* debet fieri mentio illegitimae et non Canonicae provisionis adversarii, seu ipsius intrusionis et fructuum malae perceptionis; Flamin. de Resignat. lib. 2, quaest. 3, num. 43; Barbosa loc. cit., n. 12; Rota p. 2, dec. 105,

48 sub n. 1. In Gratia *Si neutri* attenditur data, non autem expeditionis tempus; Rota part. 11, dec. 124, n. 52. Gratia *Si neutri* debet praesentari infra novem menses, et pro illius exsecutione instari, alias remanet nulla, Rota p. 18,

49 tom. 1, dec. 237, n. 11. Item debet intimari, quando agitur de privatione; Rota part. 2,

50 dec. 99, num. 4. Verum, ut dicatur intimata, sufficit eum, contra quem agitur fuisse citatum ad dicendum contra Gratiam; Rota ibidem.

51 Gratia *Si neutri* non est subreptitia, ex eo, quod non si facta mentio, quod collitigans sit provisus Apostolicus; Greg. dec. 150, per tot.,

52 ubi num. 3 dicitur, quod haec gratia ex Stylo Datariae conceditur proviso Apostolico etiam contra alium provisum Apostolicum; et n. 6, quod non est praeiudicialis, quia non habet locum, nisi data invaliditate Gratiae partis adversae; Barbosa loc. cit., n. 16 et 17.

53 Gratia *in forma dignum* non est conditionalis, quia illa verba *quatenus idoneus reperiatur,* respiciunt qualitatem idoneitatis, quae de iure inest, et potius sonat in monitionem, et instruunt Executorem, ut intelligat, qualis esse debeat ille cui providet, et sic non reddunt Gratiam conditionalem, quoad eius substantiam, sed tantum respectu exsecutionis et provisionis faciendae, quae est dilata in tempus, postquam idoneus repertus fuerit. Licet enim ista conditio impediat exsecutionem Gratiae, donec constet de idoneitate impetrantis, tamen non impedit acquisitionem, si in rei veritate impetrans sit habilis, et sic ista suspensio est circa exsecutionem, non circa acquisitionem iuris, cum qualitas idoneitatis sit pura et certa in rerum natura, licet a nobis ignorata, antequam examinaretur et conditio de praeterito vel praesenti non suspendit; leg. *Cum ad praesens* ff. Si certum petatur, leg. *Institutio talis* ff. de Condition. Sic Barbosa clausula 16, n. 1; Rota part. 4, to. 3, dec. 539, num. 1, part. 10, dec. 122, n. 19, part. 17, dec. 116, num. 11 et 12. Et quod talis Gratia non sit conditionalis quoad substantiam, sed suspensiva solum exsecutionis, donec constiterit provisum esse dignum, resolutum fuit a Rota part. 1, dec. 711, n. 2. Clausula enim 54 *in forma dignum* posita in Gratia, operatur ut Beneficium habeatur pro collato, remanente solum suspensione circa exsecutionem ratione examinis et collationis ab exsecutore faciendae; Rota part. 16, dec. 141, num. 33. Hinc ubi 55 huiusmodi Gratia *in forma dignum* sit iustificata, tribuit non solum ius ad rem, sed etiam in re; Rota part. 17, dec. 207, n. 46.

Secuta morte provisi *in forma dignum,* an- 56 tequam dignus repertus seu declaratus fuerit, Beneficium non vacat per mortem illius, sed per mortem ultimi possessoris; Barbosa dict. claus. 56, num. 7, cum aliis ibi citatis; Rota part. 5, tom. 2, dec. 549, n. 21, et dec. 569, num. 25. Gratia *in forma dignum* censetur 57 facta a die eius datae, ita ut excludat gratiam alterius postmodum impetratam; Rota part. 2, dec. 523, n. 3. Quando Gratia est concessa *in forma dignum,* exsecutor fit mixtus; Garc. de Benefic. part. 6, cap. 2, num. 126 et 127, ubi citat varias decisiones Sacr. Rotae; Barb. loc. cit., n. 8, ubi adducit etiam varias Sacr. Rotae decisiones. Unde ab exsecutore cum ista 58 clausula *in forma dignum* appellare licet, et possessio interim capta est attentata; sic saepe fuit resolutum in Sacra Rota et signanter in una S. Agathae Gothorum, et Zamorensi *Beneficiorum,* et in Nullius *Sacristiae* 26 Octobris 1601, coram Penna, et in Barchinonen. *Parochialis* 10 Decembris 1601, coram Card. Sacrato, et dec. 701, sub n. 2, p. 1 recent., apud. Barb. loc. cit., num. 9. Hoc tamen est 59 intelligendum, quando alius est in possessione, vel adest legitimus contradictor, tunc enim datur appellatio propter praeiudicium possessoris; secus quando nullus est in possessione, nec adest legitimus contradictor; Rota part. 4,

tom. 2, dec. 333, n. 5 et seq.; Barbosa loc. cit., n. 10, ubi adducit alias decisiones Sacr.
60 Rotae, et testatur de communi. Provisus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cuius Ordinem requisitum iam habet, examinandus non est ab ordinario super litteratura seu idoneitate scientiae; ii vero qui sacros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an illa habeant adiumenta doctrinae, quae ex praescripto Sacri Concilii Tridentini necessaria sunt illi Sacro ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt, erit annexus; sic decisum fuisse a Sacr. Congreg. Concilii referunt Garcias de Benefic. p. 6, cap. 2, num. 234; Barbosa de Canonic. et Dignitatibus cap. 13, n. 7 et 8, et in Summa Apostolicar. decision. verb. *Examen, Examinare,* num. 10; Fagnan. lib. 1 decr., in cap. *Accepimus* 13 de Aetate et qualit., n. 14, ubi dicit, sic a Sacr. Congr. Conc. fuisse responsum Card. Borromaeo.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

61 De Gratia *derogatoria Iurispatronatus in totum,* de Gratia *pro praesentato cum derogatione medietatis vocum,* tum de Gratia *Si neutri,* quae concedi quotidie a Dataria solent haud abs re videtur pauca hic adnotare.

62 Ut locus esse queat *Gratiae derogatoriae iurispatronatus in totum,* ante vacationem Beneficii lis debet inter Patronos pendere, tum nemo ex ipsis debet existere in pacifica quasi possessione praesentandi.

63 Ad primum requisitum quod attinet, litis pendentia satis probatur ex praecedenti instantia facta coram Iudice competenti, quod ius praesentandi ad instantem pertineret cum productione nonnullorum, eaque instantia intimata
64 aliis Patronis. Minimeque obstat si citati non comparuerint, quia ad huius gratiae validitatem non est necessaria litis contestatio, sed sufficit
65 eam fuisse introductam. Maxime si Summo Pontifici expressa fuerit simplex haec litis in-
66 troductio. Pariter, nec obstat si a litis introductione effluxerint triginta et amplius anni, quia instantia de iure Canonico est perpetua, et pro exstincta non habetur, nisi vel supervenerit sententia illius exstinctionem decernens, vel cum lapsu temporis concurrat malum ius Actoris. Confer de his omnibus Rotam in Camplen. *Cappellaniae* 28 Novembris 1725, cor. clar. mem. Millin.

67 Caeterum si instantia non fuerit legitime intimata vel reproducta, deest requisitum pendentiae litis; Rota in Colonien. *Parochialis de Vittembergh* 16 Ian. 1747, cor. bon. mem. Vi-
68 cecom. Idem est si fuerit affectate introducta; Rota in Ianuen. *Iurispatronatus* 27 Mart. 1748 et 15 Iunii eiusdem anni cor. illustris. Molin.;
69 ubi quod lis, re iudicata sublata, non est subiectum Gratiae derogatoriae iurispatronatus in totum, etiam obtenta commissione restitutionis in integrum, si elapsis centum annis nihil actum sit.

Alterum requisitum est, quemadmodum su- 70
pra innuimus, ut nullus Patronus existat in pacifica quasi possessione praesentandi. Caeterum si sit Patronus, qui in pacifica quasi possessione praesentandi existat, cessat ratio reservationis reposita in incertitudine personae praesentare debentis, adeoque frustra impetratur Gratia derogatoria iurispatronatus in totum; quum non intendat Summus Pontifex praeiudicium illi irrogare; Rota in dict. Colonien. *Parochialis de Vittembergh* 17 Ian. 1746, cor. bon. mem. Vicecom.

Intellige tamen si existat ex *persona propria,* 71
non item *ex persona sui Auctoris;* Rota in dict. Camplen. *Cappellaniae* 28 Nov. 1746, coram clar. mem. Millin. In iurepatronatus vero familiari suffragari, et quasi possessionem praesentandi Auctoris ad impediendam dictam Gratiam, respondit idem Sacrum Tribunal in Compostell. *Parochialis S. Thirsi* 8 Mart. 1755, coram bon. mem. Nunez, et 12 Febr. 1745, coram bon. mem. Vicecomit. Haec de Gratia *derogatoria iurispatronatus in totum.*

Ad Gratiam vero *pro praesentato cum dero-* 72
gatione medietatis vocum satis est fuisse praesentatum a Patronis existentibus in quasi possessione praesentandi pro medietate ad formam ultimi status. Quinimo potest obtineri haec 73
Gratia ante hanc praesentationem, sufficitque quod ea intra quadrimestre superveniat; Rot. in Papien. *Beneficii* 4 Maii 1744, coram illustrissimo Thunn, et 15 Mart. 1749, coram R. P. D. Clemente, Impress. Romae, typis Barbiellini 1781, et in Colonien. *Vicariae* 12 Iunii 1750, cor. R. P. D. Canilliac.

In hac Gratia quasi possessio Auctoris 74
prodest successori, qualecumque sit iuspatronatus.

Nec attenduntur exceptiones quamcumque 75
indaginem admittentes; Rot. in dict. Camplen. *Cappellaniae* 28 Novembris 1746, coram clar. mem. Millin.

Validitati huius Gratiae non obstat sententia 76
super institutione alterius praesentati lata iam ab Ordinario. Diversum tamen esset si Ordi- 77
narius gratificationem illi concessisset. De cae- 78
tero si gratificatio et Gratia praeseferant datam eiusdem diei, praesumptio est pro anterioritate Gratiae, nisi concludenter probetur, quod per aliquod spatium eiusdem diei Ordinarii sententia praecesserit; Rot. in Colonien. *Personatus* 22 Novembris 1743, cor. b. m. Nunez, et 25 Ian. 1745, cor. illustr. Caprar. Almae Urbis Gubernatore, et 14 Febr. 1746, coram R. P. D. Canilliac, et 13 Mart. 1747, cor. bon. mem. Vicecom.

Nec obstat, si reticeatur alterum praesenta- 79
tum a Patrono habente medietatem iurispatro-

natus esse filium eiusdem, dummodo his, qui dictam Gratiam obtinuit, sit consanguineus et agatur de iurepatronatus haereditario, Rota in
80 dict. Colonien. *Personatus*. Quod si praesentatus a Patronis habentibus medietatem iurispatronatus, sit insuper unus ex Patronis, dicta Gratia vitiatur ex eius reticentia, Rot. in Tuden. *Parochialis de Luvaderes* 9 Maii 1749, in confirmatoria 29 Novembris eiusdem anni 1749, cor. illustriss. Molin.

81 Restat, ut verba faciam de Gratia *Si neutri*. Eius requisita sunt non ius utriusque et litis
82 pendentia. Quoad vero illum, qui impetrat Gratiam hanc, hoc ipso quod eam impetrat, fatetur nullum sibi ius competere, ut dixit Rot. in Mindonien. *Parochialium* 15 Februar. 1748, cor. bon. mem. Lana.

83 Lis per renunciationem sublata inefficax est
84 ad sustinendam dictam Gratiam. Idque etiamsi
85 affectate renovata sit. Quando autem dici possit affectate renovata, vide apud Rot. in Colonien. *Parochialis* 22 Ianuar. 1648, coram R. P. D. Clemente, impress. Romae typis Barbiellini 1781.

86 An Gratia haec impetrari queat a Tertio? Affirmandum videtur secundum ea, quae firmavit Rot. in Caesenat. *Vicariae* 14 Maii 1727, cor. b. m. Gamaches.

87 Quando et ex quibus clausulis dicta Gratia impetrata dici queat ad maiorem cautelam, adi Rotam in Vercellen. *Cappellaniae* 29 Novembris 1720, et in confirmatoria 5 Iun. 1722, cor. bon. mem. Foscar.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

88 Quando haec Gratia conceditur alteri ex litigantibus appellatur Gratia *Si neutri;* quando vero conceditur extraneo tunc vocatur Gratia *Si nulli;* Rigant. in Reg. XXIX, § 1, n. 135. Quid vero dicendum si alter ex collitigantibus moriatur lite adhuc pendente? Hoc casu ad omnes exstinguendas lites Apostolica Sedes solet collitigantem in iura adversarii vel naturaliter vel civiliter defuncti subrogare, ne novus ei superveniat adversarius. Hinc Regula XXIX *de subrogandis collitigantibus* statuit: *quod quoties deinceps aliquem super quovis beneficio Ecclesiastico collitigantem in iure vel ad ius, si quod forsan eius adversario in dicto beneficio competierit subrogari contigerit (dummodo praedictus collitigans in dicto beneficio intrusus non fuerit, nec super eo contra dict. adversarium postquam illud per triennium pacifice possederit lis tunc mota fuerit) aliorum quorumlibet de praemisso iure sive tunc vacet, vel cum vacaverit, impetrationes vel concessiones etiam motu proprio infra mensem ante concessionem huiusmodi factae nullius sint roboris vel momenti. Et nihilominus cupiens eorum fraudibus obviare per viventium beneficia, illorum praesertim, quibus aut propter senium, aut propter infirmitatem immineret vitae periculum, impetrant, ut illis decedentibus tamquam collitigantibus in eorum iuribus facilius subrogentur, voluit, ut deinceps nullus in iure, vel ad ius in beneficio defuncti, quod illo vivente in casibus similibus impetraverit, aliquo modo subrogetur, et subrogatio vel Gratia* Si neutri, Si nulli, *seu* novae provisionis *aut* perinde valere *taliter impetranti nullatenus suffragetur. Quod etiam strictissime observari mandavit in impetrationibus beneficiorum per privationem et amotionem ex quibusvis criminibus et excessibus forsan perpetratis etiam usque ad definitivam sententiam, quae tamen in rem non transiverit iudicatam, processum foret;* ibique Rigant. et Gagliard. de Benefic. Eccles., cap. 5, § 61, 62, 63, praesertim in notis.

Supra facta est mentio Gratiae *perinde va-* 89
lere, quam concedi sciendum est, ut praedefuncti Pontificis Gratiae infra annum concessae reconvalescant, ubi aliqua occurrat dubitandi ratio, quod ob vitium subreptionis aliumque defectum ipsae nullitatis vitio laborent, sine tamen praeiudicio iuris alteri interea quaesiti. Regul. XII: *Omnes et singulas a Romano Pontifice praedecessore infra annum ante diem eius obitus concessas Gratiae et iustitiae litteras temporibus debitis earum exsecutoribus seu iudicibus non praesentatas omnino revalidat, et in statum pristinum, in quo videlicet antea fuerant, vel pro quibus erant obtentae quoad hoc plenarie restituit.*

GUBERNATOR

Summarium

1-16. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Rituum Congregatione. - 17-88. Et ex Sacra Immunitatis Congregatione.

1 Gubernator non comprehenditur sub nomine Magistratus Civitatis; Sacr. Congregat. Rit. in Alexandrina 15 Mart. 1608, in 4 dubio, teste Sellio in select. Canon., cap. 27, n. 18; Barbosa in Summa Apostolicar. decis., verb. *Gubernator,* n. 1.

2 Gubernatori provinciae non debet textus Evangelii osculandus porrigi; Sacr. Congr. Rit. in Cusentina 17 Iun. 1614, et in Tropien. 3 Iunii 1617, ubi quod nec etiam debet in processionibus simul cum Episcopo incedere, quas refert Sellius d. cap. 27, n. 30.

Gubernator civitatis Lauretanae praecedit iu- 3
xta consuetudinem Vicario Generali; Sac. Con-

greg. Rit. in Lauretana 9 Maii 1609, quam citat Sellius d. cap. 27, n. 31.

4 Gubernator et magistratus recusantes contra solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem, debitis remediis cogendi sunt, ut accedant; Sacr. Congreg. Rit. in Fanen. 1 Sept. 1607, penes Antonin. Dianam Moral. resol. p. 5 in fine, in Collect. declaration. n. 49; Lezanam in sum. qu. Regular. tom. 3, verb. *Ecclesia*, num. 18.

5 Gubernator civitatis non debet habere sedem seu locum in choro, nec supra, nec inter canonicos, sed omnino extra chorum in loco decenti; Sacr. Congregat. Rituum in Signina 4 Iun. 1615, referente Sellio dict. cap. 26, num. 32.

6 Gubernator civitatis debet habere sedem pro audienda concione apud Episcopum, quae tamen non sit maior nec pulchrior sede ipsius Episcopi, et neutra sit coloris rubri; Sac. Congreg. Rit. in Perusina 3 Octobr. 1615, cuius meminit Ald. in compend. Canon. resol. l. 1, t. 16, n. 59.

7 Gubernatori praelato solita sedes cum strato in Ecclesia paranda est; Sacr. Congr. Rit. in Fulginaten. 30 Ian. 1610, apud Aldan. d. tit. 16, num. 71.

8 Gubernator civitatis, quae est caput provinciae, thurificandus est, et pacem habere debet ante Vicarium Episcopi, etiam absente Episcopo; in aliis vero minoribus civitatibus post Episcopum thurificari, et pacem habere debet, sed absente Episcopo ei praefertur Vicarius; Sacr. Congreg. Episcop. et Regular. sub die 30 Iun. 1592, quam adducit Aldan. d. tit. 16, num. 62.

9 Gubernator status, ubi viget consuetudo, thurificandus est ante barones et curatos Ecclesiarum; Sacr. Congr. Rituum in Gotian. in Sardinia 5 Iul. 1613, teste Aldan. d. tit. 16, num. 63.

10 Gubernator Protonotarius cum habitu praelatitio, id est rochetto et mantelletta Divinis assistens, thurificandus est ante canonicos immediate post Episcopum; Sacr. Congreg. Rit. in Fanen. 5 Iul. 1603, attestante Aldan. dict. tit. 16, n. 61.

11 Gubernator dignissimus et perpetuus thurificandus est immediate post Episcopum, et ante Canonicos etiam paratos; Sacr. Congreg. Rituum in Alexandrina 15 Mart. 1607, in resp. ad 4 dub. penes Sell. d. c. 27, num. 34; et Barb. Summa Apost. dec., verb. *Gubernator*, num. 41.

12 Gubernator civitatis etiam non praelatus, thurificandus est immediate post canonicos assistentes, ante alios canonicos; absente vero Episcopo, immediate post Vicarium Generalem; Sacr. Congr. Rit. in Faventina 9 Maii 1606, et in Fanen. 1 Sept. 1607, apud Sellium dict. cap. 27, num. 35, etiamsi Gubernator sit uxoratus; ead. Sacr. Congr. in Faventina 17 Novemb. 1607, cuius meminit idem Sellius dict. cap. 27, n. 36.

13 Gubernatores civitatum Sedis Apostolicae quando sunt referendarii et praelati, et utuntur rochetto, post Episcopum et assistentes, ante canonicos iuxta consuetudinem thurificandi sunt; Sacr. Congr. Rit. in Caesenaten. 7 Decemb. 1601, quam refert Aldan. d. tit. 16, num. 65.

14 Gubernator thurificari debet post Dignitates et Canonicos tam Ecclesiae Cathedralis quam Collegiatae; Sacr. Congreg. Rituum in Complen. 28 Ian. 1612, quam citat Aldan. dict. tit. 16, n. 66.

15 Gubernator civitatis thurificandus est duplici, non triplici ductu thuribuli; Sacr. Congr. Rit. in Civitatis Ducalis 11 Novembr. 1614, apud Sellium d. c. 27, n. 38.

16 Gubernatores Capitulares electi a Capitulo, Sede vacante, non debent praecedere decano et Canonicis aliis ipsis dignioribus; Sac. Congregat. Rituum in Elboren. 25 Ianuar. 1603, de qua Sellius dict. cap. 27, num. 39. Licet ad ipsos tantum, et non ad decanum et alios Canonicos non electos pertineat decidere et votare in his, quae pertinent ad curam ei commissam; eadem Sacr. Congregat. in dict. Elboren. 5 Iul. 1603, penes Sellium d. cap. 27, num. 30.

17 Gubernator, iudex, et alii ministri non possunt prohibere exsecutoribus Curiae laicae, quo minus exsequantur, monitoria et mandata Curiae Eccles. etiam nulla ab eis petita licentia seu assensu; Sacr. Congr. Immun. in Macerat. 2 Septemb. 1664, lib. Decret. Rocci p. 587, in Vercell. 30 Iun. 1632, lib. 2 Decr. Paul. pag. 131.

18 Gubernator debet permittere Episcopo liberum usum Birruariorum et carcerum laicalium; eadem S. Congreg. Immun. in Civitatis Castellanae 19 Iul. 1679, lib. 2 Decr. Altoviti pag. 1800.

19 Quare Gubernator carcerans Balivum Curiae laicae, eo quod ei praesentasset praeceptum Curiae episcopalis, excommunicatur; ead. Sacr. Congr. Imm. in Sutrina 13 Ian. 1703, lib. 3 Decr. Vallem. pag. 468.

20 Gubernator denegans claves carcerum communium Curiae ecclesiasticae, graviter reprehenditur; eadem Sacr. Congr. Immun. in Civit. Castellanae 28 Februar. 1662, lib. Decr. Rocci pag. 386.

21 Gubernator pariter reprehenditur graviter et acriter pro carceratione Birruarii Curiae episcopalis, et ipsi iniungitur, ut sine mora eum relaxet cum refectione damnorum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen. 9 Mart. 1649, lib. 4 Decr. Paul. pag. 73.

22 Gubernator non potest cogere colonos bonorum patrimonialium Episcopi ad mittendum

eorum animalia pro servitio et reaptatione viarum, nisi habeat a Sancta Sede facultatem specialem; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Maceraten. 15 Decemb. 1654, lib. 5 Decr. Paul. pag. 60.

23 Nec potest prohibere notariis et officialibus Curiae episcopalis, quin exercere possint officia publica Communitatis; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Firmana 8 Apr. 1631, lib. 2 Decr. Paul. pag. 74.

24 Gubernator declaret per suum Edictum circa damna data non esse cogendos Ecclesiasticos ad dandas querelas pro damnis datis in bonis ecclesiasticis in Curia Gubernatoris; ead. Sacr. Congr. Immun. in Massana 2 Iun. 1693, lib. 1 Decr. Vall. pag. 50.

25 Non potest nec debet Episcopus permittere clericum incedentem in habitu et tonsura gerere vices Gubernatoris laici absentis; eadem Sacr. Congr. Immun. in Civitatis Plebis 24 Ianuar. 1651, lib. 4 Decr. Paul. pag. 97.

26 Gubernator contra eum, qui in fraudem reassumpsit habitum clericalem, potest prosequi causam quoad bona, non autem quoad personam; ead. Sacr. Congr. Immun. in Reatina 12 Sept. 1629, lib. 2 Decr. Paul. pag. 6, in Nullius S. Laurentii in Campo 17 Dec. 1630, lib. 2 Decr. Paul. pag. 68.

27 Iniungitur Gubernatori, ut faciat suos Birruarios excommunicatos parere, alias illos removeat; eadem Sacr. Congr. Immun. in Maceraten. 16 Iun. 1651, lib. 4 Decret. Paul. pag. 163.

28 Facto verbo cum Sanctissimo, iniungitur Gubernatori, ut non impediat, quatenus Episcopus procedat ad poenas spirituales contra Birruarium, qui clericum offendit, etiamsi Gubernator praevenerit in captura; ead. Sacr. Congr. Immun. in Macerat. 20 Iun. 1656, lib. 5 Decret. Paul. p. 100.

29 Gubernator non habet potestatem visitandi molendina Ecclesiasticorum, nec molestandi Molitores affictuarios eorumdem; eadem Sacr. Congr. Immun. in Verulana 2 Octobris 1691,
30 lib. Decr. Grim. pag. 18. Nec visitandi Furnos Ecclesiasticorum; vide verb. *Furnus*, num. 15.

31 Gubernator tenetur declarare in suo Edicto, quo prohibetur indistincte, ne quis possit emere et vendere frumenta absque eius licentia, non comprehendi Ecclesiasticos; ead. Sacr. Congr. Immun. in Guardien. 6 Aug. 1695, lib. 1 Decr. Vallem. p. 208.

32 Non potest impedire seu punire Larvatos die festo de licentia Episcopi; ead. Sacr. Congr. Immun. in Civitatis Castellanae 6 Febr. 1694, d. lib. pag. 102.

33 Gubernatori, quamvis sit clericus coniugatus, datur facultas procedendi contra personas ecclesiasticas, et quomodocumque exemptas, nec non examinandi, easque in casu renitentiae cogendi cum solita praeservatione; eadem Sacr. Congr. Imm. in Perusina 2 Iun. 1703, lib. 3 Decret. Vallem. p. 492. Item, quamvis non 34
sit Clericus, datur facultas procedendi contra Clericum; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Amerina 24 Mart. 1688, lib. Decret. Martelli pag. 257.

Iussu Sanctissimi aliquando Episcopus con- 35
signat Gubernatori corpus delicti; ead. Sacr. Congregat. Immun. in Aquipendii 11 Decembris 1694, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 160 et alibi.

Iniungitur Gubernatori, qui mandaverat car- 36
cerari reum in loco immuni, ut ipse una cum aliis ministris suae Curiae omnino adeant Episcopum pro absolutione a censuris incursis, et simul iniungitur Episcopo, ut benigne illos recipiat, et dictum Gubernatorem et magistratum absolvat privatim, alios vero officiales inferiores publice in forma Ecclesiae consueta; eadem Sacra Congregat. Immunit. in Narnien. 4 Augusti 1627, lib. 1 Decret. Paul. fol. 59.

In casu occisionis mulieris cum foetu, San- 37
ctissimus tribuit Gubernatori facultatem procedendi, et iniungit Curiae Archiepiscopali Firmi, ut consignet carceratum eidem Gubernatori; eadem Sacr. Congr. Immun. in Asculana seu Firmana 15 Maii 1694, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 121.

Ad tuendam publicam quietem a bannitis 38
et facinorosis datur Gubernatori Asculi facultas procedendi contra personas ecclesiasticas, tam saeculares quam regulares, et quovis alio titulo privilegiatas, easque examinandi et cogendi absque incursu irregularitatis; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Asculana 20 Octobris 1694, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 152. Etiam extra iurisdictionem; eadem Sacr. Congregat. Immun. in ead. 1 Mart. 1695, d. lib. pag. 175.

RECENSENTUR ALIQUI GUBERNATORES EXCOMMUNICATI

Datur Episcopo Narnien. facultas absolvendi 39
privatim Gubernatorem, eiusque Cancellarium ob carcerationem cuiusdam rei habilitati a Curia episcopali ad habendam Civitatem loco Carceris; impositis poenitentiis salutaribus, ac de consensu partis; et quatenus haec sit absens a dicta Civitate, recipiat idoneam cautionem de reficiendis damnis iuxta summam liquidandam; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Narnien. 7 Novembr. 1693, lib. 1 Decr. Vall. pag. 85.

In honorem Festi Paschalis absolvitur cum 40
reincidentia Gubernator et Ministri Curiae Laicalis, eo quia processerunt in quadam causa clerici coniugati, et carcerarunt successive eius consanguineos ob recursus ab ipso factos ad

Curiam episcopalem, dummodo non existant in aliqua actuali laesione immunitatis Eccles., et se obligent de parendo mandatis Papae; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Policastren. 30 Mart. 1694, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 114.

41 Episcopus absolvat cum reincidentia Gubernatorem civitatis N. qui violenter posuit, ut dicitur, *un Banco* in Ecclesia, quatenus iudicet dignum tali gratia, et pro sua prudentia id expediens iudicaverit; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Isernien. 30 Octobr. d. anni, et lib. pag. 154.

42 Gubernator et Satellites, qui carceraruut Balivum Curiae episcopalis, absolvuntur in forma privata, et abolitis prius actis factis per Curiam laicalem, et refectis damnis ob d. carcerationem ipsi illatis; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Imolen. 10 Ian. 1690, lib. Decret.

43 Mart. pag. 561. Item absolvuntur Gubernator et complices ob recognitionem corporis delicti factam in Ecclesia absque facultate Apostolica; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Nullius S. Marci 21 Novemb. 1693, lib. 1 Decr.

44 Vallem. pag. 87. Idem Gubernator, qui propria auctoritate extrahi fecerat ab Ecclesia cadaver ad effectum recognoscendi corpus delicti; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Portuen. eadem die pag. 87.

45 Idem Gubernator Atini, Ministri et exsecutores Curiae laicalis ob carcerationem et laesionem clericorum; eadem Sacr. Congr. Immun. in Atini 17 April. 1694, d. lib. p. 119.

46 Insuper ob carcerationem cursoris Curiae episcopalis; eadem Sacr. Congregat. Immunit.

47 ibidem. Praeterea sustinentur contra dictum Gubernatorem, eo quod vulneravit cursorem dict. Curiae; eadem Sacr. Congr. Immun. ib.

48 Rursus idem Gubernator absolvitur impositis gravibus poenitentiis salutaribus, quia carceraverat duos clericos Salvaticos; eadem Sacr. Congr. Immun. in eadem 9 Iun. 1695, d. lib. pag. 200.

49 Contra Gubernatorem Minerbinen. Episcopus procedat ad aggravationem censurarum super earum contemptu, et procedat etiam iuridice super edicto laesivo libertatis ecclesiasticae, ex eo quia prohibebat saecularibus emere et recipere panem franchitiarum ecclesiasticis debitarum; eadem Sacra Congregat. Immun. in Minerbinen. 6 Novembr. 1694, lib. 1 Decr. Vall. pag. 155.

50 Et iniungitur Nuncio Apostolico, ut instet apud d. Proregem, ut condigne puniat Gubernatorem pro publicatione praefati edicti; ead.

51 Sacr. Congr. Immun. ib. Rursus contra praefatum Gubernatorem denuo proceditur ad aggravatorias ob spretum censurarum; ead. Sacr. Congr. Immun. in ead. 8 Decemb. d. anni, et lib. pag. 160.

52 Praevia consignatione carceratorum in manibus Curiae ecclesiasticae, praestita cautione de in omnibus parendo mandatis Ecclesiae, datur facultas absolvendi d. Gubernatorem cum reincidentia post mensem, quatenus se gesserit cum debito respectu erga censuras, saltem ab initio Quadragesimae; eadem Sacr. Congreg. Immun. in eadem 26 Mart. 1691, dict. lib. pag. 179.

Denuo iniungitur Episcopo, ut procedat pro- 53
ut de iure contra Gubernatorem d. civitatis, et alios pro edictis laesivis ecclesiasticae libertatis, et ut supra num. 12 pro extractione a loco immuni, et in reliquis ad ulteriora procedat super spretu censurarum; ead. Sacr. Congregat. in eadem 19 April. d. anni, et lib. p. 183.

Insuper quia carceraverat duos Clericos Sal- 54
vaticos, datur facultas eumdem absolvendi, constito de reintegratione Ecclesiae, et praevia obligatione de non incurrendo amplius in similia, et impositis gravibus poenitentiis salutaribus; ead. Sacr. Congr. Immun. in ead. d. anni, et lib. pag. 200.

Gubernatorem Carinolen. eiusque Ministros 55
praevio deposito penes personam eccl. summae exactae a custode animalium clerici carcerati, eo quia clericus non obedierat edicto edito circa animalia, Episcopus absolvat cum reincidentia, quatenus humiliter petat; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Carinolen. 19 Iulii 1695, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 203. In- 56
super contra eumdem procedat super spretu censurarum; eadem Sacra Congregat. Immun. in eadem 6 Augusti d. anni, et lib. pag. 207.

Constito de reparatione Ecclesiae violatae ob 57
extractionem confugiti in eamdem, arbitrio Episcopi absolvitur private Gubernator, alii vero in forma consueta, praevio tamen consensu omnino interesse habentium, qui sunt in Dioecesi, et praevia cautione de reficiendis damnis, et parendo mandatis Ecclesiae; ead. Sacra Congreg. Immun. in Theanen. 4 Iun. 1695, d. lib. pag. 193.

Sic Gubernator Avellinen. absolvitur private, 58
eius autem minister publice ob carcerationem clerici; ead. Sacr. Congr. Immun. in Avellinen. 8 Maii 1694, d. lib. pag. 21.

Gubernator Verulanus, seu eius Curia ex- 59
communicatur, quia visitavit Molendina Ecclesiasticorum, et carceravit molitores affictuarios eorumdem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Verulana 2 Octob. 1691, lib. Decr. Grim. p. 18, in Vigilien. 12 Nov. 1704, lib. 3 Decr. Vall. pag. 627.

Gubernator Castri Turris absolvitur, dum- 60
modo revocet praeceptum factum officialibus Confraternitatis de non egrediendo a d. loco, nisi soluta dote quibusdam mulieribus debita ab ipsa Confraternitate; et revocet omnia alia laesiva libertatis ecclesiasticae; ead. Sac. Con-

greg. Immun. in Alatrina 13 Dec. 1692, l. 1 Decr. Vall. p. 10.

61 Proceditur contra Gubernatorem retinentem fructus cuiusdam Beneficii; ead. Sacr. Congr. Immun. in Aquilana 1 Ianuar. 1695, d. lib. pag. 165.

62 Attenta reintegratione Ecclesiae, et praevio consensu Partis, ac iuramento de non incurrendo amplius in similia, absolvitur Gubernator cum suis ministris ob carcerationem clerici, et sequestrationem rerum eiusdem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Materanen. 12 Nov. 1695, lib. 1 Decr. Vall. pag. 227.

63 Item constito de reintegratione, et cum supradictis conditionibus absolvitur Gubernator private, sed servata forma, alii vero in forma consueta, qui carceraverant custodes animalium clerici; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Carinolen. 17 Decembr. d. anni, et lib. pag. 235.

64 Gubernator eiusque ministri absolvuntur cum reincidentia, praevia cautione de parendo mandatis Ecclesiae, et quatenus humiliter et personaliter petant; ead. Sacr. Congreg. Immun. in S. Severinae 17 Decembris d. anni, et lib. pag. 236.

65 Attenta abolitione actorum, et praevia obligatione de abstinendo a similibus, absolvitur Gubernator, qui processum formaverat contra Sacerdotem; Sacr. Congreg. Immun. in Asculana 31 Augusti 1700, lib. 2 Decret. Vallem. pag. 311.

66 Praemissis consuetis conditionibus, et facta obligatione de servando in posterum debitum respectum Immunitati et iurisdictioni Ecclesiasticae, absolvitur Gubernator cum suis ministris ob carcerationem clerici; ead. Sacr. Congr. Immun. in Nepesina 18 Septemb. d. anni, et lib. p. 314.

67 Gubernator Frosinonis absolvi potest a confessario; eius autem ministri absolvantur ab Episcopo privative ob carcerationem detentorum in carceribus laicis vigore mandati Curiae episcopalis; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Verulana 3 Augusti 1695, lib. 1 Decr. Vall. pag. 138.

68 Locumtenens Frosinonis, eo quod testem examinatum in Curia ecclesiastica super loci immunitate carceraverat, iubetur accedere ad Urbem; eadem Sacr. Congr. Immun. in Verulana 14 Ianuar. 1698, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 133.

69 Locumtenens positis solitis conditionibus absolvitur in forma Ecclesiae consueta ob perquisitiones in Ecclesia factas; ead. Sacr. Congr. Immun. in Hydruntina 9 Febr. 1694, lib. 1 Decr. Vall. pag. 105.

70 Imposita aliquali eleemosyna arbitrio Episcopi absolvitur Locumtenens Oppidi N. qui extraxerat ab Ecclesia homicidam, praecise ad vitandum tumultum populi acriter concitatum; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Aquen. 26 Septembr. 1694, lib. 1 Decret. Vallem. pag. 148.

Gubernator Placentiae in Hispania aliorum 71
auxilio confugam violenter ab Ecclesia extraxit, ac per civitatem publice fustigatum in Ecclesiam reposuit. Constito autem, quod idem Gubernator et alii abstinuerint ab exercitio quorumcumque munerum, et se gesserint in omnibus tamquam censurati per mensem, et praevia satisfactione partis, et quatenus oratores humiliter petant, datur Episcopo facultas absolvendi Gubernatorem in sacello episcopali in forma Ecclesiae, alios vero in Ecclesia, servata forma pariter, soluta prius tamen per Gubernatorem eleemosyna in summa duplarum 100, et per alios omnes in summa duplarum viginti quinque, eroganda in aliquo patenti opere in reparationem iniuriae Ecclesiae illatae, arbitrio Episcopi; ead. Sacr. Congr. Imm. in Placentina Hisp. 18 Augusti 1699, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 240.

Gubernator, Magistratus, et alii censurati ob 72
violentias Ecclesiae illatas in violenta collocatione scamni, praevia remotione eiusdem scamni, absolvuntur arbitrio Episcopi etiam in forma privata, si humiliter petant; ead. Sacr. Congr. Imm. in Isernien. 1 Mart. 1695, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 174.

Gubernatori Urbis nulla competit iurisdictio 73
in civilibus contra clericos, et loca pia. Benedict. XIV, tom. 1 Const. 115, incip. *Romanae Curiae*, § 23. Exceptis causis mercedis, 74
et summae infra scuta 25, etiamsi adsit obligatio cameralis; idem ib., § 24.

Gubernatore civitatis aut loci ditionis eccle- 75
siasticae decedente, non licet magistratibus, sive consiliis subrogare pro-Gubernatorem; Idem Const. 117 incip. *Ad populorum*, § 1.
Non obstante quacumque consuetudine, aut 76
quasi possessione. Nisi doceant de expresso 77
privilegio a Sede Apostolica sibi concesso; idem ib., § 7 et 8.

Gubernatoribus praelatis civitatum ditionis 78
ecclesiasticae decedentibus, subrogantur ipso facto eorum locumtenentes cum facultatibus et emolumentis; idem ib., § 1. Gubernatoribus 79
non praelatis substituuntur similiter procuratores fiscales; idem ib., § 2 et 3. Guberna- 80
toribus a praefectis sive aliis Gubernatoribus dependentibus subrogari iubetur aliquis pro-Gubernator; item ib., § 4. In Legationibus 81
Romandiolae et Ferrariae huiusmodi subrogatio pertinet ad Cardinales legatos, sive praesides provinciarum. In Legationibus autem 82
Bononiae et Urbini spectat ad eos, ad quos pertinet deputatio Gubernatorum; idem ib., § 5, 6.

Gubernatoris Urbis Tribunal certo iudicum 83
et notariorum numero constare debet, quibus omnibus certa emolumenta assignantur a Be-

nedict. XIV, t. 2 Const., 44 incip. *Rerum hu-*
84 *manarum.* Iisdem certa summa annua attribuitur pro expensis commissionum, ex qua si quid reliquum fuerit in fine anni, inter omnes
85 aequaliter dividendum erit; idem ib. Gubernatori Urbis prohibetur ullum Iudicem, Notarium aut substitutum admittere supra nume-
86 rum a Pontifice statutum; idem ib. Gubernator Urbis cibaria taxare debet pro iudicibus et commissariis ad commissiones prodentibus; et idem annua scuta centum loco praemii partiri potest inter eos, qui digniores se praesti-
87 terint. Idem ib. Gubernatori Urbis S. R. E. vice-camerario concessum est Rochettum per Urbem deferre, et Lemniscos nigros equorum capiti appensos habere. Idem in Appendice n. 5, pag. 30.

Gubernatorum per ditionem ecclesiasticam 88
constitutorum controversiae caeremoniales cum Episcopis definiuntur et assignantur certae caeremoniales Leges, quas erga Episcopos servare iubentur. Idem tom. 1 Const., 18 incip. *Quod Apostolus,* et tom. 2, in Appendice num. 2, pag. 11 et sequent., ubi ad longum adducuntur, et ibi brevitatis gratia videndae relinquuntur.

GUIDACIUM, SEU PEDACIUM

Vide verb. Gabella, *num. 9.*

GULA

Summarium.

1. Gula quid sit. - 2. Quinque sunt modi, quibus peccatum Gulae solet committi, et assignantur. - 3. Praepropere, quando quis dicatur peccare peccato Gulae. - 4. Laute, quando peccetur. - 5. Nimis, quando peccetur. - 6. Ardenter, quando peccetur. - 7. Studiose, quando peccetur. - 8. Gula, comessatio, potatio ordinarie per se est solum peccatum veniale. - 9. Per accidens tamen potest evadere peccatum mortale multipliciter. - 10. Illicitum est comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem. - 11. Satietas potest duo significare, et quomodo. - 12. Ebrietas quid sit. - 13. Ebrietas formalis et voluntaria est peccatum mortale. - 14. Probabilius licitum est se inebriare ex praescripto medici ad recuperandam sanitatem, si desit aliud remedium. - 15. Varii alii contrarium sentiunt. - 16. Sic probabilius licitum est se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam, dummodo absit scandalum, neque cedat in contemptum Religionis et virtutis. - 17. Multi alii contrarium sentiunt. - 18. Alterum inducere, seu provocare ad illicitam ebrietatem semper est peccatum ex genere suo mortale. - 19. Sic peccant caupones, si inebriandos, plura vendendi ac lucrandi praetextu, ad potum continuandum provocant. - 20. Imo mortaliter peccant caupones, qui potum ministrant his, quos inde praevident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda. - 21. Iudex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad fatendum crimen dupliciter peccat. - 22. Si quis reum ad mortem damnatum et rite dispositum inebriaret eo fine, ut cruciatus et mortem non sentiret, peccaret graviter. - 23. Iniuste detentus in carcere non peccat inducendo custodes ad materialem ebrietatem. - 24. Peccat tamen, si inducat ad ebrietatem formalem, etiamsi adesset periculum mortis. - 25. Si autem iuste detinetur in carcere, peccat, licet ad materialem tantum ebrietatem inducat. - 26. Si grave malum non possit aliter impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem materialem. - 27. An hoc casu liceat eum inducere ad ebrietatem formalem ipsi voluntariam, et culpabilem? variant doctores. - 28. Qui ebrietate scit se solere percutere uxorem, filios, aliosque domesticos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem, aut iustitiam, si se inebriet, et tenetur ad damna causata. - 29. Bibere in sanitatem aliorum potest esse licitum, et reipsa nihil aliud contineat, quam sanitatis apprecationem. - 30. Si autem per talem potum intenderet, et vellet quis inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, esset peccatum superstitionis. - 31. Suadetur principibus, ne permittant huiusmodi vinaria vota pro sua salute fieri. - 32. Gulae filiae sunt quinque, scilicet: hebetudo mentis, inepta laetitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia. - 33. Quid intelligatur per hebetudinem mentis, et quale sit peccatum. - 34. Quid intelligatur per ineptam laetitiam, et quale sit peccatum. - 35. Quid intelligatur per multiloquium, et quale sit peccatum. - 36. Quid intelligatur per scurrilitatem, et quale sit peccatum. - 37. Quid intelligatur per immunditiam, et quale sit peccatum.

1 Gula est inordinatus seu immoderatus appetitus, ususque cibi ac potus. Est in re com-
2 munis. Quinque sunt species seu modi, quibus peccatum Gulae solet committi; sic S. Gregorius l. 3 Moral., cap. 17, ibi: *Quinque modis Gulae vitium tentat, aliquando namque indigentiae tempora praevenit, aliquando lautiores cibos quaerit, aliquando quae sumenda sunt accuratius praeparari appetit, aliquando in ipsa quantitate sumendi mensuram necessitatis excedit, aliquando in ipso aestu immensi desiderii peccat.* S. Gregorium sequitur D. Thomas 2–2, q. 184, art. 4, et communis aliorum, et praedicti quinque modi comprehenduntur in hoc versu a S. Thom. l. c. adducto:

Praepropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

Praepropere quis dicitur peccare peccato Gu- 3
lae, quando tempora indigentiae praevenit. Unde si in die ieiunii notabiliter praeveniat tempus ordinarium refectionis sine necessitate, peccat mortaliter, si autem aliis diebus, vel nimis mane, vel ante orationem, vel saepius, quam deceat, comedat et bibat, peccat solum venialiter. Hic iuvat adducere duos sequentes veteres versus:

Qui semel est, Deus est; homo qui bis; bestia qui ter;
Qui quater Daemon; qui quinquies est sua Mater.

4 *Laute* quis dicitur peccare peccato Gulae, quando nimia sollicitudine quaerit cibos pretiosos, delicatos aut particulares, et similiter pretiosiora et delicatiora vina ex sola Gulae aviditate. Si autem propter infirmi consolationem, principis, amicorum seu coniunctorum adventum, convivii occurrentiam, vel ordinariam sese lautius certis diebus recreandi consuetudinem quaerantur cibi pretiosores, delicatiores et rariores, nullum ordinarie committitur peccatum. Unde S. Augustin. l. 3 de Doctrina Christiana, cap. 12, sic ad rem dicit: *In omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens utatur; insipiens autem foedissima Gulae flamma in vilissimum ardescat.* Idem ait S. Gregorius l. 30 Moral., cap. 14: *Neque enim cibus,* inquit, *sed appetitus in vitio est, unde et lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus; et abiectiores non sine reatu conscientiae degustamus.*

5 *Nimis* quis dicitur peccare peccato Gulae, quando nimiam et immoderatam cibi et potus quantitatem absorbet; quia tamen difficile est limites debitae comestionis et potationis non excedere, cum venter sit exactor inquietus, nisi temperantiae frenum ei iniiciatur; unde S. Gregorius l. 30 Moral., c. 14, dicit: *Quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, et quid voluptas suppetat, ignoratur.* Ideo debet unusquisque complexionem suam consulere, et inde sibi regulas praescribere, semper in mente retinens id quod dicit Card. Bona in Manud. ad caelum c. 4, § 1, scilicet quod pauci sunt infirmi, quos Gula ad aegritudinem non adegerit; et ibidem § 1 in fine, quod *Gula multo plures occidit quam gladius.* Unde recte Poeta, prout refert Ursaya in Miscellaneo sacro et profano, verb. *Gula:*

Gulae pone metas, ut sit tibi longior aetas.

6 *Ardenter* quis dicitur peccare peccato Gulae, quando cibum et potum nimis avide sumit, quod contingere potest etiam in cibis et potionibus vilioribus, ut patet experientia in Esau, qui nimis avidus lenticulae fratris sui Iacob pro ea primogenita sua stulte commutavit. Unde S. Augustinus l. X Confess., c. 31, ait: *Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis.... Scio Esau lenticulae concupiscentia deceptum.*

7 *Studiose* quis dicitur peccare peccato Gulae, quando nimis accuratam et exquisitam in ciborum condimentis praeparationem exquirit; unde Hugo de Disciplina c. ult., dicit: *Quidam sunt, qui praeparandis cibis nimium studium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo calida, modo cocta, modo assa desiderant, et tanta sollicitudine praeparantur, ut devoratis iam quatuor aut quinque ferculis prima non impediant novissima, semper novos sapores desiderant instar feminarum praegnantium... ad irritandam autem Gulam haec fiunt, non ad sustentandam naturam; ad aviditatem explendam, non ad necessitatem supplendam.*

Gula, comessatio, potatio ordinarie per se 8
est solum peccatum veniale, quia nimirum excessus non enormis in re alias indifferenti vel licita, nonnisi venialis culpa est. Sic S. Augustinus serm. 4 in die animarum l. 10, ubi ait: *Quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit quam necesse sit, ad minuta peccata pertinere noverit;* et S. Thomas 2-2, qu. 148, art. 2, sic dicit: *Si vero in vitio Gulae intelligatur inordinatio concupiscentiae tantum secundum ea quae sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationes ciborum... est peccatum veniale.* Per accidens tamen potest evadere pec- 9
catum mortale multipliciter: I. Ratione enormis excessus et deformitatis contra virtutem temperantiae qua homo statum naturae rationalis enormiter et horrende deturbat, maxime qui scienter et ordinarie se insarcit, et ingurgitat usque ad vomitum, et qui ex proposito comessat et potat in excessu, ut vomat; talis enim Gula, comessatio et potatio ad Rom. XIII, Galat. V, 1 Petr. IV, et in Epistola Iudae n. 12, inter peccata mortalia enumeratur. II. Ratione scandali; dicit enim Apostolus 1 ad Cor. VIII: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.* III. Ratione gravis nocumenti corporis, ut qui ex nimia comessatione et potatione praevidet aut praevidere debet contracturum se morbum notabilem, ut enim dicitur Ecclesiast. XXXVII: *Propter crapulam multi perierunt.* IV. Ratione gravis nocumenti animae, et cum quis advertit ex nimia ingurgitatione sibi causari graves morbos, libidinosos, quibus ordinarie consentire solet. V. Ratione impotentiae servandi praecepta graviter obligantia, ut solvendi debita, alendi familiam, studendi in iudice aut advocato, ubi res urget et huiusmodi. VI. Ratione ultimi finis positi in cultu ventris, ut faciebant olim Epicurei, de quibus Apostolus ad Philippens. III, dicit: *Quorum Deus venter est;* et ad Roman. XIV: *Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri.*

Illicitum est comedere et bibere usque ad 10
satietatem ob solam voluptatem. Innocentius enim XI, die 2 Maii 1679, expresse damnavit sequentem propositionem inter alias ordine 8: *Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Hic ad damnatae pro- 11

positionis [1] intelligentiam est advertendum, quod satietas potest duo significare, vel comestionem et potationem talem, qua satisfit fami et siti; vel talem, quae fiat in maiori quantitate quam requirit sustentatio. Si sumatur primo modo, comedere et bibere usque ad satietatem, nullum est peccatum; si secundo modo, est peccatum. Si ex Augustino tom. 10, serm. 4 in die Animarum; ex S. Gregorio lib. 30 Moral., c. 17; ex S. Isidoro relato et secuto a S. Thoma 2-2, qu. 148, art. 4, probat Cardenas in 2 Crisi, dissert. 7, n. 26. Sanctus enim Augustinus, l. c., sic ait: *Quoties aliquis in cibo et potu plus accipit quam necesse est, ad minuta peccata pertinere noverit.* S. Gregorius, loc. cit., ait committi peccatum Gulae, cum quis *in ipsa quantitate sumendi mensuram necessitatis excedit;* S. Isidorus, loc. cit., affirmat peccare gulosum, dum excedit in cibo, *secundum quantum;* S. Thomas, l. cit., in dicto versu dicit: quod committitur peccatum Gulae, cum quis *nimis* comedit.

12 Ebrietas est excessus voluntarius in potu, voluptatis gratia factus usque ad privationem
13 usus rationis. Est in re communis. Ebrietas formalis et voluntaria est peccatum mortale. Est communis cum S. Thoma 2-2, qu. 150, art. 2, et habetur ex Sacra Scriptura; ad Galatas enim v: *Ebrii excluduntur a regno Dei;* et Isaiae v, legitur: *Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam... Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Vae autem non usurpat
14 Scriptura, nisi contra peccatum mortale. Probabilius licitum est se inebriare ex praescripto medici ad recuperandam sanitatem, si desit aliud remedium. Et ratio est, quia sicuti licitum est se in perpetuum privare brachio vel pede, ut servetur totum corpus, ita multo magis ad breve tempus usu rationis; non enim est inebriatio formalis, quia non est voluptatis gratia, ut requiritur ex data definitione, sed materialis, ut ex iusta causa, cum talis ebrietas sit reipsa necessaria ad conservationem vitae [2]. Sic tenent Silvester verb. *Ebrietas,* qu. 2; Sa eod. verb. num. 4; Armilla eod. verb. n. 5; Naldus eod. verb. n. 2; P. Ledesma tract. 23, cap. 3; Navarr. cap. 23, num. 119; Tolet. lib. 8, cap. 61; Tanner. 2-2, d. 3, qu. 4, num. 53; Diana p. 6, tract. 7, resol. 44; Bonacina t. 2, d. ult. quaest. 1, part. 1, propos. 1, num. 3; Alv. 1, 2, d. 147, num. 6; Reginald. lib. 22, cap. ult., n. 55; Baldell. lib. 3, d. 30, num. 23; Rayn. de Virt. et Vit. lib. 6, sect. 2, cap. 6, num. 113; Ioan. Pontius d. 22, qu. 12, num. 103; Stephan. tit. 1, d. 5, num. 76; Loth. tract. 18, art. 8; Ilsung. tract. 4, d. 1, n. 54; Layman lib. 3, sect. 4, num. 5; Busembaum lib. 5, dub. 5, art. 2; Sporer t. 1, tract. 1, cap. 7, sect. 2, num. 62; La Croix l. 5, num. 311, aliique plurimi citati ab ipso num. 309. Varii autem 15 alii cum Mendo d. 13, qu. 24; Henno tom. 1, tract. 1 de Peccatis actualib., disp. 4, art. 3, conclus. 1, et apud ipsum S. Antoninus, Silvius et alii sustinent contrarium, quia, dicunt ipsi, ebrietas est intrinsece mala, et per se loquendo est peccatum mortale, adeoque numquam potest esse licita. At revera ebrietas est solum intrinsece mala, cum est facta *voluptatis gratia,* non autem cum est facta ex iusta causa,

[1] Damnata ab Innocentio XI propositio eo videtur exposita consilio ab Auctore nostro, ut licitum esse velit intendere delectationem, quae capitur ex cibo et potu moderato; quemadmodum a Sanchesio, Escobario, Moya, aliisque benignioribus theologis propugnatur. Cum solam cibi vel potus quantitatem respicere propositionem illam contendat, facile est intelligere Ferrarium nostrum opinari improbatam a Summo Pontifice non esse delectationem, quam pro fine habeat ultimo comedens, et bibens ad satietatem. Sed quis aequo animo ferat hanc interpretationem? Voluptas sane, et sapor cibi et potus peccatum non est, quia *non solum cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis,* inquit August. lib. 4, *contra Iulian.*, cap. 14, sed qui manducant et bibunt ob solam voluptatem semper peccant, saltem venialiter; nam inordinatus tunc est eorum appetitus quo fruuntur utendis, ideoque peccatum Gulae, iuxta traditam definitionem. Audiatur S. Thom., 2-2, quaest. 189, art. 2: *Homines,* inquit, *Gulae dediti, ventri suo, tanquam ultimo fini famulantur;* ut Rom. XVI ait Apostolus: *Huiusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed ventri.* Item ad Philippen. III: *Quorum Deus venter est. Si vero in vitio Gulae,* subdit idem doctor, *intelligatur inordinatio concupiscentiae, secundum ea quae sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationem ciborum; non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale* (NOTA ROMANI THEOLOGI).

[2] Ebrietas iure naturali et divino prohibita est. Itaque a supremo Medico, in cuius manu salus et vita hominis est, omnino damnatur. Quis ergo medicorum pro medicina praescribat, quod supremus vitae Dominus exsecratur? Docet utique sanctus Thomas largiorem potum sanitatis causa sumi posse ad vomitum excitandum, sed subdit 2-2, quaest. 150, art. 1 ad 3, *Nec tamen ad vomitum requiritur, quod sit potus inebrians, quia etiam potus aquae tepidae vomitum causat; et ideo propter hanc causam non excusatur aliquis ab ebrietate.* Sed abstineo ab ulteriori confutatione; quia casus chimaericus est; neque enim designari morbus potest, cuius necessaria et unica medicina ebrietas sit, sicut morbi occurrunt in brachio, vel alio membro, quos sola membri amputatio curare et sanare possit. Quamobrem frustra in ebrietatis favorem hae ac iis similes opiniones excogitatae a Probabilistis fuere; neque tutae haberi possunt opiniones, quas Auctor infra recenset num. 16, 23 et 26, quas conferre iuvat cum doctrina S. Caesarei serm. 295, in appendice oper. S. Augustini: *Solent,* inquit, *ebriosi, ut dicant: Persona potens me coegit ut amplius bibam: et in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista praetendimus, et quod implere noluimus, non potuisse nos dicimus... Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibes aut morieris, melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* Item serm. 292: *Qui alterum cogit ut se, plus quam opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem eius vulneraret gladio, quam animam eius per ebrietatem occideret* (NOTA ROM. THEOLOGI).

qualis est conservatio vitae non alio medio conservabilis.

16 Sic probabilius licitum est se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam, dummodo absit scandalum, neque cedat in contemptum religionis et virtutis temperantiae a Christianis servandae. Et ratio est, quia si ad redimendam vitam a tyranno fas est sibi ipsi manum vel pedem amputare, cur non etiam rationis usum ad breve tempus sibi adimere? Lessius lib. 4, cap. 3, d. 4, num. 37; Layman loc. cit., num. 5; Busembaum loc. cit., num. 3; Azor. 17 Reginald., Baldell., La Croix, et alii. Contrarium tamen sentiunt multi alii nitentes, pro se adducere divum Augustinum, serm. 232 de Tempore, ubi sic habet: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris; melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* Sed S. Augustinus, ut exponunt Lessius, Dicastill., Illsung apud La Croix l. c., n. 311, loquitur de casu, quo in contemptum religionis vel virtutis bibendum esset, quod et concedit etiam nostra conclusio. Fateor tamen contrariam opinionem esse vere probabilem, quinimo Henno loc. cit., concl. 2, dicit esse communem contra paucos.

18 Alterum inducere seu provocare ad illicitam ebrietatem, semper est peccatum ex genere suo mortale. Sic S. Augustinus serm. 231 de Tempore, ubi sic habet: *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere laudem meretur ex crimine... Oh infelicitas generis humani! quam multi inveniuntur, qui ebriosos et luxuriosos amplius quam oportet, cogunt bibere, et ante ostium pauperibus petentibus, vel unum calicem dissimulant dare... Quando animalia ducuntur ad aquam, ubi saturaverunt sitim suam, etiamsi supra aquam ipsam diutius teneantur, expleta siti bibere nolunt omnino, nec possunt; considerent ebriosi, si non peiores animalibus iudicandi sint.... Et quod peius est, aliqui clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt aliquos plus bibere quam expedit... Si et te, et alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum.* Sic S. Ambrosius de Elia et ieiunio c. 13 et 14, graviter tales reprehendit, qui ad vini haustus se mutuo provocant, verisimiliter praevidentes in se vel altero ebrietatem secuturam esse. Et S. Augustinus cit. serm. 231 de Tempore, sic expresse ad rem loquitur: *Qui enim alterum cogit, ut se plus quam opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem eius vulneraret gladio, quam animam eius per ebrie-* 19 *tatem necaret.* Sic graviter peccant caupones, si inebriandos, plura vendendi ac lucrandi praetextu ad potum continuandum provocent, nam si teste Apost. ad Romanos 1, digni sunt morte, non tantum qui male agunt, sed etiam qui male agentibus consentiunt, a fortiori digni erunt morte, qui alios ad male agendum provocant et inducunt. Communis. Imo morta- 20 liter peccant caupones, qui potum ministrant iis, quos inde praevident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda. Communis et certa, teste Henno, l. c., art. 4, conclus. 1.

Iudex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad 21 fatendum crimen, dupliciter peccat; primo peccat tantum, et eo genere peccati, quantum, et quo illi, qui illicite aliquem ad ebrietatem provocant. Secundo peccat etiam contra iustitiam, quia vult ab invito extorquere confessionem, quare gravi iniuria illum afficit; arg. *Qualiter* et *Quando* 17 de Accusat. Hinc ex illa scientia, utpote illegitima nec iuridica illicite procederet ad torturam vel ad sententiam; Baldell. lib. 5, disp. 30, num. 29; Lessius l. 2, cap. 29, dub. ult., num. 173; Clarus in Practica criminali, qu. 55; Glossa et DD. in leg. penult. ff. de Quaest. Si quis reum ad mor- 22 tem damnatum, et rite dispositum inebriaret eo fine, ut cruciatus et mortem non sentiret, peccaret graviter, quia hic non est finis potus, neque est ratio sufficiens tollendi rationem pro eo tempore quam maxime necessariam. Dicastill. lib. 1 de Iust. et iur., disp. 3, dub. 11, n. 146; Tanner. t. 3, disp. 2, qu. 6, dub. 8; Gobat. tom. 2, c. 13, n. 38, et alii. Iniuste 23 detentus in carcere non peccat inducendo custodes ad materialem ebrietatem cum in tali casu ex quo ebrietas ipsis custodibus non sit voluntaria, ipsi inculpabiliter inebrientur, et aliunde iniuste detentus utatur iure suo ad se liberandum a tali iniustitia sine propria et custodum culpa. Peccat tamen, si inducat ad 24 ebrietatem formalem, etiamsi adesset periculum mortis, quia est intrinsece malum inducere aliquem directe ad peccatum, quidquid contradicere videatur Lessius l. 4 de Iustitia, c. 3, num. 53, et Baldellus l. 5, disp. 30. Si 25 autem iuste detinetur in carcere peccat, licet ad materialem tantum ebrietatem inducat, partim quia inducit ad aliquid de se malum, partim quia est causa iniusta gravium malorum quae patientur custodes. Gobat. t. 2, cap. 13, num. 30; La Croix lib. 5, c. 3, dub. 5, art. 2, n. 332, et alii.

Si grave malum non possit alia via impe- 26 diri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem materialem ei penitus involuntariam, ut scilicet praeter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur, v. g. praebendo tali homini vinum fortissimum seu medicatum, cuius vi ignorata inebrietur, et sic omittat grave illud malum iam ideatum et praeparatum, exempli gratia proditionem urbis, incendium communium et publicarum scripturarum, abductionem seu depraedationem publici aerarii, et huiusmodi. Tunc enim videtur adesse iusta causa sic eum materialiter inebriandi, et aliunde

non induceretur ad peccatum formale, cum talis ebrietas esset ipsi penitus involuntaria. Sic Lessius lib. 4, cap. 3, dub. 4, num. 37; Sanchez lib. 2 de Matrimon., d. 11; Busembaum lib. 5, cap. 3, art. 1, num. 5; Diana,
27 Medina, Gobat., et alii. An autem hoc casu liceat eum inducere ad ebrietatem formalem ipsi voluntariam et culpabilem, variant doctores. Lessius loc. cit., num. 32, affirmat: quia, inquit, licet suadere et inducere ad minus malum, ut impediatur maius. Rectius tamen negant Arsdechin. in qq. singul., qu. 11; Burgh. cent. 3, caus. 68; Layman l. 3, sect. 4, n. 6;
28 Busembaum loc. cit., et alii. Qui in ebrietate scit se solere percutere uxorem, filios, aliosque domesticos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem aut iustitiam, si se inebriet, teneturque compensare damna in tali ebrietate aliis illata, cum sint satis praevisa in causa, neque adhibeatur sufficiens et requisita praecautio. Gobat. t. 1, tract. 5, c. 19, sect. 1; La Croix l. 5, n. 334, et alii passim.

29 Bibere in sanitatem aliorum, v. g. regum, principum, magnatum, amicorum, et huiusmodi est mos satis antiquus, ut ex Ovidio, Horatio, atque aliis ostendit Fornerus l. 3 de temulentiae Malo, cap. 16, et potest esse laudabilis et licitus, si reipsa nihil aliud contineat, quam sanitatis apprecationem, cum sit consuetudo usitatissima in conviviis etiam clericorum et religiosorum modestiae laude non carentium, dummodo tamen non interveniat in similibus potationibus aliqua ad vini haustus mutua provocatio cum solito periculo ebrietatis; ut ad rem S. Augustinus et S. Ambro-
30 sius adducti supra sub num. 18. Si autem per talem potum intenderet et vellet quis inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, esset peccatum superstitionis, quia esset per actum per se indifferentem, et non spectantem ad Dei gloriam velle movere et inducere Deum ad aliquid faciendum, quod est superstitiosum, cum ex S. Thoma 2-2, qu. 93, art. 2 in corpore, et communi aliorum, actus superstitionis exerceatur, quoties ad Dei gloriam facimus aliquid, quod ad Dei gloriam non pertinet. Tum quia potest esse peccatum, cum tales propinationes saepissime fiant ex sola adulatione, et talia pocula ut plurimum ebibentur cum praesentissimo periculo laedendi mentem sanitatemque propriam vel alienam; unde, ut refert Gobat. t. 2, tract. 5, cap. 14, sect. 8, n. 68, scite scripsit quidam sibi notus medicus:

Quo tibi potarum plus est in ventre salutum,
Hoc minus a potis hisce salutis habes.

Hinc S. Ambrosius de Elia et ieiunio c. 7, sic ait: *Quid autem obtestationem potantium loquar? Quid memorem sacramenta, quae violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute imperatorum, et qui non biberit sit voti reus in devotione. Videtur enim non amare imperatorem, qui pro eius salute non biberit. O piae devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro filiorum sanitate. Et haec vota ad Deum pervenire credunt. O stultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant!* Unde Fornerus 31
loc. cit., cap. 19, suadet principibus, ne permittant huiusmodi vinaria vota pro sua salute fieri, ne Deus irritatus peccatis quae intervenire solent, morbo potius illos plectat, quam sanitate donet. Vid. Gobat. loc. cit., sect. 8, per tot.; La Croix loc. cit., n. 327; Forner. l. c., c. 19.

Gulae filiae quinque assignantur a S. Gre- 32
gorio l. 3 Moral., c. 17 (alias 31), a S. Thoma 2-2, qu. 148, art. 6 in corp., a S. Antonino part. 6, tit. 6, cap. 4, ante § 1, et sunt: Hebetudo mentis, inepta laetitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia. *Per hebetudinem mentis* 33
intelligitur obfuscatio intellectus orta ex ciborum et poculorum fumositate, caput perturbante, atque impediente operationes intellectus ac rationis, ut non possint penetrare ea quae caeteroquin possent ac deberent, et ideo monuit Christus Luc. xxi: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate.* Unde S. Ioan. Chrysost. hom. 44 in Ioan., sic ait: *Nihil Gula perniciosius, nihil ignominiosius est; haec obtusum et crassum ingenium, haec carnalem animam reddit, haec excaecat intellectum, nec sinit, ut quidquam perspiciat.* Tunc solum per eam aggravatur malitia Gulae, quando per eam impeditur cognitio illorum, quae quis scire debet, v. g. necessaria ad salutem, et necessaria ad recte fungendum officio proprio, et huiusmodi; S. Anton. loc. cit.; Baldell. Theolog. moral. lib. 3, disp. 2, num. 1, et alii. *Per ineptam* 34
laetitiam intelligitur laetitia vaga et incomposita, reddens hominem inaniter hilarem, et eum excitans ad stulte, obscoene aut infamatorie loquendum, ad ridicule saltandum, ludendum, et huiusmodi. Unde Exodi xxxii dicitur: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere;* et S. Gregorius lib. 1 Moral., cap. 4 (alias 5), sic ait: *Pene omnes epulas comitatur voluptas, nam cum corpus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Ordinarie loquendo non excedit peccatum veniale, nisi adhibeantur gestus, saltus, aut verba ad grave peccatum inducentia, vel grave malum causantia. *Per multiloquium* in- 35
telligitur certa quaedam superflua loquacitas, per quam augetur mortaliter Gulae malitia, quando potus vel cibus ingestus causa est gravis detractionis, secretorum revelationis et huiusmodi. Unde Prov. x dicitur: *In multiloquio non deerit peccatum. Per scurrilitatem* intel- 36
ligitur certa iocularitas, qua excitatur risus per verba inhonesta, aut etiam per actus exteriores

inhonestos; S. Thom. loc. cit., art. 6; S. Anton. l. c., § 5. Unde S. Chrysost. homil. 57 ad popul., sic ait: *Ubi ebrietas, ibi diabolus, ibi turpia verba; ubi saturitas, illic daemones choros agunt* etc. Scurrilitas si sit in materia indifferenti, cum solo excessu in iocis et face-
37 tiis, est solum venialis. *Per immunditiam* intelligitur inordinata emissio quarumcumque superfluitatum, sive per vomitum, sive per pollutionem; S. Thomas loc. cit., art. 6; Gobat. tom. 2, tract. 5, cap. 23, num. 209. Unde Apostol. ad Ephes. v dicit: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria;* et sanctus Hieronymus, epist. 83 ad Oceanum, sic habet: *Venter mero aestuans cito despumat in libidines; in vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est.* Ordinarie immunditia est solum peccatum veniale, potest tamen esse mortale, si inde sequatur notabile damnum in corpore, vel bonis fortunae, aut aliorum scandalum; aut ex excessivo potu et cibo intendatur, et directe procuretur voluntaria pollutio.

H

HABITUS

Summarium.

1. Habitus non facit Monachum, sed Professio Regularis. – 2. Ut Professio regularis faciat verum Monachum, debet Novitius per integrum annum probationis deferre Habitum Monachalem, aliter Professio est invalida. – 3. In Habitu Saeculari nequit fieri Novitiatus. – 4. Habitus Novitiorum est triplex pro diversitate Religionum, et assignatur. – 5. Deferre habitum Novitiorum non est de essentia, et necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis, seu Professorum. – 6. Novitius deferens per annum Habitum Religionis, completo integro anno probationis censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitu Professorum et aliunde concurrant aliae qualitates requisitae. – 7. Secus autem, si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum. – 8. Nec requiritur protestatio ad huiusmodi Professionem praecavendam. – 9. Nec nocent antiqua Iura, quia censentur correcta per Clementinam *Eos, qui* 2 de Regularibus. – 10. Habitus Religionis debet patenter deferri, non autem occulte. – 11. Potest autem Religiosus Habitum occulte deferre, seu etiam deponere, et alium inducere absque ulla culpa, si id faciat ex aliqua iusta et rationabili causa. – 12. Religiosus dimittens temere Habitum suae Religionis, est ipso facto excommunicatus. – 13. Habitus dimissio dicitur temeraria ad incurrendam hanc excommunicationem, cum fit animo vacandi et sine rationabili causa, secus si ex iusta causa. – 14. Religiosus temere exiens a Claustro cum Habitu ita abscondito, ut a circumstantibus cognosci nequeat cuius Ordinis sit Religiosus, incurrit dictam Excommunicationem. – 15. Religiosus dimittens Habitum temere, sed intra Claustra, non incurrit dictam Excommunicationem. – 16. Non incurrit dictam Excommunicationem Religiosus qui intra, vel extra septa ex quadam levitate dimittit Habitum suae Religionis; et assignantur varii casus. – 17. Nec etiam dictam censuram incurrit, si Habitum dimittat ad finem domestice manendi per totam diem in Camera, vel alibi, dummodo Saecularium conspectui non se exhibeat. – 18. Nec item incurritur dicta Censura propter dimissionem Habitus, si fiat animo adeundi pro brevi tempore ad lupanar, vel aliud turpius peragendum. – 19. Religiosus tenetur semper portare Habitum suae Religionis. – 20. Verum ly *semper* debet intelligi moraliter. – 21. Religiosus an teneatur deferre, seu tenere proprium Habitum, et dormire cum ipso sub culpa, et sub qua, usque ad n. 22. – 23. Habitum suorum Ordinum debent deferre Regulares ad cardinalatum assumpti. – 24. Sic episcopus Regularis tenetur portare Habitum suae Religionis. – 25. Episcopi, et Cardinales Regulares, quamvis peccent, si sine causa Habitum Religionis deponant, non incidunt tamen in dictam Excommunicationem latam in cap. *Ut periculosa.* – 26. Habitu Clericorum Saecularium, qui in Episcopos creantur, uti possunt Canonici Regulares ad Episcopatum assumpti; nunc autem quoad Habitum Episcoporum et Cardinalium Regularium, attendenda est novissima Constitutio Benedicti XIII quae affertur. – 27. Habitus, et color peculiaris fuit praescriptus pro discretiva visibiliter servanda in quolibet Ordine Regulari. – 28. Quam diversitatem Habitus, et praeceptum servandi formam illius iuxta praescriptum a Constitutionibus procedere etiam quoad Moniales, decrevit Sacra Congr. Concilii. – 29. Una Religio non debet, nec potest assumere Habitum alterius Religionis. – 30. Clerici saeculares nequeunt deferre Habitum Regularium et e contra. – 31. Pueri quoque sexto aetatis suae anno expleto non possunt amplius neque ex devotione Habitum Religiosum deferre, sed ipsum debent statim deponere. – 32. Novitio exeunti non est restituendus Habitus Religionis, sed illius pretium. – 33. Praefinitur tempus pro illis, qui Habitu Tertiariorum recepto cum Claustralibus habitant, et poenae in Superiores transgressores, usque ad n. 35. – 36. Prohibentur disputationes super vera forma Habitus Sancti Francisci. – 37. Interdicuntur libri omnes tractantes de vera forma Caputii. – 38. Insuper inscriptiones omnes imaginum SS. Francisci, et Antonii de Padua, in quibus asseritur latam formam Habitus esse eamdem, qua ipsi usi fuerunt, etc. – 39. Suspenduntur quoque, et prohibentur Imagines Sancti Augustini, et Sancti Nicolai de Tolentino, et aliorum Sanctorum eiusdem Ordinis impressae et depictae a Fratribus discalceatis Augustinianis in eorum Habitu. – 40. Imagines Domini nostri Iesu Christi, et Deiparae Virginis Mariae, ac Angelorum Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, et Sanctarum nequeunt sculpi, aut pingi cum Habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis, seu alio modo in Ecclesia Catholica inconsueto, et iam sic sculptae et pictae prohibentur teneri, et publico aspectui exponi, et mandantur ab Ecclesiis, et ab aliis locis quibuslibet amoveri, et deleri sub gravissimis poenis. – 41. Habitum Fratrum Mendicantium osculantibus sunt concessae Indulgentiae, et quae? – 42. Tales Indulgentias lucrari possunt iidem Regulares. – 43. Eligentes mori, et sepeliri cum Habitu Fratrum Minorum, et respective Monialium S. Clarae, et Sororum Tertiae Regulae lucrantur inter alias Indulgentiam plenariam, ad quam lucrandam sufficit Habitum praedictum petere, ac super se usque ad mortem habere, ac in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur. – 44. Eligentes sepeliri in aliquo Habitu Religiosorum sive Minorum, sive aliorum, debent, ut lucrentur Indulgentias, recipere habitum a Superiore illius Religionis, cuius est Habitus, vel ab alio de cuius mandato. – 45. Volentes se-

peliri cum Habitu Religiosorum non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, sed possunt sepeliri ubi sepulturam elegerint. - 46. Corpora volentium sepeliri cum praedicto Habitu possunt deferri ad sepulturam sino alio pallio, vel tegumento superimposito, non obstante quacumque ordinatione, vel prohibitione Ordinariorum locorum, etiam sub Censuris facta. - 47. Saeculares utentes Habitu Religiosorum ignominiose in ludis vel in lasciviis peccant mortaliter, et incurrunt graves poenas, et possunt puniri etiam per Iudices Saeculares. - 48. Sic mortaliter peccaret, qui Habitum traderet ad lusum profanum, aut ad facinus exsequendum. - 49. Moniales tempore Bacchanalium recreationis gratia nequeunt dimittere proprium Habitum et assumere alium Saecularem, praesertim virilem. - 50. Femina non potest uti veste virili, nec vir veste feminea, et si hoc fiat sine prava intentione, periculo scandali, et libidinis, erit tantum veniale, alias mortale; et si fiat ex necessitate, nullum erit peccatum. - 51. Habitum, et Tonsuram deferre tenentur Clerici beneficiati, non solum in sacris constituti, sed etiam in Minoribus, et Tonsurati sub poena privationis ipso facto beneficiorum, et pensionum, absque alia monitione. - 52. Habitum decentem, atque vestem talarem deferre tenentur percipientes fructus, vel pensiones ex Beneficiis Ecclesiasticis excedentes valorem 60 ducatorum auri de camera. - 53. Habitum dimittens Clericalem potest illum iterum reassumere, non obstante Irregularitate superveniente, et Ordinarii prohibitione. - 54. Clericalis vestis Laicis Curialibus permittitur praeter Collare, quod sit a Collari Clericorum diversum. - 55. Caetera usque ad num. 63 non indicent summario, cum satis summarie referantur in decretis adductis. - 64. Utens Habitu honorifico alicuius, ab eo inhiberi potest. - 65. Habitus parvi an benedici debeant a Parochis, vel a Religiosis postea introductis in eadem Parochia? - 66. Canonici Regulares Lateranenses obtinentes ex Indulto Apostolico Beneficium saeculare, an teneantur deferre Habitum Regularem. - 67. Alia concernentia Habitum Clericalem *remissive*. - 68. Alia concernentia Habitum Religiosum, *remissive*. - 69. Habitus quoad Tertiarios, *remissive*.

1 Habitus non facit Monachum, sed Professio regularis, textu expresso in cap. *Porrectum* 13 de Regularibus, ibi: *Cum Monachum non faciat Habitus, sed Professio regularis,* et in cap. *Ex part.* 22 eod. tit., ibi: *Cum Habitus non faciat Monachum, sed Professio regularis;* et est communis doctorum sententia cum Glossa in cit. c. *Porrectum,* verb. *Non facit Habitus.*

2 Ad hoc tamen, ut Professio regularis faciat verum Monachum, debet Novitius per integrum annum probationis deferre Habitum Monachalem seu Regularem, aliter professio est invalida. Conc. Trid. cap. 15, sess. 25 de Regularibus, et sic tenent communiter doctores, et Glossa in can. final., verb. *Habitus,* 17, qu. 2, et in cap. *Super eo* de Regularibus, ubi expresse dicit probationem debere fieri in Habitu Monachali, et cap. *Statuimus* de Regularibus: *alioquin,* inquit, *non posset probare austeritatem Monachalem, quae magna ex parte in ve-*

3 *stibus consistit.* Et quod in habitu saeculari nequeat fieri Novitiatus, expresse decrevit Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in una Senogallien. 17 Aprilis 1602, et in una Mediolan. 25 Octob. eiusd. anni 1602.

4 Habitus Novitiorum est triplex pro diversitate Religionum ac Constitutionum earum, et consuetudinis, ut bene advertit Glossa communiter recepta in Clement. *Eos qui* 2 de Regularibus, verb. *Deinceps.* Primo enim in aliquibus Religionibus est penitus indistinctus ab Habitu professorum, de quo in c. *Statuimus* 23 de Regularibus, et in c. *Is qui* 1 de Regularibus in 6. Secundo in nonnullis Religionibus est quidem distinctus, sed latenter seu non patenter, ut si Habitus Professorum soleat benedici, non Habitus Novitiorum; cit. cap. *Statuimus* 23 de Regularibus et cit. cap. *Is qui* 1 de Regularibus in 6. Tertio in pluribus Religionibus est patenter et manifeste distinctus ab Habitu Professorum; c. *Constitutionem* 3 de Regularibus in 6, v. g. quia Habitus Novitiorum est albus, Professorum vero niger, vel quia habet alia externa patentia signa, uti in mea Religione et Provincia, ubi ad Novitiorum Habitus appenduntur petia ad distinctionem Habitus Professorum. Deferre Habitum Novitiorum non est de es- 5 sentia et necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis seu professorum, quia etsi de iure communi Canonico Novitiatus debeat omnino et simpliciter fieri in habitu Regulari, ut dicit Glossa in c. *Si quis* 3, claus. 17, qu. 2, in verb. *Habitus,* et habetur in cap. 1 *Super eo* de Regularibus, ibi: *Religionis Habitum susceperunt,* et cap. *Statuimus* 23 eod. tit. ibi: *Ante susceptum Religionis habitum.* Nihilominus in citatis locis nihil in specie dicitur de Habitu Novitiorum, sed tantum de Habitu Religionis, qui aeque se extendit ad Habitum Novitiorum et Professorum etiamsi inter se reperiantur in aliqua Religione distincti. Quis enim diceret, quod in mea Religione et Provincia Habitus delatus per integrum annum Novitiatus, solum ex quo non habuerit appensa supradicta parvula petia, non sufficeret ad validitatem Professionis expressae, concurrentibus omnibus aliis requisitis? Tum quia ex supradictis in pluribus Religionibus Habitus Novitiorum est penitus indistinctus ab Habitu Professorum, ut in specie de suo praeclarissimo Ordine Praedicatorum testatur doctissimus Donatus in Praxi rerum Regul. tom. 2, tract. 10, qu. 23, num. 1, dicens, quod Novitiorum et Professorum est unus et idem omnino habitus, sola benedictione distinctus, et tamen validissimae sunt Professiones. Unde secundum iura supracitata debet intelligi Concilium Tridentinum in cap. 15, sess. 25 de Regularibus, ibi: *Nec qui minori tempore quam per annum post susceptum habitum* (supple *Religionis*) *in probatione steterit,* ut bene advertit Suarez tom. 3 de Relig., lib. 15 de ingressu, cap. 14, n. 10; Donatus tom. 4, tract. 11, quaest. 4, n. 4,

et patet ex eo, quia per Trident., loc. cit., non aufertur Professio tacita, quae incurritur per annalem probationem factam cum habitu Professorum, cap. *Ad nostram* 8 de Regularibus; et Clementin. *Eos qui* 2 de Regularibus, et notat Pellizar. in tract. de Monialibus, art. 2, sect. 2, qu. 13, num. 40; Donatus loc. cit., num. 4, et sic respondit Sacr. Congr. Conc. ut refert Armendar. in addit. ad recompilat. LL. Navarrae, lib. 7, tit. 18 de Relig. n. 6; Navarr. in sua Lucerna Regul., verb. *Professio,* num. 24.

6 Hinc Novitius deferens per annum Religionis Habitum, completo integro anno probationis, censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitu Professorum, et aliunde concurrant aliae qualitates requisitae; Clement. *Eos qui* 2 de Regularibus, per expressa verba infra adducenda; Donatus tom. 2, tract. 10, quaest. 22, n. 1, cum 7 aliis infra citandis. Secus autem si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum, nempe in colore, forma et scissura, prout in Ordine Minorum; habetur utriusque conclusionis decisio expressa in cit. Clement. *Eos qui* 2 de Regularibus, ibi: *Eos, qui deinceps in discretionis constituti aetate Novitiorum Habitum in aliqua Religione per annum portaverint, hoc ipso Religionem illam decernimus esse professos. Nisi huiusmodi Habitus in colore, scissura vel forma se distinctum patenter exhibeat ab Habitu Professorum;* sic Silvester verb. *Relig.* 3, quaest. 19, vers. 3 *Inducitur*; Navarr. de Regularib. cons. 41, num. 1, in 1 edition., et comm. 4, eod. tit., num. 72 et 74; Rodriquez in Compend. resolut. 101 in fin.; Donat. loc. cit., num. 2, 8 et alii. Nec requiritur protestatio ad huiusmodi Professionem praecavendam; Miranda tom. 1 Manual. Praelat. qu. 24, art. 10 in fine, quia ipsummet signum, quod patenter defertur, et quod a Professis distinguit, est sufficientissima protestatio. Panormit. in c. *Ex parte,* et cap. *Postulasti* de Regularibus; Donat. loco citato, 9 num. 3. Nec nocent antiqua Iura, quia censentur correcta per dictam Clementin. *Eos qui* 2 de Regul.; Donat. loc. cit., n. 5. Imo Silvester loc. cit., Donat. loc. cit. dicunt, quod talis delatio quantumcumque producta etiam ad centum annos, numquam talem Professionem inducet.

10 Habitus Religionis debet patenter deferri, non autem occulte; nullus enim Religiosus de iure communi potest habitum sui Ordinis dimittere, ut constat ex cap. *Ut periculosa* 2 Ne Clerici vel Monachi in 6, et ex Tridentino sess. 29 de Regul., cap. 19 in fin., ubi sic expresse habetur: *Nec detur licentia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum suae Religionis,* et sic docet Navarr. lib. 3 de Regul., consil. 51, n. 3, et consil. 53, n. 1; Donat. tom. 1, tract. 3, num. 3, et alii passim. Potest 11 autem Religiosus Habitum occulte deferre seu etiam deponere, et alium induere absque ulla culpa, dum transiturus est per loca infidelium vel Haereticorum cum periculo vitae, aut ob metum servitutis, verberum, vel alterius gravis incommodi, et ut evadat incolumis, neque cognoscatur ab hostibus ipsum ad necem insectantibus, et huiusmodi, arg. c. *Deus qui* 11 de Vita et honestate Cleric., sicuti ob similes rationabiles et iustas causas potest Clericus occulte deferre suum Habitum Clericalem, et alium induere; Barbosa in Clementin. *Quoniam* 2 de Vita et honestate Clericor.; Portell. verb. *Habitus,* § *Additio,* n. 1; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 1, num. 113 et 117; Bonacina tom. 3 de Censuris, disp. 3, qu. 6, punct. 6, n. 2; Sanchez, Caietan., Aragon., et alii communiter, post Glossam in c. *Clericus* 5 de Vita et honestate Cler., verb. *Relaxaverint,* ubi id declarat exemplo Clerici, qui a Papa reprehensus, quod sine Tonsura et Habitu Clericali Romam accessisset, sequentibus versiculis se excusavit:

> Tutius ut peterem Laici sub imagine Romam,
> Fas fuit, ut sinerem luxuriare cŏmam.

Religiosus dimittens temere Habitum suae 12 Religionis est ipso facto excommunicatus, textu expresso in c. *Ut periculosa* 2 Ne Clerici vel Monachi in 6, ibi: *Ut periculosa evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de caetero aliquis quamcumque Religionem tacite vel expresse professus in scholis vel alibi temere Habitum Religionis suae dimittat; nec accedat ad quaevis studia litterarum, nisi a suo praelato cum consilio sui Conventus, vel maioris partis eiusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa; si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto.* Habitus dimissio dicitur temeraria 13 ad incurrendam hanc excommunicationem, cum sit animo vagandi, et sine rationabili causa, secus si ex iusta causa; Barbosa in d. c. *Ut periculosa,* num. 5; Suarez tom. 5, disp. 23; sect. 4, num. 27 et 29; Sanchez in Praecepta Decalogi tom. 2, lib. 6, cap. 8, num. 41, et alii passim. Religiosus temere exiens a Claustro 14 cum Habitu ita abscondito, ut a circumstantibus cognosci nequeat, cuius Ordinis sit Religiosus, incurrit dictam excommunicationem, quia licet non dimittat Habitum materialiter, dimittit tamen formaliter, in quantum est talis Religionis potestativus, et sine illo, sive dimisso, sive abscondito non cognoscitur quod sit huius vel illius Religionis; Bannes 2–2, quaest. 12, art. 1, qu. 3, dub. 2, conclus. ultim.; Caietan. in Summ. verb. *Excommunicatio,* c. 61: Donat. prax. Rerum Regul. tom. 1, part. 2, tract. 6, qu. 8; Navarr. in Manual. cap. 27,

n. 131; Suarez tom. 4, lib. 3, cap. 5, n. 12; Rodrig. tom. 1, qu. 30, art. 2; Sanch. l. c., cap. 8, n. 63, et cum variis aliis Barbosa loc. cit., sub n. 5.

15 Religiosus dimittens Habitum temere, sed intra Claustra, non incurrit dictam excommunicationem, quia ipsa incurritur ob dimissionem Habitus factam ad finem libere vagandi, ut aperte habetur in principio ipsius cap. *Ut periculosa,* ibi: *Ut periculosa evagandi materia subtrahatur,* et cessante causa finali Legis, cessat legis dispositio; l. *Adigere,* § 2, ff. de Iure patron., maxime si sit poenalis, ut est ista, de qua agitur, cum Lex poenalis sit potius restringenda quam amplianda; arg. cap. *Odia* 15, et c. *In poenis* 49 de Regul. Iuris in 6. Talis autem Religiosus in nostro casu, dum existit intra septa Monasterii, ut supponitur, non potest dici, quod actu vagetur extra illud, adeoque non incurrit dictam poenam, seu Excommunicationem; Donat. l. c., qu. 9 per tot.; Angelus verb. *Excommunicatio* 7,
16 casu 27, et alii. Non incurrit dictam Excommunicationem Religiosus, qui intra vel extra septa ex quadam levitate dimittit Habitum suae Religionis, verb. gr. ut quietius dormiat, melius studeat, expeditius currat, aut saltet, aut lapidem proiiciat, ut Habitum purget, vel accommodet, ut se in balneo melius lavet, et huiusmodi; quia non censetur facta dimissio Habitus ex contemptu legis; Suarez tom. 5 de Censur. dist. 23, sect. 4, n. 29; Donat. loc. cit., qu. 7, num. 2; Sanchez loc. cit., cap. 8, num. 55; Sayr. lib. 3, cap. 33, n. 13 et 14; Barbosa loc. cit., num. 7 et 8, et alii apud
17 ipsum. Nec etiam dictam Censuram incurrit, si Habitum dimittat ad finem domestice manendi per totam diem in Camera, vel alibi, dummodo saecularium conspectui non se exhibeat, quia talis dimissio Habitus non dicitur facta ad finem vagandi; Caietan. verb. *Excommunicatio,* cap. 61; Donat. loc. cit., quaest. 7,
18 num. 3, et alii. Nec item incurritur d. Censura propter dimissionem Habitus, si fiat animo adeundi pro brevi tempore ad lupanar, vel ad aliquid turpius peragendum; Sanchez loc. cit., cap. 8, n. 56; Donat. loc. cit., qu. 7, n. 3; Barbosa loc. cit., n. 9, et alii [1].

19 Religiosus tenetur semper portare Habitum suae Religionis, ut colligitur ex can. *Sanctimonialis virgo* 24, dist. 23, ibi: *In talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est Professioni et Sanctimoniae aptis;* et can. *Vidua* 15, caus. 20, quaest. 1, ibi: *Tunc accepta a Sacerdote apta Religionis Professioni veste, in quocumque loco consistens constanter eo utatur.* Cum enim Habitus sit signum protestativum propriae Religionis, adstringuntur Professi illum semper, et in omni occasione portare, ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 6. Verum ly 20 *semper* debet intelligi moraliter, hoc est seclusis causis rationabilibus occultandi vel dimittendi Habitum Religionis propriae, ut sunt illae assignatae sub num. 11, et aliae consimiles; Donat. loc. cit., qu. 5 per totum. An autem 21 Religiosus teneatur deferre proprium Habitum etiam in lecto, et dormire cum ipso sub culpa? Respondent doctores, quod de Iure communi non licet Religioso Professo dormire sine Habitu absque peccato, nisi ab eo excusetur ex aliqua causa rationabili, ut colligitur expresse ex c. *Vidua* 15, caus. 20, quaest. 1, ibi: *Seu in lectulo quiescens,* et can. *Sanctimonialis virgo* 24, dist. 23, cuius verba relata sunt sub num. 10. An autem dormire sine habitu sit 22 peccatum veniale seu mortale; relictis brevitatis gratia diversis doctorum opinionibus, quorum aliqui volunt esse peccatum veniale, et alii esse peccatum mortale, maxime si sit cum scandalo; respondeo cum sapientissimo Donato loc. cit., quaest. 10, num. 6, quod ad hoc dignoscendum unusquisque Religiosus debet attendere tenorem suae Regulae, et particularium Constitutionum sui Ordinis; quae si de hoc quod quaeritur, nihil dicant, recurrendum est ad ius commune, nempe ad d. c. *Vidua* 15, caus. 20, quaest. 1, et can. *Sanctimonialis virgo* 24, dist. 23, quae duo capitula, cum non sint praeceptiva, sed consultiva, et inter consilium et praeceptum magni intersit, videtur dicendum, quod dormientes sine Habitu, dempto contemptu et scandalo, non peccent ne quidem venialiter, etsi alias sint castigandi.

Habitum suorum Ordinum debent deferre 23 Regulares ad cardinalatum assumpti Gregor. XIV Const. incip. *Sanctissimus,* et Bened. XIII Constit. incip. *Custodes.* Sic Episcopus Regularis 24 tenetur portare Habitum suae Religionis; Communis cum Henriq. in Summa lib. 10, c. 32, § 5, et cap. 33 in fine; Valent. 2-2, disp. 10, quaest. 3, punct. 8; Azor. part. 1, lib. 12, cap. 7, qu. 4; Bartholomaeus a S. Fausto in Thesauro Relig. lib. 6, quaest. 199; Barbosa super Trident. sess. 25 de Regularibus, c. 19, num. 38; Lessius de Iustitia lib. 2, cap. 40, dub. 14, num. 113; Petrus de Ledesma in Summa part. 2, tract. 32, cap. 3 ad fin.; Fr. Ioan. a Cruce de Statu Relig. lib. 1, cap. 7, dub. 4; Sanchez in Praecepta Decalogi tom. 2, lib. 6, cap. 6, num. 22, et ex multis probat Rodrig. Addition. ad Summ., verb. *Episcopus,* cap. 68, conclus. 6, maxime ex Concilio Lateranensi, et addens Sixtum V semper gestasse Habitum Regularem Ordinis, ut de facto vi-

[1] Non video, cur non incidat in censuram dimittendo Habitum ad breve tempns propter pravum illum finem: dimissio enim Habitus eo, tunc animo fieret, quo liberius concupiscentiae et libidini serviret (Nota Rom. Theol.).

dimus etiam hisce nostris temporibus Benedictum XIII semper eum gestasse, et citat Caeremoniale Papae Clementis VIII, ubi iubetur, quod Episcopus Monachus non portet rochettum, sed vestes coloris sui Habitus Regularis, cum birreto nigro, et galero circum circa fibrato viridis coloris. Et sic novissime statuit sub poena suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Benedictus XIII cit. Const. incip. *Custodes*, relata per extensum a D. Ursaya tom. 6, p. 2, disc. 37, n. 6, ubi multa ad rem; quaeque etiam a nobis ad litteram afferentur infra sub n. 26.

25 Episcopi autem et Cardinales Regulares, quamvis peccent si sine causa Habitum Religionis deponant, non incidunt in Excommunicationem latam a Bonifacio VIII in cit. cap. *Ut periculosa* 2 Ne Clerici vel Monachi in 6, quia Episcopi et Cardinales licet teneantur deferre Habitum suae Religionis, et certe peccarent si talem Habitum non deferrent, ut docet Card. Petra tom. 4 Comment., in Const. 2 Eugenii IV, num. 22, et tom. 5, in Const. 9 Sixti IV, sub num. 17, tamen sunt extra Religionem, quo ad vim coactivam, ita ut requiratur mentio specialis eorum, et non possint venire sub nomine et turma Professorum, de quibus loquitur Bonifacius VIII in cit. cap. *Ut periculosa*, quotiescumque elevati fuerint ad dignitatem Episcopalem; maxime quia cessat causa et ratio *textus* ne vagentur Professi extra obedientiam Superiorum Habitu dimisso, quod non est verificabile in Regularibus Episcopis et Cardinalibus; Passerin. tom. 1, de Statu homin., quaest. 185, art. 8, num. 142; Diana part. 2, tract. 2 de dub. Regul., resolut. 50; Cardin. Petra tom. 5 Comment. in Const. 9 Sixti IV, num. 17; Barbosa super Trident. sess. 25 de Regularib., cap. 19, n. 39; Azorius l. c., lib. 12, c. 17, qu. 4; Sanchez l. c., cap. 6, n. 23; Bartholomaeus a S. Fausto l. c., qu. 200; Fr. Emman. tom. 2, qu. 58, art. 3; Sanctarell. de Apostasia c. 1, n. 15; Bonacina, et alii passim, contra Maiol. de Irregul. lib. 2, cap. 1, n. 13; Fulv. Pacianum, cons. 132, n. 42, vol. 1; Surd. de Aliment. tit. 8, privileg. 79, num. 10; Henriq. lib. 10, cap. 33 in fin., et alios existimantes Episcopum Regularem omittentem Habitum, et assumendo illam albam et candidam vestem, quae ab Episcopis exterius defertur, incurrere excommunicationem latam contra Monachos deponentes proprium Habitum in cit. cap. *Ut periculosa* 2 Ne Clerici vel
26 Monachi in 6. Habitu Clericorum Saecularium, qui in Episcopos creantur, uti possunt Canonici Regulares ad Episcopatum assumpti; Leo X Const. incip. *Dudum*. Nunc autem quoad concernentia Habitum, et varia alia Episcoporum et Regularium, attendenda est novissima Constitutio Benedicti XIII, quae ut ab omnibus percipiatur, hic ad litteram datur.

BENEDICTUS PAPA XIII

Custodes super muros Hierusalem a Christo Domino constituti, de omnibus Sacrorum virorum Ordinibus in eo, quo decet, sanctioris disciplinae splendore servandis magnam vigilantiam et sollicitudinem gerere debemus; tum vero illud nobis incumbit, ut qui e Regularium, Monachorum et Mendicantium institutis ad onus Episcopale admoventur, maioris observantiae et virtutum specimine gregi sibi subiecto praeluceant; primaevique instituti, cui nomen dederunt, insignia more maiorum perpetuo retineant non solum in monastica et regulari professione, sed etiam in specialibus indumentis, inque rasili tonsura ad planitiem cutis in summo capite circumducta, vel eo gyro et forma, quibus quisque, ut sui Ordinis Regularis, Monastici et Mendicantis peculiaribus signis, pridem solemni ritu vitam Deo consecraverat.

Moerorem, quem iamdudum animo premimus, celare diutius non possumus nec debemus, quippe quem post nostram humilitatem ad summum Apostolatum evectam, praesulum doctrina et pietate praestantium expostulationes auxerunt, nimirum quod nonnulli Episcopi ex Regularium, Monachorum et Mendicantium familiis assumpti reperiantur qui brevioribus vestimentis pristinae suae professioni minime congruis, sed quibus tantum inferiores clerici saeculares uti soleant, se in ipsa etiam civitatum frequentia palam spectandos pati non erubescant, laneasque tunicas a suorum Ordinum conditoribus praescriptas, et eorumdem vitae sanctimoniae quodammodo consecratas induere detrectantes, etiam contra Caeremonialis Episcoporum sanctiones, a Romanis Pontificibus antecessoribus nostris probatas, summa omnium admiratione vestes sericas praeferant; eo quoque impudentiae, sui status plane immemores, progressi, ut albas chirothecas ad ostentationem gerant, inque Pontificalibus Ecclesiae functionibus, unde omnis arrogantiae typhus et fucus abesse debet superpelliceum Episcopis Monachis, vel ex Ordinibus Mendicantium proprium abiicientes, rochettum Praesulum ex Clericis saecularibus vel regularibus assumptorum temere adhibeant, nec defuerit, qui colores a suo instituto omnino abhorrentes in exterioribus vestibus iactare non dubitaverit. Haec quam dedeceant Episcopos, qui ex Monachorum et Mendicantium regulis non sine spiritus Apostolici afflatu conscriptis, modestiam Sacerdotalem nunquam ex suis animis obliterandam, caeterasque virtutes aliis propinandas haurire debuissent, quosque in maiori gradu, quo Spiritus Sanctus eos posuit, auctas retinere oporteret; non iam nostris verbis dicemus, ne ipsi, qui regulam Ordinis Fratrum Praedicatorum, quam professi fuimus, et profitemur, quique

onus Episcopale per totos quinquaginta annos sustinentes eiusdem nostri Ordinis sacros ritus, disciplinamque, Deo iuvante, in omnibus observare studuimus, ex privato affectu loqui videamur; sed suis verbis dicent Romani Pontifices, qui nobis in eorum locum longe dispari merito suffectis exempla, quae sectari debeamus, reliquerunt. Dicent Concilia ab iisdem probata, auctorum Ecclesiasticorum, quos honoris causa Patres, Doctoresque appellamus, documenta memorabunt.

Ut ergo a primis, hoc est a Romanis Pontificibus ordiamur, inclytae record. Innocent. Papa III, Pennensem Episcopum Ordinis Cisterciensis, olim Abbatem, propterea graviter obiurgavit, quod post acceptum Episcopatum *in sui Ordinis iniuriam ageret in pluribus, ut apostata, et propriae conditionis oblitus, picturata sella, et chirotecis sericatis uteretur, amplo se galero coronaret, et Cisterciensis Ordinis observantias non custodiret, a quibus eum Pontificalis dignitatis susceptio non absolveret,* sed earumdem onus ei magis augeret. Si ad Conciliorum statuta evolvenda hinc processerimus, nobis se offerret Canon. 27 Conc. oecumen. VIII, seu Constantinopolitani IV decernens, illos, qui Monasticam vitam amplexi, *Episcopalem meruerunt honorem, conservare schema et amictum Monasticorum indumentorum, et ipsam beatam vitam, nullamque habere potestatem deponendi iam dictum schema propter typhum, et arrogantem voluntatem, ne per hoc inveniatur propriorum transgressor pactorum. Postremo Episcopum, qui Monasticarum vestium schema deposuerit, aut corrigendum, aut deponendum statuit.* Haec rata habuit Canon. 16 Conc. Oecumenici XII, sive Lateranensis IV, sub iam dicto Innoc. Papa III definiens *Episcopos Monachos deferre habitum Monachalem.* Hoc idem postea sanxit Synodus Londinensis ab Otthobono S. R. E. Diacono Cardinali S. Hadriani, et Apostolicae Sedis Legato celebrata, cuius Canon 5 *iis qui de Monasteriis vel de regularibus locis in Episcopos sunt assumpti; vel de caetero assumentur, suum deferre Habitum regularem* speciatim indicit. De inconvenientia et dedecore Habitus splendidi in Episcopis saecularibus, eoque magis in regularibus, exstat Canon. 16 Concil. Nicaeni II. Sed nostrorum temporum regulares Episcopos instruentem audiamus Ferrandum Carthaginensis Ecclesiae diaconum de B. Fulgentio Ruspensi Episcopo testantem, Episcopatum sine aliqua ambitione ab illo susceptum, *nec ita factum Episcopum, ut esse desisteret Monachus; sed eum, accepta Pontificis dignitate, professionis praeteritae servasse integritatem, numquam pretiosa vestimenta quaesivisse, orario, sicuti Episcopi, numquam usum, sed pelliceo cingulo, tamquam Monachum.* Nec vero soli Episcopi, sed et ipsi Romani Pontifices eadem Religione se obstringi voluerunt. De Magno enim Gregorio intelligimus una cum eius corpore inventum baltheum, *qui speciem propositi regularis, olim a S. Benedicto statuti, manifestaret.* De Eugenio III legimus: *laneam tunicam carni eius adhaesisse, et diebus ac noctibus cuculla vestitum intus Monachi Habitum retinere, extra se Pontificem, et moribus et vestibus exhibere consuevisse.* Denique Doctor Ecclesiae B. Thomas Aquinas, ob sanctioris doctrinae excellentiam *Angelici* elogio cognominatus, cuius hodie festa recolimus, diserte docuit: *Si qua sunt in regularibus observantiis, quae non impediant Pontificale Officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, et alia huiusmodi; ad haec remanet Religiosus, etiam factus Episcopus, obligatus; et per consequens ad portandum Habitum suae Religionis, qui est huius obligationis signum.*

Haec in sacris receptisque Ecclesiae Codicibus de exteriori amictu et habitu Episcopi regularis sancita reperimus, quae nostrates eiusdem disciplinae Episcopi sibi dicta meminerint. Rasilem capitis coronam in orbem expressam ad humilitatem docendam regulae Monasticae, constitutiones, usus et consuetudines statutis anni temporibus earumdem Sacris alumnis renovandam praescribunt; quos postea Episcopali charactere insignitos ea maxime distinguendos nemo in dubium vocaverit. Haec tamen, quae ex venerandis Ecclesiae monumentis adduximus, cum per humanam corruptelam, nisi eis occurratur, nobis ipsis spectantibus, in desuetudinem abire videantur, hac nostra Constitutione Apostolica, firmum robur perpetuis futuris temporibus habitura, ea omnia confirmantes et renovantes statuimus atque sancimus ut ex Monastico, Regulari et Mendicantium instituto ad Episcopalem seu quamcumque aliam dignitatem, etiam S. R. E. Cardinalatum iam evecti, et in posterum evehendi, universis et singulis suae Regulae Officiis et obligationibus, quae Pontificale, sive cuiuscumque alterius dignitatis aut Cardinalatus Officium minime impediant, perpetuo subsint, et proinde sui Monastici Ordinis, sive alterius regulae Mendicantium insignia et propria indumenta lanea, suoque peculiari colore distincta, rasilem quoque, et ad cutis planitiem in summo vertice, vel eo gyro et forma expressam coronam praeferant, quibus antea cum intra eorumdem regular. Ordinum claustra Deo militarent, ex solemni sua professione insignia induere, et coronam praeferre tenebantur, a cuius professionis obligationibus per munus Episcopale neutiquam absolvuntur, aut ullo pacto eximuntur. Propterea huiusmodi Episcopis ex familiis Regularium, Monachorum et Mendicantium assumptis in virtute sanctae obedientiae praecipimus et mandamus, ut omnia et singula prae-

sentibus litteris nostris hactenus recensita undequaque observare non differant. Si vero, quod absit, hoc agere contempserint vel neglexerint, eos poena suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda tamdiu innodatos esse declaramus, donec a contumacia resipiscentes eiusdem suspensionis relaxationem meruerint obtinere.

Quia vero pastoralis nostrae sollicitudinis est non solum excusare pro optimo statu et conservatione Regularis observantiae in Religiosis viris, qui ex Monasticis et Mendicantibus institutis ad onus Episcopale assumuntur; sed etiam prospicere, ne illi, qui ex his caeterisque universis Religiosis Ordinibus ad eiusmodi gradum evecti Ecclesia sibi commissa postmodum se abdicaverint, ita vivant, ut, qui eos primum in claustris Monasteriorum, deinde in culmine Episcopali conspexerant, quique ipsos demum curarum Episcopalium oneri subductos visuri essent, eis obiicere nullo modo possint, quod ideo ad Episcopatum irrepserint, ut hac via Regularem observantiam deserentes extra sua claustra, quasi nullum unquam Religiosum Ordinem professi, vitam ducerent; haec animum nostrum, omnium quorumcumque Ordinum Regularium honoris amantissimum permovent, ut Apostolica auctoritate approbemus, confirmemus, et tamquam praesertim inserta habeamus Decreta duo ab antecessoribus nostris fel. recordat. Alexandro VII die 20 Iul., anno Domini 1622, et Clemente XI, die 11 Iunii 1715, vulgata quibus Decretis Regulares ad transmarinos Episcopatus sive Vicariatus Apostolicos translati, vel etiam Ecclesiarum administratores aut visitatores creati quotiescumque in locis et Ecclesiis sibi in Episcopalis dignitatis collatione assignatis minime resederint, vel Episcopatum dimiserint, aut munere suo perfuncti fuerint, seu quomodocumque a Schismaticis vel infidelibus impediti munus Episcopale exercere non possint, iubentur ad pristina suorum Ordinum claustra reverti cum reliquis confratribus suis sub eodem instituto Religiosam vitam ibidem acturi.

Huiusmodi autem Episcopis tam pio disciplinae regularis instinctu ad suos redeuntibus Apostolica largitate concedimus, ut in sua Provincia quodcumque Ordinis sui Coenobium et Monasterium, ubi commode, et religiose degere possint, sibi pro libitu eligant; ideoque volumus et praecipimus, ut illorum praesides et Superiores Regulares, congruas eis et honestas cellulas in coenobiis et Monasteriis ab eisdem electis assignent. Itaque Monachis, Mendicantibus, et cuiuscumque Ordinis Regularibus, qui onere Episcopali sibi imposito deinceps quomodocumque etiam ultro se abdicaverint, praecipimus, eosque monemus in Domino, ut ad suorum Ordinum cellulas ultro quoque regrediantur; qua in re sanctitate et Doctrina illustrium et magnorum Praesulum exempla eis imitanda proponimus, Coelestini Papae V antecessoris nostri, Gregorii Nazianzeni, Petri Damiani, aliorumque ob virtutes sacerdotales omnium saeculorum praeconiis maxime dignorum Antistitum; ut interim sileamus legationibus et muneribus clarum Ardicinum iuniorem a Porta Aleriensem Episcopum, et S. R. E. Presbyterum Card. tituli Pammachii, a felicis recordationis Innocentio Papa VIII renuntiatum. Is enim, annuente Pontifice, dimissis dignitatibus, vetus propositum in Sacrum Camaldulensium Eremum confugiendi resumere, atque ultro exsecutioni mandare sanctum existimavit. Ubi vero, quod minime credimus, iidem regulares paternis nostris monitis aures accommodare noluerint, his nostris perpetuum robur habituris decernimus, volumus et praecipimus, ut Monachi, Mendicantes, et cuiuscumque alterius instituti Regulares, specialissima etiam mentione digni, qui Episcopatu sibi pridem collato quacumque de causa se in posterum abdicare permissi fuerint, claustra suae Religionis repetere omnino teneantur, et debeant; iis tantum exceptis, qui a nobis, sive a Romanis Pontificibus antecessoribus aut successoribus nostris obtinuissent vel obtinebunt facultatem expressam vivendi extra claustra sacro alicui muneri; quod cum vita claustrali exerceri non posset, ex peculiari voluntate nostra, vel eorumdem antecessorum aut successorum nostrorum speciatim addicti; quod quidem munus respiciat servitium et obsequium nostrum, vel successorum nostrorum, sive huius S. Apostolicae Sedis. Eis autem vel eorum cuilibet, qui hanc Constitutionem violare tentaverint, vel eam quomodocumque neglexerint, omni usu Pontificalium, etiam cum facultate et permissione cuiuscumque Episcopi exercendorum, penitus et undequaque interdicimus; sique perseveraverint in contumacia non redeundi ad claustra, post annum sint eo ipso suspensi a Divinis.

Omnia vero et singula Romanorum Pontificum Decreta, Conciliorum Canones, Patrum dicta, sententias, regulas, Const., usus, consuetudines, statuta his nostris litteris memorata, post maturam hac de re habitam deliberationem, ex certa scientia, auctoritate nostra confirmamus, innovamus et stabilimus, inque plenario robore perpetuis futuris temporibus servanda sancimus, praesentesque semper validas fore, sicque et non aliter per quoscumque Iudices semper iudicari, interpretari et definiri debere statuimus. Quidquid autem secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum et inane decernimus, non obstantibus privilegiis, concessionibus, ordinationibus, aliisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis, con-

firmationis, innovationis, sanctionis, declarationis, suspensionis, praecepti, decreti, interdicti et voluntatis infringere, vel ei temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare praesumperit, indignationem Omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Dominicae Incarnationis millesimo septingentesimo vigesimo quinto, nonis Mart. Pontificatus nostri anno secundo.

P. Card. Prodatarius F. Oliverius.

27 Habitus et color peculiaris fuit praescriptus pro discretiva visibiliter servanda in quolibet Ordine Regulari; Passerin. de Statu homin. tom. 2, qu. 187, art. 6, n. 13 et 17, et alii
28 passim. Quam diversitatem habitus, et praeceptum servandi formam illius iuxta praescriptum in Const. procedere etiam quo ad Moniales, sub Regula approbata per Sedem Apostolicam viventes, praecise resolvit Sacr. Congr. Conc. 27 Apr. 1686, in Romana *Delationis Ha-*
29 *bitus*. Unde una Religio non debet nec potest assumere Habitum alterius Religionis, et ad hoc variae Religiones obtinuerunt expressa privilegia a S. Sede, ne eorum Habitus ab aliis assumeretur; uti de PP. Praedicatoribus referunt Const. Gregor. IX et Innocent. IV, ambae incip. *Quia confusio Habitus;* Gregor. XI, incip. *Virtute conspicuos;* Clem. VIII et Alexand. VII ambae incip. *Ex iniuncto Nobis;* et Bened. XIII incip. *Pretiosus in conspectu;* et de Minoribus Gregor. IX Const. incip. *Regularem vitam;* Clem. IV Const. incip. *Virtute conspicuos;* Urban. VIII Const. incip. *Cum sicut,* et de mandato Innoc. XI, ad instantiam Procuratorum Generalium Ordin. Minor. de Observantia, Reformat. et Cappuccin.; Sacr. Congr. Episcop. et Regul. 21 Mart. 1686, et novissime Benedict. XIII Const. incip. *Alias emanarunt,* edita ad instantiam Procuratoris Ordinis Minorum de Observantia, quae ad litteram cum alia Urbani VIII refertur sub verb. *Eremita,* num. 20. Et eodem privilegio gaudent omnes Regulares Ordines, sive per speciales concessiones Apostolicas, sive per communicationem; Rodrig. qu. 76, art. 1; Portell. Dub. Regul. verb. *Habitus,* n. 6, et alii passim.

30 Et sic per eamdem rationem prohibitus est Clericis Saecularibus Habitus Regularium, et Regularibus Habitus Clericorum saecularium. Hinc in Concil. Aquisgrani anno 816, apud Gonzalez in c. *Intelleximus,* num. 4, de Stat. et qualitat., habetur: *Reprehensibilem, et Ecclesiastica moderatione dignum apud plerosque Canonicos comperimus casum, eo quod contra morem Ecclesiasticum cucullas, quibus solis Monachis utendum est, induant; cum utique illorum Habitum usurpare non debeant, a quorum professione quodammodo distant, quia sicut eis indecens est, ut arma militaria more laicorum gestent; ita nimium inhoneste et valde indecorum est, ut alterius propositi indumenta sibi imponant.* Cuculla enim est talaris vestis, *Flochus* dicta, propria et distinctiva Monachorum. Clementin. *Ne in agro* de statu Monachorum; Gonzal. in cit. cap. *Intelleximus* 11, num. 4, de Stat. et qualit., et cum aliis; Card. Petra loc. cit., num. 14. Pueris quoque sexto 31
aetatis suae anno expleto non licet, neque possunt ex devotione, Habitum Religiosum deferre, sed ipsum debent statim deponere, prout sub die 10 Ian. 1627 fuit rescriptum Neapoli Cardinali Boncompagno, ut per extensum refert Lantusch. Theatr. Regul., verb. *Habitus,* num. 1. Novitio exeunti non est restituendus 32
Habitus Religionis, sed illius pretium. Sic decisum fuisse a S. Congr. Conc. referunt Novarius in Lucerna Regul., verb. *Habitus* n. 6; Barbosa in Summ. Apostol. dec., eod. verb. *Habitus,* num. 9; Lezana in Summ. qq. Reg. tom. 1, cap. 25, n. 38.

Super admissione ad Habitum, eiusdemque 33
concessione Tertiariis cum Claustralibus habitantibus, servari debet decretum Cong. super Statu Regularium, quam licet Innocentius XII sub die 4 Augusti 1698 Const. *Debitum* exstinxerit et suppresserit; singulas tamen facul- 34
tates eidem quomodocumque a Praedecessoribus concessas, illis exceptis, quas Congregationi super disciplina Regulari, praefatis Litteris institutae impertitus est, in Congregatio- 35
nem Episcoporum et Regularium transtulit, ex speciali mandato sanct. mem. Clem. X, sub die 16 Maii 1675, ea de re editum tenoris qui sequitur

DECRETUM

Etsi decretis Sacrae Congregationis super statu Regularium de mandato Summorum Pontificum Innoc. X et Alexand. VII iampridem editis pro Novitiis recipiendis, statutum sit ut omnes, qui ad Habitum probationis se recipi postulaverint, diligenter examinentur, ac per vota secreta probentur, quotquot idonei reperti fuerint, aetate aliisque requisitis, ad praescriptum Apostolicarum Constitutionum ac Statutorum Ordinis; nec quispiam censeatur habilis ad huiusmodi Habitum suscipiendum, ut Clericus, nisi annum aetatis suae decimum quintum, neque ut Conversus, nisi annum vigesimum expleverit; nihilominus in pluribus Religionibus Italiae et Insularum adiacentium, aliquibus abhinc annis introductum est, ut recipiantur adolescentes laici non quidem pro Conversis, ut annum probationis incipiant, et finito tempore Novitiatus admittantur ad Professionem, sed pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis, eisque tradatur Habitus, ut vocant sine Caputio illis dari consueto, ut sic inserviant alicui Religioso particulatim aut pluribus vel omnibus

communiter; et multoties pueri et adolescentuli recipiantur in Monasteriis non ut Novitii, sed ut hospites seu postulantes se recipi pro Clericis ad Habitum probationis, et parva veste induti plures menses, quinimo et annos, sic detinentur intra Claustra, donec compleverint annum aetatis decimum quintum, Clericis ut supra praescriptum, ad annum Novitiatus inchoandum; idque praetextu, ut interea fiat experimentum de ipsorum indole et aptitudine ad Religionem; et aliquando etiam in eadem veste iidem pueri et adolescentuli admittantur in Novitiatibus, et cum Novitiis degant ad hoc, ut eorum voces pueriles in Choro cum vocibus Professorum misceantur, dum divina peraguntur Officia.

Quoniam vero secundum Canonicas Sanctiones et Iuris regulas, cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debeat admitti, et memorati abusus irrepserint in fraudem Legis et elusionem Decretorum ut supra editorum in Religionum dispendium, ac non sine multorum admiratione et scandalo; idcirco eadem Sacr. Congr., ut in dies crescat in Ecclesia Dei Sacrarum Religionum splendor et veneratio, ex speciali mandato Sanct. D. N. D. Clementis Divina providentia Papae X, hoc praesenti decreto in virtute Sanctae Obedientiae praecepit omnibus et singulis Superioribus Generalibus, provincialibus et localibus quocumque nomine ac titulo appellatis, quorumcumque Ord. et Congr. tam mendicantium quam non mendicantium, ut de caetero neminem pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis, aut Commissis, vel servientibus, nec pro hospitibus, seu postulantibus, vel Cantoribus, aut alio quocumque nomine nuncupatis, aut quovis praetextu vel causa, aut quaesito colore recipiant, seu admittant ad Habitum intra Claustra, nisi vigesimum aetatis suae annum expleverint, omnesque sic receptos seu admissos (iis tantum exceptis, qui completa aetate annorum quindecim pro Clericis seu Choristis in Habitu Novitiorum annum probationis agunt) a Monasteriis seu Domibus Regularibus omnino amoveant et eiiciant infra terminum duorum mensium, inchoandum a die intimationis praesentis Decreti faciendae Procuratoribus eorumdem Ordinum et Congregationum in Romana Curia existentibus.

Quod si praedicti Superiores praesenti Decreto per omnia non paruerint, aut in aliqua eius parte contravenerint, poenam privationis Dignitatum et Officiorum, quae tunc temporis obtinebunt, ac perpetuae inhabilitatis ad illa vel alia in posterum obtinenda, vocisque activae et passivae ipso facto absque alia declaratione incurrant, non obstantibus quoad omnia suprascripta, privilegiis, indultis et consuetudinibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Dat. Rom. 6 Maii 1675.

36 Prohibentur disputationes super vera forma Habitus S. Francisci; cum enim in dies orirentur lites inter Patres Conventuales et Cappuccinos circa veram formam Habitus et Caputii Seraphici Ordinis, Urban. VIII die 14 Decembris 1630 mandavit eisdem *sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda, nec non privationis vocis activae et passivae, aliisque etiam corporalibus arbitrio Sanctitatis suae poenis, ne audeant de caetero voce vel scripto de huiusmodi materia tractare, donec ab eadem Sanctitate sua aliter fuerit ordinatum.* Ioannes Antonius Thomasius S. Roman. et Universal. Inquis. Notarius. Sic apud Lantusch. Theatr. Regul., verb. *Habitus,* num. 11. Interdicuntur 37 libri omnes tractantes de vera successione Filiorum S. Francisci, et vera forma Caputii. Alexander enim VII fieri mandavit sequentia decreta, et in Indice librorum prohibitorum apponi videlicet: *Libri omnes impressi, et qui inconsulta Sacr. Congreg. imprimentur, tractantes controversiam de vera et non interrupta successione Filiorum S. Francisci, et de vera forma Caputii eiusdem, prohibentur sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis die 20 Iun. 1658. Inscriptiones omnes* 38 *Imaginum SS. Francisci et Antonii de Padua, in quibus dicitur formam Habitus, qua depicti sunt, esse eamdem qua ipsi usi fuerunt, vel in quibus asseritur in hoc vel illo Ordine S. Francisci esse veram, legitimam, et non interruptam eiusdem sancti Patris in Filios successionem, inhaerentes decreto alias edito die 20 Iun. 1658 prohibentur.* Romae 20 Novembr. 1663.

39 Suspenduntur quoque, et prohibentur Imagines S. Augustini, S. Nicolai de Tolentino, et aliorum Sanctornm eiusdem Ordinis impressae, et depictae a Fratribus Discalceatis Augustinianis in eorum Habitu, prout in Decreto Sacr. Rit. Congr. edito die 19 Decembris 1627, quod ab Urbano VIII approbatur et confirmatur Const. incip. *Exponi Nobis,* 240 tom. 5 Bullar. Ex post tamen dicta suspensio et prohibitio fuit revocata per varia posteriora Pontificia Rescripta de quibus vide quae adducuntur in verb. *Imagines,* sub n. 39, ubi inter alia occurrit Rescriptum Benedicti XIII, specialiter attendendum. Prohibentur sculpi, aut 40 facere pingi Imagines Domini Nostri Iesu Christi, et Deiparae Virginis Mariae ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum et Sanctarum cum Habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis, seu alio modo in Ecclesia Catholica inconsueto, et iam sic sculptae, aut pictae prohibentur teneri, et publico aspectui exponi et mandatur ab ecclesiis et aliis locis quibuslibet amoveri et deleri. Et Regulares et Moniales parere negligentes possunt a locorum Ordinariis et Legatis Apostolicis iuris remediis, et etiam Censuris Ecclesiasticis, et

aliis arbitrio eorum ad observantiam cogi, et quoad loci Superiores etiam privationis Officii, ac vocis activae et passivae poenis compelli. Sic expresse statuit Urbanus VIII, 15 Mart. 1642 Const. incip. *Sacrosancta Tridentina*, 163 Bullar. Cherub. tom. 4.

41 Habitum Fratrum Mendicantium osculantibus concessit Ioan. XXII quinque annos, et totidem quadragenas de iniunctis poenitentiis, qui sunt dies 2075. Sic referunt Casarub., verb. *Indulgentia quod ad Saeculares*, § 9, num. 6; Fr. Emanuel. Quaest. Regul. t. 2, qu. 76, art. 10; Laurent. de Peyrinis de Privileg. Regul., ad Const. Sixti IV, n. 5; Barbosa in Summ. Apostol. decis., verb. *Habitus*,
42 num. 5, et alii passim [1]. Talem Indulgentiam lucrari possunt iidemmet Regulares, quia conceditur omnibus Christifidelibus Habitum osculantibus, inter quos Fratres deterioris conditionis esse non debent; nec Indulgentia haec revocata est per Paulum V, quia non est concessa Fratribus immediate, sed omnibus etiam saecularibus; Lantusch. Theatr. Regular., verb.
43 *Habitus*, n. 10. Cum Habitu Fratrum Minorum morientibus, vel cum eo sepeliri eligentibus, Clemens IV, Nicolaus III et Urbanus V concesserunt remissionem tertiae partis omnium peccatorum; Casarub. in Compend. Privileg., verb. *Indulgentiae quoad Saeculares*, § 6, num. 1, 2 et 3. Leo X concessit Indulgentiam plenariam morientibus cum Habitu Fratrum Minorum, vel cum Habitu Sororum Tertiae Regulae Sancti Francisci sub obedientia Ministrorum Generalis et Provincialium degentium, ad quam lucrandam declaravit idem Pontifex sufficere, Habitum praedictum petere, ac super se usque ad mortem habere, ac in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur. Casarrub. loc. cit., n. 6, 7 et 8, et Alexander VI concessit, ut mulieres suscipientes ante mortem, vel post mortem, Habitum S. Clarae, habeant talem relaxationem peccatorum, qualem habeant viri pro Habitu Fratrum Minorum; Casarrub. loc. cit., n. 5.

44 Eligentes sepeliri in aliquo Habitu Religiosorum sive Minorum, sive aliorum habentium eadem privilegia per speciales concessiones, aut per communicationem, debent, ut lucrentur Indulgentias, recipere Habitum a Superiore illius Religionis, cuius est Habitus, vel ab alio, cui ille duxerit committendum, et non ab aliis quavis auctoritate fulgentibus; Sixtus IV in Bulla aurea. Unde praedictum Habitum dare non potest particularis Frater subditus, neque Confessarius Monialium, neque quivis alius, nisi id sibi a Praelato concedatur; Portell. Dub. Regul., verb. *Habitus*, additio ad additionem, et verb. *Sepultura*, n. 6. Non autem est necesse, ut Habitum petentes dent aliquam eleemosynam Fratribus pro Habitu, quia Bullae Pontificiae illas indulgentias concedentes nihil loquuntur de obligatione dandi eleemosynam pro illo; Rodriguez tom. 2 Quaest. Regul., qu. 76, art. 10 ad fin.; Portell. loc. cit., verb. *Habitus;* Lantusch. loc. cit., n. 6.

Volentes sepeliri in Habitu Religiosorum, 45
non est de necessitate quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, sed possunt sepeliri, ubi sepulturam elegerint; prout eorum relinquitur arbitrio a Leone X Constit. incip. *Dum intra*, ibi: *Volentes quoque sepeliri in Habitu eorumdem Fratrum in Claustro non degentes, sed in propriis domibus cohabitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint.* Sixtus IV statuit 46
quod corpora volentium cum praedicto Habitu sepeliri, deferantur ad sepulturam sine alio pallio, vel tegumento super imposito; non obstante quacunque Ordinatione, vel prohibitione Ordinariorum locorum, etiam sub censuris facta; sic refert Casarrub. loc. cit., verb. *Sepultura*, n. 15; vide verb. *Vestis*, n. 17.

Saeculares utentes Habitu Religiosorum igno- 47
miniose in ludis vel in lasciviis, peccant mortaliter, et per l. *Authentica* de Sanctiss. Episc., § ult., plectuntur exsilio, et insuper incurrunt alias poenas civiles, et possunt puniri etiam per Iudices Saeculares; Silvester verb. *Habitus* § 5; Portell. loc. cit., verb. *Habitus*, n. 3, et alii. Sic mortaliter peccaret, qui Habitum 48
traderet ad lusum profanum, aut ad facinus exsequendum; Sanctorus in Compend., verb. *Habitus*, num. 3, ex Const. Ordinis cap. 2, Statut. 71, quaest. 4. Hinc locorum Ordinarii, 49
aliive Praelati Regulares non debent dare licentiam, nec permittere, quod Moniales tempore Bacchanalium, recreationis gratia, dimittant proprium Habitum, et assumant alium Saecularem, praesertim virilem, ut S. Congr. Episcop. et Regul. rescripsit Episcopo Ferrar. 27 Aprilis 1654. Femina enim non potest uti 50
veste virili, nec vir veste feminea, et si hoc fiat sine prava intentione, periculo scandali et libidinis, erit tantum peccatum veniale, alias mortale; Deuteronom. enim c. XXII, v. 5, sic expresse habetur: *Non induatur mulier veste virili, nec vir utatur veste feminea; abominabilis enim apud Deum est, qui facit hoc;* nullum tamen erit peccatum si hoc faciat ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; can. *Quoniam* 1, qu. 7; cap. *Omnes* 1 de fer., cap. *Consulisti* 3 de Celebrat. Missar. In qualibet enim dispositione necessitas intelligitur excepta; cap. *Licet* de Poenit. et Remiss.

Habitum et Tonsuram deferre tenentur Cle- 51
rici Beneficiati non solum in sacris constituti, sed etiam in Minoribus et Clericali Tonsura

[1] Vide tamen dicta verb. *Indulgentia*, art. 5, n. 48 (EDIT. BARBIELL.).

insigniti, sub poena privationis ipso facto, ipsoque iure Beneficiorum, et pensionum absque ulla monitione ac Iudicis decreto, sed Beneficia ipsa libere aliis conferri possunt, et pensiones cassatae et exstinctae dicuntur; Sixt. V Con-
52 stitut. 92 incip. *Cum Sacrosanctum*. Habitum decentem, atque vestem talarem deferre tenentur percipientes fructus, vel pensiones ex Beneficiis Ecclesiasticis excedentes valorem 60 ducat. auri de camera; idem Sixtus V in dict.
53 Const. *Cum Sacrosanctum*. Habitum dimittens Clericalem potest illum reassumere, non obstante irregularitate superveniente, et Ordinarii prohibitione; Sacr. Congr. Conc. in Mazarien. 27 Iunii 1630, et in Regien. 29 Nov. 1692, apud Monacell. tom. 4 supplement. ad tom. 2,
54 num. 199. Clericalis vestis Laicis Curialibus permittitur, praeter Collare, quod sit a Collari Clericorum diversum; Bened. XIII in Concilio Romano, tit. 16, cap. 4, ibi: *Laicis vero Curialibus, cum saepe sit eis in Palatio nostro Apostolico versandum, saepissime etiam cum Cardinalibus et Praelatis agendum, togam Clericalem nigram communem facimus; et Collaria Clericorum propria, sive rotundae sint formae, sive quadratae, penitus prohibemus eisdem, et prohibita iam sibi esse sciant, tenore servato nostri Edicti die 22 Ian. 1725 expediti.*

55 Irregularitas ex homicidio voluntario non impedit reassumptionem Habitus Clericalis, et Episcopus procedat prout de iure; S. Congr. Immun. in una Civitatis Ducalis 10 Mart. 1699,
56 lib. 1 Decr. Vallem., pag. 206. Clericus reassumens Habitum post commissum homicidium gaudet privilegio quoad personam tantum; ead. S. Congr. Immunit. in Gravinen. 7 Iul. 1699, d. lib., pag. 230.

57 Item Clericus, qui post renuntiationem Clericatus inquisitus a Curia Laica, denuo reassumpsit Habitum, gaudet privilegio quoad personam tantum; eadem S. C. Immunit. in Spoletana 20 Nov. 1696, lib. 2 decr. Vallem., p. 49.

58 Similiter Clericus, qui per duas vices renuntiavit privilegio Clericali, et ista renuntiatio acceptata fuit ab Ordinario, potest denuo reassumere Habitum, et gaudere; eadem S. Congr. Immun. in Marsicen. 22 Aprilis 1692, lib. Decr. Grim., pag. 121.

59 Inquisitus de pluribus delictis, et obligatus ad ratiocinia ob officium Syndici Communitatis, de consensu Episcopi reassumens Habitum Clericalem, licet habeat uxorem et filios, gaudet quoad personam, non quoad bona; eadem Sacr. Congr. Immunit. in Sorana 2 Iul. 1695, lib. 1 Decr. Vallem., pag. 51.

60 Item gaudet privilegio Fori Clericus reassumens Habitum, postquam exercuit officium Notarii, administravit publicum Archivium, ac alia officia Laicalia; ead. Sacr. Congr. Immun. in Narnien. 30 Sept. 1798, lib. 2 Decr. Vallem., pag. 178.

Clericus coniugatus soluto Matrimonio rite 61
potuit reassumere Habitum cum Decreto Episcopi; ead. Sacr. Congr. Immun. in Anglonen. 19 Aug. 1693, lib. 2 Decr. Vallem., pag. 169.

Archiepiscopo iniungitur ut adducat rationes 62
cur deneget reassumptionem Habitus Clericalis; eadem Sacr. Congr. Immun. in Tranen. 2 Decembris 1692, lib. 1 Decr. Vallem., pag. 8.

Quidam Episcopus denegans, seu impediens 63
reassumptionem Habitus adduxit sequentes causas.

I. Quod toto tempore habiti Matrimonii cum Virgine, et unica non incesserit in Habitu.

II. Quod non posset promoveri ad superiores Ordines ob imperitiam et podagrae morbum.

III. Quod non reddiderit rationes administrationum locorum piorum iuxta Ordines Episcopi.

IV. Quod exercuerit macellum et laridariam.

V. Quod esset Usurarius.

At cum primae tres causae militent in promovendis, non in promotis, duae autem ultimae non iustificentur; Sacr. Congr. pronuntiat: Orator utatur iure suo quoad reassumptionem Habitus; ead. Sacr. Congr. Immun. in una Civitatis Ducalis 13 Ian. 1699, lib. 2 Decr. Vallem., pag. 197.

Utens Habitu honorifico alicuius, ab eo in- 64
hiberi potest; Ursaya Inst. Crimin. tit. 10, § 4, num. 77; Abbas in Cathal. Glor. Mund. pag. 1, consider. 32 et sequent.; Menoch. de Arbitr. cas. 18, n. 23 et seq., l. 2; Ursel. Conclus. legal. 171, num. 8, et alii passim. Benedictio 65
parvorum Habituum facienda est a Patribus Carmelitis in illis locis, in quibus Conventum habent, etiamsi ante fundationem dictorum Conventuum facta fuisset a Parochis, vel a Cappellanis Confraternitatum. A quibus pariter Patribus facienda est Processio in die Dominica infra Octavam propriae Festivitatis cum facultate tamen Confratribus illam associandi, vel faciendi aliam Processionem posteriori die. Vertente enim controversia inter Patres Carmelitas discalceatos Loci Biumi Varasii, et Confraternitatem Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo super d. Confraternitatis translatione ad Ecclesiam praedictorum Patrum, eaque delata ad Sacr. Congr. Episc. et Regul. prodiit die 13 Sept. 1707 rescriptum: *Confraternitatem non esse transferendam, et cum SS. profanatione*, et quia praefata Confraternitas benedictionem parvorum Habituum, qui distribui solent a Patribus Carmelitis, impugnare, et Processionem similiter fieri solitam quolibet anno in Festivitate Beatae V. ad sui libitum celebrare praetendebat, hinc pro parte dictorum Patrum die 1 Martii 1709 posita causa in dicta Sacra Congr. Episc. et Regul. per Emin. Card. Corsinum, ex post Clement. XII Summum Pontificem, fuit rescriptum: *Benedictio-*

nem et distributionem parvi Habitus spectare in posterum ad Superiorem Conventus Patrum Carmelitarum, et quoad Processionem videatur particulariter.

Reproposita vero die 22 Iunii eiusdem anni 1728 fuit rescriptum: *Quoad benedictionem et distributionem Habitus parvi persistendum in decisis. In reliquis, ad Emin. Archiepiscop. pro concordia.*

Tertia tandem vice iterum proposita die 10 Aprilis 1710 rescriptum fuit: *Quoad benedictionem et distributionem Habitus parvi persistendum in decisis 1 Martii et 22 Iun. 1708.*

Quoad Processionem vero, illam faciendam prius esse die Dominica infra Octavam per Patres Ordinis cum facultate Confratribus, vel illam associandi, vel aliam Processionem alia die posteriori faciendi. Sic refert Ursaya to. 3, part. 1, disc. 24, ubi egregie rem tractat suo more per totum.

66 Cum quidam Canonicus Regularis Lateranensis obtinuisset Indultum Apostolicum retinendi Beneficium Parochiale cum Clausula *servata forma decreti Clementis X* dubitatum fuit: primo an teneatur deferre Habitum Regularem, tam in functionibus Ecclesiasticis, quam extra Ecclesiam. Et secundo, an eidem competat regressus, seu reintegratio ad bona renuntiata occasione Professionis Regularis; et S. Congr. Concilii in Firmana 23 Maii 1722 censuit: ad primum, ad mentem ut servaretur solitum; ad secundum, affirmative quoad usum tantum; sic refert Card. Petra tom. 5 Comment. ad Constitut. 9, Sixti IV, sect. unic., sub n. 5.

Habitus viatorius ad formam Habitus per Praelatos et Familiares Pontificis extra Urbem gestari soliti, servato tamen nigro colore, advocatis Consistorialibus conceditur a Ben. XIV, tom. 1, Constit. 106 incip. *Inter conspicuos*, § 13.

Alia quoad Habitum Clericalem; vid. verb. 67
Clericus, art. 1. Quoad Habitum Religiosum; vide verb. *Apostata*, *Conventus*, *Novitius*. Quoad Habitum Tertiarii; vid. verb. *Tertiarii*.

HAEREDITAS

Summarium.

1. Haereditas quid sit? - 2. Tota Haereditas a Iure vocatur As, et nisi aliter exprimat Testator, dividitur in duodecim partes, sed uncias, quae singulae pro numeri diversitate diversa sortiuntur nomina, quae assignantur. - 3. Haereditatis nomine veniunt omnes et singulae res, iura, et commoda, sive parva, sive magna defuncti, quae Haeres titulo Haereditatis acquisivit, vel acquirere potuisset, item omnes actiones activae utiles ad aliquid prosequendum, vel acquirendum. - 4. Appellatione Haereditatis veniunt omnia bona ubique existentia, tam mobilia, quam stabilia, et etiam omnia credita, tam activa, quam passiva, et pariter Iuspatronatus. - 5. Non veniunt tamen Haereditatis nomine Legata, et minus Praelegata. - 6. Haereditatis petitio quid sit. - 7. Adire Haereditatem aliud non est, quam se pro haerede declarare, seu Haereditatem amplecti, agnoscere, vel admittere. - 8. Aditio Haereditatis variis modis contingere potest, scilicet verbis, factis, aut aliis signis etc. - 9. Haereditatem adire potest omnis, qui se obligare potest. - 10. Ad hoc, ut Haereditatem adire quis possit, debet ei prius ex testamento, vel ab intestato esse delata Haereditas, ac sufficienter constet, quod adire volens sit certo Haeres. - 11. Haereditas ad hoc, ut transmittatur ad haeredes haeredis, debet prius esse adita, excepto casu, quo haeres *suus* nondum adiit Haereditatem. - 12. Per aditionem Haereditatis acquirit quis ius, et dominium omnium rerum haereditariarum, quas defunctus habuit. - 13. Nec requiritur, quod earum possessionem actu, et corporaliter accipiat. - 14. Possessio tamen ipsa non acquiritur per solam aditionem Haereditatis, nisi quis eam naturaliter apprehendat. - 15. Aditio Haereditatis transfert in haeredem omnem obligationem defuncti, et si vires Haereditatis excedat, casu quo non fecerit inventarium, vel sine beneficio legis, et inventarii Haereditatem adierit. - 16. Hinc post aditionem Haereditatis tenetur haeres solvere cuncta Legata, et Fideicommissa, totamque adimplere voluntatem defuncti, ita tamen ut detrahere possit a Legatis, non tamen piis, *Falcidiam*, vel a Fideicommissis *Trebellianicam*, si fecit inventarium. - 17. Haereditas repudiari, vel adiri debet, alias habetur pro derelicta. - 18. Pro parte acceptari, et pro parte repudiari non potest. - 19. Repudiatio Haereditatis est Haereditatis iam delatae recusatio, seu reiectio vel non admissio. - 20. Haereditatem repudiare potest omnis, qui eam acquirere potest. - 21. Ordinarie loquendo, qui semel Haereditatem adiit, eam repudiare amplius non potest, sicut e contra, qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit. - 22. Limitatur autem conclusio in haerede *suo*, et in Minore. - 23. Renuntiatio Haereditatis est cessio, seu remissio Iuris, quod quis ad Haereditatem habet, vel habere potest. - 24. Renuntiatio futurae Haereditatis alicuius adhuc viventis incerti, seu in genere, licite et valide fieri potest etiamsi fiat in favorem tertii. - 25. Quaevis renuntiatio Haereditatis hominis adhuc viventis, etiam in alterius favorem factae, valet, si fiat cum illius consensu, quem non revocet usque ad mortem. - 26. Renuntiatio autem de Haereditate viventis, sine huius consensu facta, non valet. - 27. Nec talis renuntiatio valet, quamvis iuramento confirmata sit. - 28. Distinctio inter Haereditatem et res haereditarias. - 29. Quid inter Haereditatem et bonorum possessionem intersit. - 30. De aliis necessariis, ut quis adire possit Haereditatem. - 31. De personis quae Haereditatem acquirere valent. - 32, 33. Alia de aditione Haereditatis. - 34. Vendi etiam potest Haereditas. - 35. Venditor favore emptoris tenetur de evictione, et de facto proprio. - 36-40. Nonnulla alia circa Haereditatum venditionem. - 41-43. De Haereditatum distributione.

1 Haereditas nihil aliud est, quam universum Ius defuncti, textu expresso in l. *Haereditas* 62 ff. de Regul. Iur., ibi: *Haereditas nihil aliud est, quam successio in universum ius, quod defunctus habuit.*

2 Haereditas tota communiter a Iure vocatur *As*, et nisi aliter exprimat Testator, dividitur in duodecim partes seu uncias, quae singulae, pro numeri diversitate, diversa sortiuntur nomina, omnes autem simul sumptae *Assem* constituunt; unde Haeres totius Haereditatis, Haeres ex *Asse* nominatur; arg. § *Haereditas* 5

Instit. de Haered., ubi etiam habetur, quod in potestate Testatoris sit, in quot partes Haereditatem dividere velit, ibi: *Haereditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quae Assis appellatione continentur: habent autem, et hae partes propria nomina ab uncia usque ad Assem, utpote haec: Sextans*, id est sexta pars Assis, quae facit duas uncias; *Quadrans*, sive quarta pars Assis continens tres uncias; *Triens*, sive tertia pars Assis complectens quatuor uncias totius Assis; *Quincunx*, sive quinque unciae; *Semis*, sive dimidium Assis comprehendens sex uncias; *Septunx*, sive septem unciae; *Bes*, id est octo unciae; *Dodrans*, sive novem unciae; *Dextans*, sive decem unciae; *Deunx*, sive undecim unciae; et tandem *As*, sive omnes partes simul sumptae, seu tota Haereditas.

3 Haereditatis nomine veniunt omnes et singulae res, iura et commoda, sive parva, sive magna defuncti, quae Haeres titulo Haereditatis acquisivit, vel acquirere potuisset; item omnes actiones activae utiles ad aliquid prosequendum et acquirendum; Communis, arg. l. *Qui Filiifamilias* 14 ff. de Haeredit.; Rota part. 1, dec. 182, num. 3, part. 7, dec. 164, num. 13, part. 12, dec. 271, n. 3, part. 13,
4 dec. 64, n. 11. Appellatione Haereditatis veniunt omnia bona ubique existentia; Rota part. 10, dec. 156, num. 13, et veniunt etiam omnia credita, tam activa quam passiva; Rota part. 7, dec. 257, n. 3; Venit pariter Iuspatronatus; Rota part. 10, dec. 240, num. 11. Imo veniunt non solum bona stabilia, sed etiam mobilia; Rota part. 2, dec. 518, n. 2. Haereditas enim comprehendit omnes species quorumcunque bonorum undequaque provenientium, quae apud defunctum reperiuntur; Rota part. 3, t. 3, dec. 565, n. 9 cum seqq.
5 Non veniunt tamen Haereditatis nomine Legata; Rota part. 3, dec. 160, n. 6, et dec. 472, num. 2, et minus veniunt, Praelegata; Rota ibidem.

6 Haereditatis petitio est actio, qua quis Haereditatem, vel totam, vel pro parte petiit, seu vindicat ab eo, qui illam pro haerede, aut pro possessore possidet; Calvin. in Lexico Iur., verb. *Petitio Haereditatis*, arg. l. *Licet minimam* 10 ff. de Haered. petit., et l. 27 ff. de Rei vindicat. Pro haerede autem possidet qui putat se haeredem esse; leg. *Pro Haerede* 11 ff. de Haereditat. petit. Pro possessore vero possidet, qui causam suae possessionis aliam reddere nequit quam quia possidet, cit. l. 11 et seq., ff. de eod. Uterque scilicet, et qui ius pro haerede, et qui possessor possidet regulariter tenetur petitione Haereditatis; l. *Regulariter* 9 ff. eod. Adire Haereditatem aliud non 7
est, quam se pro haerede declarare, seu Haereditatem amplecti, agnoscere seu admittere; l. *Pro haerede* 20, et l. *Gerit* 88 ff. de Acquirend. Haered. Est in re communis. Aditio 8
Haereditatis variis modis contingere potest, scilicet verbis, factis aut aliis signis, dummodo tacite, vel expresse quis significet, quod se pro haerede declarare, habere aut agere velit; leg. *Pro haerede* 20, et l. *Gerit* 88 ff. de Acquir. Haered. Est in re communis. Haereditatem 9
adire potest omnis, qui se obligare potest. Communis. Ad hoc autem ut Haereditatem 10
adire quis possit, debet ei prius ex testamento, vel ab intestato esse delata Haereditas, ac sufficienter constare, quod adire volens, sit certo haeres; Donell. lib. 7 Comment., cap. 4, n. 16, et alii passim.

Haereditas ad hoc, ut transmittatur ad haeredes haeredis, debet prius esse adita; non adita enim non transmittitur, excepto casu quo haeres *suus* nondum adiit Haereditatem, textu expresso in l. 1, § *In novissimo*, ibi: *Haereditatem etenim, nisi fuerit adita, transmitti, nec veteres concedebant, nec nos patimur, exceptis liberorum personis*. Rota part. 6, decis. 22, num. 6 et seq., part. 7, dec. 74, num. 5, et dec. 106, n. 2; part. 16, dec. 35, num. 8, et saepe alibi; est enim necessaria Haereditatis aditio ad effectum transmissionis; Rota part. 12, dec. 400, n. 10, part. 13, dec. 137, num. 15. 11
Per aditionem Haereditatis acquirit quis ius et 12
dominium omnium rerum haereditariarum, quas defunctus habuit, textu expresso in leg. *Cum haeredes* 23 ff. de Acquir. et amit. possess., ibi: *Adita Haereditate omnia iura ad nos transeunt*. Nec requiritur, quod eorum 13
possessionem actu et corporaliter accipiat, quia aditio Haereditatis solo animo fieri potest, et in nuda voluntate consistit, dummodo de ea sufficienter per signa externa constet, § final. Instit. de Haered. qualit. et differ., ibi: *Nuda voluntate extraneus haeres sit*. Possessio ta- 14
men ipsa non acquiritur per solam aditionem Haereditatis, nisi quis eam naturaliter etiam apprehendat, textu expresso in cit. leg. *Cum haeres* 23 ff. de Acquir. et amitt. possess., ibi: *Adita Haereditate omnia quidem iura ad nos transeunt: possessio tamen, nisi naturaliter comprehensa, ad nos non pertinet;* et ratio est, quia possessionem sic dictam a pedum positione, l. 1 ff. eodem adipiscimur corpore et animo, neque per se animo, neque per se corpore, ut dicitur l. 3 princip. ff. eod. Et est communis [1].

Aditio Haereditatis transfert in haeredem 15
omnem obligationem defuncti, etsi vires Hae-

[1] Ut quis acquirat haereditatis dominium simul, et possessionem praeter aditionem, quae dominium solummodo transfert, necessaria quoque est apprehensio; sed possessionem a pedum positione temere dici demonstravimus supra ubi egimus de Dominio in addit. ad art. 1, sub num. 21... (EDIT. BARBIELL.).

reditatis excedat, casu, quo non fecerit inventarium, vel sine beneficio legis, et inventarii Haereditatem adierit; leg. final., § *Sin autem*, Cod. de Iure deliber., et cap. *In litteris* 5 de
16 Raptor. Sic communis doctorum. Hinc post additionem Haereditatis tenetur haeres solvere cuncta Legata et Fideicommissa, totamque adimplere voluntatem defuncti, ita tamen ut detrahere possit a Legatis, non tamen piis, *Falcidiam*, vel a Fideicommissis *Trebellianicam*, si fecit inventarium; leg. 1 C. de SS. Eccles., et est communis ac certa; dicitur autem notanter: *Si fecit inventarium*, quia qui sine beneficio Legis et Inventarii adit Haereditatem, *Falcidiam* detrahere non potest, textu claro in leg. fin. Cod. de Iure deliber. Et probabilius nequit etiam detrahere *Trebellianicam*. Haunold. part. 6, tit. 16, cap. 2, n. 11; Covarr. cap. 16, § 11, n. 6, de Testam.; Clarus § *Testamentum*, qu. 66, et alii, quia, ut recte dicit Rota, inter haeredem adeuntem Haereditatem sine beneficio Legis, et Inventarii, et Legatarios, et Fideicommissarios censetur iniri quasi contractus, ratione cuius haeres remanet ipsis obligatus, dicta Rota part. 5, tom. 1, decis. 19, num. 9, tom. 2, dec. 438, n. 4 et 12, part. 9, tom. 1, dec. 79, num. 2, part. 15, dec. 222, num. 42 [1].

17 Haereditas repudiari vel adiri debet; Rota part. 6, dec. 323, num. 23, alias habetur pro
18 derelicta; Rota ibid. Pro parte autem acceptari, et pro parte repudiari non potest; Rota part. 5,
19 tom. 1, dec. 272, n. 15 et seqq. Repudiatio autem haereditatis est haereditatis iam delatae recusatio, seu reiectio vel non admissio. Communis. Dicitur autem notanter *Haereditatis iam delatae*, quia quae nondum est delata, repudiari non dicitur, textu claro in l. 1, § *Decretalis*, ff. de Success. edict. Dicitur autem haereditas delata alicui, quando mortuo iam illo de cuius haereditate quaeritur, potest sine ullo impedimento haereditatem, si vult, statim adire et acquirere, vel repudiare; Baldus in leg. *Potuit* Cod. de Iure deliber.; Calvin. in Lexico Iurid. verb. *Delata;* Molina disp. 274,
20 num. 20, et communis aliorum. Haereditatem repudiare potest omnis, qui eam acquirere potest; l. *Is* 18 ff. de Acquirend. haeredit. Com-
21 munis. Ordinarie loquendo, qui semel haereditatem adiit, eam repudiare amplius non potest, sicut e contra qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit; l. *Sicut* 4 Cod. de Repud. haeredit. Communis cum Rota part. 1, dec. 495, num. 7 in fin., part. 3, dec. 288, n. 2, part. 11, dec. 19, n. 8, part. 12, dec. 358, num. 2, part. 13, dec. 232, n. 5, et saepe alibi. Dicitur autem *ordinarie loquendo*, quia limita- 22
tur conclusio in haerede *suo*, utpote qui repudiatam haereditatem adhuc adire potest intra triennium, si nondum alienata est; leg. *Si quis suus* Cod. de Repud. haeredit. Rota part. 15, dec. 130, n. 11, et limitatur conclusio etiam in Minore; Rota part. 12, dec. 358, n. 3.

Renunciatio haereditatis est cessio, seu re- 23
missio iuris, quod quis ad haereditatem habet vel habere potest; arg. l. 1 Cod. de Pactis. Est in re communis. Renunciatio futurae hae- 24
reditatis alicuius adhuc viventis incerti, seu in genere licite, et valide fieri potest, etiamsi fiat in favorem tertii; arg. l. 3 ff. Pro socio; Sanchez l. 7 moral., cap. 2, num. 31; Layman lib. 3, tract. 5, c. 7, n. 3; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 29, n. 534, et communis aliorum. Et ratio est, quia in huiusmodi renunciatione abest periculum voti captandae mortis, ob quod alia iura prohibent renunciationem haereditatis futurae hominis adhuc viventis in favorem ter- 25
tii; arg. leg. Cod. de Pactis. Quaevis renunciatio haereditatis hominis adhuc viventis etiam in alterius favorem facta valet, si fiat cum illius consensu, quem non revocet usque ad mortem, l. final. Cod. de Pactis. Et est communis. Renunciatio autem de haereditate vi- 26
ventis, sine huius consensu facta non valet, textu claro in l. final. Cod. de Pactis. Communis ac certa. Nec talis renunciatio valet 27
quamvis iuramento confirmata sit; Bald. in cap. *Ad nostram* de Iureiuran., n. 7; Sanchez lib. 7, cap. 2, n. 33; Tolosan. Syntag. Iur. unic. lib. 41, n. 13; Layman lib. 3, tract. 5, cap. 7, n. 3, et communis aliorum. Et ratio est, quia huiusmodi renunciatio de haereditate viventis sine ipsius consensu est contra bonos mores, utpote in qua inducitur votum captandae mortis alterius; l. final. Cod. de Pactis. Ex regula *Autem* 58 de regul. Iuris in 6, non est obligatorium contra bonos mores praestitum iuramentum, nec actum iure nullum validat, si ideo est nullus, ut in nostro casu, quia est contra bonos mores, vel ius naturale; § *Sed naturalia* Inst. de iure natur. gent. et Civ.; vel quia est in praeiudicium tertii, cap. *Cum contingat* 28 de iureiurando, adeoque talis renunciatio non valet, quamvis iuramento firmata sit.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Ab hac definitione colligunt Iurisconsulti ne- 28
cessariam omnino esse distinctionem inter haereditatem, et res haereditarias. Haereditas enim

[1] Alter, et quidem notabilis additionis effectus est, ut haeres nequeat rem suam a defuncto alienatam vindicare sive haeres sit, sive haeres haeredis, Barry de Success. lib. 11, tit. 9, n. 14. Pinell. ad l. 1. Cod. de Bon. matern., p. 3, num. 79. Quod adeo verum est, ut nec pupillus rem suam a defuncto, cui haeres est, sine decreto alienatam ab emptore avocare possit, nec fideicommissarius rei fideicommissariae per fiduciarium venditae vindicandae potestatem habeat, dum haeres fiduciario existit, late de his. Voet. in Pandect. lib. 6, tit. 1, num. 16, et lib. 29, tit. 2, num. 32 (EDIT. BARBIELL.).

cum consistat in iure, numeratur inter ea, quae non sunt sed intelliguntur, adeo ut licet res haereditariae deficiant, non tamen deficiet haereditas, quae in iure consistit. Quapropter dum dicimus acquiri haereditatem, non modo acquirimus res quae in patrimonio reperiuntur defuncti, sed quidquid iuris competiit defuncto. Similiter qui emit haereditatem, non dicitur emere corpora haereditaria, sed ius tantum defuncto, vel contra defunctum competens; Duaren. operum tom. 2, in tit. de Acquir. vel omitt. haered. cap. 1 ad rubric., pag. 223, col. 1, circa princ.

29 Hic quaeri solet an idem sit bonorum possessio et haereditas, aut quid inter haereditatem, et bonorum possessionem intersit. Si definitionem et effectus spectes, nullam, aut pene nullam invenies differentiam, cum non minus haeres, quam qui a Praetore bonorum possessionem consequitur, pro haeredibus indistincte habeantur; leg. 2 ff. de Bonor. possess., leg. *Haereditatis* ff. de Verb. signific., leg. *Praetor* ff. de Reg. iur.; Averan. interpretation. iuris lib. 1, cap. 12, n. 1, et in utrosque, et utrisque utiles actiones dantur sicut in eos, qui iure civili haeredes sunt, dantur directae; Duaren. loc. cit., coll. 2. Magnum nihilominus discrimen intercedit; Averan. loc. cit., n. 2 et seq. Bonorum possessio est successio in vim iurisdictionis Praetoriae, quae quamvis civilis sit, a iure tamen Praetorio proficiscitur. Haereditas vero defertur a lege. Quapropter qui iure Praetorio tantum, non etiam iure civili succedit, bonorum dicitur possessor, non haeres, quia Praetor eum haeredem facere non potest, qui iure civili non admittitur, § *Quos autem* Institut. de Bonor. possess. Lex certis personis defert haereditatem; Praetor ex aequitate alias ad haereditatem admittit personas, non eas tamen haeredes facit; Duaren. loc. cit., plura alia vide apud Averan. ubi supra a n. 5 ad plur. seq.

30 Hoc adeo verum est, ut licet alicui acquiratur haereditas, si tamen ei delata non sit, haereditatem adire non potest. Hinc licet domino et patri acquiratur haereditas delata servo vel filiofamilias, nequit tamen pater, vel dominus huiusmodi haereditatem adire, sed ut adeant compellere debet servum vel filiumfamilias; Duaren. oper. t. 2, p. 240 et seq., in tit. de acquir. vel omitt. haeredit.; Averan. interpret. iur. lib. 1, cap. 12, n. 32 et plur. seq. Similiter donanti, qui omnia praesentia et futura bona, et haereditates donavit, delata haereditas non sibi, sed donatario acquiritur, sed si donans non adeat, donatarius nullum ius, nullamque actionem habet in haereditate Donanti delata; Gratian. discept. forens. c. 271, num. 28; Card. de Luca de Credito disc. 137, n. 3; Rota in rec. part. 19, dec. 611, n. 10, in Aesina *Haereditatis* 26 Aprilis 1747, § 16, cor. Canilliac, et alibi passim, hoc tamen discrimine, quod servus et filiusfamilias ad adeundam haereditatem possunt compelli ex iuribus allegatis, non vero donans a Donatario; Rota post Torre de Pactis futurae successionis, dec. 177, n. 18, *Romanae Haereditatis* 7 Decembris 1750, § 11, coram Vicecomite. Quod adeo verum est, ut neque a Creditoribus cogi quis possit haereditatem adire, etiamsi res esset de legitima, in qua filius habet ius quaesitum per iura superius allegata, et leg. 6*ff. Quae in fraud. credit.; Rota in Romana *Legitimae* 11 Martii 1743, § 7 et 8, cor. Canilliac, et ratio est, quia debitor in fraudem creditorum proprium nequit patrimonium distrahere, sed illud non tenetur augere; servus et filiusfamilias iussu domini vel patris adeuntes patrem et dominum obligant. Quid vero si pater diu possederit, quin prius filiusfamilias adiverit? Cum solemnitates a iure praescriptae non fuerint servatae, videtur primo aspectu minime teneri favore creditorum haereditariorum: contrarium tamen tenendum putat Duaren. loc. cit., pag. 243, coll. 2, § *Unus casus*, et seq., ubi alios etiam enumerat casus, in quibus hac etiam omissa solemnitate iidem habentur effectus, ut si filius longo tempore possederit haereditatem, vel eam adiverit pater consentiente filio; si filius haeres sit necessarius; si pater furiosus nequeat filio iubere, ut adeat; si agatur de haereditate adventitia, quae hodie etiam invito patre acquiritur filio; idem dicendum in castrensi haereditate filiifamilias militis, quas praecedentis regulae exceptiones fusius pertractatas videbis apud eumdem auctorem loc. cit., usque ad pag. 246, coll. 2, ubi quaestionem proponit etiam, an filio sine iussu patris adeundi acquiratur haereditas, et concludit non acquiri cum iuris solemnitas non sit servata.

Hactenus de modo acquirendae haereditatis, 31
nunc pauca de personis, quae eam acquirere valent. In hoc regula generalis est, ut quilibet acquirere possit haereditatem, qui liberum habet propriae voluntatis exercitium, cuius praesidio valet aditionis actum peragere. Quapropter iure acquiritur haereditas a muto et surdo, qui vel scriptura, vel nutu, vel signis, quae familiaribus et propinquis eorum sint nota, voluntatem patefacere et ostendere possunt; lib. 5 et 93 ff. de Acquir. vel omitt. haeredit. Olim furioso non acquirebatur haereditas, cum in furioso deficiat liberum voluntatis exercitium per leg. 62, § ult., eod. tit., leg. 41 ff. de Reg. iur. Sed Iustinianus antiquas leges declarando statuit, furiosum per procuratorem acquirere posse; leg. ultim. Cod. de Curat. furios. Prodigus e contra cui bonis interdictum est iure acquirit haereditatem per leg. 5 ff. de Acquir. vel omitt. haeredit. Pupillus absque tutoris auctoritate haereditatem nequit adire; l. 8 eod.

tit., l. 17, § *Tutor,* ff. de Appellat. De pupillo plures hac de re instituit, et mirifice expedit quaestiones Duaren. cit. tom. 2, pag. 248, coll. 2, usque ad p. 250. Hic quaeri potest an procurator nostro nomine haereditatem adire possit. Affirmat contra communem opinionem; Duaren. loc. mox cit. et disput. lib. 2, sed reprehenditur ab Averan. interpret. iur. lib. 1, cap. 12, n. 43. Cum enim aditio haereditatis sit actus legitimus, nonnisi ex necessitate per interpositam personam expediri potest. Voet. in Pandect. lib. 29, tit. 2, n. 9, quod intelligendum est de procuratore habente generale mandatum procurae. Cum enim aditio consistat in animi et voluntatis declaratione, generale non sufficit, sed speciale mandatum procurae, ut liquido constet de voluntate mandantis, requiritur.

32 Cum aditio haereditatis in solo animo et voluntate consistat, dubitari posset an quis procuratori mandans, ut haereditatem adiret, antequam mandatum exequeretur procurator, mandans in furorem incidat. Satis ab initio perfectus videtur voluntatis actus, et valide per consequens a Procuratore adita haereditas, nihilominus per superventum in haerede furorem ipsius deficere voluntatem, nullamque esse Procuratoris aditionem declarat text. in leg. 48 ff. de Acquirend. vel omitt. haered.; Duaren. oper. tom. 2, pag. 243, coll. 1; Averan. interpret. iur. lib. 1, cap. 12, n. 20.

Regula superius tradita, quod haereditas non adita non transmittitur ad haeredes, non semper indistincte procedit. Primo, locum non habet in haerede, qui a muliere praegnante impeditus, quominus adiret interea ante aditam haereditatem decessit; leg. 38 ff. de Acquiren. vel omitt. haered., quod tamen declaratione indiget, quam fuse tradit Duaren. loc. cit., pag. 253, coll. 2 et 554. Secundus casus est de filio praeterito, qui testamentum nullum esse contendit. Interea dum pendet lis super validitate vel nullitate testamenti, haeres scriptus haereditatem nequit adire; quo tamen non obstante, si dum definitur controversia scriptus haeres moriatur etiam non aditam haereditatem ad suos haeredes transmittit; l. 12 ff. de Edict. Carbon.; Iac. Curtius coniectural. lib. 4, cap. 1, apud Everard. Otton. Thesaur. iur. tom. 5, coll. 237; Duaren. loc. cit., pag. 255, coll. 1; Bruneman. in Pandect. lib. 37, tit. 10, in l. 12 per tot.

33 Tertium casum habemus in l. 2, § 30, ff. de S. C. Silaniano ubi sancitum est, ut haereditas illius, qui occisus est, non adeatur, aut testamentum aperiatur, nisi quaestione de familia habita, reo detecto, et sumpto de nocentibus supplicio. Si interea, dum haec omnia peraguntur, haeres scriptus decedat, haereditatem nihilominus non aditam ad haeredes transmittit, quia impeditus fuit quominus adiret; Duaren. loc. cit., pag. 256, coll. 1, § *Tertius;* Voet. in Pand. l. 29, tit. 5, n. 3. Quartus casus est, ubi quis absens haeres institutus, et institutionem ignorans antequam adiret decessit, sed tamen ipsius procurator antequam haeres obiret bonorum possessionem petierat, quo casu ex aequitate conceditur haeredibus defuncti haeredis restitutio in integrum, et ita indirecte in ipsos defuncti haereditas ab eo non adita transmittitur; leg. 85 ff. de Acquir. haeredit.; Duaren. loc. cit., pag. ead., § *Quartus.* Quintus casus est in infante, qui patrem habet, si haereditas ipsi delata eiusdem nomine adita non fuerit, nihilominus ad patrem transmittitur, licet hoc modo adita haberetur ac si adita non fuisset; l. *Si infanti* Cod. de Iur. deliber.; Corvin. in Cod. lib. 6, tit. 30, p. 417, § *Personae haeredem;* Duaren. loc. cit., p. 257, § *Quintus casus* et seq., uti mirifice hanc legem explicat. Sextus casus ex hac eadem lege profuit in qua Theodosius statuit, ut liberi a parentibus instituti non modo ad suos haeredes, sed ad quoscumque descendentes ex se haereditatem non aditam transmittant, quae constitutio multum addidit iuri antiquo; Duaren. et Corvin. loc. cit., licet contrarium sentiant; Cuiac. ad African. 4, ad leg. 16 ff. de Liber. et posthum. Septimus denique casus, in quo haereditas non adita ad haeredes transmittitur, oritur ex Iustiniani constitutione in l. 19 Cod. de Iur. deliberandi, in qua decernit, quod si quis dum deliberat, antequam adeat haereditatem, moriatur, hanc tamen haereditatem ad haeredes quoscumque transmittat una cum iure deliberandi pro tempore tamen, quod defuncto ad deliberandum supererat; Corvin. loc. cit., pag. 414, coll. 2, § *Haerede;* Duaren. loc. cit., pag. 259, coll. 1 et seq., § *Septimus casus;* Zoes. in Cod. lib. 6, tit. 30, § *Lapso praedicto.*

34 Cedi non solum et renunciari, sed etiam vendi haereditas potest, cum haereditas inter res incorporales venditionem recipientes praecipue numeretur, quod intelligendum est de haereditate defuncti, non viventis, sive directa, sive fideicommissaria sit; l. 1 et l. 16 ff. de Haereditate vel act. vendit. Hoc casu emptor quamvis haeres non fiat, dum qui semel fuit haeres, nunquam talis esse desinat, nihilominus haeredis vices gerit, in eumque omne lucrum et damnum transit, nec amplius haeres sed emptor tenetur inventarium conficere; l. 2 et l. 14 ff. de Haeredit. vel act. vendit. Venditor tenetur emptori praestare omne id, quod ex haereditate consequitur, actiones tum principales, tum accessorias, omniaque corporalia et incorporalia, sive in haereditate reperta, sive cum haereditati deberentur ab haerede exacta sunt per cit. ll., et l. 4 Cod. de Haered. vel act. vendit. Praestat insuper omne damnum emergens, et lucrum cessans dolo, aut lata

vel levi culpa venditoris emptori allatum; Voet. in Pandect. lib. 18, tit. 4, n. 2.

35 Venditor insuper favore emptoris tenetur de evictione, et de facto proprio. Evictionem tamen praestare debet non habito respectu ad singulas res, sed ad universam successionem. Non enim vendidit singulas res haereditarias, sed universum ius quod defunctus habebat, nec haereditas dicuntur res singulae, quae in patrimonio defuncti reperiuntur, sed universum ipsius ius, adeo ut licet nulla corpora in patrimonio defuncti reperiantur, nihilominus deficere non dicitur haereditas quae in iuribus etiam consistit. Hinc, si nulla bona existant, haeres succedit in iuribus, in defuncti locum subingreditur, ipsius personam repraesentat, et haereditariis creditoribus tenetur; si vero existent bona, in his quoque succedit; Duaren. oper. tom. 3, pag. 534, coll. 1 et 2, in Pandect. tit. 4, lib. 18, cap. 2 in princ. Cogitur autem satisdare de facto proprio, se nempe emptori restituturum quidquid ad se pervenerit propter haereditatem sibi delatam; Duaren. loc. cit., cap. 3 circa fin., pag. 535, coll. 1.

36 Huius rei occasione maxima excitatur inter Doctores quaestio, an per venditionem haereditatis cum transeant in emptorem omnia iura haeredis, censeatur etiam translatum ius accrescendi, quod competeret emptori. Quaestionem subdividit Vinn. Select. qu. lib. 1, cap. 55, ubi materiam accurate expendens quaerit primo an ipso iure, et recta deficientium portiones accrescant emptori, deinde an venditor, quod sibi accrevit emptori praestare teneatur actione ex empto, et utroque casu negativam amplectitur opinionem. E contra Duarenus oper. tom. 4, pag. 116, de Iur. accres., lib. 2, cap. 6, putat, emptori potius, quam venditori accrescere haereditatis portionem, et hanc eamdem sententiam sequitur, multisque contra Vinn. loc. cit., confirmat argumentis; Voet. in Pandect. lib. 18, tit. 4, num. 3. A priori tamen; Vinnii sententia non recederem.

37 Potissimum enim contrariae opinionis fundamentum positum est in leg. *Si Titio* 33 ff. de Usufruct. et quemadmod. quis utat. fruat. in fin. l. 2, § 4, ff. de Haereditat. vel act. vend., quae tamen casus longe diversos comprehendunt. In l. *Si Titio* res erat de duobus in usufructu institutis, et indicat discrimen inter institutos in usufructu, et institutos in proprietate; Hilliger. in Donell. lib. 10, c. 23, litt. C.; Bruneman. in Pand. lib. 7, tit. 1, in l. 33, n. 2 et 3. Maior difficultas est in § 4 l. 2 supr. citatae, ubi dicitur *non solum quod iam pervenit, sed et quod quandoque pervenerit restituendum esse*, quod tamen intelligendum est de iis rebus, ad quas iam actu ius erat haeredi quaesitum. Caeterum in dubium revocari nequit, quin venditor haereditatis, licet haereditaria bona non possideat, adhuc non sit haeres. Porro ius accrescendi non aliis legitur concessum praeterquam cohaeredibus, non ratione rerum haereditariarum, sed ratione qualitatis haereditariae. Hinc venditor haereditatis per hoc nequit evitare actionem, quam contra ipsum excitare valent Creditores haereditarii; l. 2 Cod. de Haered. vel act. vendit. *Ratio iuris postulat, ut Creditoribus et Legatariis, seu Fideicommissariis te convenire volentibus, tu respondeas, et cum eo, cui haereditatem vendidisti tu experiaris suo ordine. Nam ut satis tibi detur sero desideras, quoniam eo tempore, quo venundabatur haereditas, hoc non est comprehensum. Quamvis enim ea lege emerit ut Creditoribus Haereditariis satisfaciat, excipere tamen actiones haereditarias invitus cogi non potest;* Voet. loc. cit., n. 6.

Sed si haeres haereditatem vendendo non 38
desinit esse haeres, si ius accrescendi cohaeredibus tantum conceditur, inde fit, quod emptor etsi loco haeredis habeatur, non tamen sit haeres, nec perfruatur iure accrescendi solis haeredibus concesso. Plura in huius opinionis confirmationem afferunt omnino consulendi; Vinn. loc. cit., et Zoes. in Pandect. lib. 30 de Legat. et fideicomm., c. 3, de Iur. accresc. a n. 59 usque ad n. 65, qui mirifice contrariam refellunt opinionem, contrariisque rationibus respondent. His omnibus accedit quod venditio haereditatis inter contractus numeratur. Age vero ubi nam in iure sancitum legitur ius accrescendi in contractibus locum habere? Nullibi sane, nisi expresse de eo cautum fuerit, quo pacto opus non esset, ubi lege induceretur, et tunc conventio veluti lex contractus servanda est, ut ipse testatur Duaren. de Iur. accresc. lib. 1, cap. 15, tom. 4. Notandum denique quod in Donationibus inter vivos, cum istae contractibus aequiparentur nullum datur accrescendi ius, ut firmat ipse Duaren. loc. cit., cap. 16, pag. 108; Perez in Cod. lib. 6, tit. 51, num. 8; Tulden. ibid., n. 6; Corvin. pariter in Cod. lib. 6, tit. 51, p. 480, coll. 2.

Sicuti vero multa a venditore sunt emptori 39
praestanda, ita aequum est, ut nonnulla ab emptore venditori praestentur. Hinc emptor tenetur venditorem defendere contra Creditores haereditarios; leg. 28 ff. de Donat. Quod si venditor, vel ante, vel post haereditatis venditionem in haereditatem sumptus fecerit, vel haereditaria solverit debita id omne ab emptore per actionem ex stipulatu vel ex vendito repetere potest. Ex his sequitur, ut recuperet si quid vectigalium aut tributorum nomine solverit; l. 2, § 16, ff. de Haered. vel act. vend. Si quid in funus defuncti erogaverit, cum haec haereditaria quoque impensa dicatur; d. l. 2, § 17. Quid vero si inter plures cohaeredes venditor solus omnia onera haereditaria solverit, nec cohaeredum portiones ab ipsis repetere valeat ob inopiam? Hoc quoque casu ea ab

emptore repetere posse, si modo per Iudicis sententiam ad solvendum damnatus sit, statuit text. in l. 18 ff. eod. Servitutes insuper, quae ante aditionem Venditori debebantur, sed per actionum confusionem sublatae fuerunt ab emptore rursus praestandae sunt; d. l. 2, § penul., leg. 9 ff. Commun. praed. tam urban. quam rustic.

40 Haec de haereditate vendita a privato, sed non idem dicendum de haereditate vendita a fisco. Fiscalis enim haereditatis emptor non modo contra haereditarios debitores actionem instituere debet, sed ab haereditariis creditoribus conventus vel conveniendus eorum actiones in universum suscipere tenetur, quin fiscum venditorem iisdem respondere compellere valeat; leg. 41 ff. de Iure fisc., leg. 1 Cod. de Haered. vel act. vend. Quolibet vero evictionis periculo tutus est, cum ementes a fisco statim securi sint, et quisquis ad se haereditatem venditam pertinere contendens fiscum ipsum vendentem convenire cogitur; § ult. instit. de Usucap., l. 1 et l. 2 Cod. de Quadrien. praescript.; Voet. in Pandect. lib. 18, tit. 4, n. 8. Plura superessent dicenda de actionum venditione, sed ne diutius in hac quaestione immoremur consulat Lector Voet. loc. cit., a n. 2 ad fin.; Duaren. oper. tom. 3, pag. 534, et plur. seq. in tit. de Haered. vel act. vendit. per tot.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

41 Si plures instituti sint haeredes, secundum Ius Romanum solemnis fit distributio haereditatis in duodecim uncias. Ita enim iurisconsultus l. 50, § 2, ff. de Haered. Institut. *Haereditas*, ait, *plerumque dividitur in duodecim uncias, quae assis appellatione continentur. Habent autem et hae partes propria nomina ab uncia, usque ad assem, puta haec: sextans, quadrans, triens, quicunx, semix, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as.*

Quod si minus distribuit Testator, potestate 42
iuris in hoc revolvitur: utputa si duos haeredes ex quadrante scripserit, nam haereditas eius residua accedit, ut scripti ex semissibus videantur, l. 13, § 2, ff. dict. tit. de Haered. instit. Pariter si haeredes scripti sint alter ex quadrante, alter ex semisse, quadrans adhuc superest, qui pro partibus haereditariis ipsis accrescit; dict. l. 13, § 3, ff. dict. tit. de Haered. instit. Quod si duodecim uncias excesserit in divisione, aeque pro rata decrescit; dict. lib. 13, § 4, ff. dict. tit. de Haered. instit.

Fluunt ex hac solemni distributione, et aliae 43
plures decisiones in lib. 14 ff. dict. tit. de Haered. instit. relatae, de quibus an laborandum sit hodie dubitari vel ex hoc potest, quod naturales constituuntur portiones pro lubitu Testatoris, ac propterea si adscriptae sint omnibus partes suae, recurrere minime oporteat ad solemnem partium distributionem, sed dividenda sit haereditas in tot partes, quot assignavit Testator. De caetero si non omnibus partes sint adscriptae, recurri et nunc debet ad solemnem distributionem partium, idque quia alias constare haud potest, quid ei, qui sine partibus est scriptus haeres, assignari debeat; Confer Stryk. in us. modern. pandect. lib. 28, tit. 6, § 10.

HAERES

Summarium.

1. Haeres unde dictus, et quis sit. - 2. Haeres alius est ab intestato, et alius ex Testamento, et quis sit uterque. - 3. Haeres ex Testamento alius est universalis, et alius particularis, et quis sit uterque. - 4. Haeres ex Testamento rursus alius est necessarius, et alius non necessarius, seu voluntarius, et quis sit uterque. - 5. Haeres insuper alius est suus, et alius non suus, et quis sit uterque. - 6. Haeres potest esse omnis, qui non prohibetur. - 7. Haeredes qui non possunt esse, enumerantur. - 8. Fratres Minores de Observantia, Reformati et Cappuccini nequeunt institui haeredes. - 9. Particulares Professi Societatis Iesu, et Coadiutores vota formata habentes nequeunt esse haeredes; sicut nec etiam possunt Collegia, et domus eiusdem Societatis ratione alicuius talis Professi, aut vota formata habentis, quamvis possint sine contemplatione suorum Professorum. - 10. Alii Ordines omnes, eorumque Professores etiam Mendicantes, quibus permissum est bona stabilia in communi possidere, possunt esse haeredes, sive ex Testamento, sive ab intestato. - 11. Monasterium ratione sui Monachi haereditatem delatam adire potest ipso Religioso ignaro, et invito, vel ante aditionem mortuo, Religiosus vero eam adire nequit absque Praelati, vel Monasterii mandato. - 12. Religiosus ad Episcopatum translatus, quamvis fuerit Ordinis Mendicantium, et etiam Ordinis Minorum, est capax haereditariae successionis, ita tamen, ut bonorum sola administratio ipsi acquiratur; Dominium vero cui praeest. - 13. Assignatur ordo succedendi ab intestato. - 14. Haeredibus descendentibus, nulla interveniente legitima causa exhaeredationis, debetur semper Legitima, quae est Triens, si non sint plures, quam quatuor: et semis si sint plures quam quatuor: in quo numero computandi sunt etiam ii, qui haereditati renunciarunt; non tamen, qui legitime sunt exhaeredati. - 15. In defectu descendentium Legitima ascendentium est Triens. - 16. Legitima debet relinqui sive descendentibus, sive ascendentibus haeredibus sine ullo onere, aut gravamine. - 17. Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro Legitima minor portio quam supra assignata, competit et actio duratura ad 30 annos ad petendum complementum legitimae. - 18. Si vero sine iusta exhaeredandi causa non solum minor portio, sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum est ipso iure nullum, quoad alterius haeredis institutionem, non item quoad Legata, commissa, et alia, et praeterito haeredi competit actio 30 annorum ad testamentum nullum dicendum. - 19. Si autem legitima causa exhaeredationis sit Testamento inserta, sed ab haerede instituto probari non possit, tunc competit haeredi querela inofficiosi Testamenti per quam evacuabit Testamentum quoad haeredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium. - 20. Pater, quamvis non teneatur instituere haeredes

filios naturales, si tamen filiis legitimis careat, potest eos instituere, et eis quomodolibet sua bona relinquere, dummodo Parentes, si supersint, Legitima non priventur. - 21. Si autem Filios legitimos habeat, non potest Pater relinquere filiis naturalibus plusquam unam haereditatis unciam. - 22. Matri tamen filii naturales succedunt cum legitimis, tam ex testamento, quam ab intestato, ubi Ius commune observatur. - 23. Filii vero spurii succedere non possunt nec patri, nec matri, neque per testamentum, neque ab intestato, neque per substitutionem. Licet possint in defectu haeredum necessariorum institui haeredes ab Avo. - 24. Tenentur tamen parentes alere ipsos spurios. - 25. Haeredes patris habent eamdem obligationem alendi spurium, si pater non providerit. Item ascendentes paterni, si pater, aut haeredes deficiant. - 26. Haeres semel non potest desinere esse haeres. - 27. Limitatur tamen conclusio ex causa superveniente, cum tunc possit desinere esse haeres. - 28. Haeres haeredis reputatur etiam haeres primi defuncti. - 29. Dictio *Haeres* comprehendit tam masculos, quam feminas in materia indifferenti, secus in materia differenti; et ubi constat de contraria mente statuentium. - 30. Haeres Tutoris tenetur de neglectis et ad usuras pupillares. - 31. Haeres uxoris tenetur alere Maritum inopem. Prout tenetur praestare evictionem Viro, cui bona Fideicommissi in Dotem constituta sunt, quando evictio fuit promissa.- 32. Deficiente haerede scripto ante Testatorem, haereditas devolvitur haeredi ab intestato. - 33. Haeredis voluntas servanda est circa funera defuncti. - 34. Haeredes Defunctorum pro illis ad sepulturam associandis numerum cerae sibi benevisum, quolibet contrario praetextu per Parochum deducto non obstante, subministrare valent. - 35. Haeredes defunctorum possunt vocare numerum Religiosorum sibi benevisum in deferendis cadaveribus ad Ecclesias. - 36. Affertur pro hoc Decretum in Alexandrina, et novissima dispositio Benedicti XIII, ac ulterius Decretum in Albinganensi, non obstante Synodo Provinciali, ac concordia. - 37. Haeres ab intestato tenetur solvere legatum pium relictum in testamento profano nullo. - 38. Haeres detrahit Trebellianicam contra Ecclesiam mediate substitutam, data cautione restituendi eam, si substitutio purificabitur pro Ecclesia. - 39. Haeres ex Testamento per lapsum triginta annorum praescribit contra Legatarios vel Cohaeredem.- 40. Haeres personae excommunicatae praestet cautionem de satisfaciendo parti antequam excommunicatus Defunctus absolvatur. - 41. Successio in haereditate bonorum omnium Sacerdotis mortui absque haerede spectat ad Episcopum, non ad Cameram Ducalem, ad effectum disponendi iuxta regulas Canonicas.- 42. Haeres institutus sub conditione ne mulierem inhonestam in uxorem ducat, haereditatem amittit, si idem praeceptum non servat. - 43. Haeredem qui vult facere Ecclesiam, consanguineis exhaeredatis, alium quaerat quam Augustinum, imo Deo propitio neminem inveniet.- 44. Haeredes, aliique executores post haereditatem aditam, et inventarium confectum, statim tenentur solvere Legata, et alia exsequi, quae Defunctus praeceperat, nisi iusto impedimento excusentur, et ad hoc a Iudice cogi possunt. - 45. Haeredes, aliique executores tenentur adimplere Defuncti voluntatem intra annum computandum non a die monitionis factae per Iudicem, et si semel moniti negligunt, perdunt totum id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive haereditas, sive Legatum sit. - 46. Limitatur tamen haec poena privationis totius haereditatis in haeredibus necessariis, tam descendentibus, quam ascendentibus, etc. - 47. Relicta ad pias causas integre solvi debent ab haeredibus, aliisque executoribus infra sex menses a die insinuationis Testamenti numerandos, et assignatur poena in transgressores. - 48. Si haeredes, aliique executores bis admoniti ab Episcopo, dispositiones Testatoris ad causas pias adimplere neglexerint, etiam ante annum elapsum privantur omnibus commodis ex Testamento eisdem alias competentibus. - 49. Si autem haeredes negant Legata esse relicta Ecclesiae, vel aliis causis, condemnati sunt in duplum. - 50. Si haeredes, aliique executores semel admoniti intra annum dispositionem a Testatore factam praesertim circa causas pias adimplere neglexerint, potestas exequendi devolvitur ad Episcopum. - 51. Quod si bis admoniti talem dispositionem adimplere neglexerint, etiam ante annum dicta exequendi potestas ad Episcopum devolvitur. - 52. Imo multi sustinent Episcopum, haerede, vel executore negligente, succedere in facultate exequendi etiam non ad pias causas. - 53. An, et quando haeres possit, vel debeat assignare fundum pro Cappellania, et certa Missarum celebratione. - 54. Quantitas Candelae per Canonicos gestandae taxanda est arbitrio haeredum, nec ultra candelam Canonici aliud praetendere possunt. - 55. An haeredes defunctorum circa cadavera adhibere possint quantitatem cerae sibi benevisam, seu potius attendenda, si quae sit consuetudo.- 56. An presbyteri dictae Ecclesiae valeant prohibere sonum campanarum tam de tempore obitus, quam delationis cadaveris ad aliam Ecclesiam, et quod emolumentum Sacristae ab haeredibus debeatur.- 57-62.Haeredibus licet Parochum dumtaxat ad funus vocare, sed si velint alios presbyteros, praeferendi sunt Presbyteri Ecclesiae Parochialis et receptitiae in numero ipsis haeredibus beneviso. - 63, 64. Haeredum divisio. - 65-73. Quotuplex sit haeredis institutio. - 74-79. De modo instituendi.

1 Haeres (cuius nomen derivatur ab *Hero*, quia Veteres *Haeredes pro Dominis appellabant*, § final. Instit. de Haered. qualit.) est qui in universum ius defuncti vel Testamento et dispositione Testatoris, vel ab intestato, et dispositione Legis succedit. Est in re communis; et habetur clare ex leg. *Haeredem* 59 ff. de Regul. iuris, ibi: *Haeredem eiusdem potestatis, iurisque esse, cuius fuit Defunctus, constat;* et l. *Haeres* 37 ff. de Acquir. Haered., ibi: *Haeres in omne ius mortui, non tantum singularum rerum Dominium, succedit.*

2 Haeres alius est ab intestato, et alius ex Testamento seu institutus. Haeres ab intestato est qui ex dispositione Legis succedit in universum ius illius, qui intestatus decedit, qui nempe, aut omnino Testamentum non fecit, aut non iure fecit, aut id quod fecerat, ruptum irritumque factum est, aut si ex eo nemo haeres exstiterit, iuxta verba Iustiniani princ. Inst. de Haered. quae ab intest. Huiusmodi Haeredes ab intestato sunt proximi consanguinei intestatorum. Haeres ex Testamento seu institutus, est qui ex speciali dispositione Testatoris in Testamento instituitur ad succedendum in bonis suis. Est in re communis.

Haeres ex Testamento alius est *universalis*, 3
sive ex *Asse*, qui instituitur ad succedendum in omnibus bonis et iuribus Defuncti, et consequenter ad subeunda etiam omnia onera seu debita realia ipsius. Alius est *particularis* in parte Haereditatis aliquota v. g. Sextante, Quadrante, Triente, Semisse; vel *particularis* in re aliqua certa ac determinata, v. g. in tali agro, domo et huiusmodi, et talis potius Legatarii loco habetur, adeoque iura, onera et

debita Defuncti ad eum nihil pertinent, sed ad Haeredem proprie dictum, qui Defuncti personam, tam quoad iura et commoda quam quoad onera seu debita, repraesentare debet; l. *Quoties* Cod. de Haered. instit. Si autem solus Haeres particularis etiam in re aliqua certa ac determinata tantum verbis ipsi directis institutus sit, aut alii Haeredes particulares ante Testatorem mortui sint, reliqua etiam Haereditas illi accrescere debet; l. 1, § *Si ex fundo*, ff. de Haered. instit.

4 Haeres ex Testamento rursus alius est *necessarius* et alius *non necessarius*, seu voluntarius. Necessarius dicitur, quem Testator in portione legitima instituere cogitur, nisi iustam exhaeredandi causam habeat ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exhaeredatio*, et tales Haeredes necessarii sunt omnes descendentes et ascendentes legitimi. Haeres non necessarius, seu voluntarius dicitur ille, quem Testator instituere non cogitur, uti sunt omnes tum extranei, tum etiam sanguine vel stirpe coniuncti, sed non in linea recta descendente vel ascendente, adeoque etiam fratres et sorores Testatoris defuncti, cuius proinde Testamentum infirmare non possunt, quod praeteriti sint, nisi aliquem infamem instituisset; tunc enim ipsis competeret querela inofficiosi Testamenti, nisi et ipsi infames essent, vel de ingratitudine erga Testatorem notati; leg. *Fratres* 27 Cod. de inoffic. Testament.

5 Haeres insuper alius est *suus*, et alius *non suus*. Haeres *suus* dicitur proximus descendens in potestate Defuncti mortis tempore existens, etiam posthumus, ac naturalis legitimatus per Matrimonium; § 2 Instit. de Haered. qualit., ibi: *Sui autem, et necessarii Haeredes sunt veluti filius, filia, nepos, neptisve ex filio, et deinceps caeteri liberi, qui in potestate morientis modo fuerint.* Ubi etiam Legislator dat rationem, quare ita vocentur, ibi: *Sui quidem Haeredes ideo appellantur, quia domestici Haeredes sunt.* Item quia Haereditatem prius quodammodo iam suam obtinent; l. *In suis* 21 ff. de liberis et posthumis. Haeres *non suus* dicitur omnis alius Haeres, sive ab intestato, sive ex Testamento constitutus; et talis Haereditatis Dominium non acquirit, antequam eam adeat, seu voluntarie acceptet, declarando se Haeredem esse velle; § ult. Instit. de Haered. qualitat. Et datur ei anni spatium, postquam sibi Haereditatem collatam cognovit, ad deliberandum utrumnam adire velit, necne? et interea moriens usque ad finem anni potestatem adeundi ad Haeredes transmittit; Sporer tom. 2, tract. 6, in complem. 7 Praecept. Decalog., cap. 3, sect. 6, n. 116, et alii passim. Et si intra 31 dies a cognita sibi Haereditate delata inventarium conficere incoeperit, et intra alios 60 dies absolverit, non tenetur Defuncti creditoribus debita solvere ultra vires Haereditatis; leg. ultim., § *Sin autem dubius*, Cod. de Iure deliberand.; Sporer loc. cit.; Layman loc. cit., cap. 6, n. 7.

Haeres potest esse omnis, qui non prohi- 6
betur. Communis, ac certa; arg. l. *Non iuris* 31 ff. de Haered. instit., et princ. Instit. eodem. Prohibetur autem de iure institui Hae- 7
redes omnes sequentes. Primo, Iudaeorum communitas; l. 1 Cod. de Iudaeis. Secundo, Haeretici, eorumque receptores et defensores. Excipiuntur tamen Lutherani et Calvinistae, qui saltem in Imperio Romano Haeredes esse possunt vi pacis Monasteriensis. Tertio, Apostatae a Christiana Fide; l. *Hi qui* 3 Cod. de Apostatis. Quarto, qui percutiunt, vel persequuntur Cardinalem; c. *Felicis recordationis* 5 de Poenis in 6. Quinto, Peregrini, qui ius Civitatis Romanae ex causa poenae amiserunt, quales sunt Deportati; l. 1 Cod. de Haered. instit. Secus est de peregrinis sine causa poenae, seu alienigenis; hi enim quia facere possunt Testamentum, Authent. *Omnes peregrini* Cod. Communia de Successionib., etiam Haeredes institui possunt eo quod Testamenti factio activa tanquam nobilior annexam habere soleat passivam. Sexto, damnati ad ultimum supplicium eo quod statim ac damnantur, evadunt peregrini; leg. *Qui ultimo* 29 ff. de Poenis; et servi poenae; l. 3 ff. de His quae pro non script. habentur. Septimo, liberi rebellium et perduellium; l. *Quisquis* 5, § 1, Cod. ad Leg. Iul. Maiest. Octavo, Spurii ex damnato coitu nati; Authent. *Ex complexu* Cod. de Incestuos. nupt., et Authent. *Licet* Cod. de Natural. liber. Nono, ex Testamento, vel ab intestato Haeres esse nequit, qui occidit Testatorem; l. 7, § penult., ff. de Bonis damnator., et l. 15, § final., ff., et Cod. I. C. Silaniano. Decimo, nihil capit ex Testamento, qui manifestissime comprobatus est id egisse, ut per negligentiam vel culpam suam, illa Persona, a qua Haeres institutus est, moreretur; leg. *Indignum* 3 ff. de His quae ut indignis. Undecimo, institui Haeredes non possunt omnes illi qui ob delictum Testamentum facere non possunt; de quibus suo loco sub verb. *Testamentum*.

Duodecimo, vi suae Regulae et altissimae 8
paupertatis Haeredes institui prohibentur Fratres Minores de Observantia, Reformati et Cappuccini; Clement. *Exivi*, § *Quia igitur*, de Verb. signific., et expresse Conc. Trid. sess. 25, cap. 3, de Regular. Tertiodecimo, non solum 9
particulares Professi, et Coadiutores vota formata habentes, sed nec etiam Collegia et Domus Societatis Iesu, ratione alicuius talis Professi, aut vota formata habentis possunt succedere in haereditatem, vel esse haeredes, sive ex Testamento, sive ab intestato; part. 6 Const., cap. 2, § 12, ibi: *Non solum particulares Professi, et Coadiutores formati Haereditariae*

successionis non erunt capaces; verum nec Domus, nec Ecclesia, nec Collegia eorum ratione; sic enim omnibus litibus ac controversiis praecisis, Charitas cum omnibus ad Dei gloriam melius conservabitur. Sic Sanch. lib. 7, cap. 27, n. 16 et 24; Layman lib. 3 de Iustitia, tract. 5, cap. 5, n. 3; Molina tom. 1, tract. 2, disp. 139, vers. *Tam professi*, iuncta disp. sequent. Possunt tamen Societatis Iesu Collegia et Domus Haereditates accipere, dummodo non deferatur contemplatione suorum Professorum; part. 6 Const., cap. 2, § 5, et docet Sanchez lib. 7, cap. 27, num. 15; Molina tom. 1, tract. 2, qu. 195, verb. *Regula;* Layman loc. cit., sub num. 4.

10 Alii Ordines omnes, eorumque Professores, etiam Mendicantes, quibus permissum est bona stabilia in communi possidere, possunt esse Haeredes sive ex Testamento, sive ab intestato; l. ultim., § *Hoc etiam,* Cod. de Episcop. et Cleric. Et ratio est, quia licet Religiosi per votum solemne paupertatis privati sint omni iure et proprietate per se et pro se in particulari, manent tamen capaces iurium, quatenus sunt membra Communitatis capacis eiusmodi iurium in communi, atque adeo Haeredes esse possunt sive ex Testamento, sive ab intestato; cum hoc tamen, quod ratione suae Professionis emissae omnia eorum bona ac iura (excepta portione legitima Haeredibus necessariis sive descendentibus, sive ascendentibus debita) in Monasterium transeunt ipso facto absque alia apprehensione, qui transeunt accessorie ad ipsam personam transeuntem in Monasterium, Authent. *De Monachis,* § *Illud quoque*, ibi: *Ingredientem namque simul sequuuntur omnino res;* Authent. *Si qua mulier* de SS. Ecclesiis; l. ult., § *Huius autem,* Cod. de Episcop. et Cleric., can. *Abbates* 16, caus. 18, quaest. 2.

11 Hinc Monasterium ratione sui Monachi Haereditatem delatam adire potest etiam ipso Religioso ignaro et invito, vel ante aditionem mortuo; Religiosus vero eam adire nequit absque Praelati vel Monasterii mandato: quia Religiosus professus propter paupertatis votum est incapax sibi acquirendi, sed omnia eius bona et iura ex Haereditate, legato, donatione, industria, vel quovis alio titulo acquisita ad Monasterium transeunt; quidquid enim acquirit Monachus acquirit Monasterio; c. *Statut.* 1, caus. 18, quaest. 1, c. *Abbates* 16, caus. 18, qu. 2, c. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, quaest. 3, c. *In praesentia* 8 de Probationib., et sic contra Legistas docet communis Theologorum et Canonistarum, quos citant et sequuntur Rodriquez tom. 2 qq. Regular., qu. 77, art. 1; Sanchez lib. 7 Moral., cap. 12, qu. ult.; Molina to. 1, tract. 2, disp. 140; Covarruv. c. 1 de Testam.,

12 num. 1; Layman loc. cit., n. 7. Religiosus ad Episcopatum translatus, quamvis fuerit Ordinis Mendicantium, et etiam Ordinis Minorum, est capax Haereditariae successionis, ita tamen, ut bonorum sola administratio ipsi acquiratur, Dominium vero Ecclesiae cui praeest; Rota in Urgellen. *Haereditatis* 24 Maii 1619, part. 4 recent., tom. 2, dec. 115, n. 22; Bartol. in tract. Minorum lib. 4, dist. 3, cap. 3, cum aliis allegatis, arg. can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1; vide verb. *Episcopus,* art. 7, num. 11, 12, 13 et seq.

Haeredes ab intestato succedunt sequenti or- 13
dine. Primo, ante omnes legitimi liberi, tum mares, tum feminae dominii capaces, aequalibus portionibus, in quorum mortuorum locum succedunt nepotes in stirpem, non in capita, *Novella Iustiniani* 118, collat. 9, c. 1. Secundo, deficientibus liberis ac nepotibus descendentibus, succedunt pater et mater Defuncti, si superstites sint; si vero superstites non sint, in locum Patris succedunt avus et avia paterna, et in locum matris avus et avia materna; Auth. de Haered. ab intestato. Tertio, deficientibus tam descendentibus, quam ascendentibus, succedunt fratres et sorores Defuncti ex utraque parte coniuncti aequis portionibus, exclusiis iis, qui ex solo patre vel sola matre coniuncti sunt, atque in illorum mortuorum locum etiam succedunt nepotes; Authent. *Itaque* Cod. Communia de Successionibus. Quarto, deficientibus fratribus et sororibus, ex utraque parte coniunctis, ac eorum filiis, succedunt fratres, ac sorores ex una tantum parte coniuncti respective ad bona profecta, ut qui ex parte patris coniuncti sunt, succedant in bonis a patre profectis, et qui ex parte matris coniuncti sunt, succedunt in bonis a matre provenientibus, in reliquis communibus bonis aequaliter omnes, ut docet Glossa communiter recepta in cit. Authent. *Itaque* Cod. Communia de Successionibus. Quinto, deficientibus omnibus fratribus et sororibus, eorumque filiis, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum, civili computatione facta aequali divisione in capita, nulla habita ratione, utrum ex utraque vel ex una tantum parte coniuncti sint, dummodo in eodem gradu vicinitatis coniuncti sint; Authent. de Haeredib. ab intestato c. 3, et Authent. *Post fratres* Cod. de Legitimis Haeredibus. Sexto, deficientibus etiam Haeredibus collateralibus usque ad decimum gradum, succedit coniux Defuncti, nisi inter eos fuerit divortium; l. unic. ff. et C. Unde vir et uxor. Septimo denique, si ab intestato decedentis, neque consanguineus ullus, neque uxor exstet, succedit Fiscus in omnibus bonis, Laici quidem ab intestato defuncti, Fiscus saecularis, clerici vero sic ab intestato defuncti Fiscus Ecclesiasticus; l. *Vacantia* 4 Cod. de Bonis vacantibus, et cit. l. unic. Cod. Unde vir et uxor. Vide tamen verb. *Successio ab intestato*, ubi fusius de omnibus.

Haeredibus descendentibus, scilicet filiis, ac 14

in illorum defectu nepotibus, si non adsit aliqua iusta causa ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exhaeredatio,* eos exhaeredandi, debetur semper legitima portio, quae est Triens Haereditatis, si non sint plures liberi quam quatuor; et semis, si sint plures quam quatuor; Authent. *De Triente et Semisse,* Auth. *Novissima* Cod. de inofficios. Testament. In supradicto descendentium numero computandi sunt etiam, qui Haereditati renunciarunt, non tamen qui legitime sunt exhaeredati, aut ob Religionis Professionem incapaces facti sunt: cum hoc tamen discrimine, quod liberi immediati eorumque nepotes singulares de illa portione legitima participent in capita; nepotes autem unius plures, tanquam unius patris personam repraesentantes, etiam unius tantum portionem participent in stirpem; Institut. de Haeredibus ab intestato, § *Cum filius.* Unde dantur communiter sequentes versus:

Quatuor, aut infra dant natis Iura Trientem;
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.

15 In defectu autem descendentium, legitima portio ascendentium est semper *Triens* Haereditatis, immediate debita parenti utrique, vel uni superstiti, et neutro superstite in locum patris succedunt avus vel avia paterna, et in locum matris avus vel avia materna; Authent.
16 de Haered. ab intestato. Talis autem legitima portio debet relinqui omnibus supradictis Haeredibus sine ullo onere aut gravamine; alioquin apposita onera et gravamina habentur pro non appositis; leg. *Quoniam* Cod. de Inoffic. Testament.

17 Quod si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro legitima minor portio quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum Legitimae, quae actio durat ei usque ad 30 annos; l. *Omnimode* Cod. eod., et Authent. *Ut cum de appellat. cognoscitur,* § *Haec autem disposuimus,* et sic ex communi sententia Gomez 1 resolut., c. 11, n. 23; Mo-
18 lina disp. 177; Layman loc. cit., num. 11. Si vero sine iusta exhaeredandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum ipso iure est nullum, quoad extranei Haeredis institutionem, (non item quoad Legata, Commissa et alia) Authent. *Ex causa* Cod. de Liberis praeteritis; et praeterito Haeredi competit actio triginta annorum ad Testamentum nullum dicendum; Glossa communiter recepta in l. *Licet,* verb. *Longe,* Cod. de Iure deliberandi.
19 Quod si autem legitima causa exhaeredationis sit Testamento inserta, sed ab Haerede instituto probari non possit, tunc competit Haeredi necessario querela inofficiosi Testamenti, per quam evacuabit Testamentum quoad Haeredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium; l. *Si quis filium* 34, leg. *Scimus* 36 Cod. de Inoffic. Testament., et ex communi docet Iul. Clarus quaest. 40, num. 5.

Pater, quamvis non teneatur instituere Hae- 20
redes filios naturales, si tamen filiis legitimis careat, potest eos instituere, et eis quomodolibet sua bona relinquere, dummodo parentes, si supersint, legitima portione non priventur; Authent. *Licet* Cod. de Naturalibus liberis. Si autem filios legitimos habeat, non potest 21
pater relinquere Filiis naturalibus plusquam unam Haereditatis unciam, seu duodecimam partem; Authent. *Quibus modis naturales efficiantur sui;* et cit. Authent. *Licet* Cod. de Naturalib. liberis. At vero matri filii naturales 22
succedunt cum legitimis tam ex Testamento quam ab intestato, ubi ius commune observatur; leg. *Si qua Illustris* 5 Cod. ad S. C. Orificianum. Filii vero spurii ex damnato coitu 23
nati succedere non possunt nec patri nec matri, neque per Testamentum, neque ab intestato, neque per substitutionem; l. *Si quis incesti* Cod. de Incestis nuptiis, leg. 1 Cod. de Naturalibus liberis, Novella 74, cap. 4 et 6. Licet possit spurius in defectu Haeredum necessariorum institui Haeres ab avo, licet sit natus ex filio spurio eiusdem avi, quia ille, qui instituitur, non est Filius spurius Testatoris, sed nepos, et cit. Leges loquuntur solum de spuriis filiis, et non de nepotibus; et a fortiori possit institui ab avo filius legitimus vel naturalis filii spurii, quia ille nepos non est spurius; Lugo de Iustit. et iure disp. 2, n. 116, cum Sanchez et Vasquez ibi citatis, et plures alii. Tenentur tamen parentes alere 24
ipsos filios spurios; cap. *Cum haberet* 8 de eo qui duxit in Matrimonium quam polluerat adulterio, ibi in fine: *Sollicitudini tamen tuae interest, ut uterque parentum liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret;* vid. v. *Filius,* a n. 126. Haeredes patris habent eamdem obligationem 25
alendi spurium, si Pater non providerit; Lugo de Iustit. et iur. dict. 24, n. 125; La Croix lib. 3, part. 2, n. 1167, et alii. Item ascendentes paterni, si pater, aut Haeredes deficiant; Lugo loc. cit., num. 136; La Croix loc. cit., num. 1167.

Haeres semel non potest desinere esse Hae- 26
res; Rota part. 4, tom. 2, dec. 466, num. 3 et 6, part. 5, tom. 2, dec. 486, part. 12, dec. 322, n. 10. Limita tamen ex causa su- 27
perveniente, cum tunc possit desinere esse Haeres; Rota part. 2, dec. 75, n. 11. Haeres Hae- 28
redis reputatur etiam Haeres primi Defuncti; Rota part. 9, tom. 1, dec. 301, part. 14, dec. 227, num. 2. Dictio *Haeres* comprehen- 29
dit tam masculos, quam feminas in materia indifferenti; Rota part. 9, tom. 2, dec. 383, num. 16. Secus autem in materia differenti, et ubi constat de contraria mente statuentium,

quo casu restringitur ad solos masculos; ibid.,
30 num. 17. Haeres Tutoris tenetur de neglectis, et ad usuras pupillares; Rota part. 11, dec. 69,
31 num. 3. Haeres uxoris tenetur alere maritum inopem; Rota part. 18, tom. 1, dec. 30, n. 1. Prout tenetur praestare evictionem viro, cui bona Fideicommissa in dotem constituta sunt, quando evictio fuit promissa; Rota part. 18,
32 tom. 2, dec. 606, num. 4. Deficiente Haerede scripto ante Testatorem, Haereditas devolvitur Haeredi ab intestato; Rota part. 11, dec. 84, num. 1.

33 Haeredis voluntas servanda est circa funera defuncti; Sacr. Congreg. Rituum in Ferrarien. 7 Septembris 1613, apud Aldan. in compend.
34 Canonic. resol. lib. 2, tit. 8, n. 26. Haeredes Defunctorum pro illis ad sepulturam associandis numerum cerae sibi benevisum, quolibet contrario praetextu per Parochum deducto non obstante, subministrare valent; Sacr. Congreg. Episc. et Regul. in Cassanen. 5 Maii 1617,
35 penes Aldan. loc. cit., n. 27. Haeredes Defunctorum possunt vocare numerum Religiosorum sibi benevisum in deferendis cadaveribus ad Ecclesias; Sacr. Congr. Rit. in Camerinen. 21 Novem. 1627, penes Barbosam in summa Apostolic. decis., verb. *Haeres*, n. 3, et ead. Sacr. Congr. sub die 14 Ian. 1649. Electio, et numerus Religiosorum pro associandis cadaveribus, ad libitum Haeredum Defunctorum spectat et pertinet, et ita ubique servatur, prout antea Congr. Rit. decrevit 14 Ianuarii 1649. Sic Sacr. Congr. Conc. 30 Aprilis 1660. Item eadem Sacr. Congr. Conc. in Papiens. 27 Decembris 1667 decrevit ut sequitur: *Non sunt a Parochis cogendi, et compellendi Defunctorum Haeredes, ut si duodecim v. g. Fratres vocent ad associandum Cadaver, totidem omnino pares numero Clericos saeculares vocare debeant;* et sic saepe saepius tum Sacr. Congr. Rituum, tum Sacr. Congr. Conc., tum Sacr. Congr. Episc. et Regul., et signanter in Alexandrina 10 Sept. 1688, ut sequitur:

« Emi e Revmi Signori,

36 Il Guardiano de' Minori Osservanti del Convento di S. Bernardino nella Città d' Alessandria umilissimo Oratore dell' EE. VV. riverentemente espone, che essendo morto in detta Città il quond. Giovanni Vitali, e dovendosi seppellire nella Chiesa dell' Oratore, e perciò invitati tutti i suoi Religiosi ad accompagnare il Cadavere, pretesero li Signori Canonici della Cattedrale impedire il trasporto di quello, asserendo doversi chiamare a tal accompagnamento in egual numero i Sacerdoti Secolari e Regolari; ma perchè Monsignor Vescovo, attese le buone ragioni dell' Oratore decretò a suo favore, li Canonici fecero protesta di non esser con quell' atto pregiudicati. Ricorre pertanto esso Guardiano alla retta giustizia delle EE. VV. supplicandole, che come altre volte, e da cotesta Sacra Congregazione, e da quelle del Concilio e de' Riti, è stato determinato, che sia in arbitrio degli Eredi del Defunto chiamare i Religiosi e Preti secolari in qual numero più li piaccia degli uni e degli altri, così vogliano degnarsi determinare ancora nel presente caso, che, ecc.

» Sacra Congreg. Eminentissimorum et Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium, negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, attentis narratis, censuit Oratori dandam esse declarationem alias editam, nempe esse ad libitum disponentium, seu ipsorum haeredum convocationem Cleri et Fratrum, quos ipsi maluerint.

Romae 10 Septembris 1688.

G. Card. Carpineus

B. Panciaticus Secr. »

Et hoc Decretum reperitur Authenticum in Archivio huius Conventus S. Bernardini Alexandriae. Et idem statuit Alexander VII Constitut. incip. *Alias* apud Theatr. Regular., verb. *Sepultura*. Et sic novissime etiam Bened. XIII Constit. incip. *Pretiosus*, § 70, ibi: *Volentes numerum Fratrum associare debentium fore libere determinandum per haeredes defuncti, nullo habito respectu ad numerum Clericorum saecularium*. Et idem iam decreverat S. Congr. Episcop. et Regularium in Albinganen. non obstante Synodo Provinciali, ac concordia, et affertur Decretum ad litteram:

« Emi e Revmi Signori,

Il Priore e Frati del Convento di S. Agostino della Terra della Pieve, Diocesi d' Albenga, riverenti espongono all' EE. VV. come per la morte del già Pietro Gherardi, che si aveva eletta la sepoltura nella Chiesa degli Oratori, l' Arciprete Curato di quella Collegiata pretese di non voler andare a levare quel Cadavere, che era nella sua Parrocchia, mentre si osservava una concordia seguita fra loro, e praticata fino ora da molti anni in qua, che quando intervenivano alla detta Associazione due Regolari, dovessero anche intervenirvi col Curato due Preti del Clero, tanto più per esser ciò stato disposto, e decretato dal Sinodo Provinciale di Genova, confermato nel 1574 dalla Sacra Congregazione del Concilio d' ordine del Sommo Pontefice di quel tempo a relazione della medesima Sacra Congregazione, ed anco con lettere di questa Sacra Congregazione del 1600, che ne ordinò l' osservanza. E perchè gli Eredi del detto Gherardi nell' Associazione di detto Cadavere non vi vollero che li Frati di S. Agostino ed il solo Arciprete Curato, quale ricusò d' andarvi, mentre non v' interveniva tutto il Clero, e non si osservava detta concordia e Sinodo; onde gli Oratori levarono il Cadavere

e lo condussero alla Chiesa, per dargli sepoltura senza l'Arciprete. Per tanto li medesimi Oratori reclamando da tal Decreto e concordia supplicarono umilmente l'EE. VV. dichiarare esser lecito, ed in arbitrio de' Defunti o de' suoi Eredi, o che abbiano, o che s'eleggano, sepoltura nella Chiesa de' Regolari, di poter chiamare quanti e quali Regolari vogliono per associazione di Cadaveri alle dette loro Chiese de' Regolari, benchè non vi siano chiamati Preti, o alcun de' Preti Secolari; purchè non s'escluda il Parroco. Ed essendo state da questa Sacra Congregazione maturamente considerate e discusse le ragioni addotte da amb̃e le parti, proponente l'Eminentissimo Sig. Cardinale d'Elci, fu risoluto e dichiarato sotto li 23 Novembre 1663.

» Synodum non comprehendere Regulares in casu de quo agitur. Ideoque esse ad libitum disponentium, seu ipsorum haeredum convocationem Cleri et Fratrum, quos ipsi maluerint, non attenta praefata concordia; caeterisque in contrarium allatis non obstantibus quibuscunque, etc.

» Alla quale dichiarazione e Decreto, non quietandosi il medesimo Arciprete e Collegiata, hanno con nuove istanze e motivi fatto nuovamente ricorso a questa medesima Sacra Congregazione per la moderazione e revocazione di detta dichiarazione o Decreto.

» Supplica perciò Fr. Geronimo Valvasori da Milano Procuratore Generale di S. Agostino, unitamente con gli Oratori l'EE. VV. Reverendissime di confermare la suddetta risoluzione. Che ecc.

» Sacra Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, attentis narratis, reque denuo, auditis Partibus, Eminentissimo Ilcio referente, mature discussa, statuit, ac decrevit standum esse in decisis, quibuscunque non obstantibus.

Romae 27 Martii 1664.

M. Card. Ginettus

Loco † Sigilli.

E. Episc. Camer. Sec. »

37 Haeres ab intestato tenetur solvere legatum pium relictum in testamento profano nullo; Rota part. 6 recent., dec. 108, n. 23 et 24, et late part. 19, tom. 1, dec. 484, num. 3, et in Caesaraugustana *Testamenti* 9 Mart. 1671, dec. 65, n. 14, part. 17 recent.; Card. Petra tom. 2 Comment. ad Const. 10 Innocent. III,
38 et alii passim. Haeres detrahat Trebellianicam contra Ecclesiam mediate substitutam, data cautione restituendi eam, si substitutio purificabitur pro Ecclesia; Sabell. diversor. tractat., vers. *Trebellianica*, n. 20, citans plures alios; Card. Petra loc. cit., num. 76, et alii passim.
39 Haeres ex Testamento per lapsum triginta annorum praescribit contra Legatarios vel cohaeredem; Ancharan. in cap. *Sine possessione*, n. 7 in fin., de Regul. iuris in 6; Bald. de Praescr. part. 3, qu. 13, num. 9; Pax Iordan. tom. 2, l. 10, tit. 7, n. 306, et tom. 3, l. 14, tit. 24, num. 26; Card. de Luca de credit., disc. 131, num. 21; Card. Petra tom. 1 comment. ad Constit. 4 Honorii III, n. 98, citans Rotam, et varios alios.

Haeredes personae excommunicatae praestent 40
cautionem de satisfaciendo parti, antequam Excommunicatus Defunctus absolvatur; S. Cong. Immun. in Aquilana 13 Augusti 1689, lib. 1 decret. Altovit., pag. 387. Successio in haere- 41
ditate bonorum omnium Sacerdotis mortui absque haerede spectat ad Episcopum, non ad Cameram Ducalem, ad effectum disponendi iuxta regulas Canonicas; Sacr. Congr. Immun. in una Burgi S. Domnini 26 Augusti 1689, lib. 1 decr. Altov., pag. 190. Haeres institutus 42
sub conditione ne mulierem inhonestam in uxorem ducat, haereditatem amittit, si idem praeceptum non servat; Sac. Cong. Conc. in Nullius 19 Decembris 1626, lib. 13 decret., fol. 162. Haeredem qui vult facere Ecclesiam, 43
Consanguineis exhaeredatis, quaerat alterum qui suscipiat, non Augustinum, imo Deo propitio neminem inveniet; can. *Quicumque* 43, caus. 17, qu. 4, ex verbis S. August. serm. 52 de Vita Clericor.

Haeredes, aliique executores post haereditatem aditam, et inventarium confectum statim 44
tenentur solvere legata, et alia exequi, quae Defunctus praeceperat, nisi iusto impedimento excusentur, et ad hoc a Iudice cogi possunt; l. *Cum res* 47, in princ., ff. de Legatis 1, l. *Si Domus* 71, § *In Pecunia*, ff. eodem, cap. *Si haeredes* 6 de Testam. Quamvis enim haeredes aliique executores non incurrant poenam ab ipso iure statutam, nisi intra tempus a iure determinatum voluntatem Testatoris exequi negligant, potest tamen Episcopus per Censuram Ecclesiasticam, vel etiam alius Iudex per interdictum administrationis bonorum defuncti, vel alias poenas arbitrarias, etiam ante annum, compellere haeredes et executores testamentarios ad implendam voluntatem defuncti, non tantum quoad causas pias sed etiam profanas, nam haeres cum primum potest, tenetur solvere Legata, et alia relicta in Testamento per leges citatas; Abbas in cit. cap. *Si haeredes*, n. 5; Covarruv. ibid., num. 4; Card. ibid.; Pirhing lib. 3 decr., tit. 26, n. 129; Reiffenstuel ibid., n. 792, et alii. Dominium enim rei Legatae adita haereditate statim transit in Legatarium, § *Nostra autem* Instit. de Legatis, et ibi Gloss. verb. *Per in rem*, iuncta additione et l. *A Titio*, 64 ff. de Furt.

Haeredes, aliique executores tenentur adim- 45
plere Defuncti voluntatem intra annum computandum non a die mortis Testatoris, sed a

die monitionis factae per Iudicem, et si semel moniti negligant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive haereditas, sive Legatum sit, textu expresso in Authent. *Hoc amplius* Cod. de Fideicomm., ibi: *Monitus a Iudice intra annum non implet;* et Novell. 1, cap. 1, § 1, cap. *Nos quidem* 3 de Testamentis, ibi: *Ut eam commoneas, quatenus infra annum,* etc., et ibi Fagnanus, n. 2; Abbas antiquus, n. 2; Hostiens. n. 2; Ioan. Andr. num. 6; Ancharan. num. 5 et 6; Butrius num. 9; Abbas Siculus num. 3, et alii passim. Et concordat Authent. de Haered. et Falcid., § *Si quis autem,* in princip. cap. 1, collat. 1, ubi etiam una tantum monitio, ut praecedat, requiritur: idem etiam desumitur ex cap. *Si haeredes* 6 de Testamentis, ibi: *Si haeredes iussa Testatoris non adimpleverint* (*supple intra annum iuxta cit. Authent.* Hoc amplius, *et citat. cap.* Nos quidem) *ab Episcopo loci illius omnis res, quae eis relicta est, canonice interdicatur, cum fructibus et caeteris emolumentis, ut vota Defuncti adimpleantur.* Ratio autem huius poenae privationis datur in l. *Si patroni* 55, § *Sed nec illud,* ff. ad S. C. Trebell., ubi dicitur: *Cur enim non videatur indignus, ut qui destruit supremas Defuncti preces, consequatur aliquid ex voluntate?*

46 Limitatur tamen haec poena privationis totius haereditatis in haeredibus necessariis tam descendentibus quam ascendentibus, qui licet sint negligentes in adimplenda ultima voluntate Testatoris, non ideo tamen debent privari sua Legitima, quae illis non ex voluntate Testatoris sed iuris dispositione obvenit, et quasi iure naturae est debita; cit. Authent. *Hoc amplius* Cod. de Fideicomm.; Abbas in cit. cap. *Si haeredes,* num. ult., et ibid.; Covarruv. n. 9; Pirhing loc. cit., n. 126; Reiffenstuel loc. cit., n. 794, et alii. Nisi forte haereditas sit talis, quae dividi non possit, uti sunt regna, ducatus et huiusmodi; arg. cap. *Licet* 6 de Voto, ubi filio regis Hungariae indicitur privatio regni, si defuncti patris voluntatem non adimpleat; cum enim regnum dividi non possit, ideoque nec legitima ex eo detrahi potest; Gloss. ibid., verb. *Privandum;* Silvester verb. *Testament.* 2, qu. 10, dist. 3; Pirhing loc. cit., n. 126; Reiffenstuel loc. cit., num. 794, et alii.

47 Relicta ad pias causas integre solvi debent ab haeredibus, aliisque executoribus infra sex menses a die insinuationis Testamenti numerandos; et si intra tale tempus cessante legitimo impedimento id negligant, debent in poenam restituere Legata cum omnibus fructibus, et omni augmento et emolumento, quod a tempore mortis Testatoris ex iis percipi potuit; Authent. De Eccles. Titul., § *Si autem haeres,* versic. *Si autem Legatum,* cap. 12, collat. 9; Fagnan. in cit. cap. *Nos quidem* 3 de Testament., n. 7 et 8; Pirhing loc. cit., num. 127; Reiffenstuel loc. cit., num. 796, et communis aliorum. Quod si haeredes, vel alii 48 executores bis admoniti ab Episcopo dispositionem Testatoris ad causas pias adimplere neglexerint, etiam ante annum elapsum privantur omnibus commodis ex Testamento eisdem relictis competentibus; textu expresso in cit. Authent., § *Si quis autem pro redemptione,* versic. *Si autem qui hoc facere iussi,* c. 11, collat. 9; Bartol. et Salicet. in Authent. *Hoc amplius* Cod. de Fideicomm.; Covarruv. in c. *Si haeredes* 6 de Testamentis, num. 5, et Abbas ibid., n. 5; Layman loc. cit., cap. 11, num. 13; Pirhing loc. cit., n. 127; Reiffenstuel loc. cit., n. 795, et alii passim. Si au- 49 tem haeredes perperam negent legata esse relicta Ecclesiis, vel aliis piis causis, et in illa negatione persistant usque ad sententiam, condemnandi sunt in duplum, ut expresse statuitur in § *Item mixta* Instit. de action. et tenent cum communi aliorum Doctores mox citati.

Si haeredes, vel executores semel admoniti, 50 intra annum dispositionem a Testatore factam praesertim circa causas pias adimplere neglexerint, potestas exequendi devolvitur ad Episcopum, textu expresso in cit. Authent. De Eccles. Tit., cap. 10, et cap. *Nos quidem* 3 de Testamentis. Quod si bis admoniti talem 51 dispositionem adimplere neglexerint, etiam ante annum dicta exequendi potestas ad Episcopum devolvitur; cit. Auth. De Eccles. Tit., cap. 11, § *Si autem qui hoc facere iussi,* et concordat l. *Nulli* Cod. de Episc. et Cleric., et cap. *Tua nobis* 17 de Testam., et Conc. Trid. sess. 22, cap. 8, et expresse tenent Covarruvias in cit. cap. *Nos quidem* 3 de Testam., n. 8; Abbas ibid., n. 11; Fagnan. ibid., n. 9 et 10; Innocent. ibid., n. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 797, et alii. Imo Fagnan. loc. cit., n. 10; Innoc. 52 loc. cit., n. 2; Hostiens. ibid., num. 6, et alii sustinent, Episcopum, Haerede vel executore negligente, succedere in facultatem exequendi etiam ad non pias causas, et rationem reddunt cum ipso Fagnano loc. cit., n. 10; Abbas ibid., n. 8: Butrius ibid., n. 6, quia, dicunt ipsi, quaelibet defuncti voluntas potest dici pia, l. 1 Cod. de sacrosanct. Eccles.

Assignare fundum favore Cappellaniae Hae- 53 redem non potuisse, et assignationem non sustineri, respondit Sacr. Congr. Conc. in Viterbien. 20 Septembris 1727 ad 1 dub., ut patet in Thesauro resol. Sacr. Congr. Concil. dicti anni 1727, ubi ad longum. Quando enim non sunt a Fundatore certa bona determinate taxata, censentur obligata omnia bona Haereditatis ad sustinenda onera Cappellaniae. E contra autem quando a Testatore, pro certa Missarum et Anniversariorum celebratione, alicui Ec-

clesiae relictus est determinatus fundus; si dictus taxatus fundus deinde exstinguatur, non tenetur Haeres alium fundum in locum illius substituere; Sacr. Congreg. Conc. in Alban. 10 Martii 1742, etiamsi sit opulenta Haereditas; quia cum legatum incipiat ab assignatione bonorum, nonnisi taxativum censeri debet, siquidem si Testator non gravavit Haeredes ad solvendam annuam praestationem respondentem oneri Missarum, sed certa ab eadem haereditate segregavit bona, quae voluit subiecta oneri designato, coniecturae qualescumque sive a perpetuitate legati, sive ab haereditatis opulentia desumptae, nimis vagae ac imbecilles aestimantur, ut iudicetur contra Regulam passim servatam in dicta Sacr. Congreg. Concil. nempe quod non sit substituendus alius fundus, quoties legatum incipit ab assignatione bonorum, sunt enim ad id certa bona determinate taxata.

54 Ad dubium: An candela gestanda per Canonicos in associatione funeris debeat esse ponderis ad minus quatuor librarum, vel arbitrio haeredum; et an Canonici ultra dictam candelam praetendere possint unum ducatum regni pro quolibet Canonico; Sacr. Congr. Concil. in Troiana 21 Maii 1701 respondit: *negative, quoad primam partem, sed remittendum arbitrio haeredum; quo vero ad secundam partem, negative.*

55 Ad dubium: An haeredes defunctorum possint adhibere circa Cadavera defunctorum quantitatem cerae sibi benevisam, seu potius constet de aliqua consuetudine quoad quantitatem cerae, eaque sit servanda? Sacr. Congr. Conc. in Nullius seu Montis Cassini 26 Ian. 1726, ad VIII respondit: *Esse statuendam tamen ab Ordinario auditis interesse habentibus et taxa ab eodem transmittatur ad Sacram Congregationem.*

56 Ad dubium: An Presbyteri dictae Ecclesiae valeant prohibere sonum campanarum, tam de tempore obitus, quam de tempore delationis cadaveris ad aliam Ecclesiam; et quod emolumentum ab haeredibus defunctorum Sacristae debeatur in casu, etc. Ead. Sacr. Congr., ib. ad XV respondit: *negative quoad tempus obitus, et pro sonitu nihil deberi, quoad tempus vero delationis cadaveris pulsandas esse campanas, si haeredes velint soluta competenti mercede taxanda ab Ordinario.*

57 Haeredibus licet duntaxat Parochum ad funus vocare; sed si velint alios Presbyteros vocare, praeferendi sunt Presbyteri Ecclesiae Parochialis et receptitiae in numero ipsis haeredibus beneviso; Sacr. Congr. Conc. in Nullius seu Montis Cassini 26 Ian. 1726.

58 Ad haeredes et non Parochum spectat vocare quot et quos libuerit ad funus; Sacra Congreg. Episc. et Regul. 4 Ian. 1594.

59 Numerum Religiosorum ac electionem Religionum pro associandis cadaveribus, ad haeredes defunctorum pro libito voluntatis eorum spectare et pertinere, et ita ubique in posterum servari debere declaravit S. R. C. 4 Ianuarii 1640.

Haredes defuncti invitare possunt numerum 60
Sacerdotum saecularium aut Regularium, imo, et confraternitatum sibi benevisum; nec cogi possunt ad vocandum Capitulum, vel alios, sed solum Parochum, cui debetur duplum eleemosynae illa, quae datur aliis Sacerdotibus simplicibus; Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. 17 Martii 1579, 11 Octobris 1580, 24 Ianuarii 1581, 11 Ian. 1647 et 11 Dec. 1649.

Haeredes non tenentur vocare, nisi Parochum; 61
Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. 18 Septembris 1646.

Haeredes Beneficiatorum tenentur resarcire 62
bona et domos beneficiorum nec non sacris suppellectilibus Ecclesias providere, ex oraculo Clementis XI, mediante encyclica Epistola sub die 23 Maii 1708, impressa in Append. Synod. Fulginat. Baptistelli fol. 167; Ursaya in Miscellaneo Sacro et profano primo litt. B, n. 29.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Summa Haeredum divisio est, ut vel testa- 63
mentarii, vel legitimi sint. De testamentariis placet hic disserere. Essentia cuiuscumque te- 64
stamenti vel solemnis, vel minus solemnis, consistit in *Haeredis* institutione, quae est *certi Successoris* in universum ius, quod Defunctus habuit, declaratio legitima.

Haeredis institutio aut necessaria aut volun- 65
taria est. Haec necessaria est, quando necessario certae personae sunt instituendae vel exhaeredandae, hoc est, quibus debetur legitima. Sic itaque ante omnia haeredes sunt instituendi liberi tam sui, quam emancipati tam a patre quam a matre; Novell. 115, cap. 3, imo et spurii respectu matris; l. 29, § 1, de inoffic. Testament. Quin et nepotum quoque filiis mortuis, et posthumorum *eventualiter* habenda est ratio; Princip. et § 1, Instit. de Exhaeredatione liberorum alias nativitate sua rumpunt testamentum; leg. 3, § 3, de iniust., rupt. et irrit. testam. Huc etiam referuntur, qui in 66
potestatem Testatoris quocumque modo post conditum testamentum recidere queunt; l. 29, § 11, ff. de Liber. et Posth. Haered. instituen. Hinc consultum est, instituere hosce *eventua-* 67
liter, in quem finem Romani ex legibus varias formulas excogitarunt; l. 29 ff. dict. tit. de Liber. et Posth. haered. instit. Inde posthumi alii *legitimi*, alii *Aquiliani*, alii *Velleiani*, alii *Iuliani*, alii *Corneliani* dicebantur; dict. l. 29, dict. tit. de Liber. et Posth. Haered. instituen. Sed nullam hodie praestant utilitatem anxiae 68
illae veterum formulae; vide l. 15 Cod. de Posth. Haered. instit. Sic etiam ex eodem fun-

damento utile est *eventualiter* instituere parentes, ne liberis mortuis ante testatorem testamentum rumpant. Dici et idem potest de fratribus, quo casu et illis legitima debetur.

69 In voluntaria Haeredis institutione inspici debet I. ad habilitatem personarum instituendarum; II. ad modum instituendi.

70 In personis requirebatur, ut iuris civilis commercio fruerentur l. 1 ff. ad Leg. Falcid.; tum ut Haeredes scripti *certi* essent. Excludebantur propterea servi qua tales, peregrini, l. 6, § 2, ff. de Haered. instit.; qui tamen, postquam iura succedendi illis sunt communicata, hodie institui queunt; Authent. *Omnes Peregrini* C. Commun. de Success.; Deportati, banniti, apostatae, l. 3 Cod. de Apost.; Haeretici; l. 4 Cod. de Haeretic.; Collegia denique, Universitates et incertae personae, nisi collegia essent excepta; l. 2 et l. 22 Cod. de SS. Eccles., l. 1 Cod. de Iudaeis. Emendavit vero hoc Iustinianus in § 25 et seq. Instit. de Legat., ut tantum reprobata collegia institui nequeant.

71 Sunt et qui *certo respectu* institui haeredes haud possunt. In horum numero sunt liberi naturales, quando adsunt legitimi, tunc enim nonnisi in una uncia institui a patre queunt; Authent. *Licet* Cod. de Natural. Liber., Novell. 89, cap. 12. Si testatoris parentes soli supersint, in octo unciis, alias vero ex asse. Sic et incestuosi haeredes a parentibus institui haud possunt, nec parentes incestuosi a se invicem; l. 6 C. de Incest. Nupt.; ab aliis vero possunt.

72 Haec inhabilis institutio, si palam fiat, pro non scripta habetur; l. 1 C. de Haered. Instit.; at si clam et in fraudem legis, lucrum eius cedit fisco; l. 1, § 1, de Iur. Fisc.

73 Habilitas haeredis tribus maxime temporibus considerari debet; testamenti conditi ob regulam Catonianam; mortis, quia testamentum per hanc confirmatur; et aditionis, quia per hanc acquiritur. Quod ultimum in haeredibus suis diversum haud est a tempore mortis. Sed iam satis de habilitate personarum instituendarum.

74 Quod attinet ad modum instituendi, I. requiritur *ut institutio possit habere effectum.* Quamobrem ridicula est omnium hominum institutio. Diversa autem est ratio in institutione pauperum; l. 46 et l. 49 C. de Episcop. et Cler., cum magis pauperes collective sumpti in eo quo vixit testator loco videantur instituti. Huc etiam refertur si quis sanctum instituat, quia sic ecclesiae sancto illi dicatae debetur; l. 26 Cod. de SS. Eccles.

II. *Ut fiat institutio de universis bonis,* sive 75 unus, sive plures haeredes sint instituti, quia ius Romanum non admittit, ut decedere quis possit pro parte testatus, pro parte intestatus; l. 15 ff. de Legat. 1, l. 7 de Regul. Iur. Hinc unicus in re certa institutus detracta mentione rei universam haereditatem capit; l. 1 ff. de Haered. instit. Idem et de pluribus ex certa re institutis asseritur in l. 9, § 13, et l. 10 et l. 11 ff. dict. tit. de Haered. instituen., ut tamen hoc casu certae rei adiectio habeatur instar praelegati in divisione haereditatis, et ex reliquis bonis, ex aequo solvi debeat aes alienum l. 35, § 2, ff. eod. Idque ipsum placuit, si quidam ex certa re sint scripti, quidam non. Hoc casu illi sunt loco legatariorum, hi vero haeredum; l. 13 C. eodem. Deficientibus vero his, illis ius accrescendi salvum est.

III. *Ut institutio sit libera, non extorta,* 76 quamvis blanditiae non sint vetitae; l. ult. ff. Si quis aliq. testat. prohib.

IV. *Ut sit institutio ex certa scientia, et* 77 *animi sententia facta.* Hinc nequit in alterius arbitrium conferri; l. 32 ff. eod., *aperte* scilicet, bene tamen *tacite* per conditionem; l. 68 ff. eod., l. 1 ff. de Legat. 2; vel si consideratur tanquam arbitrium boni viri; l. 1 ff. de Legat. 2. De iure vero canonico hoc simpliciter admittunt ob cap. 13 de Testam.

V. *Ut sit concepta verbis dispositis et di-* 78 *rectis.* Intellige tamen de iure veteri, nam sublatum est hoc requisitum per l. 15 C. de Testament., adeoque qualiscumque declaratio vel expressa hodie sufficit; vide omnino Harprect. de Tacit. Instit. Haered.

VI. *Ut sit sincera, non captatoria.* Confer 79 vero hic Thomas. disput. de Captator., et in primis Bynkershoek in opuscul. de Captat. Instit.

HAERESIS

Summarium.

1. Haeresis unde sit dicta. - 2. Haeresis alia est materialis, et alia formalis, et quae sit materialis. - 3. Haeresis materialis inter veras Haereses numeranda non est. - 4. Haeresis formalis quae sit. - 5. Ad haeresim formalem duo copulative requiruntur, scilicet error intellectus, et pertinacia in voluntate. - 6. Pertinacia requisita ad Haeresim formalem in quo consistat. - 7. Talis pertinacia, et error debet esse hominis baptizati, et fidem Christianam professi. - 8. Talis pertinax error ad hoc, ut sit haeresis, debet esse contra aliquam veritatem fidei catholicae. - 9. Haeresis formalis alia est interna, seu mentalis, et alia externa, et quae sit utraque. - 10. Haeresis externa dividitur in occultam, et publicam, seu manifestam. - 11. Quot, et quae fuerint haereses et haeresiarchae, *remissive.* - 12. Haeresis per quid differat a schismate. - 13. Schisma est error voluntatis, et non intellectus, ut est haeresis. - 14. Schisma purum, et mixtum, in quod differat. - 15. Potest esse schisma sine haeresi, sed non econtra; sic omnis haereticus est schismaticus, sed non e converso. - 16. Ordinarie tamen et practice loquendo vix unquam nostris hisce diebus datur amplius schisma purum, seu sine haeresi. - 17. Haeresis causa spectat solummodo ad Iudicem ecclesiasticum. - 18. Iudices

ecclesiastici in causa haeresis sunt in specie sequentes: primo, summus Pontifex. - 19. Secundo, S. Congregatio eminentiss. Card. generalium inquisitorum.- 20. Tertio, episcopi respectu omnium existentium in sua dioecesi. - 21. Imo Episcopi etiam exemptorum Regularium iudices sunt in causa haeresis, ut delegati a Papa. - 22. Vicarius tamen generalis sine speciali mandato non est Iudex in causa haeresis. - 23. Quarto, iudex ordinarius in causa haeresis est etiam Capitulum sede vacante. Non item vicarius ipsius generalis. - 24. Non potest tamen Capitulum sede vacante exemptos iudicare in casu haeresis. - 25. Quinto, iudices competentes in causa haeresis sunt inquisitores sancti Officii. - 26. Inquisitores autem provinciarum et Dioecesum non sunt iudices Episcoporum, Nunciorum, et officialium apostolicorum. - 27. Inquisitores, et episcopi possunt coniunctim, vel separatim procedere iu causa Haeresis, et quomodo? - 28. In locis ubi non viget officium inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate inquisitoribus alias competente. - 29. Principes, potestates, et iudices saeculares nullo modo possunt se immiscere in processum a iudice ecclesiastico contra Haereticos instituendum, vel institutum, sed debent indilate exsequi sententiam iudicis ecclesiastici. - 30. Nec possunt praetendere videre prius processum a iudice ecclesiastico factum, et si praetendant, debet illis negari. - 31. Sententia iudicis ecclesiastici dicitur statim, et indilate exsequi a iudice saeculari, si intra sex dies exsequitur.- 32. Haeresis pure mentalis potest absolvi a quolibet simplici confessario. - 33. Episcopi et inquisitores absolvere possunt in utroque foro ab Haeresi deducta ad forum contentiosum. - 34. Non possunt tamen absolvere ab Haeresi in foro conscientiae tantum. - 35. Praelati regulares nequeunt absolvere saeculares in foro interno ab Haeresi occulta. - 36. An autem praelati regulares possint absolvere ab Haeresi occulta suos subditos, *remissive*. - 37. Absolutio ab Haeresi in foro interno, non suffragatur in foro externo. - 38-42. Nonnulla ex Bened. XIV quoad Haeresis absolutionem. - 43-46. Quoad Haereticorum coniugia. - 47-50. Quoad Haeresis absolutionem.

1 Haeresis est verbum graecum latine significans *electionem* ac *sectationem*, eo quod sit novae, et a communi Ecclesiae et Spiritus sancti vero sensu alienae doctrinae et opinionis electio aut secta; can. *Haeresis* 27, et c. *Haereticus* 28, caus. 24, qu. 3. Haeresis alia est
2 materialis et alia formalis. Haeresis materialis est hominis baptizati et fidem professi erroneus assensus contra aliquam veritatem fidei ex sola ignorantia vel errore proveniens, absque pertinacia voluntatis in eo persistendi; est in re com-
3 munis. Haec Haeresis materialis inter veras Haereses numeranda non est; arg. can. *Dixit Apostolus* 29, caus. 24, quaest. 3, et cap. *Damnamus* 2 de Summa Trinitate. Haeresis formalis
4 est hominis baptizati ac Christianam fidem professi error voluntarius ac pertinax contra aliquam veritatem fidei; est in re communis.
5 Unde patet quod ad Haeresim formalem duo copulative requiruntur, scilicet error in intellectu, et pertinacia in voluntate; arg. c. *Dixit Apostolus* 29, et can. *Qui in Ecclesia* 31, caus. 24, q. 3, et cit. cap. *Damnamus* 2 de
6 Summa Trinitate. Pertinacia autem ex parte voluntatis requisita ad constituendam Haeresim formalem non consistit in hoc quod quis acriter et mordicus diu retineat, defendat et tueatur errorem contra fidem, sed in hoc quod huiusmodi errorem retineat postquam contrarium eidem est iam sufficienter propositum; vel quando scit contrarium teneri a vera universali Christi in terris Ecclesia, cui iudicium suum praeferre
7 praesumit. Sic Doctores communiter. Talis autem pertinacia et error debet esse *hominis baptizati et Christianam fidem professi*, ad hoc ut contineat Haeresim, quia errores, quos non baptizati, verbi gratia, Turcae, Gentiles, Iudaei contra fidem Christianam habent, non sunt *Haereses*, sed paganismi, gentilismi vel iudaismi
8 sunt et vocantur; *Communis*. Talis pertinax error ad hoc ut sit *Haeresis*, debet esse *contra aliquam veritatem fidei Christianae*. Nam si sit circa alia obiecta, quae ad fidem Christianam non pertinent, non est *Haeresis*, ut de se patet; et si non sit contra *aliquam*, sed contra omnem fidei Christianae veritatem, non Haeresis sed paganismus vel iudaismus erit, aut apostasia a fide, aut denique atheismus perfectus; quaelibet enim Haeresis admittit aliquos articulos et veritates fidei Christianae, verbi gratia, Christum pro nobis esse passum et mortuum, resurrexisse et ascendisse in coelum, et huiusmodi.

Haeresis formalis, de qua hic est sermo, alia 9
est interna seu mentalis, et alia externa. Haeresis interna seu mentalis est illa quae in corde seu mente retinetur, et nec verbis nec facto externo manifestatur. Haeresis externa est illa 10
quae interne vigens verbis vel facto aliquo externo sufficienter externe exprimitur; *Communis*. Haeresis externa dividitur in occultam et publicam seu manifestam. Haeresis externa publica seu manifesta est illa quae palam et coram pluribus externe manifestatur. Haeresis externa occulta est illa quae verbis vel facto, aut signo aliquo externo proditur; vel nemine, vel uno aut altero solummodo praesente et audiente, dicendo verbi gratia: *Non credo tres esse personas divinas. Non credo secundam divinam personam esse incarnatam*, et huiusmodi. Et haec Haeresis, quia vere est et dicitur *externa*, quantumvis occulta, sufficit ad incurrendas poenas, nec requiritur ut sit publica, dummodo alias conditiones habeat. Quot autem et quae- 11
nam fuerint Haereses et Haeresiarchae, vide Berninum, ubi late et fuse de omnibus per quatuor integros tomos; Graveson, in Historia Ecclesiastica; Nicolium in Flosculis; Boyvin in Theologia tom. 4, aliosque passim dogmaticos et historicos de Haeresibus et Haeresiarchis expresse tractantes, et quoad antiquos S. Augustin. et S. Epiphan. lib. de Haeresibus, et S. Isidorum relatum in c. *Quidam autem* 39, caus. 24, qu. 3, ubi plurimae antiquae Haereses et Heresiarchae enumerantur.

Haeresis differt a schismate puro per hoc 12
quod ipsa per se ac directe opponatur fidei,

negando seu non credendo unum aut plures fidei articulos; schisma vero opponitur unitati, tollendo Ecclesiae unitatem quae per charitatem habetur; sic communis cum D. Thoma 2–2, qu. 39, art. 1; Sanchez lib. 2 Moral., c. 35, num. 6; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 8, n. 7.

13 Unde constat schisma esse errorem voluntatis, non intellectus, ut est haeresis; Ursaya Instit.

14 crim. lib. 1, tit. 7, num. 4. Notanter autem dicitur, *a schismate puro;* quia schisma purum facit quidem recedere ab unitate Ecclesiae et eius capitis Vicarii Christi in terris, sed absque errore in fide, ad differentiam schismatis mixti seu coniuncti cum Haeresi, quod nedum facit recedere ab unitate Ecclesiae, sed et insuper facit recedere a vera fide, negando, verbi gratia, seu non credendo Summum Romanum Pontificem esse in terris Vicarium Christi et caput

15 totius Ecclesiae catholicae, etc. Hinc patet posse esse schisma sine Haeresi, sed non e contra; omnis enim haereticus est schismaticus, sed non e converso, ut declarat Goffred. in Summa de Schismat., et Soccin. cum Fagn. lib. 5 decr., in c. *Quod a praedecessore* 1 de Schi-

16 smaticis, num. 20. Ordinarie tamen et practice loquendo, vix nostris hisce diebus unquam datur amplius schisma purum, seu sine Haeresi. Quamvis enim in suo principio schisma non habeat perversum fidei dogma, sicut Haeresis, tamen in fine nullum schisma est sine Haeresi, ut ex verbis S. Hieronymi recitatur in c. *Haeresim* 26, caus. 24, qu. 3, ibi: *Inter Haeresim et schisma hoc interesse arbitrantur, quod Haeresis perversum dogma habeat; schisma propter episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest; caeterum nullum schisma non aliquam sibi confingit Haeresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

17 Haeresis causa spectat solummodo ad iudicem ecclesiasticum; est enim Haeresis crimen mere ecclesiasticum, textu expresso in cap. *Ut inquisitionis* 18, § *Prohibemus,* de Haeret. in 6, ibi: *Prohibemus quoque districtius, Potestatibus, Dominis temporalibus et rectoribus, eorumdemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine, cum sit mere ecclesiasticum, quoquomodo cognoscant vel iudicent,* et Gloss. ib.

18 communiter recepta. In specie autem iudices ecclesiastici in causa Haeresis sunt sequentes:

19 Primo, Summus Pontifex; *Communis et indubitata.* Secundo, Sacr. Congr. Card. generalium inquisitorum ad hoc erecta a Paulo III an. 1542, Const. 34 incip. *Licet,* et denuo restituta a Si-

20 xto V anno 1587, Const. incip. *Immensa.* Tertio, Episcopi respectu omnium existentium in sua dioecesi, cap. *Excommunicamus* 13, § *Adiicimus* de Haereticis; Clement. 1, § *Propter*

21 *quod,* de Haeret., et Communis Doctorum. Imo Episcopi etiam exemptorum regularium iudices sunt in causa Haeresis, non ut iudices ordinarii, sed ut delegati Papae, textu expresso in c. *Ad abolendam* 9, § final., de Haeret., ibi: *Si qui fuerint a lege dioecesanae iurisdictionis exempti, soli subiaceant sedis apostolicae potestati; nihilominus in his quae contra haereticos sunt instituta, Episcoporum subeant iudicium; et eis in hac parte, tamquam a sede apostolica delegatis, (non obstantibus libertatis suae privilegiis) obsequantur.* Vicarius tamen 22 generalis sine speciali mandato Episcopi non est iudex in causa Haeresis; Farinac. de Haeresi qu. 186, num. 13; Imola in Clement. 1 de Haeret., num. 18; Pirhing lib. 5 decret., tit. 7, num. 124; Reiffenstuel ib., num. 439, et alii; et ratio est quia ob gravitatem huius criminis requiritur specialis commissio, ut desumitur ex Conc. Trid. sess. 24 de Refor., c. 6.

Quarto, iudex ordinarius in causa Haeresis 23 est etiam Capitulum sede vacante; sic Farin. de Haeresi qu. 186, num. 177; Hostiens. in cap. *Ad abolendam* 9 de Haereticis, num. 1; Pirhing l. c., num. 125: Reiffenstuel loc. cit., num. 440, arg. cit. cap. *Ad abolendam,* ibi: *Vel clerici ipsi, sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporom, Haereticos iudicaverint.* Non potest tamen Capitulum sede 24 vacante exemptos iudicare in causa Haeresis; Farinac. de Haeresi quaest. 186, num. 182; Abbas in cit. cap. *Ad abolendam* in fine, et alii communiter. Et ratio est quia Capitulum sede vacante succedit Episcopo solum in iis quae iure ordinario competunt Episcopo, non vero in iis quae non nisi iure delegato aut speciali habet; arg. cap. *Pastoralis* 11 de Officio Iudicis Ordinarii, et l. *In omnibus* ff. de Regul. Iuris. Quinto, iudices com- 25 petentes in causa Haeresis sunt inquisitores fidei in S. Officio inquisitionis specialiter deputati a suprema et universali congregatione Cardinalium generalium inquisitorum, iuxta cit. Const. Pauli III incip. *Licet,* et Const. Sixti V incip. *Immensa.* Et est communis arg. 26 cap. *Ut officium* de Haeret. in 6, cap. *Ut inquisitionis* eod. in 6, Clementina 1 de Haeret. cum similibus. Inquisitores autem provinciarum et dioecesum non sunt iudices Episcoporum, Nunciorum et officialium apostolicorum; sed occurrente casu suspicionis vel accusationis, vel denuntiationis contra ipsos, debent significare Sedi Apostolicae, prout expresse statuitur in c. *Inquisitores* 16 de Haeret. in 6, et Extravag. *Cum Matthaeus* 3 de Haeret., inter communes.

Inquisitores et Episcopi possunt coniunctim 27 vel separatim in causa Haeresis contra suspectos vel denuntiatos procedere, ita tamen ut si separatim procedant, sententiam condemnatoriam ferre non possit inquisitor, nisi prius processum communicet Episcopo, vel sede vacante, Capitulo; nec Episcopus, nisi suum processum communicet inquisitori, si in sua dioe-

cesi officium inquisitionis vigeat, textu claro in cap. *Ut Officium* 11 de Haeret., et c. *Per*
28 *hoc* 17 eod. in 6. In locis ubi non viget officium inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate inquisitoribus alias competente. Sic probat receptus usus et consuetudo, ut observant Azorius part. 1, lib. 8, c. 18, qu. 2; Pirhing l. c., n. 130; Reiffenst. l. c., n. 449, et alii passim. Episcopi enim in suis dioecesibus sunt inquisitores nati, ut recte notat Cardin. de Luca, Relat. Curiae Romanae disc. 14, num. 4.

29 Principes, potestates et iudices saeculares nullo modo possunt se immiscere in processum a iudice ecclesiastico contra Haereticos instituendum vel institutum, sed debent indilate exsequi sententiam iudicis ecclesiastici, textu expresso in cap. *Ut inquisitionis* 18 de Haeret.
30 in 6. Nec possunt praetendere videre prius processum a iudice ecclesiastico factum, et si praetendant, debet illis negari; cit. cap. *Ut inquisitionis*, et Innoc. VIII Const. incip. *Dilectus*, ubi praecipit ut iudices saeculares sine ulla visione processus ab inquisitore facti exsequantur sententiam sub poena excommunicationis
31 ipso facto incurrenda. Sententia autem iudicis ecclesiastici dicitur statim et indilate exsequi a iudice saeculari si intra sex dies exsequitur, textu expresso in cit. Const. Innoc. VIII, incip. *Dilectus Filius*, ibi: *Praecipiatis atque mandetis, ut infra sex dies postquam legitime fuerint requisiti sine aliqua dictorum processuum per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra huiusmodi Haereticos prompte exsequantur appellatione remota.*

32 Haeresis pure mentalis, cum excommunicationem annexam non habeat, potest absolvi a quocumque etiam simplici confessario; Barbosa de Potestate Episcop. part. 2, alleg. 40, num. 13; Bordon. in Tribunali cap. 12, n. 2 et 3; Del Bene de Offic. inquis., part. 1, dub. 49, petit. 3; Bonacina de Censur. in Bulla Coenae disp. 1, qu. 2, punct. 2, num. 3, et cum aliis a se citatis Card. Petra, tom. 3 Comment. ad
33 Const. 18 Innoc. IV, num. 13. Episcopi et inquisitores absolvere possunt in utroque foro ab Haeresi deducta in forum contentiosum; cap. *Officium* 11 de Haeret. in 6, et docent communiter doctores, teste Card. de Petra loc. cit., num. 27, ubi dicit sic pluries respondisse sacram supremam Inquisitionem; nec obstare bullam in Coena Domini, cum ipsa procedat quoad absolutionem ab Haeresi non deducta
34 ad forum contentiosum. Non possunt tamen absolvere ab Haeresi in foro conscientiae tantum, ut pluries de inquisitoribus respondit suprema Inquisitio, teste Card. Albitio de inconstantia in Fide cap. 25, num. 16; Salel. lib. 2, cap. 8, regul. 200, num. 35; Card. Petra loc. cit., num. 28, et de Episcopis pluries respondit Sacr. Congreg. Conc., praesertim die 21 Augusti 1609, die 7 Iul. 1617, die 5 Novemb. 1644.

Quamvis enim Concilium Tridentinum sess- 35
sion. 24 de Reformat., cap. 6, concesserit Episcopis facultatem absolvendi in foro conscientiae ab Haeresi occulta, tali tamen decreto Tridentini derogatum esse per bullam Coenae pluries respondit sacra Congregat. eiusdem Conc., et signanter in Concordien. anno 1585, l. 4 decret., pag. 17: *Censuit decreto Conc. sess. 24, cap. 6, derogatum esse in casu Haeresis per bullam Coenae Domini.* Et in Cameracen. 28 Februar. 1602, lib. 10 decr., pag. 25, ibi: *Quamvis a Conc. Trident. Episcopis tributa fuerit facultas ab Haeresi per se ipsos in casibus occultis absolvendi, eam tamen in illis ademptam esse pontificia constitutione quae in die Coenae Domini legi consuevit; ideoque oportere ipsum, si ita e re esse arbitretur, eiusmodi facultatem petere a Sede Apostolica, a qua facile illam impetrabit.* Et in causa Hiberniae 9 Septembris 1690, ibi: *VI. Cum de iure, ubi non adest inquisitio, Episcopus sit inquisitor, an possit saltem ut inquisitor absolvere ab Haeresi, etiamsi specialem ad id non habeat a Sede Apostolica facultatem concedi solitam ad tempus limitatam Episcopis Hiberniae. VII. Cum neque Episcopus, neque Vicarius generalis commode adiri possint pro absolutione ab Haeresi; an liceat Episcopo delegare facultatem parocho absolvendi ab ea?* Sacr. Congr. reepondit: *Ad VI, Negative. Ad VII, Negative et ad mentem, et mens est, ut quatenus facultas absolvendi non sit concessa, concedi possit et debeat.* Et sic etiam pluries declaravit suprema Inquisitio, ut testantur Pegna part. 3 director., comm. 141; Card. Albit. l. c., cap. 25, n. 9; Card. Petra loc. cit., num. 21; et teste Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 40, n. 24; Pignatell. tom. 1, consult. 391; Pegna, Piasec., Fagnan., et alii. Sic pariter declaratum est a S. Pio V, Gregorio XIII et Clement. VIII; et clarissime ultimo constat ex decreto Alexandri VII de anno 1665, 24 Sept., damnantis hanc propositionem tertiam in ordine: *Sententia asserens bullam Coenae solum prohibere absolutionem Haeresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Trident., in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Iul. in consistorio Sacr. Congr. eminentiss. Card. visa et tolerata est.* Et hanc aliam 4 in ordine: 36
Praelati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscumque saeculares ab Haeresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa.

An autem praelati regulares possint absol- 37
vere suos subditos ab Haeresi occulta; vide verb. *Absolutio*, ubi late de hoc.

Absolutio in foro interno non suffragatur in 38
foro externo. Poenitentes enim sic absoluti pos-

sunt adhuc in foro externo inquiri et puniri; Locatus verb. *Absolvere*, num. 1, et verb. *Haereticus*, num. 24; Repertor. Inquisitor. verb. *Confessio*, § *Rerum;* Zanchin. de Haeretic., cap. 34; Duard. in bulla *Coenae* lib. 3, § 2, quaest. 12, n. 12; Barbosa loc. cit., alleg. 40, num. 29; Card. Petra l. c., num. 39, et alii passim.

39 Haeresis abiuratio praecedens requiritur tamquam conditio necessaria in litteris apostolicis dispensationum quae super gradibus consanguinitatis vel affinitatis, aliisve impedimentis petuntur pro personis diversae professionis; Bened. XIV, tom. 2, Const. 51 incip. *Magnae* 40 *nobis admirationis*. Haeresis abiurandae promissio non sufficit ut huiusmodi litterarum executor seu Episcopus dispensandi facultatem ab Apostolica Sede habens, dispensationes ipsas ad effectum perducat; idem Const. 59 incip. *Ad* 41 *tuas manus*. Haeretici ratione suscepti baptismi ad amplectendam fidem catholicam cogi possunt, idem ib.

42 In locis tamen in quibus toleratur ut Haeretici mixti cum Catholicis habitent, videndum quid ferat usus et consuetudo; idem ibidem.

43 Haereticorum coniugia, ex perpetua Sedis Apostolicae disciplina, sunt catholicis interdicta; idem Const. 52 incip. *Magnae nobis ad-* 44 *mirationis*. Si vero aliquando ex gravissimis causis permittuntur, opportunae adiiciuntur cautelae, quibus et coniugis catholici fides et futurae prolis catholica educatio in tuto habeatur; idem ib. Huiusmodi coniugia in aliquibus 45 locis, in quibus haeretici cum catholicis mixti vivunt, de facto ineuntur, et a potestate ecclesiastica, ne maiora mala proveniant, tolerantur; idem Const. 19 incip. *Ad tuas manus*. Verum dispensationes super gradibus aut im- 46 pedimentis, ab Apostolica Sede pro ipsis non conceduntur, nisi adiecta conditione abiurandae prius Haeresis; idem ib., et cit. Const. 51 incip. *Magnae nobis admirationis*.

Haeretici occulti absolvi possunt a Poeni- 47 tentiaria apostolica; idem tom. 1, Const. 95 incip. *Pastor bonus*, § 9. Haeretici ad fidem 48 redeuntes summa charitate ab Ecclesia recipiuntur; idem Const. 129 incip. *Quamvis tempore*, § 11.

A censuris propter Haeresim formalem ex- 49 ternam incursis nullus confessarius, quibusvis amplissimis facultatibus munitus, vel etiam tempore iubilaei, absolvere potest, nisi expressam ad id facultatem habuerit. Bened. XIV Const. incip. *Inter praeteritos*, § 85. Etiamsi 50 occulta Haeresis sit, et confessarius facultatem habeat absolvendi a censuris in bulla *Coenae* reservatis; idem Benedict. XIV Const. incip. *Convocatis*, § 53.

HAERETICA PROPOSITIO

Vide verb. Propositiones damnatae, *num.* 22.

Haeresi proxima Propositio, — Sapiens haeresim, — Suspecta de haeresi. *Vide ibidem, n. 23 ad 25.*

HAERETICUS

Summarium.

1. Haereticus est, qui negat aliquem ex articulis ab Ecclesia definitis. - 2. Ad hoc autem, ut quis sit Haereticus formalis articulum ab Ecclesia definitum negare debet cum errore intellectus, et pertinacia voluntatis. - 3. Haereticus enim censeri non debet errans in fide, si Romanae Ecclesiae iudicio errorem supponat, paratus stare decisioni Sedis Apostolicae. - 4. Haereticus formalis est, qui positive dubitat de fide, vel aliquo illius articulo sufficienter sibi proposito, etc. - 5. Unde ex huius defectu *formales haeretici* non sunt, qui inter haereticos nati, et educati de uno, vel pluribus articulis dubitant, donec sufficienter sibi proponantur. - 6. Haereticus est, qui de sacramentis aliter sentit, ac docet, quam Romana Ecclesia praedicat et observat. - 7. Haereticus alius est lapsus, et alius relapsus, et quis sit uterque. - 8. Relapsus alius dicitur relapsus manifestus, seu vere, et alius praesumptus seu fide, et quis sit uterque. - 9. Non solum dicitur relapsus, qui in eamdem speciem haeresis iam abiuratam relabitur, sed etiam, qui post abiuratam simpliciter et generaliter haeresim, inde in quamcumque aliam haeresim incidit, vel receptat, associat, defendit, auxilium fert Haereticis. – 10. Haereticus, vel schismaticus, si non resipiscat nequit salvari, sed aeterne damnabitur, nec ad salutem ei proderunt baptismus, eleemosyna, aut mori pro Christo. - 11. Catechumenus nondum baptizatus, deficiens a fide, quam recepit, non est proprie dictus Haereticus, sed infidelis. – 12. Fide et invalide baptizatus, si fidem deserat habendus est ut Haereticus, quandiu de Baptismi fictione aut invaliditate non constet, licet in rigore talis non sit defectu baptismi. – 13. Qui metu mortis perculsus negat fidem, aut aliquid contrarium fidei affirmat, absque ullo interiore mentis assensu, non est vere et proprie Haereticus. - 14. Tanquam Haereticus censendus est non solum is qui temere asserit, sed etiam qui vertit in dubium animam rationalem, seu intellectivam non esse formam corporis humani per se, et essentialiter. - 15. Sic etiam tanquam Haereticus verus est habendus non solum is qui temere negat, sed etiam qui vertit in dubium animam rationalem seu intellectivam esse immortalem. – 16. Omnis communicatio politica, seu conversatio, commercium, et convictus cum Haereticis, unde imminet periculum subversionis fidei vel morum, est catholicis prohibita sub mortali. – 17. Si autem absit periculum subversionis et scandalum, possunt catholici licite cum Haereticis communicationem politicam habere, etiamsi essent Lutherani, Calvinistae, aliique denuntiati. – 18. Assignantur varia quae sunt licita catholicis, praesertim in locis ubi cum Haereticis permixti habitant. – 19. Matrimonia

catholicorum cum Haereticis debite ac ritu catholico contracta sunt valida. - 20. Talia tamen matrimonia sunt illicita sub peccato mortali, nisi papa dispenset aut rationabilibus causis excusentur usque ad n. 22. - 23. Talia matrimonia in Germania, et caeteris locis, ubi Haeretici cum catholicis permixti habitant, secundum multos sunt licita ex consuetudine, cum quibusdam tamen conditionibus. - 24. Iniquissimum et graviter peccaminosum est tam contra ius ecclesiasticum, quam divinum illud pactum quod in aliquibus locis dicitur adiici matrimonio catholici cum Haeretica, nempe ut masculi edocentur in fide catholica patris, et feminae in secta Haeretica matris; vel contra. - 25. Nec valet immemorabilis consuetudo in contrarium. - 26. Disputare publice vel privatim cum Haereticis de fide est prohibitum omnibus laicis sub poena excommunicationis ferendae sententiae. – 27. Haec tamen lex seu prohibitio vel casu nunquam fuit recepta, vel contraria consuetudine abrogata in locis in quibus catholici permixti habitant cum Haereticis. – 28. Disputare cum Haereticis non est prohibitum clericis, maxime si sint sufficienter docti et debitas circumstantias prudenter observent. Alia, *remissive*. - 29. Stando in rigore utriusque iuris nec recipi, nec tolerari possunt Haeretici, et ritus eorum in territoriis catholicis. – 30. Ad evitandum tamen maius religionis et Ecclesiae catholicae malum recipi et tolerari possunt. – 31. Haeretici sunt revelandi, seu denuntiandi inquisitoribus sub poena excommunicationis. – 32. Imo Haeretici evidenter cogniti ut tales, sunt denuntiandi quamvis probari non possint. – 33. Libros Haereticorum scienter legentes, aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes, incurrunt excommunicationem. Alia, *remissive*. - 34. Haeretici omnes formales externi ipso facto incurrunt excommunicationem Papae reservatam. – 35. Imo non solum Haeretici, sed etiam credentes eis, receptores, defensores, et fautores eorumdem. – 36. Credentes qui sint. - 37. Receptores qui sint. - 38. Defensores qui sint. – 39. Fautores qui sint. - 40. Excommunicationem ipso facto etiam incurrunt, qui Haereticos, aut eis credentes, aut eorum receptores, defensores, et fautores in loco sacro sepeliunt. - 41. Omnes Haeretici publici, et notorii ipso facto sunt irregulares, et remanent tales etiam post conversionem, et absolutionem. – 42. Etiam Haeretici occulti probabilius sunt irregulares. - 43. Irregularitas incurritur etiam a credentibus, receptoribus, defensoribus et fautoribus Haereticorum. – 44. Haeretici omnes, credentes, receptores, defensores et fautores eorum sunt inhabiles ad beneficia et officia ecclesiastica. – 45. Hinc tenentur beneficia in Haeresi recepta una cum fructibus dimittere et restituere. – 46. Talis inhabilitas ad beneficia et officia ecclesiastica durat in ipsis, etiamsi convertantur et Haeresim abiurent, praesertim si fuerint publici seu notorii Haeretici. – 47. Et haec inhabilitas probabilius durat etiam in Haereticis occultis post eorum conversionem et absolutionem. – 48. Haeretici, eisque credentes, receptores, defensores, et fautores eorum sunt insuper privati beneficiis et officiis prius rite obtentis. – 49. Etiam ante sententiam iudicis. – 50. Ante tamen sententiam declaratoriam beneficia dimittere et fructus post privationem ipso iure statutam perceptos restituere non tenentur. – 51. Hinc infertur quod privatio beneficiorum rite obtentorum locum non habet quandiu Haeresis manet occulta. - 52. Tam filii quam nepotes patris Haeretici, soli autem filii, non item nepotes matris Haereticae ipso iure sunt inhabiles ab beneficia et officia, et sunt irregulares. – 53. Redduntur tamen habiles, si eorum parentes convertantur, et ad Ecclesiam catholicam redeant, sive nati sint ante, sive post eorum conversionem. - 54. Qui ad preces, vel recommendationem Haereticorum obtinent beneficia, ipso actu privantur sic acquisitis, et inhabiles fiunt ad alia. – 55. Haeretici, eorum receptores, defensores, et fautores ipso iure privati existunt ecclesiastica sepultura. – 56. Haeretici propter crimen Haeresis confugientes ad Ecclesiam non gaudent immunitate. – 57. Gaudent tamen immunitate ecclesiastica, si confugiant ad Ecclesiam ob aliud crimen. - 58. Haeretici omnes sunt infames. – 59. Receptores, defensores et fautores redduntur etiam ipsi infames, si postquam fuerint excommunicati, intra annum satisfacere contempserint. – 60. Haeretici eorumque receptores, defensores et fautores sunt etiam inhabiles ad omnia officia publica, ad omnes honores et omnes actus civiles. - 61. Haeretici a die commissi criminis ipso facto amittunt patriam potestatem in filios, et isti efficiuntur sui iuris. – 62. Sic mulieres Haereticae amittunt dotem et omnia alia privilegia. – 63. Haeretici amittunt facultatem faciendi testamentum, et succedendi in Haereditatem tam ab intestato quam ex testamento. - 64. Haeretici a die commissi criminis ipso iure incurrunt confiscationem omnium suorum bonorum, ita ut nec filiis eorum catholicis successio aliqua vel Haereditas relinquatur. - 65. Ante autem sententiam declaratoriam commissi criminis Haeresis, Haeretici possessionem non amittunt, et bona sua fisco tradere non tenentur. – 66. Nisi tamen Haeretici sint publici et notorie tales. - 67. Haeretici amittunt iurisdictionem, et dominium in vassallos et servos, ipsi enim vassalli et servi aliique liberantur a privata obligatione debita Haereticis et fide eisdem servanda. – 68. Haeretici debent damnari ad caceres perpetuos vel temporales, iuxta criminis et personarum circumstantias et qualitates. – 69. Haeretici impoenitentes ultimo supplicio affici et comburi debent. - 70. Sic etiam ultimo supplicio afficiendi sunt Haeretici relapsi, etiamsi poeniteant, et Haeresim de novo abiurent, et plene convertantur. – 71. Filii et filiae parentum Haereticorum, quamvis catholici, privantur quavis Haereditate paterna, tam ex testamento quam ab intestato eis alias competente. - 72. Non sunt tamen incapaces haereditatis ascendentium, collateralium et exterorum. - 73. Filii et filiae Haereticorum sunt etiam infames. – 74. Nati tamen in Germania ex parentibus Haereticis, secundum multos graves doctores, non sunt infames, unde, conversi, possunt sine dispensatione promoveri ad sacros ordines. - 75. Filii Haereticorum sunt immunes a reliquis temporalibus et corporalibus poenis. - 76. Imo Filii Haereticorum sunt immunes etiam a poena privationis beneficiorum et officiorum obtentorum ante parentum condemnationem. - 77. Haeretici qui ad catholicam Ecclesiam redeunt; possunt libere et licite sibi retinere bona ecclesiastica, olim a suis maioribus vel a se ipsis usurpata. – 78-87. De absolutione Haereticorum; quibus facultas eos absolvendi datur vel negatur. - 88-93. Additiones ex aliena manu. Quomodo lapsus in Haeresim intelligitur omnibus bonis et iuribus privatus. – 94. Nota Romani theologi de bonis Haereticorum ad fidem redeuntium. - 95. Responsio auctoris.

1 Haereticus est qui negat aliquem ex articulis ab Ecclesia definitis; can. *Sicut* 2, dist. 15, cap. *Cum Christus* 7 de Haereticis; Fagnan. lib. 3 decret., in cap. *Ex parte* 8 de Cleric. 2 non resident., et communis aliorum. Ad hoc autem ut quis sit haereticus formalis, articulum ab Ecclesia definitum negare debet cum errore intellectus et pertinacia voluntatis; arg. can. *Dixit Apostolus* 29, et can. *Qui in Ecclesia* 31, caus. 24, quaest. 3, et cap. *Damnamus* 2 de summa Trinitate. Haereticus enim 3 censeri non debet errans in fide, si Romanae Ecclesiae fidem se tenere confiteatur, et errorem suum supponat iudicio Sedis Apostolicae, quia in suo errore non est pertinax contra fidem; c. *Haec est fides* 14, caus. 24, qu. 1,

can. *Dixit Apostolus* 29, caus. 24, quaest. 3, ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia suae praesumptionis pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quaerunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter haereticos deputandi.* Et concordat c. *Damnamus* 2 de Summa Trinitate, § *In nullo*, iuncta Glossa ibidem, verb. *Paratus*, et Extravag. *Vas electionis* de Haereticis, et Glossa ibi verb. *Corrigenda*, et sic communis doctorum.

4 Haereticus autem formalis est qui positive dubitat de fide vel de aliquo illius articulo sufficienter sibi proposito, pertinaciter asserendo vel iudicando non esse omnino certum, vel esse dubium, an sit certus vel verus talis articulus fidei; arg. cap. *Dubius* 1 de Haeret., ibi: *Dubius in fide infidelis est;* cap. *Firmiter* 1 de Summa Trinitate, iuncto Symbolo S. Athanasii, ibi: *Nisi fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.* Sic S. Th. 2-2, quaest. 10, art. 5, et qu. 11, art. 1; Abbas in cit. cap. *Dubius*, n. 1; Pirhing lib. 5 decr., tit. 7, num. 4; Reiffenstuel ib., num. 10, et
5 communis aliorum. Dicitur autem notanter, *de articulo sufficienter sibi proposito*, quia ex huius defectu formales Haeretici non sunt, qui, inter Haereticos nati et educati, de uno vel pluribus articulis dubitant; his enim dubitare interim licet, donec instruantur, et argumenta seu motiva credibilitatis fidei nostrae sufficienter et recte apprehendant. Et ratio est quia talis dubitatio in istis non est coniuncta cum pertinacia, imo eam ordinat ad penetranda melius fundamenta fidei catholicae, exempto Beroensium, qui, audita praedicatione S. Pauli, *susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si haec ita se haberent*, ut legitur in Actibus Apostolorum c. XVII; et sic colligitur ex verbis S. Augustini ep. 162, relat. in can. *Dixit Apostolus* 29, caus. 24, qu. 3, et docet Layman lib. 2, tract. 1, c. 13, num. 5; Valent. tom. 3, d. 1, qu. 10, part. 4; Sanchez lib. 2, c. 1, n. 8; Reiffenst. lib. 5 decr. tit. 7, n. 11, et alii.

6 Haereticus est qui de sacramentis aliter sentit ac docet quam Romana Ecclesia praedicat et observat; arg. cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., et can. *Haeresis* 27, caus. 24, quaest. 3; Fagnan. lib. 1 decr., in cap. *Cum venisset* 1 de
7 Sacra Unction., num. 96. Haereticus alius est lapsus, et alius relapsus. Lapsus est, qui a professione fidei in haereticam pravitatem incidit, in eaque perseverat; relapsus vero est, qui postquam poenitens errorem abiuravit, iterum in haeresim relabitur; Farinac. de Haeresi qu. 194 et 195; Brugiot. Instit. crim. lib. 2, tit. 2, num. 9; Card. Albic. de Inconstant. in fid. part. 1, cap. 16, num. 1 et seq.; Ursaya Instit. crim. lib. 1, tit. 6, num. 12. Relapsus 8
alius dicitur relapsus manifestus, seu vere, et alius praesumptus, seu ficte. Relapsus manifestus, seu vere, est ille, de cuius primo et secundo lapsu constat ex manifestis probationibus; Decian. lib. 5, cap. 10, n. 1. Relapsus vero praesumptus et ficte est ille, cuius duplex lapsus non est concludenter probatus, sed solum ex vehementi suspicione; Ursaya loc. cit., num. 13. Non solum autem relapsus dicitur, 9
qui in eamdem speciem haeresis, quam abiuravit, relabitur, ut in cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., § *Illos quoque*, sed etiam ille qui post abiuratam simpliciter et generaliter haeresim, inde in quamcumque aliam haeresim incidit, vel receptat, associat, defendit, vel auxiiium fert haereticis; cit. cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., § *Illos quoque;* Ursaya Inst. crim. lib. 1, tit. 6, num. 15, et cum aliis Pegnia de Inquis. part. 2, Commen. 65; Menoch. de Arb. cap. 374, n. 1 et seq.

Haereticus vel schismaticus, si non resipiscat, 10
nequit salvari, sed aeterno damnabitur, nec ad salutem ei proderunt baptismus, eleemosyna, aut mori pro Christo, textu expresso in cap. *Firmissime* 3 de Haeret., ubi ex verbis S. Augustini (sive potius, ut aliqui volunt, S. Fulgentii) sic praecise habetur: *Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem haereticum vel schismaticum, cum diabolo et angelis eius aeterni ignis incendio praecipitandum, nisi ante finem vitae catholicae fuerit incorporatus Ecclesiae;* et post pauca: *Omni homini qui Ecclesiae catholicae non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosina, quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem* [1].

Cathecumenus nondum baptizatus, deficiens 11
a fide quam recepit, non est proprie dictus haereticus, saltem coram Ecclesia et in foro externo, sed infidelis, quia fidem solemniter in baptismo non est professus, adeoque neque formaliter et completive membrum Ecclesiae factus est, sed inchoative solum; Sanchez l. 2 Moral., cap. 7, num. 34; Azor. part. 1 Inst. moral., lib. 8, cap. 9, quaest. 3; Pirhing loc. cit., num. 6, et alii. Ficte et invalide bapti- 12
zatus si fidem deserat, habendus est ut haereticus, quamdiu de Baptismi fictione aut invaliditate non constat; licet in genere talis non sit defectu Baptismi. *Communis.* Qui metu mortis 13
perculsus negat fidem, verbi gratia, se esse catholicum, vel aliquid fidei contrarium affirmat, absque ullo tamen interiore mentis assensu,

[1] Scilicet, dummodo mors pro Christo suscepta non includat implicitam haeresis detestationem, nam si charitate motus haereticus pro Christo mortem subeat, implicite detestatur haeresim (Nota Rom. Theologi).

peccat quidem contra praeceptum profitendi fidem, at non est vere et proprie Haereticus, cum haeresis essentialiter consistat in interno iudicio erroneo intellectus contra fidem; Azorius part. 1 Inst. moral., lib. 8, c. 9, qu. 9, cum communi aliorum.

14 Tamquam Haereticus censendus est, non solum is qui temere asserit, sed etiam qui vertit in dubium animam rationalem seu intellectivam non esse formam corporis humani per se et essentialiter. Clement. unic. § *Porro de*
15 *summa Trinitate*. Sic etiam tamquam verus Haereticus est habendus non solum is qui temere negaret, sed etiam qui vertit in dubium, animam rationalem seu intellectivam esse immortalem. Conc. Lateranense tertium sub Leone X, sess. 8, ibi: *Damnamus et reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, et hoc in dubium vertentes, cum illa non solum vere et per se, et essentialiter humani corporis forma existat, verum et immortalis, quod manifeste constat ex Evangelio.*

16 Omnis communicatio politica, seu quaecumque conversatio, commercium et convictus cum haereticis, unde imminet periculum subversionis fidei vel morum est catholicis prohibita sub mortali. *Communis*. Apostolus enim ad Titum 3 sic praecise dicit: *Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devita, sciens quia subversus est;* et 2 ad Thimoth. cap. 2, idem Apostolus prohibet omnem conversationem et colloquium cum haereticis dicens: *Profana et inaniloquia devita; multum enim proficiunt ad impietatem; et sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus Hymenaeus et Philetus qui a veritate exciderunt;* et ex Ecclesiast. 3: *Qui amat periculum in illo per-*
17 *ibit*. Si autem absit periculum subversionis et scandalum, possunt catholici licite cum haereticis communicationem politicam habere, etiamsi essent Lutherani, Calvinistae aliive publice denuntiati, excommunicati quotannis per Bullam Coenae. Et ratio est quia Martinus V in Concilio Constantiensi per Constitutionem incip. *Ad evitanda* declaravit, nullum excommunicatum in posterum esse vitandum, nisi a Iudice specialiter et nominatim sit denuntiatus, aut nisi sit publicus et notorius percussor clerici. Denuntiatio autem quae fit in Bulla Coenae non est specialis circa aliquas personas nominatim expressas, sed generalis dumtaxat omnes Lutheranos, Calvinistas etc. in genere complectens, adeoque, etc. Sanchez lib. 2 Moral., cap. 9, n. 3; Pirhing lib. 5 decret., tit. 7, num. 22 et 23; Reiffenstuel ibidem, num. 22 et 23, et communis aliorum iuxta praxim et usum communem.

Hinc citati doctores et alii inferunt licitum 18 esse catholicis, praesertim in locis ubi cum haereticis permixti vivunt, primo, inire et habere cum eis civiles contractus. Azorius part. 1, lib. 8, cap. 11; Sanchez loc. cit., cap. 9, n. 5; Pirhing loc. cit., num. 24; Reiffenstuel l. c., num. 24; secundo adire et visitare templa haereticorum, et ibi ritu catholico orare, vel conciones eorum audire, si ex iusta causa fiat, verbi gratia, ut famulus Dominum suum comitetur, vel ut errores praedicantis haeretici adnotentur ad confutandum, dummodo absit scandalum et periculum propriae perversionis. Sanchez lib. 2 Moral., cap. 4, num. 26; Layman lib. 2, tract. 1, cap. 11, num. 5; Becan. tract. de Fide cap. 9, quaest. 5, n. 17; Azor. loc. cit., cap. 11, qu. 4; Pirhing. l. c., sub num. 24; Reiffenstuel loc. cit., n. 23. Tertio, admittere filios haereticorum ad scholas vel studia catholica, non tamen e contra filios catholicorum ad scholas haereticorum ob perversionis periculum; Navarr. lib. 1, consil. 1, num. 26; Reiffenstuel loc. cit., n. 24. Quarto, cum haereticis nondum personaliter denuntiatis simul orare, et rem divinam ac conciones cum eis audire, et funus ad sepulcrum comitari, dummodo id fiat solo affectu civilitatis et amicitiae, sine communicatione in ritibus et caeremoniis Haereticorum, et Haeretici non sepeliantur in loco sacro; Navarr. consil. 12, n. 7, de Haereticis; Azor. loc. cit., cap. 11, qu. 2 et 4; Pirhing loc. cit., n. 24. Quinto, servire seu famulari haereticis; Reiffenst. l. c., n. 24, et communis aliorum [1].

Matrimonia catholicorum cum Haereticis, 19 debite ac ritu catholico contracta, sunt valida. S. Thomas et S. Bonaventura in 4, dist. 39, qu. 1, art. 1; Abbas in cap. final. de condition. appos., num. 5, et ibi Ioan. And., n. 8; Cardinalis num. 3; Sanchez lib. 72, disp. 72, num. 2; Navarr. in Manual. cap. 22, n. 49; Reiffenstuel lib. 4 decret., tit. 5, n. 347, cum communissima aliorum, et hodie certa; arg. cap. *Decrevit* 14 de Haeret. in 6. Talia tamen 20 matrimonia sunt illicita sub peccato mortali, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur. *Communissima* ob clara iura huiusmodi matrimonia expresse et graviter prohibentia, uti patet ex Concilio Agathensi relat. in can. *Non*

[1] Vide append. verb. *Fides* adiectam, in qua laxae Auctoris nostris opiniones hic expositae confutantur. Hic vero satis duximus responsionem afferre quam dedit Anglis, an. 1606, Paulus V: *Accepimus namque*, inquit SS. Pontifex, *compelli vos gravissimis poenis propositis templa haereticorum adire, coetus eorum frequentare, concionibus illorum interesse... nihilominus zelo pastoralis officii nostri impulsi, et pro paterna sollicitudine, qua pro salute animarum vestrarum assidua laboramus, coginur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad haereticorum templa accedatis aut eorum conciones audiatis vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis haec facere sine detrimento Dei cultus et salutis vestrae* (Nota Romani Theologi.).

oportet 15, caus. 28, quaest. 1, ibi: *Non oportet cum hominibus haereticis miscere connubia.* Conc. Illiberit. cap. 16, ibi: *Catholicas puellas neque haereticis dare placuit;* et can. *Cave* 15, caus. 28, qu. 1, ibi: *Cave Christiane... ne... alienam a fide tua uxorem accersas tibi.* Concordat Conc. Laodicense c. 10; Carthaginense III, c. 12; Chalcedonense c. 14; iuncto cap. *Decrevit* 14 de Haeret. in 6, ubi mulieres haereticis nubentes in poenam peccati privantur dote, et sic tenet communis catholicorum cum Perez de Matrim. disp. 36, sect. 2, n. 2; Sanchez lib. 7, disp. 72, n. 5; Sporer tom. 4, cap. 1, sect. 1, n. 118; Layman lib. 5, tract. 10, part. 4, cap. 14, n. 2; Gobat tract. 9, cas. 11, num. 216, dicentium peccare mortaliter catholicum aut catholicam, si cum Haeretica aut Haeretico matrimonium contrahat, quia in re gravi agit contra iustissima Ecclesiae praecepta. Et novissime declaravit Clemens XI die 16 Iun. 1710, teste Cardin. Petra tom. 4 Comment. in Const. 12 Ioann. XXII, num. 13. Vide ibi, ubi multa ad rem.

21 Notanter autem dicitur, *nisi Papa dispenset aut rationabilibus causis excusentur,* quia interveniente Pontificis dispensatione, talia matrimonia sunt licita, cum pontifex possit sine dubio supra ius ecclesiasticum dispensare; textu expresso in cap. *Proposuit* 4 de concess. praebend., ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare.*

22 Sicuti etiam sunt licita talia matrimonia, si rationabiles causae interveniant, quae potissimum tres esse possunt. Prima, utilitas spiritualis, utpote si coniux Haereticus promittat, vel certe magna spes sit illum fidem catholicam amplexurum; ita expresse cit. Concil. Illiberitanum et Laodicense, et communis doctorum cum Laym. l. c., sub num. 2; Marchan. tom. 2, tract. 2, sect. 4, qu. 11 in append., qui huc refert connubia cum haereticis regibus et principibus, si inde speretur conversio regnorum, protectio catholicorum, cessatio persecutionum. Secunda, moralis quaedam necessitas, verbi gratia, dum quis habitat in regionibus Haereticorum praedominantium, nec facile reperit personam suae qualitatis et conditionis, cui honeste nubere possit. Tertia, gravis damni evitatio, verbi gratia, quia alias esset periculum exhaeredationis, proscriptionis, ruinae totius familiae, haereditatis totius ad haereticos devolvendae, et huiusmodi. In his et similibus casibus permittuntur connubia catholicorum cum Haereticis, consulto tamen semper, cum fieri potest, Pontifice vel saltem Ordinario.

23 Imo Azorius tom. 1, lib. 8, cap. 11, qu. 5; Sanchez cit. disp. 72, num. 5; Sa de Matrimonii impedimentis, num. 8; Layman loc. cit., sub num. 2; Sporer tom. 1, tract. 2, cap. 3, sect. 3, num. 33; Reiffenstuel lib. 4 decret., tit. 1, sub num. 371; et alii addunt in Germania et caeteris locis, ubi Haeretici cum catholicis permixti habitant, id licere ex consuetudine, dummodo revera absit omne periculum subversionis et scandali, matrimonium celebretur ritu catholico, et educatio totius prolis in fide et moribus maneat penes coniugem catholicum, saltem usque ad annos pubertatis et emancipationis. Observa tamen novissimam declarationem allatam supra num. 21 in fine. Adisis etiam Benedicti XIV de Synodo Dioecesano cap. 3, lib. 9, eiusque Constitutionem *Magnae nobis,* quae legitur tomo 2 Bullarii, num. 51.

Unde iniquissimum et graviter peccamino- 24
sum est, tam contra ius ecclesiasticum quam divinum, illud pactum quod in aliquibus locis dicitur adiici matrimonio Catholici cum Haeretica, nempe ut masculi educentur in fide catholica patris et feminae in secta haeretica matris; vel e contra; Navarr. lib. 1, consil. 1, qu. 25, num. 63; Dicastil. disp. 7, n. 705; Perez de Matrim. disp. 36, sect. 2, num. 6; Bosco de Impedim. matrimon. disp. 2, sect. 11, concl. 3, num. 118; Sporer tom. 4, cap. 1, sect. 1, num. 118; Reiffenstuel l. c., n. 371; Layman loc. cit., num. 3, ubi dicit id apud omnes in confesso esse. Et quidem quod sit contra ius ecclesiasticum patet ex cap. final. de Convers. infidelium. Et concordant iura allegata supra num. 21. Quod autem sit contra ius divinum inde constat, quia iuxta communem theologorum ad utrumque parentem de iure divino pertinet cura educandi omnes liberos in vera fide ac religione. Nec valet di- 25
cere pluribus in locis adesse immemorabilem consuetudinem de existentia vel tolerantia huiusmodi pacti. Non valet, inquam, quia cum tale pactum sit contra ius naturale et divinum, nulla valet consuetudine etiam immemorabili roborari et licitum reddi, textu expresso in cap. *Cum tanto* 11 de Consuetudine, ibi: *Nemo sanae mentis intelligit naturali iuri, cuius transgressio periculum salutis inducit, quacumque consuetudine (quae dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.*

Disputare publice vel privatim cum Haere- 26
ticis de fide, est prohibitum omnibus laicis sub poena excommunicationis ferendae sententiae, textu expresso in cap. *Quicumque Haereticos,* § *Inhibemus,* 2 de Haeret. in 6, ibi: *Inhibemus quoque, ne cuiquam laicae personae liceat publice vel privatim de fide catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Notant tamen, teste Sanchez 27
lib. 3 moral., cap. 6, num. 7; Palao tract. 4, disp. 2, punct. 4; Herincx disput. 9 de Fide qu. 3, n. 34; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 7, num. 28; Pirhing ib., sub num. 28, et alii legem seu prohibitionem hanc, vel usu nunquam fuisse receptam, vel contraria consuetu-

dine iterum abrogatam in locis, in quibus catholici habitant permixti cum Haereticis, quia passim ibidem laici catholici disputant cum Haereticis in privatis colloquiis, et id saepe necessarium est pro avertendo pusillorum scandalo, praesertim, ubi ob persecutionem Haereticorum
28 non tolerantur clerici. Disputare cum Haereticis non est prohibitum clericis, maxime si sint sufficienter docti, et debitas circumstantias prudenter observent respectu audientium loci et temporis, ut recte observat Gonzalez in cap. *Cum ex iniuncto* 12 de Haereticis; Reiffenstuel loc. cit., n. 29 et 30. Vide verb. *Fides* a num. 36.

29 Stando in rigore iuris communis tum canonici, tum civilis, nec recipi, nec tolerari possunt Haeretici, et ritus eorum in territoriis catholicis, sed eos ubique repellere, expellere et exterminare tenentur principes catholici. Et quidem in iure canonico sic statuitur expresse; c. *Excommunicamus* 13, § *Moneantur*, de Haereticis, et concordat c. *Ad abolendam* 9, § *Statuimus*, tit. eod., et c. *Ut officium* 11, § *Statuimus*, eod. in 6, et saepe alibi. In iure civili sic statuitur leg. *Omnes* 2 Cod. de Haereticis, l. *Manichaeus* 5 Cod. eod., Authent. *Si vero* Cod. eod., Auth. *Gazaros* Cod. eod., et saepe alibi.

30 Ad evitandum tamen maius Religionis vel Ecclesiae catholicae malum, recipi et tolerari possunt Haeretici in locis catholicis; Layman lib. 2, tract. 1, cap. 17, n. 4, cum variis aliis; Reiffenst. loc. cit., n. 146, et alii passim, et docet usus et praxis communis.

31 Haeretici sunt revelandi seu denuntiandi inquisitoribus sub poena excommunicationis. In-
32 noc. IV Const. 18 incip. *Noverit*. Imo Haeretici evidenter cogniti tales sunt denuntiandi, quamvis probari non possint; Alexand. enim VII, die 7 Septembris 1665, inter alias merito damnavit sequentem propositionem in ordine quintam: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse Haereticum, non teneris denuntiare, si pro-*
33 *bare non possis*. Libros Haereticorum scienter legentes aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes, incurrunt excommunicationem Bullae Coenae; Communis ac certa, textu expresso in ipsa Bulla, § 1, ibi: *Excommunicamus et anathematizamus, etc., omnes et singulos Haereticos, etc., ac eorumdem libros haeresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra aut Sedis Apostolicae scienter legentes aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore, etc.* Sed de istis late sub verb. *Libri*.

34 Haeretici omnes formales externi ipso facto incurrunt excommunicationem Papae reservatam; *Communis et certa* ob clara iura cap. *Sicut* 8, cap. *Ad abolendam* 9, cap. *Excommunicamus* 13 de Haeret., et Bullae Coenae § 1. Imo non solum Haeretici, sed etiam cre- 35
dentes eis, receptores item, defensores et fautores eorumdem. Communis et certa ob expressa Iura cit. cap. *Excommunicamus* 13 de Haeret., et Bullae Coenae § 1. Credentes au- 36
tem in proposito dicuntur, qui eorum erroribus aliquo modo assentiuntur, saltem implicite et in confuso, v. g. dicendo et tenendo vera esse, quae Lutherus, Calvinus vel alius determinatus Haereticus contra Ecclesiam Catholicam docuit, vel dixit: etsi in particulari eorum errores ignorent; Communis cum Barbosa in cit. cap. *Excommunicamus* 13 de Haeret., n. 20; Pirhing loc. cit., num. 106; Reiffenstuel loc. cit., num. 248; Sporer loc. cit., n. 27. Rece- 37
ptores dicuntur, qui Haereticos ob causam haeresis fugientes domo, vel alio loco recipiunt et abscondunt, ne a iudicibus legitime inquisiti capiantur; *Communis*. Defensores dicuntur, qui 38
quovis modo, vi aut dolo, verbis aut calamo Haereticorum errores vel personas defendunt, et impediunt ne cum eis iustitia fiat; Communis. Fautores dicuntur, qui aliquem illis favo- 39
rem praestant, quo eorum haeresis, aut immunis permaneat, aut illam liberius diffundere possint, et exercitia sua haeretica, conventicula, aut alia quaeque ad haeresim fovendam et promovendam spectantia exercere valeant; Communis. Excommunicationem ipso facto etiam 40
incurrunt, qui haereticos, aut eis credentes, aut eorum receptores, defensores, aut fautores in loco sacro sepeliunt; cap. *Quicumque* 2 de Haeret.

Omnes Haeretici publici et notorii ipso facto 41
sunt irregulares, et remanent tales etiam post conversionem et absolutionem; Communis ac certa; arg. cap. *Nos consuetudinem* 8, dist. 12, cap. *Si qui Presbyteri* 1, c. *Convenientibus* 4, § *Ex hac auctoritate*, et can. *Saluberrima* 21, caus. 1, quaest. 7, iuncto cap. 2, § *Haeretici*, et cap. *Statuimus* 15 de Haeret. in 6. Etiam 42
Haeretici occulti probabilius sunt irregulares; sicut enim ob haeresim occultam contrahitur excommunicatio, ita et irregularitas; iura enim universaliter loquuntur; tum quia Clemens VII concessit inquisitoribus facultatem dispensandi in irregularitate ob haeresim occultam, quod est manifestum signum eam etiam incurri propter haeresim occultam, aliter esset superflua talis concessa facultas dispensandi in ipsa; sic Farinac. de Haeresi quaest. 192, n. 68; Donatus prax. rerum regular. tom. 2, tract. 5, qu. 21, num. 5; Silvest. verb. *Crimen*, qu. 2, num. 3; Azorius p. 1, lib. 8, cap. 11, qu. 3, et cap. 21, quaest. 8; Sanchez lib. 2 Moral., cap. 25, n. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 225, cum communiori et veriori aliorum. Irregula- 43
ritas incurritur etiam a credentibus, receptoribus, defensoribus et fautoribus Haereticorum; c. *Quicunque* 2, § *Haeretici*, et c. *Statutum* 15 de Haeret. in 6.

44 Haeretici omnes, credentes, receptores, defensores et fautores eorum, sunt inhabiles ad beneficia et officia ecclesiastica; textu expresso in cit. cap. *Quicunque* 2, § *Haeretici*, et cit.
45 cap. *Statutum* 15 de Haeret. in 6. Hinc tenentur beneficia in haeresi recepta una cum fructibus dimittere et restituere; argum. cit. cap. *Quicunque*, et cit. cap. *Statutum*, ubi expresse subiungitur: *Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum et inane;* quod autem est irritum et inane nullo modo subsistit, et sic talis collatio beneficii est ipso iure nulla, et fructus iniuste sunt recepti, adeoque, etc.; Farin. de Haeresi qu. 189, num. 71; Garcias de Benef. p. 11, cap. 10, n. 72 et 80; Sanchez lib. 2 Moral., cap. 27, num. 4; Pirhing loc. cit., num. 49; Reiffenstuel loc. cit., num 257
46 et alii passim. Talis inhabilitas ad beneficia et officia ecclesiastica durat in ipsis etiamsi convertantur, et haeresim abiurent, praesertim si fuerint publici, seu notorie Haeretici; Geminian. in c. *Super eo* 4 de Haeret. in 6; Hostiens. in Summa de Haeret., § *Quando et qualiter*, num. 12; Palao de Haeresi tract. 4, disp. 5, punct. 5, num. 2, et dicens id esse certum; Reiffenstuel loc. cit., num. 258, alii relati a Farinac. de Haeresi qu. 193, n. 68.
47 Et haec inhabilitas probabilius durat etiam in Haereticis occultis post eorum conversionem et absolutionem; iura enim citata indistincte loquuntur, et ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; cap. *Quia circa* 22 de privil., et l. *de pretio* ff. de Publiciana in rem action.; Reiffenst. loc. cit., num. 269, et alii apud Farin. de Haeresi qu. 189, num. 82 et seq., et qu. 193 a num. 66, et Donat. Prax. rer. regul. tom. 2, tract. 5, qu. 21, num. 5, ubi ex cap. *Nos consuetudinem* 8, dist. 21, et can. *Convenientibus*, § *Ex hac auctoritate* 4, caus. 1, qu. 7, expresse dicit, quod qui lapsus est formaliter in haeresim, sive occulte, sive manifeste, etiam post absolutionem remanet irregularis, non solum quo ad recipiendas dignitates, sed etiam quo ad recipiendos ordines; et etiam ad exercendos eos, quos habet; Ricciul. de Iure Person. lib. 5, c. 18, num. 1; Bonac. de Censur. disp. 7, qu. 5, p. 7, n. 6 et seq., et multis citatis Peyrin. tom. 2 de Praelat., qu. 2, c. 5, §. 6, n. 73.
48 Haeretici eisque credentes, receptores, defensores et fautores eorum, sunt insuper privati beneficiis et officiis prius rite obtentis; communis, arg. cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., et c. *Ut*
49 *commissi* 12 eod. in 6. Et hoc ipso iure ante sententiam iudicis; Garcias de Benef. p. 11, cap. 10, num. 66; Gonzal. ad Regul. Cancell. Gloss. 15, n. 65; Farin. de Haeresi qu. 183, num. 77; Sanchez l. 2 Moral., c. 26, n. 6; Reiffenstuel loc. cit., n. 262; Flaminius l. 3, qu. 1, num. 31; Castro Palao loc. cit.; Covarruv. Variar. resolut. c. 8, n. 4, et communior; et probabilior cum Fagn. in cit. cap. *Ad abolendam*, a num. 29 usque ad 44; arg. cit. cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., et facit praxis et stylus curiae romanae Haereticos a die commissi criminis haeresis censentis privatos beneficiis, ita ut a die lapsus in haeresim nulli amplius resignari possint, sed a quovis impetrari valeant; Fagn. loc. cit., num. 41. Sic de 50
tali stylo et praxi testantur Sanchez et Farin. locis citatis. Ante tamen sententiam declaratoriam criminis commissi beneficia dimittere, et fructus post privationem ipso iure statutam perceptos restituere non tenentur; argum. cap. *Cum secundum leges* 19 de Haeret. in 6; Farin. loc. cit., qu. 189, num. 9; Sanchez loc. cit., num. 7; Castro Palao loc. cit., num. 5; Reiffenstuel loc. cit., num. 265; Azor. p. 1, lib. 5, cap. 8, qu. 3; Fagn. loc. cit. n. 42, citans alios. Hinc infertur quod privatio bene- 51
ficiorum prius rite obtentorum locum non habeat, quamdiu haeresis manet occulta, cum supra haeresi occulta nequeat sententia declaratoria proferri, ut de se patet; Reiffenstuel l. c., n. 266, et alii passim.

Tam filii, quam nepotes patris Haeretici, 52
soli autem filii non item nepotes matris Haereticae ipso iure sunt inhabiles ad officia et beneficia ecclesiastica et irregulares, textu expresso in cap. *Quicunque* 2, § *Haeretici*, et c. *Statutum* 15 de Haeret. in 6, et sic communis doctorum. Redduntur tamen habiles, si eorum 53
parentes convertantur et ad Ecclesiam catholicam redeant, sive nati sint ante, sive post ipsorum conversionem, textu expresso in cit. cap. *Statutum* 15, § *Hoc sane*, de Haereticis in 6.
Rursus communis. Qui ad preces vel recom- 54
mendationem Haereticorum obtinent beneficia, ipso actu privantur sic acquisitis, et inhabiles fiunt ad alia, textu expresso in cap. *Quicumque* 2, § *Ad haec*, de Haeret. in 6. Communis. Haeretici, eorumque receptores, defenso- 55
res et fautores, ipso iure privati existunt ecclesiastica sepultura; arg. cap. *Sicut* 8 de Haeret., et cap. *Quicunque* 2 eod. in 6. Communis. Haeretici propter crimen haeresis con- 56
fugientes ad Ecclesiam, non gaudent immunitate; Gregor. XIV Const. incip. *Cum alias*, ubi inter personas non gaudentes immunitate ecclesiastica expresse excipiuntur *haeresis rei*.
Notanter autem dicitur, *propter crimen haeresis* 57
confugientes, quia si Haeretici tolerati confugiunt ad Ecclesiam propter aliud crimen v. gr. furtum, homicidium, etc. immunitate gaudent ut caeteri, cum solum pro haeresis crimine, et non pro aliis delictis non exceptuatis immunitate priventur; Nicolius Lucubr. utriusque Iuris part. 1, lib. 2, tit. 8, *limita secundo;* Silvester verb. *Immun.* 3, qu. 3; Zoesius de Immun. Eccles. n. 16, et alii passim. Et sic docet praxis et usus communis.

Haeretici omnes sunt infames; can. *Infa-* 58

mes 17, caus. 6, qu. 1, cap. *Excommunicamus* 13, § *Credentes*, de Haeret., et Authen. *Gazoros* Cod. de Haeret., ibi: *Omnes Haereticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia.* Post tamen sententiam declaratoriam criminis commissi, ut docent Sanchez lib. 2 Moral., c. 26, num. 1; Pirhing loc. cit., n. 52; Reiffenstuel loc. cit., num. 239, et alii communiter, nisi sint Haeretici publici, et notorie tales; Sanchez loc. cit., n. 2; Reiffenst. l. c., num. 304; Azorius
59 p. 1, lib. 8, cap. 13, qu. 8, et alii. Receptores, defensores et fautores Haereticorum redduntur etiam ipsi infames, si postquam fuerint excommunicati intra annum satisfacere contempserint, textu expresso in cit. cap. *Excommu-*
60 *nicamus* 13, § *Credentes*, de Haeret. Haeretici eorumque receptores, defensores et fautores sunt etiam inhabiles ad omnia officia publica, honores et omnes actus civiles; cit. cap. *Excommunicamus* 13, § *Credentes*, de Haereticis, et concordat cap. *Quicunque Haereticos* 2 De Haereticis in 6, l. *Manichaeos* 4, *Quae Samaritis* 18, et Authent. *Credentes* Cod. de Haeret., et sic communis doctorum.

61 Haeretici a die commissi criminis ipso facto amittunt patriam potestatem in filios, et isti efficiuntur sui iuris, textu expresso in cit. cap. *Quicunque Haereticos* 2, § final., de Haeret. in 6. Et ibi Glossa communiter recepta, verb.
62 *Desierint*. Sic mulieres Haereticae amittunt dotem et omnia alia privilegia, textu expresso in
63 § *Item privilegium* Cod. de Haeret. Haeretici amittunt facultatem faciendi testamentum, et succedendi in haereditatem, tam ab intestato quam ex testamento; leg. *Manichaeos* 4, § 2 et 5, Cod. de Haeret.; concordat Authen. *Credentes*, et leg. *Ariani*, et l. final. Cod. eodem; et expresse cap. *Excommunicamus* 13, § *Credentes*, de Haeret.

64 Haeretici a die commissi criminis ipso iure incurrunt confiscationem omnium suorum bonorum ita ut nec filiis eorum catholicis successio aliqua vel haereditas relinquatur; cap. *Vergentis* 10 de Haeret., cap. *Cum secundum* 19 de Haeret. in 6; et Authen. *Gazaros*
65 Cod. de Haeret. Ante autem sententiam declaratoriam commissi criminis haeresis, Haeretici possessionem non amittunt, et bona sua fisco tradere non tenentur, arg. cit. cap. *Cum secundum* 19 de Haeret. ad finem. Et commu-
66 nis doctorum. Nisi tamen Haeretici sint publici, et notorie tales, quia tunc cum crimen iam notorium celari non possit, declaratio illius non erit expectanda; arg. cap. *Evidentia*
67 de Accusat. Haeretici amittunt iurisdictionem et dominium in vassallos et servos; ipsi enim vassalli et servi, aliique liberantur a privata obligatione debita Haereticis, et fide eisdem servanda, textu expresso in cap. *Absolutos* 16 de Haeret.

Haeretici debent damnari ad carceres perpe- 68
tuos vel temporales iuxta criminis et personarum circumstantias et qualitates; cap. *Ut commissi* 12, vers. *Et illorum*, de Haeret. in 6.
Haeretici impoenitentes ultimo supplicio affici 69
et comburi debent; sic communis doctorum, arg. l. *Ariani* 5, l. *Quicunque* 8 Cod. de Haeretic., cap. *Excommunicamus* 13 de Haeret., et Constitutione Caroli V, ann. 1540 edita, vi cuius Haeretici impoenitentes comburi, resipiscentes vero gladio feriri iubentur. Sic etiam 70
ultimo supplicio afficiendi sunt Haeretici relapsi etiamsi poeniteant et haeresim denuo abiurent, et plene se convertent; arg. c. *Ad abolendam* 9 de Haeret., et concordat cap. *Super eo* 4, et c. *Accusatus* 8 eod. in 6. Et sic communis doctorum, teste Palao de Fide tract. 4, disp. 6, punct. 2, n. 7.

Filii et Filiae parentum Haereticorum, quam- 71
vis sint catholici, privantur quavis haereditate paterna, tam ex testamento, quam ab intestato eis alias competente; c. *Vergentis* 10 de Haereticis, cap. *Cum secundum* 19 eodem in 6, et Authen. *Gazoros* Cod. de Haereticis. Non 72
sunt tamen incapaces haereditatis ascendentium, collateralium et exterorum; quia iura statuentia privationem successionis ex testamento et ab intestato loquuntur de sola successione paterna, non autem avi, collateralium et exterorum bonis, et consequenter ad haec extendenda non sunt; arg. cap. *Odia* 15, et cap. *In poenis* 49 de Regul. Iuris in 6. Communis cum Farinac. de Haeresi qu. 291, num. 26, Pirhing loc. cit., num. 99; Molina de Iure et Iust. disp. 6, n. 19.
Filii et filiae Haereticorum sunt etiam infames; 73
arg. l. *Quisquis* 5 Cod. ad l. Iul. Maiest., et c. *Quicunque* 2 de Haeret. in 6. Et expresse habetur in pluribus Constitutionibus pontificiis, ut Innoc. IV incip. *Ad extirpanda* edita 1252; Alexandr. IV incip. etiam *Ad extirpanda* edita 1259; Clementis IV incip. pariter *Ad extirpanda* edita 1265; Honorii IV inc. *Exhibita* edita 1286, quibus specialiter declaratur filios Haereticorum esse infames, ut videre est apud Farinac. de Haeresi qu. 191, n. 26, et Pegna in Director. Inquisit. p. 1, comm. 4, vers. *Haec autem infamia;* Claudius tamen La Croix lib. 6, 74
p. 12, n. 2218, ex Sa, Henriq. Sanchez, Layman, Sayr, Gibal., Gobat., dicit, quod nati in Germania ex Haereticis parentibus non sunt infames, unde conversi possunt sine dispensatione promoveri ad Sacros Ordines.

Filii Haereticorum sunt immunes a reliquis 75
temporalibus et corporalibus poenis; c. *Vergentis* 10 de Haeret., et l. *Quisquis* 5 Cod. ad l. Iul. Maiest. Communis. Imo filii Hae- 76
reticorum sunt immunes etiam a poena privationis beneficiorum et officiorum obtentorum ante parentum condemnationem; quamvis enim Io. Andr. Gigas et alii, quos refert Ricciullus de Iur. Person. lib. 5, cap. 29, num. 4, te-

neant et affirment, ipsos talem poenam incurrere; merito tamen negat Abbas in cap. *Vergentis* 10 de Haeret., n. 4, et alii. Unde cum tempore S. Mem. Clem. VIII, quaestio haec ad Sedem Apostolicam delata fuisset, idem atque summus ac doctus Pontifex, auditis sententiis Cardinalium, approbavit hanc partem negativam, ut testatur Ricciullus loc. cit., et recognosci potest ex decis. 87 et 90, impressis post 2 vol. Consil. Farinac. Sic Ursaya Instit. Crimin. lib. 1, tit. 6, n. 72, et tenent Sanch. lib. 2 moral., c. 28, n. 28; Menoch. cons. 805, n. 33; Felin. in cit. c. *Vergentis*, n. 3; Clarus § *Haeresis*, n. 14; Pirhing loc. cit., n. 106, et plures alii contra Gonzalez, Reiffenstuel, loc. cit., n. 281, et plures alios ibi ab ipso citatos.

77 Haeretici, qui ad catholicam Ecclesiam redeunt, possunt libere ac licite retinere tamquam sua propria omnia bona ecclesiastica olim a suis maioribus seu a se ipsis usurpata. Sic novissime amplissime concessit Clemens XII Const. incipien. *Sedes Apostolica*, edita pro Haereticis in ditione saxonica existentibus. Uti iam concesserat Benedictus XIII Const. incip. *Aeterni Patris*, edita 12 Augusti 1724, pro Ruthenis redeuntibus ad Ecclesiam catholicam.

78 Haeretici occulti absolvi possunt in foro conscientiae a maiori poenitentiario, vel de eius mandato; occulti vero sunt, qui etsi haeresim suam extrinsecis actibus manifestarunt, nemo tamen illos vidit; ita Bened. XIV Const. 95, t. 1, incip. *Pastor bonus*, § 9.

79 Potest etiam maior poenitentiarius in foro conscientiae absolvere publicos Haereticos seu apostatas a fide, quando necesse non est complices denuntiare; illis nempe mortuis sive degentibus in locis palam infectis; non vero si vivant ubi inquisitionis officium viget; ibid.

80 Principes, vel qui vicario nomine statui praesunt, dominia et respublicae illarumque administratores, vel qui administrationem habere solent, Episcopi et Superiores praelati in casibus publicis contentis in Bulla Coenae Domini ab illo, nempe maiori poenitentiario, absolvi nequaquam possunt; ibid., § 11.

81 Sicuti nec ab eo absolvi possunt ab incursa censura omnes quicunque etiam S. R. E. Cardinales, qui, vivente Romano Pontifice, de alio eligendo vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusque aut pactiones fecerint; ib., § 12.

82 Nec potest absolvere eos, qui per astrologiam iudiciariam, per se vel per alios de statu reipublicae christianae, sive de vita et morte Rom. Pontificis tunc existentis inquisiverint; ib., § 13.

83 Denique nec potest absolvere in casibus publicis violatae immunitatis seu libertatis ecclesiasticae, etiam non deductis in iudicium; ibidem, § 14.

Tenetur Episcopus etiam in locis ubi officium S. Inquisitionis viget, sedulo curare, ut creditam sibi dioecesim ab Haereticis purget; et si quem repererit, poenis canonicis punire debet; cavere tamen debet, ne fidei inquisitores a suo munere obeundo impediat. Deductum vero Haereticum ad suum tribunal non minus Episcopus quam inquisitor reconciliare possunt Ecclesiae, et pro utroque foro absolvere. Quin et possunt Haereticum postquam errores suos eiuraverit, ad simplicem confessarium, pro absolutione remittere, quae tunc data a confessario in foro sacramentali absolutio pro foro pariter externo valet. In tract. de Synodo dioec. lib. 7, c. 32, § 3. 84

Ab haeresi mere interna et mentali, nullo exteriori signo manifestata, simplex confessarius absolvere potest, cum haeresis sit Summo Pontifici reservata per censuram adnexam, quae certe in eo casu nulla est. Potest etiam simplex confessarius eum absolvere, qui verbo aliquo vel facto fidei articulum negaverit, interiori tamen assensu fidem retinuerit, neque enim in ea rerum circumstantia censura illigaretur. Quanquam in foro externo tanquam Haereticus puniretur, et nequidquam obtenderet se in corde fidem retinuisse; ib., § 4. 85

Si vero agatur de haeresi externa occulta, nondum deducta ad forum Episcopi, olim quidem facultas facta fuit Episcopis a Conc. Tridentino, sess. 24, cap. 6, ut per se, non vero per vicarios suos, illam absolverent in foro conscientiae. Sed cum in bulla singulis annis publicata reservetur Romano Pontifici absolutio inter caetera etiam ab haeresis crimine, et in ea bulla derogetur omnibus contrariis decretis, cuiusvis Concilii, hinc quaestio agitatur apud theologos, num hodie pariter Episcopo maneat facultas absolvendi Haereticos in foro conscientiae. Neganda tamen est illis haec facultas, nam illis verbis *non obstantibus cuiusvis Concilii decretis*, omnis Concilii Tridentini facultas Episcopis adimitur. Quam in rem multa Congregationis S. Officii, et Congregationis Conc. afferuntur decreta, adiiciuntur S. Pii V, Greg. XII, Clem. VIII vivae vocis oracula, nequid dixerim de propositione inter damnatas ab Alex. VII: *Sententia asserens Bullam Coenae solum prohibere absolutionem haeresis; et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Iul. in consistorio S. Congr. Emorum Card. visa et tolerata est.* Ingenue quidem fatendum, hanc propositionem ideo confixam fuisse ex falsa assertione de approbatione Sacr. Congregationis, quae nulla fuit. Vix tamen creditur Pontificem adeo se praebuisse sollicitum de amovenda hac Sac. Congregationis approbatione ab ea propositione, nisi, et eamdem ipsam propositionem improbabilem iudicasset. De Synod. 86

87 Dioec. cit. lib. 7, cap. 32. Sed nec credi potest, facultatem haeresis huiusce absolvendae Gallicanis Episcopis datam esse, quamquam eam sibi multi arrogant, ut multis argumentis, cap. 33, evincitur. Quod vero negatur Episcopis, negandum est etiam inquisitoribus Hispaniae et Lusitaniae, quibus si aliqua olim fuit in hanc rem auctoritas, modo ex Bulla Coenae sublata est; ib., § 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

88 Lapsus in haeresim, privatur ipso facto omnibus bonis et iuribus ex text. in cap. *Vergentis* de Haeret., cap. *Cum secundum Leges*, eod. tit. in 6. At intellige, si accedat sententia Iudicis declaratoria incursae haeresis et poenae condignae, ut advertit Auctor n. 66, et dixit Rot. in Romana *Pecuniaria seu Livellorum* 2 Dec. 1746, § 5, cor. illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernator., et 5 Febr. 1748, cor. bon. mem. Cortad.

89 Dubitatur vero, an hoc ipsum procedat respectu Haeretici manifesti? Negant post alios Fagnan. in cap. *Absolutos*, num. 13, de Haereticis, quaest. 189, num. 66, tenentque etiam citra sententiam declaratoriam privatum esse Haereticum manifestum omnibus suis bonis et iuribus.

90 Caeterum textus in c. 26 de Verb. signific., statuit: *illos intelligendos esse manifestos haereticos, qui contra fidem catholicam publice praedicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errores, vel qui coram praelatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super haeretica pravitate.*

91 Debitores Haeretici etiam manifesti, tametsi solvere non tenentur Haeretico ipsius creditum, tamen nihil sibi lucrantur, cum fisco illud solvere debeant; Petra in Comment. ad Const. Apostol. Const. 8 Innoc. IV, n. 26; Farinac. de Haeresi qu. 89, num. 68, in dicta Romana *Pecuniaria seu Livellorum* 2 Dec. 1746, § 8, cor. illustriss. Caprar., et 5 Febr. 1748, cor. bon. mem. Cortad.

92 Inde sequitur, quod si fiscus non exegerit creditum Haeretici, interimque Haereticus absolutus fuerit ab omni poena potest ipse Haereticus suum creditum a debitore suo exigere; Rot. in dict. Romana *Pecuniaria seu Livellorum* 2 Decemb. 1746, § 8, coram illustriss. Caprar., et 5 Februar. 1748, coram bon. mem. Cortad.

93 Illud non omittendum, quod licet lapsus in haeresim repellatur a testimonio dicendo, ab eo tamen minime repellitur ille, qui patris sui vestigia sequens, Haereticus natus est; Rot. in Paderbonen. *Canonicatus* 22 Mart. 1734, cor. clar. mem. Calcagnin.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

94 Constitutio Benedicti XIII, de qua loquitur Auctor noster de solis Ruthenis ad catholicam Ecclesiam redeuntibus verba facit; et Clementis XII de solis Haereticis in Saxonia decedentibus; ait enim Summus Pontifex: *Omnia et singula bona ecclesiastica cuiuscunque qualitatis et valoris in ducatu Saxoniae, aliisque ditionibus, Augusto regi, uti* Saxoniae duci subiectis, *consistentia, praeteritorum temporum confusione occupata modernis eorum possessoribus seu detentoribus, cuiusvis status ordinis, dignitatis, conditionis et praeeminentiae fuerint, qui ad catholicae Ecclesiae unitatem iam redierunt, vel in posterum redierint, eorumque successoribus quibuscumque catholicis, et in sinceritate orthodoxae fidei perseverantibus, cum fructibus perceptis harum serie de speciali dono gratiae remittimus, condonamus, cedimus et relaxamus, etc.* Ex quo perspicuum fit, iis tantum Ecclesia bona iam antea occupata concessa fuisse, alios vero eadem relaxatione atque cessione indigere.

RESPONSIO AUCTORIS.

95 Dicit hic Rom. theologus quod Constitutio Bened. XIII, incip. *Aeterni Pastoris*, loquitur de solis Ruthenis, et Constitutio Clem. XII, incip. *Sede Apostolica*, de solis Haereticis in Saxonia decedentibus; et revera sic loquuntur dictae Constitutiones, ut iam ibi tradidi. Sed ad alliciendos Haereticos ut eiurent haeresim, et ad catholicam Ecclesiam redeant, neve ab hoc absterreantur, propter debitum restituendi bona ecclesiastica a suis maioribus seu ab ipsis usurpata; sicuti praefatis Ruthenis et Saxonibus est specifice et nominatim concessum, ut talia bona tuta conscientia redeundo ad catholicam Ecclesiam retinere possint; ita generice insinuare iuvat aliis Haereticis ad magis eorum conversionem planandam et augendam; quia ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio; l. *Ideo* 21 ff. de Legibus; l. *Illud* 32 ff. ad l. Aquiliam, et c. *Inter corporalia* 2 de translat. Episcop. Cum ratio legis sit anima legis, textu expresso in l. *Cum ratio* 7 ff. de Bonis damnat., et quatenus opus esset etiam pro aliis similis specifica concessio facile posset semper haberi. Et utinam tali indulgentia allici possent ad eiurandam propriam haeresim, et ad catholicae Ecclesiae castra repetenda qui est finis a Summis Pontificibus intentus.

HEBDOMADA, HEBDOMADARIUS

Summarium

1. Varia Hebdomadae nomina. – 2, 3. Hebdomada annorum et dierum. – 4-26. Multa de Hebdomadariis quoad assistentiam in choro et caeremonias.

1 Hebdomas, Graecis spatium dierum septem, vocitatur septenarium; Latini septimanam, ut vulgus appellant; Calvin. Lexico Iurid., verb. 2 *Hebdomada*. Et haec septimana sic a vulgo appellata, dicitur latine communiter Hebdomada; et dupliciter sumitur; uno modo pro Hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in sacra Scriptura et signanter Genes. 28, 29, ubi Patriarcha Iacob nonnisi post servitutem septem annorum praestitam Labano obtinuit in uxorem pulchram Rachaelem, ibi: *Acquievit placito, et Hebdomada transacta, Rachael duxit in uxorem.* Aliud exemplum habetur Levit. c. xxv, 8, pro anno Iubilaei ibi: *Numerabis quoque tibi septem Hebdomadas annorum, id est septies septem quae simul faciunt annos quadraginta novem sanctificabisque annum quinquagesimum.* Tertium exemplum habetur Daniel. ix, 24, ubi ab Archangelo Gabriel fuerunt revelatae Danieli prophetae septuaginta Hebdomadae, post quas venisset, ut de facto venit, Messias Redemptor mundi, ibi: *Septuaginta Hebdomadae abbreviatae* (id est definitae) *sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consumetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas; et adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus Sanctorum.* 3 Alio modo sumitur pro Hebdomada composita ex septem diebus, eam incipiendo a die Dominico usque ad sabbatum, et haec initium habuit ab origine mundi, dum Creator omnipotens omnia creavit et eduxit ex nihilo, termino sex dierum, ut habetur Genes. cap. 1 per tot., quibus sex diebus adiunxit septimum, vocatum diem quietis et sanctificatum Domino, ut habetur Genes. ii, n. 2 et 3, ibi: *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, et requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat, et benedixit diei septimo, et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret;* et haec est Hebdomada, qua in praesentiarum communiter utimur omnes; Clericat. in suis spicis, verb. *Hebdomada.*

4 Decanus, qui ex consuetudine simul est Canonicus, et una Hebdomada servit ut decanus, et altera ut canonicus, in Hebdomada, qua servit ut canonicus debet sedere in loco canonicali, circumscripta consuetudine; Sacr. Congregat. Conc. in una Fulginatensi 26 Novembris 1616.

5 Impeditus a capitulo, aut etiam expulsus, quominus cum aliis choro interesset, quotidianas distributiones non amittit, et in hoc casu non est necessaria protestatio, nisi ante expulsionem aliquid omisisset, quod potuisset facere pro consequendis distributionibus huiusmodi, veluti si omisisset facere Hebdomadam probatoriam; Sacra Rota in Casalensi *Distributionem coram Orcembergio* 16 Novembris 1605.

Canonicus etiam non constitutus in sacris 6 debet habere suam Hebdomadam, si collatio spectat ad Canonicum Hebdomadarium per Turnum; Sacra Rota in Leodien. *Beneficii* coram Durano, 24 Nov. 1628.

Si quis gravi morbo oppressus, fuerit a Sede 7 Apostolica provisus de Canonicatu in Ecclesia Cathedrali, dictoque morbo durante, possessionem coeperit per procuratorem, absque eo quod ex causa eiusdem morbi nunquam personaliter inservierit, sed solum in ultima Hebdomada mensis vesperas et missam per alium canonicum celebrare fecerit, lucratur distributiones a tempore possessionis, ut supra, captae; Sacr. Congregat. Concil. 23 Iulii 1650, in una Sarsinaten. ad c. 11, sess. 24 de Reformat.

Cum in Liberiana Basilica S. Mariae Maioris 8 de urbe, beneficia illius Ecclesiae spectent pro duabus ex tribus partibus ad Archipresbyterum pro tempore, et pro alia ad Canonicum de Hebdomada, ita ut Canonicus pro una, archipresbyter pro duabus Hebdomadis beneficia praefata conferat ex concessione Pii IV. Si quis ex beneficiatis Ecclesiae praedictae moriatur in vesperis Sabbati; licet Hebdomada Canonici Turnarii incipiat a dictis vesperis Sabbati iuxta text. in Canon. *quod die* 75 dist., et in cap. 1 de fer., et in Clement. de Relig. et vener. Sanct., attamen collatio beneficii spectat ad collatorem, qui erat in Hebdomada vacationis non autem ad Canonicum Turnarium successurum, cuius facultas nondum accesserat, ad text. in cap. *Ex parte* de concess. praeb. Hebdomada enim non completur, nisi post adventam mediam noctem ultimi illius diei, et in beneficialibus attenditur dies naturalis, quae incipit a media nocte diei praecedentis, et spatio viginti quatuor horarum terminat in mediam noctem sequentem iuxta text. in l. *More romano* ff. de fer., et in cap. *Consuluit*, vers. *Licet etiam*, de Offic. et pot. Iud. Deleg. Et ad effectum reservationis sic computat diem dataria et cancellaria, et idem servatur in alternativa mensis inter Papam et Episcopum; et collatio bene-

ficii ratione mensis non differt a collatione ratione Hebdomadae, sed utraque iisdem regulis subiacet, ut erudite Rota Romana *Beneficiatus S. Mariae Maioris* coram Albergato decano part. 19 decis. rec., t. 1, dec. 97, num. 1, et seqq.

9 In hebdomadariis existentibus in Ecclesia Collegiata, cui animarum cura annexa est ut collegio non ut singulis, examen per concursum non requiritur, sed in forma digno, ut resolvit Sacr. Congregat. Conc. 13 Augusti 1596.

10 Quilibet functiones suas prompte obeat, ut puta missam planam vel cantatam, tam solemnem quam conventualem ac hebdomadariam iuxta Ecclesiae laudabilem consuetudinem sub poena punctaturarum iuxta sacrorum canonum dispositionem, ac Ecclesiae consuetudinem; Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Theatina 18 Apr. 1617.

11 Hebdomadarius non debet celebrare valde diluculo; Sacr. Congr. Episc. et Regul. 20 Februar. 1601.

12 Hebdomadarius absens ex causa ex qua conceduntur distributiones, nihil tenetur dare supplenti Hebdomadam pro ipso, nec ipse supplere, quando rediit; Sacr. Congr. Episcop. et Regul. 5 Mart. 1602.

13 Hebdomadarii absentis vel impediti vices supplere debet Canonicus iunior iuxta consuetudinem Ecclesiae et non coadiutor, licet sedeat post ultimum Canonicum; Sacr. Congr. Rit. in Elboren. 15 Apr. 1606, apud Barb. de Canon. et Dignit., cap. 29, n. 34.

14 Hebdomadarius non potest praetendere celebrationem missarum et officiorum, quae ad primam dignitatem pertinent, ea vero absente vel impedita, tunc secunda dignitas debet illa celebrare; Sacr. Congr. Rituum in Andrien. 15 Martii 1608.

15 Hebdomadarius quando est paratus debet sedere in primo loco; quando vero non est paratus debet sedere in proprio stallo; Sac. Congr. Rit. in Perusina 20 Dec. 1660. Si vero est consuetudo, ut quando non est paratus, praecedat aliis Canonicis aut Dignitatibus, servanda est; eadem Sacr. Congreg. in Andrien. dicta die 20 Decembris 1601, apud Barbosa in Summ. Apostolic. decision., verb. *Hebdomadarius*, n. 3.

16 Hebdomadarius officium faciens primum locum habere debet super omnes Canonicos et Dignitates, si ipse est Canonicus vel Dignitas. Si vero est clericus, debet accedere in medio chori; Sacr. Congreg. Rit. in Brundusina 17 Iunii 1616, apud Barbosa loc. cit., num. 4.

17 Hebdomadarius in decantandis Horis Canonicis non debet uti stola; Sacr. Congr. Rit. 4 Aug. 1663, apud Piton. Const. ac decis. ad Canonicos n. 718.

Canonici denominantur Hebdomadarii, si tales in creatione vocati sint, et Hebdomadarii vocantur etiam Canonici, si ita ab observantia sint vocati; Sacr. Rota in Avenionen. *Denominationis*, coram Rondin. part. 17 rec., dec. 212, num. 2 et 3. 18

Tales Hebdomadarii tenentur assistentiam facere Canonicis celebrantibus iuxta statutum Ecclesiae; Sacr. Congregat. Rituum in Avenionen. 24 Martii 1612, apud Barbosam loc cit., num. 5. 19

Dignitates Collegiatarum tenentur exercere Officium Hebdomadarii, et alia munia subire, sicut caeteri Canonici; Sacr. Congr. Conc. in Cursul. 29 Maii 1653, et in Romana contra Archipresbyterum Collegiatae S. Mariae in Cosmedin. 11 Dec. 1694, 26 Mart. 1696, et 11 Februar. 1696, apud Monacell. tom. 1, tit. 2, formul. 4, n. 10. 20

Hebdomadarius etiam non paratus, quando est facturus officium, debet sedere in primo loco supra omnes Canonicos et Dignitates; Caeremon. lib. 2, cap. 6, ibi: *Canonicus etc., facturus officium, etc., ascendit chorum in primo stallo seu sede ex ea parte ubi stet Hebdomada, chorus assignatur.* Et resolvit Sacr. Congreg. Rituum in Romana 21 Novem. 1626, et in Aretina 24 Ianuar. 1688, et ita iudicavit Congregatio particularis Eminentiss. Cardin. Mariscotti, Colloredi et Nigroni inter Capitulum S. Mariae in Cosmedin, et Abbatem Piazza eius Archipresbyterum, et per sententiam 4 Septembris 1705, demandatum fuit, *Canonicum Hebdomadarium facientem officium, etiam non paratum, debere in omnibus praecedere archipresbytero, servata forma super modo sedenti in choro in omnibus et per omnia prout disponitur in Caeremon. Episcopor. lib. 2, cap. 6.* 21

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Canonico hebdomadario parato quaeritur, utrum is sedere debeat in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato, an in primo stallo ab ea parte chori, in qua Hebdomada obtingit? Dubium inde nascitur, quod Caeremon. Episcop. lib. 2, cap. 3, § 4, non absolute iubet, ut Canonicus Hebdomadarius paratus sedeat in primo stallo ab ea parte chori, in qua obtingit Hebdomada, sed alternative, ut sedeat, vel in dicto scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato vel in primo stallo ab ea chori parte, in qua Hebdomada obtingit. 22

Distingui autem debent missae a vesperis. Porro si de Missis agatur, chorusque sit retro altare, Canonicus Hebdomadarius paratus non in primo stallo ab ea parte chori, in qua obtingit Hebdomada, sed in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato sedere de- 23

bet, ne alias toties accedere et recedere de loco ad locum teneatur. Et de his sane functionibus intelligi debet caeremoniale Episcoporum, dum Canonico Hebdomadario parato potestatem facit sedenti in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato. Concordatque Rubrica Missalis Romani tit. 17 de Ordin. sedend. in missa solemni n. 6.

24 At si res sit de Vesperis, pariterque sit chorus retro altare, Canonicus Hebdomadarius paratus, qui semper in choro assistere debet, excepto modico illo spatio in quo dum cantatur Psalmus *Magnificat*, incensatur altare, non in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato, sed in primo stallo ab ea parte chori, in qua Hebdomada obtingit sedere debet, ut ita semper assistat, pro ut tenetur, in choro. Et de hisce aliis functionibus intel- 25
ligendum est caeremoniale Episcoporum ubi ait, Canonicum Hebdomadarium paratum sedere posse in primo stallo ab ea parte chori in qua obtingit Hebdomada; ita tradunt Bauldry in Manual. sacr. caeremon. part. 1, c. 11 de Vesper., art. 1, n. 4 et 11; Merat. part. 3, tit. 11, fol. mihi 364; optime Card. de Luca de Miscellan. Eccl. discurs. 38, n. 8, et duob. sequent., tum etiam optime Castald. in Prax. caeremonial. lib. 2, sect. 1, c. 3, n. 13, et seq.

Non ignoro Sacram Rit. Congr. anno 1757 26
in Balneoregien. sensisse, quod et in vesperis Canonicus Hebdomadarius paratus sedere debeat in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato. At ita sensit, ex peculiaribus facti circumstantiis.

HEBRAEUS

Summarium.

1-18. Variae de Hebraeis dispositiones ex sacris congregationibus et ex Summorum Pontificum Constitutionibus. – 19, 20. Edicta quibus plura Hebraeis indicuntur. – 21. Clem. XI constitutio de bonis infideterlium conversorum affertur. – 22-25. Quae facere prohibeantur qui ab Hebraeis originem ducunt.– 26-37. Quo pacto possint Hebraei inter christianos commorari, et quibus de causis expelli. – 38-90. Plura de libro Talmud Hebraeorum. – 91, 92. Huius libri damnatio. – 93. Hebraeorum lingua difficilis. – 94. Hebraei unde dicti. *Remissive*. – 95. Bened. XIII constit. *Alias emanarunt*. – 96. Hebraei sunt in servitute civili.– 97-106.De Hebraeorum baptismo. – 107. Eorum immunitas – 108. Nonnulla christianis vetita. – 109-119. De iure Hebraeorum. – 120. Benedicti XIV epistola de baptismo Hebraeorum. – 121-127. De eorum usuris. – 128-132. De iure eorum quaedam corriguntur.

1 Hebraeus confugiens ad Ecclesiam gaudet privilegio immunitatis Ecclesiae; Sacr. Congr. Immun. in Sarzanen. 26 Sept. 1651, lib. 4 decr. Paul., pag. 161 [1].

2 Hebraeus seu Iudaeus captus a Birruariis sub tecto seu stillicidio Ecclesiae gaudet immunitate; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Pisauren. 26 Martii 1686, lib. 3 decr. Altov., pag. 550.

3 Hebraeus seu Iudaeus dolose extractus ab atrio inquisitionis Anconae est restituendus; eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Anconit. 17 Novembris 1699, lib. 2 decret. Vallemani, pag. 256.

4 Cognitio causae commercii carnalis habiti cum duabus sororibus christianis, spectat ad curiam episcopalem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Mantuana 7 Iun. 1678, lib. 2 decr. Altov., pag. 1749 [2].

5 Causa rixae Hebraeorum secutae in eorum Synagoga die festo eorumdem Hebraeorum, attenta praeventione, spectat ad curiam saecularem; eadem Sacr. Congregat. in Senogallien. 15 Ianuarii 1686, lib. decret. Altov., pag. 527.

Hebraea mulier, viro relicto, christianam fi- 6
dem amplexa fuit, permansitque innupta, sperans eius virum catholicam Religionem amplexurum, qui ducta alia muliere Hebraea in uxorem, post multos annos una cum ipsa catholicam fidem amplexus fuit; ipsa autem repetente virum, Sacr. Congreg. Concil. in Florentina *Matrimonii* 1 Iul. 1679, respondit referendum Sanctissimo eius votum, scilicet debere virum redire ad primam. Sic apud Ursayam in Miscellaneo sacro et profano, p. 1, verb. *Hebraea*.

Manutenendi sunt parochi in possessione 7
exigendi a Iudaeis pretaticum vulgo nuncupatum, pro decimis, oblationibus aliisque incertis,

---

[1] Tuta parum quibusdam videri posset isthaec propositio, recta tamen, aut rationabilis est ex auctoritate etiam sacrae Immunitatis congregationis. Cum enim tale privilegium a Summo Pontifice non delinquentium, vel personarum intuitu, sed in Dei cultum ac venerationem locorum habita ratione unice concessum fuerit, hinc liquet, quod quicunque ad Ecclesiam confugit, sive christianus sive Hebraeus sit, immunitatis privilegio gaudebit, ut firmant Barbos. in collect., tom. 1, lib. 5, tit. 49, c. 6, num. 50. Faber. in Cod. l. 2, de his qui ad Eccles. confugiunt, et in § *Sed et hoc*, num. 3, Inst. de His qui sui sunt vel alien. iur., et Diana oper. Moral. tract. 1, res. 43 et seq. per tot. Tom. 3, quidquid in contrarium sentiant Megala in 3 p., lib. 4, c. 2, num. 3 et 16, ac distinguat Svar. de Relig. tom. 1, tract. 2, lib. 3, cap. 10, num. 11 (Edit. Barbiell.).

[2] Qua autem poena plectatur Hebraeus cum christiana, vel e contra rem habens, fuse videre est apud Oldrad. cons. 333, et apud Carpzov. Iurispr. forens. part. 4, const. 26, def. 4 (Edit. Barbiell.).

quae a christianis percipiebant, antequam eorum domus ad ipsos Iudaeos quocunque titulo devenissent, textu expresso in cap. *Quanto* de usur., et cap. *De terris* de decimis, et concordat cap. *Nimis prava* de excessib. Praelat. et late probat ex multis Pignat. tom. 5, consult. 70 per tot., ubi, num. 14, dicit quo ad quantitatem huiusmodi pretatici standum esse consuetudini et transactionibus; Card. de Luca tamen de Parochis disc. 29, n. 3, dicit quod Hebraei non tenentur aliquid reficere parocho pro domibus per ipsos inhabitatis, et prius per Christianos.

8 Hebraei in urbe obligantur ad observationem festorum, quae servat Ecclesia; Paulus IV Const. 3 incip. *Cum nimis absurdum*, § 2, apud Laert. Cherub. in Magno Bullar. tom. 1, pag. 720, alias pag. 589, in novis impres.

9 Hebraei omnes debent habitare in uno eodemque loco, et si ille capax non fuerit, in duobus vel tribus, aut quot satis sint contiguis, ad quos unicus tantum ingressus pateat, et a quibus non detur exitus; Paulus IV in d. Const. 3, Pius V Const. 6 incip. *Rom. Pontifex* apud Laert. Cherub. in magno Bullario, tom. 2, pag. 181, alias pag. 136, noviss. impress.

10 Hebraei utriusque sexus qualitate habitus a christianis discerni debent, ita ut masculi birretum, feminae vero aliud signum patens, quod nullo modo celari aut abscondi possit, pälam deferre teneantur, nec super non delatione birreti, aut alterius signi huiusmodi cuiusvis eorum gradus, vel praeeminentiae, vel tolerantiae causa excusari, aut per camerarium, vel Sedis Apostolicae legatos absolvi possint; Paulus IV dict. Const. 3, et Pius V d. Constit. 6.

11 Hebraei ne de caetero auderent quovis praetextu, et quaestionis colore, etiam emptionis et venditionis bonorum, ingredi domus meretricum, et si quid ab eis praetenderent habere, et ob id eis alloqui vellent, id in portis et ianuis domorum earumdem mulierum apertis facerent, et non intra easdem domos, facere liceret, neve dictas mulieres ad eos pro similibus negotiis emptionis et venditionis accedentes permitterent domos et apotechas suas ingredi, sed tantum in illarum portis et ianuis, et foribus apertis cum eis alloqui et tractare possent sub poena privationis a synagoga, et gravi pecuniaria, praecepit S. Pius V mediante eius vicario sub die 20 Maii 1566.

12 Hebraei medici, aut alias infideles, ne ad curandos christianos infirmos admittantur, imposita christianis poena subtractionis Sacramentorum et sepulturae ecclesiasticae, prohibuit Gregor. XIII Const. 68 incip. *Alias piae memoriae* apud Laert. Cherub. in Magno Bullario tom. 2, pag. 449, et de illa meminit Scortia in Select. Summorum Pontificum Const. epit. 136.

13 Hebraeis qualibet hebdomada verbum Dei est praedicandum, et id curent praelati in terris, ubi sunt eorum synagogae (non tamen in loco sacro vel ubi sacra confici solent) per aliquem magistrum in theologia, aut alium idoneum virum, hebraicae, si fieri potest, linguae peritum, qui scripturas Veteris Testamenti exponat; Gregor. XIII Const. 92 incip. *Sancta Mater* de anno 1584 apud Laert. Cherub. in magno Bull. tom. 2, pag. 479, alias pag. 360 in noviss. impress., et illius meminit Scortia in Select. Summor. Pontific. Const. epit. 136. Et novissime Clemens XIII Const. incip. *Propagandae*, § 20; vide infra sub n. 21, ubi affertur per extensum.

14 Hebraei sola arte stracciariae seu cenciariae contenti esse debent ad tollendam, quantum fieri potest, occasionem familiaritatis inter illos et christianos; Paulus IV in dict. Constit. 3, § 1.

15 Hebraeorum per plateas non est deferenda sanctissima Eucharistia; S. Congr. Rit. in Anconitana 22 Febr. 1593.

16 Hebraeorum accessus ad monasteria monialium nullo modo permitti debet ad alloquendum cum illis; Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Ravennaten. 28 Aprilis 1594.

17 Inquisitores libere contra Hebraeos procedere possunt in sequentibus casibus: Si negaverint, quae circa fidem communia sunt cum christianis. Si daemones invocaverint, aut eis immolaverint. Si quem christianum haec docuerint, vel ad ea perduxerint. Si haereticas blasphemias dixerint. Si christianum a fide deviaverint. Si infideles ad fidem Christi transire impedierint. Si haereticum scienter receptaverint. Si libros haereticos vel thalmudicos, aut alios iudaicos quomodolibet damnatos tenuerint. Si hostiam salutarem, aut crucem et similia, vel christianos deriserint. Si nutrices christianas retinuerint, vel easdem ab hac die, qua Eucharistiae Sacramentum sumpserint, lac in latrinas effundere coegerint; Greg. XIII Constit. 70 inc. *Antiqua Iudaeorum*, de anno 1583, apud Laert. Cherub. in magno Bullario t. 2, p. 42, et de illius materia Scortia in Select. Summorum Pontific. Const. epit. 132. Vide Const. 20 Clem. VIII incip. *Cum Hebraeorum malitia*, de anno 1593, apud Laert. Cherub. t. 3, pag. 25.

18 Non potest prohiberi regularibus, ne praedicent, vel ne confessiones audiant sub praetextu, quod originem duxerint ab Hebraeis; Sacr. Congr. Episc. et Reg. in Elboren. 16 Novemb. 1621.

19 Edictum, quo plura Iudaeis interdicuntur ad tollendas corruptelas et abusus ex illorum cum christianis consuetudine provenientes.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario generale, ec.

La Santità di Nostro Signore volendo con suo pastoral zelo provedere agl' inconvenienti, che procedono dalla communicazione de' Cristiani con gli Ebrei nelle cose proibite da' Sommi Pontefici, particolarmente dalla san. mem. di Paolo IV nella sua costituzione, la quale comincia: *Cum nimis absurdum*, e dalla dichiarazione fatta da S. Pio V, e publicata dal Cardinal Savelli suo Vicario sotto li 11 Gennaio 1572, ordina e comanda a tutti gli Ebrei, li quali dimorano in Roma, di non farsi servire da Cristiani, particolarmente da Fanciulli o Fanciulle nelle sere del Venerdì e giorni di Sabato per accendere il fuoco e lumi, per la provisione de' comestibili, nè li suddetti Cristiani possano andare a servirli.

In oltre ordina che li suddetti Ebrei non vadano a lavorare nelle Domeniche, ed in altri giorni festivi di precetto in case di Cristiani, molto meno in case de' Sacerdoti e conventi de' regolari, nè questi debbano in conto alcuno ammetterli.

Finalmente inerendo all' editto publicato nel tempo della Sa. Memoria di Clemente VIII, sotto li 6 Ottobre 1604, si proibisce alli medesimi Ebrei di vendere e donare il loro pane azimo, detto volgarmente l' *azimelle*, alli Cristiani di qualsivoglia stato, grado e condizione, nè questi lo debbano ricevere sotto pena in caso di trasgressione di ciascheduna delle suddette alli Cristiani di scudi cinquanta, alla quale rispetto alli Fanciulli e Fanciulle saranno tenuti i loro padri, e quelli che hanno cura di loro; agli Ebrei parimenti sotto pena di scudi cinquanta, e di tre tratti di corda, ed altre pene ad arbitrio della Santità Sua.

Volendo che il presente editto pubblicato ed affisso ne' luoghi soliti di Roma, obblighi tutti e ciascheduno, come se gli fosse stato personalmente intimato.

Dato in Roma dalla nostra solita residenza questo dì 2 Aprile 1708.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Cuggiò Seg.

20 Edictum quo mulieres iudeae nocturno tempore e septis iudaicae nationis in alma urbe constitutis exire prohibentur.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario generale, ec.

Essendo pervenuti a notizia della Santità di Nostro Signore li grandi inconvenienti, che nascono e ponno nascere dalla gran quantità delle donne Ebree, che escono di notte dal Ghetto, e si trattengono nell' Osterie, e che vanno a passeggiare per piazza Navona, ed altri luoghi, dove vi si fanno fuochi o feste da' Cristiani, contro gli editti altre volte emanati, e volendo rimediare a tanto disordine, per ordine ancora datoci a bocca da Nostro Signore, rinnovando primieramente tutte le proibizioni emanate dal nostro tribunale contro gli Ebrei circa l' uscir di notte dal Ghetto, ordiniamo e comandiamo a tutte e singole donne Ebree di qualsivoglia età, che non ardiscano per qualsivoglia causa uscire dal Ghetto, nè trattenersi fuori di quello dopo l' ora solita che si permette di tenere aperto lo sportelletto del Portone di esso Ghetto, sotto la pena di scudi dieci e della frusta, da eseguirsi irremissibilmente, contro quelle donne, che si troveranno fuori del Ghetto dopo di detta ora, non ostante che avessero qualsisia licenza, benchè speciale e specialissima, benchè fossero in compagnia de' loro mariti, padri e fratelli, o altri parenti più prossimi, e similmente ordiniamo al portinaro cristiano del Ghetto, che non ardisca permettere, che niuna di dette donne esca dal Ghetto vicino alla dett' ora, il quale in ogni caso di trasgressione incorrerà incontinente nella medesima pena di scudi dieci per ciascheduna donna che esso farà uscire, ed inoltre la privazione dell' officio, volendo, che il presente, affisso che sarà nelli luoghi soliti del Ghetto, e Portoni, s' intenda come se fosse personalmente intimato a ciascheduno.

Dato dal nostro Palazzo questo dì 5 Agosto 1712.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Cuggiò Seg.

Iudaeis, aliisque infidelibus conversis con- 21
ceditur retentio bonorum, filiisque familias legitima, imo bona illicite quaesita, nisi notae sint personae, quibus restitui debent, ipsis conversis applicantur, et privilegia civitatis conceduntur. Clemens XI Const. incip. *Propagandae per universum,* quae ut ab omnibus prae oculis habeatur, hic datur ad litteram.

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Propagandae per universum terrarum orbem christianae fidei, cuius illibatum, ac perenne depositum romana in primis servat Ecclesia, pro commissi nobis apostolici muneris debito iugiter intendentes, dum in remotissimas quasque partes Evangelii praecones ablegare satagimus, in eam simul curam diligenter incumbimus, ut quicunque disiectis infidelitatis tene-

bris ad verum iustitiae solem, qui Christus est agnoscendum, eo adiuvante festinant, nullis quoad fieri potest humanorum rerum obstaculis impediantur; sicque ad catholicae Ecclesiae gremium ex omni natione, quae sub coelo est, eo frequentior, quo facilior, expediatur accessus.

§ 1. Quamvis enim non temporalium rerum commodo, sed aeternae potius haereditatis intuitu ad suscipiendam Christi fidem infideles allici oporteat, quin etiam edoceri, praecipuam christiani hominis gloriam in eo maxime sitam esse, ut terrena despiciat, existimetque omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini nostri; nihilominus rationi congruum et piae Matris Ecclesiae institutis consentaneum arbitramur, ita paternam nostram erga eos, qui adhuc in fide parvuli lacte potius quam cibo solido nutriendi sunt providentiam temperare, ut infirmiores quique a christianae Religionis proposito amittendarum facultatum, incurrendaeque potius miseriae egestatis horrore non retrahantur: cum potius iuxta canonicas sanctiones, eos qui ad fidem veniunt, melioris conditionis esse oporteat post Baptismum, quam antequam fidem susceperint, haberentur, et in illis etiam impleri debeat Christi certa promissio: quaerite primum regnum Dei, et iustitiam eius, et haec omnia adiicientur vobis.

§ 2. Quam quidem ob causam cum plures romani pontifices praedecessores nostri pro tradita sibi divinitus in iis, quae ad eiusdem sanctae fidei favorem et propagationem pertinent, apostolica potestate, multa in neophytorum commodum privilegia concesserunt, aliis quoque additis ordinationibus, quibus et indemnitati ipsorum, et christianae Religionis dignitati, et faciliori simul infidelium conversioni consultum foret; praecipue vero fel. rec. Paulus PP. III apostolicam constitutionem edidit in haec verba:

§ 3. Paulus Papa tertius. Ad perpetuam rei memoriam. Cupientes Iudaeos, et alios infideles quoslibet ad fidem catholicam converti, et praetextu bonorum per eos ante possessorum ab eadem fide non distrahi, motu proprio, et ex certa scientia nostra, auctoritate apostolica, tenore praesentium, hac in posterum valitura constitutione sancimus, quod cuicunque eorumdem Iudaeorum et infidelium, ad dictam fidem converti volenti, etiamsi in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quaecunque, tam mobilia, quam immobilia intacta et illaesa permaneant. Ita ut etiam filiifamilias, et in patria potestate, ut praefertur, constituti, legitima, et quacunque portione bonorum patrimonialium aut maternorum eis de iure, seu successione bonorum, eis alias debitorum, per eorum parentes fraudari aut privari non possint, neque debeant; sed eis integre etiamsi contra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conversi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus, debeantur.

§ 4. Et si bona ipsa, ex usura, aut illicito quaestu fuerint acquisita, et notae sint personae, quibus eorum fuerit de iure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur: personis vero non exstantibus praedictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiae in pios usus convertenda, bona huiusmodi eisdem Iudaeis et aliis infidelibus, in favorem suscepti Baptismatis, tanquam in pium usum libere concedimus, eaque apud ipsos sic conversos Iudaeos, et alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub divini anathematis poena quibusvis tam ecclesiasticis, quam saecularibus personis, ne ullam super bonis huiusmodi quovis quaesito colore molestiam inferant, aut inferri patiantur; sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint.

§ 5. Et quoniam, ut scriptum est, qui habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? Si ipsi, conversionis tempore inopes aut indigentes fuerint, omnes tam ecclesiasticos, quam saeculares per viscera misericordiae Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manus porrigant adiutrices; ipsi quoque dioecesani non solum christianos ad subveniendum ipsis exhortamur, sed etiam tam de redditibus ecclesiarum prout poterunt, quam de his, quae ad pauperum usus per ipsos convertendos devolvuntur, huiusmodi neophytos sustentare non negligant, ipsosque a detractionibus et contumeliis paterna affectione defendant.

§ 6. Et quoniam per gratiam Baptismi cives sanctorum, et domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem constitutione statuimus, ut civitatum et locorum, in quibus sancto Baptismate pro tempore regenerabuntur, vere cives sint, et privilegiis, ac libertatibus et immunitatibus, quae alii ratione nativitatis et originis duntaxat consequuntur, gaudeant.

§ 7. Curent insuper sacerdotes baptizantes, et alii de sacro fonte eos suscipientes, tam ante Baptismum, quam post, illos in articulis fidei, ac legis novae praeceptis, catholicae Ecclesiae ritibus diligenter instruere, et tam ipsi quam dioecesani operam dent, ne cum aliis Iudaeis seu infidelibus, saltem per longum tempus conversentur, ne, sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat.

§ 8. Et quoniam, experientia teste, compertum est mutuam ipsorum neophytorum inter se conversationem, ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum ordinarios, ut quan-

tum pro incremento fidei viderint expedire, curent et studeant neophytos ipsos cum originariis christianis matrimonio copulare.

§ 9. Et prohibeant eisdem sub gravibus poenis, ne mortuos more Iudaeorum sepeliant, aut Sabbata, aliasque solemnitates, et antiquae sectae ritus quoquo modo observent, sed et ecclesias, et praedicationes prout alii catholici, frequentent, et in omnibus christianorum moribus se conformes reddant.

§ 10. Contemptores autem praedictorum per sacerdotes, in quorum parochiis degunt, aut alios, ad quos de iure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunque, dioecesanis, seu inquisitoribus haereticae pravitatis deferant, et invocato si opus fuerit auxilio brachii saecularis, per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus, in provincialibus et synodalibus conciliis diligens fiat inquisitio, et tam circa episcopos et sacerdotes in praemissis negligentes, quam ipsos neophytos et infideles praedictos contemptores, opportunum adhibeatur remedium.

§ 11. Si quis autem cuiuscunque gradus, vel praeeminentiae fuerit, huiusmodi neophytos, ne observationem ritus christiani, et aliorum praemissorum complectantur, foverit aut defenderit, poenas contra fautores haereticorum promulgatas, ipso facto incurrat; neophyti vero si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, et ad vomitum iudaizantes redire comperti sint, contra eos tanquam perfidos haereticos, per ordinarios locorum secundum sacrorum canonum instituta procedatur.

§ 12. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac quibusvis privilegiis, indultis et litteris etiam apostolicis, seu etiam regiis, vel imperialibus eisdem Iudaeis, vel infidelibus quomodolibet concessis, quae quatenus in detrimentum catholicae fidei, aut nominis christiani, seu aliquorum ex praemissis quomodolibet vergant, et ad effectum praesentium cassamus et irritamus, ac cassa et irrita esse decernimus, aliis decretis et constitutionibus apostolicis, quae super praemissis sunt condita, in suo robore duraturis.

§ 13. Et ut huiusmodi sanctae constitutionis iugis memoria habeatur, et ne quisquam ipsius ignorantiam praetendere possit, illam per singulas cathedrales et collegiatas ecclesias, aliaque pia loca, in quibus uberior erit fidelium concursus semel in anno ad minus infra divina publicari volumus et decernimus.

§ 14. Et quia difficile foret praesentes ad singula quaeque loca deferre, volumus et etiam declaramus, quod earumdem praesentium transumptis, seu copiis, etiam impressis et manu alicuius notarii publici subscriptis, ac sigillo alicuius praelati munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, ubicunque forent exhibitae vel ostensae.

§ 15. Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die 21 Martii millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octavo.

§ 16. Nos igitur, ne tam salubris constitutionis memoria temporis diuturnitate deficiat, et observantia neglectu cuiuspiam obsolescat, aut etiam fidei hostium dolo notitia converti volentibus supprimatur, de nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, et dilectorum filiorum romanae curiae praelatorum, quibus huiusmodi negotium commisimus expediendum, consilio, atque etiam motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque apostolicae potestatis plenitudine eamdem praeinsertam constitutionem, omniaque et singula in ea contenta tenore praesentium confirmamus, approbamus et innovamus eamque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari perpetuis futuris temporibus debere statuimus et mandamus.

§ 17. Simulque ad omnis dubitationis umbram poenitus removendam, eadem a memorato Paulo praedecessore statuta clarius explicantes, et quatenus opus sit, etiam amplius extendentes, bona quaedam adventitia, quocunque modo talia censeantur, ad filios familias christianam Religionem profitentes, utpote a patriae potestatis iugo, quo parentibus infidelibus subdebantur, sacri Baptismatis beneficio prorsus exemptos, pleno iure spectare, neque super illis usumfructum, aut aliud quodcunque ius, praefatis parentibus, quandiu in infidelitate permanserint, ullo modo competere; e contra vero parentes ipsos, aliosque quoscunque, qui conversis eorumque descendentibus alias alimenta seu dotem praestare quocunque titulo, etiam in subsidium tenerentur, ad eadem alimenta seu dotem, illis subministranda pariter teneri, et obligatos esse post conversionem eorum, similiter tenore praesentium declaramus, atque etiam ex integro statuimus, decernimus et mandamus.

§ 18. Et quoniam infidelium, ac prae caeteris Iudaeorum malitiam eo usque in odium christiani nominis processisse pluries compertum est, ut bona sua occultando, seu in alios transferendo, vel alias de illis inter vivos, vel etiam in ultima voluntate disponendo, filios, aliosque consanguineos ad Christi fidem conversos eorumdem bonorum successione, ad quam ab intestato legitime admittendi fuissent, aut etiam spe successionis eiusdem fraudare tentaverint; idcirco nos rec. mem. Gregorii PP. XIII, praedecessoris nostri, qui per suas quasdam sub annulo Piscatoris die 13 Septembris 1581, pontificatus sui anno decimo, datas litteras huiusmodi malo, utpote in christianae fidei detrimentum cedenti, occurrendum merito

censuit, vestigiis inhaerentes, Iudaeos quoslibet, sicut et alios infideles, bona sua et iura quaecunque, in praeiudicium filiorum, aut aliorum consanguineorum, qui alias ipsis ab intestato decedentibus successuri essent, et christianam susceperint Religionem, quocunque modo alienare, seu occultare vel diminuere, inter vivos, aut in qualibet ultima voluntate, non posse; sed potius eadem bona, et iura quaecunque (tradita statim post Baptismum legitima, quibuscunque alias post obitum competeret eorumdem) integre conservare, teneri et obligatos esse, tamque ipsos, quam alios bonorum eorumdem detentores, vel occupatores ad illa, seu eorum rationes, quoties opus fuerit, exhibenda, et de eisdem inventarium legitime faciendum, et de utendo et fruendo arbitrio boni viri cavendum, opportunis iuris et facti remediis compelli posse; atque in eorum bonis et iuribus, si in infidelitate decesserint, ipsorum filios, seu alios quoscunque consanguineos, ut praefertur, christianos eodem prorsus modo et iure, nulla etiam obstante ingratitudinis, aut alia quantumvis legitima exhaeredationis causa; quam, ob suscepti postea Baptismi venerationem, sublatam prorsus esse volumus, succedere debere, ac si iidem Iudaei, seu alii infideles, nullum fecissent, aût ordinassent testamentum, vel etiam ultimam voluntatem, omnesque et singulas bonorum et iurium, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, alienationes, distractiones, aut alias dispositiones praedictas in huius nostrae constitutionis fraudem, et in odium christianae fidei factas, seu potius attentas censeri, ac nullius propterea roboris, et momenti esse, motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, tenore praesentium sancimus, decernimus et ordinamus.

§ 19. Caeterum, ne dum provida sollicitudine temporalia conversis ad fidem commoda comparamus, spirituale animarum lucrum negligere videamur in convertendis; quemadmodum infideles caeteros, qui longe sunt, sacris missionibus institutis, evangelica praedicatione instruere non cessamus; ita de Iudaeis etiam, qui magno numero inter Christianos vivunt, et nostris quodammodo oculis observantur, aeterna salute procuranda praecipue cogitamus. Tristitia enim nobis magna est (fidenter cum Apostolo dicimus) et continuus dolor cordi nostro, dum paterni amoris visceribus miseremur israeliticam gentem, olim Deo amabilem populum, quem elegit Dominus in haereditatem sibi, et custodivit quasi pupillam oculi sui, nunc autem (postquam iudaica in summum sceleris erumpente perfidia, vere, iratus est furore Dominus in populum suum, et usque in finem abominatus est haereditatem suam) velut gregem sine pastore dispersum per invia quaeque et inaquosa misere divagantem, ac verbi Dei, quod illi unicum superest, salutari pabulo destitutum, solo scilicet litterae, quae occidit, a Iudaeis cortice degustato, spiritu vero, qui vivificat, et animalibus hominibus non percepto.

§ 20. Propterea ad eosdem Iudaeos in sanctae fidei veritate salubriter erudiendos et trahendos ad Christum, ea omnia et singula quae de sacris lectionibus, seu sermonibus per singulas hebdomadas ad ipsos, ubicunque eorum Synagogae fuerint, habendis memoratus Gregorius praedecessor noster in aliis suis anno Incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo octogesimo quarto, Kalendis Septembris, pontificatus sui anno tertiodecimo, editis apostolicis litteris, quarum tenorem pro expresso in praesentibus haberi volumus, sapienter constituta sunt, ab omnibus, ad quos pertinet, inviolate servari, et sicuti in desuetudinem abierunt, in usum revocari praecipimus et mandamus; concionatores omnes, qui ad id munus electi fuerunt, specialiter admonentes, iisque etiam in nomine Domini districtius iniungentes, ut memoratos Iudaeos non iniuriis, contumeliis, aut nimia verborum asperitate, quibus in iudaica magis perfidia obfirmarentur, sed charitate potius et mansuetudine, quam mitis nos et humilis corde Christus edocuit, velut oves errantes ad sanctae Ecclesiae causas suaviter allicere et patefacta, ex veterum potissimum, quas venerantur, Scripturarum oraculis, christianae veritatis luce, velamen ab oculis eorum detrahere omni studio satagant, ut ex iudaicae pravitatis tenebris, quibus obscurati sunt oculi eorum, ne videant, Dei omnipotentis operante virtute liberentur.

§ 21. Postremo Iudaeos omnes, caeterosque infideles quoscunque, qui ad Baptismi gratiam, Deo donante, pervenerint, omnibus ecclesiarum praelatis ac saecularibus etiam principibus per misericordiae Dei nostri viscera, commendamus ut eos patrocinio foveant, auctoritate adiuvent, potentia tueantur, neque ab aliis, praesertim vero a Iudaeis, aut quibusvis infidelibus ulla in re indebite vexari patiantur; universosque ubique terrarum christifideles in Unigeniti Filii Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi, cuius vice fungimur, nomine hortamur et obsecramus, ne venientes ex infidelitate, praesertim pauperes, despiciant aut aversentur; potius novella huiusmodi Ecclesiae germina officiis ac beneficiis, prout quisque poterit, excolere et irrigare non desint, atque, ut veros in Christo fratres, ac domesticos fidei effectos benigne excipiant, in necessitatibus sublevent, et omni demum christianae charitatis genere prosequantur, ut de suscepto sanctae fidei proposito gaudium ipsorum sit plenum, et exsultatio, iis vero, qui foris sunt et adhuc infidelitatis caligine detinentur, ad eiusdem Sanctae Matris Ecclesiae gremium properandi excitentur.

§ 22. Decernentes easdem praesentes litteras

etiam ex eo quod quicunque in praemissis interesse habentes, seu habere quomodolibet praetendentes, eisdem non consenserint, aut vocati, seu auditi non fuerint, aliaque quavis de causa, quantumvis legitima et in corpore iuris clausa, de ullo subreptionis vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostrae, vel alio quocumque defectu notari, impugnari, vel in controversiam revocari, aut ad terminos iuris reduci nullatenus posse, sed semper et perpetuo validas, firmas et efficaces existere, et ab iis ad quos spectat, et in futurum spectabit, inviolabiliter observari; sicque per quoscunque iudices ordinarios, et delegatos quavis auctoritate fungentes, etiam causarum palatii apostolici auditores, et S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, ubique iudicari et definiri debere; irritum quoque et inane, quidquid secus super omnibus et singulis praemissis, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 23. Non obstantibus de iure quaesito non tollendo, ac caeteris nostris et cancellariae regulis, aliisque constitutionibus et ordinationibus apostolicis, etiam conciliaribus, necnon aliis quibuslibet, etiam iuramento, confirmatione apostolica, aut alia quavis firmitate roboratis, statutis, consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris etiam apostolicis, seu etiam regiis et imperialibus eisdem Iudaeis, vel infidelibus quibuslibet singulis, aut eorum Universitatibus quomodolibet, et ex quibusvis causis, etiam publicis, gravissimis et urgentissimis, atque etiam titulo oneroso, et vim contractus hinc inde obligatorii inducente concessis, quae quatenus in detrimentum catholicae fidei, quam humanis quibusque rationibus quicunque debet praeferre christianus, quomodolibet vergant, et ad effectum duntaxat praesentium cassamus et irritamus, ac cassa et irrita esse decernimus, aliisque omnibus sub quibuscunque verborum tenoribus, et formis quomodolibet in contrarium praemissorum editis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quaevis alia expressio facienda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium et singulorum tenores, formas et occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna praesentibus pro plene et sufficienter expressis, insertis, et servatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad praemissorum effectum specialiter et expresse derogamus ac derogatum esse volumus, caeterisque contrariis quibuscunque.

§ 24. Ut autem eaedem praesentes litterae omnibus innotescant, quibuscunque locorum ordinariis, in quorum dioecesibus aliqua Iudaeorum synagoga, aut notabilis aliorum infidelium numerus reperiatur, iniungimus et mandamus, ut ea omnia, quae a nobis, ut praefertur, constituta et ordinata sunt ad eorumdem Iudaeorum, aliorumve infidelium notitiam quotannis semel seu pluries, et eo modo, qui iisdem ordinariis opportunior visus fuerit, sermone vernaculo deduci faciant, et in memoriam revocari, atque ut nemo prorsus earumdem litterarum ignorantiam allegare valeat, volumus, ut illae, seu earum exemplum, ad valvas ecclesiae Lateranensis et basilicae Principis apostolorum, ac praefatae cancellariae apostolicae, curiae generalis Innocentianae, necnon in acie campi Florae de eadem urbe per aliquem ex cursoribus nostris, pro ut moris est publicentur et affigantur, quae sic publicatae et affixae omnes et singulos perinde afficiant, ac si illis personaliter intimatae fuissent.

§ 25. Quodque illarum transumptis, etiam impressis, manu notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides in iudicio, et extra illud adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

§ 26. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrae confirmationis, approbationis, innovationis, declarationis, extensionis, statutorum, decretorum, mandatorum, sanctionis, ordinationis, praeceptorum, admonitionis, commendationis, irritationis, cassationis, derogationis et voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationis omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quarto, quinti Idus Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Canonicatus, praebendae ac dignitates in cathedralibus ecclesiis, principalesque dignitates in collegiatis, existentes in regnis Portugalliae, et Algarbiorum non conferantur aliquibus personis de genere, seu stirpe Hebraeorum descendentibus usque ad septimum gradum inclusive. Clemens VIII, in litteris ad formam brevis, quas confirmavit et innovavit Paulus V 17 Ianuarii 1612, apud Barbos. de Canon. et Dignit. cap. 13, n. 48. 22

Statuta puritatem sanguinis requirentia in obtinentibus canonicatus sunt exorbitantia et poenalia, ac proinde strictissime interpretanda, quia illis, qui a Iudaeis originem trahunt, auferunt habilitatem, quae alias eis competit de iure communi, in cap. *Eam te* 7 de Rescript.; 23

Rota 13 Ian. 1624, in Ulysipponen. *Quaternariae* coram Coccino decano apud Barbosa loc. cit., c. 13, n. 30.

24 Est invalidum statutum a Capitulo conditum, quod descendentes ex genere infecto, nempe Iudaeorum, Maurorum vel Haereticorum non admittantur ad beneficia ecclesiastica, cum huiusmodi statutum sit contra ius commune; cap. *Eam te* de Rescript.; Rota 28 Iunii 1628, in Cordubensi *dimidiae portionis* coram Merlino, apud Barbos. loc. cit., cap. ult., num. 18.

25 Originem trahentes ab Hebraeis vel haereticis nequeunt recipi in fratres Ordinis Minor. de observantia; nec fratres huiusmodi possunt eligi in ministros provinciales et guardianos; Clemens VII, 19 Martii 1525, Constit. incip. *Officii nostri;* et quamvis Iulius III, apud Roderic., in Collect. privileg. Regul., t. 2, Bulla 1 huius Pontificis, quae incipit *Ad hoc,* revocaverit et annullaverit dictam constitutionem Clementis VII, hanc tamen Iulii III revocationem nullam facit, et dicti Clementis VII ordinationem validam declaravit Paulus IV, anno 1559 23 Aprilis apud eumdem ibid.; Bulla 2 quae incip. *Cum ex Apostolatus officio,* et dictam Paulinam declarationem confirmavit Pius IV, anno 1564, 5 Decembris; Bulla 3 quae incip. *Provisionis nostrae.*

26 Principes christiani licite tolerant in suis territoriis Hebraeos, ritusque et synagogas eorum; Barbos. in c. *Sicut Iudaei* 9 de Iudaeis; Card. Petrat. 2 Comm. ad constit. 1 Honorii III, n. 8, cum pluribus ibi citatis; Pignatell. tom. 5, Consult. 14, a num. 70; Engel lib. 5 decret., tit. 6, n. 2, et communis aliorum; arg. cap. *Sicut Iudaei* 9, et cap. *Et si Iudaeos* 13 de Iudaeis, ibi: *Et si Iudaeos, quos propria culpa submisit perpetuae servituti pietas christiana receptet et sustineat cohabitationem illorum;* iuncta l. *Nullus* 14 Cod. de Iudaeis, et Novel. 146, cap. 1.

27 Iudaei antiquas suas synagogas restaurare possunt, non autem novas erigere; c. *Iudaei* 3, et cap. *Consuluit* 7 de Iudaeis, ibi: *Iudaeos de novo construere synagogas, ubi non habuerint, pati non debet; verum si antiquae corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reaedificent potest aequanimiter tolerari, non autem ut eas exaltent, aut ampliores aut pretiosiores faciant, quam antea fecisse noscuntur.*

28 Iudaei, qui in christianorum territoriis semel recepti, et de protectione assecurati sunt, sine iusta et legitima causa expelli non possunt; Decian. in Pract. crim. lib. 5, cap. 11; Socin. consil. 86, lib. 4; Vasquez Illustr. contr. cap. 8, num. 12; Barbos. in cap. *Sicut Iudaei* 9 de Iudaeis, n. 4, et alii passim; arg. l. *Nullus* 14 Cod. de Iudaeis, cuilibet enim etiam *Iudaeo,* et gentili fides iuste data servanda est; arg. l. *Sicut* 5 Cod. de Oblig. et action.

Notanter autem dicitur sine iusta et legitima causa, quia ob iustam et legitimam causam Iudaei semel recepti, iterum expelli possunt; arg. l. *Iudaei* 11, l. *Iudaei* 16 Cod. de Iudaeis; et sic tenent doctores citati num. antecedenti, et Farinac. Frag. crim. part. 2, litt. 1, n. 64; Tuscus litt. 1, verb. *Iudaei,* conclus. 371, num. 58, tract. de iure personar. extra gremium Eccles. existent. lib. 2, c. 51; Pignatell. tom. 5, consult. 14, n. 109, citans plures alios. Iustae autem et legitimae causae eos expellendi recensentur a Ricciullo loc. cit. a n. 9, a Barbosa loc. cit., a Pignatell. loc. cit. a n. 120, quae, ut ab ipso recensentur, hic ad litteram dantur. 29

Prima igitur eos expellendi causa est, si versarentur in Regno noviter ad fidem converso; nam quo facilius ibi christiana religio propagaretur, posset indici Iudaeorum caeterorum ac infidelium expulsio, ut Constantinum fecisse in Ecclesiae primordiis, testantur Hostiens. in cap. *Consuluit* de Iudic.; Oldrad. cons. 87, n. 2, pro quibus facit textus in canone *Saepe malorum* 28, qu. 1. 30

Secunda, si in christianam Religionem evadant contumeliosi; arg. d. cap. *Quia super,* et cap. *Et si Iudaeos* de Iudaeis. Ob hanc causam exsularunt ab Anglia, propterea quod Uvorvici puerum christianum in die Parasceves in nostrae Religionis contemptum cruci affixerunt. Idemque fecerunt Iudaei Nordovici degentes, ut refert D. Antonin. part. 2 Histor., tit. 26, c. 1, § 6, et Polydor. Virgil. lib. 16 Histor. Anglic. Et ob similem causam an. 1510, e Marchia Brandeburgensi generali edicto sub poena capitis proscripti sunt, ac quadraginta ipsorum exusti, ex eo quod unus ipsorum Sacratissimam Christi Hostiam, quam pharisaica infidelitate coemerat, crebris pugionum ictibus confodere nixus erat, Hostia semper integra permanente; reliqui vero plurimos christianorum infantes ictibus et punctionibus peremisse fassi sunt; Surius de Reb. in orbe gestis sub anno 1510. 31

Tertia, si seditiones excitent, aut aliter in nos detegantur iniuriosi, ut recte colligitur ex d. l. *Christianis* C. de Pagan. Hac de causa imperante Phoca eiecti fuerunt Antiochia; ingentem enim christianorum multitudinem ferro conciderant, vel igne exusserant, necnon et Anastasium eiusdem civitatis antistitem foeda morte affecerant; Nicephor. lib. 18, cap. 44. 32

Quarta, si in tam magnum numerum excreverint, ut inde timeri posset proditio, dict. l. *Christianis,* ibi: *Nihilque turbulentum tentantibus.* Quam ob causam abire coacti sunt e regnis Hispaniarum, ut patet ex const. Granat. prag. 5 et 6, anno 1491, et ex concilio Toletano capite 8. 33

Quinta, si Leges non servent, ut probat textus in d. l. *Christianis,* ibi: *Nihilque tentantibus turbulentum, legibusque contrarium.* 34

Quapropter eiecti fuerunt Parisiis anno 1180, per Philippum Francorum regem; nam contra ecclesiastica decreta in domibus suis servos christianos et ancillas habebant, eosque ex aliqua parte cogebant iudaizare, ut testatur Io. Naucler. gener. 40.

35 Sexta, si ita divites evaserint, ut ex facultatum augmento aliquid inconveniens suspicari possit. In his enim casibus possunt, vel in facultatibus ex aliqua parte multari, vel in parte eiici, prout casus qualitas exquirit; quia potest princeps ex causa publicae utilitatis tollere dominium rerum a subditis; leg. *Si quis sepulchrum* ff. de Relig. et sumpt. fun.; Roman. cons. 310, sub num. 2; Ang. cons. 139, num. 3; Fulgos. cons. 143, num. 3; Felin. in cap. 2, post princip., de constitut.; Decian. cons. 352, sub init., et in cap. *Quae in ecclesiarum*, num. 19, de constit.; Grammat. cons. 8, n. 8, in Civile, et cons. 190, n. 11. Tum etiam quia Iudaei tolerantur ex commiseratione, et ut ipsi tandem convertantur ad fidem, non tamen, ut officere possint christianis; Isern. in constitut. *Si quis in posterum*, tit. de Iudaeis.

36 Et generaliter quidem expulsionis exempla suppeditant superiorum temporum annales. Nam sub Imperio Caroli IV, anno 1348, Iudaeos, ex eo quod ex fontibus per ipsos veneno infectis, pestis universalis orta diceretur per totam ferme Europam, flammis, aliisque suppliciis absumptos ex Io. Nauclero recenset Seb. Franc. Chron. Germ., fol. 198 et 199, et praecipue 205. Plura expulsionis Iudaeorum exempla ex historicis refert Marquard. de Susan. Tract. de Iudaeis pag. 1, c. 7, n. 2.

37 Et de facto talibus vel consimilibus iustis causis intervenientibus iure merito expelluntur; eo vel maxime, quod Iudaei censeantur personae odiosae et infames, cap. *Cum sit*, de Iudaeis, leg. final. Cod. de Iudaeis. Inimici crucis Christi Redemptoris nostri; cap. *Licet universis* Extrav. De testibus, et eiusdem nominis blasphemi, cap. 1, c. *Cum sit nimis* Extravag. De Iudaeis, et ut constat ex eorum Thalmud; quod, ut observat Sixtus Senensis lib. 4 Biblioth. Sacr., est ingens et vastum opus Iudaicarum traditionum, in quo decreta omnia rabbinorum collecta sunt, Sammai, Hillel, Akiba, Ioseph et filiorum Asamonaei, una cum aliis innumeris aliorum magistrorum statutis, sententiis, et tam divinarum quam humanarum legum expositionibus, quibus nunc tota Iudaeorum natio regitur. Ab aliis vero vocatur ius iudaicum, tam civile quam canonicum, doctrinale etiam, ac Pandectae et Digesta. Coeptus est autem anno a Domino Iesu 100, ad finem perductus anno eiusdem 400. Sed Ben Maiemon in compendium redegit Thalmud, et scripsit anno 1150; et habetur secundo loco post Bibliam et tantae est auctoritatis, ut Thalmud, continens innumeras ineptias, fabulas, impietates, contumelias, blasphemias, imprecationes, maledictiones, haereses et huiusmodi, quarum variae hic ad litteram subnectuntur, ut referuntur a Pignatello t. 3, consult. 14, n. 11.

« Deus ante mundi creationem, ne otio torpesceret, exercebat se in exstruendis variis mundis, quos, ubi condiderat, paulo post destruebat, atque iterum restaurabat, quoadusque hunc, quem nunc habemus, mundum facere didicisset; Ordin. 1, tract. 5, dist. 6. 38

» Deus tres primas horas diei totas insumit in lectione legis Iudaicae; Ordin. 2, tract. 1, dist. 14. 39

» Moyses cum aliquando ascendisset in coelum, invenit Deum scribentem accentus in Scriptura Sancta; Ordin. 5, tract. 6, dist. 5. 40

» Deus die prima novilunii mensis Septembris iudicat universum orbem; reliquis deinde sequentibus decem eiusdem lunae diebus applicat se ad scribendum iustos in libro vitae, malos vero in libro mortis; Ordin. 2, tract. 8, dist. 5. 41

» Deus quotidie orationes et precationes animo devoto peragit; Ordin. 1, tract. 1, dist. 1. 42

» Deus habet locum quemdam separatum, in quo statutis temporibus multis cum lacrymis deflet, ac se ipse affligit, quod Iudaeis iratus templum everterit Ierosolymitanum, et populum suum in captivitatem disperserit; Ordin. 2, dist. 5, et Ordin. 1, dist. 7. 43

» Deus quotidie imponit sibi circa caput et brachia vittas, sive corrigiolas quasdam coriaceas *Thephillin* appellatas, induitque se tunica quadam linea, quae *Ziṣith* nuncupatur, eoque modo ornatus procumbit in genua et orat; Ordin. 2, tract. 8, dist. 5. 44

» Deus praecipit populo Iudaeorum, ut singulo quoque novilunio sacrificium expiationis peragant ad expiandum scelus perpetratum a Deo, quando lumen, quod iniuste lunae ademerat, soli attribuit; Ordin. 4, tr. 6, dist. 1. 45

» Deus quotidie reminiscitur calamitates, quas Iudaei a gentibus patiuntur; lacrymas duas effundit in Oceanum, et prae dolore pectus utraque parte contundit; Ordin. 2, tr. 1, dist. 9. 46

» Deus quinta die creavit pisces duos magnitudinis pene interminatae, *Leviathan* appellatos, quorum corporum vastitatem cum ipse secum animo perpenderet, veritus ne omne piscium genus a tam magnis belluis deglutiretur, et ne ab ipsis mare universum navigiis invium redderetur, sicque humani generis commercia prorsus tollerentur, si ex iis proles propagaretur, occidit femellam, et ex eius salitis carnibus salsamenta delicatissima paravit iustis et electis suis post hanc vitam comedenda, masculum vero sibi vivum reservavit, ut cum eo subsecivis diei horis quotidie lude- 47

ret; iuxta illam Psal. 103 sententiam: *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.* Pro quo Hebraei legunt: Leviathan iste, quem creasti, ut cum eo luderes; Ordin. 4, tract. 3. Itaque.

48 » Deus tribus postremis diei horis laxandi animi gratia ludebat olim cum pisce illo vastae magnitudinis Leviathan dicto; Ordin. 2, tr. 1, dist. 14, et Ordin. 4, tr. 8.

49 » Deus ignota de causa indignatus pisci magno Leviathan dicto, ipsum occidit, carnesque eius sale condivit, ut ex eis cibum ministraret animabus sanctorum in futuro saeculo; Ord. 4, tract. 3, dist. 5. »

50 Paulo aliter de Thalmude refert Hieronymus de S. Fide, ex Iudaeo christianus, qui fuit Medicus Benedicti XIII, nuncupati Petra de Luna circa an. 1412, lib. 1 contra Iudaeos, cap. 9, ubi sic scribit: *Dicitur in Thalmud, quod animal Behemoth est omnium animalium maius, et quod masculus et femina fuerunt ab initio creati. Videns autem Deus, quod si filios genuissent, prae illorum magnitudine et multitudine totus mundus esset destructus, castravit masculum et refrigeravit feminam, quam custodit, ut det eam iustis tempore Messiae ad comedendum.*

51 *Item piscium squamas non habentium accipiunt maiorem, quem Leviathan appellant et dicunt, quod Deus habet ipsum salsum, ut eum det iustis ad comedendum in futurum, in tantum, quod multi hodie reperiuntur, qui partem suam huius Leviathan, quam comedere sperant, multo auro et argento minime commutent, et ad veritatem rationem habent. Ego namque Hieronymus de S. Fide huius opusculi compilator, non dimitterem, pro maxima pecuniae quantitate, partem meam congri, aut lampredae, quam, postquam agnovi Messiam veracem, comedere haud consuevi.*

52 Proxima his est fabula aliorum Hebraeorum, qui, ut ait Albertus apud Dionysium, asserunt Leviathan esse serpentem, seu piscem, qui circulo sui corporis totum terrae ambit globum, quique solem, ac radios apprehendere nititur et volare; sicque solem in circulo suo semper agitat fugientem. Vastum animal, sed fabulosum, qualia multa fabularis Iudaeorum theologia progenerat. En qualis bellua est Behemot.

53 Ex Lyrano autem Iudaei dicunt, quod in una die depascit herbas mille montium, et crastino renascitur herba in tanta magnitudine, sicut erat in praecedenti die. Et ad hoc adducit Rabbi Samon super istum locum auctoritatem Psalmi 49, in quo, uti habemus, *Iumenta in montibus et boves,* Hebraei dicunt, *Behemot in montibus mille.* Translatio ab Hieronymo sumpta immediate de Hebraeo habet: Pecudes in montibus millium.

54 De huius autem belluae magnitudine haec item leguntur ex Hebraeorum sententia apud Albertum et Dionysium. Quod Behemot sit bos, cuius corpus septem milliaria contineat, collum unum et caput unum; sicque novem milliaria in universum contineat, cuius cauda sit quasi silva cedrina. Ingens procul dubio, et immane non tam animal quam mendacium, inquit Ioannes Pineda. Sed si non mentiuntur, addit idem, at somniant procul dubio homines verae sapientiae, veraeque theologiae expertes, quod viros mediocris sapientiae pudet et somniare. Adiungunt Iudaei quod in resurrectione Deus occidet illud animal, ut iustis paret convivium. Quam sollicita est de convivio alterius vitae, salitisque carnibus Iudaeorum natio!

Similis est fabula apud Eliam Thesbitem in 55
Iuchna, ubi sic habet: *Invenitur in Agadab avem esse magnam, quae vocatur* Bariuchna, *cuius ovum mirae magnitudinis esse dicunt in Massechet Becheroth.* Etiam audivi, quod Deus tandem in futuro saeculo ex eo iustis paraturus sit convivium una cum Leviathan et bove. Sed nondum fabularum iudaicarum est finis. Quae sequuntur translata sunt e Thalmulde:

« Deus semel quotidie irascitur, et tunc cri- 56
sta gallorum gallinaceorum ruborem emittit, ipsique interim uno pede stant. Tunc si quis eodem momento alicui maledixerit, is statim concidet mortuus; Ordin. 1, tr. 1.

» Cum olim Rabbini quidam adversus Rabbi 57
Eliezer disputationem iniissent, Deus voce coelitus dimissa, sententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit, quamobrem indignati Rabbini Deum anathematis poena damnarunt. Tunc Deus ipse subridens, Filii, inquit, mei me vicerunt; Ordin. 4, tract. 2, dist. 7.

» Cum Deus die quadam in coeli curia dis- 58
sereret de specie quadam leprae, quam ipse mundam aiebat esse, caeteris dissentientibus Rabbinis, qui immundam esse affirmabant, lis tamen communi omnium assensu devoluta est ad sapientissimum quemdam Rabbinum, qui cum sententiam proferre pararet, statim eius anima, relicto corpore, vociferari coepit: Mundam, mundam; Ordin. 4, tract. 2, dist. 7.

» Tanta fuit olim in Rabbino quodam pru- 59
dentia, ut diabolum simul et Deum hoc astu eluserit. Cum Rabbinus in extremo vitae articulo laboraret, diabolum precibus exorat, ut sese iam moribundum ad portas usque coelestis regni deducat, ut inspecto inde loco divinae habitationis, laetus ex hac vita decedat. Hanc gratiam cum diabolus veteri amico praestitisset, Rabbinus illico se intra portas Coeli coniiciens, iuravit per Deum viventem se nunquam inde recessurum. Qua de causa coactus est Deus hominem apud se retinere, ne illum periurium faceret, sicque hac una arte prudentissimus vir Deum et diabolum simul fefellit.

» Cum angelus Gabriel flagitium grave com- 60
misisset, Deus iussit eum igneo flagello flagellari; Ordin. 2, tr. 5, dist. 8.

61 » Animae hominum migrant de corpore in corpus hac lege, ut si anima in primo corpore peccet, mittatur in secundum, in quo si iterum peccet, mittatur in tertium corpus; in quo si peccare non desistat, denique in gehennam detruditur; Ordin. 4, tr. 2.

62 » Anima Abelis migravit in Seth, anima Seth in Moysen; ibid.

63 » Animae hominum indoctorum in resurrectione non recipient corpora sua; Ordin. 3, tract. 1, dist. 3.

64 » Rabbini duo singula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vitulos creabant, quos deinde totos comedebant; Ord. 4, tr. 4, dist. 2.

65 » Quicunque ter in Sabbato comederit, vitam aeternam consequetur in altero saeculo; Ordin. 3, tr. 1, dist. 6.

66 » Nihil comedi debet numero pari, sed impari; hoc enim numero maxime delectatur Deus; Ordin. 4, tr. 2, dist. 7.

67 » Si quis oraverit facie ad meridiem conversa, sapientiam consequetur; ad Septentrionem vero divitias; Ordin. 4, tr. 3, dist. 2.

68 » Si quis sub ventre cameli, aut inter duos camelos, aut inter duas mulieres pertransierit, nihil unquam ex Thalmud poterit ediscere; Ordin. 4, tr. 10, dist. 2. »

69 Gemina superioribus fabula est, quod tempore Messiae Iudaea proferet Iudaeis panes coctos, et vestes sericas cuique Iudaeo accommodatas.

70 Quod Deus Adamo creaverit duas mulieres, ex quibus texunt fabulatores genealogias interminatas, ut ex Augustino refert Beda in Ep. 1 ad Timoth.

71 Quod Deus antequam legem suam daret Israelitis, eamdem praesentavit Idumaeis et Ismaelitis, quorum illi habitarunt in Seir, hi vero in deserto Pharan. Idumaeos autem reiecisse Legem cum audivissent quintum praeceptum: *Non occides*. Recordabantur enim, quod patri eorum dictum esset: *Vives in gladio*. Ismaelitae vero eamdem reiecisse, dum audissent sextum praeceptum: *Non moechaberis*. Id fabulantur, dum exponunt illa Deut. xxxiii, 2: *Dominus de Sinai venit et de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, et cum eo quinquaginta millia.*

72 Quae postrema ut exponant, fingunt fuisse in datione Legis in monte Sinai animas omnium Prophetarum, qui postea inter Iudaeos prophetaverunt, ac singulos eo tempore et loco accepisse prophetias suas, quas ediderunt. Addunt etiam fuisse inibi omnes Rabbinos, conditores Thalmudi.

73 Haec sufficerent ad exhibendam formam theologiae fabularis Iudaicae. Sexcenta alia enarrari potuissent, sed modus servandus fuit. Notum enim est, Iudaeorum Rabbinos post Christi Domini anastasim Sacram Scripturam fabulis a se confictis foede contaminasse. Quarum fabularum non paucae sunt in libro dicto Thargum, qui Chaldaicam translationem continet.

Adversus autem Legem Moysis haec habent: 74
« Quod licitum sit cum propria uxore masculino concubitu uti. Quare cum duae mulieres essent de hac re apud Synagogam conquestae, responderunt Rabbini, virum esse uxoris dominum, ac proinde posse eum uti corpore uxoris suae utcunque voluerit, non aliter quam ille qui piscem emit. Is enim tam anterioribus, quam posterioribus piscis eius partibus ad arbitrium vesci potest; Ord. 3, tr. 3, dist. 2.

» Si quis aut filiam suam, aut sororem suam, 75
sibi matrimonio iunxerit, is rem Deo facit gratissimam; Ordin. 2, tr. 1.

» Rabbinum, qui non oderit hostem suum 76
usque ad mortem, et qui vindictam adversus eum non quaesierit, indignum esse nomine Rabbini; Ordin. 5, tr. 1, dist. 2.

» Gravius plectendos esse eos, qui contra- 77
dicunt verbis scribarum, quam verbis Mosaicae Legis, quibus qui contradixerit absolvi potest; qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte moriatur; Ordin. 4, tr. 4, dist. 10.

» Si testes de falsitate convicti fuerint, pu- 78
niri debent poena talionis. Quod si contigerit iniuste accusatum fuisse damnatum, et ita poena affectum; tunc falsi testes absolvi debent et nulla poena puniri; Ord. 4, tr. 4.

» Si quem maior pars iudicum ad mortem 79
damnaverit, is mori debet; si vero omnes, nullo excepto, in eius damnationem consenserint, absolvatur; Ordin. 4, tr. 4.

» Si quis marsupium loco publico invenerit, 80
sciveritque eius dominum iam de inventione marsupii desperasse, non tenetur ad restitutionem marsupii; Ord. 4, tr. 2, dist. 5. »

Haec autem adduxi ut christianis persuadea- 81
tur quid de perfidae illius gentis dogmatibus sentire debeant, et patescat animus nefariorum hominum in religionem sacrosanctam. Hunc finem producendi nonnulla ex Thalmud habebat Sixtus Senensis, qui ita mentem suam aperit: « Decreveram profecto nullam librorum habere mentionem, et omnem doctrinae huius memoriam, quantum fieri potuisset, silentio aboleri; sed quoniam me praeteritorum temporum experientia docuit, huiusmodi volumina toties exstincta, iterum instar hydrae capita reviviscere, permittente id principum christianorum avaritia, qui quovis pretio inducti, facultatem instaurandi hos libros Iudaeis vendunt; ideo me operae pretium facturum existimavi, si turpitudines, impietates, et blasphemias nonnullis Thalmudicis voluminibus comprehensas aliqua ex parte manifestarem, annotatis nominatim libris, ubi haec habentur, ut si quando haec nefaria scripta, quibus adhuc abundat Asia, Africa, Graecia et Germania apud nos revocentur in lucem, habeant pietatis christianae propugnatores indicem, quo veluti manu du-

cantur ad inveniendos locos, in quibus praedictae blasphemiae scriptae sunt, et his detectis, christianos principes iterum adversus renascentis hydrae colla inflamment. »

82 Subiungit deinde nonnulla, quibus capitale Iudaeorum odium in christianos innotescit; qualia sunt:

83 « Statuimus, ut quilibet Iudaeus ter in die blasphemet omnem christianorum gentem, ac Deum precetur, ut confundat exterminetque ipsam cum regibus et principibus suis; atque hoc maxime faciant sacerdotes Iudaeorum in synagoga ter quotidie, orantes in odium Iesu Nazareni; in Thalm. Ord. 1, tr. 1, dist. 4.

84 » Deus praecepit Iudaeis, ut quovis modo, sive dolo, sive vi, sive usura, sive furto facultates christianorum sibi vindicent; ibid.

85 » Praecipitur omnibus Iudaeis, ut christianos omnes loco brutorum habeant, nec aliter eos tractent, quam bruta animalia; Ord. 4, tr. 8.

86 » Iudaeus gentilibus, neque boni, neque mali quidquam faciat. Christianum vero omni studio atque industria conetur de vita tollere; Ordin. 4, tr. 8, dist. 2.

87 » Si quis Iudaeus christianum praecipitio propinquum inspexerit, ipsum statim praecipitare tenetur; Ordin. 4, tr. 8.

88 » Imperium christianorum exsecrabilius est imperio caeterarum gentium, et levius peccatum est servire principi gentili quam christiano; Ordin. 2, tr. 1, dist. 5.

89 » Templa christianorum sunt domus perditionis et loca idololatriae, quae Iudaei tenentur destruere; Ord. 1, tr. 1, dist. 2.

90 » Evangelia christianorum, quae inscribi debent iniquitas revelata, et peccatum manifestum, a Iudaeis comburi debent, etiamsi in eis nomen Dei contineretur. »

91 Hic igitur Thalmud, sive Ierosolymitanus, sive Babylonicus, demptis etiam ineptiis, figmentis et blasphemiis, scriptus est Iudaeorum pervicacium odio in Christum et christianos capitali flagrantium, ac pleraque in eo scripta tacite et aperte christianae fidei mysteria obscurant, vel evertere nituntur, et ad superstitionem ducere. Uterque saepe ab Ecclesia catholica iussus est comburi, idque aliquoties iustissime factum, quia plurimis gravissimisque contra Christum Dominum, divinamque Maiestatem, et huius administros et amicos, Angelos et Testamenti Veteris Divos, beatissimam Virginem Mariam, christianos omnes, imo et contra Moysis Legem, ius gentium, atque omnem naturae legem et rectam rationem erroribus, mendaciis, contumeliis et blasphemiis scatet.

92 Quocirca Gregorius Nonus omnia Thalmudica volumina flammis adiudicavit anno 1230, et pontificium decretum instauravit Innocentius IV anno 1244, Clemens IV, Honorius IV et Ioannes XXII. Cum autem eadem volumina a Iudaeis pristino nitori restituta fuissent, et artis typographicae praesidiis in infinitum prope numerum propagata, Iulius Papa III, novo edicto promulgato, inquiri iussit, et anno 1553, cum Festa Tabernaculorum a Iudaeis Septembri mense celebrarentur, per omnes Italiae urbes exuri iussit. Postea Paulus Papa IV, una cum sacrosancto Inquisitionis senatu anno 1559, idem fieri imperavit, et Thalmudicos libros inter scripta ab Ecclesia catholica damnata connumerari voluit. Exstat etiam ea de re Pii V decretum anni 1566, et Gregorii XIII, quo statuitur, ut ab inquisitoribus procedatur contra Iudaeos huiusmodi volumina retinentes; et tandem Clementis VIII, contra impia scripta, ut loquitur constitutio anni 1593, et libros Hebraeorum Thalmudicos, Kabalisticos alios, opera, tractatus, volumina et scripta quaecunque tam lingua hebraica, quam quavis alia lingua conscripta; aut versa, edita, impressa, ac in posterum conscribenda aut vertenda, edenda vel imprimenda, continentia, seu continentes tacite vel expresse haereses, vel errores contra sacras Veteris Legis scripturas, necnon contumelias, impietates, blasphemias, contra Deum, Sanctissimam Trinitatem, Salvatorem nostrum, beatissimam Virginem, beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos aliosque Sanctos Dei, Sanctissimam Crucem, sacramenta novae Legis, sacras imagines, sanctam catholicam Ecclesiam, Sedem Apostolicam, ac contra Christi fideles, praesertim episcopos, sacerdotes et alias ecclesiasticas personas, atque etiam contra neophytos, et alias contra catholicam Religionem, vel in quibus impudicae et obscenae narrationes habentur, etiam sub praetextu, quod expurgatae fuerint, vel donec expurgentur. Item impii Thalmudici, Kabalistici, aliique nefarii Hebraeorum libri omnino damnati, et prohibiti maneant et censeantur. Idem fecerunt principes saeculares. In Galliis S. Ludovicus rex Francorum anno 1240. In Hispaniis Ferdinandus et Isabella, et antea Livigius, ac demum Carolus V. In dominio Veneto Benedictus Valerius Marcus Centanus, et Franciscus Longus senatores, anno 1553. Imo constitutio Iustiniani imperatoris contra Iudaeos et eorum scripta, intelligitur de libris Thalmudicis, adeo ut omnino prohibiti sint, nec eorum correctio per Bullam Clementis VIII admittatur; hactenus Pign. loc. cit.

Hebraeorum lingua ad pronuntiandum est 93
adeo difficilis, ut S. Hieronymus in illa peritissimus extremitatem seu superfluitatem dentium sibi limare fecerit ad illam recte pronuntiandam, ut observant historici illi, quos referunt et sequuntur Gonzalez in cap. *Ex parte*, n. 10, in fine de corpor. vitiat.; Maiol. de Irregular. lib. 1, cap. 14; Ursaya Instit. Crim. lib. 4, tit. 10, n. 75.

Hebraei et Iudaei, unde sic dicti. Vide verb. 94
Thalmud Hebraeorum, n. 1, ubi et de proselytis.

95 Additur ad rem attendenda constitutio Benedicti XIII, incipiens *Alias emanarunt*, edita 22 Martii 1729, in qua confirmatur constitutio Innocentii XIII, incip. *Ex iniuncto,* super prohibitione mercaturae rerum novarum Iudaeis tum in statu, tum extra statum ecclesiasticum degentibus, in qua inter alia statuitur quod Hebraei, qui in detrimentum mercatorum christianorum bombycinos folliculos, vulgo *cocconi o bocci,* a christianis emere et mercari, ac sericum texere, pannosque sericos contexere praesumunt, in posterum id nullimode possint, expresse declarando quod sub novarum rerum mercimonii prohibitionem eis factam, tam texturam et confectionem serici cuiuscunque generis vel speciei, quam emptionem et venditionem etiam indirectam novi serici, sive contexti sive non contexti, ac folliculorum bombycinorum, quos gallico idiomate *cocon,* italice vero *coccone* seu *boccio* appellant, comprehendi et comprehensas esse intelligatur; cum Iudaei sola arte *straciaria* seu *cenciaria,* ut vulgo dicitur, contenti, aliquam mercaturam frumenti vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessariarum facere solum possint; insuper nec ut medici, etiam vocati et rogati ad curam christianorum accedere possint; nec se a pauperibus christianis dominos vocari permittere; nec nutrices seu ancillas, aut alios utriusque sexus servientes christianos habere, vel eorum infantes per mulieres christianas lactari, aut nutriri facere; seu dominicis, vel alias de praecepto Ecclesiae festis diebus in publico laborare aut laborari facere, seu christianos quoquomodo gravare, ut contractus fictos vel simulatos celebrare, seu cum ipsis christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem seu conversationem habere. Hinc sancitum est, ut Iudaei a christianorum domibus penitus sint seiuncti, et quod signum aliquod adferant, ut dignoscantur. Haec et alia iam prius statuerant varii alii Summi Pontifices, et signanter Clemens IV Const. incip. *Cum saepe;* S. Pius V Constit. incip. *Romanus Pontifex;* Paulus IV Const. incip. *Cum nimis absurdum;* et dictus Innocentius XIII Constit. incip. *Ex iniuncto;* ubi et alias supradictorum Pontificum confirmans, uti iam fecerat Paulus IV, inhibet Iudaeis bona stabilia comparare et possidere, et etiam conducere, ac huiusmodi.

96 Iudaei sunt in servitute apud christianos, non quidem poenali sed civili; Benedict. XIV tom. 2, Const. 28 incip. *Postremo mense,* § 12. Hebraei sparsim per ditionem ecclesiasticam degentes a S. Pio V, a Sixto V et Clem. VIII in varia loca restricti fuere, nempe a S. Pio V in solis civitatibus Romae et Anconae, a Sixto V in solis locis moenibus septis, a Clemente VIII in civitatibus Romae, Anconae et Avenionis. Cum vero Apostolica Sedes Urbini Ferrariaeque civitates recepisset, non eiecti fuere Iudaei ab iis urbibus oppidisque, ubi antea per duces iis licuerat commorari; idem ibid., § 12. Ex quo Hebraei a christianis principibus in suis ditionibus tolerentur, sequitur quod nec vi, nec iniuriis, contra Asyli ius, cum ipsis sit agendum; idem ibid., § 13. Unde Iudaei non vi, sed instructionibus et suasionibus ad fidem amplectendam adduci debent; idem ibid., § 37. Sisebutus Hispaniarum rex Iudaeos per vim ad Baptismum suscipiendum impulit. Quod non fuit commendatum; idem ibid., § 38 et 39. Iudaeis Romae semel in singulas hebdomadas Evangelium annuntiatur, ipsique huiusmodi praedicationi interesse coguntur; idem ibid., § 59 in fine.

Hebraeus septennio maior, si catholicam Re- 97
ligionem amplecti se velle ostendat, et de hoc denuntietur, evocari et interrogari debet de causa, qua motus est; et in christiana fide est instituendus cum omni diligentia, ut dignoscatur quo spiritu ad Ecclesiae societatem optandam adducatur; idem ibid., § 40 et 41. Iudaeus denuntiatus de voto suscipiendi Baptismum, non statim retinendus est, nisi iudices sint duo saltem testes per omnia conformes, aut omni exceptione maiores; idem ibid., § 16. Et in dubio de eius vera voluntate iudex catholicus, qui Romae est Vicesgerens pro tempore; eius voluntatem extra Ghettum, vel in eius domo, vel in aliqua ecclesia, vel alio loco sibi beneviso, semel atque iterum aut etiam pluries explorabit, ut Hebraei consilio clare perspecto, eum tuto iubeat, aut ad Ghettum remitti, aut catechumenis recenseri; idem ibid., § 56 et seq.

Hebraeus puer, si Baptismum petiisse denun- 98
tietur, sed rationis usum non habere reperiatur, parentibus est restituendus; idem ibidem, § 40. Si autem ratione praeditus inveniatur, et Baptismum petat, sive completo, sive non completo septennio, baptizandus erit, etiam invitis parentibus; idem ibid., § 32. Si autem dubitetur de perfecto rationis usu, non statim restituendus erit, sed differri debet Baptismus, donec certa ratione utens, et auditis fidei christianae documentis, voluntatem suam aperiat; idem ibid., § 33.

Hebraeorum filii, liberi arbitrii usum non 99
habentes, invitis parentibus baptizari non debent; ibid., § 45. Iudaeorum infantes parentibus orbi, et sub tutela degentes, absque tutoris assensu baptizandi non sunt; idem ibid., § 14. Hebraeorum filii infantes baptizari possunt, si mortis in periculo inveniantur; idem ibid., § 8. Item si crudelem in modum a parentibus deserantur, nempe si in loco publico, soli, derelicti, abiecti, atque omni cura et spe destituti reperiantur; idem ibid., § 9. Item si ad Baptismum offerantur a patre, etiam invita matre; et etiam si a matre offerantur sine patris consensu; idem ibid., § 15 et 16. Item si

ab avo paterno, in cuius potestate sunt, offerantur ad Baptismum etiam utroque genitore invito; idem ibid., § 17.

100 Iudaeorum infantes oblati a parentibus, qui semel dixerunt se catholicam fidem amplecti velle, etiamsi parentes a proposito recedant, sunt baptizandi. Idem ibid.,§ 58. Qui autem infantiam excesserint, non cogendi, sed retinendi sunt ad tempus longe a parentum consuetudine, donec instructi, de statu suo deliberent; idem ibid., § 18.

101 Hebraei infantes, si valide baptizati fuerunt invitis parentibus, eis restituendi non sunt, etiamsi spondeant se eos christianis reddituros cum ad convenientem aetatem pervenerint, nihilque illis contra fidem catholicam traditurus; idem ibid., § 30. Iudaeorum infantuli a nutrice, aliove illicite sed valide baptizati a christianis educandi sunt, et cum ad rationis usum pervenerint, ad perseverantiam in fide catholica cogendi; idem ibid., § 27. Iudaeorum filii supra infantilem aetatem constituti, quibus non expresse petentibus, collatum fuerit sacramentum Baptismi, retineri debent, omnique ratione exploranda est eorum voluntas; idem ibidem, § 27.

102 Hebraeae mulieres a maritis aut sponsis ad Baptismum oblatae, quando retineri debeant, fuse ostenditur ab eodem pontifice; ibid., § 18 et seq., nempe quod quotiescumque sponsus Hebraeus christianae Religioni nomen dare statuerit, et Evangelio sponsam offerat, prudenter ac diligenter interrogetur, quomodo sponsalia probentur. Et argumenta sponsalibus comprobandis idonea erunt, si tanti esse ponderis et momenti videbuntur, ut contracta inter catholicos sponsalia iisdem rationibus evinci aperte ac tuto valeant. Et si probationes tales fuerint, e vico seu Ghetto evocanda erit mulier et semel atque iterum, aut quamdiu opportunum iudicabitur, eius voluntas in ecclesia aliqua, aut alibi exploranda, ac demum, aut innata in pervicacia atque errore relinquenda, si resipiscere nolit, aut inter catechumenos retinenda est, ut instruatur si conversionis certa spes aliqua oboriatur. Cum autem sponsus aut alius quilibet fide dignus talia argumenta proferat, quibus plane constet sponsalia vere contracta fuisse, apud ipsos Hebraeos valida atque obligatoria, tunc illico inter catechumenos collocanda est mulier, ubi tamdiu versabitur quamdiu necesse erit, dummodo quadraginta dierum spatium non superetur; idem ibid., § 69 et 70. Vide ibi, ubi multa scitu dignissima.

103 Iudaei si accepto Baptismo, ad Iudaeorum scholam redeant, contra eos legibus agendum est, uti contra Haereticos iudaizantes; idem
104 ibid., § 29. Hebraeus, qui se ad fidem convertit, coniugem Hebraeam interpellare debet, velit, necne christianam veritatem amplecti, et sine Creatoris iniuria cohabitare; idem Constitut. 38 incip. *Apostolici ministerii*. Quod si ipsa recuset, maritus liber efficitur; non tamen potest ei Libellum repudii iudaico ritu mittere; idem ibid. Hebraeis conversis prohibetur quovis modo, sive in Iudaeorum vico aut Ghetto, sive extra, coram notario, aut testibus christianis Libellum repudii dare uxoribus recusantibus se convertere. Et eadem procedunt pro mulieribus conversis quoad maritos in Iudaismo remanentes; idem ibid.

Iudaizantes habentur, et contra eos de more 105
proceditur, quicumque post Baptismum, repudii libellum iudaicis ritibus dederint coniugi non converso; idem ibid. Atque etiam, si id fecerint coram notario et testibus christianis, licet tunc minori poena plectendi sint; quod si intra vicum seu Ghettum fiat, poenae statuuntur etiam contra universitatem Iudaeorum; idem ibidem.

Descendentes ab Hebraeis non sunt arcendi 106
ab ordinibus et beneficiis, nisi aliter in erectione beneficii a fundatore cautum fuisset, vel aliter Summus Pontifex decrevisset. Idem de Synodo dioecesana lib. 7, cap. 65, n. 4, per text. in cap. *Eam te* 7 de Rescriptis, ibi: *Pro eo vero, quod Iudaeus extiterit, ipsum dedignari non debes.* Idem quoque dicendum de illis qui ex infidelibus descendunt; ibid., § 4. Idem etiam dicendum de ordinibus sacris; ibid., § 5.

Hebraei beatum Andream Rhinnensem, et 107
beatum Simonem Tridentinum primae aetatis infantes in odium Christi occiderunt; Benedict. XIV Const. incip. *Beatus Andreas*, § 1 et 5. Qui ibid. § 17, plures alios infantes Hebraeorum crudelitate, perditoque in Christum odio necatos recenset.

Christianis vetitum est sub excommunicatione 108
cum Hebraeis cohabitare, ex cap. 5 de Iudaeis. De Synodo dioeces. lib. 6, cap. 4, § 2, sicut nec accepta mercede servitium illis assiduum impendere.

Alia quoad Hebraeos vide in *Additionibus ex aliena manu*, ubi inter caetera in compendium redigitur celebris Epistola Benedicti XIV ad Archiepiscop. Tarsensem, quae est de Hebraeorum Baptismo.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Non incongrua hic est quaestio, utrum iis 109
in casibus, in quibus leges Hebraeorum forenses contrariae sunt iuri communi, vel particulari quorumcunque locorum, controversiae inter ipsos motae decidendae sint secundum forenses eorum leges, an secundum ius commune vel particulare? Distinguunt communiter doctores, inter ordinatoria iudicii, et decisoria, id est inter formalia processus, et materialia seu merita causae. In illis ius commune, in his vero ius proprium forense observandum cen-

sent; consule Fermosin. ad Rubric. tit. Decret. de Iudaeis, quaest. 3, num. 9; Cyriac. Controv. forens. 241, num. 11; Surd. dec. 332, num. 3.

110 Hinc inferunt, aetatem minorennem Hebraeorum non ex iure communi sed forensi eorum aestimandam esse, ut masculi annorum quatuordecim, feminae duodecim pro maiorennibus habeantur, ad effectum ut restitui in integrum nequeant; testamentum Hebraeorum valere duobus vel tribus adhibitis testibus; in successionibus ab intestato masculos feminis praeferri; valere testamentum Hebraei relinquentis filio legitimam, absque institutionis titulo, etc.

111 Huius sententiae potissimum fundamentum assignatur, quod leges et consuetudines Hebraeorum, quae non sunt specialiter prohibitae, nec directae sunt in contemptum nostrae fidei, iis sunt permissae per c. 3, d. 45, c. 7 et c. 9 de Iudaeis, l. 10 et 12 C. eod.

112 Quaeritur etiam, an id ipsum obtineat, si controversiae sint Hebraeos inter et christianos; sed in hac quaestione etiam in decisoriis secundum ius commune vel particulare iudicandum esse, plerique admittunt, licet in casibus particularibus admodum dissentiant; confer Fermosin. ad Rubric. decretal. de Iudaeis, dict. quaest., n. 10; Cyriac. d. controv. forens. 241, num. 12.

113 Meo autem iudicio sive controversiae sint inter ipsos Hebraeos, sive Hebraeos inter et christianos, standum est etiam in decisoriis iuri communi vel particulari, ut sentit, et quidem recte Bohemer. in Decret. lib. 5, tit. 6, § 60: *Sunt Iudaei*, inquit, *legum suarum tenacissimi, reliquas spernunt, nihilque magis curae cordique habere solent, quam ut se exleges faciant intuitu legum localium. Id vero adeo rationibus civilibus adversatur, ut nullo iure defendi queat. Imo quia se facile a Legum obligatione eximere sueverunt, haec prima a plurimis praecautio commentata est, ut non aliter recipiantur, quam sub hac lege (quamvis etiam haec per se ex natura subiectionis subintelligantur) ut actiones suas civiles ad iura loci communia componant.*

114 Quod autem attinet ad textus adductos, ii unice statuunt, ut Hebraei in solemnibus ritibus sacris, aliisque, quae ad cultum sacrum pertinent, non sint inquietandi, observante Bohemero ubi supra.

115 Ex his patet, eo minus Hebraeis esse deneganda iura illa communia, quae ne quidem legibus ipsorum forensibus sunt contraria. Sic liberos habent in potestate non secus ac christiani; c. final. de Convers. Fidel.; Knipschildt. de Civit. imper. lib. 2, cap. 30, n. 26 et seq. Nec Hebraeorum liberi per id temporis, quo sub patria sunt potestate, condere valent testamenta, suntque parentibus suis haeredes non aliter ac christiani; Tiraquel. de Iur. Primog. qu. 66, n. 2. Feminae pro dote sua communi privilegio gaudent, quod, in l. 12 Cod. Qui potior. in pignor., traditur; Tiraquell. loc. cit., num. 10.

Non aequali tamen semper iure utuntur, 116
quando agendum est ipsis cum christianis. Hebraei testimonium ferre non possunt contra christianos si vel maxime christianus contra christianum agat; l. 21 C. de Haeretic. Caeterum si lis sit christianum inter et Hebraeum, et ille Hebraeum produxerit testem, statur testimonio Hebraei, etiam contra christianum, quippe quia christianus Hebraeum producendo ipsum approbavit; Bohemer. in decr. lib. 5, tit. 6, § 70. Similiter nec Hebraei inhabiles testes sunt in christianorum contractibus et ultimis voluntatibus, quod disertis verbis exceptum est in dict. leg. 21 Cod. de Haeretic. At testimonium Christiani contra Hebraeos in omnibus causis recipiendum est; cap. 21 de Testib.

Hebraei actoribus christianis instrumenta 117
edere semper tenentur ob Clementin. unic., § *Caeterum*, de Usur., qua cautum, ut libri usurariorum semper edi actoribus debeant. Id quod ad Hebraeos ideo extenditur, quod ii praesumuntur usurarii; Pacian. de Probat. lib. 1, cap. 53, n. 65. At id meo iudicio tunc admitti potest, cum ob usurariam pravitatem contra Hebraeos agitur.

De eo est magna inter doctores dissensio, 118
an Hebraeus admitti possit ad iuramentum suppletorium contra christianum. Vide Bohemer. in decr. lib. 2, tit. 20, § 3; Mynsinger. centur. 5, observ. 6; Berlich. p. 1, conclus. 54, num. 67, et Berger. in Discept. For. ad Process. Saxon. tit. 21, observ. 1, not. 8.

Nec convenit inter doctores, an Hebraei mer- 119
caturam exercentes, iure caeterorum mercatorum frui debeant, quod eorum libris deferri solet; affirmat Bohemer. in decr. lib. 2, tit. 22, § 9. At videtur negare et quidem rectius Hornius class. 11 Respons., n. 87. Adisis ipsum loco citato.

Adest epistola Benedicti XIV ad Archiepi- 120
scopum Tarsensem, quae est de Hebraeorum Baptismo, in qua plures casus resolvuntur, quorum solutio plurimum confert ad solvenda dubia, quae circa Hebraeos conversos oriri solent. Principio itaque statuit Summus Pontifex, non licere baptizare Hebraeorum infantes, eorum invitis parentibus, et deinceps ad casus descendit, in quibus eos baptizare liceat.

§ I. — *De infantibus in extremo vitae periculo constitutis.*

Cum id eveniat, ut ab aliquo christiano Hebraeorum puer morti proximus reperiatur, rem oppido laudabilem Deoque gratam is certo ef-

ficiet, qui salutem puero aqua lustrali praebeat immortalem. Inter caetera congregationis sancti Officii decreta unum exstat latum postridie Kalendas Novembris anno 1678, cuius verba haec sunt: *Cum Filius Hebraeorum consignatus fuisset nutrici christianae in deficientia nutricum Hebraearum, dum esset proximus morti fuit baptizatus, et sacra congregatio declaravit, praedictum puerum fuisse licite baptizatum.* Cum quo convenit alterum emanatum die 18 Februarii anno 1705, quaestioni respondens fel. mem. Praesulis Caroli Maigrot; illud autem est huiusmodi: *An filii infantes infidelium possint baptizari invitis parentibus?* Eminentissimi, audito voto DD. Consultorum, dixerunt *non licere, nisi in articulo mortis;* Gobat in Theologia experimentali tract. 2, caus. 11, num. 329, maxime commendat *virum religiosum de Societate Iesu, qui cum vi quasi coactus mahumetani domum esset ingressus veluti medicus, eius puellam morti proximam invisurus, eam caute baptizavit, quin id pater cognoverit; quae quidem puella post menses aliquot ex hac vita emigrans ad coelum feliciter evolavit.* Conveniunt quoque in eamdem sententiam Suarez in tertiam partem S. Thomae disp. 78, qu. 25, art. 3, § *Ex his autem;* Becanus de Sacram. Baptismi cap. 10, qu. 7, num. 7; Hurtadus de Sacr. Baptismi disp. 3, dis. 3; Azorius part. 1, lib. 9, cap. 25, qu. 10; Castropalaus tract. 19, disp. unic. de Bapt., punct. 9, n. 16; Paschal. de Viribus patriae potestatis part. 1, n. 11; Barbosa in Canon. *Iudaeorum* 28, qu. 1, num. 3; ad hanc rem praeclare facit epistola S. Francisci Xaverii pag. 67, Romae typis edita, in qua confirmans Patrem Franciscum Henricum, quod quereretur, paucos a se infideles in Indiis ad veri Numinis cultum revocari, sic scribit: *Plus itaque proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquisitos per Baptismum coelo parturiendo.* Nam certum est Xaverium hic loqui de Indorum infantibus extremum vitae agentibus, quos Pater Franciscus Henricus rite ac licite baptizabat. *At memento te octo mensibus, quibus isthic versaris plures animas conservasse moribundis infantibus baptizandis.*

§ II. — *De infantibus expositis.*

Si item evenerit, ut puer aliquis Hebraeus proiectus esset, atque a parentibus derelictus, communis sententia omnium est, pluribus quoque confirmata iudiciis, eum baptizari oportere, reclamantibus etiam repetentibusque parentibus, ut recte docent Azorius Inst. Moral. part. 1, lib. 8, cap. 25, qu. 5; Ricciol. Lucubrat. lib. 2, cap. 32, n. 30; Clericatus de Iurisdictione discord. 17, n. 12; Sessa de Iudaeis cap. 51, n. 110 et seqq. At Hebraeorum parentes patriam se in filios habere potestatem contendunt, nec plane iniuria: compertum est patriam potestatem, neque ad ius divinum positivum, neque ad ius naturale, neque ad ius gentium pertinere, sed *iuris,* ut aiunt, *humani Romani* esse; cum autem civitate Romana Antoninus imperator omnes imperio romano subiectos donaverit, iuxta ea quae leguntur in l. *In orbe Romano,* quaeque in aliis exemplaribus incipiunt *in urbe Roma,* ff. de Statu hominum, et Hebraei imperio romano tunc essent subditi, hoc ipsis argumentum suppeditat pro patria in filios potestate; sic disserit Abbas in cap. cit. *Ex litt.,* n. 2, de convers. infidel. Iudaeus habet filium in potestate, et est ratio quia Iudaei contrahunt iustas nuptias, sunt sub romano imperio, et sic gaudent legibus imperialibus. Sed itidem plane constat, praedictam patriam potestatem tunc certe amitti, cum filius derelinquitur, proiiciturque; iuxta responsum Gregorii IX, cap. 1 de Infantibus et languidis expositis, cuius haec sunt verba: *Si a Patre, sive ab alio sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus exstitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus.*

Animadvertendum tamen est, eum infantem non inter proiectos expositosque annumerandum, quem sine patre, sine matre, nullo comite aut per Urbem, aut extra Hebraeorum vicum temere vagantem inveneris, sed quem in loco publico solum, derelictum, abiectum, atque omni cura et spe destitutum offenderis, is absque dubio proiectus, is sane expositus censendus est.

§ III. — *Declarationes circa casus praemissos.*

Postquam casus magis obvios exposuimus in quibus nostra haec regula prohibet Hebraeorum infantes, invitis parentibus, baptizari, aliquas insuper declarationes addimus ad hanc regulam pertinentes, quarum haec prima est: si parentes desint, infantes vero alicuius Hebraei tutelae commissi fuerint, eos sine tutoris assensu licite baptizari nullo modo posse, cum omnis parentum potestas ad tutores pervenerit. Sic Azorius Instit. Moral. part. 1, lib. 8, c. 28, quaest. 9; Thomas a Iesu de Convers. gent., pag. 212; Sessa de Iud. cap. 25, num. 32; alios praeterea doctores eadem sentire non ignoramus, a quibus recensendis brevitatis gratia supersedemus.

Secunda est, si pater christianae militiae nomen daret, iuberetque infantem filium baptizari; eum quidem, vel matre Hebraea dissentiente, baptizandum esse, cum filius non sub matris sed sub patris potestate sit habendus iuxta textum in lege *Nulla* ff. de suis et legitimis haeredibus, et in § *Feminae* Instit. tit. de adoptionibus, quod quidem ad verbum statuit Gregorius IX in sua Decretali ad Argentinae episcopum scripta et relata in cap. *Ex litteris* de conversione infidelium.

Tertia est, quamvis mater filios sui iuris non habeat, tamen ad Christi fidem si accedat, et infantem offerat baptizandum, tametsi pater Hebraeus reclamet, eum nihilominus aqua baptismatis abluendum esse; ita cum caeteris Azorius verba facit in loco praefato, qu. 3: *Ubi de communi fidei bono agitur, nulla habenda est ratio patriae potestatis, quam leges et iura romana sanxerunt, et propterea mater fidelis, quamvis ei ius civile patriam potestatem non tribuat, ius habet ad baptismum filium offerendi.* Huic quidem sententiae favet praedicta decretalis Gregorii IX, in qua licet loquatur de patria potestate in eo casu quem explicabat, patris nempe christiani filium aquis lustralibus offerentis, matre Hebraea perperam discrepante: statuit tamen sententiae suae in favorem fidei fundamentum: *In favorem maxime fidei christianae respondemus, patri eumdem puerum assignandum:* favor autem fidei in utroque casu valere plurimum iure debet.

Quarta est, quod si pro certo habeatur, parentum voluntatem esse infantium baptismati necessariam, quoniam sub appellatione parentum locum quoque habet paternus avus, ut observatur in l. *Iusta interpretatione* 201, ubi Glossa in verbo *Avus*, ff. de Verb. signific., cum eo, quod amplius legi potest in Disceptat. 977, n. 4, Gratiani. Hinc necessario sequitur, ut si paternus avus catholicam fidem amplexus sit, ac nepotem ferat ad sacri lavacri fontem, quamvis mortuo iam patre, mater Hebraea repugnet, tamen infans sit absque dubio baptizandus. Martinus Navarrus vir sacrorum canonum doctrina excellens, cum hic Romae casus huiusmodi evenisset, plus valere contendebat matris dissensum, ut videre licet in eius Cons. 4, lib. 3 de conversione infidelium. Contra eum scripsit praesul Rutilius Benzoni; pontifex autem Gregorius XIII pro avo sententiam tulit, ut ipse refert in suo Speculo Episcoporum lib. 1, qu. 9, dub. 1, ubi testatur Hebraeo infanti baptismum se contulisse. Quamobrem in fine Concilii Navarri haec leguntur: *Advertendum autem, contra opinionem, latam sententiam, infantemque traditum fuisse avo christiano, et demum baptizatum, perseverareque adhuc in fide.* Huiusce facti Marchinus etiam testis est, de Bello divino part. 1, cap. 2. Non desunt alia iudicata, quorum vi avus ad fidem conversus praeferri debet, non solum si mater, sed etiam si pater dissentiat, et quamvis ambo pariter protestentur sese filii baptismati non assentiri, ut videri potest in citata Discept. 977 Gratiani, cum praeter favorem Religionis qui maximi habendus est, argumenti loco etiam esse debeat text. in can. *Patrem* 32, qu. 3, ubi in neptis nuptiis, avi sententia patris iudicio anteponitur, cum avus liber, pater autem servus existit: *Patrem puellae Ecclesiae nostrae famulum, avum vero eius liberis ortum constat esse natalibus, et ideo avi magis electionem de coniunctione neptis, quam patris eius cuius nullo modo liberum potest esse arbitrium, decernimus attendi. Quia ergo electione avi huic istam nupsisse probatur, hanc constat legitime esse copulatam.*

§ IV. — *De patre Hebraeo, qui se religionem catholicam amplecti velle praedicet, ac se filiosque baptizandos offerat, postea vero sui se consilii poeniteat, abnuatque filium baptizari.*

Id Mantuae evenit, ubi Hebraeus quidam non modo cum viro per honorificum dignitatis gradum tenente, sed ipso etiam cum duce id rei gessit. Duos habebat infantes liberos, totidemque pueros, atque uxorem; cumque deinceps ad Christi fidem accedere recusasset, ducisque spem frustratus esset, res ad examen deducta est, in congregatione Sancti Officii, ac Pontifex die 24 Septembris anni 1699 statuit ea fieri quae sequuntur: *Sanctissimus, auditis votis eminentissimorum, decrevit, quod duo filii infantes, alter scilicet triennis, alter quinquennis, baptizentur. Alii, nempe filius octo annorum, et filia duodecim collocentur in domo catechumenorum, si ea Mantuae adsit; sin minus, apud piam honestamque personam, ad effectum explorandi ipsorum voluntatem, eosque instruendi: uxoris quoque in loco a filiis separato exploretur voluntas. Patrem vero et maritum respective, quia a proposito suscipiendae fidei christianae recessit, non esse cogendum, sed contra eum posse procedi, prout de iure.* Id ferme accidit Augustae Taurinorum, ubi cum Hebraeus quidam Religionem catholicam amplecti nollet, postquam id se facturum promiserat, cumque instaret, ut filiola, quam baptizandam obtulerat, ideoque a matre Hebraea iam ablatam christianae nutrici lactandam dederat, in potestatem rediret suam: Congregationis Sancti Officii auctoritate Romae sancitum fuit, ut puellula christianos penes esset, et ad sacrum regenerationis fontem elevaretur, quod videri potest apud Sessam, cap. 51, n. 98. Hoc autem prudenter statutum est, ne scilicet parentes Hebraei, quibuscum summa aequitate apud christianos agitur, eo impudentiae deveniant, ut et nos et Ecclesiam audeant irridere.

§ V. — *De infidelibus qui baptismum recipiunt ob bonum aliquod temporale.*

Sunt quoque aliqui infideles, suos infantes christianis offerre soliti, ut aquis salubribus abluantur, non tamen Christi ut stipendia mereantur, neque ut originalis culpa eorum ex anima deleatur; sed id faciunt indigna quadam superstitione ducti, quod nempe Baptismi beneficio existimant, eosdem a malignis spiri-

tibus, a foetore, aut morbo aliquo liberandos; S. Augustinus in epistola ad Bonifacium Episcopum tom. 2, typis Patrum S. Mauri, n. 5, de hac re ita disserit: *Nec illud te moveat, quod quidam non ea fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur aeternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, qui non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrantur enim per eos necessaria ministeria, et verba Sacramentorum, sine quibus consecrari parvulus non potest.* Mens quippe non infantem baptismo offerentis, sed baptizantis est serio consideranda; *at non parentum sed ministrorum mens est spectanda; hi enim si bona et recta mente voluerunt exsequi quod Ecclesia postulat, omnino baptismum valide contulerunt.* Verba sunt Arcudii, lib. de Concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis, lib. 1, cap. 12.

Res ad examen revocata fuit in Synodo habita anno 1148 sub Patriarcha Luca, de qua Synodo sermonem habet Balsamon, super canone 94 Trullano. *Agareni quidam synodo adfuerunt, qui ut baptismum reciperent invitati, illico responderunt: sese iam pridem sacro Baptismate initiatos; nam id in more suam apud gentem esse dixerunt, infantes vix natos, ad sacerdotes catholicos deferri solitos, ac baptizari. Non tamen admissi fuerunt; audierat enim* (praedictus scilicet patriarcha) *quod Baptismus, quem infideles a christianis petunt, non bona affectione, et orthodoxo proposito petitur, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sui liberi a daemone vexentur, et tanquam canes male oleant, nisi baptismum christianum assequantur.* Verba sunt Balsamonis e graeco sermone in latinum versa a Card. Baronio ad an. 1148, unde significari videtur, illius concilii Patres Baptismum ratum ac validum nequaquam existimasse. Propositum fuit hac de re dubium supremae Inquisitioni, eiusque decreto in hunc modum solutum die 6 Septembris 1625; Sacra Congregatio universalis Inquisitionis habita coram Sanctissimo, relatis litteris Episcopi Antibarensis, in quibus supplicabat pro solutione infrascripti dubii: *An cum sacerdotes a Turcis, ut baptizent eorum filios, non ut christianos efficiant, sed pro corporali salute, ut liberentur a foetore, comitiali morbo, maleficiorum periculo et lupis, an in tali casu possint saltem ficte eos baptizare, adhibita baptismi materia sine debita forma?* Respondit *Negative, quia Baptismus est ianua sacramentorum, ac protestatio fidei, nec ullo modo fingi potest.* Neque hoc loco praetermittendum est, vigesimam nonam inter propositiones ab Innocent. XII damnatas die 2 Martii 1679, esse huiusmodi: *Urgens metus gravis est iusta causa sacramentorum administrationem simulandi.*

§ VI. — *Non esse conferendum baptismum ubi adsit periculum perversionis.*

In Congregatione sancti Officii habita die 3 Maii 1703 decretum fuit: *Baptismum conferre infantibus non licere, qui filii infidelium essent, atque in eorum potestate mansuri.* Hoc tamen decretum eos excepit pueros, qui gravissime aegrotantes vita periclitarentur: *Non licere, si sint filii infidelium, et in potestate eorum relinquendi, secluso tamen mortis imminentis periculo.* Licere autem, si filii quidem Barbarorum sint, sed iam Christi militum, dum tamen, aut a viris Apostolicis illic degentibus, aut ab ipsis parentibus, de sanctae Religionis praeceptis ac mysteriis edoceantur, cum adoleverint: *Licere vero, si sint filii Barbarorum baptizatorum; curandum tamen per missionarios, ac per ipsosmet eorum parentes, ut cum ad annos discretionis pervenerint, a se, vel ab aliis instruantur, praesertim in illis regionibus, si non praevideantur in promptu adfuturos ministros evangelicos, qui in hoc parentum commode supplere possint defectum.* In Servia audivimus pauperculas esse mulieres christianas inito cum Turcis matrimonii vinculo copulatas, quae cum filium pariunt, eum sacerdotibus offerunt, ut baptizetur. Idcirco postulatum fuit, qui debeant in casu huiusmodi sese gerere Sacerdotes? De hac re decretum habetur in nostro Bull. 2, 89, § 8, ubi apparet, *conferendum esse Baptismum, si constet mortem oblato puero imminere.* Istarum vero filios, quos parochis baptizandos exhibent, ubi eorum vitae periculum imminere videatur, sacro lavacro abluere praedicti parochi maxime debent, admonitis matribus, ut si convaluerint, ipsos in christiana Religione sedulo edocere curent. Si nullum adsit vitae periculum, certa regula generalis statuta non est, cum oporteat diligenter omnes expendere circumstantias, et praesertim, *vel eos in Evangelicae legis et fidei cultu perseveraturos, vel christiana educatione ab eiusmodi matribus fraudatos, mahumetani patris impietatem secuturos esse.* Si sacerdotes, postquam pie et religiose hoc negotium Deo commendaverint, aequum bonumque existiment, praedictos infantulos baptizare, id quidem facerent, matres tamen enixe admonerent de gravissimo, quo tenentur, munere filios de christiana Religione sedulo edocendi.

§ VII. — *In casibus illicitis collatum baptismum validum esse.*

Huius rei plures sacrarum Congregationum solutiones affert, ex iis unam proferam ex Congr. S. Officii, habita die 30 Martii 1638, circa Baptismum datum parvulae puellae annorum trium circiter filiae Hebraeorum a Faustina Christiana, invitis parentibus. Eminentis-

simi Domini censuerunt, parvulam puellam esse vere baptizatam, concurrente materia, forma et intentione; Baptismum probari unico teste; et quamvis filii Hebraeorum non possint invitis parentibus baptizari, si tamen de facto baptizentur, valere Baptismum et characterem imprimi, et filiam baptizatam penes christianos alendam, mulierem baptizantem acriter monendam, ut in posterum caveat a similibus; notificandum vero populo, non licere invitis parentibus filios Hebraeorum baptizare, quia licet finis sit bonus, media non sunt licita, praesertim stante bulla Iulii III, imponente poenam mille ducatorum, et suspensionem baptizantibus filios Hebraeorum invitis parentibus.

Nota. *Dum dicitur,* Baptismum unius testimonio comprobari, *intelligendum est, dummodo testi aut mari aut feminae, fides adhiberi prudenter possit, aut idem si testatur qui baptizavit; hic siquidem se ipsum asserens Baptismum Hebraeo infantulo ministrasse, non rem modo a se gestam, sed etiam poena dignissimum suo se ipse testimonio confirmaret,* sunt verba eiusdem Pontificis qui alium quoque refert casum in Congregatione Concilii propositum et resolutum die 15 Ianuarii 1723, de infantulis proiectis, qui ad Xenodochium feruntur chartam collo suspensam praeseferentibus, in qua scriptum legitur iam Baptismum eisdem fuisse collatum. Resolutio haec fuit: *Si non lateret, qui chartulam scripserat, eidemque fides tuto praestari posset, tunc infantem ut baptizatum habendum, ac ne Baptismo quidem initiandum sub conditione.*

Altera constitutionis pars de adultorum Baptismate agit, ac *primo* statuit, puerum sui compotem, et quodammodo adultum censeri, dum septennium compleverit, regulariter loquendo; sed hac in re, *certissima regula est,* inquit, *quod si citra illam aetatem certo constat, puerum fidei catechismis instructum satis intelligere, quidnam sit baptizari, et quemadmodum fit professio christianae legis, baptizandus est, quoniam aetas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur: lex autem divina baptismi neutiquam ab humana dependet.*

Secundo. Si de perfecto rationis usu dubitetur, monet sacramentum esse differendum, sed hoc qui postulat, retinendum esse, ac sic interea informandum ut idoneus accedat Baptismati postmodum suscipiendo.

Tertio. Si quis adultus ad salutis fontem accesserit voluntate animatus accipiendi, non quodcumque lavacrum, sed unice Ecclesiae proprium ac peculiare, Baptismum esse validum dubitari non posse.

Quarto. Si quis Baptismum accipiens praesenti voluntate careat, quam alias tamen habuerit, talis suscipiendae lotionis, qualis in Ecclesia frequentatur; tunc examinare oportere, utrum voluntas antecedens nunquam deinceps retractata, adhuc moraliter perseveret. Nam ubi nulla praecesserit retractatio, et moraliter perdurare intentio videatur, est certe validum sacramentum.

Quinto. Si nulla sit dubitatio, planeque constet ac luce sit clarius, adulto Baptismum accipiendi nullam prorsus fuisse voluntatem aut intentionem, nil restare aliud, quam eumdem et hortari et admonere, ut rite id faciat, quod iam irrite fecit, et suscipiat absolute ac libere sacramentum, ac si obstinate repugnet, tum nihil aliud superesse, nisi ut remittatur. Si autem res in dubio sit, nec intelligi possit, retinendum esse, baptizandumque sub conditione. Qui vero ita baptizati sint, omnino fidem catholicam observare tenentur.

Sexto. Si denuntient, Hebraeum serio petiisse Baptismum, aut duo testes singulares, aut unus tantummodo, sed fide dignus, et omnem citra dubitationem idoneus, et multo magis si adminiculis suffultus; tunc habito testium vel testis examine, non oportere Hebraeum ad catechumenos ducere, sed iudex catholicus, qui Romae est Vicesgerens pro tempore eius voluntatem extra vicum, vel domi suae, vel in templo aliquo semel atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut Hebraei consilio clare perspecto et cognito, eum tuto iubeat, aut ad vicum remitti, aut catechumenis recenseri.

Septimo demum. Virum aut sponsum Hebraeum Christi legem amplexum iure optimo oblationem facere suae vel uxoris vel sponsae, in quam ius a legibus et auctoritatem sibi concessam habet. Facta vero haec oblatio, nec sane potest, nec omnino debet a christifidelibus recusari, qui tenentur nulli parcere diligentiae, nullique studio, ut christiana veritas iam viro, aut sponso cognita, uxori quoque aut sponsae lucem afferat, ac salutem: eo vel maxime, quod romani pontifices licet Iudaeis vim fieri quoad Religionem severe prohibeant; palam tamen significant, nihil sibi antiquius esse, optabilius nihil, quam ut iidem aliquando e tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem veniant; ideo semel in singulas hebdomadas iis publice Evangelium annuntiari, eosdemque iubent sacris hisce concionibus interesse, ut apparet in Constit. 1 Nicolai III et Constit. 106 Gregorii XIII.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

De usuris Hebraeorum erudite ac fuse agit dec. 301, part. 5, t. 1 recent., ubi quaestionem tractat, an Hebraeis occasione mutui foenerari licitum sit; ibique etiam elegantissime, illa Deuteronomii, cap. 3, verba explicat, concluditque usuras aeque ac Christianis, sic He- 121

braeis prohibitas esse censendas, utpote quae tum divino, tum canonico, tum naturali iure prohibentur.

122 Caeterum clarissimi viri occasione mutui non esse prohibitas rationibus non contemnendis tenent Grot. Dissert. prooemial. cap. 1, sect. 2, de usur., tom. 5; Puffendorf. lib. 5, cap. 7, § 9. Videndi post hos eorumdem interpretes, qui eorum sententias fere omnes amplexi sunt; Binkersohek, Thomasius, Gerardus Noodt, et ea quae nuper ea de re exhibuit Antonius Genovesius in sua Oeconomia civili t. 2, p. 148 et seqq., p. 13, qui omnes cum Aristotele non conveniunt, quem tamen Theologi fere omnes secuti sunt, cum ab illius sententia recedere centum abhinc annis foret piaculum. Consule Henricum Cocceium Disput. de anatocismo § 5 et seqq.

123 Neque ex eo quod tolerantur, licitae sunt in Hebraeis usurae, sed istae absolute non prohibentur ad evitanda maiora mala; quemadmodum ex lege Moysis tolerabatur, ut Hebraei libellum repudii mitterent uxoribus, ne a viris suis interficerentur; vide cit. dec. 301, part. 5, tom. 1, a num. 31 usque ad fin.

124 In alteram post hanc quaestionem incidimus, an Hebraeorum usurae duplum sortis valeant excedere. Affirmativam erudite magis quam vere sustinet Surd. cons. 302 per tot. Contrariam tamen sententiam rectius tenent Fachin. lib. 10 controv., cap. 65; Roderic. de Annuis redditibus, et caeteri plene deducti per Manente cons. 148, lib. 2, ubi ex professo argumenta Surd. loc. cit. refellit. Et quanquam De Luc., disc. 5 de usuris, aperte initio profiteatur de hac quaestione quid sentiat se nolle declarare, sententiae tamen proclivior esse videtur, ne Hebraeorum usurae duplum sortis valeant excedere. Cui opinioni valde assentior. Revera esto etiam, quod de Hebraeorum usuris Ecclesia non curet; fiet hinc, quod Hebraeis foenerari licitum sit civilibus legibus permittentibus, modum tamen civilibus legibus praescriptum praetergredi non poterunt; istis enim tum Hebraei, tum Christiani obligantur, utrique quippe dicuntur cives de populo et corpore eiusdem civitatis ad notata per Cyriac. controv. 241; Surd. dec. 133; Rota dec. 414, part. 1 Rec., dec. 269, part. 4, t. 2, n. 18 et seqq. Quapropter in sortem imputandum erit, quidquid ultra duplum sortis usurarum nomine et ipsis Hebraeis fuerit persolutum ad leg. 27 Cod. de usur., Nov. 121, 138, 160; Chr. ab Ilag. cap. 5, n. 15; l. *Si non sortem* ff. de cond. indeb., etc.

125 At quatenus civilibus legibus permittuntur in genere, et in specie tolerantur ab Ecclesia in Hebraeis usurae, quaeri etiam posset, an christianus recipere possit ab Hebraeo usurarium creditum vel cessionis, vel donationis titulo tuta recipientis conscientia. Negativam tenent de Luc. de Usur. disc. 5 et 6 per tot., cum caeteris, quos refert sub n. 13, disc. 15, concluditque donatarium, vel cessionarium christianum non posse tuta conscientia acceptare Hebraei creditum ex causa usurarum, etiamsi titulo oneroso illud recipiat, ad instar illius qui a non domino rem accipit alienam, vel a fure acquirit bona furata.

Huius tamen opinio cum quadam distinctione 126
aut certa modificatione videtur recipienda. Opinioni de Luc. loc. cit., et caeterorum quos refert, subscribimus, si cessionarius, aut donatarius christianus aliquo modo mutuatarium coegit ad persolvendum mutuum cum usuris, idque importunis verbis, exactionibus aut minis; nam omnia isthaec iniustam ponunt proximi laesionem. Secus autem dicendum; si mutuatarium nullo modo cogat, sed a mutuatario solvente accipiat pecuniam ex causa usurarum, quia tunc talis cessionarius iniustae exactioni, aut contractui cooperari videri non potest, cum contractus in nostro casu et ab Hebraeo sit initus, et sit exactio per eumdem causata. De his vid. Zoesius in Ius Can. lib. 5, tit. 19, num. 35. Consulendi et Azor. Instit. moral. p. 3, lib. 5, cap. 18, qu. 9; Navarr. de Rest. d. cap. 2, n. 425 et seqq.; Less. d. cap. 20, n. 181 et seqq., etc.

Neque obstat (sic ut in omni casu opinio 127
De Luc., etc., amplectenda sit) purificatio illius, qui a non domino recipit bona furata. Primo siquidem qui Hebraei nomine usuram recipit, a vero exigit domino, eoque exigit consentiente ac sponte volente, ut in secundo casu; rursus quanquam sint turpes et infames usurae, non tamen furtum committere dicuntur ii, qui eas paciscuntur, quippeque consensu, et contractu hominum libero nituntur uti notant Selden. de Iur. nat. et gent. lib. 5, cap. 9; Puffendorf. de Iur. nat. et gent. lib. 5, c. 7, § 9, de mutuo. Ex his nullum contrahit vitium usurarum nomine persoluta pecunia, siquidem et in actu solutionis Domini ipsius voluntas concurrit. Quidquid tamen sit de veritate harum opinionum laudabilius semper erit, si christianus huiusmodi contractus parum bene olentes omnino effugiat.

Quod de christiano dicitur num. 116, non bene applicatur Hebraeo, hoc tamen in casibus expressis, in caeteris nullum christianum inter et Hebraeum notatur discrimen; Felin. in cap. 2 de Iudaeis; Becch. cons. 84, num. 7; Surd. dec. 133, n. 3; Rota in rec. dec. 269, n. 3, p. 4, tom. 2, et recentissime firmavit Rot. in Ferrarien. *Appaltus* 4 Iunii 1779, cor. Ratto, § 14.

Huc etiam accedit, quod quanquam de iure 128
interdictae sint Hebraeis publicorum proventuum et vectigalium conductiones, speciali tamen hoc habet Statutum Ferrariae ex speciali lege, et pontificio chirographo Clementis XII:

Di poter trattare e conchiudere con gli Ebrei gli appalti nonostante l' editto ultimamente publicato contro di loro, ea tantum addita conditione, *purchè detti appalti non venghino intestati nelle persone degli Ebrei, nè apparisca da publici istromenti, e da altri documenti, che essi vi abbino la maggior parte.* De his fusius videre est in cit. Rot. per tot.

129 Quod autem spectat ad Hebraeorum testimonium, quod non valere diximus, si lis versetur inter Christianos, deservit tamen pro quodam adminiculo, si quando vel cum Christianis contestes sunt, uti firmat Rot. in rec., dec. 233, num. 4, part. 2, et dec. 194, n. 29, part. 18; Ansald. de Commerc. disc. gener., num. 138; vel quando agatur de re, quae ex loci, vel personarum circumstantiis difficile sit invenire testes christianos; Alex. cons. 176, n. 10, lib. 2; Bolognin. cons. 42, n. 8 in fin., vers. *Insuper*, et sub num. 10, vers. *Praeterea;* Cyriac. controv. 219, n. 54; Conciol. resol. 21, n. 5; Rota dec. 233, n. 4, vers. *Tertio*, part. 2. Plura etiam vide de Hebraeis in disc. gener. per tot., et disc. 41 in fin., apud Ansald. de Commerc.

130 Neque circa Hebraeorum iuramentum recentissime renovata quaestio praetereunda est super iudicis potestate, an scilicet recte et valide Hebraeum ad iuramentum obligare possit iudex contra modum et formam a collitigante christiano praescriptam. Casus iste usque ab undecimo saeculo propositus fuit Constantino decimo imperatori Porphirogenetae, et fratri Basilii, atque ab ipso prodiit decisio, quae exstat in lib. 2 Novell. de Reb. privil., et quaestionibus Graecorum imperatorum, quae a Leunclavio collectae latino idiomate opera demum Marquardi Ferrerii in lucem prodierunt; verum cum istae in corpore Romani iuris non recenseantur, mirum non est, si Accursius erudite parum more forensium rescriptum correxit Antonini imperatoris in l. *Non erit standum* 5, § 1, ff. de Iure iuran. sive volunt. sive necess., ubi pro eo, *quod standum est iuramentum, quod quis propria superstitione iuravit*, substituendum censuit *Non standum est*, ne vanae superstitioni, ac reprobatae religioni fides adhibeatur. Istam Accursii correctionem refert ac emendat Xaverius Mattei in sua Dissert. *dell' autorità del Giudice nell' obbligare al giuramento due litiganti di diversa religione*, per tot., ubi etiam quaestionem egregie tractat, an Hebraeus cogi possit ad iurandum per nomen *Ieova* quod sonat *Deus*.

De Antonini imperatoris laudato Rescripto 131
in leg. ff. de Iureiur.; vide Bynchersoek lib. 4 Observ. iur. Rom., cap. 2.

Conclusio itaque quaestionis sit, Hebraeo- 132
rum iuxta modum ac formam a collitigante christiano praescriptam, ad iurandum cogi non posse; vide Saverio Mattei loc. cit.

HEMORRHOISSA A CHRISTO SANATA

ADDITAMENTA NOVISSIMA AUCTORIS.

Hemorrhoissa a Christo Domino a profluvio sanguinis liberata, de qua Luc. VIII, v. 43. S. Ambrosius, de Salomone cap. 5, arbitratur, quod fuerit S. Martha [1]; Eusebius Histor. Eccl. lib. 8, cap. 17, asserit, quod fuerit quaedam mulier ethnica ex urbe Paneadis ad Iordanis fontem sitae, quae grati animi ergo ob relatam gratiam Salvatori statuam erexit, quam suis inspexisse oculis Eusebius ipse testatur [2]. Et Sozomenus lib. 5, cap. 20, et Philostorgius lib. 7, cap. 7, ad aetatem usque imperatoris Iuliani eam perdurasse commemorant, apud

[1] Sermo ille S. Ambrosii non est iure a Maurinis Patribus in Appendicem reiectus. Fac tamen Ambrosii esse. Unde efficias, Ambrosium de Martha locutum, quae soror Mariae et Lazari fuerit? quasi vero non potuerit Chananaea illa mulier, quam e sanguinis fluxu Dominus curavit, *Martha* appellari, quin Mariae, et Lazari soror fuerit, idque Ambrosius non ex Evangelio quidem, sed ex traditione discere. Equidem utramque mulierem sermone iungit Auctor dicens: *Dum largum sanguinis fluxum siccat in Martha, dum daemones pellit ex Maria.* Verum non id certo evincit de Martha Mariae sorore Ambrosium locutum fuisse. Ideo enim utramque iungere potuit, etsi sorores non illas credidisset, quia, inquit Trombellius de cultu Sanctorum diss. 9, cap. 41, num. 8, utraque per Christi miraculum gravissimo morbo fuerat liberata. Quod si quis omnino velit, intellectam ab Ambrosio fuisse Martham Mariae sororem, quid tum? Annon potuit Martha Mariae soror eodem, quo Chananaea, morbo laborare, atque ab eo, quemadmodum Chananaea, Christi miraculis sanari? Qua de re Evangelio tacente, probabilis quaedam traditio Ambrosii aevo viguerit, cum Ioannes XX, 30, diserte doceat, *multa signa fecisse Iesum, quae non sunt scripta in libro hoc* (EDIT. BARBIELL.).

[2] Idem quod Eusebius narrat, testantur Cassiodorus lib. 6 Histor. trip. cap. 41; Theophanes in Chronographia; Glycas Annal. p. 4; Nicephorus Callistus lib. 6, cap. 15. Antipater quoque Bostrorum Pontifex, qui medio circiter saeculo quinto floruit, scripsitque refutationem Apologiae Eusebii Caesariensis pro Origene, eiusdem rei testis est eo clarior, quod eius testimonium recitarit Gregorio Diaconus act. 4 Concilii Oecumenici Nicaeni II. In eodem concilio Epiphanius Diaconus, art. 6, asseveranter pronuntiavit, historiam statuae ab Hemorrhoissa Christo positae *ex diversis historiis testimonium habere, et multis scriptoribus confirmari posse.* Sanctus etiam Gregorius II in epistola ad Germanum Epolitanum episcopum, et sanctus ipse Germanus in epistola ad Thomam episcopum Claudiopoleos, positum ab illa femina monumentum, ut esset grati erga Christum animi indicium, memorant atque commendant; uti et Hadrianus in epistola ad Carolum M. pro Synodo Nicaena II, p. 2, cap. 2, his verbis: *Adepta donum, titulum erexit Christo.* Praeterea auctorem vitae S. mar-

Calmet, verb. *Hemorrhoissa* [1]. Clericatus autem nelle *Spiche*, verb. *Hemorrhoissa* [2], tenet, quod fuerit nobilissima et ditissima femina e Caesaraea Philippi oriunda, et iuxta communem opinionem vocaretur *Berenice*, quod italice *Veronica*, et esset illa pia mulier, quae proprio suo sudario vultum Redemptoris Nostri crucem ad Calvarium ferentis, copioso sudore et sanguine conspersum abstersit, in quo sudario facies dolorosissima ipsius Iesu Christi remansit miraculose impressa [3]. Et ibi insuper ita subiungit: *Di questo pure il Masini nella sua scuola del Cristiano alla pag. 247, nota questa erudita osservazione, riferita da molti gravissimi autori, ivi citati, con queste parole: – È costante opinione, che S. Veronica porgesse il velo al Salvatore piegato in tre doppie, e che in tutte tre quelle parti s' improntasse l' immagine di Gesù Cristo, le quali poi fossero divise in tre; stante che ne' tempi nostri ancora si venerano in tre luoghi e sono accreditate per originali. La prima in S. Pietro di Roma, una nelle Città di Iean nell' Andaluzia Provincia di Spagna, l' altra in Gerusalemme* [4], *e si mostrano a' fedeli con molta divozione;* et concludit, *che il Masini segue a dire molte altre cose di Santa Veronica e di Santo Amatore suo marito* [5]. Vide tamen quae de hoc argumento erudite non minus quam critice profert Nat. Alex. in Synopsi Histor. Eccles., saec. 1, art. 6.

---

tyris Procopii, itemque auctorem vitae S. Artemii apud Surium die 8 Iulii et 20 Octobris (Edit. Barb.).

[1] S. Asterius Amasenus apud Photium in Bibliotheca Cod. 271, affirmatissime scripsit, Christum aenea statua ab Hemorrhoissa in urbe Paneade ornatum, *et statuam per multos annos durasse ad redargutionem eorum qui Evangelistis mendacium adscribere audebant;* non tamen ad sua usque tempora stetisse, ad annum scilicet Christi 400, quo ista scribebat. Sed probari nequit, quod ibidem tradit Asterius, statuam hanc sublatam a Maximo impio idolorum cultore, qui ante Constantinum Romanorum imperator fuit. Nam Eusebius, qui post Maximi mortem scripsit, aperte docet se Paneadem profectum illam conscripsisse, et Sozomenus ac Philostorgius ab auctore nostro hic appellati quibus Theophanes et Glycas addi possunt, impium facinus Iuliano tribuunt (Edit. Barbiell.).

[2] Ante pulchra haec Clericati somnia memorari merebatur Macarius cognomento *Magnus*, quarti, ut creditur, saeculi scriptor, qui apud Tillemontium in Vita imp. Constantini tom. 4, art. 93, mulierem hanc facit Edessae principem, nomenque eius notum fuisse tunc, ac celebre etiam in Mesopotamia tradit (Ed. Barbiell.).

[3] Multo consultius fecisset Auctor, si primum adversus hypercriticos quosdam hanc Paneadensis statuae historiam veluti fabulosam reiicientes eius veritatem vindicasset; deinde recentes iconoclastas, qui minus aptam illam esse ad sacrarum imaginum antiquitatem, aut probitatem evincendam contendunt, refellisset. Utrumque abunde praestitit cl. Abbas Trombellius in opere, quod n. 1 laudavi primum quidem diss. 9, capitibus 43 et 44, alterum capitibus 45 et 46 (sic enim capitum illorum numeri reformandi sunt): legendus quoque Sandinius in praeclara Historia Familiae Sacrae de Christo d. cap. 18, §. 4 et 5. Caeterum quid aliud est huc Veronicam transferre, quam novis criticorum cavillis Hemorrhoissae historiam obiicere? Quoniam tamen ad haec Auctor nos pertrahit, duo nobis breviter indicanda esse video; alterum quod ad Veronicam feminam spectat, alterum quod ad ipsum sudarium pertinet. Ac de Veronica sunt, qui cum Papebrochio, Mabillonio, Natali Alexandro, Tillemontio, P. Serry velint non nomen illud esse feminae, quae Christo sudarium praebuisse fertur, sed ipsius sudarii, in quo *vera icon Christi* visitur: *Veronicam* autem dictam sequioribus saeculis feminam translato perperam in eius nomen sudarii nomine. Qua in re mirari satis non possum, sapientissimos viros posse oleum operamque in hisce tricis perdere; cum quocunque demum nomine ea mulier appellaretur, posita sudarii, de qua mox ad n. 6, veritate feminam illam et extitisse, et Christo eunti ad Calvariae montem sudarium, seu lineum capitis sui velamen praebuisse quo sudorem et sanguinem e vultu manantem abstergeret, necesse fuerit. An autem haec mulier fuerit, de qua disserimus, Hemorrhoissa, quis definiat? hanc tamen ipsam *Veronicam* medio aevo appellatam fuisse discimus ex Vita S. Barbatiani, quam ex antiquo lectionario Ravennate edidit Muratorius t. 2 Rer. Italic. p. 1, ubi pag. 197 haec legere est: *Notum factum est Beatissimo de adventu mulieris aegrotae, et elevans se... ait mulieri: Dominus noster Iesus Christus, qui sanitatem Veronicae mulieri praebuit, et eam a fluxu sanguinis liberavit, in ipsius nomine et fiducia tibi dico: Surge.* Sed hinc necessario non sequitur, Hemorrhoissam eam ipsam Veronicam fuisse creditam, quae postea sudarium Christo obtulit. An non enim duae mulieres eodem Veronicae nomine appellari potuere? (Edit. Barbiell.).

[4] *Primus omnium,* inquit Hyacinthus Serry, *eam* (Sudarii romani) *historiam prodidit Marianus Scotus in Chronico, auctor lubricae fidei, eruditionis exiguae, recentis aetatis: quippe qui cadente duntaxat undecimo saeculo scripsit.* Mariani Scoti eruditionem, diligentiam, fidem satis apte vindicavit Sandinius de Christo c. 19, § 8, in medium allatis testimoniis Sigeberti, Trithemii, et Vossii ipsius de Histor. Latin. lib. 2, cap. 47. Illud non ferendum, quod *primus omnium eam historiam prodidisse* Marianus Scotus dicatur. Nam praeterquam quod sudarii nostri meminit Constantinus Porphyrogenitus, qui integro amplius ante Marianum saeculo vixit, in tantam iam venerat celebritatem imago illa, quam *Vultum Sanctum* dicimus, initio saeculi VIII, ut Ioannes VII Pontifex dictus an. 705, in oratorio a se exstructo, et beatae Dei Genitrici dicato, novo altari posito, et marmoreo desuper excitato ciborio, in eo sanctissimum sudarium condiderit. Quod sane post longissimum octo saeculorum spatium, Iacobo Grimaldo teste oculato, litterati lapides, aliaque monumenta adhuc docebant. Confer opus inscriptum *della Sacrosanta Basilica di S. Pietro in Vaticano,* Romae 1750, l. 1, c. 2, § 1. Eodem quoque saeculo VIII, Stephanus III, ut narrat in eius vita Anastasius bibliothecarius, *in una dierum cum multa humilitate sollicite procedens in litania cum sacratissima imagine Domini Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi, quae acheropita* (non manu facta) *nuncupatur, aedem sanctae Dei Genitricis, quae ad Praesepe dicitur, adiit.* Hanc autem imaginem a sudario non manu hominis picto, sed ab ipsius Christi facie formato aliam non fuisse, multis evincit cl. Paciaudius Praef. in eruditissimum de Sacris Christianorum balneis librum, secundis curis an. 1758 auctiorem pag. 17, seq. Vere igitur sapientissimus Benedictus XIV, lib. 3 de Canoniz. Sanct., p. 2, cap. 30, n. 12, ait: *Sive Veronica fuerit pia femina, quae sudarium faciei Domini admovit, sive Veronica unum et idem sit cum ipso sudario, certum est, sudarium ipsum insignissimam esse reliquiam, et multis abhinc saeculis cultum in basilica Vaticana obtinuisse* (Edit Barbiell.).

[5] De Veronica, eiusque sudario praeter laudatos

HERMAPHRODITUS

Summarium.

1. Hermaphroditi unde dicantur. - 2. Dari Hermaphroditos, seu androginos participantes de utroque sexu, apud omnes est in confesso. - 3. Varii referuntur ab auctoribus huiusmodi Hermaphroditi, inter quos Flavius Cherubinus auctor compendii Bullarii, et filius Laertii Cherubinus, qui fuit monialis in quodam monasterio in Urbe, et postea fuit canonicus S. Mariae in Via lata eiusdem Romanae Curiae Urbis. - 4. Imo apud Indos, et praesertim in provincia Floridae in America tanta est Hermaphroditorum copia, ut loco iumentorum inserviant. - 5. Refertur curiosus casus duorum Hermaphroditorum, qui inter se matrimonium tanquam vir et femina contraxerunt, et deinde ambo inventi fuerunt gravidi. - 6. Quamvis factos esse ex mulieribus viros multos referantur, nunquam tamen mares viri in feminas mutantur. - 7. Imo volunt primi casus relatos de feminis mutatos in viros non esse intelligendos de vera mutatione; seu de conversione de femina in marem, sed illas fuisse Hermaphroditas, seu androginas referendo apparitionem utriusque sexus clitoridi. - 8. Nec fabulosum est etiam mulieres habere suos testiculos, et genitalia aeque ac viros, atque ob id non minus quam viros castrari posse. - 9. Imo secundum communem Graecorum et Arabum medicorum sententiam mas et femina solum accidentaliter inter se differunt, et genitalia viri et feminae solo situ distinguuntur, vir habens genitalia foris, eo quia propter eius caliditatem expellantur, et foemina habens intus, eo quia propter eius frigiditatem intus retineat. - 10. De Hermaphroditis aliqui per locum interpretantur textum in cap. *Omne utriusque sexus* de poenit. et remissionibus, et quidem speciatim Calvinus. - 11. Hermaphroditus est irregularis, et ordinari non potest absque Papae dispensatione. - 12. Hinc Hermaphroditus in quo praevalet sexus virilis, potest quidem valide, sed non licite ordinari; si neuter sexus praevaleat, nec licite, nec valide ordinatur, ad n. 13. - 14. Et a fortiori nec licite, nec valide potest ordinari, si in eo praevaleat sexus femineus. - 15. Hermaphroditus, qui, praevalente sexu virili, per dispensationem apostolicam fuit valide et licite ordinatus, si postea in ipso praevaleret sexus femineus, retineret quidem characterem sacerdotalem animae impressum, attamen fieret iterum irregularis, imo non posset amplius valde consecrare et absolvere. - 16. Hic tamen casus non videtur naturaliter possibilis. - 17. Hermaphroditus autem, qui sexum femineum mutaret in virilem, valide quidem ordinaretur, sed illicite sine Pontificis dispensatione. - 18. Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in monasterio sexus in ipso praevalentis. - 19. Hinc sacra congregatio Concilii decrevit, quod Hermaphrodita mulier recepta in aliquo monasterio non est admittenda ad Professionem, etiamsi sexus femineus praevaleat. - 20. Imo Hermaphrodita, si fiat monialis, professio irrita est. - 21. Unde, si femina profiteatur in monasterio monialium, et postea erumpente sexu virili evadat vir, professio non durat. - 22. Hermaphroditus potest valide et licite contrahere matrimonium conformiter sexui praevalenti. - 23. Non potest tamen nec valide nec licite contrahere conformiter sexui inferiori et debiliori. - 24. Si vero uterque sexus sit aequalis, tunc potest contrahere matrimonium pro libitu, vel ut vir, vel ut femina, dummodo alteri sexui perpetuo renuntiet, et prius iuret, quod in posterum non nisi secundum sexum semel electum copula uti velit. - 25. Nec potest talis Hermaphroditus coniuge suo defuncto, postea secundum alium sexum licite nubere, quamvis si ita nuberet, matrimonium validum esset. - 26. Affertur instantia, et solvitur. - 27-33. De habilitate Hermaphroditi in vita coniugali. - 34-37. Quoad iuris effectus. - 38. Quatuor Hermaphroditorum species. - 39-42. De duobus Hermaphroditis, an valide inter se contrahere possint Matrimonium.

1 Hermaphroditi, seu androgini, sic dicuntur, eo quod in ipsis uterque sexus appareat: *Herma* enim apud Graecos masculus est, et *Aphrodi* Femina nuncupatur; de quo videndus S. Augustinus de Civitate Dei, lib. 16, cap. 8 [1].

2 Dari huiusmodi Hermaphroditos, seu androginos participantes de utroque sexu, apud omnes est in confesso, teste ipsamet experientia, et plures referuntur passim a doctoribus, ut videre est apud Pignatell. tom. 4, consult. 34 per tot.; Torell. in Demolog. lib. 2, cap. 17; Ursayam Instit. crim. lib. 3, tit. 5, a n. 205.

3 Ubi ex variis auctoribus varios refert huiusmodi casus, inter quos unum de quádam moniali in virum conversa, quae a monasterio expulsa, fuit exinde ut perfectus vir ordinatus sacerdos, et factus canonicus S. Mariae in Via Lata de Urbe, qui fuerat prius monialis in quodam monasterio eiusdem urbis; is fuit filius Laertii Cherubini, qui obiit 23 Maii 1626, fuitque sepultus in Ecclesia S. Mariae de Scala, teste Abb. Piazz. *nella Gerarch. eccles. nella Diacon. della Scala,* fol. 1877. Imo apud Indos, et maxime in provincia Floridae in America, tanta est Hermaphroditorum copia ut eo quia robusti sunt et exosi, iumentorum loco inserviant; prout de dicta provincia Floridae testatur Ieson in Theatr. Orb. terrar., tom. 3, his verbis: *Abundat regio Hermaphroditis, quorum servili opera, mancipiorum, iumentorum-* 4

Sandinium, Benedictum XIV et Paciaudium, consules Gretserum in Syntagmate de imaginibus non manu factis, cap. 17; Henschenium t. 1, Februar. Bolland. add. 4; Honoratum a S. Maria, tom. 2 Animadversionum in regulas; et Usum critices lib. 4, diss. 8, art. 1, et Trombellium diss. 9, cap. 34 ac 35 (Edit. Barbiell.).

[1] Multa congerit auctor, quorum alia falsa, alia dubia omnino sunt. Hermaphroditus enim componitur ex vocibus graecis *Hermes* quae non masculum, sed Mercurium, et *Aphroditi,* quae non feminam proprie, sed Venerem significat. Perfecti Hermaphroditi raro inveniuntur; conversio autem feminae in marem nunquam fortasse viribus naturae facta est, deceptique sunt, qui pudendarum partium conformationem inspexerunt. Fide digna Floridae descriptio adhuc desideratur. Lepores utrumque sexum non habent; Ioan. Faber Epos. in Hist. Mexic. f. 812. Diu me torsit, inquit, de leporibus dubitatio an persuasio omnes ad unum Hermaphroditos esse. Ideo cum nobiliss. Iulio Sinibaldo venationibus deditissimo (qui ultra centum lepores domi suae, h. e. in oppido Montis Leonis Spoletanae dioeceseos cepit uno anno) omnes lepores accurata sectione perquisivimus: inter quos centum, vix quatuor masculos invenit, reliqui omnes feminae, et quod mireris pleraeque gravidae fuerunt, in his omnibus distinctissimum sexum invenit, et agnovit, et feminea quidem vasa genitalia in feminis, virilia in masculis, etc. (Nota ex Edit. Romana).

que loco utuntur, quem refert etiam Verricell. in tract. de apostolicis Missionibus, tit. 14, Miscellan. qu. 196, dub. 1, n. 2, qui auctor ibid. et dub. seq. ex Demetrio, Plinio et Aeliano probat lepores utrumque sexum habere, et mutuo coitu absque feminis eorum speciem propagari; darique Hermaphroditos parem et perfectam potentiam habentes gignendi et pariendi. Et de facto Thom. Franc. de Remoral. cons. 25 per tot.; Ursaya Inst. crim. lib. 3, tit. 5, n. 215, et alii referunt curiosum casum duorum Hermaphroditorum, qui inter se matrimonium tanquam vir et femina contraxerunt, et deinde ambo inventi fuerunt gravidi.

6 Quamvis factos esse ex mulieribus viros multos referatur, nunquam tamen mares viri in feminas mutantur, nec id fieri posse affirmant medici; teste Card. de Lugo Respons. moral. lib. 1, dub. 31, n. 3, repugnante scilicet natura, quae semper expetit dignius, et indigniori

7 resistit. Imo volunt plurimi, casus relatos de feminis mutatis in viros non esse intelligendos de vera mutatione, seu de conversione a femina in marem, sed illas fuisse Hermaphroditas, seu androginas, referendo apparitionem utriusque sexus clytoridi, de quo Amenus de Delict. et poenis tit. 4, § 11, num. 18, ubi refert, quod id vidit Papiae anno 1669, et sic tenent Gasp. Bacchin. de Hermaphrod. lib. 1; Schenchius lib. 4 observ. in princip.; Maiol. de Irregular. lib. 1, c. 27; Riolan. de Hermaphrod. cap. 8; Zacch. quaest. Medic. legal. lib. 7, tit. 1, qu. 8 per tot.; Cosp. *nel Giudice crimin.* part. 2, cap. 7, n. 40 et seq., ubi quod similis casus evenit Spoleti, tempore quo studebat Senis, in qua civitate cum tali Hermaphrodita fuit saepe allocutus Ursaya loc. cit., a n. 212 ad 215, et facit casus curiosus, relatus supra num. 5, de duobus illis Hermaphroditis inter se matrimonio coniunctis: et

8 ambobus gravidis inventis. Nec fabulosum est hoc, habere etiam mulieres suos testiculos, et genitalia aeque ac viros, atque ob id non minus etiam quam viros castrari posse, quemadmodum eas in Lydia castrari affirmat Alciatus in l. *Spadonum* ff. de verb. signific., et lib. 4 antiqu. lect., cap. 10, lib. 20, cap. 14, relatus et secutus a Pignatell. tom. 4, consult. 34,

9 num. 1. Imo quod mas et femina solum accidentaliter inter se differant, et quod genitalia viri ac feminae solo situ distinguantur, ut quod vir habeat genitalia foris, eo quia propter eius calliditatem expellantur, et femina contineat intus, eo quia propter ipsius frigiditatem intus retineantur, tenet communis Graecorum et Arabum medicorum sententia, ut Galenus, Aegineta, Avicenna, Rasius, et alii apud Andream Laurentium Histor. anatom. lib. 7, quaest. 8. Unde Galenus, l. 2 de semin., sic precise ait: *Est enim proportio maxima inter genitalia masculi et feminae; omnia quidem genitalia membra tum masculus, tum femina habere eadem videntur, positione tantum et magnitudine differentia; quin et vasa testes nutrientia utrique sexui ex eisdem venis et arteriis procedunt;* et consimiliter habent plurimi alii.

De Hermaphroditis aliqui per iocum inter- 10
pretantur textum in cap. *Omnes utriusque sexus* de Poenit. et remission., quos cit. Nevizan. in Sylv. nuptial. lib. 5, fol. 531, n. 36, et Paschal. de Orco in Apolog. c. 9, n. 19, impressa post dissert. Cosciae; Ursaya in Miscellan. sac. et profan., canon. et civil., part. 2, litt. H, num. 5, et ut refert Bellarm. tom. 3 controv. lib. 3, cap. 13 de Poenitentia. Calvinus haeresiarca l. 3 Institutionum, c. 4, § 7, sic expresse dicit, ibi: *Nam quod iubent boni Patres, omnem utriusque sexus quotannis semel proprio sacerdoti confiteri omnia peccata, faceti homines lepide excipiunt, hoc praecepto teneri solos Hermaphroditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel femina.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Poterat putidum hunc haereticorum iocum Auctor noster a sua Bibliotheca excludere, cum inde nihil utilitatis percipere queat lector. Idem dicendum de casu, quem proponit et solvit inferius, num. 15, de Hermaphrodito; num. enim sequen. naturaliter impossibile profitetur, et quasdam res satius est omittere, quam inanibus futilibusque dictis lectoris animum inficere.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed si id tradere potuerunt tot classici auctores, loc. cit. a me adducti, cur non et ego? Nonne sic in derisum traducitur Calvinus, et apud suos asseclas, et apud alios, ut inde ea habeatur utilitas, quod spernatur eius secta? et nonne id etiam inservit ad eruditionem? sicuti, et casus propositus et resolutus inferius n. 15 et seq. auctoritate emi Card. de Lugo et aliorum? Legatur quaeso piissimus et eruditiss. Clericatus de Sacramento Poenit. dec. 43 per tot., ubi cum plurimis classicis auctoribus plura satis, quam ego, discutit ac resolvit de Hermaphroditis, et in eius argumento inter alia, sic tradit: *et circa eosdem curiosae, sed utiles quaestiones scitu necessariae proponiuntur atque terminantur.*

Hermaphroditus est irregularis, et ordinari 11
non potest absque Papae dispensatione; Navar. in Manual. cap. 27, n. 203; Piasec. in Praxi part. 1, c. 1, art. 3, num. 2; Maiol. de Irregularitat. lib. 1, cap. 33, num. 13; Pignatell. tom. 4, cons. 34, num. 9; Monacell. tom. 3, titul. 1, form. 36, num. 30; Lugo Respons. moral. lib. 1, dub. 31, num. 1, et alii passim. Hinc Hermaphroditus, in quo praevalet sexus 12
virilis, potest quidem valide, sed non licite or-

dinari; Sayrus de Cens. lib. 6, cap. 8, n. 24; Monacell. loc. cit., n. 30; Navar. in Manual. cap. 27, n. 203; Tolet. lib. 1, cap. 25, n. 4; Suarez de Censur. disp. 52, sect. 3; Molphesius in Summa tract. 2, cap. 1, num. 46; Rosignol. de Ordinib. Eccles. part. 1, quaest. 3, art. 1, num. 10, et alii; et ratio quod possit *valide* ordinari est, quia praevalente sexu virili, reputatur ut masculus, per textum in leg. *Quaeritur* 10 ff. de statu hominum; et quod *illicite*, est quia est irregularis, unde non potest licite ordinari, nisi accedente Pontificis dis-
13 pensatione. Si vero in Hermaphrodito neuter sexus praevaleat, sed aeque invalescat sexus virilis et muliebris, non potest nec licite nec valide ordinari; Sayrus loc. cit.; Monacell. loc. cit.; Valentia t. 4, disp. 9, qu. 4, punct. 1; Suarez t. 5, disp. 51, sect. 2; Henriquez lib. 10, cap. 16; Fornarius de Ordine cap. 3, num. 1; Navar. consil. 8 de Aetat. et qualit. ordin.; Avila de Censuris part. 9, disput. 3, dub. 5; Sanchez lib. 7 de Matrim., disp. 106, n. 10; La Croix lib. 6, part. 6, num. 2215; Rosignol. loc. cit., num. 10, et ratio est, quia talis aeque est femina quam vir, nec potest dici magis masculus quam femina. Subiectum autem ordinum debet esse determinate masculus ex divina institutione, ut est communis ac certa do-
14 ctorum. Et *a fortiori* nec valide nec licite potest ordinari, si in eo praevaleat sexus femineus, quia praevalente sexu femineo Hermaphroditus habetur pro femina, ex cit. l. *Quaeritur* 10 ff. de Statu homin. Femina autem non est capax ordinum; arg. can. *Mulieres*, dist. 32, et cap. *Nova* 10 de Poenit. et remiss. Communis ac certa.

15 Hermaphroditus, qui praevalente sexu virili per dispensationem apostolicam fuit valide et licite ordinatus, si postea in ipso praevaleat sexus femineus, retineret quidem illum characterem sacerdotalem animae impressum, cum sit indelebilis; attamen fieret iterum irregularis; imo non posset amplius valide consecrare vel absolvere, quia non esset amplius mas, cui soli ex voluntate Christi competit potestas sacerdotalis; Card. de Lugo in Respons. moral. l. 1, dub. 31, n. 4; La Croix lib. 7, n. 496.
16 Hic tamen casus non videtur naturaliter possibilis; quia vir numquam transiit in feminam, nec id fieri posse affirmant medici, ut notat Card. de Lugo loc. cit., num. 3, et iam fuit
17 dictum supra num. 6. Hermaphroditus autem, qui sexum femineum mutaret in virilem (ut est casus possibilis, et plures accidisse refert Plinius lib. 7, cap. 4, et plures alii, et patet ex supradictis num. 3), valide quidem ordinaretur, sed illicite sine Pontificis dispensatione; *valide*, quia verificaretur vere quod esset masculus, et praeexistentia sexus feminei non officeret, quia consideraretur quod modo esset, et non quod erat prius; *illicite* vero, quia esset irregularis ratione deformitatis; arg. cap. *Presbyterum* 2 de Clerico aegrotant., unde indigeret Pontificis dispensatione ut licite posset ordinari; Pontifex enim potest tollere omnem irregularitatem provenientem a iure ecclesiastico, cum possit supra illud dispensare, textu expresso in cap. *Proposuit* 4 de Concession. praebend., ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare;* Rosignol. l. c., n. 12, et alii citati supra num. 12.

Hermaphroditus non est admittendus ad pro- 18
fessionem, neque in monasterio sexus in ipso praevalentis; Donatus Prax. rerum regul. t. 2, tract. 9, qu. 5, num. 1; Pellizar. de Monialib. c. 3, num. 32; Monacel. l. c., n. 29, et alii. Et sic expresse declaravit Sac. Cong. Conc. in 19
dub. *Professionis* 6 Decemb. 1721, his verbis: *Hermaphrodita mulier, recepta in aliquo monasterio non est admittenda ad professionem, etiamsi sexus femineus praevaleat*, sic refert Ursaya in Miscellaneo sacro et profano, canonico et civili, part. 1, litt. H, num. 1. Imo 20
Hermaphrodita si fiat monialis, professio irrita est. Sic expresse decrevit Sac. Cong. Conc. in Spoletana 14 Martii 1722 apud Ursayam loc. cit. Hinc si femina profiteatur in monasterio 21
monialium, et postea, erumpente sexu virili, evadat vir, professio non durat; quia non censetur se voluisse obligare, nisi ad professionem monialium, cuius est incapax; cum ergo non valeat professio viri in monasterio monialium, ut tenent communiter doctores cum Pignatell. tom. 4, consult. 34, num. 5, sequitur etiam irritari professionem monialis in virum mutatae, quia professio redacta est ad casum a quo incipere non potest, nec esse, ut per Bald. in l. *Si Gaudentius* Cod. de contr. empt. Et ita in praxi observatum esse testantur passim doctores, quos refert et sequitur Diana part. 5, tract. 14 Miscellan., resol. 49; Lugo loc. cit., num. 2, et signanter observatum est cum Flavio Cherubino qui prius fuit monialis, et postea factus est presbyter et canonicus, ut fuit dictum supra, n. 3.

Hermaphroditus potest valide et licite con- 22
trahere matrimonium conformiter sexui praevalenti, id est ut vir, si praevaleat sexus virilis, et ut femina, si praevaleat sexus femineus; communis cum Baldo in l. *Quaeritur* 10 ff. de Statu hominum; Sanchez de Matrimonio lib. 7, disp. 106, num. 4; Pirhing lib. 4 decr., tit. 15, num. 3; Reiffenstuel ibid., num. 22. Et ratio est quia Hermaphroditus censetur masculus, si praevaleat virilis, et femina, si praevaleat femineus; textu expresso in l. *Quaeritur* 10 ff. de Statu hominum, ibi: *Quaeritur, Hermaphroditum cui comparemus? et magis puto, eius sexus existimandum, qui in eo praevalet.* Non potest tamen nec valide nec licite 23
contrahere matrimonium conformiter sexui in-

feriori seu debiliori, et minus potenti; quia contrahendo secundum sexum inferiorem et minus potentem, seu debiliorem, contraheret cum persona eiusdem sexus; Rosignol. in univers. de Matrimonio contract. 15, de Matrimon. 2, praenotat. 18, num. 66 in fine, et alii.

24 Si vero uterque sexus sit aequalis, et nullus praevaleat, tunc potest contrahere matrimonium pro libitu, vel ut vir, vel ut femina, dummodo alteri sexui perpetuo renuntiet, et prius iuret, quod in posterum nonnisi secundum sexum semel electum copula uti velit; arg. can. *Presbyteros* 16, qu. 1, et cap. *Diversis* de Clericis coniug., et l. *Si plures* ff. de Pactis; Gutierez de Matrim. disp. 119, num. 1; Silvester verb. *Hermaphroditus* in fine; Sanchez loc. cit.; Pirhing loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., num. 23; Rosignol. loc. cit., num. 67, et alii passim.

25 Nec potest talis Hermaphroditus, coniuge suo defuncto, postea secundum alium sexum licite nubere, quamvis, si ita nuberet, matrimonium validum esset, utpote nullo iure irritum; Rosignol. loc. cit., num. 68; Reiffenstuel loc. cit., num. 23; Sanchez loc. cit., et alii supra citati.

26 Nec valet obiicere, quod sicuti ex dictis, quando in Hermaphrodito est aequalis uterque sexus, et nullus praevalet, ipse est incapax ad ordines et ad professionem, ita debeat esse incapax ad matrimonium. Non valet, inquam, quia longe dispar est ratio de matrimonio, ac de sacris ordinibus, et de professione religiosa; ideo enim participans aequaliter de utroque sexu est incapax ad ordines et ad professionem, quia cum talis non magis sit masculus quam femina, non dicit capacitatem ad ordines ex quo subiectum capax ordinum debeat esse vere et determinate masculus, propter indecentiam, quam dicit femina ad ipsos ordines. Nec etiam dicit capacitatem ad professionem religiosam propter scandala et pericula incontinentiae, quae inde timeri rationabiliter possunt, ex quo Hermaphroditus sit sufficiens et aptus ad explendam malitiam incontinentiae, et provocandam libidinem in quacunque religiosa familia admitteretur. Supradicta autem indecentia et dicta scandala et pericula incontinentiae non possunt rationabiliter timeri in matrimonio contracto, secundum unum vel alterum electum sexum sub iuramento de non variando, cum Hermaphroditus plenissimam habeat facultatem vacandi copulae coniugali secundum sexum electum, ut sibi magis placitum; Sanchez de Matrim. lib. 7, disp. 106, num. 10; Rosignol. l. c., num. 68, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

27 De variis Hermaphroditorum speciebus non una est scriptorum opinio. Videsis Moller. de Hermaphrod., cap. 2 per tot. Breviter vero hic agendum de habilitate vel inhabilitate Hermaphroditi in vita coniugali, tum quoad iuris effectus.

Ad primum quod attinet, Hermaphroditus si 28
sexum habeat potentiorem, potest utique iuxta
eum matrimonium contrahere. Sed ut matri- 29
monium legitime contrahatur, ante omnia requiritur, ut inspiciatur an revera in Hermaphrodito praevaleat sexus ille secundum quem contrahere intendit. Committenda haec inspectio medicis et chirurgis, quin etiam, quandoque obstetricibus. Quod si detrectet Hermaphroditus hanc inspectionem, ad matrimonium nequaquam admittendus; Moller. de Hermaphrod. c. 6, p. mihi 178.

Si ex inspectione appareat quod Herma- 30
phroditus in nullo sexu praevaleat, quaeri solet quid hoc in casu agendum? Sunt qui tenent pollere Hermaphroditum arbitrio eligendi unum sexum, eoque utendi, modo tamen is iuret se non esse abusurum altero sexu; vide Moller. de Hermaphrod. dict. cap. 6, pag. mihi 182.

Quod si Hermaphroditus in utroque sexu 31
potens sit, quaestionis est, an possit, et uxorem ducere, et simul etiam viro nubere? Negat, et quidem recte, Moller. de Hermaphrod. dict. cap. 6, d. pag. mihi 182. Maior quaestio 32
est, num hic Hermaphroditus potens in utroque sexu, dum est viduus, possit nubere viro ut femina? Affirmant Sanchez de Matrim. lib. 7, disp. 106, n. 8; Trullench. de Sacram. lib. 7, cap. 9, dub. 16, num. 3. At negant Lara in Compend. Vit. Homin. cap. 11, n. 49; Moller. de Hermaphrod. dict. c. 6, pag. mihi 184.
Subdit autem Lara loc. cit., quod si sexus, 33
secundum quem prius contraxit, finito matrimonio frigescat, alter autem incaluerit, et se continere nequeat, consulendus est Summus Pontifex, qui poterit hanc licentiam dare. Vide et alias easque curiosas quaestiones de habilitate vel inhabilitate Hermaphrohiti in vita coniugali apud Moller. de Hermaphrod., dict. c. 6 per tot.

Quod alterum concernit, is qui perfectus 34
mas est, vel utroque sexu valet, et virilem tantum elegit, quoad iuris effectus inter viros connumeratur, et ad res officiaque viris tantum concessa admittitur.

Intellige vero de iure civili. Nam quoad ef- 35
fectus iuris canonici, et officia secundum eius
requisita obeunda non reputatur uti mas. Unde 36
nequit ingredi religionem, admitti ad ordines ecclesiasticos, esse rector alicuius universitatis, esse iudex, etc. Confer. Moller. de Hermaphrod., cap. 7.

Quinimo nec etiam quoad omnes effectus 37
iuris civilis habetur pro mare. Adi omnino Moller. de Hermaphrod., dict. c. 7 per tot., qui rem pro dignitate tractat.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

38 Hermaphroditorum species ex Moller. loc. cit. in Addit., quatuor sunt, quorum alii sunt, in quibus praevalet sexus femineus, et inter feminas recensentur; alii, qui neque viri neque feminae sunt ob utriusque sexus imperfectionem, ac inter spadones connumerandi; aliique demum, qui utroque sexu perfecti et potentes maris et feminae munera possunt obire, ea tamen restrictione ut sub num. 35; sic illos distinguit Constant. Vot. decis. 281 in addit. num. 10.

39 Quaestionem de duobus Hermaphroditis movet Perez de Matrim. disp. 37, sect. 15, an scilicet valide inter se contrahere possint matrimonium. Idem quaestionis auctor se valde dubium in ea definienda initio fatetur, postmodum vero concludit tale matrimonium esse illicitum atque invalidum, cum ipse naturalis ratio ab usu ipsorum corporum promiscuo maxime abhorreat.

46 Contrariam opinionem defendit Matthaeus Sanz. contr. 48, a n. 54 ad 86.

Verum in hac controversia ab opinione Perez 41
recedendum non est; cum enim inter unum eumdemque virum, ad unam eamdemque feminam matrimonium consistat, hinc est, quod Hermaphroditus vel ut semper masculus, vel ut semper femina nubere debet, quod excludit promiscui usus facultatem in duobus Hermaphroditis. Vid. Constant. Vot. dec. 281, n. 17; Avers. de Matrimon. qu. 13, sect. 2; Verricell. de Mission. quaest. 196, dub. 5; Capon. discept. 220, n. 1, etc.

Idque etiam evincitur ex iis, quae habent 42
Sanchez de Matrim. lib. 7, disp. 107, num. 7; Perez n. 5; Trullench. lib. 7, cap. 9, dub. 16, n. 37, et sibi parum constans Matthaeus Sanz disput. 46, n. 19 et 20. Nam si prius quam Hermaphroditi matrimonio parochus intersit, debet idem Hermaphroditus sexum eligere, in quo velit nubere, et coram iudice ecclesiastico iurare se nunquam praeter electum sexum usurum; resolutam habemus quaestionem de promiscuo Hermaphroditorum usu, siquidem ante matrimonium et sexum eligere, et praeter electum se alio numquam usurum debent iurare.

HIERARCHIA ECCLESIASTICA

ARTICULUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Hierarchia sacrorum principatus potius quam sacer principatus, definienda. - 2. Quid Hierarchia sit spectata primum materiae, deinde formae ratione. - 3. Hincque celebris illa Hierarchiae partitio in Hierarchiam iurisdictionis. - 4. et Ordinis. - 5, 6. Quid sit Hierarchia spectata ratione subiecta, et quas hominum classes complectatur ex Eusebio, Hieronymo et Dionysio. - 7. Celebrior in clericos et laicos Hierarchiae divisio. - 8, 9. Confutantur paucis protestantes, qui Hierarchiae et nomen et rem de medio tollere conantur. - 10. Mendacium de Germanis canoni, quo Tridentinum Concilium Hierarchiam a Christo ordinatam definiit, intercedentibus.

1 Hierarchiam vulgo sacrum principatum appellant. Si tamen vocis origo accuratius perpendatur, cl. Petavio de Angel. lib. 2, cap. 2, n. 2, assentiendum videtur, haud satis apte id dici, cum potius sacrorum principatus veluti ἡ τῶν ἱερῶν ἀρχή, sit definienda. Sicut enim, inquit vir doctissimus, τριηραρχία dicitur ἡ τῶν τριηρῶν ἀρχή, *praefectura triremium;* ita non ἱερὰ ἀρχή, sed ἱερῶν αρχή erit Hierarchia. Quamobrem S. Maximus initio commentariorum ad Dionysium (quisquis ille fuerit, aut quocumque demum saeculo scripserit, de quo nunc nobis inquirendum non est) de coelesti Hierarchia ait: *Sciendum est igitur, Hierarchiam quidem esse principatum ac velut curam ordinandorum sacrorum.* Quod si monarchiam unius principatum dicimus, cum unus praesit in republica; non inde fit, Hierarchiae nomine sacrum principatum significari, quod ii, qui primas inter Christianos in Ecclesia tenent, sacrorum potiantur principatu. Nam sacer quidem principatus iure ac merito sacrorum principatus appellabitur. Verum id potius ad rerum huic principatui obnoxiarum naturam pertinet, quam ad nominis vim, quae sola a nobis cum Petavio consideratur. Imo quemadmodum spectato vocis etymo monarchia non unus principatus est sed unius; ita Hierarchia non sacer, sed sacrorum principatus erit.

Atque haec de Hierarchia, si materiae, circa 2
quam versatur, ratione spectetur, accipi velim; hac enim ratione sacra solummodo respicit, non personas ipsas ac sacrorum administros, quibus Hierarcha praesideat. Hoc autem altero modo, qui ad personas refertur et secundum formam dicitur spectata Hierarchia, quemadmodum a Petavio monemur, loc. cit., n. 4, dupliciter patet. Aut enim quemcumque gradum, et sacrorum praefecturam significat; sicque in Ecclesia sicuti varii sunt principatus curationesque sacrorum; velut in Episcopo, in presbytero, in diacono, ac reliquis gradibus; ita et diversae sunt potestates, ac iura functionum obeundarum, quorum alia inferiora, alia superiora sunt, et in his illa continentur. Hoc modo non in solis Episcopis Hierarchia cernitur; nec ii soli Hierarchae vocantur, aut ad Hierarchiam pertinent; sed clerici etiam omnes ac ministri quantulacunque potestate praediti. Aut iurisdictionem tantummodo complectitur, et sacrorum magistratuum. Atque hoc modo ministerium quidem designat, sed cum imperio

coniunctum, quod quo latius patet, eo nobilior Hierarcha erit, donec per varios gradus ad supremam, quae in romano Pontifice exstat, iurisdictionis potestatem ascendamus. Libet hic Dionysii, quem supra appellavi, verba recitare ex eius ecclesiastica Hierarchia cap. 1: *Nostra igitur Hierarchia* (humana scilicet, atque ecclesiastica) *munus dicitur, et est; omnia quae in ipsa sunt sacra complectens; per quod initiatus divinus Hierarcha, omnium, quae ad se pertinent, sacratissimorum particeps erit; ut qui ab Hierarchia nomen adeptus sit. Ut enim qui Hierarchiam dicit, sacrorum simul omnium ordinationem dicit; ita qui Hierarcham dicit, a Deo institutum ac divinum virum significat, omnis sacrae cognitionis intelligentem; in quo liquido ac perspicue Hierarchia omnis, quae ad eum pertinet, perficitur et cognoscitur.*

3 Hierarchiam primo quem explicuimus modo spectatam, Hierarchiam *ordinis* vocamus; ea autem nihil est aliud, ut recte ait Benedictus Zallwein Principior. Iur. Eccles. tom. 4, p. 105, quam *Certus hominum status a Christo ad ministerium spirituale, et praecipue administrationem Sacramenti Eucharistiae per singularem deputationem et ritum (qui demum Sacramentum Ordinis est) assumptus, varios involvens gradus, quorum alii superiores sunt, alii inferiores, ut mediantibus his perveniatur ad gradum presbyteratus, et inde ad culmen sacerdotii quod est Episcopatus.* Ecclesia graeca tres tantum huiusmodi gradus agnovit, presbyteratum, diaconatum et lectoratum; septem Ecclesia latina, saltem a saeculi tertii initiis, presbyteratum, diaconatum, qui semper *maiores ordines* habiti sunt; subdiaconatum, qui in pluribus Occidentis Ecclesiis diu *minoribus* ordinibus adscriptus fuit, ac tandem ubique ad *maiores* accessit, lectoratum, exorcistatum, acolythatum et ostiariatum, quos hodieque *minores* ordines dicimus.

4 Hierarchia porro, quam secundo loco innuimus, Hierarchia *iurisdictionis* dicitur, eodemque D. Zallwein auctore describi potest *Sacer* (imo *sacrorum*, ut initio docuimus) *Principatus inter ministros et lectores Ecclesiae a Christo cum certa subordinatione inter ipsos constitutus, vi cuius aliqui ampliori, aliqui minori auctoritate et potestate* (quae propterea *potestas iurisdictionis* nuncupatur) *sunt instructi, hocque modo et sibi et caeteris praesunt.*

5 Potest praeterea Hierarchia considerari ratione subiecti, in quo versatur. Hac autem ratione non solos sacrorum antistites et administros complectitur, qui, ut ait Dionysius, purgandi, illuminandi, perficiendi functiones exercent; sed eos etiam, qui illis subiecti sunt, et ipsorum efficientiam in sese recipiunt. Quare Eusebius Demonstr. Evang. lib. 7, cap. 3, tres eorum, qui ad Hierarchiam pertinent, ordines gradusque numeravit; *unum quidem praefectorum* (τῶν ἡγουμένων) *duos autem, qui subiecti sunt, cum sit Ecclesia Christi populus in duos ordines distributus, in fidelium ordinem, et in eum, qui nondum est ad lavacrum regenerationis assumptus.* Hieronymus quidem in c. XIX Esaiae quinque Ecclesiae ordines recenset, *Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Fideles et Catechumenos;* sed illis tres *praefectorum* seu τῶν ἡγουμένων classem constituunt, reliqui ad Eusebianam partitionem revocantur.

Luculentiorem quamdam divisionem Diony- 6
sius invexit. Docet enim de Eccles. Hierarch. cap. 5, in tria dividi Hierarchiam, in τελετάς sacra, et caeremonias ἱερέας, qui sunt sacrorum praesides, et τελουμένους qui sunt initiati. Hos autem deinde ibid., cap. 6, tres in classes tribuit. Prima cathecumenos, qui adhuc purgantur, ac poenitentes et energumenos complectitur. Secundam obtinet populus, qui iam initiatus, ac mysteriorum particeps illuminari dicitur. In tertia sunt monachi, qui omnium perfectissimum statum sibi vindicant. Quamquam monachorum ordines maiori ex parte cum sacerdotio et clericatu coniuncti nunc sunt, implicatique. Quamobrem non solum in posteriore ista significatione Hierarchiae locum modo habent, sed etiam in priore, quatenus praeter summos Hierarchas, inferiores etiam gubernatores ac ministros amplectitur.

Sed nulla Hierarchiae altero hoc, quem de- 7
signavimus, modo intellectae celebrior partitio, quam quae illam in clericos et laicos, seu plebem tribuit. Pauca veterum Patrum hanc in rem testimonia adscribo. *Et quamquam sciam,* inquit S. Cyprianus, ep. 59 al. 55 edit. Oxon., *pro mutua dilectione, quam debemus et exhibemus invicem nobis, florentissimo illic clero tecum praesidenti, et sanctissimae atque amplissimae plebi legere te semper litteras nostras; tamen nunc, et admoneo et peto.... ut etiam petente me facias.* Epistola vero 62 al. 60 ait: *Misimus autem sestertium centum millia nummorum, quae isthic in Ecclesia, cui de Domini indulgentia praesumus, cleri et plebis apud nos consistentis collatione collecta sunt.* Cypriano aequalis Cornelius Romanus Pontifex ad Fabium Antiochenum de Episcopo quodam scribens, qui imprudens Novatiano manus cum imposuisset, facti deinde poenitens in Ecclesiam redierat, *intercedebant,* inquit tom. 1 epistol. RR. PP., edit. Const. col. 155, *non solum omnis clerus, sed etiam multi laicorum.* Antiquior utroque Tertullianus eamdem indicavit Hierarchiae divisionem, cum lib. de monog., cap. 12, Montani partibus addictus, catholicos aientes, non laicos, sed ecclesiasticos monogamos esse oportere, nugaciter redarguit his verbis: *Unde Episcopi et clerus? Nonne de omnibus? Si non omnes monogamiae tenentur, unde monogami in clerum? An ordo*

aliquis seorsum debet institui monogamorum, de quo adiectio fiat in clerum? Si suam habent legem circa monogamiam, etiam caetera, quae monogamiae accedere oportebit, Episcopis erunt scripta. Laicis vero, queis monogamia non convenit, caetera quoque aliena sunt. Verum ipso quoque primo christianae Ecclesiae saeculo eadem obtinuerat divisio. Nam S. Clemens Romanus in prima ad Corinthios Epistola apud Const. p. 28: *Qui ergo statis temporibus oblationes suas faciunt, accepti et beati sunt.... Summo quippe Sacerdoti sua munera tributa sunt, et sacerdotibus locus proprius praestitutus est; levitis quoque sua ministeria incumbunt; laicus homo institutis laicis constringitur.*

8 Hactenus de Hierarchiae nomine, partitione, rebus ac personis ad eam pertinentibus ex catholicorum decretis disseruimus. Alia protestantium, etiam recentiorum mens est. Hierarchiae illi cum nomen, tum rem aversantur. Contendunt autem, cautum a Christo cum fuerit, ne quis aut quaerere aut optare in christianorum republica aliquod circa sacra imperium auderet, ordinem nullum esse in Ecclesia posse, qui *Hierarchiae* nomine denotetur, Ecclesiaeque regimen, vel ἱεροδιακονίαν, seu ministerium sacrum, vel ἱεροδουλείαν, seu sacram servitutem appellandum, exterminato ambitioso illo *Hierarchiae* vocabulo. Verum in re apertissima falluntur protestantes. Legant polemicos nostros theologos, qui multis ostenderunt principatum esse divina Christi institutione Ecclesiae regimen, imo et monarchiam, quae sane sine imperio consistere nequit; intelligent plane corruere, quod ut hoc nomen amoveant, confidentissime sumunt, nullum esse in Ecclesia imperantium ordinem, cui *Hierarchiae* nomen tribui iure possit.

9 At saltem novum, inquiunt, est hocce vocabulum, neque ante pseudo Areopagitam Dionysium ab ullo veterum usurpatum. Monui iam, nolle me de Dionysii aetate hic disputare. Hoc tamen contendo, Hierarchiae nomen neque a veterum mente abhorrere, et cum sequentium saeculorum usu non tam tritum quam consecratum sit, aptissimumque praeterea ad rem, quam indicat, significandam, frustra a lutheranis et calvinianis novitiatus obtentu respui, atque in invidiam traduci. Enimvero nomine Hierarchiae infensi antiqui Patres fuerint, qui Episcopos sacrorum principes et habuerunt et appellarunt? Atqui Gregorius Nazianzenus, Orat. 19 de funere patris, ἀρχιερέας nominat, hoc est principes sacerdotum Episcopos, Ἀρχόντας vero passim eosdem nuncuparunt Eusebius et Io. Chrysostomus, quorum testimonia recitat cl. Mamachius Origin. et Antiq. Christian. tom. 4, pag. 276. Principes quoque in eamdem sententiam a Hieronymo, quin etiam apices et principes omnium ab Optato Milevitano lib. 1 de Schism. donat., dictos Episcopos novimus. Posteriores vero Dionysio Patres (non enim illi vel ipsi, qui Areopagitam fuisse inficiantur, quinto saeculo serius floruisse affirmant, et Hierarchas Episcopos nuncuparunt, ut auctor homiliae de Ioanne theologo inter Chrysostomi opera, et scriptor Vitae S. Basilii sub Amphilochii nomine evulgata; et Hierarchiae vocabulum nunquam non usurparunt, ut Felix III ab anno 483 Pontifex maximus, epist. 5 ad Zenon. imp., et Sophronius septimo saeculo Hierosolymorum Episcopus cum doctrina, tum sanctimonia celeberrimus, in epistola, quae in sextae synodi oecumenicae actis anno 681, lecta est Act. 11, ipsumque Nicaenum II, item Oecumenicum II, anno 787 celebratum, can. 2.

Vides iam, quot quantosque viros disertae 10
Christi doctrinae protestantes insimulent, dum Hierarchiam a Christi illo praecepto, quo cautum, Luc. XXII, 25, ne quis in Ecclesia dominari videretur, abhorrere effutiunt. Sed revera Divini Magistri verbis miserrime illi abutuntur; non enim regendae Ecclesiae apostolis, eorumque successoribus ademptam voluit Christus potestatem, qui eosdem Apostolos hortatus est, ut ex se ipso ipsorum Domino et Magistro exemplum sumerent; sed ne superbe more ethnicorum regum imperarent, vetuit. Concludam igitur cum Tridentinis Patribus sess. 23, can. 6: *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Praesbyteris et ministris, anathema sit.* Regerit quidem Io. Franciscus Budaeus lib. 5 Instit. theolog., c. 4, § 1. Germanus, teste Petro Suavi Hist. Conc. Trid. lib. 8, huic canoni, cum proponeretur, intercessisse. Verum haec a Suavi dicta esse haud me latet; sed et illud scio, Suavem illum protestantium palato historicum a Pallav. l. 31 Hist. Conc. Trid. c. 13, num. 14, mendacii hic, ut sexcentis aliis in locis argui. Nullum certe Germanum acta Concilii produnt, qui canoni huic ob usurpatum Hierarchiae nomen obstiterit. Quin etiam ipse Suavis eo tandem se confert, ut Paulo Vergerio in Valle Tellina adversus Concilium concionanti sua illa figmenta tribuat. Hunccine vero apostatam, hominem litteris vix aspersum, sed totum temeritate incensum Tridentinis Patribus, atque adeo universae antiquitati anteferemus? Praeferant, si libet, lutherani, nobis ita insanire nec placet, nec licet.

HIEROSOLYMITANI MILITES

SEU EQUITES SANCTI IOANNIS HIEROSOLYMITANI

Summarium.

1. Ordo Militaris Equitum S. Ioannis Hierosolymitani, seu Melitensis, quando, et a quo fuerit institutus? - 2. Hic ordo sub variis nominibus fuit appellatus, et communiter dicitur Melitensis, et quare? - 3. Hic ordo est vere et proprie religio, et eius equites sunt veri religiosi, et emittunt tria vota, castitatis, paupertatis et obedientiae. - 4. Unde tales equites debent facere annum probationis, seu novitiatus antequam professionem emittant. - 5. Hinc eques non potest dici, qui non expleto anno probationis, professionem emisit. - 6. Equites Melitenses ex peculiari eorum statuto comprehenduntur sub decreto concil. Trident. sess. 25 de Regularibus, cap. 15 et cap. 19. - 7. Insuper equites Melitenses comprehenduntur sub decreto, quo Regularibus prohibetur accessus ad monasteria monialium. - 8. Equites Melitenses possunt confiteri, sicuti alii regulares, sacerdoti regulari non approbato ab ordinario, sed a suo superiore. - 9. Equites Hierosolymitani, ut veri et proprii religiosi, non habent facultatem testandi. - 10. Nec habent velle, et nolle. - 11. Et cum ipsi sint intestabiles, eorum bona non haeredibus sanguinis, sed religioni acquiruntur. - 12. Quod procedit non solum de bonis, quae ad eos proveniunt intuitu suae religionis, sed etiam de patrimonialibus aut aliunde quaesitis. - 13. Quare sunt incapaces iuris haereditarii. - 14. Nec possunt disponere de pecuniis positis ad bancum ad eorum creditum. - 15. Et quidquid acquirunt, acquirunt religioni. - 16. Equites Melitenses sine dispensatione pontificia non sunt capaces pensionis super beneficia ecclesiastica, sicuti nec capaces sunt beneficii saecularis. - 17. Mediante autem pontificia dispensatione, sunt capaces sicuti alii regulares. - 18. Equites Hierosolymitani sunt sub protectione sedis apostolicae, et ad alios ordines transire prohibentur. - 19. Tales equites exempti sunt a iurisdictione ordinariorum, et a solutione decimarum. - 20. Bona equitum Melitensium ubique decedentium etiam ex illicita negotiatione acquisita, uti spolia non ad cameram apostolicam, sed ad eorum hospitale spectant. - 21. Eorum beneficiorum collatio, et causarum cognitio pertinet ad magnum magistrum Melitensem. - 22. Ordinarii non possunt sese intromittere ad visitandum equites Hierosolymitanos uti habent iurisdictionem spiritualem et temporalem. - 23. Equitum Melitensium privilegia fuerunt confirmata iterum ab Urbano VIII. - 24. Religio Hierosolymitana est divisa in tres Ordines, nempe equites, fratres conventuales, seu de obedientia, et servientes. - 25. Equitum Melitensium familia divisa est in octo linguas, seu nationes, etc., et quae sint eius officia? - 26. Professio militum huius religionis consistit specialiter in emissione trium votorum, castitatis, obedientiae et paupertatis, et non continent quartum votum defendendi, etc. - 27. Assignatur formula suae professionis, tum antiqua, tum moderna. - 28. Equites Melitenses tenentur servare interdictum locale. - 29. Equites Melitenses incurrunt irregularitatem ex defectu lenitatis, si in bello etiam contra infideles aliquem necaverint, seu mutilaverint. - 30. Episcopus potest praecipere, ut evitetur eques Melitensis, qui incidit in excommunicationem ob violentas manus in clericum iniectas. - 31. Congregationes casuum conscientiae obeundae sunt etiam a parochis religionis Melitensis. - 32. Curati talis religionis tenentur ad omnes functiones ad quas caeteri curati. - 33. Curati religionis Hierosolymitanae non tenentur ad subsidium charitativum vel cathedraticum, vel contributionem seminarii, vel ad procurationem pro visitatione. - 34. Prohibere non potest episcopus ne celebretur in Ecclesiis religionis Hierosolymitanae a sacerdotibus tam fratribus, quam cappellanis dicti ordinis absque sua licentia. - 35. Curati religionis Hierosolymitanae tenentur ad exponendas quadraginta horas per turnum. - 36. Curati dictae religionis in iis, quae spectant ad curam animarum, subsunt in omnibus visitationi et correctioni episcopi. 37. Parochi religionis Hierosolymitanae tenentur accedere ad synodum. - 38. Parochiales ecclesias dictae religionis, quoad animarum curam, et sacramentorum administrationem episcopi visitare possunt. - 39. Aliae vero ecclesiae praeter has curatas sunt exemptae a visitatione episcopi. - 40. Excommunicare potest episcopus fratrem capellanum dictae religionis, qui administravit redditus parochialis saecularis, citatum ab episcopo in visitatione ad reddendam rationem, et non comparentem. - 41. Ad contributionem seminarii non tenentur, neque compelli possunt fratres S. Ioannis Hierosolymitani, sive eorum vicarii ecclesiis parochialibus religioni praedictae unitis, vel ab ea dependentibus. - 42. Dicti vicarii S. Ioannis Hierosolymitani non tenentur dare procurationem episcopo eorum ecclesias visitanti. - 43. Parochi dictae religionis curam animarum saecularium exercentes a commendatariis deputati quatenus absolute idonei sint, approbandi sunt simpliciter ab episcopo. - 44. Curati dictae religionis tenentur intervenire oleorum consecrationi, si alii curati teneantur. - 45. Potest episcopus tanquam delegatus apostolicus visitare parochiales Hierosolymitanas et in visitatione decreta condere in concernentibus curam animarum, administrationem sacramentorum, implementum onerum missarum ex piis dispositionibus provenientium, et illa sunt exsecutioni demandanda. - 46. Episcopo licet ad excommunicationis publicationem procedere, et interdictum opponere ecclesiis prioratus religionis Hierosolymitanae ex causa violatae immunitatis. - 47. Licentia extrahendi delinquentes ab ecclesia religionis Hierosolymitanae, et cognitio, an extractus gaudeat immunitate, spectat ad episcopum. - 48. Potest episcopus constitutione Gregoriana extrahere delinquentes etiam ab ecclesiis religionis Hierosolymitanae. - 49. Fratres cappellani dictae religionis curam animarum habentes, tenentur accedere ad synodum, et ad congregationes casuum conscientiae praescriptas ab episcopo, qui potest illos cogere iuris remediis. - 50. Religio Hierosolymitana potest personas ecclesiasticas in conservatores eligere, etiamsi in conciliis provincialibus vel dioecesanis iudices designati non sint. - 51. Equitum Melitensium in promotione ad magnam crucem habetur ratio meritorum magis quam antiquitatis, respectu temporis. - 52. Praeceptoriae ordinis Melitensis vacant per promotionem ad episcopatum. - 53. Assassinii criminis reos equites Melitenses non possunt iudices laici declarare. - 54. Coloni religionis Hierosolymitanae gaudent privilegiis eiusdem religionis. - 55. Hierosolymitani milites non vivunt Melitae in claustro, sed tota civitas dicitur conventus. - 56. Hierosolymitani milites aluntur a religione, dum sunt in conventu melevitano. - 57. Hierosolymitani milites per cingulum distinguuntur a Cappellanis, et servientibus. - 58. In religione Hierosolymitana fratris nuncupatio non convenit nisi professis. - 59. Religio Hierosolymitana repraesentatur per capitulum generale, et non per sexdecim equites capitulares. - 60. Dicti sexdecim capitulares non habent facultatem decernendi contra statuta ordinis. - 61. Hierosolymitano equiti, neque de iure competit, nec concedenda est ex gratia facultas sibi arrogandi filios. - 62. Afferuntur varia decreta sacrae congregationis Immunitatis pro equitibus S. Ioannis Hierosolymitani, satis summarie relata a D. Petro Andrea Biccio in sua Synopsi, ad num. 82. - 83. De celebratione missae super triremibus militiae Hierosolymitanae. - 84-90. Aliqua de Hiero-

solymitanis cappellanis. - 91, 92. Et de militari ordine SS. Mauritii et Lazari. - 93. De cruce equitum ordinis Hierosolymitani. - 94, 95. Commendae eiusdem ordinis quoad reservationes et resignationes. - 96-99. Ordinis privilegia. - 100-106. Equites Hierosolymitani quoad votum paupertatis.

1 Ordo Militaris equitum S. Ioannis Hierosolymitani seu Melitensis fuit institutus sub regula S. Augustini Hierosolymis, a B. Gerardo ex Provincia oriundo, qui exstruxit hospitale anno 1112 [1] dicatum D. Ioanni Baptistae prope templum Christi Domini in Calvarii monte, cum methodo vitae regularis, et approbatione Paschalis II, ut ex eius bulla edita anno 1115, die 15 Februarii registrata in libro statutorum dictae religionis, imperatoribus in Occidente Honorio IV, in Oriente Alexio Comneno, et deinde hic ordo a Callisto II anno 1120, et ab Honorio II anno 1125 confirmatus fuit, et a subsequentibus pontificibus plurimis privilegiis decoratus fuit.

2 Equites huius sacrae militiae vocantur S. Ioannis, eo quia in hospitali sancto Ioanni Baptistae sacro instituti sunt Hierosolymis a supradicto S. Gerardo, a qua tamen Hierosolyma civitate electi, et etiam a Phoenicia a loco Margotti, et a Ptolemaide in Syria, quo confugere curaverunt, Cyprum pro sede habuerunt, donec a Rhodi insula, a Turcis vi armorum erepta anno 1308, et retenta per annos 214, dicti sunt equites Rhodienses. Sed die 25 Decemb. 1523, post longissimam obsidionem factam a Turcis, Rhodi insula amissa, sine sede per aliquod temporis spatium ista tam nobilis religio, Syracusam, Romam, Viterbium, Villam Francham, et Nicaeam in provincia peragravit, donec Carolus V imperator, die 23 Martii 1530, summa eius laude, opera Clementis VII Pontificis Maximi fixam sedem concessit huic nobilissimae et gloriosissimae religioni, dono ei dando insulas Melitae et Gaudisii, ac Tripolim cum plurimis privilegiis; et equites cum magno magistro in suos socios et confoederatos adscivit, ut ex multis refert Tapia decis. Senatus Italiae 8, num. 13 et seq., et decis. 19, et Card. Petra tom. 2 Commen. ad Const. 2 Anastasii IV, cum sola recognitione quolibet anno avis, vulgo dicti *Falcone*, praestandi vice regi Siciliae, et cum onere recipiendi investituram a quolibet rege Siciliae, ut per extensum videri potest in Historia huius religionis part. 2, fol. 80, cum pactis ibi recensitis, et acceptatis cum approbatione Pii IV, ut ex documento in Bibliotheca genitoris sui constare dicit Cherub. Iunior in sch. 1 Const. 6 Pii IV, et de concessione et dominio dictae insulae Cardin. de Luca de Iurisd. disc. 69. Itaque magnus magister religionis respectu alti dominii insulae Melitae recognoscit regem Siciliae, respectu vero superioritatis ecclesiasticae est abbas superior Papae subiectus. Rota part. 5 recent., decis. 324, n. 14 et 16.

3 Hic militaris ordo S. Ioannis Hierosolymitani est vere et proprie religio et eius equites (nunc vocati communiter Melitenses, ex quo in dicta insula Melitae fixam sedem habeant) dicuntur et sunt veri religiosi, et emittunt tria vota castitatis verae (et non coniugalis, prout alii milites aliarum religionum militarium) paupertatis et obedientiae; Card. de Luca de Praeeminent. disc. 49, n. 7, et de Regul. disc. 1, n. 121, et disc. 49, n. 11; Card. Petra l. c., sect. 1, n. 16 et sect. 2, n. 1, 2 et 3, et communisa liorum cum Sacra Rota recent. part. 1, dec. 487, n. 6, part. 2, dec. 177, n. 1, dec. 454, n. 3, part. 3, dec. 228, sub n. 2, part. 5, t. 2, decis. 469, n. 6, et saepe alibi [2].

4 Hinc equites Hierosolymitani seu Melitenses debent facere annum probationis seu novitiatus, antequam professionem emittant; Sacra Cong. Concilii, teste Barbosa in Summa Apostolicar. decis., verb. *Equites S. Ioannis Hierosolymitani*, num. 15, et Oviedo apud ipsum.

5 Unde eques non potest dici qui non expleto anno probationis professionem emisit. Rota recent. p. 11, decis. 15, n. 10.

6 Equites enim Melitenses ex peculiari ipsorum statuto comprehenduntur sub decreto Conc. Trid. sess. 15 de Regularib., cap. 15; Rota recent. part. 11, decis. 15, n. 12, et part. 12 dec. 392, n. 9, et decrevit S. Cong. Concilii, teste Barbosa loc. cit., num. 16, cum aliis ibi citatis; et comprehenduntur sub alio decreto eiusdem Conc. sess. 25 de Regularib., cap. 19; eadem Sacra Cong. Concilii, de qua Gonzalez ad regul. 8 Cancell., gloss. 8, num. 62; Barbosa loc. cit., num. 16.

7 Insuper equites Melitenses comprehenduntur sub decreto quo regularibus prohibetur accessus ad monasteria monialium; Sac. Congreg. Episcop. et Regul. in Tranen. 28 Ian. 1603. Hinc potest Episcopus procedere contra equites Hierosolymitanos seu Melitenses, si accedant ad monasteria monialium contra formam decreti, ut resolvit Sacra Cong. Episcop. et Regul. in Parmen. 29 Aug. 1614, et antea in una d. religionis 17 Februar. 1605, ac etiam in Neapolitana 12 Iul. 1599, apud Nicolium in Floscul. verb. *Hierosolymitani*, n. 5, ubi num. 6 affert alia decreta de eorum punitione,

[1] Imo vero 1099. Vide quae dixi tomo 1, p. 510, in appendice historica sacrarum Expeditionum, n. 3 (Edit. Barbiell.).

[2] Sed de hoc si qua superesset, dubitationem omnem amolitur epistola Benedicti XIV, tom. 3 Bullar., edit. Rom. pag. 569, § 2, ubi Milites Hierosolymitani, et sumuntur, et disertis verbis vocantur *veri religiosi* (Edit. Barbiell.).

in Genuen. 14 Aug. 1582, et in Consentina
8 21 Iulii 1640. Unde equites Hierosolymitani seu Melitenses sunt tam vere et proprie religiosi tum in odiosis, tum in favorabilibus quod possunt confiteri sacerdoti regulari non approbato ab Ordinario, sicuti possunt alii Regulares. Ioann. Sancius in suis pract. disp. c. 49, num. 11 et 13; Aloysius Riccius in Praxi rerum fori Eccles. part. 4, resol. 170, num. 2; Novarius in tract. de Elect. et variat. fori qu. 69, n. 23, sect. 2 in ult. impress.; Barbosa l. c., num. 19 [1].

9 Hinc equites Hierosolymitani seu Melitenses ut veri et proprii religiosi non habent facultatem testandi. Rota recent. part. 2, dec. 76, num. 1, decis. 87, num. 1, part. 14, dec. 151,
10 n. 7. Nec habent velle et nolle, cum in toto dependeant a voluntate magni magistri. Rota
11 p. 2, dec. 76, num. 1. Et sic cum ipsi sint intestabiles, eorum bona non haeredibus sanguinis, sed religioni acquiruntur. Rota p. 14, dec. 76, num. 1 et 2, et Annot. ad dec. 16,
12 num. 9, part. 3. Quod procedit non solum de bonis, quae ad eos perveniunt intuitu suae religionis, sed etiam de patrimonialibus aut aliunde quaesitis, et non solum ex dispositione statutorum religionis, sed etiam iuxta iuris communis dispositionem; in c. *Cum ad monasterium*, in fin., de Stat. monachor.; c. *In praesentia* de Probat.; Rota p. 2, dec. 76, n. 1,
13 et annot. ad dec. 16, n. 8, p. 3. Quare sunt incapaces iuris haereditarii. Rota part. 5, t. 1,
14 dec. 336, n. 8. Nec possunt disponere de pecuniis positis ad bancum ad eorum creditum.
15 Rota p. 1, dec. 487, n. 8, et quidquid acquirunt, acquirunt religioni. Rota p. 1, dec. 487, n. 8, part. 2, dec. 333, n. 2, part. 8, dec. 51, n. 2; arg. can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1; can. *Abbates* 16, caus. 18, qu. 2; c. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, qu. 3; cap. *In praesentia* 8 de probat.

16 Equites Melitenses sine dispensatione pontificia non sunt capaces pensionis super beneficio ecclesiastico, sicuti nec capaces sunt beneficii ecclesiastici saecularis: ob professionem enim emissam in religione Hierosolymitana seu Melitensi, exstinguitur omnis pensio reservata super beneficiis saecularibus; ipsa enim est vera religio ad omnes effectus, unde sicut per professionem in alia religione exstinguitur pensio, ut recte notat Cardin. de Luca de Benefic. disc. 64, n. 3, 5 et 6, de Pensionibus disc. 44, num. 2, et annot. ad concil. disc. 13, n. 2, et communis aliorum, ita per professionem in religione Hierosolymitana; Corrad. in Praxi benefic. l. 1, c. 5, num. 224 et seq.; Cardin. de Luca de Pensionib. d. disc. 44, n. 4, annotat. ad concil. disc. 13, num. 3 et 4, Card. Petra tom. 2 Com. ad const. 1 Anastasii IV, sect. 1, n. 28, et tom. 5 Comment. ad Const. 1 Pii II, n. 33; Tondut. de Pensionib. cap. 69, num. 27; Rota dec. 479 coram Roysas, et supponitur in decisionibus Rotae in Causa Caesaraugustana *Pensionis* relat. a Card. de Luca d. disc. 44 de Pensionibus, et in eadem causa repetita coram Bichio dec. 121, num. 2, p. 12
17 recent. Et ita etiam firmatum fuit in dicta causa, quod si adfuisset indultum apostolicum pensionem retinendi, ea non exstinguitur, cum mediante dispensatione apostolica fiat regularis capax pensionis super beneficio saeculari; doctores passim in cap. *Cum de Beneficio* de Praebend. in 6; Card. de Luca loc. cit., n. 7; Card. Petra l. c., n. 32; Paris. de Resignat. lib. 6, qu. 2, n. 16; Lott. de re Benefic. l. 1, qu. 40, n. 205 et seq., Rota dec. 45, n. 1 et seq. coram Millino, et in cit. Decisionibus coram Peutinger et Bichio.

18 Equites Hierosolymitani seu Melitenses sunt sub protectione Sedis Apostolicae, et ad alios ordines transire prohibentur. Anastas. IV Const.
19 incip. *Christianae Fidei*. Tales equites exempti sunt a iurisdictione Ordinariorum, et a solutione decimarum. Pius IV Const. 9 incip. *Circumspecta*. Bona equitum Melitensium ubique
20 decedentium, etiam ex illicita negotiatione acquisita, uti spolia, non ad cameram apostolicam, sed ad eorum hospitale spectant. Pius IV
21 Const. 29 incip. *Romani*. Eorum beneficiorum collatio, et causarum cognitio pertinet ad magnum magistrum Melitensem. Pius IV in Con-
22 stit. 9 incip. *Circumspecta*. Ordinarii non possunt se interponere ad visitandum equites Hierosolymitanos seu Melitenses, ubi habent iurisdictionem spiritualem et temporalem. Sac. Cong. Conc., teste Barbosa in Summa Apostol. dec., verb. *Equites S. Ioannis Hierosolymitani*, n. 18; Armendar. ibi cit. Equitum
23 Melitensium privilegia, indulta, facultates, exemptiones, immunitates et alias gratias illis

[1] Non est certum, posse regulares confiteri sacerdoti non approbato. Id enim Vasquesius, aliique negant etiam de regularibus iter agentibus, atque habentibus a suis superioribus licentiam confitendi; atque aiunt, deficiente confessario proprii ordinis, sibi eligere non posse simplicem sacerdotem non approbatum, et constitutiones fratrum ord. Praedicatorum huiusmodi regularibus praecipiunt, ut itinerantes, deficiente confessario proprii ordinis, confiteantur sacerdotibus ab episcopis approbatis pro excipiendis confessionibus, sive ii regulares sint, sive saeculares. Non est ergo certum, posse regulares confiteri sacerdoti simplici non approbato ab ordinario. Si certum non est, nefas procul dubio est regulari simplici sacerdoti confiteri; quia in dubio de istius iurisdictione periculum esset, ne irritum atque nullum foret poenitentiae sacramentum: qua de causa hac in re tutiorem sequi tenemur opinionem; ut omnes concedunt, dum de valore agitur sacramenti. Deinde cur regularis discrimini se committat, cum praesto sint sacerdotes approbati, ut privilegio fruatur? At privilegium hoc etiam a regularibus plerisque revocatur in dubium (Nota Romani Theologi.).

concessas, confirmavit Urbanus VIII Const. 15 incip. *Universalis* [1].

24 Religio Hierosolymitana seu Melitensis est divisa in tres ordines, nempe in equites, fratres conventuales, seu de obedientia, et servientes [2]; et omnes isti emittunt professionem, certis tamen diversis regulis observatis, tam circa nobilitatem, quam alia ut in Libro stabilimentorum religionis; Rota part. 11, dec. 15, num. 4; Petra tom. 2, num. 2, Comm. ad
25 Const. 2 Anast. IV, sect. 2, num. 2. Equitum Melitensium familia divisa est in octo linguas seu nationes, viginti prioratus, 653 commendas sive praeceptorias. Officia sunt: magnus magister, magnus commendatarius, marischallus, hospitalarius, thesaurarius, magnus baiulivus, cancellarius, prior Ecclesiae ordinis [3]; sic refert Claudius Robertus in Gallia christiana, tit. de Generalibus Ordinum; Barbosa in Summa apostolic. decis., verb. *Equites S. Ioannis Hie-*
26 *rosolymitani*, num. 20, et alii passim. Professio militum huius religionis consistit specialiter in emissione trium votorum, castitatis, obedientiae et paupertatis, et non continet quartum votum, defendendi scilicet proprio ense christianos ab infidelibus, etiam cum vitae suae discrimine, ut voluit Vilagut. dec. 34, num. 5.
27 Contrarium enim, scilicet non adesse aliud votum, aperte deducitur tum ex antiqua formula suae professionis quae erat: *Ego N. iuro, promitto et voveo Deo, B. Virgini Mariae et S. Ioanni Baptistae, et magistro sacri hospitalis Hierosolymitani, me observaturum perpetuo haec tria, scilicet me obediturum et victurum absque proprio, iuxta formulam statutorum ordinis, et pro viribus meis castitatem servaturum;* tum ex formula nova, quam modo adhibent, ut sequitur: *Ego N. voveo et promitto Deo omnipotenti, et B. Mariae Virgini Genitrici Dei, et S. Ioanni Baptistae, me observaturum perpetuo, Deo iuvante, veram obedientiam cuilibet superiori, qui mihi a Deo, et ab ipso ordine dabitur, item me victurum absque proprio, et castitatem servaturum.* Azorius Inst. Moral. tom. 1, lib. 13, cap. 5, litt. E; Sperell. dec. 21, num. 11; Card. Petra tom. 2 Comment. ad Const. 2 Anastas. IV, sect. 2, num. 22.

28 Equites Melitenses, seu Hierosolymitani milites tenentur servare interdictum locale. Sic expresse declaravit Sac. Cong. Conc. in Caesaraugustana *Interdicti* 11 Iunii 1695, ubi ad dubia sequentia, primo: *An stante interdicto generali locali milites Hierosolymitani teneantur illud observare in eorum Ecclesiis exemptis?* Et quatenus affirmative: *An obstet consuetudo immemorabilis in contrarium allegata?* Respondit: ad primum *Affirmative,* ad secundum *Negative;* apud Card. Petram tom. 2 Comment. ad Const. 2 Anastasii IV, sect. 3, num. 3. Equites Melitenses incurrunt irregula- 29
ritatem ex defectu lenitatis, si in bello etiam contra infideles aliquem necaverint aut mutilaverint. Thomassin. de Benefic. p. 2, lib. 1, c. 75, num. 11; Card. Petra tom. 2 Comment. ad Const. unicam Gregor. VIII, sect. 1, n. 22, et in casu consimili sic respondit Sac. Cong. Concil. in Zagabrien. 17 Novemb. 1685, vid. verb. *Bellum,* art. 5, num. 6, 7 et 12. Eques 30
Melitensis, licet publice suum parochum percutiat, minime potest Ordinarium in eum exercere iurisdictionem, neque excommunicando, neque declarando excommunicatum, quia privilegio exemptus est, ut in Concil. sess. 24, c. 11. Tamen ex quo ipse ob talem percussionem incidit in excommunicationem canon. *Si quis suadente diabolo,* potest Episcopus praecipere omnibus parochis et canonicis, ac aliis rectoribus et sacerdotibus, ne eum admittant intra Ecclesias ipsi Episcopo subiectas; Sacra Cong. Conc., teste Lezana in Summ. quaest. Regul. t. 2, c. 5, num. 39, et Barbosa l. c., num. 7.

Congregationes, quae iussu Episcopi ad casus 31
conscientiae discutiendos habentur, obeundae sunt ab exercentibus curam animarum, etiam in parochialibus Hierosolymitanae Religionis; Sac. Cong. Concil. 3 Martii 1698. Curati re- 32
ligionis Hierosolymitanae tenentur ad omnes functiones, ad quas caeteri curati, etiam ad functiones Feriae V et Sabbati sancti. Sac. Cong. Episc. et Regul. in Caesenat. 28 April. 1599, et in Faventina 20 Maii 1646. Curati religionis 33
Hierosolymitanae non tenentur ad subsidium charitativum vel cathedraticum, vel contributionem seminarii, vel ad procurationem pro visitatione, nisi in concessione Ecclesiae sibi eam ordinarius reservasset, ut declaravit Sac. Cong. Conc. in Elven. 27 Iulii 1604. Prohi- 34
bere non potest Episcopus ne celebretur in Ec-

---

[1] Huiusmodi privilegia, quae et permagna et innumera sunt, 4 Idus Martias 1752 idem Benedict. XIV confirmavit. Vide infra n. 96 seq. (Edit. Neapol.).

[2] Haec quidem partitio a maioribus transmissa nullam habet dubitationem. Caeterum, ut monet cl. Paciaudius, Antiquit. Christian., de cultu S. Ioannis Baptistae, p. 354, in Regula Fr. Raymundi inserta litteris apostolicis Bonifacii VIII, an. 1300, quam cum codice Vaticano contulit Bosius, totus ordo in duas tribuitur classes, clericorum et laicorum Fratrum. Facile autem mihi persuadeo, inquit ibi Paciaudius, in comitiis, quae ipse Raymundus haberi voluit ad leges, rite et cum auctoritate ferendas, tres eiusmodi ordines fuisse constitutos (Edit. Barbiell.).

[3] Dicitur hic etiam prior ecclesiae Maioris, et prior ecclesiae S. Ioannis. Ab eo autem utpote *Hospitalis S. Ioannis in spiritualibus superiore, et ordinario usum mantellectae violacei coloris ex concessione apostolica, aut ab immemorabili tempore habente, certisque aliis praerogativis fulgente,* decrevit Benedictus XIV, an. 1747, gestari posse ubique locorum, et more episcoporum mozzettam, ut aiunt, et rochettum. Chronologicam horum priorum seriem videris egregie digestam, atque illustratam a Paciaudio l. c., p. 356 seqq. (E. Barbiell.).

clesiis Religionis Hierosolymitanae a sacerdotibus tam fratribus quam cappellanis dicti ordinis absque sua licentia. Sac. Cong. Episcop. et Regul. in Syracusana 29 Apr. 1606. Curati religionis Hierosolymitanae tenentur ad exponendas quadraginta Horas per turnum; Sac. Cong. Episc. et Regul. 29 Sept. 1619, apud Nicol. in Fosculis, verb. *Hierosolymitani*, num. 9.

Sacerdotes saeculares et regulares ordinis Hierosolymitani curam animarum personarum saecularium exercentes, in iis, quae ad dictam curam et sacramentorum administrationem pertinent, subsunt in omnibus iurisdictioni et visitationi, ac correctioni Episcopi; nec potest etiam quicunque ad nutum amovibilis ad eamdem curam a commendatore deputari, nisi de ipsius Episcopi consensu, ac praevio examine per eum vel eius vicarium faciendo, non obstantibus privilegiis quibuscunque; Sac. Congregat. Episc. et Regul. 8 Iunii 1624, apud Piton. t. 2 Const. et decis. pro Regularibus, num. 2207.

Parochi religionis Hierosolymitanae accedere tenentur ad synodum; Sac. Congreg. Concil. 18 Aug. 1589. Parochiales Ecclesias religionis Melitensis, quoad animarum curam et sacramentorum administrationem Episcopi visitare possunt. Gregor. XIII Const. 67 incip. *Circumspecta*. Aliae vero Ecclesiae, praeter has curatas, sunt exemptae a visitatione Episcopi; Sac. Cong. Conc. apud Barbosa loc. cit., n. 8, et Lezzana loc. cit., num. 52. Excommunicare potest Episcopus fratrem Cappellanum religionis Hierosolymitanae, qui administravit redditus parochialis saecularis, citatum ab Episcopo in visitatione ad reddendam rationem, et non comparentem, ut decisum in Vulturariensi 7 Septemb. 1630, refert Sellius in select. canon. c. 13, n. 10, apud Barbosa in Conc. sess. 22 de Reform., cap. 9, n. 24.

Ad contributionem seminarii non tenentur, neque compelli possunt fratres S. Ioan. Hierosolymitani, sive eorum vicarii in Ecclesiis parochialibus religioni praedictae unitis, vel ab ea dependentibus; Sac. Cong. Conc. in Augustana 14 Dec. 1630.

Dicti vicarii S. Ioannis Hierosolymitani non tenentur dare procurationem Episcopo eorum Ecclesias visitanti; Sac. Cong. Conc. in dicta Augustana 14 Dec. 1630. Et iam sic fuerat decisum 28 Iun. 1627, nempe dictas Ecclesias curatas esse visitandas gratis, et absque impensa, ut refert Barbosa de Iure Eccl. univers. lib. 1, c. 14, num. 22. Parochi dictae religionis curam animarum saecularium exercentes a commendatariis deputati, quatenus absolute idonei sunt, approbandi sunt simpliciter ab Episcopo; Sac. Cong. Conc. in d. Augustana 14 Decem. 1630, apud Pascucc. p. 1, tit. de Equitibus. Curati religionis Hierosolymitanae tenentur intervenire oleorum consecrationi, si alii curati teneantur; Sac. Cong. Episcop. et Regul. in Faventina 20 Maii 1646. Potest Episcopus tamquam delegatus apostolicus visitare parochiales Hierosolymitanas, et in visitatione decreta condere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, implementum onerum missarum ex piis dispositionibus provenientium, et illa sunt exsecutioni demandanda. Sac. Cong. Concil. in Vulturarien. 1652, apud Pascucc. l. c.

Episcopo licet ad excommunicationis publicationem procedere, et interdictum apponere Ecclesiae prioratus religionis Hierosolymitanae ex causa violatae immunitatis; Sac. Cong. Imm. in Messanen. 23 Septemb. 1653, apud Riccium in Synops. decret., verb. *Interdictum*, num. 9. Licentia extrahendi delinquentes ab Ecclesia religionis Hierosolymitanae, et cognitio an extractus gaudeat immunitate, spectat ad Episcopum; S. Cong. Imm. in Savonen. 9 Maii 1662, apud Riccium loc. cit., verb. *Licentia*, num. 1. Potest Episcopus ex constitutione Gregoriana extrahere delinquentes etiam ab Ecclesiis religionis Hierosolymitanae, Sac. Cong. Immun. in Messanen. 6 Maii 1653. Fratres cappellani religionis Hierosolymitanae curam animarum habentes tenentur accedere ad synodum et ad Congregationes Casuum conscientiae praescriptas ab Episcopo, qui potest illos cogere iuris remediis; S. Cong. Conc. 9 Sept. 1684, apud Monacell. part. 4, sub n. 58 [1].

Religio Hierosolymitana potest personas ecclesiasticas in conservatores eligere, etiamsi in Conciliis provincialibus vel dioecesanis iudices designati non sint, prout concessit Alexand. VII 17 Maii 1655, apud Monacell. p. 3, tit. 1, formul. 10, n. 4.

Equitum Melitensium in promotione ad magnam crucem habetur ratio meritorum, magis quam antianitatis respectu temporis. Paul. V Const. 30 incip. *Accipimus*. Praeceptoriae ordinis Melitensis vacant per promotionem ad Episcopatum. Greg. XIII Const. 82 incip. *Controversia*. Assassinii criminis reos equites Melitenses non possunt iudices laici declarare. Clemens. VIII Const. 37 incip. *Aeque*. Coloni religionis Hierosolymitanae gaudent privilegiis eiusdem religionis; Sac. Congreg. Immun. in Vercellen. 28 Maii 1616; apud Riccium in Synopsi decr., verb. *Colonus Commendae*, n. 1.

[1] Non omittendum, priorem ecclesiae S. Ioannis fuisse an. 1743 a Benedicto XIV commissarium pro exsecutione privilegiorum cruciatae; quibus donantur quotquot sua stipe bellum sacrum iuvabunt. Quin etiam idem Benedictus XIV, an. 1747, eidem priori confirmavit potestatem ordines minores suis clericis conferendi (Edit. Barbiell.).

55 Hierosolymitani milites non vivunt Melitae in claustro, sed tota civitas dicitur conventus. Card. Petra t. 2 Comment. ad Const. 2 Anastasii IV, sect. 2, num. 5, et alii paesim, et
56 docet praxis. Hierosolymitani milites aluntur a religione, dum sunt in conventu melivitano. Card. Petra tom. 2 Comment. ad Const. 7
57 Innoc. III, n. 3, cum multis ibi citatis. Hierosolymitani milites per cingulum distinguuntur a cappellanis et servientibus. Fagn. in cap. *Qui Praesbyterum* 2 de Poenit. et Remission.,
58 num. 78 et 79. In religione Hierosolymitana fratris nuncupatio non convenit nisi professis; novitii enim non fratres, sed nobiles appellantur, ut constat ex statuto primo de verb. si-
59 gnific.; Fagnan. loc. cit., num. 109. Religio Hierosolymitana repraesentatur per capitulum generale, et non per sexdecim equites capitu-
60 lares. Rota recent. p. 7, dec. 303, n. 23. Unde dicti sexdecim capitulares non habent facultatem decernendi contra statuta ordinis. Rota ibid.,
61 n. 2 et seq.; Fagnan. l. c., n. 48. Hierosolymitano equiti neque de iure competit, nec concedenda est ex gratia facultas sibi arrogandi filios; Sac. Cong. Conc. in Placentina *Arrogationis* 4 Maii 1697.

62 In conservatores et officiales religionis Hierosolymitanae eligendae sunt personae ecclesiasticae; Sac. Congregat. Immun. in una Siciliae 20 Ianuarii 1654, lib. 5 decret. Paul., pag. 32.

63 Administratio aerarii et thesauri religionis praefatae non debet demandari per capitulum eiusdem religionis magno magistro; ead. Sac. Congr. in una religionis Hierosolymitanae 24 Dec. 1623, ex Regesto scripturarum veterum, pag. 22.

64 Puer trium annorum cum dispensatione apostolica admissus ad dictam religionem, cui concessa fuit crux aurea, cum promissione faciendi novitiatum anno vigesimo quinto aetatis suae, pendente isto termino ad emittendam professionem gaudet privilegio Fori. Mediolan. 21 Ianuarii 1626, ex Regest. scripturarum veterum, pag. 83, et 30 Aprilis dicti anni, et lib. pag. 99.

65 Equites Hierosolymitani vigore privilegiorum apostolicorum suae religioni concessorum gaudere debent exemptione a datiis, collectis et gabellis et aliis oneribus, exceptis illis, quae a sede apostolica fuerunt imposita, et in impositione specifice eadem religio est nominata. Anconitana 13 Iulii 1637, lib. 3 decret. Paul., p. 36.

66 Eques Hierosolymitanus est exemptus etiam pro bonis patrimonialibus et acquisitis. Novarien. 5 Febr. 1630, lib. 2 decr. Paul., p. 26; Tudertina 19 Ian. 1638, lib. 3 decret. Paul., pag. 53.

67 Equites Hierosolymitani absentes non gaudent privilegio competente clericis ex causa absentibus pro eorum franchitiis farinae. Bituntina 21 Novembris 1634, lib. 3 decret. Altoviti, pag. 388. Verum equiti Hierosolymi- 68
tano absenti ob caravanas faciendas debentur franchitiae. Bituntina 16 Iulii 1697, lib. 2 decr. Vall., p. 101.

Equites praefati non comprehenduntur in 69
contributione pro refectione pontis, auctoritate apostolica imposita, quando non fuerunt specifice expressi in impositione. Caesaraugustana 20 Iunii 1671, l. 1 Decret. Altov., pag. 565.

Scribitur Episcopis, et aliis ordinariis quibus 70
concessa fuit facultas contribuendi ratione belli et hospitationis militiarum exterarum, quod sanctitas sua intendit bona religionis praefatae possessa ab equitibus esse immunia a praedicta contributione. Melivitana 16 Februar. 1692, lib. decr. Grimaldi, pag. 86; Parmen. et Mutinen. 26 Novemb. 1692, lib. 1 decr. Vall., pag. 4; Colonien. lib. 2 decr. Vall., pag. 93.

Iniungitur restitui quidquid exactum fuit per 71
ministros laicos super bonis equitum S. Ioan. Hierosolymitani contra dispositionem decreti emanati 31 Augusti 1677. Bononien., Fanen. et Ravennaten. 24 Aug. 1695, lib. 1 decr. Vall., pag. 211.

Verum aliquando, de mandato Sanctissimi 72
Episcopus potest cogere ad concurrendum pro reparatione viarum pro rata tantum commodi privati; Caesenat. et Imolen. 25 Iun. 1695; d. lib. p. 196.

Ordinarius procedere potest, ut a curia sae- 73
culari excarceretur et remittatur miles Hierosolymitanus praetensus reus; at in causa delicti commissi ordinarius non debet procedere, sed remittenda est ad magnum magistrum eiusdem militiae; Panormitana 2 Febr. 1637, lib. 3 decr. Paul., pag. 25.

Iniungitur nuntio Apostolico, ut assistat iu- 74
dici et conservatori privilegiorum ordinis Meliten. Tranen. 30 Iulii 1695, lib. 1 decr. Vall., pag. 206.

Super recursu clerici beneficiati equitis Hie- 75
rosolymitani detenti in castro per curiam laicalem, iniungitur D. archiepiscopo et D. nuntio, ut coniunctim illum tueantur prout de iure; Neapolitana 17 Maii 1695, d. lib. pag. 190.

Datur facultas archiepiscopo procedendi con- 76
tra gubernatorem, licet equitem Hierosolymitanum, in causis violatae immunitatis; Materanen. 27 Novembris 1666, lib. 1 decret. Altovit., pag. 66; Caven. 15 Octobris 1667, d. lib., pag. 165; Monopolitana 15 Ian. 1667, d. lib., p. 79.

Datur facultas archiepiscopo extrahendi equi- 77
tem d. religionis confectorem monetae falsae, et tonsorem monetarum, ac conficiendi processum et caute custodiendi; Neapolitana 6 Septembris 1677, lib. 2 decr. Altov., p. 174.

Ex gratia sanctissimi iniungitur D. Nuntio, 78

ut mandet conservatori religionis Hierosolymitanae confici processum contra equitem d. religionis, qui in publica platea, ac diurno tempore baculo percussit praesidem generalem aerarii ducis Sabaudiae, et permittat assistere posse ministrum ducalem, cum expressa tamen conditione, ut certioret sanctissimum, cum transmissione contentorum in processu fabricato; Taurinen. 30 Iunii 1628, lib. 2 decr. Paul., pag. 96.

79 Sanctissimus avocavit causam a tribunali conservatoris religionis Hierosolymitanae, ac mandavit dari praefecto Nursiae facultatem procedendi contra exemptos; Asculana, seu Spoletana 27 Iunii 1703, lib. 3 Decret. Valleman., pag. 498.

80 Ad preces magni magistri d. ordinis, ex gravissimis et extraordinariis circumstantiis sanctissimus tribuit ad triennium episcopo facultatem extrahendi a locis immunibus milites confugitos pro causa exposita, reportata tamen obligatione cum iuramento de non puniendo ob confugium; Meliten. 27 Nov. 1692, lib. 1 Decr. Vallem., pag. 159.

81 Prorogatur ad decennium facultas extrahendi personas, et res suspectas morbo pestilentiali. In eadem 26 Mart. 1685, d. lib., pag. 179.

82 Item sanctissimus tribuit ad triennium episcopo facultatem extraendi confugas ad loca immunia, reportata tamen obligatione supradicta; ibid.

83 Hierosolymitanae militiae permittitur super triremibus celebratio missae tempore navigationis, quo triremes anchoratae sunt in quibusvis oris, litoribus et portubus habitatis et non habitatis, dummodo celebratio missae huiusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, et coelum serenum reperiatur, et cum assistentia alterius presbyteri seu diaconi fiat, ita ut periculum effusionis sanguinis in dicta celebratione minime adsit; Benedictus XIV tom. 1, Const. 41, incip. *Exponi* [1]. Ipsius militibus et subditis seu incolis insularum ipsius ditioni subiectarum conceduntur indulta bullae cruciatae; idem Constitut. 86, incip. *Quoniam per tot*.

84 Pro Hierosolymitanis cappellanis attendendae sunt sequentes resolutiones Sacrae Congregationis Concilii in Illerden. *Synodi*, relatae a Benedicto XIV de Synodo dioecesana lib. 3, c. 7, n. 2 et 3, ibi:

85 Primo: An fratres cappellani sacrae religionis Hierosolymitanae, curam animarum habentes teneantur convenire ad synodum Dioecesanam?

Secundo: An iidem fratres cappellani curam animarum habentes, et sacramenta in eorum ecclesiis regularibus, et exemptis ministrantes clero et populo saeculari, subiecto episcopo loci, teneantur ad dioecesanam synodum convenire?

Tertio: An iidem fratres cappellani, curam animarum habentes, teneantur interesse lectioni et conferentiae casuum conscientiae ab episcopo praescriptis propter necessitatem, vel utilitatem ecclesiae, praesertim contra propositiones damnatas?

Die 17 Iul. 1683, Sacra Congregatio respondit: Ad primum, secundum et tertium *affirmative*.

Eorum ecclesiae parochiales subsunt visita- 86
tioni episcopi ut sedis apostolicae delegati, et visitationi priorum Hierosolymitanorum, ita tamen ut si episcopi et priorum decreta inter se discrepent, illa praevalent, quae ab episcopo sunt edita, iuxta plures sacrarum urbis congregationum sententias relatas a Monacello in Formular. tom. 1, tit. 5, formul. 2, num. 2, et signanter in Mediolan. 12 Novemb. 1689, et in Congregatione particulari deputata ab Alexandro VIII, in causa Hispal. 30 Ian. 1794, in respon. ad 6, et relata in Congregatione generali 18 Augusti 1695; idem Benedict. loc. cit., num. 4.

Multo magis ad synodum accedere debent, 87
et episcopis subiiciuntur in iis quae parochiae administrationem respiciunt, sacerdotes saeculares ecclesiis parochialibus equitum Hierosolymitanorum praefecti, ut censuit: *Sacra Congr. Conc. in Pragen.* Iurisdictionis, *quae ad dubium, An nominati, seu deputati in dictis ecclesiis, postquam reportaverint ab archiepiscopo licentiam pro exercenda cura animarum, teneantur se conformare constitutionibus synodalibus et ordinationibus consistorialibus, quoad omnia in ordine ad sacramentorum administrationem, et curam animarum* »; die 14 Ianuar. 1708. Respondit affirmative; idem ibid., n. 5, et habentur in Thesauro resolutionum, tom. 10, pag. 170.

Alii sacerdotes, eidem ordini inservientes, 88
subiecti sunt iurisdictioni episcopi, ut sedis apostolicae delegati, et ad synodum accedere tenentur, nisi religiosam professionem emiserint,

[1] Carolus Macer, aliique asserunt in Melitensium militum triremibus olim celebratam missam, quam *siccam* alii, alii *sine canone* appellant, ut quae Corporis et Sanguinis Christi sumptione careat. Verum Paciaudius, l.c., p. 385, nulla huius rei vestigia in veteribus ordinis monumentis se deprehendisse testatur. Imo cum liturgia apud equites nostros vix constituta, facultatem a Rom. pontificibus sibi dari postulaverint, sacrum terra marique faciendi (hanc enim non concessit primus Benedictus XIV, sed a suis decessoribus saepe alias concessam confirmavit) argumento est, Melitenses equites veram perfectamque missam in castris iuxta ac in triremibus celebrari vetuisse. Idem Paciaudius duplex altare viaticum, seu temporarium, quo Melitenses olim usi sunt in castris, dum adhuc in Oriente teterrima illa pro Christo certamina inirent, affert p. 388 seq., atque eruditis observationibus explanat (Ed. Barb.).

vel intra militaris claustri septa viventes, religioni actu inserviant, et sub praelati obedientia vivant; Concil. Trident. sess. 24, cap. 11, de
89 Reformat. Quod Tridentini Decretum instauravit, et distinctius explicavit Gregorius XIII, Const. 12, § 2, Bullar. part. 3, tom. 1, in qua praedictos inservientes, quocumque nomine nuncupentur, iterum subiecit delegatae iurisdictioni episcoporum, tam in visitatione, quam extra visitationem, ibi: *Exceptis tamen iis, qui ecclesiis, aliisque locis dictorum militum actu serviunt, et intra eorum septa, et domos resident, ac sub eorum obedientia vivunt, quae omnia debere simul concurrere intelligantur, sive iis, qui legitime, et secundum regulam praedictae religionis professionem fecerint, de quo loci*
90 *ordinario constare debeat.* Quam explicationem semper respexit, suasque decisiones ad illam conformavit Sac. Congr. Concil., et praecipue in Materanen. *Iurisdictionis* 8 Februar. 1659, lib. 21 decr., pag. 533 et seq., et novissime in Caputaquen. *Iurisdictionis* 19 Novemb. 1735, ut habetur in Thesauro resolut. dicti anni; idem ib., n. 6, ubi ad id allegat Fagnan., Monacell., Pignatell. et Rotam dec. 120, n. 16 et seq., part. 28 recent.

91 Et ibidem num. 8 subiungit, quod quae hactenus de Hierosolymitano dicta sunt, adamussim congruunt militari ordini SS. Mauritii et Lazari, qui a S. Pio V in Const. 43, § 12, Bullar. t. 4, part. 2, pag. 339, in omnibus ex-
92 aequatus est ordini Hierosolymitano. Hinc cum nonnulli sacerdotes dioecesis Uritanae litteras, quas patentales vocant, obtinuissent a vicario Commendae SS. Mauritii et Lazari, iisdemque muniti, se immunes iactarent a iurisdictione ordinarii, causa proposita in Sacra Congregat. Conc., et disputato dubio, *An officiales patentati SS. Mauritii et Lazari sint exempti a iurisdictione ordinarii?* Die 17 Septemb. 1726, responsum fuit *Negative*. Haec ille, et habetur etiam in Thesauro resolutionum dicti anni.

93 De ipsis equitibus plura statuit Bened. XIV Const. incip. *Biennium,* et signanter quod sint veri regulares; quod crux octogona sit tenus eorum habitus, non autem aurea crux a pectore pendens, quae aliquando ipsis prohibita fuit, quamvis talis prohibitio usu recepta non fuerit; quod dicti equites ad episcopatum aut cardinalatum evecti crucem octogonam ex tela alba tamquam habitum suae religionis proprium supra vestes exteriores; et praecise supra mozzettam deferre possint cardinales ex eodem ordine assumpti, et quod crucem eiusmodi Melitensis episcopus mozzettae in civitate Melitensi, mantellettae vero assuta Romae deferre possit, ut consuevit; et ad id plura exempla adducuntur.

Commendae ordinis S. Ioannis Hierosolymi- 94
tani sunt ab omnibus reservationibus exemptae; ideoque semper omnino a magno magistro, vel alio ad id facultatem habente, de iis disponi debet; Bened. XIV Const. incip. *Inter illustria,* § 14. Hinc expectativae, coadiutoriae, vel mandata de providendo, sine consensu magni magistri obtenta, nulla declarantur, idem ibid.

Commendarum resignationes acceptare pot- 95
est magnus magister; ac etiam reservare pensiones super illis perpetuas, et ad successores transitorias; idem ib., § 15; solis tamen militibus huiusmodi pensiones reservari possunt; idem ib., § 16.

Hierosolymitani ordinis tum spiritualia, tum 96
temporalia privilegia ac statuta nunc vigentia sunt confirmata a Bened. XIV, Const. incip. *Inter illustria,* § 1. Ordo idem, res et personae sunt immediate S. Sedi subditae; idem ibid., § 2. Ideoque sunt ab episcoporum, archiepiscoporum, et aliorum quorumcumque iurisdictione exemptae; idem ibid., § 3. Novae do- 97
mus, et praeceptoriae erigi possunt, irrequisitis locorum ordinariis; idem ib., § 4. Praesentati ad parochiales aliasque ordinis ecclesias, sine ulla exactione sunt ab ordinariis instituendi; idem ib., § 5. Fratres cappellani, extra tem- 98
pora, et a quocunque catholico antistite ordines suscipere possunt; idem § 7. Iidem, non obstante contraria consuetudine, in ecclesiis et beneficiis ordini adnexis deputantur, ac renovantur a magno magistro; idem ib., § 17 [1].

Bona ipsius religionis a quibuscumque de- 99
cimis, aliisque oneribus ecclesiasticis, ac etiam laicalibus sunt exempta. Patrimonialia vero militum ab oneribus communitativis; idem ib., § 7 et 8. Iura, proventus, responsiones omnes 100
indiscriminatim communi aerario praestari iubentur abrogatis contrariis quibuscumque privilegiis; idem ib., § 12. Alienatio bonorum 101
religionis inconsulto magno magistro facta, est nulla; idem ib., § 13 [2].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Sunt utique equites Hierosolymitani vere re- 102
ligiosi, ut ait Auctor n. 3, et sic ratione voti paupertatis, quidquid undequaque acquirunt, non sibi, sed religioni acquirunt.

At cum iis non eodemmet rigore procedendum 103
est qui in subiecta materia servatur in alios religiosos; animadversione enim dignum est, quod 104
ipsi vitam ut plurimum ducunt extra claustra in privatis domibus, debentque sibi comparare

[1] Clemens XI 30 Maii 1704 concesserat, *ut fratres cappellani conventuales S. Ioannis, loco superpellicei et mozzettae nigri coloris, rochettum album cum suis manicis, et mozzettam violaceam cum alba cruce* in sacris ubique peragendis perpetuo deferrent. Sed Benedictus XIV illis praeterea indulsit *cappam magnam rubri coloris cum pellibus armellinis* (Edit. Barbiell).

[2] Habet clerus S. Ioannis peculiares aliquot ritus de quibus Paciaudius eruditissime agit l. c., diss. 9, cap. 3 et sequentibus omnino dignis, quae legantur (Ed. Barb.).

omnia quae necessaria sunt ad propriae nobilitatis gradum, atque ipsius inclyti Hierosolymitani ordinis dignitatem.

105 Atque hinc est, quod (ut ait Rota in Romana *Nullitatis contractus* 25 Febr. 1753, coram clar. mem. Matthaeio): *Ex necessaria quadam eorum instituti tolerantia, sive taeite superiorum permissione per inveteratam consuetudinem inducta, atque eiusdem religionis statutis comprobata pro huiusmodi effectu sub imagine cuiusdam quasi dominii opportuna gaudent administratione reddituum ex praedictis bonis provenientium, liberoque perfruuntur propriorum quaestuum, et pecuniarum usu, adeo ut sacra ipsa religione, penes quam vere residet dominium ac proprietas, sciente et patiente, complures valeant inire contractus, aliaque omnia gerere, quae exigit huiusmodi vivendi ratio eorum conditioni conveniens.*

Qua de ratione iure optimo sacrum tribunal 106
Rotae in mox allegata decisione validum diiudicavit contractum census vitalitii a paupere equite Hierosolymitano initum, ut sibi in futurum prospiceret. Caeterum si agatur de equite Hierosolymitano, cui congrua sustentatio haud desit, contractus a nullitatis vitio excusari nequit [1].

HISTORIA, HISTORICUS

Summarium.

1. Historia unde sit dicta. - 2. Historia quid sit. - 3. Quatuor sunt species historiae, quae assignantur. - 4. Geographia quid sit, et quae eius partes, ad num. 5.- 6. Chronologia quid sit. - 7. Historia in quo differat a chronologia. - 8. Genealogia quid sit. - 9. Annales quid sint.–10. In quo distinguantur annales ab historia.- 11. Historia alia est sacra et quae? alia profana et quae? alia civilis et quae? alia Ecclesiastica et quae? alia mixta et quae sit? - 12. Historiae primi inventores qui fuerint. - 13. Historia ex quo adinventa maximae semper fuit utilitatis.-14. Quid in Historia, quid in Historico principalius requiratur. - 15. Historicis, praesertim antiquis, et classicis omnis praestanda est fides. - 16. An etiam sit eis praestanda fides, et ad vim probationis, et adminiculi admittendi sint in causis beatificationis, et canonizationis? Et assignantur ad id quatuor gradus Historicorum ad n. 20. - 21. In causis procedentibus per viam casus excepti, virtutes et martyrium plene comprobantur ex historicis, sed primi tantum, et secundi gradus. - 22. In causis vero procedentibus per viam non cultus, virtutes et martyrium non bene probantur ex dictis historicis, sed habent in his causis solam vim adminiculi. - 23. Historiae de virtutibus et martyrio non sunt contemnendae, etiamsi in eis insertae sint aliquae conciones in encomium sanctorum ab ipsis sanctis non habitae; et etiamsi unus, vel alter error in eis inveniatur, dummodo earum auctores probi sint, et fide digni. - 24. Historici probant, nec unus dicitur alteri contrarius, licet sint eiusdem aetatis, et unus ex his referat id, quod non refertur ab alio. - 25. Historico posterioris aevi si aliquid referat, de quo tacuerunt omnes alii antiquiores, et classici historici, nulla est praestanda fides. - 26. Et a fortiori nulla est praestanda fides historico asserenti aliquid, de quo inter alios historicos est communiter receptum contrarium.- 27. Historicus rationaliter attemperari prorsus debet in animi affectionibus, amoris et odii. - 28. Historicus ne leviter etiam semel mentiri debet. – 29. Historico abs re facta et auctoritates mutilanti, vel documenta sibireticenti nulla est fides. - 30. Historico coaevo magis standum est, quam non coaevis. - 31. Historicum critica maxime decet, si christiane fiat. - 32. An et quae in dubium ab historico ponenda vel neganda. - 33. Licet sola facti possibilitas ad factum astruendum haud valeat, sufficit tamen gravis auctoritas, vel accurata experientia.-34. Quae sint in factis historiae credentis praecipue attendenda. - 35. Opera genuina et authentica a falsis ac suppositiis per quinque potissimum capita discerni possunt, et assignantur. – 36. De fide in iudicio habenda Historicis. *Remissive.*

1 Historia dicta est a verbo graeco, quod latine idem importat ac spectare, seu videre, ita ut Historia sit visa res, atque spectata, et exinde, uti est gesta, narrata; Budaeus in Commentariis graecis. Unde Historia proprie est earum rerum, quibus gerendis interfuerit is qui eas narrat, ut advertit Calvinus in suo magno Lexico t. 1, verb. *Historia.*

Historia igitur, quae graeca est dictio signi- 2
ficans repositionem sive seriem rerum gestarum, definitur: quod sit rerum gestarum cum laude aut vituperatione narratio, quae magna-

---

[1] Quaestionem magni momenti, ac satis curiosam proponit, atque accurate expendit P. Andreuccius, Hierarch. eccl. lib. 1, tract. 4, de cardinali regulari professo ex ordine militari S. Ioannis Hierosolymitani, p. 219 seq. Ea est an sicuti alii religiosi cardinales non solum tenentur ad tria vota substantialis religionis, sed etiam ex S. Thoma 2-2, q. 185, art. 8, ad ea, quae peculiaria sunt sui instituti, saltem ex honestate, et quatenus pontificali, seu cardinalitio officio non repugnant; ita etiam cardinalis ex ordine militari S. Ioannis teneatur, aut saltem possit observare, quae sunt sui ordinis propria, id est militiae vacare, exercitus ducere, classi praeesse, imo etiam, si opus sit, propria manu pugnare? Censet autem dictus ille theologus 1. non posse huiusmodi cardinalem, ut qui ad statum clericalem translatus sit, ista ordinarie ac per se loquendo praestare; 2. posse tamen saepius, si nempe id exigat bonum commune christianae reipublicae, et fidei, aut etiam agatur de obtinenda victoria, a qua pax reipublicae, fideique progressus non leviter pendeat; attenta praesertim singulari utilitate et idoneitate, quae in hoc cardinali bellis contra infideles et barbaros assueto, et speciali suae vocationis gratia munito sumi iure potest sive ad defensionem christianorum, sive ad depressionem infidelium; 3. an id etiam teneri aliquando, nimirum si summi Pontificis praeceptum detur de bello pio ac religioso ineundo, aut talis necessitas concurrat, ut sine talis cardinalis opera, praefectura militiae, ac pugna, res christianorum publica in maximum discrimen vocaretur. Quae omnia rationibus ex theologia petitis, exemplisque non paucis superiorum aetatum ostendit, nihilque eorum praeterit, quae pro adversa parte afferre quis posset (Edit. Barbiell.).

rum rerum consilia, actiones, exitus regumque ac magnorum virorum cum temporum ac locorum ordine et descriptione, tamquam viva quaedam pictura, ante oculos exponit. Sic apud Beyerlinck in magno Theatro vitae humanae tom. 4, verb. *Historia*.

3 Quatuor sunt species Historiae: vel enim de locis est, ut geographia; vel de temporibus, ut chronologia; vel de generatione, ut genealogia; vel de gestis, ut annales, Historiaeque
4 caeterae. Geographia est ars dimetiendi ac describendi orbem terraqueum, eiusdem superficiem habitatam et habitabilem. Illius partes sunt *hydrographia*, quae marium et insularum
5 descriptionem exhibet; *Chorografia*, quae in particularium tantummodo regionum, regnorum scilicet, et provinciarum descriptione versatur; et *topographia*, quae singularium dumtaxat locorum, nempe unius civitatis, villae vel
6 pagi descriptione contenta est. Chronologia est ars, quae certis notis et indiciis praeteritarum rerum memoriam suis temporibus assignat; unde, ut advertit Scaliger in Prolegom. in Eusebium: *Chronologia anima Historiae est, sine qua Historia non spirat, quae quanto multis scriptis, tanto Chronologia illi praestat, ut corpori anima.*

7 Hinc patet discrimen maximum Historiae a Chronologia, quandoquidem ut recte notat doctissimus Petavius, Rat. temporum, part. 2, lib. 2, cap. 1: *Illa simplici rerum gestarum ordine contenta est, nec annorum singulorum exactam rationem instituit; haec annos ipsos quod licet, annorumque partes quibusdam notis*
8 *ac vestigiis assequitur.* Genealogia, id est sermo de origine generationis, est continuata, gradatim facta ab origine familiarum ac personarum descriptio, monumentis, ac litteris tra-
9 dita[1]. Annales libri sunt in quibus antiqua gesta atque acta per singulos annos conscripta referuntur. Annales autem ab Historia distinguun- 10
tur, quod illa proprie res suorum temporum gestas, quas auctor vel vidit vel potuit videre, pertractet; neque tantum quid gestum sit, sed et qua ratione, quove consilio, indicet; Annalium vero Scriptor res antiquas ut plurimum, quas sua non novit aetas, easdemque per annos singulos monumentis commendet. Ita Baronius tom. 1 Annal. in Praefatione p. 2, litt. B, ex Gell. lib. 6, c. 18, et Isidor. Orig. lib. 1 in fine.

Historia alia est *sacra*, quae gesta atque acta 11
sacra describit; alia *profana*, quae gesta atque acta profana commemorat; alia *civilis*, quae in regnis, provinciis ac civitatibus gesta atque acta reportat; alia *ecclesiastica*, quae in Ecclesia gesta atque acta recenset, et alia *mixta*, quae gesta atque acta, tum sacra, tum profana, tum ecclesiastica, tum civilia complectitur [2].

Quinam Historiae primi fuerint inventores 12
non satis constat; Plinius enim, lib. 7, dicit quod Cadmus Milesius primus omnium Historiam condidit; Ioseph autem, in 1 Antiquitatum volum., eum apud Graecos dumtaxat primum Historias scripsisse tradit multo iuniorem Moyse; nam verisimilius est, antiquissimos Hebraeorum, qui sacros libros scripserant, Historias primos condidisse [3]; vel Aegyptiorum sacerdotes, sicut ipse Iosephus in primo contra Appionem sentire videtur; Euseb. l. 10 et 11 Praeparat. evangelicae [4]. Xenophontem, Grylli filium, Socratis auditorem primum ex philosophis Historiam scripsisse de rebus Graecorum tradit Laertius lib. 2. Ante Saturni in Italiam adventum nullum Historiae cultorem fuisse, sed solum postquam is rudem populum in unum collegit, Historiam communiter invaluisse refert Macrobius lib. 1 Saturnalium, c. 8, apud Beyerlinck l. cit., verb. *Historia;* ubi praecipuos in omni natione Historicos, ac in omni materia scriptores abunde recenset [5].

---

[1] Nec geographia, nec chronologia, nec genealogia species historiae sunt, sed subsidia potius, et instrumenta historici (Edit. Barbiell.).

[2] Miror non fuisse hic ab Auctore commemoratam Historiam litterariam. Haec enim praeterquam quod nobilissima est, ut quae humani ingenii historia merito dici debeat, gravissimis patet difficultatibus. Vide, quaeso, quantula historiae litterariae pars est pontificiorum archiatrorum historia! Ut tamen Mandosii de hoc argumento librum emendaret, ac cum praetermissis ab eo quam plurimis archiatris, tum illorum, quorum hic Auctor meminerat, monumentis augeret, atque illustraret, quanto labore opus fuit cl. Vaticani archivii praefecto Caietano Marinio, in quot arduas disquisitiones delabi debuit, quot consulere rarissimos omnium fere gentium libros, quot mss. codices evolvere, quot vetera instrumenta conferre? Discant hinc qui sese beatissimos doctissimosque existimant, si quod ipsis erratum adnotare forte contingat in Apostoli Zenii, Mazzuchelli, Marchionis Maffei, Tiraboschii, aliorumque huiusmodi summorum virorum de re litteraria commentariis, nullam historiae partem quae vel bonarum disciplinarum, vel litteratorum hominum historia salubrosior sit, et errandi periculis obnoxior. Omnis tamen labor qui ad aliquam huius scientiae partem adhibeatur, insigni quae in omnem rempublicam sive sacram, sive profanam dimanat utilitate abunde compensabitur (Edit. Barbiell.).

[3] Confer Vossium, de Histor. Graec. lib. 1, cap. 1. Moysen vero omnibus quos novimus, Scriptoribus antiquiorem esse, multis veterum testimoniis ostenderunt Huetius Demonstr. evang. prop. 4, cap. 2 et Jaquelotius de Existentia Dei diss. 1, cap. 23, ac dissert. 3, cap. 4 seq., ut alios omittam, quos indicatos habes ab eruditissimo Alphonso Nicolai, Diss. in sacr. Script. t. 1, diss. 5, p. 128 seq. Florent. edit. (Edit. Barb.).

[4] Phoeniciam historiam Sanconiathon scripsit, qui vel Gedeonis temporibus vixit, vel paulo serius, ut ex cl. Fourmont asserit idem Nicolai diss. 3. Nonnisi, huius historiae, quam Hadriano imperante Philo in Graecum verterat, fragmentum superest apud Eusebium, Praep. evang. l. 1, cap. 9. Vel hinc facile colligas non posse Graecos de suorum Scriptorum antiquitate gloriari, si cum Phoenicibus comparentur, cum Sanconiathon suam paulo post bellum Troianum historiam texerit (Edit. Barb.).

[5] Saeculo elapso poterat Beyerlinck tuto citari; vix erit hoc saeculo, qui Theatrum vitae humanae laudari

13 Historia, ex quo adinventa fuit maximam semper suis cultoribus utilitatem subministravit; ipsius enim lectio iuniores antiquioribus aequavit, natu maiores rerum experientia ditavit, privatos viros imperio dignos effecit, et quotquot in orbe quovis in genere fuere heroes, ipsa constituit ac efformavit; et, ut summatim dicam, omnium rerum series, quibus hominum utilitas ac gloria paratur, historiae tribui debet: unde ipsamet apud Beyerlink loc. cit., haec poetica sibi carmina canit:

Illa ego, quae gestis praesum custodia rebus;
Digero quod caveas, quodque sequaris iter.
Priscaque ne veteris vanescat gloria saecli,
Vivida defensat quae monumenta damus,
Et sua virtuti per me sunt praemia rursum,
Impia famosis defero fama notis.
Eloquor, et summi quantum iactatur, et imi,
Eloquor, et caecae fasque, nefasque deae.
Quod maius theatrum, Circusque capacior, aut quae
Doctior humanas scena referre vices?
Me sine quis prudens? Unde experientia maior?
Quis me adiit tandem, non mage doctus eat?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu,
Riteque nil, nostra qui caret arte, sapit.

14 Quid in Historia, quid in Historico principalius requiratur, satis erudite et docte ostendit Halicarnassaeus apud Beyerlinck loc. cit., his verbis: *Historicam narrationem perpetuo veluti filo ductam colligatam oportet esse, praesertim ubi res exponantur, et multae, et huiusmodi, quae cognosci ac percipi non facile queant.* Sic Halicarnassaeus cap. 10 de Iudicio historiae Thucydidis. Et mox: *Historiae disponendae laus non minima in eo sita est, si et principium, quo non aliud sit prius, capiatur et eo fine, cui nihil videatur deesse; comprehensa narratio videatur;* idem ib., c. 11. Deinde ad officia scriptoris Historiae descendens, ait: *Primum officium esse puto, et id vel maxime omnibus necessarium, qui res gestas litterarum monumentis tradere cupiunt, ut ab oblivionis iniuriis vindicentur materiam seligere speciosam, et iucundam, ac eam, quae animos legentium voluptate afficiat atque alliciat; quod Herodotus mea quidem sententia melius vidisse et expressisse videtur, quam Thucydidis; ille enim Graecorum et barbarorum Historiam integram scripsit, et apte disposuit; Thucydides autem unum tantum modo bellum, nec fortunatum, unde potius silentio praetereundum, quam posterorum memoriae relinquendum, confuse descripsit. Est enim Historici etiam officium caute considerare, quae res illi in Historiam referendae, quae silentio praetereundae sint, et omnia rite in partes disponere, ac unumquodque eorum, quae referuntur, suo loco apte disponere. Et tandem talis debet esse Historicus, ut omni metu careat, nullius muneribus aut commendatitiis corrumpatur; nihil amicitiae tribuens, aequalis iudex, ac benevolus omnibus, ita ut alterutri plus aequo nihil tribuat, sincerae veritatis amator liber sit, ac nulli regi subiectus, peregrinus in libris, patria carens, suis legibus vivens; non quid huic, illive sit placiturum, aut displicaturum cogitans, sed id, quod revera actum sit, fideliter ac veridice exponens; cum praecipue Historicorum partes sint, falsum non dicere, verum non abscondere; ac suspicionem, vel simultatem evitare. Historia enim a Cicerone lib. 2 de Orat. vocatur testis temporum, vitae memoria, magistra lucis, nuntia veritatis.* Et iam quid congruat Historiae auctori breviter fuerat traditum l. 2 Machab., c. 2. Vide ib. [1].

Historicis, praesertim antiquis et classicis, 15
omnis praestanda est fides; communis, et colligitur tum ex Sacra Scriptura, tum ex utroque iure, tam civili quam canonico; ex Sacra Scriptura pluribus in locis habetur digna Historiarum commemoratio, ad denotandum, quod sit ipsis fides adhibenda. Exod. c. 17, n. 14, ibi: *Dixit autem Dominus ad Moysen, scribe hoc ad monimentum et trade auribus Iosue.* Deuteronom. c. 31, n. 9, ibi: *Scripsit itaque Moyses Legem hanc et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam foederis Domini, et cunctis senioribus Israel.* Ieremiae cap. 36, n. 2, ibi: *Tolle volumen libri, ut scribas in eo omnia verba quae locutus sum tibi;* et fere idem ib., num. 28. Esther cap. 2, num. 23, ibi: *Mandatumque est Historiis, et Annalibus traditum coram rege;* et cap. 6, num. 1, ibi: *Iussitque sibi afferri Historias et Annales priorum temporum quae cum illo praesente legerentur;* et cap. 9, num. 32, ubi praeceptum fuit Iudaeis, ut multa a Mardochaeo, et Esther constituta observarent, et *omnia, quae in libri huius, qui vocatur Esther, Historia continentur;* et cap. 16, num. 7, ibi: *Quae res, et ex veteribus probatur historiis.* Esdrae l. 1, cap. 4, num. 15, ibi: *Misimus et nuntiavimus regi, ut recenseat in libris Historiarum patrum tuorum, et invenies scriptum in commentariis,*

---

audiens fere non rideat. Si quis ergo praecipuos in omni natione historicos nosse velit, quin ad Beyerlinckii Theatrum confugiat; auctor sum, ut Gerardi Ioannis Vossii libros 4 de Historicis Graecis et tres de Historicis Latinis libros cum duobus dissertationum Vossianarum ab Apostolo Zenio Venetiis a. 1752 editarum voluminibus diligenter pervolvat, nec omittat Martini Hantenii libros duos, alterum de Romanorum rerum Scriptoribus, Lipsiae 1589, alterum de Byzantinarum rerum Scriptoribus Graecis, ibid. 1677. Consulat deinde Bibliothecam historicam selectam a Burchardo Gotthelfio Struvio delineatam, et copiose a Christiano Gottlieb. Budero locupletatam, Jenae 1740 (EDIT. BARBIELL.).

[1] Praeclaras in Ecclesiastica Historia conscribenda regulas sibi Fleuryus praestiterat; sed ab illis quantum postea abscessit, Vid. cardinalis Orsi praefationem in suam Historiam Ecclesiasticam, et Fleurianae Historiae criticen ab eruditissimo doctore Marchetto Romae duobus tomis nuper evulgatam (EDIT. BARBIELL.).

et sciens, quoniam urbs illa urbs rebellis est et nocens regibus, provinciis, et bella concitantur in ea ex diebus antiquis, etc. Sic etiam regum Iudaeorum gesta solebant in chronicis describi, aliaeque res memorabiles, ut ad posterorum eruditionem et utilitatem deservirent, ut patet lib. 3 Reg., c. 14 et seq., lib. 4 Reg., cap. 8, cap. 10, cap. 21, cap. 33, et Paralipom. lib. 2, cap. 2 et cap. 35, et saepe alibi. Unde lib. 2 Machabaeor., cap. 2, num. 25 et 26 habetur: *Considerantes enim multitudinem librorum, et difficultatem volentibus aggredi narrationes Historiarum propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio, studiosis vero ut facilius possint memoriae commendare, omnibus autem legentibus utilitas conferatur.* Ex iure canonico habetur in can. *De quibus* 3, dist. 20, can. *Quamvis* 3, dist. 21, cap. *Valentinianus* 3, ibi: *Ut refert Historia ecclesiastica,* dist. 63, et cap. *Adrianus* 22, eadem dist. 63, deprompto ex Historia ecclesiastica, cap. *Cum venisset* 1, in fine, de sacra unctione, ibi: *Tum propter Historiam;* cap. *Foras* 10 de Verborum significat., ibi: *De qua Virgil.,* c. *Cum apostolica sedes* 7 de his quae fiunt a praelatis, cap. *Cum causam* 15 de probationib., ubi probatio divisionis admittitur per libros antiquos, c. *Ad audientiam* 13 de praescript., ubi fides adhibetur antiquis libris censualibus. Ex iure civili in l. *Breviter* 1 ff. de Officio praefecti praetorio. A quibusdam scriptoribus traditum est; leg. *Necessarium* 2 ff. de Origine iuris; l. *Origo* 1 de Offic. quaestoris, l. *Census* 10 ff. de Probationib., l. *Antiqui* 3 ff. Si pars haereditatis petatur; l. *Si pater* 36 ff. de Solutionib., l. *Corpora* 1 ff. de Cadaveribus punitor., cum similibus. Et Rota recent. part. 8, dec. 76, n. 11 et seqq. part. 10, dec. 229, n. 5, p. 14, dec. 424, n. 5, p. 18, t. 1, dec. 34, n. 18, d. 193, n. 3, et d. 379, n. 19, ac saepissime alibi.

16 An autem Historicis sit etiam praestanda fides, et ad vim probationis vel adminiculi admittendi sint in causis beatificationis et canonizationis? omnino videndus est undequaque olim eminentissimus Cardin. de Lambertinis, postea iure merito Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV, qui t. 3, cap. 8, sui veri aurei operis de beatificatione servorum Dei, et canonizatione sanctorum, egregie suo more totam rem tractat, et quoad hoc Historicos in quatuor gradus distinguit, et quoad omnes clarissime ac solidissime ostendit quinam ex ipsis ad vim probationis, vel adminiculi admittendi sint in supradictis causis.

17 Primus igitur gradus, inquit, est Historicorum, qui litteris tradiderunt ea quibus interfuerunt, vel quae geri viderunt; et si probi fuerint ac prudentes, et ideo fide digni, primum fidei, et auctoritatis, ac probationis pondus constituunt. Sic ipse in cit. cap. 8, n. 8 et 9.

18 Secundus gradus est eorum qui non viderunt ea quae narrant, sed acceperunt ab iis qui viderunt; et hi quoque, si probi sint et prudentes, adeoque fide digni, primum fidei, et auctoritatis, ac probationis gradum constituunt; idem ib., num. 8 et 9, sed maior est auctoritas primorum quam secundorum; ibid., num. 10.

19 Tertius gradus est eorum qui referunt ea quae non viderunt, nec audiverunt ab iis qui viderunt, sed ab iis quibus, qui viderant, narraverunt; et hi fidem merentur, si sint viri probi ac prudentes, sed minor est eorum auctoritas, quam aliorum predictorum. Idem ib., num. 10.

20 Quartus gradus est eorum qui scripserunt ea quae legerunt in aliis Historicis; et horum autoritas erit solum tanta, quanta erit illorum, a quibus sua scripta desumpserunt. Idem ibid., num. 10.

21 Hinc recte concludit, quod in causis procedentibus per viam casus excepti, ubi passim probationes subsidiariae admittuntur, virtutes et martyrium plene comprobantur ex Historicis, sed primi tantum, vel secundi gradus. Idem in cit. cap. 8, a num. 13 usque in finem.

22 In causis vero procedentibus per viam non cultus, cum probatio constituenda sit in testibus de visu *contestibus,* virtutes et martyrium non bene probantur ex dictis Historicis primi et secundi gradus; et tanto minus ex Historicis tertii et quarti gradus. In istis enim causis non habent vim nisi adminiculi, maioris tamen, vel minoris iuxta regulam auctoritatis, et fidei ipsis praestandae secundum suum gradum superius assignatum. Idem ib., n. 12.

Qui tamen postea, ut diximus, ad Summum Pontificatum assumptus, per decretum generale die 22 Aprilis 1741 editum mandavit, ut in posterum in causis beatorum procedentibus per viam cultus immemorabilis admitteretur probatio subsidiaria virtutum aut martyrii ex testibus de auditu, aliisque adminiculis; cuiusmodi probatio admitteretur etiam in causis servorum Dei procedentibus per viam non cultus, semoto tamen dolo et culpabili dilatione. Et praeterea decrevit, ut in causis beatorum per viam cultus immemorabilis procedentibus, probatis virtutibus aut martyrio per testes de auditu adminiculandos, non duo in posterum, sed quatuor pro canonizatione miracula per testes de visu probari debeant: idemque servandum pro beatificatione servorum Dei in causis procedentibus per viam non cultus, probatis virtutibus aut martyrio per testes de auditu, ut supra, adminiculatos.

23 Historiae de virtutibus et martyrio non sunt contemnendae, etiamsi in eis aliquae conciones ad encomium sanctorum insertae sint, quas certum est non fuisse habitas, seu factas a dictis sanctis; nec etiam contemnendae sunt,

etiamsi unus vel alter error in eis inveniatur, dummodo tamen eorum auctores probi sint, prudentes ac fide digni. Idem ib., c. 9, n. 3 et 4, ex Baronio, Bollando, Mabillonio et aliis ibi allegatis.

24 Historici probant, nec unus dicitur alteri contrarius, licet sint eiusdem aetatis, et unus ex his referat id quod refertur ab alio. Idem ibid., cap. 9, num. 5, concludens cum verbis Castellini de Inquisit. miracul. in causis martyrum, pag. 64, ubi ait: *Regulariter et ordinarie esse usitatum apud scriptores, etiam ecclesiasticos, ut unus vel alter non exprimat omnia et singula gesta alicuius viri Dei; sed quod unus omittit, alter vero refert; quod observarunt etiam Evangelistae scribentes gesta Salvatoris nostri; nam quod unus omisit, alter explicavit.*

25 Historico posterioris aevi, si aliquid referat, de quo tacuerunt omnes alii antiquiores et classici Historici, nulla est praestanda fides, nec concedenda auctoritas. Communis cum eruditissimo Baronio ad annum 237, ubi sic expresse habet: *Non audiendi penitus recentiores quidam; qui post Pontianum introducunt Cyriacum quemdam pontificem, cuius nulla prorsus exstat mentio in serie romanorum Pontif. vel apud Optatum Milevitanum, vel Augustinum, vel Cresconium, aliosve indices Vaticanos, nec apud Graecos, ut Eusebium, Nicephorum, vel alios; adeo ut ne digna quidem sit, quae pluribus confutetur sententia, quippe quae nulla penitus nitatur ratione, vel testimonio antiquorum,* ac sapientissimo Ludovico Antonio Muratorio, Anecdot. tom. 2, cap. 21, sic praecise dicente: *Et quo pacto, amabo, Commenta, fabulaeque explodi atque exsibilari possent, quae in posteriorum temporum Historias irrepsere, nisi antiquiorum silentium pluris, quam imperita audaxque recentiorum loquacitas, ponderetur? Affirmant hi ad arbitrium suum, gestaque a temporibus suis remotissima somniant; illi vero ne volam quidem, vestigiumque earum rerum reliquere, relicturi sane, si illarum notitiam habuissent. Et nos affirmantium potius imperitia, quam tacentium doctrina duci sinemus?*

26 Et a fortiori nulla est praestanda fides Historico asserenti aliquid, de quo inter alios Historicos est communiter receptum contrarium, ut exemplificari potest in Benvenuto de Imola *nel Commentar. in Dante* impress. Pisauri a Christophoro Berardo, fol. 1467, ubi asserit quod perfidus Mahometes fuerit habitus ut Cardinalis Romae, ac missus in Africam ad praedicandam fidem catholicam, ad quam sua singulari gratia et eloquentia fere totam illam gentem reduxerat. Ob quod cardinales ei promiserant, quod, decedente Summo Pontifice, ipsum eligerent; at secuta dicta morte, alio ab ipsis electo Summo Pontifice, indignatus ille coepit omni conatu contrarium praedicare, ac totam illam nationem seduxit, atque ad falsam sectam Saracenorum reduxit; quod totum falsissimum est et mere chimericum ab omnibus communiter Historicis impugnatum, ut videre est apud Ursayam Instit. Crimin. lib. 4, tit. 8, n. 120 et seq., ubi totum id refert. Sic nullimode est credenda fabulosa Historia de Ioanna Papissa [1], quicunque fuerit primus eius inventor, sive Martinus Polonus [2], sive Marianus Scotus, sive Sigebertus, ut aliqui volunt, sive alii, ut alii praetendunt, sive probabilius haereticorum fraus et malitia, qui in derisum sanctae Romanae Pontificiae Sedis dictorum Historicorum scriptis fabellam hanc inseruerunt, ut eruditissime suo more advertit Summus Pontifex Benedictus XIV in cit. tom. 3, cap. 10, num. 4. Item totaliter deridenda et explodenda est fabula de malignissime excogitata, et falsissime asserta infelici praetensa morte Subtilissimi Viri mei Ioann. Duns Scoti, quem Bzovius, secutus Paulum Iovium, refert infelici vitae exitu fuisse exstinctum, eumque comitiali morbo laborantem, et nimis festinato funere elatum, cum redeunte vita, sero morbi impetum natura discuteret; frustra miserabili mugitu opem petiisse, pulsatoque diu lapide, eliso tandem capite, miserabiliter periisse. Et sic de pluribus aliis Historicis consimiles evidentes falsitates ac fabulas referentibus, quae adeo evidenter falsae ac chimericae communi veridicorum Historicorum sensu habentur, ut nec confutationem mereantur, iuxta auream sententiam S. Athanasii relati ex P. Sebastiano a S. Paulo Carmelita ab Ursaya loc. cit., n. 123, ibi: *Nimis falsa non sunt refellenda, ne habita fuisse credibilia videantur.*

Historicus rationaliter attemperari prorsus 27
debet in animi affectionibus, amoris et odii, aliter enim vel veritatem excedere, vel a veritate deflectere facile erit, siquidem ut praeclare dicitur per vulgare effatum, amor et odium nomen imponitur.

Historicus ne vel leviter etiam semel men- 28
tiri debet; nam qui mendacium ponit, fidem in veritate sibi tollit, dum semel malus semper praesumitur esse malus; textu expresso in c. *Semel malus* 8 de Regulis Iuris in 6, in eodem genere mali, ut explicat Glossa ibid., et nisi de emendatione appareat; c. *Ferrum* 18,

[1] De hac fabella, quam plurimi refelleruut, consules cum primis Labbaei Cenotaphium Ioannae Papissae, et insignem Iosephi Garampii, nuper sacra purpura a Pio VI plaudentibus bonis omnibus donati, de Nummo argenteo Benedic. XIII dissertationem Romae 1739 evulgatam (Edit. Barbiell.).

[2] Quid de Martino Polono, num scilicet primus in Chronicon suum Ioannae Papissae fabulam intulerit, sentiendum sit, non vacat operosius inquirere. Vide tamen, si placet, Franc. Antonii Zaccaria dissertationes italicas de rebus ad Historiam ecclesiasticam pertinentibus, tom. 2, pag. 302 (Edit. Barbiell.).

dist. 50, et Tullius pro C. Rabirio Posthumo nos admonet: *Ubi semel quis peieraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos iuret, non oportet.*

29 Historico abs re facta et auctoritates mutilanti, vel documenta sibi adversa reticenti nulla merito habenda est fides, sic namque sufficientem ingeritur suspicandi motivum voluisse fallere, et ex tacitis asserta non subsistere, ac ipsimet sua proinde fore dubia indicatur, consequenter merito, etc.

30 Historico coaevo magis standum est, quam non coaevis, testis enim coaevus rem gestam propriis oculis conspicere potuit, minime vero testes non coaevi, atque ideo ille istis praeferendus est: hinc communi criticorum calculo facta antiqua per testes coaevos, vel proxime coaevos non probata, pro fabulosis, vel admodum dubiis habentur, et Cicero lib. 1 qq. Tusc., cap. 12, ait: *Auctoribus uti optimis possumus, quod in omnibus causis, et debet, et solet valere plurimum et primum quidem omni antiquitate, quae quo propius ab ortu, et divina progenie, hoc melius et fortasse quae erant vera, cernebat.*

31 Historicum critica maxime decet, si christiane fiat, id est si spretu et mordacitate ablegatis, sui pompa, et ingenii obstentatione semotis, aequitatis solius, ac veritatis amore fiat, etenim sic reus nullatenus apparebit in conspectu Domini, et absque alterius laesione culpabili falsa a veris latius secernentur, nec non scribendi cum veritatis vel proximi oppressione, et absque proportionato rei examine facilitas obstruetur, vel saltem iuste confundetur; est enim critica, ut optime tradit P. Honoratus a S. Maria, tom. 1 Animadv. in regulas Critices, dissert. 1, art. 1, ars iudicii ferendi de factis historiam constituentibus, de operibus ingenio partis, de eorum variis lectionibus obviis; de sensu, stylo, et auctoribus. Hinc termini *criticus* et *criticare* a graeco ducti, ut vides, idem sonant, ac *iudex* et *iudicare;* unde apud medicos dies critici appellantur illi, in quibus iudicium faciunt de morbis maxime acutis, ut sunt dies 7, 14, 21.

32 Non videtur in Historico laudabile quaedam praesertim ecclesiastica historice credita dubium vertere, aut negare per principia levia, vel non nisi probabilia; quippe ad minus inutile proditur, quae pie creduntur vel devotionem fovent, ac sufficienti sunt suffulta fundamento, quod in dubium per levia citentur, aut per solum probabilia negentur; secus autem si principia adducerentur certa, prorsusque ineluctabilia, sic namque falsitas detegitur, quae veritati pleno iure cedere debet; et ex alia parte ad devotionis ac pietatis fomentum simul et incrementum vera non desunt media, nec per falsa enarrari egent Dei mirabilia; hinc insipienter quis miracula effingeret ad divinae fidei mysteria suadenda, cum vera adsint innumera.

Licet sola facti possibilitas ad factum ad- 33
struendum haud valeat, sufficit tamen gravis auctoritas, vel accurata experientia. Ratio 1 partis est, quia esto ab actu ad potentiam teneat consequentia, non tamen e contra a potentia ad actum, prout attendenti per se notum est. Ratio 2 p. est, quia quod gravi constat auctoritate, nititur testimonio vel Dei, vel hominum omni prorsus fide dignorum. Ratio 3 p. est, quia nemo inficias ibit, quod experientia constat ex iis colligi, quae sensibus patent, eorumque recto usu firmiter deprehenduntur, quaeque oculatum testimonium referunt; experientia enim nil aliud est, quam cognitio per sensibilem usum reperta, vel ex frequenti effectuum observatione inventa; indeque iure omni, experientia habetur pro rerum magistra.

In factis historice credendis apprime circum- 34
stantias attendere opus est omnes tum rei, seu internas, quae videlicet ad ipsammet rem spectant, tum scriptorum, seu externas, quae nimirum testimonia concernunt ea, quibus nitimur, atque ad credendum ducimur: quoties enim circumstantiae tales comperiantur, ut rarissime inveniantur cum falsitate coniunctae, rationabiliter enarratis praestatur fides et assensus; si autem e contra sint, nempe tales, ut saepius falsitatem inducant, merito eis vel non praestatur assensus vel falsitas tribuitur; in primo namque casu veritatis apparet certitudo moralis, sufficiens in iis quae nobis physice constare non possunt, secus autem in secundo, sicut est clarum. Generatim igitur, antequam de facto historico iudicium feratur, attente considerandum est quod optime ait Fortun. a Brixia part. 2 Logices, art. 4, scilicet: num ex circumstantiis aliqua, moraliter saltem, ratione loci, personae, vel temporis, sit impossibilis, num una ita cum altera pugnet, ut ambae simul in ipso facto componi nequaquam possint; si namque aliqua sit impossibilis, vel illarum una adversetur alteri, iam factum vel nullam, vel non nisi dubiam meretur fidem, utpote quod hoc ipso, vel plane falsum, vel apprime dubium. Si autem in circumstantiis nulla falsitas, nullaque oppositio occurrat, factum censendum quidem possibile, at minime illico credendum illud revera contigisse, nisi ea quoque adsit auctoris vel testis conditio, ut plane dignus ille sit, cui fides adhibeatur; atque ex his liquido depromitur, unde ferendi sumus ad unum potius quam aliud credendum ex his quae nobis gesta proponuntur, vel facta negantur [1].

---

[1] Praeter auctores hic laudatos, regulasque ab his excerptas legendus cum primis P. Labrus. Sed de abusu artis criticae, adde Petri Laxerii exercitationes tres Romae annis 1754 et 1755, ex Salomonii typographio emissas: 1. De arte critica et generalibus eius regulis ad Historiam ecclesiasticam relatis; 2. De Criticae re-

Opera genuina et authentica a falsis ac suppositiis per quinque potissimum capita discerni possunt. Primum est constans ac perpetua traditio, idque luculentissime evincitur ex D. August., lib. 33, contra Faustum, cap. 6, ubi efficacissime ac sublimissime, prout suum, ex praelaudato capite contra Manichaeos demonstrat apostolicas scripturas, sacrosque scriptores pro genuinis authenticisque habendos esse; atque ex eodem capite genuinos Hippocratis libros a falsis sub eiusdem nomine prolatis esse secretos docet; imo Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque huiusmodi auctorum libri, ait, quod non noverint homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua; atque idem affirmat de scriptoribus ecclesiasticis; et inde subnectit: *Sed quid pergam in longe praeterita? ecce istas litteras quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitae huius nostrae, vel illas cuiusquam Fausti esse, vel has neget esse meas, unde convincitur, nisi quia illi, qui nunc ista moverunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros continuatis posterorum successionibus traiiciunt? Quae cum ita sint, quis tandem tanto furore caecatur, nisi daemoniorum mendaciloquorum malitia atque fallacia consentiendo submersus sit, qui dicat hoc mereri non potuisse Apostolorum Ecclesiam tam fidam, tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros traiicerent, cum eorum cathedras usque ad praesentes episcopos certissima successione servaret, cum hoc qualiumcumque hominum scriptis, sive extra Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia, tanta felicitate proveniat.*

Alia quatuor doctissime recenset cl. Mabil- 35
lonius p. 2, de studiis Monasticis, cap. 13, videlicet: Si aliqua manuscripta exstimatione digna, eaque imprimis, quae magis auctori coaeva videntur, in fronte vel etiam in calce operis nomen eiusdem gerant [1]. Si stylus fuerit ubique conformis alteri caeterorum auctoris operum, sicut et principia ac opiniones. Si scriptores, sive synchroni, sive pene synchroni eiusdem opus eidem auctori certo adscribant. Si denique nihil gestum in hoc opere legatur, quin cum historia sui aevi concordet; et ex his iuxta contrariorum legem, ac disciplinam ratiocinare ad falsa et suppositiia eruderanda opera: huiusmodi namque momenta, uti perspicuum est, ad utrumque multa efficacitate donantur [2].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De fide in iudicio habenda Historicis, vide 36
regulas a Rota traditas in Augustana *Iuris praecedendi* 28 Febr. 1746, coram reverendissimo P. D. Bussio decan. Et in Nullius seu Tarraconen. *Praecedentiae* 13 Maii 1746, cor. clar. mem. Millin., et 20 Febr. 1747, et 19 Iunii eiusdem an. 1547, cor. R. P. D. Elephant., et 29 Ian. 1748, et 13 Maii eiusdem anni 1748, cor. bon. mem. de Vais.

HOMICIDA, HOMICIDIUM

Summarium.

1. Homicidium unde dictum et quid sit? - 2. Talis caedes facta ab homine appellatur semper homicidium, quomodocumque quis hominem occiderit, et assignantur varii modi, quibus potest perpetrari homicidium, usque ad num. 15. - 16. Homicidium dividitur in voluntarium, et casuale. - 17. Homicidium voluntarium aliud est directe aut indirecte tale, et quodnam sit utrumque. - 18. Homicidium casuale quodnam sit? - 19. Homicidium voluntarium iniustum est peccatum ex genere suo mortale. - 20. Homicidium potest committi iuste seu licite, et iniuste seu illicite. - 21. Homicidium iuste et licite potest committi quatuor modis, qui assignantur et probantur, usque ad n. 24. - 25. Ad hoc ut occisio aggressoris sit licita, et cum moderamine inculpatae tutelae, requiruntur potissimum tria, scilicet causa, debitus modus, et tempus, et explicantur.- 26. Servato dicto moderamine inculpatae tutelae, licitum est occidere iniustum aggressorem, etiam pro defensione vitae, et membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, coniunctorum, imo et extraneorum innocentium. - 27. Imo licitum est etiam occidere iniustum aggressorem ob defensionem bonorum temporalium, si sint magni momenti, et aliter defendi vel recuperari non possint. - 28. Non licet autem occidere aggressorem ob defensionem rerum temporalium levis momenti. - 29. Fur tam diurnus, quam nocturnus servato moderamine inculpatae tutelae pro conservandis rebus magni momenti, nedum propriis sed etiam proximi, si aliter defendi et conservari non possint, licite occidi potest non tantum a laicis saecularibus,

---

gulis, quibus vera falsis admixta secerni possunt; 3. De vera vel falsa traditione historica, regulisque ad eam internoscendam (EDIT. BARBIELL.).

[1] Sed hic videndum, ne sumpta codicum antiquitas nos fallat. Regulis et arte critica opus est, ut de illorum aetate recte iudicemus. Aliquot huiusmodi regulas Eusebius canonicus Pollinganus scite proposuit; sed plura invenies apud Trombellium in libello italico de Arte dignoscendae mss. codicum aetatis, nuper Neapoli recuso (EDIT. BARBIELL.).

[2] Amortius p. 4, ex auctore Problematis de S. Dionysii Aerogapitae operibus quinque addit regulas ad opera supposita a veris secernenda: 1. *Quando*, inquit, *liber tribuitur auctori ex fide monumentorum incertorum, aut evidenter falsorum, habetur fere infallibile suppositionis signum; 2. quando liber non potest auctori tribui, quin concedantur multae inconvenientiae, habetur signum probabile suppositionis: et si omnes inconvenientiae sumantur simul, habetur signum moraliter infallibile; 3. Quando scriptores Apologetici inter se non conveniunt, sed sibi invicem contradicunt in praecipuis capitibus et circumstantiis circa librum et auctorem illius habetur signum suppositionis; 4. quando ex omnibus apologiis ne unica quidem fundat probabilitatem pro auctoritate libri defendendi; 5. quando ex omnibus apologiis sive simul, sive seorsim sumptis non potest confiari unum systema, quod cum chronologia auctoris consentiat* (EDIT. BARBIELL.).

sed etiam a clericis, et religiosis. - 30. Imo neque obstat, quod invasor sit in peccato mortali, et in aeternum damnetur. - 31. Non licet tamen occidere iniustum iudicem, advocatum, et falsum accusatorem, et testem, quamvis ab eis grave damnum immineat. - 32. Nec licet defendere defensione occisiva ea, quae nondum habemus, et ad quae solum ius inchoatum habemus, et ea nos possessuros speramus. - 33. Nec etiam licet se defendere defensione occisiva contra iniuste impedientem assecutionem haereditatis, legati, cathedrae, aut praebendae. - 34. Nec pariter licitum est alium occidere pro necessaria defensione honoris et famae. - 35. Homicidium voluntarium alterius iniuste, seu illicite potest committi sex modis, qui assignantur et explicantur. - 36. Nullo casu licet auctoritate humana, sive publica, sive privata innocentem directe et per se occidere, etiamsi Tyrannus minetur Urbi excidium, nisi ei mittatur caput innocentis. - 37. Indirecte autem, et per accidens aliquando licet, et assignatur quando. - 38. Innocentem directe occidere licet auctoritate divina. - 39. An iudici liceat condemnare ad mortem probatum nocentem, si scientia privata noverit innocentem? *Remissive.* - 40. Innocens ad mortem capiendus a satellitibus scientibus ipsius innocentiam potest eos licite occidere, si aliter nequeat se defendere. Secus non. - 41. Incarceratus nequit licite occidere custodes, ut effugiat. - 42. Nec ducti ad supplicium possunt licite occidere carnificem, aliosque ministros, ut evadant. - 43. An autem bannitus possit se defendere, et aggressorem occidere, et an ipse bannitus possit licite ab aliis occidi, *remissive.* - 44. Non licet auctoritate propria et privata occidere extra causam necessariae defensionis. - 45. Nec licet patri filiam, aut marito uxorem in adulterio deprehensam occidere. - 46. Imo uxor et adulter possunt licite se defendere, et cum moderamine inculpatae tutelae etiam occidere maritum iniuste ad mortem invadentem - 47. Licitum est matronae honestae, sicut et virgini violentem aggressorem, stupratorem, oppressorem cum moderamine inculpatae tutelae, occidere, si nullo alio modo vim impedire aut declinare possit. - 48. Auctoritate propria et privata non licet occidere principem suum tyrannum. - 49. Nulla auctoritate humana, secluso Dei mandato aut instinctu divino, licet seipsum directe occidere. - 50. Dei mandato aut instinctu divino interveniente licet. - 51. Sicut etiam indirecte aliquando licet. - 52. Hinc potest miles, imo tenetur tempore obsidionis muros conscendere, stationem suam non deserere, quamvis moraliter certus sit se occidendum ab hostibus. - 53. Potest, imo debet Episcopus aut parochus tempore pestis per se vel per alium sacramenta peste infectis administrare, quamvis sit moraliter certus sese etiam ad mortem inficiendum. - 54. Potest uxor ad consolationem mariti peste infecti assidere eius lecto, et religiosi vel alii possunt huiusmodi infectis deservire ex charitate et amicitia, quamvis certo moraliter timeatur similis mortalis infectio. - 55. Potest quis ad fugiendum incendium, ex alio se praecipitem dare cum certo periculo mortis. - 56. Potest quis ad evertendam turrim hostilem, aut perdendos hostes pulverem incendere, quamvis sciat se obruendum, sicuti et navem mergere vel incendere ne hostis ea potiatur cum gravi reipublicae damno. - 57. Potest quis licite se obiicere telo vel ictui ad servandam vitam principis, vel naufragio tabulam cedere amico naufraganti, vel morti se offerre pro iniuste damnato ad ipsam. - 58. Licitum est mortem potius tolerare ex actu virtutis heroicae, quam iniustum vitae aut honoris invasorem occidere. - 59. Potest reus licite non fugere, quamvis adsit commoditas; imo sponte se sistere Iudici plectendum. - 60. Licitum est carnem vigiliis, abstinentiis, mortificationibus et flagellationibus moderatis affligere, quamvis inde vita sit abbrevianda. - 61. Potest quis licite abstinere a matrimonio, quamvis in caelibatu mori debeat propter indispositionem. - 62. Seipsos occidentes, et quando privandi sunt ecclesiastica sepultura? *Remissive.* - 63. Clericus homicida incorrigibilis debet deponi et tradi curiae saeculari ut moriatur. - 64. Clericus homicida ex proposito debet deponi ex altaris ministerio. - 65. Clericus homicida voluntarius etiam occultus ex Concilio Tridentino omni ordine, beneficio et officio ecclesiastico perpetuo carere debet. - 66. Ipse tamen Clericus homicida voluntarius, eiusque socius potest obtinere, et obtentas retinere pensiones absque dispensatione non obstante dict. cap. 7, session. 14 Concil. Tridentin. - 67. Homicidae damnati sive diffamati, quamvis remissi fuerint, non possunt habere officia, dignitates, nec testimonium ferre. - 68. Homicidae non remittendi in loco, ubi degunt haeredes occisi, nisi habita pace. - 69. Homicidium commissum a laico, qui postea effectus est Clericus, non punitur quoad personam nisi a iudice ecclesiastico. - 70. Sic Clericus reassumens habitum post commissum homicidium gaudet privilegio Fori, quoad personam tantum. - 71. Homicidium committi mandans in personam unius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem, quae contrahitur in homicidio voluntario. - 72. Homicidium vere casuale, cum nulla penitus admissa fuerit culpa, et in quo non debeatur opera rei illicitae, non facit quem irregularem. - 73. Homicidium committens veneno non gaudet immunitate ecclesiastica. - 74. Homicidii appellatione non venit mutilatio membri. - 75. Satellites nequeunt licite occidere malefactorem, quem iussi sunt comprehendere, et qui se opponit ne comprehendatur, nisi coniunctim concurrant sex circumstantiae, quae enumerantur. - 76. Alia quoad homicidas et homicidia, *remissive.* - 77. Homicida, quando incurrat, vel non, irregularitatem? *Remissive.* - 78. Homicida, quoad restitutionem, *remissive.* - 79. Sequentia decreta usque ad finem non indigent summariis, cum satis summarie sint relata ad num. 94. - 95 ad 98. De poena homicidii iure ecclesiastico. - 99 ad 103. Nonnulla a Romano theologo. - 104 ad 114. Nonnulla ab editionibus Barbiellinianis in auctorem corriguntur.

1 Homicidium dicitur ab homine caedendo; est enim caedes hominis, leg. *Si ita vulneratus* 52 ff. ad leg. Aquiliam, can. *Si homicidium* 51, caus. 23, qu. 5. Unde homicidium definitur *quod sit violenta exanimatio, seu occisio hominis ab homine facta.* Est in re communis, arg. cit. cap. *Si homicidium.* Dicitur autem notanter ab homine, quia si homo a fera vel bruto occidatur, proprie homicidium non dicitur, sed pauperies, tit. Institut. et ff.
2 Quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Semper tamen talis caedes facta ab homine appellatur homicidium, quomodocunque quis hominem occiderit; l. 1, § *Occisorum,* ff. Ad S. C. Sylan. Sive scilicet quis manibus hominem occiderit, 3 puta strangulando, uti in l. *Qua actione,* § *Occisum,* ff. ad leg. Aquil. Sive non manibus 4 tantum sed toto corpore, puta suffocando, ut accidit parentibus et nutricibus infantes in lecto opprimentibus, de quo in c. final. De his qui fil. occider. Sive vim inferendo suis propriis 5 visceribus, qua fiat abortus, et foetus abigatur, atque moriatur; leg. *Si mulierem* ff. ad leg. Cornel. de Sicariis. Sive praecipitio, dimittendo scilicet aliquem de ponte vel de aliquo alio alto loco; leg. *Qua actione,* § *Occisum,* et leg.

6 *Cum qui* ff. ad leg. Cornel. de Sicariis. Sive pugno; l. *Si servus servum*, § 6 *Si mulier pugno*, ff. ad leg. Aquiliam. Sive telo; § *Item* 7 *lex Cornelia* Institut. de publicis Iudic. Sive Clava; l. 1, § *D. Adrianus*, ff. ad l. Cornel. 8 de Sicariis. Sive Ligone; cap. *Significasti*, in 9 princip., de homicid. Sive falce vel bidente, aliisque rusticis terrae instrumentis, de quibus 10 in l. *Instrumenta* ff. de Fund. instruct. Sive nimis gravibus custodiis, et carceribus vel plumbatorum verberibus, aut ponderibus catenarum et ferreis manicis, ossibus, et corpori inhaerentibus; leg. 1, § *Si accusator*, et § *Illud etiam*, Cod. de Custod. reor., l. *Incredibile*, de poenis, et leg. *Nemo carcerem* C. de ex- 11 action. tribuit., l. 10. Sive denegatione alimentorum; leg. *Necare* ff. de lib. agnoscend., et l. *Item si obstetrix*, § *Si quis*, ff. ad Aquiliam. 12 Sive flagello in quo latet dolor, id est intra cuius virgam latet pugno; leg. *Si ex plagis*, 13 § *Tabernarius*, ff. ad leg. Aquil. Sive malo medicamento; leg. 3 ff. ad leg. Cornel. de Sicar., et l. *Qua actione*, § *Proculus*, et leg. 14 *Idem Iuris* ff. ad leg. Aquil. Sive veneno; l. 1, § *Praeterea*, ff. ad leg. Corneliam de Si- 15 cariis. Sive occiderit lingua, puta mandando homicidium, consulendo illud, vel falsum testimonium dicendo, propter quod ad poenam ultimi supplicii quis fuerit condemnatus; sive denique alio quocunque modo et ratione; leg. *Qua actione*, § *Occisum*, ibi: *Vel qualitercunque*, ff. ad leg. Aquil.

16 Homicidium dividitur in voluntarium et casuale; lib. 5 decr., tot. tit. 12 de homicidio 17 voluntario et casuali. Homicidium voluntarium aliud est directe, aliud indirecte tale. Homicidium directe voluntarium est quod vere per se ac directe intenditur, ut cum quis animo ac intentione occidendi hominem ense transfigit, aut sclopeto traiicit illum. Homicidium indirecte, seu in causa voluntarium est, cum quis mortem alterius non intendit quidem, voluntarie tamen ponit talem causam vel facit aliquid ex quo mortem moraliter certe secuturam praevidet, ut si quis graviter percutit aut pedibus calcat praegnantem feminam, et inde sequatur abortus, vel si in loco hominibus valde frequentato exploditur sclopetum, et inde ho- 18 mo occiditur. Homicidium casuale, est, quod nec directe, nec indirecte intenditur, sed praeter omnem intentionem casu et fortuito accidit, ut si quis putans sclopetum esse vacuum explodit ipsum, et explodendo praeter omnem intentionem aliquem occidit.

19 Homicidium voluntarium iniustum est peccatum ex genere suo mortale. Communis ac certa. Est enim expresse prohibitum, et quidem sub gravibus poenis tum in Testamento Veteri, tum in Novo. Exodi enim xx, inter praecepta negativa proximum respicientia, ponitur primo expresse: *Non occides*. Genes. ix dicitur: *Quicunque effuderit humanum sanguinem, effundetur sanguis illius*. Levit. xxiv habetur: *Qui percusserit et occiderit hominem, morte moriatur*. Matth. cap. xxvi, sic praecise statuitur: *Omnes, qui gladium acceperint, eoque percusserint, gladio peribunt;* et Apocalyps. cap. xiii, sic mandatur: *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi*. Homicidium volun- 20 tarium potest committi iuste seu licite, et iniuste seu illicite. Communis. Homicidium iu- 21 ste seu licite potest committi quatuor modis. Primo, mandato Dei speciali. Secundo, lege publica et ministerio iustitiae. Tertio, bello iusto. Quarto, necessaria sui defensione cum moderamine inculpatae tutelae. Quo ad primum de mandato speciali, et instinctu Dei occidendi se ipsum, vel alium, nullum est dubium, cum Deus sit absolutus Dominus vitae et mortis hominis; Sapien. xvi, adeoque homo possit in tali casu licite, imo teneatur ei obedire, sicut prompte ei obedivit Abraham, quando praecepit ei Deus ut occideret dilectum suum filium Isaac, Genes. xxii, et Israelitae de mandato occiderunt parvulos urbis Iericho; Iosue vi, et viri Samariae interfecerunt 70 filios Achab, iv Reg. 1, et sic de aliis similibus.

Quoad secundum de lege publica et mini- 22 sterio iustitiae, habetur tam ex divina quam humana lege, licere auctoritate publica occidere malefactores; divina quidem, Exodi xxii, expresse dicitur: *Maleficos non patiaris vivere. Qui coierit cum iumento, morte moriatur; Qui immolat Diis occidatur*. Deuteron. xxi, statuitur poena mortis filio protervo parentibus inobedienti. Deuteron. xxii, eadem poena mortis statuitur filiae in domo patris fornicanti. Et ad Rom. xiii, Apostolus de principe saeculari loquens, sic ait: *Dei minister est tibi in bonum; si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit*. Lege humana autem licere constat ex c. *Quaesitum* 45, caus. 23, qu. 4, can. *Prodest* 4, can. *De occidendis* 8, can. *Sunt quaedam* 39, can. *Qualis* 44, ead. caus. 23, qu. 4, cum concordantiis. Quoad tertium de Bello iusto, vide verb. 23 *Bellum*, art. 2 et 3, ubi late de licita occisione in Bello iusto.

Quoad quartum de necessaria sui defensione 24 cum moderamine inculpatae tutelae licere occidere iniustum aggressorem tenet communissima DD. cum S. Thoma 2–2, qu. 64, art. 7, et habetur in can. *Ius naturale*, dist. 1, et cap. *Significasti* 18 de homicid., et cap. *Si vere* 2 de sent. excomm., ubi dicitur *vim vi repellere omnia iura, omnesque leges permittunt*. Et l. 3 ff. de Iust. et iur., ubi dicitur: *Iure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis fecerit, iure fecisse existimetur*. Dicitur autem notanter *cum* 25 *moderamine inculpatae tutelae*, quia ad hoc ut talis aggressoris occisio sit licita, tria potissi-

mum requiruntur communiter a doctoribus cum Iulio Claro, § *Homicidium,* n. 34, primo scilicet requiritur causa, id est quod aggressio, seu invasio, sit iniusta, quia pro defensione vitae suae non licet occidere iuste invadentes, v. g. ministros iustitiae, quia hi iuste invadunt, ut post Avilam De censuris, part. 3, disp. 5, sect. 3, dub. 2, concl. 1, et alios recte observat Pirhing lib. 7 decr., tit. 12, n. 92; Reiffenstuel ibid., n. 132. Secundo requiritur debitus modus defensionis, ita ut defensio non se extendat ultra id, quod requiritur ad propulsandam iniustam aggressionem; qui enim potest se defendere pugno, baculo, percussione non lethali, vel aggressorem abigere, et vincere illum exarmando, non potest licite illum occidere; arg. cap. *Ut sane* 35 de sent. excomm., ibi: *Dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit* [1]. Tertio requiritur tempus, id est ut occisio ad sui defensionem fiat statim ac quis iniustam vim, vel aggressionem occisivam, aut mutilationem patitur, vel certo imminentem cognoscit, non vero postea, et ex intervallo postquam aggressor abiit, nullumque amplius remanet periculum; arg. cap. *Si vero* 2 de sentent. excommun., ibi: *Si incontinenti vim vi repellat,* et ratio in universum est, quia defensio occisiva ut licita sit, talis esse debet, ut non ad sumendam vindictam, sed tantummodo ad propulsandam iniuriam fiat; arg. cap. *Significasti* 18 de homic., ibi: *Tamen id fieri debet cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam.*

26 Servato dicto moderamine inculpatae tutelae licitum est occidere iniustum aggressorem etiam pro defensione vitae et membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, coniunctorum, imo et extraneorum innocentium; arg. can. *Fortitudo* 5, caus. 23, qu. 3, ibi: *Fortitudo, quae vel bello tuetur a barbaris patriam vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena iustitia est;* can. *Non inferenda* 7, can. *Qui potest* 8, ead. caus. 23, et qu. 3, iuncto cap. *Dilecto* 6, § *Et quidem* de sent. excomm. in 6, et concordat l. 1, § 4, ff. ad leg. Cornel. de Sicariis; hinc Exodi c. 11, n. 11, laudatur Moyses, quod Aegyptium iniustum aggressorem Hebraei cuiusdam occiderit, et absconderit in sabulo; et sic tenent Farin. in praxi Crimin. qu. 124, a num. 267; Reiffenstuel loc. cit., n. 137; Iul. Clar., verb. *Homicidium,* n. 27, ubi dicit esse communem, sicut communem dicunt Filliuc., Molin., Azor., Viva ad proposit. 17 et 18; Alexand. VII, n. 12 [2].

Imo licitum est etiam occidere iniustum ag- 27
gressorem ob defensionem bonorum temporalium, si sint magni momenti, et aliter defendi vel recuperari non possint; Clarus, verb. *Homicidium,* a n. 25; Suarez De censur. disp. 46, sect. 2, n. 10; Lessius l. 2 de iustit., c. 2, dub. 11; Covarruv. in Clementina *Si furiosus,* part. 3, § unic., num. 6 in fine; Castropalao de censur. disp. 6, punct. 15, n. 7 et seq.; Viva ad propos. 17 et 18 Alexand. VII, n. 10 et 12, cum satis communi aliorum; arg. leg. 1 Cod. *Unde vi;* ubi etiam universaliter concedi videtur his verbis: *Recte possidenti ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, inculpatae tutelae moderamine illatam vim propulsare licet;* consequenter etiam occidere, si occisio ad defensionem est necessaria, cum permisso fine permittantur etiam media ad illum consequendum necessaria; arg. c. *Praeterea* 5 de offic. et potest. Iudic. deleg., l. 2 ff. de Iurisd., l. *Si furem* 9 ff. ad leg. Cornel. de Sicar. Et ratio est, quia sine illis bonis non potest iuxta proprium statum vita custodiri, adeoque sicuti licet vitam defendere defensione occisiva, ita etiam bona externa ad vitam conservandam necessaria, cum talia bona vitae quodammodo comparentur; l. *Advocati* 14 Cod. de Advocatis divers. Iudic., et ibi Glossa communiter recepta [3].

Fuit autem dictum notanter, *si bona sint* 28
magni momenti, quia ob res levis momenti non licere occidere aggressorem hodie certissimum est ob sequèntem propositionem ab Innocent. XI, die 2 Martii 1679, ex damnatis in ordine 31, ibi: *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.*

Hinc fur tam diurnus, quam nocturnus ser- 29

---

[1] Hinc factum est, quod iniuria egisse dicitur, meritoque civilibus legibus extra ordinem punitur is, qui occidere maluit suum aggressorem quam fugere, si sine periculo potuit. Vid. Anton. Matthaeum leg. citat. ad leg. Cornel. De sicar., cap. 3, § 7 (Edit. Barbiell.).

[2] Quae de sui defensione egregie ab auctore pertractantur ad naturalem referantur statum oportet; inita enim societate diversae statuendae sunt regulae; cum enim ob id potissimum societas sit constituta, ut quis tutior suis iuribus fruatur, atque adeo omnes renuntiaverint iuri se per vim defendendi, illudque summae potestati concesserint, cuius est vim alienam compescere et illatam reparare. Vid. l. *Nulli* 14 Cod. de Iudaeis, tunc tantum ius primaevum reviviscit, cum nulla est publici auxilii vel spes, vel copia, et damnum, quod imminet est irreparabile; videtur enim unumquemque civem iuri se adversus alienam iniuriam propriis viribus tuendi ita renuntiasse, ut casum huiusmodi exciperet, consule Puffendorf. lib. 2, cap. 5, de Defensione sui, § 4, etc. Exinde fortasse ratio discriminis orta est inter furem nocturnum ac diurnum tam apud Romanos, quam apud alias gentes. Vide l. 4, § 1, ff. ad l. Aquiliam; Demosthenes Orat. contra Timocratem; Plato de Legibus lib. 9, Exod. cap. xxiii, v. 3 (Edit. Barbiell.).

[3] Ius resistendi a defensionis necessitate ortum est; cessante necessitate ius nullum superest; in hac resistendi necessitate constituimur cum damnum imminet irreparabile; quis itaque dixerit licere pro defensione suorum bonorum invasorem interficere, siquidem damnum hoc vi publica potest reparari? Vide Puffendorf. lib. 2, cap. 5, de Defensione sui, § 16 in med. (Edit. Barbiell.).

vato moderamine inculpatae tutelae pro conservandis rebus temporalibus magni momenti, nedum propriis, sed etiam proximi, si aliter defendi et conservari non possint, licite occidi potest non tantum a laicis saecularibus, sed etiam a clericis et religiosis; arg. c. *Dilecto* 6 de sentent. excommun. in 6. Et ratio est, quia ipso iure naturae licet vim vi repellere quantum opus est ad se suaque tuenda; can. *Ius naturale* 7, dist. 1, cap. *Significasti* 19 de homicidio, et cap. *Si vero* 2 de sent. excomm., ubi dicitur: *Vim vi repellere omnia iura, omnesque leges permittunt.* Et expresse id permittunt leges civiles, quia alias daretur occasio bonos et innocentes spoliandi; l. *Si furem* 9 ff. ad leg. Cornel. de Sicar., et l. 4 ff. ad leg. Aquil., et consentit ius canon. cap. *Interfecisti* 2, et cap. *Si perfodiens* 3, in fine, de homicid., et cit. cap. *Dilecto* 6 de sentent. excomm. in 6, et tenet Card. de Lugo disp. 10, num. 169; Viva ad propos. 17 et 18 Alexandri VII, n. 10 et 12, ubi testatur de communi, et sic communiter docent Silvester, Caietanus, Sotus, Navarra, Molina, Tambur., ut testatur et sequitur Sporer. tom. 2, tract. 6, in 5 praecept. Decalog., cap. 2, sect. 3, n. 155, et expresse Reiffenstuel loc. cit., n. 167 et 173; Pirhing
30 loc. cit., n. 91. Imo ut recte notat Viva loc. cit., n. 12 in fine: *Neque obstat* (sunt praecisa verba ipsius) *quod invasor sit in mortali, et in aeternum damnetur, nam id sua culpa contingit, potestque desistere, si nolit interfici;* unde non dicitur esse in extrema necessitate; in qua certe praeferenda est vita spiritualis proximi vitae temporali propriae.

31 Non licet tamen occidere iniustum iudicem et advocatum, et falsum accusatorem, et testem quamvis ab eis grave damnum immineat; Alexander enim VII, die 7 Septembris 1665, damnavit absolute sequentem propositionem, 18 in ordine: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam iudicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare;* Reiffenstuel loc. cit., n. 140; Viva loc. cit., n. 7, et alii passim.

32 Nec licet defendere defensione occisiva ea quae nondum habemus et ad quae solum ius inchoatum habemus, et ea quae nos possessuros speramus, quia Innocent. XI, die 2 Martii 1679, damnavit expresse sequentem propositionem, 32 in ordine: *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quae actu possidemus; sed etiam ad quae ius inchoatum habemus, et quae nos possessuros speramus;* Reiffenstuel loc. cit., n. 141; Viva loc. cit., n. 8; Cardenas et alii passim. Nec licet etiam se defendere defensione 33 occisiva contra iniuste impedientem assecutionem haereditatis, legati, cathedrae aut Praebendae. Sic enim aperte desumitur ex sequenti propositione 33 inter damnatas ab Innoc. XI, die et anno quo supra: *Licitum est tam haeredi, quam legatario contra iniuste impedientem, ne vel haereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter* (id est defensione occisiva) *defendere, sicuti, et ius habenti in cathedram, vel praebendam contra eorum possessionem iniuste impedientem;* Reiffenstuel loc. cit., n. 142; Viva loc. cit., num. 8; Cardenas et alii hodie communiter. Nec pariter licitum est alium oc- 34 cidere pro necessaria defensione honoris et famae. Desumitur ex sequenti propositione 17 inter damnatas ab Alexandro VII, die 7 Septembris 1665: *Est licitum religioso vel clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione minitantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, sicuti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi religioso, vel eius religioni publice, vel coram gravissimis viris, praedicta impingere, nisi occidatur.* Item ex hac alia 30 inter damnatas ab Innoc. XI, die et anno quo supra: *Fas est viro honesto occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.* Viva loc. cit., num. 3; Reiffenstuel loc. cit., n. 143 et seq.; Cardenas et alii [1].

Homicidium voluntarium alterius iniuste seu 35 illicite potest committi sex modis, facto, praecepto, consilio, defensione, permissione, cooperatione. *Facto* homicidae sunt, qui manibus, ferro, lapide, veneno, laqueo, et omni alio modo ex enumeratis a n. 2 ad 14, inclusive vitam eripiunt. *Praecepto* homicidae sunt principes et iudices, qui condemnant ad mortem innocentes, aut minus nocentes, sicuti, et domini praecipientes famulis alicuius occisionem. *Consilio* homicidae evadunt, qui alios ad id consulunt, inflammant et incitant, iniuriam aliquam exaggerando, ignominiam exprobrando, honoris iacturam exponendo, et huiusmodi. *Defensione* homicidae fiunt qui homicidas sustinent, protegunt, apud se recipiunt, ipsis fa-

---

[1] Quaesitum etiam fuit a nonnullis, an femina pudicitiae suae vim inferentem occidere possit. Quaestio facillime resolvitur. Cum enim unicuique a natura ius sit quamcumque vim quovis pacto repellendi, nisi alia mitiora suppetant media, quibus praecipuum feminarum non tantum, sed etiam virorum ornamentum pudicitiam servet, quin necem etiam inferre iniusto aggressori possit, non ambigendum. Iure igitur Paulus iurisconsultus, Sent. lib. V, tit. 23, § 3, haec habet: *Qui latronem caedem sibi inferentem, vel alium quemlibet stuprum inferentem occiderit, puniri placuit, alius enim vitam, alius pudorem publico facinore defendit.* Vide l. 1 ff. ad l. Cornel. de Sicar., argum. l. 8, § 2, ff. Quod metus caus., l. *Is qui* 2, l. *Si quis percussorem* 3 Cod. h. t.; Gayl. obser. 110, n. 13. Vide etiam Puffendorf. lib. 2, cap. 5, de defensione sui, § 11 (EDIT. BARBIELL.).

vent, asylum praebent, et huiusmodi. *Permissione* homicidae dicuntur, qui iurisdictionem habentes, ut principes et magistratus, iudices, feudatarii, et huiusmodi, negligunt comprehendere, aut secundum demerita punire homicidas, grassatores, sicarios et similes. *Cooperatione* homicidae censentur, qui arma subministrant, qui occidendos capiunt, ligant, detinent, et huiusmodi.

36 Nullo casu licet auctoritate humana, sive publica, sive privata, innocentem directe et per se occidere, etiamsi tyrannus minetur urbi excidium, nisi ei mittatur caput innocentis; Communis, et constat ex universali praecepto divino Exodi XXIII, ibi: *Insontem et iustum non occides, quia aversor impium.* Occisio enim innocentis est intrinsece mala, non minus ac fornicatio, adulterium, etc., adeoque nulla ratio-
37 ne, nulla necessitate potest cohonestari. Dicitur autem notanter, *directe, et per se*, quia indirecte et per accidens aliquando licet, ut quando in bello iusto victoria aliter obtineri non potest, nisi simul cum nocentibus occidantur innocentes, et quando equo vectus aliter inimicum fugere non possit, nisi ratione viae angustae et arctae proculcando innocentem, infantem, dormientem, claudum, etc., et quando non potest aliter evitari urbis excidium, nisi ad tyrannum seu hostem mittatur innocens; tunc enim potest respublica talem innocentem cogere, ut tyrannum adeat, cum ex charitate, et iustitia legali teneatur vitam exponere pro republica; neque hoc esset directe, et per se cooperari eius morti, sed tantum indirecte, et per accidens, cum traditio de se sit indifferens, et mors tantum sequatur indirecte, et praeter intentionem reipublicae; imo si civis ille innocens nollet obedire magistratui praecipienti, ut se pro bono communi tyranno traderet, aut sui traditioni repugnaret pertinaciter, iam fieret nocens ratione inobedientiae in re iusta et gravissima, et sic iuste non ut amplius innocens, sed ut iam factus nocens et reus posset a re-
38 publica occidi; Communis. Dicitur etiam notanter *auctoritate humana;* quia neminem latet licere occidere innocentem auctoritate divina; Deus enim est absolutus Dominus vitae et mortis, Sap. XVI: *Tu es, Domine, qui vitae et mortis habes potestatem;* Deuteronom. XXXII: *Ego occidam, et vivere faciam.* Unde Deo iubente fuerunt licite occisi parvuli licet innocentes urbis Iericho ab Israelitis, Iosue VI; et ex eius mandato viri Samariae occiderunt 70 filios Achab, 4 Regum 1; et Abraham prompte obedivit Dei praecepto, quando mandavit ei ut occideret dilectum et innocentem filium suum Isaac, Genes. XXII. An autem iudici li- 39
ceat condemnare ad mortem probatum nocentem, si scientia privata noverit innocentem; vide verb. *Iudex.*

Innocens ad mortem capiendus a satellitibus 40
scientibus ipsius innocentiam, potest eos licite occidere, si aliter nequeat se defendere. Si autem satellites nescirent eum esse innocentem, uti ordinarie scire non possunt, non posset eos licite occidere, quia bonum commune postulat, ut non inferatur damnum ministris bona fide publicum officium exercentibus; Molina, Dicastill. et alii, cum Stephan. tom. 4, d. 5, n. 10; La Croix lib. 3, part. 1, n. 815 [1].

Sic incarceratus innocens nequit licite occi- 41
dere custodes carceris, ut effugiat; Communis, cum Lugo disp. 40, sect. 4; La Croix l. c.

Nec ducti ad supplicium possunt licite occidere 42
carnificem, aliosque ministros, ut evadant; Communis.

An autem bannitus possit se defendere 43
et aggressorem occidere? et an ipse bannitus possit licite ab aliis occidi? Vide, verb. *Bannitus.*

Non licet auctoritate propria et privata oc- 44
cidere extra causam necessariae defensionis; Communis.

Nec licet patri filiam, aut marito 45
uxorem in adulterio deprehensam occidere; Communis hodie, ac certa. Ab Alexandro enim VII, die 7 Septembris 1665, merito damnata est sequens propositio, 19 in ordine: *Non peccat maritus occidendo propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Uxor 46
et adulter possunt licite se defendere, et cum moderamine inculpatae tutelae etiam occidere maritum, a quo ad mortem iniuste invaduntur; quamvis enim invasioni dederint occasionem adulterando, iniuste tamen invaduntur ad mortem, adeoque iuste se defendunt; Viva ad dict. propositionem 19 Alexandri VII, n. 12, et alii passim. Licitum est tamen matronae honestae, 47
sicut et virgini violentum aggressorem, stupratorem, oppressorem, si nullo alio modo vim impedire aut declinare possit, occidere cum moderamine inculpatae tutelae; Communis, arg. cit. iuribus sub n. 27 et 29.

Auctoritate propria et privata non licet oc- 48
cidere principem suum tyrannum, seu tyrannice populum regentem; in Concilio enim Constantiensi definitum est, haereticum esse asserere licitam esse privato occisionem tyranni.

---

[1] Quod intersit discrimen inter innocentem ad mortem condemnatum, qui se defendit a satellitibus, ipsius innocentiam scientibus, et illum, qui se defendit a satellitibus ipsius innocentiam ignorantibus, non intelligo. Satellitum enim scientia vel ignorantia non adimit aut restituit innocenti ius se defendendi a publicis iustitiae ministris. Rectius autem dicas nunquam innocentem resistendi ius habere publicis iustitiae ministris, vel sciant, vel ignorent suam innocentiam; in utroque siquidem casu supremae potestatis simplices sunt exsecutores, apud quam non privatorum armis, sed re ipsa, vel rerum gestarum rectitudine innocentia vindicatur; in civitate enim nemo sibi regulariter iusdicit; leg. 5 ff. de Acq. possess., l. 2, § 18, ff. De vi bon. rapt., l. 7, 8 ff. ad leg. Iul. de Priv., l. 13 ff. Quod met. (EDIT. BARB.).

49 Nulla auctoritate humana, secluso Dei mandato, aut instinctu divino, licet se ipsum directe occidere; Communis ex can. *Si non licet* 9, caus. 23, qu. 5, ubi sic expresse habetur: *Profecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est.* Et ratio est, quia homo est solum custos, et usuarius propriae vitae, nec habet ius et auctoritatem in ipsam, cum non sit ipse dominus absolutus propriae vitae, sed Deus ex XVI Sapientiae, et XXXII Deuteronomii;
50 ut ex verbis relatis sub n. 38. Dicitur autem notanter, secluso Dei mandato aut instinctu divino, quia hoc interveniente licitum est homini se ipsum occidere, ut de facto licite se ipsos occidisse creduntur quotquot sancti vel sanctae in sacris Scripturis vel Historiis commendantur, ut Sampson Iud. XVI, Eleazarus 1 Machabaeor. VI, vers. 45, Razias 2 Machabaeor. XIV, etc., S. Apollonia sponte in ignem insiliens, S. Pelagia, S. Sophronia et aliae SS. feminae ne pudicitiam amitterent se ipsas occidentes, vel in flumen vel flammam praecipitantes, et sic de aliis similibus, ut late docet S. Augustinus lib. 1 de Civitat. Dei, cap. 21, 26 et 40, et concordat textus cit. can. *Si non*
51 *licet* 9, caus. 23, qu. 5. Dicitur etiam notanter *directe*, quia indirecte licet aliquando se occidere, hoc est aliquid facere, vel omittere, ex quo praeter intentionem mors certo sequatur, et ratio est; quia praeceptum conservandi vitam, utpote affirmativum non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem; S. Thom. 2–2, qu. 64; Scotus in 4, dist. 14, qu. 3, § *De secundo*, et communis aliorum, teste Reiffenstuel Theolog. moral., tract. 9 de praecept. Decalog., dist. 2, qu. 2, n. 11.

52 Hinc resolves primo, posse, imo teneri militem tempore obsidionis muros conscendere, stationem suam non deserere, quamvis mora-
53 liter certus sit se occidendum ab hostibus. Resolves secundo, posse, imo debere episcopum ut parochum, tempore pestis per se, vel per alium sacramenta peste infectis administrare, quamvis sit moraliter certus sese etiam ad mor-
54 tem inficiendum. Resolves tertio, posse uxorem ad consolationem mariti peste infecti assidere eius lecto, religiosos, et alios posse huiusmodi peste infectis deservire, ex caritate et amicitia, quamvis certo moraliter timeatur similis mortalis infectio. Resolves quarto, posse aliquem 55
ad fugiendum incendium ex alto se praecipitem dare, cum certo periculo mortis. Resolves quin- 56
to, posse aliquem ad evertendam turrim hostilem, aut ad perdendos hostes, pulverem incendere, ne hostis ea potiatur cum gravi reipublicae damno. Resolves sexto, posse aliquem 57
licite se obiicere telo vel ictui ad servandam vitam regis vel principis, vel in naufragio tabulam cedere amico naufraganti, vel morti se
offerre pro iniuste damnato ad ipsam. Resolves 58
septimo, licere mortem potius tolerare ex actu virtutis heroicae, quam iniustum vitae aut honoris invasorem occidere. Resolves octavo, posse 59
reum licite non fugere, quamvis adsit commoditas: imo etiam sponte se sistere iudici plectendum; velle enim tolerare poenam peccati
proportionatam est actus virtutis. Resolves no- 60
no, licere carnem vigiliis, abstinentiis, mortificationibus, flagellationibus moderatis affligere,
quamvis inde vita sit abbrevianda [1]. Resolves 61
decimo, licere alicui abstinere a matrimonio, quamvis in caelibatu mori debeat ob indispositionem. Hinc commendatur ab Ecclesia S. Casimirus, qui maluit mori virgo, quam maritatus vivere. Sic resolvunt et exemplificant Lessius lib. 2 de Iustit. et iur., cap. 9; Fagundez tom. 1, lib. 5, cap. 11; Lugo disp. 10, sect. 1; Layman lib. 3, tract. 3, c. 1; Busemb. lib. 3, part. 1, tract. 4, cap. 1, dub. 1; Henno tom. 1 tract. in Decalog., dist. 5, qu. 3, art. 2, concl. 1 et 2, et alii passim.

Se ipsos occidentes an et quando privandi 62
sint ecclesiastica sepultura? Vide verb. *Sepultura*.

Clericus homicida incorrigibilis debet deponi 63
et tradi curiae saeculari, ut moriatur; cap. *Si quis* 1 de Homicid.; Fagnan. ibid., num. 3, cum aliis ibi citatis. Clericus homicida ex pro- 64
posito debet deponi ab altaris ministerio. Abbas Siculus, Ioann. de Anan., Marian., Socin. quos citat et sequitur Fagnan. in dict. cap. *Si quis*, n. 6. Clericus homicida voluntarius etiam 65
occultus ex Concil. Trident. cap. 7, sess. 14, omni ordine, beneficio et officio ecclesiastico perpetuo carere debet; Fagnan. in cap. *Henricus* 2 de clericis pugnantib. in duello, n. 22. Ipse tamen clericus homicida voluntarius, eius- 66
que socius obtinere, et obtentas retinere potest pensiones absque dispensatione, non ob-

[1] Quamvis enim vir christianus (verba sunt Nat. ab Alexand. theol. Dogmat. moral. l. 4 de Decal., cap. 7, art. 4, reg. 7) corpus suum castigare debeat, et in servitutem redigere, ne caro petulans adversus spiritum ita concupiscat, ut ipsum pertrahat ad serviendum legi peccati; quamvis debeat mortificationem Iesu in corpore suo circumferre, quamvis blandiri sibi ipsi non debeat nimisque timere, ne *Ieiunium, quod animabus corporibusque curandis salubriter institutum est, et medicinalis parsimonia* (ut Ecclesiae verbis utar), suae noceat valetudini; prudentia tamen christiana, sine qua non est vera *pietas ad omnia utilis, et promissionem habens vitae quae nunc est, et futurae*, studia, labores, ieiunia, vigilias caeterasque corporis mortificationes moderari debet, ut castigetur corpus, dometur caro, non destruatur; ut ad serviendum Deo promptior sit homo, et alacrior, non ut impotens ad officia sui status obeunda reddatur; ut animus a vitiis purgatus et pravarum cupiditatum vinculis expeditus et liber ad Deum erigatur, non ut fatiscentis et oppressi corporis pondere praegravetur ac deprimatur (EDIT. BARBIELL.).

stante dict. cap. 7, sess. 14 Concil. Trident.; Fagnan. lib. 1 decr., in cap. *Ad audientiam* 31, de Rescriptis, n. 134, ubi refert sic declarasse Sacr. Congr. Conc. die 11 Iul. 1577, et iterum de mente sanctissimi, die 8 Augusti eodem anno 1577.

67 Homicidae damnati, sive diffamati, quamvis remissi fuerint, non possunt habere officia, dignitates, nec testimonium ferre. Pius II Con-
68 stitut. 2 incip. *Ad retinendas*. Homicidae non sunt remittendi in loca, ubi degunt haeredes occisi, nisi habita pace. Pius IV Constit. 52
69 incip. *Etsi cuncta*. Homicidium commissum a laico, qui postea effectus est clericus, non punitur quoad personam nisi a iudice ecclesiastico; S. Congr. Immun. sub die 7 Dec. 1632.
70 Sic clericus reassumens habitum post commissum homicidium gaudet privilegio fori quoad personam tantum; ead. Sacr. Congr. Immun.
71 in Gravinen. 7 Iulii 1669. Homicidium committi mandans in personam unius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem quae contrahitur ex homicidio voluntario; Sacr. Congr. Conc. referentib. Nicol. Garzia, Armendar., Campan., Riccio, apud Barbosa in Summa Apostolic. decis., verb. *Homi-*
72 *cidia, Homicidium,* num. 4. Homicidium vere casuale, cum nulla penitus admissa fuerit culpa, et in quo non dabatur opera rei illicitae, non facit quem irregularem; S. Congr. Conc. test. Armendar. et Barbosa loc. cit., num. 5.
73 Homicidium committens veneno non gaudet immunitate ecclesiastica; Sacr. Congr. Conc. sub die 3 Decembris 1632; apud Barbosa loc.
74 cit., num. 7. Homicidii appellatione non venit mutilatio membri; S. Congr. Conc. apud Nicol. Garziam, Lezanam et Barbosam loc. cit., n. 6.
75 Lictores, vel satellites nequeunt licite occidere malefactorem, quem iussi sunt comprehendere, nisi coniunctim concurrant sex circumstantiae sequentes: 1. Debent satellites, seu lictores habere certum et speciale mandatum a magistratu de capiendo illo. 2. Capiendus debet armata manu resistere. 3. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri. 4. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. 5. Crimen debet esse atrox et capitale. 6. Capiendus non debet posse ullo modo alio capi. Si autem una ex dictis circumstantiis desit, non possunt satellites licite occidere reum volentem se ex eorum manibus eripere. Sic Iul. Clar., Farinac., Fachin., apud Dian. part. 8, tract. 7, resolut. 44, et alii.
76 Alia quoad homicidas et homicidia. Vide verb. *Bellum, Fratricida, Immunitas Ecclesiastica, Maritus, Parricidium, Mater, Matricida, Uxor, Uxoricidium.*
77 Homicida quando incurrat, vel non irregularitatem? Vide verb. *Irregularitas.*
78 Homicida quoad restitutionem. Vide verb. *Restitutio.*

Homicidium proditorium ad hoc ut probetur 79
tale, requiritur amicitia praecedens; Sac. Cong. Immun. in Beneventana 18 Aug. 1637, lib. 3 decr. Paul., pag. 39.

Non constat de qualitate proditoria, per hoc 80
quod occisus et occisor dormierint, et luserint simul uno aut altero die ante homicidium, cum, ut fatetur reus, secutum sit ex inopinata rixa; et ideo extractus est restituendus; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Oritana 23 Iunii 1695, lib. 1 decr. Vallem., pag. 57.

Quando constat de qualitate proditionis in 81
Homicidio, extractus gaudet, et est restituendus; ead. Sacr. Congreg. die 30 Sept. 1634, l. script. vet., pag. 38.

Committens Homicidium, quod non suffi- 82
cienter probatur esse exceptum in bulla, gaudet immunitate; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Amalphitana 28 Septembris 1660, lib. decr. Rocci, pag. 286, in Neapolitana 18 Nov. 1687, lib. decr. Mart., pag. 186.

Idem dicito de Homicidio insidiose commisso 83
in palatio episcopi; ead. Sacr. Congr. in Neapolitana 7 Sept. 1688, d. l., pag. 334.

Indiciatus graviter, sed iudicialiter negativus 84
de Homicidio proditorio, gaudet immunitate ecclesiastica, sed cum sanctissimo agitur pro poena extraordinaria, quae non excedat triremes ad quinquennium; et sanctissimus votum exsequi mandavit; ead. Sacr. Congr. Immun. in Firmana 11 Ianuar. 1695, l. decr. Vallem., pag. 166.

Reum Homicidii proditorii et nefandae libi- 85
dinis curiae saeculari puniendum concedit Sacr. Congr., hac tamen conditione, ut si coram iudicibus indicia per torturam purgaverit, Ecclesiae restituatur; ead. Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana 14 Novembr. 1630, lib. 2 decr. Paul., pag. 62.

Clericus extractus reus Homicidii proditorii 86
in personam sacerdotis, probati quidem a testibus, sed quoad qualitatem proditionis non confessi a reo allegante causas inimicitiae, condemnatur annuente sanctissimo in poenam extraordinariam, quae non excedat decennium, ad triremes; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Policastr. 13 Maii 1692, lib. decr. Grimaldi, pag. 131.

Aliquando Homicida extractus, quem Sacr. 87
Congreg. declaravit gaudere immunitate, annuente sanctissimo attentis gravibus circumstantiis, consignatur curiae legationis pro poena extraordinaria ad triremes, quae non excedat quinquennium; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Bonon. 25 Martii 1658, l. decret. Rocci, pag. 76.

Homicidium commissum in loco immuni in 88
personam clerici quindecim annorum inservientis confugito inimico occisorum ex motu iracundiae, non invento confugito non est casus exceptus in bulla; attamen ex gratia occisores

conceduntur curiae laicae citra poenam sanguinis; ead. Sacr. Congreg. in Neritonen. 4 Decembris 1629, lib. 2 decr. Paul., pag. 18.

89 Idem dic. de Homicidio clerici patrato ab homine commorante in domo eiusdem clerici, inter quos praecesserant altercationes; eadem S. Congr. Immun. in Anagnina 22 Ian. 1704, leg. 3 decr. Vallem., pag. 550.

90 Praecipitur vicario generali ut conficiat processum super qualitate Homicidii praetensi proditorii cuiusdam regularis laici, et transmittat, et interim caute custodiat in carceribus episcopalibus; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Cassanen. 29 Octobris 1672, lib. 1 decret. Alt., pag. 745.

91 Contra clericum, qui post proditorium sacerdotis Homicidium confugit ad conventum religiosorum, iniungitur episcopo, ut procedat ad formam bullae Greg. XIV; ead. S. Congr. Immun. in Oppidana 4 Nov. 1639, lib. 1 decr. Vallem., pag. 84.

92 Sanctissimus tribuit legato Bononien. facultatem procedendi contra clericum ob Homicidium patratum cum assistentia personae pertinentis ad eumdem clericum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Bonon. 26 Novembris 1695, dict. lib., pag. 230.

93 Iniungitur vicario apostolico, ut incumbat carcerationi complicis Homicidii in ecclesia patrati; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Sorana 5 Maii 1699, lib. 2 decr. Vallem., pag. 219.

94 Hodie supradicta decreta ac alia intelligenda sunt iuxta novissimam Constit. Benedicti XIII, incip. *Ex quo,* allata sub verb. *Immun.*, art. 2, n. 90, et iuxta novissimam Const. Bened. XIV, incip. *Officii nostri,* allatam eod. verb. *Immunitas,* art. 2, n. 157.

95 Homicidae quantumlibet privilegiati (salva exemptione patentatorum S. Officii, et curiarum episcopalium) non gaudent privilegio *Fori* in statu ecclesiastico, et in aliis ad quos extensae fuerunt constitutiones hac de re editae. Bened. XIV tom. 1 Const., 88, incip. *Alias,* § 1,

96 Homicidae si tonsurati sint, non beneficiati, licet servantes praescripta Concilii Tridentini, privantur privilegio *Fori* post duo homicidia;

97 idem ibid., § 2. Si sint clerici in minoribus non beneficiati, nec servantes praescripta concilii, non gaudent privilegio *Fori* in hisce causis atque etiam expleta delicti poena, eodem privilegio privati censentur; idem ib.

98 Homicidium deliberatum patrantes laici non gaudent immunitate ecclesiastica in statu Ecclesiae, aliisque ut supra; idem ibidem, § 3.

99 Item ecclesiastici cuiuscunque ordinis; idem ib. Item mandantes, adiuvantes, consulentes, instigantes aut aliam operam occisori praebentes, tam laici quam ecclesiastici; idem ibidem, § 4. Item inquisiti, banniti et damnati de homicidio in contumaciam; idem ibid.

100 Cum homicidis et bannitis etiam in casu homicidii voluntarii maior poenitentiarius potest dispensare, ut religionem approbatam etiam tanquam clerici ingredi possit, additis tamen quibusdam clausulis, de quibus Pontifex in sua bulla *Pastor Bonus,* tom. 1 Bullar., num. 95, § 17.

Alia ad rem vide verb. *Propositiones damnatae.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Variat tum poena Homicidii, tum poenitentia a iure ecclesiastico irrogata, pro varietate circumstantiarum eiusdem Homicidii. Qui furem vel latronem interficit, distinguitur, utrum comprehendi sine occisione potuerit, quo casu furem occidendo graviori poenitentiae subditur, an vero sine odii meditatione se suaque liberando eum interfecerit? qui merito ab omni poenitentia fere immunis est; c. 3 de Homic. Etiam in foro criminali poena extraordinaria leviori afficitur. 101

Pariter secundum ius divinum, Ecclesiasticum et saeculare, fur nocturnus impune occidi valet, diurnus autem non aliter, quam si telo se defenderit; c. 3 dict. tit. de Homicid., l. 54, § 2, ff. de Furt., l. 9 ad l. Cornel. de Sicar. 102

Ex hoc principio de fure diurno licite non occidendo formavit Pontifex decisionem in c. 18 de Homicid. Quidam presbyter grave vulnus inflixerat furi depraedanti Eucharistiam cum ornamentis altarium, et libris ecclesiasticis, quem acclamatione facta parochiani occiderunt. Fuit quaesitum, an hac percussione irregularis factus esset necne? Distinxit Pontifex, utrum constet vulnus inflictum a presbytero non fuisse lethale, ut ex eo haud periisset, si secuta haud fuissent aliorum vulnera. Quo casu a sacerdotali officio non removetur. An vero vulnus lethale repertum fuerit: tunc enim pro homicida et irregulari habendus. Qua censura etiam notandus, si discerni nequeat ex cuius ictu percussus perierit. 103

De occiso in concursu, tum etiam in conspiratione, vide quae habet Alexander III in cap. dict. tit. de Homicid. 104

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Ad moderamen illud inculpatae tutelae, quod culpa vacet, non sufficiunt conditiones ab auctore positae. Quarta addenda est, quam ex Antoine desumo, Tract. de Iustitia et Iure, p. 3, c. 2, qu. 6. Requiritur ut nihil ex odio, neque ex animo vindictae fiat, et ut non intendatur per se mors invasoris, sed sola vitae propriae conservatio per iustam sui defensionem. Quia occisio hominis privata auctoritate facta, non est finis licitus nec medium per se necessarium ad sui defensionem; sed est tantum aliquid consequens per accidens ex necessitate 105

finis, qui est vitae conservatio; vide S. Th. 2–2, qu. 64, art. 7. Caeterum in praxi percussio, et occisio iniusti vitae aggressoris raro vacat culpa, quia fere nunquam servantur conditiones ad licitam defensionem requisitae. Et ideo aliqui Patres occisionem sine publica auctoritate factam indefinite damnant: scilicet ob periculum vindictae et excessus in modo defensionis, vel ob intentionem directam occidendi. Hac praelucente doctrina, invenies, lector, quid corrigas n. 40, 44 et 47.

106 Circa hominis occisionem, Auctor fatetur natura ac divina lege positiva prohibitam esse, quam ob rem negare non potest, vetitum esse homini velle alterius hominis occisionem; cum id Dei praecepto opponatur. Deinde in defensione, quam velle unice debet, qui pro sui conservatione pugnet, ut licita sit; non solum odium, atque vindictae desiderium abesse oportet, sed servari quoque debet praeceptum charitatis, quo iubemur ita erga alios homines nos gerere, ut parati simus *pro fratribus animam ponere,* Ioan. Epistol. 1, cap. 3. Haec sane comperta Christianis omnibus esse debent, et in dubium salva Religione revocari non possunt. Atque hinc habes, quam aequa sit damnatio propositionum 31, 32 et 33, facta ab Innocentio XI, in quibus licita asseritur hominis occisio pro unius anni aurei conservatione, pro defensione iuris quod habemus ad rem aliquam possidendam, vel pro tollendo homine iniuste impediente possessionem rei, quae nobis debeatur. Quis enim non videt, huiusmodi occisionem pugnare cum praecepto Dei, quo iubemur homines sicut nosmetipsos diligere cum charitate, qua Christus Dominus paratos nos esse voluit ad ponendam animam pro fratribus nostris, atque etiam cum iustitia, quae vetat, pro re, quae nostra est, conservanda, vitam tollere, quae Dei est, qui ipsam dedit et conservat, et quia inter vitam et rem nulla proportio est, cum vita longe melior atque excellentior sit omni pecunia, atque re pecunia comparanda. Accedit etiam, vix, et ne vix quidem sperari posse, ut homo defensionem rei suae eo furore suscipiat, ut usque ad occisionem progrediatur, quin odium, iram et vindictae desiderium habeat. Haec omnia consideranda sunt dum de Homicidio licito vel illicito disputatur. Si vero ita spectatur, vix casus inveniri poterit, in quo licitum reputetur, sive a lethali culpa immune. Videant ergo probabilistae nostri casus metaphysicos fingentes, ut quidpiam in favorem homicidii afferre possint, videant, quam latam perditioni viam aperiant, docendo posse homines pro rei defensione, pro tuendo honore, etc., hominem occidere! Sed

Veniam ad rem: ait Auctor licere occidere aggressorem pro re tuenda magni momenti. Ita ne licitum est pro re tuenda magni momenti perdere animam Christi sanguine redemptam? Nam cum aggressor ille in peccato mortali actuali sit, occidendo illum illius animam perdit. Deinde estne proportio rem inter et vitam? Nulla sane; ergo sicut non licet pro unius aurei defensione aggressorem occidere, ita non licet pro re magni momenti; cum nulla res sit, quae tanti valeat, quantum vita hominis. Hinc plures gravissimi auctores negant licere unquam latrones occidere pro servandis aut recuperandis bonis temporalibus; ita Ioannes Baiardus Lovaniensis, qui quodlib. 7 testatur an. 1510, hanc opinionem fuisse communem inter theologos et canonistas; ita Fagnanus ad cap. *Interfecisti* de Homic., ubi ait: *Secundum canones in foro saltem poenitentiali, et quoad Deum absolute credimus, non posse laicum sine peccato occidere spoliatorem.* Ita Henricus a S. Ignatio, qui plures antiquos theologos pro hac opinione laudat; ita denique Pontas, Concina et alii ab istis citati.

Aiunt bona temporalia media esse ad vitam alendam, ideoque ut vitam, ita et bona haec defensione occisiva tueri possumus. At si bona ita accessoria sint pro vitae conservatione, ut nihil omnino supersit ad vitam sustentandam, tum defensio non pro solis bonis, sed pro vita etiam suscipitur; et licita esse poterit si solam defensionem intendat. Ubi vero bona pro vita sustentanda supersint, quis dicat licite posse hominem occidere sive vita privare alium hominem, pro re conservanda, sine qua propriam vitam conservare valeat? Nam ulla proportio est inter bona illa, quae humana industria acquiri iterum possunt, et vitam, quam solus Deus dedit atque conservat.

Addunt Exodi xxi probari occisionem furis; sicut probatur in iure canonico cap. *Interfecisti;* ubi immunis declaratur a culpa, *qui sine odii meditatione, se et sua liberando, diaboli membra interfecerit.* Sed praesto responsio est. Nam Scriptura loquitur de fure nocturno, in quo non solum auferendi bona, sed etiam occidendi voluntas praesumitur. Idque ex immediato contextu colligitur: *Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur.* Homicidii igitur reus est qui furem diurnum occidit, poenaque mortis plectendus. At eiusdem valoris sunt bona, sive diu, sive noctu auferantur. Non ergo ob solam bonorum ablationem permissa est nocturni furis occisio (alioquin etiam fur diurnus permitteretur occidi), sed ob praesumptionem voluntatis in ipso coniungendi furtum cum homicidio; P. Calmet in commentariis ad citatum textum haec animadvertit: « Licere nocturnum furem interimere, quod rationabiliter vereri possumus, quod nobis vitam velit eripere. Hae veluti reliquiae sunt veteris iuris omnibus hominibus communis quo licebat ob acceptam iniuriam ulcisci, antequam populi ius suum in principum ac

ministrorum manu deposuissent. Leges in hoc casu tantummodo in privatorum manu collocant arma, ut queant interficere in persona illorum qui eos noctu aggrediuntur, non modo privatos inimicos, verum etiam publicae quietis hostes; atque in hoc sensu afferri potest, eos nequaquam occidere privata auctoritate, sed legitima magistratuum legumque auctoritate, quae depositariae sunt iuris, quod habet Deus super hominum vitam. Haec homicidiorum genera Ecclesia patitur, nec desunt scholastici, atque interpretes, qui doceant, salva conscientia, furem interimi posse, vel alium quempiam, qui nos aggreditur vitam abrepturus, cum iacturam illius aliter nequeamus effugere. Sed Augustinus optime ait lib. 1 de Lib. Arb., cap. 5: *Legem quidem non reprehendo, quae tales permittit interfici; sed quomodo ipsos qui interficiunt defendam, non invenio.* Re quidem vera quinam iustificari potest hominem interficiens, ut servet ea, quae religio nos aspernari vult? Evangelium patientiam praedicat, et Patres docuere semper, non licere quemquam interficere. Homicidium voluntarium generatim damnat, et sine ulla restrictione. » Hactenus P. Calmet. Iudicium meum in animadversione sub finem diss. adiicienda exponam. Ad textum allatum ex Cicerone respondent, Romanos tulisse leges, quae privatis permittebant occisionem furum, qui simul vitae insidiabantur. Patet ex l. 9 ad legem Corneliam: *Furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non potuerit.* Nihil ergo emolumenti hinc colligere adversarii valent. Imo ipsae civiles leges improbant occisiones latronum, qui absque vitae hominum periculo bona temporalia surripiunt. Accedit, supremas potestates legem condere posse, qua subditis licentiam faciant occidendi publicos Reipublicae perturbatores et facinorosos homines, qui civili commercio insidiantur. Ad canonum testimonia facilis et obvia responsio est. Siquidem cap. *Interfecisti* sermo est de invasore, non bonorum modo, verum etiam vitae: dicitur enim *te tuaque*. Distinctio, quam huic textui assignant probabilistae, arbitraria est. Quare perdoctus Fagnanus animadvertit, primam particulam illius textus, *Interfici furem, aut latronem*, explicari debere per posteriorem, iuxta textum in leg. *Quemadmodum*, ita ut sensus sit: si interfecisti furem, qui te tuaque invaserat, qui tamen comprehendi poterat absque occisione, age poenitentiam: si autem comprehendi minime poterat, et tu interfecisti, te, et tua liberando; poenitentiae non astringeris nisi ad cautelam. Aliud caput nullum facessit negotium. Quippe ibi sermo non est de occisione, sed de expulsione usurpatoris citra occisionem. Quod adeo verum est, ut Pontifex decano Aurelianensi approbaverit usum armorum spiritualium adversus praepotentem invasorem. Ut quid autem confugisset decanus ad excommunicationem et interdictum, si licitam existimasset corporalem occisionem?

Clemens XII constitutione, quae incipit: *In supremo iustitiae solio*, approbavit, confirmavit, innovavit et adversus quemcunque non usum, seu contrarium usum, qui quovis modo praetendi et allegari potuisset, restituit et plenarie reintegravit, et deinceps observari omnino, et inviolabiliter mandavit, omnes et singulas Constitutiones adversus homicidas saluberrime editas a Pio II, Paulo II, Sixto IV, Iulio II, Leone X, Iulio III, Pio IV, Pio V, Greg. XIII, Sixto V, Gregorio XIV, Clemente VIII, Innocentio XI, Innocentio XII ac Benedicto XIII, et quibusvis aliis Romanis Pontificibus. Praeterea decrevit, ut deinceps privilegiatis, vulgo *patentati*, in causis homicidii non suffragetur privilegium Fori, exceptis tamen *officialibus, aliisque privilegiatis a congregatione pro tempore existentium eiusdem sanctae romanae Ecclesiae cardinalium contra haereticam pravitatem generalium inquisitorum, ac ministris actu inservientibus archiepiscopis, ordinariis, eorumque curiis*, quorum numerus, et qualitates Summo Pontifici praefiniendae reservantur. Item voluit, ut clerici tonsurati non beneficiati, pro *duobus* homicidiis, privilegio Fori et canonis priventur; et ut clerici in minoribus ordinibus constituti, et non beneficiati, tam caelibes, quam coniugati, si praescripta a Concilio Tridentino non servent, eodem privilegio priventur; sed ab ordinario declarandum esse constituit, utrum praescripta a Concilio servaverint, *non retardata tamen rei assecuratione*. Rursus decrevit ecclesiasticos aeque ac laicos, Homicidii praemeditati reos non gaudere immunitate ecclesiastica; ecclesiasticos vero ab eorum iudice ecclesiastico iudicandos, et citra poenam sanguinis iuxta sacros canones puniendos. Ulterius declaravit, Benedicti XIII constitutionem extendi quoque ad mandantes, adiuvantes, etc., atque ad natu minores viginti quinque, maiores vero viginti annis, tam laicos quam clericos. Voluit tamen, ut illorum extractio a loco immuni, atque traditio curiae saeculari, quoad laicos, ad eiusdem curiae saecularis requisitionem, fiat a curia ecclesiastica, et quoad clericos, ab ipsa curia ecclesiastica ex officio omnino extrahantur. Extenditur quoque ad inquisitos et damnatos de homicidio in contumaciam, dummodo homicidium non fuerit casuale vel ad propriam defensionem. 107

Denique ordo praescribitur servandus in extrahendis reis a loco immuni. Si reus per sententiam iam damnatus sit, vel sufficientia suppetant ad capturam indicia, dum delinquens sit clericus, iudex ecclesiasticus ex officio ac nemine etiam requirente, si vero sit laicus, postquam saeculari requisitus fuerit, ad ipsius

delinquentis extractionem ab Ecclesia, seu loco immuni, implorato etiam si opus sit auxilio brachii saecularis, et cum interventu personae ecclesiasticae ab episcopo deputandae, devenire teneatur, extractumque ad suos, si tuti et securi fuerint: sin minus, ad curiae saecularis carceres asportari, ibique sub tuta custodia detineri curet et faciat. Ubi vero ex processu informativo, quoad inquisitum nondum condemnatum, indicia acquisierit sufficientia tantum ad torturam, atque noverit ab extracto a loco immuni homicidium exceptum patratum fuisse, iudex ecclesiasticus declarare debet constare de casu excepto; et deinde extractum, si laicus sit, curiae saeculari, si autem clericus, eius competenti iudici ecclesiastico tradere debeat, exactis tamen receptisque in actu traditionis, et consignationis huiusmodi a iudice saeculari iuramento, ab ecclesiastico vero promissione in verbo veritatis de restituendo extractum e loco immuni sub poena excommunicationis Romano Pontifici reservatae, dummodo extractus in defensionibus praefata indicia elidat et diluat. At si reperiatur reus, a iudice suo, ut supra dictum est, puniri debet. Quoad condemnatos vero in contumaciam ante extractionem, voluit, ut a iudice ecclesiastico examinetur, num contumacialis sententia legitime et iuste prolata fuerit, et num consignandus veniat, nec ne, et exactis ac receptis iuramento et promissione ut supra, tradendum decernit, ea lege, ut si in defensione sceleris indicia diluerit, loco immuni restituatur sub poena ut supra; quin tamen lata per iudicem ecclesiasticum super immunitate sententia in alio iudicio robur habeat ullum. Haec constitutio a Clemente XII pro ditione Romano Pontifici subiecta emanata, a Benedicto XIV extensa fuit ad ditionem reipublicae Lucanae et in concordatis ad alias ditiones.

Quoniam vero ex praedictis constitutionibus nonnulla oriebantur dubia, Bened. XIV Const. quae incip. *Officii nostri*, de medio illa tollere voluit, ac primum circa personas declaravit, huiusmodi Constitutionibus comprehendi *omnes et singulos cuiuscunque ordinis, congregationis, militiae et instituti regulares, tam in ipsis expresse professos, quam illis quomodolibet ascriptos cuiuscunque gradus*, etc., item mulieres, ac etiam milites quin ullum militare privilegium suffragari ipsis possit, aut debeat. Deinde comprehendi voluit Homicidium quodcunque etiam baculo aut saxo commissum, ubi *ex delicti circumstantiis dignoscatur, illius actum, quamvis in rixa commissum, non casu, aut ex necessaria defensione, sed ex odio, et nocendi animo ac voluntate prodiisse*. Si vero percussus statim non moriatur, sed chirurgus ad inspiciendum vulnus accitus, grave vitae periculum adesse referat, decernitur, ut percussor e loco immuni ad quem confugerit, servatis servandis, extrahatur et carceribus mancipetur, *hac tamen lege, ut Ecclesiae omnino restituatur, ubi is, qui vulneratus fuerit, ultra tempus a legibus constitutum superstes vivat*, et quidem sub poenis, quas supra recensuimus. Ut vero facilius per episcopos huiusmodi constitutiones exsecutioni demandentur, praecipit omnibus episcopis, ut solliciti sint in iis exsequendis, quae adversus huiusmodi reos praestanda sunt, ac facultatem concedit, *ut, quoties in huiusmodi casibus pro parte curiae laicalis requisiti fuerint, vicariis suis foraneis, sive etiam aliis personis ecclesiasticis ad id per ipsos antistites deputandis, committere possint, ut indicia ad extractionem necessaria iuridice colligant; ut, his nimirum inspectis, iidem antistites, prout iuris erit, ad delinquentium huiusmodi extractionem quantocius decernendam procedere valeant.*

RESPONSIO AUCTORIS.

Advertendum est, quod omnes constitutiones 108
pontificiae hic a theologo ad rem citatae, iam fuerant a me ad litteram adductae: nempe Constitutio Benedict. XIII incip. *Ex quo* in verb. *Immunitas*, art. 2, num. 90; Const. Clementis XII incip. *In supremo iustitiae solio* in supplementis ad verb. *Immunitas;* Constitut. Bened. XIV incip. *Officii nostri* in supplementis ad dict. verb. *Immunitas;* atque alia eiusdem Pontif. incip. *Detestabilem* in supplementis ad verb. *Propositiones damnatae* (in prioribus editionibus; in praesenti vero in supplementis ad verb. *Duellum*), e quibus abunde et clare potest prudens lector colligere omnia quae circa Homicidas et Homicidia sanctissime sancita sunt.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Quanquam recte dicatur non licere marito 109
uxorem in adulterio deprehensam occidere, tamen si quando subita comprehensus ira adulteram confodit, poena legis Corneliae propter iustum dolorem remittitur, nec ultimo plectitur supplicio; placuit nihilominus, quia plus fecit quam facere debuerat, dum leges privatam vindictam prohibent eum, si humilis loci sit in opus perpetuum tradi, sin honestior in insulam relegari; l. *Si Adulterium* 38, § *Imperator* 8, ff. ad l. Iul. de adult., adde tit. ad leg. Iul. De adult., num. 13 et 14; Voet. ad Pand. ad l. Cornel. de Sicar., lib. 48, tit. 8, § 9 in med. Quod sane privilegium extendendum non est ad eos, qui irarum aestu fluctuantes Adversarium prosternunt. Nam quanquam impetu et proposito delinquere inter se differant; l. *Perspiciendum* 11, § *Delinquitur* 2, ff. de Poenis, non tamen impetu delinquentes extra dolum sunt, siquidem in his neque iudicium, neque assensus animi, neque voluntas deest; vide Seneca lib. 2 de ira, cap. 1. Quae-

stionem opportune movet Zoesius in Pand., lib. 48, tit. ad leg. Cornel., n. 56; an adulter, qui causavit mortem adulterae deprehensae per maritum, Homicidio teneatur.

110 Recte affirmativam sustinet Navarr. cap. 27, num. 239, dicens talem sententiam fuisse comprobatam a Pio V, quanquam hanc opinionem non indistincte amplectitur Zoes. loc. cit.; sed tunc duntaxat quando adulter temere et incaute ad uxorem alienam accessit. Utrumque vide.

111 Sed non semper causale et voluntarium est Homicidium. Interdum est accidentale, seu casuale et involuntarium, illudque est, quod casu prorsus fortuito, nulla praecedente culpa contingit, impunitum plane est uti ex pluribus exemplis in tit. de leg. Aquilia recensitis; nec male huc reduxeris caedem, vel ab infante, vel a furioso patratam, quorum primum innocentia consilii tuetur, excusat alterum fati infelicitas, qua satis punitus videtur; l. *Infans* 12 ff. h. t., l. pen., § ult., ff. ad l. Pompei. de parricid.: hoc tamen intellige, dummodo furoris tempore, non dilucidi intervalli, caedes fuerit perpetrata; Confer Carpzov., Pract. crimin., qu. 145.

112 Ulterius extra poenam est, quicunque occidit lege permittente. Sic occidi impune potest fur nocturnus, cum sine periculo ei parcere non potuerit; leg. *Furem* 9 ff. h. t., iunct. l. *Itaque* 4, § 1, ff. ad l. Aquil.; transfuga, l. *Eiusdem legis* 3, § ult., ff. h. t.; perduellis, l. *Minime maiores* 35 ff. de Religiosis, etc., et caeteri quos vide apud Ant. Matthaeum ad lib. 48, tit. 8, ad l. Corn. de Sicariis.

113 Nullam mereri poenam homicidio commisso videtur ebrius aeque ac furiosus; ebrietas enim aeque ac furor voluntatem aufert. Ad id facit can. *Sane* 15, quaest. 1, can. *Inebriaverunt* 9, qu. 1. Idque asserendum videtur vel ex culpa, vel ex casu fuerit quis inebriatus; quidquid enim de hoc sit, supponitur commissum Homicidium in statu, quo omnis deest volendi vel nolendi ratio sufficiens. Neque obstat, quod homicidii actus sit modo illicito causatus, ebrietas enim non est per se ad homicidium ordinata, sed solum tanquam causa remota concurrit. Fuse de his, et de noctambulis, et de illis, qui amoris aestu hominem interficiunt, consule Zoes. loc. sup. cit., a n. 59 ad fin., sed de hoc etiam fusius infra.

Quod dicitur nihil ex odio, nihil ex vindictae cupidine in sui defensione fieri posse, id adeo verum est, ut si quamvis tutus, tamen odio percitus et vindictae cupiditate flagrans, inimicum iam prostratum, iam a nocendo alienum vexes adhuc et persequaris, iniurius sis, eumque laedis. Vide quae de hoc casu habent Gail. de Pace public. cap. 16; Voet. in Pand., tit. ad leg. Cornel. de Sicar., n. 26. Ad magis magisque confirmandam propositionem, quod impune quis possit aggressoris morte defendere vel uxorem, vel cognatum, etc., vel etiam extraneum, opportune referenda sunt quae egregie scripsit Ant. Matthaeus de Crim. lib. 48, tit. 5, cap. 2, n. 11 et 12: *Natura rerum inter omnes homines cognationem instituit, cuius vi, et ad opitulandum oppressis accurrimus, et irascimur opprimenti. Quod si, cum quo humanitas communis est, etiam civitas nos iunxerit, iam duplici vinculo ad opem ferendam astringimur: nefas est, ut ait Seneca, nocere patriae; ergo civi quoque, quoniam pars patriae est; quod si nocere nefas, ergo opitulari fas est. Denique si quis cum prohibere crimen possit, non prohibuit, prope ipse id admisisse videtur, utique a poena immunis esse debet, qui prohibuit.* Vid. Gomes. Var. resol. tom. 3, c. 3, n. 21; Berlich. Conclus. pract. p. 4, conclus. 12, num. 44; Carpzov. Pract. crimin., qu. 32. 114

HONESTAS PUBLICA

Vide verb. Impedimenta matrimonii, *art. 2, a n. 20 ad 27.*

HONOR

Vide verb. Detractio, *art. 1, n. 3 et 4.*

HORAE CANONICAE

Vide verb. Officium divinum.

HORTATORIAE

Summarium

Adducuntur Decreta Sac. Congregationis Immunitatis.

1. Litterae Hortatoriae regiae nequeunt decerni, relaxari, nec exsequi a laicis nedum contra episcopos, sed nec contra ecclesiasticos; S. Congr. Immun. in Gravinen. 10 Febr. 1632,

lib. 2 decr. Paul., p. 14, in Alexanen. 3 Apr. eiusdem anni, lib. 2 decr. Paul., pag. 120, in Cosentina 9 Octobris 1635, lib. 2 decr. Paul., pag. 235.

2. Iniungitur episcopo, ut respondeat cum libertate ecclesiastica ad litteras Hortatorias; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Hieracen. 22 Septembris 1692, lib. 1 decret. Vallem., pag. 78.

3. Aliquando, ut non curet de Hortatoriis regiis cum non sint de iure permissae, et a sacris can. improbatae; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Nuscana 15 Februarii 1633, lib. 2 decr. Paul., pag. 151, et in Avellina 22 Iulii d. anni et lib., pag. 164.

4. Aliquando ut se abstineat respondere dictis litteris; ead. S. Congr. Immun. in Vicana 26 Iulii 1644, lib. 3 decr. Paul., p. 234, et in Boven. 5 Maii 1651, lib. 4 decret. Paul., pag. 146.

5. Aliquando, ut non pareat litteris ad audiendum verbum regium; ead. Sacr. Congr. in Lancianen. 22 Novembris 1633, lib. 2 decr. Paul., pag. 176.

6. Sic litteris Regiis de transmittenda nota clericorum archiepiscopus non pareat; eadem Sacr. Congr. Imm. in Cosentina 17 Ian. 1634, lib. 2 decr. Paul., pag. 181.

7. Pariter episcopi non debent attendere ad litteras regias, sed continuare in residentia suae ecclesiae; eadem Sacr. Congreg. in Boianen. 2 Nov. 1639, lib. 3 decr. Paul., pag. 104, et 27 Augusti 1641, ibi, pag. 154.

8. Contra auctores et complices dictarum litterarum episcopus conficiat processum; ead. S. Congr. Immun. in Aliphana 27 Febr. 1674, lib. 1 decr. Altoviti, pag. 901.

9. Sacr. Congr. annullat factum vicarii abbatialis vigore litterae Hortatoriae regiae tanquam invalidum, suspendit ipsum a divinis, ac inhabilitat ad dictum officium, et alia quaecunque, etiamsi profiteatur se haec fecisse ex mera ignorantia; ead. Sacr. Congr. Immunit. in Nullius Cassiaenovae 13 Dec. 1533, lib. 2 decr. Paul., pag. 179.

10. Vicarius capitularis Acherontiae contra ordines Sanctissimi et Sacr. Congr. obediens litteris regiis de accedendo Neapolim, declaratur suspensus a divinis, privatur vicariatu et inhabilitatur ad huiusmodi officia, et ei praecipitur, ne discedat ab urbe; et decretum praefatum notificatur tam nuntio quam capitulo per litteras, quae ad futuram rei memoriam retineantur in actis nunciaturae et curiae ecclesiasticae Acheronticae, et si non iustificaverit allatam legitimam excusationem, inhabilitandus est etiam ad beneficia; ead. Sacr. Congreg. 5 et 13 Iul. 1633, lib. 2 decr. Paul., pag. 160.

11. Vicarius bene agit non parendo litteris ad audiendum verbum regium; ead. S. Congr. Immunit. in Catacen. 21 Sept. 1633, lib. 2 decr. Paul., pag. 171.

12. Idem respondeat litteris regiis se procedere auctoritate sua ordinaria ad defensionem immunitatis ecclesiasticae sibi a S. Congr. de mandatam; ead. S. Cong. Immun. in Bovinen. 26 Februarii 1658, lib. decr. Rocci, pag. 63.

13. Idem ob inobedientiam et transgressionem mandatorum Sanctissimi de non discedendo ab urbe Neapolis, et de non relinquendo exercitio sui vicariatus ex quacunque causa, etiam positis quibuscunque minis, et praeceptis ministrorum laicorum in contrarium, de ordine Sanctissimi a nuntio auctoritate sua ordinaria condemnatur in poenam suspensionis ab exercitio ordinum, et inhabilitatis ad dignitates, beneficia et officia ecclesiastica cuiusvis generis, quocunque loco, a quibuscunque et quomodocunque in posterum obtinenda sub poena excommunicationis Summo Pontifici reservatae, et quousque Sanctitati suae placuerit. Ead. Sacr. Congr. in Neapolitana 25 Maii, et 19 ac 30 Iunii 1660, lib. decr. Rocci, p. 257 et 259.

14. Scribitur nuntio Neapolis, ut statim per viam monitorii iudicialis cogat episcopum Motulen. qui vocatus per litteras Hortatorias regias ibi comparuit in quibusdam causis ecclesiasticis ante ministros regios, redire ad residentiam sub poenis suspensionis, inhabilitatis, privationis ac aliis arbitrio, necnon mandet episcopo, ubi fabricatus fuit processus contra dictum episcopum per curiam saecularem, ut ser. ser. procedat ad censuras et poenas canonicas contra omnes, qui hac in re quid gesserunt, necnon contra testes, qui se examinarunt. Insuper notificet ministris regiis, ut omnino se abstineant, et si paruerint, absolvat, sin minus, contra eos procedat ser. ser. remediis sac. can. et apost. constitutionum, ac supradicta omnia registrare faciat una cum litteris Sacr. Congr. in actis tribunalis nunciaturae, ut futuris temporibus appareat, S. Sedem statim ac scientiam habuit horum omnium irritasse ac impugnasse; Sacr. Congr. Immun. in Baren. 27 Ian. 1631, lib. 2 decr. Paul., pag. 79.

Archiepiscopus Lancianen. procedere debet contra sacerdotem suae dioecesis, sed domiciliarium civitatis Neapolis, ob litteras hortatorias obtentas, a magistratu laico ad praefatum archiepiscopum, ne deveniret ad collationem beneficii parochialis, sub praetextu, quod nominatio eiusdem spectaret ad quamdam ducissam, non obstante incompetentia curiae archiepiscopalis Lancianen. a dicto sacerdote interposita, eo quia tanquam domiciliarius civitatis Neapolis esset subditus curiae archiepiscopi Neapolitani, a qua super delicto sibi imputato iam obtinuerat absolutionem ex capite innocentiae; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Lancianen. 22 Febr. 1707, lib. decr. Maraf.

HOSPITALE, HOSPITALARIUS

Summarium.

1. Hospitale dicitur ab hospitibus, qui ibi gratis excipiuntur; ubi vero mercede soluta peregrini hospitantur, hospitium vel diversorium appellatur. - 2. Hospitale est nomen generale pertinens ad omnem speciem hospitalitatis, cuiuscumque generis illa fuerit. - 3. Unde quia variae sunt species hospitalitatis, adducuntur hic sub propriis nominibus et significatis. - 4. Xenodochium est locus ubi pauperes peregrini gratis recipiuntur. - 5. Ptochotrophium est locus ubi pauperes et mendici aluntur. - 6. Brephotrophium est locus in quo infantes pauperum aluntur. - 7. Orphanotrophium est locus in quo pueri orphani pascuntur. - 8. Gerontocomium seu Gerotocomium est locus ubi senes et valetudinarii, et propter senectutem solam infirmi homines curantur. - 9. Nosocomium est locus ubi aegroti curantur. - 10. Nosocomii ministri, qui ad aegrotantium curam adhibentur, parabolani in iure vocantur. - 11. Goptophronium dicitur locus, ubi feminae debilium sustentatrices habitant. - 12. Leprosariae sunt loca seorsim ab aliis, in gratiam illorum, qui morbo leprae laborant, segregata. - 13. Eleemosynariae sunt loca et redditus ad eleemosynas faciendas deputati. - 14. Loca pia generali nomine hospitalia appellantur. - 15. Hospitalia quaedam sunt Religiosa, seu Ecclesiastica, et quaedam non Religiosa, seu non Ecclesiastica, et quaenam utraque sint? ad n. 16. - 17. Hospitale dicitur profanum et privatum, quamvis in eo opera pietatis exerceantur. - 18. Differentia loci pii et ecclesiastici assignatur. - 19. Hospitale fuisse erectum auctoritate Episcopi colligitur ex pluribus quae assignantur. - 20. Non existentibus dictis signis hospitale in dubio praesumitur laicale et profanum, et non erectum auctoritate Episcopi. - 21. Hospitalia auctoritate Episcopi fundata, licet administrationem solum temporalem habeant, sunt materia simoniae iure humano interdictae. - 22. Hospitalia auctoritate Episcopi fundata gaudent immunitate ecclesiastica. - 23. Hospitalium vero apothecae locatae usui prophano non gaudent immunitate. - 24. Hospitalia fundata sine auctoritate Episcopi non sunt materia simoniae. - 25. Nec talia hospitalia fundata sine auctoritate Episcopi gaudent immunitate ecclesiastica. - 26. Hospitalia data in titulum vel administrationem si habeant beneficia annexa, vel reditus, aut proventus ecclesiasticos, tenentur ad seminarii contributionem. - 27. Hospitalia tamen quae administrantur a laicis, et in quibus sunt bona laicorum, quae data non sunt in titulum, non tenentur ad seminarii contributionem. - 28. Hospitale unius dioecesis habens beneficium annexum, quod est alterius dioecesis, tenetur contribuere seminario dioecesis in quantum est beneficium. - 29. Hospitalia auctoritate Episcopi erecta, si in titulum perpetuum, aut per electionem conferantur sunt beneficia ecclesiastica. - 30. Hospitalia sunt beneficia ecclesiastica etiam, ubi unita sunt ecclesiae seu ecclesiastico beneficio, vel per viam electionis danda sunt in titulum. - 31. Regularium hospitalia licet auctoritate Episcopi erigantur, non sunt beneficia, sed quaedam officia religiosae et piae administrationis. - 32. In hospitalibus, quae non sunt annexa seu subiecta monasteriis aut conventibus, non sunt praeficiendi religiosi tamquam rectores. - 33. Ordinarii locorum possunt visitare hospitalia. - 34. Et possunt exigere ab administrantibus rationes et computa, tam in visitatione, quam extra etiam per suum delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. - 35. Imo ordinarii possunt visitare hospitalia, et ab eorum administratoribus rationes et computa exigere, non obstante quod a testatore et lege fundationis expresse excludantur. - 36. Ordinarii possunt exigere rationem administrationis ab hospitalibus, quae sunt sub immediata regum protectione. - 37. Hospitalia autem quae sunt sub immediata regum protectione, nequeunt ab ordinariis visitari. - 38. Hospitale aliquod visitare volenti si opponatur exceptio, quod sub immediata regum protectione existat, non ad saecularem iudicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio et definitio pertinet. - 39. Ad hoc tamen, ut dicta hospitalia sint immunia a visitatione ordinariorum, debent esse talia a primaeva sua fundatione. Nec sufficit, si hospitalia accipiantur ex post a rege sub sui immediata protectione. - 40. Ordinarii visitare, corrigere et reformare possunt hospitalia omnia, etiamsi privata sint laicorum, in casibus a iure concessis. - 41. Hospitalia privata possunt ordinarii visitare, corrigere et reformare in iis tantum, quae ad observandam voluntatem testatorum pertinent. - 42. Hospitalia etiam unita, in quibus Ecclesiae sunt, et bona eorum non sunt distincta, debent ab ordinariis visitari. - 43. Hospitalia, quamvis debeant visitari ab Episcopo, non inde tamen prohibetur, quin et iudices saeculares eadem visitare possint, si hoc eis alias legitime competit. - 44. Hospitalia administrata a fratribus S. Ioannis Dei non sunt exempta a iurisdictione ordinarii, nisi solum quoad regularem observantiam. - 45. Vicariae perpetuae parochialium unitarum seu incorporatarum hospitalibus et aliis ecclesiis, collegiis, vel locis piis, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem repraesentantium hospitale, etc., cum solo examine facto ab ordinario de idoneitate vicarii curati, seu rectoris nominati. - 46. In alienatione bonorum hospitalis erecti auctoritate Episcopi requiruntur solemnitates requisitae in alienatione bonorum ecclesiasticorum. - 47. Secus in alienatione bonorum hospitalis non erecti auctoritate Episcopi. - 48-68. Recensentur decisiones S. C. Imm. super nonnullis ad Hospitalia spectantibus. - 69. Exemptio Hospitalium a iurisdictione parochi. - 70-72. Additiones ex editione Barbiell.

1 Hospitale dicitur ab hospitibus, qui ibi gratis excipiuntur: ubi vero mercede soluta peregrini hospitantur, Hospitium vel diversorium appellatur; Barbosa part. 2 Iuris eccl. univ., 2 lib. 2, c. 1, n. 1. Hospitale est nomen generale pertinens ad omnem speciem hospitalitatis, cuiuscunque generis illa fuerit; Barb. loc. cit. 3 Unde quia variae sunt species hospitalitatis, iuvat breviter hic illas adducere sub propriis nominibus et significatis, ut traduntur in can. *In qualibet Civitate* 23, caus. 23, qu. 8, ibi: *Sancimus res ad venerabiles Ecclesias, Xenones, vel Monasteria, vel Ptochotrophia, vel Brephotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel denique aliud tale consortium;* et glos. ibidem, et alia glossa in cap. *De Xenodochiis* 3 de Religiosis domibus, et a Barbosa loc. cit., a n. 2 ad 12.

Xenodochium, seu Xenon e graeco vocabulo, est locus venerabilis ubi pauperes peregrini gratis recipiuntur; Glossa in cit. can. *In qualibet Civitate,* verb. *Xenones,* et de illo loquuntur textus in cap. *De Xenodochiis* 3 de religiosis domibus, ut in Clement. *Quia contingit,* eod. tit. Ptochotrophium est locus ubi pauperes et mendici aluntur; Glossa loc. cit., et de ipso fit sermo in l. *Sancimus* Cod. de Episc. et Cleric., et in l. *Illud* 19 Cod. de sacrosanct. 4 5

6 Eccles. Brephotrophium est locus in quo infantes pauperum aluntur; Glossa loc. cit., et de ipso fit sermo in d. l. *Illud* 19 de sacros.
7 Eccles. Orphanotrophium est locus in quo pueri orphani, id est parentibus orbati, pascuntur seu aluntur; Gloss. loc. cit., et de ipso fit sermo in l. *Orphanotrophos* 3 Cod. de Episc. et cleric., et in Authent. de Eccl. tit., § final.,
8 collat. 19. Gerontocomium seu Gerotocomium est locus ubi senes et valetudinarii, et propter senectutem solam infirmi homines curantur;
9 Gloss. loc. cit. Nosocomium dicitur locus ubi aegroti curantur, de quo in l. *Sancimus*, § *Sed*
10 *Deo nobis*, Cod. de Episc. et cleric. Nosocomii ministri, quia ad aegrotantium curam adhibentur, parabolani in iure vocantur, l. *Parabolani* Cod. de illo tit.; Barbosa loc. cit., num. 4.
11 Goptophronium dicitur locus ubi feminae debilium sustentatrices habitant; Hostiens. in Summa de religiosis domibus; Barbosa loc. cit.,
12 n. 9. Leprosariae sunt loca seorsim ab aliis, in gratiam illorum qui morbo leprae laborant, segregata, ut sic contagionis periculum evitetur, de quibus meminit textus in cap. *Cum dicat* 2 de Eccles. aedificand.; in Clemen. 2 de praebend., et in Clemen. *Quia contingit*
13 de religiosis domibus. Eleemosynariae sunt loca, et redditus ad eleemosynas faciendas deputati, de quibus meminit textus in d. Clement. 2 de praebend., et ibi glossa verb. *Eleemosynariis*,
14 et d. Clemen. *Quia contingit*. Reperiuntur denique alia huiusmodi loca pia, quae sicuti et supra relata generali nomine Hospitalia appellantur, licet diversis nominibus secundum diversos regionum mores soleant nuncupari, ut observant dict. gloss. verb. *Eleemosynariis;* Mandos. in Regul. 1 Cancell. 9 qu.; Gonzalez gloss. 5, § 4, n. 1; Barbosa loc. cit., n. 12.
15 Hospitalia quaedam sunt religiosa seu ecclesiastica, et quaedam non religiosa seu non ecclesiastica; Glossa verb. *Ecclesias* in d. Clement. 2 de praebend.; Ugolin. de Officio episcopi cap. 54, in princip. num. 3; Barbosa
16 loc. cit., num. 13. Hospitale religiosum seu ecclesiasticum est illud quod auctoritate episcopi est constructum et erectum; cap. *Ad haec* 4 de religiosis domibus, et communis doctorum cum Barbosa loc. cit., n. 14; Rota part. 11, dec. 68, num. 19 et seq., part. 19, tom. 2, dec. 630, n. 11 et seq., et saepe alibi. Hospitale non religiosum seu non ecclesiasticum, est illud quod ad libitum cuiuscunque personae sine episcopi auctoritate fuit erectum; cap. *Inter dilectos* 8 de donationibus; Glossa in cap. *Quidam* 18, qu. 2, quod quidem cuique permissum est, et domum suam etiam ad tempus constituere Hospitale, sed non erit locus religiosus et sacer. Barbosa loc. cit., num. 20; Zabarell. cons. 13, n. 6; Abbas cons. 3, n. 2, part. 3; Rota part. 2 recent., dec. 30, n. 8. Et tale Hospitale dicitur profanum et privatum, 17
quamvis in eo opera pietatis exerceantur; Rota part. 11, dec. 248, n. 18. Locus enim pius 18
et ecclesiasticus in hoc differunt, quod respectu loci pii sufficiat exercitium operum piorum, respectu vero loci ecclesiastici requiritur erectio facta auctoritate ordinarii, vel pontificia; Rota part. 6, decis. 30, n. 7, part. 11, dec. 268, num. 19 et seq., part. 19, tom. 2, dec. 630, n. 11 et seq.

Hospitale fuisse erectum auctoritate episcopi 19
colligitur ex pluribus. Primo, si fuit aedificatum in forma ecclesiae, et in eo fuit erectum campanile, et ibi per sacerdotem celebrentur divina, seu habeat altare lapideum consecratum. Secundo, si episcopus confirmet ministrum, seu deputet. Tertio, si habeat nomen sancti sibi appropriati. Quarto, si in eo adsint sepulturae vel coemeterium. Quinto, si in eo baptizetur. Sexto, si recipiat decimas. Septimo, si non solvat collectas. Octavo, si in eo fuit observata hospitalitas per tempus antiquissimum, sic ex multis Barbosa loc. cit., n. 15; Pignatell. tom. 5, consult. 40. Non existenti- 20
bus autem dictis signis, Hospitale in dubio praesumitur erectum absque episcopi auctoritate; ac proinde potius praesumitur laicale et profanum; Glos. verb. *Eccles.*, vers. *Quid in dubio* in d. Clement. 2 de praebend., et ibi Immola num. 16, vers. *Si vero non apparet;* Ancharan. n. 10, vers. *Quid in dubio;* Abbas n. 5 in fine; Rota part. 3, dec. 208, n. 5 [1].

Hospitalia auctoritate episcopi fundata, licet 21
administrationem solum temporalem habeant, sunt materia simoniae iure humano interdictae; Suarez de Relig. lib. 4 de Simon., cap. 7, n. 11 cum seq.; Sebast. Caesar. in Praelect. de Eccl. Hierarchia quaest. 2 prooem., § 6 in fine, et disp. 14, § 3, num. 5; Bonacina de Simonia qu. 4, n. 17, in fine; Barbosa loc. cit., n. 18, et alii passim; arg. can. *Salvator* 1, quaest. 3. Hospitalia auctoritate episcopi fundata gaudent 22
ecclesiastica immunitate, sic saepe saepius declaravit Sacr. Congr. Immun. et signanter in una civitatis Castellanae 8 Apr. 1631, in Albanen. 4 Septembris et 2 Octobris 1668, et est sine ullo dubio communis. Hospitalis vero 23
apothecae locatae usui profano non gaudent immunitate; eadem Sacr. Congr. Immunit. in Verulana 13 Iulii 1637. Hospitalia fundata, et 24
constructa privata auctoritate sine auctoritate episcopi non sunt materia simoniae; S. Antonin.

---

[1] Nec sufficit auctoritate Episcopi in ipso hospitali, vel prope erectum esse oratorium, vel sacellum in quo sacra peragantur officia, adeo ut pro religioso illud haberi debeat. Uti enim notat Van-Espen tit. 37 de Hospitalibus, cap. 1, num. 8, tantum religiositatis propter adiectum oratorium contrahit hospitale, quantum a simili sacello palatium principis mutuaret; utrumque siquidem ab altero distinguitur (Edit. Barb.).

part. 3, tit. 11, c. 2, § ult.; Panor. in cap. *Extirpanda*, § *Quia vero*, n. 55, de praebend.;
25 Barbosa loc. cit., n. 34, et alii passim. Nec talia Hospitalia sine auctoritate episcopi fundata gaudent immunitate ecclesiastica; Sacra Congreg. Immun. in una Montis Alti 30 Septembris 1636, et saepe alibi.

26 Hospitalia data in titulum vel administrationem, si habeant beneficia annexa, vel redditus aut proventus ecclesiasticos, tenentur ad seminarii contributionem, iuxta formam Conc. Trid. sess. 23 de reformat., cap. 18, vers. *Et hospitalibus*, et sic decisum fuisse a Sacr. Congr. Conc. referunt Zerola in Praxi episcop. part. 1, verb. *Hospitale*, vers. *Decimum dubium;* Barb.
27 loc. cit., num. 31; Riccius et alii. Hospitalia tamen, quae administrantur a laicis, et in quibus sunt bona laicorum, quae data non sunt in titulum, commendam seu administrationem, non tenentur ad seminarii contributionem, nec comprehenduntur, in d. sess. 23, cap. 18, de reformat., Sacr. Congr. Conc. sub die 11 Ianuarii 1601; quam refert Sellius in Selectis canonic. cap. 16, n. 45; Barbosa in Summa
28 apostol. dec., verb. *Hospitale*, n. 10. Hospitale unius dioecesis habens beneficium annexum, quod est alterius dioecesis, tenetur contribuere pro rata fructuum beneficii annexi seminario dioecesis, in qua situm est beneficium; Sacr. Congr. Conc. apud Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarrae lib. 4, tit. 29, lib. 1, § 2, de Hospital., n. 15; Barbosa loc.
29 cit., n. 9. Hospitalia auctoritate episcopi erecta, si in titulum perpetuum, aut per electionem conferantur, sunt beneficia ecclesiastica; Clementin. *Quia contingit*, § *Ut autem*, de religiosis domibus; Gonzal. in Regul. 8 Cancell., Glossa 5, § 4, num. 14; Garcias de Benefic. part. 1, cap. 3, a n. 2; Barbosa lib. 2 Iur. eccl., cap. 11, n. 26, cum communi aliorum, et Rota in Alexandrina *Beneficii* 8 Apr. 1625,
30 coram Merlino. Hospitalia sunt beneficia ecclesiastica, etiam ubi unita sunt ecclesiae, seu ecclesiastico beneficio, vel per viam electionis danda sunt in titulum; Gonzalez loc. cit., § 4, n. 16; Garcias loc. cit., n. 2; Barbosa loc. cit., n. 28; Amostaz de Causis piis tom. 1, lib. 4, cap. 11, n. 16; Rota apud Merlinum dec. 49, n. 6; Marescottus variar. Resolut.
31 lib. 1, c. 3, n. 8, et alii passim. Regularium Hospitalia, licet auctoritate episcopi erigantur, non sunt beneficia, sed quaedam officia religiosae et piae administrationis quae etiam laicis concedi valent quamvis cappellas, aut ecclesias habeant annexas, et decimas percipiant, ut colligitur ex Clement. *Per litteras* 2 de praebend., et ex d. Clement. *Quia contingit*, § *Ut autem*, de religiosis domibus; Palao tom. 2, tract. 13, part. 7, n. 4; Velasco consult. 105, num. 31; Marescottus loc. cit., cap. 3, n. 13, et alii. Et ratio est, quia ipsis dantur tantum ut antequam administratores curent recipere, nutrire et curare pauperes secundum institutiones et facultates Hospitalium. In Hospitalibus, quae 32
non sunt annexa, seu subiecta monasteriis seu conventibus, non sunt praeficiendi religiosi tanquam rectores seu administratores; bene vero possunt praefici clerici saeculares tanquam rectores, et laici quoque ad instar tutorum et curatorum pro recto regimine ipsorum Hospitalium; Barbosa loc. cit., n. 30; Loter. de Re benefic. lib. 3, qu. 16, n. 39; Amostaz loc. cit., n. 38, et alii.

Ordinarii locorum possunt visitare Hospita- 33
lia; Conc. Trident. sess. 22, cap. 8, de reform. Et possunt exigere ab administratoribus ratio- 34
nes et computa, tam in visitatione, quam extra etiam per suum delegatum, non obstantibus quibuscunque privilegiis; Conc. Trident. dict. sess. 22, cap. 8 et 9, de reformat., et saepe saepius Sacr. Congr. ut videri possunt decreta sub verb. *Administratio, Administrator*, n. 2. Imo ordinarii possunt visitare Hospitalia, et 35
ab eorum administratoribus rationes et computa exigere, non obstante quod a testatore, et a lege fundationis expresse excludantur, vide cit. verb. *Administratio*, num. 3, 4 et 5, ubi dantur decreta et afferuntur iura et rationes. Ordinarii possunt exigere rationem administra- 36
tionis ab Hospitalibus, quae sunt sub immediata regum protectione. Sic pluries decrevit Sacr. Congreg. Conc.; vide cit. verb. *Administratio*, num. 12, 13 et 15, ubi afferuntur decreta.

Hospitalia autem, quae sunt sub immediata 37
regum protectione, nequeunt ab ordinariis visitari; Conc. Trid. cap. 8, sess. 22, de reform. Hospitale aliquod visitare volenti, si opponatur exceptio, quod sub immediata regum protectione existat, non ad saecularem iudicem, sed ad ipsum episcopum talis exceptionis cognitio et definitio pertinet; Sacr. Congr. Conc. apud Lezanam tom. 2, cap. 6, n. 11, et apud Barbos. in Summa apostolic. decis., verb. *Hospitale*, n. 7, et apud alios ibi citatos [1].

Ad hoc tamen, ut Hospitalia sub immediata 39
protectione regum existentia sint immunia a visitatione ordinariorum, debent esse talia a primaeva sua fundatione. Nec sufficit, si hospitalia accipiantur ex post a rege sub immediata sui protectione, ut eximantur a iurisdictione ordinarii. Habentur ad hoc responsa et

[1] Cui animadvertens resolutioni, Zipaeus in iure novo tit. de Religiosis domibus, num. 8, ait: *Quod credo verum, dum talis exceptio quasi incidenter Episcopo ad visitationem talis Hospitalis se accingenti opponitur, alioquin ut plenis velis ea cognitio ad ecclesiasticos iudices devehatur, cum de ipso principum privilegio agatur, apud supremos principes haud facile obtinebitur* (Edit. Barb.).

decreta Sacr. Conc. in una Messanen.; vide d. verb. *Administratio*, n. 15, 16, 17 et 18, ubi ad litteram dantur.

40 Ordinarii visitare, corrigere et reformare possunt Hospitalia omnia, etiamsi privata sint laicorum in casibus a iure concessis, scilicet ob negligentiam, vel ob dilapidationem bonorum, et ut testatoris voluntas servetur; Sacr. Congr. Conc. testibus Barbosa in d. Summa, n. 1, et Armendar., Marta et Lezana ab ipso ibi ci-
41 tatis. Hospitalia privata possunt ordinarii visitare, corrigere et reformare in iis tantum, quae ad observandam voluntatem fundatorum pertinent et ex decreto Conc. Trid., sess. 22, cap. 9, de reform., exigere rationem ab administratoribus ipsorum Hospitalium, una tamen cum illis deputatis, quibus ex consuetudine ratio reddenda sit; Sacr. Congr. Conc. apud Barbosam loc. cit., num. 5, et apud Armendar. ab ipso
42 ibi cit. Hospitalia etiam unita, in quibus Ecclesiae sunt, vel assidue divina officia celebrantur, et bona eorum non sunt distincta, debent ab ordinariis visitari; Sacr. Congr. Conc. apud Lezanam in Summa qq. Regular. tom. 2, c. 6,
43 n. 11; Barbosa loc. cit., num. 3. Hospitalia quamvis debeant visitari ab episcopo vigore Conc., sess. 22, cap. 8, de reform., non inde tamen prohibetur, quin et iudices saeculares eadem visitare possint, si hoc eis alias legitime competit; Sacr. Congr. Conc. apud Barbosam loc. cit., n. 4, et Armendar. et Lezanam ab
44 ipso ibi cit. Hospitalia administrata a fratribus S. Ioannis Dei non sunt exempta a iurisdictione ordinarii, nisi solum quoad regularem observantiam; Sacr. Congreg. Concil. in Avellina 12 Ian. 1630, apud Barbosam loc. cit., n. 12, et apud alios ab ipso ibi cit.

45 Vicariae perpetuae parochialium unitarum seu incorporatarum Hospitalibus, et aliis ecclesiis, collegiis vel locis piis, in quibus non proprie parochus, sed vicarius habens solum exercitium curae, ponendus est, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem, seu praesentationem repraesentantium Hospitale, collegium vel locum pium, cui parochialis unita est, seu eius vicarii praevio examine ordinarii, conferuntur; sic expresse statuit S. Pius V in Constit. 47 incip. *Ad exsequendum*, ubi § 4 sic ait: *Volumus insuper, et ita mandamus, quod dicti vicarii perpetui non ad liberam ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum ecclesiis unitis ponuntur cum ipsorum ordinariorum seu eorum vicariorum praevio examine et approbatione deputentur.* Nec immerito, nam propter unionem perpetuo factam ecclesia parochialis censetur accessoria alteri ecclesiae, collegio, Hospitali, loco pio, etc., cap. *Exstirpandae* 30, § *Qui vero*, de praebend., atque per se nunquam censetur vacare iuxta Clementinam unic. de Excessibus praelatorum, § *Quidam etiam Ecclesias*, sed assumit naturam consuetudines, et privilegia principalis, cui est annexa; Glossa cap. unic. Ne sede vacante, verb. *Uniendo*. Simulque in ea attenditur tantum qualitas et natura beneficii principalis, non autem accessorii; arg. Clementin. *Per litteras* cap. 2 de praebend., iuncta regula 42 iuris in 6: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Unde Tridentinum requirens concursum in collatione ecclesiarum parochialium, non habet locum in vicariis seu ecclesiis perpetuo et accessorie unitis Hospitalibus, collegiis aliisque locis piis, ubi vicarii seu parochi habent solum exercitium curae; Rota part. 2 recent., dec. 579, num. 10, et dec. 710, n. 1, et part. 4, to. 1, dec. 352, n. 6, et saepe alibi.

In alienatione bonorum Hospitalis erecti au- 46
ctoritate episcopi requiruntur solemnitates requisitae in alienatione bonorum ecclesiasticorum; Pignatell. tom. 4, consult. 21, num. 1, cum communi aliorum, et sic censuit Sacr. Congr. Episc. et Regul. pro Hospitali de disciplina nuncupato, et confraternitate S. Ioannis terrae Caprarolae dioecesis civitatis Castellanae sub die 2 Augusti 1641 et 30 Aug. 1642. Et ratio est, quia huiusmodi bona sunt ecclesiastica, et proinde non possunt sine solemnitatibus alienari. Si vero Hospitale non sit ere- 47
ctum auctoritate episcopi nec constet ex signis adductis, sub n. 19, esse tale, ipsius bona possunt alienari absque ullo beneplacito apostolico et sine aliis solemnitatibus in alienatione bonorum ecclesiasticorum requisitis; Bald. in Authent. *Hoc ius porrectum*, n. 3 et seq., Cod. de sacrosanct. eccles.; Felin. in cap. *De quarta*, num. 6 et seq., de praescription., et cap. 2, num. 11, de foro compet.; Guttier., Canon. qu. lib. 1, c. 35, n. 16; Riccius in Praxi fori Eccles., tit. de alienat. rer. ecclesiastic. 147, num. 4, ac testatur de veriori; Barbosa de Offic. et potest. episc. p. 3, alleg. 75, n. 22 et seq., ac Bonacina in tract. de Alienat. bonor. eccles. p. 2, qu. un., pun. 2, n. 10 et seq., et in tract. de Feud. et Emphyt. disp. 3, p. 8, punct. 4, n. 21; Pignatell. loc. cit., n. 4 et seq., et alii; vide verb. *Confraternitas*, art. 6, n. 5, ubi late ad rem.

Ad instantiam domini Dominici Sabbatini 48
parochi Sancti Nicolai in Carcere, contra archihospitale Consolationis de Urbe fuerunt proposita sequentia dubia:

1. *An liceat ministris Consolationis Urbis benedicere mulieres post partum, et ova tempore Paschali?*
2. *Retinere confessarios in ecclesia ad audiendas populi confessiones?*
3. *Facere processionem per parochiam intra octavam sanctissimi Corporis Christi, et praesertim die in quo fit per ecclesiam parochialem?*
4. *Associare cadavera alibi tumulanda cum*

cruce, et ab Hospitalibus ad locum catenae, et impedire parochum ne accedat pro illis ad ianuas Hospitalium?

Et ponente Eminentissimo Bichio S. Congr. Visitationis apostolicae, die 15 Septem. 1695 respondit:

Ad 1 *Negative.*

Ad 2 *Negative* de licentia eminentissimi vicarii.

Ad 3 *Negative* praeterquam intra ecclesiam dumtaxat.

Ad 4 *Negative.*

Quibus accedit sententia A. C. sub die 23 Decembris eiusdem anni.

49 Domus nuncupata Hospitale, si non sit constructa auctoritate episcopi ad publicum bonum, non gaudet immunitate; Sacr. Congreg. Immunit. in una Montis Alti 30 Sept. 1636, lib. 3 decr. Pauluc., pag. 15.

50 Visitatio Hospitalis incurabilium civitatis Neapolis cum monasteriis monialium annexis, spectat ad archiepiscopum; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Neapol. 6 Maii 1631, lib. 2 decr. Pauluc., pag. 77.

51 Ad episcopum pertinet declarare super immunitate Hospitalis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Marianen. 4 Dec. 1694, lib. 1 decr. Vallem., pag. 159.

52 Hospitale non habens requisita, reputatur tamen pro loco immuni communiter, et in pluribus casibus, ut tale veneratum, gaudet immunitate, sed iniungitur vicario, ut declaret per edictum, deinceps non esse immune; eadem S. Congr. Immun. in Spoletana 11 Ian. 1684, lib. 3 decr. Altov., pag. 271.

53 Cortile Hospitalis S. Aegidii Perusiae gaudet privilegio immunitatis. At tabernacula, ubi vinum venditur, ob obvianda inconvenientia omnino amoveantur; ead. Sacr. Congr. Immun. in Perusina 12 Iunii 1668, lib. 1 decr. Altov., pag. 232.

54 Hospitale S. Mariae civitatis Amerinae, dictum Laicorum, gaudet immunitate, cum habeat requisita; ead. Sacr. Congr. Immun. in Amerina 27 Maii 1687.

55 Hospitale magnum Viterbii non gaudet; ead. S. Congr. Immun. in Viterbien. 22 Iun. 1666, lib. decr. Borrom., pag. 69.

56 Hospitale quod dicitur *de' Vagabondi* in loco Fabriani, quod solummodo inservit, ut aiunt, *per dar coperto a' poveri,* quamvis erectum auctoritate episcopi ex hactenus deductis non gaudet; ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerin. 7 Maii 1658, lib. decr. Rocci, pag. 84.

57 Hospitali erecto pro peregrinis et infirmis, episcopus non permittat introduci per modum Hospitii birruarios, seu alios ministros curiae laicalis, vel quemlibet alium cum armis, et contra attentantes procedat prout de iure, etiam per censuras; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aprutina 1 Ianuar. 1676, lib. 1 decret. Altov., pag. 1189.

Datur episcopo facultas extrahendi e loco immuni triticum pertinens ad Hospitale, quatenus eidem constet de debito Hospitalis erga seminarium, ad effectum solvendi creditoribus; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Tudertina 9 Iun. 1694, lib. 1 decr. Vall., p. 1626. 58

Item datur facultas perquirendi et extrahendi res furto sublatas reconditas in Hospitali, dummodo res extractae inservire non possint pro corpore delicti; ead. Sacr. Congr. Immun. in Spoletana 18 Decembris d. anni et lib., p. 162. 59

Constituto de restitutione, et de consensu partis ac praevio iuramento de non incurrendo amplius in similia, absolvuntur consiliarii communitatis, qui abduxerant belluas e praedio Hospitalis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Casalen. 13 Septembris 1695, d. libr., pag. 213. 60

Custos Hospitalis durante servitio gaudet privilegio Fori, si Hospitale sit erectum auctoritate ecclesiastica; ead. Sacr. Congr. Immun. in Sulmon. 28 Augusti 1664, lib. decr. Rocci, pag. 503; in Ripana 21 Martii 1645, lib. 3 decr. Pauluc., pag. 248. 61

Hospitalarius salariatus et eius familia Hospitalis erecti cum auctoritate ordinaria praestantes assistentiam et servitium infirmis, gaudent privilegio Fori; ead. Sacr. Congr. Immun. in Nullius Atini 1 Martii 1697, lib. 1 decret. Vallem., pag. 175. 62

Imo Hospitalarius seu addictus servitio Hospitalis gaudet, nedum privilegio Fori, sed etiam exemptione pro bonis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Beneventana 20 Mart. 1630, lib. 2 decr. Pauluc., pag. 3, et 16 Septembris d. anni et lib., pag. 57. 63

Hospitalarius laicus, qui singulis annis eligitur et deputatur a confraternitate absque approbatione episcopi pro servitio Hospitalis civitatis Albanensis gaudet privilegio Fori; ead. Sacr. Congreg. Immun. in ead. 2 Oct. 1668, lib. 1 decr. Altov., pag. 270. 64

Causa contra Hospitalarium ad ordinarium, non ad gubernatorem spectat; ead. S. Congr. Immunit. in Benevent. 17 Dec. 1650, lib. 2 decr. Paul., pag. 67. 65

Custos Hospitalis defendendus est per ordinarium a molestiis curiae laicae; ead. S. Congr. Immun. in Nullius Abbatiae S. Rufilii 20 Novembris 1695, lib. 1 decr. Vall., pag. 231. 66

Prior Hospitalis ratione furti a se commissi in magazeno Hospitalis, gaudet immunitate ecclesiastica; ead. Sacr. Congreg. Immunit. in Viterbien. 8 Ianuarii 1632, lib. 2 decr. Paul., pag. 3. 67

In causa furti qualificati Sanctissimus tribuit Gubernatori Spoleti facultatem procedendi contra Hospitalarium S. Antonii; ead. Sacr. Congr. Immun. in Interamn. 17 Maii dicti anni et lib., pag. 192. 68

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

69 Frequenter Hospitalia exemptionem praetendunt a iurisdictione parochi; quid autem requiratur, ut Hospitalia exempta dici queant a iurisdictione parochi ita ut Rectores vice parochi fungantur, expendit Rota in Valentina *Iurisdictionis super manutentione* 26 Iun. 1754, coram illustrissimo Figueroa.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

70 Verum quaecumque sint decreta, iura et rationes, quae ab auctore dantur verb. *Administratio,* num. 3, 4 et 5, longe diversus sensus tribuendus est iis quae habet Concil. Trident. sess. 22, cap. 8 et 9, de reformat., longeque adeo abfuit ut ordinariis concederetur licentia visitandi Hospitalia, et ab eorum administratoribus rationes et computa exigere, quamquam ex lege fundationis forent exempta, ut aliter in ipsa sess. 22, cap. 8 et 9, de reform., habet Concilium Tridentinum, atque aliter iuxta ipsius mentem tradit Fagnan. subdens ulterius id ab eodem fieri non posse, quamquam facere vellet tamquam apostolicae sedis delegatus; vid. cit. Fagnan. in comment. cap. 4, num. 44, de Religiosis domibus, num. 2; Van-Espen. Iur. ecclesiast. univers. part. 2, tit. 37, cap. 1, n. 37; Pasqualig. variar. Quaest. part. 1, qu. 89, n. 1.

71 Et quamquam in praecitata sessione 22 Concil. Trident., loc. cit., expresse dicatur, episcopos tamquam Sedis Apostolicae delegatos habere ius visitandi omnia Hospitalia, et pia loca etiam exempta, additur tamen in casibus a iure concessis, et iuxta sacrorum canonum statuta, per quae verba restringitur decretum illud Concil. Trident. ad terminos iuris communis. Dum itaque Hospitalia non ecclesiastica iure communi non subsunt iurisdictioni Episcopi, ita nec post Concilium Tridentinum ordinarius habere potest ius visitandi Hospitalia, quae ex lege fundationis fuerint exempta. Idem dicas, et de iis Hospitalibus, quae a laicis reguntur qeaeque sunt sub immediata regum protectione, quae nedum visitari nequeunt, sed ne rationum quidem, vel administrationis redditio ab Episcopis exigi potest. Rem hanc mirifice explicant Fagnan. in cap. *De Xenodochiis* de religiosis domibus, num. 11; Pirhing Ius canon. lib. 3, tit. 3, § 4, num. 25; Schmalzgrueber Ius canon. lib. 3, tit. 36, num. 16, 18 et 19, part. 4; Lauren. in decr. lib. 3, tit. 36, qu. 931, sub n. 1; Pirhing in decret. lib. 3, tit. 36, sub n. 24; Diana tom. 9, tract. 2, resol. 288, n. 5 et 6; Pignatell. consult. 15, n. 4, tom. 7, atque colligitur ex Clement. *Quia contingit,* § 1, de religios. domibus; et ita sensit Sacra Congregatio, uti refert Barbosa de Iur. Eccles. lib. 2, c. 11, n. 48.

At cum de immediata loquimur regum pro- 72
tectione, non illa generalis protectio ac tutela intelligenda est, quam principes promittunt, et debent piis omnibus locis, sed de speciali et expressa protectione, in quam quaedam Hospitalia de singulari principis gratia, et fundatorum voluntate recipiuntur: uti etiam immediata protectio principum intelligitur qui regalia sua habent ditione, non principum alteri subiectorum, uti sapienter monet Van-Espen. tit. 37, cap. 2, part. 2, num. 32.

HOSPITATIO MILITUM

Vide verb. MILITES *a num. 17 ad 26.*

HOSPITIA REGULARIUM

Summarium.

1. Hospitia non possunt a Regularibus recipi et retineri nisi de licentia speciali sedis apostolicae, seu sacr. Congr., et servatis ad unguem omnibus conditionibus requisitis. - 2. Hodie enim prohibitum est Regularibus recipere non solum novos conventus et ecclesias, sed etiam domos et quascumque habitationes, sine licentia Sedis Apostolicae et ordinarii. Et quaecumque hospitia aliter recepta, declarata sunt suspensa et exstincta, et fratres, in eis degentes, incidunt in poenas degentium extra claustra. - 3. Episcopi possunt procedere contra regulares in similibus hospitiis degentes. - 4. Pro erectione Hospitiorum Regularium observandum est etiam breve Innocentii XI, quod adducitur. - 5. Regulares non possunt sine licentia Sedis Apost. reducere hospitium in conventum, et oratorium in Ecclesiam. - 6. Hospitium simplex non est, ubi adest Ecclesia. - 7. Nec etiam locus, ubi ianuis apertis celebrantur missae, administrantur sacramenta, sepeliuntur mortuorum cadavera, et pulsantur campanae, reputari potest simplex Hospitium, sed verus conventus, adeoque pro eius erectione et retentione servandae sunt constitutiones pro erigendis novis conventibus. - 8. Simplex Hospitium non potest habere Ecclesiam, sed solum oratorium privatum, nec campanam, nec ibi administrari possunt sacramenta, nec potest habere continuam permansionem religiosorum, nisi infirmorum et servientium, nec sepulturam, nisi specialiter concedatur. - 9. Hospitium privatum, iusta interveniente causa, facile a Sacra Congregatione concedi solet Regularibus. - 10. Item et hospitii translatio. - 11. Patres reformati non possunt habere privatum hospitium in illis civitatibus et oppidis, in quibus moram facere possunt in conventibus Patrum Observantium. - 12. Patres reformati provinciae Tusciae non possunt transferre suum antiquum Hospitium ad conventum S. Ioannis Baptistae, alias Congregationis Iesuitarum suppressae, intra moenia civitatis Florentiae existentem, sed tenentur remanere in dicto suo antiquo hospitio, servata eiusdem hospitii forma. - 13. Quid vere Hospitium sit. - 14-16. De solemnitatibus in Hospitii erectione requisitis.

1 Hospitia non possunt a Regularibus recipi et retineri nisi de licentia speciali Sedis Apostolicae, seu Sacr. Congr., et servatis ad unguem omnibus conditionibus praescriptis a sacra Congr. Episc. et Regul. 15 Septembr. 1690, in decreto relat. sub verb. *Conventus*, art. 1, num. 9, et saepe saepius confirmato. Vide ibi. Hodie enim stantibus Constitutionibus Gregor. XV, Urbani VIII et Innoc. X, allatis sub d. verb. *Conventus*, art. 1, a num. 3 ad 5.

2 Prohibitum est Regularibus recipere non solum novos conventus et ecclesias, sed etiam domos, et quascumque alias habitationes sine licentia Sedis Apostolicae et Ordinarii; unde Sac. Congregatio post dictas Constitutiones pluries decrevit Hospitia aliter recepta intelligenda esse in futurum suppressa et exstincta, et fratres in eis degentes incidere in poenas degentium extra claustra, non obstante qualibet exemptione; sic die 14 Sept. 1629, et 7 Aug. 1644, 12 Aprilis 1647, 10 Dec. 1649, 16 Iun. 1650, 15 Iunii 1651, et pluries alibi.

3 Hinc si Episcopi in suis dioecesibus contra praescriptam formam Regularium Hospitia repererint, possunt uti iure suo, et quamprimum Sacram Congregationem instructam reddere pro opportuno remedio, ut post allata decreta tradit Monacell. tom. 1, tit. 6, formul. 19, num. 16.

4 Pro erectione Hospitiorum Regularium observandum est etiam breve Innoc. XI, editum sub die 20 April. 1688, et relatum sub verb. *Conventus*, art. 1, n. 24. Vide ibi.

5 Regulares non possunt sine Sedis Apostol. seu Sacr. Congr. licentia reducere Hospitium in conventum, et oratorium in Ecclesiam, ut pluries decrevit Sacr. Congr. Episc. et Regul., et signanter 14 Iun. 1641, 27 Apr. 1646 et
6 13 Febr. 1647. Hospitium enim non est, ubi adest Ecclesia, alias fraudarentur Constitutiones erigendo monasteria sub nomine Hospitiorum ad evitandam illarum poenam; leg. *In fundo* 38 ff. de rei vindicat.; l. *In fraudem* 45 ff. de iure Fisci; l. *Si quid dolo* 1 ff. Si quid in Fraudem; leg. *Non est dubium* 5 Cod. de legatis, ut dicit Rota in Toletana *Manutentionis* cor. Bevilaqua dec. 225, num. 8, part. 13 recent.

7 Nec locus, ubi ianuis apertis celebrantur missae, administrantur sacramenta, sepeliuntur mortuorum cadavera, et pulsantur campanae, reputari potest simplex Hospitium, sed signa praedicta eum demonstrant verum conventum cum sua vera Ecclesia, adeoque pro ipsius erectione, aperitione et retentione servandae sunt Constitutiones de non erigendis novis conventibus; Rota loc. cit., dec. 225, num. 6, et ib., dec. 231, num. 12; Lezana part. 4, verb. *Monasteria*, num. 6; Donat. Prax. rerum regul. part. 2, tract. 1, quaest. 22, num. 7; Cesped. de Exempt. regul., cap. 1, dub. 6, num. 4, et alii passim. Simplex enim Hospitium habere 8 non posse Ecclesiam, sed tantum oratorium privatum cuius ingressus in viam publicam immediate non respondeat, nec posse habere campanam, nec ibi posse administrari sacramenta, nec habere continuam permansionem religiosorum, nisi infirmorum et servientium, nec sepulturam, nisi specialiter concedatur, pluries decrevit Sacr. Congr. Episcop et Regular., et signanter 7 Ianuar. 1617, 3 Apr. 1618, 16 Novemb. 1646, 10 Decemb. 1649, 26 Apr. 1652, apud Nicol. in Flosculis, verb. *Hospitium*, n. 1. Vide alia decreta sub verb. *Conventus*, art. 1, num. 9.

Hospitium privatum iusta interveniente causa 9 facile solet a Sacra Congr. Episc. et Regular. concedi Regularibus, ut pluries concessit, et signanter ead. Sacr. Congreg. in Mantuana *Hospitii Roverbell.*, 8 Augusti 1710, ponente eminent. Cardinali Gozzadino apud Ursayam, tom. 1, part. 2, discept. 8, num. 19, ibi: *Pro gratia Hospitii privati tantum*, et sic saepe alibi.

Hospitii translationi locus est, iusta acce- 10 dente causa, ut posse transferri non semel concessit Sacr. Congregat. Episcopor. et Regular., et signanter in Novarien. *Translationis Hospitii Gallicani* 24 Iul. 1711, ponente Eminent. Grimaldo apud Ursayam loc. cit., discept. 7, n. 41, ibi: *Arbitrio Episcopi pro usu Hospitii tantum.*

Patres Reformati non possunt habere priva- 11 tum Hospitium in illis civitatibus et oppidis, in quibus moram facere possunt in conventibus Patrum Observantium; sic Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Laudensi 5 Septembr. 1710, ubi in causa vertente inter ipsos Patres Reformatos loci Codunei, et Patres Observantes loci Sancti Columbani, pro iure quaestuandi, tria dubia proposita fuerunt ponente Emin. Card. de Abdua, ad quorum secundum conceptum his verbis: II. *An liceat eisdem Patribus Reformatis habere Hospitium proprium in dicto loco Sancti Columbani; seu potius debeant hospitari in conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in dicto loco S. Columbani?* Sic fuit responsum: Ad II. *Negative* quoad primam partem, *affirmative* quoad secundam; sic apud Ursayam tom. 8, part. 1, disceptat. 40, a n. 142.

Patres Reformati provinciae Tusciae non 12 possunt transferre suum antiquum Hospitium ad conventum S. Ioannis Baptistae, alias Congregationis fratrum Iesuatorum suppressae, intra moenia civitatis Florentiae existentem, sed tenentur remanere in dicto suo antiquo Hospitio, servata eiusdem Hospitii forma; Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Florentina 26 Martii 1677, apud Matthaeuc. offic. curiae quoad conventus, sub n. 23.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

13 Hospitium vere et proprie dicitur illud, quod deservit, ut inquit Rota in Eysteten. *Fundationis Hospitii* 27 Iun. 1729, § 15, cor. bon. mem. Ratto inter impressas dec. 258, n. 23, tantummodo pro recipiendis religiosis itinerantibus, et in quo propterea nulla servatur forma regularis, non erigitur ecclesia seu oratorium formale cum ianua in via publica, seu tantum oratorium internum ad effectum inibi missas et oratorium privatum celebrandi, non administrantur sacramenta, non fiunt publicae conciones, nec divina, aliaeque functiones peraguntur, non tumulantur cadavera, nec retinentur campanae, nec aliquid aliud vero conventui congruens.

14 Gravis autem est quaestio, an in erectione Hospitii requirantur illae ipsae solemnitates requisitae in erectione conventus, de quibus verba fecimus in additione ad verb. *Conventus*, artic. 1.

15 Negant communiter Cesped. de Exempt. Regul., cap. 1, dub. 6, num. 1; Tamburin. de Iure abbat., t. 5, disput. 5, qu. 1, n. 10; Nov. in Summ. Bullar. part. 1, comment. 92, n. 4; Donat. in Prax. rer. regul., tom. 1, part. 2, tract. 1 de Monaster. aedif., quaest. 22, n. 1 et seq.

At recte Rota in dict. Eysteten. *Fundationis* 16 *Hospitii* 1729, § 16, cor. bon. mem. Ratto inter impressas decis. 258, n. 24: *Conclusio*, ait, *quod in fundatione simplicis Hospitii non requirantur solemnitates constitutionibus apostolicis praescriptae, ad summum procedere potest quando concurrant praedicta requisita pro erectione simplicis Hospitii, quibus terminis loquuntur auctoritates in obiecto allegatae; secus vero quando in huiusmodi locis religiosis adest ecclesia publica, pulsantur campanae, atque administrantur sacramenta, quia tunc discrepantia eorumdem locorum a caeteris monasteriis consistit dumtaxat in palliato nomine Hospitii, et propterea si erigi possent absque debitis requisitis, Apostolicae Constitutiones certam edicentes formam in constructione monasteriorum servandam remanerent elusoriae.*

HYDROMANTIA

Vide verb. Superstitio, *n. 17.*

HYPOTHECA, PIGNUS

Summarium.

1. Hypotheca et Pignus large conveniunt. - 2. Stricte autem et proprie differunt, et assignatur differentia. - 3. Quoad effectum tamen hypotheca et pignus non differunt. - 4. Pignus dupliciter potest sumi, scilicet pro re ipsa oppignorata, et pro ipso contractu pignoratitio. - 5. Datur definitio pignoris late sumpti et similiter Hypothecae. - 6. Pignus seu Hypotheca alia est expressa et alia tacita et quae sit utraque? - 7. Pignus seu Hypotheca expressa alia est generalis et alia specialis, et quae sit utraque? - 8. Hypothecae tacitae seu legalis varia habentur in iure exempla. - 9. Uxor ratione dotis habet tacitam hypothecam in cunctis bonis mariti, etiam in casu quo maritus ob delictum privari debeat bonis. - 10. Etiam maritus habet e contra tacitam hypothecam in bonis uxoris pro dote promissa sibi praestanda. - 11. Liberi prioris matrimonii habent tacitam hypothecam in bonis parentis ad secundas nuptias transeuntis. - 12. Pupilli et minores habent tacitam Hypothecam in cunctis bonis tutorum et curatorum. - 13. Tacitam Hypothecam habet pupillus in rebus ex ipsis pecuniis emptis. - 14. Ecclesiae, collegia aliaeque causae piae habent tacitam Hypothecam in bonis praelati vel alterius administratoris rerum ad similes pias causas pertinentium. - 15. Tacitam Hypothecam habent legatarii et fideicommissarii in bonis a testatore relictis. - 16. Qui mutuas dat pecunias pro reficiendo aedificio, habet tacitam Hypothecam in aedificio suis pecuniis refecto. - 17. Venditor habet tacitam Hypothecam in re vendita, usque dum pretium ei plene sit solutum. - 18. Locator habet tacitam Hypothecam in omnibus a conductore in domum vel praedium illatis et invectis, non tantum pro pensione, sed etiam pro deterioratione rei locatae. - 19. Tacitam Hypothecam habet fiscus in bonis contrahentium cum eo, et in bonis suorum officiorum et administratorum. - 20. Hypothecare et oppignorare possunt omnes illi, qui rerum suarum administrationem habent. - 21. Tutor et curator possunt oppignorare et hypothecare res minorum et pupillorum pro eorumdem utilitate. - 22. Oppignorare et hypothecare etiam potest procurator, vel negotiorum gestor si ad hoc speciale mandatum habet, vel si habet mandatum generale cum libera potestate. - 23. Praelati Ecclesiarum generaliter, non item specialiter hypothecare possunt res Ecclesiae. - 24. Regulares possunt hypothecare Hypotheca generali bona suorum monasteriorum. - 25. Rectores Ecclesiarum possunt hypothecare Hypotheca generali bona Ecclesiae etiam sine licentia Episcopi. - 26. Res omnes, quae emi et vendi possunt, etiam oppignorari et hypothecari possunt. - 27. Et sic e contra res, quae emi et vendi nequeunt, hypothecari seu oppignerari etiam non possunt. - 28. Creditor pignus habens potest illud alteri oppignorare. - 29. Creditor inscio et invito debitore non potest uti pignore, et si utatur, furtum committit, et furti tenetur. - 30. Creditor potest fructus percipere ex pignore, sed dein in sortem computare debet. - 31. Imo creditor restituere debet etiam fructus, quos ex pignore percipere potuisset, et sua culpa non percepit. - 32. Antichryseum pactum quid sit. - 33. Est illicitum et usurarium. - 34. Legis commissoriae pactum quid sit. - 35. Est illicitum et usurarium. - 36. Licitum est sequens pactum, si intra praefixum tempus solutio facta non fuerit, tunc Pignus sit creditori venditum iusto pretio. - 37. Sic etiam licitum est istud, ut si debitor in mora solvendi sit, possit creditor Pignus statim vendere, et reliquum de recepto pretio restituere ipsi debitori. - 38. In utroque dicto casu non est opus, ut creditor debitorem de solutione prius moneat. - 39. Si oppignoratio facta est sine ullo pacto de vendendo vel non, tunc potest quidem creditor pignus vendere; sed

prius praemissa una saltem monitione, et exspectato ex post biennio, antequam vendat. - 40. Si oppignoratio facta sit cum pacto ne vendatur, vendi nihilominus potest post biennium, sed non nisi trina monitione de solvendo prius praemissa. - 41. Creditor pignus vendens non potest illud sibi ipsi emere, ne quidem per interpositam personam, nisi de licentia iudicis, etc. - 42. Creditori hypothecario competit ius praelationis prae creditoribus non specialiter privilegiatis. Si autem eadem res fuerit pluribus oppignorata, potior est in iure, qui prior est in tempore. - 43. Nec refert, an prior creditor habeat Hypothecam specialem vel generalem. - 44. In pignore eodem tempore pluribus constituto praecedit ille, qui pignus possidet, et si nullus possidet aequali iure utuntur. - 45. Creditor tenetur pignus sibi traditum exacta diligentia tueri et conservare, aliter tenetur resarcire damna eius culpa lata vel levi pignori illata. - 46. Creditor debito sibi soluto tenetur pignus restituere. - 47. Imo una cum pignore tenetur creditor restituere etiam omnes fructus ex pignore perceptos. - 48. Potest tamen Creditor detrahere expensas, quas fecit in tuendo, custodiendo et meliorando pignore. - 49. Hypotheca vel expressa vel tacita. - 50-54. Ob praesumptam voluntatem partium datur Hypotheca tacita. - 55-59. Datur ob praesumptam partium voluntatem locatori in iis quae in praedium urbanum sint illata. - 60-63. Datur locatori in fructibus qui praedio rustico nascuntur. - 64-73. Quoties datur sola legis dispositione. - 74-77. Nonnullae animadversiones.

1 Hypotheca et Pignus large loquendo, tam a doctoribus, quam a iure saepe saepius confunduntur, nulla nisi nominis distinctione inter utrumque admissa, leg. *Res* 5, § 1, ff. de Pignoribus et Hypothecis, ibi: *Inter Pignus autem et Hypothecam nominis tantum sonus differt.* Rota recent. part. 9, tom. 1, num. 78.
2 Stricte autem, et proprie loquendo adest inter ipsa aliqua differentia, quae potissimum consistit in hoc, quod Pignus proprie locum habet in rebus, quae manu traduntur creditoribus, adeoque fere in mobilibus rebus tantum locum habet, quae creditoribus tradi solent, unde a *pugno* appellatus est Pignus; leg. *Plebs* 238, § *Pignus*, de verb. signific., ibi: *Pignus appellatum est a pugno, nam res, quae pignori dantur, manu traduntur; unde etiam videre est, verum esse, quod quidam putant, Pignus proprie rei mobilis esse.* Hypotheca autem consistit fere tantum in rebus immobilibus, vel quae non traduntur creditoribus, sed penes debitorem manent, obligatae tamen creditori; adeoque Hypotheca nuda conventione constituitur, § *Item Serviana* Instit. de action., ibi: *Inter Pignus et Hypothecam differentia est, nam Pignoris appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quae simul etiam traditur creditori, maxime si mobilis sit. At eam, quae sine traditione nuda conventione tenetur, propriae Hypothecae appellatione contineri dicimus;* Azor. part. 3 Instit. moral., lib. 7, tract. de Pignorib., cap. 2, quaest. 2; Pirhing lib. 3
3 decr., tit. 21, num. 1, et alii passim. Quoad effectum tamen Pignus et Hypotheca non differunt, cum ex utroque eadem acquiratur creditori actio Hypothecaria, vi cuius ipse creditor rem oppignoratam vel Hypothecatam, ubicumque existat, donec debitum solvatur, exigere potest; sicuti e contra debitor rem Pignori datam potest, soluto debito, iterum repetere; arg. § *Item Serviana* Instit. de action., ibi: *Inter Pignus et Hypothecam, quantum ad actionem hypothecariam nihil interest.*

Pignus dupliciter potest sumi. Primo pro re 4
ipsa oppignorata, seu quae in pignus datur, ut patet ex totis ferme titulis ff. et Cod. de Distract. pig. Secundo pro ipso contractu pignoratitio, seu conventione qua res alteri securitatis gratia datur, vel obligatur; leg. 1, § fin. ff. de Pactis. Pignus late sumptum est contra- 5
ctus, quo debitor dat creditori rem aliquam, ut sit pro debito obligata, et ex ea satisfieri possit, si aliter satisfactum non fuerit [1]. Est in re communis. Similiter Hypotheca late sumpta est contractus, quo a debitore res aliqua obligationi subiicitur pro cautione debiti erga creditorem. Est in re communis. Hinc aperte patet finis Pignoris et Hypothecae, nempe maior securitas creditorum, seu eorum qui alios sibi obligatos habent: tutius est enim Pignori seu Hypothecae incumbere, quam agere in personam, textu expresso in § *Unde constat* 14 Instit. de obligat. quae ex delicto, ibi: *Etiamsi idoneum debitorem habeat, expedit pignori potius incumbere, quam in personam agere. Et plus cautionis in re est quam in persona.* Reg. 25 ff. de reg. Iur. [2].

Pignus seu Hypotheca alia est *expressa*, et 6
alia *tacita;* expressa est quae fit expressa partium conventione de re oppignoranda seu hy-

[1] Vel dic brevius secundum. Huber. Praelect. iur. Rom., lib. 20, tit. 1: *Pignus, quod sit res obligata creditori in eius securitatem* (Edit. Barb.).

[2] Pignus aliud est publicum, aliud privatum. Quid sit publicum pignus, eiusque distinctiones, vide apud Huber. loc. sup. cit., n. 2 et seqq.

Privatum autem distinguitur, ut vel unius, vel duorum voluntate constituatur. Exemplum Pignoris, quod unius voluntate constituitur, habes in leg. *Non est mirum* 26 ff. de Pignor. act., ubi testator metuens, ne post sui obitum haeredes scripti a creditoribus invadantur, suaque bona voci acerbae praeconis subiiciantur, suum unicuique creditorum pignus aut hypothecam adscribit in testamento.

Pignus, quod duorum voluntate constituitur rursus vel *ex pacto* fit, vel *ex contractu.* Ex pacto, quando per simplicem conventionem, universis, aut certis rebus creditori ius constituitur; per simplicem (inquam) conventionem; siquidem tam inter praesentes, quam inter absentes, verbis aut scriptura valide constituitur; l. 4, et l. penult. ff. h. t. Ex contractu autem venit pignus, quando res creditori traditur in securitatem crediti, ita ut possessio transferatur, quem contractum esse realem pignoratitium intelleximus, tit. Inst. Quib. mod. re contrah. oblig. Prima Pignoris species dicitur *hypotheca,* altera *Pignus proprie dictum* nuncupatur. Vide Huber. loc. cit. (Edit. Barb.).

pothecanda, et haec Hypotheca expressa solet vocari conventionalis. Tacita est, quae absque expressa partium conventione a lege introducta est, atque subsistit absque omni consensu debitoris, imo etiam eo invito, et haec Hypotheca solet vocari legalis, utpote a lege con-
7 stituta. Pignus seu Hypotheca expressa alia est generalis, et alia specialis. Hypotheca generalis seu universalis est, qua quis obligat alteri in securitatem debiti cuncta sua bona et iura, leg. fin. Cod. Quae res pignori, et l. *Bonorum* 49 ff. de verb. signific. Hypotheca specialis est, qua una vel plures res in specie, aut individuo alteri in securitatem debiti obligantur; l. *Quamvis constet* 2, et leg. *Quamvis eod.* 17 Cod. de Pignoribus et Hypothec.

8 Hypothecae tacitae seu legalis varia habentur in iure exempla, quorum praecipua hic
9 iuvat adducere. Primo, uxor habet tacitam Hypothecam pro securitate dotis allatae in omnibus bonis mariti: cap. *Ex litteris* 5 de Pignoribus, ibi: *Cum bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, et cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem,* etc.; l. unic. Cod. de rei Uxor. act.; § *Fuerat* 29 Instit. de actionibus. Et haec tacita Hypotheca viget etiam in casu, quo maritus ob delictum privari debeat bonis, *Cum,* ut expresse dicitur in cit. cap. *Ex litteris, Cum mulieribus favor multus in recuperandis dotibus debeatur, et cautum sit in iure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat indotata,* et de facto leg. 2 Cod. Nec Uxor pro Marito habetur sic expresse: *Ob maritorum culpas uxores inquietari leges vetant.* Insuper habet uxor Hypothecam tacitam in bonis mariti pro securitate bonorum paraphernalium ab ipso marito administratorum. Communis; arg. leg. *Ubi* 29 Cod. de Iure do-
10 tium, et leg. fin. Cod. de Pact. convent. Secundo etiam maritus vice versa habet tacitam Hypothecam in bonis uxoris pro dote promissa sibi praestanda, textu expresso in l. unic., § 1, Cod. de rei Uxor. act., ibi: *Damus ex utroque latere Hypothecam, sive ex parte mariti pro restitutione dotis, sive ex parte mulieris pro ipsa dote praestanda.*

11 Tertio, tacitam Hypothecam habent liberi prioris matrimonii in bonis tam patris, quam matris ad secundas nuptias transeuntis, ratione bonorum, quae ad eos ex priori matrimonio pervenerunt; leg. *Hac edictali* 6, § 2, et leg. *Si quis prioris* 8, § 4, Cod. de secundis nu-
12 ptiis. Quarto, pupilli et minores habent tacitam Hypothecam in cunctis bonis tutorum et curatorum; leg. *Pro officio* 10 Cod. de ad-
13 ministr. Tutor. vel Curator. Quinto tacitam Hypothecam habet pupillus in rebus ex ipsius pecuniis emptis; l. *Idemque* 7 ff. Qui potiores
14 in pignore. Sexto, ecclesiae, collegia, aliaeque causae piae habent tacitam hypothecam in bonis praelati vel alterius administratoris rerum ad similes pias causas pertinentium: ecclesiae enim gaudent iure minoris; c. 1, et c. *Auditis* 3 de in integrum restitutione, et sic tenet Glossa in cit. cap. *Ex litteris* 5 de pignoribus, verb. *Obligata,* et communis doctorum.

Septimo, tacitam Hypothecam habent Lega- 15
tarii et Fideicommissarii in bonis a testatore relictis, § 2 Instit. de Legat., et l. 1 *Communia* de Legatis. Octavo, qui mutuas dat pecu- 16
nias pro reficiendo aedificio, habet tacitam Hypothecam in aedificio suis pecuniis refecto; leg. 1 ff. In quibus causis pignus tacite; et eamdem Hypothecam habet in re, ad quam emendam vel conservandam pecunias mutuas dedit; l. *Qui navem* 26, et leg. *Quod quis* 36 ff. de Reb. auct. Iud. possess. Nono venditor 17
habet tacitam Hypothecam in re vendita usque dum pretium ei plene sit solutum; leg. *Iulianus* 13, § 8, ff. de Actionibus empti; l. *Quod si* 31, § 8, ff. de Aedilit. edict., et l. *Haeredit. vendit.* Decimo, locator habet tacitam Hypo- 18
thecam in omnibus a conductore in domum vel praedium illatis et invectis, non tantum pro pensione, sed etiam pro deterioratione rei locatae; l. 2 ff. In quibus causis pignus; et concordat leg. *Eo iure* 4 ff. eod. Undecimo, 19
tacitam Hypothecam habet fiscus in bonis contrahentium cum eo, vel conducentium quid ab eo, et in bonis suorum officialium et administratorum; l. 1 et 2 Cod. In quibus causis pignus tacite, et l. *Aufertur* 46 ff. de Iure fisci, ibi: *Fiscus semper habet ius pignoris.*

Hypothecare et oppignorare possunt omnes 20
illi, qui rerum suarum liberam administrationem habent, leg. 2 et 6 ff. Si res aliena pignori. Item tutor et curator possunt oppigno- 21
rare et hypothecare res minorum et pupillorum pro eorumdem utilitate; leg. 3 Cod. Si aliena res; leg. *Tutor* 16 ff. de pignor. act. Oppignorare et hypothecare etiam potest pro- 22
curator, vel negotiorum gestor si ad hoc speciale mandatum habet; l. *Solutum* 11, § fin., ff. de Pign. action., vel si habet mandatum generale cum libera potestate, cit. leg. *Solutum,* et l. *Procurator cui* 58 ff. de Procur. Praelati 23
et Rectores Ecclesiarum, quamvis non possint absque Iuris solemnitate res Ecclesiasticas alienare, prohibitas hypothecari Hypotheca speciali, ut expresse habetur in cap. *Nulli* 5 de rebus Eccl. non alienand., ibi: *Neque specialis Hypothecae titulo obligari;* possunt tamen absque iuris solemnitate talia bona Ecclesiae pro eiusdem, non item pro propria utilitate hypothecare Hypotheca generali, arg. a sensu contrario desumpto ex cit. cap. *Nulli* 5 de rebus Eccles. non alienand. Hoc enim ipso, quod ibidem prohibeatur sola Hypotheca specialis, ut patet ex adductis verbis, concessa censetur Hypotheca generalis, ut recte argumentantur et tenent Abbas in d. cap. *Nulli,* num. 3; Ioan. Andr. ibid., num. 1, et cum aliis Fagn. ibid.,

num. 30 et seq.; Covarruv. variar. Resolut. cap. 16, num. 7; Molina disp. 466, num. 1; Layman lib. 3, tract. 4, cap. 10, n. 2; Azor. part. 3, lib. 7, cap. 5, quaest. 4; Pirhing lib. 3 decr., tit. 13, n. 5, et tit. 21, n. 16; Reiffenstuel ibid., num. 34, et alii passim; et ratio est, quia per hypothecam generalem non ita facile deveniri potest ad alienationem seu venditionem rei generaliter solum obligatae seu hypothecatae, sicuti per hypothecam specialem, per quam plus iuris transfertur in creditorem cum periculo eam alienandi. Et hanc sententiam testatur Fagnanus in cit. cap. *Nulli* 5 de rebus Eccles. alienand. vel non, num. 32, probasse suo tempore Sacram Congregationem
24 Concilii in contractibus Regularium. Nam proposito dubio, an in prohibitione nuper edita de rebus Regularium non alienandis comprehendatur generalis Hypotheca; Sacra Congregatio censuit non comprehendi, et tamen prohibitio illa fuit concepta iisdem verbis, quibus utitur
25 Paulus II in Extravag. *Ambitiosae*. Haec ille, qui ex multis probat Hypothecam generalem bonorum Ecclesiae in casu permisso posse fieri a rectoribus ecclesiarum etiam sine licentia Episcopi. Vide verb. *Alienatio*, art. 4, n. 35 et 36.

26 Res omnes, quae emi et vendi possunt, etiam hypothecari seu oppignorari possunt; leg. *Sic et quod* 9 ff. de Pignoribus, ibi: *Quod emptionem venditionemque recipit, etiam Pignoratio-*
27 *nem recipere potest*. Et sic contra res quae emi et vendi nequeunt, hypothecari seu oppignorari etiam non possunt; leg. 1, § 2, ff. Quae res Pignori. Res aliena hypothecari seu oppignorari non potest absolute, l. 6 Cod. Si aliena res, ibi: *Per alium rem alienam invito domino pignori obligari non posse certissimum est*. Potest tamen res aliena oppignorari seu hypothecari conditionate, nempe sub conditione, *Si acquisivero;* leg. *Si fundus*, § 7, ff. de pignoribus, ibi: *Aliena res utiliter potest obligari sub condi-*
28 *tione, si debitoris facta fuerit*. Creditor pignus habens potest illud alteri oppignorare, leg. 1
29 Cod. Si pignus pignori datum. Creditor inscio et invito debitore non potest uti pignore, et si utatur, furtum committit, actioneque furti conveniri potest, pro quanto aestimatur usus illius habitus; leg. *Qui iumenta* 40, l. *Si pignore* 54 ff. de Furtis, ibi: *Si Pignore cre-*
30 *ditor utitur, furti tenetur*. Fructus ex pignore percipere potest creditor, sed dein debet ipsos in sortem computare; ita ut tantum minuatur de debito, quantum percepit de fructibus ex pignore; imo totum debitum exstinguatur, pignusque restitui debeat, statim ac fructus percepti totum debitum exaequant, et insuper si fructus percepti superent debitum, debet restitui cum pignore etiam excessus fructuum perceptorum, textu expresso in leg. 1 Cod. de Pignor. Action., ibi: *Ex Pignore percepti fructus imputantur in debitum, qui si sufficiant ad totum debitum, solvitur actio et redditur pignus; si debitum excedunt, qui superunt, et redduntur*, et cap. *Cum contra* 6 de Pignoribus, ibi: *Cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, et in sortem debeant computari*.

Imo creditor modo supradicto, nedum com- 31
putare debet in sortem fructus perceptos, sed etiam illos, quos ex tradita sibi re oppignorata percipere potuisset, et culpa sua non percepit, textu expresso in leg. *Creditor* Cod. de Pign. action., ibi: *Creditor, qui praedium pignori nexum detinuit, fructus quos percepit, vel percipere debuit, in rationem exonerandi debiti computare necesse habet*, et concordat l. 2 Cod. de pactis pignor., et tenent Glossa in cit. cap. *Cum contra* 6 de Pignorib., verb. *Perceptum;* et ib. Abbas num. 9; Molina tract. 2 de Iustit., disp. 535, num. 3; Azorius part. 3, lib. 7, c. 8, quaest. 2; Pirhing lib. 3 decr., tit. 21, num. 19; Reiffenstuel ib., n. 48, et alii communiter contra Hostiensem in Summa de pignoribus, n. 9. Et ratio est, quia fructus rei fructiferae, aeque ac ipsa res, censentur oppignorati, et constituunt cum re unum pignus; l. *Quamvis* 3 Cod. in quibus causis pignus; Molina l. c., n. 3; Layman lib. 3, tract. 4, c. 30, n. 8, et alii citati.

Pactum *Antichriseos* contractui pignoris ad- 32
iectum (quo nempe inter creditorem et debitorem convenitur, ut donec debitum solvatur, creditor Pignore uti, et fructus ex eo percipere valeat) est illicitum et usurarium. Communis; 33
arg. cap. *Plures clericorum* 1, et cap. *Quoniam* 4 de usuris; ubi clare deciditur, quod sit usura lucrifacere fructus rei oppignoratae, et insuper praecipitur fructus restitui, et in sortem computari. Et ratio est, quia quaevis res domino suo fructificat, dominus autem Pignoris est debitor et non creditor, l. *Pignus* Cod. de Pign. action.; mutuans enim non fit dominus Pignoris; adeoque usurarius et iniquus est, si fructus capiat ex eo, cum tales fructus percepti ex Pignore sint revera ultra sortem, ultra quam aliquid recipere ratione mutui, est proprie usura.

Sic etiam in contractu Pignoris pactum legis 34
commissoriae (quo nempe debitor cum creditore convenit, ut si intra certum tempus debitum non fuerit solutum, Pignus dein ad creditorem pertineat; vel in solutum pro debito, vel in venditum pro certo pretio) est illici- 35
tum et usurarium, textu expresso in l. final. Cod. de pactis Pignorum, et lege commissor., et cap. *Significante* 7 de Pignoribus; et ratio est, quia Pignus ordinarie est maioris valoris quam creditum; nemo enim accipit Pignus minoris valoris, et aequalitas saepe attingi non potest. Unde ad vitanda huiusmodi pericula iniustitiae, et usuras palliatas, atque gravamina

maxima debitorum, tale pactum simpliciter reprobatur.

36 Licitum autem est pactum, quo debitor cum creditore ita paciscitur, ut si intra praefixum tempus solutio facta non fuerit, tunc Pignus creditori sit venditum pretio iusto taxando, secundum aestimationem prudentis viri, reddito excessu debitori, textu expresso in leg. *Si fundus* 16 ff. de Pignor., et communis doctorum.

37 Sic etiam iustum est pactum adiectum Pignori, ut si debitor in mora solvendi sit, v. g. intra biennium non solvat, possit creditor Pignus vel Hypothecam statim distrahere, et aliis vendere, et quod de recepto pretio reliquum est supra debitum, debitori restituat; leg. *Si convenit* 4 ff. de Pignorat. action., et leg. final., § 1,

38 Cod. de Iure domin. impet. Communis. In quo utroque casu non est opus, ut creditor debitorem de solutione prius moneat; leg. *Magnam* 12 de contrah. et commit. Stipul., et cap. *Potuit* 4 de Locato et conducto, ibi: *Non obstante quod ei, ut canonem solveret, non exstitit nuntiatum, cum in hoc casu dies statuta*

39 *pro domino interpellet.* Si oppignoratio facta est sine pacto ullo de vendendo Pignore, vel non; tunc potest quidem creditor Pignus vendere, sed debet praemittere unam saltem monitionem, ut debitor solvat; et post hanc per biennium expectare; quo elapso, si debitor non solverit, Pignoris venditio legitima et iusta sit, textu expresso in cit. leg. fin., § 1, Cod.

40 de Iure dom. impet. Communis. Si oppignoratio facta sit cum pacto, ne vendatur, vendi nihilominus potest post biennium, sed non nisi trina monitione de solvendo prius praemissa; cit. leg. *Si convenit* 4 ff. de Pign. act. Com-

41 munis. Creditor Pignus vendens non potest illud sibi ipsi emere, nequidem per interpositam personam, nisi de licentia iudicis, si nullus alius vellet pretium iustum etiam infimum offerre; leg. *Et qui* 10 Cod. de distract. Pignor.

42 Creditori Hypothecario competit ius praelationis prae creditoribus non specialiter privilegiatis; leg. *Si Debitor* 10 ff. de Pignoribus. Si autem eadem res fuerit pluribus oppignorata, inter ipsos creditores Hypothecarios, potior est in iure qui prior est in tempore, etiamsi secundo creditori res non tantum obligata, sed etiam in Pignus actualiter tradita sit; leg. *Qui generaliter* 2 ff. Qui potiores in Pignore; leg. *Licet* 7 Cod. eod., et leg. 8 Cod. eod., leg. 12

43 ff. eod. Nec refert, an prior creditor habeat Hypothecam specialem vel generalem; cit. leg. *Qui generaliter* 2 ff. Qui potiores in Pignore,

44 et l. *Si generaliter* 6 Cod. eod. In pignore eodem tempore pluribus constituto, praecedit ille, qui pignus possidet, et si nullus possidet, aequali iure utuntur; leg. *Si debitor* 10 ff. de Pignoribus.

45 Creditor tenetur Pignus sibi traditum exacta diligentia tueri et conservare; l. *Ea* 14 ff. de Pignorat. act. Aliter si dolo vel culpa lata, aut levi eiusdem (non item levissima) Pignus periit, vel deterioratum est resarcire tenetur; § 4 Instit. Quibus modis re contrah. obligatio. Creditor debito sibi soluto tenetur Pignus re- 46
stituere; cit. § 4 Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio. Imo una cum Pignore tenetur 47
creditor restituere etiam omnes fructus ex Pignore perceptos, cum ipsi fructus debeant in sortem computari ex l. 1 C. de Pignor. act., iuxta textum allegatum sub num. 30. Potest 48
tamen creditor detrahere expensas, quas fecit in tuendo, custodiendo et meliorando Pignore; l. *Creditor* 7 Cod. de Pignor. act., ibi: *Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res Pignoratitias fecit, exigere non prohibetur.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Pignoribus ac Hypothecis parce hic agit Auctor, neque in verbo *Pignus* aliquid addit. Materia antem haec in Foro est frequentissima, quae propterea pleniorem exigit tractationem.

Hypotheca vel est expressa, vel est tacita. 49
De tacita ut hic pro dignitate disseramus, est illa, quae sine expressa conventione, *ob praesumptam voluntatem partium,* vel aliam iustam causam a lege constituitur.

Ob praesumptam voluntatem partium Hy- 50
potheca tacita datur: I. ex senatusconsulto, quod sub Marco imperatore latum est, creditori, qui pecuniam ob restitutionem aedificii exstruendi dedit; l. 1 ff. In quib. caus. Pign. vel Hypothec. tacite contrahatur; l. 24, § 1, ff. de Reb. Auct. Iudic. possidend.

Quae ad eum quoque pertinet, qui redem- 51
ptori Domino mandante ministravit; legib. mox citatis.

Non item ad illos, qui ad novum aedificium 52
exstruendum vel emendum, pecuniam crediderunt, l. 19 C. de Pign., l. 7 C. Qui pot. in pign., Novell. 136, cap. 3.

An illis competat tacita haec Hypotheca, qui 53
ad navem, vel aliam rem debitoris conservandam, reficiendam, vel restituendam crediderunt, non conveniunt auctores; affirmant Rauchb. lib. 1, quaest. 5, num. 1 et 6; Carpzov. Iurispr. Forens. part. 1, Const. 28, defin. 105; Mev. decis. 84, part. 5; negant vero Bachov. ad Treuter. vol. 2, disp. 24, thes. 7; Lautherbach. in disp. de tacit. Pignor. thes. 25; Harprect. in Commentar. ad Ius Badens. part. 4, thes. 69.

Nota vero, quod Hypotheca concessa propter 54
conservationem rei non habet locum, nisi in ipsa re; confer Lauterbach. in Colleg. pract. ad Titul. in quib. caus. etc., § 76.

II. Datur Hypotheca tacita ob praesumptam 55
partium voluntatem locatori in iis quae in praedium urbanum non rusticum, ut ibi per-

petuo sint invecta et illata; l. 2, 3, 4, 5, in princip., l. 6, 7, § 1, In quib. caus. etc., l. 5 et ult. Cod. eod.

56 Quae et in invectis et illatis secundi Conductoris locum habet; leg. 11, § 5, ff. de Pign. act.

57 Ab hac vero tacita Hypotheca excipit alios allegans Linglois. dec. 46, qu. 5, n. 1, libros doctorum et studentium, arma et equos militum, necnon operariorum instrumenta fabrilia, sine quibus vitam diu operarii sustentare non possunt, vestem et suppellectilem patrisfamilias, cuius nomine venire ea autumat, quae refert iurisconsultus in l. 2, 3, et aliis seq. ff. de Suppell. legat., itemque aratra, ligones, vomeres, boves, et universa, quae ad agriculturam pertinent.

58 Num autem ab hac Hypotheca tacita excipienda sint bona venalia in domum illata, tum illata in tabernam, dissentiunt doctores. Vide affirmantes et negantes doctores, apud Speid., locupletat. lit. P, art. 2 de tacit. Hypothec. locat.

59 Conducente vero patrefamilias pro se et familia sua aedes, Hypotheca haec tacita locum non habet in rebus paraphernalibus uxoris, bonis castrensibus et adventitiis liberorum vel famulorum; Lauterbach. in disput. de tacit. Pign., thes. 12.

60 III. Datur haec Hypotheca tacita ob praesumptam voluntatem partium locatori in fructibus, qui in praedio rustico nascuntur l. 7, in princip., ff. Quib. in caus., etc.

61 Citra vero praesumptam voluntatem partium sola legis dispositione Hypotheca tacita datur: I. Fisco, ratione tributorum in bonis eorum qui censentur; l. 1 Cod. Quib. in caus. etc., l. 1 Cod. Si propt. public. Pens.; in bonis eorum qui cum eo contrahunt; leg. 2 Cod. Quib. in caus. etc.; nequaquam vero eorum qui ex delicto ad poenam obligati sunt; l. 17 et 73 ff. de Iur. Fisc.; contrarium licet teneat Lyncker. decis. 643, tum in bonis debitoris primipilaris, eiusque Uxoris; l. 4 Cod. Quib. in caus. etc.; et demum in bonis administratoris fiscal.; l. 1 Cod. de Privil. Fisc., tit. C. Si propt. public. pens. Tenet vero Merend. lib. 2 controvers. Iur., cap. 29, tacitam hanc Hypothecam non incipere a tempore coeptae administrationis, sed a tempore actus, quo fiscus laesus fuit.

62 Sola legis dispositione datur: II. haec Hypotheca tacita reipublicae, civitati, ecclesiae in bonis administratorum; argum. leg. 20 Cod. de admin. tutor., iunct. l. 3 C. de Iur. Reipublic.; leg. 23, § 1, Cod. de SS. Eccles.; non etiam ut creditrici in bonis debitorum; l. 2 Cod. de Iure Reipublic., l. 8 Cod. Qui pot. in pign.

63 Hanc vero Hypothecam minime competere collegiis opificum in bonis administratorum tradit Schiller. in Prax. iur. Rom. exerc. 33, § 28.

III. Sola dispositione legis tacita haec Hypotheca competit liberis prioris matrimonii in bonis vitrici, ratione tutelae maternae, si scilicet mater, alio tutore non petito, neque rationibus redditis ei nupserit; l. 6 Cod. Quib. in caus. etc.; in bonis parentum ad secundas nuptias transeuntium ratione eorum, quae ex priori matrimonio ad eos pervenerunt; leg. 6, § 2, Cod. de secund. nupt.; in bonis patris ratione bonorum maternorum, aliorumque adventitiorum, quae pater administravit; leg. 6, § ult., Cod. de Bon. quae Liber., l. 7, § ult., C. de secund. nupt. 64

IV. Sola legis dispositione datur Hypotheca tacita pupillis et minoribus, eorumque haeredibus in bonis tutorum et curatorum; l. 29 C. de admin. Tut., leg. 19, § 1, de reb. auct. iud. poss., Novell. 22, c. 40; in rebus pecunia eorum emptis; l. 7 ff. Qui pot. in Pign.; non item aliis; l. 17 C. de Pign., l. 7 Cod. Qui pot. in Pign. 65

Incipitque haec Hypotheca tacita, quae competit pupillis et minoribus in bonis tutorum et curatorum, non a tempore malae administrationis, sed a tempore suscepti muneris; Bachov. de Pignor. lib. 2, cap. 9, num. 5; Lautherbach. in dict. disput. de tacit. Pign., thes. 37. 66

Sola legis dispositione datur V. tacita Hypotheca marito pro dote praestanda in bonis eius, qui dotem promisit; l. un., § 1, Cod. de Rei Uxor. action. 67

De eo quaeri solet, an et furiosis, mente captis, surdis et mutis tacita Hypotheca competat in bonis suorum tutorum? Negat inter alios Lautherbach. in disput. de tacit. Pign., thes. 35. Affirmat Bardill. exercit. 2, conclus. 39. 68

VI. Dispositione sola legis Hypotheca tacita datur uxori pro dote repetenda in bonis mariti, eiusve, qui dotem suscepit, d. l. un., § 1, C. de rei uxor. act.; ut et pro dotis augmento, Nov. 97, c. 2; paraphernis, leg. ult. Cod. de Pact. convent., et donatione propter nuptias, l. 29 ff. de Iur. dotium. 69

Datur VII. Sola dispositione legis tacita Hypotheca legatariis et fideicommissariis pro legatis et fideicommissis consequendis in bonis testatoris; l. 1 Cod. Commun. de legat. 70

VIII. Datur tacita Hypotheca sola legis dispositione redemptori in persona ab hostibus capta et redempta pro pretio redemptionis; l. 15 ff. de Captiv., l. 2 C. de Postlim. revers., l. 20, § 1, ff. Qui testam. fac. poss., l. 43, § ult., ff. de Legat. 71

Hi sunt casus certi, in quibus sola dispositione legis Hypotheca tacita locum habet. Non sum autem nescius esse doctores, qui eam ad alios casus extendunt. Vide de iis quid senserit 72

Stryk. in us. mod. pand., l. 2, § 7 et plur. seq. Confer etiam Speidell., locuplet. lit. P, art. de var. tacit. Hypothec., et auctores ab eo allegatos.

73 Tenent nonnulli in hoc differre Hypothecam tacitam ob praesumptam voluntatem partium ab Hypotheca tacita sola legis dispositione, quod haec locum sibi vindicat, non obstante quod agatur de pupillis, minoribus etc., qui bona sua Hypothecae subiicere nequeunt, illa vero nequaquam locum sibi vindicare possit, si de mox dictis personis res sit. Bachov. de Pignor. l. 1, c. 9, n. 13, et rursus c. 11, n. 1, et seq. Impugnat vero Bachovium aliosque eius asseclas Wissembac. in disp. 39, in Pandect. lib. 29, thes. 1, § 19.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

74 In hac tamen propositione relate ad Hypothecam generalem contrarium ex rationibus ut infra statuendum videtur. Et quanquam in cap. *Nulli* 5 de reb. Eccles. alienand. vel non, non aliter mentio habeatur, quam de Hypotheca speciali in his verbis, ibi: *Neque specialis Hypothecae titulo alienare:* non ideo generalis Hypotheca censeri potest permissa. Nam si praecipua ratio prohibendi Hypothecam specialem in bonis ecclesiasticis ea fuit, ne absque iuris solemnitate res Ecclesiae alienarentur, uti recte percipitur ex iis, quae habet Auctor sub n. 23 et 24, et doctores ibidem relati, eodem iure nec generalis Hypotheca super praedictis bonis videri potest permissa; utraque siquidem sive generalis sit, sive specialis est actus, per quem potest facillime vera contingere alienatio iure Pignoris, leg. 2 et 3 de distract. Pign., et notat Covarruv. var. resolut. lib. 2, cap. 16, num. 7.

75 Ulterius autem admittenda non est ratio, quod nimirum plus iuris transferatur in Hypothecarium specialem, quam in Hypothecarium generalem cum alias compertum sit, quod illud idemque ius, quod super certa et expressa re competit Hypothecario speciali, super omnibus et singulis debitoris bonis competat Hypothecario generali, uti explicat Rodriq. de Concurs., art. 1, part. 2, num. 23, 30; Connan. comm. iur. civ. lib. 4, cap. 17, num. 6. Adde etiam, quod Hypothecarius generalis anterior optionem habet ex quibus bonis sibi generaliter obligatis de suo credito velit satisfieri; text. in leg. *Creditoris arbitrio* ff. de dist. Pign., et in leg. *Moschis* ff. de iur. Fisci, leg. *Si generaliter* Cod. Qui pot. in Pign., et in l. 2 ff. Qui pot. in Pign., in praeiudicium etiam illius, qui specialem habet posteriorem Hypothecam, Corneus cons. 246, lib. 1; Covarruv. lib. 3, c. 17, n. 2, vers. septimo; Molin. de primog. lib. 4, cap. 7, num. 27; Niger. de Subhast. part. 2, cap. 8, § 4, num. 25; Merlin. de Pign. lib. 4, qu. 21, num. 15, et seqq. Et hoc potissimum iuris fundamento statutum est, quia, ut animadvertit Voet ad Pand. lib. 20, tit. 1, § 15, non debet Hypothecario generali *per supervenientem Hypothecam specialem adimi suum ius eligendi ex generaliter obligatis eam rem cuius persecutionem sibi faciliorem, aut commodiorem, aut tutiorem arbitratur;* l. *Qui generaliter* 2 ff. Qui pot. in Pignor.; l. *Si generaliter* 6 Cod. eod. tit.; Carpzovius defin. for. part. 2, const. 23, defin. 29; Bruneman ad l. 2 ff. Qui pot. etc. Quod sane non fieret, si plus iuris in Hypotheca speciali, quam in generali transferretur.

His tamen obstare videtur leg. 3 Cod. de 76
serv. Pign. dat. manumis., in qua dicitur, quod servus specialiter obligatus manumitti nequit, secus si generaliter. Textum hunc autem sic explica, quod nequeat manumitti servus specialiter Hypothecatus, quia in caeteris bonis nullam habet Hypothecam Hypothecarius specialis. Ex eo vero permittitur manumissio servi generaliter Hypothecati, quia et in caeteris Hypotheca non deficit; hoc tamen ex favore libertatis, uti explicat Zoes. in Cod. lib. 7, tit. 8, et Corvin. pariter in Cod. lib. eod., tit. eod.; dummodo tamen ia caeteris solvendo sit debitor l. 21 ff. de manumiss.

At de pacto hoc antichrestico, sive ut latine 77
sonat: *Reciproci usus,* vide fuse sub tit. empt. et vendit. Quaeri etiam possit, an Hypothecarius generalis, unaque specialis uti possit Hypotheca generali in praeiudicium creditoris posterioris, qui super certa et expressa re Hypothecae habet ius constitutum, an potius Hypotheca speciali, qua utens nullum infert posterioribus praeiudicium. Pro affirmativa, quod nimirum Hypothecarius generalis uti valeat Hypotheca generali in praeiudicium etiam posteriorum stare videtur; Text. in leg. *Creditoris arbitrio* ff. de dist. Pign., et in l. *Moschis* ff. de iur. fisci, l. *Si generaliter* Cod. Qui pot. in Pign. hab. etc., quos tamen limita quando obligatio omnium bonorum qualificatur a speciali pignore, quia tunc debet prius excuti pignus speciale, ad tradita per Molin. de primogen. lib. 4, cap. 7, num. 20 et seqq.; Covarruv. Var. lib. 3, c. 18; Merlin. de Pign. lib. 4, qu. 21 per tot.; Rodriq. de Concur. cred. par. 2, art. 1, num. 28 et seqq.; Surd. dec. 44 per tot., et decis. 28 coram Merlin. et decis. 380 coram Royas. Tunc enim Hypotheca generalis dicitur tantum subsidiaria, uti recte explicat Cuiac. l. 3 Resp. Papinian. in l. 2 Qui Pot. in Pign., et in lib. 8 Cod., tit. 13, leg. 1 et 2. Secus enim inutilis foret expressio certi fundi, quem ipsa generalis obligatio amplectebatur, nisi generalem obligationem ista suspenderet, sic Donell. Cod. de Pign.

I

IDOLOLATRIA

Idololatria, ut patet ex nominis etymologia, divinum cultum erga falsos Deos et creaturam exhibens, est peccatum quidem semper gravissimum; vide Verbum Superstitio, *n. 8 et 9, ubi dicitur quid et quotuplex sit, quomodo et quando opponatur fidei et religioni, necnon de excommunicatione in Bulla Coenae ob eamdem idololatriam quando incurratur.*

IGNORANTIA

Summarium.

1. Ignorantia in genere quid sit. - 2. Ignorantia ut sic dividitur in positivam, privativam et negativam et quae singulae sint. - 3. Ignorantia et nescientia differunt, et quomodo. - 4. Ignorantia privativa dividitur in ignorantiam iuris, facti et poenae, et quae singulae sint. - 5. Ignorantia rursus dividitur in antecedentem, concomitantem et subsequentem, et quae singulae sint. - 6. Ignorantia dividitur ulterius in invincibilem et vincibilem, et quae utraque sit. - 7. Ignorantia vincibilis subdividitur in affectatam et non affectatam, et quae utraque sit. - 8. Ignorantia non affectata alia est crassa et supina, et alia non crassa nec supina, et quae utraque sit. - 9. Ignorantia invincibilis iuris divini excusat a peccato. - 10. Etiam ignorantia invincibilis iuris naturae excusat operantem ab omni peccato. - 11. Ignorantia invincibilis non solum iuris sed etiam facti excusat omnino a culpa. - 12. Ignorantia invincibilis, non solum antecedens, sed etiam concomitans, excusat a peccato. - 13. Ignorantia vincibilis, sive antecedens, sive concomitans non excusat a peccato. - 14. Ipsa vero ignorantia vincibilis, quamvis non excuset a culpa in toto, minuit tamen in parte. - 15. Magis minuit culpam ignorantia non crassa nec supina, quam crassa et supina. - 16. Ignorantia affectata, nedum non minuit culpam, sed potius eam auget. - 17. Ignorantia invincibilis, tam iuris quam facti, sicuti excusat ab omni culpa, ita etiam excusat et liberat ab omni poena per leges positivas decreta. - 18. Etiam ignorantia facti, aut ipsius iuris statuentis poenam, vincibilis et culpabilis quaecumque non crassa vel supina excusat a poena per legem decreta. - 19. Non excusat tamen a poena per legem decreta ignorantia iuris vel facti crassa vel supina. - 20. Ignorantia, sive vincibilis sive invincibilis solius poenae, et non iuris vel facti, non excusat ab ipsa poena transgressores legis eam statuentis, excepta poena censurarum. - 21. Ignorantia censurarum excusat ab eis incurrendis. - 22. Ignoranti non currit tempus. 23. Ignorans, et qui dicitur impeditus aequiparantur. - 24. Et quidem dicitur impeditus impedimento iuris et facti. - 25. Ideoque ignoranti tamquam impedito est subveniendum. - 26. Imo respectu rei ignoratae consideratur tamquam res inanimata. - 27. Nec praestat consensum. - 28. Nec itidem censetur remittere ius suum. - 29 ad 39. De ignorantia iuris et facti.

1 Ignorantia in genere, nomine et re nihil aliud est quam carentia notitiae seu cognitionis ali-
2 cuius rei. Communis. Ignorantia, ut sic, dividitur in positivam, privativam et negativam. Ignorantia positiva, seu parvae dispositionis est carentia notitiae seu cognitionis veritatis cum positivo contrario errore. Talis ignorantia datur in Iudaeis, haereticis et paganis qui non solum alicuius veritatis praesertim supernaturalis coguitionem non habent, sed insuper erronee iudicant rem aliter esse ac revera est. Ipsi enim non solum v. g. ignorant Christum esse Deum, sed insuper erronee iudicant esse purum hominem. Ignorantia privativa seu merae privationis, est privatio seu carentia scientiae eorum quae quis ex natura et conditione sua aptus natus est scire, ut si homo adultus et rationis compos ignoret ea quae secundum statum suum scire posset. Ignorantia negativa, seu purae negationis, est carentia notitiae in subiecto non apto habere talem notitiam, vel ex natura sua, ut ignorantia Dei in lapide, vel ex statu suo ut talis ignorantia Dei in amente et infante. Et talis ignorantia ex S. Thoma 1, 2, quaest. 76, art. 2, non est appellanda proprie ignorantia, sed *nescientia*. Unde, ut vides, *nescientia* et 3
ignorantia, licet quandoque promiscue una pro alia accipiatur, tamen differunt; Cod. per quas personas nobis acquir. l. 2, Cod. de rei uxor. action. l. 1, § 1. Qui enim nescit, experiendi potestatem non habet, teste Caio, in l. *annus* ff. de calumn. Ignorare autem est id nescire quod sciri potest, vel etiam debet. Hinc nescire latius patet quam ignorare; quippe omnis qui ignorat nescit, sed non e contra; Calvin. in lexico iuridic., verb. *Nescire*. Qui ibid., sub verb. *Nescientia* subiungit: et dici potest, quod nescientia differat ab ignorantia, quia ignorantia est eorum quae scire tenemur. Nescientia vero eorum quae scire non tenemur; unde ignorantia in malam partem, nescientia vero in bonam partem sumitur; Gloss. l. *de statu* de testament., glos. rubr. de iur. et fact. ignorantia. Haec ille [1].

Ignorantia privativa dividitur in ignorantiam 4
iuris, in ignorantiam facti, et ignorantiam poenae. Ignorantia iuris est qua quis ignorat ius seu legem, aut praeceptum; quod rem aliquam vetat, aut praecepit, ut quando ignoratur lex seu praeceptum quo prohibetur furtum, aut

[1] Sive ut S. Thomas loc. cit., Ignorantia in hoc a nescientia differt, quod nescientia dicit simplicem scientiae negationem; unde cuicumque deest aliquarum rerum scientia potest dici nescire illa; secundum quem modum Dionysius in angelis nescientiam ponit 7 capit. coelest. Hierarchiae; ignorantia vero importat scientiae privationem, dum scilicet alicui deest scientia eorum quae ipsa natus est scire (Edit. Barbiell.).

quo praecipitur ieiunium. Ignorantia facti est qua quis ignorat non quidem legem aut praeceptum, sed actionem in particulari esse contra legem aut praeceptum, ut si quis nesciat carnem esse quam comedit die ieiunii, vel non advertat, aut recordetur esse diem ieiunii, nam nomine ignorantiae comprehenduntur etiam inadvertentia, inconsideratio et oblivio. Ignorantia poenae est qua quis ignorat poenam latam in delinquentes, ut si quis ignoret excommunicationem latam in iniicientes manus violentas, in clericos, in simoniacos et huiusmodi.

5 Ignorantia rursus dividitur in antecedentem, concomitantem et subsequentem. Ignorantia antecedens est quae praecedit factum et omnem voluntatis actum circa illud; ac proinde nullo modo, nec directe, nec indirecte est voluntaria; estque aliquo modo causa, cur fiat opus in quantum removet scientiam, quae si adesset, opus non fieret; talis ignorantia est in venatore qui existimans occidere feram interficit hominem, quem nullatenus occidisset, si esse hominem scivisset. Ignorantia concomitans est quae concomitanter se habet ad actum voluntatis, et nec movet ad operandum, nec removet ab operatione, sed ita afficit operantem ut eodem modo operaretur si talis ignorantia abesset; unde actum voluntatis nec antecedit, nec sequitur, sed tantum concomitanter se habet ad illum, ut cum venator ille pro fera inimicum suum, non de eo cogitans, interficit, quem tamen occidisset si novisset esse suum inimicum. Ignorantia subsequens est quae a voluntate directe vel indirecte est volita, adeoque sequitur illam ut eius effectus, estque simpliciter voluntaria et culpabilis. Talis ignorantia directe seu indirecte volita reperitur in illis qui, vel expresse ignorare volunt, vel non curant, ut debent, addiscere ea quae scire possunt et tenentur.

6 Ignorantia dividitur ulterius in invincibilem et inculpabilem, et in vincibilem et culpabilem. Ignorantia invincibilis et inculpabilis est quae morali diligentia vinci, vel tolli nequivit, utpote quia vel nunquam venit in mentem cogitare, vel dubitari de tali re, vel etiamsi in mentem venisset, tamen morali et ordinaria adhibita diligentia, ignorantia illa vinci seu tolli, et veritatis cognitio acquiri non potuisset; et haec simpliciter non est voluntaria nec directe nec indirecte, ideo etiam dicta antecedens, quia omnem actum voluntatis antecedit. Ignorantia vincibilis et culpabilis est quae morali adhibita diligentia vinci ac superari, et opposita scientia acquiri potuisset et debuisset, et haec ignorantia semper est aliquo modo voluntaria directe vel indirecte, ideoque etiam dicta subsequens quia actum aliquem voluntatis subsequitur.

Ignorantia vincibilis et culpabilis subdividi- 7
tur in affectatam et non affectatam quae inter se differunt, quod illa directe voluntaria sit, et haec indirecte, ut cum S. Thoma 1, 2, quaest. 76, art. 3, observant passim doctores. Hinc ignorantia affectata et directe voluntaria est, cum quis data opera vult ignorare et non inquirere veritatem, sive ob discendi taedium ac pigritiam, sive ut legis obligatione ignorata vel excusationem aliquam mereatur a transgressione legis, vel liberius sine remorsu conscientiae peccare possit, de quo regius Psaltes psal. xxxv, ait: *Noluit intelligere, ut bene ageret;* et Iob. c. 21, legitur: *Qui dixerunt Deo, recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus;* et S. Thom., cit. qu. 77, art. 1 in corpore dicit, quod *talis ignorantia videtur augere voluntarium, ex intentione enim voluntatis ad peccandum provenit, quod aliquis vult subire ignorantiae damnum propter libertatem peccandi.* Ignorantia non affectata et indirecte tantum voluntaria est cum quis, non quidem vult ipsam ignorantiam in se, sed solum non vult adhibere sufficientem ac debitam diligentiam inquirendi ac cognoscendi veritatem; ideoque eo ipso indirecte velle ignorantiam convincitur. Et haec ignorantia alia est crassa seu su- 8
pina, ad quam superandam veritatemque cognoscendam ulla prorsus diligentia vel cura adhibita est, qualis plerumque esse solet ignorantia earum rerum quae communiter ab eiusdem status et conditionis hominibus cognoscuntur, vel etiam cognosci debent; et alia est non crassa nec supina, ad quam tollendam aliqua quidem, sed tamen non sufficiens diligentia et adhibita, seu ea est quae non tam facile superari et tolli potuit.

Ignorantia invincibilis iuris divini excusat a 9
peccato; communis ac certa, et habetur expresse ex Ioan. xv, ibi: *Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato.* Unde S. Pius V die 1 Octobris 1567, Const. incip. *Ex omnibus,* merito damnavit inter alias propositiones Michaelis Baii sequentem, 68 in ordine: *Infidelitas pure negativa in his quibus Christus non est praedicatus, peccatum est,* quam damnationem confirmarunt Gregor. XIII die 29 Ianuar. 1579, Const. incip. *Provisionis nostrae;* et Urban. VIII die 6 Mart. 1641, Constit. incip. *In eminenti.* Etiam ignorantia in- 10
vincibilis iuris naturae excusat operantem ab omni peccato; communis. Unde Alexand. VIII die 7 Decemb. 1690, inter alias merito damnavit sequentem propositionem, 2 in ordine: *Tametsi detur ignorantia invincibilis iuris naturae, haec in statu naturae lapsae operantem ex ipsa non excusat a peccato formali* [1].

[1] Huic propositioni nectenda haec altera propositio: Nullus hominum compos sui invincibili ignorantia iuris naturae laborat; id docet Apostolus illis verbis ad Rom. c. II, v. 15: *Gentes quae legem* (scriptam) *non habent,*

11 Ignorantia invincibilis non solum iuris, sed etiam facti, excusat omnino a culpa, quia ubi non est voluntarium, uti in ignorante ignorantia invincibili tam iuris quam facti, ibi nulla est culpa; ita S. Augustinus lib. 3 de liber. arbit., cap. 18, et lib. de duabus animabus, cap. 10 et 11; S. Thom. 1, 2, qu. 76, art. 4; S. Bonaventura 2 sent., d. 2, art. 2, qu. 3, et
12 communis aliorum. Ignorantia invincibilis non solum antecedens, sed etiam concomitans excusat a peccato; ita Suarez de censur. disp. 4, sect. 8; Vasquez disp. 125, cap. 2; Sanchez lib. 1 moral., c. 16, num. 13; Azor. lib. 1, c. 14, qu. 4; Laym. lib. 1, tr. 2, c. 5, n. 8; Card. lib. 2, qu. 19; Reiffenst. Theol. moral. tr. 5, dist. 1, qu. 5, num. 43; Spor. tom. 1, tract. 1, prooemial. c. 2, sect. 4, num. 35, ubi testatur de communi contra Caietanum, Covarruv., Sayrum et alios. Et ratio est, quia ignorantia invincibilis etiam concomitans tantum, et non causans opus, vere et invincibiliter reddit incognitum, et consequenter involuntarium id quod cum tali ignorantia agitur; sed ubi non est voluntarium ibi non est culpa; ergo qui invincibiliter hominem ignorat esse quem pro fera occidit, quamvis nihilominus occidisset, si antecedenter cognovisset esse suum inimicum, nullam incurrit culpam; Deus enim non imputat homini peccata quae faceret si hoc vel illud in mentem ei veniret, sed divinae gratiae ascribendum est quod in animo de facto non incidat, ut ex S. Augustino recte docent Suarez tom. 2 de Relig., lib. 3 de iuramento, c. 6, num. 6; Sanchez l. 3 moral., cap. 5; Layman loc. cit., num. 8; Sporer loc. cit., num. 35. Tum quia licet actus homicidii, v. g. factus cum ignorantia concomitante tantum, habuerit adiunctum effectum vel propositum adhuc occidendi etiamsi cognovisset esse hominem suum inimicum, vel, postea comperto revera fuisse hominem suum inimicum, sequatur gaudium, complacentia et approbatio, manent quidem illa voluntaria, et peccata seorsim homicidii interni: et ipse actus, ut homicidii externi, sicuti de facto est incognitus, ita est non voluntarius et consequenter non peccaminosus, quod optime tradidit Sotus, tract. de ratione evadendi peccata, lect. 2, ibi: *Ignorantia concomitans, nec accusat, nec excusat, cum nec voluntaria sit, nec involuntaria. Itaque occisio inimici, dum putatur occidi feram, non fuit tunc peccatum, quia non est voluntaria, erit tamen peccatum quando opus placuerit.*

Ignorantia vincibilis sive antecedens, sive con- 13
comitans, non excusat a culpa, cap. 1 de ordinat. ab Episcop. qui renunciav. Episc., et cap. *Apostolicae* de Cleric. excom. ministr., S. Thomas 1, 2, qu. 76, art. 4, et alii communiter. Quod enim sit ex ignorantia, vel cum ignorantia vincibili, est voluntarium, adeoque peccaminosum. Ipsa vero ignorantia vincibilis 14
saltem non affectata, quamvis non excuset a culpa in toto, minuit tamen in parte; communis. Et ratio est, quia actus quanto minus 15
est voluntarius tanto minus est peccaminosus; actus autem procedens ex ignorantia licet vincibili, etiam crassa vel supina, saltem non affectata, est minus voluntarius, ut de se patet, quam actus procedens ex scientia: adeoque licet talis ignorantia vincibilis non excuset a culpa in toto, minuit tamen in parte; et quidem proportionabiliter, quanto minus est voluntaria ignorantia et culpabilis, eo minus erit peccaminosus actus ex ipsa procedens. Hinc magis minuit culpam ignorantia non crassa nec supina utpote minus voluntaria, quam ignorantia crassa et supina, utpote magis voluntaria, ut patet ex traditis supra n. 8. Notanter autem fuit dictum 16
saltem non affectata, quia ignorantia affectata nedum non minuit culpam, sed potius auget quam minuat voluntarium. Ipsa enim adeo adhaeret peccato ut etiam pro maiori libertate sine ullo conscientiae scrupulo peccandi, horreat scientiam avocantem a peccato, ut patet ex Iob. xx, ubi consimiles impii affectati ignorantes dixerunt Deo: *Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus*, et alias apud regium Psaltem psal. xxxv: *Noluit intelligere, ut bene ageret;* et sic notavit S. Gregorius lib. 25 Moral., cap. 11, et docuit S. Thomas citat. quaest. 76, art. 1 in corpore, per praecisa verba adducta sub num. 7, et tenent Corduba lib. 1, quaest. 20; Navarr. in cap. *Sciendum* 4, d. 2 de poenit.; Sanchez lib. 1 Moral., cap. 17, num. 5; Castro lib. 2 de lege poenali, cap. 14; Layman loc. cit., num. 9, et alii passim.

Ignorantia invincibilis tam iuris quam facti, 17
sicuti ex dictis sub num. 11 excusat ab omni culpa, ita etiam excusat et liberat ab omni poena per leges positivas decreta; Communis, ex c. *Nullus*, et can. *Quis locus* 1, quaest. 4.

---

ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. Ex quibus verbis S. Augustinus l. 2 de Serm. Domini in Monte, c. 9, infert nullam esse animam *quae tamen ratiocinari potest, in cuius conscientia non loquatur Deus;* Videsis P. Io. Laur. Berti de Theol. Discipl. lib. 21, cap. 10, et si libet, etiam Io. Gotth. Heinecrium iur. nat. et gent. l. 1, c. 1 (NOTA EX ROM. EDITIONE). – Caeterum Berti ibid. profitetur se circa consequentias iuris naturae censere ignorantiam invincibilem esse admittendam..... quod conclusiones iuris naturae remotiores deducuntur ex principiis longiori implexoque discursu quem rudes quamplurimi etiam ordinariis gratiae adiumentis non destituti efformare nequaquam valent, ut in multis ad usuram, et matrimonii impedimenta spectantibus non perraro contingit (EDIT. BARBIELL.).

Cum enim poena decernatur propter culpam, cessante culpa tamquam causa, cessare etiam debet poena tamquam effectus. Sic v. g. qui percussit clericum invincibiliter ignorans eam percussionem esse ab Ecclesia prohibitam sub poena excommunicationis in can. *Si quis suadente Diabolo* 29, caus. 17, qu. 4, aut nesciens vel non advertens illum esse clericum, sine dubio non incurrit poenam excommunicationis, textu expresso in cap. *Si vero* 4 de Sent. excomm., et cap. *Ut animarum periculis* 2 de
18 Constitutionibus in 6. Etiam ignorantia facti aut ipsius iuris statuentis poenam, vincibilis et culpabilis quaecumque, non crassa vel supina, excusat a poena per leges decreta. Ut si in allato exemplo dubitans, vel suspicans forte esse clericum absque sufficienti inquisitione et diligentia credat non esse, et percutiat, non incurrit excommunicationem, et sic in similibus; Communis, textu expresso in cit. cap. *Ut animarum periculis* 2 de Constitution. in 6, ibi: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut su-*
19 *pina.* Ubi ut vides, a poena per legem decreta non excusat ignorantia iuris vel facti[1], crassa vel supina, ibi: *Dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Communis.

20 Ignorantia sive vincibilis sive invincibilis solius poenae, et non iuris vel facti, non excusat ab ipsa poena transgressores legis eam statuentis, excepta poena censurarum. Qui enim non ignorat legem latam, seu factum aliquod lege esse prohibitum; ignorat autem annexam poenam; si in illam legem praevaricetur, non culpae solum, sed etiam poenae reus efficitur. Sic Covarruvias in c. *Alma mater,* p. 1, § 10, num. 9; Sotus in 4, dist. 6, qu. 8; Azorius part. 1, lib. 1, c. 15, qu. 1 et 2; Iul. Clarus § fin., qu. 85, vers. *Secundus est casus;* Herincx part. 2, tract. 3, disp. 5, qu. 3, n. 28 et 29; Layman lib. 1, tract. 4, cap. 20, n. 6; Molina tr. 5, disp. 71, num. 9; Sanchez lib. 9 de Matrim., disp. 32, num. 21; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 3, § 13, num. 321; Sporer loc. cit., num. 29, et alii passim contra paucos quosdam apud Tamburin. lib. 1 in decalog., c. 2, § 1, num. 12. Et ratio est quia ignorantia solius poenae non tollit causam poenae, id est culpam, ergo nec effectum, seu ipsam poenam. Tum quia universali praxi omnium tribunalium tum ecclesiasticorum, tum laicalium constat malefactores, et legum transgressores variis affici poenis rotae, patibuli, gladii, combustionis, exsilii, quamvis invincibiliter ignorent delicta a se committenda et commissa poenis huiusmodi subiacere [1]). Dicitur autem 21 notanter *excepta poena censurarum,* quia ex communi omnium sententia, ignorantia censurarum excusat ab eis incurrendis, quamvis caeteroquin contra legem agendo, gravissime quis peccet; arg. cap. *Si vero* 4 de Sent. excomm., et cap. *Ut animarum periculis* 2 de Constitut. in 6. Ad incurrendum enim censuras requiritur contumacia; haec autem non adest, ubi ignorantia censurarum habetur, adeoque, etc. Navarr. in Manual. cap. 27, n. 274; Silvest. verb. *Ignorantia,* num. 14; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 3, num. 323, et tit. 39, num. 31; Sanchez l. c., num. 13; Sporer l. c., n. 39; Layman lib. 1, tract. 4, p. 1, c. 5, n. 8, et alii complures.

Ignoranti non currit tempus; Innocent. in 22 cap. *Ne pro defectu,* n. 2, de election.; Calder. consil. 566, *Mandavit alios* 37 de testament. in fin.; Baldus cons. 92, *Quaedam* in princip. lib. 1; Fagn. lib. 3 decr., in cap. *Significatum est* 11 de Regularibus, num. 18. Ignorans et impeditus aequiparantur; Rota re- 23
cent. part. 2, dec. 662, num. 9 in fin. Et 24 quidem dicitur impeditus impedimento iuris et facti. Annot. ad dec. 5 sub n. 17, part. 3 Rot. recent. Ideoque ignoranti tamquam im- 25
pedito est subveniendum; ibid. num. 18. Imo 26 respectu rei ignoratae consideratur tamquam res inanimata, ibid., sub n. 11. Nec praestat 27 consensum, annot. ad decis. 10, n. 26, part. 3. Nec itidem censetur remittere ius suum, et sic 28 renuntiare, donare et repudiare; annot. ad decis. 1, n. 50 et 51, part. 8.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Ignorantia est simplex negatio scientiae. 29 At si quis formavit de re perversam ideam, est potius error. Plerumque vero confundi solent.

Ignorantia vel est iuris vel facti; et haec 30 vel facti alieni vel proprii.

Notissima autem est regula, ignorantiam iuris 31

---

[1] Ne putes, lector, quamcumque ignorantiam excusare hominem a censura; nam si affectata sit ignorantia, quae scientiae aequivalet, a censura hominem non excusat, ut optime advertit Suarez disp. 4, sect. 10. Quamobrem graviores theologi ut falsam et laxam Salmanticensium opinionem reiiciunt, quae immunem a censura efficit hominem qui ignorantiam affectat, ut liberius et impudentius peccet. Imo, si generalia sint canonum statuta, quae ab omnibus sciri et custodiri debeant, quo in casu invincibilis ignorantia censurae legi universali annexae praesumi non potest, non adeo facile a censura immunes declarandi erunt ignorantiae praetextu harum legum transgressores. Quis enim a censura eximeret illum qui duellum committeret, sciens ab Ecclesia prohibitum esse, quia ignorat huic prohibitioni annexam esse censuram? Quia ergo difficile est dari ignorantiam vere invincibilem talis censurae, idcirco eiusmodi ignorantia, si esset in casu, petere absolutionem deberet, inquit cl. auctor theologiae Christianae (Not. Rom. Theol.).

nocere, l. 9, princip., ff. de Iur. et facti igno-
32 rant. Sed ne in errores incidamus, distinguendum inter lucrum et damnum. In lucro ignorantia iuris utique nocet, sed excipiendi sunt minores, l. 11 Cod. eod.; et milites, l. 9, § 1, ff. eodem. Damnum est, distinguente Donello Comment. iur. civil. lib. 1, c. 1, vel rei amissae, vel rei amittendae, in damno rei amissae pariter ignorantia iuris nocet, sed excipi debent non solum minores, verum et feminae, leg. ult. C. eod.; tum rustici, l. 2, in fin., de Iure fisci. In damno vero rei amittendae omnibus non, id est nulli nocet, l. 8 ff. eod. Exempla tradit Donellus ubi supra.

33 Haec obtinent secundum ius Romanum. Caeterum dubitari hodie solet, an iuris ignorantia noceat in casibus illis, in quibus de iure Ro-
34 mano nocebat. Duplex a iure Romano assignatur ratio cur ignorantia iuris nocere debeat. Prior, *quia ius* (ut ait Iurisconsultus in l. 2 ff. Eodem) *est finitum, et possit esse, et debeat.* Sed non male respondet Schilter in Prax. iur. Roman., ex. 24, § 34: *Ius hodie minus est finitum, recepto praeter patria iura etiam Romano et pontificio, et utroque in lingua peregrina descripto, variisque interpretum opinionibus et dissensionibus diffuso.* Altera, quod consulendi sunt peritiores, l. 9, § 3, ff. eod. *Sed certe* (ut respondet Stryk. in us. modern. Pandect., lib. 22, tit. 6, § 1) *in quibusdam negotiis hoc consilium quidem sequendum esse credo, sed ut omnibus in casibus ex iurisconsulti consilio et ore quis pendere possit, impossibile est. Scilicet quae negotia ita comparata sunt; ut omnes scire possint multa solemnia in iis attendenda esse, ibidem omnino adhibendos esse iurisconsultos constat, nec excusare poterit ignorantia iuris veluti in processibus peragendis, testamentis condendis, aliisque maximi momenti negotiis expediendis, quia hic facillime homines scire poterant talia absque peritorum consilio peragi non posse; in aliis causis et casibus, ubi probabiliter, non adeo opera iurisconsultorum utendum iudicamus, sane durum esset, si quis hodie indistincte ob ignorantiam iuris, iure suo privandus esset.*

Patet hinc prudentem iudicem perpensis pe- 35
culiaribus negotiis debere arbitrari, an hodie ignorantia iuris nocere debeat, nec ne.

De militibus nostri temporis quaeri etiam 36
solet, an datum sit ipsis ius ignorare, prout datum erat de iure Romano. Distinguit plures 37
casus Trentacinq. variar. Resolut. lib. 2, resol. 1, num. 49, et secundum eos declarat, qua ratione milites nostri hoc privilegio gaudere queant. Confer etiam Stryk. loc. cit., § 4, ubi de militia provinciali ait: *Non aeque omnia privilegia militum applicari possunt, quia tantum in subsidium constituitur Provinciae defendendae gratia, ut intra provinciam maneat nec milites in illam lecti vacant ubique armis, sed agriculturam exercent. Quod si tamen imminente necessitate actu militare compellantur, non deneganda ipsis erunt militum privilegia.* Hactenus de ignorantia iuris.

Quod vero concernit ignorantiam facti, ea 38
si sit facti alieni excusat, simulque praesumitur, l. 23 Cod. de Probat.; modo non sit nimis crassa et affectata, l. 3, § 1, l. 6, 9, § 2, ff. de Iur. et fact. ignoran.; vel alias a lege reprobata ob publicam utilitatem. Consule Donell. Comment. iuris civ. lib. 1, qui exemplis rem illustrat.

Difficilius vero ignorantia facti proprii ex- 39
cusat nisi iusta et probabilis afferatur causa propter memoriae humanae imbecillitatem. Adi Hann. ad Wesembec. lib. 2, tit. 25, n. 3.

ILLEGITIMUS

Vide verb. Filius.

IMAGINES

Summarium.

1. Imago quid sit. - 2. Licitum est in nova lege Deum et sanctissimam Trinitatem depingere et repraesentare in forma corporea et visibili. - 3. Haec assertio, quamvis sine temeritate negari non possit propter universalem Ecclesiae consuetudinem, tamen non est de fide. - 4. Certissimum vero est non posse depingi Deum ad repraesentandam eius veram naturam, formam aut figuram. - 5. Licitum est etiam depingi vel sculpi angelos in forma corporea visibili. - 6. Catholica fide tenendum est certe depingi posse imagines Christi Domini, beatae Virginis Mariae et aliorum sanctorum, tum memoriae, tum venerationis causa. - 7. Adducitur ad hoc textus Concilii Tridentini. - 8. Imagines D. N. Iesu Christi et Deiparae V. Mariae, ac angelorum, apostolorum, evangelistarum aliorumque sanctorum et sanctarum nequeunt sculpi aut pingi cum habitu peculiari alicuius Ordinis regularis, seu alio modo in Ecclesia catholica inconsueto; et iam sic sculptae et pictae prohibentur teneri, et publico aspectui exponi, et mandatur ab Ecclesiis et ab aliis locis quibuslibet amoveri et deleri sub gravissimis poenis. - 9. Imago Christi non est repraesentanda ia agno, sed in figura humana. - 10. Imagines sanctorum non sunt pingendae habitu profano vel indecentiam aut inhonestatem praeseferente, et ordinarii iudicant in hoc etiam exemptos. - 11. Imagines sanctorum non sunt pingendae cum procaci venustate. - 12. Imagines lascivae in Ecclesiis non sunt tolerandae. - 13. Imagines sacrae pingi non possunt in Ecclesia inconsulto parocho. - 14. De novo non sunt collocandae imagines in Ecclesiis etiam exemptis, nisi ex Episcopi probatione. - 15. Imagines sanctorum, qui a Sede apostolica non sunt canonizati vel beatificati, non possunt pingi cum radiis et splendoribus; nec aliud quod cultum indicet potest illis tribui. - 16. Imagines praefatas sic pingentes ab Episcopo et inquisitore sunt iudicandi, et quas poenas incurrant.

- 17. Imagines istorum hominum, si ad Ecclesias deferantur, debent teneri loco secreto, donec a Sede apostolica super illis fuerit aliquid constitutum. - 18. Tales imagines pingi et retineri nequeunt, etiamsi fuerint eorum qui cum opinione sanctitatis mortui sunt. - 19. Tolerari non debet ut in locis publicis et sordidis stent depictae diversae cruces, ac sanctorum imagines in derisum Christianae religionis. - 20. In choro teneri non debent aliae imagines quam sanctorum. - 21. Imagines illorum, qui cum sanctitatis seu martyrii fama decesserunt, non sunt apponendae in oratoriis vel ecclesiis tam saecularibus quam regularibus, antequam declarentur beati, neque ad eorum sepulcra accendendae sunt lampades, aut tabellae affigendae sine licentia Sedis apostolicae. - 22. Non ideo tamen praeiudicandum erit in aliquo illis qui, aut per communem Ecclesiae consensum, aut immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia et tolerantia Sedis apostolicae vel ordinarii, coluntur. - 23. Sacrae imagines Dei, Christi, angelorum et sanctorum licite et sancte coluntur et adorantur. - 24. Adducitur probatio ex Scriptura. - 25. Adducitur probatio ex ratione. - 26. Imagines quaecumque nequeunt coli cultu absoluto, sed solum respectivo. - 27. Hinc imagines sanctorum coluntur cultu duliae respectivo; imagines B. V. Mariae cultu hyperduliae respectivo; imagines Dei, Christi, eius crux, sudarium, huiusmodi cultu latriae respectivo. - 28. Imagines non adorantes sunt haeretici; et anathema est contrarium dicens. - 29. Imagines sanctorum non sunt violandae, et illas violantes vel prosternentes sunt graviter puniendi. - 30. Imaginum usus est maximae necessitatis et utilitatis in Ecclesia. - 31. Imagines etiam in veteri lege fieri solitae erant, et adoratae erant. - 32. Lege nova fuerunt imagines in usu usque a tempore apostolorum, et in concilio Antiocheno tempore eorumdem celebrato statutum fuit imagines sanctorum esse depingendas et adorandas. - 33. Primi Christiani imagines apostolorum sibi fieri curabant. - 34. Affertur obiectio haereticorum ex Scriptura. - 35. Solvitur talis obiectio. - 36. Imaginis in translatione ex uno loco Ecclesiae ad alium locum eiusdem Ecclesiae non habet locum Concilium Tridentinum, session. 25, cap. 7, de Reformat. - 37. Imagines devotae non possunt ex una in aliam Ecclesiam transferri sine beneplacito Apostolico, et sic translatae non sustinentur. - 38. Inscriptiones omnes imaginum SS. Francisci et Antonii de Padua, in quibus asseritur talem formam habitus esse eamdem, qua ipsi usi fuerunt, etc., interdicuntur. - 39. Suspenduntur quoque et prohibentur imagines S. Augustini et S. Nicolai de Tolentino, et aliorum sanctorum eiusdem Ordinis impressae et depictae a fratribus discalceatis Augustinianis in eorum habitu; expost tamen fuit revocata dicta suspensio et prohibitio. - 40. Non debet ad quamcumque sanctam imaginem impediri concursus. - 41. Dummodo non publicentur miracula prius non approbata. - 42. Si imagines publicantur miraculosae absque interventu ordinarii, ipse debet eas claudere, informationes capere, Romamque transmittere. - 43. Administratio oblationum imagini factarum intus aliquam parochiam etiam regularium existenti spectat ad ordinarium, qui eas erogabit in Ecclesia inibi aedificanda, et alios pios usus. - 44. Urbanus VIII comburi iussit imaginem cum tribus buccis, tribus nasis, et quatuor oculis, et alias si quae invenirentur similes; haec enim nova inventio repraesentandi sanctissimam Trinitatem tolerabilis non videtur. - 45. Translatio imaginis non miraculosae privatae est facienda. - 46. Imago beati pingitur cum radiis tantum, canonizati vero cum diademate circa caput. - 47. In altari in quo exponitur SS. Sacramentum pro oratione 40 horarum cooperienda est quaecumque imago aut statua ibi existens, nec sunt ponendae sanctorum reliquiae, aut eorumdem statuae, nec figurae animarum purgatorii, etiam in particularibus expositionibus pro earumdem suffragio factis. - 48. An imago et statua B. M. V. ac aliorum sanctorum deferri possit in processionibus cum baldachino et intortitiis? *Remissive.* - 49. Affertur breviter historia miraculosissimae imaginis B. M. V. asservatae in altari maiori Ecclesiae Aracoelitanae urbis. - 50. Eadem est quam detulit processionaliter S. Gregorius Maximus tempore maximae pestilentiae in urbe grassantis. - 51. Ad conspectum huius miraculosissimae imaginis statim cessavit maxima illa pestilentia. - 52. Et auditae sunt in aere angelicae voces cantantes antiphonam *Regina coeli, laetare, alleluia,* cui S. Gregorius statim adiunxit: *Ora pro nobis Deum, alleluia.* - 53. Ac in perennem memoriam tam insignis miraculi, et perpetuam gratiarum actionem tanti recepti beneficii, quoties in publicis supplicationibus transeundum est per pontem S. Angeli huius miraculi locum, religiosi Aracoelitani conventus semper et soli cantant supradictam antiphonam *Regina coeli* ibi ab angelis tunc cantatam. - 54. Alia ad rem, *Remissive.* - 55 ad 76. Imagines licitae vel prohibitae. - 77. Imagines plurium sanctorum apponi possunt in altari. - 78 ad 79. De imagine S. Antonii. - 80. Sollicitudo SS. imaginum spectat ad Episcopum. - 81. *Remissive.*

1 Imago proprie definitur figura picta vel sculpta vere repraesentans aliud, cuius est imago, quae differt ab idolo, quod falsum quid reprae-
2 sentat, ut imago chimerae. Licitum est in nova lege Deum et sanctissimam Trinitatem depingere, et repraesentare in forma corporea et visibili, v. g. divinus Pater in forma viri senis, quia est antiquus dierum, et principium aliarum personarum; divinus Filius in forma viri iuvenis, quia est Filius Patris, et talis naturam humanam assumpsit; Spiritus sanctus in forma columbae, quia talis apparuit; *Communis catholicorum* ex universali usu et praxi Ecclesiae, et desumitur ex sacra Scriptura, qua constat Deum ipsum hominibus apparuisse in forma corporea et visibili. Genes. III apparuit Adae tamquam homo deambulans ad auram post meridiem. Genes. XVIII apparuit Abrahae in specie trium virorum. Genes. XXVIII, Iacob vidit Deum in forma virili *innixum summitati scalae;* Isaias, c. VI, vidit *Dominum sedentem super solium excelsum.* Daniel, c. VI, vidit *Antiquum dierum in throno sedentem,* capite et crine canum, seu capillis albis, prout pingitur Dominus Pater. Matth. III apparuit Spiritus sanctus in specie columbae. Unde Nicolaus I, epist. 2, sic ait: *Apparuit nempe Deus Abrahae patri nostro, non in carne, neque in anima, sed in specie trium virorum.... apparuit denique Iacob per subiectae creaturae speciem, unde et dixit: Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea. Ecce incorporeus Deus, et invisibilis per speciem subiectae creaturae, ita se mortalium voluit videri obtutibus, ut credentibus esset ad gratiam.*[1] Atqui licite depingitur et repraesentatur quod revera gestum est; ergo

[1] Vide infra num. 44 et 54 seqq. Caeterum sub his figuris apte fuit SS. Trinitas ante annos circiter mille et ducentos repraesentata in Nolana Ecclesia. Musivo fuerat ea picta, illique hosce basilicae conditor S. Pauli-

si Deus ipse ita apparuit, ut ex tali forma corporea mentem hominis erigeret ad incorporea et spiritualia apprehendenda, etiam nobis licitum erit id pia recordatione pictis vel sculptis imagi-
3 nibus imitari, repraesentare et colere. Haec autem assertio, quamvis sine temeritate negari iam non possit propter universalem Ecclesiae consuetudinem, tamen non est de fide, ut observant Bellarmin. lib. 2 de sacris Imaginibus, cap. 8; Layman lib. 4, tract. 7, cap. 5, n. 2, et alii, cum non tantum sit contra haereticos praesertim Calvinum lib. 1 Instit., cap. 11, sed etiam contra quosdam catholicos, Durand. in 3, d. 9, qu. 2; Abulens. in cap. 4 Deuteronom., qu. 5; Henric. de Gandavo quodlibet 10, qu. 2, et alios dicen-
4 tes, id non licere maxime ob periculum idololatriae. Certissimum vero est, non posse depingi Deum ad repraesentandam eius veram naturam, formam aut figuram. *Communissima omnium* ex Trid. sess. 25, decr. de venerat. reliquiar. et cultu imaginum, ibi: *Non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.* Cum enim depingitur secundum modos supradictos, pingitur solum ad repraesentandam oculis historiam, secundum quam Deus in forma corporea et visibili seipsum hominibus, ut supra pluries videndum ostendit, seu ad repraesentandam aliquam sui proprietatem, affectionem, operationem, vel mysticam significationem, propter finem adductum sub n. 2.

5 Licitum etiam est angelos depingi vel sculpi in forma corporea visibili et consueta in Ecclesia catholica. *Communis catholicorum* contra haereticos, et ita docuerunt contra Iconoclastas Patres concilii VII generalis act. 5 et act. 7, ut colligitur ex sacra Scriptura tum Veteris tum Novi Testamenti, ubi non solum angelos in tali forma saepissime apparuisse referuntur, sed etiam in Veteri Testamento Cherubini in forma corporea et visibili ad arcam, in templo, ac alibi etiam ex auro erecti et repraesentati sunt: ergo recte a nobis etiam sic figurantur, depinguntur et repraesentantur, ut mens nostra ex forma visibili et similitudine sibi nota erigatur ad spiritualia et incorporea facilius intelligenda, sicuti docet S. Dionysius Areopag. de coelesti
6 Hierarchia, cap. 2 et 15. Catholica fide tenendum est, recte depingi imagines Christi Domini, B. Virginis Mariae, et aliorum sanctorum, tum memoriae, tum venerationis causa. Sic definitum est in secundo Nicaeno Concilio contra Iconomachos, qui Iudaeos, Samaritanos, Mahometanos imitati, omnem imaginum cultum idololatriam dixerunt, ideoque eas flammis et ferro addixerunt, et est etiam contra modernos Calvinistas, eorumque successores omnem prorsus usum imaginum Christi et sanctorum, etiam extra historiam eliminantes; Lutherani vero non prohibent usum imaginum Christi et sanctorum, etiam extra historiam solum pro memoria, sed tantum prohibent quoad cultum; e contra nos catholici, et pro memoria, et pro cultu eas admittimus. Unde Concilium Trid., sess. 25 in decreto de invocat., venerat. et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus, sic statuit ut sequitur:

« Imagines porro Christi, Deiparae Virginis 7
et aliorum sanctorum in templis praesertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem et venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa quae illae repraesentant, ita ut per imagines, quas osculamur, et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, et sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneremur; id quod conciliorum praesertim vero secundae Nicaenae synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum. Illud vero diligenter doceant Episcopi per historias mysteriorum nostrae redemptionis picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri et confirmari populum in articulis fidei commemorandis et assidue recolendis, tum vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi non solum quia admonetur populus beneficiorum et munerum quae a Christo sibi collata sunt, sed etiam, quia Dei per sanctos miracula, et salutaria exempla oculis fidelium subiiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad sanctorumque imitationem, vitam moresque suos componant, excitenturque ad adorandum ac diligendum Deum, et ad pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut senserit, anathema sit. In has autem sanctas et salutares observationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta synodus vehementer cupit, ita ut nullae falsi dogmatis imagines, et rudibus periculosi erroris occasionem praebentes, statuantur. Quod si aliquando historias et narrationes sacrae Scripturae, cum id indoctae plebi expediet, exprimi et figurari contigerit, doceatur populus non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. Omnis porro superstitio in sanctorum invocatione, reliquiarum veneratione, et ima-

---

nus versus adscripserat, ut ipsemet epist. 12 ad Severum narrat:

Pleno coruscat Trinitas mysterio:
Stat Christus amne: Vox Patris coelo tonat;
Et per columbam Spiritus sanctus fluit.

(Ex Edit. Barbiell.).

ginum sacro usu tollatur; omnis turpis quaestus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur. »

8 Imagines D. N. I. Christi et Deiparae V. Mariae, ac angelorum, apostolorum, evangelistarum, aliorumque sanctorum et sanctarum prohibentur sculpi aut pingi cum habitu peculiari alicuius ordinis regularis [1], seu alio modo in Ecclesia catholica inconsueto; et iam sic sculptae aut pictae prohibentur teneri et publico aspectui exponi, et mandantur ab Ecclesiis et aliis locis quibuslibet amoveri et deleri. Et regulares et moniales parere negligentes possunt a locorum ordinariis et legatis apostolicis iuris remediis et etiam censuris ecclesiasticis et aliis eorum arbitrio ad observantiam cogi. Et quoad loci superiores etiam privationis officii ac vocis activae et passivae poenis compelli. Sic expresse statuit Urban. VIII 15 Mart. 1642, Const. incip. *Sacrosancta Tridentina* 163, Bullar. Cherubin. tom. IV.

9 Imago Christi non est repraesentanda in agno, sed in figura humana; can. *Sextam sanctam*, dist. de consecr., ibi: *Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis in quibus dicitur: In quibus picturis sanctarum imaginum agnus Praecursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiae transit, verum nobis per legem Moysi demonstrans Agnum Iesum Christum Dominum nostrum; antiquis ergo figuris et umbris ad veritatis praefigurationem sanctae Ecclesiae traditis valedicentes, gratiam et veritatem praeferimus, et sic plenitudinem legis recipimus; verum igitur Agnum Dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi iubemus.* Vide infra n. 58 et 71 [2].

10 Imagines sanctorum non sunt pingendae habitu profano, vel indecentiam aut inhonestatem praeseferente, et ordinarii iudicant in hoc etiam exemptos; Urban. VIII cit. Constitut.

11 *Sacrosancta Tridentina.* Imagines sanctorum non sunt pingendae cum procaci venustate; Concil. Senonens. in decr. moral. cap. 40; Concil. Mediolanens. 1, part. 1, tit. *Quae servanda sunt de sacris imaginibus,* num. 15; Concil. Moguntin. cap. 41, num. 1; Concil. Trident. sess. 25 in decr. de invocat. sanct. et de sacris imaginibus. Imagines lascivae in 12
Ecclesiis non sunt tolerandae; Conc. Senonens. loc. cit., Concil. Moguntin. l. c. [3]. Imagines 13
sacrae pingi non possunt in ecclesia inconsulto parocho; Conc. Mediolanens. 1, tit. *Quae servanda sunt de sacris imaginibus.* De novo non 14
sunt collocandae imagines in ecclesiis nisi ex probatione episcopi, nec etiam in ecclesiis exemptis exponi possunt sine episcopi approbatione; Conc. Mediolanens. 1, tit. *Quae servanda sunt de sacris imaginibus.*

Imagines sanctorum qui a S. Sede apostolica 15
non sunt canonizati vel beatificati non possunt pingi cum radiis et splendoribus, nec aliud quod cultum indicet aut repraesentet potest illis tribui; Urban. VIII Const. 37 incip. *Sanctissimus.* Imagines praefatas sic pingentes ab Episcopo 16
et inquisitore sunt iudicandi, et quas poenas incurrant? ibid., § 7. Imagines istorum ho- 17
minum, si ad Ecclesias deferantur, in loco secreto debent teneri, donec a Sede apostolica super illis fuerit aliquid constitutum; Urban. VIII ibidem. Eadem confirmat isdem Urban. VIII in 18
Const. 22 (in appendice) incip. *Coelestis.* Ubi iterum prohibet ne pingantur aut teneantur in publicis aut privatis locis cum splendoribus, radiis aut aliis sanctitatis signis, imagines quorumcumque etiam cum opinione sanctitatis mortuorum, si a Sancta Sede apostolica non sint canonizati vel beatificati.

Tolerari non debet quod in locis publicis et 19
sordidis stent depictae diversae cruces ac sanctorum imagines in derisum Christianae religionis; Sacr. Congreg. Rit. 22 Maii 1596. In 20
choro teneri non debent aliae imagines quam sanctorum; Sacr. Congr. Rit. 7 Augusti 1609. Imagines illorum qui cum sanctitatis seu mar- 21
tyrii fama decesserunt non sunt apponendae in oratoriis vel ecclesiis tam saecularibus quam regularibus, antequam declarentur beati, neque

---

[1] Confer Benedictum XIV de Servor. Dei beatif. lib. 4, p. 2, cap. 21, num. 6. B. tamen Clara de Montefalco, non obstante PP. Franciscanorum contradictione, iussa est depingi in habitu Eremitarum S. Augustini. Contra vero non esse imagines B. Petri Paschasii cum habitu Trinitariorium pingendas ad instantiam Fratrum B. M. de Mercede Redemptionis Captivorum Sacr. Rituum Congregat. respondit, eiusque responsum Clemens X confirmavit; idem ibidem, n. 5 et 10 (Ed. Barbiell.).

[2] Eadem agni forma displicuisse Hadriano Papae I can. 29, dist. 3 de cons., videtur; approbat enim Trullanum canonem in epistola ad Tarasium scripta quae et relata est Act. 2 Synodi VII. Verum cum Trullanum concilium, tum Hadrianus id unum voluit, et scilicet agno typico humana Christi figura praeferretur. Saepius tamen in Vitis pontificum ab Anastasio bibliothecario partim collectis, partim conscriptis occurrit Christus agni specie effictus. Agnus sub cruce rupi insistens exstat apud Iacobum Bosium lib. VI de Cruce Triumphante, c. 12, ubi quinque fontes emittit, unum ex pectore, et singulos ex singulis pedibus; quibus quinque Christi vulnera designantur. Agnus quoque, Rosweydo teste in notis ad Paulinum p. 787 sub cruce stat in lapide altaris Vesontione. Vide etiam Gorium in praeclara de Mitrato Capite Iesu Christi crucifixi dissertatione cap. 5, num. 7, symbolar. litterar., quas Florentiae edidit, vol. 3, p. 110 seqq. Nota tamen non pingi a nobis agnum tamquam figuram Christi immolandi (quod sane improbandum foret); sed tamquam symbolum Christi immolati (Edit. Barbiellin.).

[3] Exprobratur ethnicis ipsis, quod Praxiteles Veneris Cnidiae imaginem construens, similem eam fecerit Gratinae quam amabat ut adorarent miseri amicam Praxitelis. Clemens Alex. Orat. ad Gent. et Arnobius l. 6 advers. Gentes (Edit. Barbiellin.).

ad eorum sepulcra accendendae sunt lampades, aut tabellae affigendae sine licentia Sedis Apostolicae; Sacr. Rit. Congr. 13 Mart. 1625; Urban. VIII Constit. incip. *Coelestis Ierusalem.*

22 Non ideo tamen praeiudicandum erit in aliquo illis qui, aut per communem Ecclesiae consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicae vel ordinarii, coluntur; Sacr. Congregat. Rituum eadem die 13 Martii 1625; Urban. VIII in dict. Constit. incip. *Coelestis Ierusalem.*

23 Sacrae imagines Dei, Christi, angelorum et sanctorum licite et sancte coluntur et adorantur. *Communissima* inter Catholicos. Quamvis enim, ut notant Arriaga tom. 6, disp. 5; Viva ad proposit. 25 damnat. ab Alexandro VIII sub n. 1, et alii, nihil hactenus definitum sit expresse in conciliis de imaginibus Dei, merito tamen ab Alexandro VIII die 24 Aug. 1690 fuit damnata sequens propositio, 25 in ordine: *Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.* Et iam hoc licitum esse, nec posse sine temeritate negari propter universalem Ecclesiae consuetudinem fuit dictum supra n. 2 et 3. Quoad imagines angelorum, eas habendas et venerandas esse fuit contra quosdam haereticos expresse definitum in septima generali synodo, act. 7. Quod autem imagines Christi, Deiparae et sanctorum sint colendae et adorandae, fuit expresse definitum in variis conciliis infra citandis, et praesertim in Tridentino sess. 25 in decr. de invocat. venerat. et reliquiis, et sacris imaginibus, ibi: *Imagines porro Christi, Deiparae et aliorum sanctorum in templis praesertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem ac venerationem impertiendam.* Et Sacr. Congr. Rituum 17 Apr. 1602 expresse decrevit non esse impediendam devotionem ad imagines sanctas, et Gregor. XIII in Const. 33 tom. 2 Bullar., praescribendo formam professionis fidei Graecis § 15, sic fieri mandat: *Firmissime assero imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, nec non aliorum sanctorum habendas et retinendas esse atque eis debitum honorem ac venerationem im-*

24 *pertiendam.* Et hoc probatur ex sacra Scriptura; Exod. enim xxv, Erecti sunt duo Cherubim super arcam Testamenti; Num cap. 21, Iussu Dei erectus est in sublime serpens aeneus. Has imagines, seu signa sacra honorata esse et honorari debuisse constat ex regula S. Augustini lib. 3 de Doctrina christiana, cap. 9, dicentis signa utilia divinitus instituta honoranda esse, quia honor eorum ad prototypum transit; atqui imagines illae Cherubim, et serpentis fuerunt quam maxime utiles et divinitus institutae, ut Sacra Scriptura testatur, ergo fuerunt honorandae, et de facto honoratae; hinc si licuit venerari imagines angelorum, cur non etiam sanctorum? Si licuit venerari Christum in imagine serpentis (serpens enim ille aeneus fuit figura Christi ipsomet Christo testante Ioan. III: *Sicut exaltavit Moyses serpentem*, etc.), debet potius licere venerari imaginem Christi in forma propria hominis.

Ostenditur etiam efficaci ratione. Homo di- 25
gnus est veneratione, quia est imago Dei, iuxta illud S. Cyrilli Catechesi 12: *Imago lignea terreni regis honoratur, quanto magis rationalis imago Dei;* ergo et caeterae imagines Dei, Christi et sanctorum veneratione dignae sunt. Quod enim uni imagini convenit, quia imago est, omnibus imaginibus, quia imagines sunt, convenire debet. Tum quia imago regis est venerabilis cultu civili, ergo etiam imagines Dei, Christi et sanctorum, debent esse venerabiles cultu aliquo religioso competente suis prototypis. Tum etiam quia imagines capaces sunt iniuriae et contumeliae, et caveat quis imaginem regis iniuria et contumelia afficere, ergo a contrario sunt etiam capaces honoris et cultus.

Imagines quaecunque nequeunt coli et ado- 26
rari cultu vel adoratione absoluta propter seipsas quasi credatur inesse in ipsis aliqua divinitas vel virtus propter quam sint colendae, sed solum possunt et debent coli et adorari cultu vel adoratione respectiva propter respectum nempe ad sua prototypa; can. *Per latum* 26, dist. 3 de consecrat. Gregor. I lib. 9 ex reg. epist. 9; Gregor. II epist. 10 et 12; Concil. Senonens. c. 4, et clare explicat et definit concilium Tridentinum sess. 25, loc. cit., ibi: *Imagines porro Christi, Deiparae Virginis et aliorum sanctorum in templis praesertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem et venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus quae in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honor qui eis exhibetur refertur ad prototypa quae illae repraesentant, ita ut per imagines quas osculamur et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus et sanctos quorum illae similitudinem gerunt, et veneremur id quod conciliorum, praesertim vero secundae Nicaenae synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.* Hinc 27
imagines sanctorum coluntur et venerantur cultu duliae respectivo, imagines B. Mariae Virginis cultu hyperduliae respectivo, imagines Dei et Christi, eius crux, sudarium, clavi, spinae, et huiusmodi cum suis imaginibus cultu latriae respectivo; *Communis catholicorum.*

Imagines non adorantes sunt haeretici, et 28
anathema est contrarium dicens, Concil. Roman. III sub Greg. II; Conc. Nicaen. II, act. 2. Idem action. 4, 5 et 7 in quibus fere idem

reperitur [1]; Concil. Constantiens. in Constit. Martini V circa medium; Conc. Mogunt. IV, cap. 41; Concil. Trident. sess. 25 in cit. de-
29 creto. Imagines sanctorum non sunt violandae. Violantes, vel prosternentes imagines crucis, B. M. V. vel sanctorum, graviter sunt puniendi; c. *Per latum* 26, dist. 2 de consecr., c. *Si ca-*
30 *nonici* de Offic. ordinarii in 6. Imaginum usus est maximae necessitatis et utilitatis in ecclesia; Gregor. II epist. 12; Conc. Senonens. c. 14; Conc. Moguntin. IV, cap. 42; Conc. Trident. cit. sess. 25 in d. decreto.

31 Imagines etiam in veteri lege fieri solitae erant, et adoratae erant; Adrian. I epist. 1
32 et 2; Nicolaus I epist. 2. Et in lege nova fuerunt imagines in usu usque a tempore apostolorum, et in Concilio Antiocheno tempore eorumdem celebrato, canon. 8 [2] statutum fuit imagines sanctorum esse depingendas et adorandas; sic refert Gonz. in decretali *In apparatu de origin. et progressu Iuris canon.*, fol. 17, num. 39; Card. Petra tom. 1 Commentar. ad Const. 1 Innocent. II, n. 33. Et Adrianus I epist. 1, sic expresse dicit: *Nam, et ipse apostolus B. Petrus, qui apostolicae Sedi primitus praesedit... Et ipse quoque suis contulit et tradidit divino iussu successoribus pontificibus, quorum traditione Christi sacram effigiem, sanctaeque eius genitricis, apostolorumque vel omnium sanctorum venerantur imagines* [3]. Unde 33
primi Christiani imagines apostolorum fieri sibi curabant, ut testatur D. Gregorius epist. 1 ad Leonem Isauricum [4]; Cardin. Petra loc. cit., num. 34.

Haeretici autem adducunt varios sacrae Scri- 34
pturae textus, quibus praetendunt prohiberi omnes imagines; Exod. xx: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quae est in coelo desuper, et quae in terra deorsum, aut eorum quae sunt in aquis sub terra, non adorabis ea, neque coles:* Levit. xxvi: *Non facietis vobis idolum, ut adoretis;* Isaias xl: *Cui similem facietis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?*

Respondetur tamen cum communi docto- 35
rum, quod in adductis Scripturae locis solum prohibebatur ne fierent simulacra aut imagines, quae cultu latriae instar deorum adorarentur, ut faciebant gentiles, unde in textu Exod. xx, ut supra patet, statim subiungitur: *Non adorabis ea, neque coles.* Non vero prohibebantur absolute omnes prorsus imagines, aut sculptilia. Et clare patet ex eo quod ipsemet Deus praecepit Moysi, ut construeret imagines duo-

---

[1] Nicaena, quae hic indicatur, II Synodus in conventu Episcoporum et clericorum Constantinopoli habito, de quo Theophanes in oratione de S. Nicephoro apud Bollandianos 13 Martii anno 842, demum consensu Orientis et Occidentis in Synodo VIII pariter generali, Act. 10, can. 3, confirmata fuit. Eam quidem Francofurtenses Patres a Carolo M. adversus Felicis et Elipandi errores in Synodum coacti damnarant, sed errore facti, perversa enim latina interpretatione (Graecum quippe Synodi Nicaenae exemplar ad manus illis non erat) decepti existimarunt, Nicaenos Patres sanxisse, ut imaginibus sanctorum eiusdem adorationis cultus impenderetur; quod ab illorum Patrum sententia maxime abest. Praeter theologos confer hac de re Natalem Alexandrum in dissertatione de Imaginibus, tom. 4 Thesauri theologici, Venetiis recusa, § 8, pag. 148; P. Zech. de Iure rerum ecclesiasticarum, part. 1, sect. 1, tit. 6, § 62 seqq., et D. Gerbert in principiis Theologiae Liturgicae, sect. 11, cap. 2, § 34 (Edit. Barbiell.).

[2] Concilium hoc Antiochenum apostolorum passim a criticis uti suppositium reiicitur (Edit. Barbiell.).

[3] Equidem non ausim dicere, quod non multos ante annos, viro docto excidit, et iure ac merito in historia litteraria Italiae vol. 2, lib. 1, cap. 2, n. 11, et tom. 4, p. 321, reprehensum fuit, ab Apostolis vetitum fuisse imaginum cultum; neque tamen cum auctore nostro imaginum usum ab ipsis apostolis statutum fuisse affirmavero. Catholica sententia est, cultum imaginum sacrarum pertinere ad dogmata Ecclesiae, licitum scilicet esse, eas venerari, illarumque cultum, si ad Christianae doctrinae normam exerceatur, ab idolorum adoratione longissime distare; usum autem earum dependere ex disciplina, quae variis temporibus et locis, varia esse potest. Itaque libens concessero ab Apostolis traditum, sacras imagines legitimo cultu adorandas esse; id enim ad dogma pertinet; quod unum ab Apostolorum traditione Hadrianus ab auctore laudatus asserit; at iussisse illos easdem imagines pingendas non facile assentiar; id enim ad disciplinam spectat, de qua statim dicam (Edit. Barbiell).

[4] Fuisse tribus prioribus Ecclesiae saeculis alicubi positas sacras imagines nullus dubito; rarior tamen fuit primaeva illa Ecclesiae aetate earum usus, ut docent Turnelius, Witassius, aliique magni nominis Theologi, atque inter canonistas cl. Zech. l. c., § 71. Duo porro maxime iis temporibus obstabant, quominus frequentius eiusmodi imagines pingerentur. Primum fuit latissime apud ethnicos patens idolorum cultus; cavendum enim erat ne quispiam, aut quod Marcellinae Caerpocratis discipula fecit, imaginem Iesu, et Pauli cum imaginibus Homeri et Pythagorae coleret; aut gentium circa eas superstitionem, et mysteria circa eas perficeret, solique Deo impertiendum latriae cultum illis seu praestaret, seu praestare (magno idololatrarum scandalo) videretur. Alterum vero fuit tunc vigens arcani disciplina, id enim maiores nostri curabant maxime, ne mysteria nostra ac religiosa gesta ethnicis paterent.

Ex his intelligi potest mens Illiberitani Concilii, cui ad saeculi IV initium *Placuit* (can. 36), *picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur et adoratur in parietibus depingatur.* Nimirum vel cum P. Zech., § 69, dic, id fuisse eo canone statutum ne gentiles ex eiusmodi picturis venirent in notitiam et pravam interpretationem nostrorum mysteriorum; vel cum praestantissimo D. Gerberto p. 180, ne gentiles in templis nostris imagines videntes, eadem nos idolomania, qua ipsi, teneri existimarent. Alterutra sane, aut, si placet, utraque multo aptior est interpretatio, quam quae a Balthasare de Bastero olim Episcopo Gerundensi, aut etiam ab eius adversario proposita fuit in litterariis Patrum Trivultianorum Ephemeridibus ann. 1750, mens. April., art. 43, et ann. 1752 mens. Iul., art. 83; vide Zachariam tom. IV Hist. litter. Ital., p. 328, seqq.

Reddita porro a Constantino M. Ecclesiae pace, ac decrescente idololatria, usus imaginum in cultu publico, sensuque humano crevit paulatim atque efflorui. Adi Gerbertum § 42, pag. 183 seqq. (Edit. Barbiell.).

rum Cherubim aureorum, Exod. xxv, et ut faceret serpentem aeneum, Numer. c. 21. Et Salomon posuit in templo Hierosolymitano duos Cherubim, 3 Reg. vi. Tum quia dato etiam, quod per citatos textus fuerint in veteri lege absolute prohibitae omnes imagines, aut sculptilia, hoc fuit ob nimiam et pravam inclinationem Hebraeorum ad idololatriam. Unde illud praeceptum, utpote mere positivum et caeremoniale cessavit in lege nova; cessante enim tali periculo cessavit tale praeceptum, quia cessante ratione et causa legis, cessat lex seu obligatio ipsa; leg. *Adigere*, § 2, ff. de Iurepatron. Sic Card. Petra loco cit., n. 43; Viva ad proposition. 25; Alexand. VIII, n. 13, Sporer tom. 1, tract. 2, in 1 praecept. Decalog., cap. 8, sect. 4, num. 31, et alii passim [1].

36 Imaginis in translatione ex uno loco Ecclesiae ad alium locum eiusdem ecclesiae non habet locum Concilium Tridentinum sess. 21, cap. 7, de reform.; Sacr. Congr. Conc. in Burgi S. Domnini 4 Dec. 1632, apud Barbosam in summa Apostolic. dec., verb. *Imago*, num. 1.

37 Imagines devotae non possunt ex una in aliam Ecclesiam transferri sine benepacito apostolico, et si sine tali beneplacito sit iam facta translatio, non sustinetur, nec est approbanda; Sac. Congr. Conc. in Nullius Ferentilli 31 Iul. 1706, apud Card. Petra, tom. 5 Comment. ad Const. 5 Pauli II, n. 30.

38 Inscriptiones omnes imaginum SS. Francisci et Antonii de Padua, in quibus dicitur formam habitus, qua depicti sunt, esse eamdem, qua ipsi usi fuerunt, vel in quibus asseritur in hoc vel illo Ordine S. Francisci esse veram, legitimam et non interruptam eiusdem S. Patris in filios successionem, inhaerentes decreto alias edito die 20 Iun. 1658 prohibentur, Romae 20 Novemb. 1663. Sic mandavit decerni Alexander VII, inseri seu apponi in indice librorum prohibitorum, ut de facto reperitur ibi

39 verb. *Inscriptiones*. Suspenduntur quoque et prohibentur imagines sancti Augustini, sancti Nicolai de Tolentino, et aliorum sanctorum eiusdem Ordinis impressae et depictae a fratribus discalceatis Augustinianis in eorum habitu, prout in decreto Sacr. Rit. Congreg. edito die 10 Decembr. 1637, quod ab Urbano VIII fuit approbatum et confirmatum 23 Ianuar. 1638, Const. incip. *Exponi nobis*, 240, tom. 5 Bullarii. Expost tamen dicta suspensio et prohibitio fuit revocata per varia posteriora pontificia rescripta relata in libro, cui titulus, *Bullae summorum Pontificum, et Sacrae Congregationis decreta ad Augustinianenses Excalceatos spectantia*, impresso Romae anno 1742, ex typographia Hieronymi Mainardi, ubi pag. 109 et seq. habentur ad id favorabilia rescripta Innocent. XI, Clementis XI et Iacobi Caraccioli causarum Curiae Camerae apostolicae generalis auditoris; et infra pag. 186 habetur rescriptum Bened. XIII, ut sequitur:

Ex audientia sanctissimi, die 16 Decembris 1730.

Sanctissimus petitis benigne annuit, et proinde firma remanente constitutione confirmativa privilegiorum a S. Sede concessorum ordini Eremitarum S. Augustini per Sanctitatem Suam emanatam Kalendis Ianuar. 1727, atque eius motu proprio 21 Mart. 1729 declaratorio eiusdem constitutionis, mandavit non molestari patres Excalceatos ipsius ordinis S. Augustini, seu alios quoscunque in depingendo, aut quovis alio modo repraesentando Excalceatos, et cum eorum habitu sanctos seu beatos eiusdem ordinis. Imo licere eis, et licitum esse sanctos et beatos ipsos depingere et repraesentare prout pie hactenus depinxerunt, seu depingendos, vel repraesentandos curarunt, etiam ad tenorem constitutionis san. mem. Urbani VIII, incip. *Divinae Maiestatis*, latae anno 1641, non obstante decreto praecedenti Congregationis Rituum anni 1637. Ac insuper eosdem Patres impedire non posse, imo etiam licere illis publice et solemniter, sive privatim benedicere et distribuere cingulos seu cincturas S. Monicae, et paniculos S. Nicolai Tolentinatis iuxta declarationem Congregationis Episcoporum et Regularium 30 Septemb. 1622, ab eadem Congregatione confirmatam 11 Iul. 1627, et ita ab omnibus servari mandavit, perpetuumque super his silentium imposuit, constitutione et motu proprio supradictis, quam et quem in hac parte moderavit, aliisque quibuscumque, etiam necessario exprimendis in contrarium non obstantibus.

Franciscus Antonius Card. Fini
Pro–auditor.

Loco ✠ Sigilli.

Non debet ad quamcumque sanctam imagi- 40
nem impediri concursus; Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Taurinensi 30 Iul. 1620.
Modo non publicentur miracula prius non ap- 41
probata; eadem Sac. Congr. Episc. et Regul. in Feretrana 15 Sept. 1603 et in Trevicana 22 Dec. 1621.

Si imagines publicentur miraculosae absque 42
interventu ordinarii, ipse debet eas claudere, informationes capere, Romamque transmittere; ead. S. Congr. Episc. et Regul. in Munitensi 6 Oct. 1617. Administratio oblationum imagini 43
factarum intus aliquam parochiam, etiam regularium existenti, spectat ad ordinarium, qui eas erogabit in Ecclesia inibi aedificanda, et alios

[1] Quos inter non omittendus cl. abbas Ioannes Chrysostomus Trombellius in eruditissimo opere de Cultu sanctorum (Edit. Barbiell.).

pios usus; ead. Sacr. Congr. Episc. et Reg. in Perusina 20 Sept. 1605.

44 Urbanus VIII comburi iussit imaginem cum tribus buccis, tribus nasis et quatuor oculis, et alias, si quae invenirentur similes [1]; haec enim nova inventio repraesentandi sanctissimam Trinitatem tolerabilis non videtur. In Mediolanensi 11 Augusti 1628, apud Nicol. in Flo-
45 sculis, verb. *Imago*, n. 6. Translatio imaginis non miraculosae private est facienda; Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Perusina 17 Novembris 1617.

46 Imago beatificati pingitur cum radiis tantum; canonizati vero cum diademate circa caput [2], ut inter eos appareat differentia. Sic ex aliis Pignat. t. 1, consult. 25, n. 1.

47 In altari, in quo exponitur SS. Sacramentum pro oratione 40 horarum, cooperienda est quaecunque imago aut statua ibi existens, sicuti etiam parietes tribunae altari vicinae, si non habeant ornamenta fixa, tegi debent pannis, aut apparatus nullam continere debet historiam aut rem profanam. Super altare non sunt ponendae sanctorum reliquiae, aut eorumdem statuae, exceptis tamen statuis angelorum figuram, seu vicem candelabrorum facientibus. Multo minus ponendae sunt figurae animarum Purgatorii ex quacunque materia factae; et hoc prohibetur etiam in omnibus expositionibus particularibus, et etiam in illis quae aliquando fiunt pro suffragio dictarum animarum. Sic Clemens XI et XII in Instructione observanda pro oratione continua 40 Horarum cum expositione SS. Sacramenti, § 2, allata sub verb. *Eucharistia* in fine.

48 An imago et statua beatae M. Virginis, ac aliorum sanctorum deferri possint in processionibus cum baldachino et intortitiis? Vid. verb. *Processiones*, num. 37 et 38.

49 Hic iuvat afferre breviter historiam miraculosissimae imaginis B. M. V. in altari maiori Ecclesiae nostri Aracoelitani urbis conventus magnificentissime et religiosissime asservatae. Haec enim prodigiosissima Mariae Virginis imago sub lamentantis, et Filii sui Domini Nostri Iesu Christi mortem plangentis speciem praeseferens fuit a S. Luca evangelista depicta, ut ex multis tradunt Annales Minorum Waddinghi, novissime Romae reimpressi tom. 3, fol. 258,
50 num. 46 et 47. Et eadem est, quam S. Gregorius Magnus in publica supplicatione detulit in illa magna mortalitate, quae Romam adeo vehementi pestilentia laniavit, ut etiam corporali visu sagittae coelitus venire et singulos
51 quosque percutere viderentur. In illa namque processione hac sacra imagine deportata ecce tota aeris turbulentia cedebat imagini, ac si ipsam imaginem fugeret, et eius praesentiam nullatenus ferre posset; sicque post imaginem mira serenitas et aeris puritas remanebat. Tunc 52
mirae voces in aere cantantium et dicentium: *Regina coeli, laetare, Alleluia; Quia quem meruisti portare, Alleluia, resurrexit, sicut dixit, Alleluia*, iuxta imaginem sunt auditae. Statim autem beatus Gregorius id quod sequitur adiunxit: *Ora pro nobis Deum, Alleluia*. Post haec beatus Gregorius vidit supra castellum Crescentii angelum, qui revocabat in vaginam gladium cruentatum, ex quo intellexit quod pestis illa cessasset, et sic factum est. Et ideo illud castrum, castrum sancti Angeli deinceps est vocatum, et ipse angelus cum gladio in vagina sculptus in lapide mirae magnitudinis ab illo tempore in posterum mansit in cacumine dicti Castri, inde tamen deiectus sinistrante fortuna per ictum machinae, obsidionis tempore per Romanos. Est etiam ad memoriam revocandum ad plenam fidem omnium praedictorum, quod in Castri cacumine praelibati cappella erat pulcherrima ad honorem archangeli Michaelis constructa per dominum recol. mem. Nicolaum Papam III, de domo Ursinorum, et erat ibi indulgentia singularis. Item in praedicta cappella erat depicta tota forma et historia huius processionis et litaniae huius imaginis gloriosae, et sic scriptum in imagine legebatur: *Haec est sacra imago Ecclesiae Aracoeli*. Heec etiam eadem historia et forma processionis depicta est in quadam cappella, quae dicitur studium S. Gregorii in appendicio Ecclesiae Sancti Ioannis Lateranensis. Item tempore magnae mortalitatis, quae anno Domini 1388 incoepit occupare Romam in principio mensis Iunii, et per totum mensem Augusti in suo robore perduravit, fuit per Urbem haec sacra imago cum aliis reliquiis honorifice et devotissime deportata, et dum applicuit ad pontem Sancti Petri, ille angelus marmoreus existens in cacumine Castri exhibendo reverentiam huic imagini se pluries inclinavit. Quod miraculum ultra sexaginta digni fide, tactis sacrosanctis, se hoc vidisse oculis corporeis affirmabant, clamantes imagini *Misericordiam* vocibus elatis, etc. Sic ad litteram cum pluribus aliis in supradictis Annalibus ex quadam tabula vetusta refecta an. 1562, totam rei seriem referente, et palam appensa ad rei confirmationem et plenam omnium notitiam.

In perenne testimonium tam insignis mira- 53
culi ab ista prodigiosa imagine patrati, et in perpetuam memoriam, et gratiarum actionem tanti beneficii ab ipsa recepti, quotiescunque

---

[1] Vide Bened. XIV, Bullar. tom. I, p. 566. Hac forma daemon apparuit, Trinitatem se esse contestatus, uti in Vita S. Norberti refertur 6 Iunii apud Bolland. part. 833 (EDIT. BARBIELL.).

[2] Tomo 3 disciplinae populi Dei (quod opus supra laudavi) exstat Ioannis Filesaci commentariolus inscriptus: SS. Imaginum radiatum caput. Vide illum p. 101 seqq. (EDIT. BARB.).

ad supplicationes publicas transeundum est per molem Adriani, seu pontem S. Angeli, huius miraculi locum, religiosi Aracoelitani conventus semper et soli cantant supradictam antiphonam *Regina coeli, laetare*, etc. ab angelis
54 cantatam. Ita citati Annales tom. 3, fol. 261, num. 50.

55 Imagines Deum repraesentantes sub ea forma qua ipse hominibus apparuit, licitae sunt. Bened. XIV tom. 1, Const. 141, incip. *Sollicitu-*
56 *dini*, § 12 et sequent. Imagines sanctissimam Trinitatem repraesentantes sub certis formis licitae sunt, nempe quae Deum Patrem continent in forma hominis senis, in cuius sinu sit Christus, et inter utrumque Spiritus sanctus in forma columbae, vel imagines in quibus seorsim Deus Pater in forma hominis senis, et seorsim Christus, sed propinqui ambo; et inter utrumque Spiritus sanctus in forma columbae.
57 Idem ibid., § 25, 32 et 36. Pingi etiam potest Pater solus, seorsum ab aliis personis. Item aeternus Filius seorsim a Patre et Spiritu san-
58 cto, et etiam sub forma Agni. Item Spiritus
59 sanctus, vel tamquam de coelo descendens die Pentecostes in figura linguarum ignis, vel alias in columbae specie seorsim pariter ab aliis di-
60 vinis personis. Non tamen Spiritus sanctus seorsim a duabus aliis personis humana specie, seu viri, seu iuvenis depingi potest. Idem ib., § 36 [1].

61 Non licet sanctissimam Trinitatem pingere in utero B. M. V. Idem ib., § 27. Nec sub
62 figura hominis tricipitis [2]. Idem ib., § 28. An autem sub figura trium hominum aequalium
63 et similium disputatur. Idem ib., § 29. Imagines divinam personam repraesentantur sub alia forma, quam quae ab eadem assumpta fuerit, tolerari non debent. Idem ib., §. 22.

64 Imagines aeterni Patris permissae et approbatae sunt, ut pingatur solus, tanquam ambulans et loquens in paradiso auditus ab Adamo.
65 Item, ut innixus mysticae scalae visus est Ia-
67 cob, seu ut miro modo conspiciendum se praebuit Moysi; seu ut Isaiae tamquam rex in solio sedens, seu ut Danieli, veluti senex albo vestimento amictus. Idem ib., § 36.

68 Imagines aeterni Filii permissae et approbatae sunt ut pingatur solus, uti cum hominibus in diebus carnis suae conversatus est, atque etiam postquam a mortuis resurrexit, non se-
69 mel apostolis aliisque manifestus apparuit. Item sub humana forma cruci affixus et mortuus.
70 Item in forma agni. Idem ib., § 32 et 36.

Imagines Spiritus Sancti permissae et appro- 71
batae sunt ut pingatur in forma columbae. Idem ibib., § 16 ad 20 et 36. Item in figura 72
linguarum ignis, ubi repraesentatur mysterium Pentecostes. Idem ibid. § 21 et 36. Imagines 73
autem Spiritus sancti sub humana iuvenis forma damnantur, et reprobantur, ac removeri iubentur. Idem ibid., § 10, 23, 33, 36 et 37.

Imagines insolitae et erroris occasionem prae- 74
bentes damnantur, prohibentur. Idem ibidem, § 23. Imagines servorum Dei, quorum cultus 75
ab Ecclesia non est approbatus, publice distribui et venerari non licet. Idem ib., § 41. Ima- 76
gines Beatorum non ubique publicae venerationi exponi possunt. Idem Const. 108, incip. *Quoniam*, § 10.

Imagines plurium sanctorum apponi possunt 77
super altari in quo sacrum peragitur. Idem tom. 2, Constit. 17, incip. *Accipimus*.

Placet hic subnectere, quae de significatione 78
symbolorum, quibus pingi solet imago S. Antonii abbatis, profert eruditiss. card. Lambert., postea Benedictus XIV, Institut. eccl. 47, a num. 5 ad 8, ubi sequentia adducit:

Effigies S. Antonii variis symbolis distingui solet; ignem et porcum ad pedes iacentem habet; librum cum baculo dextra manu gerit, tintinnabulum sinistra; *Thau* quoque super vestem depingitur.

Quid haec significent, varia scriptores prodiderunt; inter quos P. Menochius *nelle stuore* part. 2, cap. 25; Sarnellius in epist. ecclesiast. tom. 3, litt. 6, et fusius P. Theophilus Raynaudus tom. 8, in eo libro, qui inscribitur *Symbola S. Antonii*.

Molanus lib. 3 de imaginibus, suem ad pedes Antonii iacentem hoc pacto interpretatur, quod illius patrocinio bruta sanitatem consequantur; *Thau* salutis indicium esse ex sacris litteris deprehendimus (Ezech. cap. IX, v. 6): *Omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis*. Nos quidem sancti Antonii patrocinium non inficiamur pro his brutis, quae vitae alendae, commodoque mortalium inserviunt, haec tamen per effigiem porci nobis declarari minime existimamus: *Nam si idcirco* (ait P. Theophilus Raynaudus lib. superius allato, § 8 *Tandem*) *appingitur S. Antonio porcus, quia sospitatem exorat brutis, cur potius ei appingitur porcus, quam asinus aut equus?* et paulo post: *Cur igitur sus, quam aliud quodpiam brutum B. Antonio appingatur, aegre assignari potest valida ratio, si sistamus*

[1] Haec Spiritus S. figura, quae Benedicto XIV non est probata, familiaris fuit nostris temporibus piae cuidam virgini; et iam olim typis Belgicis excussa cum inscriptione: *Hac praefulgenti forma sese Spiritus sanctus divae virgini et matri Theresiae manifestavit*. Maior huius formae antiquitas refertur in quibusdam litteris Bononiensibus, quae in Ms. diurno saeculi XIV apud canonicos S. Salvatoris inveniri narrant SS. Trinitatis imaginem, in qua Spiritus Sanctus *pueri specie* repraesentatur (EDIT. BARB.).

[2] Nec dubitandum, inquit Benedictus XIV de Synodo Dioec. lib. 9, cap. 15, n. 5, quin possit Episcopus inobedientes regulares quibuscumque poenis, etiam censurarum compescere; quod etiam colligitur ex decreto edito a S. Congreg. Conc., 5 Iun. 1700, apud Monacellum in formul. tom. 1, tit. 3, form. 8, n. 49 (ED. BARB.).

in praesidio, quod brutis a sancto Antonio suppetit; cuiuscunque enim generis bruta beato huic coeliti sospitatori commendari ex usu est, et eventus felix saepe vota secundat.

Itaque sententiam suam his verbis exprimit: *Existimarim vero non minus commode, symbolo illo porci iacentis ad sancti viri pedes insinuari triplex genus porcinorum hominum ab eo domitorum ac prostratorum; ethnicos dico et haereticos, ac voluptuarios Christianos.* Aliqui (P. Aiala lib. *Pictor Christianus*, lib. 5, cap. 4, num. 7) putaverunt murem Aegyptium porco similem ad pedes S. Antonii appingi consuevisse, ut Antonium Aegyptium a reliquis omnibus secernerent. Hic paulatim usus obtinuerit ut loco muris Aegyptii imago suis sufficeretur. Haec praecise laudatus Pontifex.

79 Subdunt ad rem eruditissimi Bollandistae t. 2 in Legenda ipsius sancti ad diem 17 Ianuar., quod appingi seu sculpi etiam solet Nola et Ecclesia; haec seu primae domus seu Ecclesiae Antonianae imago; illa quia a nuntiis eleemosynariae domus seu ecclesiae (id est ecclesiae Sanctae Mariae, quae de eleemosyna dicebatur), Antonianis ad colligendam stipem concursantibus deferri in adventus sui signum cum reliquiis solita; cum baculo insuper ob baculum ad *Potentiae* vel signi *Thau* modum et figuram a sancto ipso cuidam Gastoni provinciae Viennensis in Gallia viro nobilissimo ac opulentissimo in magnam arborem succrescentem in visione praeostensum, ad ei indicandum, fore ab se suisque sociis atque alumnis in posterum miseros igneo morbo sacroque igne perustos ac mutilatos, atque egestate pressos omnimode sustentandos; seu, ut in Vita S. Pauli dicitur, senex infirmos artus baculo regente sustentans; quae verba peregre proficiscentem indicant, aut certe ideo apposita, quod baculum monachi gestari solerent, ut tradit Cassianus lib. 1 Institut., cap. 9, et ita baculo innixus pingi solet S. Antonius. Sic ex laudatis Bollandistis loc. cit. Vide ibi, ubi multa scitu dignissima. Hinc facile colligitur, quare ei appingatur signum *Thau* et *ignis*, tum ex hic adductis, tum ex allato textu Ezechielis cap. IX, num. 4 et 6, tum ex traditis a nobis in hac Bibliotheca sub verb. *Religiones Regulares*, art. 3, num. 27. Vide ibi.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Sollicitudo sacrarum imaginum praecipue 80 spectat ad Episcopum. Atque hinc est quod citra Episcopi consensum haud licet pingere aut insculpere in ecclesia insolitam aliquam imaginem, vel eam exponere. Non licet transferre sacras imagines ac reliquias, Episcopo invito, vel contradicente rectore Ecclesiae, vel patrono; maxime si fuerint Ecclesiae dono datae ad conservandam memoriam donantis. Vide Rot. in Uratislavien. *Translationis Imaginis* 17 Mart. 1738, cor. clar. mem. Calcagnin.

Alia ad rem, vid. verb. *Veneratio Sanctorum*. 81

IMMUNDITIA

Vide verb. Gula, *n. 37, et verb.* Luxuria, *n. 36.*

IMMUNITAS ECCLESIASTICA ET ECCLESIARUM

PARTITIO ARGUMENTI.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA ET ECCLESIARUM: 1. quoad ea quae concernunt eius naturam, divisionem et ius, a quo provenit; 2. quoad ea quae specialiter concernunt immunitatem localem, seu ius asyli, loca, delicta et personas, quibus competit vel non; 3. quoad ea quae concernunt privilegia, extractionem, et restitutionem confugientium, et poenas violantium ius asyli, et absolutionem ab eisdem; 4. quoad ea quae specialiter concernunt immunitatem realem et personalem, et poenas eam violantium, ac absolutionem ab eisdem.

Articulus I. *Immunitas quoad ea quae concernunt eius naturam, divisionem, et ius a quo provenit.*

Summarium. 1. Immunitas unde derivetur. - 2. Immunitas ecclesiastica et immunitas ecclesiarum, quamvis passim pro eodem sumantur, tamen proprie et rigorose non sunt idem. - 3. Affertur ratio. - 4. Affertur aptior immunitatis definitio. - 5. Talis definitio competit omni membro definiti. - 6. Immunitas sic descripta recte dividitur in localem, realem, personalem; et quae sit quaelibet. - 7. Immunitas realis et personalis est de iure divino. - 8. Immunitas localis ecclesiarum, seu privilegium asyli non competit ecclesiis aliisque piis locis de iure naturali et divino, sed solum de iure humano, civili et canonico. - 9. Affertur obiectio. - 10. In lege evangelica non habetur aliquod ius positivum, sive scriptum sive traditum, decernens talem immunitatem. - 11. Contraria sententia est probabilis. - 12. Satisfit rationi sententiae contrariae. - 13. Affertur alia ratio corroborativa nostrae sententiae, et infirmativa contrariae. - 14 ad 35. Quaestio num immunitas personalis sit de iure divino, an potius humano.

1 Immunitas derivatur a verbo *munus* quod licet generatim captum tria significet, scilicet donum, officium cum onere, et onus sine honore; proprie tamen sumptum solum tertium

significatum importat, scilicet onus sine honore, seu onus, functionem et obligationem alicui impositam, sive lege aut more ei incumbentem; leg. *Munus proprie* 214 ff. de Verbor. significat., ibi: *Munus proprie est quod necessarie obimus lege, more, imperiove eius qui iubendi habet potestatem.* Undè qui a tali onere aut obligatione liber aut exemptus est, immunis esse et immunitate gaudere dicitur; leg. *Munus* 18, et ibi Gloss. verb. *Onus* et verb. *Officium*, ff. de V. S., et leg. 1 ff. de
2 Iure immunitatis. Immunitas ecclesiastica et immunitas ecclesiarum, quamvis passim a plurimis pro eodem sumantur, et unica definitione describantur, dicendo: *Immunitas ecclesiastica est ius seu exemptio qua Ecclesiae res et personae ecclesiasticae a publicis muneribus et oneribus saecularibus sunt liberae;* tamen proprie et rigorose loquendo non sunt idem, sed quid diversum, ut recte advertunt Riccius in Praxi aurea, part. 2, resol. 53, n. 2; Engel lib. 3 decr., tit. 40, num. 2; Reiffenstuel ib., num. 3, et alii, intelligentes pro *immunitate ecclesiarum* solam immunitatem localem competentem ecclesiis aliisque locis sacris, et pro *immunitate ecclesiastica* solam immunitatem personalem et realem competentem personis ecclesiasticis et rebus ad tales personas, vel ad ecclesias, seu loca sacra pertinentibus; argum. cap. *Inter cunctas* 1 Extravag. de privileg. inter commun., § *Incendiarios;* ubi distinctim ponuntur et nominantur violatores immunitatis ecclesiarum et libertatis, id est immunitatis ecclesiasticae, ibi: *Ecclesiarum immunitatis et libertatis ecclesiasticae.*

3 Et hoc videtur rationi congruere quia allata definitio immunitatis communiter divisae in localem, realem et personalem non convenit omni definito, cum non possit aptari immunitati lo-
4 cali ac iuri asyli, ut clare patet. Unde aptius definitur immunitas dicendo quod sit *Ius quo ecclesiae et alia loca sacra necnon personae ecclesiasticae ac res ipsarum liberae ac immunes sunt a muneribus et oneribus saecularibus, atque ab actibus earum sanctitati et reverentiae*
5 *debitae repugnantibus.* Haec enim definitio competit omni membro definiti, cum per ly *ius quo ecclesiae et alia loca sacra, necnon personae ecclesiasticae, ac res ipsarum liberae ac immunes sunt a muneribus et oneribus saecularibus,* denotatur *immunitas realis et personalis,* et per ly *atque ab actibus earum sanctitati et reverentiae debitae repugnantibus,* denotatur *immunitas localis.*

6 Immunitas sic descripta recte dividitur in localem, realem et personalem. Immunitas *localis* est quae convenit ecclesiis aliisque locis piis seu religiosis. Immunitas *realis* est quae competit rebus ecclesiasticis, id est bonis ad ecclesias vel personas ecclesiasticas pertinentibus. Immunitas *personalis* est quae competit personis ecclesiasticis.

Immunitas realis et personalis est de iure 7
divino, ut colligitur ex pluribus sacrae Scripturae locis. Genes. enim XLVII, vers. 22, sub Pharaone Aegypti rege habetur, sacerdotes et levitas exemptos fuisse a iurisdictione saeculari et a lege solvendi tributa, et refertur in cap. *Non minus* 4 de immun. eccles., ubi idcirco graviter arguuntur plurimi Christiani principes quod *deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone qui legis divinae notitiam non habebat,* ubi nota illa verba *legis divinae;* et similiter colligitur ex cap. ultimo, vers. 28, Levitici, et ex cap. III Numer., vers. 20, et cap. XLV, vers. 14 et 15, et ex primo Esdrae c. VII, vers. 25, et c. XVII Matthaei vers. 25 et 26; sed ne repetantur omnia iam scripta, vid. verb. *Clericus,* art. 2, a n. 77 usque ad 84 inclusive, et verb. *Bona ecclesiastica,* art. 2, a num. 16, ubi late probatur conclusio per citatas Scripturas, per varios sacros canones, et per Concil. Trident. sess. 25, c. 10, de Reform., ubi expresse contestatur ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam. Et sic tenent ultra doctores loc. cit. adductos, Bellet. disquisit cleric. p. 1, de exempt. cleric., § 1, num. 1; Diana part. 1, tract. 2, resol. 1; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 49, artic. 9, num. 235; Tambur. de Iure Abbat. tom. 1, disp. 15, quaest. 19; Thom. Delbene tom. 1 de immun. eccles., part. 1, cap. 1, dub. 1 per tot.; Fagnan. in cap. *Non minus* 4 de immunit. eccles., n. 4; Bonacina de Censuris in bulla Coenae, disp. 1, qu. 16, sect. 2, punct. 1 et seqq., et in 8 praecept. Decalog., disp. 10, qu. 2, part. 1, § 1, num. 3; et late Card. Petra tom. 2, comm. ad Const. 1 Honorii III a n. 3, et alii.

Immunitas localis ecclesiarum seu privile- 8
gium asyli non competit ecclesiis aliisque piis locis de iure naturali et divino, sed solum de iure humano, tum civili, tum canonico; et, quod haec localis immunitas sit de iure civili, habetur ex tot. tit. Cod. De his qui ad ecclesiam confugiunt, et authent. de mandatis principum, § *Neque autem homicidii,* collat. 3 [1]; et quod sit de iure canonico, habetur ex cap. *Inter alia* 6 de immunit. eccles., ibi: *Iuxta*

[1] Cl. P. Franciscus Xaverius Zech. in luculenta de iure asyli ecclesiastici dissertatione Ingolstadii edita a. 1781 et ab Antonio Schmidt recusa tom. 6 Thesauri iur. eccles. a pag. 284, qua erat eximia eruditione ac diligentia, c. 118 leges imperatorum circa ius asyli ecclesiastici a Constantino M. percenset ad Manuelem Comnenum; his deinde subiungit leges latas a regibus Francorum, a veteribus Germanis, Anglis, Visigothis in Hispania et Gothis in Italia (ED. BARB.).

sacrorum statuta canonum et traditiones legum civilium.... fugiens ad ecclesiam; et can. *Id constituimus* 36, caus. 17, quaest. 4 ex Conc. Aurelianen. I, c. 3, ibi: *Id constituimus observandum quod ecclesiastici canones decreverunt, et lex romana constituit, ut ab ecclesiae atriis, vel domo Episcopi reos abstrahere omnino non liceat;* et can. *Eos qui* 6, dist. 87, ex Concilio Arausicano canon. 5, ibi: *Eos qui ad ecclesiam confugiunt, tradi non oportere, sed loci sacrati reverentia et intercessione defendi;* et can. *Sicut antiquitus* 6, can. *Reum* 9, can. *Si quis* 20, can. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4 [1].

9 Nec valet obiicere quod Deus in lege veteri praeter civitates refugii, de quibus Numer. xxxv, Deuter. xix, Iosue xx, constituerit pro asylo templum Ierosolymitanum, ut videtur colligi ex cap. xxi Exodi, ibi: *Constituam tibi locum in quem fugere debeas,* videlicet altare templi; et quod etiam gentiles ex instinctu naturae aliqua loca designaverint quae vocabantur *asyla.* Non valet, inquam, quia, praeterquam quod Abulensis c. 25 Iosue, qu. 7, et alii plures negant templum Ierosolymitanum pro asylo constitutum fuisse, dato etiam hoc, et non concesso, huiusmodi lex post mortem Christi, utpote ad caeremonialia pertinens, iam expirasset; unde ius asyli iam non habetur ex veteris legis obligatione, sed solum ad quamdam similitudinem et secundum congruam iuris naturalis aequitatem (quam etiam gentiles agnoverunt) de facto per iura humana, tum civilia, tum canonica, ecclesiis aliisque locis piis con-
10 cessum fuit. Neque in nostra nova lege evangelica habetur aliquod ius positivum, sive scriptum, sive apostolis traditum, decernens talem immunitatem, siquidem Christus praeter leges naturae et fidei nullas leges caeremoniales praescripsit, nisi circa ritus sacrificii et sacramentorum, reliqua Ecclesiae statuenda relinquens. Sic tenent Suar. tom. 1 de Religion., lib. 3 de locis sacris, c. 8, num. 9, 10, 11 et 13; Covarruv. lib. 2 resol., cap. 20, num. 1, 2 et 3; Layman lib. 4, tract. 9, c. 3, qu. 1, num. 1; Pirhing lib. 3 decret., tit. 49, sect. 4, n. 15; Engel ibid., num. 7; Zoesius ibid., num. 6; Sannig ibid., c. 2, num. 1; Reiffenstuel ibid., n. 22, et lib. 2, tit. 2, num. 131, et in Theologia morali tract. 12, dist. 2, num. 2, cum communiori aliorum contra Delbene, de immunitate et iurisdiction. eccles., cap. 16, dub. et num. 2, ubi illud ius naturale esse asserit, et contra Fagn. in appendice de immunitate, c. 2, n. 9, Decium et Tuscum existimantes esse iuris divini positivi.

11 Quam sententiam, scilicet ius asyli etiam in Novo Testamento esse iuris divini naturalis vel positivi, non improbabilem censet etiam Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 49, num. 26. Eo vel maxime quod videatur ei favere sacra Scriptura locis citatis sub num. 6. Tridentinum sess. 25, cap. 20, de Reformat., per verba adducta sub num. 7, et cap. *Quanquam* 4 de censibus in 6, et quia apud omnes fere gentes vigebat tale ius asyli, ut videre est apud ipsum Reiffenstuel loc. cit., num. 26; Covarr. loc. cit., cap. 20; Gonzalez in c. *Inter alia* 6 de immun. eccles., n. 9, et alios.

Tamen ad id de Scriptura et gentilibus fuit 12
iam responsum sub num. 10, et ad Tridentinum et textum canonicum communiter respondetur non loqui de immunitate locali, seu asyli, sed solum de immunitate reali et personali, id est de immunitate personarum ecclesiasticarum, et rerum ad eos vel ad Ecclesias pertinentium, quam esse de iure divino etiam nos docuimus sub num. 7. Et si quis contendat 13
Tridentinum loco citato loqui etiam de immunitate locali, seu de iure asyli, respondetur quod, ut iura iuribus concordentur iuxta cap. *Cum expediat* de elect. in 6, quantum ad immunitatem asyli plus non vult Concilium quam ipsam ad imitationem veteris legis, atque in- 14
stinctu divino per canonicas sanctiones constitutam esse. Tum quia, si iura asyli essent de iure divino naturali, nunquam potuissent, nec adhuc possent mutari, quia iura naturalia semper firma et immutabilia permanent, ut dicitur § *Sed naturalia* 11 Inst. de iure naturali, gent. et civil., nec potuissent ab aliquo etiam summo pontifice minui, immutari aut dispensari, cum inferior in lege superioris nullam habeat potestatem; c. *Cum inferior* 16 de maiorit. et obed., et Clement. *Ne Romani* de election. Neque potuissent consuetudine abrogari, aut eis in aliquo derogari, cum consuetudo contra ius divinum nihil valeat; cap. *Cum tanto* 11 de consuetud. Atqui ius asyli per pontificem fuit immutatum, quoad certa crimina et personas restrictum ac limitatum, ut patet ex cap. *Inter alia* 6 de Immun. eccles., et ex constitutionibus Gregorii XIV et Bened. XIII art. seq. adducendis, adeoque, etc.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quaestio, num immunitas personalis sit de 15
iure divino an potius humano, magni momenti est, et sursum atque deorsum versata, non modo a iurisconsultis, sed etiam a theologis. Nam alii contendunt clericos privilegio fori uti 16
de iure divino. Ita auctor num. 7, et qui ab 17
ipso allegantur. E diverso alii in contrarium nituntur id esse de iure humano; ita Innocent. in cap. 2 de Maior. et Obed.; Alciat. in cap. *Cum non ab homine* de Iudic., et alii apud Peregrin. de Immun. eccles. in princip., quos

[1] Idem Zech. cap. 4 ecclesiasticas de asylo leges operose indicat, illustratque a saeculo Ecclesiae quarto ad nostrum XVIII (Ed. Barb.).

ex theologis sequitur Medina in tit. de Restit., qu. 15.

18 Mihi haud displicet opinio Covarruv. 3, practic. 31, qui distinguit ut, si agatur de rebus spiritualibus, clerici immunes sint de iure divino a iurisdictione laicorum, si autem de rebus temporalibus, de iure humano sint exempti ex legibus potissimum Constantini Magni in Cod. de Episc. et Cleric.

19 Prima pars probatur, quia summus pontifex de iure divino ex institutione Christi positus est ad regimen Ecclesiae, cum ei dedit potestatem pascendi oves suas, solvendi et ligandi, deditque claves regni coelestis, et voluit, ut aliquando conversus confirmaret fratres suos.

20 Ex quibus pontifex factus est in spiritualibus caput totius orbis Christiani, et praesertim clericorum qui militantis Ecclesiae partes sunt magis connexae. Hi igitur ex eodem iure divino facti in spiritualibus sunt subditi summi pontificis a quo regi debent, nam ex quo iure est potestas capitis, ex eodem est subiectio subditorum.

21 Patet altera pars, tum ex dictis, tum etiam quia ipsi clerici in sacris constituti a summo pontifice saepe iudici laico traduntur ut eosdem puniat, cap. *In audientia,* cap. *Contingit,* cap. *Perpendimus* de Sent. excomm., cap. *Ex parte* de Privil., cap. *Ad abolendam* de Hae-

22 retic. Ergo exemptio fori clericorum in temporalibus iuris est humani; idque, quia summus pontifex non solum immutare haud potest ius divinum, sed nec ob causam licet iustam dispensare, bene vero declarare et interpretari.

23 Nec negotium facessere debet can. *Si imperator,* dist. 99, ubi Ioannes pontifex ait: *Clerici ex divina institutione a summo pontifice sunt iudicandi,* quod etiam habetur in cap.

24 *Quanquam* de Censib. in sexto. Nam, ut recte observavit Covarruv. ubi supra, ius divinum ibi usurpatur pro canonico, quod novum haud est.

Hinc facile est iudicare quid dicendum sit 25
de Iustiniano, qui in leg. *Si quis in conscribendo* Cod. de Pactis, statuit sacerdotem qui se non usurum promiserit exceptione fori, promissis stare teneri, ita ut possit dein coram laico conveniri, ea reddita ratione quod possit
quisque iuri pro se introducto renuntiare. Non 26
ignoro in hoc textu explicando se varie torquere DD., eorumque plurimos Iustinianum reprehendere quod legem tulerit statui ecclesiastico contrariam. At distinguendum videtur 27
potestatem inter et iustitiam. Porro potuit Iu- 28
stinianus id statuere, cum, ut mox dictum est, fori privilegium quod habent clerici in temporalibus sit iuris humani; sed non iuste fecit, quia ratio qua Iustinianus utitur, minime convincit. Nam regula quae ait posse quemque 29
iuri suo renuntiare, intelligitur cum ius est personale, quod sane non accidit in clericis, quorum exemptio in gratiam totius collegii ecclesiastici est inducta. Qua de ratione recte 30
in cap. *Si diligenti* de For. competent., corrigitur lex Iustiniani, et statuitur ut clericus ne iuramento quidem possit foro suo renuntiare.

Inficias haud eo saepe Iustiniano libuisse 31
pervertere Christianorum sanctiones, ut inquit Procopius in Historia Arcana, pag. 123. At saepius non tam pervertit quam praescripsit. Nam quidquid in canonibus ecclesiasticis erat 32
insigne, id voluit auctoritate sua stabilitum, 33
declaratum ac poenis vindicatum. Factum hinc est ut Episcopi Orientales ex Iustiniani legibus eas sibi concinnaverint regulas quas *Nomocanones* nuncuparunt. Nomocanonem enim scri- 34
psit Ioannes Scholasticus, qui a Iustiniano suffectus est Eutychio C. P. patriarchae in exilium pulso. Alium postmodum composuit Pho- 35
tius patriarcha etiam C. P. quem Theodorus Balsamon notis suis illustravit.

Articulus II. *Quoad ea quae specialiter concernunt immunitatem localem, seu ius asyli, loca, delicta et personas quibus competit, vel non.*

Summarium. 1. Ius asyli quid sit. - 2 ad 73. Loca quae gaudent immunitate ecclesiastica. - 74. Palatium Episcopi gaudet immunitate asyli. - 75. Etiamsi ab Ecclesia Cathedrali abesset ultra 40 passus. - 76. Palatium mensae episcopalis, etiam situm extra dioecesim, gaudet immunitate ac si esset in propria dioecesi pro tempore quo Episcopus illud inhabitat. - 77. Palatium Episcopi conductum pro sua habitatione episcopali gaudet immunitate. - 78. Palatium tamen conductum ab Episcopo in propria dioecesi pro propria habitatione, in quo etiam habitat dominus eiusdem palatii, gaudet immunitate tantum quoad portionem Episcopi et suae familiae. - 79. Palatia ruralia Episcoporum in locis eorum dioecesis, et ab ipsis interpolate, seu recreationis gratia habitata, quae ab eorum affictuariis continuo habitantur, non gaudent immunitate ecclesiastica. - 80. Confugiens ad palatium Episcopi gaudere debet immunitate. - 81. Quare carceratus in palatio Episcopi est ibidem restituendus. - 82. Sicut etiam sacerdos captus in palatio Episcopi gaudet immunitate, et ibidem est restituendus. - 83. At, quando Episcopus ordinat carcerationem in proprio palatio, reus non gaudet immunitate ecclesiastica. - 84. Sicut in casu quo baroncellus et birruarii curiae episcopalis, qui tentarunt absque ordine carcerationem sacerdotis inventi cum falce venatoria prae manibus, et ob resistentiam eis factam, ipsum taliter percusserunt, ut secundo die obierit; unde vocati ab Episcopo ad proprium palatium pro reddenda ratione huius facti, ibidem de mandato Episcopi carcerantur, et deinde poena triremium puniuntur, non gaudent immunitate. - 85. Reus allegans clericatum baroncello, ductus liber ad Vicarium generalem, cui in palatio Episcopi dixit, se non esse clericum, sed velle uti immunitate palatii episcopalis, quam vicarius admisit, gaudet immunitate, et baroncellus non incidit. - 86. Exsecutio etiam pro debitis civilibus fieri non potest in palatio Episcopi nec in domibus seu mansionibus clericorum in regno Neapolitano, attenta consuetudine in dicto regno ad eorum favorem. - 87. Concedenda est facultas exsequendi in palatio Episcopi qua-

tenus a creditoribus Episcopi petatur. - 88. Magistratus saecularis absolvitur ad cautelam, eo quod demoliri fecerat murum aedificatum ante palatium Episcopi, quod praetenditur spectare ad mensam episcopalem. - 89. Ad hoc ut clarius percipiantur delicta quibus competit vel non ius asyli, dantur hic ad litteram duae pontificiae constitutiones, quae debent ad haec esse vera norma et Regula. - 90. Affertur constitutio Gregor. XIV. - 91. Affertur constitutio Benedicti XIII. - 92. Delicta quibus competit ius asyli sunt ea omnia et singula quae specialiter non sunt excepta. - 93 ad 156. Delicta quibus non competit ius asyli. - 157 ad 159. Constitutio Benedicti XIV pro extractione haereticorum. - 160 ad 163. Alia statuta quoad immunitatem ab eodem pontifice, et a Clemente XIII.

1 Immunitas localis, seu ius asyli est ecclesiis et sacris aliis quibusdam locis competens, confugientibus ad ea malefactoribus securitatem praestans ad hoc, quod inde violenter extrahi non possint, nec in vita nec in membris puniri valeant. Est in re communis arg. c. *Inter* 2 *alia* 6 de Immun. Eccles. Immunitate seu iure asyli gaudent omnes ecclesiae auctoritate Episcopi erectae; c. *Inter alia* 6 de Immun. eccles., et concordat c. *Immunitatem* 10, eod. can. *Eos qui* 6, dist. 87, can. *Sicut antiquitus* 6, can. *Reum* 9, can. *Si quis* 20, c. *Definivit* 35, et c. *Id constituimus* 36, caus. 17, quaest. 4.

3 Etsi nondum sint consecratae, textu expresso in cap. *Ecclesiae* 9 de Immunit. eccles., ibi: *Ecclesiae in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non exstiterit consecrata, nullo* 4 *modo privilegium immunitatis adimitur.* Imo etiamsi in iis divina adhuc non sint celebrata; arg. cit. cap. *Ecclesiae,* ubi pro ratione immunitatis subiungitur: *Quia obsequiis divinis dedicata nullis est temerariis usibus profananda;* unde, cum pro ratione ibi pontifex non allegat celebrationem divini officii iam factam, sed quia obsequiis ac officiis divinis est dedicata seu deputata, debent Ecclesiae gaudere immunitate, etiamsi in iis divina adhuc non sint celebrata; cum ex eo solo quod ecclesiae auctoritate Episcopi ad usus sacros sint deputatae, iam existunt loca sacra ac religiosa, ita ut ad usus profanos redire et applicari amplius nequeant textu claro in cap. *Ad haec* 4 de religiosis domibus, et sic tenent Abbas in cit. cap. *Ecclesiae,* num. 5; Fagnan. ib., num. 8; Hostiens. ibid., verb. *Celebrantur;* Barbosa lib. 2 Iur. eccles. univers., cap. 3, n. 59; Covarruv. lib. 2 variar. resolut., cap. 20, num. 4, et alii com- 5 muniter. Quinimo immunitate gaudent etiam ecclesiae interdictae. Fagnan. in cit. cap. *Ecclesiae* 9 de Immun. eccl., num. 11; Abbas ib., num. 8; Ventriglia tom. 2, annotat. 23, § De Immun. eccles., num. 5; Pirhing lib. 3 decr., tit. 49, n. 3; Reiffenstuel. ib., n. 29; Engel ib., num. 11; Layman lib. 4, tract. 9, cap. 3, num. 2; Silvester verb. *Immunitas* 1, qu. 1, dict. 2; Barbosa loc. cit., num. 60, 6 cum plurimis aliis ibi citatis. Immunitate gaudent etiam ecclesiae pollutae. Fagnan. loc. cit., num. 13; Ventriglia loc. cit., n. 5; Barbosa loc. cit., num. 61, cum Suarez, Giurb., Bonacin., Bobadill. et Fagundez ibi citatis, et alii 7 num. antec. adducti. Item gaudent immunitate ecclesiae dirutae, dummodo non sint dirutae auctoritate Episcopi, et subsit spes reaedificationis, argum. can. *Quae semel* 4, caus. 19, quaest. 4, l. *Aede sacra* 73 ff. de Contrahend. emption.; Fagnan. loc. cit., num. 14; Engel loc. cit., n. 10; Ventriglia loc. cit., n. 4; Barbosa loc. cit., n. 62, cum plurimis ibi citatis, et alii passim.

Immunitate gaudet coemeterium, quanquam 8 ab ecclesia separatum, dummodo auctoritate Episcopi sit designatum, cap. *Cum ecclesia* 5 de Immun. ecclesiar.; Fagnan. loc. cit., n. 21; Barbosa loc. cit., num. 63, cum plurimis ibi citatis, et alii communiter. Item immunitate 9 gaudet porticus ecclesiae, can. *Si quis contumax* 20, caus. 7, qu. 4, et declaravit Sacra Congr. Immunit. in Spoletana 7 Febr. 1630, in Camerinen. 3 Aprilis 1635, in Asculana 20 Decembris 1657, et in Dertonen. 9 Septembris 1670; apud Pignatel t. 1, consult. 171, sub num. 15 in fin. Item immunitate gaudet 10 atrium cit. can. *Si quis contumax* 20, et can. *Id constituimus* 36, caus. 17, quaest. 4. Item 11 immunitate gaudet tectum, cum supra illud existens dicatur esse intra situm ecclesiae. Suarez tom. 1, tract. 2, lib. 3, cap. 9, num. 8, vers. *Sed quid si quis supra tectum;* Peregrin. de Immunitate, n. 282; Diana part. 6, tract. 1, resolut. 73; Sperell. decis. 63, n. 9; Ventriglia loc. cit., num. 9; Barbosa loc. cit., num. 66, et alii passim. Item immunitate gaudet cam- 12 panile ecclesiae, quamvis ab ipsa disiunctum sit, dummodo non ultra triginta passus distet, ut bis declaravit Sacr. Congr. apud Delben. de Immunitate d. 9, sect. 6; Diana part. 4, tract. 1, resolut. 108; Ioan. Anton. Novar. tit. de Immunit. eccl., num. 26; Barbosa loc. cit., num. 66; Reiffenst. loc. cit., num. 29; La Croix lib. 4 sub n. 1392, et alii. Rev. tamen dominus Iosephus Maria Maraviglia sustinet mordicus quod campanile seiunctum nulla gaudeat immunitate, quia non potest dici pars formalis ecclesiae, cum non sit consecratum neque benedictum. Additque privilegia immunitatis esse stricte interpretanda tanquam odiosa et contraria iuri communi, derogat enim immunitas iuri publico quod vult quod delicta non remaneant impunita. Vide ibi *legem* 287 *Prudentiae episcopalis.* Item sacristia, si ecclesiae 13 vel coemeterio cohaereat, et etiam non cohaerens si altare habeat; secus autem si non cohaereat ecclesiae vel coemeterio, nec altare habeat ad celebrandum; Sperell. dec. 61, a principio, et decis. 62, n. 19; La Croix loc. cit., cum variis aliis; Ventriglia loco cit., n. 12,

14 ubi dicit hoc certum esse. Item immunitate gaudent scalae exteriores ecclesiae; Suarez t. 1, tract. 2, lib. 3, cap. 11, num. 9; Barbosa loc. cit., n. 66, cum pluribus aliis; Farinac. tract. de Immun. n. 180, ubi refert Sacr. Cong. ita censuisse.

15 Item immunitate gaudent fores seu portae ecclesiae saltem manu tactae et apprehensae, cum clausae reperiuntur; Suarez l. c., lib. 3, cap. 9, num. 8; Navarr. in Manual. cap. 25, n. 17 ad finem; La Croix lib. 4, sub n. 1392; Barbosa loc. cit., num. 65; Pignatell. tom. 6, consult. 4, num. 81, et seq., ubi ad propositum affert declarationes ac decreta Sacrae Congreg. praesentis tenoris: *Innixus stipiti portae ecclesiae gaudet immunitate, in Amerina 28 Maii 1628.* Item, *evadens e manibus Birruariorum, et adhaerens valvis ecclesiae gaudet immunitate, in Firmana 13 Iul. 1657.* Item *tenens annulum valvarum ecclesiae gaudet immunitate, 7 Septembris 1638.* Item, *qui in actu carcerationis cohaereat valvis ecclesiae unico pede et unica manu, gaudet immunitate, in Brundusina 4 Septembris 1640* [1]. Item, *captus a Birruariis in ianua conventus seu monasterii gaudet immunitate, in Rossanen. 18 Fe-*

16 *bruar. 1653.* Sic etiam gaudet immunitate qui tangit aliam partem exteriorem ecclesiae, v. g. muros; Barbosa loc. cit., num. 65; Riccius in praxi, tom. 3, resol. 560, num. 8; Navarrus in summa bullae de Immunitate, num. 16; Bonacina disput. 3 in Decalog. 3, punct. 4, num. 5; Pignatell. loc. cit., n. 82, affert sequentia decreta Sacrae Congr.: *Adhaerens muro ecclesiae gaudet immunitate, in Amerina 18 Februar. 1632, et in Camerinen. 18 Iul. 1638.* Item qui elapsus e manibus satellitum confugit ad ecclesiam et apprehendit parietem, aut seras valvarum gaudet immunitate; Sacr. Congreg. Episcopor. 31 Mart. 1604, et 15 Iul. 1614, et 20 Decembr. 1616, refert Pignatell. loc. cit., num. 107.

17 Privilegium immunitatis non restringitur ad portas aut parietes vel atrium ecclesiae tantum, sed per quadraginta passus in maiori ecclesia, et per triginta in cappellis, vel minoribus ecclesiis extenditur circumquaque, ut est definitum in c. *Sicut antiquitus* 6, caus. 17, qu. 4, ibi: *Sicut antiquitus a sanctis Patribus statutum est, statuimus, ut maior ecclesia per circuitum quadraginta passus habeat, cappellae vero vel minores ecclesiae per triginta; qui autem confinia earum confringere tentaverit, aut personam hominis, vel bona eius inde subtraxerit.... excommunicatur,* et concordat can. *Definivit* 45, ead. caus. 17, et qu. 4, et utrobique notant et tenent Gloss., Archidiaconus et doctores omnes, ut testatur et sequitur Fagn. in cit. cap. *Ecclesiae* 9 de Immunit. eccles., num. 16; Covarruv. lib. 2 variar. resolut., cap. 20, n. 5; Hostiens. in cap. *Inter alia* 6 de Immun. eccles., n. 2, et ibi etiam Ioann. Andr. num. 7; Abbas in ultim. notab.; Felin. num. 2, et Marian. Socin. num. 16; Silvester verb. *Immunitas* 3, num. 1; Barbosa in citat. can. *Sicut antiquitus* 6, caus. 17, qu. 4; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 49, num. 31; Turrecremata, Praepositus et alii. Dicta autem im- 18 munitate triginta passuum pro ecclesiis minoribus non gaudent ecclesiae seu cappellae, quae sunt intra ambitum murorum castellorum, ut expresse habetur in can. *Quisquis* 21, caus. 17, qu. 4, ibi: *Cappellae quae sunt infra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione.* Et ratio est, quia si dictae ecclesiae seu cappellae gauderent immunitate etiam ad triginta passus, ob loci angustiam, immunitas fere totum castrum quandoque absorberet, ut observat Glossa 1 in cit. can. *Sicut antiquitus;* et docet Fagnan. loc. cit., num. 17; Covarruv. loc. cit., n. 5; Abbas in cit. cap. *Ecclesia,* num. 10; Reiffenstuel loc. cit., n. 32; Silvester loc. cit., et alii communiter.

Imo non desunt qui dicant, ius asyli in spatio 19 quadraginta vel triginta passuum pro omnibus ecclesiis sublatum esse consuetudine contraria, sicque non amplius observari posse aut debere; arg. cap. *Cum tanto* 11 de consuetudin. Ita Igneus in l. 1 in princip., num. 58, ff. ad Syllanian., quem refert Remig. de Immun. eccl., fol. 52 in 6 ampliation. Clarus in § fin., qu. 30, vers. *Hinc est,* ubi dicit non esse ab hac communi consuetudine recedendum, praeterquam in domibus ecclesiae cohaerentibus; Covarruv. loc. cit., num. 5; Haunold. de Iust. et iur. tom. 6, num. 152, et ex Zerola in praxi episcop. part. 1, verb. *Immunitas,* § 12, testatur Engel lib. 3 decr., tit. 49, a num. 10, hodie immunitatem non attendi ultra fines coemeteriorum, et Card. de Luca lib. 14, p. 4; Miscellan. disc. 12, num. 17, dicit, quod immunitas talis spatii prope ecclesias recessit ab aula, et Pignatell. tom. 1, consult. 435, ubi postquam ad quaesitum: *An carceratus infra* 20 *spatium quadraginta passuum circa cathedralem gaudere debet immunitate, sitque restituendus?* respondit *affirmative, si adsit consuetudo,* et ita declarasse Sacr. Congregationem Immunitatis in Interamnen. pro Petro Paulo Mangonio, 17 Iul. 1663, subiungitur: *Verum eadem Sacr. Congr. die 27 Ian. 1665, cognito per plurimos casus, quod gravia inferat publicae quieti Narniensis civitatis praeiudicia plateam ecclesiae cathedralis ex quadam veteri consuetudine haberi pro loco immuni, cuius securitate*

[1] Quantam templorum ianuis ac vestibulis reverentiam habuerint gentiles ipsi et veteres Christiani animadvertit vir doctus Emmanuel Gonzalez ad c. 3 de Immun. eccles., n. 5 (Ed. Barb.).

quam saepissime abutuntur criminosi, contumaces et debitores maximo non sine iustitiae detrimento, censuit si sanctissimo D. N. placuerit, plateam eamdem in posterum pro loco immuni non habendam et existimandam, ac ad ipsam confugientes immunitate eccles. non gaudere, iniungendumque Episcopo, ut triduo a publicatione huius decreti, eam ut talem teneri curet et mandet quibuscunque non obstantibus. Et facta relatione sub die 21 Februar. 1665, Sanctissimus annuit, et ita exsequi iussit. Et idem Pignatell. tom. 6, consult. 25, num. 13, cum multis ibi citatis concludit hos passus gaudere si adsit in loco legitima consuetudo iuxta supra allatum decret. in Interamnensi. Secus vero non. Unde hos passus non gaudere declaravit ead. Sacr. Cong. Immun. sub anno 1634 in Spoletana relata a Donato de Asylo, resol. 43, n. 1 et 2. Vide ibi Pignatell. et totam consult. 25, ubi multa erudite.

21 Affertur aliud consimile decretum, ut sequitur. Licet die 9 Febr. 1694, l. 1 decr. Vall., p. 104, declaratum sit, atrium circumductum muris ante ecclesiam Beatae Mariae Montis Virginis extensum per quadraginta passus gaudere immunitate, attamen, mandante Sanctissimo, Ordinarius declarat eidem loco non suffragari amplius immunitatem ecclesiasticam, et reputari tanquam non immunem, et insuper ne possit allegari ignorantia, et ad perpetuum documentum apponat in loco opportuno lapidem cum praefata declaratione; Sacr. Congregatio Immunit. in Nullius Montis Virginis 11 Decembris 1687, lib. 2 decr. Vall., pag. 125 [1].

22 Immunitate gaudent monasteria et conventus, can. *Quisquis* 21, caus. 17, qu. 4; leg. *Omnia privilegia* Cod. de Episcop. et cleric.; Constit. Gregor. XIV incip. *Cum alias monasteriis, domibus regularibus, locisque sacris aut religiosis;* Fagnan. loc. cit., n. 28; Barbosa loc. cit., num. 72, et *Communis* aliorum. Ea-

23 dem immunitate gaudent omnia loca intra eorum septa, scilicet claustra, cellae ac habitacula, imo etiam eorumdem monasteriorum horti, areae, domus familiarium, stabula animalium, officinae, cunctaque alia loca quae intra monasteriorum septa continentur, argum. l. *Pateant* Cod. de his qui ad ecclesiam confugiunt, ibi: *Nec sola altaria et oratorium,* etc., *sed quidquid fuerit interiacens, sive in cellulis, sive in domibus, hortulis, balneis, areis atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur;* et c. *Id constituimus* 36, caus. 17, qu. 4, et cit. Constit. Gregor. XIV incip. *Cum alias*, Barbosa loc. cit., num. 72; Lezana verb. *Immunit.*, n. 3; Portell. in dub. Regular., verb. *Immunitas,* et *Communis* aliorum. Vide infra sub n. 45.

Item immunitate gaudent villae sive grangiae, 24 quas etiam recreationis gratia habent regulares. Sic habetur ex privilegio concesso ab Eugenio IV Cisterciensibus, et consequenter omnibus aliis cum illis communicantibus, quod privilegium ex compendio ordinis Cisterciensis refert Eman. Rodericus tom. 2 quaest. Regular., qu. 75, art. 2, his verbis: *Concessit quod grangiae monasteriorum Cisterciensium, sicut ecclesiae atria pravorum hominum incursu et violentia liberae et quietae debeant esse, ita ut nemo in eis hominem capere, spolium aut ruinam exercere praesumat in virtute Spiritus Sancti inhibendo statuit.* Sic ex hoc privilegio late probat Card. de Lugo in Respons. moral. lib. 3, dub. 15 per totum, ubi num. 3 refert, quod cum quidam Episcopus Sacr. Congreg. Romae super hoc consuluisset, respondit: *Si cappella illa erat in grangia, observandum privilegium;* Villalobos. in Summa tom. 2, tract. 39, difficult. 5, num. 6; Peregrinus de Immunitate, cap. 4, num. 58; La Croix lib. 4, sub num. 1392; Diana part. 6, tract. 1, resolut. 6, vers. *Et tantum* in fine, et alii contra Barbosam loc. cit., n. 76: Gambacurt. lib. 1, cap. 4, num. 7; Trullench. lib. 1, cap. 11, dub. 1, num. 6; Lezanam tom. 3, verb. *Immunitas,* n. 3. Qui tamen auctores ideo negarunt talem immunitatem, quia, ut dicit Card. de Lugo loc. cit., num. 2, vel non viderunt supra allatum privilegium Eugenii IV vel illius memores non fuerunt.

Omnia loca religiosa, ut seminaria, hospi- 25 talia, nosocomia, orphanotrophia et huiusmodi auctoritate Episcopi erecta gaudent immunitate asyli; *Communis;* argum. cap. *Ad haec* 4, et cap. *Ne nimia* 9 de Religiosis domibus; leg. *Sancimus* Cod. de SS. Ecclesiis, leg. *Omnia* Cod. de Episc. et cleric. Item immunitate gau- 26 det domus collegii de propaganda fide; Sacra Congr. Immunitatis die 8 Mart. 1650. Confu- 27 giens ad SS. Eucharistiae Sacramentum, quod portatur ad aegrotum, vel inde reportatur, aut in processione circumfertur, gaudet immunitate; Barbosa loc. cit., n. 69; Layman loc. cit., num. 4; Silvester verb. *Immunitas* in 1; Reiffenstuel loc. cit., num. 48, et *Communis* aliorum; et Pignatell. tom. 6, consult. 4, n. 89, ubi affert declarationem Sacr. Congr. editam in Melitensi 29 Maii 1628, tenoris sequentis: *Carceratus sequens, et manu tenens fimbriam sacerdotis redeuntis ad ecclesiam cum SS. Eucharistiae sacramento gaudet immunitate.* Item 28 gaudet immunitate etiamsi solum se associet

[1] Vide laudatum Zech. cap. 6, § 150. Censent aliqui sacros canones spatium 40 vel 30 passuum concedere tantum reo progredienti ex ecclesia, qua iam fuit receptus, nequaquam autem immunem reddere eum, qui intra hoc spatium deprehenditur, antequam ad ecclesiam perveniat. Adi Aunoldum de Iust. et iur., t. 6, tract. 1, n. 152, et P. Wiestner de Iure asylorum, p. 2, ar. 1, n. 20 (EDIT. BARBIELL.).

processioni Sanctissimi, aut illis qui Sanctissimum comitantur; Barbosa loc. cit., num. 69; Diana part. 1, tract. 1, resol. 28; Reiffenstuel loc. cit., num. 49, et alii passim, et Pignatell. loc. cit., n. 90, ubi affert declarationem Sacr. Congr. ut sequitur: *Associans processionem Sanctissimi Sacramenti gaudet immunitate;*
29 30 Sept. 1636 [1]. Qui confugit ad crucem existentem in via extra civitatem, gaudet immunitate ecclesiae, si adsit consuetudo; Sac. Congreg. Immun. in Melevitana 1 Dec. 1638, lib. 3 decr. Paul., p. 81 [2].

30 Cappellae seu oratoria in palatiis aut domibus privatorum non gaudent immunitate; Pignatell. tom. 1, consult. 93, ubi testatur de communi, et citat plurimos doctores, tom. 6, cons. 4, num. 103, ubi affert decretum ut sequitur: *Cappellae privatorum palatiorum non gaudent immunitate;* Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Marsicana 17 Nov. 1617, et Sacr. Congr. Immun. in Perusina 9 Dec. 1631; La Croix lib. 4, sub num. 1392; Barbosa lib. 2 Iuris eccles. univers., c. 3, n. 68, et in Summa Apostolic. decis., verb. *Immunitas,* num. 5, referens utrobique citatum decretum, et cit. c. 3, citans plurimos alios doctores, et Riccius in Synopsi, verb. *Cappella;* ubi refert sequens decretum: *Cappella vero privati palatii regulariter non gaudet immunitate;* Sacr. Congreg. Immun. in Tudertina 4 Iun. 1663, lib. decr.
31 Rocci, pag. 489; Fagnanus vero lib. 3 decr., in cap. *Ecclesiae* 9 de Immun., n. 23, cum pluribus ibi citatis; Reiffenstuel loc. cit., n. 43, et alii volunt talia oratoria etiam in domibus privatorum, dummodo auctoritate Episcopi sint erecta, gaudere immunitate, quia ut dicunt ipsi, cum talia oratoria sint vera loca religiosa, nec amplius ad usus profanos applicari possint; cap. *Ad haec* 4 de religiosis domibus, ac insuper iurisdictioni et visitationi Episcopi sint subiecta, non minus debent gaudere immunitate, ac oratoria publica Episcopi auctoritate erecta. Ad citata autem decreta omnes contrarii doctores respondent esse intelligenda, et respective interpretanda de oratoriis et cappellis sine auctoritate Episcopi erectis, uti plura habentur in domibus privatorum, quae cum religiosa non sint, et ad nutum domini domus iterum ad usus profanos possint applicari et converti, quamvis de licentia Papae aut Episcopi in eis super altare portatili celebratae fuerint Missae, non debent gaudere immunitate asyli, uti tenent in relatis decretis.

32 Ecclesia campestris gaudet immunitate; Sacr. Congr. Immun. in Brundusina 18 Dec. 1694, lib. 1 decret. Vall., pag. 162. Ecclesia enim 33
quaelibet, dummodo sit fundata auctoritate Episcopi, gaudet immunitate ecclesiastica, etiamsi non fuerit benedicta; arg. cap. *Ecclesiae* 9 de Immun. eccles., et expresse Sacr. Congr. Immun. in Anconitana 19 Iun. 1635, lib. 2 decr. Paul., pag. 226. Imo locus in quo construitur 34
ecclesia, iam iniecto solemniter primo lapide, est immunis; Sacr. Congr. Immun. in Ianuen. 5 Octobris 1688, lib. decr. Martelli, p. 358. Cappellae sive ecclesiae in arcibus sive castellis 35
existentes gaudent immunitate; Sacr. Congregat. Immunit. sub anno 1653, apud Pignatell. tom. 6, consult. 4, num. 121. Ecclesia 36
sita in Fortalitio S. Urbani gaudet immunitate eccles.; Sacr. Congregat. Immunit. in Bononien. 16 Iul. 1675, lib. 1 decret. Altoviti, pag. 1122.

Cappella carcerum vel contigua carceribus 37
non gaudet immunitate; Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 12 Iun. 1663, apud Pignatell. tom. 1, cons. 471. Cappella contigua, ut di- 38
citur, *al corpo di guardia,* erecta, ut milites ibi degentes audiant missam maxime diebus festivis, permittitur declarari non esse locum immunem; Sacr. Congr. Immun. in una Nullius Orbetelli 16 Febr. 1683, lib. 3 decr. Altoviti, pag. 143. Cappella ruralis, vulgo dicta 39
una Maestà, posita in publica via, nisi probetur fuisse constructam auctoritate ordinarii, non gaudet immunitate; Sacr. Congr. Immun. in Spoletana 2 Mart. 1642, lib. 3 decret. Paul., pag. 171. Mandante sanctissimo clauduntur cap- 40
pellae civitatis, etiam cum muro, attento quod confugiti committunt continuos abusus et scandala, et onera missarum transferantur in alias ecclesias arbitrio Episcopi; Sacr. Congr. Immun. in Lycien. 19 Maii 1679, lib. 1 decr. Altov., p. 1249. Quando cappella existens in 41
palatio gubernatoris est perpetua et invariabilis, confugientes ad eam gaudent immunitate; secus si sit variabilis et non perpetua; Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 7 Maii 1658, lib. decr. Rocci, pag. 89. Cappella vero privati palatii, 42
ut iam dictum est sub n. 30, regulariter non gaudet immunitate; ead. Sacr. Congr. in eadem Tudertina 4 Iun. 1663, lib. decr. Rocci, pag. 489.

Domus confraternitatis gaudere debet privi- 43
legio immunitatis ecclesiasticae; Sacr. Congr. Immun. in una civitatis Castelli 23 Iul. 1652, lib. 4 decr. Paul., pag. 189. Locata vero laicis 44
non gaudet; eadem Sacr. Congr. Immun. in Reatina 14 Decemb. 1628, lib. 1 decr. Paul., pag. 115. Sic immunitate non gaudent apothe- 45

[1] Nempe propter honorem eucharistici numinis, inquit Zech. § 755, defertur Ecclesiae singularis reverentia; multo magis igitur id praestandum ipsi Sacramento Corporis Christi, praesertim cum etiam confugientibus ad statuam principis libertas concessa sit (Ed. Barb.).

[2] Id fuit a S. C. responsum ex canone 19 Concilii Claromontani ab Urban. II habiti anno 1095: *Si quis ad aliquam crucem in via, persequentibus inimicis, confugerit, liber ac si in ipsa Ecclesia permaneat* (Edit. Barbiell.).

cae laicis locatae habentes ingressum ex platea vel via publica; eadem Sacr. Congr. Immun.
46 in Narniensi 27 Febr. 1662. Nec gaudet immunitate domus contigua ecclesiae, quae praeter ianuam viae publicae correspondentem, habet etiam egressum in choro eiusdem ecclesiae, maxime si sit laicorum; ead. Sacr. Congreg. Immun. in una Pennensi 28 Febr. 1662.
47 Gaudet tamen immunitate domus ecclesiae, quae inservit pro habitatione sacristae, etsi ab ecclesia disiuncta; ead. Sacr. Congr. Immun. 28 Febr. 1662; apud Pignatell. tom. 1, con-
48 sult. 456. Item immunitate gaudet domus annexa et addicta ecclesiae; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Portuen. 20 Mart. 1666, lib. decr. Borrom., p. 151 et 754.

49 Domus a suffraganeo Veliterno conducta gaudet immunitate, praeterquam in parte reservata locatori. Tenetur tamen suffraganeus impertiri licentiam pro transitu super parte ab eodem conducta, pro faciendis exsecutionibus a curia saeculari contra locatorem; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Veliterna 14 Ianuar. 1696,
50 lib. 3 decret. Vall., pag. 5. Domus contigua ecclesiae gaudet immunitate; ead. Sacr. Congr. Immun. in Firmana 8 Ian. 1695, lib. 1 decr.
51 Vall., pag. 165. Sic domus contigua ecclesiae, ad quam habet aditum; ad viam publicam vero medio Cortili, gaudet immunitate; ead. Sacr. Congr. Imm. in Theatina 31 Iul. 1674, lib. 1
52 decr. Altov., pag. 976. Domus contigua ecclesiae, a qua nullus patet aditus ad ecclesiam, et laicis locata, non gaudet immunitate; ead. Sacr. Congreg. Immunit. in Marsicen. 16 Iunii 1682, lib. 3 decr. Altov., pag. 51, et in
53 Pisauren. 16 Iul. 1686, ibi pag. 583. Domus commendae religionis Hierosolymitanae habens in inferiori parte cauponam habentem communicationem internam media parte domus superioris cum ecclesia, non gaudet immunitate, et claudatur aditus ad ecclesiam; eadem Sacr. Congr. Immun. in Perusina 27 Maii 1687, lib.
54 decr. Martelli, pag. 107. Domus posita super sacristiam confraternitatis laicis locata non gaudet immunitate eccles.; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Reatina 4 Dec. 1728, lib. 1 decr.
55 Paul., pag. 115. Domus, in qua inhabitat Vicarius sanctissimae Inquisitionis, non gaudet immunitate ecclesiastica, nisi habeat ecclesiam cohaerentem, vel adsit consuetudo; eadem Sacr. Congr. Immun. in Marianen. 6 Novemb. 1634,
56 lib. 2 decr. Paul., pag. 206. Mansiones conventus olim suppressi annexae ecclesiae, nunc commendatae, laicis locatae praeter servitium ecclesiae non sunt immunes; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Recinaten. 28 Ianuar. 1682, lib. 2 decr. Altov., pag. 2147. Non constat 57
quod sit locus immunis domus empta a Regularibus ad effectum ampliandi suam ecclesiam et conventum in qua Episcopus unica vice celebravit sacrum, sed deinde locata fuit laicis, nec ullum habet ingressum ad ecclesiam; eadem Sacr. Congr. Immun. in Perusina 20 Februar. 1684, lib. 3 decret. Altov., pag. 287.
Non constat esse immunem capannam spectan- 58
tem ad Regulares, positam in distantia quinquaginta septem palmorum ab ecclesia, et septem a claustro Regularium, quae est locata laico, et est intra ambitum civitatis; eadem Sacr. Congr. Immun. in Albanen. 11 Iul. 1684, lib. 3 decr. Alt., p. 340.

Domus canonicales gaudent immunitate; ea- 59
dem Sacr. Congregat. Immunit. in Florentina 9 Maii 1694, lib. 1 decr. Vallem., pag. 120.
Non est permittendum aedes canonicales in 60
canonica existentes locari per canonicos laicis ad inhabitandum; eadem Sacr. Congr. Immun. in Lauret. 16 April. 1652, lib. 2 decr. Paul., pag. 180. Imo Episcopus hanc locationem pro- 61
hibeat sub poenis sibi bene visis; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Perusina 14 Maii 1652, lib. 2 decr. Paul., pag. 184, et 23 Sept. 1692, lib. decret. Grim., pag. 200. Et quidem sub 62
poenis pecuniariis, arbitrio Episcopi; eadem Sacr. Congr. Immun. in Mantuana 16 Augusti 1704, lib. 3 decr. Vallem., pag. 618. Lau- 63
datur Archiepiscopus Florentinus ob reintegrationem ecclesiae mediis censuris procuratam in causa perquisitionis factae auctoritate laicali in domibus canonicalibus; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Florentina 8 Maii 1694, lib. 1 decret. Vallem., pag. 226. Ob perquisitionem et 64
extractionem rerum e cubiculis cathedralis, clericus absolvatur arbitrio Episcopi, impositis gravibus poenitentiis salutaribus; eadem Sacr. Congr. Immun. in Perusina 25 Septem. 1695, lib. 1 decr. Vallem., pag. 147. Domus prae- 65
positurae contigua ecclesiae gaudet immunitate, etiam respectu bonorum ibidem existentium, quamvis pars eiusdem domus sit laico locata; eadem Sacr. Congr. Immun. in castri Durantis sive in Urbanien. 19 Aug. 1630, lib. 2 decr. Paul., pag. 54. Domus parochialis gaudet im- 66
munitate; eadem Sacr. Congr. Immun. in Comen. 25 Febr. 1698, lib. 2 decr. Vall., p. 138[1].
Etiamsi ab ecclesia distans [2], modo non sit 67
locata et inhabitata a laicis; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Caesenaten. 17 Nov. 1654,

---

[1] De aedibus parochi dubium iam pridem proposuerunt Saxones Nicolao V, *An curia plebani gaudeat tanta immunitate sicut Ecclesia cum sit extra coemeterium constructa.* Respondit Pontifex, ut refert Raynaldus, Annal. Eccles. tom. 18, ad annum 1447, n. 28, per Alphonsum Episcopum Valentinum, qui postea in pontificatu Calisti nomen sumpsit, *dicendum est, quod si est infra 40 passus maioris Ecclesiae, vel infra 30 minoris Ecclesiae gaudet immunitate, alias non* (Edit. Barbiell.).

[2] Intellige ad Nicolai V sententiam, modo intra 40 vel 30 passus posita sit (Ed. Barb).

68 lib. 5. decr. Paul., pag. 24. Attamen distans ab ecclesia parochiali spatio circiter tertiae partis milliarii, non gaudet immunitate; eadem Sacr. Congr. Immun. in Civitatis Castelli 4 Iu-
69 lii 1673, lib. 1 decr. Altov., p. 817. Domus, quae habitatur a parocho, sed non est Parochialis, id est de pertinentia Parochiae, non gaudet immunitate; eadem Sacr. Congr. Immun. in Alatr. 5 Maii 1699, lib. 2 decr. Vall.,
70 pag. 217. Domuncula de iuribus ecclesiae parochialis ab ea tamen et a domo parochi distans circa triginta passus, quae solum inservit pro usu et servitio parochi, non gaudet immunitate; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Feretr. 27 Iulii 1682, lib. 3 decret. Altov., pag. 209.

71 Palatia cardinalium gaudent immunitate asyli. *Communis* ut testantur et tenent Manfred. in tract. de Cardinal., cap. 8, in 18 privil.; Iulius Clarus in § final., p. 3, vers. *Item adde;* Fagn. in cit. cap. *Ecclesiae* 9 de Immunit., num. 32; Barbosa loc. cit., num. 71; Reiffen-
72 stuel loc. cit., num. 53, et alii passim. Solum tamen gaudent tali privilegio extra urbem Romanam, ut testantur Card. Tuscus in verb. *Ecclesia,* consul. 9, num. 12; Reiffenst. loc. cit., num. 53; Pax Iordan. lucubrat. lib. 2, tit. 3, num. 206, ubi testatur delinquentes ex cardinalium domibus ad carceres et supplicia fuisse abstractos, idque, ne ob asylorum nimiam frequentiam delinquentes passim manerent impuniti cum gravi boni publici iactura; Fagn. loc. cit., num. 33 et 34, ubi refert id declarasse Iulium III non solum pro domibus baronum, comitum, ducum et principum oratorum, sed etiam pro domibus episcoporum, archiepiscoporum, patriarcharum, S. R. E. cardinal. Et tale privilegium immunitatis a palatiis cardinalium abstulerunt pro urbe etiam Gregor. XIII et Sixtus V, ut refert Felix Potestas, t. 1, p. 2, num. 614; La Croix lib. 4, sub num. 1392, et alii passin, et a palatiis legatorum principum esse ablatum hoc privilegium satis declaravit etiam Innoc. XI, ut testatur La Croix loc. cit. Imo nec iam ibi gaudent tali privilegio propter abusus statuae, aut palatia regum et principum, ut testatur Delbe-
73 nes. 17, 10; La Croix loc. cit., et alii. Palatium nuntiaturae Neapolis gaudet immunitate; Sacr. Congr. Immun. 2 Maii 1686, l. 3 decr. Alt., p. 562, et sic pariformiter omnia palatia aliarum nuntiaturarum.

74 Palatium Episcopi gaudet immunitate asyli; can. *Id constituimus* 36, caus. 17, quaest. 4, ibi: *Id constituimus, ut a domo Episcopi*
75 *reos abstrahere omnino non liceat.* Etiamsi ab ecclesia cathedrali abesset ultra quadraginta passus; Abbas in cap. *Ecclesiae* 9 de Immunit., num. 9; Fagnan. ibid., num. 29; Barbosa loco citato; Navarr. in Manuali c. 25, num. 18; La Croix loc. cit., et alii communiter cum Reiffenstuel loc. cit., num. 52. Et quamvis in palatio nullum esset oratorium, quia can. *Id constituimus* loquitur absolute de domo Episc., nulla facta mentione de oratorio, Navarr., Tusch., Suarez, Delbene cum La Croix loco citato, et haec magis elucescunt ex sequentibus decretis. Palatium mensae 76
episcopalis etiam situm extra dioecesim gaudet immunitate, ac si esset in propria dioecesi pro tempore quo Episcopus illud inhabitat; Sacr. Congr. Immun. in Castr. 8 Iul. 1670, lib. 1 decr. Alt., pag. 453. Palatium Episcopi con- 77
ductum pro sua habitatione episcopali gaudet immunitate; eadem Sacr. Congr. Immun. in Aquinaten. 19 Novembr. 1666, lib. 1 decret. Altov., p. 59. Palatium tamen conductum ab 78
Episcopo in propria dioecesi pro propria habitatione in quo etiam habitat dominus eiusdem palatii, gaudet immunitate tantum quoad portionem Episcopi et suae familiae; eadem Sacr. Congr. Immun. in Sagonen. 8 Iul. 1692, lib. decr. Grim., pag. 157. Palatia ruralia Epi- 79
scoporum in locis eorum dioecesis et ab ipsis interpolate seu recreationis gratia habitata, et quae ab eorum affictuariis continuo habitantur, non gaudent immunitate eccles.; eadem Sacr. Congr. Immun. in una Civitatis Plebis 3 Sept. 1681, lib. 2 decr. Altov., pag. 2248. Confugiens ad palatium Episcopi gaudere debet 80
immunitate; eadem Sacr. Congr. Immun. in Forosempronien. 4 Iun. 1630, lib. 2 decret. Paulucci, pag. 44. Quare carceratus in palatio 81
Episcopi est ibidem restituendus; eadem Sacr. Congr. Immun. in Lycien. 19 Ianuar. 1638, lib. 3 decr. Paul., p. 52. Sicut etiam sacerdos 82
captus in palatio Episcopi gaudet immunitate, et ibidem est restituendus; ead. Sacr. Congr. Immun. in Fanen. 17 Sept. 1658, lib. decret. Rocci, pag. 120. At quando Episcopus ordinat 83
carcerationem in proprio palatio, reus non gaudet immunitate eccles.; eadem S. Congr. Immun. in Signina 31 Iul. 1701, lib. 3 decret. Vallem., pag. 506. Sicut in casu quo Baron- 84
cellus et Birruarii curiae episcopalis qui tentarunt absque ordine carcerationem sacerdotis inventi cum falce vinitoria prae manibus, et ob resistentiam eis factam ipsum taliter percusserunt ut secundo die obierit, unde vocati ab Episcopo ad proprium palatium pro reddenda ratione huius facti, ibidem de mandato Episcopi carcerantur, et deinde poena triremium puniuntur, non gaudent immunitate; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Imol. 8 Augusti 1773, lib. 1 decr. Altov., pag. 828. Reus allegans 85
clericatum Baroncello, ductus liber ad vicarium generalem, cui in palatio episcopi dixit se non esse clericum, sed velle uti immunitate palatii episcopalis, quam vicarius admisit, gaudet immunitate, et Baroncellus non incidit; eadem Sacr. Congr. Immun. in Sutr. 17 Nov. 1699, lib. 2 decr. Vall., pag. 257. Exsecutio etiam 86

pro debitis civilibus fieri non potest in palatio Episcopi, nec in domibus seu mansionibus clericorum in regno Neapolitano, attenta consuetudine in dicto regno ad eorum favorem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Conversanen. 12 Novembris 1647, lib. 4 decret. Paul., pag. 30.

87 Concedenda est facultas exsequendi in palatio Episcopi quatenus a creditoribus Episcopi petatur; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Ana-

88 gnina 20 Iun. 1651, ibi, pag. 148. Magistratus saecularis absolvitur ad cautelam eo quod demoliri fecerat murum aedificatum ante palatium Episcopi, quod praetenditur spectare ad mensam episcopalem; ead. Sacr. Congr. Imm. in Tropien. 6 Febr. 1694, lib. 1 decr. Vall., pag. 104.

89 Ad hoc ut clarius percipiantur delicta quibus competit, vel non, ius asyli, dantur hic ad litteram duae pontificiae constitutiones, quae debent ad haec esse vera norma et regula.

GREGORIUS PP. XIV.

90 Cum alias nonnulli praedecessores nostri, et praesertim fel. record. Sixtus Papa V, necnon Pius etiam V, sancto zelo ducti, diversas facultates et indulta extrahendi, etiam in casibus quibusdam a iure non permissis, ex ecclesiis, criminosos et delinquentes compluribus saecularibus, principibus, eorumque curiis et magistratibus, sub variis modis et formis concesserint, prout in illis plenius continetur.

§ 1. Experientia postmodum docuit, tum ob diversitatem et differentiam huiusmodi indultorum, tum quia plerique eorumdem principum ministri, ex hoc ipso diversimode etiam latius quam par erat, et ad suum libitum interpretandi occasionem arripuerunt illisque abuti coeperunt, subortam esse non mediocrem, in aliquibus locis, libertatis et immunitatis ecclesiasticae perturbationem et confusionem; alibi vero, ne ipsos quidem laicos indultis huiusmodi uti voluisse aut potuisse, quod populis inveterata erga ecclesias reverentia devotis et assuetis scandali potius quam quietis occasionem praeberent. Illud etiam absurdum saepenumero secutum est, ut infimae interdum conditionis laici, non modo iuris sed etiam litterarum penitus ignari et imperiti, dum quasi potestates et ministri curiae saecularis in aliquo castro aut oppidulo iurisdictionem exercebant, facultatum et indultorum huiusmodi limites longe excesserint, eaque suo arbitrio in sensus minus rectos et ab intentione concedentis omnino alienos detorserint, et, illorum praetextu, quidquid sibi in mentem venit attentare praesumpserint, in grave iurisdictionis et immunitatis ecclesiasticae praeiudicium, locorum et personarum divino cultui dicatarum contemptum, ipsius divinae maiestatis offensam et scandalum plurimorum. Quare pro commisso nobis a Domino pastoralis officii munere, praedictis absurdis et scandalis obviare, ac differentias huiusmodi ad uniformem regulam reducere, omnemque dubitandi ac perperam interpretandi occasionem dilucida declaratione submovere, abusus tollere, et ne ecclesiastica iura plane conculcentur et negligantur, opportune providere decrevimus, prout etiam dictus Sixtus V praedecessor noster, iisdem de causis motus, statuere decreverat, licet morte praeventus hoc adimplere nequiverit, ita tamen ut quando praesens temporum calamitas et nimia quae iam invaluit perversorum hominum malitia exposcit, aliquid etiam ad terrorem delinquentium et ad coercenda eorum facinora, ultra id quod prisca illa Maiorum nostrorum disciplina et vetus SS. canonum norma praescripserat, in quibusdam casibus congrua moderatione adhibita, permittamus.

§ 2. Hac itaque nostra perpetuo valitura constitutione, omnia et quaecunque privilegia, indulta et gratias tam per dictum Sixtum et Pium V quam alios quoscunque nostros praedecessores aut nosmetipsos, Sedem apostolicam eiusque legatos, super abducendis vel extrahendis ab ecclesiis, monasteriis, sacellis, domibus regularibus, locisque sacris aut religiosis, aliisque in casibus iure permissis, hominibus certorum tunc expressorum vel non expressorum criminum reis, aut fraudulentis decoctoribus, etiam in odium certorum delictorum, et pro bono, pace et quiete publica, et ex causis urgentissimis ac necessariis et aequipollentibus casibus in iure expressis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis extensis perpetuo vel ad nondum elapsum tempus quomodolibet concessa, etiam iteratis ac multiplicatis vicibus approbata et innovata ac usu recepta, litterasque apostolicas sub plumbo aut in forma brevis, seu alias quomodocunque desuper confectas, quarum tenores hic haberi volumus pro expressis ac ad verbum infertis sublata penitus omni differentia, ita ad unam tantum formam reducimus et moderamur.

§ 3. Ut laicis ad ecclesias, locaque sacra et religiosa praedicta confugientibus, si fuerint publici latrones viarumque grassatores qui itinera frequentata publicasque stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia et mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis earumque coemeteriis committere non verentur, aut qui proditorie proximum suum occiderint, aut assassinii vel haeresis aut laesae maiestatis in personam ipsiusmet principis rei, immunitas ecclesiastica non suffragetur. Sed universis et singulis venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, caeterisque ecclesiarum et monasteriorum praelatis, tam saecularibus, quam cuiusvis ordinis Regularibus, districte praecipiendo mandamus et

praecipimus, aut laicos in casibus praedictis delinquentes, ad eorum ecclesias, monasteria, domos et alia loca supradicta sacra seu religiosa respective confugientes, et in eis se recipientes atque morantes qui praedicta delicta eorumque aliquid iudicio suo commisisse videbuntur, quando a curia saeculari fuerint requisiti, et quilibet eorum fuerit requisitus, ministris et officialibus curiae saecularis absque irregularitatis nota aut alicuius censurae ecclesiasticae incursu tradi et consignari curent et faciant, et quilibet eorum curet et faciat.

§ 4. Ne autem curiae saecularis praedictae ministri facultate illos per se et propria auctoritate extrahendi et abducendi, sibi olim, ut praefertur, attributa et per praesentes revocata, abutantur; Volumus, dictaque auctoritate decernimus et declaramus, ut curia saecularis, eiusque iudices et officiales ab ecclesiis, monasteriis, locisque sacris praedictis laicum aliquem, ut praefertur, delinquentem, in nullo ex casibus supradictis sine expressa licentia Episcopi vel eius officialis, et cum interventu personae ecclesiasticae, ab eo auctoritatem habentis, ad quos solos, et non alios episcopis inferiores, etiamsi alii ordinarii sint aut nullius dioecesis, aut conservatores ab hac Sede specialiter vel generaliter deputati, praedictam licentiam dandi facultas pertineat. Occurrente autem casu in loco exempto et nullius dioecesis, tunc ad Episcopum viciniorem devolvatur haec cognitio et non ad alios, capere, extrahere aut incarcerare non possint, nisi eo casu quo ipse Episcopus et dictae personae ecclesiasticae requisitae, illos in delictis superius expressis culpabiles tradere, aut capturae et carcerationi intervenire et assistere recusarint: tuncque reverentiae ecclesiae et locis sacris debitae memores, praedictos delinquentes minori, quoad id fieri poterit, scandalo et tumultu extrahere curent.

§ 5. Quandoque delinquentes laici praedicti postquam, ut refertur, ab ecclesiis locisque extracti et capti fuerint, ad carceres curiae ecclesiasticae reponi, et inibi sub tuto et firmo carcere ac opportuna custodia data illis, si opus fuerit, per curiam saecularem, detineri debeant, nec inde extrahi, curiaeque saeculari praedictae consignari, nec tradi possint nisi cognito prius per Episcopum seu ab eo deputatum, an ipsi vere crimina superius expressa commiserint, tuncque demum de mandato Episcopi per iudicem ecclesiasticum curiae saeculari, quacunque appellatione seposita, consignentur.

§ 6. De crimine vero haeresis cognitio ad forum ecclesiasticum totum pertineat, neque in eo curia saecularis se quoquomodo intromittat.

§ 7. Sicuti etiam prohibemus, ne contra ecclesiasticas personas saeculares, aut cuiusvis ordinis vel militiae, etiam S. Ioannis Hierosolymitani Regulares, quoquo modo etiam vigore praedictorum privilegiorum, indultorum aut concessionum, quae omnia ad terminos iuris per praesentes reducimus, procedant aut se intromittant, illasve ab ecclesiis, monasteriis, domibus, locisque sacris aut religiosis, etiam in casibus in hac constitutione expressis, extrahere, adducere, capere, carcerare aut cognoscere de criminibus ad forum ecclesiasticum pertinentibus, alias quam de iure, et per privilegia eisdem ordinibus ac militiis concessa permittitur, quomodolibet praesumant.

§ 8. Quod si quis quacunque dignitate et auctoritate praeditus, praemissorum, aut alio quovis praetextu, quidquam praeter aut contra huius nostrae constitutionis tenorem attentare praesumpserit, declaramus eum ipso facto censuras et poenas easdem incurrere quae contra libertatis, iuris, immunitatis ecclesiasticae violatores, per sacros canones conciliorum generalium, nostrorumque praedecessorum constitutiones sunt promulgatae.

§ 9. Sicque per quoscunque iudices ordinarios vel delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, et S. R. E. Cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate, in quavis causa et instantia iudicari et definiri debere, necnon irritum decernimus et inane si secus super his per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 10. Non obstantibus praemissis tam Sixti et Pii V quam aliorum quorumcumque praedecessorum nostrorum litteris apostolicis, privilegiis, indultis et facultatibus, quibusvis personis, etiam imperiali, regia, ducali, aut alia quavis dignitate et auctoritate fulgentibus; aut rebuspublicis, dominiis, regnis, provinciis, civitatibus, terris et locis, eorumque curiis, communitatibus, universitatibus, collegiis, aut praesidentibus, proregibus, gubernatoribus, locumtenentibus, vicariis, potestatibus, aliisque magistratibus, officialibus, ministris aut consiliariis, ex praedictis, vel aliis etiam gravioribus et urgentibus causis, tam illorum intuitu et contemplatione, sive ad eorum preces et instantiam, quam etiam motu proprio, et ex certa scientia, deque apostolicae potestatis plenitudine, ac per modum statuti et legis perpetuae; etiam in vim contractus, de fratrum nostrorum consilio, et quibuscunque tenoribus et formis, et cum quibusvis praeservativis, restitutivis, mentis attestativis derogatoriarum derogatoriis, aliisque validissimis, et efficacissimis, et insolitis clausulis, necnon irritantibus et aliis decretis, etiamsi inibi caveatur expresse quod illis, nisi sub certis modis et formis, et nisi de expresso eorum consensu ad quorum favorem concessae fuerint, derogari possit, et aliter factae derogationes nullius sint roboris vel momenti, et alias quomodolibet concessis

etiam saepius approbatis et innovatis. Quae omnia et singula, ac illorum tenores pro expressis habentes, quatenus praemissis in aliquo adversentur aut plures, quam superius expressos casus contineant, auctoritate et tenore praemissis, omnino ac perpetuo tollimus et abrogamus, ac ad terminos praesentis constitutionis quoad superius descripta dumtaxat reducimus, et nolumus cuiquam de caetero suffragari, et qualibet alia dictae Sedis indulgentia generali vel speciali per quae praesentibus non expressa, vel ad verbum non inserta, effectus earum quomodolibet valeat impediri. Ut autem praesentes litterae, etc.

Datum Romae, in monte Quirinali, anno Incarnationis Dominicae milles. quingent. nonag. primo, nono Kalendas Iunii, pontificatus nostri anno primo.

Constitutio, qua san. mem. Gregorii Papae XIV litterae apostolicae certa excipientes delicta et casus in quibus inquisiti laici ecclesiastica immunitate gaudere non debent, confirmantur, declarantur, et ad alia etiam delicta et casus extenduntur ac ampliantur. Nec non curiis ecclesiasticis forma in eorumdem inquisitorum extractione a locis immunibus observanda praescribitur cum aliis ordinationibus et clausulis, ac derogationibus opportunis.

BENEDICTUS PAPA XIII, ETC.

91 Ex quo divina disponente clementia ad supremum universi Christiani populi regimen assumpti fuimus, considerantes debitum, quo obstringebamur, ecclesiarum sacrorumque locorum immunitatem sartam, tectam inviolatamque ubique custodiendi, inter graviores suscepti apostolici ministerii curas merito recenseri; diu multumque rationes ac media nobiscum expendere non omisimus, quibus ipsa immunitas in pristinum venerationis et reverentiae locum restitui posset, ac in omnibus orbis catholici regionibus ita observaretur quemadmodum prisca maiorum nostrorum disciplina et vetus canonicarum sanctionum norma praescripsit.

§ 1. Dum haec sollicito animo revolveremus, in oculos primum incurrit celebris illa Constitutio a fel. rec. Gregorio Papa XIV, praedecessore nostro, edita, quae incipit *Cum alias*, qua quidem constitutione idem Gregorius, praedecessor, pro pastorali zelo suo hunc ipsum in scopum intendens, facultates et indulta a quibusdam Romanis Pontificibus, ac praesertim a S. Pio V et Sixto etiam V, praedecessoribus itidem nostris, tunc suis, concessa aliquibus principibus, eorumque officialibus, et magistratibus, extrahendi ac abducendi ab ecclesiis aliisque locis immunibus certorum criminum reos et delinquentes reformavit moderatusque fuit. Simul autem delictorum frequentiae, unde publica tranquillitas maxime perturbatur, occurrere volens, ac impedire, quantum licebat, ne aliqua graviora a pravis hominibus patrarentur sub certa impunitatis spe quam ex confugio ad loca immunia sibi parabant, nonnulla expressit et explicavit crimina et casus in quibus laicos delinquentes ecclesiastica immunitate nequaquam gaudere voluit, et decrevit, ac insuper iudices constituit qui in occurrentibus casibus an delictum esset necne in eadem Gregoriana constitutione exceptum, cognoscere et declarare deberent, certamque demum formam in extractione praedictorum delinquentium a locis immunibus observandam stabilivit, et inviolabiliter ab omnibus perpetuo observari mandavit, quemadmodum in praedicta constitutione anno Incarnationis Dominicae 1591, nono Kal. Iun. promulgata, ulterius continetur.

§ 2. Quoniam vero post editam huiusmodi constitutionem ob varias doctorum eam interpretantium sententias, et variam itidem curiarum ecclesiasticarum in illius exsecutione praxim multiplices contentiones super vero rectoque eius sensu inter ecclesiastica et saecularia tribunalia exortae fuerunt, quamplures Romani Pontifices, ac praesertim piae mem. Clemens IX, Clemens X, Clemens XI, praedecessores similiter nostri, de praefatis contentionibus dilucida casuum exceptorum explicatione submovendis non semel, sicut accepimus, deliberarunt; facilioremque insuper eos probandi et declarandi methodum, ut eiusdem Greg. praedecessoris mens plenius exsecutioni demandaretur, curiis ecclesiasticis praescribere cogitabant, sed ab aliis distracti curis ac interim morte praeventi, destinata perficere nequiverunt. Hinc igitur est quod nos omnino expedire arbitrantes, ut eiusmodi controversiis finis aliquando imponatur, eorumdem praedecessorum pio atque salubri proposito inhaerentes, motu proprio, ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, deque apostolicae potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione, in primis providam memorati Gregorii praedecessoris constitutionem, cum omnibus et singulis in ea contentis atque dispositis, amplissime confirmamus, approbamus et innovamus, et quatenus opus sit, criminum in illa exceptorum reis et delinquentibus immunitatem ecclesiasticam suffragari nequaquam debere iterum ac de novo decernimus et declaramus. Praeterea non absque gravi animi nostri dolore animadvertentes ob auctam atque in dies invalescentem perversorum hominum malitiam, saepe ac saepius nonnulla alia gravia crimina perpetrari, quae non minus quam illa in Gregoriana constitutione, ut praefertur, excepta, publicam quietem perturbant, proinde ad delinquentium audaciam, ac eiusmodi delictorum frequentiam, quantum fieri

poterit, coercendam, pro apostolici muneris nostri debito, ea, quae inferius explicabuntur, statuenda censuimus.

§ 3. Cum itaque praedicta Gregoriana constitutione cautum sit ut publicis latronibus viarumque grassatoribus, qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident, aut viatores ex insidiis aggrediuntur, immunitas ecclesiastica minime suffragetur, non levis autem inter doctores emerserit controversia, an quis ex unico actu publicus latro et grassator dici possit, vel plures ad id actus requirantur? Nos eiusmodi controversiam dirimere intendentes, unicam tantum grassationem in via publica aut vicinali admissam sufficere ad hoc ut quis publicus latro et grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors aut membrorum mutilatio secuta fuerit, tenore praesentium definimus et declaramus.

§ 4. Insuper, ab ecclesiasticae immunitatis beneficio excludimus atque repellimus, et pro exclusis atque repulsis haberi volumus, nedum eos qui homicidia aut mutilationes membrorum in ecclesiis earumve coemeteriis committere audent, quemadmodum in Gregoriana constitutione sancitum est; verum etiam eos qui, stantes in ecclesia vel coemeterio, interficiunt stantes extra ecclesiam vel coemeterium, aut ipsis membrum mutilant; necnon eos qui, stantes extra ecclesiam vel coemeterium, occidunt stantes intra ecclesiam vel coemeterium, aut iis membrum mutilant; ac eos tandem qui confugientibus vim inferunt, atque alios ab ecclesiis aliove loco immuni violenter extrahunt et abducunt. Declarantes in quatuor praemissis casibus eiusmodi reos, non illius tantum ecclesiae quam violarunt, sed cuiuscunque etiam alterius ecclesiae immunitate gaudere nequaquam posse aut debere.

§ 5. Ad haec in crimine assassinii non modo mandatarios, qui in ipsamet Gregoriana constitutione aperte excipiuntur, sed etiam mandantes, qui certum praemium aut mercedem, sive in pecunia sive in aliis rebus tradiderint aut promiserint, quamvis promissio nullum habuerit effectum dummodo assassinium re ipsa patratum fuerit, ab ecclesiasticae immunitatis beneficio excludimus, ac pro exclusis perpetuo haberi volumus et mandamus.

§ 6. Excludimus pariter, repellimus atque privamus eiusdem immunitatis privilegio interficientes proximum suum animo praemeditato ac deliberato; falsificantes litteras apostolicas; ministros Montis Pietatis, vel alterius publici telonii aut banci pro depositis principis privatarumque personarum destinati, furtum aut falsitatem in praedictis locis committentes, cuius ratione arca pecuniaria ita minuatur, ut poenae ordinariae locus sit; conflantes, adulterantes, vel detondentes quascunque monetas aureas vel argenteas, etiam principum exterorum, quotiescunque in loco aut provincia ubi crimen admittetur, liberum habeant usum et commercium; vel ipsas monetas conflatas, adulteratas aut detonsas, scienter ita expendere et erogare praesumentes, ut fraudis conscii atque participes censeri possint; illos demum qui sub nomine curiae sese introducunt in alias domos animo ibidem perpetrandi rapinas, easque reipsa committunt cum homicidio aut mutilatione membrorum alicuius ex domesticis earumdem aedium, vel etiam extranei quem ibi forte reperiri contigerit, dummodo homicidium vel membrorum mutilatio sequatur.

§ 7. Certum cum diuturna experientia compertum fuerit, curias ecclesiasticas in casibus qui hactenus evenerunt, difficulter probare et consequenter declarare potuisse delictum pro quo quis ad Ecclesiam confugerat, fuisse comprehensum in numero exceptorum propter variam earumdem curiarum praxim, et varias pariter opiniones doctorum, qui antedicti Gregorii praedecessoris mentem quoad normam ab ipso praescriptam recipiendi probationes, et procedendi ad declarationem criminum exceptorum, interpretari voluerunt, statuimus, praecipimus et mandamus nullam in hoc de caetero haberi rationem cuiuscunque interpretationis eiusdem Gregorianae constitutionis, quae a quocunque doctore prodierit, neque praxis a quibuslibet curiis aut tribunalibus invectae, imo nec quarumcumque declarationum quae ab huius almae urbis nostrae tribunalibus, sive etiam a congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium immunitati ecclesiasticae praepositorum emanaverit, quatenus praesenti nostrae constitutioni adversentur; sed in occurrentibus casibus, normam hic a nobis praescribendam inviolabiliter ab omnibus observari volumus et mandamus.

§ 8. Quotiescunque igitur curia ecclesiastica a curia saeculari fuerit requisita ut laicum tradi ac illi consignari faciat, eaque super delicti excepti qualitate ac personae reitate subministrata vel acquisita sint indicia quae ad capturam decernendam sufficere videantur, tunc curia eccles. ad eiusdem delinquentis extractionem ab ecclesia aliisve locis immunibus ope ac medio suorum exsecutorum, implorato etiam, quatenus opus sit, brachii saecularis auxilio, et cum interventu personae ecclesiasticae ab episcopo deputandae procedere teneatur, extractumque ad suos carceres asportari, ac ibi sub tuta custodia detineri curet et faciat. Ubi vero ex processu informativo desuper conficiendo constet de crimine excepto, ac insuper adversus eumdem extractum talia resultent indicia, ut crimen ab eo fuisse patratum moraliter credi possit (quae quidem indicia iuxta regulas iuris vocantur ultra torturam) eo tandem casu praefatum extractum ministris et officialibus curiae saecularis tradere et consignare possit ac de-

beat, exacta tamen, receptaque prius ab ipsis obligatione in forma iuris valida restituendi extractum ecclesiae sub poena excommunicationis latae sententiae nobis ac pro tempore existenti Romano Pontifici reservatae, quatenus idem extractus indicia contra ipsum acquisita in suis defensionibus purget ac diluat. Quod si ea minime purgaverit, et vere delinquens repertus fuerit, curiae saeculari in ipsum tali casu, ut iuris esse censuerit, agere atque procedere liceat.

§ 9. Praeterea, considerantes saepe dictum Gregorium praedecessorem in sua constitutione optimo quidem iure sanxisse ut soli episcopi et non alii episcopis inferiores, etiamsi locorum ordinarii sint, aut nullius dioecesis, aut conservatores a Sede Apostolica specialiter vel generaliter deputati, cognoscere et declarare valeant, an delicta pro quibus inquisiti ad loca immunia confugerunt et in eis se receperunt, sint necne de genere ac numero exceptorum; nos, providam eiusmodi dispositionem approbantes et confirmantes, eique inhaerentes, motu, scientia, ac potestatis plenitudine similibus, tenore praesentium quibuscunque magistratibus, officialibus et ministris saecularibus, necnon quibusvis aliis personis cuiuscunque gradus et conditionis existant, etiamsi imperiali, regia, ducali, aut alia quavis mundana dignitate aut auctoritate praefulgeant, districte interdicimus ac inhibemus, ne huiusmodi causis, vel conficiendo processus, vel inquisitos extrahendo a locis immunibus, vel declarando crimina ab eis admissa esse de exceptis in Gregoriana aut in praesenti nostra constitutione, ullo pacto sese ingerant aut immisceant. Quod si secus quidquam attentare praesumpserint, ex nunc omnia in contrarium praemissorum gerenda irrita et inania, nulliusque roboris vel momenti perpetuo fore, ipsosque attentantes in censuras et alias poenas a sacris canonibus et constitutionibus apostolicis adversus eos qui iurisdictionem ecclesiasticam quoquo modo laedunt ac violant, inflictas incurrere decernimus et declaramus; volentes, intendentes, ac expresse mandantes, quod omnimoda cognitio atque iudicium de criminibus in Gregoriana constitutione exceptis, et a nobis superius explicatis, tum etiam de aliis quae in praesenti nostra constitutione adiicienda et similiter excipienda duximus, quemadmodum, ut praefertur, adiecimus et excepimus, ad Episcopos tantum privative quoad omnes alios, perpetuo spectet, atque spectare debeat; et donec ipsi in occurrentibus casibus declaraverint delictum esse de exceptis, et caetera omnia a nobis superius constituta adimpleverint, inquisitos ecclesiae vel alterius loci sacri ad quem confugerunt, immunitate gaudere tuto debere, ac in ea conservandos et manutenendos esse statuimus, praecipimus et mandamus.

§ 10. Universos demum et singulos venerabiles fratres nostros patriarchas, primates, archiepiscopos et episcopos, quos huius nostrae constitutionis exsecutores deputamus, in visceribus Domini Nostri Iesu Christi hortamur, et paterna charitate admonemus, ut quanti momenti sit hoc negotium serio cogitantes, in occurrentibus casibus qualitatem testium et probationum pondus summo studio ac vigilantia scrutentur, omnemque fraudem, dolum, procul arceri satagant; quin etiam sacerdotali pectore, quotiescunque opus fuerit, iis omnibus obsistant qui eiusdem praesentis constitutionis exsecutionem ac observantiam quomodocunque temerario ausu impedire praesumerent. In reliquis porro casibus, tam in hac nostra quam in Gregoriana constitutione non exceptis, memores quam acriter semper et qua eximia ac prorsus singulari animi fortitudine maiores nostri pro ecclesiastica libertate ac immunitate pugnaverint, nihil de illa imminui permittant, neque sacris iuribus labem ullam irrogari patiantur, sed ea pari sane zelo atque constantia tueri curent: ab omni tamen tumultu ac perturbatione caventes, ne iactantiae causa potius quam miserationis et iustitiae titulo, ecclesiastica privilegia asserere velle videantur.

§ 11. Decernentes easdem praesentes litteras et in eis contenta, etc., prout de stylo.

§ 12. Non obstantibus quibuscunque cancellariae nostrae apostolicae regulis, etc., prout de stylo.

§ 13. Ut praesentes litterae ad omnium notitiam deveniant, etc., prout de stylo.

§ 14. Nullo ergo omnino hominum liceat paginam hanc, etc., item prout de stylo.

Datum Romae apud S. Petr. anno Incarn. Domin. 1725, 6 Idus Iunii, Pontific. nostri anno 2.

Delicta seu crimina quibus competit ius asyli 92
sunt ea omnia et singula quae specialiter non sunt excepta textu expresso in c. *Inter alia* 6 de Immun. Eccl., ibi: *Fugiens ad ecclesiam... quantocunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad poenam.... nisi publicus latro fuerit vel nocturnus depopulator agrorum;* et patet ex Gregoriana, § 3. Exceptio enim unius firmat regulam in casibus non exceptis; leg. *In iis quae* ff. de legibus. Et sic *Communis* doctorum. Cri- 93
mina autem quibus non competit ius asyli sunt omnia expressa et excepta in dicta bulla Gregoriana, § 3, ubi statuitur: *Ut laicis ad ecclesias locaque sacra et religiosa praedicta confugientibus, si fuerint publici latrones viarumque grassatores qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident ac viatores ex insidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quique homicidia et mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis earumque coemeteriis committere*

non verentur; aut qui proditorie proximum suum occiderint, aut assassinii, vel haeresis, vel laesae maiestatis in personam ipsiusmet principis rei, immunitas ecclesiastica non suffragetur. Et omnia illa quae sunt novissime expressa et excepta in mox allata constitutione Benedicti XIII, § 4, 5 et 6, quae constitutio est valde attendenda, cum multo plura delicta excipiat quam constitutio Gregoriana. Vide infra n. 156 et seq.

94 Crimina igitur excepta seu casus pro quibus non gaudent rei iure asyli, sunt sequentia. Primo, publici latrones, viarumque grassatores qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident ac viatores insidiis aggrediuntur, uti expresse in cit. Gregoriana, § 3, confirmata in dicta Benedictina, et concordant c. *Inter alia* 6 de Immun., et can. *Sicut* 6, causa 17, qu. 4. Quamvis enim a multis latrones et grassatores viarum distinguantur per hoc, ut dicunt ipsi, quod latrones nedum violenter homines aggrediantur et spolient, sed insuper occidant; grassatores vero solum violenter homines aggrediantur et spolient, sed sine occisione; unde ambo conveniant in spolio violento, sed ratione homicidii distinguantur. Tamen quantum ad praesens pro eodem sumuntur et confunduntur a Fagn. in cap. *Inter alia* 6 de Immun., n. 23; Farin. in Appendice de Immun., c. 10, num. 549; Castropalao part. 2, tr. 11, disp. unic., punct. 9, num. 2; Pirhing lib. 3 decr., tit. 49, n. 19; Felic. Potest. tom. 1, part. 2, num. 639, et aliis pluribus; et pro eadem sumere videtur etiam novissime Bened. XIII in dicta sua constit., § 3, ibi: *Ut quis publicus latro et grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors aut membrorum mutilatio secuta fuerit,* ubi notanda sunt verba *grassati*

95 *mors.* Hinc publici latrones et grassatores viarum dicuntur illi qui publicas vias aut vicinales obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur ad ipsos spoliandos seu interficiendos, ut colligitur ex cit. constit. Gregoriana et Benedictina.

96 Alias, ut publici latrones et grassatores viarum non gauderent immunitate seu iure asyli, requirebantur plures actus seu plura latrocinia et grassationes, ut patet ex decretis Sacr. Congreg. Immun. sub verb. *Grassator.* At modo sufficit unus actus seu unica tantum grassatio cum morte aut membrorum mutilatione grassati, prout novissime definivit et declaravit Benedict. XIII in cit. const. incip. *Ex quo,* § 3, ibi: *Cum itaque praedicta Gregoriana constitutione cautum sit, ut publicis latronibus, viarumque grassatoribus qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur, immunitas ecclesiastica minime suffragetur; non levis autem inter doctores emerserit controversia, an quis ex unico actu publicus latro et grassator dici possit, vel plures ad id actus requirantur; nos, eiusmodi controversiam dirimere intendentes, unicam tantum grassationem in via publica aut vicinali admissam sufficere ad hoc ut quis publicus latro et grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors aut membrorum mutilatio secuta fuerit, tenore praesentium definimus,* et postea in § 7 statuit et praecipit non esse attendendas quascunque declarationes a Sacra Congregatione Immunitatis emanatas, quatenus praesenti suae constitutioni adversentur. Tales 97 publicos latrones et grassatores viarum licet sine ulla poena et culpa occidere; can. *Cum homo* 19, caus. 23, qu. 5, l. 1 Cod. Quando liceat unicuique sine iudic.; Glossa in cit. cap. *Inter alia,* vers. *Nisi publicus latro;* et ibi Hostiens. n. 2; Fagnan. num. 24; Pirhing loc. cit., num. 19, et *Communis* aliorum. Non 98 tamen sine irregularitate; cap. *Interfecisti* 2, et cap. *Si profodiens* 3 de homicidio; Fagnan. loco citato, num. 25; Pirhing loc. cit., num. 19, et alii communiter; nisi esset ob necessariam vitae defensionem, textu expresso in Clementina unica *Si furiosus* de homicidio.

Secundo, excipiuntur, seu iure asyli carent 99 depopulatores agrorum, ut expresse in citata bulla Gregorii XIV, confirmata a Bened. XIII in citata Const. *Ex quo;* et concordat cit. cap. *Inter alia* 6 de Immun., ibi: *Nocturnus depopulator agrorum.* Illi autem dicuntur depo- 100 pulatores agrorum qui agrorum segetes aut vinearum fructus depopulantur, eosdem comburendo, destruendo, devastando et huiusmodi, sive id faciant animo nocendi proprio domino, sive sibimet consulendo, sive occulte, sive publice id faciant, quia, cum iura indistincte loquantur, debent etiam indistincte intelligi; leg. *De pretio* ff. de publiciana in rem action., cap. *Quia circa* 22 de privil. Nec officit quod 101 in cit. cap. *Inter alia,* ut quis privetur iure asyli ratione depopulationis, requiratur expresse quod sit nocturnus depopulator, quia bulla Gregoriana confirmata a Benedictina omisit *nocturnus,* et absolute posuit *depopulatores agrorum;* et eos indistincte privavit iure asyli, et praecepit ut forma ibi tradita servaretur, quamvis forsan antiqui canones mitiores fuissent, ex quo sufficienter videtur correctum ius commune antecedens; argum. cap. *Licet* 1 de Constitutionibus in 6. Sic Farinac. in Appendice de Immunitate, cap. 11, num. 161; Barbosa loc. cit., num. 87; Reiffenstuel l. c., num. 98, et alii.

Tertio, excipiuntur et iure asyli privantur 102 qui homicidia et mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis vel earum coemeteriis committere non verentur, uti expresse in citata bulla Greg. XIV, § 3, confirmata a Bened. XIII; et concordat c. *Immunitatem* 10 de Immun. ecclesiarum. Imo Bened. XIII in dicta Constitu- 103

tione *Ex quo*, § 4, quoad haec notabilem facit extensionem, ibi: *Insuper ab ecclesiasticae immunitatis beneficio excludimus atque repellimus, et pro exclusis atque repulsis haberi volumus, nedum eos qui homicidia aut mutilationes membrorum in ecclesiis earumque coemeteriis committere audent, quemadmodum in Gregoriana constitutione sancitum est; verum etiam eos qui, stantes in ecclesia vel coemeterio, interficiunt stantes extra ecclesiam vel coemeterium, aut ipsis membrum mutilant; necnon eos qui, stantes extra ecclesiam vel coemeterium, occidunt stantes intra ecclesiam vel coemeterium, aut iis membrum mutilant; ac eos tandem qui confugientibus vim inferunt, atque ipsos ab ecclesiis aliove loco immuni violenter extrahunt et abducunt. Declarantes in quatuor praedictis casibus eiusmodi reos non illius tantum ecclesiae quam violarunt, sed cuiuscunque etiam alterius ecclesiae, immunitate gaudere nequaquam posse aut debere.*

104 Unde hic pontifex quatuor de novo disponit. Primo, declarat non gaudere immunitate eos qui, stantes in ecclesia vel coemeterio, interficiunt stantes extra ecclesiam vel coemeterium, aut ipsis membrum mutilant. Secundo, declarat neque gaudere immunitate eos qui, stantes extra ecclesiam aut coemeterium, occidunt stantes intra ecclesiam vel coemeterium, aut iis membrum mutilant. Tertio, declarat et statuit neque gaudere immunitate eos qui confugientibus vim inferunt, atque ipsos ab ecclesiis aliisque locis immunibus violenter extrahunt et abducunt. Quarto, declarat, quod in tribus dictis novis casibus, et in alio iam statuto in cap. *Immun.* 10 de Immunit., et in dicta Gregoriana, nempe quod, qui *homicidia et mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis vel earum coemeteriis committere non verentur* non gaudeant immunitate huiusmodi rei, non illius tantum ecclesiae quam violarunt, sed cuiuscunque etiam alterius ecclesiae immu-
105 nitate gaudere nequeant. Et hinc sunt caute legendi auctores qui hactenus aliter docuerunt
106 et scripserunt. Mutilatio membrorum ad hoc ut sit privativa immunitatis, debet esse alicuius membri corporis, quod speciale officium ab officio aliorum membrorum habet, ut sunt oculus, pes, aures, nares, manus, lingua, membrum virile, et similia, quae habent peculiares functiones distinctas a caeteris membris; non sic autem digitus etiam pollex, vel index, dentes, ungues, capilli, barba, testes, articuli digitorum, pars aliqua carnis, vel copia sanguinis, et similia quae proprium non habent officium distinctum ab aliis membris, uti notant communiter doctores cum Gambacur. de Immun. lib. 5, cap. 18, sub n. 7; Covarruv. in Clement. *Si furiosus*, part. 3, n. 8; Bonacin. tom. 2, disp. 3, quaest. 7, punct. 6, § 2, sub n. 8; Ventriglia tom. 2, annot. 23, § 1 de Immun., num. 22. Unde qui graviter ali- 107
quem vulnerat in ecclesia, etiam cum magna sanguinis effusione et carnis laesione, si vulnus non sit lethale, gaudet adhuc immunitate asyli. Sic declaravit Sacr. Congreg. apud Pignatell. tom. 6, consult. 4, n. 106, praecisis his verbis: *Qui faciem, vel vultum, vel os cuipiam in ecclesia vulnerat, gaudet immunitate*, 16 Novemb. 1618; et sub aliis verbis refert Barbosa in Summa Apostolic. decis., verb. *Immunitas*, num. 12.

Quarto, secundum bullam Gregorianam ex- 108
cipiuntur, et iure asyli non gaudent, qui proditorie proximum suum occiderint, ut expresse in citata Gregoriana, § 3, confirmata a dicta Benedictina, et concordat cap. *Si quis* 1 de Homicidio. Nomine *proximi sui* intelliguntur 109
omnes homines cuiuscunque conditionis, vel cultus, seu religionis, quibus etiam in charitate ac dilectione subvenire tenemur; c. *Charitas* 2 de Poenit., dist. 2, et cap. XIII Lucae, ac alibi; proximus enim intelligitur omnis rationalis creatura, ut docet S. Augustinus c. 23 de doctrina Christian. Nomine autem homici- 110
dae proditoris intelligitur ille qui nulla praecedente inimicitia aut rixa, aliquem occidit sub simulata amicitia aut fidelitate, ad quam ratione muneris, conditionis, aut personae erat specialiter obligatus, ita ut prudenter ab occiso nec deberet timeri nec praecaveri. Ut si, nulla praecedente inimicitia, vir uxorem, aut e contra, filius patrem, aut e contra, servus dominum, aut si quis alius fratrem socium itineris, commilitonem, contubernalem, familiarem occidit. Sic in re *Communis* cum Pignat. tom. 9, cons. 18 per totam, ubi ad rem affert plura decreta. Sub num. enim 6 sic ait: *Declaravit Sacr. Congr. Immun. in Beneventana 18 Augusti 1637, his verbis: Ad probationem homicidii proditorii requiritur amicitia praecedens.* Num. 7 subiungit: *Et Sacr. Congreg. super Episcopis in Rhegiensi 12 Octobris 1602, et in Boianensi 7 Apr. 1622, declaravit: Dicitur proditor qui aliquem cui se tanquam socium et amicum adiunxerat in via, nulla rixae causa interveniente occidit, seu qui doloso sub amicitiae colore seducit aliquem ut occidat.* Num. 8 addit: *In Casentina eadem Sacr. Congr. 8 Apr. 1603: Generaliter homicidium commissum sine praecedentibus inimicitiis, dicitur proditorium, et non gaudet immunitate.* Num. 9 subiungit: *Die 16 Aprilis 1611, eadem Sacra Congr. declaravit tunc dici praecessisse inimicitias, quando constat inter homicidam et occisum aliquot ante dies fuisse secutam rixam.* Et num. 10 addit: *Etiamsi non occidat ferro, sed veneno, vel quolibet alio modo, dicitur proditor, ut censuit Sacra Congr. Conc. 7 Dec. 1632.* Et num. 11 superaddit: *Non est tamen proditor qui occidit inimicum etiam per insidias et a tergo, ut*

censuit Sacr. Congreg. Episcop. in Boianen. 6 Apr. 1612.

111 Homicidium proditorium committit qui nulla praecedente inimicitia occidit dominum suum, familiarem, contubernalem, commilitonem, socium itineris, peregrinum, seu hospitem susce-
112 ptum. Item si hospes susceptus occidat susceptorem, seu cauponem, et e contra, et sic de similibus; omnes enim isti, ratione status, conditionis et muneris sui, sunt vel deberent
113 esse ac supponuntur amici et fideles. Unde a fortiori homicidium proditorium committit qui nulla praecedente inimicitia parentem, prolem, coniugem, affinem, consanguineum occidit, quia omnes isti, vel sunt vel debent esse amici, et ut tales supponuntur; unde non potest nec prudenter debet ab istis mors timeri et prae-
114 caveri. Imo homicidium proditorium committit etiam occidens infantem seu puerum usu rationis carentem, quia vere occidit hominem omnino incautum, qui praecavere non poterat, et qui est inimicitiae incapax. Unde Sacr. Congr. Conc. 3 Dec. 1632 apud Barbosam in Summa Apostolic. Decision., verb. *Immun.*, num. 9, et apud Pignatel. tom. 6, cons. 4, declaravit quod mater occidens filium infantem non gau-
115 det immunitate Ecclesiae. Quinimo neque gaudet immunitate mulier procurans abortum malis medicamentis, ut expresse declaravit ead. Sacr. Congr. Conc. eadem die 4 Decembris et anno 1632, apud Barbosam loc. cit., num. 11,
116 et apud Pignatell. loco cit., num. 105. Alia quoad homicidium proditorium, vide verb. *Homicida*, *Homicidium*, a num. 79 usque in finem.

117 Quinto, secundum bullam Gregorianam excipiuntur et iure asyli privantur assassinii rei, ut expresse in citata Gregoriana, § 5, confirmata a dicta Benedictina, et concordat c. *Pro humani redemptione* 1 de Homicid. in 6. Assassinium est, et dicitur quando pro pecunia aut alia re pretio aestimabili accepta vel pro-
118 missa, committitur homicidium. Assassini vero sunt et dicuntur tam illi qui, pretio conducti, alium occidunt, quam qui pretium dant aut promittunt ut talis occidatur. Ita in re *Communis* doctorum, arg. cap. *Pro humani redemptione* 1 de homic. in 6, et cit. Const. Bened. XIII, incip. *Ex quo*, § 5, ubi sic novissime expresse statuitur: *Ad haec in crimine assassinii non modo mandatarios, qui in ipsamet Gregoriana constitutione aperte excipiuntur, sed etiam mandantes, qui certum pretium aut mercedem, sive in pecunia, sive in aliis rebus tradiderint aut promiserint, quamvis promissio nullum habuerit effectum, dummodo assassinium reipsa patratum fuerit, ab ecclesiasticae immunitatis beneficio excludimus, ac pro exclusis perpetuo haberi volumus et man-*
119 *damus*. Ubi, ut vides, statuitur quod assassini sunt non solum mandatarii, sed etiam mandantes, ibi: *Sed etiam mandantes*. Item quod 120
ad assassinium requiritur pretium aliquod certum et specificum, seu determinatum in pecunia vel aliis rebus consistens, et non sufficit incertae, generalis ac vagae rei promissio, ibi: *Qui certum pretium aut mercedem, sive in pecunia, sive in aliis rebus tradiderint aut promiserint*. Item quod qui absque pretio sibi 121
dato vel promisso, spe praemii et animo complacendi alteri aliquem occidit, non committit assassinium, ibi: *Tradiderint aut promiserint*. Item quod non sufficit attentatum, sed requi- 122
ritur reipsa patratum assassinium, ibi: *Dummodo assassinium reipsa patratum fuerit*. Et 123
sic iam decreverat Sacra Congreg. Episcopor. et Regul. in Sarzan. 21 Febr. 1620, nempe quod *antequam sequatur effectus, qui pecuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate*. Sic refert Pign. t. 2, cons. 69, n. 8, et idem pluries declaravit Sacr. Congr. Immun. approbante fel. record. Urban. VIII, et signanter in una Bonon. 10 Apr. 1628, in una Neapolitana 26 Maii 1629, in una Mediolanensi 21 Decembris 1633, in alia pariter Mediolanensi 27 Iunii 1636, ut refert Sperell. decis. 120, n. 58. Item si mandatarius nihil adhuc attentaverit, 124
licet mandatum cum pecunia receperit, Mandans non privatur immunitate; Sacr. Congr. Episc. et Regular. in dicta Sarzanensi 21 Februar. 1620. Item immunitate ecclesiastica gau- 125
det qui mandat, et mandatum recipit, vel cooperatur propter pretium acceptum vel promissum ad faciem ferro cuidam deformandam aut vulnerandam, quia tales improprie sunt assassini; Sacr. Congr. Episc. et Regul. in Neapolitana 25 Iun. 1601.

Sexto, secundum bullam Gregorianam exci- 126
piuntur et iure asyli carent haeresis rei, ut expresse in cit. Gregoriana, § 3, confirmata a dicta Benedictina. Intellige tamen si ob ipsius haeresis crimen, non item ob alia crimina ad ecclesias confugiunt, uti iam dictum est sub verb. *Haereticus*, n. 58.

Septimo, secundum bullam Gregorianam ex- 127
cipiuntur et iure asyli privantur laesae maiestatis in personam ipsiusmet principis rei, ut expresse in cit. Gregoriana, § 3, confirmata a d. Benedictina. Rei criminis laesae maiestatis 128
non gaudentes immunitate ecclesiastica sunt occidentes, vulnerantes, percutientes, coniurantes, machinantes, hostiliter insequentes personam principis, revelantes hostibus secretum principis, ut ab ipsis capiatur, item ad hoc efficaciter consulentes, auxiliantes et favorem praestantes; Pereg. de Imm. cap. 10, n. 11; Mar. Ital. lib. 1, cap. 5, § 7, num. 52; Bonacin. tom. 2, disp. 3, qu. 7, punct. 7, § 6, n. 10; Ventriglia tom. 2, annot. 23, § 2, n. 43 de Immunitate, et alii passim. Ad hoc autem, ut 129
tale crimen laesae maiestatis committentes in personam ipsiusmet principis non gaudeant im-

munitate, requiritur quod sint subditi illius principis, et quod princeps sit absolutus, et supremus neminem superiorem recognoscens, ut papa, imperator, reges, duces, principes, respublicae, ut Veneta, Ianuensis, Lucensis, etc. Magnus magister equitum Hierosolymitanorum, et similes habentes in temporalibus supremam iurisdictionem. Unde nomine principis, quantum ad hoc non veniunt principes et duces pure titulati, ministri, proreges, fratres, filii et uxores regum, nisi sint reginae in capite iure successionis, vel ex morte regis.

130 Ultra supradicta crimina a privilegio immunitatis excepta in cit. Gregoriana, et in quibusdam declarata et extensa a dicta Benedictina, ut patet supra num. 96, num. 103 et 104, num. 119, 120, 121 et 122; alia sunt novissime excepta a Benedicto XIII in d. Constit. *Ex quo*, § 6, ibi: *Excludimus pariter et repellimus atque privamus eiusdem immunitatis privilegio interficientes proximum suum animo praemeditato ac deliberato; falsificantes litteras apostolicas, ministros Montis Pietatis, vel alterius publici telonii aut banci pro depositis principis, privatarumque personarum destinati, furtum aut falsitatem in praedictis locis committentes, cuius ratione arca pecuniaria ita minuatur, ut poenae ordinariae locus sit; conflantes, adulterantes vel detondentes quascunque monetas aureas vel argenteas, etiam principum exterorum; quotiescumque in loco aut provincia, ubi crimen admittetur, liberum habeant usum et commercium; vel ipsas monetas conflatas, adulteratas aut detonsas scienter ita expendere et erogare praesumentes, ut fraudis conscii atque participes censeri possint. Illos demum, qui sub nomine curiae sese introducunt in alias domos animo ibidem perpetrandi rapinas, easque reipsa committunt cum homicidio, aut mutilatione membrorum alicuius ex domesticis earumdem aedium, vel etiam extranei, quem ibi forte reperiri contigerit, dummodo homicidium vel membrorum mutilatio sequatur.*

131 Personae quae gaudent vel non iure asyli, assignantur. Iure asyli gaudent omnes catholici utriusque sexus; argum. cap. *Inter alias* 6 de Imm. Eccles., et c. *Reum* 9, caus. 17, qu. 4, et Const. Gregor. XIV incip. *Cum alias;* nec-

132 non Const. Bened. XIII incip. *Ex quo*. Unde audiendi non sunt, qui dicunt clericos non gaudere immunitate ecclesiastica, ut pluries declaravit Sacra Congr. Episcoporum et Regular., et signanter in Tropien. 24 Ianuar. 1617, his verbis: *Immunitate gaudent clerici qui post delicta patrata ad ecclesias confugiunt extra casus in bulla Gregoriana* (adde nunc etiam in Benedictina) *comprehensos, quo in casu abbatis opinio communiter est reiecta ac reprobata;* ita apud Pignatell. tom. 6, consult. 4, num. 101, et in Faventina 20 Augusti 1606, et in eadem Tropien. 24 Ian. 1617, his verbis: *Clerici confugientes ad ecclesiam gaudent immunitate etiam respectu utriusque iudicis;* Pignatell. loc. cit., n. 110, et pluries declaravit etiam Sacra Congr. Immun., et signanter in Romana 17 Ianuar. 1628, lib. 1 decr. Paul., p. 76, his verbis: *Clerici confugientes ad ecclesiam gaudent immunitate ecclesiastica,* et in Sulmon. 9 Octob. 1635, l. 2 decret. Pauluc., p. 236, ibi: *Clericus percussor alterius Clerici confugiens ad Ecclesiam gaudere debet immunitate.*

Imo etiam regularis captus in loco immuni, 133
pro delicto non excepto in bulla Gregor. XIV (adde nunc etiam in bulla Bened. XIII) gaudere debet immunitate ecclesiastica; Sac. Congregat. Immun. in Fulginaten. 9 Mart. 1639,
lib. 1 decr. Paul., pag. 110. Quinimo regularis 134
sacerdos de ordine prioris conventus, et commissarii causae criminalis extractus ab ecclesia conventus, ad quam confugerat, e carceribus ipsius conventus restituendus est, et iniungitur Archiepiscopo, ut mandet restitui; eadem Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana 11 Octob. 1692,
lib. decr. Grimald. pag. 209. Unde caute le- 135
gendi sunt doctores, qui aliter scripserunt, ex quo in una Aesina die 19 Apr. 1701, fuerit ab eadem Sacr. Congr. Immun. facta declaratio, ut sequitur: *Exposuit Sacrae Congregationi super immunitate et controversiis iurisdictionalibus frater Carolus de Montechio ordinis Minorum Observantiae Reformatorum S. Francisci se extractum fuisse de mandato patris provincialis ab Ecclesia conventus Aesini in quo morabatur, instando propterea declarari incidisse in excommunicationem, tam ipsum provincialem, quam fratres exsecutores. Et eadem Sacra Congregatio, auditis rationibus a patre procuratore generali allatis inter quas adductum fuit praedictum fratrem Carolum extractum fuisse ad correctionem, et ob id ad domum disciplinae translatum, censuit provincialem, aliosque fratres professos non incurrisse.*

Romae, hac die 19 Aprilis 1701.

G. Card. Carpineus.

Io. Vallemanus secr.

Beatissimo Padre,

Fra Pietro Paolo di Cirignola per grazia di 136
Vostra Santità procurator generale della Cismontana Riformata famiglia di S. Francesco, prostrato a' suoi Santissimi piedi riverentemente l' espone, come i ministri provinciali, e guardiani delle riformate provincie di detta famiglia, dovendo per debito de' loro Ufficî e per la manutenzione della disciplina regolare talvolta penitenziare i loro sudditi delinquenti, con fargli anche mettere in carcere *ad correctionem*,

seu in domo disciplinae, acciocchè non fuggano, come gli viene concesso dalle costituzioni generali dell' Ordine, e ultimamente decretò la Sacra Congregazione de' Vescovi in una Bergomen. 5 Decemb. 1698, i suddetti delinquenti a pretesto di godere l' immunità ecclesiastica, si rifugiano con iscandalo del secolo nelle chiese degli stessi conventi, pretendendo che tanto li superiori che comandano, che siano estratti, come quelli, che gli estraggono, siano violatori dell' immunità ecclesiastica, non ostante, che la Sac. Congr. dell' Immunità in una Aesina 19 Apr. 1701 abbia decretato il contrario. Quindi umilissimamente supplica la somma clemenza di Vostra Santità a degnarsi confermare i suddetti decreti, e più espressamente dichiarare: *Posse a ministris provincialibus et guardianis suos subditos intra septa monasterii delinquentes constringi ad subeundas poenitentias salutares, et quatenus ob id ad ecclesias confugient, licite posse extrahi. Et Deus, etc.*

Die 19 mensis Septembris 1734.

Sanctissimus ex causis in supplici libello expositis impertitus fuit licentiam et facultatem ministris provincialibus et guardianis ordinis, de quo in precibus, ducere faciendi delinquentes religiosos et contumaces ab ecclesiis eorum respective conventuum ad claustrales carceres, quibuscunque in contrarium non obstantibus.

Loco ✠ Sigilli.

N. Card. Corsinus.

PAPIEN.

Discusso in S. Congregatione super immunitate ecclesiastica et controversiis iurisdictionalibus articulo: An pater Antonius de Vignali provincialis provinciae Papien. ord. Minor. Observ. Reform. incurrerit in censuras ob extractionem ab ecclesia S. Crucis eiusdem civitatis, et successivam, implorato militum brachio, carcerationem P. F. Caroli de Gambolo, et fratri Ioachini de Cartunio ab eo demandatas. Eadem Sacra Congregatio, auditis rationibus diffuse allatis a praedicto patre provinciali ex una, et a recensitis fratribus, partibus ex altera, rescripsit sub die 28 Februar. proxime praeteriti: *Non incurrisse, et superiores procedant, prout de iure.* Iterumque proposita causa sub die 24 currentis Iul. ipsa Sacr. Congreg. pariter rescripsit: *In decisis et amplius.*

In quorum fidem, etc.

Dat. Romae, hac die 28 Iul. 1736.

Gregorius Card. Spinula.

Locus ✠ Sigilli.

Ioseph Maria Arch. Damasc. secr.

Dalla Segr. de' Memoriali li 28 Luglio 1736.

Essendo stata di sentimento la Congregazione dell' Immunità di supplicare la Santità di Nostro Signore per rilevanti motivi di rivocare l' indulto, e facoltà conceduta per segretaria de' Memoriali sotto li 19 Settembre 1734, ad istanza di fra Pietro Paolo di Cirignola procuratore generale della Cismontana Riformata famiglia di S. Francesco di poter estrarre i religiosi delinquenti rifugiati nelle chiese de' loro rispettivi conventi per condurli alle carceri claustrali la Santità Sua è restata servita di comandare, che in avvenire non abbia alcun vigore e forza il rescritto del detto indulto, e facoltà, volendo, ed ordinando, che un tale affare si riduca a termini di ragione con lasciare illesa la dipendenza, che devono avere in simili casi i superiori regolari dai Vescovi. Per tutto ciò, ed in virtù d' espresso comandamento di Sua Beatitudine il cardinal Corsini ne dà l' avviso al padre Gio. da Pietrafitta vicecommissario generale de' Riformati di San Francesco, e in di lui assenza al P. Lettor Felice da Roma provicecommissario generale, ad effetto, che abbiano notizia della mente santissima, per eseguirla, e facciano anche palese a tutti li ministri provinciali, e guardiani dell' Ordine, che è quanto in adempimento degli Ordini santissimi. E Dio gli prosperi.

(Praesens copia de verbo ad verbum collationata cum suo originali concordat).

Locus ✠ Sigilli.

Frater Franciscus Antonius a Cirignola
Secretarius generalis.

Supradicti omnes tum laici, tum clerici, sive 137
saeculares sive regulares gaudent iure asyli, etiamsi sint personaliter interdicti aut excommunicati etiam denuntiati, et publici clericorum percussores; Tuscus verb. *Ecclesia,* conclus. 10, n. 26; Covarruv. lib. 2 variar. resol., cap. 30, n. 11; Silvester verb. *Immunitas de except.,* n. 2; Layman lib. 4, tract. 9, cap. 3, num. 10; Pirhing lib. 3 decr., tit. 49, n. 22; Reiffenstuel ib., n. 55; Remigius de Immun. eccl. n. 19 fallen., n. 1; Iul. Clarus in § fin., qu. 30, vers. *Quaero etiam nunquid excommunicati;* Fagnan. in cit. c. *Inter alia* 6 de Immun., n. 42, cum aliis ibi citatis, et Boer. dec. 110, n. 7, qui dicit esse communem. Iudaei, Pagani, ac caeteri infideles, qui in Christum non credunt, gaudent immunitate asyli.
Sic pluries declaravit Sacr. Congregatio Imm. 138
et signanter in Sarzanen. 26 Septembris 1651, lib. 4 decr. Paul., pag. 161, his verbis: *Hebraeus confugiens ad ecclesiam gaudet privilegio immunitatis ecclesiasticae,* et in Pisauren. 26 Mart. 1686, lib. 3 decr. Altov., pag. 550, his verbis: *Iudaeus captus a Birruariis sub tecto seu stillicidio ecclesiae gaudet immunitate;* et in Cathacen. 18 Febr. 1631, apud Pigna-

tell., tom. 6, consul. 4, n. 112, his verbis: *Infidelis sive sit servus, sive mancipium, gau-*
139 *det immunitate ecclesiae.* Etiam haeretici gaudent iure asyli, si non propter crimen haeresis, sed ob aliud delictum fugiunt ad ecclesiam aut alium religiosum locum; Pirhing lib. 3 decr. tit. 49, n. 40; Reiffenst. ib., n. 80; Zoesius ib., n. 16; Sannig. ib., cap. 2, n. 7, et alii passim, et iam fuit dictum supra n. 126, et sub verb. *Haereticus*, n. 58. Et ratio universim est, quia privilegium immunitatis non conceditur intuitu personarum, sed propter honorem et reverentiam, quae locis sacris et divino cultui debetur; l. *Praesenti*, vers. *Ipsis servata loci reverentia*, Cod. De his qui ad eccl. confugiunt, can. *Frater* 10 et can. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4.

140 Immunitate asyli non gaudet, qui ligatus ducitur per locum sacrum ad carceres, vel ad supplicium, quamvis dicat: *Voglio qui goder l'immunità*, maxime in casu quo alia secura via e loco capturae ad carceres, seu e carceribus ad locum supplicii non sit. Secus autem si alia secura existente via per locum sacrum duceretur; Peregrin. de Immunit. c. 5, n. 8; Diana part. 1, tract. 1, resolut. 13; Reiffenstuel. loc. cit., num. 155, et videtur congruere conciliationi factae a Pignatello inter decreta Sacrae Congregationis Episcoporum et decreta Sacrae Congregationis Immunitatis ab ipso relata tom. 6, consult. 4, num. 108, his verbis: *Gaudet etiam comprehensus, qui per locum sacrum ducitur; Sacr. Congr. Episcop. in Sipontina, 12 Martii 1602, et in Theanensi 13 Iul., et in Hieracensi eodem die ac anno. Verum contra censuit Sacr. Congr. Imm. ut supra, sed alibi eas conciliamus.* Et ratio primae partis conclusionis est, quia talis reus ad ecclesiam libere non confugit, sed invitus ducitur; ecclesia tamen tutatur confugientem libere, non vero inductum; nam Gregoriana Constit. confirmata a Benedictina non loquitur de ductis, sed con-
141 fugientibus ad ecclesias. Et confirmatur a simili ex Engel loc. cit., num. 17, de confugiente ad sacerdotem portantem Eucharistiam, qui apud eum immunitatem reperit, quae non suffragatur ei, ad quem Eucharistia ad carceres defertur, ut declaravit Sacr. Congregatio Immunitatis 22 Februar. 1707 apud Riccium in Synopsi, verb. *Extractus*, num. 45. Sic Engel loc. cit.; Sperel. dec. 104, num. 62; Vital. in Clementin. 1, num. 87, de Poenit. et remiss., in quaestione: An violetur immunitas, si captus per ecclesiam deducatur, et inde invitus abstrahatur, ubi concludit his verbis: *Attende quia iste non confugit ad ecclesiam, et sic non debet gaudere.* Ratio autem secundae partis esse potest, quia alia existente via, nulla adesset necessitas ducendi reum per locum sacrum, et sic ecclesia tutaretur reum ratione violatae indebite a ministris reverentiae sibi debitae per l. *Praesenti*, vers. *Ipsis servata loci reverentia*, Cod. De his qui ad eccles. confug., can. *Reum* 9, c. *Fratres* 10, et can. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4.

Confugitus non gaudet immunitate ecclesiae, 142
quando ligatus una cum Birruario ad ecclesiam confugit; Sacr. Congr. Immun. in Florentina 6 Novemb. 1634, l. 2 decret. Paul., p. 205. Item confugiens ad murum ecclesiae, 143
sed semper detentus nec unquam dimissus a birruariis, non gaudet immunitate; ead. Sacr. Congr. Immun. in Alatrina 2 Mart. 1660, lib. decr. Rocci, p. 236. Etiamsi ingrediatur Ecclesiam; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Alban. 11 Octob. 1679, lib. 2 decr. Altov., pag. 1856.
Similiter sacerdos in processione publica occi- 144
dens alium sacerdotem, captus a birruario curiae laicae de ordine vicarii foranei semper detentus ab ipso birruario, etiam quando vi confugit ad ecclesiam, non gaudet immunitate; ead. Sacr. Congr. Immun. in una S. Agathae Gothorum 18 Mart. 1692, lib. decr. Grimald., p. 105. Gaudent tamen immunitate confugien- 145
tes ad ecclesiam etiamsi ligati catenis et ferris confugiant; Sacr. Congr. Immun. in Beneventana 6 Maii 1653, lib. 5 decr. Paul., pag. 12.
Sic etiam reus qui effugeret e manibus birrua- 146
riorum ligatus ad ecclesiam gaudet immunitate, adeoque est restituendus; Sacr. Congr. Immun. in Ragusina 5 Maii 1699, lib. 3 decr. Vallem., pag. 218. Ablatus a propriis consanguineis e 147
manibus satellitum, et inde confugiens in ecclesiam, gaudere debet immunitate; ead. Sacr. Congr. Imm. in Beneventana 11 Febr. 1648, lib. 4 decr. Paul., p. 42.

Hic iuvat adducere varia decreta Sacrae 148
Congr. relata a Pignatello tom. 6, consult. 4, ubi sub num. 76 sic refert: *Qui cum armis prohibitis ad ecclesiam confugiunt, gaudent immunitate;* in Salernitana 30 Sept. 1627.

Confugiens ad ecclesiam, dum ducitur ad 149
supplicium, gaudet immunitate. In Vallisoletana 19 Maii 1627, apud eumdem, n. 78.

Confugiens ad ecclesiam, si ab ea exeat cum 150
salvo conductu, et carceretur a curia laicali, est restituendus. In Ariminen. 3 Maii 1628, apud eumdem, n. 79.

Condemnatus ad supplicium mortis effrin- 151
gens carceres, non autem compedes, si confugiat ad ecclesiam, gaudet immunitate; in Romana 11 Februar. 1648, apud eumdem, num. 91.

Condemnatus ad triremes confugiens a car- 152
cere ad ecclesiam, gaudet immunitate; in Anglonensi 22 Iun. 1660 apud eumdem, n. 94.

Confugitus metu inimicorum eum in ecclesia 153
obsidentium, ab ecclesia exiens, gaudet immunitate ideoque restituendus est eidem ecclesiae; Sac. Congr. Imm. in Spoletana 4 Iun. 1641, lib. 3 decr. Paul., § 146.

Confugiens ad ecclesiam cadens sub stilli- 154

cidio si inde extrahatur, est restituendus ecclesiae; Sac. Congr. Imm. in Firmana 18 Martii 1698, l. 2 decr. Vall., p. 142.

155 Confugiens ad ecclesiam pro debito civili gaudet immunitate; Sacra Congregat. Episcop. in Cortonensi 21 Iul. 1617, in Beneventana 10 Maii 1619, et in Senogallien. 22 Novembris eiusdem anni, apud Pignatel. loc. cit., n. 77, 101 et 102.

156 Hic attendenda est constitutio Clement. XII, incip. *In supremo iustitiae solio*, edita pro ditione temporali pontificia, et deinde per particularia brevia extensa ad diversa alia dominia, ac signanter ad totum dominium invictissimi nostri regis Sardiniae a faustissimae et sanctae memoriae Pontifice Benedicto XIV, ut in eius Instructione dependenter a Concordatis Benedicti XIII pro Immunitate et exercitio iurisdictionis Ecclesiae, § 9, in qua constitutione dictus Clemens XII, confirmatis Constitutionibus Gregorii XIV incip. *Cum alias*, et Benedicti XIII incip. *Ex quo*, ad id editis, declarat insuper, non gaudere immunitate ecclesiastica reum homicidii, quamvis in rixa commissi, dummodo non fuerit casuale, vel ad propriam defensionem, ibi: *Item declaramus omnes, et singulos praedictos, tam laicos quam ecclesiasticos, qui in Urbe ac ditione praefatis ex causa et occasione homicidii, etiam in rixa commissi cum armis seu instrumentis suapte natura aptis ad occidendum inquisiti, et processati, vel in contumacia banniti et condemnati fuerint, dummodo homicidium non fuerit casuale vel ad propriam defensionem, immunitatis praefatae beneficio minime etiam gaudere.* Et quia Benedictus XIII in dicta sua constitutione excipiendo casum homicidii animo praemeditato ac deliberato commissi, nullam fecit mentionem de ecclesiasticis, nec expressit, an reis homicidii praemeditati suffragari deberet beneficium minoris aetatis, et an si solum occidens homicidio praemeditato, sed etiam omnis consulens et adiuvans similem homicidam, excludatur ab immunitate locali, Clemens XII in cit. sua constitutione extendit et ampliat constitutionem Benedicti XIII, etiam ad ecclesiasticos reos homicidii praemeditati, ibi: *Ad ipsos ecclesiasticos cuiuscumque gradus et Ordinis, existant in Urbe ac in universa ditione Nobis et Sedi apostolicae mediate vel immediate subiecta homicidium animo similiter praemeditato ac deliberato patrantes, extendimus quoque et ampliamus;* Et insuper declarat ut sequitur: *Declaramus homicidii reos natu minores viginti quinque, maiores vero viginti annis, tam laicos, quam clericos, atque omnes et singulos sive laicos sive clericos, qui mandatum, consilium, instigationem, auxilium cooperativum, aut aliam operam occisori praebuerint, ex quorum singulis pravis actibus homicidium evenerit, in dicta Benedicti praedecessoris constitutione comprehensos esse, ac deinceps censeri debere, eamque, quatenus opus sit, ad ipsos pariter extendimus.* Et ne iracundiae calor liberum possit reddere homicidam a poena ordinaria, sic expresse declarat, ibi: *Occisor poena pariter ordinaria puniatur, licet homicidium secutum sit in rixa, si homicida rixae auctor fuerit; neque calor iracundiae a poena ordinaria delinquentem nusquam eximat, ubi inter tempus rixae ac patratum homicidium, sex horarum spatium intercesserit, id sufficere volumus, ut reus ad actus extraneos diverterit, vel divertisse debuerit.* Ac alia saluberrima ad homicidia impedienda ibi disponit, et merito uti scitu dignissima ibi videnda ac attendenda.

Praefatas constitutiones, nempe Gregor. XIV, 157
Benedicti XIII atque Clementis XII, novissime confirmavit Benedictus XIV Const. incip. *Officii nostri,* in qua insuper declaravit, beneficio immunitatis exclusos etiam ecclesiasticos, et mulieres reas homicidii, sicut etiam occidentes baculo aut saxo. Alia quoque statuit ac magis declarat, quae ut melius innotescant constitutionem ipsam hic ad litteram subiicimus.

BENEDICTUS EPISCOPUS etc.

Officii nostri ratio non eam modo sollicitudinem Nobis imponit, ut sacrorum canonum leges et praedecessorum nostrorum Romanorum pontificum constitutiones, in quarum interpretatione nihil dubium aut perplexum occurrit, exactissime servari et impleri curemus; sed id etiam a Nobis exposcit, ut exorientem circa aliquas ex illis dubiorum segetem, quae earum debitae exsecutioni multis modis officere dignoscitur, opportunis editis declarationibus aut definitionibus, amputare ac removere studeamus.

Sane fel. record. praedecessor Noster Gregorius Papa XIV providam iuris canonici sanctionem prae oculis habens, qua scilicet sub tit. De homicidio voluntario vel casuali, cap. 1, innovatum fuit vetus praeceptum legis a Deo in Exodo latae: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, et per insidias ab altari meo evelles eum ut moriatur...;* per suam anno Incarnationis Dominicae 1591, nono Kalendas Iunii editam constitutionem, quae incipit *Cum alias...* iis qui proditorie proximum suum occidissent ad ecclesias locaque sacra et religiosa confugientibus, ecclesiasticam immunitatem minime suffragari decrevit. Tum vero piae memor. praedecessor quoque noster ac dignitatis nostrae amplificator Benedictus Papa XIII, anno Incarnat. Dominicae 1725, sexto Idus Iunii, edita constitutione, quae incipit *Ex quo Divina;* non eos tantum qui proditorie, ut praefertur, homicidium patrassent, verum etiam interficientes proximum suum animo praeme-

ditato ac deliberato, ab ecclesiasticae immunitis beneficio exclusit et repulit. Demum san. mem. proximus decessor noster Clemens Papa XII in sua constitutione quae incipit *In supremo iustitiae solio,* anno Incarn. Dom. 1734, Kalendis Ianuar. edita, eos etiam, qui homicidium in rixa commisissent, dummodo homicidium non fuisset casuale, vel ad propriam defensionem, immunitatis praedictae beneficio minime gaudere voluit atque decrevit.

Insuper iidem proxime memorati praedecessores Benedictus et Clemens, ad ea, quae in iure canonico et in Gregoriana constitutione recensebantur, nonnulla alia delicta addiderunt, quae, si qui commisissent, eos a praedicto beneficio asyli et confugii apud ecclesias ac loca sacra et religiosa, exclusos fore statuerunt; variasque a doctoribus ac dicti iuris et constitutionum apostolicarum interpretibus, ac de immunitate locali agentibus, excitatas quaestiones et controversias, declarando ac definiendo sustulerunt; ut ex earumdem constitutionum tenore colligere licet, atque etiam ex una e nostris institutionibus, quam olim dum archiepiscopalem Bononiensem eccl. praesentes moderabamur, pro illius populi curae nostrae concrediti instructione edidimus, quaeque impressa exstat t. 2 editionis Italicae, n. 21, in Latina vero editione, n. 41.

Ad hoc autem ut in curia aliqua ecclesiastica, in casu alicuius ex delictis exceptis huiusmodi, ad extractionem delinquentis e loco immuni procedere, eumque ad suos carceres transferre posset, cum praefatus Benedictus praedecessor satis esse voluisset, ut super delicti excepti qualitate ac personae reitate, ea suppeterent indicia, quae ad capturam decernendam sufficientia reputari solent; ut vero extractum huiusmodi ministris et officialibus curiae saecularis tradere et consignare valeret, ea decrevisset indicia ex processu informativo adversus extractum ipsum confecto resultare debere, quae, iuxta regulas Iuris, vocantur ultra torturam; alter deinde praedecessor Clemen. XII ampliando declaravit, ut quoties ecclesiastico iudici, ex indiciis, non quidem ultra torturam sed ad torturam tantum sufficientibus, de delicto excepto per extractum commisso constaret; posset idem extractum huiusmodi curiae saeculari tradere et consignare. Caeterum iidem praedecessores nec auctoritatem ecclesiasticam ullo pacto per praemissa imminui, nec inde ullam iustitiae laedendae occasionem captari posse voluerunt. Siquidem extractiones delinquentium huiusmodi e loco immuni nunquam sine auctoritate episcopi et interventu personae ecclesiasticae ab ipso episcopo deputandae fieri posse statuerunt; nec unquam extractos ipsos, praedictis etiam occurrentibus indiciis, curiae saecularis officialibus tradi et consignari, nisi ea lege sub gravissimarum censurarum poenis servanda, ut Ecclesiae seu loco immuni restituerentur, quatenus in progressu causae iidem extracti indicia huiusmodi purgarent atque diluerent.

Cum autem ea, quae per Clementem praedecessorem praedictum, iuris communis, et Gregorianae ac Benedictinae constitutionum sanctionibus addita fuerunt, ultra fines temporalis dominii apostolicae Sedis minime extenderentur, visum est Nobis, eamdem ad alias quoque regiones, quarum supremi principes id postulassent, opportune ampliari posse. Itaque in Concordatis, tum quae anno 1741 cum charissimo in Christo filio nostro Carolo utriusque Siciliae rege illustri, tum quae anno sequenti 1742 cum alio pariter charissimo in Christo filio nostro Carolo Emmanuele illustri quoque Sardiniae rege sancita fuerunt, praemissas, aliasque in Clementis litteris praefatis contentas dispositiones in eorumdem regum dominiis locum habere concessimus; mox etiam ad alia principum id spectantium dominia, peculiaribus respective editis literis, quarum exemplum videre est in t. 1 Bullarii nostri, Const. 88, quae incipit *Alias felicis,* extendimus et ampliavimus.

Verum cum tot ista per praedecessores nostros dictos, ac per Nos ipsos adhibita studia, non omnes quaestiones, quae in tribunalibus excitari solent, tam super qualitatibus homicidiorum, quae pro exceptis haberi debeant, quam super modo exsequendi praefatas constitutiones in variis homicidiorum huiusmodi, aliorumque exceptorum delictorum casibus, de medio tollere, seu penitus antevertere valuerint; id adhuc oneris Nobis relictum esse iudicavimus, ut constitutas in hoc rerum genere agendi regulas, ad quas saepissime tam ecclesiasticorum quam saecularium iudicum acta expendere et exigere necesse est, nequaquam ultra difficultatibus et dubiis involutas remanere pateremur. Itaque, omnibus mature pensatis, auditisque nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, aliorumque gravium virorum, iurisque canonici peritorum, et in criminalibus iudiciis versatorum consiliis, motu proprio, ac de apostolicae, qua fungimur, auctoritatis plenitudine, nostram et praedecessorum mentem, in hunc qui sequitur modum declarare, et quaedam etiam ex integro, ut infra, statuere decrevimus.

Ac primum quidem, cum in memorata Gregorii praedecessoris constitutione, quae incipit *Cum alias,* dum ea delicta enumerantur, quae ab Ecclesiasticae immunitatis beneficio exclusa censeri debent, de laicis delinquentibus dumtaxat mentio habeatur; deque his etiam tantummodo locutus fuerit alter praedecessor Benedictus in supracitata constitutione, quae incipit *Ex quo divina,* placuit laudato praedecessori Clem. XII huiusmodi constitutiones per

suam, quae incipit *In supremo iustitiae solio,* ad ecclesiasticos etiam cuiuscunque gradus et ordinis homicidium animo praemeditato et deliberato patrantes, extendere et ampliare, ita ut nec ipsi, in huiusmodi casu, Ecclesiastica immunitate iuvari possint; dummodo tamen commissi per eos homicidii causa ab eorum iudice ecclesiastico competente cognoscatur, ipsique ab eo, si rei reperti fuerint, citra poenam sanguinis, ad praescriptum sacrorum canonum condigna puniantur animadversione. Cum autem dubitatum fuerit, an sub hac Clementis praedecessoris ampliatione et extensione regularium quoque ordinum professores et alumni comprehendantur, Nos ad omnem super hoc dubitationem tollendam, decernimus et declaramus, omnes et singulos cuiuscunque ordinis, congregationis, militiae et instituti regulares, tam in ipsis expresse professos, quam illis quomodolibet adscriptos, cuiuscunque gradus et conditionis extiterint, etiamsi ex ipsorum ordinum privilegio, seu alias, quaelibet expressa et individua mentio de ipsis, eorumque ordinibus, ad hoc ut sub praesentis, aut praemissarum constitutionum censuras comprehendantur, habenda foret; si qui unquam, quod Deus avertat, homicidium animo praemeditato ac deliberato patraverint, a beneficio immunitatis ecclesiasticae, iuxta formam earumdem constitutionum Benedicti et Clementis, exclusos fore et censeri.

Et quoniam praedictus Clemens praedecessor speciali decreto edito die 5 Octobr. 1736 expresse declaravit, mulieres etiam, quae aliquod delictum eiusmodi commisissent, quod inter excepta, et ab immunitatis localis beneficio exclusa, iuxta praemissa, haberi debeat, pari iure hac in re cum viris censeri, et sub dispositione ipsius litterarum incip. *In supremo iustitiae solio,* aeque in omnibus comprehendi debere: Nos huius nostrae constitutionis tenore declarationem praedictam approbamus et confirmamus, eique inviolabilis legis, iuxta quam in occurrentibus casibus iudicari omnino debeat, plenarium robur adiicimus: decernentes similiter ac declarantes, sub eiusdem Clementis nostraeque huius constitutionis dispositione, etiam milites in omnibus et per omnia comprehensos esse; nec ullum militare privilegium, hac in parte, ipsis suffragari posse aut debere.

Praeterea cum in praefata Clementis decessoris constitutione ab immunitatis praedictae beneficio excludantur omnes et singuli tam laici quam ecclesiastici inquisiti et processati, vel in contumaciam banniti et condemnati, *ex causa et occasione homicidii, etiam in rixa commissi cum armis seu instrumentis, suapte natura aptis ad occidendum, dummodo homicidium non fuerit casuale, vel ad propriam defensionem;* saepe disputari contigit, an is, qui non casu, vel ex propriae defensionis necessitate, homicidium in rixa commiserit baculo aut saxo; quae scilicet, vel arma non sunt, vel si ita appellari possent, non tamen arma suapte natura ad occidendum apta reputari solent; ab immunitatis localis beneficio exclusos haberi debeat. Non igitur, super huiusmodi dubio definiendo decernimus, quemcumque homicidam, sive virum sive mulierem, sive laicum sive ecclesiasticum saecularem, aut cuiusvis ordinis regularem, qui etiam baculo aut saxo proximum suum occiderit, ecclesiastici confugii beneficio minime gaudere, ubi ex delicti circumstantiis dignoscatur, illius actum, quamvis in rixa commissum, non casu aut ex necessaria defensione, sed ex odio et nocendi animo, ac voluntate prodiisse. Quae quidem definitio nostra conformis est divinae legi quae habetur in libro Numerorum cap. 35, ubi designatis civitatibus refugii pro iis qui sanguinem proximi nolentes effudissent, ita subiungitur: *Si quis ferro percusserit, et mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, et ipse morietur. Si lapidem iecerit, et ictus occubuerit, similiter punietur. Si ligno percussus interierit, percussoris sanguine vindicabitur. Propinquus occisi homicidam interficiet; statim ut apprehenderit eum, interficiet. Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias; aut cum esset inimicus, manu percusserit et ille mortuus fuerit; percussor, homicidii reus erit; cognatus occisi, statim ut invenerit eum, iugulabit. Quod si fortuito, et absque odio et inimicitiis, quidquam horum fecerit, et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis quaestio ventilata; liberabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in urbem ad quam confugerat, manebitque ibi donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.*

Accidit autem in homicidiis id quod in aliis delictis exceptis locum non habet, ut qui percussus aut ictus fuerit, non statim moriatur; sed plerumque per aliquot horas aut dies spiritum trahat. Interim percussor ad ecclesiam aliumve locum immunem confugiens, asyli iure gaudet, quo privari non potest, ut homicida, quandiu percussus ab eo in vivis agit; dumque ex ipso loco immuni de saucii vita sollicite explorare non desinit, si eum diutius victurum intelligit, a capto asylo nequaquam discedit; ubi vero illum ex accepto vulnere vitam amittere agnoscit, arrepta fuga, magistratuum diligentiam praevertens, tempestive sibi consulit, meritasque poenas evasit. Quod cum ab iis, qui iustitiae administrandae praepositi sunt, Nobis expositum fuerit persaepe evenire, et quidem non sine magna publicae tranquillitatis pernicie, ob impunitatis spem, quam facinorosi homines ex huiusmodi evasionis fiducia concipiunt; iidemque postularint huiusmodi

malum opportunis providentiae nostrae remediis submoveri;

Ideo Nos, de praedictorum fratrum nostrorum aliorumque prudentium consilio, per praesentes decernimus ac mandamus, ut percussore ad ecclesiam aliumve sacrum aut religiosum locum confugiente, si chirurgi ad inspiciendum vulnus acciti, *grave vitae periculum* adesse retulerint, percussor ipse e loco immuni servatis servandis extractus, carceribus mancipetur; hac tamen lege, ut ecclesiae omnino restituatur, ubi is qui vulneratus fuerit ultra tempus a legibus constitutum superstes vivat, et quidem sub iisdem poenis, quibus in memoratis Benedicti et Clementis litteris ii subiiciuntur, qui delinquentem ex indiciis ad torturam sufficientibus, sibi traditum restituere recusent, postquam is in suis defensionibus huiusmodi indicia diluerit.

Quod vero in citata Gregorii praedecessoris constitutione, circa facultatem demandandi extractionem delinquentium e loco immuni in casibus exceptis, statutum fuit; ut scilicet ea ad solos episcopos, aliosque episcopis superiores praelatos pertineat, non vero ad alios episcopis inferiores etiamsi alii ordinarii sint, aut nullius dioecesis; ita ut occurrente casu in loco exempto, et nullius dioecesis; tunc negotium huiusmodi ad viciniorem episcopum devolvatur, id quod ab alio quoque praedecessore Benedicto in superius allegata ipsius constitutione confirmatum fuit; id ipsum Nos quidem praesentium litterarum tenore approbamus et confirmamus. Sed quoniam nonnullae ad Nos querelae super hoc delatae fuerunt, quod quaedam curiae ecclesiasticae pro parte officialium curiae saecularis requisitae, extractionem delinquentium in casibus exceptis huiusmodi, diutius quam par est, protrahere consueverunt; Nos ipsis venerabilibus fratribus episcopis, aliisque superioribus ecclesiarum praesulibus, enixe studioseque suademus, et respective mandamus, ut omnem querelarum occasionem in hoc rerum genere studeant amovere, et quoties de delinquentibus in casibus exceptis huiusmodi agatur, ad opportuna indicia adversus eos colligenda animum intendere non recusent; sicque ea, quae iuxta praemissa requiruntur, revera suppetere agnoscant; eorumdem delinquentium extractionem e loco immuni quamprimum decernant; ut vel in episcopalibus carceribus nomine ecclesiae detineantur, vel etiam ad curiae laicalis carceres, eiusdem ecclesiae nomine retinendi, cum debitis cautelis transferantur. Nec enim ecclesiastici zeli officium in eo statuendum est, ut iustitiae cursus per apostolicas constitutiones praescriptus adversus facinorosos homines impediatur; verum in ecclesiae immunitate, aliisque omnibus ecclesiasticorum locorum et personarum iuribus asserendis et sustinendis, cum ea, contra sacrarum legum praescriptum, infringi ac violari contingat. Cum tamen huiusmodi moras tunc maxime intervenire putemus, cum praefata delicta excepta non in civitatibus, sed per dioeceses, in locis a curiae ecclesiasticae residentia remotis, perpetrantur; idcirco, Nos, per easdem praesentes praedictis episcopis, aliisque superioribus praelatis facultatem concedimus et impertimur, ut quoties in huiusmodi casibus pro parte curiae laicalis requisiti fuerint, vicariis suis foraneis, sive etiam aliis personis ecclesiasticis ad id per ipsos antistites deputandi, committere possint, ut indicia ad extractionem necessaria iuridice colligant; ut his nimirum inspectis iidem antistites, prout iuris erit, ad delinquentium huiusmodi extractionem quantocius decernendam procedere valeant.

Et quidem haec omnia, quae per praesentes hucusque declaravimus, definivimus atque statuimus, tam in hac Urbe nostra, et in Bononiensi, Ferrariensi, Beneventana, aliisque omnibus civitatibus, terris et locis, nobis, et sanctae Romanae Ecclesiae mediate vel immediate subiectis, etiam specialem et individuam mentionem requirentibus, eorumque curiis ecclesiasticis et saecularibus, etiam baronalibus, quam etiam in aliis regnis et provinciis, atque ditionibus, ad quas dictae praedecessorum nostrorum constitutiones, sive peculiaribus concessionibus, ut supra, sive per viam *Concordati* extensae et ampliatae fuerunt, quatenus nimirum congruere dignoscantur cum eisdem concordatis, quibus nulla in re derogare intendimus, locum perpetuo habere, suosque debitos effectus sortiri et obtinere, et ab omnibus et singulis ditionum, regnorum locorumque huiusmodi tam ecclesiasticarum quam saecularium curiarum iudicibus, magistratibus, officialibus et ministris, aliisque omnibus, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit per omnia observari volumus atque decernimus.

Illud etiam, quod in praeallegatis nostrorum praedecessorum constitutionibus, sub gravissimarum poenarum interminatione, districte vetitum fuit, ne scilicet curiae saeculares, earumque magistratus, iudices et officiales quicunque, ab ecclesiis, monasteriis locisque sacris, aliquem delinquentem, etiam in casibus exceptis, sine ecclesiasticae auctoritatis interventu capere, extrahere aut incarcerare, neve ad declarandum, crimina a praedictis admissa esse de exceptis in eorumdem praedecessorum constitutionibus (cum id ad solos, ut praefertur, episcopos pertinere dignoscatur) quoquo modo procedere audeant, seu praesumant; Nos quoque iisdem motu, auctoritate ac tenore confirmamus et innovamus; atque ab omnibus, ad quos pertinet seu pertinebit in posterum, inviolabiliter, etiam perpetuo observari praecipimus, contrafacientes quoque, et transgressores, easdem omnes poenas, quae in praeallegatis constitu-

tionibus indictae sunt omnino incurrere statuimus atque sancimus; decernentes, in numero transgressorum huiusmodi eos etiam esse et censeri, qui in spretum ecclesiasticae auctoritatis, et canonicarum sanctionum, praescripto ad superiores ecclesiasticos recursu posthabito, ecclesias et loca immunia obsidere praesumunt, ac impediendo ne ad illos, qui sacro confugio se tuentur alimenta deferantur, sive aliter, eosdem in curiae saecularis potestatem se dedere cogunt. Nos enim eos, qui talia ausi fuerint, sive confugientes huiusmodi de exceptis delictis, sive de aliis non exceptis inquisiti sint, omnes et singulas poenas atque censuras adversus ecclesiasticae immunitatis violatores, in iure, ac in praedictis constitutionibus apostolicis latas atque statutas, incurrere decernimus ac declaramus. Sane huiusmodi artes, atque violentias aliis etiam retro temporibus intentari consuevisse non ignoramus; sed simul etiam ab ecclesia damnatas semper, atque proscriptas fuisse comperimus; idque satis demonstrant ea, quae in pluribus provincialibus conciliis, labentibus decimotertio ac decimoquarto Ecclesiae saeculis, statuta leguntur [1]; ibi enim, expositis ecclesiarum circumsessionibus, interceptione alimentorum, aliisque artibus, quibus ii, qui ad ecclesias confugerant, ad deditionem adigebantur, quicunque similia attentare praesumpserint anathematis mucrone feriuntur. Et nos igitur, qui Ecclesiae spiritum circa praemissa toties aperte declaratum, atque a praedecessoribus nostris constanter servatum, exuere neque possumus neque volumus, eidem per omnia inhaerentes, decernimus et declaramus, omnes et singulos, qui sub ecclesiasticae immunitatis tutela degentibus, huiusmodi ratione vim inferre ausi fuerint, praeter alias poenas atque censuras adversus eiusdem immunitatis violatores, ut praefertur latas atque sancitas, sine alia declaratione incurrendas, omni beneficio ac privilegio ecclesiastici confugii et asyli tam apud ecclesias et loca immunia ab ipsis sic violata quam apud alias quascunque ecclesias et loca sacra et religiosa, indignos atque privatos fore et habendos esse, non secus ac alii omnes, *qui confugientibus vim inferunt, aut ipsos ab ecclesia aliove loco immuni, violenter extrahunt et abducunt*, quas scilicet laudatus praedecessor Benedictus XIII, in sua allegata constitutione, *non illius tantum ecclesiae, quam violarint, sed cuiuscunque etiam alterius ecclesiae immunitate gaudere nequaquam posse aut debere* declaravit; et quorum nos numero supradictos etiam iure et merito accensendos esse decernimus.

Denique cum, sicut accepimus, inter temporalis dominii nostri, ac nonnullarum finitimarum ditionum curias, reciproca quaedam consuetudo inoleverit, ut qui certi generis delicta in alterutra ex ditionibus huiusmodi commiserint, et intra fines alterius se receperint, instante curia illius ditionis, in qua delictum commissum fuit, capiantur eidemque curiae tradantur, cumque sicut etiam nobis expositum fuit, huiusmodi traditionibus aliquando moram afferri contingat, propterea quod delinquentes huiusmodi, in terris, ad quas confugerunt, sub ecclesiae alicuius, vel alterius loci immunis tutela se receperint: idcirco Nos, ecclesiasticae immunitatis rationes cum recta iustitiae administratione et reipublicae tranquillitate, opportune copulare volentes, decernimus et mandamus, ut si huiusmodi confugientes delictum aliquod ex iis, quae in apostolicis constitutionibus excepta sunt, in temporali Romanae Ecclesiae dominio patraverint, indicia ad capturam requisita, ab Episcopo dioecesano, seu respective viciniori illius loci, in quo delictum commissum fuit, excipiantur seu cumulentur; eaque ad Episcopum alterius loci, in quo delinquens asylum coepit, sine mora transmittantur; ut hic nimirum, quatenus traditioni praefatae locus esse debeat, extractionem delinquentis e loco immuni, auctoritate sua, et cum interventu personae ecclesiasticae, fieri mandet. Eadem ratione, si in praefatis aliorum principum ditionibus, in quibus traditionis praedictae consuetudo viget, eiusmodi delictum commissum fuerit, quod, sive in vim Gregorianae aut Benedictinae constitutionis, sive ratione *Concordati* cum apostolica Sede initi, sive extensionis alterius constitutionis Clementis XII ab eadem apostolica Sede specialiter impetratae, pro excepto haberi debeat, volumus et statuimus, ut Episcopus ille, ad quem ratione loci delicti commissi id pertinere dignoscitur, memorata indicia ad capturam requisita cumulari faciat, eaque transmittat ad Episcopum ditionis ecclesiasticae, intra cuius iurisdictionis fines illius delicti reus asylum delegit; ut huius scilicet antistitis auctoritate aliisque servatis servandis, a confugii loco extrahi, ac, si ita res feret, externae postulanti curiae valeat consignari. Volumus tamen, in quolibet ex praemissis casibus, in quibus de delictis, ut supra,

[1] E. R. Concilium provinciale Lambetense habitum anno 1261, tom. 11, part. 1, Labbeanae Collectionis Conciliorum, col. 810; Concil. Exoniense anni 1287, tom. 11, part. 2, dictae Collectionis, col. 1281, tit. 15; Conc. provinciale Nugaroliense anni 1303, dicto tom. 11, part. 2, eiusdem Collectionis col. 1479, can. 6; Conc. Palentinum anni 1322, dicto tom. 11, part. 2, praefatae Collectionis, col. 1677, cap. 7; Concilium Vallisoletanum anni 1322, tom. 3, Collectionis Conciliorum Hispaniarum Cardinalis de Aguirre, pag. 564, tit. 18, n. 51; Concilia Marcianense et Silvanectense anni 1326, supracit. tom. 11, part. 2, dict. Collect. Labbeanae, col. 1731, tit. 11, et col. 1770, cap. 5; Conc. Vaurense anni 1368, eodem tom. 2, part. 2, dictae Collect., col. 2012, tit. 93 (Ed. Barb.).

exceptis tantummodo agitur, praedictarum Benedicti, et Clementis constitutionum, seu concordatorum respective leges, atque tenores inviolabiliter observari; tum scilicet in eo, ut delinquens Ecclesiae nomine in carceribus retineatur; tum etiam in eo, ut per Episcopos dumtaxat, privative quoad omnes alios etiam ecclesiasticos iudices, ex indiciis, ut praefertur ad torturam sufficientibus, declaretur, an delictum, de quo est quaestio, inter excepta connumerari debeat, necne: tum denique in eo quod pertinet ad obligationem restituendi reum ad formam dictarum constitutionum, quatenus is in progressu causae, indicia huiusmodi sibi adversaria purgaverit atque diluerit.

Ipsas demum praesentes litteras, et in eis contenta quaecunque, perpetuae firmitatis vim et robur habere, suosque integros atque plenarios effectus in locis atque ditionibus praedictis, ac respective ubilibet locorum et gentium, sortiri et obtinere, atque ab omnibus et singulis, ad quos spectat, et quoquomodo pro tempore spectabit in futurum, etiam sub statutis poenis atque censuris per contravenientes ipso facto incurrendis, omnino servari; sicque, et non aliter in praemissis, per quoscunque iudices ordinarios et delegatos, etiam sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, etiam de latere Legatos, et Cardinalium huiusmodi Congregationes, et apostolicae Sedis nuntios, necnon saeculares curias et magistratus, etiam supremos, aliosve quoslibet, quacunque praeeminentia et potestate fungentes et functuros, etiam speciali nota et mentione dignos, sublata eis et eorum cuilibet, quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere, decernimus, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus praemissis, aliisque quibuslibet apostolicis constitutionibus, regulis et ordinationibus, necnon quarumcumque ecclesiasticarum aut saecularium curiarum legibus, edictis, stylis, usibus et consuetudinibus, etiam immemorabilibus; privilegiis quoque, indultis et facultatibus, quibusvis personis etiam speciali mentione dignis, et quavis quantumcumque sublimi dignitate et auctoritate fulgentibus, et ex quibusvis etiam gravibus et urgentissimis causis, seu quibuscumque Regularium ordinibus, etiam Mendicantium, et militaribus, etiam S. Ioannis Hierosolymitani, seu monachorum aut clericorum Regularium congregationibus, societatibus et institutis, etiam societatis Iesu, aliisque quibusvis etiam sub quibuscunque verborum tenoribus et formis, et cum quibuscumque clausulis et decretis, etiam motu, et potestatis plenitudine similibus, seu consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium praemissorum concessis, ac pluries confirmatis et innovatis; quibus omnibus et singulis, illorum tenores, formas et causas praesentibus pro plene et sufficienter expressis, atque etiam insertis ac respective servatis habentes, ad praemissorum effectum, hac vice dumtaxat praedictis motu, scientia et potestatis plenitudine derogamus et derogatum esse volumus caeterisque contrariis quibuscunque: seu si aliquibus communiter, aut divisim ab hac eadem sit Sede indultum, quod nullo in casu, seu extra certos casus, certisque de causis excommunicari, suspendi aut interdici non possint, nisi per litteras eiusdem Sedis, facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Ut autem praesentes litterae, et in eis contenta huiusmodi, ad omnium notitiam perducantur, etc.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostram, etc.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem anno Incarnationis Dominicae 1750, Idibus Martii, pontificatus nostri anno decimo.

D. Card. Passioneus.

Haeretici, aut de haeresi suspecti, et Iudaei post baptismum in apostasiam lapsi, possunt ab inquisitoribus extrahi ab ecclesia; sed vel ante, vel post capturam commoneri debet Episcopus. 158

Qui e loco relegationis, sive e carceribus, sive triremibus in asylum se proripit, nisi reus sit criminum quae immunitate privantur, iure asyli potitur. 159

Sic statuit Bened. XIV, novissima encyclica ad inquisitores contra haereticam pravitatem; quam hic subiicimus. 160

BENEDICTUS XIV etc.

Elapso proximo anno 1750 edita a Nobis fuit apostolica constitutio data Idibus Martii, cuius initium est *Officii nostri*, quaeque agit de locali ecclesiarum immunitate. In ea Nos decessorum nostrorum Romanorum pontificum Gregor. XIV, Bened. XIII et Clementis XII constitutionibus inhaerentes sublatis de medio quibusdam cavillationibus et subterfugiis, quibus earum exsecutio impediebatur, decrevimus atque statuimus ut iis, qui criminis excepti reus foret, si aliquando in immunem locum confugeret, extrahi ab eo deberet, quotiescunque indicia ad torturam sufficientia haberentur, quae delictum comprobarent; utque praeterea extractio nonnisi auctoritate episcopi, et cum interventu personae ecclesiasticae ab eodem episcopo deputandae fieri deberet; ac demum ut dum curiae saeculari traditio fieret, indicendae censurae essent ab eadem incurrendae nisi extractus ecclesiae restitueretur, quoties ab eodem in progressu causae purgata fuissent

indicia, ex quibus ipse patrati delicti reus arguebatur. Quia vero memorati decessores nostri decreverunt extractionem a loco immuni nonnisi a solis Episcopis, aut a praelatis, qui eisdem superiores essent, fieri debere; exclusis inferioribus, licet ordinariis, ac *nullius dioecesis*, et separatum territorium habentibus, quo in casu extractio ad viciniorem Episcopum devolveretur, idem a Nobis pariter in citata constitutione nostra decretum fuit.

§ 1. Haereseos crimen, ut probe compertum habetis, exceptum est, quique illius est reus, asylo ecclesiae minime gaudet, iis etiam inhaerendo, quae in constitutione Gregor. XIV qua immunitatis localis regula ac norma praescribitur, decreta fuerunt. Cum autem in Congregatione Sanctae Inquisitionis feria V, die 28 Ianuar. vertentis anni 1751 coram Nobis de more habita, excitatum dubium fuisset quae ratio servanda et qui modus adhibendus esset, quoties reus haereseos extrahendus esset ab ecclesia, ad quam confugisset, ne in carcerem duceretur, sive cum ex vinculis quibus tenebatur, aut ex triremibus, aliove loco ad quem relegationis aut operis faciendi causa damnatus fuerat, fuga evasisset; Nobis, qui praecedenti anno memoratam constitutionem condidimus, reservavimus, ut super huiusmodi re pronuntiaremus, quod nunc per ea, quae subiicimus, praestare intendimus.

§ 2. Aut agitur de haereseos crimine, quae praecipua tribunalis Sancti Officii inspectio est; aut de aliis exceptis criminibus, quae immunitate non gaudent; aut de aliis criminibus, quae minime excepta sunt; et quae immunitate gaudent, sed ideo ad id tribunal pertinent, quod ab aliquo ex illis commissa sint, qui, utpote ipsius Tribunalis iurisdictioni subiecti, iudicium illius subire debent.

§ 3. Si de crimine haereseos agitur, cum a decessore Nostro Ioan. XXI qui XXII dictus est, in sua constitutione, cuius initium *Ex parte vestra*, in bullario Romano, tom. 1, decretum fuerit quod haeretici, aut de haeresi suspecti, necnon Iudaei, qui cum ad catholicam fidem conversi fuerint deinde in apostasiam incidunt, si ad Ecclesiam confugiunt statim per inquisitorem ab eadem extrahi debeant; minime quidem nostra mens est ut praedictae constitutioni derogemus, imo eadem observari volumus, eam tamen methodum adhibendo ac servando quam modo subiungimus, videlicet quod inquisitor, quoties huiusmodi reus ab ecclesia extrahendus erit, omnem adhibeat curam ut id maiori qua decet erga domum Dei reverentia contingat. Et quoniam fieri omnino nequit ut ante extractionem, indicia quae contra reum habentur, Episcopo communicentur, cum secreti lex id minime patiatur, et quoniam, ubi etiam id fieri posset, inutile id prorsus esset, cum notum sit sacrum Inquisitionis Tribunal ad capturam minime procedere, nisi semiplena delicti probatio praecesserit; non tamen illud omittat ut vel ante vel post capturam, Episcopum de ea certiorem faciat, tam propter reverentiam quae illius dignitati debetur, quam, ut quantum fas est, id quod in Constitutionibus Gregor., Bened., Clementis ac Nostra decretum est, adimpleatur, quod etiam ea de causa ita a Nobis decernitur, propterea quod viderimus, olim in Congreg. S. Officii quae cor. praedecessore nostro Urbano VIII, Feria v, 10 Iun. 1638 habita fuit, proposito casu ac discusso dubio: *An reus de haeresi inquisitus, confugiens ad ecclesiam, debeat extrahi ab Episcopo, vel ab inquisitore?* Pontifex, auditis votis, respondit *reum posse extrahi ab inquisitore, certiorato ante vel post ordinario.*

§ 4. Ubi autem de aliis criminibus exceptis agatur quae tamen haereseos minime sint, ac multo magis si de iis agatur quae inter excepta non recensentur, etiamsi ad sacri Tribunalis cognitionem, vel quia ab aliquo eiusdem iurisdictioni subiecto commissa sint, vel alio quocunque nomine pertineant, declaramus eos qui casuum minime exceptorum rei sunt, immunitate gaudere debere; quoties autem casuum exceptorum rei, qui tamen haereseos rei non sint, ab ecclesia extrahi debeant, ea omnia exacte observanda esse, tum quae in Constitutione nostra, tum quae in aliis praecedentibus Constitutionibus decreta sunt, indicia nimirum quae ad torturam sufficientia sint, Episcopo communicari debere, cum hic secreti lex minime impedimento sit; praeterea extractionem nonnisi auctoritate Episcopi et cum interventu personae ecclesiasticae ab eodem deputandae faciendam esse, aliaque omnia servanda quae in dictis Constitutionibus leguntur.

§ 5. Quae hactenus dicta fuerunt eorum etiam respectu servanda sunt qui ex carceribus, sive ex trireme, sive ex loco eorum relegationis effugiunt, et in ecclesiae alicuius vel loci immunis asylum sese recipiunt; si enim hi rei vel damnati propter haereseos crimen sunt, eorum extractio ab inquisitore facienda erit, ita tamen ut de ea, vel ante, vel post, Episcopus certior fiat; si vero rei aut damnati sint propter aliquod delictum exceptum, non autem propter crimen haereseos, sive pro alio delicto quod minime exceptum sit; quoad primos, extractio fiat Episcopi auctoritate et ecclesiastica persona interveniente ab eodem Episcopo deputanda; quoad secundos autem, si in asylo ad quod confugerunt remanere sinantur, etiamsi ex triremibus cum catenis effugerint, dummodo a praedictarum triremium, aliorumve iustitiae ministrorum manibus liberi essent, nisi forte Episcopus indultum a Sede apostolica habeat, ut a triremibus fugitivos extrahere ab ecclesiis possit, cum in hoc casu, ob fugitivum recuperandum ad eumdem recurrure liceat vel etiam ad

apostolicam Sedem, si huiusmodi indulto Episcopus careat cum ipsa sancta Sedes in particularibus casibus, quoties id delictum exigat, nequaquam renuat Episcopis auctoritatem impertiri, eos ab ecclesiis extrahendi qui e carceribus ac triremibus effugerint, licet criminis excepti minime rei sint. Haec inquisitoribus quae significaremus habuimus, atque interim illorum singulis apostolicam benedictionem impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem die 20 Febr. 1751, pontificatus nostri anno undecimo.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

161 Demum idem Pontifex 4 Id. Nov. 1752, in Constitutione *Detestabilem*, Bened. XIII de homicidio deliberato constitutionem eis qui in duello occidunt clarioribus verbis applicat, his scilicet: *Statuimus atque decernimus ut, si quis in duello, sive publice sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus sive extra illum ex vulnere in duello accepto, huiusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo praemeditato ac deliberato, ad formam Constitutionis fel. record. praedecessoris nostri Bened. XIII quae incipit:* Ex quo divina, *data 4 Idus Iun. anno Domini 1725 ab ecclesiasticae immunitatis beneficio exclusus et repulsus omnino censeatur; ita ut a cuiuscunqne sacri aut religiosi loci asylo ad quod confugerit, servatis tamen de iure servandis, extrahi et Iudicis competentis curiae pro merito puniendus tradi possit et debeat: super quo, Nos, Episcopis aliisque superioribus antistitibus ad quos respective pertinet et pertinebit in posterum, necessarias et opportunas facultates praesentium quoque tenore impertimur. Quin etiam, vivente adhuc altero in gravi certamine vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere et legum severitatem evadere posse prospiciatur; volumus et respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus acciti grave vitae periculum adesse retulerint, percussor ipse, praevio semper decreto Episcopi et cum assistentia personae ecclesiasticae ab eodem Eqiscopo deputatae, ab eiusmodi loco immuni extractus sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege iudicibus indicta ut illum ecclesiae restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus quae de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem poenas incidant quae in iisdem Bened. XIII litteris constitutae sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam in suis defensionibus huiusmodi indicia diluerit.*

162 Anno deinde 1758 pridie Kal. Octobr. Clemens XIII litteras dedit, quarum initium: *Inter graviores,* ad preces sereniss. electoris palatini Caroli Theodori, constituitque, ut in oppido Manhemii carcer aliquis a laicali potestate exemptus iurisdictioni dioecesani, nimirum Episcopi Wormatiensis subiiceretur, eiusque carceris custodes et ministri, in his quae ad custodiam reorum ex locis immunibus extractorum pertinent, dicto Episcopo eiusque officio et vicariatui, omnino parere teneantur. Cum igitur contigerit delinquentem laicum ad ecclesiam aliumque locum immunem in Palatinatu confugere, si quidem is publica voce et fama reus arguatur eiusmodi criminis, cui iuxta canonicas sanctioness ecclesiasticae immunitatis praesidium denegatur, non alio ad id requisito argumento, satis esse et fore declarat Pontifex, ut ad illius extractionem procedatur per ministros curiae laicalis, praevia tamen semper licentia seu facultate in scriptis obtinenda et concedenda a superiore ecclesiastico, seu ab alia persona ad id deleganda, et cum interventu et praesentia ecclesiasticae personae per eumdem superiorem ecclesiasticum deputanda ad hoc, ut extractio huiusmodi cum districta modestia et sine populi scandalo perficiatur. Haec porro licentia in scripto obtinenda, et personae designatio fiat ab ipso Episcopo vel eius vicario generali in locis ubi isti resident; alibi vero, a vicariis foraneis, hisque deficientibus a parochis locorum, quos scilicet vicarios foraneos atque parochos episcopus semel in conferendo singulis eorum officio irrevocabiliter delegabit: hi tamen de licentia ad extractionem rei a se data quamprimum certiorem reddent Episcopum, vel eius vicarium generalem. Reus autem hac ratione extractus ad ecclesiasticum carcerem supra designatum illico deducendus, ibique custodiendus erit nomine ecclesiae et sub omnimoda dispositione Episcopi, quoadusque idem Episcopus, vel alius ab eo ad id deputatus de indiciis a saeculari curia allatis satis cognoverit, et sua sententia in scripto proferenda declaraverit constare aut non constare de crimine excepto. Si constat, reus erit curiae saeculari tradendus; si non constet, loco immuni unde eductus fuerat restituendus erit.

Idem Clemens XIII, duobus post annis, nempe 26 April. 1760, ad instantiam serenissimi Bavariae electoris decrevit, ut a S. Congregatione immunitati ecclesiasticae praeposita tribuatur Episcopis Bavariae facultas ad triennium duratura, extrahendi cum debita decentia et interventu ecclesiasticae personae ab Episcopo deputandae, milites reos desertionis aut cuiusvis alterius delicti militaris, a quibusvis ecclesiis et locis immunibus suae dioecesis, illosque consignandi eorum praefectis, reportata tamen prius ab iisdem promissione more nobilium de non plectendis eiusmodi militibus morte aut aliqua gravi poena corporis afflictiva, sub poena 163

excommunicationis latae sententiae adversus contravenientes Romano Pontifici, praeterquam in mortis articulo, reservatae. De hac concessa facultate eminentissimus praefectus Congregationis Immunitatis, Cardinalis Delci, monuit Bavariae ordinarios, cum potestate subdelegandi alios. Igitur sereniss. elector per decretum ad legionum praefectos, datum 23 Iun. eiusdem anni 1760, iussit moneri milites de hoc pontificio indulto, exactamque eius exsecutionem demandavit. Ut autem singuli scirent quaenam essent delicta militaria, eorum catalogus decreto adiectus est. Eum vide, si placet, apud P. Zech. § 113.

Articulus III. *Quoad ea quae concernunt privilegia, extractionem et restitutionem confugientium et poenas violantium ius asyli, et absolutionem ab eisdem.*

Summarium. 1. Rei debent recipi in locis sacris ad quae confugiunt, nec possunt inde repelli aut excludi. - 2. Rei confugiti nequeunt a loco sacro seu immuni per vim extrahi, nisi commiserint aliquod crimen exceptum. - 3. Neque possunt rei confugiti capi et extrahi ab Ecclesiis de eorum consensu. - 4. Possunt tamen rei confugiti sponte ab Ecclesia exire ac permittere ut egressi capiantur. - 5. Rei confugiti quamdiu in loco sacro existunt, non possunt per sententiam aliquam condemnari ad mortem aut aliam poenam corporalem. - 6. Notant tamen multi huic iuri in pluribus locis derogatum esse consuetudine contraria. - 7. Rei confugiti, licet quamdiu existunt in loco sacro damnari non possint poena mortis vel alia corporali, possunt tamen puniri poena pecuniaria. - 8. Imo, si per sua crimina alios damnificarunt, non solum possunt, sed et debent compelli ad eis satisfaciendum per pecuniam vel alia bona temporalia, si quae habent. - 9. Rei confugiti nequeunt in loco sacro carcerari nec vinculis constringi. - 10 ad 26. Aliqua circa custodiam eorum qui ad Ecclesiam confugiunt. - 27. Nemo potest prohibere quominus victus et vestitus, aliaque necessaria deferantur reis confugitis. - 28. Neque rei confugiti impediri possunt quominus naturam etiam extra locum asyli (si reverentia loci id exigat) exonerare possint. - 29. Rei confugiti, si aliunde non habeant unde sustententur, debent de bonis Ecclesiae seu loci sacri sustentari. - 30. Secus autem, si possint sustentari ex bonis propriis, aut a consanguineis, aut ab amicis, aut ex eleemosynis. - 31. Rei confugiti non possunt spoliari rebus suis quae secum tulerunt in locum asyli. - 32. Imo neque possunt spoliari armis. - 33. Etiamsi dicta arma sint prohibita. - 34. Arma ablata confugitis sunt omnino restituenda. - 35. Vel Episcopus sibi consignari faciat ad effectum disponendi iuxta ordines Sacrae Congregationis. - 36. Ablatio armorum a confugitis non est permissa absque facultate Sanctae Sedis. - 37. Contra auferentes arma a confugitis procedendum est ad declarationem censurarum. - 38. Laudatur Episcopus excommunicans eos qui confugitos in locis immunibus armis spoliarunt. - 39. Possunt tamen a confugitis auferri arma sicuti et alia bona quae non sunt sua, sed aliena, et ipsa tradi propriis dominis. - 40 ad 127. De extractione confugitorum a locis immunibus. - 128. Ultra restitutionem rei extracti tenentur etiam male extrahentes ad restitutionem omnium rerum et etiam armorum quae fuerunt ablata in extractione. - 129. Violatores immunitatis asyli ultra gravissimum commissum sacrilegium et nullitatem omnium eorum actorum, incurrunt excommunicationem maiorem latae sententiae. - 130. Talem excommunicationem maiorem incurrunt omnes violatores cuiuscunque sint dignitatis et auctoritatis. - 131. Sic eam incurrunt omnes capientes, extrahentes, incarcerantes, vincientes reum in loco asyli existentem. - 132. Item complices extractionis, et huiusmodi. - 133. Item fautores. - 134. Item cooperatores. - 135. - Item mandantes. - 136. Item cogentes, obsidentes et custodientes, etc. - 137. Item dolose et blande suadentes confugito ut exeat a loco immuni ut capiatur. - 138. Item tentantes. - 139. Item ipsi extrahentes, quamvis extractum consignaverint potestati ecclesiasticae. - 140. Nec supradicti excusantur, quamvis reus libere consentiat capi, carcerari, extrahi, et huiusmodi. - 141. Appellatio contra declaratoriam Episcopi non admittitur. - 142. Absolutio a censuris contractis ex causa violatae immunitatis est reservata Summo Pontifici. - 143. Et ita est reservata Summo Pontifici, ut, vacante Sede Apostolica, desit potestas absolvendi. - 144. Episcopi absolventes censuratos huiusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidunt in excommunicationem eidem Sedi Apostolicae reservatam. - 145. Quare praecipitur Archiepiscopo qui sine dicta facultate absolvit censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos. - 146. Sic pariter absolutio concessa ab eminentissimo legato sine facultate apostolica non suffragatur et iniungitur Episcopo ut denuo absolvat auctoritate Sacr. Congreg. - 147. Absolutio obtenta a censuris ex causa violatae immunitatis vigore brevis Sacrae Poenitentiariae non suffragatur in foro exteriori. - 148. Nec absoluti ex causa praefata in vigore bullae Cruciatae habentur pro bene absolutis a Sacra Congregatione, et iniungitur reaffixio cedulonum. - 149. Absolutio data vigore bullae Anni Sancti per confessarium a censuris incursis ex causa violatae immunitatis non suffragatur in foro exteriori. - 150. Absolutio vigore iubilaei non suffragatur censuratis, et reaffigi possunt ac debent cedulones. - 151. Ordinario inferiori concedi non debet facultas absolvendi censuratos ex causa violatae immunitatis, seu Episcopo viciniori. - 152-156. Absolutio a censuris incursis ob violatam immunitatem non datur, nec dari potest; et data non valet, nisi prius restituto reo, et facta satisfactione laesae Ecclesiae. - 157. Regulae pro solutione quaestionum quae oriri possunt quoad exercitium ecclesiasticae immunitatis.

1 Rei debent recipi in locis sacris ad quae confugiunt, nec possunt inde repelli aut excludi. Communis, arg. l. 2 et 3, et l. *Praesenti* 6 Cod. de His qui ad ecclesias confugiunt, ibi: *Ex his* (religiosis) *locis eorumque finibus nullos expelli, aut aliquando eiici patimur;* can. *Reum* 9, caus. 17, qu. 4, ubi statuitur ut *rectores ecclesiarum pacem et vitam, membra eius* (rei nempe) *obtinere studeant,* et concordat c. *Inter alia* 6 de Immun. eccl., ibi: *Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra,* et vitam, scilicet confugiti ad Ecclesiam. Rei confugiti nequeunt a loco sacro seu 2 immuni per vim extrahi, nisi commiserint aliquod crimen exceptum. Communis, textu expresso in can. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4, ibi: *Nullus audeat confugientes ad ecclesiam et residentes inde abstrahere;* et cit. c. *Inter alia* 6 de Immun. eccl., ibi: *Quantumcumque gravia maleficia perpetraverit* (nisi sint de exceptis) *non est violenter de ecclesia extrahendus,* et concordat l. 2 Cod. de His qui ad ec-

clesias confugiunt, ibi: *Sancimus nemini licere ad SS. ecclesias confugientes abducere.*

3 Neque possunt rei confugiti capi et extrahi ab Ecclesiis de eorum consensu. Sacr. Congr. Immun. in Caiacen. 20 Novemb. 1640, lib. 3 decr. Paul., pag. 134, quia, non obstante illorum consensu et expressa renuntiatione privilegio immunitatis, adhuc violaretur ecclesiae immunitas, cum tale privilegium sit concessum potius ecclesiae quam personae; leg. *Praesenti* 6 Cod. de His qui ad ecclesias confugiunt, can. *Reum* 9, c. *Fratres* 10, et c. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4, et privilegio ecclesiae seu locali persona nequeat renuntiare; arg. c. *Contingit* 36 de Sentent. excomm., ubi statuitur quod excommunicatus sit qui in clericum etiam volentem et consentientem manus iniecerit violentas, et clericus qui se sponte subiecerit excommunicetur, cum clericus renuntiare non possit privilegio clericali, utpote non tam ob favorem personae quam totius status clericalis introducto, ibi: *Cum ille canon non tam in favorem clerici ordinati quam in favorem ordinis clericalis fuerit promulgatus;* et generale sit ut privilegio in favorem duorum concesso alter altero invito renuntiare non possit; cap. *Ad apostolicam* 16 de Regularibus, et ibi Glossa communiter recepta in verb. *Monasterii;* Fagnan. in cit. cap. *Inter alia* 6 de Immun., n. 87 et sequent.; Pignatell. tom. 6, consult. 2, n, 29; Farinaccius in Append. de Immun. cap. 19, n. 304, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 49,
4 n. 161, et alii apud ipsum. Possunt tamen rei confugiti sponte ab ecclesia exire ac permittere ut egressi capiantur, quia tunc non violatur immunitas, cum nec ipsis nec ecclesiae fiat iniuria; non ipsis, quia volentibus non fit iniuria; l. *Cum donationis* Cod. de Transactionibus, et Reg. 27 Iur. in 6; non ecclesiae, quia in tali casu nec capiuntur in ipsa, nec violenter extrahuntur, sed prius rei ab ipsa sponte recedunt, unde ecclesiae nulla fit iniuria; arg. leg. *Quod factum* ff. de Pactis; Guillelm. de Monte Laudun., et post eum Vitalin. in Clement. 1, n. 85, de Poenit. et remiss.; Fagn. loc. cit., n. 90; Pignatell. loc. cit., n. 29; Farinac. l. c., n. 306; Reiffenstuel l. c., n. 18, et alii.

5 Rei confugiti, quandiu in loco sacro existunt, non possunt per sententiam aliquam condemnari ad mortem, aut aliam poenam corporalem; can. *Reum* 9, c. *Id constituimus* 36, caus. 17, quaest. 4, cap. *Inter alia* 6 de Immun., ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem, vel ad poenam;* quae verba Fagn. ib., n. 12, adductis variis sacris canonibus dicit non posse intelligi de exsecutione ipsius sententiae, sed esse intelligenda de ipsa sententiae prolatione seu condemnatione, ut ipse innuit verb. *Damnari.* Et dicit Iudices saeculares in perniciem animarum suarum proferre sententias capitales, vel corporis afflictivas in confugientes ad ecclesias et ibi commorantes; Abbas in cit. cap. *Inter alia,* num. 3; Hostiens. ib., n. 1; Ioan. Andr. ib., n. 3; Innocent. ib., in verb. *Ad poenam;* Silvester verb. *Immunitas* 3, qu. 4; Layman. lib. 4, tract. 9, cap. 3, n. 13; Pirhing lib. 3 decr., tit. 49, num. 47; Reiffenstuel ib., num. 166, et alii. Notant tamen 6 Haunoldus tom. 6, tract. 1, n. 249; Castropalao part. 2, tract. 11, disput. unic., punct. 11, num. 11; Iul. Clar. in append. de Immunit. cap. 19, et alii, huic iuri in pluribus locis derogatum esse consuetudine contraria, vi cuius rei ad loca sacra confugientes a iudice citantur, et non comparentes condemnantur poena iuris ordinaria, quamvis sententia exsecutioni mandari non possit, nisi rei sponte exeant, aut alias extra loca sacra deprehendantur; et a Fagn. loc. cit., sub num. 15 advertitur, *Sacram Congregationem Immunitatis in causa Mantuana 10 Septemb. 1629 censuisse iudicem etiam laicum posse procedere contra confugientem ad locum immunem prout iuris in contumaciam, et in Ianuensi die 9 Octobris 1629 Nicolaum de Valle restituendum esse ecclesiae, sed iudicem laicum posse contra illum ad poenam exsilii, et ad alias in contumaciam procedere.*

Rei confugiti, licet quandiu existunt in loco 7 sacro, damnari non possint poena mortis, vel alia corporali, possunt tamen puniri alia poena videlicet pecuniaria; Communis ac certa, arg. can. *Reum* 9, c. *Id constituimus* 36, caus. 17, qu. 4, et cap. *Inter alia* 6 de Immun., ibi: *Super hoc tamen quod inique gessit, est alias legitime puniendus.* Imo, si per sua crimina 8 alias damnificarunt, non solum possunt sed et debent compelli ad eis satisfaciendum per pecuniam, aut alia bona temporalia, si quae habent; arg. cit. can. *Reum,* ibi: *Tamen legitime componat quod inique fecit:* componere autem pro damno dato est pecunialiter satisfacere, ut notat Archidiaconus in cit. c. *Reum,* n. 3, et Fagn. in cit. cap. *Inter alia,* n. 17, et cit. can. *Id constituimus,* ibi: *Ei cui fuerit criminosus* (id est obnoxius, ut explicat Glossa ibidem) *de satisfactione conveniat.* Et ideo, non obstante quod ipsi existant in loco sacro, adhuc ex communi praxi licite fit exsecutio in eorum bonis.

Rei confugiti nequeunt in loco sacro carce- 9 rari, nec vinculis constringi; arg. leg. *Praesenti* 6 Cod. de His qui ad ecclesias confugiunt, ibi: *Non patimur... in ecclesiis quempiam detineri atque constringi.* Et can. *Definivit* 35, caus. 17, quaest. 4, communis cum Farinac. loc. cit., n. 297; Reiffenstuel loc. cit., n. 171, Pignat. tom. 6, cons. 4, n. 93, ubi refert sic decrevisse Sacram Congregationem his verbis: *Confugientes non possunt retineri in ecclesia*

in compedibus, aut ligari, in Cosentina 11 Iu-
10 *nii 1627.* Imo neque possunt in loco sacro custodiri, et tam custodes quam apponentes compedes et manicas ferreas confugitis in locis immunibus incidunt in censuras, et ad hoc dantur hic varia decreta Sacrae Congr. Immun., prout referuntur a D. Riccio in sua Synopsi, verb. *Custodes.*

11 Custodiae a confugientibus ad locum immunem sunt removendae, cum non permittantur et sint contra libertatem ecclesiasticam; Sacr. Congreg. Immunit. in Aquinaten. 20 Augusti 1635, lib. 2 decr. Paul., pag. 230; Neapolitana 22 Iun. 1627, lib. 1 decret. Pauluc., pag. 54; Regien. 6 Iul. 1680, lib. 2 decr. Alt., p. 2007.

12 Episcopus curet etiam iuris remediis amoveri custodias seu obsides confugitorum ad ecclesiam; Reatina 5 Iun. 1694, lib. 1 decr. Vall., pag. 127.

13 Monetur Episcopus non esse bonam praxim apponere custodias modo et forma quibus ab eo appositae fuerunt, nempe duorum militum die, et quatuor de nocte; Anconitana 24 Martii 1637, lib. 3 decr. Paul., p. 27.

14 Monetur Archiepiscopus ut amoveat custodes seu suos cursores ab ecclesia in qua degunt confugiti; Salernitana 23 Aug. 1667, lib. 1 decr. Altov., pag. 147.

15 Custodias appositas loco immuni, in quo restituti fuere Hebraei violenter extracti, vicarius generalis curet auctoritate sua ordinaria removeri; in nullius Guastallae 10 Febr. 1680,
16 lib. 2 decret. Altov., pag. 1924. Custodiae istae, etiamsi remotae, sunt prohibendae; Isclana 14 Februar. 1634, lib. 2 decret. Pauluc., pag. 184.

17 Apponentes custodias loco immuni incidunt in censuras comminatas contra violatores immunitatis ecclesiasticae et indigent absolutione; Aprutina 1 Octobris 1647, lib. 3 decr. Paul.,
18 pag. 156. Custodes refugiatorum absolvuntur in forma ecclesiae impositis gravibus poenis salutaribus; Soanensis 22 Maii 1694, lib. 1 decretal. Valleman., pag. 122; Hieracen. 28 Augusti 1700, lib. 2 decretal. Valleman., pag. 309.

19 Semotis prius custodiis, per regios datur facultas Archiepiscopo extrahendi clericum, et processum conficiendum super eius delictis; Cosentina 19 April. 1544, lib. 3 decr. Paul., pag. 224.

20 Apponentes compedes et manicas ferreas confugitis in locis immunibus incidunt in censuras; Catacen. 25 Septembr. 1653, lib. 5
21 decret. Paul., p. 21. Contra ponentes compedes et manicas ferreas, ac custodientes confugitos in ecclesia, Episcopus conficiat processum; Capuana 12 Aug. 1659, lib. decr. Rocci, pag. 20.

22 Archiepiscopus omnino removeri curet custodiam ab ecclesia et conventu et liberari confugitum a compedibus et manicis ferreis; Rossan. 1 Sept. 1671, lib. 1 decret. Altov., pag. 195.

Iniungitur Episcopo ut curet confugitos ad 23
ecclesiam liberari a manicis ferreis et a compedibus, et amoveri custodiam a compedibus, et si adsint indicia de delictis exceptis in Bulla, extrahat et retineat dictos confugitos, necnon conficiat processum; Materanen. 1 Sept. 1674, lib. 1 decr. Altov., p. 988; Puteolana 17 Decemb. 1675, d. lib. p. 1187.

Appositio compedum et manicarum ferrea- 24
rum confugitis in ecclesiis et aliis locis immunibus de ordine Archiepiscopi est improbata; Neapolitana 20 Ian. 1654, lib. 5 decr. Paul., pag. 31; Caven. 8 Febr. 1639, lib. 3 decret. Paul., p. 85.

Declarantur excommunicati ex causa custo- 25
diae Baroncelli in ecclesia custodientes reos ad illam confugientes. In Amerina 4 Dec. 1629, ex Sacr. Congr. Immun. ut refert Pignatell. tom. 6, consult. 4, n. 17.

Potest tamen a curia saeculari poni custodia 26
extra locum sacrum ad praecavendum ne libere rei confugiti effugiant, vel ut, si extra fines ecclesiae seu loci immunis exierint, facilius capi et puniri valeant, quia per talem custodia nulla penitus vis aut iniuria infertur loco sacro et ipsis reis confugitis, cum uti supponitur et debetur ex mox dicendis numero sequenti, liber permittatur accessus deferentibus necessaria victui et vestitui ipsis reis confugitis; et solum in loco non sacro ponantur custodes, ut, si ipsi rei confugiti sponte exeant ab ecclesia seu loco immuni, ibi capiantur ubi iure capi possunt; Farinac. in append. de Immunitate cap. 19, num. 299; Haunoldus tom. 6, tract. 1, num. 245; Castropalao tract. 11, dis. unic., punct. 11, num. 6; Suarez lib. 3 de Reverent. debit. locis sacris, cap. 12, n. 4; Felix Potestas tom. 1, part. 2, num. 688; Pirhing lib. 3 decr., tit. 49, num. 48; Reiffenst. ib., n. 173; Bonacina t. 2, disp. 3, qu. 7, punct. 3, citans Mar. Ital. de Immunitate lib. 1, c. 6, § 2, n. 52; Layman lib. 4, tract. 9, c. 3, n. 13, et alii passim.

Nemo potest impedire seu prohibere quo- 27
minus victus et vestitus aliaque necessaria ad victum deferantur reis confugitis, textu expresso in l. *Praesenti* 6 Cod. de His qui ad ecclesiam confugiunt, ibi: *Nec patimur in ipsis ecclesiis reverendis ita quemquam detineri atque constringi, ut ei aliquid victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies.* Et ratio est quia esset aperta coactio qua rei confugiti vel ad exeundum vel in ecclesia moriendum compellerentur; ita communis doctorum. Neque rei 28
confugiti impediri possunt, quominus naturam etiam extra locum asyli (si reverentia loci id exigat) exonerare possint, can. *Definivit* 35,

caus. 17, qu. 4, ubi propterea triginta passus in circuitu ecclesiae conceduntur, *qualiter ad requisitae naturae usum debitis exeant locis, et nullo teneantur eventu necessitudinis, qui Dominicis se defendendos commiserint claustris,* ut praecisis verbis ibidem dicitur. Unde qui necessitatis naturae causa ad se exonerandum egreditur e loco sacro propter ei debitam et aliunde non salvabilem reverentiam, nequit capi a curia saeculari; Haunoldus tom. 6, tract. 1, n. 238 et 274, cum pluribus ibi citatis; Reiffenst. l. c., n. 159, et alii passim.

29 Rei confugiti, si aliunde non habeant unde sustententur, debent de bonis ecclesiae seu loci sacri sustentari, arg. leg. *Praesenti* 6 Cod. de His qui ad ecclesias confugiunt; c. *Aurum* 69, caus. 12, qu. 2, ibi: *Aurum ecclesia habetur non ut servet, sed ut eroget in necessitatibus.* Et ratio est, quia tenentur rectores ecclesiarum, quicunque sint, etiam regurales conservare reorum confugitorum vitam; c. *Reum* 9, caus. 17, qu. 4, c. *Inter alia* 7 de Imm. Tum quia confugitis non prodesset ius asyli cum alias indirecte cogerentur ad exeundum et curiae saeculari se tradendum, aut fame moriendum. Sic Glossa communiter recepta in cit. can. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4, verb. *Defendantur;* Abbas in cit. cap. *Inter alia* de Immunitate, num. 28; Silvest. verb. *Immunitas* 3, num. 5; Reiffenst. l. c., num. 157; Matthaeucc. Official. curiae, cap. *De Immunitate,* num. 33, et
30 alii passim. Notanter autem dicitur, *si aliunde non habeant unde sustentetur,* quia, si possint sustentari ex bonis propriis, aut a consanguineis, aut ab amicis, aut ex eleemosynis, in tali casu de illis, et non de ecclesiae bonis vivere debent. Imo possunt cogi ad laborandum et serviendum in commodum et utilitatem ecclesiae seu monasterii; ut sic expensae in ipsos factae de bonis ecclesiae quae nonnisi ad causas pias et pauperes erogari possunt, compensentur; et etiam ne Immunitas sit eis occasio otiandi et exinde etiam peccandi; ita doctores supracitati, et alii.

31 Rei confugiti non possunt spoliari rebus suis, quae secum tulerunt in locum asyli. *Communis;* arg. can. *Sicut* 6, caus. 17, quaest. 4, ibi: *Qui personam aut bona eius subtraxerit* (e loco asyli) *excommunicetur,* et c. *Definivit* 35, ead. caus. et qu., ibi: *Definivit Sac. Concilium ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam, vel residentes inde abstrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, vel spolii residentibus in*
32 *loco sacro inferre.* Imo neque possunt spoliari armis, quidquid in contrarium senserit Covarruvias Variar. resol. cap. 20, n. 18, coroll. 36, et post ipsum Reiffenst. loc. cit., num. 170; Felix Potestas tom. 1, part. 2, num. 689, et alii plures. Sic pluries resolvit Sacr. Congreg. Immun. apud Sperell. dec. 127, n. 26, et signanter in una Neritonensi 13 Ian. 1628, in qua dixit practicandam non esse doctrinam Covarruviae ex adverso sentientis. Et quod non liceat curiae saeculari auferre arma a Laicis confugientibus ad ecclesias et alia loca immunia, decrevit ead. Sacr. Congr. Immun. in Adiacen. 18 Maii 1630, l. 2 decr. Paul., p. 97; in Motulana 11 Augusti 1631, lib. 2 decret. Paul., pag. 86; in Tranen. 6 Nov. 1634, lib. 2 decret. Paul., pag. 207. Etiamsi dicta arma sint 33
prohibita; ead. Sacr. Congreg. in d. Adiacensi 18 Mart. 1630, lib. 2 decret. Paul., pag. 79; in Venusina 18 Febr. 1635, lib. 2 decr. Paul., pag. 215. Quare arma ablata a confugitis sunt 34
omnino restituenda; ead. Sacr. Congregat. in Camerinen. 20 Febr. 1629, lib. 1 decr. Paul., p. 124; in Ianuen. 9 Iun. 1637, lib. 3 decr. Paul., p. 34; in Fanen. 27 Mart. 1703, lib. 3 decr. Vallem., pag. 481. Vel episcopus sibi 35
consignari faciat ad effectum disponendi iuxta ordines Sacr. Congreg.; eadem Sacr. Congreg. in Neapolitana 24 Decemb. 1672, lib. 1 decr. Altov., p. 757. Ablatio armorum confugitis 36
non est permissa absque facultate S. Sedis. Et conceditur facultas ad tempus archiepiscopo auferendi arma a confugientibus in ecclesiis etiam exemptis, et aliis locis immunibus, hac tamen conditione ut arma retineantur apud curiam archiepiscopalem, et ablatio fiat per ministrum eiusdem curiae; ead. sacr. Congr. in Neapolitana 20 Ianuar. 1654, lib. 5 decr. Paul., pag. 32. Contra auferentes arma a con- 37
fugitis procedendum est ad declarationem censurarum; eadem Sacr. Congr. in Tranen. 6 Novemb. 1634, lib. 2 decr. Paul., p. 207. Imo 38
laudatur Episcopus excommunicans eos qui confugitos in locis immunibus armis spoliarunt; eadem Sac. Congr. in Martoranen. 15 Iul. 1636, lib. 3 decr. Paul., pag. 9. Possunt tamen a 39
confugitis auferri arma, sicut et alia bona quae non sunt sua, sed aliena et ipsa tradi propriis dominis. *Communis;* argum. cit. can. *Sicut* 6, caus. 17, qu. 4, ibi: *Aut bona eius* (non alterius) *subtraxerit.*

Quoad modum extrahendi delinquentes e locis 40
immunibus servanda est inviolabiliter novissima dispositio Bened. XIII in cit. Const. incip. *Ex quo,* § 9, ubi statuit quod quotiescumque curia ecclesiastica a curia saeculari fuerit requisita ut laicum aliquem delinquentem e loco immuni extrahi, ac illi consignari faciat, habitis super delicti excepti qualitate ac personae reiteratis indiciis quae ad capturam decernendam sufficere videantur, tunc curia ecclesiastica ad eiusdem delinquentis extractionem ab ecclesia, aliisve locis immunibus, ope ac medio suorum executorum, implorato etiam, si opus fuerit, brachii saecularis auxilio, et cum interventu personae ecclesiasticae ab Episcopo deputandae procedere teneatur, et extractum ad suos carceres asportare, ac ibi sub tuta custodia detineri curet et faciat. Ubi vero ex processu in-

formativo desuper conficiendo constet de crimine excepto, ac insuper adversus eumdem extractum talia resultent indicia ut crimen ab eo fuisse patratrum moraliter credi possit, in eo tandem casu praefatum extractum ministris et officialibus curiae saecularis tradere et consignare possit ac debeat, exacta tamen et recepta prius ab ipsis obligatione in forma iuris valida restituendi extractum ecclesiae sub poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae; quatenus idem extractus indicia contra ipsum acquisita in suis defensionibus purget ac diluat. Quod si ea non purgaverit et vere delinquens repertus fuerit, possit in tali casu curia saecularis procedere contra ipsum, ut iuris esse censuerit.

41 Curia saecularis nullo modo potest propria auctoritate reos extrahere ab ecclesia seu loco immuni in casibus exceptis, citat. Gregoriana
42 § 4, et citat. Benedictina § 9. Imo curia saecularis neque se potest ingerere in dignoscendo, an rei gaudeant immunitate, et crimina ab eis commissa sint de exceptis nec ne? cit. Gre-
43 goriana § 4, et cit. Benedictina § 9. Soli enim Episcopi, aut eorum vicarii generales, et non alii Episcopis inferiores etiamsi locorum ordinarii sint, aut nullius dioecesis, aut conservatores a Sede apostolica specialiter vel generaliter deputati, cognoscere et declarare valent, an delicta pro quibus inquisiti ad loca immunia confugerunt, sint nec ne de genere ac numero exceptorum. Sic expresse novissime statuit Bened. XIII in dicta Const. *Ex quo*, § 9, con-
44 firmans dictam Gregorianam. Occurrente casu in loco exempto et nullius dioecesis, tunc haec cognitio et declaratio spectat ad episcopum viciniorem, et non ad alios, cit. Gregoriana
45 § 4, confirmata a dict. Benedictina § 9. Sic etiam, sede vacante, talis cognitio et declaratio non spectat ad vicarium capitularem, sed ad Episcopum viciniorem, ut colligitur ex cit. Constitutionibus, et expresse declaravit pluries Sac. Congregat. Immunitatis, et signanter in Regiensi 19 Novembris 1650, lib. 4 decretal. Paul., pag. 125; in Calaritana 30 Sept. 1698, lib. 2 decret. Vallem., pag. 178; et in una S. Severini 29 Apr. 1704, lib. 3 decr. Vall., pag. 577.

46 In casibus non exceptis non est licita Episcopo extractio absque facultate apostolica, et sic extracti restitui debent ecclesiae; Sacr. Congreg. in Brundusina 24 Augusti 1694, lib. 1 decr. Vallem., pag. 131. Neque ad vitandum populi tumultum; eadem Sacr. Congr. in Perusina 1 Mart. 1696, l. 1 decr. Vall., p. 176. Etiam respectu clerici sodomitae in Anglonen. 2 Iun. 1699, lib. 2 decretal. Valleman., pag. 224.

47 Unde Episcopus, qui sine dicta facultate extraxit, acriter corrigitur poenis sanctissimo benevisis; eadem Sacr. Congregat. in Caietana 10 Septembris 1652, lib. 5 decr. Paul., pag. 197.

Homicidae extracti ab ecclesia de mandato 48
Episcopi ad instantiam communitatis ad effectum evitandi publicum malum, sunt restituendi; ead. Sacr. Congr. in Cassanen. 1 Apr. 1704, lib. 3 decr. Vall., p. 568.

Militem extractum ab episcopo ob plurima 49
delicta, sed de non exceptis, Episcopus faciat restituere; eadem Sacr. Congr. in Lauretana 29 Decembr. 1625, lib. Scripturarum veterum, pag. 78.

Extractus a curia laica ob delictum exceptum 50
Episcopus curet sibi consignari vel retineri in carceribus laicalibus, reportata obligatione retinendi nomine Sacrae Congregationis usque ad novum ordinem; eadem Sacr. Congregat. in Alexandrina 1 Decembris 1700, lib. 2 decret. Valleman., pag. 220. Archiepiscopus abs- 51
tineat a captura in ecclesia, quando non agitur de casibus exceptis; eadem Sacr. Congreg. in Cosentina 23 Iul. 1625, ex reg. Script. veter., pag. 64.

Ordinarius loci non potest extrahere bona 52
decoctorum absque facultate Sedis apostolicae; sic decrevisse Sacr. Congr. in Neritonen. 17 Ianuar. 1628; refert Pignatell. t. 6, consult. 4, num. 98.

Episcopus non potest extrahere decoctores, 53
cum non sint de exceptuatis; Sacr. Congr. Immun. in Panormitana 21 Ian. 1626, lib. Scripturar. veterum, p. 90.

Sacra Congregatio tribuit Archiepiscopo fa- 54
cultatem praefigendi confugito dolose decocto congruum tempus, intra quod vel solvat vel concordet cum creditoribus; et quatenus neutrum exsequatur, attentis gravissimis circumstantiis in isto casu concurrentibus, eiiciendi e dicto loco immuni et extrahendi libros ac res ad eumdem pertinentes; Avenionen. 14 Septembris 1694, lib. 4 decretal. Valleman., pag. 164.

Deinde attentis praedictis circumstantiis datur 55
facultas illum extrahendi ad formam Bullae, et retinendi in carceribus ecclesiasticis nomine Sacrae Congr. necnon perquirendi, et extrahendi in forma, ib.

Mercatori fraudulenter decocto, annuente 56
Sanctissimo, praefigitur tempus duorum mensium intra quod recedere debeat a loco immuni si parti non satisfecerit vel illam acquiescere non curaverit. Meliten. 13 Dec. 1633, lib. 2 decr. Paul., p. 179; Catacen. 21 Mart. 1634, lib. 2 decr. Paul., p. 186.

Datur Episcopo facultas assecurandi libros 57
decoctoris confugiti repositos in loco immuni ad effectum custodiendi et de eis disponendi, prout de iure; Ravennaten. 3 Iul. 1694, lib. 1 decret. Valleman., p. 131, et 15 Aug. p. 139.

Ut consulatur indemnitati creditorum, qui 58

nequeunt exsequi facere mandatum contra debitores qui res suas in locis immunibus transtulerunt, dantur Episcopo litterae perquisitionis in forma; Perusina 17 Aug. 1695, lib. 2 decr. Vallem., pag. 110; Ariminen. 6 Decemb.
59 d. ann. et lib., pag. 234, et alibi. Aliquando praefatae litterae diriguntur nuntio apostolico iuxta formam consuetam ad annum; Neapolitana 25 Iun. 1695, d. lib., pag. 196, quibus litteris uti possit in ecclesiis suae iurisdictioni subiectis; in eadem 12 Ianuar. d. ann. et lib., pag. 186.

60 Ne creditores damnum patiantur a debitoribus decoctis, qui una cum rebus suis confugerunt ad conventum N. datur facultas d. nuntio illas perquirendi et extrahendi in forma, ad effectum illas consignandi interventariatas iudici competenti; Pisana 6 Aug. 1695,
61 lib. 1 decretal. Valleman., pag. 208. Datur aliquando facultas ut debitores ex causa civili cogantur exire a loco immuni; S. Severinae 18 Decembris 1635, lib. 2 decret. Paulucc., pag. 240.

62 Perceptor proventuum regiorum confugitus ad ecclesiam de rigore iuris gaudet immunitate ob debitum praetensum a camera regia ex causa administrationis; sed ex gratia, facto verbo cum Sanctissimo, concedi potest ut praefigatur eidem terminus duorum mensium, intra quem, si non reddiderit computa vel concordaverit seu satisfecerit camerae regiae, eiiciatur a loco immuni; Lycien. 21 Aug. 1646, lib. 3 decr. Paul., p. 290.

63 Iniungitur Archiepiscopo ut praefigat terminum agenti regis Poloniae qui receperat scuta duodecim millia paucis diebus antequam se declararet decoctum, ad recedendum a loco immuni, et extrahere faciat pecunias ac bona ibidem translata ad effectum ea consignandi iudici competenti in forma; Neapolitana 9 Octobris 1629, lib. 2 decr. Paul., p. 9.

64 Aliquando, annuente Sanctissimo, iniungitur internuntio ut praefigat terminum appaltatoribus seu arrendatoribus patrimonii regii et Gabellarum civitatis confugitis, quo elapso, si summa debita erit magna vel sibi videbitur intervenisse fraudem, extrahat, retineat et certioret; Neapolitana 11 Mart. 1625, ex regest. Script. veter., p. 51.

65 Committitur Archiepiscopo ut extrahere faciat debitores regiae camerae confugitos ad loca immunia a quocumque loco immuni ad formam bullae Gregorianae, et mancipari carceribus ecclesiasticis donec integraliter persolvant regiae Camerae; Neapolitana 18 Iun. 1626, lib. 1 litterarum Paul., p. 19.

66 Item, annuente Sanctissimo, permittitur Episcopo Perusino ut debitor extractus pro debitis in egregia summa communitatis et camerae apostolicae retineatur in carceribus; Perusina 18 Septemb. 1655, lib. 5 decr. Paul., p. 76.

Debitor egregiae summae vocans creditorem 67
ad propriam domum, ac armata manu una cum aliis extorquens quietantiam 2,000 scutor., gaudet immunitate, sed agendum cum Sanctissimo pro poena extraordinaria, attenta mala qualitate rei; Sarzanen. 11 Ian. 1684, lib. 3 decr. Alt., pag. 271.

Censetur dolose extractus debitor habens pro- 68
missionem a creditore quod non faciat exsequi mandatum personale contra ipsum, verum cum exierit a loco immuni, carceratus fuit ad instantiam ipsius creditoris; Nucerina 9 Maii 1702, lib. 3 decr. Vall., p. 420.

Debitor virginis et pauperrimae, nisi intra 69
terminum unius mensis solvat, datur facultas Ordinario ipsum eiiciendi e loco immuni; Sabin. 6 Novembris 1634, lib. 2 decr. Paul., pag. 207.

Licet non constet ex processu de extractione 70
dolosa, seu blandis verbis, confugiti ab ecclesia, quia tamen ex confessione extraiudiciali habetur dolose extractum fuisse, Sacra Congregatio resolvit gaudere et restituendum esse ecclesiae; eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Ferrarien. 24 Ianuar. 1673, lib. 1 decr. Altov., pag. 765.

Item declaravit gaudere illum qui dolosis 71
verbis extractus fuit ex atrio collegii, seu domus piae litteratorum Romae; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Romana 16 Iul. 1675, lib. 1 decr. Altov., pag. 1124. Similiter qui fuit im- 72
peditus a birruariis existentibus in loco immuni, ne confugeret ad locum immunem; in eadem ibid. Item qui tempore capturae iam tetigerat 73
columnam positam in angulo superiori domus ministrorum inservientium monialibus S. Silvestri Romae; in eadem ib.

Constat de dolosa extractione a loco im- 74
muni, quando baroncellus fingens se velle manducare cum confugito, mittit ipsum cum vino ad fontem, ubi capitur a birruariis; eadem Sacra Congr. Imm. in Reatina 27 Mart. 1696, lib. 1 decr. Vall., p. 15.

Est dolosa extractio, quando simulatus con- 75
fuga seduxit Iudaeum confugitum exire de loco immuni, asserens non adesse birruarios a quibus mentitis vestibus captus fuit; ead. Sacr. Congr. Immun. in Anconitana 10 Febr. 1699, lib. 2 decr. Vall., p. 201. Constat de dolosa 76
extractione, quando birruarii mentitis vestibus et incogniti sub praetextu emendi certa mobilia inducunt confugitum ad exeundum ab ecclesia et veniendum domi, ubi ipsum carcerant; Bononien. 3 Dec. 1697, lib. 2 decret. Vallem., pag. 123.

Constat de dolosa extractione, quando de- 77
bitor sub promissione creditoris de non faciendo exsequi mandatum personale contra ipsum, carceratur ad instantiam creditoris, postquam exiit a loco immuni; Nucerina 9 Maii 1702, lib. 3 decr. Vall., p. 420. Item quando sub 78

promissione reconciliationis faciendae cum suo adversario confuga egreditur ab ecclesia, et capitur a birruariis; Ferentina 22 Ianuar. 1704, lib. 3 decr. Vall., p. 550.

79 Constat de dolosa extractione, quando confugitus exit ab ecclesia sub assecuratione baroncelli quod non carcerabitur, et postea ab eiusdem birruariis carceratur; Perusina 22 Septemb. 1693, lib. 1 decr. Vall., p. 77.

80 Quando confuga egreditur de ecclesia quamvis absque praecedenti tractatu cum curia laica, nec de eius mandato, sed amici, vel alterius privatae personae suasione habentis animum tradendi ipsum in manibus dictae curiae, prout de facto contigit, constat de dolosa extractione, adeoque est restituendus; Camerinen. 20 Septemb. 1704, lib. 3 decr. Vallem., pag. 618.

81 Constito de dolosa extractione a loco immuni extractus debet restitui ecclesiae; Aliphana 12 Iul. 1689, lib. decr. Martelli, p. 490; Balneoregien. 11 Ian. 1695, l. 1 decr. Vall., p. 166; Ancon. 10 Febr. 1699, l. 2 decr. Vallem., p. 256.

82 Sarcina papyri fraudulenter extracta conventu per ministrum appaltatoris qui se finxit dominum dict. papyri, et decipiens portuarium conventus fraudulenter inde extraxit, est restituenda in ecclesia; Civitatis Castelli 21 Nov. 1684; l. 3 decr. Altov., p. 389.

83 Non videtur constare de dolosa extractione, quando quis tamquam privatus promittit confugito eum benigne tractandum a iudice ecclesiastico, in cuius propterea curia se constituit; Neapolitana seu Nolana 31 Aug. 1700, lib. 2 decr. Vall., p. 311.

84 Non constat de dolosa extractione, quando confugitus exiit a loco immuni ex eo quod tribunus militum, ut fieret miles, ei promisit omnem securitatem, nullo tamen habito tractatu per tribunum cum curia laica a qua extra locum immunem captus fuit; Taurinen. 9 Martii 1702, lib. 3 decr. Vall., p. 420.

85 Non constat de dolosa extractione in causa confugiti ad ecclesiam ob debitum contractum cum duobus mercatoribus, cum quibus iniit contractum societatis, eo quod exierit ab ecclesia virtute transactionis factae cum uno solum mercatore sine mandato et conscientia alterius socii principalioris in interesse, qui renuit ratam habere dictam transactionem tanquam ei praeiudicialem, et fecit carcerare debitorem; Urbanien. 9 Maii 1702, lib. 3 decr. Vall., p. 420.

86 Non constat de extractione dolosa a loco immuni, quando confugitus causa debitorum exiit ab ecclesia sub promissione et iuramento unius creditoris de non inferendo ei ullam molestiam, sed postea carceratus fuit ad instantiam alterius creditoris absque intelligentia cum primo creditore; Nullius Orbetelli 21 Nov. 1684, l. 3 decr. Alt., p. 390.

87 In causa dolosae extractionis Episcopus procedat ad declarationem prout de iure; Neapolitana 12 Ian. 1700, lib. 2 decr. Vall., p. 166.

88 Aliquando iniungitur, ut informet super dolosa extractione, et interim supersedeat in fulminatione censurarum et curet sibi consignari carceratum; Reatina 22 Novemb. 1695, l. 1 decr. Vall., pag. 229.

89 Post declarationem non constare de dolosa extractione, curia ecclesiastica tenetur admittere novas probationes; Perusina 18 Mart. 1698, lib. 3 decret. Vallem., pag. 143.

90 Extractus fraudulenter a conventu gaudet immunitate eccles.; in una Civitatis Vet. 1 Februar. 1661, lib. decr. Rocci, p. 312.

91 Extracti tamen ex fraude alicuius personae privatae non gaudent immunitate ecclesiastica; Aesina 16 Ianuar. 1663, lib. decr. Rocci, p. 450.

92 Recedens ab ecclesia ex fraude suorum inimicorum non gaudet immunit. eccles.; Casalen. 20 Mart. 1662, lib. decr. Rocci, pag. 390.

93 Exiens ab ecclesia de consilio personae particularis, et accidentaliter captus a curia nulla habita intelligentia cum ipso consiliario, non censetur dolose extractus; Ferrarien. 2 Iun. 1603, lib. 1 decret. Vall., p. 50.

94 Mulier extracta ab ecclesia blandis verbis et circumventionibus a notario et birruariis curiae laicalis, est eidem ecclesiae restituenda; Camerinen. 18 Oct. 1633, lib. 2 decr. Paul., p. 173.

95 Dolose abductus a particulari persona ex concordia cum curia ad exeundum ab ecclesia et postea ab eadem curia carceratus, gaudet immunitate ecclesiastica; Ferrarien. 26 Ian. 1672, l. 1 decr. Altov., p. 647.

96 Extractus ab ecclesia blandis verbis scilicet sub praetextu impunitatis promissae a barone, gaudet immunitate; Tudertina 18 April. 1679, lib. 2 decr. Altov., p. 1749.

97 Exiens ab ecclesia cum assecuratione sibi acta a scriba curiae episcopalis de immunitate ad dandam querelam in eadem curia, et a vicario generali post horum notitiam retentus in carceribus, restituatur, et vicarius consulat conscientiae suae; Senogallien. 24 Nov. 1682, lib. 3 decr. Altov., p. 710.

98 Extractus ab ecclesia, sub promissione substituti curiae laicae de illo dimittendo post examen, et postea detentus in carceribus gaudet immunitate et est restituendus; Aesina 13 Nov. 1663, lib. decr. Rocci, p. 115.

99 In ordine ad dolosas extractiones frequenter allegari solitas, attendendae sunt sequentes novissimae emanatae resolutiones.

DECRETUM

Pro tollendis abusibus per eos invectis qui, ubi in carceres coniecti fuerint, ad eludendam iustitiam, sese a locis immunibus, ad quae confugerant, dolose extractos fuisse frequenter allegare solent.

100 Cum ad aures sanctissimi nostri domini Clementis papae XI, delati fuerint graves ab-

usus in plurimis locis, ac praesertim in provinciis Italiae et insulis eidem adiacentibus, atque etiam in regnis Hispaniarum, a plerisque eorum invecti qui, ubi de mandato iudicum capti fuerint, et carceribus mancipati pro causis civilibus vel criminalibus, ad eludendam iustitiam, allegare frequenter solent sese ab ecclesiis aliisve locis immunibus ad quae confugerant, blandis verbis vel alias dolose extractos fuisse, et ad propriam allegationem comprobandam non solum in suis depositionibus facile peierant, sed falsos insuper inducunt testes, adhibitaque consanguineorum vel amicorum suorum opera, etiam alia non minus damnabilia patrare non erubescunt. Quinimo aliquando ipsimet sunt, qui ad effectum libere vagandi, et forsan etiam impune delinquendi, per baroncellos et exsecutores, aliosve similes iustitiae ministros, data opera, ab ecclesiis locisve immunibus praedictis sese extrahi curarunt, ea spe freti quod interim ecclesiasticae immunitatis beneficium amittere non deberent. Hinc est quod Sanctitas Sua eiusmodi malis, quibus iustitiae cursus inhibetur, animarumque salus magnum in discrimen adducitur, pro eximia sua pastorali sollicitudine ac zelo occurrere intendens, exquisivit a Congregatione particulari nonnullorum eminentissimorum ac reverendissimorum S.R.E. Cardinalium, ac illustrissimorum et reverendissimorum Romanae curiae praelatorum, ad hunc effectum deputata, quomodo et qua ratione provideri posset ut tam graves abusus e medio tollerentur. Habita itaque Congregatione praedicta sub die 5 Octobris 1716, cui interfuerunt D. D. Cardinales Tanarius, Spinula S. R. E. Camerarius, Vallemanus, Grimaldus et Origus, ac R. R. P. P. Prosper Marefuschius Episcopus Cyrenensis, eiusdem Sanctitatis Suae auditor, Antonius Bancherius protonotarius apostolicus ac sacrae Consultae secretarius, Carolus Cerrus Rotae Romanae Auditor, Scipio de Ricciis praefatae Congregationis Secretarius, Prosper de Lambertinis consistorialis aulae advocatus ac fidei promotor, et Nicolaus Iacobatius R. C. A. procurator fiscalis generalis; re mature discussa, eadem Congregatio censuit :

Consulendum Sanctissimo quod omnibus ordinariis tam Italiae insularumque illi adiacentium quam etiam Hispaniarum, scribantur litterae per quas illis iniungatur ut publico edicto notificent et moneant omnes et singulos qui ad ecclesias aliave loca immunia confugerunt, vel in posterum confugient, ut quatenus gaudere velint beneficio immunitatis ecclesiasticae localis, curent in eisdem ecclesiis et locis immunibus permanere, caveantque ne ullo praetextu, causa, vel quaesito colore, ad eas, vel ea deserenda se induci sinant. Nam si extra illas vel illa ab exsecutoribus iustitiae capti fuerint, minime eis proderit allegare, vel etiam probare, quod fallacibus suasionibus, blandis verbis, assecurationibus, dolosisve machinationibus extracti fuerint; cum animarum saluti, iustitiae administrationi, ac publicae etiam delictorum vindictae, ubi de criminalibus agitur, expediat ut de caetero illae dumtaxat extractiones suffragentur, quae, aut violenter patratae, aut sub fide salvi conductus ab aliquo iudice ordinario seu delegato concessi ac subscripti, secutae fuerint; qui tamen salvus conductus suffragari poterit pro tempore tantum in eo praescripto, intra quod extracti ad loca immunia omnino reverti debebunt, si eorum immunitate iterum gaudere intendant. Praeterea iidem ordinarii moneant atque notificent in eiusmodi edicto, quod si quis vere extractionem dolose, ut supra, commissam ante promulgationem edicti passus fuerit, ac immunitatis localis beneficio gaudere velit, ecclesiasticum confugium repetere omnino debeat intra mensem a die promulgationis eiusdem edicti numerandum, petito etiam, quatenus opus sit, ad hunc effectum salvo conducto ab ipsis ordinariis gratis concedendo; ita tamen, ut eo tempore elapso, si extra locum immunem deprehensus fuerit, perinde habeatur ac si voluntarie sponteque sua inde recessisset, nec audiri possit super extractione dolosa quam de praeterito se passum fuisse allegaret. Factaque eidem sanctissimo Domino nostro per me infrascriptum secretarium de praemissis omnibus relatione, Sanctitas Sua particularis Congregationis sententiam benigne probavit, ac desuper praesens decretum edi, illudque a Sacra Congregatione Immunitati ecclesiasticae et controversiis iurisdictionalibus praeposita promulgari et executioni mandari praecipit. Hac die 22 Decembr. 1716.

S. A. Card. Tanarius.

Scipio de Ricciis, Secr.

EPISTOLA ENCYCLICA

Iussu Summi Pontificis ad Archiepiscopos Hispaniarum conscripta pro tollendis abusibus eorum, qui ubi in carceres coniecti fuerint, ad eludendam iustitiam, sese a locis immunibus, ad quae confugerant, dolose extractos fuisse allegare solent.

Illustris. ac Reverendissime Praesul uti Frater.

Cum ad aures sanctissimi domini nostri Cle- 101
mentis Papae XI, plurimae pervenerint querelae fide dignorum testimoniorum comprobatae, adversus eos qui, ubi de mandato iudicum, sive in criminalibus, sive etiam in civilibus capti fuerint et in carceres coniecti, ad eludendam iustitiam, falso plerumque affirmare solent sese ab ecclesiis aliisque locis immunibus, ad quae confugerant, blandis verbis vel alias dolose ex-

tractos fuisse; dictumque suum periurio confirmare audeant, ac insuper adhibita consanguineorum vel amicorum suorum opera, falsos testes inducere, et alia non minus detestabilia patrare non verentur; quinimo aliquando ipsimet sunt, qui ad effectum libere vagandi et forsan etiam impune delinquendi, per baroncellos et exsecutores, aliosve similes iustitiae ministros, data opera, ab ecclesiis locisve immunibus praedictis sese extrahi fecerant, ea spe freti quod interim ecclesiasticae immunitatis beneficium amittere non deberent; hinc est quod Sanctitas Sua, graves eiusmodi abusus quibus iustitiae cursus inhibetur, animarumque salus in discrimen adducitur, pro pastorali sua sollicitudine eximioque zelo, e medio tollere ac radicitus extirpare cupiens, audito prius nonnullorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium ac Romanae Curiae praelatorum, super hac re specialiter deputatorum consilio, decrevit per organum huius Sacrae Congregationis Immunitati ecclesiasticae et Controversiis iurisdictionalibus praepositae, iniungi Amplitudini Tuae, quemadmodum per praesentes iniungitur, ut publico speciali edicto, tenoris in adiuncto folio expressi, moneat, denuntiet atque notificet, quod omnes et singuli cuiuscunque status, gradus et conditionis fuerint, qui actu confugerunt, vel in posterum confugient ad ecclesias seu loca immunia istius dioecesis, si illorum immunitate gaudere velint, curent attente in eis permanere, nec se ullo praetextu, causa, vel quaesito colore seduci sinant ad discedendum ab eisdem ecclesiis seu locis immunibus; ubi etenim extra illas seu illa ipsos deprehendi contingat, minime eis proderit allegare et probare quod fallacibus suasionibus, blandis verbis, assecurationibus, dolosisve machinationibus extracti seu abducti inde fuerint; cum ad occurrendum fraudibus et abusibus supra expositis Sanctitas Sua, de praefatorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium ac praelatorum consilio congruum ac opportunum duxerit, firmiter decernere et statuere, prout decernit et statuit, quod deinceps ii tantum extra ecclesias et loca immunia, ad quae confugerant, ecclesiasticae immunitatis beneficio gaudere pergant, qui ab ecclesiis et locis immunibus huiusmodi violenter extracti fuerint, vel inde discesserint sub fide salvi conductus ab aliquo iudice ordinario vel delegato concessi et subscripti, non tamen nisi ad tempus in eo praefixum valituri. Iubet insuper praefatus sanctissimus dominus noster quod Amplitudo Tua eodem publico edicto moneat, prout similiter annexa formula cavetur, omnes et singulos, si qui fuerint in ista dioecesi qui ante publicationem edicti huiusmodi, revera blandis verbis aut alias dolose ab ecclesiis aliisque locis immunibus extracti fuerint, ut quatenus gaudere intendant beneficio immunitatis eisdem ecclesiis et locis debitae, debeant intra terminam unius mensis a die publicationis eiusdem edicti computandum, redire ad ecclesias vel loca immunia unde extracti fuerunt, exposcendo ad hunc effectum, quatenus opus sit, ab Amplitudine Tua salvum conductum pro tuo arbitrio et prudentia limitatum, ac gratis concedendum; addita insuper declaratione, quod si elapso praedicto termino in manus curiae inciderint, ita habebuntur ac si ab iisdem ecclesiis et locis immunibus sponte sua, nullaque prorsus interposita fraude, discessissent, nec eis licebit amplius dolosam extractionem allegare. Caeterum, cum haec sanctissimi domini nostri provisio, non in tua tantum, sed et in aliis istius provinciae dioecesibus servari omnino debeat, Sanctitas Sua districte tibi praecipit ut haec omnia quae per praesentes tibi iniunguntur, etiam Episcopis suffraganeis tuis aliisque locorum ordinariis tibi metropolitico iure subiectis, accurate significes, et ab eis exacte pariter ac diligenter observari cures et facias. Placeat igitur Amplitudini Tuae ita exsequi; dum ego interea deprecor eidem veriores felicitates.

Romae, 20 Ianuar. 1717.

Amplitudinis Tuae

Uti Frater Addictissimus

S. A. Card. Tanarius.

Scipio de Ricciis, Secr.

FORMULA EDICTI PROMULGANDI

Cum ad notitiam sanctissimi domini nostri Clementis Papae XI delati fuerint graves abusus a plerisque eorum invecti qui, ubi de mandato iudicum sive in criminalibus sive etiam in civilibus capti fuerint et in carceres coniecti, ut inde emittantur, allegare frequenter solent sese ab ecclesiis aliisve locis immunibus, ad quae confugerant, blandis verbis vel alias dolose extractos fuisse, et ad propriam allegationem comprobandum, non solum in suis depositionibus facile perierant, sed falsos insuper inducunt testes, adhibitaque consanguineorum vel amicorum suorum opera, etiam alia non minus damnabilia patrare non erubescunt; quinimo aliquando ipsimet sunt, qui ad effectum libere vagandi, et forsan etiam impune delinquendi, per baroncellos et exsecutores aliosve similes iustitiae ministros, data opera, ab ecclesiis locisve immunibus praedictis sese extrahi curarunt, ea spe freti quod interim ecclesiasticae immunitatis beneficium amittere non deberent: hinc est quod Sanctitas Sua, eiusmodi malis pro eximia sua sollicitudine ac zelo occurrere intendens, speciali commissione per organum Sacrae Congregationis Immunitati Ecclesiasticae et Controversiis iurisdictionalibus praepositae, nobis directa, et inferius registranda, districte

nobis iniunxit ut ad praesentis edicti promulgationem procederemus.

Apostolicis itaque Sanctitatis Suae mandatis, qua par est, veneratione et obsequio morem gerentes, vigore praesentis publici edicti, monemus omnes et singulas personas, cuiuscunque status, gradus et conditionis existant, quae actu confugerunt vel in posterum confugient ad ecclesias et loca immunia, si beneficio immunitatis huiusmodi gaudere velint, ne sub quovis praetextu exeant vel discedant ab eisdem ecclesiis locisve immunibus, imo diligenter caveant ne fidem adhibeant ulli assecurationi, quam sibi ad id a quavis persona, etiamsi fuerit iustitiae minister, offerri contigerit, nisi eis simul exhibeatur salvus conductus ab aliquo iudice ordinario vel delegato concessus ac subscriptus; quo casu salvus conductus huiusmodi, pro eo tamen dumtaxat limitato tempore pro quo concessus fuerit, ipsi suffragabitur.

Curent igitur omnes et singuli confugientes ad ecclesias et loca immunia praecise servare confugium; quoniam, si deinceps extra ecclesias et loca immunia huiusmodi capti ad manus curiae devenerint, nequaquam eis proderit, ad effectum fruendi beneficio ecclesiasticae immunitatis, allegare vel etiam concludenter probare quod blandis verbis vel alias dolose ab ecclesiis vel locis immunibus praedictis extracti seu abducti fuerint, cum sanctissimi domini nostri mens sit quod de caetero eae tantum extractiones seu abductiones extractis seu abductis ad praefatum effectum suffragentur, quae, aut violenter, aut sub fide salvi conductus, ut supra concessi et subscripti, secutae fuerint.

Caeterum, ubi contingat in hac nostra dioecesi aliquam reperiri personam quae revera blandis verbis, aut alias dolose ab ecclesia seu loco immuni extracta vel abducta fuerit, serio illam per praesens edictum admonemus ut quatenus frui intendat beneficio immunitatis ecclesiasticae localis, redeat ad confugium intra terminum unius mensis a die publicationis praesentis edicti computandum, petito prius a nobis salvo conductu, quem gratis concedimus. Quod si elapso praedicto termino, extra locum immunem deprehensa fuerit, sciat se habendam esse perinde ac si ab eodem loco immuni sponte sua discessisset, nec amplius audiendam super extractione dolosa, quam de praeterito se passam fuisse allegaret, cum talis itidem sit mens Sanctitatis Suae.

Volumus autem hoc nostrum monitoriale edictum ad valvas metropolitanae ecclesiae huius civitatis affigi et publicari, ac insuper in singulis parochialibus ecclesiis nostrae dioecesis, inter missarum solemnia promulgari, sicque affixum et publicatum, ac respective promulgatum post mensem a die illius affixionis et publicationis, ac respective promulgationis computandum, omnes et singulos quos illud concernit, perinde arctare et afficere ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatum fuisset. Datum ex nostro palatio archiepiscopali, hac die....

EPISTOLA ENCYCLICA

De eodem argumento, conscripta italico idiomate, ad universos Italiae insularumque adiacentium ordinarios.

Illustrissimo e Reverendissimo Monsignore come Fratello

Essendo pervenute da più parti alla Santità 102
di nostro Signore molte querele, che pur troppo si sono riconosciute appoggiate alla verità, sopra gli abusi ed inconvenienti che frequentemente nascono dall' allegarsi da molti di quelli, che vengono carcerati, tanto per cause civili, quanto per criminali, di essere stati dolosamente estratti dalle chiese e luoghi immuni; mentre li medesimi, per eludere la giustizia, bene spesso asseriscono falsamente di aver patita tale dolosa estrazione, per sostenerla, spergiurano ne' loro constituti, inducono testimonii falsi, e commettono altre simili cose coll' aiuto anco de' loro amici e congiunti; anzi talvolta essi stessi sono quelli che per potere liberamente vagare, e forse anco commetter delitti senza perder il benefizio dell' immunità, che pretendono di continuare a godere, si erano fatti a bella posta estrarre per mezzo de' Ministri subalterni della giustizia dalle suddette chiese e luoghi immuni: quindi è che la Santità Sua, per provedere a tanti e sì gravi inconvenienti, che accadono in pregiudizio della giustizia, ed in notabile aggravio delle anime dei fedeli; udito prima il parere di una particolare congregazione di alcuni signori Cardinali e Prelati a tal effetto specialmente deputati dalla Santità Sua, ordina e comanda che tutti li Ordinari de' luoghi debbano ammonire e notificare con publico editto che tutti quelli, che ora si trovano rifugiati, e che in qualunque tempo a venire saranno per rifugiarsi nelle chiese ed altri luoghi immuni, di qualsivoglia stato, grado e condizione siano, se vogliono goderne l' immunità, avvertano di non partirne, nè si lascino indurre sotto qualsisia pretesto, causa o colore a uscir fuori di dette chiese ed altri luoghi immuni; poichè uscendone, se capiteranno nelle mani della giustizia, non varrà loro il dire, o pretendere di provare di esserne stati estratti dolosamente, o con fallaci suggestioni, o assicurazioni; volendo la Santità Sua, che dopo la detta ammonizione non possa più allegarsi, nè allegandosi, a chi si sia possa giovare l' estrazione dolosa, ma unicamente possa allegarsi, e giovar l' estrazione violenta,

e quella, che fosse seguita sotto la sicurezza del salvocondotto conceduto e sottoscritto da qualche giudice ordinario o delegato, quale però dovrà valere solo per quel tempo limitato per cui sarà stato conceduto. Siccome parimente dovranno notificare publicamente, come sopra, che se alcuno veramente fosse stato per il passato dolosamente estratto da qualche chiesa o luogo immune, e voglia godere del benefizio dell' immunità locale, debba ritornare al confugio ecclesiastico dentro un mese da decorrere dopo la publicazione del medesimo editto, col chiedere agl' istessi Ordinari, quando gli occorra, per tale effetto il salvo-condotto, quale dovrà darsegli *gratis*, e per tempo limitato ad arbitrio de' medesimi Ordinari. Avvertendo inoltre, che, se passato il detto termine d' un mese sarà catturato fuori del luogo immune, dovrà considerarsi, come se volontariamente, e senza alcuna frode ne fosse partito, nè dovrà udirsi sopra l' estrazione dolosa, che pretendesse aver patita. Avendo però nostro Signore ordinato, che se ne faccia lettera circolare, in esecuzione de' supremi comandi della Santità Sua, partecipo il tutto a V. S. acciò possa adempire la mente di Sua Beatitudine, con farne publicare l' editto secondo la forma espressa nell' annesso foglio, che le trasmetto; come altresì sarà sua cura, che lo stesso si eseguisca da' Vescovi suoi suffraganei, e da altri Ordinari dipendenti da cotesta sua chiesa metropolitana, a' quali perciò dovrà ella a tal' effetto pienamente significare quanto a lei stessa con la presente s' ingiugne. Ed io intanto col significarglielo me le offro.

Roma, 20 Gennaio 1717.

Di V. S.

Come Fratello affezionatissimo

S. A. Card. Tanara

Scipione de Ricci, Segr.

103 Rei confugiti per vim extracti non servato modo praescripto a Bened. XIII in cit. Const. incip. *Ex quo*, § 8, et relato supra sub n. 40, debent iterum restitui. Communis et certa; arg. c. *Sicut antiquitus* 6, caus. 17, quaest. 4, ubi excommunicari iubetur, *qui personam hominis, vel bona eius inde* (id est e loco asyli) *subtraxerit quoadusque emendet, et quod rapuerit reddat;* et can. *Miror* 8, eadem caus. et quaest., ubi sic expresse praecipitur: *Ecclesiae igitur revoca, quae irreligiosissimus ra-*
104 *puisti*, et cit. Benedictina, § 8; etiamsi notorie constet, ipsos confugitos commisisse crimen exceptum, quia ex cit. Gregoriana et Benedictina ad extractionem requiritur semper praevia cognitio et declaratio Episcopi, et ex novissima dispositione ipsius Benedictinae, § 8, inviolabilis observantia modi ibi praescripti, aliter extractio est nulla, et consequenter extracti sunt restituendi. Farinac. in append. de Immun., cap. 2, n. 51; Diana p. 1, tract. 1, resolut. 14; Reiffenstuel loc. cit., num. 204, et alii passim. Confugiti etiamsi licite sint ex- 105
tracti, debent iterum restitui, si indicia contra eos acquisita in suis defensionibus purgent ac diluant; cit. Benedictina, § 8.

Imo debent restitui confugiti, etiamsi de eo- 106
rum consensu et voluntate fuerint extracti, quamvis renuntient immunitati, non possunt tamen per suam renuntiationem praeiudicare Ecclesiae; sic exprasse decrevit Sacr. Congr. Immun. in Caiacen. 20 Nov. 1640, lib. 3 decr. Paul., p. 134.

Restitutio extractorum fieri debet eidem ec- 107
clesiae vel loco a quo fuerunt extracti; et ad hoc, ut restitutio alteri ecclesiae fieri possit, requiritur dispensatio Summi Pontificis, nec sufficit solus consensus partium. Sic pluries decrevit S. C. Immun., et signanter in Neapolitana 21 Apr. 1634, et in Mediolanensi 28 Nov. 1634, in hunc modum: *D. secretarius iuxta mentem, scilicet, ut mediante auctoritate Sanctissimi faciat convalidare restitutionem factam alteri ecclesiae, cum non dependeat a consensu partium, sed ab auctoritate Sanctissimi.* Sic refert Pign. tom. 1, cons. 172, n. 10.

Amplius, quamvis extractus moram trahat 108
in loco distanti ab ecclesia extractionis, attamen, attento consensu extracti, in his casibus Sanctissimus dispensat ut restituatur alteri ecclesiae; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Mediolanens. 28 Novembris 1634, lib. 2 decret. Paul., p. 210; in Vercellen. 25 Maii 1655, lib. 5 decretor. Pauluc., pag. 76; in Asculana 24 Iunii 1655, lib. 5 decretor. Paulucc., pag. 67.

Quando quamplures sunt extracti qui re- 109
stitui debent eidem ecclesiae, ad evitanda scandala restitutio fit diversis ecclesiis et diverso tempore; eadem Sacr. Congregat. Immun. in Castren. 4 Iun. 1640, lib. 2 decret. Pauluc., pag. 43.

Aliquando extractus ex facultate Sanctissimi 110
restituitur ecclesiae S. Ioan. Lateranensis, uti matri ecclesiarum, loco ecclesiae a qua fuit extractus; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Spoletana 18 Sept. 1646, lib. 3 decret. Paul., pag. 293.

Permittitur, annuente Sanctissimo, quod re- 111
stitutio extractorum fiat alteri ab ecclesia extractionis, ex causis urgentibus allatis a curia laica; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Sarzanen. 16 Ianuar. 1662, lib. 1 decret. Altovit., pag. 633. Item permittitur ut extra- 112
ctum qui ob infirmitatem non potest restitui ecclesiae violatae, restituatur alteri ab ipso eligendae; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Aversana 20 Ianuar. 1703, lib. 3 decr. Vall., pag. 468.

113 Restitutio extracti conceditur fieri alteri ab ecclesia extractionis ob minas et periculum occisionis parochi, et cum idonea cautione de non offendendo inimicum et testes, ac de non accedendo ad locum ecclesiae a qua fuit extractus; eadem Sacr. Congr. Immun. in Casertana 22 Ian. 1697, lib. 2 decret. Vallem., pag. 71.

114 Aliquando Sanctissimus concedit Archiepiscopo facultatem restituendi extractum alteri ab ecclesia extractionis, pro conscientia et arbitrio ipsius; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aesina 15 Nov. 1661, l. decr. Rocci, p. 366; in Neapolitana 18 Ian. 1667, lib. 1 decr. Alt., p. 80.

115 Aliquando iniungitur Archiepiscopo ut dato in actis curiae eccl. consensu extracti, permittat restitui in alia ab Ecclesia extractionis extra dioecesim electa ab extracto; ead. Sacr. Congr. Immun. in Salernitana 20 Iul. 1688, lib. decr. Mart., p. 327.

116 Fur extractus fuit ab una ecclesia, et Episcopus ordinavit restitui eidem ecclesiae; sed curia laica in cuius carceribus erat, attenta eius infirmitate et distantia loci, restitui fecit in alia ecclesia insigniori, et elapso aliquo tempore, cum idem fur ob nova furta carceratus fuerit in loco non immuni a curia laica, petiit denuo restitui ecclesiae primae extractionis. Sacra Congregatio dixit gaudere, et esse restituendum ecclesiae extractionis pro reintegratione; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Lauretana 18 Aug. 1702, lib. 3 decret. Vallem., pag. 435.

117 Extractus violenter a quadam ecclesia parochiali dioecesis S. Miniati per curiam saecularem, ac in carceres laicales a quibus aufugerat coniectus, pendente processu curiae episcop. contra extractores pro reparatione laesae immunitatis, denuo fugiens ex ipsis carceribus in eademmet ecclesia se recepit; inde Romam veniens elapsis circiter tribus annis, nova ob delicta ab exsecutoribus em. Urbis vicarii in carceres item truditur; verum allegata per ipsum immunitate, appellavit a sententia eiusdem em. vicarii ad Sacram Congr. quae declaravit: restituendum esse ecclesiae, sed cum Sanctissimo, ut restitutio fiat in Urbe ecclesiae, perextractum eligendae; eadem Sac. Congr. Immun. in una S. Miniati 12 Iul. 1707, lib. decretor. Maref.

118 Extractus restituitur ecclesiae, sed annuente Sanctissimo, praestita cautione de non offendendo mulierem quam tentavit occidere; ead. Sacr. Congr. Immun. in Casalen. 19 Iul. 1661,
119 lib. decret. Rocci, p. 348. In restitutione extracti ecclesiae saepissime requiritur idonea cautio de non offendendo testes, inimicum ac querelantes; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Civitatis Castelli 28 Februar. 1668, lib. 1 decr. Altov., pag. 200; in Portuen. 25 Sept. 1696, lib. 2 decret. Vall., pag. 5; in Caietana 24 Septembr. 1697, ibi pag. 113; in Montis Falisci 30 Ianuar. 1703, lib. 3 decret. Valleman., pag. 471.

Episcopus restituat extractum loco immuni, 120
sed prius provideat ne oriantur scandala in praeiudicium et cum periculo parochi ex parte extracti; eadem Sacr. Congr. Immun. in Lauden. 20 Decemb. 1702, lib. 3 decret. Vallem. pag. 463.

Restitutio carceratorum a curia laica in locis 121
immunibus facienda est propriis ordinariis ecclesiarum non D. Nuncio; eadem Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana 10 Novembr. 1676, lib. 1 decret. Altov., pag. 1299. Pendente 122
articulo: An extractus gaudeat immunitate? restituendus est in carceribus ecclesiasticis; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Asten. 29 Iun. 1679, lib. 2 decr. Alt., p. 1785.

Discedens a loco immuni cum salvo-conductu 123
commissarii, ut ipsum commissarium alloquatur, et postea carceratus, de ordine Sanctissimi restituendus est Curiae ecclesiasticae; eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Ariminen. 3 Maii 1628, lib. 1 decret. Pauluc., pag. 93.

Episcopus faciat restituere canonicum extra- 124
ctum de eiusdem ordine ab ecclesia, quatenus non habeat aliquid relevans in contrarium; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Ferentinen. 9 Ianuar. 1700, lib. 2 decret. Vallem., pag. 264.

Restitutio extracti debet fieri publice ipsi 125
ecclesiae violatae per eos qui extraxerunt, quia, cum per iniuriosam extractionem fuerit facta publica iniuria ecclesiae, ac populus publice scandalizatus, requiritur publicus poenitentiae actus correspondens publico delicto, et tollens publicum scandalum; arg. cap. *Filius,* § *Illud autem,* de Poenis in 6, et quidem per eos qui extraxerunt, *cum peccata suos debeant tenere auctores,* l. *Sancimus* 22 Cod. de Poenis, et c. *Quaesivit* 2 de His quae fiunt a maiori parte Capituli. Sic Pignatell. tom. 1, consult. 172, num. 7; Peregrin. de Immun., cap. 15, n. 26; Reiffenstuel loc. cit., num. 208, et alii, et ex decreto Sanctissimi servatum fuit contra gubernatorem Urbis in extracto ab ecclesia S. Mariae de Pace 27 Augusti 1629, in qua extractus repositus fuit ab iisdem birruariis publice post meridiem. Sic refert Pignatell. loc. cit., num. 4.

Nec sufficit restitutio extracti facta Episcopo 126
seu Vicario generali, aut repositio in carceribus ecclesiasticis, quia cum non possit fieri restitutio neque alteri ecclesiae sine dispensatione Summi Pontificis, etiamsi extractus esset in loco distanti ab ecclesia violata, sed necessario debeat fieri restitutio ipsi eidem ecclesiae violatae, ut abunde patet ex supra allegatis decretis, tanto minus poterit fieri talis restitutio carceribus ecclesiasticis, aut Episcopo seu eius

vicario generali, quia Episcopus, ex quo non sit dominus, sed tantum procurator ecclesiae, arg. can. *Si privatum* 28, caus. 12, quaest. 1, nequit remittere iniuriam illi factam per extractionem et retentionem confugiti. Glossa in can. *Si is* 28, caus. 13, qu. 4, verb. *Possumus;* Abbas in cap. *Contingit* de Sentent. excomm., num. 11; Innocent. ib., in princip.; Hostiens. ib., num. 2; Pignatell. loc. cit., num. 9; Reiffenstuel loc. cit., n. 207, et alii quos refert Binsfeld. de Iniur. et damn. dat., c. 7, n. 4, et ult. conclus.

127 Nec etiam pro restitutione sufficit simplex excarceratio aut dimissio extracti, sed debet per extrahentes necessario reponi in eadem ecclesia seu loco a quo fuit extractus, ut respondit Sacra Congregat. Immun. in una Mediolanensi 25 Februar. 1688, his verbis: *Scribatur eminentissimo Archiepiscopo, ut oratorem faciat restituere eidem ecclesiae a qua fuit extractus, nec sufficere illius excarcerationem pro reintegratione violatae immunitatis ecclesiae ob extractionem ipsius oratoris.* Sic Pign. loc. cit., num. 10; Reiffenstuel loc. cit., n. 209; Riccius in Synopsi, verb. *Restitutio,* n. 1.

128 Ultra restitutionem rei extracti pro reintegratione, tenentur etiam male extrahentes ad restitutionem omnium rerum et etiam armorum quae fuerunt sublata in extractione. *Communis,* arg. can. *Sicut antiquitus* 6, caus. 17, qu. 4, ibi: *Qui personam vel bona eius inde subtraxerit, quoadusque emendet, et quod rapuerit reddat, excommunicetur;* et sic pluries decrevit Sacra Congr. Immun., et signanter in Asculana 15 Ianuar. 1658, apud Riccium in Synopsi, verb. *Restitutio, num.* 29, his verbis: *Ablata de tempore quo quis fuit extractus ab ecclesia, Episcopus mandet restitui;* et in Verulana 20 Februar. 1608, apud Riccium loc. cit., num. 22, ibi: *Nulliter extracti ab ecclesia per curiam episcopalem, Episcopus mandet restitui, quidquid solvit pro sua excarceratione vicario, cancellario, et aliis;* et in puncto de restitutione armorum censuit Sacr. Congr., quod ante absolutionem facienda sit restitutio in integrum armorum; in Lunen. Sarzanen. die 3 Augusti, et die 24 etiam Augusti eiusdem anni in una Brundusina, et in una Mediolanensi die 28 Maii 1626; apud Pignatell. tom. 1, consult. 172, n. 13.

129 Violatores immunitatis asyli, ultra gravissimum sacrilegium quod committunt, ex can. *Miror* 7, c. *Frater* 9, c. *Quisvis* 17, caus. 17, qu. 4, et aliis similibus, et nullitatem omnium eorum actorum ex cit. Gregoriana et Benedictina, § 9, incurrunt excommunicationem maiorem latae sententiae. Habetur ex cit. Gregoriana, § 8, ibi: *Quod si quis quacunque dignitate et auctoritate praeditus, praemissorum, aut alio quovis praetextu quidquam praeter aut contra huius nostrae constitutionis tenorem attentare praesumpserit, declaramus eum ipso facto censuras et poenas eiusdem incurrere quae contra libertatis iuris immunitatis ecclesiasticae violatores per sacros canones, conciliorum generalium, nostrorumque praedecessorum constitutiones sunt promulgatae;* et consimiliter habetur ex cit. Benedictina, § 9, et hanc excommunicationem esse latae sententiae iam habebatur ex repetitis declarationibus iussu Clementis VIII et Pauli V editis, de quibus testantur Castropalao tract. 11, disput. unic., punct. 12, num. 3; Bonacina tom. 2, disp. 3, qu. 7, punct. 8, num. 3; Marius Ital. de Immunit. lib. 1, c. 6, § 2, num. 29 et seq.; Haunold tom. 6, tract. 1, num. 256, et hodie post dictas bullas et declarationes est *certa* et *communis.* Unde violatores asyli non sunt excommunicandi, sed solum sunt declarandi excommunicati, seu incurrisse excommunicationem, ut optime tradit Sperell. decis. 48, n. 32, et dec. 105, n. 42, et alii passim.

Talem maiorem excommunicationem latae 130
sententiae incurrunt quicunque cuiusvis dignitatis et auctoritatis existant, qui in aliquo modo immunitatem asyli violant. *Communis* ac *certa* ex citata Gregoriana, § 8, ex cit. Benedictina, § 9. Sic eam incurrunt omnes capientes, extra- 131
hentes, incarcerantes, vincientes reum in loco asyli existentem. *Communis.* Item complices 132
extractionis, et huiusmodi; Sacr. Congr. Immun. in Hydruntina 2 Decembr. 1692, lib. 1 decr. Vall., p. 7; Balneoregien. 11 Ian. 1695, lib. 1 decr. Vall., p. 166; Regien. 2 Iul. 1695, lib. 1 decr. Vallem., pag. 190. Item fautores; 133
eadem Sacr. Congr. in Neapolitana 18 Novembris 1687, lib. decr. Martell., pag. 186. Item 134
cooperantes, eadem Sacr. Congreg. in Regien. 16 Decemb. 1690, lib. decr. Martell., p. 688; in una Aquipendii 13 Novemb. 1691, lib. decr. Grimald., pag. 36; Signina 31 Iul. 1695, lib. decret. Mart., pag. 751. Item mandantes; ea- 135
dem Sacr. Congr. in Neapolitana 18 Novembris 1687, lib. decr. Mart., p. 186; Camerin. 3 Augusti 1695, lib. 1 decr. Vall., pag. 406. Item cogentes, obsidentes et custodientes con- 136
fugitum, ut egrediatur ab ecclesia, et capiatur; eadem Sacra Congr. in Perusina 5 Iun. 1694, lib. 1 decr. Vall., p. 126; Hieracen. 28 Augusti 1700, lib. 2 decret. Vallem., pag. 209. Item dolose et blande suadentes confugito ut 137
exeat a loco immuni ut capiatur a birruariis; eadem Sacr. Congr. in Marsicen. 31 Iul. 1691, lib. decr. Mart., p. 249; in Aquipendii 13 Novembr. 1691, lib. decret. Grim., pag. 36; in Neapolitana seu Castri Maris 23 Iun. 1693, lib. 1 decr. Vallem., pag. 58; in Camerinen. 13 Maii 1698, lib. 2 decr. Vallem., pag. 153. Item tentantes; eadem Sacr. Congr. in Miner- 138
binen. 2 Decembr. 1693, lib. 1 decr. Vallem., pag. 96; in Sutrina 20 Augusti 1695, d. lib., p. 210. Item ipsi extrahentes, quamvis extra- 139

ctum consignaverint Potestati ecclesiasticae; eadem Sacra Congr. in una Civitatis Castellanae 18 Novemb. 1687, lib. 3 decret. Altov.,
140 pag. 183. Nec supradicti excusantur ab excommunicatione, quamvis reus libere consentiat capi, carcerari, extrahi et huiusmodi, quia adhuc violatur immunitas ex dictis supra n. 3 et 106.

141 Si violatores libertatis vel immunitatis ecclesiae appellaverint contra sententiam declaratoriam Episcopi, talis appellatio non debet admitti, nisi prius Ecclesiae fuerit satisfactum; Pignat. tom. 2, consult. 65, n. 26, ubi affert plures declarationes praecisis his verbis: *Appellatio a declaratoria censurarum in materia violatae immunitatis ecclesiasticae non admittitur, nisi prius ecclesia quoad suum honorem fuerit in integrum restituta;* Sacra Congreg. Episcop. in Neapolitana 11 Octobris 1617, et in Liparen. 4 Iul. 1620, et Rhegien. 28 Iulii eodem anno, et Syracusana 19 Iul. 1622; et pluries declaravit etiam Sacra Congr. Immun., ut refert Riccius in Synopsi, verb. *Appellatio*, ubi sub num. 3 sic praecise habet: *Appellatio ad Metropolitanum super censuris latis in causa violatae immunitatis non est attendenda ab Episcopo;* Sacr. Congr. Immun. in Bisacien. 6 Febr. 1694, lib. 1 decr. Vall., pag. 102; et sub n. 4 his verbis: *Imo, neque appellatio ad Sanctissimum et Sacram Congregationem admittitur quoad effectum suspensivum, sed solum quoad devolutivum;* Materanen. 9 Sept. 1631, lib. 2 decr. Paul., p. 89; Beneventana 22 Novembr. 1639, lib. 3 decr. Paul., p. 104; in una Nullius Abbatiae S. Ioannis in Lamis 19 Octobris 1695, lib. 1 decr. Vallem., p. 224; Balneoregien. 18 Aug. 1700, lib. 2 decr. Vallem., pag. 307; et sub num. 7 sic refert: *Non obstante appellatione interposita ad nunciaturam per baroncellum excommunicatum ob violationem immunitatis, episcopus procedat contra ipsum ad ulteriora;* in una Burgi S. Sepulchri 7 Maii 1688, lib. 2 decret. Vallem., pag. 151; et sub num. 8 refert *Non obstante appellatione procedendum prout de iure contra violatorem immunitatis ecclesiasticae;* Pisauren. 25 Septemb. 1627, lib. 1 decr. Paul., pag. 67; et sub n. 11 sic habet: *Non admittitur appellatio tam ad effectum devolutivum quam suspensivum a censuris in contumaciam promulgatis ex causa violatae immunitatis;* Rossan. 8 Apr. 1642, lib. 3 decr. Paul., p. 173.

142 Absolutio a censuris contractis ex causa violatae immunitatis, libertatis et iurisdictionis ecclesiasticae, est reservata Summo Pontifici, nec ab alio potest concedi sub quocunque praetextu, etiam restitutionis statim factae ecclesiae; et opinio contraria improbatur. Sic Sacr. Cong. Immun. in Lycien. 13 Iul. 1638, lib. 3 decr. Paul., p. 66; Casertana 24 Ian. 1651, lib. 4 decr. Paul., p. 134.

Et ita est reservata Summo Pontifici, ut, 143
vacante Sede Apostolica, desit potestas absolvendi; eadem Sacra Congreg. in una S. Marci in Calabria 2 Iun. 1691, lib. decr. Mart., p. 374. Sic refert Riccius in Synopsi, verb. *Absolutio*, num. 2.

Unde Ordinarii et Episcopi absolventes cen- 144
suratos huiusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidunt in excommunicationem eidem Sanctae Sedi reservatam, a qua regulariter datur facultas ut se faciant absolvere a suis confessariis privatim, et cum Sanctissimo agitur pro dispensatione irregularitatis quatenus incurrerint; ead. Sacr. Congreg. in Squillacen. 16 Decemb. 1664, lib. decret. Rocci, pag. 608; Acernen. 29 Ianuar. 1636, lib. 2 decr. Paul., pag. 241.

Quare praecipitur Archiepiscopo qui sine 145
dicta facultate absolvit censuratos ex causa extractionis confugiti ab ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos; eadem Sacr. Congr. in Brundusina 28 Apr. 1671, lib. 1 decr. Altov., pag. 546.

Sic pariter absolutio concessa ab Eminentis- 146
simo Legato sine facultate apostolica non suffragatur, et iniungitur Episcopo, ut denuo absolvat auctoritate Sacrae Congreg.; ead. Sacr. Congr. in Papien. 11 Iul. 1676, lib. 1 decr. Alt., p. 1302.

Absolutio obtenta a censuris ex causa vio- 147
latae immunitatis vigore brevis Sacrae Poenitentiariae non suffragatur in foro exteriori; ead. Sacr. Congr. in Gravinen. 9 Oct. 1629, lib. 2 decr. Paul., p. 8.

Nec absoluti ex causa praefata vigore bullae 148
Cruciatae habentur pro bene absolutis a Sacra Congregatione, et iniungitur reaffixio cedulonum; ead. Sacr. Congr. in Cosentina 21 Iunii 1672, lib. 1 decr. Alt., p. 705.

Absolutio data vigore bullae Anni Sancti per 149
confessarium a censuris incursis ex causa violatae immunitatis non suffragatur in foro exteriori; ead. Sacr. Congr. in Vicana 27 Augusti 1675, lib. 1 decr. Alt., p. 1141.

Absolutio vigore iubilaei non suffragatur cen- 150
suratis, et reaffigi possunt ac debent cedulones; ead. Sacr. Congr. in Aquilana 17 Dec. 1630, lib. 2 decr. Paul., pag. 66; Gravinen. 1 Octobris 1641, lib. 3 decr. Paul., pag. 157; Hyeracen. 4 Decembr. 1657, lib. decret. Rocci, pag. 47; Aversana 19 Iul. 1661, d. lib., p. 347; Squillacen. 9 Maii 1702, lib. 3 decr. Vallem., pag. 420.

Ordinario inferiori concedi non debet fa- 151
cultas absolvendi censuratos ex causa violatae immunitatis; sed Episcopo viciniori; eadem Sacr. Congreg. in una Nullius Meliten. 23 Augusti 1632, lib. 2 decr. Pauluc., pag. 137, et saepius alibi.

Absolutio a censuris incursis ob violatam 152
immunitatem non datur, nec dari potest, et

data non valet, nisi prius restituto reo et facta satisfactione laesae ecclesiae; arg. cap. *Ex litteris* 11 de Constit., cap. *Qua fronte* 25 de Appellat., et cap. *Cum desideres* 15 de Sent. excommunic., et expresse decrevit pluries Sacr. Congr. Imm. et signanter in Lauden. 9 Octobris 1629, his verbis: *Absolutio ab excommunicatione non prodest, nisi secuta restitutione et reintegratione Ecclesiae.* Sic refert Pignatell. tom. 2, consult. 60, num. 38; et similiter in Messanen. 11 Augusti 1638, lib. 3 decret. Paul., pag. 68; in Marsicana 24 Ianuar. 1645, lib. 3 decret. Pauluc., pag. 253; in Aquen. 18 Februar. 1659, lib. decret. Rocci, p. 158; in Rossanen. 9 Maii 1662, lib. decret. Rocci, p. 399.

153 Immunitatem sive libertatem ecclesiasticam publice violantes a Poenitentiaria apostolica nequeunt absolvi. Bened. XIV tom. 1, const. 95 incip. *Pastor bonus,* § 14.

154 Immunitate ecclesiastica non gaudent homicidae tam laici quam ecclesiastici, etc. Vide verb. *Homicidae,* et verb. *Banniti,* et dict. artic. super n. 156.

155 Poenae contra turbantes immunitatem afficiunt etiam eos qui impediunt ne iudex ecclesiasticus cognoscat in causis in quibus habet auctoritatem tantum cumulativam. Bened. XIV Instit. eccl. 40, § 10.

156 Si quis reus dolose extrahatur ab ecclesia, et extra illam capiatur non per vim aut per salvum conductum, illa dolosa extractio reo non suffragatur, ut ex decreto Sacr. Congreg. die 22 Decembris 1716, Instit. eccl. 41, § 9, num. 31.

157 Quoniam ex facili religiosorum unius ordinis ad alios ordines refugio omnium ordinum disciplina collabitur, idcirco P. Procurator Ordinis S. Augustini Eremitarum Mexicanae provinciae, pro huiusmodi abusu compescendo, recursum habuit ad S. P. Clementem XII, a quo instantis supplicatione ad Congregationem Episcoporum et Regularium remissa, eiusdem Congregationis prodiit decretum, a Sanctissimo confirmatum, quo statuitur, aufugientes superioribus sui ordinis esse restituendos, sub conditionibus et cautelis in sequenti expressis.

CLEMENS PAPA XII etc.

§ 1. Alias pro parte dilecti filii Ignatii Padilla fratris expresse professi, in sacra theologia Magistri, provinciae SS. Nominis Iesu Mexicanae, Ordinis Eremitarum S. Augustini procuratoris ad specialia negotia missi, nobis expositum fuit, quod in dicta provincia abusus valde observantiae regulari praeiudiciales, nempe quod aliqui religiosi inquieti et parum observantiae sui instituti amatores obedientiam, reverentiamque ac subiectionem suis praelatis debitas pervifacientes ad coenobia aliorum ordinum, vel Congregationum, aut institutorum, praetextu evadendae violentiae et effugiendi rigorem suorum superiorum, confugiant, irrepserant; et licet superiores praedicti a praelatis conventuum ubi praedicti religiosi confugiunt, petant ut patiantur quod obligatio obediendi propriis superioribus, et sese ad propria coenobia restituendi intimetur, vel quod illos propriis superioribus tradant, neutrum obtineri solet, protestantes aliorum ordinum, vel congregationum, aut institutorum praelati ubi dicti religiosi confugiunt, eosdem gaudere immunitate refugii, et consequenter a proprio praelato non posse extrahi, requiri aut notificari, utpote in alieno territorio existentes, neque superiores aliorum ordinum praedictorum debere dictos religiosos confugientes tradere; et in eadem expositione subiuncto, quod dilectus etiam filius modernus prior provincialis provinciae et ordinis praedictorum in angustias positus, ad venerabilem fratrem modernum Archiepiscopum Mexicanum, illius regni proregem, recursum habere coactus fuerat ut ei auxilium regium impertiretur quo dispersum gregem ad ovile proprii ordinis reducere, et hoc tantum medio relatis praeiudiciis occurrere posset. Cum autem minime lateat quod si haec ianua asyli aut refugii religiosis pateat, funditus disciplina regularis ac debita propriis superioribus obedientia corruant, necnon iurgia et discordiae inter superiores respective ordinum, cum saecularium scandalo, procul dubio pullulent.

§ 2. Porro, ut tot malis occurreremus, per nos declarari summopere desiderabat quod dictis religiosis ad conventus aliorum ordinum, vel congregationum, vel institutorum confugientibus immunitas refugii seu asyli minime suffragetur, sed a proprio superiore iudicialiter ex alieno conventu unusquisque confugientium huiusmodi extrahi, et ad proprium, quocunque privilegio regularibus concesso hac in parte non obstante, reduci possit. Quod si dicti religiosi adhuc rebelles in parendo propriis superioribus ad suum conventum eosdem redeundi iubentibus perseverent, vel dicti superiores eos tituli refugii recipientes, et auxilium praestantes propriis superioribus tradere renuerint, utrique poenas fugitivis, et eorum fautoribus et protectoribus, necnon rebellibus et inobedientibus per hanc Apostolicam Sedem impositas ipso facto, et absque alia declaratione incurrere debeant.

§ 3. Nos supplicem libellum nobis porrectum ad congregationem venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Card. negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam remisimus, a qua emanavit decretum tenoris qui sequitur, videlicet: Sacra Congr. Eminentiss. et Reverendiss. S. R. E. Cardin. negotiis et consultationibus Episcoporum et

Regularium praeposita ad quam Sanctiss. Dominus noster supplicem libellum remisit, attenta relatione eminentissimi Firrao praefati ordinis apud Sanctam Sedem protectoris, re mature perpensa, decrevit, Regulares unius religionis, confugientes ad ecclesias et monasteria alterius religionis, superioribus propriae religionis restitui debere a praelatis alterius religionis, ad quorum ecclesias et monasteria confugiunt, praestito tamen ab iisdem superioribus confugientium iuramento, et facta obligatione de servanda immunitate ecclesiastica, et de restituendo confugientes praefatos ecclesiis vel monasteriis ad quae confugerunt, casu quo procedendum sit ad poenas corporales, carceris perpetui, mortis et triremium, propter delicta ab ipsis confugientibus commissa; secus, si ipsi superiores procedere deberent ad poenas ordinarias, et ad correctionem regularem per constitutiones ordinis praescriptas, cuius rei declaratio ad definitorium provinciale, vel ubi illud non fuerit, ad consilium conventus spectabit. Quod si constito Regulares confugientes poenas dumtaxat ordinarias, et per constitutiones ordinis ad correctionem praescriptas promereri, praelati alterius religionis renuant eos propriis superioribus restituere, vel ipsi Regulares ad proprias religiosas domos redire recusent, Sacra eadem Congregatio utrosque ad instar apostatarum, vel apostatas recipientium, in excommunicationem Summo Pontifici reservatam incursos declaravit. Romae 5 Sept. 1738. I. Cardinalis Firrao. C. Archiepiscopus Damiatae secretarius.

§ 4. Cum autem, sicut dictus Ignatius procurator nobis subinde exponi fecit, ipse decretum huiusmodi, quo firmius subsistat, et servetur exactius, apostolicae confirmationis nostrae patrocinio communiri plurimum cupiat.

§ 5. Nos ipsum Ignatium procuratorem specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure, vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, et absolutum fore censentes supplicationibus eius nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, decretum praeinsertum auctoritate apostolica tenore praesentium confirmamus et approbamus, illique inviolabilis apostolicae firmitatis robur adiicimus, salva tamen semper in praemissis auctoritate memoratae Congr. Cardinalium.

§ 6. Decernentes easdem praesentes litteras firmas, validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis ad quos spectat et spectabit in futurum plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari; sicque in praemissis per quoscunque iudices ordinarios vel delegatos etiam causarum palatii apostolici auditores iudicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 7. Non obstantibus, etc.

§ 8. Volumus autem, etc.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 20 Dec. 1738, pontific. nostri anno IX.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In hoc et superiore articulo plura auctor, et quidem fuse, de immunitate locali habet, quae tamen praxim tantum spectant; quaeque ideo ansam nobis praebere videbantur, ut aliqua subnecteremus de eiusmodi immunitatis origine, progressu, fatis variis, et praesenti statu. Verum hoc non perfunctorii laboris esset opus, et vix quidem dignum, quod hic subiungeretur. Cui tamen vacat, eaque tenere cupienti adeundus prae caeteris est Mascambronius recentissimus huius generis scriptor in suo opere, italice conscripto, cui titulus: *Degli Asili dei Cristiani ragionamento,* ubi capite 4 illud praesertim enodatur, palamque fit, quomodo nimirum asyli ius apprime cum naturae, et civili delictorum vindice iure conveniat; quam bene hominum societati prospiciat; et qui fines sacerdotium inter et imperium intercedant.

At ut operi in quo versamur serviamus, e re duximus quatuor hic transcribere regulas, quas idem Mascambronius in fine penultimi capitis statuit ad amputandas ambages illas, ac tricas, quas de trivio scriptores inanibus movent quaestionibus, ibi: « E conciossiacosachè le questioni le quali spettano alla pratica della locale immunità sieno presso che innumerabili, a cagione che molti autori hanno più amato fantasticare e stillarsi il cervello sulla corteccia delle parole, che consumare utilmente il tempo nell' investigare lo spirito della chiesa e de' canoni già prescritti sul modello de' libri santi, e delle apostoliche tradizioni, ho io divisato di ridurre a poche regole tutto ciò, ch' è stato dibattuto e messo in controversia sino ad ora dagli altri. Per quello dunque, che concerne le persone, alle quali prestare si dee dal clero aiuto e rifugio, la prima regola, con cui è da guidarsi tutto il sistema si è, che secondo l'indole primiera della religione gli asili e gli Uffizî di Misericordia non sono da negarsi ad alcuno. Ma giacchè i Sommi Pontefici i quali hanno da Cristo facoltà d' interpretare ed accommodare eziandio l' eterne leggi, e le più sante istituzioni divine alle varie occasioni ed opportunità, le quali si moltiplicano senza misura, giacchè dico i Sommi Pontefici hanno

dichiarato, che alcuni delinquenti possono restare esclusi dal beneficio della franchigia, non lice a noi ampliare la significazione delle parole usate da loro nelle bolle e nelle decretali più di quello, che porta la comune approvazione degli uomini. Facendo altrimenti s' accrescono sempre più le vane contese, e si reca spesse volte non piccolo pregiudizio ad una gran turba di Cristiani, i quali restano esclusi da' luoghi immuni, sol perchè così piacque decidere al capriccio di pochi autori. Così per modo d' esempio quando si dice esser privato della franchigia chi commette omicidio deliberatamente ed a malizia, non sono per questo da escluderne quelli, che presi da tumultuaria passione tolgono altrui la vita. Oltre di che si dee sempre riguardare quella dolce indole del sacerdozio , per cui furono costantemente difesi ed aiutati, e tolti ancora per forza dalle mani della giustizia tutti gli omicidi generalmente.

Similmente allorchè si dice esser escluso dal diritto del refugio chi è reo di lesa maestà, offendendo la persona stessa del principe , per tal nome di principe non è da intendersi ogni superiore, ma solamente il sovrano, e per nome di delitto di lesa maestà, non si dee prendere ogni trascorso, che si commette contro la volontà del proprio signore, ma quella colpa, con cui o si machina contro la vita di lui, o si tenta di offendere qualche parte del suo corpo, o di contaminare il suo onore con ingiurie e villanie, o pur se si faccia congiura co' suoi nemici, e loro si riveli il regio segreto, o finalmente se si concita ribellione e tumulto, e gli si sollevino contro i sudditi stessi. Questi, che sono delitti di lesa maestà direttamente, e non gli altri, riguardati sono dalla bolla di Gregorio con quelle parole: *Aut laesae maiestatis in personam principis rei,* etc. E per vero dire chi non comprende, che altrimente tutti i colpevoli sarebbero rei di lesa maestà, come quelli, i quali operando contro le leggi, sempre fanno contro la volontà del legislatore?

L' altra regola è, che discendendo gli asili dalle più sincere massime della carità cristiana, o si neghino, o si concedano a' colpevoli, non mai però debbe mancare il sacerdozio di usare in verso di loro qualche uffizio di beneficenza e di misericordia. Per la qual cosa debbono i Vescovi spedire quanto più presto si può il processo de' delinquenti eccettuati, perchè non si accresca semere più l' odiosità de' laici contro l' ecclesiastica immunità, ma non deono trascurare di farlo maturamente, affinchè sempre abbiano i Cristiani da riguardare ne' loro pastori qualche particella delle antiche misericordievoli consuetudini, e del prisco amore inverso de' refuggiti. Anzi non potendo tai colpevoli esclusi dalla franchigia esser privati di ogni uffizio di carità e di clemenza, i Vescovi allorchè li consegnano al foro laicale, conviene che s' interpongano quanto più possono efficacemente per ottener loro il perdono. Così mancando a' Cristiani il locale rifugio, non mancherà loro almeno il primiero asilo, che fu l' intercessione e l' amorevole sollecitudine de' loro pastori.

La terza regola è, che essendo indirizzata la locale immunità, non già perchè trionfi e si dilati impunemente la colpa, ma bensì al correggimento ed all' emenda de' tristi, si dee perciò attentamente invigilare acciocchè colui che si ricovera nelle chiese, non vi entri, e non vi dimori qual se fosse uno scherano ed un malandrino corredato d' armi, e gonfio di arroganza e di fasto, forse più disposto con dannevole esempio ad incendiare lo stesso tempio di Dio, che a riconciliarsi col prossimo, ed a dare qualche contrasegno di pentimento. Questi perversi uomini, a mio credere, e tutti eziandio coloro, che trasportano ne' luoghi immuni contrabbandi ed illecite mercanzie sarebbero indi da Cristo medesimo, che è il Padre delle misericordie, e che nel tempio giustificò il publicano, discacciati e mandati via bruttamente, come già fece una volta per nostro esempio. Io non dico già, che contro tai rifuggiti sia da rinnovellarsi l' antico rigore delle pubbliche penitenze, non solamente perchè una tal costumanza non fu giammai comune rispetto ad essi, ma molto più perchè colla natura del rifugio si adatta del pari la pubblica, che la privata penitenza. Dico, però, che a sostenere il fine, per cui introdotti furono gli asili tra' Cristiani, è uopo, che i peccatori facciano almeno sembianza di ricorrervi umili, dimessi e divoti: non altrimenti, che non si riceve negli ospedali, se non chi vi si presenta in forma, o di meschino o d' infermo. Quindi saviamente Gregorio IX, e con esso quasi tutti i migliori canonisti, pronunziò quella bellissima sentenza che non debba giovare il benefizio della legge a quelli che mentre il chieggono, se ne abusano, e peccano contro la stessa legge.

La quarta regola da osservarsi è, che eccettuati gli oratorii e le private cappelle poste entro le case de' nobili, la franchigia non più conviene ad una chiesa che all' altra. Talchè debbono gli ecclesiastici aiutare, e con coraggio e con indifferenza tutte le persone che vi ricorrono. E se alcuni piccioli paesi fossero oltremodo ricchi ed abbondanti di sacri edifizi, non vi si debbe però introdurre alcuna variazione prima di chiederne consiglio e licenza dalla S. Sede, la quale essendo guidata dal verace spirito di carità e di prudenza, saprà adoperarci quei rimedî, che più le pareranno opportuni, e per servigio di Dio, e per bene del pubblico. In tal proposito io non so comprendere, come i laici abbiano continuamente molestati i Sommi Pontefici, affinchè restrin-

gessero l' immunità a piccol numero di delitti, e non abbianli anzi supplicati, acciocchè rivocando gli asili alla primiera loro condizione, cioè al comune benefizio di tutti, gli avessero collocati e stabiliti oltre alle case de' Vescovi, alle quali convengono di loro natura, nelle chiese più nobili, come nelle cattedrali, nelle parrocchiali, e nelle insigni collegiate. Anche ciò sarebbe ridondato senza alcun dubbio in molto svantaggio de' diritti del sacerdozio, dal quale furono anticamente veduti i rifugii distesi anche alle croci, che s' impiantavano per le vie, non che a tutte le chiese, le quali non erano in poco numero appo i maggiori, ed infino a lunghissimi spazî fuori delle loro porte, ed alle prossime case, ed a' giardini, ed a' cimiteri, ed a' vicini portici e bagni; ma per lo meno non sarebbero stati i Sommi Pontefici costretti malgrado la soave indole loro, ora a negare agli uni ora agli altri colpevoli i più sacrosanti uffizî di misericordia e di carità. Infino a che però la Santa Sede prenda altri provvedimenti, giammai non sia, che alcuno osi variare sulla gelosissima materia de' sacri rifugii neppure le particolari consuetudini introdotte ne' luoghi intorno alla maggiore o minore estensione della franchigia fuori de' templi immuni; ma si badi bensì a togliere di mezzo le dissensioni, che nascono talvolta tra il sacerdozio e l'imperio a cagione o degli orti o de' forni o degli altri profani luoghi, ne' quali, contigui essendo alle chiese, pretendono di rifuggiarsi impunemente i colpevoli. In tal maniera si toglie l'occasione a quei, che scrivono sul modello di Pietro Giannoni di mettere in deriso ciò, che è venerando e sacrosanto per sua natura a cagione degli abusi introdotti, i quali non hanno a fare cosa del mondo colla santa dottrina e disciplina della chiesa. Finalmente se la civil potestà voglia rispetto agli asili procurarsi vera quiete e sicurezza di coscienza, basterà che ripensi e rivolga per l' animo suo, che quando anche il sacro rifugio non discendesse dirittamente dalla dottrina di Cristo, è stato nondimeno mantenuto e conservato in tutte le chiese per lo lunghissimo spazio di tredici secoli, e che i sacerdoti di tutte le cattoliche provincie hanno sempre avuto in costume di fulminare gravissime pene contro di coloro, i quali hanno tentato di contaminarlo e violarlo, e che i primi dottori della chiesa così greca, come latina, lo hanno vigorosamente sostenuto ad onta di tutti; senza ragionare della venerazione con cui è stato riguardato da tanti principi, e dagli imperatori più rinomati e più santi. E se in così lungo spazio di tempo conservati si sono gli asili a favore di tutti i rei, quando non meno, che ora militavano i soliti pretesti della pubblica quiete e del malo esempio degli altri, perchè sono eglino da abbolirsi nei giorni nostri con grave disprezzo di tanti canoni ecclesiastici, e di tante censure e di tanti affaticamenti de' nostri maggiori? »

Articulus IV. *Quoad ea quae specialiter concernunt immunitatem realem et personalem, et poenas eam violantium, ac absolutionem ab eisdem.*

Summarium. 1. Quid sit et in quo consistat immunitas realis et personalis. - 2. Nomine personarum ecclesiasticarum qui veniant? - 3. Nomine bonorum seu rerum ecclesiasticarum quae veniant. - 4. Omnes personae vere ecclesiasticae gaudent immunitate personali. - 5. Omnes res ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum gaudent immunitate reali. - 6. Immunitas realis et personalis est de iure divino. - 7. Ecclesiastici etiam sponte non possunt solvere exactiones laicales, et laici a sponte dantibus non possunt accipere. - 8. Quasnam poenas incurrant violatores huius immunitatis; quinam sint tales violatores, et a quo possint, vel non, ab eisdem poenis absolvi. - 9. Epistola S. Congr. Episcop. et Regularium.

1 Immunitas realis et personalis ea est, et in hoc consistit, quod personae ecclesiasticae, et bona cuncta, seu res omnes ad personas ecclesiasticas vel ad ecclesiam aliquam pertinentes, sint immunes et liberae, ac exemptae a iurisdictione cuiusvis potestatis et personae laicalis atque ab exactionibus et oneribus quibuscunque. Unde, ut vides, immunitas, qua res ecclesiarum et ecclesiasticorum sunt immunes, vocatur *realis;* illa vero qua personae sunt exemptae a iurisdictione et ab oneribus personalibus, vocatur *personalis.* Ita in re omnes communiter; arg. cap. *Non, minus* 4, et cap. *Adversus* 7 de Immunitate ecclesiarum; cap. *Quia nonnulli* 1 de Immunitate in 6; Clementin. unic. eod.; cap. *Quanquam* 4 de Censibus in 6; Authent. *Item nulla* Cod. de Episcop. et Cleric.

2 Nomine personarum ecclesiasticarum veniunt omnes clerici, tum saeculares, tum regulares utriusque sexus, etiam novitii, et alii enumerati sub verb. *Clericus,* art. 1, a n. 5 ad 18, et art. 2 fere per totum. Vide ibi. Nomine 3 bonorum seu rerum ecclesiasticarum veniunt omnes ecclesiae, seu templa aedificata una cum coemeteriis, item vasa sacra, paramenta, vestes et alia sive consecrata, sive benedicta ad divinum cultum deputata quasi instrumenta. Item bona a piis fidelibus oblata, donata et destinata pro dote et manutentione ecclesiarum, earumque rectoribus et ministrorum; item alia bona ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum patrimonialia. Omnes personae vere ecclesiasticae 4 gaudent immunitate personali, indeque liberae, immunes et exemptae sunt ab omni iurisdictione et foro cuiusvis potestatis et personae laicalis, tum in causis civilibus, ex can. *Bona quidem* 1, distinct. 96, can. *In canonibus* 57,

caus. 16, qu. 1, cap. *Ecclesia S. Mariae* 20 de Constitutionibus, c. *Qualiter et quando* 17 de Iudiciis, c. *Si delinquenti* 12 de Foro competenti, et Authent. *Statuimus* Cod. de Episcop. et Cleric., cum similibus. Tum in causis criminalibus, ex c. *Nemo unquam* 1, c. *Nullus Iudicum* 2, c. *Relatum* 13, caus. 11, cap. *At si Clerici* 4 de Iudic., cum similibus. Sic etiam
5 omnes res ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum gaudent immunitate reali; indeque liberae, et immunes et exemptae sunt ab omni iurisdictione laicali, et ab oneribus et exactionibus quorumcunque laicorum, can. *Quae semel* 4, caus. 19, quaest. 3, can. *Ligna* 38 de Consecrat., dist. 1, c. *Non minus* 4, et cap. *Adversus* 7 de Immunitate eccles., c. *Quia nonnulli* 1 de Immun. in 6, Clement. unic. eod., c. *Sancitum est* 1 de Censibus, cap. *Quamquam* 4 eod. in 6, Authent. *Item nulla* Cod. de Episcop. et Cleric., l. *Sancimus* 21 Cod. de Sacrosanctis eccles. Vide verb. *Clericus*, art. 2 et art. 7 per totum, ubi late quoad immunitatem et exemptionem.

6 Immunitas realis et personalis est de Iure divino ut iam probatum est antea art. 1, n. 7, et sub verb. *Clericus*, art. 1 a num. 77 usque ad 84 inclusive, et verb. *Bona ecclesiastica*,
7 art. 2 a num. 16. Vide ibi. Ecclesiastici etiam sponte non possunt solvere exactiones laicales et laici a sponte dantibus non possunt accipere; sic expresse statuit Urbanus VIII Constit. incip. *Romanus Pontifex*, § 6, per extensum adducta sub verb. *Bona ecclesiastica*, art. 2, num. 68, ubi declarat illicitas et invalidas, et restitutioni obnoxias exactiones laicales etiam sponte datas, ibi: *Necnon quascunque contributiones, collectas, gabellas, militum hospitationes, decimas vel alias fructuum partes, aliaque onera, et gravamina quaecunque super ecclesiis, monasteriis, et locis piis, praesertim vacantibus, personis ecclesiasticis, earumque vel eorum bonis seu fructibus; etiam praetextu vel causa facultatis bona stabilia acquirendi seu retinendi, ac quomodolibet per laicos praefatos, et quoscunque alios, alias quomodolibet qualificatos absque sufficienti facultate apostolica impositas, exactasque etiam a sponte dantibus vel contribuentibus.* Et in Bulla Coenae Domini, § 18, expresse excommunicantur laici omnes cuiuscunque sint dignitatis et auctoritatis, qui collectas, exactiones aliave onera clericis aut locis piis eorumque bonis imposita, etiam a sponte dantibus et concedentibus absque speciali et expressa Sedis apostolicae licentia recipiunt, et ex declaratione Sacr. Congr. Immun. in Volaterrana 18 Septembr. 1629: *Clerus non potest solvere collectas absque incursu censurarum;* sic praecisis verbis refert Pignatell. tom. 2, consult. 54, num. 62, qui ib., sub num. 88 subdit: *Clericus non potest sponte solvere gabellas a laicis impositas;* eadem Sacra Congr. in Vicentina 15 Iun. 1638, et in Adrien. 27 Sept. 1632. Quoad haec et similia, vid. verb. *Bona ecclesiastica*, art. 2 per tot., et signanter a n. 68, ubi adducitur bulla Urbani VIII incip. *Romanus Pontifex*, in qua multa scitu necessaria statuuntur et declarantur, ut ibi videre est; et n. 69, cum seq.

Quas poenas incurrant violatores huius im- 8
munitatis, quinam sint tales violatores et a quo possint vel non ab eisdem poenis absolvi, iam satis dictum est sub verb. *Bona ecclesiastica*, art. 3 per tot. Unde ne iam scripta rescribantur vide ibi.

ADDITIONES NOVISSIMAE EX ALIENA MANU.

In prima huius Bibliothecae editione in ar- 9
ticulo *Bannitus*, num. 22, impressa est quaedam epistola de mandato Pauli V a Cardinali Sabellio data ad nuntium regni Neapolitani, eaque reperiri asserebatur in regestris Sacrae Congreg. Episcop. et Regul. negotiis praepositae, fol. 55. Sub fide auctoris haec ipsa epistola impressa fuit in caeteris, quae postmodum factae fuerunt, editionibus in eodem artic. *Bannitus*, non excepta una, et altera Romana, tum postrema Veneta. Sed tandem aliquando animadversum fuit hanc epistolam immane quantum laedere localem immunitatem, atque ideo inquiri coepit, an ea vera esset nec ne? Et suppositia fuit deprehensa. In regestris enim dictae Sacrae Congregationis non ipsa, sed haec alia epistola fuit reperta, quam ad corrigendum errorem in quem nos traxit auctor e re duximus hic imprimere.

Avendo nostro Signore inteso quello, che V. S. scrive alla Congregazione de' Vescovi con sua de' 7 Giugno prossimo circa ai disordini, che nascono per la frequenza di quelli, che confuggono ai luoghi sagri, ed inteso anche il senso di lei, che allargandosi seco la mano col concedergli facoltà di poter far estrarre alcuni più insolenti, si potrà col castigo di pochi dar esempio, e reprimere l' insolenza agli altri; si contenta la Santità Sua di rimettere in lei, che in alcuni casi più gravi possa, secondo la sua prudenza, dopo l' aver fatto ammonire i delinquenti, che partano; se ciò non giova, dar licenza alla Corte secolare di estraerli, persuadendosi Sua Santità, che ella sia per valersi di questa facoltà solo quando conoscerà, che lo scandalo ed il servizio pubblico lo ricerchi, dando però in ciascuno di detti casi avviso del seguito: E per fine Dio, etc.

De immunitate reali vide quae diximus in additione ad verb. *Bona*, art. 2 per tot.; de personali vero vide dicta num. 5, *Clericus* et *Forum*.

IMPEDIENS

Summarium.

1. Impediens aliquem a consecutione boni, ad quod habet ius quaesitum *in re*, vel *ad rem*, peccat graviter contra iustitiam, et tenetur proportionate ad restitutionem. - 2. Etiamsi impediat absque vi, fraude, detractione et mendacio. - 3. Demonstratur quomodo sit facienda restitutio *proportionata*. - 4, 5. Impediens sine vi, fraude et mendacio aliquem a consecutione boni, ad quod nullum habet ius *in re*, nec *ad rem*, peccat mortaliter, si id faciat ex odio, et non tenetur ad restitutionem iuxta proportionem spei, probabilitatis seu certitudinis habitae illius boni consequendi, si per vim, fraudem et mendacium impediat a consecutione talis boni. - 6. Impediens aliquem a consecutione boni, revelando occultum, attamen verum crimen, peccat graviter, et tenetur ad compensationem, si id non faciat ex iusta causa. - 7. Advocati, procuratores, medici, chirurgi, ludimagistri, tonsores, artifices, mercatores, aliique similes, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum praeiudicio curant ad se trahere illos qui alios frequentabant, peccant graviter, et tenentur ad proportionatam restitutionem. - 8. Non peccant autem contra iustitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi, fraude, etc., sed solum communibus mediis, persuasionis, consilii, precum, etc. - 9. Imo Lugo eos excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum praeiudicio curent ad suam operam et officinam trahere eos, qui alios frequentare solebant. - 10. Qui vi, fraude, minis impedit procuratorem vel advocatum, ne assistant alterius causae seu liti, et sic ei impedit victoriam, peccat contra iustitiam, et tenetur ad proportionatam restitutionem. - 11. Item tenetur ad restitutionem, qui ex industria aliis negotiis occupat procuratorem alterius, ne possit huic aliquod bonum obtinere, ad quod procurandum tenebatur. - 12. Imo etiamsi procurator esset voluntarius et sponte vellet servire. - 13. Iniuste aperiens alterius litteras, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, et huiusmodi, et postea praevenit, impedit, et sibi tali medio et negotiatione acquirit, peccat contra iustitiam, et tenetur ad proportionatam restitutionem. - 14. Item peccat contra iustitiam, et tenetur sic ad restitutionem, qui dolose retinet litteras alienas qui ex iustitia tenetur tradere, si ex morosa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicuius boni. - 15. Impediens bono fine et zelo sine vi vel fraude, aliquem vere indignum et ineptum a consecutione cathedrae, officii vel beneficii, etiamsi occulta eius crimina manifestet, non peccat, nec tenetur ad restitutionem. - 16. Talem autem impediens ex odio vel vindicta, aut cum vi seu fraude, licet non teneatur ad restitutionem, nec peccet contra iustitiam, peccat tamen contra charitatem, etc. - 17. Impediens aliquem dignum consecutione cathedrae, officii vel beneficii ut cathedra, officium vel beneficium conferatur manifeste digniori, quovis modo impediat, nec peccat, nec tenetur ad restitutionem. - 18. Impediens malo et iniquo affectu digniorem, vel vere dignum quovis modo a consecutione cathedrae, officii vel beneficii, curans conferri manifeste indigno, peccat gravissime, et tenetur ad proportionatam restitutionem. - 19. Impediens sine vi et fraude, sed solis precibus, ne cathedra, officium vel beneficium conferatur uni digno, et occurrens conferri alteri aeque digno, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; peccat tamen, si id faciat vi et fraude, et huiusmodi. - 20. Impediens sine vi et fraude, sed solis precibus, ne cathedra, officium vel beneficium simplex conferatur digniori, sed digno, non peccat graviter, nec tenetur ad restitutionem. - 21. Peccat tamen graviter, et tenetur ad restitutionem proportionatam, si id faciat per vim, fraudem, etc. - 22. Impediens etiam sine vi et fraude, et a fortiori cum vi et fraude, ne cathedra vel beneficium conferendum per concursum conferatur digniori, peccat gravissime, et tenetur ad restitutionem. - 23. Impediens iurisdictionem Episcopi censuris innodatur. - 24. Item impediens ne curia ecclesiastica possit vocare laicos ad comparendum personaliter pro examine. - 25. Item impedientes in exercitio sui muneris ministros curiae ecclesiasticae. - 26. Birruarius impediens fugam sacerdoti, eum detinens per pallium, absolvitur ad cautelam. - 27. Ballivum addictum servitio utriusque curiae, si quis impediverit, ne inserviat curiae ecclesiae, excommunicatur. - 28. Et ubi sufficienter non constat de tali impedimento, sed potius fuerit pro aliquo actuali servitio curiae laicalis, tunc datur absolutio ad cautelam. - 29. Decretum magistratus saecularis prohibens, ne praedictus ballivus inserviat curiae ecclesiasticae, est abolendum per actum publicum. - 30. Gubernator ballivum curiae laicalis carcerans, eo quod ei praesentasset praeceptum curiae episcopalis, excommunicatur. - 31-51. Aliqua de impedimento legitimo.

1 Impediens aliquem a consecutione boni, ad quod habet ius quaesitum *in re*, vel *ad rem*, peccat graviter contra iustitiam, et tenetur proportionate ad restitutionem. Communis et certa, cum S. Thoma 2-2, qu. 62 ad 4; Navarr. in Manual. cap. 17, num. 69; Card. de Lugo
2 disp. 18, sect. 5, num. 8. Etiamsi impediat, absque vi, fraude, detractione, mendacio, quia quocunque modo impediat, vere violat iustitiam auferendo bonum alterius, id nimirum, ad quod alter iam ius in re, vel ad rem ha-
3 buit. *Communis* cum supracitatis. Dicitur autem notanter teneri ad restitutionem *proportionate*, quia impediens consecutionem boni, ad quod alter iam habet ius perfectum seu *ius in re*, tenetur ad fere totum damnum compensandum, scilicet reddendo seu restituendo ipsum bonum ei impeditum, v. g. Beneficium sibi iam collatum et confirmatum quamvis possessione nondum aditum, aut eius valorem, detracta tamen aestimatione possessionis nondum habitae quae etiam est pretio aestimabilis, quia *ius in re* ante possessionem adhuc periculo subest, ideoque minus valet, quam ipsa res possessa; minus enim valet pecunia, v. g., tibi ablata et restituenda sed nondum restituta et possessa, quam pecunia, tam restituta et possessa. Impediens autem a consecutione boni, ad quod habet ius imperfectum, *et ad rem* tantum, non tenetur compensare totum damnum, v. g. totum beneficium promissum et praesentatum tantum, sed nondum collatum, nec totum valorem ipsius; sed solum partem iuxta aestimationem iuris, et spei habitae consequendi illud bonum. Communis cum S. Thoma loc. cit., et Scoto in 4, dist. 15, qu. 2, art. 4, n. 40, § *Ad ultima dico similiter*.

Impediens sine vi, fraude et mendacio ali- 4
quem a consecutione boni, ad quod nullum 5
habet ius ex iustitia, nec *in re* nec *ad rem*,

peccat mortaliter, si id faciat ex odio non ex iusta causa, et non tenetur ad restitutionem, quia non peccat contra iustitiam. *Communis.* Tenetur autem ad restitutionem iuxta proportionem spei, probabilitatis seu certitudinis habitae illius boni consequendi, si per vim, fraudem et mendacium impediat a consecutione talis boni, v. g., si Titio volenti relinquere haereditatem vel legatum Caio, vim quis inferat, ne id faciat, vel mendaciis et falsis criminibus Caii relatis avertat Titium ab hac voluntate, quia licet non habeat ius absolutum ad illud legatum, habet tamen ius absolutum, ne per fraudem et vim impediatur eius potentia, spes et probabilitas ad illud. *Communis* teste Card. de Lugo, disp. 18, sess. 5, n. 91.

6 Impediens aliquem a consecutione boni, revelando occultum, attamen verum crimen, peccat graviter, et tenetur ad compensationem, si id non faciat ex iusta causa, quia non solum peccat contra ius quod ille habebat, ne inique per talem detractionem impediretur a consecutione talis boni. *Communis.*

7 Advocati, procuratores, medici, chirurgi, tonsores, artifices, ludimagistri, mercatores, aliique similes, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum praeiudicio, curant ad se trahere illos, qui alios frequentabant, peccant graviter, et tenentur ad restitutionem iuxta proportionem boni aliis impediti, et consequenter damni causati, quia tales nedum peccant contra charitatem, sed etiam contra iustitiam. *Communis.*

8 Non peccant autem contra iustitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi, fraude, mendacio et criminatione, sed solis communibus mediis persuasionis, consilii, precum et huiusmodi absque intentione alios offendendi, quia tales utuntur iure suo, quod habent ad alios persuadendos in sui utilitatem, nec alii habent ius strictum ad illos clientes, discipulos, et respective se frequentantes; sicut enim poterant illi sine iniustitia sponte sua recedere, sic possunt sine iniustitia suaderi. Sanchez in consil. lib. 1, cap. 3, dub. 3, n. 2; Lugo disp. 18, n. 109, ubi dicit hanc esse veriorem sententiam, et alii.

9 Imo Lugo ib., num. 111, eos excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum praeiudicio curent ad suam operam et officinam trahere eos, qui alios frequentare solebant, quia charitas non obligat ad consulendum bono proximi cum magno proprio incommodo. Si enim peccarent mortaliter, ut volunt plures cum Sanchez l. c., num. 5, vae, dicit Lugo, vae magistris et concionatoribus, qui omnibus artibus et mediis utuntur, ut auditores sibi accumulent etiam cum praeiudicio omnium concurrentium; imo tunc maiorem aestimant suam gloriam, quando ex schola vel audientia aliorum retrahunt auditores ad suam; quod quidem faciunt et advocati, procuratores, medici, chirurgi, tonsores, artifices, mercatores, aliique similes.

Qui vi, fraude, minis impedit procuratorem 10
vel advocatum, ne assistat alterius causae seu liti, et sic ei impedit victoriam, peccat contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem iuxta proportionem boni impediti et mali causati. *Omnes.*

Item tenetur ad restitutionem, qui ex industria 11
aliis negotiis, v. g., invitando ad venationem, ludum, prandium et huiusmodi, occupat procuratorem alterius, ne possit huic aliquod bonum obtinere, ad quod procurandum tenebatur, vel ex officio, vel ex contractu, quia talis fecit fraudem, per quam est causa damni. Imo 12
etiamsi procurator esset voluntarius, et sponte vellet servire, qui ita tacite et industrialiter occuparet eum ignarum intentionis suae, adhuc teneretur restituere, quia adesset fraus; nam invitando ad venationem, ludum, prandium et huiusmodi, aliud significaret et aliud intenderet; fraus autem et dolus nemini patrocinari debent; c. *Ex litteris* 2 de Dolo et contumacia; c. *Sedis* 13, et c. *Ex tenore* 16 de Rescriptis; c. *Tuae* 12 de Cleric. non resid.; Lugo loc. cit., n. 103; La Croix lib. 3, p. 2, n. 78, et alii.

Iniuste aperiens litteras alterius, ex quibus 13
cognoscit ipsum aliquod pingue beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum et huiusmodi, et postea praevenit, impedit et sibi tali medio et negotiatione acquirit, peccat contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem iuxta proportionem certitudinis, probabilitatis vel spei habitae illud bonum consequendi, quia talis iniusta aperitio et lectio litterarum fuit impeditiva ipsius boni et causa mali. Lugo disp. 18, sect. 5, n. 104, et in Respons. moral. lib. 5, dub. 10; Lessius lib. 2, cap. 12, a num. 130; Sporer tom. 2, tract. 4 praelimin. ad praecepta secundae Tabul., cap. 2, sect. 3, n. 205; La Croix lib. 3, part. 2, n. 76, et alii. Item peccat contra iu- 14
stitiam, et tenetur sic ad restitutionem qui dolose retinet litteras alienas, quas ex iustitia, officio vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicuius boni; talis enim dolosa litterarum detentio fuit graviter iniuriosa et praeiudicialis ei, cui erant directae. Doctores citati, et alii passim.

Impediens bona fide et zelo, sine vi vel fraude 15
aliquem vere indignum et ineptum a consecutione cathedrae, et officii vel beneficii, etiamsi vera eius crimina occulta et ineptitudinem incognitam manifestet collatori, nec peccat, nec tenetur ad aliquam restitutionem; imo est potius laude dignus, et merito, quia maxime interest bono communi reipublicae, et ecclesiae cathedras, officia vel beneficia non conferre indignis et ineptis, et ad illa nullum prorsus ius habent indigni. *Communis ac certa.* Talem 16

autem impediens ex odio vel vindicta, aut cum vi seu fraude, licet non peccet contra iustitiam et non teneatur ad restitutionem, ex quo indignus et ineptus nullum prorsus ius habeat ad illa, peccat tamen contra charitatem vel aliam virtutem iuxta suam malam affectionem, et iniquam artem adhibitam. Imo, si talem impediat, infamando iniuste apud alios, peccat etiam contra iustitiam iniusta laesione famae alterius, et ad huius restitutionem tenetur, licet non teneatur ad restitutionem pro impedita consecutione cathedrae, officii, vel beneficii propter rationem adductam. *Communis.*

17 Impediens aliquem dignum a consecutione cathedrae, officii vel beneficii, ut cathedra, officium vel beneficium conferatur manifeste digniori, quovis modo impediat, nec peccat, nec tenetur ad aliquam restitutionem, quia dignus nullum prorsus ius habet respectu dignioris, unde illum impediendo et hunc promovendo, recte agitur iuxta intentionem Ecclesiae vel reipublicae volentis dare cathedras, officia vel beneficia dignioribus, ita exigente iustitia distri-
18 butiva. *Communis.* E contra impediens malo et iniquo affectu digniorem, vel vere dignum quovis modo a consecutione cathedrae, officii, vel beneficii, et curans conferri manifeste indigno, peccat gravissime, et ad restitutionem tenetur ipsi digniori seu vere digno, iuxta proportionem iuris, si quod ad ipsa habebat; sin autem ipsi Ecclesiae vel reipublicae pro damnis consecutis, et primo loco restituere tenetur ipse indignus habens cathedram, officium vel beneficium, secundo loco collator, tertio loco ipse suasor, et promotor seu cooperator. *Communis;* arg. cap. *Quia per ambitiosam* 15 de Rescript., et cap. *Grave nimis* 29 de Praeb.

19 Impediens sine vi et fraude, sed solis precibus et suasionibus, ne cathedra, officium vel beneficium conferatur uni digno, et procurans conferri alteri aeque digno, nec peccat, nec tenetur ad restitutionem; si autem id faciat vi, fraude et huiusmodi, licet non teneatur ad restitutionem, ex quo dignus non habeat ius iustitiae supra aeque dignum, peccat tamen ob fraudem et vim adhibitam, quia aeque dignus gaudet iure, ne malis artibus impediatur. *Communis.*

20 Impediens sine vi et fraude, sed solis precibus et suasionibus, ne cathedra, officium vel beneficium simplex conferatur digniori, sed digno, quamvis non desint magni nominis doctores dicentes quod peccet graviter, tamen non esse peccatum mortale conferre beneficia simplicia nullam curam animarum habentia personis dignis omissis dignioribus, tenent plurimi alii a nobis citati, et secuti sub verb. *Beneficia ecclesiastica,* art. 5, num. 28 et seq., cum La Croix, lib. 4, num. 591, cum Rota recent. p. 10, dec. 262, num. 1 et 2, ubi praecise dicit, quod dignus in beneficiis simplicibus eligi potest omisso digniori; quod si aliud diceremus, omnes fere praelati essent in statu damnationis providentes beneficia simplicia dignis, praetermissis dignioribus, quae acerbissima profecto esset sententia. Hactenus Rota l. c., plurima alia adducens, ut ibi videre est. Attamen ib., sub num. 8 dicit, quod tutius est etiam beneficia simplicia adiudicare dignioribus. Impediens aut per vim vel fraudem, 21
aut aliam iniquam artem, peccat, et tenetur ad restitutionem iuxta proportionem certitudinis aut spei, vel probabilitatis, quam habuit dignior consequendi illam cathedram, officium vel beneficium, quia ille dignior gaudet iure, ne iniquis artibus impediatur. *Communis.*

Impediens etiam sine vi et fraude, et a for- 22
tiori cum vi et fraude, ne cathedra aut beneficium conferendum per concursum et oppositionem, conferatur digniori, peccat gravissime, et tenetur ad restitutionem, seu ei resarciendum damnum iudicio prudentis. Colligitur ex can. *Metropolitano* 19, dist. 63, ex c. *Licet* 15, caus. 2, quaest. 1, ex cap. *Unica* Ut ecclesiastica beneficia, ex Conc. Trid. sess. 24, c. 1, et cap. 18, de Reformat., et Const. S. Pii V incip. *In conferendis beneficiis,* et ex propositione 47 inter damnatas ab Innocent. XI die 22 Mart. 1679; et sic tenent Fagnan. lib. 2 decr., in cap. *Mandato* 46 de Simonia, n. 29; Navarr. in Manual. cap. 17, num. 74; Lessius lib. 2, cap. 34, dub. 15, num. 75; Lugo disput. 18, sect. 5, num. 107, ubi testatur de communi. Et ratio est, quia dignior iudicatus in concursu habet ius ex lege, uti recte dicit Navarr. cum Lessio loc. cit., n. 72; La Croix lib. 4, num. 628; intervenit enim quasi contractus inter illos, qui indicunt concursum, et qui concurrunt, ut qui dignior fuerit renuntiatus, consequatur cathedram seu beneficium; unde impediens digniori talem consecutionem, ad quam habet iam perfectum ius ratione habiti concursus, facit gravem iniuriam contra iustitiam, et ideo tenetur ei restituere, seu compensare damnum. Vide verb. *Beneficia ecclesiastica,* art. 5, a n. 18 ad 27.

Impediens iurisdictionem Episcopi, censuris 23
innodatur; Sacr. Congr. Immun. in Ugentina 10 Mart. 1699, lib. 2 decr. Vall., pag. 207. Ob recursum ad iudices laicos pro impediendo, 24
ne curia ecclesiastica posset vocare laicos ad comparendum personaliter pro examine, Ordinarius procedat; eadem Sacr. Congr. Immun. in una Montis Cassini 20 Nov. 1696, lib. 2 decr. Vall., pag. 58. Impedientes in exercitio 25
sui muneris ministros curiae ecclesiasticae, censuris innodantur; eadem Sacr. Congr. Immun. in Asculana in Apulia 9 Iul. 1695, lib. 1 decret. Vall., pag. 196. Birruarius impediens fu- 26
gam sacerdoti eum detinens per pallium, absolvitur ad cautelam; eadem Sacr. Congr. Im-

mun. in una S. Agathae Gothorum 2 Iul. 1698,
27 lib. 2 decr. Vall., pag. 225. Ballivum addictum servitio utriusque curiae, si quis impedierit ne inserviat curiae ecclesiasticae, excommunicatur; eadem Sacr. Congr. Immun. in Nucerina 18 No-
28 vembr. 1687, lib. decr. Martelli, pag. 186. Et ubi sufficienter non constet de tali impedimento, sed potius fuerit pro aliquo actuali servitio curiae laicalis, tunc datur absolutio ad caute-
29 lam; ib. Decretum magistratus saecularis prohibens, ne praedictus ballivus inserviat curiae ecclesiasticae, est abolendum per actum publicum; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Asculana 5 Octobris 1688, lib. decret. Martelli,
30 pag. 357. Gubernator ballivum curiae laicalis carcerans, eo quod ei praesentasset praeceptum curiae episcopalis, excommunicatur; eadem Sacra Congregat. Immunit. in Sutrina 13 Ianuar. 1703, lib. 3 decretor. Vallemanni, pag. 468.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

31 De legitimo impedimento frequens est in foro disputatio; abs re igitur haud est de eo paucis disserere.

32 Legitimum impedimentum non male definitur: *Iusta causa alicui obstaculum creans, quominus quod ipsi faciendum incumbebat praestare possit.*

33 Praestat igitur I. legitimum impedimentum morbus non omnis, sed sonticus tantum; Strik. Disput. iurid. vol. 5, disp. 3, cap. 2, num. 3 et 4, qui num. 16 et plur. seq. una tradit, an et quando senectus praestet legitimum im-
34 pedimentum. Sonticus vero morbus, non solum proprius, sed et coniugis, tum liberorum legitimum praestat impedimentum; Carpzov. Iurispr. Forens. part. 1, constit. 9, defin. 8;
35 Zanger. de except. part. 2, c. 9, n. 13. Nonnunquam et morbus advocati impedimentum legitimum praestat, tunc scilicet cum reus facile alium advocatum aut procuratorem habere haud possit; Stryk. Disput. iurid. tom. 5, c. 2, n. 10 et seq.; Langius in Process. iur. civil. et Saxon. c. 70, n. 71.

36 II. Praestat impedimentum legitimum captivitas, et quidem etiamsi culpa praecesserit; Mynsinger. Centur. 4, observ. 57; Rudinger.
37 Centur. 2, observ. 10. Idque extende ad violentam detentionem, et quidem etiamsi a privato ea fiat; Stryk. Disput. iurid. tom. 5, disput. 3, c. 2, n. 22.

38 III. Legitimum praestat impedimentum ab-
39 sentia reipublicae causa. At num abesse reipublicae causa dici possint, et sic allegare legitimum impedimentum deputati, qui a civitate municipali, aut castro, aut villa mittuntur, non convenit inter doctores; consule Stryk. Disput. iurid. tom. 5, disp. 3, cap. 2, n. 24, et plur. sequent., qui et de eo disputat, an legatio libera praestet impedimentum legitimum.

IV. Militia legitimum impedimentum prae- 40
stat. Et quod singulare est, etiam milites ur- 41
banici legitimum impedimentum allegare valent; Bruneman. ad l. 53 ff. Ex quibus caus. maior.; Stryk. Iurid. dissert. volum. 5, disp. 3, cap. 2, num. 32.

V. Praestat legitimum impedimentum pere- 42
grinatio, sed non omnis. Tributum, id est pe- 43
regrinatio studiorum causa, tum causa mercaturae; Stryk. Disput. iurid. tom. 5, disp. 3, c. 2, n. 38 et plur. seq.

VI. Locus non tutus praestat impedimen- 44
tum legitimum; Stryk. Iurid. dissert. vol. 5, disp. 3, cap. 2, num. 46, qui et exemplis rem illustrat; Coler. de Process. exsecut. part. 1, c. 12, n. 21.

VII. Praestat legitimum impedimentum litis 45
pendentia; Zanger. de Except. 2, art. 2, c. 13, num. 3; Mindan. de Process. lib. 3, § 5, num. 11.

Et ut alias causas legitimi impedimenti omit- 46
tamus, de quibus consuli potest Stryk. Iurid. dissert. volum. 5, c. 2, nu. 50 ad fin., praestat et illud factum adversarii, vel etiam alterius cuiuscunque.

De ratione probandi legitimum impedimen- 47
tum adi eumdem Stryk. Iurid. dissert. vol. 5, cap. 3 per tot. Nota vero, quoad factum ad- 48
versarii vel alterius cuiuscunque, satis haud esse illud probare, sed probare simul oportet, omnes adhibitas esse diligentias pro eius remotione, easque nihil profuisse; Decius cons. 677, num. 4; Mindan. de Process. lib. 2, cap. 19, num. 2.

Probato legitimo impedimento, causa resti- 49
tuitur in pristinum statum, in quo erat ante impedimentum, et de novo secundum iuris ordinem proceditur. De specialibus vero effectibus 50
legitimi impedimenti pro varietate praesertim causarum ipsius, confer. Stryk. Iurid. dissert. vol. 5, c. 4, per tot.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Subiicere placet, quae scribit Conciliati tra- 51
ctatu 9 de septimo Decal. praecepto cap. 5, § 8, n. 6, tom. 1, pag. mihi 387 seq. Sunt autem huiusmodi: Titius novus artium liberalium magister, absque mediis iniustis procurat modis civilibus divertere discipulos a Sempronii schola, ut ad suam conveniant, et reapse plures eorum ad suam traxit; ad quid tenetur? Si Titius non sit longe praestantior in docendo, quam sit Sempronius, peccat contra iustitiam respectu Sempronii; quia cum non sit doctrinae longe maioris, sed aut circiter aequalis, aut forte inferioris, iniuste laedit illius famam inducendo scholares, ut se eidem praeferant; necnon illius iustum lucrum, circa quod quod-

dam ius in re habebat, ne sibi tolleretur, ob aequalem aut inferiorem alterius magistri idoneitatem: Unde Caietanus in Summola, verbo *Magistrorum peccata*, dicit: *Quinto, peccant Magistri deviando scholasticos auditores ab aliis doctoribus in damnum ipsorum aut auditorum, et iniuriam doctoris; et hoc esset mortale, si sic fieret.* Haec eminentissimus ille. Si autem Titius reapse esset longe praestantior, et nulla arte iniusta uteretur, videtur non peccare, quia neque iniuriam faceret Sempronio, ob ipsius idoneitatem longe inferiorem sua; neque discipulis longe melius instituendis. Verum, quia in hoc casu multa sunt consideranda, et quia est casus exemplaris aliorum, idcirco audiendum puto S. Antoninum qui p. 2, tit. 2, c. 2, § 1, ex Ioan. de Rupella haec profert: *Patet quid dicendum sit de his qui scholares retrahunt et subtrahunt doctoribus, cum quibus audiunt; quia aut hoc faciunt in odium doctorum, vel volentes sibi providere, vel aliis providere, vel volentes scholaribus providere. Si primo modo aut subtrahit scholarem qui iam intrabat scholas, et tunc tenetur doctori ad restitutionem scholaris, sive salarii et honoris sibi subtracti; si etiam doctor cui talis subtrahitur sit melior quam ille cui eum procurat, tenetur tali pro quanto utilitatem scientiae sibi subtraxit. Si autem nondum scholas intravit, sed intrare disponebat, non tantum tenetur, licet obligetur scholarem inducere, ut redeat ad primum. Si autem hoc facit volendo sibi providere, puta: est doctor et vult sibi de scholaribus providere, si hoc sine fraude facit, et scholares nondum se dedere alicui doctori, non credo eum in aliquo obligari cum cuilibet sit licitum modo licito et debito procurare utilitatem suam, aliter non credo sibi licere. Si autem hoc fecit, volens alii providere, sicut quando scholaris alicuius doctoris subtrahere conatur scholares aliis doctoribus, ut intrent cum doctore, in hoc solum honorem et utilitatem sui doctoris intendens; si subtrahat iam intrantem cum alio doctore, credo ipsum obligari; nisi forte illius doctoris cui subtrahit eum, insufficentia, et scholaris aliqua specialis cura qua sibi tenetur, excuset. Si autem retrahat intrare volentem, cum ex hoc nullum ius doctori sit acquisitum, et hoc facit sine fraude, non credo eum doctori in aliquo obligari; obligatur autem scholari, si eum retrahat ne audiat meliorem. Si autem hoc faciat utilitati scholaris volens consulere, et super hoc a scholari requisitus, consulit, quod audiat alium doctorem meliorem, bene facit; et dicta in his casibus sunt caeteris paribus intelligenda.* Haec S. Archiepiscopus ex laudato Iohanne. Ex hac resolutione, quam exemplarem vocavi, inferas quid respondendum sit in similibus casibus, de advocatis, procuratoribus, medicis, artificibus, mercatoribus, etc.; imo et concionatoribus qui abducent alienos clientes, infirmos, eosque qui ab alio emere solent merces, vulgo *avventori*, etc., uti sibi maiora lucra et utilitates temporales procurent.

IMPEDIMENTA MATRIMONII

Vide Matrimonium *quoad impedimenta.*

IMPOTENTIA

Vide verb. Impedimenta matrimonii, *art. 2, a n. 29 ad 38.*

IMPUDICITIA

Vide verb. Luxuria, *a n. 70 usque ad finem.*

INCENDIARII

Summarium.

1. Incendiarius quis proprie sit et dicatur. - 2. Assignatur poena incendiarii proprie talis. - 3. Assignatur poena illius qui sine dolo malo, ex sola negligentia vel imprudentia, cum aliqua tamen culpa, sive lata, sive levi, sive levissima, incendium causavit. - 4. Talis incendiarius non tenetur ad restitutionem in foro interno ante sententiam iudicis, nisi ex sua culpa lata theologica graviter peccaminosa sit causatum incendium seu damnum. - 5. Incendium mere fortuitum sine ullius culpa ortum in nullo foro obligat ad restitutionem, nec ullam poenam in aliquem inducit. - 6. De iure canonico incendiarii ecclesiarum et locorum piorum, seu ipsis ad triginta passus contiguorum, incurrunt excommunicationem ipso facto. - 7. Tales incendiarii, antequam per sententiam Ecclesiae sint publice et nominatim denuntiati, possunt absolvi ab Episcopo. - 8. Postquam autem sunt publice et nominatim denuntiati, a solo Papa possunt absolvi. - 9. Incendiarii rerum profanarum, seu locorum non sacrorum, eorumque fautores, non incurrunt excommunicationem ipso facto, seu latae sententiae, sed solum sententiae ferendae. - 10. Incendiarii qui dolo malo id faciunt nequeunt absolvi, nisi damna causata resarciant, et iurent se non amplius id facturos. - 11. Incendiarii, si impoenitentes decedant, privari debent ecclesiastica sepultura. - 12. Si autem ante mortem poenitentes, fuerint ab excommunicatione absoluti, possunt in loco sacro sepeliri, et

eorum haeredes tenentur ad reparationem damnorum ex incendio causatorum. - 13. Quando nescitur unde incendium sit exortum, praesumitur exortum culpa inhabitantium. - 14. Tamen inhabitantes ad damna inde secuta resarcienda etiam in foro externo non obligantur, nisi culpa alicuius in specie et determinate ratione fortuitum sine ullius culpa ortum, in nullo foro obligat ad restitutionem nec ullam poenam in aliquem inducit; leg. *Si fortuito* 11 ff. de incendio et ruina; leg. *Si quis* 9, § 3, ff. Locati, et leg. *Ex conducto* 15, § 2 et 3, ff. eodem.

nabiliter praesumatur. - 15. Qui adhibitis debitis cautelis in agro suo ignem accendit ut stipulas vel spinas comburat, si ex improvisa ventorum vi ignis ulterius egrediatur, et damna aliis causet, non tenetur ad restitutionem. - 16. Incendiarii, quando non sunt depopulatores agrorum, gaudent immunitate ecclesiastica.

1 Incendiarius proprie loquendo est qui dolo malo, ex odio, vel vindicta, vel alicuius commodi aut lucri consequendi gratia, civitatem, oppidum, pagum, praedium, aedes, vel alia bona aliena, ut segetes, acervos frugum, foeni, lignorum, silvam et huiusmodi, supposito igne incendit, vel ad hoc mandatum, auxilium vel consilium scienter dat. Est in re *Communis;* arg. c. *Pessimam* 32, caus. 23, qu. 8, cap. *Si quis domum* 6 de iniuriis, et leg. *Qui aedes*
2 ff. de Incendio et ruina, cum similibus. Poena incendiarii dolo malo, data opera, ut supra, incendium causantis de iure civili habetur statuta, ut sequitur, in l. *Qui aedes* ff. de Incendio et ruina, ibi: *Qui aedes acervumque frumenti iuxta domum positum combusserit vinctus et verberatus, igne necari iubetur;* item in l. fin. ff. de incendio et ruina, sic statuitur: *Qui data opera in civitate incendium fecerint, si humiliori loco sint, bestiis obiici solent; si aliquo gradu id fecerint, capite puniuntur, aut certe in insulam deportantur.* Ubi Glossa in fin. addit, *ut igne crementur.* Idem in leg. *Capitalium* 28, § 12, ff. de Poenis, ita habetur: *Incendiarii capite puniuntur, qui ob inimicitias vel praedae causa incenderunt quid intra oppidum, et plerumque vivi exuruntur, qui vero casam aut villam aliquanto levius;* et ut statuit Carolus V in sua constitutione, art. 126, *incendiarii dolose omnes indistincte debent vivi igne comburi.*

3 Qui autem sine dolo malo, ex sola negligentia vel imprudentia, cum culpa tamen sive lata, sive levi, sive levissima, incendium causavit, non tenetur ad poenam ordinariam, sed de iure civili tenetur ad resarciendum damnum illatum, et ad aliam mitiorem poenam arbitrio iudicis imponendam; arg. leg. *Qui aedes* 9 ff. de Incendio et ruina; leg. *Capitalium* 28, § 12, de Poenis, § *Incendiarii,* vers. *Nam fortuita,* iuncta Glossa verb. *Iactura,* l. 1, § 1, ff. de Effract.; Farinac. in Praxi criminali qu. 110, num. 10; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 17, num. 28 et seq.; Pirhing ib., n. 48,
4 et alii passim. Ad talem vero restitutionem non tenetur in foro interno ante sententiam iudicis, nisi ex sua culpa lata theologica graviter peccaminosa sit causatum incendium seu damnum; culpa enim iuridica levis vel levissima non obligat in foro interno ad reparationem damni ante sententiam iudicis. Lugo disput. 8 de Iure et Iust., sect. 3, num. 46, et sect. 4, num. 54; Lessius lib. 2, c. 7, n. 44; Reiffenstuel loc. cit., n. 3, et tit. 36, n. 43,
5 et alii, communius et probabilius. Incendium

De iure canonico incendiarii ecclesiarum alio- 6
rumque locorum sacrorum, et locorum ipsis ad triginta passus contiguorum, iuxta c. *Definivit* 35, caus. 17, qu. 4, si dolo malo id faciant, sunt ipso iure seu facto excommunicati; arg. can. *Canonica* 107, caus. 11, qu. 3, can. *Omnes Ecclesiae* 5, caus. 17, quaest. 4; can. *Si quis* 31, qu. 33, num. 8. Tales incen- 7
diarii antequam per Ecclesiae sententiam sint publice et nominatim denuntiati, possunt absolvi ab Episcopo. Hostiens. in Summa, Rub. de Incendiariis, tit. 17, n. 9; Silvester verb. *Incendiarius,* qu. 1, n. 2; Pirhing lib. 5 decr., tit. 17, n. 4; Reiffenstuel ibid., n. 35. Post- 8
quam autem sunt publice et nominatim denuntiati, a solo Papa possunt absolvi ab ipsa excommunicatione, textu clarissimo in cap. *Tua nos* 19 de sentent. Excomm., ibi: *Incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiae sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mittendi.* Incendiarii 9
rerum profanarum seu locorum non sacrorum, sicuti et mandantes, et qui auxilium vel consilium dolo malo eis dederint, incurrunt excommunicationem solum sententiae ferendae, non autem latae, aut ipso facto, textu in can. *Si quis* 31, et can. *Pessimam* 32, caus. 23, qu. 8.

Incendiarii qui dolo malo id faciunt nequeunt 10
absolvi, nisi damna causata resarciant, et iurent se non amplius id facturos, textu expresso in cit. can. *Pessimam* 32, caus. 23, qu. 8, ubi de incendiario sic statuitur: *Nec absolvatur, nisi prius damno cui id intulit, secundum facultatem suam, resarcito, iuret se ulterius ignem non appositurum.* Incendiarii, si impoe- 11
nitentes decedant, privari debent ecclesiastica sepultura, textu expresso in cit. can. *Pessimam,* ibi: *Et si mortuus fuerit incendiarius Christianorum careat sepultura.* Si autem, ante 12
mortem poenitentes, fuerint ab excommunicatione absoluti, possunt in loco sacro sepeliri. At si ab ipsis non fuit facta reparatio damnorum ex incendio causatorum, tenentur ipsorum haeredes, et ad id compelli possunt, textu clarissimo in cap. *In litteris* 5 de Raptoribus Incendiariis, etc.

Quando nescitur unde incendium sit exor- 13
tum, praesumitur exortum culpa inhabitantium,

cum aedium incendia plerumque aliqua, si non lata, saltem levi, vel levissima culpa et negligentia inhabitantium oriantur; l. *Nam salutem* 3, § 1, ff. de Offic. praef. Vigil., ibi: *Plerumque*
14 *incendia culpa fiunt inhabitantium.* Tamen inhabitantes ad damna inde secuta resarcienda etiam in foro externo non obligantur, nisi culpa alicuius in specie et determinate rationabiliter praesumatur; Farinac. in Prax. Crim., qu. 110, n. 93; Gailus Practic. observ. l. 2, observ. 21, n. 3; Alexander consil. 50, n. 9; Reiffenstuel loc. cit., num. 38, et communis aliorum. Et ratio est, quia incendium non probata culpa certi hominis, inter casus fortuitos numeratur; Gailus loc. cit., arg. l. *Incendium* Cod. Si certum petatur. Tum quia non praesumitur dolo alicuius certi factum tale incendium, quia dolus nunquam praesumitur; leg. *Merito* 51 ff. Pro socio; sed claris indiciis probari debet; l. *Dolum* 7 Cod. De dolo malo, ibi: *Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit.* Probatio enim debet esse certa, alias nihil valet, cap. *In praesentia* 8 de Probationibus.

15 Incendium dicitur casus fortuitus in eo qui in agro suo ignem accendit, ut stipulas, vel spinas comburat, ut facilius arare et serere possit, seu ut agrum impinguet et foecundet. Si expost orta tempestate, et ventorum vi ulterius egrediatur, et fundo vicini damnum faciat, tunc enim is qui ignem sic in suo agro accendit, non tenetur de tali incendio et damno, tanquam de casu fortuito, dummodo tamen adhibuerit diligentiam circa tempus, circa locum et alias circumstantias, ne ignis longius egrederetur; Marian. in cap. *Si quis domos*, n. 13, de Iniur. et damn. dat.; Angelus de Malefic. in verb. *Incendiario*, n. 9 ad med.; Rubeus de Igne, num. 6; Farinac. in tit. de variis et divers. Crim., qu. 110, num. 142 et 151; Panimoll. dec. 55, num. 19 et 20; Ioseph. Ludovic. dec. Perusin. 21, num. 21, part. 1; Salicet. Cons. crim. diversor. 31, n. 2, vers. *Vel etiam si subita vi*, lib. 1 in parvis; Cephal. consil. 362, n. 22; Cepol. de Servit. rustic. praedior., cap. 44, et alii passim.

Incendiarii, quando non sunt depopulatores 16
agrorum, gaudent immunitate ecclesiastica seu asyli; Farinac. de Immunitate Eccles. cap. 6, num. 105; Diana Resol. Moral. p. 7, tract. 1, de Immun. Eccles. resolut. 16, vers. *Sed haec opinio;* Panimoll. dec. 89, n. 27; Bonacina, et alii passim. Hoc enim crimen non excipitur in bulla Gregorii XIV incip. *Cum alias*, nec in bulla Bened. XIII incip. *Ex quo.* Quamvis enim hoc crimen sit simile depopulationi agrorum, tamen, cum non sit idem, sed diversum, illius criminis exceptio firmat regulam in hoc alio casu non excepto, arg. leg. *In iis quae* ff. de Legibus. Unde ipsamet Sacr. Congreg. Immunitatis decrevit, ut sequitur: *Gaudent immunitate mulieres detentae in hospitali dedita opera incendiariae ipsius hospitalis, et ideo una ex eis carcerata in dicto hospitali, est eidem loco restituenda. Et vicarius mandans, superior hospitalis consulens, ac birruarii exsequentes carcerationem, consulant conscientiae suae.* Sacr. Congreg. Immunit. in Ferrarien. 13 Maii 1692, lib. decret. Grimald., pag. 129.

INCENSATIO

Vide verb. Thurificatio *per totum.*

INCESTUS

Incestuosum matrimonium quomodo, et quando in radice sanari possit, et incestuosa proles quomodo legitimetur. Vide in tom. III, verb. Filius. *Alia ad rem vide verb.* Luxuria *a n. 12 ad 20, et verb.* Poena, *art. 2, a n. 138 ad 144.*

INCORRIGIBILIS

Summarium.

1. Requiritur sententia iudicis ecclesiastici super incorrigibilitate clerici, ut tradi possit curiae saeculari. - 2. Incorrigibilis eiectus a religione gaudet privilegio fori. - 3 ad 5. De extractione incorrigibilis a loco immuni.

1 Requiritur sententia declaratoria iudicis ecclesiastici super incorrigibilitate clerici, antequam possit consignari curiae laicae; Sacr. Congr. Immun. in Hieracen. 26 Aug. 1636, lib. 3 decr. Pauluc., pag. 12.

2 Eiectus a religione tanquam incorrigibilis gaudet privilegio fori iuxta decretum editum de ordine Urbani VIII de Regularibus Apostatis et Eiectis; Sacr. Congreg. Immun. in Nolana 11 Maii 1660, lib. decr. Rocci, pag. 253.

Conceditur facultas extrahendi incorrigibilem 3
et induratum in suis iniquitatibus existentem in loco immuni, et retinendi in carceribus ecclesiasticis ad correctionem usque ad novum ordinem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Sarzan. 20 Sept. 1667, lib. 1 decr. Altov., pag. 162.

4 Datur facultas extrahendi clericos incorrigibiles et vitae scandalosae, et retinendi in carceribus ad correctionem; eadem Sacr. Congr. Immun. in Lycien. 18 Iunii 1669, lib. 1 decr. Altov., pag. 368; in Lauretana 2 Martii 1677, lib. 2 decr. Altov., pag. 1357; in Asculana 31 Aug. 1677, ibi, pag. 149; in Terracinen. 13 Augusti 1678, ibi, pag. 1627.

Sacerdos vulnerans propriam concubinam et dans signa incorrigibilitatis extrahitur cum facultate Sacrae Congr., et retinetur in carceribus ad correctionem; ead. Sacr. Congr. Immun. in Bituntina 11 Iul. 1666, lib. decr. Altov., pag. 1276. 5

Alia, vide verb. *Eiecti* per tot.

INDIA, INDI

Summarium

Statuta aliqua SS. Pontificum pro Indiarum regionibus.

1 In Indiarum regionibus Hispaniae regi subiectis permittitur esus carnium diebus Sabbati per annum; Bened. XIV tom. 1, Const. 128 2 incip. *Iampridem*. Indos Paraquariae et Brasiliae in servitutem redigere prohibetur; idem Const. 36 incip. *Immensa*.

3 In Indiis maris Oceani S. Pius V indulserat ut animarum cura a regularibus exerceretur independenter ab ordinariis; idem to. 2, Const. 1 incip. *Quamvis ad confirmandum*. Idque a Gregorio XIV confirmatum fuit; idem ibid., sed non constat privilegium exsecutioni demandatum fuisse; idem ibid. Innocentius autem X 4 illud declaravit procedere in locis in quibus esset defectus parochorum; idem, ibidem.

In Indiis regulares ad curam animarum non 5 admittuntur, nisi cum examine et approbatione episcoporum; idem, ibid. In Indiis tam Orien- 6 talibus quam Occidentalibus, servari iubentur decreta Concilii Tridentini de iurisdictione episcoporum in omnes animarum curam exercentes; idem, ibid.

INDIGNUS PRO PRAELATURIS

Vide verb. Abbatissa *n. 49, et verb.* Electio, *art. 4, n. 40 et seq.*

INDULGENTIA

PARTITIO ARGUMENTI

INDULGENTIA: 1. quoad ea quae concernunt eius naturam, antiquitatem, et divisionem; 2. quoad ea quae concernunt auctoritatem eam concedendi, personas quae possunt eam concedere et lucrari, et requisita ad ipsam; 3. quoad ea quae concernunt eius effectus et tempus acquirendi, tam pro vivis quam pro defunctis; 4. quoad ea quae concernunt indulgentias revocatas et apocryphas, aliasque non tales, de stationibus Urbis ac variis declarationibus; 5. quoad ea quae concernunt indulgentias concessas tribus SS. ordinibus S. P. N. Francisci eorumque ecclesiis, benefactoribus, et confraternitati Chordigerorum; 6. quoad ea quae concernunt varias indulgentias concessas omnibus Christifidelibus.

Articulus I. *Indulgentia quoad ea quae concernunt eius naturam, antiquitatem et divisionem.*

Summarium. 1. Indulgentiae nomen quod a verbo *indulgeo* derivatur, sumitur duobus praecipue modis, qui assignantur. - 2. Indulgentia quid sit. - 3. Indulgentiae descriptio explicatur. - 4. Datur thesaurus ecclesiasticus, et describitur. - 5. Thesaurus Ecclesiae constat ex meritis et satisfactionibus Christi infinitis, et ex meritis B. Mariae Virginis, et omnium sanctorum. - 6. Thesaurus Ecclesiae ubi repositus sit et existat. - 7. Indulgentiarum usus est antiquissimus. - 8. Indulgentia dividitur in plenariam et partialem, et quae sit utraq. - 9. Indulgentia plena, plenior et plenissima, quoad effectum non differunt. - 10. Potest tamen inter ipsos notari aliquid discrimen, si non quoad effectum, saltem quoad specialia privilegia et annexas facultates. - 11. Quid intelligatur per indulgentiam concessam instar iubilaei, in forma iubilaei et per modum iubilaei. - 12. Indulgentia partialis quid sit. - 13. Indulgentia partialis, alia vocatur Quarena, Quadragena, Quarantena; alia vocatur Septena. Alia vocatur Carena, et quid per ipsas omnes intelligatur. - 14. Alia vocatur centum dierum, centum annorum, mille annorum, centum mille annorum, biscentum mille, seu tercentum mille annorum, et huiusmodi. - 15. Alia vocatur indulgentia tertiae vel quartae partis peccatorum, et quid sit. - 16. Indulgentia partialis concessa cum plenaria quomodo debeat intelligi. - 17. Indulgentia, alia est perpetua, alia temporalis, et alia inde finita, et qualis sit quaelibet. - 18. Indulgentia insuper, alia est localis, alia realis, et alia personalis, et qualis sit quaelibet. - 19. Afferuntur aliqua notanda circa indulgentiam localem. - 20. Afferuntur aliqua notanda circa indulgentiam realem.

1 Indulgentiae nomen, quod a verbo *indulgeo* derivatur, sumitur duobus praecipue modis. Primo sumitur pro lenitate seu condescendentia, ut I ad Corinth. 7: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*. Secundo, sumitur pro remissione, ut

Isaiae cap. LXI: *Praedicare captivis indulgentiam,* quae verba in Evangelio S. Lucae, c. IV, sic referuntur: *Praedicare captivis remissionem.* Hinc indulgentia recte describitur quod sit *remissio poenae temporalis debitae pro peccatis actualibus quoad culpam iam remissis, facta extra sacramentum ab habente facultatem, per applicationem thesauri ecclesiastici.*

Est in re *communis.* Dicitur primo: *Remissio poenae temporalis,* quia per indulgentiam non remittitur culpa, sed poena tantum temporalis restans in hac vita, vel in purgatorio luenda. Unde, quando in forma seu concessione Indulgentiae, dicitur per illam concedi remissionem peccatorum, accipitur peccatum pro poena peccati, iuxta illud 2 Machab., XII: *Ut a peccatis solvantur,* et quando vocatur indulgentia a poena et culpa, intelligitur quod per talem indulgentiam conceditur facultas absolvendi a culpa etiam reservata, ut notant Lezana to. 3, verb. *Indulgentia;* Raynaudus in Scapulari part. 2, qu. 5, num. 1; Gobat in Quinario tract. 4, c. 2, n. 17, et alii. Has tamen indulgentias a poena et culpa esse apocryphas, etiamsi agatur de solis venialibus, autumat Bened. XIV leg. 3 de Synodo, c. 18, n. 7.

Secundo dicitur: *Debitae pro peccatis actualibus;* etc., quia peccatum originale eiusque poena remittitur per baptismum. Dicitur tertio: *Facta extra sacramentum ab habente facultatem,* quia concessio indulgentiarum est actus iurisdictionis ecclesiasticae (non ordinis) in foro externo competens Papae plenariae, et aliis partialiter. Dicitur quarto: *Per applicationem thesauri ecclesiastici,* ut ostendatur istam remissionem non esse omnino gratuitam, sed habere annexam solutionem poenae aequivalentem.

Dari autem in Ecclesia Catholica thesaurum ecclesiasticum, spiritualem, satisfactorium, qui nihil aliud est quam *maximus quidam et inexhauribilis cumulus meritorum et satisfactionum quae e Christo Domino eiusque vivis membris superfuerunt, et in acceptatione memoriaque divina servantur et inutilitatem Ecclesiae membrorum erogari possunt per legitimam indulgentiarum concessionem,* tenent omnes catholici, atque patet, tum ex perpetua traditione ac sensu Ecclesiae, tum ex Conc. Tridentino sess. 25, in decreto de Indulgentiis, tum ex Extravagant. *Unigenitus* de Poenitentiis et remissionibus, inter communes, ubi sic expresse habetur: « Unigenitus Dei Filius de sinu Patris in uterum dignatus est descendere Matris, in qua et ex qua nostrae mortalitatis substantiam divinitati suae, in suppositi unitate, ineffabili unione coniunxit, id quod fuit permanens, et quod non erat assumens, ut haberet; unde hominem lapsum redimeret, et pro eo satisfaceret Deo Patri. Ubi enim venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum sub Lege, natum ex muliere, ut eos qui sub Lege erant redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum; ipse namque factus nobis a Deo Sapientia, Iustitia, Sanctificatio et redemptio, non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa. Non enim corruptibilibus auro et argento, sed sui ipsius Agni incontaminati et immaculati pretioso sanguine nos redemit, quem in ara crucis innocens, immolatus, non guttam sanguinis modicam, quae tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose, velut quoddam profluvium noscitur effudisse; ita ut a planta pedis usque ad verticem capitis, nulla sanitas inveniretur in ipso. Quantum ergo exinde ut nec supervacua, inanis aut superflua, tantae effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiae acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius Pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiae participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum, non in sudario repositum, non agro absconditum, sed per B. Petrum coeli clavigerum, eiusque successores, suos in terris vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum, et propriis et rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenae temporalis pro peccatis debitae, tam generaliter quam specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent), vere poenitentibus et confessis misericorditer applicandum. Ad cuius quidem thesauri cumulum beatae Dei Genitricis, omnium electorum a primo iusto usque ad ultimum merita, adminiculum praestare noscuntur, de cuius consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi (ut praedictum est) merita, quam pro eo quod quanto plures ex eius applicatione trahuntur ad iustitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. »

Unde, ut vides, thesaurus Ecclesiae constat in primis ex meritis et satisfactionibus Christi, quae, cum sint valoris infiniti, constituunt thesaurum inexhauribilem, et ulterius constat ex meritis B. V. Mariae et omnium Sanctorum. Quamvis enim satisfactiones Christi, utpote infinitae, de se sufficiant et superabundent ad constituendum Ecclesiae thesaurum sufficientem et superabundantem pro omnibus, congruum tamen fuit ut ex divina dignatione ad constituendum hunc spiritualem Ecclesiae thesaurum assumerentur etiam merita et satisfactiones Sanctorum, ne alioquin eorum merita et satisfactiones quoad vim satisfactoriam a Deo irremunerata remaneant, et ut per hoc magis elucescat perfecta unio Sanctorum cum Christo, capite suo, et in corpore mystico Ecclesiae perfecta servetur *Communio Sanctorum.* Nam corpus mysticum Ecclesiae non solum

constat Christo tanquam capite, sed etiam Sanctis, tanquam nobilissimis membris, iuxta illud Apostoli ad Romanos XII: *Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter*
6 *alterius membra*. Thesaurus autem hic, cum sit mere spiritualis, non reperitur repositus, sicut alii thesauri, in aliquo loco materiali huius mundi, sed existit dumtaxat in mente seu memoria divina, in quantum ante oculos Dei merita et satisfactiones superabundantes Christi et Sanctorum nondum oblivioni sunt traditae, sed adhuc vivunt et vigent, donec aliis indigentibus Ecclesiae membris opportune communicentur, et sic, quantum fieri potest, remunerentur.

7 Indulgentiarum usus non est noviter ab Ecclesia inductus, ut praetendunt haeretici, sed est in Ecclesia Catholica antiquissimus. Multi enim sacri interpretes et theologi apud Herincx de Sacr. Poenit. disp. 4, qu. 7, n. 44, docent S. Paulum 2 ad Corinth. II, dedisse incestuoso iam poenitenti indulgentias, dum ait: *Nam et ego quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi*, et esse antiquissimum usum indulgentiarum in Ecclesia Catholica tradit expresse Tridentinum sess. 25, in decreto de Indulgentiis, ubi loquens de facultate conferendi indulgentias concessas a Christo Ecclesiae, docet, quod *antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit*. Et de facto plures antiquissimos summos pontifices concessisse indulgentias referunt ex probatis auctoribus Bellarminus lib. 1 de Indulgent., cap. 3; Kilianus Kazenberger in supplemento Theologiae Patritii; Sporer cap. 3 de Indulgent., n. 5, et alii passim [1].

8 Indulgentia dividitur in plenariam et non plenariam seu partialem. *Communis*, textu expresso in cit. et adducta supra, n. 4, Extravagant. *Unigenitus Dei Filius* de Poenitent. et Remission. Indulgentia plenaria est illa quae remittit totam poenam temporalem ex peccatis omnibus quoad culpam iam dimissis restantem
9 et debitam. Est in re *communis*. Circa hanc indulgentiam plenariam aliqui distinguunt inter indulgentiam plenam, pleniorem et plenissimam. Arg. Extrav. *Antiquorum* de Poenitentiis et Remissionibus, inter communes, in qua dicitur: *Non solum plenam et largiorem, imo plenissimam omnium suorum concedimus veniam delictorum*. At vero quoad effectum nullum inter eas apparet discrimen, cum non solum indulgentia plenissima, sed etiam plenior et plena in rite dispositis et confessis conferat remissionem omnium poenarum pro peccatis quoad culpam iam remissis debitarum; ita enim docet modernus stylus Curiae Romanae plurimorum iam annorum usu, et sapientium iudicio et auctoritate roboratus; nempe, quod per indulgentiam *plenariam*, idipsum designetur quod per *plenissimam*, ita ut quoties datur indulgentia plenaria, toties censeatur dari et fieri relaxatio seu remissio omnium poenarum quas quis in purgatorio luere deberet. Sic testantur Sotus in 4, dist. 21, qu. 2, art. 1; Suarez tom. 4, disp. 50, sect. 2; Corduba qu. 11; Kazenberger loc. cit., n. 7; Bonacina, Toletus, Lugo, Bellarminus, aliique prope omnes apud Gobat tractat. 4 de Indulgent., part. 2, cap. 2, n. 273. Imo Pontifex in cit. Extrav. *Antiquorum* per illum loquendi modum nihil aliud intelligere voluit quam concedere *Indulgentiam adeo plenam, prout Clavium potestas se extendit;* sicuti ipsummet Papam interpretatum fuisse in consistorio testatur glossa ibidem, verb. *Plenissimam*.

Potest tamen, si non quoad effectum, sal- 10
tem quoad specialia privilegia et annexas facultates, cum Marcantonio tom. 3 Tribunalis, tract. 5, tit. 2, qu. 4; Mastrio in Theologia morali disp. 21, n. 21; Reiffenstuel in Theologia morali tract. 12, dist. 3, qu. 2, n. 16, et aliis, sequens inter dictas indulgentias notari discrimen, ut indulgentia dicatur *plena* quando tota poena pro peccatis iam remissis debita remittitur, *plenior* quando potestas extraordinaria absolvendi a casibus reservatis superadditur, *plenissima* quando ultra haec, etiam dispensationes in votis et huiusmodi vinculis conceduntur, prout fieri solet in iubilaeo, de quo procedit cit. Extravag. *Antiquorum*, cum ibi, ut patet, sit sermo de iubilaeo Anni Sancti.

Indulgentia concessa instar iubilaei, vel per 11
modum iubilaei, vel in forma iubilaei, nihil aliud importat quam indulgentiam plenariam sine tamen annexa facultate absolvendi a reservatis, commutandi vota et huiusmodi, quae alias conceditur in iubilaeo: unde indulgentia instar iubilaei, in forma iubilaei, vel per modum iubilaei, non distinguitur ab indulgentia plenaria, ut pluribus efficacibus rationibus probat Gobat in suo Quinario tract. de Iubilaeo, c. 7, tr. 4, de Indulgent., part. 2, cap. 5; et sic tenent Suarez tom. 5, in 3 part., disp. 7, sect. 5, n. 7; Viva de Iubilaeo qu. 1, art. 1; Lessius in Actuar., verb. *Indulgentia*, casu 3; Kazenberger loc. cit., n. 2; La Croix lib. 6, part. 6, n. 1380; Navarrus, Diana, Cotonius, et alii. Unde summi pontifices ideo aliquam indulgentiam plenariam vocant instar iubilaei,

[1] Illud solummodo in controversiam vocari potest, quandonam concedi a Romanis Pontificibus coeperint indulgentiae plenariae, de quibus mox auctor aget. Ven. Card. Thomasius primam indulgentiae plenariae concessionem, de qua certo constet, eam esse censuit quam Urbanus II anno 1095 illis impertitus est qui ad recuperandam Terram Sanctam militaturi religionis causa sese conferrent. Verum alia apud Schelestraten. et Amortium monumenta exstant quae Urbano II antiquiorem produnt huiusmodi concessionem. Vide Benedictum XIV de Syn. Dioeces. lib. 13, cap. 18, n. 6 (EDIT. BARBJELL.).

in forma iubilaei, vel per modum iubilaei, ut ostendant maiorem, non effectus, sed affectus et causae abundantiam; atque ut in fidelibus maiorem lucrandae indulgentiae curam, maioremque ex ea consolationem excitent.

Illud insuper accedit, a Clemente VIII aliisque aliorum pontificum decretis abrogatas fuisse indulgentias in forma iubilaei concessas. Quare quicunque sibi facultatem asserit indulgentiam aliquam publicandi in forma Iubilaei, debet omnino exhibere concessionis litteras, enuntiatam formulam praeseferentes, ac insuper ostendere, datas eas fuisse post pontificatum Clementis VIII, et post alia decreta eiusmodi gratias abrogantia. Ita egregie Benedict. XIV in suo tract. de Synodo Dioeces. lib. 13, cap. 18, num. 9. Videantur hac de re P. Theodorus in suo tract. de Indulgent., part. 2, cap. 4, § 2; et P. Minderer in suo tractatu pariter de Indulgent., part. 1, confer. 4, qu. 10, n. 130, et in tract. de Iubilaeo, confer. 1, § 2, casu 1, cum auctoribus ibidem citatis.

12 Indulgentia partialis est illa quae remittit solum partem poenae temporalis peccatis quoad culpam iam remissis debitae. Est in re *com-*
13 *munis*. Indulgentia partialis, alia vocatur *Quarena, Quadragena, Quarantena*, quae significant indulgentiam 40 dierum, id est remissionem tantae poenae quanta fuisset remissa ob poenitentiam quadraginta dierum olim ab Ecclesia pro certis peccatis in Poenitentialibus canonibus statutam: alia vocatur *Septena*, per quam significatur indulgentia septem annorum, seu remissio tantae poenae quanta fuisset remissa ob poenitentiam septem annorum. Alia vocatur *Carena*, quae secundum multos est indulgentia utramque supradictam complectens, ita ut sit remissio tantae poenae quanta fuisset remissa ob poenitentiam quadraginta dierum in pane et aqua peractam, et per aliam poenitentiam septem annorum subsequentem. Ita Tannerus tom. 4, disp. 50, sect. 5, num. 14; Bonac. disp. 6, qu. 1, punct. 2; Reiffenstuel in Theolog. moral. tract. 12, dist. 3, qu. 2, n. 20, ubi asserit ita sentire alios magis communiter, et ita videtur nomen *Carenae* accipi in cap. *Accusasti* 8 de Accusationibus, ibi: *Quadraginta dies in pane et aqua (quod* Carena *vocatur) cum septem sequentibus annis poenitens*. Alii tamen per *Carenam* intelligunt poenitentiam agendam solum per 40 dies in pane et aqua, et ideo dicebatur *Carena*, quia afferebat carentiam ciborum et consortii humani. Ita Glossa in cit. cap. *Accusasti*, verb. *Carena*, ubi sic habet: *Carena vulgare est Lombardorum, et dicitur a carentia hominum, quia tales recluduntur solitarii per quadraginta dies ad agendum poenitentiam;* Layman lib. 5, tract. 7, cap. 3; La Croix loc. cit., num. 1381; Kazenberger loc. cit., num. 7, et alii.

Alia vocatur *centum dierum, centum anno-* 14
rum, mille annorum, centum mille annorum, biscentum mille, tercentum mille annorum, et huiusmodi, per quam non est intelligendum quod tótidem dies, vel anni poenae luendae in Purgatorio remittantur, seu mora tanti temporis futura in Purgatorio relaxetur, cum non sit verisimile quod Purgatorium duraturum sit ad biscentum mille seu tercentum mille annos, pro quibus indulgentia aliquando conceditur, sed per similem indulgentiam debet intelligi quod per ipsam remittatur tanta poena quanta remitteretur virtute illius poenitentiae per canones Poenitentiales in iure canonico post decretum Gratiani impressos statutae, si ipsa per tot dies vel annos in hoc mundo perageretur. Sic Mastrius in Theologia moral. dis. 23, qu. 2, art. 2; Gobat tract. 4 de Indulgent., part. 2, cap. 3, n. 283; Layman lib. 5, tr. 7, cap. 3; Reiffenstuel loc. cit., n. 19; La Croix loc. cit., num. 1381, cum Bellarmin., Suarez, et aliis; Kazenberger loc. cit., num. 10, ubi testatur de communi. Has tamen indulgentias sublestae esse fidei ob suos millenarios annos affirmat P. Minderer in suo tract. de Indulg., part. 2, confer. 8, n. 501; Sotus in 4 sent., dist. 21, quaest. 2, art. 1, asserere non dubitavit fuisse commenta quaestorum; Estius in 4 sentent., dist. 20, § 10, aperte ait confictas commentitiasque esse ac nullatenus S. Sedi tribuendas; ven. Card. Thomasius tom. 7 Operum, incredibiles ac plane improbabiles esse concludit. Vide Bened. XIV lib. 13 de Synodo, cap. 18, n. 8, et P. Mindérer citatum, part. 1, conf. 4, qu. 4, n. 213, et conf. 11, n. 809.

Alia vocatur indulgentia tertiae aut quartae 15
partis peccatorum, et haec est remissio tantae poenae quanta persolvi debuisset hic, vel in Purgatorio pro tertia vel quarta parte peccatorum iam remissorum. Barbosa de offic. et potest. Episc., alleg. 88, n. 4, cum multis ibi citatis; Sporer loc. cit., n. 6, et alii passim [1].

Quando cum indulgentia plenaria reperitur 16
concessa etiam alia partialis, tunc debet intelligi, vel quod fuerint diversi indulgentiarum

[1] Nonnullae aliquando occurrunt indulgentiae, quibus absolutio a *poena et culpa* concedi dicitur. Verum Card. Cusanus celeberrimus apostolicae Sedis per Germaniam legatus in Magdeburgensi, quam coegit, Provinciali Synodo fidenter asseruit, Sedem Romanam hac in concedendis indulgentiis formula nunquam uti consuevisse. Quare praeteritorum saeculorum quaestoribus tribuenda ea est, atque vel cum nonnullis theologis de remissione peccatorum *venialium* quoad culpam intelligenda, vel potius (quoniam valde dubia haec sententia est nec sanioribus theologiae principiis consentanea) de remissione temporalis poenae culpis confessione expiatis debitae, et, saltem quod ad aliquam partem spectat, poenitentiae in sacramento acceptae. Confer Benedictum XIV de Syn. Dioeces. lib. 13, cap. 18, n. 7 (Edit. Barb.).

largitores, ita ut unus concesserit indulgentiam plenariam et alter partialem; aut si sit unus solus concedens simul utramque indulgentiam, illos dies vel annos indulgentiae partialis additos indulgentiae plenariae ad hunc finem concedi ut possint per modum suffragii aliis applicari, quod utrumque docet Suarez tom. 4, disp. 5, sect. 4, n. 9; Palaus part. 3, tract. 24, n. 12; Sanctarellus de Iubilaeo, cap. 15, dub. 9, citans Pinellum; Gobat tract. 4 de Indulgent., part. 2, c. 2, n. 275; Kazenberger loc. cit., n. 6, et alii. Vel debet intelligi quod illa additio indulgentiae partialis ad indulgentiam plenariam fiat ad cautelam, ut scilicet simus certi causam indulgentiae esse sufficientem saltem ad acquirendam illam partialem, si non totalem. Sic Reginald. lib. 7, n. 149, post Cordubam et Valentiam; Gobat l. c., n. 9, et alii.

17 Indulgentia alia est perpetua, alia temporalis, alia indefinita. *Perpetua* est quae expresse est concessa in perpetuum. *Temporalis* est quae expresse est concessa ad certum solum et determinatum tempus. *Indefinita* est quae indefinite est concessa; nulla temporis vel durationis mentione facta; et circa hanc notant, tum scholastici, tum summistae apud Sporer loc. cit., n. 11, quod sit habenda pro perpetua, cum non sit maior ratio cur indulgentia indefinita concessa pro tanto tempore intelligenda sit, et non pro maiori; eo vel maxime quod, cum indulgentia sit favor et beneficium, potius ample quam stricte sit interpretanda; arg. cap. *Odia* 15 de Regul. iuris in 6, ibi: *Odia restringi, favores convenit ampliari,* dummodo tamen non adsit aliqua lex et regula apostolica limitans vel declarans, et terminans indulgentias huiusmodi indefinite concessas, quia tunc praesumitur quod pontifex indulgentiam concedat iuxta consuetum curiae stylum, ut recte advertunt Navarrus, Henriquez, Faber, Mastrius apud Kazenberger loc. cit., n. 11.

18 Indulgentia insuper, alia est localis, alia realis et alia personalis. Indulgentia *localis* est quae conceditur alicui pio loco, id est fidelibus aliquam determinatam ecclesiam seu cappellam visitantibus, et in ea iuxta expressa in formula indulgentiae orantibus. Indulgentia *realis* est quae conceditur rebus mobilibus ut coronis, crucibus, medaliis et huiusmodi, id est, fidelibus tales res penes se devote habentibus, et opera praescripta ad indulgentiae consecutionem peragentibus. Indulgentia *personalis* est quae independenter a loco et re, conceditur directe et immediate alicui personae, aut individuae et particulari, aut communi et generali, ut toti religioni aut communitati, ut eam lucretur ubicunque fuerit, vel in articulo mortis, vel quoties tale aut tale opus peregerit. *Omnes.*

19 Circa indulgentiam localem haec veniunt notanda: 1°. Si ecclesia seu cappella totaliter destruatur et non reaedificetur, perit et cessat indulgentia, quia ipsa non erat concessa loco simpliciter, sed ecclesiae seu cappellae; Layman lib. 5, tract. 7, cap. 3, n. 5; Gobat tract. 4, de Indulgentiis, part. 2, cap. 6, num. 320; Kazenberger loc. cit., n. 14, et alii passim. 2°. Si ecclesia totaliter destruatur ut ibidem in meliorem formam reaedificetur, seu ut auctoritate superioris in alium meliorem situm transferatur sub eodem titulo et patrono, retinet eamdem indulgentiam. Glossa in Regula 7 iuris in 6; Innocentius in c. 2 de novi operis Nuntiatione; Ludovicus Bologninus in tractatu de Indulgentiis, n. 79; Antoninus part. 1, tit. 19, cap. 1, § 2; Layman loc. cit.; Kazenberger loc. cit.; Suarez t. 4, in 3 part., disp. 42, sect. 1, n. 9, et lib. 8 de legibus, cap. 5 in fine; Bonacina et alii citati a Gobat loc. cit., n. 320. Et ratio est, quia indulgentia non est concessa ratione situs et loci, ut supponitur, sed absolute ecclesiae sub tali suo proprio nomine et titulo adhuc retento, licet in meliorem situm translatae, seu in meliorem formam reaedificatae: unde censetur adhuc eadem moraliter ecclesia. 3°. Si ecclesia non totaliter destruatur, sed tantum per partes, et paulatim reaedificetur, retinet eamdem indulgentiam; certum enim est sic manere eamdem moraliter Ecclesiam, adeoque eamdem perseverare indulgentiam; *Communis* cum supracitatis.

Circa indulgentiam realem haec notanda sunt: 20
1°. Si destruatur res in qua erat indulgentia, perit ipsa indulgentia. 2°. Si crux seu imago, cui est affixa indulgentia, ita frangatur ut non amplius referat speciem crucis aut imaginis, cessat indulgentia. Non cessat tamen, si quod infractum est maneat et adhuc referat speciem crucis aut imaginis, aut partes fractae seu disiunctae denuo copulentur et compaginentur. 3°. Si frangatur chorda, seu funiculus coronae cui est affixa indulgentia, non perit ipsa indulgentia, sicut nec perit, quamvis penitus frangatur crucula coronae, aut certa circiter pars granorum, pro quibus alii substituuntur, quia per mutationem chordae, seu dictorum granorum, aut cruculae non censetur mutata moraliter corona. 4°. Si frangatur dimidia pars dictae coronae, indulgentia non remanet in parte integra, quia una solum dimidia pars non constituit coronam, aliter si corona divideretur in duas dimidias partes, ex una corona fierent duae, ambae gaudentes sua peculiari indulgentia, quod nequaquam est dicendum, cum unica tantum indulgentia sit concessa pro tota Corona. 5°. Ut aliquis, sive sanus, sive moribundus, lucretur indulgentias concessas crucibus, medaliis, rosariis, coronis et huiusmodi, debet crucem, medaliam, rosarium, coronam secum habere, secum portare, penes se habere. Non est tamen opus manibus tenere rem indulgentia affectam. 6°. Nemo potest lucrari dictam indulgentiam

realem utendo rosario, seu medalio alieno, corona, aut cruce aliena et huiusmodi. Sic enim expresse decrevit Alexander VII die 6 Febr. 1657, anno secundo sui pontificatus, decreto incip. *Sanctissimus,* relato ad litteram a Gobat tr. 4 de Indulgentiis, part. 2, cap. 37, n. 668, et Innocentius XIII die 5 Iunii 1721, decr. incip. *Nuper Sacrae,* relato a Kazenberger in Appendice Alphabetica Bullarum, verb. *Indulgentiae.* Ita quoad supradicta communiter doctores cum Kazenberger loc. cit., n. 15; Gobat. tr. 2 de Indulgent., cap. 14, a n. 387.

ARTICULUS II. *Indulgentia quoad ea, quae concernunt auctoritatem eam concedendi, personas, quae possunt eam concedere et lucrari, et requisita ad ipsam.*

SUMMARIUM. 1. Est de fide dari in Ecclesia Catholica auctoritatem concedendi indulgentias. - 2. Summus Pontifex potest de iure divino concedere quibusvis fidelibus indulgentias, tum plenarias, tum partiales, tum perpetuas, tum temporales, tum locales, reales et personales. - 3. Papa potest concedere tales indulgentias, etiam ante suam consecrationem. - 4. Papa solus potest concedere quibusvis fidelibus, sive vivis sive defunctis, quaslibet indulgentias. Nec id potest sine Papa Concilium Generale. - 5. Inferiores Papa, ut cardinales, legati, nuntii, patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi, non habent potestatem concedendi indulgentias iure divino, sed solum ecclesiastico. - 6. Supradicti inferiores Papa habent limitatam facultatem concedendi indulgentias. - 7. Assignantur indulgentiae quas possunt concedere Episcopi. - 8. Tales indulgentias possunt Episcopi concedere etiam in perpetuum. - 9. Tales indulgentias possunt Episcopi concedere etiam non consecrati aut ordinati, dummodo sint electi et confirmati. - 10. Episcopi possunt concedere indulgentias pro suis tantum subditis, licet extra dioecesim existentibus, et tantum per modum absolutionis, adeoque solis vivis. - 11. Episcopi possunt concedere indulgentias etiam religiosis et locis exemptis. - 12. Episcopi possunt facultatem concedendi indulgentias aliis delegare non solum sacerdotibus, sed etiam clericis. - 13. Hanc tamen facultatem non possunt Episcopi delegare laicis. - 14. Episcopi excommunicati, denuntiati, seu vitandi, non possunt indulgentias concedere. - 15. Episcopi valide concedunt indulgentias, quamvis in peccato mortali existant. - 16. Archiepiscopi, primates et patriarchae possunt in suis dioecesibus indulgentias, quas concedere possunt Episcopi in suis, et insuper in tota sua provincia. - 17. Et quidem id possunt etiam extra tempus visitationis. - 18. Etiamsi tales indulgentiae fuerint iam concessae a suis respective Episcopis, possunt adhuc similes conferre Archiepiscopi, seu Primates et Patriarchae. - 19. Imo, secundum multos, Archiepiscopi, Primates et Patriarchae possunt concedere indul. 80 dierum, ubi Episc. solum 40. - 20. Episcopi seu Archiepiscopi coadiutores nequeunt per se concedere indulgentias. - 21. Neque eas concedere possunt Episcopi seu Archiepiscopi titulares. - 22. Nuntii et legati apostolici quas indulgentias concedere possint? - 23. Cardinales quas indulgentias concedere possint? - 24. Summus poenitentiarius quas indulgentias concedere possit? - 25. Si supradicti inferiores Papa concederent indulgentias excedentes facultatem sibi competentem, licet tales indulgentiae non valeant quoad excessum, valent tamen quoad partem non excedentem. - 26. Praelati Episcopo inferiores nequeunt concedere indulgentias iure proprio et ordinario. - 27. Praelati regulares nequeunt iure proprio et ordinario concedere indulgentias suis subditis. - 28. Possunt tamen iure delegato et ex speciali concessione. - 29. Vicarius generalis de iure sine speciali commissione non potest indulgentias concedere. - 30. Capitulum, seu vicarius capitularis, Sede vacante, nequit indulgentias concedere. - 31. Solus Papa potest concedere indulg. pro defunctis applicandas. - 32. Non potest tamen Papa tot et tantas concedere indulgentias defunctis applicandas, ut totum purgatorium evacuet. - 33. Ut valide concedatur indulgentia etiam a Papa, requiritur ultra legitimam potestatem, etiam iusta et rationabilis causa. - 34. Imo causa concedendi indulgentiam non solum debet esse iusta et rationabilis, sed etiam spectatis omnibus circumstantiis proportionata. - 35. In aliquibus circumstantiis sufficit una causa pro concedenda indulgentia, quae non suffecisset in alia. 36. Si causa non sit sufficiens pro indulgentia plenaria, erit saltem sufficiens pro non plenaria, etc. - 37. Indulgentias lucrari possunt omnes baptizati, rationis capaces et debitores poenarum temporalium. - 38. Catechumeni tam vivi quam defuncti, secundum multos, sunt capaces indulgentiarum saltem per modum suffragii. - 39. Alii tamen sustinent contrarium. - 40. Indulgentias lucrari possunt qui illas concesserunt. - 41. Assignantur conditiones requisitae ad lucrandas indulgentias. - 42-44. Aliae conditiones pro lucrandis indulgentiis. - 45, 46. Indulgentia plenaria in certos dies concessa semel dumtaxat in die lucrari potest. - 47. Addendum est hoc aliud decretum eiusd. Sac. Cong. in declarationem praeced. emanatum. - 48, 49. Decreta Clem. XIV et Pii VI.

1 Est de fide dari in Ecclesia catholica auctoritatem concedendi indulgentias, seu dispensandi thesaurum Ecclesiae: habetur clare ex cit. Extravag. *Unigenitus* de Poenit. et remissionibus, inter Communes. Et est definitum in Conc. Trident. sess. 25, cap. 31, de Reform., in decreto de Indulgentiis, ibi: *Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit, atque huiusmodi potestate divinitus sibi tradita antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit: sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, et sacrorum conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, et praecipit eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant.* Et haec catholica veritas evincitur ex verbis Christi, Matthaei XVI, ibi: *Tibi dabo claves regni coelorum, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis;* quae verba Christus Dominus contulit B. Petro, et eius in officio successoribus potestatem solvendi vincula peccatorum quantumcumque gravium, quibus correspondet poena aeterna, ergo multo magis poenarum temporalium ex culpis iam dimissis relictarum per indulgentias.

2 Summus Pontifex potestate a Christo accepta, adeoque de iure divino, potest concedere quibusvis fidelibus indulgentias, tum plenarias, tum partiales, tum perpetuas, tum temporales, tum locales, reales et personales, textu expresso

in c. Extravagant. *Unigenitus;* et patet ex adductis num. antecedenti, et est *communissima* inter catholicos cum S. Thoma in 3, d. 20, qu. 1, art. 4; S. Bonaventura art. 2, qu. 3; Barbosa de offic. et potest. episcop., part. 3, alleg. 88, num. 5; Layman lib. 5, tract. 7, cap. 5, n. 1; Kazenberger loc. cit., num. 19.

3 Papa potest concedere tales indulgentias etiam ante suam consecrationem; huiusmodi enim potestas est Iurisdictionis et non ordinis; cap. *Quod autem* de Poenit. et remissionibus, et tenent communiter doctores cum Barbosa loc. cit., n. 6; Kazenberger loc. cit., n. 19; Gobat tract. 4 de Indulgent., part. 1, cap. 6, n. 54.

4 Papa solus potest concedere quibusvis fidelibus, sive vivis sive defunctis, quaslibet indulgentias. Unde nec concilium generale sine Papa, sive hic vivat, sive sit mortuus, habet talem potestatem; Suarez disp. 55, sect. 1, n. 7; Bellarmin. lib. 1, cap. 11; Barb. loc. cit., n. 16; Layman loc. cit., n. 1; La Croix lib. 6, part. 6, n. 1317; Diana part. 10, tract. 6, resol. 12; Kazenberger loc. cit., n. 19, ubi testatur de communi. Attamen Corduba de Indulgentiis qu. 10, proposit. 8; Henriquez, Navarr. et alii, apud Barbosam loc. cit., n. 6, tenent quod concilium generale, vacante sede, iure divino indulgentias concedere possit.

5 Inferiores Papa, ut cardinales, legati, nuntii, patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi, non habent potestatem concedendi indulgentias iure divino, sed solum iure ecclesiastico, scilicet ex concessione summi pontificis; ita S. Thomas loc. cit., art. 4, qu. 3; Richard. art. 5, qu. 3; Durand. qu. 5, ad 2; Suarez disp. 49, sect. 1, n. 14; Coninch. disp. 12, dub. 1, conclus. 4; Silvester verb. *Indulgentia,* qu. 5; Augustinus de Ancona lib. de potest. eccles., qu. 29, art. 5; Layman loc. cit., n. 1, assertion. 2; Kazenberger loc. cit., num. 20; Bellarm. loc. cit.; Barbosa loc. cit., num. 8, contra Sotum, Navarrum, Medin., Valent., et quosdam alios, quos citant, et improbant Bonacina de Sacrament. disp. 6, qu. 1, punct. 3, num. 1; Sanctarellus de Iubilaeo anni sancti, c. 3, dub. 2, litt. B; Azorius Instit. moral. p. 2, lib. 3, c. 54, qu. 2; Henriq. in Summ. lib. 7, cap. 31, § 3; Lavorius de Indulgentiis part. 2, c. 11, n. 45, tum sequent., et alii.

6 Supradicti inferiores Papa habent limitatam potestatem concedendi indulgentias; *Communis.*

7 Episcopi enim possunt solum concedere indulgentiam unius anni in dedicatione ecclesiae, sive ab uno solo episcopo, vel a pluribus dedicetur, et in anniversario dedicationis, et aliis etiam casibus, et rationabilibus causis possunt concedere solum indulgentiam quadraginta dierum; *Communis,* textu expresso in cap. *Cum ex eo* 14 de Poenit. et remissionibus, in fin., ibi: *Decrevimus, ut dum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia extra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus episcopis dedicetur ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis poenitentiis indulta remissio non excedat. Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum litteris praecipimus moderari, quae pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur.* Tales indulgentias pos- 8
sunt episcopi concedere etiam in perpetuum, id est recurrentes omni anno; Lessius in Auth., verb. *Indulgentia,* casu 1; La Croix loc. cit., n. 1319; Kazenberger loc. cit., n. 20, et alii.

Tales indulgentias possunt concedere episcopi 9
etiam non consecrati, aut ordinati, dummodo sint electi et confirmati, quia talis potestas est iurisdictionis, et non ordinis; *Communis* cum Barbosa loc. cit., n. 7. Episcopi possunt con- 10
cedere indulgentias pro suis tantum subditis, licet extra dioecesim existentibus, et per modum absolutionis, adeoque solis vivis; Kazenberger loc. cit., n. 20; La Croix loc. cit., n. 1320; Barbosa loc. cit., n. 23, 24 et 27, et alii ibi citati. Episcopi possunt concedere 11
indulgentias etiam pro religiosis et locis exemptis; religiosi enim exempti possunt sicut alii lucrari indulgentias concessas ab episcopis, quia inducta in favorem non debent converti in eorum laesionem, et facta in augmentum non debent parere diminutionem; leg. *Quod favore* Cod. de Legibus, leg. *Legata inutiliter* ff. de Legatis 1, cap. *Quod ob gratiam* 61 de Regul. iuris in 6, ibi: *Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum;* Barbosa loc. cit., n. 27; Bellarmin. de Indulgent. lib. 1, cap. 11, qu. 3; Navarrus de Indulgentiis, notabil. 31, n. 12; Ludovic. Bolognin. tract. de Indulgent., n. 93; Sanctarellus de Iubilaeo anni sancti, c. 3, dub. 2; Paludan. in 4, dist. 20, pag. 4, art. 4; Reginal., Chochier., Alzed., Lavor., Bonacina apud Barbosam loc. cit., n. 27, et alii passim.

Episcopi possunt facultatem concedendi in- 12
dulgentias aliis delegare non solum sacerdotibus, sed etiam clericis; Barb. loc. cit., n. 10; Bellarmin. de Indulgentiis lib. 2, cap. 11; Emmanuel Sa verb. *Indulgentia,* num. 16; Suarez disp. 55, sect. 6, n. 6; Reginal., Valentia, Lavorius, Nugnus, Ugolin., Bonacina, Azorius, Alzedo, Torreblanca, citati a Barbosa, ubi supra n. 10; Kazenberger loc. cit., n. 20; Lugo, Viva, cum La Croix loc. cit., n. 1320, et alii communiter. Hanc tamen potestatem 13
non possunt episcopi delegare, et concedere laicis, cum laici iure humano removeantur a muneribus ecclesiasticis: ut post Iacob. de Graff., Suarez et Reginaldum resolvunt Bonacina de Sacramentis disp. 6, qu. 1, punct. 3, n. 12; Lavorius de Indulgentiis part. 2, cap. 1, n. 49; Barbosa loc. cit., n. 11. Episcopi excommu- 14
nicati, denuntiati seu vitandi, non possunt indulgentias concedere, quia excommunicati vitandi carent usu iurisdictionis; et consequenter

invalida sunt ipsorum acta ad iurisdictionem pertinentia; c. *Tanta* 18 de Excessibus praelator., cap. *Pia consideratione* 1 de Exceptionibus in 6; Barbosa loc. cit., num. 12, cum
15 pluribus aliis ibi citatis. Episcopi valide concedunt indulgentias, quamvis in peccato mortali existant, nec peccant secluso scandalo non praeviso; peccatum enim mortale praecise non tollit iurisdictionem; *Communis* cum Barbosa loc. cit., n. 13.

16 Archiepiscopi, primates et patriarchae possunt in suis dioecesibus concedere indulgentias, quas concedere possunt episcopi in suis, et insuper in tota sua provincia, textu expresso in cap. *Nostro* 15 de Poenit. et remissionib.
17 Et quidem id possunt etiam extra tempus visitationis, nam cit. c. *Nostro*, non loquitur de
18 visitatione, ut illud legenti patet. Nec obstat quod iam tales indulgentiae fuerint concessae a propriis respective episcopis, nam possunt nihilominus similes conferre archiepiscopi, primates et patriarchae, ita ut quis simul lucretur indulgentias, et episcopi et archiepiscopi, seu primatis et patriarchae; Suarez disp. 55, sect. 2, n. 8; Gobat tract. 4 de Indulg., cap. 6, n. 57; Rosella n. 397; Barb. loc. cit., n. 16, et alii.
19 Imo secundnm multos archiepiscopi, primates et patriarchae possunt concedere indulgentias 80 dierum, ubi episcopi possunt solum 40; Barbosa loc. cit., num. 16; Azorius part. 2, lib. 3, cap. 55, qu. 6; Alzedo part. 2, cap. 3, num. 22; Lessius, Henriquez et alii.

20 Episcopi seu archiepiscopi coadiutores etiam cum futura successione indulgentias per se concedere non possunt; Sacr. Congr. Rit. 13 Ianuarii 1591; Card. Petra tom. 3 Comment.
21 ad Constit. 16 Alexandri IV, n. 31. Neque eas concedere possunt episcopi seu archiepiscopi titulares; Card. Petra loc. cit., n. 32, et alii
22 passim. Nuntii et legati apostolici possunt subditis suae nuntiaturae et legationis pro quocunque opere concedere centum aut plurium dierum indulgentiam; attamen semper minus quam annum. Pro templo autem seu cappella possunt concedere indulgentiam septem annorum, et septem Quadragenarum pro illis qui confessi communicaverint; et in eo loco de more oraverint ad intentionem Ecclesiae. Quamvis enim talis facultas non reperiatur ipsis concessa in iure communi scripto, ut recte observant Suarez tom. 4, in 3 part., disp. 55, sect. 3, num. 22; Gobat loc. cit., n. 56, et alii, tamen a summo Pontifice inter alias facultates solet etiam ista ipsis concedi; ut patet in facultatibus Nuntiaturae Coloniens. 1 Oct. 1680, ab Innocentio XI concessis; La Croix loc. cit., n. 1322; Kazenberger loc. cit., n. 20, et alii.
23 Cardinales ultra indulgentias, quas concedere possunt in suis respective dioecesibus seu provinciis, si sint episcopi seu archiepiscopi, possunt concedere indulgentiam centum dierum in ecclesiis suorum titulorum, quamvis non sint nec episcopi nec sacerdotes; Lavorius de Indulgentiis part. 2, cap. 11, n. 15; Pavin. de Potestate capituli sede vacante, part. 1, princ. qu. 4, n. 4; Iacob. de Graff. in aureis dec. in Append., lib. 2, cap. 2, n. 32; Barbosa loc. cit., sub num. 16 et 18, et alii passim.
Summus poenitentiarius concedit indulgentias 24
centum dierum non quod adsit aliquod ius, sed ex vivae vocis oraculo, aut consuetudine, Papa sciente et tolerante; Azorius loc. cit., cap. 55, vers. *Sexto quaeritur;* Lavorius loc. cit., n. 17; Navarrus tract. de Indulgent., notabil. 31, n. 17; Barbosa loc. cit., sub n. 16 in fine. Imo summus poenitentiarius, audiente et testante Paludano in 4, dist. 20, qu. 4, art. 2, semel dixit: *Auctoritate nostra ordinaria damus vobis centum dies Indulgentiae;* sic Gobat loc. cit. Nunc autem dicta facultas concedendi indulgentiam centum dierum iis, qui se poenitentiali virga tangendos pie reverenterque in tribus Urbis basilicis ipsi submiserint, est summo poenitentiario expresse concessa ab Innocent. XII Constit. incip. *Romanus Pontifex*, et novissime a fel. record. Benedicto XIV Constitut. incip. *Pastor bonus.*
Si supradicti Papa inferiores in concedendis 25
indulgentiis excedant facultatem sibi competentem, quamvis tales indulgentiae non valeant quoad excessum, valent tamen quoad eam partem quae numerum praescriptum seu facultatem eis competentem non excedit, quia est res separabilis, et in separabilibus utile per inutile non vitiatur; leg. *Utile* ff. de Regulis iuris, leg. 1, § *Trebatius*, ff. de Aqua quotid. et aestiva. Sic enim resolvunt per textum in cap. *Indulgentiae* 3 de Poenit. et remission. in 6; Glossa ibid., verb. *Certum est;* Aloysius Riccius in praxi fori ecclesiast., dec. 117, n. 5, in 1ª edit., et resol. 602, num. 5, in 2ª edit.; Navarrus de Indulgent., notab. 31, num. 16; Suarez disp. 55, sect. 3, n. 11; Bonacina de Sacram. disp. 6, quaest. 1, punct. 3, n. 3 et 4; Azorius loc. cit., cap. 55, qu. 6; Lavorius loc. cit., cap. 11, num. 39 et 40; Reginal. in praxi fori poenit., lib. 7, n. 120; Barbosa loc. cit., n. 22, et apud ipsum Ugolinus, Petrus Sotus, Sanctarellus, Alzedo, Torreblanca, Fagnan. in cap. *Cum ex eo* 14 de poenitent. et remissionib., num. 15, et alii passim.

Praelati episcopo inferiores, quamvis in ceteris 26
habeant potestatem quasi episcopalem, non possunt tamen iure ordinario et proprio concedere indulgentias; cum id nullibi reperiatur eis concessum; arg. cap. *Accedentibus* 12 de Excessibus praelatorum; Fagnan. in d. cap. *Accedentibus* a n. 7 usque ad n. 20; Barbosa loc. cit., n. 17, cum communi aliorum. Hinc iure 27
proprio et ordinario nequeunt praelati regulares, ut generales et provinciales, indulgentias concedere neque regularibus sibi subditis; arg.

cit. cap. *Accedentibus;* Suarez disp. 55, sect. 5, n. 1; Emman. Rodriq. qq. Regular. tom. 2, qu. 86, art. 1; Fagn. loc. cit., n. 19; Barb. loc. cit., n. 19; Gobat loc. cit., n. 72, et alii communiter, et sic decrevit Sacr. Congr. Rit. 27 Septembris 1659, apud Card. Petram to.5 Comment. ad Const. 4 Calisti III, num. 102.

28 Dicitur autem notanter *iure proprio et ordinario* quia dicti praelati regulares ex concessione facta provincialibus de ordine Minorum a Leone X et visitatoribus Societatis Iesu a Gregorio XIII, et aliis ordinibus ab aliis summis Pontificibus possunt concedere indulgentiam plenariam suis religiosis peracta visitatione conventus. Nec tales indulgentias esse revocatas, quamvis alioquin viva tantum voce concessas respondit et declaravit Urbanus VIII, ut refert et tenet La Croix lib. 1, n. 861; Kazenberger loc. cit., n. 21; Herincx part. 4, disp. 4, de Sacram. poenitentiae, qu. 7, num. 61, et tenet praxis communis. Vide infra art. 4, n. 11.

29 Vicarius generalis de iure sine speciali commissione non potest indulgentias concedere; arg. cit. cap. *Accedentibus* 12 de Excessibus praelator.; Barbosa de offic. et potest. Episc., part. 3, alleg. 54, num. 90, et alleg. 88, sub n. 10; Gobat. loc. cit., n. 68; Borgas. de Irregular. part. 3, tit. de Indulg. episcop., et part. 7, cap. fin., num. 24; Rebuffus tit. de Forma Vicarii, n. 172; Sbroz. lib. 2, qu. 50; n. 3; Azor. lib. 3, cap. 45, qu. 13; Franc. Leo in Thesauro fori eccles., part. 1, cap. 10, num. 12 in fine; Benzon. de Iubilaeo lib. 2, cap. 30, vers. *Conveniunt;* Lavorius de Indulgent., part. 2, cap. 11, n. 51; Fagnan. in cit. cap. *Accedentibus,* num. 17 cum pluribus ibi citatis; Card. Petra tom. 3 Comment. ad Constitut. 16 Alexandri IV, n. 26.

30 Neque indulgentias concedere potest capitulum, seu vicarius capitularis, sede vacante, quia non succedit episcopo in potestate iurisdictionis extraordinariae saltem in iis quae sunt reservata dignitati episcopali; arg. cit. cap. *Accedentibus;* Barbosa cit. alleg. 88, n. 21, cum pluribus citatis; Fagnan. loc. cit., n. 27, cum pluribus aliis ibi adductis; Monac. t. 4, n. 64, ubi dicit quod posset vicarius capituli accusari, tempore sedis vacantis ipsum concessisse indulgentias, quas episcopus vivens concedere consuevit; nam talem potestatem vicarium sedis vacantis non habere constat ex declaratione Sacrae Congreg. Concil. 13 Novembris 1688, quae dubio proposito respondit: *Vicarius capitularis se abstineat;* Card. Petra loc. cit., n. 28; vide verb. *Vicarius capitularis,* art. 1, num. 13.

31 Solus papa potest concedere indulgentias pro defunctis applicandas, quia indulgentiae applicantur defunctis per modum merae solutionis, offerendo pretium ex thesauro Ecclesiae; solus autem papa habet claves thesauri Ecclesiae; *Communis* cum Diana part. 10, tract. 6, resolut. 12; La Croix lib. 6, part. 2, n. 1348; Raynaudus in Heter. t. 15, part. 2, sect. 3, punct. 5, n. 15. Non potest tamen papa tot 32
et tantas concedere indulgentias defunctis applicandas, ut totum purgatorium evacuet, quia non potest esse rationabilis causa tantae concessionis; La Croix loc. cit., n. 1318; Raynaudus loc. cit., a n. 13; Gobat. tract. 4 de Indulgent., cap. 7, n. 87, ubi dicit quod asserere posse Papam evacuare totum purgatorium est alienissimus ab opinione et persuasione fidelium, nominatim S. Thomae in 5, dist. 45, qu. 2, art. 2.

Ut enim valide concedatur indulgentia etiam 33
a Papa, requiritur ultra legitimam potestatem etiam iusta et rationabilis causa; *Communis* cum S. Bonaven. in 4, dist. 20, part. 2, art. unic., qu. 6; Henric. Gandavens. quodlibet 15, qu. 15; Maior in 4, dist. 20, qu. 2; Caietan. de Indulgent. tract. 9, quaest. 1, et tract. 16, cap. 4, qu. 1; Soto dist. 21, qu. 2, art. 2; Conin. disp. 12, dub. 7; Corduba de Indulg. quaest. 17; Navarr. de Indulgent., notabil. 15, n. 7; Henriq. lib. 7, cap. 14; Suarez disp. 54; Kazenberger loc. cit., n. 22; Gobat. tract. 4 de Indulgent., part. 1, cap. 7, n. 86; Reiffenstuel Theolog. moral. tract. 12, dist. 2, qu. 3, n. 30; Bellarmin. lib. 1 de Indulgent., cap. 11; Layman lib. 5, tract. 7, cap. 1, n. 1; Fagn. lib. 5 decr., in cap. *Cum ex eo* 14 de Poenit. et remiss.; La Croix loc. cit., n. 1301 et 1316, et desumitur ex cit. Extravag. *Unigenitus* de Poenit. et remiss. inter communes, ubi expresse dicitur: *Christum Ecclesiae thesaurum per suos vicarios reliquisse dispensandum salubriter, et propriis et rationabilibus causis.* Et ratio est, quia Papa non est dominus thesauri ecclesiastici, sed solum dispensator ex cit. Extravag. *Unigenitus,* et ex prima ad Corinth. IV, ibi: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei,* et quidem *in aedificationem, et non in destructionem,* ex eadem prima ad Corinth. X. Foret autem in destructionem, si absque ulla rationabili causa et excessive dispensaret; argum. cap. *Cum ex eo* 14 de Poenit. et remiss., ubi sic expresse habetur: *Quia per indiscretas et superfluas indulgentias quas quidam Ecclesiae praelati facere non verentur, et claves Ecclesiae contemnuntur, et poenitentialis satisfactio enervatur.*

Imo causa concedendi indulgentiam non so- 34
lum debet esse iusta et rationabilis, sed etiam, spectatis omnibus circumstantiis, proportionata, ut quanto maior est indulgentia, tanto maior causa requiratur, aliter non valebit indulgentia, nisi secundum proportionem causae; Albertus Magnus in 4, dist. 20, art. 17; Caietan. de Indulgent. tract. 9, qu. 1; Suarez disp. 54, sect. 4, n. 5; Sotus disp. 21, qu. 2, art. 2; Henriquez lib. 7, cap. 14, num. 3; Coninch.

disp. 12, dub. 6, concl. 2; Layman. l. c. cap. 4, sub n. 1; Gobat. l. c., n. 92; Busembaum lib. 6, part. 2, dub. 4, art. 2, n. 2; La Croix ibid., n. 1301 et 1316; Tannerus t. 4, disp. 6, qu. 7, n. 84 et sequent.; Kazenberger loc. cit., n. 22; Mastrius Theolog. moral. disp. 22, qu. 3, art. 1, n. 40, cum communiori et probabiliori sententia S. Bonaventurae, Caietani, Suarez, Amici, et aliorum passim; arg. cit. Extravag. *Unigenitus*, et cit. cap. *Cum ex eo* 14 de Poenitent. et remissionib. Et ratio est, quia si ad indulgentiam valide concedendam non requireretur causa proportionata, posset concedi indulgentia plenaria etiam sanis extra articulum mortis pro sola pronuntiatione nominis *Iesus* seu *Mariae*, et huiusmodi, quae indulgentia caderet in maximum contemptum clavium Ecclesiae et in enervationem thesauri ecclesiastici, ut loquitur textus adductus in fine numeri antecedentis ex
35 cit. cap. *Cum ex eo*. Dicitur notanter *Spectatis omnibus circumstantiis*, quia in aliquibus circumstantiis sufficit una causa pro concedenda indulgentia, quae non suffecisset in aliis; sic in circumstantia articuli mortis pro moribundis adscriptis alicui congregationi, vel habentibus certas cruces, coronas, medalias et huiusmodi, vel solitis facere aliquod praescriptum pium opus, facilius conceditur indulgentia plenaria ob sacrosanctorum nominum *Iesu* et *Mariae* pronuntiationem, quam alias tempore perfectae
36 sanitatis. Dicitur etiam notanter, quod *aliter non valebit indulgentia nisi secundum proportionem causae*, quia, si fortasse causa non esset sufficiens pro indulgentia plenaria, erit saltem sufficiens pro non plenaria; si non pro perpetua, saltem pro temporali; si non pro maiori quantitate, v. gr. pro trecentum mille annis, seu dimidiae partis peccatorum saltem pro minori quantitate, v. gr. mille annorum, mille dierum, seu tertiae vel quartae partis peccatorum, quae et obtineri poterit, quia *verba aliquid operari debent*, ut dicitur in cap. *Si Papa* 10 de Privilegiis in 6. Sic recte Gobat. loc. cit., num. 95, et alii passim per ea quae adduximus supra, n. 23.

37 Indulgentias lucrari possunt omnes baptizati, rationis capaces, et debitores poenarum temporalium. *Communissima* inter catholicos. Imo secundum multos etiam catechumeni, tam vivi quam defuncti, sunt capaces indulgentiarum saltem per modum suffragii; Navarrus de Indulgent. notabil. 31 in fine; Benzonius lib. 5 de Iubilaeo, c. 15, dub. 28, assert. 6; Henric. lib. 7, c. 18, n. 3; Layman. loc. cit., c. 6, n. 1; Gronad in 3 parte, teste Diana part. 5, tr. 12, res. 9; Tannerus tom. 4, disp. 6, qu. 7, n. 93; Lugo tom. 6, disp. 27, sect. 5, n. 77; Gobat. tract. 4 de Indulgent. cap. 12, n. 145, et alii.

38 Et ratio est quia catechumeni, cum sint per fidem et charitatem Christo uniti, sunt aliquo modo membra Ecclesiae, adeoque etiam ipsis applicari potest communis thesaurus satisfactionum, si non per modum absolutionis et iustitiae, saltem per modum suffragii et impetrationis. Tum quia Ecclesia etiam pro catechumenis offert missae sacrificium, ut observat Gobat. loc. cit., n. 145. Alii tamen sentiunt 39
contrarium; sic Suarez tom. 4, in 3 part., disp. 53, sess. 4, n. 8, cum aliis ibi citatis; Kazenberger loc. cit., n. 27; Mastrius disp. 23 Theol. moral., qu. 4, num. 55, et alii plures apud Sanchez lib. 4 Moral., cap. 37, n. 37; Coninch. disp. 12, dub. 7 in princip., et Benzonium loc. cit. Et ratio istorum est, quia quamvis catechumeni per fidem sint Christo uniti, tamen, quia talem fidem nondum solemniter professi sunt in baptismo, nec per talem baptismi ianuam sunt adhuc hanc visibilem Ecclesiam ingressi, ideo Ecclesia in eos iurisdictionem exercere non potest, uti significat Conc. Trid. sess. 14, cap. 2, de Sacram. Poenitent., ibi: *Cum Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus*. Indulgentiae autem non prosunt, nisi subditis; arg. cap. *Quod autem* 4 de Poenitent. et remissionibus.

Indulgentias lucrari possunt etiam qui illas 40
concesserunt; *Communis*, cum S. Thoma in addit. ad 3 part., qu. 27, art. 4; Barbosa de offic. et potest. episcop., alleg. 88, num. 28. Et ratio est, quia indulgentias concedentes non debent esse deterioris conditionis aliis. Nec obstat quod nemo possit uti iurisdictione in seipsum, quia hoc verificatur solum in actibus iurisdictionis contentiosae vel coactivae, non autem in actibus iurisdictionis voluntariae, cum superior secum ipso dispensare possit, si habeat potestatem dispensandi generaliter cum omnibus suis subditis, et a fortiori poterit, ut persona privata, lucrari illas Indulgentias quas, ut persona publica et superior, concessit.

Ad lucrandas indulgentias requiruntur se- 41
quentes conditiones: 1°. Ut lucraturus indulgentiam sit in gratia Dei constitutus eo tempore quo indulgentiam consecuturus est, quia reatus poenae nunquam aufertur nisi ablata culpa. 2°. Ut sit subditus concedentis, seu, si sit exemptus, existat saltem intra territorium iurisdictionis illius per dicta superius num. 11. 3°. Ut non sit ligatus excommunicatione maiore, quia haec privat communione bonorum spiritualium. 4°. Ut opera praescripta integre perficiat. 5°. Ut ea perficiat ad intentionem concedentis indulgentiam. 6°. Ut ea perficiat per se ipsum, excepta eleemosyna, quae etiam per famulum potest fieri a domino. 7°. Ut saltem ultimum opus praescriptum perficiat in statu gratiae. 8°. Ut habeat intentionem saltem habitualem et interpretativam eas lucrandi.

Indulgentiae a pontifice concessae iis qui 42
cum confessione et communione ecclesiam ali-

quam visitant, non exigunt ut ecclesia visitetur post confessionem et communionem; sed sufficit ut, si visitetur ante statum gratiae, dispositio tamen habeatur eadem die confitendi et communicandi, ut ex pluribus theologis firmatur a Bened. XIV, Instit. eccles. 48, § 10.

43 Ut acquiratur indulgentia quae concessa est pro confessis et sacra communione refectis, requiritur confessio actualis et communio sacramentalis. Idem pontifex Const. incip. *Inter praecipuos*, § 3. Et solis missionariis in partibus infidelium commorantibus indultum fuit ut huiusmodi indulgentias lucrari possint praemisso contritionis actu; idem ibid., § 6.

44 Pro lucranda indulgentia non sufficit opera iniuncta praestare ad quae alias quis tenetur alio titulo, puta iustitiae, etc.; idem ibid., § 53.

45 Indulgentia plenaria in certos dies aliquam ecclesiam vitantibus, aut aliud pium opus peragentibus concessa, semel duntaxat in die obtineri potest; idem ibid., § 84.

46 Ad rem attendendum est novissimum decretum Sacr. Congreg. Indulgentiis praepositae, emanatum die 19 Maii 1759, tenoris ut sequitur.

Ut Christi fideles scire possint quid sibi tenendum foret pro acquirendis indulgentiis in sententiarum varietate super intelligentia verborum: *Qui vere poenitentes, confessi, ac sacra communione refecti, ecclesiam visitaverint;* quae in indulgentiarum Brevibus inferri solent, in Congr. indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita discussis die 31 Martii proximi praeteriti nonnullis dubiis, eadem Sacr. Congr. fuit in voto, confessionem sacramentalem, quando in Brevibus apponitur pro indulgentiarum consecutione, peragi omnino debere etiam ab iis qui sibi lethalis peccati conscii non sunt, necnon praefatam confessionem suffragari etiam posse, si expleatur in vigilia festivitatis. Quod autem ad ecclesiae visitationem spectat, eam impleri posse, sive ante sive post aliorum piorum operum implementum.

Factaque de iis per infra scriptum eiusdem Sacr. Congr. secretarium relatione Sanctissimo D. N., Sanctitas Sua eiusdem Sacr. Congreg. votum benigne approbavit, illudque publicari mandavit, quibuscunque in contrarium facientibus non obstantibus.

F. I. Card. Portocarrero Praef.

A. E. Vicecomes *S. C. Indulg. Secr.*

Addendum est hoc aliud decretum eiusdem S. Congr. in declarationem praeced. emanatum.

47 Cum Sacr. Congr. indulg. et sacr. reliquiis praeposita, die 31 Martii 1759, fuerit in voto confessionem sacramentalem, quando in Brevibus apponitur pro indulgentiae consecutione, peragi omnino debere, etiam ab his qui sibi lethalis peccati conscii non sunt, necnon praefatam confessionem suffragari etiam posse, si in vigilia festivitatis expleatur, votumque Congregationis SS. DD. N. Clemens PP. XIII benigne approbaverit, illudque typis publicari sub datum 19 Maii praedicti anni mandaverit; quamplures supplices libelli tum regularium communitatum et praesertim monialium, tum etiam parochorum et nonnullorum episcoporum pro suis dioecesibus porrecti sunt, quibus maxima exponebatur difficultas, quae interdum, imo persaepe, incidit pro sacramentali confessione, sive in festo, vel ad minus in vigilia peragenda. Quamobrem, ut adeo proficuus Indulgentiarum thesaurus reddatur fidelibus accommode comparandus, enixis precibus supplicabant Sanctitati Suae ut opportuno aliquo remedio de apostolica benignitate providere dignaretur, quibus precibus ad praedictam Sacr. Congr. remissis, propositum in ea fuit dubium: *An et quomodo sit consulendum Sanctissimo super praefati decreti exsecutione vel declaratione in casu*, etc. Responsum fuit: *Consulendum SS. DD. N. ut concedere dignetur indultum omnibus Christi fidelibus, qui frequenti peccatorum confessione animam studentes expiare, semel saltem in hebdomada ad sacramentum Poenitentiae accedere, nisi legitime impediantur, consueverant, et nullius lethalis culpae a se post peractam ultimam confessionem commissae sibi conscii sunt, ut omnes, et quascunque indulgentias consequi possint etiam sine actuali confessione, quae caeteroquin iuxta praefati decreti definitionem ad eas lucrandas necessaria esset. Nihil tamen innovando circa indulgentias Iubilaei tam ordin. quam extraordinar. aliasque ad instar Iubilaei concessas pro quibus assequendis sicut et alia opera iniuncta, ita et sacramentalis confessio tempore in eorum concessione praescripto peragantur.* Et facta per me infra scriptum eiusdem S. Congr. secret. de praemissis omnibus SS. DD. N. relatione, Sanctitas Sua piis bonorum desideriis ac votis satisfacere, et indulgentiarum gratias iis potissimum qui pie sancteque vivendo donis divinae misericordiae digniores efficiuntur, elargiri quam maxime cupiens, benigne annuit, et praefatum indultum in forma supra scripta expediri et publicari mandavit, quibuscunque in contrarium non obstantibus.

Datum ex Secretaria Sacr. Congreg. Indulg. die 9 Decembris 1763.

M. Card. Antonellus Praefect.

Ioseph de Comitibus *S. C. Indulg. Secr.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

(Huc spectant duo recentiora decreta, alterum Clementis XIV, alterum Pii Sexti feliciter regnantis. Utrumque reddo cum praefatione primo a cl. Congreg. de Propaganda Fide Secretario praemissa).

48 Cum plerumque Patres ordinis Minorum Sancti Francisci de observantia qui in Indiis

occidentalibus sacris missionibus dant operam, nec non Christi fideles existentes intra limites praefecturae Missionum dictorum Patrum copia confessariorum destituantur, unde nonnullas indulgentias certis statutisque diebus affixas consequi nequeant; SS. D. N. Clemens XIV ad relationem infra scripti R. P. D. Stephani Borgia Sacr. Congr. de Propaganda Fide Secretarii, extendit ad Patres et Christi fideles praefatos qui confessario carent, indulgentias alias sub die 24 Maii 1772 a Sanctitate Sua concessas favore episcoporum, vicariorum apostolicorum, Missionariorum et Christi fidelium imperii Sinensis, ac regnorum Tunkini, Siami, Cocincinae, Ciampae et Cambodiae, ut apparet ex decreto tenoris sequentis.

Datum Romae ex Aedibus praedictae Sacr. Congr. die 23 Maii 1773.

Stephanus Borgia *Secr.*

Ex audientia SS. D. N. Clementis PP. XIV habita per me infra scriptum Sacr. Congregationis de Propaganda Fide Secretarium die 24 Maii 1772.

Cum ad plenarias lucrandum indulgentias necesse sit ut sacramentalis peccatorum confessio praemittatur, vel saltem, iuxta indultum Christifidelibus omnibus a sanct. memor. Clemente XIII sub die 9 Decembris 1763 concessum, omnino oporteat ut, qui eas consequi cupiunt, semel saltem in hebdomada ad hoc sacramentum, nisi legitime impediantur, soleant accedere, et nullius lethalis culpae a se post peractam ultimam confessionem commissae sibi conscii sint: per quod indultum SS. D. N. Clemens divina providentia PP. XIV, die 17 Maii currentis anni, declaravit fuisse derogatum quibuscunque aliis peculiaribus indultis, etiam illis a sanct. mem. Clem. XII per organum Sacr. Congr. de Propaganda Fide missionariis in regionibus infidelium degentibus concessas, acquirendi scilicet indulgentias plenarias cum solo actu contritionis et confessione in voto, quoties confessariorum copia desit: hinc Sanctitas Sua animadvertens episcopos, vicarios apostolicos et missionarios in imperio Sinarum, necnon in regnis Tunkini, Siami, Cocincinae, Ciampae et Cambodiae commorantes non raro confessariis carere, proindeque quamplurimum indulgentiarum, praesertim certis statutisque diebus affixarum, adiumento destitui, inter innumeras pastoralis officii sollicitudines huic incommodo consulere intendens, benigne eisdem eorumque in perpetuum successoribus impertitur plenariam indulgentiam, etiam animabus in Purgatorio detentis per modum suffragii applicabilem, quater in anno lucrandam in quacunque die, qua peccata sua fuerint confessi, missam celebraverint, vel saltem sacram susceperint communionem; dummodo tamen eadem die ferventes ad Deum pro sanctae fidei propagatione preces effuderint.

Christi fidelibus vero utriusque sexus in dictis regnis existentibus idem SS. D. noster praefatam plenariam indulgentiam bis in anno in perpetuum concedit quatenus et ipsi iisdem diebus supra scripta opera fideliter religioseque adimpleant.

Per hanc autem indulgentiarum concessionem eadem Sanctitas Sua non intendit, aut revocare, aut irritas declarare alias quascunque indulgentias vel a se, vel a praedecessoribus suis concessas, vel in posterum concedendas, et quas, non omissis caeteroquin operibus iniunctis, supradicti episcopi, vicarii apostolici et missionarii caeterique Christi fideles lucrari possent.

Et ne pontificia haec dispositio ab aliquo illorum ignorari contingat, episcopis et vicariiis apostolicis praecipit et mandat, ut praesens decretum populis suae iurisdictioni subiectis meliori, quo poterunt, modo notum faciant atque significent, ut de Ecclesiae thesauro participare possint et valeant.

Datum Romae ex Aedibus dictae Sacrae Congregationis die et anno quibus supra.

Stephanus Borgia
S. Congr. de Propaganda Fide Secr.

Loco ✠ Sigilli.

Alterum Pii Sexti decretum nunc accipe.

Ex audientia SS. D. N. D. Pii PP. VI habita die 5 Ianuarii 1777.

Cum ad plenarias lucrandum indulgentias 49
necesse sit ut sacramentalis peccatorum confessio praemittatur, vel saltem iuxta indultum Christi fidelibus omnibus a sanct. mem. Clemente XIII sub die 9 Decembris 1763 concessum, omnino oporteat ut qui eas consequi cupiunt, semel saltem in hebdomada ad hoc sacramentum, nisi legitime impediantur, soleant accedere, et nullius lethalis culpae a se post peractam ultimam confessionem commissae sibi conscii sint; per quod indultum sanct. mem. Clemens XIV die 17 Maii anni 1772, declaravit fuisse derogatum quibuscunque aliis peculiaribus indultis, etiam illis a sanct. mem. Clem. XII per organum Sacr. Congr. de Propaganda Fide missionariis in regionibus infidelium degentibus concessis, acquirendi scilicet indulgentias plenarias cum solo actu contritionis et confessione in voto, quoties confessariorum copia desit; cumque in regionibus Sinarum, Tunkini, Siami, Cocincinae, Ciampae et Cambodiae tanta sit huiusmodi confessariorum paucitas ut fideles difficillime possint semel saltem in hebdomada ad hoc sacramentum accedere, proindeque valde incommodum sit sacramentalem confessionem exercere iis certis

diebus qui ad lucrandas indulgentias praescripti sunt atque praefixi, idcirco SS. D. N. Pius divina providentia PP. VI ad relationem mei infrascripti Sacr. Congr. de Propaganda Fide Secretarii in audientia habita die 5 Ianuarii anni 1777 declaravit, Christifideles, etiam triduo ante confessos lucrari posse indulgentias plenarias, dummodo nullius lethalis culpae a se post peractam ultimam confessionem commissae sibi sint conscii, et ne pontificia haec dispositio ab aliquo illorum ignorari contingat, episcopis et vicariis apostolicis praecipit et mandat ut praesens decretum populis suae iurisdictioni subiectis meliori, quo poterunt, modo notum faciant atque significent, ut de Ecclesiae thesauro participare possint et valeant.

Datum Romae ex Aedibus dictae S. Congr. die et anno quibus supra.

Stephanus Borgia
S. Congr. de Propaganda Fide Secr.

ARTICULUS III. *Indulgentia quoad ea quae concernunt eius effectum et tempus acquirendi tam pro vivis quam pro defunctis.*

1. Effectus indulgentiae non est remittere peccatum. - 2. Effectus indulgentiae est remissio poenae temporalis ex peccatis quoad culpam dimissis residuae et restantis. - 3. Poena temporalis relicta et restans ex peccatis condonatis luenda ab homine, est duplex, et assignatur. - 4. Indulgentiae plenariae effectus est remittere omnem poenam debitam in foro sacramentali, seu liberari totaliter poenitentem ab obligatione implendi quamlibet poenitentiam etiam medicinalem sibi impositam a confessario. - 5. Afferuntur probationes. - 6. Affertur et solvitur instantia. - 7. Affertur, et solvitur alia instantia. - 8. In praxi decet quod confessarius imponat poenitentiam saltem *medicinalem* et *praeservativam*, et eam poenitens admittat. - 9. Indulgentiae plenariae effectus est etiam remittere omnem poenam debitam foro Dei. - 10. Affertur et solvitur instantia. - 11. Hactenus dicta de effectu indulgentiae plenariae sunt proportionaliter et suo modo applicanda etiam indulgentiae partiali. - 12. Effectus cuiuscunque indulgentiae non est remittere poenam debitam pro peccato veniali nondum remisso. - 13. Indulgentiae possunt a Summo Pontifice concedi et applicari etiam defunctis in purgatorio detentis. - 14. Solum tamen per modum suffragii, seu piae solutionis, et exhibitae satisfactionis. - 15. Quomodo differat indulgentia per modum absolutionis ab indulgentia per modum suffragii. - 16. Indulgentiae pro defunctis rite concessae et acquisitae secundum ordinariam Dei legem prosunt certo et infallibiliter illis determinatis animabus quibus applicatur. - 17. Afferuntur rationes. - 18. Affertur et solvitur instantia. - 19. Affertur et solvitur alia instantia. - 20. Plures animae remanent adhuc in purgatorio non obstantibus indulgentiis plenariis pro ipsis applicatis, et a Deo acceptatis, quia descenderunt in purgatorium cum peccatis venialibus nondum quoad culpam dimissis. - 21. Ut quis lucretur indulgentias pro defunctis non requiritur quod sit in gratia. - 22. Aliqui sentiunt contrarium. - 23. Indulgentia concessa pro vivis non potest etiam defunctis applicari nisi in concessione exprimatur. - 24. Sic etiam indulgentia concessa per Papam alicui cappellae pro defunctis non extenditur ad vivos. - 25. Indulgentia concessa per Papam, ut possit quis eam lucrari pro se vel pro defunctis, non potest applicari pro se et defunctis simul. - 26. Indulgentiae effectus potest saepius obtineri, si saepius opus iniunctum peragatur, quando indulgentia est perpetua, et absque temporis determinatione concessa. - 27. Secus autem est dicendum quando indulgentia est concessa pro tempore determinato. - 28. Uno et eodem opere nequeunt diversae et plures indulgentiae obtineri, nisi forsan illae essent per modum. - 29. Sic cum visitantibus certam ecclesiam conceduntur, v. g. indulgentiae omnium ecclesiarum Urbis possunt omnes illae indulgentiae obtineri unica sola visitatione. - 30. Per unicam solam confessionem et communionem potest quis lucrari plures indulgentias eodem die diversis ecclesiis concessas. - 31. Imo idem dicendum est, licet secunda indulgentia non eodem die sed sequenti vel intra debitam distantiam occurrat, dummodo perseveret in statu gratiae. - 32. Quantum se extendat ly, *vel intra debitam distantiam*. - 33. Quando Papa concedit indulgentiam vere poenitentibus et confessis, non est necessarium ad acquirendam talem indulgentiam facere confessionem die vel tempore quo indulgentia est lucrifacienda, sed satis est quod sit in gratia. - 34. Imo neque requiritur confessio venialium, nisi in concessione indulgentiae expresse requiratur confessio etiam de solis venialibus. - 35. Est autem necessaria confessio actualis, nec sufficit contritio ad lucrandam indulgentiam, quando in bulla concedente indulgentiam requiritur confessio et lucraturus indulgentiam habet peccatum mortale. - 36. Quando vero in concessione indulgentiae non expresse praescribitur confessio, sufficit ut lucraturus indulgentiam sit in gratia sanctificante per contritionem perfectam. - 37. Tempus lucrandi indulgentias in festis (nisi aliud in bulla concessionis caveatur) communiter nunc incipit a primis vesperis usque ad occasum solis sequentis diei. - 38. Per primas vesperas quale tempus intelligatur in festis extra Quadragesimam. - 39. Et quale intelligatur in festis intra Quadragesimam. - 40. In feriis et non festis diebus, tam in Quadragesima quam extra Quadragesimam tempus lucrandi indulgentias incipit a nocte intempesta usque ad alteram noctem intempestam. - 41. Per solis occasum quale tempus intelligatur. - 42. Quando in brevi indulgentiarum ponitur haec clausula: *Praesentibus ad septennium tantum valituris*, hoc septennium incipit currere non a die publicationis, sed a die datae brevis Romae. - 43. Quando in brevi ponitur clausula: *Praesentibus ad septem annos proximos, seu ad septennium proximum valituris*, debet inter ipsos annos computari et numerari etiam annus iubilaei, si intra id temporis occurrat; secus autem si dicatur simpliciter ad septennium seu ad septem annos. - 44. Clausula in brevi solita apponi, *dummodo in ecclesia tot missae quotidie celebrentur*, quomodo debeat intelligi, ad n. 45. - 46. Clausula: *Volumus autem ut si alias Christifidelibus dictam ecclesiam visitantibus aliqua alia indulgentia perpetua vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint*, quomodo debeat intelligi. *Remissive*. - 47. Missae celebratae de festo currente in altaribus privilegiatis, in diebus quibus non licet missas de requiem celebrare, habent eamdem vim et easdem indulgentias perinde ac si essent celebratae missae de requiem seu defunctorum. - 48. Translato festo in cuius die conceditur indulgentia, non transfertur etiam ipsa indulgentia, nisi ex concessione speciali. - 49. Indulgentia tandiu durat, quandiu vult qui eam concessit. - 50. Iudulgentia simpliciter et absolute concessa seu sine appositione determinati temporis durat perpetuo. - 51. Nec perit indulgentia morte concedentis, nisi in ipsa concessione ponatur explicite vel implicite iste terminus. - 52. Indulgentia concessa *usque ad beneplacitum concedentis* non est perpetua, seu perit morte ipsius concedentis. - 53. Indulgentia autem concessa *ad beneplacitum Sedis Apostolicae aut interim dum Sedes Apostolica voluerit*, non expirat morte Papae concedentis. - 54. Indulgentia non cessat, quamvis cessat causa propter quam concessa fuit.

1 Effectus indulgentiae non est remittere peccatum, neque mortale, neque veniale; *Communis* cum Maldonato t. 1 de Poen., qu. 6, tit. de Indulg., part. 1, qu. 1, ubi sic expresse dicit: *Uno ore omnes theologi, nemine excepto, respondent indulgentiam non esse remissionem culpae sed poenae.* Unde quando in forma seu concessione indulgentiae dicitur per illam concedi remissionem *peccatorum,* accipitur peccatum pro poena peccati, iuxta illud 2 Machabaeor. XII, ibi: *Ut a peccatis solvantur;* et, quando vocatur indulgentia a poena et culpa, intelligitur quod per talem indulgentiam conceditur facultas absolvendi a culpa etiam reser-
2 vata, ut fuit dictum art. 1, n. 3. Effectus indulgentiae est remissio poenae temporalis ex peccatis quoad culpam dimissis residuae et re-
3 stantis; *Communis.* Poena autem temporalis relicta et restans ex peccatis condonatis luenda ab homine est duplex: una, ad quam persolvendam homo obligatur ex sacramentali poenitentia a confessario iniuncta; altera, ad quam persolvendam in hoc mundo, vel in Purgatorio est obligatus a iustitia Dei; *Communis.*

4 Unde indulgentiae plenariae effectus est remittere omnem poenam debitam in foro sacramentali, seu liberare totaliter poenitentem ab obligatione implendi quamlibet poenitentiam, etiam medicinalem sibi impositam a confessario; sic S. Th. in 4, dist. 20, qu. 2, art. 3, qu. 1; S. Bonav. in lib. 4, dist. 20, art. 1, qu. 2; Gobat. tract. 4 de Indulg., part. 2, c. 3, num. 24; Kazenberger loc. cit., n. 40; Lugo tom. 6, disp. 27, sect. 2, num. 22, et, ipso
5 teste, communis aliorum. Et hanc conclusionem probat loc. cit., n. 23, primo, ex cap. *Cum ex eo* 14 de Poenit. et remiss., ubi Innocent. III dicit *per indiscretas et superfluas indulgentias satisfactiones sacramentales enervari:* ergo ideo quia aufertur obligatio implendi poenitentias; alioquin, si manet obligatio implendi illas saltem ratione medicinae, nihil prorsus enervabitur satisfactio. Secundo probat ex Bonifacio VIII qui, ut refert Glossa in Extrav. *Antiquorum* de Poenit. et remiss., nolebat confessarios imponere aliquam poenitentiam iis qui Iubilaeum anni sancti lucrabantur, quia nimirum satisfactione alia non indigebant, et auctor ipsius glossae dicit se id ab ipsomet pontifice audivisse, ut observat etiam Lugo loc. cit., n. 17. Tertio probat ratione a priori, quia Confessarius imponit poenitentiam ut poenam ad satisfaciendam pro peccato; ergo sublato debito totius poenae prout fit per indulgentiam plenariam, cessat omnino fundamentum illius obligationis, sicut, si condonaretur a principe poena debita pro aliquo crimine, eo ipso cessaret obligatio imposita per sententiam iudicis ad poenam aliquam pro illo delicto subeundum.

6 Nec valet dicere, quod per lucrationem indulgentiae plenariae tollatur quidem obligatio implendi poenitentiam sacramentalem impositam a confessario, quatenus est satisfactoria pro peccatis praeteritis, non autem quatenus est medicinalis pro praecavendis peccatis futuris. Non valet, inquam, quia licet poenitentia subinde etiam imponatur ut medicina, confessarius tamen illam imponere non potest nisi in poenam peccati; sicuti, licet iudex procurare debeat quod poena delinquentis sit talis ut simul sit medicina in futurum, non tamen posset illam poenam imponere etiam ut medicinam, si illa poena fuisset a principe condonata: ergo, si per indulgentiam plenariam condonatur et remittitur poenitentia ut satisfactoria, etiam tolletur ut medicinalis. Nec 7
etiam valet dicere quod adhuc remaneat obligatio implendi poenitentiam, saltem propter reverentiam sacramenti et eius integritatem, ne maneat sacramentum imperfectum sine una parte integrante. Non valet, inquam, quia sacramentum poenitentiae non exigit pro parte integrali satisfactionem sacramentalem, nisi ex supposito quod adhuc adsit poena temporalis satisfacienda seu solvenda, cum ad hanc remittendam illa unice iniungi debeat a confessario, adeoque, satisfacta et soluta seu remissa omni poena temporali restante, non requiritur amplius talis integritas satisfactionis, cum non amplius possit iuste exigi satisfactio ab eo qui iam integre satisfecit et debitum iam integre solvit, vel remissionem debiti integre consecutus est, ut verificatur in eo qui lucratus est indulgentiam plenariam. Unde post lucrationem ipsius, nec reverentia sacramenti, nec confessarii praeceptum obligabit eum ad poenitentiam adimplendam; sic optime Lugo loc. cit., num. 24 et 27; Kazenberger loc. cit., n. 40, et alii.

In praxi tamen tempore indulgentiae etiam 8
plenariae decet quod confessarius semper imponat poenitentiam saltem *medicinalem* et *praeservativam,* quando iudicat necessariam, eamque poenitens admittat, quamvis indulgentiam plenariam certo consequatur, quia hoc necessarium iudicat Suarez apud Mastrium Theolog. moral. disp. 23, qu. 2, n. 29, et alii. Imo tenetur confessarius iniungere poenitentiam *medicinalem* atque etiam *vindicativam* seu *satisfactivam,* quando probabiliter credit poenitentem non consecutum esse, aut mox non consecuturum esse indulgentiam plenariam, teneturque poenitens in tali casu illam adimplere. Si autem confessarius probabiliter credat poenitentem iam consecutum esse, aut mox consecuturum esse indulgentiam plenariam, potest omnem poenitentiam, in quantum est vindicativa seu satisfactiva, omittere iuxta S. Thomam, S. Bonaventuram, et plurimos antiquiores et recentiores apud Tannerum, Dianam et Gobat. de Iub. cap. 25, ob rationes num. antecedenti allatas. Ob reverentiam tamen sacra-

menti poenitentiae convenit confessario levem saltem poenitentiam iniungere, et poenitenti eam adimplere, quia licet non sit necessaria pro satisfactione poenae temporalis debitae, cum supponatur integre remissa per lucrationem indulgentiae plenariae, prodest tamen multum ad meritum, quod pluris faciendum est, quam redemptio poenae temporalis, ut recte cum aliis advertit Lugo loc. cit., n. 31.

9 Indulgentiae plenariae effectus est etiam remittere omnem poenam debitam in foro Dei, id est omnem poenam relictam ex peccatis dimissis, ad quam persolvendam in hoc mundo, vel in Purgatorio est homo obligatus a iustitia Dei. Sic S. Thomas in 4, disp. 20, qu. 1, art. 3, quaestiuncul. 1, communiter receptus ab omnibus recentioribus, ut testatur, et sequitur Gobat. loc. cit., n. 25, et est iam communis et certa doctorum sententia, ut testatur Lugo l. c., n. 7. Imo, ipso teste, docet Suarez disp. 50, sect. 2, n. 2, de fide esse, Papam virtute clavium habere potestatem remittendi poenam illam etiam in foro Dei; et de facto Sixtus IV damnavit sequentem Petri Oxomensis propositionem: *Papa non potest indulgere alicui viro poenam Purgatorii;* sic refert Kazen-
10 berger loc. cit., n. 39. Nec valet dicere cum nonnullis antiquis, per indulgentias non relaxari poenam in foro Dei, sed solum remitti poenitentiam in foro sacramentali debitam, id est obligationem implendi poenitentiam a confessario iniunctam. Non valet, inquam, quia, ut optime eos confutant S. Thomas l. cit., Lugo loc. cit., Gobat loc. cit., Kazenberger loc. cit., et alii passim, sequeretur ex eorum sententia, quod Ecclesia concedendo indulgentias potius obesset quam prodesset fidelibus, cum sic illos liberaret levibus poenitentiis, et remitteret ad graviores poenas Purgatorii; clarum enim et manifestum fidelium gravamen esset, velle per indulgentiam remitti solum debitum implendi poenitentiam, relinquendo debitum poenae, cum esset utilius poenitentibus implere poenitentiam ad redimendam poenam ipsa sine dubio graviorem. Unde, cum Tridentinum Concilium sess. 25, c. 21, in decr. de Indulg., definiat: *Indulgentiarum usum esse populo Christiano maxime salutarem,* patet, eorum sententiam
11 esse falsissimam. Quod hactenus dictum est de effectu indulgentiae plenariae, hoc proportionaliter et suo modo applicandum est etiam in-
12 dulgentiae partiali. Effectus cuiuscunque indulgentiae non est remittere poenam debitam pro peccato veniali nondum remisso, quia poena non potest remitti, nisi prius remissa culpa; Kazenberger loc. cit., n. 8; Gobat. loc. cit., part. 2, n. 278; Felix Potestas tom. 1, part. 4, c. 8, de Indulgentiis, num. 2788; Reiffenstuel Theol. moral. tr. 12, dist. 3, qu. 2. num. 12 et 13, et ipso teste communis aliorum.

13 Indulgentiae possunt a summo pontifice concedi et applicari etiam defunctis qui in Purgatorio detinentur; *Communis ac certa.* Id enim constat ex communi usu et praxi Ecclesiae in qua nihil tam usitatum est quam applicare indulgentias pro defunctis, ut tradit Ioann. VIII in epist. 144, et Leo X in Constit. incipien. *Exsurge Domine,* contra Lutherum. Non pos- 14
sunt tamen ipsis defunctis concedi indulgentiae per modum absolutionis habentis annexam solutionem, sicut conceduntur vivis, sed solum per modum suffragii, seu piae solutionis, et exhibitae satisfactionis. *Communis* fere omnium Theologorum cum S. Thoma in 4, dist. 45, qu. 2, art. 3, qu. 2; S. Bonaventura part. 2, art. 1, qu. 5; Mastrio theolog. moral. disp. 23, qu. 4, n. 57; Kazenberger loc. cit., num. 43; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 12, dist. 3, qu. 4, n. 41 et 42. Et ratio est, quia summus pontifex Christi in terris vicarius non habet iurisdictionem in defunctos sicuti in fideles viventes, cum acceperit a Christo potestatem solvendi solum *super terram,* non vero *sub terra.* Qui autem non habet iurisdictionem in alium tanquam sibi subditum, nequit eidem concedere indulgentias per modum absolutionis, quia concedere indulgentias per modum absolutionis est actus iurisdictionis, adeoque summus pontifex nequit defunctis concedere indulgentias per modum absolutionis, sed tantum per modum suffragii.

Indulgentia autem per modum absolutionis 15
differt ab indulgentia per modum suffragii specialiter per hoc, quod indulgentia per modum absolutionis conceditur quando superior sibi subditum immediate et directe liberat a poena temporali. Sic summus pontifex tanquam superior et minister a Deo constitutus immediate et directe liberat fideles vivos tanquam sibi subditos a poenis temporalibus relictis in peccatis iam quoad culpam dimissis, concedendo eis indulgentiam *per modum absolutionis* habentis tamen annexam solutionem; quia haec absolutio fit cum aliqua solutione ex thesauro Ecclesiae, scilicet, applicatione et exhibitione satisfactionum Christi et Sanctorum. Indulgentia vero *per modum suffragii* dicitur concedi, quando non immediate et directe, sed indirecte et mediate, scilicet mediante actione alterius. Sic summus pontifex concedit indulgentias defunctis, mediantibus aliquibus piis viventium fidelium operibus tanquam pretium aequivalens ex thesauro Ecclesiae Deo oblatum pro solutione illarum animarum quibus mente pontificis applicatur. Sic videtur insinuare, aut potius supponere S. Thomas in 4, dist. 45, qu. 7, art. 3, quaestiuncul. 2, ubi dicit indulgentias concedi defunctis *non directe et principaliter, sed tantum secundario et indirecte;* et videtur esse communior doctorum, quamvis alii aliam explicationem afferant, ut videre est apud Gobat. tract. 4 de Indulgent., part. 2, a n. 477;

Filiuc. tom. 1, tract. 8, cap. 8, num. 104 et sequent.; Lugonem tom. 6, disp. 27, sect. 5, a n. 58 ad 73 inclusive.

16 Indulgentiae pro defunctis rite concessae et acquisitae secundum ordinariam Dei legem prosunt certo et infallibiliter illis determinatis animabus, quibus ex intentione summi pontificis applicantur ita ut animae illae de thesauro Ecclesiae per modum suffragii sibi applicato iuventur, vel ad totalem remissionem poenae et totalem liberationem e Purgatorio, si indulgentia est plenaria, vel ad partialem, si indulgentia est partialis; Navarr. de Indulgent. et iubilaeo notabil. 22; Lugo tom. 6, disp. 47, sect. 5, num. 59; Roderic. tom. 2 quaest. Regular., qu. 97, art. 3; Gobat. loc. cit., num. 484; Filiuc. tom. 1, tract. 8, cap. 8, num. 208; Suarez tom. 4, disp. 53, sect. 4; Sotus qu. 2, art. 3; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 12, qu. 4, dist. 5, num. 44; Herincx disp. 4 de Sacramento Poenit., qu. 8, n. 66, et apud ipsum Bellarminus, Arriaga, Dicastillus et alii; Kazenberger loc. cit., num. 43, ubi cum aliis testatur sic tenere recentiores communiter; Mastrius Theolog. moral. disp. 24, num. 47, asserens hanc esse communiorem et probabiliorem sententiam; P. Roa de Purgatorio c. 15; Raynald. sect. 3, punct. 1, a n. 17, punct. 5, a num. 9, punct. 6, n. 12, citatus et secutus probabiliter a La Croix lib. 6, part. 2, n. 1330, qui, lib. 6, part. 2, num. 534, dicit quod, si impleantur conditiones requisitae, effectum liberationis determinatae animae esse infallibilem ut tenent S. Thom., Ledesma, Sotus, Valent., Coninch., Less., Filiuc., Castropal., Diana, Gran., Lugo, Tanner., Mendo d. 13, n. 96; Arriaga d. 15, sect. 1, et optime Suarez d. 79, sect. 10, ubi ostendit S. Augustinum, Chrysostomum et Cyrillum idem sentire, et dicit quod contrarium tenent S. Bonaventura, Richardus, Durand., Caietan., Cordub., Bonac., Layman, Amic., et alii multi.

17 Ratio autem nostra est quia Leo X in Const. incip. *Exsurge Domine*, contra Lutherum, absolute et aequaliter absque haesitatione promittit effectum suum illis indulgentiis quae applicantur defunctis, ac illis quas sibi vivi lucrantur; dicit enim expresse: *Omnes tam vivos quam defunctos, qui veraciter omnes indulgentias huiusmodi consecuti fuerint, tanta temporali poena secundum divinam iustitiam pro peccatis suis actualibus debita liberari quanta concessae et acquisitae indulgentiae aequivalet. Et ita ab omnibus teneri et praedicari debere sub excommunicationis latae sententiae poena, etc., auctoritate apostolica decernimus;* atqui indulgentiae rite concessae et acquisitae infallibiliter prosunt illis vivis qui eas sibi lucrantur, ergo etiam debent prodesse infallibiliter illis determinatis defunctis quibus applicantur. Tum quia summi pontifices in Brevibus altarium privilegiatorum concedere solent: *Ut quicunque sacerdos*, servatis servandis ac diebus in Brevi specificatis, *Missam Defunctorum pro anima cuiuscunque fidelium defunctorum ad praefatum altare celebrabit, anima ipsa de Thesauro Ecclesiae per modum suffragii indulgentiam consequatur, ita ut Domini nostri, etc., suffragantibus meritis a Purgatorii poenis liberetur.* Ubi ut vides ex ly *pro anima cuiuscunque*, et ly *anima ipsa* videtur promitti liberatio animae determinatae a Purgatorio. Tum etiam quia licet Deus, ut recte probat Kazenberger loc. cit., num. 44, non teneatur acceptare applicationem indulgentiarum defunctis factam ex eo, quasi Papa haberet immediate iurisdictionem in defunctos; tamen ex eo tenetur Deus acceptare applicationem indulgentiarum defunctis factam a papa, quia Deus voluit in ecclesia esse communionem Sanctorum; quare ex decreto huius communionis inter ecclesiam Triumphantem, Militantem atque etiam Purgantem, tenetur acceptare illas satisfactiones, sive pro vivis, sive pro defunctis oblatas; et sic si infallibiliter prosunt illis vivis qui eas sibi lucrantur, etiam infallibiliter debent prodesse illis determinatis defunctis quibus applicantur.

Nec valet dicere quod Deus non acceptet 18
indulgentias semper pro omnibus illis quibus applicantur, sed pro illis qui ex hac vita decesserunt magis digni tali gratia quia v. g. in vivis fuerunt magis solliciti in acquisitione indulgentiarum et oratione pro defunctis, ut in simili de Missae sacrificio, eleemosynis et orationibus dicit S. Augustinus, lib. de Cura pro mortuis, cap. ultim., relatus in can. *Non aestimemus* 19, caus. 13, quaest. 2, his verbis: *Non pro quibus fiunt omnibus prosunt, sed his tantum pro quibus dum vivunt, cooperantur ut prosint;* et in can. *Tempus* 23, ead. caus. et qu., his verbis: *Sed haec eis prosunt qui cum viverent haec sibi, ut postea possent prodesse, meruerunt.* Non valet, inquam, quia licet etiam de mente S. Augustini credibile sit quod Deus facilius pro illis defunctis qui in vita fuerunt magis solliciti pro acquisitione indulgentiarum et oratione pro mortuis acceptet, nedum missae sacrificia, orationes, eleemosynas, ieiunia et alia huiusmodi suffragia, sed etiam indulgentias generaliter pro defunctis omnibus applicatas, hoc tamen (secundum legem Dei ordinariam) non videtur dicendum de indulgentiis pro aliquo determinato defuncto applicatis, nisi hic ex speciali Dei providentia et dispositione fuisset merito privandus, ex quo, dum viveret, alios defraudasset similibus debitis suffragiis et indulgentiis, ut de exemplo Promi numero sequenti referendo.

Nec valet obiicere quod soleat saepius pro 19
una et eadem anima in altari privilegiato sacrificari, et indulgentia plenaria applicari, quod

esset superfluum, si indulgentia certo et infallibiliter prodesset pro illa determinata anima cui applicatur. Non valet, inquam, quia merito pro una et eadem anima plures missae etiam in altari privilegiato celebrantur, et plures indulgentiae plenariae applicantur propter varias rationes. Primo, quia non constat an causa ob quam pontifex concessit indulgentiam plenariam sit iusta et sufficiens, defectu cuius sufficientis iustae causae est invalida etiam indulgentia concessa a Papa, ut ex communi diximus art. 2, num. 33. Secundo, quia non constat an et quomodo prior sacerdos celebrans applicuerit suam intentionem, seu an altare in quo celebravit, habeat omnia requisita ad esse privilegiatum. Tertio, quia non constat an qui plenariam indulgentiam alicui animae applicavit, omnes conditiones necessarias impleverit. Quarto, quia ignoratur an non ob aliquam peculiarem causam velit Deus circa hanc aut illam animam facere exceptionem a sua generali promissione, scilicet ob rationes omnino peculiares, non permittendo ut indulgentia in actu secundo prosit huic certae animae, ut habetur in vita Rabani Mauri, ubi narratur reiectio suffragiorum pro demortuo coenobii Promo qui vivus defraudaverat defunctos subsidio eleemosynae per abbatem constitutae, sic refert Raynaudus tom. 7, part. 2, qu. 5, fol. 289, col. 1 et 2; et ex ipso Gobat. tr. 4 de Indulgent., part. 2, cap. 19, n. 458, et cap. 22, n. 486. Quinto, quia nostra sententia nondum est omnino certa, quamvis sit probabilior atque communior inter theologos; unde merito pro eisdem animabus reiterantur missae, sacrificia et indulgentiae; *melius enim supererunt ista eis quibus non obsunt, quam eis deerunt quibus prosunt,* ut docet S. Augustinus relatus in cit. can. *Non aestimemus* 19, caus. 13, qu. 2.

20 Quod autem plures animae remaneant adhuc in poenis Purgatorii non obstantibus missarum sacrificiis et indulgentiis plenariis pro ipso applicatis et a Deo acceptatis, hoc oritur ex quo ipsae descenderint in Purgatorium cum peccatis venialibus nondum quoad culpam dimissis. Unde indulgentiae etiam plenariae nequeunt tollere, seu remittere poenas a talibus animabus persolvendas, cum poena non tollatur, seu non remittatur, nisi prius remissa culpa, ex dictis supra n. 12. Culpa autem venialis nequit remitti per indulgentiam etiam plenariam (haec enim remittit solam poenam), sed per satisfactionem propriam usque ad novissimum quadrantem extingui debet in Purgatorio, ut recte docet Scotus in 4, dist. 21, qu. 1, et omnes sui apud Mastrium in 4, disp. 4, qu. 9, et Kazenberger loc. cit., n. 45.

21 Ut quis lucretur indulgentias pro defunctis, non requiritur quod sit in gratia, seu opera requisita adimpleat in statu gratiae; Navarr. in Commentar. de anno Iubilaei notabil. 22, num. 31; Graff. in Append. dec. aur. lib. 2, tit. de Indulg., cap. 1, n. 21 et 36; Monacell. tom. 2, Formular. 6, num. 2; Felix Potestas tom. 1, part. 4, n. 3789; Raynaud. sect. 3, part. 5, num. 23; Escob. t. 7, E. 5, cap. 7, num. 45; Herincx disp. 4 de Sacram. Poenit., qu. 11, num. 77; Diana part. 5, tract. 12, resol. 38, ubi ex Ioanne praeposito, Trullench., Reginaldo et aliis cum D. Th., ut refert Viva de Iubilaeo qu. 6, art. 2, n. 6, docet quod lucrari potest indulgentia pro mortuis, etiam qui omnia opera iniuncta posuit in statu peccati, quia ratio satisfactionis, seu pretium poenarum non est illud opus positum in statu peccati, sed thesaurus meritorum Christi, et Sanctorum qui applicatur ab Ecclesia, posito tali opere; illud autem opus fit nomine Ecclesiae in qua nunquam deest gratia, et ita etiam prodest domino eleemosyna quam mandat dari per suum servum quamvis peccatorem; Bussemb. lib. 6, part. 2, dub. 4, art. 2, num. 10; La Croix ibidem, n. 1351 et 1410; Reginald. lib. 7, n. 195, apud Gobat. tract. 4 de Indulg., part. 2, cap. 23, n. 490 et seq.; Bonacina de Indulg. disp. 6, qu. 1, punct. 6, propos. 1, n. 11, cum aliis pluribus, ubi ipse sic praecise dicit: *Qui vero facit opus ad consequendam indulgentiam pro defuncto, non est necesse ut sit in gratia, quamvis existens in peccato mortali non possit suis operibus satisfacere per se, aut pro alio, nihilominus potest indulgentiam pro defuncto lucrari, si faciat opus praescriptum ad obtinendam indulgentiam pro defuncto; tunc enim ipse non dicitur satisfacere, sed facere opus, quo posito, summus pontifex applicat defuncto indulgentiam, id est satisfactionem Christi et sanctorum; nam indulgentia habet suum valorem ex opere operato, et non dependet a gratia illius qui pro defuncto indulgentiam lucratur.* Haec ipse. Sic etiam tenent Toletus in Summa lib. 6, cap. 26, num. 5; Gabriel sup. Canon. Missae lect. 57; Portell. verb. *Indulg.* in addit., n. 24; Suarez, Palao et alii plures. Lugo tamen to. 6, 22
disp. 27, n. 75, dicit esse magis commune et secundum fidelium sensum, quod requiratur status gratiae saltem in fine operis; consentiunt Dicastill. tom. 2, in 3 part., tr. 9, disp. 2, dub. 17, et alii, ut testatur Toletus loc. cit., et hanc sententiam esse tutiorem dicit Busemb. loc. cit., quamvis probabiliter teneat nostram.

Indulgentia concessa pro vivis non potest 23
etiam defunctis applicari, nisi in concessione exprimatur, quia indulgentia sicuti pendet ab auctoritate, ita et a voluntate concedentis. Laym. lib. 5, tract. 7, c. 7, num. 2; Busemb. loc. cit., num. 7; La Croix ib., et communis aliorum. Sic etiam indulgentia concessa per Papam alicui cappellae pro defunctis non ex- 24
tenditur ad vivos, adeo ut qui vivens celebrat,

aut ibi celebrari facit pro se missam, illam non consequitur. Navarr. conclus. 39, part. 2, de Poenit. et remiss.; Monacell. tom. 2, formul. 6,
25 num. 1, et alii passim. Indulgentia concessa per Papam, ut possit quis eam lucrari pro se vel pro defunctis, non potest applicari pro se et defunctis simul, quia tantum concessa est sub disiunctione, ut quis, vel pro se, vel pro defunctis eam lucretur, non autem ut pro se et pro defunctis. Quintanadven. dub. 12, n. 4; La Croix lib. 6, part. 2, num. 1366, et alii passim. Indulgentiae enim tantum valent quantum sonant.

26 Indulgentiae effectus potest saepius obtineri, si saepius opus iniunctum peragatur, quando indulgentia est perpetua et absque temporis determinatione concessa, v. g. si in concessione indulgentiae dicatur: *Quicunque visitaverit talem ecclesiam consequetur talem indulgentiam.* Herincx disp. 4 de Poenit., qu. 11; Kazenberger loc. cit., num. 51; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 12, dist. 3, qu. 5, num. 51, ubi
27 testatur de communi. Secus autem est dicendum, quando indulgentia est concessa pro tempore determinato, v. g. pro tali die, nisi adsit speciale privilegium. Sic Suarez, Lugo, Bonacina et alii apud Kazenberger l. c., num. 51, et sic indubitanter tenendum esse dicit Reiffenstuel loc cit., num. 57 ob decretum Sacrae Congr. circa indulgentias editum, ac per Innocentium XI die 7 Mart. 1678 approbatum et inviolabiliter servari iussum, ubi § final. declaratur: *Semel dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.* Ita sonat decretum.

28 Uno et eodem opere nequeunt diversae et plures indulgentiae obtineri, nisi forsan illae essent per modum unius, v. g. habens duas medalias diversis indulgentiis affectas, et uni sit annexa indulgentia quadraginta dierum; et alteri centum dierum obtinenda a recitantibus unum *Pater* et *Ave*, per unicam solam huiusmodi recitationem non lucrabitur utramque indulgentiam, scilicet et illam quadraginta dierum, et aliam centum dierum; sed debet duplicare talem recitationem, quia ad utramque illam indulgentiam requiritur causa propria et diversa, et consequenter reiterata seu duplicata recitatio. Ita Suarez, Praepositus et alii communius cum Herincx disp. 4 de Poenit., qu. 11, num. 9; Kazenberger loc. cit., num. 49; Lugo loc. cit., num. 90; Mastrius loc. cit., n. 65;
29 Reiffenstuel loc. cit., num. 54. Dicitur autem notanter: *Nisi forsan illae concessae essent per modum unius*, ut cum visitantibus certam ecclesiam conceduntur v. g. indulgentiae omnium ecclesiarum Urbis, quia tunc, ut ipsamet formula concessionis demonstrat, unica sola visitatione possunt omnes illae indulgentiae obtineri. Kazenberger loc. cit., num. 49; Reiffenstuel loc. cit., num. 55, et communis aliorum.

Sic etiam per unicam solam confessionem 30
et communionem potest quis lucrari plures indulgentias eodem die diversis ecclesiis concessas. Lugo loc. cit., num. 93; Gobat. tract. 3, c. 26, num. 180; Kazenberger loc. cit., n. 49; Reiffenstuel loc. cit., n. 51, ubi testatur esse certam et communem doctorum sententiam. Imo idem dicendum est, licet secunda indul- 31
gentia non eadem die, sed sequenti, vel intra debitam distantiam occurrat, dummodo perseveret in statu gratiae. Lugo tom. 6, sect. 6, num. 93; Gobat. tract. 3 Quinarii, cap. 26, num. 181; Comitolus qu. 39; Kazenberger loc. cit., num. 49; Reiffenst. loc. cit., n. 51; Portell. in dubiis Regular., verb. *Indulgentia*, n. 5; Graff. part. 1 decis. aur., lib. 4, c. 11, num. 34; Bassaeus vers. *Indulgentiae*, num. 2; Escobar. tract. 7, exam. 5, num. 57; Turrian. in Select. part. 2, disp. 31, dub. 64; Diana tom. 3, tract. 4, miscellan. resol. 166, et alii plures. Et ratio est quia confessio et communio non videntur exigi directe, tanquam opus iniunctum per modum oneris, sed solum praesuppositive, tanquam maior dispositio subiecti ad lucrandam indulgentiam. Quantum autem 32
se extendat ly *vel intra debitam distantiam*, non omnino conveniunt doctores. Aliqui enim nedum extendunt ad duos vel tres dies, sed etiam ad quatuor dies, dummodo intra id temporis in statu gratiae perseveret. Portell. in dubiis Regular., verb. *Indulgentia*, n. 5, post Comitolum; et Bonagrat. Habsens in Summula quaestionum regularium, verb. *Indulgentia*, num. 225, post Bassaeum. Alii autem extendunt ad quinque vel sex dies dummodo semper intra id temporis in statu gratiae perseveret. Sic Gobat. tract. 3 Quinarii, c. 26, n. 181, post Comitolum, quaest. 39, qui interrogatus utrum qui primo die Augusti sacramenta confessionis et communionis susceperat, nil plane cogitans de indulgentia quae omnibus confessis et communicatis proponebatur ad diem sextam eiusdem mensis, posset sine nova confessione et communione lucrari illam indulgentiam, rotunde respondit *posse:* eam potissimum ob causam quod ille, de quo erat sermo, vere potuerit dici esse confessus et communicatus. Sic refert et tenet Gobat. loc. cit., num. 181; et Reiff. loc. cit., num. 52. Item tenent Turrianus, Diana, Escobar apud La Croix lib. 6, par. 2, num. 1372, qui ibidem insuper subiungit quod theologi collegii Romani (uno excepto qui contradixit) interrogati ab ipsius provincia putarunt ad lucrandas indulgentias in festo circumcisionis sufficere, quod quis in festo Nativitatis Christi confessus communicarit referendo etiam ad indulgentias Circumcisionis.

Accedit quod Papa concedit indulgentiam 33

vere poenitentibus et confessis, non est necessarium ad acquirendam talem indulgentiam facere confessionem die vel tempore quo indulgentia est lucrifacienda, sed satis est quod post ultimam confessionem perseveret in gratia usque ad talem diem vel tempus indulgentiae lucrifaciendae. Sic Navarr. in Comm. de Iubil. et indulg., notabil. 18, num. 18; Kazenberger loc. cit., num. 29; Leo Thesaur. for. Eccles. part. 1, c. 7, de Indulg.; num. 27; Bonacina tit. de Indulg., disp. 6, qu. 1, punct. 5, proposit. 2, num. 7, ubi citat Navarr., Filliuc., Henriquez, Suarez, Reginald., et alios; Viva de Iubilaeo, qu. 8, art. 3, num. 2, cum multis ibi citatis; Gobat. tract. 3 Quinarii, cap. 28, num. 167; Monacell. tom. 2, formul. 6, n. 3 et 4; Reiff. loc. cit., n. 50; Graffius part. 1 decis. aur., lib. 4, c. 15, num. 34, et alii passim. Et ratio est, quia non exigitur confessio tanquam opus iniunctum per modum oneris, sed solum requiritur ex parte subiecti tamquam dispositio ad lucrandam indulgentiam; unde, qui post ultimam confessionem perseverat in statu gratiae, consequitur effectum indulgentiae, implet enim formam indulgentiae, cum sit vere poenitens, et rite confessus. Unde illud participium *confessis* exponendum est hoc pacto, id est, qui sunt vel fuerunt confessi, ut recte
34 Graffius loc. cit., et alii. Imo nedum non requiritur confessio peccatorum mortalium alias rite confessorum, sed neque confessio venialium, nisi in concessione indulgentiae expresse requiratur confessio etiam de solis venialibus. Navarr. loc. cit., notabil. 30, num. 6; Graffius in Appendice decision. aur., lib. 2 de Indulg., cap. 5, num. 9; Kazenberger loc. cit., n. 29; Bonacina et omnes supra citati; Herincx disp. 4 de Poenit., num. 80; Suarez disp. 52, sect. 3, num. 5, et alii passim. Et ratio est, quia, quando in Bulla exprimitur confessio, sermo est de confessione respectu illius qui conscientiam habet peccati mortalis obnoxiam, nisi aliud exprimatur; confessio enim simpliciter dicta ex communi usu et sensu Ecclesiae censetur confessio mortalium; arg. cap. *Omnis utriusque sexus* de Poenit. et remiss., et ob id Ecclesia, sicut non solet praecipere confessionem venialium, ita neque consuevit confessionem venialium requirere ad consequendam indulgentiam, ut recte Bonacina loc. cit.; Monacell. loc. cit.; Kazenberger l. c., et alii. Nunc autem servanda est dispositio decreti supra relati art. 2, n. 46.

35 Est autem necessaria confessio actualis, et non sufficit contritio ad lucrandam indulgentiam, quando in Bulla concedente indulgentiam requiritur confessio, et lucraturus indulgentiam habet peccatum mortale. Sic communior, probabilior et tutior theologorum sententia cum Kazenberger loc. cit., num. 29; Reiff. loc. cit., n. 49. Et ratio est, quia tunc confessio actualis censetur esse conditio necessario requisita ad indulgentiae consecutionem. Indulgentiae enim tantum valent quantum sonant, et explicandae et acquirendae sunt sicut in Bullis exprimitur. Et hoc verum est, etiamsi in Bulla dicatur quod conceditur indulgentia *contritis et confessis*, quia particula *et* non est disiunctiva, sed coniunctiva et copulativa; dispositio autem copulata utriusque partis veritatem exigit. Quando vero in concessione indulgentiae 36
non expresse praescribitur confessio, sufficit ut lucraturus indulgentiam existat in gratia sanctificante per contritionem perfectam, quia existens in gratia sanctificante per contritionem est capax indulgentiarum, nec in concessione ipsarum requiritur actualis confessio, ut supponitur, adeoque in tali casu non est necessaria actualis confessio. Sic Navarrus, Suarez, Reginaldus, Bonacina, Faber, et alii cum Kazenberger loc. cit., num. 29, et communis aliorum cum Mastrio Theolog. moral. disput. 23, qu. 4, num. 63; Reiffenst. loc. cit., num. 48.

Tempus lucrandi indulgentias in festis extra 37
Quadragesimam (nisi aliud in Bulla concessionis caveatur) communiter nunc incipit a primis vesperis usque ad occasum solis sequentis diei. *Communis* cum Gobat. tract. 4, p. 2, de Indulg., c. 6; Quintanadvenas in Appendice ad sua singularia, tract. 4, dub. 3 et 4; Kazenberger loc. cit., num. 57. Per primas vesperas intelligitur 38
illud tempus quo, ex probato usu, solent aut possunt in illo loco, ubi est indulgentia, recitari vesperae, incipiendo non solum ab illa hora in qua vesperae in choro inchoantur, sed ab ea etiam qua ad vesperas campanae pulsantur, aut pulsari solent, et si in loco in quo est indulgentia vesperae non canantur, habenda est ratio vel moris dioecesani, vel vicini oppidi, vel generalis consuetudinis. Quintanadvenas cum Gobat. loc. cit., sub num. 657. In 39
Quadragesima autem tempus lucrandi indulgentiam pro sequenti festo die concessam incipit media decima hora antemeridiana diei praecedentis, cum eo tempore in Quadragesima vesperae dici possint et soleant. Gobat., Quintanadvenas et Kazenberger, locis citatis. In 40
feriis autem, et non festis diebus, tam in Quadragesima quam extra Quadragesimam tempus lucrandi indulgentias incipit a nocte intempesta usque ad alteram noctem intempestam, id est a media nocte antecedente usque ad mediam noctem sequentem, et sic illius mensura est dies naturalis; arg. leg. *More Romano* ff. de Feriis, l. *Consuluit* de Offic. delegat.; Gobat. loc. cit., n. 656, vers. *Rursum quaeras;* Kazenberger loc. cit., n. 57. Per solis occasum 41
intelligitur illud tempus, quo sol iam plane sub horizontem est abditus et plane totus occubuit. Gobat. loc. cit., n. 655; Quintanadvenas loc. cit., Kazenberger l. c.

42 Quando in Brevi indulgentiarum ponitur haec clausula: *Praesentibus ad septennium tantum valituris*, hoc septennium incipit currere a die datae Brevis Romae. Sic expresse declaravit Sacr. Congr. indulgentiis et reliquiis praeposita die 18 Maii 1711, et approbavit Sanctissimus die 20 eiusdem mensis et anni, ut apparet in sequenti decreto: *Discusso dubio in Sacra Congregatione indulgentiis et S. reliquiis praeposita: An attentis verbis quae in Brevibus indulgentiarum apponi solent:* Praesentibus ad septennium tantum valituris, *septennii initium a die publicationis brevis desumendum sit;* eadem Sacr. Congr. die 18 Maii 1711 declaravit *non a die publicationis, sed a die datae Brevis septennii tempus incipere. Et, facta relatione Sanctissimo Domino Nostro per me infrascriptum secretarium die 20 eiusdem mensis, Sanctitas Sua Congregat. sententiam approbavit.*

I. M. Card. Gabriellus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

43 Quando in Brevi ponitur clausula: *Praesentibus ad septem annos proximos, seu ad septennium proximum valituris*, debet inter ipsos annos computari et numerari etiam annus Iubilaei, si intra id temporis occurrat. Gobat. de Iubilaeo, num. 56, et de Indulg., num. 663; Bellegambe p. 2, sect. 4, quaest. 6; La Croix lib. 6, p. 2, num. 1378; Kazenberger loc. c., num. 60. Si autem dicatur simpliciter *ad septennium* seu *ad septem annos* Gobat. loc. cit., Viva qu. 4, art. 5, apud La Croix et Kazenberg., loc. cit., contra Pasqualigum putant durare ad septem annos utiles.

Clausula in Brevi solita apponi: *Dummodo in ecclesia tot missae quotidie celebrentur*, debet intelligi iuxta declarationem datam de mandato Sanctissimi a Sacra Congr. Conc., in qua die 30 Iul. 1701 propositis sequentibus tribus dubiis responsum fuit, ut infra:

44 I. *An absentibus religiosis ex causa praedicationis tempore Quadragesimae et Adventus, vel, quando occasione festivitatum, vel funerum aut similium a superioribus ad celebrandum alibi transmittuntur, indulgentiae concessae in certo numero missarum, qui ob dictas causas adimpleri non potest, prorsus cessent? Vel pro eo tempore quo dictus numerus missarum non fuerit adimpletus, sint suspensae; vel potius remaneant in suo robore?* Quoad primam partem pro tempore Adventus et Quadragesimae remanere suspensas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.

II. *An idem sit statuendum deficiente praefixo numero missarum ob infirmitatem sacerdotum tam regularium quam saecularium?* Non remanere suspensas.

III. *An pariter idem sit statuendum deficiente dicto numero missarum ob absentiam ab ecclesiis saecularibus canonicorum, ac sacerdotum per aliquot dies et menses?* Satis provisum in primo.

Cum quibus resolutionibus processit Congr. 45
Conc. Trid. in Isclana 25 Sept. 1713, quando renuente Episcopo Isclano exsequi Breve concessum ecclesiae B. Mariae Lauretanae terrae Forigi eiusdem dioecesis, eo quia in illo aderat clausula: *Dummodo in dicta ecclesia 14 Missae quotidie celebrentur*. Ipse autem Episcopus facta diligenti computatione omnium missarum invenerat illas fixe, et ex obligatione quolibet anno celebrandas in eadem ecclesia esse solum 3491, et sic longe minus quam 14 quolibet die. Licet computando alias quae ex magna devotione confluentium ad eamdem ecclesiam in illa celebrabantur, missae praedictae ex obligatione unitae cum adventitiis longe superabant numerum 14 quotidianarum, ut ipsemet Episcopus in eius relatione testabatur, asserens sibi difficultatem facere possibile decrementum et diminutionem eiusdem numeri missarum adventitiarum pro uno vel altero brevi tempore; nihilominus habito recursu ad dictam Congreg. Indulg. per administratores dictae ecclesiae primo dubio: *An Episcopo Isclano relati Brevis publicatio iniungenda sit?* Responsum fuit: *Affirmative.*

Clausula: *Volumus autem, ut si alias Chri-* 46
stifidelibus dict. Ecclesiam visitantibus aliqua alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint; debet intelligi iuxta declarationem Sacrae Congr. Indulg. et S. Reliquiis praepositae a Sanctissimo approbatam. Vide verb. *Altare privilegiatum*, n. 7, ubi affertur integra ipsa declaratio.

Missae celebratae de festo currente in alta- 47
ribus privilegiatis in diebus quibus non licet missas *de Requiem* celebrare, habent eamdem vim et easdem indulgentias, perinde ac si essent celebratae missae *de Requiem*, seu defunctorum. Sic expresse statuerunt tres summi pontifices, scilicet Alexander VII die 22 Ianuarii 1667, Const. incip. *Creditae;* Clem. IX die 23 Sept. 1669, Const. incip. *Cum felicis;* Innoc. XI die 24 Maii 1688, Constit. incip. *Alias*, et novissime Sacra Congreg. Rituum in Urbis et Orbis 15 Sept. 1714, specialiter approbante Clemente XI die 29 eiusdem mensis. Vide verb. *Missa*, art. 15, num. 10, 11, 12 et 13 ubi afferuntur tales Constitutiones et resolutiones ad litteram.

Translato festo in cuius die conceditur in- 48
dulgentia, non transfertur etiam ipsa indulgentia, nisi ex concessione speciali; Sacr. Congreg. Rituum 30 Novembris 1679, et 10 Iunii 1690. Sic in Rubr. Breviarii Fratrum Minorum tit. 10, et apud La Croix lib. 6, part. 2, decr. 298.

49 Indulgentia tandiu durat quandiu vult is qui eam concessit; quia, sicuti ab eius voluntate pendet in fieri, ita et in conservari. *Communis,* arg. cap. *Omnis* 1 de Regulis iuris, ibi: *Omnis res, per quascunque causas nascitur,* 50 *per easdem dissolvitur.* Indulgentia simpliciter et absolute concessa, seu sine appositione determinati temporis, durat perpetuo per se loquendo; nam, cum superior concedens eam non limitaverit, nec nos limitare debemus. Herincx disp. 4 de Poenitentia, qu. 12, num. 87; Kazenberger loc. cit., num. 55, et ipso teste, communissima aliorum, arg. c. *Quia circa* 22 de privilegiis.

51 Nec perit indulgentia per mortem concedentis, nisi in ipsamet concessione ponatur explicite vel implicite iste terminus. Kazenberg. loc. cit., num. 55; Gobat. tract. 4 de Indulg., part. 2, cap. 36, num. 646; Suarez disp. 57, sect. 2, num. 2, et ipso teste, certa et communis aliorum; arg. cap. *Decet* 16 de Regul. Iuris, n. 6, ibi: *Decet concessum a principe beneficium esse mansurum.*

52 Indulgentia concessa *usque ad beneplacitum concedentis* non est perpetua, sed, si non fuerit prius revocata, perit morte ipsius concedentis. Gobat. loc. cit., num. 643; Kazenberger loc. cit., num. 55; Filliuccius tract. 8, num. 235, et alii; nam beneplacitum exstinguitur exstincto privilegiante; arg. c. *Si gratiose* 5 de Rescriptis, ibi: *Huiusmodi gratia per eius obitum (per quem ipsius beneplacitum omnino exstinguitur) eo ipso expirat.* Indulgentia autem 53 concessa *ad beneplacitum Sedis apostolicae,* aut interim *dum Sedes apostolica voluerit,* non expirat morte Papae concedentis, sed durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata, quia Sedes ipsa non moritur. Kazenberger loc. cit.; Gobat. loc. cit.; Filliuccius loc. cit., et communis aliorum; arg. cit. c. *Si gratiose,* ibi: *Secus autem si usque ad apostolicae Sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta.* Indul- 54 gentia non cessat, quamvis cesset causa propter quam concessa fuit. Constat enim ob causam temporalem saepe concedi indulgentiam perpetuam; si enim v. g. indulgentia perpetua sit concessa propter fabricam templi, vel propter conversionem ad fidem alicuius provinciae, non cessat talis perpetua indulgentia; quamvis templum sit iam absolutum, vel provincia sit iam conversa. *Communis* cum Gobat. loc. cit., n. 645; Suarez disp. 57, sect. 7, num. ultim.; Kazenberger loc. cit., num. 56; Mastrio Theolog. moral. disp. 23, quaest. 3, num. 50.

Quoad dicta supra num. 33 ad 36, attendenda et observanda est novissima sanctio et declaratio Benedicti XIV adducta infra in Supplementis ad verb. *Iubilaeum,* art. 3, num. 50 et seqq.

Articulus IV. *Indulgentia quoad ea quae concernunt indulgentias revocatas et apocryphas, aliasque non tales, de stationibus Urbis, ac variis declarationibus.*

Summarium. 1. Omnis indulgentia potest revocari a suo concedente, vel eius successore, aut superiore, antequam suum sortiatur effectum. – 2. Ad hoc, ut indulgentia censeatur revocata, debet sufficienter promulgari eius revocatio. – 3. Quando revocantur indulgentiae alicuius ecclesiae aut ordinis, non censentur revocatae indulgentiae alteri loco aut ordini instar earum concessae. – 4. Imo, revocatis indulgentiis omnibus quae alicui ecclesiae sunt concessae, non censentur revocatae illae quas habet unum alterumve illius ecclesiae altare privilegiatum. – 5. Assignantur indulgentiae revocatae a S. Pio V. – 6. Assignantur indulgentiae revocatae a Paulo V. – 7. Affertur ad hoc integra eius constitutio alias indulgentias concedens. – 8. Assignantur variae indulgentiae quae non censentur revocatae a Paulo V. – 9. Fratres Minores de corpore Observantiae lucrantur indulgentiam plenariam obeundo spiritualia exercitia solum per octo dies. – 10. Regulares infirmitate aut itinere, aut undequaque vere impediti, nec possunt ecclesiam propriam adire ad recitandas preces iniunctas pro consecutione cuiuscunque indulgentiae, possunt illas ubilibet recitare. – 11. Provinciales Societatis Iesu aliique praelati regulares in actu visitationis conventuum largiuntur indulgentiam plenariam etiam absque comprecatione seu institutione 40 horarum. – 12. Regulares, non obstante revocatione facta a Paulo V, possunt consequi omnes indulgentias quas consequi possunt saeculares. – 13. Indulgentiae ipsis regularibus concessae et a Paulo V revocatae non sunt censendae hodie revalidatae. – 14. Innocentius XI plurimas indulgentias, ut falsas, confictas apocryphasque declaravit. – 15. Affertur ad hoc per extensum decretum. – 16. Regulares per visitationem suarum respective ecclesiarum possunt lucrari omnes indulgentias stationum Urbis. – 17. Assignantur et afferuntur indulgentiae stationum Urbis. – 18. Indulgentiae stationum nequeunt applicari defunctis nisi ab habentibus bullam Cruciatae, item nisi indulgentiae stationum expresse sint concessae pro defunctis. – 19-31. Indulgentiae stationum unde dictae.

1 Omnis indulgentia potest revocari a suo concedente, vel eius successore, aut superiore, antequam suum sortiatur effectum. *Communis,* arg. cap. *Omnis res* 1 de Regulis iuris, ibi: *Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Dicitur autem *antequam suum sortiatur effectum,* quia, si indulgentia sit iam effectum consecuta, non potest amplius revocari quoad illum effectum; nam remissio poenae semel facta non potest retractari, et divina clementia, dimissa, in ultionem ulterius redire non patitur, ut inquit Gelasius Papa relatus in can. fin. de Poenit., dist. 4.

Ad hoc, ut indulgentia censeatur pro omni- 2 bus revocata, necessarium est ut sufficienter eius revocatio promulgetur; quamvis enim revocatio indulgentiae sit facta publice, et affixa Romae bulla revocatoria illius, non tamen statim incipit ubique desinere eius valor. Navarrus de Iubilaeo, notabil. 31, n. 28; Gobat. tract. 4

de Indulg., p. 2, cap. 37, num. 666; Kazenberger loc. cit., num. 63 et 64, et alii communiter; arg. cit. leg. *Si procuratorem* ff. de Procuratoribus. Sed tandiu singulis in provinciis durat, donec communi et morali modo ad eas potuerit pervenire revocatio, quia alioquin orientur maxima incommoda, et infinitae propemodum deceptiones. Sic recte Suarez tom. 4, in 3 p., disput. 57, sect. 1, num. 9; Filliuccius tract. 8, num. 341; Gobat. loco citato; Kazenberger loc. cit., et alii passim.

3 Quando revocantur indulgentiae alicuius Ecclesiae aut Ordinis, non censentur revocatae indulgentiae alteri loco aut Ordini instar earum concessae. Ita Navarrus de Iubilaeo, notabil. 26, n. 8; Gobat. l. c., n. 675; Kazenberger l. c., n. 65. Et ratio est, quia etsi eiusmodi indulgentiae a prioribus pependerint quoad productionem, non tamen pendent quoad conservationem; sicut privilegia uni academiae, instar alterius academiae privilegiorum concessa, non tolluntur sublatis illius alterius privilegiis, ut recte docet Baldus communiter receptus in l. *Omnia*

4 Cod. de Episcop. et cler. Imo revocatis indulgentiis omnibus, quae alicui ecclesiae sunt concessae, non censentur revocatae illae, quas habet unum alterumve illius ecclesiae altare privilegiatum; nam non est ratio, cur nomine ecclesiae intelligantur in hac odiosa materia etiam altaria; arg. c. *Odia* 15 de Reg. iuris in 6, ibi: *Odia restringi, favores convenit ampliari.* Ita Gobat. loc. cit., n. 676; Lezana vers. *Bulla cruciatae,* num. 41; Kazenberger l. c., num. 65.

5 S. Pius V Pontifex Max. Constitut. incip. *Etsi Dominici,* edita sexto Kalendas Februarii 1567, revocavit omnes indulgentias quae quaestum continebant. Vide etiam Concilium Tridentinum de hac re sess. 25, in decret. de Indulgentiis, et sess. 21, cap. 9, de Reformat.

6 Paulus V Summus Pontifex Constitut. incip. *Romanus Pontifex,* edita 23 Maii 1606, revocavit omnes Indulgentias per suos praedecessores Summos Pontifices concessas quibuslibet regularibus cuiusvis ordinis, et alias de novo concessit; quae constitutio, ut ab omnibus prae oculis habeatur, hic ad litteram datur:

PAULUS PAPA V, etc.

7 Romanus Pontifex in B. Petri sede constitutus, cui inter alia coelestis indulgentiarum thesauri dispensandi cura incumbit, sollicite prospicere debet, ac solerter, ut huiusmodi indulgentiarum dispensatio, et usus ad Dei gloriam et animarum salutem praecipue dirigatur, et ne ex illarum multiplicitate confusio aut inanis interpretatio exoriatur.

§ 1. Proinde cum felic. record. Clemens Papa VIII, praedecessor noster, magna cum diligentia et sollicitudine procuraverit abusus et corruptelas, tum in communicando indulgentiarum thesauros, tum in medio illos recipiendi irreptos tollere, et propterea sua quadam constitutione formam aggregandi, instituendi et recte administrandi societates et confraternitates praescripserit, licet morte praeventus hanc piam eius voluntatem ad finalem executionem deducere, neque etiam, ut cogitaverat, circa indulgentias a plerisque Romanis Pontificibus praedecessoribus, religionibus, et ordinibus monasticis, et mendicantibus diversis temporibus concessas aliquid deliberare potuerit.

§ 2. Nos, qui nullis nostris meritis, sed sola Dei benignitate, ad summi apostolatus officium vocati sumus, susceptum a tanto pontifice pium hoc ad optimum finem perducere cupientes, ubi primum catholicae Ecclesiae regimen suscepimus, venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus ad hoc opus a dicto Clemente praedecessore deputatis, de quorum numero tempore ipsius Clementis praedecessoris eramus, iniunximus ut in illo opere ad ulteriora progrederentur, et indulgentias regularibus concessas recognoscerent, iisque recognitis rem nobiscum communicarent.

§ 3. Cum itaque praefati Cardinales privilegia, concessiones et gratias praedictis religionibus et ordinibus concessas diligenter inspexerint et examinaverint, ac eorumdem ordinum superiores et officiales pluries audierint, ac circa easdem indulgentias varia dubia et incertitudines, et confusiones adesse compererint, et ex iudicio eorumdem etiam regularium, et aliquorum ex illis nobis proposuerint, valde expedire pro eorum securitate et beneficio, ut indulgentias ipsis religionibus et ordinibus adinstar, vel per communicationem, aut alio modo hactenus concessas annullaremus et revocaremus, ac alias particulares illis concederemus.

§ 4. Nos matura super hoc consultatione praehabita, cupientes personis regularibus quibuscunque quorumvis ordinum, tam monasticorum, quam Mendicantium spirituale solatium et iuvamen afferre, infrascriptas indulgentias et gratias, quas personis regularibus intra claustra aut extra, cum licentia tamen suorum superiorum legitima de causa illis concessa degentibus, tantummodo suffragari debere declaramus, concedendas duximus.

§ 5. Omnibus igitur Christifidelibus, qui canonice et iuxta ordines cuiuslibet religionis et constitutiones apostolicas habitum regularem a legitimis superioribus, causa profitendi in illo, susceperint, die primo eorum ingressus in ipsam religionem, si vere poenitentes et confessi sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserint, plenariam.

§ 6. An cuilibet novitio, qui poenitens et

confessus, ac sacra communione refectus post completum probationis annum professionem emiserit, etiam plenariam.

§ 7. Necnon cuilibet religioso intra claustra sui monasterii viventi, qui in festo principali sui ordinis confessus, et sacra communione refectus fuerit, aut missam recitans, pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, Romani Pontificis salute, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderit, etiam plenariam.

§ 8. In cuiuslibet vero mortis articulo, si pariter vere poenitens et confessus, ac sacra communione refectus, vel quatenus id facere nequiverit, saltem contritus, nomen Iesu, ore, si potuerit, sin autem corde devote invocaverit, etiam plenariam.

§ 9. Qui vero ad presbyteratus ordinem canonice promotus, et confessus, primam missam celebrabit; necnon etiam iis religiosis, qui pariter confessi, et sacra communione refecti eidem missae interfuerint, aut ipso die missam similiter celebrabunt, etiam plenariam.

§ 10. Iis vero, qui de suorum superiorum licentia, a negotiis per decem dies alieni, in cella commorabuntur, aut aliorum conversatione separati, in piorum librorum et aliarum rerum spiritualium, animos ad devotionem et spiritum inducentium, lectionibus operam suam dederint, addendo saepe considerationes et meditationes mysteriorum fidei catholicae, divinorum beneficiorum, quatuor novissimorum, passionis Domini nostri Iesu Christi, et aliorum exercitiorum, orationum iaculatoriarum aut vocalium, saltem per duas horas in die et nocte orationibus mentalibus sese exercendo, faciendo eodem tempore confessionem generalem aut annalem, vel ordinariam, sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserint, aut missam celebraverint, toties pro quolibet praedictorum exercitiorum, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus.

§ 11. Praeterea iidem religiosi intra claustra viventes, qui suam ecclesiam devote visitaverint, et, ut praefertur, oraverint, consequantur easdem indulgentias, quas visitantes ecclesias Urbis, et extra eam diebus stationum consequuntur, in omnibus diebus, perinde ac si ipsas Urbis ecclesias personaliter visitarent.

§ 12. Omnibus item religiosis intra claustra ut supra, viventibus, qui quinquies orationem Dominicam, et toties salutationem angelicam ante altare eorum ecclesiae in quolibet die oraverint, quinque annos, et totidem quadragenas.

§ 13. Iis vero, qui de suorum superiorum licentia in itinere existentes, aut extra claustra degentes, tanquam praedicatores et lectores, quinquies eamdem orationem Dominicam, et toties salutationem angelicam ante quodlibet altare similiter dixerint, etiam quinque annos et totidem quadragenas.

§ 14. Necnon etiam eisdem religiosis, qui per mensem integrum singulis diebus spatio mediae horae orationem mentalem fecerint, ac confessi, et sacra communione ultima Dominica mensis huiusmodi refecti fuerint, sexaginta annos et totidem quadragenas.

§ 15. Qui vero contrito corde, et poenitentes eorum culpas et peccata ac imperfectiones in capitulis culparum accusabunt, et spiritualiter communicabunt, et exercitium virtutum facient, tres annos et totidem quadragenas.

§ 16. Quotiescunque autem de licentia summi Pontificis, aut suorum superiorum, in ditiones et terras infidelium aut haereticorum ad concionandum aut catholicos docendum; vel infideles et haereticos ipsos ad fidem catholicam convertendum, et Ecclesiae gremium reducendum, missi fuerint, si poenitentes et confessi, ac sanctissima communione refecti fuerint, vel missam celebraverint, ut melius ad huiusmodi opus sese parare valeant, pro duabus vicibus, videlicet quando itineri se accingent, et quando in provinciam, ubi praedicta opera eis exercenda erunt, ingressi fuerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino pariter concedimus et elargimur.

§ 17. Et insuper cum superior in visitationibus generalibus, orationes quadraginta horarum pro bono visitationis progressu collocare voluerit, iis religiosis qui dictis orationibus saltem spatio duarum horarum in diverso tempore interfuerint, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, Romani Pontificis salute, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, necnon disciplinae et observantiae regularis augmento, pias ad Deum preces, ut supra dictum est, effuderint, si confessi, et sacra communione refecti fuerint, aut missam celebraverint, plenariam similiter omnium peccatorum indulgentiam et remissionem, ut praefertur, concedimus.

§ 18. Volumus autem ut omnes supradictae indulgentiae et gratiae religiosis regularibus cuiusvis ordinis, tam monastici quam mendicantis dumtaxat, ut praefertur, concessae etiam omnibus monialibus cuiusvis regulae approbatae et intra claustra cum tribus votis solemnibus viventibus, et perpetuam clausuram servantibus tam ordinariis locorum, quam etiam regularibus cuiuscunque ordinis, regulae et instituti subiectis suffragentur, praesentibus perpetuis futuris temporibus duraturis.

§ 19. Caeterum omnes et singulas indulgentias quibuscunque ordinibus et institutis, regularibus huiusmodi etiam mendicantibus,

et quibuslibet personis regularibus, tam vigore privilegiorum, et litterarum apostolicarum, quam vivae vocis oraculo, aut alias quovis modo, per quoscunque Romanos pontifices praedecessores nostros, ac Nos, et apostolicam Sedem hactenus concessas, confirmatas, approbatas et innovatas, auctoritate ac tenore praedictis perpetuo revocamus, cassamus, annullamus et abrogamus, et ad praesentium nostrarum litterarum praescriptum reducimus et moderamur.

§ 20. Non obstantibus quibusvis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac eorumdem ordinum et institutorum regularium, etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis, etiam Mare magnum, et Bulla aurea nuncupatis, eisdem ordinibus et institutis, eorumque monasteriis, conventibus, collegiis, domibus, superioribus et personis in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis et approbatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda foret, tenores huiusmodi praesentibus pro expressis, et ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ac vice dumtaxat specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

§ 21. Volumus autem ut praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis eadem fides habeatur ubique, quae praesentibus ipsis originalibus litteris haberetur. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 23 Maii 1606, pontificatus nostri anno secundo.

8 Per hanc tamen indulgentiarum revocationem factam a Paulo V non intelliguntur revocatae variae indulgentiae, quas adhuc lucrari possunt regulares, ut recte notant et pro certo tenent Peyrinus, Lezana, Quintanadvenas, Gobat. tract. 4 de Indulg., part. 2, cap. 27; Kazenberger loc. cit., n. 77, et alii. Primo, igitur non sunt revocatae indulgentiae promiscue regular. et saecular. concessae, unde adhuc iis frui possunt regul. omnes. Secundo, non sunt revocatae indulgentiae regularium locales, seu ecclesiis et cappellis regularium concessae, ut declaravit S. Congr. 7 Sept. 1607 apud Vivam in Append. indulgentiarum, § 1, num. 6, et Peyrinum de Privilegiis tract. 5, cap. 9, n. 82. Tertio, non sunt revocatae indulgentiae quae impertitae erant parentibus, cognatis et servitoribus religiosorum; Quintanadvenas in Appendice suorum singularium, tract. 4, dub. 13, n. 4; Gobat. loc. cit., n. 546; Kazenberger loc. cit., n. 77. Quarto, non sunt revocatae indulgentiae concessae ipsis religiosis pro animabus Purgatorii ut v. g. possint tali die orando vel sacrificando, liberare animam a Purgatorio. Sic idemmet Paulus V testatus est 23 Febr. 1600, ut refert Viva in Appendice indulg., § 1, n. 6, cum aliis ibi citatis; Quintanadvenas loc. cit.; Gobat. loc. cit.; Kazenberger loc. cit. Quinto, non sunt revocatae indulgentiae quas poterant regulares concedere, tam regularibus quam saecularibus pro aliquo opere, ut est indulgentia quam regulares concionatores dare possunt audientibus ipsorum conciones, aut indulgentia plenaria quam provinciales suis largiuntur in fine visitationis, ex dictis art. 2, num. 28 et infra n. 11. Sic Kazenberger loc. cit., n. 77; Gobat. loc. cit., n. 546; Quintanadvenas loc. cit., n. 8. Sexto, non sunt revocatae etiam indulgentiae directe concessae regularibus vel agonizantibus in articulo mortis, vel iam vita functis; sic probabilissime Lezana verb. *Indulg.*, num. 11 et 12; Kazenberger loc. cit., n. 77; Gobat. loc. cit., n. 547; Diana part. 4, tract. 9, resol. 21; Pellizarius tract. 8, cap. 6, n. 181, referens etiam Peyrinum et Alphonsum Leonem. Et ratio est quia, ut dicit Gobat l. c., indulgentiae pro articulo mortis et defunctis sunt ita favorabiles, ut censeantur involvi etiam Bullis tametsi universalissime suspendentibus omnes indulgentias. Imo addit Pellizarius loc. cit., num. 182, cit. a Gobat. loc. cit., n. 547, et Kazenberger loc. cit., n. 77, nec illas esse revocatas, quae erant quidem directe concessae regularibus vivis et sanis, ita tamen ut possent applicari defunctis, religiosis, aut saecularibus, hoc enim ipso quod possint applicari defunctis gaudent privilegio concessarum immediate defunctis. Septimo, non sunt revocatae indulgentiae concessae nostris Tertiariis substantialia religionis vota non emittentibus intra vel extra claustra degentibus, ut declaravit Innoc. XI. die 10 Octobris 1686 per suum Breve incipiens: *Alia emanavit.* Vide Rubricas nostri Breviarii Franciscani particulares, n. 173.

Circa disposita in dicta Constitutione Pauli V 9
notandum est quod, ubi ipse § 10 concedit indulgentiam plenariam omnibus regularibus obeuntibus spiritualia exercitia per decem dies, Alexander VII die 11 Iun. 1659, eamdem plenariam indulgentiam concessit Fratribus Minoribus de corpore Observantiae dicta spiritualia exercitia obeuntibus per solos octo dies; quae Constitutio, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur:

ALEXANDER PAPA VII, etc.

Cum, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus Sambuca ordinis Fratrum Minorum S. Francisci minister generalis,

in capitulo generali eiusdem Ordinis novissime Toleti celebrato inter alia decretum fuerit ut secessus, et spiritualia mortificationis et orationis mentalis exercitia in omnibus provinciis Cismontanae familiae Ordinis praedicti reassumantur, et illis Fratres earumdem provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

Nos, qui probe novimus quantopere conducant exercitia huiusmodi dirigendis in viam Domini, et confirmandis in illa Christifidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum superiorum licentia operi adeo pio et salutari vacaverint, coelestium Ecclesiae thesaurorum elargitione magis invitare volentes, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis praedicti Ordinis fratribus tam clericis quam laicis, seu conversis, qui in domibus regularibus provinciarum praedictarum de suorum superiorum licentia exercitia praedicta per octidui spatium quandocunque peregerint, et interea temporis vere poenitentes et confessi sacrosanctae Eucharistiae sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem in Domino concedimus praesentibus in perpetuum valituris. Volumus autem quod, si pro impetratione, praesentatione, admissione, seu publicatione praesentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eaedem praesentes nullae sint eo ipso quodve earumdem praesentium transumptis etiam impressis, manu notarii publici vel secretarii dicti Ordinis subscriptis et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae, vel ministri generalis praedicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae. Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo piscatoris 11 Iun. 1659, pontificatus nostri anno quinto.

G. Gualterius.

Habetur in constitutionibus generalibus nostri Ordinis fol. 374, et in Theatro regularium Lantuscae, verb. *Exercitia spiritualia.*

10 Item notandum est quod ubi ipse Paulus V in cit. sua Const., § 11 et 12, varias indulgentias concedit regularibus omnibus qui suas respective ecclesias visitaverint, ac in ipsis oraverint et ante altare praescriptas orationes recitaverint; si dicti regulares fuerint, aut infirmitate, aut itinere, aut undecunque vere impediti ne possint ecclesiam propriam adire ad recitandas preces iniunctas pro consecutione cuiuscunque indulgentiae, possint illas ubilibet recitare, ut habetur in Compendio privilegiorum, verb. *Indulgentia,* § 2, et in Soc. I. Summario privileg. sanctae Iustinae; ita doctissimus P. Viva in Appendice Indulgentiarum, § 1, num. 6; Kilianus, Kazenberger in citat. supplement. Theologiae sacramentalis Patris; Sporer cap. 3, sect. 2, de Indulgentiis in specie, num. 83. Et addit Sbogar tract. 9, cap. 2, n. 24, religiosos infirmos posse consequi indulgentias in suo lecto, si non possint adire ecclesiam, dummodo satisfaciant operi a pio confessario ipsis imposito. Ita declaravit ipse Paulus V Congregationi S. Mariae Fulien. die 14 Nov. 1609.

Item notandum est quod, ubi ipse Paulus V 11
in cit. sua Const., § 17, concedit indulgentiam plenariam religiosis, qui orationibus quadraginta horarum a superioribus in visitationibus generalibus ordinatis spatio duarum horarum in diverso tempore interfuerint, et confessi communicaverint aut celebraverint; huiusmodi indulgentiam provinciales Societatis in visitatione largiuntur absque hoc onere (intellige institutione 40 horarum) ut ex Card. de Lugo docet Viva l. c., § 3; Kazenberger loc. cit., n. 83, ex concessione prius Gregor. XIII, deinde Urbani VIII, post revocationem factam a Paulo V; et talem indulgentiam plenariam posse etiam praelatos et visitatores aliorum religionum concedere suis respective religiosis peracta visitatione conventus, ut diximus supra art. 2, n. 29. Vid. ibi.

Item notandum est quod, non obstante dicta 12
Constitutione Pauli V, possunt regulares consequi omnes Indulgentias quas consequi possunt saeculares. Sic communissima doctorum cum Kiliano, Kazenberger loc. cit., num. 83; Reiffenstuel loc. cit., num. 65; Bonagratia Habsensi in Summula, verb. *Indulgentia,* n. 221; Peyrin, Lezana, Quintanadven., et aliis. Et ratio est quia regulares non debent esse deterioris conditionis quam saeculares. Tum quia, generatim loquendo, revocatae sunt solum illae indulgentiae quae concessae erant directe et principaliter ipsis regularibus, et ipsemet Paulus V solum dicit a se revocari indulgentias *Quibuscunque ordinibus et institutis regularibus et quibuslibet regularibus personis concessas;* quae verba, cum sint correctiva iurium antiquorum atque odiosa, merito intelliguntur stricte; arg. cap. *Odia* 15 de Regulis iuris in 6, maxime quia pontifex potuisset facile apponere clausulam *Quomodocunque,* quam, quia non apposuit, censendus est non voluisse subintelligi; arg. cap. 2 de Translat. Episc. Sic recte Gobat tract. 4 de Indulgen., part. 2, cap. 27, num. 546, et alii.

Indulgentiae autem ipsis regularibus concessae, et a Paulo V revocatae non sunt censendae hodie revalidatae, ut patet ex sequenti propositione 37 in ordine inter merito damnatas ab Alexandro VII die 18 Mart. 1666, ibi: *Indulgentiae concessae regularibus et revocatae a Paulo V hodie sunt revalidatae.* 13

Innocentius XI, Summus Pontifex, anno 1678, 14

7 Martii in decreto quod incipit: *Delatae saepius,* plurimas indulgentias revocavit, et ut falsas, confictas apocryphasque declaravit, unde, ut ab omnibus, quae sint, percipiantur, datur hic ad litteram ipsummet

DECRETUM.

Delatae saepius fuere ad Sacr. Congregationem indulgentiis sacrisque reliquiis praepositam indulgentiae quaedam confictae, et omnino falsae quae per diversas orbis Christiani partes circumferuntur; aliae vero examinandae quae, adhibito studio, inventae sunt vel apocryphae, vel a Romanis Pontificibus revocatae vel nullae quod datum eis tempus praeteriisset; quarum quidem plurimae, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui spe indulgentiae remissionisque peccatorum suorum consequendae frustrantur. Quamobrem eadem Sacr. Congr. vehementer cupiens huic malo magis in dies serpenti occurrere, animarum profectui et indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi et indice referri curavit.

Tales in primis sunt illae, uti asserunt, concessae a Ioanne II et Sixto IV recitantibus orationem charitatis Iesu Christi Domini nostri, *Precor te piissime Domine,* etc.; ab Urbano II ecclesiae S. Mariae, ut vulgo dici solet, Campagnolae, et S. Victoriae; ab Eugenio III revelationi de plaga in humero Iesu Christi factae S. Bernardo; ab Innocentio III Archiconfraternitati et Ordini Redemptionis; a Bonifacio IX visitantibus cappellam S. Nicolai de Tolentino in eius die festo; a Ioanne XXII osculantibus mensuram plantae pedis B. Mariae Virginis; ab Alexandro VI imagini B. Mariae, vulgo dictae Laghetti; a Leone X gestantibus funiculum S. Francisci, primum in Urbe impressa, deinde Mediolani anni 1665 (suas tamen habent, et veras Confratres Archiconfraternitatis Chordigerorum S. Francisci) recitantibus salutationem angelicam ad pulsum horologii, et imagini Conceptionis Mariae Virginis immaculatae in circulo depictae, cuius pedibus luna subiecta est; a Pio IV vel Pio V principi Senarum; a Clemente VIII dicentibus orationem: *O magnum mysterium,* etc. et ecclesiae S. Mariae quam vocant Montis Ferrati Avenione impressae, tum aliae pro animabus Christi fidelium defunctorum, impressae Matriti 20 Iul. 1606; a Paulo V cantantibus hymnum, *Te Matrem Dei laudamus, Te Mariam Virginem confitemur,* etc., vel, si die Sabbati intererint, dum id canitur et coronis, rosariis, imaginibus et numismatibus, quae medalias appellant, ab eo benedictis Frederico Cardinali Borromaeo supplicante anno 1611, dum ecclesia Romae in honorem S. Caroli aedificaretur, et ab eodem Paulo et Gregorio XV dicentibus: *Sia lodato il SSmo Sagramento, Laus Sanctissimo Sacramento;* ab Urbano VIII in honorem eiusdem Sacramenti precibus Cardinalis Magalotti et sacerdotibus celebrata missa dicentibus: *Ave, filia Dei Patris, Ave, Mater Dei Filii,* etc.; a Clemente X recitantibus mane, meridie ac vespere consuetam antiphonam, *Angelus Domini,* etc., et in fine *Deo Gratias et Mariae;* ac demum aliae a nonnullis Romanis Pontificibus tributae, ut aiunt, coronis mysteriorum passionis Domini nostri Iesu Christi prece magni ducis Etruriae.

Talis est indulgentia sodalitatis S. Nicolai qua, repetita quinquies oratione Dominica et salutatione angelica, unam liberari animam quolibet die a Purgatorii poenis affirmant. Tales aliae Perusii confraternitatis SS. Sebastiani et Rochi, et Romae Societatis S. Bernardi ad columnam Traiani; tales demum aliae cruce signatorum S. Eustorgii Mediolani, Arimini et Bononiae.

Eius generis sunt et illae concessae, ut aiunt, cappellae Rosarii in ecclesia S. Antonii de Rovigo, seu Rhodigii, vel ecclesiae Sanctissimae Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni, die festo Inventionis Sanctissimae Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus missas S. Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum B. V., vel recitantibus officium S. Franciscae Romanae, aut antiphonam *O passio magna,* etc., in memoriam passionis Iesu, aut rosarium S. Annae (quod Congregatio sacrorum Rituum non probat), aut orationem quae impressa cum imagine S. Annae circumferri solet *Ave, gratia plena,* etc. (quae oratio prohibetur), aut officium Conceptionis B. Virginis immaculatae quod asserunt a Paulo V probatum fuisse, aut orationem: *Deus, qui nobis in sancta syndone,* etc. (excipitur indulgentia 160 dierum anno 1671 concessa precibus ducissae Sabaudiae ad annos 25 cunctis in illius ditione degentibus), aut aliam, *Ave, filia Dei,* etc., post communionem recitandam, vel alio conspicuo signo venerantibus sanctissimi Eucharistiae sacramenti nomen; indulgentia rursus octoginta millium annorum veteri de tabula exscripta, quam in basilica Lateranensi asservari affirmant pro dicentibus orationem illam vere piam, *Deus, qui pro redemptione mundi,* etc. Tum quae impressae fuerunt Papiae anno 1670 sub hoc titulo: *Sommario delle Indulgenze concesse dalla Santità di nostro Signore Papa Leone X all' imagine della gloriosa Vergine Maria,* vel Pisauri sub nomine B. Ioannae anno 1618 evulgatae, vel Barlettae seu Baruli a recitantibus quasdam non sane malas orationes, lucrandae, vel Parmae visitantibus per Quadragesimae dies ecclesias Tertii Ordinis S. Francisci, vel Pistorii et Vastallae a recitantibus orationem, *Ave, san-*

ctissima Maria, Mater Dei, Regina coeli, etc., et aliae in peculiari impresso libro descriptae, quibus frui dicunt devotos seraphicos et benefactores.

His annumerandae sunt quae crucibus Caravacensibus tributae dicuntur, vel coronae sive stellario Conceptionis Virginis Immaculatae, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus et coronis Aloysiae ab Ascensione Hispanae monialis ordinis S. Clarae, vel mensurae altitudinis Iesu Christi Domini nostri, vel imagini, aut mensurae vulneris lateri eius inflicti, vel orationi, ut aiunt, in sepulcro Domini nostri repertae, et indulgentiae, ut aiunt, innixae revelationi factae S. Birgittae, Mechtildi et Elisabeth, vel beatae Ioannae de Cruce, et concessae, ut asserunt, granis quae aliquod ex tribus granis tetigerint, extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum regem, et ministrum generalem Fratrum Min. observ. S. Francisci.

Omnes vero et siugulas iam dictas indulgentias Sacra Congregatio partim esse confictas, et plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas quae nemini suffragari possunt, easque in futurum ullo in loco ut veras publicari, et lucrandas Christifidelibus proponi vetat, foliaque et libros, ubi sic proponuntur seu afferuntur, omnino praecipit aboleri, nisi praedictae indulgentiae fuerint diligenter expunctae; nec ideo tamen vult alias, quas hoc decretum non continet, pro veris et legitimis taciteque probatis haberi.

Ac demum omnes indulgentias concessas ante decretum Clem. VIII latum die 9 Ian. 1587, coronis, rosariis, granis, seu calculis, crucibus et imaginibus sacris, vel ante Breve Pauli V quod incipit: *Romanus Pontifex,* etc. editum 23 Maii anno 1606, personis regularibus quarumcunque religionum et ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Constitutionem 115 Clementis VIII, cuius initium *Quaecunque,* etc., et 68 Pauli V incip. *Quae salubriter,* etc. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab archiconfraternitate ulla, ordine, congregatione, societate, etiam Iesu, capitulo, vel coetu quocunque, vel ab eorum officialibus, superioribus aliisque personis, vel persona, etiamsi earum, vel eius mentio specialis et individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatae aut confirmatae nullius esse roboris et momenti pariter declarat.

Porro summaria indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinae Christianae, confraternitatibus SS. Trinitatis et Redemptionis Captivorum, Nominis Dei, Rosarii, B. Mariae de Mercede, et Redemptionis Captivorum, B. Mariae de Monte Carmelo, cincturae Sancti Augustini et S. Monicae, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias vero stationum Urbis, quae a Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio, vel communicatae sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus aut personis, diebus tantum stationum in missali Romano descriptis suffragari posse declarat; semel autem dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.

De quibus relatione facta per secretarium ad Sanctissimum, cuncta Sanctitas Sua probavit, et inviolate servari iussit. Datum Romae die 7 Mart. 1678.

In quo decreto, ut vides, circa finem, § *Indulgentias vero stationum Urbis,* cum Innocentius XI, varia disposuerit quoad acquisitionem indulgentiarum stationum Urbis, et Paulus V in cit. Const. incip. *Romanus Pontifex,* § 11, concesserit quod eas lucrari possint regulares qui suam respective ecclesiam devote visitaverint, et ibi, ut praefertur, oraverint, hic iuvat adducere et assignare dies ipsos stationum in missali Romano descriptos, et indulgentias, quae in iisdem acquiri possunt, prout reperiuntur in libro regulae Tertii Ordinis S. P. N. Francisci Romae edito a R. P. Angelo Auda a Lantusca Ordinis nostri Seraphici, et approbato a reverendissimo P. Hyacintho Libello Ordinis Praedicatorum sacri palatii apostolici Magistro anno 1665, 11 Martii; qui liber postea fuit etiam Mediolani, Viennae in Austria, et novissime anno 1697 Frisingae denuo approbatus, et eas ex ipso ordine ut sequitur refert Kazenberger loc. cit., n. 81. 16

IN IANUARIO.

In Circumcisione Domini. Statio ad Sanctam Mariam Trans-Tiberim, et indulgentia plenaria, et 25,000 annorum. 17

In Epiphania Domini. Statio ad S. Petrum, indulgentia plenaria, et 18,000 annorum, et totidem Quadragenarum.

IN FEBRUARIO.

Dominica Septuagesimae. Statio ad S. Laurentium extra muros, et indulgentia plenaria.

Dominica Sexagesimae. Statio ad S. Paulum, et indulgentia plenaria, et 10,000 annorum, et totidem Quadrag.

Dominica Quinquagesimae. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria, et 28,000 annorum cum totidem Quadragenis, et remissione tertiae partis peccatorum.

IN QUADRAGESIMA.

Feria 4 Cinerum. Statio ad S. Sabinam, et indulgentia plenaria cum 3,000 annis, et totidem Quadragenis.

Feria 5 post Cineres. Statio ad S. Gregorium, et indulgentia 10,000 annorum.

Feria 6. Statio ad SS. Ioannem et Paulum, et indulgentia 10,000 annorum.

Sabbato post Cineres. Statio ad S. Tryphonem, et indulgentia 10,000 annorum, et plenaria.

Dominica 1 Quadragesimae. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria cum 18,000 annis, et liberatione animae e purgatorio.

Feria 2. Statio ad S. Petrum ad Vincula, et 10,000 an. indulgentiarum, uti etiam indulgentia plenaria.

Feria 3. Statio ad S. Anastasium, et indulgentia 28,000 annorum cum totidem Quadragenis, et liberatio animae e purgatorio.

Feria 4. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia 28,000 annorum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 5. Statio ad S. Laurentium in Paneperna, et indulgentia 1,000 annor. uti etiam plenaria.

Feria 6. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia 12,000 annorum uti etiam plenaria.

Sabbato. Statio ad S. Petrum, et indulgentia 18,000 annor. et totidem Quadragenarum, uti et plenaria.

Dominica 2 Quadragesimae. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia 18,000 ann. et totidem Quadragenarum.

Feria 2. Statio ad S. Clementem, et indulgentia plenaria.

Feria 3. Statio ad S. Balbinam, et 10,000 ann. indulgentiarum.

Feria 4. Statio ad S. Caeciliam, et indulgentia 10,000 ann.

Feria 5. Statio ad S. Mariam Trans-Tiberim, et indulgentia 25,000 ann.

Feria 6. Statio ad S. Vitalem, et indulgentia 10,000 ann.

Sabbato. Statio ad SS. Marcellinum et Petrum, et indulgentia plenaria, item 10,000 annor. et liberatio animae e purgatorio.

Dominica 3 Quadragesimae. Statio ad S. Laurentium extra Muros, et indulgentia 19,000 annor. et 43 Quadragenarum, et liberatio animae e purgatorio.

Feria 2. Statio ad S. Marcum, et indulgentia plenaria, ac 10,000 ann.

Feria 3. Statio ad S. Pudentianam, et indulgentia plenaria et 10,000 ann.

Ferta 4. Statio ad S. Xistum, et indulgentia plenaria et 1,000 ann.

Feria 5. Statio ad SS. Cosmam et Damianum, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 6. Statio ad S. Laurentium in Lucina, et indulgentia 10,000 annor.

Sabbato. Statio ad S. Susannam, et indulgentia 10,000 annor.

Dominica 4 Quadragesimae. Statio ad S. Crucem in Ierusalem, et indulgentia plenaria, et liberatio animae e purgatorio.

Feria 2. Statio ad SS. Quatuor Coronatos, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 3. Statio ad S. Laurentium in Damaso, et indulgentia 10,000 ann., et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 4. Statio ad S. Paulum, et indulgentia plenaria ac 10,000 annor.

Feria 5. Statio ad SS. Silvestrum et Martinum, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 6. Statio ad S. Eusebium, et indulgentia 10,000 annor.

Sabbato. Statio ad S. Nicolaum in Carcere, et indulgentia plenaria.

Dominica Passionis. Statio ad S. Petrum, et indulgentia 18,000 annor. et totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 2. Statio ad S. Chrysogonum, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 3. Statio ad S. Cyriacum, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 4. Statio ad S. Marcellum, et indulgentia 10,000 ann.

Feria 5. Statio ad S. Apollinarem, et indulgentia 10,000 annor.

Feria 6. Statio ad S. Stephanum in Coelio Monte, et liberatio animae e purgatorio.

Sabbato. Statio ad S. Ioannem ante Portam Latinam, et indulgentia 13,000 ann., et liberatio animae e purgatorio.

Dominica Palmarum. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria cum 25,000 annis et totidem Quadragenis, ac liberatio animae e purgatorio.

Feria 2. Statio ad S. Praxedem, et indulgentia plenaria, et 15,000 ann.

Feria 3. Statio ad S. Priscam, et indulgentia plenaria, et 18,000 annor.

Feria 4. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria et 28,000 annor.

In Coena Domini. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria 11,000 annor., 38 Quadragenarum, et liberatio animae e purgatorio.

In Parasceve. Statio ad S. Crucem in Ierusalem, et indulgentia plenaria.

Sabbato sancto. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria, item 11,000 ann., 45 Quadragenarum, et liberatio animae e purgatorio.

Dominica Resurrectionis. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, et 28,000 ann., et totidem Quadragenarum.

Feria 2. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria, et 28,000 annor.

Feria 3. Statio ad S. Paulum, et indulgentia plenaria, item 20,000 annor. et 28 Quadragenarum.

Feria 4. Statio ad S. Laurentium extra mu-

ros, et indulgentia 28,000 annorum, totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 5. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia plenaria, et 25,000 annorum.

Feria 6. Statio ad S. Mariam ad Martyres, et indulgentia 15,000 annor.

Sabbato in Albis. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria, item 15,000 annorum, et liberatio animae e purgatorio.

Dominica in Albis. Statio ad S. Pancratium, et indulgentia plenaria, et 15,000 annorum.

IN APRILI.

Die 25 in festo S. Marci evangelistae. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria, item 15,000 ann., et totidem Quadragenarum.

IN MAIO.

Feria 2 Rogationum. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia 6,048 ann., et totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 3 Rogationum. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria.

Feria 4 Rogationum. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria.

In Ascensione Domini. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria, et 28,000 ann.

IN IUNIO.

Sabbato in Vigilia Pentecostes. Statio ad S. Ioannem in Laterano, et indulgentia plenaria, et liberatio animae e purgatorio.

Dominica Pentecostes. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria.

Feria 2. Statio ad S. Petrum ad Vincula, et indulgentia plenaria.

Feria 3. Statio ad S. Anastasiam, et indulgentia 18,000 ann., et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 4. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia 6,000 annor., et totidem Quadragenarum.

Feria 5. Statio ad S. Laurentium extra Muros, et indulgentia 28,000 annorum, et remissio tertiae partis peccatorum, et liberatio animae e purgatorio.

Feria 6. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia multorum annorum.

Sabbato ante festum SS. Trinitatis. Statio ad S. Petrum, et indulgentia 6,040 annorum, totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

IN SEPTEMBRI.

Feria 4 Quatuor Temporum Septembris. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, item 2,400 annorum, et totidem Quadragenarum.

Feria 6 Quatuor Temporum Septembris. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia plenaria, et 28,000 annorum.

Sabbato Quatuor temporum Septembris. Statio ad S. Petrum, et indulgentia 28,000 ann., et remissio tertiae partis peccatorum.

IN DECEMBRI

Dominica prima Adventus. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, item 28,000 ann., et totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Dominica 2 Adventus. Statio ad S. Crucem in Ierusalem, et indulgentia plenaria et 200 annorum.

Dominica 3 Adventus. Statio ad S. Petrum, et indulgentia plenaria, et 28,000 annorum.

Feria 4 Qaatuor Temporum Adventus. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, item 28,000 annorum, totidem Quadragenarum, et remissio tertiae partis peccatorum.

Feria 6 Quatuor temporum Adventus. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia plenaria et 10,000 ann.

Sabbato Quatuor Temporum Adventus. Statio ad S. Petrum, indulgentia plenaria 28,000 annorum.

Dominica 4 Adventus. Statio ad SS. duodecim Apostolos, et indulgentia plenaria.

In Vigilia Nativitatis Domini. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, item 28,000 annorum et totidem Quadragenarum.

In Nativitate Domini ad primam missam in nocte. Statio ad S. Mariam Maiorem ad Praesepe, et indulgentia plenaria, item 20,000 annorum, totidem Quadragenarum.

Ad 2 missam in Aurora. Statio ad S. Anastasiam, et indulgentia plenaria, item 28,000 ann., et totidem Quadragenarum.

Ad 3 missam in die Nativitatis Domini. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria.

In festo S. Stephani Protomartyris. Statio ad S. Stephanum in Coelio Monte, et indulgentia plenaria, item 8,000 annor. et totidem Quadragenarum.

In festo S. Ioannis apost. et evangelistae. Statio ad S. Mariam Maiorem, et indulgentia plenaria, item 50,000 ann., et liberatio animae e purgatorio.

In festo SS. Innocentium. Statio ad S. Paulum, et indulgentia plenaria, item 15,000 ann. et totidem Quadragenarum.

Has indulgentias merito suspectas habet P. Minderer in tract. de Indulg., p. 2, confer. 4, qu. 8, num. 211 et seqq., cum saepe

praeter plenarias tot millia annorum addantur, quod est contra rationem indulgentiae plenariae, et contra disciplinam Ecclesiae in concedendis indulgentiis. Praeterquam quod similes multorum millium annorum concessiones inter apocryphas reponit Bened. XIV, ut supra demonstratum est art. 1, n. 14.

18 Indulgentiae stationum nequeunt applicari defunctis, nisi ab habentibus bullam Cruciatae. Item nisi indulgentiae stationum expresse sint concessae pro defunctis, ut est liberatio animae e purgatorio. Gobat. tract. 1 de Indulg., p. 2, c. 8, n. 134; Kazenberger loc. cit., num. 82, et alii.

Indulgentiae autem stationum sunt eae quae 19
conceduntur visitantibus certas quasdam Rom. stationes, id est Rom. ecclesias, quae sint instar stationum, seu praesidiorum, excubiarumque spiritualium ut declarat partim Emmanuel Rodriq. quaest. 86, art. 1, partim Cardinalis Toletus lib. 6, cap. 28, ubi sic loquitur: *Ut intelligas Stationum originem* [1], *adverte ex*

---

[1] Summarium isthoc indulgentiarum *stationum* excriptum per cl. nostrum auctorem ex libro regulae tertii Ordinis S. Francisci, copiosiores atque profusiores indulgentiarum elargitiones venditans, ultra quam veneranda novit antiquitas, aut ecclesiasticae disciplinae ratio patiatur, merito suspectum visum fuit non ignobili theologo; ut videre est sub finem num. 17 eiusdem art. Hinc non sine magna ratione factum est, ut hic Neapoli, cum primum gratiosum diploma bullae S. Cruciatae ad nos perlatum fuit, ubi praeter caetera indulgentiae *stationum* recipientibus praedictam bullam conceduntur, licet primis annis hoc idem summarium hinc excerptum ecclesiis affixum legeretur, postea re maturius perpensa repudiatum fuerit ac reiectum. Qua de re ut certius aliquid, ac vetustiori disciplinae, atque ecclesiae moderationi conformius hoc in genere haberetur, ad Sacram Indulgentiarum Congregationem recursum fuit, unde prodiit responsum pontificio etiam confirmatum oraculo, in quo et dies *stationum,* atque indulgentiae singulis affixae accurate atque ordine recensentur. Atque inde summarium confectum est, quod et commissarii nostri eminentissimi auctoritate recognitum, atque Christifidelibus huiusce nostri regni incolis propositum, singulis propemodum ecclesiis affixum visitur, longe diversissimus ab eo, quod auctor noster hic nobis exhibet tot millenorum annorum iudulgentiis refertum; uti utrumque conferenti cuiquam perspicere facile est.

Hisce porro articulis, ubi de indulgentiis agitur, nihil praeterea adiiciendum censemus; etenim praeter quod hoc argumenti genus fusius discussimus in nostra Dissert. Histor. dogmat. moral. in bullam S. Cruciatae huic Neapolitano regno concessam, part. 3, § 1, 2 et 3; quapropter si vacet et libeat adeantur ibi dicta; praeterea binae sapientissimae appendices hisce articulis de indulgentiis in prioribus editionibus attextae supplere videntur quidquid ultra desiderari hic posset, sive ad auctoris nostri dicta illustranda, sive ad internoscendum qualis sit ecclesiae spiritus, mens, animus atque votum in iisdem indulgentiis elargiendis.

Praeterea in laud. nostra Dissert., § 4, egimus etiam, ac pro modulo disseruimus de stationibus, earumque origine ac vetustate, earum discrimen cum nostris recentioribus stationibus diligenter investigavimus; ubi cum eruditissimis viris Mabillonio, Morino, Graveson, Papebrochio, Van Espenio communem Scholasticorum sententiam reiiciendam evicimus, quia diu creditum fuerat per D. Gregorium M. indulgentias primitus stationibus fuisse annexas. Consulantur ibid. dicta.

At quoniam sub laud. num 19, apud cl. nostrum auctorem auctoritate producta ex Cardinali Toleto commemorantur, ea quae factitata fuisse creduntur perdurantibus stationum temporibus, operae pretium ducimus ea diligentius perscrutari atque accuratius recensere, ut rectam illarum notitiam assequi inde possit studiosus lector, atque diligens quivis antiquitatum inquisitor atque investigator.

Diebus itaque stationum, quae quarta et sexta feria per singulas hebdomadas habebantur, Christifideles prioribus illis atque beatissimis Ecclesiae saeculis summo mane conveniebant in ecclesias, ibique ad horam usque nonam morabantur, et precibus et rerum divinarum contemplationibus vacabant, corporaque ieiuniis, adgeniculationibus, lacrymis aliisque poenitentiae laboribus exercebant; denique hora nona, sacris peractis, atque Eucharistia recepta, stationem solvebant, ac domum revertebantur.

Ac primo stationes habitas fuisse quarta et sexta feria extra omnem dubitationis aleam futurum apud omnes merito arbitramur, cum id omnes antiqui scriptores testentur. Hinc Tertullianus: *Cur stationibus quartam et sextam Sabbati dicamus.* Et Epiphanius in Compendio Doctrin. Christian.: *Quarta vero, et pro Sabbato ieiunium statutum usque ad nonam.*

Deinde summo mane hisce stationum diebus ad ecclesias perrexisse fideles diximus; fideles enim ab ecclesiae incunabulis solemne habuisse, ut ad ecclesiam summo mane convenirent, uti apertissime colligitur ex epistola Plinii ad Traianum, qui locutus de huiusmodi Christianorum conventibus, eos vocat *antelucanos.* Hinc etiam Tertullianus: *Si statio facienda sit, maritus de die ad balneas condicat.* Ethnicos enim summo mane consuevisse sese lavare, et balneis uti, ex eodem Tertulliano, in Apolog. cap. 42, constat. Quo eodem tempore et statio facienda erat.

Stationes porro productas fuisse ad horam usque nonam compertum est praesertim ex Epiphanio, cum ait: *Caeterum pro synaxibus, quae quarta et pro Sabbato ad horam nonam fiunt in die Dominico matutinis horis synaxes fiunt.*

In iis etiam stationum diebus ieiunia religiosissime servata fuisse, explorata quoque res est. Hinc apud D. Ambrosium, serm. 36, *stationes* vocantur ieiunia. *Quod stantes et commorantes in eis inimicos insidiantes repellamus.* Ad hunc quoque modum loquuntur nonnulli alii Patrum. Hinc etiam Tertullianus loquens de ieiuniis qui a catholicis servabantur diebus stationum, vocat illa *semiieiunia,* propterea quod a catholicis hora nona solvebantur simul cum stationibus, cum tamen Montanistae ad quorum partes defecerat Tertullianus, ad vesperas usque producendas et docerent, et suo exemplo insinuarent.

De geniculis quoque adorare et in genua provolutos in more positum apud fideles hisce stationum diebus. Haec enim semper coniuncta fuere; isque habitus corporis servabatur in precationibus diebus tristitiae, moeroris et luctus, cuiusmodi erant dies stationum. Et licet vox *statio* a *stando* derivetur; *stare* tamen non semper in pedes stare significat, sed quandoque solum commorari, ut hic in re nostra contingit.

Orationibus etiam vacatum fuisse hisce stationum diebus, psalmosque et hymnos decantari solitos certam fidem faciunt ex eodem Tertulliano variae productae auctoritates.

Denique hora nona adventante Eucharistia recepta, et immortali poculo exhausto stationes dirimebantur; non ita tamen ut statim Eucharistia recepta ab ecclesiis discederetur, sed ibi aliquantisper constitisse et orasse fideles ex eodem Tertulliano eruitur, stando potius quam humi procumbendo. Etenim eucharistia accepta non li-

Tertulliano cap. 29 Apol. ex tempore persecutionis solere Christianos noctu convenire in basilicas martyrum, tum ad laudes Dei, tum ad negotia circa religionem tractanda, tum ad corrigendos fratres qui non bene ambulabant. Postea persecutione cessante fideles remittebantur, et negligentes erant in stationibus continuandis. Propterea Gregorius Magnus ad attrahendas animas fidelium, ut vacarent divinis laudibus adiunxit magnas indulgentias visitantibus loca seu stationes; nam nomen stationis significat locum in quo frequenter conveniri solet ad negotia tractanda. Ita Toletus, ex quo sicut etiam ex Rodriquez colliges auctorem stationum fuisse S. Gregorium Magnum, ut ex ipsis referunt etiam Gobat. tract. 4, p. 2, de Indulg., c. 8, n. 337; Kazenberger loc. cit., n. 79, et alii.

20 Afferuntur varia decreta novissime emanata, et in Bullario Clementis XI relata, in quibus multa de indulgentiis statuuntur et declarantur, et aliqua ut falsa et apocrypha prohibentur et interdicuntur.

DECRETUM

De indulgentiis, quas gestantes scapulare conceptionis B. V. Immaculatae, et cincturati S. Augustini et S. Monicae consequi possunt.

21 Praecipuas inter curas, quibus Sacra Congregatio indulgentiis et sacris reliquiis praeposita sedulo incumbit, ea est, ut indulgentias, quae a nullis interdum temere evulgantur, mature expendat, et quas aut revocatas aut falsas aut apocryphas esse deprehenderit, ne fideles illarum assequendarum spe decipiantur, palam detegat atque prohibeat.

Cum itaque Sacrae Congregationi delatum fuerit, in libello quodam Veronae impresso anno 1711, cui titulus est: *Breve notizia del santo Abitino, che si dispensa da' Padri Teatini ad onore dell' Immacolata Concezione di Maria Vergine, in virtù d' un breve apostolico di Clemente X, confermato con altro del regnante sommo Pontefice in data delli 12 Maggio 1710. Con le indulgenze proprie, e dell' aggregazione alla loro religione*, etc. Plurimas indulgentias falso contineri, veluti a summis Pontificibus concessas aut quoquomodo communicatas, gestantibus scapulare parvum caerulei coloris, quod vocant Conceptionis Beatissimae Virginis Immaculatae; ideo re mature perpensa die 22 Februarii 1712, declaravit nullas alias indulgentias pro gestatione praedicti scapularis acquiri, nisi illas, quas Sanctissimus Dominus noster litteris in forma brevis desuper editis die 12 Maii anno 1710, clementer concessit his verbis: *Omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, quibus scapularia benedicta huiusmodi, ut praefertur, in posterum distribuentur, die quo illa primum susceperint, si vere poenitentes et confessi sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserint, plenariam; nec non eisdem in cuiuslibet eorum mortis articulo, si etiam vere poenitentes et confessi, ac sacra communione refecti, quatenus id facere nequiverint, saltem contriti nomen Iesu, ore si potuerint, sin minus corde, devote invocaverint, itidem plenariam; ac ipsis pariter vere poenitentibus et confessis ac eadem sacra communione refectis, qui aliquam ex ecclesiis dictae congregationis, vel cappellam, sive oratorium die festo eiusdem Conceptionis B. M. V. Immaculatae a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi singulis annis devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum etc. preces effuderint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Insuper praedictis Christifidelibus, etiam vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, ecclesiam vel cappellam, seu oratorium huiusmodi in aliis eiusdem B. M. V. festis diebus, ut praefertur, visitantibus, et ibidem orantibus, quo die praedictorum id egerint, septem annos et totidem quadragenas de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus*, etc.

Cumque pariter Sacrae Congregationi innotuerit in alio libello Bononiae impresso anno 1707, qui inscribitur: *Sacro diario delle grazie e indulgenze concesse alla Compagnia della Cintura detta di S. Agostino, e di S. Monica*, etc., multas pro cincturatis referri indulgentias, quarum aliquae aut revocatae aut falsae omnino sunt; ideo Sacra eadem Congregatio praedicta die 22 Februarii 1712, similiter declaravit, cincturatos nullas alias Indulgentias pro gestatione cincturae lucrari posse, nisi illas quae expresse continentur in Brevi a san. memor. Clemente X desuper edito, quod incipit: *Ex iniuncto Nobis coelitus*, dato die 27 Mart. 1675.

Et, ut omnis in posterum erroris ac deceptionis occasio auferatur, districte prohibuit ne aliae indulgentiae voce aut scripto publicentur

---

cebat ex eorum institutis, atque ex veteri disciplina de geniculis orare. A die resurrectionis Dominicae ad Pentecosten usque a stationibus vacatum fuisse, ut etiam a vigiliis et ieiuniis ex Epiphanio constat, quemadmodum si in diem natalis Domini statio incidisset, differebatur in alium diem. Haec porro, quae cursim perstrinximus, ut antiquiorum stationum mores, et servatos a primis Christifidelibus ritus studiosis lectoribus exhiberemus, fusius et elegantius pertractantur ab eruditissimo Albaspinaeo, Observation. lib. 1, observat. 16. Adesis eumdem.

pro gestatione supra memorati parvi scapularis, aut praedictae cincturae, praeter eas quae in supradictis Brevibus Sanctissimi D. N. Clementis XI et san. mem. Clementis X respective continentur. Ac insuper recensitos libellos, alterum Veronae, alterum Bononiae impressum proscribendos censuit sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis.

Quibus per me secretarium Sanctissimo Domino nostro relatis, Sanctitas Sua sententiam Sacr. Congr. approbavit, et in omnibus servari iussit.

Datum die 24 Febr. 1712.

F. Thomas Maria Card. S. Clementis.

Raphael Cosmus de Hieronymis Secr.

DECRETUM.

Quo tria summaria assertarum indulgentiarum Confraternitatibus S. Rochi concessarum proscribuntur, easdemque confraternitates non aliis indulgentiis gaudere posse declaratur, nisi illis quae a san. mem. Paulo V in Brevi dato 3 Nov. 1606 concessae reperiuntur.

22 Cum tria nuper indulgentiarum summaria Sacr. Congreg. indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae delata fuerint, in quibus quamplurimae indulgentiae, aut falsae, aut apocryphae, aut a nonnullis Romanis Pontificibus, signanter vero a fel. record. Paulo V, Brevi dato 3 Novembris anni 1606, expresse revocatae continentur, et, quod longe deterius est, multae etiam facultates et concessiones, et nonnulla itidem privilegia, aut pariter revocata, aut omnino conficta, non sine magno fidelium scandalo, et animarum periculo temere evulgantur; Sacra eadem Congregatio, quae fideli ac prudenti coelestis indulgentiarum thesauri dispensationi praeest, die 12 mensis Martii labentis anni, re mature perpensa, declaravit confraternitates S. Rochi, in quibusvis locis existentes, et archi-confraternitati de Urbe aggregatas, nullis aliis indulgentiis, concessionibus et privilegiis uti et frui posse, nisi illis quae in supradicto Brevi san. mem. Pauli V continentur, et quae in aggregationibus ab eadem archi-confraternitate expediri solitis de verbo ad verbum referuntur. Praedicta autem summaria quorum unum ita inscribitur: *Sommario delle indulgenze concesse da' Sommi Pontefici alla venerabile Compagnia di S. Rocco d' Ancona aggregata,* etc. *In Ancona nella Stamperia Camerale 1661.* Alterum vero: *Sommario del celeste Tesoro dell' Indulgenze, doni, grazie, facoltà e privilegi concessi per molti Romani Pontefici, ed ultimamente confermati ed ampliati dalla Santità di nostro Signore Gregorio per la divina provvidenza papa XIV, alla ven. compagnia ed ospedale di S. Rocco di Roma, da potersi concedere dalli commissari deputati a questo sant' offizio della publicazione di tante divine grazie a ciaschedun fedel Cristiano che vorrà entrare nella sacra confraternità di S. Rocco di Roma. In Roma appresso Paolo Blando Stampatore Camerale 1561.* Tertium denique: *Sommario del celeste tesoro dell' indulgenze, doni, grazie, facoltà e privilegi concessi ec. a ciaschedun fedel cristiano che vorrà entrare nella santa confraternità di S. Rocco di Roma, e communicate alla confraternità del medesimo S. Rocco e Sebastiano nella chiesa della B. V. Maria di Loreto nella città di Roveredo. In Roma ed in Roveredo per Giuseppe Antonio Goio 1712* sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis proscribenda esse censuit, atque insuper districte prohibuit ne aliae indulgentiae, concessiones aut privilegia pro supradictis confraternitatibus S. Rochi voce aut scripto evulgentur, nisi ea quae in saepe memorato Brevi Pauli V concessa reperiuntur. Quam Sacrae Congregationis sententiam per me secretarium Sanctissimo Domino nostro relatam Sanctitas Sua approbavit, et exsecutioni mandari iussit.

Datum die 14 Martii 1714.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo bina summaria indulgentiarum ut apocrypha proscribuntur eorumque usus interdicitur.

Sacra Congregatio indulgentiis sacrisque re- 23
liquiis praeposita die 17 mensis Iulii anni 1714, mature perpensis duobus indulgentiarum summariis quorum unum ita inscribitur: *Sommario dell' indulgenze, grazie e doni concesse da molti Romani Pontefici, e nuovamente confermate dalla Santità di nostro Signore Papa Clemente XI alla venerabile chiesa e ospitale di S. Maria di Monferrato di Catalogna, ed alli confratri e consorore d' essa Madre Vergine. In Palermo presso Francesco Ciche 1714.* Alterum vero: *Sommario dell' Indulgenze concesse da diversi Romani Pontefici, ed ultimamente ampliate e confermate da nostro Signore Clemente XI alli fratelli e sorelle del sacro reale e militare Ordine, così dell' osservanza, come delli Scalzi di Nostra Signora della Mercè, opera della Redenzione de' Schiavi Cristiani fra gl' infedeli. In Roma nella Stamperia della reverenda Camera apostolica. In Messina nella Stamperia detta di Amico, ed in Palermo per Felice Marino 1710.* Dictorum summariorum usum interdixit, illaque prohibenda esse censuit sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis. Quibus Sanctissimo Domino nostro die 18 eiusdem mensis Iulii per me se-

cretarium relatis, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congr. approbavit, et exsecutioni mandari iussit.

Dat. die 19 Iulii anni 1714.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quoad indulgentias rosariis, seu coronis S. Birgittae a summis Pontificibus concessas.

24 Leo X Pontifex Maximus per litteras suas incipientes *Ex Clementis,* datas Idus Iulii 1515, concedit omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus qui per et super rosaria, seu coronas S. Birgittae devote oraverint, pro qualibet oratione Dominica centum dies, et totidem pro salutatione angelica, et pro quolibet symbolo, si dixerint vel recitaverint, etiam centum dies indulgentiarum, necnon pro quolibet psalterio (id est rosario aut corona quindecim decadum B. Mariae Virginis) super illis integre per eosdem Christifideles, per seipsos aut cum socio, vel familiari; qui eamdem indulgentiam consequatur, dicto vel recitato septem annos, et totidem quadragenas.

Sanctissimus Dominus noster Clemens XI Pontifex Maximus, in suo Brevi quod incipit: *De salute gregis Dominici,* dato 22 Septembris 1714, concedit omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus confessis et sacra communione refectis, ac pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac S. matris Ecclesiae exaltatione orantibus, qui per integrum annum coronam S. Birgittae, dummodo sit saltem quinque decadum, recitaverint, semel in anno, die per unumquemque Christifidelem eligenda plenariam indulgentiam omnium peccatorum, cum facultate etiam eamdem plenariam indulgentiam applicandi animabus in Purgatorio existentibus.

Ad lucrandum huiusmodi indulgentias requiritur ut coronae a PP. superioribus monasteriorum, seu ab aliis religiosis ordinis Sanctissimi Salvatoris, seu Sanctae Birgittae, ad id specialiter deputatis benedicantur.

DECRETUM

Sacra Congregatio indulgentiis et s. reliquiis praeposita die 26 Novembris 1714 censuit permitti posse impressionem praesentis summarii indulgentiarum concessarum coronis, quas vocant S. Birgittae, addita declaratione quod omnes aliae indulgentiae quae in praesenti summario expresse non continentur, sunt aut apocryphae, aut nullae, aut a Sanctissimo Domino nostro Clemente XI revocatae per supradictum Breve datum die 22 Sept. 1714.

Prohibet insuper ead. Sacr. Congr. ne huiusmodi coronae vendantur, aut alteri commodentur, et si secus fiat, declarat supradictas indulgentias cessare, et nullius esse roboris vel momenti.

Dat. die 4 Decembris 1714.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo summarium indulgentiarum regularibus Ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis captivorum, nonnullas continens indulgentias ad quaestum, damnatur et prohibetur.

Quamvis indulgentiae omnes pro porrigen- 25
tibus manus adiutrices non semel ab apostolica Sede, signanter vero a S. Pio V, Constit. 30 quae incipit: *Et si Dominici gregis,* dat. 6 Idus Februarii anno 1567, revocatae fuerint, quaestoresque damnati; nonnulli tamen, interdum docentes ea quae non oportet, indulgentias ad quaestum evulgare praesumunt. Quapropter Sacra Congregatio indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita, huic malo occurrere cupiens, summarium quoddam, cui titulus: *Breve sommario delle principali grazie ed indulgenze concesse alli religiosi dell' ordine della santissima Trinità della Redenzione delli Schiavi, delle quali godono tutti quelli, che portano lo scapulario, ovvero abitino, e visiteranno le chiese o cappelle di detto Ordine,* etc., impressum Neapoli apud Hyacinthum Pittante anno 1703, ubi nonnullae indulgentiae ad quaestum continentur, die 28 Ianuarii labentis anni 1716, sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis, damnandum censuit, insimul declarando confraternitates a superioribus ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum institutas, nullis aliis indulgentiis gaudere, nisi illis, quae expresse continentur in earum summario, alias, nempe die 31 Ianuarii anni 1675 ab eadem Sacra Congregatione recognito atque approbato et deinde Romae typis R. C. apostolicae impresso anno 1682. Quibus Sanctissimo Dño nostro per me secretarium relatis Sanctitas Sua sententiam S. Congregat. approbavit et exsecutioni mandari iussit.

Datum 11 Martii 1716.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo declaratur necessariam esse delationem scapularii ad lucrandas indulgentias concessas sodalibus confraternitatum ordinis SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum.

In Sacra Congregatione indulgentiis sacrisque 26
reliquiis praeposita habita die 28 Aprilis la-

bentis anni 1716, relatis precibus P. Ioannis a S. Francisco procuratoris generalis fratrum Ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum Excalceatorum nuncupatorum Congregationis Hispaniae humiliter postulantis declarari, an sodales confraternitatum sui Ordinis loco scapularii quod plerique gestare solent, exiguum panni albi frustulum, cui parvula crux rubri et caerulei coloris acu intexta est, vesti assutum deferentes lucrari valeant indulgentias concessas iis qui scapularium deferunt; eminentissimi Patres declararunt non lucrari.

Datum die 19 April. 1716.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo declaratur indulgentiam pro feriis sextis mensis Martii dari solitam comprehendi sub clausula Volumus autem *etc., quae in Brevibus apostolicis apponi consuevit.*

27 Ne contra veterem et probatam in Ecclesia consuetudinem, indulgentiarum numero nimis aucto, ecclesiastica disciplina enervetur, saepius in Brevibus apponi consuevit clausula illa: *Volumus autem ut, si alias Christifidelibus dictam ecclesiam qualibet anni die visitantibus alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint.* Cum autem alias pro eiusdem clausulae explicatione supplicatum fuerit, Sacr. Congr. indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita declaravit, *ea nullatenus comprehendi altaria privilegiata pro defunctis, neque indulgentias; aut certo personarum generi concessas, ut confraternitatibus, regularibus et capitulo, aut certum pium opus in ipsa Ecclesia peragentibus, ut litanias aliasque huiusmodi recitantibus, ac iis qui christiana doctrina eruditur, vel alios erudiunt, et qui sanctissimi Eucharistiae sacramenti expositioni cum oratione quadraginta horarum intersunt, neque stationum Urbis et septem altarium indulgentias ad instar septem altarium basilicae Vaticanae concessas, neque demum quae pro unica vice conceduntur. Caeterum si alia indulgentia sive plenaria, sive non plenaria in perpetuum, vel ad tempus, tum ab eodem, tum ab alio Romano Pontifice, generatim Christifidelibus ecclesiam, vel aliquod eius altare seu cappellam visitantibus, eodem die, vel diverso concessa fuerit, de qua non fiat in litteris apostolicis mentio, has litteras ob dictam clausulam esse prorsus irritas ac nullas.* Ut expresse habetur in decreto ab eadem Sacra Congregatione desuper edito die 23 Iunii anni 1676 (quod attulimus verb. *Altare privilegiatum*, num. 7). Postea tamen eidem Sacr. Congreg. delatum fuit, non paucos esse, qui praedictum decretum non recte intelligentes, sibi suadent quod si in aliqua ecclesia iam concessae reperiantur indulgentiae quae pro feriis sextis mensis Martii dari solent, et postea in eadem ecclesia alia indulgentia concedatur cum appositione in Brevi supramemoratae clausulae, *Volumus autem*, etc., indulgentia, quae postremo loco data est, valida sit. Quapropter, ut omnis in posterum erroris occasio auferatur, eadem Sacra Congregatio habita die 18 Aprilis anni 1716 declaravit, indulgentiam ultimo loco ita concessam ob saepe dictam clausulam, *Volumus autem*, etc., litteris apostolicis insertam, esse nullam.

Datum die 11 Sept. 1716.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Cum vero ex sequenti concessione indulgen- 28
tiarum pro ipsis Feriis sextis Martii seu Quadragesimae frequens pariter sequatur nullitas reliquorum Brevium, quae de stylo cum restrictivis postea expediuntur, idcirco eadem Sacra Congregatio re maturius perpensa ad tollendas quascunque dubietates ac Brevium nullitates, quibus Christifideles quandoque decipi possent, die 9 Februarii 1745, censuit, *huiusmodi indulgentias feriarum sextarum mensis Martii seu Quadragesimae excipiendas esse ita ut alias quaslibet impedire nequeant, ac propterea praefato Elencho indulgentiarum exceptarum die 23 Iun. 1676 ab eadem Sacra Congreg. edito, addendas esse. De quibus facta per me infrascriptum secretarium die 13 eiusdem mensis Sanctissimo Domino relatione, Sanctitas Sua votum Sacrae Congr. approbando benigne annuit.*

R. C. Card. de Hieronymis Praefectus.

A. M. Ebra Proton. Apost., Secr.

Ita Carolus Maria Perusinus in Chronolog. seraph. tom. 3, p. 2, ad Capitul. General. 83, f. 471. Sicut ergo iudulgentiae stationum Urbis, septem Altarium, etc., non invalidant alias indulgentias, sive ante, sive post illas impetratas, sic nec indulgentiae Feriarum sextarum mensis Martii; quia per praefatum decretum prioribus aequiparatae sunt, et in eorum Elenchum repositae. Vide Minderer p. 2, Confer 4, num. 243.

DECRETUM

Quo summarium quoddam indulgentiarum regularibus Ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum Christianorum concessarum, ut continens quamplurimas falsas indulgentias prohibetur, eiusque usus interdicitur.

Decet Sacram Congreg. indulgentiis sacris- 29
que reliquiis praepositam, indulgentias, aut

revocatas, aut falsas et apocryphas detegere atque prohibere, ut quae verae sunt a fidelibus dignoscuntur, et circumspecte prospicere ut omnis in re tam sacra turpis quaestus prorsus eliminetur.

Mature itaque perpenso summario quodam indulgentiarum quod inscribitur: *Breve sommario delle principali grazie ed indulgenze concesse alli religiosi dell' ordine della Santissima Trinità della Redenzione de' Schiavi Cristiani, delle quali godono tutti quelli, che portano lo scapulario, ovvero abitino, e visiteranno le chiese o cappelle di detto Ordine, le quali indulgenze sono state approvate da' sommi Pontefici, e di nuovo dalla fel. mem. di papa Innocenzo XII come si vede nella Bolla spedita l' anno 1693.* Et incipit: *Saranno privi di guadagnare le predette indulgenze,* impresso Neapoli anno 1716, in quo summario, nedum quamplurimae indulgentiae falsae continentur, verum etiam contra apostolica decreta pro earumdem indulgentiarum assecutione pecuniae solutio praescribitur. Sacra eadem Congregatio die 20 Decembris anni 1718, dicti summarii Neapoli, ut supra impressi, vel denuo ubicunque imprimendi usum interdixit, illudque prohibuit sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis. Insuper declarando nullis aliis indulgentiis frui posse confraternitates erectas, seu in posterum erigendas sub titulo Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum, nisi illis quae habentur in summario alias Romae impresso, et ab eadem Sacra Congr. approbato die 31 Iun. 1675.

Quibus per me secretarium SSmo Domino nostro relatis, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congr. approbavit.

Datum die 22 Decembris 1718.

I. D. C. Parraccianus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo duo summaria typis impressa, ut continentia nonnullas indulgentias falsas, apocryphas, aut ab apostolica Sede revocatas prohibentur, eorumque usus interdicitur.

30 Cum Sacra Congreg. indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita, re mature perpensa, deprehenderit, nonnullas indulgentias falsas, apocryphas aut ab apostolica Sede revocatas contineri in libello impresso per Carolum Iosephum Astorinum an. 1712, Papiae et Lauda Pompeia cui titulus: *Compendio della regola del terz' Ordine de' Penitenti del serafico padre San Francesco confermato da Pp. Niccolò IV, nuovamente per comodità de' Terziarî e Terziarie, che oggidì si trovano sotto la protezione del medesimo Santo Padre ristampato ad instanza delli fratelli e sorelle di dett' Ordine, eretto nell' insigne chiesa di S. Francesco di questa città di Lodi, con l' aggiunta d' una breve notizia dell' indulgenze, favori e privilegi più cospicui concessi da' sommi Pontefici a quest' Ordine,* et in quodam summario indulgentiarum edito Ulysippone an. 1681, typis Antonii Gaesbech de Melo, quod inscribitur: *Sommario do Thesauro celestial de las indulgencias, gracias, facultades et privilegios concedidos per muytos Romanos Pontifices ao Sagrado et apostolico Hospital de santo Spirito em Saxia Cidade de Roma, confirmadas ora novamente pe lo sanctissimo Papa Gregor. XIII nosso Senhor: quaes se conceden pelos commissarios, collectores, deputados por este santo Officio a todos e cada hun dos fieis Christianos, que quizeren entrar na sanctissima Confraria de Casa et Hospital de nossa Senhora da Victoria desta cidade de Lisbona.* Eadem Sacr. Congr. die 29 Ian. anni 1720, censuit libellum supra enuntiatum, praedictumque summarium prohiberi, illorumque usum interdici debere sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis. Quam Sacr. Congreg. sententiam per me secretarium Sanctissimo D. N. relatam Sanctitas Sua approbavit die 31 eiusdem mensis.

Datum 14 Februar. 1720.

I. D. Card. Parraccianus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

DECRETUM

Quo statuitur, ut pro aggregationibus archiconfraternitatibus almae Urbis, seu potius pro illarum expensis nihil ultra unum scutum aureum recipi valeat.

Ad tollendos nonnullos abusus, qui in ex- 31
pediendis litteris patentibus Aggregationum archi-confraternitatibus almae Urbis, retro actis temporibus irrepserant, Sacr. Congr. Indulgentiarum decreto edito die 6 Martii 1608, approbante san. memor. Paulo V, statuit atque decrevit ut pro expeditione praedictarum litterarum aggregationum seu potius pro expensis desuper faciendis, nempe pro pergamena, scriptura, sigillo, capsulis, chordulis, cera, secretarii notariique labore vel mercede, aliisque omnibus quibuscunque nihil omnino ultra scutum unum aureum pro singula aggregatione vel confirmatione quovis praetextu aut colore, etiam merae eleemosynae exigi aut recipi valeat, sub poena ipso facto incurrenda nullitatis aggregationis, omniumque indulgentiarum, et spiritualium gratiarum in aggregationibus contentarum cum privatione etiam facultatis aggregandi, et privatione pariter officiorum, et inhabilitate ad eadem officia in posterum obtinenda pro ministris, superioribus, officialibus aliisque contra praedictum decretum facere prae-

sumentibus, quae a nullo alio, nisi a Romano Pontifice pro tempore existente remitti valeat, aliisque etiam sub gravioribus poenis arbitrio eiusdem Romani Pontificis pro tempore existentis imponendis. Ne autem longo temporis decursu praedicti decreti oblivio induci, ac denuo abusus irrepere possint, Sacr. Congr. Indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita, habita die 9 Aprilis 1720, decrevit atque mandavit singulis ordinibus, religionibus, institutis et archiconfraternitatibus, eorumque superioribus, ministris atque officialibus quocunque nomine nuncupatis, ut pro expediendis litteris patentibus aggregationum, seu potius pro illarum expensis quibuscunque nihil ultra unum scutum aureum sub quovis praetextu, aut quaesito colore, etiam a sponte dantibus, aut titulo eleemosynae recipere audeant, aut recipi permittant sub iisdem poenis contentis in supra memorato decreto edito die 6 Mart. 1608, ne confraternitates aggregandae sumptibus nimium graventur, et ut omnes intelligant, coelestis Ecclesiae thesaurus non quaestus, aut alicuius lucri causa, sed ad pietatem fidelium excitandam ex apostolicae Sedis benignitate aperiri. Quibus per me secretarium Sanctissimo D. N. Clem. XI relatis Sanctitas Sua decretum S. Cong. approbavit, et in omnibus executioni mandari iussit.

Datum die 10 Apr. 1720.

I. D. Card. Parraccianus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Ut omnis tollatur occasio evulgandi indulgentias falsas seu apocryphas, debent Episcopi antequam eas permittant, diligentissime et accuratissime examinare, cum ad ipsos privative spectet recognitio brevium indulgentiarum, quae de novo per papam conceduntur. Nec aliquis sine eorum licentia vel auctoritate potest illa brevia seu illas indulgentias publicare, non obstante quacunque exemptione, et praetensa consuetudine in contrarium etiamsi pro regularium Ecclesiis concedantur, ut a Sac. Congr. Conc. c. 9, sess. 21 de Reform., decisum fuit apud Monacell. t. 2, tit. 10, formul. 6, n. 8, et in una Sancti Severini 30 Maii 1699 [et 4 Februar. 1702; apud Petram tom. 5, comment. ad Const. 4 Calisti III, num. 96, et ita declaravit quoque Sacr. Congr. Immun. in Firmana 12 Iul. 1703, lib. 3 decr. Vallem., pag. 494, his verbis: *Quoad consuetudinem assertam immemorabilem in civitate Firmi, et aliorum in Piceno publicandi per magistratum laicum brevia indulgentiarum absque licentia seu participatione tribunalis ecclesiastici, Sacr. Congr. decernit, ministros laicos, quoad praeteritum non esse amplius molestandos, sed quoad futurum non licere sine licentia ordinariorum, et omnino abstineant.* Sic apud D. Petrum Andr. Riccium in sua Synopsi decr. S. Congr. Imm. in verb. *Indulgentiae,* quod decretum citat etiam Monacell. l. c., n. 8.

Articulus V. *Indulgentia quoad ea quae concernunt indulgentias concessas tribus sanctis Ordinibus S. P. N. Francisci eorumque ecclesiis, benefactoribus, et confraternitati chordigerorum.*

Summarium. 1. Indulgentia Stationis Sanctissimi Sacramenti, per quam Minores lucrantur magnum cumulum indulgentiarum. - 2. Istae indulgentiae non fuerunt revocatae a Paulo V. - 3. Hoc authentice confirmatur ex rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani. - 4. Unde ista indulgentia obtinuit nomenclaturam Stationis Sanctissimi Sacramenti? - 5. Talis cumulus Indulgentiarum potest acquiri etiamsi orationes iniunctae recitentur extra Ecclesiam, et in quocunque alio loco, quacunque hora diei vel noctis. - 6. Nec ad ipsas indulgentias consequendas requiritur modo, ut sex Pater Noster, Ave Maria et Gloria Patri dicantur brachiis extensis. - 7. Quot, et quam maximae sint indulgentiae Stationum Urbis? - 8. Indulgentiae Terrae Sanctae tum plenariae, tum non plenariae, recensentur. - 9. Omnes supradictae indulgentiae non plenariae cum aliis non plenariis Compostellae et Portiunculae plures eodem die obtineri possunt, et idem dicendum est de supradictis plenariis cum aliis plenariis Compostellae et Portiunculae quatenus Defunctis applicabiles. - 10. Fratres Minores, Clarissae, Tertiarii et Chordigeri lucrantur Indulgentiam plenariam recitando Coronam B. Mariae Virginis. - 11. Item Fratres Minores aliique Regulares lucrantur indulgentiam plenariam pro animabus Purgatorii, quoties recitant Coronam D. N. Iesu Christi, aut septem Psalmos Poenitentiales, aut Psalmos Graduales, aut Officium Defunctorum; et si sint infirmi aut senes decrepiti quoties recitant Psalmum *Miserere,* aut *Magnificat,* aut hymnum *Ave Maris Stella.* - 12. Fratres Minores, Clarissae et Tertiarii possunt applicare per modum suffragii omnes indulgentias, et opera meritoria animabus Purgatorii. - 13. Sacerdotes Fratrum Minorum celebrando tres Missas in Altari sibi assignato a suis superioribus liberant animam suorum parentum in primo, secundo et tertio gradu a poenis Purgatorii, sicuti si celebrarent super Altare S. Gregorii et S. Sebastiani Romae. - 14. Fratres Minores Sacerdotes celebrando diebus Dominicis, et in solemnitatibus Domini Nostri Iesu Christi, et B. Mariae Virginis, et illi, qui non sunt Sacerdotes communicando lucrantur indulgentiam plenariam pro Defunctis. - 15. Fratres Minores aliique Regulares in casu mortis alicuius ipsorum, aut Patris, aut Matris, aut alicuius habentis filiantiam, seu suffragia, aut soliti in domo sua hospitare Fratres, possunt unica Missa per modum suffragii ipsum liberare a poenis Purgatorii. - 16. Fratres Minores Regularis Observantiae docentes Doctrinam Christianam, et eisdem in hoc pio opere cooperantes, quas indulgentias lucrentur? - 17. Fratres Minores, Moniales, Tertiarii, aliique confratres et consorores quarumcunque Confraternitatum et Societatum in eorum ecclesiis canonice erectarum et erigendarum vacantes orationi mentali, quas indulgentias lucrentur? - 18. Fratres Minores de Observantia in suis Missionibus, ipsisque interessentes possunt consequi Apostolicam benedictionem et indulgentiam plenariam. - 19. Moniales Ordini nostro Seraphico subiectae fruuntur ipsae et earum ecclesiae omnibus indulgentiis nobis et nostris ecclesiis concessis. - 20. Immo Moniales omnes a cura regularium suorum Ordinum ad immediatam iurisdictionem Episcoporum translatae et transferendae fruuntur iisdem privilegiis et indulgentiis, quibus ante huiusmodi translationem fruebantur. - 21. Fratres et sorores Tertii Ordinis S. P. N. Francisci, qui emissis tribus substantialibus Religionis votis collegia-

liter vivunt, gaudent omnibus indulgentiis, quibus gaudent Minores primi Ordinis, Moniales S. Clarae et ceteri alii Regulares. - 22. Si praedicti Tertiarii et Tertiariae subdantur nostro Superiori Generali, gaudent ipsi et eorum ecclesiae omnibus indulgentiis, quibus gaudemus nos et nostrae ecclesiae. - 23. Praedicti Tertiarii et Tertiariae, si nostrae directioni subdantur, gaudent eisdem nostris indulgentiis, etiamsi in propriis domibus saecularibus habitent. - 24. Adducitur ad hoc Constitutio Innocentii XII. - 25. Assignantur aliae indulgentiae directe et specifice concessae ipsis Tertiariis in propriis domibus saecularibus viventibus. - 26. Tertiarii et Tertiariae quas indulgentias lucrentur conveniendo ad Congregationem Mensium. - 27. Adducitur ad hoc Constitutio Clementis V. - 28. Tertiarii nostri, etiam in saeculo degentes, et nostrae directioni subiecti possunt uti nostro Franciscano Breviario. - 29. Chordigeri eximiis indulgentiis fruuntur. - 30. Chordigeri lucrari possunt etiam illas indulgentias, quas Paulus V concessit omnibus Regularibus. - 31. Chordigeri possunt etiam omnes indulgentias Fratribus Minoribus directe et in specie concessas et non revocatas, lucrari. - 32. Chordigeri lucrari possunt indulgentias Stationis SS. Sacramenti, et alias quae assignantur. - 33. Chordigeri gaudent in articulo mortis privilegio *Absolutionis generalis*. - 34. Adducitur Constitutio Innocentii XI in ordine ad indulgentias Confratrum Chordae, et Fratrum Tertii Ordinis S. P. N. Francisci. - 35. Benefactores nostri Seraphici Ordinis maximas indulgentias consequuntur, quae pro singulis assignantur usque ad n. 37. - 38. Morientes, seu sepeliri eligentes in habitu Fratrum Minorum, sicut et Monialium S. Clarae et Tertiae Regulae S. P. N. Francisci lucrantur indulgentiam plenariam, et varias alias partiales. - 39. Ad lucrandas tamen has indulgentias necesse est recipere talem habitum a superioribus seu ab aliis ad id deputatis. - 40. Petentes et suscipientes dictum nostrum habitum, quamvis possunt dare nobis aliquam eleemosynam pro habitu religioso, non tamen pro ipsa indulgentia consequenda, alias esset nulla. - 41. Habitum Fratrum Minorum, sicut et aliorum Mendicantium osculantes lucrantur quinque annos et quinque quadragenas de iniunctis poenitentiis. - 42. Eamdem indulgentiam lucrari possunt iidemmet Regulares. - 43. Generales et Provinciales Ordinis Minorum possunt communicare suffragia, indulgentias, Ordines et bona spiritualia Benefactoribus Ordinis. - 44. Indulgentiae plenariae concessae nostris ecclesiis in specialibus festivitatibus assignantur. - 45. Assignantur indulgentiae quas possunt lucrari fideles omnes assistentes divinis Officiis in nostris et aliis ecclesiis in certis quibusdam festivitatibus. - 46. Assignantur indulgentiae, quas possunt lucrari visitantes ecclesias Fratrum Minorum in certis quibusdam diebus et festivitatibus. - 47. Assignantur indulgentiae quas lucrari possunt facientes celebrari Missas in ecclesiis Fratrum Minorum. - 48. Assignantur indulgentiae, quas lucrari possunt audientes conciones Fratrum Minorum aliorumque Regularium privilegiatorum. - 49. Indulgentia Portiunculae Assisiatensis est immediate a Christo Domino concessa. - 50. Per hanc indulgentiam Portiunculae tria Fidei et Ecclesiae dogmata confirmantur. - 51. Indulgentia Portiunculae extenditur ad omnes ecclesias Seraphici Ordinis pro secunda die Augusti a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi. - 52. Talis indulgentia in omnibus ecclesiis Ordinis Seraphici pro secunda die Augusti potest applicari etiam pro defunctis. - 53. Talis indulgentia plenaria in ecclesia S. Mariae Angelorum prope Assisium est perpetua quolibet anni die. - 54. Eadem indulgentia plenaria est etiam perpetua quolibet anni die in ecclesia S. P. N. Francisci civitatis Assisii. - 55. Talis indulgentia plenaria pro die 2 Augusti non suspenditur Anno Sancto in ecclesia S. Mariae Angelorum prope Assisium. - 56. In aliis vero ecclesiis et locis Ordinis suspenditur Anno Sancto pro vivis, minime pro defunctis. - 57. Indulgentia Portiunculae pro die 2 Augusti a primis vesperis usque ad occasum solis potest acquiri *toties, quoties,* in omnibus ecclesiis Ordinis Seraphici. - 58. Indulgentiae concessae obeuntibus Viam Crucis a nobis erectam, sive in locis ad nos spectantibus, sive in aliis non subiectis nec dependentibus ab Ordine nostro. - 59. Adducitur Constitutio Benedicti XIII. - 60. Adducitur declaratio Clementis XII. - 61. Adducuntur admonitiones datae, seu *Avvertimenti necessari per regolar il divoto esercizio della Via Crucis*. - 62. Adducuntur Litterae Encyclicae Superioris Generalis, et novissimum Breve Benedicti XIV cum admonitionibus. *Remissive*. - 63. Indulgentiae Crucum et Coronarum Hierosolymitanarum recensentur. - 64. Indulgentiae Coronarum et Crucum Hierosolymitanarum et Caravacensium declarantur. - 65. Omnes personae trium Ordinum S. P. N. Francisci possunt semel in vita et in mortis articulo absolvi ab omnibus peccatis, et indulgentiam plenariam consequi et traditur forma pro tali absolutione. - 66. Item possunt consequi eamdem plenariam absolutionem et indulgentiam, et insuper Papalem Benedictionem quater in anno, diebus quibus maluerint, et traditur forma pro tali absolutione et Papali Benedictione. - 67. Item possunt consequi plenariam absolutionem et indulgentiam in omnibus solemnitatibus seu festis Domini Sabaoth, et B. Mariae Virginis, omniumque Sanctorum, et Apostolorum Petri et Pauli, ac S. Francisci, et S. Clarae, et per totam Maiorem Hebdomadam; et traditur forma pro tali absolutione. - 68. Item semel in quolibet anno possunt plenarie absolvi, et indulgentiam plenariam consequi in festo S. Catharinae Virginis et Martyris, et traditur forma pro tali absolutione. - 69. Advertentia pro ipsis consequendis. - 70. Omnes personae utriusque sexus trium Ordinum S. P. N. Francisci lucrari possunt indulgentiam novissime concessam a Benedicto XIII, et quae sit? - 71. Omnes tres Ordines a S. P. N. Francisco instituti, ultra recensitas, et alias indulgentias sibi specialiter concessas, possunt etiam lucrari indulgentias aliis Regularibus concessas. - 72. Sic etiam ceteri alii Regulares gaudent nedum indulgentiis sibi specialiter concessis, sed etiam per viam communicationis gaudent indulgentiis trium nostrorum Ordinum, et quorumcunque aliorum. - 73. Communicatio indulgentiarum inter Regulares quomodolibet sit intelligenda? usque ad num. 76. - 77. Fratres Minores de Observantia vacantes exercitiis spiritualibus per octiduum lucrantur indulgentiam plenariam. - 78. Missae celebratae per quoscunque Sacerdotes, sive Regulares cuiusvis Ordinis, sive saeculares ad quodcumque Altare ecclesiarum Fratrum Minorum et Monialium sub regimine Ministri Generalis totius Ordinis existentium, pro animabus dd. Religiosorum et Monialium, suffragantur eisdem, ac si ad Altare privilegiatum celebratae fuissent. - 79. Subnectuntur supplementa Auctoris ad n. 84.

1 Leo X, Summus Pontifex, concessit omnibus Fratribus Minoribus regularis observantiae ac monialibus S. Clarae, et Tertii Ordinis, quod dicendo quinquies *Pater noster* cum *Ave Maria,* et in fine cuiuslibet *Gloria Patri* ad intentionem Pontificis, et aliud *Pater*, et *Ave Maria*, et *Gloria Patri* pro indulgentias concedente, lucrentur indulgentias omnes, tam plenarias, quam non plenarias concessas Ecclesiis Romanis, Hierosolymitanis, Compostellanis et Portiunculae quacunque hora diei vel noctis praedicta 6 *Pater noster, Ave Maria,* et *Gloria Patri* recitaverint; ita Casarubios in Compendio nostrorum privilegiorum, verb. *Indulgentiae stationum,* § 15; P. Rodriquez in nova Collatione bullarii, fol. 318, n. 24; Lantusca

in libro Regulae Tertii Ordinis S. P. N. Francisci Romae edito, et approbato a reverendissimo P. Hyacinto Libello Ordinis Praedicatorum sacri palatii apostolici magistro anno 1665, 11 Mart.; Kazenberger loco citato, num. 88; Viva in Appendice indulgentiarum, § 3, ubi testatur hoc etiam haberi in Compendio privilegiorum Societatis, § 3, et alii plures.

2 Istae indulgentiae non fuerunt revocatae a Paulo V, quia Paulus V non revocavit indulgentias regularium ecclesiis concessas, seu locales, sed solum personales, ut Sacr. Congr. declaravit 7 Septembr. 1607, apud Vivam in Appendice indulgentiarum § 1, num. 6. Nec revocavit indulgentias pro animabus purgatorii regularibus concessas, ut idemmet Pontifex 23 Februar. 1609 testatus est, sicut ex Gobat, Pelliz., Quintanadv. et Diana refert Viva in cit. Append., num. 6. Nec etiam revocavit pro regularibus indulgentias concessas pro omnibus Christifidelibus indiscriminatim, ut pro certo tenent doctores communiter cum Gobat, tract. 4 de Indulg., part. 2, cap. 27; Kazenberger loc. cit., n. 77; Viva in cit. Append. indulgentiarum, num. 6, cum Peyrino, Lezana, Quintanadven. et alii. Unde cum praedictae stationum indulgentiae non fuerint primitus concessae personis regularibus, sed certis ecclesiis et locis, et indiscriminatim pro omnibus Christifidelibus, et ipsarum multae fuerint concessae etiam pro animabus purgatorii, sequitur quod tales indulgentiae non fuerint revocatae, et adhuc possint eas lucrari regulares privilegiarii; siquidem in hoc casu Summus Pontifex solum dispensavit in modo lucrandi praedictas indulgentias, videlicet, ut praedictae personae absque eo quod se Hierosolymam, Romam, Compostellam et Portiunculam conferrent, et ibidem personaliter ecclesias seu loca visitarent praefatas indulgentias lucrari possent visitando proprias ecclesias, et ibi recitando praedicta 6 *Pater noster, Ave Maria* et *Gloria Patri*, sicut Romae etiam saeculares lucrantur indulgentias visitantes ecclesias stationum. Hinc cum huiusmodi concessio non sit revera indulgentia, eo quod solum spectet ad modum lucrandi indulgentias; ideo in revocatione illa indulgentiarum facta a Paulo V non intelligitur revocatum hoc indultum, atque adeo tales indulgentiae possunt adhuc obtineri a regularibus privilegiariis; Lantusca loc. cit.; Kazenberger loc. cit., num. 88; Fr. Ioan. a Conceptione c. 6; P. Antonius Natalis in coelestibus Aurifodinis, cap. 6, num. 43; Rodriquez tit. 2, qu. 84, art. 7; Viva in cit. Appendice indulgent., § 1, sub n. 6, et § 3, verb. *Leo X*, et alii passim.

3 Hoc authentice confirmatur ex rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani novissimi confirmatis ab Innoc. XII, quae num. 88 sic habent: *Circa stationem sanctissimi sacramenti ex sex* Pater noster *et* Ave Maria *cum totidem* Gloria Patri, *etc., coalescentem quotidie, et praesertim die Sabbati observandum est statutum Iulii III, c. 5, sic decernens: In omnibus etiam conventibus statim post* Ave Maria, *fratres omnes ad ecclesiam vadant, et ante sanctissimum sacramentum dicant brachiis extensis sex* Pater noster *et totidem* Ave Maria, *et* Gloria Patri; *ultimum pro eodem sanctissimo Domino nostro Papa pro lucranda indulgentia plenaria; et n. 89 cui statuto consonat omnino aliud huius tenoris: Et quia indulgentiae stationis sanctissimi sacramenti revocatae non sunt (ipsius recitatio quotidiana omnibus tam fratribus, quam monialibus, et tertiariis saecularibus enixe commendatur), quod adest insertum, et specifice confirmatum in Brevi, cuius initium:* Debitum Pastoralis, *a Sanctissimo Domino nostro Innocentio XII, die 19 Maii 1694, benigne concesso;* hucusque Rubricae nostri Franciscani Breviarii, num. 88 et 89.

Unde ista indulgentia obtinuit nomenclatu- 4
ram stationis sanctissimi Sacramenti, quia acquiritur recitando praedicta sex *Pater noster, Ave Maria*, et *Gloria Patri*, ante venerabile Altaris Sacramentum iuxta adductas rubricas, et primam concessionem Leonis X apud Casarubios in Compendio privilegiorum, verb. *Indulgentiae Stationum*, num. 11, ibi: *Coram Sacramento Altaris*, et iuxta concessionem Pauli V ab Urbano VIII confirmatam, apud Hieronymum Rodriquez in Compendio resolut. 47; Quintanadv. in Appendice tract. 4, dub. 2, num. 7; Antonium a Spiritu Sancto num. 22; Antonium Natalem loc. cit., c. 9; Vivam in cit. Appendice Indulgentiarum, § 3, vers. *Leo X*, et alios passim. Videatur prae caeteris P. Minderer, qui p. 2, confer. 7, n. 404 et seqq., et num. 438, has indulgentias stationis SS. Sacramenti ad examen revocat atque defendit.

Potest tamen adhuc secundum plurimos non 5
spernendos doctores acquiri talis cumulus indulgentiarum a regularibus privilegiariis, etiamsi praedicta sex *Pater noster, Ave Maria*, et *Gloria Patri*, recitent extra ecclesiam in propriis cellis, et in quocunque alio loco, quacunque hora diei vel noctis, ut concessit Leo X apud Casarubios loc. cit., num. 15, ibi: *Idem Leo concessit omnibus Fratribus Minoribus Regularis Observantiae, ac Monialibus S. Clarae et Tertii Ordinis, quod dicendo quinquies* Pater noster *cum* Ave Maria, *et in fine cuiuslibet* Gloria Patri, *et pro sanctitate sua unum* Pater noster *cum* Ave Maria, *similiter cum* Gloria Patri, *lucrentur stationes, indulgentias et remissiones tam Urbis quam etiam Portiunculae, sive Hierusalem, ac Sancti Iacobi in Compostella, et quod quacunque hora diei vel noctis, et quocunque in loco dicant, scilicet choro, ec-*

clesia, claustro, oratorio ac cella, lucrentur illas. Et quod tales indulgentias lucrentur quotidie regulares privilegiarii, ubicunque recitent dictas orationes, referunt de novo id concessisse etiam Paulum III Summum Pontificem, Rodriquez tom. 2, qu. 84, art. 7, et ex ipso Viva l. c., § 1, num. 6 et § 3, vers. *Leo X;* et hoc tenent plurimi alii, et passim scribentes in regula Tertii Ordinis plurimis in locis, etiam de recenti impressa, dicentes quod qui recitant supradictas orationes ante sanctissimum Altaris Sacramentum lucrantur indulgentias supradictarum Stationum ex tribus concessionibus, scilicet Leonis X, Pauli III et Urbani VIII. Qui vero illas recitant in aliis locis lucrantur tales indulgentias ex duabus concessionibus, scilicet Leonis X et Pauli III. Nec ad ipsas indulgentias lucrandas requiritur modo, ut praedicta sex *Pater noster, Ave Maria,* et *Gloria Patri,* recitentur brachiis extensis, ut ex multis notat Kilianus, Kazenberger l. c., n. 90.

6

7 Quot autem et quam maximae sint indulgentiae Stationum Urbis, habes supra art. anteced., num. 17; et P. Antonius Natalis in suo Purgatorio, cap. 9, relatus et secutus a Viva in cit. Appendice Indulgentiarum, § 1, n. 8, dicit indulgentias plenarias Romae variis ecclesiis concessas esse quotidie ad minimum octo et triginta, easque per modum suffragii applicabiles pro defunctis; ac praeterea extraordinarias esse singulis mensibus plurimas alias, nempe mense Ian. 63, Febr. 41, Martii. 55, Apr. 24, Maii 44, Iun. 22, Iul. 52, Aug. 145, Sept. 58, Octob. 3, Nov. 59, Dec. 103. Non plenariae vero sunt innumerabiles, eaeque pariter per modum suffragii pro defunctis applicabiles, et P. Natalis, l. c., recenset plurimas quotidianas; et quas solum recenset ascendunt ad bis centum, ac ter mille nongentos tres annos, ac centum septuaginta millia sexcentum quadragenarum, et undecies habetur remissio tertiae partis peccatorum, sic ex ipso Viva, loc. cit., n. 8.

8 Indulgentiae Terrae Sanctae tum plenariae tum non plenariae recensentur in familiari regularium a P. F. Ioseph a Neapoli, edito Neapol. 1706, ubi fol. 319 tenore sequenti reperiuntur.

Indulgentiae plenariae Terrae Sanctae.

In ecclesia S. Sepulcri, ubi Dominus Noster Iesus Christus triduo iacuit, est indulgentia liberationis unius animae a poena et culpa.

In loco ubi fuit inventa crux Dominica una cum clavis quibus in illa fuit confixus, est indulgentia plenaria.

In domo Pilati, ubi Dominus noster fuit flagellatus, et spinis coronatus, ac morti adiudicatus, est indulgentia plenaria.

In domo Herodis, ubi Christus fuit illusus et veste alba indutus, est indulgentia plenaria.

In ecclesia S. Annae, ubi nata est B. Virgo Maria, indulgentia plenaria.

In Templo, ubi eadem B. Virgo fuit praesentata et postea desponsata, est indulgentia plenaria.

In porta quae denominatur Aurea, per quam Christus ingressus est Dominica Palmarum, indulgentia plenaria.

In ecclesia ubi est sepulcrum B. Virginis, in quo aliquandiu iacuit, indulgentia plenaria.

In ecclesia quae est in loco ex quo Christus ascendit visibiliter in coelum, indulgentia plenaria.

In ecclesia ubi antiquitus fuit domus habitationis B. Virginis, indulgentia plenaria.

In Coenaculo, ubi fuit institutum Sacramentum Altaris, etc., indulgentia plenaria.

In ecclesia, ubi iuxta praesepe natus est Salvator mundi, indulgentia plenaria.

In Monte Calvario, ubi Christus crucifixus est, indulgentia plenaria.

In Bethania, ubi est sepulcrum Lazari, a quo fuit resuscitatus per Christum, indulgentia plenaria.

In monte seu deserto in quo Christus ieiunavit quadraginta diebus, indulgentia plenaria.

Apud fluvium Iordanis in loco ubi Christus baptizatus est, indulgentia plenaria.

In Nazareth, in loco ubi fuit salutata ab angelo B. Virgo, indulgentia plenaria.

In ecclesia ubi fuit domus S. Elisabeth, et ubi natus est S. Ioannes Baptista, indulgentia plenaria.

In loco ubi Christus parvulus natus et pannis mundis involutus est, indulgentia plenaria.

In Altari ubi Christus fuit circumcisus, indulgentia plenaria.

In monte Thabor, ubi Christus transfiguratus est, indulgentia plenaria.

Intra ecclesiam montis Sion, ubi sunt sepulcra regum Iuda et aliquorum prophetarum, indulgentia plenaria.

Ultra supradictas plenarias indulgentias, sunt multae aliae indulgentiae annorum et quadragenarum in diversis locis Terrae Sanctae, et primo in Hierusalem.

In introitu civitatis Hierusalem consequuntur peregrini qui ingrediuntur per portam civitatis quadraginta annos et totidem quadragenas remissionis.

In horto ubi Dominus post resurrectionem apparuit Magdalenae in specie hortulani, sunt sexcenti anni et tot quadragenae remissionis.

In loco ubi idem Dominus apparuit post resurrectionem suae Matri, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Ubi fuit super vestem Christi missa sors, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In domo Annae, ubi fuit alaphizatus Christus, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Item in loco ubi angariaverunt Simonem Cyrenaeum ut portaret crucem Christi, sunt septem anni et septem quadragenae.

In quodam loco ubi Dominus Iesus praedicabat, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In coenaculo, ubi Dominus lavit pedes discipulorum suorum, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Ibidem in loco ubi post resurrectionem intravit ianuis clausis et apparuit Apostolis, sunt etiam septem anni et totidem quadragenae.

In via ubi apparuit Dominus tribus Mariis redeuntibus a sepulcro, sunt septem anni et septem quadragenae.

In loco ubi Dominus conversus ad mulieres lamentantes super eum dixit: *Nolite flere super me*, sunt septem anni et septem quadragenae.

In loco qui dicitur Spasmus B. Virginis, ubi videns Christum baiulantem crucem, cecidit velut mortua, sunt etiam septem anni et totidem quadragenae.

Itidem in loco ubi sunt duae petrae albae super quas sedit Christus lassatus ex pondere crucis, sunt septem anni et septem quadragenae.

In torrente Cedron, ubi erat lignum ex quo facta fuit crux, sunt septem anni et septem quadragenae.

In horto ubi oravit tribus vicibus et sudavit sanguinem, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In loco ubi Dominus illuminavit caecum, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In domo Simeonis, qui accipiens Christum in ulnas dixit: *Nunc dimittis servum tuum*, etc., sunt septem anni et septem quadragenae.

In agro empto ex pretio sanguinis Christi, qui dicitur Aceldama, sunt septem anni et septem quadragenae. Alias triginta anni et totidem quadragenae.

In ecclesia quae fuit domus in qua habitavit B. Virgo post ascensionem Christi, sunt septem anni et septem quadragenae.

In cappella ubi S. Ioannes Evangelista celebravit Missam B. Virgini post ascensionem Filii sui, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In oratorio ubi B. Virgo faciebat orationem, sunt septem anni et septem quadragenae.

Item in loco qui appellatur Palma B. Virginis, sunt quadraginta anni et totidem quadragenae.

Item in loco ubi Iudaei voluerunt arguere Christum propter sua opera, sunt septem anni et septem quadragenae.

Iuxta lapidem quemdam ubi fertur quod Dominus sanavit multos infirmos, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In specu subterranea ubi Petrus post trinam negationem fecit poenitentiam, sunt indulgentiae quadraginta annorum et totidem quadragenarum.

In turri David, quae fertur se inclinasse Christo ab ea descendenti, sunt decem anni et totidem quadragenae.

In loco ubi decollatus est Iacob Zebedaeus, sunt triginta anni, et totidem quadragenae.

Secundo, apud civitatem Bethleem sunt sequentes.

In domo ubi tres Magi Orientales invenerunt et adoraverunt Christum puerum, sunt septem anni et totidem quadragenae remissionis.

In loco ubi disparuit eis stella quam viderant in Oriente, sunt septem anni et septem quadragenae.

In quadam cappella ubi sunt sepulcra SS. Innocentium, sunt etiam septem anni et septem quadragenae.

Item in quadam ecclesia intitulata *B. Virgini*, ubi angeli ei apparuerunt et insinuaverunt viam Aegypti, ut illuc fugeret cum puero suo Iesu, sunt septem anni et septem quadragenae.

In loco ubi angeli apparuerunt pastoribus et cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo*, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Tertio, apud Bethaniam sunt istae paucae.

In domo Simonis Pharisaei, ubi Christus pepercit Magdalenae sua peccata, sunt septem anni et septem quadragenae.

In domo ubi ante sex dies Paschae fecerunt ei coenam, et Magdalena attulit alabastrum unguenti et caetera, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In domo S. Marthae sunt septem anni et totidem quadragenae.

In domo Magdalenae totidem.

Quarto, in monte Oliveti et circumcirca reperiuntur sequentes.

Apud Betphage, ubi Dominus ascendit super asinam in die Palmarum, sunt quindecim anni et totidem quadragenae.

In via seu loco ubi Dominus videns civitatem Hierusalem flevit super eam, sunt septem anni et septem quadragenae.

In loco ubi angelus praesentavit Virgini palmam ante suam mortem, sunt septem anni et septem quadragenae.

Ibidem in viculo Betphage, ubi Apostoli composuerunt Symbolum, sunt septem anni et septem quadragenae.

Item in loco ubi Dominus docuit Apostolos orare et composuit *Pater noster,* sunt septem anni et septem quadragenae.

Quinto, in vallibus Iosaphat et Siloe habentur infrascriptae.

In loco ubi Dominus fuit captus et ligatus in nocte passionis, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In loco ubi S. Stephanus fuit lapidatus, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In loco ubi fuit sepultus idem S. Stephanus a Gamaliele, sunt totidem anni et quadragenae.

In loco ubi Dominus in nocte passionis dimisit octo discipulos, assumpsit tres, scilicet Petrum, etc., sunt etiam septem anni et totidem quadragenae.

In valle Siloe dicitur esse quidam fons in quo B. Virgo lavabat pannos pueri Iesu quando cum eo existente parvulo ascendebat in Hierusalem ad Templum, et ibi sunt septem anni et septem quadragenae.

In natatoria Siloe, quo misit Christus caecum ut lavaretur et illuminaretur, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Sexto, apud civitatem Nazareth sunt hae.

In domo S. Ioachim patris B. Virginis, ubi est quoddam monasterium, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Iuxta fontem ex quo fertur quod Iesus Dominus noster cum esset parvulus deferebat aquam Matri suae, sunt septem anni et totidem quadragenae.

Item in domo ubi dicitur fuisse schola in qua B. Virgo didicit litteras, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In domo ubi nati sunt Iacobus Maior et Ioannes Evangelista, sunt decem anni et triginta quadragenae.

Septimo, in montanis Iudaeae sunt istae.

In domo Zachariae patris Ioannis Baptistae, ubi B. Virgo salutavit Elisabeth, sunt septem anni et septem quadragenae.

Item ibidem, ubi dixit Zacharias: *Ioannes est nomen eius,* et composuit canticum *Benedictus,* sunt septem anni et septem quadragenae.

In eisdem montanis, ultra fluvium Iordanis, et quoddam monasterium ubi est quaedam pars Crucis Christi, et sunt etiam septem anni totidemque quadragenae indulgentiae.

Ibidem est aliud monasterium S. Ioannis Baptistae, ubi septem anni et todidem quadragenae.

In deserto ubi S. Ioannes fecit poenitentiam, sunt septem anni et totidem quadragenae remissionis.

Octavo, apud vallem Hebron sunt sequentes.

In campo Damasceno, ubi ex limo terrae formavit Deus primum hominem, dicuntur esse decem anni et quindecim quadragenae indulgentiae.

In loco ubi sepultus est Adam primus homo, sunt septem anni et totidem quadragenae.

In eadem valle, in spelunca ubi sepulti sunt Abraham, Isaac et Iacob, sunt septem anni et septem quadragenae.

Ubi dicitur nata fuisse arbor crucis, sunt viginti anni et totidem quadragenae.

Nono, apud Galilaeam.

In loco Galilaeae ubi Dominus complens promissum suum apparuit Apostolis, sunt septem anni et septem quadragenae.

In monte quo diabolus tentans Christum duxit eum in locum excelsum, etc., sunt septem anni et septem quadragenae.

D. Defendens Brusatus, Vic. Gen.

Omnes supradictae indulgentiae non plena- 9
riae cum aliis non plenariis Compostellae et Portiunculae pluries eodem die obtineri possunt, si pluries iteratur recitatio dictarum orationum, scilicet sex *Pater noster, Ave Maria* et *Gloria Patri,* etc. Idemque dicendum est de supradictis plenariis cum aliis plenariis Compostellae et Portiunculae, quatenus pro defunctis applicabiles. Et ratio est quia decretum Innocentii XI incip. *Delatae saepius,* adductum supra art. antecedenti, num. 15, quo sancitur neminem lucrari posse pluries eodem die plenariam indulgentiam cum non exprimat indulgentias pro defunctis applicabiles, non videtur eas comprehendere; nam, sicut in concessione alicuius indulgentiae non intelligitur quod ea sit pro defunctis applicabilis nisi exprimatur, ut communiter docent doctores cum Lezana, verb. *Indulg.*, num. 24; Suarez disp. 35, sect. 1; Viva loc. cit., § 1, sub n. 1; Molfes. et alii ex D. Thoma in 3, dist. 45, quaest. 2, art. 3, qu. 2; ita a fortiori in revocatione indulgentiarum non intelliguntur illae revocatae pro defunctis nisi etiam exprimatur, ut patet ex revocatione facta a Paulo V in cit. Const. incip. *Romanus Pontifex,* ubi, ex quo non expressit se revocare etiam indulgentias defunctis applicabiles, ipsemet sub die 23 Febr. 1609, ut diximus supra n. 2, testatus est non revocasse illas indulgentias, quae pro defunctis poterant a regularibus applicari.

10 Fratres et Sorores de Ordine Minorum, et consequenter Tertiarii et Chordigeri recitando coronam B. M. V. ex 72 *Ave Maria* et 7 *Pater noster*, cum adhuc uno *Pater* et *Ave* pro Summo Pontifice lucrantur indulgentiam plenariam sibi imprimis concessam a Leone X, quam Paulus V, post generalem indulgentiarum regularibus concessarum revocationem, de novo concessit 8 Iunii 1608, ad instantiam P. Ludovici a S. Ioanne Evangelista, commissario generali ultramontanae familiae Minorum de Observantia, ut referunt Lantusca in Theatr. Regular., verb. *Indulgentia*, num. 3; Kazenberger loco cit., num. 91; Portell., Sgobar, Sanig, Peyrin., Rodriquez, Bordon., Quintanadv., et alii passim, et demum confirmavit Innoc. XI. Quod certum esse patet ex rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani novissime confirmatis ab Innoc. XII, quae n. 90 ita habent: *Sabbato praesertim, et singulis aliis hebdomadae diebus privatim recitanda est a nostratibus ex devotione Corona beatae Virginis Mariae Dominae nostrae, approbata a san. mem. Leone X in brevi* Exponi nobis, *die 14 Septembris 1517 concesso, et per aliud eiusdem Pontificis breve quod incipit:* Dum praeexcelsa, *die 19 Iun. 1515 ea indulgentia decorata, quam Paulus V post generalem indulgentiarum revocationem benigne invocavit, et recol. mem. Innocentius XI per suas etiam in forma Brevis Litteras similiter incipientes:* Exponi nobis, *die 15 Maii 1683, firmam esse voluit atque sancivit.*

11 Item Fratres Minores et alii regulares ex concessione Iulii II et Leonis X, quoties recitant Coronam Domini Nostri Iesu Christi ex triginta tribus *Pater* et totidem *Ave Maria* in honorem annorum, quibus inter mortales vixit Christus Dominus, aut septem psalmos poenitentiales, aut graduales, aut officium defunctorum, lucrantur indulgentiam plenariam pro animabus purgatorii. Et Leo X pariter pro hac Corona concessit Minoribus plenariam indulgentiam sibi ipsis applicandam; quam tamen Paulus V revocavit. Sed Peyrinus, Rodriquez, Bordon., qu. 3, num. 18, et Quintanadv. in Append. ad Iubil. tom. 4, dub. 4, num. 7, cum Viva, Append. Indulgentiarum passim acquisibilium, § 3, asserunt illam Minoribus ab eodem Paulo V restitutam esse. Unde ab omnibus privilegiatis regularibus obtineri poterit. Et hanc plenariam indulgentiam aegroti et senes decrepiti obtinent, si pro ea recitent unum psalmum vel hymnum beatae Virginis vel Domini Nostri, ex concessione Leonis X apud Casarub. in Compend. Privileg. vel Indulgentiae plenariae quoad Fratres, n. 13. Et sic tenent supracitati doctores, et alii plures. Imo Portel. et Rosighinus in templo Salomonis apud P. Antonium Natalem, cap. 9, testantur illam omnibus Christifidelibus concessisse eumdem Paulum V, ut constat ex authenticis Romae impressis anno 1609. Sic expresse sapientissimus P. Viva loc. cit.

Fratres Minores, Clarissae et Tertiarii pos- 12
sunt applicare per modum suffragii omnes indulgentias et opera meritoria animabus purgatorii ex concessione Gregorii XV per suum breve sub die 10 Novembris 1622. Sacerdotes 13
Fratrum Minorum ex concessione Leonis X, celebrando tres missas in altari sibi assignato a suis superioribus, liberant animam suorum parentum in primo, secundo et tertio gradu, a poenis purgatorii, sicuti si celebrarent super altare S. Gregorii et S. Sebastiani Romae. Sic refert Peyrin. in Constit. 8 Pauli V, num. 6, pag. 252, et alii. Fratres Minores sacerdotes ex 14
concessione Innoc. VIII, celebrando diebus dominicis et in solemnitatibus D. N. I. Christi et B. M. V., et illi qui non sunt sacerdotes, quoties communicaverint, lucrantur indulgentiam plenariam pro defunctis, sed non pro se ipsis, cum fuerit revocata a Paulo V. Sic refert Peyrin. in cit. Const. 8, § 9, n. 8, pag. 252, et alii. Fratres Minores aliique regulares, ex con- 15
cessione Clementis VIII, in casu mortis alicuius ipsorum, aut patris, aut matris, aut alicuius habentis filiantiam, seu suffragia, aut soliti in domo sua hospitare fratres, possunt unica missa per modum suffragii ipsum liberare a poenis purgatorii. Sic refert Peyrinus in Constitut. 6 Clem. VIII, n. 2, pag. 234, et alii.

Fratres Minores Regularis Observantiae do- 16
centes doctrinam Christianam, et eisdem in hoc pio opere cooperantes, lucrantur eximias indulgentias concessas ab Innoc. XI 30 Maii 1686, Constitutione incipien. *Pietatis*, quae ut ab omnibus prae oculis habeatur, hic ad litteram datur.

INNOCENTIUS PAPA XI, etc.

Pietatis ac Christianae charitatis opera ubique locorum cum divini cultus incremento exerceri cupientes, Christifideles quoscunque, praesertim sub suavi religionis iugo, Altissimo famulantes, et ut ad illa exercenda promptiores reddantur indulgentiis et peccatorum remissionibus invitamus, prout ad Christianam religionem propagandam et animarum salutem procurandam conspicimus in Domino salubriter expedire. Cum itaque (sicut accepimus) dilecti filii, fratres Ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, inter pia quae exercent opera, etiam adultos et pueros quoscunque per universum Christianum orbem, catholicae fidei rudimenta et christianas virtutes omnes recte doceant; nos pro nostri pastoralis officii munere, hoc pium Christianaeque reipublicae necessarium opus, ex quo hactenus uberrimi fructus provenire ac multo uberiores post haec ex eo proventuros speramus, confovere volen-

tes, ut eorumdem fratrum devotio ad dictum opus exercendum in dies magis augeatur, de omnipotentis Dei misericordia ac BB. Petri et Pauli apostolor. eius auctoritate confisi, supplicationibus etiam dilecti filii Francisci Diaz a Sancto Bonaventura, commissarii generalis curiae pro Ultramontana familia dicti ordinis, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnibus et singulis dicti ordinis fratribus et aliis universis Christifidelibus, ubivis locorum existentibus, ac cum iisdem fratribus ad infrascripta cooperantibus, qui de superiorum suorum licentia respective, ac de consensu ordinariorum locorum pueros et adultos quoscunque doctrinam Christianam iuxta decreta Concil. Trident. docere, vel eidem (dum docetur) interesse consueverint, si vere poenitentes ac confessi SS. Eucharistiae sacramento die festo (ab iisdem ordinariis, in ecclesiis in quibus doctrina Christiana docetur, semel in anno designando) refecti fuerint plenariam; nec non ipsis (qui vere similiter poenitentes et confessi, SS. Eucharistiae sacramentum sumpserint, aut id facere non valentes, animo contrito Nomen Iesu, saltem corde, in mortis articulo devote invocaverint) similiter plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Praeterea illis qui pariter vere poenitentes et confessi, semel quolibet mense SS. Eucharistiae sacramentum sumpserint, septem annos et tot quadragenas. Qui vero in causa fuerint ut pueri, famuli, aut quaevis aliae personae doctrinam Christianam frequentent, et qui diebus Stationum almae urbis nostrae, hanc doctrinam in ecclesiis aut oratoriis de ordinariorum licentia docuerint, ac etiam illi qui ad eamdem discendam accesserint, easdem indulgentias consequantur quas consequerentur et consequi possent, si ecclesias stationum eiusdem urbis personaliter visitarent. Easdem etiam indulgentias visitatores scholarum doctrinae huiusmodi (qui ex commisso sibi officio visitabunt illas scholas, quas illo die visitare poterunt) consequantur, si peccata sua confessi SS. Eucharistiae sacramentum sumpserint. Insuper iis qui diebus feriatis doctrinam Christianam aut publice aut privatim explanaverint, centum dies; nec non omnibus et singulis praeceptoribus qui diebus festis discipulos suos ad doctrinam Christianam duxerint eosque illam docuerint, septem annos. Et qui diebus feriatis in propriis scholis eamdem doctrinam explicaverint, aut collationes fecerint (licet illo die non intervenerint), in aliqua Schola discendi causa, septem annos; omnibus et singulis patribus et matribus familias, qui in suis domibus, liberis, famulis et familiaribus utriusque sexus, doctrinam christianam similiter explicaverint, qualibet vice id fecerint, centum dies; item iis qui per civitates, terras, et alia loca viros, mulieres, aut pueros, ad discendam eamdem doctrinam christianam docendi causa convocando circumierint, septem annos; ac etiam, qui extra civitatem ad illam docendam per castra et villas exeunt, decem annos; omnibus etiam Christifidelibus qui per mediam horam doctrinae praedictae, aut discendi aut docendi causa studuerint, aut eidem interfuerint, centum dies; eisdem etiam qui doctrinam praedictam docere solent, si infirmos visitaverint, quoties id fecerint, ducentos dies de iniunctis iis, seu alias quomodolibet per eos debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus; praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut, si aliquae aliae indulgentiae praedictis fratribus praemissa agentibus a nobis vel praedecessoribus nostris ad tempus nondum elapsum vel perpetuo duraturae concessae fuerint, praesentes nullae sint. Utque earumdem praesentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicuius notarii publici vel secretarii generalis dicti ordinis subscriptis, et sigillo ministri generalis eiusdem ordinis, vel alterius personae in ecclesiastica dignitate constitutae, munitis, eadem prorsus fides ubique locorum habeatur quae ipsis praesentibus haberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, 30 Maii 1686, pontificatus nostri anno decimo.

Fratres Minores, moniales, Tertiarii aliique 17
confratres et consorores quarumcunque confraternitatum et societatum in eorum ecclesiis canonice erectarum et erigendarum, qui per quadrantem horae orationi mentali vacaverint, pro qualibet vice lucrantur indulgentiam centum dierum, et si saltem per quadrantem horae singulis diebus, et per totum mensem dabunt operam et confessi communicaverint pro quolibet mense, lucrantur indulgentiam plenariam etiam per modum suffragii defunctis applicabilem. Sic concessit Innoc. XII die 24 Decembris 1692, Const. incip. *Ad ea*, quae habetur in rubricis particularibus Breviarii nostri Franciscani novissimi, n. 177 et 178, ut infra.

INNOCENTIUS PAPA XII, etc.

Ad ea per quae animarum Christifidelium salus procuratur libenter intendimus, et eorumdem Christifidelium devotionem, ut spiritualibus exercitiis ferventius incumbant, coelestium munerum elargitione libenter fovemus et incitamus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, supplicationibus quoque dilecti filii Francisci Diaz a S. Bonaventura, Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci

de Observantia nuncupatorum definitoris generalis, nec non missionum pro Familia Ultramontana dicti Ordinis Procuratoris nomine, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnibus et singulis fratribus et monialibus, ac aliis utriusque sexus personis, Ordinum et Congregationum obedientiae, seu directioni ministri generalis eiusdem Ordinis nunc et pro tempore subiectis, ac etiam Christifidelibus confratribus et consororibus quorumlibet confraternitatum et societatum, sive sub Immaculatae Conceptionis B. M. Virginis, sive sub alio quolibet titulo seu invocatione, tam hactenus in eorumdem fratrum et monialium ecclesiis canonice erectarum, quam in posterum canonice pariter erigendarum, qui per quadrantem horae orationi mentali vacaverint, pro qualibet vice centum dies. Qui per duos quadrantes continuatos, vel saltem per quadrantem horae singulis diebus, et per totum mensem dabunt operam, et vere poenitentes et confessi SS. Eucharistiae sacramentum sumpserint, ac pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam semel quolibet mense suorum peccatorum omnium indulgentiam et remissionem; quam per modum suffragii animabus Christifidelium, quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint, applicare possint, apostolica auctoritate tenore praesentium misericorditer in Domino concedimus.

18 Fratres Minores de Observantia missi a suis superioribus de ordin. locorum licentia ad exercendas missiones, et omnes utriusque sexus fideles ipsorum missionibus interessentes possunt consequi apostolicam benedictionem et indulgentiam plenariam, ut concessit Innoc. XI, die 22 Mart. 1688, per suum speciale breve, quod hic ad litteram datur.

INNOCENTIUS PAPA XI, etc.

Universis Christifidelibus praesentes litteras inspecturis, salutem et apostolicam benedictionem.

Coelestium munerum thesauros, quorum dispensatores esse nos voluit Altissimus, libenter iis impartimur quos pro sua in Deum et proximos charitate, et Christianae religionis zelo, animarum salutem omni studio procurare intelligimus. Quo in genere cum Fratres Minores Ordinis Sancti Francisci de Observantia nuncupatos habeamus, eosque imprimis quos dilecti filii eorumdem fratrum superiores ob hanc causam hoc ipso, et consequentibus annis in diversas Christianae reipublicae provincias mittere constituerint; nos sane eorumdem fratrum pietatem ac operam, eorumque ad quos illi mittendi erunt, religionem et devotionem spiritualibus gratiis confovere atque augere cupientes, eorumdem superiorum precibus nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, piamque illorum deliberationem, quantum cum Domino possumus promovere volentes, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus et singulis fratribus de Observantia dicti Ordinis ad missiones in quibusvis locis de Ordinariorum licentia respective exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt missionarii Congregationis de Propaganda Fide) et aliis utriusque sexus Christifidelibus, ad quos ipsi mittendi accesserint, nostram et apostolicam benedictionem per praesentes impartimur; nec non iisdem vere poenitentibus et confessis, et sacra communione refectis, qui pro sanctae Romanae Ecclesiae exaltatione, principum Christianorum unione, infidelium conversione, haeresum extirpatione, prout unicuique suggererit devotio, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino, auctoritate apostolica, tenore praesentium, pro unica vice dumtaxat, pro unaquaque missione de Ordinariorum licentia respective facienda concedimus et elargimur.

Hortantes venerabiles fratres patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos, et alios ecclesiarum praelatos, rectores, ac verbi Dei praedicatores, ut in suis quisque ecclesiis, cum populus frequentior fuerit, praesentes litteras ac omnia in eis contenta publicent et publicari faciant, ac omnem iisdem religiosis favorem et auxilium in praemissis praestent, praesentibus ad septennium tantum valituris. Volumus autem ut praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eadem prorsus fides adhibeatur quae praesentibus adhiberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die decima secunda Martii 1688, pontificatus nostri anno duodecimo.

I. F. Albanus.

Moniales Ordinis S. Clarae, aliaeque subiectae Ordini nostro Seraphico et generali nostro ministro, fruuntur ipsae, et earum ecclesiae omnibus indulgentiis nobis et nostris ecclesiis concessis; sic declaravit et concessit Innoc. XI die 5 Sept. 1686, et approbavit Innocent. XII anno 1595, decimo septimo Kalendas Ianuarii, Const. incip. *Sua nobis*, ut habetur in rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani novissimi a num. 182. Imo nedum moniales Ordini et superiori nostro generali subiectae, sed etiam illae quae sunt sub immediata iurisdictione Episcoporum, gaudent omnibus indulgentiis et privilegiis nobis concessis, sicut ge- 19 20

neratim omnes moniales a cura regularium suorum ordinum ad immediatam iurisdictionem Episcoporum translatae aut transferendae, fruuntur iisdem privilegiis ac indulgentiis, quibus ante eiusmodi translationem fruebantur, ut non semel declaravit Sacr. Congreg. indulgentiis et s. reliquiis praeposita, et signanter novissime sequenti decreto a Sanctissimo approbato.

DECRETUM

Quo declaratur monasteria monialium a cura regularium suorum ordinum ad immediatam iurisdictionem Episcoporum translata aut transferenda, iisdem privilegiis ac indulgentiis frui debere quibus ante eiusmodi translationem fruebantur.

Licet ab hac Sacr. Congreg. indulgentiis et s. reliquiis praeposita non semel declaratum fuerit nonnulla sanctimonialium monasteria quae antea sub gubernio fratrum sui ordinis degebant, per hoc quod Episcopo loci subiecta deinde fuerint, privilegia et indulgentias quibus antea fruebantur nullatenus amisisse; tamen, cum saepius alia etiam monasteria quae simili modo sub immediatam Episcoporum iurisdictionem translata sunt, idem ab apostolica Sede declarari humiliter postulaverint, ut nulla in posterum dubitandi ratio supersit; eadem Sacr. Congr., re mature discussa die 20 Aprilis 1711, declaravit: monasteria omnia sanctimonialium quae a cura et gubernio fratrum suorum Ordinum sub immediata iurisdictione Episcoporum translata sunt, et in posterum transferri aliqua ratione contigerit, non ideo privilegiata et indulgentias quibus antea gaudebant, amisisse seu amissura fore; sed eodem modo cunctis praedictis privilegiis et indulgentiis uti et frui debere ac si sub gubernio fratrum suorum Ordinum actu existerent. Quam Sac. Cong. sententiam Sanctissimus Dominus noster die 22 eiusdem mensis approbavit.

Datum Romae die 14 Martii 1714.

L. Card. Picus Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Ad rem addendum est sequens eiusdem Sacr. Congr. indulgentiarum decretum.

Vienn. in Austria.

Per decreto della Sacra Congr. dell' Indulgenze e Reliquie in data de' 20 Aprile 1711, li monasteri di monache passate e che passeranno sotto la giurisdizione degli ordinarî godono le stesse indulgenze de' suoi respettivi Ordini; e per altro decreto de' 3 Decembre 1736 li monasteri delle monache Elisabettine godono l' istesse indulgenze; ed il dì 23 Sett. 1741, il Papa, *audito prius voto eiusdem S. C.*, il giorno 19 dell' istesso mese, dichiarò, *et quatenus opus sit, concessit, ecclesias monialium Clarissarum gaudere indulgentia Portiunculae nuncupata die 2 Augusti* per tutti i fedeli, nel modo che godono le chiese di tutti gli Ordini di S. Francesco; e finalmente il 18 Maggio 1744, dichiarò, che tutte le monache soggette agli Ordinarî godono le indulgenze de' suoi respettivi Ordini di cui recitano l' Officio, e professano l' istituto. Et his non obstantibus, per parte delle monache del Terz' Ordine di S. Francesco della Congregazione delle Elisabettine della città di Vienna in Austria fu proposto il seguente dubbio: *An indulgentiae generaliter concessae ecclesiis fratrum pariter et monialium tum in diebus festivis sanctorum Ordinis, tum in aliis huiusmodi solemnitatibus cunctae et singulae aeque lucrari queant a Christifidelibus visitantibus ecclesias monialium quae ordinariorum gubernio et iurisdictioni subsunt.* Et Sac. eadem Cong. die 19 Augusti 1747, ad formam alterius decreti die 23 Febr. 1673, respondit ac declaravit, *Gaudere.* De quibus facta per me infrascriptum eiusdem Sac. Congregat. secretarium, die 26 eiusdem mensis, Sanctissimo Domino relatione, Sanctitas Sua voluit decret. Sac. Cong. benigne approbare. — Fr. I. Card. Portocarrero. — A. M. Erba Prot. Apost. Secr. — Cum vero pro parte monialium Elisabethinarum praefatarum dubitatum fuerit: an ipsae earumque ecclesiae in praeinserto favorabili decreto comprehendantur, ex eo quod licet consueta vota substantialia instituti et Ordinis S. Francisci profiteantur, attamen non divinum vigore praeallegati decreti 18 Maii 1744, sed B. M. V. officium tantummodo recitant. Et ead. Sac. Cong. die 5 Febr. 1748 eiusmodi proposito dubio rescribendum censuit: *Consulendum Sanctissimo pro benigna declaratione.* De quibus facta per me infrascriptum eiusdem Sacr. Cong. secretarium, die 2 mensis Martii praedicti anni, Sanctissimo Domino relatione, Sanctitas Sua votum Sac. Congregat. approbando benigne annuit, ac eiusmodi declarationem seu concessionem quibuscunque etiam reliquis monialibus instituti et Ordinis S. Francisci Assisinatis earumque ecclesiis suffragari voluit.

Fr. I. Card. Portocarrero Praefectus

A. M. Erba Proton. Apost., Secr.

Fratres et sorores Tertii Ordinis S. P. N. 21
Francisci, qui emissis tribus substantialibus religionis votis collegialiter vivunt, gaudent omnibus indulgentiis quibus gaudent fratres minores Primi Ordinis, et moniales S. Clarae, ac caeteri alii regulares, cum veri religiosi et religiosae existant. *Communis et certa.* Et si prae- 22
dicti Tertiarii et Tertiariae subdantur nostro Seraphico Ordini et nostro superiori generali,

gaudent ipsi et eorum ecclesiae omnibus indulgentiis quibus gaudemus nos Franciscani, et gaudent nostrae ecclesiae ex cit. concessione facta ab Innocentio XI et approbata ab Innocentio XII in dicta Constit. incip. *Sua nobis.*
23 Praedicti autem nostri Tertiarii et Tertiariae in propriis domibus saecularibus habitantes gaudent in primis omnibus indulgentiis regularibus in communi concessis ex concessione Greg. XV Const. incip. *Iniuncti nobis,* edita 1621, tertio Nonas Iulii apud Lantuscam *In Regula Tertiariorum.* Secundo, ex concessione Leonis V, Pauli V, Innocentii XI et XII, gaudent omnibus indulgentiis nostro Ordini Seraphico elargitis, modo nostrae directioni subdantur, ut patet ex verbis Innocentii XI et XII in citata Constitut. incip. *Sua nobis;* quae, cum plurima contineat ad rem facientia, hic ad litteram datur.

BULLA

24 *Innocentii fel. record. Papae XII exsecutionem litterarum apostolicaram et communicationem privilegiorum et indulgentiarum etiam plenariarum inter ecclesias, loca, confraternitates, congregationes, ordines et personas utriusque sexus obedientiae vel directioni ministri generalis de Observantia, et in specie indulgentias Viae Crucis, et Montis Calvarii concernens, anno 1695, 17 Kalendas Ian. edita, et ad Archiepiscopum Valentinum actualem inquisitorem generalem, et Nuntium Hispaniarum directa.*

INNOCENTIUS EPISCOPUS, etc.

Sua nobis dilectus filius F. Franciscus Diaz a S. Bonaventura Sac. Congregationum Indicis, Rituum, et super Disciplina seu Reformatione regularium consultor, ac missionariorum diversarum provinciarum Ord. FF. Minorum Sancti Francisci, Familiae Ultramontanae procurator, petitione monstravit, quod alias ad ipsius instantiam a fel. rec. Innoc. Papa XI praedecessore nostro litterae in forma brevis sub die 5 Septembris de anno Domini 1686 emanarunt, in quibus confirmata reperitur communicatio privilegiorum et indulgentiarum etiam plenariarum usque tunc non revocatarum inter ecclesias, loca, confraternitates, congregationes, ordines et personas utriusque sexus, obedientiae vel directioni ministri generalis Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci subiectas, a pluribus Romanis Pontificibus, ipsius Innocentii, et nostris etiam praedecessoribus eisdem per diversa privilegia concessa, a qua communicatione, prout iteratis vicibus a Sede Apostolica exstitit declaratum, resultare dignoscitur, quod quando decoratum reperitur altare unius loci, vel una ecclesia, aut una confraternitas, seu quaevis congregatio, ordove aliquarum e dictis personis aliqua indulgentia, sive plenaria, sive non, applicabili per modum suffragii, vel non applicabili pro animabus purgatorii, ad favorem earumdem tantum personarum, vel omnium simul Chri- 19
stifidelium concessa, minime tamen revocata, qui in eo loco, altari, vel ecclesia confraternitatum in diebus in concessione expressis perfecerint quod per eamdem concessionem fuerit praescriptum in omni loco, altari, vel ecclesia confraternitatum, congregationum, ordinum et personarum praefatarum, eadem indulgentia ab omnibus respective acquiratur qui iisdem diebus easdem ibi emiserint diligentias in concessione taxatas. Verum, sicut eadem petitio subiungebat, praetendentibus nonnullis scrupulosis quod in praefata communicatione generali comprehensa non veniant loca et ecclesiae Terrae Sanctae, aliarumque partium Orientis existentium extra Ierusalem, ad tollenda de medio quaecunque dubia, fuit nobis pro parte praefati Ordinis humiliter supplicatum quatenus non essent exclusa praememorata loca et ecclesiae Terrae Sanctae, et multo minus aliarum partium Orientis a communicatione mutua et reciproca quae includitur in ea generalitate amplissima, sub qua loquuntur privilegia et constitutiones pontificiae praefatae, ad hoc, ut indulgentiae saepe dictae eisdem concessae, et usque modo non revocatae, obtineri valeant sine ullo dubio in aliis ecclesiis, altaribus, et locis piis ac devotis spectantibus ad personas praememoratae obedientiae vel directioni subiectas, stante quod Sanctae Sedis mens fuit semper haec omnia loca reddere aequaliter condecorata et a fidelibus venerata ob meritum aequale, uniforme, vel aequivalens, quod iam dictae personae in Dei et sanctae ecclesiae servitio peragunt de continuo, declarare de benignitate apostolica dignaremur. Nos vero praefatam declarationem commisimus Congregationi dilectorum fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concil. Trid. interpretum, quae sub die 16 mensis Iulii currentis anni, perpensis praedictis litteris dicti Innocentii XI praedecessoris nostri, declaravit, praedicta loca et ecclesias Terrae Sanctae, aliarumque partium Orientis extra Ierusalem esse comprehensa sive comprehensas in dictis privilegiis, indultis et indulgentiis, et deinde sub die 27 eiusdem mensis sententiam praedictae Congregationis approbavimus, ut in decreto d. Congreg. desuper edito latius continetur.

Sed quia adhuc post praedictum decretum dubitabant nonnulli, an mens dictae Congregationis fuerit, stabilire quod pia loca Viae Crucis, seu Calvariae, ad recolendam seu meditandam Christi passionem, a praememoratis personis seu ordinibus ad instar stationum Calvarii montis iuxta diversa etiam privilegia Sanctae Sedis erecta, comprehensa sint in praefata mutua communicatione, eadem Sacra Congre-

gatio sub die 12 mensis Novembris mox elapsi declaravit, etiam praefata pia loca comprehendi in saepe dictis litteris Innoc. XI, praedecessoris nostri, ac proinde frui et gaudere posse indulgentiis et privilegiis in eisdem litteris contentis et expressis, ac nos sententiam praememoratae Congregationis sub die 15 eiusdem mensis Novembris pariter benigne approbavimus, sicuti in decreto praefatae Congregationis desuper similiter emanato plenius continetur. Cum autem, sicut dicta petitio etiam subiungebat, idem exponens pro maiori tam praefatorum missionariorum quam caeterarum personarum praememoratarum quiete, cupiat ut litterae praefatae ac declarationes et decreta a memorata Congregatione cum nostra approbatione desuper emanata, suum ubique sortiantur effectum, non obstante forsan sinistra interpretatione seu contradictione nonnullorum religiosorum aliorum ordinum mendicantium in illis partibus commorantium adversariorum, quod facere nequit absque speciali nostro rescripto, ideo, ne litterae, et declarationes, ac decreta huiusmodi suo debito careant effectu, nobis humiliter supplicari fecit, exponens praedictus, ut ei in praemissis opportune providere de simili benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur statum et merita causae et causarum huiusmodi praesentibus pro expressis habentes, ipsumque exponentem a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque censuris et poenis ecclesiasticis a iure vel ab homine, quavis occasione latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium tantum consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, supplicationibus inclinati, discretioni vestrae, attento, sicut dictus exponens asserit, quod agitur inter exemptos, per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, vocatis dictis adversariis et aliis, qui fuerint evocandi, ad exsecutionem memoratarum litterarum, ac declarationum, nec non decretorum huiusmodi, iuxta illorum formam et tenorem, prout de iure, et dummodo iudicium super praemissis alibi coeptum non sit, auctoritate nostra, procedatis, procedique mandetis et faciatis. Nos enim vobis, et cuilibet vestrum, etiam per edictum publicum, constito de non tuto accessu, quos, quibus, quoties, ubi, quando opus fuerit, citandis illis, et quibus videbitur, sub sententiis, censuris et poenis inhibendi contradictores in illas incidisse, servata forma Conc. Tridentini, declarandi, aggravandi, reaggravandi et interdicendi, auxiliumque brachii saecularis ad hoc, si opus fuerit, invocandi, nec non alia in praemissis necessaria et opportuna faciendi, exercendi, exsequendi, plenam et liberam, apostolica auctoritate, tenore praesentium concedimus facultatem. Non obstantibus praemissis, ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicae 1695, decimo septimo Kalendas Ianuar., Pontificatus nostri anno quinto.

(Haec bulla videri potest in Breviario nostro Franciscano in rubricis particularibus, n. 182 et sequent.).

Insuper Paulus V Const. incip. *Cum certas,* 25
data Romae apud S. Petrum die 11 Mart. 1607, concessit etiam sequentes indulgentias Tertiariis directe et specifice etiam in propriis domibus viventibus.

I. Die quo recipiunt habitum, vel chordam benedictam a superiore Ordinis in memoriam S. Francisci, si contriti et confessi Eucharistiam sumpserint, indulgentiam plenariam lucrantur.

II. Eodem modo in festo primario Ordinis lucrantur indulgentiam plenariam.

III. In articulo mortis invocato nomine Iesu, plenariam.

IV. Qui assistunt et sequuntur processionem chordae omni mense fieri solitam, lucrantur indulgentiam 3 annor. et totidem quadragenarum. Si autem confessi communicaverint, plenariam.

V. Qui confessi et sancta communione refecti visitaverint ecclesias fratrum Minorum in Festis S. Francisci, S. Antonii de Padua, S. Ludovici, S. Bernardini, S. Bonaventurae, S. Clarae, lucrantur indulgentias septem annorum et totidem quadragenarum, praeter indulgentias plenarias a Sixto V concessas.

VI. Qui assistunt Officio B. M. V. dum legitur in Oratorio, lucrantur indulgentias 100 dierum.

VII. Qui comitantur sanctissimum sacramentum dum portatur ad infirmos, lucrantur indulgentiam quinque annorum et totidem quadragenarum.

VIII. Qui comitantur sepulturam mortuorum, dant eleemosynam pauperi, conciliant pacem inter inimicos, toties quoties pro quolibet istorum operum impetrant indulgentias 100 dierum.

IX. Conceditur quod Fratres praedicti et Sorores possint has gratias spirituales consequi, et illas applicare animabus purgatorii per modum suffragii.

Ita Kilianus, Kazenberger in Supplem. Theolog. Sacramental. Patritii Sporer, c. 3, qu. 2, § 7, num. 106; Engelbertus Pauck in tertia Seraphica Vinea, cap. 25, num. 112, citans etiam P. Angel. Lantuscam fol. 86, in idiomate italico.

Fratres et sorores Tertii Ordinis S. P. N. 26
Francisci de Poenitentia semel in mense lucrantur indulgentias 560 dierum, dum conveniunt

ad congregationem menstruam, et ibidem audiunt legi suam regulam, vel eiusdem explicationem. Ita concessit Clemens V, 8 Maii 1305, Const. incip. *Cum illuminatum*, quae hic ad litteram subnectitur.

CLEMENS EPISCOPUS, etc.

Dilectis in Christo filiis et filiabus, fratribus et sororibus venerabilis Tertii Ordinis de Poenitentia salutem et apostolicam benedictionem.

Cum illuminatum sit cor nostrum et illustratum Spiritu Sancto, cum affectu devoto et pietate concedendi liberaliter et donandi cum prompta manu beneficia locis piis et devotis personis, specialiter dilectis fratribus et sororibus venerabilis Tertii Ordinis Sancti Francisci, in omni parte terrarum ubi degunt, in quali ordine certo reperiuntur multa beneficia pro salute animarum; in respectu tanti Ordinis totum mundum illuminantis, ad dicti venerabilis Ordinis maiorem exaltationem et honorem, virtute praesentium litterarum manifestum sit omnibus fratribus et sororibus dicti Ordinis, quod omni vice, quando conveniunt insimul saltem quo ad maiorem numerum, in uno deputato loco, et ibidem legitur dicta regula, vel de ista regula fiat memoria, vel mentio etiam peregrinis et extraneis, qui non sunt de ista regula, considerando illorum merita; concedimus ex iugi fonte divinae gratiae 560 dierum indulgentiae pro singulis, una vice in mense, quando lecta erit ista regula.

Datum Burdigalae in Francia, die 8 mensis Maii 1395, pontificatus nostri anno secundo.

(Hoc breve videri potest apud P. Lantusca, idiomate italico, fol. 34 de Reg. 3 Ordinis, et apud P. Engelbertum Pauk in 3 Seraphica vinea, cap. 6, n. 71).

27 Tertiarii utriusque sexus intra vel extra claustra moram trahentes, qui tria vota substantialia religionis non emittunt, frui queunt indulgentiis relatis in Constitutione *Dum praeexcelsa*, a Leone X die 19 Iunii 1515 promulgata per eumdem Pontificem in brevi *Dudum*, die 10 Decembris 1519, ad eosdem extensis, idemque dicendum de aliis similibus, ex decreto praememoratae Congregationis reliquiis et indulgentiis praepositae, quo declaravit personas substantialia religionis vota non emittentes sive intra sive extra claustra degentes, minime comprehendi in revocatione generali indulgentiarum a Paulo V die 23 Maii 1606, in brevi *Romanus Pontifex* praescripta. Quam declarationem per breve *Alias*, incipiens, apostolico robore munivit san. mem. Innoc. XI die 20 Oct. 1686. Ita habetur in Rubricis particularibus nostri novissimi Breviarii Franciscani, num. 173. Tertiarii nostri etiam in saeculo degentes et nostrae directioni subiecti possunt uti nostro Franciscano Breviario. Id enim praescribunt rubricae particulares nostri novissimi Franciscani Breviarii sub n. 1, 2, 4, 21 et 22. Vide verb. *Officium Divinum*, art. 3, n. 17, et seq. 28

Chordigeri eximiis indulgentiis fruuntur, prout apparet in Constitutione Sixti V incip. *Divinae Charitatis*, et in Const. Pauli V incip. *Nuper archiconfraternitatis Chordigerorum*, quae habetur ad litteram verb. *Confraternitas*, art. 1, num. 20 et 21. Praeterea Chordigeri ex concessione Greg. XV, in brevi incipien. *Pias Christi*, 10 Nov. 1622, lucrari possunt etiam illas indulgentias quas Paulus V concessit omnibus regularibus 23 Maii 1606, Const. incip. *Romanus Pontifex*, adducta supra art. 4, n. 7. 29 30

Insuper Chordigeri lucrari possunt omnes indulgentias Fratribus Minoribus directe et in specie concessas et non revocatas (non item alias eis per extensionem vel communicationem quomodovis competentes). Item Clem. VIII Const. incip. *Quicumque a Sede*, 1604 7 Decembris, teste Lantusca in Theatro Regul., verb. *Confraternitas*, num. 4 et 5. Unde Chordigeri lucrari possunt indulgentias Stationis Sanctissimi Sacramenti, indulgentias Coronae B. Mariae Virginis, indulgentias Coronae Domini Nostri Iesu Christi, indulgentias Orationis mentalis, indulgentias Doctrinae Christianae. Ita Engelbertus Pauck in tertia Seraphica Vinea, cap. 21, n. 93; Kazenberg. loc. cit., n. 113, et alii passim. Ulterius Chordigeri gaudent in articulo mortis privilegio absolutionis generalis, ex concessione Clementis VIII Constit. incip. *Quaecunque a Sede*, Pauli V Constit. incip. *Cum certas*, et Gregorii XV Constit. incip. *Iniuncti nobis;* item *communicatione meritorum nostri Ordinis;* Kazenberger loc. cit., n. 113, et alii communiter. 31 32 33

Hinc quantum ad indulgentias confratrum Chordae S. P. N. Francisci, et fratrum Tertii Ordinis de Poenitentia edita fuit ab Innoc. XI, 15 Maii 1688, sequens Constitutio. 34

INNOCENTIUS PAPA XI

Venerabilis Frater et Dilecti Filii, salutem et apostolicam benedictionem.

Exponi nobis nuper fecit dilectus filius frater Franciscus Diaz a S. Bonaventura, in Romana Curia pro Familia Ultramontana, obedientiae seu directioni ministri generalis totius Ordinis FF. Min. subiecta, commissarius generalis, quod alias ad favorem dilectorum filiorum utriusque sexus confratrum Chordae S. Francisci et Fratrum Tertii Ordinis de Poenitentia emanarunt a diversis Pontificibus praedecessoribus nostris litterae in forma brevis expeditae; primo a fel. rec. Paulo Papa V, sub die 25 Se-

ptembris 1607, incipientes verb. *Nuper*, etc.; secundo, a piae mem. Greg. XV 26 Iun. 1622, incip. verbo *Alias*, etc., et continentes tenorem aliarum bon. mem. Sixti V, etiam praedecessoris nostri; tertio, ab eodem Papa Gregorio XV, 10 Nov. 1622, incip. *Pias Christi*, etc.; quarto, a piae mem. Alexandro Papa VII, pariter praedecessore nostro, 28 Iunii, ac postmodum 5 Septembris 1666, quibus inter alia communicantur inter ipsos sexus utriusque tertiarios et confratres, seu cum ipsis tertiariis ac confratribus religiosis diversorum ordinum, et conceduntur seu confirmantur diversa privilegia, statuta, concessiones et indulgentiae, illae praecipue pro recitatione coronae B. Mariae Virginis a dicto Paulo V, 8 Iun. 1608. Et pro statione sanctissimi Sacramenti, et exercitio Viae Crucis, etiam a nobis, praeviis supradictis litteris, sub dictis diebus 28 Iunii et 5 Septembris impertitae et innovatae, imo etiam decreta (a Congregatione indulgentiis et reliquiis praeposita) sub diebus 14 Ianuarii et 15 Iul. 1681 formata. Et licet a nemine litterarum, privilegiorum, statutorum, concessionum huiusmodi et indulgentiarum exsecutio impediri valeat (etiam non obstantibus quibuscunque conditionibus vel oblocutionibus superiorum quorumvis Ordinum, maxime in Angelopolitana et Mexicana dioecesibus) nihilominus idem exponens pro interesse et indemnitate dicti Ordinis Min., cuius directioni praefati fratres et tertiarii sunt subiecti, et ad quem vigore praefatae nostrae confirmationis directe concessiones extenduntur, ne litterae, privilegia, statuta, concessiones et indulgentiae praefatae debito frustrentur effectu, nobis humiliter supplicari fecit ut ei in praemissis opportune de benignitate apostolica dignaremur providere. Nos igitur statum et merita causae, et causarum, litterarum, privilegiorum, statutorum, concessionum et indulgentiarum huiusmodi tenores; praesentibus pro expressis habentes, ipsumque exponentem a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis (a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis), si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium tantum consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati discretioni vestrae, attento, quod sicut dictus exponens asserit, agitur inter exemptos, per praesentes committimus et mandamus quatenus vos, vel duo, vel unus vestrum, vocatis ad id (qui fuerint evocandi) ad dictarum litterarum, privilegiorum, statutorum, concessionum et indulgentiarum huiusmodi exsecutionem, iuxta illarum seu illorum seriem et tenorem, prout de iure, auctoritate nostra procedatis. Nos enim vobis et cuilibet vestrum, quoties et quot fuerit opus citandi, illisque et quibus videbitur, sub sententiis, censuris et poenis inhibendi, ac inobedientes in illas incidisse, servata forma Conc. Trid. declarandi, aggravandi, reaggravandi et interdicendi, caeteraque in praemissis necessaria et opportuna faciendi, exercendi et exsequendi apostolica auctoritate, plenam et liberam (tenore praesentium) concedimus facultatem. Non obstantibus praemissis constitutionibus et ordinationibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris 15 Maii 1688, Pontificatus nostri anno decimo tertio.

Ven. F. Episc. Angelopolitano, et Dilectis Filiis, Nostro et Sedis Apostol. Nuncio in regnis Hispaniarum residenti, et Scholastico Ecclesiae Salmant., et eorum cuilibet.

(*Haec bulla videri potest apud P. Engelbert. Pauk in 3 Seraphica Vinea, c. 19, num. 80, et apud Kazenberger in Appendice Alphabetica, verb.* Indulgentiae Confratrum Chordae S. Francisci et Fratrum Tertii Ordinis de Poenitentia).

Hic tamen opportune notandum occurrit, quod novissime Benedictus XIV, Constit. 41, tom. 3 Bullar., incip. *Ad Roman. Pontificem*, Indulgentias concessas fratribus et sororibus Tertii Ordinis saecularis de Poenitentia Sancti Francisci, sive collegialiter viventibus, sive in domibus privatis, reformavit, et caeteris omnibus revocatis alias de novo concessit, quas sigillatim ibidem enumerat. Sunt autem eiusmodi:

Indulgentia plenaria confessis et sacra Eucharistia refectis ea die qua in ordinem ingrediuntur.

Item plenaria confessis et communione refectis die festo S. Francisci 4 Octobr., S. Clarae, sancti titularis ecclesiae, oratorii, vel cappellae eiusdem Tertii Ordinis, die Dedicationis S. Mariae Angelorum de Portiuncula, dummodo ecclesiam ipsam visitaverint, et de more oraverint.

Indulgentia plenaria in articulo mortis constitutis, confessis et communione refectis et ore, vel, si non potuerint ore, saltem corde nomen Iesu invocantibus.

Visitantibus ecclesiam Tertii Ordinis, seu oratorium, sive cappellam, diebus stationum in Missali Romano descriptis, ibique orantibus de more, indulgentiae illae conceduntur, quas praedictis diebus visitantes ecclesias Urbis, et extra eam, consequuntur.

Confessis et sacra communione refectis in festo Stigmatum S. Francisci, S. Ludovici Galliarum regis, S. Elisabeth reginae Portugalliae, itemque S. Elisabeth Hungariae reginae, S. Margaritae de Cortona, atque in duodecim aliis anni feriatis vel Dominicis diebus ad libitum

eligendis, et a superioribus Ordinis approbandis, et visitantibus ac orantibus, ut supra, qualibet earum dierum, septem annorum et totidem quadragenarum iudulgentiae.

Itidem centum dies indulgentiarum lucrantur toties quoties interfuerint Missis aut divinis Officiis in ecclesia, ut supra, celebrandis, seu congregationibus publicis, vel privatis eiusdem Tertii Ordinis ubivis faciendis; cum pauperes hospitio susceperint, pacem composuerint vel provocaverint, corpora defunctorum quorumcumque ad sepulturam associaverint, aut processiones de licentia Ordinarii faciendas, SS. Eucharistiae sacramentum tam in processionibus quam cum ad infirmos defertur, vel saltem, si sint impediti, ad signum campanae orationem Dominicam et Salutationem Angelicam, sive pro Ecclesiae necessitatibus, sive pro defunctis fratribus et sororibus recitaverint.

Item si peccantem ad poenitentiam redegerint; doctrinam Christianam rudes docuerint; tandem quoties opus aliud pietatis vel charitatis exercuerint.

Ad rem liceat adhuc adnotare sequentia.

Indulgentiae pro fratribus Tertii Ordinis S. Francisci de Paula conceduntur a Pontifice ad instar fere indulgentiarum pro illis qui Tertium Ordinem S. Francisci de Assisio profitentur, excepto quod indulgentiam plenariam consequuntur in festo S. Francisci de Paula, S. Francisci Salesii, Dedicationis sancti Michaelis Archangeli, et in festo Omnium Sanctorum, si visitaverint ecclesiam aliquam Ordinis si ibi sit, et in defectu, unam aliquam civitatis vel loci ubi degunt. Caeterae indulgentiae eaedem omnino sunt ac superiores pro Tertiariis S. Francisci Assisiensis. Quoad Chordigeros S. Francisci de Paula cingulum tantummodo benedictum ab aliquo fratre eius Ordinis vel ab alio deputato a superioribus eiusdem Ordinis deferentes, die qua cingulum assumunt, confessi et sacra communione refecti plenariam indulgentiam consequuntur, sicut et plenariam in festo S. Francisci de Paula, visitantes, ut supra; ac denique plenariam in articulo mortis eo modo quo tertiarii S. Francisci Assisiensis. Quotidianam etiam indulgentiam centum dierum consequuntur, si in honorem D. N. I. Christi et SS. Apostolorum preces effuderint. Denique Chordigeri illi, sicut et Tertiarii, pro quolibet bono opere sexaginta dierum indulgentiam consequuntur, in quo differunt a Tertiariis S. Francisci Assisiensis, qui centum dies lucrantur. Easdem omnes indulgentias applicare pro defunctis possunt. Ita ex bulla pro indulgentiis Tertiariorum Sancti Francisci de Paula, incipit *Inexhausti* Bullar. tom. 3, n. 56.

35 Benefactores nostri Seraphici Ordinis maximas indulgentias consequuntur. Clemens enim VII, imprimis in Const. incip. *Dum consideramus,* 16 Apr. 1526, apud Kazenberg. in supplemento Theolog. Sacrament. Patritii Sporer, cap. 2, quaest. 2, § 8, num. 107; apud Matthaeucci in Officiali Curiae Regularis, cap. 31, reperienda, sic loquitur: *Dum consideramus, assiduos labores et vigilias quas dilecti filii syndici et procuratores domorum et monasteriorum Fratrum Minorum S. Francisci Regularis Observantiae, et monialium S. Clarae, Conceptionis, Annuntiationis Ordinum, et Sororum tertiae regulae S. Francisci sustinere non cessant, merito nos obligant ut animarum suarum saluti consulamus, idcirco uni syndico et procuratoribus huiusmodi, cum illius uxore, et liberis, praesenti et futuro, singulae domui et monasterio praedictis pro tempore servientibus, quod de caetero perpetuis futuris temporibus, ipsi et eorum quilibet, omnibus et singulis indulgentiis, et peccatorum remissionibus, favoribus et gratiis, quibus fratres Ordinis observantiae praedictorum utuntur, potiuntur et gaudent, seu uti, potiri et gaudere poterunt, quomodolibet in futurum uti potiri et gaudere possint et valeant, auctoritate apostolica concedimus et indulgemus.*

Alexander VI concessit ut medici ordinarii 36
Fratrum Minorum et Sororum S. Clarae habeant eadem privilegia et gratias quibus gaudent syndici et procuratores praedictorum fratrum. Martinus IV concessit tam procuratoribus quam advocatis qui in curiis ecclesiasticis et civilibus seu saecularibus laboraverint pro defensione Ordinis Fratrum Minorum ecclesiarumque eiusdem Ordinis, singulis annis indulgentiam centum dierum. Idem Martinus IV concessit cunctis fidelibus qui manus adiutrices porrexerint ad construendas ecclesias vel monasteria Ordinis Fratrum Minorum, ac omnibus qui sepulturam elegerint in coemeteriis ac claustris praefatorum fratrum, indulgentiam quadraginta annorum. Nicolaus IV concessit omnibus porrigentibus manus adiutrices pro fabricis monasteriorum Fratrum Minorum 40 annos indulgentiae; Innoc. IV 40 dies; Nicolaus IV totidem; Clemens IV centum dies, et sunt in summa 180 dies. Alexander IV concessit omnibus recipientibus Fratres Minores viatores in domibus suis, et ministrantibus eis alimenta, et solventibus naula seu passalia, ac alia pietatis obsequia dictis fratribus exhibentibus indulgentiam 40 annorum. Innoc. VIII concessit ut procuratores Fratrum Minorum, eorumque substituti, liberi, parentes, fratres, sorores et uxores, possint promereri indulgentias Stationum et alias Fratribus concessas, dicendo in ecclesiis Fratrum praedictorum quinque *Pater noster* et totidem *Ave Maria* pro felici statu Romanae Ecclesiae. Iulius II concessit seu declaravit quod verba in privilegiis Fratrum Minorum contenta, scilicet quod visitantes suas ecclesias et manus porrigentes adiutrices consequantur indulgentias tales, vel tales, referan-

tur etiam ad facientes eleemosynas de pane, ac aliis pro eorum victu et vestitu, et domorum suarum reparatione necessariis.

37 Porrigentibus manus adiutrices ad fabricam ecclesiarum Fratrum Minorum iuxta possibilitatem suam concessa est in articulo mortis remissio omnium peccatorum. Item concessi sunt centum viginti anni pro qualibet re quolibetque beneficio quae locis vel monasteriis Fratrum Minorum largiuntur. Ultra hoc propter communicationem privilegiorum Fratrum Praedicatorum sunt concessi amplius 79 anni et in summa sunt ducenti anni uno minus. Ita apud Casarubios in Compendio nostrorum privilegiorum, aliorumque Mendicantium, verb. *Indulgentia quoad saeculares*, § 4. Insuper consequuntur propter communicationem privilegiorum omnes alias indulgentias concessas benefactoribus quorumcumque aliorum regularium.

38 Clemens IV concessit morientibus cum habitu Fratrum Minorum, et qui cum eo elegerint sepeliri, remissionem tertiae partis omnium suorum peccatorum. Id. concessit Nicolaus III, idem Urbanus V, Alexander VI extendit eamdem indulgentiam ad mulieres suscipientes ante mortem vel post mortem habitum S. Clarae. Leo autem X confirmavit et de novo concessit easdem indulgentias, et insuper concessit indulgentiam plenariam omnibus morientibus et sepeliri eligentibus in dicto habitu et in habitu sororum tertiae regulae S. P. N. Francisci sub obedientia eiusdem Ordinis degentium, et declaravit sufficere habitum praedictum petere ac super se usque ad mortem habere, ac in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur. Ita apud Casarubios loc. cit., § 6;

39 Kazenberg. loc. cit., num. 109. Ad lucrandas tamen has indulgentias necesse est recipere talem habitum a guardianis seu aliis praelatis superioribus, vel ab aliis ad id destinatis. Sixtus IV Const. incip. *Sacri*. Unde praedictum habitum dare non potest subditus neque confessarius monialium, neque quivis alius, nisi id sibi a praelato fuerit concessum; Kerkove in statuta generalia nostra, cap. 4, § 3, n. 5

40 et seq.; Kazenb. loc. cit., num. 109. Petentes autem et suscipientes dictum nostrum habitum possunt quidem dare nobis eleemosynam pro ipso habitu religioso, non tamen pro ipsa indulgentia consequenda, alias haec esset revocata per S. Pium V, qui in Const. incip. *Etsi Dominici*, sexto Kalendas Febr. 1567, revocavit omnes indulgentias, ratione quarum datur aliqua eleemosyna. Kazenberg. l. c.; Kerkove l. c.; Rodriquez art. 10, t. 2 quaest. Regul., qu. 76; Lantusca Theatr. Regul., verb. *Habitus*, n. 5, et alii passim.

41 Habitum Fratrum Minorum sicut et aliorum Mendicantium osculantes lucrantur quinque annos et totidem quadragenas de iniunctis poenitentiis ex concessione Ioannis XXIII, facta Ordini Praedicatorum, et consequenter omnibus aliis Mendicantibus ratione communicationis privilegiorum; Casarubios l. c., num. 9; Kerkove loc. cit., num. 8; Kazenberg. loc. cit., num. 109; Lantusca l. c., num. 10; Rodriquez l. c., qu. 77, art. 11; Portell. verb. *Habitus*, in addition. n. 4, et aliis communiter. Vide tamen infer. n. 48. Quam indulgentiam lucrari 42 possunt iidemmet regulares, quia conceditur omnibus Christifidelibus habitum osculantibus, inter quos non debent esse deterioris conditionis ipsi regulares. *Communis*. Urban. VIII con- 43 cessit ut generales et provinciales totius Ordinis Minorum possint communicare suffragia, indulgentias, orationes et bona spiritualia benefactoribus Ordinis; Casarubios l. c., § 4, n. 6, et communis aliorum; et sic tenet praxis quotidiana.

Omnes nostrae ecclesiae ac monialium no- 44 stri instituti gaudent indulgentiis plenariis perpetuis concessis pro omnibus Christifidelibus incipientibus a primis vesperis usque ad occasum solis, festis diebus sequentibus, scilicet:

Die 16 Ianuar., pro festo SS. Berardi et Soc. Prothom. Ord. Min., ex concessione Bened. XIV 18 Oct. 1741.

Die 5 Feb., pro festo SS. Baptistae et Soc. martyr., ex concessione Clementis XII 13 Iulii 1739.

Die 22 Februar., pro festo S. Margaritae de Cortona, concessa a Benedicto XIII 26 Iulii 1728.

Die 9 Mart., pro festo S. Catharinae virginis de Bononia, concessa a Clemente XI die 21 Mart. 1714.

Die 13 Maii, pro festo S. Petri Regalati, concessa a Bened. XIV 23 Aug. 1746.

Die 17 Maii, pro festo S. Paschalis Baylon, concessa ab Alexandro VIII 7 Septembris 1690.

Die 20 Maii, pro festo S. Bernardini Senensis, concessa a Sixto V 28 Sept. 1585.

Die 13 Iun., pro festo S. Antonii de Padua, concessa a Sixto V 28 Sept. 1585.

Die 19 Iun., pro festo S. Michaelinae 3 Ordin., ex concessione Clementis XII 27 Septembris 1737.

Die 9 Iul., pro festo BB. Nicolai et Soc. mart., ex concessione Bened. XIII 6 Decembris 1728.

Die 14 Iul., pro festo S. Bonaventurae, concessa a Sixto V 28 Sept. 1585.

Die 24 Iul., pro festo S. Francisci Solani, concessa a Bened. XIII 14 Aug. 1727.

Die 2 Aug., pro festo Portiunculae, concessa immediate a Christo Domino, ut declaravit Bened. XII, apud Casarubios l. c., verb. *Indulgentia quoad Saeculares*, § 1, n. 13; de qua plura infra.

Die 12 Aug., pro festo S. Clarae virginis, concessa a Sixto V 28 Sept. 1585.

Die 19 Augusti, pro festo S. Ludovici episcopi Tolosani, concessa a Sixto V 28 Septembris 1585.

Die 25 Aug., pro festo S. Ludovici regis, ex novissima concessione Bened. XIV 17 Maii 1755. Vide infra n. 80.

Die 4 Sept., pro festo Translationis S. Rosae Viterbiensis virginis, concessa a Clem. XI 14 Ian. 1701.

Die 17 Sept., pro festo sacrorum Stigmatum S. P. N. Francisci, ex concessione Clem. XII 30 Aug. 1731.

Die 4 Oct., pro festo S. P. N. Francisci, concessa a Sixto V 28 Sept. 1585.

Die 13 Octob., pro festo SS. Danielis et Soc. martyrum, ex concessione Clementis XII 13 Iun. 1739.

Die 19 Octobris, pro festo S. Petri de Alcantara, concessa a Clemente IX 2 Octobris 1669.

Die 23 Oct., pro festo S. Ioannis a Capistrano, concessa ab Alexandro VIII 5 Decembris 1690.

Die 12 Novemb., pro festo S. Didaci confessoris, concessa a Clemente VIII 26 Martii 1598.

Die 19 Nov., pro festo S. Elisab. reginae Hungariae, ex novissima concessione Bened. XIV 17 Maii 1755.

Die 17 Nov., pro festo omnium Sanctorum Ordinis, ex novissima concessione Clem. XIII an. 1765. Vide infra n. 81.

Die 28 Novembris, pro festo S. Iacobi de Marchia, concessa a Benedicto XIII 14 Augusti 1727.

Die 8 Dec., pro festo Immaculatae Conceptionis beatissimae Virginis Mariae, concessa a Bened. XIII 12 Dec. 1729.

Pro festo B. Ludovicae de Albertonibus, 31 Ian., gaudent nostrae ecclesiae indulgentia plenaria concessa ad annos 14 a Clemente XI 22 Decembris 1714, et solet renovari et reconcedi post ipsos elapsos ad alios 14 annos, ut novissime fuit renovata et reconcessa ad alios 14 annos a Benedicto XIV 27 Novembris 1744.

45 Omnes fideles assistentes divinis officiis in nostris et aliis ecclesiis in festo et octava Corporis Christi lucrantur sequentes indulgentias: scilicet pro missa 400 dies, pro matut. 400 dies, pro qualibet vesper. 400 dies, pro qualibet hora parva 160 dies; et in quibuslibet infra octavam diebus pro singulis matutinalium, missarum et vesper. 200 dies, ac pro reliquis horis 80 dies. Item sequentibus processiones et missas devote celebrantibus, tam in festo quam in aliis octavae diebus, pro pace ac tranquillitate Ecclesiae ac Sacramentum in festo huiusmodi sumentibus, conceduntur ducenti dies indulgentiae. Sic ex concessione Urbani IV, Martini V, Eugenii IV, aliorumque Pontificum, refert Casarubios in Compendio privilegiorum, verb. *Indulgentiae quoad Saeculares*, § septim., num. 2, ut videri potest quoad hoc bulla Eugenii IV, incip. *Excellentissimum*, bulla Urbani IV, incip. *Transiturus*, bulla Martini V, incip. *Ineffabile Sacramentum*.

Sixtus IV, Const. incip. *Cum praeexcelsa*, supradictas indulgentias concessas pro festo Corporis Christi concessit etiam pro festo et Octava Immaculatae Conceptionis beatissimae Virginis Mariae in nostris ecclesiis. Ita Rubricae particulares nostri Breviarii Franciscani, num. 21.

Clemens VIII, Const. incip. *Sacratissimi Nominis*, easdem indulgentias concessit pro festo dulcissimi et sacratissimi Nominis Iesu, dummodo assistentes divinis officiis dicant 5 *Pater* et *Ave* pro felici statu Romani Pontificis et Sanctae Romanae Ecclesiae, adversus Mahumeticam et Lutheranam perfidiam, ac universali principum et aliorum fidelium pace. Ita Rubricae citatae num. 53.

Bonifacius IX, 1390, pro festo Visitationis beatissimae Virginis Mariae concessit easdem indulgentias quae sunt concessae pro festo sanctissimi Corporis Christi Domini Nostri.

Callistus III, 1457, pro festo Transfigurationis D. N. I. C. concessit assistentibus divinis officiis in nostris ecclesiis easdem indulgentias quae sunt concessae pro festo Sanctissimi Corporis Christi. Ita apud Kazenb. l. c., cap. 3, qu. 2, § 3, n. 94.

Alexander IV concessit visitantibus ecclesias Fratrum Minorum causa devotionis qualibet hora diei 40 dies; Innoc. IV concessit similiter 40 dies; Clemens IV concessit centum dies; Nicolaus III centum dies; Urbanus V centum dies; Nicolaus IV concessit indulgentiam unius anni et quadraginta dierum; Alexander IV concessit omnibus venientibus ad horas canonicas in ecclesiis Fratrum Minorum infra annum singulis diebus, vel ad audiendam missam vel concionem, indulgentiam 100 dierum pro qualibet vice.

Alexander IV, Nicolaus III, Innocentius IV 46
et Benedictus XI concesserunt a feria 1 Cinerum usque ad Pascha Resurrectionis inclusive visitantibus ecclesias Fratrum Minorum semel in die causa devotionis de indulgentia annos universim 122 et dies 576; visitantibus autem quando praedicatur feria 2, 4 et 6, additur indulgentia annorum 6 et dierum 26. Urbanus vero IV concessit omnibus visitantibus ecclesias Fratrum Minorum in Quadragesima indulgentiam 40 annorum. Ita ex Casarubio, Kazenb. loco citato, n. 95.

Visitantes ecclesias Fratrum Minorum in festivitatibus Domini Nostri, et Dominae Nostrae, B. Ioannis Baptistae, Apostolorum B. Francisci, omniumque Sanctorum dicti Ordinis, ex con-

cessione diversorum Summorum Pontificum lucrantur pro qualibet praedictarum festivitatum indulgentiam mille tercentorum quadraginta annorum quadragentarumque quadraginta et sex quadragenarum, atque triginta et unius diei, ut summarie notat Casarubios in Compendio Privilegiorum, verb. *Indulgentiae quoad Saeculares*, § 1, num. 19, lit. C, ubi addit, quod in alia summa extracta ex libro intitulato *Firmamenta trium Ordinum* habetur subsequenti modo: *Summa indulgentiarum festivitatum Domini Nostri Iesu Christi eiusque sanctissimae Matris, ac etiam S. P. N. Francisci, et Sanctorum Ordinis, ascendit ad annos quingentos quadraginta et octo, et dies ducentos sexaginta.*

47 Saeculares facientes celebrari missas et alia divina officia in ecclesiis Fratrum Minorum lucrantur mille dies indulgentiarum. Ita Emmanuel Rodriquez qu. 95; apud Sanig. de Sacramentis, dist. 13, qu. 3, num. 8; Kazenberg.
48 loc. cit., num. 108. Audientes concionem Fratrum Minorum aliorumque regularium privilegiatorum lucrantur indulgentiam quindecim annorum, ex concessione Gregorii IX, apud Kazenberger loc. cit., num. 95. Et si talem concionem in ecclesiis regularium audiant feria 2, 4 et 6 Quadragesimae, lucrantur indulgentiam centum triginta octo annorum, ex concessione Alexandri et Nicolai III, Innocentii et Alexandri IV, et Benedicti XI, apud Vivam in Appendice Indulgentiarum, § ultim. De indulgentiis concessis osculantibus habitum regularium (Vide sup. n. 41) et eorumdem regularium concionem audientibus dubitare non leviter videtur P. Minderer part. 1, Confer. 3, Collig. 4, num. 351, et part. 2, Confer. 8, Collig. 15, num. 501. Tales concionatores regulares, ut ex Casarub., Miranda et Diana tradit Gobat, tr. 4 de Indulg., c. 28, num. 561, etiam quando concionantur extra templum sui Ordinis, possunt pro singulis concionibus impertiri suis auditoribus indulgentias 18 annorum et 222 dierum, dummodo expresse addant se id facere nomine Pontificis.

49 Indulgentia Portiunculae Assisiatensis est immediate a Christo Domino concessa. Ita Benedictus XII, apud Casarubios, verb. *Indulgentiae quoad Saeculares*, § 1, num. 13; Gobat part. 2 de Indulg., cap. 9; March. in Portiuncula theologica et historica; Matthaeucci Officialis Curiae, cap. 26, num. 5; Kazenberger
50 loc. cit., n. 97, et alii passim. Per hanc indulgentiam *Portiunculae*, uti pulchre docet undequaque sapientissimus Card. Bellarminus lib. 2 de Indulg., c. 20, et ex ipso Kazenberg. loc. cit., num. 98, tria fidei et Ecclesiae Catholicae dogmata confirmantur: primum scilicet *de Indulgentiarum existentia;* secundum *de Romani Pontificis auctoritate*, quia Christus Dominus praecepit S. P. N. Francisco ut eius vicarium adiret, et ab eo suo nomine hanc indulgentiam postularet; et tertium *de confessionis auricularis necessitate*, quia ad eam lucrandam requiritur confessio peccatorum sacerdoti facta, quod totum patet ex Breviario Franciscano, lect. 5, ad diem 2 Augusti, ubi legitur: Quod, cum quadam nocte Seraphicus P. N. Franciscus oraret in habitaculo suo dictae ecclesiae Portiunculae proximo, et ei significatum esset divinitus in ipsa ecclesia esse Dominum Iesum eiusque sanctissimam Matrem cum ingenti multitudine angelorum, et statim summa cum religione delubrum ingressus cum primum ineffabilem illam Filii Dei maiestatem et gloriam aspexisset, ante conspectum eius procubuisset, eumque maxima qua potuit animi submissione ac pietate adorasset, sicut sequitur est ei Christus locutus, ibi: *Quem Dominus benignissime appellans admonuit ut ab eo aliquod beneficium pro salute hominum peteret. At ille adiutus patrocinio Matris, cuius opem imploraverat, supplex petiit ut omnibus ecclesiam illam introeuntibus concederet veniam et indulgentiam omnium peccatorum suorum, quorum confessionem sacerdoti fecissent. Respondit Dominus id sibi placere, praecepitque illi ut eius vicarium adiret et ab eo suo nomine illam indulgentiam postularet.*

Indulgentia plenaria concessa primitus pro 51
ipsa sola ecclesia Portiunculae a primis vesperis Kalendarum Augusti usque ad vesperas sequentis diei, extenditur in perpetuum ad omnes ecclesias Ordinis ubique existentes, pro secunda die Augusti a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi, dummodo lucraturi fuerint confessi et sacra communione refecti, ut apparet in sequenti bulla Gregor. XV.

GREGORIUS PP. XV, etc.

Splendor paternae gloriae, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de clementi eius maiestate sperantium, tunc praecipue benigno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas sanctorum precibus et meritis adiuvatur. Volentes igitur omnes et singulas ecclesias Ordinis Fratrum Sancti Francisci de Observantia, etiam Reformatorum, ubique existentes aliquo spirituali munere illustrare, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis ac sacra communione refectis qui aliquam ex dictis ecclesiis in secunda die mensis Augusti a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi singulis annis devote visitaverint, ei ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effu-

derint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem quod praesentium transumptis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur quae praesentibus adhiberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 4 Iul. 1622, Pontificatus nostri anno secundo.

S. Card. S. Susannae.

52 Talis indulgentia in omnibus ecclesiis Religionis Seraphicae pro secunda die Augusti potest applicari etiam pro defunctis, et adducitur bulla Innoc. XI id concedentis.

INNOCENTIUS PAPA XI, etc.

Alias fel. record. Gregorius Papa XV, praedecessor noster, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis ac sacra communione refectis qui aliquam ex ecclesiis Fratrum Ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia, etiam Reformatorum nuncupatorum, ubique existentium die 2 mensis Augusti, a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi, annis singulis devote visitassent, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effudissent, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concessit, et alias, prout in ipsius Gregorii praedecessoris litteris desuper in simili forma brevis, die 4 Iul. 1622 expeditis, quas perpetuis futuris temporibus valere voluit uberius continetur. Cum autem dilectus filius modernus procurator Generalis dicti Ordinis, ut nobis nuper exponi fecit, indulgentiam plenariam et peccatorum remissionem, per dictum Gregorium praedecessorem, ut praefertur, concessam, etiam animabus Christifidelium defunctorum per modum suffragii applicari posse summopere desideret; nos piis eiusdem procuratoris generalis hac in re, quantum cum Domino possumus favorabiliter annuere volentes, auctoritate nobis a Domino tradita, ac de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli, Apostolorum eius, auctoritate confisi, indulgentiam plenariam et peccatorum remissionem Christifidelibus praefatis, supradictas ecclesias Fratrum Ordinis Sancti Francisci de Observantia, et Reformatorum dicta die secunda mensis Augusti, ut supra visitantibus et praemissa peragentibus, concessam, etiam Christifidelium animabus quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari posse, etiam perpetuo concedimus et indulgemus, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Volumus, etc.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris die 12 Ian. 1678.

Talis indulgentia plenaria in ecclesia Sanctae 53
Mariae Angelorum prope Assisium est perpetua quolibet anni die, ex concessione Innocent. XII sub die 27 Augusti 1695 tenoris sequentis:

INNOCENTIUS PAPA XII, etc.

Redemptoris et Domini Nostri Iesu Christi vices, licet immeriti, gerentes in terris, coelestium munerum thesauros, quorum dispensationem humilitati nostrae commisit Deus, fideli prudentique liberalitate libenter erogamus, sicut pia sublimium principum praeclaris in Ecclesiam Dei meritis fulgentium, ac religiosorum virorum propriae alienaeque saluti laudabiliter incumbentium vota postulant, et nos ad augendam fovendamque fidelium pietatem profuturum in Domino arbitramur. Itaque spirituali Christifidelium ad ecclesiam S. Mariae Angelorum nuncupatam, domus Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum, prope et extra muros civitatis Assisien., assidue (ut accepimus) ex universis Christiani orbis partibus devotionis causa confluentium, consolationi atque animarum saluti, quantum cum Domino possumus, benigne consulere, nec non dilecti filii Bonaventurae Poerii, ministri generalis dicti Ordinis, supplicationibus, etiam totius Ordinis praedicti nomine, nobis super hoc humiliter porrectis, quibus piae atque enixae plurium orthodoxorum principum preces in idipsum tendentes accessere, favorabilem assensum praebere cupientes, ac de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christifidelibus ad ecclesiam supradictam, sicut praemittitur, confluentibus, qui illam vere poenitentes et confessi, ac sacra communione refecti, in quocunque anni die devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem ut earumdem praesentium litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate munitis, eadem prorsus fides ubique locorum habeatur quae ipsis praesentibus haberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 18 Aug. 1695, pontificatus nostri anno quinto.

I. F. Card. Albanus.

54 Eamdem indulgentiam plenariam perpetuam et quotidianam concessit visitantibus ecclesiam S. P. N. Francisci Conventualium d. civitatis Assisii idem Innocentius XII, sub die 18 Augusti 1695, Constitut. incipien. *Commissae nobis*.

55 Talis indulgentia plenaria pro die 2 Augusti non suspenditur per annum Sanctum in ecclesia S. Mariae Angelorum prope Assisium, ut declararunt Innoc. X 5 Iul. 1650, Clemens X 12 Nov. 1674, et Innoc. XII 21 Aug. 1699, in brevibus, ut sequitur:

INNOCENTIUS PAPA XII, etc.

Cum ob sacri Iubilaei celebrationem, a vigilia Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi proxime venturi anni inchoandam, et usque ad finem eiusdem anni duraturam, omnes et singulas indulgentias et peccatorum remissiones, quibusvis ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, et aliis locis piis, saecularibus et quorumvis Ordinum, etiam mendicantium, Regularibus, sub quibuscunque tenoribus et formis ac cum quibusvis clausulis et decretis, quomodolibet concessas, de apostolicae potestatis plenitudine suspenderimus ac suspensas esse declaravimus, easque, eodem anno durante, nulli prodesse aut suffragari debere decreverimus, prout in nostris sub plumbo desuper expeditis litteris, quarum tenorem praesentibus pro expressis haberi volumus plenius continetur: Nos cupientes ut ecclesiae S. Mariae Angelorum, domus Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia, prope et extra muros civitatis Assisien. congruis frequentetur honoribus, ad eamque Christifideles lubentius accedant, quo exinde spiritualibus gratiis se uberius refectos conspexerint, tenore praesentium declaramus mentis et intentionis nostrae minime fuisse nec esse sub praefata indulgentiarum suspensione, indulgentiam utriusque sexus Christifidelibus, praedictam ecclesiam die secunda mensis Augusti, a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi, visitantibus, et requisita pro eadem indulgentia consequenda peragentibus, concessam comprehendere, prout minime comprehendimus, nec comprehensam esse in verbo Romani Pontificis, attestamur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 21 Aug. 1799.

Similem declarationem iam fecerant alii Pontifices, et signanter Clemens VII et Urban. VIII, et novissime fecit Bened. XIII.

In aliis vero ecclesiis et locis Ordinis suspenditur anno Sancto pro vivis, minime pro defunctis. Felix Potestas tom. 1, part. 4, n. 3796. Per Iubilaeum enim anni Sancti non suspenduntur indulgentiae pro constitutis in articulo mortis et pro defunctis, ut declararunt Greg. XIII, Clem. VIII, Urban. VIII, Innoc. XI, teste ipso Felice Potestate loc. cit., n. 3825; et tenent Busembaum lib. 6, tract. 4, cap. 1, dub. 4, § 2, respons. 2, n. 1, et alii passim, et sic servat praxis. 56

Indulgentia Portiunculae pro secunda die Augusti a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi potest obtineri seu acquiri *toties quoties* a Christifidelibus aliqua ecclesia Ord. S. P. N. Francisci visitatur, et ibidem ad mentem Pontificis oratur, nempe semel pro seipsis et aliis vicibus pro animabus Purgatorii. Ita Engelbertus Pauck in tertia Seraphica Vinea c. 28, n. 136; Hermanus Born in suo Seraphico Firmamento, secunda die Augusti; Kazenberger loc. cit., num. 101, et alii passim; id clare colligentes, tum ex communi praxi ubique, et etiam Romae observata, nedum a simplicibus, sed etiam a viris doctis et primatibus, tum ex sequenti responsione et declaratione Sacrae Congr. Conc. 57

Cum enim in vim decreti sub Innocen. XI editi 7 Mart. 1678, et adducti supra artic. 4, num. 15, ubi disponitur: *Semel autem dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri,* dubitaretur an indulgentiam praefatam lucrarentur fideles toties quoties ecclesiam visitarent? pro declaratione dubii fuerunt preces sacrae Cardinalium Congregationi exhibitae, ut infra.

Episcopus Labancensis a parte imperii orator devotus EE. VV. humiliter exponit quod non obstante decreto Innoc. XI de Apocryphis indulgentiis sub die 7 Mart. 1678, quo declaravit semel dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, lucrifieri, pergunt fratres Ord. S. Francisci Reformatorum de provincia Carniolae populo persuadere indulgentiam pro die secunda Augusti de Portiuncula nuncupatam eorum ecclesiam visitantibus concessam toties quoties eadem die lucrifieri posse.

Cum autem huiusmodi abusus ad Summum Pontificem ab ordinariis deferri iubeat Sacr. Congreg. Conc. Trident., sess. 25 de Reformat., c. 21, in decreto de Indulgentiis; idcirco orator quaerit et declarari petit an praefata indulgentia de Portiuncula nuncupata etiam comprehendatur sub decreto et declaratione san. mem. Innoc. XI supradicta, pro qua gratia, etc.

Die 17 Iul. 1700, Sacra Congr. eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. interpretum, audita relatione procuratoris ge-

neralis et ministri provincialis, censuit servandum esse solitum (apud impressorem cameralem). Et sic saepius respondit eadem Sacr. Congr. Conc., et novissime in una Ordinis S. Francisci 4 Dec. 1723. Et ad rem mirifice facit Apologia Indulgentiae Portiunculae toties quoties applicabilis, erudite ex multis compacta a P. Sabino Bononiensi in Luce Morali, parte secunda, tr. 65, ubi ipsam indulgentiam Portiunculae esse toties quoties lucrabilem ad longum solide probat omnibus solutis obiectionibus, adducitque ad id etiam breve authenticum sancti Pii V asservatum in archivio monasterii de Cerravalle Civitatensis dioecesis. Vide ipsum ibi, ubi abunde de omnibus ad rem facientibus. Porro de validitate huiusce indulgentiae Portiunculae, eiusque extensione ad omnes alias ecclesias Ordinis Sancti Francisci ambigi non potest; nullo licet exstante authentico documento, scientibus et non contradicentibus Romanis Pontificibus. Benedict. XIV de Synod. Dioec., lib. 13, c. 18, § 5, nov. edit.

58 Omnes Christifideles obeuntes Viam Crucis a nostris fratribus erectam, sive in locis ad nos spectantibus, sive in aliis non subiectis nec dependentibus ab Ordine nostro, possunt quotidie, modo sint in gratia, et obeundo Viam Crucis devote recolant passionem ac mortem Christi, lucrari easdem indulgentias, quas Hierosolymis obeuntes Viam Crucis lucrantur; quae indulgentiae sunt assignatae supra n. 8. Sic ultra concessionem et declarationem factam ab Innoc. XI 5 Septembr. 1686, et ab Innocentio XII decimo septimo Kalendas Ian. 1695, Constit. incip. *Sua nobis,* adducta supra sub num. 24, concesserunt et declararunt novissime Benedictus XIII 1726, quinto Nonas Mart., Const. incip. *Inter plurima,* et Clem. XII die 16 Ianuar. 1731, Const. incip. *Exponi nobis.* Quae Constitutiones, cum sint ad hanc rem scitu dignissimae et apprime necessariae, hic ad litteram dantur cum admonitionibus ab eminentissimo praefecto Sacr. Congr. Indulgentiarum datis de mandato Sanctissimi, et litteris encyclicis a superiore generali huius nostrae Cismontanae Familiae ad omnes conventus transmissis, et in earum respective archiviis de suo mandato servatis.

59 *Sanctissimi in Christo Patris, et Domini nostri Bened. XIII, Pontificis Maximi, Constitutio, in qua pium exercitium viae crucis peragentes apud Fratres Minores de Observantia nuncupatos, indulgentiarum omnium quas Summi Pontifices stationibus Terrae Sanctae concesserunt, participes efficiuntur, ipsaeque indulgentiae approbantur et confirmantur.*

BENEDICTUS EPISCOPUS etc.

I. Inter plurima et maxima signa immensae erga nos Dei benignitatis ubique occurrentia, summam et admirabilem eius in humanum genus charitatem declarat aeterni eiusdem Filii Iesu Christi passionis inexplicabile sacramentum, quo erepti sumus e faucibus tenebrarum. Hinc Romani Pontifices antecessores nostri eamdem passionem memoria recolentibus apostolicas indulgentias et gratias donare consueverunt, quas ad pios Christifideles in Dominicae Passionis contemplatione sese exercentes a nobis extendi et confirmari, ut Christiana religio in hominum cordibus augeatur, plurimum in Domino expedire putamus.

II. Eapropter dilectus filius frater Iosephus Maria ab Ebora, procurator generalis Ordinis Fratrum Minorum Beati Francisci qui de Observantia nuncupantur, petitionem nuper exhibendam nobis curavit, qua continebatur, fratres eiusdem Ordinis pium exercitium Viae Crucis appellatum, quo tota Dominicae passionis series pictis tabulis, ubi commode fieri posset, expressa, inque plures stationes distributa, eo modo quo peregrini civitatis S. Hierusalem loca ipsa ubi Christus passus est recolentes et frequentantes, invisunt, contemplanda proponeretur, in varias Chistianorum provincias magno animarum fructu intulisse, ac piae recordationis antecessorem nostrum Innocentium Papam XII huiusmudi exercitium largitione coelestium munerum promovisse per litteras apostolicas in forma brevis, sub annulo Piscatoris, incipientes *Ad ea per quae,* Romae datas apud S. M. Maiorem die 24 Decembris anno MDCXCII, Pontificatus 2, ubi inter alia, omnibus et singulis Fratribus et monialibus, atque aliis utriusque sexus personis Ordinum et Congregationum, obedientiae seu directioni ministri generalis Fratrum Minorum de Observantia subiectis, Christique fidelibus confratribus et consororibus quarumcumque confraternitatum et societatum, sive sub titulo Conceptionis Beatae Mariae Virginis Immaculatae, sive sub alia qualibet invocatione in eorumdem fratrum et monialium ecclesiis canonice erectarum sive erigendarum, orationi mentali quae dicitur Viae Crucis exercitium, quo, ratione suae regulae et Constitutionum quotidie tenentur, operam dantibus, pro qualibet vice dierum centum, per duos quadrantes vero continuatos, vel saltem per quadrantem horae singulis diebus, perque totum mensem orationi et exercitio huiusmodi vacantibus, dummodo vere poenitentes et peccata sua confessi, sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpsissent, proque Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac S. R. Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces fudissent, semel quolibet mense plenariam peccatorum indulgentiam et remissionem, quam per modum suffragii animabus Christifidelium Deo in charitate coniunctis ex hac vita migrantibus, applicare possent, apostolica auctoritate per-

petuis futuris temporibus misericorditer concessit.

III. Postmodum dictus Innocentius antecessor per alias apostolicas litteras incipientes *Sua Nobis*, sub plumbo Romae datas, apud S. Mariam Maiorem septimo Kalendas Ianuarias, anno Dominicae Incarnationis MDCXCV, Pontificatus 5, inter alia decretum venerabilium fratrum suorum S. R. E. Card. Conc. Trid. interpretum, die 12 Novembris anni MDCXCV, per se die 15 eiusdem mensis approbatum declaraverat, pia loca Viae Crucis seu Calvarii ad recolendam et meditandam Christi passionem a praedictis fratribus et monialibus, aliisque personis adinstar Stationum Calvarii montis erecta atque instituta, in privilegiorum atque indulgentiarum plenariarum nondum revocatarum generali, mutua et reciproca communicatione per Apostolicam Sedem concessa, et litteris piae memoriae antecessoris nostri Innoc. Papae XI, in forma brevis, sub die 5 Septembris anni Incarnationis Dominicae 1686, comprehendi, ideoque frui et gaudere indulgentiis in iisdem litteris Innoc. Papae XI expressis, quae omnia sub sententiis, censuris et poenis in contradictores infligendis, exsecutioni tradi et publicari mandavit, ut in utrisque litteris eiusdem Innocent. Papae XII plenius continetur.

IV. Cum autem, sicut eadem petitio fratris Iosephi ab Ebora subiungebat, praedictum exercitium Viae Crucis in omnibus ferme ecclesiis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia diebus festis tam pio operi assignatis, religiose peragatur a quamplurimis Christifidelium ministro generali nequaquam subiectis extra ordinem quoque illuc accedentibus; idcirco iidem fratres, ut tam sanctum exercitium pro animarum salute ulterius propagetur, indulgentias et privilegia etiam per viam communicationis, ut praefertur concessa, et utriusque Innocentii antecessorum nostrorum litteras superius memoratas, atque alias, si quae sunt, idem exercitium respicientes, decretumque a venerabilibus fratribus Sanctae Romanae Ecclesiae Card. olim confectum, ac postmodum apostolica auctoritate confirmatum, praevia eius declaratione, ad tollendas omnes ambiguitates super eius interpretatione forsan exortas, per nos et Sedem Apostolicam probari et confirmari cupiant, easdemque indulgentias et privilegia ad quoscunque Christifideles, etiam dicto ministro generali nullo modo subiectos extendi et ampliari enixe deposcant.

V. Hinc ad dicti fratris Iosephi Mariae preces, praemissis omnibus opportune providere cupientes, nos, qui omnem operam libenter impendimus ut omnes Dominicae passionis memoriam saepe animo repetant, et salutarem illius fructum percipiant, eumdem Iosephum specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, ipsum a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium tantum consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati indulgentias etiam pro animabus in Christi charitate defunctorum applicabiles, et privilegia etiam per viam communicationis concessa in litteris utriusque Papae Innocentii, inque decreto venerabilium fratrum S. R. E. Cardinalium expressa et declarata; ac quibuscunque aliis litteris apostolicis idem exercitium Viae Crucis respicientibus, ad tollendam omnem ambiguitatem alienamque interpretationem inde quomodocunque ortam aut fortasse orituram; ut fideles per exercitationem bonorum operum sacrosanctos Ecclesiae thesauros absque ulla animi haesitatione adipiscantur, declaramus, fratres, moniales ac personas superius memoratas, exercitium Viae Crucis huiusmodi peragentes de privilegiis et indulgentiis, etiam plenariis, sub generali, mutua et reciproca communicatione per Sedem Apostolicam concessis, vere communicare et participes fieri, proptereaque frui et gaudere indulgentiis ac privilegiis quae Romani Pontifices locis sanctis ac illorum stationibus intra et extra Hierusalem largiti fuerunt, perinde ac si exercitium praedictum ibidem peragerent, atque ita ab omnibus asseri et censeri debere volumus. Ideoque ea omnia hactenus recensita, apostolica auctoritate tenore praesentium perpetuo confirmamus, approbamus et innovamus, ac perpetuae ac inviolabilis apostolicae firmitatis robur iisdem adiicimus, omnesque et singulos tam iuris quam facti defectus, si qui in eis quomodolibet intervenerint, supplemus.

VI. Insuper, ne a participatione bonorum spiritualium quae ab exercitio Viae Crucis provenire speramus ullus arceatur, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, indulgentias etiam animabus in Christi charitate defunctorum applicabiles, et privilegia superius expressa, etiam per viam communicationis indulgentiarum quae locis sanctis intra et extra Hierusalem concessae fuerunt, aut alias quomodolibet, fratribus, monialibus ac personis iam dictis, quae per nos approbantur et confirmantur, ad quoscunque Christifideles utriusque sexus ministro generali nullo modo subiectos, qui exercitium Viae Crucis et alia Christianae pietatis opera eiusdem modo et forma, quae a fratribus et personis praedictis peraguntur, pie ac devote penes fratres dicti Ordinis privative quoad alios quoscunque peragent et implebunt, perpetuo extendimus et ampliamus.

VII. Decernentes praesentes litteras nostras inque eis contenta quaecunque de subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel in-

tentionis nostrae, aut quocunque alio defectu notari, impugnari, invalidari, ad terminos iuris reduci, aut contra illas quodcunque iuris vel facti, aut gratiae remedium impetrari, nec sub quibusvis similium vel dissimilium gratiarum revocationibus, suspensionibus, limitationibus, derogationibus, aut aliis contrariis dispositionibus, per nos, vel successores nostros Romanos Pontifices, aut Sedem Apostolicam pro tempore factis, comprehendi non posse, sed semper ab illis excipi, et quoties illae emanabunt, toties in pristinum et validissimum statum restitutas, repositas, et plenarie reintegratas, ac de novo semper concessas, ac perpetuo validas et efficaces existere, suosque plenarios effectus sortiri et obtinere debere; sicque, et non aliter, per quoscunque iudices ordinarios vel delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam causarum palatii apostolici auditores, ac S. Romanae Ecclesiae Cardinales, etiam de latere legatos, vicelegatos, dictaeque Sedis nuntios iudicari et definiri debere; et quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum et inane decernimus, non obstantibus, quatenus opus sit, piae memoriae Pauli Papae V similiter praedecessoris nostri nonnullarum indulgentiarum revocatione sive moderatione, aliisque constitutionibus et ordinationibus, ac nostra et cancellariae apostolicae regula de indulgentiis non concedendis adinstar, dictique Ordinis, etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus caeterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romae Anno Incarnationis Dominicae 1726, quinto Nonas Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

60 Constitutio SS. D. N. Clementis Papae XII qua declaratur quod Viae Crucis erectae et erigendae in ecclesiis ac locis non subiectis, nec dependentibus ab Ordine Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia, fruantur privilegiis et indulgentiis quibus gaudent institutae in ecclesiis ac locis eiusdem Ordinis, inserta est in altero Brevi Bened. XIV quod hic affertur ad litteram.

Breve Benedicti XIV *quo confirmatur pium exercitium Viae Crucis erigendum a fratribus tam Observant. quam Reform. ministro generali O. S. Francisci subiectis.*

BENEDICTUS PAPA XIV, etc.

Cum tanta sit passionis, crucis et mortis Domini Nostri Iesu Christi vis, ut nullum reperiatur tam efficax remedium ad curandum conscientiae vulnera quibus infirmitas humana quotidie per peccatum sauciatur, nec non ad purgandam mentis aciem, divinoque amore inflammandam, quam passionis, crucis, mortis atque vulnerum eiusdem Redemptoris Nostri sedula meditatio; ut Christifideles in hac nobis totius causa beatitudinis occupati quotidie sese alacrius exercerent, nec catholicae Ecclesiae Patres, nec Romani Pontifices praedecessores nostri unquam destiterunt, quin assiduis monitis exhortationibusque, et profusis coelestium thesaurorum elargitionibus persuaderent, allicerent ac locupletarent. Sane fel. record. Clemens Papa XII, praedecessor noster, non solum caetera ad recolendam potissimum tantorum passionis, crucis et mortis Dominicae mysteriorum memoriam, alias ab iisdem praedecessoribus concessa et impertita indulgentiarum ac peccatorum relaxationum, remissionumque munera, quae et ipse confirmavit, ac de novo elargitus fuit, verum etiam viam rationemque in Via Crucis seu Calvarii, ut dicitur, pie peragenda traditam, aliis apostolicae seu Providentiae regulis ordinavit, disposuitque, prout clarius intelligitur, ex ipsis Clementis praedecessoris in simili forma brevis litteris tenoris sequentis, videlicet:

« Clemens Papa XII, ad futuram rei memoriam.

« Exponi nobis nuper fecit dilectus filius Bernardus Monterde, Procurator generalis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum, tam suo quam dilecti etiam filii moderni ministri generalis dicti Ordinis nomine, quod cum antiqua vigeret, ac etiam nunc vigeat in Ordine huiusmodi consuetudo erigendi et instituendi per illius fratres in vim facultatis sibi alias a Sede Apostolica concessae, pia loca Viae Crucis seu Calvarii nuncupata ad instar stationum montis Calvarii, nedum in eiusdem Ordinis, sed etiam in aliis ecclesiis ac locis ab eo minime dependentibus, isque mos in universis regnis Hispaniarum ac plurimis Italiae regionibus semper ante hac retentus fuerit, et adhuc de praesenti servetur; licetque dudum fel. record. Innoc. Papa XII, praedecessor noster, ad preces tunc in humanis agentis Francisci Diaz, dum viveret, commissarii generalis pro Ultramontana Familia dicti Ordinis, praefata loca pia Viae Crucis seu Calvarii sub quibusdam rec. memor. Innoc. Papae XI, praedecessoris quoque nostri, litteris in simili forma brevis die 5 Septembris 1686, super confirmatione diversarum indulgentiarum et privilegiorum ipsius Ordinis editis comprehendi, ac proinde frui et gaudere posse indulgentiis et privilegiis in litteris huiusmodi concessis et expressis declarasset per suas itidem in forma brevis die 5 Decemb. 1696 desuper expeditas litteras, idque absque limitatione ac restrictione dictorum locorum Viae Crucis seu Calvarii ad ecclesias et loca Ordinis praefati factum fuisset, nihilominus aliqui existimantes facultatem illa erigendi et instituendi ad eccle-

sias et loca Ordinis praedicti. Indulgentias vero et privilegia eiusmodi ad personas obedientiae ac directioni pro tempore existentis ministri generalis eiusdem Ordinis subiectas respective limitata et restricta esse a piae mem. Bened. Papa XIII, etiam praedecessore nostro, indulgentias et privilegia praefata ad quoscunque utriusque sexus Christifideles dicto ministro generali non subiectos; qui tamen eiusmodi loca pia Viae Crucis seu Calvarii penes fratres supradicti Ordinis privative quoad alios quoslibet visitarent, ibique memoriam Dominicae passionis devote recolerent, aliaque iniuncta opera peragerent, extendi et ampliari obtinuerunt prout in ipsius praedicti praedecessoris litteris sub plumbo anno Incarnationis 1726, 5 nonas Mart., Pontificatus sui anno tertio emanatis, uberius continetur. Cum autem, sicut eadem expositio subiungebat, ipse Bernardus, non minus ratione sui officii procuratoris generalis huiusmodi, quam de expresso mandato dicti moderni ministri generalis ad emanatam occasione praemissorum confusionem tollendam, remque in statum pristinum restituendam, praedicta loca pia Viae Crucis seu Calvarii per eosdem fratres, etiam in ecclesiis et locis quae non sint dicti Ordinis erecta et erigenda, eisdem indulgentiis et privilegiis gaudere per nos declarari summopere desideret, quemadmodum ab ipso Benedicto praedecessore, postquam litterae suae praefatae prodierant ad supplicationem dilectae in Christo filiae nobilis mulieris Violantis a Bavaria principissae Etruriae viduae fratribus recessus Sancti Francisci ad montem Florentinum, et conventus de Ambrosiana nuncupat. dicti Ordinis in vim cuiusdam rescripti die 10 Novembris 1729, eius iussu editi, concessum fuisse memoratur: nobis propterea humiliter supplicari fecit, ut in praemissis opportune providere, et ut infra indulgere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur eiusdem Bernardi votis hac in re, quantum cum Domino possumus favorabiliter annuere cupientes, eumque, a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes; nec non utriusque Innocentii et Benedicti praedecessorum litterarum praefatarum tenore, et alia quaecunque etiam specificam et individuam mentionem et expressionem requirentia, praesentibus pro plene et sufficienter expressis et specificatis habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, quod praedicta loca pia Viae Crucis seu Calvarii in ecclesiis, oratoriis, monasteriis, hospitalibus, et aliis itidem piis locis ipsi ministro generali non subiectis nec ab eo dependentibus, per fratres dicti Ordinis nunc erecta et in posterum erigenda, eisdem indulg. ac privil. fruantur et gaudeant quibus fruuntur et gaudent erecta in ecclesiis et in locis Ordinis praefati, auctoritate apostolica tenore praesentium decernimus et declaramus, ac quatenus opus sit et de novo concedimus et indulgemus; ita tamen ut quoad illa sic deinceps erigenda modus et forma serventur quibus eiusmodi erectiones in ecclesiis et locis Ordinis praedicti hactenus fieri consueverunt, et accedat licentia Ordinarii loci ac consensus parochi et superiorum ecclesiae, monasterii, hospitalis et loci pii, ubi de eis pro tempore erigendis agi contigerit. Decernentes pariter easdem praesentes litteras firmas, validas, efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis ad quos spectat et pro tempore spectabit plenissime suffragari. Sicque, et non aliter in praemissis per quoscunque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii auditores, iudicari et definiri debere; ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus praemissis, ac nostra et cancellariae apostolicae regula de non concedendis indulgentiis ad instar, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, etc.

« Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris, die 16 Ianuar. 1731, Pontificatus nostri anno primo.

« F. Card. Oliverius. »

Quoniam autem dilectus filius Leonardus a Portu Mauritio eiusdem Ordinis Min. Reform. nuncupator. frater, expresse professus, nobis humiliter supplicari fecit ut non solum praeinsertas litteras Clementis praedecessoris praefati, et in eis contenta quaecunque quo firmius subsistant et serventur exactius, confirmare, verum etiam nonnulla, ut infra, declarare et praescribere de benignitate et auctoritate Apostolica dignaremur; nos igitur ipsum Leonardum specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censentes, supplicationibus eiusdem Leonardi nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, praeinsertas Clementis praedecessoris litteras, et in eis contenta quaecunque auctoritate apostolica tenore praesentium approbamus et confirmamus, illisque apostolicae firmitatis robur adiicimus; nec non earumdem praeinsertarum litterarum tenorem, formam et dispositionem sine ulla interpretatione et restrictione omnino in

posterum servari mandamus. Praeterea cuicunque parocho, ut praevia proprii Ordinarii seu antistitis in scriptis obtinenda licentia, sub directione cuiuslibet fratris eiusdem Ordinis Min. sive Observantium, sive Reformatorum, sive Recollectorum, vel ad excipiendas sacramentales Christifidelium confessiones approbati, vel praedicatoris Verbi Dei de quocunque conventu, sive proximo sive remoto, ad parochi arbitrium, de suorum tamen superiorum consensu ac permissu erigendi Viam Crucis seu Calvarii, ut praemittitur, sive in propria parochiali ecclesia, sive alibi in eiusdem parochialis ecclesiae districtu, erigendi facultatem tribuimus et impertimur. Volumus autem ut Via Crucis seu Calvarii huiusmodi in iis civitatibus, oppidis et locis ubi ab ipsis fratribus Ordinis praefati in suis respective ecclesiis, sive alibi, iam erecta reperitur, de novo minime erigatur; nisi ubi, licet alia in civitate, oppido et loco quolibet Via Crucis seu Calvarii huiusmodi erecta fuerit, ea tamen vel itineris longitudo, vel viae asperitas, ut Christifideles non sine gravissimo incommodo, aut nullo pacto illuc ad eamdem Viam Crucis seu Calvarii peragendam accedere valeant. Quo casu locorum Ordinarii, quorum arbitrio ac prudentiae praemissa omnia ordinandi ac praescribendi relinquimus, ordinent et praescribant. Decernentes pariter easdem praesentes litteras, firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis ad quos spectat et pro tempore spectabit, plenissime suffragari, sicque et non aliter in praemissis per quoscunque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, iudicari et definiri debere, ac irritum et inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibuscunque in contrarium praemissorum quomodolibet facientibus, atque iis omnibus et singulis quae idem Clemens praedecessor voluit non obstare. Volumus autem ut, etc.

Datum Romae ut supra die 30 Aug. 1741, Pontificatus nostri anno II.

D. Card. Passioneus.

Avvertimenti *ordinati a ben regolare il divoto esercizio della Via Crucis dati in luce per ordine di Clemente XII, e rinnovati dalla Santità di N. S. Papa Benedetto XIV, con alcune addizioni necessarie per maggior stabilimento di sì santa divozione.*

61 Avendo la santa memoria di Clemente XII, alle suppliche del procurator generale dell' Ordine de' Frati Minori detti dell' Osservanza, tanto a nome suo come del ministro generale dello stesso Ordine, ampliata la Via Crucis con suo Breve in data de' 16 di Gennaio 1731, dal quale restano anche tolti alcuni dubbi, che erano insorti dopo il Breve di Benedetto XIII suo predecessore; si degnò il suddetto Sommo Pontefice mosso dal paterno suo zelo per la salute dell' anime di ordinare al Cardinal prefetto della Sacra Congregazione delle Indulgenze, che nel tempo stesso si fossero stabilite quelle regole ed avvertimenti, che avessero potuto contribuire, acciocchè un sì santo e profittevole esercizio, in cui deve meditarsi quell'atroce passione che il nostro Redentore s'umiliò a soffrire *ob nimiam charitatem qua dilexit nos*, si faccia da' fedeli con quella divozione e raccoglimento, che è necessario a conseguire quell' effetto, che abbondantemente suol derivarne, conforme puntualmente si eseguì. Essendosi poi degnata la Santità di nostro Signore Papa Benedetto XIV, con un suo Breve in data dei 30 Agosto dell' anno 1741, non solo di ordinare che si osservi senza limitazione alcuna tutto il prescritto dal suo antecessore, ma di altresì ampliare la di lui concessione; ha giudicato molto espediente, che si rinnovino tutti gli avvertimenti e regole suddette; affinchè in avvenire con sinistre interpretazioni non si pregiudichi al fine per cui sono state stabilite, e resti dilucidato tutto ciò, che ordina nell' accennato suo Breve, e meglio si conosca la sua mente piissima in promovere questa santa divozione. Quindi è, che tutti quei che dovranno erigere la Via Crucis, come tutti gli altri, che vorranno approfittarsi di sì santo esercizio, dovranno onninamente conformarsi agli avvertimenti che seguono.

I. Che essendo stata conceduta la facoltà di erigere la Via Crucis a' religiosi soggetti al ministro generale de' Frati Minori sì Osservanti che Riformati *privative quoad alios quoscunque*, non è lecito ad altri di erigerle, ed erigendosi, non godono le indulgenze.

II. Che non possano esser erette se non da superiori locali dell' Ordine suddetto, o per loro commissione da un altro religioso dello stesso Ordine, il quale però sia predicatore, o almeno confessore approvato.

III. Che devono erigersi nella forma consueta, e sinora praticata nell' Ordine suddetto, cioè che sieno quattordici stazioni, e che le croci o cappellette rappresentino i misteri della passione. In quei luoghi poi, ne' quali si volesse erigere fuori della chiesa, come si usa in molti conventi del detto Ordine, si procuri sempre di terminare o di cominciare dalla chiesa, o luogo sacro, con avvertire onninamente che le cappellette sieno chiuse con cancelli da non potervi entrare nè persone, nè gli animali, e che tanto esse, quanto le croci sieno collocate in luoghi non soggetti ad irriverenze, ed in caso che in progresso di tempo i luoghi, ne' quali fossero state erette, divenissero inde-

centi, debbano i superiori sospenderle, sopra di che s' incaricano strettamente le loro coscienze.

IV. Che nella stessa chiesa o luogo pio, quando sia capace, sarà bene erigere per maggior comodo del popolo due Viae Crucis, una delle quali serva per gli uomini, e l' altra per le donne, e quando una si pianti fuori di chiesa, se n' eriga sempre un' altra nella chiesa, qualora questa sia di tal capacità, che basti per non fare confusione, acciò in tempo di pioggia, o di altro impedimento si possa non ostante praticare sì santo esercizio.

V. Che questa pratica sia uniforme in tutti i luoghi senz' alterare punto quella che s' è osservata finora ne' conventi dell' Ordine, cioè o processionalmente da tutto il popolo sotto la direzione d' uno o più sacerdoti, ovvero privatamente da ognuno. Quando si faccia la Via Crucis nel primo modo, si disponga la processione in maniera, che gli uomini vadano separati dalle donne, cioè quelli primi, e queste dopo con uno o più sacerdoti intermedî, e ad ogni stazione un chierico o sacerdote legga ad alta voce la considerazione corrispondente ad ogni mistero e stazione, e dopo recitino un *Pater* ed *Ave,* e fatto un atto di contrizione, si tiri innanzi, cantandosi tra una stazione e l' altra lo *Stabat Mater,* o altra orazione, avvertendo tutti di contenersi con somma modestia, silenzio e raccoglimento; mentre l' esperienza dimostra, che questo santo esercizio praticato con pietà e divozione introduce a poco a poco ne' Fedeli d' ogni condizione l' uso del meditare, e la riforma de' costumi.

VI. Che praticandosi privatamente non è necessario recitare sei *Pater* ed *Ave* ad ogni stazione, come alcuni suppongono, ma basta meditare, benchè brevemente, la passione del Signore, che è l' opera ingiunta per far acquisto delle sante indulgenze, ed alle persone semplici basterà il pensare in qualche modo, conforme alla loro capacità, alla suddetta passione; benchè si esortino tutti, senza però obbligarli a recitare un *Pater* ed *Ave,* ad ogni croce, e far un atto di contrizione, conforme all' uso introdotto.

VII. Ch' essendo eretta la Via Crucis nella chiesa, per quel tempo degli uffizi divini, e della santa messa, e quando in chiesa vi sia tal concorso di popolo, che possa cagionar tumulto e disturbo, si astengano di praticarla, tanto maggiormente, che non essendovi impedimento si devono visitare ad una ad una tutte le stazioni.

VIII. Che dovendosi erigere la Via Crucis in qualche monastero di monache, o conservatorio, non è necessario entrare nella clausura, ma basta che un religioso del medesimo Ordine di età matura, e qualificato, come s' è detto nel secondo avvertimento, con licenza dell' Ordinario benedica le croci alle grate, e faccia una breve istruzione alle monache ed altre che si trovassero in tal monastero o conservatorio circa il modo con il quale è necessario di visitare le croci per partecipare delle indulgenze, e riportarne profitto per le anime.

IX. Che non si pubblichi dai pulpiti, nè in altra forma, e molto meno si scriva nelle cappellette o stazioni un numero certo e determinato delle indulgenze, che si acquistano, poichè si è riconosciuto in più occasioni, che, o per inavvertenza ed equivoco, o per trasporto di divozione si altera o si confonde la verità delle indulgenze; e perciò basti il dire, che chiunque s' impiegherà a meditare la passione del Signore in questo santo esercizio acquisterà per concessione de' Sommi Pontefici le stesse indulgenze, che acquisterebbe se visitasse personalmente la stazione della Via Crucis di Gerusalemme.

X. Per ultimo, desiderando la Santità di nostro Signore felicemente regnante, che sempre più si dilati questo santo esercizio a profitto di tutto il mondo cattolico, esorta tutti i parrochi di qualsivoglia terra o città, benchè in qualche terra vi si trovasse più di una parrocchia, ad arricchire i loro popoli con sì gran tesoro, introducendo nelle loro cure, o nel distretto delle medesime sì profittevole divozione, senza riguardo alla maggiore o minore distanza da una Via Crucis all' altra; purchè l' erezione si faccia da un Frate Minore, soggetto al ministro generale dell' osservanza, dotato delle sopraccennate qualità, acciò istruiti i popoli del gran bene, che contiene la Via Crucis, l' abbraccino con maggior fervore, e riesca più fruttuosa all' anime loro. Quindi è che nel suddetto Breve concede l' arbitrio al parroco di eleggersi quel religioso, che giudicherà più idoneo, acciò con licenza del suo superiore locale benedica le croci, ed assista all' erezione che dovrà farsi in quella cura, o altro luogo pio. Si eccettuano però quei luoghi, ove si trovano i conventi dei Frati Minori suddetti, non dovendosi in tal caso erigere la Via Crucis in altre Chiese non soggette al medesimo Ordine. Se pure detti conventi non fossero situati in tanta lontananza dalla terra, o città, ovvero fosse la strada sì malagevole, che senza grave incomodo, da giudicarsi dall' Ordinario, non potesse frequentarsi dal popolo il santo esercizio; attesochè in tal contingenza rimette nostro Signore all' arbitrio dei Vescovi il decidere, se si possa erigere in altra chiesa non soggetta all' Ordine suddetto, purchè l' erezione si faccia sempre nella forma sopraccennata, ed in questo modo resta dilucidata la clausula del suo Breve: *Volumus autem,* etc., acciò da alcuni non venisse sinistramente interpretato. Anzi accadendo simili dubbi, affinchè con continui ricorsi non s' inquie-

tino i ministri della Sagra Congregazione, ne rimette agli Ordinari la decisione.

Die 10 Maii 1742.

Ex audientia Sanctissimi: Sanctissimus annuit, nempe pro facultate addendi declarationem, de qua in precibus, simulque imprimendi una cum aliis monitis alias impressis.

L. Card. Picus Praefectus.

Loco ✠ Sigilli.

A. M. Erba Proton. Apost. Secr.

Porro praefata monita ad rite peragendum
62 pium exercitium Viae Crucis iussu Clem. XII exarata, statim suis communicaverat P. Commissarius Ordinis, ut sequitur:

F. Crescenzio Krisper.

Dell'Ordine de' Fratri Minori della più stretta Osservanza lettor emerito, scrittore dell'Ordine, e in questa Cismontana Famiglia commissario generale, e servo;

Alli molto diletti in Cristo, Padri e Frati, Superiori e sudditi della Famiglia medesima, salute e pace nel Signore.

Il paterno zelo e sollecita vigilanza con cui nostro Signore Clemente XII porge al mondo cattolico prove ben chiare dell'animo suo continuamente applicato a' spirituali vantaggi del popolo cristiano, avendolo portato ultimamente alla risoluzione di facilitare a' fedeli la strada d' esercitarsi nella contemplazione de' dolori e morte del nostro Redentore, con permettere che possa erigersi anche nelle chiese fuori del nostr' Ordine la Via Crucis con quello stesso tesoro d' indulgenze, ch' era alle sole erette nelle nostre chiese ampiamente concesso, ed essendone a noi per somma benignità della Santità Sua, recata la notizia, stimiamo incombenza del nostro offizio il trasmetterla alle PP. VV. accompagnata dall' avviso d'alcune circostanze, che debbono inviolabilmente osservarsi, appartenenti al modo, con cui nelle chiese o luoghi fuori dell' Ordine potrà la suddetta Via Crucis fondarsi. Posta dunque su tal particolare la volontà della Santità Sua, dichiarata con breve apostolico sotto il dì 30 Gennaio dell' anno corrente e successivamente, essendosi degnata d' ascoltare le suppliche del P. Reverend. Giuseppe-Maria d' Evora commiss. gen. di curia per la chiarezza d' alcuni dubbi insorti su questa materia, ne risultò quella particolare espressione del suo benignissimo sentimento, che vedesi ordinata per varî punti nel foglio stampato sotto il titolo: *Avvertimenti necessarî per regolare il divoto Esercizio della Via Crucis*, che annesso a questa nostra circolare vi si trasmette. Ciò non ostante, venuti poi fuori altri dubbi di non picciola rilevanza, e vedendosi, che lasciati senza il convenevole scioglimento, potevano turbare la divozione de' popoli, stimò bene il suddetto P. reverendiss. commiss. di curia umiliare ai piedi della Santità Sua nuove suppliche premurose, affinchè si degnasse venire ad una precisa ed individuale dichiarazione della sua mente intorno al modo o circostanze, che possono occorrere nella suddetta erezione della Via Crucis. Delle quali umilissime preghiere avendo la Santità Sua ascoltato con egual bontà il contenuto, ad oggetto di mantenere lontani anche i sospetti di confusione e disturbi, che da queste nuove fondazioni nascer potessero, per mezzo d' un suo rescritto sotto il dì 3 Maggio 1731, venne ad una particolarissima espressione della sua volontà secondo il tenore dei punti che seguono.

Primo. Che i superiori generali facciano pubblicare a tutte le provincie e conventi con loro lettera circolare la istruzione con li avvertimenti suddetti del signor Card. Prefetto dell' Indulgenze, perchè sia a tutti nota la mente di Sua Santità.

Secondo. Che invigilino ed avvertano li superiori locali a non essere tanto facili nell' erigere in ogni luogo questa devozione, ma cauti e prudentemente, affinchè la moltiplicità non ne rechi confusione e disprezzo.

Terzo. Che dove sono conventi dell' Ordine, essendo picciole le città e luoghi, non possano erigerne altre fuori de' medesimi conventi, e nelle città grandi si regolino secondo una discreta distanza, e seguendo il bisogno di controversia spetti al superiore generale il determinarla.

Quarto. Ne' luoghi, dove non sono nostri conventi, il convento più vicino, ed il suo superior locale abbia la facoltà solamente per l' erezione, e quando ve ne siano due egualmente vicini, il più antico, e se di antichità ambi uguali, l' Osservante preceda il Riformato, e così rispettivamente con gli Scalzi per togliere in questa guisa ogni dissensione tra fratelli del medesimo istituto.

Quinto. Che in tutti i dubbi, i quali per simile materia possono nascere, si ricorra ai superiori generali per la decisione e determinazione sotto la pena ad arbitrio de' medesimi.

Essendo poi la volontà di Nostro Signore che i superiori locali non siano sì facili ad erigere in ogni luogo questa divozione, e che in tutti i dubbi si ricorra ai superiori generali, come appare dal secondo ed ultimo punto de' sopraddetti, restando per altro fermo il terzo, cioè, ch' essendo piccole le città e luoghi, non possano erigerne altre fuori de' nostri conventi, stimiamo essere assai a proposito il prescrivere una regola più esatta, e stimiamo essere assai d' utile prevenire quelle dubbiezze e disordini, che potrebbero accadere in ordine

alle città grandi e principali. Ritrovandosi adunque per ordinario in queste principali città più conventi dell' Ordine, sieno Osservanti o Riformati, o Scalzi, sarà bene, che per evitare la confusione e disprezzo, potendo bastare le sole erette nelle nostre chiese, non se ne permettano altre fuori di queste. Quando però accadere dovesse nelle suddette città per calde istanze dei fedeli qualche nuova erezione della Via Crucis fuori de' nostri conventi, vogliamo, non v' ha dubbio, che si regoli l' affare secondo la già detta discreta distanza; ma determiniamo nel tempo stesso, che il corso e termine della medesima sia bene ponderato da' superiori locali, che dovranno avvisarne il superiore generale, ed ascoltare da questo la risoluzione, se la distanza da' nostri conventi sia tale da potersi prudentemente concedere la richiesta fondazione.

Assistendo poi una special ragione per l' interiore de' monasteri di monache, sieno o in città o in altri luoghi, dovrà servarsi tal regola, che se i monasteri son soggetti all'Ordine, dovranno farne la richiesta a' Superiori rispettivamente, ed aspettar da questi la suddetta fondazione giusta il metodo prescritto nelli avvertimenti dell' eminentissimo Cardinale Prefetto. Se poi fossero esenti dalla nostra giurisdizione, ad oggetto di troncare quelle contese che potrebbono nascere tra conventi vicini, dovranno recarne a noi l' avviso per deputare un religioso, che stimeremo più a proposito per esemplarità di costume; siccome abbiamo di già cominciato a praticare con soddisfazione di que' monasteri, che ne han fatta la richiesta.

Ed affinchè specialmente i PP. Superiori locali non possano allegare scusa o ignoranza nei casi, che potrebbono accadere, vogliamo, che in ogni convento si tenga copia, non solo de' suddetti avvertimenti ed istruzioni dell' eminentissimo sig. Cardinale Prefetto stese nel foglio annesso, ma ancora di questa nostra circolare, e particolarmente dei punti nella medesima espressi, che portano una dichiarazione più speciale della mente e volontà di nostro Signore, per la felicità e salute del quale in corrispondenza delle particolari obbligazioni, che gli professa il nostro Ordine, dovrà ciascuna delle PP. e RR. VV. impiegare calde preghiere all' Altissimo; siccome per il nostro reverendissimo ministro generale, e per noi finalmente, che salutandole di cuore diamo a tutti la nostra serafica benedizione.

Data in Roma in questo nostro convento di S. Maria d' Araceli il dì 26 Maggio 1731.

Affezionatiss. servo nel Signore

F. Crescenzio Krisper Comm. Generale.

Loco ✠ del Sigillo.

D' ordine di S. P. Reverendiss.

F. Gaetano Segr. generale.

Assignantur et enumerantur indulgentiae quas 63
Innocentius XI ad instantiam P. Marini Sormani ministri generalis totius Ordinis Seraphici Minorum S. P. N. Francisci concessit in perpetuum per breve quod incipit: *Unigeniti Dei Filii*, datum 28 Ianuar. 1688, crucibus, coronis et rosariis, quae tetigerunt loca Terrae Sanctae, et sacras reliquias ibi existentes, revocando et annullando omnes alias indulgentias quae dicuntur esse concessae ab aliis Summis Pontificibus, supradictis crucibus, coronis et rosariis.

Quicunque igitur habebit sacram aliquam crucem, et rosarium, aut coronam, quae tetigit loca sancta et sacras reliquias Terrae Sanctae, lucrabitur indulgentias sequentes, operando sicut sequitur, videlicet:

Qui consueverit dicere semel ad minus in septimana coronam Domini, aut Dominae, aut Rosarium, vel tertiam eius partem, aut officium, vel divinum vel parvum Dominae, vel de mortuis, aut septem psalmos poenitentiales, vel graduales, aut docere doctrinam Christianam, vel invisere carceratos, vel infirmos alicuius hospitalis, vel subvenire pauperibus, vel missam audire, vel, quando sacerdos est, illam legere, si vere poenitens et confessus apud confessarium approbatum ab Ordinario, communicaverit in quolibet infrascriptorum dierum, scilicet Natalis Domini, Epiphaniae, Ascensionis, Pentecostes, in festis Sanctissimae Trinitatis, et Corporis Domini, in festis Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis et Nativitatis beatissimae Virginis, in Nativitate S. Ioannis Baptistae, in festis SS. apostolorum Petri et Pauli, Andreae, Iacobi, Ioannis, Thomae, Philippi et Iacobi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Iudae, Matthiae, et omnium Sanctorum, et devote oraverit Deum pro exstirpatione haeresum et schismatum, pro augmento fidei catholicae, pro pace et concordia principum Christianorum, et pro aliis necessitatibus sanctae Ecclesiae, in ipso die acquirit remissionem omnium suorum peccatorum et indulgentiam plenariam.

Qui faciet illas ipsas res in aliis festis Domini aut beatissimae Virginis, in unoquoque dictorum dierum, consequetur septem annos et totidem quadragenas de indulgentia; et faciendo easdem in unaquaque Dominica aut in alio festo anni, lucrabitur quinque annos et totidem quadragenas; faciendo in alio die anni, acquiret centum dies de indulgentia.

Quicunque in articulo mortis devote recommendabit Deo animam suam, invocando nomen Iesu, ore, aut, si non potest, corde, vere poenitens, confessus et communicatus, aut, si non potest, ad minus contritus, consequetur remissionem omnium suorum peccatorum et indulgentiam plenariam.

Qui faciet aliquam orationem praeparatoriam

ante celebrationem missae, aut communionem, aut ante recitationem officii divini vel beatae Virginis, consequetur semper quinquaginta dies de indulgentia.

Qui visitabit carceratos aut infirmos in hospitali, adiuvando eos aliquo opere pio, aut in ecclesia docebit doctrinam Christianam, vel domi tradet eam propriis filiis, parentibus, servis, semper lucratur ducentos dies de indulgentia.

Qui consueverit semel ad minus in septimana dicere coronam, aut rosarium, aut officium nostrae Dominae, aut de mortuis, aut vesperas, aut unum nocturnum ad minus cum laudibus, aut septem psalmos poenitentiales cum litaniis et precibus, lucratur in illo die, quo id dicet, centum dies, ultra indulgentias concessas a S. Pio V.

Qui ad sonum campanae alicuius ecclesiae, mane, aut sero, aut medio die, recitabit solitas preces *Angelus Domini,* etc., aut, si id non sciat, *unum Pater* et *unum Ave Maria* etc., aut pariter dum sonat signum pro mortuis dicet psalmum *De profundis,* etc., aut *unum Pater* et *Ave Maria,* etc., si non sciat illum psalmum, consequetur centum dies de indulgentia.

Qui in die Veneris, devote meditabitur passionem et mortem Iesu Christi Domini Nostri, et ter dicet *Pater Noster* et *Ave Maria,* in illo die lucratur centum dies de indulgentia.

Qui vere poenitens de suis peccatis cum firmo proposito se emendandi faciet examen conscientiae, et recitabit ter *Pater Noster* et *Ave Maria,* aut in honorem sanctissimae Trinitatis similiter dicet ter *Pater* et *Ave Maria,* aut in memoriam quinque vulnerum Iesu Christi quinque *Pater noster* et *Ave Maria,* lucratur centum dies de indulgentia.

Qui orabit devote pro fidelibus agonizantibus, vel dicat unum *Pater noster* ad minus et *Ave Maria* pro ipsis, consequetur in illo die quinquaginta dies de indulgentia.

Omnes supradictas indulgentias potest quis lucrari pro se in supradictis diebus, aut eas applicare per modum suffragii animabus purgatorii.

I. F. Albani Secr.

(Hoc Decretum Romae, et alibi fuit impressum idiomate italico).

64 Indulgentiae Coronarum et Crucium Hierosolymitanarum aut Caravacensium declarantur.

Decretum Sacrae Congregationis indulgentiis et S. reliquiis praepositae sub Innocentio Papa XIII.

Nuper Sacrae Congregationi indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae relatum fuit, passim evulgari Summarium quoddam indulgentiarum germanico idiomate conscriptum, quod latine versum incipit: *Indulgentiae quae concessae fuerunt a san. mem. Papa Sixto V, Paulo V, Urbano VIII, Innocentio X, Alexandro VII, Clemente IX, super Coronis, Crucibus factis Hierosolymis et Bethlehem, denuo confirmatae a Summis Pontificibus Clemente X et Innocentio XI die 11 Iun. 1670. Impressum Augustae a Ioanne Michaele Labhart, an. 1720.*

Cum autem in dicto Summario nonnullas indulgentias falsas aut apocryphas, aut ab Apostolica Sede revocatas contineri deprehensum fuerit, ideo, ne fideles decipiantur, eadem Sacra Congregatio habita die 11 Mart. 1721 praedicti Summarii Augustae impressi vel denuo ubicunque imprimendi usum interdixit, illud prohibuit sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis, declarando gestantes cruces et coronas quae loca Terrae Sanctae et sacras reliquias ibi existentes tetigere, illas duntaxat indulgentias lucrari posse, quas san. mem. Innoc. XI litteris in forma brevis emanatis die 28 Ianuar. anni 1688 praedicta gestantibus, et pia opera in eodem brevi praescripta devote peragentibus concessit. Insuper, dum eidem Sacrae Congr. pariter delatum fuerit, nonnullos turpis lucri cupidos, non sine magno fidelium scandalo, praedictas cruces et coronas publice vendere, aut mercibus commutare ausu temerario non erubescere; ideo stricte prohibuit ne in posterum aut publice aut secreto vendantur, aut quomodocunque commutentur; addita etiam declaratione quod non transeant personam illorum quibus prima vice distribuuntur, et quod neque commodari aut precario dari possint, et quod aliqua re ex praedictis deperdita pro ea subrogari altera non valeat; quod, si secus fiat, praedictae cruces et coronae careant indulgentiis iam concessis. Cum etiam Sacrae Congregationi Indulgentiarum innotuerit, evulgatum fuisse alterum Summarium indulgentiarum germanico pariter idiomate conscriptum absque loco editionis et nomine impressoris, cuius initium latine redditum est: *Indulgentiae quae Crucibus Caravacensibus concessae fuerunt a Romanis Pontificibus Pio V, Gregorio XIV et Clemente X, denuo confirmatae ab Innocentio XII;* et incipit: *Pro consolatione Christifidelium et Sanctae Crucis Amatorum,* in quo multae indulgentiae penitus confictae, apocryphae et falsae deprehensae fuerunt, Sacra Congregatio dicti Summarii impressionem et usum sub iisdem poenis in Indice librorum prohibitorum contentis interdixit. Quibus omnibus per me secretarium Sanctissimo Domino nostro Innoc. XIII relatis, die quarta mensis Iunii, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis approbavit, et in omnibus executioni mandari iussit.

Datum Romae die quinta eiusdem mensis anni 1721.

I. Card. Picus Praefectus.
Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

65 Omnes personae trium Ordinum S. P. N. Francisci possunt semel in vita et in mortis articulo, ex concessione Sixti IV, plenarie absolvi per idoneum confessarium de licentia suorum superiorum eligendum, ab omnibus suis peccatis; et plenariam suorum peccatorum remissionem consequi; et hoc etiamsi ante factam eorumdem ordinum professionem eos decedere contigerit. Casarubios in Compendio privilegiorum nostrorum et aliorum, verb. *Absolutio extraordinaria quoad Fratres,* n. 5 et 6. Et quoad indulgentiam plenariam in articulo mortis habetur etiam ex concessione Pauli V facta omnibus regularibus, Const. incip. *Romanus Pontifex,* § 8, relata supra art. 4, num. 7. Et pro absolvendis sic constitutis in articulo mortis potest adhiberi haec formula:

Confiteor Deo, etc.; *Misereatur,* etc.; *Indulgentiam,* etc.

Dominus noster Iesus Christus per merita suae sacratissimae passionis te absolvat et gratiam suam tibi infundat. Et ego auctoritate ipsius, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et Summorum Pontificum mihi in hac parte commissa et tibi concessa absolvo te ab omni vinculo excommunicationis maioris vel minoris, suspensionis et interdicti, si quod forte incurristi, et dispenso tecum in omni irregularitate si quam contraxisti, et restituo te unioni et participationi fidelium, necnon sacrosanctis Ecclesiae sacramentis. Item eadem auctoritate ego absolvo te ab omni transgressione votorum et regulae tui Ordinis, et statutorum papalium, generalium, provincialium, custodialium, localium et synodalium quorumcunque. Item eadem auctoritate ego absolvo te ab omni divino officio male persoluto, horis indebite transpositis vel omissis. Item eadem auctoritate ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis quibus contra Deum et proximum tuum fragilitate humana, ignorantia vel malitia deliquisti, et ab omnibus poenitentiis oblitis seu etiam neglectis; concedens tibi remissionem et indulgentiam plenariam peccatorum tuorum concessorum, et etiam cunctorum de quibus non recordaris aut oblitus fuisti, inquantum claves Ecclesiae se extendunt. Item eadem auctoritate ego absolvo te a poenis purgatorii, quas pro peccatis commissis et delictis in hoc mundo perpetratis meruisti, restituendo te illi innocentiae in qua eras quando baptizatus fuisti. In nomine ✠ Patris, et ✠ Filii, et ✠ Spiritus Sancti. Amen. Quod si hac vice non decesseris, reservo tibi hanc gratiam usque ad extremum mortis tuae articulum.

(Haec forma absolvendi excerpta est ex manipulo Fratrum Minorum Sancti P. Francisci, sexta parte Parisiis impressa, anno 1582, et reimpressa Mediolani in Typographia Io. Petri Cardi).

Item ex concessione Leonis X possunt con- 66
sequi eamdem plenariam absolutionem et indulgentiam ac insuper papalem benedictionem quater in anno diebus quibus maluerint. Casarubios loco citato, num. 7 et seq. Et traditur formula pro tali absolutione et benedictione.

Confiteor Deo, etc.; *Misereatur,* etc.; *Indulgentiam,* etc.

Dominus noster Iesus Christus per merita suae sacratissimae passionis absolvat, et gratiam suam vobis infundat. Et ego auctoritate ipsius et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et Summorum Pontificum Ordini nostro ac vobis concessa, et mihi in hac parte commissa, absolvo vos ab omni vinculo excommunicationis maioris vel minoris, suspensionis et interdicti, si quod forte incurristis, et restituo vos unioni et participationi fidelium necnon sacrosanctis Ecclesiae Sacramentis. Item eadem auctoritate absolvo vos ab omni transgressione votorum et regulae, constitutionum, ordinationum et admonitionum maiorum nostrorum, ab omnibus poenitentiis oblitis seu etiam neglectis, et ab omnibus peccatis vestris, quibus contra Deum et proximum fragilitate humana, ignorantia vel malitia deliquistis; concedens vobis remissionem et indulgentiam plenariam omnium peccatorum vestrorum confessorum, et etiam cunctorum de quibus non recordamini aut obliti fuistis, in quantum claves Ecclesiae se extendunt; et restituo vos illi innocentiae in qua eratis quando baptizati fuistis, et quomodo Sanctitas Domini N. Papae faceret si ipsemet in confessione peccata vestra auscultaret; ac eadem auctoritate apostolica benedictionem papalem vobis impertior. In nomine ✠ Patris, et ✠ Filii, et Spiritus ✠ Sancti.

Iniungitur deinde aliqua poenitentia.
Ite in pace et gratia Dei, et orate pro me.

Item ex concessione eiusdem Leonis X pos- 67
sunt consequi plenariam absolutionem et indulgentiam in omnibus solemnitatibus seu festis Domini Sabaoth, et beatae Mariae Virginis, omniumque Sanctorum, et apostolorum Petri et Pauli, ac sancti Patris Francisci et Sanctae Clarae, et per totam maiorem hebdomadam; Casarubios loc. cit., num. 8 et sequent. Ac 68
insuper in festo sanctae Catharinae virginis et martyris; Casarubios l. c., n. 10; et traditur formula pro tali absolutione plenaria.

Confiteor Deo, etc.; *Misereatur,* etc.; *Indulgentiam,* etc.

Dominus Noster Iesus Christus per merita suae sacratissimae passionis vos absolvat et gratiam suam vobis infundat. Et ego auctoritate ipsius et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et Summorum Pontificum Ordini nostro ac vobis concessa, et mihi in hac parte commissa, absolvo vos ab omni vinculo excommunicatio-

nis maioris vel minoris, suspensionis et interdicti, si quod forte incurristis, et restituo vos unioni et participationi fidelium, necnon sacrosanctis Ecclesiae Sacramentis. Item eadem auctoritate absolvo vos ab omni transgressione votorum et regulae, constitutionum, ordinationum et admonitionum maiorum nostrorum, ab omnibus poenitentiis oblitis seu etiam neglectis, et ab omnibus peccatis vestris, quibus contra Deum et proximum fragilitate humana, ignorantia vel malitia, deliquistis; concedens vobis remissionem et indulgentiam plenariam omnium peccatorum vestrorum confessorum, et etiam cunctorum de quibus non recordamini aut obliti fuistis, in quantum claves Ecclesiae se extendunt; et restituo vos illi innocentiae in qua eratis, quando baptizati fuistis. In nomine ✠ Patris, et ✠ Filii, et Spiritus ✠ Sancti. Amen.

Iniungitur deinde aliqua poenitentia.

Ite in pace et gratia Dei, et orate pro me.

69 Advertendum tamen est, ut notat ipse Casarubios loc. cit., quod supradictae absolutiones plenariae et indulgentiae debent consequi de consensu suorum praelatorum, et confessores electi et ad id deputati debent eis aliquam salutarem poenitentiam iniungere. Ac insuper est advertendum, quod non licet subsistat indultum quantum ad absolutionem plenariam et benedictionem papalem, videtur tamen revocatum quantum ad consecutionem indulgentiae plenariae pro seipsis, per citatam Constitutionem Pauli V incip. *Romanus Pontifex*. Ad quod facit etiam propositio 37 in ordine inter merito damnatas ab Alexand. VII die 18 Mart. 1666, ibi: *Indulgentiae concessae regularibus, et revocatae a Paulo V hodie sunt revalidatae* contra asserentes dictas revocatas indulgentias hodie esse revalidatas; et solum videtur non esse revocatum tale indultum quantum ad consecutionem indulgentiae plenariae pro animabus purgatorii, quia, ut tradit clarissimus et eruditissimus Pater Viva in Appendice Indulgentiarum, § 1, sub num. 6, vers. *Illud certum est*, Paulus V non revocavit indulgentias pro animabus purgatorii Regularibus concessas, ut idem Pontifex 23 Februar. 1609 testatus est apud Gobat, Pellizar., Quintanadv. dub. 2, num. 1; et Dianam part. 4, tract. 4, resolut. 20. Tum quia Fratres Minores, Clarissae et Tertiarii possunt applicare per modum suffragii omnes indulgentias et opera meritoria animabus purgatorii, ex concessione Greg. XV per suum breve sub die 10 Novemb. 1622. Et Leo X iam die 3 Februar. 1517 concesserat ipsis Fratribus Minoribus ut omnes omnino indulgentias usque ad id tempus concessas per modum suffragii applicare possent, ut habetur etiam in Compendio Privilegiorum Societatis Iesu, § 7, ubi testatur dictus sapientissimus Pater Viva loc. cit., § 3, vers. *Plurimae aliae*, ubi subiungit, quod idem concessit Sixtus V Chordigeris S. P. nostri Francisci, in Const. incip. *Divinae charitatis*, 7 Maii 1586. Vide supra n. 12, et art. 2, n. 28, et art. 4, sub num. 8 et 11, et verb. *Praelatus Regularis* a n. 67 ad 69, ubi multa ad rem.

Omnes personae utriusque sexus trium Or- 70
dinum S. P. N. Francisci in Claustris degentes reverendissimo patri ministro generali totius Ordinis immediate subiectae possunt semel in die lucrari indulgentiam per modum suffragii, et liberationem animae cuiuscunque Christifidelis a poenis purgatorii, recitando tertiam partem rosarii cum quinque *Pater* et *Ave*, ac totidem *Gloria Patri*, etc., iuxta mentem Sanctitatis Suae, ante altare SS. Sacramenti, vel (si fuerint rationabiliter impeditae) quocunque in loco ante aliquam Crucifixi vel Deiparae imaginem. Sic concessit novissime Bened. XIII, ut patet ex sequenti rescripto Romae die 21 Decemb. anni 1729, mihi, dum ministrum provincialem huius observantis Provinciae Sancti Didaci, licet immerito, agerem, transmisso a reverendissimo patre Iosepho Maria ab Ebora, tunc commissario generali curiae, et anno 1738, ex-generali totius Ordinis et regis Portugalliae ministro.

Rev. Adm. P. M. Observ.

Cum alias felic. record. Paulus PP. III indulserit ut qui fratres laici huius aracoelitani conventus semel in die pro anima cuiuscunque Christifidelis in purgatorio detenta recitarent unam coronam beatae Mariae Virginis ad cappellam seu altare privilegiatum S. Helenae in hoc templo aracoelitano existens, adinstar sacerdotum in eodem altari celebrantium, pro eadem anima indulgentiam per modum suffragii, et a purgatorii poenis liberationem obtinerent; novissime supplicatum fuit Sanctissimo Domino N. Bened. XIII et ab ipso impetratum, ut de eodem privilegio frui possint ii pariter sacerdotes qui ad altare SS. Sacramenti tertiam partem rosarii cum quinque *Pater* et *Ave*, ac totidem *Gloria Patri* recitabunt. Caeterum, cum eiusmodi concessio ad solos fratres huius almi conventus arctari videretur, cumque de thesauro huius indulgentiae seu privilegii fratres omnes ubique terrarum participare vehementissime cuperem, supplicem libellum porrexi Sanctitati Suae, quatenus super hac re mentem suam declarare, dictumque privilegium extendere dignaretur *ad omnes personas utriusque sexus trium Ordinum Sancti P. N. Francisci in claustro degentes, et reverendissimo P. ministro generali totius Ordinis immediate subiectas*, quae tertiam partem rosarii, ut praefertur, ac praeterea quinque *Pater* et *Ave*, cum totidem *Gloria Patri*, iuxta mentem Sanctitatis Suae, ante aram in qua sanctissimum Eucha-

ristiae sacramentum asservatur, vel (si fuerint rationabiliter impeditae) quocunque in loco ante aliquam Crucifixi vel Deiparae imaginem recitarent, cui quidem supplicationi Sanctissimus Pater pro sua erga Ordinem Seraphicum eiusque alumnos clementissima voluntate per rescriptum eminentissimi domini Nicolai Mariae Cardinalis Lercari a secretis status Sanctitatis Suae, sub die nona Decembris huius anni millesimi septingentesimi vigesimi noni, etiam annuere dignatus est. Hanc proinde concessionem redigi curabo in seriem indulgentiarum Ordinis, de quibus a Sancta Sede specialis bulla in proximo emanabit. Verumtamen omittere non potui quin eam acturum indicarem Paternitati Tuae admodum reverendae ut religiosissima pietas, quae in provincia tibi subdita maxime floret, singularem hunc dignationis apostolicae fructum statim percipiat, et animabus in purgatorio lugentibus tam insigne suffragium nullatenus retardetur; eamdemque sollicitudinem meam Paternitati tuae admodum reverendae animi ad officia paratissimi testem exhibeo.

Romae ex Aracoeli 21 Dec. 1729.

Paternitatis Tuae adm. Rev.

Promptissimus ex animo servus

Fr. Ioseph Maria ab Ebora
Commiss. Gener. Curiae.

71 Omnes tres Ordines a S. P. N. Francisco instituti ultra supra recensitas, et alias indulgentias sibi specialiter a Sede Apostolica concessas, gaudent etiam indulgentiis aliis regularibus concessis ex communicatione cum ipsis concessa a variis Summis Pontificibus, scilicet Sixto IV, Iulio II, Leone X, et expresse a Clement. VII die 30 Maii 1525, Const. incip. *Cum fructus uberes*, quae bulla fuit confirmata a Paulo IV, Pio IV, S. Pio V, Gregor. XIII, Sixto V, et aliis, specialiter a Clemente VIII die 20 Dec. 1595, Const. incip. *Ratio Pastoralis Officii*, et novissime a Bened. XIII die 10 Decemb. 1725, Const. incip. *Paterna Sedis Apostolicae*, in qua referuntur plures alii Summi Pontifices qui similes ei fecerunt concessiones, et ab eodem Bened. XIII quinto nonas Aprilis 1727, Const. incip. *Summe decet*, ubi plurimae aliorum Summorum Pontificum referuntur Constitutiones similes gratias et indulgentias eis concedentes.

72 Caeteri etiam alii regulares gaudent, nedum indulgentiis sibi a variis Summis Pontificibus specialiter concessis, ut videre est in suis respective privilegiorum compendiis, sed etiam per viam communicationis gaudent indulgentiis nostrorum trium Ordinum Seraphici Patris Francisci, et quorumcunque aliorum, ut patet apud Casarubios in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, et aliorum Mendicantium et non Mendicantium, verb. *Communicatio Privilegiorum*, et in aliis respective aliorum compendiis; et sic certa et communissima tum canonistarum tum theologorum.

Communicatio autem indulgentiarum inter 73
regulares sic debet intelligi. Primo, quod indulgentias omnes concessas ecclesiis unius ex Ordinibus regularibus lucrari potest in ecclesia sui Ordinis quivis alius regularis, nisi obstet aliqua specialissima ratio. Non tamen potest idcirco quilibet saecularis easdem lucrifacere in qualibet ecclesia alterius Ordinis. Sic desumitur ex declaratione facta a Leone X in Constit. incip. *Dudum per Nos*, ubi, cum dixisset *illos plus sapere quam oportet*, qui, ex eo quod indulgentiae templis unius Ordinis mendicantium impertitae, essent communicatae templis aliorum Ordinum mendicantium, inferebant saeculares posse in ecclesiis Praedicatorum, Minorum etc., obtinere indulgentiam quam praedecessores eius elargiti erant visitantibus ecclesiam B. Mariae Virginis de Populo de Urbe ad Augustinianos Eremitas spectantem. *Attendentes*, inquit, *quod indulgentia intuitu Religionis concessa, ad saeculares extendi non debet, volentes mentem praedecessorum nostrorum et nostram declarare, volumus, et auctoritate apostolica declaramus, quod universi et singuli dictorum Ordinum fratres et moniales, etc., praedictis indulgentiis gaudeant, perinde ac si ipsi dictam domum B. Mariae de Populo personaliter visitarent; quodque vigore praedictarum litterarum saeculares indulgentiis huiusmodi gaudere non possint.* Sic Gobat, tr. 4 de Indulg., part. 2, c. 27, num. 265; Quintanadvenas in Appendice ad sua singularia, tract. 4, dub. 14.

Haec tamen indulgentiarum communicatio 74
debet extendi ad indulgentias concessas pro singularibus festivitatibus huius aut illius Ordinis; unde, licet indulgentia Portiunculae sit extensa ad omnes ecclesias trium Ordinum S. P. N. Francisci, non tamen censetur extensa ad ecclesias aliorum Ordinum; Gobat loc. cit., num. 550, ubi dicit sic ex Casarubio notari in Compendio Privilegiorum suae undequaque dignissimae Societatis, verb. *Indulgentiae*, § 12; Reiff. lib. 5 decr., tit. 33, § 3, n. 61; Kazenberger loc. cit., num. 85; Quintanadvenas loc. cit., dub. 8; Peyrin, Lezana, et alii. Quapropter Lezana, verb. *Indulgentia*, num. 8, censet praedictum communicationis privilegium intelligendum esse solum de indulgentiis quae in genere concessae sunt ecclesiis Regularium, non autem de illis quae specialiter pro aliqua ecclesia in particulari datae sunt. Sic etiam Kazenb. loc. cit., n. 85; Gobat loc. cit., n. 550; Reiff. loc. cit., num. 72, ubi dicit idipsum asserendum esse de privilegiis quae concessa fuerunt ob aliquam specialem rationem, ut quando indulgentia concessa est uni loco speciali, quia ibi est imago v. g. B. Virginis Mariae cum

magna veneratione fidelium; nam haec est specialis ratio illius loci, qua alia loca carent. Idem pariter asserendum de altaribus privilegiatis ob specialem rationem talis altaris. Idem etiam dicendum de indulgentiis in honorem alicuius sancti concessis ecclesiis, per tot vel tot annos; nam hae non communicantur aliis regularibus. Antonius de Spiritu Sancto in director. Reg., tract. 1, disp. 1, sect. 3, num. 4; Donatus part. 1, tom. 1, tract. 7, qu. 14 et 15; Reiff. loc. cit., n. 16; Kazenb. loc. cit., n. 85, et, ipso teste, alii communiter; arg. cap. *Cum Cappella* 16 de Privilegiis, ubi dicitur quod concessum uni ecclesiae vel provinciae seu loco, nequit trahi ad aliam ecclesiam seu provinciam vel locum.

75 Secundo praedictum communicationis privilegium intelligendum est quod omnes indulgentiae concessae immediate et directe religiosis, vel eorum oblatis, parentibus, cognatis, procuratoribus, benefactoribus, servitoribus et similibus personis ad aliquem Ordinem spectantibus, intelligantur concessae etiam omnibus aliis similibus religiosis et personis ad alios Ordines spectantibus. Sic declaravit et concessit Iulius II die 1 Iun. 1509 Praedicatoribus et Fratribus Minoribus per sequentem Constitutionem:

Venerabilibus Fratribus Salamantino, Pacen. et Corduben. Episcopis, et eorum cuilibet.

IULIUS PAPA II, etc.

Alias ad supplicationem charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi regis, etc., et infra, quodque in praedicta privilegiorum, gratiarum et indultorum praefatorum communicatione, tam universaliter per praedecessores nostros toti Ordini Minorum, quam etiam per nos particulariter praedictorum regnorum fratribus facta, ea quae ad absolutionem, dispensationem, vel alias ad priorem, generalem, seu magistrum Ordinis praedicatorum spectant, ad ministrum vel vicarium generalem Fratrum Minorum pertineant, et ea quae ad priores conventuales, id est praelatos singularum domorum Ordinis Praedicatorum et eorum vicarios, similiter spectent ad guardianos et eorum vicarios Ordinis Minorum, et ea quae ad priores seu vicarios, vel subpriores vicarios, idest praelatos, qui medii sunt, quocunque nomine censeantur et vocentur, inter dictum generalem seu magistrum Ordinis, et priores conventuales eorumque vicarios, simili modo spectent ad ministros et vicarios provinciales, ac custodes, qui etiam medii sunt inter ministrum et vicarium generalem, et guardianos eorumque vicarios similiter pertineant, et sicut de potestate praelatorum, scilicet de praelatis ad praelatos dictum est, ita de congregatione unius ad congregationem alterius Ordinis, et de Fratribus privatis, id est sine praelatura, ad fratres privatos; et de festivitatibus ad festivitates, in his casibus, in quibus, congregationibus, vel fratribus privatis, aut festivitatibus unius Ordinis aliquid conceditur congregationibus fratribus privatis, aut festivitatibus alterius Ordinis, nunc et pro tempore respective concessa intelligantur. Ita quod ea quae in honorem sanctorum Dominici, Petri martyris, Thomae de Aquino, Catharinae de Senis, fratribus vel locis Praedicatorum sunt concessa, omnia illa fratribus Minoribus praefatis eorumque locis in festivitatibus sanctorum Francisci, Antonii, Ludovici, Bernardini, Bonaventurae, quinque Martyrum dicti Ordinis qui apud Marochium martyrii coronam adepti sunt, S. Clarae, et in aliis festivitatibus dicti Ordinis Minorum, licet sint in maiori numero quam Festa ipsorum Fratrum Praedicatorum, sint, et intelligantur concessa ad tollendam quamcunque haesitationem, et inde forte ortum scrupulum, auctoritate et tenore praefatis declaramus.

Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die prima Iun. 1509, Pontificatus nostri anno sexto.

Unde, ut vides, haec privilegiorum et indul- 76
gentiarum communicatio non debet esse identica materialis, sed analoga formalis, hoc est similis, et fere eadem secundum quamdam proportionem et status decentiam; ita ut totum id quod est concessum generali Praedicatorum pro suo Ordine, censeatur etiam concessum generali Minorum pro suo, et quibusvis aliis generalibus pro suis respective ordinibus; et totum id quod est concessum provincialibus Praedicatorum pro suis provinciis, censeatur concessum provincialibus Minorum et aliorum regularium pro suis respective provinciis; et totum id quod est concessum priori Praedicatorum pro suo prioratu, censeatur concessum guardiano Minorum pro suo guardianatu, et superiori locali cuiuslibet alterius religionis pro suo locali superioratu; et totum id, quod est concessum religiosis subditis, in et pro suo Ordine Praedicatorum, censeatur concessum religiosis subditis in et pro suo Ordine Minorum, et sic de omnibus aliis; et ita pariter est discurrendum de festivitatibus ad festivitates, et de indulgentiis ad indulgentias: ita ut festivitates sint respective pares in honore et dignitate in quolibet Ordine, et, quemadmodum laicus visitans nostras ecclesias tempore festivitatum nostrorum sanctorum consequitur indulgentiam nostris ecclesiis concessam pro tali vel tali festivitate nostri alicuius sancti; ita a pari laicus visitans ecclesias aliorum regularium tempore festivitatum suorum respective sanctorum consequitur indulgentiam concessam pro tali vel tali festivitate sui alicuius respective sancti. Sic etiam, sicuti novitius suscipiens habitum nostrae religionis multa consequitur be-

neficia, et indulgentias lucratur; ita quilibet novitius suscipiens habitum cuiuscunque alterius Ordinis vel Religionis; et sic proportionaliter est discurrendum de aliis indulgentiis, cum in generali communicatione veniant solum illae quae sunt communes et in genere Ordinibus regularibus concessae, non autem illae quae sunt propriae et specificae, ne eae quae raro conceduntur, et quae quivis verisimiliter interrogatus non esset in specie concessurus; argum. cap. *In generali* 81 de Regul. Iuris in 6, cap. *Cum Cappella* 16 de privileg., et cap. *Si propter* 10 de Rescriptis in 6. Et sic tenent Donatus in praxi rerum Regul., tom. 1, part. 1, tract. 7, quaest. 14 et 15, cum multis ibi citatis; Matthaeucci Officialis Curiae, c. 26, num. 17; Kazenb. loc. cit., num. 85; Reiff. lib. 5 decr., tit. 33, § 3, num. 61 et 62; Lezana loc. cit., num. 8; Quintanadvenas in Appendice ad sua singularia, tr. 4, dub. 9; Gobat loc. cit., num. 550; Habsensis Summul. qq. select., verb. *Privilegium*, num. 412, et alii passim. Et sic servat praxis, qua in dies videmus saeculares pro lucrandis indulgentiis in aliquibus sanctorum regularium festivitatibus concessis, pergere ad illas regularium ecclesias pro quibus indulgentiae sunt specifice concessae, et non ad ecclesias aliorum regularium. Aliter enim ecclesiis quibus expresse indulgentiae conceduntur minueretur devotio et ipsae vilescerent indulgentiae, ut notant Peyrinus, Lezana, Matthaeucci et alii.

77 Fratribus Minoribus de Observantia vacantibus exercitiis spiritualibus per octiduum concessa est indulgentia plenaria ab Alexandro VII, Constit. incip. *Cum sicut*. Vide supra art. 4, num. 9.

78 Affertur novissimum privilegium pro missis celebratis pro animabus fratrum et monialium Ordinis Minorum.

BENEDICTUS PAPA XIV, etc.

Cum, sicut dilectus modernus procurator generalis Ordinis fratrum Minorum S. Francisci de observantia nuncupatorum nobis nuper exponi fecit, per constitutiones Ordinis huiusmodi auctoritate apostolica confirmatas in cuiuscunque presbyteri, vel clerici, aut laici de Observantia supradicta, quam Reformatorum, Excalceatorum, Recollectorum et Tertiariorum, ac monialium monasteriorum Ordinis, et reformationum huiusmodi sub iurisdictione, cura, regimine et gubernio, dilecti etiam filii ministri generalis totius Ordinis huiusmodi existentium obitus vel aliis diebus aliquas missas unusquisque frater dictorum Ordinis et reformationum in sacro presbyteratus ordine constitutus celebrare debeat, ideoque procurator generalis missas huiusmodi coelestium munerum, quorum dispensationem fidei nostrae credidit Altissimus elargitione a nobis condecorari plurimum desideret; nos piis eiusdem procuratoris generalis votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes; eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit ad effectum praesentium duntaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, supplicationibus eius nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinari, et quandocunque sacerdos aliquis Ordinis et reformationum praedictarum missam, vel in die obitus praefatorum presbyterorum ac clericorum et laicorum, nec non etiam monialium Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia, ac reformationum huiusmodi sub regimine et gubernio praefati ministri generalis existentium, ac quoad moniales in earum respective ecclesiis sacerdos quoque quilibet saecularis, vel alterius Ordinis regularis, vel in alio die ad quodcunque altare ecclesiarum dictorum Ordinis et Reformationum tam hactenus erectarum quam in posterum erigendarum pro illorum et illarum anima, quae Deo in charitate coniuncta ab hac luce migraverit, celebrabit, missa huiusmodi animae pro qua celebrabitur perinde suffragetur ac si ad altare privilegiatum celebrata fuisset, auctoritate apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus. Non obstante, quatenus opus sit, nostra et cancellariae apostolicae Regula de non concedendis indulgentiis ad instar, aliisque Constitutionibus et ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque; praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem ut earumdem praesentium litterarum transumptis etiam impressis, manu et sigillo procuratoris generalis Ordinis praedicti pro tempore existentis munitis eadem prorsus fides ubique locorum adhibeatur quae praesentibus ipsis adhiberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 24 Martii 1716, Pontificatus nostri anno primo.

Indulgentia plenaria perpetua in festo sacro- 79
rum Stigmatum S. P. N. Francisci pro omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui aliquam ecclesiam tam fratrum quam monialium nostro ministro generali immediate subiectarum devote visitaverint, ibique pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, pias ad Deum preces effuderint, concessa est a Clemente XII, die 30 Augusti 1734, Constit. incip. *Coelestium munerum*.

80 Rescriptum *san. mem. Bened. XIV quo visitantibus ecclesias Fratrum Minorum diebus festis S. Ludovici regis Francor. et S. Elisabeth reginae Hungar. plenaria indulgentia conceditur.*

BENEDICTUS XIV, etc.

Iniunctae nobis divinitus apostolicae servitutis ratio postulat ut coelestium munerum thesauros dispensationi nostrae a Domino creditos fideliter erogemus, cum id ad augendam in terris sanctorum cum Christo in coelis regnantium venerationem, excitandamque et fovendam erga illos fidelium devotionem et animarum salutem procurandam, speramus in Domino profuturum. Supplicationibus itaque dilecti filii Caroli Mariae a Perusio, commissarii generalis curiae Ord. Fratrum Minor. S. Francisci de Observ. nuncupator. nomine, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui aliquam ex ecclesiis fratrum dicti Ord. tam hactenus erectis quam in posterum quandocunque erigendis, et ubicunque locorum existentibus in S. Ludovici Francorum regis, ac S. Elisabeth, reginae Hungariae natae festis diebus, a primis vesp. usque ad occasum solis dierum huiusmodi, singulis annis, devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, ac S. M. Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, quo die praefatorum id egerint, plenariam; monialibus vero supradicti Ordinis sub cura, regimine et administratione fratrum praefatorum existentibus, et aliis in eorum quolibet monasterio nunc et pro tempore degentibus, vere pariter poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, quae suam respective ecclesiam in suprad. diebus visitaverint, et, ut praefertur, ut supra oraverint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus; praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, etc.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 17 Maii 1755, Pontificatus nostri anno decimo quinto.

81 Breve *alterum SS. D. N. Benedicti Papae XIV quo plura rescripta Sanctitatis Suae in favorem Ordinis Minorum S. P. Francisci confirmantur.*

BENEDICTUS PAPA XIV, etc.

Coelestium munerum thesauros, quorum dispensationem tenuitati nostrae credidit Altissimus, liberaliori manu elargiri non dubitamus ad levamen et solatium animarum Christifidelium quae ex hac vita migrantes, in charitate Deo coniunctae in purgatorio detinentur, ut quantocius ad sempiternam beatae felicitatis stationem in coelis perducantur. Sane nobis alias humiliter oblati fuerunt supplices libelli tenorum sequentium; ac primus quidem:

Beatissime Pater,

Frater Raphael a Lugagnano, Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci minister generalis, ad pedes S. V. humillime provolutus exponit qualiter san. mem. Bened. XIII sub die 14 Decembris 1725 dignatus fuit omnia altaria privilegiata quotidiana variis ecclesiis dicti Ordinis in perpetuum iam concessa approbare et confirmare; iis eiusdem Ordinis ecclesiis quae tali privilegio quotidiano in perpetuum non gaudebant, concessit illud, sed proportionate ad missarum numerum quae in eis celebrantur. Pro quatuor feriis iis in quibus viginti; pro tribus in quibus quindecim; et sic gradatim. Cum autem, Beatissime Pater, comprobaverit experientia, hoc minime sufficere ad satisfaciendum populorum devotioni et ex alia parte variae quotidie insurgant difficultates ex eo quod non semper idem missarum numerus in dictis ecclesiis celebretur nec celebrari valeat; ideo enixe S. V. supplicat orator ut praevia revocatione privilegii altarium pro determinatis hebdomadae feriis, ut supra, per san. mem. Benedictum XIII concessi, dignetur cuilibet ecclesiae fratrum oratoris iurisdictioni subiectae altari privilegiato quotidiano perpetuo non decoratae, unum concedere ab Ordinariis locorum semel designandum, et hoc per rescriptum, seu aliter, ut S. V. bene visum fuerit, ut Deus, etc.

Ex audientia Sanctissimi die 17 Dec. 1748. Sanctissimus benigne annuit pro gratia iuxta petita, pro missis tamen quae a fratribus Minorum Sancti Francisci in altaribus per Ordinarios respective designandis celebrabuntur; et voluit etiam gratiam huiusmodi per hoc praesens rescriptum perinde valere ac si per apostolicas litteras in forma brevis solitis omnibus muniti clausulis expedita fuisset.

Ioseph Levizzani Secretarius.

Alter vero.

Beatissime Pater,

Frater Carolus Maria Perusinus, commissarius generalis curiae Ordinis Minorum de Observantia, orator obsequentissimus, ad pedes Sanctitatis Vestrae humiliter provolutus, omni cum animi demissione exponit, qualiter san. mem. Bened. XIII, sub die 24 Apr. 1725, indulsit omnibus fratribus infirmis, senibus et

imbecillibus Ordinis Minorum Cappuccinorum, qui propterea semper in valetudinario diversantur, in eiusque oratorio sacrum faciunt, suasque ad Deum preces effundunt, ut in eodem oratorio seu sacello lucrari possint singulas indulgentias quae in posterum a Summis Pontificibus suis pro tempore successoribus ecclesiis totius Ordinis concederentur. Hinc orator humillimus, summa fretus S. V. charitate et clementia qua Ordinem suum prosequitur, supplicat ut eamdem gratiam impertiri dignetur fratribus et monialibus iurisdictioni ministri generalis totius Ordinis Minorum subiectis, qui, aut quae, senes, infirmi aut imbecilles in valetudinario diversantur, nec ecclesiam adeunt, sed in interno oratorio aut sacello preces suas ad Deum effundere solent, quoad indulgentias hactenus concessas et in posterum a Summis Pontificibus concedendas ecclesiis eiusdem Ordinis. Pro qua gratia, etc.

Ex audientia Sanctissimi die 11 Sept. 1755, Sanctissimus petitis annuendo pro gratia benigne concessit ut fratres et moniales ministri generalis Ordinis Minorum Observantium iurisdictioni subiecti, qui ex introscriptis causis senectutis, infirmitatis ac imbecillitatis in valetudinariis diversantur, visitato oratorio aut sacello in eodem valetudinario existente, indulgentias, de quibus in precibus, lucrari possint et valeant ac si ecclesiam eiusdem Ordinis visitarent; reliquis expletis iuxta praescriptum explendis.

I. C. Boschi Secretarius.

Tertius tandem.

Beatissime Pater,

Frater Carolus M. Perusinus, commissarius generalis curiae Ordinis Minorum de Observantia, ad pedes S. V. humillime provolutus, exponit qualiter cum P. Raphael a Lugagnano, praeteritus minister generalis Ordinis, S. V. supplicaverit pro altari privilegiato quotidiano perpetuo in qualibet ecclesia fratrum eius iurisdictioni subiecta, S. V. clementer pro gratia indulsit, prodiitque rescriptum. — Ex audientia Sanctissimi die 17 Decembris 1748. — Sanctissimus benigne annuit pro gratia iuxta petita, pro missis tamen quae a Fratribus Minoribus Sancti Francisci in altaribus per Ordinarios respective designandis celebrabuntur; et voluit etiam gratiam huiusmodi per hoc praesens rescriptum perinde valere ac si per apostolicas litteras in forma brevis solitis omnibus muniti clausulis expedita fuisset.

Ioseph Levizzani Secretarius.

Nunc vero orator obsequentissimus, cum non videat in eodem indulto comprehensas quoque ecclesias sanctimonialium eiusdem ministri generalis iurisdictioni subiectas et aliunde sciat orta esse hac de re dubia inter fratres, omni cum animi demissione supplicat ut sua paterna clementia dignetur S. V. declarare etiam antedictas monialium ecclesias in relato indulto esse comprehensas. Cum porro fratres senes, infirmi aut imbecilles eiusdem ministri generalis iurisdictioni subiecti hac gratia gaudere non possint, ut qui semper in valetudinario diversantur, in eiusque oratorio sacrum dumtaxat faciunt; hinc idem orator omni cum animi demissione supplicat S. V. ut dignetur declarare altare privilegiatum quotidianum perpetuum illud memorati oratorii seu sacelli valetudinarii pro eisdem tantum fratribus. Pro quibus gratiis, etc.

Ex audientia Sanctissimi die 22 Sept. 1755, Sanctissimus petitis benigne annuendo, gratiam altaris privilegiati, de qua in precibus, etiam ad ecclesias monialium ministro generali Ordinis Minorum Observantium iurisdictioni subiectarum benigne extendit, pro missis tamen praedictis in ecclesiis a fratribus eiusdem Ordinis Minorum celebrandis, forma enuntiati rescripti Sanctitatis Suae in reliquis observata; idemque privilegium altaribus in oratoriis valetudinariorum respective existent, pro religiosis senibus, infirmis atque imbecillibus inibi celebrantibus clementissime iuxta petita concessit.

I. C. Boschi Secretarius.

Quoniam autem memoratus dilectus filius Carolus Maria Perusinus, commissarius generalis Ordinis Minorum de Observantia, nobis nuper humillime supplicari fecit ut huiusmodi praeinsertos supplices libellos, et praeinserta nostra rescripta, quo firmius in perpetuum subsistant et serventur exactius, per apostolicas in forma brevis litteras confirmare de benignitate apostolica dignaremur: ea propter nos, qui ipsum Carolum Mariam Perusinum commissarium generalem plurimi facimus, et inclytum Fratrum Minorum de Observantia Sancti Francisci institutum novis apostolicae benignitatis potestatisque testimoniis amplius decorare cupimus, tenore praesentium apostolica auctoritate confirmamus, et quatenus opus sit, omnia et singula in eisdem rescriptis contenta et concessa, iterum concedimus, et perpetuo apostolicae firmitatis robore munimus.

Decernentes easdem praesentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, et illis ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, plenissime suffragari: sicque in praemissis per quosque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, iudicari et definiri debere; ac irritum et inane, si secus super his

a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus, etc.

Volumus autem, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, die 21 Ianuar. 1756, Pontificatus nostri anno decimo sexto.

82 *Alterum rescriptum novissimum eiusdem Pontificis, quo plenaria indulgentia conceditur iisdem O. M. fratribus et monialibus infrascripta pia exercitia peragentibus, ut sequitur.*

ALLA SANTITÀ DI NOSTRO SIGNORE PP. BENEDETTO XIV.

Per F. Clemente di Palermo, ministro generale de' Minori.

Beatissimo Padre,

Fra Clemente di Palermo, ministro generale dell' Ordine de' Minori, prostrato umilmente al bacio de' vostri SS. Piedi, espone, come da molti religiosi del suo Ordine viene continuamente, e con premurose istanze richiesto della facoltà di visitare i luoghi santi di Roma, di Loreto, del monte d' Alvernia, d' Assisi, e di Varallo; di manierachè non accordandosi loro la ricercata licenza per impedire il vagare dei frati, o per altri giusti motivi, replicano essi le istanze interponendovi anco degli impegni, e riducendo spesse volte il superiore in angustie. Desiderando pertanto l' oratore impedire, per quanto può, simili inconvenienti con qualche compenso, per cui e guadagnassero per una parte i tesori delle sacre indulgenze annesse alla visita de' riferiti santuari, nè si discostassero per l' altra da' conventi di loro collocazione, supplica divotamente la Somma Clemenza di Vostra Santità della grazia, che tutti i religiosi dell' uno e dell' altro sesso soggetti alla sua ubbidienza potessero far acquisto delle suddette indulgenze con qualche divoto pellegrinaggio pei rispettivi chiostri, e successiva visita delle proprie chiese, cioè: per le sette chiese di Roma, girando pel chiostro sette volte, e visitando in fine il SS. Sagramento; pel santuario di Loreto, con tre giri pel chiostro, ed una visita all' altare o immagine della B. Vergine; con simili tre giri e visita all' altare o immagine del SS. Crocifisso pel sacro monte di Varallo; e finalmente con tre consimili giri e visita all' altare o immagine del P. S. Francesco per li santuari d' Assisi e di Alvernia; pregando sempre in detti giri o pellegrinaggi, e rispettive sacre visite per l' esaltazione della santa madre Chiesa, estirpazione dell' eresie, conservazione del Sommo Pontefice, e per la pace e concordia de' principi cristiani; che della grazia, ecc.

Ex audientia Sanctissimi die 28 Aprilis 1758.

SS. attentis expositis, ministri generalis oratoris precibus annuendo, omnibus et singulis religiosis, viris atque mulieribus Ordinis S. Francisci, eidem ministro generali subiectis, unumquodque ex introscriptis piis exercitiis devote peragentibus, semel in anno, eo nimirum respective die quo, praemissa sacramentali confessione, sumptaque SS. Eucharistia, et pias ad Deum preces, ut in supplici libello enunciatur, fundendo, huiusmodi exercitium peregerint, plenariam omnium peccatorum indulgentiam, in forma Ecclesiae consueta, benigne concessit.

Loco ✠ Sigilli.

I. C. Boschi Secr.

Rescriptum novissimum Clementis XIII quo 83 *indulgentia plenaria conceditur visitantibus aliquam ecclesiam Fratrum Minorum RR. die 27 Novembris, qua festum Omnium Sanctorum eiusdem Ordinis celebratur.*

Ex audientia SS. die 16 Sept. 1765.

Ad humillimas preces F. Francisci Antonii a Feltria, vice-procuratoris generalis Min. Observ. Reform. S. Francisci, SS. D. N. Clemens Papa XIII omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus, confessis, ac sacra communione refectis, qui aliquam ecclesiam praedicti Ordinis, die vigesima septima Novembris, in qua Omnium Sanctorum eiusdem Ordinis festum celebratur, a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi, singulis annis devote visitaverint, ibique, iuxta mentem Sanctitatis Suae, pie oraverint, indulgentiam plenariam benigne concessit. Voluitque Sanctitas Sua hanc gratiam perpetuis futuris temporibus fore valituram absque ulla brevis expeditione.

Datum Romae ex Secretaria Sacr. Congregat. Indulgentiarum, die et anno praefatae audientiae.

N. Card. Antonellus.

Loco ✠ Sigilli.

S. Borgia, Sacr. Congr. Indulg. Secr.

Non omittam aliud Pii Sexti rescriptum, 84 quod huiusmodi est.

Ex audientia SS. habita die 18 Ian. 1778.

Cum ex parte R. P. D. vicarii apostolici provinciarum Xensi et Xansi, nec non administratoris provinciae Hukuang in Sinis, exposita fuerint aliquot dubia circa indulgentias

quibus gaudent PP. Missionarii Ordinis Minorum S. Francisci iisdem in partibus commorantes, Sanctissimus Dominus noster Pius divina providentia Papa VI, referente me infrascripto Sacrae Congregationis de Propaganda Fide secretario, ad removendam in eiusmodi re quamlibet ambigendi occasionem, mandavit ut praedicti regulares, quocunque in loco versentur, eas omnes et singulas indulgentias consequi valeant quae universo eorum Ordini concessae sunt, dummodo tam in plenariis quam in partialibus iniuncta opera fideliter adimpleant, et in plenariis sacramentalem peccatorum confessionem saltem triduo ante praemittant, quemadmodum a Sanctissimo Domino Nostro decretum fuit in audientia habita per me ipsum Sacrae Congregationis secretarium, die 5 Ianuar. 1777. Insuper declaravit ut fideles omnes qui in praedictis degunt provinciis Xensi, Xansi et Hukuang, absque ulla proprii oratorii seu ecclesiae oblatione, indulgentias omnes lucrari possint quas Ordo Minorum habet ex pia liberalitate Sedis Apostolicae, quatenus tamen praescriptis operibus pari modo satisfaciant. Quia vero nonnunquam accidit, ut ob locorum longinquitatem, vel altera iusta de causa impediti tam regulares quam reliqui fideles oratoria seu ecclesias pro indulgentiis designatas visitare nequeant, vel eas visitare plerumque contingat in quibus sanctissimae Eucharistiae sacramentum non asservatur; idcirco Sanctitas Sua benigne indulsit ut in eiusmodi casibus commutata oratorii seu ecclesiae visitatione et sanctissimae Eucharistiae sacramenti adoratione, in orationem Dominicalem et in actus fidei, spei, charitatis et contritionis, easdem indulgentias lucrari valeant. Cum autem plenariae indulgentiae non semper ab iisdem missionariis et fidelibus acquiri possint ob confessariorum defectum, Sanctissimus Dominus Noster, ne idcirco Ecclesiae thesauris prorsus destituantur, christianis omnibus in praefatis provinciis existentibus benigne concessit ut iis diebus in quibus plenaria aliqua indulgentia recurrit, quam ob dictam causam lucrari nequeunt, quatenus corde saltem contriti, ferventes ad Deum pro S. Fidei propagatione preces effuderint, partialem septem annorum totidemque quadragenarum indulgentiam applicabilem quoque per modum suffragii animabus in purgatorio detentis consequi valeant, perpetuis valituram temporibus.

Datum Romae ex aedibus Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, die et anno quibus supra.

STEPHANUS BORGIA
Sacrae Congr. de Prop. Fide Secret.

ARTICULUS VI. *Indulgentia quoad ea quae concernunt indulgentias concessas omnibus Christifidelibus.*

1. Alios salutantes dicendo suo vulgari vel latino sermone *Laudetur Iesus Christus,* et respondentes *In saecula,* vel *Amen,* aut *Semper,* lucrantur indulgentiam 50 dierum. - 2. Nominantes reverenter nomen *Iesu* vel nomen *Mariae* lucrantur indulgentiam 25 dierum. - 3. Habentes talem piam consuetudinem sic salutandi et respondendi, vel nominandi nomen *Iesu,* si in articulo mortis, ore vel corde idem nomen invocaverint, lucrantur indulgentiam plenariam. - 4. Recitantes litanias eiusdem SS. Nominis lucrantur tercentos dies indulgentiae; recitantes litanias B. V. M., ducentos dies. - 5. Praedicatores qui inter praedicandum monuerint auditores ad hunc modum salutandi, invocandi, aut recitandi, seu nominandi nomen *Iesu* et *Mariae,* et quicunque hanc salutationis formam usui esse curaverint, lucrantur easdem indulgentias. - 6. Missae Sacrificium devote audientes aut celebrantes lucrantur triginta millia et octocentos annos indulgentiae applicabilis per modum suffragii animabus purgatorii. - 7. Quinquies *Pater* et *Ave* recitantes in honorem passionis Christi Domini et B. Virginis amaritudinum lucrantur decem mille annos indulgentiae. - 8. Recitantes tertiam Rosarii partem lucrantur quinque annos et totidem quadragenas indulgentiae; et insuper lucrantur indulgentias ad instar recitantium coronam S. Birgittae. - 9. Recitantes quindecim *Pater* et *Ave* pro iis qui in mortali degunt, consequuntur tertiam partem remissionis peccatorum. - 10. Recitantes *Ave Maria, Salve Regina,* caput inclinantes ad veneranda nomina *Iesu* et *Mariae,* caput inclinantes ad *Gloria Patri,* genuflectentes coram SS. Sacramento, osculantes sanctam crucem, recitantes *Benedicta sit sancta et immaculata Conceptio B. V. Mariae,* quas indulgentias lucrentur. - 11. Sacerdotes ante celebrationem sacri recitantes: *Ego volo celebrare Missam,* etc.; sacerdotes legentes Missam ante celebrationem, recitantes in fine horarum canonicarum *Sacrosanctae et Individuae Trinitati,* etc., quas indulgentias lucrentur. - 12. Sacerdotes recitantes orationem: *Obsecro te dulcissime Domine Iesu Christe,* etc., consequuntur remissionem omnium commissorum et omissorum in missa, nec non 2300 annorum indulgentiam; item indulgentiam 1000 annorum recitantes post missam orationem: *Anima Christi sanctifica me,* etc. - 13. Comitantes sacrum Viaticum quando ad infirmos defertur, quas indulgentias lucrentur. - 14. Intervenientes orationi quadraginta horarum quas indulgentias lucrentur. - 15. Qui ad pulsum campanae in signum elevationis SS. Sacramenti in missa conventuali aut parochiali, genuflexi ubicunque oraverint, quas indulgentias lucrentur. - 16. In regnis regi Hispaniarum subiectis, quicunque die Commemorationis Defunctorum celebrat, animam liberare potest a poenis purgatorii. - 17. Qui communicant ubi singulis mensibus fit communio generalis a Patribus Societatis, lucrantur indulgentiam plenariam, applicabilem pro defunctis. - 18. Recitantes flexis genibus vespere ad pulsum campanae *Angelus Domini,* etc., *Ecce ancilla Domini,* etc., *Et Verbum caro,* etc., cum tribus *Ave Maria,* lucrantur indulgentiam plenariam. - 19. Recitantes flexis genibus ad pulsum campanae mane, meridie et vespere *Angelus Domini,* etc., *Ecce Ancilla Domini,* etc., *Et Verbum caro,* etc., cum tribus *Ave Maria,* quas indulgentias lucrentur ex novissima concessione Bened. XIII. Istae indulgentiae non remanent suspensae Anno Sancto. - 20. Circa talem indulgentiam emanatum est speciale indultum pro regularibus et aliis in religiosis domibus commorantibus; et novissime a Benedicto XIV facta est pro omnibus specialis declaratio ac nova dispositio, quae affertur. - 21. Recitantes flexis genibus sub horam noctis ad pulsum campanae psalmum *De profundis,* etc., vel semel *Orationem Dominicam* et *Salutationem Angelicam* cum versiculo *Requiem aeternam,* quas indulgentias lucrentur ex novissima concessione Clem. XII. Et istae indulgentiae acquiruntur, sive praedictae ora-

tiones recitentur ante, sive post horam noctis, iuxta locorum consuetudinem. - 22. An indultum Benedicti XIII sub num. 20 allatum extendatur etiam pro *De profundis*. - 23. Habentes coronas, rosaria, cruces et imagines, seu numismata aut medalias cum indulgentiis ordinariis solitis concedi a Romanis Pontificibus pro canonizatione sanctorum, quas indulgentias lucrentur. - 24. Visitantes septem principales ecclesias urbis Romae lucrantur maximas indulgentias, et quas. - 25. Undenam sumpsit initium visitatio septem Romanarum ecclesiarum? - 26. Visitantes septem altaria in aliqua ecclesia habente indultum apostolicum, lucrantur omnes indulgentias quas lucrarentur si visitarent septem altaria sita, et ad id designata in basilica principis apostolorum de Urbe. - 27. Recitantes orationem *Domine Iesu Christe*, etc., consequuntur octoginta annos indulgentiae. - 28. Assignantur indulgentiae concessae assistentibus missae et divino officio, et respective recitantibus ac celebrantibus in quibusdam solemnitatibus. - 29. Indulgentiae suspensae anno Iubilaei possunt applicari animabus purgatorii per modum suffragii. - 30. Alia ad rem, *remissive*. - 31. Indulgentiae per visum a domino acceptae non admittuntur sub fide referentis. - 32. Indulgentia centum dierum conceditur recitantibus genubus flexis singulis feriis sextis quinquies orationem Dominicam, et toties salutationem angelicam ad sonum campanae hora tertia post meridiem. - 33. In constitutione Bened. XIV quae incipit *Ad Passionis* iniungitur parochis, rectoribus aliisque superioribus, ut campanam uniuscuiusque ecclesiae pulsari faciant tali hora. - 34. Indulgentiae concessae visitantibus ecclesias Urbis per octavam SS. Apostolorum Petri et Pauli. - 35. Indulgentia plenaria concessa pro ecclesia patriarchali Maronitarum. - 36. Indulgentiarum communicatio inter confratres B. M. V. de monte Carmelo et Tertiarios Cappuccinorum sancti Francisci revocatur. - 37. Indulgentia centum dierum concedi potest a Cardinali maiori poenitentiario omnibus Christifidelibus qui se poenitentiali virga tangendos pie reverenterque in tribus Urbis basilicis ipsis submiserint. - 38. Indulgentiae visitantibus ecclesiam concessae acquiri possunt absque eo quod SS. Sacramentum expositum sit. - 39. Indulgentia plenaria in articulo mortis applicari conceditur auctoritate apostolica ab episcopis et ordinariis inferioribus, etiam per alios subdelegatos. - 40. Ad eam acquirendam iniungitur specialiter aegris moribundis acceptatio mortis in spiritu resignationis. - 41. Indulgentia plenaria conceditur per omnes ecclesiasticae ditionis dioeceses iis qui confessi et sacra communione refecti SS. Sacramentum expositum visitaverint diebus bacchanalibus. - 42. Praefatam indulgentiam ad omnes ecclesias catholici orbis pro triduo expositionis SS. Sacramenti nuperrime extendit Clemens XIII. - 43. Docentes rudes homines orationis mentalis regulam et modum; itemque qui publice docentes auscultaverint, dummodo vere poenitentes ac sacra communione refecti, toties quoties lucrantur septem annos et totidem quadragenas de indulgentia. - 44. Item si assidue eo convenerint semel in mense, vere poenitentes et communione refecti, orantesque more in indulgentiis consueto, indulgentiam plenariam defunctis etiam applicandam lucrantur. - 45. Indulgentias in forma iubilaei concessas abrogavit Clemens VIII. - 46. Clemens XII indulgentiam plenariam die ad libitum quotannis eligenda, concessit iis qui anno integro ad pulsum campanae sub horam noctis recitaverint Ps. *De profundis*, vel semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam cum versiculo *Requiem*, in suffragium defunctorum sub conditionibus ut ibi. - 47. Adducitur decretum S. C. pro indulgentiis concessis iis qui pie ac devote actus virtutum theologalium recitant. - 48. Adducitur rescriptum pro Christifidelibus morantibus in imperio Sinico, etc. - 49. Superiores cuiuscunque ordinis, caeterique habentes facultatem communicandi privilegia, etc., non possunt privilegia et indulgentias ampliare et limitare pro sui arbitrio. - 50. Indulgentiae concessae ecclesiis alicuius ordinis, Congregationis, etc., non debent censeri concessae etiam ecclesiis tam parochialibus quam non parochialibus ab eiusmodi ordine dependentibus. - 51. Afferuntur pro ecclesiis parochialibus duo S. Congregat. Indulg. decreta. - 52. Facultas concessa a Clem. XIV impertiendi benedictionem cum indulgentia plenaria in articulo mortis in locis missionum. - 53. Modus a Benedicto XIV approbatus pro impertienda benedictione in articulo mortis. - 54. Affertur tabula designans horarium in materia indulgentiarum.

1 Alios salutantes dicendo suo vulgari seu latino sermone *Laudetur Iesus Christus;* et respondentes *In saecula,* vel *Amen,* aut *Semper,* lucrantur quinquaginta dies indulgentiae; Sixtus V Constitutione incip. *Reddituri;* et insuper lucrantur alios centum dies ex concessione Benedicti XIII die 22 Ian. 1728. Nominantes reverenter nomen *Iesu* vel nomen *Mariae* lucrantur viginti quinque dies; Sixtus V ibidem. Habentes talem piam consuetudinem sic salutandi et respondendi, vel nominandi idem nomen *Iesu*, si in articulo mortis ore vel corde (si ore non potuerint) idem nomen invocaverint, lucrantur indulgentiam plenariam; Sixtus V, ibidem. Recitantes litanias eiusdem Sanctissimi Nominis lucrantur tercentos dies indulgentiae; Sixt. V ibidem. Recitantes autem litanias beatissimae Virginis Mariae lucrantur ducentos dies indulgentiae; Sixtus V ibid. Praedicatores qui inter praedicandum monuerint auditores ad hunc modum salutandi, invocandi, vel recitandi, seu nominandi nomen *Iesu* et *Mariae,* et quicunque hanc salutationis formam usui esse curaverint, lucrantur easdem indulgentias; Sixtus V in cit. Const. incip. *Reddituri.* Et sic expresse quoad omnia supradicta habetur ibi:

Quia non est aliud nomen sub coelo in quo nos oporteat salvos fieri, nisi nomen Iesu, idcirco omnibus et singulis Christifidelibus qui hoc modo salutaverint alios, nempe suo vulgari seu latino sermone: Laudetur Iesus Christus, *et his qui sic responderint* In saecula, *vel* Amen, *aut* Semper, *utique tam salutantibus quam respondentibus quinquaginta, ubicunque id factum fuerit. Qui autem nomen* Iesu *nominaverint reverenter, vel nomen* Mariae, *viginti quinque dies. Qui vero in mortis articulo, ore vel corde (si ore non potuerint) idem Nomen invocaverint, dummodo ante habuerint consuetudinem sic salutandi vel nominandi idem Nomen Iesu, plenariam omnium peccatorum indulgentiam et remissionem. Quique litanias eiusdem SS. Nominis recitaverint, tercentos; qui litanias eiusdem B. Virginis Mariae, ducentos; nec non praedicatoribus verbi Dei qui inter praedicandum ad hunc modum salutandi, invocandi, vel recitandi, seu nominandi nomen Iesu et Mariae auditores monuerint, et quicunque hanc salutationis formam usui esse cu-*

raverint, easdem indulgentias ac peccatorum remissiones consequantur, auctoritate et tenore praemissis concedimus et largimur. Volumus autem ut praedictae litaniae Nominis Iesu et beatae Mariae iuxta morem et consuetudinem in Romana curia et domo beatissimae Mariae virginis usitatum recitentur.

6 Missae sacrificium devote audientes aut celebrantes lucrantur triginta mille et octocentos annos indulgentiae applicabilis per modum suffragii animabus purgatorii; triginta mille ex concessione Innoc. IV, octocentos ex concessione Urbani IV, Martini V, Eugenii IV, et Sixti IV, quorum quilibet concessit pro omni missa ducentos annos. Sic apud Lantuscam in Octavario exercitiorum spiritualium fol. 61, Romae impresso an. 1660, cum approbatione et facultate reverendissimi patris magistri sac. palatii apostolici.

7 Quinquies *Pater* et *Ave* recitantes in honorem passionis Christi Domini et B. Virginis amaritudinum lucrantur decem mille annos indulgentiae, ex concessione Leonis X omnibus fidelibus facta ad instantiam Fratrum Minorum. Sic apud doctissimum P. Dominicum Viva in Appendice Indulgentiarum, § ult.; Kazenberg. loc. cit., num. 128; Casarubium in Compend. Privil., verb. *Indulgentiae quoad saeculares*, et alios.

8 Recitantes tertiam rosarii partem lucrantur quinque annos et totidem quadragenas indulgentiae, ex concessione Sixti IV apud Navarr. de Oration. miscellan. 1; Gobat tract. 4 de Indulg., part. 2, cap. 31; Kazenb. loc. cit., num. 128; Viva loc. cit., § ult. Et insuper, ad instar recitantium coronam S. Birgittae, lucrantur centum dies indulgentiae pro qualibet oratione Dominica, et centum pro qualibet salutatione Angelica; et si quotidie per integrum annum recitaverint, semel in anno, die per unumquemque eligenda, confessi ac sacra communione refecti, et orantes pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, ac S. matris Ecclesiae exaltatione, consequuntur indulgentiam plenariam, etiam applicabilem animabus in purgatorio existentibus. Rosaria tamen debent esse iuxta solitum benedicta a PP. Ordinis Praedicatorum. Sic novissime concessit ac declaravit Benedictus XIII, ut habetur ex decreto Sacrae Congreg. indulgentiis et s. reliquiis praepositae, dat. die 13 Apr. 1726 et signat.

Ludovicus Card. Picus, Praefectus.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Nota tamen eos qui recitando rosarium, omissa consueta 25 mysteriorum meditatione, alia meditantur, indulgentiis rosarii non gaudere, ut patet ex sequenti Sacrae Congr. indulgentiar. declaratione:

Cum Sacrae Congreg. indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae P. Procurator Generalis Ordinis Praedicatorum supplices preces porrexerit pro declaratione dubii: *An qui SS. Rosarium B. M. V. recitant, omissa consueta meditatione mysteriorum humanae reparationis, et illorum vice mortem aut caetera novissima, vel alia pia ac religiosa meditantur, indulgentias a Summis Pontificibus concessas pro recitatione rosarii lucrentur?* Sacr. Congr. die 6 Augusti 1726 respondit: *Non lucrari.* Quam Sacrae Congr. declarationem per me secretarium SS. Domino nostro relatam, Sanctitas Sua benigne approbavit. Datum die 12 Augusti 1726.

L. Card. Picus, Praefectus.

Loco ✠ Sigilli.

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Excipiuntur tamen rudes et imperiti, qui sola devota recitatione rosarii indulgentias praedictas lucrari possunt, ut declaravit idem Benedictus XIII in Const. incip. *Pretiosus*, § 4, ibi: *Ad consolationem personarum vero rudiorum ac divinis meditandis mysteriis in praefato sancto rosario comprehensis minus idonearum, praeterea declarantes eas devota ac pia eiusdem rosarii recitatione praedictas indulgentias, iuxta* posterius hoc decretum *mysteria illa meditantibus solummodo concessas, etiam lucrari posse; tametsi plane volumus ut iisdem reparationis nostrae mysteriis sacratissimis meditandis, iuxta rosarii institutum, assuefiant.*

Nota quod *posterius hoc decretum* indicatum a Benedicto XIII est illud ipsum Sacr. Congr. hic immediate adductum. Et hic recolendae memoriae Benedictus XIII, ex Napoleone Ursino precibus S. P. Dominici vitae restituto, est oriundus, ex Bullario Ordinis Praedicatorum, tom. 1, pag. 9, Const. 11, n. 1, et vinculo cognationis S. Thomae de Aquino coniunctus, ex eodem Bullario, tom. 2, p. 162, Const. 11, n. 4.

Liceat mihi hoc addere decretum.

Ex audientia Sanctissimi Domini nostri Clem. Papae XIV habita die 19 Sept. 1773.

Cum Christifideles inter haereticos et infideles degentes confraternitati Rosarii sanctissimae Dei Genitricis adscripti, ob frequentes persecutiones piis quibusdam exercitiis a Sede Apostolica ad indulgentiarum consecutionem statutis vacare, ut plurimum impediantur, Sanctissimus Dominus N. Clemens XIV, ad relationem mei infrascripti Sacr. Congr. de Prop. Fide secretarii, benigne concessit confessariis uniuscuiusque ex praedictis Christifidelibus fa-

cultatem commutandi memorata pia exercitia in aliud opus, quod virtutem charitatis vel religionis respiciat, ac circumstantiis personarum, locorum et temporum conveniat; quibuscuuque in contrarium nihil obstantibus. Datum Romae die et anno, quibus supra.

STEPHANUS BORGIA
Sacrae Congr. de Prop. Fide Secret.

9 Recitantes quindecim *Pater* et *Ave* pro iis qui in mortali degunt, consequuntur tertiam partem remissionis peccatorum, idque toties quoties recitaverint; Viva l. c., ex Compend. Privil. Societatis, verb. *Indulgentiae*, § 22.

10 Recitantes *Ave Maria* lucrantur triginta dies indulgentiae, ex concessione Ioannis XXII, ac totidem alios, ex concessione Urbani IV. Recitantes *Salve Regina* lucrantur quadraginta dies. Caput inclinantes ad veneranda nomina *Iesu* et *Mariae* lucrantur viginti dies. Caput inclinantes ad *Gloria Patri* lucrantur triginta dies. Genuflectentes coram SS. Sacramento lucrantur bis centum dies. Osculantes sanctam crucem lucrantur 40 dies, ex concessione eiusdem Ioannis XXII; et unum annum, ex concessione Clementis IV; sic Viva l. c., § ult.; Kazenb. loc. cit., num. 129, et alii. Recitantes seu dicentes: *Benedicta sit sancta et immaculata Conceptio B. Virginis Mariae*, lucrantur indulgentiam centum annorum, ex concessione Gregor. XV, anno 1621; Viva loc. cit., § ult., et novissime confirmata a Clem. XII, mense Novembris 1731. — De authenticitate indulgentiarum a num. 6 usque adhuc descriptarum vide prius P. Minderer, part. 2, confer. 8, num. 501, cui maior fides in hac materia quam P. Viva citato a nostro auctore adhibenda est.

11 Sacerdotes ante celebrationem sacri recitantes *Ego volo celebrare Missam*, etc., lucrantur indulgentiam quinquaginta dierum, ex concessione Gregor. XIII. Sacerdotes legentes missam prius quam pergant ad altare ad celebrandum, lucrantur indulgentiam 40 dierum, ex concessione Ioannis XXII. Recitantes in fine horarum canonicarum, ad quas tenentur, orationem a D. Bonaventura doctore nostro Seraphico compositam, videlicet *Sacrosanctae et individuae Trinitati*, cum *Pater* et *Ave*, consequuntur remissionem culparum in recitatione ex humana fragilitate contractarum, ex concessione Leonis X.

12 Ex concessione Clem. VIII, consequuntur remissionem omnium commissorum seu omissorum in missa, nec non 2300 annorum indulgentiam sacerdotes omnes recitantes sequentem orationem:

Obsecro te, dulcissime Iesu Christe, ut passio tua sit mihi virtus qua muniar, protegar, atque defendar; vulnera tua sint mihi cibus potusque quibus pascar, inebrier atque delecter; aspersio sanguinis tui sit mihi ablutio omnium delictorum meorum, mors tua sit mihi gloria sempiterna; in his sit mihi refectio, exsultatio, sanitas et dulcedo cordis mei. Qui vivis, et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Ioannes XXII concessit sacerdotibus devote post missam orationem sequentem recitantibus veniam poenae debitae mille peccatis lethalibus, nec non genuflexis indulgentiam annorum 10,000.

Anima Christi, sanctifica me; Corpus Christi, salva me; Sanguis Christi, inebria me; Aqua lateris Christi, munda me; Sudor Christi, vivifica me; Passio Christi, conforta me; o bone Iesu, exaudi me; intra vulnera tua absconde me, ne permittas me separari a te, ab hoste maligno defende me, in hora mortis meae voca me, iube me venire ad te, et pone me iuxta te, ut cum sanctis angelis tuis laudem te in saecula saeculorum. Amen.

Vide tamen P. Minderer, loc. cit.

13 Comitantes sacrum viaticum cum lumine accenso, quando defertur ad infirmos, lucrantur indulgentiam septem annorum et totidem quadragenarum. Comitantes sine lumine lucrantur indulgentiam quinque annorum et totidem quadragenarum. Legitime impediti lumen seu facem per alios ea occasione deferendam mittentes, lucrantur indulgentiam trium annorum et totidem quadragenarum. Sic concessit Innocentius XII die 5 Ianuar. 1695, Constit. incip. *Debitum pastoralis officii*, confirmando et ampliando concessionem iam factam ab Innocentio XI die 1 Octob. 1688. Insuper legitime impediti qui personaliter comitari nequiverint sacrum viaticum, recitando semel *Pater noster* et *Ave Maria* ad mentem Pontificis, lucrantur indulgentiam centum dierum, ex concessione Pauli V sub die 3 Novemb. 1606, confirmata a Clem. X *vivae vocis oraculo* per viam Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 23 Apr. 1676.

14 Intervenientes orationi 40 horarum per spatium unius horae lucrantur indulgentiam trium annorum. Intervenientes processioni factae sive in initio sive in fine dictae orationis, si fuerit in cathedrali, lucrantur indulgentiam decem annorum; et si in aliis ecclesiis indulgentiam quinque annorum. — Consueti dictis piis exercitiis, semel in anno, die praescripta ab Episcopo confessi et sacra communione refecti, lucrantur indulgentiam plenariam et remissionem omnium suorum peccatorum. Sic concessit Gregorius XIII die 5 Apr. 1580, Const. incip. *Quam uberes.*

15 Qui ad pulsum seu sonum campanae in signum elevationis sanctissimi Sacramenti in missa conventuali aut parochiali genuflexi oraverint, sive domi, sive ruri, sive in viis, aut ubicun-

que id fecerint, pro qualibet vice lucrantur indulgentiam unius anni. Illi vero qui ad hunc finem seu respectum ad ecclesiam perrexerint, et ibi in dicto tempore sanctissimum Sacramentum adoraverint, lucrantur pro qualibet vice indulgentiam duorum annorum. Qui diebus festivis vere poenitentes confessi fuerint, ac sacra communione refecti, pro qualibet vice lucrantur indulgentiam quinque annorum. Soliti communicare semel in mense, et in solemnitatibus Domini Nostri Iesu Christi, B. V. M., omnium apostolorum, et S. Ioannis Baptistae, pro qualibet vice lucrantur indulgentiam decem annorum. Et semel in anno in festo principaliori civitatis seu loci, confessi et sacra communione refecti, lucrantur indulgentiam plenariam. Sic concessit Gregorius XIII die 10 April. 1580, Constit. incip. *Ad excitandum.*

16 In regnis regi Hispaniarum subiectis, quicunque die commemorationis defunctorum celebrat, animam liberare potest a poenis purgatorii, ex concessione Innoc. XI 30 Sept. 1679.

17 Qui communicant ubi singulis mensibus fit communio generalis a Patribus Societatis, lucrantur indulgentiam plenariam pro defunctis applicabilem, dummodo in ea ecclesia ad mentem Pontificis vocaliter oraverint. Urbanus VIII illam concessit in bulla incip. *Ad augendum* 10 Maii 1634, per quindecim annos, et decimo quinto quoque anno renovatur. Viva in Append. indulg. § 2.

18 Recitantes flexis genibus vespere ad pulsum campanae *Angelus Domini, Ecce Ancilla Domini, Verbum caro,* etc. cum tribus *Ave Maria,* etc., lucrantur indulgentiam plenariam, ex concessione Adriani VI, ut refertur communiter cum Pellizar. tr. 10, cap. 9, num. 41; Gobat, Escobar, Rodriquez, Lezana, Diana par. 4, tr. 4, resol. 24; Viva loc. cit., § 2; La Croix lib. 6, part. 2, n. 1370. Illa autem quae declarata est apocrypha ab Innocentio XI die 7 Mart. 1678, decr. incip. *Delatae saepius,* est solum indulgentia Clementi X adscripta recitantibus mane, vel meridie, aut vespere, *Angelus Domini* cum *Deo gratias et Mariae,* ut notant Viva loc. cit., § 2; La Croix loc. cit., 1370, et alii.

19 Novissime autem, die 14 Apr. 1724, Benedictus XIII concessit omnibus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui mane, aut meridie, seu vespere ad pulsum campanae recitaverint flexis genibus *Angelus Domini, Ecce Ancilla Domini, Verbum caro,* cum tribus *Ave Maria,* et oraverint ad mentem Pontificis, indulgentiam plenariam in uno die cuiuslibet mensis per unumquemque Christifidelem ad sui libitum eligendo. In reliquis vero anni diebus, quoties id egerint indulgentiam centum dierum, ut apparet in sequenti brevi.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Iniunctae nobis divinitus apostolicae servitutis ratio postulat ut coelestium munerum thesauros dispensationi nostrae a Domino creditos fideliter erogemus, cum id ad augendam in terris beatissimae atque augustissimae coeli reginae virgini Deiparae Mariae, Patronae et Advocatae nostrae venerationem excitandamque et confovendam erga illam fidelium devotionem, ac ad animarum salutem speramus in Domino profuturum. Itaque de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus et singulis Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui mane, aut meridie, seu vespere, ad pulsum campanae: *Angelus Domini nuntiavit Mariae, et concepit de Spiritu Sancto; Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum; et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis,* cum tribus *Ave Maria,* flexis genibus devote recitaverint, et pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam, in uno die cuiuslibet mensis dumtaxat per unumquemque Christifidelem ad sui libitum eligendo, lucrifaciendam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. In reliquis vero anni diebus iisdem Christifidelibus vere contritis, quoties id egerint, centum dies de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus; praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem ut earumdem praesentium litterarum transumptis, seu exemptis, etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides ubique habeatur quae ipsis praesentibus haberetur si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris, die 14 Sept. 1724, Pontificatus nostri anno primo.

Et hae duae indulgentiae neque Anno Sancto remanent suspensae, ut declaravit idem Benedictus XIII die 10 Ianuar. 1725.

F. Card. Oliverius.

Circa quam indulgentiam ex post die 5 Decembr. 1727, emanatum est sequens indultum pro regularibus et aliis in religiosis domibus commorantibus. 20

INDULTUM *quo conceditur ut regulares aliique in religiosis domibus commorantes, si consuetas preces* Angelus Domini, *etc., ad sonitum campanae recitare non possint, nihilominus indulgentias alias concessas lucrari valeant, dummodo easdem preces recitent flexis genibus, statim ac opus ad regularem observantiam spectans expleverint.*

Litteris in forma brevis emanatis die 14 Septembris 1724, Sanctissimus Dominus noster Benedictus Papa XIII, omnibus utriusque sexus Christifidelibus ad sonitum campanae consuetas preces *Angelus Domini nuntiavit Mariae, et concepit de Spiritu Sancto; Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum; et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis,* et ter salutationem Angelicam flexis genibus recitantibus semel in mense, die ab unoquoque eligendo, si confessi et sacra communione refecti fuerint, et pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, et sanctae matris Ecclesiae exaltatione oraverint, plenariam indulgentiam concessit. Reliquis vero diebus praedictas preces, ut supra, recitantibus indulgentiam centum dierum.

Quia vero Sanctitati Suae expositum fuit quod saepe Regulares aliique in religiosis domibus commorantes, et tempore quo mane, meridie aut vespere campanae pulsantur, quibusdam actionibus ad regularem observantiam spectantibus detinentur, et ideo easdem preces recitare tunc temporis minime possunt, ac insimul praefatorum nomine humillime supplicatum fuit ut ex Apostolicae Sedis dispensatione praedictas preces alio tempore recitando, easdem indulgentias lucrari valeant.

Quapropter Sanctissimus Dominus noster, audito voto Sacrae Congregationis indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae, benigne indulsit ut regulares omnes aliique in religiosis domibus commorantes, si dum, ut supra campanae pulsantur aliquod opus exercent quod ad regularem observantiam pertineat, nihilominus supra memoratas indulgentias acquirere possint, dummodo statim ac opus praedictum expletum fuerit preces supra memoratas flexis genibus devote recitent.

Datum die 5 Decembris 1727.

L. Card. Picus Praefectus.

Loco ✠ Sigilli

Raphael Cosmus de Hieronymis, Secr.

Et novissime a Benedicto XIV facta est pro omnibus sequens specialis declaratio et dispositio.

NOTIFICAZIONE. *Fr. Gio. Antonio del titolo dei Ss. Silvestro e Martino a' Monti, della S. R. C. prete Cardinale Guadagni, della Santità di Nostro Signore vicario generale,* etc.

La Santità di Nostro Signore sempre intenta a dar eccitamento e stimolo a' fedeli di ricorrere al Signore per ottenerne le sue celesti benedizioni, volendo togliere la difformità, che s' incontra fra questi nelle pubbliche preghiere, quali si fanno al suono della campana la mattina, il mezzo giorno, e alla sera, allor quando si recita la solita orazione dell' *Angelus Domini,* etc., e con essa tre volte l' *Ave Maria,* etc., conferma in primo luogo le indulgenze già concedute dalla santa mem. di Benedetto XIII, cioè l' indulgenza plenaria e remissione di tutti i peccati universalmente, ed in perpetuo a quelli, che veramente pentiti, confessati e communicati, in un giorno di ciaschedun mese a loro elezione, reciteranno, come sopra, la mentovata orazione, e negli altri giorni dell' anno l' indulgenza di cento giorni per ciascheduna recita, parimente in perpetuo; ed inerendo alla disposizione della rubrica comanda, che detta orazione dal vespero di ciaschedun sabbato a tutta la domenica seguente si reciti in piedi.

Comanda inoltre, che durante il tempo pasquale, quale termina alli primi vesperi della domenica della SS. Trinità, invece della medesima orazione, si reciti in piedi l' antifona: *Regina coeli,* etc., col suo versetto ed orazione corrispondente: *Deus, qui per resurrectionem,* etc., per la recita della quale antifona concede anche benignamente la Santità Sua l' istesse indulgenze, come sopra, esortando premurosamente tutt' i fedeli a non trascurarne l' acquisto.

Quelli poi, che non sapranno a mente la suddetta antifona, acquisteranno le medesime indulgenze, recitando, come sopra, l' orazione dell' *Angelus Domini,* etc.

Dat. in Roma dalla nostra solita residenza, li 20 Aprile 1742.

F. G. A. Card. Vicario.

Gaspar Arch. Ori, Secret.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Ex audientia Sanctissimi habita die 18 Mart. 1781.

Sanctissimus Dominus noster Pius divina providentia PP. VI, referente me infrascripto, Sacr. Congr. de Propaganda Fide secretario, benigne concessit, ut in iis locis ubi deest campanarum usus, omnes et singuli Christifideles corde saltem contriti qui ter in die, scilicet primo di-

luculo, circa meridiem, et sub vesperam recitaverint piam precem quae incipit *Angelus Domini,* etc., cum tribus salutationibus Angelicis, vel *Regina Coeli,* etc., tempore paschali, et circa horam primam noctis recitaverint psalmum *De profundis,* etc., vel earum loco orationem Dominicalem et salutationem Angelicam, omnes et singulas indulgentias lucrari valeant quae recitantibus easdem preces ad signum campanae a Summis Pontificibus hactenus concessae sunt, quibuscunque in contrarium non obstantibus, etc.

Datum Romae ex aedibus dictae Sacrae Congreg., die et anno quibus supra.

Stephanus Borgia
Sacr. Congr. de Prop. Fide Secr.

Gaspar Arch. Ori, Secret.

21 Recitantes flexis genibus sub horam noctis ad pulsum campanae psalmum *De profundis,* vel semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam cum versiculo *Requiem aeternam,* in suffragium animarum purgatorii; quo die id egerint, lucrantur indulgentiam centum dierum; et qui per annum praemissa peregerint, in uno die cuiuslibet anni per unumquemque Christifidelem ad sui libitum eligendo, confessi et sacra communione refecti, lucrantur indulgentiam plenariam ex novissima sequenti concessione Clementis XII.

Indulgentiae *pro recitantibus sub horam noctis ad pulsum campanae psalmum* De profundis, *vel semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam cum versiculo* Requiem aeternam, *etc.*

CLEMENS PAPA XII

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Coelestes Ecclesiae thesauros, quorum dispensationem nobis commisit Deus, ad Christifidelium pietatem fovendam atque augendam et animarum salutem promovendam, libenter erogamus; itaque de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus qui sub horam noctis ad pulsum campanae psalmum *De profundis,* vel semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam cum versiculo *Requiem aeternam,* etc., in suffragium animarum Christifidelium defunctorum, flexis genibus devote recitaverint, quo die id egerint, centum dies de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Insuper eisdem Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui per annum praemissa peregerint, ac pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, ac sanctae Matris Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint; plenariam in uno die cuiuslibet anni dumtaxat per unumquemque Christifidelem ad sui libitum eligendo, lucrifaciendam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus et elargimur, praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem ut earumdem praesentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides ubique locorum habeatur quae haberetur ipsis praesentibus si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 14 Aug. 1736, Pontificatus nostri anno septimo.

F. Card. Oliverius.

Et istae indulgentiae possunt acquiri, sive praedictae orationes recitentur ante, sive post horam noctis, iuxta cuiusque loci consuetudinem, ut declaravit idem Clemens XII die 12 Decembris.

An autem indultum concessum a Benedicto XIII allatum supra num. 20 pro Regularibus et aliis in religiosis domibus commorantibus, quod scilicet possint ipsi supradictam recitationem salutationis Angelicae differre post terminatos actus religiosae communitatis, si dum in ipsis reperiuntur, contingat hora et sonitus campanae pro tali recitatione, extendi et applicari possit etiam pro consimili dilatione recitationis psalmi *De profundis;* videtur de benigna interpretatione mentis pontificiae dicendum quod sic; quia adest eadem ratio, ne videlicet interrumpantur et perturbentur pii ac devoti actus religiosae communitatis. Ubi autem eadem est ratio, eadem etiam debet esse legis seu iuris dispositio; leg. *Ideo* 27 ff. de Legibus, leg. *Illud* 32 ff. ad Legem Aquil., c. *Inter corporalia* 2 de translatione Episcop. Cum ratio legis sit anima legis; leg. *Cum ratio* 1 ff. de bonis damnator. Et in similibus idem iudicium habendum est, c. *In causis* 19 de Sent. et re iudic. Glossa *In consimilibus,* in cap. *Maiores,* § *Verum,* de Baptismo, et Glossa *In similibus* in Extrav. *Sacrosanctae* Ioann. XXII. Ac de similibus ad similia in iure propter identitatem rationis recte procedit argumentum; l. *Cum quidem* 26, et ibi addit marg. C. de administrat. Tutor. Tum quia privilegia et beneficia principum sunt interpretanda latissime; cap. *Cum olim tibi* de Verb. significat., cap. *Quia circa* 22 de Privilegiis, cap. *Odia* 15 de Regul. iuris in 6, l. *Beneficium* 3 ff. de Constit. Princip., cum similibus. 22

23 Habentes coronas, rosaria, cruces, imagines, seu numismata ex auro, argento, alioque metallo confecta, vulgo medalias nuncupata cum indulgentiis ordinariis, quas postremi Pontifices Innoc. XI, Alexand. VIII, Innoc. XII, Clem. XI et Bened. XIII, pro canonizatione sanctorum concessere, dummodo semel in hebdomada recitent coronam Christi Domini, vel beatissimae Virginis, aut tertiam rosarii partem, aut officium divinum vel parvum beatae Virginis, vel defunctorum, vel septem psalmos poenitentiales vel graduales, aut semel in hebdomada consueverint rudimenta fidei tradere, aut detentos in carcere, vel alicuius domus hospitalis aegrotos visitare, aut pauperibus subvenire, aut missam audire, vel, si sacerdos sit, celebrare, indulgentiam plenariam defunctis applicabilem consequuntur quoties confessi communicant in primariis anni festis, et aliis in pontificia concessione enumeratis, et insuper certa opera facientes consequuntur varias indulgentias partiales defunctis pariter applicabiles; et demum in articulo mortis invocato SS. Iesu nomine, plenariam indulgentiam obtinebunt. Hinc pro exemplo adducitur tenor talium specialium indulgentiarum a Bened. XIII pro octo sanctis modo canonizatis concessarum.

I. Quicunque consuevit recitare, saltem semel in hebdomada, coronam Domini vel beatissimae Virginis, aut rosarium, vel eius tertiam partem, aut officium, vel divinum, vel parvum beatae Virginis, vel defunctorum, aut septem psalmos poenitentiales vel graduales, aut rudimenta fidei tradere, aut detentos in carcere, vel alicuius domus hospitalis aegrotos visitare, aut pauperibus subvenire, aut missam audire, vel si sacerdos sit, celebrare, si vere poenitens, et sacerdoti per ordinarium approbato confessus, Eucharistiae sacramentum acceperit in quolibet ex diebus infrascriptis, nimirum Nativitatis D. N. Iesu Christi, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Sanctissimae Trinitatis, et Corporis Christi, et die Purificationis, Annunciationis, Assumptionis et Nativitatis beatissimae Virginis; tum festo Nativitatis sancti Ioannis Baptistae, sanctorum apostolorum Petri et Pauli, Andreae, Iacobi, Ioannis, Thomae, Philippi et Iacobi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Iudae, Matthiae, Iosephi sponsi beatae Mariae Virginis, et octo sanctorum modo canonizatorum Turribii Mogrobesii, archiepiscopi Limani, Iacobi de Marchia confessoris, Agnetis de Monte Politiano virginis, Peregrini Latiosi, Ioannis de Cruce, Francisci Solani, Aloysii Gonzagae et Stanislai Kostkae confessorum, ac in festo Omnium Sanctorum, piasque ad Deum preces effuderit pro haeresum exstirpatione, fidei catholicae propagatione, pace, et Christianorum principum concordia, caeterisque sanctae Matris Ecclesiae necessitatibus, plenariam suorum peccatorum indulgentiam et remissionem consequetur.

II. Quisquis in vigilia cuiuslibet istorum octo sanctorum ieiunaverit, et confessus in ipsius festo, sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserit, oraveritque Deum ut supra, toties indulgentiam plenariam consequetur.

III. Quisquis vere poenitens peccata commissa emendare firmiter proposuerit, et eadem die visitaverit septem ecclesias quaslibet, et, ubi tot ecclesiae non reperiuntur quotquot ibi sunt, et si una tantum sit ecclesia, omnia ipsius altaria, et pro haeresum exstirpatione, ut supra, pie oraverit, semel in anno fruatur indulgentiis concessis septem Urbis ecclesias visitantibus.

IV. Quicunque devote cogitaverit de aliquo sanctissimae passionis Domini Nostri Iesu Christi mysterio, et in eiusdem passionis honorem septies terram humiliter deosculatus fuerit, eo die lucretur indulgentias concessas ascendentibus Romae per Scalam Sanctam; hoc autem semel tantum in singulis annis.

V. Quisquis peccata sua vere detestabitur cum firmo proposito non peccandi de caetero, vel ad imitationem praedictorum octo sanctorum, actum aliquem virtutis exercebit, toties lucretur indulgentiam septem annorum et totidem quadragenarum.

VI. Quisquis leget aut legi audiverit aliquod libri caput de vita eorumdem octo sanctorum, aut inviset eorum altare, aut eorum imaginem venerabitur, et oraverit pro felici statu sanctae matris Ecclesiae, peccatorumque conversione, singulis vicibus percipiat indulgentiam centum dierum.

VII. Eamdem pariter indulgentiam centum dierum lucretur qui aliquid pauperibus tribuet, vel eosdem instruet, aut per alios instrui curabit in iis quae pertinent ad fidem bonosque mores.

VIII. Qui se exercuerit in devotione erga sanctissimum Sacramentum altaris, aut beatae Mariae virginis, meditando illud mysterium et beneficia nobis inde provenientia, aut compatiendo doloribus quos beatissima Virgo propter Filii sui passionem et mortem sensit, aut sanctissimum altaris Sacramentum alio modo venerando, et Deum precando pro necessitatibus Ecclesiae, qualibet vice indulgentiam centum dierum similiter consequatur.

IX. Qui ad pulsum campanae alicuius ecclesiae, mane, aut meridie, aut vespere, consuetas preces *Angelus Domini*, etc., devote recitaverit; vel si eas ignoret, semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam, vel dato signo orandi pro defunctis, psalmum *De profundis*, aut si hunc nesciat, unum *Pater* et *Ave*, ut supra, devote recitaverit, eamdem centum dierum indulgentiam consequatur.

X. Quilibet in Urbe commorans, vel ab ea ultra viginti milliaria non absens, si legitime impeditus non intererit benedictioni qua Romanus Pontifex in festo Paschatis et Ascensionis solemniter benedicere consuevit, confessus autem, sacrosancta communione reficiatur, et pias ad Deum preces pro haeresum exstirpatione effuderit, indulgentiis fruatur quibus praesentes fruuntur. Qui vero longius absunt ab Urbe, si haec adimpleverint, etiam si legitime non sint impediti, easdem indulgentias consequentur.

XI. Quisquis animam suam Deo in articulo mortis devote commendaverit, et sanctissimum Nomen Iesu invocaverit, ore si potuerit, sin minus saltem corde, confessus et sacra communione refectus, si potuerit; alioquin saltem contritus, remissionem omnium suorum peccatorum et plenariam indulgentiam consequetur.

XII. Omnes supradictae indulgentiae fidelibus defunctis applicari possunt per modum suffragii. Ad illas autem consequendas sufficit habere coronam vel rosarium, vel numisma vulgo medalliam ut supra benedictam, exercendo praescripta opera, quamvis alias facienda essent ex alia obligatione. Huiusmodi vero coronae, rosaria vel medalliae, postquam fuerint alicui personae appropriatae, non possunt alteri concedi.

Cum tamen in hoc, ex praescripto SS. D. N. Bened. Papae XIV, variatio aliqua inducta sit, propterea formam et summarium indulgentiarum, iuxta eiusdem Pontificis dispositionem a S. C. reformatum, hic subiungere operae pretium existimamus.

Forma dell' indulgenze *che la Santità di N. S. Papa Benedetto XIV concede alle corone, rosari, croci ed immagini d' oro e d' argento, o di metallo, dette volgarmente medaglie.*

Chi sarà solito dire, una volta almeno la settimana la corona del Signore e della Madonna, il rosario, o la sua terza parte, o l' offizio divino, o picciolo della Madonna, o dei morti, ovvero i sette salmi penitenziali o graduali, ovvero avrà per usanza d' insegnare la dottrina cristiana, o visitare i carcerati o gl' infermi di qualche ospedale, o di sovvenire i poveri, o d' intervenire alla messa, o dirla essendo sacerdote, se veramente pentito, e confessatosi dal confessore approvato dall' Ordinario, si comunicherà in qualsivoglia degl' infrascritti giorni, cioè Natale del Signore, Epifania, Resurrezione, Ascensione, Pentecoste, festa della Santissima Trinità, e Corpus Domini, festa della Purificazione, Annunziazione, Assunzione e Natività della beatissima Vergine, Natività di S. Gio. Battista, festa de' SS. apostoli Pietro e Paolo, Andrea, Giacomo, Giovanni, Tommaso, Filippo, Giacomo, Bartolomeo, Matteo, Simone e Giuda, Mattia, di S. Giuseppe sposo della beatissima Vergine, e di tutti i santi, e divotamente pregherà Dio per la estirpazione dell' eresie e degli scismi, per l' aumento della fede cattolica, per la pace e concordia de' principi cristiani, e per altri bisogni di santa Chiesa, in esso giorno acquisti la remissione di tutti i suoi peccati, e l' indulgenza plenaria.

Chi farà l' istesse cose nell' altre feste del Signore, o della beatissima Vergine, in ciascheduno di detti giorni conseguirà sett' anni ed altrettante quarantene d' indulgenza, e facendo le medesime in qualunque domenica o in altra festa dell' anno, guadagnerà cinque anni ed altrettante quarantene; facendole in altro giorno dell' anno acquisterà cento giorni d' indulgenza.

Chiunque in articolo di morte raccomanderà divotamente a Dio l' anima sua, invocando il Nome di Gesù con la bocca, o non potendo, col cuore, essendo veramente pentito, e come sopra confessato e comunicato, o, non potendo, contrito almeno, conseguirà la remissione di tutti i suoi peccati, e l' indulgenza plenaria.

Chi farà qualunque sorta di orazione preparatoria innanzi di celebrare la messa, o comunicarsi, o di recitar l' offizio del Signore, o della beata Vergine, conseguirà ogni volta cinquanta giorni d' indulgenza.

Chi visiterà i carcerati o gl' infermi degli ospedali, aiutandoli con qualche opera pia, ovvero in chiesa insegnerà la dottrina cristiana, o in casa a' propri figliuoli, parenti o servitori, ogni volta guadagni dugento giorni d' indulgenza.

Chi sarà solito una volta almeno la settimana dir la corona, o il rosario, o l' offizio della Madonna, o de' morti, o i vesperi, ed un notturno almeno con le laudi, o i sette salmi penitenziali, con le litanie, e sue preci, guadagni in quel giorno che ciò dirà, cento giorni d' indulgenza concessa da S. Pio Quinto.

Chi al suono della campana di qualche chiesa la mattina, la sera, o il mezzo giorno, reciterà le solite preci: *Angelus Domini*, etc., o, ciò non sapendo, un *Pater noster* ed un *Ave Maria*, o parimente suonando il segno per li morti, dirà il salmo *De profundis*, o un *Pater noster* ed un *Ave Maria*, se non saprà quel salmo, conseguisca cento giorni d' indulgenza.

Chi nel giorno di venerdì penserà divotamente alla passione e morte di Gesù Cristo Signor nostro, e dirà tre volte il *Pater noster* e l' *Ave Maria*, in quel giorno, guadagni cento giorni d' indulgenza.

Chi veramente pentito de' suoi peccati con proposito fermo di emendarsene, farà l' esame della coscienza e reciterà con divozione tre volte il *Pater noster* e l' *Ave Maria*, ovvero in onore della santissima Trinità, ovvero in memoria delle cinque Piaghe di Gesù Cristo cinque volte il *Pater noster* e l' *Ave Maria*, guadagni cento giorni d' indulgenza.

Chi pregherà divotamente per i fedeli che sono in transito, o dirà un *Pater noster* almeno ed un' *Ave Maria* per essi, conseguisca in quel dì cinquanta giorni d' indulgenza.

Chiunque avrà un Crocifisso, croce o altra sagra immagine benedetta in camera, o altro luogo decente della casa, dove starà ed adempirà le cose sopraddette, facendo però le orazioni prescritte innanzi a detto Crocifisso, croce, o immagine, conseguisca respettivamente le medesime indulgenze.

Tutte le indulgenze dette di sopra può ciascuno guadagnare per sè ne' giorni suddetti, o applicarle per modo di suffragio all' anime del purgatorio.

Sua Santità però non vuole che le immagini siano di carta, ma d' oro, o d' altro metallo, e che le immagini de' Santi siano de' canonizzati, o altri descritti nel Martirologio Romano.

Comanda Sua Santità che nella distribuzione ed uso di queste medaglie, corone, ec., si osservi il decreto della felice memoria di Alessandro VII, stampato sotto li 6 Febbraio 1657, cioè che le medaglie, corone, ecc., benedette con le sopraddette indulgenze, non passino la persona di quelli, a' quali saranno concedute, o a' quali da questi saranno distribuite per la prima volta; e che non possano prestarsi ad altri, o darsi precariamente, altrimenti perdono l' indulgenza che hanno; e perdendosene una, non se ne possa sostituire in suo luogo un' altra, non ostante qualunque concessione o privilegio in contrario.

ANTONIO MARIA ERBA
Protonotario apostolico e Segret.

SOMMARIO *delle indulgenze concesse alli rosarî o corone dette di S. Brigida, benedette dai superiori de' monasteri, o da altri sacerdoti dell' Ordine del SS. Salvatore, o sia della medesima S. Brigida a ciò deputati.*

La Santità di nostro Signore Benedetto Papa XIV alli rosari, o siano corone dette di S. Brigida benedette da' superiori de' monasteri o da altri sacerdoti dell' Ordine del Santissimo Salvatore, o sia della medesima S. Brigida a ciò deputati, oltre alle indulgenze infrascritte già concesse dalla santa memoria di Leone X e di Clemente XI, riconosciute ed approvate a' 4 Settembre 1714 dalla Sagra Congregazione delle Indulgenze e S. Reliquie, di nuovo per suo Breve de' 15 Gennaio 1743, ne aggiunge altre, come infra segue.

I. Chiunque a suo arbitrio dirà il rosario, o sia corona di S. Brigida, guadagnerà l' indulgenza di cento giorni per ogni *Pater noster*, cento giorni per ogni *Ave Maria*, e cento giorni per ogni *Credo* che reciterà; Leone X a' 10 Luglio 1515.

II. Chi reciterà detto rosario, o corona di quindici decine, oltre alle predette indulgenze di cento giorni, acquisterà di più l' indulgenza di sette anni e sette quarantene; idem Leo, loc. cit.

III. Chi reciterà il medesimo rosario, o corona con altra, o altre persone, tutte, ed ognuna di esse conseguiranno le medesime indulgenze, come se ognuno dicesse detta corona da se solo; idem Leo, loc. cit.

IV. Tutte le suddette indulgenze può ciascuno guadagnarle per sè, oppure applicarle in suffragio delle anime del purgatorio; Benedetto XIV ai 10 Marzo 1742.

V. Chi reciterà detta corona almeno di cinque decine ogni giorno per un anno intero, e veramente pentito, e confessatosi, un giorno a sua elezione si comunicherà, e pregherà Dio per la concordia fra principi Cristiani, e per l' estirpazione dell' eresie, e per l' esaltazione di S. Madre Chiesa, conseguirà l' indulgenza plenaria di tutti li suoi peccati, con facoltà di applicarla alle anime de' fedeli defunti; Clemente XI a' 22 Settembre 1714.

VI. Chi sarà solito recitare detta corona, almeno di cinque decine, una volta almeno la settimana, e confessatosi e comunicatosi nella festa di S. Brigida visiterà la propria chiesa parrocchiale, o altra chiesa, ed in essa pregherà Dio, come sopra, acquisterà l' indulgenza plenaria di tutti li suoi peccati; Benedetto XIV a' 15 Gennaio 1743.

VII. Chiunque nell' articolo di morte raccomandando la sua anima a Dio, e confessatosi e comunicatosi, o se ciò fare non potrà per qualche impedimento, almeno contrito dirà Gesù col cuore, non potendo colla bocca, guadagnerà l' indulgenza plenaria di tutti li suoi peccati; idem Benedictus, loco citato.

VIII. Chi sarà solito recitare detta corona ogni giorno per un mese continuo, e confessatosi e comunicatosi in un giorno a sua elezione dentro detto mese visiterà una chiesa, ed in essa pregherà Dio, come sopra, acquisterà l' indulgenza plenaria di tutti li suoi peccati; idem Bened., loc. cit.

IX. Chi portando con sè detta corona, pregherà genuflesso al segno della campana per qualunque agonizzante, qualvolta ciò farà, guadagnerà l' indulgenza di 40 giorni; idem Bened., loc. cit.

X. Chi avendo presso di sè detta corona, e pentito de' suoi peccati farà l' esame di sua coscienza, e dirà tre volte il *Pater noster* e tre volte l' *Ave Maria,* conseguirà l' indulgenza di 20 giorni; idem Bened., loc. cit.

XI. Chi tenendo con sè la medesima corona, sentirà in qualunque giorno tanto festivo che feriato la santa messa, o interverrà a sentire la parola di Dio, o accompagnerà il SS. Viatico quando si porta a qualche infermo, o ridurrà qualche traviato alla via della salute, o farà qualunque altra opera pia in onore di Nostro Signore Gesù Cristo, o della Beatissima Vergine Maria, o di S. Brigida, e reciterà tre volte il *Pater noster* e tre volte l' *Ave Maria,* acquisterà l' indulgenza di cento giorni; idem Bened., loc. cit.

XII. Tutte le suddette indulgenze può ognuno guadagnarle per sè oppure applicarle per modo di suffragio alle anime del purgatorio; idem Bened., loc. cit.

Per guadagnare tutte ed ognuna delle indulgenze sopra espresse, devono li rosari o corone sopraddette essere prima benedette da' predetti padri dell' ordine del Santissimo Salvatore, o sia di S. Brigida, altrimenti non godono d' alcuna indulgenza.

La Sagra Congregazione delle Indulgenze e sagre Reliquie, rinnovando il decreto del dì 26 Novembre 1714, proibisce a chiunque si sia di poter vendere o dare in prestito o in pegno ad altri le suddette corone o rosari, in quanto che sono benedetti, altrimenti dichiara essere privi delle indulgenze già concesse; e che perdendosene alcuna, non se ne possa surrogare un' altra in cambio di quella, se prima non è stata benedetta da' predetti Padri.

Eadem Sacra Congr. suprascriptum indulgentiarum Summarium, annuente ad relationem per me infrascriptum secretarium factam Sanctissimo Domino nostro Bened. Papa XIV, sub die 9 Februar. 1743, quocunque idiomate in quibuslibet locis catholicis imprimi posse censuit.

A. Card. S. Clementis.

Loco ✠ Sigilli.

A. M. Erba Proton. Apost., Secr.

Non omittendus recentior huiusmodi indulgentiarum indiculus ex audientia Sanctissimi.

Indulgentiae *quas Summus Pontifex vel ab eo delegatus benedicendo coronas, rosaria, cruces, crucifixos, parvas statuas, numismata,* medaglie *vulgo nuncupata, impertitur Christifidelibus qui secum habentes vel apud se retinentes aliquod ex praefatis, infrascripta pia opera implebunt.*

Utriusque sexus Christifideles in primis admonitos vult Sanctitas Sua ut quis consequi valeat indulgentias, quas in praefata benedictione concedit, necessario requiri aliquod ex enunciatis numismatibus, coronis, etc., secum habere aut apud se retinere.

Item orationes devotasque preces infrascriptas, uti conditiones pro indulgentiarum consecutione requisitas, unumquemque teneri recitare, vel secum déferendo coronam, crucifixum, etc., vel si quis secum non habeat, eadem in cubiculo vel alio decenti loco suae habitationis retinere, et coram eis respectivas preces recitare debebit.

Praeterea ab huiusmodi benedictione Sanctitas Sua reiicit imagines, sive impressas, sive depictas, necnon cruces, crucifixos, parvas statuas, numismata vulgo *medaglie* nuncupata, quae ex ferro, stamno, plumbo, vel ex fragili alia materia, facilisque consumptionis conficiuntur.

Vult denique Sanctitas Sua imagines et icones benedicendas repraesentare Sanctos, vel iam canonizatos, vel in Martyrologio Romano descriptos.

His pro clariori intelligentia praenotatis, indulgentiarum series quas quis consequi potest, necnon piorum operum implendorum elenchus recensetur, prout infra, videlicet:

Quicunque semel in singulas hebdomadas coronam Domini aut beatissimae Virginis, vel rosarium, eiusve tertiam partem, aut officium sive divinum sive parvum eiusdem beatissimae Virginis, vel defunctorum, aut septem psalmos poenitentiales vel graduales recitabit, aut rudimenta fidei tradere, aut detentos in carcere, vel alicuius domus hospitalis aegrotos visitare, aut pauperibus subvenire, aut missam audire, vel, si sacerdos est, celebrare consuevit, si vere poenitens, et sacerdoti per ordinarium approbato confessus Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum sumpserit in quolibet ex diebus infrascriptis, nimirum diebus festis Nativitatis Domini nostri Iesu Christi, Epiphaniae, Ascensionis, Pentecostes, sanctissimae Trinitatis, Corporis Christi, tum diebus Purificationis, Annunciationis, Assumptionis et Nativitatis beatae Mariae Virginis; necnon diebus Nativitatis S. Ioannis Baptistae, sanctorum apostolorum Petri et Pauli, Andreae, Iacobi, Ioannis, Thomae, Philippi et Iacobi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Iudae, Matthiae, sancti Iosephi sponsi B. Mariae Virginis atque Omnium Sanctorum, piasque ad Deum preces fuderit pro haeresum atque schismatum extirpatione, fidei catholicae propagatione, pace et Christianorum principum concordia, caeterisque Romanae Ecclesiae necessitatibus, in unoquoque praefatorum dierum plenariam indulgentiam consequetur.

Qui eadem in aliis festis Domini aut B. virginis Mariae peregerit, in quolibet eorum participet indulgentiam septem annorum ac toti-

dem quadragenarum. Qui vero quavis Dominica vel alio anni festo indulgentiam quinque annorum totidemque quadragenarum; qui demum in alio quocunque anni die ea praestabit, indulgentiam centum dierum.

Quicunque saltem semel in hebdomada recitare consuevit coronam, aut rosarium, aut officium beatae Mariae virginis, vel Defunctorum, aut Vesperas, vel unum saltem ex nocturnis, et laudes, aut septem psalmos poenitentiales cum litaniis, earumque precibus, quo die id egerit, indulgentiam centum dierum acquiret.

Quisquis animam suam Deo in articulo mortis devote commendans, ipsamque mortem aequo ac libenti animo de manu Domini suscipere paratus, et vere poenitens confessus ac sacra communione refectus, si valeat, alioquin contritus nomen Iesu ore, si potuerit, sin minus saltem corde invocaverit, plenariam indulgentiam consequetur.

Quicunque ante missae celebrationem vel sumptionem Eucharistiae, aut recitationem divini officii, vel parvi B. Mariae Virginis, aliquam devotam praeparationem praemiserit, quinquaginta dierum indulgentiam, qualibet vice id egerit, percipiet.

Qui detentos in carcere, aut aegrotos in nosocomiis visitaverit, eos aliquo bono opere adiuvando, aut doctrinam Christianam in ecclesia, vel domi filios, aut propinquos, aut famulos docuerit, toties indulgentiam bis centum dierum consequetur.

Qui ad pulsum campanae alicuius ecclesiae, mane, aut meridie, aut vespere, consuetas preces *Angelus Domini,* etc., dicet; vel si eas ignoret, semel *orationem Dominicam* et *salutationem Angelicam;* vel dato signo sub horam noctis orandi pro defunctis, psalmum *De profundis,* aut, si hunc nesciat, *orationem Dominicam* et *salutationem Angelicam* recitabit, centum dierum indulgentiam qualibet vice adipiscetur.

Eamdem pariter consequetur indulgentiam qui feria sexta devote cogitaverit, de passione ac morte Domini nostri Iesu Christi, terque *orationem Dominicam* et *salutationem Angelicam* recitaverit.

Quisquis vere poenitens peccata commissa emendare firmiter proponat, conscientiam suam excutiat, ter *oratione Dominica* et *Angelica salutatione* devote repetitis in honorem sanctissimae Trinitatis; et ob reverentiam quinque vulnerum Iesu Christi *quinquies* devote eamdem *orationem et salutationem* recitet, eamdem indulgentiam consequetur.

Omnes et singulas antedictas indulgentias unusquisque memoratis diebus poterit aut pro se ipso adipisci, aut fidelibus defunctis per modum suffragii applicare.

Declarat insuper Sanctitas Sua concessione praefatarum indulgentiarum nullo modo derogare indulgentiis quas alii Summi Pontifices praedecessores iam concessere pro nonnullis ex supra indicatis piis operibus, volens easdem suorum praedecessorum concessiones in suo robore permanere.

In distribuendis autem huiusmodi coronis et crucibus, etc., eorumque usu, sanctissimus dominus noster servari iubet decretum fel. rec. Alexandri VII, editum sub die 6 Febr. 1657, nimirum, ut coronae, cruces, rosaria, etc., ut supra benedicta, quoad indulgentias non transeant personam illorum quibus concessae sunt aut quibus ab iis prima vice distribuuntur; nec aliqua re ex praedictis deperdita, pro ea subrogari altera ullo modo possit, quacunque concessione aut privilegio in contrarium non obstante; necnon eadem commodari aut precario dari non possit pro indulgentiarum communicatione, alioquin amittant indulgentias iam concessas, tum etiam praefata post pontificiam benedictionem vendi non possint, iuxta dispositionem decreti Sacrae Congregationis indulgentiarum et sacrarum reliquiarum, editi die 5 Iun. 1721.

Insuper Sanctitas Sua confirmat decretum fel. record. Benedicti XIV, datum sub die 19 Augusti 1752, quo expresse declarat missam ad altare (in quo aliqua ex praefatis sive crucifixi sive numismatis imago quoquo modo collocata fuerit) lectas, sive a sacerdote huiusmodi imaginem secum habente celebratas, vigore dictae imaginis nullo modo prorsus gaudere privilegio.

Praeterea vetat ne quisquam quem infirmis morti proximis assistere contigerit, benedictionem cum indulgentia plenaria in articulo mortis, vigore huiusmodi imaginis, illis impertiri audeat sine speciali facultate in scriptis obtenta, quoniam ad huiusmodi effectum in Constitutione Bened. XIV incip. *Pia Mater,* satis provisum iam fuit.

Stephanus Borgia
Sacr. Congr. de Prop. Fide Secret.

Visitantes septem principales ecclesias urbis 24
Romae, nempe Sancti Ioannis Lateranensis, Sancti Petri, Sancti Pauli, Sanctae Mariae Maioris, Sancti Laurentii, Sanctorum Fabiani et Sebastiani, et Sanctae Crucis in Ierusalem, lucrantur maximas indulgentias, quae hic dantur ad litteram prout referuntur ab Alphonso de Casarubios et Hieronymo a Sorbo in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, et aliorum Mendicantium et non Mendicantium, verb. *Indulgentiae septem ecclesiarum.*

Prima ecclesia Urbis est sacrosancta Lateranensis ecclesia, quae ab antiquo dicebatur basilica Salvatoris, nunc autem communiter vocatur ecclesia Sancti Ioannis Lateranensis,

quae ab imperatore Constantino in latere sui proprii palatii aedificata, et a sancto Silvestro Papa in honorem sanctissimi Salvatoris Nostri Domini Iesu Christi, et sanctorum Ioannis Baptistae et Ioannis Evangelistae dedicata fuit; in qua fertur quod scilicet Silvester et Gregorius Summi Pontifices, qui eam successive consecraverunt, devote visitantibus concesserunt tot indulgentias quot eas nemo nisi solus Deus enumerare potest.

Nota, primo, quod in hac ecclesia, iuxta rubricas Missalis novi S. Pii V iussu instituti, sunt Stationes Dominica prima Quadragesimae, Dominica Palmarum, feria quinta Maioris Hebdomadae, in Sabbato Sancto, et in Albis, vigil. Pentec., in die sancti Ioannis ante Portam Latinam, et est indulgentia plenaria et liberatio unius animae a purgatorio; et a die S. Bernardini quae est 20 mensis Maii usque ad primum diem Augusti, die quolibet est indulgentia plenaria.

Nota etiam quod in hac ecclesia S. Ioannis Lateran. habetur quaedam tabula antiqua in qua continentur sequentia, quae bonus quidam Pater nostri Ordinis tempore capituli generalissimi, anno 1516 ab illa extraxit.

Primo ad altare maius sunt indulgentiae 48 annorum et totidem quadragenae, et remissio tertiae partis omnium peccatorum.

Item Constantinus imperator postquam mundatus fuit a lepra per sacri baptismatis susceptionem, dixit B. Silvestro: *Pater, ecce domum meam in ecclesiam ordinavi, infunde in eam tuam largam benedictionem pro venientibus ad eam.* Et ait ad eum beatus Silvester: *Dominus Iesus Christus, qui te mundavit a lepra, et purificavit te fonte perenni, per suam misericordiam mundet et purificet omnes huc venientes sine peccato mortali, et auctoritate Petri et Pauli, et nostra sit eis remissio omnium peccatorum quocunque tempore anni.*

Item sanctus Gregorius Papa, qui hanc ecclesiam consecravit post destructionem eius factam per haereticos, confirmavit indulgentiam positam per B. Silvestrum Papam antedictum.

Item Papa Bonifacius dixit: *Indulgentiae ecclesiae Lateranensis numerari non possunt nisi a solo Deo, et ego omnes illas confirmo.*

Item in festo Salvatoris, cuius imago visibiliter apparuit omni populo Romano miraculose, scilicet quando S. Silvester consecravit dictam ecclesiam primo ubi fuerat populus Romanus congregatus, tunc praedicta imago apparuit visibiliter omni populo de Urbe, quae imago remansit in pariete, nec comburi potuit, cum ecclesia bis combusta fuerit, est remissio omnium peccatorum.

Item Papa Bonifacius dixit: *Si quis ad sedem nostram Lateranen. causa devotionis, orationis, peregrinationis accesserit, ab omni sorde peccati sit mundatus totus.*

Item in ecclesia praedicta, in cappella S. Ioannis Baptistae, in quam mulieres non intrant, ibidem ad fontes est remissio omnium peccatorum.

Item in cappella S. Laurentii, in quam similiter mulieres non intrant, quae dicitur Sancta Sanctorum, est remissio omnium peccatorum.

Item si scirent homines indulgentias ecclesiae Lateranensis, dicerent, tot et tantae sunt quod non oportet nos ire ad Sanctum Sepulcrum ultra mare.

Nota quod indulgentiae prout descriptae leguntur in veteri marmorea tabula ecclesiae Lateranensis, de qua hic supra mentio facta est, declaratae fuerunt apocryphae anno 1657 et 1678 a Congregationibus Sancti Officii et Indulgentiarum, ut constat ex earumdem decretis apud P. Gobat tract. 4 de Indulg., num. 703 et 709, et apud Rigantium in Regul. 54 Cancell., n. 57. Vide SS. D. N. Bened. XIV de Synodo lib. 13, c. 18, n. 3; et P. Minderer part. 1, confer. 2, n. 806. Itaque in materia indulgentiarum ecclesiae Lateranensis recedendum non est a Const. 45 praelaudati Pontificis, quae incipit: *Assiduae sollicitudinis*, tom. 3 eius Bullarii.

Secunda ecclesia principalis est ad Sanctum Petrum, ubi nunc est sancta Sedes Apostolica et palatium Sanctissimi Domini nostri Papae, in qua sunt omni die sex mille et 48 anni, et totidem quadragenae, et remissio tertiae partis peccatorum. Et in hac ecclesia sunt stationes in die Epiphaniae, in Dominica prima et secunda Quadragesimae, in sabbato post primam Dominicam Quadragesimae, feria secunda Paschae, in die Ascensionis, in die Pentecostes, in Sabbato post Pentecostes, in omnibus sabbatis Quatuor Temporum, in Dominica prima Adventus, et in tertia, et in quarta, et in die Nativitatis Domini.

Item in eadem ecclesia fuisse dicuntur centum et novem altaria, quae nunc pro magna parte sunt remota et in melius sub pauciori numero redacta sive ordinata, et pro quolibet 18 anni indulgentiae dati sunt. Et inter alia sunt septem altaria principalia, quae in gyrum cancellis cupreis vallata sunt, olim deauratis, in quibus per totum annum integrum sunt stationes. Attamen in diebus festivitatum tam illorum quam aliorum altarium sunt in eis stationes ac infinitae aliae indulgentiae.

Item quandocunque est festum sanctorum Petri et Pauli, vel Vocationis dictorum altarium, seu etiam festum Nativitatis Dominicae, Paschae, seu Omnium Sanctorum, aliudque festum duplex, duplicantur omnes praedictae indulgentiae.

Item in festo Annunciationis B. Mariae sunt ibi mille anni indulgentiae.

Item a praedicto festo usque ad Kalendas

Augusti sunt ibi duodecim anni indulgentiarum et totidem quadragenae, et remissio tertiae partis peccatorum.

Item quicunque ascendit gradus Sancti Petri devote, huic conceduntur pro quolibet gradu septem anni indulgentiarum per Alexandrum VI.

Tertia ecclesia est ad S. Paulum, in qua sunt omni die sex mille et 48 anni indulgentiarum et totidem quadragenae, et remissio tertiae partis omnium peccatorum. Et in hac ecclesia sunt stationes Dominica quarta Quadragesimae, feria tertia Paschae, Dominica in Sexagesima, in die sanctorum Innocentium, et Conversionis sancti Pauli.

Item in Conversione S. Pauli sunt ibi centum anni indulgentiae et totidem quadragenae, et plenaria omnium peccatorum remissio.

Item in festo SS. Innocentium, quorum multa corpora requiescunt ibi, sunt ibidem 48 anni indulgentiae et totidem quadragenae ab antiquo: modo vero est indulgentia plenaria.

Item in Dedicatione eiusdem, quae est in octava Sancti Martini, sunt ibi mille anni indulgentiae et totidem quadragenae, et remissio omnium peccatorum.

Item, si quis intraverit dictam ecclesiam omnibus diebus Dominicis, habet tantas indulgentias ac si iret ad Sanctum Sepulcrum Hierosolymis ac ad S. Iacobum Gallitiae. Ac visitans septem altaria huius ecclesiae tot lucrabitur indulgentias quot si visitasset septem altaria S. Petri.

Quarta ecclesia est ad Sanctam Mariam Maiorem, in qua sunt omni die sex mille et 48 anni indulgentiae et totidem quadragenae, et remissio tertiae partis omnium peccatorum. In ecclesia sunt stationes in omnibus quartis feriis Quatuor Temporum, feria quarta Maioris Hebdomadae, in die Paschae, Dominica prima Adventus, in vigilia et in die Nativitatis, in die Circumcisionis.

Item in vigilia Ascensionis Domini, in qua celebratur festum Corporis sancti Hieronymi ibidem quiescentis, ad altare ipsius est remissio tertiae partis omnium peccatorum concessa a Pio Papa II, et indulgentia plenaria.

Item in omnibus festivitatibus B. Mariae sunt ibi mille anni indulgentiae et plenaria peccatorum remissio.

Item a festo Assumptionis Virginis usque ad eius Nativitatem sunt ibi duodecim millia annorum indulgentiae, ultra praedictas quotidianas indulgentias.

Nota tamen quod quarta ecclesia ab antiquo semper fuit S. Laurentii; sed tempore Alexandri VII S. Maria tempore iubilaei fuit assignata pro quarta numero; et aliae tres non visitabuntur ex debito, sed ex devotione tantummodo ad parcendum laboribus peregrinorum et Romanorum.

Quinta ecclesia est ad Sanctum Laurentium extra muros, in qua sunt omni die 7048 anni indulgentiae et totidem quadragenae, ac remissio tertiae partis omnium peccatorum; item sex mille anni indulgentiae. In hac ecclesia sunt stationes Dominica Septuagesimae, Dominica tertia Quadragesimae, feria quarta infra octavam Paschae, et feria quinta post Pentecosten.

Item in festivitatibus sanctorum Stephani et Laurentii, quorum corpora ibidem requiescunt; et per octavas eorum, et in singulis stationibus eiusdem ecclesiae sunt centum anni indulgentiae et remissio tertiae partis omnium peccatorum concessi ab antiquo. Sed Callistus III concessit omnibus utriusque sexus Christifidelibus dictam ecclesiam devote visitantibus in singulis festivitatibus et stationibus eiusdem ecclesiae plenariam remissionem omnium peccatorum.

Item, si quis intraverit dictam ecclesiam per annum omni quarta feria, liberat unam animam a purgatorio.

Item intrans per ianuam australem eiusdem templi, de una Cruce ad aliam, contritus et confessus, habet remissionem omnium peccatorum.

Sexta ecclesia est ad Sanctos Fabianum et Sebastianum extra muros, in qua sunt omni die 6048 anni indulgentiae et totidem quadragenae, ac remissio tertiae partis peccatorum. Et in die S. Sebastiani et in omnibus Dominicis mensis Maii indulgentia plenaria.

Item in eadem ecclesia sunt quotidie mille anni indulgentiae dati a Pelagio Papa.

Item in eadem ecclesia ad Catacumbas, ibi prope maius altare sunt tot et tantae indulgentiae quot et quantae sunt in ecclesiis apostolorum Petri et Pauli, quia ibi prius corpora eorum iacuerunt abscondita longo tempore in puteo quodam, super quem est unum altare. Item Silvester, Gregorius, Honorius, Pelagius, Nicolaus et Ioannes summi Pontifices, concesserunt quilibet eorum mille annos indulgentiae quocunque tempore anni devote visitantibus dictam ecclesiam.

Item ibidem in coemeterio Callisti est plenaria remissio omnium peccatorum, secundum quosdam.

In hac ecclesia subtus terram est coemeterium Callisti I, quod quisque ingrediens contritus et confessus, indulgentiam plenariam consequetur ob merita 74000 martyrum et 46 summorum Pontificum ibi sepultorum, quorum fuerunt 18 martyres.

Septima ecclesia est ad Sanctam Crucem in Hierusalem, in qua sunt omni die 6940 anni indulgentiae et totidem quadragenae, ac remissio tertiae partis omnium peccatorum.

In hac ecclesia sunt stationes Dominica quarta Quadragesimae, 6 feria Maioris Hebdomadae,

Dominica secunda Adventus. In diebus Inventionis et Exaltationis sanctae crucis, et in eorum octavis, et in omnibus supradictis diebus est indulgentia plenaria.

Item in omni die Dominica sunt in eadem ecclesia tercenti anni indulgentiae et totidem quadragenae, ac etiam remissio tertiae partis omnium peccatorum.

Item in Dedicatione eiusdem, quae celebratur in vigilia S. Benedicti abbatis, in mense Martio, est ibi plenaria remissio omnium peccatorum.

Similiter in Inventione tituli sanctae crucis, qui ibi in sublimi muro inventus est, tempore Alexandri VI, vigesima sexta Ianuar., et etiam quotidie in cappella Sanctae Helenae, in quam mulieres non intrant nisi semel in anno, est indulgentia plenaria; item per omnes dies anni est indulgentia plenaria. Aliquas harum septem ecclesiarum, sicuti etiam stationum indulgentias suspectas esse credit cum Passerino quaest. 12, num. 135; P. Minderer part. 1, Confer. 4, num. 271, et part. 2, Conf. 4, num. 214; et hoc, vel ob millenarios annos, vel quia persaepe praeter plenarias partiales quaedam addantur, et non plenariae, contra rationem indulgentiae plenariae et contra disciplinam Ecclesiae.

25 Hinc ad uberiorem notitiam iuvat adducere motivum unde sumpsit initium visitatio dictarum septem Romanarum ecclesiarum. Cum enim Pontifices in Oriente ad fidei puritatem custodiendam quatuor patriarchatus instituissent, videlicet primium Alexandrinum, secundum Antiochenum, tertium Hierosolymitanum, quartum Constantinopolitanum, quatuor ecclesias Romae pro his quatuor patriarchis designarunt; nempe pro primo ecclesiam D. Pauli, pro secundo S. Mariae Maioris, pro tertio S. Laurentii, pro quarto D. Petri; ut si forte patriarchae conciliorum vel aliorum negotiorum causa Romam ventitarent, sua in ecclesia decenter degerent. Ecclesia vero S. Ioannis Lateranensis addicta erat supremo Urbis et orbis Patriarchae, videlicet Vicario Christi Domini, quia quatenus Romanus Episcopus est, suam ibi cathedralem habet; unde ad mille annos ibidem Pontifices diversati sunt. Summa itaque a Romanis veneratione habitae fuerunt huiusmodi quinque patriarchales ecclesiae, ipsaeque continenter magna pietate ac frequentia invisebantur. Quia vero in earum visitatione opus erat per duas alias celeberrimas transire, scilicet per ecclesiam SS. Fabiani et Sebastiani, ubi est coemeterium innumerorum martyrum, et per ecclesiam S. Crucis, ubi valde magnum Crucis Domini frustum sancte colitur; idcirco septem istae ecclesiae una omnes visitari consueverunt. Hinc, ut ad tantum pietatis opus fideles excitarentur, supradictae aliaeque innumerabiles indulgentiae fuerunt a Romanis Pontificibus dictis ecclesiis concessae. Sic ex Sanctarello cap. 16 de Iubilaeo, refert sapientissimus P. Viva de Iubilaeo qu. 4, art. 2, n. 2 et 3. Advertendum tamen est quod stationum ordo pro dictis ecclesiis nunc observandus est, ut in Missali novo, et assignatus ut supra art. 4, sub n. 17; vide ibi per tot. dict. n. 17.

Visitantes duodecim vicibus pro quolibet 26
anno per Ordinarium specificatis, septem altaria ab eodem Ordinario designata in aliqua ecclesia habente indultum apostolicum (quod solet concedi ad septennium), lucrantur, pro qualibet vice id egerint, omnes et singulas indulgentias quas lucrarentur, si personaliter visitarent septem altaria sita et ad id designata in basilica principis apostolorum de Urbe. Sic patet ex formula brevis seu indulti a Sede Apostolica soliti concedi et pro sua benignitate iam concessi pro visitantibus septem altaria sita et designata in hac nostra ecclesia sancti Bernardini civitatis Alexandriae, prout explicat breve seu indultum apostolicum in Archivio huius conventus asservatum.

Ex concessione Bonifacii VIII, confirmata a 27
Bened. XII, uti legitur in quodam marmore posito in ecclesia S. Ioannis Lateranensis Romae, consequuntur octoginta annos indulgentiae omnes recitantes sequentem Orationem:

Domine Iesu Christe, Pater dulcissime, rogo te ut amore illius gaudii quod dilecta Mater tua habuit quando apparuisti ei in illa sacratissima nocte Paschae, et per illud gaudium quando te vidit glorificatum Divinitatis claritate, quatenus me illumines donis Spiritus sancti, ut tuam voluntatem adimplere valeam omnibus diebus vitae meae. Qui vivis, et regnas, etc.

Qui vere poenitentes et confessi matutinali 28
officio festi Corporis Christi intersunt aut illud recitant, lucrantur 100 dies indulgentiae; item 100 pro primis et 100 pro secundis vesperis; item 100 qui celebrant missam aut eidem assistunt. Qui vero primae, tertiae, sextae, nonae, ac completorii officiis intersunt, pro qualibet ipsarum horarum 40 dies. Illi autem qui per octavam illius festi, matutinalibus, vespertinis, missae, ac praedictarum horarum officiis intersunt, 100 dies singulis ipsius octavae diebus, ex concessione Urbani IV, Const. incip. *Transiturus,* qui anno 1262 festum SS. Corporis Christi celebrandum instituit. Martinus vero V, anno 1429, Const. incip. *Ineffabile,* supradictas indulgentias ampliavit, id est 200 dies pro missa, 200 pro matutino, 100 pro utrisque vesperis festi, et pro qualibet hora privata 50 dies. Infra octavam autem, pro singulis matutinis, et missis, et vesperis 100 dies, ac pro horis privatis 40 dies. Tandem Eugenius IV, anno 1433, Const. incip. *Excellentissimum,* relatas Martini V indulgentias duplicavit, tam pro festo quam pro octava; in summa omnibus inclusis, dictae indulgentiae pro

matutino, missa et utrisque vesperis festi, sunt 400 dies pro unaquaque actione; pro qualibet horarum privatarum 160 dies; et in quibuslibet octavae diebus, pro singulis matutinis, vesperis et missis, 200 dies, ac pro reliquis horis 80 dies; et pro interessentibus processionibus 200. Vide Compendium Privilegior. Fratrum Minorum et aliorum, verb. *Indulgentiae quoad saeculares,* § septimo, post n. 2, vers. *Istae Indulgentiae*, Bullarium Cherubini et Wadingum suis respective locis et annis.

Easdemmet indulgentias lucrantur interessentes officiis et missis festi et totius octavae Conceptionis immaculatae B. M. V., et respective recitantes ac celebrantes, ex concessione Sixti IV, anno 1476, Const. incip. *Cum praeexcelsa.*

Item easdem indulgentias lucrantur dicentes 5 *Pater* et *Ave,* ac simul assistentes officio et missae festi SS. Nominis Iesu, et respective recitantes ac celebrantes, ex concessione Clementis VII, anno 1530, Constit. incip. *Salvatoris.*

Item easdem indulgentias lucrantur interessentes officio et missae festi Transfigurationis D. N. I. C., et respective recitantes et celebrantes, ex concessione Callisti III, anno 1457.

Assistentes matutino, missae et vesperis Visitationis B. M. V., lucrantur 100 dies indulg.; caeteris autem horis 40, et sic respective recitantes et celebrantes, ex concessione Bonif. IX, an. 1390.

29 Quoad indulgentias attendenda est Constit. Benedicti XIII incip. *Salvatoris,* edita 28 Aprilis 1725, in qua conceditur Christifidelibus omnibus facultas applicandi indulgentias anno iubilaei durante suspensas, per modum suffragii animabus defunctorum.

30 Alia ad rem, vide verb. *Iubilaeum.*

31 Indulgentiae per visum a Domino acceptae non admittuntur sub fide referentis; Bened. XIV, tom. 1, Const. 141, incip. *Sollicitudini,* § 40.

32 Indulgentia centum dierum conceditur recitantibus genibus flexis singulis feriis sextis quinquies orationem Dominicam et toties salutationem Angelicam, ad sonum campanae hora tertia post meridiem, in memoriam passionis et

33 agoniae Domini nostri Iesu Christi. Idem Constit. 9 incip. *Ad Passionis,* ubi iniungit, et in virtute s. obedientiae mandat ob id parochis, rectoribus, aliisque quocunque nomine appellatis superioribus, ut campanam uniuscuiusque ecclesiae huiusmodi pulsare faciant tali hora.

34 Indulgentiae concessae visitantibus ecclesias Urbis per octavam sanctorum apostolorum Petri et Pauli ab eodem Pontifice, Constit. 83 incip. *Admirabilis*, referuntur in tom. 2, ad

35 verb. *Cappella;* vide ibi. Indulgentia plenaria conceditur pro ecclesia patriarchali Maronitarum quater in anno, et pro aliis cathedralibus eiusdem nationis bis in anno; idem, Const. 79, incip. *Nuper,* § 11.

Indulgentiarum communicatio inter confra- 36
tres B. M. V. de monte Carmelo et Tertiarios Cappuccinorum S. Francisci revocatur; idem, Const. 94, incip. *Romanus Pontifex.*

Indulgentia centum dierum concedi potest 37
a Cardinali maiori poenitentiario omnibus Christifidelibus qui se poenitentiali virga tangendos, pie reverenterque in tribus Urbis basilicis ipsi submiserint; idem, Const. 95, incip. *Pastor bonus.*

Indulgentiae visitantibus ecclesiam concessae 38
acquiri possunt absque eo quod sanctissimum Sacramentum expositum sit; idem, tom. 2, Const. 5, incip. *Accepimus in Civitate.*

Indulgentia plenaria in articulo mortis ap- 39
plicari conceditur auctoritate apostolica ab Episcopis et Ordinariis inferioribus, etiam per alios subdelegatos; idem, Constit. 34, incip. *Pia Mater.*

Ad eam acquirendam iniungitur specialiter 40
aegris moribundis acceptatio mortis in spiritu resignationis; idem, ib.; vide tom. 5, verb. *Moribundus,* sub n. 38.

Indulgentia plenaria conceditur per omnes 41
ecclesiasticae ditionis dioeceses iis qui confessi et sacra communione refecti, sanctissimum Sacramentum expositum visitaverint diebus bacchanalibus; idem, Constit. 45, incip. *Inter caetera.*

Praefatam indulgentiam ad omnes ecclesias 42
catholici orbis pro triduo expositionis SS. Sacramenti, in hebdomada sive Septuagesimae, sive Sexagesimae, aut Quinquagesimae, vel in singulis praedictis hebdomadis, vel in sola feria V infra hebdomadam Sexagesimae, nuperrime extendit Clem. XIII, ut patet ex sequenti declaratione Sacr. Congreg. Indulgentiar., videlicet:

Cum alias san. mem. Bened. XIV, ad frequentes Episcoporum pontificiae ditionis querelas gravioribus abusibus qui bacchanalium tempore irrepserant, opportunoque remedio occurrere concupierit, perspexeritque in aliquibus ecclesiis salutari consilio institutam esse sanctissimi Eucharistiae Sacramenti expositionem per tres dies, sive in hebdomada Septuagesimae, sive in altera Sexagesimae aut Quinquagesimae ante diem Cinerum, ad hoc praecipue ne fideles tempore tentationis a via Domini recederent, et in praedictis ecclesiis pie orantes divina impetrarent auxilia; universis utriusque sexus Christifidelibus confessis, et sacra communione refectis qui easdem ecclesias in quibus venerabilis expositio, sive in uno, sive in singulis praedictis triduis fieret, devote visitarent, indulgentiam plenariam misericorditer concessit et indulsit. Hinc SS. D. N. Clemens divina providentia Papa XIII sedulo

recogitans, praefatam augustissimi Sacramenti expositionem plurimum hisce diebus profuisse ac deinceps fore profuturam, eamdem plenariam indulgentiam ad quascunque catholici orbis ecclesias ubicunque locorum existentes, ubi Venerabilis expositio, sive in hebdomada Septuagesimae, sive Sexagesimae aut Quinquagesimae, sive in singulis praedictis hebdomadis per tres dies, atque etiam, si tantummodo in feria quinta infra hebdomadam Sexagesimae peragatur, ex uberi pontificiae charitatis fonte benignissime extendit.

Datum Romae ex secretaria Sacr. Congreg. Indulg. die 23 Iul. 1765.

43 Docentes rudes homines publice vel privatim orationis mentalis regulam et modum; itemque qui publice docentes auscultaverint, dummodo vere poenitentes ac sacra communione refecti, toties quoties lucrantur septem annos et toti-
44 dem quadragenas indulgentiae. Item si assidue eo convenerint, semel in mense, vere poenitentes et sacra communione refecti, orantesque pro more in indulgentiis consueto, indulgentiam plenariam, defunctis etiam applicandam, lucrantur; quam pariter ita obtinent ii qui toto mense, unico saltem horae quadrante singulis diebus orationi mentali dant operam, dummodo vere poenitentes et confessi, Eucharistiam sumpserint et orent pro concordia, etc. Concedente haec omnia Pontifice in bulla incip. *Quemadmodum,* Bull. tom. 2, num. 23. Vide verb. *Oratio,* n. 32.

45 Indulgentias in forma iubilaei concessas abrogavit Clemens VIII aliique Pontifices; quare si forte agatur de aliqua eiusdem tenoris indulgentia, videndum erit, num post ea decreta concessa fuerit, ut ex tractatu de Indulgentiis P. Theodori part. 2, c. 4, § 2.

46 Clemens XII in suo brevi dato die 14 Augusti 1736, indulgentiam plenariam die ad libitum quotannis eligenda, concessit iis qui anno integro ad pulsum campanae sub horam noctis recitaverint psal. *De profundis,* vel semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam cum versiculo *Requiem,* in suffragium defunctorum; dummodo, ea die confessi et communione refecti, preces pias effuderint pro consueto more. Singulis vero diebus toties quoties eamdem orationem ad signum campanae recitantes, centum indulgentiae dies consequuntur; Institut. Eccles. 61, § 5, Benedict. XIV.

47 Operae pretium est hic addere etiam indulgentias concessas per decretum S. C. pie et devote, atque ex corde recitantibus actus virtutum theologicarum fidei, spei et charitatis, ut constat ex sequenti notificatione.

Animadvertens SS. D. N. Bened. Papa XIV quam utiles, quinimo necessarii sint ad aeternam salutem theologicarum virtutum actus, fidei videlicet, spei et charitatis; ut omnes utriusque sexus Christifideles ad illorum exercitium excitaret, audito voto Sacr. Congregationis indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae, indulgentias pro iisdem actibus a san. mem. Benedicto XIII die 15 Ianuarii anni 1728 concessas, benigne confirmavit, plenariam nimirum cum facultate eam fidelium defunctorum animabus applicandi, semel in mense lucrandum ab iis qui quotidie per mensem praefatos actus pie, devote, et ex corde peregerint, die nempe ab unoquoque eligenda, in qua vere poenitentes, confessi ac sacra communione refecti, pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione, ut decet, oraverint; nec non aliam similiter plenariam in mortis articulo. Ut autem commissas sibi oves ad frequentiorem huiusmodi actum usum alliceret, Sanctitas Sua, indulgentiam septem annorum totidemque quadragenarum, cum eadem applicationis facultate, quae iuxta eiusdem sui praedecessoris concessionem semel tantum in die consequi poterat, ad quamlibet antedictorum actuum piam, etc. ut supra, recitationem clementer extendit.

Declaravit insuper Sanctitas Sua praefatas omnes indulgentias addictas minime esse certis determinatisque verbis, proptereaque unumquemque uti posse in recitatione dictorum actuum qualibet formula, dummodo in ea singularum virtutum theologicarum specialia motiva exprimantur.

Datum die 28 Ian. anno 1756.

F. I. Card. Portocarrero Praef.

A. E. Vicecomes, Sac. Congr. Indulg. Secret.

Addamus rescriptum ex audientia Sanctissimi, 48
habita die 18 Ian. 1778.

Sanctissimus Dominus noster Pius divina providentia PP. VI, referente me infrascripto Sacr. Congregationis de Propaganda Fide secretario, ad magis augenda inter fideles defunctorum suffragia, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus in quavis imperii Sinici, tum etiam Tunkini, Siami, Cocincinae, Cambodiae et Ciampae parte morantibus, qui vere poenitentes, confessi et sacra communione refecti, pie ac devote Deum oraverint pro animabus in purgatorio detentis, vel ea die in qua Commemoratio celebratur omnium Fidelium defunctorum, vel in qualibet alia die infra octavam eiusdem Commemorationis, plenariam indulgentiam applicabilem quoque per modum suffragii iisdem animabus, ac semel tantum in praedictis diebus lucrandam, benigne in perpetuum concessit. Illis autem qui vel in ipsa Commemoratione vel in reliquis eiusdem octavae diebus, corde saltem contriti, pro animabus ipsis aliquas ad Deum preces effuderint,

partialem septem annorum ac totidem quadragenarum indulgentiam applicabilem et lucrandam, ut supra, in perpetuum similiter est impertitus. Quam etiam partialem indulgentiam pari modo applicabilem Sanctitas Sua voluit ac declaravit, ut praefati Christifideles consequi valeant ter in quolibet mense cuiusvis anni; dummodo corde saltem contriti pro ipsis animabus devote precentur.

Datum Romae ex aedibus Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, die et anno quibus supra.

STEPHANUS BORGIA
Sacr. Congr. de Prop. Fide Secret.

49 An superiores cuiuscunque ordinis sive instituti, caeterique habentes facultatem communicandi privilegia, etc., possint privilegia et indulgentias ampliare et limitare pro sui arbitrio in aggregationibus; Sacra Congr. Indulg., die 5 Febr. 1748, in respons. ad primum dubium respondit *negative*. Vide verb. *Altare privilegiatum*, sub n. 29.

50 An indulgentiae concessae ecclesiis alicuius ordinis, congregationis vel instituti, censeri debeant concessae etiam ecclesiis tam parochialibus quam non parochialibus ab eiusmodi ordine, etc., dependentibus, sive a monachis, aut fratribus, vel religiosis respective administrari solitis; Sacr. Congr. Indulg., etc., die 30 Iul. 1748 respondit *negative*. Vide decretum praefatae Congregationis desuper editum verb. *Altare privilegiatum*, sub n. 29, 2 loco.

51 Eiusdem Sacr. Congr. Indulg. decreta, quorum primo omnibus ecclesiis parochialibus orbis Christiani altare privilegiatum quotidianum conceditur; altero vero missae omnes quae in die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum ubicunque et a quocunque sacerdote celebrantur, indulgentiis donantur perinde ac si ad altare privilegiatum celebrarentur. Vide dict. verb. *Altare privilegiatum*, sub num. 33 et 34.

52 Neque omittenda facultas impertiendi benedictionem cum indulgentia plenaria Christifidelibus in locis missionum in mortis articulo constitutis a Clem. XIV concessa.

Ne Christifidelibus in locis missionum in qualibet orbis parte degentibus et in ultimo vitae discrimine constitutis, ea spiritualia auxilia desint quae catholica pia mater Ecclesia filiis suis a saeculo recedentibus solet misericorditer impertiri; SS. D. N. Clemens, divina providentia Papa XIV, me infrascripto Sacrae Congr. de Propaganda Fide referente, in audientia habita die 5 Aprilis 1772, pro eximia charitate qua illos paterne complectitur, omnibus et singulis RR. PP. DD. Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Vicariis apostolicis, necnon RR. Praefectis, seu Superioribus missionum, tam cleri saecularis quam regularis in locis missionum ut supra modo existentibus, seu quocunque tempore exstituris, peramanter concedit facultatem impertiendi benedictionem cum indulgentia plenaria fidelibus praedictis ad extremum agonem redactis, cum ea etiam extensione, ut facultatem huiusmodi sacerdotibus et respective missionariis eorum iurisdictioni subiectis, pro locis tamen suarum dioecesum vel pro missionum districtibus tantum communicare possint et valeant; dummodo in hac benedictione impertienda servetur formula praescripta a san. mem. Bened. XIV, in Constitutione data 9 Apr. 1747, quae incipit *Pia Mater*, inferius registranda.

Quoniam autem facile continget ut aliqui ex praedictis Christifidelibus ex hac vita decedant quin Ecclesiae sacramentis fuerint muniti et absque sacerdotis cuiuslibet assistentia; ideo Sanctitas Sua, de uberi apostolicae benignitatis fonte, etiam illis plenariam indulgentiam elargitur, si contriti nomen Iesu, corde saltem, invocaverint et mortem de manu Domini, ea qua decet christiana animi demissione et spiritus humilitate susceperint, animamque in manus Creatoris sui commendaverint. Quae postrema decreti pars, ut Christifidelibus omnibus innotescat, eam in suis dioecesibus ac missionibus antistites et superiores memorati identidem, et praesertim sanctae visitationis tempore, publicare curent ac satagant.

Datum Romae ex aedibus Sacr. Congr. praedictae, die 5 Apr. 1772.

STEPHANUS BORGIA
Sacr. Congr. de Prop. Fide Secret.

MODUS *a san. mem. Bened. XIV approbatus et pro opportunitate temporis servandus, ut infra in rubricis notatur, ad impertiendam benedictionem in articulo mortis constitutis, ab iis qui facultatem habent a Sede Apostolica delegatam.* 53

Benedictio in articulo mortis cum soleat impertiri post sacramenta poenitentiae, eucharistiae et extremae unctionis, illis infirmis qui vel illam petierint dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis, impertienda iisdem est, etiamsi postea linguae caeterorumque sensuum usu sint destituti, aut in delirium vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, impoenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, est omnino deneganda.

Habens praedictam facultatem, ingrediendo cubiculum ubi iacet infirmus, dicat: *Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea*, ac deinde aegrotum, cubiculum et circumstantes aspergat aqua benedicta, si commode haberi poterit, dicendo antiphonam: *Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Quod si aegrotus voluerit confiteri, audiat illum et absolvat. Si confessionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum contritionis; de huius benedictionis efficacia ac virtute, si tempus ferat, breviter admoneat; tum instruat atque hortetur ut morbi incommoda ac dolores in anteactae vitae expiationem libenter perferat, Deoque se paratum offerat ad ultro acceptandum quidquid ei placuerit, et mortem ipsam patienter obeundam in satisfactionem poenarum quas peccando promeruit. Tum piis ipsum verbis consoletur, in spem erigens fore, ut ex divinae munificentiae largitate eam poenarum remissionem, et vitam sit consecuturus aeternam. Postea dicat:

℣. *Adiutorium nostrum in nomine Domini.*
℟. *Qui fecit coelum et terram.*

Antiph. *Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui* (vel *ancillae tuae), neque vindictam sumas de peccatis eius.*

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, etc.

℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Salvum fac servum tuum* (vel *ancillam tuam).*
℟. *Deus meus, sperantem in te.*
℣. *Domine, exaudi orationem meam;*
℟. *Et clamor meus ad te veniat.*
℣. *Dominus vobiscum;*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum tuum N. quem (vel *ancillam tuam N. quam) tibi vera fides et spes Christiana commendant. Visita eum (eam) in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem, omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut eius anima in hora exitus sui iudicem propitiatum inveniat, et in sanguine eiusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.*

Tum dicto a clerico si praesens sit, vel ab ipso Sacerdote *Confiteor*, idem sacerdos prosequatur:

Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Deinde.

Dominus Noster Iesus Christus Filius Dei vivi, qui beato Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et restituat tibi stolam primam quam in baptismate recepisti, et ego, facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo: in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Per sacrosancta humanae reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes praesentis et futurae vitae poenas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, Pater, Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut omnium praemissarum precum recitandarum tempus non suppetat, statim sacerdos benedictionem ei impertiatur.

Tandem ad complementum hic iuvat ad- 54
ducere sequentem tabulam traditam in Caeremoniali Seraphico impresso Mediolani anno 1744, typis Donati Grisolfi, part. 3, capit. 19, ibi.

TAVOLA *de' crepuscoli della sera durante i quali (come nota il Calendario Romano) durano le indulgenze concedute insino al tramontar del sole.*

1 Gennaio. Ora una e un quarto all' orologio della campana.
25 Febbraio. Ora una.
1 Aprile. Ora una e un quarto.
1 Maggio. Ora una e mezzo.
1 Giugno. Ora una e tre quarti.
13 Luglio. Ora una e mezzo.
26 Agosto. Ora una e un quarto.
17 Settembre. Ora una.
1 Novembre. Ora una e un quarto.

APPENDIX

Sive novus de indulgentia articulus.

Si propriis in locis additae fuissent, iuxta monitum censorum, adnotationes, omittere hunc articulum potuissem; sed cum me absente typis iam consignata fuerint quae auctor de indulgentiis disputat, sine debitis animadversionibus quibus notatae a censoribus propositiones indicarentur, exponerentur vel confutarentur, et cum nonnullae quoque desiderentur ad perfectam declarationem ecclesiasticae circa indulgentias disciplinae, novum hunc addere articulum operae pretium fuit; in quo articulo paucis explicatur: *Quid indulgentia sit, et quinam in antiqua Ecclesia eiusdem fuerit usus, quaeque variandae disciplinae causa; ac Ferrarianae illae opiniones quae minus tutae vel falsae visae sunt refelluntur; et nonnulla decreta recensentur.*

I. Indulgentiae itaque nomine intelligitur *remissio poenae temporalis, quae remissa iam culpa luenda foret, in foro interno coram Deo valida, facta extra sacramentum per applicationem thesauri Ecclesiae ab eo qui potestate praeditus sit.* Definitio quatuor complectitur partes indulgentiae essentiales. Primo enim indicat, remissa culpa, superesse posse ac solere poenam peccato, ita exigentibus divinae iustitiae legibus, debitam, atque in praesenti vel in futuro saeculo luendam. Secundo remissionem hanc valere etiam coram Deo, ita ut quam Ecclesia modo concedenti condonare velit poenam, Deus non amplius exigat. Tertio ait per applicationem thesauri Ecclesiae hanc fieri remissionem. Thesaurus vero Ecclesiae bona spiritualia sunt, quorum distributio Ecclesiae concredita est. Bona haec sunt merita Christi Domini et sanctorum omnium atque fidelium. Sanctorum autem merita in Ecclesiae thesauro collocantur, non ut quidpiam addatur meritis Christi Domini, quae infinita sunt, et quidquid meriti est in Sanctis, gratia ex illis prodeunte efficiunt; sed ut pateat Sanctorum communio in Ecclesia, quae est corpus mysticum Christi Iesu, et ipse eiusdem caput, quod perficit membra sua, quibus veluti instrumentis utitur, communicando illis Spiritum et omnem salutarem motum per gratiam suam. In hac definitione non determinatur modus quo thesauri applicatio fieri debeat; quo fit ut ad indulgentiae substantiam sufficiat aliquo modo fieri hanc applicationem, vel ex parte saltem praecipua thesauri, quae in Christi meritis sita est; non enim necessario requiritur ut simul fiat ob merita sanctorum, ut post Bellarmin. notavit clarissimus Amort in Histor. Indulg., quamvis laudabiliter ita fiat, ac primis quoque Ecclesiae temporibus, in indulgentiis, non tantum meritorum Christi, sed etiam Sanctorum habita ratio fuerit. Quarto tandem designatur applicationem hanc ab eo fieri oportere cui regendae Ecclesiae, ligandi et solvendi, atque clavium potestas concessa fuit. Huic enim bonorum Ecclesiae administratio concredita fuit.

II. Disputare theologi solent, concurrant ne merita dicta ad indulgentias per modum impetrationis an solutionis; sed levis momenti est huiusmodi quaestio, atque utroque modo concurrere probabilius videtur. De priori modo nulla controversia est; quod vero secundo modo concurrant, facile patet. Nam iusti non pro se tantum, sed pro aliis satisfacere valent quantum ad debitum poenae temporalis; imo et mereri de congruo possunt peccatoribus poenitentiae donum. Haec autem iusti non praestant, nisi in virtutem meritorum Christi, cuius spiritu aguntur tamquam membra viva. Etenim, Augustino teste, lib. contra Parmen.: *Hic est unus verusque mediator noster et advocatus, pro quo nullus interpellat, sed ipse pro omnibus aliquando quidem per membra corporis sui, quae pro se invicem sollicita sunt.*

III. Orthodoxa fides docet, ut optime auctor ostendit, in Ecclesia potestatem esse concedendi indulgentias, earumque usum salutarem fidelibus esse. Nam Ecclesiae ligandi et solvendi, remittendi peccata, et clavium potestas concessa est, et quae ipsa remittit vel solvit in terris, remissa et soluta habentur in coelis, ut ex dictis constat. Ex iis vero Patres omnes colligunt collatam apostolis eorumque successoribus potestatem iniungendi poenitentibus satisfactorias poenitentias, et relaxandi; Patrum testimonia obvia sunt. Usus vero indulgentiarum ex perpetua et constanti traditione comprobatus rem ulterius confirmat. Paulus enim 2 ad Cor. II, erga incestuosum Corinthium hac usus est indulgentia, *ne*, inquit, *abundatiori tristitia absorberetur*. Quae verba Chrysost. homil. 11, in 2 ad Corinth. ita exponit: *Ex ea re docemur quod non solum ad peccatorum naturam, verum etiam ad mentem habitumque poenitentiam oportet moderari disciplinam.* Indulgentias praeterea secundo Ecclesiae saeculo probavit Tertull. antequam ad montanistas transisset, in lib. quem scripsit ad Martyres, cap. 1. S. Cyprianus pluries scribit ad martyrum preces Ecclesiam in more habuisse remittere poenas poenitentibus. Usus praeterea indulgentiarum in antiqua Ecclesia constat etiam ex relaxatione poenitentiae, quae fiebat ab Episcopis in Coena Domini iis qui per sacramentalem absolutionem initio Quadragesimae a presbyteris absoluti fuissent, ut pluribus ostendit Amort. op. cit. dissert. praelim., § 11.

IV. Ex antiquo Ecclesiae usu constat hanc relaxationem poenae canonicae validam fuisse etiam coram Deo. Primo, quia Episcopi in relaxatione poenae canonicae utuntur deprecatoria formula simili illi qua absolutionem sacramentalem concedebant, et in utraque absolutionem petebant a peccatis in remedium animae, ut videre est in antiquo Ordine Romano. Secundo, quia tempore sancti Cypriani fideles putabant se liberari a Numinis vindicta et ira Dei, si martyrum intercessione obtinuissent relaxationem poenae canonicae, ut legere est in Cypr. ep. Tertio quia Tertull. iam montanista, lib. de Pudic. c. ult., testatur hanc fuisse universalem Ecclesiae persuasionem, ut meritis ac satisfactionibus martyrum peccata remitterentur, sive poenae peccatis debitae. Idem praeterea constat ex ep. cleri Rom. ad Cypr., et ex S. Ambr. lib. de Poenit. c. 6 et ult., ubi ait: *Tota Ecclesia suscipit onus peccatoris, cui compatiendum, et fletu, et oratione, et dolore est, et quasi fermento eius se totam conspergat, ut per universos ea quae superflua sunt in aliquo poenitentiam agente, viritim misericordiae aut compassionis velut collativa quadam admixtione purgentur.* Ex eodem de poe-

nitentia lib. 1, cap. 3 habemus, fieri consuevisse remissionem poenae canonicae in primitiva Ecclesia ob intercessionem et merita Sanctorum; et ex Tertulliano lib. de Poenit., c. 9, aliisque.

V. Indulgentiae remittunt poenam temporalem, sive iniunctam, sive iniungendam. Audiatur S. Thomas in Supplem. qu. 25, art. 1: *Quidam dicunt quod non valent ad absolvendum a reatu poenae quam quis in purgatorio secundum Dei iudicium meretur, sed valent ad absolvendum ab obligatione qua sacerdos obligavit poenitentem ad poenam aliquam, vel ad quam obligatur etiam ex canonum statutis. Sed haec opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra privilegium Petro datum, cui dictum est,* ut quod in terra remitteret, in coelo remitteretur; *unde remissio quae fit quantum ad forum Ecclesiae, valet etiam quantum ad forum Dei. Et praeterea Ecclesia huiusmodi indulgentias faciens magis damnificaret quam adiuvaret; quia remitteret ad graviores poenas, scilicet Purgatorii, absolvendo a poenitentiis iniunctis. Et ideo aliter dicendum, quod valent, et quantum ad forum Ecclesiae, et quantum ad iudicium Dei, ad remissionem poenae residuae post contritionem, et confessionem, et absolutionem, sive sit iniuncta, sive non.* Ita theologi omnes, et quidem iure meritoque. Nam potestas Ecclesiae collata Matthaei XVI absoluta est et nulla limitatione circumscripta; neque in traditione fundamentum est ullum quo restringere cogamur hanc potestatem ad poenas in sacramento iniunctas, vel per canones constitutas. Et quamvis aliquando hac reperiantur concessae formula indulgentiae *de poenis iniunctis,* communiter tamen absque hac formula concessae reperiuntur a Bonif. VIII in Extr. *Antiquorum,* a Clem. VI in Extrav. *Unigenitus,* a Sixto IV in Constit. *Quemadmodum,* et ab aliis Summis PP. qui plenissimas indulgentias concedunt, hoc est, quantum se extendit eorum potestas. In hypothesi quod concedantur indulgentiae sub hac formula de iniunctis, Card. Bellarm. cap. 7, lib. 2 de Indulg., negat illas extendi ad poenas iniungendas; sed Suarez et alii bene multi affirmant.

VI. De indulgentiarum origine et variatione haec Mabillonius scribit. Indulgentiarum triplex quasi gradus considerari potest: Unus tempore apostolorum, qualis fuit relaxatio ab excommunicatione incestuoso illi Corinthio inflicta per apostolum Paulum; secundus tempore martyrum, cum ad eorum preces publica quibusdam poenitentia remittebatur; tertius, sub defectu poenitentiae publicae, quae saeculo IX non parum minui coepit. Ab eo tempore datae sunt ad remissionem poenae peccatis impositae aut debitae quaedam indulgentiae, aliae aliis ampliores. Vigebat tamen per ea tempora poenitentiae publicae usus, sed ea redimi vel missis, aliisque suffragiis, vel eleemosynis, vel sacris peregrinationibus, aut piis operibus poterat. Patribus Concilii Cloverhovisiensis anno 747 visa est nova poenitentiae per eleemosynas redemptio, *nova adinventio, periculosa consuetudo;* sed paulatim redemptio praevaluit. Postea vero compendiosior visa est indulgentiarum via. Istae mortuis primum concessae videntur. Nam Ioannes Papa VIII indulgentiam his qui in bello contra paganos anno 878 occubuerunt vel in futurum occumberent concessit, eamdemque gratiam petiere Baioariae Episcopi pro Arnulpho imperatore mortuo, a Ioanne IX, cuius animam ipsius potestate absolvi postularunt. At vivis Salomon Constantiensis Episcopus in Coena Domini indulgentiam dedisse perhibetur apud Ekkehardum, id est absolutionem quae in Coena Domini quotannis ab Episcopo impertiri solebat. Sed alia est indulgentiarum notio, cum peccatorum poena, vel partim, vel omnino remittitur, unde plenariae indulgentiae, aut definiti temporis dicuntur. Si fides scholasticis habenda foret, concessae hac ratione indulgentiae fuere a Sergio II, qui indulgentiam trium annorum et trium quadragenarum omnibus visitantibus ecclesiam SS. Silvestri et Martini in Montibus, concessisse traditur; a Gregorio Magno, quem septem annos de indulgentia concessisse perhibent in stationibus Romae ab ipso constitutis, imo et a S. Silvestro. Sed hi, etsi maximi theologi habeantur, tamen infelices passim sese ostentant historicos, et fidem hac in re non merentur, ut optime ostendunt Mabillonius in Praef. ad saeculum II Benedictinum; Papebrochius in Conatu Chronologico historico, dissert. 17, aliique eruditissimi viri, qui luculenter ostendunt indulgentiarum usum qua ratione hodie in Ecclesia conceduntur, undecimo saeculo antiquiorem non esse.

VII. Certo constat Alexand. II, an. 1070, peracta Lucensis ecclesiae dedicatione, statuisse *ut octo dierum spatio dedicationis memoria perageretur, concessa indulgentia poenitentiae;* ut habetur in codice ms. eiusdem ecclesiae in Vaticana bibliotheca asservato. Sed deest ibi specificatio ipsius indulgentiae, quae tamen habetur in quadam Honorii II bulla; in qua iis qui intra novem dies ad celebritatem convenissent consecrationis ecclesiae Casaemarii, *de illius pietate confisi cuius est peccatorum remissio, de iniunctis poenitentiis annus unus misericorditer relaxatur. Haec erat indulgentia maxima,* inquit Papebrochius; *postea coeperunt alii ad annorum numerum ampliorem addere etiam quadragenas.* Circa haec eadem tempora concedi coeperunt indulgentiae basilicae Vaticanae, quas recenset Nicolaus IV in bulla relata ab Onuphrio Panvinio in libello de Septem Ecclesiis Urbis, per haec verba: *Sicut ad nos,*

tam ex scriptis antiquis in basilica ipsa repertis quam ex seniorum canonicorum eiusdem Basilicae relatione pervenit, Praedecessores nostri, omnibus vere poenitentibus et confessis, ad eamdem ecclesiam venientibus reverenter, videlicet in Nativitate Domini, septem annorum et septem quadragenarum, et ab octava Pentecostes hinc ad festum B. Petri... die quolibet, trium annorum et trium quadragenarum... a principio Quadragesimae usque ad festum Paschae quolibet die, necnon in festivitatibus B. Mariae, unius anni et quadraginta dierum remissiones suorum peccatorum concesserunt. Has Nicolaus Pontifex ratas habuit; et deinceps confirmavere atque auxerunt Bonif. VIII, Clemens VI, Urbanus VI, Nicolaus V, et alii Summi Pontifices, ut inquit idem Panvinius. Circa finem undecimi saeculi occurrunt quoque indulgentiae concessae proficiscentibus ad bellum sacrum, aut certe ad illud contribuentibus. En canon 2 Concilii Claromontani, Urbani II auctoritate celebrati: *Quicunque pro sola devotione, non pro honoris, vel pecuniae adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Hierusalem profectus fuerit, iter illud pro omni poenitentia reputetur.* Vide catalogum harum indulgentiarum apud Amort loc. cit., part. 2, pag. 36 et sequent. Habes itaque indulgentiarum originem, varietatem, atque initium illarum, quae nunc ampliores etiam conceduntur.

VIII. Inquirendum modo est, *An disciplina Ecclesiae circa usum indulgentiarum subierit variationem quoad substantiam.* Responsionem transcribendam duxi ex P. Eusebio Amort, qui ait Ecclesiam in collatione indulgentiarum retinuisse semper eumdem spiritum et disciplinam quoad usum, invariatam quoad substantiam mansisse. Idque comprobat ex comparatione veterum recentiumque indulgentiarum, quo recensemus ordine.

1. Antiquitus relaxatio poenae fiebat quando poenitentes admittebantur ad sacram communionem. Nunc etiam ordinaria indulgentia connectitur cum sacra communione, quia ordinarie ad lucrandam indulgentiam requiritur communio.

2. Antiquitus, in articulo mortis fere omnes habebant plenariam indulgentiam, quia omnes admittebantur ad sacram communionem, sicque *ad Dominum dimittebantur,* licet pro foro externo, dein, si reconvalescebant, debuerint supplere opera poenitentiae. Nunc etiam omnes fideles in articulo mortis, si voluerint uti gratiis apostolicis per aggregationem in confraternitates, habent similiter plenariam indulgentiam.

3. Antiquitus indulgentiae non poterant conferri nisi ab Episcopis; nunquam autem a presbyteris, nisi haberent concessionem ab Episcopo. Nunc etiam plenariae non applicantur nisi ex commissione Summi Episcopi; v. g. dum indulgentiam in articulo mortis, vel alias per specialem formulam poenitenti applicant, qui mos iam a multis saeculis invaluit.

4. Antiquitus omnibus ad omne opus bonum apertus stabat thesaurus Ecclesiae ex communione iustorum omnium non restricta a pastoribus Ecclesiae, et specialiter impensa per preces ac vota antistitum. Nunc etiam ad omne opus bonum in confraternitatibus apertus stat thesaurus Ecclesiae per applicationem specialem alicuius indulgentiae.

5. Antiquitus offerebantur ab Ecclesia pro poenitentibus ac aliis specialiter participantibus de thesauro Ecclesiae iustorum intercessiones et opera. Idem nunc per praelatos fit, qui concedunt indulgentias, ut Deo offerant de thesauro Ecclesiae.

6. Antiquitus Episcopi habebant potestatem relaxandi partem poenitentiae, non totam. Nunc etiam iam a multis saeculis non habent potestatem indulgentiam concedendi excedentem 40 vel 100 dies.

7. Antiquitus requirebantur opera ardua ad obtinendam indulgentiam. Nunc etiam Pontifices, ut in decursu probabitur, iam saepius declararunt se nolle applicare plenum fructum indulgentiarum, nisi iis qui se per opera poenitentiae congrue disposuerint ac dignos reddiderint.

8. Antiquitus modum indulgentiarum ac relaxationum ex tacito consensu summi Pastoris regulabat frequenter communis sensus et consuetudo Ecclesiae; et quando oriebatur dubium, aut fiebat excessus in rigore, aut laxitate, apponebant limites summi Antistites Ecclesiae. Sic enim Zephirinus indulsit primus moechis veniam, ut testatur Tertullianus; et Nicolaus primus praescripsit modum relaxationum poenitentialium Episcopis Germaniae, ut patet ex eius epistola, quam dum lustrarem bibliothecas Bavariae reperi in manuscripto codice saeculi duodecimi, in canonica ad S. Nicolaum Passavii, estque hactenus inedita.

9. Antiquitus ex toto orbe concurrebatur ad sepulcrum BB. Apostolorum Petri et Pauli, ut ostendit P. Gretserus l. 2 de Peregrinationibus, cap. 9, 10, 11, 12, 13, 14 et 15. Omnes gentes eo confluebant ut obtinerent patrocinium principis apostolorum, ut testantur Chrysostomus, Augustinus, Fortunatus, Gregorius Magnus, etc. Confluebant praecipue ut obtinerent relaxationes poenae canonicae, ut testatur concilium Cabilonense II, anno 815, et postmodum Selegunstadiense. Nunc autem, dum plerisque, ob alium statum politicum regnorum, et divisionem linguarum post Romanae linguae interitum, non amplius datur tam facilis accessus Romam, summus Pastor praestat absentibus quod praesentes requirere non possunt

beneficium, et ut in suis bullis communiter exprimit, *confisus de omnipotentis Dei misericordia, et BB. Apostolorum Petri et Pauli orationibus*, cuivis pro modo suae congruae dispositionis relaxat facinora.

10. Antiquitus relaxabantur, v. g., septem anni, vel integra quadragesima, et sensus erat quod peccatum cui talis poenitentia debebat iniungi, foret ab omni poena liberum. Nunc similiter relaxantur, v. g., septem anni, vel 40 dies, seu, quod idem est, Carena aut Quadragesima. Sensus autem est, ut mihi videtur, quod peccatum, cui talis poenitentia secundum canones deberet iniungi, sit ab omni poena liberum; vel, ut aliis videtur, quod tantumdem poenae in purgatorio luendae, quantum talis poenitentiae neglectui responderet, relaxetur. In quo iterum nulla est differentia, cum antiquitus indulgentiae pariter valuerint coram Deo.

Obiicies primo. Manifestum est quod per copiosas indulgentias nervus disciplinae ecclesiasticae et rigor satisfactionum pro peccatis sit penitus enervatus. Antiquitus enim non conferebantur, nisi post laboriosam et longam poenitentiam; nunc dantur pro levissimis operibus, et creberrime. Ergo per has indulgentias introducta est enormis mutatio in Ecclesia.

Respondeo, antiquitus pro iis hominibus qui pro peccatis occultis non voluerunt ultro subire publicam poenitentiam, ad quod non obligabantur, ut P. Francolinus l. 2 de Poenit. ostendit, tot imo plures fuisse indulgentias plenarias quam nunc; quia omnes isti poenitentes statim absolvebantur, et, si volebant, statim admittebantur ad communionem; nec illis imponebatur ille antiquus ordo longus poenitendi, nisi consilii causa, quia alias non essent promerituri largitatem indulgentiae ac plenitudinem remissionis, quod ipsum per modum dispositionis etiam in modernis indulgentiis requiritur, prout in hoc opere probabitur. Quod vero attinet rigorem illum poenitentiarum veterum pro peccatis publicis, dico, neque in hoc mutatum esse spiritum Ecclesiae; quia Ecclesia illum rigorem non assumpsit, ut convenientem statui Ecclesiae perfecto, sed ut necessarium statui imperfecto, adeoque illum usurpaverit ut abiiciendum, non ut retinendum. Hanc meam assertionem probo ex doctrina D. Cypriani, omnium Patrum rigorosissimi, qui dum, reddita pace Ecclesiae, rigorem suum plurimum temperavit ut de hac sua moderatione tanquam de inconstantia fuit reprehensus, hanc reddidit rationem, quod rigor fuit Ecclesiae utilior tempore persecutionum ad conservandam honestatem Ecclesiae coram gentibus ubique commixtis; sed benignitas tempore pacis sit utilior in plures. Idipsum contingere in moderna benignitate postmodum ostendam. Interim D. Cyprianum audiamus; ep. 52 sic habet: *Quoniam de meo actu motus videris, mea apud te persona et causa purganda est, ne me aliquis existimet a proposito meo leviter recessisse; et cum evangelicum rigorem primo inter initia defenderim, postea videatur animum meum a disciplina et censura priori flexisse, ut his qui libellis conscientiam suam maculaverint, et nefanda sacrificia commiserint, laxandam pacem putaverim; quod utrumque non sine librata diu et ponderata ratione a me factum est. Nam, cum praelium gloriosi certaminis in persecutione ferveret, totu hortatu et pleno impetu militum vires fuerant excitandae, et lapsorum mentes animandae, ut poenitentiae viam non solum sequerentur, sed et ad martyrii gloriam provocarentur.—Sed, persecutione sopita, temperamentum salubri moderatione liberavimus, ut nec in totum spes communicationis lapsis denegaretur, nec plus desperatione deficerent, et eo quod sibi Ecclesia clauderetur, secuti saeculum gentiliter viverent, nec tamen censura evangelica solveretur. Ac si minus sufficiens Episcoporum in Africa* (idipsum nobiscum statuentium) *numerus videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium* (Papam), *qui et ipse cum plurimis coepiscopis, habito concilio, in eamdem nobiscum sententiam pari gravitate et salubri moderatione consensit. De quo tibi necesse nunc fuit scribere, ut scias me nihil leviter egisse, sed nemini ex lapsis communicasse, quando erat* (occasio) *ut lapsus coronam acciperet; postea tamen, sicut medendi vulneris utilitas exigebat, necessitati temporum succubuisse et saluti multorum providendum putasse.* Hucusque D. Cyprianus, qui proin ostendit, in moderando rigore regulam esse necessitatem temporum, utilitatem multitudinis, et Romani Pontificis declarationem.

Videamus ergo nunc quomodo Romani Pontifices antiquitus utendo rigore canonum, et nunc adhibendo eam moderationem, ut poenitentiae severiori modum relinquant communiter cuiusvis arbitrio, semper respexerint ad necessitatem temporum et utilitatem plurimorum.

1. Antiquitus Christiani vivebant permixti cum gentilibus, qui maiorem concipiebant reverentiam erga Ecclesiam si viderent vitia tam severe elui. Itaque ad conciliandam hanc venerationem et conversionem gentilium, congruum erat uti tali remedio; et utilitas paucorum fidelium debebat cedere publicae honestati Ecclesiae.

2. Natura Christianorum plurimorum recenter ex gentilismo conversorum in populi magna parte erat adhuc nimis barbara et vitiis dedita, ut posset mille exemplis per decem prima saecula demonstrari, talis autem natura timore, ut servilis, durius tractari debuit, quia, ut Sapiens ait: *Disciplina servo.*

3. Illis temporibus plurima scelera non coercebantur legibus civilibus, maxime fornicatio, mollities, sodomia, periuria extraiudicialia, blasphemiae, et universim omnes transgressiones legum Ecclesiae. Cum ergo Ecclesia tunc non habuerit aliud medium expurgandi Ecclesiam ab his faecibus nisi forum poenitentiale, debuit in isto adhibere rigorem canonum. Principes Christiani cum viderint Ecclesiam satis punire talia scelera, iudicia haec Ecclesiae reliquerunt usque ad saeculum undecimum, nec multum curarunt in foro externo illa crimina punire. Nunc autem, cum omnia illa crimina severe puniantur per leges principum, poterat Ecclesia agere mitius, quia non amplius erat periculum ne publice talia scelera invalescerent.

4. Antiquitus non dabantur subsidia promovendi sanctitatem in populo, prout nunc dantur; multiplicabantur scelera, et non erat efficax remedium resistendi torrenti, ne prorsus inundaret omnia, nisi timor canonum poenitentialium; nunc autem multiplicantur clerici, ecclesiae, parochiae, catecheses, conciones, scholae, libri pii, exempla sanctorum ac piorum, leges iuris ecclesiastici, religiosi ordines, monasteria, quae omnia multum faecis ex hoc mundo exhauriunt, iuventutem Christianam partim bonis moribus imbuendo, partim a mundo extrahendo, partim in exemplum suosum propinquorum constituendo. Itaque rigore tanto amplius opus non est eo tempore, quo plus inferret damni quam lucri.

5. Antiquitus non erant introductae in populum piae consuetudines et devotiones publicae, quae, dum fideles perpetuo occupant ac distrahunt, potenter a malis occupationibus avocant. Tales sunt festivitates frequentes, confessiones, comprecationes, peregrinationes, confraternitates, etc. Itaque, sicut virga e domo eiicitur, liberis iam adultis et ad sanam rationem compositis, ita antiqua disciplina non est retinenda ab Ecclesia in optimo statu constituta; neque per hoc mutatur spiritus Ecclesiae, quia, sicut anima una remanet in corpore humano pro diversitate aetatis ac senii valde diverso, ita in Ecclesia datur quaedam una ac immortalis anima legum omnium, intentio videlicet legislatoris semper respicientis ad bonum commune, ad necessitatem temporum, et ad utilitatem plurimorum.

Obiicies 1. Romani Pontifices nunc habent eum modum tenendi in suis indulgentiis, quasi possent satisfactiones sanctorum dispensare cui vellent, quod antiquitus non praesumpserunt; sed contenti fuerunt solis satisfactionibus Christi.

2. Iidem nunc potestatem suam etiam extendunt ad purgatorium.

3. Ii nunc soli pro toto mundo dispensant indulgentias, quod antiquitus non legitur.

Respondeo ad 1 satisfactiones Sanctorum indulgentiis esse accidentales; potuerunt ergo omitti vel addi in applicatione indulgentiarum, quamvis eas ob ipsam convenientiam intrinsecam, etiam antiquitus ordinarie adhibitas fuisse, iam supra ostensum fit. Cum ergo versemur in re accidentali, mutatio quoad substantiam fieri non potuit. Quod vero hae satisfactiones sanctorum indulgentiis sint accidentales, testatur Bellarminus lib. 1 de Indulg., cap. 4, his verbis: *Non est quidem opus ut adiungantur passiones Sanctorum passionibus Christi, quasi hae per se non sufficiant; sed adiunguntur tamen, quia aequum est ut illae passiones non sint inanes. Quomodo autem concurrant in hac applicatione satisfactiones Christi cum passionibus Sanctorum, id est, an applicetur una pars satisfactionis ex passionibus Christi, pars alia ex passionibus Sanctorum; an vero integra satisfactio accipiatur semper ex passionibus Christi, et superaddantur ad cumulum satisfactionis passiones Sanctorum, non videtur nimis curiose investigandum.* Ita Bellarminus.

Ad 2 dico indulgentias pro defunctis esse solemnes deprecationes pro defunctis, in quibus Summus Pontifex, nomine totius Ecclesiae, pro defunctis Deo offert Sanctorum et iustorum opera, prout ostenditur in decursu operis. Cum ergo semper Ecclesia oraverit pro defunctis, ut ostendunt polemici, et Baronius ad annum 34, a n. 314, nihil in hoc innovarunt per indulgentias Pontifices; sed per eas solum invitant fideles ad secum comprecandum pro defunctis, et ut ad hoc facilius excitentur promittit Papa se interpositurum simul pro tali anima deprecationem Ecclesiae, et oblaturum Deo pro illa anima Sanctorum opera.

Ad 3 respondeo etiam antiquitus relaxationes tantum fuisse factas ex tacito vel expresso consensu Summi Pontificis. Quod relaxatio pro moechis habeat originem a Zephirino Papa, testatur Tertullianus; quod lapsis in idololatriam facta sit communio et relaxatio, factum est ex *consensu* expresso Cornelii Papae, ut testatur D. Cyprianus epist. 52 supra relata. Et modum relaxationum etiam pro homicidis, praescripsit Episcopis Germaniae Nicolaus primus, ut testatur eius epistola hactenus inedita. Denique quod antiquitus factum est ex generali consuetudine Ecclesiae, haud dubie vim suam habet ex consensu tacito legislatoris. Quod si ergo in similibus taciti et expressi eadem est vis, sequitur etiam antiquitus omnes indulgentias per consensum tacitum summi Pastoris Ecclesiae substitisse. Rectius autem et clarius ea dependentia postmodum exprimi coepit per modernam indulgentiarum formam, quia solius universalis Episcopi potestas se extendit ad omnes fideles, vi cuius tacite ipsi omnes voluntates, intentiones et dispositiones subiiciuntur. Quod si pater potest disponere de volun-

tate uxoris et liberorum quoad vota; princeps de voluntate subditorum quoad contractus et testamenta; superior communitatis quoad communicationem et participationem bonorum operum de voluntate subditorum; cur non conveniens fuerit ut etiam voluntates fidelium ac intentiones tacite subordinentur voluntati Papae, eiusque dispositioni relinquant opera satisfactoria ad expiationem propriorum criminum ob largitatem Numinis redundantia? Si autem haec subordinatio voluntatum ad voluntatem Christi in terris Vicarii est Ecclesiae congenita ac essentialis ob ipsum ordinem hierarchicum, nihil novationis contingere potuit, dum Princeps fidelium eam voluntatem a suorum dependentium actuali dispositione circa satisfactiones iustorum superfluas, et ad Deum oblatione piorum operum manifestius exposuit.

IX. Vera indulgentiarum idea iuxta sensum et spiritum Ecclesiae haec est. Cum nos peccatores impares simus ad satisfaciendum divinae iustitiae pro debitis per peccata contractis, partem vero istius debiti per opera nostra laboriosa solvere valeamus, clementissima mater Ecclesia thesaurum nobis aperit meritorum Christi, B. Virginis, et Sanctorum; ac per huius thesauri applicationem id supplet quod ob infirmitatem et imbecillitatem reddere non possumus. Itaque indulgentiae in infirmitatis nostrae supplementum conceduntur. Quamobrem nos non liberant ab ea solvendi debiti parte quam solvere valeamus, sed supplent id quod, attenta imbecillitate nostra, reddere non valemus. Duo ergo hic attente ponderanda sunt, ut gravissimi doctores monent; primum indulgentias valde salutares et utiles esse, quod solvunt eam debiti partem quam per temporariam poenam in hac vita vix possumus, in altera vero gravissimis purgatorii poenis solvere deberemus; deinde indulgentias hac ratione concessas et usurpatas non enervare Ecclesiae disciplinam, nec fovere poenitentium ignaviam; sed imbecillitatem nostram erigere atque iuvare, et spiritum inflammare nostrum ut alacrius et celerius id quod possumus reddamus, supplendo id quod pro infirmitate reddere non valemus. Audiatur Cardinalis Caietanus, qui adversus Lutherum Ecclesiae de indulgentia disciplinam exposuit et propugnavit, ac regulas fidelibus exhibuit. In tract. de Indulgentiis, qu. 2, haec habet: *Sunt* (poenitentes) *duplicis ordinis. Quidam solliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis; quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas poenitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi, parati eas implere; vel sponte illas assumunt, dum continuo student per sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, etc. Secundi vero levissimam poenitentiam, aut rogant, aut laeti suscipiunt, et cum illam impleverint, quam sciunt esse minimam, non curant amplius de satisfaciendo; et hi sunt quibus indulgentiae non prosunt iudicio meo. Nullus enim indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiae. Sed quilibet negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena propriis peccatis debita. Ergo nullus negligens satisfacere per se ipsum acquirit fructum indulgentiae. Praeterea in qualibet bene ordinata republica, quantumcumque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi thesaurum in cives gravatos aere alieno, negligentes tamen solvere* (quod possent) *indigni censerentur adiutorio thesauri. Ex eo enim quod possunt de suo solvere, et non curant, indignos se reddunt tali sublevamine; et nisi tales pro indignis haberentur, foveretur negligentia, quoniam alii, horum exemplo, ad similem negligentiam provocarentur. Legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Cum igitur Ecclesia sit a Deo ordinata, aequum non est ut spiritualis dispensatio thesauri negligentes pro dignis habeat; hoc enim esset enervare satisfactiones poenitentiales. Non prosunt ergo indulgentiae negligentibus satisfacere per seipsos, quoniam indigni sunt, etc. Parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per se ipsos satisfacere, sed illi soli quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi impedita.* Consule etiam Benigni Bossuet Instruct. pro indulg. comparand. Doctiss. Episcopus animadvertens in Conc. Trid. sess. 14, c. 2, definiri plenam illam et integram peccatorum omnium remissionem, quam per baptismum consequimur, per sacramentum poenitentiae obtineri non posse *sine magnis nostris fletibus et laboribus, divina id exigente iustitia,* ita concreditam sibi plebem alloquitur: *Audite, filii, Ecclesiae matris vestrae verba. Illa vobis proponit magnos fletus magnosque labores, baptismum laboriosum; illa vos edocet divinam iustitiam id exigere. Hic Ecclesiae rigor a suo spiritu oritur, qui nunquam extinguetur. Nec illa unquam cessabit bellum indicere laxitati. Qui refert cum concilio mollitiem detestari haereticorum, qui sanctos satisfactionis rigores reiecerunt, si nos in similem languorem incidamus, et id reipsa contemnamus quod verbis confitemur?* Et postquam ostendit Concilium, sess. cit., c. 8, docere divinam quoque clementiam decere, ut peccata post baptismum commissa sine poena satisfactoria non remittantur, ac poenam huiusmodi à novis patrandis peccatis nos coercere, similesque Christo nos efficere, ideoque confessarios convenientes poenitentias imponere oportere, satis apte concludit, Ecclesiam aperire thesaurum sibi concreditum, sive indulgentias concedere, ut suppleat inopiam nostram et integrum poenarum debitum, hac praesertim aetate nostra, in qua

vix unquam poenitentiae criminum pravitati aequales, aut a confessariis imponuntur, aut sponte suscipiuntur a nobis, sive ob vitae brevitatem, sive ob spiritus languorem, diminutumque charitatis fervorem. Et sane, quis in animum inducat suum, Ecclesiam, dum concrediti sibi thesauri divitias nobis effundit, velle aut socordiae nostrae inservire, aut peccandi liberius ansam praebere, liberando homines a poenis satisfactoriis quibus a peccatis coercentur, quibus passionum impetum cohibent, quibusque in charitate illa exercentur, per quam Deo satisfacere eique placere studeant?

X. Quae cum ita se habeant, quis aequo animo ferat Lucii Ferraris opiniones, quas recenset et probat, art. 3, n. 4, et sequentibus? Quis non videat iniuria seniculum conqueri de nimio Romanorum censorum rigore, qui probatas a Venetis censoribus opiniones laxitatis notant? Scribit enim sub num. 4: *Indulgentia plenaria liberat ab obligatione implendi quamlibet poenitentiam, etiam medicinalem, sibi impositam a confessario;* ac sequentibus n. 4, id argumentis ostendere conatur. In n. vero 5 ex glossa asserit Bonifacium VIII *Noluisse confessarios imponere aliquam poenitentiam iis qui lucrarentur iubilaeum;* et num 8, decere quidem, at non debere confessarium poenitentiam imponere; ac dictis similia habet n. 10. Quae enim superiori in numero exposita sunt, non solum medicinales, sed etiam satisfactorias poenitentias iniungendas esse probant iis quoque quibus indulgentiae conceduntur, licet satisfactoria mitior esse possit, dum eam suppleant opera iniuncta; sed hac quoque in re cauti sacerdotes esse debent ne contra Ecclesiae mentem agant. Videri poterit Euseb. Amort. op. cit., ubi ex Patribus, Conciliis, Summis Pontif., ac gravissimis theologis, etiam satisfactoriae poenitentiae obligationem ostendit. At Lucius noster a medicinali quoque poenitentia homines absolvit, quae imponenda est cum grave periculum peculiare ralapsus iure naturae auferendum est. Sed ad rem veniamus. Poenitens est qui detestatur peccata, qui a peccato abstinere proponit, qui tactus vero cordis dolore, a peccato et creaturis aversus, et conversus ad Deum esse incipit. Fac vero medicinalem poenam necessariam eidem esse, ut in proposito stet, ut in conversione perseveret, quis dicat, hunc, indulgentiae virtute, a medicinali hac subeunda poenitentia liberari? Indulgentia vere poenitentibus conceditur; at vere poenitens non est qui implere nolit poenitentiam, qua propositum firmetur, quaque foveatur, perficiaturque conversio, ut consideranti liquet. Rursus quodcunque peccatum lethale malignas in anima qualitates relinquit etiam post sacramentalem absolutionem. Ergo peccatores omnes medicinali indigent poenitentia, qua ab huiusmodi morbo curentur pro criminum et status diversitate. Nec iis favet antiquorum auctoritas, qui iniungendam poenitentiam negant dum sit indulgentia concessa; nam illi de poenitentia loquuntur quam confessarii ex praescripto canonum poenitentialium iniungere debebant, cuius loco opera iniuncta adimplenda erant. Sed sufficiet in huius rei comprobationem ea in medium afferre quae Cardinalis Denhoff, Episcopus Caesenatensis, scripsit.

XI. Is itaque, in instructione ad populum, cavete vobis, inquit, ab abusu quem nonnulli sacerdotes invehunt, qui tempore iubilaei aut occasione plenariae indulgentiae, gravissimorum criminum reis levissimas satisfactiones decernunt, hoc nimirum obtutu quod eiusmodi indulgentiae, si opera in concessionibus Summorum Pontificum assignata accurate persolvantur, simul cum culpa poenam etiam penitus aboleant. Haec enim agendi ratio adversatur menti sanctae Ecclesiae; quae quidem cupit filiis suis opem ferre ut poenae debitum exsolvant, cui solvendo impares sunt, nonnulli quidem virium inopia, alii vero vitae termino prohibiti; qua re complures non adimplent poenitentiam delictis suis convenientem; sed eximere non vult ab obligatione legis divinae, quae idoneos poenitentiae fructus facere iubet. Neque desides reddere aut tardiores in operibus satisfactionis, quae tantopere in sacris Scripturis et a sanctis Patribus commendata sunt sedulo exercendis. Ideo Concilium Trid. tradit nusquam esse in Ecclesia semitam tutiorem qua liceat evadere supplicia quae Deus peccantibus minatur, quam ut crebro quis in huiusmodi operibus poenitentiae agendis occupetur, idque cum vero et sincero doloris affectu: *Neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Deo poenam, quam ut haec poenitentiae opera homines cum vero animi dolore frequentent.* Sess. 14, cap. 8.

Hanc Ecclesiae mentem indicant Summi Pontifices in suis indulgentiarum litteris, quibus eas impartiri se *vere poenitentibus* aiunt: his verbis significantes sinceram omnium delictorum detestationem, firmum animi propositum deinceps non relabendi, et voluntatem Deo apposite satisfaciendi. Cum lapsus ad hunc modum animo est comparatus, et suis partibus sedulo defungitur, ut divinam iustitiam placare queat, Ecclesia velut pia mater in auxilium accurrit, ut indulgentiae beneficio quod restat debiti solvat; vel plene, si plena est; vel in tantum quantum illa confert. Hinc usu venit ut plena indulgentia non omnibus qui, exuto peccandi affectu, praescriptas conditiones adamussim praestiterunt, ex asse cedat in plenam solutionem; quia non omnium eadem est debitorum ratio, neque eodem omnes studio pro viribus egerunt ut ea diminuerentur; quarum

rerum beneficii dispensator semper rationem habere censendus est. Ita docet sanctus Bonaventura: *Indulgentiae,* inquit, *quantum est ex potestate dantis, tantum valent quantum promittunt. Non tamen cuilibet valent tantum, nec aequaliter omnibus; sed secundum existimationem eius quam habuit vel habere debuit qui indulgentiam fecit, quam non oportuit exprimere; quia omnes fideles debent illud in corde praesupponere, quod dona et miserationes S. Spiritus donentur cum aequo libramine.* In 4 sent., dist. 20, qu. 6, sub finem.

Idem colligitur ex constitutionibus quibusdam Summorum Pontificum, ubi expresse pronuntiant hanc sibi esse intentionem. Liquet ex decreto Bonifacii VIII, quod incipit *Antiquorum* Extr. de poenit. et remiss., ubi promulgando indulgentiam iubilaei universalis, *Unusquisque tamen plus merebitur,* ait, *et indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius et devotius frequentabit.* Et in statuto Innocentii IV, edito in primo Concilio Lugdunensi, quo plenam concedit indulgentiam iis qui sumptus conferrent in bellum sacrum, aitque unumquemque lucrifacturum *iuxta quantitatem subsidii, et devotionis affectum.* His autem satis indicant plenae indulgentiae quemque fieri participem, tum secundum modum operum poenitentiae quae fecerit, tum secundum piae devotionis fervorem; atque ea ratione imminui debitum satisfactionis.

Cardinalis Baronius, vir sane magnus, et qui Ecclesiae de indulgentiis sententiam apprime noverat, postquam indulgentiam a Greg. VII concessam Episcopo Lincolniensi, ea lege ne opera poenitentiae negligantur secundum cuiusque facultatem, suis annalibus ad an. 1073, n. 71 inseruisset, ait, Sanctum Pontificem hanc legem seu conditionem adiecisse, ut *appareat Sedis Apostolicae indulgentias illis communicari qui, quantum suppetunt vires, bene operari non praetermittunt; non autem ignavis, otiosis ac negligentia torpescentibus.* — Eiusdem sententiae fuit Cardinalis Caietanus, qui citata formula iam memorata, *vere poenitentibus,* qua Pontifices Romani uti solent, ait: *Indulgentias non consequi poenitentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui soli sunt vere poenitentes.* Deinde explicat huius doctrinae utilitates ad cuius normam, ut observat, *solvuntur omnes quaestiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis suffragiis pro plenarie absolutis in morte, quam de admiratione sapientum, et oblocutionibus detrahentium; et excitantur fideles ad poenitentiae opera. Nec aliquid adimitur efficaciae indulgentiarum, sicut nil adimitur efficaciae sacramentorum ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse bene dispositos, si fructuosa sibi esse volunt. Soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu, iuxta hunc dicendi modum, excluduntur.* Tract. 10 de Suscipientibus Indulgentias, qu. 1.

Ecclesia hodie dum indulgentiae munera dispensat, eadem, qua olim, mentis intentione. Nam in iubilaeo commendat opera ad satisfaciendum idonea, puta ieiunia, eleemosynas, et ecclesiarum visitationes. In reliquis autem plenis indulgentiis iubet ut, praestitis e praescripto operibus, poenitentiae sacramentum adeatur. Ita credentibus modum suggerit quo indulgentiae donum sibi comparent, sive ad supplendam satisfactionem dudum inchoatam, sive ad eluendum poenitentiae neglectum; nempe faciendo opera poenitentiae quae in bullis pontificiis designantur, et vehementi dolore peccata sua detestando. Igitur cum haec opinio videatur menti Ecclesiae magis consentanea, concludimus cum S. Bonaventura in 4 sent., dist. 15, part. 1, art. 1, qu. 111: *Ideo sanum consilium est quod homo semper poeniteat.*

Idem placuit S. Thomae; idque omnino nobis in cathedra confessionis amplectendum est et sequendum: *Consulendum est,* inquit, *eis qui indulgentiam consequuntur, ne propter hoc ab operibus poenitentiae iniunctis abstineant; ut etiam ex his remedium consequantur, quamvis a debitis poenae essent immunes; et praecipue quia quandoque sunt plurium debitores quam credant.* In 4 sent., dist. 20, qu. 1, art. 3, quaestiuncula 1 ad 4. Cardinalis Bellarmini doctrina dogmati Doctoris Angelici plane accinit: *Omnino,* ait vir colendissimus, *sic accipiunt prudentes Christiani pontificias indulgentias, ut simul etiam studeant dignos fructus ferre, ac pro suis peccatis Domino satisfacere.* Lib 1 de Indulg., cap. 12.

XII. Dicent vero: Indulgentiae plenariae sunt: ergo omnem plane temporalem poenam remittunt. Nulla ergo a confessariis imponenda poenitentia satisfactoria aut medicinalis, ac nulla in poenitente obligatio esse debet hanc subeundi poenitentiam, dum plenaria ei concessa sit indulgentia. At iam diximus plenariam vocari indulgentiam quatenus plene et integre supplet id quod ad integram satisfactionem deficit, ergo plenaria non excludendo, sed includendo opera satisfactoria, qua ratione, supra ostendimus. Praeterea, plenaria indulgentia iuxta mentem concedentis et dispositiones suscipientis attendenda est. Dum vero Summi Pontifices plenariam indulgentiam concedunt, eam vere poenitentibus largiuntur. Numquid vere poenitentes dici possunt qui iniunctam a confessariis satisfactoriam poenitentiam adimplere obtentu indulgentiae recusent? Quid vero si poenitentia medicinalis sit, sive ordinata ad illos animi morbos averruncandos, qui proclives homines ad peccandum faciant? Neque enim vere poenitens haberi potest qui paratus non sit medicinam illam spiritualem usurpare quae ad firmandum de non peccando propositum neces-

saria est. Plenaria praeterea est ex parte suscipientis indulgentia, quando in tanto devotionis fervore, tanto charitatis affectu, et tantis pietatis operibus se disponit, ut ei omnis remittatur poena; at hae dispositiones in eo qui non suscipiat onus satisfactoriae poenitentiae a confessario iniunctum, omnino desiderantur. Tenetur ergo poenitens etiam iubilaei tempore has poenitentias adimplere; et confessarius imponere eas debet veluti opera ad sacramentum poenitentiae complendum ordinata. Fallitur ergo Lucius noster dum ait in praxi decere tantum *quod confessarius istas imponat,* cum imponere revera debeat, etiam attenta Bonifacii VIII bulla, in qua iubilaei indulgentia *solis vere poenitentibus* promittitur atque conceditur. Ad glossam quod attinet, quae asserit noluisse Bonifacium ut confessarii aliquam poenitentiam iniungerent, dicere primum possumus id adversari ipsius Bonifacii bullae, ut superius innuimus: deinde exponi mens Bonifacii poterit de poenitentiis per canones, non vero de medicinali et satisfactoria a confessario iniungenda ad animi morbos medendos. Atque haec de indulgentiae effectu sufficiant.

XIII. Venio nunc ad indulgentias quae pro defunctis applicantur. P. Lucius Ferraris n. 16 ait: *Indulgentiae pro defunctis prosunt certo et infallibiliter illis determinatis animabus quibus, ex intentione Summi Pontificis, applicantur, secundum ordinariam Dei legem,* etc. Audiatur hac de re Passerinus, cuius doctrinam probat clarissimus Eusebius Amort. Examinans, *an indulgentiae pro defunctis habeant effectum infallibiliter,* sic respondet. Prima sententia id negans habet tres rationes: primo, quia inferior non potest aliquem infallibiliter liberare a poena inflicta per superiorem, etiam compensando et dando aequivalens; nisi superior se specialiter obligaverit ad acceptandam compensationem. Quod vero Deus promiserit ac se obligaverit ad acceptandam compensationem pro defunctis, non constat. Secundo, sententia iudicis post mortem transit ex conditionata in absolutam, unde non remanet locus satisfactioni per compensationem, quae innititur iustitiae, sed solum quae innititur divinae misericordiae. Tertio, quia ob hanc causam, etiam privata suffragia non habent infallibilem effectum, dum fiunt pro defunctis, sed solum ex libera acceptatione divinae misericordiae. Hanc sententiam tenuerunt Richardus 4, d. 15, qu. 203; Durand. qu. 4, num. 12; Caietan. 1, tract. 16, qu. 5; Cordub. num. 6, quaest. 13 et 15; Canus. l. 12 de loc. theol., cap. 13 ad 9; Domin. Sotus de Indulg.; Henriq. l. 1, cap. 7; Layman lib. 5, tr. 7; Bonac. d. 6, qu. 1, p. 6; Lezana v. *Indulg.,* n. 5; Amicus t. 8, d. 20, f. 8, num. 176; et eamdem rationabilem vocat Bellarminus l. 1, c. 14. Re bene perpensa apparet primam (hanc) sententiam esse veriorem, quia non constat de speciali promissione Dei qua se obligaverit ad acceptandam compensationem quam Pontifex in favorem animarum purgatorii facit, dando indulgentiam per modum suffragii. Notare hic iuvat indulgentias non concedi mortuis per modum iudicii et absolutionis; quia Ecclesia exercere iudicium nequit in illos qui suae iurisdictioni non subiacent, ut sunt mortui. Istis itaque conceduntur *per modum suffragii.* Nomine autem suffragii theologi intelligunt subsidium ecclesiasticum, quod conferri potest, aut merendo per opera, aut impetrando per orationes, aut satisfaciendo per tolerantiam adversitatum, ut communiter auctores explicant.

XIV. Plura alia fuere a censoribus notata quae nos paucis indicabimus. Primo, quod Lucius, num. 32, art. 3, asserit a Summis Pontificibus non exigi confessionem et communionem veluti opus directe iniunctum pro acquirenda indulgentia, id non placet; quia, dum Pontifex confessionem et communionem exigit, has inter praecipua opera recenset quae ab iis praestanda sint qui indulgentias lucrari velint. Secundo, quia eodem in numero, paulo infra, docet sufficere indictam a Pontifice confessionem quae etiam ante octo dies peracta fuerit. At id celebrioribus theologis improbatum est, et a Sacr. Indulg. Congr. definitum fuit, confessionem saltem in vigilia fieri debere illius diei in quo acquirenda sit indulgentia, ut ex decreto sub die 19 Maii 1759. Tertio, quod dicat non requiri confessionem peccatorum venialium, nisi id expresse in concessione indulgentiae declaretur. Seniores vero theologi etiam tunc confessionem faciendam esse docent, non solum quia tutius id est, sed etiam quia consentaneum est praxi fidelium, et eodem indicato decreto definitum est. Quarto non placet dum asserit indulgentias ad septennium concessas complecti septem annos utiles; ita ut, occurrente anno iubilaei intermedio, in quo illa indulgentia cesset, protrahi debeat ad octavum usque. Nam id arbitrarie prorsus asseritur, atque in gratiae concessione satis perspicue exprimi videtur, ut nova, expleto septennio, supplicatio fiat. Quinto, non adeo facile permittendum censores putant, quod affirmat Lucius de Indulgentiis tempore Quadragesimae concessis, *quae incipiant ab hora in qua vesperae celebrari solent;* nam, ut animadvertit Amort qu. 55, quando conceditur indulgentia plenaria a primis vesperis usque ad occasum solis in die festo, incipiunt indulgentiae ea hora qua in loco aut in vicinia solent inchoari primae vesperae, ac deficiunt ea hora qua ibi locorum sol subire solet horizontem. Quamobrem primae vesperae intelligendae sunt iuxta morem loci aut viciniae. Non itaque videtur attendendus peculiaris Quadragesimae ritus. Sed quidquid sit de hoc, *quando conce-*

ditur indulgentia plenaria pro aliquo die feriali, non exprimendo primas vesperas, videtur saltem circa indulgentias a ducentis annis concedi solitas, eam incipere a medio noctis, et durare usque ad medium noctis, non a primis vesperis. Ratio est quia illud discrimen quod in nonnullis bullis indulgentiarum statuatur a primis vesperis, in aliis autem bullis id non exprimatur, minime censeri debet otiosum et vacuum ratione, adeoque cum huiusmodi bullae destinato consilio quoad determinandum indulgentiarum initium diversae sint, etiam operantur earumdem initium diversum; et cum stylo ecclesiastico per analogiam cum aliis rebus ecclesiasticis, puta festis, horis canonicis, missis, ieiuniis, conforme sit tempus a medio noctis usque ad medium sequentis, pronum est etiam Pontificem ad hoc tempus quoad indulgentias respexisse. Sexto denique circa ea quae Lucius habet, num. 8, art. 4, de revocatione indulgentiarum facta per Paulum V, docti censores monendos esse lectores censuerunt ut attente legant Pauli V Constitutionem incip. *Romanus Pontifex*, ex qua facile intelligent quae revocatae fuerint, quaeque confirmatae pro regularibus, a Summo Pontifice indulgentiae. Constitutio refertur n. 7 eiusdem 4 articuli.

Responsio Auctoris.

Instituit hic Rom. Theologus novum articulum de indulgentia, et § 10 insurgit acriter contra a me tradita, quasi blasphemias ego vomuissem art. 3, n. 4. At ea quae sunt *ibi* a me tradita et a *Theologo* nostro censura notata, sunt, ut cuique legenti patet, omnia solido fundamento rationum, SS. Patrum, classicorumque doctorum auctoritate suffulta, nec a me tantum pro arbitrio conclusa. Caeterum non ego conqueror de praestantissimis Romanis censoribus, quos summopere colo et veneror; sed tantummodo de ipso *Theologo* conqueror, quod, me Auctore adhuc vivente, ausus sit (ut alia praeteream) opus meum pro libito suo typis evulgare, et me identidem confratrem suum iniuria carpere. Sed ipse viderit, et Deus, scrutator cordium, retribuet.

§ 13. Suae censurae subiicit quae ego tradidi art. cit., num. 16, scilicet: quod indulgentiae pro defunctis rite concessae et acquisitae secundum ordinariam Dei legem, prosint certo et infallibiliter illis determinatis animabus quibus ex intentione Summi Pontificis applicantur. Et tamen dictam sententiam cum pondere rationum ibi productarum a n. 16 ad 20 inclusive, defendunt praeter *ibi* allegatos gravissimos auctores, etiam alii plures, quos inter noster Matthaeucci cum aliis in Cautela Confessarii lib. 1, c. 27, propos. 37 ab Alexandro VII damnata, n. 51, asserens quod id deducitur ex Epist. Leonis X ad Card. Caietanum de indulg., in qua pari modo loquitur de indulgentiis rationabili causa tam vivis quam defunctis concessis. Sed vivis datae indulgentiae infallibiliter prosunt, si opera praescripta impleantur, et causa sit proportionata; ergo sic dicendum de datis pro defunctis, quibus certo et infallibiliter prosunt, vel ex parte, si indulgentia sit non plenaria, vel integre, si sit plenaria, habeatque conditiones necessarias. Haec ille qui statim sub num. 52 subiungit: *Sed dubitatur an determinate liberetur ea anima pro qua celebratur in altari privilegiato:* Respondet *affirmative;* et affert ad rem Breve Gregorii XIII pro concessione indulgentiae altari privilegiato in ecclesia S. Bartholomaei de Urbe, ubi ipse scribebat. Ita etiam doctissim. P. Augustinus de Gabrielis capuc. tom. 3, tract. 7, de Poenit., num. 540, cum aliis ibi citatis. — P. Concina lib. 1 de Sacram. Poenit., dissert. 5, num. 44, qu. 10, circa hanc quaestionem, haec habet: *Plures quidem affirmant, at plures etiam negant; et quia ego quid verosimilius sit ignoro, rem indecisam relinquo.* Et Card. Bellarminus lib. 1 de Indulg., cap. 14, neutram sententiam audet reprobare, vocatque negantem valde rationabilem, et affirmantem valde piam. Videatur Appendix tract. 6 cursus Theol. Moral. Colleg. Salmaticensis, ubi tract. 6, cap. 3, punct. 2, n. 99 ad 104, a doctiss. auctore omnino certa iudicatur et solidissime probatur nostra conclusio, et solvuntur omnes obiectiones.

§ 14. Dicit *Theologus:* Lucius n. 32, art. 3, asserit a Summis Pontificibus non exigi confessionem et communionem veluti opus directe iniunctum pro acquirenda indulgentia, etc. Id est contra decretum Sacr. Congr. Indulg. approbatum a Clem. XIII, 19 Maii 1759. At illud decretum fuit iam integrum a me prolatum *in Supplementis* tertiae editionis; et ad ipsius normam nunc moderanda sunt, quae ante ipsius promulgationem ex gravissimis auctoribus *ibi* citatis adduxeram; ipsum autem decretum videre est in Supplementis ad verb. *Indulgentia,* art. 2, n. 46.

APPENDIX ALTERA.

DE INDULGENTIIS.

Multa sane congessit Lucius Ferraris titulo *de Indulgentiis* ex casuistarum placitis deprompta, doctrinae disciplinaeque Ecclesiae minime consentanea, quibus Romanus Theologus in altera editione sapientissime occurrit, appendice addita ad calcem eiusdem tituli. Enimvero perpendenti mihi ea in appendice nonnulla adhuc desiderari quae verum Ecclesiae spiritum in indulgentiis conferendis, atque dispositiones ad eas lucrandas necessarias accuratius explicent, hinc me de publico bene mereri nullatenus ambigendum putavi, si altera appendice ea supplenda assumerem quae in prima adhuc desi-

derari videntur. Qua in re nihil me facturum aliud propono nisi opusculum in urbe editum an. 1760, cui titulus: *De Indulgentiis et requisitis praesertim ad eas recipiendas Dispositionibus, et catholicae Ecclesiae Doctrinae in conferendis et recipiendis iisdem illustratio*, veluti in epitomen redigere.

§ 1. Indulgentia, prout hoc loco sumitur, nihil aliud est nisi relaxatio aut moderatio extra sacramentum ab Ecclesia facta poenae temporalis quam divina iustitia exigit a peccatoribus poenitentibus, quibus iam remissa fuere peccata, et poena sempiterna quae iis debebatur. Hinc Ecclesia sive supremi Ecclesiae Pastores, tunc *indulgentiam* concedere dicuntur, cum iuxta facultatem sibi a Domino traditam eas poenas temporarias remittunt, quae ex divinae iustitiae decreto poenitenti luendae supersunt, culpa iam deleta. Quanta porro sit poena temporaria quae peccato iam remisso respondeat, licet nobis exploratum minime sit, illud tamen pro certo tenendum, grave admodum esse, eamque peccati gravitati proportionatam. Hoc sensu ac spiritu ducta vetus Ecclesia *Poenitentiales Canones* constituit, in hoc omnes consentientes, quod poenas gravissimas a poenitente subeundas praescriberent; quorum canonum etiam nunc habenda ratio est, cum S. Carolus Borromaeus aliique praestantissimi Episcopi, ipseque Summus Pont. Innoc. XII, eos edendos vulgandosque curarint ad confessariorum et poenitentium directionem.

Ex his canonibus, quos omni prorsus ex parte nunquam abolevit Ecclesia, *Indulgentiarum* quas confert veluti forma profecta est, ut ex ipsa constat Ecclesiae praxi et disciplina in indulgentiis elargiendis. Sicut enim iuxta canones pro qualitate peccati iniungebatur poenitentia, vel quadraginta dierum, vel unius, vel duorum, vel quinque, vel septem, aut plurium annorum, vel etiam totius vitae; sic etiam varia ad hunc modum constituta sunt indulgentiarum genera, quae poenitentiae tempus vel contrahebant, vel ab ea penitus absolvebant. Nam alia *quadragena* est, sive ut alii vocant, *Carena;* alia *septena,* atque ita de caeteris partialibus; alia demum totalis aut *plenaria.* Ex qua Ecclesiae praxi et disciplina in indulgentiis concedendis illud colligere debemus, sanctissimas illas poenitentiae regulas nunquam fuisse abrogatas, nec pristinum suum omnem amisisse vigorem.

At vero, quanquam iuxta tenorem aut statuta *Canonum poenitentialium* ab Ecclesia confectorum concederentur olim, et nunc etiam concedantur indulgentiae; absit ut cogitemus eas valere duntaxat *in foro Ecclesiae,* adeo ut non absolvant a poenis quas iustitia divina a peccatoribus exigit, sive in praesenti, sive in futuro saeculo. Hanc sententiam refutavit S. Th. qu. 25, Supplem. art. 1, eaque proscripta fuit a Leone X, qui sequentem damnavit Lutheri articulum: *Indulgentiae his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud iustitiam divinam.* Hinc cum laudato Angelico Doctore dicimus quod indulgentiae *valent, et quantum ad forum Ecclesiae, et quantum ad Iudicium Dei, ad remissionem poenae residuae,* etc.

§ 2. His de germana indulgentiae notione praelibatis, Ecclesiae catholicae doctrinam de praesenti controversia praemittere lubet in iis quae sacrosancta Tridentina Synodus, tum de satisfactione Deo a peccatore exhibenda, cuius quaedam relaxatio indulgentia est, tum de indulgentiis ipsis definivit. Et ut a priore ordiamur, agit de satisfactione sacrum Concilium sess. praesertim 14, ubi cap. 2 decernit in primis quod *ad eam novitatem et integritatem quam per baptismum acquirimus, per sacramentum poenitentiae, sine magnis nostris fletibus ac laboribus, divina id exigente iustitia, pervenire nequaquam possumus.* Tum vero cap. 3 inter poenitentiae partes *Satisfactionem* collocat.

Uberius tandem de hac tertia poenitentiae parte disserens cap. 8, haec inter alia statuit: *Divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta, peccata leviora putantes, veluti iniurii et contumeliosi Spiritui sancto, in deteriora labamur.* Quod Sancta Synodus confirmare pergit cum ex eo quod haec poenitentiae opera *securior via sit ad amovendam imminentem a Domino poenam;* tum ex conformitate quam oportet habere cum Christo, *qui pro peccatis nostris satisfecit.* Admonet deinde sacerdotes *pro qualitate criminum et poenitentium facultate,* SALUTARES ET CONVENIENTES SATISFACTIONES INIUNGERE, *ne si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo,* ALIENORUM PECCATORUM PARTICIPES *efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio quam iniungunt non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum vindictam et castigationem,* etc.

Ex his porro sacri Concilii decretis plura colligere pronum est, quae certa, firma et inconcussa esse debent apud catholicos omnes; atque illud in primis satisfactionem unam esse ex tribus sacramenti poenitentiae partibus, saltem quoad animi praeparationem, necessariam omnino ad reintegrandam amicitiam cum Deo offenso, et reparandam iniuriam ipsi per peccatum illatam.

2. Satisfactionis huiusmodi necessitatem ex ipso divino iure desumi. Hoc enim nitidissime constat ex verbis Concilii illis: *Divina id exigente iustitia.*

3. Satisfactionem hanc necessariam omnino

esse, nedum *ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum vindictam et castigationem;* atque adeo proportione aliqua respondere debere numero et qualitati criminum.

4. Denique non esse in arbitrio ministrorum Ecclesiae poenas hasce satisfactorias ad libitum remittere vel recuperare; sed ad eas pro qualitate criminum iniungendas obstringi divino praecepto. Non enim id Concilium solummodo consulit, sed expresse praecipit, sive potius colligit ex iure divino: *Debent ergo sacerdotes Domini,* etc.

Haec omnia certissima sunt, atque extra disputationis aleam posita. Verum ad decretum alterum Concilii proferendum quod indulgentias spectat, gressum faciamus.

Decretum hoc habetur sess. 25, cap. ultimo, ubi Concilium ita loquitur: *Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit.... sacrosancta Synodus indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem ac sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet ac praecipit.... In his tamen concedendis moderationem iuxta veterem ac probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit, ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus verò qui in his irrepserunt, etc., emendatos et correctos cupiens, praesenti decreto generaliter statuit, etc., omnino abolendos esse. Caeteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde provenerunt, etc., mandat omnibus Episcopis ut diligenter quisque huiusmodi abusus ecclesiae suae colligat,* etc., *ut ad Summum Pontificem deferantur, cuius auctoritate et prudentia quod universali Ecclesiae expedit statuatur; ut ita sanctarum indulgentiarum munus pie, sancte et incorrupte, omnibus fideliter dispensetur.*

Sancta igitur Ecclesia ab ipso Christo Domino potestatem accepit conferendi indulgentias.

2. Definit sacrosancta Synodus indulgentiarum usum utilem esse populo Christiano, maximeque salutarem. Hinc certi fideles esse debent firmiterque confidere quod, modo debitis cum dispositionibus indulgentiam recipiant, profutura sibi sit, nedum in facie Ecclesiae, sed etiam coram Deo.

3. Concilium praecavere studet abusus qui in concedendis indulgentiis ac etiam recipiendis irrepere facile possunt; atque adeo in earum dispensatione moderationem adhiberi cupit, *iuxta veterem ac probatam Ecclesiae consuetudinem, ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enervetur.* Haec est disciplina *poenitentiae,* sive *satisfactionis* pro commissis delictis, quam *enervari* Concilium timet nimia indulgentias conferendi facilitate, nimiaque, quam rudiores saepe concipiunt, fiducia obtinendae salutis via hac faciliore atque suaviore. Cum autem duplex quaestio excitari possit, quarum altera *Indulgentias* spectat ex parte conferentis, altera ex parte suscipientis, idcirco de priore in antecessum disseramus oportet.

§ 3. Illud ergo pro certo statuendum tanquam *Ecclesiae doctrinam,* ad indulgentiae valorem, praeter auctoritatem in conferente, requiri piam ac iustam conferendi causam. Addo iustam et rationabilem causam esse non posse, nisi proportionata quodammodo sit indulgentiae quae confertur. Rationabilem autem causam semper adesse praesumendum est, nisi aliud nimirum evidenter constet.

Primam assertionis partem, quae in confesso est apud omnes, iisdem ferme momentis confirmo quae proferunt cardinalis Bellarminus, Pater Gabriel Antoine, aliique. Primum hoc est: *Quoniam,* inquit Bellarminus lib. 1 de Indulgentiis, cap. 12, *poena expianda est iure divino: non potest autem Summus Pontifex sine iusta causa dispensare in iis quae aliquo modo pertinent ad ius divinum, quoniam minister Dei est, non Dominus.* Quam rationem proponit insignis alter ac primarius Summi Pontificis in Concilio Tridentino theologus, Petrus de Soto, lectione 2 de Indulgentiis: *Thesaurus unde indulgentiae dantur, non est in manu Pontificis, ut pro suo libitu, cui vult, donet efficaciter; sed apud Deum reconditus est... qua de re indulgentia, ut ex parte conferentis sit efficax, sive valorem obtineat, talis sit oportet causa conferendi, ut verosimiliter probetur a Deo.*

Demum neque ipsi Summi Pontifices talem in se potestatem agnoscunt ut indulgentias sine iusta causa concedere valeant. Nam Clem. VI in Extrav. *Unigenitus,* expresse profitetur thesaurum Ecclesiae ea lege Petro eiusque successoribus fuisse concreditum, ut eum nonnisi *pro piis et rationabilibus causis dispensent;* adeo ut, quemadmodum ipsemet exponit, ex hac dispensatione *Fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, et charitas vehementius incalescat.*

Verum haec ita certa sunt, ut nec in controversiam adduci queant. Quod in disputationem vocatur, illud est, an scilicet quaelibet pia causa sufficiat ad indulgentias valide conferendas, an vero requiratur ulterius proportio aliqua operis iniuncti cum ipsa indulgentia. Partem priorem docuerunt olim nonnulli, quos inter refertur etiam sanctus Thomas, sed plane immerito. Posterior autem communior est, tum apud veteres, tum apud recentes doctores, quam ego quoque defendo.

Haec ut magis explicetur, duo praesertim observo cum Bellarmino: primo scilicet ad causam iustam, ut plurimum duo requiri, nempe finem aliquem pium, Deoque gratum, cuius assecutio Deo magis placeat quam satisfactio

poenitentialis quae per indulgentiam relaxatur; ulterius opus aliquod fini assequendo proportionatum sit oportet. Nam licet finis Deo valde placeat; si tamen per opus iniunctum congrue obtineri non possit, non videtur iusta causa concedendae indulgentiae; ut si, verbi gratia, plenaria indulgentia dispensetur iis qui precatiunculam aliquam recitant pro haereticorum conversione, *causa*, inquit pius Cardinalis, *non videbitur iusta; quoniam licet conversio haereticorum res sit maxima, et Deo gratior quam poenitentialis satisfactio multorum fidelium, vix tamen confert ad illum finem obtinendum brevissima oratio.*

2. Observo ex eodem, omnes in eo convenire *ad causae proportionem non requiri* (ut ait Pater Antoine Tractatu de Indulg., qu. 8), *ut opus iniunctum sit ita de se satisfactorium, ut per se plane compenset et tollat debitum poenae. Nam tunc nulla fieret remissio per indulgentias, et sic indulgentiae forent prorsus inutiles.*

His animadversis, primae nostrae, et communis sententiae probatio desumitur ex Cardinali Caietano, cap. 8 de Indulg., cuius de Indulgentiis doctrinam Raynaldus ad ann. 1517 et seq., ubique proponit tanquam *doctrinam Ecclesiae catholicae: Dispensatio,* inquit, *thesauri coelestis credita Petro eiusque successoribus, imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo. Constat autem quod Christus eumdem thesaurum dispensat commensurate, iuxta concurrentes conditiones causarum mediarum... Ergo ipsius Vicario commensuratam quoque applicationem dicti thesauri creditam esse rationabile est.*

Altera probatio haec est ab eodem eminentissimo auctore paucis hisce verbis proposita: *quia*, inquit, *constat praelatos omnes Ecclesiae, non nisi ministros et dispensatores esse; tota igitur eorum potestas supra thesaurum Ecclesiae infra limites dispensativae potentiae clauditur.*

Atque hinc 3 alia probatio subnascitur. Nam, iuxta doctores omnes, ad indulgentiae valorem in conferente requiritur iusta et rationabilis causa. Iusta autem et rationabilis ea reapse vocari nequit, quae nullam habet cum effectu proportionem; planeque pervertunt vocabulorum vim, qui iustam causam requirentes, pro quocunque etiam levissimo opere indulgentias quaslibet valide concedi posse contendunt.

Probatio 4 congrua nititur paritate, eodem nempe modo loqui par est de dispensatione indulgentiarum ac votorum. At, iuxta communiorem sententiam, dispensatio in votis facta sive gravi causa, quae gratior Deo sit quam voti ipsius adimpletio, iudicatur invalida. Igitur hoc ipsum de indulgentiarum dispensatione sentiendum.

Tandem in Concilio Lateranensi IV plures indulgentiae repudiatae fuere veluti *indiscretae et superfluae,* adeoque inutiles. Cur autem indiscretae et superfluae dictae sunt? Num quia nullum pium finem earum concessioni praelati apposuerint? Quis hoc sibi persuaserit? Dicendum igitur illud est, causam quidem piam aliquam exstitisse, sed non proportionatam indulgentiis distributis.

§ 4. Gravior modo, eaque summi momenti controversia accurate discutienda succedit de dispositionibus requisitis *ex parte recipientis indulgentias* ut effectum pro quo conferuntur obtineant, solvanturque a poenarum temporalium debito, culpa iam dimissa. In hoc plures graves theologi conveniunt, ut infra clarius fiet, quod praeter statum gratiae et executionem operis iniuncti, quod exiguum nunc esse solet, dum indulgentiae praesertim generales conferuntur, requiratur etiam ex parte suscipientis, tanquam conditio prorsus necessaria, saltem ad plenam earum assecutionem, sincerum et efficax propositum, ac sollicitudo satisfaciendi iuxta vires Deo pro peccatis, ferendique fructus dignos poenitentiae, facultati ac infirmitati cuiusque accommodatos, adeo ut ex proportione huiusce sollicitudinis ac devotionis, etiam pietatis et charitatis fervore, quibus poenitentiae opera peraguntur, maior minorve percipiatur indulgentiae fructus, sive remissio temporalium poenarum divinae iustitiae debitarum. Haec est paucis exposita verbis hac de quaestione sententia, quam tum veteres omnes tradunt, tum plerique recentiorum, qui rem hanc accuratius discussere, secundum ea principia quibus dirimendae sunt theologicae controversiae, et quam esse contendo *Catholicae Ecclesiae doctrinam.* Quod nemo arroganter a me dictum existimet; idem quippe longe ante iam asseruit Cardinalis Baronius, cuius alibi opportunius referuntur verba. Interim vero audire non pigeat eminentissimum alium purpuratum.

Is est Cardinalis Denhoffius, qui in sua celebratissima instructione pastorali de Poenitentia, tot in linguis conversa et Sedis Apostolicae auctoritate probata, ita scribit in rem nostram: *Mens Ecclesiae in dispensandis indulgentiis haec quidem est, nempe filiis suis beneficio indulgentiae opem ferre, ut poenae debitum exsolvant, cui solvendo impares sunt... Sed eximere non vult ab obligatione legis divinae, quae idoneos poenitentiae fructus facere iubet, neque desides reddere, aut tardiores in operibus satisfactionis, quae tantopere, et in sacris Scripturis, et a sanctis Patribus commendata sunt, sedulo exercendis. Ideo Concilium Tridentinum tradit nusquam esse in Ecclesia semitam tutiorem... quam ut crebro quis in huiusmodi operibus poenitentiae agendis occupetur.... Hanc Ecclesiae mentem multoties*

indicant Summi Pontifices in suis indulgentiarum litteris, quibus eas impertiri se vere poenitentibus *aiunt, his verbis significantes sinceram omnium delictorum detestationem, firmum animi propositum deinceps non relabendi, et voluntatem Deo apposite satisfaciendi. Cum lapsus ad hunc modum animo est comparatus, et suis partibus sedulo defungitur... Ecclesia, veluti pia mater, in auxilium occurrit, ut indulgentiae beneficio quod restat debiti solvat... Hinc usuvenit ut poenae indulgentia non omnibus qui, exuto peccandi affectu, praescriptas conditiones adamussim praestiterunt, ex asse cedat in plenam solutionem.* Quod subinde roborat auctoritate S. Bonaventurae ac Summorum Pontificum Innoc. IV et Bonifacii VIII: *Quibus*, subdit, *satis indicant plenae indulgentiae consecutionem quemque fieri participem, tum secundum modum operum poenitentiae quae fecerit, tum secundum piae devotionis fervorem.*

Ex iis facile quisque colligere valet in quo sita sit indulgentiarum utilitas.

§ 5. Ab ea discutienda sententia omnino abstinere statui, quae in hoc est posita, quod maior minorve percipiatur indulgentiae fructus iuxta mensuram actualis charitatis Dei, fervoris, pietatis ac devotionis, quibus perficiuntur opera iniuncta in indulgentiarum largitionibus; quamque defendunt Adrianus VI, Cardinalis Pallavicinus lib. 2, cap. 3, Hist. Conc. Trid.; S. Bonavent., Richardus, Gabriel, Maior, Gerson, Innocentius ac Felinus, omnes a Pallavicino citati; quibus adde Caietanum, Natalem Alexandrum, aliosque complures. Hic dumtaxat vindicare ac comprobare sententiam nostram aggrediar sub iis terminis quibus frequentius a sanis theologis defenditur; requiri videlicet *ex parte subiecti* ad indulgentias lucrandas, praeter statum gratiae, propositum sincerum et efficax satisfaciendi Deo pro peccatis: propositum, inquam, *sincerum et efficax*, quod nempe in actus convenientes prodeat iuxta vires ac facultatem subiecti, aliasque quae occurrere possunt ac solent circumstantias.

Hanc sententiam, quam *ut Ecclesiae Catholicae doctrinam* propugno, probo imprimis argumento ex Scripturis ducto, quod ita proponit Antoine cap. 14 de Indulgentiis: *Extat divinum praeceptum faciendi dignos fructus poenitentiae, hoc est opera pia et poenalia, quae satisfacere valeant pro peccatis, ut explicat Concilium Tridentinum, a quo praecepto Ecclesia dispensare non potest..... Et idem Concilium, sess. 6, c. 14, de iustific. docet generaliter poenitentiam Christiani lapsi, praeter contritionem et confessionem, necessario continere satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes, et alia pia spiritualis vitae exercitia*, etc. Ista ille.

Hoc argumentum sic proponere praestat. Iure divino in sacris libris asserto constitutum est ut poenitenti, reatu culpae remisso, reatus poenae temporalis remaneat luendae sive in hac vita, sive in alia, iuxta eiusdem gravitatem et meritum. Haec propositio ita certa est, ut si quis eam inficietur, iam inter heterodoxos recensendus videatur, quam confirmare placet sententia S. Caroli, qui, in sua Confess. Instructione, ita ait: *Sacrae litterae ab iis qui poenitentiam agunt hoc efflagitant, ut fructus dignos poenitentiae faciant, atque ad Dominum convertantur in ieiunio, fletu et planctu.* Haec igitur maior propositio certissima est. Ad minorem venio: Sed quod divino iure constitutum est, firmum et constans sit oportet, nec ab auctoritate Ecclesiae solvi potest ulla indulgentiarum largitione; siquidem nulla gaudet Ecclesia potestate supra ius divinum, quod declarare quidem valet, nullatenus vero solvere vel abrogare. Igitur peccator per indulgentias non eximitur ab hac obligatione satisfaciendi Deo operibus hisce poenalibus.

Confirmatur magisque urgetur hoc argumentum. Certum apud omnes est Ecclesiam thesaurum meritorum Christi et Sanctorum dispensare non posse contra eius voluntatem. Eius porro voluntas esse noscitur, *ut dignos poenitentiae fructus* faciamus, et quidem *dignos*, hoc est iuxta criminum qualitatem et numerum. *Fructus autem poenitentiae* quinam praesertim sunt, aut in quo consistent, nisi in congruis poenalis satisfactionis operibus, ex quibus etiam poenitentia nomen sumpsit? Ita exponunt hunc textum similesque alios sancti Ecclesiae Patres, et prae rèliquis S. Thom. quodlib. 3, qu. 12, art. 28. Unde inferendum est indulgentias ab Ecclesia collatas non exstinguere debitum a peccatoribus contractum faciendi fructus dignos poenitentiae prout suppetunt vires, neque eas lucrari qui id praestandi sincero carent et efficaci proposito.

§ 6. Si consulamus Ecclesiae praxim atque disciplinam ad apostolos usque perductam, clare deprehendimus in ea semper usum viguisse congruas exigendi a peccatoribus pro suorum qualitate delictorum satisfactiones coniunctas cum indulgentiis. Atque, ut ab apostolis ipsis ordiamur:

Primum indulgentiarum exemplum praebet Apostolus, qui, ex auctoritate sibi a Christo collata, remissionem quidem poenae flagitioso Corinthio clementer indulsit, et indulgendam edixit; sed nonnisi post diutinam dilecti sui poenitentiam, ut ex textu evidenter eruitur, et *ne abundantiori tristitia absorbeatur*, ut inquit Apostolus.

Crescente Ecclesia Christiana, celebres canones qui *poenitentiales* dicuntur confecti sunt, Ecclesiae spiritum nobis exhibentes in imponendis pro quolibet peccato gravissimis poenis,

quas tamen moderari solebant Episcopi (quod perinde erat ac indulgentiam tribuere); sed nonnisi ob iustas ac rationabiles causas, et poenitentium fervore in iis subeundis aliisque circumstantiis accurate perpensis. Atque haec, ut advertit S. Cyprianus, lib. de Lapsis, generatim tunc temporis erat Ecclesiae praxis et disciplina, ut Episcopi prius probarent lapsorum poenitentiam, lacrymas, ieiunia, etc., ac tum demum absolutionem a peccatis simul et indulgentiam impertirent. *Si precem* (verba sunt S. Episcopi) *toto corde faciat; si veris poenitentiae lamentationibus et lacrymis ingemiscat: si ad veniam delicti sui Dominum iustis et continuis precibus inflectat.... roganti potest clementer ignoscere* (Episcopus)*: potest acceptum referre,* etc.

At audire praestat Ecclesiam Romanam, ut omnibus liqueat quam semper haec omnium Ecclesiarum mater tenax fuerit primaevae disciplinae. Haec consulta a S. Cypriano reposuit: *Quid in pace tam aptum, aut in bellis persecutionis tam necessarium,* quam debitam severitatem divini vigoris *tenere? Quam qui remiserit, instabili rerum cursu erret, necesse est...* Absit ab Ecclesia Romana *vigorem suum tam profana facilitate dimittere, et nervos severitatis reversa fidei maiestate dissolvere, ne properata nimis remedia, utique non profutura, praestentur, et nova per misericordiam falsam veteribus vulnera imprimantur. Ubi enim poterit indulgentiae medicina procedere, si medicus interrupta poenitentia indulget periculis? Hoc non est curare sed occidere... Pulsent fores* (poenitentes), *adeant ad limina ecclesiae, castrorum coelestium excubent portas, resumant precum suarum tubam.*

Verum alios afferamus huiusce traditionis testes. Eusebius, lib. 6 Hist., cap. 48, refert, post Decii persecutionem plura coacta fuisse concilia, omnesque Episcopos in hanc convenisse sententiam, indulgendum quidem esse, sed nonnisi iis *quorum poenitentiam satisfactioni proximam conspexerint.*

Longa ultra quam par est mea evaderet oratio, si canones omnes a conciliis praescriptos recensere vellem. Unum vel alterum lectorum oculis sisto. Concilium Nicaenum 1, can. 12 de Indulgentia impertienda relapsis ita loquitur: *Quicunque metu, lacrymis, patientia, et bonorum operum studio, conversionem opere ostendunt, hi definitum tempus auditionis implentes, tum de manu fidelibus in oratione communicent, postmodum vero licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare.* Quod perinde erat ac indulgentiam elargiri.

Oecumenici concilii statuto morem gessit Synodus Aurelianensis II decernens penes Episcopum facultatem esse moderandi poenitentiam iniunctam, si poenitentes *ex animo errorem deflere et agere poenitentiam videret.*

Innocentius I, qui sub initium saeculi quinti Petri sedem obtinebat, praxim Ecclesiae Romanae in Indulgentiis conferendis exhibet, asserens hanc non esse a Sacerdote conferendam, nisi *cum viderit congruam satisfactionem.* Eadem disciplina vigebat in Africa, ut constat ex Can. 75 et 76 Concilii Carthaginensis an. 424 celebrati.

Ne sim prolixior, paucis perstringam aliqua quae sequioribus saeculis hac de re constituta fuere. S. Basilius in Epist. ad Amphilochium testatur se indulgentiis concedere iis tantum, *qui vitam misericordia dignam ostendunt, qui poenitentiae fructus monstrant.* Concilium Aurelianense IV an. 541 praescribit Episcopis, ut indulgeant cum poenitentibus, *cum eos viderint dignam poenitentiam agere.* Nicolaus I an. 860 rigidam poenitentiam magno peccatori iniunctam mitigandam edicit: *Si eius conversionem et lacrymarum fontem floridis actionibus et optimis operibus pullulare constiterit.* Concilium Salegunstadiense an. 1022, cap. 18, quia multi, confisi indulgentiis, quae Romam petentibus concedebantur, poenitentiam agere recusabant, aperte eos monuit *talem indulgentiam illis non prodesse, nisi prius, iuxta modum delicti sui, datam sibi poenitentiam adimplevissent.*

Verum quid pluribus opus est? cum ex ecclesiastica historia compertissimum sit, per decem saecula nonnisi indulgentias partiales concessas fuisse; postmodum vero plenarias elargitas nonnisi pro operibus quam maxime arduis, exempli gratia, pro bellis gerendis in longissimis regionibus? Quare mirum esse non debet sanctum Thomam docuisse aliam tunc temporis requisitam non fuisse ab illis poenitentibus satisfactionem; quoniam quae assumebant ipsi laboriosissima opera, cedere utique poterant in locum satisfactionis.

Colligamus itaque ex his omnibus traditionem Ecclesiae de indulgentiis cum satisfactione pro peccatis congrua necessario coniungendis.

§ 7. Ut liquido constet, eumdem, quem hactenus ostendimus, immobilem in Ecclesia catholica semper permansisse spiritum, nullo alio aptiore uti possumus argumento quam quod ex ipso deducitur omnium Ecclesiarum capite, Ecclesia nimirum Romana, quae nullum nobis de sententia sua relinquit ambigendi locum. Quare testimonia referam nonnullorum Summorum Pontificum quae in rem nostram potiora videntur.

I. Testimonium sumitur ex rescripto Sancti Gregorii VII Episcopo Lincolniensi indulgentiam pro peccatis suis petenti dato. *Absolutionem,* inquit, *peccatorum tuorum, auctoritate principum apostolorum Petri et Pauli fulti, tibi mittere dignum duximus; si tamen bonis operibus inhaerendo, commissos excessus plan-*

gendo, quantum valueris, corporis tui habitaculum Dei mundum templum exhibueris. In quem textum peculiari digna consideratione sunt quae subdit Baronius ad an. 1073, inquiens: *Ut appareat Sedis Apostolicae indulgentias illis communicari qui, quantum suppetunt vires, bene operari non praetermittunt.*

Gemina docent Urban. II et Gelasius item II. Primus enim indulgentiam concessit an. 1095 plenariam *Crucesignatis* pergentibus ad Terrae Sanctae liberationem; sed tamen praescripsit *ut illud iter* laboriosissimum *pro poenitentia susciperent.* Alter vero, ann. 1115, eamdem confirmans indulgentiam, adiecit: *Quoniam vos ipsos et vestra extremis periculis obiecistis.*

Innocentius III in concilio Lateranensi decretum edidit quo potestas coercebatur Episcoporum in indulgentiis conferendis. Rationes assignantur quod nempe *per indiscretas et superfluas indulgentias, et claves Ecclesiae contemnuntur, et poenitentialis satisfactio enervatur.* Mens proinde Summi Pontificis fuit ut *poenitentialis satisfactio*, quae laboriosis admodum operibus tunc etiam peragi consueverat, nullo pacto per indulgentias relaxaretur.

Bonifacius VIII in bulla pro indictione iubilaei haec habet: *Unusquisque tamen plus merebitur et indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius et devotius frequentabit.*

Eadem veritas comprobatur ex formulis quas adhibere solent Summi Pontifices in concedendis indulgentiis. His etenim aliisque plerumque utuntur similibus verbis, ut fideles *redimant sua peccata operibus poenitentiae: ut ieiuniis, orationibus ac eleemosynis iram Dei placent.* Id patet ex bullis S. Pii V, Sixti V, Clem. VIII, Urbani VIII et Alex. VIII; quod ulterius exprimunt per illam particulam *vere poenitentibus,* quae nedum hominem contritum indicant, verum etiam illum qui satisfacere satagit pro commissis delictis, ut optime ostendit Cardinalis Denhoffius in laudata sua pastorali instructione.

Quod etiam magis magisque constat ex conditione apposita in bullis iubilaei, nimirum *iniuncta pro modo culpae poenitentia salutari.* Quae sane Summorum Pontificum mentem clare aperteque ostendunt, scilicet indulgentias plenarias minime lucrari qui poenitentiam culpae commensuratam pro viribus non implent.

Verum prae caeteris omnibus splendidissima sunt tot huiusce rei testimonia a duobus edita Summis Pontificibus. Primus est Innoc. XII, qui pro iubilaeo instante ann. 1700 hanc de argumento nostro instructionem edendam curavit. En eius verba, seria animi consideratione pensanda. *Proponatur fidelibus utilitas quam ex magna hac indulgentia consequuntur,* modo divinae gratiae condigna satisfactione cooperentur. *Doceatur populus quod licet sacramento poenitentiae culpa et aeterna poena remittatur, nihilominus post remissionem delictorum, debitum temporalis poenae, adeoque* grave onus satisfactionis *remanere, quod* copiosis eleemosynis, rigorosis ieiuniis ac difficilibus operibus poenitentiae, *ut tempore veterum fervidorum Christianorum factum esse liquet ex* Canonibus Poenitentialibus, *aut horrendis poenis purgatorii, solvi deberet. Cum vero talia sufferre humanae infirmitati nimis grave foret, ideo Vicarius Christi tales satisfactiones per indulgentias* minuit.

At plane decretorium est quod suppeditat testimonium Bened. XIV in suis litteris de praeparatione ad annum iubilaei 1750, in quibus versus finem prolixum sermonem habet de indulgentiis, quem, ne taedio Lectores afficiam, in pauciora redigam. « Illud vero (verba eius sunt) tum nobis, tum aliis qui nostro loquentur nomine, curae erit, ut clausulae illius quam bullae nostrae inseruimus, *fidelibus vere poenitentibus,* etc., vis et significatio probe intelligatur. Illud idem re atque exemplis demonstrabimus, quam futilis atque inanis sit illorum sententia qui, a catholica communione extorres, perperam asserunt indulgentiarum usu poenitentiam imminui, aut etiam de medio tolli ». — Hinc mentionem faciens de instructione a se edita in archiepiscopatu Bononiensi: « In hac, inquit, instructione universum dioecesis nostrae populum monuimus et hortati sumus ut occasione indulgentiae plenariae quam praedecessor noster Clem. XII promulgaverat, iniunctis operibus *alia pietatis opera superadderent, ac dignos poenitentiae fructus facerent,* aureo illo ven. Card. Bellarmini documento ex t. 2, Controvers. l. 5, cap. 12: *Sic accipiant prudentes Christiani pontificias indulgentias, ut simul etiam studeant dignos poenitentiae fructus ferre, et pro suis peccatis Deo satisfacere.* Sed et illud adiecimus quod Cardinalis Pallavicinus in Histor. Concil. Trid. l. 4, cap. 12, num. 6 adnotavit, *falsam nimirum esse illorum sententiam qui rentur, Christianos propter indulgentiarum usum desides fieri, atque a satisfactione quae Deo, criminum nostrorum vindici, praestanda est, avocari.....* Haec omnia iis affinia sunt quae et nos supra inculcavimus, monentes ut praeter opera quae praecipiuntur, alia Christifideles exerceant pia opera, quae spiritui ac votis Ecclesiae consona sunt, » etc.

§ 8. Adductis iam Summorum Pontificum disertissimis testimoniis, superfluum videri potest alios adiungere. Nihilominus non abs re futurum arbitror, si cursim saltem nomina potius quam testimonium nonnullorum recitem clarissimorum in Ecclesia virorum, aliis omissis.

Floruit saec. XV Cardinalis Cusanus. Hic, dum per Germaniam Sedis Apostolicae legati fungeretur officio, synodum in Belgio provincialem coegit anno 1445, ubi inter alia declarandum curavit *idcirco dari indulgentias ut Ecclesia de thesauro* (Christi) *suppleat quod homo pro digna satisfactione sentit sibi deesse, quia, multis obnoxius criminibus, dignam agere poenitentiam vix posset, eo quod pro uno peccato mortali iam septennis poenitentia agi deberet.*

Quod idem senserit Caietanus nullus ambigit, qui etiam videtur in nimium rigorem delapsus. At certe legitimam de indulgentiis sententiam secutus est S. Carolus, qui *Poenitentiales antiquos Canones* edidit, et in anno iubilaei 1575, quid agere debuerant Romam petentes ad illud lucrandum, praescripsit his verbis: *Non id vobis satis videri debet quod urbem Romanam ac ecclesias et reliquias sanctorum visendas adieritis; sed huic quoque* vestram et perfectam poenitentiam *adiungere debetis.*

Suffragantur sententiae nostrae theologi concilii Tridentini, quorum scripta supersunt. Suffragantur Cardinales Baronius, Bellarminus ac Denhoffius iam laudati; Stephanus Cardinalis Le Camus, vir non minus vitae sanctimonia quam doctrina conspicuus; Benzonius, Episcopus Lauretanus; Franciscus Caietanus Incontri, Archiepiscopus Florentinus; Ioannes Bragadenus, Patriarcha Venetiarum. His accedit tota Gallicana Ecclesia, cuius Episcopi doctrinam nostram, veluti unice certam ac tutam tradiderunt, quorum agmen ducit magnus et nunquam satis laudandus Iacobus Benignus Bossuetius, Episcopus Meldensis, in sua instructione de Indulgentiis. Quis omnibus istis praeferre audebit aliquos casuistas diversimode opinantes? Adde theologos alicuius nominis nostrae sententiae subscribere, ex quibus supra sexaginta recenset Amort in suo de Indulgentiis Tractatu.

§ 9. Praestat hic attexere rationes aliquas, quarum prima sit: Mens Ecclesiae est ne per indulgentias disciplina ecclesiastica poenitentiae relaxaretur. At posito quod ad indulgentiam lucrandam non requiratur saltem desiderium efficax Deo satisfaciendi per opera poenalia, iam pro quibuslibet peccatis *leviores* atque etiam *levissimae* iniungi valerent poenitentiae, vel *nullae* etiam, ut casuistarum nonnulli contendunt, dummodo poenitentes indulgentiam se recepturos promitterent.

Huic affinis est altera ratio, scilicet, quod si haec foret indulgentiarum vis, ut etiam iis qui sincero carent proposito satisfaciendi Deo, poenam omnem remitterent, foveretur hominum negligentia, iique, tametsi ingentibus peccatorum debitis praegravati, desidiores fierent in agenda poenitentia, quam sane non esse Ecclesiae mentem nemo non videt.

Tertiam rationem ita proponit Caietanus: *Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita consequitur veraciter fructum indulgentiae; sed quilibet negligens satisfacere per se ipsum est indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita: ergo nullus negligens satisfacere per seipsum acquirit fructum indulgentiae.*

Quarta ratio ab eodem Caietano verbis hisce proponitur: *In qualibet bene ordinata republica, quantumcumque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in cives gravatos aere alieno, negligentes tamen solvere, indigni censerentur adiutorio thesauri.... Cum igitur Ecclesia sit a Deo ordinata, aequum non est ut spiritualis dispensatione thesauri negligentes satisfacere pro dignis habeat.*

Quinta ratio, quae praecedentem amplius confirmat, haec est: Sancti Ecclesiae Patres in ea semper persuasione fuerunt, noluisse Christum Dominum applicari ab Ecclesia fructum passionis suae peccatoribus post baptismum lapsis, sine propria ipsorum satisfactione. Igitur Ecclesia non habet potestatem per indulgentias sic applicandi fructum passionis Christi, ut cesset studium ac sollicitudo satisfaciendi iuxta uniuscuiusque vires.

Tandem, ut alias missas faciam rationes, argumentum subiicio quod mihi semper visum est ad persuadendum omnibus aptissimum; videlicet, quod veritas, quam defendimus, quaedam sit velut insita fidelium mentibus atque insculpta sententia; siquidem quid causae est cur veri poenitentes intime sentiant se debitores pro peccatis suis divinae iustitiae, atque ex hoc intimo sensu promoveantur ad exercenda impigre poenitentiae opera, quamquam bene noverint apertum esse in Ecclesia thesaurum meritorum Christi, et indulgentias lucrari studeant?

Nonne persuasum est omnibus gravissimis obnoxios esse purgatoriis poenis eos qui, non peracta poenitentia, decesserunt e vita, licet pie obierint, et pluries indulgentias in mortis articulo susceperint? Unde sacrificiis, orationibus, eleemosynis solari satagimus? Cur tantopere ascetae in libris, confessarii in sede sua, sacri oratores e suggestibus hortantur, imponunt, detonant faciendos esse poenitentiae fructus, nisi ex penitiore quadam persuasione indulgentias ex benignitate Ecclesiae collatas prodesse quidem plurimum, sed nonnisi ex posita conditione, quod poenitentes, quantum suppetunt vires, Deo propriis operibus satisfacere studeant?

§ 10. Ex tradita doctrina varia derivantur corollaria: primum, ut verbis utar P. Antoine: *Ex dictis sequitur, ad lucrandas indulgentias requiri has conditiones ex parte recipientis: 1. ut sit subditus concedentis....;*

2. ut immunis sit ab excommunicatione maiore....; 3. ut sit in statu gratiae (saltem dum ultimum opus iniunctum perficitur); 4. ut opus omne iniunctum, saltem moraliter, totum et integre impleatur..... Quibus omnibus merito additur a multis propositum satisfaciendi Deo per opera bona satisfactoria, etc.

Corollarium secundum. Liquido constat falsam esse quorumdam opinationem, qui censent nullum percipi fructum ex indulgentia puta plenaria, si tota et integre non recipiatur. Nam, ut alia plura omittam, Bonifac. VIII, in bulla Iubilaei aperte testatur quod *unusquisque plus merebitur et indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas amplius et frequentius frequentaverit.* Quod clarius exprimit Innocent. IV in cap. *Quod autem* de Poenitent.; nec non S. Thom., suppl. qu. 25, art. 2 ad 3, et sanct. Bonavent. in 4, dist. 20, quaest. ult.

Corollarium tertium. Ad percipiendum integrum fructum indulgentiae plenariae animus suscipientis liber esse debet ab omni affectu cuiuscunque vel levioris peccati; alioquin non integre, sed partialiter dumtaxtat indulgentiam consequetur, si tamen aliae conditiones non desint. Ratio evidens est quia, in omnium sententia, relaxatio poenae supponit culpam remissam; haec nunquam remittitur nisi animus ab ea sit aversus.

Corollarium quartum. Consequitur etiam ex dictis nihil vel parum prodesse indulgentiam iis, qui cum vitam omnem transigant in vitiis et peccatis, sacramento poenitentiae recepto, sibi persuadent se ab omni poena reddere immunes, mediis quibusdam precatiunculis, quas recitare non omittunt pro consequenda aliqua indulgentia; et interim nullum studium impendunt ut iuxta vires suas Deo satisfaciant laboriosis operibus a vere poenitentibus requisitis.

Corollarium quintum. Christiani omnes, iique praesertim qui plura commisere gravia flagitia, solliciti esse debent in coniungenda poenitentia cum indulgentiis, quatenus utroque medio divinae iustitiae securius satisfaciant. Hoc est autem illud Bellarmini documentum nempe *utilius quidem est ac tutius pro se satisfacere quam indulgentias quaerere; sed utroque utilius est illud facere, et istud non omittere.*

ADDITIONES CASINENSES.

Duo de indulgentiis dogmata fide tenenda tradidit Tridentina Synodus, sess. 25 in Decret. de indulgent.: primum, potestatem easdem conferendi a Christo Ecclesiae fuisse concessam; alterum huiusmodi indulgentiarum usum Christiano populo esse maxime salutarem.

Porro potestate eas impertiendi antiquissimis etiam temporibus, ut cum eodem Tridentino loquar, Ecclesia usa fuit.

Quoad vero usum illius potestatis spectat *varius sane esse potest, pro temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum diversitate; et ex Ecclesiae iudicio mutari etiam potest.* Papebroch. in respons. ad P. Sebast. a S. Paulo, apud Bened. XIV, de Synod. Dioec. lib. 13, c. 18, n. 6.

Hoc sane pacto plures indulgentiae species sive formulae; aliae antiquiores, aliae recentiores occurrunt. Prima quidem atque antiquissima ea est, qua apostolus Paulus erga incestuosum Corinthium usus est, ex abundantia videlicet doloris quo is peccatum suum detestatus afficiebatur: *Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec, quae fit a pluribus; ita ut a contrario magis donetis, et consolemini, ne forte abundatiori tristitia absorbeatur* (2 ad Corinth. II, 6 et 7). Quem Pauli locum sic commentatur Chrysostomus: *Quamvis peccatum confessus fuerit ipsiusque poenituerit, ostendit tamen apostolus eum non tam poenitentiae opera quam gratia et beneficio veniam consequi; ob idque ait* donetis, et consolemini. *Non enim inquit quod id promereatur, nec quod eam quae par sit poenitentiam praestiterit, sed quia infirmus est, idcirco hoc peto; unde etiam subiunxit, ne forte* abundantiori tristitia absorbeatur. *Quae verba sunt hominis magnae poenitentiae, testimonium ipsi tribuentis, nec eum in desperationem ruere sinentis.* Homil. 4 in Epist. 2 ad Corinth.

Secundum hanc regulam, Apostolo auctore, Patres Nicaeni, et Ancyrani, aliique veterum conciliorum canones Episcopis permittunt ut pro dolore et lacrymis poenitentium, et modo conversationis ipsorum, indulgentiam, necne impertiantur. *In omnibus,* en Canon Nicaenus, *propositum, et speciem poenitentiae convenit explorare; quotquot enim metu et lacrymis et poenitentia, vel bonis operibus, rebus ipsis conversionem suam non simulatione demonstrant... licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare;* can. 7. Hinc Suarez, *Episcopis,* inquit, *licuisse ex canonicis poenitentiis publicis quae pro diversis criminibus imponi solebant, aliquid poenitentibus remittere, si eorum vita, et laudabilis conversatio id mereretur.* In disp. 49 de Indulg., sect. 3, n. 1.

Altera species indulgentiae apud veteres, et praesertim apud S. Cyprianum, sese exhibet, quae nimirum ab Episcopis, ad preces et intercessiones martyrum in idololatriam lapsis concedebatur. Siquidem mos fuit ut lapsis qui statutum poenitentiae tempus non absolvissent, ad martyres confugerent, quorum intercessione reliqua poenitentia illis condonaretur. Hanc consuetudinem Tertullianus laudabat in lib. ad Martyr., priusquam a communione catholica de-

ficeret; eamque postea, factus montanista, sui ipsius immemor, insectabatur. Huius quoque veteris Ecclesiae moris meminit Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, Histor. Eccles. lib. 6, cap. 41, 42, hoc pacto: *Caeterum hi divini martyres* (martyres Alexandrini), *qui nunc assessores sunt Christi et regni illius consortes, dum hic apud nos essent, quosdam e fratribus lapsos et idolis sacrificasse convictos susceperunt: et conversionem illorum ac poenitentiam cernentes, cum iudicassent eam placere posse illi qui peccatoris poenitentiam mavult quam mortem, eos admiserunt et collegerunt, atque in coetum suum receperunt.*

Scimus porro ex Cypriano, epist. 11, martyres ac confessores in huiusmodi libellis dandis modum quandoque excessisse; atque haec profecto causa est cur in synodis Illiberitana, can. 25, et Arelatensi I, can. 9, sapientissima oeconomia fuerit hac in re constabilita.

Aliam quoque speciem indulgentiarum pro lapsis reperies, occasione nempe imminentis alicuius persecutionis; ita ut hi, pace et communione Ecclesiae donati, fortius tormenta tolerarent; qua ratione eumdem Cyprianum indulgentias impertiisse constat. Praeterea haereticis ad Ecclesiam redeuntibus, si secum reducerent quos suis sophismatibus deceperant, humanius consultum, poenitentiarum scilicet remissione, ex veterum monumentis sat compertum habemus.

Subsequentibus temporibus aliud indulgentiarum genus occurrit, quales in primis pro visitationibus certarum ecclesiarum et altarium quas *Indulgentias Stationarias* appellant.

Harum indulgentiarum institutionem Gregorio Magno attribuit Guilielmus Altisiodorensis in Summa, lib. 4, tract. 6, cap. 9, cuius tamen testimonium suspectum vel mendosum Morino visum est. Quomodocunque vero se res habeat, certe nihil ex indulgentiarum valore detrahitur, saeculo sexto an posterioribus indulgentiae huiusmodi stationariae coeptae fuerint.

Sic quoque quaedam alia indulgentiarum species locum habuit, intuitu nimirum alicuius operis laboriosi in Ecclesiae utilitatem suscepti, hac fere formula: *Qui hoc opus egerit, aut, ut peragatur, pro viribus annixus fuerit, peccatorum omnium remissionem consequatur.* Apud Espenium cap. 1 de Indulg., n. 9.

Opera vero quae pro lucranda indulgentia imponebantur, haec ferme fuerunt, scilicet arma contra ethnicos et haereticos, aut schismaticos ferre; vel si ipsi non possent, suis sumptibus alere qui ferrent. Insigne huius indulgentiae seu remissionis exemplum habemus in expeditione Hierosolymitana.

Concessae etiam sunt indulgentiae ob pecuniae erogationem in ecclesiarum aedificationem aut reparationem; formulaque relaxationis, Morino referente, lib. 10, cap. 20, de Poenitent., sic expediebatur: *Qui denarium in aedificationem aut reparationem huius ecclesiae aut oratorii contulerit, tertiam vel quartam,* etc., *partem poenitentiarum imponendarum, illi in Domino relaxamus.*

Additque Morinus l. c.: *Eodem prope tempore extensa est ista relaxatio ad res saeculares, pontium, itinerum, rerumque similium refectionem. Nonnunquam integra poenitentia relaxabatur; sed raro id sibi arrogarunt Episcopi: hoc erat Summo Pontifici, velut communi consensu delatum; vix tertiam poenitentiae partem excedebat relaxatio ab Episcopis concessa.* — Quas quidem constructiones et opera sat laudabilia exstitisse, et Christianorum vel securitati, vel commodo in ordine ad spiritualia plane faventia, quisque rationis compos inficiari minime poterit. *Temporalia,* sic Thomas, *ad spiritualia ordinantur, quia propter spiritualia temporalibus uti debemus; et ideo pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia: sicuti repressio inimicorum Ecclesiae, qui pacem Ecclesiae perturbant; vel sicut constructio ecclesiarum et pontium, et aliarum eleemosynarum collatio. Nec fit ibi simonia; quia non datur spirituale pro temporali, sed pro spirituali.* In. 4 sent., dist. 20, qu. 11, art. 3, quaestiunc. 3.

Iam vero cum quaestores, sic dicti, eleemosynarii instituti fuissent, praedicatores nempe, qui occasione alicuius operis in Ecclesiae utilitatem suscipiendi, indulgentiis ad hoc concessis, fidelium oblationes et pecunias colligerent, hi ingenium suum facientes, quaedam minus recta circa huiusmodi indulgentiarum virtutem atque efficaciam, sanctissimae Romanae et Catholicae Ecclesiae disciplinae attexerunt. Praestat hic audire Benedictum XIV in haec verba: *Nonnullae aliquando occurrunt indulgentiae quibus absolutio* a poena et culpa *concedi dicitur. Huiusmodi dicendi formula tribuitur praeteritorum saeculorum quaestoribus, quos licet affirmare veros fuisse auctores tempestatum quas Ecclesia propter indulgentias perpessa est. Clemens V Pontifex in Clementina de Poenit. et remiss. loquens de eiusmodi quaestoribus, deque publicationibus indulgentiarum quae per ipsos fiebant, eos dicit solitos fuisse hac formula uti* a poena *et* a culpa, UT EORUM VERBIS UTAMUR: *quo satis ostendit Pontifex incongruum omnino fuisse huiusmodi dicendi modum... Alias itidem reperire est indulgentias millenorum annorum. Porro Sotus... asserere non dubitavit fuisse haec omnia commenta quaestorum. Estius.... aperte ait confictas commentitiasque esse huiusmodi concessiones, ac nullatenus Sanctae Sedi tribuendas.* De Synod. Dioeces. lib. 13, cap. 18, n. 7 et 8.

Hinc profecto est cur Tridentinum, sess. 21, cap. 9, de Reform., huiusmodi quaestorum nomen atque usum, in quibuscunque Christianae Religionis locis, penitus abolendum esse decreverit.

Quoad vero indulgentiam plenariam attinet *hanc affirmare possumus nonnullorum esse eruditorum sententiam, nimirum omnium primam indulgentiae plenariae concessionem qua certo constet eam esse quam Urbanus Papa II anno 1095 impertitus est iis qui religionis causa ad recuperandam Terram Santam militaturi se conferrent. Hanc indulgentiae plenariae concessionem caeteris omnibus, quae cognitae sunt, antiquitatis praerogativa antevertere demonstrat venerabilis servus Dei Cardinalis Thomasius..... Suspectam ergo aliquis habere posset aliquam plenariam indulgentiam quae ante praedictum tempus concessa asseratur. At id sufficienti fundamento destitutum alii dicere possent, asserendo nempe quae exstant in actis.... collectis opera et studio Emmanuelis a Schelstrate, ubi late agit de concessionibus indulgentiarum plenariarum ante tempora Summi Pontificis Urbani II.* Bened. XIV loc. cit., n. 6.

Quae sub num. 25, art. 6, vers. *Hinc ad uberiorem,* basilicas Urbis recensendo de Orientalis Ecclesiae patriarchis numero et ordine referuntur, operae pretium est rectius enucleare.

Sedes patriarchales in maximis tantum urbibus erectas fuisse exploratissima res est. Tres porro aevo apostolorum supereminebant in orbe Romano urbes primariae, Roma, Alexandria, et Antiochia. Totius orbis domina Roma occidentales praecipue regiones administrabat. Secundam sub sole urbem *Alexandriam* appellavit Chrysostomus, orat. 22, ubi praefectus Augustalis Aegypto Africae, et regionibus imperabat meridionalibus. Antiochia, orbis Romani tertia metropolis (Syriae metropolis) dicta a Iosepho lib. 3 de Bello Iudaico, cap. 2, n. 4, atque a Chrysostomo, homil. 5 ad Popul., mater urbium orientalium. Eodem ordine sublimiorem auctoritatem super Occidentalibus Ecclesiis peculiarem Pontifici *Romano,* qui caeteroqui Patriarcha Oecumenicus revera est, reliquit; alteram super meridionalibus *Alexandrino;* tertiam *Antiocheno* super Orientalibus detulit vetustissima consuetudo ab apostolorum moribus derivata. Eam quippe prima synodus Nicaena ratam habuit, dum can. 6 decrevit, *Antiquos esse mores servandos, qui sunt Aegypto, Libya et Pentapoli,* ut Alexandrinus *Episcopus horum omnium haberet potestatem: quia et* urbis Romae Episcopo *parilis mos esset: similiter,* et in Antiochia, *caeterisque provinciis privilegia sua unicuique servanda Ecclesiae.* Ad haec subdit sequenti can. 7 *Heliae,* id est Hierosolymae *Episcopo, ut honor deferretur* (solius puta praecedentiae post Antiochenum), *ex more antiquo, manente* tamen *proprio metropolitanae civitatis dignitate* (seu potestate).

Imperii autem sede translata Byzantium, quae urbs, an. 330, Constantinopolis et novae Romae nomen accepit, Metrophanes eius urbis Episcopus licet Heracleensis metropolitae et Antiocheni patriarchae ad ea usque tempora suffraganeus, eiusque successores, non modo iura patriarchalia sibi usurpare in tribus dioecesibus Thraciae, Ponti, et Asiae, sunt aggressi; verum etiam superbo *Patriarchae Oecumenici* titulo utentes, provincias occidentales intra Romani patriarchatus et dioecesium Occidentis fines sitas, invadere, ac patriarchalem Romani Pontificis dignitatem aemulari coeperunt; effrenaque ambitione, propitiis imperatoribus, et conspirantibus suarum partium Episcopis, primum ex thronis patriarcharum vix post Romanum contendere, deiecto exinde Alexandrino Archiepiscopo, tum reliquis etiam patriarchis in subsequentes abire gradus compulsis. Concilium Constantinopolitanum I, anno 381, can. 2 *Primatum honoris* post Romanum Episcopum, detulit Episcopo Constantinopolitano, *propterea quod urbs ipsa sit iunior Roma.* At nec huiusmodi canonem, nec alios praedicti concilii Romanam Ecclesiam probasse, apertissime liquet ex S. Leone epist. 53; nec non ex Gregorio Magno, lib. 6, epist. 31, in haec verba: *Romana Ecclesia eosdem canones* (nempe Constantinopolitanos), *vel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accepit: in hoc autem eamdem synodum accepit quod est per eam contra Macedonium definitum.* — Id etiam constat ex legatorum Apost. Sedis testimonio in Conc. Chalced.: *Trecentorum decem et octo* (id est Episc. Nicaenorum) *constitutionibus postpositis, centum quinquaginta* (scilicet Episc. Constantinopolit. Concilii I), *qui in synodicis canonibus non habentur, mentionem fecisse noscuntur.* — Porro Anatolius Constantinopolitanus Episcopus sategit ut act. 15 memorat. Synod. Chalced. absentibus Sedis Apostolicae antedictis legatis, can. 28 conderetur, quo ius patriarchicum sedi Constantinop. confirmatum est, cum facultate ordinandi metropolit. in dioeces. Thraciae, Ponti et Asiae. Cumque postero die legati, Act. 16 huiusmodi canonem 28 coram ipsis recitatum, circumscribi et revocari institissent, utpote Nicaenis regulis adversantem, Patribus tamen canonem illum iterum recensitum, licet Apostolicae Sedis vicariis refragantibus, comprobare placuit. Deinde in epistola synodica cum iidem Patres Leonem Papam rogassent ut approbationem hac in re non denegaret suam, ac idipsum Marcianus imperator atque Pulcheria augusta postulassent, celeberrimus Pontifex, neque imperatoris, neque augustae, neque tot Patrum Chalcedonensium,

630 numero, enixis precibus ullo modo flecti passus, canonem prius dictum *in irritum misit, et per auctoritatem B. Petri apostoli generali prorsus definitione cassavit.* Quinisexta synodus anno 692, renovato supradicti Concilii Constantinopolitani I decreto, privilegia quae Roma senior haberet, similia tribuere sedi Constantinopolitanae non dubitavit. Sed synodum hanc *erraticam* meritissime appellavit Ven. Beda, cuius plures canones reiectos ab Ecclesia Romana fuisse compertum est. Diuturnas Summorum Pontificum contradictiones synodalibus Orientalium decretis pro sede Constantinopolitana fregit summa imperatorum gratia. Posthaec VIII synodus oecumenica an. 869, can. 21, primum gradum Constantinopolitano Episcopo post Romanum addixit. Tandem in concilio Lateranensi IV, Innocentius III, can. 5, constituit ut *post Romanam Ecclesiam, quae, disponente Domino, super omnes alias ordinariae potestatis habet principatum,* utpote Mater *universorum Christifidelium et Magistra,* Constantinopolitana *primum,* Alexandrina *secundum,* Antiochena *tertium,* Hierosolymitana *quartum locum obtineat; servata cuilibet propria dignitate.* — Ex Card. Gagliardo, lib. 1, tit. 14 de Patriarch.

Atque haec in ea quae, cit. n. 25, fortasse minus accurate per modum historicae narrationis congesta sunt, notasse sufficiat.

Denique pro coronide praestat referre in materia indulgentiarum propositiones exceptas inter alias ex pseudoconcilio Pistoriensi (anno 1786), atque damnatas in celebri Constit. Summi Pontificis Pii VI *Auctorem Fidei* tenoris sequentis.

40.

§ 39. — Propositio asserens, *indulgentiam secundum suam praecisam notionem aliud non esse quam remissionem partis eius poenitentiae quae per canones statuta erat peccanti;* quasi indulgentia praeter nudam remissionem poenae canonicae, non etiam valeat ad remissionem poenae temporalis pro peccatis actualibus debitae apud divinam iustitiam:

Falsa, temeraria, Christi meritis iniuriosa, dudum in art. 19 Lutheri damnata.

41.

Tum in eo quod subditur: *Scholasticos suis subtilitatibus inflatos invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi et Sanctorum, et clarae notioni absolutionis a poena canonica substituisse confusam et falsam applicationis meritorum;* quasi thesauri Ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sint merita Christi et Sanctorum;

Falsa, temeraria, Christi et Sanctorum meritis iniuriosa, dudum in artic. 17 Lutheri damnata.

42.

Tum in eo quod superaddit: *luctuosius adhuc esse quod chimerea isthaec applicatio transferri volita sit in defunctos:*

Falsa, temeraria, piarum aurium offensiva, in Romanos Pontifices, et in praxim, et sensum universalis Ecclesiae iniuriosa, inducens in errorem haereticali nota in Petro de Osma confixum iterum damnatum in artic. 22 Lutheri.

43.

In eo demum quod impudentissime invehitur in tabellas indulgentiarum, altaria privilegiata, etc.:

Temeraria, piarum aurium offensiva, scandalosa, in Summos Pontifices, atque in praxim in tota Ecclesia frequentatam, contumeliosa.

INFAMIA, INFAMIS

Summarium.

1. Infamia quid sit? - 2. Fama quid sit? - 3. Infamia est duplex, *iuris* et *facti*, et quae sit utraque? - 4. Infamia *iuris* dupliciter contrahitur, scilicet ipso *iure* et *facto*, et per sententiam iudicis. - 5. Assignantur qui contrahunt infamiam ipso iure et facto de iure civili. - 6. Assignantur qui contrahunt infamiam ipso iure et facto de iure canonico. - 7. Infames iure civili sunt etiam infames iure canonico. - 8. Nisi aliquam infamiam iure civili introductam canones speciatim sustulerint, ut fuit de facto sublata infamia quae erat decreta mulieribus intra annum viduitatis ad secundas nuptias transeuntibus. - 9. Assignantur qui contrahunt infam. iuris per sententiam iudicis. - 10. Ad hoc, ut condemnati a iudice dicantur infames, requiritur quod sententia condemnatoria non sit suspensa per appellationem, sed iam transierit in rem iudicatam. - 11. Referuntur summatim omnes infames, sive infamia *iuris*, sive infamia *facti*. - 12. Infames, tam infamia *iuris* quam *facti*, sunt irregulares, et ordines ecclesiasticos suscipere prohibentur. - 13. Infames tam *iuris* quam *facti* excluduntur a dignitatibus et honoribus praesertim ecclesiasticis. - 14. Infames tam *iuris* quam *facti* excluduntur ab actibus legitimis et publicis muneribus. - 15. Electio facta de persona infami, seu collatio beneficii, sive saecularis sive regularis, facta infami infamia *iuris* latae sententiae, est ipso facto irrita. - 16. Sic etiam, si quis infamis eligatur seu provideatur post sententiam declaratoriam criminis, cui annexa est infamia ipso *iure*, electio seu provisio est ipso *iure* nulla. - 17. Si autem infamia sit tantum *facti*, quamvis sic infamis non debeat eligi nec provideri, eius tamen electio seu provisio non videtur ipso *iure* irrita, sed irritanda. - 18. Multi tamen volunt etiam ipsam esse ipso *iure* nullam. - 19. Ob delictum occultum nulla contrahitur infamia neque *iuris* neque *facti*. - 20. Imo varii volunt infamiam non incurri, quando delictum propter quod ipsa infamia eo ipso irrogatur est occultum, nisi accedat sententia declaratoria. - 21. Infamia ipso *iure*, vel

per iudicis sententiam contracta, non tollitur per poenitentiam, sed per dispensationem principis, cuius auctoritate infamia decreta fuit. - 22. Infamia *facti* penitus tollitur per vitae emendationem, saltem triennalem. - 23. Solus Papa dispensat in infamia *iuris*. - 24. Episcopus autem dispensare potest solum in infamia *facti*. - 25. Imo alii volunt episcopum seu praelatum neque dispensare posse in infamia *facti*. - 26. Alios infamare quale sit peccatum, et quam obligationem inducat, et an aliquando liceat? *Remissive*. - 27. Se ipsum infamare quale sit peccatum? *Remissive*. - 28. De divisione infamiae eiusque effectibus vide amplius a n. 28 ad n. 41.

1 Infamia est privatio seu diminutio bonae famae; est *in re communis;* seu, ut loquuntur iuristae: *Infamia est laesae dignitatis status legibus et moribus reprobatus.* Sicuti e contra 2 per ipsos iuristas: *Fama est illaesae dignitatis status legibus et moribus comprobatus*; leg. 5, § 1, ff. de Extraord. cognit.

3 Infamia est duplex, *infamia iuris, et infamia facti.* Infamia *iuris,* quae etiam *legalis* dicitur, est quae ipso iure seu lege infligitur, seu decernitur in certa crimina committentes. Infamia vero *facti* est quae oritur ex evidentia commissi alicuius delicti infamantis, seu vulgata opinione de tali commisso delicto, propter quod delinquentis bona existimatio apud probos et honestos viros laeditur, licet ab ipso iure expresse non notetur aliqua infamia, nec per sententiam irrogetur, arg. leg. *Neque famosis* 2 C. de Dignit.

4 Infamia iuris dupliciter contrahitur, scilicet ipso iure et facto, et per sententiam iudicis; 5 *Communis.* Infamiam iuris ipso *iure* et *facto* de iure civili contrahunt sequentes. *Primo,* qui, sive viri, sive feminae, quaestuaria prostitutione lenocinium exercent, leg. *Athletas* 4, § *Ait praetor,* ff. de His qui notantur infamia; leg. *Palam* 42, § *Lenocinium,* ff. de Ritu nuptiarum. *Secundo,* qui quaestus causa seu pretio accepto, etiam cum homine ad privatum certamen descendunt; l. *Quod ait* 2, § 1, ff. de His qui notantur infamia. *Tertio,* qui ex simili quaestu seu pretio accepto histriones ac turpes ludos agunt; cit. l. *Quod ait,* § ult., de His qui notantur infamia. *Quarto,* qui operam suam ad pugnandum cum bestiis locant; leg. 1, § 6 *Item senatusconsulto,* ff. de Postulando. *Quinto,* qui vel quae eodem tempore sponsalia vel matrimonium contrahunt cum duabus vel duobus; l. 1, et l. *Quid ergo* 13, ff. de His qui notantur infamia. *Sexto,* qui crimen periurii promissorii committunt; l. *Si quis maior* 41 C. de Transact. *Septimo,* usurarii manifesti, et usuras usurarum exigentes; leg. *Improbum* 20 C. Ex quibus causis infamia irrogatur. *Octavo,* haeretici; Authent. *Gazaros* Cod. de Haereticis. *Nono,* mulieres intra annum viduitatis ad secundas nuptias transeuntes; l. 1 Cod. de secundis Nuptiis; ast haec infamia fuit sublata a iure canonico in c. 4 de secundis nuptiis. *Decimo,* milites ignominiose exauctorati ob crimen commissum; l. 1 et 2 ff. de His qui notantur infamia.

6 Infamiam iuris ipso *iure* et *facto* contrahunt de iure canonico ultra numero antecedenti specificatos, etiam illi qui tales expresse declarantur in c. *Infames* 17, caus. 6, qu. 1, ibi: *Infames esse eas personas dicimus quae pro aliqua culpa notantur infamia, id est omnes qui Christianae legis normam abiiciunt, et statuta ecclesiastica contemnunt; similiter fures, sacrilegos et omnibus capitalibus criminibus irretitos; sepulcrorum quoque violatores, et apostolorum atque successorum eorum, reliquorumque Patrum statuta libenter violantes, et omnes qui adversus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur; similiter et incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, et de bellis publicis fugientes, et qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiae abstrahunt iniuste, et qui fratres calumniantur, aut accusant et non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam provocant, et omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, et omnes quos ecclesiasticae vel saeculi leges infames pronuntiant.* Et a Concil. Trident. sess. 24, cap. 6, de Reformat. matrimon., declarantur infames mulierum raptores, iisque consilium vel auxilium praebentes, et sess. 25, cap. 19, de Reform., declarantur infames etiam in duellum descendentes eorumque patrini.

Insuper iure canonico ii omnes censentur 7 *infames* qui tales censentur iure civili, nisi aliquam infamiam iure civili introductam, canones speciatim sustulerint; *Communis,* textu expresso in can. *Omnes* 2, caus. 6, qu. 1, ubi sic praecise habetur: *Omnes vero infames esse dicimus quos leges saeculi infames appellant;* et can. *Infames* 17, eadem causa et quaestione, ibi: *Infames esse eas personas dicimus... et omnes quos ecclesiasticae leges vel saeculi infames pronuntiant.* Dicitur autem notanter: *Nisi aliquam infamiam iure civili introdu-* 8 *ctam, canones speciatim sustulerint.* Quia de facto infamia iure civili, leg. 1 Cod. de secundis nuptiis, decreta mulieribus intra annum viduitatis ad secundas nuptias transeuntibus fuit sublata citato capit. ultimo de secundis nuptiis.

Infamiam iuris *per sententiam iudicis* con- 9 trahunt sequentes: *Primo,* omnes accusati et condemnati de publico delicto, id est de tali delicto cuius accusatio cuilibet de populo est permissa, ut crimen proditionis, falsi, adulterii, homicidii; § 1 Institut. de publicis iudiciis, et leg. *Infamem* ff. eodem. *Secundo,* omnes accusati et condemnati etiam de aliquibus delictis privatis, ut crimen rapinae, furti, expilatae haereditatis, iniuriarum, doli mali; quia licet

ista censeantur crimina privata, tamen per sententiam iudicis condemnatoriam irrogant infamiam cit. leg. *Infamem*, leg. *Decuriones* 5, leg. *Furti* 8, leg. *Si expilasse* 12 Cod. Ex quibus causis irrogatur infamia. *Tertio*, omnes illi qui de dolo malo, vel calumnia, aut praevaricatione in publico iudicio condemnati sunt; leg. *Athletas*, § *Calumniator*, et § *Praevaricator*, ff. de His qui notantur infamia; leg. *Fustibus* 6 Cod. Ex quibus causis infamia
10 irrogatur. Ad hoc tamen ut tales condemnati dicantur infames, requiritur quod sententia condemnatoria non sit suspensa per appellationem, sed iam transierit in rem iudicatam; quia, sicuti interposita appellatio suspendit sententiam, ita etiam infamiam ex tali sententia oriundam, ut notant Molina de iustitia et iure disput. 9, n. 4; Silvest. verb. *Infamia*, n. 12; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 37, n. 58; Layman lib. 1, tr. 5, part. 5, cap. 4, sub n. 1, verb. *Requiritur autem*, et deducitur ex l. *Furti* 6, § 1, ff. de His qui infamia no-
11 tantur. Infames in universum, sive *infamia iuris*, sive *infamia facti* summatim a doctoribus referuntur, ut infra, scilicet apostatae a fide, sive haeretici, fautores, defensoresque haereticorum et eis credentes et faventes, schismatici, simoniaci, sacrilegi, sodomitae, lenones, publici usurarii, duas uxores habentes, ad bestias pugnantes, duellantes, milites ignominiose exauctorati ob commissum crimen, homicidae, malefici, venefici, militiae desertores, facultates Ecclesiae auferentes, contra parentes se armantes, fratres calumniantes et accusantes, et calumniam seu accusationem non probantes, animos principum contra innocentes moventes, fures, raptores, adulteri incestuosi, periurii, falsarii, proditores, blasphemi, sive maledici, sortilegi, seu qui ad sortilegos divinosque concurrunt, raptum mulierum perpetrantes, falsum testimonium dicentes, anathematizati, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia expulsi, ducentes uxores viles et abiectas, vel meretrices, vel reiectas et repudiatas, vel ioculatrices, saltatrices, scenicas, ancillas, concubinas. Denique infames sunt artem aliquam vilem, abiectam, vel ignominiosam profitentes et publice exercentes, vel officio vili fungentes, quales sunt mimi, scenici, cynedi, histriones, ioculatores, ludentes in scenis, buffones, aleatores publici, carnifices, lictores, macellarii, tabernarii, cauponarii, aurigae, et alii his similes. Item tutor vel curator qui pupillam sibi vel filio matrimonio iunxit; item presbyteri condemnati ad triremes, postquam actu remigarunt; Sacr. Congr. S. Officii 4 Iun. 1635. Secus si non remigassent; apud Monacell. part. 3, § 15, de Irregularitate, n. 161. Vide Barbos. de Offic. et potest. Episcopi, part. 2, alleg. 43.

12 Infames tam infamia *iuris* quam *facti* sunt irregulares, et ordines ecclesiasticos suscipere prohibentur; c. *Qui aliquo crimine* 4, dist. 51; can. *Infames* 17, caus. 6, qu. 1; cap. *Omnipotens* 4 de Accusationibus; cap. *Accusatum* 4 de Simonia; Reiffenstuel lib. 5 decr., tit. 37, num. 59; Navarr. cap. 27, num. 204; Barbosa loco citato, num. 29; Layman lib. 1, tract. 5, part. 5, cap. 4, num. 8, et alii passim.

Infames tam *iuris* quam *facti* excluduntur 13 a dignitatibus et honoribus praesertim ecclesiasticis, textu expresso in cap. *Infamibus* 87 de Regulis Iuris in 6, ibi: *Infamibus portae non pateant dignitatum;* et leg. *Infamia* Cod. de Decurionibus, l. *Neque famosis* 2 Cod. de Dignitatibus. Et ratio est quia dignitates et reliqua beneficia ecclesiastica nonnisi ab illis administrari debent qui probatae sunt vitae et integrae aestimationis; cap. *Inter dilectos* 10 de Excessib. Praelator.; Barbosa l. c., n. 19; Reiff. loc. cit., n. 60; Layman loc. cit., n. 5; Covarruvias, Abbas, Garcias, et alii passim cum Rota recentior. part. 19, tom. 2, decis. 501, num. 5.

Infames tam iuris quam facti excluduntur 14 ab actibus legitimis et publicis muneribus ac officiis, v. g. iudicis, assessoris, advocati, accusatoris, testis, et huiusmodi; can. *Infamis persona* 1, can. *Infames* 2, caus. 3, qu. 7; cap. *Licet* 23, et cap. *Testimonium* 54 de Testibus; l. *Testimonium* 3, § 1, ff. eodem; Reiff. loc. cit., num. 61; Layman loc. cit., n. 7, Silvester verb. *Infamia*, qu. 8, et alii communiter.

Electio facta de persona infami, seu collatio 15 beneficii, sive saecularis sive regularis, facta infami infamia iuris latae sententiae est ipso iure irrita; Layman loc. cit., n. 6; Passerin. de Elect., cap. 25, n. 595; La Croix lib. 4, num. 787, et alii communiter. Sic etiam si 16 quis infamis eligatur seu provideatur post sententiam declaratoriam criminis, cui annexa est infamia ipso iure, electio seu provisio est ipso iure nulla, nec toleratur, sed omni effectu caret; Passerin. loc. cit.; La Croix loc. citato; Leurenius qu. 340 et seq., et communis aliorum. Si autem infamia sit tantum *facti*, quam- 17 vis sic infamis non debeat eligi nec provideri ex communi doctorum sententia, eius tamen electio seu provisio non videtur ipso iure irrita sed irritanda, quando sufficienter constabit de facto criminoso seu de delicto; et interim sic electus vel provisus beneficium in foro conscientiae retinere potest, si per vitae emendationem infamiam et consequenter irregularitatem amovere seu abolere velit. Cum enim talis criminosus, nec a iure nec ab homine condemnatus sit, non videtur illi tanta obligatio imponenda, si se ad beneficium habilem reddere velit; Garcias de Benefic. part. 7, cap. 8, n. 47; La Croix loc. cit., num. 787, cum aliis; Layman loc. cit., num. 6, ubi tamen dicit quod

in foro externo debet iudex talem electionem vel collationem perinde cassare ac si in principio irrita fuisset. Multi tamen, ut Abbas, 18 Ioannes Selva, Navarrus, Molina, Avila apud Layman loc. cit., num. 6, et alii volunt absolute electionem seu provisionem factam de infami *infamia facti* esse ipso iure nullam.

19 Ob delictum occultum nulla contrahitur infamia neque iuris neque facti, cum nedum ad infamiam facti, sed etiam ad infamiam iuris requiratur, quod adsit fama publica, et quod delictum sit publicum, et quod infamia sit bonae famae seu aestimationis apud alios diminutio quae utique non sequitur ubi crimen est occultum; arg. cap. *Ex tenore* 4, et cap. ult. de temporibus Ordination., et sic tenet Glossa in cap. *Inquisitionis* de accusationibus; Abbas in cit. cap. *Ex tenore*, num. 4; Covarr. lib. 3 variarum resol., cap. 3, num. 3; Navarr. cap. 27, num. 248; Coninch. disp. 18, dub. 7, n. 56; Henriquez lib. 13, cap. 38, et lib. 14, cap. 5, num. 1 et 56; Avila part. 7, disp. 3, dub. 7, conclus. 1; Sanch. lib. 2 Moral., c. 26, n. 1; Reiff. loc. cit., num. 57, et alii passim, tradentes hanc regulam ex cit. cap. ultim. de temporibus Ordinationum, nempe quod *Per nullum crimen occultum excepto homicidio* (adde tu violationem censurae ecclesiasticae) *irre-* 20 *gularitas contrahitur*. Imo varii volunt infamiam non incurri quando delictum propter quod ipsa infamia eo ipso irrogatur, est occultum, nisi accedat sententia declaratoria; sic Bursat. cons. 14, num. 18, cum seq., lib. 1; Azorius Instit. moral. part. 1, lib. 8, cap. 13, qu. 7, vers. *Sed verius;* Sanchez in praecepta Decalogi t. 1, lib. 2, cap. 26, n. 1; Farinac. de Haeresi qu. 188, n. 56, et alii contra Barbosam l. c., n. 18; S. Anton. part. 3, tit. 28, cap. 5; Silvestrum et alios.

21 Infamia ipso iure, vel per iudicis sententiam contracta non tollitur per poenitentiam, sed per dispensationem principis, cuius auctoritate infamia decreta fuit. Cum enim infamia habeat rationem poenae sententialis quae a legitimo principe illata est, sequitur non posse tolli nisi ab eodem principe aut ab alio qui ab ipso privilegium habeat, nam eiusdem iurisdictionis est ligare et absolvere. *Communis*, cum Layman l. c., n. 10; Suarez disp. 48, sect. 2; La Croix lib. 7, n. 516.

22 Infamia *facti*, licet orta sit ex crimine enormi et digno depositione, penitus tollitur per factum contrarium, id est per publicam et constantem vitae emendationem, saltem per triennium; sublata autem infamia, consequenter etiam cessat omnis inhabilitas tum civilis tum canonica. Colligitur ex cap. *Testimonium* 54 de Testibus et Attestat., ex c. *Nunquam* 4, dist. 56, ubi ex verbis S. Chrysostomi sic dicitur: *Ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat;* ex can. *Si duo* 4, caus. 35, qu. 6, ibi: *Se... noverint segregatos atque infames effectos donec ab incesti facinore desinant.* Et ratio conclusionis est, quia ex cap. *Cum cessante* 60 de Appellat.: *Cessante causa cessat effectus,* et ex cap. *Omnis res* 1 de Reliquis iuris in 6: *Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Et sic tenet communis Doctorum cum Layman loc. cit., n. 10; La Croix lib. 7, num. 517.

Solus Summus Pontifex dispensat in infamia 23 *iuris* ac in irregularitate quae ab ipsa procedit. *Communis*, cum Barbosa loc. cit., num. 30; Layman loc. cit., num. 3; Fagnan. lib. 5 decr., in cap. *Vergentis* 10 de Haereticis, num. 38. Episcopus autem dispensare potest solum in 24 infamia *facti*, qualis est quae nascitur ex crimine aliquo notorio. Barbosa loc. cit., n. 31; Navarr. in Manuali, c. 27, num. 204; Miranda in Manual. Praelator., tom. 2, qu. 8, art. 5, conclus. 1; Ioann. a Cruce de statu Religion. l. 1, c. 6, dub. 17, conclus. 2; Fr. Sigismund. a Bononia de Election., dub. 87, n. 6, et alii. Imo volunt alii Episcopum aut praelatum ne- 25 que posse cum subdito beneficiando dispensare in infamia *facti*, sed solum in effectibus quos causat infamia; nam, dicunt ipsi, infamia *facti*, quandiu non purgatur, est impedimentum quasi de iure naturae excludens a beneficio. Passerin. de Election., cap. 25, n. 540; La Croix lib. 4, num. 788.

Alios infamare quale sit peccatum, et quam 26 obligationem inducat; Et an aliquando liceat? Vide verb. *Detractio*, artic. 1, et artic. 2, per tot.

Seipsum infamare quale sit peccatum. Vide 27 verb. *Detractio*, art. 1, n. 58 et 59.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Divisio infamiae in infamiam iuris et in in- 28 famiam facti, quam tradit auctor n. 3, nonnullis displicet. Vide Donell. Comment. Iur. Civil., lib. 18, cap. 6, litt. I. Sed eam probat 29 Osval. Hilliger. in suo Donell. enucleat. loc. mox cit., et Freher. de Infam. lib. 3, cap. 22, qui n. 18 hanc regulam tradit: *Quidquid bonis moribus adversum, et gravium virorum incorrupto iudicio dedecens existimatur; facti infamiam gignit.*

Recte vero notat Stryk. in Usu moderno 30 Pandectarum, lib. 3, titul. 2, § 1, quod sive de infamia iuris sive de infamia facti agatur, ad mores provinciarum praecipue recurrendum sit, et exinde infamia sit diiudicanda; idque quia quod olim infamiam ir- 31 rogabat, contraria lege vel consuetudine ab infamiae macula liberari potuit. De carnifici- 32 bus, lictoribus, prodeuntibus in scenam, infra annum luctus nubentibus, tutoribus pupillas ducentibus, et aliis id genus, an hodiernis mo-

ribus pro infamibus habendi sint, vide apud
33 laudatum auctorem loco mox allegato. E numero vero infamium tollendi sunt aurigae, quos nescio cur auctor, num. 11, infames reputavit.

34 De effectibus infamiae consule Freher., dict. lib. 3 de Infam., cap. 24 et seq. utrobique
35 per tot. Nota vero quod effectus illi filios non sequuntur, Carpzov. part. 3, dec. 298, n. 14;
36 Mev. part. 5, dec. 117, n. 7. De causis vero infamiae iuris, vide Donel. Comment. Iur. Ci-
37 vil., lib. 18, cap. 7 et 8, tum et maxime ibidem Osvald. Hilliger. qui hanc materiam accuratissime tractavit, et una docet quando tollatur infamia.

38 An causa non poena hodie infamet, expendit Stryk. in Usu moderno Pandectar., lib. 3, tit. 2, § 13.

39 Non omittendum quod observat Mornac. ad leg. 13, § 7, ff. de His qui notantur infamia, hodie ob poenam graviorem alicui irrogatam
40 famam condemnati non conservari. At non video quare gravatus in uno, in alio non debeat sublevari, et beneficio d. l. 13 in conservanda fama gaudere.

41 Nec est praetereundum receptum in praxi esse ut scilicet iudici liceat condemnato de delicto famoso famam reservare dictata poena; at praxim hanc improbat Stryk. in Usu moderno Pandect. lib. 3, tit. 2, § 14.

ADDITIONES CASINENSES.

Quamvis auctori sub num. 12 videatur infames tam infamia iuris quam facti fieri irregulares, attamen sententia Garciae aliorumque accuratiorum canonistarum nobis magis arridet, nempe infames maxime infamia facti laborantes, non esse proprie, simpliciter et absolute, stricteque irregulares, cum non sit id expressum in iure; et ideo tales non dicendos, sed large, et *secundum quid*, quatenus prohibentur promoveri stante infamia. Et in materia irregularitatis pro regula habendum est impedimentum illud quod absque dispensatione tollitur, et potest cessare facto, non esse proprie irregularitatem. *Et id existimo verum, etiamsi infamia procedat ex delicto vere notorio, depositione digno; nam adhuc non est irregularis vere. — Rursus existimo crimen notorium, etiam enorme, non inducere irregularitatem ratione infamiae, etiam pro tempore quo durat talis status personae.* Garcias de Benefic. part. 7, cap. 8, n. 64, 65, 66, part. 11, cap. 3, num. 118; Barbosa de Offic. et Potest. Episcopi, allegat. 43, num. 29 et 31. *Infamia facti*, inquit quoque Monacellus, *non inducit irregularitatem, quia per triennalem vitam laudabilem aboletur, et bona fama recuperatur quoad omnia; tum demum quia in eo Episcopus dispensat.* Formul. legal. pract., part. 3, tit. 3, n. 14, pag. 248.

Hinc porro est, eodem Garcia docente, quod licet infamis infamia facti sit inhabilis ad obtinenda beneficia ecclesiastica, obtentis tamen non privetur cit. part. 7, cap. 8, num. 36. Atque istud discrimen inter utramque infamiam, iuris nempe et facti, intercedit; quod illa non solum impediat praefici, sed etiam removeri faciat a dignitatibus habitis; postrema vero non nisi a dignitatibus habendis quem repellat. Barbosa citat. allegat., num. 19.

Quibus praemissis, illud videtur deduci posse consectarium, scilicet collationem, electionem seu provisionem infami factam seu criminoso, crimine non inducente irregularitatem (uti ea quae ex homicidio voluntario contrahitur, Concil. Trid. sess. 14, cap. 7, de Reform., sess. 24, cap. 6, ibidem) seu inhabilitatem ad beneficia, non esse ipso iure nullam, sed validam. Garcias cit. part. 7, cap. 8, n. 47.

Quoad infamiam iuris: *Adverte quod licet Pontifex possit delinquenti famam restituere, et iuris infamiam ex delicto incursam tollere, non potest tamen removere infamiam facti; quia opinio hominum de bonitate vel de malitia alicuius non potest ab aliquo, etiam maximo, vel supremo Principe removeri. Princeps quippe non potest facere ut homines credant illum esse bonum quem credunt et credere volunt esse malum; imo non nisi a Deo infamia facti aboleri potest, ut per Roman. sing. 469 incip.* Dubitatio est magna. *Verum Sfort. quem refert et sequi videtur Farin. in praxi Crimin. p. 4, qu. 6, num. 45, dicit quod Princeps restituit etiam ab infamia facti, si hoc ei placeat et exprimat.* Barbosa in 5 decr., tit. 34, cap. 8 *Ex tuarum*; — item citat. allegat. 43, num. 20.

INFANTES

Quoad infantes sine baptismo defunctos, qui ad quaedam sanctuaria prodigiis celebrata deferri solent, et ibi fusis precibus ut Deus eos ad vitam revocare dignetur donec saltem baptismum recipere possint, ac si aliquod, licet incertum, in eis vitae signum appareat sub conditione baptizantur; cumque deinde, ut plurimum, morti reddantur, seu potius dicta dubia vitae signa non appareant, tanquam baptizati in loco sacro sepeliuntur, Benedict. XIV de Synodo Dioecesana, lib. 7, cap. 6, num. 10 et 11, relatis variis dioecesanis synodis, in quibus praemissa omnia vetita fuerunt sub gravium poenarum interminatione, deinde sub

n. 12 testatur quod a Congregatione S. Officii, re diligenter examinata, die 27 Apr. 1729 decretum fuit quod huiusmodi consuetudo de medio tolleretur; idemque confirmatum fuit die 19 Decembris eiusdem anni, item 20 Febr. 1737, 30 Ianuar. 1738, 3 et 6 Iunii 1644, ac denique die 11 Maii 1751.

INFERNUS

Summarium.

1. Inferni seu inferorum quatuor sunt loca seu sinus, et assignantur. - 2. Horum quatuor inferorum loca rationabiliter desumuntur ex quatuor poenarum generibus. - 3. Ostenditur quod fuerit subterraneus limbus sanctorum Patrum. - 4. Ostenditur quod sit subterraneus limbus puerorum. - 5. Ostenditur quod sit subterraneum purgatorium. - 6. Ostenditur quod sit subterraneus infernus. - 7. Inferorum locus et ignis eius creatus est in prima die in qua Deus creavit mundum. - 8. In inferno adest verus et proprie dictus ignis quo damnati cruciantur. - 9. Ignis inferni est corporeus, et eiusdem speciei cum hoc nostro elementari. - 10. Spiritus damnatorum ab igne infernali torquentur per modum alligationis et detentionis localis, ut in carcere, et per alligationem et detentionem obiectivam. - 11. Probatur ex Scriptura quod poena ab igne inferni spiritibus damnatorum illata, sit poena alligationis et detentionis. - 12. Idem probatur etiam auctoritate Sanctorum Patrum. - 13. Demonstratur quomodo dicta poena ab igne corporeo spiritibus inferatur, ad num. 14. - 15. Ostenditur quod ignis inferni cruciet spiritus damnatos, etiam ipsos immutando obiective. - 16. Haec detentio obiectiva est multo gravior et acerbior quam alligatio et detentio localis. - 17. Probatur signanter quod ignis inferni non cruciet spiritus damnatos actione physica, sed intentionali ad n. 18. - 19. Quamvis in inferno praeter poenam ignis, alias sensus poenas ponat Sacra Scriptura; nemo tamen in hac vita scire potest distincte et determinate quaenam et quot sint damnatorum poenae, nisi a Deo revelante eas percipiat. - 20. Homines damnati in inferno post iudicium universale, etiam quoad corpora sunt igne cruciandi. - 21. Licet non sit improbabile, quod damnati post iudicium actione tantum intentionali sint ab igne cruciandi, absolute tamen tenendum est esse tunc cruciandos ab igne non solum actione intentionali, sed etiam actione reali. - 22. Adducitur et solvitur obiectio. - 23. Post diem iudicii non augebitur poena et tristitia essentialis damnatorum, sed solum dolor et poena accidentalis. - 24. Tam poena damni quam poena sensus in damnatis erit inaequalis iuxta inaequalitatem demeritorum. - 25. Deus in inferno in punitione damnatorum exercet misericordiam parcentem et mitigantem, seu partialem, non vero liberantem et totalem. - 26. Peccatum veniale in inferno punitur sola poena temporali, sicuti etiam peccatum mortale confessum, et nondum in hac vita eius poena soluta. - 27. Ostenditur quis sit verus sensus illius catholici axiomatis, quod *in inferno nulla est redemptio*. - 28. Anima Christi ad omnia loca inferni descendit. - 29. Christo non fuit aliqua poena esse in inferno. - 30. Descensus Christi ad inferos contulit animabus iustorum duo maxima bona, quae assignantur. - 31. Christus ad inferos descendens nullum de purgatorio secum duxit, nisi talis tunc poenam totam purgatoriam, quam erat subiturus, solverit. - 32. Et tanto minus Christus ad inferos descendens liberavit animas aeternaliter damnatas in inferno. - 33. Nec liberavit animas infantium quae decesserant cum peccato originali. - 34. Aliquae animae damnatae interdum cruciantur in aliquibus locis extra infernum per divinam specialem ordinationem ad exemplum et correctionem vivorum. - 35. Ora inferni non sunt montes Aetna, Vulcanus, nec Vesuvius et similes. - 36. Animae damnatae portantur in infernum a daemonibus. - 37. Et in die iudicii descendent in infernum per miraculum absque aperitione terrae. - 38. An Traianus imperator gentilis aliique pagani et peccatores fuerint precibus aliquorum sanctorum liberati ab inferno, ad n. 39. - 40. Dato quod historia Traiani et aliae referentes aliquos gentiles et peccatores fuisse per apostolos et alios sanctos de inferno eductos, essent verae; quomodo ipsi fuerunt damnati et liberati.

1 Inferni seu inferorum quatuor sunt loca sive sinus, iuxta qualitatem poenarum quas animae defunctorum in illis sustinent; nempe limbus sanctorum Patrum Veteris Testamenti, limbus sive locus parvulorum in peccato originali decedentium, purgatorium, et locus damnatorum, qui infernus communiter dicitur. Sic communis theologorum sententia, teste Bellarmino, tom. 2, lib. 2 de Purgatorio, cap. 6, vers. *Octava est communis Scholasticorum;* Beyerlinck in Theatro vitae humanae, verb. *Infernus.*

2 Horum quatuor inferorum loca, seu quatuor inferni partes, rationabiliter desumuntur ex quatuor poenarum generibus, quia omnia illa quatuor loca sunt poenalia, et omnis poena, aut est tantum damni, aut etiam sensus; et rursus aut aeterna, aut temporalis. Pro poena igitur solius damni temporali, erat limbus SS. Patrum, qui nunc vacuus remanet; pro poena solius damni aeterna est limbus puerorum; pro poena damni et sensus temporalis est purgatorium; pro poena damni et sensus aeterna est infernus; Bellarm. loc. cit., et alii passim.

Quod limbus sanctorum Patrum Veteris Testamenti fuerit subterraneus, seu in inferno, constat ex Genesi xxxvii, num. 35, ubi Iacob, audita morte filii sui Ioseph, *Descendam*, dixit, *ad filium meum lugens in infernum,* quem tamen sciebat esse in limbo. Item ex Apostolo ad Ephes. iv habetur, quod Christus *descendit ad inferiores partes terrae;* et ex Symbolo, quod *descendit ad inferos,* constat autem quod ivit ad sinum Abrahae, unde liberaret animas sanctorum Patrum, adeoque talis limbus est in inferioribus partibus terrae. 3

Quod limbus puerorum sine baptismo decedentium sit subterraneus, seu in inferno, habetur ex Concilio Florentino, sess. ult., ubi definitur eos qui cum solo originali moriuntur, mox in infernum descendere. Et tradunt communiter doctores. 4

Quod purgatorium sit in inferioribus terrae partibus, seu in inferno, deducitur ex Apostolo ad Philippens. ii, ubi habetur quod *in nomine Iesu omne genuflectatur coelestium, terrestrium* 5

et infernorum [1]. Quae ultima verba solummodo de animabus purgatorii intelligi possunt, cum nequeant intelligi de animabus in inferno damnatis, quae nedum non flectunt genua Christo, sed potius illum continuo blasphemant, iuxta illud psal. 73, num. 33: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Item ex illo psalm. 113: *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum.* Unde colligitur, adesse aliquas animas in inferioribus terrae partibus, quae Deum laudant, quae, cum non possint esse animae aeternaliter damnatae in inferno, debent necessario esse animae temporaliter puniendae in purgatorio. Item, aliis Sacrae Scripturae textibus omissis, ex illis verbis quae in sacrificio missae pro Defunctis dicuntur: *Libera, Domine, animas fidelium defunctorum de poenis inferni et de profundo lacu.* Quae verba intelliguntur solum de animabus purgatorii, cum in inferno nulla sit redemptio. Vide verb. *Purgatorium.*

6 Quod infernus proprie dictus sit in inferioribus terrae partibus nemo est qui dubitet; imo per omnes est locus infimus inferorum. Et de hoc est sermo in praesenti; et de hoc intelliguntur omnes illae comminationes Sacrae Scripturae et parabolae evangelicae de Servo infideli et pigro, de Zizaniis, etc., Matth. XIII. Et in hunc descenderunt Chore, Dathan et Abiron, qui ut habetur Num. cap. XVI, num. 33, *descenderunt vivi in infernum operti humo*, et in hoc sepultus est dives ille de quo Lucae XVI dicitur: *Mortuus est dives, et sepultus est in inferno.*

7 Inferorum locus et ignis eius creatus est in prima die in qua Deus creavit mundum; Abulensis tom. 7, in Matth. cap. XXV, qu. 708 in principio, Beyerlinck in Theatro vitae humanae, verb. *Infernus,* litt. L. Tirinus in Genesim, cap. 1, num. 1, et alii passim contra Ludovicum Molinam, existimantem tertia die creatum fuisse infernum, eo quod illa die terra ornata fuisset, in cuius centro infernus est. Et ratio nostrae conclusionis est, quia Deus in prima die creavit angelos; et angeli, ut habentes actus celerrimos, statim ut creati sunt, peccaverunt, et statim damnati sunt ad ignem inferni, adeoque dicendum est in prima die creatum fuisse infernum.

8 In inferno adest verus et proprie dictus ignis quo damnati cruciantur. Sic communis theologorum sententia, teste Tirino in Iudith, c. 16, num. 21; Mastrio Theolog. moral., disp. 26, num. 5, contra Calvinum et alios haereticos. Et hoc deducitur expresse ex pluribus Sacrae Scripturae locis, in quibus de tali igne fit frequentissima mentio, et signanter Matth. cap. II, num. 10: *Omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur;* et num. 12: *Paleas comburet igni inexstinguibili;* cap. XIII, num. 42: *Mittent eos in caminum ignis;* cap. XXV, num. 41: *Discedite a me maledicti, in ignem aeternum;* Marc. c. IX, num. 42: *In gehennam, in ignem inexstinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur;* Lucae c. XIX, num. 24: *Crucior in hac flamma;* Apocalyp. cap. XIV, n. 10: *Cruciabitur igne et sulphure;* cap. II, num. 9: *Missus est in stagnum ignis;* c. XXI, num. 8: *Pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure;* Deuteronom. XXXII, n. 22: *Ignis succensus est;* Iudith cap. XVI, num. 21: *Dabit ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum;* Ecclesiastici cap. VII, num. 19: *Vindicta carnis impii ignis et vermis;* Isaiae cap. XXXIII, n. 14: *Quis poterit habitare cum igne devorante, cum ardoribus sempiternis?* Psal. X, num. 7: *Pluet super peccatores laqueos: ignis, et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum;* Ps. XX, n. 10: *Pones eos ut clibanum ignis;* Ps. CXXXIX, n. 11: *Cadent super eos carbones, in ignem deiicies eos.*

Ignis inferni est corporeus, et eiusdem spe- 9
ciei cum hoc nostro elementari; Scotus in 4, dist. 44, qu. 2 et 3; S. Bonaventura ib., p. 2, qu. 1; Mastrius Theol. mor. disp. 26, n. 6, et alii passim. Nulla enim est necessitas illum ponendi diversum, et citata loca Scripturae sunt adeo clara, ut nonnisi de vero corporeo igne eiusdem speciei cum nostro elementari interpretari possint, alioquin Scriptura verbo valde aequivoco usa fuisset, et in significatione nobis incognita. Nec obstat quod ignis infernalis pabulo non indigeat nec sublimiorem petat locum, sicut hic noster, quia, et in propria sphaera secundum philosophos ignis alimento non indiget; et facillimum est divinae virtuti in infimo loco eum cohibere ad damnatorum cruciatum absque eo quod, sicut ignis noster, suapte natura sublimiorem petat locum.

Spiritus damnatorum ab igne infernali tor- 10
quentur per modum alligationis et detentionis localis, ut in carcere, ac per alligationem et detentionem obiectivam, id est cruciantur ab igne non actione physica, sed intentionali, per tristitiam quam causat. Sic Scotus et Scotistae in 4, dist. 44, qu. 2, et etiam Nominales ibi-

---

[1] *Et infernorum,* inquit D. Augustinus Calmet interpretaturus allatum ab auctore ex Epistola ad Philippenses testimonium, *mortuorum ipsorumque daemonum ac damnatorum ... qui eius nomen, nunc quidem proscindunt; sed suprema iudicii die illum uti Deum iudicemque agnoscere atque adorare cogentur.* Haec porro interpretatio auctoritati innititur S. Ioannis Chrysost., Theodoreti, Estii, Menochii, Zanchii, Tirini, aliorumque. Hinc patet daemones damnatosque, sin minus sponte, saltem coacte se flectere in nomine Iesu.

dem, et sequuntur recentiores passim; Amicus disp. 22, sect. 4; Aversa quaest. 64, sess. 1; Ioannes de S. Thoma qu. 64, disp. 24, art. 3; Nazarius et alii citati, et secuti a Mastrio cit. disp. 26, num. 18, et in secundo sententiarum disp. 3, qu. 6, art. 3, n. 527, ubi ex Suarez testatur hanc fuisse etiam opinionem S. Thomae et Thomistarum, part. 1, qu. 64, art. 3 et 4, contra Gentes c. 90; dicitque expresse quod sententia in scholis verior et communior, tam apud veteres quam recentiores, docet daemones et spiritus damnatorum esse igni alligatos, ita ut ab eo se liberare non possint, et ex hac alligatione cognita et nolita admodum tristari et torqueri; quam alligationem ad ignem explicant, vel per modum carceris illos detinentis in certo loco, ne pro illorum libito ubique vagari possint, vel per modum obiecti determinantis illos ad continuam sui considerationem, ne expedite pro suo arbitrio valeant ad alia obiecta concitanda converti.

11 Probatur igitur ex Sacra Scriptura quod poena ab igne inferni spiritibus damnatorum illata, sit poena alligationis et detentionis; fere enim semper Scriptura explicat illam poenam ignis per dictum modum alligationis et detentionis, et patet ex Apocalyps. xx: *Et apprehendit angelus draconem, qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille et misit in abyssum*, ubi, ut vides, cruciatus daemonum in inferno explicantur per vincula et alligationem ac detentionem. Et 2 Petri II: *Angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos;* et in Epistola Catholica S. Iudae apostoli dicitur: *Angelos vero qui non servaverunt suum principatum, vinculis aeternis sub caligine reservavit.* Et Isaiae xxiv: *Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere.* Et Threnorum III: *In tenebrosis collocavit me sicut mortuos sempiternos, ut non egrediar, aggravavit compedem meum.* Et hoc idem indicat petitio illa, qua Lucae VIII daemones Christum rogabant, *ne illis imperaret ut in abyssum irent,* ne scilicet ibi carceris, seu alligationis et detentionis poena punirentur, ut Patres colligunt ex illis verbis Matthaei XVIII: *Quid nobis et tibi Iesu Filii Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?*

12 Probatur etiam auctoritate sanctorum Patrum; sanctus enim Gregorius Papa l. 4 Dialogor., c. 29, interrogatus: *Quomodo rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?* Sic respondit: *Si viventis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne teneatur?* Deinde cuiusmodi sit ea poena, declarat: *Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut tormento ignis videndo atque sentiendo puniatur; ignem namque eo ipso patitur quod videt, et quia cremari se aspicit, crematur; sicque fit, dum res corporea incorpoream exurit, tum ex igne visibili ardor, ac dolor invisibilis trahitur; ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur.* Item S. Augustinus 21 de Civitate Dei, cap. 10, ait: *Cur non dicamus, quamvis miris, verisque tamen modis spiritus incorporeos posse poena corporalis ignis affligi? Nam si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei etiam nunc potuerunt includi corporalibus membris, et tunc potuerunt corporum suorum vinculis perpetuo alligari.... Adhaerebunt ergo etiamsi eis nulla sint corpora, spiritus daemonum; imo spiritus daemonum licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi;* et consimiliter loquuntur varii alii SS. Patres, qui brevitatis gratia omittuntur.

Quomodo autem dicta poena ab igne cor- 13
poreo spiritibus inferatur demonstrat Scotus in 4, dist. 44, qu. 2, num. 5, ubi dicit quod *dolor est passio consequens apprehensionem sensitivam et in appetitu sensitivo, tristitia autem est proprie in appetitu intellectivo, aut in voluntate, et consequens apprehensionem eventus alicuius obiecti noliti.* Deinde, num. 7, dicit quod *ignis inferni est obiectum disconveniens daemonibus, idque dupliciter: primo ut detinens spiritum definitive; secundo ut immutans obiective, et utroque modo cruciat daemones. Primo quidem, quia nolunt detineri ab igne cui ex lege Dei se alligatos agnoscunt tanquam perpetuo carceri ac instrumento divinae iustitiae. Unde illa nolita alligatio ac violenta detentio infert magnam tristitiam et afflictionem damnatis spiritibus, qui ob innatum libertatis morem summe tristantur, quod sibi impeditam videant potentiam motivam ne possint pro libito ubilibet vagari. Si enim brutum animal, intellectu ac libertate carens, et solum sensum et appetitum habens, dum se catena ligatum videt, adeo vehementer affligitur et torquetur, multo magis dicta alligatio et detentio affliget et torquebit nobilissimos illos spiritus.*

Unde ibidem, n. 9, subiungit Scotus, quod 14
diabolus *summe tristatur; Non enim tantum odit detentionem activam Dei et suam passivam a Deo, sed etiam detentionem formalem perpetuam ab illo igne, et per consequens de illa detentione formali tristatur. Cum autem tristari sit formaliter cruciari, sequitur quod ignis, ut formaliter detinens diabolum, etiam aliquatenus effective ipsum cruciet.* Nec refert quod *ipsum non detineat effective; inde namque non sequitur quod non possit ipsum etiam effective cruciare, quia ut detinens formaliter est obiectum nolitum, et apprehensum ut disconveniens; obiectum autem nolitum effective infert tristitiam.*

Ostenso igitur ex Scoto quod ignis inferni 15
cruciet spiritus damnatos eos detinendo *defi-*

nitive, ostenditur quod etiam eos cruciet ipsos immutando *obiective. Primo namque,* inquit doctor ibid., num. 11, *intellectus angeli determinatur perpetuo ad intense considerandum ignem in ratione obiecti; secundo apprehendit istam determinationem,* id est necessitatem *ad talem considerationem; tertio odit, et sicut prius istud odium oritur ex affectione commodi, ex quo vult quodcunque obiectum, prout sibi delectabile fuerit, considerare nunc hoc, et nunc illud, et promovetur ex superbia, ex qua vult uti intellectiva sua secundum imperium voluntatis propriae, et consummatur ex invidia, propter quam odit determinari a Deo ad aliquam considerationem unicam; quarto sequitur apprehensio non tantum nuda istius considerationis sicut in secundo, sed apprehensio certa de eventu istius considerationis intensae et perpetuae; quinto ex hoc sequitur tristitia.*

16 Et haec secunda poena, nempe detentio obiectiva, quatenus intellectus ita perpetuo detinetur in intensa consideratione illius ignis vindicis in ratione obiecti, ut nullatenus considerare possit alia obiecta, est multo gravior et acerbior quam prima, nempe alligatio seu detentio localis sui ab igne. Ignis enim, dicit Scotus ibidem, num. 13, obiective detinens intellectum angeli, magis effective ipsum cruciat quam quatenus ipsum detinet localiter. Nam, ut detinens localiter tantum, affligit daemonem effective, quatenus est obiectum nolitum; ut vero ipsum detinet obiective, causat effective primam apprehensionem, ad quam determinatur intellectus, quae est nolita, et ita haec ultima detentio habet quasi duplicem actionem in intellectum daemonis; prior vero habet tantum simplicem et unicam.

17 Probatur signanter quod ignis inferni non cruciet spiritus damnatos actione physica, quia ignis ille est corporeus et eiusdem speciei cum hoc nostro elementari, ut patet ex dictis supra num. 9; adeoque naturaliter saltem non potest agere in substantias pure spirituales, quales sunt daemones et animae separatae. Nec facile dictu est quod per potentiam obedientialem res materialis et corporea possit elevari ad producendum physice accidens spirituale. Et dato etiam quod hoc sit possibile, non est dicendum quod Deus velit facere continuum et aeternum miraculum, ut elevet virtutem illius ignis corporei ad afficiendum physice daemones et animas damnatas; inconveniens enim esset Deum non posse punire daemones et damnatos sine continuo et aeterno miraculo; unde concludendum est quod dictus ignis illos cruciet et affligat non actione physica, sed intentionali.

18 Et hoc probatur, quia, ponendo quod spiritus damnati crucientur ab igne inferni actione intentionali per tristitiam quam causat, facilius explicatur quomodo sine miraculo illo talis elevationis daemones torqueantur vere per ignem, scilicet quatenus cognoscendo se detineri ab illo igne velut carcere, nec posse ab illo eripi, nec unquam avertere cogitationem suam ab illo sic tormentoso, quia summe nolito obiecto, utpote summe opposito suae potentiae motivae et intellectivae a tali alligatione locali, et detentione obiectiva, ut summe eis displicita, summam et intensissimam concipiunt tristitiam. Hic autem modus torquendi est intentionalis et moralis, cum causet tristitiam, quae est passio spiritualis in intellectu et voluntate, adeoque ignis inferni cruciat illos damnatos spiritus poena intentionali. Et haec tristitia ac spiritualis cruciatus quem ignis causat in mente illorum damnatorum spirituum per dictam duplicem alligationem ac detentionem localem et obiectivam, est illa incorporea flamma ac invisibilis ardor quem S. Gregor., cit. supra n. 12, aiebat, res incorporeas trahere ab igne corporeo et materiali: *Res corporea incorpoream exurit, dum ex igne visibili ardor ac dolor invisibilis trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur.* Unde haec poena dicitur poena sensus, non quia per actus sensuum vel potentiam sensitivam sustineatur, sed quia causam et originem habet ab aliquo sensibili corpore quod causa est huius poenae; quod in praesenti ignem esse habetur ex Scripturis et Patribus allegatis supra n. 11 et 12, ac aliis similibus.

19 Quamvis in inferno praeter poenam ignis, alias sensus poenas ponat Sacra Scriptura, scilicet poenam vermis, et poenam fletus, et dentium stridorem, et frigiditatem nimiam, tenebras, fetorem sulphuris, spirituum procellas, etc., ut patet ex pluribus ipsius textibus, et Psal. x, num. 7: *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum;* Psal. LIX, n. 15: *Famem patientur ut canes;* Iob cap. XV, n. 21: *Sonitus terroris semper in auribus impii;* et cap. XXIV, n. 19: *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius;* Isaiae c. III, n. 24: *Erit pro suavi odore fetor;* Isai. c. XXXIV, n. 3: *De cadaveribus eorum ascendet fetor;* Ezechiel. cap. XXXII, n. 6: *Irrigabo terram fetore;* Iudith cap. XVI, n. 21: *Dabit ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant;* Deut. cap. XXXII, n. 33: *Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum;* Ierem. cap. XXXII, n. 16: *Cibabo illos absynthio;* Apocalyp. cap. XVIII, n. 9: *Plangent, cum viderint fumum incendii eius;* Matth. cap. II, num. 18: *Ploratus et ululatus;* et cap. VIII, n. 12: *Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium;* Marci IX, n. 43, 45 et 47: *Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur;* cum pluribus similibus. Nemo tamen in hac vita scire potest di-

stincte, et determinate, et adaequate, quaenam et quot sint damnatorum poenae, nisi a Deo revelante eas percipiat, ut, teste Mastrio in Theol. moral., disp. 26, art. 1, n. 9, docet communis Patrum et Theologorum sententia, cum S. Aug. lib. 1 de triplici habitaculo, c. 1, ubi de poenis inferni loquens ait: *Mala autem inferni dicere, vel cogitare ut sunt nemo potest; peiora quippe sunt valde quam cogitantur.* Et infra subit: *Locus inferni plenus est tenebrarum, discordiae, odii, stultitiae, miseriae, turpitudinis, amaritudinis, offensionis, doloris, adustionis, sitis, famis, ignis inexstinguibilis, tristitiae, vindictae perennis, et omnis, et ineffabilis mali, quod nec dici nec cogitari potest.* Et paulo inferius tandem subiungit, quod *in inferno nihil invenitur quod desideratur, nihil videtur, nihil sentitur, nisi quod displicet, nisi quod offendit, nisi quod cruciat.* Et concludit, quod *omne malum abundat in carcere diaboli, et nullum bonum.* Et consimiliter loquuntur alii passim Sancti Patres et Theologi; et in Evangelio ipso Lucae XVI, num. 28, vocatur infernus *locus tormentorum,* ubi Ugo Cardin. sic habet: *Bene dicit locum tormentorum, ubi omnia genera tormentorum sunt congregata.*

20 Homines damnati in inferno, post iudicium universale, etiam quoad corpora sunt igne cruciandi. Est de Fide, et communis doctorum; et habetur aperte ex Matth. XXV, n. 41: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum;* et
21 ex aliis consimilibus Script. locis. Unde, licet non sit improbabile quod damnati post iudicium actione tantum intentionali ab igne sint cruciandi; absolute tamen tenendum est esse tunc cruciandos ab igne, non solum actione intentionali, sed etiam actione reali; id est ignis post iudicium cruciabit homines corpore et anima praeditos, non solum actione intentionali, id est per dolorem in appetitu sensitivo causatum, sed etiam actione reali, revera corpus comburente, quamvis non corrumpente. Hic enim dicendi modus conformior est Sanctorum dictis, et ipsius Sacrae Scripturae ubique dicentis damnatos igne inferni esse cruciandos. Ignis autem non cruciat nisi actione reali, et executive damnatorum corpora calefaciendo et ignefaciendo, et dolorem intensum iuxta peccatorum gravitatem et quantitatem causando; Mastrius loc. cit., n. 25, cum sancto Bonav. et aliis ibi allegatis.

22 Nec valet obiicere quod sic homines damnati post iudicium magis torquerentur, quam Daemones; nam homines, praeter poenam illam intentionalem tristitiae in anima ex alligatione locali, et detentione obiectiva sentirent etiam diras et physicas poenas quas non sentirent daemones. Non valet, inquam, quia novit Deus sic attemperare poenas animae cum corporeis, ut ambae simul commensurentur peccatis tam daemonum quam hominum.

Post diem iudicii poena et tristitia essentialis damnatorum non augebitur, quamvis augeatur 23
dolor propter passionem et tormenta corporum, et poena accidentalis ex multitudine damnatorum. Sicut enim post diem iudicii universalis et corporum resurrectionem non augebitur in beatis gloria essentialis, sed solum gloria accidentalis, ita in damnatis non augebitur poena et tristitia essentialis, sed solum poena accidentalis; Mastrius loc. cit., n. 27, et alii passim.

Tam poena damni quam poena sensus in 24
damnatis erit inaequalis iuxta inaequalitatem demeritorum. Sicut enim beati inaequalem habent beatitudinem iuxta meritorum inaequalitatem, ita damnati quoque inaequalem debent habere poenam, sive damni, sive sensus, iuxta inaequalitatem demeritorum, iuxta illud Apostoli ad Romanos, cap. II, n. 6: *Reddet unicuique iuxta opera eius;* et Apocal. c. XVIII, n. 7: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum;* et ibidem, cap. XXII, n. 12: *Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua;* et Deuteronom. cap. XXV, n. 3: *Pro mensura peccati erit et plagarum modus.* Scotus in 4, dist. 44, qu. 2, et dist. 50, qu. 6; Mastrius l. c., a n. 33 ad 36, et alii passim.

Deus in inferno in punitione damnatorum 25
exercet misericordiam parcentem et mitigantem, seu partialem, non vero liberantem, seu totalem; sic expresse Scotus in 4, dist. 46, qu. 4 in fin.; Mastrius loc. cit., a num. 51 ad 55; quod etiam docuerunt ibid. S. Th. et S. Bonav. Et prima pars colligitur ex illo ps. LXXVI: *Numquid obliviscetur misereri, Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Et ex illo psalm. CXLII: *In misericordia tua disperdes omnes inimicos tuos;* et ex illo Habacuc III: *Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis.* Secunda autem pars colligitur ex illo Iacobi II: *Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam;* et ex aliis similibus. Unde Scotus l. c., ad conciliandos Scripturae textus, qui quantum ad hoc videntur sibi contrarii, et demonstrandum quomodo misericordia in punitione damnatorum concurrat cum iustitia, duplicem in Deo misericordiam distinguit; unam totaliter a miseria liberantem, qua Deus utitur cum in hac vita electos liberat a servitute diaboli vel ab omni alio malo tam spirituali quam corporali, sive imminente sive praesente, defendit; alteram parcentem, vel mitigantem, seu partialem, qua Deus utitur, vel in hac vita, vel in alia vita, sed tamen citra condignum demeriti, condonando scilicet aliquam partem poenae, licet non totam, iuxta demerita; unde prima dicitur misericordia totalis, quia omne prorsus malum aufert; secunda vero partialis, quia solam partem tollit malorum. Et sic illud

mandato nequit dispensare super impedimentis matrimonii occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus iure ordinario. - 20. Multo minus potest vicarius generalis, vi officii sui, sine speciali mandato dispensare pro foro externo super illis impedimentis super quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate a Papa concessa. - 21. Episcopus potest vicario generali, et aliis sacerdotibus idoneis communicare dispensandi facultatem, quam habet ex privilegio, seu speciali facultate pro utroque foro. - 22. Et communicare etiam eam facultatem, quam habet iure ordinario pro foro interno. - 23. Non sufficit tamen generalis dispensatio, sed requiritur speciale mandatum, seu specialis delegatio, seu concessio. - 24. Capitulum, sede vacante, eiusque vicarius capitularis valide et licite potest dispensare pro foro conscientiae super eisdem impedimentis occultis, super quibus potest Episcopus iure ordinario. - 25. Non potest tamen dispensare super iis impedimentis, super quibus dispensat Episcopus ex speciali facultate, seu privilegio. - 26. Commissarius bullae cruciatae potest dispensare pro foro conscientiae in contracto ante matrimonium impedimento affinitatis ortae ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu, tam lineae transversalis, quam rectae, dummodo concurrant aliquae conditiones, quae assignantur. - 27. Commissarius cruciatae potest legitimare prolem susceptam ex matrimonio huiusmodi post notitiam utriusque coniugis de impedimento quoad ordines et beneficia tantum. - 28. Non potest tamen commissarius cruciatae legitimare prolem, quae ex impedimento est illegitima; quando uterque coniux est in mala fide, nisi dispenset etiam in matrimonio, et matrimonium cum effectu contrahatur. - 29. Commissarius cruciatae dispensare potest super impedimento orto ex affinitate superveniente ad petendum debitum. - 30. Omnes confessarii regulares Mendicantes, vi privilegiorum, possunt dispensare super quovis impedimento voti non reservati. - 31. Non habent dicti confessarii regulares privilegium dispensandi super omnibus impedimentis, tam dirimentibus quam impedientibus, super quibus iure ordinario dispensare possunt Episcopi. - 32. Iuxta varios magni nominis doctores possunt confessarii regulares post matrimonium, sive bona, sive mala fide iam contractum, dispensare in foro interno super occulto impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, et prolem inde susceptam legitimam declarare. - 33. Ast vero contraria sententia tenenda est cum communiori aliorum. - 34. An, et quando, et cum quibus possint regulares, et alii dispensare ad petendum debitum, *remissive*. - 35. An dispensatio sine iusta causa sit valida et licita, *remissive*. - 36. Regulares, in iis in quibus habent privilegium dispensandi, non possunt hoc facere extra sacramentum poenitentiae. - 37. Alii tamen tenent oppositum; alia ad rem ad n. 42. - Subnectuntur Addit. ex aliena manu ad n. 45. - Item Addit. Casin.

1 Papa potest dispensare super quovis impedimento impediente, et super impedimentis de iure ecclesiastico dirimentibus. *Communis*, arg. cap. *Proposuit* 4 de Concessione praebendae, ubi Pontifex de sua potestate loquens sic expresse dicit: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare.*

2 Papa ex praesumpta Dei voluntate, urgente aliqua gravi necessitate, dispensare potest super impedimentis de iure divino dirimentibus, quando originem trahunt a voluntate humana, et ad Deum referuntur, ut in impedimento voti solemnis, et huiusmodi. Hostiensis in cap. *Non est* 5 de Voto, n. 1, et ibi Abbas n. 5; D. Thomas in 4, dist. 38, qu. 1, art. 4, quaestiuncula prima in corpore, et ibi Richardus art. 9, qu. 1 in corpore, et ad primum; Henriquez lib. 8 de Eucharistia, cap. 13, n. 2, in Comment., litt. R; Rosignolus contract. 15 de Matrim., 3, praenot. 10, n. 1; Sanchez lib. 8,

3 disp. 6, n. 2, ubi testatur de communi. Hinc Papa dispensare potest, gravi urgente necessitate, ut presbyter, et religiosus, seu religiosa, contrahat matrimonium. S. Th. in 4, dist. 38, qu. 1, art. 3 ad 4, ubi sic praecise dicit: *Si communis utilitas totius Ecclesiae, aut unius regni vel provinciae exposceret, posset convenienter, et in voto continentiae, et in voto religionis dispensari, quantumcunque esset solemnizatum; non enim per votum posset se homo deobligare ab eo, in quo tenetur alteri. Unde talis possit imminere necessitas, ut posset alicui iuste prohiberi ne continentiam aut religionem voveret, et eadem necessitate manente, potest etiam in voto dispensari iam facto.* S. Antonin. in 2 part., tit. 11, c. 2, § 9, et in 3 part., tit. 1, cap. 15, § 3; Medina de sacror. homin. Continentia, cap. 21, cum plurib. seq.; Tolet. in Summa, lib. 4, cap. 19, n. 6, et pluribus aliis citatis; Fagn. lib. 3 Decret., in cap. *Cum ad monasterium* 6 de Statu monachor., n. 65 et 66, ubi dicit hanc esse sententiam communem theologorum, ac fere omnium canonistarum, quam etiam tacite approbarunt varii Summi Pontifices, qui dispensarunt cum Episcopis, Cardinalibus, religiosis et monialibus, ut videre est apud Corrad. in Praxi dispensat., lib. 8, cap. 10, n. 28, et apud ipsum Fagn. l. c., et alios.

Coelestinus enim III dispensavit cum Con- 4
stantia filia Rogerii Siciliae regis, quae, cum esset monialis professa Panormi, nupsit Henrico VI et ex tali coniugio iam quinquagenaria genuit Federicum secundum, ut referunt Caietanus in 2-2, quaest. 88, art. 11, in princip.; Fagn. loc. c., n. 69, et alii. Alexander III dispensavit ad nubendum cum Nicolao Iustiniano sacerdote monacho in monasterio S. Nicolai ordinis S. Benedicti ad instantiam Venetorum ducis, ut referunt Bartholomaeus a S. Fausto de Thesaur. religios., lib. 2, qu. 36, num. 5, et Pineda in Monarchia ecclesiastica, part. 4, lib. 25, cap. 7, § 1, pag. 84; Fagn. l. c., n. 66. Gregorius XIII dispensavit cum fratre Cardinalis Jojosae Gallo sacerdote professo, et provinciali ordinis Capuccinorum, ut referunt Bartholomaeus a S. Fausto loc. cit., qu. 46, a n. 8; Fagn. loc. cit., n. 66, et alii. Alexander VIII 14 Ian. 1690, cum Francisco Leopoldo comite Slabata canonico Passaviensi subdiacono, ut refert Reiffenst. lib. 4 Decr., tit. 6, n. 16; ubi testatur fuisse alias sic dispensatum cum Caesare Borgia, qui prius erat Cardinalis diaconus; cum Ramiro Arago-

num rege, qui prius erat Episcopus, et cum pluribus aliis; et Iustus Redu tom. 2 Operis canonico-politici, tit. 8, fol. 208, refert quod Iuditha fuit monialis Ratisponensis, et dein trium regum coniux, scilicet Bretislai Bohemiae, Mecislai Poloniae, et Petri Hungariae. Et multa alia exempla similium dispensationum refert Ursaya tom. 4, part. 2, disc. 5, per tot.

ADDITIONES CASINENSES.

Minus accurate auctor tradit sub n. 4 huius art. Caietanum, etc., secutus, Coelestinum III dispensasse cum Constantia moniali professa, ut nubere posset Henrico Federici I filio, postea imperatori. Siquidem multa sunt quae huius facti falsitatem, nempe quod monialis esset, evincunt.

« Ac primum, cum constet eamdem Constantiam post obitum (*Rogerii Patris*) natam posthumam (*scilicet anno 1154*), plane eluditur fabula illa, quam idem Fazellus narrat de eadem ipsa Constantia, quod percussus pater rex vaticinio Ioachim abbatis, quo asserebat, si nupsisset, funestam futuram Siciliae facem, fecerit eam retrudi in monasterium, atque religionem profiteri monasticam; nam si vivo patre rege, ipsa non nata: quomodo potuit per eum monacha effici, atque professa? sic igitur vides, lector, pudendum detectum errorem de falsa origine Constantiae monachatus »: verba sunt Baronii ad an. 1186, num. 30.

Deinde incongruum sane est Coelestinum III dispensasse cum antedicta Constantia ad matr. contrahendum, quippe, Godefrido Viterb. teste in Chron., inter ipsam et praefat. Henricum nuptiae secutae sunt Mediolani 27 Ianuarii 1186. De huiusmodi nuptiis hoc eodem anno secutis Sicardus in Chron., Otto de S. Blasio in Chron., et Galvanus Flamma in Manip. florum testantur; quibus et Godefridus monach. S. Pant. in Annalibus astipulatur, licet matrimonium, de quo sermo est, in octava Epiphan. apud Ticinum, praefato anno 1186 contigisse affirmet. Porro cit. anno (1186) Urbanus III Petri cathedram tenebat, non autem Coelestinus III, qui non nisi anno 1191 Pontifex fuit electus, quando nimirum matrimonium eiusmodi ab hinc quinque annis amplius, uti vides, iam fuerat effectum. Praeterea nullus ex scriptoribus coaevis, nempe cit. Godefridi Viterb., Hugonis Falcandi, Arnoldi Lubecensis, Romualdi Salernit. Archiep., Guillelmi Neubrigensis, Rogerii de Hoveden, et abbatis Uspergensis, ultra alios supradictos, ipsam monialem professam ante nuptias exstitisse dicit, quorum certe historicorum silentium in re de qua agitur utique venit attendendum.

Ludovicus Ant. Muratorius *Annali d' Italia*, sub anno, ut supra, 1187, Baronii sententiam libentissime amplexus, monachatum Constantiae intra fabellas amandavit.

Papa dispensare potest in matrimonio rato nondum consummato. *Communis*, teste Rota Romana dec. 101, n. 7, part. 2 divers., et in una Burgensi *Dissolut. matrim.* 27 Iun. 1594, relat. inter impressas post secund. vol. Consil. Farinac., quae est 86, n. 1 in fin., ubi sic praecise habet: *Et domini quoad potestatem dissolvendi matrimonii rati non consummati, dixerunt non esse dubitandum, quia haec est communis opinio canonistarum, praesertim de consensu coniugum, et ex iusta causa,* cap. *Ex publico,* et ibi Glossa verb. *Consummatum* de Convers. coniug. Et de facto in matrimonio rato dispensarunt Gregorius VII, Martinus V, Eugenius IV, et S. Pius V, ut referunt Arsdekin tom. 2, pag. 129; Delbene part. 2 de Inquisit., dub. 336, sect. 66, n. 20; Gregorius XIII et Urbanus VIII, ut refert Iustus Redu tom. 1 Operis canonico-politici, tit. 3, sect. 2, n. 26 et 27, fol. 46, et teste Sanch. lib. 2, disp. 4; dictus Gregorius XIII uno die quatuordecim matrimonia rata dispensando dissolvit quoad vinculum. Et plurima exempla similia dispensationum refert Ursaya tom. 2, part. 1, disc. 3, per tot., et tom. 3, part. 2, disc. 21, per tot., adducens n. 153 votum Sacr. Congr. Conc. sub die 20 Maii 1719, etiam dissentiente uno ex coniugibus. 5

Nequit autem Papa dispensare in matrimonio fidelium iam consummato. *Communis* inter Catholicos contra haereticos, volentes etiam matrimonium consummatum quoad vinculum solvi posse propter unius adulterium, aut discessum a vera religione. Et ratio est, quia, cum matrimonium fidelium elevatum sit a Christo in sacramentum, et significet unionem indissolubilem ipsius Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, expresse ipsemet Christus praecepit Matth. XIX, quod a nulla humana potestate posset dissolvi, ibi: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Nec valet dicere, quod matrimonium ratum et consummatum non differant nisi accidentaliter. Unde si Papa dispensare potest in rato, possit etiam in consummato. Non valet, inquam, quia dato etiam, et non concesso, quod differant solummodo accidentaliter, physice loquendo, differunt tamen substantialiter moraliter ob supervenientiam illius significationis, quae fundatur in unitate carnis, quae ante consummationem non aderat; duo enim coniuges fiunt una caro per copulam coniugalem, arg. cap. *Debitum* 5 de Bigamis, ubi dicitur quod matrimonium ratum significat solummodo unionem Christi cum anima per gratiam, quae, quia saepe in anima solvitur, etiam matrimonium ratum solvi potest. At matrimonium consummatum, cum ex dicto cap. *Debitum*, significet indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, etiam ipsum 6 7

est indissolubile per quamcunque humanam potestatem; aliter aptum non esset ad illam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia repraesentandam.

8 Papa, proprie et rigorose loquendo, nequit dispensare in illis impedimentis, quae sunt iuris divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate. *Est fere communis.* Et ratio est, quia ius naturale divinum est supra quamcunque potestatem creatam, etiam pontificiam; adeoque Pontifex non potest, absolute, proprie et rigorose loquendo, super eodem dispensare, quia directe dispensatio tenderet in ius divinum naturale, ad quod non extenditur eius facultas. Sic enim se habet Papa ad legem Dei, sicuti inferior ad legem superioris. Imo minor est proportio Papae ad legem divinam, quam inferioris praelati ad legem humanam; cap. *Damnamus* 2 de Summa Trinitate, vers. *Quia inter Creatorem et creaturam;* sed in lege humana inferior nequit dispensare in lege superioris; can. *Inferior* 4, dist. 21; cap. *Cum inferior* 16 de Maiorit. et obed.; Clementina *Ne Romani* 2 de Elect., § 1, ubi expresse habetur *quod lex superioris per inferiorem tolli non potest;* ergo nec Papa dispensare potest in illis impedimentis, quae sunt iuris divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate, cum hoc videatur contrarium sacris canonibus; c. *Sunt quidam* 6 c. *Contra statuta* 7 can. *Omne* 8, caus. 25, quaest. 1, c. *Super eo* 4 de Usuris, cap. *Litteras* 13 de Restitut. spoliat., cap. *Cum ad monasterium* 6 de Statu monachor.

9 Potest tamen Papa ius divinum interpretari, et declarare quod in aliquo casu valde particulari, propter aliquas gravissimas circumstantias non obliget, cum scilicet ex divinae legis observantia, aut aliquod maius bonum impeditur, aut aliquod grave damnum inde sequitur, cuius exempla sunt in cap. *Licet* 23 de Testibus, in cap. *Quanto* 18 de Iureiurando; Glossa in cap. *Non est* 5 de Voto. Interpretatio enim authentica fieri potest ab habente eamdem auctoritatem; cap. final. de Constitutionibus, videlicet a legislatore ipso, vel eius successore, qualis est Pontifex, non tamen successor Petri, quam Vicarius Christi cum plenitudine potestatis. Et ratio est, quia si Pontifex in aliquo simili gravi et urgente casu non posset legem divinam interpretari et declarare, cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus paterfamilias (quod nullimode est dicendum), si gregem suum dimisisset sine pastore, qui in casibus dubiis et arduis posset ius divinum interpretari, et declarare, et sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere. Abbas in cap. *Proposuit* 12 de Concess. praebend.; Almain. de Potest. eccles., c. 13; Turrecremat. in Summa de Eccles., lib. 2, cap. 7, et lib. 3, cap. 53, et in can. *Coniunctiones* 2, caus. 53, qu. 3, n. 3; Covarruv. 4 Decret., 2 part., cap. 6, § 9, n. 4; Sylvester verb. *Papa,* qu. 16 et 17; Navarr. lib. 4 Consil., in 2 edit., tit. de Sponsalibus, consil. 39, n. 16, et tit. de Despons. impub., consil. 4, n. 16; Sotus de Iustit. et iure, lib. 10, qu. 3, art. 1; Vasquez in Opusc. moral., in tract. de Benefic., c. 4, § 2, dub. 1, n. 122; Suarez de Eucharistia, qu. 74, art. 2, disp. 43, sect. 4, vers. *Tertia sententia;* Cardinalis in c. *Cum ad monasterium* 6 de Statu monachor., § ultim., n. 7; Catharinus lib. 6, in Caietanum, in quaestione illa: *An Pontifex possit dispensare in voto solemni religiosorum?* S. Thomas in 2-2, qu. 54, art. 6, et in Quodlibet 4, art. 3 in corp., et ad primum; Durandus in 4, dist. 23, qu. 1, n. 15; Rosignolus tract. 15 de Matrim., 3, praenot. 10, n. 15; Reiffenst. lib. 1 Decr., tit. 2, n. 457; Fagn. lib. 1 Decr., in cap. *Cum pridem* 4 de Pactis, n. 80, et alii passim.

Legati a latere et Nuntii Apostolici possunt 10 dispensare in sua provincia super omnibus illis impedimentis, super quibus possunt dispensare Episcopi in sua dioecesi; ipsi enim reputantur ordinarii iudices suae provinciae textu expresso in c. *Legatos* 2 de officio Legati in 6. Insuper solent Legatis et Nuntiis 11 concedi a Summo Pontifice aliquae aliae speciales facultates, et quantum ad praesens dispensandi super impedimentis matrimonii; *primo,* dispensandi in tertio et quarto, tam *consanguinitatis* quam *affinitatis* gradu simplici, et mixto tantum cum pauperibus in contrahendis matrimoniis; *secundo,* in contractis vero cum haereticis conversis etiam in secundo simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, et in his casibus prolem super impedimento *publicae honestatis* ex sponsalibus proveniente; *tertio,* dispensandi super impedimento *criminis,* neutro tamen coniugum machinante, et restituendi ius petendi debitum amissum; *quarto,* dispensandi in impedimento *cognationis spiritualis* praeter levantem et levatum in baptismo; *quinto,* Nuntii Hispaniae, ex privilegiis S. Pii V sub die quarta Aug. 1571, et Greg. XIII sub die 25 Iunii 1576, possunt dispensare cum Iudaeis in omnibus gradibus iure divino non prohibitis, vel coniunctis, vel attinentibus, et aliquando etiam dispensant in impedimentis dirimentibus post matrimonium contractum, si occulta fuerint, et alii alias ampliores solent a Summo Pontifice pro exigentia temporum, locorum et personarum obtinere facultates dispensandi, unde quisque stare debet suis obtentis concessionibus et privilegiis. Omnes tamen ad hoc, ut vi talium privilegio- 12 rum seu facultatum possint valide dispensare in impedimentis matrimonii, debent omnino observare clausulam, quam Papa similibus dis-

pensandi privilegiis adiicere solet his verbis: *Hae vero matrimoniales dispensationes non concedantur, nisi cum clausula: dummodo mulier rapta non fuerit, vel si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, in dispensationibus huiusmodi declaretur expresse illas concedi tanquam a Sedis Apostolicae delegato. Ad quem effectum etiam tenor eiusdem facultatis inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae, alias nullae sint.*

13 Consimiles dispensandi facultates solent obtinere Episcopi Germaniae, Indiarum, aliique in aliis remotioribus partibus, quas sibi concessas debet quisque attendere, nec excedere, semper servato adamussim sibi factae concessionis tenore, et plene observata supradicta
14 clausula. Episcopi, independenter a similibus specialibus concessionibus, possunt pro utroque foro iusta ex causa dispensare in duobus impedimentis iure ecclesiastico solummodo impedientibus, scilicet *sacrato tempore,* et *vetito,* nisi Papa aliquod matrimonium specialiter ve-
15 tet. *Communis et certa.* Episcopi possunt etiam ex iusta causa dispensare super impediente impedimento voti cuiuscunque Papae non reservati, v. g. *castitatis* ad tempus, vel in perpetuum, si est conditionale vel poenale, item voti non nubendi, vel ordines suscipiendi. *Communis et certa;* arg. Extrav. *Etsi Dominici* de Poenit. et remiss., ubi inter vota reservata Summo Pontifici non comprehenduntur supradicta; votum enim castitatis perpetuae ibi reservatum intelligitur de voto perfecto et absoluto, et quidem praecise quoad substantiam, non idem quoad qualitates vel circumstantias eorum; quia, cum talis reservatio sit praeiudiciosa iuri ordinario Episcoporum, tanquam odiosa est stricte interpretanda iuxta communissimam doctorum sententiam; arg. c. *Odia* 15 de Reg. iuris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.*

16 Episcopi, ordinarie et regulariter loquendo, nequeunt de iure communi dispensare in nullo impedimento dirimente. *Communis.* Et ratio est clara, quia omnia impedimenta iure ecclesiastico dirimentia sunt introducta decreto Summi Pontificis, aut alterius Concilii generalis; Episcopi autem, uti inferiores Papae, et generali Concilio, nequeunt in eorum lege dispensare; arg. c. *Inferior* 4, dist. 21, c. *Cum inferior* 16 de Maiorit. et obed., et Clementina *Ne Romani* 2 de Elect., expresse dicitur: *Lex*
17 *superioris per inferiorem tolli non potest.* Extraordinarie tamen, seu in casu magnae et urgentis necessitatis possunt Episcopi dispensare pro foro conscientiae in impedimentis de iure ecclesiastico dirimentibus, si concurrant sequentes conditiones: 1. Si impedimentum sit occultum. 2. Si matrimonium sit publicum. 3. Si sit contractum bona fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si adest gravis causa seu necessitas, v. g. impediendi scandalum, quod certo oriretur in separatione. Si necessitas sit urgens, ita ut non patiatur dilationem, quia coniuges nequeunt abstinere ab usu putati matrimonii, donec Dispensatio a Pontifice vel Nuntio veniat. Sic tenent communiter doctores cum Reiffenstuel, lib. 4 Decretal., in appendice de Dispensatione super impedimentis, n. 15; Barbosa de offic. et potest. Episcop., alleg. 35; Sanch. lib. 2 de Matrimonio, disput. 40, per tot.; La Croix lib. 6, par. 3, n. 835; argum. can. *Quoniam* 13, caus. 1, quaest. 7; can. *Sicut* 11 de Consecrat., dist. 1; cap. *Omnes* 1 de Feriis; capit. *Consilium* 2 de Observ. ieiunior.; cap. *Consuluisti* 3 de celebrat. Missar., et cap. *Quod non est* 1 de Regulis iuris, ibi: *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; cap. *Licet* 6 de Poenit. et remissionib.; Fagnanus lib. 1 Decret., in cap. *Nihil* 44 de Elect.

Imo etiam ante contractum matrimonium 18
possunt Episcopi dispensare in impedimentis de iure ecclesiastico dirimentibus [1], quando adest urgentissima necessitas salutis animae, et non est aditus ad Papam, vel ratione morae in exspectatione dispensationis pontificiae est periculum incontinentiae, aut alterius gravis mali spiritualis; argum. omnibus cit. iuribus, quia, ut expresse dicitur in cit. can. *Sicut* 11 de Consecr., dist. 1, *Necessitas non habet legem,* et in c. *Consilium* 2 de Observat. ieiunior., ibi: *Cum non subiaceat legi necessitas,* et tenent Reiffenst. loc. cit., n. 15; Barbosa loc. cit.; Bosco.... Guttierez.... Cardenas.... Vasquez, Salas, Praeposit., Castropalao, Hurtad., Reginald., Pont., Bonacina, Villalob., Bassaeus, Silvius, Victorellus, Molfesius, Diana, Leander, Homobon., Cornejo, Machado, Candidus, et alii, quos citat et sequitur La Croix loc. cit., n. 838. Et ita declarasse Sixtum V testatur Pyrrus Corradus in Praxi dispensat., lib. 8, cap. 4, n. 40. Et ratio est, quia non est praesumendum, nec ullo modo credendum, quod Papa in tali casu necessitatis velit privative quoad Ordinarios sibi reservare cum dispendio boni communis animarum potestatem a Christo Domino in bonum commune ipsarum animarum concessam. Hoc enim non esset consonum fini eiusdem reservationis, qui est ad evitanda scandala, pericula et peccata; non autem ut eisdem irretiantur, et esset contra suavem et providam gubernationem Ecclesiae, quae potestatem suam gerere debet, non in destructionem, sed in aedificationem animarum, iuxta illud Apostoli 2 ad Corinth. x,

[1] Intellige de impedim. occultis (Edit. Cas.).

ibi: *Nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non destructionem vestram,* etc.

ADDENDA ET NOTANDA EX BENED. XIV.

(In edit. Casin.)

« ... De impedimento dirimente occulto (ita Bened. XIV) quod obstat matrimonio nondum contracto, sed proxime contrahendo, scimus... non deesse doctores qui Episcopo facultatem asserant illud auferendi, cum tales urgent rerum circumstantiae, ut nec Summus Pontifex consuli, nec matrimonii contractus, ad quem omnia sunt disposita, differri possit sine scandalo, et paratorum ad nuptias infamia; ad praecavenda enim praedicta gravia mala, si alius non suppetat modus illis occurrendi, praesumendum est, Summum Pontificem delegare Episcopo potestatem dispensandi, quam certe, requisitus, non esset ei denegaturus. Hanc facultatem, nullius praecedentis doctoris patrocinio fretum, se omnium primum Episcopis vindicasse, gloriatur Sanchez... sed eum postea secuti sunt Pontius... Hurtadus... Perez... Bonacina... Barbosa.... Cabassutius.... Wiestner Anacletus. Sed quamvis haec opinio, teste citato Bonacina, hodie sit fere communis, eam tamen acriter reprehendit, et exagitat Fagnanus in cit. cap. *Nimis,* n. 33 et 35, de Filiis presbyter., fortasse quia, ut adnotavit Perez cit. sect. 6, n. 13, est moraliter impossibile eas omnes concurrere rerum circumstantias, quas sibi fingit Sanchez, in quibus nequeat matrimonium retardari absque scandalo, cum alii plurimi semper praesto sint modi, ab eodem Perez indicati, protrahendi tempus nuptiis, absque ulla suspicione criminis, et infamia eorum, qui iam erant ad eas celebrandi accincti.

» Sed, quidquid sit de ea extraordinaria potestate, quae ex praesumpta Summi Pontificis voluntate in aliquo eventu, urgentissimae videlicet necessitatis et impedimenti occulti, competat Episcopis, nullum in praesens de ea ferimus iudicium: sed tantum disserimus de ordinaria potestate dispensandi in quibusdam impedimentis dirimentibus publicis. Hanc potestatem, communi fere calculo doctores denegant Episcopo: quinimo Sacrae Urbis Congregationes, Concilii videlicet, ac supremae Inquisitionis non semel proscripserunt, tanquam falsam et temerariam propositionem asserentem Episcopo ius dispensandi super impedimento dirimente publico, quod obstat matrimonio contrahendo, etiamsi gravis urgeat illud contrahendi necessitas; uti videre est apud Ioannem Baptistam Rigantium, virum apprime doctum, tom. 4 Comment. in regul. cancellar., in notis ad regul. 49, n. 1 et 2 [1], ubi Sacrarum Congregationum responsa, summa diligentia congesta, per extensum, ut dicitur, referuntur, et doctorum in hanc rem placita copiose allegantur. Et nihilominus aliquot Episcopi eamdem potestatem etiam nunc sibimet ipsis ascribunt, et contra iuris communis principia, ac communem doctorum sensum, etiam in suis synodalibus constitutionibus sibi asserere quandoque non dubitant; et quod magis dolendum est, non desunt aliqui, licet pauci, DD., hac in re Episcopis blandientes; quorum nonnulli innituntur *(praetenso)* axiomate.... *(* quidquid potest Pontifex in universo orbe, si ea excipias quae totius Ecclesiae statum respiciunt, uti fidei artic. definire, potest Epi-*

[1] Haec porro apud Rigantium: « Ad Sedem Apostolicam privative quoad Episcopos ius pertinere dispensandi super gradibus matrimonium dirimentibus, vix in dubium revocari potest. Cum enim ab Ecclesia universali, sive illius capite Romano Pontifice sint impedimenta praefata instituta dispensatio super eis ad caput ipsum universalis Ecclesiae, non ad Episcopos spectat... Hinc cum alias Episcopus Syracusanus, litteris datis ad clar. mem. Cardinalem Corradum san. memoriae Alexandri VII prodatarium narrasset, in dioecesibus suae conterminis nonnullos Episcopos eam sequi sententiam, quod possent in casu urgentissimae necessitatis ante contractum matrimonium super impedimento publico dirimente dispensare, ductos, ut aiebat, auctoritate, et rationibus per P. Vincent. Tancredi allegatis, in Quaest. moral., tom. 1, q. 78, consiliumque peteret an eadem sibi liceret uti facultate, re per laudatum Cardinalem exposita Pontifici, discussum fuit eius mandato in S. Cong. Concil. dubium: *An Episcopus in casu urgentissimae necessitatis, possit ante contractum matrimonium in impedimento publico dispensare:* Et die 13 Martii 1660 prodiit responsum, *Negative.* Successive vero cum ab eminentissimis eiusdem s. Congregationis Concilii PP. iniunctum fuisset DD. qualificatoribus sanctissimae Inquitionis, ut propositionem quoad praetensam a nonnullis Episcopis facultatem dispensandi certis in casibus super gradibus matrimonii dirimentibus, qualificarent, prodiit qualificatio his verbis concepta: *Propositio asserens Episcopum posse dispensare in publico impedimento matrimonii pro matrimonio dirimente consanguinitatis contrahendo sive in articulo mortis, sive in alia urgentissima necessitate, in qua contrahentes non possint expectare dispensationem sedis apostolicae, est falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa et seditiosa.* Deindeque eadem s. Congreg. Concil. die 19 Ianuarii 1661 censuit: *Mox exscriptam propositionem esse falsam, et temerariam.*

... Nulla igitur, et irrita sunt matrimonia inter consanguineos vel affines, contracta cum dispensatione ab Episcopis impertita, nec Sedes Apostolica matrimonia praefata revalidat, permittendo quod in iis contrahentes remanere possint, sed mandat de novo contrahi, servata forma Concil. Tridentini. Solumque, ubi multitudo fuit in causa, quia nempe bona fide fuerunt nulliter matrimonia contracta inter consanguineos et affines praeviis dispensationibus Episcoporum, aut missionariorum dispensandi facultate carentium, vidi illa in radice revalidata sine novo consensu ad evitandam stragem tot matrimoniorum, et ne conscientiae inquietentur; ut in casu Avenionen., de anno 1693. Et modernis hisce temporibus Sedes Apostolica nec expresse dicta matrimonia revalidat, sed rescribere iubet: *Non esse inquietandos existentes in bona fide.* » Comment. in regul. 49 Cancellariae, n. 2 et 4.

scopus in sua dioecesi, nisi specialiter Papa sibi illud reservavit * [1]); alii vero innituntur diuturna consuetudine, per quam acquisitam decantant quibusdam Episcopis potestatem relaxandi aliqua impedimenta dirimentia, qua, spectato iure communi, carerent. Hinc Gibertus suarum Consultationum tom. 12, cons. 59 de Matrim., absolute docet Episcopos in hoc negotio unice spectare debere suorum praedecessorum praxim, libereque posse, legitima exigente causa, eas dispensationes indulgere, quas a suis praedecessoribus concessas deprehenderint. Hinc pariter Natalis Alexander Theolog. dogmat. et moral., cit. lib. 2, de Matrim., c. 4, art. 13, postquam reg. 11 auctoritatem dispensandi super impedimentis matrimonium dirimentibus, publicis et notoriis, uni vindicavit Romano Pontifici, inquiens: *Hodierna Ecclesiae disciplina, secundum quam dispensationes in gradibus prohibitis consanguinitatis vel affinitatis, aliisve impedimentis dirimentibus, Romano Pontifici reservatae sunt, cum publicum impedimentum est, et de matrimonio contrahendo agitur, non permittit ut Episcopi his in circumstantiis non dispensent. Cum enim ab Ecclesia universali, sive illius capite Romano Pontifice, sint instituta impedimenta matrimonium dirimentia, dispensatio super eis, communi iure, ad caput universalis Ecclesiae, Romanum Pontificem, non ad Episcopum, pertinet; ut colligitur ex cap.* Cum inferiorem, *extra de Maiorit. et obed. Conciliaque provincialia plurima, Ritualia Ecclesiarum, auctores omnes id confirmant, et auctoritatem dispensandi competere negant Episcopis, cum publicum impedimentum est, vel de contrahendo matrimonio agitur;* postquam (inquam) hanc communem doctrinam diserte tradidit et insinuavit, in sequenti regul. 12 eamdem in hunc modum limitat: *Si tamen antiqua sit, et legitime praescripta dioecesis consuetudo, ut Episcopus in quarto gradu, etiam de contrahendo, certis in casibus dispenset, quia eius decessores hac usi sunt ab antiquo ad hanc usque diem facultate, quae a Sede Apostolica creditur (quod in quibusdam Galliarum dioecesibus fieri novimus), de his dispensationibus haud movenda lis est: siquidem consuetudo legitime praescripta iuri positivo praeiudicat, ususque longaevi non levis est auctoritas, ut dicitur cap.* Cum consuetudinis, *et cap.* Cum tanto, *extra, de Consuet.* Hinc denique nonnulli Gallicani Episcopi, uti narrant Pontas in verb. *Dispensatio matrimonii*, cas. 35; Herminier de Sacramentis, tom. 3, c. 17; auctor Collationum ecclesiasticarum Parisiensium sub Card. de Noailles, tom. 3, lib. 5, collat. 2, c. 2; Gerbesius in tractatu, quem edidit, de Potestate Ecclesiae et principum super impedimentis matrimonii; et Sainte-Beuve tom. 1 Resol. casuum conscientiae, cas. 66 et 67, usum praetexentes suorum decessorum, dispensant in impedimento quarti, et alicubi etiam tertii gradus consanguinitatis seu affinitatis; et alii ius vindicant

[1] Huius propositionis falsitas pro extollenda Episcoporum iurisdictione, sicque eis tribuenda facultate dispensandi in matrim. de quo hic, ratione et auctoritate clare evincitur. – « Ratione quidem: etenim... etiam seclusa superioris prohibitione, nequit inferior legem, ab eodem superiore latam, aut abrogare, aut relaxare: superior quippe, statim ac aliquid per suam legem praescribit aut prohibet, illud subtrahit ab ordinaria potestate inferioris; cui propterea non licet in illam falcem immittere, nisi velit suam voluntatem anteponere voluntati superioris, per legem manifestatae: quod profecto esset suae subiectionis iugum excutere, et: *qui maioris potestatis est, iudiciis suis addiscere, aut propriis definitionibus subiugare:* quam intolerabilem insolentiam reprehendit Nicolaus I in Epistola ad Michaelem imperatorem, relata in can. *Inferior*, dist. 21. Praeterea, si integrum esset Episcopo legem relaxare a Concilio generali aut a Summo Pontifice rogatam, tota everteretur Ecclesiae disciplina, caput subiiceretur membris, et proinde actum iam esset de ecclesiastica hierarchia divinitus instituta: quod bene ponderavit... Fagnanus in cap. *Nimis*, num. 44 de Filiis presbyterorum, inquiens: - Unde etiam apparet, longe minus admittendum esse, iure ordinario Episcopum dispensare contra legem Concilii generalis, vel Summi Pontificis, quoties dispensandi facultas illi non adimitur: haec enim doctrina, nisi temperetur, secundum ea quae dicta sunt, falsa et periculosa est, et nullatenus ad praxim deducenda: nam inferiorem posse contra legem superioris absolute dispensare, nihil est aliud quam caput membris et superiora inferioribus subiicere, et ordinem naturalem invertere, et ecclesiasticam hierarchiam confundere, Dei ordinatione institutam: praesertim vero quia mos sacrorum canonum, et Conciliorum est fere ubique simpliciter praecipere aut prohibere, quid faciendum sit, vel non faciendum: raro autem descendunt ad prohibitionem dispensationis. Unde, si liceret Episcopis dispensare, quotiescumque dispensatio in specie non prohibetur, consequenter esset in eorum facultate, totum ius commune, et concilia universalia subvertere, in singulis casibus dispensando, quod est erroneum asserere -.

» Ad auctoritatem quod attinet... clariores, nullique cavillationi obnoxii sunt textus, qui ad contrarium axioma confodiendum, producuntur. Primus est in Clem. *Ne Romani* de Elect., in qua Clemens V ait: *Nos, inter caetera, praecipue attendentes, quod lex superioris per inferiorem tolli non potest:* idque ita intelligendum declarat, ut nequeat ab inferiori: *corrigi, vel immutari, aut quidquam ei detrahi, sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam eius partem.* Alter textus est in cap. *Sancta Romana* de Religiosis domibus, inter Extravag. Ioannis XXII, ubi legitur: *Quidam autem eorum dictum habitum, et vivendi ritum a quibusdam Episcopis, seu eorum superioribus vel Ecclesiarum praelatis habuisse profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis.* Ad quem locum opportune notat Glossa, litt. N. *Non licet igitur Episcopis contra inhibitionem generalis Concilii facere, cum sint astricti ad observantiam canonum:* idemque late ostendunt Innocentius in cit. cap. *Dilectus* de Tempor. ordinat., n. 2 et 3, in cap. 2, de Eo qui furtive ordinem suscepit; Panorm.. Covarr... Gutierez... Suarez... Vasquez... Sanchez... Pontius... Cabassutius... Diana... aliique innumeri, ab his allegati. » Bened. XIV, de Syn. dioec., lib. IX, c. 1, num. 5 et seqq.

relaxandi insuper impedimenta cognationis spiritualis, criminis, et publicae honestatis; *licet alii eiusdem regni antistites,* observante eodem Sainte-Beuve, *sibi integrum non esse arbitrentur, ab ullo cuiuscunque generis canonico impedimento, matrimonium dirimente, quemquam solvere; prout scilicet,* sicuti idem auctor prosequitur, *fert diversa, quae in qualibet dioecesi inolevit, consuetudo.*

» Ab eadem quoque consuetudine, quae ex privilegio, et indulto apostolico initium sumpsisse censenda sit, contendunt similiter Episcopi Leodienses, se potestatem adeptos dispensandi in quarto et in tertio, hinc inde, consanguinitatis gradu: *Si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos fidei hostes, mutuae internecionis parentum et amicorum inter se, ob corruptam puellam, et partes non habeant media recurrendi ad Urbem;* quemadmodum referunt Lessius in Auctor., verb. *Matrimonium,* cas. 9; Gobat Theolog. experim., tract. 9, n. 596, et Van-Espen Iur. Eccl. univ. tom. 1, part. 2, tit. 14, c. 1, n. 11, quod tamen ius sibi non arrogare alios Belgii Episcopos, ne eos quidem, quorum dioeceses auctoritate Pauli IV a Leodiensi divulsae snnt, opportune animadvertit Zypaeus ad tit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris, n. 13.

» Verum, sicuti graviter errant qui potestatem de qua agitur Episcopis adiudicant, unice freti illo axiomate (de quo supra), cuius falsitatem plur. Conc. provincial., Ritualia Ecclesiarum, auctoresque omnes agnoscere, fatetur etiam citatus Natalis Alexander in alleg. regul. 11, ita periculum est, ne se aliosque decipiant, qui eam a consuetudine mutuantur. In primis enim prudenter dubitari potest, an eiusmodi consuetudo, in florentissimo Galliarum regno, Apostolicae Sedi obsequentissimo, et sacrorum canonum religiosissimo custode, ullo unquam tempore viguerit, cum non solum contingere potuerit, hunc illumve Episcopum in hoc aut illo impedimento dispensasse, ex privilegio sibi a prima Sede specialiter concesso; sed etiam, ita rem se habuisse constet ex regestis Sacrae Congregat. de Propaganda Fide, et Sancti Officii, in quibus frequentes adnotatae reperiuntur huiusmodi speciales concessiones Episc. Gallicanis indultae, dispensandi super impedimentis tertii et quarti gradus; unde Ducasse, auctor Gallicanus in sua Practica iurisdictionis ecclesiasticae, c. 10, sect. 7, scribit, timoratae conscientiae et excellentis doctrinae Gallicanos Episcopos dispensasse post indultum sibi a Sede Apostolica concessum, et a dispensatione abstinuisse, postquam cessaverat nec fuerat renovatum indultum, quod ad certum tempus obtinuerant. In hac autem dubietate, non licere successori similes dispensationes elargiri, recte adnotavit idem Natalis Alexander in fine cit. regul. 12, scribens: *At, si dubitet, vel merito dubitare debeat Episcopus, an dispensationes a suis decessoribus concessae, sint ex privilegio reali et perpetuo, an ex privilegio personali, dispensare non potest, nisi et ipse dispensandi privilegium a Summo Pontifice obtineat. In re enim sacramenta spectante, non licet minus probabilem, ac minus tutam opinionem sequi, relicta probabiliore atque tutiore.*

» Quod autem aliquot Galliarum Episcopi ex privilegio mere personali, non vero ex consuetudine, nacti sint facultatem super aliquo impedimento dispensandi, inde etiam coniicimus, quod ex una parte incredibile videatur, talem consuetudinem intra unius vel alterius dioecesis limites constitisse, nec conterminas permeasse; id quippe evenire vix potuit in re Episcopis favorabili, atque in regno servandae inter pastores disciplinae, morumque concordiae et unitatis studiosissimo; ex alia vero scimus quamplurimos Galliarum Antistites diserte declarasse, sibi fas non esse ullum auferre seu relaxare impedimentum, matrimonium dirimens: siquidem Concilium Turonense anni 1583, tit. de Matrim., tom. 10 Collectionis Harduini, col. 1405, definivit: *In quarto consanguinitatis et affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaramus;* in Concilio Tolosano anni 1590, c. 8, ibidem, col. 1804, legimus: *Quos cognationis gradus impedit, licet iam legimus solutos et dispensatos, nisi visa prius Summi Pontificis dispensatione, in matrimonii coniunctionem parochi non recipiant;* Synodus Lingonensis apud Natalem Alexandrum, cit. regul. 12, post enumeratas personas, in aliquo usque ad quartum consanguinitatis gradum, inter se coniunctas, ait: *Inter istos non est legitimum matrimonium, nisi cum eis sit per Sedem Apostolicam dispensatum;* idemque sancitum declaratumque reperiri in Synodo Trecensi, idem Natalis Alexander testatur. Additque Diot in opere, cui titulus Sacramentarium pastorum, tract. 13, de Dispensationibus matrimonialibus, cap. 8, edit. Parisien., an. 1709, in generali Congregatione Episcoporum, et universi cleri Gallicani declaratum esse, dispensationes omnes matrimoniales ad solum Papam pertinere, et parlamentis esse obsistendum, si aliquando Episcoporum dispensationes admittant. Quis autem credat tot Gallicanos Episcopos suae iurisdictionis tenacissimos sibi sponte adiudicasse eam auctoritatem, quam passim viderent ab aliis finitimarum dioecesium praesulibus iure ordinario, et non mere delegato, exerceri?

» At, etiam dato, in aliquam dioecesim irrepsisse consuetudinem, de qua contenditur ut per eam collatum dicamus Episcopo legitimum ius auferendi impedimenta, a Conciliis oecumenicis, aut a Summis Pontificibus inducta;

diligenter prius examinandum est an ea consuetudo omnes habuerit conditiones necessarias, ut potuerit praevalere legi Episcopo inhibenti, ne superioris statutum infringere, aut quoquo modo relaxare praesumat. Quin imo, cum talis consuetudo non solum tendat ad abrogandam legem, verum etiam ad tollenda et minuenda iura uni competentia Romano Pontifici; praeter caeteras conditiones, necesse est ut centum ad minus annorum spatio, sine ulla interruptione, perseveraverit. Quocirca citatus Van-Espen Iur. eccles. univ. part. 2, tit. 14, c. 1, n. 11, ut Episcopo Leodiensi auctoritatem astruat dispensandi in tertio et quarto, et in tertio hinc inde, consanguinitatis seu affinitatis gradu, eamque ex legitima consuetudine ab eo acquisitam evincat, eiusmodi consuetudinem contendit esse immemorabilem. Ad consuetudinem quoque, cuius initii memoria non exstet, confugit citatus auctor Collationum Parisiensium, tom. 3, collat. 2, § 2. Verum postremo, et potissimum considerandum est, an per eam consuetudinem, si qua inoleverit, *disrumpatur nervus ecclesiasticae disciplinae;* in quo eventu, nunquam per eam adversus legem praescribi declaravit Innocentius III in c. *Cum inter* de Consuet. Num porro praedicta consuetudo eiusmodi inficiatur vitio, potius, quam a nobis, praestat audire a Gallicano auctore Cabassutio, qui cit. lib. 3, cap. 47, loquens de auctoritate dispensandi, quam sibi vindicant nonnulli suae nationis praesules, haec habet: — Si, in oppositum reclamantibus Conciliis oecumenicis, quae hanc potestatem uni Summo Pontifici, legatoque reservant, sibi ausint vindicare Gallicani ducenti circiter et quadraginta nimirum Episcopi, cum suis vicariis, seorsim in suis dioecesibus, singuli pro suo arbitrio, huiusmodi licentiam, ingruet profecto tota Gallicana ditione admodum exuberantior et inordinatior inter tot tamque diversa sibi, aliisque indulgentium praelatorum capita, in dispensandis matrimoniis licentia. Quin etiam, si per universum regnum ista invalesceret consuetudo (quod malum Deus avertat), contigeret demum, ut quilibet laici, etiam subalternorum tribunalium iudices, per captionem et distractionem bonorum episcopalium, ipsosmet Episcopos cogerent, pro suo peculiari, aut amicorum, aut partium postulantium affectu, ad sic dispensandum, sicut iamdudum compellunt invitos ad monitoria et excommunicationes decernendas; sicque simile quid illis obveniret divinae huic apud Isaiam comminationi: *Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloe, quae vadunt cum silentio; propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes et multas.* Sic enim renuentes hac in parte summo universalis Ecclesiae Pontifici subiici, compelluntur indignissime laicorum iudicum infimorum decretis obtemperare, aut proprio-rum fructuum, ni pareant, interceptionem ac privationem pati —. Et post adducta modo a nobis relata loca Conciliorum Turonensis et Tolosani, inanem decernentia hac in re dispensationem, quae a Summo Pontifice non dimanarit, concludit Cabassutius: — Sane istae ab Episcopis concessae dispensationes pro contrahendis coniugiis, aut nullitatem, aut incertitudinem causant sacramenti. At vero in re sacramentaria unanimes docent theologi non esse licitum, quidquam incerti adhibere, eo certo medio praetermisso, quod adhiberi possit. Atque ita licentia ista vel nefariam inducit sacramenti nullitatem, aut ad summum, tutiore simul et probabiliore opinione reiecta, minus probabilem, nec tutam, in tanti momenti sacramento, consectatur opinionem —.

» Huic Cabassutii monito (concludit Benedict. XIV) morem gerant Episcopi, et nullius consuetudinis praetextu eam exerceant facultatem, quam dubiam saltem atque incertam esse, dissimulare non possunt ». De Synod. dioec. lib. 9, cap. 2, n. 2 et seqq.

Vicarius generalis Episcopi, vi officii sui, 19
sine speciali mandato, nequit dispensare super impedimentis matrimonii occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus iure ordinario; arg. c. *Quid agendum* 4 de Procur. in 6, et in cap. *In generali concessione* 81 de Regulis iuris in 6, et l. *Illud* ff. de Min., et tenent Sanchez lib. 2, disp. 40, n. 12; Vincentius de Iustis lib. 4, cap. 2, n. 158, 159, de Dispensationibus; Puteus decis. 53, n. 2, lib. 3; Lotterius de Re benef., lib. 1, qu. 28, n. 123; Bosco de Matrim., disp. 12, sect. 13, conclus. 3, n. 189; Guttierez lib. 3 Can. qq., cap. 19, n. 15; Reiff. loc. cit., n. 34; Barbosa de offic. et potest. Episcop., alleg. 54, n. 121; post Glossam communiter receptam in can. *Quae de causa* 9, caus. 2, qu. 4, vers. *Quidquid*, ubi ita argumentatur: *Cum enim dispensatio se habeat instar restitutionis in integrum, et restitutio in integrum non delegetur per mandatum generale;* arg. l. *Illud* ff. de Min., ergo nec dispensatio. Et ratio est quia cum dispensatio sit ex arduis et extraordinariis, non venit in generali mandato, in quo ardua et extraordinaria non comprehenduntur, et patet a simili in dispensatione pro foro interno, in suspensionibus et irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, quae dispensatio, vi officii sui, non competit vicario generali sine speciali mandato ac commissione, ex Concilio Trident., sess. 24, de Ref., c. 6, ibi: *Per seipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum.* Multo minus potest Vicarius generalis, vi officii 20
sui, sine speciali mandato, dispensare pro foro externo super illis impedimentis, super quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate a Papa sibi concessa. *Communis ac certa.*

statu posito; quoniam si est anima connexa huic corpori, ut summis doloribus cedat, atque discedat; quoniam, et ipsa compago membrorum, atque vitalium sic infirma est, ut eam vim, quae magnum, vel summum dolorem facit, non valeat sustinere. Tunc autem tali corpori anima, et eo connectetur modo ut illud vinculum, sicut nulla temporis longitudine solvitur, ita nullo dolore rumpatur. Proinde etiamsi caro nunc nulla est, quae sensum doloris perpeti possit, mortemque non possit, erit tamen tunc talis caro, qualis non est. Tum cap. 4 id pluribus exemplis naturalibus confirmat. Et cap. 5 decernit quod, tametsi modum ignoremus quo ignis corpora sine eorum consumptione comburat, non ideo hoc in dubium vocandum esse, quandoquidem multa sunt in rebus naturalibus certissima de quibus tamen reddi ratio nulla potest, sive rationem et modum ignoramus unde consistere valeant; quorum nonnulla profert. Et soluta, cap. 6, quadam obiectiuncula quam inde Gentiles conficere poterant, c. 7 et 8 concludit: *Omnipotentiam Dei qui fecit mundum in coelo, in terra, in aere, in aquis innumerabilibus miraculis plenum, cum sit omnibus, quibus plenus est, procul dubio maius et excellentius etiam ipse mundus miraculum, posse facere ut et resurgant corpora mortuorum, et igne aeterno crucientur corpora damnatorum.* Haec Augustinus.

Mihi vero rem hanc considèranti difficultatis propositae solutionem facillime explicari ac pene oculis subiici videtur, si id ponamus, in quo iam philosophi omnes, aut ferme omnes, consentiunt, calorem scilicet aut ardorem vehementi concitatoque partium corporis motu constare vel produci, ipsumque ignem corpora calefacere ac comburere, cum in ea imprimit huiusmodi motum vehementem et concitatum (vibrationis, aut vertiginis vel expansionis sit, parum curo). Quod igitur pleraque corpora ita agitata tandem consumantur, id causae habet quod ex eo motu vehementi separentur invicem, ac diffluantur exiguae primum, aliaeque deinde resolutae partes, quae corpora ipsa componunt. Quare si nullas partes dissolvi aut a corpore separari contigerit, calidum illud, ignitumve inter flammas consistet citra ullum interitum aut consumptionem; quemadmodum etiam naturaliter hoc accidere in quibusdam corporibus experientia deprehendimus. Manifestum est enim aurum, v. g., in ardenti fornace vexatum liquatumque, insigniter calescere, quin tamen absumatur aut quidpiam primaevi ponderis amittat, quia videlicet per agitationem et motum nihil a tota mole seiungitur aut evaporatur. Quod ergo naturaliter contingit in auro intelligi potest ac debet divina virtute futurum in humanis corporibus, ut nova nimirum in ipsis lege constituta, tartarei ignis actione vehementissime concutiantur et agitentur fibrae eorum ac partes, quin tamen separentur aut ipsarum textura dissolvatur.

Id evidentius apparet in systemate causarum occasionalium, quod multis philosophis plurimum arridet: iuxta quod rem ita declarat quidam ex Anglia scriptor agens de pari argumento, seu de corporibus per miraculum in igne sine laesione persistentibus: *Ex huius legis* (secundae nempe ab ipso positae circa motum) *suspensione corpus humanum, rubus vel aliquid quodvis inflammabile corpus, etiamsi ardentissimo igne undique cingantur, poterunt tamen non comburi, aut in cineres reduci, aut si forte flammas, uti rubus, capiant, coacervatis in vorticem flammis, poterunt non consumi. Ignis enim particulae non comburunt ex innata ulla virtute, aut insito impetu, ut supra vidimus. Sed quia supremus motus Auctor voluit ut ex occasione huius impetus ipse dissolvat seu comburat proiecta in ignem corpora, velle quoque poterit ut eadem non dissolvantur, etiamsi rapidissimis ignearum scintillarum cohortibus vorticoso impetu irruentibus impetantur.* Ac subinde ostendit etiam quomodo per divinam voluntatem in aeternum aliquis vivere valeat, inquiens: *Possunt enim omnes corporis partes in eodem situ semper retineri; possunt quoque omnes elementares particulae a dissolutione cohiberi; sanguis, et alii humores etiamsi perenni et intestino motu intra se agitentur, impediri possunt quominus rapescant, seu quominus principia ipsorum diffringantur, aut eorumdem abradantur anguli, quominus eaedem particulae per habitum corporis non exhalent, et reparatione non egeant. Brevi, tota quanta nunc est corporis materia cum eadem figura, situ, numero, fabrica, et usu partium in statu in quo nunc est, in perpetuum conservari potest, ac proinde corporis vita in aeternum perdurare poterit.*

Ad postremum tandem argumentum ita respondet S. Gregorius Magnus: *Sicut in hoc mundo sub uno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem aequaliter sentiunt; quia alius plus aestuat, atque alius minus, ita illis in uno igne non unus est modus incendii; quia quod hic diversitas corporum, hoc illic agit diversitas peccatorum, ut et ignem non dissimilem habeant, et tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.*

Verum haec responsio moralem potius, sive meritoriam, quam physicam causam declarat, cur non una eademque vi et impressione damnatos omnes inferni ignis excruciet. Quare aptius, ut mihi videtur, dicendum ignem illum corporeum, aut iuxta plures causam esse mere occasionalem, aut iuxta alios instrumentariam divinae iustitiae vindicis, ac tanquam Dei instrumentum, vim et actionem suam in damnatos imprimere; atque adeo a causa principe

assumi posse ad maius minusve tormentum inferendum. Deus enim, qui demeritorum inaequalitatem perfecte cognoscit, ita ignem illum movet et applicat, ut acrius in alios, in alios autem mitius operetur. Quod nemini mirum videri debet, cum et inter nos conspicua sit huiusce diversae actionis experientia; videmus enim a voluntate unum idemque instrumentum adhibentis saepe pendere, quod maiorem minoremve ictum imprimat aut percussionem. De poenarum aeternitate agemus alio in loco.

Cum in Scripturis celebris sit sententia de inferorum portis, paucis hic explicamus quid nomine portae inferorum veniat. Rex Ezechias in suo cantico depingens statum quo redactus esset in angustia morbi sui, ita rem explicat: *Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.* Iesus Christus, Matth. xvi, 18, Ecclesiae suae spondet: *Portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Qua phrasi idem facile innuitur, ac in Psalm. ix, 15, illud: *Qui exaltas me de portis mortis;* et Psalm. cvi, 19: *Appropinquaverunt usque ad portas mortis;* et Sap. xvi, 13: *Deducis ad portas mortis.* Mortem, sepulcrum, infernos exhibebant Hebraei ceu regionem quo ex universo orbe homines, novam alteram acturi vitam, confluerent. Deprompsimus alibi ideam qua illi tenebantur, de sede veterum gigantum, qui reipublicae speciem quamdam sub terram componebant. Pares recurrunt phrases apud profanos, e paribus forte opinionibus acceptae. Achilles apud Homerum, Iliad. xi, 6, profitetur odio habere se tanquam portas mortis illum qui ore aliud, aliud corde praefert.

Instruitur infernus iuxta Mahometanos septem portis, singulis vero illis suum est peculiare supplicium. Prior aditus ille est ubi Musulmani rei commissi criminis poenas dabunt, secundus Christianis torquendis destinatur; tertius Iudaeis; quartus Sabiis; quintus Magis vel Guerbis cultoribus ignis; sextus paganis et idololatris; septimus, qui profundissima abyssus, locus est hypocritarum, exteriorem tantum personam Religionis simulantium. Alii nomine septem illarum portarum designata credunt septem peccata capitalia, alii septem potissima membra hominis, quae sunt ad peccatum instrumenta.

Habes itaque iuxta superiorem expositionem idem esse *portas inferi,* adversus aliquem praevalere non posse, ac interitui, destructioni, et morti obnoxium illum non esse, cum allegoria ista nomine portae *mortis* et *inferi* veluti ingressum designari videatur animae in locum mortuorum, ac eiusdem ex hac vita transitum. Ex quo intelliges quam apte Christus Dominus eadem usus sit allegoria in citato Matthaei capite, ut innueret Ecclesiam suam supra Petrum fundatam perpetuam ac indefectibilem esse. Hac attenta allegoria Patres per inferi portas errores et haeresiarchas intellexere, per quos spiritus nequitiae Ecclesiam Christi dilacerare atque destruere conatur. Hinc S. Epiphan. in Ancor. num. 9: *Portae inferi,* inquit, *sunt haereses et haeresiarchae.* Et in Epistola encyclica octavae generalis synodi, post relata verba *Portae inferi non praevalebunt,* haec habentur: *Multoties alias inferi portas apertas contra Ecclesiam, et devorare eam tentantes obstruxit, contrivit, atque destruxit, haereticas videlicet opiniones et iniqua conamina quae in praeteritis generationibus per sua tempora sunt exorta, sed nihilominus, et instantibus temporibus, inferno proprium os aperiente et dilatante, protector factus est Christus,* etc.

Responsio auctoris.

In hoc articulo Rom. Theologus, § 6, haec habet: *Venio nunc ad quatuor illa inferorum loca expendenda quae Lucius noster num. 1 designat..... At haec distinctio locorum, non adeo facile admittenda videtur... Quamobrem non ea confidentia exponenda videtur, ac lectoribus proponenda distinctio illa de quatuor inferorum partibus, qua Lucius noster eam ex auctore Theatri vitae humanae descripsit et inculcavit.* Sed distinctionem illam quatuor inferorum partium descripsi ego et inculcavi, confisus oraculis Clem. VIII et Bened. XIV, qui in Const. de doctrina Christiana populis tradenda, incip. *Et si minime,* § 17, expresse habet: *Clementis Papae VIII aliorumque praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, hortamur in Domino, et enixe commendamus, in doctrina Christiana tradenda, adhiberi libellum de Clementis eiusdem mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, mox in deputata congregatione diligenter examinatum et approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi iussum, ut unus idemque modus in docendo et discendo Christianam doctrinam ab omnibus teneretur.* Et in hoc libello, qui titulum prae se fert: *Dottrina Cristiana composta per ordine di N. S. Papa Clemente VIII dal R. P. Roberto Bellarmino della Compagnia di Gesù, cardinale di S. Chiesa,* in declaratione quinti articuli Symb. Apostol. sic praecise traditur: *Ma in questo profondo della terra vi son quattro comme grandissime caverne; una per i dannati, che è la più profonda di tutte; così conviene che i superbi demonii e gli uomini loro seguaci siano nel più basso luogo, e più lontano dal paradiso che si possa trovare. Nella seconda caverna, la quale è alquanto più alta, vi stanno quelle anime che patiscono le pene del purgatorio; nella terza, che è anco più alta, vi sono quelle anime di quei fanciulli che sono morti senza battesimo,* LE QUALI NON PATISCONO

TORMENTI DI FUOCO, *ma solo la privazione perpetua dell' eterna felicità; nella quarta, che è la più alta di tutte, stavano le anime de' patriarchi, profeti ed altri santi, che erano morti prima della venuta di Cristo.* Unde videtur quod theologus noster, sicut suae censurae voluit supra in verb. *Cappellanus in com.*, num. 19, declarationem Sacrae Congregationis Concilii, ita hic etiam (ut critica oratio cresceret) voluerit ipsi subiicere adhuc ipsas pontificias sanctiones. *Et ecce plusquam Salomon hic*, Matth. XII, 42. Vide etiam ad rem S. Bonaventuram, a me allatum sub verb. *Peccatum*, num. 80, et S. Thomam adductum in egregio Bullario praeclarissimi Ordinis Praedicatorum, tom. 2, pag. 109; in Const. 3 Clement. V, incip. *Benedictus Deus*, sub n. 15, ubi sic expresse habetur: *Quadruplex autem est infernus* (ut docet S. Thomas in 3, distinct. 22, qu. 2, art. 1), *damnatorum scilicet, puerorum limbus, purgandorum seu purgatorium, et sanctorum Patrum limbus, nempe sanctorum qui decesserunt ante Christi adventum. In primo sunt tria, scilicet tenebrae gratiae, tenebrae gloriae, et poena sensus. In secundo sola duo prima. In tertio tantum secundum et tertium. In quarto erat solummodo secundum.* Hinc colligitur ex S. Thoma quis ille sit *infernus*, in quem, ut loquitur diploma, *illorum animae, qui in peccato mortali, vel cum solo originali decedunt, poenis tamen diparibus.* Illi siquidem, qui in sola culpa originis sunt poenam damni dumtaxat luunt; Alii vero actuali peccato lethali coinquinati poenas non solum *damni*, sed etiam *sensus* persolvunt.

ADDITIONES CASINENSES.

De Traiani ab inferno S. Gregorii precibus liberatione, Ioannes Diaconus, lib. 2 de Vita S. Gregorii, cap. 44, haec habet: *Traiano quondam ad imminentis belli procinctum festinanti, vidua quaedam ei obviam procedens, flebiliterque narrans filium suum innocentem per vetitum nefas fuisse peremptum, homicidii ultionem instantissime efflagitabat. Cumque Traianus respondisset, praelio confecto, se crimen vindicaturum, vidua ait: Si tu pugnando deceedes, quis mihi iustitiam redditurus sit? Cui Traianus: Qui post me imperii habenas suscipiet delictum ulciscetur. Rursus vidua: Nonne satius tibi est, ut tu mihi iustitiam facias, sicque mercedem tuam recipias? Tunc Traianus rationibus ac fletibus feminae illius commotus, equo desiliens, crimen illico vindicandum curavit. Cuius praeclari facinoris cum Gregorius Magnus per forum Traiani forte procedens meminisset, admiratione ac pietate erga clementissimum principem affectus, tandiu pro eo deflevit quousque responsum accepit se pro Traiano fuisse exauditum, videlicet pro illius liberatione ab inferno; ea tamen lege* ut pro nullo ulterius pagano preces effunderet.

Hanc totam historiam, proindeque Traiani ab inferis liberationem, commentitiam esse, solidissimis argumentis demonstrare aggredimur.

Ac primum: si legem aliquam generalem a Deo constitutam ponamus, quae ex sacris Scripturis vel traditione evidentissime innotescat, nullam ei exceptionem apponere fas est. Cum porro Deus legem constabiliverit de aeterna impiorum in sua nequitia decedentium damnatione, deque exclusione eorum qui baptismo tincti non fuerint e regno coelorum; Matth. XXV, Ioan. III; cumque ab hac lege concessam alicui immunitatem minime in sacra Scriptura vel traditione innuatur; imo Ecclesia nulli concessam vel concedendam apertissime contestatur, dum dicit: in inferno NULLA EST REDEMPTIO; ergo Traiani ex inferis liberationem commentitiam prorsus esse concludamus necesse est.

Quod vero Ioannes Diaconus, loc. cit., huiusmodi rem tradiderit, nihil nos movere debet. Primo, quod is scriptor trecentis annis post S. Gregorium vixerit; secundo, quod hanc narrationem, non ex probatis actis vitae antedicti Pontificis quae in Romanae Ecclesiae scriniis diligenter asservabantur, et IN QUIBUS ALTUM DE HOC FACTO SILENTIUM hauserit; sed ex obscuris quarumdam Ecclesiarum Anglicanarum vel Saxonicarum monumentis, quibus hac in re Ecclesia Romana fidem denegabat suam, ut ipse profitetur, hoc sane pacto: *Legitur penes easdem Anglorum ecclesias*, etc.; *et infra, sed cum de superioribus miraculis, Romanorum nemo sit qui dubitet, de hoc* (de facto Traiani), *quod apud Saxones legitur.... vel maxime dubitari videtur, quod tantus doctor non praesumeret pro pagano prorsus orare*, loc. cit. — Quae cum ita sint, narrationem sic allatam flocci faciendam esse nemo non videt.

Sed quod maxime facti huius falsitatem evincit, illud profecto est, Gregorium M. cum universa Ecclesia constantissime docuisse POENAS INFERNI AETERNAS FORE, OMNIUM ET SINGULORUM DAMNATORUM RESPECTU. Et absque eo quod singulas hac de re ex eius operibus sententias producamus, sequentem locum afferre satis sit: *Omnipotens Deus, quoniam pius est, miserorum cruciatu non pascitur; quia autem iustus est, ab iniquorum punitione in perpetuum non sedatur*, lib. XXXIV Moral., cap. 16. Cumque haec B. Gregorii mens fuerit, inverisimile prorsus est quod pro liberatione Traiani ab inferno preces ad Deum effundere voluerit.

Minusque nos detinere debet auctoritas Damasceni, qui eadem de liberatione Traiani ab inferis asseruit, in sic dicta *Oratione pro fidelibus defunctis*. Nam, ut cursim notemus, Da-

mascenum octavo saeculo, longe post S. Gregorium floruisse, illud porro animadversione dignum est, huiusmodi Ecclesiae Orientalis ornamentum, doctrinam uti supra Catholicae Ecclesiae de aeternitate poenarum in inferno absolute et sine exceptione in suis operibus sustinere. *Illud etiam*, sic ille habet, *scire non alienum fuerit, quod quae hominibus mors est, hoc angelis lapsum exstitisse. Post lapsum enim praeclusa iam est illis omnis resipiscendi facultas*, QUEMADMODUM ET HOMINIBUS POSTQUAM VITA MIGRARUNT, lib. 2 de fide Orthodoxa, c. 41. Ex quo illud merito inferamus oportet, supradictam *Orationem* supposititiam esse, ac nullatenus Ioanni Damasceno adiudicandam; ne hunc doctissimum Patrem sibi ipsi in suis scriptis repugnantem dicamus.

Sed liceat amplius falsitates quibus ea oratio scatet recensere. Asseritur ibi Orientem atque Occidentem in liberatione Traiani D. Gregorii precibus convenire; at id falsum est; quippe Ioannes Diaconus hanc narrationem a Rom. Ecclesia improbatam satis aperte significat.

Ulterius in antedicta *oratione*, et *alia* laudatur sub nomine S. Athanasii, cui titulus: De his qui e vita discesserunt; cum caeteroquin haec oratio nullibi in S. Athan. operibus exstet, nec eamdem (ipsum) edidisse ex ullo monumento constet. Laudatur etiam ibi sententia quaedam S. Greg. Nysseno afficta, quae in huius Patris scriptis minime reperitur.

Neque nos reddere sollicitos debet quod haec Traiani historia in Euchologium Graecorum irrepserit; siquidem Pseudamascenum pro fabellae eiusmodi insertione Euchologio causam occasionemque praebuisse, cuique facile coniicere fas est.

Minusque super revelationibus SS. Birgittae et Maectildis Traiani factum asserentibus immorari nos oportet. Enimvero omnes revelationes quae privatis personis, quantumvis virtute et sanctitate fulgentibus, fiant, si in alicuius catholici dogmatis eversionem intendant, nullius auctoritatis ac momenti apud theologos esse debere, Natali Alexandro docente, Histor. Eccles. saec. II, dissert. 1, affirmamus: *Alioquin Spiritus Sanctus secum ipse committeretur sibique repugnaret*, quod absurdissimum est dicere.

Denique nec aliquid ponderis huiusmodi historiae adiicitur ex auctoritate divi Thomae in haec verba: *Dicendum quod de facto Traiani hoc modo potest probabiliter aestimari, quod precibus beati Gregorii ad vitam fuerit revocatus, et ita gratiam consecutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, et per consequens immunitatem a poena; sicut etiam apparet in omnibus illis qui fuerunt miraculose a mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras et damnatos fuisse; de omnibus talibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum praesentem propriorum meritorum iustitiam; secundum autem superiores causas, quibus praevidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de eis disponendum. Vel dicendum secundum quosdam quod anima Traiani non fuit simpliciter a reatu poenae aeternae absoluta; sed eius poena fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad diem iudicii.* Supplem. 3 part., quest. 71, art. 5 ad 5; Siquidem sancti doctoris mens non fuit historiam liberationis Traiani ab inferis calculo suo probare; sed dumtaxat, hac narratione posita, modum rite conciliativum ad illud factum explicandum proponere. Et cum de re historica agatur, nihil vetat a D. Thoma, si hanc narrationem uti veram habuisset, salva erga tantum virum reverentia, modeste recedere. — Tandem NEMINEM EX VET. SCRIPT. TRAIANI SUPRADICTUM FACINUS MEMORARE, ad haec dissentionem auctorum in illius ab infer. liberatione referenda, vel in primis notasse sufficiat.

Quoad limbum puerorum, satius putamus hic afferre propositionem ex conventicula Pistoriensi (an. 1786) excerptam, atque damnatam a Pio Papa VI in Const. *Auctorem fidei*, quo de Ecclesiae, simulque de theologorum catholicorum doctrina magis magisque constet, tenoris sequentis:

26.

§ 29. — Doctrina quae velut fabulam Pelagianam explodit locum illum inferorum quem limbi puerorum nomine fideles passim designant, in quo animae decedentium cum sola originali culpa, poena damni citra poenam ignis puniantur; perinde ac si hoc ipso quod qui poenam ignis removent inducerent locum illum et statum medium expertem culpae et poenae inter Regnum Dei et damnationem aeternam, qualem fabulabantur Pelagiani.

Falsa, temeraria, in scholas catholicas iniuriosa.

MONITUM.

Non ingratam rem lectoribus facturos confidimus, si hanc novissimam de Inferno Appendicem, quae ad calcem postremi tomi edit. Barbell. exstat, in fine huius articuli inseramus, ordini et methodo fortasse satius consulturi.

Non pauca minus considerate, ne quid gravius dicam, in superiori appendice, sive novo articulo de inferno, ab eius auctore, quisquis tandem fuerit, proposita ac tradita sunt, quae pro instituti mei ratione indicabo, quo facilius caveri a lectoribus possint. Quoniam vero res ipsas persequi non vacat, lectores reiiciam ad

clariss. PP. ex ordine Praedicatorum Ioannis Vincentii Patuzzi dissertationem *De sede Inferni in terris quaerenda*, ac Thomae Mariae Mamachii tunc Casanatensis theologi, nunc S. P. Apostolici Magis. libros duos *De animabus iustorum in sinu Abrahae ante Christi mortem expertibus beatae visionis Dei*, quos in his animadversionibus duces sum secutus.

Vox *inferni* cum Genesis c. xxxvii, vers. 35, tum Numerorum c. xvi, vers. 30 et 33, *sepulcrum* proprie non significat, ut ex tota orationis serie constat. Cum enim Iacob filium suum Ioseph a fera voratum fuisse arbitraretur, existimare non poterat, fore ut in eodem, quo ille, sepulcro conderetur. Core quoque, Dathan et Abiron profunda voragine absorpti fuerunt, non vivi in sepulcrum illati. Vide Patuzzium dissert. cit. part. 2, cap. 3, pag. 92 seq. Hinc etsi Calmetus in Dictionario Biblico verb. *Infernus* scribat: *Hoc nomine Scriptura saepe sepulcrum nominat, in quo defunctorum corpora requiescunt. Mortis filii sui Ioseph dolore confectum se in* infernum *abiturum Iacob ingemuit. Core, Dathan et Abiron subito terrae hiatu viventes absorpti sunt in infernum, id est viventes sepulti;* et in comment. in Genesis cap. xxxvii, vers. 35, verba illa, *descendam ad filium meum lugens in infernum,* sic interpretetur, *id est ad ima terrae, sive in sepulcrum,* et in Numerorum cap. xvi, ad vers. 30, dicat: *Catholici quidem, et e Protestantibus plures infernum hic de sepulcro interpretantur;* tamen in Comment. in Genesis loc. cit., ubi monuit *inferni* nomen usurpari interdum pro sepulcro vel morte, interdum pro loco ubi animae post obitum colligebantur, nec raro de loco ubi daemones et impii in flammis cruciantur, subdit: *Tandem* infernus *est locus ubi iustorum animae Servatoris adventum operiebantur, unde digressae post eius resurrectionem ad aeternam felicitatem perrexere. Eo se deducendum sperat Iacob post obitum, una cum Iosepho filio suo. Limbum appellant nostrates theologi, infernum, et sinum Abrahami veteres patres.* Et in Comment. ad Num. cap. xvi, vers. 30, ad verba: *Descenderintque viventes in infernum,* ait: *Non ita sane reputandum est quasi viventes corpore et anima absorpti sint in infernum; sed viva corpora intra terrae sinum condita sunt, animae vero ad aeternos in inferni cruciatus proiectae.*

Iam vero peculiaria nomina quibus infernus sive impiorum carcer in sacris litteris designatur, ut abyssus, lacus, etc., non modo illum determinatum locum esse, verum etiam subterraneum declarant, ut Patuzzius, ead. part., cap. 5 et seq., ostendit. Quamvis autem nullum hactenus editum ab Ecclesia decretum fuerit, quo quaestionem de inferni sede definierit, tamen sententia de subterranea inferorum sede haud inter adiaphoras Christianae fidei opiniones referenda est, et S. Thomas liberum quidem cuilibet esse censet infernum statuere vel circa terrae centrum, vel in aliis terrae recessibus; at nedum consentit intra terram ipsam locandum esse, sed et id ad doctrinam Fidei pertinere satis aperte significat. Patuzzius dissert. eadem, part. 1, cap. 5, pag. 20 seq. Quid porro velit S. Ioannes Chrysostomus, cum gehennam *extra mundum hunc totum* esse affirmat, demonstrat Allatius dissert. 2 de lib. Eccl. Graecae. Scilicet hoc unum vult, gehennae locum *esse extra hunc locum universi qui habitatur ab hominibus..... nempe in recessu intimo et interno, et inferioribus abyssi, in quibus nulla hominum habitatio est.* Etenim ipse inferos partibus terrae inferioribus alibi collocat. Patuzzius ibidem, part. 2, cap. 10, pag. 132 seq. Quamobrem audiendi non sunt qui eumdem a communi Patrum sententia Ecclesiaeque traditione discessisse iactant. Immerito quoque S. Gregorius Nyssenus, et auctor operis imperfecti in Matthaeum, inter illos recensentur qui caliginosam hanc aeris regionem infernum esse opinati sunt, ut ex attenta textuum, qui afferuntur, lectione patet; Patuzzius part. ead., cap. 1, pag. 77. Nec vero sententiae huius patronis esse praesidio possunt verba S. Pauli in Epistola ad Ephesios, c. vi, vers. 2, ex quorum expositione sententia illa profecta censetur. Nam ex verbis Apostoli educitur, aliquos ex malis spiritibus in caliginoso aere versari; aerem caliginosum esse damnatorum sedem, quam infernum dicimus, non educitur. Adeatur Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis Commentariorum in septimam partem Matthaei, qu. 515 seq., edit. Venet., anno 1615, pag. 291 seq., et paradoxo quinto, cap. 80, edit. Opusculorum eiusdem, edit. cit., fol. 83 vers. et seqq., ubi de loco inferni locisque animarum corpore solutarum agit, atque indicatas de sede inferni opiniones refellit. Confer Patuzzium dissert. cit., part. 2, cap. 1, pag. 75 seqq., quo in capite demonstrat locum aliquem certum ac definitum admittere oportere, ubi impii in futura vita puniantur, Brentii figmentum explodit, pluresque de huiusmodi definito loco tum veterum tum recentiorum opiniones recitat.

Scriptor Anglus, qui infernum in sole collocandum duxit, Swindenius fuit, in Opere Londini anno 1714, anglico sermone *De natura et loco inferni* in vulgus edito, quod Bionius Anglicanae Ecclesiae minister in Gallicam linguam deinde transtulit, et praefatione, ad imperitos lectores magnarum rerum spe decipiendos, praemissa publicavit. Eius commentum funditus labefactavit cl. Ioannes Vincentius Patuzzius Ord. Praed. in egregio opere, quod indicavimus, Venetiis an. 1763 impresso, hoc titulo: *De sede inferni in terris quaerenda, Dissertatio ad complementum operis de futuro*

impiorum statu, tributa in partes tres, in quarum prima nova refellitur opinio Swindenii doctoris Angli sedem inferni in sole collocantis; in altera communis sententia de sede inferni subterranea defenditur et illustratur; in tertia sensus ac doctrina Ecclesiae catholicae de articulo Symboli Apostolici descendit ad inferos *propugnatur tum contra Swindenium, tum contra Vossium, Bochartum, aliosque heterodoxos.* Ante Patuzzium alii cum Swindenio pugnam commiserant, de quibus Patuzzius in praefatione dissertationi eidem praefixa, quam lector, si e re sua duxerit haec nosse, consulat.

Sequitur ut de inferorum in quatuor diversi generis receptacula distinctione paucis agam. Haec non multorum modo, quemadmodum auctor Appendicis n. 6 scribit, sed omnium fere theologorum, maxime veterum, suffragio comprobata est, atque in copiosiori Christianae doctrinae expositione ven. Roberti Bellarmini, qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit, proposita. Quanta autem sit et esse debeat expositionis huius auctoritas apud omnes Catholicos, liquet ex Clementis VIII et Benedicti XIV Constitutionibus, quas Lucius noster in responsione ad Theologum Roman. cit. Confer. cl. Mamachium *De Sanctis V. T. ante Christum expertibus visionis Dei,* lib. 1, cap. 3, § 1, n. 6, pag. 251 seqq. Catechismus quoque Concilii Tridentini iussu compositus, de quo pluries Mamachius § eod., n. 4, pag. 230 et seqq., tria in inferis diversi generis receptacula esse tradit. Cum enim part. 1, in expositione articuli quinti Symboli, num. 2, docuisset *inferorum* nomine in eo articulo *abdita illa receptacula significari, in quibus animae detinentur, quae coelestem beatitudinem non sunt consecutae,* n. 3 subdit: *Neque tamen ea receptacula unius et eiusdem generis sunt omnia. Est enim teterrimus et obscurissimus carcer, ubi perpetuo et inextinguibili igne damnatorum animae simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus, et propria significatione infernus vocatur. Praeterea est purgatorius ignis, quo piorum animae ad definitum tempus cruciatae expiantur, ut eis in aeternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de huius quidem doctrinae veritate, quam et Scripturarum testimoniis, et Apostolica traditione confirmatam esse sancta concilia declarant, eo diligentius et saepius parocho disserendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremo receptaculi genus est, in quo animae Sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quae in sinu Abrahae Salvatorem exspectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberavit.*

Ut autem planius theologorum, qui quatuor in inferis receptacula distincta posuerunt, sententia percipiatur, et Calvini, Bezae, Buceri, atque aliorum haereticorum, in illos convicia facilius refellantur, placet hic referre quae S. Thomas in supplemento 3 part., qu. 69, art. 5, et duobus proximis tradit. Igitur S. Doctor art. 5, quo in articulo quaerit, *utrum limbus idem sit, quod infernus damnatorum,* inquit: *Receptacula animarum post mortem dupliciter distingui possunt, aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatem; prout scilicet in aliquibus locis poenas vel praemia recipiunt animae: si ergo considerentur limbus patrum et infernus secundum locorum qualitatem praedictam, sic non est dubium, quod distinguuntur; tum quia in inferno est poena sensibilis, quae non erat in limbo Patrum; tum etiam quia in inferno est poena aeterna, sed in limbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantum; sed si considerentur quantum ad situm loci, sic probabile est quod idem locus, vel quasi continuus sit* infernus et limbus; *ita tamen quod quaedam superior pars inferni* limbus Patrum *dicatur; existentes enim in inferno secundum diversitatem culpae, diversam sortiuntur poenam; et ideo secundum quod gravioribus peccatis irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum et profundiorem obtinent in inferno; unde et sancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpae, supremum et minus tenebrosum locum habuerunt omnibus puniendis.* Tum articulo 6 expendens utrum limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum, haec habet: *Limbus Patrum, et limbus puerorum absque dubio differunt, secundum qualitatem praemii vel poenae; pueris enim non adest spes beatae vitae, quae Patribus in limbo aderat; in quibus etiam lumen fidei et gratiae refulgebat; sed quantum ad situm, probabiliter creditur utrorumque locus idem fuisse; nisi quod et requies beatorum Patrum adhuc erat in superiori loco quam limbus puerorum; sicut de limbo et inferno dictum est.* Praemiserat autem in argumento sed contra haec: *Sicut actuali peccato debetur poena temporalis in purgatorio, et aeterna in inferno; ita et peccato originali debebatur poena temporalis in limbo Patrum, et aeterna in limbo puerorum; si ergo infernus et purgatorium non sint idem, videtur quod nec limbus puerorum, nec limbus Patrum sint idem.* Ita quidem respiciens ad illud, quod in commentario in lib. 4 sent., dist. 21, qu. 1, art. 1, in resp. ad secundam quaestionem constituit. Nam de loco purgatorii agens: *Dicendum,* ait, *quod de loco purgatorii non invenitur aliquid expresse determinatum in Scriptura, nec rationes possunt ad hoc efficaces*

induci; tamen probabiliter, et secundum quod consonat magis sanctorum dictis, et revelationi factae multis, locus purgatorii est duplex. Unus secundum legem communem; et sic locus purgatorii est locus inferno coniunctus, ita quod idem ignis sit, qui damnatos cruciat in inferno, et qui iustos in purgatorio purgat; quamvis damnati, secundum quod sunt inferiores merito, et loco inferiores ordinandi sunt. Alius est locus purgatorii secundum dispensationem, et sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur, vel ad vivorum instructionem, vel ad mortuorum subventionem, ut viventibus eorum poena innotescens, per suffragia Ecclesiae mitigaretur. Quidam tamen dicunt quod, secundum legem communem, locus purgatorii est ubi homo peccat; quod non videtur probabile, quia simul potest homo puniri pro peccatis quae in diversis locis commisit. Quidam vero dicunt quod puniuntur supra nos secundum legem communem, quia sunt medii inter nos et Deum quantum ad statum. Sed hoc nihil est, quia non puniuntur pro eo quod supra nos sunt, sed pro eo quod est infimum in eis, scilicet peccatum. Postremo articulo. *Receptacula*, inquit, *animarum distinguuntur secundum diversos status earum; anima autem coniuncta mortali corpori habet statum merendi; sed exuta a corpore, est in statu recipiendi pro meritis bonum vel malum; sic ergo post mortem, vel est in statu recipiendi finale praemium, vel est in statu quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finalem retributionem, hoc est dupliciter: vel quantum ad bonum, et sic est* paradisus; *vel quantum ad malum, et sic, ratione actualis culpae, est* infernus; *ratione autem originalis est* limbus puerorum; *si vero est in statu quo impeditur a finali retributione consequenda, vel hoc est propter defectum personae; et sic est* purgatorium, *in quo detinentur animae, ne statim praemium consequantur, propter peccata quae commiserunt; vel propter defectum naturae, et sic est* limbus Patrum, *in quo detinebantur Patres a consecutione gloriae propter reatum humanae naturae, qui nondum poterat expiari.* Haec S. Thomas, quae theologo de controversia ista acturo prae oculis habenda sunt, ut quid tanquam certum, quid tanquam probabile scholasticorum principes in hac quaestione proposuerint, meminerit; nec tot receptaculorum distinctionem, ut commenticiam, reiiciat, nisi antea auctoritatis ac rationis momenta, quibus ad ea admittenda Scholastici adducti sunt, accurate expenderit, atque infirma prorsus esse deprehenderit. Id si fecisset auctor appendicis, generatim non pronuntiasset hanc distinctionem a scholasticis excogitatam, *quin in Scripturis et apud antiquos Patres vel leve fundamentum habuerint tot astruendi veluti omnino distinctas inferorum sedes.*

Etenim limbum sanctorum Patrum Veteris Testamenti in visceribus terrae situm, et a carcere, ubi inexstinguibili igne damnatorum animae simul cum immundis spiritibus torquentur, longo intervallo divisum, ex pluribus sacrarum Scripturarum ac veterum Ecclesiae Patrum testimoniis plane constat. Vide Patuzzium dissert. cit., part. 3, cap. 7 et 8. Accedit perpetua Ecclesiae universae consensio, de qua Patuzzius ead. part., cap. 1 et seqq., et Mamachius lib. 1 De Sanctis Vet. Test. ante Christum expertibus visionis Dei, c. 3, pag. 206 seqq. Itaque Mamachius idem, pag. 772, not. 2, Auctorem appendicis iure ac merito reprehendit scribens: *Ex his quae libro superiore atque etiam secundo disputavimus, intelligit lector quam dignus reprehensione sit is qui adnotationes seu appendices ad Bibliothecam Lucii Ferraris scripsit, ediditque Romae. Is enim tom. 4 ad v.* Infernus, *n. 7 Append., p. 174 edit. Rom., an. 1759, etsi Patrum sanctorum Veteris Testamenti animabus, ante Christi descensum ad inferos, visionem Dei non attribuerit; iisdem tamen Augustini locis abusus, quibus post Protestantes abutuntur* Cadoniciani, *contra communem Catholicorum consensionem,* incertum *scribit* esse, num Abrahae sinus in terrae visceribus fuerit. *Pearsonium, credo, aut auctorem historiae Symboli, qui e numero fuerunt Protestantium, consuluerat, ac sequi non dubitaverat.* Mox enim tacitis horum nominibus, ne quid ab aliis accepisse videretur, eorumque animadversionibus in epitomen redactis, ab Ethnicis ad Iudaeos, paulo ante Christi tempora sententiam de locis inferis, in quibus iustorum animae agerent, propagatam, hypothesisque loco adhibitam statuit; indeque ad Christianos doctores, praesertim *Iustinum, Irenaeum, Tertullianum, aliosque antiquos Patres, qui sanctorum beatitudinem ad finem usque mundi differendam opinabantur,* hypothesim eamdem fuisse traductam; usurpatam deinceps *a S. Hieronymo, aliisque Patribus, qui Christi animam ad inferos descendisse crediderant, ut, disrupto antiquo carcere, animas sanctorum Patriarcharum in coelestem patriam perduceret;* probatamque demum *fuisse scholasticis limbum SS. Patrum in inferis astruentibus.* Ita ille, quam Patres omnes, eo confitente, quamque theologi deinceps scholastici universi secuti sunt, sententiam, ex ethnicorum somniis manasse commentus est, utque incertam reiicit; eoque se nomine effugere speravit reprehensionem, quod *hypotheseos* eam appellarit vocabulo. Quasi vero verbis versanda theologia sit, non iis, quae verbis sint subiectae, sententiis! Sed manent Patrum theologorumque doctrina necesse est; ea vero manente, evanescant oportet somnia tot appendicum auctoris, qui se a Patribus theologisque dissidere confiteatur. *Sed Ecclesiae iudicio,* inquit, *nil certi definitum*

habemus, atque intacta fide, Abrahae sinus alibi quoque stabiliri potest extra coelum empyreum. Ego vero ut ferri haec possint, non video. Tunc, mi homo, in rebus incertis *impune numeres quod Ecclesiae omnes orthodoxae ubique terrarum, pusillos etiam neophytosque docent suos? quod Ecclesia Romana catechismo Romano complexa est? quodque professionibus quoque fidei ad patriarchas atque antistites, qui eius communionem expetebant, missis comprehendit? Vide quae scripsi lib. 1 huius operis, cap. 2 et 3.* De testimoniis S. Augustini accuratissime, ut solet, disputat idem Mamachius lib. 2 operis eiusdem, cap. 1 et 2. Sententiam autem de inferni receptaculis, ad quae omnes sive iustorum sive impiorum animae a corporibus solutae abirent, Hebraeos non a Graecis paulo ante Salvatoris nostri tempora accepisse, sed longe antiquiori traditione, ostendit Patuzzius dissert. cit., part. 2, ubi cap. 2 communem hac de re totius antiquitatis consensum expendit; et quam firmum inde ad catholicae Ecclesiae doctrinae confirmandam argumentum ducatur, demonstrat. Parte vero prima, cap. 3, evincit quam falso Swindenius aliique scriptores affingant primitivae Ecclesiae fidelibus, ac Patribus absurdam Cosmae Aegyptii de coeli ac terrae figura opinionem; productisque textibus Clementis Romani, Iustini, Athenagorae, Clementis Alexandrini, Eusebii, Athanasii, aliorumque, tellurem ab ipsis sphaericae figurae, ac planetarum instar in aere suspensam fuisse habitam confirmat.

De limbo puerorum hoc brevi dico, theologos, qui ipsum a damnatorum carcere distinguendum putarunt, ideo putasse, quod pueros, cum solo peccato originali ex hac vita decedentes, poena sensus non esse torquendos existimaverunt, quemadmodum ex testimoniis S. Thomae num. 5 descriptis patet; ut autem eos sensus poenae obnoxios non futuros arbitrarentur, non modo pluribus rationibus, sed etiam nonnullis S. Scripturae ac veterum Patrum locis sunt adducti. Consulantur S. Thomas in comment. in lib. 2 Sentent., dist. 33, qu. 2, art. 1, et in quaestionibus disputatis de malo, qu. 5, art. 2; ven. Cardinalis Bellarminus de amissione gratiae et statu peccati, lib. 6, cap. 4 Controvers., tom. 4, pag. 186 seq., atque ut alios omittam, cl. Ioannes Franciscus Bernardus Maria de Rubeis Ord. Praed. in tractatu de peccato originali c. 75, pag. 413 seqq. Neque vero ad hanc opinionem labefactandam satis est afferre illa SS. Scripturarum, Conciliorum, Patrumque testimonia, quae auctor appendicis num. 8 producit aut citat, nisi illud una ostendatur, eadem commode exponi, uti a S. Thoma, atque aliis exposita sunt, non posse, quod nemo hactenus ostendit.

Quod spectat ad purgatorium, etsi demus eodem igne, quo impii torquentur, piorum animas, quibus aliquid luendum superest, expiari, inde tamen non efficitur purgatorii locum ab impiorum carcere distinctum non esse. Utrumque enim consistere potest, auctore S. Thoma, cuius verba n. 6 attuli.

INFIDELITAS

Signa protestativa infidelitatis haec indicat Bened. XIV in suis decretis pro incolis regni Serviae incip. *Inter omnigenas,* bulla 5, tom. 1, n. 89, nomina turcica assumere, infidelium templa scilicet moschaeas frequentare, ieiuniorum dies per carnium esum profanare, ad effectum ut Mahometani credantur. Damnat etiam peccati illos qui ex hac vita emigraturi cadavera sua Turcarum sepulturae demandarent cum istorum assistentia et mahometicis adhibitis ritibus.

ADDITIONES CASINENSES.

Inconcussa est Angelici Doctoris doctrina, ab omnibus theologis recepta, infidelitatem pure negativam, cuiusmodi est in iis qui nihil audierunt de fide, non esse peccatum. *Si autem infidelitas,* sic ille, *accipiatur secundum negationem puram, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis poenae; quia ignorantia divinorum ex peccato primi parentis consecuta est. Qui autem sic sunt infideles damnantur quidem propter alia peccata, quae sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum.* 2–2, qu. 10, art. 1. — Quamobrem inter Baii propositiones, haec etiam merito per Summos Pontifices S. Pium V et Gregorium XIII damnata fuit, num. 68 recensita: *Infidelitas pure negativa in his in quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.*

INFIRMITAS, INFIRMUS

Summarium.

1. Quaenam infirmitas, et quorum iudicio excuset ab auditione Sacri, ad num. 3. – 4. Et a recitatione horarum canonicarum, ad num. 18. – 19. Quae sint observanda circa Viaticum infirmorum, ad num. 29. – 30. Infirmi, ac praesertim Fratres Minores, an teneantur ad ieiunium, ad n. 32. – 33. Episcopi, parochi et canonici infirmi an, et quando dispensentur a residentia, vel distributiones lucrentur, ad num. 35. – 36. An peccet infirmus remedia sibi procurans, ac a medicis oblata respuens, etiamsi mortis periculo laboret. – 37. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad n. 41.

1 Infirmitas quae impedit egredi domo ad negotia magni momenti, excusat ab obligatione audiendi missam. *Communis* cum Suarez, Castropalao, Sanchez, Dicastillo, Gobat, et La
2 Croix, l. 3, p. 1, num. 678. Imo Sanchez, Dicastill., Gobat, et La Croix loc. cit., n. 678, dicunt, quod quamvis infirmitas non impediat exire ad aliqua negotia, ad quae infirmus valde afficitur, adhuc excusat ab auditione missae, si alias adsit periculum subeundi gravis incommodi. Non enim tenetur infirmus statim audire missam, si hanc audiens cum repugnantia naturae, alterari possit et pati grave incom-
3 modum. An autem in hoc, vel illo casu valetudinis censeatur incommodum sufficienter grave ad excusandum ab auditione Sacri, stari potest iudicio medici vel superioris, vel parochi, vel etiam proprio si infirmus ipse sit ita prudens ut possit per se ferre iudicium; Sanchez, Dicastill., Bonac., Gobat, cum La Croix l. c., n. 679, et alii passim.

4 Infirmitas gravis ob quam infirmus nequit recitare divinum officium sine laesione suae valetudinis, vel sine incommodo, vel incremento morbi, excusat a recitatione totali. *Communis,*
5 arg. can. *Clericus* 2, dist. 91. Non excusat tamen infirmitas levis, ut parvus dolor capitis, stomachi vel pectoris, et interdum etiam levis febris tertiana aut quartana, cum talis dolor aut febris non soleat tota die vehementer affligere, ita ut non vacet tempus ad divinum officium recitandum. Navar. t. 4 de Orat., c. 11, num. 6, et in Manuali c. 25, n. 100; Sotus lib. 10 de iustitia, qu. 5, art. 3; Layman lib. 4, tract. 1, cap. 6; Donatus tom. 4 prax. rerum Regul., qu. 51, num. 1; Tabiena, Armilla, et omnes summistae in verb. *Horae Canonicae;* Busemb., Filiuc., et aliis citatis Bonacina
6 de Horis, disp. 1, qu. 6, p. 1. Infirmitas impediens infirmum ad recitandum, v. g., solum matutinum, non excusat ipsum a recitatione aliarum horarum quas recitare potest sine laesione suae valetudinis. Est iam communis propter sequentem propositionem 5 in ordine inter merito damnatas ab Innocentio XI, die 2 Martii 1679, ibi: *Qui non potest recitare matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur quia maior pars trahit ad se minorem.*

7 In dubio an infirmitas sit gravis aut levis, et an infirmus seu convalescens possit sine gravi nocumento recitare totum officium aut partem, standum est iudicio medici, vel superioris, aut, in horum defectu, alterius viri prudentis; Silvester, Sotus, Sanchez, Donatus loc. cit., n. 2, aliique cum Pelliz., tom. 1, tract. 5,
8 c. 8, num. 115, La Croix lib. 4, num. 1225, qui insuper cum Gobat addit posse infirmum stare etiam iudicio proprio, si sit ita prudens ut per se possit de talibus ferre iudicium. Si autem nec supradicti, nec infirmus ipse possint solvere dubium, sed adhuc illud permaneat, tunc non tenetur infirmus tale officium recitare, quia non tenetur se periculo gravis damni et nocumenti exponere; Donatus loc. cit., num. 3; Bonacina loc. cit., num. 5; Castropal. tract. 7, d. 2, p. 6, num. 10; La Croix loc. cit., num. 1225; Neusser, Stoz, et alii plures. Nec valet cum aliis dicere quod 9
in tali dubio teneatur infirmus officium recitare, ex quo praeceptum recitandi sit in possessione, quia id non obstat ob adiunctum gravis nocumenti, ad quod pia mater Ecclesia non videtur obligare, quia in eiusmodi dubiis vix attingi potest punctum et status obligationis, unde ne scrupulis aperiatur via, ex quo talis infirmus non possit in tali dubio et perplexitate se expedire, cum sit aeque periculum nocendi valetudini, quod illicitum est quam transgrediendi praeceptum recitandi officium; in tali casu consuetudo legem interpretatur, ut sic dubitans censeatur liber. Sic citati doctores et alii.

Regulares infirmi, quando non possunt nec 10
sciunt se determinare an licite possint totum vel partem officii divini omittere, satisfaciunt praecepto dicendo psalmos, hymnos, *Pater noster, Ave Maria,* et alia iudicio praelati, seu praesidentis loci, aut conventus assignanda. Sic concessit Leo X Minoribus apud Casarubios in compendio Privilegiorum, verb. *Infirmi Fratres,* num. 6. Et ex concessione Martini V et Eugenii IV facta fratribus S. Hieronymi, regulares infirmi, senes, valetudinarii, aut alias invalidi, satisfaciunt praecepto divini officii recitando aliquos psalmos, vel id, quod superiores vel sui confessores assignaverint; Casarubios l. c., n. 11 et 12.

Regulares infirmi ex concessione facta Mino- 11
ribus de Observantia a Martino V, Eug. IV, Call. III, Pio II ac Xisto IV, consequuntur indulgentiam plenariam in articulo mortis; Casarubios, loc. cit., num. 1. Regulares infirmi 12
in suis infirmariis, cellis, et etiam lectulis (quando commode aliter dicere non possunt), possunt promereri indulgentias stationum et alias concessas in suis ecclesiis, dicendo quinquies *Pater noster* et *Ave Maria,* pro intentione et proposito illius indulgentiae. Sic concessit Innoc. VIII, apud Casarubios, loc. cit., num. 3. Regulares infirmi ac senes in decre- 13
pita aetate constituti possunt lucrari indulgentias concessas dicentibus coronas D. N. Iesu Christi et Matris suae, dicendo unum psalmum aut hymnum B. Virginis, aut Domini nostri. Sic concessit Leo X, apud Casarub. l. c., n. 5.

Infirmi omnes qui ex recitatione divini offi- 14
cii verisimiliter credunt aliquem dolorem capitis, aut aliquam cruditatem stomachi, vel virium lassitudinem, aut etiam frebrim tardius remissuram, excusantur a praecepto illud re-

citandi, quia huiusmodi damna, quae in corporibus sanis sunt levia, in aegrotis sunt gravia. Ita Sanchez in consiliorum, libro 5, cap. 2, d. 45, num. 4; Stoz lib. 1, n. 402; Tamburin. in Decalog. lib. 2, cap. 5, § 8 a num. 13; La Croix lib. 4, num. 1224; Gobat, Pelliz. et alii, argum. can. *Clericus* 2, dist. 91, ubi pro legitima causa non recitandi habetur inaequalitas corporis, quae non sonat
15 morbum gravem. Imo supradicti doctores et alii cum Pelliz. tom. 1, tract. 5, c. 8, n. 116, dicunt quod tales infirmi non teneantur adhuc ad recitationnm divini officii, quamvis bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros recreationis causa legant; quia confabulationes ac lectiones illae afferunt aegris recreationem, nec morbus ingravescit, sed potius levatur. Recitatio vero divini officii econtra est res seria, et ex sua natura caput gravat
16 ac molestiam affert. Item dum tales infirmi convalescunt, et adhuc vires sunt imbecilles, possunt ad aliquos dies differre recitationem, et aliquando etiam prius incipere celebrare quam recitare divinum officium. Gobat in experient. tract. 5, n. 715; Stoz loc. cit., n. 402; La Croix loc. cit., n. 1224; Sanchez et Tamburin. loc. cit., et alii plures [1].

17 Qui ob infirmitatem non possunt Horas recitare debito tempore, possunt autem commode sine nocumento valetudinis recitare alio tempore ante, vel post, v. g. si post prandium laborant quartana, mane autem sint liberi, aut econtra, non excusantur a praecepto; Sic Castropal. tract. 7, d. 2, part. 6, num. 6; Stoz loc. cit., num. 409; Tamburin. lib. 1, c. 3, § 7, verb. *Horae canonicae*, n. 20; La Croix loc. cit., num. 1226; Pellizarius loc. cit., et alii. Et ratio est quia quod recitentur horae hoc vel illo tempore, est circumstantia accidentalis tantum; obligatio autem recitandi totum officium incipit a media nocte, et durat per singulas partes diei naturalis usque ad alteram
18 mediam noctem. Henriquez autem, Canus, Caramuel, et alii volunt eos non teneri anticipare, postea supplere horas respondentes illi tempori quo aegrotant; quia obligatio anticipandi vel supplendi videtur tunc tantum esse, quando impedimentum est ex nostra libertate, non autem quando est ex necessitate, uti ex infirmitate, et hanc sententiam dicunt esse probabilem; Diana part. 4, tract. 4, res. 10; Lessius l. 3, cap. 37, num. 43; Sanchez loc. cit., d. 43, num. 7; Gobat loc. cit., num. 711; Sporer in Theolog. Sacramental. num. 172, et alii [2].

Si infirmus sit communicandus, et desit stola, 19
vel alba, potest in tali casu ei dari communio sine ipsis; quia, quamvis ista spectent ad reverentiam Sacramento debitam, non est tamen positiva irreverentia, sed tantum omissio maioris reverentiae; et necessitas hominis, propter quam instituta sunt sacramenta, videtur excusare; necessitas enim non habet legem, can. *Sicut* 11 de Consecrat., dist. 1; cap. *Omnes* 1 de Feriis, cap. *Consilium* 2 de Observat. ieiuniorum, cap. *Consuluisti* 3 de Celebr. Missar.; et quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, cap. *Quod non est* 4 de Reg. Iuris in 6; et sic expresse tenet La Croix lib. 6, p. 2, num. 335, et alii. Infirmus, si commode ieiu- 20
nus exspectare non possit, communicari potest non ieiunus, sed per modum viatici; *Communis* cum La Croix, lib. 6, pag. 1, num. 602; Aversa quaest. 8, sect. 9, § 6; Gobat, Tamburin., Dicastill., et aliis. Inter quos non est omnino praetermittendus P. Beniaminus Elbel, part. 3, confer. 14, num. 90, ubi casum in hoc proposito valde singularem resolvit.

Infirmus tenetur ex praecepto divino Eucha- 21
ristiam sumere per modum viatici, quando est in periculo mortis constitutus, et hoc etiamsi non sit ieiunus. Vide verb. *Eucharistia*, n. 34.
Et licet sit ieiunus, recte adhuc adhibetur for- 22
mula: *Accipe Viaticum*. Vide verb. *Euchar.* 35.
Qui mane ante periculum communicavit ex de- 23
votione, si superveniat periculum, an teneatur eodem die per modum viatici communicare. Vide verb. *Eucharistia*, num. 36. In eadem 24
infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen aegrotus post septem vel octo dies repetere viaticum non ieiunus, dummodo nequeat ieiunus sumere, et periculum mortis recurrat. Vide ibid., num. 57. Quando morbus et periculum 25
diu protrahitur post 7 vel 8 dies, potest iterum dari communio non ieiuno. Vide ibid.,

---

[1] Quae hic circa onus recitandi divinum officium afferuntur nimis laxa videntur. Consulat igitur lector hoc loco P. Antoine aliosque saniores moralistas.

[2] Multa pronuntiat Lucius Ferraris a n. 14 ad n. 18, obligationem infirmorum recitandi divinum officium spectantia, quae, meo quidem iudicio, a laxitate excusari nullatenus possunt. Quod autem maius negotium facessit illud est, quod, Diana aliisque causistis ducibus, veluti probabile venditatur, nimirum illos qui aliqua infirmitate praepediti officium recitare nequeunt debitis horis, non teneri anticipare vel supplere horas tempori respondentes quo fuerunt infirmitate detenti. Huius asserti absurditas per se constat. Certum enim est matutinis recitandis nocturnum tempus esse assignatum; pone, te sacerdotem privatum nunquam nocturno tempore assurgentem, ut matutinum persolvas, nocte praeterita aliquo laborasse incommodo, a quo, sole illucescente, perfecte convaluisti. Posita Ferraris sententia, teneberis quidem horas diurnas persolvere, quia nullo laboras valetudinis impedimento; minime vero nocturnas ob morbum a quo iam convaluisti, quamquam si nullum pertulisses incommodum, diem exspectasses ad matutinum recitandum. Imo nec praevenire teneberis, etsi praevideas morbum superventurum, quamquam assuetus sis canonicas horas anticipare, puta, matutinum recitare vespere antecedenti, diurnas horas de mane, etc. Quid in hac re absurdius?

26 n. 38. Viaticum dari debet infirmis in periculo,
27 etiam in die Parasceves. Vide ib., n. 39. Si infirmus ob tussim vel ob aliam causam sumere non possit viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis causa. Vide ib., n. 50.

28 Pro consecrando viatico dando infirmo non
29 est licitum sacerdoti non ieiuno celebrare; S. Antonin., Suarez, Azorius, Iordanus, aliique plurimi cum Dicastill. dist. 9, num. 345; La Croix lib. 6, part. 1, num. 611. Quamvis enim sacerdos teneatur celebrare ieiunus solum de praecepto ecclesiastico, et infirmus teneatur in periculo mortis sumere viaticum de praecepto divino, tamen praeceptum divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia principalibus ritibus, et quasi substantialibus caeremoniis ab Ecclesia praescriptis, ut recte observant Suarez, Fagnanus, Diana, Amicus, Lugo, Tambur., Dicastill., Platell. apud La Croix loc. cit., n. 161. Tum quia in ipso casu defectu Hostiae consecratae infirmus excusatur a tali praecepto sumendi viaticum ob impotentiam, quia impossibilium nulla est obligatio; l. *Impossibilium* ff. de Regul. Iuris, et cap. *Nemo potest* 6 de Regul. Iuris in 6, ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari.* Aliqui tamen, ut Maior., Zanard, Zambranus, Philiarch., et alii tenent oppositum, et horum sententiam Suarez, Filliucius, Lugo, Dicastill., Layman et alii vocant probabilem saltem in casu quo infirmus aliud sacramentum non possit suscipere.

30 Infirmus non tenetur ad ieiunium; *Commu-*
31 *nis.* Vide verb. *Ieiunium,* articulo secundo. Infirmi non tenentur ad ieiunium, sicuti non tenentur ad recitationem Horarum et ad audiendum Sacrum, quamvis propria culpa inciderint in infirmitatem; arg. c. *Infirmitas* 13 de Poenitentiis et remiss. Et ratio est quia etsi tales propria culpa sint impotentes, haec tamen impotentia et hoc impedimentum ad observantiam ieiunii et huiusmodi, nec a iure nec ab homine, sed ab ipso Deo illatum est, ut innuit textus in can. *Percussio* 2, caus. 7, qu. 1, ibi: *Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, et ideo non debet a*
32 *nobis addi flagellatis afflictio.* Fratres Minores non potentes ieiunare bono modo propter infirmitatem vel debilitatem, non tenentur, ut eis concessit Sixtus IV, apud Casarub. in Compendio Privilegiorum, verb. *Infirmi fratres,* num. 2.

33 Episcopi infirmi, an, et quando dispensentur a residentia. Vide verb. *Episcopus,* artic. 3.

34 Canonici infirmi, an, et quando lucrentur distributiones. Vide verb. *Distributiones quotidianae.*

Parochi infirmi, an, et quando censeantur 35
dispensati a residentia. Vide verb. *Parochus.*

Infirmus peccat quando, spretis medicorum 36
consiliis et remediis, pro libitu suo sibi remedia procurat, seu remedia ordinaria recusat; Busemb., La Croix l. 2, num. 201, et l. 3, part. 1, num. 769, et 775, cum aliis ibi citatis. Tunc enim vitae suae non consulit quantum potest et debet. In casu tamen quo aliquis infirmus diu et graviter aegrotaret, et a medicis tanquam incurabilis esset derelictus, non peccaret sumendo aliquod remedium periculosum, quia non tenetur homo se servare cum tantis doloribus, unde non censetur tunc nisi indirecte, morti suae cooperari; Henno tom. 1, tract. de conscientia, disp. 3, quaest. ult., conclus. 3, resol. 4, et alii passim. (Haec tamen opinio non est satis tuta; *Rom. Th.*). Infirmus, etiam periculosus ad mortem, nequit licite omne remedium aut medicamentum respuere; quisquis enim tenetur vitae suae periclitanti mediis ordinariis opitulari; Henno loco citato; Busemb. et La Croix loco cit.; Diana, et alii passim. Vide verb. *Moribundus,* num. 1 et 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Infirmitatem inter legitima impedimenta re- 37
censuimus in Addit. ad verb. *Impediens.* At quia non raro accidit ut homines nonnullis ex causis infirmitates simulent, ne modo in iudicio comparere necessum habeant; hinc est quod infirmitates evidentibus probationibus probari debent, et simulatae infirmitates a veris infirmitatibus sunt distinguendae.

Infirmitatis probatio ordinaria fit per litteras 38
et testimonium medicorum. Paul. Zachias in Quaestionib. Medic. Legalib. lib. 2, tit. 2, qu. 1, num. 3. Quinimo in causa levi probari potest infirmitas attestatione unius medici; Strik. Iur. Dissert. vol. 5, disput. 3, cap. 3, num. 54.

Recepta quoque est probatio infirmitatis per 39
testes ad minus duos; Damhouder in prax. crim. c. 19, n. 9; Farinac. de Testib. qu. 63 in princ.

Controversia vero non levis est an infirmi- 40
tas, aliis deficientibus probationibus, per iuramentum probari possit? Affirmant Mascard. de probat. conclus. 884, fere per tot; Carpzov. Iurisprud. Forens. part. 1, constitut. 9, defin. 11; Zanger. de Exception. part. 2, cap. 9, num. 12; Mindan. de Process. lib. 2, cap. 19.

At non aliter haec sententia admittenda est, 41
quam si agatur de persona non suspecta de periurio. Fides enim iuramenti dependet a fide viri; Adi Strik. Iuridic. dissert. vol. 5, disp. 3, c. 3, n. 57.

INGRESSUS

1 Ingressus Ecclesiae denegari nequit mulieribus menstruatis; Benedict. XIV tom. 1, Constit. 107, incip. *Omnium sollicitudinum,* § 3, 2 14 et 39. Ingressus mulierum in monasteria virorum sub gravissimis poenis prohibetur. Idem Const. 39, incip. *Regularis disciplinae.* 3 In casibus exceptis, v. g. favore mulierum nobilium ius patronatus habentium, quomodo permittatur? Idem ibidem, § 8. Facultates permittendi huiusmodi ingressus revocantur et annullantur. Idem ibid., § 4 et 5. Vide tom. 2, verb. *Clausura.* Ingressus in clausuram monialium est omnibus sub gravissimis poenis interdictus. Vide dict. tom., verb. *Clausura,* et 5 tom. 5, verb. *Moniales,* art. 3, n. 99, ubi affertur ad id Pontificia Constitutio. 4

INIMICUS

Vide verb. Odium, *et verb.* Virtus, *vers.* Caritas.

INIURIA

Vide verb. Conservatores, *n. 4; et verb.* Poena, *art. 2, n. 145, 146.*

INQUISITIONIS S. OFFICIUM, INQUISITORES

Summarium.

1. Inquisitionis tribunal quando erectum et quibus commissum fuerit, ad num. 3. – 4. Quinam olim habuerint, et nunc facultatem habeant inquisitores eligendi, ad n. 5. – 6. Congregatio sanctissimae inquisitionis a quo fuerit instituta, quae habeat iura, contra quos procedere valeat, etc., ad num. 14. – 15. Inquisitionis officium impediens quas poenas incurrat. – 16. Inquisitores in quibus causis et contra quas personas possint procedere vel non, ad num. 27. – 28. Inquisitores an possint admittere laicos ad iudicandum, et an ipsis liceat aliquid pretii percipere pro actis S. Officii, ad n. 30. – 31. Inquisitores quos possint creare et assumere in notarios, et in quibus magistratus etiam saeculares compellere, ad n. 37. – 38. Inquisitores an possint procedere contra deliquentes in sua provincia, etiamsi alio se transtulerint. – 39. Quid mutuo sibi debeant inquisitores et episcopi, in causis ad fidem pertinentibus, ad n. 49. – 50. Quae sint crimina in quibus inquisitores procedere possunt, ad n. 70. – 71. Inquisitores et episcopi ad quid teneantur in causis fidei, ad n. 75. – 76. An vigeat hodie constitutio qua Sixtus IV statuit ne inquisitores Ordinis Praedicatorum procederint contra fratres Ordinis Minorum; ac voluit inquisitores Ordinis tam Praedicatorum quam Minorum a suis generalibus corripi, processari, et poenis affici. – 77. Inquisitores quos possint absolvere iudicialiter, ad n. 78. – 79. Inquisitoribus quae iura competant ac privilegia, ad n. 86. – 87. An episcopi, parochi vel canonici in officio inquisitionis impediti excusentur a residentia, vel distributiones lucrentur, ad n. 90. – 91. Familiares S. Officii an satisfaciant praecepto paschali, nisi communicent in propria parochia. – 92. An et quando vicarius et ministri S. Officii ob violatam immunitatem censuras incurrere censeantur, ad n. 99. – 100. Subnectuntur additiones ex aliena manu, ad n. 108.

1 Inquisitionis tribunal fuit primo erectum sub Innoc. III, occasione haeresis Albigensium, rem eidem Innocentio proponente S. Dominico, praeclarissimi Ordinis Praedicatorum Patriarcha, tunc Oxomensi canonico, cui primo haec delegata inquisitoris iurisdictio commissa fuit. Paramus de Orig. Inquisitionis lib. 2, tit. 1, cap. 1, num. 13; Castil. in Histor. Ordinis Praedicatorum, cap. 17; Fernand. in concertat. Praedicat. pag. 16; Lucius Marinus Siculus in Histor. Hispan.; Card. Petra tom. 3 commentar., in Const. 16 Innocentii IV, n. 8, et alii passim.

2 Inquisitionis munus seu officium fuit commissum a Gregorio IX solis patribus Ordinis Praedicatorum, ut patet ex litteris datis anno 1231 eorum priori in Lombardia, quae litterae exstant tom. 9 Concilior., column. 335, et ex aliis inquisitoribus eiusdem Ordinis ab eodem Gregorio contra Albigenses missis, ut videri potest apud Leandr. de viris illustrib. lib. 2; Bzovium ad annum 1235, a num. 4. Deinde Innoc. IV tale inquisitionis officium 3 commisit etiam Fratribus Minoribus, ut patet ex cuius Constitutione incipiente *Quia tunc,* et refert Cardin. Petra loc. cit., n. 9, et alii. Et aliquando fuit commissum etiam patribus Minimis Sancti Francisci de Paula; Clemens enim VII delegavit inquisitorem in regno Portugalliae P. Didacum de Silva, dicti Ordinis Minimorum, ut narratur in Const. 8 Paŭli III, incip. *Illius,* § 1, ut refert Card. Petra loc. c., num. 9.

Superiores Praedicatorum et Minorum olim 4 habebant facultatem eligendi inquisitores, ut patet ex Const. 16 Innocentii IV incip. *Quia tunc,* et ex Const. 16 Alexandri IV incip. *Quod super,* et ex Const. 23 eiusdem Alexandri, incip. *Catholicae,* et notant Eymeric. part. 3 director., quaest. 3, et ibi Pegna comment. 52, § *Regulariter;* Azorius part. 1, lib. 8, c. 18, qu. 5; Sanctarell. de haeresi cap. 40, dub. 1,

num. 6; Delbene part. 2, dub. 195, sect. 8, num. 2; Card. Petra loc. cit., n. 32. Hodie tamen adempta exstat haec facultas dictis superioribus regularibus, et inquisitores regulares eliguntur a Congregatione sanctissimae Inquisitionis, et a Sede Apostolica approbantur, exceptis solummodo inquisitoribus Hispaniae, qui immediate ab inquisitore generali eliguntur, ut notant Salell. lib. 1, cap. 2, regul. 10 et 11; Carena part. 1, tit. 3, num. 5, et tit. 5, § 3, num. 11; Sousa in aphor. Inquis. lib. 1, c. 6, num. 6; Delbene loc. c., sect. 8, n. 2; Castropal. Oper. moral. p. 1, tract. 4, disp. 8, punct. 12, § 2, n. 2; Card. Petra l. c., n. 34, et alii passim.

6 Congregatio Cardinalium sanctissimae Inquisitionis erecta fuit a Paulo III, Const. 34, incip. *Licet*, et denuo restituta a Sixto V, Constit. 74, incip. *Immensa*. Facultas huius supremae et universalis inquisitionis est supra omnes civitates et loca Christianitatis, etiam ultra mon-
7 tes; Paulus III in cit. Const. *Licet*. Haec suprema Cardinalium generalium inquisitorum Congregatio contra quoscunque procedit, appellationes ab aliis inquisitoribus audit, inquisitores ubivis locorum deputat, et alios, qui interesse debent et inservire in actu degrada-
8 tionis; Paul. III, ib. Haec Cardinalium generalium inquisitorum Congregatio praecipere potest degradationem reorum clericorum qui damnati sunt, et uti potest brachio saeculari;
9 Paul. III, ib. Potest privare beneficiis, etc., impedientes suum officium, et aliis inhabilita-
10 tibus afficere; Paul. III, ib. Omnia ab hac suprema universalis Inquisitionis Congregatione decreta firma sunt, et observari debent; Pau-
11 lus III, ib. Potest procedere contra Episcopos et etiam contra Cardinales haereticos; Pius IV,
12 Const. 67, incip. *Romanus*. Quod a maiori parte Cardinalium huius Congregationis fuerit conclusum, ab omnibus factum esse censetur; Pius IV Const. 79, incip. *Cum nos;* Pius V
13 Const. 23, incip. *Cum felicis*. Si duo tantum Cardinales sint in congregatione, quod ipsi decernunt, est ratum; Pius V Const. 23, incip.
14 *Cum felicis*. Cum haec Cardinalium generalium inquisitorum Congregatio scribit aut praecipit aliquid ordinariis, vicariis, inquisitoribus, etc., isti statim debent rescribere et iniuncta exsequi; Clemens VIII Const. 76, incip. *Sanctissimus*.

15 Inquisitionis officium impediens, testes in causis fidei, aut denuntiantes offendens, carceratos extrahens, capi reos prohibens, occultans, adiuvans, consulens, vel similia in favorem reorum faciens, est reus laesae maiestatis, omni dominio privatur, ut haereticus tractandus, infamis ipse et filii eius, poenis haereticorum subiacet, et curiae saeculari est tradendus; Pius V Const. 82, incip. *Si de protegendis*.

Inquisitores possunt procedere in causis fi- 16
dei contra quascunque personas cuiusvis gradus, conditionis vel dignitatis, contra magistratus, communitates, etc., etiamsi habeant privilegium Sedis Apostolicae, ut contra eos non procedatur; cap. *Ut Officium* de haereticis in 6. Urbanus IV Const. 2, incip. *Licet*, § 16. In cau- 17
sis fidei procedere possunt etiam contra quoscumque exemptos; Alexander IV Const. 22, incip. *Ne commissae;* Clemens VII Const. 27, incip. *Cum sicut;* Paulus III Const. 30, incip. *In Apostolici;* Pius IV Const. 51, incip. *Pastoralis;* Paulus V Const. 26, incip. *Romanus;* ubi revocat facultates superioribus quorumcunque ordinum concessas cognoscendi causas suorum subditorum ad officium sanctae Inquisitionis quomodolibet pertinentes. In causis fidei 18
possunt inquisitores procedere etiam contra suosmet superiores eiusdem Ordinis; Cochier de iurisd. ordinar. in exemptos, part. 2, qu. 45, num. 58; Sousa in aphorism. Inquis. lib. 1, cap. 4, num. 5; Cardin. Petra tom. 3 Comment., in Const. 23 Alexand. IV, num. 15 et alii passim. An autem inquisitores procedere 19
possint etiam contra generales religionum non conveniunt doctores; multi enim quos sequitur Diana part. 4, tract. 8, resol. 23; Peyrin. in privileg. Minor. tom. 2, Const. 9 Pauli V, § 1, num. 2; Bordon. in Tribunal. cap. 27, n. 27, et alii, tenent non posse inquisitores procedere contra generales religionum. sed debere prius certiorare supremam Cardin. inquisitionem; arg. cap. *Inquisitores* de haereticis in 6, et Conc. Trid. cap. 11, sess. 25 de Regularibus, ubi quamvis submittat iurisdictioni, visitationi et correctioni Ordinariorum omnes parochiales ecclesias regulares, excipit tamen eas in monasteriis et locis ubi generales seu capita ordinum sedem ordinariam et principalem habent ibi: *Exceptis etiam iis monasteriis seu locis in quibus abbates generales aut capita ordinum sedem ordinariam principalem habent;* et in continentia facti sic declarasse Sacr. Congr. Concilii pro ecclesia S. Hyppoliti de Fayentia, quae est sedes ordinaria et principalis generalis Camaldulensis, testatur Fagnan. lib. 3 decr., in cap. *Nullus Episcopus* 3 de Parochiis, num. 41, et ipsum sequitur Monacell. tom. 1, tit. 5, formul. 1, num. 18, et tit. 6, formul. 20, n. 14, ubi affert decretum Sacr. Congr. Conc. in Lauden. *Iurisdiction.* 1 Decembr. 1691, in qua, plene articulo discusso, et partibus informantibus, fuit resolutum bullam Gregorii XV, incip. *Inscrutabili*, non derogasse privilegio c. 11, sess. 25 de Regul., favore generalium ordinum concesso, et alii passim. Aliqui autem, his non obstantibus, censent posse inquisitores procedere etiam contra generales religionum, dicentes hanc exemptionem seu exceptionem generalium non constare de iure, cum cit. cap. *Inquisitores* loquatur solummodo de Episcopis,

ut advertit Freita in addition. ad Roderic. Acugna de Confessar. solic., qu. 12, num. 20, et priorem opinionem procedere posse, inspecta solummodo quadam aequitate et decentia, ut ait Carena part. 1, tit. 5, § 9, n. 78, et sequitur Card. Petra l. c., n. 16.

20 Inquisitores regulares in iis quae ad munus inquisitionis pertinent, non sunt subiecti suis regularibus superioribus, nec eis tenentur obedire, ut de inquisitoribus Praedicatorum et Minorum expresse statuit Alexander IV Const. 23,

21 incip. *Catholicae*. In iis autem quae pertinent ad statum religiosum et observantiam regularem, sunt subiecti suis superioribus regularibus, et eis tenentur obedire, ut ex cit. Const. Alexandri IV, incip. *Catholicae*, docent Eymeric. in directorio part. 3, qu. 11 et 12, ubi Pegna, Comment. 60; Sanctarell. de haeresi cap. 40, dub. 1, num. 7; Decianus l. 5 tract. Crimin., cap. 22, num. 33; Roias de haereticis part. 2, num. 418; Mascovius de Maiest. milit. Eccles. lib. 1, part. 1, cap. 11; Carena de Offic. Inquis. part. 1, tit. 5, § 8, num. 69; Salelles de Mater. Tribun. Fid. lib. 1, cap. 2, regula 11, num. 13; Card. Petra l. c., n. 4.

22 Unde si extra officium deliquerint, certum est de iuris rigore puniri posse a suis praelatis regularibus; Eymeric. loc. cit., qu. 12, num. 1; Locat. in iudicial. verb. *Inquis.* n. 40; Sanctarell. cit. dub. 1, num. 7; Zanardus in director. part. 2, cap. 6, qu. 43; Rodriquez qq. regul. tom. 2, qu. 81, art. 5; Card. Petra loc. cit., num. 7, et alii. Ast tamen, quia eisdem superioribus regularibus vetita sunt ea ex quibus directe vel indirecte sui subditi inquisitores in eorum officio impediuntur; idcirco, dum isti extra officium delinquunt, poterunt quippe eorum superiores omni casu informationes capere, eosque monere et reprehendere, cum ex his nullum eis impedimentum in suo munere exercendo oriatur. Dum autem poena est infligenda, ad eam devenire non debent, si inde inquisitores quodammodo a suo officio impediantur; et tunc informationes transmittere supremae Cardinalium inquisitioni, eiusque mandata exspectare debent, ut post Farinac. de haeresi, quaest. 186, num. 132, tenent Castropal. tom. 10 oper. Mor., tract. 4, disp. 8, punct. 12, § 1, num. 23; Diana part. 4, tract. 8, resol. 53; Carena de Offic. Inquis. part. 1, tit. 5, § 8, num. 72; Card. Petra l. c., n. 8, et alii.

23 Inquisitores non possunt procedere contra Episcopos, neque econtra, nisi habeant in commissis a Papa specialiter; sed occurrente casu suspensionis, vel accusationis, vel denuntiationis contra ipsos, debet significari Summo Pontifici; cap. *Inquisitores* 16 de haereticis in 6; et Extravagant. de haereticis, cap. *Cum*

24 *Matthaeus*. Inquisitores non possunt excommunicare Episcopos, nec econtra; cap. *Statuta* 20 de haereticis in 6; et Extravag. de haereticis, c. *Cum Matthaeus*. Inquisitores non 25
possunt procedere contra legatos vel nuntios Papae, sed occurrente casu, aut suspicione haeresis contra eos, debent id Papae significare; cap. *Inquisitores* de haereticis in 6; Extravag. de haereticis, cap. *Cum Matthaeus*. Neque pos- 26
sunt excommunicare officiales Papae, vel contra eos procedere; cit. cap. *Inquisitores*, et cit. cap. *Cum Matthaeus*. Inquisitores non possunt 27
se intromittere in aliis causis quam in delictis contra fidem. Clement. de haereticis c. *Multorum* 1 § *Propter*. Inquisitores non possunt 28
in iudiciis admittere laicos iudices ad iudicandum sub poena (etiam inquisitoribus) excommunicationis papalis ipso facto; Iulius III Constit. 11, incip. *Licet a diversis*. Inquisitores 29
non possunt extorquere a reis pecuniam modo illicito, sub poena excommunicationis papalis ipso facto, a qua non possunt absolvi donec satisfaciant. Clement. de haereticis, cap. *Nolentes* 2. Unde pro actis S. Officii et processibus 30
nihil possunt facere solvi, nec sibi, nec aliis officialibus, sed omnia gratis debent facere expediri. Clemens VIII Const. 76, incip. *Sanctissimus*.

Inquisitores possunt creare et assumere in 31
notarios clericos etiam in sacris; Urban. IV Const. 2, incip. *Licet*, § 3; et quosvis, sive saeculares, sive clericos, sive regulares; Pius IV Const. 36, incip. *Pastoralis;* cap. *Ut officium*, § *Verum*, de haeretic. in 6. In sententiis fe- 32
rendis possunt assumere quoslibet peritos; Urban. IV Const. 2 incip. *Licet*, § 10, cap. *Ut commissi* de haeret. in 6, et hi tenentur obedire, cit. c. *Ut commissi*. Possunt constringere 33
magistratus omnes etiam saeculares, ut observare faciant statuta contra haereticos facta, sive contra fautores ac receptatores; et cogere possunt eos ad iurandum de tali observantia. Quod si nolunt iurare, fiunt infames ac suspecti in fide, et officio privandi sunt; cap. *Ut officium*, § *Compescendi*, de haereticis in 6. Possunt 34
cogere omnes magistratus et iudices ad exsequendum suas sententias, et isti debent sub poena excommunicationis obedire; Innoc. VIII Const. 10, incip. *Dilectus*. Possunt omnes ma- 35
gistratus compellere et alios ad dandum eis scripturas pertinentes ad S. Officium; Alex. IV Const. 18, incip. *Cupientes*. In causis haeresis 36
uti possunt brachio saeculari; cap. *Ut officium*, § *Compescendi*, de haereticis in 6. Inquisito- 37
ribus in causis fidei tenentur obedire omnes domini temporales, et si aliquem illi carcerari faciunt, isti tenentur fideliter custodire; et si illi sententiant, isti tenentur indilate obedire, non obstante appellatione rei: cap. *Ut inquisitionis* de haereticis in 6.

Inquisitores possunt procedere contra delin- 38
quentes in sua provincia etiamsi alio se transtulerint; Alexand. IV Const. 16, incip. *Cu-*

39 *pientes*. Possunt procedere in causis haeresis quas etiam Episcopi coeperunt cognoscere; Ur-
40 ban. IV Const. 2, incip. *Licet*, § 3. Possunt procedere etiam irrequisitis dioecesanis; Ale-
41 xander IV Const. 9, incip. *Ad capiendum*. Inquisitor cum Episcopo, et sine eo, et econtra potest citare in causis haeresis; Clementina de
42 haereticis, cap. *Multorum* 1, § *Propter*. Inquisitor et Episcopus possunt coniunctim et divisim procedere in causis haeresis, sed communiter sententiant; et si non conveniunt, referunt ad Papam; cap. *Per hoc* de haereticis
43 in 6. Debent communicare processus, quando divisim procedunt. Extravag. de haereticis, cap.
44 *Ex eo*. Inquisitor sine Episcopo non potest carcerare duro vel arcto carcere qui datur ad poenam. Clementin. de haereticis, cap. *Mul-*
45 *torum* 1, § *Propter*. Inquisitor sine Episcopo vel vicario non potest dare tormenta nec sententiare; si vero intra octo dies non possit inquisitor habere copiam Episcopi vel Vicarii eius, et econtra, potest alteruter se solo id facere, postquam se requisierint; cit. Clementina, c. *Multorum* 1, § *Propter;* Urbanus IV Con-
46 stit. 2, incip. *Licet*, § 5. Potest tamen Episcopus aut vicarius inquisitori, et hic illis committere suas vices in dictis casibus, si nolint adesse; alias irritum est quod fit; cit. Clem.
47 *Multorum*. Vacante vero sede episcopali, loco Episcopi requirendus est officialis capituli, seu vicarius capitularis, eodem modo quo supra; alias nulla est sententia; cit. Clementina *Mul-*
48 *torum*. Inquisitor cum Episcopi vel vicarii consensu potest privare haereticum officio et beneficio, et privatum declarare, excepto si Episcopus contulit beneficium haeretico scienter, quia tunc sine eo sententiant; cap. *Ut com-*
49 *missi* de haereticis in 6. Inquisitor non tenetur reddere rationem Episcopo de expensis factis in causis haeresis; Extravag. de haereticis, cap. *Ex eo*.

50 Inquisitores procedere possunt in omnibus contra fidem, ut circa haereticos, fautores, receptatores et suspectos de fide; Clementina de
51 haereticis, cap. *Multorum* 1, § *Propter*. Possunt proedere, contra impedientes suum officium, contra non iuvantes, si requiruntur, etiamsi sit communitas, princeps, magistratus, etc.; cap. *Statutum* 9 de haereticis in 6.
52 Inquisitores procedunt contra Saracenos, vel alios qui facti Christiani redeunt ad sectam;
53 Gregor. XI Const. 2, incip. *Admodum*. Item contra Saracenos qui Christianos ad sectam
54 suam trahunt; Gregorius XI ib. Item contra omnes maleficos et sortilegos qui malum aliquod procurant; Innoc. VIII Const. 1, incip.
55 *Summis*. Item contra astrologos iudiciarios et alios magos, sortilegos, divinatores et huiusmodi; Sixtus V Const. 17, incip. *Coeli et terrae*
56 *Creator*. Inquisitores procedunt contra maleficos et sortilegos cum diabolo pactum facientes, a fideque apostatando alios laedentes; Gregorius XIV Const. 46, incip. *Omnipotens*. Item 57
procedunt contra astrologos qui de statu reipublicae Christianae, vel Sedis Apostolicae, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum iudicia facere, nec non contra eos qui illos desuper consulere praesumpserint, cum innovatione dictae Constitutionis Sixti V, Ur-
ban. VIII Const. incip. *Inscrutabilis*. Item con- 58
tra impedientes neophytos, ne fidem complectantur; Paul. III Const. 32, incip. *Cupientes*, § 8. Item contra haereticos iudicialiter confes- 59
sos et obstinatos, etiam istorum dioecesanis irrequisitis; Alexander IV Const. 6, incip. *Ad capiendum*. Item contra haereticos, eorumque 60
fautores se negotio inquisitionis opponentes; Innoc. IV Const. 16, incip. *Quia*.

Inquisitores procedunt contra praedicantes 61
doctrinam scandalosam, vel fidei contrariam, etiam regulares; Paul. III Const. 30, incip. *In Apostolici*. Item contra omnes etiam regulares 62
audentes in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, et aliis quibuscunque actibus publicis asserere quod beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali; Sacr. Congr. sanctae Romanae et universalis Inquisitionis in palatio apostolico, coram Paulo V, sub die 31 Augusti 1617. Quod postea ad audentes asserere idem in sermonibus et scriptis privatis extendit; eadem Sacr. Congr. coram Gregor. XV, sub die 24 Maii 1622.

Item contra eos qui utuntur litaniis novis 63
non approbatis ab Ecclesia vel Sacra Congregatione Rituum; Clem. VIII Const. 22, incip. *Sanctissimus*. Item contra non ordinatos ad 64
presbyteratum missam celebrantes, vel poenitentiae sacramentum ministrantes; Gregor. XIII Const. 21, incip. *Officii nostri;* Clemens VIII Const. 81, incip. *Etsi alias;* Urbanus VIII Const. 79, incip. *Apostolatus*. Item contra sa- 65
cerdotes qui mulieres poenitentes in actu confessionis ad actus inhonestos sollicitant; Pius IV Const. 31, incip. *Cum sicut*. Et Gregor. XV Const. 54, incip. *Universi,* hoc extendit ad sacerdotes sollicitantes quascunque personas ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis perpetranda, quomodolibet in actu confessionis sacramentalis, vel antea, vel post immediate, seu occasione, vel praetextu confessionis, etc. Item 66
contra confessarios negligentes monere poenitentes ut denuntient sollicitantes aut docentes eos non teneri; Gregor. XV in d. Const. *Universi*, § 7.

Inquisitores procedunt contra testes falsum 67
in causis fidei deponentes, eosque curiae saeculari tradere possunt; Leo X Const. 29, incip. *Intelleximus*. Item procedunt contra Chri- 68
stianos ad Iudaeorum ritus transeuntes, et Iudaeos conversos ad illum redeuntes; Nicolaus IV Const. 1, incip. *Turbato*. Inquisitores 69
libere procedere possunt contra Iudaeos et alios

infideles paganos in sequentibus casibus: 1. Si negaverint quae circa fidem communia sunt cum Christianis; 2. Si daemones invocaverint aut eis immolaverint; 3. Si quem Christianum haec docuerint, vel ad ea perduxerint; 4. Si haereticas blasphemias dixerint; 5. Si Christianos a fide deviaverint; 6. Si infideles ad fidem Christi transire impediverint; 7. Si haereticos scienter receptaverint; 8. Si libros haereticos, thalmudicos, aut alios iudaicos quomodolibet damnatos tenuerint; 9. Si hostiam salutarem, aut crucem, et similia, vel Christianos deriserint; 10. Si nutrices Christianas retinuerint, vel easdem illa die qua Eucharistiae sacramentum sumpserint, vel etiam diebus sequentibus, lac in latrinas effundere coegerint; Gregor. XIII Const. 70, incip. *Antiqua Iudaeorum*, et concordat Const. 20 Clem. VIII, incip. *Cum He-*
70 *braeorum malitia.* Item procedere possunt contra eos qui dicunt usuram non esse peccatum. Clem. de Usuris, cap. unic., § *Sane.*

71 Inquisitores et Episcopi tenentur procedere in omnibus causis contra fidem, ac omittentes id facere incurrunt excommunicationem Papae reservatam; Clem. de haereticis, cap. 1, § *Ve-*
72 *rum.* Tenentur procedere sine acceptione per-
73 sonarum; cap. *Qualiter* de Accusat. Tenentur exigere iuramentum ab omnibus officialibus sui tribunalis de secreto et fidelitate servandis; Clement. de haereticis, cap. 1, § *Porro;* Innoc. IV
74 Const. 10, incip. *Ad exstirpandam.* Item tenentur dare iuramentum secreti advocato et procuratori reorum, et aliis quibuscunque manifestant dicta testium, et delicta, ut possit in causa procedi; cap. *Statuta* 20 de haereticis
75 in 6. Tenentur prohibere ne saeculares in causis fidei se ingerant, et per censuras deterrere;
76 Leo X Const. 43, incip. *Honestis.* Sixtus IV Const. 19, incip. *Sacri,* statuit ut inquisitores Ordinis Praedicatorum non procederent contra fratres Ord. Minorum, et econtra; sed modo non est in praxi. Item ibidem statuit ut inquisitores Ordinis Minorum et Praedicatorum a suis generalibus possint corripi, processari, puniri et privari; sed modo non est in praxi.

77 Inquisitores possunt absolvere iudicialiter omnes haereticos, qui poenitentes haeresim abiurant et ad fidem revertuntur; Alexand. IV Const. 18, incip. *Cupientes,* cap. *Ut officium* 11
78 de haereticis in 6. Item possunt absolvere iudicialiter etiam alios fautores, receptatores, credentes, infamatos, seu suspectos de haeresi; ibidem, et Urbanus IV Const. 2, incip. *Licet.*
79 Item possunt non publicare nec debent nomina testium examinatorum in causa haeresis; Urbanus IV Const. 2, incip. *Licet,* § 9; Pius IV Const. 26, incip. *Pastoralis.* Possunt tamen illa publicare viris illis de quorum consilio sententia danda est, et hoc sub secreto; ibidem.
80 Inquisitores possunt committere citationes et examinationes testium; Urbanus IV Const. 2, incip. *Licet,* § 10. Item possunt procedere *ap-* 81
pellatione remota; Clemens VII Const. 22, incip. *Placuit.* Item in causis fidei possunt delegare et revocare delegationes; Clemens VII in cit. Const. *Placuit.* Inquisitores possunt 82
concedere licentias portandi arma tot ministris quot per viam sibi sunt necessarii, dum procedere debent in causa aliqua; Ioann. XXII Const. 9, incip. *Exigit;* Clement. de haereticis, cap. *Nolentes.* Sed caveant ne abutantur hac facultate; Clement. ibidem. Possunt con- 83
cedere indulgentiam 40 dierum iis qui suae convocationi intersunt pro exsequendo officio, seu suis concionibus pro fide habitis intersunt; Urbanus IV Const. 2, incip. *Licet,* § 12; Innoc. IV Const. 16, incip. *Quia;* Alexander IV Const. 18, incip. *Cupientes;* apud Cardin. Petra tom. 3 Comm., ad Const. 16 Alex. IV, num. 9.

Inquisitores et eorum officiales non possunt 84
conveniri, excommunicari, suspendi, etc., neque ab Ordinariis, neque a Legatis Papae, sine licentia Papae; Urbanus IV Const. 4, incip. *Ne Inquisitionis;* Extravag. de haereticis, cap. *Cum Matthaeus.* Inquisitores non possunt in 85
causis suis officii impediri a gubernatoribus aut aliis quibuscunque sub poenis excommunicationis, etc.; Paulus III Const. 30, incip. *In Apostolici.* Ipso facto excommunicat Iulius III, Const. 11, incip. *Licet a diversis.* Inquisitores non possunt vindicari ab alio quam a Papa vel Sacra Congregatione Romana de processu male facto et aliis; Pius IV Const. 48, incip. *Dudum.* Inquisitores Hispaniarum in S. Of- 86
ficio sine Papae licentia nullam innovationem pati possunt; Sixtus V Const. 74, incip. *Immensa,* § 5.

Inquisitoris etiam maioris officium non ex- 87
cusat Episcopum a residentia in propria dioecesi; Sacra Congr. Conc. teste Gonzalez, ad reg. 8 Cancellariae, gloss. 43, num. 164; Barbosa Summ. Apostolicar. decision., verb. *Inquisitores,* num. 10. Nec etiam excusat paro- 88
chum a residentia; eadem Sacr. Congr. Conc. penes Nicol. Garciam, de Benefic. p. 3, c. 1, num. 24; et Barbosa loc. cit., num. 10. Si 89
officiales et familiares tribunalis S. Inquisitionis sint canonici et huiusmodi, non lucrantur distributiones in absentia ob tale officium, nisi speciali Sedis Apostolicae privilegio muniantur; Sacr. Congr. Conc. in Toletana 4 Iun. 1594, et in Mediolanensi 3 Februar. 1635. Imo, sine 90
speciali privilegio neque lucrantur distributiones inquisitores ipsi, si sint canonici, et absint propter sanctum inquisitionis officium; eadem Sacr. Congr. in citatis decretis, et rursus in Romana *Servitii Chori* 23 Sept. 1690. Fami- 91
liares tribunalis S. Officii non satisfaciunt praecepto annuae communionis per hoc quod in communione generali fieri solita feria quinta in Coena Domini ab inquisitoribus Euchari-

stiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio parocho, ut resolvit Sacr. Congr. Conc. in Neapolitana 3 Iulii 1666. Nec iidem inquisitores cognoscere possunt de adimplemento eiusdem praecepti a suis familiaribus, ut suprema Inquisitio resolvit; apud Card. Albit. de Inconstant. in Fide, cap. 29, num. 51; Card. Petram tom. 3 Comment., ad Const. 29 Innoc. IV, n. 17.

92 Vicarius S. Officli permittens officialibus saecularibus ut propria auctoritate perquisitionem faciant, incurrit excommunicationem, et datur Archiepiscopo facultas delegandi quemcumque confessarium approbatum pro ipsius absolutione; Sacr. Congr. Immunit. 29 Iulii 1673,
93 lib. 1 decr. Altov., pag. 824. Vicarius S. Officii ob extractionem factam a loco immuni in personam sacerdotis, ob praetensam celebrationem duarum missarum, censetur incurrisse, et datur facultas ipsum absolvendi; Sacr. Congr. Immun. in Auximana 19 Novem. 1680, lib. 2
94 decr. Altov., pag. 2088. Ministri inquisitoris S. Officii qui de eius mandato, in causa homicidii P. Vicarii Inquisitionis patrati a quodam religioso, fecerunt recognitionem cadaveris in loco immuni, et deinde extraxerunt dictum homicidam a conventu suae religionis, et ad carceres S. Officii adduxerunt, ex utroque capite censuras contraxerunt; Sacr. Congr. Immun. in Cremonen. 1 Apr. 1704, lib. 3 decr. Vall., pag. 569.

95 Sacrae Inquisitionis Officium procedere debet iuxta suas facultates et stylum contra confessarios exquirentes a poenitentibus complicum nomina, si suspecti sint de pravo dogmate; Bened. XIV tom. 2, Const. 8, incip. *Ubi primum.* Vide etiam in nostro 2 tomo, verb. *Complex;* ubi affertur dicta pontificia dispositio.

96 Affertur decretum sanctae universalis Inquisitionis super perpetua inhabilitatione sacerdotum ad turpia sollicitantium, vel sacrificio missae abutentium ad sortilegia.

Feria V, die 5 Augusti 1745.

In generali Congregatione sanctae Romanae et universalis Inquisitionis habita in palatio apostolico Quirinali, coram Sanctissimo Domino nostro Benedicto divina Providentia Papa XIV, et eminentissimis ac reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus adversus haereticam pravitatem inquisitoribus generalibus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus Dominus Noster sollicite animadvertens quam grave sit delictum illorum perditorum hominum qui sacrosancto missae sacrificio ac salutaris poenitentiae sacramento, ad animarum reparationem a Christo Domino institutis, in illarum perniciem et damnationem abutuntur, decrevit quod in posterum sacerdotes tam saeculares quam regulares cuiuscunque ordinis, instituti, congregationis et societatis, etiam de necessitate exprimendae, vel in actu sacramentalis confessionis, sive illius occasione aut praetextu ad turpia sollicitantes, vel sacrificio missae abutentes ad sortilegia, praeter poenas a iure et apostolicis constitutionibus, ac signanter san. me. Sixti V et Gregorii XV, contra eosdem inflictas, perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad praefati sacrificii celebrationem; quodque eiusmodi decretum significetur singulis cuiuscumque ordinis superioribus ac praepositis ad hoc, ut de illo sicuti, et de praedictis, aliisque Summorum Pontificum constitutionibus, iuxta praescriptum in generali decreto supremae Inquisitionis die 15 Decembris 1633, semel saltem in anno feria sexta post octav. Assumptionis beatae Mariae Virginis, in publica mensa, vel in capitulo, ad hoc specialiter convocato; ac insuper in quocumque generali vel provinciali capitulo, vel alio quovis nomine nuncupato capitulari congressu, suos subditos ac religiosos commonendos curent, eiusdemque commonitionis coram suprema Congregatione iuratum testimonium exhibeant.

Paulus Antonius Cappellanus,
S. Romanae et universalis Inquisit. Notarius.

Quoad extractionem reorum ad sacrae Inqui- 97
sitionis officium spectantium a locis immunibus ad quae forte confugerint, vide novissimam Constitutionem Bened. XIV, quam ad litteram attulimus supra, verb. *Immunitas*, artic. 2, num. 158.

Hic lubet adiicere decreta duo S. Romanae 98
et universalis Inquisitionis, recens edita, tenoris ut sequitur:

Noi fra Alessandro Pio Sauli da Forlì dell' ordine de' Predicatori, Maestro di Sagra teologia, commissario generale della S. Romana ed universale Inquisizione.

Avendo Anna Appollonia Manfredi da Perizzano zitella di anni 30, con studiose invenzioni procurato di essere tenuta in concetto di Santa, con aver vantato visioni, apparizioni di angeli, della santissima Vergine, e di Gesù Cristo, Stimmate, ed altre cose credute prodigiose, e grazie particolari di Dio; E costando dagli Atti fabbricati sopra le cose predette, e dalla di lei confessione giuridicamente fatta in questo Santo Officio dopo la di lei riduzione alle carceri del medesimo, essere stati inganni, iattanze, falsità e finzioni rispettivamente le asserite di lei visioni, apparizioni di angeli, della santissima Vergine e di Gesù Cristo, Stimmate, ed altre cose come sopra credute prodigiose, e grazie particolari di Dio;

Per tanto in esecuzione del Decreto della Sagra Congregazione del Santo Officio, a fine che il pubblico resti disingannato, e per togliere dalle menti di ognuno qualunque falsa credenza della Santità della medesima,

Notifichiamo, e dichiariamo, che la santità della suddetta Anna Appollonia Manfredi è stata affettata e finta, e le cose predette sono state rispettivamente false e supposte; e perciò la medesima è stata condannata dal S. Officio alla carcere.

Niuno pertanto ardisca in avvenire di asserire, o tenere la suddetta Anna Appollonia Manfredi come santa per le cose suddette, sotto pena ad arbitrio degli eminentissimi e reverendissimi signori Cardinali generali inquisitori.

Dato dal palazzo del medesimo S. Officio questo dì 21 Luglio 1746.

F. Alessandro Pio Sauli
Commissario generale del S. Officio.

Paolo Antonio Cappellone Notaro.

Die 23 Iulii 1726, supradicta notificatio affixa et publicata fuit ad valvas basilicae Principis apostolorum, palatii Sancti Officii, ac aliis locis solitis et consuetis Urbis, per me Petrum Remolatium sanctissimae Inquisitionis cursorem.

DECRETUM

Feria V, die 23 Novembris 1747.

99 In Congregatione generali S. Romanae et universalis Inquisitionis habita in palatio apostolico Quirinali, coram sanctissimo Domino nostro Benedicto divina Providentia PP. XIV, ac eminentiss. et reverendiss. DD. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, in tota republica Christiana contra haereticam pravitatem generalibus inquisitoribus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Proposita causa contra sororem Angelam Franciscam Zappata, monialem professam monasterii S. Clarae, Cherii, et ad praesens degentem in monasterio S. Agnetis civit. Astae Pompeiae, inquisitam ob affectatam sanctitatem, SS. D. Noster, auditis votis supradictorum eminentissimorum et reverendissimorum DD. Cardinalium generalium inquisitorum, decrevit quod dicta soror Angela Francisca detineatur in eodem monasterio S. Agnetis, in quo nunc degit, ipsique fiat praeceptum de non accedendo ad cratas, ianuas, et locutoria monasterii, et de non scribendo epistolas absque superiorissae licentia, sub poena, in casu contraventionis in unoquoque ex dictis capitibus, carceris formalis in eodem monasterio ad annum pro qualibet vice; quod diebus Veneris ieiunet in pane et aqua per quinquennium, et in sabbatis recitet rosarium integrum beatae Virginis, usquequo vixerit; insuper quod deputetur ei doctus et prudens confessarius, qui eam instruat et dirigat, nec sine eius licentia accedat ad sacram synaxim.

Quod praepositus denique Podaverini Carolus Canonica, canonicus Franciscus Cuggia, et sacerdos Gaspar Antonius Bosco, directores olim praefatae monialis, acriter moneantur. Tandem, quod huiusmodi decretum publicetur.

Supradictum pontificium decretum a suprema ac Sacra Congregatione eminentissimorum et reverendissimorum dominorum S. R. E. Cardinalium inquisitorum generalium, sub die 2 currentis mensis Decembris, nobis transmissum, ut iuxta mentem sanctissimi Domini nostri divina providentia PP. Benedicti XIV publicaretur; ordinamus ipsum typis mandari, et sic impressum publice exhiberi. In quorum, etc.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De origine et progressu inquisitorum vide, si lubet, Van-Espen part. 1 Iur. Eccles. Univers., tit. 2, cap. 3, et rursus part. 3, tit. 4, c. 2, et Limbroch. in Historia Inquisitionis, lib. 1, per tot. 100

Iurisdictionem inquisitorum a principio fuisse delegatam, et deinde ad ordinariam accessisse, tradit Petra in Comment. ad Const. Apostol., Const. 16 Innoc. IV, n. 29. 101

Eam non privativam, sed cumulativam esse, concors est omnium sententia; nam possunt et hodie Episcopi procedere in causis fidei. 102

In Hispania vero habere inquisitores privativam iurisdictionem tenent Sanctarell. de haeres., cap. 40, dub. 2, num. 15; Carena de Offic. Sacrae Inquisitionis, part. 1, tit. 4, § 3, num. 2. 103

Non aliter tamen Episcopus de iure procedere valet in causis fidei quam cum sui capituli consilio, cap. *Ad abolenda* de Haereticis. 104

Caeterum consuetudine obtinuit ut procedat inconsulto capitulo; Passerin. in cap. *Per hoc*, n. 18, de Haeret. in 6; Farinac. de Haeres. qu. 186, n. 14. 105

An et praelati pollentes quasi episcopali iurisdictione procedere valeant in causis fidei, quaestionis est. Affirmant autem Passerin. in cit. cap. *Per hoc*, num. 8, de Haeretic. in 6; Carena de Offic. S. Inquisitionis, p. 1, tit. 6, § 4, n. 14. 106

Nota vero quod praelati regulares, tametsi habeant eamdem quasi episcopalem iurisdictionem, procedere haud possunt in causis fidei contra subditos regulares, ex prohibitione Constitutionis Pauli V, quae incip. *Romanus Pontifex*, ut monent Bordon. in Tribunal. c. 27, n. 1; Salell. lib. 1, cap. 3, regul. 24, n. 42. 107

Fallitur vero hic auctor dum ait quod praelati regulares habentes quasi episcopalem iurisdictionem procedere nec possint in causis fidei contra subditos saeculares, ut observat Card. Petra in comment. ad Const. Apost., Const. 16 Innoc. IV, n. 20. 108

INSIGNIA

Summarium.

1. Insignia concedere canonicis ecclesiae cathedralis aut collegiatae, vel concessa mutare non potest Episcopus inconsulta Sede Apostolica. - 2. Nec etiam de novo concedere almutiam. - 3. Nec cappam sine privilegio, et expressa licentia Sedis Apostolicae. - 4. Nec licet novum habitum sive signum a canonicis ecclesiae cathedralis seu collegiatae absque Sedis Apostolicae auctoritate assumi. - 5. Insignia deferendi facultas quomodo sit petenda a Papa. - 6. Talis facultas deferendi insignia regulariter non conceditur, nisi ex voto Sacrae Congregationis. - 7. Insignium concessio extra casum novae erectionis ecclesiae rationabilem causam requirit. - 8. Inter alias causas insignia concedendi est divini cultus augmentum, quod est maxime attendendum. - 9. Quamvis incongruum sit quod nobiliora insignia concedantur collegiatae quam cathedrali; - 10. Tamen quandoque insignia nobiliora collegiatae, quam cathedrali conceduntur. - 11. Per concessionem cappae intelligitur concessio etiam usus rocchetti. - 12. Cappa est antiquior habitus choralis, et proprius canonicorum. - 13. Pro expensis faciendis, aut factis a canonicis pro obtinendo indulto deferendi cappam et rocchettum, non possunt alienari bona capituli seu ecclesiae. - 14. Capitulum tenetur exhibere cappas canonicis stante consuetudine, etiam absque solutione. - 15. Insignia canonicorum cathedralis et canonicorum collegiatae non conceduntur uniformia, sed diversa. - 16. Cappae et rocchetti usus adinstar beneficiatorum S. Petri de Urbe, conceditur beneficiatis de massa ecclesiae cathedralis Urbevetanae. - 17. Cappas deferendi privilegium concessum canonicis et capitulo Ferrariensi an comprehendat cappellanos Ferrarienses? - 18. Insignia archipresbyteri non debent apponi in valvis ecclesiae, cum in festivitatibus ornantur, nisi sit consuetudo immemorabilis. - 19. Insignia nova praeter solitum in processionibus deferre non licet. - 20. Capitulum non potest de novo addere suis insigniis, sive armis mitram et baculum, seu pastorale. - 21. Cappa seu insigniis propriis debent uti canonici in divinis officiis, alias punctari debent, et distributiones amittunt. - 22. Cappa est deferenda in processionibus. - 23. Item deferenda est in synodo dioecesana. - 24. Item adhibenda est in conventibus dioecesanis, sicut et insignia alia quibus quis in ecclesia sua uti potest. - 25. Item deferenda est a parochis urbanis, non in alienis ecclesiis, sed in suis solum, ac praeterea foris cum aliquod ecclesiasticae functionis munus collegiatim cum suo clero obeunt. A dioecesanis item in suis, non in alienis plebibus. - 26. Canonici et praebendati non possunt deferre cappam seu almutias, cum uti singuli invitantur ad associandum funera, sed deferre tantum possunt in casibus quando incedunt collegialiter una cum capitulo. - 27. Praebendati possunt solum deferre almutias in iis casibus, quando incedunt collegialiter cum capitulo. - 28. Canonici cathedralis et collegiatae non possunt uti cappa et rocchetto in alienis ecclesiis, neque pro habendis concionibus, aut administrandis sacramentis. - 29. Canonici pluviali, planeta, aut tunicella induti nequeunt deferre almutias; canonico vero defuncto etiam sacris vestibus induto imponi potest almutia super brachium. - 30. Cappa et rocchettum, aliaque insignia canonicalia non denotant iurisdictionem. - 31. Praelati episcopis inferiores nequeunt uti suis insigniis extra ecclesias sibi subiectas. - 32. Concessio usus redimiculi galeri abbreviatoribus de parco. - 33. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad n. 38.

1 Insignia concedere canonicis ecclesiae cathedralis aut collegiatae vel concessa mutare non potest Episcopus, inconsulta Sede Apostolica; Sacr. Congr. Rit. in Hydruntina 1 Sept. 1612.
2 Nec etiam de novo concedere almutiam; ead. Sacr. Rituum Congr. in Camerinen. 25 Ianuarii 1602, et in Placentina 16 Ianuarii 1620.
3 Nec cappam sine privilegio et expressa licentia Sedis Apostolicae; ead. Sacr. Congr. Rit. in Elven. 10 Ian. 1604; apud Barbosam de Ca-
4 nonicis c. 2, num. 27. Non enim licet novum habitum sive signum a canonicis cathedralis seu collegiatae ecclesiae absque Sedis Apostolicae auctoritate assumi; Sacr. Congr. Conc. in Taurinensi 21 Iun. 1641, et in Tarvisina 8 Februar. 1659; apud Pittonum Const. et decis. ad Canonicos, n. 694; et patet in omnibus concessionibus factis a Sede Apostolica diversis cathedralibus et collegiatis.
5 Insignia deferendi facultas quomodo sit petenda a Papa, tradit Corrad. in praxi Benefic.
6 lib. 2, cap. 14, ad num. 7. Vide ipsum. Talis facultas deferendi insignia regulariter non conceditur, nisi ex voto Sacrae Congr. Rituum,
7 ut observat Corrad. loc. cit., num. 24. Insignium concessio extra casum novae erectionis ecclesiae rationabilem causam requirit. Corrad. loc. cit., num. 29, id colligens ex formulis traditis pro petendis a Sede Apostolica ipsis
8 insignibus. Et inter alias causas insignia concedendi est divini cultus augmentum, quod est maxime attendendum, ut dicitur in una Civitaten. *Constructionis cappellae,* penes Seraph. decis. 586, n. 3; ex Butrio in cap. *Cum olim,* n. 15 de Consuetudine, et in cap. *Ad audientiam* 2 de Eccles. aedificand., notat. Corrad. loc. c., n. 19.

Quamvis incongruum sit quod nobiliora in- 9
signia concedantur collegiatae quam cathedrali, ut resolvit Sacr. Rituum Congreg. in Troiana *Indulti Cappae Canonicalis* 10 Septemb. 1705, ad relationem emin. Cardin. Colloredi apud Piton. discept. Eccles., discept. 49, n. 3, et advertit Corrad. loc. cit., sub num. 15, vers. *Sane,* cum incongruum sit quod collegiata nobiliori habitu suam cathedralem antecellat, ex quo maioritas habitus maioritatem personae designet, iuxta Text. in cap. *Ut Apostolicae* de privil. in 6.

Tamen quandoque insignia nobiliora colle- 10
giatae quam cathedrali conceduntur, et praesertim si in limine erectionis collegiatae aliquis laicus suis bonis eam dotando exposcat haec insignia nobiliora; nam tunc Summus Pontifex deferre solet desiderio et petitioni dotantis, quia ita et non aliter voluit ecclesiam dotare, eamque erigi facere in Collegiatam, ut fuit dictum in una Milevitana *Erectionis Collegiatae,* penes Rub. decis. 258, tom. 2, in qua praesertim, num. 23, subditur quod etiamsi Papa

scivisset canonicos cathedralis cappis non decorari, nihilominus illas concessisset collegiatae, ne dotans retraheretur ab erectione, cum magis praeponderet ratio augmenti cultus divini quod sequitur per erectionem, quam ratio praeiudicii quod inferri potest canonicis cathedralis circa diminutionem honoris seu decoris, ut per Seraphin. decis. 847, num. 3; Carill. dec. 76, n. 12 et seq.; Corrad. loc. cit., n. 16; Piton. loc. cit., n. 4. Et patet exemplo ecclesiae collegiatae oppidi Summae, dioecesis Nolanae, cuius canonicis fuit concessus usus cappae magnae, non obstante quod canonici cathedralis Nolanae eum non haberent; apud Pignatell. tom. 6, cons. 59, n. 8, vers. *Quod praedictae,* et Piton. l. c., n. 6.

11 Per concessionem cappae intelligitur concessus etiam usus rocchetti; Ceccoper. Lucubrat. Canonic. lib. 1, num. 91; Carolus Dufresne in verb. *Cappa,* vers. *Cappae Chorales;* Macr. in suo Hierolexico, eod. verb. *Cappa;* Piton.
12 loc. cit., num. 1, et alii. Cappa est antiquior habitus choralis, ac proprius canonicorum; Ughell. in Italia Sacra, tom. 3, pag. 634; Ceccoper. loc. cit., n. 91, et alii.

13 Pro expensis faciendis aut factis a canonicis pro obtinendo indulto deferendi cappam et rocchettum non possunt alienari bona capituli seu ecclesiae; Sacra Congr. Conc. in Praten. *Beneplaciti* 7 Iul. 1696, apud Card. Petram tom. 1 Commen., in Const. 1 Divi Leonis Magni, sect. 4, num. 148, et in una Montis Regalis in causa insignis Collegiatae Civitatis Cunei, sub die 19 Maii 1708, apud eumdem Cardin. Petram tom. 3 Comment., in Const. 7 Innocent. IV, sect. 2, n. 55.

14 Capitulum tenetur exhibere cappas canonicis, stante consuetudine, etiam absque solutione; Rota in Gerunden. *Capparum,* cor. Pio 17 Ianuar. 1698, apud Antonell. tract. de iuribus et oneribus Clericor., lib. 2, dec. 41, n. 20; Card. de Luca de Canonicis et Dignit., disc. 3, n. 3 et seqq.; Rota dec. 542, n. 4 et seq. dec. 545, n. 1 et seq., cor. Ric. in rec. par. 11, dec. 380 per tot.

15 Insignia canonicorum cathedralis et canonicorum collegiatarum non conceduntur uniformia, sed diversa; Sacr. Congreg. Rituum in Lauden. 19 Maii 1602, et in Mediolanen. 23 Iunii 1608; Piton. loc. c., num. 5, ubi ex aliis dicit sufficere diversitatem in colore et in circumstantiis.

16 Cappae et rocchetti usus adinstar beneficiatorum Sancti Petri de Urbe conceditur beneficiatis de massa ecclesiae cathedralis Urbevetanae; Sacr. Congr. Rit. in Urbevetana 13 Ianuar. 1611.

17 Cappas deferendi privilegium concessum canonicis et capitulo Ferrariensi non comprehendit cappellanos Ferrarienses; Sacr. Rituum Congreg. 12 Novembr. 1695. Sed postea sub die 18 Ianuar. 1606 fuit dictum illis esse concedendum usum capparum iuxta formam litterarum apostolicarum, non obstante supradicto decreto a canonicis contra ipsos cappellanos obtento. Sic refert Barbosa in Summa Apostolic., verb. *Cappa,* num. 10; Aldanus in Compend. Canonic. resol., lib. 3, tit. 19, num. 51.

Insignia archipresbyteri non debent apponi 18
in valvis ecclesiae, cum in festivitatibus ornantur, nisi sit consuetudo immemorabilis; Sacr. Rituum Congreg. in Perusina 23 Maii 1602, apud Barbosam loc. citato, verb. *Insignia,* num. 2.

Insignia nova praeter solitum in processio- 19
nibus deferre non licet; Sacr. Rit. Congr. in Andrien. 21 Aug. 1604.

Capitulum non potest de novo addere suis 20
insigniis sive armis mitram, et baculum, seu pastorale; Sacr. Congreg. Episcoporum et Regularium in Firmana 20 Novembr. 1611, apud Pittonum Constit. et decis. pro Canonicis, num. 254.

Cappa seu insigniis propriis debent uti ca- 21
nonici in divinis Officiis; alias punctari debent, et distributiones amittunt; Sacra Rit. Congr. in Lunen. Sarzanen. 3 Mart. 1633; Acta Eccles. Mediolanens. part. 1 Conc. Provincial. IV, tit. *Quae pertinent ad SS. Missae Sacrificium et divina Officia.*

Cappa est deferenda in processionibus; Act. 22
Eccles. Mediolanens., part. 4, Instructiones variae, tit. *Avvertenze per le Processioni Generali.* Item deferenda est in synodo dioecesana; 23
Act. Eccles. Mediolanens., part. 1, Conc. Provinc. V, tit. *Quae ad Synodum attinent.* Item 24
adhibenda est in conventibus dioecesanis, sicuti et insignia alia quibus quis in ecclesia sua uti potest; Acta Eccles. Mediolanens., 4, Instruct. Congreg. Dioeces., tit. *De Vestitu ad conventum deferendo.* Item deferenda est a parochis 25
urbanis, non in alienis ecclesiis, sed in suis solum, ac praeterea foris, cum aliquod ecclesiasticae functionis munus collegiatim cum suo clero obeunt. A dioecesanis item in suis, non in alienis plebibus; Acta Eccles. Mediolanens., part. 2, Synod. Dioecesan. IV, decr. 19, et part. 2, Synod. Dioecesan. XII, tit. *Monita exsecutionis Decretorum quae ad Parochos pertinent.*

Canonici et praebendati non possunt deferre 26
cappam seu almutias, cum uti singuli invitantur ad associandum funera, sed deferre tantum possunt in casibus quando incedunt collegialiter una cum capitulo; Sacra Congr. Episc. et Regul. in Placentina *Funerum* 2 Maii 1659; apud Pitton. Const. et Decis. pro Canonicis, num. 695.

Praebendati possunt solum deferre almutias 27
in iis casibus quando incedunt collegialiter cum capitulo; Sacra Congr. Episc. et Regul. 10 No-

vemb. 1662, apud Pignatell. tom. 3, consult. 51, num. 4.

28 Canonici cathedralis et collegiatae nequeunt uti cappa et rocchetto in alienis ecclesiis; sic expresse Sacra Rituum Congreg. in Capuana 20 Maii 1651, apud Pignatell. tom. 2, consult. 185, num. 15, ibi: *Capitulum et canonici cathedralis habentes usum cappae et rocchetti tam in suis quam in aliis quibuslibet ecclesiis in functionibus et divinis officiis, supplicaverunt Congregationi Sacrorum Rituum declarari se illis uti posse in aliis ecclesiis, dum conciones habent; vel ab eis poenitentiae vel baptismi Sacramentum administratur, et in aliis similibus functionibus. Eminentissimi vero Patres responderunt id eis non licere nisi in propria ecclesia.* Vide Pignatell. l. c., n. 15, et tom. 2, consult. 35 per tot., ubi idem resolvit de casu mitrae.

29 Canonici pluviali, planeta, dalmatica, vel tunicella induti non possunt deferre almutias. Canonico vero defuncto, etiam sacris vestibus induto, imponi potest almutia super brachium; Sacra Rituum Congr. 4 Aug. 1663, apud Pittonum Constit. et Decision. pro Canonicis num. 721.

30 Cappa et rocchettum, aliaque insignia canonicalia non denotant iurisdictionem, sed solum perfectionem, gravitatem et ornamentum personarum. Ceccoper. Lucubr. Canonic. lib. 1, num. 93; Franciscus Maria Pitonius, advocatus Romanus deinde Episcopus Imeriae, et auditor Benedicti XIII, in cit. discept. 49, num. 9, ubi sic expresse subdit: *Et ideo habitus potest deferri nedum in Ecclesia, sed etiam extra in processionibus aliisque functionibus ecclesiasticis cum sit privilegium personale, quod non circumscribitur loco,* ut resolvit Sacr. Rituum Congr. 19 Aug. 1634, et testatur Ceccoper., ubi proxime, num. 92 et 93, ibi: *Antedicta insignia Canonicis impertita possunt ab eisdem in functionibus ecclesiasticis, etiam extra dioecesim, etc., ut deducitur ex decreto Sacr. Rit. Congr. die 19 Augusti 1634. Ratio est quia privilegium est personale, quod persona secum ubicunque defert, nec restringitur in loco.*

31 Praelati Episcopis inferiores nequeunt uti suis insigniis extra ecclesias sibi subiectas; Sacra Congr. Rit. coram Alexandro VII 27 Septembris 1659, in decreto generali, § 8. Vide verb. *Abbas,* in fine.

32 Abbreviatoribus de Parco maiori conceditur usus redimiculi galeri, vulgo *Cordone,* coloris violacei, etiam dimisso officio; Benedict. XIV tom. 1, Const. 3, incip. *Maximo.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

33 Episcopum nec maiora nec minora insignia concedere posse canonicis, praeter allegatos ab auctore, respondit Rota in Thelesina *Delationis Insignium* 4 Iun. 1736, coram eminent. Crescentio.

Dubitatum vero fuit an Episcopus accedente 34
consensu capituli ecclesiae cathedralis, insignia concedere queat canonicis ecclesiae collegiatae. Ratio dubitandi inde oriebatur quod 35
prohibitio fundata videbatur in praeiudicio capituli ecclesiae cathedralis, adeoque consentiente capitulo ecclesiae cathedralis, cessabat prohibitio.

At contrarium fuit decisum a Rota in d. 36
Thelesina *Delationis Insignium* 4 Iun. 1736, coram eminentissimo Crescentio, ex ratione illa quod nequit Episcopus concedere insignia, 37
non ex praeiudicio capituli ecclesiae cathedralis, sed ex reservatione huius concessionis facta a S. Sede.

Non omittendum vero quod insignia mi- 38
nora posse ab Episcopo concedi sensit Sacra Congr. in Sorana 14 Apr. 1725.

ADDITIONES CASINENSES.

Recte monet auctor ex S. Rituum Congreg. oraculo, insignia cathedralis et collegiatae canonicorum diversa esse debere, saltem quoad colorem et quid huiusmodi; quippe debet adesse distinctio inter canonicos cathedralis et Collegiatae, tanquam inter maiores et minores. Porro hoc procedit si cathedralis et collegiata sint in eodem loco; at si inter se distent, et per quemdam tractum milliarium cathedralis a loco collegiatae sit remota, eadem insignia concedi posse recte censet Pitonius discept. Eccles. 43, num. 6. Siquidem *tali casu cessat indecentia et incongruentia ob distantiam utriusque Cleri, ac etiam ex eo quod ubi simul conveniunt canonici utriusque ecclesiae, illi collegiatae non possunt eumdem habitum deferre limitatum (pro propria ecclesia); ex qua limitatione in congressibus satis obviatur indecentiae, et demonstratur maioritas cathedralis.* Ibi.

Porro etiam lite pendente, nec non post rem iudicatam favore cathedralis contra collegiatam, ne possit deferre habitum cappae ac rocchetti, potest concedi indultum eidem collegiatae, si habitus cathedralis sit dissimilis seu diversus. Neque obstat ius quaesitum collitiganti, etiam per rem iudicatam. Agitur enim de regalibus Summo Pontifici reservatis, in quorum concessione ipse utitur sua potestate, absque eo quod dependeat a privata aemulatione collitigantium; cum in hac materia *ipse solus habeat absolutam potestatem... et passim videmus lites agitari ex defectu privilegii aut beneplaciti apostolici, quod postea partes succumbentes in via iustitiae obtinent ex gratia.* Pitonius cit. alleg., n. 8.

Insignium nomine Arma et monumenta familiarum, Universitatis, etc., quoque veniunt. Vide verb. *Arma.*

INSIGNIS, INSIGNITAS

Summarium.

1. Ecclesia collegiata potest esse insignis dupliciter, scilicet, vel de iure, vel ex privilegio. - 2. Quae sit collegiata insignis de iure. - 3. Quae sit collegiata insignis ex privilegio. - 4. Non omnis collegiata est insignis, sed alia insignis et alia non insignis. - 5. Quae dicatur collegiata insignis. - 6. Quae dicatur collegiata non insignis. - 7. Insignitas collegiatae resultat etiam ex provisionibus apostolicis de prima dignitate cum onere assumendi gradum magisterii vel doctoratus in iure canonico intra annum - 8. Item insignitas collegiatae probatur ex relationibus episcoporum. - 9. Collegiata non insignis a sua erectione potest progressu temporis declarari insignis. - 10. Qui locus sit et debeat reputari insignis. - 11. Canonici collegiatae insignis tenentur ad diurnam officiaturam in choro, quacunque consuetudine non obstante. - 12. Canonici autem collegiatae non insignis, quamvis regulariter teneantur ad assiduum chori servitium, tamen ex triplici limitatione ab eo absolvuntur; et assignantur tales limitationes. - 13. Et sufficit, si dictae limitationes concurrant alternative. - 14. Exemptio tamen a diurna officiatura in choro ob tenuitatem redituum durat solum quousque reditus non augeantur. - 15. Collegiata insignis praecedit aliis non insignibus, etiamsi fuerint prius erectae. - 16. Quamvis erectio collegiatae insignis fuerit cum clausula *sine alicuius praeiudicio*. - 17. Inter collegiatas insignes, collegiata antiquior, quae habet insignitatem a iure praefertur habenti insignitatem ex privilegio posteriorem. - 18. Et sic inter duas collegiatas insignes a iure semper praecedere debet antiquior. - 19. Et hoc procedit, etiamsi collegiata insignis posterior habeat insignia honorificentiora. - 20. Imo collegiata insignis antiquior praecedit insignem moderniorem, quamvis insignis modernior habeat usum pontificalium respectu sui abbatis, et facultatem gestandi rocchettum et cappam magnam respectu suorum canonicorum. - 21. Collegiatae insignes fere cathedralibus aequiparantur. - 22. Et quandoque praesertim in limine erectionis conceduntur collegiatae insigni nobiliora insignia quam cathedrali. Alia ad rem ex addit. ex aliena manu a n. 23 ad n. 29.

1 Ecclesia collegiata potest esse insignis dupliciter, scilicet, vel de iure, vel ex privilegio;
2 *Communis*. Collegiata insignis de iure dicitur illa quae habet requisita descripta et enumerata communiter a doctoribus, nempe si sit matrix in loco, praecedatque aliis in publicis functionibus, sit antiqua et conspicua quoad structuram materialem, et numerositatem dignitatum et canonicorum, aliorumve ministrorum deservientium, sitque in loco seu oppido nobili et numeroso, et peritorum copioso; Card. de Luca de Praeemin. disc. 8, num. 14; Card. Petra tom. 3 Comment., in Const. 7 Innoc. IV, num. 36; Barbosa in cap. *Transmissae* 33 de verbor. signific., et lib. 2, cap. 6, num. 15, iur. Eccles. univer., et de Canonicis cap. 2, num. 18, et in Trident. sess. 24 de Reform., c. 12, n. 52; Massobrius in tract. de Synod., c. 4, dub. 14, num. 9; Lotter. de re benefic. lib. 1, qu. 14, num. 8; Corrad. in Prax. benefic. lib. 2, cap. 1, num. 18; Ceccoper. Lucubrat. Canonic. lib. 1, num. 75; Aloysius Riccius in Collect. decis. part. 6, collect. 2350, vers. *Insignis;* Mantica dec. 175, num. 2; Panimoll. dec. 98, adnot. 1, num. 24; Ursaya tom. 1, part. 1, discept. 6, num. 39 et 175; Pitonius discept. 116, num. 35, et omnes alii scribentes in cap. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6; et sic tenuit Rota dec. 29, num. 4 et 5, part. 2 divers., et part. 7 recentior., dec. 288, n. 8, et Sacr. Congr. Rit. in Firmana 24 Martii 1622; apud Barbosam de Canon. loc. cit.,
3 et Pitonium loc. cit. Collegiata insignis ex privilegio dicitur illa cui a Summo Pontifice tale privilegium conceditur ut ita vocetur; Pellegrin. in Praxi Vicar. part. 1, sect. 5, n. 13; Ursaya l. c., n. 175.
4 Non omnis autem collegiata est insignis. Alia enim est insignis, et alia non insignis, Card. Mantica dec. 175, num. 2; Corrad. loc. cit., a num. 20 ad 22; Panimoll. loc. cit., num. 24 et 25; Pellegrin. loc. cit., num. 13, et alii passim scribentes in cit. c. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6. Insignis dicitur illa quae 5
habet supradictas qualitates enumeratas sub num. 2, quas Corradus loc. cit., num. 19, ex Rota in Mediolanen. *Praepositurae,* decis. 29, num. 8, part. 2 divers., reducit ad septem. Prima nempe qualitas collegiatae insignis est 6
eius matricitas; secunda, nobilitas et celebritas loci; tertia, antiquitas ipsius; quarta, praecedentia ipsius super alias; quinta, structura sui aedificii, tam intus quam extra: sexta, numerositas ministrorum in ea inservientium; septima, multitudo et frequentia Christifidelium ad eam pro divinis officiis confluentium. Non insignis dicitur illa quae habet exiguum numerum canonicorum, modicos reditus, et inferiorem qualitatem servitii, loci et personarum; Mantica cit. decis. 175, num. 2; Corrad. loc. citato, num. 22; Pellegrin. loco citato, num. 13; Pignatell. loc. cit., num. 25, et alii passim scribentes cit. cap. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6.

Insignitas collegiatae resultat etiam ex pro- 7
visionibus apostolicis de prima dignitate, cum onere assumendi gradum magisterii vel doctoratus in iure canonico intra annum. Hoc enim est signum certum et univocum collegiatae insignis, cum iste gradus non requiratur, nisi in prima dignitate cathedralis vel collegiatae insignis, iuxta dispositionem Concilii Trident. sess. 24, cap. 12, de Reform., et punctualissime quod hoc demonstret insignitatem collegiatae, firmarunt Lotter. de re Benefic. lib. 1, qu. 15, n. 9; Piton. loc. cit., num. 40; Rota dec. 29, n. 9, p. 2 diversor.

Item insignitas collegiatae probatur ex rela- 8
tionibus Episcoporum; Rota coram Gregorio dec. 482, num. 3, et coram Merlin. dec. 87,

c. 2, num. 14, et in recent. dec. 469, n. 18, part. 19, et in Comen. *Canonicatus* 6 Februar. 1704, § *Visa fuit*, coram eminentiss. Scoto, et in Materanen. *Archipresbyteratus* 27 Iun. 1707, § *Collegialitas*, cor. bon. mem. Kaun.; Card. de Luca de Praeeminent. discept. 52, num. 6; Fagnan. in cap. *Postulasti*, num. 14, de Iurepatron.; Piton. loc. cit., num. 37.

9 Collegiata non insignis a sua fundatione seu a tempore suae erectionis potest progressu temporis declarari insignis, maxime si augeatur numerus dignitatum, canonicorum ac reddituum, et locus in quo fundata est evadat insignis; colligitur ex declaratione Sacr. Congr. Rituum in Firmana 24 Martii 1622, ubi collegiata ecclesia S. Pauli oppidi Civitatis Novae; dictae Firmanae dioecesis, ad instantiam Ludovici Centofloreni fuit declarata insignis eo quod oppidum in quo reperitur est insigne, et reddit numerum quatuor mille habitatorum, hoc est focularium 820, quatuor regularium conventus, et unum sanctimonialium monasterium, cum magna copia peritorum et nobilium ibi existentium; Corrad. loc. cit., n. 23, cum
10 Mantica et Barbosa ibi citatis, et alii. Unde patet quis locus sit et debeat reputari insignis, ille nempe qui, ultra conspicua et magnifica aedificia, copiosam continet nobilium et illustrium personarum, ac utriusque iuris doctorum, aliorumque incolarum multitudinem, sicque pro tali communiter habetur, ac reputatur; Bald. in l. *Providendo*, num. 1, Cod. de Postul.; Archidiacon. in c. *Statutum* 11, col. 6 circa med., verb. *Locis insignibus*, de Rescriptis in 6; Card. in Clementin. 1, num. 28, de foro competenti; Lupus allegat. 122, n. 2 in fin.; Innoc. in cap. *Praesenti*, num. 3, de Rescriptis in 6; Corrad. loc. cit., n. 8 et 10; Tiraquell. de Nobilitate, cap. 10, n. 8, cum Felino, Alexandro, Decio, et aliis ibi citatis.

11 Canonici collegiatae insignis tenentur ad diurnam officiaturam in choro, quacunque consuetudine non obstante; Conc. Trid. sess. 24 de Reform., cap. 12, et ex pluribus docet Fagn. in cap. *Cum omnes*, n. 31, cum seq. de Const.; Card. Petra loc. cit., n. 27, et alii communiter cum universali praxi.

12 Canonici autem collegiatae non insignis, quamvis regulariter teneantur ad assiduum chori servitium, tamen ex triplici limitatione ab eo absolvuntur, scilicet, aut si ecclesiae sint rurales, aut si adsit contraria immemorabilis consuetudo, aut demum si sint adeo tenues redditus, ut ipsi canonici ali non valeant, ut in fortioribus terminis obligationis residentiae resolvit; Sacra Congreg. Concil. in Fundana 15 Octobris 1618, et fuse Fagnan. in cit. cap. *Cum omnes*, num. 31, § *Sed postea*; Garcias de Benefic. part. 3, cap. 2, num. 197; Pignatell. tom. 9, consult. 114, num. 10, et consult. 134, num. 14, et tom. 10, consult. 150, num. 84; Crispin. p. 2 Visitat. Pastor., § 19, num. 13.

Quae limitationes sufficit si concurrant al- 13
ternative, tum ex dictione *Aut* per Sacr. Congreg. adhibita, quae efficit ut unica tantum pars verificari sufficiat: Altograd. consil. 70, n. 63; Rota decis. 1342, num. 3, coram Emeric. iunior., tum ex speciali declaratione eiusdem Sacrae Congr., apud Fagnan. in cit. cap. *Cum omnes*, n. 31, vers. *Expresse*, et Pignat. t. 9, consult. 134, num. 14, ubi declaratum fuit sufficere solam immemorabilem. Et in terminis collegiatae non insignis Sacr. Congr. *Visitationis Apostolicae* in quadam collegiata civitatis Laviniae 28 Aug. 1704 declaravit non sustineri decretum visitatoris apostolici cogens canonicos ad diurnam officiaturam, sed quod servaretur solitum, quod erat de inserviendo tantum diebus festivis, licet alioquin canonici habuerint pingues redditus. Et pariter Sacr. Congr. Conc. in Narnien. *Servitii* 26 Apr. 1658, lib. 20 decr., pag. 612, declaravit non sustineri decretum Episcopi demandantis diurnum servitium in collegiata Otricoli, cum obstaret consuetudo.

Caeterum quotiescumque exemptio a quoti- 14
diana officiatura praetendatur per canonicos collegiatae non insignis ob tenuitatem reddituum, eadem exemptio durabit durante reddituum teuuitate; nam si isti augeantur, par est ut in officiaturae onus reincidant. Hinc cum canonici collegiatae non insignis oppidi Vallatae, Aliphanae dioecesis, praetenderent nullum esse decretum Episcopi ipsos cogens ad quotidianam officiaturam, praetensionemque fundarent in consuetudine officiandi tantum diebus festis, et in tenuitate reddituum; Sacr. Congr. Conc. die 12 Februar. 1707, ad dubium: *An Canonici SS. Annunciatae Vallatae teneantur ad quotidianam officiaturam in choro*, respondit: *Pro nunc negative*. Quae resolutio non fundatur in praetensa consuetudine, quia eius probatio non fuit iuridice facta; sed solummodo in tenuitate reddituum, qui cum augeri possint, ideo fuit dictum: *Pro nunc*, et ex superius adductis rationibus in altera Aliphana collegiatae, dubio proposito: *An canonici collegiatae ecclesiae S. Crucis quotidie officiare teneantur?* die 17 Decembris 1717, rescripsit: *Negative, et servetur reductio facta ab Episcopo anno 1671, auctoritate Sacr. Congreg.* Hactenus emin. Petra tom. 3 Comment., in Const. 7 Innoc. IV, sect. 2, a num. 28 ad 31.

Collegiata insignis praecèdit aliis non insi- 15
gnibus, etiamsi fuerint prius erectae; Sacr. Rituum Congr. in Firmana 24 Maii 1612, et in
Nolana 24 Iun. 1699. Etiamsi erectio colle- 16
giatae insignis facta fuerit cum clausula *sine alicuius praeiudicio*; ead. Sac. Congr. Rit. in

d. Firmana, et iam prius in Nolana 21 Aprilis 1602; apud Barbos. collect. Apostol. decis., verb. *Collegiata*, n. 5.

17 Inter collegiatas insignes, collegiata antiquior quae habet insignitatem a iure praefertur habenti insignitatem ex privilegio posteriorem; Sacr. Congr. Rit. in Castellana *Praecedentiae* 13 Febr. 1700, et in Novarien. 8 Maii eiusdem anni, ad dub. 11; apud Monacell. tom. 1, tit. 1, formul. 4, n. 22, et Ursayam tom. 1, p. 1, discept. 6, n. 571.

18 Et sic inter duas collegiatas insignes de iure, semper praecedere debet antiquior, ut ex decreto Sacrae Congreg. resolvit Ursaya loco cit., n. 177, citans Nicolium, Pellegrin., Tondut., et Card. de Luca in Miscellan. Eccles., disc. 45, n. 6.

19 Et hoc procedit, etiamsi collegiata insignis posterior habeat insignia honorificentiora, ut declaravit Sacr. Congr. Rituum in Novarien. 8 Maii 1700, decernens praecedentiam deberi collegiatis SS. Gervasii et Protasii, domus Ossulae, et S. Iacobi Victoris, Intri, quae minus honorifica insignia habent in concursu collegiatae S. Bartholomaei, Burgii Mainerii, habentis insignia honorificentiora. Et in Civitatis Castellanae 13 Februar. 1700, respectu insignis collegiatae terrae Gallesii, cui fuit adiudicata praecedentia in concursu insignis collegiatae SS. Vincentii et Anastasii, terrae Arignani, habentis usum almutiarum, quem non habebat d. collegiata Gallesii. Et hoc patet in Urbe, exemplo collegiatae S. Mariae ad Martyres, seu Rotundae, quae quamvis non habebat usum neque rocchetti, neque cappae magnae, neque almutiarum, nihilominus in processionibus et aliis publicis functionibus, ratione suae antiquitatis praecedit omnes alias octo collegiatas eiusdem Urbis, quarum maior pars habet insignia, honorifica et ornamenta nobilia, ut refert et observat Ursaya loc. cit., n. 164, 165, 181, 182 et 183.

20 Imo collegiata insignis antiquior praecedit insignem posteriorem, quamvis insignis posterior seu modernior habeat usum pontificalium respectu sui abbatis, et facultatem gestandi rocchettum et cappam magnam, respectu suorum canonicorum, ut in Ianuensi *Praecedentiarum* pro insigni collegiata S. Mariae Vinearum cum insigni collegiata SS. Fabiani et Sebastiani habente usum pontificalium respectu sui abbatis, et cappam magnam respectu suorum canonicorum, utraque parte ad longum informante, resolvit S. R. C. 19 Iul. 1710, ad relationem emin. Barberini, quae circa infrascripta dubia:

I. *An constet de collegialitate cum qualitate insignitatis S. Mariae Vinearum Genuae?*

II. *An liceat canonicis eiusdem ecclesiae capitulariter cum eorum praeposito incedere in processionibus et aliis functionibus ecclesiasticis? Et quatenus affirmative?*

III. *An eis debeatur praecedentia adversus parochos urbanos, et canonicos ecclesiae S. Mariae, et SS. Fabiani et Sebastiani de Carignano, eiusdem civitatis?* Respondit *affirmative in omnibus.*

Sic refert Ursaya tom. 1, discept. 6 per tot. Vide ibi ipsum, ubi multa ad rem.

Collegiatae insignes fere cathedralibus aequi- 21
parantur; cap. *Quia saepe contingit* 40 de election. in 6: Glossa in cap. *Statutum* 11, verb. *Cathedralium*, de Rescriptis in 6; Conc. Trid. sess. 24, cap. de Reformat.; Corrad. in prax. Benefic. lib. 2, c. 10, n. 73; c. 13, n. 72, et c. 15, n. 4.

Et quandoque praesertim in limine erectio- 22
nis conceduntur collegiatae insigni nobiliora insignia, quam cathedrali. Vide verb. *Insignia*, num. 10.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Opinio Auctoris, n. 13, quod canonici Ec- 23
clesiae collegiatae non insignis haud teneantur ad residentiam, vel si collegiata illa ecclesia sit ruralis, vel si adsit immemorabilis consuetudo non residendi, vel si redditus habeat adeo tenues, ut minime sufficiant sustentationi canonicorum, haud potest recipi.

Spectato enim pontificio decreto relato a S. M. 24
Bened. XIV Inst. Eccles. 107, n. 1, tum a nobis in addit. ad verb. *Canonicus*, art. 5, a 25
residentia nec excusat nuda qualitas ecclesiae ruralis, nec sola consuetudo immemorabilis non residendi, sed utrumque concurrat oportet; idque quia pontificium illud decretum non *disiunctive*, sed *coniunctive* loquitur: *In collegiatis autem non insignibus* (sunt verba decreti) 26
posse excusare, dum tamen sint rurales prorsus destitutae, et in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere.

Neque tenuitas reddituum excusat a residen- 27
tia in quacunque ecclesia collegiata non insigni, sed tantummodo in rurali, propterea quod de ruralibus loquebatur mox dictum pontificium decretum, dum inquit: *Aut quae adeo* 28
tenuis redditus essent, ut canonicos, aliunde non habentes unde vivere, alere non possent. Consuetudo vero immemorabilis non residendi 29
nequaquam requiritur in collegiata non insigni rurali, quae tenues hosce habeat redditus, nam disiunctive loquitur praefatum decretum, ut patet ex verbis mox relatis.

ADDITIONES CASINENSES.

Videtur in Additionibus ex aliena manu, sub num. 23 et seq., immerito fuisse castigatum Lucium nostrum eo quod sub n. 13 et seq.

senserit canonicos collegiatae non insignis, quamvis regulariter ad assiduum chori servitium teneantur, ex triplici tamen limitatione ab huiusmodi servitio absolvi; nimirum, si tales ecclesiae collegiatae sint rurales (prorsus destitutae); vel si adsit contraria immemorabilis consuetudo non residendi; vel denique, si adeo tenues sint redditus, ut canonici ali non valeant. Ut proinde hae limitationes disiunctim intelligi rite possint, adeoque unaquaeque illarum separatim, ac per se, a residentia valeat excusare, contra id quod auctor additionis opinatur dum supponit duas priores supra allatas limitationes, non divisim, sed coniunctim pro assiduo servitio non praestando concurrere debere; nempe ut collegiatae eiusmodi non insignes sint rurales prorsus destitutae, et amplius adsit consuetudo immemorabilis non residendi.

Et revera allata opinio auctoris innititur melioris notae canonistarum auctoritati; imo est haec firmissima doctrina ex ipso Sacrae Congregationis Concilii oraculo. Praestat audire in primis Fagnanum, in haec verba: *Quo vero ad collegiatas, cum Episcopus Comen. habens in sua dioecesi plures collegiatas ecclesias, non tamen insignes, consuluisset Sacram Congregationem Concilii, an si in eis a tempore immemorabili nunquam consueverit resideri, posset compellere canonicos ad residendum, iuxta c.12, vers.* Praeterea, *sess. 24 Concil. Trident. de Refor.m, Sacra Congregatio censuit: cap. 12, vers.* Praeterea, *supradictum intelligi de omnibus collegiatis, etiam non insignibus; nisi tamen istae non insignes collegiatae essent rurales prorsus destitutae,* AUT *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset resideri,* AUT *quae adeo tenuis redditus essent, ut canonicos, non habentes unde vivant, alere non possint.*

Sed postea, prosequitur Fagnanus, *cum subdubitatum esset an decisio S. Congregationis, ut immemorabilis excuset a residentia, procederet in collegiata non insigni rurali tantum,* AN VERO ETIAM IN URBANA, *ita ut illa verba,* aut in quibus, *non repeterent dictionem* rurales. *Cum autem quidam dicerent Gregor. XIII in una Patavin. de immemorabili in non insignibus aliter sensisse, relatum est ad eum decretum Congregationis; Sanctitas Sua probavit, quod visum est Congregationi, ut scilicet, quando Ecclesiae non sunt insignes,* SOLA IMMEMORABILIS CONSUETUDO NON RESIDENDI EXCUSET CANONICOS A RESIDENTIA; *sed in cathedralibus et collegiatis insignibus, immemorabilis nullo modo excusat.* Ad c. *Cum omnes* ex. de Const., num. 31.

Amplius Barbosa in Summa apostolicarum decisionum, collect. 90, n. 6, sic habet: *Canonici collegiatarum, etiam in oppidis non insignibus existentium, tenentur ad residentiam, nisi essent collegiatae rurales prorsus destitutae,* AUT *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere, etc.;* Sacra Cong. Conc.

Consentit Pignatellus tom. 9, consult. 114, num. 10, his verbis: *Censuit Sacra Congreg. Conc. 24 Iul. 1574, canonicos collegiatarum ecclesiarum, etiam non insignium, teneri ad residentiam; nisi tamen istae non insignes collegiatae essent rurales prorsus destitutae;* AUT *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere;* AUT *adeo tenues redditus essent, ut canonicos, aliunde non habentes unde vivant, alere non possent. Quod fuse explicat Fagnanus ad cap.* Cum omnes, n. 31. Et consult. 134, n. 14: *Collegiatae non insignes,* ait, *non requirunt residentiam, quando in eis supra hominum memoriam solitum non sit residere.*

Sic quoque in tom. 10, consult. 150, n. 84: *Notandum,* inquit, *quod id* (servitium chori assiduum) *habet locum etiam in collegiatis non insignibus, nisi tamen collegiatae istae non insignes essent rurales prorsus destitutae;* AUT *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere;* AUT *adeo tenues redditus essent, ut canonicos aliunde non habentes unde vivant, alere non possent, ut per Sacr. Congr. Conc. 24 Iul. 1574.*

Idem docet Garcias hoc sane pacto: *S. D. N. Gregor. XIII ex sententia Congr. declaravit immemorialem consuetudinem non excusare a residentia in cathedralibus et collegiatis insignibus; in collegiatis autem non insignibus posse excusare, si Ecclesiae sunt rurales prorsus destitutae,* AUT *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere,* AUT *in quibus adeo tenues redditus essent, ut canonicos, aliunde non habentes unde viverent, alere non possent.* Part. 3, cap. 2, num. 197.

Sic etiam refertur apud Zamboni tom. 2 collect. declarat. Sacr. Congregat. Concil., § 8, num. 4, pag. 141, per Sacram Congregationem fuisse decisum, collegiatis etiam non insignibus obligationem esse residendi *nisi tamen istae non insignes collegiatae essent rurales prorsus destitutae,* AUT *in quibus nunquam antea ultra hominum memoriam solitum esset residere,* AUT *quae adeo tenuis redditus, etc.*

Ex quibus omnibus luculenter evincitur quod tantum abest ut Auctor erroris vel inconsiderantiae argui possit, quinimo eumdem solidam ac veram, ipsa Congregatione Concilii docente, in re de qua agimus, sententiam fuisse assecutum dicamus oportet.

Auctor additionis, ut supra, suam opinionem firmaturus, affert textum instit. ecclesiasticarum Bened. XIV, quem hic transcribere placet: *Locum esse censuimus,* sic in cit. Inst.

(quoad chori servitium), *pontificio decreto, quod etiam consilio Sacrae Congregationis editum fuit* (in caus. Burg. 1573, t. 1 decr., p. 35 a tergo): *illudque Fagnanus commemorat; Sanctissimus Dominus ex sententia S. C. Concilii declaravit immemorabilem consuetudinem non excusare a residentia in cathedralibus et collegiatis insignibus. In collegiatis autem non insignibus posse excusari, dum tamen sint rurales prorsus destitutae,* et *in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere, aut quae adeo tenuis redditus essent, ut canonicos, aliunde non habentes unde vivant, alere non possent.*

Ubi, ut vides, clausula supra hominum memoriam non disiuncte et absolute ponitur, sed coniunctim *cum ecclesiis ruralibus;* adeo ut, secundum litteram textus, ad excludendum a residentia, duo impleri oporteat, nempe ut collegiatae non insignes *sint rurales; et ut amplius supra hominum memoriam solitum non sit residere.*

At cum Benedictus XIV modo relatum Gregorii XIII decretum a Fagnano quoque commemorari dicat, absque eo quod hunc, vel saltem typographum aliqua notet censura, ac si eiusmodi decretum quodammodo immutaverit, *aut* pro *et* usurpando; nec in alios eximios canonistas, quorum auctoritates supra attulimus, caeteroquin Lambertino notissimos (quique omnes idem decretum, ut apud Fagnanum iacet, producunt, eamdemque cum illo sententiam tenent), minimum quid observet, concludi posse videtur mendum typographicum in Lambertinianas editiones irrepsisse, *et* pro *aut* adhibendo. Ex iis porro quae dicta sunt quisque videt quam minus recte auctor additionum, ut supra num. 27 et seq., glossam suam, quoad tenuitatem fructuum, ac si clausula et circumstantia haec ad collegiatas rurales tantum referatur, adiecerit. Caeterum, cum nobis ab Urbe absentibus decretum hocce, prout exaratum est, recognoscendi opportunitas desit; et quod magis est, ob summam qua tantum Pontificem prosequimur venerationem, satius putavimus S. Congregationem Concilii consulendam, ab eaque enixis precibus postulavimus ut suum oraculum hac in re edere benigne velit. Cumque fidenter speremus futurum ut praestantissimus cardinalis praefectus aliique eminentissimi purpurati eamdem componentes, consueta charitate ac benevolentia vota supplicationesque nostras suscipere velint, responsum quod ardentissime praestolamur, ad calcem huius tomi IV, in apppendice novissimorum S.R.E. Congregationum, Concilii, Rituum, etc., Decretorum, seu loco, pro materiarum ordine inseremus.

INSORDESCENS, INSORDESCENTIA

Summarium.

1. Insordescens quis dicatur? - 2. Insordescentia quamvis praecipue dicatur ratione excommunicationis, attamen convenit etiam aliis censuris. - 3. Ad effectum docendi de insordescentia alicuius censurati, opus est probare in primis excommunicatum seu censuratum habuisse notitiam excommunicationis seu censurae. - 4. Secundo opus est probare quod sine rationabili causa distulerit post annum petere absolutionem, unde si distulit ex rationabili causa, non censetur insordescens. - 5. Sic eadem ratione non potest dici insordescens, si intra annum petiit, et non obtinuit absolutionem. - 6. Similiter non potest dici insordescens, si per sex menses perseveravit in censura, et deinde obtenta absolutione cum reincidentia post absolutionem reincidit et permansit in ipsa per alios sex menses. - 7. Nec ad probandam insordescentiam sufficit probare solam perseverantiam per annum in censura, sed est etiam necesse probare animum induratum in contemptu clavium. - 8. Excommunicatus tamen post annum a declaratione citari potest uti suspectus absque ulla monitione. - 9. Insordescens in censura lata in causa haeresis habetur veluti haereticus ipso iure, et absque alia sententia. - 10. Attamen priusquam publice declaretur haereticus, citari debet uti se purget. - 11. Insordescens in censura lata ob aliam causam ab haeresi, habetur tanquam leviter suspectus de fide, ac specialiter de potestate clavium in ecclesia; potestque citari ab Episcopo ut respondeat quid sentiat de his. Si purgare se noluerit, et permanserit altero anno, fit vehementer suspectus; citatus, nec purgans se, potest ex violenta suspicione declarari haereticus. - 12. Insordescens in excommunicatione lata in causa criminali habetur pro convicto de eo crimine. Secus vero in causa civili. - 13. Insordescens in censura excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti per annum, vel ultra an sit privatus ipso iure beneficiis. - 14. Contra excommunicatos non curantes absolutionem, et non obstante excommunicatione celebrantes procedit ordinarius, et quandoque S. Officium committit informationes. - 15. Praecipitur vicario generali ut excommunicatos renuentes restituere ablatum ab ecclesiis aggravet et reaggravet, et finito anno declaret insordescentes. - 16. Insordescenti in excommunicatione per annum, etiamsi in articulo mortis fuerit absolutus, potest ecclesiastica sepultura denegari, et sepeliri in loco profano. - 17. De insordescentia remissive. Subnectuntur additiones ex aliena manu a n. 18 ad n. 25.

1 Insordescens dicitur ille qui animo pertinaci et obdurato, seu in contemptum clavium, quia scilicet noluit obedire, seu se subiicere clavibus, perseverat in censura per annum; c. *Cum bonae memoriae* 8 de aetate et qualitate, cap. *Cum contumacia* 7 de haereticis in 6, et Concil. Trid. sess. 25 de Reform., c. 3, ibi: *Obdurato animo censuris annexus in illis insorduerit.* Insordescentia, quamvis praecipue di- 2
catur ratione excommunicationis, attamen convenit etiam aliis censuris; argum. cit. text. Concilii Tridentini, ubi dicitur: *Censuris annexus,* et cit. cap. *Cum bonae memoriae,* ubi est sermo de insordescente per annum in censura suspensionis.

Ad effectum docendi de insordescentia ali- 3

cuius censurati, opus est probare in primis excommunicatum seu censuratum habuisse notitiam excommunicationis seu censurae; Riciull. de iure personar. extra gremium Eccles. existent., l. 4, c. 8, num. 4; Barbosa in Concil. Trident. sess. 25 de Reform., cap. 3, n. 33, et communis aliorum. Requiritur enim ad insordescentiam animus obduratus et contemptus clavium, qui non supponitur in ignorante censuram; argum. cit. c. *Cum bonae memoriae*, cit. c. *Cum contumacia*, et Conc. Trid. loc.
4 cit. Secundo, opus est probare quod sine rationabili causa distulerit post annum petere absolutionem; unde, si distulit ex rationabili causa, v. g., quia absens, quia impeditus et huiusmodi, non censetur insordescens, ex defectu animi indurati et contemptus clavium
5 propter *citata iura*. Sic eadem ratione non potest dici insordescens, si intra annum petiit et non obtinuit absolutionem; Riciull. loc. cit., num. 5 et 9; Barbosa loc. cit., num. 33, et
6 communis aliorum. Similiter non potest dici insordescens, si per sex menses perseveravit in censura, et deinceps obtenta absolutione cum reincidentia, post absolutionem reincidit, et permansit in ipsa per alios sex menses. Tempora enim in hac materia non coniunguntur, cum ad contrahendam insordescentiam requiratur perseverantia continua unius integri et interrupti anni in censura argum. citatis Iuribus; Barbosa loc. cit., num. 37; Navarr. consil. 7, n. 3, de Haereticis; Monacell. tom. 3, tit. 3, formul. 3, n. 12; Seraphin. dec. 1285, n. 5, et alii communiter, cum Rota in Oscen. *Archidiaconatus* 16 Maii 1603, coram Card. Lancellotto impressa per Farinac. tom. 2 consil., decis. 196, n. 5; et refert Riciull. l. c., cap. 8, num. 3.

7 Nec ad probandam insordescentiam sufficit probare solam perseverantiam per annum in censura, sed est etiam necesse probare animum induratum in contemptum clavium; cit. cap. *Cum bonae memoriae*, cit. cap. *Cum contumacia*, et Concil. Trid. loc. cit.; Rota in d. Oscen. coram Cardin. Lancellotto; Pignatell. tom. 7, consul. 18, num. 9, et communis alio-
8 rum. Excommunicatus tamen post annum a declaratione citari potest uti suspectus absque alia monitione: ex Sacra Congregatione Concil. 22 Maii 1586, apud Pignatell. loc. cit., num. 9.

9 Insordescens in censura lata in causa haeresis habetur veluti haereticus ipso iure et absque alia sententia; Authent. *Gazaros* Cod. de haereticis, cap. *Excommunicamus* 1 de haereticis, ubi glossa verb. *Condemnetur;* Hostiens. num. 7 et 8; Abbas num. 11; Soccin. n. 14; Butrius n. 17; Ioann. Andr. n. 4; Ancharan. n. 4; Anan. n. 6, et communis aliorum cum Pignatell. tom. 7, consult. 18, n. 5, et tom. 8,
10 consult. 134, n. 1 et sequent. Attamen priusquam publice declaretur haereticus, citari debet ut se purget; Pignatell. tom. 7, consult. 18, num. 8, et tom. 8, consult. 134, num. 2; Pegna part. 3, comm. 46, vers. *Adveniente;* Chartar. de exsecut. sentent. cap. 15, n. 278; Sanctarell. de haeresi cap. 4, dub. 5, conclus. 1; Farinac. de Haeresi quaest. 191, num. 17; La Croix lib. 7, num. 188, et alii passim.

Insordescens in censura lata ob aliam cau- 11
sam ab haeresi habetur tanquam leviter suspectus de fide, ac specialiter de potestate clavium in Ecclesia, potestque citari ab Episcopo ut respondeat quid sentiat de his. Si purgare se noluerit, et permanserit altero anno, fit vehementer suspectus; et citatus nec purgans se, potest ex violenta suspicione declarari haereticus. Pignatell. tom. 7, consult. 18, a num. 2 ad 4, cum multis aliis ibi allegatis, Gonzalez in regul. 8 Cancell., gloss. 15, n. 108; Pegna part. 1 director., qu. 47, n. 7 et 8; La Croix loc. cit., n. 289, arg. cap. *Excommunicamus* 1, cap. *Cum contumacia* 7 de haereticis in 6, et Conc. Trid. sess. 25 de Reformat., cap. 3 in fine, ubi sic habet: *Excommunicatus quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit... Sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de haeresi suspectum, procedi possit.*

Insordescens in excommunicatione lata in 12
causa criminali habetur pro convicto de eo crimine; Farinac. lib. 1, quaest. 18, num. 39; Gonzalez in regul. 8 cancell., gloss. 15, n. 106 et 108, cum aliis ibi allegatis; Pignatell. tom. 7, d. consult. 18, n. 18; La Croix loc. c., n. 290, et alii. Secus vero in causa civili secundum veriorem, ut Gonzal. loc. c.; Pignatell. loc. c., La Croix loc. c., quamvis alii contrarium teneant, ut Salzed. ad Diaz, cap. 110, n. 4, vel cap. 118, n. 4, in nova editione.

Insordescens in censura excommunicationis 13
vel suspensionis, vel interdicti per annum, vel ultra, secundum aliquos doctores est privatus ipso iure beneficiis. Ita Menochius de arbitr., casu 416, num. 52. At optime ex Rotae decisionibus Theodosius Rubeus in singular. Rotae tom. 2, part. 3, sub verb. *Menochius*, § 1, pag. 202, sic distinguit: Aut excommunicatio seu alia censura lata fuit propter crimen quod ipso iure privat clericum beneficio, et tunc per insordescentiam habetur pro confesso, et censetur ipso iure privatus. Aut excommunicatio, seu alia censura lata fuit ob crimen propter quod non est privatus beneficiis ipso iure, sed venit per sententiam privandus, et tunc poterit post contractam insordescentiam privari. Aut crimen est tale propter quod nullo modo potest imponi poena privationis, puta ob debitum civile pensionis, et tunc nunquam ob insordescentiam imponetur poena privationis, sed

alia arbitraria. Haec apud Barbosam loc. cit., num. 38.

14 Contra excommunicatos non curantes absolutionem, et, non obstante excommunicatione, celebrantes, procedit Ordinarius; nam sic resolutum fuisse die 26 Maii 1609, et 1631, et 1632, refert Pignatell. tom. 7, d. consult. 18, n. 15, ubi subiungit quod quandoque S. Officium commisit informationes, ut in litteris patriar-
15 chae Aquileiae sub 15 Iun. 1591, praecipitur vicario generali, ut excommunicatos renuentes restituere ablatum ab ecclesiis aggravet et reaggravet, et finito anno declaret insordescentes; Sacr. Congr. Immun. 12 Febr. 1647, lib. 4 decr. Paul., pag. 4.

16 Insordescenti in excommunicatione per annum, etiamsi in articulo mortis fuerit absolutus, potest ecclesiastica sepultura denegari et sepeliri in loco profano; Genuens. in praxi c. 7 in addit.; Pignatell. cit. consult. 18, n. 13; La
17 Croix loc. c., n. 292, et alii passim. Plura alia de insordescentibus in censuris vide apud Pignatell. tom. 7, consult. 18, et tom. 8, consult. 134; Barbos. l. c.; Monacell. loc. c., et alios.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

18 De anno insordescentiae libet aliqua adnotare. Hic annus numerandus est non a die incursae excommunicationis, si ageretur de excommunicato a iure, sed a die quo fuit vel excommunicatus vel declaratus excommunicatus, cum ex illa die incipiat rumor contumaciae et contemptus clavium Ecclesiae; Sanctarell. de haeres. cap. 4, n. 6; Caren. de Offic. S. Inquisit. part. 2, tit. 8, n. 5.

19 Non ignoro esse qui limitant id in casu notorii; annumque tunc tenent incipere a die notoriae excommunicationis incursae; Alber. in Rubric. de Haeret. in 6, qu. 13, n. 35; Farinac. de Haeres. qu. 191, num. 26. At confutant hanc opinionem Passerin. in cap. *Cum contumacia*, num. 12, de Haeretic. in 6; Del Bene de Offic. S. Inquisitionis dub. 211, sect. 1, num. 4. Et non immerito. Habetur enim in cap. *Cum contumacia* de Haereticis, in 6: *Excommunicationis vinculo per vos fuerit in-*
20 *nodatus*. Haec autem verba important excommunicationem ab homine per sententiam latam, aut saltem declarantem: *Neque in his* (ita recte ait Passerin. ubi supra) *potest habere locum notorium, neque enim sufficere potest notorium puri facti, quia necesse est quod in iudicio constet et de excommunicatione, et de persistentia in illa; et sic requiritur notorium iuris quod habetur per iudicis pronuntiationem, per quam pronuntiet susceptum excommunicatum, et postea in excommunicationem pertinacem. Incipit ergo hic annus a die latae vel declaratae excommunicationis factae per iudicem.*

Debet itidem hic annus esse integer et con- 21
tinuus, cap. *Cum contumacia* de Haeret. in 6. Quaeri propterea solet, an habeatur hic annus integer et continuus, ubi quis plurium annorum spatio persistit in excommunicatione, sed in unoquoque anno obtinuit absolutionem cum reincidentia? Negant Carena de Offic. S. In- 22
quisitionis part. 2, tit. 8, num. 3, ubi ex Card. Bellarmino, quod Sacra Congreg. Conc. interpres declaravit non posse procedi contra illum qui excommunicatus ab auditore camerae per triennium in excommunicatione persistit; ita tamen ut in unoquoque anno in festo Paschatis ab eodem auditore camerae absolutionem cum reincidentia obtinuerit: Del Bene eod. tract. dub. 211, sect. 1, num. 6 et 24, probeque monent quod in subiecta materia haud coniunguntur tempora.

Maior dubitatio est an habeatur hic annus 23
integer et continuus, si intra ipsum excommunicatus in foro conscientiae absolvatur. Haberi de iuris rigore ex ratione illa, quod absolutio in foro interno non suffragatur in foro externo; non haberi vero de aequitate, cessante tamen partis oppositione, censet Carena de Offic. S. Inquisitionis part. 2, tit. 8, num. 26. At 24
indistincte non haberi alii tenent. *Sed cum verum sit* (sic opportune inquit Passerin. in 6, cap. *Cum contumacia* de Haeret. in 6) *quod absolutio in foro conscientiae directe non iuvat in foro externo, nec liberat a poenis externi fori, indirecte tamen auferendo materiam super qua fundantur poenae, potest a poena liberare; quia ablato sufficienter delicto etiam in futurum, et ut non duret, et ut non perficiatur, non remanet unde infligatur poena, cessante etiam in foro externo delicto. Cum igitur in proposito nostro non debeatur nisi pertinaciae duranti per annum, si tollitur pertinacia, tollitur poena. Non potest vero dici pertinax in persistendo in excommunicatione ille qui absolutionem petiit in foro conscientiae, et obtinuit, et de hoc in foro externo constat. Et eo magis, quia quod iste non obtineat absolutionem ab excommunicatione in foro externo, non potest tribui pertinaciae et contemptui clavium, sed alicui alteri causae, ex qua pro iure suo tuendo impeditur ne statim in foro externo absolvi possit. In hoc enim negotio quamlibet causam, etiam iniustam, excusare pertinaciam dixit idem Carena, etc. Et eo magis quod qui velit esse pertinax contra iudicem in foro externo, et claves Ecclesiae contemnere, non est dignus ut absolvatur in foro conscientiae.*

De eo etiam disputari solet an habeatur hic 25
annus integer et continuus, si intra ipsum obtinuit excommunicatus rescriptum cum clausula: *Te absolventes*. At haberi tenent Passerinus in cap. *Cum contumacia*, n. 14, de Haeretic. in 6; Carena de Offic. S. Inquisitionis

p. 1, tit. 8, num. 35; tum quia illa absolutio datur tantum ut rescriptum non sit nullum; tum quia dicta absolutio de stylo datur etiam non concurrente poenitentia, adeoque haud potest operari ut desit pertinacia; tum demum quia dicta absolutio non tollit excommunicationem, sed solum impedimentum proveniens ab illa excommunicatione suspendit, donec gratia suum sortiatur effectum.

Limitat autem hanc opinionem Del Bene de Offic. S. Inquisitionis dub. 211, sect. 7, n. 2, in casu in quo Papa scivisset eum per annum in excommunicatione perstitisse. Sed neque huic limitationi locum esse posse propter mox allatas rationes firmat Passerin. loco proxime citato.

Insordescentia quomodo sit probanda, ut contra insordescentes in excommunicatione possit procedi, expendunt post alios Pignatell. consult. canon. 18, n. 9, tom. 7,; Rot. in recent. decis. 132, n. 7, part. 1.

INSTITUTIO SEU INSTITUERE IN BENEFICIIS

Summarium.

1. Institutio seu instituere dupliciter in iure accipitur, late scilicet, seu pro quocunque provisionis modo, et proprie, seu specialiter. - 2. Institutio late accepta quid comprehendat et importet. - 3. Institutio specialiter accepta quid importet seu comprehendat. - 4. Institutio proprie et specialiter accepta valde differt a collatione et praesentatione. - 5. Praesentatio proprie quid sit, et quando fiat. - 6. Collatio proprie quid sit, et quando fiat. - 7. Institutio proprie quid sit, et quando fiat? - 8. Institutio est triplex, scilicet *Collativa, Auctorizabilis et Corporalis*. - 9. Institutio collativa quae sit. - 10. Institutio auctorizabilis quae sit. - 11. Institutio corporalis quae sit. - 12. Institutio collativa, de iure pertinet ad Episcopum loci in quo situm est beneficium. - 13. Etiam vicarius generalis Episcopi potest instituere in beneficiis praesentatos a patronis. - 14. Etiam capitulum, seu vicarius capitularis, sede vacante - 15. Praelatis inferioribus non competit de iure communi potestas instituendi in beneficiis praesentatos a patronis. - 16. Potest tamen ipsis competere ex aliquo iure speciali, v. g. ex privilegio, fundatione, consuetudine, aut praescriptione legitime completa. - 17. Ostenditur posse eis competere ex privilegio seu speciali concessione. - 18. Ostenditur posse iis competere ex fundatione, saltem ante Concilium Tridentinum facta. - 19. Non sic autem ex fundatione facta post Tridentinum. - 20. Ostenditur posse ei competere ex consuetudine. - 21. Ostenditur posse ei competere ex praescriptione legitime completa. - 22. Praelatis inferioribus, etiam regularibus, competit ius instituendi in ecclesiis sibi pleno iure, id est in spiritualibus et temporalibus subiectis. - 23. Laici, quicunque sint, nullo modo possunt proprie instituere clericum in aliquo beneficio. - 24. Institutio auctorizabilis, de iure communi, pertinet ad Episcopum solum privative ad praelatos inferiores. - 25. Secus autem, si praelati inferiores habeant iurisdictionem quasi episcopalem in clerum et populum privative ad Episcopum. - 26. Institutio auctorizabilis non potest competere, neque vi consuetudinis seu praescriptionis, praelatis inferioribus non habentibus proprium territorium privative ad Episcopum. - 27. Institutio corporalis de iure communi spectat ad archidiaconum. - 28. Secus autem ex consuetudine. - 29. Is ad quem spectat collatio beneficii non potest seipsum instituere. - 30. Imo is ad quem spectat collatio beneficii nec ab alio a se delegato potest institui. - 31. In beneficiis ecclesiasticis non possunt institui laici, sed soli clerici. - 32. Clerici possunt institui in beneficiis certum ordinem sacrum requirentibus, licet istum nondum habeant, dummodo intra tempus a iure statutum possint ad requisitum sacrum ordinem promoveri, et alias sint idonei. - 33. Tempus institutionis praesentatorum faciendae in beneficiis non reperitur a iure praefixum et determinatum, dummodo non diu differatur. - 34. Si autem habens potestatem instituendi praesentatos sit negligens, aut plus aequo differat, seu penitus recuset instituere, tunc recurrendum est ad superiorem, qui ei praefigat certum tempus ad instituendum; quo elapso, poterit ipse supplere, vel compellendo, vel instituendo. - 35. Ritus seu modi realiter et corporaliter instituendi seu investiendi in beneficiis, ex quo sunt varii pro diversitate locorum, sunt observandi iuxta antiquas laudabiles consuetudines cuiuslibet loci. - 36. Institutus quoad titulum in beneficio, quamvis non possit eius possessionem capere propria et sola sua auctoritate, accedente tamen consensu seu licentia legitimi superioris volentis tradere possessionem corporalem, potest eam capere, nullo alio eum introducente in ipsam. - 37. Instituens potest gratificari quando duo ab eodem patrono laico praesentati sunt aeque digni. - 38. Quando plures patroni diversos aequali numero suffragiorum praesentant, si moniti nolint consentire in unum, et Episcopus neutrum ex praesentatis possit instituere absque atroci scandalo facti, tunc potest gratificari uni, et tertium aliquem eligere. - 39. Institutio potest fieri extra dioecesim et territorium instituentis. - 40. Subnectuntur addit. ex aliena manu usque ad num. 45.

1 Institutio, seu instituere in beneficiis, dupliciter in iure accipitur, scilicet late, seu pro quocunque provisionis modo; et proprie seu specialiter; 2 *Communis*. Institutio late accepta comprehendit sub se quamlibet provisionem canonicam, seu modum legitime acquirendi beneficium ecclesiasticum, sive talis canonica provisio fiat per *electionem* rite celebratam et confirmatam, sive per *postulationem* a Papa admissam, sive per *nominationem* seu *praesentationem* factam a patrono cum institutione secuta, sive per *collationem* liberam beneficii factam a legitimo superiore, absque praevia capitulari electione vel alterius praesentatione, sive per *resignationem*, sive per *permutationem*, sive per *translationem* auctoritate legitimi superioris factam; arg. cap. *In litteris* 5 de restit. spoliator.; cap. *Non amplius* 1, c. *Auctoritate* 4, cap. *Ad decorem* 5, et cap. *Cum venisset* 6 de Institutionibus, et cap. *Beneficium* 1 de Regul. Iuris in 6. Vide verb. *Beneficia*, art. 3. Insti- 3 tutio proprie seu specialiter accepta comprehendit solummodo eam concessionem beneficii, quae per legitimum superiorem fit cuipiam ad praeviam praesentationem patroni; et definitur quod sit *concessio ecclesiae seu beneficii, auctoritate Episcopi vel alterius Ordinarii facta non simpliciter cuivis clerico, sed ei qui est a patrono nominatus et praesentatus*. Sic in re communis cum Barbosa par. 3 de Offic. et

potest. Episcop., alleg. 72, n. 174, et glossa in cap. 1 de Inst. in 6.

4 Institutio proprie et specialiter accepta valde differt a collatione et praesentatione, textu expresso in cap. *Cum in illis* 16, § *Cum autem*, de praebend. in 6, ibi: *Cum autem, inter collationem, praesentationem et institutionem, differentia magna esse noscatur*. Praesentatio enim proprie est et fit quando a patrono, cui competit ius patronatus, nominatur seu praesentatur clericus idoneus Ordinario ad beneficium vacans. *Communis* cum Glossa in cit. c. *Cum* 6 *in illis*, verb. *Nona insuper*. Collatio autem proprie est et fit quando beneficium est liberum, et in mera dispositione Ordinarii, et libere confert cui vult, dummodo sit idoneus. *Communis* cum Glossa loc. cit., et alia Glossa in Rubrica de Institutionibus in 6, verb. *Nam* 7 *Collatio*. Institutio vero proprie est et fit quando beneficium non est liberum in dispositione Ordinarii, sed est de iure patronatus alicuius, ad cuius patroni praesentationem Ordinarius clericum idoneum praesentatum in tali beneficio instituit, seu ei tale beneficium concedit; *Communis* cum Glossa loc. c.; Barbosa loc. cit., num. 272; Abbas in cap. *Auctoritate* 4 de Instit., num. 7; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 7, num. 4.

8 Institutio est triplex, scilicet *Collativa, Auctorizabilis* et *Corporalis;* Abbas in cap. *Auctoritate,* num. 7 et 8; Fagnan. in cap. *Cum Ecclesia* 3 de causa possession., num. 28 et seq., Reiffenstuel loc. cit., num. 5, et communis aliorum cum Glossa in cap. *Cum beneficium* 1 de Regulis Iuris in 6, ubi circa medium sic expresse habet: *Dicendum quod triplex est institutio: quaedam est institutio tituli collativa; alia est institutio auctorizabilis quoad commissionem curae animarum; alia est institutio realis et actualis, quae vocatur investitura seu inductio in possessionem realem* 9 *et corporalem*. Institutio *collativa* (quam aliqui verbalem appellant) ea est per quam ab Ordinario verbis aut litteris confertur seu conceditur titulus beneficii Clerico idoneo ad ipsum a legitimo patrono nominato seu praesentato. 10 Institutio *auctorizabilis* aliud non est quam approbatio ad exercendam curam animarum, sive commissio curae animarum, ut expresse dicit Glossa numero antecedenti adducta, et summarium in cap. *Cum satis* 4 de Officio archidiaconi, ibi: *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est non* 11 *habet institutionem auctorizabilem*. Institutio *corporalis,* sive realis, aliud non est quam inductio in actualem possessionem beneficii, per quam videlicet datur vera et realis possessio ipsius beneficii per legitimum superiorem alicui collati, et de hac institutione corporali fit expressa mentio in cap. *Ad haec* 7 de Offic. archidiaconi, ibi: *Institutio corporalis tam super beneficiis quam etiam dignitatibus ad ipsum* (archidiaconum) *debeat pertinere*. Haec institutio corporalis alio nomine vocatur investitura, installatio, missio in actualem possessionem.

Institutio collativa de iure communi pertinet 12 ad Episcopum loci in quo situm est beneficium; c. *Omnes basilicae* 10, causa 16, qu. 7, c. *Ex frequentibus* 3 de Instit., cap. *Cum ex iniuncto* 12 de Haeretic., in fine. Et sic tenet communis cum Fagnano in c. *Eam te,* n. 6, de aetate et qualitate, et c. *Auditis,* num. 2, de praescription.; Barbosa part. 3 de Offic. et potest. Episcop., alleg. 72, num. 176, et Abbate in cap. *Cum Ecclesia Vulterana,* num. 8, de electione. Etiam vicarius generalis Episcopi, 13 virtute mandati generalis, potest instituere in beneficiis praesentatos a patronis; cap. *Ex frequentibus* 3 de Institutionibus, Glossa ib., verb. *Officialium;* Abbas ib., num. 7; Barbosa ib., num. 3, et alii communiter. Etiam capitulum, 14 seu vicarius capitularis, sede vacante, textu expresso in cap. *Etsi capitulum* 1 de Inst. in 6, ibi: *Etsi capitulum, sede vacante, beneficia quae ad collationem Episcopi pertinent conferre non possit, praesentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, et eos instituere in beneficiis ad quae fuerint praesentati, licet ad Episcopum (si superesset) admissio et institutio huiusmodi pertineret.*

Praelatis inferioribus non competit de iure 15 communi potestas instituendi in beneficiis praesentatos. *Communis,* argum. can. *Omnes basilicae* 10, caus. 16, quaest. 7; cap. *Ex frequentibus* 3 de Inst.; c. *Cum ex iniuncto* 12 de Haeretic., in fine; cap. *Etsi Capitulum* 1 de Inst. in 6. Potest tamen ipsis talis insti- 16 tuendi facultas competere ex aliquo iure speciali, verb. grat. ex privilegio, fundatione, consuetudine, aut praescriptione legitima completa; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 72, num. 134, cum aliis ibi allegatis; Pirhing lib. 3 decr., tit. 7, n. 6; Reiffenstuel ibidem, n. 5; Azorius part. 2, lib. 6, c. 22, qu. 1, et alii; et ostenditur conclusio per singulas partes. Quod enim possit eis competere 17 talis facultas ex privilegio seu speciali concessione, colligitur ex cap. *Super eo* 15 de Officio Delegati, ex cap. *Ex frequentibus* 3 de Inst., iuncta glossa verb. *Officialium*, et cap. *Cum satis* 4 de Offic. archidiaconi, ibi: *Sine licentia et mandato Episcopi*. Quod possit eis compe- 18 tere talis facultas ex fundatione saltem ab antiquo facta, colligitur ex c. *Significatum* 11 de praebend.; c. *Praeterea* 23 de Iurepatron., et cap. *Quando* 16 de censibus. Ex quibus desumitur posse fundatorem beneficii in limine fundationis adiicere quascunque voluerit qualitates, léges seu conditiones, sibi benevisas, caeteroquin possibiles ac honestas cum consensu Ordinarii. Unde, si in limine fundationis, de consensu Episcopi, fuerit apposita qualitas ista

seu conditio, ut institutio in tali beneficio pertineat ad inferiorem, poterit equidem talis inferior instituere praesentatum ad ipsum; Abbas in cap. *Cum dilectus*, num. 4, de consuetud.; Barbosa lib. 3 Iuris Eccles. univers., cap. 12, num. 208; Pirhing loc. cit., num. 6; Reiffen-
19 stuel loc. cit., num. 28, et alii. Dicitur autem notanter *ex fundatione saltem ab antiquo facta*, quia in novis fundationibus non potest amplius poni talis lex seu conditio, eo quod Concilium Tridentinum sess. 14, cap. 12, de Reform., provide decreverit *ut in casu fundationis, huiusmodi institutio Episcopo, et non alteri inferiori, reservetur*. Hinc Sacra Congregatio eiusdem Concilii interpres consulta, an in iuribus patronatus quae post Concilium acquiruntur reservari possit institutio alteri quam Episcopo, respondit non posse in ecclesiis etiam exemptis, nisi rector illius ordinaria fungeretur iurisdictione. Sic refert Fagnan. lib. 1 decr., in c. *Cum Ecclesia Vulterana* 31 de electione, num. 31.

20 Quod possit ei competêre talis facultas ex consuetudine, colligitur ex cap. *Dudum* 53, § *Sed cum in iure*, de electione; c. *Dilect.* 10 de Offic. Archidiacon.; cap. *Cum venissent* 6 de Instit.; c. *Referente* 7 de Praebend.; cap. *Ad haec* 2 de excessib. Praelat. Et tenet gloss. in cap. *Super eo* 15, verb. *Archidiaconus*, de Officio delegati, et alia Glossa in cit. cap. *Referente*, verb. *Assignavit;* Fagnan. in c. *Eam te* 4 de aetate et qualitate, num. 7; Abbas in cap. *Cum satis* 4 de Offic. Archidiac.; Seraphin. dec. 306, num. 9; Reiffenstuel loc. cit., num. 30; Barbosa cit. alleg. 72, num. 184,
21 cum aliis ibi allegatis. Quod possit eis competere talis facultas ex praescriptione legitime completa, colligitur ex cap. *Placuit* 1, cap. *De quarta* 4, cap. *Ad aures* 6, cap. *Auditis* 15, et cap. *Cum olim* 18 de Praescriptionibus. Et de praescriptione immemoriali tenet Barbosa cit. alleg. 72, num. 174, citans Marium Antonium Variar. resol. l. 1, resol. 46, n. 6, et Lambertinum l. 2, p. 2, qu. 1 princip., part. 10. Imo Azorius part. 2, lib. 6, cap. 22, qu. 3; Pirhing loc. c., num. 6; Reiffenstuel loc. cit., num. 31, et alii istud concedunt absolute de praescriptione, et non necessario requirunt immemorialem, ut requirit Barbosa loc. c., idque iuxta generalia principia in materia praescriptionis tradi solita. Et sic tenet etiam Fagnanus in cit. c. *Auditis*, num. 6, ubi dicit quod praelatus inferior, si solus instituerit, spatio annorum quadraginta praescribit excluso Episcopo, et idem sentire asserit Alexandrum de Naevo in cit. cap. *Auditis*, num. 25, et Innocentium in cap. *Cum olim* de Restit. spoliator.

22 Praelatis inferioribus etiam regularibus, competit ius instituendi in ecclesiis sibi pleno iure subiectis, ut colligitur ex c. *In Lateranensi* 31 de Praebend. et Dignit., argumento a sensu contrario desumpto ex sequentibus verbis, ibi: *Statuentes nihilominus, quatenus in ecclesiis quae ad ipsos* (religiosos) *pleno iure non pertinent, iuxta eiusdem concilii statuta, Episcopis instituendos presbyteros repraesentent, ut illis de plebis cura respondeant;* concordat Clem. unica de Excessib. Praelat., § *Quidam praeterea*, et cap. *Cum et plantare* 3, § *In Ecclesiis*, de Privil., ubi Glossa, verb. *Pleno iure*, infert quod in ecclesiis pleno iure, id est in spiritualibus et temporalibus ad religiosos pertinentibus, nihil possit Episcopus attentare in illos, et ita institutio et destitutio quoad temporalia et spiritualia ad ipsos pertinent: can. *Visis litteris* 1, caus. 16, quaest. 2; et tenent Fagnan. in cap. *Cum venissent* 6 de Institutionibus, num. 14; Barbosa dict. allegat. 72, num. 184; Pirhing loc. c., num. 32, et alii.

Laici, quicunque sint, nullo modo possunt 23
proprie instituere clericum in aliquo beneficio, ut colligitur ex cap. *Praeterea quia* 4 de Iure patronatus, ubi laici qui clericos instituere vel destituere praesumunt in ecclesiis etiam patronatus, iubentur excommunicari. Item ex can. *Si quis deinceps* 12, et c. *Quoniam* 13, caus. 16, qu. 7, ubi clericus non solum poenae suspensionis, sed etiam excommunicationis subiacere decernitur, qui investituram ecclesiarum, contra statuta sanctorum Patrum, de manu imperatoris, vel regis, aut alterius laicae personae, suscipere praesumpserit. Et ratio est quia potestas instituendi in beneficiis est spiritualis, cuius incapax est laicus; cap. *Decernimus* 2 de iudiciis, et cap. *Causam* 7 de praescript., cum similibus.

Institutio auctorizabilis, sive potestas confe- 24
rendi curam animarum, de iure communi pertinet ad Episcopum solum, privative ad praelatos inferiores, nisi habeant iurisdictionem quasi episcopalem in clerum et populum privative ad Episcopum, textu expresso in cap. *Cum satis* 4 de Offic. Archidiaconi, ubi Glossa fin. et DD. communiter, et concordat c. *Nullus* 11, caus. 16, qu. 7, ubi id expresse statuitur. Dicitur autem notanter, *nisi habeant iuris-* 25
dictionem quasi episcopalem in Clerum et populum privative ad Episcopum; quia tales praelati inferiores sunt nullius dioecesis, et sunt ita constituti in proprio territorio, ut veniant nomine dioecesani, iuxta glossam in Clement. 1, verb. *Dioecesanis*, de foro compet., et Abbatem ibi, num. 25; Cardin. in quarta qu. num. 2; Imolam num. 38; Vitalin. num. 4. Unde quia omnimodam habent iurisdictionem in clerum et populum privative ad Episcopum, hoc ipso obtinent potestatem tradendi curam animarum, quam nemo alius praeter Papam posset concedere; Fagnanus lib. 1 decr., in cap. *Eam te*, num. 4, de aetate et qualitate, et in cap.

Cum contingat, num. 31 et 37, de foro compet., allegans sententiam Sacrae Congregationis Concilii; Reiffenstuel loc. c., num. 37, et alii
26 communiter. Institutio auctorizabilis, seu potestas conferendi curam animarum, non potest competere neque vi consuetudinis seu praescriptionis praelatis inferioribus non habentibus proprium territorium privative ad Episcopum; cap. *Cum satis* 4 de Offic. Archidiaconi, ubi Alexander III Elianensi archidiacono (qui sine licentia Episcopi sui committebat curam animarum, dicens hoc ex consuetudine sibi licere, prout refert Glossa in casu ibidem) rescripsit in haec praecisa verba: *Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis non debes contra SS. Patrum Constitutiones venire, et quod ad tuum non spectat officium vindicare, mandamus ut nemini sine licentia et mandato Episcopi curam praesumas committere animarum;* et sic tenent in d. c. *Cum satis* Abbas, n. 5; Ioann. Andr. ibid., num. 6 et 18; Layman notand. unic.; Fagnan. in cit. cap. *Eam te* de aetat. et qualit., num. 3; Azorius part. 1, lib. 5, cap. 19, § *Consuetudo item;* Pirhing lib. 1 decr., tit. 23, num. 13; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 7, num. 38, et alii; arg. cit. cap. *Cum satis* 4 de Officio Archidiaconi, et Conc. Trid. sess. 7, cap. 13, de Reform., ubi statuit nullos clericos posse institui etiam praetextu *cuiusvis privilegii seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore praescriptae, nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati et idonei reperti;* unde patet nulla consuetudine introduci posse, ut in ecclesiis Episcopo subiectis sine eiusdem approbatione ab aliquo praelato inferiori instituantur clerici ad curam animarum; quidquid in contrarium sentiat Barbosa de Offic. et Potest. Episc. part. 3, alleg. 72, num. 185, et nonnulli alii ab ipso citati, et post ipsum Engel lib. 3 decretal., tit. 7, n. 8.

27 Institutio corporalis, seu realis, vulgo *investitura* seu *installatio,* spectato iure communi, spectat ad archidiaconum, textu expresso in cap. *Ad haec* 7, § *In quadam,* de Officio archidiaconi, ibi: *Institutio corporalis tam super beneficiis quam etiam dignitatibns ad ipsum*
28 (archidiaconum) *debet pertinere.* Dicitur autem notanter, *spectato iure communi,* quia ex consuetudine tale ius est archidiacono sublatum, et Episcopo etiam adiudicatum, ut fere ubique institutio corporalis seu investitura in beneficiis iam pertineat ad Episcopum vel delegatum ab eo; arg. cap. *Licet Episcopus* 28 de praebend. in 6; Gonzal. in cit. c. *Cum satis* de Officio Archidiaconi, num. 3; Barbosa de Dignitatib. cap. 5, num. 3; Card. Petra tom. 5 comment. in Constitutionem 4 Callisti III, n. 123; Covarruv. lib. 3 variar. resol., cap. 16, num. 7, vers. *Tertius casus;* Engel lib. 3 decr., tit. 7, num. 5; Reiffenstuel ibidem, num. 44, et alii passim.

Is ad quem spectat collatio beneficii non 29
potest seipsum instituere; *Communis,* textu expresso in cap. *Cum ad nostram* 7 de Institutionibus, assignata ratione: *Cum inter dantem et accipientem debeat esse distinctio personalis.*
Imo is ad quem spectat collatio beneficii nec 30
ab alio a se delegato potest institui: *Communis,* textu expresso in cit. cap. *Cum ad nostram,* ibi: *Sed nec ab alio beneficium recipere potuit, cum ius conferendi alius non haberet;* delegatus enim non confert iure proprio; sed iure aut auctoritate delegantis, cuius personam repraesentat ac vices gerit, et ideo in effectu delegans sibi ipsi conferret beneficium, et se ipsum instituere, nam, ut dicitur in cap. *Qui facit* 72 de Regul. Iuris in 6: *Qui facit per alium est perinde ac si faciat per se ipsum.*

In beneficiis ecclesiasticis laici non possunt 31
institui, sed soli clerici; *Communis,* arg. cap. *In ecclesia vestra* 2 de Inst., ibi: *Cum laici non debeant in canonicorum numero computari.* Et adeo excluduntur laici, ut sine speciali dispensatione apostolica nequeant institui; nec sufficiat si post institutionem in beneficio, vel etiam collationem ipsius fiant clerici suscipiendo primam tonsuram; arg. cap. *Ex litteris* 6 de Transactionibus; et notat Glossa fin. et Abbas ibid., num. 3, et alii communiter.
Clerici possunt institui in beneficiis certum or- 32
dinem sacrum requirentibus, licet istum nondum habeant, dummodo intra tempus a iure statutum possint ad requisitum sacrum ordinem promoveri, et alias sint idonei, *Communis,* textu expresso in cap. *Si is* 2 de Instit. in 6, ibi: *Si is ad quem rectoris praesentatio in aliqua parochiali ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris praesentet ad eam, ipsum (dummodo alias sit idoneus, et infra tempus a iure statutum ad ordines quos ipsius Ecclesiae cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.*

Tempus institutionis praesentatorum facien- 33
dae in beneficiis non reperitur a iure praefixum et determinatum, dummodo non diu differatur; *Communis* cum Corrad. c. 7, n. 11; Lotter qu. 13, num. 59; Pirhing lib. 3 decr., tit. 7, num. 9; Garcia part. 10 de Benefic., part. 4, num. 1, et Rota in Dertonens. *Iuris Patronatus* 8 Febr. 1599, coram D. Penna, in qua fuit dictum quod beneficium non est devolutum ex eo quod Ordinarius distulerit instituere, cum non sit tempus praefixum, etc., ut ex Garcia refert et tenet Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 7, num. 73, et Barbosa de Offic. et Potest. Episc. part. 3, alleg. 72, num. 191, ubi allegat etiam Rotam dec. 4 de Iure patr. in noviss. Si autem habens potestatem insti- 34
tuendi praesentatos sit negligens aut plus aequo differat, seu penitus recuset instituere, tunc recurrendum est ad superiorem, v. g. ad Ar-

chiepiscopum, qui Episcopo praefigat certum tempus ad instituendum, quo elapso ipse Archiepiscopus potest supplere, vel compellendo Episcopum ad instituendum, vel ipsemet instituendo praesentatum, ne ex diuturniori vacatione beneficiorum ac defectu rectorum, ecclesiae vacantes diutius patiantur in divinis, aut aliquod grave dispendium patiantur in facultatibus suis, et si sint curatae, grave periculum immineat animarum, ut dicitur in c. *Ne pro defectu* 41 de elect.; et sic tenent doctores passim, cum Reiffenstuel loc. c., n. 74; Antonell. de tempor. legal. lib. 3, cap. 17, n. 2; Barbosa loc. c. Ob quam causam S. Pius V Const. incip. *In conferendis* statuit ut in parochialibus cuiuscunque iuris patronatus institutio fiat intra bimestre a die praesentationis computandum, quo tempore *Ordinariis* (sunt verba bullae, § 4) *institutionem facere negligentibus possint patroni pro huiusmodi institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum vel viciniorem Ordinarium, aut Sedem Apostolicam;* Antonell. de tempore legali lib. 3, c. 17, num. 3; Reiffenstuel loc. cit., num. 74; Pax Iordan. tom. 2 de Re benefic., lib. 10, tit. 7 de Iure patron., num. 406, et alii communiter. Castropalao autem apud La Croix, lib. 4, num. 167, dicit fieri non debere institutionem durante tempore concesso ad praesentandum; tum quia laicus interea potest variare, tum maxime quia posset alius interea praetendere et probare ius praesentandi.

35 Ritus seu modi realiter et corporaliter instituendi seu investiendi in beneficiis solent esse varii pro diversitate locorum, ut notant Engel lib. 3 decr., tit. 7, num. 5 et 6; Pirhing ibid., num. 1; Zoesius ibid., num. 4; Reiffenstuel ibid., num. 49; Sannig eod. tit., c. 2, n. 4, et alii. Unde in praxi expedit laudabiles cuiuslibet loci consuetudines et ritus realiter seu corporariter instituendi vel investiendi in beneficiis ab antiquo usitatos observare; arg. cap.
36 *Cum tanto* 11 de consuetudine. Institutus quoad titulum in beneficio, quamvis non possit eius possessionem capere propria et sola sua auctoritate, accedente tamen consensu seu licentia legitimi superioris volentis tradere possessionem corporalem, potest eam capere nullo alio eum introducente in ipsam, ut passim fatentur doctores, eo quod iam interveniat auctoritas superioris; Abbas in cap. *Auctoritate* 4 de Institutionibus; Covarruv. Variar. resolut. lib. 3, cap. 16, num. 7; Rebuffus in praxi Beneficior. tit. de missione in possess., n. 6: Layman in cap. *Nosti,* num. 4, de elect.; Engel lib. 3 decr., tit. 7, num. 5; Reiffenstuel ibid., num. 52; Iul. Clar. in § *Feudum,* quaest. 26, num. 1; Iason. l. *Si ex stipulatione,* num. 5, ff. de acquirenda possess., et alii. Et observatur passim pro beneficiis erectis in ecclesiis Regularium, pro quorum possessione sufficit legitima institutio, seu respective legitima collatio nullo alio introducente, maxime cum rerum possessio possit etiam acquiri traditione scripturae aut instrumenti, in quo ius tradentis continetur, per textum in l. 1 Cod. de donationibus, ubi dicitur quod qui tradit instrumentum videtur tradere possessionem rei.

Instituens potest gratificari, quando duo ab 37
eodem patrono laico praesentati sunt aeque digni, textu expresso in cap. *Cum autem* 24 de Iurepatron. Quando plures patroni diversos 38
aequali numero suffragiorum praesentant, si moniti nolint consentire in unum, et Episcopum neutrum ex praesentatis possit instituere absque atroci scandalo facti, tunc potest Episcopus gratificari uni, et tertium aliquem eligere. Lotter. qu. 6, num. 27; La Croix l. 4, n. 364, cum variis aliis. Institutio potest fieri 39
extra dioecesim vel territorium instituentis, cum sit actus voluntarius et extraiudicialis; Garcias, Gonzalez, Leurenius, et alii cum La Croix l. c., n. 366.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In fundationibus post Concilium Tridenti- 40
num factis haud posse institutionem reservari inferiori carenti ordinaria iurisdictione, praeter allegatos ab auctore n. 19, recte firmavit Rota cor. Molin. decis. 158, n. 5 et seq., licet de 41
hoc dubitasse videatur postmodum idem supremum tribunal in Colonien. *Vicariae de Buttgen* 9 Martii 1750, § 8, coram rev. P. D. Canilliac.

Et ut probe monuit Rota coram Molino 42
dicta decis. 158, n. 7 et 8, Concilium Trident. dum sess. 14, cap. 13, de Reform., vetat in fundationibus reservari institutionem inferiori carenti iurisdictione ordinaria, intelligendum est non de institutione auctorizabili, sed de institutione collativa.

Institutionem auctorizabilem, *vicario* tamen 43
nomine Episcopi, competere etiam posse praescriptione praelato inferiori, qui careat territorio separato, iurisdictionem vero ordinariam habeat contra quam tenet auctor, n. 26, firmavit pluries Rota, et signanter in Burgen. *Iurisdictionis S. Ioannis super territorio separato* 10 Decemb. 1725, § 18, et 2 Iun. 1726, § 10, coram bon. mem. Cerro; et 9 Ianuar. 1728, § 16, coram bon. mem. Ratt. inter impressas dec. 163, num. 23; et 28 Martii 1735, § 16, et 20 Ianuarii 1737, § 12, cor. Rev. P. D. Bussio Decano; et 16 Maii 1738, § 15, cor. clar. mem. Calcagnin. Atque hinc tenuit in 44
mox allegatis decisionibus, auctorizabilem institutionem argumentum haud praebere territorii separati.

Quando processum ab Ordinario dici debeat 45
potius per viam institutionis quam gratifica-

tionis, vel e contra, vide apud Rot. in Maioricen. *Beneficii* 4 Decemb. 1744, coram bon. memor. Vicecomite; in Colonien. *Personatus* 14 Februar. 1746, coram R. P. D. Canilliac; et 13 Martii 1747, cor. bon. mem. Vicecom.; et 29 Ian. 1747, cor. illustriss. Molino.

ADDITIONES CASINENSES.

Respectu iuris instituendi ad beneficium de iur. patronatus, quod competere non possit, nisi Episcopo aut alteri qui habeat iurisdictionem episcopalem cum territorio separato, habemus dispositionem Concil. Trident. sess. 14, cap. 12, de Reform., ubi disponitur quod ius instituendi in beneficiis de iur. patron. non possit alteri quam Episcopo reservari, etiam in limine fundationis. Piton. alleg. 41, n. 9 et 10, de controv. Patron.

Circa vero formam provisionis, illud ex d. Trident. cap. 13, sess. 7 de Reform., scitissimum est, in beneficiis utcunque simplicibus praesentatos, seu electos, vel nominatos *a quibusvis ecclesiasticis personis, etiam Apost. Sedis Nuntiis,* non debere institui, neque confirmari, neque admitti, etiam praetextu cuiusvis privilegii vel consuetudinis, etiam immemorialis, nisi prius fuerint ab Ordinariis examinati et idonei reperti. Quod si institutio ad inferiores pertineat (nempe ex fundatione ante cit. Concilium, vel ex immemorabili), praesentatos, etiam a patronis laicis, in beneficiis simplicibus iuris patronatus, ab Episcopo prius examinari et approbari debere, alias institutio ab inferioribus facta esset nulla, ex eodem Concil., sess. 25, cap. 9, de Reform., compertum habemus.

Ubi vero institutio ad Episcopum pertinet, in praesentatis a Patronis laicis in eiusmodi beneficiis simplicibus iuris patronatus non requiritur examen necessario; sed in arbitrio Episcopi reliquit Tridentinum eosdem examini subiicere nec ne, per illa verba: *Ad haec liceat Episcopo praesentatos a Patronis, si idonei non fuerint, repellere.* Sic docet Garcias de Benef. part. 9, cap. 3, n. 9. — Episcopus electos a Patronis potest examinare, et si non fuerint idonei, non tamen si idonei fuerunt, conceditur libertas eos repellendi, ait Barbosa ad Conc. Trid. sess. 25 de Reform., cap. 9, n. 74. In provisione vero beneficiorum iur. patronatus mixti, an examen a Concilio Trident. in cit. cap. 13, sess. 7 de Reform., praescriptum requiratur; vide Garciam loc. cit., ubi affirmativam videtur sustinere. Caetera remissive sub v. *Iuspatronat.*, et v. *Scientia in Beneficiariis.*

INSTRUCTIO PAROCHORUM ET ALIORUM CONFESSARIORUM

Summarium.

1. Assertur finis ob quem traditur haec brevis instructio. - 2. Assignatur quid in primis agere debeant parochi aliique confessarii ad quos accesserint poenitentes cum casibus ad sacram poenitentiariam spectantibus. - 3. Traditur formula scribendi eminentissimo Cardinali maiori poenitentiario pro dictis casibus. - 4. Explicatur et demonstratur quomodo sit intelligenda et in variis casibus concipienda dicta formula. - 5. Afferuntur exemplaria aliqua pro recursu in dictis casibus, ad n. 6. - 7. Dicta exemplaria inservire possunt, variatis variandis, pro omnibus aliis casibus qui in dies occurrere possunt. - 8. Adducitur forma litterarum dispensationis super impedimento occulto affinitatis post contractum matrimonium. - 9. Quomodo sit intelligenda prima clausula ipsius formulae. - 10. Quomodo intelligenda secunda. - 11. Quomodo tertia. - 12. Quomodo quarta. - 13. Quomodo quinta. - 14. Quomodo sexta. - 15. Quomodo septima, ad n. 16. - 17. Quomodo octava. - 18. Quomodo nona. - 19. Quomodo decima ubi, quod pars inscia nullitatis matrimonii debet certiorari. - 20. Non est tamen necesse quod certioretur de causa nullitatis. - 21. Alii volunt quod non sit necesse quod pars inscia certioretur de nullitate matrimonii. - 22. Assignatur pro nostra veriori et tutiori sententia aptissimus modus, qui inservire potest ad sufficienter insinuandam parti insciae nullitatem matrimonii, et ad evitanda mala quae inde oriri possent. - 23. Alii ab aliis adducuntur modi in quibus omnibus tamen semper requiritur, quod consensus pro novo matrimonio debeat praestari de praesenti et in praesenti. - 24. Talis revalidatio matrimonii non est necesse, quod fiat coram parocho et testibus. - 25. Quomodo sit intelligenda undecima clausula. - 26. Quomodo duodecima. - 27. Quomodo tertia decima. - 28. Quomodo quarta decima. - 29. Quomodo quinta decima. - 30. Quomodo sexta decima. - 31. Clausula *gratis ubique,* solita a tergo inscribi, quid importet. - 32. Adducitur formula absolutionis dandae, et dispensationis exsequendae super dicto impedimento occulto affinitatis ex copula illicita proveniente ad remanendum in matrimonio contracto. - 33. Confessarius potest absolvere et dispensare poenitentem, quamvis ante exsecutionem dispensationis obtentae iterum copulam illicitam habuerit cum eadem sorore feminae, quam ducere intendit. - 34. Secus autem esset dicendum si post obtentam ipsam dispensationem nondum exsecutam, dictus poenitens iterum copulam haberet, non cum eadem dicta sorore, sed cum alia persona intra secundum gradum coniuncta feminae, quam ducere intendit. - 35. Dispensatio concessa, seu gratia facta a Poenitentiaria seu maiori poenitentiario non expirat morte Pontificis etiam re integra. Et si maior poenitentiarius, aliique poenitentiarii, Sede Romana vacante, moriantur, alii subrogantur a collegio Cardinalium.

1 Cum saepe contingat poenitentes censuris, irregularitatibus, votorum obligationibus, matrimoniorum impedimentis, aliisque huiusmodi casibus reservatis ad sacram Poenitentiariam seu sanctam Apostolicam Sedem spectantibus, irretitos accedere ad parochos seu confessarios qui, praesertim in pagis aut locis ruralibus, viam ac modum recurrendi ad dictam sacram Poenitentiariam non plene et plane sciant; indeque ipsis poenitentibus non parva ac pauca mala et incommoda obveniant, ad ipsa evitanda traditur hic brevis instructio qua omnibus praedictis recurrendi modus ac via explanatur.

Parochi igitur aliique confessarii ad quos si- 2

miles poenitentes accesserint, debent ipsos diligentissime examinare circa causas omnesque circumstantias suorum casuum; ipsisque bene perceptis ac caute perpensis, poterunt casus plene cum omnibus suis causis et circumstantiis expressos, reticito tamen nomine et cognomine poenitentis, scribere per simplex NN. in charta quocunque idiomate, sive latino, sive vulgari, ac nativo propriae regionis, cum sacra Poenitentiaria suos ex quacunque regione poenitentiarios subordinatos habeat, debebuntque in fine perfectae expositionis casus significare modum et viam per quam a sacra Poenitentiaria responsio secura dirigi possit, notando videlicet oppidum, seu civitatem, dioecesim et provinciam cum expressione nominis et cognominis cui sit rescribendum; quamvis tale nomen et cognomen sit fictitium, et casum sic expressum, cum data diei, mensis et anni, poterunt directe per postam seu communem publicum tabellarium, mittere Romam eminentissimo maiori poenitentiario, in hunc modum:

Eminentissime et Reverendissime domine,

3 NN. conscius (vel ignarus) impedimenti, contraxit in facie Ecclesiae matrimonium cum muliere cuius matrem, aut filiam, seu sororem prius carnaliter cognovit. Quare cum absque scandalo separari non possint, et impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis et dispensationis remedio. Dignetur Eminentia Vestra rescribere NN. in civitate N. Interim orator ad Eminentiae Vestrae pedes humiliter provolutus, et pro eiusdem incolumitate precans, silet. N., die 20 Ianuar. 1744.

4 Advertendum hic est, quod loco NN. debet exprimi nomen et cognomen, quamvis fictitium illius cui a sacra Poenitentiaria est scribendum, et loco in Civitate N. debet exprimi nomen civitatis seu oppidi, et pro maiori facilitate exprimi etiam cuius sit dioecesis et provinciae. Et insuper valde expedit ut in epistola supplicetur quod eminentissimus Poenitentiarius dignetur dirigere breve seu gratiam simplici confessario ex approbatis ab Ordinario, maxime si in tali loco desint confessarii magistri in sac. theologia, seu Decretorum, aut in iure canonico doctores, aut alii ad id privilegiati; vel si tales adsint, non possit de facili induci poenitens ad eis suam aperiendam conscientiam, et tandem, ut supra concepta et scripta epistola seu supplicatio, debet dirigi cum hac externa seu a foris inscriptione:

Eminentissimo et Reverendissimo domino Cardinali Maiori Poenitentiario. Romam.

5 NN. vir laicus, seu femina libera emisit simplex votum castitatis perpetuae, sed cum adsit, vel futurum esse praevideat periculum incontinentiae, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium. Dignetur Eminentia Vestra rescribere Caio Pamphilio presbytero confessario, in civitate Cremonae provinciae et status Mediolanensis, seu fratri Francisco Rubeo a Turricella, sacerdoti professo Ordinis Minorum, in conventu S. Bernardini Alexandriae, provinciae Mediolanensis et ditionis ducis Sabaudiae, regis Sardiniae, etc. Interim orator ad Eminentiae vestrae pedes, etc., ut supra n. 3.

NN. sacerdos contraxit excommunicationem 6
et irregularitatem ex homicidio occulto ab eo ob talem vel talem causam, clam, tali modo patrato aut procurato, in persona hominis diaconi, seu sacerdotis saecularis aut regularis, et ex tunc, vitandi scandali causa, vel ne se proderet, semper libere, ut prius, continuavit in exercitio ordinum; aut abstinuit, sed cum diu absque scandalo abstinere non possit, humillime supplicat pro remedio. Dignetur Eminentia vestra, etc., ut supra n. 5.

Et haec adducta supplicationum exemplaria 7
possunt, variatis variandis, inservire pro omnibus aliis casibus qui in dies possunt occurrere. Unde poterunt confessarii seu poenitentes, ipsis dictis exemplaribus instructi, pro quocunque simili occulto casu consimiles supplicationes, tute et fidenter ad eminentissimum maiorem poenitentiarium Romam dirigere. Et si forte aliquando responsio tardaverit, iterum rescribere, ne forte prior epistola deperdita fuerit, sic firmiter certi, quod ad ipsum perventa eorum epistola, statim, gratis providebitur de opportuno remedio, quod solet expediri tenore sequentis formulae.

N. tituli S... sanctae Romanae Ecclesiae pre- 8
sbyter Cardinalis *discreto viro confessori, magistro in s. theologia, vel decretorum doctori ex approbatis ab ordinario, per latorem praesentium ad infrascripta specialiter eligendo, salutem in Domino.* « Ex parte latoris praesentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias matrimonium cum muliere cuius sororem antea carnaliter cognoverat, publice in facie Ecclesiae contraxit, et successive consummavit; cum autem, sicuti eadem petitio subiungebat, lator praedictus ob impedimentum ex praemissis proveniens, in dicto matrimonio remanere nequeat absque Apostolicae Sedis dispensatione, ad evitanda scandala quae, si divortium fieret inter eos, verosimiliter oriri possunt, ac pro suae conscientiae quiete cupit a praemissis, quae sunt occulta, et de quibus plurimum dolet, absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicavit humiliter ut sibi super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos itaque, qui Poenitentiariae Domini PP. curam gerimus, huiusmodi supplicationibus inclinati auctoritate apostolica specialiter nobis concessa, discretioni tuae com-

mittimus quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius eius sacramentali confessione, ac sublata occasione, si qua adhuc exstat, amplius cum dicta sorore peccandi, a quibusvis sententiis, censuris et poenis ecclesiasticis, quas propter praemissa quomodolibet incurrit, ab incestu et excessibus huiusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiae consueta, iniuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu gravi poenitentia salutari, ac confessione sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur; et aliis quae de iure fuerint iniungenda. Demum, dummodo impedimentum praefatum sit occultum, et separatio inter latorem et praefatam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum tibi visum fuerit, aliudque canonicum non obstet impedimentum, cum eodem latore et dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secrete ad vitanda scandala, praemissis non obstantibus contrahere, et in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientiae, et in ipso actu sacramentalis confessionis tantum et non aliter, neque ullo modo; ita quod huiusmodi absolutio et dispensatio latori in foro iudiciario nullatenus suffragentur; nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed praesentibus laniatis, quas, sub poena excommunicationis latae sententiae, laniare tenearis, ita ut nullum earum exemplum exstet, neque eas latori restituas; quod si restitueris, nihil ei praesentes litterae suffragentur. Datum Romae apud S. Petrum,
9 sub sigillo Officii Poenitentiariae. » Prima clausula specialiter in ipsa formula observanda est sequens: *Discreto viro confessori, magistro in theologia, vel decretorum doctori ex approbatis ab Ordinario per latorem praesentium ad infrascripta specialiter eligendo.* Quae clausula, quomodo sit intelligenda quoad omnes qualitates requisitas ad hoc, ut aliquis aperire, et exsequi possit litteras dispensationis a S. Poenitentiaria emanatas, habes sub verbo *Exsecutor Litterarum Apostolic.*, num. 39 ad 49. Vide ibi.

10 Secunda clausula nempe: *Discretioni tuae committimus, quatenus, si ita est,* etc., denotat quod exsecutor debeat diligenter indagare veritatem precum, diligenter se solo absque testibus examinando poenitentem, an revera matrimonium sit iam contractum, an impedimentum sit occultum, an scandala ex separatione probabiliter sint metuenda, seu an alia causa finalis allegata subsistat, et huiusmodi. Et si reperierit preces veritate niti, dispensare poterit; si autem reperierit veritate non niti, dispensare non poterit. Et ratio est, quia veritas precum est conditio requisita, tanquam necessaria forma ad valorem dispensationis; unde si non servetur, invalida erit dispensatio. Sic communiter doctores arg. leg. *Diligenter* 5 ff. Mandati, cap. *Cum dilecta* 20 de Rescriptis. Non est tamen necessarium tale examen, si exsecutor, sine ipso, certo et indubitate sciat dictas preces veritate niti, ut tradunt passim DD., arg. cap. *Eum* 31 de Reg. iuris in 6, ibi: *Eum qui certus est certiorari ulterius non oportet.*

Tertia clausula nempe: *Audita prius eius* 11
sacramentali confessione, denotat quod confessarius ad exsequendam dispensationem electus, debeat prius poenitentis confessionem sacramentalem audire, quia verba dictae clausulae conditionem important; leg. *A Testatore* 109 ff. de Conditionib. et demonstr. Conditio autem dat formam omnino observandam; l. *Qui haeredi* 44, et l. *Maevius* 55 ff. eod., adeoque dicta clausula, quoad confessionem a poenitente praemittendam, et a confessario electo audiendam, est omnino ad valorem dispensationis observanda; arg. leg. *Diligenter* 5 ff. Mandati, cap. *Cum dilecta* 22 de Rescriptis; Corrad. in praxi dispens. lib. 8, c. 10, n. 31; Vincentius de Iustis de dispens. lib. 1, cap. 8, num. 106 et seq.; Gobat in Quinar. tract. 4, cap. 37, num. 176; Reiffenst. lib. 4 decr., in Append. de disp., § 9, num. 457 et seq., et ratione moderni styli Poenitentiariae introducti tempore Pauli V, testibus Corrado et Vincentio de Iustis loc. c., iam omnes DD. communiter, quamvis ante dictum stylum varii scripserunt contrarium.

Quarta clausula: *Ac sublata occasione, si* 12
qua adhuc exstat, amplius cum dicta sorore peccandi, indicat confessarium non posse dispensationem exsequi, nisi prius poenitens talem occasionem proximam peccandi deseruerit, et se a tali incestu emendaverit, cum in formula dispensationis sit etiam ipsa posita tanquam conditio et forma necessario observanda per iura numero antecedenti adducta.

Quinta clausula: *A quibusvis sententiis, cen-* 13
suris, etc., absolvas in forma Ecclesiae consueta, denotat confessarium quoad absolutionem debere uti ea forma qua Ecclesia in foro sacramentali uti solet; Reiffenstuel loc. cit., num. 468; Gobat in Quinar. tract. 5, c. 37, num. 207; Bonac. disp. 1 de Legibus, qu. 2, p. 2, n. 19.

Sexta clausula: *Iniuncta ei pro tam enormis* 14
libidinis excessu gravi poenitentia salutari, ac confessione sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur, significat quod confessarius debeat necessario iniungere poenitenti ut per totam vitam, *ad minimum semel* in

mense confiteatur; dictio enim *ad minimum* idem significat ac dictio saltem, quae est implicativa, non limitativa. Barbosa de dictionibus, dict. 255, num. 6; Reiffenstuel loc. c., n. 466; Gobat loc. c., num. 213 et 314, qui num. 22 concludit, peccare mortaliter poenitentem quoties in mense aliquo non confitetur saltem semel, argum. Clementin. *Ne in agro* 1 de statu Monachor. Reliqua autem gravis salutaris poenitentiae opera, cum non sint determinata a sacra Poenitentiaria, videntur relicta arbitrio prudentis confessarii, qui ei imponat iuxta qualitatem delinquentis; dummodo tamen talis sit, ut gravis dici possit; iuxta verba clausulae: *gravi poenitentia salutari;* Reiffenstuel loc. c., num. 467, ubi, inter alias poenitentias iniungendas assignat litanias, aut quinquies *Pater* et *Ave* singulis diebus per unum, duos aut tres annos recitanda, vel singulis hebdomadis rosarium per totam vitam, aut ieiunium uno vel pluribus diebus in mense, in hebdomada, eleemosynam faciendam pauperibus, etc.

15 Septima clausula: *Dummodo impedimentum praefatum sit occultum*, denotat quod dispensatio non possit exsequi si impedimentum iam esset manifestum; alias esset invalida, etiam pro foro interno, ut tradunt communiter DD. cum super impedimentis manifestis dispensatio
16 obtineri debeat a Dataria Apostolica. Imo, si impedimentum occultum, super quo coniuges secreto dispensati iam fuerint, aliquo casu, temporis cursu publicari contingeret, dispensatio a confessario facta non iuvaret. Et si tale impedimentum denuntiaretur parocho, quamvis certo sciret coniuges fuisse pro foro conscientiae secreto dispensatos, et ob id tutos esse coram Deo, nihilominus teneretur deferre dictum impedimentum ad Ordinarium, qui, etsi sciret fuisse tales coniuges secreto dispensatos super dicto impedimento, si impedimentum probari posset per testes, teneretur ipsos coniuges separare donec aliam dispensationem pro foro externo a Dat. Apostolica impetraverint; Corrad. in praxi dispens. lib. 7, cap. 6, n. 35; Navarr. lib. 4 consil., tit. de privil., consil. 5, n. 7, in prima edit.; Sanchez lib. 3, disp. 15 a num. 9: Basil. Pont. de Matrim. lib. 5, cap. 36, num. 7; Vincentius de Iustis loc. c., lib. 1, c. 6, a n. 175 ad 177, et c. 8, n. 158 et 159; Felix Potest. tom. 1, p. 4, n. 4244; Reiffenstuel loc. cit., num. 489, testans de communi.

17 Octava clausula: *Et separatio inter latorem et praefatam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum tibi visum fuerit,* mandat confessario ut solum dispenset, si, omnibus attentis, prudenter iudicet, coniuges nec sine scandalo amplius separari nec absque incontinentiae periculo ut frater et soror cohabitare posse. Quod scandalum in separatione, et periculum incontinentiae in continuatione cohabitationis, dum evitari ordinarie nequeat in similibus casibus, non est necesse ad dispendum, ut confessarius nimium in his indaget, sed poterit tale scandalum et periculum sufficienter deducere ex praeteritis et praesentibus, aut alias, consideratis considerandis personarum ac rerum circumstantiis, et sic dispensationem exsequi, seu dispensare; Vincentius de Iustis l. 1, c. 8, n. 178, et seq.; Sanchez l. 8, disp. 34, n. 60; Lezana verb. *Litterae Apostolicae*, n. 30; Reiff. l. c., n. 470, et ipso teste alii communiter.

Nona clausula: *Aliudque canonicum non ob-* 18
stet impedimentum, vult quod confessarius non possit exsequi dispensationem, si cognoscat poenitentem irretitum esse alio canonico impedimento praeter expressum in supplicatione, quamvis bona fide et ex ignorantia invincibili illud exprimere omiserit. Et ratio est quia dispensatio non datur nec data censetur, nisi super supplicatis et petitis, adeoque non potest extendi ad non expressa et non supplicata, ut tenent communiter doctores, arg. c. *Inter dilectos* 6, § *Caeterum*, de fide instrumentor.

Decima clausula: *Dicta muliere de nullitate* 19
prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, indicat quod ad valide exsequendam dictam dispensationem, et revalidandum matrimonium ratione impedimenti invalide contractum, etiam altera pars impedimenti inscia debet aliquo modo prudenter et caute certiorari de nullitate matrimonii prius contracti; Scotus in 4, dist. 25, quaest. unic., § *Respondeo,* vers. *Primus consensus;* Tambur. lib. 8 de Matrim., tract. 4, c. 7, § 2, num. 6 et 8; Pontius de Matrim. l. 4, cap. 25, a num. 2; Guttierez de Matrim. cap. 47, a num. 4; Bonacina disp. 12 de Impedim. matrim., sect. 14, concl. 2; Sanchez lib. 8, disp. 36, num. 5; Navarr. in Manual. c. 22, num. 17; Comitol. lib. 1 resp. moral., qu. 120; Bossius de Matr., cap. 2, a n. 74; Coninch. disp. 24, dub. 10, num. 90; Aversa qu. 11 de Matrim., sect. 4, vers. *Quantum ad tertium;* Castropal. disp. 2 de Sponsalib., qu. 7, § 2, num. 3; Cardenas d. 2, n. 673; Busemb. lib. 6, tract. 6, cap. 3, dub. 3; La Croix lib. 6, part. 3, num. 114; Gobat in Quinar. tract. 5, cap. 37, num. 141; Leo in Praxi ad Litteras Poenitentiariae part. 2, pag. 251; Felix Potestas tom. 1, part. 4, a num. 4247 et seq.; Reiffenstuel loc. c., § 13, num. 587, testans de communi aliorum contra Henriq., Hildesm., et alios apud Sanch., l. 2, disp. 36, num. 2, relatos. Et ratio est quia dicta clausula, cum sit in ablativo posita, conditionem necessariam importat; argum. l. *A testatore* 109 ff. de Conditionib. et demonstr.; l. *Si debitor,* § 1, ff. Quibus modis pignora, adeoque est necessario observanda, arg. l. *Diligenter* 5 ff. Man-

dati, c. *Cum dilecta* 22 de Rescriptis. Tum quia matrimonium prius invalide contractum non potest novo consensu revalidari, nisi utraque pars sciat nullitatem ipsius, cum voluntas non feratur in incognitum, ex Aristotele 2 de Anima, comment. 39, et nihil incognitum sit volitum, ex S. Augustino 13 de Trinitate, et l. *Cum Aquiliana* 5 ff. de Transactionib., cum similibus. Tum etiam quia, teste doctissimo P. Comitolo, l. c., sic expresse respondit Clemens VIII, specialiter ab ipso super hac controversia consultus, nempe *esse necessarium novum consensum utriusque, admonito prius marito de matrimonii nullitate.* Tum tandem quia hic agitur de valore sacramenti. Unde quamvis contraria opinio esset probabilis, cum nostra sit vere probabilior ac tutior, et alia minus probabilis ac minus tuta, sequenda est nostra, alia relicta, utpote subiecta damnationi factae ab Innoc. XI die 2 Martii 1679, in 1 propositione, ut advertunt Cardenas in 2 Crisi, disp. 2, a n. 669; La Croix loc. c., n. 814; Reiff. l. c., n. 605, et alii.

20 Non est tamen necesse ut pars conscia certioret partem insciam de causa nullitatis matrimonii, seu ei revelet quale fuerit impedimentum, ut tenent communiter DD.; sed sufficit si dicat aliquid ad valorem defuisse, seu dicat se sufficientem consensum non habuisse, quod revera sine mendacio dicere potest, quia consensus ratione impedimenti invalidus revera non est sufficiens ad valorem Matrimonii, cum consensus invalidus reipsa non sit consensus, eo quod invalidum esse et non esse paria sint; arg. l. *Quoties* 6 ff. Qui satisdare cogantur; l. *Si non se obtulit* 4, § 6, ff. De re iudicata; l. *Duo sunt Titii* 30 ff. de Testamentaria tutela. Sic Cardenas loc. c., num. 676; Sanchez lib. 2, disp. 36, num. 7; Reiff. loc. c., n. 596; Felix Potestas loc. c., n. 4249, vers. *Addit.*; La Croix loc. c., n. 814 in fine, testans de communi.

21 Sunt tamen graves alii doctores qui tenent, requiri quidem ad revalidandum dictum nullum matrimonium utriusque coniugis consensum, sed non esse necesse ut pars inscia certioretur de nullitate prioris consensus, volentes quod sufficiat, si pars conscia obtineat a parte inscia, ut pro sua scilicet partis consciae consolatione renovet consensum iam factum, et renovante parte inscia, renovet etiam ipsa pars conscia. Et ratio istorum est quia tunc coniuges sunt habiles ad matrimonium, cum supponatur iam ablatum impedimentum per dispensationem, adeoque si mutuo consentiant, habetur (dicunt ipsi) id quod requirit essentia matrimonii. Nec videtur conditio necessaria ut coniux inscius certioretur de prioris consensus nullitate, sed potius videtur simplex instructio. Alias, si id necessarium esset, saepissime dictae dispensationes suo valore frustrarentur, cum ut plurimum pars inscia certiorari non possit absque gravi partis consciae periculo. Sic Vincentius de Iustis loc. c., lib. 1, c. 8, n. 181, cum Reginald., Trullench, Bonac. et aliis ibi allegatis, Sotus, Rodriq., Henriq., et alii apud Sporer de Matrim. c. 2, sect. 2, num. 459; Castropal. l. c.; Bossium l. c., num. 37, et apud La Croix loc. cit., num. 814, qui dicit Lessium, Gobat, aliosque communiter admittere hanc sententiam in casu extremae necessitatis: v. g. si pars conscia timeat aliam partem dissensuram, indeque oriri gravissima mala sibi aut proli, perpetuas inimicitias, gravissima scandala, et mortem, quae mala nequeant aliter evitari quam omittendo huiusmodi certiorationem partis insciae. Tunc enim (dicunt ipsi) dicta necessitas videtur salvare reverentiam sacramenti, ideoque illam non videtur comprehendere damnatio Innoc. XI in cit. 1 propositione. Haec ille.

Sed cum verior et tutior sit nostra sententia 22
asserens ad revalidandum matrimonium requiri quod pars inscia de nullitate certioretur aliquo modo, vel formaliter et absolute, vel saltem aequivalenter, traditur hic quidam modus qui inservire potest ad sufficienter insinuandam parti insciae nullitatem matrimonii, et ad evitanda mala quae inde oriri possent. Et est quod pars conscia de nullitate matrimonii, nacta commodam occasionem discurrendi, sive per se, sive per alium, de praestantia matrimonii, de gratiis sacramentalibus et bonis quae inde coniugatis obveniunt, deque pluribus impedimentis occultis, et variis causis ob quas matrimonium potest esse nullum, etiam inter coniuges in optima fide existentes, et ob id privari dictis gratiis et bonis, partem insciam de nullitate, sic caute et prudenter disponat, ut interne consentiat ad novum matrimonium conditionale; ita quod, si ex aliqua causa matrimonium esset nullum, velit nunc, sicut ipsa, matrimonium vere contrahere, ne fortasse tantis fraudentur sacramentalibus gratiis ac bonis. Quod facillime eveniet, si coniux conscius ostendat coniugi insciae magna amicitiae coniugalis signa, dicatque: *Si nullum fuit matrimonium nostrum, hic et nunc accipio te in meam uxorem, quasi nunquam accepissem*, quia tunc statim respondebit coniux inscia nullitatis: *Et ego idem facio, seu hic et nunc etiam ego accipio te in meum maritum, quasi nunquam accepissem*, aut quid simile. In tali enim casu, licet ita consentiens non habet cognitionem formalem, habet tamen cognitionem aequivalentem de nullitate, hoc ipso, quod facta nullitatis mentione, et memoria forsan existentis, expresse consentiat, vereque de novo velit matrimonium contrahere, et de praesenti contrahat, si forsan prius matrimonium invalidum fuerit aut sit, quod vere sufficit ad revalidandum dictum matrimonium; cum notitia

seu cognitio nullitatis prioris matrimonii praecise ideo requiratur ut novus consensus partis insciae non referatur ad prius matrimonium, quod putat validum, sed vere detur ad novum de praesenti contrahendum. Qui concursus vere de praesenti ad novum contrahendum matrimonium datur per supradictum modum hoc ipso quod nullitatis forsan existentis memor expresse dicat: *Si nullum fuit matrimonium nostrum, hic et nunc accipio te,* etc., aut quid simile. Nec refert quod dictus consensus detur sub conditione, quia consensus datus sub conditione de praesenti vel praeterito aeque valet ac consensus absolutus, si conditio est vera, ut in nostro casu; l. *Cum ad praesens* 37 ff. De rebus creditis, etc., § *Conditiones* 6 Instit. de verbor. oblig. Sic Sporer de Matr. c. 2, sect. 2, n. 459, id pro certo habens cum Henrincx de Matr., disp. 6, qu. 3, n. 33; Sanchez lib. 2, disp. 36, n. 5; Gobat in Quinar. tract. 6, c. 37, a n. 32; Bosco de imped. Matrim. disp. 12, sect. 14, conclus. 2; Henno tom. 2 de Matr., disp. 3, qu. 4, conclus. 4, vers. *Respondetur, Convocato;* Reiff. loc. c., num. 597 et 604, et alii passim.

23 Alii ab aliis adducuntur modi pro revalidandis similibus matrimoniis, qui brevitatis gratia videndi relinquuntur apud ipsos, et signanter apud Sanchez, Sporer, Reiffenstuel, Castropal., La Croix loc. c. Solum hic advertendo quod in omnibus semper requiritur quod consensus pro novo matrimonio debeat praestari de praesenti, et in praesenti dicendo, v. g.: *Si matrimonium nostrum esset nullum, nunc de novo tecum contraho,* et quid simile; nec sufficit consensus praestitus in praeterito imperfecto dicendo: *Si matrimonium nostrum esset nullum, vellem tecum contrahere* quia hic *vellem* non importat actualem consensum de praesenti requisitum pro essentia matrimonii, ut recte advertunt Sanchez lib. 2, disp. 36, num. 6; Reiffenstuel loc. cit., num. 604, et alii communiter.

24 Talis revalidatio matrimonii nulli ob impedimentum occultum, quocunque modo fiat, non est necesse quod fiat coram parocho et testibus. Sic enim clare habetur ex formula dispensationis sacrae Poenitentiariae, quae mandat secreto et nullis adhibitis testibus de novo contrahi matrimonium, et sic expresse declarasse S. Pium V refert Navarr. in Summa c. 22, num. 70; Reiff. loc. cit., num. 612; Pontius de Matr. l. 5, cap. 6, num. 5; Pignatell. tom. 8, cons. 27; Tambur. loc. cit., § 3; Cardenas in 2 Crisi, disp. 2, num. 667; La Croix loc. cit., num. 815; Felix Potestas loc. cit., num. 4248, et alii, testantes etiam sic declarasse Sacr. Congreg. Card. et Rotam Romanam. Et declarationes quae in contrarium possent afferri intelligendae sunt in casibus ubi impedimenta sunt publica, ut recte explicat Pignatell loc. c., et alii, ac colligitur ex decreto S. C. Conc., quae, 25 Maii 1657, censuit huiusmodi matrimonia esse nulla, sed praevia dispensatione Sedis Apost. esse renovanda, servata forma Conc. Trid. *Dummodo impedimenta sint publica.* Sic apud Pignatell. loc. c., n. 5. Et ratio nostrae conclusionis est, quia, cum dictum matrimonium fuerit publice contractum in facie Ecclesiae coram parocho et testibus, cessant inconvenientia, scandala ac mala, ob quae evitanda Tridentinum sess. 24 de Reform., c. 1, praescripsit praesentiam parochi et testium esse adhibendam, adeoque, etc. Sic Pignatell., Navarr., Pontius, Cardenas, Reiff., La Croix loc. c., cum innumeris aliis apud ipsos, quibus accedit praxis.

Undecima clausula: *Matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala,* aperte declarat posse dictum matrimonium de novo contrahi sine parocho et testibus, ut dictum est n. antec. 25

Duodecima clausula: *Prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientiae, et in ipso actu sacramentalis confessionis tantum, et non aliter neque ullo alio modo: ita quod huiusmodi absolutio et dispensatio latori in foro iudiciario nullatenus suffragentur,* de se clara est, et manifeste demonstrat quod sacra Poenitentiaria absolvit, dispensat et legitimat in solis casibus occultis, et pro solo foro interno, et nullatenus pro foro externo, si aliquando impedimentum evaderet manifestum; unde tam dispensatio quam prolis legitimatio necessario fieri debet pro solo foro interno in ipso actu sacramentalis confessionis, alias si fiat extra ipsam, erit invalida, etiam pro foro interno; iuxta dicta supra num. 16, cum sit nimis clara dicta clausula, quae expresse pro forma praescribitur. 26

Tertiadecima clausula: *Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis, seu processibus confectis,* mandat quod pro dispensatione facienda seu facta nulli adhibeantur testes, nec de ea facta confessarius det litteras testimoniales, aut conficiat processus, nec ipsemet oretenus desuper testetur, sed circa eam in foro externo se habeat, tanquam penitus nescius, cum fuerit facta praecise sub actu sacramentalis confessionis. 27

Quartadecima clausula: *Sed praesentibus laniatis, quas, sub poena excommunicationis latae sententiae, laniare tenearis; ita ut nullum earum exemplum exstet,* praecipit quod sub poena excommunicationis latae sententiae, et consequenter sub gravi peccato, teneatur confessarius litteras dispensationis taliter lacerare, corrumpere, comburere, etc., ut nullatenus possint notitiam parere et inservire pro foro externo. 28

Quintadecima clausula: *Neque eas latori* 29

restituas, prohibet sub gravi peccato ne confessarius dictas litteras iam exsecutas iterum poenitenti restituat: quamvis tamen, si nondum fuerint exsecutae, vel quia ex aliqua causa ipse exsequi recuset, vel quia poenitens alium promptiorem et benigniorem iam elegit ad id confessarium, ipsas iterum poenitenti tradere teneatur. Poenitens enim, si unus confessarius electus exsequi dictas litteras recuset, vel ob nimium rigorem sibi displiceat, potest variare, et alium benignioris opinionis eligere, ut patet ex dictis sub verb. *Exsecutor litterarum apostolicarum*, n. 47.

30 Sextadecima clausula: *Quod si restitueris, nihil eis praesentes litterae suffragentur*, indicat quod etiamsi confessarius illas, non obstante tali gravi prohibitione, poenitenti iterum traderet, nihil prorsus ei pro foro externo suffragarentur, remanente tamen in suo esse, valore et effectu pro foro interno, pro quo legitima iam fuit facta exsecutio.

31 Clausula *Gratis ubique*, quae a tergo solet inscribi, praescribit quod nec officiales poenitentiariae, nec exsecutores litterarum ipsius possint aliquid exigere vel acceptare, etiam sponte oblatum, nec etiam sub praetextu incommodi et laboris; Gobat in Quinar. tractat. 5, c. 37, num. 279; Lezana verb. *Litterae Apostolicae*, num. 34; Reiffenstuel loc. c., num. 487, et alii communiter. Post exsecutam vero dispensationem posse recipi munera gratis oblata, tenent Sanch. lib. 8, disp. 35, a num. 9; Guttierez de Matr. cap. 128, n. 9; Filliuc. tom. 1, tract. 10, part. 2, cap. 10, n. 365; Trullench. tom. 3, lib. 7, cap. 10, dub. 11, n. 4; Reiffenstuel loc. cit., num. 321, et 487; Vincentius de Iustis lib. 1, cap. 6, num. 235, et alii; eo quod talis prohibitio videatur respicere solum tempus ante dispensationem, ne officiales aut exsecutores, muneribus excaecati, munus suum minus recte exsequantur. Cavendum est tamen ne ante ipsam dispensationem fiat aliqua promissio, vel verbis expressis, vel signis, aut verbis aequipollentibus dandi aliquid post factam dispensationem, quia tunc per ipsam promissionem aut datam intentionem violaretur praeceptum ac si illud fuisset effective traditum et acceptum ante dispensationem, cum sic officiales aut exsecutores possent corrumpi per dictam promissionem, ac per realem et effectivam largitionem ac receptionem.

32 Adducta et satis explicata formula litterarum dispensationis super impedimento occulto affinitatis post contractum matrimonium, quae variatis variandis inservire potest pro aliis consimilibus occultis impedimentis, adducitur hic formula absolutionis dandae, et dispensationis exsequendae super dicto impedimento occulto affinitatis ex copula illicita proveniente, ad remanendum in matrimonio contracto. Postquam igitur dixerit confessarius: *Absolvo te a peccatis tuis*, etc., debet addere: *Insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi vel secundi affinitatis gradus ex copula illicita quam cum sorore, matre, vel* etc. *tuae putatae coniugis habuisti, ita ut, illo non obstante, renovato consensu cum praefata coniuge, matrimonium cum illa contrahere, consummare, et in eo remanere licite possis et valeas: In nomine Patris, et Filii*, etc. *Item eadem auctoritate Apostolica, prolem, si quam suscepisti et susceperis, legitimam fore decerno et declaro: In nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti*, etc. Quae item formula, variatis variandis, potest etiam inservire pro aliis consimilibus casibus occultis.

Hic pro complemento advertendum est quod 33
confessarius potest absolvere et dispensare poenitentem, quamvis ante exsecutionem dispensationis obtentae iterum copulam illicitam habuerit cum eadem sorore feminae quam ducere intendit, quia repetita illa copula non inducit novum impedimentum affinitatis, sed manet illud unicum, quod prius contractum erat, sicuti antequam obtinuisset dictam dispensationem decies; v. g. illam eamdem sororem cognovisset, unicum esset impedimentum, nec in supplicatione opus fuisset exprimere quoties illam cognovisset, cum affinitas non per diversas copulas cum eadem persona, sed solum per diversas personas multiplicetur. Sanchez lib. 8, disp. 24, n. 38; Pontius lib. 8, cap. 17, § 5, n. 30; La Croix lib. 6, part. 3, n. 990; Vincentius de Iustis l. 1, cap. 4, num. 161 et seq., cum aliis ibi citatis. Secus autem esset 34
dicendum si post obtentam ipsam dispensationem nondum exsecutam, dictus poenitens iterum copulam haberet, non cum eadem dicta sorore, sed cum alia persona diversa intra secundum gradum coniuncta feminae quam ducere intendit, quia tunc insurgeret novum impedimentum, et nova opus esset dispensatione, cum dispensatio non extendatur ad alias affinitates seu ad alios casus postea exortos; Ludovisius dec. 34, n. 2; de Iustis loc. c., n. 163 et 164, et alii citati. Unde denuo deberet in tali casu recurri ad sacram Poenitentiariam et exponi integre factum.

Dispensatio concessa seu gratia facta a sacra 35
Poenitentiaria seu maiori poenitentiario, non expirat morte Pontificis, etiam re integra. Eius enim auctoritas non expirat morte Papae. Et si maior poenitentiarius aliique poenitentiarii, Sede Romana vacante, moriantur, alii subrogantur a collegio Cardin.; Clementin. de electione c. *Ne Romani*, § *Eo tamen*; Pius IV, Const. 35 incip. *In sublimi*; S. Pius V Const. 83 incip. *In omnibus*.

INSTRUCTIO

PRO EXAMINE ILLORUM TESTIUM QUI INDUCUNTUR PRO CONTRAHENDIS MATRIMONIIS, TAM IN CURIA EMINENTISSIMI D. CARDIN. URBIS VICARII, QUAM IN ALIIS CURIIS CAETERORUM ORDINARIORUM.

1 In primis, testis moneatur de gravitate iuramenti, in hoc praesertim negotio pertimescendi, in quo divina simul et humana maiestas laeditur, ob rei de qua tractatur importantiam et gravitatem, quod imminet poena triremium et fustigationis deponenti falsum.

2 Interrogetur de nomine et cognomine, patria, aetate, exercitio et habitatione.

3 An sit civis vel exterus, et quatenus sit exterus, quanto tempore est in loco in quo testis ipse deponit.

4 An ad examen accesserit sponte, vel requisitus. Si dixerit accessisse sponte a nemine requisitum, dimittatur, quia praesumitur mendax; si vero dixerit accessisse requisitus, interrogetur a quo vel a quibus, ubi, quando, quomodo, coram quibus et quoties fuerit requisitus, et an sciat adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes.

5 Interrogetur an sibi pro hoc testimonio ferendo fuerit aliquid datum, promissum, remissum vel oblatum a contrahere volentibus, vel ab alio, ipsorum nomine.

6 Interrogetur an cognoscat ipsos contrahere volentes, et a quanto tempore, in quo loco, qua occasione, et cuius qualitatis vel conditionis existat. Si responderit negative, testis dimittatur; si vero affirmative,

7 Interrogetur an contrahere volentes sint cives vel exteri. Si responderit esse exteros, supersedeatur in licentia contrahendi, donec per litteras Ordinarii ipsorum contrahere volentium doceatur de eorum libero statu, de eo tempore quo permanserunt in sua civitate vel dioecesi. Ad probandum vero eorumdem contrahere volentium statum liberum pro reliquo temporis spatio, scilicet usque ad tempus quo volunt contrahere, admittantur testes idonei, qui legitime et concludenter deponant statum liberum contrahere volentium, et reddant sufficientem rationem causae eorum scientiae, absque eo quod teneantur deferre attestationes Ordinariorum locorum, in quibus contrahere volentes moram traxerunt. Si vero responderit contrahere volentes esse cives,

8 Interrogetur sub qua parochia hactenus contrahere volentes habitarunt, vel habitent de praesenti.

9 Item, an ipse testis sciat aliquem ex praedictis contrahere volentibus quandoque habuisse uxorem, vel maritum, aut professum fuisse in aliqua religione approbata, vel suscepisse aliquem ex ordinibus sacris, subdiaconatum scilicet, diaconatum, vel presbyteratum, vel habere aliud impedimentum ex quo non possit contrahi matrimonium? Si testis responderit non habuisse uxorem, vel maritum, neque aliud impedimentum, ut supra.

Interrogetur de causa sciéntiae, et an sit pos- 10
sibile quod aliquis ex illis habuerit uxorem, vel maritum, aut aliud impedimentum, etc., et quod ipse testis nesciat. Si responderit affirmative, supersedeatur, nisi ex aliis testibus probetur concludenter non habuisse uxorem, vel maritum, neque ullum aliud impedimentum, etc. Si vero responderit negative,

Interrogetur de causa scientiae, ex qua deinde 11
iudex colligere poterit an testi sit danda fides. Si responderit contrahere volentes habuisse uxorem vel maritum, sed esse mortuos,

Interrogetur de loco et tempore quo sunt 12
mortui, et quomodo ipse testis sciat fuisse coniuges, et nunc esse mortuos. Et si responderit mortuos fuisse in aliquo hospitali, vel vidisse sepeliri in certa Ecclesia, vel occasione militiae sepultos fuisse a militibus, non detur licentia contrahendi, nisi prius recepto testimonio authentico a rectore hospitalis in quo praedicti decesserunt, vel rectore ecclesiae in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel, si fieri potest, a duce illius cohortis in qua descriptus erat miles. Si tamen huiusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes quae de iure communi possunt admitti, dummodo sint legitime et sufficientes.

Interrogetur an post mortem dicti coniugis 13
defuncti, aliquis ex praedictis contrahere volentibus, transierit ad secunda vota. Si responderit negative,

Interrogetur an esse possit quod aliquis ex 14
aliis transierit ad secunda vota, absque eo quod ipse testis sciat. Si responderit affirmative, supersedeatur in licentia, donec producantur tetes, per quos negativa coarctetur concludenter; si vero negative,

Interrogetur de causa scientiae, qua perpensa, 15
iudex poterit iudicare an sit concedenda licentia, necne.

Si contrahentes sunt vagi, non procedatur 16
ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum esse liberos, et in aliis, servata forma Conc. Trid. in c. *Multi*, sess. 24. Fides aliaque documenta quae producuntur a partibus non admittantur, nisi sint munita sigillo et legalitate Episcopi ordinarii, recognita saltem per testes qui habeant notam manum et sigillum; et attente consideretur quod fides seu testimonia bene et concludenter identificent personas de quibus agitur.

17 Pro testibus in hac materia, recipiantur magis consanguinei quam extranei, quia praesumuntur melius informati; et cives magis quam exteri, nec admittantur homines vagi et milites, nisi data causa et maturo consilio. Et notarius exacte describat personam testis, quem si cognoscit, utatur clausula, *mihi bene cognitus;* sin minus examen non recipiat, nisi, una cum persona testis, aliqua alia compareat cognita notario, et quae attestetur de nomine et cognomine ipsius testis, necnon de idoneitate eiusdem ad testimonium ferendum. Et huiusmodi examinibus debet interesse in urbe, ultra notarium, officialis specialiter deputatus ab eminentissimo vicario; et extra urbem, vel vicarius Episcopi, vel aliqua persona insignis et idonea ab Episcopo specialiter deputata. Alias puniatur notarius arbitrio Sacrae Congregationis, et Ordinarius non permittat fieri publicationes.

Ordinarii praecipiant omnibus et singulis 18 parochis in eorum dioecesibus existentibus, ut pro matrimoniis cum exteris contrahendis non faciant publicationes in eorum ecclesiis, nisi certiorato Ordinario, a quo, vel eius vicario generali, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali matrimonio fuerint examinati testes in eorum tribunali, qui probent statum liberum contrahere volentium, etc. Contravenientes autem severe puniantur.

Franciscus Richardus
S. Rom. et univers. Inquis., etc.

INSTRUMENTA

Vide verb. Scripturae.

INTENTIO

Summarium.

1. Intentio generatim sumpta quid sit, et quomodo dividatur, ad n. 2. - 3. Quae sit intentio actualis, virtualis, habitualis, ad num. 5. - 6. In quo differant inter se intentio habitualis et virtualis. - 7. Quae sit intentio interpretativa, explicita, implicita, directa, indirecta, absoluta, conditionata, ad num. 13. - 14. - Ad valide conficienda seu ministranda sacramenta, quae intentio sufficiat, quae vero non, ad num. 20. - 21. Ad valorem sacramenti an sufficiat in ministro intentio ponendi materiam et formam, vel ex ioco vel serio, et pure materialiter, ad n. 30. - 31. Ad valide recipienda sacramenta, quid requiratur in pueris, et perpetuo amentibus, quid vero in adultis ratione utentibus, ad n. 32. - 33. Quaenam intentio ad singula sacramenta sufficiat, ad n. 40. - 41. Qua intentione opus sit ad valide applicandum sacrificium missae, ad num. 42. - 43. An pro consecrandis parvis hostiis sufficiat intentio ante habita, quamvis postea, dum maior hostia consecratur, ad illas expressa reflexio non habeatur. - 44. Quaenam intentio sufficiat pro satisfactione praecepti ad recitationem horarum canonicarum, vel ad auditionem Sacri, ad num. 56. - 57. Subnectuntur supplementa auctoris, ad n. 61.

1 Intentio generatim sumpta est actus voluntatis volentis aliquid facere vel fieri a se, vel
2 ab alio. *Est in re communis.* Intentio dividitur in actualem, virtualem, habitualem et in-
3 terpretativam. *Intentio actualis* est illa quam quis actu elicit et habet, dum actualiter facit opus intentum, actu scilicet cogitans et volens,
4 seu intendens illud quod facit. *Intentio virtualis* est illa, vi seu virtute cuius antea realiter habitae et non revocatae, hic et nunc aliquid fit, quod alias non fieret. Licet enim talis intentio actu iam praeterierit, adhuc tamen manet in virtute sua, in quantum vi eius applicantur potentiae exteriores ad actum, licet operans non attendat hic et nunc ad id quod exsequitur. Talem intentionem virtualem habet, v. g. sacerdos, qui ex voluntate seu intentione actuali celebrandi missam, induit se sacris vestibus, et vadit ad altare, et dum celebrat, sit distractus, et ex distractione non considerat actualiter actum quem exsequitur. Talis sacerdos sic distractus dicitur celebrare cum intentione virtuali, quia virtute intentionis prius actualiter habitae celebrandi missam, applicantur potentiae exteriores ad omnes illos actus concernentes et perficientes missae celebrationem. *Intentio habitualis* est volitio seu intentio 5 mere praeterita, et non revocata, sed ita interrupta, ut nec in se, nec in virtute, seu efficacia, censeatur adhuc perseverans in aliqua operatione morali, cum talis habitualis intentio possit esse nedum in homine rationis compote, vigili et sobrio, sed etiam in homine rationis impote, dormiente et ebrio, qui tamen moraliter operari nequeunt. Unde in hoc potissi- 6 mum differunt inter se intentio habitualis et intentio virtualis quod intentio habitualis duo tantum requirit; primo, quod praecesserit intentio actualis; secundo, quod talis intentio non sit revocata. At vero intentio virtualis, ultra haec duo, requirit aliquod tertium, id est remanentem aliquam virtutem, vim, et efficaciam influentem, et moventem ad opus praesens intentum; ut patet ex dictis num. 4. *Intentio interpreta-* 7 *tiva* est illa quam homo nunquam habuit, est tamen ita comparatus animo, ut eam haberet si de ea cogitaret.

Intentio alia est *explicita*, qua volumus et 8 intendimus aliquid in se clare cognitum et cogitatum. Alia *implicita*, qua volumus et inten- 9

dimus aliquid solum confuse cognitum, volendo aliquid sub quo, vel in quo illud continetur. Sic qui vult, v. gr., subdiaconatum, cognoscens in confuso quod aliqua onera gravia sint illi annexa, implicite intendit obligationem ad castitatem et ad horas, quamvis de illis explicite
10 seu expresse non cogitet. Alia *directa,* qua volumus et intendimus aliquid in se ipso forma-
11 liter et positive. Alia *indirecta,* qua aliquid in se ipso directe quidem minime volumus et intendimus, et tamen volumus et intendimus directe causam aliquam, unde videmus illud aliud tanquam effectum secuturum. Sic volens bibere vinum meracum, probe advertens se inebriandum, quamvis tunc minime velit et intendat ebrietatem directe in se, ipsam tamen vult et intendit directe, tanquam praevisum effectum
12 illius potationis. *Alia absoluta,* qua volumus et intendimus aliquid simpliciter ac libere in-
13 dependenter ab omni conditione. *Alia conditionata,* qua volumus et intendimus aliquid solum dependenter a tali vel tali conditione, ita ut nostrum velle non sit efficax, nisi illa conditio ponatur, vel posita esse cognoscatur.

14 Ad valide conficienda seu ministranda sacramenta, quamvis sit optima, non est tamen
15 necessaria intentio actualis. *Communissima.* Est enim ad id plene sufficiens intentio virtualis, ut sentiunt communiter doctores cum S. Thoma 3 part. Summ., qu. 64, artic. 8; S. Bonaventura in Breviloq. 6 p., cap. 5, de Sacr. disput.; Soto in 4 d. 6, qu. 6, et aliis passim. Et ratio est quia talis virtualis intentio sufficit ad omnes alios humanos contractus et actus, nec Christus maiorem intentionem et attentionem requisivit ad sacramentorum confectionem et administrationem quam ad alios humanos contractus et actus, adeoque, etc.
16 Non sufficit autem intentio habitualis, quia ex habitu agere non est humano modo agere, ut quisque fatetur de eo quod stultus, aut phraeneticus, aut dormiens agit vi habitus quem
17 contraxit; *Communis.* Multo minus sufficit intentio interpretativa, quia haec, ut patet ex eius definitione, nec est, nec fuit intentio re ipsa existens, sed tantum quae existeret si occurreret cogitatio de illa elicienda. Quod autem non est, non potest dirigere confectionem seu administrationem sacramenti, ut nomine Christi et humano modo fiat, adeoque, etc. *Commu-*
18 *nis.* Nec etiam sufficit intentio indirecta tantum, quia ebrius v. g., prout in exemplo allato sub num. 11, pro hac intentione indirecta non agit humano modo et moraliter, sed mere naturali ac brutali, cum non agat libere seu ex deliberatione rationis; imo, dato etiam quod se inebrians et praevidens, se in ebrietate adhibiturum materiam et formam, antea expresse intendat et velit conficere sacramentum in ebrietate, adhuc nihil efficiet, quia illa intentio praecedens moraliter nullo modo influit in actionem secuturam in ebrietate, sed eam mere naturalem et inhumanam relinquens, manet mera intentio habitualis; *Communis.* Nec tandem 19
sufficit intentio conditionata sub conditione de futuro; *Communis.* Et ratio est quia intentio ministri sacramenti debet adesse quando fit actio sacramentalis, cum non sit in eius potestate suspendere effectum sacramenti in futurum. Intentio autem conditionata de futuro, eo ipso quod sit suspensiva in futurum, non adest, nec quidquam operatur de praesenti, quando fit actio sacramentalis, cum conditio nondum sit posita. Imo neque operabitur in futuro, quando ponetur conditio, quia tunc non erit amplius actio sacramentalis, neque ipsa intentio, nisi ad summum habitualis nihil operans, adeoque, etc. Sufficit tamen intentio conditionata sub conditione de praesenti vel praeterito, dicendo v. g.: *Si adhuc vivis, si* 20
non fuisti baptizatus, ego te baptizo; — si es capax, si concubinam domo eiecisti, ego te absolvo. Et ratio est quia conditio de praesenti aut praeterito, cum sit posita extra causam, et non sit dependens in futurum, non suspendit intentionem et actionem; sed mox facit transire in absolutam et efficacem.

Ad valorem sacramenti non sufficit in mi- 21
nistro intentio ponendi materiam et formam ex ioco. *Est de fide,* contra Lutherum, Calvinum, et alios, apud Bellarmin. de Sacramentis lib. 1, cap. 17, qui dicunt sufficere, si res et verba quomodocunque ponantur, dummodo adsit fides in suscipiente. Colligitur ex Concilio Florentino in decreto Eugenii IV ad Armenos, et Concil. Tridentino sess. 7, canon. 11, ubi ad valorem sacramenti statuitur requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, et etiam ex articulo 12 inter iustissime damnatos a Leone X Constit. incip. *Exsurge, Domine,* ibi: *Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.* Quem articulum etiam expresse damnat Conc. Trid. sess. 14 de Poenit., can. 9, ibi: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, aut sacerdos non serio, sed ioco absolvat .... anathema sit.* Quod autem dicitur de absolvente valet de conficiente quodvis aliud sacramentum.

Neque etiam sufficit ad valorem sacramenti 22
intentio tantum materialis ponendi materiam et formam serio et pure materialiter, sed necessario requiritur intentio formalis ponendi ea, ut sacramentalia, et saltem faciendi quod facit Ecclesia; id est, non sufficit in ministro intentio pure materialis et externa, sed requi-

ritur intentio vere formalis et interna. *Est fere communis,* contra quosdam antiquos et aliquos recentiores relatos et secutos a Iuenin. diss. 1 de Sacramentis in genere, qu. 5, art. 3 per tot., ubi acriter tenet et defendit ponentem serio materiam et formam, etsi non intendat sacramentum, imo positive dicat: *Nolo facere sacramentum,* equidem illud conficere, quia intentio illa contraria tantum est inefficax, quandoquidem, illa non obstante, ponat partes sacramenti constitutivas, adeoque sacramentum. Ast hanc opinionem vocat Augustinus Bernal. d. 17, num. 55, omnino falsam; Herincx d. 3, num. 16, improbabilem; Arriaga d. 19, n. 13, non tantum improbabilem, sed forsan etiam pene erroneam; Lugo d. 8, num. 15, dicit parum distare ab errore haereticorum; Vasquez d. 138, n. 34, putat esse expresse damnatam, ideoque n. 29, dixerat oppositum ab Ecclesia definitum, et La Croix lib. 6, part. 2, sub num. 54, dicit hoc esse saltem certissimum, postquam Alexander VIII, die 7 Decemb. 1690, damnavit sequentem propositionem 28 in ordine, ibi: *Valet baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vere in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere quod facit Ecclesia.* Et per hanc damnatam propositionem fuisse damnatam supradictam opinionem tenet Viva in d. propositione 28 Alexandri VIII, n. 1; Henno in Theologia Dogmatica tom. 2, tract. de Sacramentis, disp. 4, qu. 2, art. 2, conclus. unic., et alii passim; quamvis Iuenin. loc. cit., art. 1, contendat per ipsam non damnari talem opinionem. Imo Henno loc. cit., et alii dicunt talem opinionem expressissime contrariari Concilio Tridentino sess. 14 de Poenitentia, ubi La Croix, loc. cit., recte observat Concilium ibi requirere in sacerdote animum, non tantum serio agendi, sed vere absolvendi; dicit enim ibi Concilium: *Atque ideo non debet poenitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, nec etiamsi..... sacerdoti animus serio agendi et vere absolvendi desit, putet se esse absolutum vere, et coram Deo;* ubi nota verba illa, *serio agendi et vere absolvendi.* Quod autem dicitur de hoc sacramento, idem est de aliis. Vide infra n. 57 et seqq.

23 Probatur igitur veritas nostrae conclusionis, et simul ostenditur falsitas contrariae opinionis. De fide est requiri ad sacramenta intentionem faciendi quod facit Ecclesia; hoc habetur expresse definitum ex Concilio Florentino in decreto Eugenii IV ad Armenos, ibi: *Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia;* et ex Concilio Tridentino sess. 7, can. 11, ibi: *Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Atqui Ecclesia non facit caeremoniam profanam et materialem, sed sacram et formalem, non naturalem, sed sacramentalem. Ecclesia enim per suos ministros in conficiendis sacramentis operatur nomine Christi, cum quilibet eius respective minister dicat in nomine Christi, *Ego te absolvo: Hoc est Corpus meum,* et huiusmodi. Unde Apostolus 1 Corinth. IV, dicit: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei;* ergo non solum requiritur ad sacramentorum valorem intentio ponendi serio ritum externum ab Ecclesia praescriptum, sed etiam intentio operandi nomine Christi, atque adeo, sine intentione faciendi formaliter quod facit Ecclesia, nullum Sacramentum valide conficitur seu confertur, et a fortiori si habeatur intentio opposita, dicendo: *Non intendo facere quod facit Ecclesia.*

Tum quia Ecclesia in rubricis missalis § *de Defectu intentionis,* expressissime declarat sa- 24
cerdotem serio proferentem formam super materiam praesentem, et quidem in iis circumstantiis in quibus creditur ab omnibus consecrare, nihil tamen efficere, si desit intentio consecrandi: *Si quis habeat coram se,* inquit, *undecim hostias, et intendat consecrare solum decem, non determinans quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio.* Quid clarius? Nonne ex his evidenter apparet solum contumacem posse deinceps de Ecclesiae mente circa hoc dubitare? Tum etiam quia, si Ecclesia tantum exigeret intentionem ponendi ritum externum, nunquam exegisset ultra positionem materiae et formae, intentionem ministri, cum sit impossibile ut quis in sui praesentia ponat materiam et formam, et non intendat ponere.

Aliae rationes passim assignantur a doctori- 25
bus, et signanter ex absurdis, quae sequerentur. Nam si sufficeret sola intentio illa materialis, qua quis libere velit ponere talem materiam et recitare talia verba quae ad Sacramentum requiruntur, sequeretur quod sacerdos legens ad mensam ex sacris Bibliis, vel alio libro verba illa: *Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus,* consecraret omnem panem et omne vinum in mensa appositum. Item, si quis in theatro ageret personam Constantini, et modo agendi externo baptizaretur, reipsa rebaptizaretur, et alia huiusmodi, quae sine dubio sunt maxime absurda. Unde, ne haec admittantur, dicendum est quod ad conficienda sacramenta non sufficit intentio sola materialis, sed requiritur necessario intentio formalis conficiendi sacramenta.

Obiiciunt adversarii varias auctoritates san- 26
ctorum Patrum, et signanter, aliis brevitatis gratia omissis, auctoritatem sancti Augustini et S. Thomae. Sanctus enim Augustinus, dicunt ipsi, lib. 7 contra Donatistas, cap. 53, docuit,

baptismum fallaciter collatum valere, praecise dicens: *Nihil interest ad integritatem sacramenti in Ecclesia catholica utrum id aliqui fallaciter an veraciter agant.* Et S. Thomas in 4, dist. 7, qu. 1, art. 2, sic praecise docet: *Non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta. Et ideo, si forma servatur, nec aliquid exterius dicitur quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est catechumenus.* Quod confirmat in sua Summa, 3 part. quaest. 64, art. 8, ad 2, ubi postquam retulit opinionem eorum qui mentalem intentionem requirunt in ministro ut sacramenta valeant, sic de opposita sententia loquitur: *Alii melius dicunt quod minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, cuius est minister; in verbis autem quae profert exprimitur intentio Ecclesiae, quae sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis.*

27 Ad supra dictas autem auctoritates respondetur, quod S. Augustinus ibi loquitur de baptismo dato et accepto fallaciter, hoc est in schismate, cum haeresis, schisma et iniquitas ministri non obstet valori Sacramenti. Sic doctissimus P. Viva in cit. damnata ab Alexandro VIII propositione 28, n. 5, et alii. Sanctus vero Thomas (quem ob allata testimonia fecerunt oppositae sententiae patronum Vasquez, Bernal, et alii, et praecipue Iuenin. loc. cit., § 3 per totum) ibi solum docet non requiri intentionem mentalem expressam, seu exterius manifestatam, ut interpretatur Gonetus ex contextu; expresse enim, art. 10, requirit intentionem internam ad validitatem sacramenti. Sic Viva l. c., n. 5.

28 Obiiciunt adhuc adversarii dicendo quod lutherani et calvinistae, v. g., non intendunt facere quod facit vera Ecclesia, nempe Romana, sed solum quod facit sua Ecclesia lutherana et calviniana, et tamen valide baptizant; adeoque, etc. Sed statim respondetur distinguendo antecedens: Non intendunt intentione particulari et explicita, concedo; intentione generali et implicita, nego. Intendunt enim facere quod instituit Christus, et consequenter cum nihil faciat Ecclesia Romana quam quod Christus instituit, intendendo primum, intendunt secundum. Quamvis enim falso credant non Romanam catholicam, sed suam lutheranam et calvinianam esse veram Ecclesiam, adhuc tamen volendo facere quod *vera Ecclesia facit*, implicite volunt facere verum sacramentum quod vult facere vera Ecclesia, etiamsi ipsi circa existentiam verae Ecclesiae errent.

29 Instant dicendo: Atheistae possunt valide baptizare; sed isti, cum nec Deum, nec Christum, nec Ecclesiam agnoscant, imo omnia illa reputent chimerica, non possunt velle quod Christus instituit aut Ecclesia facit; ergo, etc. Respondetur autem distinguendo minorem: non possunt velle expresse et distincte, concedo; implicite et confuse, nego: quia possunt velle facere quod vident a Christianis fieri, et consequenter quod Ecclesia facit; sicut accidit quibusdam paganis et infidelibus quibus Christus et Ecclesia erant ignoti. Unde Innocentius IV, in cap. 1, l. 3 decr., sic dicit: *Non est necesse quod baptizans sciat quid sit Ecclesia.*

Obiiciunt insuper adversarii dicendo quod 30
nostra sententia repugnat divinae bonitati; quia ipsi divinae bonitati repugnat quod damnetur infans vel homo tantum attritus, propter malitiam ministri, qui sine intentione interna externe tantum fingit se baptizare et absolvere; quod non potest evenire in sententia contraria, tenendo nempe quod ad valorem sacramenti non requiratur necessario intentio interna et formalis, sed sufficiat intentio externa et materialis. Ad id respondent Alensis, Durand, Gabriel, et alii apud Aversam qu. 64, sect. 3, dicendo quod Christus in eiusmodi casibus supplet effectum gratiae. Quam opinionem non improbat S. Thomas, favetque Valentia apud Escobar lib. 8, num. 254, et apud La Croix lib. 6, p. 1, sub num. 54. Similiter S. Bonaventura, Silvester, et alii apud Dicastill. de Baptism. d. 1, dub. 13, et La Croix loc. c., putarunt Deum supplere in baptismo collato pueris nondum absoluta forma mortuis. Imo Caietan. putavit tales pueros, qui baptizari non possunt, salvari per fidem parentum; Gerson. docuit Deum, saltem quandoque, supplere extraordinarie. At recte dicit Suarez in Comment. ad qu. 64, art. 8, omnes suppletiones illas non fundari in ulla lege vel promissione Dei, imo carere omni ratione probabili. Hinc Henriquez opinionem primam vocat imperitam, Cabrera temerariam et erroneam, Escobar improbabilem, eamque recte confutant Gonet. d. 6, ad num. 42; Henrincx d. 6, a num. 21; Dicastilll. loc. c., et alii. Unde dicendum est tales damnari propter peccata sua originalia vel actualia quae contraxerant et remissa non sunt. Quod autem remissa non sint, non est defectus bonitatis in Deo, qui dederat media, sed est occasionaliter per malitiam ministri, quam Deus impedire non tenebatur; imo nec poterat, salva lege ordinaria Providentiae. Hactenus sapientissimus P. Claudius La Croix loc. cit. Vide eminentiss. Cardin. Gotti tom. 13 suae Theolog., qu. 7, dub. 4, et D. Caietanum Mariam Merati tom. 1, part. 3, tit. 7, n. 2, ubi multa ad rem.

Ad valide recipienda sacramenta quorum 31
sunt capaces pueri et perpetuo amentes, nulla requiritur in ipsis propria intentio aut consensus; *Communissima* inter catholicos ex universali Ecclesiae praxi, quae tales baptizat, licet noverit intentionis formandae esse incapaces.

32 In adultis vero ratione utentibus requiritur semper aliqua intentio diversa, pro diversitate sacramentorum recipiendorum. *Communissima.*

33 Ad baptismum enim sufficit intentio habitualis semel habita et non revocata; *Communis ac certa.* Imo sufficit etiam intentio implicita tantum; *Communior ac probabilior,* cum Coninch., Rhodes, Dicastill., Bernal, Haunold, Gobat, Sporer, Bosco, apud La Croix lib. 6, part. 1, num. 168, et alii contra paucos. Si enim catechumenus Christianam fidem iam animo amplexus, aut quivis infidelis curans se instrui in fide Christiana animo eam amplectendi, cum fuerit bene instructus, hac voluntate non revocata reperitur in articulo mortis ratione et sensibus destitutus, quamvis de baptismo in specie nunquam cogitaverit, potest valide et licite baptizari. Nam, eo ipso quo voluit amplecti fidem Christianam, implicite etiam voluit servare Christi praecepta et admittere media salutis in Christiana religione constituta, inter quae primum et omnium maxime necessarium est baptismus, et consequenter ea voluntate etiam implicita voluit baptismum, saltem pro illa extrema necessitate suae aeternae salutis, et sic docet etiam S. August. lib. 1 de Adulterinis coniugiis, cap. ultimo.

34 Ad confirmationem sufficit intentio habitualis, forte etiam interpretativa, maxime in articulo mortis; Coninch., Arriaga, Bernal, Busemb., La Croix loc. cit., num. 169, et alii. Ad Eucharistiam sufficit intentio habitualis;

35 *Communis.* Imo in moribundo sufficit etiam intentio interpretativa, praesertim si ante confessus est, quamvis iam a mente sit amotus, dummodo absit periculum irreverentiae; Suarez, Coninch., Rhodes, Lugo, Aversa, Bernal cum La Croix loc. c., n. 770; Sporer tom. 3,

36 part. 1, cap. 2, sect. 3, num. 154, et alii. Ad poenitentiam sufficit intentio habitualis; *Communis.* Imo in moribundo sufficit etiam implicita vel interpretativa, dummodo dolorem aliquo signo externo exprimat, et in casu quo nullum signum externum possit exhibere, sufficit sola vita christiane acta, ut possit, saltem sub conditione, absolvi; Sporer l. c., n. 158; Barbosa in Collectan. ad Conc. Trid. sess. 24 de Sacramento Poenitent., cap. 5, n. 2, alios plurimos citans, Marcantius, Herincx, Pontius, Bosco, Bassaeus, Anacletus, Felix Potestas, Schilder, Moya, qui hanc sententiam vocant nunc communem. Vide verb. *Absolutio,* art. 2, a n. 3 ad 7, inclusive, ubi pluribus adductis late probatur.

37 Ad extremam unctionem sufficit intentio interpretativa; *Communis* cum Bernal l. c., n. 79; La Croix loc. c., n. 172; Sporer l. c., n. 154.

38 Ad ordinem non sufficit intentio interpretativa, sed requiritur saltem intentio habitualis; *Communis,* et secundum Gobat tom. 1, tract. 1, num. 245; Sporer loc. cit., num. 156, et alios sufficiet etiam intentio implicita, habita scilicet in alio volito sacramentum istud involvente. Ad matrimonium non sufficit intentio interpretativa, sed requiritur intentio expressa, ad minus virtualis, saltem quando contrahitur inter praesentes, eo quod contrahentes sint etiam ministri; *Communis.* Ratio autem cur potius requiratur intentio, saltem virtualis; in ministro quam in suscipiente; et in ipso suscipiente 39 sufficiat intentio habitualis et interpretativa, et haec non sufficiat in ministro; est quia minister conficiens sacramentum debet se habere 40 active et causaliter influere in actionem sacramentalem; adeoque eius intentio debet actu, vel in se, vel in virtute a se relicta existere, quando conficitur sacramentum. At vero suscipiens sacramentum habet se passive tantum; adeoque in ipso non requiritur intentio quae sit causa actionis sacramentalis, ut est intentio actualis vel virtualis, sed sufficit in ipso intentio quae sit dispositio ad suscipiendum sacramentum et recipiendum effectum sacramentalem, ut est intentio habitualis, et pro aliquibus sacramentis, etiam implicita et interpretativa, ut patet ex dictis. Sic Sporer loc. cit., n. 145; Henno tom. 2, tract. de Sacramentis, disp. 5, qu. 2, concl. 4, vers. *Quantum ad Matrimonium;* La Croix l. c., n. 56 et 175, et alii passim.

Ad valide applicandum sacrificium seu mis- 41 sam non requiritur intentio formalis et explicita, sed sufficit virtualis et implicita, et ita quidem, ut si religiosus nemini applicavit suum sacrum, censeatur esse eius voluntas ut prosit illis pro quibus sacrificari et applicari mandavit superior; Diana p. 2, tract. 15, resol. 62; Gavant. part. 2, tit. 8, num. 3, litt. P; Gobat t. 1, tract. 3, n. 162; Stephanus tom. 3, d. 4, num. 61; La Croix lib. 6, part. 2, num. 204, et alii. Pro tali missae applicatione sufficit 42 etiam intentio habitualis semel posita et non revocata, quamvis ante 10 annos praecesserit; Suarez, Coninch, Bonacina, Tamburin, Gobat, Quartus, Stephanus, Pasqualig. cum La Croix loc. cit., n. 205; Viva in propos. 28, n. 14, ex damnatis ab Alexandro VIII; et alii contra Vasquez, Gran., et alios. Et ratio est, quia applicatio missae est veluti donatio de praesenti sive assignatio rei futurae, quae fieri potest anticipate, et sub conditione, qua posita, sortiatur effectum, cum, purificata conditione, talis assignatio conditionata transeat in absolutam. Pro consecrandis parvis hostiis sufficit intentio 43 ante habita, quamvis postea, dum maior hostia consecratur, ad illas expressa reflexio non habeatur; *Communis,* cum Castrop. part. 6, num. 3; Dicastill. num. 216; La Croix lib. 6, part. 1, n. 458.

Ad recitandas horas requiritur intentio aliqua 44 formalis orandi Deum; *Communis ac certa.* Non requiritur tamen intentio actualis et ex- 45

plicita, sed sufficit virtualis, quia tunc recitatio censetur adhuc moraliter fieri ex antecedenti intentione actuali, et sufficienter tendit in Deum precandum vel laudandum; *Communis ac certa.*

46 Et etiam sufficit intentio implicita, ut si quis intendat colere Deum, satisfacere suo officio, obligationi, intentioni et ordinationi Ecclesiae, legere, ne peccet, et huiusmodi, quia in his continetur, vel cum his est connexa voluntas

47 orandi; adeoque, etc. *Communis.* Intentio autem mere habitualis et interpretativa non sufficit, quia certum est quod intentio pure habitualis et mere interpretativa non sufficit ad hoc, ut recitatio sit actus humanus, qualis debet esse oratio; Sporer tom. 3, tract. Append. de Horis Canon., cap. 2, sect. 1, n. 60; La Croix lib. 4, n. 1326, et alii passim, contra Gobat tom. 1, tract. 5, n. 738.

48 Non requiritur expressa intentio recitandi attente et studiose, quia in intentione orandi includitur intentio attendendi ad orationem;

49 *Communis.* Intentio nova vel primae intentionis renovatio non requiritur, si plures horae consequenter recitentur. Neque etiam ea requiritur si fiat interruptio et postea prosecutio horae, quia haec resumptio fit ex imperio et

50 virtute prioris intentionis: *Communis.* Intentio satisfaciendi non requiritur ad recitationem horarum seu ad auditionem sacri, sed sufficit intentio ponendi opus debitum; *Communis* cum Suarez, Sanchez, Bonacina, Castropal., Dicastill., Gobat, Layman, l. 1, tract. 4, cap. 4, num. 7; La Croix loc. cit., n. 1329; Sporer loc. cit., num. 61. Et ratio est quia praecepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est, ut aliquid fiat quia praecipitur, sed tantum ad materialem, hoc est ut fiat quod praecipitur. Ecclesia enim in nostro casu solum praecipit recitationem horarum, auditionem Sacri, etc.; nullo autem modo praecipit ut recitentur horae, ut audiatur sacrum cum inten-

51 tione satisfaciendi praecepto. Hinc, qui ignorans esse diem festum libere interfuit sacro, is satisfecit, nec postea intelligens esse diem festum tenetur audire aliam missam, aut tunc elicere intentionem volendi satisfacere per ipsam missam auditam; quia, quamvis non habuerit intentionem implendi praeceptum de auditione missae, ipsam audiendo implevit substantiam actus praecepti; S. Thomas, Henriq., Filliuc. cum Busemb. lib. 1 de Legibus, cap. 3, dub. 2; Suarez disput. 88 in 3; Gobat t. 1, tract. 5, n. 199, et alii passim.

52 Imo satisfacit praecepto qui recitans horas seu audiens sacrum expresse intendit per illam recitationem seu auditionem non satisfacere, quamvis dicat: *Nolo hac horarum recitatione, huius sacri auditione satisfacere praecepto Ecclesiae, sed, ut satisfaciam, decerno iterum has horas recitare, adhuc uni sacro interesse;* Vasquez tom. 2, qu. 100, cap. 9, num. 5; Suarez disp. 88, in 3 part., sect. 3, ac rursum fuse, tom. 2 de Relig., lib. 2 de Festis, cap. 26; Sanchez lib. 1 moral., cap. 13; Bonacina d. 4 de Sacram., qu. ult., p. 11, n. 23; Palaus tract. 3, d. 1, p. 17, num. 12; Dicastill. tract. 5 de Euchar., d. n. 66; Lessius lib. 2, cap. 7, dub. 10; Valent. tom. 3, disput. 6, qu. 10 in fine; Laym. lib. 1, tract. 4, c. 4, num. 7; Gobat tom. 1, tract. 5, n. 201; Busemb. lib. 1 de Legibus, cap. 3, dub. 3; La Croix lib. 4, num. 1330, ubi dicit sic sentire alios communissime; Sporer loc. c., n. 62; Coninch, Lugo, et alii plurimi, contra Azorium, Navarrum, Medinam et alios. Et ratio est quia illud dictum: *Nolo hac horarum recitatione.... hac missae auditione satisfacere praecepto Ecclesiae,* est inefficax, continet quippe protestationem contrariam facto, et involvit implicantiam in adiecto; ergo non impedit quominus talis sic dicens revera satisfaciat suae obligationi. Probatur antecedens, quia Ecclesia non petit ab illo plusquam ut semel in die recitet horas, et unum sacrum audiat die festo; non enim potest ulla seu lex seu ratio afferri qua probetur eam plus exigere; adeoque si semel recitet, seu unum sacrum audiat, faciet totum id quod ei praecipit Ecclesia, et consequenter etiamsi sexcenties dicat, *nolo, nolo satisfacere praecepto Ecclesiae,* revera satisfaciet, sicuti, si fuste caedendo aliquem dicat, *nolo verberare,* nihilominus et verberat, et sentit alter verbera, ut recte dicit doctissimus P. Gobat l. c., n. 201.

Nec valet dicere quod actus non operentur 53
ultra intentionem agentis, adeoque, etc. Non valet, inquam, quia id intelligitur quando est in potestate operantis, v. gr., satisfacere, vel non; in nostro autem casu, cum Ecclesia tantum obliget ad substantiam oneris iniuncti recitandi horas, audiendi sacrum, etc., illa scilicet recitatione horarum et auditione sacri posita, non est in potestate operantis, scilicet recitantis horas et audientis Sacrum, ut non satisfaciat, cum reipsa faciat totum id quod est praeceptum; obligatio enim parendi legi provenit ex voluntate legislatoris, ideoque non extenditur ultra eius intentionem et voluntatem, nempe ultra substantiam operis praecepti, et in nostro casu, ultra recitationem horarum et auditionem sacri. *Sic supracitati doctores.*

Hinc qui legit horas seu audivit sacrum non 54
ea devotione qua voluisset, ideoque proposuit (sine voto tamen) ad satisfaciendum praecepto repetere recitationem horarum seu auditionem alterius sacri, etsi deinde non repetat, satisfecit tamen praecepto. Dicitur autem notanter, *sine voto tamen,* quia si se obligasset repetere sub voto, peccaret mortaliter non stando suo voto, ut notant Gobat loc. cit., num. 203, et alii citati. Advertendum tamen est quod si talis 55

persisteret in falsa persuasione seu opinione quod non satisfecerit praecepto nisi repeteret, tunc ipse peccaret ratione conscientiae erroneae, nisi vel errorem deponeret aut horas canonicas repeteret, vel aliam missam audiret, etc. *Communis* cum Layman loc. c. n. 7 in fine, et aliis cit.

56 Adducitur pro complemento tritum quidem, sed notabile dictum a Purchotio relatum tom. 5, part. 2, cap. 4, circa finem, videlicet: *Quidquid agant homines, intentio iudicat omnes.* Unde Christus Matth. VI, vers. 23, dixit: *Lucerna corporis tui,* id est operis tui, *est oculus tuus,* scilicet intentio (iuxta D. Gregorium, lib. 38 Moral. cap. 3 et alios). *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.*

57 Ad sacramentum valide administrandum satis esse ut minister intentionem habeat serio perficiendi ritum externum qui ab Ecclesia adhibetur, atque ideo, etiamsi suam intentionem retineat, aut interius dicat se nolle facere quod facit Ecclesia, dummodo exterius serio agat, nulloque signo pravam suam voluntatem prodat, ratum perfectumque sacramentum ab eo perfici, defendit Ambrosius Catharinus in opu-
58 sculo de Intentione ministri. Ante Catharinum id tenuerant Petrus Cantor, Robertus Cardin. Pullus, Paludanus, Silvester, eumque postea sunt secuti Salmeron., lib. 1 Commentar. in Epist. D. Pauli, 3 part., disput. 2; Ioannes Marius Scribonius in summa Theolog. de Sacrament. in genere, qu. 6 et 7; Vincentius Contensonius in suo Tractat. de Sacrament. in genere; Hyacinthus Serry in Vind. vind.; Nat. Alexander, Gaspar Iuenin, aliique recentiores. Quae opinio licet proprie non coincidat cum sententia Lutheri et Calvini, ut varii contendunt, vix tamen amplius sustineri potest, ut docet Benedict. XIV de Synodo Dioecesana lib. 7, cap. 4, a num. 6 ad 9, cum negari non possit grave vulnus praefatae opinioni inflictum fuisse ab Alexandro VIII per propositionem 28, inter ab ipso damnatas 7 Decemb. 1690, et a
59 me ad id iam adducta superius, n. 22. Unde vult quod in praxi sit omnino servanda, veluti tutior, contraria opinio, exigens in ministro intentionem, vel actualem, vel virtualem faciendi non solum ritum externum, sed id quod Chri-
60 stus instituit, seu quod facit Ecclesia. Et si constet quempiam aut baptismum contulisse, aut aliud sacramentum ex iis quae iterari nequeunt administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata voluntate non faciendi quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, sit sacramentum ite-
61 rum sub conditione perficiendum. Si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicae oraculum sit exquirendum absque eo quod Episcopus possit suos dioecesanos adigere ad unam prae altera in dictis opinionibus tuendam seu reprobandam, cum haec sit una ex causis maioribus ad solam Sedem Apostolicam deferendis, ut statuit perpetua Ecclesiae consuetudo, confirmata ab Innocentio III, in c. *Maiores* 3 de Baptismo.

APPENDIX

Sive uberior de intentione ministri ad valorem sacramenti requisita declaratio.

I. Quae sunt ab auctore in hoc art., n. 57, exposita, ex opere Benedicti XIV de Synodo Dioecesana deprompta sunt. Quo in opere sapientissimus Pontifex duo exponit primum Ambrosii Catharini aliorumque catholicorum opinionem ab haeresi Ecclesiae auctoritate proscripta omnino dissidere; deinde monet non licere theologis in sacramentorum confectione vel administratione Ambrosii Catharini ac reliquorum istum sequentium, opinionem sequi quia in his quae ad salutem et sacramenta pertinent, non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiore, ut ex damnata ab Innoc. XI propositione liquet: tutior vero est opinio quae ad sacramenti valorem exigit ut minister non modo voluntatem habeat externum sacrum ritum perficiendi, sive *externam intentionem* tantum, sed etiam interius animo contendat velle id facere quod Christi Ecclesia facere contendit. Exponendum itaque superest discrimen quod nostrorum theologorum opinionem et damnatam Lutheri aliorumque haereticorum haeresim intercedit; atque verus germanusque sensus opinionis Catharini aliorumque catholicorum, istiusque a communi scholasticorum opinione discrepantia.

II. Circa ministri intentionem credidit Lutherus ne eam quidem desiderari quae exteriorem iocum excludat. En ipsius verba, quae habentur lib. de Captivit. Babylonica, cap. de Baptismo. *Non dubitem si quis in nomine Domini suscipiat baptismum; etiamsi huius minister non det in nomine Domini, vere baptizatum esse.... sicut legitur exemplum de quodam mimo per iocum baptizato;* et art. 12, inter proscriptos a Leone X, habet: *Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolveret; si tamen credat se esse absolutum, verisissime est absolutus.* Huiusmodi error ridiculus visus est sequentibus novatoribus, ut patet ex his Kemnitii verbis in canonem secundum sess. 7 Concilii Tridentini. *Non hoc vult institutio baptismi ut fiat vulgaris aliqua lotio, vel quae ex professo nihil aliud sit, quam ridiculus lusus, vel mimica subsannatio, vel profanatio institutionis cum recitatione verborum.* At si novatores constare sibi velint, ac falsis eorum principiis cohaerentia tradere et praedicare cu-

piant, huiusmodi haereseos monstrum astruant et tueantur necesse est. Sacramenta enim in horum sententia non ex *opere operato* gratiam efficiunt ac suscipienti conferunt, sed homines iustificant, quatenus animo Christi promissiones exhibent; atque Christi passionem promissionesque in memoriam revocando, fidem in suscipientibus excitant, qua iustificantur. Praestare autem haec possunt sacramenta, seu serio seu mimice conferantur; se habent enim sacramenta iuxta novatorum haeresim instar verbi Dei, quod quantumvis, seu intus, seu exterius perversa ministri voluntas sit, Dei verbum esse non desinit, ac proinde iustificare illos valent qui audiant et consentiant, etsi per iocum ab impiis ministris Christi sacramenta adhibeantur. Velint ergo nolintque novatores, ex eorum systemate fit, valida esse sacramenta etsi ab ebrio imo et a psittaco. Contra vero catholici omnes, qui etiam cum Catharino sentiunt, unanimi consensu fatentur, sacramenta ex iis quae Christus Dominus pro nostra salute operatus est, virtutem habere producendi et conferendi gratiam, atque hanc producere dum a ministris ita conficiantur, ut existimare eos homo possit se gerere veluti Christi ministros et dispensatores mysteriorum Dei, dum sacramenta conficiunt et conferunt. Quo fit ut omnes detestentur impium Lutheri commentum; cum pro Christi ministro et dispensatore mysteriorum Dei haberi et cognosci nequeat, qui id unum curet, ut interius exteriusque Christum Deique mysteria derideat atque subsannet. Vides ergo quam inepte Catharini aliorumque Theologorum opinio a scholasticis nonnullis cum haeresi Lutherana confundatur.

III. Qui intentionem faciendi quod facit Ecclesia, in voluntate ponendi ritum sacrum externum constituunt, eamque sufficere ad sacramenti valorem aiunt, repugnante quoque interiore voluntate, in hanc abiere opinionem, ne viderentur astruere sacramenti valorem a ministri voluntate pendere. Neque enim consonum divinae bonitati visum huiusmodi theologis est ita sacramenta ministrorum arbitrio et voluntati committere, ut in pravi ministri libertate sit homines beneficio redemptionis per sacramenta applicando, eos salutari gratia privare, quin exterius constet aut constare possit de eorum prava voluntate, qua homines optato salutari effectu frustrantur. Notandum id duximus, ut deinceps mitiores sint vulgares theologi in hac reprehendenda et notanda opinione, quae hac recta voluntate excogitata et propugnata a tot doctissimis viris fuit. At externae huius intentionis defensores circa illius usum invicem dissident. Alii enim eam sufficere credunt pro baptismo, quia baptismus nullum in ministro characterem exigit; non autem pro caeteris sacramentis. Alii eam valere putant pro sacramentis quae habent in forma actum exercitum, seu per quorum formam exprimitur actum sacramentalem a ministro exerceri; unde sequitur externam intentionem in caeteris quidem sacramentis sufficere non tamen in Eucharistia, quia verba ista: *Hoc est Corpus meum*, nullam prorsus exprimunt actionem ministri; secus de istis: *Ego te baptizo*, *Te confirmo*, etc. Alii externam intentionem in iis sufficere volunt sacramentis in quibus homo est tantum agens instrumentale, non in iis in quibus est principale agens; unde huius opinionis defensores matrimonium sine interna intentione validum esse negant, caetera vero sacramenta absque eadem valere opinantur. Alii demum externam intentionem generatim, et pro quibuslibet sacramentis sufficere putant; sed et hi duas in partes scinduntur. Quidam nimirum externam et seriam intentionem ubilibet ad confectionem sacramenti satis esse contendunt; quidam praefracte negant, et sentiunt ministrum, nisi vel in loco sacro praesens sit, vel ad confectionem fuerit invitatus, nihil operari, eo ferme modo quo iudex totam sententiam, etiam contra mentalem intentionem profert, si sedeat pro tribunali; secus, si loquatur e loco ubi iudicis personam gerere non intelligatur; ita Iuenin, Serry, aliique recentiores non pauci.

IV. Nec pauciores nec ignobiliores theologi sentiunt, et hodiedum sentiunt, internam ad sacramenta valide conficienda requiri intentionem, sed et inter se divisi sunt. Alii nempe dubitarunt an non requireretur intentio finis explicita et particularis seu intentio producendi hunc in specie sacramenti effectum; tales fuerunt ii de quibus loquitur Ebroicensis Synodus an. 1576, his verbis: *Antea inter doctos ac pios viros dubitatum fuit an baptisma a calvinistis administratum pro vero credi deberet, quoniam non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum.* Alii, ut Scotus et Gabriel, particularem illam intentionem finis reiicientes, generalem et quidem explicitam intentionem producendi effectum sacramenti tanquam necessariam postularunt. Alii ne hanc quidem potestatem necessariam esse rati, necessariam dixerunt intentionem explicitam conficiendi sacramenti. Alii demum, minime requirentes intentionem explicitam seu producendi effectum sacramenti, seu etiam conficiendi sacramentum, docuerunt necessariam ac sufficientem esse intentionem faciendi quod facit Ecclesia, seu intentionem qua quis externum ritum sic frequentat, ut nec interius iocari velit, nec ritum huiusmodi materialiter dumtaxat, et ut rem mere naturalem aut profanam peragere, sed illum potius formaliter ut ritum Ecclesiae, vel ut ritum in Ecclesia sacrum celebrare velit, et haec multo communior fuit hactenus internae intentionis defensorum opinio. Ita historiam huius opinionis recenset continuator Tournelii ex Lamberto Gaud, do-

ctissimo Dominicano, qui de hac re luculentissime scripsit. Ad usum quod spectat dicemus paucis sequentibus numeris.

V. Itaque certum est ad valorem sacramenti non desiderari eam intentionem ministri qua velit explicite sacramenti effectum producere. Constat id ex Augustino epist. 98, alias 23, quae est ad Bonifacium, ubi expresse asserit non privari parvulos gratia spirituali *qua ad vitam regenerantur aeternam, quia non istis hac intentione sacramenta offeruntur; cum celebrentur per eos necessaria mysteria et verba sacramentorum.* Deinde Ecclesia, nec pelagianos, nec calvinianos iterum baptizat dum in ipsius gremium revertuntur. Imo id quoad calvinianos expresse vetuit S. Pius V. Nota autem res est antiquos pelagianos ac socinianos, qui illorum iterum excitaverunt errores, negare, baptismum delere originale peccatum, ac conferre gratiam; et calvinianos aliosque haereticos negare baptismum imprimi characterem; hi ergo dum baptizant, non ea voluntate baptizant ut velint deleri originalem culpam, conferri gratiam, ac imprimi baptizato characterem. Non est ergo necesse ut minister velit effectum sacramenti.

VI. Neque intentio requiritur explicita, vel conficiendi sacramenti, vel celebrandi ritum externum, ut in se revera et absolute sacrum. Nam Florentina et Tridentina Synodus eam tantum in ministro intentionem exposcunt, qua velit facere quod facit Ecclesia; haec vero intentio in eo quoque est qui licet hunc ritum pro sacramento non habeat, vel pro ritu in se sacro, tamen perficere eum contendit ut Christianae Ecclesiae ritum sacramque ipsius caeremoniam. Quamobrem ratus habetur baptismus a gentili, imo et ab atheo ipso ea voluntate collatus ut facere unice contendat quod in Ecclesia Christianorum fit; at certum est, gentilem atheumque nec pro sacramento, nec pro re sacra huiusmodi ritum habere. Ita rem explicat S. Thomas in 4, dist. 6, qu. 1, art. 3, resp. 2 ad primum: *Quamvis ille qui non credit baptismum esse sacramentum aut habere aliquam specialem virtutem, non intendat dum baptizat conferre sacramentum; tamen intendit facere quandoque quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse; et quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti et implicite intendit aliquid facere, quamvis non explicite.* Manifestum ergo est ad valorem sacramenti non requiri intentionem explicitam sacramenti conficiendi, vel celebrandi ritum externum, ut in se revera et absolute sacrum, sed sufficere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, hoc est voluntatem usurpandi et celebrandi ritum qui in societate Christianorum pro religioso habetur; quo in casu, iuxta traditam a S. Thoma doctrinam, in ministro *ex consequenti et implicite* intentio inest rem sacram faciendi; quia Ecclesia, cuius se ritum usurpare contendit, *aliquid facit*, dum huiusmodi ritum celebrat.

VII. Age vero, videamus modo num ii qui Catharini opinionem tenent, dum serio et attente ritum externum quem facit Ecclesia, adhibendum praedicant, quin interior intentio adsit, ea revera adhibeant in sacramento conficiendo quae supra commemoravimus. Nam rem consideranti et diligenter perpendenti facile apparebit, in ministro illo qui voluntatem habeat serio et attente id perficiendi quod facit Ecclesia, nil ex iis deesse quae ad sacramentum perficiendum necessaria diximus. Iam statuitur hos materiam et formam adhibere; cum vero voluntatem, hoc est intentionem habeant, dum illas adhibent, faciendi ritum quem Christiana Ecclesia facit; quis non videat habere quoque illam intentionem quae necessaria sit ad perficiendum sacramentum, ac contrariam interiorem intentionem, qua ex. gr. intra se dicant: *Nolo hominem baptizare*, aut per celebrationem ritus quo baptizant, irritam et inanem fieri, aut supra effectum cadere sacramenti, hoc est supra gratiam et characterem, ita ut interior illa intentio non baptizandi in huiusmodi ministris, nihil aliud sit nisi voluntas non conferendi characterem, non delendi peccatum, non sanctificandi hominem? At voluntas haec, ut supra diximus, valori sacramenti non obest; imo praesumitur haec voluntas in sociniano et calviniano, quin proinde dubitetur ab Ecclesia de valore baptismi ab iisdem collati. Videant ergo catharinianae opinionis adversarii hanc opinionem solo nomine a communi scholasticorum differre. Dicent vero necessarium saltem esse ad valorem sacramenti, *ut minister velit formaliter ut ritum Ecclesiae, vel ut ritum in Ecclesia sacrum illud celebrare.* Assentior; sed quid inde? Numquid ille qui serio et attente vult externum ritum celebrare quem Christus instituit eiusque Ecclesia facit, non vult illum formaliter ut ritum Ecclesiae, vel ut ritum in Ecclesia sacrum celebrare? Si exteriori apparatu, si exteriori attentione, si seria actione, si caeremoniarum usu, si denique eorum omnium applicatione, quae fieri Ecclesia iubet dum sacramenta celebrantur, determinatur ad faciendum formaliter sacramentum ut ritum Ecclesiae, vel ut ritum in Ecclesia sacrum, quis in huiusmodi ministro deesse affirmabit huiusmodi intentionem? Imo actus ipsi quos supra recensuimus, hanc inesse in ministro voluntatem satis superque demonstrant; cum enim voluntarie ac omnino libere fiant, interiori dirigente voluntate sive intentione, fiant necesse est; et contraria voluntas nonnisi in effectum cadere poterit. Reponent fortasse in improbo ministro voluntatem esse posse interiorem aut iocandi, aut rem ut mere naturalem et profanam perficiendi. Sed liberae

illae operationes quas supra memoravimus huiusmodi voluntatem retractant et excludunt omnino; cum per illas ad rem ut formaliter sacram, et ad ritum ut in Ecclesia Christi sacrum celebrandum, determinari debeat, ac revera determinetur. Quo fit ut quaestio vel de solo nomine sit, vel eo reducatur; num scilicet exterior actio deliberate facta interiorem ipsi contrariam actionem necessario excludat aut retractet? Nam in utraque opinione ad valorem sacramenti requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia; in opinione Catharini haec intentio habetur, dum minister velit serio et attente externum ritum celebrare quem Ecclesia facit, quidquid sit de interna voluntate, quae tamen ritui per ministrum celebrato contraria esse non potest; in aliorumque vero opinione non requiritur intentio producendi characterem et alios sacramenti effectus, sed voluntas sufficit applicandi res et verba a Christo instituta, quemadmodum in societate Christianorum applicantur, etsi minister non credat virtutem illis inesse quam Christus contulerit. Quamobrem re diligenter exposita, sola voce invicem huiusmodi auctores dissident. Cum vero de valore sacramenti hic agatur, in praxi communior opinio semper tenenda erit, ut initio monuimus.

ADDITIONES CASINENSES.

Circa ministri intentionem in conficiendis ac conferendis sacramentis, nonnulla iis quae ab auctore et in Appendice ex aliena manu dicta sunt, nobis addere liceat.

Et quidem aliquam intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia in eo (in ministro) requiri, fidei dogma est, Tridentino definiente in haec verba: *Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Can. 11, sess. 7 de Sacramentis in genere.

Nec levia sunt rationum momenta quibus hoc fidei dogma firmatur. Sicuti enim Christus Dominus sacramentorum Ministros constituit, ita eorumdem (sacramentorum) administrationem *actionem humanam* esse voluit. Actio autem humana esse non potest, nisi ex rationis iudicio et cum voluntatis intentione. Porro actio sacramentalis generatim accepta ad fines varios referri potest; infans quippe, ut exemplo rem explanemus, aqua potest ablui ad munditiam corporis, ad sanitatem, etc. Quamobrem, ut ablutio sit revera sacramentalis, ad finem baptismi per intentionem abluentis determinetur necesse est. Deinde, quo sacramentum valide conferatur, qui illud administrat uti Ecclesiae ministrum se gerere debet, proindeque illud animo intendere quod Christus instituit aut facit Ecclesia.

Ex his porro infertur eum qui iocose ac scurriliter sacramenti ritum celebrat, sacramentum non conficere nec valide administrare. Hinc novatorum error, sacramenta per iocum administrata, nihilominus rata esse asserentium, a Concilio Tridentino, cit. can. 11, de Sacram. in genere, optime merito fuit damnatus.

Nec quemquam movere debet quod Socrates lib. 1 Hist. Eccles., c. 15, Sozomenus lib. 2, cap. 17, et Rufinus de Alexandro patriarcha Alexandrino tradunt; ei nempe ratum visum fuisse ac validum baptisma ab Athanasio nondum ex puerili aetate emerso, atque cum aliis pueris ludente, collatum. En verba Sozomeni: *Cum omnia* (in baptismo collato ab Athanasio) *iuxta ordinem ecclesiasticum exacte in illis servata esse* (Alexander) *deprehendisset, communicato consilio cum sacerdotibus quos circa se habebat, censuit, non rebaptizandos esse eos, qui in simplicitate divinam gratiam semel recipere meruissent. Reliqua vero, quae a solis sacerdotibus baptismum tradentibus administrari fas est, in illis supplevit. Athanasium porro aliosque pueros qui, in eo ludicro, presbyterorum aut diaconorum partes egerant, sub divino testimonio, parentibus ipsorum tradidit, quo ipsos ad Ecclesiae ministerium educarent, informarentque ad ea officia quae fuerant imitati;* loc. cit.

Quamvis enim id ita gestum a supra memoratis scriptoribus ponatur, sat dubiam tamen incertamque eiusmodi narrationem esse, vel potius intra fabellas amandandam, si artem criticam consulas, affirmare non dubitabis. Et revera ex Hieronymi Chronico constat Alexandrum anno 321 ad Alexandrinam sedem fuisse promotum. Porro Athanasius, eodem Sozomeno referente, Concilio Nicaeno, anno 325, iam diaconus ac inter theologos celeberrimus interfuit; et quod magis est, insequenti anno, nimirum 326, Alexandro vita functo, Episcopus Alexandrinus est inauguratus. Quod si Alexander Alexandrinae Ecclesiae gubernacula suscepit anno 321, et post quinque annos eidem in Patriarchatu Athanasius successit, absolute repugnans videtur quod puerilem aetatem circa illa tempora ageret; maximeque ex eo quod communiter teneant eruditi, eumdem aetatis suae anno trigesimo, prout Ecclesiae ferebat disciplina, Episcopum fuisse renuntiatum; nec unquam ei ab arianis obiectum legamus, ac sic iunior Episcopatum arripuisset.

Sed etsi Alexandrum anno 313 vel 314 ad sedem Alexandrinam evectum esse dicamus, ut PP. Maurinis, ex Eusebio, lib. 7 Hist. Eccl., cap. 32, simul cum Gelasio Cizycaeno collato, visum fuit, attamen Athanasium annum duodevigesimum tunc attigisse oportuit; quae sane aetas ab illis puerilibus nugis aliena est abhor-

retque quibus Socrates et Sozomenus ipsum distentum tradiderunt.

Et quamvis factum istud uti certum ponamus, nihil tamen ex eo ad haereticorum errorem astruendum argui posse vel inde liquet, quod Athanasius, non irrisorie, sed serio baptisma, ritu ab Ecclesia peragi solito, contulerit, nec omnes promiscue pueros, sed dumtaxat catechumenos, baptizaverit. Quod si antedicti scriptores asserunt, in eo Athanasium lusisse, id significare videntur eumdem in re serio confecta, oblectamentum quoddam animi, tanquam extrinsecum finem, sibi proposuisse.

Quamquam vero inter catholicos constet in sacramenti ministro aliquam intentionem requiri, *saltem faciendi quod facit Ecclesia*, de huius tamen intentionis obiecto, seu quid illud sit, ad quod ferri debeat eiusmodi intentio, quam omnes necessariam fatentur, disceptatur. Ambrosius Catharinus, in opusculo *de Intentione Ministri*, contendit ad sacramentum valide administrandum satis esse ut minister intentionem habeat ritum externum qui ab Ecclesia adhibetur serio perficiendi; adeo ut, quamvis suam intentionem retineat, aut interius dicat, *nolo facere quod facit Ecclesia*, dummodo exterius serio agat, nulloque signo pravam suam pandat voluntatem, ratum perfectumque sacramentum ab eo confici, magno rationum apparatu propugnat; quod idem in comitiis Tridentinis videtur sane exposuisse.

Hanc opinionem minime ab eodem Concilio damnatam Cardinalis Pallavicinus hisce verbis testatur: *Equidem existimo Catharini sententiam falsam esse, sed non ideo per Tridentinos canones diserte damnatam; quapropter fas illi fuit affirmare eam Concilio non contradicere.* Histor. Conc.Trident. lib. 9, c. 6, n. 2.

Et hoc magis constare videbitur, si illud notaveris, sessionem septimam Synodi Tridentinae, in qua haereticorum dogma de turpiter ab illis intellecta ministri intentione fuit confossum, anno 1547, sub die 3 Maii habitam fuisse; cum caeteroquin Catharinus opusculum suum *de Intentione Ministri* praelo mandaverit Romae 1552. Ac tantum abest ut huius opusculi causa in aliquam erroris suspicionem venerit, quinimo illud, eodem Pallavicino teste, habemus exploratum, nempe *cum excitata fuisset haud scio quae litteraria contentio inter Catharinum et S. Palatii Apostolici Magistrum, oppositisque invicem libellis litigaretur, rogatum a legatis* (Conc.Trid.) *Pontificem, palatii sui magistrum moneret, ut ab inferenda alteri molestiam desisteret, affirmantibus vitam et doctrinam Catharini ab omnibus commendari. Unde conficitur opiniones a Catharino defensas, Patribus* (Tridentinis) *haud suspectas fuisse, nec illis fuisse in animo eas proscribere; secus nunquam commisissent, ut per communes acclamationes ad episcopatum promoveretur; neque is qui tunc synodo legatus praeerat* (Marcellus cardinalis Cervinus) *postea Pontifex Maximus, nobiliori hominem thiara exornasset;* loc. cit., num. 2.

Hinc porro est cur sanioris iudicii theologi, Catharini opinionem ab haeresis censura vindicando, latum inter illam ac novatorum errorem discrimen intercedere non immerito censeant.

Negari tamen haud potest, sic Bened. XIV, *grave vulnus praefatae opinioni inflictum ab Alexandro VIII, a quo, die 7 Decemb. 1690, haec inter alias propositio damnata fuit: Valet baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit. Non intendo facere quod facit Ecclesia.* De Synodo dioeces. lib. 7, c. 4, n. 8.

Non equidem ignoramus illud quod Iuvenino et Contensonio visum est, nempe modo allatam propositionem non nisi in sensu haereticorum fuisse damnatam, cum non sit in illa explicatum, utrum minister serio an ludicre ritum servet externum.

Verum, ut haec res coram Deo se habeat, nulla usque adhuc de ea emanavit expressa Apostolicae Sedis definitio. Quamvis igitur communior sit sententia, exigens in ministro intentionem vel actualem vel virtualem faciendi non solum ritum externum, sed id quod Christus instituit seu quod facit Ecclesia, ET HAEC VELUTI TUTIOR SIT OMNINO SERVANDA IN PRAXI, *non est tamen Episcopi priorem opinionem reprobare, atque ad hanc posteriorem, etiam theorice tuendam suos dioecesanos adigere. Causas quippe maiores difficilioresque quaestiones fidem aut disciplinam spectantes, ad Apostolicam Sedem esse deferendas statuit perpetua Ecclesiae consuetudo, ab Innocentio III, in c.* Maiores *de Baptismo, confirmata. Quare si constet, quempiam aut baptismum contulisse, aut aliud sacramentum ex iis quae iterari nequeunt, administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata voluntate non faciendi quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, erit sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicae oraculum erit exquirendum.* Cit. oper. de Synodo dioec. l. 7, c. 4, n. 9.

Atque haec de intentione ministri dicta sunto.

INTERDICTA

PARTITIO ARGUMENTI

INTERDICTA: 1. De Interdictis in genere, et de Interdicto quorum bonorum; 2. De Salviano Interdicto, aliisque Interdictis Possessoriis.

ARTICULUS I NOVISSIME ADIECTUS.— *De Interdictis in genere, et de Interdicto quorum bonorum.*

1 Ad possessiones pertinent interdicta. De horum derivatione quidquid sit, vel ab *interdicendo* denominentur, quia *interdicere* est *prohibere*, l. *Is cui bonis* 6 ff. de verb. oblig., l. 1 ff. de curat. furioso et aliis extra minor. dandis, § 1 Inst. h. t. de interdict., Vinn. Inst. lib. 4, tit. 15, § 1 in fin., vers. *Proprie interdicta*, etc.; vel *ab interim*, vel *ab inter duos dicendo dicantur*, Inst. h. t. in princ., et Zoes. in Pand. lib. 43, tit. 1 de Interdictis in princ.; illud certum est ex monito imperatoris initio tit. Inst. de Interd., quod interdicta antiquitus *erant formae atque conceptiones verborum quibus praetor aut iubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat: quod tunc maxime fiebat cum de possessione aut quasi possessione inter aliquos contendebatur.* Et quamquam interdictum de itinere actuque privato, de aqua quotidiana et aestiva, de locis sacris et religiosis, proprietatis causam continere intelligantur, ex l. 2, § 2, de interd.; l. 5, § 11 cum §§ seqq., de itin. actuque priv.; l. 1, § ult., de aqu. quotid. et aest.; hoc tamen eo sensu accipiendum, ut non possessionis tantum causam singula contineant, sed per consequentiam adiunctam habeant proprietatis causam aut velut proprietatis; quatenus in istis interdictis eum vincere placet qui ius, de cuius usu agitur, ad se pertinere ostenderit; d. l. 3, § *Hoc autem* 13; Donell. ad hunc tit. Cod., num. 6; Tulden. num. 2; Vinn. ad h. princ. num. 2; Huber. praelect. Iur. Rom., lib. 4, tit. 15, sub num. 1. Et ex his intelligere est quod habet l. 1, § ult., de aq. quotid. et aestiva, quod nimirum huiusmodi interdictis tota finiatur quaestio, tum de possessione, tum etiam de proprietate, quae sane caeteris distinguuntur, cum sint tantum iudicii praeparatoria iuxta ea quae habet Voet. ad Pand. h. t., num. 2; Vinn. loc. sup. cit., qui de eadem prima lege mentionem habet.

2 At veterum hodie interdictorum formulis sublatis, et verborum conceptionibus, per interdicta iuxta Huber. praelect. Iur. Roman., lib. 4, tit. 15, sub n. 1, *intelliguntur actiones extraordinariae quibus in causa verae vel quasi possessionis inter partes disceptatur*, § ult. h. t., Rubr. de interdict., sive extraordinariis actionibus quae illis competunt. Consule etiam Vinn. Inst. tit. de interdict. in princ., num. 1 in fin.; Zoes. in Pand. h. t. n. 1, etc. Quae actiones ideo dicuntur extraordinariae, quia in his extra solemnem iudicii ordinem brevis cognitio ac semiplena sufficit probatio, l. 8 Cod. Unde vi; l. un. Cod. Si de moment. possess.; l. 3 Cod. de interdict.; l. 13 Cod. eod.; l. 13 Cod. de rei vindic.; l. ult. Cod. Quorum bonorum. Moribus ergo sufficit hodienum, si actor factum suo simpliciter complectatur libello, et inde utilem in factum actionem ad instar interdicti proponat; Voet. ad Pand. l. 43, tit. 1, num. 1; Gothofred. in not. ad eumd. tit.; Oinotom. Inst. titul. de interdict., § 1, num. 27 et seqq.; Zoes. in Pand., num. 3, de interd., etc.

Interdicta, seu actiones extraordinarias ab 3
actionibus proprie dictis in multis differre compertissimum est. Si quis autem de his curiosius inquirere velit, adeat Cuiac. lib. 5, observ. 17; Paul. Voet. ad princ. Inst. h. t.; Zoes. eod. loc. num. 4; Huber. praelect Iur. Rom. lib. 4, tit. 15, num. 1 in fin.; Zoes. eod. loc., num. 4. Interdicta pene omnia esse in personam concepta facile colligitur ex l. 1, § 3, ff. h. t. Ulterius etiam interdictorum omnium fundamentum est possessio, vel quasi, quae cum ex se ipsa *iuris* non sit, sed *facti*, divisionem *iuris in re*, et *ad rem* non recipit, quapropter pene nullum interdictum esse in rem plane constat. Excipiendum tamen, teste Ulpiano in l. 3, § 13, ff. de itin. actuq. privat., interdictum *de itinere actuque privato*. Sane nec interdicta *quorum bonorum*, nec Salvianum, nec *uti possidetis, et utrubi* in rem esse iam docuit Huber. praelect. ad institut. h. t., § 7.

Triplex in hoc titulo proponitur interdicto- 4
rum divisio. Prima est, quod sint vel *prohibitoria*, vel *restitutoria*, vel *exhibitoria*; Voet. ad Pand. h. t. n. 3; Zoes. eod. tit. n. 5, etc. *Prohibitoria* sunt ea quibus Praetor aliquid fieri vetat, veluti: *Ne quis vim faciat sine vitio possidenti; ne quis mortuum in locum quo ius ei est inferentem impediat; ne quis in loco sacro aedificet, vel in flumine publico ripave aliquid faciat quo peius navigetur.* Vide § 1, h. t., et l. t. ff. de mort. infer., l. 1 et passim ff. Ne quid in loc. sacr., l. 1 ff. de Flumin. *Restitutoria* sunt interdicta quibus praetor aliquid restitui iubet, ut puta, cum iubet ei qui vi de possessione deiectus est, possessionem restitui, quod fit interdicto *de vi, et vi armata*, etc. Demum *exhibitoria* interdicta sunt ea quibus aliquid praetor iubet exhiberi; ut puta cum parentes de liberis quos in po-

testate habent, exhibendis sibi agunt etc., de quibus videndi tituli particulares in Pandectis relati, *De homine libero exhib.* et *de lib. exhib.*

5 Cum autem omnis de possessione rei privatae contentio eo spectet, ut aut possessionem quam nunquam habuimus acquiramus, aut adeptam retineamus, aut quam amisimus recuperemus, ex his oritur altera interdictorum divisio, quod quaedam sint *adipiscendae,* quaedam *retinendae,* demum quaedam *recuperandae* possessionis, quae vocabula ex praemissis satis clara putamus; § *Sequens* Instit. h. t., l. 2, § ult., ff. h. t., Heinecc. in Pand. h. t., § 287, aliique plures. Adipiscendae possessionis quam nunquam habuimus, duo sunt interdicta, *Quorum bonorum* et *Salvianum*, quae dumtaxat proponuntur, licet eodem genere sint interdicta, *Quod legatorum; Ne vis fiat ei qui in possessionem missus est; De Tabulis exhibendis,* et *de glande legenda,* quae exstant in lib. 43 Digest., a tit. 3, etc. A verbis eiusdem interdicti initialibus interdictum hoc nuncupatum fuit *Quorum bonorum.* Ait enim praetor: *Quorum bonorum ex edicto suo alicui possessio data sit, id se ei restitui iussurum,* l. 1, in fin., ff. h. t., § *Adipiscendae* Inst. de interdict. Ex quibus praetoris verbis *restitutorium* hoc interdictum dicendum esse videtur, abusive tamen dictum fuit, quoniam vocabulum *restituere et dandi,* significationem recipit ex l. *Verbum reddendi* 94 ff. de verb. Signif.; Vinn. Inst. h. t., num. 2 in fin. Dicitur etiam hoc interdictum *ad universitatem bonorum, non ad res singulas pertinere,* uti ab Ulpiano scriptum est in l. 1, § 1, ff. h. t., in quo duo haec iudicia scilicet petitio haereditatis, et interdictum *Quorum bonorum* praecipue conveniunt l. 1, in princip., ff. de rei vindic.; l. 1, § 1, ff. Quor. bon.; Vinn. Inst. tit. de interd., sub num. 3. Neque inter se differre eadem dicendum est, eo quod petitione haereditatis ille etiam teneri dicitur, qui rem unam haereditariam licet minimam possideat; l. 9 et seqq., ff. de petit. haeredit., salvo enim Ulpiani responso in praecit. l. 1, etc., hoc recte accommodatur etiam interdicto *Quorum bonorum.* Nam qui vel unam rem haereditariam non particulari titulo, sed pro haerede possidet, is totam haereditatem iurisque universi sibi asserit successionem. Consule Chacherani decis. 74, l. *Hoc amplius* 29 ff. de furtis, iunct. l. *Regulariter* 9, l. 10 ff. de petit. haeredit.; Neostadius Curluprem. decis. 25; Vinn. instit. h. t., n. 3, § 3.

6 Interdictum quorum bonorum ab haereditatis petitione pluribus differt; illud enim tantum est de corporibus; l. 2 ff. Quor. bonor.; Vinn. Inst. h. t., § *Adipiscendae* 3, num. 3, adeoque contra debitores haereditarios qui non corporum, sed iuris sunt possessores, intentari non potest; Zoes. in Pand. t. quor. bonor., num. 3, secus vero in haereditatis petitione qua etiam debitores haereditarii tanquam iuris possessores tenentur; l. 2 ff. Quorum bonorum, iuncta l. *Nec. ullam* 13, § ult., l. *Si debitor* 42 ff. de petit. haeredit.; Voet. ad Pandect. tit. Quor. bon., num. 1 in fin.; Huber. praelect. Iur. Romani, lib. 4 Inst., tit. 15, num. 14, etc. His adde quod in illo simplex petitur detentio, in hac rerum plenum ius atque dominium. Demum hoc interdictum, ut poté remedium possessorium, semiplenam requirit probationem, brevisque in eo est ac facilis via ad acquirendam possessionem; in petitione vero haereditatis plenissime de omnibus inquiritur, et exactissimam requirit probationem; l. 1 Cod. Quor. bonor.; l. *Iudices* 9 Cod. de iudic.; add. Afflict. decis. 14; Menoch. de Adipisc. possess. rem. 1, num. 97 et seq. Consule etiam Ant. Fab. Cod. sub tit. Quor. bon., defin. unic.; Perez Instit. imper. lib. 4, tit. 15, vers. *Simile,* etc., pag. 128. Quas duas postremas differentias iudiciis omnibus possessoriis et petitoriis communes esse testatur Huber. praelect. iur. Rom., lib. 4 Instit., tit. 15, n. 5 in fin.

In omnibus interdictis non modo rei prin- 7
cipalis, sed et fructuum ratio habetur, qui tamen a die tantummodo motae litis seu redditi interdicti, non retro veniunt; text. l. *In interdictis* 3 ff. h. t.; l. *Quaesitum est* 8, § *Ex hoc interdicto* 4, ff. de precario.; Voet. ad Pand. h. t., num. 4; Peregrin. de fideic. artic. 49, num. 145 et 148; Rot. cor. Coccin. decis. 1809, num. 4; cor. Merlin. decis. 330, num. 3 et 5; cor. Benincas. dec. 287, n. 10; cor. Crescent. decis. 126, n. 3, tom. 1, et in Romana seu Forolivien. *Fideicommissi de Maraldis super fructibus* 26 Aprilis 1723, § *Sumus,* cor. Gamaches. Et in specie, quod in interdicto *quorum bonorum* fructus solummodo veniant a die litis contestatae, et iurium productionis, tenent Salicet. in l. 1, n. 10, Cod. Quor. bonor.; Beroi cons. 53, num. 3 et seq., lib. 2; Manz. in § 1, n. 64, Inst. de interd.; Achill. Personal. de interdict. quorum bonorum, num. 457; Menoch. de adipisc. possess., remed. 1, num. 3 et seqq.; Anton. Gomez in l. 45; Tauri num. 167; Grass. de success. lib. 3, tit. de transmiss., qu. 4 ante med., et qu. 9, num. 8; Ridolphin. in prax. part. 2, cap. 10, sub num. 79, vers. 4, 6 et 7; Rot. cor. Seraphin. decis. 178 per tot.; cor. Cavaler. decis. 409 per tot., in recent. decis. 288, num. 1, cum plur. seqq. part. 17, et cor. Ansald. decis. 98, num. 34, tom. 1, etc. Cuius rei ratio in eo sita est, quia tale interdictum datur pro adipiscenda possessione bonorum per defunctum possessorum tempore mortis, adeoque fructus qui post obitum bona possidentis, et ante redditum interdictum percepti sunt, vi eiusdem interdicti nequeunt venire, uti habet

Rot. cor. Cavaler. dec. 409, num. 2 et seqq., et Menoch. de adipisc., rem. 4, n. 800. Nullum enim in his tempore mortis ius habuit defunctus eodem modo quo in rebus creditis necdum traditis nullum habere ius dicitur. Vide Perez in Cod. lib. 8, tit. 2, n. 7, quamquam ab his aperte dissentiat Rota in nuperr. dec. 82, n. 20, tom. 6.

8 Verum hic non importune quaerendum an, ad instar caeterorum interdictorum in iudicio petitionis haereditatis, praestandi sint fructus a die motae litis sive iurium productionis. Atque ubi revera de iudicio petitionis haereditatis agatur, illud semper tanquam axioma receptum est, fructus a die obitus testatoris vel apertae successionis venire; textus in l. *Item veniunt*, § *Fructus*, ff. de petit. haered.; Rot. in rec. decis. 249, num. 2, part. 13, in Reatina *Successionis super reservatis* 14 Mart. 1710, § *Obiectum*, cor. Priolo; in Nullius seu Sublacen. *Successionis* 28 Apr. 1755, § 1, coram Molino; in Forolivien. *Fructuum* 16 Ian. 1760, § 3, cor. Azpur.; in Caesenaten. *Immissionis super fructibus* 30 Aprilis 1779, § 3, coram Sentmanat, et in Romana *Immissionis super fructibus Cambiorum* 21 Iun. 1779, § 3, cor. Soderino etc. Quod ex eo maxime receptum est, quia in hoc iudicio fructuum restitutio non a mala fide dimetitur, nec a litis contestatione, sed ab ipso dominio, quod post defuncti obitum defluit in verum haeredem, ad quem proinde a die apertae successionis spectat haereditatis emolumentum; De Luc. de haered. disc. 9, num. 5; Afflict. decis. 240, num. 2 et seqq.; Rot. cor. Ansald. decis. 578, num. 2, tom. 5; in Urbevetana *Fideicommissi super fructibus* 26 Iun. 1743, § 3, cor. Molino; in Eugubina *Bonorum super fructibus* 21 Iunii 1751, § 13, cor. Cortada, et in Romana seu Neapolitana *Immissionis super fructibus* 26 April. 1779, § 4, cor. Herzan. Illud autem dicitur petitionis haereditatis iudicium, in quo disputatur quisnam sit defuncti haeres, et ad quem ex collitigantibus pervenire debeat haereditas; text. in l. prima ff. Quorum bonorum, l. prima ff. Quorum Legatorum; l. 2 Cod. eod.; Perez in Cod. de petit. haeredit., num. 1; Rot. in Romana seu Michilen. *Successionis super fructibus* 20 Febr. 1741, § 2, cor. Molino; in Eugubina *Immissionis* 16 Martii 1753, § 4, cor. Bussio; in Stillerden. *Haereditatis de Gomar. super fructibus* 4 Februarii 1760, § 6, cor. Herreros, et in Romana seu Neapolitana *Immissionis super fructibus* 26 Aprilis 1779, § 2, cor. Herzan.

9 Ex hactenus dictis colligere est quod in iudicio petitionis haereditatis fructus restituendi sint a die apertae successionis; hi quippe haereditatem augent, et cum ea petiti censentur, etiamsi de his in libello nulla facta fuerit mentio; Perez in Cod. l. 3, tit. 31 de petit. haeredit., num. 14. Quod quanquam in abstracto sit indubitatum, tamen si in concreto reus, et possessor habuit probabile fundamentum bonae fidei, quod haereditas sibi potius quam actori competeret, tunc talis bonae fidei possessor de fructibus ante motam litem perceptis non tenetur, nisi quatenus ex his factus sit locupletior; textus in l. 1 Cod. de petit. haeredit.; Perez in Cod. eod. tit., num. 14; Rot. in Romana seu Neapolitana *Immissionis super fructibus* 26 Aprilis 1779, § 6, cor. Herzan.; Gratian. discept. forens. 422, num. 1 et sequen., etc., etc., et coram Ansald. decis. 98, num. 32. Quis autem dicatur factus locupletior, consule Donell. comm. iur. civil., lib. 19, cap. 14, num. 32. Vide et Gothofred. in not. ad l. 22 Cod. de rei vindic., etc. Interdictum quorum bonorum, quod ad universas res pertinet, perpetuum est; Voet. ad Pand. ad tit. Quorum bonorum, sub num. 1; Peregrin. de fideic. art. 46, num. 10, etc., ubi illud usque ad 50 annos produci et proponi posse tenet, cum Bart. in leg. 1 ff. Quorum bonorum. Accommodatur autem hoc interdictum bonorum possessori, ei nimirum cui a praetore decreta est bonorum possessio, seu haeredi praetorio; l. *Haereditatem* 1 Cod. Quorum bonorum; Vinn. Inst. lib. 4, tit. 15, § *Adipiscendae* 3, n. 2; Perez in Cod. eod. tit., n. 2; Zoes. in Pand. eod. tit., n. 1, etc.; Heinecc. ad Pand. eod. tit., § 289, etc.

At hic cum Zoesio quaeri posset an hoc 10
interdictum competat etiam haeredi qui iure civili haeres existat. Cuiacius in paratit. Cod. tit. Quorum bonorum, a quo non multum recedit Donellus Cod. eod. num. 3, sentit haeredi civili hoc interdictum competere non posse cum praetor tantum suos haeredes tueatur. At secus ex plurium sententia dicendum videtur, qua demum obtinuit ius, ut etiam iis utile detur, qui iure civili haeredes facti sunt, ut communiter tenent post text. in l. 1 Cod. Quorum bonorum, Glos. comm. approbata ad rub. Cod. eod.; Schneid. tit. Quorum bonorum, num. 13; Ant. Faber. Cod. sub eod. tit., defin. unic.; Vinn. Inst. de interdict., § 3, num. 2; Huber. praelect. iur. Rom., eod. tit. Instit., num. 5; Zoes. in Pand. tit. Quorum bonor., num. 2; Perez in Cod. eod. tit., n. 2; qui omnes et ad haeredem suum illud extendunt. Vide etiam Voet. ad Pand. tit. Quorum bonorum, sub num. 1; Rot. cor. Ansald. decis. 460, num. 1; Ridolphin. in prax. part. 2, cap. 7, num. 32; Marant. de Ordin. iudiciar. part. 4, distinct. 7, num. 2, etc. Quam indubie recipi posse sententiam intelligitur ex l. 1 Cod. h. t., quae habet dari hoc interdictum ei qui probaverit se ad haereditatem aut ad bonorum possessionem admissum esse. Quibus adde etiam quod praetorium ius non eo dumtaxat comparatum est, ut emendet aut suppleat

in toto, verum etiam ut adiuvet ius civile; Zoes. ad Pand. l. c., n. 2 in fin., etc.; Accurs. aliiq. ad d. l. 1, etc.

11 Hoc itaque utiliter agunt interdicto non tantum haeredes praetorii, quam etiam civiles, qui quoad effectum nullimode inter se differunt; Huber. praelect. iur. Rom., lib. 4, tit. 15, n. 5. Quin obstet quod in haerede suo dominium defuncti continuetur, in extraneum vero propter aditionem transferatur, in utroque siquidem casu neque ex dominii continuatione aut translatione acquiritur possessio; l. *Cum haeredes* 23 ff. de acqu. vel amitt. possess. Vide et Vinn. loc. sup. cit., sub num. 2 in princip. etc., quam sane, vel haereditatis petitione, vel hoc assequitur interdicto statim ac sua qualitas iudicii innotescat. Qui enim tamquam frater hoc agit interdicto, ut possessionem acquirat, hanc non ante adepturus est quam illam fratris qualitatem iudici demonstret, ex lib. 1 Cod. Quorum bonorum, etc., utroque autem remedio in hoc casu quisquam haeres utiliter agit, utilius tamen est agere interdicto *Quorum bonorum*, in quo scrupulose nimium, uti supra visum fuit in haereditatis petitione, non inquiritur. Vide Perez in Cod. loc. cit., num. 3, etc. Neque hoc agens interdicto repelli potest exceptione dominii, nisi in continenti reus illud probare possit; quod si differat, obiecta exceptio interdicti exsecutioni non obstabit, quia in hoc summarie causa expeditur, et, frustrationibus omnibus amputatis, res restitui iubetur; l. ult. ff. Quorum bonor.; l. 3, § 13, ff. ad exhibendum; Menoch. de remed. adipisc., n. 14, quaest. 29, etc. Ex qua possessionis translatione vel restitutione causae proprietatis non fit praeiudicium, propter quam et altera actio postmodum institui potest; Perez in Cod. tit. Quorum bonorum, n. 8.

12 Adversus duo possessorum genera datur hoc interdictum, tam nimirum adversus eos qui pro haerede, quam qui pro possessore possident res eius de cuius haereditate agitur; l. 1 ff. Quor. bonorum. Ulterius etiam et adversus eum competit qui dolo malo fecit ut rem possidere desineret, in hoc quippe casu ex causa doli pro possessore semper habetur; l. 2 Cod. Quorum bonorum, iuncta l. *Qui dolo* 131, l. *Parem esse* 150, l. *Ad ea* 157, § 1, ff. de Reg. iur.; Huber. praelect. Iur. Rom., Inst. tit. de Interd., n. 5; Voet. ad Pand. tit. Quor. bonor. sub n. 1. Vide et Heinecc. ad Pand. eod. tit., § 289, etc. *Pro haerede* autem possidet qui putat se esse haeredem; existimans sibi iure debitam haereditatem; *pro possessore* possidet qui nullam causam possidendi habet, vel saltem iniustam; leg. 9 et 10, l. *Pro haerede* 11, leg. *Qui interrog.* 12, l. *Nec ulla* 13 ff. de petit. haered.; Peregrin. de fideic. art. 46, n. 11, etc., cuius generis est fur, praedo, etc.

13 Tales ergo possessores hoc afficiuntur interdicto, dummodo possideant titulo universali pro haerede, etc.; quod si titulo aliquo singulari et iusto quis possideat (puta *pro emptore, pro donato*) sicuti hoc interdictum, ita neque haereditatis petitio competit; l. 7 Cod. de Petit. haeredit.; l. 4 Cod. in Quib. caus. cess. longi temp. praescr.; Zoes. loc. cit., num. 3; Rot. decis. 565, num. 4, coram Coccino, dec. 671, num. 1 et 2, part. 1, in rec., et coram Molines dec. 274, n. 2. Iniquitatis enim speciem redoloret rem a possidente iusto titulo auferre, eamque ei quem dominum esse non constat, adiudicare; l. ult. ff. de publ.; Perez in Cod. tit. Quor. bonor., num. 6; Vinn. Inst. tit. de interdictis, § 3, sub num. 2, versicul. *Pro haerede*, etc. At titulus non excusabit, si talis sit quem lex improbat, ut in titulo *pro emptore*, si res sit empta a furioso; *pro donato* si res ab uxore marito donata sit; *pro dote*, si accepta sit a minori nupta, etc., de quibus et aliis agit l. 13 ff. de haeredit. petit.; quippe in allatis casibus titulus ipso iure nullus est, ac pro possessore possidere dicitur; Voet. ad Pand. tit. Quor. bonor., num. 1 in med.; et cum eo agi potest, vel interdicto, vel petitione haereditatis; Vinn. inst. tit. de interdict., § 3, sub num. 2, vers. *Pro haerede* etc. in fin.; Covarr. pract. quaest. cap. 12; Cacheran. decis. 56; Ridolphin. in prax. cap. 10, num. 39; Ciroch. discept. 50, num. 88, et discept. 70, n. 46, et Rot. cor. Falcon. de misc. dec. 68, num. 9.

14 Rursus, ad exemplum petitionis haereditatis, datur hoc interdictum pro iis bonis quae in haereditate defuncti, cum moreretur, fuerunt, et pro iis etiam, quae ex his usucapta sunt, ut ex verbis l. 1 ff. Quor. bonor.; De Luc. de donat. disc. 20, sub n. 3; Rota dec. 162, num. 5, coram Emerix. Cuius interdicti vis nedum ad bona tantum possessa tempore obitus restringitur, sed ad ea etiam extenditur bona quae simpliciter defunctus, cum moreretur, detinebat, veluti ex causa depositi, commodati; ad l. *Item videndum*, § fin., et leg. seq. ff. de petit. haeredit.; Peregr. de fideic. art. 46, num. 14; Menoch. de adipisc. poss., rem. 1, n. 78; Rot. coram Burrat. decis. 386, sub n. 2, etc. Ex bonis enim et illa dicuntur quae non solum possessa, sed etiam detenta fuerunt; leg. *Rem in bonis* ff. de acq. rer. dom.; Peregr. loc. cit., et Menoch. eod. l., etc. Imo etiam competit pro rebus quas defunctus iure usufructus possidebat; Menoch de adipisc. qu. 19, rem. 1, etc.; Peregr. art. 46, n. 14, adeoque et feudalia bona interdicto hoc ab iniusto possessore avocantur iuxta ius feudale, l. 2 Feudor., tit. 26, § *Inter filiam* 1; Voet. ad Pand. tit. *Quorum bonorum*, num. 1 in fin.; Roland. consil. 1, n. 9 in princ.; Beroi consil. 67, n. 67 in princ.; Peregr. de fideicom. art. 46, n. 14. etc.

15 Ab interdicto *quorum bonorum* parum distat alterum remedium possessorium haeredibus propositum, et a Iustiniano introductum ex l. ult. Cod. de edicto divi Adr. toll. Hoc autem discrimine utrumque notatur, quod in interdicto *quorum bonorum* summaria saltem iuris probatione sit opus, in hoc vero satis est ut conspicuo aliquo vitio testamentum non laboret; Accurs. ad d. l. fin., verb. *Legitimo*, Cod. eod.; Voet. ad Pand. tit. Quor. bonor., n. 2; Zoes. eod. tit. num. 5. Ex quibus patet, ut notat praecitatus Voet. loc. cit., remedium hoc non competere nisi ex testamento, dum alterum competit, sive ex testamento agatur, sive ab intestato. Caeterum de his qui fusius edoceri velit adeat inter alios Voet. ad Pand. tit. Quor. bonor., a num. 2 et plur. seq.; Zoes. eod. tit. a num. 5, etc., et Vinn. inst. tit. de interdict., § *Adipiscendae* 3, num. 3, vers. *Is dicitur*, qui addit quod supra relatum interdictum ex testamento competit, quatenus sit testamentum nuncupativum in scripturam redactum, aut petente nuncupato haerede publicatum, de quo Vigl. in prael. d. l. ult., etc.; Sichard. ib., n. 4 et 5; Menoch. de adipisc., rem. 4, num. 648 et 726; Ant. Faber. Cod. suo ad eumd. tit., definit. 3 et 4; Christin. vol. 4, decis. 30.

Articulus II. *De Salviano interdicto aliisque interdictis possessoriis.*

1 Ad adipiscendam possessionem pertinet etiam interdictum Salvianum, § 3, verb. *Interdictum quoque* etc. Institutionum de interdictis, l. 2, § *Sunt autem*, ff. eod., Glos. in rubrica Codicis *de precario et Salviano interdicto*; Pacific. de Salvian. inspect. 1, n. 5; Perezius in Cod. l. 8, tit. 9, num. 9, de precario et interdicto Salviano, etc. *Datur hoc interdictum locatori adversus conductorem, eumdemque debitorem de rebus colono natis in agro conducto, vel nominatim pignori obligatis pro mercedibus fundi ne defraudetur;* l. 1 Cod. de precario et interdicto Salviano, § *Adipiscendae* 3, in fine, Institutionum de interdict.; Voet. ad Pand. de interdict. Salviano, lib. 43, tit. 33, in princ.; Zoes. eodem, num. 5; Heinecc. eodem loc., § 352; Vinn. Inst. tit. de Interdictis, § 3; Oinotim. Inst. eodem tit., n. 4 et 5; Perez. in Cod. tit. de precario et Salviano interdicto, num. 9. Hic tamen a praedio urbano rusticum praedium est distinguendum; ubi enim agatur de praedio rustico, tacite oppignorata censentur ea dumtaxat quae ibi nata sunt, quales sunt fructus fundi, etc.; l. 5, 6 et 7 In quib. caus. pign. Secus vero si de praedio urbano res sit; quo casu invecta, ibidem illata tacite pignori obligata censentur pro mercede fundi locati; Perez in Cod. l. cit., num. 10, etc. Interdictum Salvianum datur tantummodo adversus conductorem praedii rustici, debitoremve; l. 1 Cod. de Salviano interdicto; Heinecc. ad Pand. eodem tit., § 353; Perez in Cod. eodem tit., num. 12. Quod tamen intelligas de salviano *directo*, siquidem *directum* est aliud, aliud est *utile*. Hoc autem quod *et quasi Salvianum* appellari solet, Heinecc. ad Pand. l. c., § 354, in fin., cum competat omni creditori hypothecario adversus debitorem ad possessionem pignoris adipiscendam, competit etiam locatori praedii urbani contra inquilinum pro rebus invectis et illatis, pignorique obligatis, pro pensione domus locatae. Quam theoricam de utili interdicto extendendam esse censuerunt ad quemlibet creditorem, non tantum contra debitorem, qui rem ex qualibet causa obligavit, sed adversus quemblibet extraneum possessorem rerum debitoris pignori obligatarum; l. 1 ff. de Salvian. interdict., et l. 1 Cod. eod., et ibi Accurs., Donellus, Giphanius, Menoch. de adipisc., rem. 3, num. 23; Cuiacius lib. 5, obs. cap. 24, etc. Ex quibus colligere est quod Salvianum hoc utile non competat nisi ipsius verificatis extremis, quae sunt *possessio actualis rei conventi, possessio antiqua debitoris, et creditum cum hypotheca;* Menoch. de adipisc. possess, remed. 3, num. 61 et seq.; Conciol. alleg. 4, num. 1; Rot. cor. Cavaler. dec. 399, num. 1, post Pacific. de Salvian. interdict. decis. 13, num. 2 et seq., post Salgad. dec. 16, num. 13, et Rot. cor. Falconer. dec. 7, n. 1, de Salvian. interdict., cuius extrema talia esse debent, ut si agatur de credito, illud liquidum undequaque esse debet; Pacific. de Salvian. interdict. inspect. prima, c. 5, n. 2 et seqq., et inspect. 4, c. 1, n. 4, et inspect. 5, c. unic., n. 34; Rot. post eamdem dec. 203, n. 1 et seq., in rec. dec. 204, n. 7, part. 19, et cor. Falconer. de Salvian. interd. decis. 1, num. 5. Hypotheca vero talis esse debet ut nullo alio anteriori iure superetur; l. 2 ff. Qui pot. in pign., l. 2 ff. de Salvian. interdict., Paul. Marches. de Salvian. part. 2, cap. 9; Pacific. eod. tract., inspect. 3, cap. 2, n. 441 et seq.; Rot. post ipsum, dec. 176, n. 6, dec. 290, n. 6; dec. 290, n. 1; cor. Priolo, decis. 10 et decis. 144, n. 15; cor. Falconer. de Salviano interdicto decis. 8, n. 1, et coram Crescent. dec. 37, num. 3, tom. 1. Dum agitur contra extraneum rei possessorem, sunt qui censent prius excutiendum esse debitorem principalem, quam adversus extraneum possessorem interdictum intentetur; arg. nov. 4, c. 2; Fachin. controv. 8, cap. 93; Tulden. ad tit. Cod., n. 3, etc.

Quidquid de excussione debitoris principalis 2
ante facienda sentiant praefati doctores, magis communis, verior in praxi, et in iudicando recepta est opinio, quod in iudicio Salviani reiiciatur exceptio excussionis, ex quo ea est al-

tioris indaginis; Surd. cons. 4, num. 56; Casall. cons. 53, num. 8, lib. 1, ubi refert doctores ac Rotam; Scapucc. de Salvian. lib. 2, qu. 19 per tot., ubi respondet contrariis; Pacific. de Salviano, inspect. 2, cap. 2, num. 40 et seq., ubi adducit rationes, et de veriori opinione testatur num. 75 et seq.; Conciol. alleg. civil. 48, num. 5; Garziar. patrocin. 3, num. 14; Caren. resol. 159, num. 3; Cenc. de censibus qu. 98, num. 39, vers. *Contrarium tamen*, etc.; Ridolphin. in prax. p. 2, cap. 6, num. 108; Urceol. consult. forens. cap. 22, num. 26; Thomat. decis. 22, n. 29 et seq.; Gratian. decis. 15, num. 8, vers. *Tamen verior.*, etc.; Rota decis. 40, num. 48, coram Duran., et decis. 353, num. 3, part. 14 in recen., etiamsi talis excussio fieri petat sumptibus propriis tertius possessor, eo potissimum quia talis excussio obstat naturae iudicii, quod est mere possessorium, quodque proinde exceptiones altioris indaginis non admittit; Seraphin. decis. 1200, n. 4 et seq.; Rota in nuperr. decis. 173, num. 17, tom. 1, cor. Falconer. de dot., dec. 20, n. 2 de inventar., dec. 20, n. 5, et de Salvian. interdict. dec. 7, n. 13, etc.

3 A Salviano interdicto differt actio Serviana, qua non possessionem, ut in illo, sed ius persequimur; Heinecc. ad Pand. de Salvian., § 353. Quapropter ad adipiscendam possessionem ex Salviano sufficit probare rem de qua agitur pignori obligatam fuisse; in actione vero Serviana illud etiam superest probandum, ubi contra tertium possessorem agatur, rem quam persequitur in bonis debitoris fuisse cum de pignore convenit; l. *Ante omnia* 23 de probat.; l. *Et quae* 15, § *Quod dicitur* 1, ff. de pignoribus; Zoes. ad Pandect. tit. de Salviano lib. 43, tit. 33, n. 4. At de hoc plura vide apud Pacific. de Salviano interdicto; Menoch. de adipisc., rem. 3, pluresque alii supra relati, qui rem ex professo tractant.

4 Pertinent ad retinendam possessionem, interdicta quae vocantur *Uti possidetis*, et *Utrubi;* primum est de rebus soli, alterum de mobilibus; l. *Uti possidetis*, l. un. de Utrubi; Vinn. inst. h. t., § 4 in princ.; Zoes. in Pandect. tit. 17, lib. 43, num. 1. Plura de duobus his omittimus, ac utiliora tantummodo delibabimus. Interdictum *retinendae* possessionis, iudicii possessorii nomine in praxi venit; Vinn. Inst. tit. de interdict., § *Retinendae;* Heinec. ad Pand. tit. 17, lib. 43, § 321; Ridolphin. in praxi iudic., part. 2, c. 12, n. 90; Posth. de manutent., observ. 3, n. 6 et seqq.; De Luc. de iudic., disc. 37, num. 58, et disc. 44, n. 1; Merend. controv. iur. lib. 19, c. 24, num. 5; Politi Dissertat. de iure patron., dissert. 25, num. 42.

5 *Possessorium* seu *manutentionis* iudicium illud dicitur in quo, reiecto iuris examine, simpliciter disceptatur an et quis possideat; Oinotom. Inst. tit. de interdict., § 1, n. 4; quod iudicium maxime receptum est eo quod pluribus commodis ex legum sanctione adiuvantur possidentes. Primum enim ex sola possessione titulum hi legitimae possessionis educunt, quam nisi actor ad se spectare probaverit, reus in sua possessione perdurabit; l. 11 Cod. de petit. haeredit.; l. 2 Cod. de probat.; leg. ult., Cod. de rei vindic.; l. 4 Cod. de edendo; l. 128 ff. de reg. iur.; Heinec. instit. tit. de interdict., § 1786; Vinn. inst. tit. d., § *Retinendae*, num. 3; Posth. de manut., observ. 1, num. 6 et seqq.; Mascard. de probat., vol. 3, conclus. 1195, in princ. Ulterius etiam in paritate, possidentium conditio semper est potior; l. 125 et 128 ff. de reg. iur.; Heinecc. cit. loc., § 1787. Demum cum fieri possit ut duo dicantur rem eamdem possidere, civiliter alter, alter naturaliter, aut alter iuste, alter iniuste; l. 6, § 1, ff. Uti possidetis; l. 3, § 5, ff. de acq. possess., et in leg. 3, pr., ff. Uti possidetis; l. *Et habet* 15, § *Eum qui* 4, ff. de precario; Cuiac. 5, observ. 22. Hinc summo iure statutum fuit manutentionis iudicium, ut dignoscatur quis vere possideat, quive manutenendus, proindeque quis actoris vel petitoris partes, quis possessoris ac rei sustineat; Vinn. Inst. tit. de interdict., § *Retinendae* 3, n. 1; Zoes. ad Pand. tit. de interdict., num. 6; Ridolphin. Prax. iudic., cap. 12, part. 2, ad num. 92.

Generaliter iudicium [hoc possessorium di- 6
stinguitur in possessorium *summarium*, alias *summariissimum*, et in possessorium *plenarium*, vulgo *ordinarium;* Voet. ad Pandect. lib. 43, tit. 17, num. 6; Vinn. Inst. tit. de interdict., § *Retinendae* 3, in fin.; Politi de novi operis nunc., qu. 26, n. 11; de Iurepatr., dissert. 25, num. 42; Merend. Controv. iur. lib. 19, c. 24; Menoch. de recuperan. in praelud. num. 24; Rot. in rec. decis. 138, n. 31 et seqq., part. 12, decis. 324, num. 6, part. 16, decis. 404, n. 3 et seqq., part. 2, et decis. 523, n. 3, part. 3, de qua distinctione vide Merend. controv. iur. lib. 19, cap. 24, num. 1 et 12; De Luc. de Iudic. disc. 37, num. 58. Iudicium possessorium *summarium* vel *summariissimum* dicitur illud in quo primoribus quidem labiis possessionem simpliciter degustat iudex, ne partes ad arma convolent; idemque, causa summatim cognita, vi etiam imperfectarum probationum extra formam iudicii, ac per modum provisionis simplici etiam detentori possessionem aut manutentionem adiudicat, quin ullus possessionis titulus iustificetur; Politi de nov. op. nunc., quaest. 26, num. 12; de Iurepatr., dissert. 25, n. 43; Merend. Controv. iur. lib. 3, cap. 19, et lib. 19, cap. 24, per tot. et lib. 24, cap. 39, num. 55 et 56. Hoc autem iudicium tunc demum locum habet, ubi revera rixarum

periculum immineat, eo quippe nullus controversiis finis imponitur cum non sententia definitiva, sed provisionali tantum perficiatur decreto, quod maturius in iudicio possessorio plenario postea cognoscitur; Merend. Controv. iur. lib. 3, cap. 19, num. 4 et 5; lib. 19, cap. 24, num. 7; Stephan. Gratian. dec. 192, num. 3; Menoch. de recuperan. in praelud. num. 24, a quo summariissimo decreto non conceditur appellatio suspensiva; Politi de nov. op. nunc., qu. 26, num. 13; Merend. controv. iur. lib. 24, cap. 39, a num. 62 ad 79, et num. 84 cum plurib. seqq., et num. 129 cum seqq.; Cancer. variar. resolut. p. 3, c. 14, num. 13 et seqq.; Scaccia de appellat. qu. 17, limit. 6, memb. 3, num. 2 et seq.; Oinotom. Inst. tit. de interdict., § *Summa divisio*, n. 18 et seqq.; De Luc. de Iudic. disc. 37, n. 56, et disc. 44, num. 4 et seq.; Menoch. de recuper. in praelud. num. 32. Confer eumdem Menoch. de retinenda, remed. ult., n. 48 et seqq.; Stephan. Gratian. addit. ad decis. 192. Ipse namque iudex qui decrevit, decretum postmodum revocare potest, si aliquando in progressu cognoscat iniusto possessori possessionem adiudicavisse; Merend. controv. iur. lib. 19, cap. 24, num. 8. Hoc unum ergo in hoc iudicio probandum, possessionem nempe a die motae litis et factae turbationis; Harprect. et Oinotom. Inst. tit. de interdict., § *Retinendae possessionis;* Voet. ad Pand. lib. 43, tit. 17, num. 2; Ridolphin. Prax. iudic., part. 2, c. 12, n. 103, et civili possessori naturalem esse praeferendum; Merend. controv. iur. lib. 19, c. 24, n. 4; Ridolphin. Prax. iud., part. 2, cap. 12, num. 134; Voet. ad Pandect. lib. 43, tit. 17, num. 2.

7 Alterum iudicium possessorium plenarium dicitur illud in quo de possessione antiquiore et minus vitiosa retinenda agitur; in hoc vero iudiciali ordine proceditur, ac sententia definitiva perficitur; Politi de nov. op. nunc., qu. 26, num. 14 et 15; Merend. controv. iur. lib. 19, cap. 24, num. 8, et lib. 24, cap. 39, num. 8 et seqq., num. 18 et num. 23 cum seqq.; Gratian. decis. 192, num. 2 et 3; Voet. ad Pand. lib. 43, tit. 17, num. 6; Heinecc. ad Pand. eod. loc., § 321. In hoc possessorio plenario sola non sufficit probatio possessionis tempore motae litis, eiusque turbatio, sed requiritur etiam quod possessor nec vi, nec clam, nec precario ab adversario possideat; Vinn. Instit. tit. de interdict., § *Retinendae* etc., et ibi Oinotom. num. 32 cum seqq.; Voet. ad Pand. lib. 43, tit. 17, num. 2; Merend. controv. iur. lib. 19, cap. 24, num. 6 et 12; text. in l. 1 et 2 ff. Uti possidetis; Rot. in rec. decis. 108, num. 10; decis. 6, num. 4, part. 12; decis. 322, num. 27, part. 11; decis. 172, num. 3; decis. 336, n. 2, part. 16; decis. 100, num. 6, part. 14. Cumque omnis possessio legitima praesumatur, onus petitoris erit ut probet quod adversarius vi, vel clam, vel precario possidet; Oinotom. Inst. h. t., § *Retinendae*, num. 44 et 62. Canonici iuris sanctione, cap. *Licet* 9 de Probationibus, in hoc manutentionis iudicio vincit ille qui saniores allegat possessionis suae probationes, ac titulum iustiorem, possidendi; Oinotom. Inst. tit. de interdict. § *Retinendae*, n. 64; Voet. ad Pand. lib. 43, tit. 17, num. 5; Menoch. de retin., rem. 3, num. 715 cum seqq. Ab hoc iudicio possessorio plenario appellare licet nedum in suspensivo, sed etiam in devolutivo; Politi de nov. op. nunc., qu. 26, num. 15; Posth. de manut. dec. 296, n. 11; De Luc. de iudic., disc. 37, num. 56, et disc. 44, n. 4 et seqq. At constitutione Aegidiana in pontificia ditione in iudiciis possessoriis non permittitur appellatio; Rot. cor. Ansald. dec. 102, num. 21.

Monendum quoad iudicia possessoria et illud 8
est, quod post institutum etiam iudicium petitorium ad possessorium recurri potest; ex institutione quippe iudicii petitorii possessorio non censetur renuntiatum; Vinn. Inst. h. t., § *Retin.* 3, num. 3, et lib. 2 quaest. select., cap. 39, § *Non obstat.* At fuse de hoc possessorio iudicio, ac de eiusdem cumulatione cum petitorio tractant Voet. ad Pandect. de interdict., lib. 43, tit. 1; Zoes. eod. loc., a num. 6; Rot. cor. Falconer. sub tit. de Retin. seu manut.; Covarr. pract. qu. cap. 17 per tot.

Haec quoad interdictum *retinendae;* tertio 9
demum accedit alterum *recuperandae.* Ad recuperandam possessionem pertinet interdictum *Unde vi,* quod proditum est ei qui vi de possessione deiectus est; Ulp. in l. 1 et in l. 3 ff. Unde vi, et vi arm. Habet locum hoc interdictum in rebus immobilibus; l. 1, § *Hoc interdictum* 3, 4 et 5, et § *Plane* 8 ff. de vi et vi armata. Heinec. ad Pand. lib. 43, tit. 16, § 312, adeoque per extensionem etiam rebus illis incorporalibus aptari debet, quae inter immobilia adnumerari solent; talia sunt ususfructus, vel usus immobilium; l. *Quod est* 3, § *Unde vi interdictum* 13, 14, 15, 16, 17; l. *Si plures* 9, § 1; l. 16 ff. de vi et vi armat.; Zoes. ad Pand. lib. 43, tit. 16, n. 4. Fructuarius enim dicitur naturaliter possidere; l. *Naturaliter* 12, in princ., ff. de acquir. possess. Nec non iurisdictio, ius patronatus, decimarum, census, redditus annui, ut saltem horum nomine utile detur interdictum; arg. cap. *Querelam* 24 de Electione et electi potestate; l. pen. Cod. Unde vi; Andr. Gayl. lib. 2, observ. 75 et 77; Perez. in Cod. Unde vi, n. 3, quod extendit ad servitutes praediales; Voet. ad Pand. ff. de vi et vi armata, sub n. 1.

Quaesitum est an creditore hypothecario de- 10

iecto de possessione fundi oppignorati, interdictum *unde vi*, competat creditori deiecto, aut potius debitori qui pignori dedit. Quidquid argui possit ex l. 1, § *Quod servus* 22, l. *Si colonus* 20 ff. de vi et vi armata, ubi dicitur quod tale interdictum vero competat domino, non ei per quem possidemus; receptior ac communior opinio est quod creditori deiecto, non vero debitori, hoc interdictum accommodetur; et quanquam qui pignus dedit, et is possidere dicatur, hoc sic accipias ut possideat quoad usucapionem tantum; in caeteris omnibus possidet, qui pignori accepit; l. *Servi nomine* 16 ff. de usurpat. et usucap.; Gratian. discept. for. cap. 174, num. 18 et seqq.; Menoch. de recuperanda possessione, remed. 9, num. 201.

11 Ut tale competat interdictum sufficit etiam naturalis possessio; hinc, si maritus uxori fundum donaverit, eaque fuerit deiecta, recte hoc utitur interdicto, etiamsi donatio sit nulla, quia naturaliter possidet; l. 1, § *Deiicitur is* 9 et 10, ff. de vi et vi armata, iunct. l. 1, § *Si vir uxori* 4, ff. de acq. vel amitt. possess. Iuste enim an iniuste quis possideat hic non refert; adeo ut si Titius prior verum dominum fundi vi deiiciat, et ipse non in continenti, quod licet ex l. 17 ff. Unde vi, sed ex intervallo Titium deiecerit, Titius ipse ante omnia restituendus est; § *Recuperandae* 6 Inst. de interdict.; l. 1, § *Qui a me* 30, l. *Quod est* 3, § *Eum igitur* 9, l. *Colonus* 12, l. *Qui possessionem* 17, l. *Cum fundum* 18 ff. de vi et vi armata; Bronckhorst. lib. 2 Miscellan., assert. 50. Quod si dominus spoliatorem deiecerit, iure novo obtinet spoliatori restitutionem concedendam non esse; sed admittendam dominii exceptionem, dummodo in continenti probari possit deiicientem dominum esse, ac spoliatum nullum prorsus ius habere. Consule c. ult. de rest. spoliat. in 6; Ugo Grotius in Responsis Iurisp. Holl., part. 5, consil. 157, vers. *imo notant.*, pag. 461; Menoch. de recuperanda poss., remed. 1, n. 112; Peckhius de iure sistendi, c. 17, n. 2; Wassenar. Pract. iudic., c. 14, n. 6, 7, etc.

Plura de hoc interdicto reperies apud Voet., 12
Zoes., Vinn., etc., quae hic omittuntur, quia eo tantum vertitur praxis interdictorum, ut natura ac indoles possessorii iudicii apprime dignoscatur, de quo supra, etc.

Est et altera interdictorum divisio; interdi- 13
cta enim alia sunt *simplicia*, in quibus appareat, quis actor, quis reus sit; alia sunt *duplicia*, in quibus uterque simul actor et reus est; § pen. Inst. h. t.; l. *Interdict.* 2, pr., ff. de interdict. Sunt etiam interdicta *annalia* et *perpetua;* alia *publica* et *privata;* alia demum quae *ad rem familiarem*, quaedam *ad publicam utilitatem*, aut *religionem*, aut *ius divinum*, pertinent. Quae per se satis plana videri etiam possunt apud auctores postremo relatos.

INTERDICTUM

PARTITIO ARGUMENTI

INTERDICTUM: 1. quoad eius esse et divisionem; 2. Interdicta localia generalia; 3 localia particularia; 4. personalia generalia; 5. personalia particularia; 6. Interdictum quoad eius effectum; 7 quoad ea quae concernunt culpam et poenam interdictum violantium; 8. a quibus et quibus modis tollatur et relaxetur interdictum.

Articulus I. *Interdictum quoad eius esse et divisionem.*

Summarium. 1. Interdictum quid sit. – 2. Interdictum dividitur in locale, personale et mixtum. – 3. Interdictum locale quid sit. – 4. Interdictum personale quid sit. – 5. Interdictum mixtum quid sit. – 6. Interdictum tam personale quam locale subdividitur in particulare et generale. – 7. Interdictum personale particulare quid sit. – 8. Interdictum personale generale quid sit. – 9. Interdictum locale particulare quid sit. – 10. Interdictum locale generale quid sit. – 11. Interdicto populo unius provinciae vel civitatis sunt interdicti omnes illius provinciae et civitatis habitatores, etiamsi sint innocentes. – 12. Omnes isti nec in suo nec in alio loco audire possunt divina, vel ecclesiastica recipere sacramenta. – 13. Clerus autem non censetur interdictus, interdicto populo, nec, e contra, interdicto clero, censetur interdictus populus, nisi in sententia aliud exprimatur. – 14. Sub generali interdicto cleri non comprehenduntur religiosi utriusque sexus, nisi exprimatur, vel ex subiecta materia aliisque circumstantiis aliter appareat. – 15. Affertur ratio, ad num. 16. – 17. Item sub generali interdicto cleri non comprehenduntur Episcopi, nisi de eis expressa fiat mentio. – 18. Interdicta civitate, eo ipso intelliguntur interdicta etiam eius suburbia. – 19. Affertur et solvitur instantia. – 20. Interdicta civitate vel dioecesi, censetur interdicta etiam ecclesia cathedralis. – 21. Interdicta civitate vel dioecesi, intelliguntur interdictae etiam ecclesiae regularium. – 22. Interdicta alia sunt a iure, et alia ab homine. – 23. Interdicta ab homine ferri possunt ab omnibus illis qui possunt excommunicare et suspendere. – 24. Excipiuntur tamen superiores regulares, qui non possunt apponere interdicta localia. – 25-51. Interdicta quae a iure communi et a constitutionibus apostolicis tam localia quam personalia lata sunt, ad uberiorem notitiam distincte in distinctis articulis hic subnectuntur.

1 Interdictum est censura ecclesiastica per quam homo arcetur a participatione aliquorum sacramentorum, omnium divinorum officiorum, et ecclesiastica sepultura. Colligitur ex c. *Non est nobis* 11 de Sponsal. et Matrim., et cap. *Quod in te* de Poenit. et remiss.

Interdictum dividitur in locale, personale et 2
mixtum, ut colligitur ex iure canonico in cap. *Praesenti* 10, et cap. *Si civitas* 17 de sent. excomm. in 6. Interdictum locale est quo im- 3
mediate locus ipse interdicitur ne ibi divina celebrentur vel audiantur sive ab indigenis, sive

4 ab alienigenis. Interdictum personale est quo immediate interdicuntur ipsae personae, et non locus; et tunc illae personae nec hic nec alibi possunt percipere sacramenta, nec exercere fun-
5 ctiones sacras per interdictum prohibitas. Interdictum mixtum est quo immediate et locus et personae interdicuntur verb. gr., civitas et eius incolae; colligitur ex c. *Si sententia* 16 de sent. excomm. in 6.

6 Interdictum tam personale quam locale sub-
7 dividitur in particulare et generale. Personale particulare est quo persona aliqua particularis
8 interdicitur. Personale generale est quo interdicitur aliqua communitas personarum, ut populus unius provinciae, civitatis, vel integra aliqua universitas, collegium, capitulum, con-
9 ventus. Locale particulare est quo interdicitur locus unus particularis, ut particularis aliqua
10 ecclesia. Locale generale est quo interdicitur locus generaliter, id est locus varia sub se loca complectens, ut regnum, provincia, civitas, ut colligitur ex c. *Cum in partibus* 17 de verbor. significat.

11 Circa interdictum personale generale sciendum est, quod, interdicto populo unius provinciae vel civitatis, sunt interdicti omnes illius provinciae et civitatis habitatores, etiamsi
12 sint innocentes. Et omnes isti, nec in suo nec in alio loco audire possunt divina, vel ecclesiastica recipere sacramenta, quia huiusmodi interdictum sequitur personam quocunque iverit; c. *Si sententia* 16 de sent. excomm. in 6.
13 Clerus autem non censetur interdictus, interdicto populo, nec contra, interdicto clero, censetur interdictus populus, nisi in sententia aliud exprimatur; unde uno ipsorum interdicto, alius licite admittitur ad ecclesiastica officia et sacramenta; cap. *Si sententia* 16 de sent. excomm. in 6. In materia enim poenali uti est ista, verba sunt stricte interpretanda; c. *Odia* 15 de Reg. Iur. in 6.

14 Sub generali interdicto cleri non comprehenduntur religiosi utriusque sexus, nisi exprimatur, vel ex subiecta materia aliisque circum-
15 stantiis aliter appareat. Et ratio est quia in materia odiosa secundum communem acceptionem, religiosi non veniunt nomine cleri, nisi exprimatur; et si quandoque lata significatione veniant nomine cleri, semper fit cum addito *regularis*. Tum quia interdicto lato contra religiosos non comprehenduntur clerici saeculares; ergo in interdicto lato contra clericos non
16 debent comprehendi religiosi. Ulterius in iure canonico passim ista ponuntur tanquam diversa, ut c. *Si quis suadente* 17, qu. 4, ubi dicitur *in clericum vel monachum;* et cap. *Super specula* 10 Ne clerici vel monachi. Sic tenent Abbas cap. *Non amplius* 1 de Institutionibus, num. 3; Fagnan. ibid., num. 7; Anaclet. § 7 de interd., num. 187; Layman, Rossignolus, Silvester, Ugolinus, Coninchius, Bonacina, Engel et alii multi. Item sub generali interdicto cleri non comprehenduntur Episcopi, nisi de eis expressa fiat mentio; cap. *Quia periculosum* 4 de Sentent. excommunic. in 6. 17

Circa interdictum locale sciendum est quod interdicta civitate eo ipso intelliguntur interdicta etiam eius suburbia, sive haec sint pars civitatis, sive non, sive sint contigua eidem civitati, divisa solummodo per moenia interiacentia, sive vicina, dummodo non valde distent, sive suburbia sint eiusdem dioecesis, sive diversae. Et ratio est quia, si possent in civitatis suburbiis divina celebrari, interdicti sententia vilipenderetur, cum cives ad illa de facili possent convolare; ne igitur sententia interdicti possit sic de facili vilipendi, expedit interpretationem fieri laxiorem, ipsum extendendo etiam ad suburbia, ut habetur expresse ex c. *Si civitas* 17 de Sent. excomm. in 6. 18
Nec valet dicere quod, quando suburbia sunt diversae dioecesis, non possint subesse legibus Episcopi dioecesani. Non valet, inquam, quia illud interdictum afficit illa suburbia non quatenus provenit ab Episcopo dioecesano, sed quatenus provenit a iure communi per interpretationem quam facit ex rationabili causa; cum respectu etiam suburbiorum diversae dioecesis militet eadem ratio vilipendii, ex suppositione quod non plus distent a civitate quam suburbia eiusdem dioecesis; aeque enim faciliter possent cives ad ecclesias in utriusque suburbiis existentes confugere, et ibi interesse divinis et percipere sacramenta, et sic eludere seu vilipendere interdictum, ad quod vitandum fit laxior interpretatio ipsum extendendo etiam ad suburbia; in d. cap. *Si civitas* 17 de Sent. excomm. in 6. Sic tenent Suarez disp. 32, sect. 2, n. 23; Avila part. 5, disp. 1, dub. 3; Coninchius, Bonacina, Rossignol. et alii. 19

Interdicta civitate vel dioecesi, censetur interdicta etiam ecclesia cathedralis; cap. *Si civitas* 17 de Sent. excomm. in 6, ubi expresse habetur quod, interdicta civitate, omnia loca ibidem interdicta censeantur, cum alias de facili posset vilipendi interdictum talis civitatis, celebrando et audiendo divina in cathedrali. Et propter eamdem rationem, interdicta civitate vel dioecesi intelliguntur interdictae etiam ecclesiae regularium; ipsi enim tam exempti, quam non exempti, nisi speciali privilegio super eo muniti existant, tenentur servare interdictum locale, nedum a Sede Apostolica emanatum, sed etiam ab Episcopo promulgatum; c. *Auctoritate* 4 de privil. in 6, et cap. *Cum in partibus* 17 de verb. significat., et Conc. Trid. sess. 25, c. 12, de Regul., ubi expresse habet: *Censurae et interdicta, nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, a regularibus in ecclesiis publicentur et serventur.* 20 21

22 Interdicta alia sunt a iure, et alia ab homine.
23 *Communis.* Interdicta ab homine ferri possunt ab omnibus illis qui possunt excommunicare et suspendere; cap. *Cum ecclesiarum* 3 de Of-
24 fic. iudicis ordinar. Excipiuntur tamen superiores regulares, qui non possunt apponere interdictum in ecclesiis sibi subiectis, quia eorum iurisdictio est personalis, non autem localis, et etiam quia actus iste percutit exercitium iurisdictionis in clerum et populum, illos privando, ne in ea celebrare et respective audire possint divina, et sic cum non subditis, ut recte de more suo ratiocinatur Cardin. de Luca de iurisdict. disc. 99, n. 2; et expresse partibus auditis et informantibus, declaravit Sacra Congr. Episc. et Regul. in Neapolitana *Censurarum* 21 Iun. 1697, referente Card. Cavaller., contra abbatem S. Petri ad Aram, qui ecclesiam monialium Reginae Coeli sibi subiectam interdicto subiecerat.
25 Interdicta quae a iure communi et a constitutionibus apostolicis, tam localia quam personalia lata sunt, ad uberiorem notitiam distincte in distinctis articulis hic subnectuntur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

26 Non omne interdictum infligitur per *modum*
27 *censurae,* aut est species censurae. Solet enim nonnunquam interdictum, uti et suspensio, infligi *per modum merae poenae* instar aliarum poenarum canonicarum in punitionem commissi delicti; Van-Esp. de Censur., c. 9, § 1; Rousseaud de la Combe in Iurisprud. canon.,
28 verb. *Interdictum,* num. 8. Interest autem distinguere interdictum in ratione censurae ab interdicto per modum poenae, ob insignes quae unum inter et alterum intercedunt differentias.
29 Primo enim interdictum in *ratione censurae* requirit contumaciam, item canonicas monitio-
30 nes, ut de contumacia constare possit. Secus vero interdictum per modum ponae; Fleury Instit. Iur. Eccl., part. 3, c. 21; Van-Esp. ubi supra; Suarez de Censur., disput. 25, sect. 1.
31 Secundo interdictum *in ratione censurae* ad certum tempus infligi nequit, idque quia, cum infligatur ad reprimendam contumaciam, habere debet tempus incertum prout et habet ipsa contumacia, scilicet tandiu durare debet
32 quamdiu durat contumacia. At non repugnat ut interdictum *per modum poenae* infligatur ad certum tempus, prout gravitas ipsius delicti postulaverit, eoque lapso cesset; Van-Esp. l. c.
33 Tertio violatio interdicti *in ratione censu-rae,* exercendo solemniter actum ordinis, se-
34 cum fert irregularitatem; nequaquam vero haec ipsa violatio interdicti *per modum poenae;* Van-Esp. loc. alleg., § 4; Hurtad. de Censur., tract. de Cessatione a divinis, diffic. 4.
35 De origine interdicti *in ratione censurae* haud certo constat; Rousseaud de la Combe in Iu-
36 risprud. can., verb. *Interdictum,* n. 5. Per plura vero saecula incognitum ipsum fuisse inde liquet, quod Ivo Carnotensis, ep. 94, appellat interdictum *Remedium insolitum,* ob suam nimirum novitatem.

Dividit auctor interdictum in personale, lo- 37
cale et mixtum, sed, ut probe monet Clem. Concord. pastoral. part. 2, cap. 5, n. 3, con- 38
venientius dividitur interdictum in personale et locale tantum, et utrumque in generale et particulare.

Quaestionis est an posito interdicto locali, 39
censeatur positum personale, et versa vice. In eam communiter itum est sententiam, posito interdicto locali, sive generali, sive particulari, non censeri positum personale, nisi tantum respectu personarum quarum culpa positum est interdictum locale; cap. 17 de Sent. excommun. in 6.

Pariter in eo omnes conveniunt quod, po- 40
sito interdicto personali particulari, non censeatur positum locale. At non conveniunt DD. 41
an posito interdicto generali personali, censeatur etiam positum locale, id est, an, interdicto personaliter populo, interdicto subiiciatur locus populi, id est villa. Affirmant enim Covarr. 42
in cap. *Alma mater,* part. 2, § 1, n. 7; Henriq. cap. 42 in fin. At post Navarr. et Aegid. negat Hurtad. de Censur., tract. de Interd., difficult. 3, n. 7, et iure quidem meritoque. Interdictum enim personale, tametsi generale, 43
est omnino distinctum a locali; non est igitur cur, posito interdicto personali, ponatur locale: *Ac proinde* (ita recte ait Hurtad. loc. mox cit.) *in loco populi interdicti possunt clerici divina officia solemniter et apertis ianuis celebrare, etiamsi aliquando per accidens non liceat, quando scilicet nequeant non admitti interdicti ad templum aut ad partes templo vicinas.*

De personis quae comprehenduntur interdi- 44
cto personali, vide mox laudatum auctorem, difficult. 3 per tot. Notabile vero est discrimen innocentes inter et nocentes populos generaliter interdictos. Innocentes enim, ut pri- 45
mum mutatione domicilii, aut aliter, desinunt esse membra eius populi, desinunt esse interdicti, sine ulla alia relaxatione. At nocentes, 46
tametsi membra illius populi esse desinant, interdicto obnoxii remanent; idque quia interdicti ii etiam intelliguntur uti particulares personae.

De locis comprehensis interdicto locali con- 47
sule tum eumdem auctorem, difficult. 5 per tot., tum Clement. Concord. pastoral. part. 2, cap. 5, fere per tot.

AD SUPERIOREM ADDITIONEM

Novissimum additamentum.

De origine interdicti aliquid enucleatius di- 48
cendum. Sarpius caeterique theologi sibi ad-

iuncti interdictorum epocham Alexandri III Pontificatu definiunt. Bellarminus satis reiectum hocce commentum existimavit, obiecto interdicto quod S. Gregorius VII, sex et 80 annis ante Alexandrum III, anno scilicet 1073, pontificatum adeptus, in Poloniae regnum excusserat. Id vero intelligens M. Antonius de Dominis de Rep. Christ. lib. 5, cap. 9, n. 38, audacter ad novam interdictorum aeram constituendam prosiluit, ac nonnisi a Greg. VII repetenda esse huius censurae initia docuit. Horum vestigiis inhaesit Dupinius, qui in sua disciplina asserere non dubitavit, *per sex, aut septem et amplius Ecclesiae saecula non legi aliquam societatem ob peccatum alicuius excommunicatam aut interdicto subiectam.*

49 Verum quantum hi omnes a vero aberraverint ostendit anonymus auctor eruditissimae dissertationis quae anno 1715, occasione Siculi interdicti, Romae prodiit in 4 de Ecclesiastici interdicti sententia, p. 1, c. 1. Ab undecimo enim saeculo ad ipsa apostolica tempora retrograda inquisitione ascendens, ostendit vir oppido doctus, vix ullum exstitisse saeculum quo interdictum aliquod non occurrat. Unum ex quarto saeculo, illudque sane luculentissimum, exemplum promam.

50 Magnus Basilius ab Episcopo quodam consultus quid agendum foret cum puellae cuiusdam raptus incidisset, respondit ep. 224: 1. Rapta puella parentibus restituta, raptorem excommunicatione feriendum; 2. Criminis socios cum eorum quoque familiis, per triennium *a precibus* excludendos; 3. Sacris interdicendum loco (*villam* Montacutius, qui epistolam latinitate donavit graecum κωμὴν vertit pagum, qui villa aliquid amplius est, malim ego cum laudato anonymo interpretari) ad quem forte raptor confugerit, nisi incolae eum eiecerint aut puella reddita fuerit. Nugari voluit Van-Esp., qui tit. de Poenit. et censur., cap. 9, n. 16, Basilium pronuntiavit non loqui *de villa, prout locum aut domum quamdam significat; sed de familia quae raptorem cum rapta susceperit.* Fingine potuit magis ridicula interpretatio?

51 Fatendum tamen est vetustioribus Ecclesiae saeculis minus frequentem interdicti usum fuisse. Triplicem huius rei causam idem anonymus profert illustratque, p. 1, cap. 2, § 1; nempe 1. Temporum illorum sanctitatem, quae universum populum peccare, aut privatorum criminum procurandam emendationem negligere prohibebat; ex quo duplici capite interdictum in universitatem infligitur; 2. Maximum quemdam excommunicationis metum, ut proinde Ecclesiae satis consultum esset ad compescenda crimina, si sontes singuli excommunicationis telo ferirentur, quin totam necesse foret universitatem interdicto plectere; 3. Amplissimum patrocinium, quo principes Ecclesiae bona, iura, libertatem tuebantur ac vindicabant; neque enim opus erat Ecclesiae spiritualem gladium exercere, cum praesto sibi esset ultrix principum potestas.

Articulus II. *Interdicta localia generalia.*

Contra reges et principes impedientes legatos vel nuncios pontificios ne fungantur suo officio, in quo casu omnes ditiones ipsius impedientis sunt interdictae; Extrav. *Super gentes* de Consuetud. 1

Contra civitatem, excepta Roma, quae hostiliter insequitur Cardinales, vel insecutoribus consilium, auxilium aut favorem praestat; cap. *Felicis* 5 de Poenis in 6. 2

Contra civitatem quae delinquit percutiendo iniuriose proprium Episcopum, vel ipsum capiendo, banniendo, seu mandando haec fieri; et contra territorium cuius dominus deliquit percutiendo, iniuriose capiendo, banniendo seu mandando haec fieri in quemcunque pontificem; Clem. 1 de Poenis. 3

Contra civitatem in qua mortuus est Papa, et ibi novus est eligendus, et rectores eiusdem non observantes nec observare facientes praescripta in cap. *Ubi periculum* 3 de Elect. in 6; ibi enim habetur expresse: *Civitas autem praedicta non solum sit interdicto supposita, sed et pontificali dignitate privata.* 4

Contra civitatem admittentem alienigenas ad foenerandum; cap. 1 de Usuris in 6. 5

Articulus III. *Interdicta localia particularia.*

Contra universitates et collegia exigentes iuramenta illicita, vel contra libertatem ecclesiasticam; Gregor. XIII Const. 93, incip. *Inter apostolicas.* 1

Contra ecclesiam in qua scienter sepultum fuerit cadaver haeretici; cap. *Quicunque* 2 de Haereticis in 6. 2

Contra ecclesias regularium et clericorum saecularium inducentium aliquem ad iurandum vel promittendum eligere sepulturam in illis, vel ad non mutandam electionem iam factam, si postea de facto in eis iurantes vel promittentes sepeliantur; cap. 1 de Sepultur. in 6. 3

Articulus IV. *Interdicta personalia generalia.*

Contra universitates exigentes tributa ab ecclesiasticis; cap. *Quamquam* 4 de Censib. in 6. 1

Contra universitates concedentes vel extendentes repraesalia contra ecclesiasticos; cap. unic. de Iureiur. in 6. 2

Contra universitates, capitula et collegia a Papa ad futurum concilium appellantia; c. 2 bullae Coenae. 3

4 Contra universitates, capitula et collegia non servantia Constitutionem Ioann. XXII circa fructus beneficiorum vacantium; Extravag. *Suscepti regiminis* Ne sede vacante.

5 Contra capitula cathedralium dimissorias infra annum a die vacationis sedis concedentia; Conc. Trid. sess. 7, c. 10.

6 Contra universitates habitationem usurariis locantes, aut usuras publice exercere permittentes; c. 1 de Usuris.

Articulus V. *Interdicta personalia particularia.*

1 Contra Cardinales aliosque Ecclesiae praelatos recipientes beneficia et pensiones cum simonia confidentiali; Pius IV Const. incip. *Romanum Pontificem.*

2 Contra Metropolitanos de non residentia suffraganeorum, et contra antiquiores Episcopos de non residentia Metropolitanorum post annum a die absentiae eorumdem non certiorantes Pontificem intra tres menses; Conc. Trid. sess. 6, cap. 1, de reform.

3 Contra promotos ad Ecclesias cathedrales, etiamsi sint Cardinales, in Romana Curia existentes intra unum mensem a die eorum promotionis et consecrationis, itineri non se committentes ad faciendam residentiam; Urban. VIII Const. 139, incip. *S. Synodus,* et Conc. Trid. sess. 23, cap. 2, de Reform.

4 Contra Episcopos usurpantes bona vel fructus ecclesiarum aut beneficiorum vacantium; c. *Praesenti* 9 de Offic. ordinar. in 6.

5 Contra Episcopos vel abbates alienantes bona Ecclesiae, non servata forma Extravagant. *Ambitiosae* de Rebus ecclesiasticis non alienand.

6 Contra Episcopos aliosque superiores praelatos qui in visitatione procurationem excessivam recipiunt, contra constitutionem Innocentii IV relatam in cap. *Romana* 1 de Censibus in 6; cap. *Exigit* 2 de Censibus in 6, et Trid. sess. 24, c. 3, de Reform.

7 Contra praelatos edentes commentarios in Conc. Trid. inconsulto Rom. Pontifice; Pius IV Constitution. confirmatoria eiusdem Concilii.

8 Contra eos qui episcopatum, abbatiam, vel aliam ecclesiasticam dignitatem de manu laici recipiunt; can. *Si quis deinceps* 16, qu. 7.

9 Contra clericos in sacris constitutos in crimine fornicationis perseverantes; can. *Si qui sunt,* dist. 81.

10 Contra Ordinarios qui privant beneficiis commorantes in urbe, et eos qui illa recipiunt; Extravag. 3 de privil.

11 Contra non servantes formam a iure praescriptam in ferendis censuris; cap. *Sacro* 48 de Sent. excom.

12 Contra violantes interdictum locale, et contra eos qui excommunicatos publice vel interdictos ad divina officia, ad sacramenta, et ad ecclesiasticam sepulturam admittunt, cap. *Episcop.* de privil. in 6.

13 Contra eos qui dant causam interdicto locali; cap. *Si sententia* 6 de Sent. excommunic. in 6.

14 Contra omnes ecclesiarum saecularium rectores et ministros recipientes onera perpetua missarum sine licentia Ordinarii loci, ac etiam contra recipientes pecunias talium legatorum, et eas non deponentes penes personam idoneam; Urban. VIII Constit. 43, incip. *Cum saepe contingat.*

Articulus VI. *Interdictum quoad eius effectus.*

Summarium.- 1. Effectus interdicti sunt tres, qui assignantur.- 2. Non omnium sacramentorum, sed aliquorum tantummodo prohibitus est usus, sive activus sive passivus. - 3. Tempore enim interdicti propter morae periculum licite administratur non solum parvulis, sed etiam adultis baptismus et confirmatio.- 4. Item sacramentum poenitentiae omnibus administrari potest, etiam sanis, exceptis iis qui sunt excommunicati, et causam dederunt interdicto, nisi de delicto satisfecerint, etc. - 5. Item sacramentum matrimonii potest tempore interdicti licite celebrari. - 6. Solemniter tamen et publica benedictio tunc sponsis dari nequit. - 7. Item constitutis in articulo seu probabili periculo mortis licite ministrari potest, etiam sacramentum Eucharistiae. - 8. Item infirmis aliud sacramentum non valentibus recipere, licet ministrari etiam extrema unctio. - 9. Et casu magnae necessitatis et penuriae sacerdotum, etiam sacramentum ordinis clericis specialiter non interdictis conferri potest. - 10. Nomine divin. offic. tempore interdicti prohibitorum, quae intelligantur. - 11. Excipitur privata recitatio horarum, ad quam alias obligati tenentur, licet sint interdicti, et concio, ad quam etiam per campanae pulsum possunt convocari interdicti ut ad correctionem et resipiscentiam inducantur.- 12. Tempore interdicti generalis, clerici et religiosi, quando ipsi non sunt interdicti, possunt, ut extra tempus interdicti, missas et divina officia celebrare, sed ianuis clausis, non pulsatis campanis, voce submissa, et exclusis personaliter interdictis, et iis qui interdicto causam dederunt ad num. 17. - 18. Regulares tempore interdicti possunt celebrare et communicare ianuis clausis. – 19. In loco sacro interdicto nullus quantumvis innocens, nec infans, nec amens potest sepeliri. - 20. Excipiuntur tamen clerici personaliter non interdicti, nec interdicto causam dantes. - 21. Tempore interdicti localis generalis possunt incolae illius loci qui non sunt personaliter interdicti, efferri extra illum locum interdictum, et in alio loco sacro non interdicto sepeliri.- 22. Si quis sepultus fuerit extra locum sacrum tempore interdicti, cessante interdicto in locum sacrum est transferendus, si id commode fieri possit. - 23-28. Si vero contingeret contra prohibitionem iuris aliquem interdictum sepeliri in loco sacro, is non esset extrahendus. - 29-45. Additiones ex aliena manu.

1 Effectus interdicti sunt tres, primus est privatio aliquorum sacramentorum, secundus est privatio divinorum officiorum, tertius est privatio sepulturae ecclesiasticae, ut expresse ha-

betur in cap. *Alma mater* 24 de Sent. excommun. in 6.

2 Circa primum effectum notandum est quod non omnium sacramentorum, sed aliquorum tantummodo prohibitus est usus, sive activus, 3 sive passivus. Tempore enim interdicti propter morae periculum licite administratur non solum parvulis, sed etiam adultis baptismus et confirmatio, et ad hunc finem potest fieri catechismus, fontis benedictio, et in Coena Domini chrismatis consecratio; c. *Responso* 43 de Sent. excomm., et cap. *Quoniam* 19 de Sent. ex- 4 comm. in 6. Item sacramentum poenitentiae omnibus administrari potest, etiam sanis, exceptis iis qui sunt excommunicati et causam dederunt interdicto, nisi de delicto satisfecerint aut de satisfaciendo cautionem idoneam vel iuratoriam praestiterint; cap. *Alma mater* 24 de 5 Sent. excomm. in 6. Item sacramentum matrimonii potest tempore interdicti licite celebrari; Glossa in cit. cap. *Alma mater* 24 de Sent. excomm. in 6, verb. *Sacramentis;* Abbas in cap. *Non est* 11 de Sponsalibus n. 8, 6 et alii passim. Solemnis tamen et publica benedictio tunc sponsis dari nequit, ut colligitur 7 ex cit. cap. *Alma mater*. Item constitutis in articulo seu probabili periculo mortis, licite ministrari potest etiam sacramentum Eucharistiae; cap. *Permittimus* 57 de Sent. excomm., et cap. *Quod in te* 11 de poenit. et remiss. 8 Item infirmis aliud sacramentum non valentibus recipere, licet ministrari etiam extrema unctio, ut cum aliis colligunt Pirhing et Palao ex cit. cap. *Quod in te* 11 de Poenit. et re- 9 miss. Et casu magnae necessitatis et penuriae sacerdotum, etiam sacramentum ordinis clericis specialiter non interdictis conferri potest, ut cum multis colligunt Pirhing, Innocentius et Abbas ex cap. *Non est* 11 de Sponsalibus, num. 8.

10 Circa secundum effectum notandum est quod nomine divinorum officiorum tempore interdicti prohibitorum in cap. *Si sententia* 16 de sent. excomm. in 6, et cap. *Permittimus* 57, cit. tit., intelliguntur celebratio publica Missae, publica recitatio horarum canonicarum in choro, processiones publicae, benedictiones publicae templi, fontis baptismalis, cinerum, palmarum, candelarum, nuptiarum, solemnis aspersio aquae lustralis, professio solemnis in re- 11 ligione, et alia similia; excepta privata recitatione horarum, ad quam alias obligati tenentur, licet sint interdicti, et concione, ad quam etiam per campanae pulsum possunt convocari interdicti, ut ad correctionem et resipiscentiam inducantur, ex cap. *Responso* 43 de 12 Sent. Excomm. Tempore interdicti generalis, clerici et religiosi, quando ipsi non sunt interdicti, possunt, ut extra tempus interdicti, missas et divina officia celebrare, sed ianuis clausis, non pulsatis campanis, voce submissa, et exclusis personaliter interdictis, et iis qui interdicto causam dederunt; cap. *Alma mater* 24 de sent. excomm. in 6. Et in hoc eo- 13 dem capite *Alma mater*, permittitur ut festis Natalis, Paschatis, Pentecostes et Assumptionis B. M. Virginis, quibus a Martino V et Eugenio IV additus fuit dies festus Corporis Christi cum tota octava, et a Leone X dies festus Conceptionis B. M. V. etiam cum tota octava, tempore interdicti generalis, missae et divina officia publica cum omni solemnitate celebrentur ianuis apertis cum campanarum sonitu, admissis quoque interdictis qui causam interdicto dederunt, modo isti non appropinquent altari nec veniant ad offertorium vel communionem, exclusis tamen excommunicatis. Et 14 hoc privilegium est solum de interdicto locali generali, non vero de locali particulari, nec de personali, etiam generali, quia in his nihil est immutatum iure novo, in cap. *Alma mater*, sed remanet rigor iuris antiqui, cap. *Permittimus*. Unde in ecclesiis specialiter interdictis in quibus Eucharistia asservatur, solum licet semel in hebdomada celebrare missam pro renovanda Eucharistia pro infirmis, ut expresse colligitur ex d. cap. *Permittimus* 57 de Sent. excomm.

Regulares quibus post Trid. et Gregor. XIII, 15 cum sufficientibus derogatoriis specifice et expresse est indultum, ut quaedam proprii ordinis festa solemni ritu tempore interdicti generalis quacunque auctoritate positi celebrent, possunt in omnibus illis festivitatibus voce alta, apertis ianuis, pulsatis campanis, divina facere ac omnibus fidelibus sacramenta ministrare, exceptis nominatim interdictis et interdicto causam praebentibus, et omnia alia libere et solemni ritu peragere ac si interdictum minime appositum esset, ut expresse post Conc. Trident. et Gregor. XIII concessit ordini Minorum S. P. Francisci Clemens VIII die 17 Octobr. 1595, Const. incip. *Sacrae*, per quam 16 omnem dubietatem e medio tollit praecisis his verbis: *Ut sacrae Seraphici B. Francisci religionis in sanctam Romanam Ecclesiam merita poscunt, ut privilegia et indulta illi per Sedem Apostolicam concessa, non modo conserventur, sed etiam amplientur. Cum itaque, sicut accepimus, diversorum Romanorum Pontificum concessionibus religioni praefatae indultum sit ut temporibus interdicti, quacunque etiam apostolica auctoritate appositi, Festa sanctorum eiusdem ordinis, Francisci nimirum, Bonaventurae, Antonii de Padua, Ludovici, Bernardini, Clarae, Elisabeth, ac Martyrum, solemni ritu celebrare, perinde ac si interdum huiusmodi minime appositum esset, libere possint; festa vero sanctorum Didaci et Portiunculae in praedicto indulto minime comprehendantur; nos religionem praedictam ampliori- bus favoribus et gratiis prosequi volentes, ac*

indultorum huiusmodi et litterarum Apostolicarum desuper expeditarum tenores, praesentibus pro expressis habentes, supplicationibus dictae religionis per dilectum filium nostrum Hieronymum presbyterum Card. Matthaeum nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, religioni praedictae universae, ac cuicunque ipsius ordinis sive familiae conventui, ut in eorum ecclesiis festa etiam praedicti S. Didaci et Portiunculae, temporibus interdicti solemniter, prout alia festa praedicta, ac iuxta indultorum illi concessorum seriem et tenorem, celebrare libere et licite possit, auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus et indulgemus, ac indulta praedicta ad praedictas S. Didaci et Portiunculae festivitates extendimus et ampliamus. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis, generalibus vel specialibus. Dat. Tusculi, sub annulo Piscatoris 17 Octobr. 1595, pontificatus nostri anno 4. Sic tenent plurimi cum Pignatell. tom. 10, cons. 1; Matthaeucci Offic. curiae, cap. 27, n. 12 et 13, et alii passim.

17 An autem hoc privilegium suffragetur aliis regularibus propter communicationem privilegiorum, videtur respondendum esse affirmative. Nam Suarez lib. 3 de Legibus, c. 17, num. 7; Roder. qq. Regul. quaest. 55, art. 20, tom. 1; Portell. in Respons. moral. tract. 1, disp. 4, punct. 2, § 9, n. 5, ac Hieronymus Roderiq. in compend. resolut. 65, num. 2, et alii asserunt in celebratione festorum locum habere communicationem privilegiorum, praesertim quoad eos regulares qui habent praegnantissimam communicationem privilegiorum ab Apostolica Sede, tam concessorum quam concedendorum; et hoc maxime verum censeo pro illis regularibus qui obtinuerunt a S. Sede communicationem aut innovationem privilegiorum post dictum privilegium a Clemente VIII in supra allata constitutione concessum Minoribus. Pignatell. tamen tom. 10, cit. consult. 1, n. 32 et seq., pluribus adductis censet tale privilegium non suffragari aliis regularibus virtute communicationis privilegiorum, quod et censet Matthaeucci in Officiali Curiae, c. 27, n. 14, et alii. Vide Card. Petram tom. 5 Comment., ad Const. 10 Sixti IV, n. 15 et 16.

18 Regulares tempore interdicti possunt celebrare et communicare ianuis clausis, ex privilegio variorum Summorum Pontificum, et praecipue Clementis IV, Constit. incip. *Virtute*, § 9; Gregorii IX Const. incip. *Virtute*, et Pauli III Const. incip. *Licet debitum*.

19 Circa tertium interdicti effectum, qui est privatio ecclesiasticae sepulturae, notandum est quod in loco sacro interdicto nullus quantumvis innocens, nec infans, nec amens, potest sepeliri; cap. *Quod in te* 11 de Poenit. et re-
20 miss. Excipiuntur tamen clerici personaliter non interdicti nec interdicto causam dantes, nec illud pro ullo tempore violantes, qui cum silentio et sine solemnitate, absque campanarum pulsatione, possunt in loco sacro interdicto sepeliri; d. cap. *Quod in te* 11 de poenit. et remiss.; Pirhing in Ius canon. lib. 5. c. 39, n. 251.

Tempore interdicti localis generalis possunt 21
incolae illius loci qui non sunt personaliter interdicti, efferri extra illum locum interdictum, et in alio loco sacro non interdicto sepeliri; cap. *Si sententia* 16 de Sent. excomm. in 6. Et si quis sepultus fuerit extra locum sacrum 22
tempore interdicti, cessante interdicto, in locum sacrum est transferendus, si id commode fieri possit; Glossa in cap. *A nobis* 2 de Sent. excomm. in 6, verb. *Forma;* Pirhing in Ius can. lib. 5, tit. 39, num. 251. Si vero contin- 23
geret, contra prohibitionem iuris, aliquem interdictum sepeliri in loco sacro, is non esset extrahendus, quia hoc non reperitur in iure praescriptum. Et licet excommunicati in loco sacro contra prohibitionem sepulti denuo debeant exhumari, et e loco sacro eiici; cap. *Sacris* 12 de Sepulturis; haec tamen tam severa poena non est extendenda ad alium casum in iure non expressum, cum diversa sit ratio de excommunicatione et interdicto. Excommunicatio enim privat communione fidelium, non autem interdictum; Glossa in dict. cap. *A nobis* de Sent. excommun. in 6; Engel lib. 5, tit. 39, num. 96, cum Anacleto et aliis.

Interdicti tempore, in vim bullae Cruciatae, 24
competunt privilegia missas celebrare faciendi, sacramenta sumendi, et ecclesiastica sepultura gaudendi iuxta modum praescriptum a Benedicto XIV, tom. 1 Bull., Const. 86 incip. *Quoniam,* § 5. Interdicti tempore conceditur mi- 25
litibus S. Ianuarii ut missas celebrare facere et sacramenta recipere valeant; idem Const. 24 incip. *Romanae Ecclesiae,* § 4.

Interdicti ab ingressu ecclesiae assistere non 26
possunt missae et divinis officiis, neque coram illis potest missa celebrari in ecclesia. Spectat vero ad ministros Ecclesiae illos eiicere; si tamen vis adhibenda sit cum scandalo, vel etiam frustra, tunc ex Suaresio docetur missam iam incoeptam non esse omittendam; Bened. XIV Inst. eccl. 55, n. 11.

Interdicti ab ingressu ecclesiae, utrum eam 27
ingredi possint ad orandum tantummodo, quaestio est anceps inter doctores; ibid. 33.

Interdicti ab ingressu ecclesiae ob transgres- 28
sionem praecepti de communione paschali, si contumaces se praebuerint, ab Episcopo excommunicatione plecti possunt, ut ex DD. firmatur cit. Instit. eccles. 55, cit. n. 11.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Tunc cum primum introduci in ecclesia coe- 29
pit interdictum, et multo etiam tempore post,

maximus fuit eius rigor. Sic enim Oldericus Familiae B. Martialis monachus, a synodo de contumacia principum militiae Lemovicensis sententiam rogatus, inquit: *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione, eo videlicet modo ut nemo nisi clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut infans a bimatu, et infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum officium per omnes ecclesias latenter agatur, sed baptismus petentibus tribuatur. Circa horam tertiam signa sonent in ecclesiis omnibus, et omnes proni in faciem preces pro tribulatione et pace fundant. Poenitentia et viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes ecclesias, sicut in Parasceve, nudentur, et ornamenta abscondantur, quia signum luctus et tristitiae omnibus est. Ad missas tamen quas unusquisque sacerdotum, ianuis ecclesiarum obseratis, fecerit, altaria induantur et iterum post missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat; nemo alteri osculum det; nemo clericorum, aut laicorum, vel habitantium, vel transeuntium in toto Lemovicino carnem comedat, neque aliquos cibos, quam illos quibus in Quadragesima vesci licitum est. Nemo laicorum aut clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti principes et capita populorum per omnia sancto concilio obediant. Si quis vero probatus fuerit aliquo modo huius vinculi violator, non recipiatur nisi cum digna poenitentia.*

31 Liquet hinc quantus eo tempore erat rigor
32 interdicti. Mitigari vero ille aliquantulum postmodum coepit, ut liquet ex collectionibus Gregorii IX et Bonifacii VIII. Innocentius III, qui anno 1200 Ecclesiam rexit, semel in hebdomada praedicare et baptizatos confirmare licitum esse declaravit, in cap. *Responso* de Sent.
33 excomm. Praeterea clericis qui interdictum observaverant, in coemeterio cum silentio sepeliri, in conventualibus ecclesiis, voce remissa, ianuis clausis, non pulsatis campanis, horas canonicas binos vel trinos recitare concessit;
34 cap. *Quod in te* de Poenit et remiss. Gregorius IX sub annum 1230 addidit ut moribundis viaticum ministraretur, semelque in hebdomada missa pari cum silentio celebraretur; cap. *Per-*
35 *mittimus* de Sent. excomm. Plura etiam permisit Innocentius IV qui anno 1245 pontifi-
36 catum iniit. Sed omnium maxime interdicti rigorem mitigavit Bonifacius VIII in cap. *Alma mater* de Sent. excomm. in 6. Probe enim hic animadvertens quod *ex districtione huiusmodi statutorum excrescit indevotio populi, pullulant haereses, et infinita pene pericula animarum insurgunt, Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur*, permisit ut ad poeni- 37
tentiae sacramentum admitti omnes queant, nisi essent excommunicati vel culpabiles de tali interdicto, vel specialiter interdicti; tum permisit ut officia divina possint, ianuis clausis, celebrari submissa voce, laicis exclusis, ac sine sonitu campanarum; et demum permisit ut 38
quinquies in anno, id est Natali Domini, Paschate, Pentecoste, Assumptione B. Mariae, et festo Corporis Christi, ianuis apertis, exclusis excommunicatis, et iis qui causam dederunt interdicto, caeteri ad communionem Eucharisticam, ad oblationem, et ad divina officia admittantur. Hanc vero moderationem de inter- 39
dicto locali generali, non speciali, accipiendam esse monent post Gloss. ibid., verb. *Ecclesiis;* Covarruv. in relect. ad ipsum cap. *Alma mater*, § 4, num. 1, et § 4, num. 2; Suarez de Censur. disp. 34, sect. 2, n. 1. Quinimo, cum 40
idem Bonifacius VIII nimium huius interdicti usum Ecclesiae damno fuisse experientia comperiisset, hinc est quod multis in casibus prohibuit Episcopis fulmen interdicti detorquere.

Veniamus nunc ad auctorem. Recte ipse, 41
num. 10, ait prohibitam esse professionem solemnem in religione. At nota prohibitam mi- 42
nime esse benedictionem vestium illorum qui Religionem ingrediuntur; Navarr. in Manual. Confessar., cap. 22, num. 122; Alter. de Censur., disput. 5 de Interdict., cap. 5, fol. 392, col. 1.

Suos hinc inde habet auctores quaestio de 43
qua agit Auctor num. 17, an sub communicatione privilegiorum veniat privilegium illud, quod a nonnullis regularibus concedi solet, quasdam proprii ordinis festivitates solemni ritu tempore interdicti generalis quacunque auctoritate positi celebrandi. Novissime affirmati- 44
vam opinionem tenuit P. Gaudent. a Ianua, de Visit. tom. 1, cap. 14, dub. 10, sect. 4, n. 6, et plur. seq. Sed probe monuit clar. mem. 45
Card. Petra in Comment. ad Const. apostol., Const. 10 Sixti IV, n. 16, *in subiecta materia inspiciendam esse formam indulti communicationis, ita ut ex illius verbis deprehendi et censeri valeat, an inducta vel exclusa censeri valeat communicatio huiusmodi privilegii.*

Articulus VII. *Quoad ea quae concernunt culpam et poenam interdictum violantium.*

Summarium.- 1. Laici violantes interdictum solum locale, licet sine contemptu et scandalo, peccant saltem venialiter. - 2. Violantes vero interdictum personale, sive particulare, sive generale, scienter, peccant mortaliter. - 3. Si autem ipsi laici cogant celebrari divina officia in loco interdicto, vel vocent interdictos et excommunicatos ut illis intersint, aut prohibeant, ne ipsi interdicti aut excommunicati a celebrante seu ab alio moniti de ecclesia exeant; aut ipsi interdicti post monitionem exire recusent, vel divinis violenter sese ingerant, ultra gravissimam culpam, incurrunt ipso facto excommunicationem maiorem Papae reservatam. - 4. Clerici et regulares utriusque sexus violantes interdictum, sive

personale, sive locale, peccant mortaliter, ad n. 12. - 13. Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae delegati variis in casibus possunt subiicere interdicto ecclesias exemptorum et regularium, et praesertim si interdictum in loco publicatum non observent. - 14. Si accedente Episcopo ad eorum ecclesias pro celebranda missa pontificali, nolint eum obsequiis, iuxta praescriptum decretorum apostolicorum et Sacrae Congregationis Rituum, recipere, servire, vel ei baldachinum erigere, et iuxta solitum de cera et supellectilibus providere. - 15. Si baldachinum, vel osculum Evangelii, vel assistentiam in presbyteris in eorum ecclesiis dent, et permittant, et concedant personis saecularibus quantumvis nobilibus et illustribus. - 16. Si ab episcopo moniti, sepulturas sub altaribus et bradellis eorum ecclesiarum constructas nolint aut differant expurgare, et illas muro obstrui facere et replere. - 17. Si ad processiones quibus tenentur intervenire moniti recusent accedere. - 18. Si abusus et irreverentias ab eorum ecclesiis, moniti, nolint vel negligant removere. - 19. Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae delegati, possunt interdicere ab ingressu ecclesiae, vel suspendere ab exercitio pontificalium abbates et alios usum pontificalium habentes, ac praelatos, et superiores regulares, et exemptos, si ecclesiasticam supellectilem, seu paramenta sacra pro usu aliarum ecclesiarum quam suarum benedicant. - 20. Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae delegati, possunt procedere per interdictum aliasque censuras contra regulares inobedientes et contumaces in casibus illis in quibus datur ei facultas ipsos coercendi, corrigendi et puniendi. - 21–30. Additiones ex alia manu.

1 Laici violantes interdictum solum locale, audiendo v. g. divina officia, licet sine contem-
2 ptu et scandalo, peccant saltem venialiter. Violantes vero interdictum personale, sive particulare, sive generale scienter, peccant mortaliter, quia violant praeceptum Ecclesiae in materia gravi, et interdictum personale particulare directe afficit personas interdictas, easque privat participatione divinorum, sicuti etiam interdictum personale generale afficit directe omnes personas quae comprehenduntur in communitate interdicta, iuxta textum in cap. *Si sententia* 16 de Sent. excomm. in 6, adeoque illud violantes assistendo divinis peccant mortaliter.
3 Si autem ipsi laici, uti interdum faciunt domini temporales et officiales eorum, cogant celebrari divina officia in loco interdicto, vel vocent interdictos et excommunicatos ut illis intersint, aut prohibeant ne ipsi interdicti aut excommunicati a celebrante, seu ab alio moniti, de ecclesia exeant, aut ipsimet interdicti post monitionem exire recusent, vel divinis violenter sese ingerant, ultra gravissimam culpam, incurrunt ipso facto excommunicationem maiorem Papae reservatam, prout expresse habetur in Clement. 3 de Sent. excomm., cap. *Gravis*.

4 Clerici et regulares utriusque sexus violantes interdictum peccant mortaliter, sive sit interdictum personale, sive locale, hoc est, sive ipsi interdicti sint, sive in ecclesia interdicta aliquem actum ordinis exerceant, ut missam, aut aliud officium divinum de more celebrent, aut cum scandalo et contemptu sacramenta recipiant et
5 divinis assistant. Et clerici et religiosi, ultra culpam mortalem, incurrunt irregularitatem; cap. *Is qui* 18, § fin., et cap. *Is cui* 20 de
6 Sent. excomm. in 6. Privantur privilegio quod alioquin haberent ut in loco sacro sepeliri possent; cap. *Quod in te* 11 de Poen. et remis.,
7 et cap. *Is cui* 20 de Sent. excomm. in 6. Privantur iure passivae et activae electionis, ita ut nec eligere valeant; cap. *Is qui* 10 de Sent. excomm. in 6, nec ipsi eligi aut postulari pos-
8 sint; cap. 1 de Postulat. Praelator. Incurrunt suspensionem ab officio, beneficio et iurisdictione; cap. *Tanta est* 18 de Excessib. praelator. Et si scienter interdictos in loco sacro 9
sepelire praesumpserint, excommunicationis sententiam incurrunt; Clement. 1 de Sepulturis. Regulares vero tam exempti quam non 10
exempti violantes interdictum generale locale quod ab ecclesia cathedrali, matrice, vel parochiali loci servatur, ultra supra recensitas poenas incurrunt etiam excommunicationem; Clement. 1 de Sent. excomm. Sicuti etiam eam 11
incurrunt violando cessationem a divinis; ead. Clement. ibidem. Quod procedit non solum 12
de interdicto generali, quod fertur in regnum vel provinciam, sed etiam de eo cui submittitur villa vel castrum per textum cap. *Cum in partibus* 17 de Verbor. signific.

Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae dele- 13
gati, variis in casibus possunt subiicere interdicto ecclesias exemptorum et regularium, et praesertim: 1. Si interdictum in loco publicatum non observent; Sacr. Cong. Conc. in Indiarum 17 Dec. 1650, lib. 19 decr., pag. 96;
2. Si accedente Episcopo ad eorum ecclesias 14
pro celebranda missa pontificali nolint eum obsequiis, iuxta praescriptum decretorum apostolicorum et Sacrae Congreg. Rituum, recipere, servire, vel ei baldachinum erigere, et iuxta solitum de cera et supellectilibus providere; Sacra Congr. Concil. in Venafrana *Interdicti* 26 Ian. 1697.

3. Si baldachinum vel osculum Evangelii, 15
vel assistentiam in presbyterio in eorum ecclesiis dent, permittant et concedant personis saecularibus, quantumvis nobilibus et illustribus, ut disponunt decreta generalia Sacr. Congregationis Rituum sub die 13 Martii 1688, et sub 22 Aprilis 1690, approbata a Sanctissimo die 22 eiusdem mensis Aprilis, et anni 1690. Vide verb. *Ecclesia*, art. 5, num. 29 et 30, ubi referuntur ad litteram dicta decreta;
4. Si ab Episcopo moniti sepulturas sub alta- 16
ribus et bradellis eorum ecclesiarum constructas nolint aut differant expurgare, et illas muro obstrui facere et replere; sic pluries decrevit Sacr. Congr. Episc. et Regul. Vide verb. *Altare*, num. 48 et 49, ubi talia decreta ad litteram referuntur.

5. Si ad processiones quibus tenentur inter- 17

venire, moniti recusent accedere; sic declaravit pluries Sacr. Congreg. Conc. et signanter die 27 Iul. 1627, et in una Mediolanen. 3 Augusti 1658, et in una Neapolitana 27 Februarii 1591, et etiam Sacr. Congr. Rituum in una Ferrarien. 27 Iul. 1609, in una Aversana 12 Februar. 1641, in una Tarentina 3 Maii 1642, et in una Spoletana 25 Septemb. 1649; quae omnia decreta ad litteram refert Pignatell. t. 3,
18 consult. 46, a n. 11 ad 38; 6. Si abusus et irreverentias ab eorum Ecclesiis, moniti nolint vel negligant removere, vigore Concilii Trid. in *decr. de observ. et evitand. in celebratione missarum.*

19 Episcopi tanquam Sedis Apostolicae delegati, possunt abbates et alios usum pontificalium habentes, ac praelatos et superiores regulares, et exemptos, censura Interdicti ab ingressu ecclesiae, vel suspensionis ab exercitio pontificalium punire et coercere, si ecclesiasticam supellectilem seu paramenta sacra pro usu aliarum ecclesiarum quam suarum benedicant, cum hoc eis expresse vetitum sit a decretis generalibus Sacr. Congr. Rit. emanatis 27 Septembris 1659, et 20 Iul. 1660, quoad hoc confirmatis et approbatis ab Alexandro VII die 20 Iul. 1660, in quibus datur ordinariis facultas inobedientes et trangressores per censuras compellendi. Vide verb. *Abbas*, a n. 30, ut ipsa decreta ad litteram dantur.

20 Episcopi, tanquam sedis Apostolicae delegati, possunt procedere per interdictum aliasque censuras contra regulares inobedientes et contumaces in casibus illis, in quibus datur eis facultas ipsos coercendi, corrigendi et puniendi; sic fere *communis*, et expresse fatetur sapientissimus Petrus Maria Passerinus, inclytae religionis Praedicatorum alumnus, qui tom. 3 de Statu homin., qu. 189, art. 10, insp. 10, num. 768, sic praecise dicit: *Sed ubi Episcopis datur facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi; et sic, v. gr., dum sess. 25, cap. 13, datur Episcopis facultas compellendi eos ad processiones, datur etiam facultas eos compellendi per censuras;* et sic passim doctores, arg. Constit. 18 Greg. XV, incip. *Inscrutabili.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Ansam hic nobis praebet auctor, licet loco non suo, disserendi de potestate Episcopi in exemptos quoad interdictum aliasque censuras.

21 Verba haud facimus de interdicto *locali generali*, nam ei subiici ecclesias omnes, quantumvis exemptas, concors est omnium sententia.
22 Quod vero concernit alias species interdicti, imo in universum censuras omnes, distingui debent censurae a iure latae ab iis quae feruntur ab homine. An Episcopus declarare possit incursos in censuras a iure latas exemptos, non conveniunt inter se doctores. Affir- 23
mant enim Fagnan. in cap. *Non potest*, n. 12, de re iudic.; Pignatell. canon. consult. tom. 9, consult. 52, n. 7; Card. de Luca de Regul. disc. 1, n. 29, et discurs. 65, n. 14 et sequ.; Ventriglia in Prax. tom. 1, adnot. 48, § unic., num. 34, ibique Carol. Anton. de Luc. n. 5, aliique. Negant vero Bordon. in Consil. Regu- 24
lar., resol. 6, qu. 7, n. 10; Hieronymus Garzia in Politic. Regular. tom. 1, tract. 8, dissert. 3, dub. 2, punct. 2, n. 14; Lezana in Summa, verb. *Exemptio*, n. 9; Escann. in Propugnacul. Relig. discept. 13, cap. 10 per tot., tum alii.

Mediam sententiam alii tenent, nimirum haud 25
posse Episcopum declarare, posse vero denuntiare exemptos incursos in censuras; Confer Card. Petra in Comment. ad Const. Apostol. Const. 11 Alexandri IV, sect. unic., num. 11. Media haec sententia in hoc fundatur, quod 26
declaratio est actus iudicialis in ipsos exemptos, adeoque ex defectu iurisdictionis Episcopo minime competere valeat. Denuntiatio vero est actus mere extraiudicialis respiciens nonnisi indirecte exemptos, directe vero populum Episcopo subiectum, et sic Episcopo competere potest.

Placet aliis quod si incursio in censuras sit 27
publica, sed non *notoria*, possit solummodo Episcopus denuntiare, non item declarare exemptos incursos in censuras; sin autem sit itidem incursio notoria, possit et declarare ipsos exemptos incursos in censuras. Consule Clement. Concord. Pastoral. part. 2, cap. 4, num. 42, et plur. sequent., ubi hanc reddit 28
rationem cur possit Episcopus in casu incursionis *notoriae* declarare exemptos incursos in censuras: *Quia*, inquit, *tunc cessat qualitas illa iudicialis considerata in casu praecedenti, quaeque non permittitur contra exemptum, cum in casu veri notorii non requiratur vera citatio, nec processus, neque opponi possit aliqua exceptio.* At si in casu notoriae incursionis iudicialiter haud sit procedendum, in nihilo videtur differre denuntiatio a declaratione, ita ut in nomine, non item in re sit differentia.

Quod attinet ad censuras quae ab homine 29
feruntur, porro in casibus illis in quibus exempti Episcopo subiecti non sunt per concilium Tridentinum constitutionesque pontificias, nequit Episcopus, ex defectu iurisdictionis, censuras ferre. Adi Clement. Concord. Pastoral. part. 2, cap. 4, n. 52 et seq., ubi: *Aliquis tamen casus*, subdit, *poterit considerari, in quo, vigente exemptione, et sic praecisive a iurisdictione Episcopi in ipsas personas exemptorum, possit ecclesia exempta locali subiici interdicto, quod utique eveniet quoties in ea scandalum aut aliquod delictum patratur ab iis qui suni de populo, etiam sine facto ipsorum exemptorum. Tunc enim talis poena*

solum percutit, et dirigitur in punitionem populi audientis divina cuius cura Episcopo est commissa, quin per hoc in aliquo vulneretur exemptio, nam interdictum hoc casu non respicit punitionem exemptorum, quibus licet tunc divina peragere ianuis clausis ex temperato rigore interdicti, iuxta moderationem citati cap. Alma Mater *et suorum privilegiorum, unde tota poena videtur inesse respectu populi.*

30 Quaestionis autem est, an iis in casibus in quibus exempti per Concilium Tridentinum et apostolicas constitutiones subiecti Episcopo sunt, datum sit ei ferre censuras. Sunt qui tenent posse Episcopum censuras ferre, si tunc cum eis subiiciuntur, una ipsi potestas fiat censuras ferendi; nequaquam vero si absque potestate hac illi subiiciantur. Vide Escann. in Propugnacul. Relig. discept. 14, cap. 2, n. 12. At posse Episcopum censuras ferre, etiamsi exempti sine dicta potestate ipsi subiiciantur, auctoritatibus et rationibus, tum contrariis confutatis firmavit Clement. Concord. Pastoral. part. 2, cap. 5, a n. 55 ad plur. sequent.

Articulus VIII. *A quibus et quibus modis tollatur et relaxetur interdictum.*

Summarium. - 1. Interdictum latum ad certum tempus, vel sub conditione aliqua, elapso tempore, vel adimpleta conditione, statim per se cessat. - 2. Et si sit latum a iure ante elapsum tale tempus et ante adimpletionem talis conditionis, episcopus dispensare non potest, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto nondum deducto ad forum contentiosum. - 3. Interdictnm generale locale, vel personale, a iure communi latum, et non reservatum, potest tolli ab episcopo, aut suspendi ad tempus, vel ab alio habente iurisdictionem quasi episcopalem in communitatem interdictam. - 4. Non tamen episcopus posset interdictum relaxare, si esset latum a Papa tanquam ab homine. - 5. Interdictum locale, sive generale, sive particulare, et interdictum personale generale non possunt tollere seu ab illo absolvere parochi et alii confessarii, etiam privilegiati. - 6. Possunt tamen parochi et alii confessarii absolvere ab interdicto personali particulari non reservato. - 7. Si interdictum quodcunque per specialem sententiam latum sit ab homine, ordinarie absolvere ab illo potest is solus qui illud tulit, vel illius delegatus, vel successor, aut eius superior plenam iurisdictionem in illum obtinens. - 8. Sicuti pariter soli supradicti possunt absolvere ab interdicto lato per sententiam generalem, quando auctor illius in ipsa generali sententia, eius absolutionem sibi reservavit. - 9. Interdictum generale locale non potest relaxari ad cautelam. - 10. Quaecunque vero alia interdicta ad cautelam possunt relaxari. - 11. Subnectuntur additiones ex aliena manu a n. 12 ad 15.

1 Interdictum latum ad certum tempus, vel sub conditione aliqua, elapso tempore, vel adimpleta conditione, statim per se cessat. Sic Glossa communiter recepta in Clement. 1, verb. *Donec de Decimis,* et Abbas in cap. 1 de Iu-
2 diciis. Et sic, si sit latum a iure, ante elapsum tale tempus et ante adimpletionem talis conditionis, Episcopus dispensare non potest, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto, nondum deducto ad forum contentiosum, quia censetur tacite reservatum. Pirhing in ius Can. lib. 5, tit. 39, n. 232, et alii.

3 Interdictum generale, locale, vel personale, a iure communi latum et non reservatum, potest tolli ab Episcopo, aut suspendi ad tempus, vel ab alio habente iurisdictionem quasi episcopalem in communitatem interdictam; sic colligitur ex cap. *Nuper* 29 de Sent. excomm., ubi expresse dicitur *quod legislator specialiter sibi non reservavit aliis ordinariis iudicibus*
4 *concessisse videtur.* Non tamen Episcopus posset interdictum relaxare, si esset latum a Papa tanquam ab homine, quia censura specialiter lata ab homine non potest auferri nisi ab ipso ferente, vel delegato, aut superiore in ipsum plenam iurisdictionem habente, ex cap. *Pastoralis* 11, § *Praeterea,* de Officio Iudic. Ordinar.

5 Interdictum locale, sive generale, sive particulare, et interdictum personale generale non possunt tollere seu ab illo absolvere parochi et alii confessarii, etiam privilegiati, quia ad relaxandum interdictum locale generale, et particulare, et personale generale, requiritur iurisdictio pro foro externo, qualis non est in parocho nec in aliis confessariis, etiam privilegiatis; qui solum habent iurisdictionem pro foro animae. Locus autem et communitas non subiacent iudicio interno pro foro animae, ut de se patet. Possunt tamen parochi et alii 6
confessarii absolvere ab interdicto personali particulari a iure lato et non reservato, ut colligitur ex cap. *Nuper* 29 de Sentent. Excommun.

Si interdictum quodcunque per specialem 7
sententiam latum sit ab homine, v. g. ab Episcopo, ordinarie is solus qui illud tulit, vel illius delegatus, vel successor, aut eius superior plenam iurisdictionem in illum obtinens, potest absolvere; cap. *Pastoralis* 11, § *Praeterea,* de Officio Iud. Ordinar.; cap. *Quaerenti* 26 de Officio Delegat.; can. *Si Episcopus,* causa 5, qu. 3.

Sicuti pariter soli supradicti possunt absol- 8
vere ab interdicto lato per sententiam generalem, quando auctor illius in ipsa generali sententia eius absolutionem sibi reservavit; arg. c. *Nuper* 29 de Sent. Excomm. Vide dicta de Absolut. et Excomm.

Interdictum generale locale non potest re- 9
laxari ad cautelam; sic habetur expresse in cap. *Praesenti* 10 de Sent. Excomm. in 6, his praecisis verbis: *Beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel quaelibet alia loca, seu terras aliquas generaliter promulgatas, locum aliquatenus non habere.* Quaecunque vero alia inter- 10
dicta ad cautelam possunt relaxari, sicut ex-

communicatio, quia excommunicatio et interdictum pari passu procedunt, ut probat ex variis textibus Glossa in d. c. *Praesenti*, verb. *Declaramus*; ergo, sicuti excommunicatio potest relaxari ad cautelam, ita pariter interdictum, eo vel maxime, quod non debemus nos facere extensionem ad ullum aliud interdictum, cum textus praecise loquatur de interdicto locali generali, ut patet aperte in dicto c. *Praesenti* 10 de Sent. Excomm. in 6, supra relat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

11 Interdictum, ut dictum est in addit. ad articul. 1, fertur vel uti censura, vel uti poena.
12 Interdictum uti censura, quemadmodum et quaelibet alia species censurae, non nisi ab-
13 solutione tollitur. Interdictum vero uti poena, si elapsum sit tempus, ad quod fuit latum,
14 non tolli, sed cessare dicitur. Ante vero tempus illud dispensatione tollitur; Hurt. de Censur. tractat. de Interdict., difficult. 16, num. 46.

15 A quibus unum et alterum interdictum tolli possit, breviter, sed perspicue, tradit mox laudatus auctor, qui num. 49, tametsi conveniat interdictum generale locale tolli haud posse ad cautelam; *Nihilominus*, subdit; *quodcunque interdictum adhuc locale generale posse tolli ad tempus ab eo qui potest illud totaliter auferre in foro exteriori, et ab eodem posse quoad aliquem effectum auferri sive ad tempus, sive absque termino, ut quoad aliquam missam, aut quoad aliquem sepeliendum; quin interdictum potest a ferente ipsum quoad suos effectus limitari, tam quoad primam impositionem illius, quam quoad conservationem, quia coniunctio omnium effectuum interdicti non est iure annexa cum ipso, sicut sunt iure connexi omnes effectus excommunicationis cum ipsa.*

INTERLOCUTORIA SENTENTIA

Vide verb. Sententia *a num. 3 ad 17, et verb.* Appellatio, *art. 4.*

INTERPRETATIO LEGIS

1 *Legis interpretationem culmini tantum principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandae quoque legis auctoritatem fortunae sibi vindicet eminentia:* Novella Iustiniani de muliere rapt. pass. 143, et expressum est in l. ult. Cod. de legibus: *Si leges condere soli imperatori concessum est, et leges interpretari solo dignum imperio esse oportet.* Et paulo post: *Tam conditor quam interpres legum solus imperator iuste existimabitur:* eod. In quem sensum et Innoc. III doctoribus decretorum Bonon. respondit, *quod unde ius prodit, interpretatio quoque procedat,* in cap. *Inter alia* 31 de Sent. Excomm.

2 Et merito. *Quis legum aenigmata solvere et omnibus aperire idoneus esse videbitur, nisi is cui soli legislatorem esse concessum est?* cit. l. ult. Cod. de legib.

3 Soli itaque principi reservata est ea legum interpretatio, quae mentem latae legis egrediantur, aut praetextu aequitatis a mente legislatoris recedat. Et hoc ipsum significare voluit Constantinus in l. 1 Cod. eod., in eo quod rescribit: *Inter aequitatem iusque interpositam* (alii interponendam) *interpretationem nobis solis et oportet, et licet inspicere*, etc.; et Valentinianus l. 9 Cod. eod.: *Duritiam legum oportere imperatoria interpretatione emendari.* Siquid ergo proposita controversia definiat ius aliter, aliter suadeat aequitas, semper erit servanda lex clara, etsi dura et aspera, et potius cum Ulpiano respondendum: *Hoc perquam durum est, sed lex ita scripta est.* Durum sic, et ab aequitate alienum est, quod nepos post mortem avi neque iure civili ad legitimam avi haereditatem vocetur, neque iure praetorio ad bonorum possessionem tanquam cognatus; l. *Titius* 6 ff. de suis et legit. Haered.; l. 6, pr., ff. de iniust. Rupt. testam.; l. 1, § 8, ff. Unde cogn., § *Et licet* 8 Inst. de haered. quae ab. intest. Durum quidem nepotem hunc ab avi successione excludi a quo non minus descendit, et cuius non minus est sanguis quam qui eo vivente nati et concepti sunt; at cum lex ita scripta sit, iuxta illam, non de illa iudicare debet iudex, neque esse ipsa lege clementior; nov. 82, cap. 10. Sunt vero qui putant hanc iuris dispositionem, seu melius subtilitatem, correctam per nov. 118, c. 1; at, cum super hoc articulo nulla occurrat emendatio in praedicta novella, ius vetus et quoad hoc vigere debebit.

4 Nec minus durum illud est, quod qui ad rem alienam servandam impensas fecerit, si remedium iure civili proditum neglexerit de retinenda re, opposita doli mali exceptione, dum res a domino vindicatur; leg. *Sin autem* 27, § ult.; l. *Sumptus* 48 ff. de rei vindic.; l. *Si quis* 11 eod., etc., nullam impensarum nomine habeat actionem; l. *Si in area* 33 ff. de Cond. indeb.; l. *Paulus* 14 ff. de Except. doli mal.; l. 14, § 1, ff. Comm. divid. Hoc contra aequitatem esse neminem fugit; huic tamen iudex acquiescat necesse est, quin aliud excogitare remedium eidem liceat, quo non possidenti subveniatur, ne sub specie ae-

quitatis a mente legislatoris recedat; ad l. *Benignus* 18 ff. de Leg. Vide nov. 82, c. 10, etc.

5 Hactenus de iuris interpretatione disserere labor irritus videri posset, si ad hominem privatum illa nequaquam pertineat. Verum non unum dari interpretationum genus manuscripta monuit Glossa, et probari potest per l. 1 ff. de Orig. iur.; l. 1, § *Qui operas* 6, ff. ad S. C. Tertull., et per alios textus, etc. Et infra habetur ex auctore art. 5, *lex quoad cessationem*, num. 19, et plurib. seqq., etc., quod interpretatio alia sit *authentica*, seu *necessaria*, alia *usualis*, alia *doctrinalis*. Ad principis itaque maiestatem spectat authentica ac necessaria legis interpretatio, deque ea accipiendum quidquid supra adnotavimus, ut videre est apud Barth. Salicet. et alios ad l. 1 de Orig. Iur.; Constant. Roger. in tr. de iur. Interpretat., p. 3, num. 1; Caepoll. ad rubr. ff. de Verb. Signific.; Bartol. ad l. *Omnes populi* 9 ff. de Iust. et Iur.; Felin. in c. *Pastoralis* 8 de Fid. instrum., et in c. *Super*, qu. 27 in pr., de off. deleg.; Abb. in c. *Ex parte* 3 ff. de Verb. Signif.

6 Caeterum si verba legum non sint adeo clara, ut absque ulla interpretatione intelligi queant, neque usque adeo obscura, ut legislatoris mens non dignoscatur, dabitur locus etiam interpretationi privatorum, qui, vel iudices sint vel iurisconsulti, verba legis ad sententiam interpretando accommodent; l. 12 et seq. ff. de Legib., et ex l. ult. Cod. eod. tit.

7 Lex omnis duabus constat rebus, verbis nimirum, et mente, seu sententia; l. 29 et seqq. ff. de Legib.; l. 5 Cod. eod.; l. 6, § 1, ff. de Verb. Signif., et ibi Alciat., Brech., Forner., Cuiac., Rebuff., et Goedd.; l. 15, § 2, ff. de Iurisd.; l. 3 Cod. de adult.; l. *Si ancillas* 63 ff. de Legat. 1; Tiraq. ad l. *Si unquam* 8 Cod. de Rev. donat.; Duaren. de Legib. c. 8; Angel. Matthaeucc. lib. 1 de Iur., cap. 30, n. 14, et lib. 2, c. 1; Donell. lib. 1 Comm., cap. 13, quae ubi inter se conveniant, nulla opus est interpretatione, leg. *Continuus* 137, § *Cum ita* 2 in fin., ff. de Verb. Oblig.; l. 1, § *Si quis* 8, ff. de Dot. Praeleg.; at ubi inter se discrepare videntur verba et mens, tunc sane ad interpretationem recurrendum est, ita quidem ut mens potius ac voluntas verbis praevaleat; l. *Non dubium* 5, vers. *Quod ad omnes etiam legum interpretationes, tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus, ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat; caeteraque quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere*, Cod. de Legib. et Const. Princ. et edict. Ratio namque legis dicitur anima et spiritus ipsius legis, verba autem dicuntur superficies; merito itaque in can. *Marcyon* 64, caus. 1, qu. 1: *Non in verbis scripturarum, sed in sensu, Evangelium noscitur esse; nec in superficie, sed in medulla, nec in sermonum foliis, sed in radice rationis.*

Ulterius vero ratio dispositionis clare expressa 8 idem omnino est ac ipsa mens ac voluntas disponentis; fingi enim vix potest quod quis voluerit aliquid diversum vel contrarium rationi quam expresse aperuit; mens namque volens quod rationi a se expressae non convenit, mens est non sui compos, ostendit enim se non percepisse vim rationis qua sese motam asseruerit. Quod si certa est et clare expressa ratio dispositionis, certa pariter esse necessario debet mens et voluntas disponentis, ex hoc autem sequitur ut dubiorum verborum interpretatio desumi omnino debeat a ratione quae fuit expressa, adeo ut iisdem affigatur unice sensus, qui expressae rationi conveniat, in quo quidem nulla irrepere disceptatio potest, quia, posita certa ratione, apparet statim quid cum ea conveniat quidve ei opponatur; cognito vero quid rationi conveniat, cognita esse necessario debet mens et voluntas disponentis, cum ratio et voluntas unum sint, nec una possit ab altera dissentire.

Indubia haec rectae rationis principia pluri- 9 bus Romanarum legum testimoniis confirmantur; l. *Cum Pater* 77, § *Dulcissimis* 20, ff. de Legat. 2; l. *Cum Labeo* ff. de sup. leg.; l. *Cum de Lanionis* 18, § *Asinam* 2, ff. de Fund. instr. et instrum. leg.; l. pen. ff. ad exhib.; l. *In ambiguis* 96 ff. de Reg. iur.; l. 3 Cod. de const. pec.; l. fin. Cod. Quae res pign. obl. poss.; can. *Humanae aures* 11, caus. 22, qu. 5; § *Quotiens* 18 Inst. de inut. stipul. Demum in l. *Si is qui animo* ff. de acquir. Possessione, clare statuitur omne dictum a sua ratione dirigendum atque explicandum esse, adeo ut, ubi militat eadem ratio, idem ius statui debeat; l. *Illud* ff. ad leg. Aquiliam, etc.; quod cessante ratione dispositionis, cessare quoque debeat dispositio; leg. *Quod dictum*, ff. de Pact.; l. *Adigere*, § *Quamvis*, ff. de Iurepatr.; denique quod, correcta ratione legis, lex ipsa correcta censeatur; l. 1 ff. de Legit. Tut.; l. *Generali*, Cod. de Sacr. Eccles.

Ex ratione dispositionis duplex emergit in- 10 terpretationis species. Si enim legislator minus scripsit quam sensit, et tunc ea obtinet interpretatio quae communiter *extensiva* appellatur; arg. leg. *Qui quartam* 15 ff. de legat. 1; leg. *Quoties* 9 ff. de Haered. Instit. Aut vero plus quam sensit scripsit, et in hoc casu interpretatio *restrictiva* verborum amplitudinem restringit, atque coarctat ad mentem legislatoris.

Sunt qui praeter duas hasce interpretationis 11 species, tertiam addunt nomine declarativam; Caepoll. in tr. de interp. iur. extens. in praefat. circa fin.; Alberic. de Rosat. in tr. Statut. part. 1, qu. 9 in pr.; Thuming., dec. 26, n. 24; Donell. lib. 1 Comm., cap. 13, 14 et 15.

12 Sed hanc declarativae interpretationis speciem reiiciendam monet clarissimus Heineccius, qui quanquam suis in operibus illam aperte distinxerit a restrictiva et extensiva, in notis tamen ad Puffendorff. de Officio hominis et civis, lib. 1, cap. 16, § 10, fateri non erubuit declarativam hanc interpretationem singulares regulas non requirere; quae cum ita sint, cum caeteris potius videtur confundenda; omnis siquidem interpretatio regulas necessario requirit, quarum ope mens primo intuitu paulo obscurior detegi ac percipi possit.

13 At quidquid sit de hac declarativa, de extensiva primum, mox de restrictiva interpretatione nonnulla adiiciemus. *Nulla enim,* inquit Caepolla, *pars iuris utilior, nulla melior, nulla praestantior, nulla magis frequens, aut usu quotidiana, quam extensiva iuris interpretatio.* In hoc autem ratiocinandi genere quam foede erraverint veteres iurisconsulti pluribus intelligitur exemplis. Sic legimus Aristonis inductionem reiectam a Paulo, eo quod quid de stipulatione recte sentiebat, ad iudicia perverse trahebat; l. *Inter stipulantem* 33, § *Si Stichum* 1, ff. de Verb. Oblig. Ita Pedium ab eo reprehensum ex eadem causa in d. l., § *Sacram.* 5, ff. de Verb. Oblig. Sed haec dissimilia sunt. Et Iulianum in l. *Iulianus* 20 ff. de Iur. dot., quod non esse simile accepi. Tractant tamen eam Barth. Caepoll. in alleg. tract. de extens. iur. Interp.; Matth. Mathesilianus in tractat. Extensionis; Stephan. de Phender. in tr. de iur. Interp. a pag. 11 usque ad pag. 57; Constant. Roger. de iur. Interp. part. 5 et seqq.; Everch. in Topic. in loc. a ratione legis ampla, seu generali ad extensionem ipsius legis, cap. 79; Donell. lib. 1 Comm., c. 14.

14 Ex ratione legis itaque amplianda lex erit ea interpretatione quae dicitur extensiva; quod fieri debet, etiamsi taxativis verbis lex fuerit scripta. Talis enim taxatio ad dispares casus excludendos est referenda; apposite ad hanc rem scripsit Cic. in Topic., n. 22: *Quod in re pari valet, valeat in hac quae par est, ut quoniam usu auctoritas fundi biennium est, sit etiam aedium. At in lege aedes non appellantur, et sunt caeterarum omnium, quarum annuus est usus. Valeat aequitas quae paribus in causis paria iura desiderat.* Vide Voet. in Pandect. lib. 1, titul. 3 de Legib., num. 20.

15 Etenim *neque leges, neque senatus consulta ita scribi possunt, ut omnes casus qui quandoque inciderint comprehendantur, sed sufficit et ea quae plerumque accidunt contineri. Et ideo de his quae constituuntur, aut interpretatione aut constitutione optimi Principis certius statuendum est. Nec enim possunt omnes articuli singulatim aut legibus aut senatus consultis comprehendi, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni praeest ad similia procedere atque ita ius dicere debet. Nam, ut ait Pedius, quoties lege aliquid unum vel alterum introductum est, bona occasio est caetera quae tendunt ad eamdem utilitatem, vel interpretatione vel certa iurisdictione suppleri;* iuxta Iulian. et Ulpian. in leg. 10 et seq. ff. de Legib. *Lex,* inquit Aristoteles, *etsi vellet, non posset omnia complecti,* etc.

Huius extensivae interpretationis exempla plura nobis suppeditant Romanae leges. Primum habetur ex l. 2, § *Si mater,* ff. ad Tertull.; proponitur ibi matrem non petentem tutorem pro filiis excludi ab eorum intestata successione. Quaerit ad huius legis interpretationem Ulpianus, an mater excludenda quoque sit, si petito et dato tutore, sed eo postea, vel legitime impedito, vel minus idoneo detecto, neglexerit petere curatorem; Text. in § *Interdum* Inst. tit. de Curatoribus, et excludendam esse decisum fuit, quia ratio legis fuit unice filiis consulere, quibus consultum minime dici poterat, si petitus ac datus tutor defecisset. Hinc Ulpianus inquit: *Quid si curatores non petit? Verba rescripti deficiunt, sed dicendum est, siquidem curatorem non petiit, eamdem esse rationem.* 16

Et Paulus in leg. *Senatus Consultum* ff. de Ritu nupt., referens dispositionem Senatus consulti qua cavetur, *ne tutor pupillam filio suo vel sibi nuptui collocet,* statuit legis sanctionem extendi quoque ad nepotem ex filio ipsius tutoris, etsi nil de nepote disponat. Huiusce legis extensionem Paulus repetit ex intrinseca eiusdem legis ratione, quae prohibet connubium puellae cum filio tutoris, quia filius, qui sub patria potestate est, una eademque persona cum patre reputatur. Hoc tamen dicas de iure civili, secus vero in iure canonico, quod permittit tutorem pupillam in uxorem ducere, ut habetur ex Panormitano in cap. 2 de secund. Nupt., et ex Gothofred. in notis ad l. ex S. C., etc. Videndae quam maxime sunt l. 32 ff. ad l. Aquil., l. 16 ff. de Spons., l. *Si quis tutor* 60, § *Quamvis* 5, ff. de Rit. nupt.; l. 4 ff. de Fund. dot., l. 11 ff. de Praescr. verb., l. 29, § *Et quid si tantum* 5, ff. de Lib. et posthum., et l. *Filium habeo* 14 ff. ad S. C. Macedon. 17

At si ratio dispositionis, cum est amplior verbis, extensivae interpretationi locum praebet, sic ubi constet plus scriptum, et minus intellectum esse, tunc verba restringi debent; l. 5 Cod. de leg., vers. *Quod ad omnes,* l. *Paulus respondit* 29, vers. *Sed ea,* ff. de Pignor. etc., l. *Ut gradatim* 11 ff. de Mun. et hon., l. *Promittendo* 91 de Iur. dot., l. fin. Cod. ad S. C. Vellei. l. 1 Cod. de SS. Eccles., et ibi Accurs.; l. fin. Cod. de testam milit., l. *Quidam* 26 Cod. de decur., lib. 10. 18

19 Restrictivae interpretationis exemplum desumitur ex Lege Maritima, quam refert auctor ad Herennium lib. 1, cap. 11: *Qui propter tempestatem navim reliquerunt, omnia perdant, navis caeteraque sint eorum qui in navi remanserint.*

20 Suborta tempestate perterriti, qui in navi erant, scapham conscendunt relicta navi. Unus aegrotus vi morbi detentus permansit in navi. Navi in portum incolumi delata, aegrotus sibi acquisitam navim ex memorata lege contendebat. E contra dominus rem suam persequebatur, ex quo aegrotus, ex sententia legis, navim sibi acquirere non poterat, cum in eius potestate non fuerit vel navim relinquendi, vel in ea permanendi. Quaesitum fuit de ratione qua legislator motus illam condidit legem, eaque erat, *ut qui navis servandae causa in navi permansisset, praemium acciperet.* Qua legislatoris posita condendae legis ratione, decidendum fuit navim domino esse restituendam. Aegrotus enim in navi permansit, non ut navis ipsa servaretur opera sua, sed coacte remansit, quin ad eam servandam ullimode posset conferre. Aegroto itaque legis ratio convenire non potuit, ergo nec dispositio; quapropter restrictiva interpretatione in hac lege opus fuit ut navis domino adiudicaretur, et ab acquisitione navis caeterorumque quae in ea erant, ob inutilem et coactam permanentiam repelleretur aegrotus. Alterum huius interpretationis exemplum habes in l. *Cum pater*, § *Dulcissimis*, ff. de Legibus, et gloss. in l. fin., § *In computatione*, ff. de iur. deliber.

21 Verum haec ad illustrationem tertiae regulae, quam tradit auctor art. 5, l. *Quoad cessationem*, num. 27, pro interpretatione legis doctrinali recte facienda dicta sufficiant. Caeterum vero si quis plura super hac re desideret, consulat Val. Giul. Forsten. de Iur. Interp. lib. 2, c. 2, ex Thesaur.; Ev. Othon. tom. 2, pag. 1009 et pag. 1029 et seq.

22 Plures vero interpretationis regulae in promptu sunt apud auctorem loco supracit., inter quas hoc unum monemus, caute saltem accipiendam regulam illam, quae tanquam commune axioma plerumque ponitur, nimirum: *Favorabilia extendenda, odiosa restringenda.* Vid. auctor l. c., num. 37 et 38. Fundamentum huiusce regulae ex pluribus iuris Romani legibus petere arbitratur, qui talem sequitur regulam. Prima lex est *Cum quidam* ff. de Lib. et Posthum., in qua nulla declaratur exhaeredatio in parte, ex quo odiosa est, et in parte valida dicitur institutio, quia favorabilis est; idemque erui contendunt ex l. *Legatis*, l. fin. ff. de Transact., l. *In omnibus* ff. de Obligat., et ex leg. fin. Cod. de edicto D. Adr. toll., et ex aliis, quae referuntur a glossa in cit. l. *Cum quidam*, etc.

Huiusce tamen regulae fallaciam demon- 23
strant ipsae Romanae leges, ac primo in l. *Si mater* ff. ad Tertyll. Ibidem mater a filii successione excluditur, si tutorem filiis non expostulet. Poena imposita matri si tutorem non petat filiis, est certe odiosa, quapropter ex communi axiomate videretur poenalis sanctio ad eum casum tantummodo restringenda quo filiis tutorem mater non expostulet. At secus in eadem lege deciditur hanc poenalem sanctionem et ad eum casum extendendam esse quo petitus tutor idoneus, non sit, vel alio modo deficiat, nec filiis mater curatorem expostulet.

Magis quoque praedictae regulae elucescit 24
fallacia, si animadvertamus quam difficile sit exacte definire quid odiosum, quid favorabile sit. Eadem siquidem iuris dispositio potest esse odiosa simul et favorabilis; quod enim uni accrescit alteri decrescit; quodque uni prodest alteri obest. Ut puta dos est favorabilis genero, odiosa socero, privilegium est favorabile privilegiato, odiosum concivi; legatum favorabile legatario, odiosum haeredi; vectigalia favorabilia fisco, odiosa subditis.

Post haec ad usualem legum interpretatio- 25
nem perveniamus; quae usu fori recepta est, ac longaeva rerum iudicatarum observantia confirmata.

De huius interpretationis auctoritate agunt 26
Romanae leges, ac praecipue in tit. ff. de Legib., quarum potissima est lex 23 eod. etc. Vide et l. 1, § *Denique*, ff. de Aq. pluv. arcend., et confirmatur in l. 85 eod. tit., etc., et alibi, etc., cuius fundamenta tradit Wurffel in Iurispr. Defin., § 17, in l. 23, 37 et 38 ff. de Legib., et exemplum affert ex 2, f. 26, c. *Naturales*, quo naturalibus, etiamsi legitimati sint, denegatur successio in feudis; hoc tamen caput ad legitimatos a principe usus restrinxit. Caetera videbis apud auctorem loc. citato.

Alia vide verb. *Lex*, art. 5 a n. 18 ad 21, 27
et n. 42.

INTERSTITIA

Summarium.

1. Interstitia quid sint. - 2. Interstitia cur constituta, et quare servanda sint. - 3. Interstitia etiam pro minoribus ordinibus sunt servanda. - 4. Quodnam intervallum, seu interstitium inter unum et alterum ex minoribus ordinibus intervenire debeat. - 5. Pro suscipiendis ordinibus sacris debet intercedere intervallum seu interstitium unius anni a receptione unius usque ad receptionem alterius. - 6. Hinc a receptione postremi gradus minorum ordinum non potest quis promoveri ad subdiaconatum, nisi elapso interstitiorum anno. - 7. Item non potest quis promoveri ad diaconatum nisi post annum a susceptione subdiaconatus. - 8. Item

non potest quis promoveri ad presbyteratum nisi post annum a susceptione diaconatus. - 9. Anni cursus non est necesse quod sit naturalis et solaris, sed sufficit quod sit ecclesiasticus. - 10. Episcopus dispensare potest super huiusmodi interstitia cum suis subditis. - 11. Episcopus ordinans alienos subditos cum dimissoriis non potest cum eis dispensare quoad interstitia, nisi hoc in dimissoriis expresse ei concedatur. - 12. Facultas praedicta dispensandi in interstitiis extenditur etiam ad vicarium generalem episcopi, et sede vacante transit ad capitulum seu vicarium capitularem. - 13. Episcopus tacite dispensare videtur in interstitiis, si assumat aliquem scienter intra anni curriculum ad ordines. - 14. An dispensare in interstitiis respectu regularium spectet ad episcopos vel ad praelatos regulares? ad n. 16. - 17. Ad dispensandum in interstitiis ordinum minorum sufficit quaecunque causa. - 18. Ad dispensandum in interstitio inter subdiaconatum et diaconatum requiritur et sufficit minor causa quam in interstitio inter quatuor ordines minores et subdiaconatum, maior autem causa requiritur ad dispensandum in interstitio inter diaconatum et presbyteratum. - 19. Quamvis tam ordinatus quam ordinans, non servatis interstitiis sine dispensatione, nullam canonicam poenam incurrant, uterque tamen graviter peccat. - 20-22. Additiones ex aliena manu.

1 Interstitia nihil aliud sunt quam illud intervallum temporis quod ex Ecclesiae constitutione interiacere debet inter susceptionem unius
2 et alterius ordinis. *Est in re communis.* Talia interstitia seu intervalla temporum sunt ab Ecclesia constituta ut nota esse posset atque perspecta vocationis clericorum veritas, morum probitas, et capacitas, seu peritia pro cuiuscunque ordinis exercitio, ut habetur ex Concilio Tridentino sess. 23, c. 11, de Reformat., et ex constitutione Innoc. XII incip. *Speculatores.* Interstitia temporum etiam in minoribus
3 ordinibus sunt servanda; can. *In singulis* 2,
4 dist. 73, et Conc. Trid. loc. cit. Quodnam autem intervallum inter unum et alterum ex minoribus ordinibus intervenire debeat non reperitur expresse statutum; unde variant doctores. Quidam enim dicunt sufficere intervallum illud quod datur de uno die festo ad alium proximum, cum singulis diebus festis conferri possint. Ita Sorbus in Compendio privilegiorum Mendicantium, verb. *Ordo,* vers. *Sic bene;* Campanil. in Diversorio Iuris Canonici, rub. 6, c. 3, num. 3. Et verum iudicat Barbosa de Offic. et potest. Episcop., part. 2, alleg. 11, n. 18. Alii autem existimant debere esse intervallum de uno ex temporibus generalium ordinationum ad aliud. Ita Ugolinus de Potest. Episcop., c. 26, § 17, n. 4; Maiol. de Irreg. lib. 3, c. 24, n. 16, et tutius iudicat Barbosa l. c., n. 18.

5 Pro suscipiendis vero ordinibus sacris habetur expresse statutum quod intercedere debeat intervallum unius anni a receptione unius usque ad receptionem alterius; sic Conc. Trid.
6 cit. sess. 23, c. 11, 13 et 14, de Reform. Hinc a receptione postremi gradus minorum ordinum non potest quis promoveri ad subdiaconatum nisi elapso interstitiorum anno, ut expresse statuit Trident. loc. cit., c. 11, ibi: *Hi vero nonnisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros ordines promoveantur, nisi necessitas aut Ecclesiae*
7 *utilitas iudicio Episcopi aliud exposcat.* Item non potest quis promoveri ad diaconatum nisi post annum a susceptione subdiaconatus, ut expresse statuit Trid. cit. sess. 23, c. 13, ibi: *Promoti ad sacrum subdiaconatus ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* Item non 8
potest quis promoveri ad presbyteratum nisi post annum a susceptione diaconatus, ut expresse statuit Tridentinum cit. sess. 23, c. 14, ibi: *Et hi sint qui non modo in diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint, sed etiam,* etc. Anni 9
cursus qui inter unum et alterum ordinem debet intervenire non est necesse ut sit naturalis et solaris habens trecentos sexaginta quinque dies, sed sufficit quod sit ecclesiasticus, videlicet ab una Quadragesima ad aliam, et a Pentecoste et huiusmodi. Sic tenent, et a Sacra Congr. fuisse decisum referunt Hieronymus Sorbo in Compendio privilegior. Mendicant., verb. *Ordines Sacri,* vers. *Circa id;* Barbosa de Offic. et potest. Episc. part. 2, alleg. 18, num. 2, et super Concil. Tridentin. sess. 23, cap. 13, num. 5; Zerola in Praxi Episcop. part. 1, verb. *Ordo,* vers. *Ad quartum;* Lauretus de Franchis in Controversiis inter Episcopos et Regulares, num. 264 et 265; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 11, num. 145, ubi recte addit quod neque annus ecclesiasticus adeo necessario requiritur, quin sufficere possit annus naturalis completus, cum Concil. Trident., loc. cit., non plus requirat quam annum integrum, ut revera est annus naturalis et solaris.

Episcopus dispensare potest super huius- 10
modi interstitiis cum suis subditis; *Communis,* et habetur aperte ex Conc. Trid. loc. cit., ubi id relinquit iudicio Episcopi, ibi: *Nisi necessitas aut Ecclesiae utilitas iudicio Episcopi aliud exposcat.... Nisi aliud Episcopo videatur.... Nisi ob Ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur.* Episcopus 11
autem ordinans alienos subditos cum litteris dimissoriis advenientes, non potest cum istis quoad interstitia dispensare, nisi hoc in dimissoriis expresse ei concedatur. Sic responsum fuisse a Sacra Congr. Episcop. Episcopo de Alife die 9 Augusti 1593, referunt et tenent Piasec. in Praxi nova Episcop., part. 1, c. 1, num. 11, pag. 29, ubi dicit ita communiter servari in praxi; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 18, num. 9, cum plurimis aliis ibi citatis; Reiffenst. l. c., n. 153, et alii; arg. Conc. Trid. l. c., ubi vult servari

interstitia in collatione ordinum: *Nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae iudicio Episcopi aliud exposcat,* vel, *nisi ob Ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur.* Cognoscere autem et iudicare de necessitate aut utilitate suae Ecclesiae, spectat ad proprium dioecesanum Episcopum, et non ad Episcopum ordinatorem; cum hic, velut extraneus, nequeat eam dignoscere nec de ea iudicare. Eo vel maxime quod Concil., ead. sess. 23, c. 16, habet expresse, ut sequitur: *Cum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui Episcopi* (pondera ly *sui Episcopi*) *non sit utilis aut necessarius suis Ecclesiis.*

12 Facultas praedicta dispensandi in interstitiis extenditur etiam ad vicarium generalem Episcopi, et sede vacante transit ad capitulum seu vicarium capitularem. Sic quoad utrumque declaravit Sacr. Congr. Conc., ut referunt Lauretus de Franchis in controversiis inter Episcopos et regulares, num. 256; Reiffenstuel loc. c., num. 155, et tenent Marchinus, Quaranta, Armendariz, Piasec., et alii plurimi cum Barbosa in cit. alleg. 18, n. 6, et super
13 Trid. sess. 23, cap. 13, n. 7. Episcopus tacite dispensare videtur in interstitiis, si assumat aliquem scienter intra anni curriculum ad ordines; Maiol. de Irregul. lib. 3, cap. 24, n. 14; Carolus de Grassis de effectibus Cleric., in praelud., num. 342; Lauretus de Franchis loc. cit., num. 260; Reiffenstuel loc. cit., 156; Barbosa cit. alleg. 18, num. 7 et 8, et super Trid. loc. cit., n. 9, cum pluribus aliis ibi citatis.

14 An autem dispensare in interstistiis respectu regularium spectet ad Episcopos vel ad praelatos regulares, variant doctores. Plurimi enim, ut Hieronymus Sorbo, Confectius, Molfesius, Bonacina, Piasec., Riccius, Villalobos, Rodericus, Miranda, Homobonus, Portel, Marchinus, Ugolinus, Henriquez, Lezana, Genuensis, Menochius, et alii apud Barbosam cit. alleg. 18, num. 10, et super Trident. cit. c. 13, n. 8, tenent spectare ad Episcopum ordinantem, et Parasellus in suo libro Privilegiorum, sol. 225. Lauretus de Franchis l. c., num. 255; Barbosa loc. cit., num. 10, et alii auctores apud Aversam referunt Sacr. Congregat. censuisse expresse, ut infra, nempe: *Superiores regulares non posse dispensare super interstistiis regularium ordinandorum, sed id pertinere ad Episcopum ordinantem, qui tamen, quoad causam dispensandi, iudicium suum formare debet ex attestatione superiorum regularium.* Multi vero, ut Suarez, Hurtad., et alii, apud La Croix, l. 6, part. 2, n. 2300, et alii apud alios tenent posse superiores regulares dispensare cum suis subditis regularibus in interstitiis; tamen, ut recte dicit La Croix l. c., id tantum intelligitur ex privilegio
15 quod creduntur communiter habere. Unde ad conciliandos doctores et evitandas confusiones, dicendum est primam opinionem veram esse de illis regularibus qui post Concilium Tridentinum, neque per specialem concessionem, neque per communicationem, habent apostolicum privilegium suscipiendi sacros ordines *extra tempora* tribus diebus Dominicis, aut festivis continuis, vel interpolatis, sicque non servatis interstitiis; secundam vero opinionem veram esse de illis regularibus qui post Tridentinum, sive per specialem concessionem, sive per concessam communicationem, habent supradictum apostolicum privilegium. Nam quoad hos iam ipsemet Summus Pontifex dispensavit in interstitiis, sicque non indigent ulteriori dispensatione Episcopi; imo neque proprii praelati. Sic expresse Reiffenst. l. c., num. 157; La Croix l. c., ubi, ut supra fuit notatum, dicit quod id tantum intelligitur ex privilegio quod creduntur communiter habere; Rosign. de Ordinibus ecclesiasticis, part. 1, qu. 2, art. 9, num. 9; et favet Barbosa cit. alleg. 18, num. 11, ubi sic praecise dicit: *Est tamen hic valde observandum regulares ex privilegio concesso a Gregorio XIII Societati Iesu, et ex alio concesso a Clem. VIII die 23 Novemb. 1596, congregationi S. Ioannis Evangelistae in Portugallia, quod refert Portell. in dub. Reg. verb.* Ordines Sacri, *num. 4, posse ordinari non servatis interstitiis, etiam ad ordinem presbyteratus, etiam absque praevia functione praecedentis ordinis; imo etiam per extra tempora, quod privilegium communicatur aliis regularium ordinibus, non obstante prohibitione communicationis per eumdem Gregorium XIII. Ita Fr. Emmanuel qq. Reg. t. 1, qu. 23, art. 5; Hieronym. Roderic. in comp. qq. Reg., resol. 106, n. 20; Diana Resol. moral. tom. 3, tract. 2 de dub. Reg., res. 112; Marchin. tr. 1 de Sacr. Ord. in Communi, part. 7, cap. 2, n. 4. Quidquid dicant Suarez et Vasquez citati supra, all. 17, n. 7.* Hactenus Barbosa.

Et quod tale privilegium concessum Socie- 16
tati Iesu a Gregorio XIII, Const. incip. *Pium et utile*, scilicet quod etiam extra tempora a iure statuta, tribus dominicis aut aliis festis diebus, etiam continuis, possint a quocunque catholico antistite communionem Sedis Apostolicae habente ad sacros etiam presbyteratus ordines promoveri, communicetur illis regularibus qui ipsius Societatis privilegia per posteriores concessiones apostolicas expresse communicant, non obstante prohibitione Gregorii XIII de tali communicatione, ultra supradictos et alios late probant Reiffenst. lib. 1 decr., tit. 11, n. 51, et Rosignol. loc. cit., art. 8, num. 2 et seq. Et ratio est quia, licet Gregorius XIII, in dicta constitutione, § 4, expresse prohibuerit tale privilegium communicari aliis etiam qui sua privilegia cum ipsa

Societate Iesu expresse communicant, nihilominus, cum par in parem non habeat imperium, c. *Innotuit* 20 de election., per dictam clausulam ipse non potuit ligare manus suorum successorum, quin eamdem gratiam aliis quibusdam ordinibus concederent seu communicarent, prout de facto Clem. VIII, die 23 Novemb. 1596, concessit congregationi S. Ioannis Evangelistae in Portugallia, ut possint ordinari extra tempora et per quemcunque Episcopum communionem Ecclesiae catholicae habentem, tribus Dominicis vel tribus festivis diebus continuis, vel interpolatis etiam non servatis interstitiis. Quod privilegium sese vidisse testatur Portell. in dub. Reg., verb. *Ordines Sacri*, num. 4. Et idem Clem. VIII, Const. incip. *Ratio Pastoralis*, concessit et communicavit Fratribus Minoribus omnia privilegia quomodocunque concessa et concedenda omnibus aliis ordinibus tam mendicantibus quam non mendicantibus, quod et eis concessit novissime Benedictus XIII Const. incip. *Summe decet*, etiam expressis privilegiis Societatis Iesu, quod et concessit expresse etiam suo praeclarissimo ordini Praedicatorum Const. incip. *Pretiosus;* quod et fecit etiam variis aliis ordinibus. Et Rosignolus loc. cit., art. 8, num. 4, testatur fuisse per alios Pontifices post Gregorium XIII communicata suae congregationi omnia privilegia Societatis Iesu, et etiam dato quod alii regulares non communicarent in tali privilegio ratione concessionis factae a Gregorio XIII Societati Iesu, gauderent tali privilegio ratione concessionis factae a Clem. VIII supradictae congregationi S. Ioannis Evangelistae in Portugallia, quotquot participant privilegia dictae congregationis.

17 Ad dispensandum in interstitiis ordinum minorum sufficit quaecunque causa; *Communis*, cum Barbosa supra Concil. Trident. sess. 23, cap. 11, n. 5, et cit. alleg. 18, n. 5; Reiff. loc. cit., num. 148, arg. Concil. Trid., cit. sess. 23, cap. 13, ubi videtur requiri solum prudens arbitrium Episcopi, ibi: *Nisi aliud* 18 *Episcopo expedire magis videretur*. Unde consuetudine plurimis in locis receptum est ut eodem die et sub eadem ordinatione quatuor ordines minores simul conferantur, quam consuetudinem valere declaravit Sacra Congregatio Concilii, ut refert et tenet Fagnanus lib. 1 decr., in cap. *De eo* 3 de tempor. Ordinat., n. 41 et 42. Ad dispensandum in interstitio inter subdiaconatum et diaconatum requiritur et sufficit minor causa quam in interstitio inter quatuor ordines minores et subdiaconatum. Maior autem causa requiritur ad dispensandum in interstitio inter diaconatum et presbyteratum; *Communis*, arg. cit. Conc. Trident., quod pro dispensando in interstitio inter subdiaconatum et diaconatum requirit solum prudens Episcopi arbitrium, ut patet cit. sess. 23, c. 13, ibi: *Nisi aliud Episcopo videatur*. Pro dispensando autem in interstitio inter quatuor ordines minores et subdiaconatum requirit determinate saltem disiunctive causam necessitatis aut utilitatis Ecclesiae, ut patet ib. c. 11, ibi: *Nisi necessitas aut Ecclesiae utilitas iudicio Episcopi aliud exposcat*. Pro dispensando vero in interstitio inter diaconatum et presbyteratum requirit determinate nedum disiunctive, sed coniunctive, una simul utilitatem ac necessitatem Episcopi iudicio discernendam, ut patet ib. c. 14, ibi: *Nisi ob Ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur*.

Quamvis tam ordinatus quam ordinans, non 19 servatis interstitiis sine dispensatione, nullam canonicam poenam incurrant, ut sentiunt communiter doctores cum Barbosa cit. alleg. 18, num. 14, et super Trid. cit. sess. 23, c. 13, num. 10 et 11, et Rosignol. loc. cit., n. 14, ex quo in iure canonico nulla expresse reperiatur poena imposita adversus ipsos, tamen uterque graviter peccat, ex eo quod uterque sit transgressor sacrorum canonum in materia gravi, cuiusmodi est illa ordinum; et frustra insudassent tot concilia et Summi Pontifices unanimes in prohibenda gravibus verbis ordinatione non servatis interstitiis, si levibus de causis et tantum sub levi posset transgredi. Neque ex eo quod nulla imponatur poena potest dici quod nulla vel saltem non gravis culpa in eius transgressione committatur; quandoquidem plura sub gravi prohibentur, quae tamen alicui poenae non subduntur, nisi aeternae, quando talis transgressio non remittitur. Sic tenent Navarrus consil. 4 et 6, de tempor. Ordinat.; Iulius Caesar Maddius de Sacris Ordin., c. 9, n. 11; Suarez de Censuris disp. 31, sect. 11, num. 43; Barbosa cit. allegat. 18, n. 14, cum multis ibi citatis; Rosignol. l. c., n. 14, et alii, ipso teste, magis communiter.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De veteri et nova Ecclesiae disciplina circa 20 interstitia, vide Morin. de Sacr. Ord., part. 3, cap. 3, et plur. seq.; Van-Espen. Iur. Eccl. univ. part. 1, tit. 1, cap. 4, num. 4, et fusius part. 2, tit. 9, c. 5 per tot.

Hic vero non est omittendum quod ex con- 21 stitutione Benedicti XIV cui initium est *Impositi*, privilegium suscipiendi ordines a quocunque antistite extra tempora, de quo disserit Auctor num. 16, illis solummodo regularibus suffragatur quibus post Concilium Tridentinum nominatim atque recta, nequaquam vero per communicationem concessum sit; et pri- 22 vilegium hoc non censetur concessum, nisi vel post ipsius Concilii Tridentini confirmationem fuerit reipsa concessum, vel quatenus ante concessum, et postea confirmatum asseratur, huiusmodi confirmatio in forma specifica cum litterali veteris indulti insertione, eiusque expressa innovatione facta dignoscatur.

INTRUSUS IN BENEFICIUM

Vide verb. Beneficia, *art. 7 a n. 19 ad 27, et art. 10 a n. 116.*

INVIDIA

Summarium.

1. Invidia quid sit? - 2. Invidia est genuina proles superbiae. - 3. Invidia ex genere suo est peccatum mortale contrarium charitati. - 4. Potest autem esse peccatum veniale, vel ex defectu consensus, aut advertentiae sufficientis, vel ex parvitate materiae. - 5. Unde peccati invidiae gravitas mensuranda est ex magnitudine boni corporalis, vel spiritualis, quod invidetur; et sic omnium gravissimum est invidia fraternae charitatis. - 6. Invidia quinque speciales habet filias, quae assignantur. - 7. Invidia est poena continua invidi. - 8. Dantur tres aliae tristitiae affectiones invidiae consimiles, scilicet Indignatio, Aemulatio, et Timor. - 9. Indignatio quid sit, et quando licita, vel illicita. - 10. Aemulatio quid sit, et quando licita, vel illicita. - 11. Timor quid sit, et quando licitus, vel illicitus. - 12. Invidus proprie et rigorose quis sit, et unde dictus.

1 Invidia est inordinata tristitia de bono proximi, quatenus est propriae gloriae, vel excel-
2 lentiae diminutivum. *Est in re communis.* Unde, ut vides, invidia est genuina proles superbiae, cuius inordinatio consistit in hoc quod quis ita inordinate amet vel appetat sibi propriam excellentiam in bonis veris, vel fictis, ut nolit talia vel similia bona inesse proximo, et proinde, si videat ea proximo inesse, invidet, tristatur, ac veluti tangitur amarulento affectu. Hinc de invido S. Augustinus lib. 11 de Genesi ad litt., cap. 14, sic praeclare scripsit: *Amando quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei coaequentur, vel inferioribus, ne sibi coaequentur, vel superioribus, quod eis non coaequetur.*

3 Invidia ex genere suo est peccatum mortale contrarium charitati, quia charitas gaudet de bono proximi; invidia vero tristatur de bono proximi. Peccatum autem charitati oppositum esse ex genere suo mortale docet S. Thomas 2-2,
4 qu. 36, art. 3, et alii passim. Dicitur autem notanter *ex genere suo*, quia potest esse veniale, vel defectu consensus aut advertentiae sufficientis, vel ex parvitate materiae, ut contingere solet quandoque in pueris, qui de parvis et levibus aliorum puerorum bonis tristitiam capere solent.

5 Unde peccati invidiae gravitas mensuranda est ex magnitudine boni corporalis vel spiritualis quod invidetur. Hinc omnium gravissima est invidia fraternae charitatis, qua quis invidet proximo bona spiritualia ac dona Spiritus Sancti, ipsamque charitatem, et gratiam Dei, virtutem et sanctitatem, quia nimirum omnia illa propriam suam excellentiam minuere, sui vilipensionem causare, aut certe vitam et actus suos redarguere et condemnare videt et aestimat. Unde odium, detractiones, temeraria iudicia, persecutiones iustorum oriuntur; et ideo haec invidia dicitur peccatum in Spiritum Sanctum, quia qui sic invidet etiam Spiritui Sancto invidet, qui in donis suis et operibus glorificatur. Sic talis fuit invidia mortifera Cain occidentis fratrem suum Abel, de quo 1 Ioann. III: *Haec est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem iusta.* Simili invidia tabidi clamant impii, Sapient. 1: *Circumveniamus hominem iustum, quoniam dissimilis est operibus nostris; gravis est nobis ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius.*

Invidia iure optimo numeratur inter vitia 6
capitalia, quia ex ipsa tanquam ex capite multa alia peccata originem ducunt, ut patet ex quinque filiabus quas ei assignat S. Gregorius l. 31 Moral., cap. 17: Prima scilicet *odium*, quo quis mala vult illi cui bona invidet; secunda *susurratio*, qua apud alios invisum reddere molitur eum cui invidetur, adeoque amicitiam dissolvere; tertia *denigratio*, qua quis denigrat bonam famam quam proximo invidet; quarta *exsultatio* in adversis proximi; quinta *afflictio* in prosperis proximi. Et haec est poena con- 7
tinua invidi, qua suo livore tabescit, ac velut serpentina morsicatione cor excedit, iuxta psalm. CXI: *Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet; desiderium peccatorum peribit.* Unde egregie S. Bonaventura in Dieta salutis, tit. 1, cap. 4, de invido sic ait: *De bonis aliorum affligitur, de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine marcescit, de sanitate infirmatur, de vita moritur, et ipse amittere se putat quod alii lucrantur; et sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ita invido omnia cooperantur in malum.* Et S. Isidorus lib. 2 Synonym., cap. 8, sic optime concludit: *Invidia sibi primum nocet, primum se mordet, primum auctorem suum rodit..... sensum comedit, pectus urit, mentem afficit, cor hominis quasi quaedam pestis depascit.*

Tres aliae dantur tristitiae affectiones, quae 8
cum invidia similitudinem quamdam prae se ferunt, nempe *indignatio, aemulatio* et *timor*, de quibus optime S. Thomas 2-2, quaest. 36, art. 2, ex Aristotele 2 Rhetor., cap. 9 et 10.

9 *Indignatio* seu *nemesis* est affectio qua quis tristatur quod bona temporalia, v. g., divitiae, dignitates, officia, beneficia, et huiusmodi obveniant impiis in via sua. Haec affectio et tristitia est peccaminosa et mala, si tendat in talia bona quatenus absolute sunt proximi, quia ipsum proximum ex charitate debemus amare, et de eius bonis potius gaudere quam tristari; et a fortiori est mala si tendat in talia bona quatenus ex iusta Dei dispositione ob certos et semper bonos fines, etiam indignis proveniunt; sic etiam sapit blasphemiam, et est contra voluntatem Dei, cui nostra voluntas in volito formali cognito nunquam repugnare, sed semper conformari debet. Unde contra hanc tristitiam David ait Psalm. xxxvi: *Noli aemulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.* Bona autem et licita est haec tristitia et affectio, si tendat in talia bona quatenus humana voluntate ac potestate contra iustitiam indignis obveniunt, aut prout eis indigni ad peccandum abutuntur. *Communis.*

10 Aemulatio seu zelus est affectio qua quis tristatur de bono alterius, non quia ipsius est, sed quia simili bono ipse caret. Haec affectio et tristitia est bona et laudabilis, sive versetur circa bona animi, v. g., merita, bona opera, virtutes et scientias, cum talem aemulationem praecipiat Apostolus 1 ad Corinth. xii, dicens: *Aemulamini charismata meliora;* et S. Hieron. epist. ad Letam, de eius filia sic scribit: *Habeat socias cum quibus discat, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur;* sive versetur circa bona temporalia aemulanti convenientia [1]; sic enim opifex videns alios suo opificio familiam suam commode alere, merito aemulatur, et dolet se non posse suo opificio ita commode alere suam; sic mercator licite quidem tristatur, quod ipse non vendat tantum quantum alter, seu ad se non accedant tot emptores quot ad alterum, quia ipse non tristatur de alterius bono, sed de suo proprio damno seu cessatione lucri, quod alioquin iuste habere posset. Illicite tamen saltem venialiter tristaretur, si doleret quod plures emptores concurrerent ad alterum, quatenus ille concursus alteri bonus est. Sic communis doctorum.

Timor est affectio qua quis tristatur de 11
bono alicuius in quantum prudenter timet ne ille ex tali bono ansam capiat nocendi sibi, aliisque innoxiis, aut reipublicae, seu Ecclesiae. Et haec affectio et tristitia ex se bona est et licita, ut de se patet et clare demonstrat S. Gregorius lib. 22 Moral., cap. 6, his verbis: *Evenire plerumque solet ut, non omissa charitate, et inimici nos ruina laetificet, et rursus eius gloria sine invidiae culpa contristet, cum et ruente eo quosdam bene erigi credimus, et proficiente illo plerosque iniuste opprimi formidamus.* Illicita autem est talis affectio et tristitia, si temere ac imprudenter sinistram talem suspicionem aut iudicium de proximo quis concipiat, seu si quis doleat et tristetur de bono alterius, v. g., de officio alicui collato, in quantum praevidet ipsum esse tali officio recte usurum, et sibi aliisque male agentibus debitas poenas esse inflicturum. *Communissima.*

Ex omnibus supradictis colliges illum solum 12
esse proprie et rigorose invidum qui dolet et tristatur quod alter officium, dignitatem, beneficium, haereditatem, aliudve huiusmodi bonum temporale, et a fortiori alia bona spiritualia, ut spiritualia dona Spiritus Sancti, et huiusmodi, obtinuerit, in quantum ratione ipsorum evenit quod ille apud omnes prae se excellat, et maior seu melior se ab omnibus habeatur. Invidus enim dicitur quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. Baldel. d. 29, l. 3, et alii passim.

---

[1] Auctoris assertio qua ait tristitiam bonam esse et laudabilem, *si versetur circa bona temporalia aemulanti convenientia,* difficultatem aliquam pati existimarunt docti censores; et quidem iure meritoque. Nam dum tristitiae affectus ex libera animi determinatione pendet, ut et laudabilis sit, bonum et laudabilem finem habeat oportet, atque hominem ad virtutem incitare et perficere debet; boni enim et laudabiles affectus virtutem promovent et fovent, ac homines meliores faciunt. At dum tristitia in homine sit ob temporarium bonum alterius hominis, ubi laudabilis finis est? In eo enim actu, qui ad Deum actu aut virtute non referatur, laudabilis finis desideratur: in eo vero qui ob temporarium proximi bonum tristetur, tristitiae finis non est Deus, hoc est deliberatus ille tristitiae actus non refertur in Deum, nec actu, nec virtute, nec implicite, ut consideranti patet. Cum ergo illius tristitiae finis bonum sit temporarium, quod alter homo possideat quodque sibi cupiat is qui tristatur, manifestum est, aut ex superbiae, aut ex avaritiae fonte, aut ex prava invidia affectum illum originem trahere; quia tristatur tum homo de alterius bono, ex eo vel quod maiorem aliis gloriam sibi cupiat, vel cupiat quod ditiorem aliis se esse optet, vel denique quod ipsi displiceat inesse in proximo bonum quo ipse careat. Rursus: quod charitati obest, et praecepto illi adversatur, quo proximum diligere debemus sicut nosmetipsos, non bonum et laudabile, sed malum et vitiosum est. At tristitia illa qua tristatur homo ob temporarium bonum alterius hominis, charitati obest, et praecepto illi contraria est, quo debemus proximum sicut nosmetipsos diligere. Nam, qui ita proximum diligit, de illius bono non tristatur, sed gaudet. Dicet vero bonam ac laudabilem esse tristitiam illam, quia ad scientiam, ad virtutem, et ad aliud bonum temporarium comparandum hominem excitat. Sed si charitati adversatur, si superbiam et alia quae diximus vitia fovet, qua ratione bona et laudabilis esse poterit? Nunquid quia terrenos fovet affectus? At hos compescere, ac rationi subiicere, et in honestum finem dirigere, Christi theologia docet, non vero aemulatione fovere.

Multo maiorem vero difficultatem patitur quod circa eiusdem numeri finem affirmat, dum ait *illicite tamen saltem venialiter tristaretur mercator, si doleret,* etc. Nam dum mercator tristatur ob emptorum concursum ad alterum, quatenus huic eiusmodi concursus bonus

IRA

Summarium.

1. Ira quid sit. - 2. Ira dicitur appetitus inordinatus vindictae, vel quasi vindictae, quia si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum. - 3. Dicitur vel quasi vindictae, quia, dum homo irascitur in res inanimatas, non est propria vindicta, et tamen est proprie ira. - 4. Ira potest esse appetitus inordinatus seu peccatum dupliciter, uno modo ex parte obiecti appetibilis, seu vindictae; et alio modo ex parte ipsius motus irae, seu modi irascendi. - 5. Ira inordinata primo modo est peccatum ex genere suo mortale. - 6. Potest tamen esse peccatum solum veniale ob imperfectionem actus. - 7. Ira inordinata secundo modo est ordinarie solum peccatum veniale. - 8. Potest tamen per accidens aliquando esse peccatum mortale. - 9. Irae filiae sunt sex nempe indignatio, tumor mentis, clamor, contumelia, rixa, blasphemia. - 10. Indignatio quid sit, et quale peccatum. - 11. Tumor mentis quid sit, et quale peccatum. - 12. Clamor quid sit, et quale peccatum. - 13. Contumelia quid sit, et quale peccatum. - 14. Rixa quid importet, et quale peccatum sit. - 15. Blasphemia quando fiat, et quale peccatum sit.

1 Ira prout est unum ex peccatis capitalibus, est inordinatus appetitus vindictae, aut quasi
2 vindictae. *Est in re communis.* Dicitur primo *inordinatus appetitus vindictae,* quia si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum. Imo ira, si praescriptum rationis modum non excedat, nedum non est mala, sed est bona et meritoria; quinimo, et eius absentia potest aliquando esse peccaminosa. Unde peccant quandoque superiores et quandoque parentes defectu irae in subditos, seu filios, sicut peccavit Heli 1 Reg. II, fuitque ideo iusta morte punitus, quod filiis discolis eorumque vitiis non fuerit iratus. Hinc Eccl. VII legitur: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis;* et Psal. IV dicitur: *Irascimini, et nolite peccare.* Et de facto quod ira ordinata non sit peccatum, manifeste patet ex quo ipsemet Christus, a quo longe erat omne peccatum, circumspexerit *cum ira,*
3 ut dicitur Marc. III. Dicitur secundo, *vel quasi vindictae,* quia dum homo irascitur in res inanimatas, ut dum scriptor ex cholera comminuit calamum male scribentem, pictor pinicillum male pingentem, artifex frangit aut proiicit instrumentum non ita idoneum ad suum intentum, et huiusmodi, non est proprie vindicta, et tamen est proprie ira, quamvis ordinarie venialis, nisi ab extrinseco fiat mortalis.

4 Ira potest esse *appetitus inordinatus,* seu peccatum dupliciter. Uno modo ex parte obiecti appetibilis, seu vindictae, ut si proximo appetas vindictam iniustam, vel iusto maiorem; alio ex parte ipsius motus irae, seu modi irascendi, ut si nimium interius excandescas, vel exterius per signa nimis patefacias; *Communis*
5 cum S. Thoma infra citando. Ira inordinata primo modo, seu excessiva quoad inordinatum appetitum vindictae inferendae est peccatum ex genere suo mortale; *Communis* cum S. Thoma 2-2, qu. 158, art. 2, in corpore, ubi sic praecise habet: *Motus irae potest esse inordinatus, et peccatum dupliciter, uno modo ex parte appetibilis, utpote cum aliquis appetit iniustam vindictam, et sic genere suo ira est peccatum mortale, quia contrarium charitati et iustitiae.* Ubi, ut vides, tota ratio est quia charitati et iustitiae contrariatur. Charitati quidem, cum optemus proximo malum quod non optaremus fieri; iustitiae vero, quia, sicuti ad iustitiam commutativam requiritur aequalitas inter datum et acceptum, ita ad iustitiam vindicativam aequalitas inter poenam et culpam. Dicitur notanter *ex genere suo mortale,* quia 6
potest esse peccatum veniale ob imperfectionem actus, quae imperfectio spectatur, vel ex parte appetentis seu voluntarii, ut eum motus irae praevenit iudicium perfectum rationis, vel ex parte obiecti appetibilis, ut cum levis est vindictae optatae excessus. *Communis* cum S. Thoma loc. cit., ubi sic praecise subiungit: *Potest tamen contingere quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus, quae quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita etiam quod si actu inferatur, non esset peccatum mortale, puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid huiusmodi.*

Ira inordinata secundo modo, seu excessiva 7
ex parte modi irascendi est ordinarie peccatum veniale tantum, quia homo per solum emotionis excessum, nec intendit nocere, nec nocet, nisi sibi; *Communis* cum S. Th. loc. cit., ubi sic sequitur: *Alio modo potest esse motus irae inordinatus quantum ad modum irascendi, utpote, si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa irae; et sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis.* Dicitur notanter *or-* 8
dinarie peccatum veniale tantum, quia potest contingere quod per accidens ex nimia vehementia irae evadat peccatum mortale ratione effectus adiuncti, quo quis paratus existat aliquid facere contra dilectionem Dei et proximi,

---

esset, gravissime contra charitatem peccat, si consensus et debita advertentia adsit, quemadmodum auctor n. 3 et sequentibus probat; charitas enim gaudium excitat ob bonum proximi sicuti ob bonum nostrum. Mercator vero ille tristitiam gaudio oppositam in se excitaret atque foveret. Grave ergo invidiae peccatum committeret.

quod sit peccatum mortale. *Communis* cum S. Th. loc. cit., ubi sic concludit: *Potest tamen contingere quod sit peccatum mortale, puta si ex vehementia irae aliquis excidat a dilectione Dei et proximi;* et Sylvius 2–2, qu. 158, art. 3, conclus. 3, sic dixit: *Potest tamen esse mortale, si vehementia sit tanta, ut vel scandalum magnum infirmis praebeat, vel irascentis valetudini multum noceat, vel alioquin destruat charitatem, sive in opere externo, sive tantum in animo.*

9 Irae filiae communiter a doctoribus cum S. Gregorio lib. 31 Moral., cap. 17, assignantur sex, nempe indignatio, tumor mentis, cla-
10 mor, contumelia, rixa, blasphemia. *Indignatio,* seu aversio est inordinatus affectus in proximum, ex eo quod quis reputet se aut suos indigne seu iniuriose tractari; talis indignatio est ordinarie peccatum veniale, quamvis possit esse mortale, si crescat usque ad deliberatum
11 odium vel gravem personae contemptum. *Tumor mentis* est quo quis morose excogitat diversas vias vindictae, iisque cogitationibus animum tumefacit et inflat; talis tumor mentis est peccatum mortale vel veniale, iuxta rationem vindictae cogitatae gravis vel levis. *Cla-* 12
mor indignationis index est, cum iratus vocem extollit multa inordinate et confuse effundens; talis clamor est ordinarie peccatum veniale, nisi addatur aliud, v. g., blasphemia, contumelia, et huiusmodi. *Contumelia,* interni con- 13
temptus index, est dictum vel factum iniuriosum, quo quis proximo praesenti palam aliquod malum obiicit intentione illum inhonorandi; talis contumelia est ex genere suo peccatum mortale, nisi levitas materiae aut imperfectio actus excuset. *Rixa,* per quam, inquit D. Th. 14
loc. cit., *intelliguntur omnia nocumenta quae facto proximis inferuntur ex ira,* adeoque pugnae, duellum, seditio, vulnus, caedes, et huiusmodi, si modum non excedat, sed sistat, v. gr., in quadam levicula pugna erit solum venialis; secus autem si progrediatur ad seditiones, vulnera, caedes, et huiusmodi [1]. *Bla-* 15
sphemia fit cum iactamus convicia in Deum, Deiparam, aut sanctos; talis blasphemia de genere suo est peccatum mortale, nisi inadvertentia aut indeliberatio excuset.

IRREGULARITAS

PARTITIO ARGUMENTI

IRREGULARITAS: 1. quoad ea quae concernunt eius esse et divisionem; 2. quoad eius effectus; 3. quoad eius dissolutionem et dispensationem.

Articulus I. *Irregularitas quoad ea quae concernunt eius esse et divisionem.*

Summarium. - 1. Irregularitas quid sit. - 2. Irregularitas est duplex, scilicet totalis et partialis. - 3. Irregularitas totalis quae sit. - 4. Irregularitas partialis quae sit. - 5. Irregularitas alia est ex delicto, alia est ex defectu. - 6. Irregularitas ex defectu contrahitur sine culpa. - 7. Irregularitas ex delicto ad hoc, ut contrahatur, requiritur actus externus consummatus. - 8. Nulla irregularitas unquam incurritur, nisi sit in iure expressa. - 9. Hinc in dubio, sive iuris, sive facti potest quis tenere quod non sit irregularis. - 10. Excepto in dubio de homicidio. - 11. Irregularitas ex delicto est multiplex et enumerantur casus in quibus incurritur. - Primo evadunt irregulares ex delicto haeretici, et apostatae a fide et eorum receptores, fautores, etc. - Secundo evadunt irregulares iterantes serio et scienter baptismum, et rebaptizati ministrantes; vel scienter ab haereticis baptismum recipientes. - Tertio evadunt irregulares clerici censuras violantes. - Quarto evadunt irregulares indebite et male ordines suscipientes, et plures alii consimiles, qui assignantur. - Quinto evadunt irregulares exercentes solemniter et scienter actum ordinis sacri quem non habent, et plures alii consimiles, qui assignantur. - Sexto evadunt irregulares, ita ut nequeant ad ordines promoveri, omnes enormiter criminosi, si eorum crimina sint notoria et publica quae habent annexam infamiam, ut sodomia, etc. - Septimo evadunt irregulares homicidae voluntarii, quamvis occulti mandantes, consulentes efficaciter homicidium, abortum foetus animati, secuto effectu, procurantes, et alii consimiles, qui assignantur. - Octavo evadunt irregulares mutilantes, et ibi plura de istis. - Nono assignantur qui evadunt vel non evadunt irregulares ex homicidio patrato in sui suorumque necessariam defensionem, et assignantur inculpatae tutelae ad moderamen tria potissimum requisita, etc. - Decimo assignantur qui evadunt vel non evadunt irregulares ex homicidio commisso auctoritate publica et iuridica, vel in bello. - 12. Irregularitates ex defectu sunt multae, et indicantur. - Prima est ex defectu animae, ratione cuius qui sint irregulares designantur. - Secunda ex defectu corporis, ratione cuius qui sint irregulares denotantur. - Tertia ex defectu lenitatis, ratione cuius qui sint irregulares numerantur. - Quarta ex defectu natalium, ratione cuius qui sint irregulares assignantur. - Quinta ex defectu sacramenti, ratione cuius qui sint irregulares indicantur. - Sexta ex defectu libertatis, ratione cuius qui sint irregulares denotantur. - Septima ex defectu legitimae aetatis, ratione cuius qui sint irregulares designantur. - Octava ex defectu bonae famae, seu ex infamia, ratione cuius qui sint irregulares assignantur. - 13. Adduntur hic varii speciales casus de irregularitate a Sacr. Congr. resoluti.

1 Irregularitas est inhabilitas seu impedimentum canonicum quo quis inhabilis redditur ad primam tonsuram et ordines suscipiendos, vel ad susceptos exercendos. *Est in re communis.* Irregularitas est duplex, totalis et partialis. 2
Totalis est quae omni ordine suscipiendo et 3

[1] Non videtur duellum inter peccata venialia numerari posse. Videantur ea quae de duello tom. II, verb. *Duellum,* exposita sunt.

suscepti omni exercitio privat, ut est illa pro-
4 veniens ex homicidio vel bigamia. Partialis est quae privat solum aliquo ordinum exercitio, vel solo ascensu ad ordinem superiorem. Sic, v. gr., diaconus oculo sinistro carens inhabilis est ad sacerdotium; potest tamen in diaconatu ministrare; et sacerdos cui fuit praecisus pollex inhabilis redditur ad celebrandum, non autem ad confessiones excipiendas, si sit approbatus; cap. *Presbyterum* de Clerico aegrotante.

5 Irregularitas alia est ex delicto, et alia est
6 ex defectu. Irregularitas ex defectu contrahitur sine culpa, cum sit a iure imposita ob solam indecentiam quam aliquis defectus affert sacro
7 altari et ministerio. Irregularitas vero ex delicto ad hoc, ut contrahatur, requiritur actus externus consummatus; can. *Si quis non iratus* 15,
8 qu. 1. Et nulla irregularitas unquam incurritur, nisi sit in iure expressa, ut clare desumitur ex cap. *Is qui* de Sent. Excomm. in 6, ubi habetur: *Licet in hoc temere agat, irregularitatis tamen (cum id non sit expressum*
9 *in iure) laqueum non incurrit.* Hinc in dubio sive iuris sive facti potest quis tenere quod non sit irregularis, cum sit melior conditio possidentis, et pro tali dubio nulla reperiatur
10 in iure imposita irregularitas. Excepto in dubio de homicidio, in quo dubitans an vere homicidium commiserit, tenendus esset irregularis; c. *Ad audientiam,* et c. *Significasti* de Homicidio, ubi expresse statuitur quod sic dubius non debeat in sacris ministrare nec celebrare, praecisis verbis: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, et in hoc casu cessare sit tutius quam temere celebrare.*

11 Irregularitas ex delicto est multiplex, et enumerantur casus in quibus incurritur.

Primo evadunt irregulares ex delicto haeretici et apostatae a fide; c. *Presbyteros,* dist. 50, et can. *Qui in aliquo,* dist. 51, et eorum receptores, et fautores, et defensores; cap. *Quicunque* de Haereticis in 6, et eorum filii usque ad secundam generationem ratione haeresis patris, et usque ad primam ratione haeresis matris, nisi parentes ante mortem abiurarint haeresim; c. *Statutum* 15 de Haereticis in 6.

Abiurantes autem haeresim, sive de vehementi, sive de levi, aut publici poenitentes utrum irregulares sint, necne, vide Maravigliam leg. 235 et 236 *Prudentiae episcopalis.*

Secundo, evadunt irregulares iterantes serio et scienter baptismum, et rebaptizati ministrantes; cap. *Ex litterarum* de Apostatis et reiterantibus baptisma; non autem iterantes confirmationem vel ordinem, cum hoc non sit in iure expressum; adulti qui scienter sinunt se ab haereticis extra casum necessitatis baptizari; can. *Eos quos* de Consecr. 4, et can. *Afros,* dist. 98.

Porro irregularitas ex iteratione baptismi contrahitur, etiamsi baptismus absque prudenti dubio sub conditione innovetur, ut ex Catechismo Romano multo probabilius deducitur. Hanc vero poenam etiam baptizantem afficere, non baptizatum tantummodo, ferme inter omnes convenit. Sicut et ea affecti non tantum ad altiores ordines ascendere vetantur, sed et ab exercitio iam susceptorum ordinum absterrentur, quae tanquam magis cohaerens auctoritati Catechismi Romani opinio praefertur alteri neganti; Bened. XIV Institut. Ecclesiastic. 84, § 18.

Tertio, evadunt irregulares clerici censuras temere violantes, v. g., si excommunicati, interdicti, vel suspensi, ordinum munera exerceant, divinis scienter se ingerendo, scienter celebrando in loco interdicto in casibus non permissis; c. *Si quis Episcopus* 11, qu. 3, c. *Is qui* de Sent. Excomm. in 6, et c. *Is cui* 20 eod. tit. in 6.

At clerici ab exercitio sui ordinis suspensi, si ab eo abstinuerint, esto absque praevia absolutione ad altiorem ordinem transierint, quanquam id agant sacrilege, irregularitatem non incurrunt, quae est magis communis sententia; Bened. XIV de Synodo Dioeces., lib. 12, c. 2, num. 6.

Quarto, evadunt irregulares indebite et male ordines suscipientes, scilicet suscipiendo furtive sine Episcopi ordinantis scientia et voluntate, non vocati, nec legitime examinati, nec admissi, nomen alterius approbati et admissi usurpando, vel alium in examine sub suo nomine dolose supponendo; c. *Veniens* de Eo qui furtive ordines suscepit. Aliqua censura irretiti, ordines recipiendo; c. *Cum illorum* de Sent. excomm. Per saltum ordines recipiendo, ut subdiaconatum, omisso ostiariatu; can. *Sollicitudo,* dist. 52. Absque dispensatione canonica ante aetatem legitimam, vel extra tempora a iure statuta, vel absque dimissoriis litteris aliquem ex sacris ordinibus suscipientes, et durante suspensione eo ipso contracta, in iisdem ordinibus temere ministrantes; c. *Dilectus* de Tempor. Ordinat.; Pii II Constit. incip. *Cum ex Sacrorum.* Ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, haeretico denuntiato, schismatico, seu non habente iurisdictionem ordines recipientes; c. *Cum Clerici* 2 de Ordinatis ab Episcopo qui renuntiavit episcopatui; c. *Statuimus decretum* 1, qu. 1; c. *Convenientibus,* vers. *Constantinus* 1, qu. 7. Coniugati praesumentes suscipere sacrum ordinem, etiam nondum consummato matrimonio; Extravag. *Antiquae consecrationi* de Voto et voti redemptione. Suscipientes plures ordines sacros eodem die; can. *In singulis,* et can. *Quicunque,* d. 57.

Quinto, evadunt irregulares exercentes solemniter et scienter actum ordinis sacri quem non habent, ut clerici in minoribus exercentes

solemniter et scienter, et adhibitis eorum insignibus, ordines maiores; cap. 1 et 2 de Clerico non ordinato ministrante. Clerici et subdiaconi solemniter baptizantes; c. 1 de Clerico non ordinato ministr. Diaconi nondum sacerdotes missam celebrantes; cap. *Ex litteris* 2 de Cleric. non ordin. ministr. Nondum sacerdotes serio et sacramentaliter alios a peccatis absolventes, ut colligitur ex c. 1 et 2 de Cleric. non ordin. ministr., cum vere exerceant actum ordinis quem non habent; non sacerdotes benedicentes sponsis, cum hoc sit proprium munus sacerdotio affixum; sicuti etiam diaconi solemniter benedicentes aquam lustralem, cum hoc munus proprie ad sacerdotem spectet per textum in c. *Aquam* de Consecr., dist. 3. Non Episcopi confirmantes et ordines conferentes, ut de communi testatur Suarez disp. 42, sect. 4, num. 7. Imo etiam Episcopi promoti per saltum, si conferant illum ordinem quem ipsi ratione saltus non receperunt, ut deducitur ex cit. c. 1 de Cleric. non ordin. ministr., cum vere exerceant ordinem quem non habent. Laici etiam exercentes actus maiorum ordinum, quidquid dicant alii, evadunt irregulares, quia textus in c. 1 de Clerico non ordinato baptizante, loquitur indistincte de non ordinato per haec praecisa verba: *Si quis baptizaverit aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abiiciatur de Ecclesia, et nunquam ordinetur;* aeque autem non est ordinatus laicus ac Clericus qui non est sacerdotio initiatus. Neque valet dicere quod hic textus contineatur sub titulo de Clerico non ordinato, et per hoc sit ei conformandus, et cum versemur in odiosis, quae sunt potius restringenda, arg. c. *Odia* de Reg. Iur. in 6, non sit extendendus ad laicos, de quibus non loquitur. Non valet, inquam, quia, ultra quam quod multi doctores dicunt titulum illum fuisse alteratum, et inter alios testatur Suarez disp. 31, sect. 4, vers. *Sed quaeres,* se vidisse in codicibus Gregorianis in septem manuscriptis inscriptum praecise *de non ordinato baptizante;* et dato etiam quod in titulo revera semper fuerit supposita illa adiectio *de Clerico*, adhuc potius attendendus est textus, qui disponit, quam titulus sub quo continetur, cum ille sit dispositivus; nec mirum est quod sub aliquo titulo contineatur aliqua dispositio, quae non videatur directe sub illo titulo contineri, cum tamen habeat cum illo identitatem et similitudinem. Nec, ut praetenditur, fit aliqua odiosa extensio, cum potius, ut patet ex lectura textus, haec sit manifesta comprehensio, cum in illo dicatur: *Si quis baptizaverit non ordinatus;* laicus enim, ut aperte patet, non est ordinatus. Sic tenent divus Anton. 3 part., tit. 20 in princip.; Maiolus de Irregularitate; Rosignolus, Silvester, Sotus, Navarrus, Avila, Valentia, Blundus, Caspensis, Matrius, et alii cum Suarez, qui disp. 42, sect. 4, advertit hoc interesse quoad hanc irregularitatem inter clericum et laicum, quod haec respectu laici est totalis, ita ut nullum ordinem suscipere valeat; respectu vero clerici est partialis, ut non possit ascendere ad ordines superiores, et manet suspensus ab executione ordinis praestantioris et ultimi per biennium vel triennium, ad arbitrium Episcopi, ut habetur d. c. 2 de Cler. non ordin. ministr.

Sexto, evadunt irregulares, ita ut nequeant ad ordines promoveri, omnes enormiter criminosi, si eorum crimina sint notoria et publica quae habent annexam infamiam, ut sunt sodomia, incestus, raptus virginis, maleficium, veneficium, adulterium, simonia, sacrilegium, periurium in iudicio, crimen laesae maiestatis, et alia huiusmodi enumerata, can. *Infames* 6, qu. 1; ubi concluditur sic: *Hi omnes,* inquam, *nec ad sacros gradus debent provehi.* Notanter dicitur, *si eorum crimina sint notoria et publica;* quia, si sint occulta, excepto homicidio, non inducunt irregularitatem; c. *Ex tenore* 4, et cap. ultim. de Temporibus Ordinationum, ubi expresse habetur: *Si proposita crimina ordine iudiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (praeter reos homicidii) post poenitentiam in iam susceptis vel suscipiendis ordinibus impediri.*

Septimo, evadunt irregulares homicidae voluntarii, quamvis occulti; cap. *Suscepimus* de Homicidio; can. *De caetero,* dist. 50; Concil. Trid. sess. 14, cap. 7, de Reformat. Homicidium mandantes; c. *Si quis vidua* 8, dist. 50, etiamsi mandantes mandatum revocaverint, si revocatio non innotuit mandatario quia hic quandiu revocationem mandati ignorat, agit nomine mandantium; Pirhing de Homicidio, num. 23; et etiam irregularitatem incurrunt, si occasione sui mandati occidatur ipse mandatarius; quia, licet talis mors sequatur praeter mandantium intentionem et directam voluntatem, tamen cogitare poterant et debebant illam accidere posse; arg. c. ultimo de Homicid. in 6. Et eam incurrunt mandantes aliquem verberari, licet expresse inhibeant ne occidatur vel membro aliquo mutiletur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat, quia mandando in culpa fuerunt, et hoc evenire posse debuerunt cogitare; cap. *Is qui* de Homicid. in 6. Homicidium iniustum efficaciter consulentes; can. *Si quis viduam*, dist. 50, et cap. *Sicut,* § ultimo, de Homicidio, etiamsi consulentes ante homicidium suum consilium revocaverint, quia etiam in tali casu consulentes adhuc censentur moralis causa homicidii, maxime si rationes quibus innitebatur consilium sint ita moventes et convincentes, ut revocatio consilii non amplius attendatur, ut notat Suarez disp. 44, sect. 2, num. 10;

et cum aliis Pirhing lib. 5 decr., tit. 2, n. 32. Ad homicidium cooperantes; cap. *Sicut* 6 de Homic., et l. unic. Cod. de Raptu virginis. Unde si plures communi consensu conspiraverint in mortem alicuius, et is ab uno tantum sit occisus, nec sciatur a quo sit ictus inflictus, sunt omnes irregulares; cap. *Significasti* 18, § *Quod si,* de Homic. Si plures sine praevio deliberato animo et sine communi consensu occidendi in subita rixa eumdem aggressi fuerint, nec sciri possit a quo lethale vulnus sit inflictum, etiam tunc pro foro externo sunt omnes irregulares; cap. *Ad audientiam,* et cap. *Significasti* de Homicidio. Si vero sciatur quis illum occiderit, tunc solum iste erit irregularis; cap. *Significasti* 18, § *Nos in praemisso,* de Homicid. Obligati ex iustitia impedire homicidium, et non impedientes; quia tales moraliter censentur occidere, peccantque contra iustitiam, et tenentur ad restitutionem; arg. c. *Sicut* 6, § *Illi etiam,* de Homicidio. Procurans abortum foetus animati, secuto effectu, est irregularis; cap. *Sicut ex litterarum* de Homicidio.

Si patronus beneficii rectorem intefecerit, eius filii et descendentes usque ad quartum gradum fiunt irregulares, ex cap. *In quibusdam* de Poenis; intellige tamen de filiis natis post homicidium, non vero ante, quae est interpretatio ab ipsa etiam Sacr. Congr. admissa. Et ipse patronus ac reliqui ad patronatum vocati, ab eo iure cadunt; Bened. XIV de Syn. Dioec. lib. 13, c. 24, § 21 nov. edit.

Octavo, evadunt irregulares mutilatores; mutilare enim et occidere, quoad incurrendam irregularitatem aequiparantur, ex glossa in Clement. *Si furiosus* de Homic. voluntario; dummodo mutilatio inducat separationem et truncationem membri alicuius principalis habentis in corpore humano distinctum et peculiare officium, ut manus, pedis, brachii, nasi, auris, etc.; cap. *Clerici vel monachi,* c. *In archiepiscopatu* de Raptoribus, et c. final., distinct. 55. Et ideo abscissio digiti, cartilaginis, excussio dentis, etc., non est mutilatio sufficiens ad inducendam irregularitatem; glossa cit. in Clem. *Si furiosus* etc. Abscindens tamen digitum pollicem aut indicem debet petere dispensationem ad cautelam; Sacr. Congr. Concil. 19 Iunii 1687. Irregulares etiam evadunt mutilantes seipsos, aut mutilationem sine iusta causa procurantes in quacunque parte sui corporis; can. *Si quis abscidit,* et can. *Hi qui se,* dist. 55, etiamsi ex zelo indiscreto, v. g., animo sedandi libidinem, vel existimando ea ratione se obsequium Deo praestare seipsos mutilaverint aut castrari permiserint, prout expresse habetur cit. can. *Hi qui se,* dist. 55, et c. *Significavit* 4 de corpore vitiatis, etiamsi permiserint se castrari ad vocem musicam conservandam, quia vere et voluntarie ad sui membri mutilationem sine necessitate concurrunt, et nullus est dominus suorum membrorum nec in ipsorum abscissione consentire potest, nisi cum id exigit conservatio totius corporis aut membri principalis; arg. can. *Si quis* 3, dist. 55. Tum, quia, si voluntarie procurantes mutilationem propter castitatem servandam, vel sic Deo obsequium praestandum, fiunt irregulares ex cit. can. *Hi qui se,* dist. 55, et c. *Significavit* 4 de corpore Vitiatis; a fortiori erunt irregulares se permittentes castrari ob vocem musicam, cum hic sit finis illo valde inferior et minus excellens; sic tenent Leander, Bonacina, Diana, Matthaeucci, et alii, cum Engel lib. 1, tit. 20, num. 13. Mutilationem autem patientes *ignoranter,* ut pueri secti in infantia, *invite,* ut violenter a latronibus vel barbaris mutilati, vel ad evitandum gravius malum corporis de consilio medicorum, non fiunt irregulares, quia cessat hic ratio incurrendi irregularitatem, puta perversa voluntas et saevitia in seipsum; c. *Si quis a medicis,* dist. 55, et c. 3 et 5 de corpore vitiatis.

Nono, assignantur qui evadunt vel non evadunt irregulares ex homicidio patrato in sui suorumque necessariam defensionem. Occidens alium ad vitae suae defensionem cum moderamine inculpatae tutelae, non fit irregularis; Clem. *Si furiosus* de Homic., ubi expresse dicitur illum non incurrere irregularitatem, *qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem;* tamen ex cap. *Significasti* 18 de Homic., id fieri debet cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam. Et ad servandum hoc moderamen inculpatae tutelae tria potissimum requiruntur, scilicet causa, modus et tempus. Primo requiritur causa, id est iniusta invasio occasionem vel mutilationem praecedens, vel certo imminens; quia si quis ante hanc occidit vel mutilat, iam non est sui defensio, sed aggressio, et tunc non evadit irregularitatem; et haec invasio praecedens, vel certo imminens debet esse iniusta. Hinc pro defensione vitae suae non potest sine irregularitate occidere invadentes ministros iustitiae, quia isti iuste invadunt, ut cum multis tenent Pirhing lib. 5 decr., tit. 12, num. 92. Secundo requiritur debitus modus defensioni, offensioni et invasioni proportionatus, et necessariam defensionem non excedens; argum. cap. *Ut famae* 35 de Sent. Excomm., ubi expresse dicitur, *dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit.* Hinc defectu huiusmodi pro moderamine requisiti irregularitatem incurrit, qui potens baculo aggressorem repellere, pugione, ense, vel aliis armis mutilat et occidit; qui potens se salvare fugiendo, clamando, auxilium implorando, tamen occidit; qui potens se defendere pugnis, vel aliis instrumentis leviter ferientibus,

iniustum aggressorem adhuc mutilat vel occidit; *Communis* cum Pirhing loc. cit., n. 92. Tertio requiritur tempus, ut scilicet occisio vel mutilatio ad sui defensionem statim seu incontinenti fiat, quo quis iniustam aggressionem patitur seu certo imminentem cognoscit; quia si ex intervallo, postquam aggressor iam abiit, aut nocere et aggredi destitit, cessante omni periculo, illum adhuc occidat, non amplius ex necessaria sui defensione, sed ex mera vindicta occidit adeoque irregularitatem incurrit; arg. cap. *Si vero* de Sent. Excommun., ubi excipitur solum *si incontinenti vim vi repellat*.

Occidens aggressorem ne fugiendo ignominiosae timiditatis notam incurrat, fit irregularis, quia nota timiditatis fugiendae non est sufficiens ad excusandum a gravi culpa virum equestrem provocatum ad duellum, si illud acceptet; ex Alex. VII qui 24 Septemb. 1665 damnavit propositionem hanc, secundam in ordine: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat;* ergo si haec timiditatis nota non est sufficiens ad excusandum a gravi culpa, nec erit sufficiens ad excusandum ab irregularitate aggressum qui potest se ipsum tueri fugiendo et non occidendo aggressorem.

Occidens iniquum accusatorem, falsum testem, vel iudicem sibi iniustam mortem parantem, quam aliter effugere non potest, fit irregularis; colligitur ex declaratione Alexand. VII, qui, anno et die quo supra, damnavit hanc propositionem, 18 in ordine: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam iudicem a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare;* ex quibus sequitur quod si interficeret, iniuste et inique interficeret; ex iniusta autem interfectione resultat irregularitas.

Occidens calumniatorem et inhonorantem pro defensione sui honoris et famae, licet non sit alia via eumdem defendendi, fit irregularis; sic colligitur ex declaratione Alexandri VII, qui, anno et die quo supra, damnavit hanc propositionem, 17 in ordine: *Est licitum religioso vel clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, aut suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel eius religioni, publice et coram gravissimis viris praedicta impingere, nisi occidatur;* et ex declaratione Innoc. XI, qui die 2 Martii 1679 damnavit hanc propositionem, 30 in ordine: *Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam vel ictum fustis fugiat:* si enim talis occisio ad evitanda multa mala in perniciem reipublicae damnatur ut iniqua et iniusta, sine ullo dubio irregularitatem inducit.

Occidens invasorem bonorum propriorum fortunae, etiam cum moderamine inculpatae tutelae, fit irregularis. Et ratio est quia, si sit irregularis occidens calumniatorem pro defensione bonorum famae et honoris, quae sunt bona superioris ordinis quam bona fortunae, a fortiori fiet irregularis occidens invasorem bonorum fortunae; tum quia in Clem. *Si furiosus,* liber ab irregularitate declaratur solum occidens aggressorem ob defensionem sui; et cap. *Significasti* de Homicidio, declaratur irregularis clericus percutiens lethaliter latronem pro defensione rerum ecclesiae; et cap. *Suscepimus* 10 de Homicidio, declaratur irregularis occidens latronem furantem, praecisis his verbis: *Quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, et rerum sustinere iacturam, quam pro conservandis vilibus rebus et transitoriis tam acriter in alios exardescere, etc., constat eos contra mansuetudinem ecclesiasticam interemptos;* adeoque, etc.

Occidens aliquem propter defensionem proximi, quantumvis propinqui, ut patris, matris, filii, uxoris, fratris, etc., licet non peccet occidendo, tamen incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, quidquid sentiant aliqui in contrarium. Et ratio est quia Clem. *Si furiosus* de Homicidio, excipit ab incursu irregularitatis solum homicidam pro necessaria defensione propriae vitae; dicit enim praecise *invasorem suum;* ergo non evitatur ab homicida pro defensione vitae etiam patris et matris, licet occidendo non peccet, cum irregularitas quandoque etiam sine peccato incurratur; cap. *Dilecto* 6, § final., de Sent. Excomm. in 6; tum quia de iure communi irregularis est omnis homicida, ut communiter colligunt doctores ex can. *De his* 6, et can. *Si quis viduam* 8, dist. 56; et per Clem. *Si furiosus* de Homicidio, excipitur solum occidens pro necessaria defensione propriae vitae; adeoque quoad occidentem pro defensione vitae aliorum, etiam consanguineorum, ius commune remanet in suo robore, et sic evadit irregularis, cum pro defensione ipsorum nulla fiat exceptio; sic glossa in d. Clem. verb. *Summa;* Panormitan. cum aliis in 6, cap. *Si vero 3,* num. 11, de Sent. Excomm.; Fagn. ad cap. *Suscepimus* de Homic., num. 16; Covarruv., Panimoll., Piasec., Matthaeucci, Abbas, Silvester, S. Antonin., Suarez, Navar., Card. Innoc., Farinac., Angelus, Maiol., Tabiena, Medin., Salonius, Henriquez, Philiarc., et alii, cum Pignatell., qui tom. 7, consult. 20, nedum censet hanc sententiam pro communiori, sed etiam pro certa tenet.

Decimo, assignantur qui evadunt vel non

evadunt irregulares ex homicidio mere casuali; dantes operam rei licitae, et adhibita debita diligentia, ne mors aut mutilatio sequatur, non evadunt irregulares, ut vertentes diligenter infirmos in lecto, vel de lecto ad lectum transferentes, vel cibum aut medicinam porrigentes, si infirmi ex illa versione et translatione, et cibi seu medicinae porrectione moriantur; tecta reficientes, et, post adhibitam consuetam diligentiam, tegulas vel lapides proiicientes ex quibus pertransiens occiditur; ludentes pila, conis, vel aliis honestis ludis, licet aliquis eorum casualiter percutiatur vel occidatur; campanam pulsantes, licet pistillo decidente aliquis interficiatur, et alii consimiles, non evadunt irregulares, ut colligitur ex cap. *Dilectus* 13, cap. *Significasti* 16, cap. *Exhibita* 22, et cap. *Quidam* 24 de Homic. Dantes autem operam rei licitae, et non adhibentes debitam diligentiam ne mors seu mutilatio sequatur, evadunt irregulares; ut lapides per aerem proiicientes, et pilas niveas hiemali tempore, tegulas e tectis proiicientes, arbores incidentes, muros destruentes, si ex defectu debitae diligentiae aliquis casu interficiatur; colligitur ex can. *Hi qui arborem,* dist. 50, ubi praecise habetur: *Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abiiciendi sunt e gradu, et in sacro ordine nullatenus suscipiendi;* et ex cap. *Presbyterum* 7 de Homic., in cuius summario praecisa haec verba reperiuntur: *Homicidium casuale imputatur ei qui dabat operam rei licitae, si non adhibuit diligentiam quam debuit.* Pariter irregulares fiunt magistri nimium castigantes discipulos, si inde mors aut mutilatio sequatur; quia, licet intentio corrigendi, et ipsa correctio sit opus licitum, ex quo tamen ad cavendam mutilationem seu mortem, debitam diligentiam non adhibuerint, irregulares declarantur; cap. *Presbyterum* 7 de Homic.; sicuti clericus qui gestans retro falcem, casu occidit laicum, qui causa ludi supra ipsum clericum, quasi equitaturus, incautus saltavit, et falce se interfecit, declaratus fuit irregularis, ex quo non praecavit periculum mortis illius, removendo falcem a tergo, uti debebat, sciens quod ratione talis ludi alter in suum dorsum deberet insilire; sic habetur expresse c. *Continebatur* 8 de Homicidio.

Dantes operam rei illicitae, etiam adhibita diligentia ne homicidium sequatur, eo secuto, evadunt irregulares; expresse habetur c. finali de Homicidio, ubi dicitur homicidium casuale non imputari ei qui dedit operam rei licitae, et debitam adhibuit diligentiam; ex quo clare deducitur, altera istarum conditionum deficiente, irregularitatem incurri. Si enim declaratur non incurri irregularitatem ex homicidio casuali, per hoc quod dedit operam rei licitae, et adhibuit debitam diligentiam ad ipsum evitandum; a sensu contrario debet inferri quod incurratur irregularitas ex homicidio casuali per hoc quod det operam rei illicitae, licet adhibeat debitam diligentiam ad ipsum evitandum; et hoc deducitur etiam expresse ex cap. *Suscepimus* 10, et ex cap. *De caetero* 11 de Homicidio. Tum quia debet dari aliqua differentia quo ad contrahendam irregularitatem inter dantes operam rei licitae et dantes operam rei illicitae; at ex dictis et ex citatis iuribus dantes operam rei licitae contrahunt irregularitatem ex homicidio casuali, si non adhibeant debitam diligentiam; ergo ex dicendis dantes operam rei illicitae debent contrahere irregularitatem ex homicidio casuali, etiamsi debitam adhibeant diligentiam, aliter paris essent conditionis, quod non est dicendum, cum citius contrahatur irregularitas per homicidium casuale ex illicito quam ex licito opere secutum, ex cap. *Dilectus* 13 et c. *Ioannes* 23 de Homicidio; tum etiam quia cap. *Tua nos* de Homic., et cap. *Sententiam* 9 Ne Clerici vel Monachi, declarantur irregulares clerici in sacris constituti, et monachi, exercentes medicinam vel chirurgiam, et mortem alicui casualiter inferentes, non obstante peritia et adhibita diligentia ad ipsam evitandam, praecise per hoc quod clerici et monachi chirurgiam et medicinam exercentes extra casum necessitatis, dant operam rei illicitae; ergo a pari omnes dantes operam rei illicitae ex homicidio casuali contrahent irregularitatem, quamvis debitam adhibuerint diligentiam ad ipsum evitandum; sic Glossa in cit. cap. *Tua nos* de Homicidio, verb. *Congruebat;* Divus Thomas 2-2, qu. 64, art. 8; Scotus in dist. 25, qu. 1, lit. E; Innocentius in cap. *Tua nos* de Homic.; Fagnan. in c. *Ad audientiam* 12 de Homic., n. 9; Navarrus, Layman, Faber, Blundus, Mastrius, et alii plurimi.

Ex homicidio vel mutilatione casuali irregularis evadit ebrius qui ex proposito se inebriavit, licet sciret se consuevisse in ebrietate arma sumere et homines percutere; colligitur ex cap. *Si constiterit* de Accusationibus. Dormiens sciens se dormiendo consuevisse e lecto surgere, ensem evaginare, et ferire, si diligentiam non adhibuit claudendo ostium vel removendo arma; colligitur ex cap. *Ad audientiam* de Homicidio, et Fagnan. ibi, num. 37. Tenens animalia consueta nocere, ut ursum, leonem, etc., si ab eis quis interficiatur ex quo ipsos non custodierit debito modo ligatos; colligitur ex can. *Hi qui arborem,* et can. *Saepe contingit,* dist. 50. Laicus chirurgus vel medicus, si propter suam imperitiam vel negligentiam moriatur infirmus; colligitur ex cap. *Tua nos* de Homicidio. Et in casu dubii an ex sua negligentia vel imperitia decesserit, habendus est ut irregularis, ita ut nequeat ad ordines promoveri; habetur expresse c. *Ad aures* de aetat. et qualit. Ordinandorum. Clericus in

sacris, vel monachus exercens chirurgiam vel medicinam, licet sit in arte peritus et omnem adhibeat diligentiam, si aliquis ab ipsis patiatur etiam solummodo abscissionem vel combustionem; cap. *Sententiam sanguinis* Ne clerici vel monachi, l. 2, tit. 50. Nec valet dicere quod, sicut medici et chirurgi laici non evadunt irregulares abscindendo et comburendo aliquod membrum causa sanitatis, ita etiam medici et chirurgi ecclesiastici. Non valet, inquam, quia clericis in sacris et monachis facta est specialis et expressa restrictio *citra abscissionem vel combustionem*, quae restrictio non reperitur facta laicis; nec sine ratione haec restrictio est potius facta clericis in sacris, vel monachis; quia non congruit dignitati sacerdotali, vel eidem proxime accedenti, foedare in humano sanguine manus illas quas sanctificat in divini sanguinis et corporis oblatione, ut colligitur ex dict. cap. *Sententiam sanguinis* Ne clerici vel monachi, in quo fit exceptio quoad subdiaconum, diaconum et sacerdotem. Medicus et chirurgus, sive laicus sive ecclesiasticus, praebens infirmo medicamentum quod nescit vel saltem dubitat an sit ei proficuum vel noxium, vel dubitat an ei acceleraverit mortem, debet se habere pro irregulari, ut habetur expresse in cap. *Petitio tua* de Homicidio.

Undecimo, assignantur qui evadunt vel non evadunt irregulares ex homicidio commisso auctoritate publica et iuridica, vel in bello. Omnes physice vel moraliter concurrentes ad mortem malefactorum ex defectu lenitatis evadunt irregulares; ex cap. fin. Ne clerici vel monachi in 6, can. *Si quis viduam*, et can. *Clericus*, dist. 50, ut omnis iudex, sive clericus sive laicus, qui fert vel dictat sententiam mortis aut mutilationis in reum, effectu secuto; arg. can. 1 et sequentib., dist. 51, et cap. *Ex litteris* 10 de excessib. praelator., et c. *Sententiam* 9 Ne clerici vel monachi. Excipiuntur tamen Papa, inquisitores et iudices ecclesiastici, seu praelati iurisdictionem temporalem habentes; Papa enim est incapax irregularitatis, adeo ut ab illa prius contracta fiat liber per evectionem ad papatum, uti colligitur ex cap. *Licet vitanda* de Elect.; cap. *Ubi periculum* 4 eodem in 6. Inquisitores haereticae pravitatis, etiamsi haeresis reos ad poenas iure statutas, etiam mortis, condemnent, non evadunt irregulares ex privilegio, favore fidei eis concesso per Paulum IV et Pium V. Et iudices ecclesiastici, seu praelati iurisdictionem temporalem habentes, licet per seipsos sententiam mortis vel mutilationis ferre non possint, possunt tales aliis delegare iurisdictionem criminalem et causas sanguinis; ex cap. finali Ne clerici vel monachi, ubi expresse habetur: *Nam, licet clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum iurisdictionem obtinent temporalem) debent et possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.* Irregulares evadunt assessores et consiliarii qui vel iudici in ferenda sententia assistunt, vel suo suffragio aut consilio iuridice promovent, advocati, accusatores, testes contra reum in causa criminali poenam sanguinis inducente; arg. can. *Aliquantos*, dist. 51, et c. *His a quibus* 30, caus. 23, qu. 8. Notarii sententiam sanguinis scribentes, dictantes, vel subscribentes, legentes, sigillo authenticantes, publicantes, reum pro confessione torquentes, sententiam exequentes, ut carnifices, lictores, satellites, reum ad supplicium ducentes, accelerantes, effectu secuto; hi enim omnes vere propinque ad poenam sanguinis concurrunt; colligitur ex cap. *Sententiam* Ne clerici vel monachi, arg. can. 1, dist. 51, can. *His a quibus* 30, can. *Si quis membrorum* 31, caus. 23, quaest. 8.

Quamvis autem incurratur irregularitas accusando, denuntiando, vel voluntarie testificando criminaliter, et in causa sanguinis coram iudice laico, non incurritur tamen accusando seu denuntiando solum in causa civili pro proprio interesse, etiamsi crimina essent de iis quibus debetur poena sanguinis, dummodo accusator expresse protestetur se non ad poenam sanguinis, sed praecise ad suum iustum interesse accusare; ex tali enim accusatione mors sequeretur tantum per accidens, cum protestatio expresse declaret quod per se non accusat ad mortem, sed ad refectionem damni recepti, et ad cautelam, ne iterum damnificetur, ut clare habetur ex c. *Postulasti* 21 de Homicidio, et cap. *Praelatis* 2 eod. in 6, praecisis his verbis: *Praelatis vel clericis quibuscunque qui de laicis malefactoribus suis querelam apud iudicem saecularem deponentes, petunt emendam sibi fieri et provideri, ne contra eos talia de caetero praesumant, protestando expresse quod ad vindictam seu ad poenam sanguinis agere non intendant, imputari non debet, quamvis alias de iure debeat poena sanguinis irrogari, si iudex mortem illis inferat iustitia exigente. Nam alioquin, si praelati aut clerici propter metum huiusmodi, quia iudex ad poenam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia seu occasio trucidandi eosdem et illorum bona libere depraedandi.*

Advertendum tamen est quod accusator evadit irregularitatem accusando reum cum supradicta protestatione solum in causa propria, non autem in causa aliena, cum in cit. cap. *Praelatis* 2 in 6, dicatur solum *suis malefactoribus*, ut communiter advertunt doctores. Et etiam evadet irregularitatem in causa propria, licet talis protestatio esset tantum facta externe, et protestans interne desideraret vel intenderet mortem accusati, quia, cum Eccle-

sia iudicet tantum secundum externa, et apud iudicem ficta protestatio idem valeat ac vera, irregularitatem non contrahit qui ficte protestatur; irregularitas enim non contrahitur nisi in casibus a iure expressis; c. *Is cui* de Sent. Excomm. in 6.

Accusator etiam sine tali protestatione evadit irregularitatem, si accusat malefactorem coram iudice ecclesiastico, licet de crimine poenam sanguinis inferente, quia iudex ecclesiasticus non potest procedere ad poenam sanguinis, et per accidens est, si reum deinde tradat iudici saeculari puniendum; cap. final. Ne clerici vel monachi; si accusat malefactorem etiam coram iudice laico de crimine levi quod poenam sanguinis non mereatur, licet postea iudex limites iustitiae excedens reum occidi aut mutilari imperet, quia malitia vel ignorantia iudicis non debet accusatori imputari; arg. c. *Postulasti* 21 de Homicidio; si accusat de crimine levi, et exinde iudex reperiens accusatum reum aliorum gravium criminum, propter talia condemnet ad mortem, quia accusator per se nullimode intendit poenam sanguinis, et per accidens est quod tali occasione reperiantur in accusato gravia crimina digna morte ab accusatore prius ignorata, ut advertit inter alios Anaclet. et Pirhing lib. 5 decr., tit. 12, n. 110; si accusat malefactorem non de crimine commisso, sed de crimine praeviso committendo, sive in proprium, sive in alienum damnum redundaturo, cum alia via impediri non potest quam per accusationem et manifestationem, quia sacri canones non imponunt irregularitatem propter opus ad quod quis lege naturali et divina tenetur, uti est avertere grave malum a proximo, arg. cap. *Accusasti* 8 de Accusat., ubi expresse dicitur: *Nisi pro pace feceris;* Pirhing l. c., n. 109; Anacletus, Molina, Covarruv., et alii.

Clerici et religiosi non possunt coram iudice laico criminaliter in causa sanguinis esse accusatores, ex can. *Sicut Sacerdotes* 2, qu. 7; nec testes; can. *Testimonium* 11, qu. 1, nisi ad innocentis liberationem de licentia suorum superiorum; nec iudices; c. *His a quibus* 23, qu. 8; nec notarii seu scribae; cap. *Sententiam* Ne clerici vel monachi et si haec praestiterint, non solum irregularitatem incurrunt, sed etiam grave peccatum committunt, cum in re gravi canonum praescripta transgrediantur; arg. cap. *Postulasti* 21 de Homicidio; ad differentiam laicorum, qui haec praestando incurrunt solum irregularitatem ex defectu lenitatis, et nullum committunt peccatum, cum nullibi ista reperiantur ipsis prohibita, sicuti expresse reperiuntur prohibita clericis et monachis in citatis iuribus, et cap. final. Ne clerici vel monachi, et cap. *Postulasti* 21 de Homicidio, et pluribus aliis in locis.

Clerici theologi et canonistae, seu confessarii non incurrunt irregularitatem, si consulti in genere tantum respondeant, et explicent quid iura statuant de huiusmodi malefactoribus, nil suadendo circa reum in particulari; Glossa communiter recepta in cap. *Ex litteris* 10 de Excessibus praelat., vers. *Consuluit.* Imo confessarius non fit irregularis, etiamsi neget absolutionem iudici nolenti condemnare ad mortem ex officio et secundum leges reos, modo generaliter loquatur, ut puniat secundum leges, quas ipsi potest ostendere ut videat quid iuris; arg. can. *Pessimam* 32, caus. 23, qu. 8; Barbosa in cap. *Ex litteris;* Suarez, Layman, Pirhing. loc. cit., num. 98; Reiffenst. lib. 5 decretal., tit. 12, num. 101 et 102, et alii passim.

In bello manifeste iniusto sive offensivo, sive defensivo, licet pauci occidantur seu mutilentur, vel etiam unus solus occidatur vel mutiletur, evadunt irregulares omnes militantes, quamvis non omnes suis manibus occidant seu mutilent, quia omnes ad homicidium seu mutilationem cooperantur, et constituunt unam causam totalem ad eam occisionem vel mutilationem, cum omnes ad invicem se excitent ad illam; arg. cap. *Sicut dignum* 6, § fin., de Homicidio; cap. *Quod in dubiis* 5 de Poenis, et ibi Glossa vers. *Incitant.*

In bello autem manifeste iusto, sive offensivo, sive defensivo, evadunt irregulares solum occidentes vel mutilantes propriis manibus. Pugnantes autem et neminem occidentes nec mutilantes, non fiunt irregulares, licet ab aliis multi occidantur vel mutilentur; cit. cap. *Petitio tua* 24 de Homicidio, et can. *Si quis* 4, dist. 51, et doctores communiter. Nec etiam evadunt irregulares, si aliquos ipsi vulnerent et percutiant solum, dummodo non occidant, nec mutilent; cit. cap. *Petitio tua* 24 de Homicidio, ubi sacerdoti pugnanti in bello praecipitur solum ob irregularitatem abstinere a celebratione in casu quo ipse propriis manibus aliquem interfecerit, non autem si neminem occidit aut mutilavit, ibi: *Mandamus, quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in huiusmodi dubio abstinere quam temere celebrare.* Ob solam enim vulnerationem et percussionem non reperitur in iure imposita ulla irregularitas, adeoque non contrahitur, cum ista non contrahatur, nisi sit in iure expressa; c. *Is qui* 18 de Sent. Excomm. in 6.

Clerici et laici pugnantes in bello iusto, et occidentes vel mutilantes inimicos fiunt irregulares, non ex delicto, sicuti pugnantes in bello iniusto, sed tantum ex defectu lenitatis, quia, sicuti qui iuste contra aliquem profert sententiam sanguinis, secuto effectu, irregularitatem incurrit, arg. c. *Aliquantos* 1, dist. 51, can. *Saepe* 29, et c. *His* 30, caus. 23, qu. 8;

cap. *Ex litteris* 10 de Excessibus praelator.; cap. *Clericis* 5, et cap. *Sententiam* 9 Ne clerici vel monachi, ita qui militat in bello iusto incurrit irregularitatem, si aliquem occidat vel mutilet; can. *Si quis viduam* 8, dist. 50; can. *Aliquantos* 1, dist. 51, et cap. *Petitio tua* 24 de Homicidio. Clerici tamen, si sint in sacris vel beneficiati, peccant mortaliter pugnando in tali bello aggressivo, quamvis iusto, cum eis sit absolute prohibitum propriis manibus pugnare in bello offensivo, quamvis iusto; can. *Eos qui* 3, caus. 20, qu. 3, c. *Clerici* 5, et can. *Quicunque ex clero* 6, caus. 23, qu. 8, et cap. *Ex multa* 9 de Voto, § *De Clericis*. Vide verb. *Bellum*, art. 5.

Clerici sive laici pugnantes in bello iusto, etiam mere defensivo contra quoscunque etiam paganos et haereticos ob necessariam defensionem patriae, et aliquem occidentes vel mutilantes, sicuti etiam ob necessariam defensionem parentum, filiorum, aliorumque quorumcunque coniunctorum, licet in talibus iustis et necessariis casibus non peccent, fiunt tamen irregulares ex defectu lenitatis. Et ratio est quia in Clementina unic. *Si furiosus* de homicidio, irregularitatis incursus evitatur a solo homicida qui necessario tuetur vitam propriam; ergo non evitatur ab homicida qui alienam vitam, etiam patris et matris, aliorumque coniunctorum, et patriam defendit, licet non peccet; ex c. *Dilecto* 5, § fin., de Sent. Excom. in 6. Nam de iure communi irregularis est quilibet homicida; can. *Si quis viduam* 8, dist. 50, et doctores communiter. Hodie autem limitatur ius per dictam Clementinam, et in limitatione solum fit mentio de necessario defendente vitam propriam, ibi: *Et idem de illo censemus qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem;* ergo secus in aliis casibus; arg. cap. *Nonne* de Praesumptione, ut optime Marian. Soccin. in c. *Ad audientiam* 12 de Homicidio, n. 187, et Fagnan. in cap. *Suscepimus* 10 de Homic., et expresse glossa in d. Clem. verb. *Suum*, quam sequuntur Lap. et Paul., item Cardin. Imola, et Abbas in c. 2 de Vita et honest. Clericor.; et hanc gloss. dicit communiter receptam Navarr. in Manual. cap. 27, n. 213. Tum quia de pugnantibus etiam in bello iusto ad necessariam defensionem patriae habetur expresse in cap. *Petitio tua* 24 de Homicidio, ubi Honorius III sic praecise respondit Pelagio presbytero: *Petitio tua nobis exhibita continebat quod, cum inimici Dominicae crucis, ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam in quo morabaris graviter invasissent, exeuntibus inde habitatoribus tam clericis quam laicis contra eos, ac invicem confligentibus, hinc inde occisi quamplurimi exstiterunt. Unde cum pro eo quod aliquos percussisti irregularitatem metuas incurrisse, mandamus quatenus, si de interfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in huiusmodi dubio abstinere quam temere celebrare;* ibi glossa et Barbosa, n. 1; Fagnan. num. 11 et 14, et per tot., et alii canonistae, Bonacina de Censuris disp. 7, punct. 4; Petra in Constit. unic. Gregorii VIII, sect. 1, n. 7, et Rota part. 2 recen., num. 5; et consonat can. *De his* 36, dist. 50. Et de facto fuit a Sanctissimo concessa facultas nuntio Portugalliae ut dispensaret cum ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis infideles seu haereticos defendendo patriam, occiderunt vel mutilarunt, ut refert Fagn. in cit. cap. *Petitio*, num. 15, ubi advertendo verba *inevitabilis necessitatis* elicit non esse facile dispensandum, si poterat a laicis patria defendi. Et ratio est quia hoc impedimentum irregularitatis inolevit, ut eruantur a ministerio divino ii qui sanguinem humanum profundunt, iuxta id quod dixit Dominus Davidi lib. 1 Paralipomen. XXII, n. 8: *Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti, non poteris aedificare domum nomini meo;* et ibid., cap. XVIII, num. 3: *Non aedificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator et sanguinem fuderis.* Ecclesia namque et sui ministri imitari debent lenitatem et mansuetudinem Christi Domini; c. *Poena* 2, et can. *Unum solum* 3, caus. 23, qu. 5; Praepositus in can. *Miror*, dist. 50; div. Th. 2-2, qu. 40, art. 2, ad secundum. Ex solo itaque facto alioquin meritorio potest quis irregularitatem incurrere, ut deferentibus ligna pro comburendo haeretico, ut acquirat indulgentias; Speculator tit. de Dispensat., § *Iuxta*, vers. *Quid de his;* Ioann. Andr. in cap. *Sicut dignum* de Homicidio; Soccin. in cap. *Ad audientiam*, num. 279, de Homic. Et sic etiam iudices, qui administrant iustitiam, licet obiectum tam bonum intendant et mereantur, tamen fiunt irregulares, si sententiam mortis proferant contra reos; arg. can. *Aliquantos* 1, dist. 51; c. *Saepe* 29, et c. *His* 30, caus. 23, qu. 8; cap. *Ex litteris* 10 de Excessib. Praelator.; cap. *Clericis* 5, et cap. *Sententiam* 9 Ne clerici vel monachi. Et per hoc hanc sententiam tenent ultra iam cit. doctor. Farinac., Angelus, Panormitan., Innocent., divus Antonin., Navarr., Maiol., Tabiena, Medin., Saler., Henriquez, Philiarch., Medices, et alii cum Pignat. tom. 7, consul. 20, n. 4 et 5, qui istam sententiam, nedum communiorem, sed etiam certam censet.

Clerici cum legitima sui superioris facultate bello iusto interessentes, tanquam cappellani, ut militibus sacramenta ministrent, eisque in morte assistant, non peccant; cap. *Ex multa* § *De clericis*. Imo neque ipsi, neque alii clerici irregularitatem incurrunt, si in tali bello iusto milites adhortentur ad strenue pugnan-

dum, ut colligitur ex cap. *Petitio tua* de Homicidio, et can. *Hortatu* 33, qu. 8. In bello autem manifeste iniusto clerici exhortantes milites ad pugnandum, evadunt irregulares; cap. *Sicut* 6, § fin., de Homic., et c. *Quod in dubiis* 5 de Poenis.

Clericus militiae nomen dans ipso facto privatur beneficio et pensione, ut ex decis. Rotae Rom., Benedict. XIV, Institut. Ecclesiast. 101, § 18.

Quoad hanc irregularitatem, praeter hucusque tradita haec accipe. Clericus in sacris constitutus militans, et arma ferens in servitium alicuius laici principis, si expeditionibus bellicis interfuerit in quibus homicidia, furta, rapinae, incendia secuta fuerint, multo probabilius est incidisse in irregularitatem, licet moraliter certus sit se neminem mutilasse vel occidisse, ut ex decreto Sacr. Congr. in Ipren. *Irregularitatis* erui posse videtur; cit. Institut. 101, § 19.

Idem forte affirmari potest de clerico in minoribus beneficiato, cum ea quae vetantur ordinatis in sacris etiam beneficiatos clericos comprehendant; ibid., § 23.

Clerici in minoribus si militaverint in bello iniusto, etsi ipsi neminem occiderint vel mutilaverint, si tamen ala in qua militant homicidia commiserit seu mutilaverit, inducit in eos clericos irregularitatem; etenim in eo casu clericus facit unum corpus cum sociis, et ulterius dat operam rei illicitae; ib., § 8.

Porro si ille militaverit sub suo principe, nec certo sciverit bellum esse iniustum, non tenetur per se indagare num iustum sit, nec ne, sed poterit credere bellum esse iustum. Idem probabiliter dici potest de clerico militante sub alieno principe, quia impossibile esset illi indagare num sit bellum istud iustum iniustumve; ibid., § 17.

Si vero bellum esset iustum, clericus militans, si certus sit moraliter se neminem occidisse vel mutilasse, etiamsi hoc actum fuerit a sociis, non incidit in irregularitatem, ut ex cap. *Petitio* de Homicidio voluntario; ibid., § 10.

Demum si bellum sit iustum et defensivum, si clericus iussus est arma capere, nec sufficiant ad defensionem laici, non incidit in irregularitatem etiamsi occiderit; ibid., § 9.

12 Irregularitates ex defectu sunt multae et assignantur.

Prima est ex defectu animae, ratione cuius irregulares sunt amentes, lunatici et furiosi, licet habeant aliquod lucidum intervallum; can. *Maritum* 2, et can. *Communiter* 3, dist. 33; epileptici, seu laborantes morbo caduco; dict. can. *Maritum*, dist. 33; daemoniaci seu obsessi a daemone; can. *Clerici* 3, dist. 33. Omnes tamen isti, si a sua respectiva aegritudine epilepsiae, amentiae, et daemonis vexatione liberati fuerint, possunt susceptos ordines exercere, si constet eos per integrum annum ab ultimo lapsu non amplius fuisse correptos, ut expresse habetur c. *Communiter* 3, dist. 33, praecisis his verbis: *Ut nullus de iis qui aut in terram arrepti a daemonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis cui corporis incommoditatibus dediti sine huiusmodi passionibus in terram probantur elisi, qui tamen et isti tandiu erunt ab officii sui ordine et loco suspensi, quousque unius anni spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu daemonum liberati.* Imo amentes seu furiosi constantia lucis intervalla habentes, et epileptici, seu morbo caduco laborantes, quamvis nondum perfecte sanati, si raro cadant aut deficiant, possunt privatim celebrare cum assistentia unius sacerdotis ieiuni, qui missam prosequi posset si alter deficeret, ut colligitur ex can. *Illud* 15, et can. *Nihil* 16, caus. 17, qu. 1; et tenent Layman lib. 1 Theolog. Moral., tract. 5, cap. 5, part. 7, num. 2, cum aliis ibi citatis; Reiffenst. lib. 1 decret., tit. 20, num. 19; La Croix lib. 7, n. 495; Pirhing lib. 1 decr., tit. 20, n. 14, et alii.

Ex defectu animae irregulares sunt etiam illitterati; can. *Illiteratos*, dist. 36, ubi glossa notat sufficere scientiam mediocrem; Tridentinum autem, sess. 23 de Reformat., c. 4, praescribit ut tonsurandus sciat rudimenta fidei, et legere et scribere; promovendus ad minores sciat saltem linguam latinam sic ut latinas sententias in patrium sermonem vertere sciat; ibi cap. 21; promovendus ad subdiaconatum et diaconatum sit instructus litteris et iis quae ad exercendos tales ordines pertinent; ibi c. 13; promovendus ad presbyteratum habeat scientiam talem, ut possit populum docere quae necessaria sunt ad salutem, et idoneus sit ad sacramenta debito modo ministranda; ibi c. 14; et promovendus ad episcopatum tali sit instructus scientia et doctrina, ut muneris sibi iniungendi necessitati possit omnimode satisfacere; et per hoc vult quod sit in universitate studiorum magister, seu doctor, aut licentiatus in sacra theologia vel iure canonico sess. 22 de Reform., cap. 2: *Qui enim ad episcopatus promovendus est gradum*, ex can. *Omnes psallentes*, dist. 38, tali scientia debet esse ornatus, ut *in promptu habeat legere scrutabiliter, et non transitorie tam sacros canones et sacrum Evangelium quam omnem divinam Scripturam.* Irregulares etiam sunt ex defectu animae omnes neophyti, scilicet primo, qui nuper existentes in adulta aetate a paganismo, iudaismo et atheismo convertentur ad fidem catholicam; ex can. *Sicut Neophytus*, dist. 48, et can. *Neophyti* de Consecrat., dist. 5, ne in

superbiam elati, ut dicit Apostolus 1 ad Timoth. III, in laqueum incidant diaboli, et ne fiant magistri, qui nondum didicere esse discipuli, ut habetur in can. *Miserum*, dist. 61, et in c. 1, dist. 48. Secundo, qui cum diu fuerint saecularibus curis addicti, recenter a saeculari vita promoti ad ecclesiasticam, statim sine mora contendunt ad sacros ordines et dignitates ecclesiasticas promoveri, isti enim sunt vere irregulares, nec possunt ad ordines et dignitates sic promoveri; ex can. *Sicut Neophytus*, dist. 48; ex can. *Qui Ecclesiasticus*, distinct. 59; ex can. *Hoc ad nos*, dist. 60; et ex can. *Sacerdotali*, dist. 61. Tertio, qui a saeculo recenter conversi sunt ad religionem aliquam, et nondum anno probationis elapso contendunt ad ordines et dignitates promoveri, isti etiam sunt vere pro tali tempore irregulares quoad ordines suscipiendos et dignitates in religione acquirendas, ut expresse habetur in c. *Monasteriis* 19, qu. 3.

Secunda ex defectu corporis, ratione cuius irregulares sunt omnes qui ita sunt corpore vitiati, ut absolute non possint peragere ordinis ministeria, vel si aliqualiter possunt, non sine aliorum horrore, ut colligitur ex c. *Illitteratos*, ibi: *Aut aliqua parte corporis vitiatus, vel imminutus*, dist. 36; ex c. *Presbyterum*, et ex cap. *Tua nos* de Clerico aegrotante. Sic irregularis est qui fuit aliqua manu mutilatus; c. *Exposuisti* 6 de Corpore vitiatis. Presbyter cui medietas palmae cum duobus digitis fuit abscissa missam celebrare non permittitur, quia *nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest*, ut expresse cavetur cap. *Presbyterum* de Clerico aegrotante. Sic deformiter gibbosus; can. *Hinc etenim*, vers. *Gibbosus*, dist. 49. Claudus nequiens sine pede ligneo vel sine baculo incedere; can. *Nullus Episcopus* de Consecr., dist. 1. Oculo orbatus, seu cui oculus erutus est, si absque notabili deformitate canonem legere nequeat; can. *Si Evangelica* 13, dist. 55, et omnes notabiliter impediti aliquo usu membrorum, cit. can. *Si Evangelica*, et tot. tit. de Corpore vitiat. Si autem quis aliquem defectum corporalem habeat qui neque notabilem deformitatem contineat, ita ut scandalum in celebratione non causet neque exercitium celebrationis impediat, talis non est irregularis. Unde si reipsa alicui erutus esset unus oculus, et alius, v. g., vitreus ita artificiose esset compositus ut vix adverti posset, docet Sylvius part. 1, verb. *Irregularitas*, cas. 1, talem non fore irregularem, quia, quando in iure dicitur quod qui amisit oculum sit irregularis, causa est uti communiter explicant Doctores, quia in hoc est deformitas; ergo si nulla adsit deformitas, non sequeretur inde irregularitas. Sic La Croix lib. 7, num. 500, et cum aliis Layman lib. 1, tract. 5, part. 5, cap. 7, in cuius summario num. 2, sic praecise dicit: *Unius oculi etiam sinistri privatio sine notabili deformitate irregularem non efficit*. Sic qui caret visiva virtute in oculo sinistro, sive canonis, et tanta pollet virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere canonem, non est irregularis, et ut commodius possit legere, potest Missale tanto magis ad medium altaris attrahere et sibi approximare; Barbosa de Offic. et potest. Episcop., part. 2, alleg. 42, num. 31; Layman loc. cit., num. 2; Pirhing lib. 1 decr., tit. 20, num. 6; Diana part. 4, tract. 2, resol. 73, et Dicastill. d. 8, num. 173; Navarr. in Manual. cap. 27, num. 199; La Croix loc. cit., cum Molina, Avila, Sa, Suarez, Vasquez, Valentia, Henriquez, Sayr, ab ipso citatis, Bonacina, Filliuc., et alii a Barbosa ubi supra adducti, et plurimis adductis, tenet novissime Pontas in suo Dictionario, tom. 2, verb. *Irregularitas*, cas. 12.

Advertendum tamen est, quod si defectus corporis absque propria culpa superveniat post susceptos iam ordines, tunc ordinatus non redditur ex toto irregularis, sed solum quoad illum actum ordinis quem ob talem corporis defectum, vel nullo modo, vel saltem non sine aliqua notabili deformitate exercere potest; ex cap. 2 de Clerico aegrotante. Si autem talis corporis defectus iam reperiatur in laico antequam sit promotus, licet sit dumtaxat celebrationem impediens, ut defectus pollicis seu indicis, sacrae hostiae fractionem impediens, non potest absque dispensatione promoveri ad ordines, etiam minores; ex can. *Non confidat*, dist. 50.

Tertia ex defectu lenitatis, ratione cuius sunt irregulares omnes qui directe concurrunt ad mortem aut mutilationem, etiam iustam affectu secuto, ut iudices sententiam mortis vel mutilationis pronuntiantes, accusatores sine protestatione, testes ultronei et voluntarii, notarii sententiam scribentes, dictantes, subscribentes, legentes, assessores, consultores, advocati, et omnes ministri iustitiae sententiam exsequentes; ex can. *Aliquantos*, dist. 51, et can. *Si quis viduam*, dist. 50. Licet enim omnes supradicti nullum committant delictum, cum tamen non perfecte imitentur lenitatem et mansuetudinem Christi, qui noluit pronuntiare dignam morte mulierem in adulterio deprehensam, et pro perfidis Iudaeis Patrem oravit, ideo merito ab Ecclesia inhabiles declarantur ut in altari immaculatam et incruentam hostiam Deo offerant, et Christi mansuetissimi personam repraesentent, eo vel maxime quod etiam in lege veteri noluit Deus sibi aedificari templum a rege Davide eo quod multum sanguinem fudisset, non obstante quod id factum fuerit in bello iusto, et David fuerit sanctissimus: *Multum sanguinem effudisti, et plu-*

rima bella bellasti, non poteris aedificare domum nomini meo; 1 Paralipomenon XXII. — Sed voluit sibi aedificari illud a Salomone, viro quietissimo et mansuetissimo: *Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus.... ipse aedificabit domum nomini meo,* ibid., num. 9 et 10.

Quarta ex defectu natalium, ratione cuius irregulares sunt omnes illegitimi, ut filii naturales, id est nati ex soluto et concubina; manzeres, id est nati ex meretrice; nothi, id est nati ex coniugato et soluta, et spurii id est nati ex copula a iure civili damnata, ut ex incestu, stupro, raptu et sacrilegio; cap. *Per venerabilem* Qui filii sint legitimi; cap. 1 et final. de Filiis presbyterorum; cap. *Innotuit* de Election., et ex Conc. Trid. sess. 22 de Reform., cap. 2, sess. 23, c. 5. Illegitimi tamen qui per subsequens matrimonium legitimantur, non sunt irregulares; arg. cap. *Conquestus,* et cap. *Tanta.* Qui filii sint legitimi, quia subsequens matrimonium fictione iuris retrotrahitur ad tempus conceptionis; l. *Divi Constantini* 5, l. *Cum quis* 10, l. *Nuper* 11 Cod. de Naturalibus Liberis. Sicuti etiam non sunt irregulares aliquam religionem intrantes, tunc enim illegitimi possunt ad sacros ordines promoveri, licet non possint ad praelaturas, ut expresse habetur cap. 1 de Filiis presbyterorum, his verbis: *Filii presbyterorum, ut caeteri ex fornicatione nati, ad sacros ordines non promoveantur, nisi aut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes, praelationem vero nullatenus habeant.* Filii expositi reputantur pro illegitimis; in iure enim reputantur illegitimi qui nequeunt parentes suos ostendere, per textum in cap. 1 de Infantibus expositis.

Illegitimi sunt irregulares ex defectu, adeoque ordinum et beneficii incapaces; attamen pro minoribus ordinibus et beneficiis non habentibus annexam animarum curam, potest Episcopus cum illis dispensare; nonnisi vero Romanus Pontifex in aliis omnibus, ut ex cap. *Is qui* de Filiis presbyt. in 6. Bened. XIV de Synodo Dioeces. lib. 13, c. 24, § 11. Hinc ad rem notanda sequentia.

Filii illegitimi clericorum consequi non possunt beneficia et pensiones in ecclesiis in quibus parentes eorum obtinuerunt aliquod beneficium, licet dissimile, neque in eisdem ecclesiis ministrare; neque tandem pensionem ullam habere super fructibus beneficiorum quae ab eorum parentibus possessa sunt; ex Tridentino sess. 25, cap. 15, de Reform. Sicut et nullae sunt reciprocae resignationes a parentibus clericis in favorem filiorum suorum factae, ita ut ipsis filiis minime suffragentur; De Synodo, etc., ibid., § 13. Quia nec filius illegitimus parochi iam defuncti munus confessarii obire potest in ea ecclesia quam pater parochus obtinuit, ut ex verbis Congregationis vetantis ne filii in ea ecclesia *quoquo modo ministrent,* et ex responso Sacr. Congr. habetur, ib., § 14.

Vicissim autem si pater in aliqua ecclesia munus gessit cappellani ad nutum amovibilis, potest eius filius illegitimus idem munus ibidem obire; non enim hoc est beneficium, sed pensio, ut ex responsione Sacr. Congreg., ibidem.

Si vero pater dignitatem in ecclesia aliqua obtinuit, filius titulo missae semper in eadem celebratae non potest fieri particeps emolumentorum quae sacerdotes post certum servitii tempus obtinere ibi consueverant, ut ex resp. Sacr. Congr., ibid.

Quinta ex defectu sacramenti, scilicet matrimonii; matrimonium enim consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, iuxta illud Apostoli ad Ephes., cap. v: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.*

Haec autem significatio deficit in bigamis, id est in iis qui contrahunt et consummant matrimonium cum pluribus uxoribus, aut cum una vidua, vel corrupta, quia non fit coniunctio unius cum una, eaque virgine, sicut Filius Dei copulavit sibi unicam et immaculatam sponsam Ecclesiam, ab alio non assumptam, ideoque irregularitatem incurrunt omnes Bigami; cap. *Ut Bigami,* cap. *Super eo* de Bigamis; sive sint bigami bigamiae verae, id est qui contrahunt et consummant matrimonium cum pluribus uxoribus; cap. *Debitum* de Bigamis non ordinandis, et can. ult., dist. 34; sive sint bigami bigamiae interpretativae, id est qui contrahunt et consummant cum vidua, vel cum corrupta ab alio; isti enim censentur quadam iuris interpretatione habuisse duas uxores, licet vere illas non habuerint; can. *Maritum,* dist. 33, can. *Si cuius,* et can. *Si laici,* dist. 34; sive sint bigami bigamiae similitudinariae, id est, qui post votum solemne castitatis emissum in religione approbata, vel post receptionem sacrorum ordinum matrimonium quamvis invalidum contrahunt et consummant; isti enim sunt aliquo modo similes contrahentibus duplex matrimonium, quatenus post matrimonium spirituale cum Christo contractum, ab eo recedentes attentant matrimonium carnale contrahere et consummare, adeoque bigamiam similitudinariam dicuntur incurrere; can. *Nuper a nobis* 5, c. *Quosquos,* c. *Monacho* 27, qu. 1, et cap. ultim. de Bigamis non ordinandis.

Hanc autem irregularitatem non incurrit qui prius cum pluribus fornicatus est, et postea virginem ducit, quia hic non intervenit defectus sacramenti, cum nullum cum illis liberis praecesserit matrimonium significans coniunctionem Christi cum Ecclesia; cap. *Quia circa*

de Bigamis non ordinandis. Nec eam incurrit qui contrahit cum vidua in articulo mortis constituta ad eius honorem tuendum, cum qua antea rem habuerat, si matrimonio non consummato vidua decesserit, ut declaravit Sac. Congr. Conc. in una Burgen. *Bigamiae* remissa ad Poenitentiariam 17 Iulii 1688. Nec qui ducit feminam prius a se solo corruptam, quia talis non divisit carnem suam in plures, sed adhuc est unicus unicae sponsus, sicque non patitur defectum Sacramenti; glossa in cap. *Sane* 1 de Clerico coniug., et in c. *Debitum* de Bigamis, vers. *Cognita;* S. Th. in 4, distinct. 27, qu. 1, art. 1; Abbas de Bigamis, num. 2, et communiter alii plurimi cum Barbosa p. 2 de Offic. et potest. Episc., alleg. 49, num. 7.

Sexta ex defectu libertatis, ratione cuius irregulares sunt servi proprie dicti seu mancipia; can. *Nullus* 1, can. *Nulli* 2, c. *De servorum Ordinatione* 6, dist. 54, et cap. *Consuluit* de Servis non ordinandis. Servi ascriptitii atque originarii ex istis qui certe glebae seu praedio colendo sunt perpetuo obligati, atque adeo sine consensu dominorum ordinari non possunt; can. *Generalis*, et can. *Admittuntur*, dist. 44. Famuli autem illi qui pro annua mercede dominis suis inserviunt, in sensu iuris non sunt irregulares, cum non censeantur proprie servi, sed potius habeantur quo ad hoc pro vere liberis. Sunt etiam irregulares obligati ad ratiocinia, ut qui generalem aliquam rerum saecularium administrationem habent vel habuerunt, et exinde principalibus suis ad reddendas rationes sunt obstricti, ut sunt procuratores, rectores, tutores, syndici, officiales, fiscales, curiales publici, et huiusmodi, isti enim ordinari non possunt nisi deposito onere, seu relicto officio, atque reddita ratione; can. *Curiales*, dist. 53; c. *Unico* de Obligatis ad ratiocinia, ubi expresse prohibitionis ratio adducitur his verbis: *Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamabitur.*

Quia tamen clerici possunt esse tutores et curatores suorum Agnatorum; ex can. *Pervenit*, dist. 86, et etiam administratores rerum ecclesiarum, pupillorum, viduarum, aliarumque miserabilium personarum quae potissimum indigent ecclesiastico adiutorio, ex cit. c. *Pervenit*, et can. 1, caus. 21, qu. 3, ideo etiam talia munia et officia gerentes, et in his adhuc perseverantes, possunt ad ordines promoveri, ut notat glossa in cap. unico de Obligatis ad ratiocinia.

Septima ex defectu legitimae aetatis, ratione cuius irregulares sunt omnes qui nondum habent legitimam aetatem ad susceptionem ordinum requisitam; quae aetas pro receptione cuiusque ordinis est novissime et clare statuta a Concilio Tridentino sess. 23 de Reformat., cap. 11 et 12. Et haec irregularitas durat solum quandiu durat talis defectus legitimae aetatis; completa autem requisita aetate, absque alia dispensatione cessat; arg. cap. ultim. de temporib. ordination.

Octava ex defectu bonae famae, seu ex infamia; et haec irregularitas duplici modo contrahitur, scilicet ex infamia cum propria culpa, et ex infamia sine culpa. Irregularitas quae contrahitur ex infamia cum propria culpa est illa quae oritur ex delicto enormi et notorio; can. *Infames* 6, qu. 1; et de ista satis fuit dictum de irregularitatibus ex delicto, num. 6. Irregularitas ex infamia sine culpa, de qua est sermo in praesenti, est quae contrahitur ex exercitio artium vel officiorum ex iure infamium, vel alio modo sine culpa, ut sunt histriones, mimi, comoedi, filii publicae meretricis, quamvis coniugatae, et omnes in scena ludentes, per textum in l. 1 et 2, § ultim., ff. de His qui notantur infamia; aleatores publici, et pro ludo mutuantes, per textum in cap. *Inter dilectos* de Excessibus Praelator.; aurigae, gladiatores, cursores, citharaedi, lyristae, saltatores, caupones, per ea quae tradit Clemens V, 1 de Vita et Honest. cler., macellarii, satellites, cloacas emundantes, pelles expurgantes, ut habetur in cit Clem. 1 de Vita et Honest. clericor., et ibi glossa omnes istas artes expresse enumerans. Quamvis autem ignominiosas et viles has artes exercentes reputentur infames, ideoque reddantur irregulares, non tamen sunt infames et irregulares eorum filii, ut habetur ex Anthero Papa in epistola ad Episcopos Boeticos praecisis his verbis: *In Episcoporum negotio prosapiam non agnosco; apostolicus ordo hoc probat, et tot Pontificum et Episcoporum numerus, qui, vilibus parentibus nati dignissime sacerdotio functi sunt.*

Ad uberiorem supradictorum notitiam ad- 13
duntur hic varii speciales casus a Sacris Congregationibus resoluti.

Occidens aliquem ad necessariam sui defen- 14
sionem cum moderamine inculpatae tutelae non fit irregularis; Clem. unic. *Si furiosus* de Homicidio; Sacr. Congr. Conc. in Aquilana 25 Febr. 1715, apud Ursayam, tom. 1, part. 2, discept. 6, num. 20, et saepius alibi, ut refert Pignatell. tom. 7, consult. 20, num. 3 et seq., et consult. 80 per tot. Si autem talis occidens 15
excesserit moderamen inculpatae tutelae; Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 3, num. 25, cum pluribus ibi allegatis; Passerin. de Elect. cap. 27, num. 29; Ursaya tom. 3, part. 2, discept. 7, num. 12 et 13, et alii dicunt quod evadit quidem irregularis, sed dispensari potest ab Episcopo, et non indiget dispensatione Papae. Et in tali casu declarare an occidens seu mutilans sic defendendo vitam propriam indigeat dispensatione, potest Episcopus, ut saepius declaravit S. Congr. Episc., praesertim in

Lucerina 1580, in Schenicensi 1587, et in Ianuensi 23 Maii 1589, apud Pignatell. tom. 7, consult. 80. At consultius videtur petenda in tali casu dispensatio a Sacr. Congr. Concilii, quam de facili solet concedere, uti concessit in Triventina *Irregularitatis* 11 Decemb. 1694; in Nuscana *Irregularitatis* 11 Apr. 1710, et saepius alibi. Non sic autem de facili solet dispensationem concedere quando quis voluntarie alium in rixa occidit, ut ipsam denegavit in Panormitana *Irregularitatis* 26 Apr. 1698; in Veliterna *Irregularitatis* 28 Iun. 1704, et saepe alibi.

16 Condemnatus ad triremes, licet non remigaverit, quando delictum propter quod damnatus fuit infamiam irrogat, remanet irregularis; Sacr. Congr. Episc. in Mantuana 20 Decemb. 1619, apud Monacell. tom. 2, tit. 13, form. 3, num. 39; et Sacr. Congr. Concil. in Panormitana 3 Aug. 1715, apud eumd. Monacell. tom. 4, supplem ad tom. 3, n. 140, et apud Ursayam tom. 2, part. 2, discept. 22, num. 30, et Inst. Crim. lib. 4, t. 5, n. 150, ubi citat idem decretum in Panormitana, sed sub dat. 4 Febr. 1702, et in Romana seu Lavellen. 6 Iul.; apud Ursayam in Miscella-

17 neo 2, litt. T, num. 45. An autem etiam remaneat irregularis quando delictum ob quod damnatus fuit infamiam de iure non irrogat, et ipse non remigavit, Ursaya loc. cit., n. 150, cum Raynaldo et Monacell. ibi allegatis, videtur inclinare in negativam opinionem, in quam dicit videri inclinasse etiam Sacr. Congreg. Conc. in Comen. 4 Mart. 1671. At vero Monacell. cit. tom. 4, num. 140, ubi sub dat. 14 Mart. refert per extensum dictum decretum in Comensi de quodam presbytero Iosepho Cattaneo Comen. Dioecesis, qui ad triremes damnatus et transmissus ob armorum delationem, absque eo quod remigasset, inde egressus supplicavit pro absolutione, etc. Sacra Congr. Conc. audita relatione Episcopi, die 14 Martii 1671, censuit, si Sanctitati Suae placuerit, posse per litteras apostolicas in forma brevis eidem Episcopo committi, ut constito de expositis, et praesertim quod non remigaverit, oratorem pro suo arbitrio et conscientia absolvat, et ad exsecutionem suorum ordinum rehabilitet et restituat; lib. 27 decr., fol. 54, dicit quod ex hoc decreto videtur quod Sacr. Congr. iudicaverit requiri Papae dispensationem. Et de facto, cum sacerdos Petrus Cardonus Panormitanus ad triremes damnatus et transmissus tanquam unus inditiatus de crimine fabricationis falsae monetae, et postea absque eo quod remigasset, liberatus cum sola poena exsilii, supplicasset pro absolutione, Sacr. Congreg. Concil. in Panormitana, die 8 Augusti 1705, gratiam denegavit rescribendo *Lectum*, apud Monacell. cit. tom. 4, num. 140, quam denegatam gratiam refert ipse etiam Ursaya loc. cit. Unde in similibus casibus semper recurrendum est ad Sanctam Apostolicam Sedem.

Quando exsilii poena inducat irregularitatem, et quando non, vide apud Thesaurum de Poenis ecclesiasticis, part. 1, c. 33, § *Talis autem*. Illustrissimus ac reverendissimus Maraviglia in leg. 176 *Prudentiae episcopalis*, ad hoc dignoscendum hanc tradit regulam: Quando exsilii poena imposita est propter delictum cui a iure annexa sit infamia, certum est inducere irregularitatem, iuxta cap. *Inter dilectos* de Excessibus Praelatorum, et cap. *Accedens* de Accusat., et cap. *Accusatum* de Simonia; quando vero delicto quod exsilio punitur a iure non est annexa infamia, certum est nullam inducere irregularitatem, nisi aliud obstet; sic enim declaravit ipsa S. C. in una Maceraten. 4 Sept. 1602. Non enim quodcunque crimen causat infamiam, sed debet esse ex illis quae specialiter recensentur in iure, et talia sunt ex communi aestimatione; quia dato etiam quod crimen esset vere ex illis quae generant infamiam, cum tamen possit non esse notorium in loco ubi exsul degit, ibi non poterit infamiam causare, et sic sacerdos exsul ibi non erit censendus irregularis; sola enim infamia iuris annexa delicto, et per sententiam condemnatoriam expressa ad summum illa est quae inducit irregularitatem, non infamia facti; ita communiter doctores apud Covarruviam in Clem. *Si furiosus;* Garciam de Benef. part. 11, c. 3; Giballin. de Irregularit., et Suarez disp. 43 de Censur.

Si vero damnatus ad triremes actu remiga- 18
verit, tunc indistincte, sive delictum irroget infamiam, sive non, talis efficitur irregularis, et solus Papa dispensat, iuxta decretum Sacr. Congr. S. Officii emanatum anno 1635, tempore Urbani VIII, quo statuitur quod presbyteri tam saeculares quam regulares damnati ad triremes, si actu remiges fuerint, non habilitentur ad exercitium ordinum, quod per extensum refert Nicolius, Lucubr. Canon. lib. 5, tit. 12, § 13; et sequitur Monacell. tom. 1, tit. 4, form. 9, n. 7, et tom. 3, tit. 3, n. 13, cum aliis ibi allegatis.

Qui dat operam rei licitae, et omnem ad- 19
hibet diligentiam ne sequatur homicidium, si deinde casu fortuito sequatur, non incurrit irregularitatem; Sacr. Congreg. Conc. 1 Octobris 1588, et desumitur ex cap. *Dilectus* 13, cap. *Litteris* 15, et cap. *Quidam* 25 de Homicidio; Barbosa in Sum. Apost. decis., verb. *Irregularitas*, num. 1, cum aliis ibi citatis; Paesecius de Irregularitate, cas. 6, ibi, insuper addit quod declaratum fuit Concil. Trident. sess. 14, cap. 7, de Reform., loqui de eo qui fuisset in aliqua culpa, et indigeret dispensatione, ut in Hispalen. eodem anno 1588, in Aversana 13 Novemb. 1627, in Praenestina

20 7 Sept. 1630. Ob homicidium autem casuale commissum a parocho rescripsit eadem Sacr. Congr. Conc.: *Pro gratia, dummodo non celebret in loco commissi delicti, et per viginti milliaria circumcirca;* sic in Aquilana 1 Aprilis 1713, et in die 12 Maii 1714, in eadem rescripsit: *Pro gratia, ut possit celebrare in loco commissi delicti.* Ita apud Ursayam tom. 1, part. 2, discept. 6, ubi varias alias refert con-
21 similes resolutiones. Et ob offensionem et percussionem factam mediante instrumento non apto ad occidendum; eadem Sacr. Congreg. Concil. in Nuscana 12 Apr. 1710, rescripsit: *Pro gratia, peractis exercitiis spiritualibus per mensem;* apud Ursayam tom. 1, part. 2, discept. 6.

22 Irregularitas incurritur ab eo qui leviter percussit lethaliter vulneratum, ita ut ex dictis levibus percussionibus accelerata fuerit mors vulnerati; Sacr. Congr. Conc. in Caputaquen. 23 Mart. 1725, ubi denegavit etiam gratiam dispensationis; Ursaya in Miscellaneo primo sacro et profano, littera L, sub num. 200.

23 Et irregularem fieri qui proiicit cultrum contra aliquem, etiam sine animo offendendi, secuta offensione, tenent Pignatel. tom. 10, consult. 110, num. 14; Ursaya l. c., n. 204, et alii passim.

24 Clericus habita licentia ab Ordinario querelandi malefactores in foro laicali citra poenam sanguinis, si querelat, et indicia ac probationes subministrat ad probandum delictum, incurrit irregularitatem, secuta mutilatione querelati delinquentis. Sic declaravit Sacr. Congr. Concil. die 4 Februar. 1651, apud Pignatell.
25 tom. 1, consult. 377. Item irregularitatem incurrit clericus pro delicto in personam coniunctam commisso habens licentiam ab ordinario querelandi, si non querelat, sed tantummodo prosequatur accusationem, et subministret indicia in foro laicali insistendo pro punitione, secuta mutilatione; ead. Sacr. Congreg. Conc. d. die 4 Febr. 1651; apud Pigna-
26 tel. l. c., consult. 578. Non incurreret tamen irregularitatem clericus, si querelaret tantummodo malefactorem cum expressa protestatione quod ad vindictam seu poenam sanguinis nullimode intendit, iuxta dicta supra n. 11, § *Quamvis per textum,* in c. *Perlatis* 2 de Homicidio in 6, ibi allatum.

27 Irregularis non est pharmacopola rite et fideliter suam exercens professionem; Sacr. Congreg. Conc. in S. Marci 5 Iun. 1688, l. 8 decr., fol. 253, apud Ursayam in Miscellaneo 1, litt. I, num. 202, et Pignatel. tom. 8, consult. 146.

28 Incurreret tamen irregularitatem, sicut etiam chirurgus et medicus, si ex eorum imperitia et negligentia seu culpa infirmus moreretur seu mutilaretur, ut tradunt Panimoll. dec. 89, adnot. 5, num. 37; Corrad. in Praxi dispens., lib. 5, cap. 3, num. 1 et seq.; Antonel. de Iuribus Clericor., lib. 1, cap. 56, n. 33; Ursaya, Inst. Criminal. lib. 1, tit. 10, § 4, n. 97; Pignatell. loc. cit., et alii passim. Quoad me- 29
dicos autem, ut testatur Panimoll. cit. dec. 89, adnot. 5, num. 37, praxis Romanae curiae est ut eos non admittat ad ordines absque dispensatione apostolica, ut pariter esset dicendum de chirurgis. Vide verb. *Medicus*, n. 20, ubi varia ad rem.

Sacerdos celebrans pluries eadem die incurrit 30
irregularitatem; Sacr. Congr. Conc. in Senensi 16 Nov. 1686, apud Pignatell. tom. 7, consult. 43; et in Placentina 11 Ian. 1711, apud Ursayam, Instit. Crimin. lib. 1, tit. 10, § 2, num. 57.

Irregularitas non incurritur a clerico exer- 31
cente criminale aliquod officium seu iudicaturas, si saevis se non immisceat, et in causis sanguinis iudicium non proferat, ut re mature perpensa, recedendo a resolutis, die 3 Martii 1703, respondit Sacra Congreg. Conc. in Sancti Severini *Irregularitatis,* 1 Iun. eiusdem anni 1703, lib. 58 decret., fol. 413, apud Ursayam, Institut. Crimin. lib. 4, tit. 8, num. 50.

Neque irregularitatem incurrunt personae 32
ecclesiasticae absque ulla pontificis dispensatione intervenientes tamquam principis consiliarii in conditione legum imponentium poenam mortis, vel ipsimet easdem leges condentes, ubi temporalem habent iurisdictionem, quia conditores legum illorumque consiliarii per legum conditionem et promulgationem non intendunt homines occidere, sed poenarum timore a malis et delictis illos arcere; Sacra Rota part. 9 rec., decis. 172, n. 20 et seq.; Ursaya l. c., num. 48, cum aliis ibi citatis. Non possunt tamen praelati ecclesiastici (qui- 33
bus ex Summi Pontificis dispensatione permissum est in certis casibus sententiam sanguinis proferre) exsecutioni sententiae se immiscere, consilium vel praesentiam praestare eidem exsecutioni absque irregularitatis incursu; c. *Ex litteris* 10 de Excessib. Praelator.; Ursaya l. c., n. 42, cum aliis ibi allegatis.

Irregularitas non incurritur ab Episcopo, 34
permittendo exhumationem cadaveris, ut fiat *Visum et repertum.* Talis autem recognitio fieri debet extra ecclesiam et locum immunem, aliter a ministris laicis incurritur excommunicatio, ut declaravit Sacra Congr. Immunit. in Maceraten. 8 Aug. 1645, in Cremon. 1 Aprilis 1704, apud Ursayam, Inst. Crimin. lib. 1, tit. 4, n. 16; Monacell. tom. 1, tit. 6, form. 7, num. 6.

Irregularis non est descendens per rectam 35
lineam a mahumetanis; S. Congr. Concil. in Hispalen. 7 Maii 1701, apud Ursayam tom. 2, part. 2, discept. 22, a n. 25.

Irregularis non fit violans censuras nullas; 36
Sacra Congregat. Conc. ia Herbipolen. 19 Iu-

lii 1704, et in Casertana 11 Septemb. 1717, apud Ursayam in Miscellan. 1 Sacr. profan., litt. I, n. 199.

37 Irregularis non est ministrans in ordine suscepto, postquam appellavit a sententia excommunicationis contra ipsum lata; Sacr. Congr. Concil. in dub. Irregular. 15 Septemb. 1625, lib. 12 decret., fol. 329, apud Ursayam loc. cit., num. 203.

38 Irregularis non est laesus in calcaneo, et licet claudus ambulans sine baculo; S. Congregat. Concil. in Messanen. 27 April. 1686, lib. 3 decr., fol. 126, apud Ursayam loc. cit,, num. 201.

39 Irregularis est clericus confessus et condemnatus de crimine adulterii; S. Congr. Conc. in dubio *irregularitatis* 5 Maii 1657, lib. 20 decr., fol. 233, apud Ursayam l. c., n. 200.

40 Et irregularem esse etiam clericum convictum et condemnatum de crimine stupri sustinent Thesaurus, Maiolus et Amenus, apud Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 1, n. 161, qui tamen ibid. cum Garcia, Bonac., Nicol., et aliis, sustinet contrarium.

41 Irregularitas non incurritur per scriptionem processuum causarum seu querelarum criminalium, neque per exercitium officii gubernatoris absque prolatione sententiae sanguinis seu capitalis; Sacr. Congr. Conc. in Sutrina *Irregularitatis* 28 Maii 1695, et in S. Severini 2 Iun. 1703, apud Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 2, n. 70.

42 Irregularitas non incurritur per solam adscriptionem militiae saeculari sine actibus hostilibus; Sacr. Congr. Concil. in N. 10 Martii 1674, et in Leodien. 30 Septembr. 1684, apud Monacell. tom. 4 supplem. ad t. 2, n. 71.

43 Clericus autem qui militiae nomen dedit, et armatus in bello servivit, stipendium accepit, ac expeditionibus militaribus se associavit, fit irregularis, et indiget dispensatione ab irregularitate incursa, licet moraliter certus sit neminem mutilasse, laesisse aut occidisse; Sac. Congr. Conc. in Ipren. 13 Ianuar. 1703. Et ipso iure amittit beneficium etiamsi sit iuris patronatus; Sacr. Congreg. Conc. in Firmana 17 Ian. 1618, apud Monacell. tom. 2, tit. 13, formul. 3, n. 33; et consimiliter Card. Petra tom. 2 Commentar. ad Const. unic. Greg. VIII, n. 57 in fin., ubi refert quod in Sacr. Congr. Conc. in una Salisburgensi *Irregularitatis*, exhibito supplici libello remisso a Sacra Poenitentiaria cuiusdam sacerdotis qui se vendidit Hollandis pro servitio maritimo egestate pressus, et proinde arma sumpsit, et in Indiis militiam egit, fuerunt proposita dubia: An orator incurrerit irregularitatem, et an cum eo sit dispensandum? Respondit 14 Maii 1689: *Esse dispensandum*, quia dictus sacerdos miscuit se bello iniusto, arma et saeva tractando. Haec ille.

Mandans aliquem baculo verberari eo expresso ne occidatur, si mandatarius fines mandati excedens percusserit et occiderit, non dicitur irregularis ex homicidio voluntario, adeo ut sit indispensabilis iuxta c. 7, sess. 14, quia est solum voluntarium in causa, et non voluntarium directe, et in se, et potest proinde a Sede Apostolica dispensari; Sacr. Congreg. Concil. 2 Nov. 1581, lib. 22 decr., pag. 59, et 7 Septemb. 1604, lib. 7 decret., pag. 567 et 589; apud Monacell. tom. 2, tit. 13, formul. 3, num. 34 in fin. Et quod is incurrerit irregularitatem, habetur expresse in c. *Is qui* 3 de Homicid. in 6. Quamvis Barbosa in Summa Decis. Apostol., verb. *Irregularitas*, num. 2, citans decretum Sacr. Congr. Concil. sub die 2 Sept. 1604, dicat ipsum irregularitatem non incurrere. 44

Irregularis evadit qui voluntarie se castrari facit, et culpa sua seipsum mutilat; Sac. Congreg. Episc. in Milevitana 15 Ian. 1694, apud Monacell. tom. 2, tit. 3, formul. 3, num. 31, tom. 4 supplem. ad tom. 2, num. 429. Et dispensatio huius irregularitatis petenda est a Sacra Congr., quae maxima facilitate illam concedit, ut accidit in Aesina 13 Maii 1702. 45

Qui abscidit digitum pollicem debet petere dispensationem ad cautelam, quia dubium est an per talem mutilationem irregularitas incurratur, ut bis respondit Sacr. Congr. Conc., nempe 12 Iul. 1687, et 13 Ianuar. 1688, apud Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 3, num. 12. 46

Clericus qui levi epilepsia semel affectus fuit, et deinde per plures annos amplius dicti morbi signa non dedit, non est irregularis, et promoveri potest; Sacr. Congr. Conc. in Tudertina 9 Iul. 1704, apud Monacel. tom. 2, tit. 13, formul. 3, n. 36. 47

Clericus energumenus est irregularis, et licet fuerit liberatus, non potest promoveri sine dispensatione apostolica; Sacr. Congreg. Concil. 12 Febr. 1689, apud Monacell. tom. 1, tit. 13, formul. 3, num. 32, et in Mediolanen. 2 Decemb. 1724, ad 1 dub., apud Thesaurum resolutionum Congr. Conc. dicti anni 1724. Si autem antequam a daemone obsideretur erat promotus ad ordines, potest Episcopus illorum exercitium permittere suo arbitrio, ut dictum est supra num. 12 de Irregularitatibus ex defectu, per textum in c. *Communiter* 3, dist. 33, ibi allatum. 48 49

Suspensus a suo Ordinario extraiudicialiter sine scriptis, si celebrat, non fit irregularis: Sacr. Congr. Conc. in Vercellen. 18 Aug. 1703. Secus autem si fuerit suspensus iuridice; Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 3, n. 6. 50 51

Irregularitas incurritur a clericis ordinatis scienter cum ficto patrimonio vel beneficio, et ordines sic receptos exercentibus; Sacr. Congregat. Episcopor. in Verulana 6 Iun. 1611, 52

in Adrien. 1 Octobr. 1602, et Sacr. Congreg. Concil. 2 Nov. 1610, apud Pignatell. tom. 5, consult. 77, n. 16. Vide verb. *Ordo*, art. 2, num. 55.

53 Clerici sive saeculares sive regulares recurrentes in suis causis ad iudices et principes saeculares, si ex eorum recursu sequatur impedimentum iurisdictioni ecclesiasticae ex quo isti incurrant excommunicationem contentam in Bulla Coenae, si post talem recursum exerceant ordinem solemniter vel missam celebrent, evadunt irregulares, prout de regularibus respondit Sacr. Congr. Immunit. in Ulissyponen. 6 Nov. 1688, lib. decr. Martell., pag. 373, et de Clerico saeculari in Alatrina 29 Apr. 1704, lib. 3 decr. Vall. 576; apud Monacell. tom. 3, tit. formul. unic., n. 15.

54 Irregularis non est filius homicidae presbyteri, unde potest promoveri ad ordines sine dispensatione; Sacra Congreg. Concil. 2 Augusti 1687, apud Monacell. tom. 1, tit. 13, form. 3, n. 34.

55 Irregularis non est qui armatus cum consanguineis accurrit ad domum consanguineae ut compelleret fornicarium, si fornicarius e fenestra se proiiciens moriatur; Sacr. Congreg. Conc. in Pampilonen. 29 Sept. 1600, apud Monacell. l. c., n. 34.

56 Nec irregularis est qui accedens ad domum mulieris coniugatae fornicandi causa, si supervenientibus viro et consanguineis, mulier occidatur; Sacr. Congregat. Concil. in Potentina 18 Martii 1684, apud Monacell. citat. num. 34.

57 Irregularis non fit iudex qui protulit sententiam mortis vel mutilationis, nisi fuerit executa; unde non indiget dispensatione; Sacr. Congr. Conc. in Cesenaten. 1615, apud Monacell. l. c., n. 35.

58 Item irregularis non est notarius qui compilavit processus criminales, et plures fuerunt condemnati in poenam mortis, at sententiae non fuerunt exsecutae; Sacr. Congr. Conc. in Spoletana 14 Dec. 1630, apud Monacell., cit. num. 55.

59 Quemdam qui per quatuor annos exercuit praetoriam, et sententias sanguinis protulit, sed non constabat resultasse praedictam poenam, et dispensari ab irregularitate petebat; Sacr. Congr. Conc., die 28 Mart. 1676, respondit *dispensandum esse ad cautelam*.

60 Irregularitatem non incurrit clericus qui iudici saeculari petenti librum baptizatorum exhibuit ad effectum recognoscendi aetatem rei inquisiti de delicto quod mortem meretur, et subiturus credatur; Sacr. Congr. Conc. in Lycien. 10 Dec. 1661, apud Monacell. loc. cit., num. 36.

61 Irregularis est qui, inquisitus de homicidio, sustinuit torturam, indicia diluit, et fuit absolutus; quia si de delicto remanet fama, non debet promoveri, cum remaneat infamia facti; Sacr. Congr. Conc. in Novarien. 1 Oct. 1661, apud Monacell. l. c., n. 37, et apud Pignatel. tom. 2, consult. 19. Si autem de homicidio 62
inculpatus, tanquam non repertus culpabilis fuisset absolutus, non esset irregularis; ead. Sacr. Congr. Conc. 8 Iulii 1664, apud Monacell. cit. n. 37.

Irregulares non sunt filii et nepotes haere- 63
ticorum quorum patres et patruos constat emendatos esse; Sacr. Congr. Conc. 26 Sept. 1591, apud Monacell. cit. n. 37. Et irregularem non 64
esse eum qui natus est a parentibus haereticis, si parentes fidem catholicam amplexi sint, rescripsit ead. Sacr. Congr. Conc. in Romana 21 Maii 1718, ad 2 dub., apud Thesaurum resolutionum Sacrae Congreg. Concil. in Decr. dicti anni. Nec irregularem esse eum qui in 65
infantili aetate baptismum receperit ab haereticis, respondit ead. Sacr. Congreg. in dicta Romana ad 1 dub., apud dictum Thesaurum, ibidem.

Irregularitatem contraxit qui contra fures 66
clamavit, et isti capti, fuerunt capite damnati; Sacr. Congr. Conc. in Casalen. *Irregularitatis* 24 Sept. 1718, apud cit. Thesaurum in Decretis dicti anni.

Irregularis est qui causam dedit rixae ex 67
qua secutum fuit homicidium; Sacr. Congregat. Concil. in Caputaquen. 24 Martii 1725, ad 2 dubium, apud cit. Thesaurum in Decretis dicti anni.

Irregularitatis qua laborat sacerdos non va- 68
lens sacram hostiam et sanguinem sumere nisi auxilio manus sinistrae, dispensatio remissa fuit arbitrio Episcopi; Sacr. Congr. Conc. in Consentina 13 Iul. 1725, apud cit. Thesaurum in Decretis dicti anni.

Non est irregularis qui percussit gladio vel 69
virga aliquem in oculo, cuius virtutem debilitavit adeo ut lucis radios obscure percipiat; Sacr. Congr. Conc. in Feretrana 5 Maii 1705, apud Monacell. tom. 4 supplem. ad tom. 3, num. 11.

Neophyti, nempe qui ex lege Iudaica, Ma- 70
humetica, vel ethnica, nuper conversi, quamvis tanquam irregulares non sint promovendi ad ordines ex dictis supra sub num. 12, vers. *Ex defectu animae*, tamen si baptizati fuissent ab infantia, vel post transactum notabile tempus a die suscepti baptismi, iudicio et arbitrio Episcopi reperiantur in rebus fidei bene instructi et stabiles, cum tunc non dicantur proprie neophyti, cessat irregularitas; cap. *Eam te* 7 de Rescriptis; Panimoll. decis. 89, adnot. 1, num. 4, cum aliis ibi allegatis, ubi recte ex Bonacina, Corrad. et Sayro, subdit quod veri neophyti dispensandi sunt a Summo Pontifice.

Irregulares non sunt filii nati ex matrimonio 71
contracto cum impedimento affinitatis cum mala

fide patris et bona fide matris, nam isti sunt legitimi; Sacr. Congreg. Concil. in Tornacen. 24 Maii 1684, lib. 31 decr., fol. 400, apud Monacell. tom. 2, tit. 13, n. 37.

72 Irregularitas ex homicidio voluntario non impedit reassumptionem habitus clericalis, et Episcopus procedat prout de iure. Sic respondit Sacr. Congr. Immun. in una Civitatis ducalis 10 Mart. 1699, apud Riccium in Synopsi, verb. *Habitus*, n. 1.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

73 Tametsi in cap. 18 de Sent. excomm. in 6, disertis verbis statutum sit irregularitatem non
74 incurri nisi *in casibus in iure expressis*, nihilo tamen minus disputare de eo solent theologi, praesertim scholastici, an possit iudex poena irregularitatis punire reum delicti cui a iure non est adnexa irregularitas. Vide *affirmantes*, tum *negantes* apud Hurtad. de Irregular., disput. 1, difficult. 6, n. 24, qui tamen *in negantium* ivit sententiam, et quidem recte.

75 Caeterum, quod dicitur non incurri irregularitatem nisi *in casibus in iure expressis*, id intelligi debet de casu quo non constat an delictum vel defectus adnexam habeat irregulari-
76 tatem. At si constet delictum de quo agitur irregularitatem habere adnexam, dubium vero sit num quis delictum illud patraverit, eo casu propter dubium incursae irregularitatis tenetur se pro irregulari gerere; Van-Espen. Iur. Eccles. univ. part. 2, tit. 10, c. 1, n. 75; Rousseau de la Combe in Iurispr. Canon., verb. *Irregularitas*, sect. 1, n. 2.

77 Ne autem in errores incidamus, duo hic necessario sunt monenda. Primum est quod solummodo *in dubio* homicidii incurratur irregularitas; idque quia *cum nulla contrahatur irregularitas* (ut recte ait Giballin. de Irreg. c. 4, consect. 3, n. 21 in fine) *nisi in casibus in iure expressis, et nullibi ius dicat in dubio facti incurri irregularitatem, praeterquam in casu homicidii modo hactenus explicato, certum esse debet nullam aliam irregularitatem quam homicidii in dubio contrahi.*

78 Alterum est quod in ipso casu homicidii non aliter incurratur irregularitas, quam si ipsum homicidium certum sit, dubiumque solummodo sit de persona committente, ut est casus text. in cap. 12 de Homic., et cap. 5 de Cleric. excomm. administrante. Verum si de homicidio dubitetur an commissum ipsum sit, minime incurritur irregularitas; Giballin. de Irregul. cap. 4, consect. 3, n. 17, et plur. seq.

79 Dividitur irregularitas, si spectes effectus in totalem, qua quis privatur omnium ordinum usu, qualis est ea quae ex homicidio nascitur; et partialem, qua usus solummodo adimitur alicuius ordinis, ut evenit in ea quae proficiscitur a caecitate, propter quam sacerdos removetur a sacrificio, non item a poenitentiae administratione.

At si causas perpendas, dividitur irregula- 80
ritas in eam quae oritur ex delicto, et eam quae oritur ex defectu. Notabile vero est discrimen unam inter et alteram irregularitatem. Irregularitas enim quae nascitur ex defectu in- 81
curritur licet defectus ille sine ulla culpa patientis evenerit. At irregularitas quae nascitur 82
ex delicto non aliter incurritur quam si delictum illud imputari queat ei qui illud commisit. Confer Hurtad. de Irregul. disp. 1, difficul. 3, n. 27.

Habet utraque irregularitas varias sub se spe- 83
cies. Singulas pro dignitate explicare haud est mei instituti. De iis secundum Ecclesiae disciplinam, tum antiquam, tum novam, optime prae aliis disserunt Van-Espen. Iuris Eccles. univ. part. 2, tit. 10 per tot.; Rousseau de la Combe in Iurispr. Canon., verb. *Irregularitas*, pariter per tot.

Hic vero haud est omittendum, auctorem 84
nostrum saepe in hoc articulo irregulares eos pronuntiare quos sacri canones irregulares non declararunt, sed tantummodo minime decet ad ordines promovere. Tales sunt plures ex iis de quibus verba facit n. 12, et praesertim art. octavo, ut patet ex iis quae habet Giballin. de Irregul. cap. 5, qu. 4, propos. 3, ibi: *Deinde aliquando contrahitur infamia sine ullo peccato proprio aut alieno, ut propter vilis alicuius artis exercitium, aut matrimonium cum meretrice aut scenica, ex qua tamen infamia nulla contrahitur irregularitas, nisi peculiari iure sit expressa, sed fortassis aliqua prohibitio ordinandi viles huiusmodi personas quandiu eas artes exerceant.*

Patet hinc quod personae illae viles, quas 85
auctor irregulares pronuntiat, ut ad ordines promoveantur dispensatione haud indigent.

Responsio auctoris.

Additor ait, auctorem nostrum in hoc arti- 86
culo irregulares eos pronuntiare quos sacri canones irregulares non declararunt, sed tantummodo minime decet ad ordines promovere; et tales sunt plures ex iis de quibus verba facit num. 12, et praesertim art. 8. Patet hinc quod personae illae viles quas auctor irregulares pronuntiat, dispensatione haud indigent. Et tamen ego loc. cit. pro eorum infamia et irregularitate adduco nedum sacros canones, sed et leges civiles, ut ibi videri potest; quae iura tum canonica tum civilia adducunt alii plures et signanter sapientissimus Gregorius Rossignolus cap. 1 de Ordinibus in communi, quaest. 3, art. 12, num. 5, qui ibidem sub n. 24 subiungit quod infamia ex arte vili non tollitur nisi per Romanum Pontificem. Et ratio est quia quae sunt iuris positivi communis non

cadunt nisi sub potestate pontificis vel principis, secundum quod ius est canonicum vel civile. Cum igitur infamia quae consurgit ex utroque allegato capite sit iuris canonici communis, ut habetur ex can. *Admittuntur*, distinct. 54, et glos. in cap. *Nihil*, verb. *Suspendatur*, de Elect., et ex Clementina 1 de Institut., et ex can. *In capite Quadragesimae*, distinct. 50, et can. *Ex poenitentibus*, eadem distinct., sequitur quod impedimentum ad ordines quod ex eodem consurgit non possit nisi per Romanum Pontificem auferri. Quod et replicat in disp. 3 de Irregularit., qu. 5, cap. 8, num. 20, dicens: *Huc etiam venit difficultas, a quo possit dispensari irregularitas proveniens ex exercitio artis ignominiosae, quae etiam potest reduci ad infamiam. Respondendum non posse dispensari nisi a Romano Pontifice vel ab habente ab ipso facultatem; adeoque dictae personae viles indigent dispensatione.*

Articulus II. *Irregularitas quoad eius effectus.*

Summarium. - 1. Irregularitatis effectus sunt specialiter tres, et assignatur primus. - 2. Qui stante irregularitate recipit sacramenta, quamvis peccet mortaliter, valide tamen recipit, et sic recipiens solum privatur usu. - 3. Assignatur secundus effectus irregularitatis. - 4. Irregulares possunt licite recipere omnia alia sacramenta, excepto ordine, et sic absolvi a peccatis in sacramento poenitentiae. - 5. Irregulares possunt etiam licite exercere quoscunque actus sacros qui non sunt ordinum. - 6. Assignatur tertius effectus irregularitatis. - 7. Irregularitas, quamvis inhabili et ad beneficia obtinenda, non inhabilitat tamen ad beneficia antecedenter canonice obtenta retinenda. - 8-11. Additiones ex aliena manu.

1 Irregularitatis effectus sunt specialiter tres. Primus est inhabilitas seu impedimentum ad licite primam tonsuram et ordines suscipiendos; can. *Curandum* 6, dist. 34, et cap. *Ultimo* de Tempor. Ordinat. Unde si stante ir-
2 regularitate recipiantur sacramenta, peccatur quidem mortaliter, sed valide recipiuntur, et recipiens solum privatur usu, ut tenet Suarez disp. 40, sect. 1, n. 2; Sayr. de Censur. lib. 6, cap. 1, n. 25, et est communis theologorum
3 et canonistarum opinio. Secundus effectus est inhabilitas seu impedimentum ad exercendum quoscunque ordines, si sit totalis; vel aliquem tantum, si sit partialis: cap. final. de tempor. Ordinat., cap. *Ad audientiam* de Homicidio; et si durante irregularitate ordines administrentur, valide administrantur, sed graviter peccatur ab irregulari, ut tenet Innocentius in cap. *Si celebres* de Clerico excomm. ministrante, n. 3; Cardinalis in Clement. unic. de Homi-
4 cidio, et alii communiter. Possunt tamen irregulares recipere licite omnia alia sacramenta, excepto ordine, et sic absolvi a peccatis in sacramento poenitentiae, quia irregularitas non habet oppositionem cum absolutione a peccatis et cum aliis sacramentis ab ordine, cum solum privet susceptione ordinum et exercitio ipsorum, non autem receptione sacramentorum; sic Innocentius in c. *Nisi cum pridem*, § *Personae*, de Renunt., n. 8; Cardinalis in Clement. *Dudum*, § *Ac deinde*, qu. 8, de Sepult., et communiter summistae in verb. *Irregularitas*, et canonistae in cap. ultimo de Tempor.
5 Ordination. Possunt etiam irregulares licite exercere quoscunque actus sacros qui non sunt ordinum, ut missae privatae ad modum laici deservire, baptismum sine solemnitate et privatim, officium divinum recitare, conciones habere, imo etiam in choro licite canere et psallere ad modum Laici, ut tenent Covarruvias in Clementina *Dudum*, part. 1, § 1; Suarez disp. 40, sect. 2, n. 11, et alii communiter.

Tertius effectus est inhabilitas seu impedimen- 6
tum ad beneficia recipienda; cap. *Dudum* 12 de Electione; cap. final. de Cleric. duell. Cum enim beneficium detur propter officium, cap. final. de Rescript. in 6, et irregularis officii divini capax non sit quatenus illud nequit exercere, sequitur evidenter ipsum beneficium obtinere non posse; arg. cap. final. de Cleric. excommunic. ministr. Quamvis autem irregu- 7
laritas inhabilitet ad beneficia obtinenda, non inhabilitat tamen ad beneficia antecedenter canonice obtenta retinenda: nullibi enim reperitur in iure quod per irregularitatem ipso facto inducatur privatio beneficiorum antea canonice obtentorum, imo potius deducitur quod non sequatur, nisi per iudicis sententiam, ut colligitur ex cap. *Ex litteris* de Excessibus Praelatorum.

Additiones ex aliena manu.

Irregularitas beneficiis iam obtentis regula- 8
riter haud privat; inhabilem vero reddit irregularem ad alia obtinenda; difficile vero haud est rationem reddere, cur Irregularitas Beneficiis iam obtentis haud privet. Id ex eo pro- 9
venit, quod iuxta novam Ecclesiae disciplinam Beneficia et Ordines, eorumque functiones sint plane disparata, neque Ordo supponit Beneficium, ipsumque Beneficium sine Ordinum usu haberi et retineri valet; Van-Espen Iur. Eccles. univers. part. 2, tit. 10, cap. 1; Rousseau de la Combe in Iurisprudentia Canonica, verb. *Irregularitas*, sect. 1.

Dixi *regulariter*, nam irregularitas ex homi- 10
cidio per assassinos perpetrato, privat etiam beneficiis iam obtentis; cap. 1 de Homicid. in 6.

De collatione vero beneficii irregulari facta, 11
utrum irrita ipso iure sit, an potius irritanda, non conveniunt inter se doctores. Confer Hurtad. de Irregularit., disp. 1, difficul. 5, n. 20, et seq. Sacrum Tribunal Rotae, collationem

illam irritam esse ipso iure tenet, ita ut possit Beneficium alteri conferri; vide eius decisiones in Turritana *Canonicatus* 10 Decembris 1723, et 19 Iunii 1724, coram bon. mem. Ratto, inter impress. decis. 104, ubi de Irregularitate ex homicidio late disseritur.

Articulus III. *Irregularitas quoad eius dissolutionem et dispensationem.*

Summarium. - 1. Irregularitas dissolvitur vel tollitur quatuor modis; et assignatur primus modus. - 2. Assignatur secundus modus. - 3. Assignatur tertius modus. - 4. Assignatur quartus modus. - 5. Papa potest dispensare in omnibus irregularitatibus, sive ex delicto, sive ex defectu provenientibus. - 6. Archiepiscopi in actu visitationis et in causis appellationis possunt dispensare in irregularitate occulta subditos suorum suffraganeorum. - 7. Episcopi dispensare possunt cum suis subditis et in sua dioecesi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea quae oritur ex homicidio iniusto et ex animo patrato, et aliis deductis ad forum contentiosum. - 8. Hinc possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatae tutelae. - 9. Possunt etiam dispensare in irregularitate orta ex mutilatione occulta, licet voluntaria. - 10. Probabilius non possunt dispensare in irregularitate contracta ex haeresi occulta. - 11. Circa irregularitates provenientes ex defectu possunt Episcopi dispensare etiam quoad ascensum ad sacros ordines in sola irregularitate proveniente ex bigamia similitudinaria. - 12. In irregularitate autem orta ex bigamia vera et interpretativa non possunt. - 13. Capitulum, sede vacante, probabilius eamdem habet potestatem dispensandi et absolvendi concessam Episcopis a Concilio Tridentino. - 14. Praefati inferiores Episcopis iurisdictionem quasi episcopalem habentes, quamvis habeant proprium territorium et subditos non gaudent praedicta facultate dispensandi et absolvendi concessa Episcopis a Concilio Tridentino. - 15. Imo ex Pignatello referente declarationem Gregorii XIII, ne quidem possunt vi huius facultatis Tridentini dispensare Cardinales in ecclesiis sui tituli. - 16. Praescindendo autem ab illis facultatibus hic a concilio concessis Episcopis, salva remanet plena iurisdictio Cardinalium in suis titulis. - 17. Praelati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi concessam Episcopis, eamdem habent in suos subditos per concessionem variorum pontificum. - 18. Refertur amplissimum privilegium concessum praelatis regularibus. - 19. Nec hoc privilegium videtur revocatum per Conc. Trident. - 20. Istae tamen tam amplae facultates non sunt de facili deducendae ad praxim. Imo iuxta varios graves doctores nequeunt praelati regulares dispensare cum suis subditis furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, et aliis, qui enumerantur. - 21-24. Datur formula quae potest inservire pro dispensando in irregularitate. - 25-27. Additiones ex aliena manu.

1 Irregularitas dissolvitur et tollitur quatuor modis. Primo, per cessationem vel ablationem causae, qui modus intervenit in irregularitate ex defectu; cessante enim defectu corporis vel defectu aetatis, tollitur irregularitas; argum. cap. ultimo de Temporibus Ordination., can. *Neophytus*, dist. 61, et in obligato ad publica ratiocinia statim ac ab ipso sunt redditae rationes, cessat irregularitas, arg. cap. unico
2 de Obligatis ad ratiocinia. Secundo per baptismum, et per hunc tolluntur irregularitates ex delicto, uti homicidii, mutilationis, etc.; arg. can. *Si quis viduam*, dist. 50. Non tamen tollitur per baptismum irregularitas orta ex bigamia, ut inter alios tenet div. Ambrosius lib. 3, epist. 25; divus Augustinus lib. de Bono Coniug., cap. 18, et expresse habetur in can. *Acu-*
3 *tius*, dist. 36. Tertio per professionem religiosam; per hanc enim tollitur irregularitas orta ex defectu natalium quoad ordines suscipiendos, non tamen quoad dignitates et praelaturas, ut expresse habetur cap. 1 de Filiis
4 Presbyterorum. Quarto, per dispensationem, et per hanc Papa potest tollere quascunque irregularitates, sive ex delicto, sive ex defectu
5 provenientes; Papa enim potest dispensare in omni iure ecclesiastico; Clement. *Ne Romani* de Electione, can. *Sunt quidam* 6, caus. 25, qu. 1, can. *Proposuit* 4 de Concess. Praeb.
6 Archiepiscopi in actu visitationis et in causis appellationis, virtute concilii mox citandi, possunt dispensare in irregularitate occulta subditos suorum suffraganeorum; tunc enim fiunt sui subditi ratione visitationis et appellationis, ut cum plurimis tenet Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 39, n. 10.

Episcopi dispensare possunt cum suis sub- 7
ditis et in sua dioecesi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario iniusto et ex animo patrato, et aliis deductis ad forum contentiosum, ex Trident. sess. 24 de Reform., cap. 6, ubi habetur: *Liceat episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in dioecesi sua per seipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari.* Hinc pos- 8
sunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatae tutelae, quia huiusmodi homicidium volitum causa defensionis non comprehenditur sub homicidio voluntario; imo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet, quatenus fit causa vitandae mortis, ut cum multis tenet Barbosa de offic. et potest. Episc. part. 2, alleg. 39, n. 53 et 54.
Possunt etiam dispensare in irregularitate orta 9
ex mutilatione occulta licet voluntaria, cum haec in iure non sit excepta, et in iis quae concernunt rigorem non sit facienda extensio de casu ad casum; arg. cap. *Odia restringi* 15 de Regulis iuris in 6.

10 Probabilius tamen non possunt dispensare in irregularitate contracta ex haeresi occulta, ut colligitur ex cap. *Cum illorum* 32 de sent. Excomm., ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus in quibus non habent facultatem absolvendi; sed hodie per bullam Coenae est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto haeresis, cum derogatione etiam Concilii Tridentini, ut saepius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expresse et aperte, *ac cuiusvis concilii decreta*, ergo etiam intelligitur ipsis abrogata facultas dispensandi in irregularitate ab illo proveniente; vide verb. *Absolvere*, art. 9, n. 3 et 4.

11 Circa irregularitates autem provenientes ex defectu, Episcopi possunt dispensare etiam quoad ascensum ad sacros ordines in sola irregularitate proveniente ex bigamia similitudinaria, ut tenet Communis ex cap. *Sane* de Clericis coniugatis, et cap. 1 Qui clerici vel voventes.

12 In irregularitate autem orta ex bigamia vere et interpretativa non possunt, ut tenent Hostiensis, Praepositus, Panormitanus, et alii passim, et colligitur ex cap. *Super eo* et cap. *Nuper* de Bigamis, et ex declaratione Sacr. Congreg. apud Fagnan. lib. 1 decret., cap. *Quoniam* 13 de Constit., n. 32.

13 Capitulum, sede vacante, probabilius eamdem habet potestatem dispensandi et absolvendi concessam Episcopis a Tridentino sess. 24 de Reformat., cap. 6. Nam, licet illa facultas videatur concessa Episcopis iure speciali, tamen competit ei iure communi et iurisdictione ordinaria ei tributa; et sic tenent Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 39, num. 16; Pirhing., Anaclet., Piasec., Sanchez, Ventrigl., et plurimi alii, apud Barbosa l. c.

14 Praelati inferiores Episcopis iurisdictionem quasi episcopalem habentes, quamvis habeant proprium territorium et subditos, non gaudent praedicta facultate dispensandi, et absolvendi concessa Episcopis a Conc. Tridentino sess. 24 de Reform., cap. 6, quia concilium in hac parte derogat iuri communi, adeoque potius stricte interpretandum ut nomine Episcopi velit intelligendos esse secundum propriam significationem huius nominis illos solum qui vere et proprie sunt Episcopi, et de facto sic decrevit Sacr. Congreg. Conc., a qua, cum in specie quaesitum esset: *An facultate concessa Episcopis a decreto Concilii sess. 24, cap. 6, etiam inferioribus iurisdictionem quasi episcopalem habentibus in locis suae iurisdictionis uti liceat*, die 9 Decembris 1582, Sacr. Congr. censuit *non licere*, et cum abbas Aquisaneten. iurisdictionem quasi episcopalem habens in subditos declarari petiisset: *An facultas tributa Episcopis a Concilio Tridentino cap. 6, sess. 24, ipsum comprehenderet;* Sacr. Congr. censuit *non comprehendere*, ut tenet et refert Fagnanus in cap. *Cum illorum* de sentent. Excommun., sub n. 33; Suarez disp. 41, sect. 2, num. 7, et cum plurimis Barbosa de offic. et potest. Episcop., part. 2, alleg. 39, n. 17. Et Pignatell. tom. 6, consul. 99, n. 32 et n. 34, subdit ne quidem posse vi huius facultatis Tridentini, ex declaratione Gregor. XIII, dispensare Cardinales in ecclesiis sui tituli; quia, licet habeant ibi quasi episcopalem iurisdictionem, ibi tamen non sunt vere ac proprie Episcopi quoad facultates concessas Episcopis a Concilio, ut approbante Pontifice, interpretata est Sacra Congregatio. Praescindendo autem ab illis facultatibus hic a Concilio concessis Episcopis, salva remanet plena iurisdictio Cardinalium in suis titulis, prout doctores illis attribuunt in cap. *His quae* de Maior. et Obed., ibid. Fagnan. n. 16.

15

16

Praelati regulares, licet a Trident. non habeant facultatem dispensandi concessam Episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum, et praecipue S. Pii V, qui Constitut. incip. *Romani Pontificis,* indulsit praelatis ordinis Praedicatorum (cum quibus communicant alii regulares) ut sequitur: *Et insuper, quia oecumenicum generale Trident. Conc. concessit episcopis ut absolvere possint in foro animae seu conscientiae ab omnibus peccatis, et dispensare in irregularitatibus, prout sess. 24, cap. 6, habetur; ne prior conventualis et superiores Praelati dicti totius ordinis, tam in dicta provincia quam extra eam ubilibet deterioris conditionis quam clerici aut saeculares existant, eidem priori conventuali et superioribus praelatis, ut ipsi per seipsos idem omnino possint in fratres et moniales dicti ordinis sibi subditos quod possunt episcopi in clericos et laicos sibi subditos, tam quoad absolvendi et dispensandi huiusmodi, quam alias quascunque facultates, eisdem auctoritate et tenore praesentium perpetuo concedimus et indulgemus;* adeoque per hanc concessionem possunt dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario iniusto, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, et etiam dispensare possunt in irregularitate orta ex mutilatione occulta licet voluntaria, uti dictum est de Episcopis.

17

Amplissimum privilegium dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto, et etiam ex defectu, et ex quavis causa, praeterquam homicidii voluntarii, bigamiae et mutilationis membrorum, concessit praelatis ordinis Minorum Sixtus IV, in Bulla Maris magni incip. *Regimini,* uti etiam in Bullis Maris magni aliorum Mendicantium reperitur concessum, et signanter praepositis generalibus Societatis Iesu, dispensandi, tam per se quam per alios a Paulo III, 18 Octobris 1549, Constit. incip. *Licet debi-*

18

tum, et omnibus ab aliis ordinibus iisdem et aliis variis Pontificibus; sed istis omnibus omissis, brevitatis gratia, unum pro omnibus placet referre amplissimum concessum a S. Pio V Casinensibus, Idibus Iul. 1571, Const. incip. *Dum ad Congregationem Casinensem*, in qua concedit abbatibus et praelatis eiusdem Congregationis, cum qua communicant alii regulares, ut suos subditos, etiam novitios in religione perseverantes, ab omnibus casibus et censuris etiam in Bulla Coenae contentis absolvere possint, cum eisdem dispensare in omnibus irregularitatibus quomodocunque contractis, et pro foro conscientiae, etiam in irregularitate contracta ex homicidio voluntario, dummodo non sit commissum post ingressum in religionem, et eos habilitare, ut possint ad quascunque praelaturas suae congregationis eligi et assumi, et eas libere et licite retinere, et quaecunque ordinis officia exercere, etiamsi irregularitatem contraxerint ante eorum pro-
19 motionem. Nec hoc privilegium videtur revocatum per Concilium Tridentinum, cum fuerit concessum post idem concilium cum clausula derogatoria quorumcunque conciliorum. Vide verb. *Absolutio*, art. 1, a num. 20 ad 40, et verb. *Praelatus Regularis*, a n. 24 ad 35.

20 Verum tamen est quod illae tam amplae facultates non sunt de facili deducendae ad praxim. Imo per Lezanam in Summ. tom. 1, cap. 18, num. 42, et tom. 5 Comment. in Mare magnum Minor., num. 141; Mirandam, Absens., Mattheuc., Felic. Potest., et alios graves doctores, nequeunt praelati regulares dispensare cum suis subditis amentibus, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, cum abstemiis, deformiter gibbosis, notabiliter claudis, et gallico morbo affectis, cum habentibus manus tremulas, ut sit effusionis periculum, et similibus, quia a generalibus illis facultatibus dispensandi intelliguntur exclusae omnes et singulae irregularitates quae procedunt ex aliquo enormi corporis vel etiam animi vitio et defectu, ex quo posset generari scandalum in fidelibus videntibus celebrare eum qui praefatis esset affectus. Cum enim sint casus specialissimi, credendum est Pontificem non voluisse illos comprehendere in generalibus concessionibus, iuxta regulam 81 Iuris in 6: *In generali concessione non veniunt ea quae quis, non esset veresimiliter in specie concessurus;* tanto magis, quod in similibus irregularitatibus quotidie videmus ab omnibus fieri recursum ad Sedem Apostolicam, a qua etiam non tam de facili omnibus tales dispensationes conceduntur.

21 Forma verborum sub qua irregularitas dispensari et tolli debet, nulla reperitur distincte praescripta: poterit tamen inservire haec sequens, vel alia consimilis: *Dispenso tecum super irregularitate quam contraxisti ob hanc causam, et te habilem declaro ad suscipiendum vel exsequendum ordinem, et restituo te ad legitimos actus: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Si vero dubitetur an quis irregularitatem incurrit, nec ne, dicitur sub conditione: *Dispenso tecum in irregularitate, si forte incurristi ob hanc causam, et te habilem declaro*, etc., ut supra. Sic enim docent communiter doctores.

Maior Poenitentiarius in casibus occultis, et 22
pro foro conscientiae tantum dispensat in irregularitate ex quocunque delicto vel defectu proveniente tam cum laicis quam cum ecclesiasticis, vel saecularibus, vel regularibus ad hoc ut possint initiari ordinibus, vel in susceptis ministrare, ad superiores gradus ascendere, ac dignitates etiam cathedrales, et quaecunque beneficia ecclesiastica quandoque ante dispensationes alioquin canonice obtenta retinere, nec non ut huiusmodi beneficia et dignitates (exceptis, quando agitur de homicidio voluntario, vel alio gravissimo excessu, ecclesiis cathedralibus et metropolitanis) etiam post delictum assequi valeant; Bened. XIV, Const. 95, to. 1, incip. *Pastor Bonus*, § 15.

Ibi additur in irregularitatibus quoad regu- 23
lares ita dispensari posse, ut ad quaecunque officia et beneficia regularia ascendere valeant, excepto tamen ordinis *generalatu* in irregularitate ex defectu natalium ibid., § 31. Ea vero dispensatio conceditur tantum in foro conscientiae, in casibus occultis; in publicis vero in utroque foro auditis tamen superioribus; ibid., § 32.

In dispensationibus quae dantur pro irregu- 24
laritate filiorum illegitime natorum apponi solet clausula: *Dummodo paternae incontinentiae imitator non sit:* ex quo fit ut Episcopus debeat inquirere in illum et quaerere nunquid per decennium moribus integrum se praebuerit; et si toto decennio nihil indignum admisisse compererit, potest cum illo exsecutioni mandare dispensationem, etiamsi ante decennium incontinentiae nomine suspectus fuisset, ut ex decretis Sacr. Congr. De Synodo Dioec. lib. 13, cap. 24, § 22.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Fallitur auctor dum n. 17 sensuit privilegium 25
concessum aliquibus religionibus dispensandi super quibusdam irregularitatibus venire sub privilegiorum communicatione. Accuratissimus 26
P. Giraldi Scholarum Piarum in addit. ad Maschat., tom. 2, lib. 5, tit. 12, n. 50, refert decretum Sacr. Congr. Conc. interpretis, quo dictum fuit privilegium hoc minime communicari.

Idque attento mox dicto decreto procedit, 27
etiamsi agatur de communicatione privilegiorum cum clausula: *Pariformiter et aeque principaliter perinde ac si in specie eis concessa fuissent.*

ADDITIONES CASINENSES.

Non abs re ducimus de irregularitate aliqua persequi.

Irregularitas est nota seu canonicum impedimentum ex facto seu defectu proveniens, quo quis tam ad ecclesiasticos ordines promoveri, quam promotus in iisdem ministrare prohibetur, etiam post poenitentiam.

Dicitur *impedimentum canonicum*, quippe duntaxat iure canonico inductum, licet a tempore apostolorum, uti ex Epist. 1, v. 3, Pauli ad Timoth. habemus exploratum. Dicitur amplius *impedimentum canonicum, quia inhabilitas a natura aut iure divino proveniens dispensari non potest, nec proprie est irregularitas, qualis est amentia, quae est inhabilitas a natura, et sexus femineus, et infidelitas, quae est inhabilitas a iure divino, ut docent DD. communiter.* Monacell., Form. leg. pract., part. 3, § 15, de Irreg., n. 155, pag. 37.

Additum insuper in definitione, *etiam post poenitentiam,* quia irregularitati, etiam ex crimine contractae, proprium est ut crimine per poenitentiam remisso, nihilominus maneat, et non nisi per dispensationem ordinarie et proprie tollatur; Natal. Alex. Theol. Dogmat. Moral. lib. 2, cap. 4, de Imped. Ordin. et Irreg.; Van-Espen de Irreg. cap. 1, num. 13 et 16.

Ex allata porro definitione sequitur: *Irregularitatem censuram ecclesiasticam non esse, quia tendit primario ad impediendum ordinum susceptionem aut eorum usum. Is autem non est primarius censurarum effectus, sed consequens duntaxat, et indirectus. Censura, inquam, impedit ordinum functiones, aut quatenus sunt communicatio quaedam fidelium, ut* excommunicatio ; *aut quatenus sunt officia quaedam ecclesiastica, id est a personis ecclesiasticis exercenda, ut* suspensio ; *aut quatenus sunt usus sacramentorum, ut* interdictum: *sola irregularitas directe eos impendit quatenus sunt exercitia ordinum.* Natal. Alex. loc. cit. Idem in terminis tradit Van-Espen cap. 1 de Irreg., n. 12.

Iam vero pro regula invaluit irregularitatem sive huiusmodi impedimentum neutiquam censeri contractum nisi in casibus a iure expressis: id quod ex cap. 18 de Sent. Excomm. in 6, manifeste liquet per haec verba: *Is qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui praesentibus maiori excommunicatione nodatis scienter celebrare praesumit, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen,* cum id non sit expressum in iure, *laqueum non incurrit.*

Itaque nisi ostendatur iure positivo huic delicto vel defectui irregularitatem esse adnexam, non esse pronuntiandum pro irregularitatis incursione docent DD. Neque in irregularitate valere potest argumentum a ratione ex uno ad alterum casum. Siquidem, cum irregularitas debeat esse expressa, nequaquam potest dici expressum quod ex illatione et argumentando deduci forte posset. Hinc non valet consequentia: *Est irregularis iterans baptismum; ergo est etiam irregularis iterans ordinem.* Sic magistraliter docet Suarez de Cens., disp. 40, sect. 4, n. 15. Multoque minus ex consuetudine vel Doctorum opinione irregularitatem induci posse, idem (Suarez) rite tenet; l. cit., num. 5.

Ad haec « si dubitatio aliqua incidat, sive de iure, sive de facto, in foro contentioso negandum est semper; at in foro conscientiae, tam in dubio facti quam iuris, potius affirmandum est aliquem esse irregularem. » Monacell. Form. leg. pract. part. 3, § 15, num. 156, pag. 37.

Praestat amplius audire supremum magistrum Bened. XIV in haec verba: « Inquirunt theologi utrum irregularis iudicandus vel immunis censendus sit aliquis cum delictum in dubium vocatur; et quaestionem hoc pacto dirimunt. Si dubio incertoque crimine in forum externum irregularitas deducitur, ut poenae statuantur, nempe ut clericus suo carere beneficio declaretur, tum nulla irregularitas praeponenda est, ob eam causam quod nequaquam licet certam poenam pro incerto crimine constituere. Sin autem agitur de irregularitate *pro interiori foro,* nempe ut clericus ab exercendis suis ordinibus et ne ad alios assumi contendat, tum irregularitas pro certo habenda est: nam cum dubia res videtur, tutior pars est eligenda. » Inst. Eccl. 101, n. 25.

An vero in dubio homicidii contrahatur irregularitas.

Respondendum affirmative: ex cap. 12 de Homic., tenoris seq.: « Ad audientiam apostolatus nostri pervenit quod cum quidam presbyter volens corrigere quemdam de familia sua, cingulo quo cingi solebat, ipsum verberare tentasset, contigit quod cultellus de vagina, quae cingulo adhaerebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulneravit. Postmodum vero cum ille vulneratus aliquandiu vixisset et convaluisset a vulnere, alia graviori (ut dicitur) infirmitate percussus, viam est universae carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris decessisset dubium habetur, vestrae discretioni duximus respondendum, quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit iniungere presbytero memorato ut in sacris ordinibus non ministret: iniuncta tamen poenitentia competenti, sibi poteritis concedere ut minoribus ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit, sicut solitus erat, divina officia ministrare. » Ex qua decretali sic inferunt DD. nempe, vel adsunt aliqua indicia, coniecturae,

praesumptiones cooperationis, seu influxus in homicidium: puta, quia vulneravit, et vulneratus, alias forte non decessurus, mortuus est, et tunc irregularis est sic dubitans; quia stantibus indiciis, praesumptionibus, coniecturis, est probabile illum esse delinquentem, et rerum dignum poena irregularitatis.

Si vero nullis indiciis, coniecturis, praesumptionibus constet influxisse in homicidium, sed pendulus neutri parti adhaereat, tunc asseri potest istum non esse irregularem, nisi secuta sententia condemnatoria. Sic Covarruvias in Clement. *Si furiosus,* part. 2, § 2, num. 5; Suarez de Cens. disp. 40, num. 10, et alii.

« Quaeritur amplius utrum procurantes abortum incurrant in dubio irregularitatem, an foetus sit vel ne inanimatus? Prima sententia affirmat... Ratio quia in omni homicidio dubio incurritur irregularitas, prout habetur ex cap. *Ad audientiam* de Homic., c. *Significasti,* et c. *Petitio,* eod. tit..... Secunda tamen verior sententia negat... Ratio convincens, quia irregularitas nullibi habetur expressa. Nam licet in praefatis textibus imposita fuerit irregularitas aliquibus de quibus dubitabatur, an ipsi fuissent vel ne causa homicidii, homicidium tamen erat certe commissum. At in nostro casu cum dubia sit animatio foetus, dubia quoque est patratio homicidii, hicque casus nullibi quidem est expressus in iure, et ideo procurans abortum non est habendus irregularis... Addit non improbabiliter Tamburinus... quod possessio in hoc casu stat pro priori statu, prius enim foetus est inanimatus quam animatus. Hinc valde probabile est... non censendum irregularem, saltem in foro interno, qui intra 80 dies a foetus conceptione abortum procuravit. » Sic S. Alphonsus de Ligorio Theol. Moral. lib. 3, tract. 4, cap. 1, dub. 4, n. 397. —Hic nota quod dubitans de sola mutilatione non est habendus irregularis, sicuti habendus dubitans de homicidio. Ita Suarez de cens. disp. 40, sect. 5, n. 14; D. de Ligorio de cens. et irreg. cap. 5, dub. 3, n. 347.

Cum porro irregularitas debeat esse in iure expressa, hinc « apud omnes canonistas principii loco est, inquit Benedictus XIV, irregularitatem a solo iure, et non ab homine induci posse »; de Synod. Dioec. lib. 12, cap. 3, num. 7. Ut proinde non nisi a Summo Pontifice vel a concilio generali irregularitatem decerni posse recte moneant doctores.

Quoad vero subiectum irregularitatis attinet, haec notanda veniunt: nempe Romanum Pontificem, utpote legi, saltem *coactive,* ut communiter docent doctores, non subditum, minime posse fieri irregularem. Adhaec, si ante pontificatum irregularitas eumdem detineret, simul ac Papa inauguratur, exstincta subiectione, quippe legi non subiectus vi coactiva, et quia *par in parem nullum habet imperium,* irregularis illico esse desinit.

Quoties vero de Episcopis sermo est, ipsos legi generali imponenti irregularitatem, etiamsi per legem nominatim non designentur, subiectos esse affirmat Suarez disp. 40 de Cens., sect. 7, num. 7, utpote scilicet subditos legi communi, adeo ut exercitio ordinis possint privari; Maiolus contra negat.

Porro duplici irregularitate quem affici posse, una ab altera non pendente, ut ex. gr. in homicida simul et bigamo pro comperto habeas.

Cum vero Ecclesia de internis non iudicet, consequitur ob delictum internum irregularitatem nullo modo induci: secus vero dicendum de delicto exterius consummato, utcumque occultum sit. In hoc enim casu contrahi irregularitatem (licet Lucius noster in diversam abierit sententiam) rite docet Suarez loc. cit., et probatur ex Tridentino sess. 14, cap. 7, et sess. 24, cap. 6, de Reformat., ubi ob homicidium, *nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum,* quis ad ordines inhabilitatur et fit irregularis.

Audiamus D. de Ligorio in haec verba: « Quaeritur an incurratur irregularitas ob crimen externum et consummatum, sed prorsus occultum, ita ut a solo delinquente notitia haberi possit? Adsunt tres sententiae. Prima universe negat... quia non datur irregularitas, nisi in iure sit expressa; in iure autem nullibi fit mentio de irregularitate ob crimen omnino occultum. Secunda sententia... excipit tantum homicidium, quia tantum in crimine homicidii irregularitas inducta est, non solum propter scandalum aliorum sed etiam propter intrinsecam indecentiam, ne sacerdos offerens vice Christi, Agni mansueti, post homicidium ministret in altari... Tertia sententia verior universe affirmat, non solum quoad homicidium, sed etiam quoad alia crimina. Ratio quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modo suae iurisdictioni subiaceant, nempe si sint externata, licet nulli alii patefacta. Quod autem de facto irregularitatem imposuerit *delictis quomodocumque* occultis, patet ex cap. *Liceat,* Tridentin. sess. 24, ubi concilium facultatem praebens Episcopis absolvendi ab irregularitatibus et censuris occultis, nominat sub uno vocabulo *occultis* haeresim, homicidium et alia crimina; ergo, sicut propter haeresim omnino occultam iam incurritur excommunicatio et propter homicidium omnino occultum irregularitas, ita etiam propter alia crimina occulta irregularitas incurritur. » Lib. 7 de Cens. et Irreg. cap. 5, dub. 3, n. 349.

Quod si delictum effectu destituatur ob casus mere fortuitos et etiam miraculose, nullam tunc contrahi irregularitatem docet D. Thomas, 1–2, qu. 20, art. 5 ad 4, quem sequuntur Suarez de Cens. disp. 40, sect. 7, n. 17, et

alii. Patet, *quia sumus pro poenis restringendis, et sic ad effectum consummatum.* Ita DD.

« Quaeri amplius solet an ad contrahendam irregularitatem ex delicto requiratur scientia legis Ecclesiae prohibentis. Prima sententia universe negat, dicens sufficere solam cognitionem peccati commissi... Secunda vero sententia, communissima et probabilior, affirmat... et probatur ex can. *Proposuisti*, dist. 82, ubi Innocentius I decrevit quosdam clericos incontinentes non esse deponendos iuxta constitut. Siricii Papae, eo quod eam ignorabant. » Sic D. de Ligorio loc. cit., num. 350. At prima sententia, quam tenet Suarez loc. cit., sect. 5, n. 10, iuris publici principiis magis innixa videtur.

Ex his, et alterae affinis sane quaestionis resolutio repetenda est, an ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur etiam scientia poenae, id est irregularitatis: Negativam Suarez tenet, loc. cit., n. 9, cui nos subscribimus.

Monendum postremo quod « quamvis irregularis functiones ordinis obire prohibeatur, si tamen eos exerceat, peccat quidem graviter; sed quia hoc peccatum nulla poena aut nova irregularitate per ius canonicum plectitur, ideo qui sic temere ordinis functiones obire audet nulli aliae poenae aut irregularitati existimandus est obnoxius. »

His ita praestitutis, de irregularitatibus in specie sequentia addenda putamus, ad auctoris mentem facilius assequendam, vel ad aliquarum eius opinionum animadversionem. Incipiamus ab homicidio.

Ac primum quoad homicidium voluntarium spectat, irregularitatem contrahere qui propria actione hominem necant, ex cap. *Si quis* de homic., et ex c. 7, sess. 14 Conc. Trident. de Reformat., exploratissima res est. Hic dubitatur an si homicida poeniteat facti ante mortem eius quem aggressus fuit, incurrat irregularitatem. Quamvis Salmat. c. 9, n. 4, negativam sententiam tueantur, verius tamen Suarez disp. 44, sect. 3, n. 7, et alii affirmativam tenent. Siquidem qui posuit causam physicam mortis, nempe vulnus aut venenum, non excusatur, si poeniteat, quia causa necessario pergit influere in mortem; D. de Ligorio loc. cit., n. 368.

Dubitatur amplius an incurrat irregularitatem si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodum eum peremerint.

Affirmative sentit Fagnanus, alios insuper in hac re casus recensendo, ad cap. *Significasti* de Homic., num. 1, in haec verba: « Irregularis censetur qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit exstinctus: idem si non apparet an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, et non apparet ex cuius vulnere decesserit: idem est si non percusserit lethaliter, si animum occidendi habuit, et ex aliorum vulneribus percussus exspiravit. » Hanc ille doctrinam ut firmissimam deducit ex cit. cap. *Significasti*, cuius textum ad totius rei explanationem hic referre placet: « Significasti nobis quod, cum quidam maleficus ingressus ecclesiam, Eucharistiam cum altaris ornamentis... extra ecclesiam asportasset, L. presbyter Ecclesiae canonicus regul. praef. iniquitatis filium fossorio arrepto percussit, sed si ad mortem fuit ictus huiusmodi, tu, et ipse penitus ignoratis: quem parochiani eccl. videntes ornamenta eccl. asportantem, arreptis gladiis, et fustibus in eodem loco protinus occiderunt: et infra. Nos in praemisso casu credimus distinguendum utrum constare possit quod praef. sacerdos non inflixit percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interiisset; et si percussor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipsius studio, consilio, vel mandato processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio ab eodem inflicta, tam modica et tam levis, in ea parte corporis in qua quis de levi percuti non solet ad mortem, ut peritorum iudicio medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis), cum de caeteris credendum sit ipsi, qui non accusatur vel denuntiatur ab alio, sed per seipsum consilium appetit salutare, post poenitentiam ad cautelam iniunctam in sacerdotali poterit officio ministrare... Quod si discerni non possit ex cuius ictu percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi sacerdos, et si forte homicida non sit, a sacerdotali officio abstinere debet, cum in hoc casu cessare sit tutius quam temere celebrare. »

Audiamus in casu proposito D. de Ligorio, qui sic habet: « Affirmativam tenent Fagnan., Covarruvias... Negant vero Layman... Bonacina... Ego vero censeo... revera in praedicto cap. *Significasti* nihil definitum esse de hoc casu; ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato, nempe cum quidam primum ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit, respondit Pontifex quod, si constiterit primum non percussisse lethaliter, eum non esse irregularem. Secus si dubium fuisset an ex illius percussione vel aliorum vulneratus periisset. Nostrum autem casum, nempe quod primus vulnus lethale inflixerit, sed percussus ab aliis exstinctus fuerit, puto a Pontifice fuisse praeteritum, saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum, si constat primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempe si caput fuisse confractum, aut cor transverberatum; nam alias in dubio primus non effugit irregularitatem. » D. de Ligorio l. c., n. 369.

Incurrunt quoque irregularitatem omnes homicidium mandantes, vel consulentes, ut ha-

betur ex c. *Si quis viduam,* dist. 50, et cap. *Significasti* supra allato. « Hoc tamen non currit, si mandans, vel consulens non influxerit in homicidium, nimirum si constet homicidium ex alia causa accidisse. » D. de Ligorio loc. cit., n. 370. « Quaero: P. iussit famulo ut interficeret Ioannem, famulus putans a se interfici Ioannem, interfecit alium: an dict. P. sit irregularis ex homicidio voluntario, vel casuali.... Videtur respondendum, cum in personam alterius homicidium secutum fuerit, esse quidem irregularem, sed tamen hanc irregularitatem provenire potius ex homicidio casuali. » Fagnanus ad cap. *Ad Audientiam* de Homic., n. 52 et seqq.

Amplius « S. Congr. Concil. alias consulta an is qui mandavit aliquem baculo verberari, eo expresso ne occideretur, si mandatarius armis percusserit et occiderit, intelligatur incidisse in decr. Conc. Trid. sess. 14, cap. 7, adeo ut omni ordinatione et beneficio, et officio ecclesiastico absque spe dispensationis perpetuo carere debeat: respondit non incidisse. Quinimo cum postea dubitatum fuerit an is qui gravibus ab aliquo affectus iniuriis famulo mandavit ut illi in facie vulnus leve caesim infligeret, si mandatarius huiusmodi fines excedens pluribus mortiferis vulneribus illi mortem intulerit, censeatur incidisse in irregularitatem quae oritur ex homicidio voluntario; Sacr. Congregatio, licet discrepantibus sententiis, tamen maiori parte tenuit non incidisse in eiusmodi irregularitatem quae oritur ex homicidio voluntario, et ita in his duobus casibus solus mandatarius est irregularis ex homic. voluntario; non autem mandans. » Fagnanus loc. cit., n. 55 et seq. — V. supra, *Irregularitas,* art. 1, n. 44.

Sed dubitatur an mandans vel consulens censendus sit irregularis in dubio an mandatum vel consilium fuerit necne efficax causa homicidii? Sententia communior affirmat, tum quia stat mandatum sive consilium usque dum probetur oppositum; tum quia ratio textus in cap. *Ad audientiam* de Homic., nempe quod in dubio homicidii tutior pars eligenda est, comprehendit tam homicidam quam mandantem aut consulentem. D. de Ligorio loc. cit., n. 371, qui tamen subiungit quod sententia opposita *non videtur dicenda improbabilis.*

An autem incurrat irregularitatem movens homicidam iam determinatum ad occisionem, ut citius eam exsequatur? *Communiter,* et recte affirmatur: *quia revera iste iam directe est causa illius homicidii eo tunc patrati.* D. de Ligorio ibid., n. 372.

An autem incurrant irregularitatem homicidium ratihabentes? Verius, et communius negant DD. Ratio quia nullibi habetur in iure ratihabentibus impositam esse irregularitatem. Ratihabitio autem aequiparatur mandato quoad culpam, non autem quoad poenam, nisi in iure sit expressum, prout est expressum de ratihabentibus clerici percussionem respectu ad excommunicationem, non autem irregularitatem incurrendam. D. de Ligorio ibid., n. 375.

« Dubitatur, an incurrat irregularitatem qui valens homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Si is tantum ex charitate tenetur impedire, certum est apud omnes non incurrere, *esto ex odio non impediat;* ita communiter... Dubium fit, an incurrat qui tenetur impedire ex iustitia ratione pacti vel officii: nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus, qui teneatur reum tueri, custos viarum, pater, tutor, dominus aut maritus, qui tenetur uxori alimenta praestare. Prima sententia negat incurrere... Ratio quia aliter iudicandus est qui positive influit in homicidium quam qui homicidium non impedit. Secunda vero sententia affirmat..... Ratio quia omittens defendere, cum possit, quem ex iustitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cum ipse, si non physice, moraliter tamen influat in homicidium. Haec sententia est quidem communior et probabilis, sed non minus probabilis mihi videtur prima; cum enim irregularitas debeat esse in iure expressa, recte dicit Roncaglia, ex S. Canonibus, non satis constare huiusmodi non impedientes incurrere irregularitatem. Tournely tom. 2, pag. 99; Escob... excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire non iam studiose ut homo occidatur, sed tantum ex timore, vel negligentia; idque recte inferunt ex c. *Quaesitum* de Poenit. et remiss., ubi parentes ex quorum culpa filii in cunis perierint censentur irregulares, si studiose neglexerint suffocationem impedire, non tamen si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint. » D. de Ligorio ibid., n. 377.

« Et generatim in materia homicidii voluntarii incurrunt irregularitatem omnes qui voluntarie cooperantur ad homicidium, vel ut illud celerius, audacius aut securius fiat; omnes qui ad homicidium sese excitant, quamvis unus solus occidat; omnes ministrantes arma aut pecunias ad homicidium patrandum; omnes qui iniuste accusant, aut testificantur, aut iudicant, ut homo occidatur; omnes qui associantur occisorem, animum augendo. » Ex D. de Ligorio ibid., n. 374.

Hoc insuper ex Fagnano addere fas sit. « Pone quod clericus animo deliberato iter arripuit ad interficiendum hominem, sed non potuit, quia eum invenit mortuum; nihilominus irae suae satisfacere volens, eidem mortuo caput amputavit. Quaeritur an sit irregularis. Quidam dicunt hunc clericum esse irregularem propter intentionem cum opere subsecuto... Contrarium determinat Archid., quia hic non erat homo, sed mortuus... et lex factum re-

quirit, id est ut homo iam animatus interficiatur. Item irregularitas non contrahitur nisi in casibus a iure expressis... nec in isto casu invenitur imposita. Ad cap. *A nobis* de Sent. excomm., n. 22 et seq.

Quantum vero ad homicidium commissum ex necessitate propriae defensionis cum moderamine inculpatae tutelae, nullam inde irregularitatem haberi ex Clement. *Si furiosus* de Homicidio, exploratum cuique est. Quod idem videtur sane affirmandum de occisione nocturni latronis cum moderamine inculpatae tutelae; argum. cap. 3 de Homicid., ubi Augustinus illud Exodi, uti apud eumdem legitur, commentatus: *Si perfodiens inventus fuerit fur, et percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum,* sic habet: *Intelligitur ergo non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occidatur;* ex Carol. Gagliardo Inst. Iur. Can. lib. 2, tit. 10, § 102, de Imp. et irreg.

Amplius homicidium necessarium inevitabiliter et inculpabiliter non inducit irregularitatem, si fiat ad defensionem eorum quorum vita eadem cum nostra aestimatur, ut parentum, filiorum, fratrum, uxoris. Sic Monacell. form. leg. praet. part. 3, § 15, de irregul., n. 172. Idemque dicendum de illo qui ob defensionem sui proximi, eius aggressorem, servato moderamine, occiderit, cum ad talem defensionem quandoque ex charitate, quandoque ex iustitia obligetur. Engel ad tit. 12 de Homic., § 3, num. 55. Siquidem, ut ait Barb. alleg. 51, n. 8: « In foro conscientiae quilibet regulariter potest ex iure positivo et naturali cum moderamine inculpatae tutelae defendere vitam... proximi, etiam usque ad occisionem iniusti agressoris, quando aliter illa defensio expediri non poterit. » Excusatur, etiam ab irregularitate qui occidit iniustum invasorem alterius innocentis. Ita Suarez de Cens., disp. 46, sect. 3, n. 2; D. de Ligorio de Irreg., n. 388.

An vero ex homicidio ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiae, vel honorum temporalium (intellige magni momenti, quae non possint aliter aut defendi, aut recuperari) cum moderamine inculpatae tutelae contrahatur irregularitas? Prima sententia affirmat... Secunda vero sententia, communior et probabilior, negat, et hanc tenet Suarez loc. cit., sect. 2, num. 4, qui communem vocat. D. de Ligorio loc. cit., num. 389.—Reiffenstuel ad tit. 12 de Homic., huic secundae sententiae favet. « Probabilis quoque, en eius verba, et in praxi tuta videtur sententia dicens, quandocumque quis licite occidit proximum pro defensione bonorum temporalium, ab irregularitate immunis est... Nam etiam licitum est ob defensionem bonorum fortunae occidere iniustum invasorem, si bona sunt magni momenti, et aliter defendi vel recuperari non possunt. » Ad tit. de Homic., § 4, num. 138 et 158.

Additque is idem cl. interpres: « Quicumque in casu aliquo pro necessaria defensione famae et honoris, licite occidit invasorem, in eodem immunis erit ab irregularitate... (attamen) sicut ordinarie loquendo illicitum, ita ordinarie loquendo irregularitati subiectum est homicidium pro praetensa defensione famae et honoris commissum. » Loc. cit., n. 174.

Engel casum temperando scribit, in haec verba: « Verum non aeque expeditum est, an irregularitatem incurrat qui ad defensionem bonorum raptorem occidit... Videri poterunt pro negativa sententia Covarr... et Castro... quorum sententia non destituitur omni probabilitate, eo saltem casu, quo defensio fuit mixta rei et personae, et agebatur de magna quantitate bonorum, ad sustentationem sui et suorum necessaria. Cum enim bona *secundus sanguis et vita hominis* dicantur per gloss., ideo sicut in conservatione vitae, ita etiam bonorum videtur d. Clem. utpote in re favorabili, interpretationem recipere posse. » Ad tit. 12 de Homic., § 3, n. 56.

Rationum momenta pro hac sententia ex theorica generali de homicidio desumi possunt, eaque nos sub v. *Moderamen inculpatae tutelae* copiose afferemus.

Fagnanus contra absolute tenet homicidium pro honore et bonis temporalibus tuendis secum habere irregularitatem. « Similiter, sic ille, ut ex littera textus in Clement. deducit glossa, non vitat irregularitatem committens homicidium pro necessaria defensione proprii honoris. Cuius opinio in hoc fere ab omnibus recipitur. Si igitur in praedictis casibus non excusantur ab irregularitate qui occidunt vel mutilant, longe minus excusari debent qui hoc faciunt pro defensione rerum temporalium, quantumcumque necessaria et inevitabili. » Ad cap. *Suscepimus* de Homic., n. 19.

Caeterum in hac re lectoris sit iudicium. Illud fortasse asseri potest, doctrinam Fagnani esse saltem litterae textus Clement. *Si furiosus,* magis consentaneam.

Quoad vero homicidium causale spectat, vulgo distinguuntur dantes operam rei licitae ab rei illicitae operam navantibus. Adeo ut in primo casu, dummodo debita diligentia servetur, ex morte secuta, irregularitas minime contrahatur, ut tenet communis DD. In secundo vero casu, utrum dans operam rei illicitae, etiam cum debita cautela et advertentia, morte vel mutilatione obveniente, irregularis evadat: distingue cum D. de Ligorio « si opera illa non est illicita, quia periculosa, sed ex alia causa, peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, modo sufficientem diligentiam adhibuerit ad mortem vitandam: puta si quis caederet arborem in solo alieno, et mere fortuito hominem occideret.... Ratio quia tale homicidium tunc non esset illi voluntarium,

neque directe, cum non sit intentum, neque indirecte in sua causa, cum talis actio non sit in se periculosa... ita communissime... Nec obstat... quod tantum in iure excipiuntur qui dant operam rei licitae... Ergo qui dat operam rei illicitae ex qua mors sequitur, iam fit irregularis. Nam respondetur quod canones hi semper intendunt loqui de homicidio directe vel indirecte volito... Unde semper ac homicidium est alicui omnino involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitae ipse navet » loc. cit., num. 386. Sic quoque sentit Engel.: « Homicidium casuale, sunt eius verba, danti operam rei illicitae tunc ad irregularitatem imputandum est, quando actus ille illicitus ex sua natura est ordinatus, vel periculosus ad laesionem alterius, atque ex eo, si non semper, saltem frequenter, soleat homicidium, vel mutilatio consequi... E contra si actus ex alio fine fuerit illicitus, non inducetur irregularitas, si per accidens et casualiter contingat homicidium (nisi alio modo agens in culpa saltem levi fuerit). » Loc. cit., num. 50.

An vero fiat irregularis adulter qui occidit maritum aggressorem, ob inculpatam suae vitae defensionem? Si adulter non posset fugere, tunc adsunt tres sententiae. Prima absolute affirmat irregularitatem incurrere, ex eo quod dans operam rei illicitae, fit irregularis si mors inde sequatur. Secunda sententia opposita absolute negat incurrere, quia homicidium non provenit tunc adulterio nisi per accidens; per se provenit tantum ex iniusta invasione mariti, cuius vim licite potest adulter vi repellere ad suam tuendam vitam. Tertia sententia, quam teneat Suarez disp. 46, sect. 1, n. 22; Layman lib. 1 de Iust., tract. 3, p. 3, c. 10, distinguit, et dicit quod si adulter praevidendo invasionem mariti, temere accedat et illum occidat, tunc fit irregularis: secus, si accedat clam, et cum debita cautela, ne a marito inveniatur. « Et huic sententiae, ait D. de Ligorio, me adiicio, si periculum invasionis praevideatur proximum et facillimum; quia eo casu adulterium est proxime periculosum homicidii; secus si periculum sit remotum et adulter caute accedat. » Lib. 3, cap. 1, dub. 4, n. 398.

Quid si vir cognito adultero occidat uxorem, erit ne adulter irregularis? Negant communiter; alii distinguunt, ut in praecedenti quaestione, « eodemque modo, scribit D. de Ligorio, ipsis consentio, si uxoris occisio proxima, et facillima praevideatur: secus, si remota et difficilis. » Loc. et n. cit.

Fagnanus ad cap. *De caetero* de Homic., duos sequentes casus a S. C. Concilii sic resolutus refert. « Petrus presbyter Pampilonensis, cum audivisset Martinum laicum cum quadam muliere soluta ipsius oratoris ex fratre nepote solere carnaliter commisceri, et quadam nocte domum eius ingressum esse, et cum illa commorari, armatus ipse, aliisque consanguineis comitatus ad dictam domum dictae neptis accessit, ea intentione, sicuti asserebat, ut Martinum compelleret contrahere cum ea matrimonium, non autem ut eum occideret. Verum simul ut Martinus audivit fores pulsari, se in aream dictae domus e fenestra proiecit, ac statim exanimatus est. Quaesivit Petrus an propterea contraxisset irregularitatem. Die 29 Novembris 1602, Sacr. Congr. Concilii, cui undecim Cardinales interfuerunt, censuit, Petrum praedictum, secundum ea quae proponebantur, non incidisse in irregularitatem. Et postea cum quidam presbyter Oriolen. dioecesis noctu ad mulierem coniugatam accessisset, ab ipsa de viri absentia edoctus; cumque vir ipse, casu superveniens, uxorem necasset, dubitavit idem presbyter num incidisset propterea irregularitatem. Die 31 Iulii 1610 Sacr. Congr. respondit, uti prius censuerat, praevia diligenti discussione, adulterum ob mortem adulterae a marito propter adulterium inflictum, non esse irregularem. » N. 15.

Quaeritur, si quis tantum vulneratus, exinde mortuus fuerit, non quidem ex vulnere, sed vel ex imperitia medicorum, vel ex morbo, aut alio casu superveniente, tunc saltem vulnerans censeatur irregularis? Si mors secuta sit occasione vulneris, quamvis non immediate ex vulnere, ut quia febris, aut inflammatio supervenit, quam imperiti medici curare non potuerunt, vulnerans erit irregularis: danti enim operam rei illicitae imputantur quae sequuntur. Si vero mors contigerit prorsus a causa extrinseca, veluti si vulnus fuit levissimum, et nullo modo periculosum, medicus vero, vel aeger ipse nocivum medicamentum adhibuerit, his et similibus casibus vulnerans nullam contrahet irregularitatem; Engel ad lib. 5, tit. 12 de Homic., § 3, n. 54. Vide supra dicta de irregularitate quae habetur ex dubio homicidii.

Quoad irregularitatem quae ex mutilatione contrahitur, praestat hic inquirere quid mutilationis membrorum significatu veniat. Communissime et probabilius DD. docent nomine *membri* intelligi tantum partes illas corporis quae proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc. Hinc probabilius dicunt non incurrere irregularitatem qui amputaret auriculam, quia ea ablata non tollitur omne officium audiendi; nec qui dentes evelleret, quia non sunt membra, sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos, et tanto minus, qui capillos aut barbam abscinderet. Item nec qui aufert alteri digitum quisque sit. Nec obstat textus in 6 c. *Qui partem;* nam respondetur illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, *quae sibi causa fuit,* ut ibi

dicitur, *ferrum iniicere*. An vero sit irregularis qui abscidit testiculos: probabilius affirmandum. Secus vero si unus tantum testiculus auferatur, quippe cum unus ad generationem satis sit. Qui vero mulieri unam mammillam abscinderet fieret irregularis, quia unaquaeque mammilla proprium officium habet. Sic D. de Ligorio de Cens. et Irreg., n. 379, 380.

An autem per violentam abscissionem digiti pollicis incurratur irregularitas, dubium est. Nam casu proposito in Sacr. Congr. die 31 Ianuarii 1688, responsum fuit: *dispensationem requiri ad cautelam*; Monacell. Form. leg. pract., suppl. ad tom. 2, num. 72, pag. 50. Idem ad suppl. tom. 2, num. 428 et seqq., pag. 106, haec habet: « Qui sponte se castrare facit, et culpa sua seipsum mutilat, evadit irregularis. In qua irregularitate inducta a Conc. Nicaeno primo solus Papa dispensat: S. Congr. Episc. 15 Ianuarii 1694. Et quamvis abscissio huiusmodi sit occulta, non est dispensabilis ab episcopo; quia irregularitas inde proveniens non fundatur in notorietate, sed in excessu et in saevitia sui ipsius, et in periculo homicidii, quod ex secatione sequi poterat... Ideoque tales eunuchi pro dispensatione ad S. Congr. Concilii recurrunt. »

Non tamen sunt irregulares qui non sua sponte, sed casu, aut ab incunabulis, aut per vim, seu insidias hominum, aut propter aegritudinem, secti sunt... nisi id sua culpa acciderit, quia dabat operam rei illicitae, ut in adultero, cui a marito mulieris cum qua fuit deprehensus... sunt abscissa virilia, quem esse irregularis tenet Hostien... (Tamen) ille adulter non videtur manere irregularis, nisi forte temere accessit ad uxorem alterius, et sine sufficienti cautela moraliter exponens se tali periculo; Garcias part. 7, cap. 13, de Benef., num. 7, 8, 12.

Eruens oculum, abscindens manum, vel eius partem notabilem detruncans, fit irregularis... Non incurrunt irregularitatem qui vulnere vel percussioue debilitant membrum, etiamsi in curatione membrum abscindatur: hi enim vere non mutilant, quia membrum non amputant, nam membrum debilitatum non desinit esse membrum. Ex quo infertur quod si quis reddat aliquem caecum, non eruendo oculum vel oculos, non est irregularis; Monacellus form. cit., part. 3, § 15, n. 166, pag. 40.

Quoties porro de irregularitate ex homicidiis, vel mutil. in bello sermo est, ubi de bello iusto aggressivo agitur « neminem alium, ait Gibalinus, quomodocunque concurrat ad bellum huiusmodi, fieri irregularem propter homicidia quae committuntur ab aliis, quod fatentur omnes, et colligitur ex cap. *Petitio* etc., nihilque hoc loco distinguendum esse inter laicos et clericos: omnes enim si propria manu mutilent aut occidant, sunt irregulares in hoc bello; nulli autem irregularitati obnoxii sunt, si a mutilationibus et caedibus ipsi abstineant. Neque quidquam facit quod clerici tunc in bello assistentes, sint in sacris, quia capitulum *Petitio* loquitur de sacerdote, quem non damnat irregularitatis, nisi illum conscientia alicuius a se occisi mordeat, neque in his videtur ullus ambigendi locus; » cap. 4, consect. 7, diffic. 4, apud Bened. XIV Instit. Eccl. 101, num. 11.

« Accedit etiam, sic docet generatim de bellis iustis Bened. XIV, irregularem haud fore clericum aut laicum qui manu sua aliquem peremerit aut mutilaverit, si has caedes patrarit ut vitam suam in discrimine positam vindicaret. Sic decernitur in Clement. *Si furiosus* de Homic. Equidem plures in dubium revocant utrum haec Pontificis constitutio non solum privatas rixas, sed etiam pugnas et conflicta complectatur: tamen unanimi consensu maior pars theologorum existimat, tum in privatis dissidiis, tum in praeliis locum obtinere rationem tuendae vitae, et pro qua hostis necandus est. Quapropter, si Pontifex immunem irregularitate declarat eum qui cum moderamine inculpatae tutelae privatim rixando adversarium suum interficit, immunis quoque irregularitate censendus est qui in acie pugnando, servatoque eodem moderamine, caedem committit. Hinc memoriae proditur patrem Anselmum Petramellaram Cappuccinum, qui manu sua septem Turcas obtruncavit, cum victoria superbi atque insolentes navim eius invaserunt, ad pedes S. Pii V supplicem ac provolutum, ut irregularitatis vinculo solveretur, omni prorsus irregularitate immunem a Pontifice declaratum fuisse, eo quod parumper deposito crucis signo, quod manibus gerebat, ensem distrinxerat ut vitam defenderet, pro qua tuenda septem ex hostibus neci tradiderat. Id Boverius in Annal. Cappuc. ad an. 1571, n. 67, idemque Raynaldus commemorant. » Loc. cit., n. 12.

Nec tantum pro defensione propriae vitae in bello iusto nulla incurritur irregularitas, sed etiam pro necessaria tuitione patriae et Ecclesiae, si de bello defensivo agatur. Audiamus eumdem Benedictum XIV in haec verba scribentem, nempe:

« Sin autem bellum iustissimum appareat, tunc bellum defensionis a bello offensionis oportet secernere... Cum bellum iustum ad defendendam patriam Ecclesiamque suscipitur, laicus qui pugnando hostes interfecit nulla irregularitate devincitur. Idem prorsus de clerico statuendum est, si iussus bellum ineat, nec pro Ecclesia vel patria tuenda laici sufficiant. Quod si bellum iustum ad offendendum suscipiatur, accurate perpendi debet, utrum laicus, aut clericus hostem manu sua peremerint vel mutilaverint. Nam si ipsi nihil horum patraverint, omni prorsus irregularitate immunes habentur,

licet alii milites in eadem acie hostes morte affecerint, vel parte aliqua corporis imminuerint. » Loc. cit., n. 9.

Atque hinc vides discrimen quod inter bellum iustum offensivum et bellum iustum defensivum intercedit; adeo ut in hoc postremo casu pro necessario tuenda patria, etc., nulla habeatur irregularitas; in illo vero fiant solum irregulares revera occidentes vel mutilantes.

Praeterea, irregularitati non esse obnoxium sacerdotem qui bellum iustum offensionis iniverit, incertusque est, utrum aliquem in conflictu necaverit aut mutilaverit, quamvis alii multos interfecerint, aut mutilos reddiderint; sic Bened. XIV loc. cit., n. 10. Atque haec hactenus de irregularitate quae ex homicidio vel mutilatione multifaria contrahi potest.

Quantum vero ad irregularitatem quae ex irreverentia erga ordines incurritur, in comperto est clericos excom., suspensos, interdictos, depositos, ubi semel in sacris ministrare attentaverint, fieri irregulares. Secus si censurae nulliter latae violatae sint; Sacr. Congr. Conc. in Herbip. 19 Iulii 1704.

Quod si minori fuerint excommunicatione innodati, irregularitatem non contrahere Gregorius IX declaravit, hoc sane pacto: « Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit; » cap. 10 de Cleric. Excomm. vel depos. ministr. Excipit quoque Monacell. cum Bonacina clericos censuris innodatos, exercentes solemniter, vel ex officio actus maioris ordinis, si excusentur ratione necessitatis, vel scandali vitandi, vel ignorantiae; Formol. leg. pract. part. 3, § 13, n. 171. Ignorantia porro ex bona fide metienda est; secus dicendum de ignorantia crassa et supina, ut manifeste habetur ex cap. 9 de Cler. Excomm. vel dep. ministr., tenoris sequentis: « Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Caeterum, si forte ignorantia crassa et supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate apost. indulgemus. »

An vero clerici minorum ordinum suas horum functiones in censurae statu exercentes fiant irregulares, disputatur.

Ante omnia praemittimus pro hac quaestione textum in cap. 2 tit. cit., ubi haec habentur: « Si quis presbyter aut *alius clericus* fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, et ipse per contemptum et superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere praesumpserit, et postea ab episcopo suo correptus, et in coepta praesumptione perduraverit, modis omnibus excommunicetur. » —Praestat nunc audire Fagnanum in commentario ad hunc textum. « Ad partem negativam arguitur, sic ille, quia canones qui in contrarium allegantur... videntur restringendi ad constitutos in sacris... et cum nullum ius expresse dicat clericum inferioris gradus citra sacros excommunicatum, vel suspensum, vel interdictum in ordine suo ministrantem, in irregularitatem incidere, nec nos hanc poenam inducere debemus. Quia ubi poena statuta non est, non est nostrum ipsam imponere... Quia acolythi et inferiores quasi laici censentur... nec in degradatione ipsorum adhibetur illa solemnitas quae adhibetur in degradatione constitutorum in sacris... deinde minorum ordinum ministeria ex generali consuetudine promiscue exercentur tam a clericis quam a laicis, et ob hoc potissimum fundamentum huic opinioni adhaerent complures theologi. » Atque haec sunt rationum momenta pro negativa opinione firmanda.

« Verum, prosequitur Fagnanus, quidquid subtilizetur, certum est etiam clericos minorum ordinum censura irretitos, ministrando in aliquo ex dictis ordinibus, irregularitatem incurrere. Quod probatur primo ex hoc textu (*Si quis presbyter,* supra allato) qui non tantum loquitur de presbytero sed etiam de aliis clericis, qui aliquid de ministerio sibi interdicto agere praesumpserint... Sicut haec rubrica, quae non inscribitur *de Presbytero vel diacono,* etc., *sed de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante: Clericorum* autem appellatione absque dubio veniunt clerici minorum ordinum... praesertim cum ponuntur ad differentiam Presbyterorum. Unde ius generaliter et indistincte loquens, generaliter et indistincte intelligitur. Deinde hoc videtur expressum in Constit. Sixti V *Sanctum et salutare,* contra Clericos male et simoniace promotos, quae clericos, etiam primae tonsurae male promotos perpetuo suspensos declarat ab exsecutione, ministerio et exercitio ordinum susceptorum; ac si in eis ministrare praesumpserint, illos sic irregulares effectos, omnibus officiis et beneficiis privat. » Ad cap. *Si quis presbyter,* n. 7 et seqq.

Benedictus XIV in Const. *Inter praeteritos,* § 4, n. 48 et seq., hanc Fagnani sententiam calculo suo probare videtur, insuperque stylo S. Poenitentiariae et Congregationis Concilii comprobatam admonet.

Caeterum Fagnanus sententiam suam limitat ad peculiares clericorum functiones ratione ordinis: « secus vero ubi exercent aliquid non deputatum certo ordine Ecclesiastico, ut cantare responsoria, dicere psalmos et similia; non tamen principalius officiando in ecclesia, sed tanquam quilibet alius laicus. » Ibidem, num. 15.

Distinguendo nunc hoc loco functiones ordinis ab exercitio iurisdictionis, notasse liceat quod episcopus excommunicatus ordinans fit irregularis, quia ordinare est exercere actum

ordinis episcopalis; sic Suarez de Cens. disp. 12, sect. 2, n. 21, etc.

Similiter episcopus excommunicatus benedicens populum non est irregularis, quia exercet non actum ordinis, sed iurisdictionis. Alterius lib. 2 de Cens., disp. 1, c. 1.

Hoc pacto maiores excommunicati (ante denuntiationem tolerati) suspensi, interdicti exercendo iurisdictionem spiritualem, excommunicando scilicet, absolvendo a censuris, conferendo beneficia, etc., licet peccent, non sunt irregulares, nam irregularitas est solum imposita contra illos exercentes actum ordinis. Sic Sayrus lib. 7 Thesauri, c. 9, num. 10; Avila part. 7, disp. 9, sect. 2, dub. 2.

Clericus excommunicatus exercens ut laicus actum sacri ordinis, sine ritu et veste ab ecclesia praefixa, non est irregularis: nam ille actus non est ordinis; Suarez loc. cit., sect. 1, num. 4.

Sacerdos excommunicatus recitans solemniter inter orationes, horas, orationem Dominicalem, non est irregularis, quia illa recitatio non est actus ordinis sed dignitatis; ecclesiae ritu assignata digniori personae; Avila de Cens. disp. 9, sect. 2, dub. 2.

Sacerdos excommunicatus praedicans non est irregularis, quia non exercet actum ordinis, sed potius doctoris; idque etiam si sit suspensus ab episcopo ab officio praedicandi, cum actum ordinis praedicando non exerceat; Henriquez lib. 13, cap. 6, num. 5, lit. R; Sayrus lib. 4, c. 16, n. 21; aliique, contra Maiolum.

Censura innodatus excommunicationis, interdicti, suspensionis cogens alium excommunicatum ad celebrandum coram se, vel non excommunicatus cogens ad celebrandum coram alio excommunicato, non est irregularis, quia non exercet actum ordinis cogendo, nec iure invenitur expressum, etiamsi episcopus vel quivis alius excommunicatus cogat ad celebrandum; quippe textus in c. *Illud* de Cler. excomm. vel dep. ministr., probabiliter id non asserit. Ita Giballinus de irregul. qu. 2, consect. 12, contra Navar., Alter. et alios.

Sacerdos censuris non irretitus celebrans coram vitando excommunicato a Papa vel ab episcopo non est irregularis; nam in iure non exprimitur, licet contrahat excommunicationem maiorem celebrans coram excommunicato a Papa, ex cap. *Significasti* de Sentent. excommun.; Henriquez lib. 14, c. 7, num. 3; Suarez de Cens. disp. 42, sect. 5, num. 2: « Celebrans scienter in ecclesia sanguinis vel seminis effusione polluta, vel praesentibus maiori excommunicatione nodatis, licet temerarie agat, tamen non est irregularis; quia hoc non est expressum in iure. » Barbosa ad cap. *Is qui* de Sent. excomm. in 6, n. 1.

Episcopus nominatim suspensus exercendo ordines fit irregularis; cap. *Is qui* de Sentent. excommun. in 6; Suarez loc. cit., disp. 26, sect. 2, num. 2.

Suspensus a praesentando, eligendo, conferendo, excommunicando, absolvendo a censuris, exercendo actum suspensum non fit irregularis, cum non sit expressum in iure; Giballinus cap. 9 de Irreg., qu. 4, consect. 14.

An vero incurrat irregularitatem qui ordinatur aliqua irretitus censura? Audiamus in hac re Bened. XIV ita docentem: « In nonnullis dioecesibus (sunt eius verba) eousque processerat clericorum audacia, ut quamvis suspensione irretiti, ab exercitio se abstinerent ordinum quibus erant initiati, attamen nulla impetrata absolutione a censura ad superiorem ordinem ascendere non dubitarent. Episcopi in quorum dioecesibus haec frequentius eveniebant... quaesiverunt a nobis in minoribus tunc constitutis, an sibi fas esset eos synodali decreto declarare irregulares. Huic interrogationi indubitanter respondimus id nequaquam ab episcopis posse decerni. Apud omnes enim canonistas principii loco est irregularitatem a solo iure, et non ab homine induci posse. A iure autem irregularitate quidem afficiuntur qui contempta qua ligantur censura, in suscepto ordine solemniter ministrant; nunquam vero irregulares pronuntiantur qui cum eiusdem censurae vinculo ad superiorem ordinem ascendere praesumunt. Scimus enimvero non defuisse doctores quibus visum cum fuerit ascensum ad altiorem ordinem quoddam esse exercitium inferioris ordinis iam suscepti, idcirco docuere irregularitatem a iure in primo casu irrogatam, etiam secundum complecti... Sed istud non ignoramus veriorem et communiorem esse sententiam oppositam, quae quanquam sacrilegii reum fateatur, qui sciens se censurae vinculo obstrictum, superioris ordinis gradum audacter conscendit, eum tamen ab irregularitate absolvit. Quam quidem sententiam amplexata est Sacr. Congr. Concilii in Carinolen. seu *Neapolitanae Ordinationis* die 31 Ianuarii 1688: siquidem recipiens altiorem ordinem non nisi improprie dicitur solemniter ministrare in inferiori ordine, a cuius exercitio est suspensus. » Lib. 12, cap. 3, n. 6 et 7.

Male promotos quoque in ordinum susceptione inter irregulares abiicit Ecclesia. Uti tales habentur ordinati ab episcopo qui renuntiavit episcopatui. Sic quoque « qui ordinatur ab episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, haeretico, schismatico aut simoniaco, fit irregularis. » Sic D. de Ligorio de Irregul., num. 358, cum aliis idem tenentibus DD. Porro etiam « ex furtiva ordinum susceptione fit irregularis qui ordinem recipit sine approbatione episcopi; nam is prohibetur ad alium ordinem ascendere. Qui sine dispensatione episcopi eodem die recipit plures ordines quorum unus est sacer; qui post matrimonium contra-

ctum ante consummationem ordinem sacrum recipit, renitente uxore. » Vero in fin. haec addit: « Alias vero furtivas receptiones ordinum ex defectu dicunt Suarez et Salm. potius inducere suspensionem quam irregularitatem; nihilominus pro absolutione huiusmodi suspensionis semper est recurrendum ad Papam. » D. de Ligorio loc. cit., n. 361.

Contra vero aliis visum sic ordinatos non esse irregulares, sed suspensos ab exercitio ordinis suscepti. Hoc pacto ex horum posteriorum sententia, ordinatus ab Episcopo qui renuntiavit episcopatui non est irregularis, sed suspensus ab exsecutione ordinis suscepti. Azor. part. 3, lib. 3, c. 48, qu. 13. Idem dicas de ordinato ab Episcopo innodato censura, vel irregulari, adeo ut non incurrat irregularitatem sed suspensionem. Leander disp. 20, qu. 2: « Ordinatus ab Episcopo excommunicato, sic Reiffenstuel, recipit quidem characterem ordinis, non tamen huius exsecutionem. Quia cum Episcopus excommunicatus, idemque est de suspenso, deposito, degradato, simoniaco, haeretico vel schismatico... ordinis exsecutionem non habeat, nec aliis eam dare potest... Igitur qui ignoranter ordinatus fuit ab Episcopo excommunicato, suspenso, etc., cum primum id resciverit, tenetur ab usu et exsecutione ordinum sic receptorum abstinere, donec per proprium Episcopum dispensetur, utpote qui ipsum a tali *suspensione* absolvere seu dispensare potest.... Si vero clericus, prosequitur idem cl. interpres, scienter, aut per ignorantiam crassam vel supinam ordinatus fuerit ab Episcopo excommunicato, tunc per solum Papam poterit cum eo dispensari. » Ad tit. 13 de Ordinatis ab Episc. qui renunt. episc., n. 8 et seqq..

Requiritur amplius quod Episcopus ob crimen suum vel censuram fuerit nominatim denuntiatus, aut notorius existat percussor clerici: alioquin, sicut de facto vitandus non est, eius ordinatio non inducit inhabilitatem exercendi ordines ex parte ordinati; Reiffenstuel loc. cit., n. 13.

Sic quoque furtive ordinatus, hoc est sine approbatione, vel recipiens duos ordines minores inscio Episcopo, vel non approbatus, vel alium examini suo loco submittens, non est irregularis, sed suspensus; Suarez de Censur. disp. 42, sect. 3, num. 1; Giballinus c. 5 de Irregul., qu. 1, n. 21, dub. 6.

Praeterea recipiens eodem die tonsuram et ordines minores non est irregularis; Sayrus lib. 7, c. 10, num. 25. Neque irregularitatem incurrit recipiens eodem die ordines minores et subdiaconatum inscio Episcopo, sed adest poena suspensionis ferendae; Suarez de Cens. disp. 42, sect. 3, n. 1.

Ex sententia D. de Ligorio, quae est etiam Lucii nostri « qui eodem dies duos ordines sacros susciperet, non solum graviter peccaret contra praeceptum Tridentini in cap. 13: *Duo sacri ordines non eodem die, etiam regularibus conferantur;* sed etiam incurreret suspensionem ab illorum exercitio, et in irregularitatem incideret. » De Sacram. Ordin. n. 796; Barb. vero de offic. et potest. Episc. all. 14, n. 11; Engel ad tit. 11 de Temp. Ordinat.; Reiffenstuel ad tit. eumdem, § 8, num. 206, de poena suspensionis duntaxat, in casu proposito verba facere videntur. « Sub poena *suspensionis* prohibitum est ne plures sacri ordines, vel etiam minores cum subdiaconatu eodem die recipiantur. » Engel loc. cit.

« Sed dubium est an suscipiens una die duos sacros ordines sit suspensus ab utroque, vel ab altero eorum; in quo dicendum mihi videtur fieri suspensum solum ab ultimo ordine suscepto. Ita Suarez de Cens. disp. 34, sect. 1, num. 40. » Barbosa de offic. et potest. Episc. alleg. 14, n. 11.

« Bonacina subdit, sic idem Barbosa, dispensationem suspensionis contractae ab eo qui plures sacros ordines, aut minores cum subdiaconatu eodem die recepit, esse summo Pontifici reservatam, et excipit casum, quando sic ordinatus religionem ingressus est, et peracta poenitentia laudabiliter in religione vixit, quia tunc abbas et Episcopus dispensare poterunt. » Collectanea DD. in Tridentinum ad cap. 13, sess. 23, de Reformat., n. 14.

Additque is idem scriptor « Episcopum plures sacros ordines uni conferentem eodem die, suspendi a collatione ordinum, donec a Papa dispensetur. » Ibid., n. 13.

Atque in hac de qua agimus materia operae pretium est Constitutionem Pii II hic afferre in haec sane verba: « Omnes et singuli qui absque dispensatione canonica aut legitima licentia, sive extra tempora a iure statuta, sive ante aetatem legitimam, vel absque litteris dimissoriis proprii Ordinarii ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoveri, a suorum ordinum exsecutione ipso iure suspensi sint; et si, huiusmodi suspensione durante, in iisdem ordinibus ministrare praesumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. » Const. incip. *Cum ex Sacrorum ordinum*, tom. 1 Bullar. Quae constitutio, ut Gagliardus scribit, suam usu vim habet. Inst. Can. lib. 2, tit. 10 de Sacr. ord., n. 108.

An autem incurrat irregularitatem qui ante legitimam aetatem suscipit sacerdotium? Prima sententia affirmat.... secunda vero sententia communior, et valde probabilis, negat; et hanc tenent Suarez... Barbosa... Referuntque Suar. ac Escob., huiusmodi ordinatos ex stylo Cancellariae non reputari irregulares, cum ipsi tantum a suspensione absolvantur; D. de Ligorio de Sacram. Ord. n. 799, dub. 3.

Dubitatur adhuc an suspensus ubi non or-

dinis sacri male suscepti, sed alterius antea rite ac bene sibi collati functiones obiverit, incurrat irregularitatem. Negans opinio est probabilior; attamen contrariam uti tutiorem approbat stylus S. Poenitentiariae apostolicae, eo etiam in casu largientis dispensationem super irregularitate; Gagliardus loc. cit., n. 110.

At exercens minores ordines male promotus non fit procul dubio irregularis, ex eiusdem bullae Pianae sententia, quae huiusmodi poenam in sacris duntaxat male susceptis ordinibus infligit; Gagliardus, ibidem.

« An vero clericus qui in ipsa ordinatione suspenditur eam indebite suscipiendo, irregularitatem incurrat, si in ipsa ordinationis missa solemniter ministret, puta canendo evangelium vel epistolam? Affirmat Tournely cum aliis. Sed alii negant; quia ille actus moraliter loquendo non est distinctus ab ipsa ordinatione; cum tota actio ordinantis a princ. usque ad finem officii sit unus actus moralis, ad quem reliqui spectant. »

Pariter fit irregularis clericus ministrans scienter et solemniter in ordine sacro, quem non habet. Et revera grave delictum est si clericus exerceat ordinem quem non suscepit; v. g. si diaconus missam celebret, solemniter baptizet, nuptias aut aquam benedicat. Porro ex irregularitate quae inde contrahitur sane fit ut ad superiores ordines, puta diaconus ad sacerdotium ordinari non amplius possit, textu claro: *Si quis baptizaverit aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abiiciatur de Ecclesia, et nunquam ordinetur* [1]. Cap. 1 de Cler. non ord. min.; Reiffenstuel ad h. tit., § 1, n. 1 et 2.

Ad hoc ut clericus non *ordinatus* irregularitatem incurrat, sequentes requiruntur conditiones. Prima, ut proprium actum seu ministerium ordinis exerceat quod non nisi ab ordinato exerceri potest: prout contingeret si minorista epistolam cum manipulo, vel subdiaconus evangelium cum stola solemniter cantaret, vel diaconus celebraret, solemniter baptizaret, sacramentaliter absolveret, extremam unctionem conferret [2], etc. Secunda conditio est ut clericus huiusmodi ordinis actum exerceat *serio*, saltem quoad exteriorem actionem; si enim ex ioco duntaxat, vel per modum ludicrae, vel scenicae actionis id facit, in ordine ministrare, vel actum eius exercere non censetur, consequenter irregularis non evadit. Pirhing tamen cum Suarez bene subiungit sufficienter ad propositum *serio* agere illum, qui exteriorem actionem ordinis serio producit eo modo et fine ut homines decipiat; vel persuadet se ex vero et sincero animo, et intentione etiam interna, talem actum ordinis exercere, etsi revera talem intentionem, et mentem internam non habeat, imo nec habere possit, quando scit quod ordinem requisitum pro actu non habebat; Reiffenstuel ad tit. 28 de Cleric. non ordin. ministr., n. 2 et 6.

Nota clericum non sacerdotem, etiam in extrema necessitate baptizantem solemniter, fieri irregularem; nam exercet actum proprium sacerdotis; Barbosa ad cap. *Si quis baptizaverit*, tit. cit., n. 2.

Secus dicendum de diaconis solemniter baptizantibus « si illis ob rationabilem aliquam causam baptizatio a proprio sacerdote commissa fuerit. » Engel ad tit. de Baptismo, num. 2.

Quaeritur utrum laicus exercendo actum ordinis praesertim *maioris*, puta, celebrando missam, absolvendo sacramentaliter, irregularitatem, vel aliam poenam, et quam incurrat? Laicus qualemcunque actum ordinis exercens, irregularitatem non incurrit... Ratio est quia rubrica huius tituli de solis clericis non *ordinatis*, minime vero de *laicis* loquitur, consequenter ad hos dispositio poenalis extendi non debet... Reiffenst. de cler. non ord. ministr., num. 11: « An autem laicus exercens actum ordinis quem non habet incurrat irregularitatem, probabilius negatur. » D. de Ligorio de Irregul., n. 359.

Quamvis vero laici actum ordinis exercentes

---

[1] Altera etiam poena sic delinquentem comitatur, nempe suspensio ab ordine proxime suscepto infligenda ad biennium, vel triennium, ex cap. 2 de Cler. non ord. ministr., ubi statuitur *qui missarum celebrationem usurpare praesumpserit... ad sacerdotis officium non poterit promoveri; a diaconatu quoque biennio vel triennio maneat suspensus.* Dicitur notanter *ab ordine proxime suscepto:* cum enim nec in hoc capitulo nec alibi fiat mentio aliorum inferiorum ordinum, horum suspensionem talis clericus non incurrit; Suarez de Cens., disp. 42, sect. 4, n. 4; Reiffenst. ad tit. cit., §. 1, n. 4.- Tertia poena est excommunicatio. Suarez loc. cit., n. 7; Reiffenst. ibid., n. 5. Quarta poena est degradatio et traditio curiae saeculari. Reiffenst. eod., n. 3.

[2] Secus si ex. g. clericus in minoribus constitutus caneret epistolam sine manipulo, quia sic interdum canitur a laicis: Antoine Theol. Moral. de censuris, cap. 5, qu. 5. *Irregularitatem non contrahit exercens ordinem sacrum sine solemnitate, quamobrem cantans Epistolam sine manipulo, vel Evangelium sine stola, non fit irregularis, eo quod non dicatur canere solemniter ex ordine et ex officio, sed tantum dicatur uti officio cantoris.* Barbosa Repertor. Iur. Can. et Civ., v. *Irregularitas.* Heic notandum, Lucium nostrum v. *Missae sacrificium*, art. 12, n. 58, referre Decretum S. Congregationis, an. 1604, tenoris sequentis: *Clericus qui solemniter cantat epistolam cum tunicella, et reliquis sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem irregularitatis ad cautelam.* At lectorem nosse oportet eamdem S. Congregat., die 5 Iul. 1698, in Collen. decrevisse in haec verba: *Deficiente subdiacono pro missa solemni, data necessitate, potest permitti per superiores ut substituatur constitutus in minoribus ordinibus ad cantandam Epistolam paratus sine manipulo.* Hoc pacto laicus cantans in missam Epistolam etiam cum dalmatica, sed sine manipulo, non contrahit irregularitatem. Cabassutius Iur. Can. Theor. et prax., l. v, cap. 20, de irreg., n. 4.

irregularitatem non incurrant, nihilominus si laici vel clerici celebrationem missae vel absolutionem sacramentalem usurpare attentant, tanquam idololatrae et gravissimi *falsi rei*, omni misericordia indigni iudicari, et curiae saeculari pro debitis poenis tradi possunt et debent, prout de utrisque Clemens VIII et Urbanus VIII statuerunt in Const. *Et si alias; Apostolatus officium;* Reiffenstuel ibid., n. 13.

Inter crimina irregularitatem inducentia est quoque adnumeranda violatio ecclesiasticae immunitatis; ex Carol. Gagliardo, Inst. Iur. Can., de Sacram. Ordin. lib. 2, n. 104.

Quoad autem irregularitatem ex infamia, illud hic iterum repetimus quod v. *Infamia* diximus, nempe solam infamiam facti non reddere hominem irregularem, etiamsi sit publicus concubinarius, ut docent Suarez de Censur. disp. 42, sect. 3, n. 7; Giballinus cap. 5 de Irregul., qu. 4, consect. 7, n. 19.—« Quod si clericus repertus fuerit (stupri) reus, ac etiam a iudice condemnatus, quamvis tunc ob notorietatem delicti efficiatur infamis infamia facti, tamen non evadit irregularis, ut a suo ordinario, peracta poenitentia, non possit ad ulteriores ordines promoveri, quidquid perperam dicant sine iuris fundam... Nam crimina quae iuris infamiam non habent annexam (prout illam non habere crimen stupri compertum est ex c. *Infames* 6, qu. 1), non inducunt irregularitatem veram, etiamsi delinquens factus sit infamis ob publicitatem criminis. » Monacellus Form. leg. pract., suppl. ad tom. 1, tit. 8, form. 10, n. 161. Vide additiones nostras, v. *Infamia.*

Insuper hic addimus, non esse infames nec irregulares tabernarios, macellarios, cum non sit expressum in iure. Palaus disp. 6, punct. 20, num. 6; Leander tom. 5, tract. 2, disp. 26, qu. 11. Sic quoque publicos poenitentes non esse infames, nec irregulares. Suar. loc. cit., disp. 42, sect. 2, num. 3; Giballinus ibid., c. ult., qu. ult., in fine tradunt.

Ex defectu corporis habendus irregularis impotens ordinem exercere, vel valde deformis.

Hinc oculi defectus generans horrorem, licet visum non tollat, reddit irregularem, et qualis sit gravis horror deformans, episcopo standum. Henriquez l. 14, c. 8, n. 2; Filliucius tract. 19, c. 3, qu. 9, n. 168. Sic myopia, hoc est visionis debilitas, tantum prope oculos admota videns, reddit hominem irregularem, si inde deformitas gravis, vel videntium risus excitetur; Sylvester v. *Corpore vitiati* 1, n. 5; Navarr. c. 27, n. 144.

Surditas utriusque auris reddit irregularem, nam generat risum respondendo obscure, vel confundendo interrogata responsis, non sic surdastitas; Filliuc. ibid., n. 169; Layman lib. 1. tr. 5, punct. 5, c. 7, n. 1. Si tamen sacerdoti talis morbus superveniat, irregularitas erit partialis, impediendo scilicet aliquas ordinum functiones. DD. communiter.

Mutus est irregularis.— Balbus blaesus non est irregularis, nisi gravis deformitas et risus generetur, puta si vix verba proferre valeat; Sayrus l. 6, c. 8, num. 17; Toletus lib. 1, c. 63, num. 4.

Labia corrosa, abscissa, vel os graviter distortum reddunt irregularem ob enormem deformitatem; Toletus loc. cit.; Henriq. lib. 14, c. 8, num. 3.

Carentia dentium non reddit irregularem, quia non inducit deformitatem sicuti induceret deformitatem et irregularitatem dentium exorbitantia et prominentia extra os. Bonacina de Irregular. qu. 2, n. 6.

Carentia odoratus non reddit deformem nec irregularem; Giballinus qu. 2, c. 3, consect. 3.

Impotentia gustandi vinum reddit irregularem, quia reddit impotentem ad celebrandum sub utraque specie; Navarr. c. 27, num. 104; Toletus lib. 1, c. 63, num. 4, et hoc, ita ut nequeat Summus Pontifex dispensare, secundum communem opinionem D. Thomae, qua nequit dispensare ut celebretur sub una specie, contra quosdam docentes Papam in hoc posse dispensare: ut videre est apud Leandrum to. 2, tract. 8, de Sacrif. Miss., disp. 1, qu. 19.

Habens cicatrices in facie, vel faciem valde ustulatam deformem est irregularis ob deformitatem gravem; Filliuc. tract. 19, c. 6, qu. 5, n. 171. Idem dicendum de tumore in facie, si inde gravis deformitas habeatur.

Brachia curta generantia deformitatem gravem, ut attracta, retracta, contracta, tremula, reddunt irregularem ob gravem deformitatem, et inhabilitatem ad exsequendum ordinis munus. Maiolus lib. 1, cap. 14, num. 19. Manus habens trementes est irregularis, si sit periculum subvertendi calicem, vel nequeat elevare hostiam, vel frangere, ordinisque munia exsequi; Henriquez lib. 14, c. 8, num. 4, in fine.

Pedes contorti intra vel extra notabiliter cum deformitate reddunt irregularem: si vero occultari possit defectus, non adest irregularitas. Navarr. lib. 5, cons. 67. « Claudus si taliter sit, ut illum oporteat cum baculo accedere ad altare, vel si ligneo pede incedat, est irregularis. » Barbosa Ius. Eccl., loc. cit. 33, n. 137. Laborantes continua et incurabili podagra vel chiragra ordinari non possunt. Barbosa ibid., num. 142.

Quantum vero ad irregularitatem ex defectu lenitatis:

Non est irregularis clericus clamans suffurari bona si fur inde captus morti tradatur. Clamor enim est defensionis, non accusationis actus, nec est pars iudicii, iudice tunc procedente ex officio: idemque est si vicini clamore excitati trucident, aut captum iudici tradant, dummodo

clericus moneat ne fur occidatur [1]. Ita Dicast. tract. de Censur. disp. 7, n. 957; Layman lib. 5, sect. 5, tract. 3, p. 3, c. 7, num. 5, et alii complures. Imo si ipse clericus furem teneat, et iudicii tradat ut recuperet bona sua, facta protestatione se id agere remota poena sanguinis, non fit irregularis; Sayrus lib. 6, cap. 8, n. 7.

Testes voluntarii, qui libere se offerunt ad testificandum contra reum, etiamsi protestentur non intendere sententiam sanguinis, fiunt irregulares: si vero sint coacti ad testimonium ferendum, sane excusantur; Suarez disp. 47, sect. 3, n. 4; D. de Ligorio de Irreg., n. 468. Hinc clerici cum protestatione se nolle poenam sanguinis, qui legibus regni ad testimonium ferendum compelluntur, servatis servandis, irregularitate non innodantur.

Quantum porro ad effectus ex irregularitate, « haec sane non privat (ut sup. monuimus) iurisdictione exteriori, quae non includit exercitium ordinis, facultate delegandi, et per alios sacramenta administrandi. » Monacellus Form. leg. pract. praelud. part. 3, § 17, n. 184.

Nonnullis doctoribus visum multiplicari irregularitates ex multiplicatis transgressionibus seu peccatis eiusdem generis seu speciei, ut evenit in censuris, quae quidem multiplicantur multiplicatis transgressionibus seu peccatis eiusdem speciei. Contrarium tenere videtur Sanchez, qui sic habet: « Irregularis eo quod excommunicatus celebrarit, non tenetur multiplicatae celebrationis mentionem facere, » lib. 8 de Matr., disp. 24, n. 7. Et ratio est quia « irregularitas, ut ait Garcias, est quaedam inhabilitas per modum habitus, et permanentis, et sic non multiplicatur multiplicatis actibus eiusdem rationis seu generis; censura autem est quaedam poena per modum transeuntis, cum sit de se absolubilis, seu vinculum dissolubile. » De Benefic. part. 8, c. 3, n. 87. Hoc pacto, etsi quis plures irregularitates contraxerit eiusdem speciei, puta si pluries ministraverit cum censura, sufficit ad obtinendam dispensationem si dicat tantum se irregularem esse ob talem culpam. Ex D. de Ligorio de Irregul., n. 353.

Ubi vero de irregularitate ex homicidio voluntario sermo est, quamvis haec privet etiam beneficiis obtentis, ex Trident. sess. 14, cap. 7, de Reformat. *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit... omni ordine, beneficio et officio ecclesiastico perpetuo careat:* attamen « S. C. Concil. in una Cremonensi censuit decretum Tridentini quod loquitur de incapacitate beneficiorum in qua sunt homicidae, non extendi ad pensiones. » Garcias de Benef. part. 1, c. 5, n. 135 et 136.

Decretum Trident. (sess. 14, cap. 7, de reformat.) non extendi ad pensiones referunt decisum N. Garcias... Armendar... Sic Barbosa in Tridentin. dicto cap. 7, sess. 14, num. 7. « Irregularitas quae repellit ab ordine non inducit incapacitatem pensionis, quia cap. 7, sess. 14, Conc. Trid. hanc non comprehendit, ut declaravit Sacr. Congr. Conc. in Novariensi 24 Apr. 1655. » Monacellus Form. leg. pract. tom. 2, tit. 13, n. 38, pag. 104.

Amplius « communis est Canonistarum sententia, dubium facti homicidii non esse spoliandum propriis beneficiis. Etenim cap. *Ad audientiam*, et cap. *Significasti* de Homicid., non longius extendit effectus huiusce dubiae irregularitatis quam ad cessationem a sacro ministerio. » Suarez disp. 40, sect. 6, n. 6, de Censur.; Bonacina disp. 7, qu. 1, punct. 5, n. 8; sic Cabassutius prax. Iur. Can. lib. 5, cap. 20, de Irreg., n. 11.

« Irregularis, casu quo veniat privandus per sententiam beneficio ad cuius titulum fuit ordinatus, relinquendum quid est ei de fructibus beneficii, quibus velit alimentis subveniri possit. » Barbosa Repert. Iur. Can. et Civ., v. *Irregularitas*.

Praeterea « Irregularis habet vocem in capitulo, quia potestas ferendi vocem in capitulo non refertur ad actus ordinis, sed iurisdictionis, quae canonico datur a iure per institutionem canonicam. Unde irregularis non privatur usu iurisdictionis ecclesiasticae, sed sola ordinis susceptione vel usu... secus vero si vocem habeat ratione sacri ordinis. Et irregularis potest visitare, iudicare, excommunicare suos subditos. » Barbosa ibid.

Demum ut de dispensatione ab irregularitatibus aliqua dicamus, illud praemonendum « quod si dispensaretur a Papa super aliqua irregularitate sine iusta causa dispensatio, erit

---

[1] In art. 1, sup. v. *Irregularitas*, n. 56, invenitur scriptum ut sequitur: *Irregularitatem contraxit qui contra fures clamavit, et isti capti, fuerunt capite damnati. S. Congr. Conc. in Casalen. Irregularitatis 24 sept. 1718.* At decretum sic cit. alio spectare videtur. Siquidem ibi sermo est de quodam presbytero (Iacobo Rampini) qui in domo advocati cuiusdam (Vasini) habitabat; quam nocturnus fur ingressus, cum in quodam horreo ibi exstante se abdidisset, eoque ancilla domini domus cum lumine accedente, ac conclamante *è qui il ladro*, talis fur lumen exstinxisset, presbyter ut supra sclopum adversus eum explodens, ac vulnere afficiens, inde hic occubuit. Cum d. presbyter huiusmodi casum apud S. Congr. Conc. exposuisset pro irregularitatis, si et in quantum, dispensatione: praelaudata S. Congr. Conc., considerando quod *si Sacerdos sibi, vitaeque suae cavere potuisset absque sclopi explosione, aut tacendo, aut se non movendo, et forte sensim fugiendo*, (tunc) *homicidium licet furis nocturni evadit culpabile.* Proposito dubio, *an constat de irregularitate, et quatenus affirmative: an sit locus dispensationi in casu*, respondit *affirmative quoad primam partem, et negative quoad secundam.*

Ita apud Thesaur. Resol. S. Conc. an. 1718, die et mense uti supra, pag. 117, 118, 119.

valida, quamvis non licita; si vero dispensaretur ab inferiore, erit et amplius nulla. » D. de Ligorio de Irreg., n. 353.

« Episcopi, etiam electi et confirmati, subditos habentes, quamvis non consecrati dispensant vigore, Conc. Trid. sess. 24, cap. 6, de reform. » Barbosa in h. cap. Trident., n. 2. Intellige in illis casibus quibus episcopi valent dispensare.

Quis autem valeat cum Episcopo dispensare, si occurrat casus ut ipsemet incidat in aliquod delictorum super quibus potest cum sibi subditis dispensare iuxta formam cit. decreti c. 6, sess. 24, Trident.? Posse tunc alteri committere vices suas, ut secum dispenset, et ad se absolvendum proprium suum confessarium deputare cum eadem auctoritate quam ipse habet ex hoc decreto in sibi subditos, tenent Maiolus... Suarez, Aloys. Ricc... Garcias, etc. Ita Barbosa in Trident. cit. cap. 6, sess. 24, de Reformat., n. 9, et alleg. 39, n. 15, de offic. et potest. Episc. — « Quaesitum fuit a cardinalibus Congr., sic Garcias, an episcopo in aliquod delictorum de quibus hoc capite (cap. 6, sess. 24 Trident.) prolapso liceat ad se absolvendum proprium confessarium deputare cum eadem auctoritate quam ipse potest ex eodem capite in sibi subditos exercere: Congregatio censuit id Episcopo licere, etiamsi Romae esset, et si extra suam dioecesim. » Garcias de Benefic. part. 11, cap. 10, n. 139.

Iam vero quoad potestatem dispensandi in irregularitatibus Episcopis competentem, illud notandum, ad hoc ut absolvant aliquem ab irregularitatibus in casibus sibi permissis, pollere debere in eum iurisdictione ordinaria, quam possunt extra dioecesim exercere, et etiam circa absentes; Barbosa de offic. et potest. Episc. alleg. 39, n. 6 et 7.

Amplius, « Episcopum eo ipso quo aliquem irregularem admittit ad ordines, aut concedit litteras dimissorias, censeri cum eo dispensare in irregularitatibus, aut concedere facultatem, ut dispensetur ab Episcopo ad quem mittitur pro recipiendis ordinibus, modo sciat ordinandum esse irregularem, et intentionem habeat dispensandi, quia Episcopus non praesumitur velle delinquere ordinando irregularem, aut concedendo facultatem ut promoveatur. » Barbosa ibid., n. 9.

Porro Episcopus potest dispensare: In irregularitate occulta ob reiterationem baptismi; in suspensione, vel, si ita velis, in irregularitate occulta ob duos sacros ordines eodem die susceptos; cum irregulari ob administrationem in ordinibus male susceptis, si sit occultus; cum irregulari ob exercitationem ordinum quos non habebat potest dispensari ab Episcopo ut exerceat susceptos, ac alios suscipiat, modo delictum sit occultum: in mutilatione membri etiam voluntaria, si sit occulta; Barbosa ibidem num. 36, et seqq. Vide caet. ad rem, v. *Ordo*.

« Dispensare hodie non potest Episcopus in irregularitatibus provenientibus ex homicidio voluntario occulto, aut manifesto, neque ad ordines minores, nec ad simplex beneficium: ex Conc. Trident. sess. 41, cap. 6. » Barb. de offic. et potestate Episcop. cit. alleg. 39, num. 59.

Notandum denique quod « hodie irregularitas quae provenit ex homicidio voluntario praesertim publico est indispensabilis, adeo ut etiam Papa abstineat a dispensatione, et rarissime vel nunquam reum habilitat, attenta dispositione Conc. sess. 14, cap. 7. » Monacell. form. leg. pract., suppl. ad tit. 16, tom. 2, n. 221, pag. 89.

Scholion.

Quoad homicidium commissum a mandatario fines mandati excedendo, diximus supra cum Fagnano ex S. Congreg. Conc. oraculo, mandantem in hoc casu non incurrere irregularitatem quae oritur ex homicidio voluntario; insuperque lectorem remisimus ad art. 1 verb. *Irregularitas*, n. 44, ubi notatur mandantem aliquem baculo verberari eo expresso ne occidatur, si mandatarius fines mandati excedens percusserit et occiderit, non dicitur mandans irregularis ex homicidio voluntario, adeo ut sit indispensabilis: quia est solum voluntarium in causa, et non voluntarium directe et in se, neque dolosum et per insidias, et potest proinde a Sede Apostolica dispensari: Sacr. Congr. Concil. 2 Nov. 1581 apud Monac.—Et generaliter quando mandatarius occidendo excessit limites mandati, irregularitas mandantis non est indispensabilis: Sacr. Congreg. Concil. in Mantuana 4 Sept. 1604, apud Nicolium, Flosc. v. *Irregularitas*. Ad totius rei explanationem textum cap. ult. de Homic. in 6, lubet afferre, tenoris sequentis: « Is qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, mutilet vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, et hoc evenire posse, debuerit cogitare. » Hinc Barbosa in comment. ad hunc textum, sic habet: « Mandans aliquem verberari, licet expresse prohibeat ne occidatur vel mutiletur, si mandatarius fines mandati excedendo, mutilet vel occidat, fit irregularis, quia mandando fuit in culpa, et debuit cogitare hoc posse evenire. » Collect. Doct. in l. v Sexti Decret. de Homic., cap. *Is qui*. Quod si idem Barbosa in summa decis. apost., v. *Irregularitas*, tradit ut sequitur, nempe: « Irregularitatem non incurrit mandans aliquem baculo verberari, eo expresso ne occideretur, si mandatarius armis percusserit et occiderit, S. C.

2 Sept. 1604; » intelligendum id videtur de irregularitate non indispensabili, ne hunc cl. script. sibi ipsi repugnantem, vel potius decretum supponere dicamus a mente Congreg. Conc. ex hactenus dictis fortasse alienum.

Notavimus sup. Episcopum *nominatim* suspensum, exercendo ordines, videlicet actum ordinis a quo fuit suspensus, fieri irregularem; ex Suarez de Censur., disp. 26, sect. 2, num. 2.

Sed praestat insuper addere quae D. de Ligorio scribit in haec verba: « Dubitatur an Episcopus suspensus a pontificalibus incurrat irregularitatem si pontificalia exerceat, puta confirmando, consecrando calices, etc. Affirmant probabilius Navar., Bonac... Ratio quia etiam si sententia quod episcopatus sit tantum extensio ordinis sacerdotalis, et non distinctus, esset vera (quod negant plurimi), tamen non potest negari quod tale exercitium potestatis episcopalis sit actus ordinis sacri, si non distincti, saltem extensi; quapropter Episcopus tunc dicitur vere exercere actum sacri ordinis. —Si autem (en alter casus) Episcopus suspensus a pontificalibus missam celebret solemniter in apparatu pontificali, certum est quod peccat... An autem incurrat etiam irregularitatem? Affirmant Angel... Navarr... Bonac... Fagn... Ratio quia talis celebratio est actus proprius ordinis episcopalis, cum non possit exerceri nisi ab Episcopo consecrato. Negant vero probabilius Layman... Sylv... Avila... Diana... cum Ioan. Praepos., qui testatur hanc esse communiorem DD. sententiam. Ratio quia Episcopus sacrificando non exercet actum substantialem ordinis episcopalis, sed actum ordinis sacerdotalis, a quo non est suspensus; et quod celebratio fiat cum pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem non incurritur nisi in exercitio actus ordinis prohibiti. Et hanc sententiam tenet etiam D. Anton. sic dicens: *Suspensus a pontificalibus, si celebret, in pontificalibus, non erit irregularis, quia pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus, iudicare aliquem irregularem, nisi inveniatur expressum.* D. de Ligorio de Suspens., cap. 3, n. 314.

Inter male promotos ad ordines recensuimus, cum D. Ligorio, qui post matrimonium contractum ante consummationem ordinem sacrum recipit, renitente uxore. Talis quippe incurrere irregularitatem videtur sane ex extravag. Ioannes XXII, tit. 6 de Voto et voti redempt., his verbis expressa: « Antiquae, etc., districtius inhibentes ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus praesumat suscipere... Quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus quod nec matrimonio soluto, in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium vel officium ecclesiasticum valeat promoveri. » Hinc Sanchez: « Quare hic ita promotus ad ordinem sacrum efficitur irregularis. » — « Existimo autem, sic idem cl. scriptor, ad incurrendam hanc irregularitatem desiderari dolum, atque ita quamcunque ignorantiam crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, ut sit ingens temeritas, excusare coniugatum sic promotum ab hac poena. Ducor quod dict. extravagans utatur verbo *non praesumat,* et statim, *quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit;* atque ita solum praesumentem ascendere ad sacrum ordinem punit. Poena autem praesumenti imposita dolum requirit, et excusat ab ea quaevis ignorantia quae nec affectata nec ingens temeritas sit. » De Matrim. lib. 7, disp. 49, n. 2 et 3.

Demum ut de irregularitate ex violatione interdicti aliqua speciatim notemus, in comperto habe quod « clerici exercentes ordinem sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter vel generaliter interdicto ianuis apertis... peccant graviter, et incurrunt irregularitatem. » Salm. apud D. de Ligorio de Interdict., num. 336. Excipe casus permissos in c. *Alma Mater.*

At sonans campanas, ianuas aperiens tempore interdicti non fit irregularis; quia hoc non est exercere actum ordinis; Diana p. 5, tract. 16, resol. 65.

Similiter admittens interdictos tempore interdicti dum celebrantur divina, licet peccet, non est irregularis; Avila part. 7, disp. 9, sect. 2, dub. 9.

Sic etiam clerici sepelientes in loco interdicto sine psalmis et missis non sunt irregulares, quamvis peccent; siquidem non exercent actum ordinis; Suarez de Cens. 2, disp. 35, sect. 1, v. 19.

Insuper clericus interdictus ab ingressu ecclesiae, audiens, non celebrans divina, etsi peccet, non efficitur irregularis; Sayrus lib. 4, cap. 7, n. 13 et 14.

J

JEJUNIUM

PARTITIO ARGUMENTI

JEJUNIUM: 1. quoad ea, quae concernunt Jejunii esse, obligationem, modum, et tempus; 2. quoad ea quae concernunt personas obligatas, et causas excusantes, vel non.

Articulus I. *Quad ea quae concernunt jejunii esse, obligationem, modum et tempus.*

Summarium. 1. Jejunium unde dictum. - 2. Jejunium generatim sumptum est quadruplex, scilicet spirituale, naturale, morale, et ecclesiasticum. - 3. Jejunium spirituale quid sit. - 4. Jejunium naturale quid sit. - 5. Jejunium morale quid sit. - 6. Jejunium ecclesiasticum quid sit. - 7. Ad jejunium ecclesiasticum tria requiruntur, scilicet abstinentia ciborum certi generis, abstinentia plurium refectionum, ac certa hora refectionis. - 8. Diebus jejunii abstinendum est a carnibus. - 9. Et in quadragesima etiam ab ovis et lacticiniis. - 10. Consuetudo abstinendi a lacte, caseo, et ovis pro solo tempore Quadragesimae, non item pro aliis diebus jejuniorum obligat, universaliter loquendo. - 11. Particulariter tamen loquendo, standum particularibus locorum consuetudinibus et privilegiis. - 12. Regulares in jejuniis uti possunt ovis, et lacticiniis extra tempora ab Ecclesia universaliter prohibita. - 13. Ad jejunium requiritur una tantum refectio moraliter continuata. - 14. Ultra dictam refectionem licita est etiam serotina collatiuncula. - 15. Hora debita refectionis, licet alias esset hora vespertina in Quadragesima, et hora nona pro aliis diebus jejunii, modo tamen est hora sexta proxima meridiei, seu hora meridiana. - 16. Consuetudo sumendi refectionem in meridie diebus omnibus jejunii quando reperit. - 17. Jejunium ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica comestione et abstinentia a carnibus. - 18. Praeceptum jejunii obligat sub mortali diebus ab Ecclesia praescriptis. - 19. Jejunium quamvis ab Ecclesia sit determinatum quoad tempus, tamen non est solum de praecepto positivo Ecclesiae, sed de implicita praeordinatione divina fidelibus demandatum. - 20. Diebus Dominicis quamvis ex se licitum esset jejunare, tamen dignis de causis statutum est ab Ecclesia non esse in ipsis jejunandum. - 21. Affertur decretum sacrae Congregationis supremae et universalis Inquisitionis prohibens jejunium etiam ex devotione diebus Dominicis et festivis solemnibus. - 22. Consectaria quaedam ex praedictis afferuntur. - 23. Si vigilia S. Ioannis cadat in festo Corporis Christi, anticipandum est jejunium feria 4. - 24. Idem declaratum est pro Vigilia S. Antonii de Padua. - 25. Si Vigilia cum Jejunio occurrat in festo solemni alicujus patroni principalis, potest licite ab Episcopo fieri commutatio jejunii in die praecedenti. - 26. Non potest tamen auctoritate Episcopi anticipari Vigilia S. Matthiae, etiamsi occurrat ultima die Bacchanalium. - 27. Fratres Minores tenentur ad praeceptum jejunii feria 6 occurrente in die natalis Domini. - 28. Alii tamen defendunt contrarium. - 29. Sed tamen immerito, ac idem, quod dictum est pro fratribus min. valet pro quocumque habente votum jejunii. - 30. Moniales S. Clarae non tenentur nunc sub mortali ad jejunia regulae, scilicet adventus et feriae sextae. - 31. Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio. - 32. Non sic tamen est dispensatus a jejunio qui est dispensatus, quia cibi etc. jejunales sunt ei nocivi, seu nauseales. - 33. Colligitur hoc aperte ex bullis et edictis Summorum Pontificum. 34. Affertur edictum de ordine Clement. XI editum, et duplex breve Benedicti XIV et affertur etiam validissima ratio. - 35. Post haec emanavit alia ejusdem Benedicti XIV explanatio, et declaratio, quae ad litteram affertur. - 36. Qui frangit jejunium saepius comedendo carnes, peccat mortaliter toties, quoties comedit carnes. - 37. Quomodo autem peccet, qui frangit jejunium saepius comedendo cibos licitos, variant doctores. - 38. Jejunium non frangitur per sumptiones factas, non per modum cibi, vel refectionis, sed per modum medicinae, vel potus. - 39. Sic pariter non frangit jejunium bibere extra tempus refectionis quemcumque purum potum, etiam vinum, cerevisiam, mulsum etiamsi fiat non praecise ad sedandam sitim, sed etiam aliqualiter ad sedandam famem. - 40. Jejunium non frangit, et licita est sumptio caffei, thaei, et chocolati in die jejunii, quando illa sumuntur medicinaliter. - 41. Si tamen sumantur non medicinaliter, variant doctores, et praesertim de chocolato. - 42. Collatio vespertina etiam ad nutritionem sumpta est licita. - 43. Pro qualitate ciborum in hac vespertina collatione sumendorum variant doctores. - 44. Sic etiam variant doctores pro quantitate. - 45. Probabilius modica, et licita quantitas pro collatione vespertina a variis censetur quarta vel quinta pars coenae ordinariae. At dicendum 4 vel 5 uncias; et attendendum apostolicae decisioni Benedict. XIV in responsione ad dubium snb hoc numero allatum. - 46. Tempus ordinarium collationis est vespertinum, unde qui eum commutat sine justa causa, sumendo mane collationem et vespere prandium, peccat saltem venialiter. Si autem hoc faciat cum justa causa, nullimode peccat. - 47. Immo varii censent probabile nequidem peccare venialiter, etiamsi hoc faciat sine speciali causa. - 48. Tempus ordinarium prandii scilicet horam sextam proximam meridiei, notabiliter v. g. per unam, vel alteram horam anticipare absque causa, varii graves doctores volunt esse peccatum mortale; communior tamen et probabilior sententia tenet esse veniale tantum. - 49. Si vero aliqua justa causa subsit, nullum erit peccatum ne quidem veniale. - 50. Sicuti nullum est peccatum in privilegiatis, ut in religiosis, qui per privilegium etiam sine causa possunt una hora anticipare. - 51. Prandium interrumpere seu dividere in die jejunii sive justa causa non licet. - 52. Justa tamen interveniente causa ut paupertas, officium, negotium, licet. - 53. Sic non peccat qui inter prandendum garrit, nugatur, nova nuntia legit, et hujusmodi, si tempus refectionis non excedit duas horas. - 54. Item si quis prandium finierit, et mappulam plicarit cum proposito nil amplius comedendi, seu surrexerit e mensa, etiam gratiis actis, potest intra quadrantem circiter mutata voluntate iterum assidere et comedere. - 55. Item qui mensam relinquit in uno loco intendens absolvere in alio, ubi exspectatur, non peccat saltem graviter, dummodo prandium non excedat duas horas vel intervallum quadrantem circiter. - 56. Prandium protrahi potest licite ad duas horas, non autem ultra. - 57. Qui mane culpabiliter sumpsit jentaculum aequivalens refectioni, tenetur illo die abstinere a refectione; etsi jentaculum sumptum modicum fuerit, tenetur abstinere a collatione. - 58. Qui inculpabiliter per inadvertentiam sumpsit

mane jentaculum sufficiens ad prandium non potest amplius illo die prandere, sed solum vespere sumere collationem. – 59. Qui iter facturus mane prandet, et postea mutatis rebus iter non agit, non potest amplius illo die prandere; sed solum vespere sumere collationem. - 60. Qui post prandium sumpsit aliquid cibi, tanto minus debet postea sumere in collatione; et si quasi ad tempus collationis sumpsit cibum aequivalentem ad ipsam, debet illo die omnino abstinere ab illa.- 61. Qui frangit jejunium multiplici praecepto ex eodem motivo imperatum, unicum tantum specie et numero peccatum committit. - 62. Idem probabilius dicendum est de Franciscanis, non jejunantibus feria 6 Quatuor Temporum cadente in vigilia et Quadragesima.- 63. Violatio autem ejusdem jejunii ab Ecclesia praecepti, a superiore imperati, a confessario pro poenitentia injuncti, et voto debiti, habet quatuor distinctas specie malitias. - 64. Violatio jejunii per comestionem carnium distinguitur specie a violatione per comestionem lacticiniorum et ovorum. - 65. Statuens deliberate per totam quadragesimam non jejunare, vel non jejunans, quot peccata committat? - 66. Qui statuta die non jejunavit sive inculpabiliter, sive culpabiliter, non tenetur postea jejunare alia die, et an, et quando jejunium anticipate solvi debeat? - 67. Peccant mortaliter etiam qui ad frangendum jejunium aliis proxime cooperantur, inducunt, aut, cum possint et debeant, non impediunt.- 68. Jejunium ex voto vel praecepto majoris est meriti quam ex electione vel consilio. - 69-87. Nonnulla adnectuntur ex Benedicto XIV. - 88. Encyclica Bened. XIV de vigilia S. Matthiae. - 89. Clementis XIII encyclica super observantia quadragesimalis jejunii.

1 Jejunium secundum etymologiam nominis dictum est a *jejunio*, intestino quodam animalis, quod semper vacuum et subtile est, quod nimirum jejunium hominem cibo vacuum et consequenter non pinguem, sed macrum et subtilem reddat. Sporer tom. 1 Append. ad
2 3 praeceptum Decalogi, sect. 1, n. 1. Jejunium generatim sumptum est quadruplex, scilicet spi-
3 rituale, naturale, morale et ecclesiasticum. Jejunium *spirituale* est abstinentia a vitiis, et illicitis voluptatibus; habetur expresse ex can. *Jejunium* 24, dist. 5 de consecratione, ubi ex verbis S. Augustini sic expresse dicitur: *Jejunium autem magnum et generale est abstinere ab iniquitatibus et ab illicitis voluptatibus saeculi, quod est perfectum jejunium;* et c. LVIII Isaiae, ibi: *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? Dissolve colligationes impietatis.* Et S. Basilius hom. 1 de Jejunio, dicit: *Verum jejunium est ab omnibus vitiis esse alienum.*
4 Jejunium *naturale* est abstinentia ab omni prorsus cibo et potu, etiam per modum medicinae in stomachum transmisso, quale jejunium a tempore mediae noctis requiritur de praecepto ecclesiastico ad sumptionem eucharistiae, nam, ut ait S. Augustinus epist. 118 ad Januarium: *Placuit Spiritui sancto ut in honorem tanti sacramenti, prius, in os Christiani corpus Dominicum intraret quam reliqui cibi, nam ideo per universum orbem mos ille servatur.* Idem traditur in Concilio Africano, can. 8; Carthaginensi IV, c. 29, quae exstant tom. 1 Concil. Item in Concilio Masticon., c. 6; Antisiodorensi, cap. 29; Toletan. VII, can. 1, quae exstant tom. 2 Concil. Hinc rubricae Missalis tit. *de defectibus dispositionis corporis* sic loquuntur: *Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquae, vel alterius potus aut cibi, per modum etiam medicinae, et in quantacunque parva quantitate, non potest communicare nec celebrare.* Ubi tamen mox subjungitur in haec verba: *Si reliquiae cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivae. Idem dicendum, si lavando os deglutiatur stilla aquae*
5 *praeter intentionem.* Jejunium morale ac philosophicum dictum est actus temperantiae moderantis appetitum, et usum cibi ac potus secundum regulam rectae rationis, cujus velut partes sunt abstinentia et sobrietas; abstinentia enim moderatur affectum et usum ciborum; sobrietas vero moderatur affectum et usum potus potentis inebriare. Jejunium *ecclesiasti-* 6
cum est abstinentia a carnibus et quibusdam aliis cibis, ab Ecclesia imperata cum unica refectione tempore designato sumenda. Ita in re communis.

Ad jejunium ecclesiasticum tria requiruntur, 7
scilicet abstinentia ciborum, certi generis, abstinentia plurium refectionum, et certa hora refectionis. *Communis.* Quntum igitur spectat 8
ad primum, nempe ad abstinentiam certi generis, sive, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 23, cap. 21, *delectum ciborem,* abstinendum est diebus jejunii a carnibus, ut statuitur in c. *Statuimus,* dist. 4, c. *Utinam,* dist. 76, Conc. Toletan. VIII, cap. 9, et saepe alibi. Et, in Quadragesima, ab ovis et lacticiniis, 9
scilicet lacte, butyro, caseo, et quidquid ex lacte conficitur, ut praecipitur in Synodo Trullana, can. 56, et can. *Denique,* dist. 4, ibi: *Par autem est ut, quibus diebus a carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque quae sementinam carnis trahunt originem, jejunemus, a lacte videlicet, caseo et ovis;* et facit propositio sequens, 32 inter damnatas ab Alexandro VII, die 18 Mart. 1666, ibi: *Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget.* Unde con- 10
suetudo abstinendi a lacte, caseo et ovis, pro solo tempore Quadragesimae, non item pro aliis diebus jejuniorum obligat, universaliter loquendo. Sic doctores communiter cum S. Thoma 2-2, qu. 147; Castropalao part. 7, disp. 3, punct. 2, § 1, et alii passim. Particulariter ta- 11
men loquendo, standum est particularibus locorum consuetudinibus et privilegiis, cum alicubi ova et lacticinia prohibeantur solum tempore Quadragesimae, et extra illud non sint vetita, et alicubi etiam diebus ieiunii extra Quadragesimam non permittatur, et alicubi, sive ex consuetudine, sive ex privilegio, permissum videatur vesci, nedum ovis et lactici-

niis, sed etiam sagimine seu pinguedine expressa a lardo porcino, item adipe anserum ac aliorum animalium, item sanguine animalium, farciminum, etc., ut observant et affirmant Glossa in can. *Presbyter*, dist. 82, verb. *Sagimine;* Hostiens. in summa Rubr. de observat. jejunii; Abbas in cap. *Consuluit*, n. 2,
12 de Judaeis, et alii. In jejuniis regulares uti possunt ovis et lacticiniis, extra tamen tempora ab Ecclesia universaliter prohibita, ut fuit determinatum in capitulo generali Cappuccinorum 1596, et fuit approbatum a Sacra Congregat. Episcoporum et Regular. in Consentina 15 Julii 1606, apud Nicol. in Floscul., verb. *Cappuccini*, num. 9, et apud Piton. Constit. et decis. Pontific. ad Regulares, tom. 2, num. 1672.

13 Quantum ad secundum, nempe ad abstinentiam plurium refectionum, certum et indubitatum est ex universali et perpetua Ecclesiae consuetudine ad jejunium requiri unam tantum refectionem moraliter continuatam, excludendo
14 refectionem iteratam. Unde merito Alex. VII, die et anno, quo supra, damnavit sequentem propositionem, 29 in ordine: *In die jejunii, qui saepius quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.* Ex Ecclesiae tamen tolerantia, et tacito consensu, et longaeva universali consuetudine ultra dictam unicam refectionem introducta est, et licite permissa est parva serotina collatiuncula in sublevamen corporalis infirmitatis, quae mun-
15 do senescente semper magis augetur. Quantum ad tertium, nempe ad certam refectionis horam, licet alias talis refectio tanquam coena sumenda esset hora vespertina in Quadragesima, uti patet ex can. *Solent* 49, dist. 1 de Consecr., ibi: *Solent plures, qui se jejunare putant in Quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam comedere, qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium,* et hora nona, quae est tertia post meridiem in aliis jejuniis infra annum, ut testatur S. Bernardus serm. 4 de Quadragesima, et Micrologus de ecclesiasticis observat., cap. 49, ibi: *In hoc Quadragesimale jejunium ab aliis differt, quod in aliis post Nonam, in hoc post Vesperam reficere debemus. Nec juxta canones quadragesimaliter jejunare censemur, si ante vesperam reficimur;* tamen quia Mater Ecclesia ob corporis et naturae semper magis declinantis infirmitatem refectionem illam tanquam prandium sumi indulsit hora sexta proxima meridiei, retento nomine Coenae ob memoriam antiquitatis (unde ordinavit ut in ipsa meridiana refectione praeces pro benedictione mensae dicantur, ut in Coena), et statuit ut in Quadragesima dicantur Vesperae, et in aliis diebus jejunii Nona semper ante refectionem
16 meridianam. Haec autem consuetudo sumendi refectionem in meridie diebus omnibus Jejunii coepit fere temporibus S. Thomae Aquinatis circa annum Christi 1270, ut insinuat ipsemet S. Thom. 2-2, qu. 147, art. 7, et passim doctores alii.

Jejunium ecclesiasticum quo ad substantiam 17.
consistit in unica comestione, et abstinentia a
carnibus. *Communis.* Praeceptum jejunii obli- 18
gat sub mortali diebus ab Ecclesia praescriptis. *Communis;* unde Alexander VII, die 24 Septembris 1665, merito damnavit sequentem propositionem, 23 in ordine: *Frangens Jejunium Ecclesiae, ad quod tenetur, non peccat mortaliter; nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere praecepto.* Jejunium quamvis ab Ecclesia sit 19
determinatum quo ad tempus, tamen non est solum de praecepto positivo Ecclesiae, sed de implicita praeordinatione divina Fidelibus demandatum; Conc. Moguntin. IV, c. 47, ibi: *Eos vero, quos necessitas nulla excusat, etiam ad statuta Ecclesiae jejunia observanda inducant ipsumque jejunium divini esse praecepti doceant. Tempora vero jejunandi prout salubritati corporum et animarum expedire videbatur, ab Ecclesia ordinata.* Unde Ecclesia ipsa Christum Dominum jejunii cognoscit auctorem, prout in suis orationibus confitetur, inquiens: *Perfice quaesumus, Domine, benignus in nobis observantiae sanctae subsidium, ut quae te auctore facienda cognovimus, te operante impleamus;* et iterum: *populum tuum quaesumus, Domine, propitius respice, et quos ab escis carnalibus praecipis abstinere, a noxiis quoque vitiis cessare concede.* Monacell. tom. 2, tit. 16, formul. 4, n. 3; Fagnan. lib. 3 decr., in cap. *Eplicari* 3 de Observat. jejun., n. 31, et alii ab ipso citati.

Die Dominico quamvis ex se licitum esset 20
jejunare, ut clare patet ex c. *Utinam* 11, distinct. 76, tamen propter haeresim Manichaeorum, qui in contemptum Resurrectionis Domini dicebant Jejunium die Dominico necessarium esse, et propter alias haereses, superstitiones et errores, statutum est ab Ecclesia non esse jejunandum Dominicis diebus. Sic in canone 65 Apostolorum, c. *Jejunium* 14, et can. *Ne quis jejunet* 15, dist. 3 de Consecrat., et in c. *Placuit* 9, dist. 3 de Consecr., et c. *Quadragesima* 15, dist. 5 de Consecr., Ecclesia a Quadragesima excipit dies Dominicos. Unde si jejunium alicuius Vigiliae incidat in diem Dominicam, anticipari praecipit praecedenti sabbato; cap. *Ex parte* 1, et cap. *Consilium* 2 de
Observat. Jejunior. Et Sacra Congregatio uni- 21
versalis Inquisitionis Romanae anno 1686, praecepit, ut nullo pacto ex devotione etiam B. Virginis imponatur jejunium, quod indifferenter amplectatur dies Dominicos, et festivos solemnes, puta faciendum una die Hebdomadae totius anni, cum sit contra usum et praxim

Ecclesiae. Et hanc Sacrae Congregationis dispositionem asservari in archivio suae provinciae Panormitanae testatur Felix Potestas tom. 1, part. 3, n. 2825.

22 Ex dictis num. 20, consectarium est, quod si quis vovisset, vel voveret jejunare per unum vel plures annos, subintelligeretur exemptus diebus Dominicis a jejunio; eo quia a lege jejunii dies Dominicos excipit Ecclesia; imo nec hujusmodi Dominicis teneretur abstinere a carnibus; tempore enim Quadragesimae diebus Dominicis in tantum tenemur abstinere, quia sic ab eadem Ecclesia dispositum est, quod hic non supponitur dispositum nec a vovente; si autem vovisset, vel quis voveret cum expressa intentione jejunandi etiam singulis diebus Dominicis, quoties id mala fide fecisset, vel faceret, votum esset omnino nullum; si vero cum bona fide, jejunium esset nullum solum quoad hanc partem, tanquam illicitam, scilicet quoad dies Dominicos; et ratio est, quia in primo casu intentio est omnimode mala et irreligiosa ob pravum finem, in secundo autem non sic ut est clarum. Item si quis vovisset, vel voveret jejunare per plures annos ea hebdomadae die qua fit festum sanctissimae Annuntiationis cum expressa intentione comprehendendi dies Dominicos, quoties talibus diebus contingat praefatum festum, de tali voto discurrendum esset in sensu quo supra; at si non habuisset nisi intentionem recte jejunandi, nempe vero cultu, et juxta sensum Ecclesiae (quod in dubio est praesumendum) occurrente festo Annuntiationis diebus Dominicis, anticipare deberet jejunium die Sabbati: recta enim intentio usum et morem Ecclesiae sequi tenetur, quae occurrente Vigilia alicujus sancti die Dominico, in diem Sabbati onus transfert implendum.

Addit tamen Felix Potestas loco supra cit. num. 2828, ex Thoma del Bene, Alario et Sanchez, quod si fuerit votum jejunandi solis aliquibus diebus Dominicis ob beneficium, aut honestum aliquem finem, secluso scandalo, et omni alio pravo mortali fine, et etiam secluso vero singularitatis studio valeret votum, quia tunc est de re licita, eo maxime quia nunc haud amplius vigent praemissae haereses. Intellige (juxta ipsum) Manichaeorum, qui dixerunt, ut sub n. 20, et Arii, ac Erasmi volentium non fore jejunia statuto tempore instituenda, sed pro arbitrio eligenda.

23 Si vigilia S. Joannis Baptistae cadat in festo Corporis Christi anticipandum est jejunium feria quarta. Urban. VIII 13 Octobris 1638, in append. 2, Const. 45 incip. *Cum evenire.*

24 Idem declaratum est pro Vigilia S. Antonii de Padua apud conventuales; quia enim Fratres Minores conventuales ex constitutione Urbana tenentur peragere Vigiliam S. Antonii de Padua et insuper jejunare; oblata ab ipsis supplicatione Sacr. Rituum Congregationi quid agendum, quando praefata vigilia occurrit in festo Corporis Christi; ead. Sacr. Congr. respondit, hujusmodi jejunium feria quarta immediate antecedente esse anticipandum; facta autem de praedictis Sanctissimo relatione, Sanctitas Sua annuit, ac praelibatos fratres a praecepto, quo ipsis Urbana constitutione jejunium praedictum patet injunctum, absolvit die 26 Maji 1659.

Hinc colligitur, quod si aliqua Vigilia cum 25
jejunio occurrat in festo solemni alicujus patroni principalis, posse licite ab episcopo fieri commutationem jejunii in diem praecedentem, ad eum modum, quo Vigiliae solemnitatum, et Sanctorum occurrentium feria secunda non jejunantur die Dominico, sed in Sabbato antecedenti, ut disponit textus in c. *Ex parte* 1, et c. *Consilium* 2 de Observat. jejunior., ibi: *Sanctorum quoque Vigiliae, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, in praecedenti sunt Sabbato jejunandae;* Fagnan. in cit. cap. *Consilium,* n. 31; Innocent. Abbas et Praepositus ab ipso ibi cit.; Silvester verb. *Jejunium,* n. 19, Sanchez in Consiliis lib. 5, d. 5, n. 7; Anton. a Spiritu Sanct. tom. 1, tract. 6, dis. 2, sect. 5, n. 130; Felix Potestas tom. 1, part. 3, n. 2822, et alii. Non potest tamen 26
auctoritate Episcopi anticipari Vigilia S. Matthiae, etiamsi occurrat ultima die Bacchanalium; Sacr. Rituum Congr. 23 Januarii 1694, et 11 Julii 1699, apud Monacell. p. 2, tit. 16, form. 4, n. 12.

Et sic novissime statuit Benedictus XIV, a me etiam citato ad hunc locum, in epistola encyclica vulgari idiomate concepta, quae in supplem. ad hunc art. sub n. 88 affertur ad litteram.

Fratres Minores tenentur ad praeceptum je- 27
junii feria sexta occurrente in die Natalis Domini; arg. c. *Explicari* 3 de Observat. jejunior., ubi summus Pontifex Honorius III episcopo Pragensi super hoc puncto interroganti respondit: *Explicari per sedem apostolicam postulasti;* et infra: *Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt astricti in feria sexta, si festum Nativitatis Dominicae die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt secundum consuetudinem Ecclesiae generalis. Nec tamen hi reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.* Et sic tenent nostrae regulae expositores, et doctores passim, ut Corduba, Miranda, Rodriq., Portell., Marchant. in exposit. Regul. c. 4; Felix Potestas to. 1, part. 3, num. 2834; Reiffenst. lib. 3 decret., tit. 46, n. 3, ubi testatur de communi, et sic probat praxis totius nostrae Religionis, et ex exteris tenet Natal. Alex. Theol. moral. to. 2, lib. 4, de Decalogo, cas. 4, art. 7, resolut. 7; Fagnan. lib. 3, in cit. cap. *Explicari,* n. 27; Barbosa ibid., num. 3, et varii alii ibi cit.;

28 Pirhing ibid., n. 6, citans alios. Melphi tamen in Comm. c. 3, statut. 13, qu. 5, cum Diana, Bonacina, Gobat, Fagund., et aliis apud ipsum, tenent expresse contrarium, et ad citatum canonem Honorii III respondent, ibi esse sermonem de iis solum, qui sunt astricti voto jejunii, et hoc expresse comprehendere diem Natalis Domini aut Regulari observantia de vita Quadragesimali, ut Fratres Minimi, cuiusmodi non sunt Fratres Minores adeoque, etc.

29 At vero talem dictum Canonem sic exponere, est ipsum torquere, ut patet ex ipsiusmet verbis, et ex communi canonistarum interpretatione cum Fagnano, Barbosa, Pirhing, Reiffenstuel locis citatis, et aliis passim ac ex dictis etiam haberi debet, quod si quis vovisset jejunium v. g. quolibet die Martis, vel Sabbati, contingente Nativitate Domini ipsis diebus, teneretur jejunare. Arg. quod supra ni vovens talem diem a jejunio excepisset expresse.

30 Moniales S. Clarae non tenentur nunc sub mortali ad jejunia regulae, nempe adventus et feriae sextae. Quamvis enim olim tenerentur sub mortali ad jejunium perpetuum ex vi primae regulae in 12 capitula traditae a S. P. N. Francisco, et approbatae ab Innocentio IV 16 Septembris 1253, Constit. 12 incip. *Solet annuere*, ubi in tertio capitulo imponitur jejunium perpetuum, et ex vi secundae regulae in 26 capitula dispositae et confirmatae ab Urbano IV, 1263, Const. 7 incip. *B. Clara*, tenerentur sub mortali ad jejunium a festo Nativitatis B. M. V. ad festum Resurrectionis Domini, et feriis sextis ut patet in capitulo undecimo eiusdem. Modo tamen ex dispositione, seu declaratione Eugenii IV, Const. 28 incip. *Ordinis tui*, edita Nonis Februarii 1446, ad supplicationem S. Ioannis de Capistrano, tunc nostri ordinis vicarii generalis, non tenentur nisi ad jejunia Fratrum Minorum de Observantia, scilicet adventus a die omnium sanctorum usque ad Nativitatem Domini exclusive, et cuiuslibet feriae sextae. Et ad hoc neque sub mortali, uti sunt obligati dicti fratres, nam ibi Pontifex, quantum ad nostrum casum de jejunio, duo disponit, primo obligationem temporis, reducendo tempus perpetuum primae regulae ad dictum tempus fratrum, scilicet feriae sextae et adventus; et secundo obligationem peccati ipsam retrahendo a linea peccati mortalis, nam postea descendendo ad obligationem peccati cunctorum praeceptorum dictae regulae numero centum et trium, quae refert, et inter quae sub capitulo tertio est jejunium, subdit: *Tenore praesentium declaramus et volumus, quod in nullius praedictorum transgressione, praeter quam eorum quatuor, quae concernunt principalia vota obedientiae, scilicet paupertatis, castitatis et clausurae, et super electione abbatissae, et depositione peccatum mortale incurrant*, ubi, ut recte notat Fel. Potestas tom. 1, p. 3, n. 2838, habetur expressa exceptio, et positiva aliorum praeceptorum exclusio, inter quae est jejunium; exceptio autem firmat regulam in contrarium l. *In his quaest.* 15 ff. de Legibus, leg. *Quaesitum* 12, § 43, ff. de Instructo vel instrumento legato, can. *Dominus* 6, caus. 32, qu. 7, cap. *Quoniam* 2 de Coniugio leprosorum.

Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio, ita ut possit saepius in die comedere. Communis: et ratio est, quia in ipso pro recuperandis viribus adest vera necessitas multiplicis comestionis. Necessitas autem facit licitum, quod alias est illicitum; can. *Quoniam* 1, qu. 7, c. *Omnes* 1 de Fer., cap. *Consuluisti* 3 de Celebrat. Missar., cum similibus, et necessitas non habet legem; c. *Sicut* 11 de consecrat., dist. 1. 31

Non sic tamen est dispensatus a jejunio qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales seu jejunales sunt ei nocivi seu nauseales; sic Sporer tom. 1, append. ad tertium praeceptum Decalog., sect. 3, n. 40, de Graffis, Toletus, Lessius, et alii cum Layman lib. 4, tract. 8, c. 3, n. 8; Filliuc. c. 3, d. 7, qu. 4, n. 53; Henno tom. 1, tract. 1, de Peccatis actualibus, disp. 4, qu. 4, concl. 3; Thomas Hurtad. de Resid. tom. 1, resolut. 3; La Croix lib. 3, p. 2, num. 1269; Rodriq. in summ. c. 24; Felix Potestas tom. 1, part. 3, n. 2883; Reginald., Caietan., Navarr., Medina, Angles, Bonacina, et alii plurimi. 32

Et hoc colligitur aperte ex bullis, et edictis editis a Summis Pontificibus, qui diserte declararunt, eos, cum quibus dispensarunt a praecepto de abstinentia a carnibus, quod cibi Quadragesimales eorum saluti noxii esse possent, non excipi a lege jejunii, sed teneri tempore Quadragesimae unicam in die sumere refectionem; Gregor. XIII in bulla *Cruciatae* pro regno Lusitaniae sic statuit: *Praeterea indulgemus ut dicto triennio durante, carnibus de consilio utriusque medici temporibus jejuniorum, tam Quadragesimalium, quam quarumcunque dierum totius anni, vesci possint ac pro eorum libitu ovis et lacticiniis, ita quod qui carnes comederint, servata in caeteris jejunii ecclesiastici forma, dicto jejunio satisfecisse censeantur.* Alexand. VII Pontifex Maximus, anno 1657, Romae promulgavit edictum, quo propter pestem, quae anno praecedenti in urbe saevierat, dispensavit tempore Quadragesimae cum civibus romanis a praecepto de abstinentia carnis in diebus Dominicae, Lunae, Martis et Jovis, expresse tamen declarans eos jejunium servare debere, excepta die Dominica, in aliis diebus, in quibus libere possent carnibus vesci. Similem dispensationem a praecepto de abstinentia carnis tempore Quadra- 33

gesimae anno 1658, totius ducatus Mediolanensis fidelibus indulsit idem Pontifex, ea apposita clausula *citra tamen exemptionem a jejunio*. Denique in edicto, quod Romae pro observatione Quadragesimae sub pontificatu Clementis XI anno 1703 publicatum est, haec clausula inserta fuit: *Ed osservare il digiuno alle di cui leggi sono tenuti anche quelli che per giusta causa si cibano di carni salubri.* Quae verba sic latine redduntur: *Et debent observare jejunii legem ad quam obstringuntur, et illi, quibus iusta de causa permittitur, ut tempore Quadragesimae carne salubri vescantur.* Sed cum haec inserta clausula quibusdam displicuisset, diligentius huiusce rei examen selectis viris eruditis commisit Clemens XI Pontifex Maximus, atque post perlecta, et ad sanctuarii pondus librata hinc inde illorum censoria suffragia, tandem ad marginem edicti, quod Romae pro Quadragesimae observatione anno 1704, typis edendum ac vulgandum erat, sicut singulis annis fieri solemne est, hanc clausulam, propria manu scriptam, edictoque inserendam ipsemet Pontifex Clem. XI apposuit: *Ed osservare il digiuno, alle di cui leggi siano tenuti anche quelli, che si cibano di carni salubri col motivo di esser loro nocivo il vitto Quaresimale.* Quae verba latine redduntur: *Et tenentur observare jejunium, a cuius lege non dispensantur illi, qui salubri carne vescuntur, eo solo ducti motivo, quod eorum saluti noceant Quadragesimales cibi.* Et cum praedicta Pontificis clausula edictum pro observatione Quadragesimae Romae anno 1704 fuit publicatum. Exstat etiam edictum Pauli Manfredi urbis Romae totiusque status ecclesiastici protomedici generalis datum Romae pro observatione Quadragesimae anno 1703: in quo expresse asserit: eos, quibus ex speciali Ecclesiae indulgentia licet tempore Quadragesimali vesci carnibus, quod cibi Quadragesimales eorum sanitati haud modicum damnum afferre possent, non dispensari, iuxta mentem Summi Pontificis Clem. XI, et declarationem Gasparis Carpegna, Cardinalis Vicarii eiusdem Summi Pontificis ab observatione jejunii: *Nè per tanto li dispensano dall' astinenza, e digiuno in tutte le sere obligate, non dovendoli nè potendoli li medici sciogliere da questa obligazione che per altro è salutare e giovevole, benchè per le loro sanità se gli conceda il mangiare carni, conforme espressamente, coll' oracolo di Nostro Signore, dichiara nel suo editto Sua Eminenza,* seu Cardinalis Gaspar Carpegna Summi Pontificis Clem. XI Vicarius, in suo edicto, quod iussu eiusdem Summi Pontificis pro observatione Quadragesimae Romae anno 1703 publicavit, quod ut ab omnibus legi possit, hic verbatim affertur.

EDITTO PER L' OSSERVANZA DELLA QUARESIMA.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo 34
di Sabina, della Santa Romana Chiesa Cardinal di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale, ecc.

Acciò il tempo Quaresimale consecrato ai digiuni, e ad altre opere di penitenza, e perciò detto da Santa Chiesa *tempus acceptabile, dies salutis*, sia in quell' osservanza che si deve, e si rimovano le occasioni, che possano indurre qualche scandalo, o rilasciamento in quel che appartiene al precetto del digiuno, o all' astinenza dei cibi proibiti: La Santità di Nostro Signore inerendo alla disposizione del Sacro Concilio di Trento nel decreto *de delectu ciborum et jejuniis*, ed agli editti altre volte emanati per l' osservanza della Quaresima, ci ha incaricato coll' oracolo della sua viva voce di pubblicare il presente editto, e di ordinare la piena esecuzione delle cose infrascritte.

I. Che nessuna persona durante detto tempo, venda, o tagli (come si suol dire) carni in qualsivoglia luogo della città di Roma, eccetto, che nelli Macelli deputati per gl' infermi e valetudinari, o malsani. Le quali carni debbano essere solo quelle chiamate salubri cioè di castrato, vitella e capretti; nè le tenghino fuori di detti Macelli, ma dentro, in modo che non appariscano, nè si vedano in pubblico.

II. Quelli, che comprano le dette carni per gli infermi o malsani, come sopra, debbano, per evitar ogni scandalo, portarle coperte, in modo, che non siano viste.

III. Che non si tengano da qualsisia persona pubblicamente a vendere, o si portino vendendo per la città le dette o altre carni, anche di cacciaggioni, o salvatica, molto meno porcina; nè ova, formaggio, o altre sorte di latticini, e cibi proibiti in detto tempo.

IV. Li pollaroli, ed altri che sogliono vendere carni salvaticine ed uccellami, tenghino nelle Botteghe (però in modo, che non si vedano in pubblico) solo quelle che secondo la testimoniale del sig. protomedico possono annoverarsi tra le carni salubri, e non altre.

V. Che nessuna persona di qualsivoglia stato, grado e condizione possa comprare, o far comprare, ovvero cibarsi d' alcuna sorte di carne, o d' altri cibi proibiti senza la licenza, secondo la forma da Noi prescritta, che li sarà insinuata dalli reverendi parrochi; qual licenza prima si dovrà scrivere di propria mano dal medico ordinario, e come tale si sottoscriverà in lingua volgare, il tutto gratis, dopo dovrà esser sottoscritta dal proprio parroco delli detti infermi, o malsani, e per ultimo si porterà a sottoscrivere da alcuno degl' infrascritti RR. PP. nostri deputati solamente, e non da altri in nome loro, alli quali incarichiamo di con-

siderare ed osservare dette licenze, e quando non siano concepite secondo la solita forma, non le dovranno sottoscrivere.

VI. Avvertendo ciaschedun medico e parroco, che se sottoscrivono le dette licenze senza legittima causa, ovvero, se l'esibiscono, e presentano ad alcuno senza considerare, se abbia cause sufficienti, oltre il participare che faranno dei peccati d'altri, nel che resterà molto aggravata la loro coscienza, saranno da Noi puniti ad arbitrio nostro, anche con pene corporali, come si è strettamente incaricato al sig. protomedico.

VII. Avvertano di più tanto i medici, quanto quelli che domandano le medesime licenze, d'attendere alla qualità delle carni, cioè che siano salubri, perchè solo queste son permesse nella Quaresima a chi per giusta causa non può cibarsi de' cibi Quaresimali, e se al bisogno si può supplire con ova e latticini, non devono quelli permettere loro, nè questi respettivamente cibarsi delle carni anche salubri, ma contentarsi dell'ova e latticini, ed osservare il Digiuno, *alle di cui leggi siano tenuti anche quelli, che si cibano di carni salubri col solo motivo d'esser loro nocivo il vitto Quaresimale.* In oltre se per tutto l'anno si astengono dalla carne nel venerdì, sabbato, Quattro Tempi e vigilie di precetto, molto più devono osservare tale astinenza ne' detti giorni di Quaresima, non ostante la licenza che otterranno, eccetto, quando ci fosse nuova causa, che richiedesse altrimente; e non potendosi in questo particolare dare certa regola deve ognuno considerare prima il suo bisogno e le sue indisposizioni, e che non siano affettate perchè ne dovranno rendere conto strettissimo nel tribunale di Dio, dove non potranno scusarsi con la licenza estorta con cause supposte o finte: onde riflettano bene, che non inganneranno il medico o parroco, ma sè medesimi, e le anime loro quelli, ch'espongono indisposizioni non vere, ma figurate per ottenere la detta licenza.

VIII. Che li osti, tavernari, albergatori, bettolieri, o qualunque altro di qualsivoglia stato, grado o condizione, non permettino o tollerino che nelle loro osterie, taverne, alberghi, bettole e case, s'abbia a cuocere, o mangiare alcuna sorte di cibi proibiti così nel detto tempo di Quaresima, come nelli altri giorni, in cui parimente vengono proibiti dalla Santa Romana Chiesa, eccetto che per gl'infermi o malsani, che averanno licenza, come sopra; sotto pena a chi trasgredirà in ciascheduno dei casi compresi in questo nostro editto di scudi venticinque e tre tratti di corda, d'altre pene a nostro arbitrio secondo la qualità delle persone.

IX. Ordiniamo che in tutto il tempo Quaresimale nessuno di qualsivoglia stato, grado e condizione faccia, o assista a quelle conversazioni, o altre adunanze, dove si faccino suoni e balli, et che nè meno di notte si vada per Roma sonando o cantando, ovvero facendo serenate in luogo fermo sotto le pene suddette.

X. Esortiamo per fine tutti i fedeli, non solo all'osservanza del digiuno Quaresimale, consagrato da Cristo Signor Nostro col suo esempio, ma ad attendere con divozione a quegli esercizi spirituali, che il medesimo tempo ricerca, non meno per placare l'ira di Dio, che per prepararsi a celebrare degnamente la Santa Pasqua.

Dato in Roma dalla nostra solita residenza questo dì 23 Febraro 1705.

Gaspare Card. Vicario

Niccolò Antonio Cuggiò *Segr.*

Et ad id afferuntur duo brevia novissime edita a Benedicto XIV.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis universis gratiam, et communionem Sedis Apostolicae habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Non ambigimus, venerabiles fratres, quin universis catholicae Religionis cultoribus notum sit a tota per christianum orbem Ecclesia inter praecipua Orthodoxae disciplinae capita perpetuo adnumeratum retineri Quadragesimale jejunium; quod olim in lege, et Prophetis primitus adumbratum, ipsius Domini Nostri Jesu Christi exemplo veluti consecratum, ab apostolis traditum, a sacris canonibus ubique praescriptum, et ab universali Ecclesia ab ipso sui primordio retentum et observatum est. Hoc nimirum, ut veteres tradidere Patres nobis quotidie peccantibus communis poenitentiae constituto remedio, per consortium crucis Christi nos etiam aliquid in eo, quod ipse propter nos praestitit, agimus, simulque ad recolenda secretiora Redemptionis nostrae mysteria, quae per Dominicae Passionis, ac Resurrectionis memoriam Quadragesimali potissimum tempore solemnius celebrantur, purificatis jejunio corporibus, et animis dignius paramur. Hoc veluti nostrae militiae tessera ab inimicis crucis Christi secernimur, flagella divinae ultionis avertimus, et coelesti praesidio in dies adversus principes tenebrarum munimur. Hoc despectui habito, non contemnendum divinae gloriae detrimentum, non leve catholicae Religioni dedecus, nec dubium animabus Christifidelium periculum oboritur; nec aliunde populis calamitates, rebusque publicis et privatis

cladem, exitiumque importatum esse constat. Ab hac vero insita, inhaerentique in omnium catholicorum hominum animis de sacratissima Quadragesima, aliisque diebus jejunio consecratis persuasione et reverentia; quam aliena, quam discors, quam absona sit hodierna jejunantium consuetudo, quantum ab ipsa jejuniorum institutione, et servata semper, ubique, et ab omnibus disciplina quam longissime distet, vos, venerabiles fratres, qui populorum curae vestrae commissorum, mores, et usus probe nostis, pro singulari sapientia vestra prae caeteris clarius intelligitis. Nos sane quibus in hac sublimi apostolicae procurationis specula constitutis undique gentium nuntii afferuntur, lacrymis satis non possumus augustissimam Quadragesimalis jejunii observantiam ob nimiam, nullis urgentibus legitimis causis, ubique indiscriminatim dispensandi facilitatem plane sublatam esse, ita ut orthodoxae quidem Religionis cultores merito querantur; haeresum vero sectatores illudant et exsultent. Perniciosae huic corruptelae plurimorum insuper licentiam adiunctam esse graviter dolemus quae usque adeo invaluit; ut nulla apostolici instituti, sacratissimique praecepti habita ratione, jejuniorum tempore palam, et impune ab iisdem agitentur convivia, et epulae interdictae promiscue inferantur. Ea propter quemadmodum quibus curis, sollicitudinibus et angoribus urgeamur, cum fraternitatibus vestris communicamus; ita facere non possumus, quin pro iniuncto nobis supremo sacrosancti apostolatus officio, et ardentissimum fraternitatum vestrarum zelum ad opportunum hisce malis adhibendum remedium excitemus, et ad congruentes huiusmodi abusibus penitus exstirpandis leges praescribendas meditemur. Interea, venerabiles fratres, gaudium et corona nostra, nobiscum considerantes nihil Deo acceptius, nihil pastorali ministerio nostro dignius, nihil gregibus curae nostrae commissis utilius, quam ut verbo et exemplo praeeuntes, Christifideles ad tam salutarem Christianae poenitentiae, et pietatis exercitationem alacrius suscipiendam, constantissime retinendam et ea, qua instituta fuit, disciplina peragendam vehementius inflammemus; omni opera, atque industria studeamus, ut fideles populi in conspectu Dei per austeriorem jejuniorum observantiam tales permaneant, quales in ipso Paschali Festo dignum est inveniri. Debitum igitur paternae uniuscuiusque vestrum sedulitatis, et charitatis officium iure postulat; ut omnibus notum faciatis et annuncietis, nemini quidem sine legitima causa, et de utriusque medici consilio; multitudini vero, veluti populo, aut civitati, aut genti indiscriminatim integrae, nonnisi gravissima et urgente necessitate, et in casibus per sacra canonum statuta praescriptis cum debita Apostolicae huius S. Sedis reverentia a Quadragesimali jejunio dispensationem toties quoties opus fuerit, concedendam, nec audacter fidenterque usurpandam, nec superbe et arroganter ab Ecclesia, sicut alicubi in more positum esse accepimus, esse postulandam. Gravissimam vero urgentemque necessitatem, etsi non est cur vobis explicemus, nolumus tamen vos ignorare, cum huiusmodi necessitate, et servandam esse potissimum unicam comestionem, sicut alias hic Romae ac Nos ipsi hoc anno urgentibus causis dispensantes, expresse praescripsimus, et licitas atque interdictas epulas promiscue minime apponendas esse. Porro quemadmodum de eiusmodi indulgentia tam caute impertienda, si secus fieret, Nos persuasum habemus districtam supremo divino Iudici redditum iri rationem, ita conscientiam uniuscuiusque vestrum onerandam esse ducimus. Insimul fraternitates vestras rogamus, et in Domino exhortantes obsecramus, ut populos, qui communem omnium Christifidelium poenitentiam, ac disciplinam servare nequeant, commonere satagatis; ne per alia pietatis opera, ut sua cuique devotio suggeret, peccata sua expiare, et Deo satisfacere negligant; quinimo sanandis vulneribus, quibus humana infirmitas sauciatur, diligentem adhibere studeant curationem, ut culpas de mundano pulvere contractas, dum casta jejunia decoquere non possunt, per pia opera, orationum suffragia, et eleemosynae munera redimant. Interim solatium, et levamen non leve moerori nostro a pastorali vigilantia, et charitate vestra praestolantes, ac certo nobis pollicentes, apostolicam benedictionem cum uberi coelestium charismatum copia coniunctam in eosdem populos vestros redundaturam, vobis, venerabiles fratres, peramanter impertimur. Volumus autem, ut praesentium transumptis, sive exemplis etiam impressis manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur et adhiberi posset, si forent exhibitae vel ostensae.

Dat. Romae apud S. Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 30 mensis Maii 1741, Pontificatus nostri anno primo.

D. Card. Passioneus

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis et Episcopis universis gratiam et communionem Sedis Apostolicae habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

In suprema universalis Ecclesiae procuratione meritis licet imparibus, per ineffabilem divinae bonitatis abundantiam, ut orthodoxae

fidei assertores; sic etiam ecclesiasticae disciplinae custodes, ac vindices constituti, Quadragesimale praesertim jejunium, quod inter praecipua orthodoxae disciplinae capita semper, et ubique ab ipso Ecclesiae exordio numeratum esse nemo ex catholicis inficiatur, ab hodierna jejunantium corruptela vindicare et in pristinam, quantum benedicente Domino fieri posset, observantiam revocare cupientes, per alias nostras in simili forma brevis litteras ad fraternitates vestras die 30 proxime elapsi mensis Maii currentis anni datas, eximium fraternitatum vestrarum zelum excitandum curavimus, ut adlaborare studeretis, ne hac in parte, et optatum apostolicae nostrae sollicitudinis angoribus levamen, et salutare abolendae sacratissimi jejunii corruptelae remedium deesset. Quoniam autem paternae pontificiae charitatis, quae novit imbecillitates infirmorum sustinere, atque etiam cum infirmantibus infirmari, non immemores, quemadmodum a jejunio, aliquando legitima causa, aut gravissima urgentique necessitate exigente, dispensandum esse, ex apostolica benignitate censuimus; ita inter caetera praescripsimus unicam comestionem servandam, et licitas atque interdictas epulas minime esse apponendas. Hinc factum esse accepimus quod non defuerint qui per humanas et hominibus a Christiana poenitentia abhorrentibus duntaxat dignas illationes, sibi aliisque persuadeant unicam potissimum comestionem servari, atque epulas licitas et interdictas minime apponi debere, cum multitudini quidem indiscriminatim ob urgentem gravissimamque necessitatem, non verò singulis ob legitimam causam, et de utriusque medici consilio dispensatur. Quam sane persuasionem, a sententia nostra alienam, ut ex omnium animis penitus evellamus, nos quibuscunque quacunque occasione sive multitudini indiscriminatim ob urgentem gravissimamque necessitatem, sive singulis ob legitimam causam, et de utriusque medici consilio, dummodo nulla certa et periculosa valetudinis affectae ratio intercedat, et aliter fieri necessario exigat, in Quadragesima aliisque temporibus anni, et diebus quibus carnium, ovorum et lacticinorum esus est prohibitus, dispensari contigerit, ab omnibus omnino, nemine excepto, unicam comestionem servandam, et licitas atque interdictas epulas minime esse apponendas, tenore praesentium declaramus et edicimus, quemadmodum per singulas nostras in pari forma brevis litteras singulis utriusque sexus Christifidelibus ob corporis infirmitates, quibus obnoxii reperiuntur in sacratissima Quadragesima aliisque diebus jejunio consecratis, vescendi prohibitis, licentiam dantes, unicuique expresse praescribimus et praecipimus. Ea propter fraternitates vestras rogamus atque in Domino obsecramus ut populos vestrae curae commissos ad tam opportunum sanandis vulneribus quibus per humanam infirmitatem quisque sauciatur, sanctissimi jejunii remedium alacriter adhibendum cohortantes sedulo ac paterne moneatis, rem agi non quidem exiguam, sed longe gravissimam, de observando sustinendoque jejunio, purificandis animis corporibusque salutari. In spem igitur illos erigite coelestium praemiorum, quibus assequendis non sunt condignae passiones huius temporis, imo leve ac momentaneum non tribulationis, sed modicae abstinentiae nostrae incommodum magnum gloriae pondus operatur in coelis. Ab omnibus se abstinent, qui in agone contendunt, ut corruptibilem coronam accipiant; pudeat tam imbelles ac delicatos Christianae militiae milites refugientes a consortio crucis Christi, qui coronam legitime certantibus propositam sperare praecipit incorruptam; ad cuius auspicium et pignus fraternitatibus vestris apostolicam benedictionem iisdem etiam populis vestris nostro nomine impertiendam peramanter elargimur. Volumus autem ut praesentium transumptis, sive exemplis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, et adhiberi posset, si forent exhibitae vel ostensae.

Dat. Romae, apud S. Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die 22 mensis Augusti, millesimo septingentesimo quadragesimo primo, pontificatus nostri anno secundo.

D. Card. Passioneus.

Et ratio est, quia jejunium est praeceptum dividuum includens duo praecepta distincta, unum de unica comestione, alterum de abstinentia a carnibus; unde quamvis in ipso ratione dispensationis cesset obligatio abstinendi a carnibus, non cesset tamen obligatio de unica comestione, quia praeceptum Ecclesiae, quando non potest servari in totum, nihilominus in parte quae servari potest servandum est; arg. cap. *Dilecti* 6 de Dolo et contumac. Et patet a simili; nam qui non potest tamen recitare totum divinum officium, et potest tamen recitare partem, tenetur ad recitandam partem quam potest. Hinc Innoc. XI, die 2 Martii 1679, merito damnavit sequentem propositionem 54 in ordine: *Qui non potest recitare matutinum et laudes, potest tamen aliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem.* Tum quia nedum unica comestio est aeque essentialis jejunio, ac abstinentia a carnibus, ut dicunt Henno, Felix Potestas loc. cit., et alii passim doctores; imo magis essentialis, ut probat Hurtad. loc. cit., quem sequitur La Croix loc. cit., et alii. Sed et insuper ratio formalis jejunii sita est in unica refectione, et non in abstinentia a carnibus, cum certum sit

ex pontificiis bullis et Edictis supra laudatis solvi jejunium si bina in die fiat refectio, et vice versa non solvi jejunium si quis, post legitimam a superioribus ecclesiasticis obtentam dispensationem, semel in die tempore Quadragesimae carnibus vescatur, ut recte probat Graveson Histor. Ecclesiast. tom. 8, pag. 2, colloquio 6, ubi mordicus et suo more egregie defendit hanc nostram sententiam. Et de facto non dicitur jejunium illis diebus in quibus sumuntur plures refectiones, quamvis non manducentur carnes, ut patet in diebus Veneris et Sabbati, in quibus ob facultatem sumendi plures refectiones non dicitur esse jejunium, sed tantum abstinentia.

Post haec emanavit alia eiusdem pontificis encyclica, in qua monentur Episcopi ne faciles se praebeant in petendis a Sede Apostolica dispensationibus generalibus a jejunii disciplina pro oppidis et dioecesibus, sed prius consulendos indicitur medicinae peritiores, exquirendo ab illis num morbus sit communis ita ut nulla aetas libera et incolumis esse queat, adeoque ad praeservationem a morbo multum conducere iudicent, si dispensatio a carnibus concedatur, tunc vero illas petant. Haec aliaque servanda ab Episcopis in re, clarius patebunt legenti ipsam encyclicam, quam ideo hic subnectimus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Libentissime quidem amplectimur quae nobis offeruntur occasiones ad vestros animos excitandos, ut ecclesiasticae disciplinae reparandae sedulam curam conferatis. Etenim summi pontificatus dignitati, ad quam nos, licet immerentes, erecti fuimus, coniunctam esse intelligimus sollicitudinem aliarum Ecclesiarum, nobisque commendatam, qui plane tenuitatem virium nostrarum non ignoramus.

Cum itaque praesentium litterarum argumentum totum sit de jejunio quod tempore Quadragesimae veteri Ecclesiae instituto ac lege fidelibus indicitur, supervacaneum ducimus longam orationem conficere de Quadragesimae institutione, et Patrum et conciliorum omnes super hac re in medium proferre auctoritates. Difficile id quidem nobis parum videretur, sed potius alienum et nullo modo consentaneum vobis, quos doctrinae laude, canonum et sacrae Historiae cognitione praestantes arbitramur. Porro ad scribendas has litteras adducti fuimus gravissimis illis verbis Tridentinae Synodi quae, sess. 25 de Reform., praecepit Episcopis omne studium impendere ut fideles ipsorum curae traditi magna religione perficiant ea quae a sacris canonibus praescribuntur: *Ut illis omnibus, et iis praecipue sint obsequentes, quae ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus et jejunia.*

Ubi primum Bononiensem Ecclesiam administrandam suscepimus (ad quam beneficio Clementis XII felic. record., a sede Anconitana translati fuimus), mandatum evulgavimus (quod libro primo Institutionum nostrarum pro viris Ecclesiasticis, decimo quinto loco, continetur): in illo plures difficultates indicavimus, ob quas minime solvendos jejunii legibus putabamus illos qui, ob legitimam causam, et legitima prius auctoritate interposita, Quadragesimae abstinentiam non observarent, minime inquam solvendos a jejunio, ita ut liceret ipsis quolibet die mensam bis instituere, non unica vice vespertina superaddita refectione, quae permitti jejunantibus consuevit. Tandem in hac Pontificia Sede collocati, nos rem totam in examen iterum revocavimus, et praestantissimis quoque viris demandavimus ipsam diligenter accurateque perpendere, ac suas deinde opiniones nobis exponere. His peractis, huiusmodi controversiae finem tribuere constituimus, illudque decrevimus, ne ulla in posterum, sive peculiaris sive generalis pro aliqua civitate vel oppido concedatur facultas adhibendi carnes ad mensam tempore jejunii vel Quadragesimae, nisi conditio servandi jejunii, sive unius comestionis, interponatur, et illud quoque monitum addatur, nequaquam licere mensam eamdem carne ac piscibus instruere. Equidem, declinatis hac ratione nimium implicatis quaestionibus, existimavimus unicam singulis diebus comestionem inducere illis etiam qui carnibus uti, cum jejunium indicitur, rite obtinuerunt, et pravam illam consuetudinem, quae apud multos iam nimis invaluerat, penitus evellere, afferendi nempe carnes in mensam cum piscibus, postquam ipsi quadragesimalis abstinentiae praecepto soluti fuerunt, ob eam potissimum causam quod grave detrimentum saluti ab esu piscium accipiant.

Haec apertissime constant ex nostris apostolicis litteris quas in forma brevis dedimus ad omnes Episcopos orbis catholici, anno 1741, quarum primae incipiunt: *Non ambigimus,* alterae vero: *In suprema.* Nos profecto nulli unquam elargiti sumus vesci carnibus, cum tempus Quadragesimae sive aliud jejunium praecipitur, nisi indicta scriptaque conditione, quam superius commemoravimus. Maximam pariter laetitiam percepimus cum redditae nobis fuerunt plures epistolae ac mandata vestra litteris nostris apostolicis omnino consentanea, quibus pro virili parte contenditis adducere populos vobis subiectos, ut propositam in illis disciplinam pie servarent.

Interim promulgatis iisdem apostolicis litteris quas paulo ante nominavimus, plures cavillationes excogitatae sunt a nonnullis, uti nos antea facili coniectura suspicati fuimus. Plures etiam quaestiones propositae nobis fuerunt, exigui quidem ponderis ac momenti, quemad-

modum nos opinamur, cum illae vel ipsius legis verbis, vel sensu penitus corruant ac dissolvantur. Attamen sacro tribunali nostrae Poenitentiariae, rerum huiusmodi conscio ac peritissimo, easdem quaestiones expendendas commisimus, quibus omnibus plane cumulateque, quoties opus fuit, satisfecit.

Archiepiscopus Compostellae, in Hispaniarum regnis primus inquisitor nuperrime vita functus, longam ad nos dedit epistolam, qua plures recensebat difficultates quae litteris nostris apostolicis adversabantur, quominus exsecutioni mandarentur, eo quod nonnulli theologi in diversas opiniones ac sententias abirent in solvendis quibusdam quaestionibus quibus litterae nostrae apostolicae causam et occasionem praebebant, ac proinde de illis iudicium nostrum exquirebat. Et quidem Archiepiscopi litterae nos gravissimis ac difficillimis temporibus occupatos deprehenderunt. Attamen, dum quaestiones in ipsis expositas percurrimus, visum nobis est, non quidem expeti ut iis quaestionibus responsum fieret, ipsisque solutis nullum impedimentum sive obstaculum nostris litteris apostolicis superesset; sed potius ut obiectis cavillationibus ad optatum finem ipsae minime adducerentur. Accedit etiam quod epistola Archiepiscopi multis argumentationibus et obscuris vocibus redundabat. Quamobrem, licet plures hortarentur ne ullum Archiepiscopo responsum redderemus; illi tamen satisfecimus, res praecipuas ex eius litteris delibantes, et quaestiones omnes ad certum numerum redigentes. Primum nostris occupationibus tribuendum testati sumus quod tarde ipsi responsum daremus, eius studium commendavimus et etiam magnopere probavimus, quod anceps ac dubius ad hanc Sanctam Sedem confugerit ut consilium exposceret. Deinde prolatis quaestionibus satisfacere non praetermisimus, illum tamen monentes de instituto Summorum Pontificum, qui leges condere solent, disciplinam decernere, neque ullam habere rationem illorum qui dubitandi causas obiiciunt, ut quae constituta sunt perturbent ac evertant.

Vix redditis litteris, Archiepiscopus paulo post vitae cursum absolvit. Itaque non immerito suspicamur responsa nostra quae litteris continebantur haud cognita fuisse et perspecta illis qui quaestiones excitaverant. Post haec alii pariter ex Hispanis Episcopis nonnullas ex iisdem quaestionibus nobis proposuerunt; quare iisdem responsis usi sumus quae tradita prius Archiepiscopo Compostellae a nobis fuerant. Non defuerunt etiam praestantes inter Italos theologi, qui litteras nostras apostolicas datas anno 1741 egregiis commentariis illustrarunt. Idem contingit responso quod fecimus Archiepiscopo Compostellae die octava Iulii anno 1744, quod sane integrum suis libris praefigendum curaverunt. At, quoniam libri eiusmodi ad vos fortasse nondum pervenerunt, vel curis aliis distenti illos percurrere minime potuistis, his litteris encyclicis adiungimus illas pariter quas (uti dictum saepius est) ad Archiepiscopum Compostellae iam pridem scripsimus, ut quae disciplina vestris in dioecesibus tenenda sit plane cognoscatis, ac ne vos deterreant difficultates, si quae a captiosis hominibus concitentur.

Venerabili fratri Archiepiscopo Compostellae

BENEDICTUS PAPA XIV.

Si Fraternitas tua secum reputabit quot gravissimis et maximis curis propemodum obruamur, quantumque, hoc praesertim difficillimo tempore, prorsus nos teneat imposita tenuitati nostrae sollicitudo omnium Ecclesiarum, non sane mirabitur tandiu sibi procrastinatum fuisse responsum ad eas litteras quibus apostolica auctoritate dissolvendas rogasti obortas in Hispania disputationes aliquas e duabus nostris epistolis ad omnes Episcopos superioris anni 1741, 30 Maii et 22 Augusti, quibus intra legitimos fines coercuimus invalescentem ecclesiastici jejunii relaxationem. Potius tibi in mentem veniet cogitare de singulari nostro in religiosissimam Hispaniam Ecclesiam amore, unde nos, immensa licet rerum mole fatigatos, ad expediendum sibi in omni sua perplexitate salutis inter opem nostram praesto habet. Quamquam igitur, dum praenuntiatas constitutiones edidimus, non aliud propositum nobis fuerit, ac refraenare paucorum nimis ingenio fidentium theologorum licentiam, qui opinionum novitate gaudent, nec otium, nec animus nobis fuerit definire quidquid subtili indagatione deduci possit ex proposita a nobis jejunandi regula; tamen eximia paterna charitate complectimur adeo observantissimos Romanae Sedis Hispanos, tantique facimus obsecrationes tuas, ut occurrere anxietati vestrae libenter adiecerimus animum, et nos ipsi quaestiones abs te propositas dirimendas constituerimus. Sic autem se habent.

I. Utrum, quae in antedictis nostris litteris in forma brevis de unica comestione et de epulis non permiscendis praescribuntur, sub gravi etiam praecepto prohibeantur?

Respondemus: Concedentes facultatem vescendi carnibus tempore vetito, sub gravi teneri easdem facultates non aliter dare quam geminis hisce adiectis conditionibus, videlicet unicae in diem comestionis, et non permiscendarum epularum. Eos vero qui huiusmodi facultatibus utuntur, sub gravi ad binas ipsas conditiones implendas obligari.

II. An ii quibus concessum est vesci carni-

bus, possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci quae jejunantibus permittitur?

Respondemus: Non licere; sed opus habere eo cibo eaque uti portione quibus utuntur homines jejunantes rectae meticulosae conscientiae.

III. An qui jejunii tempore vesci carnibus permittuntur, et unica comestione uti debent, horam jejunantibus praescriptam servare opus habeant?

Edicimus, observandam iis esse.

IV. Quaenam sint epulae licitae quae vetantur cum interdictis coniungi?

Respondemus: Epulas licitas pro iis quibus permissum est carnes comedere, esse carnes ipsas; epulas interdictas esse pisces, adeoque utrumque simul adhiberi non posse. Piscibus tamen edendis non interdicuntur ii quibus datur tantum facultas adhibendi ova et lacticinia.

V. An praeceptum de utroque epularum genere non miscendo dies quoque Dominicos quadragesimales complectantur?

Affirmatur complecti.

VI. Utrum haec lex ad eos quoque pertineat qui ex bulla Cruciatae edere possunt ova et lacticinia?

Rescribimus: Nihil in nostris praenuntiatis apostolicis litteris statutum esse quod respiciat gratiosum Cruciatae diploma; quare qui eo gaudent, illius tenorem stricte et considerate perpendant, ex eiusque sententia se gerant. Caveant autem ne inani quapiam excusatione sese solutos esse arbitrentur praescriptis ibi legibus.

VII. Utrum memorata duo praecepta urgeant extra Quadragesimam?

Respondetur: Urgere extra Quadragesimam utrumque praeceptum: illud scilicet unicae comestionis cum reliquis legibus in secundo et tertio ad haec postulata responso expressis; et alterum non permiscendi epulas licitas cum interdictis, ut in quarto postulato definitum est.

Habes, venerabilis frater, penitus explicatum quidquid apud vos ex nostris saepius nuncupatis apostolicis litteris dubitationem attulisse scribis. Qua quidem in re laudavimus consilium tuum interrogandae supremae Romanae Sedis, ut libero et non vacillanti gressu ad oves sana doctrina imbuendas incedere pastores queant. In istoque tuo suscepto consilio agnovimus Hispanam religionem nihil sibi tutum nisi e divi Petri Cathedra acceptum reputantem, qua splendidissima gloria tantum nomen et incorruptae fidei fructum Hispania sibi peperit. Cavendum autem vobis est (ideoque ad te plurimum pertinet, qui illustris archiepiscopi et inquisitoris geris praecipuum munus), ne in expendendis Apostolicae Sedis constitutionibus pro nimia exauriendi argumenti sollicitudine nullus fiat disserendi ambigendique modus; sedula deinde opera conferenda ut istiusmodi dubia quae, facile pro ingeniorum varietate, disputando emergunt, penitus inter vos dirimantur; ne diuturna unquam disceptatione fluctuent animi, praesertim cum constitutiones ipsae apostolicae scopum quo tendunt aperte demonstrent, et illuc prompte dirigi potest quidquid dubitando interturbare videatur. Id si animadvertissent qui de praesenti negotio plura dubitarunt, nodum sibi exsolvissent. Patebat enim nihil aliud nobis in animo fuisse quam cohibere vivida nonnullorum theologorum ingenia, qui, nimium sane jejunii fines praetergressi et non parum obliti, illud ad retinendum in officio corpus divinitus institutum hosti huic spiritus infensissimo blandiebantur. Statim siquidem comperissent quid in propositis quaestionibus constituendum esset, nec sibi molestiam exhibuissent, nec nobis, quos gravissimae undique circumstant curae, non parum temporis occupassent, quod tamen pro singulari nostro in vestram gentem studio atque amore libenter impendimus ad rectum vobis iter monstrandum; in posterum simul praecaventes quomodo in hujusmodi quaestionibus firmare gressus vestros in promptu sit. Reliquum est, venerabilis frater, ut tibi, quod facimus ex animo, praecipuae benevolentiae nostrae pignus apostolicam benedictionem peramanter impertiamur.

Dat. etc., 8 Iulii 1174.

Cum haec ita se habeant, satis muneri nostro fecisse videmur, ne illi (quibus licet carnes edere) cum jejunium tempore Quadragesimae vel extra Quadragesimam fidelibus praescribitur, unius comestionis limites excedant, ac ne piscibus simul et carnibus parari sibi mensam patiantur, neve cavillationes perscrutentur, ut legi tenebras affundant. Pauca tamen adhuc supersunt, quae remedium a nobis deposcunt.

Siquidem advertimus iam multis abhinc annis non solum plures in qualibet Italiae urbe vestra auctoritate dissolvi a quadragesimali abstinentia, sed etiam magno studio contendistis, ut universam civitatem totamque dioecesim eadem abstinentia liberemus. Hinc factum est ut in quibusdam civitatibus ac dioecesibus iam per multos annos fideles universi absque ullo discrimine carnibus per Quadragesimam utantur. Id quidem maximam nobis affert sollicitudinem, eo quod deprehendimus certis testimoniis in quibusdam regionibus Septentrionis toto Quadragesimae cursu lactis et ovorum usum libere permitti, quia per plures annos eamdem facultatem petierint, et ab hac Sede Apostolica consecuti fuerint. Quamobrem illi populi sibi in animum induxerunt non esse rursus ad pontificem confugiendum pro huiusmodi facultate impetranda, sed priores concessiones singulis annis acceptas sufficere, ut lactis

et ovorum consuetudo per Quadragesimam comprobetur. Praeterea maximi facienda esse duximus ea verba Trident. Concil. sess. 25, cap. 18, de Reform.: *Sicuti publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus casibus et necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat; sic frequentius legem solvere, exemploque potius quam certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nil aliud est quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire.*

In litteris nostris apostolicis quas an. 1741 ad omnes Episcopos catholicos dedimus, huic corruptelae viam praecludere cogitavimus, ea ratione illisque verbis quae rursum hic subjicimus: *Debitum igitur paternae uniuscujusque vestrum sedulitatis et charitatis officium jure postulat ut omnibus notum faciatis et annuntietis, nemini quidem sine legitima causa, et de utriusque medici consilio; multitudini vero veluti populo, aut civitati, aut genti indiscriminatim integrae, non nisi gravissima et urgente necessitate, et in casibus per sacra canonum statuta praescriptis, cum debita Apostolicae hujus sanctae Sedis reverentia, a quadragesimali jejunio dispensationem toties quoties opus fuerit concedendam, nec audacter fidenterque usurpandam, nec superbe et arroganter ab Ecclesia, sicuti alibi in more positum esse accepimus, esse postulandam.*

Porro nos hanc normam secuti sumus, cum multitudinem, veluti populum, aut civitatem integram quadragesimali abstinentia immunem declaravimus. In primis loci Episcopus id postulare a nobis debuit, ac de gravissima urgentique necessitate suum testimonium interponere. Deinde carnes minime permissae fuerunt, si lactis et ovorum usus satis esse videretur. Tum vero facultas edendi carnes tribui solum consuevit, cum, interposito Episcopi testimonio, id omnino necessarium judicaretur, nec sufficiens necessitati remedium afferri constaret si ova solum et lacticinia concederentur. Quoties autem abstinentia Quadragesimae nostra auctoritate soluta fuit, certos tamen dies praescripsimus quibus integra abstinentia servaretur, nempe diem Cinerum, dies Quatuor Temporum, vigilias praecepto obeundas, dies Maioris Hebdomadae a Dominica Palmarum. Quandoque recensuimus etiam totam hebdomadam Cinerum. Aliquando etiam indiximus abstinentiam feriis sextis ac Sabbatis, etiamsi facultas a nobis tradita lactis et ovorum usum solum complecteretur. Postremo etiam conditionem semper addidimus, ne jejunii lex unius per diem comestionis ullo modo violaretur, ac ne simul in mensa carnes et pisces apponerentur.

Dum rationem hujus consilii nostri serio perpendimus, haud plane acquiescimus, ob eam sollicitudinem ac dubitationem, ne causa ab Episcopo loci prolata, quam nos legitimam credimus ad solvendam Quadragesimae abstinentiam, eius naturae fortasse non sit quae veram et urgentem necessitatem contineat. Quippe illud nobis semper ante oculos propositum habuimus, ut nihil a ratione alienum, nihil inconsulto ac temere faciamus. Haerent pariter animo defixa sancti Bernardi verba ad pontificem Eugenium, lib. 3 de Consideratione, cap. 4: *Facitis hoc quia potestis; sed utrum debeatis, quaestio est, et quomodo.* Attamen fidem praestitimus iis quibus praestanda fuerat, Episcopis nempe locorum. Non enim alio pacto exerceri potest sollicitudo peculiarium ecclesiarum ac dioecesum, nisi fides habeatur Episcopis a quibus illae administrantur; sed in posterum, ut gravissimum hoc negotium tutius quam fieri possit, geratur, molestum vobis non sit animum iis advertere quae subjicimus.

Non ignoratis ab Innocentio III praedecessore nostro, cap. *Consilium* de Observatione jejuniorum, inter causas legitimas solvendi abstinentiam a carnibus jejunii tempore, recenseri veram et existentem reipsa aegritudinem: *Praeterea de illis, qui in Quadragesima vel in aliis jejuniis solemnibus infirmantur, et petunt sibi esum carnium indulgeri, respondemus: Quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum urgens necessitas exigit, supportare potes et debes, ut majus periculum in eis evitetur.* Idem statuerant, multo ante Innocentium III, Patres octavi Concilii Toletani, Canon. 9, quod anno 653 celebratum fuit: *Quisquis absque inevitabili necessitate atque fragilitatis evidentis languore, seu etiam aetatis impossibilitate, diebus Quadragesimae esum carnium praesumpserit attentare, non solum erit reus resurrectionis Dominicae, verum etiam alienus ab ejusdem diei sancta communione... Illi vero quos aut aetas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare praesumant quam a sacerdote permissum accipiant.*

Nemo est qui non intelligat hujusmodi causas satis esse ut aliqui a jejunii legibus et abstinentia immunes existimentur; non autem ut populus vel integra civitas idem privilegium obtineat. Quis enim sibi persuadere possit cives universos alicujus urbis vel dioecesis eodem tempore gravissimo morbo teneri, vel in eodem discrimine versari omnes ut periculosam aegritudinem contrahant? Nisi eos morbos intelligamus qui ab aeris intemperie vel infectione promanant, de quibus paulo post verba faciemus, quis credat unquam populum universum alicujus dioecesis, vel communi languore penitus extenuatum, vel extrema senectute confectum?

Neque vero causa sufficiens habenda est ut aliqua civitas vel populus abstinentia quadra-

gesimali liberetur, ipsique carnes permittantur, si forte pisces vel ova caro pretio vendantur. Sicut enim urbes habent egenos cives ita etiam opulentos, e quibus etiam alii vitae sustentationem labore ac sudore sibi comparant, alii vero patrimonio ac divitiis satis superque abundant. Itaque si emendis piscibus grave pretium solvendum sit, id quidem egenis civibus, non vero divitibus suffragatur. Id asserunt etiam nonnulli theologi haud severioris disciplinae, quorum sententiam recensuimus cap. 9 libri tertii nostrarum Institutionum, quas Bononiae typis impressimus.

Illud etiam inane commentum prorsus existimari debet, solvendas esse abstinentia Quadragesimae civitates, vel dioeceses ubi exercitus versantur eo quod milites in iis locis permanentes abstinentiae leges minime observant. Id potius animos civium inflammare deberet ad jejunium rite religioseque suscipiendum, ut nempe milites, tanta virtute temperantiae permoti, ipsorum exemplum sequantur. Illum solum pro legitima causa in medium proferri potest, copias militum tantam afferre civitati penuriam herbarum atque olei, licet Quadragesimae jejunio non obtemperent, ut harum rerum pretia summopere augeantur. Tunc autem eadem statuenda sunt quae paulo ante diximus, cum pisces et ova cariori pretio comparantur. Igitur peculiares morbi, quamvis frequentes, in posterum pro causa solvendae abstinentiae non adducantur, nisi forte civibus universis iidem morbi communes habeantur ob aliquam aeris corruptionem: neque in posterum herbarum, olei, piscium et ovorum pretia tanti ponderis esse censeantur, ut omnis civitas, vel dioecesis ab instituto Quadragesimae jejunio ac temperantia liberari contendat. Quod si veras ac legitimas a nobis causas ad hanc facultatem obtinendam expetitis, duas potissimum percensebimus, quarum prima ex jure canonico, altera vero ab ipsa rerum magistra experientia, deprompta est.

Innocentius III, quem superius nominavimus, eodem cap. *Consilium* de Observatione jejuniorum, Archiepiscopo Bracarensi postulanti qua poena plectendos iudicaret illos qui tempore Quadragesimae a carnibus non abstinuerant ob summam rerum charitatem et angustiam, ita ut plures fame enecarentur, respondit his verbis: *Cum autem quaesieris, quae sit illis poenitentia iniungenda qui diebus quadragesimalibus, tempore quo tantae famis inedia ingruebat; quod magna pars populi propter inopiam annonae periret, carnes comedere sunt coacti respondemus quod in tali articulo illos non credimus puniendos; preces tamen Domino pro illis et cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur, quia bonarum mentium est ibi timere culpam ubi culpa minime reperitur.* Si quis hoc tempore Episcopus adductus exemplo Bracarensis Antistitis idem consilium peteret a Sede Apostolica, tanquam ineptus ac simplex haberetur. Sed illo Ecclesiae felicissimo saeculo maxime pendebatur, uti aequum est, Quadragesimae praeceptum. Hinc magna severitate inquirebantur illi qui minime paruissent, licet talis causa intercederet ut liberi ab eodem praecepto viderentur, nec ulla ratio habebatur virorum principum, licet ipsorum incolumitas cum reipublicae felicitate coniuncta putaretur, uti nos fuse ostendimus in decima quinta nostrarum Institutionum libri primi; sed iis omissis et aliis bene multis quae in hanc rem a nobis congeri possent illud primum delibabimus ex responso Innocentii III, tunc Quadragesimae abstinentia solvi posse integram civitatem vel dioecesim, cum reipsa non suppetunt ea, sine quibus praeceptum Quadragesimae observari nequit; itaque si revera in aliquo loco, neque oleum neque pisces comparari possint, tunc incolis eiusdem loci permitti fas est ut lacte et ovis utantur; si haec autem revera deficiant, tunc carnis, salubris tamen, edendae facultas concedetur, interposita semper servandi jejunii conditione.

Insula Sancti Dominici in America meridionali in temporalibus paret charissimo in Christo filio nostro Ludovico Gallorum regi Christianissimo, neque ullus ei praeest Episcopus. Praefectus Patrum Societatis Iesu anno 1742 a nobis quaesivit, an ex concessione sibi facta a Sede Apostolica dispensandi super esu carnium, ovorum et lacticiniorum tempore jejuniorum et Quadragesimae, dici posset sibi etiam datam fuisse facultatem dispensandi, nedum particulares personas, sed etiam multitudinem hominum, et omnes sui districtus incolas, quando coram Deo id expedire iudicasset: habitoque responso facultatem ei fuisse concessam dispensationem indulgendi particularibus hominibus, non autem multitudini hominum, et omnibus incolis sui districtus, pro concessione exoravit. Pro causa exposuit veneficam piscium qualitatem, exiguum piscatorum numerum, qui longe ab insula piscantes, pisces deferebant aut fetentes, aut corruptos ob nimios calores, paupertatem earum gentium, quae oleum emere non poterant pro cibis quadragesimalibus necessarium, deficientiam denique olerum et leguminum, quae in ea regione facile corrumpuntur, aut a vermibus consumuntur. Re subinde mature discussa coram nobis in congregatione generali sanctae Romanae et universalis Inquisitionis, die 12 Aprilis, anno 1742; habita ratione regionis nimis remotae, a qua quolibet anno impossibilis erat ad S. Sedem Apostolicam recursus; indulgentes necessitati fidelium degentium in insulis regionis Gallicae in America, facultatem concessimus praefectis missionum illarum partium, in casu verae et ineluctabilis necessitatis, et tantum de anno in

annum, praefataque vera necessitate durante, et non aliter nec alio modo, ut possent et valerent cum fidelibus populis ipsorum regimini commissis dispensare super esu ovorum et lacticiniorum, ac etiam carnium, tempore quadragesimali, indicta simul cum hujusmodi dispensatione observantia jejunii per unicam comestionem, onerataque praedictorum praefectorum conscientia, si adamussim juxta praescriptum concessa facultate usi non fuissent.

Sed iam ad experientiam deveniamus. Quindecim abhinc annis per totam fere Europam morbus invaluit, qui pectoris inflammationem inferebat, ita tamen ut ex una civitate in aliam, et ex una provincia in aliam haec funesta lues promanaret; id contingit ann. 1730, 1733, 1740. Licet autem morbus ejusmodi, qui universos hominum ordines atque aetates corripiebat, lentam solum in pectore inflammationem excitaret, tamen sensibus matura jam aetate debilitatis extremam afferebat perniciem, nam ex ipso febres acutissimae ac mortales sequebantur. Idem morbus in periculum trahebat juniores etiam, qui paululum infirmo pectore laborarent. Postremo multorum pectora adeo labefactavit, ut deinde gravissima mala provenerint. Alios quoque morbos hujus generis pectoris inflammationem magno cum periculo afferentes, aegros in discrimen vitae adduxisse, medici scriptores luculenter testantur.

Itaque si medicinae professores acciti, monitique graviter ut nihil a veritate alienum respondeant, unanimi consensu fateantur (uti nobis accidit cum adhuc Bononiae versaremur) morbum esse talis naturae qualem superius commemoravimus, ita ut nulla aetas libera et incolumis esse queat, et affirment illis ipsis qui inter cives salvi et integri numerantur eamdem perniciem imminere; id praeterea conferre plurimum ad hujusmodi luem depellendam aut evitandam, si tum aegrotantes, tum sani a piscibus et oleo et quandoque pariter a lacte et ovis abstineant, si, inquam, res ita se habeat, tum procul dubio causa sufficiens judicanda est, quae experientiae innititur, et quae semper probata et in posterum probanda videtur, ut nempe populus seu civitas integra a carnibus abstinendi praecepto non teneatur.

Neque difficultas removere vos debet a consulendis medicis qui praestantiores habeantur. Cavendum pariter ut quidquid revera senserint, scripto testari non praetermittant; quae conditio si desit, in posterum nulla unquam facultas civitati aut dioecesi carnibus aut lacticiniis vescendi tempore Quadragesimae tribuetur: quippe id necessarium omnino videtur. Accedit etiam quod medici facilitate quadam incredibili peculiares quidem cives a Quadragesimae praecepto liberos et immunes decernere soleant (qua de re gravissime monendi a vobis sunt, ne suas animas indulgendo nimis aggravent): cum vero pro universis civibus idem statuendum proponitur, tum se difficiles, anxios, ac sollicitos praestare nos ipsi experti sumus. Postremo si velint percurrere ea quae in Italia et extra ipsam praeclarissimi auctores medici typis evulgarunt, facile deprehendent abstinentiam ciborumque parcimoniam ab illis magnopere commendari, discrimen inter morbos constitui, et certis rationibus ostendi in curandis quibusdam morbis nequaquam requiri ut jusculum et carnes loco piscium, olei et herbarum, substituantur; in aliis vero juvare plurimum, si sublatis carnibus, cum indicitur jejunium, oleo vel lacte aegrotantes utantur. Demum advertent quam diligenter accurateque scribant de pectoris incommodis, cum in omnibus generatim excitantur, ne corripiantur eodem morbo qui adhuc incolumes a communi lue supersunt.

Haec vobis indicanda putavimus. Reliquum est ut vos hortemur ne tam facile suscipiatis negotium petendae facultatis utendi carnibus, et lacticiniis tempore Quadragesimae, pro universa civitate vel dioecesi. Quippe abrumpenda tandem est consuetudo ob quam jam per tot annos in quibusdam locis hae facultates tribui consueverunt. Illud etiam experientia a vobis compertum erit delicatis quoque ac mollibus abstinentiam Quadragesimae nullam inferre perniciem, neque plures ob hanc causam inter aegrotos vel mortuos recenseri. Hanc rationem et institutum nos ipsi secuti sumus Romae et Bononiae (cujus sedem adhuc retinemus) cum nuper Quadragesimae tempus ageretur. Si vos id quoque praestabitis, neque facile a nobis pro universa civitate vel dioecesi facultatem solvendi Quadragesimae abstinentiam postulabitis, vel (si necessarium id arbitremini) non aliter quam servatis praemissis conditionibus dispensationis instantia ad nos deferetur, non solum ii fructus provenient quos jam indicavimus, sed etiam repulsae pudorem evitabitis, nosque pariter ea molestia vindicabitis quam ferimus, dum votis vestris minime obsecundamus. Postremo vos omnes peramanter amplectimur, et apostolicam benedictionem vobis populisque vestris impertimur.

Datum ex arce castri Gandulphi, die 10 Junii 1745, pontificatus nostri anno quinto.

Qui semel frangit jejunium, et eadem die 36
saepius comedit, si frangit jejunium esu carnium, peccat toties mortaliter quoties iterum comedit carnes. *Communis.* Si vero frangit 37
sola replicata refectione cum cibis die jejunii permissis, variant doctores. Castropal. tr. 25, p. 2, § 2, n. 8; Fagundez praecept. 4, lib. 1, cap. 4, num. 8, et alii ab ipso citati; Diana part. 1, tit. 9, resol. 44, cum quatuordecim aliis ibi citatis; Mastrius disp. 14 Theolog. moral., num. 9; Reiffenstuel Theolog. moral. tract. 10, de Praecept. Eccles., dist. 2, qu. 2,

num. 20; Felix Potestas loc. cit., n. 2846, et alii, dicunt non peccare mortaliter, nisi per secundam comestionem, vero per non tertiam, vel per alias subsequentes. Et ratio istorum est quia praeceptum jejunii non obligat ad impossibile; posita autem secunda comestione, impossibile est ut quis unica refectione contentus sit, adeoque peccatur tantum in secunda comestione, et non aliis, quia statim ac illa posita, est violatum praeceptum jejunii, et amplius non obligat. Medina autem, Maj., Montes., Covarruv., Molan., Silvester., Loth., et alii multi apud La Croix loc. cit., n. 1265, valde probabiliter tenent, peccare mortaliter quoties iterum sumit plenam refectionem, quia per negationem aliarum refectionum adhuc obtineri potest notabilis mortificatio carnis, quae est finis legis. Vivald. vero, Diana resol. 53, Illsung tom. 4, d. 1, n. 43, dicunt, in aliis comestionibus post secundam, ne quidem venialiter peccare. At ipse La Croix, loc. cit., recte dicit tenendum esse cum communissima sententia peccare saltem venialiter; quia est contra finem legis, qui est mortificatio carnis, et non esse plusquam veniale, docet cum aliis probabiliter Lessius l. 4, c. 2, n. 17 [1].

38 Jejunium quamvis frangatur per iteratas veras refectiones, non frangitur tamen per alias sumptiones, non per modum cibi vel refectionis sed per modum medicinae vel potus. Sic non solum non frangit jejunium sumere ipsas formales medicinas, sed neque universaliter electuaria seu confecta, cum principaliter non sumantur ut cibi, sed ut medicinae. *Communis* cum S. Thoma 2–2, qu. 147, art. 6, ad 3. Item non frangit jejunium qui ad confortandum stomachum debilem mane sumit offam, frustum panis, saccarum et hujusmodi, vel extra tempus refectionis bibit quacunque de causa [2] et addit bolum panis, amygdala et hujusmodi, quia similia habent potius rationem medicinae, ne videlicet noceat haustus quamvis per accidens nutriant, ut observant communiter DD. apud Laym. l. 4, tr. 8, c. 1,
39 num. 7. Sic pariter non frangit jejunium bibere extra tempus refectionis quemcunque purum potum, etiam vinum, cerevisiam, mulsum, etiamsi fiat non praecise ad sedandam sitim, sed etiam aliqualiter ad sedandam famem et nutriendum. Sic S. Thom. 2–2, quaest. 147, art. 6, ad 2, et alii passim cum Navarr. c. 21, n. 13; Layman lib. 4, tract. 8, cap. 1, n. 7; Castropal. part. 2, § 2, num. 4; Tambur. in Decal. lib. 4, cap. 4, § 2, num. 4; Diana part. 1, tract. 9, resol. 23, contra S. Antonin., Alens., Richard., Rosell., Silvestr. et alios, et ratio a S. Thoma et aliis allata est, quia Ecclesia diebus jejunii prohibet solum ea quae per se ordinantur ad nutriendum corpus; potus autem quicunque purus per se non ordinatur ad nutriendum corpus; sed potius ad sitim exstinguendam, naturam refrigerandam, et cibi concoctionem adjuvandam; et quamvis vinum, cerevisia, mulsum per accidens aliquantulum nutriant, eorum tamen Ecclesia rationem non habuit, adeoque, etc.

Jejunium non frangit, et licita est sumptio 40
caffaei, thaei, salviati et cocholati, in die jejunii, quando illa sumuntur medicinaliter ad curandam infirmitatem realem: *Communis*. Si 41
tamen sumantur non medicinaliter, variant doctores, et maxime de cocholato, quod jejunium non frangere absque ulla limitatione tenent Hurtadus, Lopez, et plures alii apud Tambur. tom. 1, pag. 135; Leandr. de Praecept. Eccles., tract. 5, disput. 5; Dianam part. 11, tract. 6, resol. 53. Idem tenet Henriq., verb. *Jejunium*, referens Urbanum VIII, oblatis ingredientibus, et in eius conspectu confecto cocholato, de illo gustato dixisse esse et manere potum. Idem etiam, ut testantur plures doctores apud Illsung t. 4, d. 1, n. 39, responderunt Gregor. XIII, S. Pius V et Paulus V. Ipsis accedit consuetudo, et timoratorum doctorumque virorum religiosorum usus sine scrupulo. E contra plurimi alii cum Castropal. loc. cit., part. 2, § 2; Boudeuvio part. 2, qu. 7, in Ventilabro Medico Theologico; Tambur., loc. cit., consideratis ingredientibus et vi nutritiva illius, docent frangere jejunium. Pro-

---

[1] R. P. Paulus Gabriel Antoine tract. de Virtut. Moralibus, append. quaest. 5, proponit: An toties quis peccet mortaliter quoties die jejunii sumit refectionem iteratam? Et respondet: Non pauci affirmant. Quia juxta omnes toties quis peccat quoties carnes, comedit, quia praeceptum abstinendi a carnibus est negativum. At praeceptum abstinendi a pluribus refectionibus est etiam negativum; nam non praecipit unam refectionem, sed praecise plures refectiones prohibet. Ergo, sicut peccatur per quasvis comestiones carnium, ita et per quamlibet et singulas refectiones ultra unam. Praecepta enim negativa violantur non solum per primum et secundum actum, sed etiam per quoscumque alios sequentes. Vide et rationes alias, ab auctore expositas, quae potiores videntur rationibus auctorum id negantium. (NOTA ROMANI THEOLOGI.)

[2] Non est probata theologis gravioribus Ferraris assertio quae putat jejunii legem non violare, qui extra tempus refectionis bibat quacunque de causa. Nam si in fraudem legis jejunii bibat, et quidem frequenter, hoc est, si bibat non per modum potus, sive ad exstinguendam sitim et faciliorem digestionem procurandam, sed ad sensum famis eludendum et ad nutritionem habendam, quae ventris famem propulset, tunc contra legem jejunii agere eamque violare videtur. *Legem enim violat, qui in fraudem legis aliquid facit,* ut ait S. Thom. in 4, dist. 15, quaest. 3, art. 4, ad dub. 1, num. 17, de eo loquens, *qui potat extra horam unicae comestionis, qui non dicitur bis manducare, et propter hoc nec statutum Ecclesiae frangit, nisi in fraudem faciat: quia legem violat, qui in fraudem legis aliquid facit.* Itaque non adeo certum est, legem jejunii non infringere, qui extra comestionem quacunque de causa bibat, ut auctor pronuntiat. (NOTA ROM. THEOLOGI.).

babilior tamen et securior sententia cum Leandro de praeceptis Eccl., tr. 5, disp. 5; Diana part. 11, tract. 6, resolut. 53; Felice Potest. loc. cit., n. 2877; Remigio, Escobar, et aliis, apud ipsos docet cocholatum non frangere jejunium, si id quod est cibi misceatur aquae in minori quantitate, ita ut superabundet aqua; quia tunc, cum bibatur tenue, habet rationem potus, et potus ab Ecclesia non prohibetur. Si vero id quod est cibi misceatur aquae in maiori quantitate, ita ut superabundet cibus, tunc dicit frangere jejunium: quia cum tunc coquatur instar densae pultis, habet rationem cibi, et sic videtur ab Ecclesia prohibita eius sumptio, eo vel maxime quod in eo casu valde opponitur fini praecepti jejunii, qui est maceratio carnis, cum cocholatum similiter sumptum sit prae caeteris cibis nutritivum et elevativum spirituum vitalium, ut experientia patet. Hinc etiam Benedictus XIV, Instit. Eccl. 15, § 10, potum cocholati die jejunii tolerat; vix tamen admittit maiorem quantitatem usitata; nec omnino tolerat saepius eadem die iterare.

42 Collatio seu refectiuncula vespertina, etiam ad nutritionem sumpta, est licita; *Communis.*

43 Pro qualitate tamen ciborum in hac vespertina refectiuncula sumendorum varia varii sentiunt doctores. Aliqui enim volunt talem refectiunculam sumendam esse in modico pane et fructibus seu herbis, et non in cibis proprie dictis, ut sunt omnes pisces cocti, ova, lacticinia, legumina cocta, aliique cibi substantiales. Alii concedunt modicum casei, butyri, lactis, pultis amygdalinae, et hujusmodi. Alii permittunt panem coctum cum amygdalis, seu coctum in aqua aut alio liquore una simul cum sale. Alii dicunt licere comedere parvos pisces. Alii concedunt omnis generis cibos quorum comestio licita est in prandio die jejunii, modo servetur quantitas. Alii permittunt juscula cocta ex cibis illis qui liciti sunt in collatione, v. g., ex vino vel cerevisia, pane, herbis, fructibus, oleo vel butyro condita. Alii docent in collatiuncula non esse attendendam qualitatem ciborum, sed quantitatem tantum, adeo ut ex omnibus cibis qui die jejunii licite possunt sumi in prandio, etiam piscibus, leguminibus, placentis, ovis, lacticiniis, etc., in modica quantitate liceat sumi etiam in vespertina refectiuncula seu collatione. Sic Casetan. verb. *Jejunium*, c. 1 in fine; Marcand. Tribunal. par. 2, tract. 12, tit. 13, qu. 3, dub. 1, et aliis citatis Bonac. de Legib., disp. ultim., punct. 3, qu. 1, quam sententiam omnino probabilem et tutam esse dicit Sporer. loc. cit., num. 32. Unde in tanta varietate opinionum, salvo meliori iudicio, dicerem ego servandam esse consuetudinem et praxim quam in qualibet regione et provincia sequuntur timorati. Et ratio est quia, cum collatio seu refectiuncula vespertina non sit ab Ecclesia universali instituta, sed tantum a particularibus paulatim introducta, et tandem a S. Sede tolerata, eo modo sumi debet quo fuit in singulis provinciis introducta et a timoratis recepta. Vide Sporer. loc. cit., a n. 19 ad 32; La Croix lib. 3, p. 2, a num. 1297 ad 1303, ubi multa ad rem.

Sic etiam pro quantitate ciborum in hac ve- 44
spertina refectiuncula seu collatione sumendorum, varii varia sentiunt. Aliqui enim concedunt solum tres uncias, alii quatuor, alii sex, alii octo. Alii rectius docent non posse unam generalem pro omnibus quantitatem secundum pondus et mensuram determinari, sed variam esse posse pro varietate personarum et aetatis, complexionis, occupationis, item regionis calidioris vel frigidioris. Et equidem verissimum est: sine dubio enim plus indiget et sumere potest homo provectae aetatis quam alius aetatis consistentis, homo pluribus occupationibus vel laboribus exercitatus, aut continuis studiis deditus aliisque negotiis fatigantibus caput, quam omnimode vacans; in primis enim spiritus magis deficiunt. Item plus indiget et sumere potest degens in regionibus frigidioribus quam in calidioribus. Ut autem aliqualis 45
recta regula assignetur pro omnibus, varii dicunt probabilius modicam et licitam, sine scrupulo quantitatem pro collatione seu refectiuncula vespertina censeri quartam vel quintam partem coenae ordinariae, quam quis alias spectata sua persona, aetate, conditione, occupatione, fatigatione, regione, ordinarie ad sufficientiam naturae sumere solet. Regin. tom. 2, lib. 4, n. 185; Layman loc. cit., n. 9; Busemb. lib. 3, part. 2, c. 3, dub. 1; La Croix ibid., n. 1299; Sporer. loc. cit., num. 26; Filliuc. tract. 2, part. 1, cap. 2, qu. 7, n. 33, dicens ita decisum fuisse in celebri academia theologorum, qui omnes in quartam partem consenserunt. Idem probat Escob. E. 12, c. 3, n. 61, et alii. Et ratio est, quia etiam in aliis praeceptis, ut auditione missae, recitatione horarum, et hujusmodi, semper quarta pars censetur modica et non notabilis (nisi totum esset valde notabile magnum); unde cum homo pro coena ordinaria non ita magnam quantitatem comedere soleat, merito quarta, vel quinta pars coenae ordinariae censeri potest quantitas modica, quam quis pro collatione seu refectiuncula vespertina licite sumere potest. Verum, salva omni debita reverentia, ultra quod allata ratio etiam in quartam partem prandii detorqueri posset, licet quarta pars coenae respectu coenae, aut prandii respectu prandii, dici possit modica; non tamen respectu collatiunculae et jejunii; quemadmodum perpendenti fit palam. Unde arbitror esse dicendum quatuor vel quinque uncias pro refectiuncula esse quantitatem servandam, nisi circumstantiae superius recensitae vel consimiles aliter expostulent legitime. Atque reminiscantur laxi, je-

junium ad carnis passionumque mortificationem, peccatorum expiationem, et temporis acceptabilis salutem consequendam, institutum esse, et nec tantillum prioribus Ecclesiae temporibus fuisse in usu pro refectiuncula. Accedit nunc quoad supradicta attendendam esse apostolicam decisionem Benedict. XIV, qui ad 2 dubium: *An quibus concessum est vesci carnibus possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci quae jejunantibus permittitur? Respondit non licere, sed opus habere eo cibo eaque uti portione quibus utuntur homines jejunantes rectae meticulosae conscientiae*, ut patet in sua encyclica epistola data sub die 8 Iulii 1744, et ad litteram adducta sub num. 35. Atque ad rem debent hic opportune observari quae novissime adduxit D. Alphonsus de Ligorio in sua Theologia Morali lib. 3, tract. 6, cap. 4, de Praeceptis Ecclesiae, dub. 1, sub n. 1027, ibi: Hic notandum quod nuper per quemdam confessarium supplicatus fuit SS. Pontifex Bened. XIV ut explicaret an revera liceret in serotina collatiuncula parum casei sumere iis qui in Quadragesima et vigiliis sunt dispensati ad lacticinia. Pontifex supplicationem transmisit ad S. Poenitentiariam, quae sic rescripsit: *Sacra Poenitentiaria, optime conscia mentis Sanctitatis Suae, ex speciali auctoritate eiusdem respondet, non licere;* rationem afferens quod illud *jejunantes* expressum in Bulla *Libentissime* praefati pontificis Benedicti XIV (ubi dictum fuit dispensatos ad carnes vel ad lacticinia, *opus habere eo cibo eaque uti portione quibus utuntur homines jejunantes rectae meticulosae conscientiae*) intelligitur de rigorose jejunantibus quadragesimali jejunio, in quo tam carnes quam ova et lacticinia vetantur.

Deinde dubium subortum fuit an S. Poenitentiaria illud: *optime conscia mentis,* etc., dixerit ex sua interpretatione vel ex proprio oraculo Pontificis? Idcirco idem confessarius iterum Papam supplicavit ut ipsemet mentem suam explicaret. Venit responsum (quod ego ipse authenticum observavi, et nunc apud me est), in quo sic dicitur: *Sacra Poenitentiaria de mandato SS. Domini, qui suis ipsis oculis retroscriptam epistolam dignatus est legere, respondet, vera esse et pro veris habenda quae constat ab eadem poenitentiaria fuisse rescripta. Datum Romae in poen. die 23 Iulii 1756.* Sic ille expresse ad litteram.

46 Tempus ordinarium sumendae collationis seu refectiunculae vespertinae sine dubio est vespertinum, unde qui absque omni causa pro mero suo libitu illud commutat sumendo mane collationem et vespere prandium seu coenam, peccat saltem venialiter, quia pervertit receptam consuetudinem et universalem uniformitatem Ecclesiae; *Communis* cum Layman lib. 4, tract. 8, cap. 11, n. 10. Si vero aliqua justa causa interveniat, v. g. copia negotiorum non permittentium sumptionem prandii in meridie, vel periculum infirmitatis, occasio itineris et hujusmodi, nullimode peccat. Rursus *Communis* cum Marchant. Tribunal. part. 2, tract. 2, tit. 3, qu. 3, dub. 3, ubi sic praecise dicit: Ratio mihi clara est, quia si mater Ecclesia cum comedente in meridie dispensat ut collatiuncula vespere sumat ad confortationem, ne deficiat, in hoc condescendes humanae infirmitati; potior sane dispensationis ratio est in eo qui, ut in die iter agat, aliudve negotium commode exerceat, ad vesperam usque suam coenam transfert, et mane collatiunculam sumit; et in eo est majus periculum deficientiae. Ubi igitur eadem ratio militat, idem omnino secura conscientia concludi existimo. Et haec praxis communi usu timoratorum in dies confirmatur.

Hactenus ille; imo Reginald. lib. 4, n. 186; 47
Mastrius in Theolog. Moral. disp. 12, n. 8;
J. Sanch. disp. 53, n. 2; Tambur. loc. cit.,
§ 3, num. 10; Sanchez dub. 27; Azorius, et
quidem alii probabile esse censent talem nec
venialiter peccare, quamvis sine speciali causa
differat prandium ad noctem, dummodo sumat
refectiunculam hora consueta prandii, et non
prius, nisi adsit alia justa causa. Et ratio istorum est quia, dicunt ipsi, talis modus jejunandi, neque ex toto, neque ex parte solvit substantiam jejunii. Quinimmo talis modus jejunandi magis conducit ad finem jejunii, qui est mortificatio carnis, unde et olim in Ecclesia primitiva refectio sumebatur ad vesperam in Quadragesima, et ad horam nonam, quae est tertia post meridiem in aliis jejuniis, ut patet ex adductis sacris canonibus et Patribus sub num. 15.

Tempus ordinarium comestionis seu prandii 48
in die jejunii, scilicet horam sextam proximam
meridiei notabiliter, v. g. per unam vel alteram horam, anticipare absque causa volunt varii graves auctores esse peccatum mortale, quia notabili anticipatione refectionis ante horam determinatam notabiliter violatur jejunium; Argum. can. *Solent* 47, dist. 1, de Consecr., ubi olim praeveniens reficiendo horam vespertinam in Quadragesima non censebatur jejunare, ibi: *Qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint; quam vespertinum celebretur officium.* Sic Navarr. in Manual., c. 21, n. 27; Marchant. in Tribunal., part. 2, tract. 12, tit. 3, qu. 2; Covarruv., Paludan., Cajetan., Sancius, et alii. Communior tamen et probabilior sententia tenet non esse peccatum mortale, sed veniale tantum, etiam notabiliter et sine justa causa praevenire dictam horam refectionis seu prandii. Et ratio est quia sic non violatur substantia praecepti jejunii, sed solum circumstantia quaedam accidentalis et secundario requisita ad jejunium ecclesiasticum. Sic Innoc., Angel., Tolet., Me-

dina, et alii, cum Lessio lib. 4 de justit. et jur., c. 2, n. 13; Layman loc. cit., n. 10 et seq.; Sporer. loc. cit., n. 23; Filliuc. loc. cit., num. 70, 71, 72, et plurimis citatis Diana part. 1, tract. 9, resol. 33; Reiffenst. Theol. mor., loc. cit., n. 33; Busembau et La Croix
49 loc. cit., num. 1278, et alii passim. Si autem aliqua justa causa subsit, ut si iter sit ineundum, si hospites dimittendi, si concio habenda, lectio frequentanda, aliudve negotium in meridie, et hujusmodi, nullum erit peccatum ne
50 quidem veniale. *Communis.* Sicuti nullum est peccatum in privilegiatis, ut in religiosis qui per privilegium etiam sine causa possunt una hora anticipare; La Croix l. 3, p. 2, n. 1271; Tambur. c. 4, § 4, n. 3; Steph. t. 1, d. 5, n. 121, et alii passim.

51 Prandium seu refectionem interrumpere, vel dividere in die jejunii sine justa causa non licet.

52 *Communis.* Juxta tamen interveniente causa, ut paupertas, officium, negotium licet; *Communis.* Si enim interveniat paupertas, qualis est eorum qui ostiatim mendicant, et omnium aliorum qui non habent quo unica refectione sufficienter reficiantur, utique poterunt isti refectionem suam interrumpere cum intentione continuandi, ubi novam eleemosynam invenerint et novum cibum habuerint. Sic si interveniat officium quale est eorum qui tempore prandii ministrant vel legunt ad mensam, isti possunt sumere cibum etiam in magna quantitate per horam circiter ante prandium suum, et postea hoc complere expleto suo servitio et officio. Item si interveniat negotium quale est eorum mercatorum qui, refectione seu coena nondum finita, ob occurrentes emptores alias apud se non empturos, discedere coguntur a mensa nondum plene et sufficienter saturati; isti enim, confecto negotio, reverti possunt ad eam refectionem finiendam praesertim intra modicum tempus, v. g. unius horae; censetur enim moraliter una refectio propter intentionem; *Communis.*

53 Sic non peccat, qui inter prandendum garrit, nugatur, nova nuntia legit, et hujusmodi, si tempus refectionis non excedit duas horas, quia ordinarie tantum temporis conceditur refectioni sumendae, nec censentur tunc partes
54 moraliter dividi. Item, si quis finierit prandium, et plicarit mappulam cum proposito nihil amplius comedendi, seu surrexerit e mensa etiam gratiis actis, potest, intra quadrantem circiter mutata voluntate, iterum assidere et comedere, quia moraliter censebitur una co-
55 mestio. Item, qui mensam relinquit in uno loco intendens absolvere in alio, ubi exspectatur, non peccat saltem graviter, dummodo prandium non excedat duas horas, nec intervallum quadrantem circiter, quia diversitas locorum non videtur hic ad rem facere praeser-
56 tim ubi id requirit honestas. Prandium protrahi potest licite ad duas horas, non autem ultra; Tamburin. lib. 4, c. 4, § 2, num. 15; La Croix loc. cit., n. 1283; Fagundez, et alii passim.

Qui mane culpabiliter sumpsit jentaculum 57
aequivalens refectioni, tenetur illo die abstinere a refectione. Et si jentaculum sumptum modicum fuerit, tenetur abstinere a collatione; Sanchez in Consil. lib. 5, c. 1, dub. 2, n. 8; La Croix loc. cit., n. 1286; Castropal. to. 25, part. 2, § 3, num. 5, et alii passim. Et ratio est quia, etsi jejunium factum sit ipsi impossibile quoad circumstantiam temporis, potest tamen servari quoad alia, et ideo, si iterum comedat quasi nihil mane sumpsisset, incurrit novum peccatum. Qui inculpabiliter per inad- 58
vertentiam sumpsit mane jentaculum sufficiens ad prandium, non potest amplius illo die prandere, sed solum vesperi sumere collationem, quia habuit unam plenam refectionem, et aeque nutritus est, sive sciens sive nesciens jentaverit; Layman lib. 4, tract. 8, c. 1, n. 14; La Croix loc. cit., n. 1285; Lessius lib. 4, c. 2, dub. 3, n. 18 et 19; Diana, Castropal., et alii plures, contra Paludan., Vivald., Fagundez, et alios, volentes posse illum adhuc prandere, quia, cum sit factum ex ignorantia jejunii, noa computatur pro prandio. Qui iter 59
facturus mane prandet, et postea rebus mutatis iter non agit, non potest amplius illo die prandere, sed solum vesperi sumere collationem. Sic doctores citati numero anteced., propter eamdem rationem, contra J. Sanch. disp. 53, n. 2 et 6, et alios volentes posse illum iterum prandere, ac si nihil sumpsisset. Qui post pran- 60
dium sumpsit aliquid cibi, tanto minus debet postea sumere in refectiuncula vespertina; et si quasi ad tempus ipsius refectiunculae vespertinae sumpsit cibum aequivalentem ad collationem, debet illo die omnino ab ipsa abstinere, quia prior comestio censetur fuisse collatio. *Communis.*

Qui frangit jejunium multiplici praecepto ex 61
eodem motivo imperatum, unicum tantum specie et numero peccatum committit. Unde quia Ecclesia ex eodem motivo formali temperantiae praecipit jejunium in Quadragesima, in quatuor temporibus, et in vigiliis, si vigilia, v. g. S. Matthiae occurrat in Quadragesima et Quatuor Temporibus; quamvis tria sint ecclesiastica praecepta jejunii pro eadem die, ejus tamen transgressio non erit nisi unicum specie et numero mortale peccatum; gravius tamen, adeoque ea circumstantia non erit necessaria in confessione exprimenda. *Sic communis doctorum.* Et ratio est quia, licet tali die sit obligatio jejunandi ex tribus praeceptis, illa tamen tria praecepta sunt tantum materialiter diversa, sed formaliter unum tantum, cum omnia respiciant eamdem virtutem temperantiae, et obligent ad Jejunium ex eodem motivo virtutis

temperantiae. Peccata autem non multiplicantur numero ex multiplicitate praeceptorum, quando respiciunt eamdem virtutem, sed solum quando respiciunt diversam virtutem et diversum finem. Et sic, in simili, qui non audit missam in festo de praecepto occurrente in Dominica non committit nisi unum mortale peccatum; et sic religiosus professus ac simul in sacris constitutus non committit duplex peccatum propter duplex votum violatum, nempe votum castitatis religiosae, et votum castitatis sacro ordini annexum, cum talia vota non sint distinctae speciei, et sic de aliis consimilibus, ut patet ex dictis in titulo de peccatis.

62 Idem propter eamdem rationem probabilius est dicendum de Franciscanis, non jejunantibus feria sexta Quatuor Temporum cadente in vigilia et Quadragesima; quia jejunium feriae sextae in regula eodem plane fine et motivo temperantiae praecipitur Franciscanis quo ab Ecclesia praecipitur omnibus fidelibus; adeoque, licet Franciscani non jejunantes tali die quatuor transgrediantur praecepta, non committunt tamen nisi unicum specie et numero peccatum, quamvis gravius; sic contra Vasquez, Navarrum, Gonettum, et quosdam alios tenent expresse Marchant. Tribun. part. 1, tract. 3, tit. 3, qu. 4; Sporer tom. 1 Append. ad tertium praeceptum Decalog., sect. 4, num. 44; Henno tom. 1, tract. 1, disp. 1, quaest. 11, conclus. 2, cum Herincx ibi citato, et probabilius Felix Potestas tom. 1, part. 4, cap. 6, num. 3744, et alii. Nec valet cum adversariis dicere quod Franciscani voveant regulam et consequenter jejunium feriae sextae in eadem regula contentum, adeoque peccent etiam in tali casu contra religionem, eo quod violent votum. Non valet, inquam, quia, licet Franciscani voveant servare regulam dicendo in actu Professionis: *Voveo et promitto... servare regulam Fratrum Minorum,* etc.; non tamen vovent omnia contenta in regula servare tamquam vota, sed eo modo quo in regula proponuntur. At vero non omnia contenta in regula proponuntur servanda ut vota, sed aliqua quidem ut vota nempe tria essentialia: *Vivendo in obedientia, sine proprio, et in castitate;* alia ut nuda praecepta, inter quae est etiam praeceptum jejunii feriae sextae et utriusque Quadragesimae, et alia ut consilia tantum. Et ratio est quia, si vovendo servare regulam voverent servare tanquam vota omnia contenta in regula, tenerentur ex voto servare nedum praecepta sed etiam consilia contenta in regula, quod nullimode est dicendum, cum ne unus quidem Franciscanus hanc obligationem agnoscat; tum quia, si Franciscani, ex quo voveant servare regulam, sub duplici peccato tenerentur jejunare feria 6, etiam sub duplici peccato, nempe ratione praecepti et ratione voti, tenerentur ad omnia omnino Regulae praecepta, sicque melius esset, ut advertit Herincx allegatus, et secutus ab Henno loco citato, ut omnia contenta in Regula essent mere vota et non praecepta, quia tunc Franciscani aliquid transgrediendo non committerent nisi unicum peccatum; tum quia Summi Pontifices, qui Franciscanorum regulam accurate examinarunt, declararunt in ipsa contineri solum 25 praecepta obligantia, et nunquam de hac duplici illius obligatione mentionem fecerunt. Unde non videtur imponenda, cum sit valde grave onus sine sufficienti fundamento, ut recte advertit Henno loc. cit. Notari tamen debet quod dicitur, cadente feria sexta Quatuor Temporum in vigilia et Quadragesima, Franciscani non jejunantes tali die quatuor transgrediantur praecepta, id intelligitur de Fratribus Minoribus qui annum vigesimum primum excesserunt, non autem de iis qui hujuscemodi annum nondum expleverunt; quia, licet Fratres Minores a regula obligentur ad jejunia feriae sextae et Quadragesimae (ut etiam a festo Omnium SS. usque ad Nativitatem Domini), tamen non obligantur vi regulae ad jejunia vigiliarum et Quatuor Temporum; eo quia regula de iis non loquitur, sicut patet cap. 3 ejusdem regulae. Unde Minores aetate 21 annorum contra unum duntaxat regulae praeceptum, scilicet feriae sextae vel Quadragesimae, ut a regula impositae in dicto casu facerent non jejunando. Diximus, Feriae sextae vel Quadragesimae, eo quia tali tempore feria sexta et Quadragesimae prout sunt a Regula pro uno eodemque praecepto confunduntur, sicut consideranti est obvium; et ideo dictum est supra quod quatuor transgrediantur praecepta, alias debuisset dici quinque transgredi praecepta.

Aliter autem esset dicendum de eo qui vio- 63
lavit statuto die jejunium ab Ecclesia praeceptum, a superiore ex obedientia sibi mandatum, a confessario sibi pro poenitentia sacramentali impositum et ad quod se ex speciali voto obligavit. Tunc enim concurrerent quatuor quasi leges formaliter diversae respicientes diversos fines et virtutes, adeoque per unam physice dicti jejunii violationem contraheret quatuor specie diversas malitias in confessione explicandas, dicendo, violavi jejunium ad quod graviter obligabat ratione praecepti Ecclesiae ex motivo temperantiae, ratione mandati superioris ex motivo obedientiae, ratione impositionis confessarii, ex motivo poenitentiae, et ratione specialis voti, ex motivo religionis. Sic Sporer loc. cit., n. 44; La Croix lib. 5, n. 135, et alii.

Qui violat jejunium uno die per comestio- 64
nem carnium, et altero per comestionem lacticiniorum aut ovorum, peccat duplici specie distincto peccato, adeoque in confessione utraque prout est violatio est distincte explicanda,

quia violatio jejunii per comestionem carnium distinguitur specie a violatione per comestionem lacticiniorum aut ovorum. Item qui frangit jejunium uno die per comestionem carnium, et altero per multiplicem comestionem in piscibus, peccat duplici specie peccati, adeoque non sufficit dicere in Confessione *duobus diebus violavi jejunium*, sed debet dicere quod uno die violavit per comestionem carnis, et altero per multiplicem comestionem in piscibus; violatio enim per comestionem carnis distinguitur specie a violatione per multiplicem comestionem. *Communis.*

65 Qui unico voluntatis actu deliberate statuit non jejunare per totam Quadragesimam, seu singulis diebus Quadragesimae, non committit tot numero peccata quot sunt dies Quadragesimae, sed unum tantum numero, gravius tamen, et sufficit quod in Confessione dicat: *Habui deliberatam voluntatem frangendi jejunium per totam Quadragesimam.* Et ratio est quia hujusmodi distinctio numerica objectorum nempe omnium dierum Quadragesimae est tantum materialis, cum actus hic aut intentio frangendi jejunium singulis diebus Quadragesimae respiciat omnino illa jejunia per modum unius solius objecti formalis, totalis et adaequati. Quamvis caeteroquin singula illa objecta possent dare illi actui seu illi intentioni deliberatae completam malitiam, tamen ut conjunguntur atque ab actu seu intentione respiciuntur per modum unius, conferunt actui, seu intentioni simul unam solam malitiam, graviorem tamen. Si autem postea dictam deliberatam voluntatem executioni mandaret, tot committeret peccata numero distincta fractionis jejunii quot violaret dies jejunales. Et ratio est quia obligatio jejunii fertur super totam Quadragesimam et singulos dies divisim, adeo ut jejunium cujuslibet diei sit in distincto per se praecepto, adeoque quot jejunalibus diebus non jejunaret, tot committeret numero distincta peccata mortalia, ob multiplicatam omissionem externam praecepti jejunii. *Communis.*

66 Qui statuta die non jejunavit sive inculpabiliter sive culpabiliter non tenetur postea jejunare alio die sequenti. Et ratio est quia, cum jejunium sit statutae diei alligatum, semel ac violatum est tali die, amplius servari non potest, nec consequenter debet: censetur enim statuta talis dies ad finiendam obligationem, adeoque fracto tali die jejunio, cessat jejunandi obligatio. Aliter autem esset dicendum si dies esset statuta ad implendum votum seu poenitentiam sacramentalem, et ad non differendam obligationem, ut si quis vovisset jejunare feria sexta et Sabbato unius hebdomadae, seu id ei fuisset pro poenitentia sacramentali impositum; tunc enim, cum dies sit solum statuta ad non differendam obligationem voti, seu poenitentiae sacramentalis, si jejunium statutis diebus violetur, aliis similibus diebus alterius hebdomadae erit servandum. *Communis.* Unde sequitur ex dictis quod, si quis vovisset ex devotione jejunium uno integro determinato anno, v. gr., toto anno jubilaei, et praetermitteret aliqua jejunia sive culpabiliter sive inculpabiliter, non teneretur ea altero anno supplere propter rationem nuper assignatam; at si vovisset jejunium pro uno integro anno, non intelligendo determinate annum A vel B, sed intelligendo tantum tot jejunia quot sunt dies in anno, praetermittendo aliqua jejunia sive culpabiliter sive inculpabiliter, teneretur ea supplere propter rationem oppositam item assignatam: verumtamen non teneretur supplere dies Dominicos ob dicta n. 20 et 22, nisi vovens ad id expresse intellexisset se obligare. Item si quis vovisset jejunium, v. gr., quolibet die Sabbati ob devotionem B. M. V., quoties pro tali die jejunii impedimentum occurrat, non tenetur praevenire seu anticipate jejunare, siquidem vovens ad illam determinatam diem se obligavit jejuniumque alligavit. At, si vovisset jejunium pro aliquo tempore determinato solum ex intentione ne ultra illud tempus differatur jejunium, poterit anticipate jejunio satisfacere; eo quia intentio fuit ne ultra differatur, non vero ne citius onus adimpleatur; imo tenetur praevenire seu anticipate satisfacere si quandoque praevideat superveniens impedimentum, eo quia votum fuit, ut diximus, ad non ultro differendam, non vero ad finiendam jejunii obligationem; ac id sive culpabiliter sive inculpabiliter non praestando, adhuc teneretur supplere postea ob eamdem rationem, ut jam constat supra. Vide etiam num. 22.

Peccant mortaliter non solum ipsi qui jejunium frangunt, sed etiam qui ad frangendum jejunium aliis proxime cooperantur, inducunt; aut, cum possint et debeant, non impediunt, aut patres et matres familiae, domini, superiores et huiusmodi, die jejunii suis domesticis coenam vel carnes sine legitima causa excusante ministrantes. Item caupones seu tabernarii in locis catholicis carnes vel coenam ministrantes iis quos sciunt a jejunio non excusari, et quando sine suo gravi incommodo et spe fructus recusare possent. *Communis.* Regula enim generalis est quod non solum peccant qui praeceptum transgrediuntur, sed etiam qui causa sunt ut illud absque legitima causa alii transgrediantur. 67

Jejunium ex voto vel praecepto majoris est meriti quam ex mera electione vel consilio; eo quia hoc habet meritum solius temperantiae, ex voto autem habet etiam meritum religionis, et ex praecepto etiam meritum obedientiae; et licet votum atque praeceptum necessitatem inducant non quidem coactionis sed obligationis erga Deum, haec tamen plenam 68

executionis libertatem linquit incolumem, ut est manifestum.

69 Jejuniorum observantia Episcoporum vigilantiae potissimum a Concilio Tridentino commendata fuit. Bened. XIV, tom. 1, Const. 130
70 incip. *Libentissime*, § 1. Jejunii diebus unica comestio servari debet ab iis etiam quibus ob peculiares causas permittitur esus carnium, ovorum et lacticiniorum. Idem, Const. 19 incip. *Non ambigimus*, § 4, et Const. 99 incip. *Si*
71 *Fraternitas*, § 1. Amplia, sive dispensatio fuerit personalis, sive generalis pro integra civitate, aut loco sive universitate. Idem, Constit. 27 incip. *In Suprema*.

72 Jejunii diebus epulae licitae cum vetitis non sunt apponendae, non obstante dispensatione super qualitate ciborum. Idem, cit. Constitut. *Non ambigimus*, § 4, et cit. Constit. *Si Fra-*
73 *ternitas*, § 1. In vespertina refectiuncula carnes non sunt apponendae. Idem, cit. Constit. *Si*
74 *Fraternitas*, § 1. Horae etiam jejunantibus praescriptae servari debent. Idem, ibid.

75 Quaestiones de jejunio cum esu carnium jungendo Pontificis lege dirimuntur in cit.
76 Constit. *Libentissime*, § 3. Aliae quaestiones deinde exortae solvuntur per organum Poeni-
77 tentiariae apostolicae. Idem, ibid., § 5. Aliae vero per litteras in forma brevis solutae fuerunt. Idem, ibid., § 6. Constitutiones de jejunio editae, quomodo intelligendae. Interrogatus Pontifex ipse in Constit. 55 incip. *Cognovimus*, sic praecise respondit: *Respondemus igitur postulato tuo nos in iisdem litteris definiendum non suscepisse an qui ecclesiastica auctoritate ab jejunio excusantur non solum vetitis cibis uti, sed jussae pariter vespertinae abstinentiae fines egredi queant. Praecipimus autem Episcopis eorumque delegatis ut nemini vescendi carnibus aliisque cibis vetitis veniam tribuant, nisi sub gvavi, imperata simul unicae comestionis norma, ita universale istud praeceptum pro tua spectatissima vigilantia gregi tuo indicendum jubeto.* Sic expresse respondit Archiepiscopo Valentiae die 12 Maii 1742, in cit. Const. *Cognovimus*. Ubi, ut vides, quaestionem in abstracto definire non intendit, sed praescribere legem concedendae dispensationis.

78 Jejunii leges aeque observandae sunt tempore Quadragesimae ac caeteris jejunii diebus per annum. Idem, cit. Const. *Si Fraternitas*,
79 § 1. Jejunii leges servandae sunt, non obstante dispensatione quoad qualitatem ciborum, in vim bullae Cruciatae. Idem, Const. 89 incip.
80 *Quoniam*, § 6. Jejunii dispensatio per alia opera pia compensari debet. Idem, cit. Const. *Non ambigimus*. Vide supra, ubi allata est dicta constitutio una cum aliis.

81 Jejunii ecclesiastici leges nec non naturalis ante sumptionem Eucharistiae sunt a Graecis servandae. Idem, Const. 57 incip. *Etsi Pasto-*
82 *ralis*, § 6. Jejunia et vigilias Ecclesiae Latinae observare non tenentur Italo-Graeci servantes jejunia Orientalis Ecclesiae. Idem, ibid., § 9.
Jejunia Ecclesiae Graecae observari debent a 83
monachis Ruthenis ordinis S. Basilii. Idem, Const. incip. *Inter plures*. Jejunium in Sab- 84
batis Quadragesimae, excepto Sabbato sancto, non praecipitur Graecis, sed tantum abstinentia a carnibus. Idem, cit. Const. *Etsi Pastoralis*, § 9. Jejunium Sabbati in jubilaeis vel alias in- 85
dictum, in alium diem transferri conceditur pro Graecis. Idem, ibid. Jejunium frangi a sa- 86
cerdote utente sacris indumentis quibus alius eodem die usus fuerit, inepta est quorumdam de vulgo apud Graeco-Melchitas opinio. Idem, Const. 87 incip. *Demandatam*, § 8.

Jejunii praeceptum ante sumptionem Eucha- 87
ristiae non est juris divini, sed ecclesiastici. Idem, tom. 2, Constitut. 3 incip. *Declarasti Nobis*.

Ad confirmanda quae diximus supra n. 26, 88
affertur sequens encyclica Benedicti XIV.

Lettera circolare della Santità di Nostro Signore Benedetto Papa XIV agli Arcivescovi e Vescovi dello Stato temporale Pontificio sopra la Vigilia di S. Mattia, che in quest' anno 1751 cade nell' ultimo giorno del Carnevale.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Sotto il giorno 1 di Gennaio del 1748, spedimmo una lettera circolare a tutti gli Arcivescovi e Vescovi nel nostro Stato temporale Pontificio, per porre il dovuto riparo a tre gravissimi inconvenienti, che pur troppo succedevano nel tempo del Carnevale. Il primo era quello, che nell' ultima notte di Carnevale tanto s' inoltravano le veglie, i balli ed i giuochi, che s' intaccava il principio del primo giorno di Quaresima; in tal maniera che succedeva alle volte il vedere, che dal ballo, dal giuoco, e dalla veglia partendo le persone, andavano a dirittura, benchè senza maschera al volto, con gli abiti però, co' quali si erano mascherati, alla Chiesa per sentire la messa, e prendere le ceneri portandosi dipoi a casa, e dormendo nel proprio letto per lo meno tutta la mattina del primo dì di Quaresima. Il secondo inconveniente era che in alcuni luoghi dello Stato temporale Pontificio permettevasi l' uso della maschera anche ne' giorni di Venerdì, e negli altri festivi di precetto. Il terzo inconveniente era che anche nella mattina delle feste in alcuni luoghi dello stesso Stato, ed anche ne' dopo pranzi nel tempo de' Vesperi, e della dottrina Cristiana, permettevasi a' saltimbanchi il fare il loro mestiere nelle piazze e pubbliche contrade. Dammo i dovuti ripari a' predetti scandali nell' accennata lettera, ch' è la 45 nel tom. 2 del nostro Bollario: e quanto

in essa fu ordinato, viene anche oggi da noi pienamente confermato, inculcandone l' osservanza ai Cardinali legati, ai governatori dello Stato, ed a ciaschedun Vescovo nella sua diocesi.

Questo però non è il sol motivo, per cui abbiamo creduto dover da noi spedirsi la presente nostra lettera circolare. Se ne aggiunge un altro che risguarda l' anno corrente, cioè il Carnevale di quest'anno 1751, nel di cui ultimo giorno cade la vigilia col digiuno di S. Mattia apostolo; ed acciò ciascheduno de' Vescovi del nostro Stato resti pienamente informato soggiugneremo quanto in appresso, informando di quanto è seguito in questo proposito.

Prima che incominciasse l' anno corrente 1751 da varie parti anche remote dall' Italia, ci sono arrivate lettere di varî Vescovi e prelati, che considerando cadere in quest' anno la vigilia di S. Mattia con digiuno nell' ultimo dì del Carnevale, dopo averci esposto, che sarebbero stati inevitabili, ed anche pubblici e forse ancora comuni gli scandali della violazione del digiuno, sapendosi pur troppo, non avere la baldanza carnevalesca verun ritegno, particolarmente nell' ultimo giorno, e nella notte dell' ultimo giorno del carnevale; proponevano il seguente temperamento, di trasportare in quest' anno la vigilia di S. Mattia, anticipandola nel sabbato precedente, ultimo giorno della settimana di sessagesima; appoggiando questo loro temperamento all' opinione di alcuni autori, che insegnano, potere il Vescovo colla sua ordinaria autorità nella sua diocesi, concorrendovi una grave e legitima causa, trasportare da un giorno all' altro i digiuni, ed anche le feste di precetto; ed individualmente potere colla stessa sua autorità ordinaria, pel timore di scandali, e della pubblica violazione del precetto del digiuno, cadendo la vigilia di S. Mattia nell' ultimo dì del Carnevale trasportarla al Sabbato precedente.

Non credemmo di dover trascurare la sopradetta istanza, o di darcene per non intesi, lasciando all' acqua libero il corso senza mettervi riparo; essendo noi, per la notizia, che abbiamo delle intemperanze carnevalesche, pienamente persuasi, che lasciando le cose come sono, e non pensando a qualche temperamento, il digiuno ingiunto nella vigilia di S. Mattia, sarà negletto, e forse anche pubblicamente, e che volendosi gastigare i delinquenti, non caderà il gastigo, che sopra alcuni pochi miserabili, restando immuni le persone potenti, o perchè vi sarà modo di fare, che le loro mancanze non arrivino all' orecchie de' superiori, o perchè anche giungendo i fatti alla loro notizia, non lascierà la prudenza della carne di suggerir loro, che non compete per simili cose prendere impegno, e guastare la buona corrispondenza, tanto necessaria pel buon governo, colle persone potenti del secolo; e però rispondemmo come in appresso.

Primo non essere timor panico, ma ben fondato, che cadendo in quest' anno il digiuno colla vigilia di S. Mattia, nell' ultimo dì del carnevale, sarà dispregiato e negletto.

Secondo, non essere cosa nuova che, concorrendo una legittima causa, si trasportino la vigilia, ed il digiuno a qualche altro giorno antecedente. Ciò si vede nella vigilia della festa di S. Giovanni Battista, qual vigilia cadendo nel giovedì del Corpus Domini, il digiuno si anticipa nel mercoledì precedente, giusta la Costituzione *Cum evenire*, la 232 del Pontefice Urbano VIII, senza che nel detto mercoledì si faccia veruna menzione della vigilia nell' officio o nella messa, giusta il decreto della Congregazione de' Riti, approvato dalla santa memoria di Clemente XI, ch' è il 9 del suo Bollario fra i decreti della detta Congregazione. Ciò pure si vede nella festa solenne di qualche santo principale protettore della città e diocesi; imperocchè se nel dì della festa cade qualche digiuno, questo si trasporta al giorno precedente, come ben osserva il Card. Gaetano nella Somma in verb. *Jejunium, Quo ad tertium* § *De rationabili,* e vanno proseguendo, coll' allegare altri concordanti, il Sanchez lib. 5 Concilior., c. 1, dub. 5, n. 27; il Leandro Oper. Moral. part. 3, tr. 5, disp. 10, qu. 39.

Non parlammo del caso in cui cadendo questa festa solenne nel lunedì, ed avendo questa festa vigilia e digiuno, si trasporta il digiuno al sabbato precedente, secondo il testo della decretale nel cap. *Ex parte, De observantia jejuniorum,* sapendo noi, che per altri superiori motivi, e per confondere l' eresia dei Manichei, che inimici della vera resurrezione di Cristo in disprezzo d' essa digiunavano la Domenica, fu dalla Chiesa Cattolica proibito a' suoi seguaci il digiuno nella Domenica, come ben osserva il Silvio in 2–2 D. Thom., qu. 147, art. 5, qu. 8, ma considerando gli altri sopradetti casi, riflettemmo in terzo luogo, che, se si anticipava il digiuno per far solennizzare la Festa con una proporzionata allegrezza, esclusa la mestizia del digiuno, con molta maggior ragione potevasi anticipare il digiuno, per non esporlo al pericolo d' una scandalosa, e pubblica e quasi comune irriverenza; tanto più che entrando nelle viscere dell' affare, non dovrebbe apparire irragionevole il dire, che quasi corre la stessa ragione fra i predetti casi ed il nostro, anticipando forse anche in essi il digiuno, non meno per escludere la mestizia della solennità, che pel timore, che il detto digiuno non si osservi in un giorno di pubblica allegrezza.

Ai tre divisati punti succedendo il quarto, che consisteva nel vedere, se dovendosi anticipare il digiuno di S. Mattia nel sabbato di

Sessagesima, ciò possa farsi da' Vescovi nella loro diocesi colla loro autorità ordinaria, senza verun bisogno della nostra pontificia, riflettemmo, esser due le opinioni degli autori. Una dà tutto all' autorità ordinaria del Vescovo nella sua diocesi, purchè vi concorra una grave e legittima causa, valutando per grave e legittima causa l' evidente pericolo della violazione del digiuno che succederebbe pur troppo nell' ultimo dì del carnevale, se in esso si dovesse digiunare. Quest' è il sentimento del Gobat nella sua Teologia Sacramentale tract. 5, cas. 3, sect. 2 in appendice, num. 3 et seq. La Croix nel tom. 1, lib. 3, part. 2, num. 1273, il che ripete nel tom. 2, al lib. 6, num. 2083, ove soggiunge, che quantunque nel 1694 fosse decretato dalla Congregazione de' Riti, non doversi anticipare il digiuno nell' ultimo sabbato del carnevale, quando cade la vigilia di S. Mattia nell' ultimo giorno del detto carnevale (come può vedersi nel decreto 92), inserito nel Bollario di Innocenzo XIII qual decreto viene anche *per extensum* riferito dai Salmaticensi nel Corso Morale, tom. 5, tr. 23, cap. 2, punct. 1, n. 93, ciò però debba aver luogo, quando il Vescovo non crede espediente al bene dell' anime l' anticipare il digiuno, ma non mai quando ha giusti motivi per farlo anticipare.

L' altra poi contraria all' anticipazione del digiuno, sostiene, non poter il Vescovo nella sua diocesi ordinarla, ancorchè la vigilia di S. Mattia cada nell' ultimo giorno del carnevale. Così con molta energia scrivono Teofilo Raynaudo, Heteroclit. Spiritual. to. 15, pag. 273, n. 34; il Merati ad Gavantum tom. 2, part. 1, sect. 7, cap. 4, sub num. 23, § *Si vigilia;* il Cavalerio ad Decreta Congregationis Sacrorum Rituum part. 2, tom. 1, pag. 134 et seq.; il Diana in Edit. coord. to. 3, tract. 3, qu. 88, num. 3; il Leandro part. 3, tr. 5, disp. 10, qu. 42; il Monacello in formul. 4, n. 12; il Ferraris nella Biblioteca Canonica tom. 4, in verb. *Jejunium,* n. 26.

Non può negarsi che questa seconda opinione non sia la più comune ed anche la più ragionevole e meglio fondata; imperocchè, ciocchè siasi delle ragioni portate dai predetti Autori per confermar il loro assunto, alle quali non sarebbe molto difficile il rispondere adequatamente, se la vigilia col digiuno per la festa di S. Mattia fu con precetto ordinata da Innocenzo III nel cap. *Ex parte, De observantia Jejuniorum,* ove sopì la controversia insorta, e mossa da taluni, che volevano non doversi far la vigilia, nè digiunare in onore di S. Mattia, per la ragione che quantunque fosse stato apostolo, non era però stato chiamato a dirittura dalla voce di Cristo, se prima d' Innocenzo III, il Pontefice Alessandro III interrogato da quelli, che anche in quel tempo osservavano la vigilia col digiuno per la festa di S. Mattia, come dovevano regolarsi nell' anno bisestile, rispose dovere mai sempre la vigilia celebrarsi nel giorno precedente alla festa, eccettuato il caso, in cui cadesse nel giorno di domenica *Festum B. Matthiae, juxta consuetudinem Ecclesiarum, vigilia eatenus praecedat, ut nec pro bissexto, nec quolibet alio modo, inter se et solemnitatem aliam diem admittat; in qua utique, nisi vigilia venerit in Dominica die, jejunium celebretur;* come si legge nel c. *Quaesivit,* § *Festum, De verborum significatione,* Decretale dello stesso pontefice riferita ancora nell' appendice al Concilio terzo Lateranense cap. 22, pag. 1718, tom. 10 de' Concilii della collezione Labbeana, e altresì appresso il Martene, *De antiquis Ecclesiae ritibus,* to. 3, lib. 4, cap. 31, n. 23. Non vi vuol molto a comprendere, non potere l' autorità ordinaria trasportare al sabbato precedente la vigilia di S. Mattia, ancorchè cada nell' ultimo giorno del carnevale, non potendo l' autorità ordinaria, o derogare, o dispensare nelle cose stabilite dai Romani Pontefici, e dal diritto canonico, come si è da noi dimostrato nel nostro Trattato *de Synodo Dioecesana* al lib 7, cap. 30.

Così abbiamo risposto ai Vescovi e prelati, che ci hanno richiesto, se potevano trasportare la vigilia di S. Mattia al sabbato precedente senza però lasciare d' insinuare a loro, che arrivando la nostra autorità pontificia a quel segno, a cui non arriva la di loro autorità ordinaria, ben volentieri davamo loro la licenza di potere in quest' anno anticipare la vigilia di S. Mattia col digiuno, facendola celebrare nel sabbato di Sessagesima, e così staccandola per questa volta dal giorno immediato precedente alla festa di S. Mattia essendo pur troppo persuasi, che dovendosi fare nell' ultimo giorno del carnevale, sarebbe quasi inevitabile la trasgressione del precetto ecclesiastico, ed essendo anche convinti dell' obbligo, che abbiamo di dare tutto l' aiuto e la mano a' nostri fratelli acciò tengano lontane dalle loro diocesi le offese di Dio. È noto a ciascheduno, che sino dai tempi apostolici nelle Chiese si facevano quelli onesti conviti, chiamati Agape, così ben descritti da Tertulliano nel suo Apologetico al cap. 39. È noto altresì, che segregavansi dalla communione de' fedeli quelli, che si astenevano dal frequentarli, pel qual motivo fu anche detestata la condotta degli eretici Eustaziani nel sinodo Gangrense al Canon. 11. Ed è noto finalmente, che per li disordini, che s' incominciarono a scorgere nelle Agape, furono le stesse proibite dal Concilio Laodiceno al Can. 28, e dal Concilio terzo Cartaginense al Can. 30. Chiunque rifletterà colla dovuta attenzione alla sopradetta condotta dell' ecclesiastica disciplina, che per li disordini seguiti non ha avuta difficoltà di levare per

sempre un'antica apostolica usanza, non dovrà punto maravigliarsi se in vista d'irreparabili disordini, non per sempre, ma per una volta sola, si varia il giorno del digiuno, restando però l'obbligo di doverlo adempiere nel giorno surrogato. Ci saremmo potuti prevalere di molti, e molti altri esempi di deroghe ancora più forti ai precetti ecclesiastici, che s'incontrano negli annali della Chiesa, ma abbiamo prescelto quello delle Agape, come più prossimo, ed adequato al caso nostro, giacchè in quello ed in questo si tratta del vizio della gola.

Rispondendo ai sopraletti Vescovi e prelati abbiamo di più incaricato l'esortare gli ecclesiastici secolari e regolari a non prevalersi dell'anticipazione del digiuno, ma a digiunare nella vera vigilia di S. Mattia, che è lo stesso che dire nell'ultimo dì del carnevale; non dovendosi credere di loro, che siano immersi nei disordini carnevaleschi, come per lo più sono i secolari.

Ecco quanto abbiamo risposto a chi è ricorso a noi, per sapere come doveva regolarsi quest'anno nell'ultimo giorno di carnevale, in cui cade la vigilia di S. Mattia. Ora con questa nostra notifichiamo il tutto agli Arcivescovi e Vescovi del nostro Stato, acciò taluno di loro temendo nella sua diocesi o città, la trasgressione del precetto del digiuno nell'ultimo dì del carnevale, possa prevalersi del rimedio additato, nel modo e forma di sopra espressi, dandogli in ciò un'ampla licenza; e quando di ciò non tema, lasci l'affare nel suo corso naturale. E, mentre ci raccomandiamo alle vostre orazioni, venerabile Fratello, diamo a voi, ed al gregge alla vostra cura commesso l'apostolica benedizione.

Datum Romae, apud Sanctam Mariam Majorem, die 30 Januarii 1751, pontificatus nostri anno undecimo.

Ad rem subnectitur hic sequens novissima Clementis XIII Encyclica super observantia quadragesimalis jejunii, Episcopis universi ordinis exarata.

CLEMENS XIII, etc.

89 Appetente sacro quadragesimali tempore, quod, plenum mysteriis, non sine mysterio magnam illam Paschae celebritatem praecedit, qua omnium solemnitatum dignitas est consecrata, providendum, venerabiles Fratres, ut sacratissimum jejunium sancte religioseque a fidelibus observetur, quod Legis et prophetarum testimonio commendatum, a Christo Domino consecratum, ab apostolis traditum, Ecclesia catholica perpetuo retinuit; ut per maceratione nem carnis et animae humiliationem ad dominicae passionis paschaliumque sacramentorum mysteria paratiores accedamus, et in ejus resurrectione resurgamus in cujus passione, deposito veteri homine, sumus commortui. Cujus tam sanctae tamque salubris institutionis retinendae studio fel. recor. praedecessor noster Benedictus XIV, etsi binis ad vos litteris in forma brevis eximium Fraternitatum Vestrarum zelum excitavit, quo, pluribus labefactata corruptelis quadragesimalis jejunii disciplina, ad pristinam observantiam vestra opera et studio revocaretur; ob eamque rem nonnullas cavillationes quibus omnis sacrorum vis jejuniorum infringebatur, de medio sustulit. Tamen cum ab infensissimo teterrimoque humani generis hoste tam multae et assiduae sint gregi dominico insidiae, verendumque propterea sit ne subinde infirmiorum animis novas veterator ille rationes pravasque suggerat consuetudines, quibus enervata jejunii severitas, unde revocata dudum fuerat illud iterum relabatur, necessarium existimavimus vobis has litteras dare, quantoque in timore simus ne qua vetus remanserit corruptela vel nova labes cum fidelium animarum pernicie ecclesiasticae in hac re disciplinae inferatur, Fraternitatibus Vestris significare. De quo quidem timore nostro tantum intelligimus minui oportere quantum ex eo sollicitudinis ad pastoralem vestram vigilantiam accesserit; qua sive quidpiam de veteri corruptela post memoratas supradicti praedecessoris nostri litteras fortasse reliquum fuerit, sive nova infringendis jejunii legibus, vel opinionum commenta, vel a revera jejunii vi et natura abhorrentes consuetudines humani pravitate ingenii novissime sint invectae, ea omnia, quantum juvante Domino fieri potest, radicitus convellenda curetis. In quibus profecto abusum illum censemus omnino numerandum, quem rumor quidam nos perculit; cum nonnulli quibus ob justas et legitimas causas ab abstinentia carnium dispensatum fuerit, licere sibi putant potiones lacte permixtas sumere, contra quam praedicto praedecessori nostro visum fuerit, qui censuit tam dispensatos a carnium abstinentia quam quovis modo jejunantes, unica excepta comestione, in omnibus aequiparandos iis esse quibuscum nulla esset dispensatio, ac propterea tantummodo ad unicam comestionem posse carnem vel quae ex carne trahunt originem adhibere.

Verum neque commodius nec majori proficiendi spe revocare homines aggrediemini ad sacrosanctam jejunii legem observandam, quam si illud populos doceatis: Christiani hominis poenitentiam praeter cessationem a peccatis et malae anteactae vitae detestationem, eorumdemque peccatorum sacramentalem confessionem, illud etiam postulare, ut per jejunia, eleemosynas, orationes et alia spiritualis vitae opera, divinae justitiae satisfaciamus. Enim iniquitatem, parva, magnaque sit, aut ab ipso poenitente, aut a Deo vendicanti puniri opor-

tere. Nisi igitur a Deo puniri velimus, id non aliter vitare nos posse quam si ipsi nos puniamus. Quae quidem doctrina si constanter populorum animis inculcetur et a fidelibus denique alte imbibatur, minus profecto verendum erit ne qui profligatos mores abjecerint, ac per sacramentalem confessionem peccata sua eluerint, non eadem peccata velint atterenda carnis concupiscentia per jejunium expiare. Praeterea quibus persuasum fuerit se peccatorum minus dubie poenitere, cum se impunitos esse non sinant, ii profecto poenitentiae amore capti, laetabuntur. Quadragesimali tempore, caeterisque certis diebus, cum S. mater Ecclesia edicit fidelibus jejunandum, oblatam sibi esse occasionem qua dignos poenitentiae fructus faciant. Cumque nullo non tempore oporteat domitas habere concupiscentias; scriptum est enim, post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere; facile animum inducant, sacratissimo totius anni potissimum tempore, corporis intemperantiam mitigare jejunio; ut anima cognitione sui recepta intelligat qua compunctione parare se debeat ad sanctissima passionis, mortis et resurrectionis Jesu Christi recolenda mysteria. Itaque poenitentiae stimulis tacti, minus suavitates exquirant in dapibus, minus sectentur cupediarum delicias, quae quamvis cum abstinentia a vetitis cibis non discrepare videantur, tamen eas, qui mensae apponat suae, illum non immerito dixeris, non tam usitatas abjecisse delicias quam cupiditatem suam ad inusitatas illecebras traduxisse: minus denique aut, quibus se subducant a jejunio, quaerant effugia, aut argutiis studeant ecclesiasticam legem infringere.

Vestrum igitur est, Venerabiles Fratres, exemplo aeque ac verbo populis praeeuntes, tantum in eorum animos poenitentiae studium et amorem injicere, ut alacriter jejunium aggressi, et illud ad praescriptas a catholica Ecclesia leges observent, et eleemosynis etiam atque oratione sanctificent: et id, quod maxime spectat Ecclesia, denique consequantur, ut corpore mortificati, et Christo consepulti, ad novam in paschali solemnitate novi hominis vitam revocati, magna cum fiducia reviviscenti Christo Domino possint occurrere. Gratia Domini Nostri Jesu Christi cum vobis omnibus, quibus apostolicam benedictionem benevolentiae in vos, et charitatis nostrae pignus, amantissime impertimur.

Datum Romae, apud Sanctam Mariam Majorem, die 20 Decembris anno 1759, pontificatus nostri anno secundo.

Alia ad rem, vide verb. *Vigilia*.

ARTICULUS II. *Jeiunium, quoad ea quae concernunt personas obligatas et causas excusantes vel non.*

SUMMARIUM. - 1. Jejunium obligat omnes Christianos quibus est aetas competens. - 2. Ad jejunium obligantur etiam haeretici. - 3. Non obligantur tamen infideles. - 4. Praeceptum jejunii incipit obligare quoslibet fideles anno aetatis 21 completo. - 5. Regulares, licet nondum compleverint annum 21 aetatis suae, tenentur ad jejunia suae regulae. - 6. Alii sentiunt contrarium. - 7. Ad jejunia Ecclesiae de quibus sua regula non loquitur, non tenentur regulares, nisi post completum annum 21. - 8. Causae excusantes a jejunio sunt principaliter quatuor, scilicet aetas, impotentia, labor, et pietas. - 9. Ratione aetatis excusantur a jejunio quoad plures refectiones omnes ante completum annum 21, dummodo ad illud non teneantur ex voto, vel professione regulari. Non excusantur autem quoad abstinentiam a carnibus, cum ad ipsam obligentur omnes post annum septimum. - 10. Senes quoque ratione aetatis a jejunio excusantur. - 11. Senes excusari a jejunio eo ipso quod annum 56 attigerint, dixerunt aliqui, merito tamen ab omnibus rejecti. - 12. Alii volunt quod absolute sint excusati a jejunio senes sexagenarii, quamvis sint robustae valetudinis. - 13. Alii econtra rectius volunt sexagenarios teneri jejunare, si per praesentes vires commode possint. - 14. In dubio an sexagenarii sint robusti et habiles ad jejunandum, non tenentur jejunare. - 15. Senes post annum 60 non tantum excusari a jejunio ecclesiastico, sed etiam a jejuniis debitis ex voto vel professione, volunt aliqui, sed rectius negant alii. - 16. Sic etiam si alicui per legitimam dispensationem commutaretur votum castitatis perpetuae in jejunium etiam post annum 60. - 17. Feminae censentur ab aliquibus absolute excusari a jejunio in aetate quinquaginta annorum; sed rectius negant alii. - 18. Ratione impotentiae quinam a jejunio excusentur. - 19. Et qui non excusentur. - 20. Ratione laboris quinam a jejunio excusentur. - 21. Et qui non excusentur, *usque* ad n. 24. - 25. Ab obligatione jejunii excusat etiam labor honestus, qui non est vitae sustentandae necessarius, nisi fiat in fraudem legis, et nisi sit levis. - 26. Labor illicitus non excusat defatigatos a jejunio, nisi sit periculum alicujus morbi contrahendi. - 27. Omnes iter sive pedibus, sive equo, sive curru, sive aliter confectum, et non susceptum in fraudem legis, nec in finem illicitum (si aliunde graviter fatigat itinerantem) excusat a jejunio. - 28. Quantum debeat esse iter ad hoc, ut censeatur causare gravem defatigationem, et sic excusare itinerantes a jejunio. - 29. Qui in fraudem jejunii de loco ubi viget praeceptum jejunandi, se transfert ad locum ubi non jejunatur, peccat graviter. - 30. Adducitur ratio intrinseca. - 31. Qui autem de loco ubi jejunatur, non in fraudem jejunii sed bona fide, transit ad loca seu per loca ubi non jejunatur, non tenetur jejunare. - 32. Sic qui non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa de loco proprii domicilii ubi nondum est incoepta quadragesima, pergit ad locum ubi per hebdomadam est jam incoepta quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschae ad complendam quadragesimam. - 33. E contra vero, si talis in loco sui domicilii complesset quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies, et remissive quoad peregrinos et advenas. - 34. Ratione pietatis quinam excusentur vel non a jejunio. - 35. In dubio an incommodum sit grave vel leve, ad tollendos scrupulos recurrendum est pro dispensatione ad superiores qui assignantur. - 36-38. Quadragesimalis jejunii historia. - 39. Antiquitas jejunii quatuor temporum. - 40, 41. De jejunio quartae et sextae feriae. - 42. De jejunio adventus. - 43. Stationum. - 44. Vigiliarum. - 45. Kalendarum Januarii. - 46. Rogationum. - 47, 48. Recens tum Occidentalis tum Orientalis Ecclesiae disciplina circa jejunia. - 49. Pauca de jejunii dogmate.

1 Ad jejunium obligantur omnes Christiani quibus est aetas competens. *Communis*, et certa ex divo Leone, serm. 11 de Quadragesima, ubi sic expresse dicit: *Adest maximum sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis fidelibus sine exceptione denun-*
2 *tiat*. Hinc ad jejunium obligantur etiam haeretici, cum sint Christiani et Ecclesiae subditi, et ideo cum haeresi abjurata confessionem instituunt, debent omnes violationes jejuniorum aperire; Henno tom. 1 de peccatis actualibus,
3 disp. 4, qu. 7, concl. 1, et alii passim. Non tenentur tamen ad jejunium infideles omnes qui nunquam per baptismum Ecclesiam ingressi sunt. Et ratio est quia, cum non sint Ecclesiae subditi, ita nec Ecclesiae praeceptis
4 ligari possunt. *Communis*. Praeceptum jejunii incipit obligare quoslibet fideles anno aetatis 21 completo, nisi aliqua justa causa excusentur. *Sic communis* cum S. Thoma 2-2, qu. 147, art. 4, num. 2. Et ratio est quia adolescentes ante completum 11 annum frequentiore et abundantiore cibo indigent, ratione augmentationis, seu ob crescentem aetatem et coloris abundantiam; unde Ecclesia noluit imponere obligationem jejunandi ante completum dictum
5 vigesimum primum aetatis annum. Regulares vero, licet nondum expleverint annum vigesimum primum aetatis suae, tenentur ad jejunia suae regulae, quia per professionem suae regulae, vi voti emissi censentur renuntiasse privilegio aetatis; alia enim est obligatio religionis et regulae, et alia obligatio Ecclesiae; haec non incipit nisi post completum aetatis annum 21, et illa incipit statim post emissam regularem professionem. Pontas verb. *Jejunium*, cas. 2 et 3, cum Silvio, Silvestro, Tabiena, Azorio ibi citatis; Reiffenstuel Theol. Moral. tract. 10 de praeceptis Eccles., dist. 2, qu. 3, n. 44; Layman. lib. 4, tract. 8, c. 3, n. 2, et de communi sententia testatur Thom. Sanch. lib. 3 Moral.; Henno loc. cit., qu. 7, conclus. 2, c. 11, n. 56; Felix Potestas tom. 1, part. 3, num. 2892; Sporer tom. 1, append. 3, ad praecept. Decalog., sect 4, num. 49; Sa,
6 Fagundez, uterque Sanch. et alii plurimi. Medina tamen, Graff. Ascanius, Tamburin., et alii apud La Croix loc. cit., n. 1275, dicunt non teneri, quia praesumi potest, regulam non obligare eos sub mortali quos non obligat Ecclesia; et utramque sententiam dicit probabilem, et tutam Thomas Tamb. lib. 4, cap. 5,
7 § 7, n. 6 et 8. Ad jejunia autem Ecclesiae de quibus propria regula non loquitur, non tenentur regulares, nisi post completum annum 21, sicuti caeteri saeculares; et Fratres Minores ante completum annum 21 non tenentur ad jejunia vigiliarum et Quatuor Temporum. Henno loc. cit.; Felix Potestas loc. cit.; Sporer loc. cit., n. 49, et alii passim.

8 Causae excusantes a jejunio sunt principaliter quatuor, scilicet aetas, impotentia, labor et pietas. Ratione aetatis excusantur a jejunio 9
quoad plures refectiones omnes ante completum annum 21, dummodo ad illud non teneantur ex voto vel professione, ut supra dictum est. Non excusantur autem quoad abstinentiam a carnibus, cum ad ipsam obligentur omnes post annum septimum.

Senes quoque, ratione aetatis, a jejunio ex- 10
cusantur, ut concordant omnes doctores, qui tamen discordant in assignando quinam sint tales senes.

Aliqui enim teste Diana part. 11, tract. 3, 11
resolut. 9, excusant omnes viros hoc ipso, quod annum quinquagesimum attigerint, sed merito rejiciuntur ab omnibus communiter. Alii volunt quod absolute sint excusati et li- 12
berati a praecepto jejunii senes sexagenarii, quamvis adhuc robustae sint valetudinis. Sanchez de Matr. t. 2, lib. 7, disp. 32, num. 17, et in Consil. lib. 5, cap. 1, d. 4, n. 7; Mastrius Theol. moral. disp. 12, num. 20; Felix Potestas loc. cit., num. 2891; Diana part. 1, tract. 9, resol. 20; Navarr. c. 21, num. 16; Tolet. lib. 6, cap. 4; Marchant. Tribunal. part. 1, tract. 3, qu. 4, § 1; Burg. centur. 3, cas. 4; Trull., Lamas, Angles, Portel, J. Sanch., Castropal., Tamburin., Stephan., La Croix loc. cit., num. 1317; Sporer loc. cit., num. 50, ubi dicit esse hanc jam communem DD. sententiam et eam mordicus defendit dicens ex Diana, Marchant et aliis, hanc aetatem sexaginta annorum esse declaratam a S. Pio V, vivae vocis oraculo (anno 1570, ut refert Lamas infra citandus); et in bullis Cruciatae prohibens regulares ab eorum privilegio quoad usum ovorum et lacticiniorum in Quadragesima, excepit sexagenarios, quos declaravit ad jejunium non teneri, ut sub asseveratione infallibili tanquam testis oculatus refert Hieronymus Lamas part. 3 methodi c. 5, § 20, addens: *Gratias Deo, quod regula deinceps tenebitur certa a summo Ecclesiae pastore decreta*. Et ratio est, quia generatim expedit legis obligationem ita definitam ut sciatur quinam ea comprehendantur, vel non, ne ex una parte facile humana negligentia, ex altera vero nimia sollicitudo et anxietas oriatur; ergo sicut juvenibus certa aetas definita est, ante quam jejunii lege non obligantur, ita etiam sane senibus definienda erat, ultra quam non obligentur; idque certe potiori ratione cum majus sit periculum deficentiae in senectute, quam in juventute. Aetas autem illa rectissime definitur sexaginta annorum; nam hujusmodi robur senum est illusivum et ambiguum, et crebra sustentatione indiget, nec est exspectandum ulterius ne omnino deficiat; nec obstat, quod aliqui ultra eam aetatem robusti, et ad jejunia habiles reperiantur, quia Ecclesia pia mater intendit obligare secundum communem

cursum roboris et deficientiae humanae. Hactenus ille.

13 Alii e contra rectius volunt sexagenarios teneri jejunare, si per praesentes vires commode possint; S. Antonin. part. 2, tit. 6, c. 2, § 6; Pontas verb. *Jejunium*, cas. 17; Barthol. Medin. in instruct. l. 2, cap. 14, § 10; Ioan. Medina qu. 9 de jejunio; Less. lib. 4, c. 2, dub. 6; Valent. disp. 9, part. 5; Azor. t. 1, lib. 7, c. 17, qu. 4; Layman. lib. 4, tract. 8, cap. 3, num. 2; Tolet., Lezana, Tanner, Fagundez, Filiuc., Bonacina, Caietan., Silvest., et alii. Et ratio est, quia pro senectute non est ita definitum tempus aetatis, sicuti pro adolescentia, sed alii citius, alii tardius senescunt; et declaratio facta a S. Pio V pro aetate sexagenaria, cum fuerit vivae vocis oraculo, videtur non vigere; cum omnia vivae vocis oracula fuerint per Gregor. XV et Urban. VIII expressissime revocata; Unde Henno loc. cit., qu. 7, conclus. 3, miratur quosdam auctores etiam modernos tali privilegio adhaerere. Tum quia lex jejunii obligat omnes jejunandi capaces; sed plurimi sexagenarii jejunare possunt sine gravi incommodo, imo aeque commode, ac varii quinquagenarii, ac quadragenarii, cum de se fateatur Navarrus, licet vir studiis continuo deditus, quod octogenarius adhuc jejunaret, perinde cum esset sexagenarius, aut quinquagenarius, adeoque, etc. Tum etiam quia, sicuti, si constet aliquem vere senuisse ac viribus defecisse circa annum aetatis quinquagesimum, a jejunii praecepto liber censeri debet, ita, et vice versa, si certum sit aliquem sexagenarium aut septuagenarium adhuc integris corporis viribus pollere talis obligatus esse videtur, cum revera senex sine viribus propter aetatem deficiens non sit. Et hanc sententiam esse aeque probabilem, et magis piam et tutam fatetur ipsemet Sporer, loc. cit., n. 50 in fine, quamvis priorem absolute defendat,
14 et ipsi adhaerens dicat se secure manere. In dubio an sexagenarii sint robusti et habiles ad jejunandum, non tenentur jejunare, quia stante tali dubio exponerent se periculo gravis incommodi. *Sic communis* DD. teste Reiffenst. loc. cit., n. 63.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Auctor ex probabilistis docet sexagenarios a jejunio excusari; sed viri sancti, gravesque theologi velutì laxam hanc opinionem rejiciunt. S. Vincentius Ferrerius serm. 1 fer. 4 Ciner.: *A jejunio*, inquit, *excusantur senes in certa aetate, scilicet quando habent talem senectutem, quae aufert ab eis appetitum comedendi, vel quia perdiderunt dentes et comedunt saepe vel saepius sicut faciunt pueri. Sed senes octoginta annorum, vel amplius, qui semel bene possunt comedere, tales non excusantur in aliquo praedictorum, quin ipsi peccent mortaliter, et ideo cum diligentia omnes jejunemus.* Antonin., 11 part., tit. 6, cap. 11, § 6, inquit: *Senes si sunt multum debiles, eo modo possunt excusari, sicut dictum est de infirmis. Ratione autem senectutis tantum non excusantur si sint fortes ad sufferendum jejunium. Nec est determinata aetas ab aliquo, usque ad quos annos tenetur ad jejunium.* Navarrus in Man. c. 22, num. 16, inquit: *Impotentia eximit ab hac lege pueros usque ad vigesimum primum annum.* De senibus vero nil determiuari posse contendit, cum alii citius aliis impotentes fiant, et cum vel ipsi octogenarii eadem facilitate ac juniores jejunare possint, de se ipso octogenario testatur Navarrus et post Navarrum Pontas, et alii. Hinc sanctus Basilius serm. 1 de jejunio, dixit: *Senibus assuetudo ac familiaritas ab antiquo ad jejunium ipsum, levem faciunt laborem.* Vid. Concin. lib. 2 de Eccl. praecept., diss. 2 de jejunio, qu. 5, ubi ostendit falsam esse declarationem viva voce datam a S. Pio V. Idem de feminis dicendum est.

RESPONSIO AUCTORIS.

Asserit hic R. theologus, quod auctor ex probabilistis docet sexagenarios a jejunio excusari. Sed quaeso attente perpendat ipse tam promptus in censurando theologus quaenam ibi sit mea opinio, et perspicue comperiet, quod sentio contrarium; sic sub num. 13 expresse concludens: Alii e contra rectius volunt sexagenarios teneri jejunare, si per praesentes vires commode possint; et evacuo rationes adversariorum, et praetensam declarationem S. Pii V, ac assero quod de se fatetur Navarrus, qui licet vir studiis deditus, octogenarius adhuc jejunabat, perinde ac ut esset sexagenarius aut quinquagenarius; ut ego ipse parum a dicta Navarri aetate distans, adhuc Dei gratia adjutus in praesentiarum servo, uti omnibus sociis meis manifeste constat.

Senes post annum sexagesimum non tantum 15
excusari a jejunio ecclesiastico, sed etiam a jejuniis debitis ex voto et professione, ut si quis vovisset toto tempore vitae suae jejunare feria sexta, et post sexagesimum annum adhuc satis valens esset ad jejunium, docent Sanchez lib. 4 Moral. c. 11, num. 54; Tamburin. l. 4, c. 5, § 7, num. 9; Fagundez, Diana et alii, eo quod dicunt ipsi: Votum, seu professio regularis obligat instar legis ecclesiasticae, haec autem juxta ipsos non afficit sexagenarios quoad jejunium; ergo nec etiam votum; at dato sed non concesso (nisi adsit legitima excusans causa) quod sexagenarii exempti sint a jejunio ecclesiastico, rectius dicendum est cum Layman lib. 4, tract. 8, cap. 3, num. 2, et aliis, eos teneri ac obligatos esse ad jejunia ex voto vel professione debita; quia licet verum sit votum

obligare instar legis ecclesiasticae quoad modum et formam jejunii, non tamen quoad personas et durationem; nam personae, quae pro tali tempore non obligantur jejunio, possunt se sine dubio ad jejunium obligare voto voluntario, et sponte renuntiare privilegio aetatis, ut patet in juvenibus ante annum vigesimum primum, adeoque etiam senes post annum sexagesimum manebunt obligati suo voto jejunandi perpetuo feria sexta, posito quod satis sint robusti ad jejunandum, quamvis eo tempore lege ecclesiastica ad jejunium non amplius
16 obligarentur. Sic etiam, si alicui per legitimam dispensationem commutaretur votum castitatis perpetuae in jejunium omnibus feriis sextis, remaneret obligatus ad jejunium etiam post annos sexaginta, nam etiam post talem sexagesimum annum obligaretur ad castitatem; subrogatum autem sapit naturam eius cuius loco subrogatur; cap. *Ecclesia* 3 Ut lite pendente, cum similibus. La Croix loc. cit. 1326, ubi dicit quod ratio a priori est, quia videtur sic facta commutatio, *quandiu vis frui matrimonio, tandiu utere jejunio.* Tamburinus tamen loc. cit. tenet talem post annum sexagesimum esse excusatum. At valde mirum, quod difficile habeatur aetas immunis a peccatis, et quod de facili inveniatur aetas impotens ad onera praeceptorum sustinenda; quisque igitur sibi caveat, ne se ipsum in fraudem aeternitatis suae decipiat, dum facile est decipi, ubi credere dulce est.

17 Feminae, quia citius senescunt, et de se sunt debilioris complexionis, censentur ab aliquibus absolute excusari a jejunio in aetate quinquaginta annorum; sic Pelliz., Loth., March., Narbona, neque damnare audet Diana part. 9, tr. 7, resolut. 73. At Sanchez lib. 7 de Matrim., disp. 32, num. 17 et sequent.; Reiffenstuel Theolog. moral. tract. 10, dist. 2, qu. 5, num. 64, dicunt sententiam illam esse probabilem speculative loquendo, sed in praxi non esse tutam, et Layman loc. cit., cap. 3, n. 2; Tamburin. l. c., n. 5; Fagundez Ioan., Sanch. et alii dicunt esse omnino improbabilem, et Layman concludit se nescire aliquem doctorem classicum qui eam defenderit. Absit igitur, ut quis illam amplectatur.

18 Ratione impotentiae excusantur omnes illi, qui sine gravi aliquo incommodo, vel notabili damno jejunare non possunt; *Communis.* Hinc excusantur infirmi et convalescentes, quamvis infirmitatem propria culpa contraxerint. Mulieres praegnantes aut lactantes, quoties sine gravi incommodo sui vel parvuli jejunare nequeunt. Pauperes et mendici ostiatim mendicantes, et quicunque non habent quo semel sufficienter reficiantur. Quinimo, si alium cibum invenire non possunt, isti etiam carnes sibi datas licite comedunt, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; c. *Quoniam* 1 qu. 7, c. *Omnis* 1 de feriis; c. *Consuluisti* 3 de celebr. Missar., et necessitas non habet legem; can. *Sicut* 11 de consecrat., dist. 1. Excusantur etiam qui infirma admodum sunt complexione, debili stomacho laborant, ut jejunium in toto vel in parte tolerare nequeant, aut quippiam comedunt ad evitandam capitis vertiginem, vel membrorum tremorem, aut hujusmodi; tale enim quid sumitur ab istis potius per modum medicinae, quam cibi. Non 19
excusantur tamen, qui ob jejunium molesta insomnia patiuntur; qui enim dormire non possunt, nisi vesperi plene refecti, debent in prandio sumere collationem, et vesperi prandium; unde merito proscripta est haec propositio ab academia Lovaniensi: *Qui dormire nequit, nisi vesperi sumpta coena, non tenetur jejunare, imo neque in prandio collationem sumere, quamvis hoc modo isti incommodo obviare possit, quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.* Sic Henno loc. cit., qu. 8, art. 1, conclus. unica, et cum multis La Croix l. c., n. 1325.

Ratione laboris excusantur omnes illi, qui 20
ad suam suorumque vitam sustentandam ita laborant, ut sine gravi incommodo jejunare nequeant, fiatque his jejunium moraliter incompatibile cum tali labore; *Comm.* Hinc excusantur agricolae, fossores, caementarii, navigeri, fabri ferrarii, lignarii, argentarii, aenearii, stannearii, lapidicidae, pistores, sutores, coriarii, opere textorio fabricantes pannos, telas et huiusmodi, ubi occupantur in operibus gravioribus, et fere per totam diem. Non ex- 21
cusantur tamen pictores, sartores, acupingentes, notarii, scribae, mercatores, typographi componentes (aliud est si praelo immediate et assidue insudent), medici, chirurgi, barbitonsores et huiusmodi; horum enim et similium labor non exhaurit vires. Non excusantur to- 22
taliter a lege jejunii judices, advocati, consiliarii, procuratores, computistae, professores, scholares et huiusmodi, qui, si sint applicationibus et studiis assidui, possunt utique uti largiore collatione, sed non duplici plena refectione. Si tamen nequeant officium suum 23
exsequi cum jejunio, et sine valde gravi suo incommodo, ut ordinarie accidit in concionatoribus integrae Quadragesimae, in professoribus et ludimagistris per magnam partem die docentibus, et computistis itidem per tantum temporis applicatis, tunc, licet opera hujusmodi propter mercedem fierent, excusantur a jejunio; Cajetan., Lessius, Navarr., Filiuc., Layman, Diana, et alii passim cum Sporer loc. cit., sect. 4, num. 59 et 63. Non excu- 24
santur a jejunio reipublicae officiales, nisi laborem exemptioni proportionatum exerceant; unde Alexander VII, die 19 Mart. 1666, merito damnavit propositionem trigesimam in ordine: *Omnes officiales, qui in republica corporaliter*

laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

25 Ab obligatione jejunii excusat etiam labor honestus qui non est vitae sustentandae necessarius, nisi fiat in fraudem legis, et nisi sit levis et parvus labor, seu artis parum laboriosae; *Communis*, et patet experientia in divitibus, qui laborando sufficienter in die jejunii eximuntur ab ipso et habetur ex declaratione Eugenii IV anno 1440 his verbis a Bassaeo verb. *Jejunium* 2, n. 7 relatis: *Opifices suas artes exercentes, aut coloni colendis serendisque agris, aut aliis ejusmodi rebus operam dantes, sive sint divites, sive pauperes, ad jejunium sub peccato mortali non tenentur, et a confessariis absolvi possunt, consulendo illis; ut in eleemosynis aliisque piis operibus occupentur* [1].

26 Labor illicitus non excusat defatigatos a jejunio, nisi sit periculum alicujus morbi contrahendi. Unde merito facultas Lovaniensis proscripsit sequentem propositionem: *Defessus ex quocunque labore, aut licito vel illicito, v. gr. cum feminis commistione, liberatur a lege jejunii.* Et ratio est, quia non potest rationabiliter praesumi quod Ecclesia velit tales reos ab obligatione jejunii eximere; cum illa, licet benigna, nunquam faveat peccatoribus, maxime si suo favore abutantur et ad peccandum animentur. Unde si debeant defatigationem illam cum aliquo incommodo tolerare, suae malitiae et iniquitati debent imputare. Dicitur autem notanter: *Nisi sit periculum morbi contrahendi,* quia cum teneamur ex lege naturali vitam nostram conservare, ex eadem lege tenemur morbum, etiamsi ex crimine proveniat, impedire: lex enim ecclesiastica cedit legi naturali. Aliud est de corporis fatigatione, quae non censetur infirmitas, sed quoddam incommodum, quod possumus licite, imo et meritorie tolerare sine remedio, ut patet in caementariis et aliis, qui, licet valde fatigati, saepe tamen jejunant die Veneris in Quadragesima, et quidem cum magno merito; Hactenus Henno l. c., art. 2, conclus. 3.

Omne iter sive pedibus, sive equo, sive 27 curru, sive aliter confectum, et non susceptum in fraudem legis, nec in finem illicitum (si aliunde graviter fatiget itinerantem) excusat a jejunio; *Communis et certa.* Quia cum iter sit quidam labor corporalis, est discurrendum de ipso, ac de labore; omnis autem labor graviter fatigans laborantem excusat ipsum a jejunio; adeoque, etc. Quantum autem debeat 28 esse iter pedibus, quantum equo, quantum curru, ut censeatur causare gravem defatigationem, ut sic itinerans excusetur a jejunio, non est assignabilis una et certa regula pro omnibus, cum pro diversitate circumstantiarum, personarum, viarum, temporum et hujusmodi, aliqui duabus horis peditantes magis fatigentur, deficiant, et restauratione alimenti egeant, quam alii quatuor, aut sex horis itidem peditantes, et aliqui equo vel curru itinerantes tantum fatigentur, quantum alii pede itinerantes, et e contra. Unde cum Layman loc. cit., c. 3, num. 4; Marchant loc. cit., qu. 4, § 4; Sporer loc. cit., num. 58; La Croix loc. cit., num. 1344 et communiori aliorum dicendum est, tunc solum excusari itinerantes a jejunio, quando cum labore itineris quomodocunque fiat sive pedibus, sive equo, sive curru, non potest (consideratis personis, viis, temporibus, aliisque circumstantiis) consistere jejunium sine magna difficultate et incommodo. Semper tamen et ab omnibus prae oculis habenda est propositio 31 inter merito damnatas ab Alexandro VII die et anno quo supra: *Excusantur absolute a praecepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.*

Notanter autem fuit dictum: *Non susceptum* 29 *in fraudem legis,* quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent; cap. *Sedes* 15 et cap. *Ex tenore* 16 de Rescriptis, cap. *Tua* 12 de

---

[1] Certum est ex propositione damnata relata ab auctore n. 24 quemcumque laborem corporalem non excusare a jejunio. Itaque plures sunt, qui in republica laborant, et nihilominus lege jejunii astringuntur. Neque subsistit Eugenii IV declaratio, quae ab aliis vivae vocis oraculum appellatur; nam S. Antoninus, qui hoc tempore scripsit, istius oraculi non meminit; imo docuit oppositum. Nam part. 2, tit. 6, c. 2, n. 11, §. 6, inquit: *Multum laborantes, quibus immineat necessitas multum laborandi, si non possunt jejunium observare, excusantur. Alias, si possunt utrumque facere commode, tenentur jejunare.* Hic vero loquitur de exercentibus artes laboriosas, ut sunt agricolae, fabri lignarii, lapidicinae, coementarii, figuli, texores, fullones, lanarii, bajuli, aurigae, aliique, inter hos robustos, et sine notabili incommodo jejunare valentes, teneri ad jejunium affirmat. Item divites artem laboriosam exercentes non ex indigentia, sed majoris lucri gratia, non excusantur a jejunio, ut post S. Thom. 2-2 quaest. 147, artic. 4 ad 3, docuit idem S. Antoninus per haec verba: *Si possunt differre... aut subtrahere, vel diminuere laborem, ita ut possint jejunare, et ex hoc non incurrerent detrimentum sui status, tenentur ad jejunium.* Demum S. Vincentius Ferrerius, ser. 1 de jejunio fer. 4 Cin., ait: *Sutores autem et sartores, notarii et similes, qui sedendo faciunt opera sua, non excusantur a jejunio.* Fateor tamen hos et alios artifices ex necessitate laborantes, si debiles sint ac sine gravi incommodo jejunare non possint, excusari, non ob laborem praecise, sed ob peculiarem sui corporis habitudinem, quae exigit refectionem, ut possint laborem artis sustinere. Si ergo talis sit habitudinis homo, ut opera artis cum jejunio sine gravi incommodo componere valeat, jejunare debet. Id vero prudenti superioris et confessarii judicio discerni ac definiri debet (ROMANI THEOLOGI NOTA).

Clericis non resident., cap. *Ex litteris* 2 de Dolo et contumacia; l. *In fundo* ff. de Rei vindic., l. *Cum hi* ff. de Transact., l. *Si legatarius* Cod. de Legatis, cum similibus. Unde si quis de loco ubi viget praeceptum jejunandj in fraudem jejunii se transferat ad locum ubi non jejunatur; ut si die Cinerum de dioecesi Papiensi, ubi ad morem Ecclesiae Romanae incipit jejunium Quadragesimale, se transferat quis malitiose in fraudem jejunii ad dioecesim Mediolanensem, ubi more Ambrosiano incipit Quadragesima solum prima Dominica; et die 23 Iulii, quo Panormi sit jejunium, se transferat quis in fraudem jejunii ad Montem Regalem, ubi illa die non jejunatur, et sequenti die, quo ibi jejunatur, redeat Panormum, peccat graviter arg. citatis Juribus, et Conc. Mediolanens. I, praeside S. Carolo Borromaeo part. 11, tit. de Jejunio, ibi: *Illorum vero damnamus ingluviem, qui primis quatuor Quadragesimae diebus Romanae Ecclesiae more institutis, Mediolanum se conferunt, patriae ritum in jejunio et ciborum abstinentia fugientes,* et colligitur a pari ex constitutione Clementis X incip. *Superna,* ubi in § 7 decernitur posse confessarium regularem absolvere poenitentes confluentes ex alia dioecesi a peccatis in ipsa reservatis *nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse;* ubi, ut vides, ratione fraudis nequeunt absolvi a reservatis confluentes ad aliam dioecesim in fraudem reservationis; sic a pari casu nostro se transferens in fraudem jejunii ad alium locum, ubi non jejunatur, ratione fraudis peccat graviter non jejunando.

30 Et ratio intrinseca est, quia licet quantum est ex se quis possit uti jure suo, et sic de loco ubi jejunatur, transire ad locum ubi non jejunatur; nemo tamen potest uti tali jure in fraudem legis, quia jus nostrum est subordinatum legi, ex Apost. XIII ad Romanos, ibi: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo, etc. Itaque qui resistunt potestati, Dei ordinationi resistunt;* et de jure tum canonico, tum civili fraus et dolus alicui patrocinari non debent, cit. juribus. Sic tenent Natalis Alexander Theol. dogmaticae–moral. tom. 2, lib. 4 de Decalog., c. 5, art. 8; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 2 de legibus, dist. 3, qu. 4, num. 41; Felix Potestas tom. 1, part. 3, num. 2905; Rodr. in Summa 2, c. 219, num. 2; Silvius cum Pontas tom. 2, verb. *Impedimentum clandestinitatis,* cas. 22; Sa, Fernandez et alii plures contra Dianam part. 1, tr. 9, resol. 19, et tr. 10, resol. 14; Bonacinam disp. 1 de legibus, qu. 1, punct. 7, num. 64 et alios plures, quos ibi refert ipse Bonacina et Tamburin. tom. 1, lib. 4, cap. 5, § 2, num. 12, volentes talem non peccare, quia videtur uti jure suo.

Qui autem de loco ubi jejunatur, non in 31
fraudem jejunii, sed bona fide, v. gr. negotiorum, aut peregrinationum causa, transit ad loca seu per loca ubi non jejunatur, non tenetur jejunare; quia lex illa jejunii est affixa loco; Suarez tertia part., qu. 24, art. 8; Aloza verb. *Lex;* Navarr. in Manual. c. 28, n. 120; Felix Potestas t. 1, part. 1, n. 163, et part. 3, num. 2907; Fagnan. lib. 3 decr., in c. *Concilium* 2 de Observat. jejunior., n. 33 et 36, et alii passim. Sic qui non in fraudem jejunii, 32
sed negotiorum causa, aut alio rationabili motivo de loco proprii domicilii, ubi ob discrepantiam novi et veteris Calendarii nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum ubi per hebdomadam est Quadragesima iam incepta, et observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschae ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum apud quos est, argum. c. *Illa* 11, dist. 12, ubi Glossa in verb. *Societatem,* refert illud vulgatum

Si fueris Romae, Romano vivito more,
Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Si cum multis aliis Delbene de Immunit. Eccles. cap. 12, d. 2, sect. 4; Lessius lib. 4 de iustit. et iur., cap. 2, num. 59; Bonacina disp. 1 de legibus, qu. 1, punct. 6, num. 64; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 2 de legibus, dist. 3, quaest. 4, num. 40; Fagnan. loc. cit., et alii passim [1]. E contra vero, si talis in 33
loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia praeceptum illud jam implevit, et Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam; Delbene loc. cit., et sect. 5; Sanchez in decalog. lib. 1, c. 12, num. 22; Lessius loc. cit., num. 52; Reiffenstuel loc. cit., n. 42, et alii passim; dummodo tamen caveat ne

[1] Vide Probabilistarum Dialecticam. Dum homo ad locum veniat, in quo sit Quadragesimae cursus absolutus, non tenetur quadragesimale jejunium continuare per dies qui juxta proprium kalend. supersint; sed potest se moribus eorum apud quos degat accommodare: contra vero, si in loco ex quo discessit jejunium absolvit quadragesimale, non tenetur se conformare incolis loci in quem venerit, si secundum istorum kalendarium adhuc per dies aliquot jejunandum sit. Quis non stupeat? Loci consuetudini accommodare se potest homo, dum libere vivendum sit, non debet vero se conformare moribus aliorum, dum de jejunio agitur. Vide vero hac de re verb. *Kalendarium,* ubi ostenditur quando quis teneatur ad absolvendum quadragesimale jejunium in iis etiam locis ubi sit iam Pascha celebratum juxta diversum kalendarium, quia viget praeceptum de servando proprio ritu, et de celebrandis festis servandisque jejuniis juxta proprii Kalendarii praescriptum, ut facere debent Latini qui inter Orientales versantur (NOT. ROM. THEOL.).

alii scandalizentur juxta illud Apostoli: 1 ad Corinth. cap. 7: *Si scandalizavero fratrem meum, non manducabo carnes in aeternum.* Quid autem dicendum sit de peregrinis et advenis circa jejunium? Vide verb. *Lex*, a n. 2 ad 39.

34 Ratione pietatis excusantur a jejunio omnes illi qui operibus praestantioribus ac majoris momenti incumbunt, quae una cum jejunio absque gravi incommodo perficere nequeunt. *Communis.* Et ratio est quia jejunium praecipitur ut promotivum ad bonum, et non ut impeditivum maioris boni, unde, si alia pietatis exercitia praestantiora jejunio pro tempore et loco aliquibus personis occurrant, et ipsa obire nequeant cum jejunio sine suo gravi incommodo, tunc a jejunio excusantur. Hinc excusantur concionatores quadragesimales, si quotidie aut fere quotidie concionem habeant cum magno labore et studio; minime vero concionatores illi qui ob conciones alibi repetitas vel ob memoriae facilitatem non indigent longo studio et labore, cum in ipsis cesset causa exemptionis, nempe labor notabilis. Sic excusantur a jejunio lectores et ludimagistri quorum labor est notabilis aut complexio debilior. Item confessarii complexione debiliores et suo muneri assiduiores. Item excusantur cantores illi qui ex officio canendi vivunt, et jejunando redderentur inhabiles. Sic de primo ad ultimum excusantur omnes exercentes opera misericordiae tum corporalia tum spiritualia, quando ea exercere nequeunt absque notabili et gravi suo incommodo. Secus autem, si opera illa possint de facili exercere
35 sine tali gravi incommodo. In dubio autem an incommodum sit grave vel leve, ad tollendos omnes scrupulos tutius est recurrere ad legitimum superiorem pro dispensatione. Qui legitimus superior in universa Ecclesia est Papa, in sua dioecesi Episcopus, et in ejus absentia in sua parochia parochus, et in religionibus superior, nedum generalis in tota religione, provincialis in sua provincia, sed etiam localis in suo monasterio seu conventu.

Filios seu famulos non servare jejunium Quadragesimae quoad abstinentiam a carnibus eo quod paterfamilias dispensatur, nec potest sufficere sumptibus duplicis mensae, id non sine maxima abusione admitteretur. Bened. XIV, Inst. Eccles. 15, § 25.

APPENDIX

Seu novus de jejunio articulus.

36 In hoc articulo paucis expediemus ecclesiastici jejunii historiam et catholica dogmata. Ac primum varia Ecclesiae jejunia iuxta veterem ac recentem disciplinam; deinde praesentem occidentalis et orientalis Ecclesiae disciplinam exponemus; de dogmate denique disputabimus.

Jam igitur primum omnium satis constat, 37
quadregesimale jejunium, utpote ex ipsa Apostolorum traditione descendens, quidquid inepte et imperite prorsus effutiant Calviniani haeretici, illud inter superstitiosa hominum inventa adnumerantes, longe antiquissimum esse. Ut enim divus Augustinus habet libro adversus donatistas quarto, cap. 24: *Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum; sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Jam vero quadragesimalis institutio jejunii, neque ex divinis Scripturis, neque ex cujuspiam concilii decreto ostendi potest. Et catholici quidem vel ipsis primis Ecclesiae saeculis hac eadem apostolica traditione instructi, jejunium quadragesimale semel in anno servabant; haeretici autem Montanistae tribus quadragesimis quotannis corpora sua macerabant, ut auctor est divus Hieronymus, in epistola ad Marcellam scribens: Nos una Quadragesima secundum traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus. Illi (nempe Montanistae) tres in anno faciunt quadragesimas quasi tres passi sint Salvatores. Atque jejunium istius- 38
modi, ad dies quadraginta vel prope quadraginta, scilicet triginta sex, minime vero vel ad horas quadraginta, vel ad unum tantum, aut tres dies extendere consuevisse primi temporis Christianos et luculentissimis sanctorum Patrum testimoniis satis constat, quae hic brevitatis gratia missa facimus. Initium vero talis jejunii non eodem semper tempore coeptum est; nam primum feria secunda consequente Dominicam quae Quinquagesimae dicitur, jejunium quadragesimale incoepisse Patres complures testantur, desiisse vero Sabbato praecedenti Majorem hebdomadam; nam haec propterea quod severiori jejunio, quod ab antiquis scriptoribus Antipaschale appellari consuevit, transigebatur, intra dies quadraginta computari haud solebat. Coepit deinde initium jejunii a feria secunda post Dominicam quae prima dicitur Quadragesimae, atque ad usque Pascha extendi consuevit, et ex praecedenti hebdomada, scilicet Quinquagesimae, additi sunt dies quatuor ad subsequentes, tametsi hujus sit incertum additionis tempus; sed antiquam tamen esse ecclesiastici scriptores produnt quamplurimi.

Post quadragesimale sequitur Quatuor Tem- 39
porum jejunium, quod sane perinde ac illud antiqunm in Ecclesia esse multis demonstrari posset, si opus foret. Nam S. Leo pontifex, sermone 7, jejunia haec ab universa Ecclesia suo tempore servata commemorat, atque apostolicae traditioni accepta refert. Sed circa tempus ea servandi ac numerum praeterea jejuniorum ejusmodi, aliqua fuit in Ecclesia va-

rietas. Primum siquidem, trium duntaxat temporum servabatur jejunium, quartum deinde, ut observatum est a clarissimo Bellarmino, decreto Callisti Romani pontificis additum fuit. Quantum vero ad tempus spectat primum jejunium, quod erat vernum, sub initium mensis Martii servabatur, secundum celebrabratur hebdomada secunda mensis Junii, tertium hebdomada tertia Septembris, quartum vero hebdomada quarta Decembris. Communiorem tamen haec servandi jejunia morem hunc fuisse scribunt S. Leo et Gelasius primus, pontifices; videlicet ut primum in prima Quadragesimae hebdomada, secundum in hebdomada Pentecostes, tertium in hebdomada tertia Septembris, quartum denique in tertia Decembris hebdomada celebraretur; qui certe mos etiamnum in Romana Ecclesia servatur.

40 Tertio in loco statui debet ab antiquissimo tempore in Ecclesia receptum quartae et sextae feriae jejunium. Commendatum namque ac praeceptum legimus hoc jejunium in apostolicis canonibus, cenone 69, ubi haec leguntur: *Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschae Quadragesimam non jejunat, vel quartam diem, vel Parasceven, deponatur,* atque Origenes homilia 10 in Leviticum: *Habemus* (inquit) *quartam et sextam septimanae dies, quibus solemniter jejunamus.* Illud est autem observandum, jejunium de quo hic loquimur non fuisse tanquam ad praeceptum, sed ad consilium, tanquam spectans in Ecclesia receptum. Superflua quippe fuissent Quatuor Temporum jejunia, si per totum annum in praedictis feriis vi praecepti jejunare fideles debuissent.

41 Obtinuit olim in Ecclesia jejunium etiam Sabbati in memoriam sepulturae Christi, ex apostolo Petro, nonnulli existimant, derivatum. Multi tamen variis temporibus prodiere conciliorum canones illud jejunium vetantes, excepto Sabbato majoris hebdomadae; idque ea de causa fuit vetitum, ne fideles cum Manichaeis sentire viderentur qui Sabbato jejunandum esse putabant ad ostendendum odium erga malum Deum, quem mundi hujus ac colendi Sabbati auctorem comminiscebantur. Ex his canonibus occasionem sumpserunt Graeci jejunium Sabbati improbandi, quia dum in Oriente praesertim haeretici Manichaei jejunio Sabbati abutebantur, congruum omnino erat eos morem illorum declinare. Cum autem Ecclesia Latina hanc non habuerit occasionem, propterea Sabbati jejunium non improbavit, imo commendavit ac retinuit.

42 Quartum jejunium erat quod dicebatur Adventus, cujus mentionem faciunt scriptores doctrina et vetustate percelebres, ut Perpetuus Turonensis Episcopus, concilium item Turonense, ac Matisconense saeculo sexto celebrata. A monachis primum, tum a laicis ex devotionis fervore singulis diebus a festo S. Martini ad Natalem usque diem Domini hoc jejunium servari coeptum est. Atque eiusdem observantia jejunii, tametsi non eadem semper ubique fuerit, cum non ex aliquo universali praecepto penderet, penes monachos tamen aliosque sacrorum ordinum regulares numquam intercisa fuit, licet alii a festo S. Martini, alii a festo Omnium Sanctorum, ut Minoritae, a festo S. Catharinae alii, aliique denique a Dominica propinquiore a festo S. Andreae apostoli, quae prima Adventus Dominica appellatur ab Ecclesia, praedicti jejunii sumpserint exordium.

Celebres ac frequentes erant primis Ecclesiae 43
saeculis stationes, et cum stationibus conjuncta jejunia. Statio autem, auctore eminentissimo Cardinali Cozza in libro de Jejunio, part. 2, art. 19, aliud non erat quam *Fidelium cultus seu officium, quo certis diebus ad martyrum convenientes sepulcra, ibique a solis ortu stantes, orationibus, sacrarum Scripturarum lectionibus, ac Jejunio usque ad horam nonam vacabant.* Verum temporis decursu hanc stationum disciplinam collapsam restauravit, licet sub diversa forma ab antiqua, S. Gregorius Magnus. Diebus deinde Dominicis Adventus et Quadragesimae stationes consignatae cum fuerint, a jejunio separatae remanserunt. Quamobrem in hoc maxime nostrorum temporum stationes ab antiquis differunt quod illae jejunium habuerint conjunctum, nostrae non item. Nec mirum id videri debet, cum non ex praecepto constanti quopiam, sed ex varia pendeat pro temporum opportunitate Ecclesiae disciplina.

Stationibus simillimae erant vigiliae, quae 44
cum ab exemplo Christi, de quo scripsit Luca cap. VI, *Erat pernoctans in oratione Dei,* tum apostolorum, ut ex Actorum capite XVI liquet, originem trahunt suam; nisi quod vigiliae nocturnae erant, stationes vero diurnae. Vigilias hujusmodi agebant fideles vigilantes, orantes ac jejunantes ad martyrum sepulcra nocte praecedente solemnitatem aliquam. Diu haec vigiliarum disciplina in Ecclesia obtinuit; nam ex concilio Oxoniensi anno 1212 celebrato apparet apertissime eam sub id tempus in Anglia viguisse; quin etiam perseverasse adhuc sextodecimo saeculo in provincia Forojuliensi, ex Aquilejensi concilio sub Clem. VIII celebrato, anno 1596 satis clare colligitur. Sed viris duntaxat, non mulieribus licitum erat vigilias agere. Siquidem jam inde a quarti saeculi initio feminis vetitum fuit vigilare in locis in quibus et viri vigilabant; sed in privatis oratoriis domi ipsae agebant vigilias. Sublatis tandem omnino vigiliis, earum loco remanserunt jejunia, quae nunc etiam temporis ex Ecclesiae praescripto servantur.

Inter alia praeterea jejunia, quae intra an- 45

num primi celebrabant Christiani, est memorabile illud, quod observabant Kalendis Januarii. Nam ille dies gentilibus solemnis maxime erat; in eo et convivia et victimas multiplicabant, festumque erat eodem die Jano, Aesculapio et Jovi sacrum. Patres igitur, ut omnem superstitionis speciem ab animis fidelium amoverent, illum ipsum diem consecrarunt jejunio. Atque a Patribus passim ejus diei jejunium commendatum legitur, maxime vero ab Ambrosio.

46 Tandem circa Rogationum jejunium, cum concilii illud, non praecepti fuerit, varia fuit estque etiamnum Ecclesiae disciplina. Rogationes, hoc est publicas preces ad Dei misericordiam in aerumnis implorandam, nonnulli Mamerco seu Mamerto Viennensi Episcopo referunt auctori, alii antiquiores illo existimant, sed ab eo putant restauratum earum usum. Ecclesiae quaedam eas celebrant modo cum triduano jejunio, aliae cum solo Jejunio feriae quartae, atque unusquisque Ecclesiae suae consuetudinem ac morem tuto servare potest.

47 Haec, quae paucis complexi sumus, antiquam jejuniorum disciplinam in Ecclesia receptam spectant; sequitur ergo ut quae praesens seu recens sit, tum occidentalis, tum orientalis Ecclesiae disciplina circa jejunia, nunc indicemus. Et quidem quod ad Ecclesiam occidentalem attinet, neminem latet, praeter quadragesimale jejunium, Quatuor Temporum, ac vigiliarum quas aliquibus solemnitatibus festisque sanctorum praemittendas esse Ecclesia decrevit, jejunium aliud nullum habere fideles
48 sub praecepto. Diebus Veneris et Sabbati abstinentia a carnibus, sed non jejunium praecipitur. At longe diversus est apud Graecos et Orientales in celebrandis jejuniis mos et disciplina, ut demonstratum est a multis praeclarissimis viris qui scriptis suis Graecorum ritus sunt persecuti. Etenim non omnes eadem habent jejunia, neque eodem modo illa servant. Mingrelienses, Graecum, et ipsi in sacris peragendis ritum sequentes, licet proprio utantur idiomate, quatuor habent Quadragesimas. Prima ante Pascha et a Quinquagesima incipit; secunda post Pentecosten; tertia initium sumit a Kalendis Augusti usque ad festum Assumptionis B. Virginis; quarta Adventus Domini, quae quadraginta complectitur dies. Abstinent a carnibus, nonnisi post solis occasum coenant in majori hebdomada; vinum haud gustant, ultimisque tribus diebus ejusdem ab omni prorsus cibo abstinent. Apud Syros autem Jacobitas, praeter feriam quartam et sextam, quinque sunt celeberrima jejunia. Primum Quadragesimae, alterum Apostolorum, tertium Migrationis seu Assumptionis B. Virginis, quartum Nativitatis, quintum Niniviticum jejunium Quadragesimae, octo supra quadraginta diebus absolvitur; Apostolorum vero a feria secunda post Pentecosten usque ad diem vigesimam nonam Junii producitur; et Migrationis jejunium a Kalendis Augusti usque ad diem decimam quintam, Nativitatis vero alii a Kalendis Decembris auspiciantur, nonnulli a die decima Decembris per duas hebdomadas observant. Denique Ninivitarum jejunium a feria secunda, quae tribus hebdomadibus praecedit jejunium quadragesimale usque ad feriae quintae matutinum observant aliqui, nonnulli autem ad matutinum Sabbati. Syri Nestoriani, praeter quinque recensita jejunia et ferias quartam et sextam, in quibus haud multum dissident a caeteris Orientalibus (est enim sola varietas quantum ad numerum dierum jejunii, eiusdem initium), duo habent particularia jejunia, nempe jejunium Eliae seu Crucis per hebdomadas septem, a Dominica prima Eliae, quae quartam aestatis sequitur, usque ad feriam sextam quartae hebdomadae Crucis, seu septimae Eliae; ac jejunium Virginum tribus post festum Epiphaniae diebus. Jejunium Niniviticum sic est appellatum, quia dum populi peste aliisve calamitatibus affligerentur, Episcopi indictis supplicationibus ac jejunio Ninivitarum usi sint exemplo ad Dei opem implorandam. Jejunium autem Virginum ita est appellatum, quod originem habuerit ex supplicationibus ea occasione indictis, in qua rex Arabum, sive, ut alii volunt, Persarum imperaverat ut sibi ex urbe Hirta quadraginta virgines adducerentur. Tunc enim ob beneficia illis supplicationibus accepta statuerunt ut quolibet anno jejunium istud observaretur. Conveniunt cum Syris Jacobitis circa jejunii disciplinam Cophti et Aethiopes. Armeni autem non ubique eadem jejunia servant. Qui Constantinopoli commorantur Armeni sive catholici, sive haeretici, a feria secunda Quinquagesimae jejunii quadragesimalis sumunt exordium. Haeretici ante Nativitatis festum, quod die octava Januarii celebrant, septem diebus jejunant, atque in vigilia jejunium ad vesperam usque protrahunt cum sacrum faciunt, ac deinde coenant, et in ea utuntur lacticiniis et ovis. At catholici in vigilia dumtaxat Nativitatis, cujus festum diverso ab haereticis die celebrant, jejunare solent, atque a piscibus etiam abstinent. Ante Epiphaniam septem diebus jejunant omnes tum catholici tum haeretici; festum Assumptionis B. Virginis semper die Dominica celebrant, et die Lunae ad Sabbatum usque, quo die lacticiniis utuntur, solent jejunare; eademque ratione jejunia servant quae praecedunt festum Transfigurationis et Exaltationis sanctae Crucis. A feria secunda post Pentecosten ad feriam usque sextam, jejunium colunt quod vocant sancti Eliae, atque ejusdem rationis sunt alia jejunia, scilicet sancti Gregorii illuminatoris, sancti Jacobi Episcopi, sancti Sergii martyris, et sancti Gregorii quem Thaumaturgum ap-

pellant, in quibus a feria secunda usque ad sextam jejunant. Haec sunt quae orientalis Ecclesiae circa jejunia praesentem disciplinam spectant, de qua satis hactenus diximus.

49 His breviter ac dilucide, quantum satis esse potest ad Orientalium circa jejunium disciplinam dignoscendam, indicatis, restat ut pauca de jejunii dogmate edisseramus. Ac principio quidem animadvertimus Calvinianos aliosque recentes novatores jejunia omnia e medio sustulisse, ut perspicue apparet ex iis quae libro Institutionum quarto, capite 12, scribit Calvinus, ubi quadragesimale jejunium superstitiosam appellat observationem. Ac tametsi fateri non dubitent, jejunium praeceptum in veteri lege fuisse, cum id expressum legatur apud Joelem, Jonam, atque alibi in veteris Testamenti libris; negant tamen audacter eidem jejunio obnoxios esse Christianos, propterea quod a legis vinculo soluti sunt, Ecclesiamque jejunia sub praecepto indicere posse. Sed illorum error facile convelli potest. Annon enim apud Matthaeum VI dicitur: *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum,* etc.? Nec officit quod jejunii praeceptum ad legem veterem pertineret; satis etenim constat, caeremonialia tantum praecepta, non autem moralia, cuiusmodi procul dubio est praeceptum jejunii, illucescente Evangelio abrogata fuisse. Id quod mirifice ex Augustini doctrina in epistola ad Casulanum, quae est 36, confirmari potest. Sic enim eo loco habet S. Pater: *Ego in evangelicis et apostolicis litteris, totoque instrumento quod appellatur Testamentum Novum, animo id revolvens, video praeceptum esse Jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, et quibus oporteat, praecepto Domini vel apostolorum non invenio definitum.* Audiant Augustinum novatores ajentem in sacris novi foederis litteris jejunium esse praeceptum, determinationem vero illorum dierum in quibus jejunium colendum sit, Ecclesiae potestati ac libertati esse relictam. Quod vera possit Ecclesia suis legibus jejunia praecipere fidelibus, et stabilire certa jejunii tempora, vel ex ipso Synagogae exemplo demonstratur, quae Judaeis jejunia imponebat, ut apud Hieremiam, Estherem ac Zachariam, legere est. Quod si ea potestate pollebat Judaeorum Synagoga, quid est quod eamdem Ecclesiae Christi denegandam esse putent novatores? An dicturi sunt minori gaudere Ecclesiam potestate quam Synagoga habuerit? At ridiculum id est. Deinde Ecclesiae praelati non minus ac principes saeculares potestate gaudent leges condendi ad fidelium spirituale bonum promovendum. Nemo autem dubitare potest jejunium valde opportunum atque optimum esse ad spiritualem finem consequendum remedium; ex quo Angelicus Doctor 2–2, qu. 147, deducit jejuninm sub praecepto quoque naturali cadere. Potest igitur Ecclesia praedictum remedium fidelibus praecipere, sicut saeculares principes exercitium illorum actuum, qui alioquin liberi essent, praecipiunt subditis, qui vergunt in eorumdem subditorum bonum. Extra dubium est ergo, et in sacris litteris novi foederis praeceptum esse jejunium, illudque fidelibus praecipere posse Ecclesiam. Quae contra hujusmodi doctrinam objicere solent haeretici, adeo levia, inepta ac futilia sunt, ut vix digna sint lucubratione anicularum; in iis propterea ex sufflandis tempus terere nolumus [1].

JESU SOCIETAS

Summarium.

1-13. Aliqua de Societate Jesu. - 14. Constitutio Clementis XIV qua eadem Societas extinguitur et supprimitur. - 15. Alia constitutio ejusdem pontificis. - 16. Bulla Pii VII pro restitutione congregationis Societatis Jesu.

1 Societas Jesu merito laudatur a Bened. XIV
2 tom. 1, Const. 49 incip. *Constantem.* Societati Jesu unus locus inter consultores Congregationis Sacrorum Rituum perpetuo assignatur;
3 idem, ibid. Societatis Jesu collegium in civitate S. Dominici in insula Hispaniola, in publicam studiorum universitatem erigitur; idem, Constit. 37 incip. *In supereminenti.* Ejusque 4
collegii rectori tribuitur facultas conferendi gradus, cumulative tamen cum priore PP. Praedicatorum; idem, ibid.

In Societate Jesu Congregationes Generales, 5
ex Brevi Innoc. X, singulis novenniis haberi jubentur; idem, Constit. 24 incip. *Devotum*

[1] Jejunii ecclesiastici historiam gallice ediderunt Ludovisius Thomassinus, et Benedictus D. de l'Isle; quibus adde Gabrielis Albaspinaei, De jejuniis et stationibus observationes; Cabastutii, De veterum jejuniorum Ecclesiae origine et ritibus, dissertationem, et Joannis Ciampini, de Cruce stationali, investigationem historicam. De Quatuor vero Temporum jejuniis eorumque origine exstant peculiares dissertationes duae, Ludovici Muratori una, altera P. Joan. Kyacinthi Sbaraleae, quas cum tribus indicatis Albaspinaei, Cabassutii et Ciampini opusculis habes tom. 1 disciplinae Populi Dei in Novo Testamento a Claudio *Fleury* gallice scriptae, et a Franc. Antonio Zaccaria illustratae, p. 155 seqq. Venetae secundae editionis apud Zattam. Vide etiam Dissert. Fr. Dominici Thomae Valfredi Ord. Praed., de usu et instit. Jejuniorum Temporum, Bon. Edit. 1771 (EDIT. BARBIELL.).

6 *majori*. Societas Jesu variis temporibus institit pro abrogatione huiusmodi brevis; idem, ibid.
7 Illud tamen quae ad triennalem officiorum durationem abrogatum fuit ab Alexandro VIII;
8 idem, ib. Bened. XIV. Innocentii legem quoad novennalem congregationem abrogat; idem, ib.
9 Et quoad praefinitionem termini triennalis officiorum, abrogationem jam factam confirmat; idem, ibid.
10 In Societate Jesu vacatio beneficiorum non inducitur per emissionem votorum simplicium; idem, Const. 25 incip. *Ex quo dilectus Filius*.
11 Sed in ipsius Congregatione generali v decretum fuit illius alumnos, expleto probationis biennio, beneficia ecclesiastica dimittere debere; idem, ibid.
12 E Societate Jesu theologus consultor Poenitentiariae Apostolicae assumi consuevit; idem, tom. 1, Constitut. 96 incip. *In Apostolicae*, § 15.
13 Jesu Societas exstinguitur et supprimitur a fel. record. Clem. XIV, per suas litteras in forma brevis, sub die 21 Iulii 1773, ut hic ad litteram allatae sequuntur.

CLEMENS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

14 Dominus ac Redemptor noster Jesus Christus, Princeps pacis a propheta praenuntiatus, quod hunc in mundum veniens per angelos primum pastoribus significavit, ac demum per se ipsum, antequam in coelos ascenderet, semel et iterum suis reliquit discipulis; ubi omnia Deo Patri reconciliavisset, pacificans per sanguinem crucis suae, sive quae in terris, sive quae in coelis sunt, apostolis etiam reconciliationis tradidit ministerium, posuitque in eis verbum reconciliationis, ut legatione fungentes pro Christo, qui non est dissensionis Deus, sed pacis et dilectionis, universo orbi pacem annuntiarent, et ad id potissimum sua studia conferrent ac labores, ut omnes in Christo geniti solliciti essent servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus et unus spiritus, sicut vocati sunt in una spe vocationis, ad quam nequaquam pertingitur, ut inquit S. Gregorius Magnus, si non ad eam unita cum proximis mente curratur.

Hoc ipsum potiori quadam ratione nobis divinitus traditum reconciliationis verbum et ministerium, ubi primum, meritis prorsus imparibus evecti fuimus ad hanc Petri Sedem, in memoriam revocavimus, die noctuque prae oculis habuimus, cordique altissime inscriptum gerentes, ei pro viribus satisfacere contendimus, divinam ad id opem assidue implorantes, ut cogitationes et consilia pacis nobis, et universo dominico gregi Deus infundere dignaretur, ad eamque consequendam tutissimum nobis firmissimumque aditum reserare. Quinimo probe scientes divino nos consilio constitutos fuisse super gentes et supra regna, ut in excolenda vinea Sabahot, conservandoque Christianae religionis aedificio, cujus Christus est angularis lapis, evellamus, et destruamus, et disperdamus, et aedificemus, et plantemus, eo semper fuimus animo constantique voluntate, ut quemadmodum pro Christianae reipublicae quiete et tranquillitate nihil a probis praetermittendum esse censuimus, quod plantando aedificandoque esset quovis modo accommodatum: ita eodem mutuae charitatis vinculo expostulante, ad evellendum destruendumque quidquid jucundissimum etiam nobis esset atque gratissimum, et quo carere minime possemus sine maxima animi molestia et dolore prompti aeque essemus atque parati.

Non est sane ambigendum ea inter quae ad catholicae reipublicae bonum felicitatemque comparandam plurium conferunt, principem fere locum tribuendum esse regularibus ordinibus, ex quibus amplissimum in universam Christi Ecclesiam quavis aetate dimanavit ornamentum, praesidium et utilitas. Hos idcirco Apostolica haec Sedes approbavit non modo, suisque fulcita est auspiciis, verum etiam pluribus auxit beneficiis, exemptionibus, privilegiis et facultatibus, ut ex his ad pietatem excolendam, et religionem ad populorum mores verbo et exemplo rite informandos, ad fidei unitatem inter fideles servandam confirmandamque, magis magisque excitarentur atque inflammarentur. Ast, ubi eo res devenit ut ex aliquo regulari ordine, vel non amplius uberrimi ii fructus, atque optatissima emolumenta a Christiano populo perciperentur, ad quae afferenda fuerant primitus instituti, vel detrimento potius esse visi fuerint, ac perturbandae magis populorum tranquillitati quam eidem procurandae accommodati; haec eadem Apostolica Sedes, quae eisdem plantandis operam impenderat suam, suamque interposuerat auctoritatem, eos vel novis communire legibus, vel ad pristinam vivendi severitatem revocare, vel penitus etiam evellere ac dissipare minime dubitavit.

Hac sane de causa Innocentius papa tertius, praedecessor noster, cum comperiisset nimiam regularium ordinum diversitatem gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducere, in Concilio generali Lateranensi IV firmiter prohibuit ne quis de caetero novam religionem inveniat; sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat; decrevitque insuper ut qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam et institutionem accipiat de approbatis. Unde consequens fuit ut non liceret omnino novam religionem instituere sine speciali Romani Pontificis licentia, et merito quidem, nam cum novae congregationes majoris perfectionis gratia instituantur, prius ab

hac sancta Apostolica Sede ipsa vitae futurae forma examinari et perpendi debet diligenter, ne sub specie majoris boni et sanctioris vitae plurima in Ecclesia Dei incommoda et fortasse etiam mala exoriantur.

Quamvis veri providentissime haec fuerint ab Innocentio III, praedecessore, constituta, tamen postmodum non solum ab Apostolica Sede importuna petentium inhiatio aliquorum Ordinum Regularium approbationem extorsit, verum etiam nonnullorum praesumptuosa temeritas diversorum ordinum praecipue mendicantium nondum approbatorum effraenatam quasi multitudinem adinvenit. Quibus plene cognitis, ut malo statim occurreret, Gregorius Papa X, pariter praedecessor noster, in generali Concilio Lugdunensi renovata constitutione ipsius Innocentii III, praedecessoris, districtius inhibuit ne aliquis de caetero novorum ordinem, aut religionem adinveniat, vel habitum novae religionis assumat. Cunctas vero generaliter religiones et ordines mendicantes post Concilium Lateranense IV adinventos, qui nullam confirmationem Sedis apostolicae meruerunt, perpetuo prohibuit. Confirmatos autem ab Apostolica Sede modo decrevit subsistere infrascripto: ut videlicet professoribus eorumdem ordinum ita liceret in illis remanere, si voluerint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admitterent, nec de novo domum vel aliquem locum acquirerent, nec domos seu loca quae habebant alienare valerent sine ejusdem Sanctae Sedis licentia speciali. Ea enim omnia dispositioni Sedis Apostolicae reservavit in Terrae Sanctae subsidium, vel pauperum, vel alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos quibus Sedes ipsa commiserit, convertenda. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdixit quoad extraneos praedicationis et audiendi confessiones officium, aut etiam sepulturam. Declaravit tamen in hac constitutione minime comprehensos esse Praedicatorum et Minorum ordines quos evidens ex iis utilitas Ecclesiae universali proveniens perhibebat approbatos; voluitque insuper Eremitarum S. Augustini, et Carmelitarum ordines in solido statu permanere, ex eo quod istorum institutio praedictum generale Concilium Lateranense praecesserat. Demum singularibus personis ordinum ad quos haec constitutio extendebatur transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concessit generalem; ita tamen ut nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum se ac loca sua totaliter transferret, non obtenta prius specialis Sedis Apostolicae licentia.

Hiscemet vestigiis secundum temporum circumstantias inhaeserunt alii Romani Pontifices praedecessores nostri quorum omnium decreta longum esset referre. Inter caeteros vero Clemens Papa V, pariter praedecessor noster, per suas sub plumbo VI nonas Maii anno incarnationis Dominicae 1312, expeditas litteras ordinem militarem Templariorum nuncupatorum, quamvis legitime confirmatum et alias de Christiana republica adeo praeclare meritum, ut a Sede Apostolica insignibus beneficiis, privilegiis, facultatibus, exemptionibus, licentiis, cumulatus fuerit, ob universalem diffamationem suppressit, et totaliter exstinxit, etiamsi concilium generale Viennense, cui negotium examinandum commiserat, a formali et definitiva ferenda sententia censuerit se abstinere.

Sanctus Pius V, similiter praedecessor noster, cujus insignem sanctitatem pie colitur et veneratur Ecclesia catholica, ordinem regularem Fratrum Humiliatorum, Concilio Lateranensi anteriorem, approbatumque a felicis recordationis Innocentio III, Honorio III, Gregorio IX et Nicolao V, Romanis Pontificibus praedecessoribus itidem nostris, ob inobedientiem decretis apostolicis, discordias domesticas, et externas exortas, nullum omnino futurae virtutis specimen ostendentem, et ex eo quia aliqui ejusdem ordinis in necem S. Caroli S. R. E. Card. Borromei protectoris ac visitatoris apostolici dicti ordinis, scelerate conspiraverint, exstinxit ac penitus abolevit.

Recolendae memoriae Urbanus Papa VIII, etiam praedecessor noster, per suas in simili forma brevis, die 6 Februarii 1726 expeditas litteras, Congregationem Fratrum Conventualium Reformatorum a felicis memoriae Sixto Papa V, itidem praedecessore nostro solemniter approbatam et pluribus beneficiis ac favoribus auctam, ex eo quia ex praedictis fratribus ii in Ecclesiae Dei spirituales fructus non prodierint, imo quamplures differentiae inter eosdem Fratres Conventuales non Reformatos ortae fuerint, perpetuo suppressit ac exstinxit: domus, conventus, loca, supellectilem, bona, res, actiones et jura, ad praedictam Congreg. spectantia ordini Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium concessit et assignavit, exceptis tantum domo Neapolitana et domo Sancti Antonii de Paula nuncupata de Urbe, quam postremam camerae apostolicae applicavit et incorporavit, suaeque suorumque successorum dispositioni reservavit: fratribus denique praedictae suppressae Congregationis ad fratres S. Francisci Cappuccinos, seu de observantia nuncupatos, transitum permisit.

Idem Urbanus Papa VIII, per alias suas, in pari forma brevis, die 2 Decembris 1643 expeditas litteras, ordinem regularem Sanctorum Ambrosii et Barnabae ad Nemus perpetuo suppressit, exstinxit et abolevit; subjecitque regulares praedicti suppressi ordinis jurisdictioni et correctioni ordinariorum locorum, praedictisque regularibus licentiam concessit se transferendi ad alios ordines regulares ab Apostolica Sede approbatos. Quam suppressionem rec.

memoriae Innocentius Papa X, praedecessor quoque noster, solemniter per suas sub plumbo Kal. Aprilis anno incarnationis dominicae 1645 expeditas litteras confirmavit; et insuper beneficia, domus et monasteria praedicti ordinis, quae antea regularia erant, ad saecularitatem reduxit ac in posterum saecularia fore et esse declaravit.

Idemque Innocentius X, praedecessor, per suas, in simili forma brevis, die 16 Martii 1645, ob graves perturbationes excitatas inter regulares ordinis Pauperum Matris Dei Scholarum piarum, etsi ordo ille praevio maturo examine a Gregorio Papa XV, praedecessore nostro, solemniter approbatus fuerit, praefatum regularem ordinem in simplicem Congregationem, absque ullorum votorum emissione, ad instar instituti Congregationis Presbyterorum saecularium Oratorii in Ecclesia Sanctae Mariae in Vallicella de Urbe S. Philippi Neri nuncupatae, reduxit; regularibus praedicti ordinis sic reducti transitum ad quamcumque religionem approbatam concessit; admissionem novitiorum et admissorum professionem interdixit; superioritatem denique et jurisdictionem, quae penes ministrum generalem, visitatores, aliosque superiores residebat, in ordinarios locorum totaliter transtulit: quae omnia per aliquot annos consecuta sunt effectum, donec tandem Sedes haec Apostolica, cognita praedicti instituti utilitate, illum ad pristinam votorum solemnium formam revocavit ac in perfectum regularem ordinem redegit.

Per similes suas in pari forma brevis, die 29 Octobris 1650 expeditas litteras idem Innocentius X, praedecessor, ob discordias quoque et dissensiones exortas suppressit totaliter Ordinem S. Basilii de Armenis; regulares praedicti suppressi ordinis omnimode jurisdictioni et obedientiae ordinariorum Locorum subjecit in habitu clericorum saecularium, assignata iisdem congrua sustentatione ex redditibus Conventuum suppressorum; illisque etiam facultatem transeundi ad quamcumque religionem approbatam concessit.

Pariter ipse Innocentius X, praedecessor, per alias suas, in dicta forma brevis die 22 Iunii 1651 expeditas litteras, attendens nullos spirituales fructus ex regulari Congregatione Presbyterorum Boni Jesus in Ecclesia sperari posse, praefatam Congregationem perpetuo extinxit; regulares praedictos jurisdictioni ordinariorum Locorum subjecit, assignata eisdem congrua sustentatione ex redditibus suppressae congregationis, et cum facultate transeundi ad quemlibet ordinem regularem approbatum a Sede Apostolica; suoque arbitrio reservavit applicationem bonorum praedictae Congregationis in alios pios usus.

Denique felicis recordationis Clemens PP. IX, praedecessor itidem noster, cum animadverteret tres regulares ordines, canonicorum videlicet regularium Sancti Georgii in Alga nuncupatorum, Hieronymianorum de Fesulis, ac tandem Jesuatorum a sancto Johanne Columbano institutorum, parum vel nihil utilitatis et commodi Christiano populo afferre aut sperari posse eos esse aliquando allaturos, de iis supprimendis exstinguendisque consilium cepit, idque perfecit suis litteris, in simili forma brevis, die 6 Decembris 1668 expeditis; eorumque bona, et redditus satis conspicuos, Venetorum republica postulante, in eos sumptus impendi voluit qui ad Cretense bellum adversus Turcas sustinendum erant necessario subeundi.

In his vero omnibus decernendis perficiendisque satius semper duxerunt praedecessores nostri ea uti consultissima agendi ratione, quam ad intercludendum penitus aditum animorum contentionibus et ad quemlibet amovenda dissidia vel partium studia magis conferre existimarunt. Hinc molesta illa ac plena negotii praetermissa methodo quae in forensibus instituendis judiciis adhiberi consuevit, prudentiae legibus unice inhaerentes, ea potestatis plenitudine qua tanquam Christi in terris vicarii ac supremi Christianae reipublicae moderatores amplissime donati sunt, rem omnem absolvendam curarunt, quin regularibus ordinibus suppressioni destinatis veniam facerent, et facultatem sua experiundi jura, et gravissimas illas vel propulsandi criminationes, vel causas amoliendi, ob quas ad illud consilii genus suscipiendum adducebantur.

His igitur aliisque maxime apud omnes ponderis et auctoritatis exemplis nobis ante oculos propositis, vehementique simul flagrantes cupiditate ut in ea quam infra aperiemus deliberatione fidenti animo tutoque pede incedamus, nihil diligentiae omisimus et inquisitionis ut quidquid ad regularis ordinis qui Societas Jesu vulgo dicitur originem pertinet, progressum hodiernumque statum perscrutaremur; et compertum inde habuimus eum ad animarum salutem et haereticorum et maxime infidelium conversionem, ad majus denique pietatis et religionis incrementum, a sancto suo conditore fuisse institutum; atque, ad optatissimum hujusmodi finem facilius feliciusque consequendum, arctissimo evangelicae paupertatis voto tam in communi quam in particulari fuisse Deo consecratum, exceptis tantummodo studiorum seu litterarum collegiis, quibus possidendi redditus ita facta est vis et potestas, ut nihil tamen ex iis redditibus in ipsius Societatis commodum, utilitatem, ac usum impendi unquam possit atque converti.

His aliisque sanctissimis legibus probata primum fuit eadem Societas Jesu a rec. memoriae Paulo Papa III, praedecessore nostro, per suas, sub plumbo v Kal. Octobris anno incarnationis Dominicae 1540, expeditas litteras, ab

eodemque concessa ei fuit facultas condendi jura atque statuta quibus Societatis praesidio, incolumitati, atque regimini firmissime consuleretur. Et quamvis item Paulus praedecessor Societatem ipsam angustissimis sexaginta dumtaxat alumnorum limitibus ab initio circumscripsisset, per alias tamen suas, itidem sub plumbo pridie Kal. Martii anno incarnationis Dominicae 1543, expeditas litteras, locum dedit eadem in Societate iis omnibus quos in eam excipere illius moderatoribus visum fuisset opportunum aut necessarium. Anno deinde 1549, suis in simili forma brevis die 15 Novembris expeditis litteris, idem Paulus praedecessor pluribus atque amplissimis privilegiis eamdem Societatem donavit, ac in his indultum alias per eumdem praepositis generalibus dictae Societatis concessum admittendi viginti presbyteros coadjutores spirituales, eisque impertiendi easdem facultates, gratiam et auctoritatem, quibus socii ipsi professi donantur, ad alios quoscumque quos idoneos fore iidem praepositi generales censuerint, ullo absque limite et numero extendendum voluit atque mandavit; ac praeterea Societatem ipsam, et universos illius socios et personas, illorumque bona quaecumque ab omni superioritate, jurisdictione, correptione quorumcumque ordinariorum exemit et vindicavit, ac sub sua et Apostolicae Sedis protectione suscepit.

Haud minor fuit reliquorum praedecessorum nostrorum eamdem erga Societatem liberalitas ac munificentia. Constat enim a rec. memoriae Julio III, Paulo IV, Pio IV et V, Gregorio XIII, Sixto V, Gregorio XIV, Clemente VIII, Paulo V, Leone XI, Gregorio XV, Urbano VIII, aliisque Romanis Pontificibus privilegia eidem Societati jam antea tributa, vel confirmata fuisse, vel novis aucta accessionibus, vel apertissime declarata. Ex ipso tamen apostolicarum constitutionum tenore et verbis palam colligitur eadem in Societate suo fere ab initio varia dissidiorum ac aemulationum semina pullulasse, ipsos non modo inter socios, verum etiam cum aliis regularibus ordinibus, clero saeculari, academiis, universitatibus, publicis litterarum gymnasiis, et cum ipsis etiam principibus quorum in ditionibus Societas fuerat excepta; easdemque contentiones et dissidia excitata modo fuisse de votorum indole et natura, de tempore admittendorum Sociorum ad vota, de facultate socios expellendi, de iisdem sociis ad sacros ordines promovendis sine congrua ac sine votis solemnibus contra Concilii Tridentini ac sanctae memoriae Pii Papae V, praedecessoris nostri, decreta; modo de absoluta potestate quam praepositus generalis ejusdem Societatis sibi vindicabat, ac de aliis rebus ipsius Societatis regimen spectantibus; modo de variis doctrinae capitibus, de scholis, de exemptionibus et privilegiis, quae locorum ordinarii aliaeque personae in ecclesiastica vel saeculari dignitate constitutae suae noxia esse jurisdictioni ac juribus contendebant; ac demum minime defuerunt gravissimae accusationes eisdem Sociis objectae, quae Christianae reipublicae pacem ac tranquillitatem non parum perturbarunt.

Multae hinc ortae adversus Societatem querimoniae, quae, nonnullorum etiam principum auctoritate munitae ac relationibus, ad rec. memoriae Paulum IV, Pium V et Sixtum V, praedecessores nostros, delatae fuerunt. In his fuit clarae memoriae Philippus secundus, Hispaniarum rex catholicus, qui tum gravissimas quibus ille vehementer impellebatur, rationes, tum etiam eos quos ab Hispaniarum inquisitoribus adversus immoderata Societatis privilegia ac regiminis formam acceperat clamores, et contentionum capita a nonnullis ejusdem etiam Societatis viris doctrina et pietate spectatissimis confirmata, eidem Sixto V praedecessori exponenda curavit, apud eumdemque egit ut apostolicam Societatis visitationem decerneret atque committeret.

Ipsius Philippi regis petitionibus et studiis, quae summa inniti aequitate animadverterat, annuit idem Sixtus praedecessor, delegitque ad apostolici visitatoris munus Episcopum prudentia, virtute et doctrina omnibus commendatissimum, ac praeterea Congregationem designavit nonnullorum S. R. E. Cardinalium, qui rei perficiendae sedulam navarent operam. Verum dicto Sixto V praedecessore, immatura morte praerepto, saluberrimum ab eo susceptum consilium evanuit, omnique caruit effectu. Ad supremum autem apostolatus apicem assumptus felicis recordationis Gregorius PP. XIV, per suas litteras sub plumbo IV Kal. Julii anno Dominicae incarnationis 1591 expeditas, Societatis institutum amplissime iterum approbavit; rataque haberi jussit ac firma privilegia quaecumque eidem Societati a suis praedecessoribus collata; et illud prae caeteris, quo cautum fuerat ut a Societate expelli dimittique possent socii, forma judiciaria minime adhibita, nulla scilicet praemissa inquisitione, nullis confectis actis, nullo ordine judiciario servato, nullisque terminis, etiam substantialibus, servatis, sola facti veritate inspecta, culpae, vel rationabilis causae tantum ratione habita ac personarum, aliarumque circumstantiarum. Altissimum insuper silentium imposuit; vetuitque sub poena potissimum excommunicationis latae sententiae ne quis dictae Societatis institutum, constitutiones, aut decreta directe vel indirecte impugnare auderet, vel aliquid de iis quovis modo immutari curaret. Jus tamen cui libet reliquit ut quidquid addendum, minuendum aut immutandum censeret, sibi tantummodo, et Romanis solum pontificibus pro tempore existentibus, vel immediate, vel per apostolicae Sedis

legatos seu nuntios significare posset atque proponere.

Tantum vero abest ut haec omnia satis fuerint compescendis adversus Societatem clamoribus et querelis, quin potius magis magisque universum fere orbem pervaserunt molestissimae contentiones de Societatis doctrina; quam fidei veluti orthodoxae bonisque moribus repugnantem plurimi traduxerunt; domesticae etiam externaeque efferbuerunt dissensiones, et frequentiores factae sunt in eam de nimia potissimum terrenorum bonorum cupiditate accusationes. Ex quibus omnibus suam hauserunt originem tum perturbationes illae omnibus satis cognitae, quae Sedem apostolicam ingenti moerore affecerunt ac molestia; tum capta a principibus nonnullis in Societatem consilia. Quo factum est ut eadem Societas novam instituti sui ac privilegiorum confirmationem a felicis recordationis Paulo Papa V, praedecessore nostro impetratura, coacta fuerit ab eo petere ut rata habere vellet suaque confirmare auctoritate decreta quaedam in quinta generali Congregatione edita, atque ad verbum exscripta in suis sub plumbo pridie Non. Septembris anno incarnationis Dominicae 1606, de super expeditis litteris; quibus in decretis discretissime legitur tam internas sociorum simultates ac turbas, quam exterorum in Societatem querelas ac postulationes socios in comitiis congregatos impulisse ad sequens condendum statutum: *Quoniam Societas nostra, quae ad fidei propagationem et animarum lucra a Domino excitata est sicut per propria instituti ministeria, quae spiritualia arma sunt cum Ecclesiae utilitate ac proximorum aedificatione sub crucis vexillo finem feliciter consequi potest, quem intendit ita et haec bona impediret et se maximis periculis exponeret, si ea tractaret quae saecularia sunt, et ad res politicas atque ad status gubernationem pertinent; idcirco sapientissime a nostris majoribus statutum est ut militantes Deo aliis quae a nostra professione abhorrent non implicemur. Cum autem his praesertim temporibus valde periculosis, pluribus locis et apud varios principes (quorum tamen amorem et charitatem sanctae memoriae pater Ignatius conservandam ad divinum obsequium pertinere putavit), aliquorum fortasse culpa, et vel ambitione, vel indiscreto zelo religio nostra male audiat; et alioquin bonus Christi odor necessarius sit ad fructificandum; censuit Congregatio ab omni specie mali abstinendum esse, et querelis, quod fieri poterit, etiam ex falsi suspicionibus provenientibns, occurrendum. Quare praesenti decreto graviter et severe nostris omnibus interdicit ne in hujusmodi publicis negotiis, etiam invitati aut allecti, ulla ratione se immisceant, nec ullis precibus aut suasionibus ab instituto deflectant. Et praeterea quibus efficacioribus remediis omnino huic morbo, sic ubi opus sit, medicina adhibeatur, patribus definitoribus accurate decernendum et definiendum commendavit.*

Maximo sane animi nostri dolore observavimus tam praedicta quam alia complura deinceps adhibita remedia nihil ferme virtutis praesetulisse et auctoritatis ad tot ac tantas evellendas dissipandasque turbas accusationes, et quaerimonias in saepedictam Societatem, frustraque ad id laborasse caeteros praedecessores nostros Urbanum VIII, Clementem IX, X, XI et XII, Alexandrum VII et VIII, Innocentium X, XI, XII et XIII, et Benedictum XIV, qui optatissimam conati sunt Ecclesiae restituere tranquillitatem plurimis saluberrimis editis constitutionibus, tam circa saecularia negotia, sive extra sacras missiones, sive earum occasione minime exercenda, quam circa dissidia gravissima ac jurgia adversus locorum ordinarios, regulares ordines, loca pia atque communitates cujusvis generis in Europa, Asia et America, non sine ingenti animarum ruina ac populorum admiratione a Societate acriter excitata; tum etiam super interpretatione et praxi ethnicorum quorumdam rituum aliquibus in locis passim adhibita, omissis iis qui ab universali Ecclesia sunt rite probati; vel super earum sententiarum usu et interpretatione, quas Apostolica Sedes tanquam scandalosas optimaeque morum disciplinae manifeste noxias merito proscripsit, vel aliis demum super rebus maximi equidem momenti, et ad Christianorum dogmatum puritatem sartam tectam servandam apprime necessariis; et ex quibus nostra hac non minus quam superiori aetate plurima dimanarunt detrimenta et incommoda; perturbationes nimirum ac tumultus in nonnullis catholicis regionibus; Ecclesiae persecutiones in quibusdam Asiae et Europae provinciis, ingens denique allatus est moeror praedecessoribus nostris, et in his piae memoriae Innocentio Papae XI, qui, necessitate compulsus eo devenit ut Societati interdixerit novitios ad habitum admittere; tum Innocentio Papae XIII, qui eamdem poenam coactus fuit eidem comminari, ac tandem rec. memoriae Benedicto Papae XIV, qui visitationem domorum collegiorumque in ditione charissimi in Christo filii nostri Lusitaniae et Algarbiorum regis Fidelissimi existentium censuit decernendam; quin ullum subinde, vel Sedi Apostolicae solamen, vel Societati auxilium, vel Christianae reipublicae bonum accesserit ex novissimis apostolicis litteris a felicis recordationis Clemente Papa XIII, immediato praedecessore nostro, extortis potius, ut verbo utamur a praedecessore nostro Gregorio X in supracitato Lugdunensi oecumenico Concilio adhibito, quam impetratis, quibus Societatis Jesu institutum magnopere commendatur ac rursus approbatur.

Post rot tantasque procellas ac tempestates acerbissimas futurum optimus quisque sperabat ut optatissima illa tandem aliquando illucesceret dies quae tranquillitatem et pacem esset cumulatissime allatura. At Petri Cathedram gubernante eodem Clemente XIII, praedecessore, longe difficiliora ac turbulentiora accesserunt tempora. Auctis enim quotidie magis in praedictam Societatem clamoribus et querelis, quinimo periculosissimis alicubi exortis seditionibus, tumultibus, dissidiis et scandalis, quae Christianae charitatis vinculo labefactato ac penitus disrupto, fidelium animos ad partium studia, odia et inimicitias vehementer inflammarunt, eo discriminis ac periculi res perducta visa est, ut ii ipsi quorum avita pietas, ac in Societatem liberalitas haereditario quodam veluti jure a majoribus accepta omnium fere linguis summopere commendatur, charissimi nempe in Christo filii nostri reges Francorum, Hispaniarum, Lusitaniae ac utriusque Siciliae suis ex regnis, ditionibus atque provinciis, socios dimittere coacti omnino fuerint et expellere: hoc unum putantes extremum tot malis superesse remedium et penitus necessarium ad impediendum quominus Christiani populi in ipso sanctae matris Ecclesiae sinu sese invicem lacesserent, provocarent, lacerarent.

Ratum vero habentes praedicti charissimi in Christo filii nostri remedium hoc firmum esse non posse ac universo Christiano orbi reconciliando accommodatum, nisi Societas ipsa prorsus exstingueretur, ac ex integro supprimeretur; sua idcirco apud praefatum Clementem PP. XIII, praedecessorem, exposuerunt studia, ac voluntatem et qua valebant auctoritate, et precibus conjunctis simul votis expostularunt ut efficacissima ea ratione perpetuae suorum subditorum securitati universaeque Christi Ecclesiae bono providentissime consuleret. Qui tamen praeter omnium exspectationem contigit ejusdem Pontificis obitus, rei cursum exitumque prorsus impedivit. Hinc nobis in eadem Petri Cathedra, divina disponente clementia, constitutis, eaedem statim oblatae sunt preces, petitiones et vota, quibus sua quoque addiderunt studia, animique sententiam Episcopi complures, aliique viri dignitate, doctrina, religione plurimum conspicui.

Ut autem in re tam gravi tantique momenti tutissimum caperemus consilium, diuturno nobis temporis spatio opus esse judicavimus, non modo ut diligenter inquirere, maturius expendere, et consultissime deliberare possemus, verum etiam ut multis gemitibus et continuis precibus singulare a Patre luminum exposceremus auxilium et praesidium: qua etiam in re Fidelium omnium precibus pietatisque operibus nos saepius apud Deum juvari curavimus. Perscrutari inter caetera voluimus quo innitatur fundamento pervagata illa apud plurimos opinio, religionem scilicet clericorum Societatis Jesu fuisse a Concilio Tridentino solemni quadam ratione approbatam et confirmatam; nihilque aliud de ea actum fuisse comperimus in citato Concilio, quam ut generali illo excipiretur decreto quo de reliquis regularibus ordinibus cautum fuit, ut finito tempore novitiatus, novitii qui idonei inventi fuerint ad profitendum amittantur, aut a monasterio ejiciantur. Quamobrem eadem sancta Synodus, (sess. 25, cap. 16, de Regular.), declaravit se nolle aliquid innovare, aut prohibere quin praedicta religio clericorum Societatis Jesu juxta pium eorum institutum, a sancta Sede Apostolica approbatum, Domino et ejus Ecclesiae inservire possit.

Tot itaque ac tam necessariis adhibitis mediis, Divini Spiritus, ut confidimus, adjuti praesentia et afflatu, nec non muneris nostri compulsi necessitate, quo, et ad Christianae reipublicae quietem et tranquillitatem conciliandam, fovendam, roborandam, et ad illa omnia penitus de medio tollenda, quae eidem detrimento vel minimo esse possunt, quantum vires sinunt, arctissime adigimur; cumque praeterea animadvertimus praedictam Societatem Jesu uberrimos illos amplissimosque fructus, et utilitates afferre amplius non posse, ad quos instituta fuit, a tot praedecessoribus nostris approbata, ac plurimis ornata privilegiis, imo fieri, aut vix nullo modo posse, ut ea incolume manente vera pax ac diuturna Ecclesiae restituatur; his propterea gravissimis adducti causis aliisque pressi rationibus, quas et prudentiae leges, et optimum universalis Ecclesiae regimen nobis suppeditant, altaque mente repositas servamus, vestigiis inhaerentes eorumdem praedecessorum nostrorum, et praesertim memorati Gregorii X praedecessoris in generali Concilio Lugdunensi, cum, et nunc de Societate agatur, tum instituti sui, tum privilegiorum etiam suorum ratione, Mendicantium ordinum numero ascripta, maturo consilio, ex certa scientia, et plenitudine potestatis apostolicae saepedictam Societatem exstinguimus et supprimimus; tollimus, et abrogamus omnia et singula ejus officia, ministeria et administrationes, domus, scholas, collegia, hospitia, grancias et loca quaecunque quavis in provincia, regno et ditione existentia, et modo quolibet ad eam pertinentia; ejus statuta, mores, consuetudines, decreta, constitutiones etiam juramento, confirmatione apostolica aut alias roboratas; omnia item, et singula privilegia, et indulta generalia vel specialia, quorum tenores praesentibus, ac si de verbo ad verbum essent inserta, ac etiamsi quibusvis formulis clausulis irritantibus, et quibuscunque vinculis et decretis sint concepta, pro plene et sufficienter expressis haberi volumus. Ideoque declaramus

cassatam perpetuo manere, ac penitus exstinctam omnem et quamcunque auctoritatem praepositi generalis, provincialium visitatorum, aliorumque quorumlibet dictae Societatis superiorum, tam in spiritualibus quam in temporalibus; eamdemque jurisdictionem, et auctoritatem in locorum ordinarios totaliter; et omnimode transferimus, juxta modum, casus et personas, et iis sub conditionibus, quas infra explicabimus: prohibentes, quemadmodum per praesentes prohibemus, ne ullus amplius, in dictam Societatem excipiatur, et ad habitum ac novitiatum admittatur; qui vero hactenus fuerunt excepti, ad professionem votorum simplicium, vel solemnium sub poena nullitatis admissionis et professionis, aliisque arbitrio nostro, nullomodo admitti possint et valeant. Quinimo volumus, praecipimus et mandamus, ut qui nunc tyrocinio actu vacant, statim, illico, immediate, et cum effectu dimittantur: ac similiter vetamus ne qui votorum simplicium professionem emiserunt nulloque sacro ordine sunt usque adhuc initiati, possint ad majores ipsos ordines promoveri praetextu, aut titulo vel jam emissae in Societate professionis, vel privilegiorum contra Concilii Tridentini decreta eidem Societati collatorum.

Quoniam vero eo nostra tendunt studia, ut quemadmodum Ecclesiae utilitatibus, ac populorum tranquillitati consulere cupimus, ita singulis ejusdem religionis individuis seu sociis, quorum singulares personas paterne in Domino diligimus solamen aliquod et auxilium afferre studeamus, ut ab omnibus, quibus hactenus vexati fuerunt contentionibus, dissidiis et angoribus liberi, fructuosius vineam Domini possint excolere, et animarum saluti uberius prodesse; ideo decernimus et constituimus, ut socii professi votorum duntaxat simplicium, et sacris ordinibus nondum initiati, intra spatium temporis a locorum ordinariis deficiendum, satis congruum ad munus aliquod, vel officium, vel benevolum receptorem inveniendum, non tamen uno anno longius a data praesentium nostrarum litterarum inchoandum, domibus, et collegiis ejusdem Societatis omni votorum simplicium vinculo soluti egredi omnino debeant, eam vivendi rationem suscepturi, quam singulorum vocationi, viribus, et conscientiae magis aptam in Domino judicaverint; cum, et juxta Societatis privilegia dimitti ab ea hi poterant non alia de causa praeter eam, quam superiores prudentiae, et circumstantiis magis conformem putarent, nulla praemissa citatione, nulloque judicario ordine servato.

Omnibus autem sociis ad sacros ordines promotis veniam facimus, ac potestatem, easdem domos aut collegia Societatis deserendi, vel ut ad aliquem ex regularibus ordinibus a Sede Apostolica approbatis se conferant, ubi probationis tempus a Concilio Tridentino praescriptum debebunt explere, si votorum simplicium professionem in Societate emiserint; si vero solemnium etiam votorum, per sex tantum integros menses in probatione stabunt, super quo benigne cum eis dispensamus, vel ut in saeculo maneant tanquam presbyteri, et clerici saeculares sub omnimoda, ac totali obedientia et subjectione ordinariorum, in quorum dioecesi domicilium signant; decernentes insuper, ut his, qui hac ratione in saeculo manebunt, congruum aliquod donec provisi aliunde non fuerint, assignetur stipendium ex redditibus domus seu collegii, ubi morabantur, habito tamen respectu tum reddituum, tum onerum eidem annexorum.

Professi vero in sacris ordinibus jam constituti, qui vel timore ducti non satis honestae sustentationis ex defectu vel inopia congruae, vel quia loco carent ubi domicilium sibi comparent, vel ob provectam aetatem, infirmam valetudinem, aliamque justam, gravemque causam, domus Societatis, seu collegia derelinquere opportunum minime existimaverint, ibidem manere poterunt; ea tamen lege, ut nullam praedictae domus, seu collegii administrationem habeant, clericorum saecularium veste tantummodo utantur, vivantque ordinario ejusdem loci plenissime subjecti. Prohibemus autem omnino quominus in eorum qui deficient locum, alios sufficiant; domum de novo juxta concilii Lugdunensis decreta, seu aliquem locum acquirant; domos, insuper res, et loca, quae nunc habent, nunc alienare valeant; quinimo in unam tantum domum, seu plures, habita ratione sociorum, qui remanebunt, poterunt congregari, ita ut domus quae vacuae relinquentur possint in pios usus converti juxta id quod sacris canonibus, voluntati fundatorum, divini cultus incremento, animarum saluti, ac publicae utilitati videbitur suis loco et tempori recte riteque accommodatum. Interim vero vir aliquis ex clero saeculari prudentia, probisque moribus praeditus designabitur, qui dictarum domorum praesit regimini, deleto penitus et suppresso nomine Societatis.

Declaramus individuos etiam praedictae Societatis ex omnibus provinciis, a quibus jam reperiuntur expulsi, comprehensos esse in hac generali Societatis suppressione; ac proinde volumus quod supradicti expulsi, etiamsi ad majores ordines sint et existant promoti, nisi ad alium regularem ordinem transierint, ad statum clericorum et presbyterorum saecularium ipso facto redigantur, et locorum Ordinariis totaliter subjiciantur.

Locorum Ordinarii, si eam, qua opus est, deprehenderint virtutem, doctrinam, morumque integritatem in iis, qui e regulari Societatis Jesu instituto ad presbyterorum saecularium statum in vim praesentium nostrarum litterarum transierint, poterunt eis pro suo arbitrio faculta-

tem largiri, aut denegare excipiendi sacramentales confessiones Christi fidelium aut publicas ad populum habendi sacras conciones, sine qua licentia in scriptis nemo illorum iis fungi muneribus audebit. Hanc tamen facultatem iidem Episcopi, vel locorum Ordinarii nunquam quoad extraneos iis concedent, qui in collegiis, aut domibus antea ad Societatem pertinentibus vitam ducent, quibus proinde perpetuo interdicimus sacramentum poenitentiae extraneis administrare, vel praedicare, quemadmodum ipse etiam Gregor. X praedecessor in citato generali concilio simili modo prohibuit. Qua de re ipsorum Episcoporum oneramus conscientiam, quos memores cupimus severissimae illius rationis, quam de ovibus eorum curae commissis Deo sunt reddituri, et durissimi etiam illius judicii, quod iis qui praesunt supremus vivorum et mortuorum Judex minatur.

Volumus praeterea, quod si quis eorum, qui Societatis institutum profitebantur, munus exerceat erudiendi in litteris juventutem, aut magistrum agat in aliquo collegio aut schola, remotis penitus omnibus a regimine, administratione et gubernio, iis tantum in docendi munere locus fiat perseverandi et potestas, qui ad bene de suis laboribus sperandum signum aliquod praeseferant, et dummodo ab illis alienos se praebeant disputationibus, et doctrinae capitibus, quae sua vel laxitate vel inanitate gravissimas contentiones, et incommoda parere solent et procreare; nec ullo unquam tempore ad hujusmodi docendi munus ii admittantur vel in eo, si nunc actu versantur, suam sinantur praestare operam, qui scholarum quietem, ac publicam tranquillitatem non sunt pro viribus conservaturi.

Quod vero ad sacras attinet missiones, quarum etiam ratione intelligenda volumus quaecunque de Societate suppressione disposuimus, nobis reservamus, ea media constituere, quibus et infidelium conversio, et dissidiorum sedatio facilius et firmius obtineri possit et comparari.

Cassatis autem et penitus abrogatis, ut supra, privilegiis quibuscunque, et statutis saepedictae Societatis, declaramus ejus socios, ubi a domibus et collegiis Societatis egressi, et ad statum clericorum saecularium redacti fuerint, habiles esse et idoneos ad obtinenda juxta sacr. canonum, et constitutionum apostolicarum decreta, beneficia quaecunque tam sine cura, quam cum cura, officia, dignitates, personatus, et id genus alia, ad quae omnia eis in Societate manentibus aditus fuerat penitus interclusus a fel. recordationis Gregorio PP. XIII, per suas in simili forma brevis die 10 Septembris 1584, expeditas litteras, quarum initium est: *Satis, superque.* Item iisdem permittimus, quod pariter vetitum eis erat, ut eleemosynam pro missae celebratione valeant percipere; possintque iis omnibus frui gratiis et favoribus, quibus tanquam clerici regulares Societatis Jesu perpetuo caruissent. Derogamus pariter omnibus et singulis facultatibus, quibus a praeposito generali, aliisque superioribus vi privilegiorum a Summis Pontificibus obtentorum, donati fuerint; legendi videlicet haereticorum libros, et alios ab apostolica sede proscriptos et damnatos, non servandi jejuniorum dies, aut esurialibus cibis in iis non utendi; anteponendi, postponendique horarum canonicarum recitationem, aliisque id genus, quibus in posterum eos uti posse severissime prohibemus; cum mens nobis animusque sit, ut iidem tanquam saeculares presbyteri ad juris communis tramites suam accommodent vivendi rationem.

Vetamus ne, postquam praesentes nostrae litterae promulgatae fuerint, ac notae redditae, ullus audeat earum exsecutionem suspendere etiam colore, titulo, praetextu cujusvis petitionis, appellationis, recursus, declarationis, aut consultationis dubiorum, quae forte oriri possent, alioque quovis praeviso vel non praeviso. Volumus enim ex nunc et immediate suppressionem et cassationem universae praedictae Societatis, et omnium ejus officiorum, suum effectum sortiri, forma et modo a nobis supra expressis, sub poena majoris excommunicationis ipso facto incurrendae, nobis nostrisque successoribus Romanis Pontificibus pro tempore reservatae, adversus quemcunque qui nostris hisce litteris adimplendis impedimentum, obicem, aut moram apponere praesumpserit.

Mandamus insuper, ac in virtute sanctae obedientiae praecipimus omnibus, et singulis personis ecclesiasticis, regularibus, saecularibus, cujuscunque gradus, dignitatis, qualitatis, et conditionis, et iis signanter qui usque adhuc Societati fuerunt ascripti et inter socios habiti, ne defendere audeant, impugnare, scribere, vel etiam loqui de hujusmodi suppressione, deque ejus causis et motivis, quemadmodum nec de Societate instituto, regulis, constitutionibus, regiminis forma, aliave de re quae ad hujusmodi pertinet argumentum, absque expressa Romani Pontificis licentia, ac simili modo sub poena excommunicationis nobis ac nostris pro tempore successoribus reservatae prohibemus omnibus et singulis ne hujus suppressionis occasione ullum audeant, multoque minus eos qui socii fuerunt, injuriis, jurgiis, contumeliis, aliove contemptus genere, voce aut scripto, clam aut palam afficere ac lacessire.

Hortamur omnes Christianos principes ut ea qua pollent vi, auctoritate, et potentia, quam pro sanctae Romanae Ecclesiae defensione et patrocinio a Deo acceperunt, tum etiam eo quo in hanc apostolicam sedem ducuntur obsequio et cultu, suam praestent operam ac

studia ut hae nostrae litterae suum plenissime consequantur effectum, quinimo singulis in iisdem litteris contentis inhaerentes similia constituant et promulgent decreta per quae omnino caveant ne, dum haec nostra voluntas exsecutioni tradetur, ulla inter fideles excitentur jurgia, contentiones et dissidia.

Hortamur denique Christianos omnes ac per Domini nostri Jesu Christi viscera obsecramus ut memores sint omnes eumdem habere Magistrum, qui in coelis est; eumdem omnes reparatorem, a quo empti sumus pretio magno; eodem omnes lavacro aquae in verbo vitae regeneratos esse, et filios Dei, cohaeredes autem Christi constitutos; eodem catholicae doctrinae verbique divini pabulo nutritos, omnes demum unum corpus esse in Christo, singulos autem alterius membra: atque idcirco necesse omnino esse ut omnes, communi charitatis vinculo simul colligati, cum omnibus hominibus pacem habeant, ac nemini debeant quidquam, nisi ut invicem diligant; nam qui diligit proximum legem implevit; summo prosequentes odio offensiones, simultates, jurgia, insidias, aliaque hujusmodi ab antiquo humani generis hoste excogitata, inventa, et excitata ad Ecclesiam Dei perturbandam, impediendamque aeternam fidelium felicitatem sub fallacissimo scholarum, opinionum, vel etiam christianae perfectionis titulo ac praetextu. Omnes tandem totis viribus contendant veram germanamque sibi sapientiam comparare, de qua scriptum est per sanctum Jacobum (cap. III Epist. canon., vers. 13): *Quis sapiens et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. Quod si zelum animarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum. Quae autem desursum est sapientia primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, fructibus bonis, non judicans, sine aemulatione. Fructus autem justitiae in pace seminatur facientibus pacem.*

Praesentes quoque litteras, etiam ex eo quod superiores, et alii religiosi saepedictae Societatis et caeteri quicunque in praemissis interesse habentes, seu habere quomodolibet praetendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati et auditi fuerint, nullo unquam tempore de subreptionis, obreptionis, nullitatis et invaliditatis vitio, seu intentionis nostrae, aut alio quovis defectu etiam quantumvis magno, inexcogitato et substantiali; sive etiam ex eo quod in praemissis seu eorum aliquo solemnitates, et quaevis alia servanda et adimplenda servata non fuerint; aut ex quocunque alio capite a jure vel consuetudine aliqua resultante, etiam in corpore juris clauso, seu etiam enormis, enormissimae, et totalis laesionis et quovis alio praetextu, occasione vel causa, etiam quantumvis justa, rationabili et privilegiata, etiam tali, quae ad effectum validitatis praemissorum necessario exprimenda foret, notari, impugnari, invalidari, retractari, in jus vel controversiam revocari, aut ad terminos juris reduci, vel adversus illas restitutionis in integrum, aperitionis oris, reductionis ad viam, et terminos juris, aut aliud quodcunque juris, facti, gratiae, vel justitiae remedium impetrari, sed quomodolibet concesso, aut impetrato quempiam uti, seu se juvari in judicio vel extra illud posse; sed easdem praesentes semper, perpetuoque validas, firmas, et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac per omnes et singulos ad quos spectat, et quomodolibet spectabit in futurum inviolabiliter observari.

Sicque, et non aliter in praemissis omnibus et singulis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, ac S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, et Sedis Apostolicae nuntios, et alios quavis auctoritate et potestate fungente et functuros in quavis causa et instantia, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi seu interpretandi facultate et auctoritate, judicari ac definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus.

Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, etiam in Conciliis generalibus editis et quatenus opus sit regula nostra de non tollendo jure quaesito necnon saepedictae Societatis, illiusque domorum, collegiorum, ac ecclesiarum etiam juramento roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis, quoque indultis et litteris apostolicis eidem Societati, illiusque superioribus, religiosis et personis quibuslibet sub quibusvis tenoribus et formis, ac cum etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque decretis etiam irritantibus, etiam motu simili, etiam consistorialiter, ac alias quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium et singulorum tenores, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata exprimerentur et insererentur, praesentibus pro plene et sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris ad praemissorum

effectum specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem ut praesentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides in judicio et extra adhibeatur quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 21 Julii 1773, Pontificatus nostri anno quinto.

CLEMENS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

15 Gravissimis ex causis nuper nos per alias nostras in simili forma brevis dies 21 superioris mensis Julii expeditas litteras, Societatem Jesu exstinctam atque suppressam decrevimus, et declaravimus, ac aliis, prout in eisdem nostris litteris, quarum tenores praesentibus plene, et sufficienter expressis haberi volumus, uberius continetur. Accitis postmodum die 6 currentis mensis Augusti dilectis filiis nostris S.R.E. presbyteris Cardinalibus Andrea S. Matthaei in Merulana Corsino, Mario Sanct. Augustini Marefusco, Francisco S. Clementis Carafa, et Francisco Xaverio Sanct. Silvestri et Martini ad Montes de Zelada respective nuncupatis, ac dilecto quoque filio nostro S. Georgii ad Velum Aureum ejusdem S. R. E. diacono Card. Casali nuncupato, necnon dilectis etiam filiis Magistris Vincentio Macedonio et Onuphrio Alfano; Nos eisdem omnibus causas ipsas, totamque rei gestae seriem, eiusque singulares etiam circumstantias aperuimus, ac uberrime patefecimus; perfectisque nostris litteris praedictis, ipsi omnia per Nos gesta, et in eis contenta quam maxime, ac unanimiter commendantes, omnem promereri laudem agnoverunt, putarunt, ac crediderunt. Modo autem volentes, ut quae in praedictis litteris disposita, constituta et praescripta sunt, debitae exsecutioni, ac juxta animi nostri sententiam committantur; hinc est, quod motu proprio, atque ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, unam erigimus, atque instituimus congregationem ex supradictis quinque cardinalibus, ac duobus Romanae curiae praelatis, necnon ex duobus quoque regularibus in sacra theologia praeclaris, tanquam consultoribus a Nobis nominandis, quibus haec praecipue cura incumbere debeat, ut ea omnia, quae in dictis nostris litteris constituta sunt atque mandata suum assequantur effectum; et si aliqua in earum exsecutione circa modum, personas, et res olim ad Societatem ipsam spectantes suboriri imposterum unquam valeat dubitatio. Nobis prius consultis, tollatur, ac declaretur. Eidem vero sic per Nos institutae congregationi, omnes et quascunque pro exsecutione dictarum litterarum necessarias, et quomodolibet opportunas facultates etiam summarie, ac sine strepitu et figura judicii, sola facti veritate inspecta, ac per inquisitionem quoque procedendi adversus omnes, et quascunque personas cujusvis status, gradus, qualitatis et dignitatis existant, ac res, bona, libros, scripturas, supellectilia; aliaque ad Societatem praedictam jam spectantia retinentes, occupantes, et occultantes, easque tam sub ecclesiasticis censuris, quam sub aliis arbitrio ipsius congregationis imponendis poenis ad earum revelationem ac restitutionem cogendi et compellendi, motu, scientia, et pari matura deliberatione tribuimus et impertimur. Ne autem ea, quae in congregatione hujusmodi pertractanda atque discutienda erunt, revelentur, et ad aliorum aures perveniant, omnibus et singulis eamdem congregationem constituentibus sub poena excommunicationis latae sententiae ipso facto absque ulla declaratione incurrendae, a qua nemo absolutionis beneficium, praeterquam a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo constitutus valeat obtinere, prohibemus, atque expresse interdicimus, ne ea, quae quocunque modo in dicta congregatione proposita, discussa, aut definita fuerint sub quovis praetextu, causa, vel quaesito colore patefacere, vel directe aut indirecte revelare valeant aut praesumant. Praeterea, attenta dictae Societatis suppressione et exstinctione, omnes et quascunque facultates, jurisdictiones, privilegia et auctoritates, quorumcumque collegiorum, domorum, ecclesiarum et seminariorum, ac personarum, ipsius sic exstinctae Societatis protectoribus, aliisque etiam S. R. E. Cardinalibus, et magno quoque poenitentiario super eis quomodolibet concessas, indultas et attributas; motu, scientia et deliberatione similibus, suspensas pro nunc decernimus et declaramus, atque omnimodam jurisdictionem, auctoritatem et potestatem in iis omnibus, quae quoquomodo personas, ecclesias, domus, collegia, res, et bona dictae jam exstinctae Societatis respiciunt, privative, quoad omnia alia tribunalia, etiam quarumcunque congregationum eorumdem S. R. E. Cardinalium tam Concilii Tridentini interpretum, quam consultationibus episcoporum et regularium, ac negotiis propagandae fidei, ac disciplinae regulari praepositorum, sublata eis quavis aliter judicandi et interpretandi facultate atque auctoritate, ad eamdem congregationem per praesentes constitutam spectare et pertinere statuimus et jubemus. Volentes insuper, ut ad dictam tantummodo congregationem a Nobis, ut praefertur, erectam, privative pariter quoad alios quoscunque, et quaecunque alia tribunalia spectet, quoque, et pertineat non solum providere, sive quae poenitentiarios basilicae prin-

cipis Apostolorum de Urbe, sive quae alios poenitentiarios almae domus Lauretanae respiciunt, sed etiam viros doctrina ac pietate praeditos, in superiores, lectores, seu magistros domorum, collegiorum et seminariorum hujusmodi eligere ac deputare. Decernentes easdem praesentes litteras firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus et per omnia plenissime suffragari, ac ab eis respective inviolabiliter observari; sicque in praemissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, ac ejusdem S.R.E. Cardinales judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione apostolica, aut quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque indultis, et litteris apostolicis in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis ac innovatis, quibus omnibus et singulis, illorum tenores praesentibus pro plene et sufficienter expressis ac insertis habentes, ad praemissorum effectum specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo piscatoris die 13 Augusti 1773, pontificatus nostri anno v.

A. Card. Nigronus.

ADDITIONES CASINENSES.

Sed eadem Societas restituta fuit anno 1814 a Pio papa VII sequenti constitutione.

PIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Sollicitudo omnium Ecclesiarum humilitati Nostrae meritis licet et viribus impari, Deo sic disponente, concredita, Nos cogit omnia illa subsidia adhibere, quae in Nostra sunt potestate, quaeque a divina providentia Nobis misericorditer subministrantur, ut spiritualibus Christiani orbis necessitatibus quantum quidem diversae multiplicesque temporum locorumque vicissitudines ferunt, nullo populorum et nationum habito discrimine, opportune subveniamus hujus Nostri pastoralis officii oneri satisfacere cupientes, statim ac tunc in vivis agens Franciscus Kareu, et alii saeculares presbyteri a pluribus annis in amplissimo Russiaco imperio existentes et olim addicti Societati Jesu a felicis recordationis Clemente XIV praedecessore Nostro suppressae preces Nobis obtulerunt, quibus facultatem sibi fieri supplicabant, ut auctoritate Nostra in unum corpus coalescerent, quo facilius juventuti fidei rudimentis erudiendae, et bonis moribus imbuendae ex proprii instituti ratione operam darent, munus praedicationis obirent, confessionibus excipiendis incumberent, et alia sacramenta administrarent, eorum precibus eo libentius annuendum Nobis esse duximus, quod imperator Paulus primus tunc temporis regnans eosdem presbyteros impense Nobis commendavisset humanissimis litteris suis die undecima Augusti anni Domini millesimi octingentesimi ad Nos datis, quibus singularem suam erga ipsos benevolentiam significans gratum sibi fore declarabat, si catholicorum imperii sui bono Societas Jesu auctoritate Nostra ibique constitueretur; quapropter Nos attento animo perpendentes quam ingentes utilitates in amplissimas illas regiones evangelicis operariis prope modum destitutas essent perventurae, quantumque incrementum ejusmodi ecclesiastici viri, quorum probati mores tantis laudum praeconiis commendabantur assiduo labore incenso salutis animarum procurandae studio, et indefessa verbi divini praedicatione catholicae religioni essent allaturi tanti, tamque benefici principis votis obsecundare rationi consentaneum existimavimus. Nostris itaque in forma brevis litteris datis die septima Martii anni Domini millesimi octingentesimi primi praedicto Francisco Kareu, aliisque ejus sodalibus in Russiaco imperio degentibus, aut qui aliunde illuc se conferre possent, facultatem concessimus, ut in unum corpus, seu congregationem Societatis Jesu conjungi, unirique liberum ipsis esset in una vel pluribus domibus arbitrio superioris intra fines duntaxat imperii Russiaci designandis, atque ejus congregationis praepositum generalem eumdem presbyterum Franciscum Kareu ad Nostrum, et apostolicae Sedis beneplacitum deputavimus cum facultatibus necessariis et opportunis, ut sancti Ignatii de Loyola regulam a felicis recordationis Paulo tertio praedecessore Nostro apostolicis suis constitutionibus approbatam et confirmatam retinerent et sequerentur, atque, ut hoc pacto Socii in uno religioso cetu congregati, juventuti, religioni ac bonis artibus imbuendae operam dare, seminaria et collegia regere, et probantibus ac consentientibus locorum Ordinariis, confessiones excipere, verbum Dei annuntiare, et sacramenta administrare libere possent, et congregationem Societatis Jesu sub Nostra et Apostolicae Sedis immediata tutela et subjectione recepimus, et quae ad illam firmandam et communiendam, atque ab abusibus et corruptelis, quae forte irrepsissent, repurgandam, visum fuisset in Domino expedire Nobis, ac succes-

soribus Nostris praescribenda et sancienda reservavimus, atque ad hunc effectum constitutionibus apostolicis, statutis, consuetudinibus, privilegiis et indultis quomodolibet in contrarium praemissorum concessis et confirmatis, praesertim litteris apostolicis memorati Clementis decimiquarti praedecessoris Nostri incipientibus — Dominus, ac Redemptor noster — expresse derogavimus in iis tantum quae contraria essent dictis Nostris in forma brevis litteris, quarum initium — Catholicae —. Et duntaxat pro Russiaco imperio elargitis consilia, quae pro imperio Russiaco capienda decrevimus ad utriusque Siciliae regnum non ita multo post extendenda censuimus ad preces charissimi in Christi filii Nostri Ferdinandi regis, qui a Nobis postulavit, ut Societas Jesu et modo, quo in praefato imperio stabilita a Nobis fuerat in sua quoque ditione ac statibus stabiliretur, quoniam luctuosissimis illis temporibus ad juvenes Christiana pietate, ac timore Domini, qui est initium sapientiae, informandos, dotrinaque et scientiis instruendos praecipue in collegiis, scholisque publicis clericorum regularium Societatis Jesu opera uti in primis opportunum sibi arbitrabatur. Nos ex muneris Nostri pastoralis debito piis tam illustris principis desideriis, quae ad majorem Dei gloriam, animarumque salutem unice spectabant morem genere exoptantes, Nostras lirteras pro Russiaco imperio datas ad utriusque Siciliae regnum extendimus novis in simili forma brevis litteris incipientibus — Per alias — expeditis die trigesima Julii anni Domini millesimi octingentesimi quarti pro ejusdem Societatis Jesu restitutione unanimi fere totius Christiani orbis consensu instantes urgentesque petitiones a venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, atque ab omni insignium personarum ordine et coetu quotidie ad Nos deferuntur, praesertim postquam fama ubique vulgata est uberrimorum fructuum, quos haec Societas in memoratis regionibus protulerat, quaeque Prolis in dies crescentes fecunda, Dominicum agrum latissime ornatura, et dilatatum putabatur dispersio ipsa lapidum sanctuarii ob recentes calamitates et vicissitudines, quas deflere potius juvat, quam in memoriam revocare fatiscens disciplina regularium ordinum religionis; et Ecclesiae catholicae splendor et columen; quibus nunc reparandis cogitationes curaeque nostrae diriguntur efflagitant, ut tam aequis et communibus votis assensum Nostrum praebeamus. Gravissimi enim criminis in conspectu Dei reos Nos esse crederemus, si in tantis reipublicae christianae necessitatibus ea salutaria auxilia adhibere negligeremus, quae singulari providentia Deus Nobis suppeditat, et si Nos in Petri navicula assiduis turbinibus agitata et concussa collocati, expertos et validos qui sese nobis offerunt remiges ad frangendos Pelagi fluctus naufragium Nobis et exitium quovis momento minitantis respueremus tot ac tantis rationum momentis, tamque gravibus causis animum nostrum moventibus id exsequi tandem statuimus quod in ipso pontificatus nostri exordio vehementer optabamus. Postquam igitur divinum auxilium ferventibus precibus imploravimus, suffragiis et consiliis plurium venerabilium fratrum Nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium auditis, ex certa scientia, deque apostolicae potestatis plenitudine ordinare et statuere decrevimus, uti revera hac nostra perpetua valitura constitutione ordinamus, et statuimus ut omnes concessiones et faculates a nobis pro Russiaco imperio et utriusque Siciliae regno unice datae, nunc extensae intelligantur, et pro extensis habeantur, sicut vere eas extendimus ad totum nostrum statum ecclesiasticum aeque ac ad omnes alios status et ditiones. Quare concedimus et indulgemus dilecto filio presbytero Thaddeo Borzozowki moderno praeposito generali Societatis Jesu, aliisque ab eo legitime deputatis, omnes necessarias et opportunas facultates ad nostrum et Apostolicae Sedis beneplacitum, ut in cunctis praefatis statibus et ditionibus omnes illos qui in regularem ordinem Societatis Jesu admitti et cooptari petunt admittere et cooptare libere et licite valeant qui in una, vel pluribus domibus, in uno vel pluribus collegiis, in una vel pluribus provinciis sub praepositi generalis pro tempore existentis obedientia conjuncti, et prout res feret distributi ad praescriptum regulae sancti Ignatii de Loyola apostolicis Pauli tertii constitutionibus approbatae et confirmatae suam accommodent vivendi rationem. Concedimus etiam et declaramus quod pariter juventuti catholicae religionis rudimentis erudiendae, ac probis moribus instituendae operam dare, necnon collegia et seminaria regere, et consentientibus atque approbantibus Ordinariis locorum in quibus eos degere contigerit, confessiones audire, verbum Dei praedicare et sacramenta administrare libere et licite valeant. Omnia vero collegia, domus, provincias, sociosque sic conjunctos, et quos imposterum conjungi et aggregari contigerit, jam nunc sub immediata Nostra, et hujus apostolicae Sedis tutela, praesidio et obedientia recipimus, Nobis et Romanis Pontificibus successoribus Nostris reservantes ea statuere et praescribere quae ad eamdem Societatem magis magisque constabiliendam et commutandam, et ab abusibus si forte, quod Deus avertat, irrepserint, repurgandam statuere ac praescribere visum fuerit expedire. Omnes vero et singulos superiores, praepositos, rectores, socios et alumnos qualescunque hujus restitutae Societatis, quantum in Domino possumus, commonefacimus, et exhortamur ut in omni loco et tempore sese fideles asseclas, et imi-

tatores tanti sui Parentis et institutoris exhibeant, regulam ab ipso conditam et praescriptam accurate observent, et utilia monita ac consilia quae filiis suis tradidit summo studio exsequi conentur. Denique dilectis in Christo filiis illustribus, et nobilibus viribus principibus, ac dominis temporalibus, necnon venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, aliisque in quavis dignitate constitutis saepedictam Societatem Jesu, et singulos illius socios plurimum in Domino commendamus, eosque exhortamur ac rogamus, non solum ne eos inquietari a quocunque permittant ac patiantur, sed ut benigne illos, ut decet, et cum charitate suscipiant. Decernentes praesentes litteras, et in eis contenta quaecunque semper et perpetuo firma, valida et efficacia existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, et ab illis ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit inviolabiliter observari debere; sicque et non aliter per quoscunque judices quavis potestate fungentes judicari et definiri pariter debere ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac praesertim supramemoratis litteris in forma Brevis felicis recordationis Clementis decimiquarti incipientibus: Dominus ac Redemptor noster, Sub annulo piscatoris expedita die vigesima prima Julii anni Domini millesimi septingentesimi septuagesimi tertii, quibus ad praemissorum effectum expresse ac speciatim intendimus derogare, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut earumdem praesentium litterarum transumptis sive exemplis etiam impressis manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides in judicio et extra adhibeatur quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae ordinationis, statuti, extensionis, concessionis, indulti, facultatis, declarationis, receptionis, reservationis, moniti, exhortationis, decreti, et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicae millesimo octingentesimo quartodecimo septimo, Idus Augusti, pont. nostri anno quintodecimo.

A. Card. Pro-datarius

R. Card. Braschius de Honestis.

Visa de Curia
D. Testa.

F. Lavizzarius.

JOB PROPHETA

1 Job dicitur natus matre *Bosra*, patre *Zara*, vel *Zareph*, Isaaci pronepote, nam Abraham genuit Isaac; hic Esau; hic Rahuel; hic Zara; hic Job (Gen. xxxvi). Fuit ergo Iob quintus ab Abrahamo. Sic traditur in Appendice libri Job, quam Septuaginta Interpretes, et SS. Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Eusebius et alii Patres in Catena, et a Bellarmino citati, passim ut legitimam admittunt. Hic habitavit in terra Hus, seu in Ausitide in orientali Idumaea, in Bozrae finibus; et ut rex imperavit in Edom post Balac seu Bela, ut in Genesi nominatur; et regem fuisse ipsemet Job satis innuit cap. xix, v. 9, et alibi. Imo regem regum fuisse probat Pineda in cap. prim. Iob., v. 3, ubi dicitur: *Erat vir ille magnus inter*
2 *omnes orientales*. Fuit idem etiam Sacerdos, ut patet ex sacrificio, quod obtulit vers. 5.
3 Fuit et Propheta, inquiunt SS. Hieronymus, Augustinus, Gregorius, ut colligitur ex c. xiv,
4 v. 1. Et insuper martyr, imo multis martyribus majorem vocat S. Chrysostomus, cum aliis, quos passim citant Pineda et Salianus.

5 Jobum fuisse sub id tempus quo mortuus est Isaac ejus abavus, et quidem ipso anno quo Jacob cum suis in Aegyptum descendit; sicque vixisse sub tempus habitationis Hebraeorum in Aegypto, et pertigisse ad tempora Moysis, colligitur ex communiori et verosimiliori sententia, quam tenent Philo, Aristaeas, Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, Theodoretus, et ex recentioribus Abulensis, Pererius, a Lapide, Pineda, et alii; vixit enim ducentis et pluribus annis; Job cap. ultim., vers. ultim. Haec ex eruditiss. Tirino, Comment. in 6
Gen. cap. xxxvi, et in Job cap. 1, ubi insuper addit trigesimo post anno Jobum uxorem duxisse *Bosorram* Arabissam, ac sub idem tempus regnum administrasse. Calmetus autem in dictionario verb. *Job*, § *Rerum a Job gestarum*, refert scriptores alios tradere Jobi uxorem vocatam fuisse *Ramissam* e genere *Loth*, id est Moabitidem, vel Amonitidem.

ADDITIONES CASINENSES.

Job virtute, patientia et pietate insignis, terram Hus, seu Ausitidem in orientali Idumaea in Bosrae finibus incolebat.

Quando ortus sit, quaque tempestate floruerit, dissidentibus scriptoribus, valde incertum. Ad Graecorum et Arabum Job exempla-

rium calcem, atque in veteribus vulgatis latinis Bibliis, haec, ut aiunt, ex Syriaco excerpta leguntur: *Hic in terra quidem Ausitide redditur habitans in finibus Idumeae et Arabiae, et erat ei nomen Jobab. Cum autem accepisset uxorem Arabissam, generat filium, cui nomen Emmon. Erat autem ipse ex patre quidem Zara, de filiis Esau filius, matris autem Bosrae; ita ut ipse sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnaverunt in Edom, cujus regionis etiam ipse dominatus est: primus Balac filius Beor, et nomen civitatis ejus Dennaba; post Balac autem Jobab, qui vocatur Job; post hunc autem Asom, qui erat dux ex regione Themanitide; post hunc autem Adad, filius Barad, qui excidit Madiam in campo Moab, et nomen civitatis ejus Getham. Amici autem qui ad eum venerunt Eliphaz, de filiis Esau Themanorum; Baldad, tyrannus Sauchaeorum; Sophar, rex Minaeorum.*

Haec omnium vetustissima est Jobi genealogia, cui Aristaeas, Philo, Polyhistor apud Eusebium, lib. IX, cap. 25, Praepar. Evang., suffragantur. Neque sane rejici posse videtur, quippe a veteribus Patribus comprobata; ita ut a Judaeis ad nos devenisse affirmare fas sit.

Insuper ex sacris litteris id ipsum vel colligi potest; siquidem in cap. XXXVI Genes., v. 31, 32, 33, ubi genealogia filiorum Esau recensetur, haec habentur: *Reges autem qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi: Bela filius Bear, nomenque urbis ejus Denaba. Mortuus est autem Bela, et regnavit pro eo Jobab, filius Zara de Boaera.* Haec totidem verbis repetuntur I Paralip., v. 43, 44. *Jam vero communiter persuasum est Jobab ipsissimum esse S. Jobum patientiae exemplum illustre;* sic Calmetus in Gen. loc. cit.

Hinc sequens genealogia de Jobo subnecti potest, ut eumdem Moysi coaevum ex magis recepta opinione faciamus.

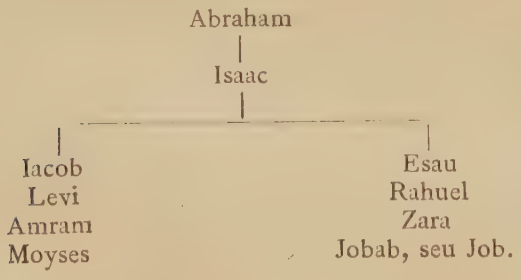

Quoad vero ejus historiam spectat, haec ex S. textu deprompta nosse satis sit.

Job virtute et religione eximius, pecoribus atque mancipiis ditissimus, maribus septem, feminis vero tribus ex eadem probabiliter uxore susceptis, apud Orientis regiones, et omnes citra et ultra Jordanem populos maximi fuit. Ejus filii per circulum vicissim sese convivio excipiebant; circulo autem peracto, pius pater pro eorum singulis holocaustum Deo immolabat, ut si quid forte deliquissent, ignosceret. Adhaec ab omni non modo operum, sed etiam mentis nequitia adeo procul erat, ut se cum oculis suis convenisse dicat, ne vel virginem intueretur; ac insuper pauperibus, pupillis, viduis, caecis, claudis omni studio adfuisse idem ipse fateatur.

Inter filios Dei, sive angelos, quadam die Satan quoque coram Domino adstans, ab eoque rogatus an Jobi virtutem animadvertisset, ita Jobum idcirco se gerere dixit, quod eum bonis maximis affecisset; ab justitia sane, si quid ei calamitatis contingeret, recessurum.

Quamobrem, sinente Deo ut de viro caperet experimentum, modo ejus incolumitati non officeret, Satan in ejusdem agros impulit Sabaeos, qui, agricolis caesis, boves diripuere; ignem e nubibus demisit, qui oves pecuariosque confecit: tres Chaldaeorum turmas concitavit, qui camelos abduxerunt; deinde, filiis ac filiabus apud primogenitum fratrem mensae discumbentibus, adeo furentem ventum excitavit, ut domo concussa atque eversa, omnes ruinis oppressi mortem occubuerint. Quibus nuntiis, alterum altero insequente, auditis, Job scindens vestimenta sua, *tonso capite, corruens in terram, adoravit,* dicens: *Nudus egressus sum de utero matris meae, et nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum.*

Iterum Satan coram Domino constitutus, ab eoque interrogatus, an Jobi tot tantisque calamitatibus affecti patientiam obstupuisset: Omnia, respondit, homo ultro dimittit, modo sua salus integra sit, qua si Job destitueretur, a Domino esset defecturus. Quocirca ille spiritus nequam, Deo permittente, modo vitae parceret, iis (Jobum) afflixit vulneribus, ut sedens in sterquilinio fluentem toto corpore saniem testa radere cogeretur. Atque quo magis mala haec ingravescerent, uxorem quoque (diabolico impulsu, ut D. Gregorius M. scribit) ad illum de sua simplicitate redarguendum, atque ad incitandum contra Deum praesto fuit. Cujus stultitiae Job procul ab adhaerendo, eamdem insuper de contemptu in divinam providentiam increpavit: et in his omnibus, ut sacer textus aperte significat, non peccavit Job labiis suis.

Interea audientes tres amici Job omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo Eliphaz Themanites, et Baldad Suhites, et Sophar Naamithes. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, et exclamantes ploraverunt.... Et sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem (Job. II, 11 et seqq.).

Post haec aperuit Job os suum, et maledixit diei suo. Et locutus est: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras.... Obscurent eum tenebrae, et umbra mortis.... Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?.... Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem.... (Job. III, 1 et seqq.).

Ob haec, et alia hujusmodi verba, atque concepta, ex Judaeis quidam Jobum impietatis arcessunt; blasphemiae et impatientiae a recentioribus quibusdam haereticis accusatur. At Patres et Catholici interpretes jure meritoque illum excusant. Quippe animadvertunt familiarem Orientalium sermonem magis vividum esse, igneum magis quam nostrum; hinc phrases apud ipsos haberi, quae multo infra significationis suae vim explicandae ac intelligendae sunt ad justum sensum assequendum.

Ortum suum eisdem fere ac Job verbis exprimit Jeremias cap. XX, v. 14, 15, hoc pacto: *Maledicta dies in qua natus sum; dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta; maledictus vir qui annuntiavit patri meo dicens: natus est tibi puer masculus: qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulcrum.* Paria ferme in Abacuco, cap. I, v. 2 et seq., leguntur. Phrasibus ita vividis, ut modum superare videantur, frequentissime utuntur Psalmi. Verborum igitur Jobi vix ex ejusmodi Orientalium primaevorumque idiomatum stylo mitiganda est.

Deinde si Jobus in impatientiae et blasphemiae crimen revera lapsus dicatur, Satanas ipsum tentando superavisset: adeoque S. Scriptura merito, patientiae et virtuti Jobi favens, vel mendax esset, vel suspecta, quod impium est cogitare. Verba igitur loquentis ita accipienda sunt, ut omni blasphemiae et impatientiae suspicione, quam primo intuitu ingerunt in audientes, penitus liberentur.

Non ita tamen Jobum excusamus, ut illius verba laude digna judicemus. Neque enim omnes Jobi sermones culpa vacasse asserimus. Quaedam illi exciderunt quae vivida nimis esse et modum excedere videantur. Miles est, qui strenue hosti resistens, illum denique superat, sed non sine vulnere. Tentatur Jobus spiritu blasphemiae; doloris acerbissimi stimulos animo patitur, quorum molestiam diu et forte etiam pluribus mensibus tacens tolerat. Denique illi verba quaedam moeroris excidunt, animi sententias coram amicis effundit, idque exprimit quod mente patitur vividis phrasibus et emphaticis; semper tamen intra debitam providentiae et sapientiae Numinis observantiam. In his omnibus nihil censura notandum occurrit, nihil quod ab adversariis tanta severitate reprehendantur. Dandum est aliquid aestui doloris, ut datur aegroto quem morbus angit. Calmet ad cap. III Job, v. 1. Videsis sacrum textum cap. XXXIX, v. 27, c. XLII, v. 6.

Quoad vero libri argumentum attinet, totum sane in hac maximi momenti quaestione versatur: utrum viros tantum impios in hac vita malis afficiat Deus, inter quos Jobus recenseretur: affirmabant amici. Contra vero Job suae innocentiae conscius, gravioribus quam mereretur se poenis affectum asseruit; et justos, vel tantum ad eorum constantiae experimentum, vel etiam ad perfectionis incrementum, vel denique ob Dei judicia omnino homini impervia quandoque plecti ostendit. Controversiam Deus ipse definivit, vera Jobum disputasse pronuntians: *quin tamen quaedam temere prolata comprobaret, quae doloris vis et disputationis ardor, veluti per vim ab eo eduxerant.* Calmet dict. Bibl. verb. *Job.*

Hanc sacrarum Scripturarum de calamitatum ac malorum distributione in hac vita doctrinam, Augustinus, plus semel in suo aureo libro de Civitate Dei, inculcavit. *Placuit divinae providentiae,* sic ille, *praeparare in posterum bona justis quibus non fruentur impii, et mala impiis quibus non excruciabantur boni. Ista vero temporalia bona et mala utrisque voluit esse communia; ut nec bona cupidius appetantur quae mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur quibus et boni plerumque afficiuntur.* De Civ. Dei, lib. I, c. 8.

Et cap. 9 eod. haec addit: *Deinde habent aliam causam boni, quare temporalibus affligantur malis, qualem habuit Job; ut sibi ipse humanus animus sit probatus, et cognitus, quanta virtute pietatis gratis Deum diligat.*

Amplius cap. 2, lib. XX eod., se ignorare dixit *quo judicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit dives: iste gaudeat quem pro suis perditis moribus cruciari debuisse moeroribus arbitramur; contristetur ille quem vita laudabilis gaudere debuisse persuadet..... Quamvis enim haud sciamus quo judicio Deus ita, vel faciat, vel fieri sinat, apud quem summa virtus est, et summa sapientia, summaque justitia, nulla infirmitas, nulla temeritas, nulla iniquitas, salubriter tamen discimus non magni pendere, seu bona, seu mala, quae videmus esse bonis malisque communia.*

Quis sit auctor libri Job incertum est: quippe variae sunt ac multiplices auctorum ecclesiasticorum sententiae, *nullis tamen,* ut Natalis Alexander scribit (Hist. Eccles. Vet. Testam., diss. 13, propos. 4), *firmis argumentis, sed levioribus conjecturis fultae.* Quidam ab eodem ipso primum Syrorum seu Arabum idiomate exaratum, postea vero a Moyse vel ab Israelitarum aliquo hebraice versum autumant: quidam vero vel Salomoni, vel Isaiae, vel denique recentiori alicui attribuunt: nonnullis a Moyse conscriptum esse visum est. In hac

opinionum varietate, consultius cum S. Gregorio Magno in praefat. in Job, cap. 1, dicimus:

Quis haec scripserit, valde supervacue creditur; cum tamen auctor libri Spiritus sanctus fideliter credatur. Ipse igitur haec scripsit qui haec scribenda dictavit. Ipse scripsit quae et illius operis inspirator exstitit.

Liber hicce, non soluta oratione, sed carminibus instructus est, nequaquam sono, aut numero addictis. In phrasium vero ac conceptuum sublimitate, in descriptionum proprietate, dictionumque varietate, ita eminet, ut nihil supra. *Sane poesi hac uberiorem et elegantiis, varietatibus atque ornamentis magis refertam apud veteres invenire non erit.* Calmet dict. Bibl., verbo *Job*. Ab utraque Latinorum et Graecorum Ecclesia, ut et a Trid. sess. 4', liber iste canonicus et fide credendus habetur, sicut et antea tenuit Synagoga quae eumdem inter hagiographos venerata est.

Jobum aliquando inter homines vitam egisse, nec scenicam esse personam, et revera ipsi contigisse quae in libro ejus nomine inscripto narrantur, luculentissimis S. Scripturarum testimoniis evincitur, quae Jobi pietatem ac patientiam commendantes, fidelibus in exemplum proponunt. Sic apud Ezechiel. cap. XIV, v. 14 et seqq.: *Et si fuerint tres viri in medio ejus* (Noe, Daniel et Job), *ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum..... Si autem et pestilentiam immisero super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sanguine....* et Noe, et Daniel, et Job *fuerint in medio ejus.....* Item Tobiae, c. II, v. 12 et 15: *Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi* (Tobiae), *ut posteris daretur exemplum patientiae ejus sicuti et* sancti Job..... *Nam sicut* B. Jobo *insultabant reges, ita isti cognati ejus irridebant vitam ejus* (Tobiae), *dicentes: Ubi est spes tua.* Amplius Jacobi, cap. v, v. 11: *Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam* Job *audistis, et finem Domini vidistis.*

Ut proinde eorum insipientia et temeritas omnino notanda sit qui Jobi existentiam impugnare vel de ea dubitare ausi sunt, contra quam S. Scripturarum testimonia apertissime declarant, Ecclesiaeque Latinae ac Graecae Patres, universa antiquitas, scriptorumque atque interpretum chorus uno ore testantur. Hinc Ecclesia illum ut sanctum colit, ejusq. festum celebrat VI Idus Maii, in Martyrol. Rom. Sed haec hactenus.

JUBILAEUM

PARTITIO ARGUMENTI

JUBILAEUM: 1. quoad ea quae concernunt ejus etymologiam, naturam et divisionem; 2. quoad ea quae concernunt confessarium jubilarem; 3. quoad ea quae concernunt opera praescripta, tempus et locum pro ipso lucrando.

ARTICULUS I. *Jubilaeum quoad ea quae concernunt ejus etymologiam, naturam et divisionem.*

SUMMARIUM. 1. Jubilaei etymologia indicatur, et unde sit dictum, ad n. 2. - 3. Annus Jubilaei quid sit, et cur dicatur annus sanctus, ad n. 4. - 5. Jubilaeum triplex assignatur, et taliter sumptum quid sit, ad n. 6. - 7. Jubilaeum Romanum quando incoeperit, a quo primum institutum, intra quod temporis spatium recurrat: vide v. *Annus Sanctus.* - 8. Durante Anno Sancto quales indulgentiae suspendantur, vel non, ad n. 16. - 17. Anno Sancto quales facultates absolvendi suspendantur, vel non, ad n. 21. - 22. Suspensio indulgentiarum et facultatum in Anno Sancto quando incipiat et desinat. - 23. Ad lucrandum Jubilaeum Anni Sancti quid requiratur. - 24. Jubilaeum Anni Sancti quoties lucrari possit. - 25. Jubilaeum a Papa concedi solitum post expletum Annum Sanctum provinciis extra Italiam, quid contineat, et a quibus lucrari possit, ad n. 27. - 28. Bullae Jubilaei quomodo interpretandae. - 29. Affertur tenor notificationis pro Jubilaeo Anni Sancti concesso a Clemente X, et pro alio concesso ab Innocentio XII, ad n. 30. - 31. Subnectitur bulla suspensiva indulgentiarum tempore Jubilaei Romani edita a Benedicto XIII ad n. 32. - 33. Declaratio ex vivae vocis oraculo ejusdem Benedicti XIII quoad indulgentias in Anno Sancto suspensas. - 34. Indicantur aliae gratiae ad hoc a praelaudato Summo Pontifice concessae, ad n. 37. - 38. Affertur constitutio Benedicti XIV suspensiva indulgentiarum pro Anno Sancto. - 40. Indulgentia plenaria quatenus ipsa significat remissionem totius poenae debitae pro peccatis, obtinetur etiam Anno Sancto a profitentibus in religione, ad n. 42. - 43. Quaedam adnotantur de Suspensione indulgentiarum in Anno Sancto, ad n. 45. - 46. Subnectitur bulla Benedicti XIV concessionis indulgentiarum in Anno Sancto pro monialibus, anachoretis, etc. - 47. Affertur notificatio pro animabus in purgatorio. - 48. Indicantur concessiones et privilegia pro Minoribus de Observantia. - 49. Subnectitur alia constitutio Benedicti XIV in materia Jubilaei. - 50. Afferuntur ad hoc resolutiones var. dubiorum, ad n. 79. - 80. Adducitur constitutio Clementis XIII indictione Jubilaei anno I sui pontificatus.

1 Hoc nomen *Jubilaeum, Jubileum, Jubilaeus, Joboleum, Jobilaeum,* ab aliis atque aliis, teste Gobat in Quinario, cap. 1 de Jubilaei natura, num. 1, sic diversimode scriptum, significabat apud Hebraeos annum remissionis quolibet quinquagesimo recurrentem, quo scilicet cuilibet suae possessiones, domus, agri, vineae, et alia hujusmodi, quae per hypothecam, venditionem, etc.; a se alienaverat, item mancipia suae libertati sine aliquo pretio restituebantur, quo etiam anno terra non colebatur, sed vescebantur Judaei iis quae partim ex praeteritis

annis collegerant, et partim illo anno terra ipsa sine ulla cultura sponte producebat, quod totum clare patet Levitici xxv, ubi inter alia, sub num. 10 et 11, impositum fuit Hebraeis hoc speciale praeceptum: *Sanctificabis annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae, ipse est enim Jubilaeus; revertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque redibit ad familiam pristinam, quia Jubilaeus est, et quinquagesimus annus.*

2 Hoc nomen putant Liranus et Turrecremata apud Navarrum, tom. 3, Comment. de Jubilaeo et Indulgentiis, notabil. 1, num. 2, derivari a voce hebraea *Jobel,* quae buccinam sonat: buccinae enim sonitu Jubilaeus indicabatur. Alii tamen dicunt quod *Jobel* significat *quinquagesimum.* Unde potius dici deberet *Jobolaeus* quam *Jubilaeus.* Alii vero cum Bellarmino de Indulgent. lib. 1, cap. 1; Sanctarello tract. de Jubilaeo, cap. 1, dub. 1, dicunt derivari a verbo hebraeo *Jubal,* quod significat producere seu germinare, quia illo anno quinquagesimo, ut dictum est, terra sine cultura de se fructus producebat.

3 Hinc ex quo Dominus Noster Jesus Christus non venit solvere legem, sed spiritualiter adimplere, ad similitudinem antiqui ritus, ut pote futurorum praefigurativi, in Ecclesia catholica altiori quadam ratione institutus fuit *Annus Jubilaeus, seu Jubilaei,* communiter appellatus *Annus Sanctus,* eo quod ipso anno plenissima peccatorum remissio seu indulgentia sit concessa, et ad eam lucrandam sanctissima pietatis opera a fidelibus certatim edantur, ut notat Gobat loc. cit., num. 2; Sanctarell. loc. cit.,

4 dub. 2, et alii passim. Unde annus Jubilaei solet a theologis sic describi: *Annus quo visitantibus certas ecclesias et certa pia opera facientibus indulgentia plenaria conceditur, cum facultatibus circa absolutionem a peccatis et censuris reservatis, et circa commutationem votorum.* Et circa hunc annum Jubilaei, quamvis aliqui, ut notat Viva de Jubilaeo quaest. 1, artic. 1, num. 3, dixerint quod Annus Sanctus vocari debeat *Jubilaeus,* remissio vero et indulgentia *Jubilaeum;* Sanchez tamen docet indifferenter utrumque vocari, et *Jubilaeus* et *Jubilaeum.*

5 Jubilaeus est triplex: scilicet *Romanum,* quod Romae Anno Sancto celebratur. *Compostellanum,* quod ex concessione Alexandri III, ut refert Gobat. l. c., n. 2, habetur Compostellae toto illo anno, quo S. Jacobi apostoli festum incidit in diem Dominicum, et *Extraordinarium,* quod extra Annum Sanctum ob gravem

6 aliquam causam indici solet. Et Jubilaeum, ut sic haec tria jubilaea complectens recte describitur dicendo quod sit indultum Pontificis indulgentiam plenariam et magna privilegia tribuens, certa opera in brevi praescripta praestantibus. Est in re communis.

Jubilaeum Romanum, seu Jubilaeum Anni 7
Sancti quando incoeperit; a quo primo institutum; intra quod temporis recurrat; quibus ritibus indicetur, inchoetur et terminetur; qua die et hora incipiat et desinat; quae basilicae, et quoties visitandae pro ipso Jubilaeo lucrando? Vide verb. *Annus Sanctus,* per tot.

Durante Anno Sancto suspenduntur omnes 8
indulgentiae plenariae concessae pro vivis. *Communis,* et hoc clare constat ex fine suspensionis, qui est ne usu indulgentiarum impediatur accessus ad Urbem, ut exprimitur in Extravag. *Quemadmodum* de Poenit. et remiss. Non suspenduntur tamen indulgentiae altarium 9
privilegiatorum pro defunctis, neque aliae indulgentiae plenariae concessae pro mortuis et pro moribundis, seu constitutis in articulo mortis. Sic tenent Gavantus, Peyrinus, Lezana, La Croix lib. 6, p. 2, n. 1401; Reiffenstuel Theol. Moral. tract. 12, dist. 3, n. 99 et 100; Felix Potestas tom. 1, num. 3835; Viva de Jubilaeo quaest. 4, art. 4, et alii passim, referentes sic declarasse Urbanum VIII, Innoc. X, et Clement. X, qui ultimus cum in sua notificatione infra sub num. 28 adducenda, dicat *Declaramus,* valet hoc etiam pro futuro tempore, ut recte notat La Croix loc. cit. Neque 10
suspenduntur indulgentiae concessae domui augustissimae Lauretanae, ut declaravit Gregorius XIII, teste Benzonio, l. 4, cap. 7, et Viva loc. cit., qu. 4, art. 1, num. 3. Nec suspen- 11
duntur indulgentiae Compostellanae ex declaratione Sixti V, ut refert et tenet Viva l. c., num. 3; Castropal. tract. 24, punct. 12, n. 8; La Croix loc. cit., num. 1041, et alii. Nec 12
suspenditur indulgentia Portiunculae Assisii, ut declararunt varii Summi Pontifices, et signanter Innoc. X 5 Jul. 1650; Clem. X 12 Novembr. 1664, et Innoc. XII 21 Augusti 1699, in suo brevi per extensum adducto sub verb. *Indulgentia,* art. 5, num. 25. In aliis vero ecclesiis Franciscani ordinis suspenditur talis indulgentia Anno Sancto pro vivis, minime pro defunctis. Felix Potestas t. 1, part. 4, n. 3796, et alii. Cum enim talis indulgentia sit extensa ad omnes ecclesias ordinis ubique existentes a Gregorio XV Const. incip. *Splendor paternae* ad litteram adducta sub verb. *Indulgentia,* artic. 5, num. 51, et posse applicari etiam pro defunctis fuerit concessum ab Innocent. XI, const. incip. *Alias,* per extensum adducta sub verb. *Indulgentia,* art. 5, n. 52, et supra sub n. 9 fuerit ostensum non suspendi Anno Sancto indulgentias concessas pro defunctis, stat clarum dictam indulgentiam suspendi tali anno in aliis ecclesiis ordinis solum pro vivis, et minime pro defunctis.

Anno Sancto non suspenduntur probabiliter 13
indulgentiae bullae Cruciatae, quia sunt per modum contractus. Ita Salas, Bonacina, Henriquez, Sanchez, La Croix loc. c., num. 1401;

Viva loc. cit., art. 3, num. 1, ubi ex Rodriquez apud Dianam part. 1, tract. 3, resol. 97,
14 refert sic declarasse Clementem VIII. Nec suspenduntur probabilius indulgentiae non plenariae concessae a Summis Pontificibus. Ita Filliuccius, Gobat, Lezana, Castropalaus, Dicastill., Quintanadvenas, Faustus, Peyrinus, Benzonius, cum La Croix loc. cit., num. 1401; Viva loc. cit., qu. 4, art. 1, num. 2, et alii plures. Et ratio est quia plurimi Pontifices in suis bullis Jubilaei Anni Sancti, ut Clem. VI, Julius III, Gregorius XIII, et alii, et praesertim Sixtus IV, in Extravag. *Quemadmodum* de Poenitent. et remiss., solum suspenderunt indulgentias plenarias. Unde si voluisset suspendere etiam non plenarias, eas expressissent, arg. cap. *Inter temporalia* de Translat. Episcop. Nec obstat quod posteriores Pontifices non exprimant *plenarias,* sed exprimant *omnes et singulas indulgentias,* quia quidquid in posteriori lege non fuerit expressum, id veterum legum constitutionumque regulis relictum esse intelligendum est, l. *Praecipimus* Cod. de Appel. Tum quia, quando quid aliud non exprimitur, suspensio ista accipi debet juxta jus commune. De jure autem communi solum plenariae suspenduntur, ut constat ex cit. Extrav. *Quemadmodum,* quae tanquam inserta in corpore juris facit jus commune, adeoque, etc. [1].

15 Certum autem est quod Anno Sancto non suspenduntur indulgentiae non plenariae concessae ab aliis quam a Summis Pontificibus, quia alii etiam durante Anno Sancto concedere possunt indulgentias partiales suae facultati competentes, et Pontifices in suis bullis suspendunt solum indulgentias quae sunt concessae a Romanis Pontificibus, et id expresse declaravit Innocentius XII, in notificatione infra referenda sub num. 29, et tenent Bellegambe iu Enchir. de Jubilaeo, part. 1, sect. 4, qu. 2; Viva loc. c., art. 1; La Croix l. c., n. 1401; Reiffenst. loc. cit., num. 103, et alii passim.

16 Nec suspenduntur indulgentiae stationum, et aliae indulgentiae concessae basilicis et ecclesiis Romanis. Filliuccius, Lezana, Gobat cum Viva l. c., art. 2, num. 2, et patet ex notificatione Clementis X, infra adducenda sub num. 28.

17 Anno Sancto non suspenduntur facultates absolvendi a reservatis Papae concessae ad alium finem quam lucrandi indulgentias, ut declararunt Clemens et Urbanus VIII, ut refert Viva loc. cit., qu. 4, art. ultimo, num. 1, et tradunt doctores cum ipso Viva et Bellegambe
18 loc. cit., qu. 4. Hinc non suspenduntur anno Jubilaei privilegia regularium in ordine ad absolvendum poenitentes a reservatis Sedi Apostolicae et commutandi vota. *Sic communis doctorum,* cum Bossio, Leandro, Henriquez, Fausto, Filliuccio, La Croix, Viva loc. cit., art. ultimo, num. 2, et sic declarasse Urbanum VIII, anno 1625, refert ex multis Busemb., § 2 de Indulgentiis. Et ratio est quia, ut mox fuit dictum, Anno Sancto suspenduntur solum facultates concessae intuitu indulgentiarum; facultates autem et privilegia regularium non sunt concessa intuitu et occasione indulgentiarum, adeoque, etc. Nec suspenditur facultas quam 19
habent Episcopi et alii praelati eligendi sibi confessarium a quo absolvantur; talis enim facultas non est concessa intuitu indulgentiarum. La Croix loc. cit., n. 1403; Viva loc. cit., art. ultimo, num. 3, et alii passim. Nec etiam sus- 20
penditur facultas quam habent Episcopi ex concilio Tridentino sess. 24, c. 6, absolvendi ab occultis Papae reservatis, et dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto provenenientibus et non deductis ad forum contentiosum, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, aut absolvendi impeditos adire Sedem Apostolicam; talis enim facultas competit Episcopis ratione proprii officii, et de jure communi, adeoque non suspenditur tali anno. Sicuti ne- 21
que suspenditur facultas quam habent praelati regulares ratione proprii officii in ordine ad absolvendos suos subditos; talis enim facultas non est eis concessa intuitu indulgentiarum; La Croix loc. cit., num. 1403; Viva loc. cit., art. ultimo, n. 4; Busembaus loc. c.; Zerola verb. *Annus Sanctus,* § 4, et alii passim.

Suspensio indulgentiarum et facultatum in 22
Anno Sancto incipit a primis vesperis Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, et desinit cum fine Vesperarum ejusdem vigiliae anni sequentis, tuncque reviviscunt absque nova concessione. Castropalaus tract. 24, punct. 12, §. 1; La Croix loc. cit., num. 1405, et alii passim. Ad Jubilaeum Anni Sancti requiri solet 23
confessio; an autem exigatur etiam communio dubitant doctores, quia bulla non exprimit. Unde La Croix loc. cit., num. 1400, dicit non requiri, sicuti et dicunt plures alii; Filliuc. vero, num. 251, et alii putant eam praesupponi. Requiritur tamen per omnes visitatio 24
certarum ecclesiarum in bulla expressarum, et quidem ab incolis Romanis per triginta dies continuos vel dispensativos, et a peregrinis seu exteris per quindecim. Putatque Bellegambe loc. cit., sect. 3, qu. 3, toties obtineri posse hoc Jubilaeum quoties repetuntur opera praescripta, et id declarasse Urbanum VIII, tenet et refert Bonac. disp. 6, qu. 1, punct. 5, n. 32, apud Busemb. loc. cit.

Post absolutum Romae Annum Sanctum 25
solet Papa concedere Jubilaeum etiam pro aliis provinciis extra Italiam, si nuntii apostolici vel

[1] Haud scio an haec opinio ab aliquo cordato viro possit sustineri, nisi ab eo qui religione ad ostendendas ingenii sui vires abuti velit.

Episcopi requirant, ut notat Gobat in Quinario, tract. 3, de Jubilaeo, num. 409 et 412, ubi dat
26 exemplaria. Et tale Jubilaeum possunt in partibus iterum lucrari qui Romae lucrati sunt. Bellegambe loc. cit., qu. 7; La Croix loc. c.,
27 num. 1405, et alii. Jubilaeum extraordinarium, quod per duas hebdomadas post Jubilaeum Anni Sancti concedi solet, necnon post coronationem Pontificis, ac saepe aliis gravibus causis, continet non solum indulgentiam plenariam instar Anni Sancti, sed etiam confert facultatem eligendi confessarium ab Ordinario approbatum, qui a reservatis etiam in bulla *Coenae* contentis absolvat, et vota commutet, et praescribere seu exigere solet septem opera, scilicet processionem, visitationem ecclesiarum, orationem in illis, confessionem, communionem, jejunium et eleemosynam.

28 Bullae Jubilaei quoad ea quae favores continent sunt latissime interpretandae, quantum patitur proprietas verborum, nisi in particulari casu vel materia, communis praxis, vel stylus curiae Romanae, aut omnino peculiaris ratio restrictionem persuadeat. Quoad ea autem quae gravamen seu odium continent, sunt sticte interpretandae quantum patitur verborum proprietas, nisi in particulari casu stylus et praxis curiae Romanae, seu aliqua peculiaris ratio laxiorem iuterpretationem persuadeat; arg. cap. *Odia* 15 de Regulis Juris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.* Sic Suarez, Henriquez, Sanctarell. cum Gobat l. c., cap. 5, num. 24 et sequent.; Viva de Jubilaeo, qu. 2; La Croix loc. cit., num. 1395, et alii passim. Hinc latissimae sunt interpretandae, quoad concessionem indulgentiae, electionem confessarii, absolutionem, commutationem operum vel votorum, etc. quia sunt favores. Stricte autem sunt interpretandae quoad obligationem ad certa opera, suspensionem indulgentiarum et facultatum, quia sunt gravamina. Bellegambe loc. cit., part. 1, sect. 1, qu. 6; Viva de Jubilaeo qu. 2; La Croix l. c., n. 1395, et alii plures.

29 Affertur tenor Notificationis pro Jubilaeo Anni Sancti 1675, concesso a Clemente X.

I. Conceditur poenitentiariis et parochis Romanis facultas absolvendi a reservatis et commutandi vota.

II. Nec non confessariis religiosis a vicesgerente approbatis.

III. Facilitatur religiosis consecutio Anni Sancti.

IV. Alumnis etiam et convictoribus Seminariorum.

V. Pauperibus et aegrotis.

VI. Declaratur bulla indulgentiarum suspensiva.

VII. Indulgentiae concessae visitantibus septem ecclesias Romanas et Scalam Sanctam non suspenduntur. Conceduntur item indulgentiae septem annorum et totidem quadragenarum visitantibus Romana templa ubi habetur comprecatio quadraginta horarum circularium.

NOTIFICATIO.

Gaspar tituli S. Silvestri in capite S. R. E. presbyter cardinalis Carpineus SS. D. N. Papae vicarius generalis.

I. Cum Sanctitas Domini nostri, prout nobis vivae vocis oraculo mandavit, cupiat magis dilatari gratias concessas omnibus illis qui convenerunt veniuntque Romam, consecuturi plenissimum Jubilaeum hujus Anni Sancti, mandavit nobis exponere infrascriptas concessiones, declarando etiam illa quae in dubio erant aut vocabantur, non sine fidelium turbatione et scrupulis conscientiarum; quarum paci et quieti consulturus Summus Pontifex haec statuit. Ut itaque confessarii et operarii multiplicentur ad majorem commoditatem et consolationem fidelium utriusque sexus, in omni plenitudine paternae charitatis concedit amplam facultatem poenitentiariis basilicarum S. Petri, S. Pauli, S. Joannis Lateranensis, et Sanctae Mariae Majoris, sive illi sint ex numero antehac esse solito, sive ex jam aucto, et deinceps augendo. Ad haec eadem facultas datur parochis tam saecularibus quam regularibus omnium parochiarum Romae (durante tamen Jubilaeo Anni Sancti) absolvendi, videlicet in ordine ad lucrandum praesens Jubilaeum, fideles ab omnibus sententiis et censuris ecclesiasticis contra illos pronuntiatis et fulminatis a sacris canonibus, aut judicibus quacunque de causa, et ab omnibus peccatis, et excessibus, et delictis quantumcunque gravibus et enormibus, etiam a casibus reservatis, non solum ab episcopis aut alias a praelatis inferioribus, verum etiam a pontifice ipso et a Sede Apostolica, etiam in bulla *Coenae Domini,* et in aliis quibuscunque constitutionibus Summorum Pontificum in foro conscientiae tantum. Ubi tamen sua Sanctitas declarat se non intelligere, aut dispensare, nec dare facultatem dispensandi aut habilitandi, et in pristinum statum restituendi, quae ad irregularitatem publicam, aut occultam, vel notam, defectum, incapacitatem et inhabilitatem quomodocumque contractam spectant, nequidem in foro conscientiae. Neque vult Sua Sanctitas ut praesens facultas illi suffragetur qui a Summo Pontifice, aut judicibus apostolicis, vel aliis ecclesiasticis excommunicati, suspensi, vel interdicti sunt declarati, vel publice denuntiati ob sententias et censuras ecclesiasticas, quas incurrerunt, adeo ut isti omnes absolvi non possint nisi prius satisfecerint, aut obediverint, et partes sibi contrarias pacificas ante reddiderint; Ita ut iidem poenitentiarii et parochi, du-

rante hoc Anno Jubilaei Sancto, commutare possint omnia vota (exceptis castitatis et religionis) in alia opera pia, imponendo nihilominus hisce fidelibus et quibusque aliis poenitentiam salutarem, et alia opera pia, quae iidem confessarii praescribent.

II. Concedit pariter Sua Sanctitas confessariis religiosis cujuscunque ordinis, congregationis et institnti, qui a nobis, vel a nostro vicesgerente sunt approbati aut deinceps approbabuntur, eamdem facultatem paulo ante explicatam absolvendi a censuris et casibus reservatis, commutandi vota, modo ea non sint substantialia religionum, ordinum, institutorum; imo et religiosis confessariis eadem datur facultas respectu sui ordinis, et illis aeque qui modo Romae versantur quam illis qui huc sunt venturi hoc Anno Sancto, ad quem se extendit tantum haec facultas.

III. Ut etiam facilitetur iisdem religiosis consecutio Anni Sancti et Jubilaei, tantique thesauri spiritualium gratiarum, et ut illi suo exemplo populum aedificent compareantque debito cam decore, qui decet personas Deo dicatas, significatur eisdem Suam Sanctitatem contentam esse ut illi visitent quatuor assignatas ecclesias ter tribus diebus continuis, aut interpolatis, una simul, aut quo ad majorem partem euntes, et incedentes respectu eorum qui in eodem conventu aut domicilio versentur, et sic consequantur sanctissimum Jubilaeum ac si visitassent easdem ecclesias triginta vicibus aut diebus. Ut tamen observentur caetera quae in bulla Jubilaei contlnentur, hortamur et nos eosdem religiosos in Domino ut incedant servato ordine quam modestissime, recitantes psalmos, vel alias preces, et laudes divinas decantantes.

IV. Idem indultum, ut visitentur tamen quatuor diebus continuis aut interpolatis eaedem ecclesiae, concedit Summus Pontifex etiam alumnis et convictoribus juvenibus, qui operam dant scientiis et liberalibus artibus, et vivunt in eodem convictu, modo et illi eant saltem quoad mediam partem, quos comitabitur praefectus, aut rector, vel alii qui eisdem praesunt, ut eadem gratia fiat iisdem praefectis, magistris, et famulis; monentur tamen hi omnes ut servent modestiam et ordinem inter eundum, orantes, vel pium quid tractantes. Regulares vero aliunde huc profecti ad lucrandum Jubilaeum sanctum, si voluerint se conjungere aliis suae religionis, habebunt eamdem facultatem, et lucrabantur indulgentias, si eodem modo ter visitaverint ecclesias supradicto modo. Si vero non possent exspectare aliorum commoditatem, aut advenirent cum alii lucrati sunt indulgentias, concedit Sua Sanctitas ut illi quinquies visitando ecclesias per quinque continuos aut interpolatos dies lucrentur easdem indulgentias quas fuissent lucrati visitando per quindecim dies easdem ecclesias prout bulla praescribit. Conceditur etiam congregationibus, Confraternitatibus, quae aliunde huc venerunt, ut simul semel visitando ecclesias, et his separatim fratres aut sorores satisfaciant visitationibus praescriptis in bulla, ac si quindecies visitassent.

V. Et cum maxime Sua Sanctitas secundum viscera paterna compatiatur paupertati ac multiplicibus miseriis advenarum, eorumque plurimorum, qui non habent unde se tandiu alant, vel neque sufferre possunt molestias tot visitationum intra quindecim dies, remittit arbitrio, discreto tamen et prudenti dictorum poenitentiariorum et Parochorum, ut quivis dispenset juxta cujusvis poenitentis indigentiam et possibilitatem in assignando numero visitandarum ecclesiarum, dando eisdem omnem facultatem circa id necessariam et opportunam. Eodem modo quia cives et incolae Romani, qui incoeperunt visitare ecclesias, sed morbo impediuntur prosequi secundum opus, ne priventur fructu laborum inchoatorum et piae intentionis qua aggressi sunt opus, ne affligantur corpore et animo, concedit eisdem poenitentiariis et parochis facultatem commutandi opera injuncta visitandarum ecclesiarum per triginta dies in alia quae viderint esse proportionata possibilitati dictorum civium et incolarum infirmorum. Quod si repente mors immineat antequam obtineat hanc immutationem, concedit illis Sua Sanctitas Jubilaeum ac si omnia opera necessaria explevissent.

VI. Ut etiam finaliter tollatur omnis ambiguitas et ut fideles sint certi de indulgentiis quas possunt lucrari, declaramus una cum oraculo Suae Sanctitatis, ut supra insinuato, quod in suspensione generali indulgentiarum quae continetur in bulla data 5 Maii 1674, publicato vero 17 Septembris ejusdem anni, non intelligantur suspensae indulgentiae altarium privilegiatorum pro defunctis, neque aliae concessae eodem modo pro defunctis; verum illae suspensae habeantur quas possunt consequi vivi, ut eas possint concedere animabus purgatorii per modum suffragii, et nec minus indulgentiae concessae in articulo mortis, et facultates communicandi eas aliis. Sicut nec cessant modo facultates sanctae Inquisitionis et officialium ejusdem, aut missionariorum, et ministrorum, qui ab eodem tribunali, vel a congregatione Propagandae Fidei, vel cum auctoritate apostolica ad id sunt deputati, et specialiter facultates absolvendi ab haeresi illos qui, abjurato errore, redduntur capaces earum gratiarum.

VII. Ut autem conservetur pium institutum et consuetudo visitandi templa in quibus celebratur comprecatio Quadraginta Horarum, et praecipua sanctuaria colendi hac in Urbe, concedit Sua Sanctitas, non obstante ea gene-

rali indulgentiarum suspensione, ut indulgentias solitas consequi possint fideles utriusque sexus, quas alias consequebantur, si visitent septem ecclesias et Scalam Sanctam diebus determinatis, eo modo et his cum conditionibus quibus illae fuerunt concessae, easdem lucrantur indulgentias. Quivis insuper qui visitat templa ubi habetur expositum Venerabile, et est comprecatio Quadraginta Horarum circularium et ordinariarum, quae sunt in publico folio a nobis exponendo et publicando hujus Anni Sancti decursu, ita ut ibidem aliquo tempore inter preces detineatur, prout illi videbitur, confessione prius, et sacra communione peractis, aut saltem concepto firmo proposito confitendi, lucrabitur is septem annorum indulgentias et totidem quarantenas toties quoties id praestiterit.

Datum Romae ex aedibus nostris, die 1 Februarii 1675 Jubilaei.

G. Card. Vicarius.

30 Affertur tenor alterius notificationis jussu Innocentii XII editae 6 Martii 1700, occasione Anni Sancti tunc tempore decurrentis.

NOTIFICATIO.

Gaspar miseratione divina Episcopus Sabinensis Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis de Carpineo, S. D. N. Papae vicarius generalis, Romanaeque Curiae, ejusque districtus judex ordinarius, etc.

Essendosi nella sacra congregazione deputata da N. S. sopra la celebrazione del presente Anno Santo, tenutasi li 26 febbraio prossimo passato, portate diverse istanze per la dichiarazione di alcuni dubbi insorti sopra l' intelligenza della bolla; e riferitosi da noi il sentimento della medesima congregazione alla Santità di N. S. nell' udienza delli 4 corrente, alla Santità Sua è piaciuto fare le seguenti dichiarazioni.

Che l' intera visita delle quattro basiliche debba farsi in un giorno contenuto nello spazio di 24 ore, e che il giorno debba intendersi, ed incominciare, e finire da una mezza notte all' altra.

Che la facoltà concessa sotto li 24 gennaio del presente anno alli RR. parochi, penitenzieri, e confessori destinati di commutare in altre opere pie, ed abbreviare le visite delle chiese agli invalidi ed impotenti cittadini ed abitanti di Roma, che avessero incominciato le medesime visite, e per sopravenienza d' impedimenti non le potessero terminare, la Santità Sua l' estende a beneficio ancora di quelli, che per la causa stessa non le avessero potute incominciare. Avvertendo però i suddetti confessori come sopra, di servirsi con prudenza e moderazione di questa facoltà. Rimanendo nel resto preservato l' Indulto conceduto a noi, ed a nostro monsignor vicegerente di poter delegare qualsivoglia confessore ne' casi particolari con le stesse facoltà.

Concede parimente la Santità Sua al padre confessore del sacro palazzo apostolico la stessa facoltà de' penitenzieri per la famiglia, che lo serve durante il presente anno.

Intende ancora, e dichiara, che le indulgenze solite a concedersi da' signori cardinali, legati, nunzi apostolici, e vescovi; o nell' uso de' Pontificali, o nel darsi le benedizioni, o in altra forma solita, rimangano nel loro vigore, non ostante la generale sospensione dell' Indulgenze sotto li 4 Giugno 1699.

Data dal nostro palazzo, questo dì 6 Marzo 1700.

G. Card. Vicarius.

Subnectitur hic bulla suspensiva indulgentiarum tempore Jubilaei Romani, seu Anni Sancti, et est ut sequitur eadem ad litteram edita a Clemente X, pro Anno Sancto 1675, ab Innocentio XII, pro Anno Sancto 1700, et a Benedicto XIII, pro Anno Sancto 1725. 31

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad futuram rei memoriam.

Cum nos super sancti Jubilaei celebrationem a vigilia nativitatis Domini Nostri Jesu Christi proxime futurae inchoandam, et usque ad finem sequentis anni duraturam, universo populo Christiano, de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium assensu indixerimus, ac omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, qui beatorum Petri et Pauli apostolorum, nec non sancti Joannis Lateranensis et Sanctae Mariae Majoris de Urbe basilicas visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem et veniam concesserimus, prout in nostris desuper confectis litteris plenius continetur; cupientes ut Christianae nationes ex omnibus terrarum orbis locis in alma Urbe nostra in fidei ac religionis unitate congregatae, eodem pietatis ac devotionis spiritu basilicas praedictas, quo maximo fieri poterit concursu, durante eodem Jubilaeo visitent et frequentent, multorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum exemplo adducti, omnes et singulas indulgentias, etiam perpetuas, et peccatorum remissiones, ac facultates et indulta absolvendi, etiam a casibus Sedi Apostolicae reservatis, etiam in litteris die Coenae Domini legi solitis contentis, quibus ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, etiam Sancti Joannis Hierosolimitani, domibus, militiis, ordinibus, etiam medicantibus, congregationibus, confraternitatibus, etiam laicorum, uni-

versitatibus, et piis locis, illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magistris, superioribus, et tam saecularibus quam quorumvis etiam mendicantium ordinum regularibus personis, coronisque, granis, imaginibus, numismatibus ex metallo, seu quacunque alia materia confectis tam singulariter, quam universaliter per quoscunque Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac etiam nos, etiam ad instantiam imperatoris, regum, ducum, aliorum principum, aut ipsis etiam imperatori, regibus, ducibus et principibus, vel aliis quacunque alia mundana vel ecclesiastica dignitate, etiam speciali nota digna fulgentibus, etiam ad instar Jubilaei, aut alias quomodocunque, et ex quibusvis causis, et occasionibus sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac alias quomodolibet concessas, et concessa, quorum omnium tenores, formas, derogationes et decreta praesentibus pro expressis haberi volumus, apostolica auctoritate de eorumdem fratrum consilio et assensu, ac potestatis plenitudine, suspendimus, et suspensas ac suspensa esse declaramus, easque, et ea eodem anno durante, nulli prodesse aut suffragari debere. Irritum quoque et inane decernimus, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca per praesentes auctoritate apostolica praecipimus et mandamus ne interim aliae quam indicti a nobis praedicti Jubilaei indulgentiae sive publice, sive privatim, quovis praetextu ubivis locorum et gentium sub excommunicationis eo ipso incurrendae, aliisque arbitrio ordinariorum infligendis poenis publicentur, vel nuntientur, aut in usum demandentur. Non obstantibus praemissis, ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non ecclesiarum, monasteriorum, conventuum, ordinum, congregationum, hospitalium, confraternitatum, universitatum, collegiorum, et locorum, aliorumque praedictorum, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, et consuetudinibus, privilegiis quoque exemptionibus et indultis apostolicis illis, eorumque superioribus et personis ac aliis quibuscunque per eosdem Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac nos, et dictam Sedem, ejusque legatos sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, et ex quibusvis causis, concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus, etiamsi in illis caveatur expresse, quod sub similibus vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis et individua mentio fiat, illis alias in suo robore permansuris ad effectum praemissum, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Et quia difficile nimis esset praesentes quocunque ubi illis opus fuerit perferri, volumus earum exemplis etiam impressis, notarii publici manu et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eamdem prorsus fidem in judicio, et extra ubique locorum adhiberi, quae adhiberetur praesentibus, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae suspensionis, declarationis, decreti, praecepti, mandati et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimoquarto, pridie nonas Julii, pontificatus nostri anno primo.

P. M. Card. Prodatarius.

F. Card. Oliverius.

Dictae constitutioni addi mandarunt speciales 32
notificationes seu declarationes Clemens X et respective Innocentius XII, uti supra videri possunt n. 29 et 30, ubi afferuntur per extensum; et suam etiam adhuc liberaliorem notificationem seu declarationem addi mandavit Benedictus XIII, ut sequitur :

Declaratio *ex vivae vocis oraculo sanctissimi* 33
domini Benedicti XIII, quoad indulgentias in Anno Sancto suspensas, facta per Fabricium Paulucci Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem, et Sanctitatis Suae vicarium generalem.

I. Ad tollendam omnem ambiguitatem, et ut fideles sint certi quoad obtinendas in Anno Sancto indulgentias, declaramus quod sub suspensione indulgentiarum in Anno Sancto non contineantur indulgentiae concessae altaribus privilegiatis, vel alias immediate pro defunctis. Intelliguntur autem suspensae illae indulgentiae quas alias consequi valent vivi cum facultate applicandi easdem defunctis per modum suffragii.

II. Item in Anno Sancto non sunt suspensae indulgentiae concessae in articulo mortis, uti nec facultas hasce aliis communicandi.

III. Praeterea non sunt suspensae indulgentiae quae concedi solent a cardinalibus, legatis, nuntiis apostolicis et episcopis, sive in usu pontificalium, sive in danda benedictione, vel in alia solita forma.

IV. Nec cessant ullo modo facultates tribunalis S. Inquisitionis atque officialium ejusdem, sive ministrorum ac missionariorum ab hoc sacro tribunali, aut a sacra congregatione de Propaganda Fide, vel alias auctoritate apostolica deputatorum. Specialiter apud mentionatos

non cessant facultates absolvendi ab haeresi illos qui poenitentes eamdem abjurant, seque dictae absolutionis capaces reddunt.

V. Ut etiam conservetur devota consuetudo visitandi principalia sanctuaria hujus Urbis, ac SS. Sacramentum sub comprecatione 40 horarum expositum; pariter ut stabiliatur pius usus genuflexionis ad pulsum salutationis angelicae, Sua Sanctitas concedit sequentes indulgentias:

Illi qui devote visitant septem ecclesias, aut Scalam Sanctam, vel templa ubi sunt stationes, diebus qui alias specificantur, solitas lucrantur indulgentias absque ulla diminutione.

Item, qui comitantur sanctissimum Viaticum deportatum ad infirmos, vel si fuerint impediti, saltem mittentes illuc quodpiam lumen, obtinent eas indulgentias quae alias propterea a Summis Pontificibus concessae fuerunt.

Insuper manent adhuc in suo vigore indulgentiae a Sua Sanctitate concessae fidelibus qui ad sonitum campanae mane, aut meridie, seu vespere, flexis genibus devote recitaverint *Angelus Domini*.

Finaliter illi qui visitant templa ubi habetur expositum Venerabile, et est comprecatio 40 horarum circularium ac ordinariarum (quae horae indicantur in publico folio a nobis exposito, et adhuc per decursum hujus Anni Sancti exponendo), lucrantur indulgentias 7 annorum et totidem quadragenarum toties quoties id praestiterint, si tamen aliquo tempore, prout ipsis in Domino videbitur, inter preces ibidem detineantur, et confessionem ac SS. communionem praemittant, vel saltem firmum propositum confitendi concipiant.

Datum Romae 10 Jan. 1725.

F. Card. Vicarius.

Nicolaus Antonius Can. Cuggiò Secr.

34 Deinde ipse Bened. XIII *in bonum defunctorum* post praecedentem notificationem seu declarationem concessit aliam specialissimam gratiam, quae non legitur concessa ab antecessoribus Pontificibus; ipsi enim tempore Jubilaei Anni Sancti extra Romam suspenderunt etiam pro defunctis illas indulgentias quas alias consequi valent vivi cum facultate applicandi easdem defunctis per modum suffragii. Quos equidem suos antecessores etiam ad initium secutus est Bened. XIII, in notificatione 10 Januar. 1725, etc.

35 Manente in suo vigore suspensione omnium indulgentiarum pro vivis, uti in bulla praememorata continetur, Sua Sanctitas dat facultatem, pro hoc anno solum, omnibus fidelibus lucrandi omnes illas indulgentias suspensas pro vivis ad effectum duntaxat eas directe et immediate applicandi per modum suffragii animabus defunctorum, et non aliter. Dico omnes, id est indulgentias tam temporales quam perpetuas, tam plenarias, partiales, locales, vel personales, concessas quocunque modo per Summos Pontifices, vel per legatos apostolicos; et non solum illas quae datae sunt cum facultate eas applicandi pro defunctis, sed etiam omnes alias in quibus talis facultas non est apposita, ita tamen ut fiant omnia opera in earum concessione praescripta. Et haec omnia, ut per merita Jesu Christi Redemptoris nostri ejusque sanctissimae Matris, et omnium sanctorum, de quibus thesaurus indulgentiarum cumulatur, illae animae quantocius possint transire a flamma castigante (ut ait S. Augustinus) in flammam beatificantem, et coelestem Jerusalem per suas sanctas portas intrare; ita ut praesens annus etiam pro animabus Purgatorii dici possit Annus Sanctus, et annus jucundus sanctissimi Jubilaei.

Datum 9 Febr. 1725.

Insuper idem Bened. XIII intra Annum San- 36
ctum 1725 concessit quasdam extraordinarias gratias pro vivis. Ad humillimas enim preces ex specialissima gratia indulsit toti nationi Germano-Belgicae nostri seraphici ordinis, ut in singulis ejusdem ecclesiis ab omnibus fidelibus utriusque sexus pro vivis obtineri valeant indulgentiae plenariae in festis S. Antonii Paduani, etc., sicut sequitur:

BENEDICTUS XIII.

Supplicationibus P. Joannis Thoni Fratrum Minorum Recollect. nationis Germano-Belgicae in Romana curia agentis (non obstante communi indulgentiarum suspensione) pro festis sanctorum Antonii et Francisci, ac sanctae Mariae Angelorum Portiunculae nuncupatae, in singulis ecclesiis ordinis et nationis praedictorum, etiamsi monialium, nec non oratoriis missionum praedicti ordinis, omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui aliquam ex supradictis ecclesiis seu oratoriis, a primis vesperis usque ad occasum solis dierum hujusmodi devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac Sanctae Romanae Ecclesiae exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino consequi posse benigne concessit.

Hac die 4 Maji 1725.

Cosmus de Hieronymis, Secr.

Advertendum tamen est quod istae specia- 37
lissimae gratiae, utpote extraordinariae, non extenduntur ad alios Annos Sanctos, nisi similiter sic subsequentes Summi Pontifices concedant aut declarent, ut recte advertit eruditis-

simus P. Massaeus Kreslinger in addit. ad Theol. Moral. P. Anacleti Reiffenst., tom. 2, tract. 12, dist. 3, qu. 19, append. 2, impressionis 1745, sub dat. Mutinae, ubi omnia supra tradita diligenter refert, et erudite exornat.

38 Novissime in lucem prodiit bulla suspensiva indulgentiarum pro Anno Sancto 1750, edita a Bened. XIV, quae, ut ab omnibus pro exacta ejus observantia in promptu habeatur, hic ad litteram datur:

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad futuram rei memoriam.

Cum nos nuper sancti Jubilaei celebrationem in hac alma Urbe a vigilia Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi proxime futurae inchoandam, et usque ad finem sequentis anni duraturam, universo populo Christiano de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Card. assensu indixerimus, ac omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui beatorum Petri et Pauli apostolorum, nec non Sancti Joannis Lateranensis, et Sanctae Mariae Majoris de Urbe basilicas certis vicibus visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem et veniam concesserimus, prout in nostris desuper confectis litteris plenius continetur; cupientes ut Christianae nationes ex omnibus terrarum orbis locis in hac urbe nostra, in fidei ac religionis unitate congregatae, eodem pietatis ac devotionis spiritu basilicas praedictas quo maxime fieri poterit concursu, durante Jubilaeo, visitantes et frequentantes, tanti et tam certi spiritualis emolumenti compotes fiant; multorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum exemplo adducti, indulgentias et facultates ab Apostolicae Sedis liberalitate alias emanatas, pro hoc anno suspendere; et nihilominus tum spiritualibus fidelium per universum orbem degentium necessitatibus paterna charitate consulere, tum pium devotionis fervorem erga laudabilia quaedam religionis et pietatis opera in Christianorum animis conservare et fovere; tum demum suffragia in fidelium defunctorum levamen atque subsidium erogare solita neutiquam imminuere, eorumdem praedecessorum vestigiis insistentes, decrevimus et constituimus.

Itaque praeservatis et firmis remanentibus indulgentiis concessis in articulo mortis, ac facultatibus, seu indultis illas impertiendi seu communicandi, tam venerabilibus fratribus Episcopis ac dilectis filiis praelatis locorum ordiriis in vim seu ad formam nostrarum litterarum nonis aprilis ann. 1747 editarum, quam aliis quibuscunque communiter aut personaliter, seu pro certo personarum genere, gradu aut numero, concessis, iisque pariter quas felicis recordat. praedecessor noster Benedictus Papa XIII, cunctis fidelibus salutationem angelicam seu alias preces de tempore mane, aut meridie, seu vespere, ad campanae pulsum, de genu, vel juxta dierum et temporum rationem, stando recitantibus; item indulgentia septem annorum et totidem quadragenarum quam ipse Benedictus, et novissimo Jubilaei anno durante, omnibus Christifidelibus tam in Urbe quam extra eam ubicunque degentibus, qui sacramentaliter confessi et sacra communione refecti, vel saltem vere contriti, et cum firmo proposito confitendi, ecclesias in quibus augustissimum Eucharistiae Sacramentum pro oratione Quadraginta Horarum, eo anno durante, expositum esset, devote visitassent, ibique juxta sanctae matris Ecclesiae mentem orassent, toties quoties id egissent, benigne concessit; quamque nos etiam, illius exemplo, pro maxime ineunte Jubilaei anno, et tam pro Urbe quam pro aliis ubique locis praesentium tenore libenter concedimus et elargimur. Atque illis etiam quas similis memoriae Innoc. XI et Innoc. XII Romani Pontifices praedecessores nostri fidelibus sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, cum ad infirmos defertur, devote comitantibus, vel lumen, aut facem per alios ea occasione deferendum, seu deferendam mittentibus similiter concesserunt; tum etiam indulgentiis a S. R. E. Cardinalibus de latere legatis Apostolicae Sedis nunciis, ac Episcopis in usu seu exercitio Pontificalium, aut impertienda benedictione, aliave forma consueta concedi solitis; item salvis et firmis remanentibus indulgentiis altarium privilegiatorum pro fidelibus defunctis, aliisque eodem modo pro solis ipsis defunctis concessis; itemque etiam aliis quibuscunque indulgentiis et peccatorum remissionibus, alias pro vivis concessis, ad effectum duntaxat ut Christifideles illas animabus fidelium defunctorum quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii directe applicare valeant; quas omnes et singulas, licet pro eo quod respicit vivorum favorem, hoc Jubilaei anno durante, generaliter, ut infra suspensas, ad praedictum tamen effectum ipsius anni decursu, etiamsi in earum concessionibus hujusmodi applicandi facultas indulta non fuerit, ab omnibus utriusque sexus Christifidelibus, qui injuncta in ipsis concessionibus opera cum debitis dispositionibus impleverint, acquiri posse, concedimus et indulgemus.

Praeservatis etiam, et firmis remanentibus facultatibus tribunalis officii inquisitionis adversum haereticam pravitatem auctoritate apostolica instituti, ejusque officialium, missionariorum quoque, et ministrorum, qui ab eodem tribunali, seu a congregatione venerabilium

fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium negotiis Propagandae Fidei praeposita, vel alias a Sede praedicta ad id deputati fuerint; et praesertim facultate absolvendi ab haeresi illos qui, abjuratis eorum erroribus, capaces hujusmodi absolutionis redduntur; aliisque facultatibus quae ab officio Poenitentiariae nostrae apostolicae, missionariis, in locis missionum, earumque occasione, ab ipsis exercendae, concessae fuerint, item salvis et illaesis remanentibus facultatibus tam venerabilium Fratrum Episcoporum, aliorumque superiorum antistitum, in suis respective dioecesibus, circa dispensationes et absolutiones suorum subditorum in casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis; prout ipsis a sacra Tridentina Synodo, seu alias, etiam in publicis a jure communi ecclesiastico et ab eadem Apostolica Sede, pro certis personis et casibus indultae praemissaeque dignoscuntur, quam etiam superiorum ordinum regularium, quaecunque ipsis in regulares pariter sibi subjectos a Sede Apostolica praedicta tributae fuerunt.

Caeteras omnes et singulas indulgentias, tam plenarias quam non plenarias, etiam perpetuas et peccatorum remissiones, ac facultates, et indulta absolvendi, etiam a casibus Sedi Apostolicae reservatis, etiam in litteris die Coenae Domini legi solitis contentis, seu relaxandi censuras, commutandi vota, aut dispensandi etiam super irregularitatibus et impedimentis, quibusvis ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, etiam S. Joann. Hierosolymit. domibus, militiis, ordinibus, etiam mendicantium, congregationibus, confraternitatibus etiam laicorum, universitatibus et piis locis, illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magistris, superioribus, et tam saecularibus quam quorumvis etiam mendicantium ordinum regularibus personis, coronisque, granis, imaginibus et numismatibus ex metallo, seu quacunque alia materia confectis, tam singulariter quam universaliter per quoscunque Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac etiam nos, etiam ad instantiam imperatoris, regum, ducum, et aliorum principum, aut ipsis etiam imperatori, regibus, ducibus et principibus, vel aliis quacunque alia mundana vel ecclesiastica dignitate fulgentibus, etiam ad instar Jubilaei, aut alias quomodocunque, et ex quibusvis causis et occasionibus, sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac alias quomodolibet concessas et concessa, quorum omnium tenores, formas, derogationes, et decreta praesentibus pro expressis haberi volumus, auctoritate apostolica de eorumdem fratrum consilio et assensu, ac potestatis nostrae plenitudine, suspendimus, et suspensas ac suspensa esse declaramus, easque et ea, eodem anno durante, nulli prodesse nec suffragari debere; irritum quoque et inane decernimus, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca per praesentes auctoritate apostolica praecipimus et mandamus ne interim, praeter superius expressas, aliae quam indicti a nobis praedicti Jubilaei indulgentiae, sive publice, sive privatim, quovis praetextu ubivis locorum et gentium sub excommunicationis eo ipso incurrendae, aliisque arbitrio ordinariorum infligendis poenis, publicentur vel nuntientur, aut in usum demandentur.

Non obstantibus praemissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non ecclesiarum, monasteriorum, conventuum, ordinum, congregationum, hospitalium, confraternitatum, universitatum, collegiorum, et locorum, aliorumque praedictorum, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, exemptionibus et indultis apostolicis illis, eorumque superioribus et personis, ac aliis quibuscunque per eosdem Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac nos, et dictam Sedem ejusque legatos sub quibuscunque tenoribus et forma, ac cum quibusvis clausulis et decretis, et ex quibusvis causis concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus, etiamsi in illis caveatur expresse, quod sub similibus vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis et individua mentio fiat, illis alias in suo robore permansuris, ad effectum praemissum, hac vice duntaxat specialiter, et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Et quia difficile nimis esset praesentes, quocunque ubi illis opus fuerit, perferri, volumus earum exemplis, etiam impressis, notarii publici manu et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eamdem prorsus fidem in judicio et extra ubique locorum adhiberi, quae adhiberetur praesentibus, si essent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quadragesimo nono, sextodecimo kalendas Junii, Pontificatus Nostri anno nono.

D. Card. Passionaeus.

Indulgentiam plenariam, quatenus ipsa signi- 39
ficat remissionem totius poenae debitae pro peccatis, obtineri etiam Anno Sancto a profitentibus in religione, recte tradit doctissimus P. Viva de Jubilaeo, qu. 4, art. 5, n. 1, post Sanchez lib. 5 Summ., cap. 5, ex Navarr. et aliis. Et ratio est quia, ut colligitur ex sanctis Patribus, regularis professio aequivalet baptismo, quatenus virtute maximae satisfactionis in eo opere contentae, dum quis sibi ac sae-

culo moritur, obtinet, ex opere operantis, omnem omnino remissionem, ut docet S. Thomas 2-2, qu. 189, art. 3 ad 3. Unde suo modo plenariam indulgentiam assequitur, quamvis non illam quam Pontifex de thesauro Ecclesiae
40 concedit ad pleniorem securitatem. Quae doctrina valet utique etiam pro Anno Sancto, ut docet eruditissimus P. Gobat tom. 2 de Jubilaeo, tr. 3, c. 50, n. 57, addens quod porro censet Rodriquez tom. 2 qq. Regul., qu. 88, art. 1. Indulgentiam plenariam promissam ingredientibus religionem obtingere non tantum iis qui vota religionis substantialia emittunt,
41 sed etiam qui novitiatum ingrediuntur; quod Viva l. c., scite dicit intelligendum etiam esse de iis qui post biennium novitiatus emittunt tria vota simplicia in praeclarissima sua Societate Jesu, quippe isti etiam in vero statu religioso constituuntur, et ex parte sua in perpetuum moriuntur saeculo, se suaque Deo mancipantes sub obedientia superioris.

42 Quinimo Viva loc. cit., num. 2, addit probabile videri posse alicui, ut notat Gobat loc. cit., quamvis ipse non subscribat, quod indulgentia plenaria a Pontifice concessa obtineatur Anno Sancto ab emittentibus professionem regularem, quia sicuti ex cap. *In generali* 81 de Regulis juris in 6: *In generali concessione non veniunt ea quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus;* ita nec in generali prohibitione (atque adeo in suspensione indulgentiarum) veniunt eae indulgentiae quas Pontifex in specie non esset verisimiliter suspensurus; talis autem videtur esse hujusmodi indulgentia. Tum quia non obstat fini, ob quem aliae suspenduntur, nempe ne ob id praepediatur accessus ad Urbem. Tum quia praedicta indulgentia est omnino speciali nota digna, et majori longe jure, quam ulla alia conceditur. Ast vero ego non auderem absolute negare, sicut non audet Gobat loc. cit., quin verbis Pontificis adeo specialibus simul et generalibus comprehendatur reipsa suspensio etiam dictae indulgentiae pro vivis, maxime cum nunc ex concessione Benedicti XIII et XIV possit applicari pro defunctis, nisi aliter declarent successores Pontifices.

43 Post breve tempus infra ipsum Annum Sanctum solebat alias emanare pontificia notificatio, qua declarabatur quales indulgentiae intelligerentur in Anno Sancto suspensae, vel non, prout patet supra n. 29 et 30, de notificationibus Clementis X et Innocentii XII, nec non n. 31, de declaratione Benedicti XIII. Ast pro novissimo Anno Sancto 1750, Bened. XIV dictas notificationes seu declarationes inseruit eidem bullae suspensionis indulgentiarum supra allatae, ut ibi videri potest.

44 Intra eumdem Annum Sanctum emanare consuevit nova quaedam bulla, vi cujus monialibus, anachoretis atque eremitis, nec non infirmis et carceratis, sub ipso Anno Sancto conceduntur indulgentiae et gratiae magni Jubilaei, dummodo alias parati essent Romam ire ad lucrandum Jubilaeum, si hoc impedimento non detinerentur, et dummodo pia Christianae pietatis et charitatis opera ponant, ab Ordinariis locorum, aut monialium, et eremitarum superioribus, vel de eorum mandato a prudente confessario, et in alma Urbe a Pontificis vicario, seu ejus vices gerente praescribenda. Et conceditur pariter in eadem bulla facultas supradictis personis eligendi confessarium, sive saecularem, sive regularem cujusvis ordinis, ab Ordinariis locorum ad id probatum, a quo possint etiam a reservatis in bulla *Coenae* absolvi. Sic tradunt Gobat loc. cit., c. 6, ubi adducit exemplar hujusmodi bullae editae ab Innocentio X, anno 1650, eamque in omnibus erudite explanat; et Viva loc. cit., qu. 7, per varios articulos eam egregie elucidans, Franciscus van Rast. in opusculo de Indulgentiis, qu. 8; Massaeus Kreslinger loc. c., addit. 10, adducens similem concessionem etiam factam a Bened. XIII, Const. incip. *Pontificia sollicitudo,* edita 12 Jan. 1725.

Attamen hucusque dicta sunt intelligenda, nisi 45
aliter Pontifices pro tempore existentes statuerint et declaraverint, cum semper sit exacte observanda bulla laudati Pontificis Bened. XIV, tempore Anni Sancti, si quid aliud diversum a suis praedecessoribus disponat aut expresse declaret, ut in novissima supra allata constitutione ejusdem Pontificis, pro Anno Sancto 1750, in qua praeservatis duntaxat indulgentiis in § *Itaque praeservatis* enumeratis, et facultatibus in § *Praeservatis etiam* specificatis, suspendit caeteras omnes indulgentias, tam plenarias quam non plenarias, etiam perpetuas, et peccatorum remissiones ac facultates, et indulta absolvendi a casibus Sedi Apostolicae reservatis, seu relaxandi censuras, commutandi vota, aut dispensandi etiam super irregularitatibus et impedimentis per quoscunque Romanos Pontifices suos praedecessores, ac etiam per se, quibuscunque tam singulariter quam universaliter, ac alias quomodolibet concessas et concessa, ut plenius ac fusius in ipsa § *Caeteras omnes.* Vide supra omnia in ipsa statuta, et exacte observa.

Subnectitur bulla emanata a Benedicto XIV 46
concedente monialibus, anachoretis atque eremitis, nec non infirmis, carceratis, captivis, aliisque in ipsa specificatis, sub ipso Anno Sancto indulgentias et gratias magni Jubilaei, ut sequitur: *

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad futuram rei memoriam.

Paterna charitas urget nos ut omnium nostrorum Ecclesiaeque filiorum pia vota non

tam oblata nobis benigne suscipere quam animo vix concepta praevertere, eisque recluso apostolicae liberalitatis thesauro occurrere studeamus. Dum itaque frequentes ex omni Christiani orbis regione fideles ad nostram hanc Urbem, et ad beatorum Apostolorum limina, pro indicto a nobis imminentis Anni Sancti Jubilaeo consequendo, partim jam advenientes intuemur, partim venturos accipimus, ad complures alios utriusque sexus Christifideles mentis nostrae oculos convertimus, qui non minori devotionis spiritu incensi, vel etiam animarum suarum necessitatibus impulsi, hujusmodi iter avide aggrederentur, nisi eos aut susceptum sanctioris vitae propositum certis locorum spatiis affigeret, aut ineluctabilis captivitas vel corporalis infirmitas detineret. Horum nos fidei ac desideriis favere, nec non spiritualibus indigentiis consulere, simulque pias preces supplicationesque eorum omnium, inter quos evangelicae perfectionis sequaces animae, lectissima portio Dominici gregis, connumerantur, nostris, congregataeque nobiscum fraternitatis obsecrationibus, ad exorandam omnipotentis Dei misericordiam adjungere cupientes, praesentium litterarum tenore opportunas rationes praescribere decrevimus, per quas tam viri quam mulieres, in eremis, monasteriis et religiosis domibus assidue vitam degentes, seu in custodiis et carceribus detenti, aut morbis et infirmitatibus procul ab Urbe impediti, etiam ad ipsam urbem non accedentes, nempe sacras Apostolorum memorias, et patriarchales ejusdem urbis basilicas respective visitantes, permissarum absolutionum concessique a nobis plenarii Jubilaei participes effici valeant.

Ut autem nemini dubium oriri possit quaenam personae sub harum litterarum providentia comprehendantur, in primis moniales omnes, quaecunque solemnia religionis vota emiserunt, et in monasteriis sub perpetuae clausurae legibus, sive locorum Ordinariis, sive regularibus superioribus, sive Apostolicae Sedi immediate subiectae vivunt, earum quoque novitias, aliasque virgines, seu mulieres saeculares, educationis, aut alia de causa, cum opportunis licentiis, in eisdem monasteriis habitantes; item monasteriorum hujusmodi moniales, quae aliquando ad eleemosynas colligendas ex eorumdem clausura egrediuntur, nec non oblatas in communitatibus viventes, quarum institutum ab hac Apostolica Sede approbatum existit, cum earum pariter novitiis, educandis, aliisque cum ipsis conviventibus, licet rigorosae clausurae legibus adstrictae non sint; Tertiarias quoque sub uno eodemque tecto collegialiter viventes, una cum earum novitiis, educandis, aliisque saecularibus personis, in earum societate viventibus, quamvis rigorosam clausuram non observent, earumque institutum nec unquam ad hunc diem ab Apostolica Sede approbatum aut confirmatum exstiterit, neque pro approbato praesentis concessionis vigore, in posterum haberi debeat; ac denique puellas atque mulieres in conservatoriis degentes; quamvis nec monialium, nec Oblatarum, nec Tertiariarum numero habeantur, nec clausurae legibus subjectae sint tam in Urbe quam extra eam, ubique locorum et gentium existentes, praesentis concessionis favoribus uti et gaudere posse volumus et declaramus.

Item anachoretas et eremitas, non quidem eos, qui nullis clausurae legibus adstricti, sive collegialiter, et in societate, sive etiam solitarii, sub Ordinariorum etiam regimine, certisque legibus, aut regulis obtemperantes vivunt; sed eos, qui in continua, licet non omnimode perpetua, clausura et solitudine, contemplativae vitae exercitiis dediti, alter ab altero seorsim degunt, etiamsi monastici aut regularis ordinis et instituti professores existant, uti Cistercienses aliquot, et Carthusienses monachi, et eremitae Sancti Romualdi in more habent, sub hujus concessionis amplitudine volumus comprehensos.

Ad eos etiam utriusque sexus Christifideles, qui in captivitate apud hostes quoquomodo existunt, nec non ad eos, qui ubique locorum, ex civilibus aut criminalibus causis in carceribus tam Episcoporum, aliorumque ecclesiasticorum superiorum, et tribunalium, quam saecularium principum et magistratuum, et ad regulares, qui in carcecibus claustralibus detinentur, vel quia nondum eorum causae expeditae sint, vel quia tempus poenae eisdem impositae non adhuc sit elapsum, quive ex superiorum quorumcunque praecepto, aliquem locum, aut civitatem, carceris et custodiae, seu exilii et deportationis loco habent; ac demum ad eos, qui in triremibus, seu alibi, ad opus damnati, atque addicti reperiuntur, ejusdem praesentis concessionis gratiam misericorditer extendimus. Pro iis tamen qui carceribus tribunalis sanctae Inquisitionis inclusi ubicunque detinentur, ea, quae paternae providentiae nostrae opportuna videbuntur, per organum ipsius Inquisitionis officii praescribere non omittemus.

Denique ad infirmos pariter utriusque sexus, tam laicos quam ecclesiasticos, sive saeculares, sive cujuslibet ordinis, congregationis et instituti regulares, qui nempe extra Urbem actu aliqua laborant corporis infirmitate, a qua juxta medicorum judicium non ita tempestive liberari poterunt ut intra ipsum Jubilaei annum ad Urbem conferre se valeant, vel qui, licet ex hujusmodi infirmitate convaluerint, non tamen sine gravi incommodo et recidivae periculo, Romanum iter conficere possent; quive etiam habitualiter infirma valetudine utuntur, adeo ut iter hujusmodi suscipientes,

in actualem facile morbum, aliudve grave corporis incommodum incidere possent; ac demum ad senes septuagenario majores, quaecunque inferius praesentibus litteris respective statuentur, spectare et pertinere volumus pariter et declaramus.

Hos itaque omnes et singulos monemus, hortamur et obsecramus in Domino, ut peccata sua in amaritudine animae recolentes, totoque cordis affectu detestantas, salutaris poenitentiae sacramento et congruis satisfactionis operibus conscientias suas expiare curent, tum ad vivificum divinae mensae convivium, innocentiae et charitatis stola ornati, reverenter accedant: Deumque Optimum Maximum, per Unigenitum Filium ejus, ac per merita beatissimae Virginis Mariae et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, omniumque sanctorum, juxta nostram Ecclesiaeque mentem, enixis precibus orent, pro ejusdem sanctae Ecclesiae exaltatione, haeresum extirpatione, catholicorum principum concordia, et totius Christiani populi tranquillitate et salute; in eumque finem alia, tum voluntaria, tum sibi in locum visitationis quatuor basilicarum Urbis ab ecclesiasticis superioribus ut infra, injungenda, religionis, pietatis aut charitatis opera, devote peragant, et exequantur.

Nos enim venerabilibus fratribus Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, per praesentes committimus et demandamus ut monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque superius expressis puellis, sive mulieribus, tam sibi quam nobis et Sedi Apostolicae immediate subjectis, in eorum civitatibus, dioecesibus et territoriis existentibus; anachoretis quoque et eremitis, carceratis, et morbo seniove affectis, eorum jurisdictioni respective subjectis, atque etiam ab illa exemptis, quatenus saeculares personae, aut extra claustra forsan cum debitis licentiis regulares existant; regularibus autem praelatis et superioribus, ut subditis sibi monialibus, et si quae sint Oblatae aut Tertiariae ipsorum regimini subjectae, et ab Ordinariorum jurisdictione exemptae, earumque novitiis, aliisque in earumdem monasteriis et communitatibus, ut supra, degentibus extra Urbem, nec non religiosis anachoretis, sive eremitis, aliisque religiosis in carceribus claustralibus detentis, sive infirmis et senibus septuagenario majoribus, congrua religionis, pietatis aut charitatis opera, aequabili disciplinae et indulgentiae moderatione servata, sive per seipsos, sive per prudentes confessarios, designare et praescribere non omittant quae illi et illae loco visitationum quatuor basilicarum et ecclesiarum intra et extra Urbis muros, a nobis pro consequendo hujus Anni Sancti Jubilaeo praescriptarum, juxta singulorum statum, conditionem et valetudinem ac loci et temporis rationes, respective exequi et implere possint ac debeant; et quorum implementum nos in earumdem visitationum locum, ad effectum ipsius Jubilaei consequendi, auctoritate apostolica commutando subrogamus. Pro monialibus autem, Oblatis et Tertiariis quibuscunque hujus almae Urbis, earumque novitiis, nec non puellis, aut mulieribus tam in praedictarum monasteriis et communitatibus quam in conservatoriis ipsius Urbis degentibus, et pro carceratis in ejusdem Urbis carceribus, volumus ut ad dilectum filium nostrum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem, nostrum in ipsa Urbe ejusque districtu vicarium in spiritualibus generalem, ejusve vices gerentem duntaxat, hujusmodi operum designationem, sive per seipsos, sive per prudentes confessarios facere omnino spectet atque pertineat.

Itaque de omnipotentis Dei misericordia, et praedictorum beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus, auctoritate confisi, et ex concessa nobis, licet immerentibus, suprema ligandi atque solvendi potestate, omnibus et singulis praefatis monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque puellis, sive mulieribus in monasteriis, ac religiosis piisve communitatibus viventibus, anachoretis, eremitis, nec non utriusque sexus captivis, et in carcere sive in custodia detentis, atque infirmis et senibus, vere poenitentibus, et intra praesens Jubilaei annum rite confessis, ac sacra communione refectis, Deumque Optimum Maximum, ut supra dictum est, orantibus, aliaque sibi in locum visitationis praedictae injungenda opera, in locis in quibus extiterint, devote adimplentibus, atque etiamsi, eorumdem operum executione suscepta, ipsos ante integrum eorum implementum ex hac vita migrare contigerit, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, veniam et remissionem, etiam duabus vicibus intra ipsius Anni Sancti decursum, si omnia praemissa opera injuncta iteraverint, per eorum singulos consequendam non secus ac ipsi, et eorum quilibet, praemissa in hac alma Urbe exequentes, et quatuor basilicas ejusdem Urbis, pro quibus visitandis Jubilaeum ipsum et indulgentia per nos concessa fuit, eodem Jubilaei anno, diebus ad id statutis, personaliter visitantes, consequerentur, et consequi possent, tenore praesentium ac de apostolicae liberalitatis amplitudine, concedimus et elargimur.

Eisdemque monialibus earumque novitiis, ut ad effectum praesentium, et pro prima vice duntaxat, confessarios presbyteros saeculares, vel cujusvis ordinis regulares, a locorum respective Ordinariis ad audiendas monialium confessiones approbatos quoscunque, caeteris autem supradictis anachoretis, eremitis, nec non Oblatis, Tertiariis, aliisque puellis et mulieribus in monasteriis, et religiosis ac piis communitatibus seu conservatoriis conviventibus, et Christifidelibus captivitate, carceratione aut

custodia, infirmitate aut senectute impeditis, tam laicis quam ecclesiasticis saecularibus, et cujusvis ordinis, congregationis et instituti, etiam specialiter nominandi regularibus, ut ad effectum hujusmodi, et pro prima pariter vice duntaxat, confessarios presbyteros saeculares, sive cujusvis etiam diversi ordinis regulares, ab Ordinariis similiter, in quorum civitatibus, dioecesibus et territoriis confessiones hujusmodi excipiendae erunt ad personarum saecularium cenfessiones audiendas approbatos quoscunqe eligere valeant; utque confessarii sic electi, illorum confessionibus diligenter auditis, eos, et eorum quemlibet a quibusvis peccatis, criminibus et delictis, quantumcunque gravibus et enormibus, etiam Sedi Apostolicae reservatis, etiam in bulla die Coenae Domini legi solita contentis, absolvere, injuncta ipsis poenitentia salutari, aliisque juxta canonicas sanctiones, rectaeque disciplinae regulas injungendis; ac praesertim quoad ipsos in carceribus detentos, quorum criminales causae nondum conclusae sunt, iisdem serio admonitis de obligatione qua tenentur judicibus super eorum delictis legitima auctoritate eos interrogantibus veritatem aperire; quodque hoc animi proposito carentes absolutionem sacramentalem nullo fructu, quin potius majori animarum suarum damno, susciperent; si autem cum hujusmodi veritatis fatendae proposito, aliisque debitis dispositionibus, peccata sua rite confiteantur, absolutio quam a confessario obtinuerint ipsis in foro interno utilis sane et salutaris existet, nullatenus vero in foro externo ad temporales promeritas poenas evitandas prodesse poterit. Utque praeterea confessarii a monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque puellis et mulieribus supradictis ad praemissum effectum electi, iisdem monialibus intra monasteria clausurae legibus subjecta solemniter professis, vota quaecunque post professionem emissa, et cum earum observantia Regulari compatibilia, dispensando commutare; Oblatis vero, Tertiariis, et tam istarum quam praedictorum monasteriorum novitiis caeterisque puellis, sive mulieribus saecularibus in eisdem monasteriis, et Oblatarum aut Tertiariarum domibus et communitatibus, nec non in conservatoriis quibuslibet, educationis, convictus, aliave causa et ratione, cum debitis licentiis, commorantibus, omnia et quaecunque vota, exceptis illis quae nobis et Apostolicae Sedi reservata sunt, etiam dispensando commutare, easque omnes et singulas, facta commutatione hujusmodi, ab emissorum votorum, etiam juratorum, observantia, absolvere possint et valeant; dicta auctoritate apostolica, et earumdem tenore praesentium, misericorditer in Domino concedimus et indulgemus.

Non obstantibus nostris super indictione Jubilaei praesentis anni in hac alma Urbe, et super suspensione indulgentiarum et facultatum eodem Jubilaei anno vertente, nec non praedecessorum nostrorum de indulgentiis non concedendis ad instar, aliisque apostolicis, et in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis constitutionibus, ordinationibus et reservationibus etiam in eadem Bulla Coenae contentis, nec non quorumcunque, etiam mendicantium et militarium ordinum, congregationum, societatum et institutorum, etiam Societatis Jesu, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, legibus, usibus et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis eisdem concessis, praesertim in quibus caveatur expresse, quod alicujus ordinis, congregationis, societatis et instituti hujusmodi professores extra propriam religionem peccata sua confiteri prohibeantur. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et individua mentio facienda, vel alia exquisita forma ad id servanda foret, hujusmodi tenores pro insertis, et formas pro exactissime servatis habentes, pro hac vice, et ad praemissorum effectum duntaxat plenissime derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Caeterum venerabiles fratres Episcopos aliosque locorum Ordinarios hortamur ut nostrae et Apostolicae Sedis benignitatis exemplo permoti, confessariis a praemissis omnibus ad earumdem praesentium effectum respective eligendis, facultatem absolvendi eosdem a casibus eisdem Ordinariis respective reservatis, impertiri non recusent.

Volumus autem, etc.

Nulli ergo omnino, etc.

Datum Romae, apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quadragesimo nono, decimo septimo kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno decimo.

D. Card. Passionaeus.

J. Datarius.

47 Essendosi degnata la Santità di nostro Sig. Papa Benedetto XIV, approvare e confermare il decreto della sacra congregazione delle Indulgenze e Sagre Reliquie, emanato ad istanza de' divoti dell' anime del purgatorio sotto li 6 di Aprile dell' anno 1745, in vigore del quale si concede l' indulgenza di sett' anni ed altrettante quarantene con la facoltà di poterla applicare per modo di suffragio alle suddette anime del purgatorio a tutti li fedeli dell' uno e dell' altro sesso, i quali nell' Italia, o nell' Isole adiacenti nelli tre ultimi giorni della settimana santa, cioè giovedì, venerdì e sabato santo divotamente si occuperanno per lo spazio di un' ora continua in orazione o mentale, op-

pure vocale a pro de' fedeli defonti; con potersi conseguire l' accennata indulgenza in ciascheduno de' detti giorni dalla stessa persona. Pertanto si rende consapevole ognuno de' fedeli di sì inestimabile tesoro nuovamente dispensato da nostro Signore, e si raccomanda alla loro pietà l' applicarsi di proposito a sì divoto esercizio, non meno meritevole per essi, che profittevole alle Anime purganti, alle quali ne' tre suddetti giorni manca il consueto suffragio del sagrosanto sagrificio dell' altare.

Data questo dì 4 Marzo 1750.

Fr. G. A. Card. Vicario.

Gasparo Arciprete Ori Segr. »

48 Ob generalia comitia ordinis Minorum de Observantia celebranda in Aracaelitano conventu almae Romanae urbis, die 26 Maji dicti Anni Sancti 1750, occurrente vigilia Pentecostes, idem Benedictus XIV, per suam constitutionem incipientem *Pontificis omnium,* dat. 6 Martii 1749, omnibus et singulis fratribus ministro generali totius ordinis subjectis rite confessis sacraque communione refectis indulgentiam plenariam, ac remissionem omnium peccatorum suorum pro illa vice benigne concessit.

49 Ad complementum Jubilaei Anni Sancti subjungitur hic novissima constitutio ejusdem Benedicti XIV, merito attendenda, ut sequitur:

Extensio universalis Jubilaei in Urbe celebrati anno Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo ad universum catholicum orbem.

BENEDICTUS EPISCOPUS, etc.

Benedictus Deus, pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui dedit nobis elapsum Jubilaei annum, secundum desideria cordis nostri, per omnia felicem faustumque transigere. Repleti sumus consolatione, superabundavimus gaudio, dum toto hujus anni decursu, dilectorum in Christo nostrorum Ecclesiae filiorum fidem, religionem pietatemque perspeximus. Vidimus confluentes ad hanc Urbem nostram innumeros ex omni lingua, et populo, et natione, ex omni ordine, aetate, ac sexu, Christifideles, qui ipso suo adventu, et propriae fidei fervorem, et amplitudinem regni Dei testabantur. Eosdem vidimus ac sacra ejusdem urbis templa certatim accurrentes, in spiritu contrito et humiliato, animarum suarum expiationi consulere, et sicut olivarum novellas in circuitu mensae Domini, vivifica Christianae unitatis, et pacis sacramenta percipere. Tum etiam impigro studio et religiosa frequentia, ab una ad alteram saepe procedentes ecclesiam; nunc in Constantiniana Lateranensi basilica, Salvatoris nostri clementiam, per merita ipsius beati Praecursoris ejusdemque dilecti discipuli et evangelistae exorantes; nunc in Liberiana aede in Exquiliis, gloriosae Virginis Dei Genitricis opem atque praesidium implorantes; nunc sacram Apostolorum Principis confessionem in Vaticano; nunc via Ostiensi Doctoris Gentium martyrium osculantes, uberibusque lacrymis perfundentes pro Ecclesiae catholicae pace et exaltatione, cunctorumque credentium incolumitate et salute unanimes ferventesque preces effundere. Quo spirituali gaudio auribus nostris audivimus ejusdem Urbis vias et fora, areas et colles piis precationibus, suavibus canticis, ac divini Nominis laudibus personare! Quoties commota sunt paterna viscera nostra, dum confertissimos vidimus fidelium greges, nostris pedibus circumfusos, in persona humilitatis nostrae, vicarium Christi et potestatem venerari, ac beati Petri apostolatum, cujus dignitas in indigno haerede non deficit, effusis filialis obsequii significationibus prosequi! His populorum flagrantibus studiis sacrorum praeluxerunt exempla pastorum, qui ad honorandam de more memoriam ejusdem beatissimi Ecclesiae principis, hoc anno potissime frequentes se contulerunt, et quorum nos splendida corona stipati, sacros conventus maxima cum dignitate universaeque fraternitatis aedificatione celebravimus. Quid vero dicemus de venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aliisque curiae nostrae proceribus, qui piorum operum assiduitate caeteris praeeuntes, simulque Christianae humilitatis exercitationibus infra quoscunque, licet abjectae sortis, fratres sese dimittentes, Christi bonus odor facti sunt universae civitati, et omnibus qui fuerunt in ea? Quid demum de totius dilectissimae Urbis cleri ac populi devotione narrabimus, cujus pietatis exempla, cujus charitatis officia erga advenas et peregrinos hoc anno praesertim largiter ac sedulo impensa, in universo mundo annuntianda fore non dubitamus? Benedicti filii nostri, Romanae urbis cives et incolae qui fecerunt hanc misericordiam cum fratribus suis! Nos autem confitebimur Domino, quoniam benignus est, quoniam consolationes ejus laetificaverunt animam nostram.

Sed praeterea magna a nobis spes jure ac merito concepta est eumdem clementissimum Dominum imploratam votis nostris misericordiam suam nobis ostensurum, idque demum Ecclesiae suae largiturum fore quod tam concordibus studiosisque obsecrationibus a se postulari concessit: ut scilicet Ecclesiam ipsam catholicam, et regnum Filii sui, per totum terrarum orbem, et sanctitate et amplitudine exaltet; ut cunctis mundum purget erroribus; ut inter Christianos principes concordiam et pacem confirmet universamque Christi sui ple-

bem ab omni mundana adversitate defendens, ad aeternae salutis portum dirigat atque perducat. Quod ut ab eodem Deo Optimo Maximo fidentius petere audeamus, de praedictorum fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium consilio, decrevimus universos Christifideles qui ubique locorum et gentium unius fidei communione nobis junguntur, in hujusmodi votorum societatem adscire, apertoque largius indulgentiarum thesauro, efficaciter invitare; sperantes fore ut, dum ad id assequendum, animarum suarum maculas per poenitentiam eluendo, se comparabunt, ac pio devotionis affectu ferventes, debitaeque erga Sedem Apostolicam observantiae specimen in hoc ipso praeseferentes, injuncta pietatis et religionis opera exercebunt; et singuli in semetipsis id quod pro aliis postulabunt, obtineant; et quas pro fratribus preces supplicationesque offerent, eidem bonorum omnium largitori, innocentiae et charitatis suae merito commendent.

Itaque de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus, auctoritate confisi, ex suprema ligandi atque solvendi potestate, quam nobis Dominus, licet indignis, contulit, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, in quacunque mundi parte existentibus, et in Apostolicae Sedis gratia et obedientia manentibus, etiam iis qui forsan elapso anno Romam venerunt, ibique, seu alibi, quavis ratione, hoc idem Jubilaeum a nobis concessum adepti sunt, vere poenitentibus et confessis, et sacra communione refectis, qui intra sex menses a die publicationis praesentium in qualibet dioecesi faciendae computandis, ecclesiam ipsius cathedralem, seu majorem, aliasque tres ejusdem civitatis aut loci, sive in illius suburbiis existentes, ab Ordinariis locorum, vel eorum vicariis, aliisve de ipsorum mandato, designandas, semel saltem in die, per quindecim continuos, vel interpolatos dies, sive naturales, sive etiam ecclesiasticos, nimirum a primis vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum, devote visitaverint, ibique pro sanctae matris Ecclesiae exaltatione, haeresum extirpatione, catholicorum principum concordia, et Christiani populi salute et tranquillitate, pias ad Deum preces effuderint, ut plenissimam ejusdem anni Jubilaei omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem et veniam semel consequantur, perinde ac si quatuor basilicas seu ecclesias, intra et extra Urbem pro consequendo Jubilaeo hujusmodi a nobis designatas, statutis ad id diebus personaliter visitassent, et alia ad hoc requisita adimplevissent, misericorditer in Domino concedimus et impertimur.

Navigantes vero, et iter agentes, ut, si post elapsos menses hujusmodi, ad sua se domicilia, seu alio ad certam stationem se receperint, suprascriptis peractis, et visitata totidem vicibus ecclesia cathedrali, vel majori, aut parochiali loci eorum domicilii, seu stationis hujusmodi, eamdem indulgentiam consequi possint et valeant. Nec non praedictis locorum Ordinariis, ut cum monialibus, Oblatis, aliisque puellis aut mulieribus, sive in monasteriorum clausura, sive in aliis religiosis aut piis domibus, et communitatibus vitam ducentibus, anachoretis quoque et eremitis, ac aliis quibuscunque tam laicis quam ecclesiasticis personis, saecularibus vel regularibus, in carcere aut captivitate existentibus vel aliqua corporis infirmitate seu alio quocunque impedimento detentis, quominus supra expressas visitationes exsequi possint, super praescriptis hujusmodi visitationibus tantummodo; cum pueris autem, qui nondum ad primam communionem admissi sunt, etiam super communione hujusmodi, dispensare, ac illis omnibus et singulis, sive per se ipsos, sive per eorum earumque regulares praelatos aut superiores, vel per prudentes confessarios, alia pietatis, charitatis aut religionis opera, in locum visitationum hujusmodi, seu respective in locum sacramentalis communionis praedictae, ab ipsis adimplenda praescribere; atque etiam capitulis, congregationibus, tam saecularium quam regularium, sodalitatibus, confraternitatibus, universitatibus seu collegiis quibuscunque, ecclesias hujusmodi processionaliter visitantibus, easdem visitationes ad minorem numerum, pro suo prudenti arbitrio, reducere possint ac valeant, earumdem tenore praesentium concedimus pariter et indulgemus.

Insuper iisdem monialibus earumque novitiis, ut sibi, ad hunc effectum confessarium quemcumque ad excipiendas monialium confessiones ab actuali Ordinario loci in quo earum monasteria constituta sunt approbatum; caeteris autem omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, tam laicis, quam ecclesiasticis, saecularibus, et cujusvis ordinis, congregationis et instituti, etiam specialiter nominandi regularibus, licentiam concedimus et facultatem ut sibi ad eumdem effectum eligere possint quemcunque presbyterum confessarium, tam saecularem quam cujusvis etiam diversi ordinis et instituti regularem, ab actualibus pariter Ordinariis in quorum civitatibus, dioecesibus et territoriis confessiones hujusmodi excipiendae erunt, ad personarum saecularium confessiones audiendas approbatum; qui intra dictum semestris spatium, illos et illas qui scilicet praesens Jubilaeum consequi sincere et serio statuerint, atque ex hoc animo ipsum lucrandi, et reliqua opera ad id lucrandum necessaria adimplendi, ad confessionem apud ipsos peragendam accedant, hac vice, et in foro conscientiae duntaxat, ab excommunica-

tionis, suspensionis et aliis ecclesiasticis sententiis et censuris, a jure vel ab homine quavis de causa latis seu inflictis etiam Ordinariis locorum, ac nobis et Sedi Apostolicae, etiam in bulla die Coenae Domini legi solita, seu per alias quascunque apostolicas constitutiones quomodocunque reservatis, et a sacris canonibus fulminatis; nec non ab omnibus peccatis et excessibus, quantumcunque gravibus et enormibus, etiam iisdem Ordinariis, ac nobis et Sedi Apostolicae, ut praefertur, reservatis, injuncta ipsis poenitentia salutari, aliisque de jure injungendis, absolvere; nec non vota quaecunque, etiam jurata, ac Sedi Apostolicae reservata (castitatis, religionis et obligatoriis, quae a tertio acceptata fuerint, seu in quibus agatur de praejudicio tertii, semper exceptis; nec non poenalibus, quae praeservativa a peccato nuncupantur, nisi commutatio futura judicetur ejusmodi, ut non minus a peccato committendo refraenet, quam prior voti materia), in alia pia et salutaria opera commutare; et cum poenitentibus hujusmodi in sacris ordinibus constitutis etiam regularibus, super occulta irregularitate ad exercitium eorumdem ordinum, et ad superiorum assecutionem, ob censurarum violationem duntaxat contracta, dispensare possint et valeant, eadem auctoritate et apostolicae benignitatis amplitudine concedimus et indulgemus.

Non intendimus autem per praesentes super aliqua alia irregularitate vel publica, vel occulta, seu defectu, aut nota, aliave incapacitate aut inhabilitate, quoquomodo contractis, dispensare, vel aliquam facultatem tribuere super praemissis dispensandi seu habilitandi, et in pristinum statum restituendi, etiam in foro conscientiae; neque etiam ulli confessario facultatem absolvendi complicem in quolibet inhonesto contra sextum praeceptum peccato, aut complici confessarium hujusmodi ad effectum praesentium eligendi licentiam impertiri ut jam in aliis nostris litteris incipient. *Sacramentum Poenitentiae*, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quadragesimo primo, kalendis Junii, Pontificatus nostri anno primo editis, generaliter declaratum fuit; neque demum easdem praesentes iis qui a nobis et Apostolica Sede, vel ab aliquo praelato seu judice ecclesiastico nominatim excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias in sententias et censuras incidisse declarati, vel publice denuntiati fuerint, nisi intra tempus dictorum sex mensium satisfecerint, et cum partibus, ubi opus fuerit, concordaverint, ullo modo suffragari posse aut debere.

Caeterum, si qui post inchoatum hujus Jubilaei consequendi animo praescriptorum operum implementum, morte praeventi, praefinitum visitationum numerum complere nequiverint; nos piae promptaeque illorum voluntati benigne favere cupientes, eosdem vere poenitentes et confessos, ac sacra communione refectos, praedictae indulgentiae et remissionis participes perinde fieri volumus ac si praedictas ecclesias diebus praescriptis reipsa visitassent. Si qui autem post obtentas vigore praesentium absolutiones a censuris, aut votorum commutationes, seu dispensationes praedictas, serium illud ac sincerum, ad id alias requisitum, propositum ejusdem Jubilaei lucrandi, ac proinde reliqua ad id lucrandum necessaria opera adimplendi, mutaverint, licet propter id ipsum a peccati reatu immunes censeri vix possint, nihilominus hujusmodi absolutiones, commutationes et dispensationes ab ipsis cum praedicta dispositione obtentas, in suo vigore persistere decernimus ac declaramus.

Ut autem hujus consilii nostri, quod pro totius populi Christiani salute et sanctificatione suscepimus optatum consequamur effectum, maxima post Deum fiducia nobis reposita est in venerabilium Fratrum nostrorum Ecclesiae Dei antistitum cooperatione et sedulitate. Itaque omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Ordinarios locorum praelatos, sive ordinariam localem jurisdictionem, in defectum Episcoporum et praelatorum hujusmodi, legitime exercentes, gratiam et communionem Sedis Apostolicae habentes per nomen Domini nostri, et pastorum Principis Jesu Christi, et per charitatem Ecclesiae ipsius sponsae hortamur, rogamus, atque etiam apostolica auctoritate ipsis injungimus, ut simul ac praesentium litterarum exempla ad eorum manus pervenerint, non solum easdem solemniter publicare, et in reliquis sibi superius injunctis exsequi non praetermittant, verum etiam omni studio adnitantur, ut fideles sub eorum regimine constituti oblatam sibi occasionem reformationis, reconciliationis et sanctificationis cum gaudio suscipiant: ac se Apostolicae Sedis favoribus et gratiis dignos exhibentes, has ipsas iu uberrimum animarum suarum Ecclesiaeque universae fructum convertant. Quid jam ab ipsorum antistitum zelo in praeparandis ad universalis Jubilaei acquisitionem subjectis sibi plebibus praestari optaverimus, dudum eisdem per apostolica scripta ex hac Sede directa significavimus. Quid vero nos ipsi in hac urbe nostra, in eumdem finem praestiterimus, ad eorum notitiam perlatum fuisse putamus. Quo demum pietatis fructu, quo religionis exemplo, in hac ipsa urbe, benedicente Domino, celebrata fuerit ipsius Jubilaei solemnitas, nullum terrae angulum latere arbitramur. Merito igitur ab iisdem ecclesiarum pastoribus expectamus et petimus, ut attendentes ad Petram ex qua excisi sunt, suam cum Romana Ecclesia unitatem et communicationem in hoc etiam ostendere gestiant, ut singuli in suis civitatibus et dioecesibus id efficere curent, quod ipsa Ec-

clesiarum mater pro totius catholicae societatis profectu et incremento, pro Christiani populi emendatione et salute expetit; quod eadem Romana Ecclesia illustribus exemplis commonstrat et docet. Omnes itaque pastoralis sollicitudinis curas in id impendant ut commissos sibi populos, in ejusdem disciplinae puritate Christianaeque pietatis fervore concordes exhibeant; unusque per omnes catholicas Ecclesias bonorum operum splendor appareat; ut omnium fidelium consentientibus precibus exoratus omnipotens Pater, Ecclesiam suam miseratione continuata emundet, defendat et amplificet; supremos principes, qui ejus ordinatione in sublimitate sunt, coelestibus benedictionibus cumulet; universosque credentes, per viam pacis et per mandatorum suorum semitas ad aeternam salutem, quam nobis unigenitus ipsius Filius promeruit, gratiae suae munere perducat. Tunc demum gaudium nostrum plenum erit, ipsique Ecclesiarum pastores de profectu sanctarum ovium una nobiscum exultatione gaudebunt.

Charissimos denique in Christo filios nostros, imperatorem electum, ac reges et principes omnes catholicos, quorum plerique pro hujus Jubilaei ad eorum regna atque dominia extensione suum nobis desiderium significarunt, cum satis intelligere non dubitemus, ex hoc salutari opere in eorum ditionibus exequendo, cum piae conversationis augmento sincerae erga ipsos obedientiae studium, in populis eorum ditioni subjectis magis magisque firmatum iri, divinaeque propitiationis auxilium, ad ipsorum dominantium, eorumque principatuum prosperitatem et pacem efficacius implorari. Idcirco eosdem omnes et singulos fidentius hortamur atque rogamus ut omnia adjumenta et auxilia praestent dictis Ecclesiarum praelatis, ad hoc ut pium hujusmodi opus aptissimis mediis promovere, et ad optatum finem perducere valeant.

Praesentes quoque litteras per omnia validas et efficaces existere, suosque plenarios effectus, ubicunque per dictos Ordinarios Ecclesiarum praesules publicatae, et executioni mandatae fuerint, sortiri et obtinere, omnibusque Christifidelibus in Apostolicae Sedis gratia et obedientia manentibus, in hujusmodi locis commorantibus, sive ad illa postmodum ex navigatione et itinere se recipientibus plenissime suffragari volumus atque decernimus. Non obstantibus de indulgentiis non concedendis ad instar, aliisque apostolicis, et in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis constitutionibus, ordinationibus et generalibus seu specialibus absolutionum seu relaxationum ac dispensationum reservationibus, etiam in praedicta bulla *Coenae* contentis; nec non quorumcunque, etiam mendicantium et militarium ordinum, congregationum, societatum et institutorum, etiam Societatis Jesu, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, legibus, usibus et consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis eisdem concessis, et praesertim in quibus caveatur expresse, quod alicujus ordinis, congregationis, societatis et instituti hujusmodi professores extra propriam religionem peccata sua confiteri prohibeantur. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et individua mentio facienda, vel alia exquisita forma ad id servanda foret, hujusmodi tenores pro insertis, et formas pro exactissime servatis habentes, pro hac vice, et ad praemissorum effectum duntaxat, plenissime derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, etc.

Nulli ergo omnino, etc.

Datum Romae, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quinquagesimo, VIII kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno undecimo.

D. Card. PASSIONAEUS.

Ad uberiorem intelligentiam allatae constitutionis de extensione universalis Jubilaei, juvat hic subnectere plura dubia per varias suas apostolicas litteras ab eodem vigilantissimo Summo Pontifice resoluta et explanata. Cum enim ipse per suam constitutionem incip. *Celebrationem Magni Jubilaei* moneat omnes locorum Ordinarios, ut ad removendas omnes difficultates et controversias a theologis moralibus de Anni Sancti Jubilaeo excitatas, ad suas apostolicas litteras recursum habeant, et praesertim ad constitutionem incip. *Convocatis,* et ad epistolam italice impressam incip. *Fra le fatiche,* in quibus plurima ad hujusmodi controversiarum et difficultatum solutionem adnotata reperiuntur, hinc juxta illa variorum dubiorum solutio, exponendo breviter specialiores bullae particulas, hic traditur. 50

Et in primis quod per ly *Vere poenitentibus et confessis*, indicatur non sufficere pro Jubilaeo lucrando confessionem in voto, sive actum contritionis duntaxat cum proposito non peccandi de caetero cum sub nomine *poenitentis* contritus importetur, et sub nomine *confessis* eademmet actualis confessio sacramentalis demonstretur et exquiratur. Hancque opinionem firmat Benedictus XIV in laudata epistola *Fra le fatiche* num. 6, eamque Ecclesiae sententiam appellat, memorando ibi responsum Congregationis Indulgentiarum pro missionariis qui confessario carentes, indulgentiam plenariam consequi non poterant, quibus Clemens XII nova speciali gratia solius actus contritionis consuluit. 51

52 Imo ita necessario ad comparandum Jubilaeum et indulgentiam requiritur sacramentalis confessio, ut ad eam teneantur etiam qui solis peccatis venialibus, ut nullo mortali sunt coinquinati. Cum enim Ecclesia pro Jubilaeo opera consilii et supererogationis praescribat, ubi confessio operibus praescriptis annumeratur etiam de solis venialibus pro comparanda indulgentia fieri debet ut tradit idem Pontifex in d. Const. *Convocatis*, § 46, et in d. Epistola *Fra le fatiche*, n. 77.

53 Insuper ita pro acquirendo Jubilaeo requiritur sacramentalis confessio, quod qui ipsam visitationibus ecclesiarum praemisit, si istarum tempore in mortale incidat peccatum, aut peccati mortalis obliti recordetur, ut ultimum opus in gratia conficiat, teneatur iterum sacramentaliter confiteri, nec ei sufficiat actus contritionis. Sic idem Pontifex in dicta Const. *Convocatis*, § 47, et in recensita epistola, n. 75. Nec sufficit confessio voluntarie nulla, seu sacrilega, ut deducitur ex propositione 14, inter damnatas ab Alexandro VII, 24 Septembris 1665, a nobis jam ad id adducta infra art. 3, num. 25.

54 Per ly *et sacra communione refectis*, denotatur quod requiritur communio sacramentalis spiritualis in gratia facta, et non sufficit communio sacrilega, ut colligitur ex propositione 55 ex damnatis ab Innocentio XI, 2 Mart. 1679. Jam a nobis ad id allata loc. cit., num. 28, et firmat Pontifex in laudata epistola, num. 2, qui primus pro Jubilaei indulgentia lucranda hanc de communione conditionem adjecit propter momenta in ejusdem allocutione consistoriali descripta die 5 Maii 1749.

55 Per ly *semel saltem in die*, designatur quod omnes quatuor statutae ecclesiae visitandae sint semel saltem in eadem die; nec sufficit unam ex ipsis uno die, et alteram altera die intra praefinitum Jubilaei tempus visitare, ut docet praxis, et ita fieri debere sancivit peculiaris congregatio eminentissimorum Cardinalium et Praelatorum, anno 1700, ab Innocentio XII ad id deputata. Quod etiam expressit in sua tunc temporis notificatione eminentiss. Card. Gaspar Carpegna, Romae vicarius, uti videre est supra in hoc art. 1, n. 30, et impraesentiarum firmat Bened. XIV, ex valore ipsorum verborum *semel saltem in die* in Const. incip. *Peregrinantes*, et in laudata epistola, n. 11.

56 Per ly *dies sive naturales sive ecclesiasticos*, indicatur quod utraque dies aut *naturalis* incip. ab una media nocte, et in alteram subsequentem desinens, aut *ecclesiastica* incipiens a primis vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum, ad visitationes peragendas idonea declaratur, ut expresse idemmet Pontifex in Const. *Benedictus Deus*, § *Itaque*, et in dicta epistola, num. 13.

57 Per ly *visitaverint*, quamvis satius sit intelligi visitationes ecclesiarum faciendas esse in gratia, sicuti et alia opera injuncta pro Jubilaeo comparando, attamen si visitationes ecclesiarum et alia injuncta opera executioni mandentur cum devotione et reverentia juxta Extravag. *Unigenitus*, et aliam *Quemadmodum*, et constitutionem Bened. XIV incip. *Peregrinantes*, ita ut pie disponant ad sacramentalem confessionem et communionem, id est modeste et devote in ecclesia colendo Deum, et venerando sanctos, adeo ut actus moraliter boni dici possint, dummodo ultimum opus ex injunctis in gratia adimpleatur, certum est ab hisce sic Deo reconciliatis indulgentiam plenariam Jubilaei lucrari, ut jam tradidimus supra artic. 3, num. 46, et firmat idem Pontifex cum Const. *Convocatis*, tum in epistola *Fra le fatiche*, num. 76. Nec officit quod in bulla Jubilaei confessio pro prima ex injunctis operibus recenseatur, sicque videatur confessionem debere aliis operibus praemitti; non officit, inquam, quia ordo verborum nequit esse regula pro ordine facti, ut ad rem nostram significat idem Pontifex in cit. epistola, n. 76.

58 Non lucrantur autem Jubilaeum qui in peccato mortali ecclesiarum visitationes peragunt, et insuper pravo fine, vel sine recta intentione, v. gr. ut otientur, ut curiositati satisfaciant, et id genus alia, ab intento comparandi Jubilaeum penitus aliena, ut recte declarat laudatus Pontifex in cit. Const. *Convocatis*, et in dict. epistola, n. 76.

59 Per ly *pias ad Deum preces effuderint*, significat Pontifex pro lucrando Jubilaeo sufficere orationem vocalem, et quamvis laudanda sit oratio mentalis, addendam vult aliquam vocalem in cit. Const. *Convocatis*, § 51. Et insuper brevem orationem magno fervore factam satis esse declarat ad satisfaciendum fini constitutionis *Peregrinantes*, seu Jubilaeo in laudata epistola, num. 83. Non autem sufficere modicam orationem ex acedia aut torpore provenientem, nam, cum ipsa devotionem excludat, inepta est ad Jubilaeum comparandum.

60 Per ly *plenissimam ejusdem anni Jubilaei omnium peccatorum suorum indulgentiam*, occasionem sumit Pontifex erudite demonstrandi primis Ecclesiae saeculis usque ad annum MCCC indulgentiam hanc plenariam consequi volentibus necesse fuisse in Palaestinam se conferre ad pugnandum pro Terrae Sanctae recuperatione, ut videre est in Concilio Claramontano, ubi Urbanus II hanc indulgentiam concessit; neque aliam saeculis illis extra Terram Sanctam potuisse comparari indulgentiam plenariam usque ad exordium decimi quarti saeculi, in quo Bonifacius VIII illam concessit pro anno Sancto Jubilaei. Sic laudatus Pontifex in epistola encyclica incip. *Celebrationem*. Quomodo

autem sit intelligenda indulgentia plena, plenior, et plenissima, jam tradidimus supra in verb. *Indulgentia*, artic. 1, num. 1 et 10. Vide ibi.

61 Per ly *semel consequantur*, intelligitur quod Jubilaeum Anni Sancti quoad facultates semel tantummodo; quoad indulgentias vero pluries repetitis operibus injunctis intra tempus praefinitum comparari posse, ut declaravit Sanctissimus in Const. *Convocatis*, et in cit. epistola, num. 84, et expressit in bulla Jubilaei *Benedictus Deus*, § *Itaque*, ibi: *Indulgentiam, remissionem et veniam semel consequantur*. Nemo tamen potest indulgentiam Jubilaei hujus pro se acquisitam mortuis applicare; nam idem Pontifex in cit. epistola firmat regulam esse non posse indulgentias vivis concessas pro defunctis applicari per modum suffragii, nisi id in concessione exprimatur. Generaliter autem eamdem indulgentiam plenariam, etiam repetitis operibus eadem die iterari non posse declaravit Sac. Congreg. Indulgentiarum die 7 Mart. 1678, approbante san. mem. Innoc XI. Vide supra verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 23, et art. 4, n. 15 in fine.

62 Per ly *navigantes vero et iter agentes*, declarat Pontifex quod navigantes et iter agentes, seu alio ad certam stationem se recipientes, post elapsum Jubilaei tempus, possint ipsum lucrari, visitata totidem vicibus ecclesia cathedrali, vel majori, aut parochiali loci eorum domicilii, seu stationis hujusmodi. Sic ipse expresse in eadem bulla *Benedictus Deus*, § *Navigantes*.

63 Per ly *super praescriptis hujusmodi visitationibus tantummodo*, determinat Sanctissimus quod non omnia opera in Jubilaeo injuncta in alia pia opera commutari possint, sicque hanc commutationis facultatem non extendi ad confessionem aut communionem (exceptis nondum ad communionem idoneis) neque ad ipsas preces in visitationibus fundendas, ut monet in laudata epistola, num. 53. Quinimo tum ibi tum in constitutione *Convocatis*, § 21, pro Romano Jubilaeo onerat conscientias poenitentiariorum, ne hac tam in minuendis quam commutandis visitationibus abutantur; et in epistola encyclica omnibus locorum Ordinariis directa, permittit ut justis solum de causis opportunas commutationes et reductiones concedant. Hinc clare stat facultatem commutandi concessam se extendere tantummodo super praescriptis visitationibus, ut expresse statuitur in eadem Constit. *Benedictus Deus*, § *Navigantes*.

64 Per ly *alia pietatis, charitatis aut religionis opera* intelligendum est, quod nisi qui Jubilaei indulgentiam largitur, aliter expresse asserat, commutatio visitationum, aut communionis cum pueris, nequit fieri in alia opera, quibus poenitens jam alio oneris titulo sit astrictus, ut relatis ad id doctorum diversis opinionibus, aequius censet Bened. XIV, in dicta epistola *Fra le fatiche*, num. 53, de italico in latinum conversa, sic: *Aequior tamen opinio ea videtur quae inficiatur indulgentiam comparari posse operibus, ad quae alio titulo quis astringitur; nisi tamen qui indulgentiam largitur expresse asserat eam praedictis aliunde jam debitis operibus acquiri posse, ceu si quis inter injuncta opera tria jejunia recenseret, eaque quatuor anni temporibus, puta septembris, speciatim asserat esse complenda*. Ex quibus patet quod quando legislator absolute loquitur ad lucrandum Jubilaeum, uti non possumus operibus quae alio titulo Deo debemus. Et paulo post arctius pro visitationibus sic habet: *Cum nequeant poenitenti commutari* (visitationes basilicarum) *in pia opera, quae alio titulo idem adimplere tenetur: cum hic agatur de subrogatione, juxta sancitam regulam, subrogatum ejusdem naturae et indolis esse debeat cum re pro qua supponitur; si ergo basilicarum visitatio libera est, nullique praecepto obnoxia, sed novum onus ad indulgentiam consequendam, subrogatum ejusdem naturae et speciei non erit, si jam cadat sub praecepto, si ex iis sit ad quae poenitens alio titulo sit astrictus*. Unde non videtur subsistere auctorum opinio qui eadem paschali communione, et praecepto communionis paschalis, et Jubilaeo satisfieri posse censuerunt.

Per ly *ad minorem numerum*, duplex potest 65
dubium expendi. I. An si decursu temporis Jubilaei, indultum minorationis visitationum exiret, qui jam tot vicibus ecclesias visitasset, quod satis essent ad implendum numerum in minoratione praescriptum, ad alias visitationes teneretur. Et respondetur certum esse valere visitationes ecclesiarum jam juxta minorationem completas; hac tamen adjecta conditione quod post minorationem adhuc semel quatuor designatae ecclesiae unica die visitentur. II. An qui aliquibus vicibus jam ecclesias visitavit ante indultum minorationis, post idem possit jam ante factas numerare pro iis quae in minoratione restringuntur. Et respondetur certum esse jam factas visitationes ecclesiarum, numerum ingredi in minoratione praescriptum. Ita sancit et firmat idem Pontifex in recensita epistola, num. 82, et in citata constitutione *Convocatis*, § 50.

Per ly *insuper iisdem monialibus earumque* 66
novitiis, explicat Pontifex eos solummodo posse moniales et novitias eligere confessarios quos actualis loci Ordinarius, vel universaliter, vel pro aliquo peculiariter monasterio approbavit, nec postea reprobavit. Sic in eadem bulla *Benedictus Deus*, § *Insuper*, et in epistola encyclica *Celebrationem*, § *Cum autem nos;* declarans insuper electionem hanc esse debere ad effectum Jubilaei consequendi, his verbis: *Li-*

cere monialibus earumque novitiis in hoc praesenti Jubilaeo ad effectum ejusdem Jubilaei consequendi confessarium eligere ab actuali Ordinario loci, etiam pro alio monasterio vel pro monialibus in genere approbatum.

67 Per ly *regularibus*, declarat Sanctissimus posse regulares cujusvis ordinis, congregationis et instituti, etiam specialiter nominandi, tempore Jubilaei sine proprii superioris facultate sibi eligere pro suo arbitrio quemcumque confessarium, sive saecularem, sive regularem cujusvis ordinis, approbatum ab Ordinario loci ad personarum saecularium confessiones audiendas. Sic expresse in eadem constitutione *Benedictus Deus*, § *Insuper*. Nec valet dicere quod sicuti regulares sine sui superioris facultate non possunt extra suum ordinem confessarium eligere vigore bullae Cruciatae, uti sancitum est a pluribus Summis Pontificibus et praesertim a Bened. XIV Const. incip. *Apostolica Indulta;* ita neque possunt virtute bullae Jubilaei; non valet', inquam, quia ideo non possunt id regulares virtute bullae Cruciatae, quia cum Cruciata sit privilegium permanens, si in regularibus ordinibus hoc jus vigeret, iisdem etiam detrimento foret; Jubilaeum autem cum sit privilegium transiens, et cito praeteriens, omnibus favet et nulli nocet, adeoque possunt regulares libere sibi eligere quemcunque confessarium extra ordinem, ut supra, virtute Jubilaei, et non vigore Cruciatae: quam rationem reddit idem Pontifex in laudata epistola *Fra le fatiche*, n. 37, et nos fuse tradimus infra art. 2, n. 3. Vide ibi.

68 Per ly *sincere et serio statuerint*, demonstratur eum qui praesens Jubilaeum consequi serio et sincere nolit, neque absolutionem censuris, neque alias facultates consequi posse, ut firmat Pontifex in recensita epistola, n. 62, ubi rationem reddens dicit: *Nam si facultates in ordine ad Jubilaeum conceduntur, usum deperdunt, ubi quis ad Jubilaeum consequendum nolit accedere.* Et Suarez tom. 2 de Religione, lib. 6, cap. 16, num. 2, sic expresse tradit: *Gratia non conceditur nisi in ordine ad hunc finem, et per modum praeparationis ad effectum Jubilaei: ergo qui non habet animum implendi et obtinendi Jubilaeum, non potest gaudere facultate.*

69 Per ly *et censuris* intelligendum venit duntaxat de interdicto, suspensione et excommunicatione, juxta c. *Quaerenti* 10 de Verb. signific., et non de irregularitate ex delicto contracta. Sic idem Pontifex in laudata epistola, n. 50, ubi censuras ab irregularitate secernit, et pro censuris nomen *absolutionis*, pro irregularitatibus vero nomen *dispensationis* juxta phrasim Tridentini sess. 24, c. 6, de Reformat., data opera se adhibuisse significat.

70 Per ly *etiam in bulla* Coenae Domini, quamvis ampla concedatur facultas, non tamen absolvendi ab haeresi externa, ut constat tum ex decreto Alexandri VII, in Congregatione S. Officii die 23 Martii 1656, ubi habetur *facultatem absolvendi ab haeresi in Jubilaeis, vel aliis similibus concessionibus non censeri comprehensam, nisi expressis verbis concedatur facultas absolvendi ab haeresi;* tum ex iis quae tradit idem Benedictus in Const. *Convocatis*, et in memorata epistola, n. 85, ac in quarta notificatione edita ab ipso adhuc Cardinali et Archiepiscopo Bononiae residente.

71 Per ly *quantumcunque gravibus et enormibus*, ne aditus pateat aliquibus asserendi Jubilaei tempore casum aliquem enormem reservatum esse, ut nonnulli auctores ex bullis Alexandri VI *Cum in principio*, Clementis VII *Pastoris aeterni*, et Pauli II *Et si Dominici gregis*, inter Extravag. commun. de Poenit. et remiss., dixerunt, Benedictus XIV omnem submovit difficultatem hanc adjiciendo ampliantem clausulam, sicut se explicat in dicta epistola, num. 37.

72 Per ly *injuncta ipsis poenitentia salutari*, declaratur onus imponendi et adimplendi salutarem poenitentiam in Jubilaeo, ut tradit Pontifex in recensita epistola, num. 65, recte animadvertens neminem vere poenitentem esse posse juxta cap. *Omnis utriusque sexus* 10 de Poenit. et remiss., qui salutarem refugit poenitentiam.

73 Per ly *vota quaecunque*, expresse conceditur confessariis jubilaribus facultas commutandi in alia pia et salutaria opera vota quaecunque, etiam jurata, et Sedi Apostolicae reservata, exceptis votis solemnibus castitatis, religionis et obligationis jam a tertio acceptatis, seu in quibus agitur de praejudicio tertii, et poenalibus pro praeservatione a peccato emissis, nisi commutatio futura judicetur ejusmodi, ut non minus a peccato committendo refraenet, quam prior voti materia. Sic ipse Pontifex in eadem bulla *Benedictus Deus*, § *Insuper*, in Const. *Convocatis*, et cit. epist. n. 40 et seq.

74 Per ly *super occulta irregularitate ad exercitium eorumdem ordinum*, venit intelligendum quod confessarii in Jubilaeo possunt sicuti in majoribus ordinibus, sive sacris, dispensare super occulta irregularitate ob censurarum violationem contracta in exercitio suorum ordinum, ut expresse in ipsa bulla *Benedictus Deus*, § *Insuper*, in fin. Ita etiam possunt a fortiori dispensare in iis minorum ordinum qui irregularitatem praedictam ob earumdem censurarum violationem contraxerunt, quamvis in bulla non exprimantur, quia, ut explicat Pontifex in dicta epistola *Fra le fatiche*, num. 50, concesso majori, minus etiam concessum intelligitur, ca. *Ex parte* 27 de Decimis, cum plus semper in se contineat quod est minus, c. *Plus* 35 de Regul. jur. in 6, l. *In eo quod plus* 210

ff. de Regul. juris; et cui licet quod est plus, liceat utique quod est minus, c. *Cui licet* 43 de Reg. jur. in 6; l. *Non debet* 21 ff. de Reg. jur.

75 Per ly *concedimus et indulgemus*, intelligi debet facultates in Jubilaeo concessas in confessione duntaxat exercendas esse, ut declaravit Bened. XIV, in Const. *Convocatis*, § 25, et in memorata epistola, n. 63, addens ex Thesauro de Poenitent. Eccles. part. 1, c. 22, hanc esse praxim Poenitentiariae, quod nempe praedictae facultates nonnisi intra confessionem exerceantur.

76 Per ly *complicem*, declarat Pontifex complicem confessarium in quolibet inhonesto contra sextum Decalogi praeceptum peccato, in quocunque etiam amplissimo Jubilaeo non posse sacramentalem absolutionem impertiri, ex quo ipse per ejusdem Pontificis Constitut. incip. *Sacramentum Poenitentiae*, et constitut. incip. *Apostolici muneris*, factus sit subjectum incapax sub poena nullitatis ad absolutionem impertiendam suo complici in dicto peccato, ut jam tradidimus in tomo 2, verb. *Complex peccati*, et verb. *Confessarius*, artic. 4, num. 14. Vide ibi.

77 Per ly *nisi intra tempus dictorum sex mensium satisfecerint*, denotatur quod obligatio imponi solita in absolutione a censuris incursis propter damnum illatum, aut injuriam irrogatam satisfaciendi parti laesae, non respicit judicem, ut nonnulli intellexerunt, sed eum qui damnum aut injuriam passus est, ut patet ex obvio verborum sensu, et expresse declaravit idem Pontifex in laudata epistola, n. 66.

78 Per ly *visitassent*, indulget quidem Pontifex ut qui morte praeveniuntur antequam praefinitum visitationum numerum compleverint, si vere poenitentes confessi et sacra communione refecti decesserint, Jubilaeum consequantur; uti etiam disposuit pro Jubilaeo Romano in Const. *Peregrinantes*. At vero Jubilaeum minime consequeretur qui ante confessionem et communionem ad Jubilaeum requisitam interiret, quia Pontifex morte correptos dispensat solummodo a residuis visitationibus, et aliunde declarat quod in operibus praescriptis voluntas exequendi non sufficit, nisi opere compleatur. Sic expresse in toties laudata epistola, num. 15.

79 Per ly *Si quis autem post obtentas vigore praesentium absolutiones a censuris aut votorum commutationes seu dispensationes*, decernit Pontifex quod qui confessus animo lucrandi Jubilaeum, in confessione obtinuit absolutionem a censuris, commutationem votorum, et vel dispensationem, si deinde mutato animo, opera pro Jubilaeo injuncta praetermittat, nihilominus praedictae absolutiones, commutationes vel dispensationes subsistant; licet qui opera implere negligit, vix a reatu peccati immunis censeri possit. Sic in hac bulla *Benedictus Deus*, § *Caeterum;* et in Constit. *Convocatis*, § 54, ac in dicta epistola, num. 86, recte animadvertens absolutionem non dari conditionate, seu ad reincidentiam, sed absolute, dummodo pro tunc poenitens habeat animum lucrandi Jubilaeum. Unde si post mutet propositum, remanet adhuc absolutus, quamvis peccet. Et quidem probabilius mortaliter, ut cum Suarez, Aversa, Viva, Vasquez et Filliucio videtur sentire Pontifex in toties commemorata epistola, num. 86, quia non satisfacit tacitae promissioni in re gravi, cum videatur intervenire tacitum pactum inter Pontificem et poenitentem, ita scilicet ut Pontifex concedat hujusmodi media, et poenitens ea acceptet, obligando se ad ponendum finem, adeoque si absque rationabili causa omittat deinde ponere opera injuncta, et lucrari Jubilaeum, violabit pactum tacitum in re gravi, sicque graviter peccabit.

Quibus omnibus hucusque traditis, tanquam de irrefragabili mente eruditissimi, sapientissimi ac zelantissimi Pontificis Bened. XIV, firmiter adhaerendum statuo, quidquid in aliquibus cum variis aliis de Jubilaeo contrario scripserim.

Ad complementum hucusque dictorum, placet hic subnectere sequentem constitutionem Clementis XIII qua Jubilaeum universale indixit anno primo sui pontificatus. 80

CLEMENS PAPA XIII.

Universis Christifidelibus praesentes Litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem.

Venimus in altitudinem maris, et ne, adversis luctantibus ventis, tempestas aquarum nos demergat, gemitibus inenarrabilibus ad Deum clamavimus, ut in suscepto a nobis apostolatus officio, et in gerendo hoc gravissimo munere, viribus nostris longe impari, efficacissimae gratiae suae opem et praesidium copiose largiatur, et preces nostras, quas in hac die tribulationis prolixe effundimus benignissime suscipiat. Quis enim tota mente atque totis artubus non contremisceret? Quis maximo timoris cruciatu non angeretur? Quis prae tristitia penitus non conficeretur, statuens ante oculos et diligentissime perpendens catholicae religionis et hujus Apostolicae Sedis moestissimam faciem? Quis denique acerbissime non defleret tot horrida vulnera, et fidei, et disciplinae, et juribus nostris inflicta? Sed non opus est tota mala commemorare et referre, et silentio praeterire remedia quibus tot jacturis possumus subvenire. Nullus est morbus tam magnus, tam diuturnus, tam desperatus, qui sanari non possit, vel cui certe opitulari non valeat pro ineffabili sua clementia omnipotens Deus, cujus misericordia superexaltat judicium.

Adeamus ergo cum fiducia ad thronum ejus in tempore opportuno; arma enim nostra quibus tot malis fortiter constanterque obsistere possumus, sunt preces et lacrymae, jejunia et eleemosynae; scimus quod si manserimus in eo, et verba ejus in nobis manserint, quodcunque voluerimus, petemus, et fiet nobis. Convertamur igitur ad Deum in toto corde nostro, in jejunio, in fletu, in planctu, nec avertamus faciem ab ullo paupere, ita enim fit ut nec a nobis avertatur facies Domini. Haec autem, ut ferventiori spiritus ardore majorique fructu peragantur, priscum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum morem secuti, coelestium munerum thesauros, quorum dispensatio fidei nostrae commissa est, proximis diebus, quibus catholica Ecclesia sacras Quatuor Temporum observationes annua recolit devotione, pro felici nostri pontificatus initio erogare decrevimus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, auctoritate confisi, ex illa ligandi atque solvendi potestate quam nobis Dominus, licet indignis, contulit, universis et singulis utriusque sexus Christifidelibus in alma urbe nostra degentibus, qui solemni processioni, quam Dominica decima octava post Pentecosten, die videlicet decima septima currentis mensis septembris ab ecclesia Sanctae Mariae Angelorum in Thermis ad basilicam Sanctae Mariae Majoris nuncupatam de eadem Urbe una cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, quos in Romana curia adesse contigerit, ac Christianorum regum et principum oratoribus apud nos existentibus, praelatis quoque et officialibus ejusdem curiae, universoque clero et populo, benedicente Domino, agemus, devote interfuerint, vel S. Joannis in Laterano, principis apostolorum, et S. Mariae Majoris praefatae ecclesias seu basilicas, vel earum aliquam intra spatium ejusdem, vel proxime subsequentis hebdomadae saltem semel visitaverint, ibique per aliquod temporis spatium pias ad Deum preces effuderint, ac quarta et sexta feria, ac Sabbato alterius ex praefatis hebdomadis jejunaverint, et peccata sua confessi sanctissimum Eucharistiae sacramentum in Dominica die immediate sequenti, vel alia die intra eamdem hebdomadam reverenter sumpserint, ac pauperibus aliquam eleemosynam, prout unicuique suggeret devotio, erogaverint; caeteris vero extra urbem praelictam ubicunque degentibus, qui ecclesias ab Ordinariis locorum, vel eorum vicariis seu officialibus, aut de eorum mandato, et ipsis deficientibus, per eos qui ibi curam animarum exercent, postquam ad eorum notitiam hae nostrae pervenerint, designandas, vel ecclesiarum hujusmodi aliquam spatio duarum similiter hebdomadarum a publicatione designationis per Ordinarios, vel eorum vicarios, seu officiales, vel alios, ut praefertur, faciendae decurrendarum saltem semel visitaverint, ibique ut supra oraverint, ac quarta et sexta feria, ac Sabbato alterius ex hebdomadis hujusmodi jejunaverint, pariterque peccata sua confessi, ac in die Dominica immediate sequenti, vel alia die intra eamdem hebdomadam sanctissima communione refecti fuerint, et pauperibus aliquam eleemosynam, ut praemittitur, erogaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem, sicut in anno Jubilaei visitantibus certas ecclesias intra et extra urbem praedictam concedi consuevit, tenore praesentium concedimus et elargimur. Navigantes vero et iter agentes, ut cum primum ad sua se domicilia receperint, suprascriptis peractis, et visitata ecclesia cathedrali, vel majori, aut parochiali loci eorum domicilii, eamdem indulgentiam consequi possint et valeant. Regularibus autem personis utriusque sexus, etiam in claustris perpetuo degentibus, necnon aliis quibuscunque tam laicis quam ecclesiasticis saecularibus vel regularibus, etiam in carcere aut captivitate existentibus, vel aliqua corporis infirmitate, seu alio quocunque impedimento detentis, qui supra expressa, vel eorum aliqua praestare nequiverint, ut illa confessarius ex jam approbatis a locorum Ordinariis ante praesentium publicationem, seu approbandis eis in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare possit, eaque injungere, quae ipsi poenitentes efficere poterunt, pariter concedimus et indulgemus. Insuper omnibus et singulis Christifidelibus utriusque sexus tam laicis quam ecclesiasticis saecularibus et regularibus cujusvis ordinis, congregationis et instituti, tam in urbe praefata quam extra eam ubique locorum, ut praefertur, degentibus, licentiam concedimus et facultatem ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcunque presbyterum confessarium tam saecularem quam cujusvis ordinis et instituti regularem ex approbatis, ut praemittitur, a locorum Ordinariis, qui eos ab excommunicationis, suspensionis vel aliis ecclesiasticis sententiis et censuris a jure vel ab homine quavis causa latis seu inflictis, necnon ab omnibus peccatis, excessibus, criminibus et delictis quantumvis gravibus et enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive nobis et Sedi Apostolicae, etiam in litteris die Coenae Domini legi solitis contentis, et alias per quascunque nostras, aut Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum constitutiones, quarum tenores praesentibus haberi volumus pro expressis quomodocunque reservatis in foro conscientiae, et hac vice tantum absolvere et liberare valeant; insuper vota quaecunque, religionis et castitatis exceptis, in alia pia et salutaria opera commutare, injuncta tamen eis, et eorum cuilibet

in supradictis omnibus casibus poenitentia salutari, aliisque ejusdem confessarii arbitrio injungendis. Quapropter tenore praesentium in virtute sanctae obedientiae districte praecipimus atque mandamus omnibus et quibuscunque venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, et aliis ecclesiarum praelatis, ac quibuscunque Ordinariis locorum ubicunque existentibus, eorumque vicariis et officialibus, vel, iis deficientibus, illis qui curam animarum exercent, ut, cum praesentium litterarum transumpta, aut exempla etiam impressa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione vel impedimento per suas ecclesias et dioeceses, provincias, civitates, oppida, terras et loca publicent et publicari faciant, ecclesiamque seu ecclesias visitandas designent. Non intendimus autem per praesentes super aliqua irregularitate publica vel occulta, nota, defectu, incapacitate seu inhabilitate quoquo modo contracta dispensare, vel aliquam facultatem tribuere dispensandi seu habilitandi, et in pristinum statum restituendi etiam in foro conscientiae; neque etiam easdem praesentes iis qui a nobis et Apostolica Sede, vel ab aliquo praelato seu judice ecclesiastico excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias in sententias et censuras incidisse declarati, vel publice denuntiati fuerint, nisi intra tempus dictarum duarum hebdomadarum satisfecerint, aut cum partibus concordaverint, ullo modo suffragari posse aut debere. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, praesertim quibus facultas absolvendi in certis tunc expressis casibus ita Romano Pontifici pro tempore existenti reservatur, ut nec etiam similes vel dissimiles indulgentiarum et facultatum hujusmodi concessiones, nisi de illis expressa mentio, aut specialis derogatio fiat, cuiquam suffragari queant; necnon regula nostra de non concedendis indulgentiis ad instar, ac quorumcunque ordinum et congregationum, sive institutorum, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus; privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis eisdem ordinibus, congregationibus et institutis, illorumque personis quomodolibet concessis, approbatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum tenores praesentibus pro sufficienter expressis, ac formam in eis traditam pro servata habentes hac vice specialiter, nominatim et expresse ad effectum praemissorum derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Ut autem praesentes nostrae, quae ad singula loca deferri non possunt, ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus ut earumdem praesentium transumptis, vel exemplis etiam impressis manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, ubique locorum et gentium, eadem prorsus fides habeatur ipsis praesentibus, si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 11 Sept. 1758, Pontificatus nostri anno primo.

D. Card. Passionaeus.

Articulus II. *Jubilaeum quoad ea quae concernunt confessarium jubilarem.*

Summarium.-1. In Jubilaeis extraordinariis conceditur facultas eligendi confessarium. - 2. Regulares an possint tali facultate gaudere. Ad n. 4. - 5. Confessarius eligendus a quo approbatus esse debeat. Ad n. 7. - 8. Monialès tempore Jubilaei qualem confessarium eligere possint? Ad n. 12. - 13. Confessarius approbatus pro solis viris non potest eligi a mulieribus; neque eligi potest confessarius complex peccati, nec excommunicatus, suspensus, et irregularis, extra casum necessitatis. Ad n. 15. - 16. Confessariis vi Jubilaei electis concedi solet quadruplex facultas, quae assignatur. - 17. Confessarius iubilaris a quibus peccatis et censuris absolvere possit. Ad n. 24. - 25. Idem Jubilaeum ad duas hebdomadas concessum an possit bis obtineri? Ad n. 26. - 27. Quid si aliquis tempore Jubilaei inculpabiliter omitteret in confessione peccatum reservatum, vel invincibili defectu *doloris* aut *propositi*, sit invalid absolutus. Ad n. 28. - 29. Per confessionem sacrilegam malitiose nullam an tolli possit reservatio? - 30. Quis si aliquis absolvatur animo adimplendi omnia, et postea non adimpleat? Ad n. 31. - 32. Confessarius ex iusta causa differens absolutionem poenitenti, an et a quibus peccatis reservatis possit ipsum absolvere transacto Jubilaeo? Ad n. 33. - 34. Confessarius jubilaris ratione facultatis sibi concessae, qualia vota vel promissiones possit commutare, vel non? Ad n. 49. - 50. Vota a confessario Jubilaei commutata reviviscunt, etiamsi non ponantur deinde opera injuncta pro Jubilaeo lucrando. - 51. Votorum commutatio an obtineri possit post tempus Jubilaei? Ad n. 52. - 53. Confessarius jubilaris, an, et in quae alia possit opera praescripta commutare? Ad n. 57. - 58. Ad legitimam operum commutationem quale impedimentum sufficiat. Ad n. 59. - 60. Quadruplex assignata facultas confessario iubilari concessa an exerceri debeat intra vel extra sacramentum confessionis. Ad n. 72.

1 In Jubilaeis extraordinariis duarum hebdomadarum conceditur cuilibet saeculari facultas eligendi confessarium ab Ordinario loci approbatum. *Communis*, et patet ex bullis pro ta-
2 libus Jubilaeis edi solitis. Etiam regulares possunt tempore Jubilaei sine licentia suorum superiorum sibi eligere confessarium quemlibet, sive saecularem sive regularem, ex approbatis ab Ordinario loci: Navarrus, Suarez, Filliuc. dicens sic esse declaratum a Sacra Congregatione; Bossius, Diana, Bordon., Lugo, Gobat dicens esse rescriptum Roma, ut stetur verbis bullae; Bellegambe part. 3, sect. 6, quaest. 1, cum La Croix lib. 6, part. 3, num. 1464; Fe-

lix Potestas tom. 1, part. 2, n. 1429; Tamburin. tom. 2, pag. 37, num. 40, et sic etiam plures alii. Et de facto verba bullae non solum dant potestatem *omnibus et singulis regularibus cujusvis ordinis, congregationis et instituti eligendi sibi confessarium quemlibet tam saecularem quam regularem, qui ab omnibus casibus absolvat*, etc.; sed etiam hanc potestatem concedunt; *non obstantibus quibuscunque privilegiis iisdem ordinibus concessis, etiamsi de illis specialis mentio facienda esset.*

3 Nec obstant constitutiones aliquae Summorum Pontificum, et signanter Urbani VIII Constit. incip. *In specula*, 19 Jun. 1630, declarantes, et respective declarans *Bullam Cruciatae et alia indulta hujusmodi regularibus et monialibus non suffragari quantum ad illum articulum eligendi confessarium independentem a suis superioribus.* Non obstat, inquam, quia ultra quam quod, ut notat Felix Potestas loc. cit., num. 1429, et alii, declaratio contraria Pontificum est expresse edita pro bulla Cruciatae, minime pro Jubilaeo, recte insuper advertit Card. de Lugo disp. 20 de Poenitentia, num. 189, diversis formulis et efficacioribus revocari privilegia regularium in bulla Jubilaei, quam in bulla Cruciatae. Unde quamvis regulares non possint vi bullae Cruciatae eligere confessarium sine licentia suorum superiorum, eo quod privilegium concessum regularibus, quod non possint eligere confessarium extraneum, non sit revocatum per bullam Cruciatae, possunt tamen talem confessarium eligere vi Jubilaei, eo quod per ejus bullam censeatur revocatum supradictum privilegium, ut patet ex supra adductis verbis in bulla Jubilaei apponi solitis: *non obstantibus quibuscunque privilegiis iisdem ordinibus concessis, etiamsi de illis specialis mentio facienda esset.* Et ratio cur non sit revocatum supradictum privilegium per bullam Cruciatae, bene vero per bullam Jubilaei, est quia bulla seu indultum Cruciatae est permanens, et ideo religionibus obesset; bulla vero seu indultum Jubilaei est transiens, favens omnibus, nulli nocens; ideoque saepe Pontifices declararunt vi bullae Cruciatae se noluisse revocare privilegia religionum; secus vero vi bullae Jubilaei. Quod praesertim constat ex declaratione Gregor. XIII, apud Rodriquez relata a Pasqualigo de Jubilaeo, qu. 206, his verbis: *Congregatio pro majori parte sensit pro negativa sententia (videlicet, quod non possint confessarium extra religionem regulares eligere); dixit tamen dubium esse referendum Sanctissimo Domino, qui postea die 19 Decembris 1581, in consistorio respondit: Tempore Jubilaei posse omnes Regulares confiteri peccata sacerdotibus etiam saecularibus approbatis ad confessiones. Nam in bulla non fit mentio, nisi de Ordinario eorum qui audituri sunt con-*
4 *fessiones, non de Ordinario poenitentis.* Imo nedum possunt regulares tempore Jubilaei confiteri cuicunque confessario approbato ab Ordinario loci, tam saeculari quam cujusvis ordinis regulari, sed etiam possunt absolvi a casibus suo superiori regulari reservatis, ut apud Nicolium in Flosculis, verb. *Jubilaeum*, n. 6, declaravit Sacr. Congreg. Episcop. et Regular. 19 Apr. 1583, et Alexand. VII, die 14 Maii 1655, in suo brevi incip. *Unigenitus*, et sic antea declarasse Gregorium XIII, testatur Peyrin. de privil. Regul. t. 3, c. 4, n. 3, pag. 1324, et Murga in tract. de Benefic. ecclesiast. qu. 2, n. 121, pag. 44.

Confessarius eligendus tempore Jubilaei de- 5
bet esse approbatus ab Ordinario loci, seu ipsius confessarii, non autem ab Ordinario poenitentis. Ita Sacra Congregatio Concilii interpretando bullam Jubilaei, et ex ejus sententia Sanctissimus declaravit bullam esse intelligendam de Ordinariis eorum qui audiunt confessiones, non autem de Ordinariis poenitentium. Sic refert Fagnan. lib. 5 decr., in cap. *Ne pro dilatione* 16 de Poenit. et Remission., n. 19.

Unde regulares, ut absolvantur a reservatis 6
virtute Jubilaei, probabiliter non possunt eligere confessarium approbatum a solo suo praelato regulari; Suarez, Reginald., Vega, Lugo cum La Croix loc. cit., num. 1465; Filliuc., Lezana, Bossius, Henriq., Faustus et alii cum Viva de Jubilaeo, qu. 9, art. 1, n. 3; Pontius dis. 46, qu. 10, conclus. 5, n. 138; Barbosa super Concil. Trid. sess. 23, cap. 15; Quilici qu. 5, art. 4; Matthaeucci Cautela Confessarii lib. 1, cap. 9, n. 8, et alii. Et ratio est quia per *Ordinarios locorum*, a quibus jubilares confessarii debent esse approbati secundum bullam Jubilaei, ibi: *Ex approbatis a locorum Ordinariis*, in communi sensu intelliguntur Episcopi; et secundum Sacram Rotam Romanam part. 11, dec. 23, num. 8, et part. 19, tom. 1, decis. 69, num. 15, rigorose Ordinarii nomen soli Episcopo spectat seu convenit, non autem inferiori. Opposita tamen sententia non 7
caret sua vera probabilitate, eamque tutam in praxi vocat Gobat in Quinario tractat. 3 de Jubilaeo, num. 229, et probabilissimam et in praxi tutam appellat Sylvius Resolut. variar. verb. *Jubilaeum* 1, quem sequitur Pontas verb. *Jubilaeum*, cas. 7, et tenent Sanctarellus, Coriolanus, Rodriquez, Bonacina apud Pasqualigum qu. 208; Diana part. 5, tract. 12, res. 37, et alii dicentes sufficere si confessarius sit approbatus a solo suo proprio praelato regulari, quia praelatus regularis est vere ordinarius suorum subditorum habens in illos jurisdictionem ordinariam, et, ut dicit Rota part. 13, dec. 54, num. 15, appellatione Ordinariorum veniunt omnes qui exercent jurisdictionem ordinariam quasi episcopalem. Tum quia *Favorabilem interpretationem non recipit, quae eum cui favetur laedere possit*, favente aperte regula 61

Juris in 6, quae sic expresse habet: *Quod in gratiam alicujus conceditur non est in ejus dispendium retorquendum.* Bulla autem Jubilaei plurimum laederet regulares multos, si praeter suum morem cogerentur quaerere confessarium ab ordinario loci approbatum, et forte illum quaerere extra suum conventum.

8 Moniales tempore Jubilaei non possunt eligere confessarium non approbatum in specie ad audiendas monialium confessiones; deducitur ex Const. Greg. XV incip. *Inscrutabili,* et Constit. Clementis X incip. *Superna;* ubi declaratur confessarios approbatos generaliter ad audiendas confessiones saecularium non posse audire confessiones monialium sine speciali approbatione pro ipsis. Et hoc etiam clare habetur ex declaratione Sacr. Congregationis missa ad Episcopum Abulensem anno 1593, et relata ab Arauxo in select. tract. 1, sect. 3, num. 15, et a Cajetano de Alexandris in Confessario monialium c. 6, § 13, qu. 6, in qua habetur quod approbatus ad audiendas confessiones certi generis personarum, vel in certa Ecclesia, non censetur approbatus simpliciter, ac proinde quod non potest virtute Jubilaei eligi ad audiendas confessiones aliarum personarum, aut extra Ecclesias sibi designatas, et sic tanto minus ad audiendas confessiones monialium sine specifica approbatione pro ipsis; Viva de Jubilaeo quaest. 9, art. 2; Molfesius, Pellizarius, Alphonsus de Leon., Faustus cum Cajetano de Alexandris loc. cit.; Matthaeucci Official. Curiae, cap. 13, quoad confessarios monialium, num. 10; Felix Potestas tom. 1, part. 2, n. 1423; Lantusca verb. *Jubilaeum,* n. 2; La Croix lib. 6, part. 2, num. 1467; Quilici Confessar. Manuduct. quaest. 1, art. 1,

9 n. 12; Polachus, Caspensis, et alii. Imo neque confessarius approbatus pro uno monasterio potest tempore Jubilaei eligi a monialibus distincti monasterii, ut colligitur ex cit. Const. Clementis X incip. *Superna,* in qua, ut jam declaraverat Sacr. Congr. Conc. super Const. Gregor. XV incip. *Inscrutabili,* in responsione ad nonum, dicitur praecise: *Atque approbatos pro audiendis confessionibns monialium unius monasterii minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii.* Matthaeucci loc. cit., n. 10; Viva loc. cit., sub n. 1, et alii. Vide verb. *Approbatio,* art. 3, a n. 5 ad 12, et verb. *Bulla Cruciatae,* n. 12.

10 Non desunt tamen qui defendant absolute contrarium, ut Peyrinus t. 3, cap. 3, num. 4, pag. 325; Bonacina de Sacramentis disp. 5, qu. 7, num. 22; Bossius sect. 2, punct. 4; Pasqualigus de Jubilaeo, qu. 210; Portell. et Summa Dianae verb. *Jubilaeum,* num. 20, et alii, volentes quod etiam moniales tempore Jubilaei possint eligere quemcunque confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum. Et ratio eorum est quia bulla Jubilaei permittit omnibus utriusque sexus fidelibus etiam regularibus, quod possint eligere confessarium approbatum ab Ordinario locorum absolute, adeoque non apparet ulla ratio cur requiratur specialis approbatio pro monialibus. Et confirmant ex Const. Urbani VIII incip. *Pontificia sollicitudo,* in qua pro Jubilaeo anni 1625 expresse concessit monialibus quod possent eligere quemcunque confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum, quod et concessit Innocentius X pro Jubilaeo anni 1650, ut refert Pasqualigus loc. cit., et ad Const. Greg. XV incip. *Inscrutabili,* et Clementis X incip. *Superna;* et ad decreta Sacrae Congregationis, in quibus declaratur confessarios approbatos generaliter ad audiendas confessiones saecularium non posse audire confessiones monialium sine speciali approbatione pro ipsis, respondent supradicti doctores id verum esse extra Jubilaeum, non vero tempore Jubilaei, pro quo Pontifices solent concedere etiam monialibus quod possint eligere quemcunque confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum.

At non sunt isti audiendi nec sequendi, nisi 11 aliter a Sancta Sede statuatur aut declaretur, quia supradicti Pontifices in citatis constitutionibus non dicunt absolute ut sanctimoniales possint eligere confessarios quoscunque ex approbatis ab Ordinariis locorum, sed expresse additur: *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id approbatos,* id est, ut explicant doctores, ad munus sanctimonialium confessiones excipiendi probatos. Et quamvis in Jubilaeis extraordinariis pro omnibus concessis soleat concedi generaliter et absolute pro omnibus etiam regularibus utriusque sexus facultas eligendi quemcunque confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum, tamen adhuc propter supra adducta dicendum est non posse moniales eligere nisi confessarios specialiter approbatos pro ipsis, quia ex regula 81 Juris in 6, *in generali concessione non veniunt ea quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus.*

Debent autem Ordinarii tempore Jubilaei ap- 12 probare plures confessarios, sive saeculares, sive regulares, quos moniales ipsae exoptaverint, ut eos possint moniales pro majori suo spirituali solamine eligere pro Jubilaeo lucrando juxta intentum Pontificis, ut decrevit S. Cong. Episcoporum et Regul. 24 Martii 1634, apud Lantusca, verb. *Jubilaeum,* sub n. 1.

Confessarius approbatus limitate pro solis 13 viris non potest tempore Jubilaei eligi a mulieribus; ita confessarius approbatus pro solis rusticis non potest eligi a civibus, sic etiam approbatus limitate pro uno tantum loco non potest eligi extra illum locum. Sic expresse habetur ex declaratione Sacr. Congregationis missa ad Episcopum Abulensem anno 1593, relata supra sub num. 8; et tenent Filliucius tract. 7, cap. 9, n. 262; Diana part. 5, tr. 12,

res. 48; Gobat de Jubilaeo cap. 31, n. 232; Viva de Jubilaeo, qu. 9, art. 2, n. 4; Bossius sect. 3, cas. 2; Trullench., Suarez, Rodriquez, Villalobos, Homobonus, Bordon., Tamburin., Lugo, cum La Croix lib. 6, part. 2, n. 1467,
14 contra alios. Nec tempore Jubilaei potest eligi confessarius complex seu socius criminis, ubi id per legem dioecesanam seu Episcopi prohibetur, quia ibi relate ad complicem non habet confessarius approbationem, cum Episcopus talem confessarium non approbet, imo positive reprobet respective ad suum complicem seu socium sui criminis; Bonacina de Sacramentis, qu. 7, punct. 5, § 5, n. 10; Moron. res. 98; Aversa qu. 17, sect. 6; Viva qu. 11, art. 3, num. 4; Bellegambe qu. 5 et 6; La Croix loc. cit., n. 1468, et alii, contra Bossium, Pasqualig., Dicastill., et alios putantes non ideo tolli vel impediri jurisdictionem a Papa concessam. Vide verb. *Complex peccati*, n. 1 et 2, et infra n. 71.

15 Nec potest extra necessitatem extremam pro confessario eligi excommunicatus, suspensus, irregularis, et tanto minus depositus et degradatus, quamvis antea fuisset approbatus, quia approbatio censetur revocata, ut recte dicit La Croix loc. cit., n. 1468.

16 Confessariis vi Jubilaei electis solet concedi quadruplex facultas: 1° absolvendi a quibuscunque censuris; 2° absolvendi a quibuscunque peccatis; 3° commutandi Vota; 4° commutandi opera praescripta. *Communis,* ut patet expresse
17 ex verbis bullae pro Jubilaeo edi solitae. Confessarius jubilaris ratione facultatis sibi concessae absolvendi a quibuscunque censuris, potest absolvere a quibuslibet censuris, sive a jure, sive ab homine quovis modo et causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papae et Sedi Apostolicae, etiam in bulla *Coenae* contentis, et alias quomodocunque reservatis, ut habetur expresse ex verbis bullae pro Jubilaeo edi solitae, ibi: *Sibi eligere possunt confessarium tam saecularem, etc., qui eos ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, ac censuris a jure vel ab homine, quovis modo et causa latis seu inflictis, necnon ab omnibus criminibus, quantumvis enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive nobis et Sedi Apostolicae, etiam in litteris die Coenae Domini legi solitis, contentis, et alias quomodocunque reservatis, in foro conscientiae tantum, et hac vice absolvere et*
18 *liberare valeant.* Ratione tam amplae facultatis absolvendi ab omnibus censuris *etiam in bulla Coenae, et quomodocunque reservatis,* potest confessarius jubilaris probabilius absolvere etiam a censura haeresis, nisi haec expresse excipiatur. Sic fuisse responsum in Sacra Poenitentiaria anno 1617, occasione Jubilaei a Paulo V concessi, et servari in praxi refert Filliuccius tract. 8 de Jubilaeo, cap. 10, n. 265, et tenet Zerola part. 4, Praxis Episc., verb. *Absolutio,* qu. 8, conclus. 4; Corduba in Summa qu. 8; Lugo disp. 23 de Fide, n. 102; Gobat tr. 3 de Jubilaeo, cap. 33, n. 248; Azorius part. 1, lib. 8, quaest. 12; Sanctarell. cap. 8, dub. 3; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 12, dist. 3, qu. 9, n. 129 et sequent.; La Croix lib. 6, part. 2, n. 1451; Sotus, Reginaldus, Fagundez, Bossius, et alii plurimi. Et ratio est, quia cum compertum sit plurimos graves doctores defendere hanc sententiam, et in praxi a plurimis confessariis hanc opinionem sequentibus conferri tempore Jubilaei absolutionem ab haeresi, si Pontifex vellet illam excipere, exciperet expresse; arg. c. *Inter corporalia* 2 de transl. Episcop., § *Sed neque istud,* ibi: *Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, de translatione poterat expressisse;* et cap. *Quia circa* 22 de privilegiis, ibi: *Cum nihil exceperit, et potuerit excepisse.* Sicuti de facto jam fecerunt alii Pontifices quando voluerunt crimen haeresis esse exceptum. Ergo cum id non exprimit, signum est quod vult amplissimam conferre facultatem absolvendi ab omnibus omnino reservatis; id enim congruit fini concessionis, ut scilicet possit quilibet Christifidelis Jubilaeum lucrari, inter quos Christifideles vere numeratur lapsus in haeresim, et de hac vere poenitens et contritus, adeoque non apparet ratio cur is solus de mente Pontificis non possit fieri particeps Jubilaei, nisi expresse excipiatur. Tum quia beneficia principum nulli tertio praejudicantia sunt largissime interpretanda; cap. *Olim* de Verb. signif., et ex regula 15 Juris in 6, *Odia restringi, et favores convenit ampliari.*

Plurimi tamen alii cum Barbosa de offic. et 19
potest. Episcop. part. 2, alleg. 40, num. 32, et novissime doctissimi P. Viva de Jubilaeo qu. 11, art. 1, tenent oppositum. Imo Barb. loc. cit., refert ex aliis sic fuisse declaratum per aliquos Romanos Pontifices. Quae declarationes, si vere emanassent, non esset locus dandus nostrae sententiae, nisi dici posset quod dictae declarationes emanassent a Pontificibus circa proprias suas bullas, aut quod ipsae restringerentur intra limites Hispaniae, aliorumque locorum ubi viget officium sanctae inquisitionis, ad cujus instantiam dictae declarationes emanaverint, ut patet ex verbis decreti relati a Diana part. 1, tract. 3, resol. 1. Ad quod facit responsio Sacrae Poenitentiariae a Filliucio supra adducta, quae, si revera emanassent pro omnibus locis dictae pontificiae declarationes, non potuisset ipsa sic respondere.

Confessarius jubilaris ratione facultatis sibi 20
concessae absolvendi a quibuscunque peccatis, potest absolvere ab omnibus peccatis Sedi Apostolicae etiam in bulla *Coenae,* aut alias quomodocunque reservatis, et etiam a reservatis Episcopo. Ita patet ex verbis bullae Jubilaei

21 adductis supra sub num. 17. Imo a reservatis Episcopo potest absolvere, etiamsi id non exprimatur, cum in Jubilaeo facultas absolvendi a reservatis Sedi Apostolicae ferat facultatem absolvendi a reservatis Ordinariis locorum. *Sic communissima doctorum,* cum Suarez disp. 7 de Censuris, c. 5; Viva de Jubilaeo, qu. 11, art. 2; Diana part. 3, tract. 4, resol. 149;
22 La Croix loc. cit., num. 1451. A confessario jubilari potest etiam absolvi qui spe Jubilaei commisit reservatum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur. *Sic communissima doctorum,* cum Viva loc. cit., art. 3, num. 1; La Croix loc. cit., n. 1451; Navarr., Bossio, Filliuc., Suarez, Sanchez, et alii passim. Ac idem sub aliis terminis est, dum dicitur quod qui peccat peccato reservato in confidentiam Jubilaei, potest virtute Jubilaei absolvi, peccare autem in confidentiam Jubilaei est, quod notitia Jubilaei influat in peccatum, seu sit ejus causa, quatenus seclusa Jubilaei notitia, et spe facilis absolutionis reservatum non patratum fuisset; is, inquam, virtute Jubilaei absolvi potest, si vere doleat, et nisi expresse in confidentiam Jubilaei commissa excipiantur a bulla. Nec obstat quod cap. *Quando* de Consecrat., dist. 4, dicatur quod peccans spe veniae debeat subesse poenae, et non obtinere veniam; nam ibi, ut notat glossa, sensus est multoties sic peccantes puniri a Deo, ita ut non perve-
23 niant ad tempus veniae obtinendae. Virtute Jubilaei potest quilibet absolvi, non solum a commissis ante publicationem Jubilaei, sed etiam a reservatis post Jubilaei publicationem commissis, quia in bulla Jubilaei datur amplissima facultas absolvendi a reservatis pro toto tempore Jubilaei; nec limitatur ad commissa, hoc vel illo tempore. *Sic communis* cum Viva loc. cit., num. 2; Sanch. lib. 4, c. 54, num. 26, ubi dicit quod potest quilibet toties absolvi quoties in reservata incidit ante elapsum Ju-
24 bilaei tempus. Imo etiamsi quis in prima hebdomada jam lucratus sit Jubilaeum, si secunda hebdomada incidat in reservatum vel censuram, potest ab his absolvi, saltem si praescripta opera repetat; Diana, Navarr., Rodriquez, Henriquez, Reginald., Leo, Gobat, cum La Croix loc. cit., num. 1450; Viva loc. cit., num. 3. Quod etiam tenent Castropal., Dicastill., et alii, quamvis dicant eumdem non posse bis lucrari Jubilaeum, cum validitas absolutionis non pendeat absolute ab indulgentia. Insuper posse absolvi, quamvis non repetat opera praescripta docent Rodriquez, Sa, Diana, Lother. et alii; quod probabile esse dicunt Graff, Bonac., Castrop., Dicastill. et alii. Verba enim illa *pro hac vice tantum* in bulla Jubilaei apponi solita non referuntur ad actum absolvendi, sed ad tempus Jubilaei, id est pro tempore hujus Jubilaei tantum, ut recte notant Viva loc. cit., num. 2; Bossius apud ipsum qu. 6, artic. ult., sub n. 2, vers. *Ad tertiam;* La Croix l. c., n. 3450, et alii.

Idem Jubilaeum ad duas hebdomadas con- 25
cessum, potest probabiliter bis obtineri, si repetantur opera praescripta. Sanctarell. de Jubilaeo c. 5, dub. 4; Navarr. de Jubilaeo, notabil. 32, num. 46; Reginald. n. 155; Lezana in Summa, verb. *Jubilaeum,* num. 20; Henriq. de Indulgentiis lib. 7, c. 11, num. 1; Rodriquez in Summa, c. 184, num. 14; Benzonius lib. 5, c. 15, dub. 25; Gobat in Quinario tract. 3, c. 14, n. 92 et seq.; Diana part. 2, tr. 17, resolut. 49, et part. 5, tract. 12, resolut. 28, cum aliis ibi relatis; Viva qu. 6, art. ult., n. 2, cum aliis, Arsdekin. tom. 2, p. 141, cum pluribus ibi citatis, et novissime cum aliis Pontas in suo Dictionario, verb. *Jubilaeum,* cas. 17, et alii plures. Et ratio est quia, ut dicitur in c. *Olim* 16 de Verbor. signific., *Beneficia principum sunt interpretanda largissime,* quod est desumptum ex leg. *Beneficium* ff. de Constit. Princip., ubi dicitur: *Beneficium imperatoris, quod est a divina ejus scilicet indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus;* et c. *Odia* 15 de Regul. Juris in 6, expresse dicitur: *Favores convenit ampliari,* ergo quoties non limitatur ad unam tantum vicem expresse, potest quis indulgentiam indefinite concessam toties lucrari quoties opera praescripta repetit, et sic de indulgentia Jubilaei Anni Sancti fuit declaratum ab Urbano VIII, ut diximus art. antecedenti, num. 24. Tum quia in l. *Ea quae* 152, § 1, ff. de Reg. Juris, sic expresse habetur: *In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus justius est quam tutius.*

Fateor tamen quod est aeque probabilis ap- 26
posita sententia, quam docent Sanch. lib. 4, c. 54; Suarez disp. 57, sect. 1; Reiffenstuel Theol. Moral., tract. 12, dist. 3, qu. 9, n. 120; Felix Potest. tom. 1, part. 4, n. 3826; Busembaus lib. 6, tract. 4, c. 1, dub. 4; Faustus, Laym., Bonac. et alii apud Bossium sect. 2, cas. 40; Sannig. l. 5 decr., tit. de Poenit. et remiss., c. 2, num. 15, et alii plures, innixi verbis Bullae, quae solet uti clausula disjunctiva, *Qui prima vel secunda hebdomada,* etc.; et infra: *Alterius ex duabus hebdomadis,* adeoque inferunt ipsi, nonnisi disjunctive poterit Jubilaeum obtineri prima vel secunda hebdomada, et non bis, seu copulative in utraque. Imo Filliucius tom. 1, tract. 8, c. 16, n. 261 et 278, refert Sacram Congregationem Concilii et Clementem VIII declarasse semel tantum sumi posse Jubilaeum, tam in Anno Sancto quam in aliis, et semel tantum quempiam posse a reservatis absolvi. Quae declaratio, si revera emanasset, et de ea constaret authentice, non esset recedendum ab hac opinione. At quia, ut notant Diana, Gobat, Viva et alii, de ea non constat authentice, imo de Jubilaeo

Anni Sancti habetur declaratum oppositum ab Urbano VIII posteriore dicto Clemente VIII, quod nempe toties possit obtineri quoties repetuntur opera praescripta, ideo adhuc sistit in suo robore nostra conclusio tot doctoribus et rationibus munita.

27 Absolutus vi Jubilaei a peccatis quorum meminit, si ex oblivione et inculpabiliter omisit confiteri peccatum reservatum vel censuratum, potest transacto Jubilaeo ejus absolutionem obtinere a quolibet simplici confessario; Sanchez, Filliucius, Portell., Diana, Pellizarius, Castropal., Dicastill., Bellegambe cum La Croix l. 6, part. 2, n. 1449; Covarruv., Coninch., Ledesma, Navarr., Reginald., Arriaga, Lessius, Tamburrin., Lugo, Herincx, Gobat, cum eodem La Croix lib. 6, part. 2, n. 1695; Reiffenst. loc. cit., num. 125; Sannig. loc. cit., num. 17; Viva de Jubilaeo, qu. 11, artic. 4, n. 2, cum Silvestr., Grabriele, Sa, Diana, et aliis ibi citatis. Et ratio est quia confessarius censetur conferre absolutionem quoad ejus fieri potest; unde, quia tempore Jubilaei potest reservationem oblitorum tollere de facto, et absolute illam tollit, et consequenter transacto Jubilaeo ab illis potest absolvere quilibet sim-
28 plex confessarius. Bona fide confessus tempore Jubilaei, et ex invincibili defectu doloris vel propositi invalide absolutus, si caetera praescripta impleverit, remanet probabiliter immunis a reservatione peccatorum et censurarum, ita ut post Jubilaeum possit a quolibet simplici confessario absolvi. Sic Lugo disp. 20, num. 110; Dicastill. d. 11, n. 124; Herincx d. 7, num. 26; Coninch d. 8 de Poenitent., num. 92; Henriq. lib. 7, cap. 11; Viva qu. 11, artic. ult.; Comitolus, et alii apud Dianam part. 2, tract. 11, resol. 18, contra Bossium sect. 1, cas. 35; Rodriq., Faustum, Reginaldum et alios plures. Et ratio nostra est, quia confessarius absolvendo voluit facere quantum potuit; reservatio autem potest tolli, non sublatis peccatis. Imo Lugo disp. 20 de poenit., num. 113; Cajetan., Zacch., Henriq., et alii relati a La Croix lib. 6, part. 2, num. 1449, dicunt auferri reservationem, quamvis ipse sacrilege ex malitia fuerit confessus, dummodo habuerit animum faciendi deinde confessionem validam et lucrandi Jubilaeum; quod probabile censent Bonacina et Diana apud La Croix loc. cit. Et ratio istorum est, quia extra confessionem etiam a delegato confessario tolli potest reservatio ex vi potestatis quam delegavit superior. Unde, quamvis confessio fuerit sacrilega et malitiose invalida et nulla quoad absolutionem a peccatis, adhuc tamen fuit sublata reservatio, quia satisfecit legi ecclesiasticae reservationis, exponendo peccata reservata habenti potestatem in illa, et volenti saltem implicite et virtualiter tollere illam reservationem, cum voluerit facere quidquid potuit, et consequenter cum ratione delegationis sibi factae pro tempore Jubilaei potuerit tollere reservationem, volendo facere quidquid potuit, de facto illam abstulit.

Probabilius tamen dicendum est non tolli 29
reservationem per confessionem sacrilegam et malitiose nullam, quia fraus non debet alicui prodesse; c. *Sedes* 15, et c. *Ex tenore* 16 de Rescriptis; c. *Tuae* 12 de Cleric. non resid.; c. *Ex litteris* 2 de Dolo et contum., ubi expresse sic dicitur: *Nos attendentes malitiam et dolum nulli patrocinari debere.* Nec debet quis lucrum a sacrilegio reportare, arg. cap. *Propositum* 1 de Eo qui duxit in matrimonium quam polluit, ubi sic expresse habetur: *Nec dignum est ut praedictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet.* Tum quia aliquid concedens generaliter, non censetur concedere id quod negaret, si specialiter rogaretur; c. *In generali* 82 de Regulis Juris in 6, ibi: *In generali concessione non veniunt ea quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus.* Unde Papa hoc negaret tali sacrilego, si rogaretur, sicuti negat potestatem implendi praeceptum de annuali confessione per confessionem voluntarie nullam, ut patet ex propositione 14 in ordine inter damnatas ab Alexand. VII, 14 Sept. 1665, ibi: *Qui facit confessionem voluntarie nullam satisfacit praecepto Ecclesiae.* Et sicut negat potestatem implendi praeceptum paschale per sacrilegam communionem, ut patet ex propositione 55 in ordine inter damnatas ab Innocentio XI 2 Martii 1679, ibi: *Praecepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem*, adeoque concludendum est probabilius non tolli reservationem per sacrilegam confessionem quam voluntarie quis facit tempore Jubilaei eo fine ut a suis peccatis et censuris reservatio auferatur; Viva qu. 11, art. ult., num. 2; La Croix loc. cit., n. 1475, et alii plures.

Qui animo adimplendi omnia pro Jubilaeo 30
fuit absolutus a reservatis, valide remanet absolutus, nec reincidit in reservationem vel censuram, quamvis postea etiam ex negligentia seu pigritia opera praescripta non impleat, et sic Jubilaeum non lucretur; *Communissima* cum Navarr., Henriq., Laym., Platel., Bellegambe qu. 4; Viva art. 5, num. 1; La Croix loc. cit., num. 1448. Et ratio est, quia absolutio ejusmodi fuit data omnino absolute, non autem sub conditione de futuro, adeoque semel habita, simpliciter et semper tenet. An au- 31
tem, et qualiter peccet, qui post obtentam absolutionem a reservatis, mutat propositum, et non vult alia opera praescripta implere, et Jubilaeum lucrari? Quamvis omnes doctores conveniant quod peccet, variant tamen an venialiter vel mortaliter. Et quidem Suarez disp. 31 de Poenitentia, sect. 4, n. 5; Aversa qu. 17,

sect. 8; Viva qu. 11, art. 5, num. 2, cum Vasquez et Filliucio dicunt talem peccare mortaliter, quia non satisfacit tacitae promissioni in re gravi, cum videatur intervenire quoddam tacitum pactum inter Pontificem et poenitentem, ita scilicet ut Pontifex concedat hujusmodi media, et poenitens acceptet obligando se ad ponendum finem. Econtra Henriquez, Sanchez, Bonacina, Lugo, Portell., Castrop., Bellegamb. apud La Croix loc. cit., n. 1448; Gobat in Quinario tract. 3, num. 262; Reiffenstuel Theol. moral., tract. 12, d. 3, n. 105, et alii probabilius esse censent quod talis non peccet mortaliter, quia, cum ipse bona fide petierit et obtinuerit absolutionem a reservatis, non apparet sufficiens fundamentum inducendi obligationem sub mortali ad implenda caetera opera cum nulli gravem injuriam inferat, sibique solummodo noceat non lucrando Jubilaeum, ad quod nulla lege sub mortali obligatur.

32 Confessarius ex justa causa differens absolutionem poenitenti potest, transacto Jubilaeo, ipsum absolvere ab omnibus peccatis reservatis commissis ante transactum Jubilaeum; Bossius, Diana, Lugo, Sanchez, Gobat, Bellegambe, Sanctarell., La Croix loc. cit., num. 1473;
33 Viva qu. 11, artic. ult., et alii passim. Imo Bossius, Faustus lib. 4, qu. 33; Viva l. c., art. ult., et alii absolute dicunt posse confessarium ipsum absolvere etiam a peccatis reservatis commissis post transactum Jubilaeum, quod probabiliter tenent Sanctarell. de Leon., Diana et alii: quia Papa saltem permittens sic differri confessionem, vult ut poenitens lucretur Jubilaeum. Non posset autem lucrari Jubilaeum, nisi absolvi posset etiam ab illis ultimis reservatis. Econtra vero Sanctarell., Lugo, Gobat, apud Bellegambe p. 3, sect. 5, qu. 2, probabilius dicunt non posse absolvi a peccatis reservatis commissis post transactum Jubilaeum, quia jurisdictio prorogatur solum respective ad peccata tempore Jubilaei existentia, quod certum esse dicit Rhodes, et limitat Aversa qu. 17, sect. 8, nisi Papa ipse concesserit facultatem differendi confessionem.

34 Confessarius jubilaris ratione facultatis sibi concessae commutandi vota, potest ordinarie commutare omnia vota, exceptis votis castitatis et religionis. *Communis*, et clare patet ex
35 verbis bullae edi solitae pro Jubilaeis. Talis potestas commutandi vota se extendit etiam ad vota jurata seu juramenta, quia quantum ad hoc eadem est ratio de voto et juramento, cum eadem sit voti ac juramenti obligatio passiva. Gobat in Quinario tract. 3, c. 38, n. 287; Diana part. 1, tract. 11, resolut. 43; Suarez lib. 6 de voto, c. 14, n. 19; La Croix lib. 6, part. 2, n. 1459; Illsung tom. 5, n. 70; Bellegambe part. 3, sect. 12; Moya, Sanchez, Tamburrin. Castrop. et alii plures, contra Navarr., Less., Azorium et alios.

Item se extendit ad vota in favorem tertii 36 facta, et nondum acceptata, ut si quis vovit alicui ecclesiae calicem, alicui pauperi eleemosynam, et hujusmodi, tunc enim tale votum potest commutari, quia nullum adhuc jus est acquisitum ecclesiae, pauperi, etc. Diana part. 1, tract. 11, resolut. 47; Sanchez lib. 4 Moral., c. 41, num. 9; Gobat loc. cit., n. 288; Suarez loc. cit., lib. 6, c. 15, num. 3 et 11; La Croix lib. 3, part. 1, num. 533 et seq., et alii communiter. Secus autem, si vota facta in fa- 37 vorem tertii jam essent acceptata, ut si ille tertius promissionem in voto inclusam, et non injuste extortam, acceptasset, quia tunc illi tertio esset jus acquisitum ad rem in voto promissam. *Communis*. Item confessarius ju- 38 bilaris commutare potest promissiones factas sanctis quae veniunt nomine voti, licet re ipsa vota non sint; Gobat loc. cit., num. 289; La Croix lib. 3, part. 1, num. 514; Bellegambe et alii. Item commutare potest votum 39 de non petenda commutatione aut dispensatione votorum; Suarez, Sanchez, Pellizarius, et alii communiter, cum Viva qu. 12, art. 1, num. 4.

Confessarius jubilaris commutare potest etiam 40 vota castitatis et religionis, quando sunt poenalia, ut si quis voveat se religionem ingressurum, si adhuc blasphemaverit, si se inebriaverit, et hujusmodi. Hoc votum potest dispensari a confessario jubilari, non solum ante blasphemationem, inebriationem, et hujusmodi, ut habet communis, sed etiam post illam, quia hujusmodi votum procedit non ex affectu religionis aut castitatis, sed in frenum et tanquam medium ad finem intentum. Unde tale votum non est proprie votum religionis, sed punitionis; directe enim potius vovet non blasphemare, se non inebriare, et hujusmodi, et religionem potius eligit velut poenam, et non tanquam materiam quae promittatur Deo absolute et ex affectu illius, quod proprie spectat ad votum, adeoque, etc. Gobat, Sa, Suarez, Sanchez, Viva qu. 12, artic. 2, num. 1; La Croix lib. 3, part. 1, num. 546, et alii plures, contra Azorium, Lessium et alios. Item 41 commutare potest vota castitatis et religionis, quando sunt conditionata, ut si quis voveat religionem, si convaluerit, si aliquod periculum evaserit, si tale intentum obtinuerit, et hujusmodi. Sanchez lib. 8, quaest. 10; Diana part. 1, tract. 11, resolut. 54; Viva loc. cit., num. 2; La Croix loc. cit., num. 545, et ipso teste, alii communiter contra Cordubam, Navarrum et Azorium. Nec solum commutari potest tale votum conditionatum ante conditionem impletam, uti volunt Suar., Filliuc., Bonac. et alii, ex quo dicunt ipsi, impleta conditione transierit in absolutum, sed etiam commutari potest post impletam conditionem; Viva loc. cit., num. 2; Bellegambe part. 3, sect. 13,

qu. 2; La Croix loc. cit., num. 545, et ipso teste, alii communiter contra Lessium, Layman, Suarez, Filliucium et Bonacinam. Et ratio est, quia tale votum ab initio non fuit reservatum, cum non fuerit promissa Deo religio ex affectu ad ipsam, sed ex affectu salutem recuperandi, evadendi a periculo, vel obtinendi tale intentum, quod rigorose non est votum religionis, quod solum est reservatum; adeoque, si non fuit reservatum ab initio, nec tale sit post impletam conditionem, cum nulla nova voluntas accedat. Licet enim vota conditionata, purificata conditione evadant quodammodo absoluta, nihilominus de se sunt imperfecta, quia imperfectum est eorum principium, quod spectari debet ex l. *Nam origo* ff. Quod vi, aut clam. Imo Diana cum aliis apud La Croix loc. cit., addit quod, etiamsi post impletam conditionem fuisset confirmatum, non ideo esset reservatum, quia confirmatio semper cadit super idem votum ab initio conditionale, nisi nunc esset emissum independenter a primo voto.

42 Item commutare potest confessarius jubilaris votum alternativum seu disjunctivum, cujus altera pars est commutabilis, ut cum quis vovet vel castitatem vel peregrinationem, cum enim possit ipse eligere peregrinationem, quae est commutabilis, poterit absolute tale votum commutari; Suarez, Sanchez, Azorius, Bonacina, Castropal., Rebell, cum La Croix loc. cit., n. 548, et alii, cum Bellegambe part. 3, sect. 13, qu. 2; Viva loc. cit., num. 4; arg. c. *In alternativis* 70 de Reg. juris in 6, ibi: *In alternativis debitoris est electio, et sufficit*
43 *alterum adimpleri.* Imo tale votum esset commutabile, etiamsi altera pars, scilicet peregrinatio, fieret voventi impossibilis, et quamvis vovens postea proposuerit eligere castitatem prae peregrinatione, dummodo illam absolute non promiserit, seu voverit, quia talis impossibilitas peregrinationis, et tale propositum eligendi castitatem prae peregrinatione non immutat rationem voti praesuppositi in ratione voti; Diana, Tamburin., Mulder, Moja, Illsung, Bellegambe, cum La Croix loco cit., num. 548; Suarez, Layman, Filliucius, cum Viva loco citato, num. 4, contra Bonacinam et alios.

44 Confessarius jubilaris potest commutare vota castitatis et religionis, si emissa sint ex metu, etiam levi tantum ad ea extorquenda injuste incusso, quia talia vota non sunt perfecte libera et deliberata; Sanchez, Henriq., Layman, Trullench., Castrop., Bonac., Navarr., Diana cum Viva loc. cit., num. 5; Lessius, Illsung, Bellegambe cum La Croix loc. cit., num. 544.

45 Item commutare potest votum assumendi sacros ordines, quia tale votum non est reservatum, cum sit tantum votum vovendi castitatem, et necdum castitatis. Sacris enim ordinibus non est annexa castitas ex natura rei: Lessius, Sanchez, Diana, Castrop., Henriquez, Sa, Suarez, cum La Croix loc. cit., num. 562; Bellegambe loc. cit., qu. 3; Illsung loco cit., num. 145; Viva loc. cit., num. 9; Gobat loc. cit., c. 40, num. 313. Item commutare potest 46 vota castitatis et religionis emissa ab impuberibus, quia ante pubertatem imperfecta est deliberatio et promissio, et hinc est quod non possint impuberes ante pubertatem eligere statum natura sua perpetuum, qualis est status matrimonialis; c. *Attestationes* 10 de Desponsatione impuberum. Et sic *Communis doctorum.* Item commutare potest votum non nu- 47 bendi, quia non est votum omnimodae castitatis, quod requiritur ad reservationem; Henriquez, Valerius, Sanchez, Tambur., Bellegambe, cum La Croix loco citato, num. 559; Gobat loc. cit., c. 40, num. 313. Item com- 48 mutare potest votum non petendi nec reddendi debitum, quia nec ipsum est votum omnimodae castitatis; Sanctus Antoninus, Sa, Henriquez cum La Croix loc. cit., num. 559, ubi ex Lessio et Bellegambe addit hoc verum esse, licet factum esset de mutuo consensu conjugum. Item commutare potest votum castitatis 49 emissum ad certum tempus, quia ad hoc, ut sit reservatum, debet esse perpetuum. Navarrus, Sotus, Sanchez, Castrop., Laym., lib. 4, tract. 4, c. 8, n. 8; La Croix loc. cit., n. 557; Gobat l. c.

Vota a confessario jubilari commutata non 50 reviviscunt, etiamsi non ponantur deinde opera pro Jubilaeo lucrando injuncta, quia commutatio est absolute facta: Viva qu. 12, art. ult., num. 1, et alii passim. Etiam post tempus 51 Jubilaei obtineri potest votorum commutatio. Si enim poenitens tempore Jubilaei oblitus sit petere sui voti commutationem, fecerit tamen omnia opera praescripta, poterit illius commutationem exigere et obtinere a quocunque confessario a loci Ordinario approbato, etiam post Jubilaeum. Sanchez lib. 4 de voto, cap. 54, num. 36; Diana part. 5, tract. 12, resol. 40; Viva qu. 12, art. ult., num. 3; Portell. verb. *Jubilaeum*, n. 7; Gobat in Quinario, tract. 3, c. 39, num. 308, ubi ex Lessio lib. 2 de Justitia, c. 40, n. 109, expresse dicit posse etiam post annum peti talem commutationem, et quidni post vicennium! Et ratio est quia Jubilaeum semel obtentum dat jus omni tempore, etiam post Jubilaeum, eligendi confessarium pro iis gratiis acquirendis quae tempore Jubilaei obtineri poterant, et tamen obtentae non fuerunt; tale enim privilegium non est alligatum tempori, sed natura sua est perpetuum. Imo secundum aliquos poenitens, 52 etiamsi memor sui voti noluerit petere dispensetionem tempore Jubilaei, poterit aeque illius commutationem post decennium petere, ac si tempore Jubilaei esset oblitus, quia favores

Jubilaei semel acquisiti non magis prosunt oblitis quam iis qui fuere memores. Sic Gobat loc. cit., num. 309; Sanchez loc. cit., n. 45; Lessius loc. cit., n. 109, et alii, contra Suarez, Bonacinam, Filliucium, volentes non posse poenitentem obtinere commutationem votorum post tempus Jubilaei, quorum opinio non est improbabilis.

53 Confessarius jubilaris, ratione facultatis sibi concessae commutandi opera praescripta, potest ea commutare in alia, etiam aliunde debita, v. gr. ex voto, poenitentia, praecepto. La Croix lib. 6, part. 2, num. 1444; Bellegambe part. 1, sect. 3, qu. 1; Gobat in Quinario tract. 3, c. 17, num. 108; Lugo et alii passim, contra Armillam, Bonac., Tabienam et alios. Et ratio nostra est, quia, sicuti moraliter certum esse debet, per illa eadem opera quae praescribit Pontifex, obtineri posse Jubilaeum, etiamsi aliunde debita sint, ut observat Layman lib. 5, tract. 7, c. 3, num. 13, ita confessarius jubilaris opera a Pontifice praescripta commutare potest ex rationabili causa in opera, quae poenitens jam ex praecepto, voto aut poenitentia facere tenebatur, quia *Subrogatum naturam sequitur, et conditionem illius pro quo subrogatur,* ut, teste Gobat loc. cit., tenent doctores communiter per textum in c. *Ecclesia* 3
54 Ut lite pendente. Commutatio operum debet fieri in opera moraliter aequalia; aliter non esset pura commutatio, sed partialis dispensatio. Et talis aequalitas spectanda est, non tam in ordine ad praestantiam aut poenalitatem operis, quam in ordine ad mentem et finem Papae Jubilaeum concedentis; Gobat loc. cit., num. 109; La Croix loc. cit., n. 1444; Rodriquez, Navarrus, Layman, Lugo et alii passim.

55 Confessarius jubilaris poterat olim commutare omnia opera praescripta, quia bullae antiquae in facultate commutandi opera omnia solebant exprimere. Nunc vero, ut notat Lugo, disp. 27 de Poenit., num. 181, et ex ipso Claudius La Croix loc. cit., num. 1441, et alii, bullae solent exprimere solum commutationem jejunii, eleemosynae, visitationum templi, et orationis, nulla facta mentione confessionis et communionis. Unde diligenter sunt attendendae bullae, et si alia opera exprimant, et nullam faciant mentionem de confessione et communione, non est de istis facienda commutatio, quia bullae tantum valent quantum sonant; et si etiam de istis velle possent fieri commutationem, etiam de istis exprimerent; arg. c. *Inter corporalia* 2 de Translatione Epi-
56 scopi, et c. *Quia circa* 22 de Privilegiis. Dato tamen casu quo aliquis ante ultimam Dominicam omnibus praeter communionem peractis, vellet ipsa ultima Dominica communicare, sed inadvertenter mane jejunium naturale violasset, posset confessarius illa ipsa ultima Dominica communionem commutare in aliud pium opus, quia adesset moralis impossibilitas communicandi, *et impossibilium nulla est obligatio;* l. *Impossibilium* ff. de Regul. Juris, et c. *Nemo potest* 7 de Regulis Juris in 6, ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari.* Et quod non est licitum in lege, necessitas licitum facit; c. *Quod non est* de Regul. Juris; can. *Quoniam* 13, caus. 1, qu. 7; c. *Concilium* 2 de observ. jejunior.; c. *Omnes* 1 de Feriis, cum similibus, Sanctarell. c. 7, dub. 1; Gobat loc. cit., num. 112; Bellegambe sect. 8, qu. 2; Diana part. 3, tract. 4, resol. 152, et alii passim. Et communionem posse commutari cum 57
pueris, docet Vega, Sanctarell., Hurtad., Bossius, Faustus, apud Vivam qu. 8, art. 4, n. 4, qui tamen cum Vasquez probabile putat non esse opus commutationis, quia cum a jure seu a consuetudine prohibeantur pueri communionem sumere, idque noverit Summus Pontifex, videtur non exigi ab iis sacra communio, arg. c. *Tua* de Testamentis, ubi conditio de jure impossibilis, etiamsi apponatur, habetur pro non apposita.

Ad legitimam operum commutationem non 58
sufficit quodcunque impedimentum, sed requiritur impedimentum cum impotentia saltem morali proveniente ex notabili gravique difficultate. Colligitur ex tenore bullarum Jubilaei, quae solent apponere particulam: *Qui nequeunt.* Verbum autem *Nequeo* proprie significat impotentiam saltem moralem supra expressam. Sic Gobat loc. cit., num. 29 et seq., et ipso teste, sic habet praxis, et *Communis doctorum.* Si tamen causa commutandi fuerit re ipsa in- 59
sufficiens, sed bona fide judicata sit a confessario sufficiens, adhuc valet talis commutatio pro Jubilaeo lucrando, quia commutatio remittitur judicio confessarii, et ex c. *Cognoscentes* 2 de Constit.: *Rem quae culpa caret in damnum vocari non convenit.* Gobat loc. cit., num. 103; La Croix loc. c., num. 1443, et alii.

An autem haec facultas commutandi opera 60
praescripta, sicuti et quaelibet alia ex assignatis supra sub num. 16, solitis concedi confessariis vi Jubilaei, debeat exerceri intra vel extra sacramentum confessionis, non omnes conveniunt doctores. Primam enim, nempe *facul-* 61
tatem absolvendi a quibuscunque censuris, posse exerceri pro foro interno extra confessionem, etiamsi in bulla dicatur *auditis confessionibus,* docet Sanchez de Matrim. lib. 8, d. 34, num. 30; Gobat in Quinario tract. 3, cap. 34, a num. 257; Coninch., Trullench., Baldi, Avila et alii, cum Diana part. 1, tract. 11, resol. 250, quia dicunt ipsi, illa verba *auditis confessionibus* videntur significare, *auditis peccatis* propter quae contracta est censura. Nam absolutio a censuris nullam habet connexionem cum absolutione sacramentali. At vero 62

probabilius dicendum est cum Suarez tom. 5, in 3 parte, disp. 7, sect. 5, num. 36, et lib. 6 de Voto; Vasquez, Navarr., Filliucio, Viva qu. 10, art. ult., num. 4; La Croix lib. 7, n. 161, et aliis, communius non posse exerceri talem facultatem extra sacramentum confessionis, maxime quando in bulla dicitur quod absolutio conferatur *auditis confessionibus*; quia, quando in bulla ponuntur dicta verba, clare denotatur quod absolutio a censuris debeat conferri eodem tempore quo confertur absolutio a peccatis. Hinc Pignatell. tom. 1, consult. 20, cum pluribus aliis docet quod, quamvis dispensatio et absolutio pro foro externo dari possit absenti, aut etiam invito, tamen in commissionibus sacrae Poenitentiariae non potest absenti dari absolutio, si addatur *pro foro conscientiae*, et ideo saepe additur *in actu sacramentalis confessionis*.

63 Secunda facultas, nempe *absolvendi a quibuscunque peccatis*, id est etiam a reservatis, exerceri non potest extra sacramentum confessionis, quia licet, reservatio possit extra sacramentum confessionis tolli ab aliis qui habent potestatem ordinariam absolvendi a talibus peccatis reservatis, tamen fieri debet in confessione ab illis qui habent delegatam tantum potestatem, uti sunt confessarii vi Jubilaei electi. Delegatur enim illis ut, auditis confessionibus, absolvant a reservatis. Gobat loc. cit., cap. 32, num. 239; Suarez, Vasquez, Lessius, Lugo, Bordon., Bellegambe, cum La Croix, lib. 6, p. 2, num. 1452, ubi subjungit oppositum videri dicere alios, quos ipse citat sub num. 1695.

64 Tertia facultas, nempe *commutandi vota*, potest probabiliter exerceri etiam extra confessionem. Suarez, Sanchez, Henriquez, Bonac., Laym., Castrop., Diana, Gobat cum Bellegambe de Jubilaeo, p. 3, sect. 2, qu. 5; La Croix lib. 3, p. 1, num. 507, et lib. 6, part. 2, num. 1460. Et ratio est, quia nullibi praescribitur quod commutatio votorum fiat in sacramento confessionis, quamvis enim in bulla soleat dici quod *confessionibus auditis valeat absolvere a peccatis et commutare vota*, tamen verba illa *confessionibus auditis* referri debent in ordine ad absolvendum a peccatis, et non in ordine ad commutanda vota, quia facultas commutandi vota, cum non concernat actum confessionis, potest extra confessionem exer-
65 ceri. Imo Bellegambe et La Croix locis cit., Tamburinus et alii, tenent quod commutatio
66 votorum fieri possit etiam cum absente. Insuper Sanchez lib. 4, c. 54; Diana part. 3, tract. 2, resol. 9, et alii apud ipsos; La Croix lib. 3, p. 1, n. 507, et lib. 6, part. 2, n. 1460, et alii, docent posse fieri commutationem votorum etiam a confessario qui non audit confessionem poenitentis, et cui poenitens nullatenus vult confiteri. Licet enim hoc spectet ad forum conscientiae, non ideo spectat ad forum poenitentiae. Oppositum tamen tenent 67 vere probabiliter Rodriquez, Beya, Sayrus et alii, cum quibus videtur consentire etiam Viva qu. 12, art. ult., num. 2, ubi adducta supradicta opinione subjungit: *Verum de hujus opinionis probabilitate, alii judicent.* Vide verb. *Impedimenta matrimonii*, art. 3, n. 36 et 37.

Quarta facultas, nempe *commutandi opera* 68 *praescripta*, potest fieri extra confessionem, dummodo intra tempus Jubilaei, etiam a confessario, cui posset confiteri poenitens, quamvis ei confiteri non cogitet. Sic tenent et declaratum referunt a Gregorio XIII, Sanchez, Lugo, Busemb., et alii plurimi, cum Bellegambe, part. 3, sect. 8, qu. 5; La Croix lib. 6, p. 2, n. 1439, et alii. Aliqui tamen, ut refert La 69 Croix l. c., dubitant, quia per confessarium dicunt debere intelligi confessarium poenitentis lucraturi Jubilaeum; confessarius autem cui non cogitat confiteri, non potest dici confessarius poenitentis.

Quoad confessarium jubilarem affertur at- 70 tendenda sequens Resolutio:

PATAVINA

Facultatis absolvendi.

Occasione universalis Jubilaei nuper indicti pro imploranda divina ope adversus Turcas, tres sacerdotes cappuccini in Patavina dioecesi absque approbatione et licentia eminentissimi Episcopi confessiones sacramentales plurium saecularium personarum publice exceperunt; et quamvis fuissent moniti a parocho de eorum inhabilitate, attamen ab incoeptis desistere noluerunt. Accersiti postea ab ipsomet eminentissimo Episcopo ad docendum de eorum praetensa facultate absolvendi, responderunt quod in opinione probabili aliquorum auctorum regularium, primus eorum uti Guardianus, et praelatus regularis, secundus uti approbatus in aliena dioecesi, et tertius uti approbatus ab ipso Episcopo Patavino in alio loco dioecesis ad annum, licet jam elapsum, potuerunt licite et valide tempore Jubilaei excipere dictas confessiones absque nova Ordinarii approbatione. Eminentissimus autem Episcopus animadvertit huic praetensioni resistere tum Constitutiones san. mem. Urbani VIII et Innocentii X, relatas per Fagn. in c. *Sane* de Offic. et potest. Judicis Delegati; tum constitutiones san. mem. Alexandri VII 3 Jan. 1656, et Clementis X de anno 1670, quae omnes expresse prohibent ne regulares absque approbatione Ordinarii confessiones audiant, quamvis in alio loco approbati; tum etiam responsa hujus Sacr. Congr. super dubiis ad bullam san. mem. Gregorii XV incip. *Inscrutabili*, tum de-

nique expressam mentem sanctissimi Domini nostri, qui in bulla praefati Jubilaei requisivit confessarios ab Ordinariis locorum esse approbatos: unde plurimum dubitans de viribus hujusmodi confessionum, ab oraculo hujus Sacr. Congregationis quanto citius responderi petit.

Primo an licite?

Secundo, an valide dicti Cappuccini saecularium confessiones exceperint? Et Sacr. Congregatio Concilii die 11 Decembris 1683, respondit:

Ad primum, *Illicite.*

Ad secundum, *Invalide;* sed non esse inquietandos illos qui bona fide confessi sunt. Attamen, si ipsi confessi hoc resciverint, vel de invaliditate confessionis dubitaverint, eosdem teneri reiterare confessionem.

Quo vero ad Cappuccinos, eminentissimus Ordinarius conficiat processum circa administrationem sacramenti poenitentiae ab iisdem exercitam, non obstante contraria dispositione Sacri Conc. Trid. et constitutionum apostolicarum, et transmittat.

Sic refert Cardinalis de Lambertinis, postea Summus Pontifex, in suis eruditissimis notificationibus, volumine 1, notificatione 17, in fine.

Jubilaei concessio non tribuit sacerdoti fa- 71
cultatem excipiendi confessionem personae complicis in peccato turpi. Bened. XIV, tom. 1, constitut. 20, incip. *Sacramentum Poenitentiae,* § 5.

Absolutio ab haeresi etiamsi expresse non re- 72
servetur in bulla Jubilaei, adhuc tamen non censetur permissa, etiamsi bulla absolutionem a criminibus in bulla *Coenae* expressis in genere permittat, ut decrevit Sacra Congr. Sancti Officii die 23 Martii 1656, sub Alexandro VII, Inst. Eccl. 48, § 15.

In Jubilaeo confessarii ab Ordinario alterius loci approbati nullam habent facultatem absolvendi. Sicut nec habent illi qui ab Ordinario loci semel quidem illam obtinuerunt, sed modo cessavit. Ita ex pluribus decretis Sacr. Congregat. Instit. Eccles. 84, § 27. Ubi tamen ex sensu ejusdem Sacr. Congregationis additur fideles sic bona fide ab ejusmodi confessariis absolutos non esse inquietandos. Ibidem, § 27.

Articulus III. *Jubilaeum quoad ea quae concernunt opera praescripta, tempus et locum pro ipso lucrando.*

Summarium. 1. Opera praescripta pro Jubilaeo lucrando septem assignantur, quae ab Ordinariis augeri nequeunt. Ad n. 2. - 3. Nemo tenetur absolute interesse processionibus, et qui interfuit non tenetur visitare ecclesias. Ad n. 5.– 6. Visitatio ecclesiarum est necessario facienda, et quomodo. Ad n. 16.- 17. Oratio requisita pro Jubilaeo lucrando quomodo et in quo loco fieri debeat. Ad n. 20.- 21. Confessio actualis pro lucrando Jubilaeo an sit necessaria, et an, et quando sufficiat contritio, vel confessio sacrilega. Ad n. 25.- 26. Communio actualis est necessaria pro lucrando Jubilaeo; et an sufficiat communio antea facta, vel communio sacrilega. Ad n. 28.- 29. An dicta communio requiratur in pueris, et an possit pro ipsis commutari in aliud opus pium.- 30. Jejunium pro Jubilaeo lucrando quibus diebus praescribi soleat, quomodo observari debeat, et in quae alia opera possit commutari. Ad n. 38. - 39. Ad eleemosynam dandam pro Jubilaeo lucrando qui teneantur, et assignatur praxis servanda pro religiosis in eleemosyna elargienda in casu, etc. Ad n. 40. - 41. Eleemosyna quanta esse debeat, et an possit per alterum dari. Ad n. 42. - 43. Nomine pauperum quibus danda est eleemosyna, quinam intelligantur.- 44. Opera praescripta an omnia, et quando adimpleri debeant. - 45. Confessionis et communionis anticipatio aliquorum dierum an sufficiat pro Jubilaeo lucrando. - 46. Lucraturus Jubilaeum sufficit si sit in statu gratiae quando ponit ultimum opus. - 47. Jubilaeum ad duas hebdomadas concessum an possit bis obtineri.– 48. Opera praescripta quomodo adimplenda. - 49. Jubilaeum ad duas hebdomadas concessum quot dies comprehendat, et quid circa tempus promulgandi, inchoandi, et perficiendi Jubilaeum possint Episcopi, vel parochi determinare, vel non. Ad n. 55. – 56. Opera praescripta pro Jubilaeo lucrando an impleri possint partim in uno, et partim in alio loco; et an replicando opera praescripta possit in diversis locis iterum Jubilaeum lucrari. Ad n. 72.

1 Septem sunt opera quae solent praescribi et exigi pro Jubilaeo lucrando, scilicet, processio, visitatio ecclesiarum, oratio in illis, confessio, communio, jejunium et eleemosyna, ut patet clare ex bullis quae pro jubilaeis edi solent.
2 Ordinarii non possunt nec debent plura requirere quam haec septem, quae requirit Papa. Bellegambe de Jubil. part. 3, sect. 2, qu. 10; La Croix l. 6, part. 2, n. 1457, et alii pas-
3 sim. Quantum ad processionem, quamvis sit gravis obligatio eam indicendi et instituendi, ex quo bullae pro Jubilaeis edi solitae in virtute sanctae obedientiae, et districte praecipiant ac mandent Ordinariis locorum et curam animarum exercentibus, ut clericis et populis sibi subjectis solemnes processiones indicant et ce-
4 lebrent; tamen nemo absolute tenetur interesse processioni, nam bullae disiunctive et alternative loquuntur: *Qui processioni interfuerint, aut ecclesiam, seu ecclesias visitaverint.* Adeoque sufficit alterutrum praestare, nam c. *In alternativis* 70 de Regulis Juris in 6, dicitur expresse: *In alternativis* (id est sub disjunctione propositis) *debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri.* Hinc qui nequeunt vel nolunt processioni interesse, non indigent, ut sibi fiat processionis in aliud commutatio. sed vel processionis, vel ecclesiae, seu ecclesiarum visitationis. Gobat in Quinario tract. 3, c. 19, num. 123 et seq., et alii passim. Qui 5
interfuit processioni non tenetur visitare ecclesiam seu ecclesias pro lucrando jubilaeo, quia processiones solent dirigi ad ecclesias pro visitatione designatas, ut patet ex praxi. Go-

bat loc. cit., c. 20, num. 1, et alii communiter.

6 Visitatio est necessario facienda illarum ecclesiarum, quae fuerint ab Ordinario loci aut curam animarum habente designatae; sic habetur clare ex verbis bullae, et tenent communiter doctores. Hinc regulares etiam tenentur visitare ecclesiam seu ecclesias designatas ab Ordinario, et si sua propria ecclesia fuerit ab Ordinario designata pro visitatione, regulares ibi commorantes satisfaciunt eam visitando, dummodo tamen non fuerit ab Ordinario designata solummodo pro mulieribus, quia tunc tenerentur designare alienam ecclesiam designatam pro viris. Felix Potestas t. 1,
7 part. 4, num. 8343; Bardi, et alii. Quando quis prae nimio hominum concursu nequit ingredi ecclesiam visitandam, satisfacit visitando extra portam ibique orando. Lugo tom. 6, disp. 27, num. 97; Gobat loc. cit., cap. 20, num. 129; Suarez, Bonacina et alii cum Diana, part. 1, tract. 11, resolut. 103; La Croix loc.
8 cit., num. 1433, et alii passim. Imo, si ratione talis nimii concursus, ne quidem ad portam ecclesiae pertingere posset, satis esset visitare et orare in coemeterio, quia et hoc modo dicitur moraliter visitare ecclesiam; coemeterium enim in favorabilibus venit nomine ecclesiae; argum. c. *Odia* 15 de Regulis Juris, ibi: *Favores convenit ampliari;* Suarez tom. 4, d. 52, sect. 1, n. 7; Lezana verb. *Jubilaeum,* num. 11; Layman lib. 5, tract. 7, c. 3, n. 4;
9 Gobat loc. cit., num. 129, et alii. Quando praescribitur orari in certa cappella, vel ad certum altare ecclesiae, oportet ingredi. La
10 Croix loc. cit., num. 1433, et alii. Quando praescribitur visitatio plurium altarium in eadem ecclesia, non sufficit esse in ipsa ecclesia, et animo converti ad illa altaria, sed requiritur ut aliquo signo sensibili v. gr. conversione capitis aut corporis significetur et demonstretur conversio animi ad singula designata altaria, quia exigitur visitatio sensibilis, nempe talis actio, quae exterius indicet orationem aut alium actum religiosum fieri ad talia altaria. Lugo loc. cit., num. 89; Gobat loc. c., num. 131,
11 et alii passim. Si autem in aliqua ecclesia non essent tot altaria quot visitari praescribitur, satisfaciet quis tot inclinationes et orationes repetendo ad illa quae ibi existunt quot altaria visitare debuisset; Diana p. 1, tract. 11, resolut. 102; Bellegambe part. 3, sect. 4, qu. 9; La Croix loc. cit., n. 1433; Escobar et alii.

12 Quando praescribitur visitatio plurium ecclesiarum, non requiritur quod visitentur omnes una die, sed sufficit quod visitentur intra eamdem hebdomadam qua quis intendit lucrari Jubilaeum, nisi tamen in aliqua bulla quid diversum praescriberetur, quia tunc esset ipsi standum. La Croix loc. cit., num. 1433, et alii passim. Qui missam pergit audire in ec- 13
clesia designata, hoc ipso visitat; Bellegambe part. 2, sect. 5, qu. 5; La Croix loco cit., num. 1432, et alii. Visitatio ecclesiarum pot- 14
est fieri etiam curru vel equo; Gobat loc. c., num. 132; La Croix l. c., num. 1432; Ben-
zonius et alii. Debet tamen visitatio fieri *de-* 15
vote, ut dicit bulla; devote autem censetur fieri etiam a constituto in mortali; item ab immodesto et peccante per viam, si modeste ingrediatur ecclesiam, et devote oret in ea, quia, ut dicetur infra sub num. 46, non est necesse quod omnia opera peragantur in gratia, sed sufficit si in gratia peragatur opus ultimum. Bellegambe l. c., qu. 6; Gobat loc. c., num. 127; La Croix loc. cit., n. 1432; Pey-
rinus, Navarrus et alii. Qui vicini sunt eccle- 16
siae designatae, et qui habitant in ea, ipsam visitando consequuntur tantam indulgentiam, sicuti illi qui veniunt a longe, quia remissio non proportionatur labori, sed meritis, quae dispensantur. S. Thomas dist. 20, qu. 1, art. 3, qu. 2 ad 4; Gobat loc. cit., n. 132; Navarr. et alii passim.

Oratio pro Jubilaeo lucrando requisita, nisi 17
aliud constet ex bulla, sufficit, etiamsi sit pure mentalis, quia oratio mentalis est proprie oratio et fusio precum; imo magis proprie quam vocalis; quia vocalis in tantum est oratio, in quantum conjungitur cum mentali. Ita Navarr., Filliuc., Trullench., Gobat et alii cum Viva, qu. 8, art. 5, num. 7, ubi dicit sic communiter sentire doctores cum supracitatis. La Croix tamen loc. cit., num. 1421, dicit quod communis sententia requirit orationem vocalem, et Lugo tom. 6, disp. 27, num. 111, testatur quod communiter requiri solet oratio vocalis. Recte autem subjungit quod, quamvis non sit improbabilis opinio dicentium sufficere orationem mentalem, tutius tamen erit aliquid miscere de oratione vocali, quod et dicit La Croix loc. cit.; Gobat loc. cit., et alii. Quando prae- 18
scribitur oratio indeterminate, sufficit brevissima; Suarez tom. 4, disc. 52, sect. 8, n. 5; Diana part. 5, tract. 12, resolut. 33; Gobat loc. cit., num. 140; Bossius in tract. de Jubilaeo, sect. 4, c. 17; Filliucius tom. 1, tract. 8. c. 6, n. 164 et seq.; Lezana verb. *Jubilaeum,* num. 13, et alii. Quando vero praescribitur 19
orari per aliquod temporis spatium; sufficit quina devota repetitio orationis Dominicae et Salutationis Angelicae. Gobat l. c., sub n. 140. Imo Quintanadvenas tract. 2, dub. num. 7, in Appendice loquens de clausula, *per aliquod temporis spatium preces fundat,* dicit sufficere si quis oret prout unicuique suggerit devotio, et sufficere ex Rodriquez trium orationum Dominicarum vel Salutationum Angelicarum recitationem, quinimo ipse Quintanadvenas existimat satisfacturum qui recitaret psalmum *Laudate Dominum, omnes gentes,* aut unicam

orationem Dominicam, aut unicam Salutationem Angelicam. Oratio debet fieri in loco et tempore designatis, et ad mentem Summi Pontificis; et sufficit si quis dicat: *Intendo orare ad mentem Summi Pontificis praescriptam in bulla.* Gobat loc. citatis, n. 141 et 144; La Croix l. c., n. 1432, et alii passim. 20

21 Confessio actualis est necessaria, et non sufficit contritio ad lucrandum Jubilaeum, quando in bulla Jubilaeum concedente requiritur confessio, et lucraturus Jubilaeum seu indulgentiam habet peccatum mortale. Sic communior, probabilior et tutior theologorum sententia cum Kazenberger in Supplemento Theologiae Patritii; Sporer c. 3 de Indulgentiis, n. 5; Reiffenstuel Theol. Moral. tract. 12, dist. 3, qu. 5, num. 49; Corduba, Cajetan., Rodriquez, Layman, Bellarm., Sanctarell. de Jubilaeo, c. 10, dub. 3; Viva de Jubilaeo qu. 8, artic. 3, sub num. 2, contra Filliuccium, Paludanum, Coninch., Henriq., Palaum et alios. Et ratio est, quia tunc confessio actualis censetur esse conditio necessario requisita ad indulgentiae consecutionem. Indulgentiae enim tantum valent quantum sonant, et explicandae et acquirendae

22 sunt sicut in bullis exprimitur. Et hoc verum est, etiamsi in bulla dicatur quod conceditur indulgentia Jubilaei *contritis et confessis, seu vere poenitentibus et confessis*, quia particula *et* non est disjunctiva, sed conjunctiva et copulativa; dispositio autem copulata utriusque partis veritatem exigit; quando enim plures qualitates in subjecto requiruntur copulative (ut in praesenti habetur), tunc omnes debent concurrere ut dispositio habeat suum locum,

23 ex l. *Si is qui* ff. de Rebus dubiis. Ita doctores supracitati. Quando autem in concessione Jubilaei non expresse exigitur confessio, sufficit ut lucraturus Jubilaeum seu indulgentiam existat in gratia sanctificante per contritionem perfectam; quia existens in gratia per contritionem est capax indulgentiae seu Jubilaei; nec in concessione ipsius requiritur actualis confessio, ut supponitur, adeoque in tali casu non est necessaria confessio actualis. Sic Reginaldus, Bonac., Suarez, Faber et alii cum Kazenberger loc. cit., num. 29, et *Communis* aliorum cum Mastrio Theolog. moral., disput. 23, qu. 4, num. 63; Reiffenst. loc. cit., num. 48.

24 Quando in bulla Jubilaei conceditur indulgentia *contritis et confessis, seu vere poenitentibus et confessis*, non requiritur actualis confessio, sed sufficit quod lucraturus Jubilaeum post ultimam confessionem perseveraverit in gratia usque ad diem vel tempus lucrandi Jubilaeum seu indulgentiam. Vide verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 35, ubi et citantur doctores, et adducitur ratio pro hac conclu-

25 sione. Imo nedum non requiritur in tali casu confessio peccatorum mortalium alias rite confessorum, sed neque confessio venialium, nisi in concessione Jubilaei expresse requiratur confessio etiam de solis venialibus. Vide ib., n. 34, ubi citantur doctores et adducitur ratio. Quando vero ex concessione Jubilaei requiritur confessio actualis, tunc non sufficit confessio sacrilega seu voluntarie nulla, ut colligitur ex propositione 14 in ordine, inter damnatas ab Alexand. VII, 24 Septembris 1665, ibi: *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae.* Vide artic. anteceden., num. 29.

Communio actualis est necessaria, et non 26
sufficit praeterita pro lucrando Jubilaeo, quando in concessione ipsa expresse requiritur actualiter de tempore Jubilaei; patet a pari ex dictis de confessione actuali supra n. 11. Quando 27
vero in bulla Jubilaei conceditur indulgentia *omnibus confessis et communicatis seu sacra communione refectis*, sufficit communio, sicuti confessio facta duobus, seu tribus, seu etiam quatuor, et, secundum aliquos, etiam quinque vel sex diebus ante primam Dominicam. Vide verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 30, 31 et 32, ubi citantur doctores, et adducitur ratio. Nulla 28
tamen sufficit communio sacrilega, sive sit actualis sive praeterita; colligitur ex proposit. 35 in ordine, inter damnatas ab Innocentio XI, 2 Mart. 1679, ibi: *Praecepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Ex qua damnata propositione Viva de Jubilaeo, qu. 8, art. 4, num. 2, recte infert non posse nunc amplius sustineri, quod sufficiat communio scienter facta in mortali ad lucrandum Jubilaeum, licet olim putarint sufficere plures doctores cum Fausto, Filliuccio, Suarez, Corduba, Henriquez et aliis. Vide dicta artic. antecedent., num. 29. An autem com- 29
munio ad lucrandum Jubilaeum requiratur etiam in pueris, et ideo possint tanto citius admitti ad communionem, ut tenent Henriq., et Layman apud Bellegambe, quaest. 6, et La Croix l. 6, part. 2, num. 1420; vel, an communio possit pro ipsis pueris commutari in aliud opus pium; vide artic. antecedent., num. 57.

Jejunium pro Jubilaeo lucrando solet prae- 30
scribi observandum tribus diebus, scilicet, Mercurii, Veneris et Sabbati; patet in verbis bullae pro Jubilaeis edi solitae. Jejunium nequit ob- 31
servari seu fieri extra ipsos dies praescriptos, nec dividi in duas hebdomadas, ut teste La Croix loc. cit., num. 1424, habet *Communis* contra Bonac., Laym., et alios, qu. 8, n. 104, disp. 52, sect. 5, de Jubilaeo, qu. 6, quorum sententiam Card. de Lugo, tom. 6, disp. 27, num. 105, vocat falsam. Habens rationalem 32
causam non jejunandi in aliquo seu aliquibus ex praescriptis diebus, potest petere et obtinere commutationem jejunandi in aliis diebus ejusdem hebdomadae. Henriquez, Filliuccius, Go-

bat de Jubilaeo, num. 213; La Croix loc. c.,
33 num. 1424, et alii passim. Non obligati ad jejunium ex praecepto Ecclesiae, ut pueri, senes, infirmi, itinerantes, laborantes, tenentur jejunare, si lucrari velint Jubilaeum, nisi per confessarium in aliud opus pium illis commutetur. *Communis* cum Gobat de Jubilaeo, c. 28, num. 210; Lezana verb. *Jubilaeum*, num. 12.
34 La Croix loc. cit., num. 1424. Jejunium pro Jubilaeo exigitur tale quale Ecclesia praecipit fidelibus extra Jubilaeum. *Communis* cum Sanchez in Summ. l. 4, cap. 11, n. 53; Gobat loc. cit., n. 205; La Croix loc. cit., n. 1424.
35 Habens privilegium comedendi carnes in aliis jejuniis debet ipsis abstinere in jejunio pro lucrando Jubilaeo, nisi ipsi per confessarium commutetur in aliud opus pium. Azorius p. 1, l. 7, cap. 10; Gobat loc. cit., num. 206; La Croix loc. cit., num. 1442; Lugo tom. 6,
36 disp. 27, num. 109, et alii. Jubilaeum potest lucrari per jejunia aliunde debita, v. g. ex praecepto, voto et poenitentia, patet ex praxi, cum Jubilaeum promulgatur in Quadragesima. Lugo loc. cit., n. 110; Bellegambe part. 1, sect. 3, qu. 1; La Croix l. c., n. 1525, ubi testatur sic tenere communem doctorum contra Silvestrum, Tabien., Armill., et Bonac. Vide art. anteced., num. 53.
37 Ultimo die Jubilaei possunt per confessarium commutari jejunia, vel in eleemosynas, vel alia opera pia eo die praestanda ab eo qui inculpabiliter ipsa jejunia praetermisit, ex quo ignoraverit v. gr. Jubilaeum. Viva qu. 8, num. 5, et alii passim. Vide dicta art. anteced., n. 56.
38 Imo ultimo die Jubilaei possunt commutari etiam jejunia voluntarie et mala fide praetermissa in jejunia postmodum ponenda, differendo Jubilaei consecutionem. Viva loc. cit., n. 5, qui adducit hanc rationem: Nam, dicit ipse, quamvis voluntarie redditus sit impotens, adhuc tamen est potens postmodum ponere injuncta jejunia, et in casu impotentiae potest confessarius tempore Jubilaei opera injuncta commutare etiam in opera post Jubilaeum ponenda, quoties datur causa differendi Jubilaei consecutionem, ut videtur adesse in casu hujus culpabilis impotentiae. Haec ille.
39 Ad eleemosynam dandam pro Jubilaeo lucrando tenentur omnes etiam religiosi, et alii pauperes; vel si non possint dare, petere commutationem in aliud opus pium. Et ratio est quia in bulla Jubilaei exigitur expresse eleemosyna, sicut alia opera, subdita facultate commutandi quae impleri non possint; ergo si religiosi et alii pauperes eleemosynam dare non possint, tenentur commutationem petere. Quando enim concessio facta est sub conditione (uti est concessio indulgentiae Jubilaei facta sub conditione de eleemosyna danda, vel aliquid aliud faciendi, in quod a confessario eleemosyna commutetur), deficiente conditione, concessio habetur pro non facta, ex l. *Pecunia* ff. Si certum petatur; conditionale autem, non impleta conditione, nihil ponit in esse; tum quia, sicuti ex communi doctorum diximus sub num. 33, quod impotentes ad jejunium, ut pueri, senes, infirmi, laborantes tenentur pro lucrando Jubilaeo petere commutationem ipsius jejunii in aliud opus pium, ita dicendum est de religiosis et aliis pauperibus impotentibus ad eleemosynam. Card. de Lugo t. 6, disp. 27, num. 115 et seq.; Viva de Jubilaeo, qu. 8, art. 6, n. 2; Bellegambe l. c., qu. 5; La Croix lib. 6. part. 2, num. 1430; Lezana in Summ., verb. *Jubilaeum*, num. 14; Felix Potestas t. 1, part. 4, n. 3833, et alii plures dicentes quod, licet secundum Navarr., Henriq., Fernand., Dian., Gobat, Arsdekin, Leand. et alios, religiosi et alii pauperes impotentes ad eleemosynam non teneantur probabiliter ad aliud opus, consultius tamen et tutius esse ut commutationem petant; vel conventus seu monasterium det pro ipsis, quod posse fieri, et in praxi esse testatur Lugo loc. cit., num. 116 et seq., subdens posse sic dare, prout de facto dant etiam Fratres Minores, qui, licet tantum usum habeant, dant tamen eleemosynam quando hoc usu se abdicant, quia sic in pauperem transit dominium. Lugo loc. cit.; Bellegambe qu. 5; La Croix loc. cit., num. 1430, et alii passim, sic docente communi praxi omnium nostrorum conventuum quotidie eleemosynas in pauperes elargientium.

Ut autem pro lucrando Jubilaeo securius 40
valeat pro omnibus religiosis eleemosyna a conventu elargita, consultum est servare praxim quam Gobat tr. 3 de Jubilaeo, cap. 29, num. 217, testatur servari in sua undequaque praestantissima Societate, quod nempe superiores locales, quando publicantur Jubilaea in refectorio vel in alio loco religioso communitatis, praemoneant se curaturos dari ex bonis communibus monasterii eleemosynam pro omnibus, et talem praemonitionem aut monitionem esse necessariam tenet Lugo loc. c.; Bellegambe qu. 3, loc. cit.; La Croix n. 1428; Maillard et alii, quia cum eleemosyna debeat esse actio moralis, debet procedere ex cognitione et volitione.

Pro quantitate eleemosynae elargiendae at- 41
tendenda est bulla Jubilaei, quae si dicat elargiendam esse iuxta *cuiuscunque facultatem*, tunc dives debet dare eleemosynam majorem quam pauper: Gobat., Bonac., Busemb., Bellegambe qu. 2; La Croix loc. c., num. 1427, et alii. Si bulla nihil determinet et sine addito praescribat eleemosynam dicendo, v. g.: *Qui dederit eleemosynam acquiret indulgentiam*, tunc sufficere eleemosynam quantumcunque parvam tenent Diana, Leo, Faustus, Rodriquez, Bonacina, Gobat et alii, argum. c. *In obscuris* 30 de Regul. juris in 6, ibi: *In ob-*

scuris minimum est sequendum. Illa autem locutio, *Qui dederit eleemosynam,* est obscura, cum possit aeque de magna ac de parva intelligi, adeoque potest intelligi etiam de minima; ubi enim lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; c. *Quia circa* 22 de privil., et l. *De pretio* ff. de Publiciana in rem action. Si autem bulla dicat, ut jam solent dicere bullae ei solitae pro Jubilaeis hujus saeculi et aetatis, *et eleemosynas ad libitum prout charitas singulis suggesserit, fecerint;* vel *qui eleemosynam pro arbitrio suo fecerint, vel prout cuique suggeret devotio.* Gobat loc. c., n. 219; Zecchius et alii docent sufficere praebere quantumcunque parvam eleemosynam. At alii cum La Croix loc. cit., num. 1427, melius dicunt simul habendam esse rationem dictaminis interni suadentis plus vel minus, et ut dicit Lugo loc. cit., num. 114, curandum esse ut sit in quantitate proportionata ad finem implorandi divinam opem.

42 Eleemosyna pro Jubilaeo lucrando sufficit, etiamsi detur per alium, v. gr. per famulum, amicum et hujusmodi. *Communis,* arg. cap. *Qui facit* 73 de Regul. juris in 6, ibi: *Qui facit per alium est perinde ac si faciat per se ipsum.* Si autem famulus vel alius sibi commissam eleemosynam non daret, Homobon., Bonac., Busemb., Gobat, Corduba, Leo, Rodriq., Sanctarell. cap. 7, dub. 1; Lugo l. c., num. 112; Viva qu. 8, art. 6, sub num. 3, alii dicunt probabilius, quod dominus, seu committens dandam eleemosynam non lucraretur Jubilaeum, quia in tali casu non esset data eleemosyna, cum non esset sublevatus pauper; et non posita conditione requisita pro Jubilaeo lucrando, uti est ipsa eleemosyna, non acquiritur Jubilaeum. Lezana vero, verb. *Jubilaeum,* num. 14; Sa, verb. *Indulgentia,* n. 4; Pasqualig. qu. 136; Vega, Dicastill., Alloza et alii, tenent quod dominus, seu committens dandam eleemosynam adhuc in tali casu lucraretur Jubilaeum, quia quantum est ex sua parte jam dedit et tradidit eleemosynam, quod probabile et tutum censet etiam Gobat l. c., n. 121, et alii.

43 Nomine pauperum quibus pro lucrando Jubilaeo praebenda est eleemosyna, intelliguntur, nedum veri pauperes quibus ex obligatione naturali, aut voto, seu poenitentia tenetur quis succurrere, sed etiam qui secundum suum statum, qualitatem et conditionem non habent necessaria ad victum, et vestitum, et insuper illi qui se fingunt pauperes, cum revera non sint, dummodo pro veris pauperibus credantur. Item loca pia, monasteria religiosorum, hospitalia et ecclesiae, quae indigent luminaribus, ornamentis, aedificiis et hujusmodi. Gobat l. c., n. 222; La Croix l. c., n. 1429; Bellegambe qu. 4; Diana, Sanchez, Lugo, Navarr., et alii passim.

Quoad tempus adimplendi opera praescripta, 44
non omnes circa omnia conveniunt. Diana enim, Praepositus, Naldus, Layman, Bonac., Palaus cum Gobat in Quinario, tract. 3 de Jubilaeo, c. 11, num. 72; Navarr., Lezana, Rodriq., Bossius et alii, dicunt non opus esse ut omnia opera praescripta adimpleantur seu ponantur intra unam et eamdem hebdomadam ex duabus assignatis, sed posse adimpleri seu poni partim in una et partim in altera hebdomada, v. g. in prima hebdomada jejunia, in secunda visitatio ecclesiarum, eleemosyna, confessio, communio, etc. Et nituntur hoc probare ex verbis bullae, quae non convincunt debere poni omnia opera praescripta, praeter tria jejunia, intra unam et eamdem hebdomadam. Bulla enim Jubilaei haec verba solet habere: *Qui prima vel secunda hebdomada ecclesias visitaverint, ac feria quarta, sexta, et Sabbato alterius hebdomadae jejunaverint, pariterque confessi et sanctissima communione refecti fuerint, et eleemosyna,* etc. Ex quibus verbis, dicunt ipsi, apparet omnia opera, praeter jejunia, posse poni seu adimpleri prima vel secunda hebdomada. Henriquez autem l. 7, c. 11; Sanchez lib. 4, cap. 4; Felix Potestas tom. 1, part. 4, num. 3830; Sanctarell. c. 7, dub. 1; Lugo loc. cit., num. 100; Reiffenst. Theol. Moral. tract. 12, dist. 3, num. 114 in fine; Ugolinus, Faustus, Reginaldus, cum Viva de Jubilaeo, qu. 8, art. 2, sub num. 3, et alii plures, tenent probabilius et tutius omnia opera praescripta ponenda seu adimplenda esse intra unam et eamdem hebdomadam. Et ratio est, quia, ut recte observat sapientissimus Viva, dum dicitur *Qui prima vel secunda hebdomada,* ponuntur a Papa duo tempora quibus lucrari possit Jubilaeum, positis seu adimpletis operibus praescriptis, non vero statuitur unum tempus quindecim dierum quo possint opera praescripta poni seu adimpleri; hoc enim videtur operari particula *vel;* aliter non diceretur: *Qui prima vel secunda hebdomada,* sed diceretur: *Qui his quindecim diebus.* Ideo autem duae hebdomadae assignantur, ut qui nequit prima, possit Jubilaeum lucrari secunda; non vero ut possint opera dividi, quia dictio illa alternativa *vel* tribuit actum cuilibet in solidum, ut notat Glossa in c. *Cum plures* de Offic. delegati in 6, et facit sensum disjunctivum explicatum. Haec ille. Et hanc sententiam vocat tutiorem ipsemet Gobat loc. cit., quamvis dixerit esse aliam probabiliorem; et sic etiam tutiorem vocant alii passim, et signanter Reiffenstuel loc. cit., dicens quod si tutior, ac proin in praxi merito tenenda et consulenda, et Felix Potestas loc. cit., dicit absolute opera praescripta debere omnino intra unam et eamdem septimanam impleri.

Confessio tamen et communio, quando in 45
bulla non requiritur expresse de tempore Ju-

bilaei, sed conceditur indulgentia *omnibus confessis et sacra communione refectis,* potest fieri uno, vel etiam duobus, aut tribus, seu etiam quatuor, et, secundum aliquos, etiam quinque vel sex diebus ante primam Dominicam, dummodo lucraturus Jubilaeum perseveraverit in gratia usque ad diem lucrandi Jubilaeum. Vide supra num. 27, et verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 30, 31 et 32, ubi citantur doctores, et
46 adducitur ratio. Requiritur enim, et sufficit probabilius ad consequendam indulgentiam Jubilaei, quod lucraturus sit in statu gratiae, saltem dum perficit et ponit ultimum opus praescriptum. Lugo tom. 6, disp. 27, n. 83; Mastrius Theol. Moral., disp. 21, num. 61; Herincx disp. 4 de Satisfact., qu. 11, num. 77; Reiffenst. tract. 12, dist. 2, qu. 3, num. 33, et dist. 3, qu. 8, num. 104; Suarez disp. 52, sect. 5; Viva de Jubilaeo, qu. 6, art. 2, n. 4;
47 Layman, Palaus, Bonac., Bossius, et alii. Et Jubilaeum ad duas hebdomadas concessum potest probabiliter bis obtineri, si in utraque hebdomada repetantur opera praescripta. Vide art. ant., num. 15, ubi citantur doctores, et adducitur ratio, quamvis tamen sit aeque probabilis etiam opposita sententia propter adducta ib.,
48 num. 26. Opera autem praescripta debent ita integre adimpleri, ut si aliquod ipsorum, vel penitus, vel quoad partem notabilem omittatur, sive id fiat ex ignorantia seu oblivione, sive ex negligentia aut impotentia (seclusa commutatione in aliud opus pium a confessario facta), non obtineatur quidquam de indulgentia Jubilaei. S. Thom. in 5, dist. 20, qu. 3; Reiffenst. cit. dist. 3, qu. 8, num. 105; Gobat de Jubilaeo, c. 11, num. 61, et ipso teste, et alii communiter. Et ratio est quia Jubilaeum conceditur a Papa sub conditione adimplendi omnia opera praescripta, vel aliquod aliud faciendi, in quod a confessario aliqua ipsorum sint ex rationabili causa commutata; quando autem concessio facta est sub aliqua conditione, deficiente tali conditione, concessio habetur pro non facta, ex leg. *Peccatum* ff. Si certum petatur. Conditionale enim, non impleta conditione, nihil ponit in esse, adeoque, etc.

49 Tempus Jubilaei extraordinarii concessum ad duas hebdomadas comprehendit quindecim dies, id est tres Dominicas et 12 dies feriales, si inchoetur a die Dominica, ut fieri solet. La Croix lib. 6, part. 2, n. 1397; Laym. lib. 5, tract. 8, num. 7, ubi testatur esse receptum more Germanicarum Ecclesiarum ut quindecim dies permittantur. Totidem permittendos esse dicit P. Paulus Hispanus part. 4, tract. 24, punct. 12, § 3, num. 3. Totidem Cotonius Italus controvers. lib. 2, controv. 12, n. 16 et 17; Felix Potestas tom. 1, part. 4, n. 3824, et alii plures, et Gobat in Quinario tract. 3, c. 11, sub num. 63, vers. *Dixi tertio,* ubi testatur se non recordari fuisse minus quam quindecim dies assignatos illis duarum hebdomadarum octodecim Jubilaeis, quibus fruitus est in diversis episcopatibus. Quamvis tamen 50
subjungat, nonnullos Episcopos expressisse opera praescripta esse perficienda intra quatuordecim dies. Quod si aliqui alii Episcopi id clare exprimerent et declararent tempus Jubilaei non extendi ultra quatuordecim dies, esset standum tali expressioni et declarationi, nisi aliter constaret de mente Pontificis, quia bulla Jubilaei non exprimit nisi duas hebdomadas, et hebdomada non continet nisi septem dies. Licet enim Episcopi nequeant de- 51
curtare tale tempus, et illud arctare intra unam hebdomadam, ut recte dicit Gobat loc. cit., num. 63, ubi notat errasse quemdam vicarium generalem, qui determinavit pro universis unam solam hebdomadam; tamen alio non constante de mente Pontificis, si expresse declararet esse perficienda opera praescripta inter determinatos quatuordecim dies, esset standum tali declarationi, quia, quod tempus Jubilaei comprehendat 15 dies, ex verbis bullae affirmari non potest, ut recte notat Layman loc. cit., sed ex benigna DD. interpetatione, accedente Ecclesiarum consuetudine, secundum quam fideles tertia Dominica quae est dies 15 ab inchoatione Jubilaei, ad sacramenta accedunt. Et Cardin. de Lugo aliique plures Hispani et Itali, teste Gobat loc. cit., vers. *Dixi tertio,* dicunt esse peculiariter permissum, ut confessio et communio peragantur tertia Dominica indicti Jubilaei.

Ordinarii possunt duas Jubilaei hebdomadas 52
facere inchoari quocunque die septimanae prout occursus festorum aut alia ratio prudens suggesserit, dummodo tamen adsit tempus adimplendi jejunium tribus praescriptis diebus intra unam et eamdem hebdomadam, ut requiri diximus supra num. 31 et 44. Conveniens tamen et 53
expediens est, ut advertit Gobat loc. cit., sub num. 70, ita inchoare illas hebdomadas, ut tam prima quam secunda incipiat a festo, adeoque quartusdecimus vel quintusdecimus dies Jubilaei desinat in festo. Et Layman loc. cit., num. 7, dicit quod, cum clarissime pateat diem Dominicam qua incipit Jubilaeum connumerandam esse inter dies quibus confessio et communio institui possit, ideo, ne ea dies excludatur, conveniens esse videtur ut promulgatio Jubilaei fiat in ecclesiis ante eam Dominicam. Ordinarii aut parochi mortaliter peccant si abs- 54
que pergravi causa ex negligentia diutius differant promulgationem seu indictionem Jubilaei. Pontifices enim solent in virtute sanctae obedientiae districte praecipere Episcopis, *Ut cum primum Jubilaei litterarum transumpta, atque exempla etiam impessa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione vel impedimento.... publicent, vel publicari faciant.*

Et Sixtus V, const. 1, apud Cherubinum (ex cujus mente loqui videntur posteriores Pontifices) diserte imperat inchoari Jubilaeum prima vel secunda hebdomada immediate post habitam notitiam Jubilaei, adeoque, cum deficiant in materia gravi, graviter peccant. Gobat l. c., n. 68; Pax Jordan. Elucubration. volum. 1, lib. 5, tit. 16, n. 69 et 70, ubi dicit ita statim debere Episcopum publicare facere Jubilaeum, ut non possit, neque occasione messis, vindemiarum, vel alterius cujuscunque occupationis et impedimenti ad aliud tempus differre, etiamsi publica populorum commoditas aliud exposcens, obnixis precibus ad differendum requireretur, eo quod in brevibus talium concessionum sequens clausula soleat apponi: *Quapropter tenore praesentium in virtute sanctae obedientiae districte praecipimus atque mandamus omnibus et quibuscunque venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, etc., ut cum primum litterarum transumpta, aut exemplaria, etiam impressa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione vel impedimento per suas ecclesias et dioeceses, provincias, civitates, oppida, terras et loca, publicent, aut publicari faciant,* etc. Quae quidem verba, ut dicit ipse, sunt adeo praecisa et geminata, ut nulla possit cadere dubitatio quin talis fuerit Papae intentio quod
55 non differatur publicatio. Imo subjungit quod ex illis verbis, *per suas ecclesias et dioeceses, provincias, civitates, oppida, terras et loca*, similiter manifeste apparet eodem tempore publicationem esse faciendam pro civitate et dioecesi, non autem elapso tempore civitatis, publicare pro dioecesi; hoc enim directe censetur contra intentionem Papae verbis supradictis expressam. Caveant igitur omnes ad quos spectat publicare, ne differant neque separent civitatem a dioecesi quoad praefatam publicationem, alioquin non excusabuntur a mortali, quia Papa praecipit illis in virtute sanctae obedientiae. Haec ille. Pellizarius tamen, et alii, apud La Croix loc. cit., num. 1397, putant posse ex rationabili causa prius in urbe, postea in dioecesi, aut etiam postea pro monialibus, ut omnes possint successive, commode habere extraordinarios confessarios, praesertim ubi pauci reperiuntur.

56 Opera praescripta pro Jubilaeo lucrando possunt impleri partim in uno loco et partim in alio, dummodo visitatio ecclesiarum fiat in loco publicati Jubilaei; Lugo cit. disp. 17, a n. 123; Bellegambe part. 3, sect. 3, qu. 6; Layman lib. 5, cap. 8, num. 11; Sannig lib. 5 decr., tit. de Poenit. et remiss., cap. 2, n. 16; Gobat loc. cit., n. 89; La Croix l. c., n. 1434, Diana part. 5, tract. 12, resol. 53; Castrop., Bonacina, et alii passim. Et ratio est, quia favor Jubilaei est personalis; ex cap. autem *Privilegium* 7 de Regul. juris in 6, *Privilegium personale personam sequitur*, adeoque quocunque quis pergat, feret secum istum favorem et jus utendi omnibus Jubilaei facultatibus. Tum quia bulla Jubilaei non requirit ut omnia opera impleantur in loco publicati Jubilaei, adeoque, etc. Dicitur autem notanter 57 *dummodo visitatio ecclesiarum fiat in loco publicati iubilaei*, quia cum visitatio debeat fieri illarum solarum ecclesiarum quas Ordinarius designavit, non potest fieri in alio loco in quo nondum est promulgatum Jubilaeum, et consequenter nondum designatae sunt ecclesiae visitandae; Layman, Diana, l. c.; Lugo loc. c., n. 127; Gobat l. c., n. 90.

Hinc colliges quod, si quis in loco ubi pu- 58 blicatum est Jubilaeum, visitaverit designatas ecclesias, et inde iter arripuerit, poterit in itinere reliqua opera peragere: *Citati doctores.* Nec tenetur ratione Jubilaei differre iter in aliud tempus; nam bulla sine distinctione offert gratiam iter agentibus; Gobat l. c., sub num. 90 in fine, et alii passim. Item, si quis iter faciens 59 perveniat ad locum in quo Jubilaeum celebratur, sive pervenerit illuc ante, sive primum post promulgationem, poterit ibi praestando opera praescripta lucrari Jubilaeum aeque ac incolae, quia per praesentiam in illo loco statim acquirit jus. Et si ibi nequeat omnia opera praescripta implere, poterit, visitatis ibi designatis ecclesiis, suum prosequi iter, et in itinere reliqua opera implere et Jubilaeum lucrari; Lugo l. c., n. 126 et 127; Laym. l. c., n. 11; Gobat l. c., n. 90, et alii. Item, si quis 60 ultimo die perveniat ad locum Iubilaei, potest petere ut opera quae facere non potest sibi commutentur, et sic ibi lucrari Jubilaeum; Lugo l. c., n. 125; La Croix l. c., n. 1436; Bellegambe part. 2, sect. 5, quaest. 5, et alii. Item, si quis post lucratum Jubilaeum in sua 61 patria pergat ad alium locum ubi celebratur Jubilaeum, poterit probabilius ibi iterum lucrari Jubilaeum replicando ibi opera praescripta. Vide art. anteced., num. 25, ubi citantur doctores, et adducitur ratio; quamvis tamen, ut ibi, num. 26, dictum fuit, sit vere probabilis etiam sententia contraria. Item, si quis tempore 62 publicati Jubilaei in sua patria, etiam ultimo die primae vel secundae hebdomadae iter arripiat, nec in itinere impleat caetera opera praescripta, poterit reversus praestando opera praescripta Jubilaeum lucrari, quamvis Jubilaei tempus fuerit elapsum, quia Papa concedit navigantibus et iter agentibus ut reversi habeant alias duas completas hebdomadas. Nec obstat quod in sua patria, seu loco publicationis fuerit per totam primam hebdomadam, et quasi per totam secundam, quia, cum Pontifex velit quod unusquisque habeat duarum completarum hebdomadarum spatium, in quo cum quiete et devotione possit se praeparare et Jubilaeum lucrari, talis nec tunc habet hebdomadam com-

pletam ad quietem et devotionem requisitam. Lugo l. c., num. 123; Gobat loc. c., n. 90; Bellegambe sect. 2, qu. 4; La Croix loc. c., n. 1434, et alii, et faciunt dicta supra n. 38. Vide ibi.

Alia ad rem. Vide verb. *Indulgentia.*

APPENDIX

In qua exponitur declaratio facta a doctissimo viro Ubaldo Giraldi a S. Cajetano Scholarum Piarum juxta constitutiones editas a Benedicto XIV, pro anno Jubilaei 1750, quae quidem declaratio in variis paragraphis distincta exhibetur, prout ab auctore exarata fuit.

§ 1. *Della sospensione delle indulgenze in tempo di Giubileo.*

Durante l' Anno Santo restano sospese tanto in Roma, quanto fuori, tutte le indulgenze, sì plenarie, che non plenarie anche perpetue. *Cum nos super,* § *Caeterum.*

Eccettuate le seguenti:

I. Quelle concedute in articulo mortis.

II. Quelle che possono concedere i Vescovi ed altri prelati ordinari de' luoghi, a tenore delle lettere apostoliche di nostro Signore sotto li 5 Aprile 1747.

III. Quelle concedute in recitare l' *Ave Maria,* e solite preci al suono della campana la mattina, mezzo dì, e sera, o ginocchioni, o in piedi, secondo i tempi.

IV. Quelle di 7 anni e 7 quarantene concedute a chi confessato e comunicato, o almeno contrito, con fermo proposito di confessarsi, visita la chiesa, ove è esposto il Venerabile per l' orazione delle Quaranta Ore, ivi pregando secondo l' intenzione di Santa Chiesa.

V. Quelle concedute a chi accompagna il santissimo Viatico, ed a chi manda torce, o lumi da portarsi da altri in detta occasione.

VI. Quelle solite concedersi da' Legati, Nunzi della S. Sede, ed anche da' Vescovi nell' esercizio de' Pontificali, o nel dare la benedizione, o in altra consueta forma.

VII. Quelle degli altari privilegiati per i defonti.

VIII. Quelle concedute direttamente per detti defonti.

IX. Quelle concedute a' vivi, con espressa facoltà di applicarle per essi defonti, da valere però per detti soli defonti.

X. Quelle tutte concedute a' vivi, anche senza espressa facoltà di applicarle per i defonti, da valere medesimamente per detti soli defonti. *Cum nos nuper,* § *Itaque.*

§ II. *Della sospensione delle facoltà di assolvere da' casi e censure riservate alla S. Sede, e contenute nella bolla della* Cena, *di commutare voti, e dispensare sopra l' irregolarità, ed altri impedimenti.*

Durante lo stesso Anno Santo, restano sospese (solamente però fuori di Roma) tutte le facoltà sopraddette concedute a chiunque in qualunque maniera, occasione o titolo, anche per causa d' indulgenza; *ibid.*, § *Caeteras. Convocatis* § 55 et 56. Lettera circolare n. 32, pag. 42.

Eccettuate le seguenti:

I. Quelle de' tribunali della S. Inquisizione di Propaganda Fide, e degli officiali, missionari, e ministri deputati da essi tribunali, o dalla S. Sede per estirpazione dell' eresia, e particolarmente di assolvere dalla detta eresia quei, che fanno abjura de' loro errori.

II. Quelle concedute dalla S. Penitenziaria ai missionari ne' luoghi, ed in occasione delle missioni.

III. Quelle de' Vescovi e di altri prelati nelle loro rispettive diocesi, circa il dispensare ed assolvere i loro sudditi ne' casi occulti, anche riservati alla S. Sede, *prout ipsis a S. Tridentina Synodo, seu alias, etiam in publicis a jure communi ecclesiastico, et ab eadem Apostolica Sede pro certis personis et casibus indultae, permissaeque dignoscuntur.*

IV. Quelle de' superiori regolari, delle quali sono in certo e pacifico possesso, rispetto però solamente a' loro sudditi regolari e non secolari, tanto in Roma, quanto fuori. *Cum nos nuper,* § *Praeservatis.* Lettera circolare n. 32, pag. 42.

§ III. *Delle opere ingiunte alli Romani, e forestieri abitanti in Roma.*

I fedeli dell' uno e l' altro sesso per acquistare l' indulgenza plenaria, e godere degli indulti ad essa annessi, durante l' Anno Santo, debbono adempire le seguenti quattro opere ingiunte. *Peregrinantes,* § *Quo quidem.*

I. Se sono abitanti di Roma e suo distretto, intendendosi per i primi:

II. Quei ivi nati, e che vi abitano.

III. Quei venuti con animo di abitarvi la maggior parte dell' anno.

IV. Quei che vi stanno con qualche impiego, o per ritrovarvelo.

V. Quei che vi vengono per altra causa, che per il Giubileo.

VI. Quei che venutivi per tal fine, vi si trattengono più di sei mesi.

E per i secondi, cioè del distretto, tutti gli Abitanti dentro le cinque miglia fuori delle porte, o nativi, o venutivi, come sopra. *Con-*

vocatis, § 44, detta lettera circolare num. 72, p. 92.

Debbono visitare, almeno una volta al giorno, quale può computarsi, o da una mezza notte all' altra, o dai vesperi del giorno precedente fino a tutti i vespertini crepuscoli del susseguente. *Peregrinantes*, § *Quo quidem*, per trenta giorni continui, o interpolati, le Basiliche di S. Pietro, di S. Paolo, di S. Giovanni in Laterano e di Santa Maria Maggiore, detto § *Quo quidem, e tutte quattro in istesso giorno*, computato, come sopra, e detta visita deve esser fatta con intenzione di onorare Dio e i suoi santi, e vi si debbono esercitare atti di religione. Detta lettera circolare num. 11, pag. 102.

E se sono forastieri, cioè tutti gli altri non compresi sotto il nome di abitanti di Roma e suo distretto, almeno quindici de' suddetti giorni, medesimamente una volta al giorno tutte quattro. *Peregrinantes*, § *Quo quidem*.

Nè è necessario per l' acquisto della indulgenza entrare o uscire per le porte sante. *Convocatis*, § 49.

Detti forastieri, se dopo intrapreso il viaggio a tal fine per Roma, o anche pervenutivi, o nel cammino, o nella stessa città impediti da malattia, o da altra legittima causa, o sopraggiunti da morte, non avessero compito, o nè pure cominciato detto numero di visite, possono godere della medesima Indulgenza, e remissione, come se effettivamente le avessero compite, purchè siansi confessati e comunicati. *Peregrinantes*, § *Et quoniam*.

In caso d' indulto di minorazione del numero delle visite pubblicato dopo essersi da taluno fatta qualcuna delle dette visite a sè prescritte, cioè, o di 30, o di 15, respettivamente, può prevalersi delle visite fatte per compire il numero prescritto in detto Indulto, come ancora, se prima dell' Indulto avesse compito il numero in esso prescritto, purchè faccia almeno un' altra visita. *Convocatis*, § 50.

II. Debbono sì gli uni che gli altri porgere a Dio in dette visite divote preghiere per l'esaltazione della S. Chiesa, estirpazione dell' eresie, concordia de' principi cattolici, salute e pace di tutto il popolo Cristiano. *Peregrinantes*, § *Quo quidem*.

Quali preghiere non vengono determinate nè in qualità, nè in durazione: non debbono però esser sì brevi, che denotino poco affetto agli esercizi spirituali. Ibidem, dicto § *Quo quidem*. Lettera circolare num. 83, pag. 114.

Nè è necessario che sia orazione mentale bastando la vocale, e facendosi la mentale, vi si deve aggiungere qualche orazione vocale. *Convocatis*, § 51.

Quantunque non sia necessario per l' acquisto della indulgenza essere in grazia, o premettere la confessione sagramentale a dette visite, bastando, che l' ultima opera sia fatta in grazia: nulladimeno acciocchè queste siano meritorie, è molto commendabile, che sian fatte, o dopo una fruttuosa confessione, o dopo un atto di contrizione. *Convocatis*, § 45. Lettera circolare num. 75 e 76, pag. 98 a 102.

III. Debbono fare la confessione sagramentale de' loro peccati realmente, e non in *voto*, quantunque non fossero rei che di peccati veniali. *Convocatis*, § 46. Lettera circolare n. 7, pag. 11.

Quale dovranno ripetere prima dell' ultima opera ingiunta nel solo caso, che dopo fatte alcune di dette visite in istato di grazia, ricadano in peccato mortale, senza obbligo di ripetere le già fatte. *Convocatis*, § 47.

IV. Debbono fare la santa comunione sagramentale, insieme, e spirituale, cioè non sacrilega, non essendo sufficiente la sola spirituale. *Peregrinantes*, § *Quo quidem*. *Convocatis*, § 48. Lettera circolare num. 2, pag. 7.

La mancanza della quale non impedisce l'acquisto della indulgenza a' fanciulli, che per ragione di età ne sono incapaci, potendosi dal confessore commutare in altra opera pia. Se poi se ne fossero resi capaci dentro il decorso dell' Anno Santo, in tal caso sarebbero a questa tenuti. *Convocatis*, § 48.

Come nettampoco impedisce a partecipare dei favori del Giubileo, cioè dell' assoluzione da' peccati riservati, e censure, commutazione di voti, e dispense ottenute, la mancanza delle visite, e comunione a quei, che essendosi già confessati con serio animo di adempire dette opere, e poi pentiti, non l' adempiano, benchè pecchino mortalmente. Ib., § 54. Lettera circolare n. 86, pag. 120.

Del qual peccato sono anche rei tutti quelli, che senza licenza de' loro rispettivi superiori vengono a Roma per l' acquisto del Giubileo, come sono li Vescovi, parochi, religiosi, mogli ed anche i mariti, se vi vengono con grave incomodo delle mogli; i quali però, ciò non ostante, possono partecipare della Indulgenza, e suddetti favori, se giuntivi, si confessano anche di questo peccato. Ibid., num. 68, pag. 87, 88.

Queste quattro opere ingiunte, possono reiterarsi quante volte ad ognuno piacerà, tanto prima, quanto dopo qualche indulto di minorazione di visite, che sopravenisse; ad effetto però di conseguire la sola indulgenza, e non di partecipare de' favori ad essa annessi. Onde se dopo essere stato partecipe la prima volta di detti favori e di nuovo incorso nelli casi riservati e censure, o ha bisogno di nuove commutazioni e dispense, non ne può più es-

sere assoluto, commutato e dispensato. *Convocatis*, § 52. Lettera circolare num. 84, pag. 117.

§ IV. *Delle monache, Oblate, ed altre persone dell' uno e l' altro sesso dimoranti sì in Roma, che fuori, alle quali può commutarsi in altre opere pie la visita delle quattro basiliche. Le dimoranti sì in Roma, che fuori, sono le seguenti:*

I. Tutte le monache professe di perpetua clausura soggette sì agli ordinari de' luoghi e superiori regolari, che immediatamente alla S. Sede, le novizie, o altre donne secolari loro coabitanti, colla debita licenza, o per educazione, o per altra causa.

II. Le monache parimente professe, che qualche volta escono dalla clausura per questuare.

III. Le Oblate approvate dalla S. Sede, che vivono in comunità, benchè senza clausura, loro novizie, educande, ed altre seco coabitanti.

IV. Le Terziarie, che vivono in comunità, benchè senza clausura, nè approvate dalla S. Sede, loro novizie, educande, ed altre seco loro coabitanti.

V. Le zitelle e donne dimoranti ne' conservatorii, benchè non comprese nel numero delle fin qui nominate, e benchè senza clausura. *Paterna Charitas*, § *Ut autem*.

VI. Li carcerati per cause civili e criminali de' tribunali sì ecclesiastici che laici, non però dalla S. Inquisizione.

VII. Li regolari ritenuti nelle carceri claustrali, o perchè non sono terminate le loro cause, o perchè non è compito il tempo della pena impostagli.

VIII. Li confinati per precetto di qualunque superiore in qualche luogo o città in vece di carcere, custodia, esilio o rilegazione. *Paterna Charitas*, § *Ad eos*.

IX. Gli anacoreti ed eremiti, non però quei di niuna clausura, o vivano, o no collegialmente, benchè sotto il governo degli ordinari, e con proprie regole, ma quei, che vivono separatamente uno dall' altro in continua clausura e solitudine, benchè non totalmente perpetua, e benchè siano d' Instituto monastico, o ordine regolare, come alcuni Cisterciensi, Certosini ed Eremiti di S. Romualdo. Ibid., § *Item Anachoretas*.

Le persone dimoranti fuori di Roma solamente sono le seguenti:

I. Li condannati in galera, o altrove *ad opus*, ed a quello addetti. Ibid., § *Ad eos*.

II. Li schiavi e prigionieri di guerra.

III. Gl' infermi tanto laici che ecclesiastici, sì secolari, che regolari di qualunque ordine, li quali, secondo il giudizio del medico, non potendo sì presto liberarsi dall' infermità, non sono in istato di venire a Roma dentro il decorso dell' Anno Santo, o anche guariti, non potrebbero fare il viaggio senza grave incomodo e pericolo di ricaduta.

IV. I malsani abitualmente, se intraprendendo il viaggio, potessero facilmente infermarsi, o soggiacere a qualche grave corporale incomodo.

V. Li vecchi sopra gli anni settanta. *Paterna Charitas*, § *Denique*.

Eccettuate le monache, Oblate, Terziarie di Roma, qualunque esse siano, novizie, zitelle, ed altre donne dimoranti con le dovute licenze tanto ne' monasteri delle medesime, quanto nei conservatorii e comunità.

Come pure li carcerati nelle prigioni di Roma.

Alle quali persone tutte può commutarsi la visita delle quattro basiliche in altre opere pie dal solo eminentissimo e reverendissimo sig. Cardinale Vicario o suo vicegerente, o per se stesso, o per mezzo de' confessori, secondo lo stato, condizione e possibilità di ognuna, e circostanze del luogo, o tempo.

A tutti gli altri sopra enunziati può farsi tale commutazione dai loro respettivi ordinari e superiori, sì secolari che regolari.

Ancorchè rispetto agli ordinari de' luoghi alcuni delli sopraddetti fossero esenti dalla loro giurisdizione, comecchè persone secolari e regolari, dimoranti fuori de' chiostri colle debite licenze. *Paterna Charitas*, § *Nos enim*.

§. V. *Delle opere ingiunte a tutte le suddette persone.*

Queste sono le istesse, che debbono adempire gli abitanti di Roma, e suo distretto, come anche li Forastieri venuti a Roma, cioè orazione, confessione sagramentale, e comunione, eccettuata la visita delle quattro basiliche, in luogo della quale dovranno adempire le opere di pietà, che gli saranno ingiunte, come sopra.

Quali adempite, conseguiranno pienissima Indulgenza, Giubileo e remissione di tutti i loro peccati, e saranno partecipi de' favori e Indulti, che si diranno appresso, come se personalmente avessero visitate le quattro basiliche di Roma.

Anche nel caso, che cominciato l' adempimento delle suddette opere, fossero prevenute dalla morte.

E con facoltà di acquistare la sola Indulgenza, anche la seconda volta, se dentro il decorso dell' Anno Santo reciteranno tutte le dette opere ingiunte. *Paterna Charitas*, § *Itaque*.

È qui da notarsi, che alle monache, Oblate, zitelle, ed altre donne dimoranti ne' monasteri e conservatorii di Roma è stata surrogata dall' eminentissimo e reverendissimo Vicario, in luogo della visita delle quattro basiliche, la visita della cappella interiore delli medesimi monasteri e conservatorii, e di altri tre altari, eretti, o da erigersi dentro i detti luoghi, in modo, che uno sia separato dall' altro, per trenta giorni continui o interpolati, come sopra, ogni giorno tutti quattro.

E se alcune di esse saranno inferme, e che perciò staranno in letto, e non potranno uscire dalle loro camere, dovranno adempire in luogo di dette visite, quanto loro sarà imposto dal prudente Confessore. Notificazione dell' eminentissimo e reverendissimo Vicario sotto li 3 gennaro 1750.

§ VI. *Delle diversità de' Confessori. Questi si riducono a cinque classi.*

I. De' penitenzieri ordinari e straordinari delle quattro basiliche, e di altre chiese deputati e da deputarsi dall' eminentissimo e reverendissimo sig. Cardinale maggior penitenziere. *Convocatis*, § 3.

II. De' deputati e da deputarsi dall' eminentissimo e reverendissimo sig. Card. Vicario. *Convocatis*, § 35, che sono li già da lui approvati e da approvarsi *ad annum* sì secolari che regolari. Notificazione dell' emin. e reverendiss. Vicario sotto li 19 Decembre 1749.

III. De' regolari già approvati e da approvarsi, come sopra, dal detto eminentissimo Vicario, o suo vicegerente, e de' deputati dai superiori regolari per udire solamente le confessioni dei medesimi loro regolari. *Convocatis*, § 41.

IV. Di quelli da eleggersi per una sola volta dalle monache professe e loro novizie, tanto in Roma, che fuori, quali possono essere i soli Confessori sì secolari che regolari di qualunque ordine, già approvati dagli ordinari de' luoghi per udire le confessioni delle monache. *Paterna Charitas*, § *Eisdem*.

V. Di quelli da eleggersi medesimamente per una sola volta da tutte le altre persone nominate di sopra al § 4, quali possono essere li soli confessori sì secolari che regolari di qualunque ordine, approvati da' loro respettivi ordinari per udire le confessioni de' secolari. Ibid.

Le facoltà de' suddetti confessori si riducono a tre classi:

I. Di assolvere da' casi riservati e censure.

II. Di commutare voti semplici.

III. Di dispensare sopra alcuni impedimenti. Non però competono tutte a tutti.

§ VII. *Alli penitenzieri delle quattro basiliche e delle altre chiese competono le seguenti facoltà quanto all' assoluzione da' peccati riservati, e censure:*

I. Di assolvere qualunque penitente, anche regolare, benchè a questo dalla propria costituzione, o decreto, o precetto papale sia vietato di confessarsi con esteri, da qualunque peccato grave ed enorme eccesso, anche riservato alla S. Sede, e da qualunque scomunica ed altre ecclesiastiche censure in qualunque maniera medesimamente riservate al Papa ed alla S. Sede, e fulminate da' sacri canoni, benchè contenute nella bolla della *Cena*, ed anche dall' eresia formale esternata, fatta però prima dal penitente in atto della confessione la secreta abiura, e purchè non abbia il complice, e se ha complice, o complici, purchè questi abitino in luogo, ove l' eresia domina impunemente. *Convocatis*, § 4 et 5.

In absolvendis Regularibus a suo ordine apostatis et fugitivis, servent modum in sua tabella praescriptum. Ibid., § 31.

Quale modo nel n. 10, della detta tabella è espresso con queste parole.

Apostatis ab ordinibus seu religionibus approbatis, nisi post reditum ad religionem, aut saltem post reassumptum habitum Regularem cum firmo proposito, et brevi termino ad se praesentandum intra claustra superioribus suae religionis, aut nisi ultramontani sint, aut longe distent, vel propter inopiam, vel aliud grave impedimentum statim nequeant reassumere habitum, assignari debebit congruum tempus, et absolvi ad reincidentiam, et durante termino, ipsis prohibeatur exercitium suorum ordinum, si sint sacerdotes et in sacris constituti.

Ed in assolverli *a censuris ob suam violatam clausuram per mulierum introductionem ad malum finem, ita absolvant, ut super inhabilitate per hoc contracta ad dignitates et officia sui ordinis consequenda, nullatenus cum eisdem dispensent. Convocatis*, § 29.

Non possono però assolvere dalle censure occulte quei, che non hanno soddisfatta la parte lesa, cioè chi ha sofferto il danno, e non il giudice. Lettera circolare n. 66, p. 84. *Convocatis*, § 27, e non potendo per allora soddisfarla, se non promettono con giuramento di soddisfarla quanto prima. *Ibid.*

Ed in assolvere *Violantes clausuram monialium ad malum finem in casibus etiam occultis, imponant prohibitionem accedendi in posterum ad quaevis monasteria, et ecclesias monialium, monendo poenitentes hujusmodi, ita ipsos absolvi a censuris ob relatam violationem incursis, ut si impositam istam prohibitionem non servaverint, relabantur eo ipso in easdem censuras.* Ibid., § 28.

Nettampoco quei, che hanno libri proibiti particolarmente di autori contenuti nella bolla della *Cena*, se prima non hanno consegnati segretamente all' inquisitore o ordinario detti libri, e non potendo allora, se non promettono di consegnarli quanto prima. Ib., § 30.

II. Di assolvere da tutte le suddette censure, benchè pubblicate, dedotte, nominatamente dichiarate, e denunciate *in Partibus* dagli ordinari de' luoghi, o da qualunque giudice. Ibid., § 5.

Con che però il penitente dopo l' assoluzione debba presentare alla S. Penitenziaria la supplica con suo nome, cognome, diocesi, e narrative del fatto, per cui è incorso in detta censura, o censure, colla fede del penitenziere di averlo assoluto, acciocchè possa da quel tribunale riportare il breve *in forma missi vel remissi absoluti*, secondo il di lui stile. Ibid.

III. Di assolvere dalle censure *ab homine*, o da qualunque giudice *in Partibus* nominatamente fulminate, ad effetto però solamente di conseguire il Giubileo dell' Anno Santo, in tal maniera, che il penitente resti dopo legato dalla medesima censura, e sia tenuto ubbidire al giudice della sentenza, e farsi da esso assolvere, nè a tal Penitente si deve far fede di essersi confessato ed assoluto. Ib., § 6.

Avvertano però, che non ostanti le suddette amplissime facoltà, non possono assolvere da alcuni peccati e censure, dalle quali nè pure può assolvere, anche nel solo foro della coscienza, lo stesso eminentissimo maggiore penitenziere, secondo l' espressa mente della fel. mem. di Benedetto XIV, dichiarata nella sua costituzione: *Pastor bonus*, in ordine la 95, e sua lettera circolare n. 39, p. 52.

E sono le seguenti :

I. *Principes porro, et alios jus imperii, etiam vicario nomine habentes, ac dominia et respublicas, seu personas illorum, et illarum administrationem habentes, vel habere solitas, necnon Episcopos, et alios superiores praelatos in casibus publicis, qui in praefatis litteris die Coenae Domini legi consuetis, continentur, etiamsi Romanus Pontifex propter infirmitatem, vel aliam causam ita fuisset impeditus, ut celeriter consuli non posset. Pastor bonus*, § 11.

II. *Minusque possit etiam in foro conscientiae tantum absolvere, vel absolvi mandare S. R. E. Card. aut alios cujuscunque qualitatis, status, gradus, conditionis, dignitatis et praeeminentiae fuerint, qui, vivente Romano Pontifice, de alio quopiam in ejus locum, post ipsius mortem eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusve aut pactiones fecerint.* Ib., § 12.

III. *Vel, Sede Apostolica vacante, in censuras seu poenas in litteris fel. record. Gregorii Papae XV et Urbani VIII, etc., super electione Romani Pontificis pro tempore facienda, etc., contentas, quomodolibet inciderint.* Ibidem.

IV. *Nec pariter possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiae tantum, eos cujuscunque qualitatis, etc., absolvere, etc., qui astrologia judiciaria, vel per se, vel per alios de statu Reipublicae Christianae, sive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis inquirentes ejusdem Urbani VIII, pontificis maximi litteris, etc., contra praedicta perpetrantes editis contravenerint.* Ibid., § 13.

V. *Nec similiter valeant in casibus publicis, etiam in judicium non deductis, violatae immunitatis seu libertatis Ecclesiasticae ullatenus absolvere.* Ibid., § 14.

VI. *Accipientes munera a regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetae, etc., non absolvat, nisi facta restitutione, vel si eam de praesenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem, quam primum potuerint, faciendi.* Questa restituzione deve farsi alla Religione o Convento, a cui spetta di ragione. *Pastor bonus*, § 26.

§ VIII. *Quanto alla commutazione de' Voti gli competono le facoltà.*

Di commutare, dispensando, in altre opere pie tutti i voti semplici, benchè giurati e riservati alla S. Sede. *Convocatis*, § 8.

Alla quale sono riservati i soli cinque seguenti:

I. Di entrare in religione.
II. Di perpetua continenza.
III. Di pellegrinaggio a Gerusalemme.
IV. Al santuario di S. Giacomo in Galizia.
V. Ed a Roma, non già alla S. Casa di Loreto, come alcuni hanno opinato. Lettera circolare n. 42, pag. 55.

Con queste limitazioni però.

I. Che circa *Votum perpetuae castitatis nonnisi mulieribus ita commutare possint ob periculum incontinentiae, vel ob timorem pudicitiae, et quidem tantummodo ad effectum nubendi, easdem monendo, facturas contra idem votum, si extra usum matrimonialem delinquant, et remansuras eodem prorsus, ac antea voto castitatis obstrictas, si marito supervixerint.* Ibid., § 9.

II. Che circa *Votum religionis eisdem tantum mulieribus commutare dispensando possint ad effectum nubendi, si alterutra supradicta causa intercesserit, ad effectum vero vitam tantum caelibem in saeculo ducendi, si vel dote sufficiente ad ingrediendam Religionem careant, vel Religionis onera sufferre posse rationabiliter diffidant.* Ib., § 10.

III. Che circa li voti penali o preservativi

dal peccato possono commutarli nel solo caso, che militi qualche circostanza, per cui potessero giudicare più proficua la commutazione a rimuovere il peccato. Ibid., § 32.

IV. Che nei voti di perseveranza, o altri fatti in qualche Congregazione o comunità, o negli obligatorii accettati dal terzo, non possono servirsi di veruna commutazione. Ibid.

Per regola nella commutazione di qualunque de' suddetti voti, è da notarsi, che il Sommo Pontefice in concedere tale facoltà, ha aggiunta alla parola *Commutare*, l' altra *Dispensando*, perchè esigendo la sola commutazione la surrogazione in una materia maggiore, o almeno uguale, detta commutazione mista colla dispensa è capace di qualche moderata disuguaglianza fra la materia del Voto, e la materia surrogata. Lettera circolare num. 45, pag. 58.

§ IX. *Quanto alle dispense dagl' impedimenti gli competono le facoltà seguenti.*

I. Di dispensare dalla sola irregolarità occulta, contratta unicamente per violazione di censure, tanto gli costituiti negli ordini sagri, quanto minori, benchè questi non espressi nella costituzione *Convocatis*, § 12, ma poi dichiarati nella lettera circolare. *Convocatis* § 12, lettera circolare pag. 50, n. 66.

II. *Cum illis qui scienter vel ignoranter cum impedimento secundi et tertii, vel tertii solius, aut tertii et quarti, vel solius quarti gradus consanguinitatis vel affinitatis, etiam ex copula licita provenientis, matrimonium jam contraxerunt, dummodo hujusmodi impedimentum occultum remaneat, dispensare pro foro tantum conscientiae possint, ad remanendum in matrimonio. Convocatis*, § 13.

III. *Cum illis, qui a dataria apostolica dispensationem obtinuerunt super aliquo impedimento publico, quod tamen non sit primus et secundus, vel secundus tantum gradus consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita provenientis, et pro verecundia copulam inter eos secutam in eadem dataria tacuerunt (dummodo nullitas praedictae dispensationis ex hujusmodi reticentia proveniens occulta sit) dispensare pro foro tantum conscientiae valeant, tam ad remanendum in matrimonio jam contracto, quam ad illud contrahendum, si nondum sit contractum.* Ibid., § 14.

IV. *Dispensare item pro foro tantum conscientiae valeant super impedimento occulto, tam primi et secundi, quam primi tantum, aut secundi tantum gradus affinitatis, ex copula illicita provenientis, tam in matrimonio contracto quam in contrahendo.* Ibid., § 15.

V. *Dispensare similiter pro eodem foro, tam de contracto, quam de contrahendo possint super occulto impedimento criminis, neutro tamen machinante, id est, quando solum concurrant adulterium, et fides data de matrimonio contrahendo post conjugis mortem.* Ibidem, § 16.

VI. *In praedictis matrimonialium dispensationum casibus, possint etiam quandocunque opus fuerit, pro foro conscientiae legitimare prolem, non tamen ex adulterio susceptam.* Ibid., § 17.

VII. *Dispensare ad petendum debitum possint in casu affinitatis incestuosae matrimonio supervenientis. Convocatis*, § 18.

VIII. *Ad petendum pariter debitum, illis, qui voto simplici castitatis obstricti, matrimonium contraxerunt, dispensare valeant; illos monendo, facturos contra id votum, si extra usum matrimonialem delinquant, ac remansuros eodem prorsus ac antea, voto obstrictos, si conjugi supervixerint.* Ibid., § 19.

§ X. *Quanto alle dispense dalle opere ingiunte gli competono le facoltà.*

I. Di dispensare li forastieri dalle 15 visite delle quattro basiliche, con ridurle almeno a tre, se a causa di povertà, o altro urgente motivo non possono trattenersi in Roma, ed anche di commutare le prescritte visite in altre opere pie ad arbitrio prudente degli stessi Penitenzieri. Ibid., § 20.

II. Di dispensare gli abitanti di Roma e suo distretto dalle 30 visite commutandole in altre opere pie, se impediti da malattia, o altra legittima causa non possono farle, supponendo però (per non aggravar la propria coscienza) che tanto per questi, quanto per i forastieri, vi sia qualche motivo ragionevole per la dispensa. Ibid., § 21.

Avvertano però tanto essi penitenzieri, quanto qualunque altro de' sopranominati confessori.

I. Che le opere pie da surrogarsi in luogo delle visite, non siano quelle, che il penitente è per altro titolo obbligato di adempire. Lettera circolare, n. 53, pag. 69.

II. Che non possono dispensare veruna delle altre opere ingiunte, cioè confessione, comunione e orazione, che possono separarsi dalle suddette visite. Ibidem, num. 53, pag. 67.

III. Che si possono servire di tutte le suddette facoltà con quei penitenti solamente che hanno sincero e serio animo di conseguire il Giubileo. *Convocatis*, § 24, e che si confessano a questo fine.

IV. Che debbono servirsene da per se stessi, e non per intermedia persona, nel solo foro della coscienza, e nel solo atto della sagramentale Confessione, e nelle basiliche, e chiese rispettivamente loro destinate, purchè non si tratti d' infermi. Ib., § 4 et 25.

Eccettuati, quanto all' udire le confessioni in chiesa, li confessori regolari destinati per le confessioni de' loro religiosi, le quali possono udire dentro i propri conventi e case. Ib., § 41.

V. Che non debbono, nè possono tralasciar d' imporre la salutare penitenza col pretesto, che il penitente è disposto a prendere l' Indulgenza, dal che poi nasce l' obbligo del penitente di doverla adempire. Ibid., § 26. Lettera circolare, n. 65, pag. 83.

Per regolamento della quale penitenza dovranno leggere quanto circa essa s' insinua dal S. Concilio di Trento. Sess. 14, cap. 8, de Poenit.

VI. Che non ostanti le suddette amplissime facoltà: *Nulli penitus confessario dari in praesenti Jubilaeo, aut in quovis alio facultatem absolvendi complicem in quolibet inhonesto contra sextum praeceptum peccato. Convocatis*, § 23, a tenore della Costituzione di nostro Signore. Const. 20 *Sacramentum Poenitentiae*, § *Demum*, sotto il 1 Giugno 1741, *prohibemus ne aliquis eorum extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio sacerdote, qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi atque inhonesto contra sextum Decalogi praeceptum commisso excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacunque auctoritate et jurisdictione ad qualemcunque personam ab hujusmodi culpa absolvendam adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit, tamquam impertita a Sacerdote qui jurisdictione et facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existat, quam ei per praesentes has nostras adimere intendimus; et nihilominus, si quis confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis poenam, a qua absolvendi potestatem nobis solis, nostrisque successoribus duntaxat reservamus, ipso facto incurrat.* E nella dichiarazione sopra la medesima Costituzione, Const. 120 *Apostolici muneris*, § 3, sotto li 8 Febbraio 1745. *Porro, si casus urgentis qualitas, et concurrentes circumstantiae, qua vitari non possint, ejusmodi fuerint, ut alius sacerdos ad audiendam constitutae in dicto articulo personae confessionem vocari aut accedere sine gravi aliqua exoritura infamia, vel scandalo nequeat, tunc alium sacerdotem perinde haberi, censerique posse, si revera abesset atque deficeret; ac proinde in eorum statu non prohiberi socio criminis sacerdoti absolutionem poenitenti ab eo quoque impertiri. Sciat autem complex ejusmodi sacerdos, et serio animadvertat, fore se reipsa coram Deo, qui irrideri non potest, reum gravis adversus praedictam nostram constitutionem inobedientiae, latisque in ea poenis obnoxium, si praedictae infamiae aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat, ubi non sunt. Imo intelligat teneri se graviter, hujusmodi pericula, quantum in se erit, antevertere vel removere, opportunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuivis sacerdoti locus pateat illius confessionis, absque ullius infamia vel scandalo audiendae. Ita enim ipsum teneri vigore memoratae nostrae constitutionis declaramus, et nunc quoque ita ipsi faciendum esse districte mandamus et praecipimus.*

§ XI. *Alli confessori deputati e da deputarsi dall' eminentissimo e reverendissimo Vicario competono le facoltà. Quanto alla assoluzione da' casi riservati e censure.*

I. Di assolvere i loro penitenti (non però Regolari) da qualunque grave ed enorme peccato, e da qualunque censura, purchè sia occulta, fulminata da' sacri canoni, anche riservata al Papa e S. Sede, e contenuta nella bolla della *Cena*, non però dall' eresia formale esternata. *Convocatis*, § 36 et 37.

Avvertendo, che nell' assolvere *Fractores clausurae monialium ad malum finem*, e chi ha letto libri proibiti, particolarmente di autori contenuti nella bolla della *Cena*, debbono osservare le medesime regole, che i penitenzieri, come sopra al § 7.

Debbono inoltre avvertire, che in vigore delle suddette facoltà non possono assolvere da' casi e censure, benchè occulte, e molto meno pubbliche, riservate agli ordinari de' luoghi, se il penitente fosse venuto a Roma appostatamente, non a fine di conseguire il Giubileo, ma per esimersi dalla giurisdizione del suo ordinario, per il motivo, che nelle suddette facoltà non viene fatta special menzione di questa, a tenore del Decreto della Sagra Congregazione del Concilio sotto li 16 Settembre 1649, e della costituzione di Clemente X; Constitut. *Superna Magni Patris*, § 7, sotto li 20 Maggio 1670.

E per questo l' eminentissimo Vicario nella sua notificazione sotto li 19 Decembre 1749, in cui deputa i confessori per l' Anno Santo, dà espressa facoltà ai medesimi, durante detto Anno, di assolvere nel foro della coscienza, tanto dal peccato, che dall' interdetto a lui riservati, quei che in tempo debito non hanno adempito il precetto pasquale, come anche dalla scomunica incorsa per aver preso da altri, o respettivamente dato il bigliettino della comunione pasquale, purchè il reo non sia denunciato.

§ XII. *Quanto alla commutazione de' voti.*

Possono commutare dispensando, in altre opere pie qualunque voto semplice, anche giu-

rato, ed anche riservato alla S. Sede, eccettuati li due di perpetua castità, e d' ingresso in religione. *Convocatis*, § 37, ed eccettuati ancora i voti di Perseveranza, o altri soliti farsi in qualche congregazione o comunità, e gli obligatorii accettati da un terzo, come si è detto nel § 8.

Dovendosi osservare le medesime regole nei voti penali e preservativi dal peccato, e nella commutazione di qualunque altro voto, quali sono tenuti osservare li penitenzieri, come nel suddetto § 8.

§ XIII. *Quanto alle dispense.*

Non gli competono altre facoltà, che di dispensare e commutare le sole visite delle quattro basiliche, nello stesso modo che competono a' penitenzieri. Ibidem, § 39; come nel § 10, con tutte le altre osservazioni ivi notate.

§ XIV. *Alli confessori regolari, approvati dal signor Cardinale vicario, o suo vicegerente, insieme deputati da' loro superiori regolari, per udire le sole confessioni de' propri loro religiosi, come sopra al § VI.*

49 Competono le stesse facoltà, sì per l' assoluzione da' casi riservati e censure, che per la commutazione de' voti, e dispense delle visite, che competono ai confessori sì secolari che regolari deputati, e da deputarsi dall' eminentissimo Vicario, da servirsene però solamente colli religiosi dello stesso loro ordine dentro li proprii conventi e case. Ibidem, § 41.

Ed inoltre possono dispensare i medesimi loro religiosi costituiti in ordini sacri e minori dalla irregolarità contratta per violazione di censure, purchè sia occulta. Ibid., § 42.

Non possono però senza speciale facoltà dei loro prelati regolari assolvere i loro religiosi da' casi e censure riservate alli medesimi per la ragione detta nel § XI.

Agli altri confessori approvati dal signor Cardinal vicario, sì secolari che regolari, ma non *ad annum*, durante l' Anno Santo, nulla si dà, e nulla si leva. Lett. circolare, n. 89, pag. 122.

Si avverte inoltre che i confessori regolari per poter godere delle facoltà rispetto a' loro religiosi, debbono essere non solamente deputati dai loro superiori, ma insieme approvati dall' eminentissimo Vicario, o suo vicegerente.

§ XV. *Alli confessori da eleggersi dalle Monache professe e loro Novizie, competono le facoltà.*

I. Di assolverle da qualunque peccato e delitto, quantosivoglia grave ed enorme, benchè riservato alla S. Sede, e contenuto nella bolla della *Cena. Paterna Charitas*, § *Eisdem.*

II. Di commutargli, dispensando, qualunque voto semplice, anche giurato, fatto dopo la solenne professione, quantunque il di lui adempimento sia compatibile con l' osservanza regolare. Ibid. Giacchè secondo l' opinione di S. Tommaso 2-2, qu. 88, art. 12, ad 1, in 4, dist. 38, qu. 1, art. 4, quaestiunc. 4, in corp., colla comune, per la decretale di Alessandro III, cap. *Scripturae* 4 de Voto, gli altri voti fatti prima restano sciolti in virtù di essa professione.

§ XVI. *Alli confessori da eleggersi dalle altre persone nominate nel* § 4.

Competono le medesime facoltà, che a' confessori da eleggersi dalle monache professe, circa l' assoluzione da' peccati riservati, e censure; e circa la commutazione de' voti colle sole persone nominate del detto § 4, a tutto il n. 5, non però riservati al Sommo Pontefice e S. Sede. *Paterna Charitas*, § *Eisdem.*

Avvertendo, che nè gli uni nè gli altri confessori fuori di Roma possono assolvere da casi riservati ai loro respettivi Ordinari, senza espressa facoltà de' medesimi, non intendendosi questa compresa nella generale concessione di assolvere da' casi riservati alla S. Sede, come si è detto nel § XI, e perciò la fel. me. di Benedetto XIV, esorta i detti Ordinari ad esser facili in accordare tale facoltà. Ibidem, § *Caeterum.*

Ut porro qui extra Urbem sunt sciant quas facultates confessariis catholici orbis Bened. XIV tempore Jubilaei indulserit, addendam duximus pastoralem epistolam Petri Aloysii Card. Carafa Albanensis Episcopi ad suae dioeceseos confessarios datam, ab eodem doctissimo P. Ubaldo Giraldi a S. Cajetano Schol. Piar. non inconcinne extensam.

PIER LUIGI

Per la misericordia di Dio Vescovo d' Albano, della S. R. C. Card. Carafa a' RR. confessori secolari e regolari della nostra Diocesi, salute e benedizione nel Signore.

Ricordevoli dell' avvertimento, che nello scorso secolo lasciò scritto un dottissimo e zelantissimo Vescovo, circa la premurosa cura, che debbono avere i Vescovi per l' esatta amministrazione del sacramento della penitenza: *Non solum debet Episcopus confessarios approbare, sed iterum eisdem monita et instructiones tradere, quibus rite, decenter ac ex tanti sacramenti majestate congruenter administretur.* Pax Jordan. lib. 3, tit. 4, 144. Ci siamo conosciuti obbligati per debito strettissimo del nostro pastorale ministero di pro-

mulgare questa Istruzione diretta alli confessori della nostra diocesi, sì secolari che regolari, nella quale poniam loro sotto gli occhi le varie ed amplissime facoltà dalla paterna apostolica liberalità di nostro Signore benignamente ad essi concedute, nella estensione a tutti i fedeli dimoranti fuori di Roma dell' universal Giubileo, da durare per mesi sei, già da noi pubblicato sotto questo stesso giorno, acciocchè possano bene intendere quali sieno, ed a quanto si stendano, per farne quell' uso, che sia e uniforme alla mente della Santità Sua, e proficuo alla salute spirituale de' loro penitenti.

§ I. *Della varietà de' confessori.*

Ma prima di esporre la varietà delle medesime facoltà, e spiegarne l' intelligenza ed uso, siccome li confessori, a' quali sono queste concedute, durante il detto semestre, sono di due specie.

Una di quegli, i quali possano per una sola volta eleggersi dalle monache, e loro novizie.

L' altra di quegli, i quali possono eleggersi da qualunque altra persona, sì secolare che regolare.

Così stimiamo cosa necessaria parlare degli uni e degli altri, perchè sappiasi, quali sieno gli eleggibili, quali no.

Gli eleggibili dalle monache e loro novizie, sono li soli da noi approvati o da approvarsi, sì secolari che regolari, per udire le confessioni delle monache, non solamente di quel monastero, del quale sono attuali confessori, ma eziandio di qualunque monastero esistente nella nostra diocesi. Constitut. *Bened. Deus*, § *Insuper*.

Gli eleggibili poi da tutte le altre persone, che non sono nè monache nè loro novizie, sì laiche come ecclesiastiche, secolari e regolari di qualunque ordine, congregazione ed istituto, anche degne d' individua e speciale menzione, e benchè rispetto alle persone regolari, fosse loro espressamente proibito da' propri statuti, leggi, usi e consuetudini, eziandio valevoli per giuramento e conferma della S. Sede, o costituzioni apostoliche, di confessarsi fuori della propria religione, sono quelli soli, sì secolari che regolari da noi medesimamente approvati, o da approvarsi, per udire le confessioni de' secolari in qualunque luogo della nostra diocesi. Ibidem, § *Insuper*.

E qui, per maggior quiete de' nostri confessori, sì secolari che regolari approvati per udire le Confessioni de' secolari, dichiariamo, che quantunque sieno presentemente approvati con la restrizione, che non possano udire le confessioni, se non che in quel determinato luogo o Chiesa da noi loro assegnata, nulladimeno, durante questo semestre del Giubileo, possono udirle in qualunque luogo o Chiesa della nostra diocesi, usate però le dovute convenienze con li rettori delle Chiese.

Benchè poi abbiamo di tutti i nostri confessori quel concetto e stima che merita il loro sublime stato, e divino ministero, non possiamo tuttavia omettere di richiamare alla loro memoria quello stesso, che gli ricorda nostro Signore, cioè, che non ostanti le amplissime facoltà da sè concedute per una tale elezione, niuna delle sudd. persone può eleggersi per confessore quello, con cui è complice di qualunque peccato contro il sesto precetto, per riceverne l' assoluzione, e nettampoco ha questi autorità di assolverla. Const. *Bened. Deus*, § *Non intendimus*.

§ II. *Delle varie facoltà concedute a' confessori.*

Venendo ora alle facoltà concedute agli uni e agli altri confessori, quelle si riducono a quattro classi, nella enumerazione delle quali osserveremo l' ordine stesso tenuto da Nostro Signore nella citata costituzione: *Benedictus Deus*, cioè:

I. Di dispensare le visite agl' impotenti, e la comunione sacramentale alli fanciulli di essa incapaci.

II. Di assolvere da' casi riservati e censure.

III. Di commutare i voti semplici.

IV. Di dispensare sopra l' irregolarità contratta per violazione di censure. Const. *Benedictus Deus*.

§ III. *Della facoltà di dispensar le visite e comunione.*

Quanto alla dispensa delle quindici visite alle quattro chiese esistenti nella città d' Albano, e da noi espresse nella pubblicazione del Giubileo, cioè di S. Pancrazio, nostra cattedrale, di S. Maria della Rotonda, delle Grazie, della Stella, avendole già noi dispensate in vigore della facoltà dataci da nostro Signore, *ibid.*, alle monache e loro novizie, Oblate, zitelle ed altre donne abitanti ne' monasteri di clausura, o in altre religiose e pie case, e comunità, con aver loro surrogata in luogo di esse, la visita da farsi a due altari eretti o da ergersi dentro tutti li detti luoghi, per quindici giorni continui o interpolati, li confessori potranno, come in ciò da noi deputati, a tenore della concessione di nostro Signore, Ib., § *Navigantes*, dispensare la visita a' detti due altari a qualunque di esse persone, ora nominate, impedite, o per infermità o per qualsivoglia altra causa, e commutare in altre opere di pietà, secondo la loro prudenza.

Questa stessa dispensa e commutazione po-

tranno fare i confessori eliggibili da tutte le altre persone, o ritenute in carcere o in schiavitù, o per qualunque causa impotenti a fare le quindici visite delle sopra enunciate quattro chiese. Ib.

Debbono però avvertire sì gli uni che gli altri Confessori, per non aggravare la propria coscienza, a servirsi di tale dispensa.

Primo. Con quelli penitenti, che sieno veramente impediti, cioè che l' impedimento, o fisico o morale, non sia ideale ed emendicato, ma fondato e ragionevole, Const. *Convocatis*, § 21, come potranno agevolmente riconoscere nell' alto della loro sacramentale confessione, la quale dovranno sempre udire ne' consueti luoghi per questa destinati, purchè non si tratti d' infermi.

Secondo. Che le opere pie da surrogarsi in luogo di esse visite, non possano esser quelle, le quali il penitente è per altro titolo obbligato adempire, come già spiega la S. S. in occasione del Giubileo celebrato in Roma. Lettera circolare a' Penitenzieri, etc., num. 53, pag. 69.

Potranno inoltre dispensare la comunione sacramentale ai fanciulli, di essa incapaci, per ragione di età, e commutare in altre opere pie parimenti secondo la loro prudenza, purchè però anche questi realmente si confessino, affine di conseguire il Giubileo. Const. *Bened. Deus*, § *Navigantes*.

E qui ancora dovranno riportarsi alla dichiarazione fatta da N. Signore nello scorso Anno Santo, concernente questa commutazione, cioè, che se detti fanciulli si potessero render capaci della prima comunione dentro il decorso di questo semestre, sarebbero ad essa tenuti. Constit. *Convocatis*, § 48.

§ IV. *Della facoltà di assolvere da' casi riservati e censure.*

Quanto all' assoluzione de' casi riservati e censure, compete agli uni ed agli altri confessori, per concessione di nostro Signore, durante questo semestre, la facoltà di assolvere, per questa sola volta, nel foro solamente della coscienza, e nell' atto della sacramentale confessione, qualunque loro rispettivo penitente, il quale però avrà sincero e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confesserà a questo fine, e con proposito di adempire le altre opere sopra ingiunte, da qualsivoglia peccato grave, ed enorme eccesso, anche alla Santità Sua e Santa Sede, o a noi riservato, e da qualunque scomunica, sospensione ed altre ecclesiastiche sentenze e censure imposte per qualunque causa *a jure vel ab homine*, riservate similmente al Sommo Pontefice e S. Sede, ed a noi, benchè contenute nella bolla della *Cena* del Signore, o in qualunque modo riservate, in vigore di qualsivoglia altra costituzione apostolica, e fulminate da' sacri canoni, con imporre loro la salutare penitenza, o altri obblighi, che di ragione loro si dovesseso ingiungere. Const. *Bened. Deus*, § *Insuper*.

E riguardo alla penitenza avvertano, che non debbono, nè possono tralasciare d' imporla col pretesto, che il penitente è disposto a prendere il Giubileo. Constitut. *Convocatis*, § 26, e lettera circolare a' Penitenzieri, n. 65.

La suddetta facoltà però di assolvere non si stende ad assolvere

I. Quei, che non hanno sincero animo di conseguire il Giubileo con l' adempimento delle opere ingiunte, e che non si confessano a questo fine. Constit. *Benedictus Deus*, § *Itaque*, et § *Insuper*.

II. Quei, che sono complici col medesimo Confessore, in qualunque peccato, come già si è accennato. Constit. *Bened. Deus*, § *Non intendimus*.

III. Nè quelli, che sono incorsi nelle Censure per causa dell' eresia formale estrinsecata, benchè occulta, perchè non espressa nella enunciata Costituzione di nostro Signore, a tenore del decreto della universale inquisizione sotto li 15 Maggio 1656, approvato da Alessand. VII, ed anche della dichiarazione fatta dalla Santità Sua nello scorso Anno Santo. Const. *Convocatis*, § 53.

IV. Nè pur quelli, che da nostro Signore, o S. Sede, o da noi, o da qualunque altro prelato o giudice ecclesiastico sono stati notoriamente scomunicati, sospesi, interdetti, o in altra maniera dichiarati di essere caduti nelle sentenze e censure, o pubblicamente denunciati, se fra il termine di detti sei mesi non avranno soddisfatte, e ove sarà bisogno, concordato con le parti. Const. *Benedictus Deus*, § *Non intendimus*.

V. Molto meno potranno assolvere da quei peccati e censure, dalle quali neppure può assolvere, anche nel solo foro della coscienza, lo stesso sig. Cardinale maggior penitenziere, a tenore della dichiarazione già fatta dalla Santità Sua per lo scorso Anno Santo, Lettera circolare a' Penitenzieri n. 39, le quali i nostri confessori vedranno espresse nei paragrafi della costituzione di essa Santità Sua che incomincia: *Pastor bonus*, riportati nel fine di questa nostra istruzione.

VI. Finalmente, nettampoco quelli, che per loro intrinseca indisposizione non sono capaci del sacramento della penitenza, poichè le amplissime facoltà del Giubileo non saldano, nè suppliscono, come alcuni peccatori ignoranti falsamente credono, la mancanza del dolore de' peccati, e del vero proposito di emendarsi, che sono due delle parti essenzialissime di detto sacramento.

E quantunque sappiasi benissimo da' nostri

Confessori quali sieno questi indisposti, tuttavia non vogliamo lasciare di qui nominarli anche noi, almeno li più principali, e li più ovvii, e sono:

I. Quei che si confessano senza dolore e proposito.

II. Quei, che si trovano in occasione prossima volontaria, quale non hanno lasciata, e che possono, nè vogliono lasciare, o che danno simile occasione ad altri di peccare mortalmente, senza volerla togliere.

III. Quei, che hanno la consuetudine del peccato, senza speranza di emendazione.

IV. Quei, che nutriscono odii ed inimicizie, e non vogliono deporle, nè riconciliarsi coll' inimico.

V. Quei che ritengono ingiustamente la roba altrui, o hanno cagionati danni, e tolto la fama, e potendo non vogliono restituire e disdirsi.

§ V. *Della facoltà di commutare i voti.*

Quanto alla commutazione de' voti, compete medesimamente agli uni e agli altri confessori la facoltà di commutare in altre opere pie e salutari qualunque voto semplice, anche giurato e riservato alla Santa Sede. Constit. *Benedictus Deus*, § *Insuper*, eccettuati però li seguenti:

I. Li due voti di castità, ed ingresso in Religione. Detto § *Insuper.*

II. I voti accettati dal terzo, o ne' quali si tratta del pregiudizio di esso terzo. Ib.

III. I voti penali che chiamansi preservativi dal peccato, fuorchè nel solo caso, in cui militi qualche circostanza, per la quale potessero giudicare egualmente proficua a raffrenare dal peccato la commutazione, che la materia del precedente voto. Detto § *Insuper.*

Per regola nella commutazione di qualunque de' suddetti voti, dovranno notare li confessori, che non avendo la Santità Sua aggiunto alla parola *commutare,* l' altra *dispensando,* la materia da surrogarsi dev' essere almeno uguale, detto § *Insuper,* e lettera circolare a' penitenzieri num. 45, e dovranno servirsi di questa facoltà nell' atto della sacramentale confessione, e per una sola volta, con quei solamente, i quali hanno sincero e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confessano a questo fine, come si è detto di sopra.

§ VI. *Della facoltà di dispensare sopra l' irregolarità.*

Quanto finalmente alla dispensa dall' irregolarità, compete alli confessori che si eleggeranno, come sopra, i penitenti constituiti negli ordini sacri facoltà di dispensare nell' atto medesimamente della sacramentale confessione, e per una sol volta questi stessi, ancorchè sieno regolari, dalla sola irregolarità occulta, contratta unicamente per violazione di censure, ad effetto di potere esercitare gli ordini già ricevuti, ed essere promossi agli altri superiori. Constitut. *Bened. Deus,* § *Insuper,* se però avranno ancor essi sincero e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confesseranno a questo fine.

E qui, perchè non nasca ne' nostri confessori dubbio circa questa dispensa, con quelli, che sono costituiti solamente negli ordini minori, se possono, o no, servirsene con i medesimi, perchè non nominati nella costituzione *Benedictus Deus;* gli rimettiamo alla dichiarazione fatta su questo punto dalla Santità Sua nello scorso Anno Santo, con riportare le medesime sue parole: *E benchè ivi, cioè nella costituzione* Convocatis, *non sieno nominati, che i sacerdoti, ed i costituiti negli ordini sacri, ciascheduno però può abbastanza conoscere, che se concesso il più, s' intende concesso il meno, non resta vietato a' penitenzieri, a cui si dà l' autorità di dispensare sopra l' irregolarità contratta* ob violationem censurarum *co' sacerdoti, o costituiti negli Ordini sacri, purchè sia occulta, il servirsi della stessa autorità co' chierici costituiti negli Ordini minori.* Lett. circolare a' Penitenzieri, etc., n. 50.

Eccettuata la dispensa sopra questa irregolarità, sappiano li nostri confessori, che nostro Signore non intende di dispensare, o dare la facoltà di dispensare, o abilitare, o restituire nel pristino stato, anche nel foro della coscienza, sopra qualunque altra irregolarità, pubblica o occulta, nota, difetto, o incapacità ed inabilità, in qualsivoglia modo contratta. Constitut. *Benedictus Deus,* § *Non intendimus.*

Delle opere ingiunte per conseguire il Giubileo.

Acciocchè poi li nostri confessori possano pienamente istruire i loro penitenti circa le opere ingiunte per conseguire il Giubileo, oltre la notizia delle medesime, che abbiamo data a tutto il nostro dilettissimo popolo nella pubblicazione dello stesso Giubileo, ripetiam questa ancor qui, con alcuni brevi avvertimenti. Si riducon questi a quattro, e sono:

I. Visita delle quattro chiese sopra nominate.

II. Orazione da farsi in dette visite.

III. Confessione sacramentale.

IV. Comunione sacramentale. Const. *Bened. Deus,* § *Itaque.*

Circa le visite è d' avvertire, che debbono esser fatte da chi non ne sarà dispensato, a tutte le dette quattro chiese, almeno una volta il giorno, per quindici giorni continui o in-

terpolati, quale può computarsi, o da una mezza notte all' altra, o dai vespri del giorno precedente a tutti i vespertini crepuscoli del seguente. Detto § *Itaque.*

E quantunque non sia necessario per l' acquisto delle indulgenze essere in grazia, è premettere la confessione sacramentale a dette visite, bastando, che l' ultima opera sia fatta in grazia, dovranno nulladimeno insinuare seriamente alli penitenti, che le facciano, o dopo una fruttuosa Confessione, o dopo un atto di contrizione, acciocchè gli sieno meritorie. Costit. *Convocatis,* § 45. Lettera circolare a' penitenzieri, n. 75 e 76.

Debbono ancora essere fatte con intenzione di venerare Dio, ed onorare i suoi Santi, ed esercitarsi in atti di religione. Detta lettera circolare n. 11 e 76.

Circa l' orazione, è d' avvertire che basta la vocale, nè è necessaria la mentale, e facendosi questa, vi si deve aggiungere qualche orazione vocale. Cost. *Convocatis,* § 51.

La quale quantunque non sia determinata nè in qualità, nè in durazione, non deve però essere così breve, che dinoti poco affetto agli esercizi spirituali. Lettera circ. a' penitenzieri, num. 83.

Circa la confessione, è da notarsi, che dev'essere sacramentale, cioè de' peccati realmente, e non in *voto,* quantunque alcuno non fosse reo che di peccati veniali. Costit. *Convocatis,* § 46, e detta lettera, n. 7.

Quale dovrà ripetersi nell' ultima opera ingiunta nel solo caso, che dopo fatte alcune delle visite in istato di grazia, taluno ricadesse in peccato mortale, senza obbligo però di ripetere le già fatte. Costitut. *Convocatis,* § 45, 47.

Circa la Comunione finalmente, è da avvertirsi, che deve essere sacramentale insieme, e spirituale, cioè non sacrilega, nè è sufficiente la sola spirituale. Detta Costit., § 48, e lett. circ. a' penitenzieri, n. 2.

Eccettuata la visita delle chiese, e comunione sacramentale a' fanciulli di essa incapaci, non è conceduta a' confessori facoltà alcuna di dispensare per qualunque motivo o impedimento veruna delle altre opere ingiunte, cioè confessione e comunione, ed orazione. Costit. *Benedictus Deus,* potendosi queste separare dalle suddette visite. Detta lett. circ., num. 53.

In caso poi, che qualche penitente si fosse confessato con animo di conseguire il Giubileo, e di adempire l' opere ingiunte per conseguirlo, e fosse stato assoluto da' casi riservati e censure, ed avesse ottenuta commutazione de' voti e dispensa, come sopra, poi pentito, non avesse adempite le dette opere quantunque appena potess' essere esente dal reato di colpa, non lo condannino però li confessori come restato il predetto innodato dalle censure dalle quali è stato prosciolto, nè privo della grazia delle commutazioni e dispense ottenute. Costit. *Bened. Deus,* § *Caeterum;* Costit. *Convocatis,* § 54. Lett. circ. a' penitenzieri, num. 86.

Che è quanto, ec.

Data in Roma fuori della porta Celimontana, li 26 Marzo 1751.

Pier Luigi, Vescovo d' Albano,
Card. Carafa.

Paragraphi aliquot ex Constit. Bened. XIV, incipiente Pastor bonus, *quae est 95, tom. 1 Bullarii ejusdem.*

§ XI. Principes porro, et alios jus imperii etiam vicario nomine habentes, ac dominia et respublicas, seu personas illorum et illarum administrationem habentes, vel habere solitas, necnon Episcopos et alios superiores, praelatos, in casibus publicis, qui in praefatis litteris die Coenae Domini legi consuetis, continentur, etiamsi Romanus Pontifex propter infirmitatem vel aliam causam ita fuisset impeditus, ut celeriter consuli non posset, absolvere et absolvi mandare nullatenus valeat.

§ XII. Minusque possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiae tantum, absolvere vel absolvi mandare S. R. E. Cardinales, aut alios cujuscunque qualitatis, status, gradus, conditionis, dignitatis et praeeminentiae fuerint, qui vivente Romano Pontifice, de alio quopiam in ejus locum post ipsius mortem eligendo vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusve aut pactiones fecerint, vel Sede Apostolica vacante, in censuras seu poenas in litteris fel. rec. Gregorii PP. XV et Urbani VIII, praedecessorum nostrorum super electione Romani Pontificis pro tempore facienda, XVII kalend. Septembris, anno Incarnationis Dominicae MDCXXI, et V kal. Februarii anno ejusdem Incarnationis MDCCXXV, respective emanatis, contentas quomodolibet inciderint; praeterquam si absolvi peterent, Sede Apostolica adhuc vacante; tunc enim absolvi poterunt modo inferius praescribendo, pro tempore vacantis ejusdem sedis.

§ XIII. Nec pariter possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiae tantum, eos, cujuscunque qualitatis, status, dignitatis, praeeminentiae et conditionis fuerint, absolvere et absolvi mandare, qui astrologia judiciaria, vel per se, vel per alios, de statu reipublicae Christianae, sive de vita aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis inquirentes, ejusdem Urbani VIII Pont. Max. litteris pridie kal. Aprilis anno ejusdem Incarnationis MDCXXXI, contra praedicta perpetrantes, editis, contravenerint.

§ XIV. Nec similiter valeat in casibus publicis, etiam in judicium non deductis, violatae immunitatis seu libertatis ecclesiasticae, ullatenus absolvere, seu absolvi mandare.

§ XXVI. Accipientes munera a regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus ultra valorem decem scutorum monetae contra praescriptum a Praedecessoribus nostris Clemente VIII, in suis constitutionibus XIII kal. Julii anni MDXCIV et XVI kal. Novembris anni MDCXL, respective editis, non absolvat, nisi facta restitutione; vel, si eam de praesenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem, quam primum poterunt, faciendi. Qui vero infra praedictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos, injuncta arbitrio ipsius majoris poenitentiarii, seu confessarii per eum eligendi, eleemosyna, quae in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit.

§ XXXVIII. In casibus vero publicis clausurae a monialibus praedictis, vel ab aliis quibuscunque personis, ad malum finem violatae, delinquentes non absolvat, nec absolvi mandet, nisi pro ipsis Episcopi seu Ordinarii supplicaverint, et casus ad Congregationem S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam deducti non fuerint.

JUDAEUS

Vide verb. Hebraeus.

JUDAICA PROPOSITIO

Vide verb. Propositiones damnatae, *num.* 27.

JUDAS ISCARIOTES

ADDITAMENTA NOVA AUCTORIS.

Judas Iscariotes, unde sic dictus? Eusebius et sanctus Hieronymus ita vocatum volunt quod in vico Iscariot tribus Ephraim natus esset. Alii, quod esset ex tribu Issachar, et idcirco Issachariotes, nomine vero contractiori Iscariotes diceretur. Alii denique, quod a vico Carioth, ex tribu Juda nomen deduxerit; Iosue xv, 25 Iscarioth hebraice hominem ex Carioth sonat. Sic Calmet verb. *Judas de Iscarioth.* Et a patria dictum esse Iscariotem tradit etiam S. Chrysostomus in sermone de proditione Judae: *Quid mihi,* inquit, *ejus patriam dicis? Utinam ipsum quoque nescire licuisset.* Unde errarunt Ubertinus et Rubisius, qui Judam somniarunt esse Picentem, illudque nomen illi inditum a Cariotte Piceni oppidulo, sicuti et errarunt qui vel Gallum vel Germanum fuisse Judam dixerunt, sicut affirmat Card. Lambert., postea Benedictus XIV, De Factis D. N. Jesu Christi, n. 207.

Argentei triginta a Juda accepti, ecquid valerent, varie tradunt auctores. Suarez enim 3 part., tom. 2, disp. 34, sect. 1, eos triginta argenteos putat fuisse triginta nummos argento cusos, qui vel siclum, vel sicli semissem conficerent. Alii quidem sicli valore expenso, initaque ratione ad nostratem monetam, putant Redemptorem nostrum octodecim scutorum Romanorum pretio fuisse venditum. Sic Serry Exercit. 22; Eminent. Gottus de verit. Relig. Christ. t. 4, part. 2, cap. 24, § 1. Marcus vero Georgius Schvartzen in Thesauro dissertationum in Nov. Testam. Amstelodami, edito anno 1702, tom. 2, pag. 210, diss. de pretio quo Salvator noster aestimatus, § 26, commemoratis aliorum opinionibus, concludit triginta argenteos, quando venditus est pactione Judae Christus Dominus, quindecim taleros imperiales conficere. Sic apud Card. Lambert., deinde Benedict. XIV, De Festis D. N. Jesu Christi, num. 229. Calmet in Dictionario, verb. *Judas de Iscarioth,* sic tradit: *De prodendo Jesu cum eis convenit, modo sibi persolverent triginta siclos, nempe 48 libras et obolos 12, si pro quolibet siclo 32 obolos et 5 denarios supputemus.* Tirinus Comment. in Matth. cap. xxvi, num. 13, sic habet: *Nempe triginta argenteis siclis, seu triginta florenis Belgicis, vel 15 unciis argenti,* ut alibi dixit; scilicet in prolegom. de ponderibus, verb. *Siclus argenti;* ibi: *Siclus argenti est semuncia argenti... Quoties legitur argenteus sine adjuncto, subintelligitur siclus.*

JUDEX

Summarium.

1. Judex unde dictus, et quid sit. Ad num. 2. - 3. Quid opus sit ut quis legitimus judex habeatur. - 4. An judex loci in quo delictum patratum est habeat jus cognitionis, etiamsi reus non sit subditus ipsius jurisdictioni. - 5. Judicum quot sint species, et quae. Ad num. 12. - 13. Quid competat judici ecclesiastico, et quid laico seu saeculari. Ad num. 23. - 24. An quis judicare possit in propria causa. Ad num. 28. - 29. Judex carens scientia, et male judicans, vel differens causarum expeditionem sine justa causa, ad quid teneatur. Ad num. 32. - 33. An judex possit munera unquam accipere, saltem leviora a partibus sponte oblata. Ad num. 41. - 42. An judex ecclesiasticus vel laicus possit unquam aliquid recipere vel exigere sportularum nomine, et quid sportularum nomine intelligatur. Ad num. 49. - 50. An quis possit judex esse in ea causa in qua prius fuit advocatus, et vice versa. Ad n. 51. - 52. An judex possit judicare secundum sententiam probabilem, relicta probabiliore; et quomodo se gerere debeat in aequali opinionum probabilitate. Ad num. 55. - 56. Quot et quae sint theologorum sententiae quoad judicandum *juxta allegata et probata* etiam contra propriam conscientiam. Ad num. 64. - 65. An possit judex juramentum exigere a reis criminaliter inquisitis, dum judicialiter uti principales examinantur. - 66. Quid jure canonico statutum sit circa judices synodales. - 67. Subnectuntur additiones ex aliena manu. Ad num. 76. Et Addit. Casinenses n. 1 et seqq.

1 Judex sic dicitur quasi *Jus dicens populo*, sive *quod jure disceptet*, prout expresse habetur in c. *Justum est* 1, caus. 23, qu. 2, et 2 in cap. *Forus* 10 de Verbor. significat. Hinc definitur judex, quod sit persona auctoritate publica supremi principis creata ad finem justitiam faciendi singulis suis subditis juxta regulas legis et ordinem ab ea praescriptum. *Est in re communis*, arg. c. *In istis* 3, dist. 4, 3 et cit. can. *Justum est* et c. *Forus*. Unde, ut vides, ad hoc ut quis sit legitimus judex non sufficit quod sit electus pro tali officio auctoritate supremi principis, sed insuper quod servet ordinem justitiae in suis judiciis proferendis, quia, ut expresse dicitur in cit. can. *Justum est* et c. *Forus, Jure autem disceptare est juste judicare; non est ergo judex, si non est in eo justitia*, et quod illi quos judicat, sint subditi illius jurisdictioni, et causa supra quam fert judicium sit materia sui tribunalis, aliter ejus sententia esset injusta, quia injuste sibi usurparet potestatem, quam non habet in non suos subditos, c. *Ea quae* 26 de Regulis Juris in 6, ibi: *Ea quae fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsi-* 4 *stunt*. Judex autem loci in quo est commissum delictum, habet jus cognitionis, quamvis reus aliunde non sit subditus ipsius jurisdictioni, arg. can. *Ibi semper* 1, et can. *Qui crimen* 13, caus. 3, qu. 6, ubi expresse statuitur quod, *Ibi semper causa agatur ubi crimen admittitur*.

5 Judex alius est ordinarius, et alius delegatus. Judex ordinarius est ille qui potestatem judicandi habet jure proprio seu ratione officii aut dignitatis suae, ac eo ipso quod est talis, ut Episcopus, praeses provinciae ac hujusmodi, l. *More majorum*, et l. *Et quia* ff. de Jurisd. 6 omnium judic. Judex delegatus est qui non habet jurisdictionem vi proprii officii, sed eam exercet ex beneficio et commissione alterius cujus vice fungitur, l. 1, § *Qui mandatum*, ff. de Officio ejus cui mandata est Jurisd., et l. *Si Praetor* ff. Eodem, et l. *Solet* ff. de Jurisd. omnium judic. De judice delegato, et de 7 iis quae ipsum concernunt, vide verb. *Delegare, Delegatus*, per tot.

Judex alius dicitur *a quo* et alius *ad quem*. 8 Judex *a qua* est judex inferior, a quo per appellationem fit transitus ad superiorem; judex *ad quem* est judex superior, ad quem a judice inferiori fit appellatio. Et de iis quae concer- 9 nunt judicem *a quo* et *ad quem*, vide verb. *Appellatio*, per tot.

Judex alius dicitur *judex domicilii*, alius *ju-* 10 *dex delicti*; alius *judex contractus*, et alius *judex rei de qua contenditur*. Et de iis quae 11 concernunt tales judices vide verb. *Forum* seu *Forus*, a n. 11 ad 30.

Judex alius est ecclesiasticus, et alius laicus 12 seu saecularis. Judex ecclesiasticus est ille ad quem spectat cognitio et decisio causarum ecclesiasticarum et spiritualium. Judex vero laicus seu saecularis est ille ad quem spectat cognitio et decisio causarum laicalium et saecularium. *Communis*, arg. cap. *Decernimus* 2, c. *Qualiter et quando* 17 de Judiciis, c. *Nullus Judicum* 2, c. *Ex transmissa* 6, c. *Licet* 10, et c. *Ex tenore* 11 de Foro competenti.

Hinc judex laicus seu saecularis nullimode 13 potest cognoscere et judicare de causa ecclesiastica et spirituali, nec principaliter nec incidenter; cap. *Decernimus* 2; cap. *Qualiter et quando* 17 de Judiciis; c. *Nullus Judicum* 2 de foro competent.; cap. *Lator* 5, et c. *Causam quae inter* 7, Qui filii sint legitimi, et similibus; et communis doctorum. Idque nec ex delega- 14 tione seu commissione Episcopi aut alterius praelati Papa inferioris; *Communis*, per jura adducta sub verb. *Delegare, Delegatus*, n. 34. Imo judex laicus neque una simul cum clerico 15 sibi per Episcopum adjuncto potest cognoscere seu judicare de causa spirituali. Glossa in cap. *Contingit* 8 de Arbitris, verb. *Spiritualibus*; Layman lib. 3, tract. 6, c. 1, n. 2; Reiffenst. lib. 2 decret., tit. 1, n. 70; Pirhing 1 decr., tit. 29, n. 34, ubi ex Abbate et Julio Claro dicit esse communem.

16 Neque judex laicus, etiam ex delegatione Episcopi, potest cognoscere et judicare de causa criminali clericorum; *Communis,* per jura adducta sub dict. verb. *Delegare, Delegatus,* 17 num. 36. Quinimo probabilius neque etiam ex delegatione Episcopi potest judex laicus cognoscere causas mere civiles, quae contra ecclesias vel clericos intentantur. Vide dicta et adducta ad hoc sub dicto verb. *Delegare, Delegatus,* 18 num. 36. Est tamen probabilis etiam contraria sententia per dicta l. c., num. 38. 19 Et neque judex laicus potest cognoscere et judicare de causis connexis cum spiritualibus; tales enim causae spiritualibus connexae spectant ad solum judicem ecclesiasticum; Abbas in cap. *Quarto* 3 de Judiciis, n. 3; Barbosa ib. n. 3 et 4, et alii apud ipsos. Reiffenstuel lib. 2 decr., tit. 1, n. 72, et alii, et id desumitur ex cit. c. *Quarto,* ubi deducitur quod causa jurispatronatus, utpote conjuncta et connexa spiritualibus causis, non nisi ecclesiastico 20 judicio valeat definiri. Orta quaestione de competentia fori inter judicem ecclesiasticum et laicum, debet cognoscere ecclesiasticus; habetur expresse in cap. *Si judex* 12 de Sentent. excomm. in 6. Vide dicta sub verb. *Forum* vel *Forus,* n. 8.

21 Judex laicus neque potest supplere negligentiam judicis ecclesiastici, et proinde clerici ad saeculare forum trahi nequeunt, etiam data ipsorum praelatorum negligentia; sic habetur expresse decisum in cap. *Qualiter et quando* 17 de Judiciis, et tenet communis doctorum, teste Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 10, num. 45, et sic tenuit Rota in una Oscen. *Poenitentiariae* 10 Aprilis 1595, coram D. Blanchetto, allegata a Farinacio part. 4, lib. 1, consil. 68. 22 E contra tamen judex ecclesiasticus potest supplere negligentiam judicis laici: sic habetur expresse decisum in cap. *Ex transmissa* 6, cap. *Licet* 10, et cap. *Ex tenore* 11 de Foro competent., ubi judice saeculari negligente seu malitiose differente terminationem causae, etiam feudalis, potest adiri judex ecclesiasticus ut debitum ei finem imponat. Et sic tenent Abbas, Sperellus, Barbosa, Baldus, Tuscus, Maranta, et alii communiter, cum Reiffenstuel loc. cit., 23 n. 44. Extra autem casum negligentiae judicis saecularis, judex ecclesiasticus nequit cognoscere et judicare de causis mere laicalibus; cap. *Licet* 10, et cap. *Ex tenore* 11 de foro competenti, cum concordantiis.

24 Regulariter nemo potest esse judex in propria causa; l. unic. Cod. Ne quis in sua causa 25 judicet. Limitatur tamen haec conclusio, primo in supremis judicibus qui non recognoscunt superiorem in terris, ut Papa, Imperator, Rex et hujusmodi. Isti enim cum superiorem non recognoscant, nec nullo jure cogantur se submittere judici inferiori, ideo possunt esse judices in propria causa; Bartolus in cit. l. unic., Ne quis in sua causa judicet, id probans ex l. *Et hoc Titius* ff. de Haered. instituend., ubi Titius Tiberius in propria causa sententiam dixisse legitur; et sic tenet Glossa in cap. *Cum venissent* 12 de Judiciis; Abbas ibid., num. 6; Card. Tuschus litt. I, conclus. 403, n. 1 et seq., et alii passim. Consultius vero est quod 26 nec ipsi supremi principes judicent in causis propriis inter ipsos et suos subditos exortis, sed has aliis dijudicandas committant, arg. can. *Nos si incompetenter* 40, caus. 2, quaest. 7, cap. *Innotuit* 1 de Maledicis, ubi Papa injuriosa verba in se prolata non per se ipsum punit, sed ea ad terrorem aliorum compescenda committit cuipiam inferiori, ut clare patet ex textu, et concordat textus in l. 1 et 2 Cod. Si adversum fiscum, ubi imperator in causa fiscali dat procuratores, et sic consulunt Glossa et Bartolus loc. cit., Antonellus de Regimine Ecclesiae lib. 6, cap. 13, § 3, num. 12, et alii passim, et sic solet esse praxis fere omnium piorum principum.

Limitatur secundo in notoria injuria judici 27 vel Praelato irrogata, quia is, non obstante quod talis causa videatur esse sua propria, potest imponere poenam a jure taxatam, quia tunc procederet ut merus exsecutor; Abbas in cap. *Cum venissent* 12 de Judiciis, num. 9; Pirhing lib. 2 decr., tit. 1, n. 75; Reiffenst. ibid., n. 207, et alii passim. Secus vero ubi 28 poena venit imponenda arbitrio judicis, quia tunc non procederet ut merus exsecutor, sed ut judex; et cum in tali casu ob affectum propriae causae facile posset in arbitrando excedere modum, ideo posset uti suspectus recusari; arg. can. *Quod suspecti* 15, caus. 3, qu. 5; ac notat Archidiaconus ib., num. 7; Joan. Andr. in cap. *Cum speciali* de appellat., n. 10; Abbas, Pirhing, Reiffenstuel loc. cit., et alii.

Judex carens debita scientia, et ex culpabili 29 ignorantia male judicans, peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem totius damni causati parti laesae, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis; *Communis,* teste Card. de Lugo tom. 2, disp. 37. n. 1. Judex agnoscens 30 errorem a se (quamvis sine gravi culpa) commissum in praejudicium litigantis, tenetur, si potest citra suam infamiam, impedire errorem, monendo verbi gratia occulte partem laesam ut sibi appellatione, vel alio simili remedio consulat, quia hoc pertinet ad debitam sui muneris exsecutionem, et quia alioquin, si, dum potest, non impedit suum errorem, imputabitur jam ei quasi conservanti id quod propter inadvertentiam inculpabilem prius non imputabatur; Lugo loc. cit., num. 3, de testibus cogendis. Judex carens necessaria scientia ad 31 suum officium non potest absolvi, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firme proponat renuntiare, quia nemo potest retinere officium

cujus munia obire non potest, nisi cum damno vel periculo proximi. S. Th. 2-2, quaest. 76, art. 2; Farinac. 3 part., qu. 3, art. 16; Reginald. lib. 25, n. 675; Cajetanus, Navarrus,
32 et alii passim. Judex mortaliter peccat contra suum officium differendo valde notabiliter causarum expeditionem sine justa causa, et tenetur restituere parti laesae damna et expensas quae ex iniqua dilatione secutae sunt, quia est earum injusta causa; Silvester verb. *Judex*, qu. 12; Clavis Regia lib. 12, c. 12, num. 8; Navarr., Bonacina, et alii communiter.

33 Judex tenetur abstinere a receptione munerum, tum jure divino, tum jure humano. Jure divino est expresse prohibita judicibus munerum acceptio. Exod. XXIII, ibi: *Non accipias munera, quae etiam excaecant prudentes, et subvertunt verba justorum.* Deuteron. XVI, ibi: *Non accipias personam, nec munera, quia munera excaecant oculos judicum.* Eccles. XX, ibi: *Xenia et dona excaecant oculos judicum.* Et Is. I acriter reprehenduntur judices diligentes munera, ibi: *Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributionem,* et similiter Michaeae III, ibi: *Principes ejus in muneribus judicabant, et sacerdotes in mercede docebant, et prophetae ejus in pecunia divinabant;* et alii saepe consimiliter. E contra vero commendatur judex munera respuens. Isa. III, ibi: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitat;* et Samuel I Reg. XII, commendat se populo dicens: *Si de manu cujuspiam munus accepi,* et Psalm. XIV, commendatur *qui munera super innocentem non accepit,* et alibi saepe consi-
34 militer. Jure humano est expresse prohibita judicibus munerum acceptio in l. *Plebiscito* ff. de offic. Praesid.; leg. *Solet* ff. de offic. Proconsulis; authentic. *Novo jure* Cod. de poena Judic.; authent. de Judicibus, § *Nullo quoque,* et § sequenti; auth. *Ut judices sine quocunque suffragio fiant;* l. 1 Cod. ad Leg. Juliam repetundarum, et alibi saepe, in quibus et munera prohibentur et poenae statuuntur. Juri civili concordat jus canonicum, in cap. *Judices* 23, et c. *Jubemus* 126, caus. 1, qu. 1; c. *Non sane* 15, caus. 14, qu. 5; cap. *Cum ab omni* 10 de vita et honest. Clericor.; cap. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6, § *Insuper;* cap. *Romana* 1 de censibus in 6, § *Procurationes,* et cap. *Exegit* 2 eod. in 6, et alibi saepe.

35 Judex contra supradictas prohibitiones accipiens notabilia munera, peccat graviter, et tenetur ad restitutionem; sic habetur expresse in l. 3 et sequent. ff. ad leg. Juliam repetundarum, et l. *Jubemus* Cod. eodem, et c. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6, § *Si aliquid autem,* ubi statuitur quod nec remissio dantis liberat judicem delegatum ab obligatione restituendi munus acceptum, ibi: *Si quid autem contra constitutionem praesentem recipit, ad ipsius restitutionem integram teneatur. Nulla eorum quibus restitutio facienda fuerit remissione ullatenus eidem.* Et hanc restituendi obligationem optime novit Samuel propheta I Reg. XII, ubi aperto ore dicebat ad populum: *Loquimini de me..... Si de manu cujuspiam munus accepi, et contemnam illud hodie, restituamque vobis.* Et talem restituendi obligationem jam indicaverat Isaias cap. 1, ubi appellat judices diligentes munera, socios furum, ibi: *Socii furum, omnes diligunt munera.* Fures autem non possunt obtinere remissionem peccati furti, nisi restituant ablatum; c. *Peccatum* 4 de Regul. Jur. in 6, ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* Unde in c. *Qui recte* 66, caus. 41, qu. 3, expresse dicitur: *Qui recte judicat, et praemium inde remunerationis exspectat, fraudem in Deum perpetrat, quia justitia, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniae vendit,* etc.

An autem talis restitutio sit pro foro con- 36
scientiae facienda ante sententiam condemnatoriam, seu declaratoriam delicti, variant doctores. Molina enim, Vasquez, Lessius, Fagundez, Villalobos, Dicastill., Diana apud Moyam t. 1, tract. 6, d. 4, qu. 3, a n. 5; Haunold. cum La Croix lib. 4, n. 1502, et alii, cum Card. de Lugo tom. 3, disp. 37, num. 134, docent non teneri ad restitutionem ante sententiam condemnatoriam, seu saltem declaratoriam delicti. Silvester vero, Medina, Corduba, Sotus, Vega, et alii, apud Molinam tom. 1, tract. 2, disp. 88, et apud Card. De Lugo tom. 1, tract. 2, disp. 37, n. 133, sustinent teneri ad restitutionem etiam ante sententiam supradictam. In hac autem doctorum varietate hoc 37
pro certo tenendum est, quod ea quae ad redimendam vexationem, aut sententiam injustam, aut aliter involuntarie data sunt, debent a judice restitui ante omnem sententiam, quia invitis dominis sunt accepta, et ideo non est translatum dominium; et idem est si judices per legem alicubi expresse reddantur inhabiles ad acquirendum munerum receptorum dominium, uti notant omnes cum Sanchez et La Croix loc. cit., n. 1602; Rosign. de rest. 11, disp. 1, § 4, n. 22.

Et hanc inhabilitatem in judicibus ad acqui- 38
rendum munerum receptorum dominium videntur statuisse jura in l. *Plebiscito* ff. de offic. Praesidis, et l. *Solent,* § fin., de offic. Proconsul., et cap. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6, § *Si quid autem,* ubi statuitur quod si judex delegatus aliquid recipiat, teneatur ad restitutionem, non obstante remissione ejus qui dedit; ut patet ex verbis praecisis allatis supra num. 35. Nec ex consuetudine possunt judices 39
illa acquirere et retinere, ut colligitur ex cap. *Cum ab omni* 10 de Vita et honest. clericor.; et expresse dicitur in ejus summario per verba infra adducenda sub num. 42; Lessius l. 2 de

Justitia et jure, cap. 14, dub. 9, n. 72 in fine; Rosignol. de Restitutione 11, disp. 1, § 4, n. 22, et alii. Et ratio est, quia ad hoc, ut valeat praescriptio, requiritur ut praescribens sit capax possessionis civilis suo nomine, cap. *Si diligenti* de Praescription., nec etenim sine possessione stare potest praescriptio. Tales autem judices nequeunt possidere, cum ipso jure reddantur inhabiles et incapaces ad acquirendum munerum receptorum dominium. Ubi vero jura non reddant judices inhabiles ad acquirendum tale dominium, stante consuetudine legitimè praescripta, sciente superiore et non contradicente, possunt judices saeculares sponte oblata juste recipere, ut ex multis solide probat Rosignol. loc. c. 20, et alii.

41 Potest tamen judex recipere a partibus sponte oblata leviora munuscula, pro quibus non est periculum quod pervertatur seu corrumpatur ipsius judicium, quia in istis cessat ratio prohibitionis, et cessante ratione seu causa prohibitionis, cessat ipsa prohibitio seu lex prohibens; leg. *Adigere*, § 1, ff. de Jure patronat. Hinc c. *Statutum* 11 de Rescriptis in 6, § *Insuper*, permittitur judici recipere esculentum vel poculentum, quod paucis diebus consumi possit, ibi: *Nisi forsan, esculentum vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus;* et concordat jus civile in leg. *Solent*, § 3, ff. de offic. Proconsulis, ubi licet Proconsul prohibeatur accipere dona et munera notabilia, non tamen dona et xenia exigua. Vide verb. *Xenia*, n. 11.

42 Judex ecclesiasticus, sive ordinarius sive delegatus, nihil recipere potest sportularum nomine; c. *Cum ab omni* 10 de vita et honest. Clericor., ibi: *Nos attendentes, quod ad hoc vobis et aliis clericis sint ecclesiastici redditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis... ideoque mandamus quatenus ab hujusmodi exactionibus de caetero abstinentes, vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impartiri.* Et in ejus summario sic expresse dicitur: *Ecclesiastici judices et delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo;* et sic tenent Abbas ibid., n. 9; Engel lib. 1 Decret., tit. 32, n. 12; Reiffenstuel ib., n. 19, et alii. Et de judice delegato habetur etiam expresse in cap. *Statutum* 11, § *Insuper*, et § *Assessorem*, de Rescriptis in 6, ubi § *Si quid autem*, subjungitur teneri judicem ad integram restitutionem muneris recepti, non obstante remissione ei facta a dante; et concordat cap. *Exigit*, § final., de Censibus in 6, et Clement. *Nolentes*, § *Quod si secus*, de Haereticis; ubi pariter liberalis remissio dantis non eximit recipientem ab obligatione restitutionis.

43 Judex laicus delegatus potest exigere sportularum nomine certam quotam pecuniae, videlicet duos aureos a principio, et alios duos aureos in fine litis ab utraque parte litigantium praestandos, dummodo summa pro qua litigatur centum aureos excedat. Ita habetur in Authent. de Judicibus, § *Ne autem*, collat. 6. Judex autem laicus ordinarius nequit aliquid 44
recipere sportularum nomine, quia is jam aliunde habet salarium sibi a principe vel republica constitutum; sic expresse evincitur ex l. *Plebiscito* ff. de offic. Praesid., et leg. *Solent* ff. de offic. Proconsulis. Et notat Glossa in l. 3 Cod. de Condict. ob turp. caus., et l. 1 Cod. de Poenis judic.; et tenent Engel. l. 1 Decret., tit. 32, n. 12; Reiffenstuel ibid., n. 18; Silvester verb. *Judex* 1, n. 13, qu. 8; Rosignol. loc. cit., n. 3, Molina tom. 1 de justitia, disp. 83, citans plures alios; Lugo tom. 1, disp. 37, n. 123, qui testatur de communi, et dicit quod judex habens sibi assignatum certum et determinatum stipendium pro suis actionibus, jam debet illas ex justitia, et per consequens non potest aliud pretium pro illis accipere, et si recipiat, cum injuste illud recipiat, debet restituere.

Si autem judex sive ordinarius, sive dele- 45
gatus, sive ecclesiasticus, sive saecularis, non habeat sibi assignatum stipendium, nec congruam sustentationem, poterit pro judiciis sibi commissis exigere sportulas seu honoraria. Apostolus enim 1 ad Corinth. cap. IX, v. 7, dicit: *Quis militat suis stipendium unquam?* et ibid., v. 13, subjungit: *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt cum altari participant?* et Matth. x, v. 10, dicitur: *Dignus enim est operarius cibo suo.* Lucae x, n. 7: *Dignus est enim operarius mercede sua.* Deuteronomii xxv, v. 4, habetur: *Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas*, et haec omnia allegantur ab Apostolo 1 ad Timoth., cap. v, v. 18, ibi: Dicit enim Scriptura: *Non alligabis os bovi trituranti. Et dignus est operarius mercede sua*, et concordant cap. *Cum secundum* 19 de Praebend., ibi: *Cum secundum Apostolum, qui altari servit vivere debeat de altari, et qui ad onus eligitur non debeat repelli a mercede*, etc.; can. *Charitatem* 45, caus. 12, qu. 2, ibi: *Justum namque est ut illi consequantur stipendium qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium*, cum similibus. Et sic tenent Layman lib. 3, tr. 4, n. 9; La Croix lib. 4, n. 1503; Lugo loc. cit., n. 223; Haunold., Rosignolus, et alii.

Sportulae sunt quaedam vasa in quibus ali- 46
quid reponi ac deferri solet, et praecipue apud antiquos erant capsae pecuniae condendae causa paratae; ac consuetudo tulit ut sportulae pro ipsa pecunia usurpentur. Ea enim pecunia sportula dici coepit a sporta seu sportella, receptaculo majoris summae pecuniarum. Unde pecuniae illae quae judicibus vel viatoribus, id est exsecutoribus litium ac negotiorum pro sa-

lario dabantur, sportulae sunt appellatae. Calvin. in magno Lexico Juridico, verb. *Sportula;* ubi adducit ad hoc Rubr. de sportulis, variasque alias leges. Hinc quantum ad praesens, sportularum nomine intelliguntur salaria seu honoraria judicibus pro causis judicialibus in certa quota pecuniae a partibus litigantibus praestanda, prout habetur ex Rubrica l. 4, tit. 2 Cod. de Sportulis et sumptibus in diversis judiciis faciendis.

47 Jure naturae illicitum est judici ob munus acceptum postponere cum damno causas eorum qui diutius exspectarunt, et citius expedire deberent; *certa et communis,* cum Card. de Lugo loc. cit., n. 125; Haunold. n. 58;
48 La Croix loc. cit., n. 1500. Non est autem jure naturae illicitum judici propter munus acceptum prius expedire unam causam quam aliam, quando illae causae aeque cito expediri debent, et in arbitrio ipsius est prius expedire quam vult, quia per hoc non facit aliis injuriam, et aliunde in gratiam remunerationis suscipit novam obligationem prius expediendi ejus causam; quae obligatio, cum sit utilis remuneratori, videtur pretio aestimabilis. Diana part. 3, tr. 5, resol. 45; Rosignol. de Restitutione 11, disquis. 1, § 4, n. 8, quibus videntur consentire Layman lib. 3, sect. 5, tr. 4, cap. 4, num. 9; La Croix loc. cit., n. 1500,
49 et alii. Qui tamen merito dicunt cavendum esse ne praepropera haec expeditio causae propter pecuniam sit conjuncta cum alterius injusto damno, quia cum motivo accelerationis causae ob munus acceptum subingreditur etiam praesumptio favoris in meritis causae. Unde quamvis talis acceptio munerum non sit illicita judici de jure naturae, videtur tamen esse ei illicita de jure positivo per jura adducta sub n. 33 et seq.

50 Judex non potest quis esse in causa in qua fuit prius advocatus: l. *Eos in princip.* Cod. de Appellat., et l. *Praetor* de Jurisd. omnium judic., cap. *Nullus unquam* 1, et can. *Nullus introducatur* 2, caus. 4, qu. 4. Et ratio est quia ejus judicium haberetur suspectum et praesumptio staret contra ipsum ratione specialis affectionis quam haberet ad eam partem a se olim jam defensam, ut cum communi doctorum docet Sanchez lib. 3 consil., cap. unic., dub. 26; Bartolus in l. *Quisquis vult* Cod. de Postulando; Reiffenst. lib. 1 decret.,
51 tit. 37, num. 39. Potest tamen e contra quis fieri advocatus in causa in qua fuit prius judex, quia tunc cessaret dicta suspicio et praesumptio. Nec ullum jus exstat prohibens eum a tali advocatia. *Communis.*

52 Judex non potest judicare secundum sententiam minus probabilem, relicta probabiliore. *Communis ac certa,* propter sequentem propositionem 2 in ordine ex merito damnatis ab Innocentio XI die 2 Martii 1679, ibi: *Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Nec potest 53 judex in aequali probabilitate opinionum utriusque partis litigantium ullatenus accipere pecuniam seu munera pro ferenda sententia in favorem unius prae alio: *Communis etiam ac certa* propter sequentem propositionem ordine 26 ex merito damnatis ab Alexandro VII die 24 Septembris 1665, ibi: *Quando litigantes habent pro se opiniones aeque probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio.*

Quando, cunctis bene perpensis, apparent 54 adhuc judici aeque probabiles, atque per omnia aequales rationes, et probationes utriusque partis, tunc in pari causa pro reo vel pro possessore est judicandum: cap. *Cum sunt* 11 de Regul. juris in 6, ibi: *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori.* Leg. *Favorabiliores* 167 de Regul. juris, ibi: *Favorabiliores rei potius quam actores habentur;* c. *In pari* 65 de Regulis juris in 6, ibi: *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis;* leg. *In pari* 170 de Regul. juris, ibi: *In pari causa possessor potior haberi debet;* c. *Ad aures* 6 de Praescriptionibus, ibi: *De jure melior est conditio possidentis,* et cap. *Ex litteris* 3 de Probationibus, ibi: *Quod si ambarum partium testes sunt aeque idonei, possessoris testes praeferuntur, cum promptiora sint jura ad absolvendum quam ad condemnandum.* Excipiuntur tamen causae privilegiatae, 55 liberales, seu favorabiles verbi gratia matrimonii, libertatis, dotis ac testamenti, quia in aequalitate probationum judicatur pro causa liberali seu favorabili, textu expresso in cit. cap. *Ex litteris,* ibi: *Praeterquam in liberali causa, in qua, si utriusque partis testes aequales fuerint, pro libertate sententia proferetur.* Et Glossa communiter recepta ib. verb. *In liberali,* ubi excipit dictas causas in his duobus versibus contentas:

> Stat testamentum, libertas, coniugium, dos,
> Si sunt aequales, qui producuntur utrinque.

Et expresse excipiuntur dictae causae in cap. *Duobus judicibus* 26 de Sententia et re judicata, ibi: *Tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote seu testamento, pro ipso fuerit promulgata.*

Judex, regulariter loquendo, judicare debet 56 *secundum allegata et probata. Communis ac certa,* claris juribus in can. *Judices* 4, caus. 3, qu. 7, in cap. *Cum aeterni Tribunal.* 1 de Sententia et re judicata in 6, et l. *Rem non novam* Cod. de Judic., cum similibus. An autem judex debeat judicare *secundum allegata et* 57 *probata,* etiam contra propriam certam scientiam, tres sunt opiniones, duae extreme oppositae, et una media inter utramque. Prima sen- 58 tentia absolute et universim tenet judicem posse

ac debere semper in quacunque causa judicare *secundum allegata et probata*, etiam contra propriam conscientiam, si nullum medium supersit effugiendi, et praesertim liberandi, verbi gratia quem ipse judex privata scientia certo scit esse innocentem, et secundum allegata et probata comparet nocens, et reus morte dignus; et hanc sententiam tenet expresse S. Th. 2–2, qu. 64, art. 6, ad 3, ubi sic praecise dicit: *Judex, si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentius examinare testes ut inveniat occasionem liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet eum superiori relinquere judicandum. Si autem hoc non potest, non peccat secundum allegata et probata sententiam ferens, quia ipse non occidit innocentem, sed illi qui eum asserunt nocentem;* et universim qu. 67, art. 2: et sic tenent Cajetanus, Sotus, Navarrus, Paludanus, Alensis, Thomas Sanch., Bartolus, Julius Clarus, Covarruvias, Joannes Andreas, et alii apud Card. de Lugo disp. 37, sect. 4, n. 42, arg. can. *Judicat* 4, caus. 3, quaest. 7, ubi ex verbis S. Ambrosii habetur: *Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, et domesticae proposito voluntatis, sed juxta leges et jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, non indulget propriae voluntati, nihil paratum et meditatum domo refert; sed sicut audit ita judicat; et sicut se habet negotii natura, decernit; obsequitur legibus, non adversatur.* Et Glossa ib.; et alia Glossa in c. *Pastoralis* 28, § *Quia vero,* de Officio delegati; et alia Glossa in c. *Perniciosam* 1 de Officio judicis ordinarii, ubi sic expresse dicit: *Judex debet judicare secundum allegata, et secundum canones et leges, et non secundum conscientiam.* Arg. can. *Summopere* 7, caus. 11, qu. 3, et leg. *Illicitas,* § *Veritas,* ff. de Officio praesid., in cuius summario sic expresse dicitur: *Judex debet judicare secundum allegata et probata, non autem secundum conscientiam.*

59 Secunda sententia, extreme opposita primae, docet in nulla causa posse judicem judicare *secundum allegata et probata* contra propriam conscientiam, et condemnare quem privata scientia certo scit esse innocentem. Sic tenent Abbas Panormitan. in cit. cap. *Pastoralis,* § *Quia vero,* n. 8, circa finem, de Officio delegati; Nicolaus de Lyra in Exod. cap. 23; Rosella verb. *Judex;* Angelus verb. *Judicare,* et alii, quos citat Lugo disp. 37, sect. 4, n. 42, et Lessius lib. 2, cap. 29, n. 84; Pontas verb. *Judex,* cas. 3, ubi etiam solvit fundamenta prioris sententiae. Et ratio istorum est quia judex ferendo sententiam contra privatam suam certissimam scientiam reipsa mentiretur; aliud enim dicere quam scias mendacium est, atque intrinsece malum, et nunquam licitum. Unde Exod. XXIII sic expresse praecipitur omni judici: *Non suscipies voces mendacii... Nec in judicio plurimorum acquiesces sententiae, ut a vero devies.* Et Apostolus ad Romanos XIV sic scribit: *Omne quod non ex fide peccatum est.* Id est, omne quod sit contra conscientiam peccatum est, ut explicat sanctus Ambrosius, relatus in can. *Quaerat hic,* § *Illud autem,* de Poenit., dist. 2. Tum quia praesertim in criminalibus nullimode potest habere locum prima sententia, quia nullo modo licet judici condemnare ad mortem quem certissime scit innocentem, suprema lege Dei id prohibente. Ex. XXIII, ibi: *Insontem et justum non occides.* Quamvis enim per leges humanas teneretur judex condemnare ad mortem *secundum allegata et probata* ostensum reum, quem ipse privata scientia scit certissime innocentem, adhuc tamen non posset licite ipsum condemnare, ratione dictae legis divinae, id prohibentis, cum contra legem divinam et naturalem nihil valeant leges humanae; arg. can. *Inferior* 5, dist. 21, c. *Cum inferior* 16 de Maiorit. et obedient.; Clement. *Ne Romani* de Election.

Tertia sententia, duabus aliis probabilior, 60
docet quod si nulla media declinandi officium judicis supersint, possit quidem judex *secundum allegata et probata* contra propriam scientiam licite ferre sententiam in civilibus et causis criminalibus minoribus, ubi solum agitur de poena pecuniaria, privationis officii vel bonorum; non autem in criminalibus majoribus, in quibus agitur de poena vitae vel mutilationis. Sic tenent Imola et alii juristae in l. *A divo Pio* ff. de Re judicata; Pirhing lib. 1 decr., tit. 32, n. 5 et 10; Reiffenstuel ib., n. 46; Clingesperger lib. 4 Instit., tit. 1, quaest. 4; Adrianus quodlib. 2, punct. 3, et quodlib. 6, art. 3; Lessius lib. 2 de Justit. et jur., c. 29, dub. 14; Layman lib. 3 Theol. Moral., tr. 6, c. 2, n. 8; Lugo tom. 2, disp. 37, sect. 4, n. 42 et sequent.; Coninch. tom. 2 de Sacramentis, disp. 13 de Censuris, n. 106 et 110, et disp. 34 de Matrimon., n. 99; Petrus Navarra de Restitutione c. 3, n. 161; Malderus, Sa, Bonacina, Toletus cum Busembaum, et La Croix lib. 4, c. 3, dub. 2, art. 4, et alii.

Ratio autem quare judex possit licite contra 61
propriam conscientiam ferre sententiam *secundum allegata et probata* in civilibus et criminalibus minoribus, et non in criminalibus majoribus, est quia judex in causis civilibus et criminalibus minoribus habet ad hoc legitimam potestatem ab ipsa republica, quae est domina bonorum suorum subditorum, et potest de illis disponere quando bonum publicum id requirit, ut in hoc casu, ne forma publicorum judiciorum cum populi scandalo evertatur. At vero in criminalibus majoribus non habet judex hanc potestatem a republica, quae, cum non sit domina vitae ac membrorum suorum subditorum innocentium, non potest concedere judici talem potestatem. Tum quia occidere innocen-

tem est intrinsece malum, sicuti cognoscere non suam uxorem; sed nemo potest licite cognoscere quam certo scit esse non suam, quantumvis probetur per legitimos testes esse suam, et judex pronuntiet esse suam; ergo nec etiam licebit condemnare innocentem, quantumvis probetur nocens per falsa et apparentia testimonia. Maior est clara, minor est certa et communis, et conceditur ab ipsismet auctoribus contrariis; arg. cap. *Inquisitioni* 44 de Sent. Excomm., ubi coniux certo sciens occultum impedimentum matrimonii, quod tamen in judicio probare nequit, tenetur potius humiliter sustinere excommunicationem quam juxta sententiam judicis reddere debitum, adeoque neque in proposito potest respublica dare auctoritatem judici ad licite condemnandum innocentem contra propriam conscientiam, quantumvis probetur nocens per falsa et apparentia testimonia; et ad hoc faciunt dicta sub num. 52.

62 Nec valet dicere quod sit contra rationem ut plus deferatur uni quam duobus vel tribus testibus; uti faceret judex qui propter suam solam privatam scientiam relinqueret testimonium duorum vel trium testium: tum quia hac ratione quilibet judex fingere posset se habere privatam scientiam de innocentia convicti rei, et sic quemlibet reum sibi bene affectum liberare in grave Reipublicae detrimentum. Non valet, inquam, quia, licet sit contra rationem credere magis uni testi quam duobus vel tribus, non est tamen contra rationem credere magis sibi quam centum testibus; quia unusquisque facit sibi plenissimam fidem. Imo non solum facit sibi fidem, sed evidentiam rei, contra quam non valent centum testes oppositum deponentes. At tum quia respondetur non adesse tale periculum in grave assertum reipublicae detrimentum, quia cum in foro externo non sit credendum judici, nisi id probet, sed potius debeat puniri propter justitiae ordinem non servatum, non subibit libenter illud periculum punitionis in foro externo, nisi urgente et stimulante conscientia in foro interno gravioris punitionis apud Deum, juxta illud Matthaei 10, n. 28: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.*

63 De primo igitur ad ultimum quando judex scit certo scientia privata aliquem esse innocentem, licet juridice probatus sit nocens, tenetur omni modo eum liberare, si potest, verbi gratia excogitando causas sufficientes ad repellendam accusationem, vel singillatim interrogando circumstantiam loci, temporis et hujusmodi, juxta exemplum Danielis prophetae, Dan. XIII, uti sic testium falsitas possit deprehendi; vel relinquendo carcerem apertum, si hoc sine majori malo et scandalo fieri possit, vel remittere causam ad judicem superiorem, et coram illo testificari innocentiam certo a se cognitam rei falso accusati. Quod si autem nullum praefatorum aut similium fieri posset seu juvaret pro liberando tali innocente, et judex urgeretur a praepotente parte ad ipsum morti adjudicandum, tunc potius deberet judex officium demittere quam innocentem contra propriam conscientiam, licet juridice probatum nocentem, ad mortem condemnare, non obstante quod etiam hoc modo nihil esset ipsi innocenti profuturus. Sic verius censet cum aliis Lessius lib. 2, cit. cap. 29, num. 78; Mastrius Theol. moral. disp. 6, n. 25; Felix Potestas tom. 1, part. 1, n. 118 et 119; Reiffenstuel loc. cit., num. 50; Lugo, Filliuccius, Toletus, et alii citati pro tertia sententia.

Judex licet habeat certam scientiam privatam 64
contra reum, quia verbi gratia propriis oculis vidit illum delinquentem, si tamen juridice probatus sit innocens, non potest licite ipsum condemnare, quia judex ut persona publica debet sequi scientiam publicam, et procedere secundum allegata et probata, praesertim in favorem rei; arg. cap. *Odia* 15 de Regulis Juris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari;* cap. *In poenis* 49 de Regulis Juris in 6, ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda;* l. 115 ff. de Regulis Juris, ibi: *In poenalibus causis benignius interpretandum est;* l. 42 ff. de Poenis, ibi: *Interpretatione legum poenae molliendae sunt potius quam asperandae;* et sic tenent S. Thomas 2-2, qu. 67; Navarr. cap. 25; Abbas in cap. *Pastoralis* 28 de Officio delegati, § *Quia vero,* n. 8; Covarruvias lib. 1 Variar. Resolut., cap. 1, n. 8; Cajetanus, Filliuccius, Lessius, Bonacina cum Busembaum, et La Croix lib. 4, cap. 3, dub. 2, art. 4; Reiffenstuel lib. 1 Decr., tit. 32, n. 36, et alii. Et ratio est quia generale est quod actore non probante reus absolvitur; can. *Cum Ecclesia Sutrina* 3, § final., de Causa possession. et propriet.; l. *Qui accusare* Cod. de Edendo, cum similibus. Tum quia talis judex absolvendo reum non agit contra propriam conscientiam cum pronuntiet eum esse innocentem, sed solum quod contra ipsum nihil legitime et juridice fuerit probatum, et pro hac conclusione faciunt jura adducta sub n. 58.

Judex non potest a reis criminaliter inquisitis 65
exigere juramentum, dum judicialiter, uti principales, examinantur. Sic novissime statuit Benedictus XIII in Concilio Romano, tit. 3 de Jurejurando, cap. 2. Vide verb. *Accusatus,* num. 26.

Judices synodales, quibus a Romana Curia 66
committuntur judicandae causae in partibus a Curia remotis, designari debent personae in ecclesiastica dignitate constitutae, quae sive personatum, sive canonicatum in aliqua cathedrali ecclesia obtineant. Hi vero designandi

sunt ab Episcopis in synodis; et si aliqui ante novarum synodorum celebrationem obierint, substitui alii possunt etiam extra synodum ab Episcopo cum consensu capituli usque ad novam synodum perseveraturi. Designatorum vero sive in synodis, sive extra, nomina secretario supplicum libellorum Pontificis deferantur. Designentur vero saltem quatuor in quacunque dioecesi, vel plures, si amplitudo ejusdem postulet. Bened. XIV tom. 1 Bullar., Const. 28 incip. *Quamvis paternae.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

67 Quatuor hic non incongrue sunt discutienda. I. An judex supplere valeat quae omissa a partibus sunt. II. An sequi teneatur sententiam aequiorem. III. An probabiliorem. Et demum, IV. Quid faciendum si causa ei videatur utrinque aeque probabilis.

68 Ad primum quod attinet, potest judex ea supplere quae juris, non item quae facti sunt,
69 nisi ex actis reluceant. Primum membrum probatur ex Lege unica Cod. Ut quae desunt advocat. part. iudex suppleat; membrum posterius inde patet, quod jura partium allegare non judicis, sed advocati officium est. Consule Voet. in comm. ad Pand. l. 5, tit. 1, n. 49.

70 Limitatio subnexa est aeque aperta, propterea quod si facta ex actis reluceant, scit illa ut judex, consequenter cum fidem publicam sequi debeat, debet etiam secundum illa pronuntiare. Quapropter si ex actis colligat alterutrum litigantium praescripsisse, debet ei rem ex praescriptione adjudicare, esto in ea se non fundaverit. Bruneman in d. l. unica, n. 8; Zanger de Except. part. 3, cap. 26, n. 16.

71 Addit Stryk. juridic. dissert. vol. 2, disp. 2, cap. 3, num. 7: *Si facta quaedam* (sunt ejus verba) *judici nota sint, etiam ex aliis actis ista supplere tenetur.* Sed meo judicio minus recte.

72 Quod concernit secundum, si jura sint utrinque dubia, tenetur judex sequi sententiam ae-
73 quiorem. Et ita capi debet lex 8 Cod. de Judiciis, ubi habetur: *Placuit in omnibus rebus praecipuam esse justitiae aequitatisque, quam*
74 *stricti juris rationem.* Caeterum si lex sit clara, esto judici dura, ac nimis videatur rigorosa, non potest tamen ab ea recedere, l. 12, § 1, ff. Qui et a quib. manumitt.

75 Quoad tertium, recte Auctor, n. 52, sensit haud posse judicem sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori. Adi vero Peregrin. in Manuduct. ad Jurisprud. Justin. lib. 5, tit. 18, qui et de eo disserit, an advocatus causam tueri possit secundum opinionem probabilem in concursu probabilioris.

76 Restat ut de quarto disseratur. Variae autem sunt hac de quaestione opiniones. Mihi ea semper arrisit sententia, ut judex vel transactionem suadeat, vel eo rem dirigat, ut forte aut per arbitros controversia dirimatur, aut vero aequaliter dividatur. Confer Peregrin. in Manuduct. ad Jurisprud. Justin. lib. 4, tit. 18, qui aliorum opiniones refert unaque confutat.

NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Editionis Venetae 1782.

Multi docent judices saeculares nihil omnino posse a partibus recipere, eo quod leges digest. correctae sint per jus authenticorum, quo prohibetur judicibus universaliter munera accipere: Auth. *Ut judices suo quoque suffragio.* Ita Antoine in tract. de obligat., cap. 5, § 1, in not. post quaest. 4, in qua quaerit an liceat judici munera a partibus accipere: definitque resp. 1 nihil licere judici accipere pro ferenda sententia, sive justa, sive injusta, eumque sic accepta restituere teneri, spectatoque solo jure naturali, et ante omnem sententiam restitutionem fieri debere ei qui dedit. Et resp. 5 statuit ne munera quidem liberalia, et sponte, ac sine ullo onere oblata, accipere judici fas esse, aeque ubi hoc etiam jure naturali, si minus sit magni momenti, vetitum esse ostendit, subdit: *Cum autem dissentiant doctores circa obligationem restituendi ante omnem sententiam munera sponte ac liberaliter, nec ad vexationem injustam redimendam donata confessor debet semper judicem obligare ad talem restitutionem; tum quia forte ad eam jam tenetur ex conscientia, tum quia tali poena dignus est, et per eam avocandus est a relapsu.*

ADDITIONES CASINENSES.

In hoc articulo sequentia addere fas sit:

Quaeritur utrum judex licite possit poenam 1
relaxare. *Dicendum, quod duo sunt quantum ad propositum pertinet, circa judicem consideranda: quorum unum est, quod ipse habet judicare inter accusatorem et reum; aliud autem est quod ipse non fert judicii sententiam, quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur judex ne reum a poena absolvere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cujus jus quandoque pertinet ut reus puniatur, puta propter aliquam injuriam in ipsum commissam, cujus relaxatio non est in arbitrio alicujus judicis, quia quilibet judex tenetur jus suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicae, cujus potestate fungitur, ad cujus bonum pertinet quod malefactores puniantur.* D. Thomas 2-2, qu. 67, art. 4.

Hinc ex D. de Ligorio: *Judex debet judicare secundum leges. Unde ordinarie non potest poenam relaxare vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ab bonum reipublicae aliud necessarium esse dictaret epikeja,*

vel nisi de privata tantum injuria actoris ageretur. Lib. 4, cap. 3, n. 205.

2 Quaeritur utrum judex possit aliquem condemnare, etiamsi non sit aliquis accusator. Respond. negative cum D. Thoma in haec verba: *Dicendum quod judex est interpres justitiae. Unde philos. dicit in 5 ethic.: « Homines ad judicem confugiunt, sicut ad quamdam justitiam animatam. » Justitia autem.... non est ad seipsum, sed ad alterum, et ideo oportet quod judex inter aliquos duos dijudicet: quod quidem fit cum unus est actor, et alius est reus. Et ideo in criminibus non potest aliquem judicio condemnare judex, nisi habeat accusatorem, secundum illud Act. xxv: « Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem priusquam is qui accusatur praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina »* (quae ei objiciuntur), 2–2, qu. 67, art. 3.

3 Quid vero sit faciendum judici, cum utrinque adsint sententiae probabiles in quaestione juris?

Debet ferre sententiam secundum opinionem de jure probabiliorem. Quippe judex est constitutus ut secundum merita causae, et sententiam quae ei videtur maxime rationi consona, causam decidat; alioquin esset acceptor personarum. Hinc optime merito damnata ab Innocentio XI sequens propositio: *Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Ex D. de Ligorio ib., n. 309 et seq.

4 Hic adverte ex DD. sententia: *quod attendenda est illa opinio quae probabilior est secundum allegata et probata.* Hinc dicunt primo non posse judicem aperire alteri parti quod ipsa posset pro se allegare, quia hoc esset agere munus advocati, quod judici non licet. Notant secundo DD. propositionem damnatam loqui praecise de sententia; quare dicunt ex illa non vetari judici opinionem minus probabilem sequi quoad actus, prout examinare testes, etc., sententiam praecedentes ex D. de Ligorio, loc. cit., num. 210.

5 Hoc pacto, ut quoad primum ex consultorum mente aliqua dicamus, exploratum habe, quod ea quae sui origine a litigantibus procedunt nullo modo a judice fieri possunt; adeoque nec exceptionum non oppositarum, nec testium non productorum ratio habenda in sententiis ferendis; nisi quod in causis criminalibus incumbit judicibus sic instituere testium examina, ut non modo inquirant in criminis qualitates et circumstantias reum gravantes, sed et in eas quae ad ejus innocentiam comprobandam videri possunt pertinere. Voet ad Titul. ff. de Judiciis, n. 49.

6 Atque ut clarius hac de re constet, illud animadvertendum, ictos in hac re distinguere ea quae *facti* ab iis quae *juris* sunt. In iis quippe quae facti sunt, id pro certo habendum, judicem ea supplere non posse quae a partibus non allegentur (nisi notoria prorsus sint ex instrumentis illis quae probationis ergo in judicio prolata sunt); ne alioquin supplendo ea quae dubii facti sunt, non tam judicis quam advocati partibus videatur fungi, et patrocinari potius quam judicare. Nota vero quod si omissa causam relinquant obscuriorem ac difficiliorem ejus determinationem, potest judex per sententiam interlocutoriam monere litigantes ut plenius instruant litem pendentem, nec est quod ea propter quisquam eum habuerit jure suspectum. Ex Voet loc. cit.

Secus vero se res habet ex DD. placito in 7
iis quae juris sunt; quippe tunc judex recte potest supplere quod ex lege est, quemadmodum compertum habemus ex leg. un. Cod. Ut ea quae desunt advocatis partium judex suppleat, in haec verba: *Non dubitandum est judicem, si quid litigatoribus, vel ab his qui negotiis adsistunt, minus fuerit dictum, id supplere et proferre quod sciat, legibus et juri publico convenire. — Qua ratione,* scribit idem Voet, *nihil vetat quominus judex consuetudinem quoque, quanquam non allegatam, in lite finienda sequatur, si modo inveterato usu jus tale inductum constet. Appellationem quoque declarat desertam, parte licet adversa nec allegante nec petente; in quantum appellatione deserta, confirmata est ipso jure judicis inferioris sententia, quae per desertam appellationem, non ultra potest suspensa dici;* loc. cit.

Quaeres an sententia judicis injusta obliget 8
in foro conscientiae?

Resp.: *Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, sive feratur per falso allegata et probata, sive ex judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae, manetque parti laesae, tametsi non appellet, jus suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona... Ratio est quia sententia eatenus obligat in conscientia, quatenus habet rationem iudicii, hoc est ut determinatio juris, et definitio justi.*

Dixi in foro conscientiae; *quia in foro externo, ubi non tam veritas facti quam probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est, ad evitanda scandala et incommoda; neque elapso termino (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege sic statuente, tum in poenam pigritiae, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis.* Ex D. de Ligorio lib. 4, cap. 3, dub. 2, n. 215.

Hinc duo sequentia subnectuntur:

I. *Is cujus bona per sententiam manifeste injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi alter juste praescripserit) per occultam compensationem ea recipere, quia recuperat jus suum.*

II. *Qui sciens per injustam sententiam mala fide accepit bona, tenetur ea semper restituere,*

neque unquam praescribere potest; quia sunt aliena, et possessor malae fidei nunquam praescribit: imo tenetur expensas restituere et compensare damna, etiamsi pars laesa non appellaverit, cum non renuntiet ideo juri suo. Ex D. de Ligorio loc. cit.

JUDICIUM

Summarium.

1. Judicium quod sit; quot vero, et quae, seu principales; seu minus principales personae ad illud constituendum requirantur. Ad num. 7. - 8. Judicium a quibus causis, et quomodo dividatur. Ad num. 11. - 12. In judicio, seu processu summario quae solemnitates omitti possint, quae vero non. Ad num. 14. - 15. In quibus causis judicium summarium institui potissimum soleat ac possit. Ad n. 22. - 23. An possit extra casum necessitatis et pietatis Judicium exerceri diebus feriatis; quot vero sint, et quae feriarum species. Ad num. 27. - 28. Quid licitum vetitumve sit circa dies feriatos, habita diversitatis feriarum ratione. Ad num. 39. - 40. Subnectuntur additiones ex aliena manu. Ad num. 74.

1 Judicium sumptum pro causae discussione, quae coram judice pro tribunali sedente fit, definitur, quod sit: *legitima rei controversae apud judicem inter litigantes tractatio, seu disceptatio et dijudicatio.* Est in re communis, cum Glossa in cap. *Forus* 10 de Verborum significat., verb. *Judicium,* ubi dicit quod: *Judicium est legitimus actus duarum personarum, actoris et rei, super eadem quaestione sub eodem judice contracta.*

2 Ad constituendum judicium requiruntur ordinarie tres personae principales, scilicet judex, actor et reus; leg. *Inter litigantes* 62, juncta Glossa marg. litt. F, ff. de Judiciis; c. *Forus* 10
3 de Verbor. significat. Judex sic dictus, *quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet,* prout expresse habetur in can. *Justum est* 1, caus. 23, qu. 2, et in cit. cap. *Forus* 20 de Verb. significat., est persona quae publica auctoritate judicio praeest, et quasi mediatorem agens inter litigantes, rem controversam secundum juris praescriptum definit, arg. can. *In istis* 3, dist. 4, et cit. c. *Justum est,* et cit.
4 cap. *Forus.* Actor *ab agendo dictus,* est persona quae actionem proponit, et prior ad judicium provocat; leg. *In tribus* 13, leg. *Qui prior* 29 ff. de Judiciis, et talis in causis criminalibus proprie vocatur *accusator;* leg. *Inter* 10, leg. *Accusatore* 13 ff. de public. Judic.; l. *Si accusatoribus* 4 Cod. de Accusat., et cit. cap. *Forus* 10 de Verbor. significat., expresse dicitur: *Accusator vocatus est, quasi causator, quia ad causam vocat eum quem appellat.* In causis autem civilibus proprie vocatur *actor*
5 seu *petitor;* l. *Inter* 62 ff. de Judiciis. Reus sic dictus non a reatu, *sed a re* de qua disceptatur, et est controversia, ut expresse habetur in cit. cap. *Forus,* ibi: *Reus a re quae petitur nuncupatur; quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur quandiu in Judicium pro re aliqua petitur;* est persona quae ab actore provocatur, seu in jus vocatur, et contra eam in judicio agitur.

6 Notanter autem dictum est sub n. 2, quod ad constituendum judicium requiruntur *tres personae principales,* quia ultra ipsas tres personas principales solent intervenire aliae personae minus principales, seu accessoriae, ut testes, advocatus, procurator, tabellio et aliae nonnullae, veluti ministri justitiae, ut docet communis praxis. De iis vero quae concernunt 7
judicem, actorem, reum, advocatum et procuratorem, vide verb. *Judex, Actor, Reus, Testis, Advocatus* et *Procurator.*

Judicium dividitur juxta quatuor causarum 8
genera: scilicet a causa efficiente, seu ratione judicis illud peragentis; dividitur in judicium *ecclesiasticum* et *saeculare.* Judicium *ecclesiasticum* est illud in quo coram judice ecclesiastico disceptantur et definiuntur causae ad forum ecclesiasticum pertinentes. Judicium *saeculare* e contra est illud in quo coram judice saeculari seu laico disceptantur et definiuntur causae ad forum saeculare pertinentes. A causa 9
finali, seu ratione finis ob quem processus judicialis instituitur, dividitur judicium in *civile, criminale* et *mixtum.* Judicium *civile* est illud in quo actor suum vel alterius commodum privatum prosequitur, sive causa ex contractu, sive ex delicto descendat, non agendo tamen super delicto seu crimine. Judicium *criminale* e contra est illud in quo agitur super crimine ad publicam vindictam seu poenam publicam, sive ea corporalis sit, sive pecuniaria applicanda fisco; aut publici officii privatio et hujusmodi. Judicium *mixtum* est illud in quo partim civiliter et partim criminaliter agitur, ut verbi gratia cum de crimine aliquo, uti de furto et damno illato, agitur ad interesse partis et simul ad vindictam publicam. A causa 10
materiali seu ratione materiae controversae judicium dividitur in *petitorium* et *possessorium.* Judicium *petitorium* est illud in quo principaliter de rei proprietate, dominio, vel quasi dominio; vel de jure aliquo in re vel ad rem competente, ut si res vindicetur, haereditas petatur, actio empti, depositi, commodati, aut alia similis intentetur. Judicium *possessorium* e contra est illud in quo non de proprietate vel dominio rei, sed de sola possessione seu quasi possessione ejusdem contenditur, sive adipiscenda seu retinenda, sive recuperanda. A causa formali seu ratione formae in ipso 11
servatae dividitur judicium in *ordinarium* et *summarium.* Judicium *ordinarium* (quod appellatur etiam *plenarium* seu *solemne*) est illud

in quo judex cum ordinaria figura et strepitu judicii plenarie et solemniter, servatis omnibus requisitis solemnitatibus, procedit juxta plenum et totale praescriptum juris. Judicium *summarium* (quod appellatur etiam *extraordinarium*) est illud e contra in quo judex simpliciter vel summarie, et de plano, sine ordinario et solemni strepitu, ac figura judicii, sola facti veritate inspecta, procedit. Clement. *Dispendiosam* 2 de Judiciis, et Clement. *Saepe contingit* 2 de Verb. significat., et l. *Nec quicquam*, § *De plano*, ff. de Offic. proconsul.

12 In judicio seu processu *summario*, quamvis possint omitti illae solemnitates quae jure solum positivo requiruntur, non tamen omitti possunt illae quae jure naturali aut gentium ad legitimam causae decisionem sunt necessariae; sic colligitur aperte ex cit. Clement. *Dispendiosam* 2 de Judiciis, et cit. Clement. *Saepe contingit* 2 de Verb. signif., et tenet communis
13 doctorum. Prima pars conclusionis ostenditur inductione, allegando textum cit. Clement. *Saepe contingit*, ubi Clemens V, determinans et declarans quid in judicialibus commissionibus, quae fiunt a principe, vel a jure, significent haec verba, scilicet, quod *procedatur simpliciter, et de plano, et sine strepitu, et figura judicii*, seu summarie dicit: *Nos autem publicationem hujusmodi (quantum nobis est possibile), decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut judex cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem, quantum poterit, faciat breviorem, exceptiones, appellationes dilatorias, et frustratorias repellendo; partium advocatorum et procuratorum contentiones et jurgia, testiumque superfluam multitudinem refraenando.* Et infra post alia multa, subdit: *Sententiam vero definitivam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) in scriptis, et (prout magis sibi placuerit) stans, vel sedens proferat etiam (si videbitur) conclusione non facta, prout ex petitione et probatione, et aliis actitatis in causa fuerit faciendum.*

14 Secunda pars conclusionis, scilicet, quod in judicio seu processu summario non possint omitti ea quae de jure naturali aut gentium sunt necessaria ad legitimam causae decisionem, colligitur etiam clare ex cit. Clement. *Saepe contingit* de Verbor. significat., ubi Clemens V inter alia sic statuit: *Non sic tamen judex litem abbreviet, quin probationes necessariae et defensiones legitimae admittantur. Citationem vero ac praestationem juramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi.* Unde ex istis et ex aliis quae ibi subjungit Pontifex aperte colligitur quod in judicio seu processu summario nequeunt a judice omitti ea quae de jure naturali aut gentium sunt necessaria ad legitimam causae decisionem, quia, si talia a judice omitterentur, veritas occultaretur, et sic justa sententia sequi non posset.

Judicium summarium in duplici causarum 15
genere solet potissimum institui, scilicet in causis, quae celerem requirunt expeditionem. Clement. *Dispendiosam* 2 de Judiciis, et in causis quae sunt modici valoris et levis momenti, Authentic. *Nisi breves*, et ibi Glossa, Bartol., Bald., Cod. de Sent. ex periculo recitand. Causae celerem expeditionem requiren- 16
tes sunt praesertim illae quae recensentur in cit. Clement. *Dispendiosam* 2 de Judiciis, ibi: *Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis judiciarii observatione causarum docet experientia provenire, restringere in subscriptis casibus cupientes, statuimus ut in causis super electionibus, postulationibus vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus vel praebendis, seu quibusvis beneficiis ecclesiasticis, aut super decimis... Nec non super matrimoniis, vel usuris, et eas quoquomodo tangentibus ventilandis procedi valeat de caetero simpliciter, et de plano, ac sine strepitu judicii et figura.*

Sic etiam summarie decidi solent causae pau- 17
perum, pupillorum, viduarum, carceratorum, aliorumque miserabilium personarum. Authent. de Mandatis Principum, § *Sit tibi quoque*, collat. 3. Item causae alimentorum; l. 2 ff. de Feriis. Sicut et causae spolii, depositi, mercedis et forensium, seu peregrinorum. Engel lib. 2 Decr., tit. 1, n. 12; Reiffenstuel ibid., n. 48; Maranta part. 4 Speculi Aurei, dist. 9, a n. 166, et alii. Item causae religiosorum; c. *Olim* 26 de Accusationibus; Reiffenstuel loc. cit., n. 48; Maranta loc. cit., n. 170 et 171.

Causae modici valoris et levis momenti di- 18
versimode assignantur a doctoribus, ut notat Glossa in cit. Authent. *Nisi breves*. Alii enim censent esse modicam et levem causam, quae est usque ad quinquaginta aureos; arg. l. 1 Cod. de Defensoribus civit. Alii autem putant illam esse modicam et levem, quae est usque ad trecentos aureos; arg. Authent. de Defensoribus civit., § *Et iudicare*, collat. 3. Vel usque ad decem libras auri: arg. Authent. de Appellationibus, § *Illud*, collat. 3. Alii tandem melius supradictis docent modicitatem et levitatem causarum dijudicandam esse prudenti arbitrio judicis juxta diversam qualitatem personarum, quia una causa, verbi gratia, centum aureorum, quae inter homines mediocris fortunae censeretur magna, inter duos principes vel valde divites reputatur modica. Sic Glossa et Bartolus in cit. Authent. *Nisi breves;* Reiffenstuel loc. cit., num. 50; Maranta loc. cit., dist. 9, n. 189, cum pluribus aliis ibi citatis.

19 Causae judicio summario tractandae possunt etiam, non contradicentibus partibus, tractari et decidi judicio ordinario et solemni, textu expresso in Clement. *Saepe contingit* 2 de Verb. signific., § final., ibi: *Si tamen in praemissis casibus solemnis ordo judiciarius in toto vel in parte, non contradicentibus partibus, observetur, non erit processus propter hoc irritus,* 20 *nec etiam irritandus.* Si tamen judicium quod ex sui natura fuisset summarium, ex actoris electione reddatur ordinarium, tunc sententia prolata, non servatis solemnitatibus juris, erit nulla et invalida, quia, ex quo actor sua sponte elegerit, et adhibuerit judicium ordinarium cum posset tenere summarium, sententia debet proferri, sub poena nullitatis, secundum praescriptas solemnitates in tali judicio ordinario et solemni observandas; Card. de Luca tom. 3, disc. 1, de Judiciis, n. 12 et 53; Reiffenstuel 21 loc. cit., n. 51, et alii. Sententia enim prolata in judicio ordinario et solemni, non servatis solemnitatibus a jure praescriptis et requisitis, est nulla; l. *Prolatam* Cod. de Sent. et interlocut. omnium judicum, cap. *In causis* 19 de Sententia et re judicata; Card. de Luca loc. cit., n. 11 et 12; Reiffenstuel loc. cit., n. 43, 22 et alii. Valida autem est sententia prolata in judicio summario, quamvis non servatis plerisque solemnitatibus a jure positivo requisitis, si sint observatae illae quae jure naturali aut gentium ad legitimam causae decisionem sunt necessariae, cit. Clement. *Dispendiosam* 2 de Judiciis, et ex alia Clement. *Saepe contingit* 2 de Verb. significat.; et patet ex dictis supra n. 12 et 13. Sic Barbosa in d. Clement. *Saepe contingit*, n. 1 et seq.; Reiffenstuel loc. cit., n. 41; Maranta part. 4 Speculi Aurei, disp. 9, n. 8 et seq., et alii communiter.

23 Judicium extra casum necessitatis et pietatis nequit exerceri diebus feriatis, sive sacris sive profanis, l. 1 ff. de Feriis, l. *Si feriatis* ff. eod., et l. 2 Cod. eod., cap. *Omnes dies* 1, et cap. 24 *Conquestus* 5 de Feriis. Dicitur notanter *sive sacris, sive profanis*, quia feriarum tres sunt species, scilicet feriae sacrae, rusticae et repen- 25 tinae. *Feriae sacrae sive solemnes* sunt illae quae ob reverentiam et cultum Dei principaliter sunt institutae, ut sunt omnes dies festi de praecepto, de quibus fit mentio in cit. cap. *Omnes dies* 1, et cit. cap. *Conquestus* 5 de Feriis; et praesertim in Bulla Urbani VIII in- 26 cip. *Universa. Feriae rusticae* (quae etiam vocantur necessariae) sunt illae quae ob necessitates hominum praesertim ruri laborantium, instituuntur, uti sunt feria messium et vindemiarum, de quibus fit mentio in cit. cap. *Conquestus* 5 de Feriis, § ultim., et in l. 1 ff. de 27 Feriis. *Feriae repentinae* sunt illae quae non ex certa et stabili lege constituuntur, sed extra consuetum ordinem repente et subito indicuntur, ut solet fieri ob coronationem principis, aut ejus adventum, vel ob insignem victoriam de hostibus reportatam; l. *Sed et si*, § *Si Feriae*, ff. Ex quibus causis majores, etc. Item propter hostilitatem, vel grassantem publicam luem, aut similem causam extraordinariam, et tales repentinas ferias solus princeps, non autem judex auctoritate propria indicere potest; leg. *A nullo* Cod. de Feriis.

Prohibitio exercendi judicium diebus feriatis 28 extenditur ad omnes judicii partes, quae regulariter sunt tres. Prima est inchoatio causae 29 per rei citationem, quae rei citatio praesertim exsecutiva per apparitorem sive nuntium facienda, cum spectet ad actus judicii, ut patet ex cap. *Quoniam* 11 de Probationibus, ibi: *Qui fideliter universa judicii acta conscribant, videlicet citationes, dilationes*, etc., nequit ex rigore juris fieri diebus feriatis, ut expresse tenuit Rota in causa Bononien. *Liberationis a Fidejussione* 9 Februarii 1607; apud Farinac. lib. 2, dec. 233, num. 4; et tenent Baldus in l. *Cum Clericis*, n. 3, Cod. de Episc. et Clericis; Lanfrancus tract. de Citat., n. 18; Reiffenstuel lib. 2 Decr., tit. 9, n. 54; Abbas in cap. *Conquestus* 5 de Feriis, n. 20; Fagnan. ibid., n. 56, allegans praxim et aliam decisionem Rotae, quae est dec. 365, n. 1, part. 3 recent., et alii, arg. cit. cap. *Conquestus* 5 de Feriis, et l. ult. Cod. eod., ubi videtur actus iste specialiter fuisse prohibitus his verbis: *Nulla quemque urgeat admonitio, praeconis horrida vox sileat.*

Secunda pars judicii est processus, qui fit 30 per causae cognitionem, examinatis et juratis testibus, exhibitisque litteris probatoriis; et haec pars judicii, cum sit vere et proprie actus judicialis, prohibetur fieri sub poena nullitatis diebus feriatis, cap. *Omnes dies* 1, et cap. *Conquestus* 5 de Feriis; l. 1 de Feriis; l. *Juris jurandi* Cod. de Testibus, cum similibus; et sic tenet communis doctorum. Tertia est sen- 31 tentiae prolatio, ejusque exsecutio, et haec pars judicii cum sit propriissime actus judicialis, prohibetur expresse fieri diebus feriatis sub poena nullitatis, cit. cap. *Omnes dies* Cod. eodem, cum similibus, et communissima doctorum.

Judicium adeo prohibitum est exerceri feriis 32 sacris, ut neque de consensu partium possit in ipsis valide exerceri, textu expresso in cap. *Conquestus* 5 de Feriis, ibi: *Quibus utique solemnibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere; ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia quam contingit diebus hujusmodi promulgari.* Et sic tenet communis doctorum. Et ratio est, quia feriae sacrae, utpote in honorem Dei institutae, principaliter concernunt cultum divinum, cui partium consensu renuntiari et praejudicari nequit. Item neque de consensu 33

partium potest judicium exerceri feriis repentinis, quia istae feriae respiciunt potius publicum quam privatum partium favorem, arg. l. *Omnes dies* Cod. de Feriis. Pacto autem seu consensu privatorum nequit derogari favori ac juri publico; cap. *Si diligenti* 12 de Foro competenti; leg. *Jus publicum* ff. de Pactis; Glossa in Clement. *Saepe contingit* de verb. Significat., verb. *Ob necessitates;* Abbas in cap. *Omnes dies* 1 de Feriis, n. 11; Fagnan. in cap. *Conquestus* 5 de Feriis, n. 7 et seq.; Reiffenstuel lib. 2 Decr., tit. 9 de Feriis, n. 32; Speculator eod. tit., § *Nunc videamus,* n. 1,
34 et alii. Potest tamen de consensu partium exerceri judicium feriis rusticis, textu expresso in cit. cap. *Conquestus* 5 de Feriis, ibi: *Licet diebus feriatis qui gratia vindemiarum vel messium ob necessitates homines indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate;* et concordat l. *Omnes Judices* Cod. de Feriis, et l. 1 ff. eod. Et ratio est quia tales feriae concessae sunt principaliter in gratiam privatorum. Ne scilicet occasione judicii praepediantur a commoditate colligendi fruges suas; iis autem quae in sui gratiam sunt concessa seu introducta, possunt partes libere renuntiare textu expresso in l. *Si quis* 29 Cod. de Pactis, ibi: *Cum sit regula juris antiqui, omnes licentiam habere, his, quae pro se introducta sunt, renuntiare.*

35 Omnibus feriis, sive sacris, sive repentinis, sive rusticis, potest exerceri judicium ratione necessitatis aut pietatis; *Communis,* textu expresso in cit. cap. *Conquestus* 5 de Feriis, ubi a generali prohibitione exercendi judicium diebus feriatis excipiuntur duo praemissi casus his verbis expressi: *Nisi necessitas urgeat vel pie-*
36 *tas suadeat.* Hinc ratione necessitatis, sive publicae, sive privatae, possunt tunc expediri causae quae celeritatem requirunt, ut si res propter dilationem peritura esset, verbi gratia si oriatur controversia circa collectionem fructuum caeteroquin perituroruni, vel circa capturam piscium raro aut certis solummodo diebus apparentium, arg. cap. *Licet* 3 de Feriis, et l. *Solet* ff. eod. Sic causae respicientes alimenta necessaria possunt expediri diebus feriatis, cum talibus alimentis indigeamus omnibus diebus, l. *Publicas* Cod. de Feriis. Item diebus feriatis potest procedi contra malefactores et facinorosos latrones, quia ex captura facinorosorum hominum sequitur purgatio provinciae, et salus, et securitas plurimorum innocentium. Item diebus feriatis potest carcerari debitor suspectus de fuga, ut notat Glossa communiter recepta in l. ult. Cod. de Feriis, ibi: *Nisi timeatur de recessu.* Sic de primo ad ultimum ratione necessitatis possunt diebus feriatis exerceri omnes illi actus judiciales, qui ob defectum testium, seu judicis, aut alterius impedimenti nequeunt exerceri aliis diebus. Et ratio est, quia ex cap. *Quod non est* 4 de Regulis juris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum,* et ut expresse habetur in can. *Sicut* 11 de Consecr., dist. 1: *Necessitas non habet legem;* et concordat c. *Quoniam* 13, caus. 1, qu. 7, cap. *Omnes* 1 de Feriis; cap. *Consilium* 2 de Observat. jejun.; cap. *Consuluisti* 3 de celebrat. Missar.

Ratione pietatis possunt diebus feriatis exer- 37
ceri actus judiciales pro causis debilium vel miserabilium personarum, quia sic suadeat pietas, et in operibus pietatis et misericordiae non est habenda distinctio dierum, arg. can. *Utinam in omni tempore* 11, dist. 76, et cap. *Nunquam* 33 de Consecrat., dist. 4. Et sic tenet Glossa in cit. c. *Conquestus* 5 de Feriis, verb. *Pietas;* Speculator tit. de Feriis, § *Sequitur,* n. 1 et seq.; Hostiensis in Summa, tit. de Feriis, n. 4, et alii communiter. Item diebus feriatis ratione pietatis tractari possunt causae quae ad religionem spectant. Nam *summam esse rationem quae pro religione facit,* patet ex leg. *Sunt Personae* ff. de Religiosis et Sumptibus funerum. Et de facto diebus festivis solent judicari et puniri haeretici ad majus aliorum tunc confluentium terroris exemplum. Item ex motivo pietatis possunt diebus feriatis tractari, et definiri ea quae spectant ad pacem et concordiam, l. ult. Cod. de Feriis.

In causis summariis, seu de plano tractandis, 38
potest exerceri judicium tempore feriarum rusticarum, textu expresso in Clement. *Saepe contingit* 2 de verb. Signific., ibi: *Sancimus ut judex cui taliter causam committimus.... tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure, procedere valeat.* Et sic tenent doctores communiter. Non potest 39
tamen judicium exerceri in causis summariis extra casum necessitatis aut pietatis tempore feriarum sacrarum et repentinarum; Glossa communiter recepta in cit. Clem. *Saepe contingit,* verb. *Ob necessitates,* de verb. Signific.; Abbas ibid., n. 28 et 29, et alii passim, argumento a sensu contrario desumpto ex cit. Clement. *Saepe contingit;* ibi enim causae summariae permittuntur solum tractari et definiri *tempore feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure,* quales sunt feriae rusticae, sive messis atque vindemiarum, aliaeque ad mitigandos calores aestivos concessae; adeoque secus est dicendum de feriis sacris et repentinis, ibi non expressis et non exceptis, quia exceptio unius firmat regulam in contrarium, l. *In iis quae* de Legibus, et Glossa ibid. expresse ait: *Exceptio a regula firmat regulam in aliis; sive exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis,* ut inquit Fagnan. in cap. *Illa,* n. 31, Ne sede vacante, et late probat Barbosa, Axiomat. 85, n. 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De judiciis tametsi haud parce disserat auctor, libet tamen pauca, sed ordine servato, habere.

40 Judicium non male definitur: *Ordo judiciarius quo coram judice competente causae controversae disceptatio inter actorem et reum legitime peragitur, ut sententia lis finiatur, ut suum cuique tribuatur.*

41 De judicii divisionibus agit hic auctor, sed congruentius Bohemer. Indroduct. in jus digest. lib. 5, tit. 1, n. 2 et seq.

42 Quatuor in omni judicio consideranda sunt. Primum est *legitima pertractatio secundum ordinem praescriptum,* ne nullitas in processu lateat, leg. 4 Cod. de sent. et Interlocut.

43 Hinc non est incongruum inquirere utrum judicium a citatione an a litis contestatione
44 initium capiat. Haec autem obtinet distinctio. Quantum ad fundandam jurisdictionem judicis, initium judicium capit a citatione, ac propterea inducit citatio praeventionem et litis pendentiam. Quantum vero ad litigantes, nonnisi a litis contestatione initium capit judicium; Stryk. in Usu moderno Pandect., lib. 4, tit. 1, § 5.

45 De antiqua forma litis contestationis adhibitis testibus factae videri possunt Vultejus de Judic., lib. 3, c. 1, n. 7 et 55; Obrechtus de
46 litis Contestat., cap. 5, n. 2 et seq. De hodierna vero litis contestatione confer Bohemer Introduct. in Jus digestorum, lib. 5, tit. 1, n. 5, et plur. seq.

47 Plures vero sunt effectus litis contestationis, qui citationi tribui nequeunt. *Primo* enim, malam fidem inducit. *Secundo,* impedit mutationem libelli. *Tertio,* constituit procuratorem dominum litis. *Quarto,* inducit quasi contractum, novationemque. *Quinto* (quod est consectarium praecedentis effectus), facit actiones ad haeredes transitorias et temporales perpetuas. *Sexto,* pertinet post contestationem litis omnis causa et utilitas rei ad officium judicis. *Septimo,* dilatorias excludit exceptiones. Adi de iis et aliis effectibus Stryk. in Usu moderno Pandect. lib. 5, tit. 1, § 4; Bohemer Introduct. in Jus digestorum, l. 4, tit. 1, n. 10.

48 *Alterum* in omni judicio considerandum est *legitima judicis persona coram quo processus peragitur.* In omni autem judice, *primo* re-
49 quiritur *habilitas.* Inhabilitas autem vel est naturalis vel civilis: et civilis vel est absoluta, vel secundum quid; consule Bohemer. Introduct. in Jus digestorum, lib. 5, tit. 1, n. 12, qui rem exemplis illustrat. *Secundo* in judice requiritur *integritas,* ut praestet officium viri boni. Quocirca permissum est litigantibus ju-
50 dices suspectos recusare. An vero integrum collegium recusari possit, non conveniunt DD. Sunt qui affirmant si maxima pars collegii sit suspecta; Strauch. dissert. Juris Public. 13; Mev. part. 1, dec. 194, fere per tot. Sed id restringunt ad inferiora tribunalia; Vultejus de Judic. lib. 2, c. 7, n. 206; Plum. in Process. Camerae tit. 25, § 1. *Sed fateor,* inquit Stryk. in Usu moderno Pandect., lib. 5, tit. 1, § 11, *omnino publicae rei salutem exigere, ne facile recusentur summa Tribunalia; quod si tamen legibus probata causa adsit, non video quid recusationi obstet.*

Quod attinet ad modum proponendi recu- 51
sationem, jure civili in libello recusationis suspicionem generaliter allegare sufficit, praestito tamen juramento calumniae. At jure canonico 52
causa in libello exprimenda. Cognitio vero de illa, vel coram arbitris expeditur, vel ad superiorem devolvitur; Bohemer. Introduct. in jus digestorum, l. 5, tit. 1, n. 14.

Pertinet huc etiam juramentum perhorre- 53
scentiae jure canonico introductum, quod hujus efficaciae est ut, illo praestito, quis coram illo judice apud quem litigare perhorrescit, se sistere non teneatur, sed causa ad superiorem devolvatur. Vide de hoc perhorrescentiae juramento Feliman. in tractatu ita inscripto.

Requiritur *tertio* in judice *competentia,* quae 54
duplex, tum respectu jurisdictionis, ut habeat illam jurisdictionis speciem ad quam pertinet causa controversa; tum respectu reorum ex quorum persona ordinarie competentia judicis aestimatur. De hoc autem foro competente intuitu reorum consulendus prae caeteris Voet. in Comment. ad Pandect., lib. 5, tit. 1, per tot., qui materiam pro dignitate tractat.

Tertium in omni judicio considerandum con- 55
cernit *legitimam litigantium personam,* id est actorem et reum. Actor in judicio dicitur qui quod sibi debetur persequitur; reus vero qui contra actoris persecutionem se defendit, ejusque elidit intentionem.

In actore primo requiritur ut habeat is *le-* 56
gitimam personam standi in judicio. Hanc non habent servi, excommunicati, banniti, majores magistratus durante officio, minores et pupilli absque curatore vel tutore, prodigi, et filiifamilias; Bohemer. Introduct. in jus digestorum, lib. 5, tit. 1, n. 39. Monet vero idem auctor 57
loco mox citato, majores magistratus, hodiernis moribus, durante etiam officio agere posse; tum monet filiosfamilias in peculio castrensi 58
et quasi castrensi libere agere posse, in peculio vero adventitio extraordinario agere debere consentiente patre, si pater potuisset usumfructum acquirere, et in peculio adventitio ordinario patrem ipsum agere debere, filio consentiente.

Tenet Groenveg. de legib. abrogat., l. 5 di- 59
gestor. tit. 1, leg. 4, posse hodie filiosfamil. ea quacunque causa contra patres agere, non obstante patriae potestatis vinculo. At Stryk. 60
in Usu moderno Pandect., lib. 5, § 33, sententiam hanc temperat si de illis bonis quaestio sit quorum usufructus patri non competit,

vel etiam de bonis maternis, patre ad secunda vota transeunte.

61 Nec aliquid hac in re innovavit Jus Canoni-
62 cum in cap. 11 de Sponsalib. In eo enim causam singularem esse, ubi pater uxorem filii detinet, ex contextu apparet quo casu, ut et omni alio ubi manifesta patris injuria, nec hodie beneficium implorandi auxilium judicis filio denegandum.

63 Secundo in actore requiritur ut ipse *volens et sponte agat*. Tribus vero casibus ad agen-
64 dum compelli quis potest. *Primo*, si alterius ex jure perfecto intersit alterum agere; vide l. 8 in fine ff. de Optione legata; l. 2, § penult. et ultimo, ff. ad Leg. Rhodiam de Jactu, l. 13, § 30, ff. de Actionibus empti. *Secundo*, si quis ad agendum teneatur ex officii necessitate, ut tutor, curator, etc. *Tertio*, si quis ad agendum provocetur per remedia, quae ex leg. *Diffamari* Cod. de Ingenuis et manumiss., et l. *Si contendat* ff. de Fidejuss., usu forensi
65 trahuntur. Huc etiam pertinet provocatio, creditorum moto concursu.

66 Qui agere in judicio haud possunt, regulariter nec actores esse queunt, si excipiantur excommunicati et banniti, ne alias beneficio
67 afficiantur. Id vero nota quoad reos, alium pro alio conveniendum haud esse, nisi *primo* aliquis nexus subsit. *Secundo* aliquando per indirectum jus pignorationis, vel represaliarum adhibeatur; de quarum requisitis alibi agendum.

Quartum considerandum in omni judicio 68
respicit *qualitatem causarum peragendarum* quae varii sunt generis, alterantque ipsum processum, imo et forum. Interest autem ut justo ordine uti plures concurrunt, proponantur. In 69
his autem regulis fundatur ordo. *Primo*, praecognosci illa debent sine quibus caetera intelligi haud possunt, uti sunt causae praejudiciales; Hertius de ordine causarum in Jud. tract., § 4 et seq. Hae si in causa principali inciden- 70
ter moveantur, tandiu principalis ipsa causa sistitur, donec judicatum de incidente sit ab eodem judice, tametsi alia cognoscere de ea principaliter haud valeat, leg. 14 Cod. de ordin. Judic. *Secundo* in illis quae non cohaerent aut ab altero dependent, proponendum est praestantius. Inde fit ut criminalis mota ab actore 71
terminanda sit prae civili a reo mota; Hertius ubi supra, § 13 et sequent. Eadem de ratione 72
quaestio a fisco mota circa rem suspendit privatam actionem de eadem motam, leg. 35 ff. de Jure fisci. *Tertio*, praeparatoria primum tra- 73
denda, deinde principalia. Atque hinc est, quod 74
causae possessionem ante controversiam de proprietate sint finiendae nisi in petitorio res sit aperta.

JUDICIUM TEMERARIUM, SUSPICIO, ET DUBITATIO

Summarium.

1. Judicium, suspicio, et dubitatio inter se differunt. Ad n. 2. – 3. Dubitationis et suspicionis quidditas assignatur. – 4. Suspicio alia est levis, alia gravis, alia violenta, et quae sint. – 5. Judicium aliud est prudens, et aliud imprudens, et quale sit utrumque. Ad num. 6.–7. Dubitatio, et suspicio, alia item est prudens, alia imprudens, et utraque explicatur. – 8. Assignantur judicia sufficientia vel insufficientia ad judicandum, suspicandum, dubitandum de vitio vel crimine alterius. – 9. Judicare, suspicari, vel dubitare de alterius vitio an sit peccatum. Ad num. 10. – 11. Judicium temerarium de alterius crimine quale peccatum sit. Ad num. 12.–13. Temere suspicari, vel dubitare de alterius crimine, an, et quale sit peccatum. Ad num. 16.

1 Haec tria, scilicet, Dubitatio, Suspicio et Judicium inter se differunt, *communis ac certa*, et patet ex earum definitionibus, quae mox
2 dantur. Dubitatio enim non est verus assensus, sed veluti suspensio animi in neutram partem se determinantis, ac veluti in ancipiti
3 haerentis. *Est in re communis.* Suspicio est assensus debilis junctus cum formidine de op-
4 posito. *Est in re communis.* Haec suspicio, alia est levis, alia gravis, et alia violenta. Suspicio levis est quae assensum valde debilem, multum vero dubitationis vel formidinis de opposito habet. Suspicio gravis seu vehemens est quae plus assensus, et minus formidinis vel dubitationis de opposito habet. Suspicio violenta (quae in cap. *Ex litteris* 12 de Praescriptionibus, appellatur *violenta, et certa suspicio*) est quae plurimum assensus, et valde parum, vel vix aliquid dubitationis vel formidinis de opposito continet, adeoque pertingit ad integram persuasionem seu credulitatem ex
5 conjecturis seu indiciis haustam. Judicium est plenus et firmus animi assensus vel credulitas. *Est in re communis.*

Judicium aliud est prudens, quando scilicet 6
nititur sufficientibus indiciis seu conjecturis ad generandum firmum assensum de alterius probitate vel improbitate. Aliud vero est imprudens, seu *temerarium judicium*, quando scilicet sufficientibus indiciis seu conjecturis non innititur. Et sic dubitatio et suspicio est pru- 7
dens si innititur, et temeraria si non innititur sufficientibus ad rationabiliter dubitandum vel suspicandum indiciis seu conjecturis. *Communis.*

Indicia sufficientia ad judicandum, suspican- 8
dum vel dubitandum de vitio vel crimine alterius, sunt, verbi gratia, videre hominem noctu accedere ad domum suspectam vel infamem, aut inde exire; videre hominem noctu admotis scalis tentare aperire fenestram alicujus domus, et hujusmodi. Indicia autem insufficientia sunt videre hominem honestum et alias bonae famae clara die transire per talem do-

mum vel plateam, ubi femina infamis habitat. Videre hominem clara die coram vicinis et transeuntibus palam admovere scalam, tentare aperire fenestram alicujus domus, et hujusmodi, quia licet possit quis, positis et visis primis indiciis, prudenter judicare vel suspicari quod unus fuerit adulter, et alter fur, non sic tamen positis et visis solum secundis indiciis, cum potius tunc debeat prudenter judicare talem non animo adulterandi, sed alio justo et honesto fine dictam domum vel plateam transire, et alium non animo furandi, sed ob aperiendam propriam domum, non aliter, propter amissam clavem, sic de facili aperibilem, quam admota scala fenestram ascendere. Generatim igitur illa dicuntur indicia sufficientia ad judicandum, suspicandum vel dubitandum de vitio vel crimine alicujus, quandocunque illa ex se, vel communi usu hominum sunt ut plurimum conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur vel dubitat. Illa autem dicuntur indicia insufficientia, quae ex se, vel communi usu hominum sunt indifferentia, aut raro conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur vel dubitat.

9 Judicare, suspicari vel dubitare de alterius vitio vel crimine prudenter, et ex sufficientibus indiciis seu motivis, quae scilicet habent aliquam moralem connexionem cum tali vitio vel crimine, per se loquendo nullum est peccatum. *Communis* cum Layman lib. 3, tract. 3, part. 2, cap. 2, num. 4; Lugo disput. 14, sect. 2; Azor. part. 5, lib. 3, cap. 11, qu. 3; Sporer tom. 2, tract. 5, in 8 praecept. Decalog., cap. 4, num. 25; Reiffenstuel Theol. mor. tr. 6, dist. 6, qu. 6, num. 59. Et ratio est, quia proximus amittit jus suae famae et bonae existimationis respectu illius hominis, cui ejus vitium seu crimen sufficientibus indiciis proponitur, unde iste taliter dubitando, suspicando, vel etiam judicando, neque peccat contra charitatem proximi, neque contra justitiam, arg. can. *Quod suspecti* 15, caus. 3, qu. 5, et c. *Suspicionis* 39 de Officio delegati, cum similibus, ubi licite ac juste ob legitima indicia, nunc judices, nunc testes, aliique possunt recusari.

10 Judicium temerarium, absque sufficientibus indiciis de vitio vel crimine proximi in materia gravi deliberate conceptum, est peccatum ex genere suo mortale; *communis* cum S. Thoma 2-2, qu. 60, art. 3, et colligitur aperte ex verbis Christi Matthaei VII, et Lucae VI: *Nolite judicare et non judicabimini; nolite condemnare, et non condemnabimini*, ubi de judicio temerario sermonem esse patet ex contextu. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae in oculo tuo est* (peccatum grave) *non consideras?* Et sanctus Jacobus apostolus in sua Canonica, c. 4, conjungit judicium temerarium cum detractione: *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi et judicat legem.* Detrahere autem proximo in materia gravi est peccatum grave, adeoque, etc. Tum quia hoc patet ratione; nam quisque habet jus ad famam seu bonam existimationem sui apud quemcunque hominem, donec per sufficientia signa innotescat seu demonstretur malus, juxta illud: *Quique praesumendus est bonus, donec demonstretur malus*, arg. can. *In cunctis* 12, caus. 11, qu. 3, cap. *Mandata* 6, et cap. *Dudum* 16 de Praesumpt. Ergo gravem ei injuriam infert qui temere absque sufficientibus indiciis firmam de ipsius improbitate concipit sententiam, eumque in corde suo condemnat, adeoque graviter peccat.

Ut autem tale judicium sit peccatum mor- 11
tale, tres requiruntur conditiones. Prima, quod judicium *sit in materia gravi;* quae materiae gravitas vel levitas attendi debet vel ex ipsa substantia materiae vel ex qualitate personae. Unde defectu gravitatis materiae, veniale erit judicare de Paulo furtum unius julii; et ratione qualitatis personae, veniale erit judicare de juvene parum honesto quod transeat per aliquem locum ad inhonesta. Secunda, quod *judicium sit firmum et plene deliberatum;* quia, si judicium non sit firmum et quasi pro moraliter certo conceptum, erit sola suspicio; et si non sit deliberatum cum pleno consensu voluntatis, erit vel sola prima apprehensio de improbitate proximi, vel solus actus judicii imperfecti, non sufficiens ad peccatum mortale. Tertia quod *judicium sit ex levibus et sufficientibus indiciis seu conjecturis;* quia, si judicium sit ex gravibus et sufficientibus indiciis seu conjecturis, non erit temerarium, sed prudens, ut patet ex dictis supra num. 5. Hinc, 12
quia raro omnes tres allatae conditiones una simul interveniunt, raro judicium temerarium est mortale; una enim ex ipsis deficiente, judicium temerarium non est mortale; *communis.*

Suspicio temeraria de proximi vitio seu cri- 13
mine ex genere suo est peccatum veniale tantum; *communis* cum S. Thoma 2-2, qu. 60, artic. 3, et indicat etiam sanctus Augustinus, tract. 99 in Joan., dicens: *Si suspiciones omnino vitare non possumus, quia homines sumus; judicia tamen, id est definitivas firmasque sententias continere debemus.* Et ratio est, quia per suspicionem temerariam, etsi aliqualiter laedatur fama seu bona existimatio proximi, non tamen simpliciter et graviter, sed secundum quid et leviter tantum, cum suspicio sit solum levis assensus de vitio seu crimine proximi cum actuali dubitatione seu formidine de opposito. Potest tamen suspicio temeraria eva- 14
dere peccatum mortale per accidens, ut si oriatur ex maligno affectu, aut conjuncta sit cum gravi odio vel contemptu proximi. Si quis ex

tali temeraria suspicione in effectum externum malignum aut damnum proximi procedat, ut si ex sola suspicione judex reum condemnaret; superior subditum puniret, aut ab officio amoveret; si ratione talis suspicionis, quis alicui suffragium in electione negaret, aut eum a consecutione alicujus notabilis boni impediret: *communis*.

15 Dubitatio temeraria positiva de vitio vel crimine alterius per se loquendo est solum peccatum veniale; *communis* cum Lessio lib. 2, c. 29, dub. 8; Layman l. c., num. 6; Sporer l. c., num. 34. Et ratio est eadem quae de suspicione, et a fortiori, quia minus laedit famam proximi dubitans solum num sit malus, quam etiam suspicans esse malum. Dubitatio enim temeraria positiva in hoc solum consistit quod quis, habitis sufficientibus indiciis ex quibus posset ac deberet judicare aliquem esse bonum, ille, omisso hoc judicio, ex aliis leviusculis indiciis seu conjecturis vel motivis, positive dubitet seu judicet esse dubium et incertum an sit bonus; adeoque, si per se loquendo suspicio temeraria est solum peccatum veniale, quia famam seu bonam existimationem proximi parum laedit, a fortiori per se loquendo erit solum peccatum veniale dubitatio temeraria positiva, quia minus famam proximi laedit. Dubitatio autem temeraria negativa de 16
vitio seu crimine proximi nullo modo est peccatum; *communis* cum citatis doctoribus. Et ratio est, quia per talem dubitationem nulla prorsus injuria infertur proximo. Dubitatio enim temeraria negativa in hoc solum consistit, quod quis oblata sibi cogitatione de bonitate vel malitia proximi, omne judicium omnemque suspicionem et dubitationem positivam ex defectu motivi et rationis circa ipsius bonitatem vel malitiam suspendat, quod, cum nullimode sit ei injuriosum, nullum pariter erit peccatum.

JURAMENTUM

PARTITIO ARGUMENTI

JURAMENTUM: 1. quoad ea quae concernunt ejus esse, divisionem, et modum licitum, seu illicitum jurandi; 2. quoad ea quae concernunt juramentum judiciales; 3. Juramentum promissorium quoad ea quae concernunt ejus interpretationem, obligationem, irritationem, dispensationem et relaxationem seu remissionem.

Articulus I. *Juramentum quoad ea quae concernunt ejus esse, divisionem, et modum licitum seu illicitum jurandi.*

Summarium. 1. Juramentum quid sit. - 2. Juramentum dividitur in assertorium et promissorium, et quid sit utrumque. Ad n. 4. - 5. Juramentum tam assertorium quam promissorium dividitur in simplex et solemne; et quale sit utrumque. - 6. Juramentum rursus dividitur in contestativum, exsecratorium, et comminatorium, et singula explicantur. - 7. Juramentum potest fieri quatuor modis, qui assignantur. - 8. Quaenam conditiones requirantur ad hoc ut juramentum sit licitum. - 9. Juramentum debitis conditionibus factum nullum includit peccatum. Ad num. 12. - 13. Quid sit jurare cum restrictione mentali. Ad num. 26. - 27. Jurare sine animo jurandi an liceat. Ad num. 31. - 32. Jurare falsum sine animo jurandi quale peccatum sit. - 33. Jurare sino animo implendi quale peccatum sit. - 34. Quid de juramento sine causa ex consuetudine culpabiliter retenta. Ad num. 35. - 36. Assignantur variae juramenti formulae. Ad num. 47. - 48. Ad licite jurandum requiritur certitudo veritatis, tum ex parte rei juratae, tum ex parte personae jurantis, et quando talis certitudo habeatur. Ad num. 50. - 51. Veritas juramenti est triplex, et assignatur. - 52. An quando, et quibus liceat juramentum exigere. Ad num. 56. - 57. Animadversiones ex aliena manu. - 1. Novae additiones ex aliena manu. Ad num. 8.

1 Juramentum est invocatio tacita vel expressa divini numinis, tanquam primae et infallibilis veritatis in testem alicujus rei. *Est in re com-*
2 *munis*. Juramentum dividitur in assertorium et promissorium; ita Scotus in 3, dist. 39, quaest.
3 unica, et *communis* aliorum. Juramentum assertorium est illud quo simpliciter sine aliqua promissione aliquid affirmatur vel negatur. *Est*
4 *in re communis*. Juramentum promissorium est illud quod ad confirmationem promissionis seu contractus, aut pacti alicujus corroborationem adjicitur. *Est etiam in re communis*.

5 Juramentum, tam assertorium quam promissorium, dividitur in juramentum simplex et in juramentum solemne. *Juramentum simplex* est quod fit per simplicem divini numinis invocationem vel contestationem in confirmationem rei assertae vel promissae. *Juramentum solemne* est quod per certam verborum formulam vel corporalem alicujus rei, verbi gratia, sancti Evangelii attactum, perficitur coram legitimo superiore, ut majorem auctoritatem et aestimationem habeat, quale potissimum solet fieri in judiciis, in professione fidei, in homagiis ac juramento fidelitatis et hujusmodi. *Sic in re communis doctorum*.

Rursus juramentum dividitur in juramentum 6
contestativum, execrativum et comminatorium. *Juramentum contestativum* est illud quo Deus simpliciter ut testis invocatur. *Juramentum execratorium* seu *imprecatorium* est illud quo jurans sibi ipsi, vel aliis sibi caris, et ad ipsum pertinentibus mali quidpiam a Deo falsitatis vindice imprecatur, nisi verum sit quod asserit vel promittit. *Juramentum comminatorium* est illud quo jurans comminando promittit ali-

cui malum poenae, ut verbi gratia. *Per Deum ego te verberabo; Per Deum ego te occidam,* et hujusmodi.

7 Juramentum potest fieri quatuor modis, scilicet mente, nutu, facto et verbo. *Mente* fit juramentum quando intra animum aliquid affirmatur vel negatur, Deusque in confirmationem invocatur velut testis. *Nutu* fit juramentum quando alicui dicitur: Jura per Deum, et ipse oculis vel capite annuit. *Facto* fit juramentum quando aliquis oblatum sibi ad jurandum Evangelium tangit. *Verbo* fit juramentum quando aliquid dicit vel scribit, verbi gratia *Juro* in iis tamen circumstantiis, in quibus sic intelligitur Deus vocari in testem.

8 Ad juramentum, ut sit licitum, requiruntur tres conditiones, tanquam comites ipsius, nempe *veritas, judicium* et *justitia,* ut habetur expresse ex Jeremiae IV, ibi: *Jurabis, Vivit Dominus, in veritate, judicio et justitia. Veritas* in hoc consistit quod res sit vera, aut ex gravi ratione vel bona fide putetur vera, et sic veracissimi Numinis testimonium non adducatur in attestationem falsi seu mendacii, alioquin esset perjurium et gravissimum peccatum. *Judicium*, seu judicii discretio in hoc consistit, quod juramentum non fiat sine necessitate, gravi causa ac utilitate, sed cum prudenti intellectus consideratione, ac pia et reverenti voluntatis affectione. *Justitia* in hoc consistit, quod res sit licita et honesta, et sic aequissimi Numinis testimonium non adducatur in confirmationem rei iniquae et peccato obnoxiae.

9 Juramentum factum cum omnibus dictis conditionibus nullum est peccatum: imo est potius actus virtutis religionis. Sic S. Thomas 2-2, qu. 89, art. 4, asserens tale juramentum esse actum religionis sive latriae. *Est communis theologorum et canonistarum,* et habetur clare ex Deuteronomio VI, ibi: *Dominum tuum timebis, ac per nomen ejus jurabis,* et ex Psal. LXII, ibi: *Laudabuntur omnes qui jurant in eo,* cum similibus. Juramentum tamen 10
cui deest prima conditio, scilicet *veritas,* est semper peccatum mortale. Nec hic excusat levitas materiae, quia, sive haec sit gravis, sive levis, sive seria, sive jocosa, aequaliter tamen repugnat Deo testificari falsum: et tale juramentum dicitur perjurium cum gravi in Deum irreverentia, quippe cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit aut possit decipere testando falsum. *Communis.* Juramentum cui deest secunda condi- 11
tio, scilicet *judicium,* ut plurimum est peccatum veniale tantum; potest tamen fieri mortale ratione pravae et scandalosae consuetudinis jurandi sine necessitate et utilitate, et ratione negligentiae ad tollendam talem pravam consuetudinem. Unde consuetudo incaute jurandi graviter perstringitur in Sacra Scriptura, ut Ecclesiastici c. XXIII, ibi: *Jurationi non assuescas os tuum; multi enim casus in illa,* et iterum ibidem: *Vir multum jurans implebitur iniquitate,* cum similibus. *Communis.* Juramentum 12
cui deest tertia conditio, scilicet *justitia,* potest esse grave vel leve juxta gravitatem vel levitatem materiae. Et sic, qui jurat facere rem solum venialiter malam, aut vanam, vel inutilem, seu frivolam, peccat solum venialiter, quia ibi levis tantum irreverentia in Deum censetur. Qui vero jurat se facturum rem mortaliter malam, ut se aliquem occisurum, peccat mortaliter, quia est gravis irreverentia divina auctoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; in quo duae sunt malitiae species distinctae, una contra proximi charitatem, qua vult alteri malum: altera contra Dei reverentiam, qua ad illud abutitur auctoritate Dei odientis omne malum. *Communis* [1].

Jurare cum restrictione non pure mentali, 13

[1] Falsum videtur romanis censoribus peccare tantum venialiter hominem qui rem malam se facturum juret, quae tamen venialem tantum culpam involvat, aut saltem minus probabilis opinio, quam tuto sequi non valeamus. Horum judicio facile assentior, etsi probe scio plures esse auctores qui cum Ferrario sentiant. Moveor vero ad id statuendum, primum quia longe pejus est jurare, sive Deum in testem vocare promissionis de re mala, quam facturi spondemus, quam jurare de re honesta vel indifferenti sine ulla necessitate, quod tamen sine veniali culpa fieri non potest. Deinde, qui se peccatum veniale commissurum jurat, Deum invocat ad suum propositum roborandum confirmandumque: promissio enim idcirco divini testimonii auctoritate munitur ut firmior et immobilior evadat. Quid vero injuriosius Deo esse potest quam infinita ipsius nominis majestate abuti, quam ipsius auctoritatem in praesidium iniquitatis adhibere? Rursus, qui sine animo jurandi jurat, graviter peccat, qui juramento abutitur. Sed hoc pejor abusus est quo quis juramento utitur ad confirmandam iniquitatem. Praeterea si jures sine animo committendi veniale illud peccatum, graviter peccas ex communi sententia, quia perjurus es, scilicet, quia Deum vocas in testem falsi: cur vero si jures cum vero animo peccatum veniale perpetrandi, venialiter dumtaxat delinquas? Abuteris enim juramento, quod res sacrosancta est, cujus finis est confirmatio veritatis: profanas sanctum Dei nomen dum illud assumis, atque convertis in vinculum iniquitatis. Deum infinite sanctum in peccati venialis testem invocando adducis tanquam fidejussorem et approbatorem illius; testes enim adhibentur ut id approbent quod suo testimonio confirmant.

An non haec maximam Deo irrogatam injuriam redolent? Et quis dicat levem tantum esse in Deum irreverentiam? Scio adversarios reponere jurantem non intendere Deum ad approbandam iniquitatem inducere, atque id lubenter fateor; nam si id expresse intenderet, blasphemus in Deum foret. Sed facto id ipsum praestare dicimus, dum Dei testimonio utitur. Nec magis urget aliorum responsio, qui ajunt jurantem non teneri nisi sub veniali, evitare peccatum veniale. Id sane verum est; at sub gravi culpa tenemur abstinere ab invocatione divini testimonii in confirmationem iniquitatis, etiam minimae, quia malitia quaecunque, etsi minima, summopere Deo repugnat; ac summa Deo injuria fit dum ad confirmandum propositum perpetrandae iniquitatis invocatur. Haec adnotanda duximus,

sed aliquo sufficienti modo externata, est licitum, et excusat a mendacio et perjurio in omnibus casibus in quibus ex justa causa habet quis jus seu debitum ad occultandum secretum. La Croix lib. 3, part. 1, num. 286 et sequ.; Viva ad proposit. 27 damnat. ab Innocentio XI, num. 3; Felix Potestas tom. 1, part. 2, num. 1731; Reiff., Layman, Lessius, Cardenas et Sporer tom. 1, tract. 3, in 2 praecept. Decalogi, cap. 1, num. 104, ubi testatur de communi. Et ratio est, quia talis locutio externa, quamvis non facile ab audiente percipiatur, tamen, quantum est ex se, habet significationem conformem conceptui in interno mentis loquentis, ut enim conjuncta signis vel circumstantiis humano modo cognoscibilibus est significativa integrae propositionis mentalis, etiam illius partis per quam verificatur locutio. Locutio autem vera licite juratur, si adsit justa et rationabilis causa jurandi; tum quia talis restrictio non pure mentalis non est facta animo decipiendi, sed occultandi secretum, ad quod occultandum seu celandum habet jus seu debitum, ut supponitur, adeoque non includit mendacium, nec perjurium, cum fit ex gravi et rationabili causa.

14 Hic ad clariorem intelligentiam advertendum venit quod duplex est restrictio mentalis. Una *pure mentalis*, et alia *non pure mentalis*, sed aliquo sufficienti modo externata. *Restrictio pure mentalis* est quando tota propositio, spectatis omnibus circumstantiis, prout exterius profertur, est absolute falsa, in mente autem proferentis aliquid subintelligitur per quod, si ab audiente perciperetur, fieret vera; attamen illud subintellectum nullo prorsus signo externo manifestatur, neque in illius cognitionem humano modo veniri potest, ut verbi gratia si Petrus interroget Paulum, an hodie viderit Franciscum? et Paulus respondeat: *Non vidi*, et in mente subintelligat: *Non vidi in foro, cum tamen viderit domi suae*. Restrictio illa est pure mentalis, quia ex nullis circumstantiis prudenter colligi poterat Petrum interrogare Paulum de visione Francisci in foro, aut Paulum de illa respondere. *Restrictio non pure mentalis*, seu restrictio realis et externa est quando propositio, spectatis quidem praecise verbis, unum de se absolutum significatum habet; sed ex circumstantiis et adjunctis habet aliud ad illam spectans, et in mente proferentis retentum significare, ita tamen ut per illas circumstantias, vel per aliud signum exterius consignificetur illud quod in mente proferentis retinetur. Dantur enim quaedam circumstantiae et signa externa quae ex se habent verba limitare et consignificare cum illis; locutio namque non fit solis verbis, sed etiam completur ex circumstantiis personae, loci, temporis et negotii de quo agitur, ac ex signis externis. Ut proinde locutio possit secundum se esse falsa, sed quatenus simul cum circumstantiis consignificat, possit esse vera. Sic verbi gratia quamvis judex privata scientia sciat aliquem esse reum, nihilominus, si pro tribunali sedens dicat ipsum esse innocentem, ejus dictio et assertio potest esse vera, quia circumstantiae illae significant talem haberi a judice innocentem juridice, secundum allegata et probata. Sic Christus Dominus dicens Joan. VII, 8: *Ego autem non ascendo ad diem festum hunc*, verissimum dixit, quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur. Item haec propositio *Peto linguam bovis*, si proferatur in macello, significat linguam carneam animalis; si vero proferatur in pharmacopeo, significat herbam quae dicitur *lingua bovis*. Item haec propositio: *Petrus non est in triclinio*, potest esse vera, quamvis sit in triclinio, sed ibi non comedat, si sumatur ly *non est* pro *non comedit*, et sic de similibus. Unde circumstantiae loci, temporis, personae, et signa externa possunt consignificare aliquid in mente retentum, licet verba praecise id non manifestent, adeoque restrictio non pure mentalis, sed externata, et amphibologia, seu aequivocatio per verba aut signa externa per se aequivoca, est licita, etiam cum juramento in omnibus casibus in quibus ex justa causa habet quis jus, vel debitum ad occultandum secretum. Vide verb. *Mendacium*, a n. 13 ad 21.

Hinc confessarius, quamvis interrogetur a 15
tyranno an aliquid sciat ut confessarius et scientia sacramentali de peccato poenitentis, poterit etiam cum juramento asserere se nihil scire, etiam spectata tali scientia sacramentali, retinendo in mente *ad dicendum;* quia, cum confessarius habeat jus, imo strictissimum debitum ad id non revelandum, ex tali circumstantia apparet verba ista proferri a confessario quatenus homo est, et scientia extra sacramentalem, relate ad quam vere nihil scit, quod spectat ad scientiam sacramentalem. Et in hoc sensu communissime sacri interpretes docent locutum esse Christum Dominum quando, Marci XIII, loquens de judicii adventu dixit: *De die illo vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius hominis*. Licet enim Christus Dominus non solum qua Deus, sed etiam qua homo, diem universalis judicii vere sciret, quia tamen illum nesciebat qua legatus Patris et doctor hominum, cujus muneri notitia illa demandata non fuerat, et diem illum ignorabat ad publicam notitiam et scientiam com-

---

tum ut doctissimis censoribus morem gereremus, tum etiam ut lectores sciant quanta esse debeat confessariorum diligentia in impediendis hujusmodi juramentis. (NOTA THEOL. ROM.).

municabilem, quam discipulorum interrogatio requirebat, et ex circumstantiis luculenter apparebat verba illa de tali notitia et scientia communicabili fore accipienda, idcirco vere et absolute dixit se diem illum nescire. Vide tamen in calce hujus articuli Nota Rom. Theol. ad hunc n. 15.

16 Sic secretarius regni, ad occultandam veritatem, et servandum sibi impositum sigillum, poterit uti amphibologia, aut aequivocatione, aut restrictione non pure mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de uxore adultera a marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium? Et sic de aliis similibus casibus, in quibus datur gravis et rationabilis causa permittendi alterius deceptionem passivam salva veracitate loquentis, dummodo juramentum addatur semper restrictioni non pure mentali, sed externatae, vel per signa externa determinata, vel per verba ex se aequivoca sufficientia ad internam restrictionem significandam. Sic communiter doctores cum supra citatis sub num. 13.

17 Ita qui ex praesumptione falsa interrogatur a judice non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine vel debito, ad quod revera in foro conscientiae non tenetur, et iste non solum coram Deo esset immunis a mendacio, sed etiam a perjurio, si cum juramento negaverit. Vide verb. *Accusatus*, n. 31, ubi pro hac affertur solida ratio, et adducuntur doctores, ibidem sub num. 33, 34, 35, adducuntur exempla ibi videnda, ne jam dicta repetantur.

18 Item qui juramento interrogatur an veniat ex tali loco qui falso existimatur peste infectus, jurare potest se inde non venire, sub intelligendo *ex eo loco*, qualis existimatur, nimirum *peste infecto*. Navarrus, Tolet., Rodriquez, Suarez, et alii, cum Sanchez, et Sporer loco mox citando. Imo multi ut Toletus, Lessius, et alii cum Sporer tom. 1, tr. 3, in 2 praec. dec., num. 122, tenent quod, quamvis talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens, certo crederet se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare posset non transisse, utendo eadem restrictione, nimirum, *ut ab ipso periculum* timeri debeat.

19 Item si clericus vel religiosus sit coram saeculari judice conventus, non solum ipse pro se, sed etiam alii pro ipso jurare possunt, eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, *ut coram tali incompetenti judice deponi debeat. Communis.* Item si clericus vel religiosus, aut alia persona exempta a gabellis solvendis interrogetur a gabellario an habeat seu portet aliquid gabellae obstrictum, jurare potest se nihil tale habere, seu portare, utendo hac restrictione: *Nihil habeo seu porto ex quo gabellam solvere debeam;* Ledesma, Gobat cum Sporer loc. cit., num. 122, et alii passim. Vide verb. *Accusatus*, num. 42, ubi alia ad rem.

Item si Cajus, verbi gratia, sit certe et vere 20
creditor Titii in mille, et Sempronius sit incerte et dubie creditor ipsius Caji pariter in mille; ne Sempronius intentet sequestrum, et pro se exigat mille quae debet Titius Cajo, ipse Cajus potest licite jurare se recepisse dicta mille a Titio, quamvis revera non receperit, sed solum habeat pro receptis, quia jus Caji in mille contra Titium est certum, jus vero Sempronii contra Cajum non est certum, sed dubium, seu Cajus habet aliunde jus non solvendi illa mille Sempronio; unde Cajus habet jus reddendi tutum omni meliori modo quo potest suum creditum contra Titium. Quilibet enim habet jus tuendi suum omni majori securitate qua potest, maxime si alia non ei suppetat via suum assecurandi, et licita utatur restrictione, ut patet in exemplis allatis sub verb. *Accusatus*, n. 33, 34 et 35. Et sic expresse tenet cum aliis Tamburin. tom. 1, l. 3, § 5; Felix Potestas l. c., n. 1063, et in simili Sporer l. c., n. 123, cum pluribus aliis. Vide verb. *Solutio*, n. 42, 43, 44.

Item mercatores qui dicunt vel etiam jurant 21
se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, licet in rigore hoc verum non sit, excusantur a mendacio et perjurio per hoc quod ipsi intelligant, et satis sciatur et cognoscatur ab emptoribus, significare velle se non posse cum honesto et mediocri lucro ita vendere. Item cum dicunt vel etiam jurant merces sibi pluris constare, quamvis in rigore non sit verum, excusantur per hoc, quia quando dicunt sibi pluris constare, sciunt emptores quod non intelligant nude pretium rei emptae, sed etiam computent expensas vecturae et gabellae aliasque, quas faciunt toto anno in suam communem negotiationem; haec enim juste venire possunt nomine pretii, quo res ipsis constat; Gobat tom. 3, collectan. de Jurament., n. 672, citans Salmaticenses; La Croix lib. 3, part. 1, n. 301. Si autem locutiones mercatorum non essent verae in allato sensu, tunc mentirentur et si jurarent, pejerarent; doctores citati.

Reus, an, et quando teneatur, vel non fa- 22
teri veritatem judici ipsum interroganti sub juramento. Vide verb. *Accusatus*, a num. 10 ad 44.

Nec valet objicere quod per tales amphibo- 23
logias, seu aequivocationes et restrictiones non pure mentales, sed externatas, humana societas, et humanum commercium perturbetur, ex quo per tales locutiones regulariter decipiantur audientes, adeoque non esse licitas. Non valet, inquam, quia per similes locutiones commercium humanum potius justificatur quam perturbetur; nam humanum commercium non debet esse contra jus humanum. Nec officit

quod regulariter per similes locutiones decipiantur audientes, quia id per accidens sequitur, nam audiens prudens acuti et perspicacis intellectus posset veram significationem locutionis percipere, et simul imprudentiam suae interrogationis advertere, si signa, verba, circumstantias externas, et gravitatem rei, et jus seu debitum alterius de secreto occultando reflecteret; quod, si audiens talis non sit, sibi imputet quod non intelligat; signa namque et verba in talibus circumstantiis supponuntur per se significativa, et externata conformiter ad mentis restrictionem, adeoque de se perceptibilia; et sic loquens seu respondens intendit celare secretum, ad quod occultandum habet jus vel debitum, non autem audientem decipere. Nec ejus deceptionem, quam praevidet, vitare tenetur cum suo aut aliorum gravi et notabili praejudicio et damno, quia tunc est deceptio accepta, non vero data, ut patet a simili de scandalo passivo per communem doctorum, et clare constat ex celebri responsione ab omnibus, ut licita admissa, prout data fuit a S. Athanasio eludente satellites Juliani eum ad necem quaerentes: et a S. P. N. Francisco, qui cum a ministris justitiae requisitus *an illac transisset* quidam homicida, positis intra manicas manibus respondit, *isthac non transivit*, intelligens non transisse per suas manicas, et sic plenam et veram responsionem ex verbis, et illa actione externa componens.

24 Nec valet etiam objicere quod tales amphibologiae, seu aequivocationes et restrictiones mentales sint proscriptae ab Innocentio XI, die 2 Martii 1679, in istis tribus damnatis propositionibus 26, 27 et 28 in ordine. Propositio 26: *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.* Propositio 27: *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.* Propositio 28: *Qui mediante commendatione vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali praestare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

25 Non valet, inquam, quia in istis tribus propositionibus damnantur solum amphibologiae, aequivocationes et restrictiones pure mentales, ut pro certo notat Cardenas dissert. 19, c. 4, n. 35; Sporer tom. 1, tract. 3, in 2 praecept. Decalog., c. 1, sect. 3, n. 104; Viva ad propositionem 27 Innoc. XI, n. 5; La Croix l. 3, part. 1, n. 287 cum sequent.; Reiff. Theol. Moral. tract. 6, dist. 2, qu. 3, n. 40; Felix Potestas tom. 1, part. 2, n. 1731 et seq., et alii passim. Et tales amphibologias, seu aequi- 26
vocationes et restrictiones pure mentales esse omnino illicitas fatemur, et concedimus ultro et nos, quia includunt mendacium, quod est ab intrinseco malum, adeoque eas merito damnavit Pontifex in supra relatis propositionibus.

Jurare sine animo jurandi semper est illici- 27
tum, sive quis juret verum sive falsum, sive in re gravi sive in re levi, sive cum causa sive non, sive in judicio sive extra. Et ratio est, quia jurare sine animo jurandi semper continet mendacium irreligiosum, quod a nulla causa, sive levi, sive gravi cohonestari potest; quamvis enim juramentum fictum addatur assertioni verae, falso tamen asserit se jurare, qui non habet animum jurandi; qui enim dicit, verbi gratia promitto, dono, et hujusmodi, carens animo promittendi, donandi et hujusmodi, mentitur; mendacium autem nunquam est licitum, quantacunque detur causa, cum sit intrinsece malum. Unde Innoc. XI, die 2 Martii 1679, merito damnavit sequentem propositionem 25 in ordine, ibi: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.*

An autem jurare sine animo jurandi sit pec- 28
catum mortale vel veniale solum, variant doctores. Cajetanus enim 2-2, qu. 89, artic. 7; Felix Potestas tom. 1, part. 2, n. 1611; Hurtad. diss. 12, cap. 5; Armilla, Covarruv., Filguera et alii tenent quod qui jurat sine animo jurandi peccat mortaliter, quamvis verum juret, etiamsi materia sit levis, et sit extra legitimum judicium. Quam sententiam Suarez c. 17, n. 6, censet probabilem, quamvis nimis rigorosam. Et ratio istorum est, quia sic jurans, mentiens et proximum decipiens jurat, nam verbis externis dicit se jurare, et interius habet animum oppositum, et revera non jurat. Tum quia sic jurans illudit testimonio Dei, cum fingat se illud invocare, et tamen non invocat. Probabilius tamen et communius Suarez 29
loc. cit.; Sanchez lib. 3, c. 6; Lessius d. 8, num. 46; Castrop. p. 8, n. 4; Illsung t. 5, num. 55; Dicastill. d. 2, num. 288; Cardenas in 2 Crisi, d. 18, num. 12; Viva ad propositionem 25 Innocent. XI, num. 7; La Croix lib. 3, part. 1, n. 277; Sporer l. c., n. 133, et alii dicunt quod sic jurans peccat solum venialiter, dummodo non juret in contractu aut in judicio legitimo, aut in casu quo proximus pati possit aliquod grave damnum. Et ratio est, quia sic jurare, nec est graviter injuriosum Deo nec homini. Non Deo, quia invocatur exterius ad confirmandum duntaxat ve-

rum, et quamvis sit aliqua irreverentia illum invocare sine animo invocandi, atque adeo in vanum, ea tamen non est irreverentia gravis, sicuti non est irreverentia gravis jurare verum sine necessitate, hoc est sine judicio comite, ut diximus supra num. 11. Neque est graviter injuriosum homini, quia supponitur hoc fieri extra contractum et extra judicium legitimum, ac extra quemcunque casum in quo homo damnum aliquod grave patiatur ex hoc ficto juramento. Tum quia juramentum nec cadit super mendacium, nec super deceptionem proximi, sed tantum super rem veram; Deus enim recipit juramentum prout ex corde procedit; c. *Humanae aures* 11, caus. 22, quaest. 5.

30 Unde ad primam rationem primae sententiae respondent defensores secundae, quod non est peccatum mortale, quamvis aliquis mentiens et decipiens juret, dummodo juramento non confirmet mendacium vel deceptionem, quod hic non facit. Ad secundam rationem respondent, quod sic jurans non dicitur graviter illudere Deo, quia sicuti non dicitur graviter illudere Deo qui fingit se orare cum animo tunc non orandi, unde non peccat nisi venialiter in hac simulatione, ut docet S. Thomas 2-2, qu. 3, art. 4, ita nec dicitur graviter illudere Deo jurans verum sine animo jurandi; nec peccat secundum se, nisi venialiter, nolens interius Deum in testem advocare, quando aliunde ad id tenetur [1].

31 Jurare sine animo jurandi in judicio legitimo, et in contractibus ac casibus quibus proximus patiatur aliquod grave damnum ex tali ficto juramento, est peccatum mortale; *Communis*. Et ratio est, quia ultra quam quod jurans in contractibus et dictis casibus gravem injuriam et damnum affert proximo, et assumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum cum gravi injuria et damno ipsius et reipublicae; in judicio legitimo tenetur sub gravi ad vere et non fictitie jurandum; quilibet enim in judicio legitimo respondere tenetur secundum mentem judicis legitime interrogantis; judex autem petit verum et non fictum juramentum, cum hoc valde intersit communi bono reipublicae; adeoque, etc.

32 Jurare falsum sine animo jurandi est peccatum mortale, nedum in materia gravi, ut sine controversia tenent omnes; sed etiam in materia levi, quia sicut in idololatria et in blasphemia, aut in infidelitate non datur parvitas materiae, quae a mortali excuset, etiamsi desit animus internus litandi idolo, blasphemandi, aut non credendi, ita nec in perjuro, etiamsi desit animus internus jurandi. Unde Verricelli part. 1 quaest. moral., tract. 1, qu. 12, sic expresse concludit: *Non audeo asserere probabilem neque tutam in conscientia eam sententiam quae affirmaret non esse peccatum mortale in materia levi, ut in mendacio jocoso aut officioso jurare exterius sine animo interno jurandi.* Et sic tenet Viva l. c, n. 6, et alii de hac difficultate tractantes; arg. propos. 24 in ordine ex damnatis ab Innoc. XI, die 2 Martii 1679, ibi: *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.*

33 Jurare cum animo jurandi et promittendi, seu se obligandi, non tamen implendi, est semper peccatum mortale, quia sic jurans vocat Deum in testem voluntatis implendae, quam tamen scit se non habere; unde cum adducere Deum in testimonium falsitatis sit semper gravissima irreverentia contra ipsum etiam in materia levi, ut patet ex mox adducta propositione damnata, sequitur aperte quod jurare cum animo jurandi et promittendi, seu se obligandi, non tamen implendi, sit semper peccatum mortale etiam in materia levi; *Sic communis doctorum,* teste Sporer tom. 1, tract. 3 in 2 praecept. Decalog., cap. 1, sect. 4, num. 135.

34 Consuetudo culpabiliter retenta jurandi sine causa, attamen verum, et cum debita adver- 35 tentia et consideratione ad veritatem rei jurandae, est peccatum veniale tantum, quia habitus non possunt habere majorem malitiam quam habent actus, ex quibus generantur; actus autem taliter jurandi sunt solum peccata venialia, adeoque, etc. *Communis.* Consuetudo autem culpabiliter retenta jurandi indiscrete et inadvertenter, sive verum sive falsum, est peccatum mortale, ita ut talis consuetudinarius voluntarie omittens extirpare vel emendare ipsam consuetudinem, vi talis consuetudinis

[1] Non ita facile Ferrario assentietur, qui animadvertat gravem quae Deo injuria fit, dum sanctum ac ineffabile ipsius Nomen adhibeatur ad hominem decipiendum. Nam qui verbis jurat, animo vero se nolle jurare contendit, decipit eos apud quos juramento res comprobat, ac Dei nomen nonnisi decipiendi animo usurpat, cum per hujusmodi nomen mentiatur ac decipiat. Quis vero dicat gravem Deo injuriam non fieri? Audiatur Fr. Aurelius Rielle de Relig., q. 4: Dei nomen, inquit, assumere in vanum, est intrinsece malum: sed jurare sine animo jurandi, est Dei nomen et testimonium assumere in vanum; cum non sit assumere illud ad finem propter quem assumendum est. Et quidem hoc probat tale juramentum esse mortifere malum; magna enim in Deum irreverentia est quod illius nomine abutatur homo ad decipiendum alios. Accedit etiam quod talis jurandi modus evertat finem principalem juramenti, omnemque ejus fructum evacuet. Siquidem finis juramenti est firmare veritatem et sinceritatem, atque afferre securitatem, quibus deficientibus, perit omnis juramenti effectus. Atque hinc patet majorem in hoc casu Deo injuriam irrogari quam dum quis simulet orare, sine animo orandi. Nam praeter simulationem, in vanum sumitur, et ad alios decipiendos Dei nomen adhibetur (Nota Romani Theologi).

culpabiliter retentae peccat mortaliter, toties quoties ita indiscrete et inadvertenter ad veritatem vel falsitatem jurat, sive reipsa sit verum sive falsum, quod jurat. *Communis.* Et ratio est, quia omnis voluntarie se constituens, aut relinquens in periculo proximo peccati mortalis, peccat mortaliter. Talis autem consuetudinarius culpabiliter retinens, vel omittens extirpare dictam consuetudinem, ac vi illius ita indiscrete et inadvertenter verum vel falsum jurans, is voluntarie se relinquit, et semper constituit in proximo periculo peccati mortalis, scilicet juramentorum falsorum seu perjuriorum, adeoque, etc.

36 Hic juvat adducere plurimorum consuetudines jurandi per diversas formulas, quarum aliquae veram rationem juramenti continent, et aliae non. Veram igitur juramenti rationem continent sequentes et similes jurandi formulae *Juro per Deum verum. Testor Deum. Invoco Deum testem. Per Deum ita est. Sit mihi testis Deus*, et hujusmodi. Tales enim et similes formulae expressam invocationem divini testimonii in se continent.

37 Si autem quis per simplicem assertionem, et non per divini testimonii invocationem sequentes vel similes formulas proferat: *Deus scit me verum dicere. Deus novit. Deus videt meam conscientiam. Coram Deo loquor. Deus videt ita esse. Deus testabitur suo tempore. Deus scit quia non mentior*, et hujusmodi, non erit verum juramentum, nisi aliud constet, aut ex circumstantiis probetur. Tales enim et similes formulae continent meram assertionem, non autem divini testimonii invocationem, prout requiritur ad veram juramenti rationem. In istis tamen et similibus formulis attendenda est intentio loquentis, quia ratione intentionis loquentis solent quandoque ut juramenta usurpari, ut patet in apostolo Paulo ad Romanos 1, ibi: *Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo;* 2 ad Corinth., ibi: *Testem invoco Deum in animam meam;* ad Galatas 1, ibi: *Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior;* 1 ad Timoth. v, ibi: *Testificor coram Deo*, quibus verbis Apostolus jurasse existimatur.

38 Juramenta non sunt dicere: *Per fidem meam et in fide veri sacerdotis, veri religiosi, veri christiani, veri hominis honorati. In fide regis, principis, aut nobilis equitis. In mea conscientia*, et hujusmodi. Per tales enim et similes formulas non invocatur, nec adducitur Deus in testem, prout requiritur ad verum juramentum, sed adducitur pro motivo credulitatis sola fides humana, quae praestari debet sacerdoti, religioso, regi, principi, nobili et hujusmodi.

39 Item juramenta non sunt dicere: *Juro Deum. Per Deum. Per animam meam. Per vitam meam, quod te volo una die occidere, quod super te, vel super tuis bonis, de hac injuria, de hoc damno strictissimam una die summam rationem, quod omnia mihi solves*, et hujusmodi. Talia enim et similia nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur communiter ut juramenta, sed sunt quidam modi comminandi et loquendi quibus solent uti rixosi et iracundi ad aliis exprimendam suam excandescentiam, iram et indignationem.

Item juramenta non sunt dicere: *Amputetur* 40
mihi nasus, detruncentur mihi aures, nisi ita sit. Sim infamis, habear perfidus, haereticus, Turca. Non sim honestus, nobilis, christianus, religiosus, sacerdos, et hujusmodi, *nisi verum sit quod dico.* Tales enim et similes formulae 41
non sunt verae execrationes vel invocationes divini judicii ad haec; sed solum quaedam permissiones, quasi dicatur: *Habeas me pro tali, nisi verum sit quod dico.* Sporer loc. cit., sub num. 8; Gobat tom. 3, de juramento, n. 489, et alii passim. Sunt tamen vera juramenta execratoria dicere: *Tollat me Deus subitanea morte. Vivus hinc non discedam. Daemon me ducat nunc in infernum, et hujusmodi, si mentior.* Sporer loc. cit., num. 13; Felix Potestas tom. 1, part. 2, num. 1547, et alii passim.

Item juramenta non sunt dicere simpliciter: 42
Juro. Juro hoc verum esse. Juro ita esse, et hujusmodi, quia per tales et similes formulas non fit invocatio, nec expressa, nec tacita Dei in testem, nec exprimitur per quem juretur. Imo, si simpliciter dicatur: *Juro*, nec exprimitur quid juretur. Possent tamen similes formulae esse juramenta, si proferrentur cum animo et voluntate Deum in testem invocandi, aut ex circumstantiis ea intentio colligeretur, ut, verbi gratia, si Petro dicenti Paulo: *Jura mihi per Deum verum ita hoc esse*, Paulus respondeat: *Juro*, tunc enim Paulus vere et realiter censetur jurare, et sic de similibus. Sporer l. c., n. 6, et alii communiter.

Item juramenta non sunt jurare per creatu- 43
ras in quibus nihil divinae bonitatis specialiter relucet, nec per ipsas additur expressa relatio ad Deum, ut si quis dicat: *Juro per hanc chartam, per hanc vestem, per hanc paleam*, et hujusmodi, quia simpliciter sic eas creaturas proferendo non censentur adduci cum relatione ad Deum. Sunt autem juramenta jurare per ipsas creaturas, si expressa addatur relatio ad Deum, seu adducatur in obliquo Deus, ut si quis dicat: *Juro per hunc panem Dei, per hunc ignem Dei*, et hujusmodi; quia sic invocatur Deus tanquam panis, ignis, et hujusmodi conditor. Silvester verb. *Juramentum* 2, qu. 4; Sanchez l. 3, cap. 2, n. 10; Sporer l. c., sub n. 7, et alii.

Juramenta autem implicita sunt jurare per 44
creaturas, etiam irrationales et inanimatas, specialiter tamen excellentes, et in quibus Deus specialiter eluceat et resideat, ut *Per coelum*

et terram, et hujusmodi, sicut juravit Moyses Deut. c. IV, num. 26, et cap. XXX, num. 19, ibi: *Testes invoco hodie coelum et terram;* et Christus Dominus, Matthaei cap. V, num. 34, prohibens supervacanea juramenta dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis.* Item cap. XXIII, num. 20 et seq., dicit: *Qui ergo jurat in altari jurat in eo et in omnibus quae super illud sunt; et quicunque juraverit in templo jurat in illo et in eo qui habitat in ipso; et qui jurat in coelo jurat in throno Dei et in eo qui sedet super eum.* Et consonat Epistola Canonica D. Jacobi apostoli c. V, num. 12, ibi: *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per coelum, neque per terram, neque aliud quodcunque juramentum.* Item juramenta sunt jurare per quasvis res sacras Deo specialiter consecratas, ut *per crucem Christi, per sacramenta, per sacram Scripturam, per Evangelia;* can. *Quoties cordis* 9, caus. 1, qu. 7. Item juramenta sunt jurare per beatissimam Virginem, per beatos angelos et sanctos Dei, quatenus beati gratia et gloria Deo uniti sunt, tanquam amici et domestici Dei, in quibus divina Majestas perfectissime resplendet. Si quis tamen juraret per beatissimam Virginem Mariam, per angelos et sanctos absolute, per suam creatam perfectionem et excellentiam gratiae et gloriae, non referendo ad Deum, non esset verum juramentum virtutis religionis, sed solum esset sacra contestatio virtutis duliae; Sanch. lib. 3, c. 2, n. 9; Sporer l. c., n. 7, et alii.

45 Jurare per vitam Dei et sanctorum, per caput, cor, aliaque membra honesta Christi, beatissimae Virginis et sanctorum, per sanguinem Christi, per ejus vulnera, et hujusmodi, si reverenter fiat in sensu assertorio et invocatorio, et non in sensu execratorio (quod scilicet illa pereant, vel non sint, si hoc non ita sit), blasphemum et illicitum per se non est; Sporer loc. cit. sub n. 6, et alii. Blasphemum autem et illicitum est, si fiat in tali sensu execratorio. Sporer loc. cit., et alii. Et a fortiori blasphemum et gravissime prohibitum est jurare per membra Dei, cum Deus, ut purissimus spiritus, membra corporea non habeat. Item jurare per inhonesta membra Christi, beatissimae V. M. et sanctorum; c. *Si quis* 10, caus. 22, qu. 1, ibi: *Si quis per capillum Dei vel caput juraverit, vel alio modo blasphemia contra Deum usus fuerit, si in ordine ecclesiastico est, deponatur, si laicus anathematizetur;* et authen. *Ut non luxurientur homines,* collat. 6, ibi: *Nemo juret per membra Dei, aut alio modo Deum blasphemet; his enim delictis, et fames, et terraemotus, et pestilentiae fiunt. Praecipimus ergo tales comprehendi, atque ultimis subdi suppliciis.*

Dicere: *Ita hoc verum est sicuti verum est* 46
quod Deus sit unus, quod personae divinae sint tres, et hujusmodi; si intentio sit adducere divinam veritatem in testem, et insuper comparare totaliter humanam veritatem cum divina, ut humana veritas et certitudo nostri dicti tanta sit quanta est divina veritas et certitudo veritatis divinae, tunc est juramentum et blasphemia. Si intentio sit adducere divinam veritatem in testem; at non totaliter comparare, sed solum aliqualiter veritatem humanam divinae assimilare hyperbolice loquendo (ut communiter et usualiter proferetur) ita ut sensus sit: *Sicuti verum est quod Deus sit unus, personae divinae sint tres, ita suo modo verum est hoc quod dico;* tunc est juramentum, sed non blasphemia. Si autem intentio sit solum assimilare aliqualiter modo nunc explicato veritatem humanam divinae, et non adducere divinam veritatem in testem, sed solum enuntiative proferre, nec est juramentum nec blasphemia; Felix Potestas l. c., n. 1556; Sporer l. c., n. 5, et alii.

Juramenta sub dictis, aliisque formulis etiam 47
licitis non sunt passim facienda; pluribus enim subsunt periculis. Unde attendendum est monitum Ecclesiastici cap. XXIII, num. 9 et seq., ibi: *Jurationi non assuescas os tuum, multi enim casus in illa. Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus sanctorum ne admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis; sicut enim servus interrogatus assidue, a livore non minuitur, sic omnis jurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. Vir multum jurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga.* Et id quod Christus Dominus, Matth. c. V, n. 34, prohibens supervacanea juramenta dicit: *Audistis quia dictum est antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino vota tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per coelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, quod autem his abundantius est, a malo est.* Et consonat Epistola Canonica D. Jacobi apostoli cap. V, num. 12, ibi: *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per coelum, neque per terram, neque aliud quodcunque juramentum, sit autem sermo vester, est, est, non, non, ut non sub judicio decidatis.* Et D. Augustinus, serm. 30 de Verbis Apost., sic optime concludit: *Duo sunt quae damnabo nunquam, veram jurationem, et nullam jurationem; damno autem falsam jurationem. Falsa juratio exitiosa est, vera juratio periculosa est, nulla juratio secura est.*

Ad licite jurandum requiritur certitudo ve- 48

ritatis, tum ex parte rei juratae, tum ex parte
49 personae jurantis. *Communis*. Certitudo veritatis ex parte rei juratae sufficiens ad juramentum licitum habetur, si res secundum sensum humanum, communem acceptationem aut consuetudinem sumpta, ita se habet sicuti juratur; ut si quis parochus juret suum clericum frequentasse toto anno ecclesiam, quamvis aliquoties intermiserit, quia parum pro nihilo reputatur, et humano sensu totus annus aestimatur, etiamsi modicum quid abfuerit. Idem dicendum est de fidibus juratis, quae apud familias regulares concedi solent, quod lectores per tot integros annos legerint, et studentes scholas frequentaverint, et omnes suas scholasticas functiones laudabiliter obiverint, quamvis juxta consuetudinem nonnisi per septem, vel octo integros menses singulis annis id egerint, et aliquoties defecerint, seu non ita laudabiliter semper peregerint; et sic de similibus.

50 Certitudo veritatis ex parte personae jurantis sufficiens ad juramentum licitum habetur, si jurans sit certus, vel physice, vel moraliter, juxta diversitatem materiae, de veritate rei quam jurat. Unde in odiosis, puta in contractibus et negotiationibus humani commercii, ac in sententiis ferendis, et quoties est periculum damni proximi, ad absolute jurandum rem ita esse, vel non esse, requiritur certitudo scientifica seu physica, et experimentalis, qualis habetur per visum, can. *Testis* 15, caus. 3, quaest. 9. Judex enim in illis juridice interrogans intendit interrogare non de quacunque certitudine, sed de certitudine sufficiente ad faciendam semiplenam probationem, ad quam non sufficit certitudo moralis unius testis, ex auditu cujusvis fide digni, sed requiritur certitudo scientifica, seu physica et experimentalis. In favorabilibus autem, in quibus nullum adest damnum et praejudicium proximi ad absolute jurandum, sufficit certitudo moralis, seu credulitas; arg. c. *Ex parte* 1 de Scrutinio in Ordine faciendo, ubi Innocentius III definit, quod archidiaconus testificans Episcopo clericum promovendum esse dignum ad ordinem, non peccat, quamvis non physice certo sciat, sed solum sciat quantum humana fragilitas sinit noscere, seu ex indiciis probabilibus; quod est testimonium de credulitate, reddita hac ratione: *Cum illum quem indignum esse non novit, dignum debeat aestimare*. Hinc quando petitur informatio alicujus personae, verbi gratia, de vita, et fama, et similibus, sufficit ad jurandum in ejus favorem certitudo moralis ex auditu, quia certitudo de visu, seu physica et omnimoda de istis, nec haberi, nec quaeri solet.

51 Veritas juramenti est triplex. Prima quando objectum juramenti conformatur, et menti, et rei, et sic nullum est peccatum, si aliunde interveniant alia requisita ad juramentum. Secunda, quando objectum juramenti conformatur menti, sed non rei, et in hoc casu si non fuit adhibita debita diligentia pro veritate scienda, est peccatum mortale. Tertia, quando objectum juramenti conformatur rei, sed non menti, et in hoc casu est peccatum mortale et perjurium, licet dicatur veritas, quia juratur contra dictamen propriae conscientiae. *Communis*.

Nulla persona privata potest licite exigere 52
juramentum ab eo quem certo scit esse pejeraturum, argum. cap. *Clericos* 3 de cohabit. Clericor., et can. *Ille qui* 5, caus. 22, qu. 5, ubi ex verbis S. Augustini sic expresse dicitur: *Ille qui hominem provocat ad jurationem, et scit eum falsum juraturum esse, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam; imo duas animas, et ejus quem jurare provocavit, et suam; scis verum esse quod dicis, et falsum esse quod ille dicit, et jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit, tu quid invenisti? Imo et tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti*. Et ipsemet D. Augustinus tom. 10, serm. 2, de Decollat. S. Joannis Baptistae; idem, serm. 11 de Sanctis, ubi supra dicta scribit, subjungit ad rem hoc formidabile, sed dignum exemplum, ibi: *Aliquid dicam quod, nunquam dixi charitati vestrae in hoc populo, quod contigit in hac Ecclesia. Fuit hic homo quidam simplex, innocens, bene fidelis a multis vestrum* (id est Hipponensibus), *imo ab omnibus cognitus, Tutuslymeni vocatus. Tutumlymeni quis vestrum non novit, qui estis cives? Ab illo audivi quod dico. Nescio quis negavit ei, vel quod ei debebatur, et hominis fidei se commisit. Commotus provocavit eum ad jusjurandum; juravit ille, iste perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo iste Tutuslymeni homo gravis et fidelis ipsa nocte se exhibitum fuisse ad judicem, et cum magno impetu atque terrore se pervenisse ad praesidentem excelsum quemdam, et admirabilem virum, cui parebat officium similiter excelsorum, jussum fuisse perturbatum retro vocari, et interrogatum fuisse his verbis: Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille: Negavit mihi rem meam. Responsum est illi: Et nonne melius erat ut rem tuam quam exigebas perderes quam animam hominis istius falsa juratione perimere? Prostratus est, jussus est caedi. Caesus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparerent. Seddictum est illi, postea quam emendatus est: Parcitur innocentiae tuae, de caetero cave ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum, et emendatus est, sed multo gravius peccatum faciet qui post istum meum sermonem, et istam meam admonitionem et exhortationem, tale aliquid fecerit*. Haec D. Augustinus. Sic etiam tenent S. Bonaven-

tura in 3, dist. 39, art. 2, qu. 3; S. Th. 2-2, qu. 98, art. 4; Reiffenst. lib. 2 Decr., tit. 7, num. 52; Abbas in cap. *Caeterum* 5 de Juramento calumniae, n. 4; Pax Jordanus Elucubrat. vol. 3, lib. 14, tit. 22, num. 50 et 51; Gobat tom. 3 de juram., n. 645; Felix Potestas tom. 2, part. 2, num. 1576; Bonacina, Castropalaus, Scotus, Vasquez, Silvester et alii plures, contra multos alios. Et ratio nostra est, quia nulla potest assignari justa causa, et necessitatis tale juramentum exigendi. Tota enim justa causa et necessitas esset, ut dicunt ipsimet adversarii, maxime tuitio proprii juris, recuperatio propriae rei, firmatio veritatis, pacti et hujusmodi; atqui nihil horum per tale falsum juramentum potest obtineri, imo contrarium potius resultat; quia statim ac ipse cum falsitate jurat, non tibi, verbi gratia, competere tale jus, tuam non esse talem rem, tibi non debere quod dicis, et hujusmodi, jus tuum non tueris, rem tuam non recuperas, sed potius perdis, imo sine ulla tua utilitate animam proximi et tuam perdis, ut recte dicit S. Augustinus relatus in cit. c. *Ille qui* 5, caus. 22, qu. 5, adeoque, etc.

53 Dicitur notanter *Nulla persona privata,* quia persona publica, ut publica, puta judex, licite potest, justa interveniente causa et necessitate, exigere juramentum ab eo quem certo scit esse pejeraturum. *Communis.* Et ratio est, quia judex illud juramentum exigit juris ordine; et jus publicum ac communis utilitas praevalet cuilibet juri privatae personae. Et quamvis judex non profiteretur privatae personae laesae per recuperationem rei praetensae, ut vere et realiter suae, prodesset tamen communitati et reipublicae, quia, si non posset licite judex exigere juramentum ab iis quos certo sit esse pejeraturos, possent perversi fingere se certo pejeraturos, ut sic a judicis interrogatione eximerentur, quod cederet in maximum reipublicae praejudicium et detrimentum. Tum quia posse judicem licite exigere juramentum ab eo quem certo scit esse pejeraturum, cedit in aliorum exemplum, qui sic deterriti, ne in damnationem propriae animae adducantur ad similia perjuria, seu falsa juramenta, abstinent se a plurimis malis cum non parvo reipublicae bono. Tum etiam quia, cum judex teneatur sequi praescriptum juris, adhibendo ea quibus solet elici veritas, quando, aut lex in particulari decernit ut aliqua controversia juramento finiatur, aut una pars in defectu probationum juramentum juste poscit ab altera parte, tenetur judex exigere juramentum ab illa altera parte, ne se suspectum reddat, aut det justam occasionem scandali, quod est illi magis cavendum quam peccatum privati; adeoque, etc. Vide infra num. 56.

54 Non licet scienter alterum inducere ad jurandum falsum, quamvis ipse alter bona fide omnino credat esse verum. *Communis.* Et ratio est, quia talis sciens inducit alterum ut adducat Deum in testem falsi, quod est intrinsece malum, quamvis jurans propter bonam fidem et ignorantiam invincibilem excusetur a peccato. Sic, verbi gratia, Paulus sciens se esse illegitime natum, quamvis alii communiter certo putent esse legitimum, non potest sine gravi peccato alios inducere ad jurandum se esse legitimum, quia, quamvis tale perjurium respectu jurantium sit solum materiale, adeoque nullum peccatum ratione bonae fidei et erroris invincibilis, respectu tamen ipsius inducentis est formale, adeoque peccatum, quia et cognitum et volitum, imo per se intentum.

Licitum est cuique, necessitate seu justa 55
causa existente, ad damnum vel injuriam cavendam, etiam in contractibus et aliis causis exigere juramentum a pagano qui per falsos deos aut Mahometem certo noscitur juraturus, non quidem, ut determinate juret tali modo, sed absolute, et in genere. Sic D. Augustinus epist. 154 ad Publicolam, et serm. 30, de verbis Apostoli; D. Bonaventura l. c.; S. Th. 2-2, qu. 78, art. 4, et in 3 sent. dist. 39, quaest. unic., art. fin., ad 3; S. Antoninus 3 part. Summae Theol., tit. 27, c. 1; Lessius lib. 2, c. 42, dub. 10, n. 50; Reiffenst. Theol. moral. tract. 6, dist. 2, qu. 3, n. 36; Felix Potestas tom. 1, part. 2, num. 1579, et alii passim. Sic enim Genesis xxxi, Jacob recepit juramentum a Laban Idololatra, et Machabaeor. l. 1, c. viii, Judas a Romanis idololatris; et idipsum est quotidianum apud mercatores qui cum infidelibus contrahunt. Non licet autem tale juramentum exigere sine necessitate et justa causa, neque etiam licet aliquem inducere ad hoc determinate; quod juret per falsos deos, quia esset cooperari alterius peccato, ut notant citati sancti Patres aliique omnes.

Judex non potest a reis criminaliter inqui- 56
sitis exigere juramentum, dum judicialiter, uti principales, examinantur. Sic novissime statuit Benedictus tertius decimus in Conc. Romano tit. 13 de Jurejurando, c. 2. Vide verb. *Reus,* num. 26.

Ad num. 15 hujus Articuli Romani Theol. Notae.

Circa restrictiones mentales videantur quae 57
adnotata sunt supra verbo *Accusatus;* ubi plura refutata sunt quae in hoc articulo a Ferrari repetuntur. Sed hic, uberioris cognitionis causa, primum nonnullas regulas, deinde nova proferemus adversus laxas opiniones argumenta. Primo, extra controversiam est, restrictiones mentis, quae et absolutae, et circumstantiis inspectis, intra mentem sistunt, nulloque modo ab audiente percipi queunt, fuisse ab Ecclesia proscriptas tanquam mendacia. Et licet quidam

scribant esse prohibitum usum earumdem duntaxat *a tutto pasto*, id est continuum; id tamen ceu falsum omnino et proscriptum reprobamus.

Secundo, certum est aliquam locutionem esse falsam secundum se, veramque fieri ex circumstantiis interrogationis. Puta, si Confessarius roget Titium confitentem peccata sua, an fornicationem, furtum, aliaque peccata commisisset, et Titius neget, vera responsio est, licet aliquando eam commiserit, et confessus eadem fuerit. Quia ex circumstantia confessionis externae et realis, in qua sola peccata commissa, et nondum confessa, panduntur, juxta communem intelligentiam, interrogatio est de his solis peccatis. Quare Titius respondens se eadem peccata non commisisse post ultimam confessionem, ad mentem respondet confessarii. Similiter, si Petrus interrogatus a servo sollicite per vicos et plateas dominum suum requirente, an illum viderit, respondeat se non vidisse; quamvisi fieri alioque tempore millies illum viderit, vera est responsio; quia ex circumstantia externa sollicitae et anxiae inquisitionis patet ejus interrogationem esse de visione sui domini hic et nunc, ita ut ex responsione deprehendere queat ubi nunc reperiatur. Et si Petrus responderet famulo, se heri vidisse dominum illius, famulus sibi illudi existimaret. Haec autem vera sunt juxta communem omnium intelligentiam, ac proinde licita. Porro in hoc errant recentiores plurimi, quod ex his peculiaribus casibus inferant regulam universalem, ut jam jam explicabimus.

Amphibologica locutio ea est quae varios patitur sensus, quamque qui loquitur aliter intelligit ac intelligendum prospiciat ab illo qui audit; ea tamen intelligi ab eodem potest, vel certe valet alter advertere esse ambiguam orationem; adeoque aliis interrogationibus urgere potest respondentem ad probandam veritatem, verbi gratia, quando Abrahám dixit Saram sororem esse suam. Si Pharao advertisset ad illud verbum *Soror*, intellexisset verbum aequivocum, aliasque sorores ex patre, alias ex fratre, vel nepote; et hac via incedere potuisset ad cogendum Abrahamum ut veritatem manifestaret, si manifestabilis fuisset absque peccato.

Tandem certum est nunquam licitum esse uti amphibologia sine justa causa (id omnes fatentur) quando loquens utitur oratione amphibologica in sensu quem non percipiendum confidit ab audiente. Si enim utatur amphibologia in eo sensu quem credit et prospicit intelligendum ab audiente, tunc non est proprie amphibologia, quia qui ad mentem et juxta intentionem interrogantis loquitur, et respondet candide, et sincere loquitur, nullaque esse de peccato suspicio potest. His praemissis, quae nobis videatur vera sententia proponitur.

Licitum est locutione amphibologica, seu aequivocatione, quae aut vi verborum, aut ratione circumstantiarum, juxta communem intelligentiam, plures excipit sensus intelligibiles ab audiente, veritatem occultare; sed non semper haec amphibologia occurrit, neque semper sufficit ad occultandam veritatem, potissimum dum interrogans urget ut sine aequivocatione loquamur; propterea alia via occultanda sunt secreta quae absque peccato revelari nequeunt.

Haec nostra sententia duplici constat membro. Primum nihil peculiare continet, nec video ab aliquo negari posse. Constat enim, et exemplis allatis, et pluribus ex ipsa Scriptura adducendis, licitam esse illam aequivocationem quae sensus plures patitur ab audiente, aut vi verborum, aut circumstantiarum ratione intelligibiles, quia reipsa talis locutio habet hos varios sensus, juxta communem hominum intelligentiam; quanquam non semper quilibet audiens advertat ad sensum quem loquens intendit; quod contingit ex ejusdem audientis oscitantia aut hebetudine. Quando autem vel crimen, vel secretum, vel quodpiam aliud factum, occultandum ex justitia, aut charitate, excipiat locutionem amphibologicam, seu verba aequivoca, non potest a nobis definiri, neque certa regula praescribi; sed quisque in praxi consulere suam conscientiam debet, ad veritatis regulas respiciendo. Ita docet Sotus lib. de tegen. sec., memb. III, qu. III, conclus. 7. *Interim tamen, si percontetur quis, quibus amphibologiis poterit se miser tueri, non possumus illas sigillatim colligere; sed pro sua quisque peritia et prudentia illas poterit excogitare.*

Secundum sententiae nostrae membrum ad punctum praecipuum, ac quasi dixerim, unicum praesentis quaestionis spectat atque declarat. Illud adversatur communi doctrinae recentiorum, qui, ut diximus supra, quia copulare volunt semper et custodiam sigilli et conservationem vitae, volunt quoque semper, et pro quacunque veritatis alicujus momenti occultatione, adesse amphibologicas locutiones, quibus veritas occultetur. Neque enim ipsis ex natura ipsius peculiaris facti, quod reipsa aequivocationem suscipit, inferunt licite adhiberi posse amphibologiam exteriorem; sed absolute statuunt, quodcunque factum, seu crimen, et quamcunque veritatem non manifestabilem admittere aequivocationes externas hoc ipso quod veritas non debeat manifestari et communicari. Nos contra dicimus, aliqua sua natura admittere aequivocationem, seu verba duplicis potestatis, aut sub talibus circumstantiis interrogationes aliquando fieri, quae plures sensus habere possint; et tunc affirmamus licitum esse, justa urgente causa, occultare veritatem beneficio locutionis amphibologicae, ab audiente, si advertat, intelligibilis. Exempla rem mani-

festabunt. Abraham amphibologia occultare potuit licite matrimonium; quia revera Sara soror illius non ex matre, sed ex patre erat; quae consanguinitas apud Hebraeos sufficiebat ad sororis veram appellationem. Quod si tali consanguinitatis vinculo juncti non fuissent, minime tali amphibologia celare matrimonium potuisset. Christus dixit: *Ego autem non ascendam ad diem festum istum;* quia revera erant plures dies festi, et primus celebrior erat, atque solemnior, ad quem invitabatur Christus; qui sincere respondit ad illam solemnem festivitatem se non ascendere, quia nondum tempus suum advenerat; tacuit vero suum ascensum occultum post alios dies faciendum, quando tempus suum impletum jam esset. Dum sacerdos, qui simul est confessor, interrogatur an sciat homicidium, aut aliud delictum perpetratum, sincere et vere respondet se illud ignorare, quamvis illud in confessione audierit; quia juxta communem intelligentiam omnium Christianorum non interrogatur ut confessor, sed ut caeteri homines. Haec omnia pauciori-bus verbis explicat P. Dominicus Soto, qui, ut mea praefert opinio, prae omnibus theologis controversiam hanc felicius versavit, et ad Ecclesiae mentem proximius sua doctrina hac in materia accessit. Inquit ergo de teg. sec., memb. III, qu. III, concl. 7: *Si verba non occurrunt quibus per aequivocationem usu hominum receptam citra mendacium celari possit crimen, mori debet antequam mentiatur... Dicta sanctorum eo tendunt, ut prohibeant responsa per verba quae nullum possunt facere verum sensum, secundum significationem usu receptam; quippe quae non possent a mendacio ulla ratione excusari.*

Clarius explicatur discrimen quod nostram inter et recentiorum opinionem intercedit. Recentiores, ut vidimus, non ex facti natura, neque ex circumstantiis revera extrinsecus advenientibus, quae veritatem ipsam, ut sic dicam, afficiant, sed ex causis, seu damno quod manifestationem veritatis consequitur, inferunt, restrictiones non esse mentales. Exempla rem manifestabunt. Uxor adultera vitam amittit si adulterium marito pugione districto illam impetenti fateatur. Dicunt ipsi mulierem adulteram uti posse amphibologia, aut duplici scientia communicabili et incommunicabili, aut verbis nihil significantibus, ut mortem evadat. Nostra sententia cum D. Augustino oppositum asserit. Causae enim quae obligant ad celandam veritatem omnino disparatae sunt ab ipsa locutione; adeoque perperam adducuntur tanquam circumstantiae externae, vi quarum sensus in mente retentus fiat exterior. Si hoc namque verum esset, nullae forent restrictiones pure mentales; quoniam auctores illarum nonnisi ob graves causas illas propugnabant, et tamen nemo illorum dixit quod causae istae constituant illas restrictiones exteriores. Hoc inventum excogitarunt scriptores (quod magnopere advertendum est) post propositiones damnatas. Ut enim declinarent pontificias censuras, restrictiones mere mentales, non mere mentales, sed exteriores appellare coeperunt. Et si ab illis quaeras cur appellentur exteriores, respondent, quia hic et nunc manifestatio veritatis infert grave damnum, violat vel justitiam, vel charitatem. Facile enim illis est hanc, caeteroquin falsam doctrinam, fuco linire; quia, ut explicando nostram sententiam adnotavimus, revera dantur aliquae restrictiones externae, non ob causas occultandi veritatem, sed quae ipsam afficiunt locutionem, et factum quod sub locutione cadit; ut patet in confessario, cujus personalis dignitas circumstantia vere externa est, quaeve determinat locutionem; et in responsione Abrahami et Christi Domini non ascendentis ad solemnitatem primi diei. Et haec est fere unica occasio errandi recentioribus, qui ex uno casu peculiari, puta confessarii, cui similis non datur, inferunt regulam universalem, qua statuunt omnes veritates summi momenti, omniaque secreta occultanda esse amphibologico sermone, nulla facta consideratione, utrum factum seu crimen occultandum excipiat nec ne sermonem amphibologicum, suppeditetque vocabula aequivoca; ut matrimonium occultandum suppeditavit Abrahamo verbum aequivocum *sororis*. Sed unice considerant consectaria mala quae manifestatio veritatis parit; et ex hoc principio inferunt restrictiones non esse pure mentales. Quod eodem recidit ac si dicerent in gravi vel extrema necessitate mendacia non esse mendacia, restrictiones pure mentales non esse pure mentales. Quemadmodum siquidem antiqui defensores mendaciorum excusabant locutionem Raab negantis reperiri hospites in domo sua, et filii negantis patrem exstare domi, et adulterae negantis adulterium se commisisse ob mortem vitandam; sic isti eamdem omnino locutionem absque exteriori addito excusant; cum hoc tamen discrimine quod antiqui in mendaciorum defensione sinceri erant, mendacia appellantes mendacia, sed venia digna, quia ob necessitatem prolata; isti vero volunt necessitatem efficere, ut illa locutio non sit mendacium, sed amphibologia externa, eo quod interdum revera dantur locutiones amphibologicae, ut exemplis productis constat. Placet quae dicta sunt confirmare auctoritate celeberrimi Caramuelis, qui, Theol. fund., tom. 2, num. 805, pag. mihi 182: *Est mihi,* inquit, *innata aversio contra restrictiones mentales. Si enim continentur intra terminos pietatis et sinceritatis, necessariae non sunt. Nam omnia quae ipsae praestare possunt, praestabunt consignificantes circumstantiae. Quod si tales dicantur ut etiam ibi admittendae sint ubi desunt circumstantiae significan-*

tes (ignoscant mihi earumdem auctores et propugnatores), *tollunt humanam societatem et securitatem, et tanquam pestiferae damnandae sunt. Quoniam semel admissae aperiunt omni mendacio, omni perjurio viam. Et tota differentia in eo erit, ut quod heri vocabatur mendacium, naturam et malitiam non mutet, sed nomen, ita ut hodie jubeatur* restrictio mentalis *nominari, quod est virus condire saccharo, et scelus specie virtutis colorare.* Adeo haec perspicua sunt, adeo luculenta, ut nulla cavillatione implicari valeant. Caramuel ipse, qui in laxanda evangelica et naturali lege palmam caeteris praeripuit, haud potuit tam manifestae veritati oculos claudere. Quae olim mendacia, post restrictiones *pure mentales,* et quae olim restrictiones pure mentales, jam *restrictiones externae* appellantur.

Ex iis quae diximus, variae pro praxi eliciuntur regulae.

Prima est: Si factum quod sub sermone cadit non admittit suapte natura verba aequivoca, quae juxta communem intelligentiam varios excipiat sensus, absolute ab audiente intelligibiles, nullo modo licitum est respondenti ex necessitate occultandae veritatis uti his locutionibus: *Nescio illud factum,* id est *ut manifestabile: Non feci,* subintelligendo *scientia communicabili: Non habeo pecunias,* subintelligendo ad tibi dandas. Hae omnes locutiones, quas universaliter adhibendas statuunt probabilistae ad occultandam veritatem, quae revelata grave incommodum pareret, sunt absolute restrictiones pure mentales ab Ecclesia damnatae, seu sunt pura putaque mendacia.

Secunda Regula: Aliquando factum supra quod cadit interrogatio admittit locutionem amphibologicam, vel quia persona respondens gerit munus duplicis personae, ut confessarius, secretarius principis, etc., de quibus infra, quae sunt circumstantiae revera externae; vel quia conditio peculiaris illius facti subministrat responsioni verbum aequivocum; et tunc licita est, gravi causa impellente, amphibologia.

Tertia Regula: Locutiones amphibologicae, licet interdum satis sint ad occultandam aliquam veritatem interrogatoribus obtusis aut iis quorum parum refert eam scire, saepe tamen ineptae sunt ad occultandam veritatem magni momenti interrogatoribus vafris et versipellibus, qui aequivocationem deprehendere valent, atque respondentem ad incitas redigere ut praecise respondeat. Quid ergo tum agendum? Infra declarabo.

Quarta Regula: Quando sagax interrogator aequivocam seu amphibologicam responsionem deprehendit, urgetque respondentem, ut praecise et candide respondeat, ut omittat amphibologias et restrictiones omnes, non potest respondens uti amphibologia reflexa usque in infinitum, ut docent recentiores plurimi; sed debet repellere injustum interrogatorem modo infra explicando.

Quinta Regula: E praecedenti regula clarissime constat recentiores praefatos restrictiones pure mentales, et consequenter mendacia docere. Tantum siquidem abest ut eorum locutio amphibologica externa sit, quin ita interna est, ut audiens nullo excogitabili modo possit vi talis locutionis deprehendere sensum loquentis. Hic enim ita restringit et claudit intra mentem sensum suum, ut juret se nulla uti aequivocatione quemadmodum docent communiter recentes probabilistae cum Sanchez l. 3, cap. 6, n. 45.

Sexta Regula: Quando quis utitur amphibologia in sensu quem confidit non perceptum iri ab audiente, quem tamen perciperet si adverteret, non intendit illius deceptionem, sed occultationem veritatis, quam custodire tenetur, deceptionem vero audientis solum permittit.

Septima Regula: Ut omnes causas necessarias ad licitum usum amphibologiae externae perspectas habeas, eas ad quatuor capita redacta ob oculos pono. Prima, quod justa et gravissima causa urgeat. Secunda, quod respondens non teneatur ex justitia, aut religione, aut obedientia veritatem nude patefacere; sed jus habeat illam celandi. Tertia, quod veritatis occultatio ita prosit loquenti, ut nulli noceat. Quarta, quod verba vi sua, aut vi circumstantiarum referant sensum loquentis, intelligibilem ab audiente si advertere velit.

Octava Regula: Ex hucusque dictis patet non esse quaestionem de nomine, dum rationes impugnantur, quibus recentiores defendunt amphibologicas locutiones. Nam, si admittatur verba privari significatione ex reipublicae consensu, aut licitum esse usum notitiae communicabilis et incommunicabilis, qualibet gravi urgente causa, respectu omnium personarum et factorum; jam statuitur regula generalis, ob grave malum vitandum semper licitum esse veritatem celare media amphibologia, sive res quae narratur aut occultatur excipiat, sive non excipiat aequivocationem. Quod eodem recidit ac si dicatur mendacia licita esse causa gravi urgente. Hoc vero assero ab Ecclesia damnatum fuisse. Igitur ibi tantum amphibologias admittimus, ubi revera, aut circumstantia vere externa personae, aut factum ipsum verba aequivoca subministret, ipsamque locutionem ingrediatur; et amphibologia insuper talis sit, ut valeat ab acuto auditore deprehendi. Hoc autem non ita frequenter occurrit. Id solum potius de nomine est, num restrictiones mentis, quas plures etiam post Innocentium XI defendunt, debeant aut mendacia, aut mentales restrictiones appellari. Nam restrictiones mentis ob gravissimas causas vitae, honoris, rerum familiarium, ut mendacia, damnavit Pontifex Summus. Videant ergo quomodo censuram

Pontificiam evadere queant illi qui scribunt restrictiones mentis esse prohibitas in quotidiano usu *(a tutto pasto)*, non ob graves causas.

Nona Regula: Quoniam haec quaestio pluribus circumstantiis est subjecta, non potest statui regula generalis et praecisa quae omnibus casibus valeat accommodari. Nos certe conati sumus, et sententiam recentiorum suo in lumine collocare, et quaestionis statum exponere, et regulas, quoad fieri potuit, praecisas praescribere. Nihilominus adhuc multa declaranda supersunt, quae sigillatim explicabimus dissertatione sequenti, in qua plurimos casus resolvemus ad hanc materiam attinentes.

Omnes Scripturae textus quos antiqui in mendaciorum favorem producebant, afferunt quoque recentiores ut mentales propugnent restrictiones. Qui scripserunt ante Innocent. XI, eosdem omnino textus pro restrictionibus *pure* mentalibus allegabant, quos nunc pro restrictionibus *non pure* mentalibus laudant postremi scriptores; quod satis esse deberet ad demonstrandum ex praefatis nihil neque in mendaciorum, neque in restrictionum mentalium favorem elici posse. Plurimos Scripturae textus refert Caramuel in libro qui inscribitur Hapoletes. Eos tantum nos recensebimus qui negotium facessere possunt.

Objiciunt itaque I. Abraham Gen. XII et XX, vocavit Saram sororem suam: *Soror mea est;* quae tamen erat illius uxor. II. Idem Abraham cum ad montem pergeret, ut immolaret, sicut mandatum acceperat a Deo, filium suum Isaac, dixit ad pueros suos Gen. XXII: *Exspectate hic cum asino: ego et puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.* III. Mentitus quoque videtur Jacob cum se Esau simulavit ut paternam assequeretur benedictionem, Gen. XXVII: *Ego sum primogenitus tuus Esau.* IV. Mentitae sunt obstetrices Aegyptiae dum Pharaoni conquerenti quod Hebraeorum mares, ut ipse jusserat, non interfecissent, responderunt: *Non sunt Hebraeae sicut Aegyptiae mulieres; ipsae enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus... et quia timuerunt obstetrices Deum, aedificavit eis domos.* Exod. I. V. Mentitus videtur angelus Tobiam alloquens his verbis: *Ego sum Azarias, Ananiae magni filius,* Tob. V.

Antequam ad singula respondeamus, cum D. Augustino advertimus plurima in sacra Scriptura haberi quae mendacia absolute videntur; attamen, ut inquit Augustinus, mendacia non sunt, sed mysteria; aut si mendacia, imitanda minime sunt. En verba D. Augustini lib. contra mend., 15, adversus Priscillianistas: *Ad te igitur pertinet, sectam detestabilem cum refellis, sic accipienda monstrare ista testimonio Scripturarum, ut vel doceas non esse quae putantur mendacia, si eo modo intelligantur quo intelligenda sunt, vel imitanda non esse quae manifestum est esse mendacia. Ad ostendenda ergo quae putantur in Scripturis esse mendacia non ea esse quae putantur, si recte intelligantur, non tibi parum adversus istos valere videatur; quod non de apostolicis, sed de propheticis litteris inveniunt velut exempla mentiendi. Illa enim, quae nominatim commemorant, ubi sit unusquisque mentitus, in iis libris leguntur in quibus non solum dicta, verum etiam facta multa figurata conscripta sunt, quia figurate gesta sunt.* Haec Augustini doctrina satis esset ad solvendas omnes difficultates quae ex Sacra Scriptura opponi solent. Nihilominus tamen in majorem veritatis confirmationem ad singula responsum dabimus.

Igitur ad primum respondet D. Augustinus lib. con. mend., cap. 10, his verbis: *Qui asserunt aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit: Non est uxor mea, sed dixit:* Soror mea est; *quod erat revera tam propinqua genere, ut soror non mendaciter diceretur. Quod et postea jam sibi ab illo qui abduxerat ea reddita confirmavit, respondens illi, et dicens:* Est vere soror mea de patre, non de matre, *hoc est de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit sororem. Hoc et filius ejus fecit Isaac. Nam et ipsum novimus propinquam suam conjugem fuisse sortitum. Non est ergo mendacium, cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum.*

Ad secundum respondet idem Augustinus, nequaquam Abraham mentitum fuisse, sed prophetasse: certissime namque sperabat Deum, qui paulo ante illi dixerat: *In Isaac vocabitur tibi semen,* eumdem Isaac mortuum suscitaturum, ut ipse D. Paulus declarat ad Heb. XI: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen: arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus.* Quam interpretationem declarat Augustinus lib. 6 de Civitate Dei, cap. 32: *Non dubitavit quod sibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non speratus.*

Ad tertium idem Augustinus respondet lib. con. mend., cap. 10: *Jacob, quod matre fecit auctore ut patrem fallere videretur, si diligenter et fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium; quae si mendacia dixerimus, omnes etiam parabolae ac figurae significandarum quarumcunque rerum, quae non ad proprietatem accipiendae sunt, sed in eis aliud ex alio intelligendum, dicentur esse men-*

dacia: quod absit omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam; ita ut haec ipsa quae appellatur metaphora, hoc est de re propria ad rem non propriam verbi alicujus usurpata translatio, possit ista ratione mendacium nuncupari. Cum enim didicimus fluctuare segetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam canitiem, procul dubio fluctus, gemmas, florem, nivem, quia in his rebus non invenimus, in quas haec verba aliunde transtulimus ab istis mendacia putabuntur... Si autem non est mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio significantia referuntur, profecto non solum id quod fecit aut dixit Jacob patri ut benediceretur, sed neque illud quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus, nec quod David simulavit insaniam, nec caetera hujusmodi, mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticae ad ea quae vera sunt intelligenda referendae: quae propterea figuratis velut amictibus obteguntur, ut sensum pie quaerentis exerceant, et ne nuda ac prompta vilescant. Item lib. de Civit. Dei 16, cap. 27: *Quis est in ista benedictione percipienda dolus hominis sine dolo? Quis est dolus simplicis, quae fictio non mentientis nisi profundum mysterium* veritatis ? Multi tum ex antiquis, tum ex recentibus scriptoribus docent Jacob fuisse mentitum; sed simul docent qui catholici sunt mendacium illud non esse imitandum.

Ad quartum respondet Augustinus lib. cont. mendac., cap. 15: *Sed quod scriptum est bene Deum fecisse cum Aegyptiis obstetricibus, et Raab Hierichuntina meretrice, non ideo factum est quia mentitae sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis.*

Ad quintum respondeo, angelum Raphaelem hominis personam repraesentasse, et humano more locutum fuisse. Neque enim Tobias, eum alloquens, angelum, sed hominem reputabat: *Ignorans, quod angelus Dei esset, salutavit eum.* Tob. v, vers. 6. Consequenter Raphael Tobiae seniori interroganti: *Indica mihi de qua domo, aut de qua Tribu es tu,* respondit: *Ego sum Azarias, Ananiae magni filius.* Quoniam sicut personam praeferebat humanam, ita quoque et stirpem Israeliticam, et genus paternum ex illustri prosapia magni Azariae absque mendacio referebat. Ananiae autem potius quam alterius filium se dixit, quia Ananias hebraice est, ut inquit sanctus Pagninus, *donum, et miseratio, et glorificatio Dei.* Porro omnes angeli sunt filii Dei. Ideo more humano loquens patrem allegavit, qui simul et Tobiae innotesceret, et coelestem suam originem clauderet. Quare ejus locutio fuit, ut cum Augustino loquar, *non mendacium, sed mysterium.* Quemadmodum enim confessarius, et hominis, et Dei personam gerit; sic et angelus, qui Dei legatione fungitur sub specie hominis. Et sicut confessarius sine mendacio quaedam proferre potest ut homo, et quaedam ut Dei minister; et sic angelus in humano commercio more humano loqui potest sine mendacio. Plurimos alios Scripturae textus quos expendit Augustinus missos facio. Nam si quis etiam obfirmate contenderet aliquem ex sanctis Patriarchis mentitum fuisse, non ob id quidquam concluderet adversus nostram et communem catholicorum sententiam: quoniam tunc mendacium rejiceremus, tanquam imitatione indignum. Lubet transcribere verba Augustini ex lib. cont. mend., cap. 9. *Unde constat non omnia quae a sanctis vel justis viris legimus facta transferre debeamus in mores; sed etiam hinc discere quam late pateat et quousque perveniat quod Apostolus cit. Gal. VI:* Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum, ne et tu tenteris... *In omnibus autem actionibus nostris maxime etiam bonos turbant compensativa peccata, ita ut nec peccata existimentur, si habeant tales causas propter quas fiant, et in quibus videatur peccare potius, si non fiant.*

Non modo ex Veteri Testamento, sed etiam ex Evangelio aliqui objiciuntur textus in favorem restrictionum mentalium. Tres celebriores referam. Primus habetur Joan. VII, vers. 8: *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum; quia meum tempus nondum impletum est. Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea. Ut autem ascenderant fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto.* Alium textum opponunt ex Matth. XXIV, et Marc. XII, vers. 32: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater.* Alium denique ex Luca cap. XXIV, vers. 28: *Et ipse se finxit longius ire.*

Antequam ad singulos textus responsum praebeam, cum D. Augustino animadverto Christum Dominum plurima in Evangelio figurate, et sub parabolarum tegumentis locutum fuisse. Quae vero imperitis mendacia videntur, mysteria sunt, figurataeque locutiones. Sed Augustinum audiamus lib. de mend., c. 21: *Elucet itaque, discussis omnibus, nihil aliud illa testimonia Scripturarum monere, nisi nunquam esse omnino mentiendum. Quandoquidem nec ulla exempla mendaciorum imitatione digna in moribus factisque Sanctorum inveniuntur, quod ad eas attinet Scripturas quae ad nullam figuratam significationem referunt, sicut sunt res gestae in Actibus Apostolorum.* Nam Domini omnia in Evangelio quae imperitiori-

bus mendacia videntur figuratae significationes sunt.

Nonne omnes fatemur Scripturae textus plures excipere sensus, quorum alii clariores, alii obscuriores sunt, alii spirituales, alii litterales? Hinc est quod Deus, ut confusionem tolleret, statuit Ecclesiam suam esse supremum judicem, nulli errori obnoxium, qui decernat definiatque legitimum et genuinum sensum a falso. Quia vero extra hanc unicam Ecclesiam quisque sibi jus usurpat interpretandi Scripturas, quisque etiam propriam profitetur religionem, inter quos nullus ordo, nulla unitas, nulla Ecclesia, sed confusio et maxima perturbatio. Porro si in nostris sermonibus licitum foret sacros scriptores imitari in usu figurarum, troporum et allegoriarum, humanum commercium abrumperetur; omniaque confusa et perturbata evaderent, et respublica humana eligere supremum judicem seu interpretem nostrarum locutionum deberet, sicuti Deus pro Scripturae sanctae interpretatione designavit Ecclesiam. Verum, ut his incommodis occurreret, nobis in suo Evangelio formam locutionis in responsionibus adhibendam praescripsit his verbis: *Sit sermo vester: Est, est, non, non.* His praemissis, ad singulos textus respondeo.

Primus qui opponitur textus nullam praefert difficultatem, si integer consideretur. Nec opus est ut ad textum graecum recurramus, in quo loco *Non* legitur *Nondum ascendo,* ut observat Jansenius Gandavensis in sua Concord., cap. 73, et Erasmus ipse fatetur exemplaria a se visa pro *non* habere *nondum.* Sed his non indigemus: quia sensus illius narrationis clarus et obvius est. Siquidem Christus sciebat tempus passionis suae nondum advenisse, praevidebatque fratres suos seu consanguineos evulgaturos ejus iter in Judaeam, si illud illis manifestasset; ac proinde Judaeos ipsum ad mortem quaesituros. Haec omnia ex textu praevio patent: *Dixerunt autem ad eum fratres ejus; Transi hinc, et vade in Judaeam, ut et discipuli tui videant opera tua.* Quid primum respondit Christus? *Tempus meum nondum advenit,* vers. 7. Porro addit vers. 8: *Vos ascendite ad diem festum hunc: ego autem non* (vel, secundum Graecum textum, qui primae responsioni optimae cohaeret), *nondum ascendo ad diem festum istum.* Dixit ergo Christus, *Non ascendo,* ut occultaretur, addit *istum,* ne mentiretur. Haec interpretatio tota est Augustini serm. 163, nov. edit., num. 7. Hoc ergo ne illi praevenirent, et cum venturum esse nuntiarent, et praepararentur insidiae. *Non ascendo,* inquit, *ad diem festum.* Dixit: *Non ascendo,* ut occultaretur, addit *istum,* ne mentiretur. Aliquid distulit, nihil tamen falsi dixit.

Haec interpretatio adhuc clarior evadet, si et rationem quam Christus allegat, et verba quibus suum iter in Hierusalem narrat, consideraverimus. Porro haec est ratio cur Christus non ascendit: *Quia meum tempus,* inquit, *nondum advenit.* Ecce quomodo ex verbis ipsius Christi manifeste colligitur, ipsum non negasse absolute se profecturum in Hierusalem; sed solum dixisse se cum suis fratribus et publico stipatum comitatu nolle ascendere. Bis siquidem repetit tempus suum *nondum* advenisse, seu *nondum* impletum esse: et relate ad hanc responsionis formam intelliguntur alia verba, *non ascendo:* quia nondum venit hora mea. Nonne ex hac responsione quilibet prudens colligit: Ergo ascendet cum ipse judicabit tempus suum advenisse? Haec omnia non vi alicujus restrictionis internae, sed vi verborum manifesta sunt. Atque confirmantur, si advertamus festum Scenopegiae, de quo nunc est sermo, pluribus diebus constasse, quarum prima solemnior erat. Negavit ergo Christus ad primam vel secundam diem ad quam ibant ejus fratres se ascensurum; et ideo dixit: *Nondum advenit,* etc. Ascendit autem postea, nempe tertia aut quarta die, *non manifeste,* seu quasi in occulto: quae verba non eum sensum produnt, ut Christus in mente retinuerit illud *manifeste,* et quod illius responsio vera sit, attenta ejusmodi restrictione mentali, sicuti contendebant olim auctores restrictionum earumdem quas tamen *non pure* mentales oretenus aliqui vocant. Haec falsissima interpretatio opponi ad summum posset, si eadem ipsa die ascendisset in templum Christus: aut nisi verbis externis declarasset se reipsa non ascensurum ad festum illud ad quod fratres sui ascendebant. Imo, inquit Augustinus, non temere dixit: Vos ascendite *ad hunc,* ego non ascendo *ad istum,* sed addit *istum,* ne mentiretur, indicans quod mentitus fuisset, si adverbium illud *manifeste* in mente retinuisset, nihil exterius addendo: et propterea addidit *istum,* ne mentiretur. Haec omnia iterum evidenter confirmat Augustinus tract. 28, in Joannem: *Non ad hunc,* id est ad quem vos vultis, primum vel secundum diem. Ascendit autem postea, ut Evangelium loquitur: *mediato die festo,* id est cum jam illius diei festi *tot dies praeteriissent* quot ramansissent. Ipsam enim festivitatem, quantum intelligendum est, diebus pluribus celebrabant. Haec est unica et germana interpretatio, quae naturaliter ex sensu litterali profluit. Quoniam Christus respondit juxta mentem petentium, qui poscebant ut ascenderet secum palam. *Transi hinc, et vade in Judaeam, ut et discipuli tui videant opera tua quae facis. Nemo quippe in occulto quid facit, et quaerit ipse palam esse. Si haec facis, manifesta teipsum mundo.* In sensu ergo interrogantium respondit Christus se non ascendere, sicuti si dixissent: *Veni nobiscum,* et respondisset: *Nolo.*

Ad secundum textum, qui difficilior est, multiplex est Patrum responsio; nulla tamen favet restrictionibus mentalibus. In primis D. Ambrosius lib. 5 de fide, cap. 7, cum pluribus aliis dubitavit num illa particula *neque Filius* ad textum pertineat, an ab Arianis subdole addita sit. Textus enim evangelicus Matthaei sic habet: *De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli coelorum, nisi solus Pater.* Hieronymus vero in hunc locum Matthaei scribit suo tempore in quibusdam Latinis codicibus ejusdem Matthaei additam fuisse particulam *neque Filius,* quae tamen Graecis, et maxime *Adamantii et Pierii,* exemplaribus non habebatur. *Sed,* inquit Hieronymus, *quia in nonnullis legitur, disserendum videtur.... legitur quia probavimus non ignorare Filium consummationis diem, causa reddenda est, cur ignorare dicatur... Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die, manifestius respondit:* Non est vestrum scire tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate. *Quando dicit,* non est vestrum scire, *ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis... denique et consequens Evangelii sermo idipsum cogit intelligi. Dicens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit et Filium; omnis enim Pater Filii nomen est.*

Pater Dominicus Soto in 4 Sent., dist. 43, qu. 11, art. 2, de laudato textu scribens, inquit: *Nihilominus nefas esset et haeresis dubitare, ut quidam haesitant, illam apud Marcum vocem existere, propterea quod non sit apud Matthaeum.* Et post Concilium Tridentinum nemo catholicorum hac de re quaestionem movet. Soto loco laudato comparat Christum confessario. *Sicut enim confessarius multa scit ut Dei minister, quae ignorat ut homo est, in humano commercio, ita et Christus, ut legatus Patris aeterni, multa habebat sub sigillo, quae prout magisterium exercebat Apostolorum, se nescire dicebat.*

D. Augustinus pluribus in locis explicat laudatum textum. Enarr. in psalm. VI: *Ubi erit ergo, quod nec Filius hoc novit? Quod utique ideo dictum est, quia per Filium homines hoc non discunt, non quod apud se ipse non noverit, sed secundum illam locutionem:* Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat: *Deut.* XIII, *id est, scire faciat vos, etc.* Exurge, Domine, *id est, fac nos exurgere. Cum ergo ita dicatur nescire Filium hunc diem, non quod nesciat, sed quod nescire eos faciat quibus hoc non expedit scire, id est non eis hoc ostendat,* etc. Similia scribit Augustinus lib. 1 de Trinitate, cap. 12: *Hoc enim nescit, quod nescientes facit, id est quod non ita sciebat, ut tunc discipuli judicarent, sicut dictum est ad Abraham:* Nunc cognovi quod timeas Deum, *Gen. XXII, id est nunc feci, ut cognosceres: qui et ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit.* Nam et illud utique dicturus erat discipulis tempore opportuno: de quo futuro, tanquam praeterito, loquens ait: *Jam non dicam vos servos, sed amicos. Servus enim nescit voluntatem Domini sui. Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecunque audivi a Patre meo, nota feci vobis;* Joan. XV. Quod nondum fecerat, sed quia certo facturus erat, quasi jam fecisset, locutus est: ipse enim ait: *Multa vobis habeo dicere, sed non potestis illa portare modo,* Joan. XVI. Inter quae intelligitur et de die et hora.

NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Jusjurandum non male definitur: *Asseveratio religiosa animo jurandi facta rei alicujus, adhibita invocatione Dei in testem et vindicem.* 1

Summa jurisjurandi divisio est, ut sit vel promissorium, vel assertorium. Promissorium est, quod futura negotia concernit, ut major illis firmitas, aut securitas accedat, quale est tutorum, curatorum, subjectorum, vassallorum, militum, judicum, advocatorum, honores suscipientium, et aliorum; est et illud, quod conventionibus subinde apponi solet. De hujus postremi jurisjurandi efficacia tum jure civili, tum jure Canonico, agemus in addit. ad art. 3. 2

Assertorium jusjurandum est, quod praesentia, ac praecipue praeterita negotia respicit. Estque vel affectionis in litem, vel veritatis. De priori agitur in Pandectis in tit. De in lit. jurand. Posterius, scilicet veritatis, vel a Testibus praestatur, vel a litigantibus. Et hoc praestatur, vel extra judicium, vel in judicio. Illud dicitur voluntarium. Fundatur in conventione quadam seu transactione, ita ut, quae alias in pactis et transactionibus attenduntur, ea hic quoque desiderentur. 3

In judicio varia juramenta sunt recepta. Occurrit primo loco juramentum judiciale, quod pars parti defert in judicio, judice approbante. 4

Occurrit secundo juramentum necessarium, quod ob inopiam probationis judex, etiam non rogatus, defert actori vel reo. 5

Estque vel suppletorium, vel purgatorium. Suppletorium, quod Judex ei defert, qui semiplene, vel plusquam semiplene probavit. Purgatorium, quod juri canonico debetur, est quod Judex causa cognita, reo defert, si vel suspicionibus a parte adversa allatis, semiplenam tamen probationem non constituentibus gravatus est, vel si actor alia de causa ad suppletorium admitti nequeat ad elidendas istas suspiciones. 6

Ad integritatem quoque judiciorum conservandam, introductum est juramentum calumniae, tum generale, tum speciale. 7

Habes, et quidem paucis omnes jurisjurandi species, si addas jusjurandum perhorrescentiae, de quo in additione ad v. *Judicium* dictum est. 8

Articulus II. *Juramentum quoad ea quae concernunt juramentum judiciale.*

Summarium. 1. Juramentum judiciale prout respicit partes litigantes dividitur in juramentum calumniae, malitiae et de veritate dicenda. - 2. Juramentum calumniae quid sit, et cur tale dicatur. Ad n. 3. - 4. Calumnia quid sit, tum in causis civilibus, tum in criminalibus. - 5. Juramentum calumniae praestari debet super quinque capitibus, quae assignantur. Ad n. 6. - 7. Juramentum malitiae quid sit: et quae ejus differentia a juramento calumniae. Ad n. 8. - 9. Juramentum de veritate dicenda quid sit: et in quo differat, aut conveniat cum juramento calumniae. Ad n. 11. - 12. Juramentum judiciale prout respicit decisionem causarum dividitur in juramentum decisorium litis, et in juramentum in litem: et quid sit utrumque. Ad n. 13. - 14. Juramentum decisorium litis triplex est, et assignatur, et explicatur. Ad n. 17. - 18. Juramentum in litem est quoque triplex, et assignatur. Ad num. 21. - 22. Ad juramentum litis decisorium tum judiciale, tum voluntarium, tum necessarium, quid requiratur. Ad n. 25. 26. Juramentum necessarium, sive suppletorium cui deferendum. Ad n. 30. - 31. Praedicta tria juramenta, an, quando, et ex quibus causis possint recusari. Ad n. 36. - 37. Pueri an sint admittendi, aut cogendi ad jurandum in judicio. Ad n. 38. - 39. Assignantur qui repellendi aut admittendi sint ad jurandum. Ad n. 44. - 45. Ex addit. ex aliena manu plura de juram. suppletorio subnectuntur. Ad n. 62. - 63. Juramentum purgatorium quid sit, et quando hujus praestationi locus detur: quidve amplius notandum. Ad n. 68.

1 Juramentum judiciale, prout respicit partes litigantes, dividitur in *juramentum calumniae, juramentum malitiae* et *juramentum de veritate dicenda*. Ita in re communis.

2 Juramentum *calumniae* est illud quo partes litigantes jurant, quod in judicio, tam agendo quam excipiendo, et defendendo absque fraude et calumnia versari, omniaque bona fide peragere velint, id est juramentum *calumniae* est illud quod in principio litis, vel postea, alterutra parte exigente, necessario judex deferre debet; actori quidem, *ut juret non calumniandi animo litem se movisse, sed existimando bonam causam habere;* reo vero, ut juret, quod putat, *se bona instantia uti ad reluctandum,* id est, resistere actori, existimando se jus habere, ut habetur in l. 2, in princip., Cod. de Jurejurando propter calumniam.

3 Et hoc dicitur *juramentum calumniae,* subintelligendo *evitandae in causis,* sicuti communiter cum Glossa in cap. *Si de calumnia* 1 de Juramento calumniae in 6, verb. *Calumnia,* exponitur illud Apostoli 1 ad Corinth. VII: *Propter fornicationem,* scilicet evitandam, *unusquisque suam habeat uxorem.*

4 Calumnia enim, de qua evitanda hoc juramentum praestatur, seu calumniari in causis civilibus est per meras frustrationes negotium differre, vel per fraudem alios litibus vexare, l. *Si calumnietur* 233, in princip., ff. de Verb. signific.; ubi dicitur, quod *Calumniatores appellati sunt qui per fraudem et frustrationem alios vexarent litibus.* Calumniari autem in causis criminalibus, nihil aliud est quam falsa crimina intentare; l. 1, § 1, ff. ad S. C. Turpillianum.

5 *Juramentum calumniae* praestari debet super quinque capitibus, ut tradit Glossa communiter recepta, in cap. *Inhaerentes* 1 de Juramento calumniae, verb. *Calumniae juramentum,* ubi sic expresse habet: *In juramento calumniae quinque capitula continentur: scilicet quod credat se bonam causam habere, interrogatus non negabit, quod verum esse credit, nec utetur scienter falsa probatione, et quod dilationem non petat in fraudem, nec dedit, nec dabit, nec promisit, nec promittit aliquid pro hac causa, nisi illis personis quibus leges dare permittunt;* et ibi haec quinque his versibus comprehendit:

> Illud juretur, quod lis sibi justa videtur.
> Et si quaeretur, verum non inficietur.
> Nil promittetur, nec falsa probatio detur.
> Ut lis tardetur, dilatio nulla petetur.

6 Ubi, ut vides, in juramento calumniae debet quis jurare: Primo, quod credat se justam causam habere et fovere bonum jus, l. 2 Cod. de Jurejurando propter calumniam. Secundo, quod in judicio interrogatus veritatem respondebit super omnibus; Glossa loc. cit. Tertio, quod nihil promiserit, dederit seu daturus sit per se, vel per alios causa patrocinii judicibus, aliisve personis, exceptis iis quae propriis advocatis aliisque personis, quibus a jure dari permittitur: authent. *Principales* Cod. de Jurejurando propter calumniam. Quarto, quod non utetur scienter falsa probatione: authent. *In isto juramento* Cod. eod. Quinto, quod nullam petat calumniosam dilationem, neque probationem superfluam exigat ab adversario in fraudem, sive animo protrahendi seu differendi litem et causam, l. 1, authent. *In isto juramento,* Cod. eod.

7 Juramentum malitiae est illud quod praestatur non super tota causa, sed super exceptionibus, vel aliis singularibus articulis, sive ante, sive post litem contestatam, quoties est praesumptio contra partem litigantem, quod malitiose proponat exceptionem, quod petat dilationem, et hujusmodi. *Est in re communis:* arg. c. *Pastoralis* 4 de Exceptionibus, et cap. *Ultra tertiam* 55 de Testibus, et desumitur clare ex cap. *In appellationis causa* 2 de Juramento calumniae in 6, § *In omnibus autem causis,* et Glossa ibid., verb. *Malitiae.*

8 Juramentum malitiae differt multipliciter a juramento calumniae. Primo, quia juramentum malitiae potest exigi, tam ante quam post litem contestatam, cit. c. *In appellationis causa* 2 de Juramento calumniae in 6, § *In omnibus autem causis.* Juramentum autem calumniae exigi potest tantum post litem contestatam, arg. cap. *Si de calumnia* 1 de Juramento calumniae in 6. Secundo, juramentum malitiae

potest exigi toties quoties aliquid malitiose dici vel fieri praesumitur, cit. cap. *In appellationis causa,* § *In omnibus autem causis.* Juramentum vero calumniae in eadem instantia, et ab eadem persona, non nisi semel praestandum est, authent. *De iis qui ingrediuntur,* § fin., collat. 5, et authent. *In isto juramentum* Cod. de Jurejurando propter calumniam, ubi expresse prohibetur: *Ne saepius juretur in causa.* Et concordant cap. *Si Christus* 26 de Jurejurando, et cap. 2 de Probat. Tertio, Juramentum malitiae exigitur solum super aliquibus particularibus, super quibus adest praesumptio, quod aliquid malitiose proponatur, vel petatur ex citatis juribus sub n. 7. Juramentum autem calumniae exigitur super tota causa seu lite, authent. *Hoc Sacramentum* Cod. de Juramento calumniae. Quarto, juramentum malitiae fuit semper praestitum, tam de jure antiquo quam novo, nedum in causis profanis et civilibus, sed etiam in ecclesiasticis et spiritualibus, ut patet in cap. *Cum Dilectus* 32 de Electione, et cap. *Litteras* 13 de Restitutione spoliator. Juramentum vero calumniae olim dabatur solum in causis profanis et civilibus, et non in causis ecclesiasticis et spiritualibus, et in istis praestatur solum de jure novo, ut expresse habetur in c. *Si de calumnia* 1 de Juramento calumniae in 6, § *Quamvis in causis spiritualibus.*

9 Juramentum de veritate dicenda est illud quod praestatur super scientia seu veritate, quam quis scit, dicenda. Hinc juramentum hoc stricte et rigorose loquendo cadit solum super scientiam (atque explicatur per verbum *Scio*), et non mere super credulitatem. Unde in rigore juris jurans de veritate dicenda non tenetur respondere, nisi id quod vere scit et novit per proprios sensus, arg. can. *Hortamur* 20, caus. 3, quaest. 9, ut patet clare de testibus, qui regulariter non probant, nisi deponant de scientia, sive de iis quae propriis sensibus perceperunt, textu expresso in c. *Testes* 15, caus. 3, qu. 9.

10 Juramentum de veritate dicenda, et juramentum calumniae, partim conveniunt, et partim differunt. Conveniunt primo, quia utrumque potest exigi ac praestari tam in exordio litis quam in qualibet ejus parte, textu expresso in cap. *Si de calumnia seu veritate dicenda* 1 de Juramento calumniae, § 1, in 6. Secundo, conveniunt, quia utrumque etiam in causis spiritualibus est nunc de facto praestandum, cit. cap. *Si de calumnia,* § fin. Quamvis olim in causis spiritualibus non fuerit praestandum juramentum calumniae, textu expresso in cap. *Litteras* 2 de Juramento calumniae. Tertio conveniunt, quia in causa appellationis, tam de veritate dicenda quam de calumnia jurari debet, non obstante quod a principio taliter juratum fuerit, textu expresso in cap. *In Appellationis causa* 2, § 1, de Juramento calumniae in 6.

Differunt vero, primo, quia Juramentum ca- 11
lumniae est juramentum credulitatis, quo quis jurat se credere, quod bonum jus foveat. Unde explicari solet per verbum *Credo.* Juramentum autem de veritate dicenda est juramentum de scientia seu de veritate, quam quis scit, dicenda, atque fit per verbum *Scio.* Hic juvat, et valde utile et expediens est praeter juramentum calumniae exigere a parte adversa etiam juramentum de veritate dicenda, sicuti de facto utrumque simul conjungitur, et exigitur in cit. cap. *In appellationis causa* 2 de Juramento calumniae in 6; Pirhing lib. 2 Decret., tit. 7, n. 28; Reiffenstuel ib., n. 14, et alii. Secundo differunt, quia juramentum calumniae, cum feratur super tota causa, respicit multa capitula juxta dicta et adducta supra sub n. 5 et 6. Juramentum autem de veritate dicenda respicit unum solum capitulum, scilicet illud super quo exigitur et praestatur, quodque a jurante scitur juxta dicta et adducta supra n. 9. Tertio differunt, quia juramentum de veritate dicenda est species juramenti ut sic. Non sic tamen juramentum calumniae. Ancharanus in cap. *In appellationis causa* 2 de Juramento calumniae in 6, num. 4; Reiffenstuel loc. cit., num. 14, et alii.

Juramentum *judiciale,* prout respicit decisio- 12
nem causarum, dividitur in juramentum *decisorium litis,* et juramentum *in litem. Communis. Juramentum decisorium litis* est illud per 13
quod deciditur lis principalis; juramentum *in litem* est illud per quod deciditur aestimatio rei. *Est in re communis.*

Juramentum litis decisorium est triplex, sci- 14
licet voluntarium, judiciale et necessarium. *Communis. Juramentum voluntarium seu con-* 15
ventionale est illud quod voluntarie seu ex mera conventione partium extra judicium defertur sub eo pacto quod, si una pars litigans, cui illud ab altera parte defertur confisa de justitia suae causae juraverit, absque alio processu causam obtineat; arg. l. *Jusjurandum quod* 17 ff. hoc tit., ubi sic habetur: *Jusjurandum quod ex conventione extra judicium defertur,* etc. Juramentum judiciale seu jura- 16
mentum *judiciale* specifice sumptum est illud quod a parte parti defertur in judicio judice approbante, et tunc illa pars cui defertur tenetur vel jurare, vel parti deferenti juramentum referre, alioquin causam perdet, seu solvere tenebitur, cap. *Cum causam* 7 de Juramento calumniae, et l. *Jusjurandum* 34, § *Datur autem,* ff. eod. *Juramentum necessarium* 17
seu juramentum suppletorium est illud quod per judicem alterutri parti ob defectum plenae probationis, sive in ejus supplementum defertur, cap. *Sicut* 2 de Probationibus, ubi Glossa verb. *Cum aliae;* Fagnan. n. 5; Barbosa n. 4,

et alii passim. Dicitur autem *necessarium*, partim quia judex quandoque illud deferre cogitur, et partim quia delatum sine justa causa recusari non potest; cit. cap. *Cum causam* 7 de Juramento calumniae, et l. *Generaliter* 12, § *Sin autem*, Cod. de Reb. cred. et jurejurand.

18 Juramentum *in litem* est quoque triplex, scilicet juramentum in litem ex veritate, juramentum in litem de affectione, et juramentum
19 in litem de interesse. *Communis*. Juramentum *in litem de veritate* seu vera aestimatione est illud quod defertur spoliato aut damnum passo super vera aestimatione seu valore rei per vim aut dolum alterius amissae, quando alia probatio haberi non potest; l. *In actionibus* 5, § *Sed et in his*, ff. De in litem jurando. Si quis enim, verbi gratia, legitime probaverit violentiam sibi factam, nec tamen singula ablata liquido probare valeat, eo quod difficile sit probare singulas minutas quantitates seu parvas res ab hoc sibi ablatas fuisse, tunc judex inspecta personarum et negotii qualitate, debet damnum illatum taxare, et postea damnum passo juramentum super rebus sibi ablatis, earumque valore deferre, quod videlicet tantum, et non minus, ablatum fuerit; et in tali casu erit standum ejus juramento usque ad quantitatem taxatam, textu expresso in l. *Si quando* 9 Cod. Unde vi, et cap. *Super eo* 7 de Iis quae vi metusve causa fiunt.

20 Juramentum *in litem de affectione* est illud quod defertur spoliato aut damnum passo, non tantum super vera aestimatione seu valore rei sibi dolo ablatae vel destructae, sed etiam quantum res illa valebat juxta suam affectionem. Si quis enim, verbi gratia, mihi abstulerit aut destruxerit codicem, seu librum valentem communi aestimatione quinque scuta, et ego non dedissem pro decem scutis, eo quia mihi charissimus erat ob singulares annotationes magno meo labore in ipso conscriptas, tunc judex in poenam dolose aut contumaciter restituere recusantis potest mihi injuste spoliato deferre juramentum, quo juxta etiam meam privatam affectionem erga talem codicem seu librum illum sic aestimem et jurem, quod illum nec dedissem pro decem scutis, et inde judex si non prius taxavit, potest ipsum taxare, et juxta communem aestimationem, et privatam meam limitatam et rationabilem affectionem; l. *Videamus* 4, § *Deferre*, et § *Item videndum*, ff. De in litem jurando, et ibi Glossa verb. *Ex magna causa*, vers. *Tu dicas*.

21 Juramentum *in litem de interesse* est illud quod defertur et praestatur super interesse singulari et extra rem. Si quis enim, verbi gratia, pecuniam penes me deposuerit tali tempore restituendam, et ego dolose pro tali tempore non restituerim, et ideo ipse grave damnum sit passus, ex quo defectu talis non restitutae pecuniae perdiderit pignora sub usuris, vel fuerit coactus emere merces interim pretio adauctas, tunc judex propter meam dolosam et culpabilem dilationem restituendi pecuniam, potest deferre depositori juramentum in litem de suo interesse singulari extra rem, scilicet, ut ipse juret in litem secundum aestimationem damni quod passus est ratione meae dilatae culpabiliter et dolose ultra conventum tempus restitutionis talis pecuniae, et hujusmodi; l. *Nummis* 3, § *Nisi forte*, ff. De in litem jurando.

Ad juramentum litis decisorium ejusque de- 22
lationem requiritur quod lis existat dubia, nec alio modo legitimo de veritate constare possit. *Communis*, textu expresso in cap. *Sicut* 2 de Probationibus, ubi reprobatur etiam consuetudo in contrarium, ibi: *Nos (cum tunc demum ad hujusmodi*, scilicet juramenti, *sit suffragium recurrendum, cum aliae legitimae probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem reprobamus*.

Ad juramentum litis decisorium voluntarium 23
seu conventionale requiruntur et sufficiunt ea quae requiruntur et sufficiunt ad pactum seu transactionem ut sic, id est, ut tam deferens quam praestans juramentum a jure non prohibeantur, nec simpliciter, nec super tali re jurare seu transigere; juramentum enim voluntarium seu conventionale speciem continet transactionis, l. 2 hoc titulo; adeoque ad istud sufficiunt ea quae ad transactionem. *Communis*.

Ad juramentum litis decisorium judiciale, 24
seu quod pars parti defert in judicio, requiritur insuper quod, causa cognita, sit a judice approbatum; l. *In bonae fidei* Cod. de Rebus creditis, et l. *Generaliter*, § *Sed juramentum*, Cod. eod., ubi sic expresse habetur: *Sed juramento illato cum hoc a partibus factum fuerit et a judice approbatum*.

Ad juramentum necessarium, seu suppleto- 25
rium plura copulative requiruntur. Primo, ut causa sit dubia, nec aliae possint haberi legitimae probationes; cit. c. *Sicut* 2 de Probationibus. Si enim actor plene probavit, reus est condemnandus, nec tunc est locus juramento suppletorio, cit. c. *Sicut* 2, et cap. *In praesentia* 8 de Probationibus. Secundo quod causa sit saltem semiplene probata. Si enim actor nihil probavit, absolvendus est reus; etiamsi is nihil praestiterit; l. *Qui accusare* Cod. de Edendo, et cap. *Cum Ecclesia*, § fin., de Causa possess. Unde nec opus est quod tunc reus juret. *Communis*, cum Glossa in cit. l. *In bonae fidei*, verb. *Decidi*, Cod. de Rebus credit. Tertio, quod deferatur solum personae habenti veram scientiam causae per proprios sensus corporeos, arg. c. *Testes* 15, caus. 3, qu. 9, et l. *Testium* Cod. de Testibus; Glossa in l. *Bonae fidei*, verb. *Decidi*, Cod. de Rebus credit. Quarto quod deferatur solum personae

legali, id est honestae et fide dignae, non autem vili, infami seu tali, quae secundum leges a ferendo testimonio repellatur; arg. c. *Nulli* 3, qu. 4, can. *Constituimus* 3, qu. 5; can. *Testes* 2, qu. 7; cap. *Praeterea* 7 de Testibus cogend., cum similibus.

26 Juramentum necessarium seu suppletorium, caeteris paribus, est potius deferendum reo quam actori. Glossa in l. *Admonendi*, verb. *Exacto jurejurando*, ff. de Jurejurando; Speculator tit. de Juramenti delatione, num. 9; Abbas in cap. *Juramenta* 36 de Jurejurando, § *Sane*, n. 9; Barbosa ibid., n. 6; Reiffenst. lib. 2 decr., tit. 24, num. 191; Mascardus de Probat., qu. prooem. 7, num. 53; Menochius de arbitr. Judic. l. 2, cas. 190, n. 19, et alii passim, innixi cit. c. *Juramenta* 36 de Jurejurando, § *Sane*, ubi sic dicitur: *Praesumptione vero faciente pro illo* (scilicet pro actore, ut explicat Glossa) *reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam juramentum, nisi judex (inspectis personarum et causae circumstantiis) illud actori videat deferendum.* Quibus verbis, ut vides, statuitur juramentum esse potius caeteris paribus deferendum reo quam actori; hic autem caetera supponuntur esse paria, cum supponatur, et quod actor semiplene probaverit suam intentionem, et reus suam defensionem, et sit aequalis conditio, atque legalitas utriusque, adeoque caeteris paribus reo potius quam actori est deferendum juramentum, favente etiam regula undecima juris in 6, ubi sic expresse statuitur: *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori*, et l. *Favorabiliores* ff. de Regulis juris, ubi sic dicitur: *Favorabiliores rei potius quam actores habentur.*

27 Si actor semiplene probaverit, reus autem nihil praestiterit, et sint ambo aeque legales, tunc juramentum est actori, et non reo deferendum. Jason in repetit. l. *Admonendi*, n. 314, ff. de Jurejur.; Menochius lib. 2 de Arbitr. Judic., cas. 119, n. 19 et 20; Pirhing lib. 2 decr., tit. 24, n. 90; Reiffenstuel ibid., n. 195; Fachineus lib. 1 Controvers. jur., cap. 18, et alii. Et ratio est, quia cum reus, ut supponitur, nihil ad suam defensionem praestiterit, sed solum verbis, actoris intentionem negaverit, actor vero ipsam suam intentionem semiplene probaverit, judex debet induci ad opinandum melius, et potius esse jus ipsius actoris quam rei. Unde cum reum absolvere non possit nec debeat, ex quo per semiplenam probationem actoris contra ipsum sit pene convictus; neque ipsum reum simpliciter condemnare possit et debeat, ex quo actoris intentio non est plene, sed solum semiplene probata; debet judex ex probationis inopia causam jurejurando actoris decidere, textu expresso l. *In bonae fidei* 3 Cod. de Rebus creditis, ibi: *In bonae fidei contractibus, nec non et in caeteris causis, inopia probationum, per judicem jurejurando causa cognita res decidi oportet.*

Si non omnia sint paria ex parte actoris et 28
rei, relinquitur judici, ut exacte, perpensis personarum et causae circumstantiis, cuinam parti juramentum deferre debeat, prudenter resolvat, arg. cap. *Juramenta* 36 de Jurejurando, § *Sane*, Glossa ib., verb. *In probatione;* Abbas ibid., n. 9; Joann. Andr., n. 6; Reiffenst. loc. cit., n. 197, et alii passim.

Quando actor plene probavit suam intentio- 29
nem, reus est condemnandus, nec tunc est locus juramento suppletorio, cap. *Sicut* 2, et cap. *In praesentia* 8 de Probationibus; *et communis doctorum.* Quando autem actor nihil 30
probavit, absolvendus est reus, etiamsi is nihil praestiterit, nec tunc opus est ut reus juret; l. *Qui accusare* Cod. de Edendo, c. *Cum Ecclesia* 3, § fin., de Causa possess., et cap. *Juramenta* 36, § *Sane*, de Jurejurando, ubi sic praecise statuitur: *Sane si actor omnino in probatione defecerit, reus debet (etsi nihil praestiterit) obtinere.* Et in ejus summario sic dicitur: *Actore nihil probante, reus est absque omni onere absolvendus.* Sic doctores communiter.

Juramentum litis decisorium voluntarium li- 31
bere potest recusari, adeo ut nec sit opus illud referre alteri parti, Glossa in l. *Jusjurandum quod ex conventione* ff. de Jurejurando, verb. *Non potest;* Jason. ib., n. 1; Abbas in cit. c. *Juramenta*, n. 1; Reiffenstuel lib. 2 decr., tit. 24, n. 221; Vallensis de Jurejurando, § 5, n. 1, et alii passim. Tale enim juramentum, 32
cum sit omnimode voluntarium, nequit deferri, nec referri in invitum, arg. l. 1, 2 et 3 de Jurejur. Nisi forte inter partes jam fuerit conventum quod una earum determinate juret; tunc enim ab ea praestandum est juramentum, alias succumbet, adeo ut, si illa nolit postea jurare, sed velit juramentum alteri parti deferre, istud deferre non potest; l. *Jusjurandum quod ex conventione* ff. de Jurejurando, ibi: *Jusjurandum quod ex conventione extra judicium defertur, referri non potest.* Tale enim juramentum extrajudiciale, quamvis a principio sit voluntarium, tamen ex praevia conventione, seu susceptione redditur necessarium, juxta illud vulgatum: *Quod a principio est voluntatis, ex post facto sit necessitatis;* atque patet ex l. *Sicut* Cod. de Action. et obligat., et l. *In commodato*, § *Sicut*, ff. Commodati, et facit regula 85 juris in 6, ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur;* et sic tenent doctores citati.

Juramentum judiciale, quod, judice appro- 33
bante, a parte parti refertur, nequit libere recusari, sed pars cui delatum est debet, aut jurare, aut juramentum referre, aut solvere; l. *Jusjurandum* 34, § *Ait praetor*, ff. de Jurejur., ibi: *Ait praetor eum a quo jusjuran-*

dum petetur, solvere aut jurare cogam. Alterum itaque eligat reus, aut solvat aut juret... Datur autem et alia facultas reo, ut, si jurabit, referat jusjurandum; et concordat l. *Generaliter*, § *Sin autem*, Cod. de Rebus credit., et l. *Delata* Cod. eod. Et ratio est, quia, ut expresse dicitur in l. *Manifestae* 38 ff. de Jurejurando, *Manifestae turpitudinis est et confessionis nolle nec jurare, nec juramentum referre;* et sic tenet Glossa communiter recepta in cap. *Juramento* 36 de Jurejurando, v. *A te.*

34 Excipitur tamen actio famosa, ut est actio furti, et hujusmodi. Nam conventus actione famosa non potest hujusmodi juramentum referre, textu expresso in cit. c. *Juramenta* 36 de Jurejurando, § 1, ibi: *Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi juramentum,* et concordat l. *Marcellus*, § final., ff. de Action. rerum amotar., et l. *Ideo Labeo* ff. eod. Et ratio est clara, quia conventus actione famosa, verbi gratia, quod gemmam vel annulum abstulerit, melius praesumitur scire veritatem quam actor gemmam seu annulum hujusmodi repetens. Unde juremerito taliter conventus non permittitur juramentum sibi ab actore delatum eidem referre, cum talis reus certo sciat an gemmam seu annulum alteri abstulerit, quod actor tam certo scire non potest, cum dentur gemmae et annuli multum sibi similes, adeoque non posset adeo certa et tuta conscientia jurare; et sic dicendum venit de conventis super aliis criminibus infamiam irrogantibus; melius enim ipsi praesumuntur scire veritatem, scilicet, an commiserint illa crimina nec ne? quam actores seu accusatores eorum.

35 Juramentum litis decisorium necessarium, seu a judice parti delatum, sine justa causa recusari non potest, nec etiam alteri parti referre, et si secus fiat, tunc illud recusans habetur pro convicto c. *Juramenta* 36 de Jurejurando, et l. *Generaliter* 12, § *Sin autem*, Cod. de Rebus creditis. *Est communissima.*

36 Justae autem causae recusandi juramentum necessarium, vel etiam judiciale a judice approbatum, plures a doctoribus assignantur. Prima justa causa est, si actor plene probavit suam intentionem; tunc enim potest is recusare juramentum sibi ulterius oblatum, sive a parte, sive a judice, non enim potest amplius compelli jurare; cap. *Sicut* 2, et cap. *In praesentia* 7 de Probation. Secunda est, si actor nihil probavit, nequidem semiplene; tunc enim reus nequit cogi ad jurandum quamvis actor se obtulerit ad standum ejus juramento; l. *Qui accusare* Cod. de Edendo; c. *Cum ecclesia* 3, § fin., de Causa possess., et c. *Juramenta* 30, § *Sane*, de Jurejurando. Tertia est, si is cui defertur vel refertur ejusmodi juramentum, veritatis ac rei gestae est ignarus, vel probabilem ejus oblivionem aut ignorantiam allegat; l. *Jusjurandum*, § 1, ff. de Jurejurando; l. *Marcellus*, § *Qui rerum*, ff. de Action. rerum amotar.; Glossa in cap. *Juramenta*, verb. *Nisi justa de causa.* Quarta est, si materia vel causa sit talis, quod super ipsa nequeat deferri seu referri juramentum: tunc enim juramentum merito potest recusari, ut, verbi gratia, in materiis et causis arduis et magni momenti vel praejudicii, in quibus ob avaritiam hominum magis urget periculum perjurii, gravisque praejudicii proximo injuste inferendi. Sic tenent communiter doctores, cum Pirhing lib. 2 decr., tit. 24, num. 96; Reiffenstuel ibid., num. 186 et 232. Quinta est, si causa sit criminalis, et agatur criminaliter ad vindictam publicam: tunc enim potest recusari juramentum suppletorium, quia in tali causa probationes debent esse luce meridiana clariores; l. ultim. Cod. de Probationibus, et necesse est ut reus confessus vel convictus sit, ut condemnari possit; l. *Qui sententiam* 16 Cod. de Poenis. Sexta, si actiones vel personae sint tales quae coram tali judice tractari seu conveniri non possint: tunc enim potest recusari juramentum, quia non cogitur quis ibi jurare ubi non potest conveniri; l. *Tutor*, § fin., ff. de Jurejurando. Septima est, si persona cui defertur juramentum non teneatur jurare, ut pupillus, procurator ac defensor rerum alienarum: isti enim non possunt compelli ad jurandum; leg. *Jusjurandum*, § *Pupillo*, ff. de Jurejurando. Octava est si persona deferens prohibeatur alteri deferre juramentum, ut procurator non habens ad hoc speciale mandatum, vel generale mandatum cum libera et plena facultate; l. *Jusjurandum quod ex conventione*, § fin., de Jurejurando. Item prodigus et furiosus cum similibus; l. *Tutor*, § *Prodigus*, ff. de Jurejurando.

Quamvis omnes homines rationis usu praediti ex natura rei sint capaces juramenti edendi, etiamsi pueri ante pubertatem, prout constat ex c. *Pueris* 1 de Delictis puerorum, ubi habetur pueros ante quartum decimum annum perjuros esse posse, tamen pueri ante talem 14 annum, seu ante pubertatem non sunt cogendi ad jurandum in judicio, textu expresso in c. *Parvuli* 13, et c. *Pueris* 5, caus. 22, qu. 5, quia, ut dicit S. Thomas 2–2, qu. 80, art. 10, in corpore, quia nondum habent perfectum usum rationis, quo possint cum reverentia debita juramentum praestare. Imo ad jurandum in judicio ante talem annum non sunt admittendi, quia nondum tantam rationis discretionem habere censentur, ut eorum juramentum cum partis litigantis praejudicio recipi debeat. Layman Theol. Moral. lib. 4, tract. 3, c. 12, n. 3; Sanchez lib. 3 in Decal., c. 3, n. 6; Pirhing lib. 2 decr., tit. 14, num. 21, et alii passim, arg. l. 3, § *Lege Julia*, ff. de Testibus, et similibus.

37

38

39 Perjuri ad jurandum in judicio non admittuntur, cit. can. *Parvuli* 14, caus. 22, qu. 5, et tenet *communis doctorum,* quia, cum semel pejerasse constet periculum et suspicio est eos
40 iterum esse pejeraturos. Item ad jurandum in judicio non admittuntur infames infamia juris vel facti, usurarii, Judaei, inimici capitales, pauperes suspecti de perjurio, nec ulli alii qui ratione maculae, seu vitii, aut defectus repelluntur a testificando; arg. c. *Nulli* 3, qu. 4; can. *Constituimus* 3, qu. 5; can. *Testes* 2, qu. 7; cap. *Praeterea* 8 de Testibus cogend., cum similibus; et concordat textus in lege Julia ff. de Testibus, cum similibus. Vide verb. *Te-*
41 *stes.* Supradicti autem admittendi non sunt in judicio solum ad juramentum, quod ad honorem, vel favorem jurantis spectat, ut est juramentum purgationis vel probationis supplendae, vel etiam testimonii ferendi. Juramenta autem quae potius oneris sunt quam honoris, uti est juramentum calumniae, et fidelitatis et hujusmodi, etiam perjuri et alii infames praestare debent, et hoc *ne videantur de sua malitia commodum reportare,* ut de aliis dicitur in cap. *Intelleximus* 7 de Judiciis. Sic Glossa in cit. can. *Parvuli* 14, caus. 22, qu. 5, verb. *Causa;* Sanchez lib. 3, cit. cap. 2, num. 5; Layman loc. cit., num. 3; Pirhing loc. cit., n. 23, et alii passim.

42 Sacerdotes in levi causa non debent compelli ad jurandum in judicio, c. *Si quis presbyter* 4, caus. 2, qu. 4, ubi expresse dicitur: *Sacerdo-*
43 *tes ex levi causa jurare non debent.* In casu tamen necessitatis vel magnae utilitatis, verbi gratia, ad sui purgationem, vel ad probandam alterius innocentiam, vel ad tuenda sua, vel ecclesiae suae jura, quae alioquin ex defectu probationum graviter laedi vel perdi possent; item pro fide, pace, obedientia, absolutione a vinculo excommunicationis, possunt jurare etiam sacerdotes, ac religiosi. S. Thomas 2–2, qu. 89, art. 10; Silvester verb. *Juramentum* 2, qu. 3; Azorius part. 1, lib. 11, cap. 11, qu. 6; Sanchez loc. cit., n. 7; Pirhing lib. 2 decr., tit. 24, n. 22; Reiffenstuel ibidem, n. 25, et communis aliorum; idque desumitur ex cap. *Significasti* 4 de Election.; cap. *Ad reprimendam* 8 de Offic. ordinar.; et habetur expresse decisum in c. *Etsi Christus* 26 de Jurejurando, ubi Summus Pontifex Innocentius III solvit etiam contraria, ob quae aliqui religiosi, veluti vitae perfectioris aemulatores, jurare timuerunt, in judicio pro causis suae ecclesiae; et in ejus Summario sic praecise dicitur: *Licite ex causa necessaria etiam per religiosos juratur.* Tum qua Clerici in causis suarum ecclesiarum, imo et in propriis suis causis praestare possunt juramentum calumniae, c. *Inhaerentes* 1, c. *Caeterum* 5 de Juramento calumniae. Quinimo in jure ipso canonico est expresse statutum quod non credatur testi, quamvis religioso, nisi juratus deponat, cap. *Nuper* 51 de Testibus, ibi: *Respondemus quod nullius testimonio quantumcunque religiosus existat (nisi juratus deposuerit) in alterius praejudicium debet credi,* et in ejus summario sic dicitur: *Non creditur testi etiam religioso qui sine juramento deponit.*

Quamvis autem clerici, sive religiosi, etiam 44 sacerdotes, exigente necessitate, possint juramentum praestare voluntarium coram laico, arg. cap. *Ex rescripto* 9 de Jurejurando, et cap. *Pervenit* 2 de Fidejussoribus, non debent tamen nec possunt jurare coram laico, tanquam superiore suo exigente ab ipsis juramentum coactivum sive necessarium sine licentia sui Praelati, can. *Quoties* 21, caus. 22, qu. 5, ibi: *Juramentum vero clericus laico praestare non debet;* et can. *Nullus* 22, ead. caus. et quaest., ibi: *Nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quidpiam super sacra evangelia jurare praesumat;* et cap. *Inhaerentes* 1 de Juramento calumniae, ubi Summus Pontifex Honorius III, postquam adduxit statutum seu constitutionem Henrici imperatoris omnimode prohibentis clericos et religiosos compelli ad jurandum in manibus laicorum, his verbis: *Nos itaque divinae et humanae legis intentione servata decernimus, et imperiali auctoritate irretractabiliter definimus, ut non Episcopus, non cujuscunque ordinis clericus, non presbyter abbas, non aliquis monachus vel sanctimonialis, in causa quacunque sive controversia seu criminali seu civili jusjurandum compellatur qualibet ratione subire; sed aliis idoneis defensoribus (si expedire Ecclesiae suae noverit) hujusmodi officium liceat delegare,* statim subjungit: *Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel quisque clericus inconsulto praelato suo, minime jurare audeat.* Sic tenent Sanchez lib. 3 in Decalog., cap. 3, n. 8; Silvester verb. *Juramentum* 2, qu. 3; Layman loc. cit., n. 5; Pirhing loc. cit., n. 22, et alii passim. Vide verb. *Testes,* art. 1, a n. 106.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Omnes juramenti judicialis species persequi nimium esset. Pauca tantum habebimus de juramento suppletorio, tum de juramento purgatorio.

Suppletorium juramentum non inveteratis 45 nostrorum pragmaticorum erroribus, uti Faber de errorib. Pragmatic., decad. 19, err. 1, blaterat; sed juri civili in leg. 31 ff. de Jurejurando, et in leg. 3 Cod. eod., confirmato a jure canonico in cap. 2 de Probationib., originem debet. Consule Seraphin. de Privileg. jurament, privileg. 33, n. 3.

Est autem juramentum suppletorium, quod 46 a judice causa cognita, vel reo si suam exce-

ptionem, vel actori, si actionem, licet non perfecte, tamen ad minimum semiplene probavit, ad decidendam hanc causam dubiam imponitur, parte etiam non petente.

47 Posita semiplena probatione, de qua adeundus Stryk. jurid. diss. vol. 7, disp. 1, per tot., requisita juramenti suppletorii commodissime ad tres illos juramentorum comites, *veritatem* scilicet, *judicium* et *justitiam*, referri possunt.

48 Requiritur igitur primo *veritas*. Hinc juramentum suppletorium super *credulitate* deferri nequit, ut quidquid contradicat Carpzov. Jurisprud. Forens. part. 10, Const. 23, definit. 8, firmant Esbach. Not. in Carpzov. loc. cit., num. 2; Stryk. de Jur. sensuum in prooemio, num. 39 et seq. Adde Brunem. de process.

49 civil. cap. 23, num. 25. Vide tamen casus in quibus juramentum suppletorium super credulitate deferri potest, apud Bohemer. in Decr. lib. 2, tit. 24, § 72.

50 Requiritur secundo *judicium*. Hoc desultoriam levitatem in jurando respuit, temeritatemque excludit; e contrario plenam animi deliberationem in jurante exigit, ut cogitationibus

51 negotium accurate perpendat. Oportet igitur jurantem personam esse legalem et fide dignam; quapropter ei contra quem praesumptio est quod falsum dicat juramentum, hoc haud defertur, tametsi semiplenam probationem pro

52 se habeat. Neque hoc remedium juris semel pejeranti, homicidae, usurario, condemnato actione furti, injuriarum, aliisque infamia juris et facti notatis conceditur.

53 Requiritur demum *justitia*, quae observatur dum judex ad hujus juramenti delationem nonnisi causa cognita devenit.

54 Pertinet autem potissimum ad hanc causae cognitionem ut judex probe perpendat an causae qualitas ita sit comparata, ut supplementum hoc probationis admittat. Quaedam enim privilegiatam hanc probationem respuunt, et ordinariam probationem desiderant.

55 Huc pertinent primo causae *criminales*. Vide tamen limitationes apud Carpzov. de Process.

56 tit. 12, art. 2, n. 73. Secundo causae *matri-*

57 *moniales*. Tertio causae *famosae*, in quibus condemnatus evadit infamis.

58 Quinimo in omnibus actionibus civilibus quae sunt arduae, quamvis semiplena probatio facta sit, juramento suppletorio locus haud est.

59 Tales sunt *pecuniariae graves*, *beneficiales*, *feudales*, *causae*, *status*, aliaeque plures. Confer Minsinger. centur. 1, observat. 69; Seraphin. de Privileg. Juram., privil. 33, n. 129 et seq. Non vero causas hasce haud excludere 60 probationem semiplenam majorem, cum legalitate personae, pro qua jus praesumit conjunctam, quia tunc demum suppletorium juramentum locum sibi vindicat.

Vide et alios casus in quibus locus haud 61 datur juramento suppletorio apud Stryk. Juridic. dissert. vol. 7, disp. 1, cap. 5, § 8, et potissimum volum. 11, disp. 29, quae est: De causis juramentum suppletorium respuentibus.

Num autem contra juramentum suppletorium 62 jam praestitum probatio contrarii admittatur, non levis quaestio est, affirmant tamen Carpzov. Jurisprud. forens. part. 1, const. 15, definit. 5; Nicolaus Calvolus in Praxi judiciali, § *Sententia definitiva*, conclus. 1, n. 97.

Deveniamus ad juramentum purgatorium. 63 Hoc judex in causa dubia actori vel reo suspicione, probatione semiplena inferiore gravato, ad eam elidendam imponit, et quidem ex officio.

Quae autem praesumptiones adesse debeant 64 ut purgatorio huic juramento sit locus, tradunt Lauterbacus, Struvius, aliique ad tit. ff. de Jurejurando.

An post hujus jurisjurandi praestationem lo- 65 cus sit probationi contrarii, pariter disputatur, sententiamque affirmativam tenent Setser. de Jurejur. lib. 3, cap. 11, n. 45 et seq.; Brunnem. de Proces. civil. cap. 23, n. 38.

Idque non solum si juramentum purgato- 66 rium in causa civili praestitum sit, verum etiam si sit praestitum in causa criminali; Minsinger. Centur. 2, observ. 82, fere per tot.; Tabor. de Confront. disp. 3, thes. 16.

Sequitur hinc quod is qui jure retractus le- 67 gali uti vult ad elidendam fraudis suspicionem, licet juramento se purgaverit, quod pro se non pro alio retrahat, nihilo tamen minus contra hoc juramentum locus est probationi contrarii; Menoch. de Arbitrar. jud. Quaest. lib. 1, qu. 76, num. 17; Suarez in Thesaur. recept. opinion., lit. I, n. 313. Alia exempla affert Stryk. Juridic. Dissert. vol. 7, disp. 28, cap. 6, § 7.

Omittendum haud est diversum ab hoc pur- 68 gatorio juramento esse juramentum de veritate dicenda, quod nonnullis in tribunalibus reis indistincte deferebatur ex consuetudine potius quam ex jure. Quocirca prohibitio facta a Concilio Romano tit. 13, cap. 62, hujus juramenti de veritate dicenda, non cadit super juramento purgatorio.

Articulus III. *Juramentum promissorium quoad ea, quae concernunt ejus interpretationem, obligationem, irritationem, dispensationem et relaxationem, seu remissionem.*

Summarium. 1. Juramentum in dubio est stricte interpretandum. - 2. Juramentum bona fide et sine dolo generatim praestitum quomodo interpretandum. Ad num. 3. - 4. Juramentum praestitum circa materiam juris quomodo interpretandum. - 5. In omni juramento promissorio quamvis absolute facto, quaedam tacite subintelliguntur conditiones, quae assignantur. Ad num. 10. - 11. Juramentum servandi statuta edita alicujus ecclesiae, capituli, collegii, communitatis, civitatis, provinciae, seu regni quomodo interpretandum. Ad num. 14. - 15. Juramentum promissorium debite factum circa materiam honestam, vel inhonestam, an obliget, vel non. Ad

n. 16. - 17. Juramentum soli Deo factum de opere minus perfecto, vel de re indifferenti an obliget. - 18. Juramentum factum homini, aut ecclesiae, vel alicui communitati de re honesta et licita, an obliget, et an possit solo jurantis arbitrio commutari. Ad n. 19.-20. Juramentum promissorium, gravi et injusto metu extortum an obliget. - 21. Obligatio juramenti, an, et quando transeat ad haeredes vel successores. Ad n. 24.-25. Juramenta quocunque modo facta a quo irritanda, seu annullanda. Ad n. 34. - 35. Relaxare juramenta, sive directe, sive indirecte ad quos spectet. Ad n. 37. - 38. Quatenus juramentum actibus invalidis adjectum vigorem in praxi habeat. Ad num. 53. - 54. An ex tali juramento hodie detur actio: alia ad rem. Vide v. *Votum*. - Subnectuntur additiones Casinenses plusquam 90 num. comprehensae. Ponitur in fine formula juramenti quod ab Episcopis ante consecrationem Romano Pontifici praestatur prout in Pontificali R. continetur, ubi nonnulla ad rem.

1 Juramentum in dubio est stricte interpretandum, tum propter gravem, quam in se continet religionis obligationem, tum propter perjurii periculum, adeoque illud, quod palam verbis expressum non est, censetur omissum; l. *Quidquid astringendae* ff. de Verbor. oblig., ibi: *Quidquid astringendae obligationis causa dictum est, id nisi palam verbis exprimatur, omissum esse intelligendum est, aut certe secundum promissorem interpretandum.* Et hoc colligitur etiam ex cap. *Cum Clerici* 10 de Verb. signific., ubi juramentum a quopiam editum stricte per Innocentium III Summum Pontificem interpretatur; et concordat cap. *Contingit* 1 de Jurejurando in 6. Et ratio est, quia, ubi agitur de inducenda obligatione, utpote quid odiosum, debet fieri stricta interpretatio; cap. *Odia* 15 de Regulis juris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.* Et sic tenent communiter doctores.

2 Juramentum bona fide et sine dolo generaliter praestitum est interpretandum secundum intentionem jurantis, neque extendendum est ad incognita, seu ad ea de quibus jurans in specie non cogitavit, et si menti occurrisset, verisimiliter non promisisset sed excepisset; arg. cap. *Veniens* 16 de Jurejurando, ubi Innocentius III Summus Pontifex definivit non esse servandum quoddam juramentum, quia jurans *nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium praescivisset.* Et ita docent Glossa ibidem verb. *Praescivisset;* Abbas ibidem, n. 4; Joann. Andr., n. 9; Barb., num. 4, et alii canonistae communiter; Pirhing lib. 2 decr., tit. 24, n. 109; Reiffenstuel ibid., n. 44, et S. Thomas 2–2, qu. 98, art. 2 ad 3, ubi docet quod si quis, verbi gratia, juravit se alteri in omnibus pariturum, tale juramentum est interpretandum, dummodo non illicita, vel importabilia et immoderata, et statui suo obstantia, seu contraria ei praecipiat: arg. cap. *Contingit* 1, § final., de Jurejurando in 6, quia in generali promissione non veniunt ea quae quis verisimiliter in specie non promisisset aut promittere non potuisset; arg. cap. *In generali* 81 de Regulis juris in 6, ibi: *In generali concessione non veniunt ea quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus.*

3 Si autem jurans dolose praestitit juramentum sub verbis aequivocis ad decipiendum eum cui juravit, tunc juramentum est interpretandum, et obligat juxta intentionem recipientis, id est juxta sanum intellectum illius cui juratur; can. *Quacunque* 9, caus. 22, qu. 5, ibi: *Quacunque arte verborum quisquis juret, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit sicuti ille cui juratur intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia, et Dei nomen in vanum assumit, et proximum dolo capit.* Et sic tenent S. Thomas 2–2, qu. 89, art. 7 ad 4; Angelus verb. *Juramentum* 4, n. 1; Navarrus cap. 12 manual., n. 3; Reiffenstuel loc. cit., n. 48; Sanchez lib. 3 in Decalog., cap. 10, num. 4, et n. 12, 13 et 14; Covarruvias in c. *Quamvis* de Pactis in 6, part. 1, § 5, n. 1 et 2, et alii passim. Et ratio est quia *Fraus et dolus alicui patrocinari non debent,* c. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16 de Rescriptis; cap. *Ex litteris* 2 de Dolo et contumacia; cap. *Tuae* 12 de Clericis non residentibus, et l. *In fundo* ff. de Rei vind.; l. *Cum hi* ff. de Transact., et in l. *Si legatarius* Cod. de Legatis, ibi: *Ut non accipiat fructus suae calliditatis.*

Juramentum praestitum circa materiam juris, 4
id est, circa illa de quibus jus aliquid disponit est interpretandum secundum dispositionem juris, nec est ultra extendendum; arg. cap. *Ad nostram* 21 de Jurejurando, in cujus summario sic praecise habetur: *Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, alias tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam;* et concordat textus in l. ultim. ff. Qui satis dare cogantur, ibi: *Qui jurato promisit judicio sisti, non videtur pejerasse si ex concessa causa hoc deseruerit;* et sic tenet Glossa in c. *Contingit* 1, verb. *Declaramus,* de Jurejurando in 6; Abbas in cap. *Tua nos,* n. 4, de Ecclesiis aedificandis; Innocentius in cap. *Per litteras,* circa medium, de Arbitris; Pirhing lib. 2 decr., tit. 24, n. 107; Reiffenstuel ibid., num. 41; Layman Theol. moral. lib. 4, tract. 3, cap. 9, n. 2, et alii passim. Et ratio est, quia in quolibet juramento promissorio tacite subintelligitur, atque ipso jure inest conditio illa, salvo jure et auctoritate superioris (scilicet supremi legislatoris) cap. *Venientes* 59 de Jurejurando.

Unde in omni juramento promissorio, quam- 5
vis absolute facto, quaedam tacite subintelliguntur conditiones, sicuti docent Glossa in cap. *Quemadmodum* 25 de Jurejurando, verb. *Conditio;* Abbas ibid., num. 8; Pirhing loc. cit., n. 119; Reiffenstuel loc. cit., n. 51; Silvester verb. *Juramentum* 3, qu. 1; Suarez lib. 2 de

Juramento, cap. 34; Layman loc. cit., n. 4, et alii; et clare colligitur ex cit. cap. *Quemadmodum* 25, § 1, de Jurejurando, ibi: *Non obstante hujusmodi juramento, quoniam in eo talis erit subintelligenda conditio.*

6 Prima conditio quae in juramento promissorio tacite ac ipso jure subintelligitur, est, *Si potero,* quia ex cap. *Nemo* 6 de Regulis juris in 6, *Nemo potest ad impossibile obligari,* et hoc procedit nedum de impossibili physice, id est quod naturaliter fieri non potest, sed etiam de impossibili moraliter, id est quod licite fieri non potest; quia juramentum non est vinculum iniquitatis; cap. *Quanto* 18 de Jurejurando; cap. *Contingit* 1 eodem in 6. Nam de jure illud tantum possibile, et fieri posse censetur quod licite fieri potest, can. *Fraternitatis* 15, caus. 22, qu. 2, juncta Glossa verb. *Quod potest.*

7 Secunda est: *Salvo jure et auctoritate superioris:* colligitur clare ex cap. *Venientes* 19 de Jurejurando, ibi: *Cum praedictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum.* Et in ejus summario dicitur: *Non valet juramentum praestitum in praejudicium juris superioris;* et concordat cap. *Ea te* 22 de Jurejurando, ubi illicitum nec servandum statuitur juramentum, quod salvo Apostolicae Sedis honore servari nequit.

8 Tertia est: *Nisi is in cujus favorem juratum est, sponte remiserit:* quia quilibet potest rem vi juramenti sibi debitam, alteri remittere et condonare, cum quilibet suo juri renuntiare possit; cap. *Si diligenti* 12 de Foro competent., et cap. *Si de terra* 6 de Privilegiis, ubi sic expresse habetur: *Cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare.* Tum quia beneficia non conferuntur in invitum, textu expresso in l. *Invito* ff. de Regul. juris, requiritur enim ejus acceptatio, leg. *Absenti* ff. de Donation., adeoque, etc.

9 Quarta conditio est: *Si res in eodem statu permanserint,* id est, non fuerint notabiliter mutatae: quia verisimile non est jurantem habuisse intentionem se obligandi ad rem adeo difficilem, vel etiam indecentem, qualis contingere solet ubi notabilis mutatio supervenit; adeoque ejus juramentum est interpretandum, quod ad casum adeo improvisum et incogitatum se non extendat, sic colligitur ex cap. *Veniens* 16, cap. *Brevi* 17, ibi: *Nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit ecclesiae subvenire;* cap. *Quemadmodum* 25, et cap. *Petitio* 31 de Jurejurando; et concordat textus in l. *Cum quis,* § 1, ff. de Solutionibus, ibi: *Tacite enim haec conventio inesse stipulationi videtur, si in eadem causa maneat.*

10 Quinta conditio maxime in pacto vel contractu etiam jurato subintellecta est: *Si et altera pars fidem servaverit,* id est, pacto seu promissis suis steterit; quia ex c. *Frustra* 75 de Regulis juris in 6, *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, qui fidem a se praestitam servare recusat,* et habetur expresse in cap. *Pervenit* 3 de Jurejurando, ibi: *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento firmasses, aliquatenus teneris, si constet eum conditioni minime paruisse;* concordat c. *Sicut* 29 eod., § *Juramentum,* ibi: *Juramentum autem quod Joannes se asserit praestitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat qui praestitit, dum ille cui praestitum fuerit, servare negligit quod promisit;* et in ejus summario praecise dicitur: *Non astringitur quis juramento adimplendo quod juravit, si ab alia parte non impletur cujus respectu praestitum est juramentum.*

11 Juramentum servandi statuta edita alicujus ecclesiae, capituli vel communitatis, civitatis, provinciae seu regni, non est interpretandum quod extendatur ad statuta in posterum edenda, textu expresso in cap. *Clericus* 35 de Jurejurando, et ibi Glossa et doctores communiter. Juramentum enim est stricte interpretandum ex juribus adductis supra sub n. 1, adeoque, qui juravit servare statuta jam edita, nequit intelligi quod vi talis juramenti voluerit se obligare ad servanda etiam statuta in posterum edenda.

12 Imo, etiamsi quis promittat se velle vi juramenti antea praestiti servare illa statuta postmodum edita, quia obligatio prioris juramenti non potest ultra fines sui objecti extendi per simplicem promissionem: objectum autem prioris juramenti fuerunt solum statuta jam edita, unde nisi de novo juraverit, promissio illa retinet solam vim simplicis promissionis, ac proinde, licet quis transgredi non debeat quod promisit, non tamen censendus est perjurus, si promissum non exsequatur, cum ad exsequendam talem simplicem promissionem non obligetur ex debito praestiti juramenti, ut expresse habetur in cit. cap. *Clericus* 35 de Jurejurando, ibi: *Clericus qui juravit se statuta in ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare, licet transgredi non debuerat quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito praestiti juramenti.* Et in ejus summario sic praecise dicitur: *Qui juravit servare statuta edita, et postea per illud juramentum aliter non jurando, promisit servare edenda seu postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita.*

13 Item juramentum etiam absolute et simpliciter praestitum servandi statuta alicujus ecclesiae, collegii, civitatis, provinciae vel regni, non addendo *jam edita,* non extenditur ad futura seu edenda, nisi expresse in aliqua parte juramenti fiat mentio, seu appareat jurantis intentionem etiam esse de futuris; Baldus in cit. cap. *Clericus* 35 de Jurejurando, n. 3; Barb.

ibid., n. 7; Pirhing lib. 2 decr., num. 105; Reiffenstuel ibid., n. 62; Angelus verb. *Juramentum* 5, n. 35; Sanchez lib. 3 in decalog., c. 14, n. 1; Azorius p. 1, lib. 2, c. 8, qu. 7; Suarez de Juramento cap. 32, n. 11, et alii plures ab ipsis citati contra aliquos volentes juramentum simpliciter praestitum de servandis statutis extendi etiam ad servanda in posterum edenda. Et ratio nostra est, quia juramentum ob periculum perjurii, et damnum quod sequi potest, est stricte interpretandum ex juribus adductis supra n. 1; adeoque non debet extendi ad id quod verba late significant.

14 Dummodo tamen posterior illud statutum non sit mere declarativum prioris seu veteris, quia tunc tale statutum mere declarativum non esset vere novum statutum: sed realiter esset idem cum veteri, eo quod declaratio legis retrotrahatur ad tempus conditae legis, atque a principio jam inesse, et infuisse censetur; authent. *De raptis mulieribus,* § final., collat. 9, ubi imperator de tali legum suarum declaratione loquens ait: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in praeteritis etiam valere sancimus, tanquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis.* Concordat textus in l. *Ita fidei* 40 ff. de Jure fisci, ibi: *Non tantum legem circumveniri voluit, sed etiam interpretationem legis.* Et sic tenent Baldus et alii supracitati doctores, et Glossa communiter recepta in cap. *Sicut nobis* 5, verb. *Respondemus,* de Verbor. signif. in 6.

15 Omne juramentum promissorium debite factum circa materiam honestam et licitam parit obligationem observandi illud ex virtute religionis. *Communis,* textu claro in cap. *Si vero* 8 de Jurejurando; et concordat c. *Cum contingat* 28 eod., et cap. *Quamvis pactum* 2 de
16 pactis in 6, cum similibus. Juramentum autem de re inhonesta et illicita mortaliter seu venialiter, nullam parit obligationem. *Communis,* textu aperto in cit. cap. *Si vero* 8, et cap. *Cum contingat* 28 de Jurejurando, cap. *Quamvis* 2, et cap. *Quia* 3 de Pactis in 6, can. *Si publicis* 1, can. *Est etiam* 2, can. *Quod David* 3, can. *Juravit David* 4, can. *In malis promissis* 5, can. *Si aliquid* 6, can. *Unusquisque* 8, can. *Non est observandum* 13, can. *Si aliquid* 16, can. *Actione* 18, can. *Si quis* 19, can. *Si ad peccatum* 20, can. *Mulier* 21, can. *Inter caetera* 22, et can. *Innocens* 23, caus. 22, qu. 4, cap. *Non est obligatorium* 58, et can. *In malis* 69 de Regulis Juris in 6. Et ratio est, quia juramentum non fuit institutum ut esset vinculum iniquitatis, ut expresse dicitur in cit. cap. *Quanto* 18 de Jurejurando, ibi: *Cum juramentum non ut esset iniquitatis vinculum fuerit institutum,* et in can. *Inter caetera* 22, caus. 2, qu. 4, ibi: *Porro juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur ut esset vinculum iniquitatis.* Hinc in cap. *Non est obligatorium* 58 de Regulis juris in 6, expresse dicitur: *Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum,* et cap. *In malis promissis* 69 de Regulis juris etiam in 6, praecise habetur: *In malis promissis fidem non expedit observari.*

Juramentum soli Deo factum de opere mi- 17
nus perfecto, et cujus oppositum est melius, sicut et juramentum Deo factum de re prorsus indifferente, non obligat. *Communis,* arg. cap. *Scripturae* 4 de Voto, ubi statuitur non obligare votum de re impeditiva majoris boni, et licite posse elici illud majus bonum, adeoque idem dicendum venit de juramento soli Deo facto, quod induit naturam voti; et clare habetur in cap. *Pervenit* 3 de Jurejurando, ubi expresse dicitur: *Non enim propositum aut promissum infringit qui in melius illud commutat.* Et in ejus summario dicitur: *Non pejerat qui juramenti implementum in melius commutat.*

Juramentum autem factum homini, seu ec- 18
clesiae, vel alicui communitati de re honesta et licita semper obligat, neque in aliam quamvis meliorem rem solo jurantis arbitrio commutari potest. *Communis,* arg. cap. *Cum contingat* 28 de Jurejurando, et cap. *Quamvis pactum* 2 de Pactis in 6, ubi tanquam recepta juris canonici generalis regula statuitur quod *Juramentum homini praestitum necessario sit servandum, quotiescunque sine peccato, seu sine salutis aeternae dispendio, et sine alterius praejudicio servari potest.*

Ratio vero quare juramentum promissorium 19
soli Deo factum de opere minus perfecto non obliget, sed possit solo jurantis arbitrio commutari in melius; non sic autem juramentum promissorium factum homini, est, quia in juramento promissorio facto homini spectatur quid illi gratius sit, unde mutari nequit in opus quod absolute quidem melius sit; at ei in cujus gratiam seu utilitatem fuit factum, sit minus utile, vel acceptum, cum sic contentus esse non praesumatur. In juramento autem promissorio facto soli Deo spectatur quid melius sit. Unde mutari potest in qualecunque opus melius, cum sic Deus praesumatur esse contentus; Layman Theolog. Moral. l. 4, tr. 3, cap. 6, n. 6; Reiffenstuel l. 2 decr., tit. 24, n. 80, et alii passim.

Juramentum promissorium gravi et injusto 20
metu extortum obligat quando sine culpa servari potest, et a legitimo superiore non relaxatur; sic, verbi gratia, qui juravit latroni inique exigenti pecunias soluturum, juramentum servare debet, nisi ei relaxetur. *Communis,* cum S. Thoma 2–2, quaest. 89, art. 7 ad 3; Pirhing loc. cit., n. 60; Reiffenstuel loc. cit., n. 100; Sanchez lib. 3 in decalog., cap. 11, n. 14; Layman loc. cit., cap. 7, n. 2, textu expresso in cap. *Si vero* 8 de Jurejurando, ibi:

Si vero aliquis quemquam gravissimo metu sub religione juramenti suum jus refutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti an alter eorum, vel neuter id habere debeat; duximus tibi respondendum quod non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi sit tale quod servatum vergat in interitum salutis aeternae. Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Et ibidem statim subjungitur, quod ad coercendam iniquitatem perversorum, Romana Ecclesia consuevit a tali juramento absolvere. Et in ejus summario sic praecise dicitur: *Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis aeternae, servandum est, Ecclesia tamen Romana consuevit a tali juramento absolvere;* et concordat cap. *Verum* 15 de Jurejurando, et cap. *Ad audientiam* 4 de Iis quae vi metusve causa fiunt.

21 Obligatio propria juramenti, prout procedit ex virtute religionis, est omnino personalis, solumque jurantem afficit, et non transit ad haeredes seu successores ejus; S. Thomas 2–2, qu. 98, art. 2 ad 4; Abbas in cap. *Veritatis* 14 de Jurejurando, n. 3; Covarruvias in c. *Quamvis pactum* 2 de Pactis in 6, part. 1, § 5, num. 4; Suarez lib. 1 de Jurament., cap. 31, num. 12; Layman loc. cit., cap. 10, num. 7; Sanchez lib. 3 in Decalog., cap. 13, num. 1; Reiffenstuel loc. cit., n. 103; Pirhing loc. cit., n. 146, ubi testatur de communi. Et ratio est, quia tale juramentum est vinculum personale; religio enim juramenti, ejusque obligatio, nonnisi propria voluntate suscipi potest, adeoque non transit ad alias personas propria voluntate ad talis juramenti obligationem non concur-
22 rentes. Et hoc stat, etiamsi quis pro se et suis successoribus juraverit aliquid praestare; quia, licet successores in tali casu possint obligari vi pacti seu promissionis ab alio acceptata, ut infra num. 24 dicetur, non tamen hi obligantur ex vi juramenti, adeo ut si juramentum sui antecessoris non servent, censeantur perjuri; quia obligatio juramenti, quae oritur ex virtute religionis, nonnisi propria voluntate suscipi potest, cum sit actio personalis; Abbas, Sanchez, Layman, Pirhing, Reiffenstuel loc. cit., et alii.

23 Unde si rex, verbi gratia, Episcopus, canonicus et hujusmodi ad regnum, episcopatum, canonicatum, et hujusmodi admittantur sine ullo praestito juramento, non obligantur sub juramento ad servanda ea quae sui antecessores servare jurarunt; et si ea transgrediantur, non evadunt perjuri, et per hoc omnes supradicti a principio sui regni, episcopatus, canonicatus, et hujusmodi solent praestare proprium ac personale juramentum; Silvester v. *Juramentum* 4, qu. 3; Suarez, Sanchez, Pirhing, Reiffenstuel, Layman, aliique supracitati.

Obligatio juramenti proprie promissorii seu 24
firmatorii promissionis ab altero acceptatae, vi pacti, seu ex virtute justitiae, transit ad haeredes aut successores ejus cui juratum est. *Communis,* arg. l. *Veteris* Cod. de Contrahend. stipulat., et l. *Si pactum* 9 ff. de Probation., et cap. *Veritatis* 14 de Jurejurando, in quo habetur: *Vassallum qui juravit praelato fidelitatem, atque reverentiam et obedientiam, eamdem etiam sine novo juramento debere successoribus, quamvis eorum expressa mentio facta non fuerit.* Unde recte dicunt communiter doctores cum Innocentio et Abbate in cit. cap. *Veritatis;* Covarruvias in cit. part. 1, § 2, n. 7; Scaccia lib. 2 de Judiciis, c. 2, n. 103, quod juramentum licet sit personale ex parte jurantis, tamen fit reale ex parte ejus cui juratur, id est transitorium cum re, puta dignitate, haereditate, sicuti explicant Abbas in cit. cap. *Veritatis,* n. 3; Covarruvias loc. cit., num. 7; Layman loc. cit., cap. 10, num. 5, in fine, et alii.

Juramenta possunt per potestatem domina- 25
tivam irritari, seu annullari, non solum per accidens et indirecte, id est ratione materiae promissae et juratae, quae alterius potestati subjecta sit, sed etiam per se et directe, id est ratione voluntatis jurantis, quae alterius potestati subjecta sit, ut in religioso et impubere accidit. Sic colligitur ex cap. 30 Numer., et tenent S. Thomas 2–2, qu. 89, art. 9, ad 3; S. Antoninus p. 2, tit. 10, c. 6, § 2; Sanchez lib. 3 moral., cap. 19, n. 1; Silvester verb. *Juramentum* 3, qu. 7; Sa eod. verb., n. 31; Layman loc. cit., cap. 11, n. 1; Sotus lib. 8, qu. 1, art. 9; Toletus lib. 4, cap. 23, et alii passim.

Juramenta promissoria soli Deo facta irritari 26
et annullari possunt per potestatem dominativam patris, praelati, domini, mariti et hujusmodi; sic colligitur ex cit. cap. 30 Num., et tenent citati doctores, et alii communiter apud Sanchez cit. lib. 5, cap. 19, n. 2, et Layman loc. cit., n. 2. Juramentum enim promissorium Deo factum nihil aliud est quam votum juratum, adeoque fit sicuti votum, ea tacita et subintellecta conditione *salvo jure superioris irritandi potestate praediti;* argum. cap. *Venientes* 19, et cap. *Ea te* 22 de Jurejurando, et patet ex dictis n. 7, quia juramentum accedens promissioni, seu voto, assumit naturam et conditiones ejus, cap. *Quemadmodum* 25 de Jurejurando.

Juramenta etiam homini praestita annullari 27
et irritari possunt per potestatem dominativam patris, praelati, domini, tutoris, mariti et hujusmodi, quoties voluntas jurantis, seu materia jurata est ipsis subjecta vel praejudicans; arg. cit. cap. *Venientes* 19 de Jurejurando, ubi statuitur, quod non valeat juramentum praestitum in praejudicium juris superioris, et in ju-

ramento intelligatur semper jus superioris exceptum.

28 Unde Papa potest irritare et annullare omnia juramenta edita circa beneficia ecclesiastica distribuenda, augenda, minuenda, quia super istis habet plenissimam potestatem; c. *Licet* 2 de Praebend. in 6. Item juramenta de non alienandis rebus Ecclesiae, et alia hujusmodi, quae sunt de materia subjecta dispositioni Papae.

29 Ita Episcopus potest irritare ea clericorum juramenta, quae facta sunt circa res suae dispositioni subjectas, ut, verbi gratia, si clericus juravit se vestes sacras commodaturum, aut tali loco non discessurum, donec debita solverit, vel quid aliud fecerit. Non enim ob id derogatur juri Episcopi, quo minus ob justam causam eum ad se revocare possit, et inhibere ne sacras vestes commodet, et hujusmodi; Abbas in cit. cap. *Venientes* 19 de Jurejurando, n. 3; Layman loc. cit., cap. 11, n. 2; Sporer, et alii passim.

30 Item superior regularis potest irritare et annullare juramenta suorum subditorum, quia ob emissum votum obedientiae, eorum voluntas est omnimode superiori subjecta, nec habent velle, nec posse; Sanchez cit. lib. 3, cap. 19, n. 3; Layman loc. cit., n. 2; Felix Potestas tom. 1, p. 2, n. 1715; Sporer, et alii passim.

31 Item pater ac tutor irritare potest omnia pacta jurata impuberis, quia ob aetatis imbecillitatem, etiam ejus voluntas et obligationes alienae potestati subjectae sunt; Covarruvias in cap. *Quamvis*, part. 3, § 1, num. 5; Gunez Resolut. cap. 14, n. 18; Suarez lib. 2, cap. 38, n. 12; Lessius lib. 2, c. 42, n. 61; Layman loc. cit., n. 2, et alii plures.

32 Item dominus irritare potest promissiones juratas servi sui, maritus promissiones juratas uxoris, et e contra uxor promissiones juratas mariti, si juramenta illis praejudicent, aut sint de materia illis subjecta; Layman loc. cit., n. 2; Felix Potestas loc. cit., n. 1716; Suarez, Sporer, Azorius, et alii passim.

33 Juramentum autem hominis, cujus voluntas et materia jurata non est alteri subjecta, nec praejudicans, quando ab eo, cui est praestitum, acceptatum est, non potest ordinarie remitti, relaxari, irritari nec dispensari, nec etiam in melius commutari sine consensu ejus cui praestitum est. *Communis* cum S. Thoma 2–2, qu. 89, art. 9, ad 3; Layman loc. cit., c. 11, n. 5. Et ratio est, quia tali juramento est jam acquisitum jus homini, cui praestitum est; unde tali jure, sicuti et aliis bonis, privari non potest.

34 Notanter vero dicitur *ordinarie*, quia dantur aliqui casus, in quibus potest relaxari etiam tale juramentum. Primo, si bonum commune Ecclesiae talis juramenti relaxationem exigat, quia per text. in cap. *Bonae memoriae* 3 de postulat. Praelator., l. *Actione* 61, § 1, ff. Pro socio, cum similibus, bonum commune praevalet bono particulari, seu privato, et tale juramentum relaxare maxime pertinet ad Summum Pontificem, ut cum S. Th. 2–2, qu. 89, art. 9, ad 3, docet communis doctorum. Interdum tamen potest etiam Episcopus juxta qualitatem causarum et personarum relaxare juramentum alteri praestitum, verbi gratia, non accusandi, non denuntiandi, et hujusmodi, si bonum commune suae dioecesis id postulet. Suarez lib. 2 de jurament., cap. 4, num. 5; Silvester verb. *Juramentum* 5, qu. 3; Layman loc. cit., cap. 11, n. 5; Pirhing lib. 2 decret., tit. 24, n. 154, et indicat etiam S. Th. loc. cit., ubi dicit quod id maxime pertinere videtur ad potestatem Papae, adeoque censent posse interdum juxta qualitatem causarum, et personarum fieri etiam ab Episcopo. Secundo in poenam criminis commissi ab eo, cui praestitum est juramentum, textu claro in can. *Nos sanctorum* 4, et can. *Juratos* 5, caus. 15, qu. 6, ubi donec excommunicati resipiscant, absolvuntur a juramento fidelitatis, qui illud ipsis praestiterunt. Tertio ratione gravis injuriae, quam jurans si passus ab eo, qui juravit, seu ab aliis ejus adhaerentibus, eo quod per dolum, vim, vel metum injuste incussum, vel laesionem valde enormem juramentum, seu contractus juramento confirmatus, sit extortus, can. *Auctoritatem* 2, caus. 15, qu. 6, cap. *Verum* 15 de Jurejurando; Sanch. lib. 3 in decalog., cap. 26, n. 26; Suarez lib. 2 de juramento, cap. 21, n. 6; Layman loc. cit., num. 5; Pirhing loc. cit., n. 115; qui ex communi dicunt tunc tale juramentum posse etiam relaxari ab Episcopo, vel alio praelato quasi episcopalem jurisdictionem habente. Vide verb. *Votum*, art. 3, n. 125.

Relaxare juramenta directe, id est per modum absolutionis vel dispensationis, pertinet ad solos superiores, seu judices ecclesiasticos, quia est actus jurisdictionis spiritualis, cum juramentum sit vinculum spirituale; adeoque ad solam potestatem spiritualem spectat illud dissolvere. Relaxare autem juramenta indirecte, id est ratione materiae, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, et qui remittere debeat et nolit, potest pertinere etiam ad judices laicos. Si enim ille, cui juratum est per metum, vim vel dolum, tale juramentum remittere debeat, et nolit remittere, tunc judex saecularis loco et nomine illius, quamvis renitentis, illud remittere potest, quia, quando subditus tenetur praestare consensum ad aliquem actum et renuit, potest judex saecularis illud praestare et supplere ejus consensum, et eo invito id praestare, quia in tali casu factum judicis reputatur factum partis, ut docent doctores in leg. *Si ob causam* Cod. de Eviction. Et sic tenent Suarez lib. 2 de jurament., cap. 41, n. 16; Sanchez lib. 3, c. 22, num. 13; Layman loc. cit., cap. 11, n. 9; Pirhing loc. cit., n. 159; Guttierez, et alii.

36 Placet hic subnectere formulam juramenti praestandi ab abbatibus, aliisque monasteria seu ecclesias habentibus cum jurisdictione quasi episcopali, et territorio separato, quam praescripsit Bened. XIV tom. 1 sui Bullarii, Constitut. 7 incip. *Quod sancta,* § 11, et est talis.

« Ego N. ab hac hora in antea fidelis et obediens ero B. Petro Apostolo sanctaeque Romanae Ecclesiae, et domino nostro N. Papae N. suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, aut consensu vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, seu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriae aliquae inferantur quovis quaesito colore. Consilium vero, quod mihi credituri sunt per se, aut nuntios suos seu litteras, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam. Papatum Romanum et regalia S. Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum, salvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum Apostolicae Sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo, et suis necessitatibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia et auctoritatem S. R. E. domini nostri Papae et successorum praedictorum conservare, defendere, augere et promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum dominum nostrum, vel eamdem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra, vel praejudicialia personarum, juris, honoris, status et potestatis eorum machinentur. Et si talia a quibuscunque tractari vel procurari novero, impediam hoc pro posse; et quantocitius potero, significabo eidem domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire. Regulas sanctorum Patrum, decreta, ordinationes seu dispositiones, reservationes, provisiones et mandata apostolica totis viribus observabo, et faciam ab aliis observari. Haereticos, schismaticos, et rebelles eidem domino nostro, vel successoribus praedictis, pro posse persequar et impugnabo. Sacras BB. Apostolorum memorias singulis trienniis seu quinquenniis, personaliter, ac per me ipsum visitabo, et domino nostro successoribusque praefatis rationem reddam de commisso mihi munere, deque rebus omnibus ad mei monasterii, seu ecclesiae statum, ad cleri et populi disciplinam, animarum denique, quae meae fidei creditae sunt, salutem quovis modo pertinentibus, et vicissim mandata apostolica humiliter recipiam, et quam diligentissime exsequar. Quod si legitimo impedimento detentus fuero, praedicta omnia adimplebo per certum nuntium ad hoc speciale mandatum habentem de gremio conventus monasterii mei, seu capituli Ecclesiae meae, aut alium in ecclesiastica dignitate constitutum, seu alias personatum habentem, aut, his mihi deficientibus, per aliquem alium presbyterum saecularem vel regularem spectatae probitatis, et religionis de supradictis omnibus plene instructum. De hujusmodi autem impedimentis docebo per legitimas probationes ad S. R. E. Cardinalem Congregationis Sacri Concilii praefectum per dictum nuntium transmittendas. Possessiones vero ad monasterium meum pertinentes non vendam nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum consensu conventus monasterii mei, inconsulto Romano Pontifice. Et si ad aliquam alienationem devenero, poenas in quadam super hoc edita constitutione contentas eo ipso incurrere volo. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia. » Sic ibi ad litteram.

Alia ad rem. Vide verb. *Votum,* cum ea 37
quae dicuntur et resolvuntur de voto, possint proportionaliter dici et resolvi de juramento.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Tres hic quaestiones non intempestive sunt 38
discutiendae. Prima est, *quatenus juramenta actibus invalidis adjecta vigorem in praxi habeant? Altera, an ex tali juramento hodie detur actio? Et tertia, an ex juramento defuncti teneantur haeredes?* Ad primam quaestionem quod attinet, pro ejus recta resolutione distinguendae sunt plures actuum species. Sunt enim 39
actus a Legibus absolute prohibiti. Sunt actus qui non dependent a libero contrahentium arbitrio. Sunt actus, qui tertii praejudicium concernunt. Sunt demum actus, qui non valent in favorem agentium, valere tamen possunt, si ab eo, cujus interest, non impugnantur.

Actus absolute prohibiti per juramentum 40
confirmari nequeunt, propterea quod positi ii non sunt in arbitrio paciscentium, nec possunt pactis privatorum tolli, praesertim si contineant speciem delicti. Idque non solum de iis 41
actibus intelligendum, qui juri divino vel naturae sunt contrarii, sed et quos jus canonicum, vel civile absolute prohibuit utilitatis publicae gratia. Atque hinc est quod clerici, ne 42
accedente quidem juramento, jurisdictionem prorogare queunt, cap. 12 de judiciis. Abso- 43
lute enim haec prorogatio prohibita est. Vide et alia exempla, quae suppeditat jus canonicum cap. 18 de testib., et c. 4 de testib. cogend., et cap. 7 de pignor.

Neque per juramentum confirmantur actus, 44
quia libero contrahentium arbitrio non dependent. Sic is, qui venditionem contrahit pactumque juratum addit, ne unquam pretium exigatur et tamen venditio omnino maneat, nihil agit cupitque contradictoria. Nec societas est 45
ita inita ut ad alterum omne lucrum perveniret, ad alterum omne damnum, si vel maxime juramentum intervenisset; vide Seraphinum de Seraphinis de privileg. juramenti, privileg. 130, num. 6.

Nota vero quod actus, quibus certae sole- 46

mnitates sunt praescriptae, ob earum defectum nulli quidem sunt, sed non ita paciscentium arbitrio exempti ut eosdem sine solemnitatibus
47 peractos servare haud possint, si velint. Atque ideo actus hujusmodi per juramentum confirmantur, supplente ipso juramento defectum solemnitatum. Benckendorff ad Seraphinum de privil. jurament. lib. 1, cap. 25, n. 117.

48 Variae hinc oriuntur conclusiones. Transactio, quae, non inspectis tabulis de iis quaestionibus quae ex testamento dependent, facta est, non subsistit; accedente juramento, valet, ut quidquid contradicat Seraphinus de privileg. jurament., privileg. 100, num. 5, firmat. Benckendorff cit. loc., n. 2. Pariter transactio de
49 alimentis testamento relictis sine praetoris decreto et causae cognitione facta, nulla est; at sustinetur si accedat juramentum; Fachin lib. 3 controv. jur., cap. 21; Colet. de aliment.
50 lib. 2, cap. 8, n. 24. Donatio demum excedens 500 solidos sine insinuatione irrita est; at munita juramento valida est. Seraphin. de privileg. jurament. fere per tot.; ibique Benckendorff, n. 3.

51 Actus tertii praejudicium concernentes per juramentum non confirmantur. Atque hinc sponsalia posteriora licet juramento munita subsistere nequeunt in praejudicium priorum pu-
52 blicorum, si insistat prior sponsa juri suo. Et renuntiatio jurata S. C. Macedoniani valet in liberorum praejudicium, non item patris, in cujus favorem primario hoc S. C. introductum est.

53 Reliquum est ut disseramus de actibus illis qui non valent in favorem agentium; possunt tamen valere, si non impugnentur ab eo cujus interest. Hos autem per juramentum jure canonico confirmari noto notius est. Quo fit ut alienatio fundi dotalis jure civili non subsistat, si vel maxime uxor consentiat, valeat tamen jure canonico, interveniente juramento, cap. 28 de Jurejur., et cap. 2 eod. tit. in 6. Vide aliud exemplum in cap. 2 de Pactis in 6.

54 Pergimus ad secundam quaestionem, an ex juramento detur hodie actio. Sunt qui tenent jurantem ad servandum juramentum obligari ex virtute religionis, ut tamen nulla alteri acquiratur actio in foro externo. Confer Wiestner Instit. jur. can. lib. 2, tit. 24, num. 78. At dari ex juramento actionem dicendum est, attento c. 9 de Arbitr., tum c. 28 de Jurejurand. Consule Bohemerum in Decret. lib. 2, tit. 24, § 54, et plur. seqq.

Tertia et ultima quaestio est, an haeredes ex jurejurando defuncti teneantur? At si ex jurejurando datur actio, facile est dignoscere obligari haeredes ex jurejurando defuncti. Tametsi enim quoad reatum perjurii juramentum defuncti haud transeat in haeredes, ipsa tamen obligatio, quae in persona defuncti robur propter jusjurandum accepit, impugnari minime potest ab haeredibus, quippe qui obligati sunt ad factum defuncti praestandum.

ADDITIONES CASINENSES.

Appendix de juramento.

Apud omnes gentes et quovis aevo, circa 1
asserta, pollicitationes, promissa, contractus maximam semper vim jurisjurandi fuisse ex vetustissimis monumentis sat compertum habemus. Hinc apud Sophoclem

> Mens excitari jurejurando solet,
> Ut bina diligenter evitet mala,
> Culpari amicis, et deos offendere.

Hoc pacto, inquit Tullius, (Offic. 3): *Nullum vinculum ad astringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt.*

Aegyptii, Diodoro teste, jusjurandum vocabant fidem maximam: atque apud eos *in perjuros capitis poena erat constituta, ut qui duo maxima committerent flagitia, quod et pietatem in Deos violarent, et fidem, maximum humanae societatis firmamentum, everterent.* Sic idem Diodorus lib. 1, cap. 77.

Et quia juramenti maxima vis, et sanctimonia etiam apud ethnicos habita fuit, gravissimam propterea poenam perjuros manere nunquam non creditum, quae ad posteros quoque pertingeret.

> Clades mortalibus...
> Adveniunt, quoties fallaci pectore jurant.
> (Hesiodus, Theogon. v. 231).

Apud Euripidem, Medeae interroganti quid Aegeus, si quae sub jurejurando promiserat non praestaret, passurus esset, hic respondit:

> Quae hominibus impiis solent accidere.

Porro ad veritatis fideique humanae praesi- 2
dium jusjurandum praesto fuisse, ex facto disciplinaque populorum nemo sit qui dubitet. Quo illud Pauli spectat: *Ad confirmationem est juramentum* (ad Hebr. VI, 16).

Jam vero juramentum nihil aliud importat 3
quam Deum in testem assumere, *quia quasi pro jure introductum est, ut quod sub invocatione divini testimonii dicitur, pro vero habeatur.* Sic D. Th. 2-2, qu. 89, art. 1. — Et hoc profecto est, quod ait Augustinus: *Quid est jurare per Deum, nisi testis est Deus?* Hinc juramentum est *assumptio, seu imploratio divini testimonii ad aliquid confirmandum.* 4

Adverte quod *jurare est Deum invocare,* 5
seu assumere in testem, non quidem, ut hic et nunc veritatem aliquo miraculo testetur, hoc enim esset tentare Deum; sed quando et quomodo ei placuerit, sive in hac vita, sive in altera, quando illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium (1 Cor. IV, 5).

Illud vero in primis praenotandum venit 6
juramentum secundum se esse licitum et honestum. Quod patet ex origine et fine. Ex

origine quidem, quia juramentum est introductum ex fide qua homines credunt Deum habere infallibilem veritatem et universalem omnium cognitionem et provisionem; ex fine autem, quia juramentum inducitur ad justificandum homines, et ad finiendum controversias. D. Th. 2–2, qu. 89, art. 2.

7 Imo, ex eodem D. Th. jurare est actus religionis, sive latriae. « Dicendum in ejus verba, quod ille qui jurat invocat divinum testimonium ad confirmandum ea quae dicit. Nihil autem confirmatur, nisi per aliquid quod certius est et potius. Et ideo in hoc ipso quod homo per Deum jurat, profitetur Deum potiorem utpote cujus veritas est indefectibilis, et cognitio universalis; et sic Deo aliquo modo reverentiam exhibet. Exhibere autem reverentiam Deo pertinet ad religionem, sive latriam; unde manifestum est, quod juramentum est actus religionis, sive latriae » 2–2, qu. 89, art. 4.—Neque obstat, quod Dominus, Matth. v, dixerit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino;* ut et Jac. v legitur: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare.* Haec enim scripta testimonia nequaquam jusjurandum ejusque usum, sed abusum duntaxat condemnant, scilicet facilitatem jurandi, etiam in levissimis, nulliusque momenti rebus, adeoque « sine necessitate et cautela: videtur enim parvam reverentiam habere apud Deum, qui eum ex levi causa testem inducit, quod non praesumeret etiam de aliquo viro honesto. Imminet etiam periculum perjurii, quia de facili homo in verbo delinquit. Unde in Ecclesiast. xxiii, 9, dicitur *Jurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.* » Ita D. Th. 2–2, qu. 89, art. 4.

Intellige ex hoc, *quod juramentum non est de genere eorum, quae per se bona sunt et frequentanda, uti est oratio, eleemosyna et hujusmodi; sed quae bona sunt duntaxat, supposita vera necessitate, seu causa rationabili,* ut explicat Augustinus, lib. 1 de Verbis Domini in monte; Reiffenstuel ad tit. 24 de jurejur., § 1, num. 23; Bonacina de juram. disp. 4, punct. 3, prop. 1, n. 1; Sanchez in Sum. lib. 3, c. 3, n. 2.

8 Prima autem et praecipua juramenti divisio est *in assertorium* et *promissorium:* quippe « divinum testimonium quandoque inducitur ad asserendum praesentia vel praeterita, et hoc dicitur juramentum *assertorium*, quandoque autem inducitur divinum testimonium ad confirmandum aliquid futurum, et hoc dicitur juramentum *promissorium.* » Sic D. Th. 2–2, qu. 89, art. 1.

Exploratum porro habeto ad juramentum duo ex communi sententia requiri: 1° intentionem saltem *virtualem* jurandi, seu Deum in testem assumendi. Quippe cum juramentum debeat esse actus humanus, quatenus juramentum est, ac proinde ab intentione jurandi proficisci, hinc profecto est nullo modo jurare qui verba juramenti, verbi gratia, docendi causa profert ac recitat, cum animus jurandi revera desit. 2° Locutionem, qua Deus in testem advocatur: quae locutio non solum in verbis consistit, sed etiam in quovis signo quo Dei invocatio exprimatur; puta, nutu, contactu Evangelii, elevatione manus, etc., quando haec fiant ex jurandi intentione. Imo illa locutio potest esse mere interna, et sic juramentum mere internum esse potest. 9

Jam vero tres comites, ut verbis utar D.Th., juramenti ponendi sunt, *veritas* nempe, *judicium* et *justitia*, secundum illud Jerem. iv: *Jurabis: Vivit Dominus in veritate, in judicio et justitia.* Audiamus eumdem Thomam in haec verba: « Ad bonum usum juramenti duo requiruntur. Primo quidem, quod aliquis non leviter, sed ex necessaria causa et discrete juret; et quantum ad hoc, requiritur *judicium,* scilicet discretionis, ex parte jurantis. Secundo, quantum ad id quod per juramentum confirmatur, ut scilicet neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum, et quantum ad hoc requiritur *veritas,* per quam aliquis juramento confirmat quod verum est, et *justitia,* per quam confirmat quod licitum est. *Judicio* autem caret juramentum incautum; *veritate* juramentum falsum; *justitia* autem juramentum iniquum, sive illicitum » 2–2, qu. 89, art. 3. Praestat nunc de quolibet horum sigillatim disserere. 10

Quod ad veritatem spectat, ubi haec deest, peccatur mortaliter, quia committitur gravis in Deum irreverentia, quippe adducitur in testem falsitatis. Neque hic excusat levitas materiae, quia sive haec sit gravis, sive levis, seria sive jocosa, aequaliter tamen repugnat Deo testificari falsum; et tale juramentum dicitur perjurium. Apud D. de Ligor. de Juram., n. 147. *Ille qui jocose perjurat,* sic D. Thomas, *non evitat divinam irreverentiam, sed quantum ad aliquid magis auget, et ideo non excusatur a peccato mortali;* 2–2, qu. 98, art. 3, ad 2. 11

Hinc ab Innoc. XI damnata fuit sequens propositio: *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia propter quam velit aut possit damnare hominem* [1].

« Porro perjurium proprie dictum est jura- 12

[1] Notandum quod communiter rustici non apprehendunt gravitatem perjurii, dum se confitentes de juramentis parum vel minime distinguunt juramenta vera a falsis; et hoc ex praxi missionum jam dudum intellexi. Quare pro iis, qui consuetudinem taliter ad pejerandum habent, confessarios potius censeo abstinendos esse ab instruendis his talibus de peccato gravi, quod revera est in perjurio, ne peccata materialia in iis ob malum habitum, quem habent, formalia evadant... Bene tamen tales consuetudinarii sunt fortiter monendi, ut deinceps desinant falsum jurare. Ceterum non semper expedit monere hujusmodi rudem poenitentem de gravitate perjurii, si monitio praevideatur non de facili profutura. Ita D. de Ligorio l. cit., n. 159.

mentum falsum, quo quis aliquid sub obtestatione divini numinis confirmat esse verum quod tamen credit esse falsum, vel e contra ait esse falsum quod putat esse verum. Vel brevius: perjurium est juramentum de falso in opinione jurantis. Additur, in opinione jurantis, quia quamvis quod quis jurat esse verum vel falsum, sit tale a parte rei, si tamen jurans putaret non esse tale, nihilominus pejeraret, quia deliberate Deum in testem rei, juxta suam opinionem, falsae adduceret.

13 » Infertur proinde omne perjurium, cum deliberatione factum, esse peccatum mortale, quia revera est gravis irreverentia Deo illata ipsum deliberate adducere in testem mendacii; et hoc idem dicendum, si quis dubitaret de veritate; nam exponeret se manifesto periculo adducendi Deum in testem falsitatis, ac proinde peccaret.

14 » Additur notanter *deliberate* et *advertenter* facto; quia ut notat doctor noster.... estque *communis,* perjurium sine deliberatione factum, non est peccatum mortale, cum generaliter ad omnem actum humanum, ac praesertim ad peccatum mortale requiratur *voluntarium,* ac sufficiens deliberatio. Unde quamvis nunquam ratione parvitatis materiae, adhuc tamen ratione defectus *voluntarii,* aut sufficientis deliberationis, quandoque homines a peccato mortali contingit excusari, dum videlicet proferunt verba ex se quidem juramentum falsum sonantia, sed sine intentione actuali vel virtuali Deum in testem falsitatis adducendi; aut quia id faciunt non cum plena deliberatione; siquidem, ut notat saepe citatus D. Th. 2–2, qu. 73, art. 2: *Peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis dijudicanda.* » Ita Reiffenstuel Theol. Moral. de juram. qu. 2, concl. 11, n. 28 et 30.

15 *An autem ita et quando* (sic etiam D. de Ligorio) *perjurium possit esse veniale per accidens; scilicet ob defectum deliberationis et advertentiae.* V. Excobat. loc. cit., n. 147.

16 Idem docet Bonacina hoc pacto: « Quapropter si non est verum quod jurat, vel jurans arbitratur non esse verum, aut dubitat esse verum, quod certo jurat, peccat mortaliter peccato perjurii, aut saltem exponit se periculo adducendi Deum in testem falsi. Hoc tamen intelligendum est nisi jurans excusatur ob indeliberationem, aut levem negligentiam in cognoscenda veritate. Istae enim sunt regulae generales, generaliter excusantes a peccato. Lessius, Sanchez, Valentia, Suarez, Filliuc., et alii. » De juramento disp. 4, punct. 3, propos. 2, n. 5.

Demum ut quid addamus quoad defectum 17
veritatis in juramento promissorio: ex communi, peccat mortaliter qui aliquid juramento promittit sine voluntate implendi vel si jurat se facturum quod scit sibi esse impossibile, idque etiam si res sit moraliter tantum impossibilis. Peccat quidem graviter qui promittit aliquid cum juramento, putans impossibile ut impleat, sed addendum cum Salmat., secus esse, si probabilem rationem haberet implendi; ita D. de Ligorio de Juram., n. 172. Item peccat mortaliter si dubitet an possit, vel debeat praestare; nec in his excusat parvitas materiae, sitve licita vel illicita [1].

« Quaeritur qualiter quis debeat rem aliquam 18
judicare veram, ut desuper jurare possit? Sanchez, Castropalao, Diana, putant esse sufficiens, si tantum probabiliter ea res judicetur vera, saltem, si juramentum fuerit extrajudiciale. E contra vero Suarez, Dicastillo, aliique, existimant requiri moralem certitudinem talem, ut de opposito non adsit formido prudens, seu fundata in ratione gravi; vel saltem, juxta La Croix, ut de opposito non habeatur formido aequalis, alias enim quis se exponeret periculo gravi alicujus perjurii. Et haec sententia, ait Reiffenstuel mihi aeque ac P. La Croix praeplacet, praesertim in judicialibus, ubi agitur de damno tertii; etenim vi juramenti videor velle indicare quod id de quo juro censeam magis verum quam ejus oppositum. » Reiffenstuel Theol. Moral. de Juram. qu. 2, concl. 11, sub n. 3.

Vide insuper Lucium nostrum art. 1, verb. *Juramentum,* n. 48 et seqq.

Circa vero usum amphibologiae et restrictio- 19
num non pure mentalium, quamvis intentio nostra non sit infirmare quae modo observationis ad n. 13 et seqq., art. 1, v. *Juramentum,* in addit. Rom. Theologi, ad auctoris velut castigationem, notata sunt. Attamen cum de re maximi momenti agatur, non alienum duximus doctrinam D. de Ligorio super hac materia per extensum referre, ut lector quid sit in praxi tenendum magis ediscat.

« Ad majorem claritatem (en ejus verba) in 20
hac materia tam difficili plura sunt distinguenda. Primo loco distinguendum, aliam esse Amphibologiam sive aequivocationem, aliam *restrictionem mentalem.*

» Amphibologia triplici modo esse potest, 21
1° quando verbum habet duplicem sensum, prout *volo* significat velle et volare; 2° quando sermo duplicem sensum principalem habet, verbi gratia, *hic liber est Petri,* significare pot-

[1] « In juramento promissorio, ut clarius conceptum explicemus duplex veritas interveniat necesse est, una intentionis, seu veritas dicti, et altera executionis, seu veritas facti; etenim perjurium committitur, non tantum si non serves quod promittis, sed etiam si ab initio servandi intentionem non habueris, quamvis ex post facto serves, quia ejus rei, quae secundum tuam intentionem falsa fuit, Deum testem adduxisti. » Engel ad tit. 24, de Jurejur., § 1, num. 6.

est, quod Petrus sit libri dominus, aut sit libri auctor; 3° quando verba habent duplicem sensum, unum magis communem, alium minus; vel unum litteralem alium spiritualem; ut verba illa quae dixit Christus de Baptista: *Ipse est Elias*, et Baptista dixit: *Ego non sum Elias*. Quo sensu viri spirituales cibos delicatos dicunt eis nocere, id est mortificationi; doloribus afflicti dicunt bene valere, id est quoad robur spiritus: sic etiam quis interrogatus de aliquo, quod expedit celare, potest respondere; *dico non*, id est dico verbum *non*. Cardenas de hoc dubitat, sed, salvo meliori consilio, videtur immerito, cum verbum *dico* vere duplicem sensum habeat; significat enim proferre et asserere; in nostro autem sensu *dico* idem est ac *profero*.

22 » His positis, certum est et commune apud omnes quod ex justa causa licitum est uti aequivocatione modis expositis, et eam juramento firmare. Ratio, quia tunc non decipimus proximum, sed ex justa causa permittimus, ut ipse se decipiat, et ex alia parte non tenemur ad mentem aliorum loqui, si justa causa subsit. Justa autem causa esse potest quicunque finis honestus ad servanda bona spiritui vel corpori utilia.

23 » Restrictio vero mentalis, alia est *pure mentalis*, quae nullo modo ab aliis percipi potest; alia non est pure mentalis, quae ex adjunctis circumstantiis innotescere potest.

» Restrictio pure mentalis nunquam est licita, nec juramentum super eadem, ut patet ex tribus propositionibus damnatis ab Innocentio XI:

» In quibus prima, n. 26, dicebat: *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fuit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.*

» Secunda, n. 27: *Causa justi utendi his amphibologiis est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas; vel ad quemlibet virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.*

» Tertia, n. 28: *Qui mediante commendatione vel munere, ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali praestare juramentum, quod de mandato regis exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

24 » E contrario licitum est ex justa causa uti restrictione non pure mentali, etiam cum juramento, si illa ex circumstantiis percipi potest. Id probatur ex Joan. VII, ubi Christus dixit: *Non ascendo ad diem festum hunc.* Et tamen narrat Scriptura quod postea ascendit; *non ascendo*, subintellexit, manifeste, ut rogabant discipuli, sed *ascendo* occulte. Pariter ex Matth. XXIV, ubi Dominus dixit: *De die illa nemo scit... neque Filius*, subintelligendo ad manifestandum, ut discipuli petebant, prout explicat D. Augustinus, p. 6, in proleg. Sic etiam sentit D. Thomas 3 p., qu. 10, art. 2, ad 2, inquiens: *Dicitur ignorare diem, quia non facit scire;* id est ac si dixisset: haud scio ad manifestandum aliis. Et idem sentiunt Chrysost., Hier., Ambros., Athanas., Basil., Hilarius, ut testatur Suarez. Hanc sententiam communiter tenent Gonet., Layman, Palud., Soto, Cardenas, La Croix, etc., ubi dicunt hanc sententiam esse communem fere omnium DD. Consentit etiam rigidissimus Contensonius. Nam explicando illud Joan. VII de Ascens. Christi ad diem festum, dicit Christum verba subobscura adhibuisse, in quibus poterat vir prudens verborum sensum facile interpretando aperire. — Favet D. Thomas 2-2, qu. 110, art. 5, ad 4, dicit: *Non est licitum mendacium dicere ad hoc quod aliquis alium a quocunque periculo liberet; licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut August. dicit in lib. contra mendacium.* Ratio autem hujus sententiae est, quia si non liceret uti restrictione non pure mentali, non existeret modus secretum licite celandi, si quis nequiret aperire sine damno vel incommodo; quod utique esset aeque perniciosum commercio humano quam mendacium. »

Damnatio autem peracta a Pontifice restrictionis mentalis recte intelligenda est de restrictione pure et stricte sumpta; illa enim tantum vera mentalis restrictio dici debet, quae tantum in mente fit, et ita occulta remanet, et nullo modo ex circumstantiis externis agnosci valet. D. de Ligorio de Juram., n. 151 et 152.

« Hinc infertur: 1° confessarius affirmare 25
potest, etiam juramento, se ignorare peccatum auditum in confessione, subintelligendo, ut hominem, non ut ministrum Christi. *Communissime.* Ratio, quia interrogans non habet jus nisi ad sciendam notitiam communicabilem, qualis non est notitia confessarii. Et hoc etiamsi alter interroget, an audierit ut minister Christi... Quia confessarius semper censendus est respondere ut homo, nam, ut minister Christi, non potest loqui. Hinc dicunt Card., ac Fel. Pot., quod quoties tenetur quis occultare infamiam alterius, licite dicit ignorare, scilicet non habeo scientiam utilem ad respondendum; sive non scio tanquam manifestabile... Et si quis temere petat a confessario an audierit tale peccatum in confessione, bene potest respondere: Non audivi, scilicet, ut homo, vel ad manifestandum. » Idem loc. cit., n. 153.

« Reus, aut testis a judice non legitime in- 26
terrogatus potest jurare se ignorare crimen quod

revera scit, subintelligendo ignorare ad deponendum. Item, si testis ex alio capite non teneatur deponere, nempe si ipsi constet crimen caruisse culpa, vel si sciat crimen, sed sub secreto, cum nulla praecesserit infamia. Reus tamen, vel testis, qui legitime a judice interrogatur, nequit ulla aequivocatione uti, quia tenetur justo praecepto superioris parere. Est *Communis*. Et idem dicendum de juramento in contractibus onerosis, quia alias injuria alteri irrogaretur. Excipe in judicio, si crimen fuerit omnino occultum, tunc enim potest, imo tenetur testis dicere, reum non commisisse. Et idem potest reus, si non adest semiplena probatio. Tamb. cum communi, quia tunc judex non legitime interrogat. » D. de Ligorio, ibid., n. 154.

27 « Quaeritur 2° an reus legitime interrogatus possit negare crimen, etiam cum juramento, si grave damnum ex confessione ipsi immineat? Negat Elbel cum D. Thom., et quidem probabilius, quia reus tenetur tunc pro communi bono damnum illud subire. Sed satis probabiliter Lugo de just., Tamb., Sanchez, Viva, item Ebel Carden., cum Nav., Less., Fill., et aliis pluribus, dicunt posse reum, si sibi immineat poena mortis vel carceris, aut exsilii perpetui, amissionis omnium bonorum, triremium et similis, negare, crimen etiam cum juramento, saltem sine peccato gravi, subintelligendo, non commisisse, quatenus teneatur fateri, modo sit spes vitandi poenam. Ratio quia lex humana non potest sub gravi obligare homines cum tanto onere. » D. de Ligorio, ibid., n. 156 [1].

28 « Poenitens, interrogatus a confessario de peccato confesso, potest jurare non commisisse, subintelligens illud, quod confessus non sit. Hoc tamen intelligendum, nisi confessarius juste interroget ad noscendum statum poenitentis, ut ex propos. 58 damn. ab Innoc. XI in haec verba: *Non tenetur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* » D. de Ligorio, ibid., n. 157.

29 « Indigens bonis absconditis ad sustentationem potest judici respondere se nihil habere... Pariter haeres, qui sine inventario occultavit bona, si non tenetur ex illis satisfacere creditoribus, potest judici respondere, nihil occultasse, subintelligendo de bonis, quibus satisfacere teneatur. » Ex D. Ligorio loc. cit., n. 158.

« Qui mutuum accepit, sed postea satisfecit, 30
potest negare accepisse mutuum, subintelligendo ita ut debeat solvere. Sic pariter, si quis fuit coactus ad matrimonium, potest judici asserere etiam cum juramento non contraxisse, scilicet libere, ut par erat; idem de eo qui irrita sponsalia inivit. Pariter qui matrimonium promisit, sed inde non teneatur ad illud, potest negare promissionem, scilicet ut ex illa teneatur. — Qui venit de loco falso putato infecto, potest negare venire ex illo, scilicet ut pestilenti, quia haec est mens custodum. Pariter uxor, cui constat matrimonium esse nullum, potest judici vel confessario, qui alias non vellet eam absolvere, promittere cum juramento cohabitare cum viro, etsi non intendat, intelligens de cohabitatione licita. Salmat. » Ex D. de Ligorio, ibid., n. 259.

Rogatus a judice an sit locutus cum reo, 31
potest negare, intelligens non locutum fuisse ad cooperandum crimini. Ex D. de Ligorio, ibid., n. 160.

« Quaeritur an adultera possit negare adul- 32
terium viro, intelligens ut illi revelet? Potest aequivoce asserere non fregisse matrimonium quod vere persistit. Et si adulterium sacramentaliter confessa sit, potest respondere: Innocens sum ab hoc crimine, quia per confessionem est jam ablatum, et potest affirmare cum juramento, quippe ad jurandum sufficit certitudo moralis; quae certitudo moralis remissionis peccati potest quidem haberi, quando quis bene moraliter dispositus recepit poenitentiae sacramentum. Ad quaesitum vero Card... admittit in periculo mortis licere feminae uti metaphora, quae communis est in Scriptura, ubi adulterium sumitur pro idololatria, ut ex Ezech. xxiii, 27, *quia adulteratae sunt, et cum idolis fornicatae sunt.* Imo si crimen est vere occultum, probabiliter potest mulier negare cum juramento et dicere: non commisi, eodem modo, quo reus potest dicere judici non legitime interroganti: crimen non commisi, intelligendo non commisisse, ita ut teneatur ei manifestare. » Ex D. de Ligorio, ibid., n. 162.

---

[1] « Celebris est haec quaestio, an teneatur reus fateri crimen judici legitime inrerroganti, cum timore magnae poenae. Affirmat prima sententia. Ratio, quia judex jus habet praecipiendi, quando legitime interrogat, ut reus crimen ei revelet. Ideoque reus peccat contra justitiam, si in hac re gravi ei non obediat. Secunda tamen sententia, quam satis probabilem etiam intrinsece puto (quamvis primam censeam probabiliorem) negat teneri reum crimen suum revelare, casu quo damnandus foret ad mortem, aut ad triremes, ad carcerem perpetuum, vel ad amissionem omnium bonorum, vel totius famae et honoris. Ratio, quia videtur non adesse hanc duram legem, tanquam humano modo impossibilem, ut quis teneatur quasi ipsemet se condemnare ad gravissimam poenam, crimen suum confitendo, nisi commune damnum immineat ex reticentia confessionis delicti, puta haeresis, laesae majestatis, etc.; tunc enim reus tenetur seipsum prodere vel saltem socios, quantum opus est ad commune damnum avertendum, etiamsi si ipsi mors immineat ex revelatione sociorum, ex quibus evadet in judicio convictus. Casu vero, quo tale damnum non timetur, cum lex obligans ad crimen fatendum probabiliter non exstet, probabiliter judex non habet jus veritatem in tali casu exigendi, nec reus obligationem eam manifestandi; et ideo reus amphibologiis crimen celando, contra justitiam non peccat. » D. de Ligorio lib. 4, cap. 3, dub. 7, n. 274.

Qui habet unum panem sibi necessarium, vere respondet se nullum habere ei qui petit panem commodandum, quia nullum habet de quo commodare possit, de quo solo ille interrogat; Ronc., et idem dicit Card. de pecunia petita, si domino sit necessaria. Ex eodem, num. 163.

Sed haec hactenus, de caetero lectoris judicium sit.

33 « Quoad judicium (quae est altera conditio juramenti) spectat, si hoc solum desit, ut plurimum est veniale tantum; ut si quis absque necessitate juret, sive ex levitate quadam animi, sive ex consuetudine. » V. Sanchez lib. 3, c. 6, n. 22, Less.

« Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari potest, juxta quantitatem negligentiae, quam jurans admittit in investigatione veritatis, vel tollendae consuetudinis. » Sanchez, n. 10.

« Et sic mortalis est status illorum qui non tollunt consuetudinem jurandi sine attentione, sitne verum hoc, an falsum, quod jurare solent. » Apud D. de Ligorio, de jurament., num. 145.

34 « Quod ad justitiam attinet, quae est tertia in juramento conditio, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam ut se aliquem interfecturum; quia est gravis irreverentia, divina auctoritate se ad peccatum mortale quasi obligare, ita ut hic duae malitiae concurrant: una quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur auctoritate Dei odio habentis omne malum. » Apud D. de Ligorio, de Juram., n. 146.

35 « Hoc certum est in juramento promissorio; sed quaestio est an sit peccatum grave defectus justitiae in juramento assertorio; si quis cum juramento se jactet de aliquo peccato? Prima sententia affirmat; sed probabilius dicendum non esse nisi veniale contra religionem; quia in tali assertorio juramento (juramentum) pronuntiatur ad alios certiores reddendos de suo peccato, quod non est, nisi quaedam animi levitas venialis. Secus tamen dicendum, ut bene advertunt Salmat., si quis juramentum assumeret ad firmandam detractionem, quia juramentum tunc sumitur ad infamiam alterius certiorem reddendam. » D. de Ligorio loc. cit., num. 146.

36 « Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cum ibi levis tantum irreverentia censeatur. » Busemb. Sed magis, ita D. de Ligorio, mihi arridet sententia opposita, quam tenet Elbel., quia non levis, sed gravis irreverentia videtur invocare Deum in testem, ac fidejussorem peccati, quamvis levis. Ibid., num. cit.

37 Item venialiter peccat, qui jurat aliquid contra consilia evangelica, ut se non ingressurum religionem, non daturum eleemosynam aut mutuum. Suarez, Less., Sanchez, apud D. de Ligorio, n. c.

His ita praestitutis, operae pretium est de 38
interpretatione juramenti regulas quasdam proponere.

Regula 1. Juramentum, ex DD. sententia, est stricti juris, stricteque interpretandum. Suarez lib. 2 de juramento, cap. 12, n. 7, apud Reiffenstuel ad tit. 24 de jurament., § 2, num. 1.

Id sane desumitur ex cap. *Cum clerici* 19 de Verb. significat., ubi juramentum editum stricte per Pontificem interpretatur. Lubet afferre verba Decretalis: *Cum clerici Placentini juramentum praestant sub hac forma verborum: ego talis ab hac hora in antea fidelis ero, et obediens sanctae Placentinae Ecclesiae, et domino meo Episcopo Placentino; per vestras nos litteras consulere voluistis, utrum intelligi debeat clerus totius dioecesis, an capitulum tantum Ecclesiae cathedralis? Nos igitur discr. v. respondemus, quod per Ecclesiae Placentinae vocabulum in forma juramenti praescripti, non debet intelligi totius dioecesis clerus; et si capitulum intelligatur Ecclesiae cathedralis, is tamen qui praestat hujusmodi juramentum, Episcopo, tanquam capiti, principaliter obligatur.*

Accedit ratio quia ubi de inducenda obligatione agitur, stricta debet fieri interpretatio juxta c. *Odia restringi, et favores convenit ampliari* 15 de Reg. jur. in 6. Unde si quaedam reperiatur obscuritas, juramentum interpretatur pro favore jurantis; atque illud quod palam verbis expressum non est, censetur omissum l. *Quidquid astringendae* ff. de Verb. obligat., ibi: *Quidquid astringendae obligationis causa dictum est, id, nisi palam verbis exprimatur, omissum esse intelligendum est, ac fere secundum promissorem interpretamur.*

« Atque istud vel maxime procedit pro foro 39
externo; nam in foro animae juramentum interpretatur secundum intentionem jurantis, juxta illud 1 Regum cap. XXVI, v. 7: *Homo videt ea quae patent, Dominus autem intuetur cor.* Unde D. Gregorius relatus can. *Humanae aures* 22, qu. 5, sic loquitur: *Humanae aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant, divina vero judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur.*

» Quod si tamen de ipsa jurantis intentione 40
non constet, tunc etiam in foro animae ac poenitentiali, juramentum stricte est interpretandum.

» Neque obstat favor juramenti atque reverentia eidem debita. Siquidem favor juramenti, ac reverentia ipsi debita, principaliter consistit in eo quod sit verum, justum atque rationabile; sicque habeat comites suos, *veritatem* nimirum, *judicium* atque *justitiam;* non autem, ut ad plura extendatur atque in dubio amplietur; quinimo, quo benignior fuerit in-

terpretatio juramenti, eo facilius observabitur, magisque evitabitur ipsius violatio seu perjurium. » Ex Reiffenstuel l. cit., n. 32, 33 et 34.

41 Hoc pacto quando juramentum est praestitum circa materiam juris, hoc est circa illa, de quibus jus ipsum disponit, tunc illud est interpretandum secundum dispositionem juris communis, neque ultra extendendum. Ita Glossa in c. 1, vers. *Declaramus,* loc. cit. in 6; Innocen. c. *Per tuas litteras* de Arbitr.; Abbas c. *Tua nos,* n. 4, de Eccl. aedific., Layman, Pirhing, aliique.

Id amplius evincitur ex cap. *Ad nostram* 21 h. tit., tenoris sequentis: *Ad nostram noveris audientiam pervenisse quod dudum a te quasi per extorsionem tale fuit praestitum juramentum, quod in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas* manifesta *accusatione non indigent, nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari, neque tu quando sub praemisso tenore jurasti habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones; alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum: nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod in manifestis et notoriis ratione juramenti praemissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa quoque juris ratio postulat et requirit... Quamquam, et secundum approbatum intellectum Scripturae divinae recte possit intelligi quod jurasti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares; in illis videlicet,* in quibus *est ordo judiciarius servandus. Sic ergo faciens, et juramenti tenorem servabis, et instituta canonica non omittes.* — Ubi vides, quod jurans in omni causa observare debere ordinem judiciarium, non tenetur vi juramenti, ipsum servare in manifestis ac notoriis: quippe, spectato jure communi, *manifesta* accusatione *non indigent;* ac proinde etiam illud juramentum, utpote interpretandum secundum jus commune, casum hunc de manifestis non comprehendit. Ex Reiffenstuel ibid., n. 36.

Audiamus ad mox allatum textum cl. Barbosa in haec verba: « Juramentum simpliciter et in genere factum intelligitur de his rebus quae juri non contradicunt; verbi gratia, qui jurat in omni causa servare ordinem judiciarium, intelligitur quando talis ordo servandus est, et non quando jus aliter disponit; verbi gratia, in manifestis et notoriis non est opus accusatione, nec subtilitate ordinis juris, secundum jus canonicum, et in hoc servandum non est juramentum, alioquin si intendebat facere contra jus canonicum, erat perjurium. » Collect. DD. in 2 Decr., tit. 24 de Jurejur., c. 20, n. 1.

Hujusmodi doctrina declaratur amplius exem- 42
plis atque casibus specialibus.

Sic clericus, qui juravit perpetuam residentiam, potest in casibus a jure permissis abesse, verbi gratia, pro servitio suae Ecclesiae, ut habetur ex cap. 13 de Cleric. non resident., tenoris ut sequitur: *Ex parte tua fuit propositum coram nobis quod tempore, quo praeposituram de Valeriis recepisti, praestitisti de facienda residentia juramentum. — Cum autem prosequendo praepositurae jura, residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia praestito metuens, provideri tibi super hoc a nobis humiliter postulasti. Nos vero dicimus quod si, te non absentando in fraudem, praepositurae tuae jura fideliter prosequeris, cum ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.*

Hinc Barbosa ad hunc textum: « Jurans, inquit, residere in sua Ecclesia, et postea sine fraude se absentans ad defendenda vel prosequenda illius jura, non dicitur perjurus, sed debet censeri residens. » Collect. DD. in 3 Decret., tit. 4 de Cleric. non resident., cap. 13, num. 1.

Similiter clericus qui juravit perpetuam re- 43
sidentiam, ut supra, potest abesse ex causa infirmitatis, seu justae et rationabilis corporalis necessitatis; Reiffenst. ad tit. 24 de Jurejur., § 2, n. 38.

Item qui juravit parere juri, vel mandatis 44
Ecclesiae, potest, hoc juramento non obstante, si se injuste gravatum viderit, licite appellare, sicut jure communi concessum est. Abbas ad cap. *Prout nobis* de Dolo et contum.; Reiffenst. l. c., n. 39.

Hi siquidem, aliique hujusmodi casus exce- 45
ptionem et interpretationem favorabilem admittunt ac recipiunt ex dispositione juris communis, juxta quod servitium Ecclesiae, aut infirmitas excusant a residentia prout ab injusto gravamine fit locus appellationi.

Regula 2: In interpretatione juramenti attendenda semper sunt salus, et majus bonum proximi, publica utilitas atque bonum commune.

Hoc pacto, jurans, vel vovens concubinam ulterius non cognoscere, nihilominùs potest cum ea contrahere matrimonium, quia votum, vel juramentum hujusmodi intelligitur solum de voto illicito. — Quod verum est, etiamsi jurasset expresse non contrahere matrimonium cum ea, relicta sibi facultate cum aliis contrahendi, quia tale votum, vel juramentum est impeditivum majoris boni, nam melius est contrahere cum concubina, quam cum alia. Bonacina tom. 2, disput. 4, de voto, qu. 2, § 3, n. 9. Apud Nicolium, Floscul., v. *Juramentum.*

Sic qui juravit, consilium, seu secretum al- 46
terius nulli revelare, vi hujus juramenti solummodo tenetur celare consilium ipsius ho-

nestum; secus dicendum de consilio malo et reipublicae pernicioso; Abbas ad c. *Ergo* h. t., num. 7. Qui tamen notanter addit quod tunc ejusmodi consilium, seu secretum malum non possit revelari omnibus, foret enim manifesta detractio, occultum crimen alterius sine legitima causa manifestare, sed illis dantaxat, quibus potest prodesse, et non obesse, puta quia possunt sibi, aut reipublicae praecavere a gravioribus malis. Reiff. l. c., n. 40.

47 Sic quoque qui juravit alicui reo se non revelaturum ejus crimen, non tenetur ex tali juramento, quippe vergeret ad communitatis detrimentum, cujus vel maxime interest, ne delicta impunita maneant; intellige secundum limitationem ut in n. praecedenti.

48 Insuper qui doctrinam alicujus experimenti, sive salubris, ut singularis remedii accepit, ac interposito jurejurando promisit id se nemini communicaturum, juramentum istud servare non semper tenetur, sed in certis duntaxat rerum circumstantiis. Quippe cum salubris remedii communicatio non minimum bonum sit, jusjurandum, quo se aliquis astringit, ut nusquam illud communicet, foret contra charitatem. Ex Nat. Alex., Theolog. Dogmat. mor.

49 lib. 4, ad 2 Decal., de juram., regula 20.

Regula 3: Juramentum bona fide generaliter praestitum est interpretandum secundum intentionem jurantis, non vero extendendum ad incognita, seu ad talia de quibus jurans in specie non cogitavit, et si in mentem venisset, verisimiliter excepisset. Hinc D. Thom. *si jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem ipsius jurantis.* 2-2, qu. 89, art. 7, ad 4.

50 Hoc pacto, juramentum non est extendendum ad casus non cogitatos, nimiumque graves, seu improbabiles. Reiffenstuel loc. cit., num. 45.

51 Proinde, qui juravit stare mandatis alterius, si alter ipsi praecipiat, ut in poenam alicujus illatae offensae, filios, filiasque exhaeredet, et a se propriam removeat uxorem, non tenetur servare tale juramentum, utpote ad incogitata se extendens, simulque praecipiens aliquid illicitum, ut ex cap. 23 hujus tituli, in haec verba: *Quintavallis Vicarius nostris auribus intimavit quod cum olim filiae sive cum Giburga et Venetia filiabus Jo. Bertii, ad verba, et etiam ad verbera devenissent, idem Quintavallis pro offensa quam filiae illius aliis irrogaverant, satisfacere cupiens, de consilio convicinorum mulieribus illis et consanguineis suis praestitit juramentum, ut pro ipsa offensa earum mandato pareret; quae ab ipso juramento recepto, tale illi sub debito juramenti dedere mandatum, quod si quando filii, vel filiae, vel uxor illius aliquod factum, vel verbum contumeliosum mulieribus illis objicerent, idem Quintavallis, et filios suos exhaeredaret et filias, et a se propriam removeret uxorem. Quo circa f. t. inquiras de praemissis diligentius veritatem; et si rem noveris ita esse, cum licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, praedictis filiabus Jo. Bertii, ut revocent mandatum illius injungas; alioquin praedictum Quintavallis ad mandati observationem illius, auctoritate nostra suffultus denunties non teneri.*

« Notatur ad hoc, ait Barb. ad hunc textum, 52
quod cum aliquis jurat simpliciter stare mandato alicujus, non tenetur parere si praecipiat illicita. Unde si famulus juravit se Domino obtemperaturum, ipsi imperanti aliquid inordinate parere non tenetur. Et si quis juravit stare consilio alicujus, intelligi debet, si consilium sit juri consonum. » Collect. DD. in 2 Decret., Cap. *Quintavall.* 23 de Jurejur., n. 2 et 3.

« Hinc, deciditur quaestio de clerico, qui 53
juravit stare omni mandato Episcopi, qui tandem praecepit clerico ut beneficium, de quo controversia erat, renuntiaret, neque super hoc appellaret, in qua quaestione Joan. Andreas concludit clericum posse appellare, non obstante tali praecepto, quia beneficium juris non potuit ei Episcopus denegare, et iniquum fuit praeceptum; ideoque juramentum ad illud non extendebatur, cum de illo jurans verisimiliter non cogitasset. » Ita Fagnanus ad c. *Veniens* de Jurejur., n. 19.

At si jurans fuerit in dolo, praestando, v. g. 54
juramentum sub verbis callidis ad decipiendum eum cui jurat, tunc juramentum est interpretandum, atque est obligatorium juxta intentionem recipientis, hoc est juxta sanum intellectum illius cum juramentum praestatur. «Quando non est eadem jurantis intentio, et ejus cui jurat, si hoc proveniat ex dolo jurantis, debet juramentum servari secundum sanum intellectum ejus, cui juramentum praestatur. » Sic D. Th. 2-2, qu. 89, art. 7, ad 4. — Et revera *fraus et dolus alicui patrocinari non debent*, ut dicitur cap. *Sedes* 13 de Rescriptis. Quinimo dolose jurans, teneretur ex virtute justitiae pro foro conscientiae, etiam ante aliam sententiam judicis, ad refundendum omne damnum alteri, quem suo doloso juramento decipit, atque damnificat. Reiff. ad cit. tit. 24 de Jurejur., § 2, n. 48 et 49.

Quarta regula est juramentum personam ju- 55
rantis respicere, nequaquam vero haeredes et successores complecti etiamsi quis pro se et haeredibus juramentum praestiterit.

Enimvero jusjurandum est obligatio voluntarie assumpta ex virtute religionis, sicut et votum, adeoque esse non potest absque intentione jurandi; ac proinde est vinculum personae annexum, sicque nequit ejus obligatio ad aliam transferri personam. Reiffenst. ibid., § 4, num. 103. Nota vero quod obligatio ex

contractu firmato a juramento ad haeredes sine dubio transmittitur. Qui utique, quamvis non ex juramento propter se, ex contractu tamen tenebuntur, quippe ex notissimis juris principiis *omnis obligatio defuncti transit in haeredem;* et hoc pro utroque foro. *Communis,* ex c. 1 de Pactis, et l. *Jurisjurandi* ff. de Operis libert.

56 Infertur inde quod si defunctus promissionem homini factam, et ab eodem acceptatam, verbi gratia, de danda certae pauperi puellae dote, juramento firmaverit, sicque duplicem contraxerit obligationem, unam religionis vi praestiti juramenti, alteram justitiae ratione pacti seu promissionis ab altero acceptatae; tunc quidem per mortem ipsius exstinguatur prior obligatio, quae est propria juramenti, atque ex virtute religionis oritur, cum sit mere personalis. Posterior tamen transeat ad haeredem, qui adeundo haereditatem censetur contractum inire ad solvenda omnia defuncti obligationes et onera, sicque etiam tenetur dare dotem promissam puellae pauperi. Reiff. ib., num. 107.

57 Id vero intellige de obligationibus ex justitia; quia si haeres ex justitia non tenetur, juramentum ab auctore praestitum, utpote personale, non tenet. « Secus dicendum, sic Reiff., de juramento debitoris defuncti, qui promisit solvere usuras. Nam quia obligatio juramenti fuit personalis, remansit sicque exstincta in morte debitoris defuncti; nulla vero remanserat obligatio justitiae, eo quod exactio usurarum contineat turpitudinem atque injustitiam ex parte recipientis. Hinc haeres non tenetur ad istud juramentum persolvendum, » loc. cit., num. 109.

58 Hinc quando juramentum solum obligat, contractus vero, caeteroquin de jure nullus, per illud non confirmatur, obligatio ejus non transit in haeredes. Quia juramentum non potest esse sine propria intentione, ac proinde obligatio ejus est mere personalis atque voluntarie assumpta ex virtute religionis, et consequenter non transit ad haeredes. Reiff. loc. c., num. 113.

Audiamus insuper D. de Ligorio in haec verba:

« Quaeritur, cum contractus est irritus a jure, utrum tunc juramentum firmet contractum, ita ut promissarius ex eo acquirat jus justitiae? Probabiliter negatur. Ratio quia nullo modo juramentum habet vim firmandi hujusmodi contractum; non ex se, quia solum obligat virtute religionis; non ex jure positivo, nam licet ex cap. 28 de Jurejur., tales contractus debeant servari ob juramentum, nullibi tamen habetur servandos esse ex justitia, et ideo haec obligatio non transit ad haeredes jurantis; et ipse jurans deobligatur, relaxato juramento. » D. de Ligorio de Juram., n. 177.

Attamen juramentum ex parte ejus, cui ju- 59
ratur, non est personale, sed transit ad haeredes ipsius, ut ex cap. *Veritatis* h. t., in haec verba: *Veritatis. Cum intentio nostra sit nihil intolerabile tibi, tuisque haeredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi duximus respondendum, ut haeredes tui, qui nobis vel alicui successorum nostrorum juraverint, alii jurare minime compellantur. Catholicis, tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, et hominis et fidelitatis puritatem nihilominus, ac si jurassent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.*

Ergo vassallus, qui juravit praelato fidelita- 60
tem atque reverentiam, eamdem etiam tenetur exhibere successoribus ipsius, neque istis amplius compellitur jurare, nisi velit, prout notat Glossa ad h. t. cap.; Reiffenstuel ibid., num. 110.

« Si vero ad perfectam resolutionem eorum, 61
quae dicta sunt, quaeras, cur possit aliquis se obligare alicui et successoribus illius sub poena perjurii, non autem obligare se, et successores suos; respondebitur quod in primo casu plures illae personae sunt objectum juramenti, et potest jurans intendere totum illud objectum. Agitur enim solum de obligatione propria jurantis, quam quis facere poterit, prout voluerit. In secundo autem casu distinctae sunt personae, et juramentum natura sua non potest obligare nisi personam jurantem; et ita cum agatur de obligatione aliena, quam quis non potest facere, merito juramentum alias personas non obligat. » Barbosa Collect. DD. in 2 Decret. de Jurejurand., cap. *Veritatis* 14, num. 10.

Hisce positis ad juramentum promissorium 62
exponendum, ejusque naturam, obligationem et vinculum deveniamus.

Ante omnia praestat doctrinam D. Thomae hic afferre in haec sane verba: « In juramento, quod praestatur de his quae sunt fienda a nobis, obligatio cadit super rem quam aliquis juramento firmavit; tenetur enim aliquis ut faciat verum esse id quod juravit; alioquin deest veritas juramento. Si autem est talis res quae in ejus potestate non sit, deest juramento discretionis judicium; nisi forte quod erat ei possibile, quando juravit, reddatur ei impossibile per aliquem eventum, puta cum aliquis jurat se pecuniam soluturum, quae ei postmodum vi vel furto subtrahitur; tunc enim videtur excusatus esse a faciendo quod juravit; licet teneatur facere quod in se est. Si vero sit quidem possibile fieri; sed fieri non debeat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impeditivum, tunc juramento deest justitia, et ideo juramentum non est servandum in eo casu quo est peccatum vel boni impeditivum. Secundum enim Augustin., utrumque eorum vergit in deteriorem exitum. Sic ergo dicen-

dum est quod quicunque jurat aliquid se facturum, obligatur ad id faciendum, ad hoc ut veritas impleatur; si tamen alii duo comites adsint, scilicet judicium et justitia, » 2–2, qu. 88, artic. 7.

Prosequitur idem S. doctor: « Juramentum potest vergere in deteriorem exitum dupliciter. Uno modo, quia ab ipso principio habet pejorem exitum, vel quia est secundum se malum, sicut cum aliquis jurat se perpetraturum adulterium; sive quia est majoris boni impeditivum, puta cum aliquis jurat se non intraturum religionem, vel quod non fiet clericus, aut quod non accipiet praelationem in casu in quo expedit eam accipere, vel si quid aliud est hujusmodi. Hujusmodi enim juramentum a principio est illicitum; differenter tamen, quia si quis juret se facturum aliquod peccatum, et peccavit jurando, et peccat juramentum servando. Si quis autem jurat se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, in quantum ponit obicem Spiritui Sancto, qui est boni propositi inspirator; non tamen peccat juramentum servando; sed multo melius facit, si non servet. Alio modo vergit in deteriorem exitum propter aliquid quod de novo emerserit, quod fuit impraemeditatum, sicut patet in juramento Herodis, qui juravit puellae saltanti se daturum quod petisset; hoc enim juramentum poterat esse a principio licitum, intellecta debita conditione, scilicet si peteret quod dare deceret; sed impletio juramenti fuit illicita. » Ibidem ad 2.

63 Unde certum est quod omne juramentum promissorium debite factum circa materiam honestam, et cedentem ad honorem Dei, vel bonum tertii pariat obligationem illud observandi ex virtute religionis. Quippe juramenta debite facta, simulque honeste involvunt reverentiam divini numinis, cujus summam atque indefectibilem veritatem jurans profitetur atque in testem advocat: proinde ad observantiam obligant, ne Dei veracissimi testimonium in confirmationem falsitatis et mendacii per vetitum nefas adducatur. *Communis.*

64 Quid, si quis juret sine animo jurandi? Si desit intentio jurandi, conveniunt DD. juramentum in foro conscientiae non obligare ex virtute religionis, ac vi ipsius juramenti, revera enim talis non fuit ex defectu intentionis; quamvis non solum talis graviter, imo dupliciter peccat, dum et Dei nomen assumit in vanum, et proximum decipit, ita ei dolose jurando; sed etiam obligatur ad servandum juramentum illud, tum ratione scandali exterioris vitandi, quod alias ex transgressione illius subsequeretur; tum ex justitia, ne ex suo doloso juramento grave damnum atque injustitia proximo inferatur; alioquin vero tenebitur ad resarciendum omne damnum suo doloso juramento causatum. Quia dolose jurans proximo, tenetur juxta intentionem recipientis servare tuum juramentum, licet non ex virtute relisionis, saltem spectato foro conscientiae; Sanchez lib. 5 in Decalog., cap. 10, num. 4 et seqq. Apud Reiff. ad tit. de Jurejur., § 3, num. 70.

Hinc Innocentius XI seq. propos. damnavit: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.*

Notanter tamen dicitur, saltem spectato foro 65
conscientiae; siquidem in foro externo cogeretur talis servare juramentum juxta verum sensum verborum atque intentionem accipientis; et si dolose jurans illud non servaret, censeretur agere non solum contra justitiam ratione damni injuste illati, sed etiam contra virtutem religionis, sicque reputaretur perjurius; nam Ecclesia non judicat de occultis; ac proinde censeretur juramentum fuisse veraciter et debita cum intentione probatum.

Neque enim prodesset, si ficte jurans postea 66
ultro confiteretur defectum suae internae intentionis tempore praestiti exterius juramenti; nam allegans propriam turpitudinem, non auditur, saltem non ad suum commodum, bene tamen ad suum praejudicium. Reiffenstuel loc. cit., n. 71, 72.

Quaeritur an sic ficte jurans graviter peccet. 67
Resp. affirmative, si juret sine animo implendi promissionem; si vero cum animo implendi, peccat tantum venialiter, ut communissime dicunt Sanchez, Roncaglia, Tambur., Elbel, etc. Recte vero excipiunt, si juramentum fiat in contractibus, vel coram judice, quia tunc, licet non sit perjurium, est tamen gravis deceptio contra justitiam, D. de Ligorio de Juram., num. 172.

« An autem jurans cum animo jurandi, sed 68
sine animo se obligandi, teneatur ad servandum juramentum? Prima sententia negat, tum quia hujusmodi juramentum fuit invalidum; tum quia Deus juramenta promissoria non acceptat, nisi juxta jurantium intentionem ex c. *Humanae aures,* caus. 22, qu. 5, ubi dicitur: *Divina judicia talia foris nostra verba audiunt qualia ex intimis proferuntur.* » Ita Pal., Salmat., Ronc., Tamb., Mazzat., Elbel., Sanchez cum S. Bonav., S. Anton., Scoto Sylv., Nav., Arm., Gabr., Ang. et aliis cum *communi,* ut asserit Azor et clare favet D. Th. num. 3, dist. 39, qu. 1, art. 3, qu. 3, ubi ait: « Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiae non obligatur, nisi secundum suam intentionem. » Et idem confirmat 2-2, qu. 89, art. 7, ad 48. « Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem jurantis. » Is autem jurat sine dolo, ut dicit Elbel cum Fill., qui jurat alicui nullum jus habenti ex justitia ad rem promissam. — Secunda tamen sententia affirmat teneri ad servandum ju-

ramentum. Hanc tenent Less., licet vocem oppositam valde probabilem, Cajet., Suarez, Sot., item Valent., Sayr., Fill., Arag. apud Bonac., Renzi. Ratio, quia, qui jurat cum animo jurandi, jam verum juramentum emittit, et ideo tenetur efficere, ad servandam reverentiam divini nominis, ut verum evadat quod jurat; nec potest a juramento separare obligationem implendi promissum, cum obligatio oriatur ex ipso juramento, de cujus natura est, ut effectum habeat quod juratur, ne vocetur Deus in testem falsitatis. Et in hoc apparet differentia inter votum seu contractum et juramentum; nam in illis obligatio pendet ab intentione voventis vel contrahentis; in juramento autem ex vi ipsius juramenti. Utraque sententia est probabilis, sed prima est probabilior; nam ratio hujus secundae sententiae supponit ut certum, tale juramentum sine animo se obligandi emissum, esse verum juramentum; attamen probabilius est et commune, ut asserunt Salmat., et etiam Viva, quod hujusmodi juramentum non sit verum juramentum, tum quia caret conditione necessaria ad naturam juramenti promissorii, qualis est animus se obligandi; tum quia juramentum sequitur naturam promissionis quam confirmat, ut certum est apud Bus, cum Less., Bonac., etc. At promissio sine tali animo facta non est quidem promissio, sed simplex propositum; ergo evanescente promissione, evanescit etiam juramentum, et habetur ut factum sine animo jurandi, quod certe nullum est. Si autem nullum existit juramentum, nulla existit obligatio illud implendi. D. de Ligorio de juram., n. 172.

69 Quaeritur an detur parvitas materiae in transgressione juramenti promissorii; puta si promittens dare aliquid modicum cum intentione praestandi dum jurat, sed postea non impleat, an tantum leviter peccet? Prima sententia negat, quippe adest violatio juramenti, in qua violatione nulla datur parvitas materiae. Secunda vero sententia non minus probabilis, imo forte probabilior affirmat. Ex D. de Ligorio de juram., n. 173.

70 Quid si ex eo quod quis jurat, tantummodo parum aliquid non servet?

« Certum est, quod si ex eo, quod jurasti tantummodo parum aliquid non serves, non est grave; v. g. si jurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. Sanchez t. 1, lib. 4, c. 12, n. 21. Quia tunc excusat parvitas materiae; et sic excusantur, qui jurent servare statuta alicujus capituli, collegii, universitatis, si postea parvum aliquod statutum violent. » Apud D. de Ligorio loc. et num. c.

Quaeritur an obliget juramentum metu gravi 71
et injuste incusso extortum?

Samuel Puffendorfius, nequaquam hujusmodi juramentum quem obligare contendit: « Plane, sic ille, videtur expirare obligatio si in homine, cui promittitur, vitium sit, ob quod recte acceptare promissum is non possit. Neque enim Deo promisi, neque dixi: in honorem et gloriam divini nominis latroni dabo; et si vel maxime admittas, hoc quoque jusjurandum habere vim voti, tamen cum votum non stringat, nisi a Deo acceptetur, unde constabit mihi, Deo probari, ut ego innocens me bonis meis spoliem, et illa in impium nebulonem conferam, ne ille gratis sceleratus fuerit? Ne vero Numinis honor minoris dein sit apud latronem, ejusmodi juramento neglecto, non est metuendum, cum is ipso vitae genere satis ostendat quanti Deum faciat. Si quis tamen sit, qui evitando simplicium scandalo, et ne videatur nomen Dei, quod inter pericula profuit, in tutum subductus irreverentius habere, pecuniae promissae jacturam facere velit, satius utique videtur, Deoque acceptius, eam in pias causas erogare, quam nebulonis alicuius malitiam eadem alere. » Jus Natur. et Gent. lib. 4 de jurejur., c. 2, § 8.

Huic opinioni, quam nos duntaxat modo 72
historico attulimus maxime cum de auctore a Romanae Ecclesiae communione alieno agatur[1], nos cum communi theologorum jure merito contradicimus, duce D. Thoma, qui sic habet: « Dicendum quod in juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Una quidem, qua obligatur homini cui aliquid promittit; et talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen ejus promisit, et talis obligatio non tollitur in foro conscientiae, quia magis debet damnum temporale sustinere quam juramentum violare. Potest tamen repetere in judicio quod solvit, vel praelato denuntiare, non obstante quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum, esset enim contra justitiam publicam. » 2-2, qu. 89, art. 7, ad 3.

---

[1] « Quaestio magna est, num obliget in conscientia juramentum metu extortum. Dicitur in conscientia, quia in foro externo, ubi praesumitur non adfuisse animus jurandi, certe non obligat tale juramentum ex c. *Verum* de Jurejur. Quoad forum autem internum, prima sententia negat obligare cum Azor, S. Anton., Sylv., Cop., Ang., Panorm., et aliis apud Sanchez, qui eam probabilem vocat. ex Auth. *Sacramenta, Si adversus venditionem:* ubi dicitur talia juramenta nullius momenti esse habenda. Hinc dicunt, quod promissio sic jurata, vel irrita est, vel rescindibilis a metum passo. Secunda tamen sententia longe probabilior, quam Elbel vocat communissimam, Viva, communem; dicit tale juramentum obligare. Ratio, quia tenemur efficere ut verum sit quod juramus, ne Deum testem falsi faciamus.... Respondetur autem Authent. cit. non receptam, vel expresse revocatam fuisse a c. 8 et 15 de Jurejur. » D. de Ligorio, de Juram., n. 175.

« Romani autem Pontifices, prosequitur D. Thomas, ab hujusmodi juramentis homines absolverunt, non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes. » Ibid.

73 Sed quod magis est, si jus Decretalium evolvamus, persuasum fiet hanc fuisse summorum pontificum mentem, nempe juramentum promissorium, metu etiam gravi atque injuste incusso extortum obligare, dummodo citra dispendium salutis aeternae valeat servari nisi a legitimo superiore relaxetur.

Primum responsum, quod est Alexandri III, occurrit in tit. de Jurejur.r, cap. *Si vero* 8, tenoris sequentis: *Si vero quemquam gravissimo metu sub religione juramenti jus suum refutare coegerit, ipsum quoque sibi retinuerit; quia nos consulere voluisti, alter, an neuter id habere debeat: hoc tibi duximus respondendum quod non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale fuerit juramentum quod servatum vergat in interitum salutis aeternae; nec nos cuilibet ex responsione nostra volumus dare materiam contra juramentum suum venire, ne auctores perjurii esse videamur. Unde aliquando in Romana Ecclesia a pluribus et a praedecessoribus nostris factum esse recolitur quod clerici, qui coacti Ecclesiae ministerium abjurarunt, de juramento absolutionis beneficium meruerunt.* Ad quam decret. sic ait Em. Gonzalez: « Ex praesenti textu talis deducitur assertio: *Juramentum metu extortum servandum est, donec ab Ecclesia relaxetur.* » — Audiamus amplius Barbosam ita scribentem: « Juramentum metu extortum, si potest servari sine interitu salutis aeternae, servandum est. Ecclesia tamen Romana consuevit a tali juramento absolvere. » Collect. DD. in decret. de Jurejuran., cap. 8. *Si vero.*

74 Item Celestinus III interrogatus de illis, qui jusjurandum inviti pro vita et rebus servandis, emiserant, respondet se nihil aliud arbitrari quam quod antecessores sui Romani pontifices arbitrati fuisse noscuntur. Additque pontifex: *Caeterum, ut agatur consultius et auferatur materia pejerandi, non eis ita expresse dicatur, ut juramentum non servent, sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi*, cap. *Verum* 15 de Jurejur.

Praestat in interpretatione hujus textus audire Barbosam, qui sic docet: « Cum communi dicendum mihi est violantem juramentum per metum extortum, si materia sit gravis, peccatum mortale committere. Cui quidem sententiae non obstat textus *in praesenti*, in citatis verbis; quia multipliciter responderi potest. Et primo, quasi dicat textus quamvis violantes juramentum metu extortum in materia gravi, peccatum mortale incurrant, nihilominus non sunt tanquam pro peccato vel scelere magno, damnatione et accusatione dignissimo puniendi, idque propter circumstantiam metus, qui, licet non tollat, attenuat tamen culpam. — Secundo, etiam responderi potest, ut scilicet verba textus significent violantibus juramentum per metum extortum, etiam in materia gravi, minorem poenam esse infligendam propter circumstantiam metus, quamvis in rei veritate graviter peccent, et sic dicendum est metum in specie hujus textus culpam transgressionis efficere leviorem, non tamen exinde sequitur, venialem solum, non vero mortalem culpam contrahi, quamvis libenter fateamur levius peccatum mortale resultare, stante circumstantia metus, illa namque deficiente, longe gravius esset. » Collect. DD. in 2 Decr., cap. *Verum*, n. 3 et 4.

« Dicendum, addit Gonzalez in hoc textu *Verum*, neutiquam doceri, pejerantem etiam juramento metu praestito, non peccare lethaliter, sed tantum non esse illi poenitentiam eam injungendam, quae imponeretur pro alia culpa mortali; siquidem non ita severius agendum est cum illo, qui per metum praestito juramento, illud fregit, ac cum eo, qui voluntarium violavit juramentum, quia propter metum temperatur poena. » Ad c. 8 de Jurejur., num. 8.

Eadem plane, ac suorum praedecessorum, 75
fuit mens Clementis III, ut in cap. *Ad aures* de His quae vi metusque causa fiunt, cujus haec sunt verba: *Tuae discretioni praesentibus innotescat, quod renuntiatio facta ab electo ad plebanum Ecclesiae ad terrorem laicorum, nisi forte juramento vel fide interposita sit confirmata, non impedit quominus is, qui renuntiavit Ecclesiae ad cujus regimen prius erat electus, praeficiatur eidem.*

Ex hac exceptione, nisi forte juramento, Glossa colligit: « Ergo si juramentum intervenisset, vel fides interposita fuisset, quod ulterius non repeteret, non potest eam repetere, juramento vel fide obstante, quod potest servari sine interitu salutis aeternae. » Apud Natal. Alexand., Theol. dog. mor. de Juram., reg. 9.

Neque praedictis obstat quod votum, si fiat 76
ex metu gravi sive injuste incusso, sit invalidum, ut ex communi. Nam disparitas adest, ut ait Abbas in cap. *Si vero* de Jurejur. Quippe cum juramentum frequenter interveniat in actionibus hominum, aliter de eo quam in voto statuendum, ne detur materia allegandi metum sicque pejerandi, ablegata religione juramenti, quo fides humana constabilitur, Deo in testem invocato pro aliquo implendo. Haec vero ratio non militat in voto, utpote quod raro emittitur, et eo magis ex can. *Non est* 15, qu. 1, ubi dicitur: *Voluntarium sibi militem elegit Christus.*

Unde talia vota facta ex metu injuste incusso invalida sunt, vel quod ea jus irritet, vel Deus non acceptat, ne detur locus injustae coactioni.

77 Quaeritur, « An matrimonium metu contractum, si firmetur juramento, reddatur validum? Aliqui dicunt ratificari saltem in foro conscientiae. Caeterum tanquam certum tenendum est hujusmodi matrimonium non effici validum juramento. Probatur ex cap. 2 de Eo qui duxit in matrim., ubi expresse habetur eum, qui post matrimonium metu contractum et juratum, aliam duxit, permansurum cum secunda, priusque matrimonium fuisse invalidum. Ratio est quia matrimonium coactum prohibetur ob publicam utilitatem, eo quod alioquin male servaretur pax inter conjuges et in republica, maleque soboles educaretur; at contractus vetitus ob publicam utilitatem non firmatur juramento. » Sanchez de matrimon. disput. 20, num. 12.

Hinc Barbosa ad cit. cap. 2, *Significavit* de Eo qui duxit in matrim., sic habet: « Notatur ad hoc, quod juramento non efficitur validum matrimonium metu contractum. Nam juramentum adjectum matrimonio metu gravi extorto non obligat, nec indiget relaxatione, » num. 5.

Notandum ea, quae hucusque exposuimus de juramento per metum extorto procedere in foro conscientiae; « quia in foro externo ubi praesumitur non adfuisse animus jurandi, certe non obligat tale juramentum. » D. de Ligorio de juram., num. 174. — « Et ideo tale juramentum, metu extortum, minime obligare, nec indigere relaxatione, sustinent Vincentius, Felinus, et in praxi apud judices saeculares haec sententia est recepta, ut testatur Covarruvias. Ita Sanchez de Matrim. lib. 4, disp. 20, num. 3. Juramentum per metum celebratum obligat in foro interiori, non exteriori. » Barbosa Repert. jur. canon. et civil. v. *Juramentum.*

78 Quaeritur utrum pactum, vel contractus de jure nullus confirmetur per juramentum?

Respondit ita Engel « in hac quaestione esse distinguendum, an contractus sit invalidus in odium creditoris, ita ut is sine peccato etiam veniali ex tali contractu aliquid acquirere non possit, prout fit in contractu usurario, aut metu vel dolo inito; vel an contractus tantum invalidetur in favorem debitoris, sicut invalidatur alienatio rei dotalis, rei ad minorem pertinentis, et similes. Priori casu non confirmabitur contractus, sed ipsum tantummodo juramentum servandum erit, vel ejus relaxatio petenda, ne Deus vane et temere in testem vocatus sit, imo post impletum juramentum repetitio ejus, quod ex tali juramento praestitum est, conceditur, cap. *Debitoris* 6, h. t., cap. *Ad audientiam* 4 de His quae vi metusque causa fiunt. Altero casu mihi videtur probabilius, ipsum contractum juramento firmari, ut ex text. *Quamvis* 2 de Pactis in 6, satis apparet. » Ad tit. 24 de Jurejur., num. 12 et 13.

« Contractus jure humano caeteroquin irritos, confirmari juramento probatur ex textu satis claro, c. *Quamvis pactum* de Pactis in 6, ubi dicitur: *Quamvis pactum,* en verba textus, *patri factum a filia dum nuptui tradebatur, ut dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis; si tamen juramento, non vi, nec dolo praestito firmatum fuerit, ab eadem omnino servari debebit, cum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.* Ubi patet non juramentum duntaxat decerni servandum, sed etiam ipsummet pactum, utpote de quo loquitur textus, cum dicit juramento firmatum, subditque omnino servari debebit. » Reiffenst. ad titul. 24 de Jurejur., § 4, num. 119.

Hoc pacto in l. 1 Cod. *Si adversus venditionem,* dicit imperator juniorem qui adversus venditionem rei suae juratae venit, non tantum perjurium, sed etiam perfidiam committere; si perfidiam, ergo supponitur, non tantum juramentum, sed etiam fidem datam et pactum valere. Engel loc. cit., num. 13. Lubet hic verba legis referre: *Si minor annis viginti quinque emptori praedii cavisti nullam de caetero te esse controversiam facturum, idque etiam jurejurando corporaliter praestito servare confirmasti, neque perfidiae, neque perjurii me auctorem tibi futurum sperare debuisti.*

At Tamb., Elbel., Fel. Potest., aliique, qui- 79
bus D. de Ligorio accedere videtur, tenent juramèntum nequaquam confirmare contractus jure positivo rescindibiles, aut invalidos. Audiamus Fel. Potest., in haec verba scribentem: « Prima sententia affirmat juramentum confirmare contractus, ita ut duas obligationes inducat, religionis et justitiae commutativae, taliter quod, si contractus est validus, sed rescindibilis, non possit rescindi, nisi prius relaxato juramento; si est jure positivo invalidus, eum reviviscere faciat, reddatque validum et transferentem dominium. Adducunt exemplum: alienatio fundi dotalis facta ab uxore est jure positivo invalida, si autem uxor addat juramentum, fit valida, ita ut etiam juramento relaxato, adhuc tenetur uxor ex vi justitiae stare alienationi, nisi post relaxationem juramenti, etiam ipsa alienatio a judice rescindatur.

» Secunda sententia, quam teneo, negat. Dico igitur juramentum nullum confirmare contractum; ac proinde contractui jure positivo invalido aut valido, sed rescindibili, solum addit obligationem religionis, minime justitiae commutativae, nec transfert dominium. Et in juramento relaxato non tenetur amplius uxor

stare alienationi fundi dotalis. Ratio est, nam juramentum id non habet ex se, nec ex jure. Non ex se, quia est accessorium (contractus), adeoque contractum relinquit, ut est in se. Non ex jure; quia jura canonica quae adducuntur expresse nil aliud dicunt, nisi quod servari debeat si sine dispendio aeternae salutis servari possit. Quod optime verificatur, si juramentum servetur ex vi religionis; et onus justitiae cum sit odiosum, non est sine expresso jure praesumendum. Adde plura jura expresse dicere praemissos contractus esse servandos in reverentiam juramenti. Ex his sequitur non dari juramentum confirmans contractum. » In 2 Praecept. Decal. de juram., num. 1638, 1639. Haec quidem sententia sua non caret probabilitate.

80 Quaeritur an juramentum contra leges civiles earumque prohibitionem factum obliget? Cum lex civilis principaliter fundatur super bono publico, tunc juramentum de praestando actu per eam prohibito non obligat. Ratio est quia pactis et juramentis privatorum juri publico renuntiari non potest. Siquidem nemo renuntiare potest ei, quod pro se non est introductum, prout dictat ipsum lumen naturale. Quinimo juramentum, quod principaliter militat contra bonum commune, si servetur, vergit in dispendium salutis aeternae, hoc ipso quod sit contra jus alterius, sive communitatis; etenim regula generalis est quod juramentum vergens in praejudicium tertii, non obligat, quia includit injustitiam. Sic Reiffenstuel ad tit. 24 de Jurejur., § 3, n. 90 et 91.

Quando vero lex civilis principaliter fundatur super favore privati, licet secundario, et in consequentiam respiciat etiam publicam utilitatem, tunc juramentum in contrarium praestitum valet, atque obligat. Sic alienatio rerum dotalium secundum leges est prohibita ac invalida. Si tamen eam mulier sine vi et dolo, juramento suo confirmet, istud erit observandum, ne via perjuriis aperiatur. Nam finis primarius seu principaliter intentus illarum legum civilium est bonum particulare mulierum, utpote quibus expedit salvas habere dotes suas, quamvis secundario inde sequatur bonum reipublicae. — Deinde, licet secundum leges civiles, pactum, quod filia dote contenta, patri ab intestato non succedat, non valeat, et ita ipsa succedere patri non prohibeatur; si tamen accesserit juramentum, omnino servari debet. Reiff. ib., n. 93.

81 His ita explicatis, ad majorem in hac materia explanationem, sequentes regulas subnectere juvat:

Regul. I. Juramentum est, et obligat, quoties sine dispendio aeternae salutis et sine alterius praejudicio servari potest. Regula generalis et certa; c. *Cum contingat* 28 de Jurejur.; et *Quamvis* 2 de Pact. in 6.

Regul. II. Nec pro vitae propriae, vel alterius conservatione, nec in favorem fidei, commissum perjurium a lethalis peccati labe immune est.

Haec regula Concil. Constantiensis et Martini V Pontificis Maximi auctoritate firmata est. Illi namque omnes, qui in suspicionem errorum Joannis Wicleff et Johannis Hus venissent, inter alia interrogandi erant: « Utrum credant, quod perjurium scienter commissum ex quacunque causa vel occasione, pro conservatione vitae propriae vel alterius, etiam in favorem fidei, sit mortale peccatum ».

Regul. III. Suscipere potest Christianus juramentum illius qui per falsos deos juraturus est, eoque uti, imo et jusjurandum ab eo exigere, quem ita juraturum non dubitat, intellige ex necessitate aut justa causa. Natal. Alex., Theol. dogm. mor. de juram., reg. 15. *Communis.*

Audiamus hac in re D. Th. qui sic habet: « Licet malo uti propter bonum, sicut et Deus utitur, non tamen licet aliquem ad malum inducere. Unde licet ejus, qui per falsos deos jurare paratus est, juramentum recipere, non tamen licet eum inducere ad hoc, quod per falsos deos juret. » 2-2, qu. 98, art. 4, ad 4.

Nota, quod « paganus jurans falsum per falsos deos peccat mortaliter; non quia sit verum juramentum, cum non sit invocatio divini numinis, sed in sui existimatione; quia putat esse verum juramentum. Sicut ex conscientia erronea peccat, qui violat praeceptum, quod putat habere, licet revera non extet. Si autem postea paganus cognoscat suos deos esse falsos, non tenetur amplius ad juramentum, quia revera nullum fuit, sed solum tenetur stare promissis ex fidelitate. » Ita Felix Potestas de juram., n. 1566.

Audiamus insuper Cornelium a Lapide ita scribentem: « Licet idololatra juret per idolum, quod non est Deus, ac proinde in reipsa non juret, nec pejeret, tamen ex mente sua, qua credit idolum esse verum Deum, jurat et pejerat. Error enim idololatriae, quo quis idola sua putat veros esse deos, efficit ut pejerando sacrilegus habeatur et injustus, ait S. August., epist. 154 ad Publicolam. » In lib. Sapient. XIV, 31.

Hoc quippe divina probant eloquia: *Non enim juratorum virtus, sed peccantium poena perambulat super injustorum praevaricationem.* Sap. XIV, 31.

Regul. IV. Juramenta contra utilitatem Ecclesiae praestita nullius sunt roboris.

Id clarissime probat Innocentii III respon. *Sicut nostris* 27 de Jurejur., ibi: *Non juramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quae contra utilitatem Ecclesiae attentantur. Mandamus quatenus ab ipsis canonicis diligenter inquiras super praemissis diligentius veritatem;*

et si ea inveneris esse vera, quod in damnum episcopalis juris repereris taliter attentatum, nostra suffultus auctoritate in statum debitum reducas.

Regul. V. Juramentum contra leges canonicas semper est invalidum. Assertio est communis; Suarez tom. 2 de Relig., lib. 2 de juram., c. 20, n. 3.

« Duplices sunt leges Canonicae, quaedam declarativae juris divini, naturalis vel positivi, et de his eadem est ratio, quae de ipso divino jure. Aliae sunt leges canonicae constitutivae novi juris humani et ecclesiastici, et de his etiam est universalis assertio; ejusque ratio est, quia leges canonicae semper inducunt in conscientia obligationem, ergo agere contra illas est agere contra conscientiam; ergo juramentum de tali actu non potest obligare. Assumptum certum est, et commune in materia de legibus. Et ratio est quia lex canonica per se primo dirigitur ad bonum animae, et ideo in eodem foro animae obligationem inducit. Addo vero quod, licet aliquae regulae ecclesiasticae non sint rigorose leges obligantes sub reatu culpae, ut de regulis multorum religiosorum constat, et de aliquibus aliis est probabile, nihilominus etiam in illis procedit conclusio, quia actus talium statutorum, regularum aut rubricarum saltem sunt meliores, et in consilio, et ideo juramentum talibus regulis contrarium plane non obligat, sicut de juramento contra consilium dictum est ». Suarez ibid., cit., n. 3.

Regul. VI. Juramentum praestitum contra jus superioris irritum est.

Id aperte liquet ex cap. *Venientes* 19 de Jurejur. Ubi Innoc. III declarat consules, qui jurarunt intra certum tempus sententias exsequi, ab illarum exsecutione supersedere debere, non obstante juramento, si appellatione sint suspensae: *Mandamus,* en verba decreti, *quatenus appellationibus ad nos interpositis deferatis humiliter et devote; cum praedictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum.*

Regul. VII. Non obligaris implere, si quid jurasti contra consilia evangelica; ut non ingredi religionem, non dare eleemosynam, etc., et licet peccaris talia jurando, non tamen peccas non implendo. *Communis.*

Regul. VIII. Non est reus perjurii, qui ob justam et legitimam causam juramentum non implet, nempe ob melius quid, intellige de juramento vel voto quod fit Deo, vel violatis ab altera parte conditionibus sub quibus juramentum praestitum est.

Id manifeste evincitur ex jure decretalium, cap. *Pervenit* 3 de Jurejur., ibi: *Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat; nec tu, etiamsi scriptum promissum tuum juramento vel fidei obligatione, tnterposita conditione, firmasses, aliquatenus tenereris, si constet eum conditioni minime paruisse.*

« Duplicem, ait Gonzales ad hunc textum, fuisse consultationem Pontifici Gregorio factam, et sic duplex responsum datum fuisse. Primum videlicet, jusjurandum de re aliqua factum posse in melius commutari. Ratio in promptu est, nam sicut creditori melius satisfactum dicimus, si integrum illi debitum persolvatur; aut si in magis pretiosa moneta illi solutio fiat, sic et Deo satisfactum melius dicimus, quando quod illi pro anima et peccatorum redemptione offerimus, in meliori opere persolvimus... Secundum responsum Gregorii spectat ad juramentum, non Deo, sed parti praestitum, quod ea non implente, imo frangente, impune violari potest », n. 1.

« Juramentum, sic Barbosa, qui in melius commutat, non illud frangit. Item qui jurat facere aliquid interposita conditione, si altera pars non implet conditionem, ipse non tenetur servare juramentum. Notatur ad hoc quod perjurii reus non est, qui jusjurandum propria auctoritate commutat in melius; nam eo ipso est Deo magis acceptum et gratum, si tamen confirmet promissionem factam homini, non potest quis, absque consensu expresso vel tacito ejus, cui est facta promissio, in melius commutare; in idem est Sanchez, ubi dicit textu in praesenti loqui de voto, cum enim Deus sit creditor, potius rem meliorem acceptat, secus in promissione homini facta. » Barbosa Collect. DD. in 2 decr., cap. *Pervenit* 3 de Jurejur., n. 1 et 2.

Regul. IX. Quaecunque juramenta vergunt in deteriorem exitum servanda non sunt, nec reus est perjurii, qui illa violaverit.

Nititur haec regula can. *Si aliquid,* caus. 22, qu. 4, ibi: *Si aliquid forte incautius nos jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, illud consilio salubriore mutandum noverimus.*

Regul. X. Juramentum, si sit contrarium alteri juramento licite facto, non est servandum.

Ad intellectum hujus regulae distingue: « si juramentum alteri opponitur in actu jurandi, puta si jurasti non amplius jurare, et postea jures, v. g. jejunare, teneris ad jejunium, quia secundum juramentum est tunc de materia licita, quamvis peccasti jurando.

« E converso juramentum secundum est nullum si opponatur priori in materia jurata, quia tunc esset de materia illicita. Hinc, si jurasti matrimonium Cajae, imo etiam si simpliciter promisisti, ut docet Sanchez de Matr., l. c., disp. 50, num. 2, et postea jures Titiae, hoc secundum non obligat, etiamsi postea Caja remittat promissionem, ex regula: *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit,*

de Reg. jur. in 6. Notat tamen La Croix cum Sanchez, Tamb. et communi, quod si contractus posterior juratus impleatur, validus est quamvis illicitus; quia per juramentum non invalidatur actus, qui alias valide fieri poterat ». D. de Ligorio de juram., n. 179.

Regul. XI. Si jures, rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut indifferentem, quae nec ex fine, nec ex circumstantiis cohonestatur, nulla inducitur obligatio ad ea praestanda, quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otiosarum. *Communiter.*

« Ubi nota juramentum non convalescere, etsi talis res illicita et vana, postea, mutatis circumstantiis, fiat honesta, cum juxta Reg. 18 jur., non firmetur tractu temporis, quod ab initio non subsistit ». Apud D. de Ligorio, l. c., n. 176.

Nota secundo Barbosam cum Abb. pluribusque aliis, hanc ex cap. *Quanto* 18 de Jurejur., deducere regulam nempe: « Qui scienter jurat rem illicitam peccat, et juramentum non tenet, quia non debet esse vinculum iniquitatis; qui putans rem esse licitam, jurat, debet servare juramentum in eo in quo licite servari potest, quia fuit licitum, ideo est servandum; si vero rem putans illicitam, juravit, et est res licita, poeniteat de peccato et servet juramentum ». Collect. DD., ibi, n. 1.

Regul. XII. Obligatio juramenti tollitur, si res jurata fiat postea impossibilis vel illicita ob superioris prohibitionem, vel prorsus inutilis ad intentatum finem, vel noxia ei cui promissa est. *Communis.* Antoine de juram., qu. 9.

Idem dic, si res, mutatis circumstantiis, aliter se exhibeat, puta parentes, qui juraverint se punituros liberos, heri famulos, non tenentur eosdem punire, si corrigi parati veniam petant, ob mutatum statum rei; et juramentum comminatorium (de quo hic) hanc habet conditionem tacite intellectam, nisi sit melius non servare; nisi punitio inutilis sit. Hinc si punitio, si qua forte digni sint, videatur plus obfutura quam profutura, non tenentur eos punire, et in his casibus juramentum non obligat. Antoine de juram. qu. 9, n. 1.

Regul. XIII. « Obligaris ex juramento, etsi sit errore aut dolo extortum, si dolus vel error versetur tantum circa circumstantias accidentales non magni momenti; nam si versetur circa substantiam, ut, v. g., si annulum te daturum alteri jures, putans esse ferreum, cum sit aureus, vel circa circumstantias magni momenti, quibus cognitis non jurasses, non obligaris ». Sanch., Suar., apud D. de Ligorio de juram., n. 175, 3.

« Sed dubium est num sit de se sufficiens illa mutatio, etiam non notabilis, qua tamen praevisa ille talis jaramentum non emisisset? Prima sententia affirmat ex D. Thom. in 4, dist. 48, qu. 1, art. 3, qui sic docet: *id liberare a voti vel juramenti obligatione, quod si a principio notum fuisset, ea fieri impediret.* Ratio, quia intentio se obligandi, vel deest, vel sic interpretatur. — Secunda sententia tenet non sufficere, quia obligatio non est desumenda ex promissione quae in futurum non fieret, sed ex illa quae jam facta est. Ita Suarez, Sanch., Salmat., etc. Merito tamen dicunt non posse negari probabilitatem primae sententiae. Imo ipsimet Salmat. censent illam esse notabilem mutationem, quae si a principio cognita fuisset, jurans non promisisset, quod utique cum prima sententia cohaeret. D. de Ligorio de juram., num. 187.

Regul. XIV. Juramentum promissorium eamdem habet conditionem, eodemque modo explicandum est quo promissio, vel propositum cui est annexum.

Ratio est, quia accessorium sequitur principale, ideoque, quando non obligat promissio, nec obligat juramentum appositum, v. g. Titius, qui cum juramento promisit nuptias Bertae diviti, sanae, virgini, bonae famae, etc., non tenetur stare juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, et quamvis etiam per vim fuerit carnaliter ab aliquo cognita; ex Barbosa Collect. DD. in 2 Decr., c. *Quemadmodum* 25 de Jurejur., n. 11, vel infamiam, quia promissio ipsa non obligat eo casu. Apud D. de Ligorio, n. 180.

Regul. XV. « Teneris implere, nec potest commutari in aliquod opus melius, si aliquid jurasti in utilitatem aut gratiam alicujus, dummodo sit honestum, et sine peccato impleri possit. Unde, v. g., alumnus qui juravit se serviturum principi, aut huic, vel isti ecclesiae, etc., non potest ingredi religionem, sine relaxatione. Excipe tamen si jurasses Titiae eam ducere; nam eo casu potes, ea relicta, ingredi religionem; quia juramentum sortitur naturam actus, cui apponitur; promissioni autem matrimonii haec tacita conditio inest; nisi ingrediatur religionem ». Apud D. de Ligorio de juram., n. 177. Vide insuper Lucium nostrum, art. 3, v. *Juramentum*, n. 33 et 34.

Regul. XVI. Cum res jurata manifeste repugnat justitiae, dispensatione seu absolutione a juramento non est opus; idem dicas si juramentum sit majoris boni impeditivum.

Haec est D. Thomae doctrina in sequentia verba: « Quandoque illud, quod cadit sub juramento promissorio, est manifeste repugnans justitiae, sicut cum aliquis jurat se facturum homicidium; vel quia est majoris boni impeditivum, sicut cum aliquis jurat, se non intraturum religionem, et tale juramentum dispensatione non indiget; sed in primo casu tenetur aliquis tale juramentum non servare, in secundo vero casu licitum est servare, et non servare ». 2–2, qu. 89, art. 9, ad 3, vide dicta supra, n. 62.

Regul. XVII. « Cum aliquid sub juramento promittitur, de quo dubium est utrum sit licitum vel illicitum, proficuum vel nocivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu; in hoc potest quilibet Episcopus dispensare ». D. Th. ibidem.

Regul. XVIII. Cum id quod juramento promissum est, honestum est et utile, dispensatio vel commutatio justa de causa peti potest, quam solus pontifex concedere potest in juramentis ex Ecclesiae disciplina, Sedi Apostolicae reservatis [1]; Episcopi etiam in reliquis.

Audiamus eumdem D. Thomam: « Quandoque vero sub juramento promittitur aliquid quod est manifeste licitum et utile, et in tali juramento non videtur habere locum dispensatio vel commutatio, nisi aliquid melius occurrat ad communem utilitatem faciendum, quod maxime videtur pertinere ad potestatem Papae, qui habet curam universalis Ecclesiae, vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter quae ad dispensationem rerum ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinem potestatis », loc. cit.

Haec omnia, quae distinctis regulis tradidimus, sequentibus effatibus quantum ad juramentum promissorium attinet, perstringuntur, nempe *si potero, si res non mutetur notabiliter, si acceptes, nisi remittas; si is cui voluntas, vel materia subest, non contradicat, aut aliter disponat, salvo jure superioris; si alter stet promissis, suam obligationem impleat.*

82 Affertur formula juramenti, quod ab Episcopis electis, ante consecrationem summo Pontifici praestatur, tenoris sequentis:

Ego N., electus Ecclesiae N., ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro apostolo, sanctaeque Romanae Ecclesiae, et domino nostro, domino N. Papae N. suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitam perdant aut membrum; seu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur; vel injuriae aliquae inferantur, quovis quaesito colore. Consilium vero, quod mihi credituri sunt, per se, aut nuntios suos, seu litteras, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam; papatum Romanum et regalia sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum, salvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum apostolicae sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia et auctoritatem sanctae Romanae Ecclesiae, domini nostri Papae, et successorum praedictorum, conservare, defendere, augere et promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum dominum nostrum, vel eamdem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra, vel praejudicialia personarum, juris, honoris, status et potestatis eorum machinentur. Et, si talia a quibuscunque tractari vel procurari novero, impediam hoc pro posse, et, quantocitius potero, significabo eidem domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire. Regulas sanctorum Patrum decreta, ordinationes seu dispositiones, reservationes, provisiones et mandata apostolica, totis viribus observabo, et faciam ab aliis observari. Haereticos, schismaticos et rebelles eidem domino nostro, vel successoribus praedictis pro posse persequar et impugnabo. Vocatus ad synodum, veniam, nisi praeditus fuero canonica praepeditione. Apostolorum limina singulis trienniis personaliter per me ipsum visitabo, et domino nostro, ac successoribus praefatis rationem reddam de toto meo pastorali officio, ac de rebus omnibus ad meae Ecclesiae statum, ad cleri et populi disciplinam, animarum denique, quae meae fidei traditae sunt, salutem quovis modo pertinentibus, et vicissim mandata apostolica humiliter recipiam, et quam diligentissime exsequar. Quod si legitimo impedimento detentus fuero, praefata omnia adimplebo per certum nuntium ad hoc speciale mandatum habentem, de gremio mei capituli, aut alium in dignitate ecclesiastica constitutum, seu alias personatum habentem; aut, iis mihi deficientibus, per dioecesanum sacerdotem; et clero deficiente omnino, per aliquem alium presbyterum saecularem vel regularem, spectatae probitatis et religionis, de supradictis omnibus plene instructum. De hujusmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes ad sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem proponentem in Congregatione Sacri Concilii, per supradictum nuntium transmittendas.

Possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum consensu capituli Ecclesiae meae, inconsulto Romano Pontifice. Et si ad aliquam alienationem devenero, poenas in quadam super hoc edita constitutione contentas eo ipso incurrere volo.

Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia.

Quoad hujusmodi fidelitatis sacramentum, 83
praestat quaedam historice persequi.

[1] Ut de castitate servanda, de religionis ingressu, de peregrinatione Hierosolymitana, de accessu ad limina apostolorum. Item in juramentis super statutis Ecclesiarum, vel quae a regibus, principibus viris et episcopis fiunt, vel de rebus maxime arduis sunt emissa, dispensationem a summo duntaxat pontifice postulari mos est. In caeteris dispensare possunt episcopi in suis respective dioecesibus: Romanus vero pontifex in toto orbe Christiano.

84 Et quidem antiqua juramenti formula saeculo octavo occurrit, cum Bonifacius Germaniae apostolus, dum ordinabatur, hocce Gregorio II Pontifici praestitit jusjurandum, nempe:

« Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi B. Petre apostolorum princeps, vicarioque tuo B. Gregorio Papae, et successoribus ejus, per Patrem, Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, et hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem et puritatem sanctae fidei catholicae exhibere, et in unitate ejusdem fidei Dei operante persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur; nullo modo me contra unitatem communis et universalis Ecclesiae suadente quopiam consentire; sed ut dixi, fidem et puritatem tibi et praedicto vicario, atque successoribus ejus per omnia exhibere. Sed et si cognovero antistites contra instituta sanctorum Patrum conversari, cum iis nullam habere communionem aut conjunctionem; sed magis si prohibere valuero, prohibebo; sin minus, fideliter statim domino meo apostolico renuntiabo. Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meae seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione tentavero, reus inveniar in aeterno judicio, et ultionem Ananiae et Saphirae incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere praesumpserunt. Hunc etiam indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus sancti Petri, ita ut praesumptum est, Deo teste et judice, feci sacramentum, quod et conservare promitto ». — Apud Surium in vita S. Bonifacii, tom. 5; nec non apud Baronium, tom. 9, annal., ann. 723, et penes Binium, tom. 3, p. 1, Concil.

Altera formula fidelitatis et obedientiae sacramentum exhibens exstat in actis sexti Concilii Romani, sub Gregorio VII, an. 1079, ut apud Binium tom. 3 Concil., p. 2, occasione nempe schismatis, quod in ipsum summum Pontificem imperator Henricus IV excitaverat, secundum quam formulam Episcopi a schismate recedentes jurare opus erat, sicque Aquileiensis Archiepiscopus suum edidit juramentum, estque tenoris sequentis:

85 « Ab hac hora, et inantea fidelis ero B. Petro, et papae Gregorio suisque successoribus qui per meliores cardinales intraverint. Non ero in consilio neque in facto ut vitam, aut membra, aut papatum perdant, aut capti sint mala captione. Ad synodum, ad quam me vocabunt, vel per se, vel per suos nuntios, vel per suas litteras, veniam et canonice obediam; aut si non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum et regalia S. Petri adjutor ero ad retinendum et defendendum salvo meo ordine. Consilium vero quod mihi crediderint per se, aut per nuntios suos sive per litteras, nulli pandam, me sciente, ad eorum damnum. Legatum Romanum eundo et redeundo honorifice tractabo, et in necessitatibus suis adjuvabo, cum invitatus fuero. Haec omnia observabo, inquantum sua certa licentia remanserit ». Apud Gonzales, ad tit. 28 de Jurejur., cap. 4, n. 1.

Ab hac formula secundum substantiam differre non videtur, illa quae prostat in actis Concilii Venetici, tempore Alex. III, habiti apud Binium tom. 3 Conc., p. 2, secundum quam reversi a schismate Octaviani antipapae, fidelitatem obedientiamque eidem Alexandro promiserunt; cujus haec sunt verba:

« Ego N., anathematizo et recuso omnem haeresim extollentem se adversus sanctam Romanam Ecclesiam, praecipue vero schisma Octaviani et Joannis, etc., et promitto fidelitatem S. R. E. et domino meo Alexandro, et successoribus ejus intrantibus, ipsique serviam absque omni malo ingenio, contra omnem hominem, secundum ordinem meum. Consilia ejus, quae mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum pandam, neque etiam pro periculo corporis atque membrorum. Legatum Romanae Ecclesiae honorabo, et ducam, et reducam, et juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia ». — Apud Gonzalez, loc. cit., num. 2.

Exstat et alia quoque formula in Gestis In- 86
nocentii III, pag. 64 et 102, ubi proponitur forma sacramenti exigendi tam a Patriarchis et primatibus, quam a Metropolitanis in pallii concessione.

Formula vero generalis et notissima illa est, 87
quae continetur in l. 2 Decr. tit. 24, 4, de jurejur. quam hic transcribere placet:

Gregorius Petro Subdiacono.

« Ego Episcopus N. ab hac hora inantea fidelis ero sancto Petro, sanctaeque Apostolicae Romanae Ecclesiae, dominoque meo Papae N. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, nec in facto, ut vitam perdat aut membrum, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi per se, aut per litteras, aut per nuntium manifestabit, in ejus damnum nulli pandam. Papatum Romanae Ecclesiae, et regulas sanctorum Patrum adjutor ero ad defendendum et retinendum, salvo meo ordine, contra omnes homines. Vocatus ad synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. Legatum Apostolicae Sedis, quem certum legatum esse cognovero, in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo. Apostolorum limitum singulis annis, aut per me, aut per certum nuntium meum visitabo, nisi eorum absolvar licentia. Sic me adjuvet Deus, et haec sancta Evangelia ».

Nota quod Petrus subdiaconus, cui allata formula missa dicitur, fuit defensor Siciliae tempore Gregorii Magni. Hinc fortasse argui posset praelaudatum summum pontificem formulae hujusmodi esse auctorem. At licet plures Gregorii Magni epistolae exstent ad dictum Petrum subdiaconum, nulla tamen ex illius Papae epistolis ejusmodi sacramenti formulam exhibet. Franciscus Hallierius tribuit relatam formulam Gregorio II; alii legunt Gregorius III. Rectius praestat cum Cujacio, in h. t., integram formulam Gregorio VII tribuere, qui, ut supra diximus, simile fidelitatis et obedientiae jusjurandum ab Aquileiensi Archiepiscopo exegit, uno tantum capite de invisendis apostolorum liminibus carens.

88 Hujusmodi formula est illa eadem a Clemente VIII reformata et extensa, ac in Pontificali Romano inserta, quam nos attulimus.

89 Nisi quod in Pontificali Romano, loco *Regulas sanctorum Patrum*, uti in allato textu jur. Decretal., dicitur *Regalia sancti Petri*.

90 Ita quoque, ut in Pontificali Romano, legitur in actis Concilii Romani, sub Greg. VII, ut supra vidimus. Et sane dici posse videtur hanc esse genuinam lectionem, magisque propriam, nempe *Regalia sancti Petri;* opinaturque non immerito Ant. Augustinus, in c. 20 de elect. 1 Collect., erratum fuisse ex litterarum compendio. Nimirum *Regalia sancti Petri*, fortasse per notas R. S. P. scripta erant, pro quibus compilatores expresserunt *Regulas* 91
sanctorum Patrum. « Forsan, sic quoque Gonzales, quia notis scriptum erat hoc juramentum ita, R. S. P. id est *Regalia sancti Petri*, compilatores legerunt *Regulas sanctorum Patrum*, ut crucem figerent repetentibus in praesenti in expositione horum verborum », ad tit. 24, ex. de jurejur., c. 4, n. 1. Verum tamen est in eodem Pontificali Romano, in formula, de qua supra, etiam *Regulas sanctorum Patrum* paulo infra adjici.

Ex his porro omnibus, quae dicta ac commemorata sunt, evidentissime liquet quam falso Molineus contendat juramentum, de quo sermo est, nonnisi a temporibus Gregorii IX, qui pontificiae potestatis munia an. 1227 auspicatus fuit, esse repetendum, ab eoque primam duxisse originem.

Atque haec de juramento exposuisse sufficiat.

JURISDICTIO

Summarium.

1. Jurisdictio unde dicta, et quid sit, ad n. 2.-3. Jurisdictionis quotuplex divisio, et quae, ad n. 10.-11. Jurisdictio ordinaria quot modis acquiratur, et qui eam habeant privilegio, lege, vel consuetudine, ad n. 18. - 19. Jurisdictio ordinaria in quo differat a delegata, ad n. 21. - 22. An Episcopi jurisdictionem immediate a Christo pariter habeant ac apostoli habuerunt, ad n. 23.-24. Quae sit varia sacerdotum sive saecularium, sive regularium jurisdictio quoad confessionem, ad n. 37. - 38. An jurisdictio gravi metu, vi, sive fraude obtenta, seu extorta, ipso jure sit nulla, ad n. 39. — 40. Quinam actus jurisdictionis regulariter diebus ferialibus sint invalidi, ad n. 41.- 42. Alia ad rem, ad n. 52. - 53. Subnectuntur additiones ex aliena manu, ad n. 69.

1 Jurisdictio dicta est a jure dicendo secundum aequitatem jurisque regulas, tanquam praecipuo publicae potestatis officio, ut colligitur ex leg. 1 ff. de jurisdiction. omn. judicum, et ex l. 1, § *Damnamus*, ff. de suspectis
2 Tutoribus. Hinc jurisdictio definitur, quod sit *Facultas alicujus habentis publicam auctoritatem et eminentiam super alios ad eorum regimen et gubernationem;* Est in re communis.

3 Jurisdictio dividitur primo in ecclesiasticam et civilem. Jurisdictio ecclesiastica est illa, quae circa causas ad Dei cultum, spiritualemque animarum salutem pertinentes versatur. Et haec exercetur, nedum in foro externo, sed etiam in foro interno, seu conscientiae et sacramentali. Jurisdictio civilis seu politica est illa quae circa causas saeculares et profanas versatur, et temporalem reipublicae gubernationem respicit. Et haec exercetur solummodo in foro externo.

4 Jurisdictio dividitur secundo in voluntariam et contentiosam. Jurisdictio voluntaria est illa quae exercetur solum in volentes, et ad hanc in civilibus spectat manumissio et adoptio juxta l. 2 ff. de Officio proconsulis. In ecclesiasticis autem ad hanc spectant, ordinatio, consecratio, benedictio, absolutio, dispensatio, beneficiorum collatio, et hujusmodi, ut notant doctores in cap. *Decernimus* 2 de Judiciis, et apud Barbos. de offic. et potest. Episcop., part. 3, alleg. 126, n. 4. Jurisdictio contentiosa est illa quae exercetur in invitos, v. gr., in jus vocando, puniendo et alia hujusmodi exercendo, quae expediri non possunt, nisi judice pro tribunali sedente, seu quando inter duos pluresque contenditur; arg. l. *Inter stipulantem*, § 2, ff. de Verb. oblig., ibi: *Judicium autem etiam in invitum redditur*, et amplius declarat Glossa in cit. l. 2 ff. de Officio proconsulis, verb. *Contentiosam.*

Jurisdictio voluntaria differt a contentiosa, 5
nedum ex dictis, quia voluntaria solum in volentes exercetur, unde etiam nomen accepit, et contentiosa etiam in invitos exerceri potest in judicio, unde a contentione partium inibi contendentium nomen desumpsit. Sed etiam differt, quia voluntaria jurisdictio extra proprium territorium valide, et plerumque etiam licite exercetur, dispensando, v. gr., cum sub-

ditis in eorum votis et juramentis, absolvendo a censuris et peccatis, assistendo eorum matrimoniis, legitimando, adoptando, delegando et hujusmodi. Cum enim ad voluntariae jurisdictionis exercitium non requiratur strepitus, seu processus judicialis, nec opus sit judicem pro tribunali sedere, ideo nulla infertur injuria judici, in cujus territorio seu dioecesi tales privatim actus exercentur, ut docent communiter doctores in cit. l. 2 ff. de Officio proconsulis, et in cap. *Novit* 7 de Officio legati. Jurisdictio autem contentiosa, utpote quae causas, tum civiles, tum criminales definire debet cum strepitu seu processu judiciali pro tribunali sedendo, exerceri non potest extra proprium territorium sine expresso vel tacito consensu judicis illius loci, ipsarumque partium contendentium. Cum, ut expresse dicitur in cap. *Ut animarum periculis* 2 de Constitutionibus in 6: *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune,* et ita ibi doctores communiter.

6 Jurisdictio dividitur tertio in ordinariam et delegatam. Ordinaria est illa quae cuipiam jure proprio, seu ratione officii aut dignitatis suae ex lege, canone vel consuetudine competit. Delegata est illa, quam quis non habet jure proprio, sed solum ex commissione alterius, cujus vice fungitur. Sic colligitur ex l. *More majorum,* et l. *Et quia* ff. de Jurisd. omn. judic., ubi is censetur habere jurisdictionem ordinariam, ac delegare posse, qui eam suo jure, non alieno beneficio habet.

7 Jurisdictio dividitur quarto in imperium et simplicem jurisdictionem. Imperium est jurisdictio quae nobili judicis officio exercetur; officium autem nobile judicis est illud, quod non deservit, nec alligatur alicui actioni, sed judex motu proprio, sive ex officio ex se, et non adductus a partibus, procedere potest ad crimina punienda, beneficia, privilegia conferenda, et hujusmodi, juxta cap. *Qualiter et quando* 24 de Accusationibus. Simplex jurisdictio est quae exercetur judicis officio mercenario; officium autem mercenarium judicis est illud quod deservit, et alligatur actioni intentae per partem; judex enim habens simplicem jurisdictionem non potest motu proprio, sive ex officio ex se procedere ad causas et lites civiles, sed solum ad instantiam actoris. Unde talis judex, si partes instent, debet procedere et sententiam ferre, nec potest ipsas partes ad compositionem compellere; et si partes desistant, debet et ipse a tela judiciaria desistere; sic ex Bartolo in l. 1, et l. *Imperium* 3 de Jur. omnium judicum; Abbate in c. *Quod sedem* 10 de Officio judicis ordinarii, num. 5; Durand. in spec., tit. de jurisd. omnium jud., n. 10; Molina tr. 5 de justitia, n. 1, 2 et seq.; Layman Theol. moral. 1, tr. 4, cap. 5, n. 7; Pirhing lib. 1 Decr., tit. 31, n. 3.

Imperium dividitur in *merum* et *mixtum.* 8
Merum imperium est jurisdictio, quae exercetur judicis officio nobili publicam utilitatem respiciente; cujus actus sunt leges condere, malefactores punire, et hujusmodi. Mixtum imperium est jurisdictio, quae nobili judicis officio privatam utilitatem respiciente, exercetur; et ejus actus sunt: tutores dare, mittere in possessionem, restituere in integrum et hujusmodi. Imperium merum appellatur alio nomine Jurisdictio alta seu summa. Imperium mixtum alio nomine dicitur jurisdictio bassa seu inferior, quae competit cuilibet magistratui, licet non semper quoad omnes actus. Sic ex citatis doctoribus.

Imperium merum, juxta jus civile tribus ve- 9
luti gradibus distinguitur. Primus, seu supremus continet poenas mortis naturalis, ut combustionis, rotae, decapitationis, et hujusmodi. Secundus complectitur poenam mortis civilis et deportationis in insulam, relegationis, seu banni regii vel imperialis. Tertius respicit poenas non capitales, tum corporis afflictivas, tum famosas, ut amputationis manuum, fustigationis, sistentiae ad numellas, et hujusmodi. Engel tit. De officio judicis, num. 1; Christophorus Chlingensperger lib. 1 Collegii Inst.; Justinian. tit. 20, qu. 6; Reiffenstuel lib. 1 Decret., tit. n. 29, 22 et alii.

Imperium merum datur etiam de jure cano- 10
nico. Ita Glossa magna, et Abbas in c. *Quod sedem* 10 de officio Ordinarii, n. 5; Engel eod. tit., num. 12; Reiffenst. loc. cit., n. 25 et 26; Pirhing loc. cit., num. 3, et alii passim. Hinc de jure canonico ad primum gradum imperii meri spectat gladius spiritualis, scilicet potestas excommunicandi, quae poenis capitalibus comparatur, textu expresso in cap. *Per venerabilem* 14 Qui filii sint legitimi, § *Sunt autem.* Item potestas degradandi et tradendi curiae saeculari, juxta Glossam in c. *Quod sedem* 10, verb. *Committere* ante finem, de officio Ordinarii, quod aequiparatur ultimo supplicio, ut recte notat Innocentius in cap. *Qualiter et quando* 24 de Accusationibus, et alii passim. Ad secundum gradum spectat potestas relegandi, subjiciendi torturae, perpetuis carceribus mancipandi, verberandi flagellis citra mortem, vel mutilationem et hujusmodi. Ad tertium gradum spectat potestas leniter coercendi in corpore, carcerandi ad tempus, imponendi multam pecuniariam et hujusmodi. Sic ex citatis doctoribus.

Jurisdictio ordinaria tribus modis acquiri 11
potest, scilicet: vel ex privilegio supremi principis concesso dignitati, seu personae, vel a lege seu canone; vel ex consuetudine legitime praescripta, cap. *Duo simul* 9 de officio Ordinarii; Imola ib., num. 1; Durand. in spec., tit. De officio Vicarii, § 2, n. 1; Pirhing loc. cit., num. 5, et alii passim. Et quidem ex pri- 12

vilegio supremi principis ecclesiastici, scilicet a summo pontifice constituuntur judices ordinarii, Legati, Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Officiales Sedis, seu curiae Romanae, ut vice-cancellarius, camerarius, et alii hujusmodi. Et a supremo principe saeculari, scilicet imperatore, rege et hujusmodi constituuntur duces, marchiones, comites, aliique provinciarum aut locorum gubernatores, magistratus, et hujusmodi, qui omnes gaudent jurisdictione ordinaria. *Communis.*

13 A lege seu canone constitui censentur judices ordinarii, qui secundum praescriptum legis aut canonis, vel ab homine publicam potestatem habente, vel ab universitate, seu collegio, vel capitulo per electionem constituuntur. Sic quilibet ab universitate, collegio, capitulo, congregatione et hujusmodi electus legitime et canonice in rectorem, et praefectum, seu superiorem ejusdem, ut illi per modum capitis praesit; habet jurisdictionem ordinariam erga suos subditos in causis spectantibus ad universitatem, collegium, capitulum, congregationem, et hujusmodi. *Communis.* Et Episcopus etiam creando vicarium generalem, facit ipsum judicem ordinarium, cum vicarius generalis gaudeat auctoritate ordinaria, ut dicetur infra sub
14 num. 15. Ex consuetudine legitime praescripta censentur constitui judices ordinarii, qui per tempus legitimum, scilicet 40 annorum cum propria bona fide, et etiam scientia et patientia eorum, contra quos praescripserunt, tali jurisdictione usi sunt, quia consuetudo legitime praescripta tribuit jurisdictionem ordinariam; cap. *Simul* 9 de officio Ordinarii, et c. *Cum contingat* 13 de Foro competente, et ibi Glossa verb. *Maxime*, et canonistae communiter, sicuti etiam tenent communiter legistae in leg. *Imperium* 3 ff. de Jurisdictione omnium judicum.

15 Vicarius generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam et non delegatam. Ita colligitur ex cap. *Non putamus* 2 de consuetudine in 6, ex cap. *Romana* 3, § 1, de Appell. in 6, ac tenet expresse Glossa in cit. c. *Romana*, verb. *Generaliter*, et alia Glossa in cit. c. *Licet* 2, verb. *Officialem*, de officio Vicarii in 6; Abbas in c. *Quoniam* 14, num. 11, de Officio delegati, et cap. *Decernimus*, num. 12, de Judiciis; Felinus in Rubric. de Officio delegati num. 4; Sperellus decis. 97, Fori ecclesiastici num. 3; Maranta in Speculo aureo, part. 4, dist. 5, num. 12 et 13; Covarruvias lib. 3 variar. resolut. c. 20, n. 4, et Pract. quaest. cap. 4, n. 8; Mascardus de probationibus conclus. 1413, n. 9 et 32; Nicolaus Garcias de beneficiis part. 5, cap. 8, n. 21; Sbrozius de officio Vicarii lib. 2, qu. 55; Bernardus Sannig de officio Vicarii cap. 4, num. 5; Pirhing eod. tit., num. 35; Reiffenst. ib., a n. 91 ad 101, ubi late id probat et solvit argumenta contraria; Sanchez lib. 3 de matrimonio, disp. 29, num. 2, 3 et seq.; Barbosa de offic. et pot. Episc. part. 3, alleg. 54, num. 26, ubi innumeros alios citat pro hac sententia; et a n. 37 ad 46, ubi solvit omnia argumenta contrariae sententiae, cujus patronos varios cum suis argumentis citat et adducit a num. 30 ad 37, et sic tenet etiam Sacra Rota recentior. part. 4, tom. 1, dec. 614, n. 2, et ead. part. 4, tom. 2, dec. 48, n. 10. Vide verb. *Vicarius generalis*, art. 1, n. 41.

Et ratio nostra est, quia jurisdictio, quae a 16
lege seu canone ratione officii seu dignitatis, alicui conceditur, est ordinaria, l. *More Majorum*, et l. *Et quia* ff. de Jurisdict. omn. jud. Vicarius autem generalis Episcopi habet jurisdictionem a canone, et ratione sui officii sibi concessam, cap. *Licet* 2 de officio Vicarii in 6, cum similibus; et notat Glossa in d. c. *Licet*, verb. *Officialem*, plura jura adducens, adeoque, etc. Tum quia idem est tribunal seu auditorium, eademque jurisdictio Episcopi et Vicarii sui generalis, textu expresso in cap. *Non putamus* 2 de Consuetud. in 6, ibi: *Cum sit idem auditorium utriusque;* et in cap. *Romana* 3 de Appellationibus eod. in 6, ibi: *Cum unum et idem consistorium, sive auditorium sit censendum.* Jurisdictio autem Episcopi est ordinaria, cap. *Cum Episcopus* 7 de officio Ordinarii in 6, adeoque etiam ordinaria erit illa sui Vicarii generalis; tum etiam quia si jurisdictio Vicarii generalis non esset ordinaria, sed delegata, daretur appellatio ab ipso ad Episcopum, cum a delegato detur appellatio ad delegantem, textu expresso in cap. *Super quaestionum articulis*, § *Porro*, 27 de Officio delegati, cum similibus; atqui a Vicario generali non datur appellatio ad Episcopum, textu clarissimo in cit. cap. *Non putamus* 2 de Consuet. in 6, addita ratione: *Ne ab eodem ad se ipsum* (cum sit idem auditorium utriusque) *appellatio interposita videatur;* et in cit. cap. *Romana* 3, § 1, de Appellat. eod. in 6, ibi: *Nec ab eisdem ad se ipsos interponi videatur*, adeoque, etc.

Nec valet objicere quod Episcopus instituat 17
seu constituat sibi Vicarium generalem, et possit ipsum quoties voluerit amovere; adeoque ejus jurisdictionem non esse ordinariam, cum jurisdictio ordinaria sit perpetua, et neque mortuo concedente expiret, ut patet ex c. *Legato* 2 de Officio legati in 6. Non valet, inquam, quia eo ipso quod quis instituitur Vicarius generalis ab Episcopo, jus tribuit ipsi jurisdictionem, et quidem immediate, arg. cap. *Licet* 2 de officio Vicarii in 6, et notat Barbosa cit. allegat. 54, num. 44; Sanchez lib. 3 de Matrim., disp. 29, num. 13; Fagnan. in cap. *Quod nobis* 2 de clandestina Desponsat., n. 45, et alii. Quamvis enim Episcopus mediet quasi nominans et instituens, non tamen mediat quasi

dans jurisdictionem. Nec obstat quod jurisdictio Vicarii generalis ad nutum Episcopi sit revocabilis, quia id non fit ex eo quod jurisdictio illa non sit ordinaria, sed quia Vicarius consequitur eam a lege mediante nominatione Episcopi. Cum igitur hanc nominationem possit Episcopus revocare, sublato antecedente, necessario tollitur et consequens. Simile enim quid contigit in judicibus, qui ordinariam habent jurisdictionem, non obstante, quod eorum jurisdictio cesset statim ac per superiorem a suis officiis amoveantur, et ad ipsa officia a tali superiore seu principe fuerint nominati et deputati. Et quamvis jurisdictio ordinaria sit perpetua, quando inest primario, et per se in jusdicente, non tamen perpetua est ea jurisdictio ordinaria, quae in ipso inest solum secundario, et accessorie ad aliam ordinariam, cui cohaeret, uti est jurisdictio ordinaria Vicarii generalis cohaerens jurisdictioni ordinariae Episcopi; et hoc patet exemplo legati proconsulis, qui, moriente proconsule, cessat et amittit non solum jurisdictionem, quae a proconsule mandatur, de qua in leg. *Legati* 13 de Officio proconsulis, sed et dationem tutoris, quae tamen non ex mandato proconsulis, sed proprio jure ex legislatione eidem competit, juxta leg. 1, vers. *Legatus quoque*, ff. de Tutoribus et curatoribus, l. *Et legati* 15, juncta Glossa, de Officio proconsul. Sic Barbosa cit. alleg. 54, n. 44; Sanchez cit. l. 3 de matrim., disp. 29, num. 13; Reiffenst. lib. 1 Decret., tit. 18, n. 100; Quintanadv. lib. 2 de jurisd., n. 14 et alii.

18 Jurisdictio quoque Vicarii capitularis, sede vacante, est ordinaria, statim enim ac ipse eligitur, a jure transit in eum tota jurisdictio ipsimet Capitulo competens, adeo ut non sit necessaria specialis commissio, cum Conc. Trident. sess. 24, cap. 16, de Reform., arctaverit Capitulum ad constituendum Vicarium, qui jurisdictionem suam administret. Martha de jurisd. part. 2, cap. 30; Marchetus in praxi Vicarii capitularis part. 2, tit. 12, n. 35; Aloysius Riccius in Praxi aurea, part. 2, resol. 99, n. 1; Sanch. lib. 3 de matrimonio, disp. 29, num. 4; Reiffenst. loc. cit., n. 97; Guttier. de Matrimonio cap. 66, num. 13; Rota recent. part. 4, tom. 2, dec. 48, num. 10. Addendum hic aliquid de Parochi jurisdictione. Habent et hi jurisdictionem ordinariam in foro *interno*, quam suis Cappellanis delegant. Dixi in foro *interno*. Nam licet Petrus Mengonius an. 1732, disceptationem De eminentiori parochorum dignitate supra canonicos, Florentiae ediderit, in eaque Parochis jurisdictionem ordinariam etiam *in foro externo* asserere conatus sit, ductus decretali Alexandri III, cap. *Cum ab Ecclesiarum* de Offic. judic., anno tamen sequenti Johannes Dominicus Larius eum strenue confutavit in alia dissertatione Pisis evulgata. Vide Bened. XIV de Synodo Dioeces. lib. 5, c. 5, num. 2.

Jurisdictio ordinaria primario, et per se in- 19
existens in jusdicente non extinguitur morte concedentis, v. g. Papae: cap. *Legatus* 2 de Officio legati in 6, cum similibus.

Jurisdictio autem delegata expirat, si dele- 20
gans, re integra, moriatur, cap. *Relatum* 19, cap. *Gratum* 20, cap. *Licet undique* 30 de Officio judicis delegati, l. *Et quia* ff. de Juris. omn. judic.

Et ratio disparitatis est, quia concessio ju- 21
risdictionis ordinariae est gratia facta ipsi, cui conceditur, cum talis in dignitate constituatur, gratia autem facta non expirat morte concedentis, etiam re integra, textu expresso in c. *Si cui* 36 De praeb. in 6, ibi: *Hujusmodi concessio* (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) *non expirat etiam re integra per obitum concedentis*. E contra vero jurisdictio delegata non est gratia facta ipsi delegato, sed quoddam mandatum de facienda justitia alteri; mandatum autem expirat morte mandantis, re adhuc integra; l. *Mandatum* Cod. Mandati, et cap. *Licet undique* 30 de Offic. judicis delegati, ibi: *Mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiravit;* Reiff. l. c., tit. 29, n. 51; Sanchez lib. 3 de matrim., disp. 22, n. 55 et 57, cum aliis.

Apostoli omnes immediate a Christo, et non 22
mediante Petro, acceperunt suam jurisdictionem; vide Apostolus a num. 6 ad 11, ubi late de hoc. Episcopi jurisdictionem habent mediante Papa.

Jurisdictio enim habita ab apostolis imme- 23
diate a Christo fuit solummodo personalis et extraordinaria propter necessitatem illius temporis et primae fundationis Ecclesiae, adeoque in se ipsis terminatura, nec transitura ad suos successores, quales sunt Episcopi Papa inferiores. Melchiades Papa in Epistola decretali, Anacletus Papa can. *In novo* 2, dist. 21, et c. *Sacrosancta* 2, dist. 22: Bellarm. de Pontifice lib. 4, cap. 2; Barbosa de offic. et pot. Episc., part. 1, tit. 1, c. 1, a n. 18, et alii passim. Cave, credas, sententiam de Episcoporum jurisdictione a Summo Pontifice derivatam nonnisi Isidorianis hisce, quas auctor laudat, Melchiadis et Anacleti decretalibus niti. Multo gravioribus illa argumentis probatur, quae adversus Febronium proposita inveniens, atque expensa a Franc. Antonio Zaccaria in utroque *Antifebronio* Italico et Latino. Id tamen omnino prae oculis habendum, episcoporum jurisdictionem, sive sit immediate a Christo Domino, sive a Summo Pontifice, ita semper huic subesse, *ut consentientibus omnibus Catholicis* (quod ajebat idem Benedict. XIV, lib. 7, cap. 8, n. 7) *ejusdem auctoritate et imperio limitari, atque ex legitima causa omnino auferri possit.*

24 Confessarii regulares ordinum mendicantium, et aliorum exemptorum communicantium cum ipsis privilegiis habent immediate a Papa jurisdictionem in quosvis Christifideles, supposita tamen approbatione Episcoporum. Clementina *Dudum* de Sepulturis; et sic declarasse etiam Sacr. Congregat. Concilii testatur Fagnan. in cap. *Omnis* de Poenitentiis et remissionibus, num. 79. Vide verb. *Approbatio*, artic. 1, num. 42.

25 Jurisdictio, seu potestas jurisdictionis necessario requiritur in confessario, et absolutio data a sacerdote sine jurisdictione est nulla; vide verb. *Confessarius*, artic. 1, a num. 6 ad 10.

26 Defectu jurisdictionis simplex Sacerdos non approbatus, neque valide potest absolvere a peccatis venialibus aut mortalibus alias confessis. Vide d. verb. *Confessarius*, a num. 11 ad 12.

27 Possunt tamen simplices sacerdotes in articulo mortis absolvere nedum a venialibus et mortalibus alias confessis, sed insuper a quibusvis casibus et censuris etiam reservatis; pro tali enim casu Ecclesia dat jurisdictionem omnibus sacerdotibus etiam degradatis, excommunicatis vitandis, irregularibus, apostatis et haereticis, ac talis potestas extenditur etiam ad probabile periculum mortis. Vide ib., a n. 13 ad 15, ubi, ut etiam in verb. *Absolutio*, art. 1, num. 50, patet, in jure ad propositum pro eodem usurpari articulum et periculum mortis; physice tamen differunt; unde ne forte tironibus deesse videamur, dum dicimus sacerdotes quoscunque posse in articulo et in periculo mortis ut supra absolvere (dummodo non adsit sacerdos approbatus, ut mox n. sequenti), hic subnectimus quod articulum mortis est tempus illud quo mors certo instat de proximo, estque inevitabilis; periculum autem probabile mortis est tempus illud, quo mors non certo instat, sed ex saepe contingentibus probabiliter timetur; sic est in proxime praelium aggressuris, aut periculosam, aut longam navigationem suscepturis; item in femina primo paritura, vel ad partum difficili, in bannitis impune occidibilibus, in proxime rationis, aut loquelae usum amissuris, in inservientibus peste infectis, vel laborantibus morbo ut plurimum solito mortem afferre. In his igitur casibus simplex sacerdos non approbatus potest absolvere, etc., dummodo non adsit, etc., cum onere tamen poenitenti imponendo, si convalescat, vel periculum mortis evanescat, de comparendo coram superiore pro censuris reservatis, et de satisfacienda parte, quoties adsit pars laesa; unde quantum ad censuras reservatas tota auctoritas pro foro interno est. Vide etiam verb. *Absolvere, Absolutio*, art. 1, a num. 48 ad 57.

Simplex sacerdos non habet in praefatis casibus absolvendi jurisdictionem praesente sacerdote approbato. Vide ib., a num. 16 ad 17. Excipe vero casum, difficulter tamen contingentem, videlicet si praesens sacerdos approbatus malitiose absolutionem impertiri nollet; tunc enim ipse habendus esset tanquam absens, ac proinde simplex sacerdos absolvere deberet. 28

Nullus sacerdos sive saecularis, sive regularis, potest confessiones excipere sine potestate jurisdictionis, aliter absolutio esset nulla, gravissime peccaret, et rigide posset et deberet puniri; vide ib., a n. 25 ad 27. Error communis potest dare jurisdictionem si in vero sensu capiatur; vide ib., a num. 33 ad 37 [1]. 29

Error communis cum titulo colorato et putativo dat jurisdictionem ad valide absolvendum, licet occultum subsit impedimentum ex jure positivo proveniens; vide ib., num. 36. 30

Secus autem si defectus, seu impedimentum esset ex jure naturali vel divino proveniens; vide ib., num. 37. 31

An autem etiam error communis sine titulo colorato seu putativo det jurisdictionem ad valide absolvendum? Vide ib., a num. 38 ad 42, ibique supponitur implicite 32

Nota Romani Theologi.

[1] Etsi notum est Romanis censoribus, Patrem Dominicum Viva, nonnullosque alios probabilistas cum nostro Ferrario opinari, solum errorem communem sine titulo colorato sufficere ad jurisdictionem, qua valide poenitentes absolvantur; tamen hanc assertionem sine adnotatione vulgandam Romae non esse censuerunt; nam doctis quamplurimis viris laxa atque falsa omnibus visa est haec opinio, cum praesumi Ecclesiae consensus rationabiliter non possit titulo colorato deficiente. Quando adest titulus coloratus, nempe quando sacerdos subit examen coram Episcopo, quando obtinet in conspectu hominum beneficium, et ut parochus ab omnibus tam solidis fundamentis habetur, sapienter et provide S. Mater Ecclesia ei confert jurisdictionem. At, si sacerdotes iniqui exponunt se in tribunali fide mala ad confessiones excipiendas: et istis Ecclesia jurisdictionem confert ob utilitatem fidelium? Itane vero? An non vides hinc majora et horrendiora consequi absurda, quam sit utilitas poenitentium? Nam admissa hac doctrina et persuasione in populo christiano, quod valide sint confessiones et absolutiones talium fictorum confessariorum, jam aperitur janua omnibus iniquis et sceleratis sacerdotibus fingendi se confessarios, disseminandi errores, haereses, et seducendi populum christianum. Siquidem, ut credantur confessarii, sat est, inquit P. Viva, ut error non sit *supinus aut crassus*, sed probabilis. Quid autem facilius hoc errore probabili contrario errori supino et crasso? Nam nemo praesumitur malus, nisi probetur. Ergo quoties fideles vident sacerdotem sedentem in tribunali, praesumere debent esse confessarium, licet non sit; et error communis semper probabilis erit, et non supinus. Utilitas ergo poenitentium, quae obtruditur pro fundamento jurisdictionis ab Ecclesia collatae, inepta res est, si conferatur cum universali damno, et perturbatione ministerii, et scandalis atque absurdis quae sequerentur, si consisteret praefata opinio P. Vivae et aliorum: titulus coloratus perquam rarus est. Errores isti communes, non supini, sed probabiles frequentissimi forent, semel admissa doctrina, quod ejusmodi confessiones et absolutiones validae essent.

tanquam certissimum, errorem particularem non dare jurisdictionem; et ratio est, eo quia error particularis facile detegi potest ex communi notitia, nec incommoda ex illo sequuntur, quae ex errore communi; ac Ecclesia, sicut leges, primo et principaliter bono communi prospicere, communitatisque incommodis occurrere assolet; unde licet error communis inferat jurisdictionem, non tamen error particularis; quoties autem stante errore communi aliqua oriretur suspicio de sacerdotis jurisdictione, exploranda foret sedulo veritas, qua non obstante, si dubium adhuc superstes maneret, perseveraret jurisdictio, quia praevalet possessio jam a populo acquisita.

33 Quamvis jurisdictio et approbatio confessarii confundi soleant, eo quod regulariter data approbatione conceditur jurisdictio, in re tamen differunt; nam confessarii jurisdictio est potestas, sive jus in subditos ad absolvendi potestatem exercendam, quam ex vi ordinis habet sacerdos; approbatio autem est authenticum judicium de idoneitate sacerdotis ad confessiones excipiendas, seu cui possit ad id conferri jurisdictio, quod utique judicium stare potest absque jurisdictionis collatione, ut si Episcopus sacerdotem jam judicatum idoneum non deputatet ad audiendas confessiones. Vide etiam verb. *Approbatio,* n. 1 et 3.

34 Jurisdictio sacerdotis est quidem juris Ecclesiastici quantum ad collationem, ampliationem et restrictionem; Ecclesia enim est, quae illam confert, et eo modo quo judicat in Domino expedire; at de jure divino est, quod sacerdos valide absolvere haudquaquam possit absque jurisdictione, quemadmodum sequitur ex verbis Trid. sess. 14, c. 7, adductis in verb. *Confessarius,* art. 1, num. 8; unde circa jurisdictionem ministri secundum quod est juris divini, in sacramentis tam administrandis quam recipiendis tenendum est idem, ac circa materiam eorumdem, et formam, nempe quod minime liceat sequi opinionem probabilem, relicta tutiori propter easdem rationes; quia scilicet exponeretur periculo frustrationis sacramentum cum damno recipientis et irreverentia sacramenti. Caeterum quantum ad jurisdictionem secundum quod est juris Ecclesiastici, ad haec usque tempora adhuc viget quam plurimorum doctorum sententia, videlicet quod Ecclesia suppleat seu det jurisdictionem confessario absolventi ex opinione vere et graviter probabili circa jurisdictionem, ut est juris Ecclesiastici, quemadmodum affati sumus de errore communi, cujus non minus potens sapientium opinio ad dandam jurisdictionem in poenitentium bonum apparet, psaesertim dum supponitur ei accedere circumstantia, quae jurisdictionem moraliter certam reddat; ut esset Ecclesiae determinatio, sac. canonum decisio, communis theologorum, et consuetudo (quam in proposito certam et indubitabilem testantur Cardenas, Suarez, Lugo Card. et alii), Patrum sensus, aut si opinio tutior sit improbabilis, vel tenuiter et non vere probabilis, aut scrupulosa; perenniter tamen gravi et summa cautela in cunctis procedendum.

Jurisdictio confessarii distingui potest in di- 35
rectam et in indirectam. Prima est, quam exercet confessarius in peccata sibi tamen subjecta confessa, et alteri non reservata; vel, si alteri reservata, sibi tamen subjecta ratione Jubilaei, privilegii vel specialis concessionis. Secunda est, quam in reservata, et sibi non subjecta exercet confessarius ratione concomitantiae cum sibi subjectis, exemplum pro jurisdictione directa non est necessarium siquidem per se patet ex terminis; exemplum pro jurisdictione indirecta est primo, dum quis legitimo confessario aperit peccata cum inculpabili oblivione aliquorum; peccata namque explicite manifesta directe absolvuntur a confessario, quatenus in ea plenam habet potestatem si non sint reservata, peccata vero inculpabiliter oblita indirecte absolvuntur, ratione scilicet absolutionis datae super peccata confessa, quatenus remitti non potest unum peccatum sine alio, sed gratia expellit omnia, cum nequeat quis insimul Dei amicus et inimicus esse. Secundo, si quis bona fide propria peccata confessus esset sacerdoti non habenti jurisdictionem, vel ob aliquem poenitentis occultum defectum sine culpa contingat invalidam esse confessionem, sequenti confessione facta legitimo confessario, peccata illa indirecte manent absoluta, ratione scilicet absolutionis datae super peccata confessa, ut nuper dicebamus; id enim aequivalet inculpabili oblivioni; verum quoties poenitens in cognitionem ferretur confessionis invalidae, eam legitimo sacerdoti repetere deberet, ut directe subjiciantur et absolvantur peccata, nec non defectus inculpabilis corrigatur; quod si poenitens, stante invalida confessione supradicta, communionem sumpsisset, bona fides ipsum a sacrilegio excusasset; et dicta advertere, ad coercendos scrupulos, ac conscientiae quietem inserendam fidelibus multis juvabit plurimum. Tertio, cum quis urgente necessitate celebrandi aut communicandi confitetur confessario inferiori plura peccata, quorum aliqua sint reservata, tunc enim a reservatis absolvitur non directe, quia ea non cadunt sub potestate confessarii, sed indirecte ex vi absolutionis directe datae supra non reservata; cum onere tamen postea confitendi reservata habenti in ea auctoritatem pro directa absolutione; quod si poenitens in praefata urgenti necessitate non haberet nisi reservatum, confiteri deberet aliquod ex jam confessis peccatis, in quae confessarius directam habet auctoritatem, ut vi illius indirecte, et per concomitantiam absolvere possit a reservato, alias nec indirecte poenitens ab-

solvi posset a reservato, sicut clare sequitur ex hucusque dictis; unde tunc poenitens sibi consulere deberet per contritionem.

Quid autem sentiendum in urgentiis praefatis, si casui reservato etiam foret annexa reservata censura, patefiet, Deo danre, in verb. *Reservatio casuum*.

36 Jurisdictio in poenitentes nequit acquiri sola consuetudine, uti expresse declaratum habetur in c. *Si Episcopus* 2 de Poenitentiis et remissionibus, ibi: *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis praeter sui superioris licentiam confessarium sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.*

37 Alia de jurisdictione et facultate confessarii quoad absolutionem, vide verb. *Absolutio*, per tot.

38 Jurisdictio gravi metu, vi seu fraude obtenta seu extorta, est ipso jure nulla, arg. l. 2, § 1, ff. de Judiciis; et Glossa ib., quae explicans textum de Jurisdictione per vim compulsivam prorogata loquentem: *Nulla jurisdictio est*, addit, *scilicet ipso jure, sicut nec dos per vim promissa;* Concordat Bartolus ib., § *Non casum*, et Abbas in c. 2, num. 12, de His quae vi metusve causa fiunt. Et facit c. *Unicum* de His quae vi metusve causa fiunt in 6, ubi similis absolutio a censuris per metum extorta declaratur omnino nulla, et sic tenet etiam Reiffenst. lib. 1 Decr., tit. 40, n. 63 et seq., et lib. 2, tit. 2, n. 137, et aliis cum Glossa Marginal. in cit. l. 2 de Judiciis, et alia Glossa in cit. cap. 4, verb. *Coactus*, de His quae vi, metusve causa fiunt; Dicastill. d. 10, n. 181.

39 Contraria tamen opinio est valde probabilis, et ipsam tenent Sanchez lib. 3 de matrimon., disp. 39, num. 13; Lessius lib. 1 de justit. et jure, c. 17, n. 37; Pirhing lib. 1 Decr., tit. 40, n. 33, ubi defendit tanquam probabiliorem, et La Croix lib. 6, part. 2, n. 1554, ubi dicit quod probabilius est jurisdictionem vi, metu vel fraude extortam sufficere ad valide absolvendum, quia confessio manet voluntaria simpliciter.

40 Jurisdictionis contentiosae actus regulariter sunt invalidi diebus Feriatis; l. 1 ff. de Feriis, l. *Si Feriatis* ff. eodem, cap. *Omnes dies* 1, et c. *Conquestus* 5 de Feriis. Ita Abbas in cit. c. *Conquestus*, num. 1; Fagnan. ib., n. 1 et

41 seq., et Communis aliorum. Secus autem est dicendum de actibus Jurisdictionis voluntariae, qui nimirum absque strepitu judiciali tantum in volentes exercentur, diebus etiam feriatis recte expediuntur, l. *Solet* ff. de Feriis, l. *Actus omnes* Cod. eod., ubi licentia diebus Feriatis emancipandi et manumittendi cunctis conceditur; et Baldus in summario generaliter inquit: *Actus voluntariae jurisdictionis possunt explicari quolibet tempore, etiam feriato;* vide quoad haec verb. *Judicium*, a num. 24 usque ad finem.

Jurisdictio ordinaria activa non recte infer- 42
tur ex privilegio exemptionis passivae. Benedict. XIV tom. 1, Constit. 76, incip. *Apostolicae servitutis*, § 9 et 10. Jurisdictio ordinaria 43
praelato inferiori concessa dici nequit per verba generalia expressam illius mentionem non facientia. Idem ib., § 7. Nec per cessionem juris 44
episcopalis in genere, utpote quod intelligi potest consentanea ad exemptionem passivam. Idem ib., § 12. Jurisdictio in clerum et po- 45
pulum monachis raro tributa; nunquam vero aetate Alexandri III. Idem ib., § 11.

Jurisdictio Episcoporum in ecclesiis parochia- 46
libus regularium in Indiis Occidentalibus et Orientalibus asseritur. Idem tom. 2, const. 1, incip. *Quamvis ad confirmandum*. Jurisdictio 47
Episcopi in omnes ecclesias intra dioecesis suae fines constitutas, in jure fundata est. Idem 48
const. 33, incip. *Inter multa*, et const. 40, incip. *Causarum Palatii*, jurisdictio activa in clerum et populum valde differt ab exemptione passiva. Idem const. 33, incip. *Inter multa*. Ju- 49
risdictio Graecis praelatis in populum latini ritus nunquam in Italia attributa dignoscitur. Idem ib.

Inferior praelatus ad hoc ut territorium se- 50
paratum, et jurisdictionem ordinariam et quasi episcopalem in clerum et populum obtineat cum ipsius Episcopi exclusione, non juvatur per Quadragenariam praescriptionem cum titulo colorato, sed requiritur clarum et subsistens apostolicum privilegium, aut consuetudo immemorabilis rite probata, per quam privilegium illud de jure valeat praesumi, quae fuit olim decisio Sacr. Congregationis Concilii die 7 Jan. 1721, dein approbata a Clemente XI, die 14 ejusdem mensis, et confirmata a Bened. XIV in suo Bullario, tom. 2, constit. 33. Tunc autem dicetur consuetudo rite inducta, dum in aliquo loco ab immemorabili tempore inferior praelatus omnem omnino jurisdictionalium actuum speciem ita solus exhibuerit, ut Episcopus in cujus dioecesi locus situs est, toto eo tempore nullam in his partem habuerit, neque in iis se unquam miscuerit. De Synodo dioeces., lib. 13, cap. 8, § 18 et 21, nov. edit.

Episcopi, licet habeant Capitula quantumcun- 51
que exempta, possunt per se ipsos sine adjunctis de Capitulo visitare ecclesiam, canonicos et beneficiatos, ut decisum a Sacr. Congr. Conc. in quadam causa Zamorensi, quamvis non potest committere hoc munus alteri. Ib., c. 9, § 9, nov. edit.

Si tamen extra visitationem velit contra ca- 52
nonicum procedere, tenetur duos ex Capitulo canonicos adjunctos habere, a Capitulo anno quolibet ineunte designandos, qui tamen duo Canonici constituunt unum tantummodo suffragium, et si ambo conveniant in sententiam Episcopo contrariam, tunc ad tertii electionem

procedendum est, juxta formulam a Tridentino sess. 25, cap. 6, de reform., praescriptam. Ita ex pluribus Decretis Sacr. Congregationis Concilii, et ex collatione duorum locorum Tridentini, altero in sess. 6, cap. 4, altero in sess. 25, cap. 4, de Syn. dioeces., lib. 13, c. 9, nov. edit.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Amplissima est haec materia. At angusti limites additionum vix patiuntur, ut aliqua habeamus de jurisdictione ordinaria et delegata, tum de jurisdictione contentiosa et voluntaria.

53 Duobus modis jurisdictio dici potest ordinaria. Primo, quae jure perpetuo et stabili, vel lege, vel principum constitutione ad instar
54 regulae constituta est et efformata. Opponitur delegatae, quae extra ordinem committitur alicui, qui alias judicis munus non habet, in certo casu; et sic se habet per modum exce-
55 ptionis. Hoc sensu omnia principum et praelatorum judicia jurisdictionem habent ordinariam, quippe quia hunc in finem sunt constituta, ut ordinarie et regulariter in causis controversis pateat ad ea aditus, et judices iis propositi nomine principum et praelatorum jus
56 dicant. Commissarii vero, qui pro re nata ad certam causam deputantur, extraordinariam jurisdictionem habent, cum perpetuum judicium non exerceant, sed unam alteramque causam ob singulares circumstantias expediant, pateatque adhuc ad delegantem recursus.

57 Secundo dicitur ordinaria jurisdictio, quam quis jure proprio, et non ex alterius commissione et beneficio tenet et exercet, nec ita a superioris arbitrio dependet, ut pro ejus arbi-
58 trio revocari possit. Opponitur huic vicaria seu delegata jurisdictio, quam quis nomine et vice ejus qui jurisdictionem ordinariam habet, gerit.
59 Hoc sensu soli principes et Episcopi habent
60 jurisdictionem ordinariam. Officiales vero Episcoporum vicariam gerunt operam, qui eam ob causam dicuntur ipsorum vicarii, reddendis rationibus iisdem obnoxii sunt, et ab eis in exercitio jurisdictionis sunt dependentes.

61 Dici solet habere officialem eamdem jurisdictionem, quae competit Episcopo. At eam haud habet eodem modo. Ille enim eam habet jure proprio; hic vero potestate vicaria; licetque idem exerceat tribunal, quod Episcopus habet, est adhuc ejus administer, ab eoque constituitur; vide de his omnibus Bohemer. in Decret., lib. 1, tit. 28, § 7.

62 De contentiosa jurisdictione non est quod multa habeamus. De ejus divisione in libellarem et decretoriam, traditam ab Obrecto de Jurisd., lib. 1, c. 9, n. 19, vide omnino Schimier, Jurispr. canon. lib. 1, tract. 5, c. 8, in supplem. qu. 2, per tot.

63 Voluntaria jurisdictio neque a voluntate magistratus dicitur, quasi eam pro arbitrio accommodet, neque a voluntate partium, quasi eam pro suo libitu petant, sed potius ab actibus, qui non imperantur, sed a volentibus solum et consentientibus peraguntur; Lauterbac. in Disputat. de jurisdictione volunt., thes. 2.

Dividitur jurisdictio voluntaria in simplicem 64
et mixtam. Simplex exercetur a magistratu sine speciali causae cognitione, sola interpositione publicae auctoritatis circa actum qui coram se geritur. Mixta exercetur cum speciali et solemni causae cognitione; Braun de Jurisd., c. 4, § 3, num. 4.

Pertinent ad jurisdictionem voluntariam sim- 65
plicem, ex juris dispositione, adoptio, emancipatio et manumissio, et, ex interpretatione prudentium, confirmatio testamenti judicialis, insinuatio donationis ultra 500 solidos, insinuatio judicialis hypothecae bonorum immobilium, edictalis bonorum possessio, apertura et publicatio testamentorum; Lauterbac., dict. disput., thes. 33, et sequitur Vinn. de Jurisd., cap. 6, n. 6.

Ad jurisdictionem voluntariam mixtam per- 66
tinent arrogatio, emancipatio impuberis, manumissio servi, si fiat a minori 25 annis, transactio de alimentis testamento relictis, alienatio rerum immobilium vel mobilium pretiosarum ad pupillos vel minores spectantium, et bonorum possessio decretalis; consule Schimier, Jurispr. canon. civil., lib. 1, tract. 5, cap. 8, sect. 2, § 4, n. 38, et plur. seq.

Quaeritur an dispensatio super votis et ju- 67
ramentis, absolutio a censuris, collatio beneficiorum aut privilegiorum, et alia id genus jure canonico inducta spectent ad jurisdictionem voluntariam, et utrum ad simplicem, an ad mixtam? At confer Schimier, Jurispr., canon. civil., l. 1, tract. 5, c. 8, sect. 2, § 3, n. 43, et seq.

Conveniunt in hoc jurisdictio simplex et mixta, 68
quod utraque personalem requirit praesentiam eorum quibus administratur, nec ministerium procuratoris admittit; Braun de Jurisd., c. 4, § 3, n. 21. Differunt vero quia simplex potest 69
administrari in causa propria, propriae et conjunctis personis, a judice competente et incompetente, intra et extra territorium jus dicentis, die feriato et non feriato. Mixta vero redditur causis et personis alienis, a judice competente, ac pro tribunali sedente intra territorium proprium, diebusque juridicis. Nec mirum. Simplex enim cum non requirat causae cognitionem, nec judicio, nec judici, nec loco astricta, solam praesentiam magistratus et inscriptionem negotii ad acta desiderat. Mixta vero, utpote desiderans judicialem causae cognitionem, certo loco, judici et judicio alligata est; Vinnius de Jurisd., cap. 6, num. 7; Braun eodem tract., cap. 4, § 3, num. 38, et seq.

JURISPRUDENTIA

Noviss. adject.

Summarium.

1. Jurisprudentia quae jura consideret. — 2. et 3. Jurisprudentia antediluviana. — 4. Hebraeorum jurisprudentia. — 5. *Aegyptiorum, aliarumque gentium, praesertim Graecorum legumlatores.* — 6. Romanorum jurisprudentia profana a Numa Pompilio ad Justinianum. — 7. Juris Justinianei fata in oriente. — 8. Et in occidente. — 9. Jurisprudentia sacra, seu ecclesiastica.

1 Jus, ut mox videbimus, multiplex est: naturale, positivum, hocque aliud divinum aliud humanum; humanum vero aliud item est, gentium, civile et ecclesiasticum. Itaque jurisprudentia quae omnia haec jura considerat, latissime patet.

2 Primum omnium jurium fundamentum est jus naturae. Hujus vero prima et generalia principia quam in se pauca, tam in iis quae inde eruuntur multiplicia, manifestat lumen naturale, cuivis hominum ingenitum. Hoc lumen cum in Adamo admodum excellens fuerit, facile ea quae ad jus naturae pertinent, progeniem suam posterosque ille docuit, copioseque explanavit.

3 Praeter jus hoc, quod omnium aliorum jurium regula est moderatrix, primorum parentum filiis et filiabus, horumque nepotibus in familias distributis jus quoddam oeconomicum (species civilis adhuc imperfecta) esse coepit, sine quo recta familiae gubernatio subsistere nequit, ut quod officia uxoris erga maritum, liberorum erga parentes, servorum erga dominos, et familiae membrorum erga se invicem complectitur. Ubi vero illae magis magisque auctae in gentes integras excrevere, ortum est jus gentium circa bella, pacis foedera et commercia mutuo consensu constitutum. Constructis autem civitatibus, natum est jus civile seu politicum, quo omnia et singula civitatis membra in officio continentur. Caetera universim jurisprudentia in sacram et profanam jam tum dividebatur. Docet enim ipsum jus naturae, Deo quod Dei est, et homini quod hominis est, dandum esse. Utrumque ab Adamo tanquam juris doctore divinitus constituto primis hominibus traditum est, ita ut in Caini posteris, quos *filios hominum* sacrae Scripturae appellant, jus profanum; in Sethi vero familia, quae *filiorum Dei* nomine in iisdem Scripturis designatur, jus sacrum maximam partem custoditum et propagatum fuerit, praesertim postquam Enos *coepit invocare nomen Domini* (Gen. IV, 26), seu auctor fuit ut nova aliqua certaque ratione ac ritu Deus publice coleretur.

4 Exstincto per diluvium, paucis exceptis, humano genere, instauratum est a Noemo jus naturae. Huic sane admodum consentanea sunt septem illa praecepta, quae Noemo ejusque posteris imposita fuisse Hebraei tradunt; fatendum tamen est nullum de hisce Noachidarum praeceptis apud veteres monumentum exstare, ut recte animadvertit cl. Alphonsus Nicolai in Gen., lect. 53. Sed, et hisce praeceptis omissis, utrumque illud jus naturae profanum et sacrum per Noemi progeniem, facta gentium divisione, ad alias quoque orbis plagas et regiones quas occuparunt, translatum. Praecipue post patriarchas viguit in populo Dei, cujus principes fuere Moyses et Aaron, quorum ille quae ad hujus vitae regimen et felicitatem, iste quae ad divinum cultum et res sacras pertinebant, uterque Dei, legislatoris supremi, jussu saluberrimis legibus promulgatis ordinavit. Perseverarunt haec jura intacta post occupatam terram sanctam tum sub ducibus populi et judicibus, tum sub regibus Israel et Juda, ita ut reges profanum, summi sacerdotes sacrum administrarent; Deo saepius grave infligente poenas, ubi reges manus in jura sacra immiscere ausi fuerunt.

A populo electo ad alias quoque gentes, regna et provincias, jurium cultura transiit. Nimirum cum antea suo velut arbitrio, vel sub potentiorum tyrannico regimine viverent populi, legumlatores surrexerunt, homines sapientes et satis probi, qui partim naturae lumine illustrati, partim iis quae, peregrinando per alias terras, e sacro maxime Hebraeorum codice hauserant, rectae gubernationis principiis adjuti, conscriptis latisque legibus optimis respublicas regnaque tanquam copiosa suppellectile instruxerunt. Veterum legumlatorum catalogum dedit Fabricius Bibl. Gr. lib. II, c. 14. Principes satis hic sit indicare. Mercurium Trismegistum ferunt primum Aegyptiis leges tulisse; sed de hoc Mercurio, de quo plurima antiqui fabulati sunt, legendi cum primis Moshemius ad Codworthi Systema intellectuale cap. 4, § 18, et qui eum secutus cum primis est Nicolai in sacra Biblia, t. I, diff. III, p. 79 seqq.; Florent. edit. 1756. Phoronaeum regem in Graecia primum leges Argivis edidisse perhibent Clemens Alexandrinus in Protreptico, et S. Isidorus Hispalensis Origin. lib. 5, c. 1. Lycurgo Spartanorum leges, quarum lacinias aliquas Nicolaus Kragius exhibuit in Republica Lacedemoniorum, tribui solent. Celeberrimum inter Graecos Atheniensium jus est, ejusque leges ex historicis et oratoribus, sub titulis suis peculiari corpore collegit, et commentario doctissimo illustravit Samuel Petitus Parisiis 1635, 5

fol., Soloni Acticorum hae leges maximam partem adjudicantur. Vide Gothofredum Schmidium in diss. De Solone Legislatore, Lipsiae 1688, et Fridericum Menzium in diss. De Solonis legibus, ibidem, 1701. Universim vero de primis Graecorum legibus disputantem adi cl. Goguetum t. 11 praeclari operis inscripti *De l'origine des lois, des arts et des sciences* lib. 1, cap. 4, art. 8, qui et de legibus Cretensium sequenti articulo agit.

6 Numa Pompilius, secundus Romanorum rex eis leges dedit. Fatendum porro est nullibi melius atque augustius jus profanum fuisse excultum, quam in Graecia et in Romana republica. Confer Antonii Thysii collationem legum Atticarum et Romanarum, recusam to. V Thesauri Gronoviani. Nec deerat his populis jus sacrum, seu potius quoddam illius simulacrum, apud Graecos fabulis, apud Romanos superstitionibus refertum: erant tamen utrobique arae, sacrificia, fana, sacerdotes, quin etiam Romae Pontifices maximi, penes quos summa fuit sacrorum potestas. Ejectis regibus, Romana respublica duodecim Tabularum quarum decem e Graecia fuerunt allatae, legibus regebatur. Earum fragmenta plures collegerunt et illustrarunt: Joannes Nicolaus Funcius, Rintelli 1744, et Ferrasonius in historia Jurisprudentiae Romanae; huc spectant Aloysii lib. Baron. a Locella tria tentamina ad illustrandas leges XII Tabularum, Viennae 1754. Juri tamen Romano atque communi initium datum fuit sub Augusto Caesare; quod perpetuis rescriptis, ut vocant, edictis et sanctionibus per sequentes imperatores auctum fuit. Synopticam juris civilis usque ad Justinianum Historiam Josepho Simonio Assemano debemus, Bibl. jur. canon. et civil. Eccles. orientalis, lib. 11, cap. 2. Mosaicarum vero et Romanarum legum collationem, in titulos sexdecim tributam, a Petro Pithoeo Parisiis 1572 fuisse editam novimus. Ejus auctor non ipse Pithoeus fuit (quod Imbonato perperam excidit in Bibliotheca Hebraeo-Latina, pag. 200), sed Licinius Rufinus, seu potius Licinio, qui, Severo Alexandro imperante, vixit, junior Christianus aliquis, nisi cum Marquardo Frehero lib. 1 Παρέργων juris, cap. 9, Judaeum quempiam fuisse malis, qui, cum videret sectam suam invidia laborare, quod disciplina jureque a Romanis diverso uteretur, amoliri eam studens, demonstrandum susceperit non usque adeo multum leges Judaicas a Romanis dissidere, imo has ab illis fluxisse. Alia de hac collatione variisque ejus editionibus profert Fabricius, Biblioth. lat., lib. 4, cap. 9, n. 4.

7 Progrediamur ad Justinianum. Is Romanum jus in eam, qua hodie utimur, Juris civilis et profani, formam, Triboniani potissimum consilio et opere, redegit. Historiam juris romani Justinianaei chronologicam habes tomo 1 Corporis juris civilis Romani, opera et studio Simonis Van Lewen, Lipsiae editi 1740; conferri tamen cum hac utiliter poterit Terrassonii Historia jurisprudentiae Romanae; Historia juris civilis ab Heineccio elucubrata, et Assemani Bibliotheca juris orientalis antea laudata. In oriente et occidente Justinianaeum jus vulgatum fuit cum plenissima auctoritate, peremptorio imperatoris edicto, vetitumque ne quis aut antiquiora jura cum Justinianaeis libris commisceret, aut in foro leges alias laudare auderet. Obtinuit autem apud orientales istud Justinianaeum jus usque ad tempora Basilii Macedonis, Leonis Sapientis et Constantini Porphyrogeniti, qui novum jus ediderunt in sexaginta Basilicorum libros tributum. Basilius primus illis libris manum admovit; perfecit, promulgavitque opera Sabbatii Protospatharii Leo sapiens ejus filius. Constantinus denique idem opus ab avo inchoatum, a patre absolutum recognovit, emendavit iterumque edidit. De his consule Assemani Bibliothecam lib. 11, cap. 16.

In occidente, ac praesertim in Italia non diu 8
jus Romanum servatum fuit, omnia susquedeque vertentibus Longobardis primum, deinde aliis barbaris in nostras regiones irrumpentibus, ac suarum gentium leges, Salicam, Ripuariam, Alemannicam, etc., ad nos transferentibus. Equidem ab hisce populis vetitum non fuit nostratibus Romana lege vivere, ut ostendit Muratorius, Antiquit. Italic. med. aevi, diss. 22. Nihilominus Longobardorum, ac deinde Carolingorum imperatorum leges jus Justinianaeum fere in desuetudinem deduxere. Verum praesertim postquam, Lothario II imperante, a. 1137, aut (quod Pagio visum est) 1135, in expugnatione Amalphitanae urbis celeberrimus Codex Pandectarum seu Digestorum, quorum exigua a multis saeculis notitia fuerat, inventus est, et in Pisanorum manus devenit; veteris Romani juris auctoritas in Italia convaluit, et reliquarum legum usus infirmavit. Ab hoc nempe tempore jus Romanum a viris eruditis aliquanto diligentius tractari coepit: quod tamen ab ipsis saltem XII saeculi initiis, ut Muratorius ostendit, Ant. Italic. diss. 44, in Bononiensi academia tradebatur: scholae ejusdem paulatim ad alias urbes, tam in Italia quam extra Italiam magno Romanae jurisprudentiae incremento propagatae. Sunt etiam qui velint Lotharium II, auctore Irnerio, primo juris Romani in academia Bononiensi doctore, edicto sanxisse, ut in posterum omnes uni legi Romanae, caeteris omnibus abrogatis, obtemperarent; sed haec opinio magnis viris probari non potuit; vide Muratorium in Praefatione ad Leges Longobardorum, t. 1 Scriptor. rer. Italic., p. 2.

Eodem XII saeculo Bononia juris quoque 9
sacri seu canonici magistrum dedit. Circumfe-

rebantur a multis saeculis cum in Italia, tum in Germania, Hispania, Gallia canonum collectiones, de quibus vide quae paulo post sequenti articulo adnotabimus. Verum nondum fuerat qui jus canonicum palam doceret. Gratianus Sanctorum Naboris et Felicis Benedictinus, apud eosdem Bononienses monachus, id sibi sumpsit; cum enim jus Romanum videret in ea academia ingenti plausu explicari, Decretum suum aggressus est, quod anno tandem MCL aut insequenti perfecit; dein illud doctoribus Bononiensibus tradidit examinandum, corrigendum, atque Eugenio III in Romana cathedra tunc sedenti offerrent: quo ipsius auctoritate et indulto in ipsa Bononiensi academia posset publica interpretatione illustrari. Facile Gratianus obtinuit quod optaverat, nam non modo academia illa ejus labores probavit, sed etiam cancellarius opus pontifici obtulit, ab eoque ut explicari publice posset impetravit. Postea tamen jus canonicum, conciliorum decretis ac Romanorum Pontificum, praecipue vero Alexandri III, Innocentii III et Honorii III epistolis, responsis et constitutionibus locupletatum, a Gregorio IX, adlaborante S. Raymundo a Pennafort, in corpus juris ecclesiastici seu canonici, anno circiter 1230, coaluit. Gregorius porro hanc suam collectionem in quinque decretalium libros tributam verbis amplissimis confirmavit, eamque doctoribus Bononiensibus inscripsit, quo sibi viros illos sui studiosissimos magis devinxit. Hinc enim illi, abrogato Gratiani Decreto, aut saltem nonnihil illius usu infirmato, in normam scholarum Gregorianam istam collectionem statim assumpserunt. Quo quidem celeberrimae illius academiae exemplo factum ut haec Gregorii collectio per omnes plagas non modo Italiae, sed etiam Galliae, Germaniae, Angliae, Belgii longe lateque disseminaretur, nec solum in scholis publicis, verum et in judiciis dominaretur.

ADDITIONES CASINENSES.

Quoad praecepta Noachidarum, quorum obiter meminit auctor hujus articuli sub n. 4, affirmant rabbini, per Deum Noe ejusque filiis quaedam imposita fuisse praecepta, ad jus naturale spectantia, quae omnes homines obligant, adeo ut praeceptorum ejusmodi observantia ad salutem satis sit. Addunt insuper post vulgatam Moysis legem nemini exterorum inter Hebraeos morari permissum, nisi saltem Noachidarum praeceptis obtemperarent; mortemque iis illatam qui bello victi haec praecepta ignorassent. Sunt porro hujusmodi:

1°. *De judiciis.* Obedientia praestanda judicibus, magistratibus et principibus.

2°. *De cultu extraneo.* Cultus idolorum, sacrilegia, superstitiones omnino interdicta.

3°. *De maledictione nominis sanctissimi.* Maledictio nominis Dei, blasphemiae, mendacia.

4°. *De revelatione turpitudinum.* Copulae et incestus illiciti, sodomia, bestialitas, peccata contra naturam.

5°. *De sanguinis effusione.* Quorumcunque animalium sanguinis effusio, homicidium, vulnera, mutilatio, etc.

6°. *De rapina.* Furtum, fraudes, mendacia, etc.

7°. *De membro animalis viventis.* Non comedere membra alicujus animalis adhuc viventis, sicut mos erat quibusdam ethnicis, ut apud Arnobium, contra gentes, l. 5: *Caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipant.*

Ait amplius Maimonides omnia haec praecepta, praeter ultimum, imposita fuisse Adamo, ultimum vero impositum Noe. A quibusdam rabbinis haec praeterea superadduntur, nempe: *Interdictio sanguinem extrahendi ex animali vivo, ut hauriatur; interdictio magiae et sortilegii; interdictio copulandi animalia alterius inter se speciei, et arbores inserendi; interdictio mutilandi animalia.*

« Haec utique, inquit Calmet, inveniuntur in his scriptoribus; attamen de eorum vetustate maxime est ambigendum, cum a scriptura, ab Onkelo (qui famosus rabbinus primo saeculo reparatae salutis exstitit) a Josepho, a Philone, et ab ullo ex veteribus Patribus nulla mentio fiat. » Diction. Bibl., v. *Noachidae.*

Et in comment. in Genes. ad cap. IX, v. 9, sic idem Calmet: « Nihil ea de re in Scriptura, in veteribus Judaeorum et Christianorum auctoribus, nihil in Josepho et Philone. *Suspicionem etiam, de illorum vetustate promovet rabbinorum dissentio quoad numerum illorum;* sicut etiam in dubium revocantur ex redacta a rabbinis in angustiores limites eorum significatione, atque imposita lege proselytis domicilii ea observandi.

» Judaeorum alii docent, prosequitur Calmet, Deum constituisse Noe ejusque posteris septem praecepta expressa Genesis cap. IX; 1°. Connubium: *Crescite, et multiplicamini.* 2°. Jus coercendi animalia: *Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terrae.* 3°. Facultas adhibendi in cibum carnes: *Omne quod movetur et vivit, erit vobis in cibum.* 4°. Abstinentia a sanguine: *Carnem cum sanguine non comedetis.* 5°. Homicidium interdictum: *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu hominis.* 6°. Jus plectendi homicidas: *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* 7°. Tandem, nempe: *Ingredimini super terram, et implete eam.* » Ibidem.

JUS, JUSTITIA

Summarium.

1. Juris vocabulum unde sit dictum, et quomodo hoc loco accipiatur, ad num. 3. - 4. Juris quotuplex divisio ac subdivisio, ad num. 22. - 23. Corpus Juris canonici in quot et quas partes dividatur, ad n. 34. - 35. Quinam sit juris civilis et canonici promiscuus usus in utroque foro, ad n. 41. - 42. Quid sit agendum in jurium discordantia sive contrarietate, ad n. 43. - 44. Jus, prout est objectum justitiae, quid sit, et quemadmodum dividatur, ad n. 48. - 49. Justitia quid sit, et quomodo communissime dividatur, ad n. 53. - 54. Quaenam justitiae ratio intercedat inter Deum et hominem, patrem et filium, maritum et uxorem, dominum et servum, ad n. 56. - 57. Justitia praemiativa, et punitiva seu vindicativa, ad quam justitiae speciem reducatur. - 58. An unquam adversus jus divinum praescribatur, et in quibus detur praescriptio adversus jus humanum. - 59. Alia ad rem remissive. Subnectuntur Additiones Casinenses.

1 Jus derivatur a verbo *justo*, textu expresso in can. *Jus generale* 1, dist. 1, ibi: *Jus autem est dictum, quia justum est;* et in l. 1 ff. de Justitia et jure, ibi: *Jus a justitia appel-*
2 *latum est; nam jus est ars boni et aequi.* Nec in re discrepat in cap. *Jus dictum est* 12 de Verbor. significat., ubi dicitur: *Jus dictum est a jure possidendi, hoc enim jure possidetur, quod juste;* quia ibi, ut recte notant Abbas in d. cap. *Jus dictum*, Reiffenstuel lib. 1 Decret., § 1, prooemii num. 3, et alibi, ponitur Etymologia juris, non prout jus est nomen generale, sed prout applicatur ad rem certam, dicendo verbi gratia: *Habeo jus in tali re.*

3 Relictis variis aliis juris acceptionibus, hic jus potissimum accipitur pro lege, quae est regula justitiae seu justi in genere. Cum enim legibus non nisi id quod justum est sive debitum inter cives vel erga rempublicam statuatur, hinc usu receptum est ut ipsae leges tum divinae tum humanae jura appellarentur; et in hac significatione accipitur jus in cit. can. *Jus generale* 2, dist. 1, ubi dicitur: *Jus generale nomen est, lex autem juris est species.*

4 Unde jus pro lege acceptum dividitur primo in jus naturale et jus positivum; jus naturale (quod alio nomine nuncupatur *Lex naturalis*) est illud cujus obligatio non ex libera alicujus praecipientis legislatoris voluntate, sed ex ipsa rei praeceptae vel prohibitae natura oritur, verbi gratia: *Quod tibi vis fieri, alteri feceris, et quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris,* et hujusmodi; Est in re communis, et colligitur ex can. *Jus naturale* 7, dist. 2, ubi dicitur: *Jus naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique jure naturae, non constitutione aliqua habetur.* Et clarissime insinuatur ad Romanos cap. 2, ibi: *Gentes quae legem non habent* (id est scriptam) *naturaliter ea quae legis sunt faciunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis; testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Et jam indicaverat regius Psaltes Psalm. 4, ibi: *Signatum*
5 *est super nos lumen vultus tui, Domine.* Jus positivum est illud quod non ex rei natura, sed ex libera Dei vel hominis voluntate pendet et vim obtinet; et dicitur *positivum*, quia a superiore, non ex quadam necessitate atque intrinseca exigentia objecti, sed libere et contingenter ponitur. Est in re communis.

Jus positivum dividitur in jus positivum di- 6
vinum, et positivum humanum. Jus positivum divinum est quod a Deo supremo legislatore, de iis quae ad jus naturale non spectant, in tempore latum, et hominibus positum fuit. Notanter autem dicitur de iis quae ad jus naturale non spectant, ut ab isto jure divino positivo excludatur jus naturale, quod certo respectu et ratione etiam divinum appellatur, quatenus a Deo tanquam auctore naturae mentibus humanis est inditum. Jus positivum humanum est illud quod ab auctoritate humana aliquid praecipiente vel prohibente procedit.

Jus positivum divinum subdividitur in vetus 7
et novum. Vetus est, quod Deus in Veteri Testamento tulit, et triplicis generis praecepta continebat, scilicet moralia, caeremonialia et judicialia. Jus positivum divinum novum est quod Christus Dominus verus Deus et homo in Novo Testamento condidit et observari mandavit, et continet praecepta fidei, spei, charitatis et sacramentorum.

Jus positivum humanum subdividitur in jus 8
gentium, civile et canonicum.

Jus gentium est illud quo omnes gentes vel 9
ferme omnes utuntur, l. 1, § *Jus gentium*, de Justitia et jure, juncta leg. *Omnes* ff. eodem, ubi dicitur: *Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraeque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo jure omnes homines utuntur.*

Jus autem gentium duplex solet a juristis as- 10
signari, scilicet jus gentium primarium et secundarium. Jus gentium primarium est illud quod naturalis ratio omnibus gentibus dictat, quodque mentibus hominum a Deo naturaliter inditum est, et ab omnibus populis solo naturali instinctu rationis custoditur, et sic coincidit cum jure naturali; § *Jus autem* Instit. de Jure nat. gent. et civil., et l. *Omnes* 9 ff. de Justitia et jure, cum similibus. Jus gentium secundarium est illud quod ex naturali quadam ratione proficiscitur, at non simpliciter et ab initio solo rationis instinctu nobis est inditum, sed necessitate humani commercii postea, sic exigente usu ac moribus omnium aut fere omnium gentium, est introductum, sive per

modum legis praeceptivae aut prohibitivae, sive solum per modum potestatis seu facultatis permissivae, quidpiam agendi quod usu seu consuetudine omnium vel pene omnium gentium praecipitur, prohibetur aut conceditur, tanquam necessarium vel utile hominibus inter se societatem seu commercium foventibus; et de hoc jure gentium secundario est sermo in l. *Ex hoc jure* ff. de Justitia et jure, et § *Jus autem gentium* Instit. eodem tit., et afferuntur exempla in c. *Jus gentium* 9, dist. 1, praecisis his verbis: *Jus gentium est sedium occupatio, aedificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, foedera, paces, induciae, legatorum non violandorum religio, conjugia inter alienigenas prohibita; hoc inde jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.*

11 Jus civile est quod auctoritate principis sive magistratus saecularis est conditum ad reipublicae gubernationem, et temporalem pacem, et salutem civium conservandam; Est in re communis per textum in c. *Jus civile* 8, dist. 1, ubi sic praecise dicitur: *Jus civile est quod quisque populus vel quaeque civitas sibi pro-*
12 *prium divina humanaque causa constituit.* Jus civile dividitur primo in jus scriptum et non scriptum, c. *Jus generale* 2, c. *Lex* 3, can. *Mox* 4, can. *Consuetudo* 5, dist. 1, et § *Constat autem* Instit. de Jure natur. gent. et civil. Jus civile scriptum est quod expresso consensu principis seu magistratus legis condendae potestatem habentis constitutum est. Jus autem civile non scriptum est jus consuetudinarium, sive illud quod diuturnis moribus, tacito utentium consensu comprobatis, introducitur. *Communis,* arg. cit. Juribus.

13 Jus civile dividitur secundo in jus commune, et particulare seu municipale. Jus civile commune est illud quod est commune omnibus provinciis et incolis Romano imperio subjectis, illosque omnes obligat. Jus autem civile particulare seu municipale est illud quod non ligat omnes subditos imperii Romani, sed solum subditos loci vel territorii pro quibus hoc jus conditum est. *Communis.*

14 Totum jus commune civile seu Caesareum dividitur in tres praecipue partes, scilicet in Digestum, Institutiones et Codicem. *Digestum,* quod alio nomine appellatur *Pandecta* seu libri *Pandectarum,* continet in se quinquaginta libros, qui omnes dividi solent in tres tomos. Primus vocatur *Digestum vetus,* quia prius editum est, et continet priores viginti quatuor libros. Secundus vocatur *Infortiatum,* quia fortiorem ac pleniorem legum cognitionem suppeditat, et continet sequentes quatuordecim libros usque ad trigesimum octavum inclusive. Tertius vocatur *Digestum novum,* quia postremo editum est, et continet reliquos duodecim libros. *Institutiones imperiales,* seu Justiniani imperatoris, dividuntur in quatuor libros, et sunt quoddam juris compendium. *Codex Justiniani* continet duodecim libros, quorum tres ultimi tractantes de jure publico non solent explicari in omnibus scholis. Istis tribus juris civilis partibus sunt adjectae postremo *Novellae constitutiones* Justiniani et Leonis Imperatorum, et alio nomine dicuntur *Authenticae,* et constant novem authenticis collationibus, quibus recens decima adjecta est; insuper adjectae sunt *Consuetudines Feudorum* seu duo *Libri Feudorum,* et aliae quaedam constitutiones imperiales.

Jus canonicum derivatur a verbo graeco 15
κάνων quod latine significat *regula;* c. *Ca-*
non 1, dist. 3. Regula autem ecclesiastica est 16
dicta, eo quod recte ducit, nec aliquando alior- 17
sum trahit quam ad rectitudinem, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi praebeat, vel distortum pravumque corrigat, c. *Regula* 2, dist. 3. Unde jus canonicum recte definitur, quod sit jus positivum ex sacris canonibus seu regulis ecclesiasticis collatum, et ad recte vivendum, aeternamque salutem consequendam, et justitiam in populo Christiano conservandam a Summis Pontificibus Ecclesiae catholicae traditum, constitutum vel approbatum. Qua in re communis. Jus canonicum vocatur etiam 18
alio nomine *Jus ecclesiasticum,* quia materia in ipso contenta est ecclesiastica, et agit potissimum de personis et rebus ecclesiasticis. Item vocatur etiam *jus pontificium,* quia a Summis Pontificibus fuit institutum et approbatum. Item vocatur *jus divinum* large sumendo jus divinum, sive quia instinctu et gratia sancti Spiritus canones editi sunt, ut dicitur in can. *Violatores* 5, caus. 25, qu. 1, sive quia canones sunt veluti conclusiones deductae ex principiis juris seu legis divinae, cap. *Qualiter* 24 de Accus., et quaedam ex sacris litteris excerpta continent, sive denique quia Summus Pontifex potestatem condendi leges ab ipso Christo, veluti ipsius vicarius, et Petri successor accepit, ut desumitur ex cap. *Translato* 3 de Constitutionibus.

Jus canonicum dividitur primo ad instar juris 19
civilis in scriptum et non scriptum, textu expresso in c. *Jus generale* 2, dist. 1, et in can. *Ecclesiasticarum* 5, dist. 11. Jus canonicum scri- 20
ptum desumptum est partim ex jure divino, et sacra Scriptura Veteris et Novi Testamenti, partim ex decretis conciliorum auctoritate pontificia confirmatorum, partim ex diversis rescriptis et constitutionibus Summorum Pontificum, partim ex placitis seu legibus principum saecularium, et partim ex sententiis sanctorum Patrum. Jus canonicum autem non scriptum 21
continet traditiones et laudabiles consuetudines ecclesiasticas. *Communis,* et clare patet ex can. *Ecclesiasticarum* 5, can. *Consuetudinem* 6, can. *In his rebus* 7, can. *Catholica* 8, can. *Palam*

est 9, c. *Hoc vestrae* 10, et c. *Quis nesciat?* 11, dist. 11, can. *Praeceptis Apostolicis* 2, can. *Sit Sancta* 3, can. *Illud breviter* 4, can. *Ridiculum* 5, c. *Diuturni mores* 6, c. *Consuetudo* 7, c. *Nos consuetudinem* 8, c. *Quemadmodum* 9, c. *Novit* 10, can. *Illa autem* 11, et c. *Omnia talia* 12, dist. 12.

22 Jus canonicum dividitur secundo in jus commune et jus speciale. Jus canonicum commune est illud quod pro universa Ecclesia latum est, et omnes fideles obligat. Jus canonicum speciale est illud quod solum pro certo loco, provincia, dioecesi vel communitate latum fuit, et extra fines ipsius non obligat, ut sunt diversae constitutiones synodales dioecesum aut provinciarum. *Communis.*

23 * Corpus juris canonici universim, de quo hic auctor, praecesserunt plurimae cum apud Graecos tum apud Latinos canonum collectiones, cum primis Dionysiana a Dionysio Exiguo compacta. De hisce collectionibus plures disseruerunt, ut de Marca et P. Constantius; sed omnibus palmam eripuere Patres Ballerinii in amplissimo de antiquis canonum collectionibus et collectoribus tractatu, quem tomo 3 operum S. Leonis M. praemiserunt. Cum hoc tamen non inutile erit conferre Benedictinum Zallwein t. 2 Principior. jur. eccles., qu. 1, c. 3 et seqq. *. Et dividitur in sex partes, scilicet: prima, in Decretum Gratiani; secunda, in Decretales Gregorii IX; tertia, in Decretales Bonifacii VIII; quarta, in Decretales Clementis V; quinta, in Decretales Joannis XXII; sexta, in Decretales variorum Pontificum.

24 Prima igitur pars juris canonici est Decretum Gratiani, quod a suo auctore Gratiano, religioso Ordinis Sancti Benedicti, nomen traxit, qui anno circiter 1150, tempore Eugenii III, hoc opus ex diversis sacrae Scripturae sententiis, Summorum Pontificum et Conciliorum decretis, sanctorum Patrum scriptis, imperatorum etiam legibus et sanctionibus compilavit, ac concordiam discordantium canonum appellavit, et multa de suo adjecit. Hoc Gratiani Decretum componitur ex tribus partibus. Prima pars continet centum et unam distinctiones, in quibus per capita seu canones agitur de jure divino et humano, et de personis ecclesiasticis. Et textus in hac prima Decreti parte contenti citantur ponendo numerum distinctionis, et initium capitis seu canonis, v. g. dist. 1, c. *Jus generale,* ubi legendum est, ut habetur dist. 1, cap. seu canone qui incipit *Jus generale.* Secunda pars continet causas 36, in quibus tractatur de negotiis clericorum et laicorum, et earum ferme quaelibet plures continet quaestiones; et quaelibet quaestio plures canones seu capita. Et textus in hac secunda parte contenti citantur hoc modo, c. *Nullius crimen* 1, qu. 4; lege: capite seu canone, qui incipit *Nullius crimen,* causa prima, quaestione quarta; et, ut facilius textus reperiantur, solet a multis praeponi ad caput seu canonem proprius numerus in ordine, scribendo v. g. *Nullius crimen* 1, causa 1, qu. 4. Inseritur autem causae trigesimae tertiae, de matrimonio agenti, tractatus de poenitentia in quaestione tertia, quae dividitur in septem distinctiones subdivisas per capita seu canones. Et textus in hoc tractatu citantur sic, v. g. cap. seu can. *Petrus doluit* de Poenit., dist. 1; lege: ut habetur de Poenit., dist. 1, cap. seu can. qui incipit *Petrus doluit.* Tertia tandem Decreti pars, quae agit de consecratione ecclesiarum, celebratione missarum, de sacramentis baptismi, confirmationis, eucharistiae, etc., continet quinque distinctiones, quarum quaelibet complectitur varia capita seu canones. Et textus in hac tertia parte contenti citantur hoc modo, cap. vel canon. *Omnes basilicae* de Consecr., dist. 1; lege: capite vel canone *Omnes basilicae* de Consecrat., dist. 1. Vel citantur sic, de Consecr. dist. 1, *Omnes Basilicae,* lege: de Consecratione dist. 1, cap. seu can. qui incip. *Omnes Basilicae.* His adjungi solent quadraginta septem canones poenitentiales, qui sic citantur: Canon Poenitent. 1, vel 2, vel 3, vel 4. Item octoginta quatuor canones, quos *Apostolicos* vocant, dicunturque collecti per sanctum Clementem Papam, et sic citantur: Canon. apostol. 1, vel 2, vel 3, vel 4, sicuti est proprius numerus in ordine.

25 Quamvis necdum sufficienter constet quod Decreto Gratiani universim fuerit attributa auctoritas legis canonicae totum mundum obligantis (consulendus de hujus Decreti auctoritate idem Zallwein qu. 2, cap. 2, § 5 seqq., et Zaccaria Antifebron. t. 11, p. 414 seqq.), nihilominus propter perfectam emendationem, et hujus emendationis approbationem a Gregorio XIII factam, meretur totalem fidem, quod canones aliaque ibidem contenta cum suis originalibus sine errore aut falsitate correspondeant, ut pluribus citatis tradit Barbosa in Collect. DD. ad prooemium Decreti, num. 6 et seq.; Pirhing in Prooemio num. 32; Engel ibid., n. 6; Reiffenstuel ibid., n. 65, et alii passim. * Multum tamen etiamnum desiderari, ut emendatissimum hocce decretum habeamus, inter eruditos constat. Vide Rieggerum in luculenta dissertatione de emendatione Gratiani, praesertim vero praeclaros Berardi in hoc Decretum commentarios Augustae Taurinorum editos *. Hinc canones, aliaque contenta in 26 tali Decreto habent eamdem auctoritatem quam de se haberent et habent apud proprios auctores seu conditores; nec majorem habent per hoc quod referantur in ipso decreto. Sic doctores supracitati, ac alii fere communiter, et expresse Sacra Rota Romana apud Peniam dec. 480, ubi inter alia sic habet: *Nec refert illos canones recenseri in Decreto a Gratiano compilato; quia, cum Gratianus, non publica*

auctoritate, infinita quaeque illa canonum ecclesiasticorum et legum etiam saecularium capitula in suum librum contulerit; nec legis condendae auctoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice liber ille (N. B.) tanquam authenticus et legalis approbatus fuerit, inde fit quod quilibet canon inibi relatus, ex eo tantum quod ibi referatur, non habeat majorem auctoritatem, quam in primo loco consistens de sui natura esset habiturus. Nec Greg. XIII Gratiani librum tanquam legalem authenticavit, cum solum emendari jusserit, et emendationes sine additionibus mandaverit observari. * Rectissime. Interea Gratiano suae debentur laudes et grates, quippe qui quamplurima antiqua documenta nobis conservavit, quae facile injuria temporum intercidissent, et ea, quae hac illac dispersa erant, in unum collegit, atque meliori ordine donavit, ut vel ipse Bohemerus, introduct. ad novam edit. Corp. jur. canon., § 20, fateri non dubitavit. Quamobrem non sine ingenti calumnia Gratianus inter quatuor Satanicae impietatis columnas ponitur apud Gasparem Zieglerum De orig. et increm. juris canon., § 49, ubi quatuor Satanae apostoli nominantur, Gratianus, Petrus Lombardus, et Sancti Franciscus ac Dominicus *.

27 Secunda pars juris canonici sunt Decretales jussu Gregorii IX collectae a S. Raymundo de Pennafort, Ordinis Praedicatorum, circa annum 1234. Istae Decretales sunt sic dictae, quia magis ex Summorum Pontificum constitutionibus et epistolis Decretalibus coalescunt, quam ex Conciliorum decretis; decretum autem Gratiani e contra. Dividuntur istae Decretales in quinque libros, libri in titulo, et tituli in capitula, et citantur ponendo initium vel numerum capituli, et allegando titulum, v. gr., c. *Canonum statuta* de Constitutionibus; lege: capite *Canonum statuta*, tit. de Constitutionibus, et ab aliquibus post initium capituli ponitur etiam numerus sui ordinis, ut facilius reperiatur, v. g. cap. *Canonum statuta* 1 de Constitutionibus; Glossator Decretalium est Bernardus Parmensis. Materiam Decretalium Glossa prooemialis memoriae causa sequentibus versiculis comprehendit:

Pars prior officia parat Ecclesiaeque ministros,
Altera dat testes, et caetera judiciorum;
Tertia de rebus et vita presbyterorum;
Quarta docet quales sint nexus conjugiorum.
Quintaque de vitiis et poenis tractat eorum.

Et brevius hoc versiculo:

Judex, judicium, clerus, sponsalia, crimen.

* De Gregorii IX collectione plura dabunt Doujatius in Praenotionibus Canonicis, illustrissimus Bartholus in Institutionibus, et Zallwein loc. cit., cap. 4 *.

Tertia pars juris canonici est liber sextus Decret., qui post quinque libros Decretalium Gregorii IX, auctoritate Bonifacii VIII compilatus fuit a Guilielmo Ebredunensi, Berengario Biterrensi et Richardo Senensi, circa annum Christi 1297, qui etiam dividitur in alios quinque libros, qui subdividuntur in titulos juxta ordinem in quinque Decretalium libris observatum (omissis tamen illis titulis circa quos specialis controversia de novo non emerserat), ac tituli in capitula. Citatio in hac parte fit ponendo initium vel numerum capituli et titulum, ut in quinque libris Decretalium, cum addito in 6, v. g. cap. *Ut super* 4 de Appellat. in 6; lege: capite, quod incipit *Ut super*, et est quartum in titulo de Appellationibus in libro sexto Decretalium. Glossator hujus libri est Joannes Andreas Bononiensis jurisconsultus. 28

Quarta pars juris canonici sunt Clementinae, id est constitutiones, partim editae a Clem. V, partim ejus jussu collectae, et post ejus mortem promulgatae a Joanne XXII circa annum Christi 1317, et dividuntur in quinque libros, libri in titulos, et tituli in capitula. Citatio fit v. gr. Clement. *Causam electionis* 3 de Elect.; lege: in Clementinis, capite *Causam electionis* 3 de Electione. Glossator est dictus Joannes Andreas Bononiensis jurisconsultus. 29

Quinta pars juris canonici sunt Extravagantes Joannis XXII, id est viginti constitutiones editae a Joanne XXII, et distributae in quatuordecim titulos, et dicuntur Extravagantes, quia vagantur per varias materias ultra illas quae in libris Decretalium habentur, et quia antea extra Corpus juris canonici incerta quasi sede vagabantur, quod nomen adhuc retinent; licet postea in ordinem librorum juris canonici redactae sint. Citatio fit addito nomine hujus Papae, v. gr. Extravag. *Prodiens* Joannis XII; lege: in Extravagante constitutione Joann. XXII quae incipit *Prodiens*. Glossator est Zenzelinus de Cassanis. 30

Sexta pars juris canonici sunt Extravagantes communes, id est constitutiones quae post priora omnia emanarunt a diversis Pontificibus, et dividuntur in quinque libros, libri in titulos, et tituli in capitula, quorum singuli novam et distinctam continent constitutionem vel constitutiones seu extravagantes; vocantur *extravagantes* propter supradictam rationem, et *communes*, quia non ab uno solo Pontifice, sicut extravagantes Joann. XXII, sed a pluribus et diversis Pontificibus sunt editae. Citatio fit ponendo initium capituli, et titulum in quo reperitur capitulum, v. gr. Extravagant. *Ad regimen* 13 de Praebend.; lege: in extravagante quae incipit *Ad regimen*, cap. 13, de Praebend. Glossas addiderunt Joannes Monachus, Guilielmus de Monte Lauduno, et Joannes Franciscus de Pavinis. 31

Corpori juris canonici in quibusdam recen- 32

tioribus exemplaribus ad finem reperitur adjectus Liber septimus Decretalium collectus a Petro Matthaeo jurisconsulto Lugdunensi, et juxta ordinem titulorum in quinque Decretalium libris contentorum distributus. Ast hic, prout nunc est editus, non est auctoritate publica in Corpus juris canonici receptus, licet habeat constitutiones reipsa obligantes, qualia sunt decreta et canones posteriorum conciliorum usque ad Tridentinum inclusive, et constitutiones multae variorum Summorum Pontificum, quae in ipso reperiuntur. * Plura in hoc libro a scriptoribus notantur et quodammodo carpuntur, praesertim vero quod in Tridentini Concilii decretis, quae Matthaeus suae collectioni inseruit, non indigitarit quid synodus novi statuerit, aut in quibus ab antiquiore jure canonico recesserit. Defectum tamen hunc in maximum legentium commodum supplevit Joannes Doujat, in suis ad Lancelotti Institutiones adnotationibus *.

33 De alio septimo Decretalium libro memoratu dignam relationem facit Prosper Fagnan. lib. 2 decret., in c. *Cum venissent* 12 de Judiciis, n. 61 et 62, quae, prout ibi est, hic ad litteram datur, ibi: « Cum Gregorius XIII commisisset prius Flavio Ursino, Francisco Alciato et Antonio Carafae S. R. E. Cardinalibus licentiam compilandi septimum librum Decretalium, multaque ipse manu sua exarasset ac monuisset, sed e vivis ereptus inchoatum opus dimisisset, Sixtus V ejus successor eam curam imposuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587, eique collegas adjunxit Cardinales Aldobrandinum, Mattheium, Columnam. Ex quibus, Cardinali Aldobrandino post obitum Sixti ad pontificatum assumpto, et creatis Cardinalibus ex praelatis ipsius Congregationis Lucio Saxo, Laurentio Blanchetto et Pompeio Arrigonio; extremo anno 1593, factus est finis ea undequaque seligendi et recognoscendi quae inserendi in canonum corpus essent. Magnopere autem haesitatum est num in extrema hac compilatione inseri deberent oecumenicorum Conc. Florent. ac Trident. canones etiam ad dogmata pertinentes; et tandem optimis rationibus in eam itum est sententiam ut insererentur, licet Collectiones tam Greg. IX, Bonifacii VIII et Clementis V, quam in antiquioribus Isidori, Burchardi, Anselmi, Photii, et aliorum paucissimis dogmatibus sint respersae. Itaque volumen pontificia jura, et conciliorum decreta trecentorum prope annorum in quinque libros disposita, suis propriis distributa titulis, compendiaria quadam summa complectens, extremam manum accepit die 25 Julii anno 1598. Sed cum typis jam excusum sub nomine septimi libri Decretalium Clem. VIII prope diem esset publicandum, gravis emersit difficultas, quod, cum decreta fere omnia Conc. Trident. in eo inserta jam in Corpus juris canonici redacta essent, negandum non erat quin jurisperitis liceret eis applicare glossas et commentarios; ita enim in praecedentibus compilationibus factum videmus: nam, ut missas faciamus veteres Graecorum collectiones, quibus suas addiderunt interpretationes non modo Alexius, Aristenus, Joannes Zonaras et Theodorus Balsamon, verum etiam Joannes Scholasticus, et Photius ambo Constantinopolitani antistites, et Matthaeius Bastenus monachus, Constantinusque Harmenopolus atque Arsenius; apud Latinos prima decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III ex decretis antiquorum conciliorum et summorum Pontificum constitutionibus a Gratiano omissis, fecit Bernardus praepositus Papiensis, mox Faventinus Episcopus, et Breviarum Extravagantium inscripsit, licet privato ejus nomine edita fuerit, glossatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium et Rogerium. Similiter ad secundam privatam compilationem Gilberti et Alani, quam suo nomine edidit Joannes Gallensis eorum discipulus, glossemata fecerunt idem Joannes, Hugo Ferrariensis Episcopus, et Bernardus major Compostellanus. Quemadmodum, et ad tertiam, quae a Bernardo Archidiacono Compostellano propria auctoritate Romae confecta, et ideo Romana appellata, ac deinde omnium prima liber Decretalium conscripta fuit, glossas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Jacobus, et omnium copiosissime Tancredus, ut constat ex vetusto codice antiquarum compilationum ab Anagnia civitate in bibliothecam Vaticanam delato, licet Joann. Andr. putaverit glossas ad hanc compilationem composuisse Paulum Hungarum. Quartae itidem compilationi, cui addita fuerunt capita septuaginta et unum generalis Concilii Lateranensis paulo ante celebrati, glossae fuerunt applicatae, licet de auctoribus variae sint opiniones; alii enim illas tribuunt Joanni, alii Roberto sive Rogerio. Et praetermissa quinta, quam idem Tancredus compaginavit ex constitutionibus Honorii III, ad sextam itidem compilationem, quam Gregorius IX ex quinque compilationibus praecedentibus in quinque libris Decretalium disposuit, opera scilicet Raymundi tunc ejus capellani et poenitentiarii, mox tertii Ordinis Praedicatorum magistri generalis, glossas edidit Bernardus de Botono Parmensis et canonicus Bononiae. Sed et ad sextum librum Decretalium Bonif. VIII, quae septima fuit compilatio, Jo. Andr. Bononiensis applicuit glossas, quae in hoc praevaluerunt glossis Joann. Monachi Cardinalis (fuerunt enim concurrentes, ut idemmet Jo. Andr. testatur in praefatione ejus libri). Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V, a Joanne XXII publicatam, glossas confecit idem Joann. Andr., et ad Extravagantes, quae una cum Decretalibus Gregorii IX, Sexto, Clemen-

tinis, Corpus juris canonici constituunt, ut declaravit Gregorius XIII in Const. quae incipit: *Cum pro munere*, Zenzelinus de Cassanis et Guilielmus de Monte Lauduno glossas applicaverunt, et apostillas Joannes Franciscus de Pavinis Rotae auditor. Itidem veterum canonum expositores, Ruffinum, Silvestrum, Jo. Hispanum, Joannem Faventinum, Goffredum, Melendum, Bartholomaeum Brixien., Joannem de Deo, et alios quamplures recenset Guilielmus Durand. in prooem. Spec., n. 14, et ibi fusius Jo. Andr. in add. inc. B. Parm. lit. M. Quod igitur ad veteres canonum collectiones factum est, nulla ratio suadebat cur non idem esset permittendum ad extremam hanc compilationem septimi libri Decretalium. Id vero ex diametro adversabatur Constit. Pii IV, prohibentis ne super decretis Concilii Tridentini edantur glossae et commentarii, ullumque omnino interpretationis genus. Tanti autem hujusmodi prohibitio habita fuit, ut hanc unam ob causam substiterit hujus voluminis publicatio miris elucubrata laboribus ac vigiliis, et praesulum, gymnasiorum, totiusque Ecclesiae vocibus efflagitata; ita ut propterea nullus restet dubitandi locus quin Constitutio Pii IV interdicat etiam probabilem glossatorum interpretationem. Hactenus Fagnanus. »

34 Extra corpus juris plures alii libri sanctiones habentes exstant, scilicet: *Concilia generalia et provincialia a Summis Pontificibus approbata, Bullarium, Regulae cancellariae, Declarationes Cardinalium, et Decisiones Rotae Romanae.* De Conciliis, vide verb. *Concilium.* De Bullario stat certum quod bullae seu constitutiones pontificiae in ipso contentae, si probantur authenticae et originali suo conformes, habeant vim obligandi, secus non, uti recte Plettenberg, in Introductione ad jus canonicum, c. 19, advertit, et alii passim. De Regulis Cancellariae, vide verb. *Cancellaria.* De Declarationibus Cardinalium, vide verb. *Declarationes Cardinalium.* De decisionibus Rotae Romanae est certum quod, licet istae faciant jus inter partes ipsas litigantes, non tamen faciunt jus universale, ut docet Franciscus de Pavinis in Praeludio Extravagantium Joann. XXII, et communis aliorum; vide verb. *Auditores Rotae.*

35 Canones et leges mixtim allegantur in utro-
36 que foro, quando sibi non contradicunt; colligitur ex can. *Si in adjutorium* 7, dist. 10, ibi: *Si in adjutorium vestrum etiam terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus, cum adversus injuriosos civem Romanum se esse protestatus est;* et concordat textus in can. *De capitulis* 9, et can. *Certum* 12, ead. dist. 10, juncto cap. 1 de Novi operis nuntiation., cum similibus, et patet experientia apud omnes canonistas et legistas. Hinc casus in jure civili dubius, sed in canonico clare decisus, procedit quoque in foro civili, et e contra, cap. 1 de Novi operis nuntiatione, ibi: *Sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur,* ubi Glossa verb. *Adjuvantur* notabiliter infert: *Et ita in causa ecclesiastica leges possumus allegare, ut, etiamsi canones deficiant, possit judicari secundum leges,* et Abbas ibid., num. 3, dicit expresse: *Causa Ecclesiae debet decidi per jus civile in defectu canonum; omnes enim leges principum non contradicentes canonibus sunt approbatae per Ecclesiam, ut patet hic;* et Fagnanus in cap. *Cum esses,* n. 18, de Testam., sic inquit: *Ubicunque non reperitur aliqua dispositio juris civilis expresse immutata a jure canonico, non debemus inducere discrepantiam inter jus canonicum et jus civile. Imo lex civilis servari debet etiam in foro Ecclesiae,* ut c. 1, et ibi Abbas num. 2, Joan. Andr. n. 6, de Novi operis nuntiatione, et alii communiter.

Quando inter jus canonicum et civile est 37
aperta contrarietas et diversitas, eaque est de re profana, nec attingit conscientiam vel peccatum, ut circa solemnitates testamentorum, judiciorum, contractuum, aliorumque similium actuum, quodlibet jus est in suo foro servandum, scilicet in terris Papae subjectis jus canonicum, in terris imperii saecularis jus civile; can. *Quoniam*, dist. 10, et can. *Cum ad verum* 6, dist. 96, et concordat cap. *Solitae* 6 de Majorit. et obedient., cap. *Novit* 13, § 1, de Judiciis, et cap. *Per venerabilem* 13, § *Rationibus,* Qui filii sint legitimi.

Quando autem inter jus canonicum et civile 38
est aperta contrarietas in materia conscientiae et peccati, v. g. in praescriptione cum mala fide, in usuris et hujusmodi materiis peccatum foventibus, standum est juri canonico, relicto jure civili, etiam in terris imperii saecularis; in spiritualibus enim, et ubi agitur de salute animae, jurisdictio Papae, tanquam Christi vicarii et communis animarum pastoris, etiam in terras imperii saecularis et totum mundum extenditur, ut tenet communis catholicorum per textum in cap. *Solitae* 6 de Majorit. et obed., vers. *Quod autem,* et in cap. *Novit* 13 de Judiciis, Extravag. *Unam Sanctam* de Majorit. et obed. Et ratio est quia tunc leges civiles foventes peccatum censentur esse correctae per canones; lex autem correcta non dicitur amplius lex, ut recte docet Glossa in l. ult. ff. ad Legem Cornel. de falsis; Fagnan. in c. *Cum esses,* num. 167, de Testamentis, et communis aliorum, arg. cap. *Licet Romanus* de Constitutionibus in 6, et leg. *Sed et posteriores* ff. de Legibus, ubi statuitur quod lex posterior revocet priorem directe contrariam, etiam non facta ejus mentione.

Adducuntur plures correctiones juris civilis 39
factae a jure canonico. Jus civile in l. *Sicut,*

et l. *Omnes*, et l. *Cum notissimi* Cod. de Praescript. 30 vel 40 annorum, permittens praescriptionem longissimi temporis cum mala fide est correctum per jus canonicum in c. *Quoniam* 20 de Praescriptionibus, ubi leges civiles allegatae, velut nutritivae peccati expresse revocantur, addita ratione: *Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum quae absque mortali peccato non potest observari.* Jus civile in l. 1 ff. de Usuris, et l. *Eos qui* Cod. eod. cum similibus, ubi censentur licitae usurae, vel saltem permittuntur, est correctum per jus canonicum in cap. *Super eo* 4, cap. *Cum tu* 5, c. *Praeterea* 7 de Usuris, juncta Clement. unic. eod., ubi Usurae expresse prohibentur sub gravissimis poenis. Jus civile in l. *Patri* et seq. ff. ad legem Juliam de Adulteriis, ubi licitum est patri occidere adulterum in fragranti crimine cum filia deprehensum, dummodo et filiam occidat, et in l. *Marito* ff. eod., ubi idem permittitur marito respectu certarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua, est correctum per jus canonicum, in c. *Si non licet* 9, caus. 23, qu. 5, c. *Inter haec* 6, et can. *Admonere* 8, caus. 33, qu. 2, cum similibus, ubi expresse prohibetur talis occisio, et concordat propositio 19 inter damnatas ab Alexandro VII: *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Aliae plurimae correctiones juris civilis factae a jure canonico possent adduci, sed brevitatis gratia relinquuntur videndae apud auctores, et praesertim apud Baptistam a S. Blasio tom. 1, Tract. contradictionum juris canonici cum jure civili, ubi de istis duas centurias recenset.

40 In materia spirituali et sacramentorum, neglecta seu relicta dispositione juris civilis, universim ad jus canonicum est recurrendum. Haec enim tractare et definire non spectat ad potestatem saecularem, sed ad spiritualem et ecclesiasticam, textu expresso in cap. *Decernimus* 2 de Judiciis, cum similibus. Hinc, quamvis jure civili in l. *Nuptiae* 2 et 18 ff. de Ritu nuptiarum, et l. *Nec filium* Cod. de Nuptiis, et § 1 Institut. eod., declaretur invalidum matrimonium quod filiifamilias contrahunt sine consensu parentum in quorum potestate existunt, standum tamen est juri canonico, in can. *Sufficiat* 2, caus. 27, qu. 2, et can. *Hoc Sanctum* 16, caus. 32, qu. 2, cum similibus, ubi talis consensus non requiritur nisi de honestate, juncto Conc. Trident. sess. 23, c. 1, de ref. matrim., ubi oppisitum asserentes anathemate damnantur.

41 Item negliguntur et relinquuntur leges civiles disponentes de personis et rebus ecclesiasticis, et quoad ista est omnimode standum dispositioni juris canonici; can. *Bene quidem* 1, can. *Denique* 5, can. *Cum ad verum* 6, can. *Satis* 7, can. *In scripturis* 9, dist. 96, cap. *Ecclesia* 10 de Constitutionibus; ubi expresse id statuitur, quamvis leges civiles favorem ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum concernant, ibi: *A quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod ecclesiarum etiam respiciat commodum et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* * Confer cl. P. Zech. in suis Praecognitis juris canonici, tit. 20, ubi agit de origine praecipuarum differentiarum inter jus canonicum et jus civile: item quale jus sit sequendum? Neque omittendus Bartholus in Institutionibus juris canonici, in quibus plura offendes a jure canonico in jure civili emendata *.

Jura juribus, quantum fieri potest, sunt con- 42
cordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso in cap. *Cum expediat* 29 de Elect. in 6, ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, et eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari;* et concordat textus in l. unic. de Inofficios. dotibus, ibi: *Leges legibus concordare promptum est,* cum similibus. Unde in l. *Non est novum* 25 et seq. ff. de Legibus, generaliter sancitur, ad evitandas jurium correctiones, leges priores esse trahendas et explicandas per posteriores, et e contra, has per priores, ibi: *Non est novum ut priores leges ad posteriores trahantur, etc. Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint.* Ubi tamen est manifesta 43
jurium contrarietas non admittens congruam conciliationem, tunc standum est posteriori decisioni seu constitutioni: lex enim posterior revocat priorem directe contrariam, etiam non facta ejus mentione, textu expresso in cap. *Licet Romanus* 1 de Constitutionibus in 6, ibi: *Licet Romanus Pontifex, qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscatur,* etc. Concordat l. *Sed et posteriores* ff. de Legibus, ibi: *Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint.* Unde etiam in testamento statur ultimo, quamvis in ipso non fiat mentio de priori, l. *Si mihi et tibi* ff. de Legatis 1, et can. *Ultima voluntas* 4, caus. 13, qu. 2.

Jus, prout est objectum justitiae, est facul- 44
tas legitima quam quis habet ad aliquam rem obtinendam vel retinendam, aut ad aliquid faciendum; ita ut ab illius rei obtentione seu retentione, vel ab illa actione facienda licite impediri non possit. *Est in re communis.* Et in hoc sensu dicitur quis jure suo uti, habere jus agnationis vel cognationis ad haereditatem vel tutelas; quod jus necessitudinis appellatur in l. ult.ff. de Just. et jure. Item in hoc sensu dicitur haeres succedere in omne jus defuncti: Reg. juris 59 et 62 in 6. Item in hoc sensu dicitur: *Nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur,*

l. *Nullus* ff. de Regul. jur. Item in hoc sensu dicitur: *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur;* regul. 19 juris in 6. Item in hoc sensu dicitur: *Juri suo quilibet renuntiare potest,* cap. *Si diligenti* 12 de Foro compet., cap. *Si de terra* 6 de Privilegiis. Item in hoc sensu dicitur: *Qui juri suo semel renuntiat, non potest postea ad illud redire,* can. *Quam periculosum* 8, caus. 7, qu. 1, c. *Cum inter* 16 de Election., juncta Glossa, ibid.

45 Jus taliter acceptum dividitur in jus in re, et in jus ad rem; cap. *Quoniam* 8 de Concess. praebend. in 6, ibi: *Quibus jus non esset*
46 *quaesitum in re, licet ad rem.* Jus in re seu reale, est illud quod per ipsam rei traditionem acquiritur; jus autem ad rem, seu personale, est illud quod aliquo justo titulo habetur ad rem, ut ejus traditio fiat. *Sic in re communis.*
47 Unde, ut vides, *jus in re* seu *reale* dat actionem in ipsam rem; ita ut habens jus in re habeat actionem ad eam sibi vindicandam, a quocunque possideatur. Sic, verbi gratia, si equus Pauli fuit furto ablatus, poterit eum Paulus repetere, ubicunque invenerit, non obstante quod alius equum bona fide emerit, quia talis equus est Paulo obrectus, et ipse respectu hujus equi habet jus in re; § *Omnium* Instit. de Action., et ibi Glossa fin. l. *Officium* 9 ff. de Rei vindicat. *Jus* autem *ad rem* seu *personale* non dat actionem in ipsam rem, sed in personam impedientem consecutionem rei. Sic verbi gratia si quis habeat jus ad rem sibi donatam, venditam, sed nondum traditam, seu per electionem, postulationem, aut praesentationem ad beneficium ecclesiasticum nondum sibi collatum, non potest ipsam rem seu beneficium vindicare, atque in judicio repetere, quia res illa nondum est facta sua ante actualem traditionem, sicuti nec beneficium factum suum ante actualem collationem, sed solum poterit actionem personalem instituere adversus eum qui ipsum fraudavit, seu injuste impedit vel impediverit ab illius rei seu beneficii consecutione; l. penult. Cod. de Action. et oblig. Hinc patet quod duo possint habere jus respectu unius et ejusdem rei, unus scilicet *jus in re,* et alter *jus ad rem;* verbi gratia, Paulus vendens domum Titio, pretio nondum soluto, et domo nondum tradita, habet adhuc jus in domo, Titius autem jus solum ad domum.
48 Unde, ut totum hoc melius intelligatur, notandum est quod actio ut sic, quae ut habetur § 1 Institut. de Action., *est jus persequendi in judicio, quod sibi debetur,* dividitur in actionem realem et personalem, ut docet communis et clarissimus textus in § *Omnium* Instit. de Actionib., ibi: *Omnium autem actionum summa divisio in duo genera deducitur, aut enim in rem sunt, aut in personam; nam agit unusquisque, aut cum eo qui ei obligatus est vel ex contractu vel ex maleficio, quo casu proditae sunt actiones in personam: per quas intendit adversarium ei dare aut facere oportere, et aliis quibusdam modis; aut cum eo agit qui nullo jure ei obligatus est; movet tamen ei de aliqua re controversiam, quo casu proditae actiones in rem sunt; veluti si rem corporalem possideat quis, quam Titius suam esse affirmet; possessor autem dominum ejus se esse dicat, nam si Titius suam esse intendat, in rem actio est.*

Justitia non semel pro virtute omni ac sanctitate sumitur; sic Prov. xi, v. 6: *Justitia* 49
rectorum (scilicet virtuosa et sancta vita) *liberabit eos.* Matth. iii, vers. 15, dum Christus Joanni baptizare recusanti dixit: *Sic enim decet nos implere omnem justitiam,* nempe omnem virtutem et perfectionem. Matth. v, vers. 6: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam* (videlicet virtutem et sanctitatem), *quoniam ipsi saturabuntur.* Ibid., vers. 20: *Nisi abundaverit justitia vestra* (id est virtus, et religio, et sanctitas) *plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum;* ut enim in hunc textum inquit meus Lyranus, illi magis secundum opera justi appellari, quam secundum voluntatem affectabant; ad salutem autem non sufficit bona doctrina, nisi adsit bona vita: hinc viros sanctos et virtute praeditos, justos appellari ex sacris litteris et sanctis Patribus passim deprehendimus; estque justitia sic sumpta una ex octo beatitudinibus quas in monte Christus docuit (Matth., cit. cap. v). At, prout ad praesens spectat, justitia tanquam peculiaris virtus, et prima ex cardinalibus attenditur; sicque accepta describitur quod sit constans et perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi. *Communis* cum Ulpiano in l. *Justitia* ff. de Justitia et jure.

Justitia haec communissime dividitur in *le-* 50
galem seu *universalem,* et *particularem.* Justitia legalis seu universalis *est virtus ordinans hominem a suis actibus ad bonum commune reipublicae seu communitatis,* id est, virtus qua homo reddit et praestat quod justum et debitum est ipsi communitati ad sui conservationem. Justitia particularis *est virtus quae cuique particulari personae jus suum debitum reddit,* seu, quod idem est, *virtus quae recte inter se ordinat et adaequat homines quoad commutationem bonorum particularium et distributionem bonorum communium.* Haec justitia 51
particularis subdividitur in *distributivam* et *commutativam.* Communis ex Aristotele v Ethicor., cap. 2. Justitia distributiva est quae distribuit bona communitatis in singulas partes secundum debitam proportionem dignitatis vel meriti cujusque, sicut e contra etiam onera communitatis secundum proportionem facultatis cujusque. Justitia commutativa est quae commutat bona particularia inter ipsas partes

communitatis secundum aequalitatem debitam, sive ex contractu, sive ex delicto propter damnum alteri illatum. Et haec justitia commutativa observatur inter partes, quando fit commutatio voluntaria, et ex contractu cum consensu utriusque, scilicet dantis et accipientis: ut in emptione, venditione, mutuo, aliisque contractibus, considerando solum valorem rerum sine ullo respectu ad personas, uti videlicet tanti valeat res reddenda, quanti valet accepta, ut centum reddendo pro centum, qualescunque sint personae contrahentes et commutantes, sive nobiles, sive ignobiles. Et observatur etiam, quando commutatio est involuntaria, et ex delicto, seu damno injuste illato, ut cum quis alicui invito aliquid suum aufert, seu damnum injustum infert in bonis fortunae, famae vel vitae. Si quis enim furatus sit alteri equum aestimatum 40 scutis, injuste per injuriam combusserit alterius domum aestimatam centum scutis, debet totidem ei restituere, etiamsi nullum pactum cum ipso inierit; quia rem ablatam reddere, et damnum injuste illatum resarcire cogitur. *Communis.*

52 Justitia distributiva et commutativa varie differunt, praecipue vero in tribus, scilicet *in aequalitate, in alteritate et in debito.* In aequalitate differunt, quia justitia commutativa servat aequalitatem simpliciter, et arithmeticam, id est rei ad rem, ut centum ad centum sine ullo habito respectu ad personas. Justitia vero distributiva servat solum aequalitatem secundum quid, et geometricam, id est solum aequalitatem inter proportionem et proportionem, ut nimirum talis sit proportio inter bona et onera, quae distribuuntur, qualis est proportio inter conditiones et qualitates personarum quibus fit distributio. In alteritate differunt, quia justitia commutativa proprie et totaliter est ad alterum, sive ad personam adaequate et totaliter distinctam; justitia vero distributiva non est omnino ad alterum, seu ad personam adaequate et totaliter distinctam, sed est totius reipublicae seu communitatis ad partem seu membrum illius; pars autem non adaequate et omnino distinguitur a toto, sed in toto includitur. In debito differunt, quia justitia distributiva non continet proprie ac stricte debitum, sicuti justitia commutativa. Nam ille, cui ex emptione, verbi gratia, vel donatione res debetur, longe majus et arctius jus habet ad illam, tanquam sibi jure proprio debitam petendam, quam ad petendam partem boni communitatis, verbi gratia officium, dignitatem, beneficium, etc.; longeque gravior committitur injuria contra justitiam commutativam, quam contra justitiam distributivam.

53 Sola enim justitia commutativa, si violetur, proprie et per se inducit obligationem restitutionis; justitia autem distributiva non inducit obligationem restitutionis, ratione sui, erga partem neglectam, sed ratione justitiae commutativae, si ei sit adjuncta, solum aliquando per accidens erga ipsam communitatem, ut si princeps contulit officium indigno cum detrimento reipublicae, tenebitur ad compensationem damnorum, etc., Card. de Lugo de Justitia et jure, tom. 1, disp. 1, sect. 3, a num. 51, ubi testatur de communi Lessius lib. 2, cap. 1, num. ultimo, et c. 32, dub. 3; Rebellus lib. 1, qu. 3, n. 18; Sporer tom. 2, tract. 4, Praeliminar. ad praecept. secundae Tabulae, c. 1, sect. 3, n. 37, et alii passim.

54 Non potest inter Deum et hominem intercedere justitia rigorosa et stricta, sed solum justitia latius sumpta. *Communis.* Justitia enim rigorosa et stricta requirit ex parte debitoris perfectum debitum solvendi: implicat autem ut sit in Deo perfectum debitum solvendi respectu creaturae, et in creatura perfectum jus exigendi respectu Dei, adeoque, etc. Latius vero sumpta justitia potest intercedere inter Deum et hominem, quia si justitia sumatur praecise pro obligatione adimplendi promissa, potest Deus ex justitia aliqualiter teneri creaturae, uti ex tali justitia debet justis coronam gloriae, juxta illud Apostoli 2 ad Timoth. IV: *In reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Hinc S. Augustinus de talis justitiae debito loquens in psalm. XXXVIII, circa finem, dicit: *Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiendo sed promittendo;* et serm. 16 de verbis apostoli, cap. 2, quasi Deo recordans talis justitiae debitum, sic ipsum alloquitur: *Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti.*

55 Inter patrem et filium, dominum et mancipium, maritum et uxorem formaliter qua tales sunt, non potest esse justitia proprie et simpliciter, sed solum improprie et secundum quid. *Communis.* Et ratio est quia justitia perfecta debet esse ad alterum, qui scilicet natura et jure sit ab altero distinctus: Filius autem, mancipium seu servus, et uxor, quatenus tales sunt, non sunt natura et jure a patre, domino et marito distincti, adeoque, etc. Filius namque, ut talis, est quasi pars patris et natura, quippe ex paterno semine natus. Unde ea quae debet filius patri, non debet ut distinctus ab ipso, sed ut ejus pars, et ea quae pater debet filio, non debet alteri, sed ut sibi ipsi, seu ut suae parti. Sic servus non censetur alter a domino, cum non sit sui juris, sed domini, ipsiusque instrumentum animatum ad opera domestica, et quiddam ex ejus bonis, adeo ut possit illum, ut rem suam, vendere, donare, commutare. Ita etiam uxor est aliquid mariti, et e contra, cum sint moraliter unum corpus et una caro, et sic non censentur distincti in ordine ad regimen domesticum, cum jus uxoris ad illud sit juris viri, seu dependens a viro,

adeoque inter ipsos non potest esse justitia proprie et simpliciter, sed solum improprie et secundum quid.

56 Inter supradictos autem materialiter sumptos, ac quatenus homines sunt, et singuli peculiare jus vel dominium habent, potest esse justitia proprie et simpliciter. *Communis.* Et ratio est quia supradicti materialiter sumpti, quatenus homines sunt, sunt sui juris, et ab invicem independentes in multis rebus, nec accipitur unus ut pars alterius, sed quilibet, ut persona singularis et capax ex bonis sibi propriis ineundi contractus; filius namque non solum jam emancipatus, tanquam verus dominus omnium bonorum suorum, sed etiam minorennis adhuc sub patria potestate constitutus, tanquam verus dominus suorum bonorum castrensium vel quasi castrensium, potest cum eodemmet suo patre inire veros contractus emptionis vel venditionis, vel alios ex justitia obligantes, juxta l. 2 ff. de Emptione. Sic mancipium seu servus, tanquam verus dominus proprii peculii, potest medio ipso inire cum domino contractum redemptionis, ita ut dominus peccaret contra justitiam, si, eo pacto inito acceptaque pecunia, servum non manumitteret. Ita etiam uxor, tanquam vera domina bonorum suorum paraphernalium potest de ipsis cum marito inire contractus ex justitia obligantes. Tum quia etiam, quoad debitum conjugale et dotis legitimam administrationem, est inter uxorem et maritum juris stricti aequalitas, adeoque justitia simpliciter, cum negatio debiti et dotis dissipatio sint proprie contra justitiam, ut tenent omnes. Tum etiam quia singuli omnium supradictorum habent sibi proprium et strictum jus famae et vitae, unde universaliter delicta inter patrem et filium, servum et dominum, uxorem et maritum, ut homicidium, injusta infamatio, furta de bonis non subjectis, sunt vere contra justitiam simpliciter; imo sunt delicta contra justitiam qualificata, adeoque inter ipsos materialiter sumptos, quatenus homines sunt, potest esse justitia proprie et simpliciter.

57 Justitia praemiativa, quae pro meritis reddit praemia, et vindicativa seu punitiva, quae delictis reddit supplicia, utraque deducitur saltem per imitationem et similitudinem ad justitiam tam distributivam quam commutativam, ut patet inductione; tunc enim justitia praemiativa reducitur ad distributivam, quando munera, officia, honores et hujusmodi in praemium propriorum meritorum et beneficiorum praestitorum distribuit, inaequaliter tamen juxta inaequalitatem ac proportionem status et conditionis, dando scilicet plus personis dignioribus et praestantioribus, quam minus dignis et minus praestantibus, ut communiter fieri solet. Tunc autem justitia praemiativa reducitur ad commutativam, quando praemia distribuit aequaliter juxta aequalitatem meritorum, nulla habita ratione conditionis, dignitatis et status personarum quibus fit illa distributio. Ita etiam tunc justitia vindicativa seu punitiva reducitur ad distributivam, quando nocentes, ut par est, punit, habita tamen ratione dignitatis seu status personarum; sic alapa data, verbi gratia, a persona potente et magnae dignitatis, levius punitur quam data a persona infimae plebis; quamvis sit data eidem personae; tunc vero justitia punitiva seu vindicativa reducitur ad commutativam, quando servat aequalitatem inter poenam et delictum, aequalia inferendo supplicia pro aequalibus delictis, nulla habita ratione conditionis, dignitatis et status personarum, quibus supplicia inferuntur. Mastrius in 3, disp. 7, n. 177; Reiffenstuel Theolog. moral., tract. 6 de justit. et jure, dist. 2, qu. 2, n. 19, post Scotum 4, dist. 46, qu. unic., § *Hoc prima,* et plures alios.

Adversus jus divinum non praescribitur. Be- 58
nedictus XIV tom. 21, Const. 3 incip. *Declarasti Nobis.* Nec adversus jus ecclesiasticum in his quae praecepta sunt universalis Ecclesiae. Idem, ibid.

Alia ad rem, vide in Additionibus ex aliena 59
manu ad verb. *Lex,* art. 1.

ADDITIONES CASINENSES.

Agitur sub n. 38 h. articuli de contrarietate, 1
ubi intervenit, inter jus canonicum et civile.

Liceat nunc rem abundantius evolvere, comparatione facta inter utrumque, ecclesiasticum nempe et jus civile Romanum.

« Ut rite in hac materia procedamus, me- 2
minisse oportet, ex legibus civilibus aliquas esse jure canonico expresse approbatas, aliquas expresse correctas atque abrogatas, aliquas vero neque approbatas neque improbatas, sed silentio praetermissas. » Ita Bened. XIV de synod. dioeces., lib. 9, cap. 10, n. 1.

Ut a primis initium rite ducamus, aliquas 3
ex iis indicabimus matrimonium repicientes. — Olim ex Romanae Ecclesiae disciplina impotentiae ergo minime matrimonia dissolvebantur. Et hujusmodi conjugiis occurrentibus, in quibus impotentia perpetua deprehenderetur, responderi solebat mulieri ut conjugem suum, quem tanquam virum habere non poterat, in fratris locum haberet, juxta quod rescriptum legitur ab Alexandro III in haec verba: *Consuetudo est Romanae Ecclesiae, in similibus taliter tenere, quod si non potest eam sicut uxorem habere, ipsam habeat ut sororem.* Cap. 2 de Frigid. et malefic., in 1. Collect. Decret. apud Ant. August.

Hodie vero, sic idem Benedictus XIV: *Im-* 4
potentia perpetua recensetur inter impedimenta matrimonium dirimentia, de quo in cap. *Fraternitatis* ac toto titulo de Frigidis et maleficiatis, ibidem, n. 2.

5 « At quoniam, prosequitur Lambertinus, post contractum conjugium frequenter contingit constare quidem de alterutrius conjugis impotentia, sed valide dubitari num ea sit perpetua vel potius temporanea, seu an sit insanabilis vel possit naturali arte sanari; idcirco leges civiles, quando impotentiae signa aut evidentia aut indubitata non sunt, certum conjugibus praescripsere tempus, intra quod operam dare possint rei conjugali suasque vires experiri, adhibitis etiam opportunis remediis quae peritorum judicio apta sint ad illas reficiendas et roborandas, si adhiberi queant citra grave vitae periculum et valetudinis detrimentum. Ad hujusmodi experimentum Justinianus imperator, in l. *In causis* Cod. de Repudiis, praefinivit biennium; sed postea, ratus non posse intra biennium certum ferri judicium de impotentiae perpetuitate, in Novella 22, § *Per occasionem,* illud prorogavit ad triennium, loc. cit., num. 2.

6 Lubet afferre hic utrumque textum Justinianaeum, tenoris sequentis: « In causis jam dudum specialiter definitis, ex quibus recte mittuntur repudia, illam addimus, ut, si maritus uxori ab initio matrimonii usque ad duos annos continuos computandos, coire minime propter naturalem imbecillitatem valeat, possit mulier, vel ejus parentes sine periculo dotis amittendae repudium marito mittere. » L. 10 Cod. de Repudiis.

7 Postea in Novella 22, cap. 6, sic idem imperator constituit: « Per occasionem quoque necessariam et non irrationabilem distrahitur matrimonium, quando aliquis impotens fuerit coire mulieri, et agere quae a natura viris data sunt; si *biennium* quidem, secundum de hoc a nobis pridem scriptam legem, transcurrat ex nuptiarum tempore, ille vero quia pro veritate est vir non ostendat; licebit... mulieri, aut ejus patribus disjungere matrimonium, et mittere repudium... Hanc itaque legem corrigimus brevi quadam adjectione: non enim *biennium* numerari solum ex ipso tempore copulationis, sed *triennium* volumus: edocti namque sumus... quosdam, amplius quam biennnium temporis non valentes, postea potentes ostensos ministrare filiorum procreationi. »

8 Hanc autem Justiniani sanctionem expresse Coelestinus III approbavit in cap. *Laudabilem* 5 de Frigidis et maleficiatis, cujus haec sunt verba: « Laudabilem, etc., et infra... Sollicite quoque ad ultimum requisivisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulae nuptialis, in qua si defecerint, separentur. Nos vero... in praesenti consultatione sentimus ut, si naturaliter frigidus non potest illa, quam duxit, uti pro conjuge, a tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, usque ad triennium secundum *authenticum legale* cohabitent, quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint et... mulier per justum judicium de viro probare potuerit quod cum ea coire non possit, accipit alium. »

Ac proinde (modo relatum Justiniani Novellae 22, cap. 6) in foris ecclesiasticis *tanquam lex canonica allegatur, et ubique religiose custoditur;* ait Benedictus XIV, loc. et num. cit. 9

Pari modo quantum ad cognationem civilem attinet, leges Romanae, turpe atque inhonestum reputantes matrimonia inter eos iniri qui etiam imaginaria ac ficta ista cognationis specie conjunguntur, irritas decrevere nuptias: 1° Inter adoptantem et adoptatum atque ab isto descendentes; 2° inter adoptatum et filios naturales adoptantis; 3° inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis; aliis insuper ad rem notatis, prout in evolvendis ex Lucio nostro matrimonii impedimentis, infra v. *Matrimonium* videbimus. 10

Jam vero et cognationem legalem, et quae ex ea ad nuptias profluunt obstacula, eo prorsus modo quo a jure civili statuta fuerant, universim recepit approbavitque Nicolaus I, in Responsione ad consulta Bulgarorum, cap. 21, cujus responsionis fragmenta referuntur in can. *Ita diligere* 1, caus. 30, qu. 3, in cap. unic. de Cognatione legali, in haec sane verba: *Ita diligere, ibi... Quandoquidem nec inter eos qui adoptione filii sunt, venerandae Romanae leges matrimonia contrahi permittunt.* Apud Bened. XIV loc. cit., n. 1. 11

Hactenus de legibus civilibus a jure canonico expresse receptis et approbatis. Longe plura proferre possumus exempla legum abrogatarum et correctarum, quae scilicet cum sanctionibus canonicis minime cohaererent. 12

Ut vero in hac re accurate procedamus, illud utique notandum venit, differentias seu contrarietates speciales inter jus civile Romanum, atque canonicum, generatim ad quinque capita reduci. Vel enim spectant materiam conscientiae, et ubi periculum immineat peccati; vel res ecclesiasticas et spirituales; vel processum judiciarium; vel res seu materias profanas; vel poenas delinquentibus debitas: de his sigillatim praestat disserere. 13

Quantum ad primum hujusmodi praecipue differentiae observandae veniunt. 14

I. De jure Romano possessor malae fidei, res sic possessas praescribit tempore longissimo l. 3, l. 4 Cod. de Praescr. 30 vel 40 an. — Secus est de jure canonico, ut ex cap. ult. de Praescr., ubi allegatae leges civiles velut nutritivae peccati expresse revocantur, hoc sane pacto: *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, synodali judicio definimus ut nulla valeat absque bona fide praescriptio, tam canonica quam civilis; cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum,*

quae absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet ut qui praescribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienae.

II. Sic pactum factum patri a filia, dum nuptui tradebatur, quod, de dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, non valet jure civili, quamvis sit juratum (Reiffenst. in Decret. Prooem., § 11, n. 3) ex l. *Pactum* 3 Cod. de Collationibus, ibi: « Pactum dotali instrumento comprehensum, *ut contenta dote, quae in matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna regressum haberet,* juris auctoritate improbatur, nec intestato patri succedere filia ea ratione prohibetur. » — Secus dicendum de jure canonico, ubi juramentum fuerit interpositum; cap. *Quamvis* de Pactis in 6, ibi: *Quamvis pactum patri factum a filia dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis; si tamen juramento non vi nec dolo praestito firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debebit: cum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.*

III. De jure civili usurae vel censentur licitae l. 1 ff. de Usuris, ibi: *Placuit licitas usuras peti posse,* juncta l. *Eos qui* Cod. eod., vel saltem ibidem permittuntur. — At his sanctionibus « Ecclesiae legibus est derogatum, ac severe vetitum, seu verius jure naturali et divino vetitum declaratum, quidquam lucri, etiamsi minimum sit, ex mutuo reportare: quod ex can. 43 inter apostolicos, ex can. 2 Conc. Illiberitani, ex can. 12 Conc. Arelatensis I, ex can. 16 Concilii Carthaginensis III, aliisque pluribus Ecclesiae sanctionibus, atque ex communi sanctorum Patrum sensu aperte constare inferius demonstrabimus. » Ita Benedictus XIV de Synod. dioeces. lib. 9, cap. 11, n. 1. Vide dicenda et addenda sub v. *Usura.*

IV. De Lege civili *Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet.* L. 20 ff. ad legem Juliam de adulteriis coercendis. Idemque permittitur marito respectu certarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua: l. *Marito* 24 ff. eod. At ejusmodi leges, utpote quae impunitatem dabant delinquentibus adversus V Decalogi praeceptum, quo cuilibet interdicitur ne quemquam privata auctoritate interficiat, sunt a jure canonico rescissae, uti habetur in can. *Inter haec* 33, qu. 2. Quare ab Alexandro VII, die 7 Septembris 1669, apostolicae damnationis telo confixa fuit etiam haec propositio in ordine 19: *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Quinimo adeo jus canonicum abhorret ab occisione uxoris, etiam in adulterio repertae, ut virum id scelus perpetrantem non solvat ab impedimento, quo in can. *Interfectores,* et in can. *Admonere* 33, qu. 2, caeteros ligavit propriae uxoris interfectores, ne deinceps possint cum alia matrimonium contrahere... quod tamen impedimentum esse tantum impediens et non dirimens, docet cum communi S. Thomas in 4, dist. 38, qu. 1, art. 2. Ad aliquid vero indulgendum humanae imbecillitati, et subitae irae qua homines exardescunt, cum suo suaeque familiae honori illatam injuriam propriis oculis conspiciunt, statuit Alexander III, cap. *Si vero* de Sentent. excomm., ut excommunicationi Papae reservatae non subjaceat *qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum, manus injecerit violentas.* Sic Benedictus XIV loc. cit., cap. 12, n. 7.

V. Pariter juxta leges civiles conjugatus cognoscens solutam, adulterii judicio non tenetur, l. 6, § 1, ff. de Adulteriis; et l. 2 Cod. eod. tit., quamvis adulterii crimine damnetur conjugata solutum admittens. Aliud statutum est a jure canonico, quod tam virum quam uxorem eadem lege teneri voluit, quia utrobique idem ligat fidei conjugalis vinculum. Quare Ambrosius lib. 1 de Abraham, relatus in can. *Nemo* 32, qu. 4, ait: *Nemo blandiatur sibi de legibus hominum. Omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem a viro, quae ab uxore debetur castimonia. Quidquid in ea quae non sit legitima uxor commissum fuerit, adulterii crimine damnatur.*

Et in can. 20, eadem caus. 32, qu. 5, sic S. Hieron. *Aliae sunt leges Caesarum, aliae Christi.* Aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit. *Apud illos viris impudicitiae frena laxantur, et solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria et ancillulas libido permittitur, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud nos, quod non licet feminis, aeque non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur.* Abrogatis autem, ita Benedictus XIV, praedictis legibus civilibus nimium indulgentibus virorum impudicitiae, consequens fuit ut eadem actio ad divortium daretur uxori contra virum adulterum, quae huic competit adversus adulteram uxorem. De Synod. dioeces. lib. 11, cap. 12, n. 1.

VI. Sic quoque juri communi Justinianaeo irrita habentur matrimonia inita a filiis familias sine consensu parentum, secundum illud ff. 2 de Ritu nupt., nempe: *Nuptiae consistere non possunt nisi consentiant omnes, id est qui coeunt, quorumque sunt in potestate.* Quod idem ad servos, quoad consensum dominorum, extendebatur.

« Utrasque leges civiles, tam videlicet quae servorum, quam quae filiorum familias solo contrahentium consensu inita matrimonia infringebant, quondam ratas habuit Ecclesia: etenim S. Basilius epist. 199, canonica 2, ad Amphilochium: *Matrimonia,* inquit, *sine iis qui potestatem habent, fornicationes sunt. Ne-*

que ergo vivente patre, neque hero, qui conveniunt, extra reprehensionem sunt; quemadmodum si annuant cohabitationi, quos penes hujus rei est arbitrium, tunc firmitatem conjugii accipit cohabitatio. Et Concilium Aurelianense IV an. 541, can. 22: *Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat alienam, ne conjugium, quod contra parentum voluntatem impie copulatur, velut captivitas judicetur; sed, sicut est prohibitum, non admittatur. In his qui perpetraverint, excommunicationis severitas, pro modo piaculi, imponatur.* Et can. 24, loquens de conjugio servorum decrevit: *Quaecunque mancipia, sub specie conjugii, ad ecclesiae septa confugerint, ut per hoc credant posse fieri conjugium, minime eis licentia tribuatur, nec talis conjunctio a clericis defendatur.*

« Concilium Cabilonense II an. 813, relato a Gratiano in can. ult. 29, quaest. 2, postquam dixit: *Nobis visum est ut conjugia servorum non dirimantur, hanc statim limitationem adjecit; ubi legalis conjunctio fuit, et per voluntatem dominorum.* » Haec omnia habentur apud Benedictum XIV loc. cit., cap. 11, n. 2 et 3.

« Verum postea consultius visum Ecclesiae praefatas civiles leges, pluribus saeculis a se aut approbatas aut toleratas, corrigere et abrogare; statuitque ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum sub quorum dominio vel potestate contrahentes existunt; quod generatim sancitum legimus in cap. *Cum locum* de Sponsalibus et matrim., in cap. *Licet,* et in cap. *Tua* de Sponsa duorum; speciatim vero de servis rescriptis Adrianus Papa [1] ad Archiepiscopum Salisburgensem in cap. *Dignum* de Conjugio servorum, ibi: *Nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi; et si contradicentibus dominis et invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc ecclesiastico judicio dissolvenda.* Ac tandem de filiisfamilias, post alias sanctiones indicatas a Juenin, definivit Tridentinum sess. 24, cap. 1, de Reformat. matrim., ubi anathemate perculit *qui falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* » Haec docet Benedictus XIV loc. cit., n. 4.

« Quamobrem, ut cum eodem Lambertino loquar, non licet hodie easdem civiles leges, jamdiu ab Ecclesia rescissas, excitare, earumque obtentu firmitatem adimere aut servorum aut filiorum familias connubiis quibus domini vel parentes non annuerunt. (Hinc) intra fines poenarum civilium concluditur edictum a Christianissimo rege Henrico III in comitiis Blesensibus anni 1579, art. 40, promulgatum, atque a Ludovico XIII, anno 1629 et 1639 renovatum, quo nulla et invalida declarantur matrimonia a filiis familias contracta sine consensu parentum: illud siquidem verbum *Invalida,* non esse aliter explicandum, quam per solam relationem ad contractum civilem, » ejusdem Ludovici nomine, clero Gallicano responderunt regii commissarii; uti habetur tom. 2 Rerum et decretorum cleri Francisci, testaturque Loyetus, in Parisiensi senatu consiliarius, tit. 6, litt. M, scribens: *Nullitas matrimoniii proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus 40 Blesensis constitutionis, nullatenus attingit ipsum sacramentum, quod nihilominus in isto matrimonio existit; non agitur de sacramento matrimonii aut ejus essentialibus caeremoniis; sed de validitate conventionum matrimonialium, de accessoriis matrimonii, de dotis validitate et communitate inter virum et uxorem, quae conventiones non dependent ex theologicis decisionibus, sed ex edictis in parlamento verificatis.* Idem tradit Cabassutius in Theor. et prax. jur. canon., lib. 3, cap. 26, n. 6 et 7 [2], ubi Brodeum carpit, quod regium edictum ad ipsam etiam sacramenti rationem protraxerit [3]. Idem docet Gerbasius in lib. quem

---

[1] Cum hac epigraphe, *Adrianus* (papa), *Sanctebur-gen. Archiepisc.* (ann. 790), ita apud Bohemerum. Hoc pacto auctor decretalis dicendus foret Adrianus I, qui ann. 772 pontifex fuit creatus.

[2] « Cum rex, ita Cabassutius, Ludovicus XIII suum publicari fecisset edictum anni 1629. mense Januario, eoque renovaret articulum praefatum 40 edicti Blesensis, et judices ecclesiasticos juberet secundum ipsum in causis matrimonialibus judicare; *Art.* 39. Clerus Gallicanus eo tempore sua Parisiis comitia habens regem suppliciter in his verbis admonuit: *Rex humillime supplicatur ut considerare non pigeat quantum sit momentum in hoc articulo, qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima est, ut non aliter intelligantur haec voces,* valide, aut invalide *contracti matrimonii, quam per relationem* ad contractum civilem, *et nullatenus* ad contractum spiritualem sacramenti. *Secunda, ut non adstringantur ecclesiastici ad judicandum secundum hujus edicti simulque Blesensis articulos, sed juxta sacros canones et ecclesiastica decreta, quae sunt unica regula et norma judicii ecclesiasticorum. Hi enim non possunt aut debent jurisdictionem, quam a solo Deo collatam* (*V. Lucium nostrum v. *Jurisdictio,* n. 22 et 23*) *habent circa res spirituales, ab ipsis laicis mutuari. Quapropter necesse est ex isto articulo haec verba resecare: et obligabuntur ecclesiastici judices in causis istiusmodi matrimonium judicare ad hujus articuli normam.* Ad hanc simplicem requisitionem, prosequitur Cabassutius, rex Christianissimus officium respondendi commisit magno regni cancellario, et selectioribus quibusdam officialibus sanctioris consilii. Hi verbis istis ex scripto responderunt: *Commonitio Cleri, quod spectat ad priorem difficultatem, sic resoluta fuit, verba ista,* VALIDE AC INVALIDE *contracta matrimonia, non esse aliter explicanda quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos judices; altera pariter difficultas justa et rationi congrua visa fuit.*

[3] *Scio,* sic Cabassutius, *Brodeum voluisse istam invaliditatem ad ipsum etiam sacramentum protrahere. At hoc citra invidiam et injuriam dici potest, scriptorem istum quoties a jurisprudentiae finibus ad Theologicas dissertationes digreditur, id facere tam imperite et in-*

inscripsit Tractatus pacificus, etc., pag. 504. Idem Natalis Alexander Theolog. dogmat. et moral. lib. 2, cap. 2, propos. 1 [1]. *Quocirca ignoramus qua natione Juenin. metuerit suum calculum adjicere tot doctorum Gallicanorum sententiae, regia etiam declaratione firmatae, et decidere noluerit, an revera in Gallia matrimonia inita a filiisfamilias sine consensu parentum, sint valida quoad substantiam, etsi civilibus effectibus destitui nemo dubitet.* Haec omnia in terminis habentur penes praelaudatum Benedictum XIV cit. op., lib. 2, cap. 11, num. 5.

VII. Ut ad enumerandas differentias, et contrarietates inter utrumque jus redeamus, de jure civili possunt consobrini et patrueles, seu duorum fratrum vel sororum liberi, licite matrimonium contrahere: l. *Celebrandis* Cod. de Nuptiis, et Inst. eodem. Non sic de jure canonico, c. *Non debet* 8 de Consang. et affinit.

VIII. De jure civili cum ancillis, hoc est mancipiis, non potest esse connubium sive matrimonium, sed tantum contubernium, l. *Cum ancillis* Cod. de Incest.; ac proinde servi, ob violatum contubernium suum, adulterii crimine non possunt accusari, l. *Servi* Cod. ad leg. Jul. de Adult. Secus, est de jure canonico, cap. 1 et 2 De conjugio servorum.

IX. De jure civili vox unius testis non admittitur in quacunque causa, quantumvis testis ille sit magnae auctoritatis, l. *Juris Jurand.* Cod. de Testibus, ibi: *Manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiatur, etiamsi praeclarae curiae honore praefulgeat.* De jure canonico ad dictum solius matris de impedimento deponentis, impeditur matrimonium contrahendum; cap. *Super eo* 22 de Testibus, ibi: *Super eo,* et infra.... *Super illa vero quaestione, quam fecisti, an filia conjungenda non sit viro, eo quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur; disc. t. tal. respondemus, quod si matrimonium inter eos non est consummatum, matre asseverante ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia praesumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant, cum mater id confitetur.*

Atque haec praecipua attigisse sufficiat.

15 Quantum ad res ecclesiasticas et spirituales, praeter jam enumeratas, hae inter utrumque jus differentiae vel in primis constitui possunt.

I. De jure canonico gradus consanguinitatis ita computantur, ut fratres, sororesque germani sint inter se in primo gradu: fratrum et sororum filii, seu patrueles et consobrini sint in secundo gradu conjuncti, etc. Can. *Ad sedem,* et can. ult. 25, qu. 5. De jure civili autem fratres, sororesque in secundo gradu, eorumque filii in quarto consanguinitatis gradu constituuntur. *Secundo gradu sunt... ex transverso frater et soror,* l. 1, § 4, ff. de Gradib. et affin. *Quarto gradu sunt... Fratres patrueles, sorores patrueles, id est qui, quaeve ex duobus fratribus progenerantur. Item consobrini, consobrinaeque, id est qui, quaeque ex duabus sororibus nascuntur, quasi consobrini.* L. 1, § 6, ff. eod.

II. Secundum canones manifestus usurarius non potest testamentum facere, et factum non valet, nisi de usuris satisfecerit, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum idoneam cautionem praestiterit; cap. *Quamquam,* § fin., de Usuris in 6, ibi: *Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum praestent, ut praemittitur, idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.* De jure civ. id non reperitur statutum.

Quoad processum judiciarium haec potissima inter utrumque jus habentur discrimina. 16

I. De jure civili ex pacto nudo non nascitur obligatio; l. *Juris gentium,* § *Quinimo,* ff. de Pactis. Secus est de jure canonico, cap. 1 de Pactis, ut ibi in epigraphe, *Pacta quorumcunque nuda servanda sunt.*

II. De jure canonico potest a quocunque judice appellari ad Papam, etiam omisso in medio: can. *Ad Romanam* 2, qu. 6, et cap. *Si duobus* 7 de Appellat., et alibi. Secus est de jure civili, ubi non recte appellatur ab inferioribus ad imperatorem, omissis mediis; l. *Imperatores* 21 ff. de Appellat.

Quoad alias res, seu materias profanas differentiae ferme sequentes notantur: 17

I. Secundum jus civile aetas virilis interpretatur esse vigintiquinque annorum; l. 1 ff. de Minoribus, et l. ult. Cod. de His qui veniam aetatis, etc. Aliter dicendum de jure canonico, utpote ad aetatem virilem requirente triginta annos, can. *Episcopus,* dist. 77, ibi: *Ante tri-*

---

feliciter, ut ei jure dici possit hoc ipsum quod Megabyso inepte de picturis disserenti respondit Apelles, eum se deridendum exhibere novitiis eius artis. (Loc. cit., num. 7).

[1] Audiamus Natalem Alex., loc. cit.: *Nec aliter intelligenda sunt regum Christianissimorum edicta quae matrimonia filiorum familias invitis parentibus* invalide contracta *declarant;* invalide, *inquam, quoad effectus quosdam civiles, non quoad rationem sacramenti, sive quoad substantiam contractus, qui materia sacramenti proxima est, ut constant ex Henrici II constitutione Parisiis edita an. 1556, ex Constitutione Henrici III, Blaesis edita an. 1579, Constitutionibus Ludovici XIII, editis anno 1629 et 1639 quibus quidem ab omni haereditate repelluntur filii familias qui parentibus invitis matrimonium contraxerint.... sed matrimonii sic contracti substantiam, firmitatem rationemque sacramenti non attingunt, ut regis nomine clero Gallicano responderunt illustrissimi commissarii ab ejus majestate deputati an. 1629.*

ginta annos, id est quam ad viri perfecti aetatem perveniat.

II. De jure civili requiruntur ad substantiam testamenti non privilegiati septem testes; l. *Hoc consultissima lege*, et l. *Si de illius* Cod. de Testamentis. Secus de jure canonico, cap. *Cum* 10, cap. *Relatum* 11 de Testament.

III. De jure civili filii spurii, sive ex damnato complexu procreati jus ad alimenta quoad parentes non habent. Authent. *Ex complexu*, cap. *De Incest.*

Diversimode dicendum de jure canonico, cap. *Cum haberet* 5, § final. de Eo qui duxit in matrimonium, etc., ibi: *Cum haberet uxorem legitimam nomine Alitiam Joannes lator praesentium, cum ancilla crimen adulterii perpetravit... a qua etiam decem procreavit filios... sollicitudinis tuae tamen intererit, ut uterque provideat suis liberis procreatis, et secundum quod eis suppetunt facultates, substentationi eorum necessaria subministret.* Hanc ecclesiasticam praescriptionem humanitatis juribus optime faventem, modernae leges, Romano jure posthabito, secutae fuerunt.

18 Poenas denique quod attinet, ut alias differentias inter utrumque jus omittamus, sequentem notasse sufficiat.

De jure civili vidua non potest nubere intra annum luctus absque poena infamiae, l. 1 et sequent. Cod. de secundis Nuptiis. At de jure canonico potest libere nubere, cui voluerit absque tali poena, cap. pen. et ult. de secund. Nupt. Lubet afferre textum harum Decretalium: *Super alia vero quaestione, qua quaesitum est an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus, secundum leges definitum; sollicitudini tuae respondemus, quia cum Apostolus dicat:* Mulier, viro suo mortuo, soluta est a lege viri, in Domino nubat cui vult; *per licentiam et auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.* Cap. penult. tit. cit., et in c. ultim.: *Cum secundum Apostolum mulier, mortuo viro suo, ab ejus sit lege soluta, et nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quae licet post viri obitum, intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubit; concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in his praesertim saeculares leges non dedignentur sacros Canones imitari.* Cap. ult. ejusdem tit.

Tandem ut aliquid dicamus de legibus saecularibus a jure canonico silentio praetermissis, notandum quod « ejusmodi leges, si rem spectent mere profanam, neque ulla ex parte sacris canonibus adversentur, tacite approbatae videntur, in cap. 1 de novi operis Nuntiatione in quo legitur: *Sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur...* Unde fit, ut judex ecclesiasticus sententiam prolaturus de quaestione super re mere temporali, de qua nihil a jure canonico reperiatur decisum, non solum possit, sed debeat juri civili se conformare. » Ita Benedictus XIV, in cit. oper. de Synod. dioeces. lib. 9, cap. 14, num. 1. 19

Audiamus insuper Fagnanum in haec verba: Ubicunque non reperitur aliqua dispositio juris civilis expresse immutata a jure canonico, non debemus inducere discrepantiam inter jus canonicum et jus civile, imo lex civilis servari debet etiam in foro Ecclesiae. Ad cap. *Cum esset* 10 de Testamentis, n. 18.

Atque haec in ejusmodi materia dixisse satis sit.

JUSPATRONATUS

PARTITIO ARGUMENTI

JUSPATRONATUS: 1. quoad ejus naturam, divisionem et acquisitionem; 2. quoad ejus in alios translationem, et ejusdem amissionem; 3 quoad ejus probationem; 4 quoad patronos, eorumque jura, et onera.

Articulus I. *Juspatronatus, quoad ea quae concernunt ejus naturam, divisionem et acquisitionem.*

Summarium. 1. Juspatronatus quid sit, ejusque nomen, nec non nomen patroni quomodo varie accipiatur. - 2. Definitio jurispatronatus. - 3. Ejus multiplex divisio, ad n. 18. - 19. Juspatronatus quomodo acquiratur ad num. 41. - 42. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad num. 63.

1 Nomen patroni et juspatronatus in jure varie, et praesertim tripliciter accipitur. Primo *patronus* accipitur pro advocato, et juspatronatus pro jure advocatiae, unde patroni dicuntur, qui aliorum causas in judicio defendunt, eisque patrocinantur, de quibus fit mentio in leg. *Rem* 14, § *Patroni*, Cod. de Judiciis, in can. *Observandum* 1, caus. 15, qu. 2, et in cap. *Ex litteris* 6 de Transactionibus. Secundo, patronus accipitur pro illo qui manumittit, seu liberum dimittit servum suum, et jus quod pro beneficio manumissionis acquirit in personam manumissi seu Liberti, juspatronatus vocatur, et de hoc exstat integer Titulus in ff. de Jurepatronatus, et Cod. de Bonis libert. et Jurepatronatus. Tertio patronus accipitur

pro eo qui habet jus, seu potestatem a SS. canonibus concessam praesentandi aliquem ad ecclesiam, vel ecclesiasticum beneficium, et tale jus seu potestas vocatur juspatronatus. Et solum de jurepatronatus hoc tertio modo sumpto habebitur sermo.

2 Unde juspatronatus tertio modo sumptum definitur, quod sit *jus, seu potestas nominandi sive praesentandi clericum promovendum ad beneficium ecclesiasticum vacans.* Est in re communis. Seu jus patronatus est *jus honorificum, onerosum et utile, alicui competens in ecclesia, eo quod de Ordinarii consensu eam construxerit, fundaverit vel dotaverit; aut id a suis antecessoribus factum fuerit.* Ita Abbas in Rubric. de Jurepatronatus, num. 3; Joan. Andr. ib., num. 3, vers. *Si jus igitur sine calumnia;* Fagnan. lib. 3 Decr., in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatron., n. 31; Barbos. lib. 3 Juris Eccles. univ., cap. 12, num. 2, et alii apud ipsos. Dicitur autem jus honorificum, quia patronus habet honorem, ut ad beneficium sui jurispatronatus alius non admittatur, seu in ipso instituatur, quam ille quem ipse praesentaverit superiori: dicitur *onerosum,* quia patronus tenetur defendere ecclesiam suam, ne ejus bona depereant, eamque, cum opus fuerit, reparare atque impensis necessariis regere, can. *Filiis* 31, caus. 16, qu. 7, cum similibus: Dicitur *utile,* quia, si patronus vergeret ad inopiam, ecclesia teneretur eum potius alere ac juvare, quam caeteros alios pauperes, ex redditibus, qui, detractis necessariis expensis, supersunt, can. *Quicunque* 2, caus. 16, qu. 7, c. *Nobis* 25 de Jurepatronatus, cum similibus.

3 Juspatronatus dividitur primo in haereditarium, gentilitium, seu familiare et mixtum.

4 *Communis. Haereditarium* est illud quod transit ad quoscunque haeredes etiam extraneos, arg. c. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus. Sic *Communis* cum Rota recent. part. 5, t. 1, decis. 175, num. 3 et seq., part. 7, dec. 72, num. 1, part. 10, dec. 293, n. 20; Barbosa loc. cit., num. 20; Covarruv. lib. 2 variar.

5 resolut., cap. 18, num. 6. *Gentilitium* seu *familiare* est illud, quod competit, et relictum est solum illis de tali familia, vel in quo vocantur solum illi qui sunt de genere. *Communis,* cum Rota recent. part. 5, dec. 581, n. 4, part. 11, dec. 220, n. 4, 5, 7, 8, 9, part. 14, decis. 462, num. 1, et saepe alibi; Barbosa loc. cit., num. 22; Ricc. tract. de jurepatr.,

6 resolut. 232, num. 1. *Mixtum* ex haereditario et gentilitio est illud quod competit, et relictum est solum illis qui sunt et haeredes, et de tali familia. *Communis,* cum Rota recent. part. 6, dec. 267, n. 6, part. 7, dec. 208, n. 1, part. 9, tom. 1, dec. 185, num. 7, part. 11, dec. 254, n. 16, part. 19, tom. 1, dec. 223, n. 16, et saepe alibi.

7 Juspatronatus esse gentilitium probatur et constat ex pluribus. Primo ex fundatione in qua fundator illud relinquit descendentibus et successoribus de sua agnatione, familia, seu domo; Rota recent. part. 1, dec. 482, n. 1, part. 3, decis. 581, n. 4, part. 14, dec. 462, num. 1, et saepe alibi. Secundo, ex praesentationibus factis a solis masculis, exclusis feminis et extraneis donec dicti masculi extiterunt. Rota rec. part. 12, dec. 204, num. 13, part. 13, dec. 103, num. 10, part. 14, dec. 515, num. 15, part. 19, tom. 2, dec. 662, num. 17. Item quando in omnibus praesentationibus semper fuit facta mentio familiae seu domus, non autem qualitatis haereditariae; Rota part. 4, tom. 1, dec. 287, num. 12, part. 12, dec. 204, num. 5, part. 13, decis. 237, num. 8, part. 14, decis. 515, num. 9 et 10. Item ex praesentatione a Patre et filiis simul facta; Rota part. 4, tom. 1, decis. 287, num. 7, part. 5, tom. 1, decis. 385, num. 3, part. 6, decis. 166, n. 14, part. 13, dec. 103, num. 7, part. 14, dec. 515, num. 9. Tertio, probatur gentilitium ex ultimo statu; Rota part. 12, dec. 204, num. 17. Qui ultimus status ob lapsum 40 annorum sufficit ad probandum juspatronatus gentilitium; Rota part. 13, dec. 237, n. 18, part. 14, dec. 515, num. 38. Quarto, probatur gentilitium ex sententia Ordinarii declarante illud esse de aliqua familia; Rota part. 1, dec. 482, n. 5, part. 19, tom. 1, dec. 192, num. 7. Quinto, probatur gentilitium ex enuntiativis seu assertionibus antiquis dicentibus verb. gr. *ad illos de tali domo et familia spectare;* Rota part. 18, tom. 2, dec. 679, n. 4, part. 19, tom. 2, dec. 662, n. 5. Sexto probatur gentilitium ex inscriptionibus antiquis in Ecclesia factis, vel etiam in Campanili existentibus; Rota part. 14, decis. 515, num. 12, part. 18, tom. 2, decis. 676, n. 7. Item ex sepulcro constructo et ex insignibus familiae insculptis, tam in pavimento, quam in pariete Cappellae; Rota part. 19, tom. 2, decis. 630, n. 31.

8 Juspatronatus esse haereditarium probatur et constat etiam ex pluribus: Primo ex fundatione, in qua a fundatore sunt vocati ad illud haeredes, nulla facta mentione de agnatione; Rota part. 7, dec. 275, num. 5. Secundo, probatur haereditarium, si in illo Filius, vivente Patre, nullum jus habet; Rota part. 12, decis. 204, num. 11. Tertio, probatur haereditarium ex pluribus praesentationibus factis titulo haereditatis; Rota part. 1, dec. 707, num. 6. Quarto, probatur seu praesumitur haereditarium et non gentilitium, donec exhibeatur instrumentum fundationis; Rota part. 19, tom. 1, decis. 181, n. 9. Juspatronatus enim de jure praesumitur haereditarium potius quam gentilitium; Rota p. 1, dec. 707, n. 8, part. 3, dec. 492, n. 7, part. 6, decis. 89, n. 1, p. 7, dec. 280, n. 5, part. 11, dec. 268, n. 1, et saepe alibi.

9 Juspatronatus esse mixtum probatur, et constat etiam ex pluribus. Primo, ex fundatione, in qua fundator expresse vocavit ad juspatronatum solum illos qui erunt et haeredes, et de tali familia una simul; Rota part. 6, decis. 267, num. 6, part. 7, dec. 208, num. 1, part. 1, decis. 254, n. 16. Secundo, si juspatronatus reservatum fuerit pro haeredibus descendentibus per lineam masculinam; in ipso enim casu videtur fundator considerasse utramque qualitatem, haereditariam scilicet et gentilitiam; Rota part. 19, tom. 2, dec. 543, n. 6. Tertio, ex observantia plusquam centenaria, qua fuerint solum admissi ad praesentandum ii, qui habuerint utramque qualitatem, scilicet haereditariam et gentilitiam; Rota part. 19, tom. 2, dec. 583, num. 8. Quarto, si ex institutione requiratur in vocatis qualitas filiorum et haeredum; Rota part. 6, decis. 217, num. 1, vel si fuerit reservatum pro successoribus et haeredibus sanguinis; Rota part. 11, dec. 254, n. 9. Hinc ad effectum succedendi in jurepatronatus mixto requiritur utraque qualitas, haereditaria scilicet et gentilitia, seu haeredis et sanguinis; Rota part. 6, decis. 267, part. 9, tom. 1, dec. 185, n. 7, part. 11, dec. 254, n. 16, part. 19, tom. 1, dec. 223, n. 16.

10 Juspatronatus dividitur secundo in *activum* et *passivum*. Activum est ipsum jus, quod patronus habet praesentandi aliquem ad beneficium. Passivum est jus competens aliquibus de tali familia vel loco, quod si idonei sint, exclusis extraneis, per patronum necessario debeant praesentari. *Communis*, cum Rota rec. part. 4, tom. 2, dec. 84, num. 11; Barbosa lib. 3 Juris ecclesiast. univers., cap. 12, n. 20; Moneta De commutat. ult. volunt., cap. 10,
11 num. 200, et alii passim. Juspatronatus activum subdividitur in *personale* et *reale;* personale est, quod competit personae patroni independenter a re aliqua, vel loco, ubicunque existat; reale est quod est annexum alicui certae rei vel loco, v. g. castro, praedio, pago et hujusmodi, et cum eo transit ad quemlibet, etiam non haeredem, qui rem talem emptione v. gr. vel donatione acquirit. *Communis.*

12 Juspatronatus dividitur tertio in *ecclesiasti-*
13 *cum, laicale* et *mixtum; Communis.* Ecclesiasticum est illud, quod de bonis ecclesiasticis fundatum et erectum fuit, arg. c. *Dilectus* 6 de Officio legati, et c. *Cum dilectus* 28 de Jurepatronatus; Rota part. 8, decis. 106, n. 6; Barbosa loc. cit., num. 4; Gonzal. ad Reg. 8 Cancellariae, gloss. 8, num. 5, et alii passim. Vel est illud, quod, licet fundatum fuerit ex bonis laicalibus, fuit tamen, vel ab initio, vel postea translatum fundatione, testamento, donatione, aut alio quovis modo in ecclesiam, aut in capitulum, seu collegium ecclesiasticum canonicorum regularium aut saecularium, vel ad aliquam personam ecclesiasticam ratione ecclesiae, dignitatis aut beneficii; c. unic. § *Verum* de Jurepatr. in 6; Rota recent. part. 2, dec. 541, num. 4; Gonzal. ad Regul. 8 Cancellariae, gloss. 18, num. 5; Garcias de Beneficiis p. 5, c. 1, num. 552; Barb. loco citato, n. 10, et de offic. et potest. Episc., alleg. 72, num. 28, et alii communiter. Laicale est illud, 14 quod laico vel etiam clerico, non ratione ecclesiae vel ecclesiastici beneficii, sed ratione proprii patrimonii competit. *Communis*, cum Glossa in Clement. *Plures* de Jurepatronatus, verb. *Praesentare;* Barbosa cit. c. 12, n. 13; Moneta loc. cit., cap. 20, num. 220. Mixtum 15 est illud, quod partim nomine, seu ratione ecclesiae ad clericum, partim titulo laicali seu saeculari ad laicum vel etiam clericum pertinet, ac proinde ex utroque est mixtum. *Est in re communis.*

Juspatronatus esse ecclesiasticum constat, et 16 probatur ex pluribus. Primo, ex fundatione et donatione de bonis ecclesiasticis. Rota recent. p. 8, decis. 106, num. 6. Hinc censetur ecclesiasticum, quando fuit fundatum a clerico non habente bona patrimonialia, vel aliunde quaesita quam ex beneficio; Rota p. 1, dec. 515, num. 4, p. 3, dec. 273, num. 1; Barbosa cit. cap. 12, num. 5, et alii ibi citati. Secundo, quando Juspatronatus devenit ad ecclesiam seu monasterium, et spectat ad priorem ratione ecclesiae et monasterii; Rota p. 2, dec. 541, num. 4, part. 9, tom. 1, decis. 298, num. 5, et decis. 329, num. 9. Tertio quando est relictum religioso seu monacho. Rota part. 9, tom. 1, decis. 286, n. 12, part. 13, dec. 313, num. 7. Et hoc procedit etiam, quando Juspatronatus est relictum eidem religioso, non intuitu ecclesiae, sed intuitu ipsius personae; quia religiosus ob resistentiam voti paupertatis nihil habet patrimoniale aut proprium, sed quidquid acquirit, monasterio acquirit, et eo ipso quod est delatum monacho, statim fit monasterii. Rot. cit. p. 9, tom. 1, dec. 289, n. 11 et 12, per Jura ibi adducta. Quarto, quando praesentatio spectat ad ecclesiasticum. Rota p. 8, dec. 88, n. 26, ut si fuerit reservatum ad favorem personarum ecclesiasticarum. Rota p. 8, dec. 106, num. 7. Et hoc procedit etiamsi fundatum fuerit de bonis laicalibus; adhuc enim censetur ecclesiasticum, licet emanaverit a laico, et de bonis laici, si competit ecclesiae vel personis ecclesiasticis ratione ecclesiae. Rota part. 7, dec. 157, n. 5. Secus tamen, si fuerit relictum clerico saeculari, non intuitu ecclesiae sed intuitu personae. Rota part. 9, tom. 1, dec. 289, num. 11 et 12. Quinto, Juspatronatus censetur esse ecclesiasticum, quando est relictum beguinis. Ipsae enim beguinae, licet saeculares, religiose vivunt, et habitu religioso amictae incedunt. Rota p. 5, tom. 1, dec. 144, n. 21. Sexto, censetur ecclesiasticum juspatronatus relictum confraternitati cum Or-

dinarii auctoritate erectae, cum ecclesia, campanili, usu sacri et aliis, ex quibus vere ecclesiastica reputanda veniat, secus si confraternitas sit erecta ad opera pietatis absque dictis requisitis, Card. De Luca de Jurepatr., disc. 59, sub n. 18; Rota part. 5, tom. 1, decis. 144, num. 1.

17 Juspatronatus esse laicale constat, et probatur etiam ex pluribus. Primo, quando est fundatum de bonis laicalibus, ejusque praesentatio spectat ad laicum. Rota p. 9, tom. 2, dec. 329, num. 27. Secundo, quando testator professus est se illud constituisse laicale. Rota p. 19, tom. 1, dec. 242, num. 7. Et hoc procedit etiamsi esset relictum Ecclesiae; potest enim, hoc non obstante, a testatore declarari et effici, quod illud non desinat esse laicale. Rota dicta dec. 242, num. 10. Tertio ex sententia Ordinarii instituentis aliquem uti a patronis laicis praesentatum. Rota part. 8, decis. 224, num. 8. Quarto, ex assertiva Papae. Rota part. 6, dec. 186, num. 4. Quinto, quando laicus est in quasi possessione juris praesentandi. Rota part. 3, decis. 233, n. 3, part. 9, tom. 3, dec. 329, num. 20. Sexto, quando nominatio est relicta universitati laicorum, licet electio unius ex nominatis spectet ad ecclesiasticos. Rota part. 1, dec. 481, n. 6. Septimo, quando ad praesentandum concurrit major pars laicorum, quamvis etiam aliqui clerici praesentent. Rota part. 12, decis. 250, n. 9 et 10. Hoc tamen procedit ad effectum evitandi derogationes et reservationes. Ad effectum autem temporis ad praesentandum, nempe semestris, dicitur ecclesiasticum. Rota loc. cit., num. 11, 12, 13 et sequent. Octavo, quando juspatronatus spectat ad confraternitatem laicorum, cujus confratres non induuntur nec distinguuntur aliquo signo religionis, et beneficium fuit fundatum a laico, et de bonis profanis; Rota p. 5, tom. 1, decis. 144, num. 1 et 2, et dec. 290, num. 1; Barbosa lib. 3 Juris eccles. univers., c. 12, n. 15, cum plurimis aliis ibi citatis.

18 Juspatronatus esse mixtum constat, et probatur etiam pluribus. Primo, quando fundatio fuit facta ex bonis ecclesiasticis et laicalibus, seu patrimonialibus. Rota p. 3, dec. 273, sub num. 4. Secundo, quando fundatio facta fuit ex bonis ecclesiasticis, et dotatio ex bonis laicalibus, seu e contra: verb. gr. Si Ecclesia ex bonis suis fundaverit aliam Ecclesiam, et eam dotaverit laicus ex suis bonis laicalibus, seu e contra. Rota p. 12, dec. 162, num. 1, et doctores passim. Tertio, quando fundator statuit expresse quod juspatronatus spectet una simul ad clericos et laicos, quamvis totum fuerit fundatum ex suis bonis laicalibus et patrimonialibus, potest enim fundator remittere juspatronatus vel totum, vel ex parte, vel limitative illud inducere in praejudicium haeredum, prout ei libuerit, arg. c. *Significavit* 41 de Testibus, et cap. unic. de Jurepatr. in 6, et ibi notant doctores communiter. Quarto, quando quocunque alio titulo partim spectat ad clericos, et partim ad laicos. Rota tom. 3, p. 4, dec. 655, n. 3, et part. 19, tom. 1, decis. 129, n. 4.

Juspatronatus tribus potissimum modis de 19
Jure potest acquiri, scilicet fundatione, aedificatione et dotatione. *Communis*, cum glossa in can. *Piae mentis* 26, caus. 16, quaest. 7, ubi ad rem dat sequentem receptum versiculum:

Patronum faciunt dos, aedificatio, fundus.

Hinc quilibet disjunctim vel separatim sum- 20
ptus ex tribus dictis modis sufficit ad acquirendum juspatronatus. *Communis*, cum Rota p. 4, tom. 3, decis. 360, num. 52, part. 5, tom. 2, decis. 432, num. 1, et saepe alibi; Fagnanus in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, n. 2; Reiffenst. lib. 3 Decr., tit. 38, n. 4; Pirhing ib., n. 6.

Et quidem quod sola fundatio sufficiat ad 21
acquirendum juspatronatus habetur clare ex can. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 6, c. *Quoniam* 3, et cap. *Nobis* 25 de Jurepatronatus.

Fundasse autem ecclesiam ad propositum pro- 22
prie dicitur, sive quis eam in proprio fundo, seu solo suis sumptibus omnino construxerit; c. *Abbatum* 4, caus. 18, qu. 2, cap. *Nobis* 25 de Jurepatronatus, sive etiam tantummodo fundum, seu solum ad eam aedificandam obtulerit ac donaverit; Lambertin. de Jurepatronat. part. 1, lib. 1, quaest. 2, artic. 2, num. 1 et 2; Barbosa lib. 3 Juris ecclesiastic. univers., c. 12, num. 28, et *Communis aliorum*.

Quod sola aedificatio seu constructio eccle- 23
siae sufficiat ad acquirendum juspatronatus habetur expresse ex c. *Monasterium* 33, caus. 16, qu. 7, et cit. cap. *Nobis* 25 de Jurepatronat., ibi: *Si quis ecclesiam cum consensu Dioecesani construxit, ex eo juspatronatus acquirit.*

Aedificasse autem ecclesiam ad nostrum pro- 24
positum proprie dicitur, qui eam cum consensu Ordinarii propriis sumptibus construxit, arg. cit. c. *Monasterium* 33, caus. 16, qu. 7, et cit. cap. *Nobis* 25 de Jurepatron. Qui vero sine consensu Ordinarii eam construit, cum illicite agat, arg. can. *Nemo* 8 de Consecrat., dist. 1, non acquirit juspatronatus, ut cum communi doctorum recte notat Fagnanus in cit. cap. *Nobis*, n. 4. Item aedificasse censetur quantum ad praesens, qui ecclesiam penitus destructam suis sumptibus cum consensu Ordinarii eam reaedificat, in quo casu primus aedificans, si nolit eam reaedificare, amittit, et reaedificans acquirit juspatronatus. Talis enim censetur ecclesiam aedificare, cum perinde sit ac si ecclesiam primitus aedificasset, arg. cap.

Consuluit 7 de Judaeis, et tenet *Communis doctorum* cum Glossa in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, verb. *Fundatores*. Si vero ecclesia non sit penitus destructa, sed solum in aliqua parte ex refectione et reparatione illius, non acquiritur juspatronatus. *Communis* cum Glossa loc. cit., etiamsi successive diversis temporibus per partes tota fieret nova, quia adhuc eadem ecclesia esse censetur, adeoque primus aedificator non desineret esse patronus, arg. leg. *Quid tamen*, § 1, vers. *Plene*, ff. Quibus modis usufructus amitt.; Azorius p. 2, lib. 6, cap. 19, qu. 10; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 38, num. 8; Reiffenstuel ibid., num. 8, et alii passim.

25 Quod sola dotatio sufficiat ad acquirendum juspatronatus habetur clare ex can. *Filiis* 31, caus. 16, qu. 7, et Concil. Trident. sess. 14 de Reform., cap. 12, et sess. 21, eod. cap. 7, ubi sola dotatio pro sufficienti causa acquirendi
26 juspatronatus agnoscitur. Dotasse autem ecclesiam quantum ad propositum censetur ille, qui ei sine dote fundatae et constructae congruam dotem assignat, tribuendo ei sufficientes redditus, seu annuos census pro ministris ecclesiae, pro paramentis, pro luminaribus, aliisque necessariis, arg. can. *Quicunque* 30, et cap. *Filiis* 31, caus. 16, qu. 7. Qui tamen non tribueret dotem sufficientem, non diceretur *patronus*, sed tantum Benefactor ecclesiae, ut expresse declaravit Sacra Congregatio apud Garciam de Beneficiis p. 5, cap. 9, num. 52, his verbis: *Dotans insufficienter, quod arbitrabitur Ordinarius, non acquirit juspatronatus, sed dicitur benefactor*. Item censetur quantum ad praesens quis dotare ecclesiam, quando dos primitus ei assignata omnino perit, et antiquus patronus non vult amplius illam dotare; bene vero ipsam sufficienter dotat ille alius; tunc enim antiquus patronus amittit juspatronatus, et illud acquirit qui de novo sufficienter dotat ecclesiam; Fagnanus in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronat., num. 59; Reiffenstuel loc. cit., num. 9; Pirhing loc. cit., num. 9, et alii passim.

27 Quando unus et idem simul fundat, aedificat et dotat ecclesiam, tunc solus ipse acquirit juspatronatus. Quando vero plures concurrunt, ita ut unus fundet, alter aedificet, et tertius dotet, tunc acquirunt omnes juspatronatus in solidum, et una simul in solidum evadunt Patroni, arg. c. *Filiis* 31, caus. 16, qu. 7, et tenet communis doctorum cum Fagnan. in cit. c. *Quoniam* 3 de Jurepatr., num. 49; Garcias l. c., num. 52; Abbat. ad Rubr. de Jurepatr., num. 6; Pirhing loc. cit., num. 7; Reiffenst. loc. cit., num. 10. Item quando plures concurrunt ad unam ex tribus causis, seu modis allegatis, v. gr. ad solam fundationem, vel ad solam aedificationem, vel ad solam dotationem, evadunt omnes simul patroni, et aequale juspatronatus acquirunt respectu illius tituli. Sic expresse declaravit Sacra Congregatio apud Garciam loc. cit., num. 53, et tenent citati Doctores, aliique passim. Juspatronatus, seu prae- 28
sentandi praelatum in ecclesia regulari seu collegiata, etiam de dioecesani Episcopi consensu, non acquiritur ex fundatione, aedificatione et dotatione, sine particulari privilegio apostolico; can. *Hinc est etiam* 39, caus. 16, quaest. 1, et cap. *Nobis* 15 de Jurepatron.; Rota part. 2 recent., decis. 421, n. 2; Fagnan lib. 3 Decr., in cit. cap. *Nobis*, num. 14; Lambertin. lib. 1, qu. 5, part. 1, art. 1, num. 10 et 11; Puteus lib. 2, dec. 466, n. 4 et seq.; Barbosa lib. 3 Juris eccles. univ., cap. 12, num. 48, citans alias Rotae decisiones, aliosque doctores. Id 29
tamen est intelligendum de jurepatronatus in tota Ecclesia; secus vero in aliquo altari constructo vel construendo de ordine testatoris in dicta ecclesia regulari seu collegiata; quia tunc sufficit solum consensus regularium seu capitularium, ut firmavit Rota in Segobiensi *Cappellaniae*, 26 Februarii 1626, coram bonae memoriae Ubaldo in vers. *Non obstat secundo*, et ex aliis refert, et tenet Barbosa loc. cit., num. 48.

Praeter supradictos tres modos et causas 30
acquirendi juspatronatus, potest idem acquiri adhuc aliis duobus modis, scilicet privilegio et praescriptione. Juspatronatus, acquiritur privilegio, quando Summus Pontifex alicui de ecclesia benemerito, vel ob aliam causam illud concedit, quamvis ecclesiam nec fundaverit, nec aedificaverit, nec dotaverit; Papa enim de plenitudine potestatis de cunctis beneficiis habet plenariam potestatem, textu expresso in c. *Licet* 2 de Praebend. in 6. Non potest ta- 31
men juspatronatus acquiri privilegio Episcopi vel alterius praelati Papa inferioris, ut clare patet ex hoc cap. *Consultissimo* 2 de Rebus eccles. non alienan. in 6, et fuit declaratum a Sacra Congregat. apud Garciam de Benefic. part. 5, c. 9, n. 128.

Imo juspatronatus ex privilegio quocunque, 32
etiam Papali, ante Concilium Tridentinum concessum, revocatum est in totum, etiam cum quasi possessione inde secuta, ab eodem Concilio sess. 25 de Reform., cap. 9; Parisius de Confid. qu. 28, num. 239 et sequent.; Seraphin. dec. 1395, num. 4; Gonzal. ad Reg. 8 Cancellariae, glossa 18, n. 18; Barbosa super Trident. d. sess. 25, cap. 9, n. 68, et lib. 3 Juris Eccles. univers., cap. 12, num. 63 et 64; Garcias de Beneficiis, part. 5, cap. 9, a n. 115, ubi num. 118, ex declaratione Sacrae Congregationis addit, sublata esse omnia privilegia, etiamsi habeant clausulam, quod juspatronatus ex privilegio concessum sit ejusdem valoris ac roboris, ac si esset ex fundatione, aedificatione aut dotatione, cum sit ad instar et non proprie ex fundatione, aedificatione aut dotatione. Unde

qui juspatronatus ex titulo solius privilegii manutenere vult, debet docere, quod illud habeat a Summo Pontifice post tempora Concilii Tridentini concessum cum clausula derogatoria ejusdem Concilii; Pirhing lib. 6 Decr., tit. 38, n. 12; Reiffenstuel ib., n. 12; Azorius p. 2, l. 6, c. 19, n. ult., et alii.

33 Advertendum hic tamen venit, quod quamvis Concilium Tridentinum, d. sess. 25, c. 9, de Reform., in totum prorsus abrogaverit juspatronatus ex privilegio una cum quasi possessione; hoc tamen non procedit in jurepatronatus ex privilegio concesso 40 annis ante publicationem ejusdem Concilii, cum tale juspatronatus non cadat amplius sub revisione Ordinarii. Rota part. 13 recent., decis. 492, num. 8; Barbosa in collectan. ad Conc. Trid. c. 19, sess. 25 de Reform., num. 85, ubi adducit alias Rotae decisiones; Garcias loc. cit., c. 9, num. 124; Addenda ad Gregor. dec. 397, num. 6, vers. *Praedicta indubitanter*. Filliucius t. 3, tract. 41, cap. 2, num. 62, et alii passim. Neque procedit in jurepatronatus concesso ex titulo oneroso propter augmentum dotis; Rota part. 13 recent., dict. decis. 492, n. 6; Addend. ad Gregor. cit. decis. 397, num. 6, vers. *Praedicta indubitanter*. Rota coram Seraphin. dec. 490, n. 2; Garcias l. c., cap. 9, n. 120; Gabriel cons. 195, num. 1 et 2, lib. 1; Lotter. de Re benefic. lib. 2, qu. 8, n. 12 et seq., et n. 25, et alii.

34 Juspatronatus acquiritur, praescriptione contra ecclesiam liberam, seu nondum patronatam ex multiplicatis praesentationibus per tempus immemoriale; sic expresse statuit Concilium Tridentinum sess. 25, c. 9, de Reform., ibi: *Sive etiam ex multiplicatis praesentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui ho-*
35 *minum memoriam excedat*. Ad hoc autem, ut dicantur praesentationes multiplicatae, duas sufficere asserunt Riccius in Praxi fori ecclesiastic., resol. 127, in fine; Castropalao tom. 2, tract. 13, disp. 2, punct. 3, num. 4; Barbosa in Collectan. ad Conc. Trident., d. sess. 25, cap. 9, de Reform., num. 5, cum pluribus aliis ibi citatis, arg. c. *Pluralis* 40 de Regul. Juris in 6, ibi: *Pluralis locutio duorum numero est*
36 *contenta*. Tempus vero immemoriale, quantum ad praesens, censetur tempus quadraginta annorum in personis, ubi non praesumitur juspatronatus esse ex usurpatione, arg. cap. *De quarta* 4, c. *Ad aures* 6, c. *Illud autem* 8, et c. *Quia indicante* 9 de Praescriptionibus, ubi habetur clare decisum, quod contra ecclesiam jura episcopalia, decimas et hujusmodi quadraginta annorum spatio praescribatur. Sic per doctrinam Glossae communiter receptae in cap. 1 de Praescriptionibus in 6, tenent Baldus de Praescript. part. 2, quintae partis qu. 6, num. 43; Mascardus de Probat. conclus. 138; Moneta de Decimis cap. 5, n. 76; Aloysius Riccius in tract. de novissim. probat. Jurispatronat., resol. 70; Barbosa in Collect. ad Tridentinum, cit. sess. 25, cap. 9, de Reformat., num. 11, et lib. 3 Juris ecclesiastici univer., cap. 12, num. 75, cum pluribus aliis ibi citatis. Rota in Sorana *Jurispatronatus*, 28 April. 1603, in Jacen. *Parochialis*, 27 Junii ejusdem anni, coram Cardin. Pamphil. senior.

Aliter autem discurrendum est de tali prae- 37
scriptione in personis, ubi praesumitur juspatronatus esse ex usurpatione. Et ad hoc datur dispositio Concilii Tridentini, d. sess. 25, c. 9, de Reform., ibi: *In iis vero personis, seu communitatibus vel universitatibus, in quibus id jus* (patronatus) *plerumque ex usurpatione potius quaesitum praesumi solet, plenior et exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur, nec immemorabilis temporis probatio eis aliter suffragetur, quam si praeter reliqua ad eam necessaria, praesentationes etiam continuatae non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio, quae omnes effectum sortitae sint, authenticis scripturis probentur*. Personae 38
vero et communitates, seu universitates, in quibus praesumitur juspatronatus esse ex usurpatione, sunt ex declaratione Sacrae Congreg. apud Gonzalez in Reg. 8 Cancel., glossa 18, a n. 66, omnes potentes, et omnes perpetuam jurisdictionem habentes in loco beneficii, seu ecclesiae jurispatronatus; ut nobiles, barones, comites, marchiones, principes, duces, reges, imperatores, universitates et communitates.

Juspatronatus acquiritur praescriptione con- 39
tra ecclesiam non amplius liberam, sed jam patronatam, seu potius contra patronum per tempus ordinarium, scilicet decem annorum inter praesentes, et viginti inter absentes cum titulo: Sine titulo autem triginta annorum cum bona fide, sicuti praescribi possunt alia jura et bona immobilia contra privatos, l. 1 Cod. de Usucap. transformand., et § 1 Inst. de Usucap., leg. *Sicut in rem* Cod. de Praescrip. 30 vel 40 annor., et concordat textus in cap. *Sanctorum* 3 de Praescriptionibus. Et ex communi docet Covarruvias in Regul. Possessor. part. 2, § 16, n. 6; Lessius lib. 2, cap. 6, dub. 10, num. 33; Molina disp. 70, num. 2; Lugo disp. 7, num. 99; Pirhing lib. 2 Decr., tit. 26, num. 118. Et ratio est, quia hoc casu non praescribitur contra ecclesiam, cujus parum interest nunc vel illum habere patronum privatum, et aeque evenire possit, ut ille, qui praescribit, utilior sit ecclesiae, quam prior ejusdem patronus, contra quem praescribitur, ut recte observat Molina de Justitia et jure, cit. disp. 70, num. 2. Sed solum praescribitur adversus priorem patronum, qui non gaudet speciali privilegio, ut longiore tempore quam ordinario a jure statuto contra illum praescribi debeat.

40 Si quis autem quibusdam annis sit absens, et quibusdam praesens, adjiciuntur ei super decennium, tot anni, quot annis ex decennio fuit absens, textu expresso in authent. *Quod si quis* Cod. de Praescription, long. temp., ibi: *Quod si quis quibusdam annis praesens sit, quibusdam absens, adjiciuntur ei super decennium tot anni, quot annis ex decennio fuit absens;* hac tamen intelligentia et advertentia, ut communiter notant doctores, quod unus annus praesentiae aequivaleat duobus annis absentiae, et vicissim duo anni absentiae faciant unum annum praesentiae. Unde si quis per octo annos fuerit praesens, et deinde per duos absens, alii duo anni sint superaddendi, ita ut haec praescriptio ante annos duodecim non compleatur.

41 Ad hanc praescriptionem contra ecclesiam jam patronatam, seu potius contra patronum, sufficit cum tempore debito unica praesentatio facta, et suum effectum sortita, et non requiruntur plures. *Communis* cum Rota in Bergomen. *Cappellaniae*, 18 Maii 1629, coram Merlino; Barbosa in Collectan. ad Conc. Trident., d. sess. 25, cap. 6, num. 22; Reiffenst. lib. 3 Decr., tit. 38, n. 16. Et ratio est, quia de jure communi non requiruntur plures, sed sufficit unus actus praesentationis ad constituendum aliquem in possessionem, dummodo interea non evenerit alius casus praesentationis, ut recte observat Barbosa loc. cit. Nec officit, quod Concilium Tridentinum loc. cit. requirat ad hoc multiplicatas praesentationes, ibi: *Ex multiplicatis praesentationibus;* quia ut communiter advertunt doctores, Concilium ibi loquitur de praescriptione contra ecclesiam liberam, et nondum patronatam, quam in libertate conservare summopere intendit; non autem de praescriptione contra ecclesiam jam patronatam, seu potius contra patronum, qui non gaudet speciali privilegio, sed sola ordinaria dispositione juris communis, ut jam fuit dictum supra, n. 39.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Definit in hoc articulo Auctor juspatronatus, tum dividit, et demum de modis agit originariis illud acquirendi.

42 Reale juspatronatus, de quo agit Auctor, num. 1, subdividendum est in *regium, feudale*
43 et *privatum*. Regium, quod ad imperatorem et reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes ac supremos principes jura imperii in dominiis suis habentes pertinet; ex Trident.
44 sess. 25 de Reform., cap. 9. Feudale juspatronatus appellatur, quod Feudo, reique feudali adnexum est, et Feudatario competit ratione investiturae feudalis, vel universae feudi possessionis, nequaquam vero intuitu personarum, et sic ad possessorem feudi transit cum universitate illius. Privatum denique est, quod 45 non propter feudum vel feudalem investituram, sed alio quovis titulo possidetur nedum a personis privatis, sed etiam a feudatariis tanquam allodiale, seu Burgensaticum.

Plura habet praecipua juspatronatus regium. 46 Illud non comprehenditur sub quacunque reservatione, non facta ejus speciali mentione; Rota in Colon. *Praepositurae*, 1 Dec. 1727, § *Adjuvatur*, cor. clar. mem. Calcagnin. Minusque venit sub qualibet derogatione citra etiam specialem mentionem. Quinimo *quamvis* 47 (ait idem supremum Tribunal in d. Colonien. *Praepositurae*, 2 Decembris 1727, d. § *Adjuvatur*, coram clar. mem. Calcagnin.) *Romani pro tempore Pontifices absoluta beneficiorum potestate fruantur, nihilominus frequenter indulgent Curiae stylo non derogandi regum, supremorumque principum patronatibus, eorumque devolutiones non perquirendi, etiamsi vacationes in Curia contigissent.* Et, ut alia 48 missa faciamus, nullum in jurepatronatus regio currit tempus ad praesentandum; Antunez de Donat. Reg. part. 3, cap. 27, n. 124; Piton. de Controvers. patron. alleg. 19, n. 18; Rigant. in Comment. ad Regul. Cancellar., regul. 42; Sacrum Auditorium in d. Colonien. *Praepositurae*, 2 Decembris 1727, § *Animadvertebat* et seq., cor. clar. mem. Calcagnin. in Compostellana *Parochialis* 29 Mart. 1756, § 9, et 5 Julii 1756, § 6, et 10 Decemb., § 9, cor. emin. Bussio.

Feudale juspatronatus ob dominium directum 49 Feudi quod apud regem est, et regium dijudicari debet; Gagliard. de Jurepatron. cap. 3, n. 14; Antunez de Donat. Regiis lib. 3, c. 20, num. 1; Rota in Compostellana *Parochialis*, 26 Martii 1756, § 9, et 4 Julii 1756, § 5, et 10 Decemb. 1756, § 10, cor. em. Bussio. At 50 non omnes effectus jurispatronatus regii tribui queunt juripatronatus feudali. Notabile enim 51 est, quod feudatarii intra quadrimestre praesentare tenentur. Reges enim et supremi prin- 52 cipes nullum habent tempus praefinitum ad praesentandum, eo quia maximae curae, quibus tum pacis tum belli tempore occupantur, quotidianum impedimentum praebere censentur, quominus de praesentatione cogitent. Haec au- 53 tem ratio locum quoad feudatarios haud sibi vindicat, Gagliard. de Jurepatronat., cap. 18, num. 28. Rota vero in mox dicta Compo- 54 stellana *Parochialis* videtur sensisse, quod et Feudatariis nullum currat tempus ad praesentandum.

De jurepatronatus privato reali plures oc- 55 currunt inspectiones. Potissimum est illa, quando vere juspatronatus privatum sit reale; vide Rot. in Viterbien. *Cappellaniae*, 3 Jul. 1718, cor. bon. mem. Gamach., et in Pennen. seu Adrien. *Jurispatronatus*, 12 Martii 1731, cor. bon. mem. Ratto. Solet etiam maxime inquiri 56

in quos transeat hoc juspatronatus privatum reale. Confer Rot. in Carinolen. *Canonicatus*, 2 Maii 1738, cor. clar. mem. Millin.

57 Inter originarios modos acquirendi juspatronatus Auctor num. 22 refert et fundationem, eam accipiendo pro simplici donatione fundi seu loci ad ecclesiam aedificandam, adeoque distinguit fundationem ab aedificatione et do-
58 tatione. Vetus est hic error Gloss. in can.
59 *Piae mentis* 16, qu. 7. At is confutatus jam fuit a Francisco de Roye de Jurepatr., c. 13; Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia canonica, verb. *Patronatus*, c. 3, n. 3, et plur.
60 seq. aliisque. Reaedificatione et redotatione quando acquiri possit juspatronatus jam constitutum, vide apud Gagliar. de Jurepatr., c. 5, num. 28.

61 De jurepatronatus reali seu annexo aliqua hic addere inutile haud est. Porro si agatur de beneficio ab antiquo fundato, posito in oppido, cui annexum praetenditur, et dotato praeterea ex ejus redditibus, praesumptio est pro annexione jurispatronatus oppido illius, etiamsi desit instrumentum fundationis, ita ut qui contrarium praetendit, eam excludere teneatur; Confer Bohemer. in Decretal. lib. 3, tit. 38, § 107. Adde Piton. de Controvers. patronor. alleg. 100, n. 21; Fagn. de Jurepatr. part. 2, can. 14 et 15, cas. 2, n. 12 et seq.; Rota cor. Caprar. decis. 214, n. 7 et 15, coram Molin., decis. 609, num. 16, et in Constantien. *Juris nominandi*, 26 Jun. 1751, § 6, cor. bon. mem. Vicecomit.

Observantia quoque declarare potest an jus- 62
patronatus sit annexum, nec ne. Si enim ii semper praesentarunt, qui potiti sunt oppido, cui praetenditur annexum, pro annexione respondendum est, tum concurrentibus circumstantiis mox expositis, tum etiam iis non concurrentibus; Lotter. de Re benefic. lib. 2, qu. 4, n. 98; Dunod. de Praescript. bon. Eccles. p. 33, edit. Paris. anni 1753. Rota coram Kaunitz decis. 204, num. 1, in Pennen. seu Adrien. *Jurispatronatus*, 12 Martii 1711, § 16, cor. bon. mem. Ratt., inter impress. decis. 300, num. 3 et seq.

Posita vero adnexione dubitari solet utrum 63
juspatronatus quoad exercitium spectet ex aequo ad omnes possessores oppidi illius, an pro partibus ejusdem. Ex aequo pertinere videtur sentire Franciscus de Roye in Prolegom. ad tit. de Jurepatron. c. 19, § *Sed eam*. At praevaluit opinio tenens, quod spectet pro partibus, Cardinal. de Luca de Jurepatronat. discurs. 61, num. 6. Rota coram Molin., decis. 947.

Articulus II. *Juspatronus, quoad ea quae concernunt ejus in alios translationem et ejusdem amissionem.*

Summarium. 1. Juspatronatus primo transit per successionem haereditariam; et assignantur haeredes, ad quos transire potest, et quomodo, ad n. 24.-25. Secundo, transit de uno in alium per donationem, et quomodo talis donatio fieri possit, et cujus consensus requiratur, ad n. 42. - 43. Tertio, transit de uno in alium per permutationem; et quomodo permutatio fieri possit, ac debeat, ad n. 50.- 51. Quanto transfertur de uno in alium per venditionem; et talis venditio per singulas sui partes late explicatur, ad n. 70. - 71. Assignantur varii modi, seu causae, quibus amittitur, et penitus extinguitur juspatronatus, ad n. 83. - 84. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad n. 94.

1 Juspatronatus quatuor modis ab uno in alium transferri potest, scilicet, *Successione*, *Donatione*, *Permutatione* et *Venditione*. *Communis* cum Glossa in can. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7, et in cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatr., verb. *Emptorum*, ubi dat sequentes versiculos:

> Jurapatronatus transire facit novus haeres,
> Et res permutata, donatio, venditioque.

2 Primo igitur modo juspatronatus transit per successionem haereditariam cum universitate bonorum ad quoscunque haeredes, tam mares quam feminas, tam necessarios quam extraneos, sive ab intestato, sive ex testamento succedant, arg. cap. *Perlatum est* 1, et cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatronatus, et Clementin. 2 eod. tit. Et sic tenet Abbas in cit. cap. *Perlatum est*, num. 2 et seq., et ibi Fagnanus num. 12 et 13, et Barbosa n. 9; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 28, num. 44; Reiffenstuel ib. num. 18, et *Communis* aliorum. Jura enim indistincte loquuntur de haeredibus patroni, nulla expressa differentia, sive haeredes sint masculi, sive feminae, sive necessarii, sive extranei, sive haeredes sint ab intestato, sive ex testamento; ubi autem jura indistincte loquuntur, indistincte etiam sunt intelligenda, cum ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus, cap. *Quia circa* 22 de Privil., et l. *De pretio* ff. de Publiciana in rem actione.

Hinc, si filia sit haeres cum fratre, aeque 3
cum illo succedit in jurepatronatus haereditario. *Communis*, arg. citatis juribus. Item, si 4
filius, vel filia non sit haeres patris sui, ex quo vel exhaeredetur vel repudiet haereditatem, non succedit in jurepatronatus haereditario; quia hoc veluti accessorium sequitur haereditatem. *Communis*. Item, si filius vel filia instituatur 5
a patre in re certa, et extraneus instituatur haeres universalis, juspatronatus haereditarium transit ad extraneum haeredem, et non ad filium, nec filiam, quia transit cum universitate bonorum, quam haereditas continet, et filius institutus in re certa habetur in loco Legatarii; l. penult. Cod. de Haered. instit., ad-

eoque, cum non sit haeres, non potest consequi juspatronatus haereditarium. *Communis.*

6 Excipiendus est tamen casus, quo tali rei certae, v. g. castro, pago, palatio vel fundo, in quo instituitur, esset inseparabiliter annexum ipsum juspatronatus, quia tali casu juspatronatus non transiret ad extraneum haeredem universalem, sed ad filium in tali re certa institutum; cum juspatronatus transeat semper cum re, cui est inseparabiliter annexum, arg. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., et ibi Fagn., num. 3; Barbosa, num. 2; Canisius in cap. 1 et 2, num. 5, de jurepatronat.; Pirhing lib. 3 Decretal., tit. 38, num. 44; Reiffenstuel ibidem, num. 10, et alii. *Accessorium* enim *naturam sequi congruit principalis*, ut expresse dicitur in cap. *Accessorium* 42 de Regul. juris in 6.

7 Quando plures sunt haeredes unius patroni, succedunt omnes aequali jure, quamvis in partibus inaequalibus sint instituti haeredes, unde in solidum tale juspatronatus possidere debent, nec inter se illud dividere possunt; cap. *Perlatum est* 1 de Jurepatronatus, et Glossa ib., verb. *Dividi non debeat*, et doctores communiter, arg. l. *Via* 17 ff. de Servit., leg. *Si sepulcrum* Cod. de Religios. et sumpt. fun., l. 1, § *Si Ususfructus*, ff. ad leg. Falcid., et

8 leg. *Usus* ff. de Usu et habit. Possunt tamen dicti plures haeredes inter se pacisci et convenire de rectore alternis vicibus praesentando, hoc est, quod unus praesentet prima vice vacationis beneficii seu ecclesiae, alter secunda, et alter tertia. *Communis*, textu expresso in Clementina *Plures* 2 de Jurepatronat., ibi: *Et ut facilius provideatur ecclesiis, non inconveniens reputamus patronos ipsos inter se posse libere conveniri de rectore ab eis alternis vicibus praesentando.* Glossa ib., verb. *Alternis*

9 *vicibus*. Item possunt compatroni et haeredes eorum inter se dividere menses, ita ut, si mense Januario vacat ecclesia seu beneficium, praesentet unus, si in Februario praesentet alter, etc. Vel etiam si plura beneficia conferenda habent, unus ad hoc, et alter ad illud praesentet. *Communis*, argum. cit. Clementina *Plures*.

10 Et has conventiones possunt compatroni ac haeredes inter se inire absque ullo consensu Episcopi arg. cit. Clementina *Plures*, ibi: *Inter se posse libere convenire*, et ibi Glossa verb. *Libere*; Fagnan. in cit. cap. *Perlatum est* 1 de Jurepatron., n. 6; Gonzal. ad reg. 8 Cancell., gloss. 46, § 1, n. 58; Barbosa de offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 71, n. 28 et seq.; Pirhing l. 3 decr., tit. 38, num. 46; Reiffenstuel ibidem, num. 23, et *Communis* aliorum.

11 Etiam juspatronatus gentilitium, scilicet reservatum illis qui sunt de familia seu agnatione fundatoris, extincta familia seu agnatione, transit ad haeredes extraneos, nisi in prima fundatione fundator expresse et taxative ad suam tantum familiam, seu agnationem statuerit esse faciendam successionem. Rota in causa Cremonensi *Jurispatron.*, die 6 Januarii 1578, coram Card. Seraphin., ut in ejus impressis dec. 364, quae postea confirmata fuit sub die 21 Novemb. ejusdem anni, ut dec. 378, et concordat Rota dec. 385 per tot., coram Robusterio part. 1 diversar.; Cassad. dec. 1, n. 3 de jurepatr.; Ancharanus cons. 81; Fagnan. in cit. cap. *Perlatum est* 1 de Jurepatr., n. 25; Pirhing loc. cit., n. 53; Reiffenstuel loc. cit., n. 24, et alii passim. Et ratio est, quia reservatio jurispatronatus facta in prima fundatione a fundatore pro illis qui sunt de sua familia seu agnatione, non addita particula taxativa *tantum*, vel alia simili, intelligitur solum facta cum ea restrictione, ut tale juspatronatus non transeat ad haeredes extraneos, durante sua familia seu agnatione; ergo secus intelligitur facta pro casu deficientis suae familiae; tum quia casus a fundatore omissus relinquitur dispositioni juris communis; arg. l. *Commodissime* ff. de Liber. et posthum., leg. *Si cum dotem* ff. Solut. Matrim., l. *Si extraneus* ff. de Condict. ob caus. Atqui casus deficientis suae familiae fuit a fundatore omissus, ergo est relinquendus dispositioni juris communis, quo statutum est, ut juspatronatus transeat etiam ad haeredes extraneos, juxta dicta supra n. 2. Sic enim dispositio hominis convenit cum dispositione legis, et utraque servatur in suo casu; scilicet dispositio hominis quandiu duraverit sua familia; dispositio autem legis, quando illa defecerit.

Si autem fundator expresse statuit cum par- 12
ticula taxativa *tantum*, quod tale juspatronatus transeat ad illos solum qui sunt de sua familia seu agnatione, non vero ad eorum haeredes extraneos, tunc ad ipsos non transit, et extincta familia, extinguitur juspatronatus, et ecclesia seu beneficium remanet liberae collationis. Et ideo notanter fuit dictum in conclusione sub num. antec.: *Nisi in prima fundatione fundator expresse et taxative ad suam tantum familiam seu agnationem statuerit esse faciendam successionem.* Et ratio est, quia fundator potest in fundatione remittere juspatronatus, vel in totum, vel ex parte, vel limitative illud inducere in praejudicium descendentium, vel extraneorum haeredum, prout ei libuerit; argum. cap. *Significavit* 41 de Testibus, et cap. *Si laicus* unic. de Jurepatronatus in 6. Sic tenet communis cum supracitatis.

Juspatronatus, quamvis transitorium ad hae- 13
redes extraneos regulariter non transit ad substitutos, seu fideicommissarium etiam universalem, sed remanet penes haeredem directum seu gravatum. Rota part. 5 recent., tom. 2,

dec. 543, n. 9 et 19, part. 6, dec. 89, n. 27, part. 7, dec. 72, a n. 7 usque ad 18, p. 9, tom. 1, decis. 206, num. 5, 8 et 14, part. 12, decis. 400, num. 1, part. 13, decis. 64, n. 4, et saepe alibi. Et sic tenet *Communis doctorum*, cum Barbosa in cap. *Perlatum est* 1 de Jurepatr., num. 10 et 11, et Garcias de Benefic. part. 5, cap. 9, num. 17, ubi num. 18 et 19, ait: *Juspatronatus personale et non annexum bonis, non transire ad fideicommissarium, quamvis ex testantis judicio et expressa voluntate possit fideicommissarius consequi juspatronatus, accedente licentia Episcopi. Et ratio est, quia ex praesumpta voluntate testatoris ad fideicommissarium transeunt solum bona et jura afferentia commodum pecuniarium, non autem illa quae ad solum honorem pertinent, uti est juspatronatus,* ut censuit expresse Rota part. 9, tom. 1, dec. 289, n. 9 et 10, part. 12, decis. 100, num. 8 et 9, adeoque juspatronatus ex praesumpta testatoris voluntate remanere debet apud primum ac directum haeredem. Tum quia, quamvis jura sepulcrorum veniant in universali alienatione, leg. *Si modicis* 24 ff. de Contrahend. Empt., l. *Quaedam* 62 ff. de Acquir. rerum dominio; tamen non veniunt in translatione universali, quae fit in fideicommissarium, sed penes haeredem manent; ergo sicut ista jura non comprehenduntur sub restitutione facienda fideicommissario, cum non veniant jure haereditario, ita nec juspatronatus ecclesiae seu beneficii.

14 Transit autem juspatronatus ad fideicommissarium, ubi id constet de voluntate testatoris. Rota part. 5 recent., tom. 2, dec. 542, n. 13, part. 12, decis. 700, n. 10, part. 13, dec. 74, n. 1, part. 14, decis. 153, num. 3, part. 18, tom. 2, dec. 589, num. 3. Non enim repugnat naturae jurispatronatus, quin illud possit transferri etiam in fideicommissarios. Rota part. 7, decis. 72, n. 11 et 12, p. 18, tom. 2, decis. 667, num. 17. Dummodo tamen non solum concurrat testatoris voluntas, sed etiam forma primaevae acquisitionis non repugnet; Rota part. 10, dec. 240, num. 10, part. 12, dec. 100, num. 11, et decis. 190, num. 1. Ita ut juspatronatus et jus praesentandi pertineat substituto habenti qualitatem per fundatorem desideratam; Rota part. 13, decis. 136, n. 2.

15 Ad effectum tamen cognoscendi et eliciendi voluntatem testatoris, non sufficit voluntas implicita, sed requiritur expressa. Rota part. 5, tom. 2, dec. 542, n. 16, part. 7, decis. 170, num. 6 et 7. Puta, si verbis expressis testator declaraverit sub universali haereditate, in qua fideicommissum constituit, comprehendi juspatronatus, quo casu mentio jurispatronatus facta in institutione, censetur repetita etiam in substitutione. Rota part. 18, t. 2, dec. 589, n. 4. Vel quando verba fideicommissi comprehendunt etiam jura et actiones; Rota part. 12, decis. 104, num. 11, part. 13, decis. 152, num. 1 et 2. Seu quando substitutio facta fuit etiam de juribus et actionibus. Rota part. 12, decis. 271, num. 4, part. 13, decis. 64, n. 6 et 7.

16 Item juspatronatus transit etiam ad fideicommissarium universalem, quando est inseparabiliter annexum universitati bonorum fideicommissorum, arg. c. *Ex litteris* 7, et cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatronatus per dicta supra n. 6. Tunc enim fideicommissarius, velut universalis bonorum possessor, succedit in omnia annexa ipsis bonis per cit. cap. *Accessorium* 42 de Regul. Juris in 6, succeditque pariter in universum jus defuncti jure praetorio, et in effectu est plenus haeres, l. 2 et 3, § 1, n. 2, ff. de bonor. possess. Imo tale juspatronatus transit etiam in usufructuarium universitatis bonorum. Barbosa in cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron. num. 7, et lib. 3 Juris ecclesiastic. univers., cap. 12, num. 232, cum pluribus ibi citatis; Pirhing lib. 38 Decretal., num. 55 in fine; Fagnanus in cit. cap. *Ex litteris*, num. 57, ubi adducit alios et decisionem Rotae.

17 Jnspatronatus per haereditariam successionem potest transire ad monasterium seu religionem, idque duplici modo. Primo, quando a patrono laico monasterium capax bonorum in communi instituitur haeres; tunc enim cum universitate bonorum talis haereditatis transit ad monasterium etiam juspatronatus. Secundo, quando patronus laicus fit religiosus, tunc enim juspatronatus ad ipsum spectans cum omnibus ipsius bonis transfertur in monasterium, et quidem perpetuo, si sit juspatronatus haereditarium. Tale enim juspatronatus sequitur haereditatem, et haereditati monachi succedit monasterium, cum quidquid acquirit monachus, acquirat Monasterium, c. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1, c. *Abbates* 16, caus. 18, qu. 2, c. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, qu. 3, c. *In praesentia* 8 de Probat., cum similibus. Ita Tamburin. de jure Abbat. t. 3, disp. 9, qu. 28, num. 1 et 2; Pirhing loc. cit., n. 59, et alii passim.

18 Si autem juspatronatus sit gentilitium et jure sanguinis delatum ad patronum, qui religionem ingressus est, tunc tale juspatronatus non transfertur in monasterium perpetuo, sed solum ad tempus, id est durante vita monachi, quia post ejus obitum defertur ad haeredes ipsius consanguineos. Tamburin. l. c., n. 2; Pirhing loc. cit., n. 59; Garcias de Benefic. part. 5, c. 1, num. 555, et alii.

19 Juspatronatus transit etiam probabiliter ad fiscum saltem indirecte et accessorie, quando ab ipso ob aliquod enorme patroni crimen confiscantur omnia, vel aliqua specialia ejus bona, cui annexum est juspatronatus; tunc enim, adveniente vacatione

beneficii, vice patroni banniti, praesentat fiscus. Abbas in cap. *Quanto,* num. 6, de Judiciis, et in cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., n. 2; Ferret. consil. 179; Barbosa in cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., n. 9, et lib. 3 Juris eccles. univ., cap. 12, n. 238, et part. 3 de Offic. et potest. Episcop., alleg. 71, num. 45, cum pluribus ibi citatis; Lotter. de Re benef. lib. 2, qu. 4, num. 21, cum aliis; Pirhing loc. cit., n. 57,
20 et alii. Secus autem juspatronatus personale, seu per se, et singulariter consistens, non annexum ullis patroni bonis, quia tale juspatronatus, cum defectu jurisdictionis nequeat confiscari per Judicem Laicum, manet penes delinquentem, donec per sententiam judicis ecclesiastici eo privetur tanquam indignus, et tunc ecclesia fit libera. Barbosa in cit. cap. *Ex litteris,* n. 10, et cit. lib. 3, c. 12, num. 239; Abbas in cap. *Cum Laici* 10 de Jurepatron., n. 2; Azorius part. 2, lib. 6, cap. 20, qu. 14; Pirhing loc. cit., num. 57; Silvester verb. *Juspatron.*, qu. 5, dist. 6; Garcias de Benefic. part. 5, cap. 9, num. 26 et sequent., et alii
21 passim. Imo, secundum multos, neque juspatronatus reale, seu annexum bonis transit ad fiscum laicale ex confiscatione talium bonorum; sed tunc ecclesia libertatem acquirit. Ita Card. in Clementin. *Plures* de Jurepatron., num. 8; Imola in Clement. *Pastoralis* de Re judicat., num. 71 et seq.; Joan. de Anania in c. *Vergentis* de Haereticis, num. 6; Lambertin. de Jurepatron. lib. 3, qu. 8, art. 8, n. 16 et 22; Simancha in catholic. Instit. tit. 5, num. 95; Rota part. 1 recent., decis. 53, n. 5. Et hanc Rota part. 5, tom. 1, decis. 336, num. 17, dicit esse opinionem magis communem, quam tenet ipsa Rota, quia juspatronatus tanquam quid spirituale non venit in confiscatione facta a judice laico. Rota cit decis. 336, num. 17, ubi citat plures alias Rotae decisiones, Glossam et alios doctores, et ibid., num. 16, cum Roch. de Curte, dicit esse etiam opinionem aequiorem.

22 In translatione jurispatronatus cum universitate bonorum, seu cum specialibus aliquibus bonis, ut cum claustro, villa, pago, quibus ipsum juspatronatus est inseparabiliter annexum, non requiritur consensus Episcopi, arg. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatr., cum similibus, Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 3, allegat. 71, num. 10; Vivian. in Praxi jurispatron. part. 1, lib. 4, cap. 1, num. 2; Piasecius part. 2, cap. 15, art. 1, num. 44, et
23 communis aliorum. Requiritur autem consensus Episcopi quando juspatronatus de per se sine ulla haereditate transfertur in laicum seu clericum nomine proprio, v. g. per legatum in testamento relictum, arg. cap. *Si Laicus* unic. de Jurepatron. in 6, a sensu contrario, et *communis doctorum* cum Barbosa loc. cit., num. 12. Tunc enim, antequam consensus Episcopi accedat, juspatronatus existit penes haeredem, quia per solam dispositionem laici non potest hujusmodi jus de per se in alium laicum, seu clericum nomine proprio, et non nomine ecclesiae transferri, cum jura tantum permittant, ut juspatronatus transferatur in filios vel haeredes, non autem in legatarios, can. *Filiis* 31, caus. 16, qu. 7; Abbas in cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatron., n. 6; Joan. Andr. ib., n. 2; Pirhing l. c., n. 58; Azorius l. c., qu. 10; Silvester l. c., qu. 4, dicto 6,
et alii communiter. Non requiritur tamen con- 24
sensus Episcopi, quando Juspatronatus etiam de per se transfertur in ecclesiam, seu locum religiosum, vel in clericum nomine ecclesiae; cap. *Illud* 8 de Jurepatronatus, et c. *Si Laicus* unic. eod. in 6, et *Communis doctorum,* cum Barbosa l. c., n. 11; Pirhing l. c., n. 58; Sanchez Consil. Moral. lib. 2, c. 3, disp. 76, num. 3.

Secundo modo juspatronatus transit de uno 25
in alium per donationem. Glossa communiter recepta in c. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7, et in cap. *Cum saecul.* 12 de Jurepatron., et est textus in cap. *Ex insinuatione* 14, et cap. *Nullus* 17 de Jurepatr. Jurispatronatus dona- 26
tio, si fiat de laico in laicum, seu in clericum nomine proprio, et non nomine ecclesiae seu dignitatis, quam obtinet, requirit necessario Episcopi consensum, arg. cap. *Si laicus* unic. de Jurepatr. in 6, a sensu contrario; et tenent Abbas in c. *Illud* 8 de Jurepatr., n. 5; Barbosa ib., n. 2, et part. 3 de Offic. et potest. Episc., alleg. 71, n. 23; Pirhing l. c., n. 61, et alii communiter. Si autem donatio per pa- 27
tronum etiam laicum fiat ecclesiae, monasterio, aut alteri loco pio, seu etiam clerico nomine ecclesiae vel dignitatis, quam obtinet, Episcopi consensus non requiritur. *Communis* textu expresso in cap. *Illud* 8 de Jurepatr., et cap. *Si Laicus* unic. eod. in 6. Si vero donatio fiat 28
ab ecclesia alteri ecclesiae, requiritur dictus Episcopi consensus, quia sine illo ecclesia alienari non potest, c. *Sine exceptione* 52, caus. 12, qu. 2; Barbosa cit. allegat. 71, num. 26, et alii. Et si talis donatio ab ecclesia fiat laico, 29
requiritur Beneplacitum Apostolicum. Rota part. 2, dec. 146, num. 6, et part. 5, tom. 1, dec. 191, num. 8, arg. Extravag. *Ambitiosae* de Rebus eccles. non alienan. Consensus Epi- 30
scopi necessarius non est in donatione, qua unus patronus alteri patrono socio seu compatrono jus suum donat, remittit seu renuntiat. Rota part. 1 recent., dec. 707, num. 4, part. 5, tom. 1, dec. 191, n. 5, et dec. 225, num. 9, part. 7, dec. 101, num. 1, part. 10, dec. 238, n. 8; Barbosa cit. alleg. 71, n. 18, cum plurimis aliis ibi citatis. Reiffenst. lib. 3 Decr., tit. 38, num. 26, ubi dicit esse communem, arg. Clement. *Plures* 2 de Jurepatronatus, et ibi Glossa verb. *Libere.* Non potest 31

tamen sine consensu Episcopi tale juspatronatus donari filio compatroni, quia filius in vita patris, qui est patronus, non reputatur compatronus. Card. Pereira de Resolut. emphyt., c. 6, n. 3, et de potest. eligendi, c. 1, num. 24; Barbosa cit. allegat. 71, num. 29, et alii.

32 Consensus Episcopi, licet requiratur in donatione particulari, non requiritur tamen in donatione universali omnium bonorum. Rota part. 6 recent., dec. 208, num. 12 et sequent. Annot. ad decis. 46, a num. 121 usque ad n. 125, part. 9, tom. 1, et dec. 73, num. 30,
33 part. 11. Imo juspatronatus venit sub generali donatione omnium bonorum, jurium et actionum. Rota part. 19, tom. 1, decis. 181, n. 3. Etiamsi juspatronatus non fuerit expressum. Rota part. 19, tom. 2, decis. 615, num. 2, et neque in hoc casu requiritur consensus Episcopi. Rota part. 19, tom. 1, decis. 181, num. 5, et ead. part. 9, tom. 2, decis. 615, num. 2.

34 Consensus Episcopi, ubi requiritur in translatione jurispatronatus, debet esse expressus, nisi scienter translatio fuerit admissa ab ipso Episcopo; Barbosa cit. alleg. 71, num. 15,
35 et alii passim. Ubi requiritur consensus Episcopi, ut in donatione particulari, si fiat sine ipso, donatio non valet; Rota part. 1 recent., decis. 311, n. 1, et decis. 576, n. 1, part. 2, dec. 157, num. 1, et dec. 637, n. 3, part. 3, decis. 555, num. 1, et decis. 606, num. 2, et saepe alibi. Et talis jurispatronatus donatio absque consensu Episcopi facta est taliter penitus irrita, ut donans possit praesentare non obstante donatione a se facta; imo potest talis patronus cum consensu Ordinarii alteri donare. Annot. ad decis. 46, a n. 46 usque ad 64,
36 part. 9, tom. 3. Neque ad hunc effectum sufficit consensus vicarii generalis absque speciali mandato. Rota part. 1 recent., dec. 302, n. 3, part. 2, dec. 257, num. 1, et dec. 337, n. 5, part. 8, decis. 224, num. 9 et 10, dec. 238, num. 2, et saepe alibi; etiamsi Episcopus fuerit
37 absens; Rota part. 2, decis. 237, n. 5. Consensus in translatione jurispatronatus debet esse Episcopi illius dioecesis in qua sita est ecclesia; cap. *Cura Pastoralis* 11 de Jurepatron.; Barbosa cit. alleg. 71, num. 17, et alii pas-
38 sim. Consensus seu confirmatio Episcopi non debet necessario intervenire in ipso actu donationis; Rota part. 17, dec. 80, num. 3, sed etiam postea, et quandocunque supervenire potest etiam post donationem; Rota part. 2, decis. 605, num. 3, part. 5, tom. 1, dec. 191, n. 7, part. 11, decis. 73, n. 32, et part. 17, dec. 80, num. 2. Quinimo supervenire potest etiam post obitum ipsius donatoris in praejudicium ejus haeredis et habentium causam ab eo. Rota part. 9, tom. 2, dec. 430, num. 9. Quando nempe nullus adsit, cui fuerit interea Jus quaesitum; Rota part. 11, dec. 130, n. 18. Ita ut res sit integra, neque agatur de praejudicio alterius, quam ipsius donantis, ejusque haeredum; Rota part. 11, dec. 372, n. 26. Et sic doctores communiter.

Donatio particularis jurispatronatus facta 39
laico sine consensu seu confirmatione Ordinarii est revocabilis, cum facta sine ejus consensu seu confirmatione non valeat, ex quo nequeant laici praesumptione propria disponere de eo, quod est ecclesiastici juris ad textus apertos in c. *Illud* 8, c. *Nullus Laicus* 17, et cap. *Suggestum* 20 de Jurepatronatus; Rota part. 1 recent., dec. 31, num. 1, et dec. 576, num. 1, part. 2, decis. 257, n. 1, et dec. 337, num. 4, part. 3, dec. 606, num. 2, part. 9, tom. 2, dec. 430, num. 2, part. 19, tom. 2, dec. 630, num. 8, et novissime in Bononien. *Parochialis*, 8 Februarii 1706, § *Nullitas enim*, coram Scotto. Lambertin. de Jurepatronatus, lib. 1, part. 2, qu. 6, art. 4, n. 2; Pitonius de controversiis patronorum tom. 1, alleg. 42, n. 3, et 22, et alii passim. Hinc talis donator potest cum consensu Ordinarii alteri donare; Annot. ad dec. 46, a n. 56 usque ad 64, p. 9, t. 1, et communis doctorum.

Est tamen valida et irrevocabilis in praeju- 40
dicium donantis talis particularis jurispatronatus donatio sine consensu seu confirmatione Ordinarii, si facta sit cum juramento, promissione et pacto expresso de eam non revocando; Rota part. 17 recent., dec. 80, num. 5, et in Lunen. Sarzanen. *Beneficiorum* apud Bertachin., voto decis. 47, num. 14 et 39, et in Compostellana *Parochialis*, 25 Junii 1696, § *Quandoquidem*, et 28 Junii 1697, § *Non relevante*, coram Priolo, et pluribus adductis Pignatell. tom. 6, consult. 96, num. 12, 15 et sequent., et judicatum fuit per judices commissarios in voto impresso apud Saminiat. controv. 196, num. 43 et sequent., tom. 2. Et Rota Maceraten. in una Maceraten. *Beneficii* 1 Junii 1721, § *In nihilo*, § *Quare*, et § *Sic etiam*, coram Tomano, Piton., loc. c., n. 11 et 22, ubi addit se ita judicari obtinuisse in Sulmonen. seu Valven. *Cappellaniae* per sententiam A. C. Cencii latam sub die 2 Octobris 1714. Et ratio est, quia licet talis donatio sit de sua natura revocabilis ante consensum seu confirmationem Ordinarii ex dictis num. antecedenti, attamen per juramentum de eam non revocando evadit firma et irrevocabilis in praejudicium ipsius donantis, cum in tali statu res non sit amplius integra, nec sit locus poenitentiae; Seraphin. de Jurament. privileg. 139; Cyriac. controvers. 322, num. 33; Pignatell. loc. cit., n. 12, et sic alia praesentatio donantis contra suum juramentum non potest admitti per Ordinarium ne fiat particeps ejus delicti confovendo ipsius perjurium; Rota part. 17 recent., dec. 80, a num. 5; Merlin.

dec. 443, num. 4 et seq.; Guttierez de Juramento confirm. part. 3, cap. 14; Sporell. decis. 180, num. 1 et 16, usque ad 21; Rota Macerat. in una Macerat. *Beneficii*, 1 Junii 1711, § *Quare cum donatio*, coram Tomano, impressa apud Pitonium loc. cit. Abhorrent enim Sacri Canones confoveri perjurium, c. *Si vero* 8 de Jurejurando, ibi: *Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur*, et concordant cap. *Verum* 15, et c. *Mulieri* 38, eod. tit. de Jurejurando, ac etiam jus Caesareum in leg. *Si minori* 1 Cod. Si adversus venditionem, et l. *Ambiguitates* 2 Cod. de indicta Viduitate. Unde ante consensum Ordinarii talis donatio in praejudicium donantis habet implicitum statum validitatis, usquequo superveniat confirmatio Episcopi. Rota Macerat. in cit. Macerat. *Beneficii*, 1 Junii 1711, § *In nihilo*, impressa apud Piton. l. c., Saminiat. controvers. 186, et alii passim.

41 Neque a tali juramento potest ab Ordinario absolvi dictus donator, donatario seu parte non citata, cum absolutio sit in praejudicium tertii. Gales. de oblig. can., qu. 25, n. 3, et ibi Zach. num. 11; Cyriac. controv. 7, num. 14; Altimar. de Nullit. rubr. 12, num. 92; Scop. ad Grat. dec. 165, num. 3; Rota Macerat. in d. Maceraten. *Beneficii*, § *Nec ad praeservandum*, coram Tomano; Sperell. decis. 180, n. 60, ubi pluribus citatis testatur sic de stylo servari.

42 Post consensum seu confirmationem Ordinarii talis jurispatronatus donatio est irrevocabilis, etiamsi non fuerit jurata; Rota part. 7 recent., dec. 36, num. 5 et seq.; Pitonius cit. alleg. 40, n. 22, ubi testatur, quod sic solet regulariter concludi, et sic tenent doctores communiter. Et ratio est, quia per confirmationem seu decretum Ordinarii evadit donatio inter vivos. Rota part. 19 recent., dec. 335, num. 15, quae ex sola poenitentia donatoris revocari non permittitur per text. in l. *Possessionem* 3 Cod. de revocandis Donationibus, cum donatio inter vivos irrevocabilis et immutabilis sit; l. *Perfecta* 4 Cod. de Donationibus quae sub modo, et § *Aliae autem* 2 Instit. de Donationibus, cum similibus; Rota cit. dec. 335, n. 9.

43 Tertio modo, juspatronatus transit de uno in alium per permutationem, Glossa communiter recepta in can. *Piae mentis* 26, caus. 16, quaest. 7, et in cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatronatus, et ex textu in can. *Nemi-*
44 *ni* 40, caus. 16, quaest. 7. Et quidem licite et valide, saltem accessorie, et per accidens permutari potest etiam pro rebus temporalibus, si nempe universitas bonorum, vel alia res temporalis, ut villa, castrum et hujusmodi, cui juspatronatus est inseparabiliter annexum, permutatur cum aliis bonis temporalibus, dummodo hoc in aestimationem non veniat, ita ut ratione illius in permutatione res temporalis pretiosior, quam alia commutanda exigatur et detur. Et talis permutatio 45
potest fieri etiam sine consensu Episcopi; contractus enim celebratur de solis temporalibus (ad quem contractum utique non requiritur consensus Episcopi, ut de se patet) cum quibus juspatronatus, ut inseparabiliter annexum, accessorie transit; regula autem est, quod juspatronatus transeat cum re, cui est inseparabiliter annexum, etiam absque consensu Episcopi, arg. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., et notant et tenent, ibi Abbas num. 1, Innocent. num. 2, Barbosa num. 3, Fagnan. num. 3, et alii communiter. Nullatenus tamen 46
neque cum consensu Episcopi potest permutari juspatronatus de per se, et solitarie sumptum pro re temporali. *Communis*, textu expresso in cap. *Quaesitum* 5 de Rerum permutatione, addita ratione: *Quia circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem continet semper Simoniae*, et in cap. *Exhibita* 9 Cod., ibi; *Cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur*. Juspatronatus autem est annexum spirituali, textu expresso in c. *De jure* 16 de Jurepatronatus, ibi: *Juspatronatus, quod est spirituali annexum*.

Juspatronatus permutari potest cum alio ju- 47
repatronatu, aut alia re spirituali. *Communis*, arg. cit. cap. *Quaesitum* 5 de Rerum permut., et cit. can. *Nemini* 40, caus. 16, quaest. 7. Talis autem permutatio nequit fieri sine con- 48
sensu Episcopi, quia spiritualium permutatio in materia beneficiaria requirit Episcopi consensum, seu auctoritatem; arg. cit. cap. *Quaesitum* 5 de Rerum permut.; Reiffenstuel lib. 3 Decr., tit. 36, num. 28; Pirhing ib., n. 79; Zoesius ib., num. 25; Silvester verb. *Juspatronatus*, qu. 5, et alii. Barbosa tamen de Of- 49
fic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 71, n. 31, cum aliis ibi citatis dicit, quod consensus Episcopi solum requiritur, si permutatione juspatronatus transferatur in laicum; secus vero si transferatur in ecclesiam aut in clericum nomine ecclesiae. Episcopi consensus pro tali per- 50
mutatione requisitus non debet necessario intervenire in ipso actu permutationis, sed etiam postea, et quandocunque intervenire potest, etiam post permutationem, imo etiam post obitum permutantis. Barbosa loc. cit., num. 22, cum aliis ibi citatis, et faciunt proportionaliter decisiones Rotae, pro donatione adductae supra sub n. 38.

Quarto modo, juspatronatus transit, seu 51
transfertur de uno ad alium per venditionem. Glossa communiter recepta in can. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7, et in cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatronatus, et est textus in d. cap. *Cum saeculum*. Hoc tamen non debet intelligi, quod 52
juspatronatus per se, ac solitarie sumptum

possit vendi, quia sic sumptum, nec licite, nec valide vendi potest, ut tenet communissima doctorum, textu expresso in cap. *De jure* 16 de Jurepatronatus, addita ibi raotione: *Cum inconvenieus sit vendi juspatronatus, quod est*
53 *spirituali annexum*. Imo vendens juspatronatus sic sumptum, si sit persona singularis, subjacet excommunicationi; si vero sit aliqua communitas seu universitas, subjacet interdicto. Concil. Trident. sess. 25 de Reform., cap. 9.
54 Et tam vendens, quam emens, etiamsi intervenerit consensus Episcopi, ipso facto privati existunt tali jure patronatus; arg. cap. *Quia Clerici* 6 de Jurepatronatus, et expresse Conc. Trid. loc. cit., ibi: *Si secus fecerint, excommunicationis et interdicti poenis subjiciuntur, et dicto jurepatronatus ipso jure privati existant*. Annot. ad dec. 46 Rotae recent., n. 3 et seq., part. 9, tom. 1; Barbosa in cit. cap. *Quia Clerici*, num. 2, et in Trident. loc. cit., num. 81, et de Offic. et potest. Episc. part. 3,
55 alleg. 72, num. 35, et communis aliorum. Nec talis venditor posset retinere pretium acceptum, ne ex iniquitate sua commodum reportet; arg. cap. *Intelleximus* 7 de Judiciis, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*. Sed tenetur illud restituere, non quidem emptori, utpote qui mala fide contra sacros canones emit, argum. cap. *De hoc* 11 de Simonia, et leg. *Fundum* Cod. de Evict., sed ecclesiae, cui per simoniam injuria fuit illata. Abbas in c. *De jure* 16 de Jurepatr., n. 3; Barbosa ib., n. 5; Lambert. de Jurepatron. lib. 1, part. 2, qu. 5, art. 6; Vivian. in Praxi jurispatr., lib. 4, c. 5, n. 9, et alii.
56 Quando vendens ratione illicitae et invalidae venditionis privatur jurepatronatus, tunc ecclesia patronata remanet libera, si unus tantum est patronus, vel plures quidem, sed omnes pro tali venditione delinquentes. Annotat. ad dec. 46, num. 7, p. 9 Rotae recent., tom. 1; Barbosa Collectan. in cap. *Quia Clerici* 6 de Jurepatronat., num. 2, et in Trid. sess. 25 de Reform., cap. 9, num. 81, cum pluribus ibi
57 citatis. Si autem plures sint patroni, et unus solus, vel alter delinquat, tunc beneficium non remanet liberum, maxime si sit haereditarium, sed juspatronatus competit aliis compatronis innocentibus; annot. ad d. dec. 46, num. 9. Cantera in suis qq. crimin. cap. 1, num. 50; Socinus Junior cons. 51, num. 6, volum. 2; Peregr. de Jure fisci lib. 5, tit. 1, num. 72; Bajard. ad Clar. lib. 5, quaest. 79, num. 26; Sanchez in praecepta Decalogi lib. 2, c. 19, num. 17; Barbosa in Conc. Trid. loc. cit., num. 81; Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38,
58 n. 29, et alii. Secus vero, si virtute, seu vigore fundationis ad aliquem devolveretur; siquidem tunc vendente tantum condemnato, si vacaret, pro ejus parte Ordinarius conferret, cit. Annot. ad d. dec. 46, n. 10, et supradicti doctores.

Juspatronatus, quamvis nequeat vendi de per 59
se principaliter ac solitarie sumptum; potest tamen vendi per accidens seu accessorie, ut si vendatur universitas bonorum, cui inseparabiliter est annexum juspatronatus; dummodo ratione illius non augeatur pretium. *Communis;* arg. cap. *Ex litteris* 7, et cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatronat. Neque hoc casu requiritur consensus Episcopi. Rota part. 7 rec., dec. 206, num. 28, part. 14, dec. 536, num. 183, et *Communis doctorum*. Secus au- 60
tem quando translatio fit rerum particularium et signanter jurispatronatus; tunc enim, non attenta tituli universitate requiritur consensus Ordinarii. Rota part. 14, decis. 536, n. 184.
Juspatronatus accessorie seu per accidens potest 61
transferri in alium, non solum per venditionem universitatis bonorum, sed etiam per venditionem rei particularis, cui inseparabiliter sit annexum, dummodo ratione illius pretium non augeatur. Barbosa Collectan. in cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatr., n. 2, ubi dicit hoc clare colligi ex textu dicti cap. *Ex litteris;* Cardin. in c. *Cum saeculum* 13 de Jurepatr., qu. 5; Reiffenst. loc. cit., num. 31, ubi dicit hanc opinionem esse veriorem et juri conformiorem, et in hanc inclinant etiam multi alii. Si enim 62
fundator dicat: *Statuo, seu volo, quod juspatronatus semper inseparabiliter annexum sit huic palatio, huic domui, huic fundo, huic agro, et hujusmodi, ita ut in quemcunque transierit hoc palatium, haec domus, hic fundus, hic ager, et hujusmodi, transeat etiam inseparabiliter juspatronatus*, videtur clarum, quod per venditionem et translationem talis palatii, talis domus, talis fundi, talis agri, et hujusmodi, transferatur et vendatur accessorie, et per accidens etiam ipsum juspatronatus inseparabiliter ipsi palatio, domui, etc., a fundatore annexum; quia, cum possit fundator in limine fundationis apponere conditiones et pacta sibi benevisa, etiamsi juri communi sint contraria, dummodo accedat Episcopi consensus, ut tenet Rota part. 1 recent., decis. 530, num. 2, et communis canonistarum, ideo ejus voluntas est servanda. Rota part. 2 rec., decis. 254, num. 2, et aliter esset inutilis et ridicula ejus facultas sic disponendi et apponendi quascunque conditiones, et quaecunque pacta sibi benevisa, si non deberet ejus servari voluntas sic disponens; tum quia jura et rationes aeque militant de tali re particulari ac de universitate bonorum, ut consideranti patet; et regula universalis et illimitata ab ipsis etiam adversariis alibi illimitate saepe posita, est, quod juspatronatus transeat cum re cui est inseparabiliter annexum; argum. cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatr., et universaliter accessorium sequatur naturam principalis; cap. *Accessorium* 42 de Regul. juris in 6, ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principa-*

63 *lis*. Nec intervenit simonia, quia dum venditur res, in qua inest juspatronatus, non venditur ipsum juspatronatus, sed illa res, cui inest, ut docet S. Thom. 2-2, qu. 106, art. 4; Abbas et Bero in cap. *De jure* 16 de Jurepatron., et alii plures, et Annot. ad dec. 46 Rotae, p. 9, tom. 1, n. 15.

64 Plurimi tamen, et maximi doctores, ut Innocent. in cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., num. 3, et ibid.; Joan. Andr. num. 3; Hostiensis n. 7; Abbas num. 14; Fagnan. n. 19; Roch. de Curte in tract. de Jurepatr. in verb. *Ipse velis*, qu. 20; Lambertin. in eodem tract., part. 2, lib. 1, qu. 5, artic. 7, et plures alii citati a Covar. lib. 1 variarum resol., cap. 13, num. 3, conclusionem limitant, dicendo, quod juspatronatus transeat quidem cum re particulari, cui est inseparabiliter annexum, si vendatur res particularis continens jura universitatis, cujusmodi secundum ipsos sunt civitas, castrum, oppidum, pagus, villa aut fundus, cui jura universitatis, aut jurisdictio, servitutes, onera, actiones, et hujusmodi, sunt annexa; non sic autem si vendatur res particularis talia jura universitatis non continens.

65 Juspatronatus annexum castro, villae et hujusmodi rei datae in dotem, transit cum ipsa dote in maritum, ita ut, stante matrimonio, Jus praesentandi competat marito, et non uxori. Garcias de Benefic. part. 5, c. 9, n. 137 et seq.; Menochius cons. 66, n. 27; Mantica dec. 140, num. 2 et 13; Barbosa in cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatr., num. 3, et de offic. et potest. Episcop., part. 3, allegat. 71, num. 38, cum plurimis ibi citatis, et fere communi aliorum contra Abbatem et Azorium. Et ratio est, quia juspatronatus transit cum re in illum, qui eam cum dominio directo, vel saltem utili acquirit; ut arg. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., et cap. *Cum Bertoldus* 18 de Sententia et re judicata, tenet ex communi Fagnan. in cit. cap. *Ex litteris*, num. 15. Sed maritus, durante matrimonio, habet dominium saltem utile dotis; leg. *Dote ancillam* C. de Rei vindicat., cap. *Per vestras* 7 de Donat. inter vir. et uxor., c. *Salubriter* 16 de Usuris; ergo, etc.

66 Juspatronatus annexum inseparabiliter castro, oppido, pago, palatio, praedio, et hujusmodi dato in feudo seu emphyteusim, transit cum ipso in feudatarium seu emphyteutam; *Communis*, arg. cap. *Cum saeculum* 13 de Jurepatron., et ibi Glossa verb. *Emptorum;* et ad
67 hoc facit ratio allata supra num. 58. Secus autem, si tale castrum, oppidum, palatium, praedium, et hujusmodi, detur solum pro pignore aut hypotheca, quia tunc juspatronatus non transit cum ipso castro, oppido et hujusmodi in creditorem habentem pignus, aut hypothecam, sed remanet apud debitorem, ita ut eveniente tali tempore vacantia beneficii patronati jus praesentandi competat debitori et non creditori; arg. cap. *Cum Bertoldus* 18 de sententia et re judicata, et tenet communis doctorum cum Fagnan. in cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatronatus, num. 16. Et ratio est, quia ad hoc, ut transeat juspatronatus cum aliqua re, requiritur omnino, quod ipsa res transeat quoad dominium directum, vel saltem utile; et non sufficit quod transeat solum quoad civilem vel naturalem nudam possessionem, ut arg. cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., et cit. cap. *Cum Bertoldus* 18 de Sententia et re judicata, docet ex communi Fagnan. in d. cap. *Ex litteris*, num. 15. In creditorem autem habentem pignus non transit dominium pignoris, nec directum, nec utile, sed nuda ipsius possessio (nisi aliter conventum fuerit), et tenetur creditor fructus perceptos restituere, vel in sortem computare, et peccat utendo; cap. *Cum contra* 6 de Pignoribus, cap. *Plures* 1 de Usuris, et leg. *Sed an viae* ff. de Pignoribus, et leg. *Creditor* ff. de Furt., adeoque juspatronatus, nec accessorie transit cum pignore seu hypotheca.

Juspatronatus annexum rei concessae ad fir- 68
mam, seu locatae ad longum tempus, v. gr. saltem ad decennium transit ad conductorem, ita ut eveniente vacatione beneficii tempore locationis et conductionis, jus praesentandi spectet ad conductorem, et non ad locantem. *Communis* cum Abbate in cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatronatus, n. 5; Barbosa ib., num. 5; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 48, n. 76; arg. cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., et cap. *Vestra* 2 de Locato et conducto. Et ratio est, quia per talem concessionem ad firmam, seu locationem ad longum tempus transit possessio et omnis utilitas rei locatae in conductorem, et consequenter etiam juspatronatus, seu ratio praesentandi, quae est quaedam commoditas et veluti fructus jurispatronatus. In- 69
super secundum Barbosam in cit. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatr., num. 4, Glossam et alios ibi citatos, juspatronatus transit etiam in conductorem cum re locata et conducta ad modicum, seu breve tempus, quia etiam per locationem ad modicum, seu breve tempus transit commoditas rei locatae in conductorem, ita ut illi liceat uti et frui re conducta, ut habetur in leg. *Ex conducto* 16 ff. Locati. Ideoque videtur etiam transire in ipsum jus praesentandi, seu ipsam praesentationem, quae est quaedam commoditas, vel quidam fructus jurispatronatus juxta doctrinam Glossae receptae in c. *Cum olim* 14 de Majorit. et obed., verb. *Capitulo*, et Glossa ult. in c. *Cum Bertoldus* 18 de Sent. et re judicata.

At vero, licet haec sententia sit probabilis 70
ut etiam censet Abbas in cit. c. *Ex litteris* 7 de Jurepatron., num. 5, et alii, tamen, ut fatetur ipsemet Barbosa loc. cit., num. 4 in fine,

receptior est et melioribus nititur fundamentis sententia contraria, scilicet, quod juspatronatus non transeat ad conductorem cum re locata et conducta ad modicum et breve tempus, sed maneat penes locantem, quia tunc non transfertur utile dominium, nec possessio sed nuda detentio rei, et jus percipiendi fructus, ut notatur in l. *Si certum*, § *Si duobus*, ff. Commodat., et in l. 3, § *Ex contrario*, ff. de acquir. Possess., cum colonus conductus ad modicum et breve tempus non suo sed domini locantis nomine possideat rem locatam; l. 2 de Praescript. 30 vel 40 annor.; Abbas in cit. cap. *Ex litteris*, num. 5; Fagnan., ib., num. 14; Bero ib., num. 2; Cardin. in Clementin. 1, § *Verum*, in 2 quaest. de rebus eccles. non alienan.; Azorius p. 2, l. 6, c. 20, qu. 11; Pirhing l. 3 Decr., tit. 38, num. 76, et alii plures citati a Barbosa l. c., n. 4, in principio.

71 Juspatronatus amittitur, et penitus extinguitur variis modis sive causis. Primo juspatronatus cessat et omnino amittitur, si ecclesia patronata sine spe reaedificationis totaliter destruatur, vel redditus omnino deficiant et pereant. *Communis*, arg. § fin. Institut. de Usufructu. Rei enim non existentis nullae sunt qualitates; cap. *Ad dissolvendum* 13 de Desponsat. impuber., l. *Si non obtulit* 4, § *Con-*
72 *demnatum*, ff. de Re judicata. Secundo, quando causa, propter quam quis erat patronus, perempta est; Lambertin. de Jurepatron. lib. 3, qu. 6, art. 1; Barbosa l. 3 Juris ecclesiast. univers., cap. 12, num. 254, et alii passim.
73 Tertio, deficiente et penitus extincta linea vocatorum ad tale juspatronatus, tunc enim ecclesia seu beneficium libertatem consequitur, et libere ab Ordinario confertur. Barbosa loc. cit., num. 154; Pirhing lib. 3 Decret., tit. 38, num. 138; Reiffenstuel ib. num. 125; Engel.
74 ib. num. 26, et alii communiter. Quarto, per non usum longissimi vel longi temporis ad praescriptionem requisiti, si videlicet interea duabus saltem vicibus rector ecclesiae fuerit absque praesentatione institutus, dummodo tamen patronus non fuerit legitime impeditus. Abbas cons. 106, col. penult., l. 2; Barbosa l. c.; Pirhing l. c.; Reiffenstuel l. c., et com-
75 munis aliorum. Quinto, si patronus patiatur ecclesiam patronatam erigi in collegiatam seu monasterium, quia in his praesentatio aliqua locum non habet, sed electio; cap. *Nobis* 25 de Jurepatronat., et sic tenet communis cum
76 supracitatis. Sexto, si ecclesia patronata cum consensu patroni alteri ecclesiae vel monasterio, sine reservatione jurispatronatus uniatur, vel incorporetur; quia per talem unionem seu incorporationem censetur ecclesia extincta, et consequenter etiam juspatronatus in illa competens patrono; Pirhing l. c.; Reiffenst. l. c.; Zoesius tit. de Jurepatron., num. 68; Joan. Andr. in cap. 2 de Religiosis domibus, et alii.

Septimo, extinguitur per liberam remissionem 77
patroni; quilibet enim renuntiare potest juri suo; cap. *Si diligenti* 12 de Foro competent., et c. *Si de terra* 6 de Privil., et tenet Zoesius loc. cit.; Pirhing l. c., et alii; arg. cap. *Si Laicus* unic. de Jurepatronat. in 6. Octavo, 78
si patronus rectorem, vel alium clericum ipsius ecclesiae per se vel per alios occiderit aut mutilaverit, eo ipso juspatronatus amittit, textu expresso in cap. *In quibusdam* 12, § *Sacris*, de Poenis. Nisi tamen id faceret ad sui necessariam defensionem, vim vi repellendo cum moderamine inculpatae tutelae. Et tale juspatronatus ob hanc delicti causam extinctum non transit ad haeredes, sed ecclesia fit libera. Glossa in cit. cap. *In quibusdam*, verb. *Prorsus amittant*, Barbosa l. c.; Pirhing loc. cit.; Reiffenstuel l. c.; Vivian. in Praxi jurispatronat., lib. 15, cap. 2, n. 10, et alii. Nono, si 79
patronus fiat haereticus, schismaticus, aut apostata, seu haereticorum receptator, fautor et defensor, quia in tali casu bonis omnibus spoliatur, et consequenter etiam jurepatronatus eis annexo; arg. cap. *Absolutos* 16 de Haeret.; Moneta de Commutat. ult. volunt., cap. 11, num. 158; Vivian. loc. cit., lib. 15, cap. 2, num. 6; Barbosa l. c.; Engel l. c.; Pirhing l. c.; Reiffenstuel l. c. Decimo, si patronus 80
se ingerat in perceptione fructuum beneficii patronati, aut ejus bona usurpet, in tali enim casu ipso facto privatur jurepatronatus, et incurrit excommunicationem reservatam, textu expresso in Conc. Trid., sess. 22 de Reform., cap. 11; Vivian. l. c., lib. 15, cap. 1, n. 13; Franciscus Leo in Thesauro fori ecclesiastici p. 2, cap. 21, num. 32; Barbosa loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., et alii. Undecimo, si pa- 81
tronus modo a sacris canonibus prohibito vendat, aut alio modo in alium transferat juspatronatus, quia in tali casu ipso facto privatur jurepatronatus, et excommunicationi subjicitur, textu expresso in Conc. Trid., sess. 25 de Reform., c. 9, § *Nec dictum juspatronatus*; Engel l. c.; Reiffenst. l. c., et alii. Duodecimo, 82
jurepatronatus privandus est, qui illud simoniace acquisivit; arg. cap. *Quia clerici* 6 de Jurepatron.; Zoesius loc. cit.; Pirhing l. c.; Reiffenst. loc. cit., et alii. Tertiodecimo, si 83
patronus ingratus sit ecclesiae, perdit juspatronatus. Vivian. loc. cit., lib. 15, cap. 2, n. 4; Barbosa loc. cit.; Surd. de aliment. tit. 7, quaest. 32, num. 9 et 19, et qu. 58, num. 2, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Disserit hoc in articulo Auctor de modis derivativis, quibus acquiritur juspatronatus, tum de modis quibus amittitur.

Agens Auctor de successione, qui est unus 84
de modis derivativis, asserit num. 7, plures

haeredes pro inaequalibus partibus institutos aequaliter in juspatronatus succedere. At si intelligit de exercitio juspatronatus res haud caret difficultate; dum illud juxta haereditarias partes dividatur. Confer Gagliard. de Jurepatr., c. 10, n. 4.

85 Quod, inquit Auctor, n. 9, conventiones, in quibus jus praesentandi per turnum dividitur, opus haud habere consensu Ordinarii, accuratiori indiget discussione. Porro si conventio haec sit inita inter eos, quorum aliquis nullam prorsus partem jurispatronatus habeat, necessarius ad ejus validitatem est consensus Ordinarii, isque non ratione juris praesentandi per turnum, sed alienationis in extraneum; Rot. in Mediolan. *Jurispatronatus*, 4 Junii 1734, cor. bon. mem. Harrac.

86 Quod si inita sit dicta conventio inter patronos, sed sit inter eos aliquis qui alienare quoquomodo prohibeatur, ut est patronus ecclesiasticus, opus est ad ejus validitatem, ratione dictae prohibitionis, confirmatione pontificia. Rota in Paderbonen. *Canonicatus*, 25 Junii 1726, cor. bon. mem. Cer.

87 Si inita sit dicta conventio inter patronos quorum nemo alienare prohibetur, sed patronis in suo cuique turno adjectum sit onus praesentandi has vel illas personas, ratione hujusce oneris ad illius validitatem accedere pariter debet pontificia confirmatio. Rota in Valentina *Beneficii* 28 Junii 1723, cor. bon. mem. Gamach.

88 At si dicta conventio intersit inter patronos, nec aliquis de ipsis alienare sit prohibitus, nec onus iis sit adjectum praesentandi aliquem de certo genere personarum, subsistit sine ulla ecclesiastici superioris auctoritate. Rota coram Dunozet. Jun., decis. 702, num. 1, et in Compostellana *Parochialis*, 22 Februar. 1734, § *Ubi vero*, cor. Eminentiss. Crescentio.

89 Utrum ad firmitatem dictae conventionis requiratur consensus omnium patronorum, an sufficiat consensus majoris partis ipsorum, non incongrua quaestio est. Requiri consensum omnium patronorum videntur affirmare Piton. de Controv. Patron., alleg. 100, n. 318; Rota in Pistorien. *Beneficii* 1716, § *Alia*, cor. bon. mem. Cerr.

90 At ita intelligas, ut possit dictam conventionem impugnare patronus, qui non consensit, non item aliqui de patronis, qui suum praestiterunt consensum, quibusque propterea vetitum esse debet factum proprium impugnare; Rota in Hydruntina *Cappellaniae*, 10 Maii 1679, § fin., cor. bon. mem. dell'Olmo, et Barchinonen. *Beneficii*, 22 Febr. 1704, § fin., cor. bon. mem. Cafarell.

Quaenam requirantur, ut haec conventio 91
afficere possit ex persona propria vocatos ad juspatronatus, vide apud Piton. de Controv. patron., alleg. 71, n. 15.

Nec inutile est hic accuratius explicare, an 92
et quando, re non integra, possit necne supervenire consensus Ordinarii, et validare actum, in quo fuit translatum juspatronatus. Plures vero distinguendi sunt casus. Enimvero ubi agitur de donatione simplici jurispatronatus inutilis est consensus Ordinarii superveniens, re nondum integra; idque quia, non obstante hujusmodi donatione, liberum erat donanti ab ea resilire, et ad alios juspatronatus transferre; Rot. in Pennen. *Jurispatronatus*, 2 Maii 1733, § 7 et seq., et in confirmatoria 3 Jul. 1744, § 4, cor. clar. mem. Millin.

Aliter se res habet quoad donationem juris- 93
patronatus continentem pactum juratum de non revocando. Etenim cum hujusmodi donatio irrevocabilis maneat quoad donantem, etiam ante consensum Ordinarii; inde fit quod subsequens translatio, utpote irrita ex defectu potestatis, nullum praebere valeat impedimentum consensui Ordinarii, qui, quandocunque supervenerit, validat actum usque ab initio; Rot. in Aquilana *Beneficii*, 28 Junii 1749, § 3, coram Reveren. P. D. Canilliac Decano, et in Compostellana *Parochialis de Coiros*, 8 Maii 1747, § 7, decis. cor. illustr. Clement. inter impressas Romae 1781, apud Barbiellini ad Minervam.

Quod in donatione jurispatronatus, conti- 94
nente pactum juratum de non revocando, obtinet, id ex identitate rationis locum quoque sibi vindicat in dispositione ejusdem jurispatronatus facta per legatum. Nam cum haeres nullatenus ex se impedire valeat, quominus adimpleatur voluntas testatoris favore alterius de suo jurepatronatus disponentis; imo illam modis omnibus ad optatum finem perducere teneatur; hinc est quod, si ipse haeres contra fas et jura voluntatem defuncti eludat, donando ante consensum Ordinarii juspatronatus, nullum ex hujusmodi irrita donatione oriri potest obstaculum supervenienti consensui Ordinarii, qui propterea indistincte retrotrahitur ad diem factae dispositionis in praejudicium cujuslibet actus interim gesti. Rot. in Tuden. *Parochialis de Teuton.*, 20 Junii 1757, § 13, et in confirmatoria 20 Nov. 1757, § 12, cor. R. P. D. Herreros.

Articulus III. *Juspatronus, quoad ea quae concernunt ejus probationem.*

Summarium. 1. Alleganti juspatronatus incumbit onus illud probandi: Et quomodo probari debeat in personis suspectis vel non suspectis de usurpatione, et quae sint personae suspectae: ad n. 3.-4. Ad hoc ut juspatronatus praesumatur acquisitum ex usurpatione, quid probari debeat; ad num. 8. - 9. Jurispatronatus usurpatio in quibus praesumi possit: ad num. 12. - 13. Praesumptio usurpationis jurispatronatus quando cesset: ad num. 22. - 23. Assignantur personae privatae, et non suspectae de usurpatione jurispatronatus; et quid requiratur ad patronatum probandum in praedictis per-

sonis: ad num. 26. - 27. Juspatronatus in personis potentibus quomodo probari debeat: et an requiratur scriptura authentica, et quae sit talis scriptura: ad num. 30. - 31. Ad hoc ut scripturae et instrumenta dicantur authentica, quid requiratur: ad num. 32. - 33. Scripturae authenticae ad probandum juspatronatus personae suspectae de usurpatione, quae censeantur: ad num. 35. - 36. Praesentationes per authenticas scripturas probandae, an et quomodo esse debeant continuatae: ad num. 42. - 43. Jurispatronatus in personis privatis non requirit tam plenam probationem sicuti in personis potentibus. - 44. Assignantur et explicantur varii modi, quibus probatur juspatronatus in personis privatis, ubi plura alia scitu digna ad rem obiter afferuntur, ad n. 81. - 82. Subnectuntur additiones ex aliena manu ad n. 86.

1 Cum beneficia praesumantur libera, alleganti juspatronatus incumbit onus illud probandi; Rota recent. p. 4, tom. 2, dec. 59, num. 9.

2 Alio autem modo probari debet juspatronatus a personis suspectis de usurpatione, in quibus exactiores probationes requiruntur. Conc. Trid. sess. 25 de Reformat., cap. 9; Rota recent. part. 4, tom. 2, dec. 59, n. 11. Et alio modo a personis privatis, in quibus Conc. Trident. loc. cit. nihil innovavit circa hujusmodi probationem, sed illam reliquit in terminis juris communis; Rota p. 1, dec. 211, num. 2, et dec. 312, num. 2, part. 5, tom. 1, dec. 290, n. 10, part. 12, dec. 162, num. 4, part. 17, dec. 220, n. 11.

3 Personae suspectae de usurpatione jurispatronatus sunt omnes domini civitatum, castrorum aut locorum, duces, principes, marchiones, comites, barones, universitates seu communitates, et alii quilibet domini perpetuam jurisdictionem habentes in loco beneficii. Sic declarasse Sacram Congr. Concilii refert Gonzalez ad Regul. 8 Cancell. gloss. 18, n. 66, et saepe saepius tenuit Rota, et signanter in Sorana *Jurispatronatus,* 28 Aprilis 1603, cor. Card. Pamphil., et in alia Jacen. *Parochialis,* 17 Junii 1603, coram eodem, et in Lucana *Jurispatronatus,* 14 Junii 1621, cor. Coccino, et part. 2 recent., dec. 412, n. 4, et dec. 421, num. 1, part. 12, dec. 187, num. 1, part. 14,

4 dec. 488, num. 6, 7 et 8. Nec juspatronatus praesumitur acquisitum ex usurpatione ex sola potentia acquirentium, nisi etiam probetur eorumdem temporalis jurisdictio in loco ubi situm est beneficium; Rota part. 3 rec., dec. 172, n. 10, et dec. 191, n. 2, part. 12, dec. 187,

5 n. 1, et saepe alibi. Ita ut jurisdictio seu potentia extra locum beneficii non sufficiat; Rota part. 5 rec., tom. 1, dec. 197, n. 37 et 38. Nisi potentia sit talis quae influat etiam in locum beneficii; Rota part. 7 rec., dec. 282, n. 22 et sequent., part. 12, dec. 90, n. 26.

6 Caeterum usurpatio non praesumitur in personis privatis alicujus loci, quamvis sint potentes in alio; Rota part. 12, dec. 90, n. 24.

7 Imo, ut usurpatio suspicari valeat de familia, requiritur quod eadem familia sit in loco beneficii cum tali jurisdictione quae incutiat formidinem Ordinario, eumque retrahat a vindicanda usurpatione beneficii; Rota part. 19,

8 tom. 2, dec. 539, n. 6. Neque ad hunc effectum potentia inducitur ex nobilitate et antiquitate familiae; Rota part. 12, dec. 90, n. 21 et 22.

9 Jurispatronatus usurpatio non solum praesumitur in dominis temporalibus et familiis potentibus, ut supra; sed etiam in universitatibus seu communitatibus; Concil. Trid. cit. sess. 25 de Reform., cap. 9, ibi: *Seu communitatibus vel universitatibus;* Rota part. 5 rec., tom. 1, dec. 197, n. 31 et 32, et part. 17, dec. 220, n. 9, part. 18, tom. 2, dec. 768, n. 4, et saepe alibi. Et hoc procedit etiam in

10 universitatibus seu communitatibus parvis, ut declaravit Sacra Congreg. Concilii relata et secuta a Rota part. 5 recen., tom. 2, dec. 477, n. 14, et tenuit eadem Rota coram Mantica decis. 253, num. 3, et in Herden. *Beneficii,* 11 Martii 1596, coram Penia, et in Cremonen. *Cappellaniae,* 2 Aprilis 1601, coram Coccino, ac alias saepe, et cum plurimis tenet Barbosa lib. 3 Juris Ecclesiast. univers., cap. 12, n. 144, et part. 3 de Offic. et potest. Episc., alleg. 72, n. 62, et in Trident. sess. 25 de Reformat., cap. 9, num. 50. Imo hoc itidem procedit in

11 universitatibus seu communitatibus parvis, quae nullam jurisdictionem, seu imperium habent in loco beneficii; Rota part. 5, to. 2, dec. 477, num. 14, part. 9, tom. 1, dec. 245, num. 6, part. 11, dec. 347, n. 14, part. 12, dec. 279, num. 3, et sic consuevit declarare S. Congr. apud Rotam pag. 5, tom. 1, dec. 97, n. 36, et cum pluribus tenet Barbosa cit. alleg. 72, n. 32, et cit. cap. 12, num. 144 et sequent. Etiamsi essent universitates et communitates

12 paucorum parochianorum; Rota cit. part. 5, tom. 1, dec. 197, n. 36, ubi citat varias alias Rotae decisiones; Barbosa cum pluribus aliis cit. alleg. 72, n. 32, et cit. cap. 12, n. 144 et 145.

13 Cessat autem praesumptio usurpationis in confraternitate, seu congregatione personarum quae nullam habent jurisdictionem, aut publicam auctoritatem aut potentiam; Rota part. 5, tom. 1, dec. 290, n. 3 et 18, part. 9, to. 2, dec. 321, num. 10. Item cessat praesumptio

14 usurpationis, quando juspatronatus spectat ad praesidentes confraternitatis, etiamsi ipsi eligantur a communitate; Rota ibid., num. 22; Barbosa cit. alleg. 72, n. 64, et cit. cap. 12, n. 149. Item juspatronatus non praesumitur

15 acquisitum ex usurpatione, si non totius universitatis, sed illius partis esse praetendatur. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concilii referunt Gonzalez ad Regul. 8 Cancellar. gloss. 18, n. 69; Barbosa cit. alleg. 72, n. 64, et in Conc. Trid. cit. sess. 25, cap. 9, n. 51.

16 Item juspatronatus non praesumitur ex usurpatione, quando una illius pars spectat ad universitatem parochianorum, et alia ad alias privatas personas; Rota in una Aurien. *Parochialis,* 5 Decembris 1605, coram Manzanedo, et in Fesulana *Juris patronatus,* 8 Februarii 1610, coram Cavalerio, quae est decisio 210 primae partis recentior., num. 2; Barbosa in Conc. Trident. loc. cit., n. 56.

17 Cessat quoque praesumptio usurpationis, si privata persona seu familia habeat juspatronatus simul cum familia potenti vel universitate; Rota in Firmana *Altaris de Doriis,* 15 Februarii 1610, cor. Card. Marquemont., et part. 2 recent., dec. 154, sub n. 7, et part. 17, to. 2, dec. 768, n. 6; Menoch. de Praesumpt. lib. 3, consil. 99, n. 15 et 16, et consil. 654; Barb. in Conc. Trid. loc. cit., n. 53, et cit. cap. 12,

18 num. 174. Item cessat praesumptio usurpationis, quando communitas seu universitas possidet juspatronatus simul cum persona non suspecta; Rota in Lauden. *Jurispatronatus,* 28 Junii 1630, coram Pirovano; Barbosa in Conc. Trid., loc. cit., n. 54, et cit. alleg. 72,

19 n. 64, et cit. cap. 12, num. 148. Item cessat praesumptio usurpationis jurispatron. si sit mixtum septem officialium laicorum nomine universitatis laicalis, et trium ecclesiasticorum privato nomine praesentantium ratione mixturae et favore ecclesiae; Barbosa in Conc. Trid., loc. cit., num. 52; Sellius in Select. canonic. cap. 27, n. 4, ubi referunt decisum in Pam-

20 pilonen. 3 Augusti 1620. Item cessat praesumptio usurpationis in jurepatronatus competente collegio juristarum; Rota part. 9 recent., to. 2, dec. 32, n. 12, part. 12, dec. 176, num. 4.

21 Item cessat praesumptio usurpationis in ecclesia seu monasterio; Rota part. 10 recentior., dec. 322, n. 10; etiamsi ecclesia sit domina castri, aut jurisdictionis temporalis; ipsa enim est justitiae cultrix: Rota part. 5, to. 1, dec. 401, n. 7 et seq., ubi refert alias decisiones; Barb. cit. alleg. 72, sub num. 64, et cit. cap. 12,

22 n. 253, ubi refert alias Rotae decisiones. Item usurpatio jurispatronatus non praesumitur in abbate jurisdictionem temporalem habente; Sacra Congr. Conc. in Sublacensi *Jurispatronatus,* 12 Septembris 1621; Rota cit. part., tom. 1, dec. 401, n. 10; Barb. cit. alleg. 72, n. 64, et cit. c. 12, n. 153, et cit. sess. 25, c. 9, n. 45, et in Summa apostolic. decis., verb. *Usurpatio jurispatronatus,* n. 4, ubi citat Rotae decisionem.

23 Personae privatae et non suspectae de usurpatione jurispatronatus, sunt patroni illi qui non sunt domini temporales loci ubi fundatum est juspatronatus; Rota in Papien. *Jurispatronatus,* 17 Februarii 1611, coram Manzanedo; Barb. de Offic. et potest. Episc., cit. alleg. 72, n. 66, et in Conc. Trid., cit. sess. 25, cap. 9,

24 num. 45. Unde juspatronatus talium personarum privatarum non admittit praesumptionem usurpationis; Rota in Tuden. *Parochialis,* 7 Novembris 1611, coram Ubaldo, et part. 12 rec., dec. 90, n. 1; Barbosa cit. alleg. 72, n. 66. Hinc ad probandum tale juspatronatus perso- 25
narum privatarum non requiritur rigor a Concilio Trident. praescriptus in cit. sess. 25 de Reform., cap. 9, sed pertinentia talis jurispatronatus satis probatur ex probationibus sufficientibus de jure communi; Rota part. 4, to. 2, dec. 275, n. 1, et doctores communiter. Item 26
rigor Concilii Tridentini in probando jurepatronatus non requiritur, si agatur non contra ecclesiam seu libertatem beneficii, sed solum inter ipsosmet patronos; Gonzalez ad Regul. 8 Cancellar. gloss. 19, n. 59; Piasec. in Praxi nova Episc., part. 2, cap. 5, n. 7, vers. *Non tamen;* Barbosa lib. 3 Juris ecclesiast. univers., cap. 12, n. 149, et part. 3 de Offic. et potest. Episcop., alleg. 72, n. 67, ubi adducit decisiones Rotae.

Juspatronatus in personis potentibus seu alias 27
de usurpatione suspectis debet probari ex vero titulo fundationis vel dotationis, quae ex authentico documento ostendatur, vel ex immemoriali cum praesentationibus continuatis spatio quinquaginta annorum, quae omnes effectum sortitae sint et authenticis scripturis probentur, et aliter facta probatio non suffragatur; Sacr. Congreg. Conc. apud Rotam in Sorana *Jurispatronatus,* 28 Aprilis 1603, coram Card. Pamphil. senior., et saepius Rota recent., et signanter p. 1, dec. 481, n. 2, part. 5, to. 2, dec. 275, n. 2 et 3, et clare Conc. Trident. sess. 25 de Reform., cap. 9.

Jurispatronatus fundatio et dotatio ubi est 28
probanda in personis suspectis de usurpatione, tunc Conc. Trid. d. cap. 9 requirens authenticum instrumentum intelligitur per authenticas scripturas tantum, et non sufficiunt testes, praesumptiones et probationes a jure; Sacr. Congr. Conc. in Panormitana 19 Februarii 1633, teste Bonfadin. apud Barbosam in Summa apostol. decisionum, verbo *Juspatronatus,* n. 11.

Unde juspatronatus in personis potentibus 29
et suspectis de usurpatione non probatur ex enuntiativis antiquis cum quasi possessione praesentandi, quia observanda est forma tradita a Conc. Trid. d. cap. 9, et aequipollens non sufficit; Sacr. Congreg. Concil. teste Rota in Jacen. *Parochialis,* 27 Junii 1603, cor. Card. Pamphilio senior., et sic tenuit saepius Rota recent., et signanter p. 4, tom. 2, dec. 27, n. 16, part. 5, tom. 1, dec. 197, n. 62 et 63, part. 16, dec. 182, n. 12.

Scriptura authentica ad probandum juspa- 30
tronatus censetur bulla Episcopi, seu consensus in scripto datus ad fundandum, construendum seu dotandum. Vivian. in Praxi jurispatronatus part. 2, lib. 11, c. 5, n. 12; Piasec. in Praxi Episcop. part. 2, c. 5, n. 6; Barbo-

sa l. 3 Juris eccles. univers., cap. 12, n. 118, et in Trid. sess. 25, cap. 9, n. 62, et part. 3 de offic. et potest. Episcop., alleg. 72, n. 24, cum aliis ibi citatis.

31 Scriptura, ut dicatur authentica, debet continere omnia requisita a jure, tam in confectione quam in extractione; Aloysius Riccius in Praxi rerum fori eccles., resolut. 126, in 2 edit.; Garcias de Benefic. part. 5, cap. 9, n. 8; Barbosa cit. cap. 12, n. 119, et cit. sess. 25, cap. 9, num. 62, et cit. alleg. 72, num. 27.

32 Instrumentum regulariter, ut dicatur authenticum, non solum debet confici cum debitis requisitis ex dispositione juris communis, sed etiam intervenire debent solemnitates juris municipalis; Barbosa cit. c. 12 Juris eccles. univers., num. 119, cum Riccio ibi cit., et aliis.

33 Scripturae authenticae ad probandum juspatronatus personae suspectae de usurpatione censentur ipsae testium attestationes in antiqua acta redactae, et in archivio publico repertae; Rota dec. 542 et 580, part. 4 divers.; Menoch. consil. 336, n. 23; Moneta de commut. ultim. voluntat., cap. 10, n. 210; Vivian. cit. cap. 5, n. 18; Barbosa cit. cap. 12, num. 121, et cit. alleg. 72, n. 26, et cit. sess. 25, cap. 9, n. 63, cum aliis ibi citatis.

34 Non sufficiunt tamen testium attestationes etiam in instrumenta et in scripturas authenticas redactae, si non fuerint confectae in actu ipso praesentationis, et cadant super ipsis praesentationibus primario et directe, quia alias redderetur elusoria dispositio Concilii quae rejicit testes; nam sequeretur semper posse admitti probationes factas per testes, quoties redigerentur in instrumenta et in scripturas authenticas, quia hoc etiam posset dici probatio per scripturas authenticas; Rota in Terracinensi *Jurispatronatus,* 10 Aprilis 1628, cor. Merlino; Barbosa cit. cap. 12, n. 124, et cit. sess. 25,

35 cap. 9, n. 65, et alii. Nec etiam ad authenticam probationem jurispatronatus sufficeret, si praetendatur authenticas scripturas deperditas fuisse, illas probare per testes juxta formam capitis *Cum olim* 12 de Privilegiis; Rota in Calaguritana *Jurispatronatus de Viana,* 2 Decembris 1624, coram Remboldo; Gonzalez ad Regul. 8 Cancellar., gloss. 18, n. 82; Parisius de Confid. qu. 28, n. 258; Riccius in Praxi fori Eccles., resolut. 137, et in tract. de noviss. probat. Jurispatronatus, resolut. 119 et 121; Barbosa cit. cap. 12, n. 122, et cit. sess. 25, cap. 9, n. 66.

36 Praesentationes per authenticas scripturas probandae debent esse continuatae, ut expresse statuit ipsummet Concilium loc. cit., ibi: *Etiam continuatae,* ut scilicet una sequatur aliam. Parisius de Confident. qu. 28, n. 255; Riccius in Praxi for. eccles., resolut. 133, vers. *Amplia secundo,* et in tract. de noviss. probat. Jurispatronat. resolut. 133, n. 4; Barbosa cit. cap. 12, num. 112, et cit. allegat. 72, n. 55, et cit. sess. 25, n. 56. Non est tamen neces- 37
saria probatio continuati temporis in praesentando si probentur extrema, cum tunc media praesumantur; Rota in Florentina *Cappellae,* 30 Maii 1616, coram Pirovano, et in Januensi *Abbatiae,* 13 Junii 1625 coram Buratto, et supracitati doctores. Et debent probari continua- 38
tae saltem per spatium quinquaginta annorum, textu expresso in ipso Concilio loc. cit., ibi: *Non minori saltem quam quinquaginta annorum spatio.* Et praedicti quinquaginta anni su- 39
munt initium ab illo die quo apparet factam fuisse primam praesentationem et antiquiorem productam in actis cum subsequenti institutione, iique numerari debent usque ad diem litis postremo motae, in qua controvertitur an sit et constet esse de jurepatronatus; Campanil. in Diversorio juris canonici, rubr. 11, cap. 13, n. 416; Barbosa cit. alleg. 72, n. 59, et cit. sess. 25, cap. 9, n. 57, ubi id resolvunt ex Rotae decisione. Nec sufficiunt praesentationes 40
continuatae, nisi etiam sint effectum sortitae, textu expresso in ipso Concilio l. c., ibi: *Quae omnes effectum sortitae sint.* Dicuntur autem effectum sortitae, si sint confirmatae praesentationes; Riccius in tract. de noviss. probat. Jurispatr., resolut. 115 et 116; Parisius l. c., qu. 28, n. 256; Barbosa cit. alleg. 72, n. 56, et cit. cap. 12, n. 14, et cit. sess. 25, cap. 9, n. 58, et alii. Nec sufficit unica praesentatio, 41
licet fuerit effectuata spatio 50 annorum et ultra, quia Concilium Tridentinum non contentatur unica praesentatione, cum requirat plures, easque effectuatas, ut dicit Rota decis. 557, sub num. 1, vers. *Hinc autem,* p. 4 divers., et in Sorana *Jurispatronatus,* 28 Aprilis 1603, cor. Card. Pamphilio senior.; Barb. cit. c. 12, n. 116, et cit. sess. 25, c. 9, n. 60; Ferentil. in adnotat. ad Burat. dec. 139, n. 12, et alii. Dicta exactior et plenior probatio juris- 42
patronatus in personis de usurpatione suspectis statuta a Conc. Trident. d. sess. 29, cap. 9, de Reformat., requiritur tam in petitorio quam in possessorio, ut declaravit Sacr. Congr. ejusdem Concilii interpres, teste Gonzalez ad Regul. 8 Cancellar., gloss. 19, n. 23, apud Rotam part. 5 recent., tom. 1, dec. 197, n. 41, et tenuit ipsa Rota saepe saepius, et signanter in Reatin. *Jurispatronatus,* 28 Octobris, coram Robusterio, in Valentina *Cappellaniae,* 28 Aprilis 1595, cor. Card. Bianchetto, in Auximana *Jurispatronatus,* 28 Maii 1595, cor. Merlino, in Calaguritana *Jurispatronatus de Viana,* 15 Martii 1599, quas omnes decisiones una cum aliis refert ipsa Rota d. part. 5, tom. 1, dec. 197, n. 41. Unde non sufficit docere de quasi possessione praesentandi ad effectum manutentionis; Gonzalez dict. gloss. 18, num. 23, vers. *Ubi etiam;* Riccius in d. tractatu de noviss. probat. Jurispatronat., resol. 84; Barbosa cit.

cap. 12, num. 109, quia Concilium d. cap. 9 sustulit omnem possessionem; Seraphin. decis. 1395, n. 4, vers. *Neque obstat,* et n. 5, vers. *Et ex eo;* Barbosa loc. mox cit.; Rota cit. part. 5, tom. 1, dec. 197, num. 42, et part. 19, tom. 1, dec. 8, n. 7.

43 Juspatronatus in personis privatis et non suspectis de usurpatione, non requirit tam exactam et plenam probationem sicuti in personis potentibus et de usurpatione suspectis, ut clare patet ex ipsomet Concilio d. sess. 25, cap. 9, in illis enim Concilium nihil ibi alteravit aut innovavit, adeoque probatio talis juspatronatus remanet adhuc sub dispositione juris communis, ut saepe saepius dixit Rota, et signanter dec. 798, num. 4, part. 1 divers., et dec. 331, prope finem, part. 2 etiam divers., et dec. 360, n. 2, dec. 374, num. 1, part. 2 recent., et coram Cavalerio dec. 560, num. 1, coram Coccino, quas omnes citat et sequitur Barbosa cit. cap. 12 Juris eccl. univ., n. 102, adducendo etiam varios alios doctores.

44 Hinc in ipsis personis privatis juspatronatus probatur variis modis. Et primo, probatur ex praesentationibus per quadraginta annos effectum sortitis, dummodo cum hujusmodi quadragenaria possessione concurrat publica vox et fama, vel aliae praesumptiones quae habeant vim famae; Rota part. 1, dec. 312, num. 3, part. 2, dec. 360, part. 4, tom. 2, dec. 332, n. 1 et 2, part. 5, tom. 1, dec. 290, num. 4, part. 10, dec. 321, n. 13, part. 12, dec. 224, part. 15, dec. 148, n. 7, part. 18, tom. 2, dec. 576, n. 9, 10 et 26, part. 19, tom. 2, dec. 630, n. 1, 2 et 3, et saepe alibi; Cassad. dec. 3, n. 4 cum seq., de Probat.; Barbosa cit. cap. 12, n. 85, et cit. sess. 25, cap. 8, num. 1, cum
45 pluribus ibi citatis. Et dicta quadragenaria potest compleri etiam in unico praesentato si talis supervixerit, et fuerit in possessione per 40 annos, nec unquam evenerit casus novae praesentationis; Rota part. 18, tom. 1, dec. 315, n. 2 et 3; Achil. dec. 5, n. 1, de Jurepatr.; Barbosa in Conc. Trid. sess. 25 de Reform., cap. 9, n. 22, ubi citat Rotam in Bergomensi *Cappellaniae*, 18 Maii 1629, coram Merlino.

46 Secundo, probatur juspatronatus per enuntiativas centum annos et hominum memoriam excedentes; Rota part. 19 recent., tom. 2, decis. 539, n. 12, et saepe alibi. Et ad hunc effectum valde deserviunt enuntiativae Ordinariorum; Rota part. 14, dec. 291, num. 5. Cum enim Ordinarii praesumantur scire qualitates beneficiorum, et soleant esse difficiles in canonizando juspatronatus, et in admittendis praesentationibus in praejudicium libertatis Ecclesiae; ideo plurimum attenduntur enuntiativae ab illis emanatae; Rota part. 8, decis. 221, n. 3; Barbosa cit. sess. 25, cap. 9, n. 24, et cit. alleg. 72, n. 40 et 41, et cit. cap. 12, n. 87, ubi citat plures doctores, et Rotae decisiones.

Hic tamen advertendum venit quod enuntia- 47
tivae debent esse ad minus duae, quia regulariter una non probat, quamvis sit antiqua; Rota part. 4, tom. 2, dec. 276, n. 2, part. 12, dec. 341, n. 17; Barbosa loc. cit., ubi adducit alias Rotae decisiones. Insuper enuntiativae debent provenire a diversis personis, et a diverso fonte, quia si provenirent ab eadem persona, licet plures, pro unica tantum haberentur; Beltram. ad Gregor. XV, dec. 407, n. 5; Caputaq. dec. 337, n. 6, part. 3; Barbosa loc. cit., ubi adducit varias Rotae decisiones. Et tales enuntiativae debent esse plurium instrumentorum a diversis notariis confectorum, et requiritur quod non emanaverint a personis suspectis et interesse habentibus, ut statuit Rota relata et secuta a Barbosa cit. cap. 12, n. 90 et sequent., et cit. sess. 25, cap. 9, num. 25, et passim ab aliis.

Tertio, probatur juspatronatus ex sententia 48
antiqua Episcopi, quia judicavit ad praesentationem alicujus patroni beneficium pertinere; Rota recent. part. 1, dec. 413, n. 1, part. 4, tom. 1, dec. 276, n. 1, part. 9, dec. 25, n. 9.

Etiamsi sententia lata fuerit in alio judicio ab 49
Ordinario; Rota part. 3, dec. 172, num. 2.

In cujus praejudicium ejusque successorum ex 50
illa probatur existentia et natura juspatronatus; Rota part. 1, dec. 482, n. 5. Dummodo 51
tamen sententia transitum fecerit in judicatum; Rota part. 9, tom. 1, dec. 23, n. 11, part. 10, dec. 169, n. 11, part. 18, tom. 2, dec. 720, num. 6. Imo sententia antiqua juspatronatus, 52
seu lata super eo tanquam super statu beneficii, et obtenta ab interesse habentibus, ac in judicatum transacta, facit jus quoad omnes; Rota part. 3, dec. 319, n. 2, part. 9, to. 1, dec. 213, n. 13, part. 10, dec. 321, n. 4 et 5, part. 17, dec. 149, n. 11. Et facit jus quoad 53
omnes etiam non citatos; Rota part. 17, decis. 333, n. 5. Quidquid sit in casu, quo constet adfuisse verum patronum, eumque non fuisse vocatum; Rota ibid., n. 6. Prout facit jus quoad alios postea praesentatos; Rota part. 18, tom. 1, dec. 143, num. 4. Sententia 54
autem censetur antiqua, si lata sit ultra 40 annos ante motam litem. Rota recent. part. 5, to. 1, dec. 348, n. 8, et concordant doctores passim cum Barb. cit. sess. 25, cap. 9, n. 29, et cit. cap. 12, n. 69 et seq.

Quarto, probatur juspatronatus ex litteris in- 55
stitutionalibus antistitum, quibus attestatur beneficium ad praesentationem alicujus patroni pertinere; per assertionem enim et confessionem Ordinarii in institutione emissam habetur sufficiens probatio jurispatronatus; Rota rec. part. 3, dec. 753, n. 5, part. 15, dec. 296, n. 3, et saepe alibi; et concordant doctores cum Barb. cit. cap. 12, n. 98, et cit. sess. 25, cap. 9, n. 30. Ita ut assertiones Ordinariorum 56
justificent quod beneficia in ecclesia sint de ju-

repatronatus alicujus; Rota part. 14, dec. 444, n. 17. Quibus plurimum deferendum venit;
57 Rota part. 14, dec. 509, num. 14. Prout eis multum deferri solet propter eorum praejudicium; Rota part. 2, dec. 694, n. 4. Item probatur ex libris Episcopatus in quibus beneficium est descriptum de jurepatronatus; Rota part. 3,
58 dec. 172, n. 7. Item probatur ex antiquis Episcoporum visitationibus; Rota part. 3, dec. 735, n. 6, part. 12, dec. 162, n. 6. Et sic visitationes eorumdem probant pertinentiam jurispatronatus; Rota part. 5, tom. 2, decis. 536, n. 16. Quamvis dictae visitationes non fuerint factae ab ipso Ordinario, sed a visitatoribus per eum deputatis, praesertim si ex aliis sint adminiculatae; Rota ibid., n. 17. In visitationibus enim sumuntur informationes a testibus asserentibus beneficium esse jurispatronatus; Rota part. 2, dec. 360, n. 11.

59 Quinto, probatur juspatronatus ex provisionibus et litteris apostolicis; Rota part. 11, decis. 202, n. 2, part. 12, dec. 224, num. 7, et saepe alibi. Eoque fortius probat, si Papa disponat ex certa scientia quod beneficia sint jurispatronatus; quia tunc dispositio praejudicat libertati Ecclesiae; Rota part. 5, tom. 1, de-
60 cis. 197, num. 84. Hinc juspatronatus probari dicitur ex provisionibus a Pontifice factis tanquam de jurepatronatus; Rota part. 12, de-
61 cis. 224, n. 7. Et eo magis ex multiplicatis provisionibus apostolicis cum derogatione jurispatronatus; Rota part. 12, dec. 161, n. 2.
62 Imo etiam probatur ex provisione apostolica quomodocunque habente clausulam derogatoriam; Rota part. 18, tom. 2, dec. 421, n. 18 et 19, quia ex ea saltem constat noluisse Papam immutare statum beneficii; Rota ibidem, n. 19. Ad quem effectum sufficit quod litterae apostolicae contineant simplicem enuntiativam, beneficium esse de jurepatronatus; Rota part. 10, dec. 321, sub n. 14. Neque enim excluditur, sed potius confirmatur juspatronatus ex provisione apostolica facta cum reservatione vel derogatione illius, etiam pro una vice tantum; Rota part. 10, dec. 63, n. 3, et dec. 321, n. 12.
63 Et eo fortius juspatronatus probatur ex provisione Pontificis pro exsecutione Ordinario commissa, et ab eo postmodum exsecuta; Rota part. 18, tom. 1, dec. 290, n. 9, part. 19, tom. 1, dec. 336, n. 3.

64 Sexto, probatur juspatronatus ex consensibus patronorum reservatis et praestitis in pluribus provisionibus; Rota part. 4, tom. 1, dec. 197, num. 2. Consensus enim, ut supra praestitus, aequipollet praesentationi; Rota part. 14, de-
65 cis. 509, num. 29. Et sic beneficium probatur per consensum a patronis praestitum resignationi; Rota part. 7, dec. 221, n. 5, part. 12, dec. 148, n. 18 et 19. Ex quo quidem consensu acquiritur quasi possessio praesentandi.
66 Rota ibidem, n. 20, part. 2, dec. 154, n. 4. Et haec quasi possessio competit etiam successoribus; Rota part. 12, dec. 148, n. 21. Ita ut ex pluribus praesentationibus hoc modo factis resultet probatio jurispatronatus; Rota part. 2, dec. 154, n. 5.

Septimo, probatur juspatronatus ex confes- 67
sione partis; Rota part. 9, tom. 1, dec. 5, n. 1. Puta si confessio partis adversae emissa fuerit in supplicatione. Rota part. 3, dec. 162, n. 1, eoque magis probat confessio partis adversae, si fuerit geminata; Rota part. 2, dec. 221, n. 1. Unde non solum probatur ex confessione contra 68
confitentem, sed etiam contra habentem ex eo causam; Rota part. 11, dec. 73, n. 33. Sic 69
etiam probatur ex confessione utriusque partis per plures enuntiativas adminiculata; Rota part. 19, tom. 2, dec. 662, n. 4. Ita ut juspatronatus ex fundatione et dotatione probatum satis dicatur per confessionem utriusque partis adminiculatam; Rota part. 5, tom. 1, dec. 542, n. 1 et 2. Cum hac tamen declaratione, quod hoc tantum procedit quoties Ordinarius non est in causa; Rota part. 2, dec. 274, n. 1, part. 11, dec. 73, n. 4, part. 18, to. 2, dec. 697, n. 2, part. 19, to. 2, dec. 662, n. 4. Etiamsi confessio emanaverit inter collitigantes, 70
quae quidem probat in praejudicium confitentis, et quando lis non est cum Ordinario; Rota part. 13, dec. 529, n. 2, part. 14, dec. 291, n. 4, part. 19, dec. 30, n. 2 et 3. Nullatenus vero probat in praejudicium ecclesiae; Rota part. 6, dec. 289, n. 21, et saepe alibi.

Octavo, probatur juspatronatus ex fama seu 71
publica voce; Rota part. 4, tom. 3, dec. 530, n. 6, part. 18, tom. 1, l. 49, n. 6. Hoc tamen debet intelligi de fama antiqua juncta longissima possessione, seu quasi praesentandi pluribus praesentationibus continuata; Rota ibid., n. 7, et part. 1, dec. 195, n. 1. Et ad hoc ut 72
sufficiat fama in antiquis, debet esse cum praesentationibus effectuatis saltem per 40 annos; Rota part. 16, dec. 299, n. 11 et seq. Fama 73
autem probatur ex pluribus enuntiativis; Rota part. 1, dec. 148, n. 1, part. 9, to. 2, dec. 321, n. 35. Ad quem effectum requiruntur plures 74
enuntiativae supra 100 annos; Rota part. 9, tom. 2, dec. 321, n. 36 et 37. Insuper juspatronatus antiquum, in quo sufficiunt probationes per indicia et conjecturas probatur per testes de fama et communi reputatione deponentes; Rota part. 2, dec. 694, num. 6 et 7. Hoc tamen est intelligendum juncta quasi pos- 75
sessione praesentandi per 40 annos; Rota p. 1, dec. 77, n. 2 et 3. Nec enim probatur ex te- 76
stibus de sola publica voce et fama deponentibus, nisi adsit quasi possessio; Rota part. 18, tom. 2, dec. 781, n. 5. Testes vero ad effe- 77
ctum probandi in antiquis deponere debent de publica voce et fama, quod quis pro vero patrono semper habitus fuerit; Rota part. 9, to. 1, dec. 249, n. 3. Unde deponere debent de visu 78

per annos 40, et de auditu a majoribus, qui pariter ab aliis audiverunt; Rota part. 1, decis. 154, n. 6.

79 Nono, probatur juspatronatus ex inscriptionibus armorum et insignium sculptorum et depictorum in ecclesia; Rota part. 4, tom. 2, dec. 471, n. 12, part. 28, tom. 2, dec. 503, num. 4 et 5. Et maxime ex insigniis ejusdem familiae sculptis in ecclesia ab antiquissimo tempore; Rota part. 1, dec. 518, n. 6. Eoque magis insignia probant, quando fuerint posita in limine fundationis; Rota part. 6, dec. 299, n. 5. Vel quando apposita fuerunt de mandato judicis, quo casu bene probant quasi possessionem jurispatronatus; Rota part. 4, to. 2, dec. 471, n. 11; Barbosa cit. cap. 12, n. 93, cit. sess. 25, cap. 9, n. 20, ubi citat varios
80 doctores et Rotae decisiones. Imo Rota part. 1, dec. 13, n. 3, vult ad hoc sufficere insignia praedicta, quamvis non appareant valde antiqua, quia praesumuntur per patronos apposita ad conservationem sui juris, sed hoc intellige junctis aliis adminiculis, ut explicat Rota ibid.,
81 n. 3 et seq. Et eo fortius probatur tale juspatronatus ex denominatione cappellae talis familiae, cujus sunt insignia; Rota part. 2, decis. 694, n. 6; Barbosa cit. cap. 12, n. 95, et cit. sess. 25, cap. 9, num. 27, et alii ibi citati.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De probatione jurispatronatus personarum 82
potentum plura eaque utilia habet auctor, sed vide nihilominus Rota in Praenestina *Rectoriae S. Laurentii,* 4 Decembris 1733, coram R. P. D. Peralt., inter impress. in fol. tom. 2, Romae 1787, apud Barbiellini, ad Minervam, et in Urbevetana *Jurispatronatus,* 21 Apr. 1749, cor. bon. mem. de Vais.

Quoad vero probationem jurispatronatus per- 83
sonarum privatarum, interest scire utrum illlud probetur ad omnes effectus, an ad effectus tantummodo honorificos. Mitius enim proceditur 84
posteriori hoc casu, quam priori illo casu, ac propterea quae posteriori casu sufficiunt probationes, ea nullam vim habent priori casu.

Sic enuntiativae, *insignia gentilitia, onus or-* 85
nandi et manutenendi cappellam, et alia id genus probant utique juspatronatus ad effectus honorificos duntaxat, non item ad omnes effectus; Rota in Neapolitana *Cappellae et sepulcri super bono jure,* 17 Januarii 1724, coram clar. mem. Calcagnin. et in Nepesina *Jurispatronatus Cappellae,* 10 Decembris 1725, cor. bon. mem. Gamaches.

Hac igitur cum distinctione intelligi debet 86
auctor, dum ait probari juspatronatus enuntiativis, insignibus, etc.

Articulus IV. *Juspatronatus, quoad ea quae concernunt patronos, eorum jura et onera.*

Summarium. 1. Patroni quoad propositum qui dicantur et esse possint, vel non: ad num. 14. - 15. Quomodo fiat successio patronorum in jurepatronatus haereditario ac gentilitio: ad num. 19. - 20. Patroni an possint aliquid temporale exigere a praesentatis: ad num. 22. - 23. Patroni laici et ecclesiastici quot menses habeant ad praesentandum, et an tale tempus possit prorogari, et a quibus: ad num. 32. - 33. Patroni jurispatronatus mixti quot menses ad praesentandum habere possint: ad num. 38. - 39. Tempus ad praesentandum quando patronis currere incipiat: ad n. 43. - 44. Patronus ecclesiasticus semel ac idoneum praesentaverit, non potest pro illa vice alterum praesentare, etiam cumulative. - 45. Patronus laicus potest variare praesentando secundum cumulative. An autem possit semel tantum vel pluries variare, disputant doctores; et assignantur rationes quare variare possit patronus laicus, et non ecclesiasticus: ad num. 58. - 59. Inter varia jura quae patrono competunt, quatuor praecipue assignantur. - 60. Juri praesentandi, quod patrono competit, an et quando possint Papa, Legatus pontificius, vel Ordinarius derogare: ad num. 69. - 70. Patronus an possit laicum nominare vel praesentare: ad num. 73. - 74. Quid si patronus recusat praesentare quem nominavit fundator? - 75. Patronus an possit seipsum praesentare, aut a procuratore a se deputato praesentari, et an possit acceptare beneficium? ad num. 78. - 79. Patronus potest praesentare filium, aut alium consanguineum, vel conjunctum. - 80. Quid si plures sint patroni? - 81. Patronus sive ecclesiasticus sive laicus, an et ad quae beneficia teneantur praesentare digniorem: et quid si indignum praesentet? ad num. 91. - 92. Quid quando plures aeque digni praesentantur ab eodem patrono laico vel ecclesiastico? ad num. 93. - 94. Quid quando plures inaequalis dignitatis aut meriti simul ab unico vel a pluribus patronis praesentantur? ad num. 98. - 99. Quid, quando patroni litigant inter se super jure patronatus, et litem non finiunt intra tempus a jure statutum ad praesentandum, et nullus ex ipsis est in notoria possessione praesentandi? ad num. 101. - 102. Quid, quando lis est inter patronum et Episcopum super existentia jurispatronatus, vel inter patronum et praesentatum, aut inter ipsos praesentatos? ad num. 104. - 105. - Jura honorifica patroni ejusque onera, nec non jura ad alimenta assignantur: ad num. 156.

1 Patroni quoad propositum dicuntur et sunt, qui habent jus seu potestatem a sacris canonibus concessam praesentandi aliquem ad Ecclesiam, vel ecclesiasticum beneficium. *Sic in*
2 *re communis.* Patroni possunt esse non solum clerici, sed etiam laici can. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 7, et cap. *Quoniam* 3, et cap. *Cum autem* 24 de Jurepatronatus, ibi: *Si laicus fuerit, cui jus competit praesentandi.* Et est communissima, et patens quotidiana experientia. Quamvis enim Laici jurium spiritualium (inter quae est juspatronatus ex cap. *De jure* 16 de Jurepatronatus) non sint capaces; c. *Decernimus* 2 de Judiciis, c. *Tua nos* 25 de Decimis, cum similibus, tamen hujus jurispatronatus, quod non est quid pure spirituale, sed tantum spirituali annexum, ut dicitur in cit. cap. *De jure* 16 de Jurepatronatus, ibi: *Juspatronatus, quod est spirituali annexum,* sunt redditi capaces ex spirituali gratia, per-

missione ac tolerantia Ecclesiae, ut dicitur in cit. cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, ibi: *In qua eos Ecclesiae hucusque sustinuit*, et jam concesserat in c. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 7, ut inde laici magis allicerentur ad fundandas et dotandas ecclesias, et ad erigenda beneficia ecclesiastica, ut recte advertit Hugo in c. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7; Goffred. in cap. *Sacrosancta* de Election.; Glossa in Clement. final., post med. vers. *Et fuit forte motivum*, de Rescriptis; Fagnan. in cit. cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronat., num. 6; Abbas ibid., n. 2, et alii passim.

3 Patroni esse possunt non solum mares, sed etiam feminae; arg. c. *Cum dilecta* 16 de Concession. praebend., et cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatronatus, et docet communis doctorum, et praxis universalis.

4 Patroni esse possunt non solum puberes, sed etiam impuberes; arg. can. *Piae mentis* 26, can. *Frigentius* 27, can. *Quoniam* 30, can. *Filiis* 31, can. *Decernimus* 32, et can. *Monasterium* 33, caus. 16, qu. 7, ubi cuivis fideli fundanti, aedificanti vel dotanti ecclesiam, et haeredibus ejus conceditur juspatronatus, nec ibid. nec alibi excipiuntur impuberes, et sic
5 tenent doctores communiter. Est tamen hic advertendum quod, quamvis impuberes ante septennium possint acquirere juspatronatus et esse patroni, defectu tamen usus rationis nequeunt pro tali tempore praesentare, sed nomine ipsorum debent praesentare tutores; Garcias de Beneficiis part. 5, cap. 9, num. 193; Azorius part. 2, lib. 6, cap. 21, qu. 14; Pirhing lib. 3 Decret., tit. 38, n. 18; Reiffenst.
6 ibid., n. 38; Lambertinus, et alii. Si autem impuberes sint majores septennio, possunt ipsi praesentare etiam sine tutorum suorum auctoritate, quia impuberes septennio majores, praesumuntur habere usum rationis. Unde, sicuti eo tempore valide contrahunt sponsalia, ita etiam valide praesentant; Rota dec. 6 de Jurepatronat. in antiq.; Pirhing loc. cit., n. 18; Reiffenst. loc. cit., n. 39; Garcias loc. cit., n. 186 et seqq.; Castropal. part. 2, tract. 5, disp. 2, n. 40; Azorius loc. cit.; Rebuff. de Nomination. qu. 17, n. 40, et alii communiter, qui tamen omnes docent valde decens et aequum esse ut impuberes praesentent auctoritate et assensu tutorum suorum. Hinc quam-
7 vis tutores absolute praesentare possint, etiamsi pupilli impuberes sint majores septennio, eo quod tutores habeant potestatem, nedum in personam, sed etiam in bona pupillorum; arg. cap. *Si annum* 3 de Judiciis in 6; tamen si tales pupilli ante institutionem contradicant, et alios praesentent idoneos, isti sunt praeferendi praesentatis a tutoribus, etiam dignioribus, quia cum tales pupilli sint praediti usu rationis, et sint patroni jurispatronatus, ad illos pertinet praesentatio; arg. c. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 7. Sic doctores numero antecedenti citati, et teste Garcia loc. cit., n. 186, et alii communiter.

Si autem patroni sint puberes, quamvis mi- 8
nores 25 annis, tunc non possunt praesentare curatores, et si absque mandato aut expresso consensu praesentent, eorum praesentatio est invalida, quia curatores non dantur minoribus quoad ecclesiastica et spiritualia; et ipsi minores seu puberes, vel majores quatuordecim annis, in beneficialibus et aliis causis spiritualibus et dependentibus ab eisdem, nullatenus dependent a curatoribus, textu expresso in cit. cap. *Si annum quartum decimum* 3 de Judiciis in 6; Garcias loc. cit., n. 195 et 196; Pirhing loc. cit., sub n. 18; Reiffenst. loc. cit., num. 41; Castropal. loc. cit., n. 21, et alii passim.

Sic etiam, si filiusfamilias sit patronus, prae- 9
sentatio spectat ad ipsum, et non ad patrem, quia, in spiritualibus et quasi spiritualibus seu dependentibus ab eisdem, non dependet filius a patre nec illi subjicitur, textu claro in cit. cap. *Si autem quartum decimum* 3 de Judiciis in 6; Garcias loc. cit., n. 198; Pirhing loc. cit., sub n. 18; Reiffenstuel loc. cit., n. 41 et 42, et alii. Id tamen limitatur in jurepa- 10
tronatus quod competit filio ratione bonorum adventitiorum, quia, cum usufructus talium bonorum spectet ad patrem, ex l. *Cum oportet* Cod. de Bonis quae liberis, ad ipsum patrem spectare debet etiam juspatronatus talibus bonis inseparabiliter annexum; Garcias loc. cit., part. 5, cap. 9, n. 206; Castropal. loc. cit., num. 22; Reiffenstuel loc. cit., n. 42, et alii. Juspatronatus enim transit cum re in illum qui eam cum dominio directo vel saltem utili acquirit, ut arg. cap. *Ex litteris* 7 de Jurepatronatus, et cap. *Cum Bertholdus* 18 de Sententia et re judicata, ut tenet ex communi Fagnan. in cit. cap. *Ex litteris*, n. 15. Vide adducta supra art. 2, n. 16 et 61.

Patroni esse possunt non solum legitime 11
nati, sed etiam spurii vel alii illegitimi; arg. can. *Piae mentis* 26, can. *Frigentius* 27, can. *Quicunque* 30, can. *Filii* 31, can. *Decernimus* 32, et can. *Monasterium* 33, caus. 16, qu. 7, in quibus generatim cuicunque Christiano fundanti, exstruenti vel dotanti ecclesiam, et haeredibus ejus conceditur juspatronatus, nec ibi, nec alibi excipiuntur illegitimi; tum quia, cum spurii et illegitimi sint capaces haereditatis vel legati relicti ab extraneo, possunt una cum haereditate vel legato acquirere etiam juspatronatus et inseparabiliter annexum, uti pariter si spuriis et illegitimis donetur vel vendatur res aliqua cui annexum sit inseparabiliter juspatronatus, ad ipsos transit etiam juspatronatus una cum re eis vendita vel donata; quia juspatronatus transit cum rerum universitate, seu cum aliqua speciali re cui sit inseparabiliter annexum per jura et fundamenta

adducta supra art. 2, n. 6, 25, 39, 40, 47, 55, 58, 61 et seq.

12 Patroni esse non possunt Judaei, pagani et infideles, quamvis ecclesiam fundaverint, exstruxerint vel dotaverint, seu castrum aut villam emerint cui annexum sit juspatronatus, quia propter id jura citata numero antecedenti dicunt acquiri quidem juspatronatus, sed a solis Christianis et fidelibus. Unde Judaei, pagani et infideles sunt omnino exclusi. *Sic communis doctorum,* cum Fagnan. in cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., n. 7; Abbat. ibid., num. 3; Joann. Andr. ibid., n. 3; Pirhing loc. cit., n. 20; Reiffenstuel loc. cit., n. 43, arg. cit. juribus.

13 Patroni esse non possunt neque haeretici, quia, cum haeretici sint extra ecclesiam, non potest eis competere juspatronatus, quod est ecclesiasticum; arg. c. *Didicimus* 31, caus. 24, qu. 1. Tum quia omnia bona haereticorum ipso jure sunt confiscata; cap. *Cum secundum* 19 de Haereticis in 6, adeoque etiam juspatronatus eis annexum; c. *Accessorium* 42 de Regul. juris in 6, ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis,* et faciunt di-

14 cta supra art. 2, n. 19, 20, 21. Excommunicati tolerati et non vitandi possunt esse patroni. Potest enim Episcopus consentire quod tales excommunicati fundent, aedificent aut dotent ecclesiam, et sic juspatronatus acquirant, quamvis exercitium et usum ipsius nequeant habere ante asolutionem. Joan. Andr. in cap. *Nobis* 25 de Jurepatronat., n. 3; Pirhing loc. cit., n. 21; Fagnan. in cit. cap. *Nobis,* n. 12 et 13, ubi dicit quod excommunicatus acquirit juspatronatus habitu tantum sed non actu ante absolutionem, et citat plures alios; tum quia excommunicati non amittunt juspatronatus quod ante excommunicationem habebant, sed privantur solum ipsius usu et exercitio, donec fuerint absoluti; Pirhing loc. cit., num. 21; Azorius part. 2, lib. 6, cap. 1, qu. 9, et alii passim.

15 Successio patronorum in jurepatronatus haereditario seu mixto fit in stirpes, et non in capita, unde plures haeredes unius patroni defuncti, pro uno tantum simul patrono reputantur, et unam tantum vocem habent; sic ad dirimendas contrarias doctorum opiniones fuit expresse statutum in Clem. *Plures* 2 de Jurepatronatus. Et sic hodie tenet communis cum Rota recent. part. 4, tom. 2, dec. 47, n. 9, part. 7, dec. 72, n. 21, part. 13, dec. 103, n. 2, et dec. 272, num. 1, part. 17, dec. 99,

16 n. 8, et saepe alibi. Hinc filii seu descendentes admittuntur in stirpes, et non in capita; Rota part. 4, tom. 1, dec. 77, n. 1, part. 7, dec. 275, n. 3, part. 11, dec. 268, num. 3. Et sic stirpes attendi debent in praesentatione jurispatronatus, et non numerus personarum, ita quod plures ab uno descendentes procedant in stirpes, non autem in capita, et unius loco reputentur; Rota part. 4, to. 1, dec. 657, n. 3, et cit. Clement. *Plures.* Et idem pro- 17
cedit in jurepatronatus haereditario ad plures lineas spectante, in quo praesentatio fieri debet in stirpes, et non in capita; Rota part. 18, tom. 2, dec. 424, n. 1. Ita ut in jurepatronatus tribus personis relicto, quaelibet ex ipsis suam constituat lineam et vocem. Rota ibid., n. 3. Et descendentes ab una tantum partem habeant, quantam descendentes ab alia; Rota ibid., n. 4.

Successio patronorum in jurepatronatus gen- 18
tilitio seu familiari fit in capita, et non in stirpes; Rota part. 4, tom. 2, dec. 47, num. 2, part. 5, tom. 1, dec. 284, num. 10, part. 7, dec. 280, n. 4. Et sic descendentes jure san- 19
guinis succedunt in capita, et non in stirpes; Rota part. 2, dec. 251, n. 5, p. 13, dec. 103, n. 3. Et omnes tenentur praesentare in capita; Rota part. 13, dec. 83, n. 21.

Patroni a praesentatis nihil possunt exigere 20
temporale, nisi quod in ipsa fundatione constat fuisse impositum; cap. *Sicut* 2 de supplenda negligentia Praelator., et cap. *Praeterea* 23 de Jurepatronatus. Praesentatio est simoniaca, 21
quando aliquid datur vel promittitur pro habendis vocibus seu praesentationibus patronorum; arg. cap. *Veniens* 19 de Simonia, ubi Abbas et Decius in not. 5; Roch. de Curte de Jurepatronat., verb. *Et utile,* qu. 3, n. 9; Lambertin. in simili tractatu lib. 2, part. 1, qu. 9, art. 8; Navarr. in Manual. cap. 23, n. 100, vers. *Nam cum quis;* Barbosa lib. 3 Juris eccles. univ., cap. 12, n. 202; Rota in Comensi *Cappellae,* 11 Martii 1595, et in Romana *Jurispatronatus,* 29 Januarii 1601, cor. Card. Millino. Quamvis id fiat etiam ipso prae- 22
sentato ignorante; c. *Si alicujus* 59 de Elect., cap. *Nobis* 27 de Simonia; Rota decis. 285, n. 3, p. 1 divers., et in d. Comensi *Cappellae;* Barbosa loc. cit., n. 202, et alii passim.

Patroni laici habent solum quatuor menses 23
ad praesentandum; cap. *Quoniam* 3, et cap. *Cum propter* 27 de Jurepatronat. et cap. *Si Laicus* unic. de Jurepatron. in 6, § *Verum,* ubi sic praecise dicitur: *Verum licet patronus laicus ad praesentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat;* et in ejus summario: *Laicus quadrimestre tempus habet ad praesentandum.* Et sic communis cum Rota part. 9, to. 1, dec. 19, num. 13, et eadem part. 9, tom. 2, dec. 446, n. 16, p. 12, dec. 25, n. 4, et saepe alibi. Quo quidem quadrimestris tempore ela- 24
pso, patronorum auctoritas exspirat, ita ut post illud non possint amplius praesentare, cum tunc collatio devolvatur ad superiorem; arg. c. *Eam te decet* 22, et c. *Cum propter* 27 de Jurepatronat., cap. *Licet* 3 de supplenda negligent. Praelat., et cap. *Nulla* 2 de Concessione praebendae; Rota part. 2 recent., de-

cis. 10, n. 7, et saepe alibi. Non praejudicat tamen dictum quadrimestre pupillo, quin eidem ob non petitam in tempore dispensationem competat restitutio in integrum; Rota part. 13 recent., dec. 290, n. 14.

Patroni autem ecclesiastici de jure habent semestre ad praesentandum; cap. *Eam te decet* 22 de Jurepatronat., et cit. cap. *Si Laicus* unic., § *Verum*, de Jurepatronat. in 6, ibi: *Ecclesia tamen, (vel monasterium, cui facta est a laico juris collatio patronatus) tempus habet semestre;* et in ejus summario sic praecise dicitur: *Ecclesia vero* (habet) *semestre, licet a laico acquisiverit juspatronatus.* Tali semestri elapso patronorum ecclesiasticorum auctoritas exspirat, ita ut post illud non possint amplius praesentare, sed pro ea vice collatio devolvatur gradatim ad superiorem, id est de Capitulo ad Episcopum, de Episcopo ad Metropolitanum, de Metropolitano ad Nuntium, de Nuntio ad Papam; c. *Licet* 3 de supplend. negligentia Praelator., et cap. *Nulla* 1 de Concessione praebendae, et Rota part. 2 recent., dec. 186, n. 1, part. 18, to. 1, dec. 180, n. 3.

Et quilibet eorum habet sex menses ad conferendum a tempore scientiae; Rota in Spoletana *Beneficiorum*, 31 Januarii 1694, coram Mantica, inter ejus impressas decis. 260, et part. 18, tom. 1 recent., dec. 180, n. 3. Quamvis devolutio esset facta a laico patrono, qui tantum habet quadrimestre; Garcias de Beneficiis part. 10, c. 3, n. 9; Rota dec. 6 de Jurepatronatus in novis, et in Sabinen. *Beneficii*, 11 Maii 1584, cor. Gyptio, et in Salamantina *Portionis*, 13 Junii 1585, coram Ubaldo.

Potest tamen Episcopus et respective Metropolitanus et Nuntius, elapso tempore, patronis, et respective aliis ad quos jus fuerit devolutum, gratiam facere, et tempus ad praesentandum seu respective conferendum prorogare; Rota part. 17 recent., dec. 13, num. 2; Lambertin. de Jurepatron. lib. 2, cap. 9, n. 33; Castropal. part. 2, tract. 13, disp. 2, punct. 5, n. 8; Riccius in praxi resolut. 195; Barbosa part. 3 de offic. et potest. Episcopi, alleg. 72, n. 143 et 170, et alii; arg. *Sicut nobis* 2 de supplenda negligentia Praelator., ponderando ibi verbum *Liceat*, quod ponit causam in voluntate illius, cui licet. Cum haec tamen advertentia quod Episcopus et respective Metropolitanus et Nuntius non potest prorogare tempus ultra sex menses; arg. c. *Nulla* 2 de Concessione praebend., ubi ipsis in casu devolutionis conceduntur solum sex menses ad conferendum, ibi: *Infra sex menses personis quae digne administrare valeant, conferantur,* quia, ut recte censuit Rota loc. cit., num. 3 et 4, et hoc solum facere potest in praejudicium sui ipsius, non autem in praejudicium alterius superioris; Castropalao loc. cit.; Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38, n. 56, et alii. Quamvis autem possit Episcopus et respective Metropolitanus et Nuntius supradictum tempus prorogare, ipsum tamen non potest abbreviare; Vivian. in praxi Jurispatronat. part. 2, lib. 7, cap. 7; Castropalao loc. cit., punct. 5, n. 8; Barbosa loc. cit., n. 143; Alphonsus de Leone qu. 4, praxi 5, num. 87, ubi citat Rotam in Salamantina *Beneficii*, 4 Februarii 1630, coram Ghislerio, in qua fuit expresse resolutum, Ordinarium non posse restringere neque abbreviare tempus patronis concessum a jure ad praesentandum, quia indultum a jure beneficium non potest per judicem tolli, cap. *Indultum* 71 de Regul. juris in 6, ibi: *Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum.*

Patroni jurispatronatus mixti possunt omnes praesentare intra semestre; Rota part. 19 rec., tom. 1, dec. 129, n. 3, et dec. 298, n. 1, 4 et seqq., cum communi doctorum. Tale enim juspatronatus mixtum gaudet privilegio jurispatronatus ecclesiastici ad effectum praesentandi intra semestre; Rota part. 12, dec. 250, n. 15, et part. 13, dec. 376, n. 4 et 5. Etiamsi minor pars sit clericorum; Rota part. 11, dec. 250, n. 13 et 14. Ita tamen ut patroni, uti laici, intra quadrimestre ad praesentandum ante Episcopi institutionem possint variare; Rota ibid., n. 19. Quin amittant tanquam clerici semestre ad praesentandum; Rota ibid., n. 20 et 21. Quia in jurepatronatus mixto semper attenditur qualitas favorabilior patronis; Rota ibid., n. 22 et 23.

Tempus ad praesentandum non currit patronis, nisi a die scientiae seu habitae notitiae vacationis; arg. cap. *Quia diversitatem* 5 de Concessione praebendae, ibi: *Semestre autem tempus non a tempore vacationis praebendarum, sed notitiae ipsius potius volumus computari.* Et sic communis cum Garcia de Beneficiis part. 10, cap. 2, num. 34; Barbosa loc. cit., n. 134; et Rota part. 2 rec., dec. 10, n. 7, dec. 173, n. 1, et dec. 406, n. 1. Et quidem dictum tempus currit solum a die scientiae verae et certae, nec sufficit dubia; Rota part. 5, tom. 1, dec. 15, n. 12. Ita ut probatio scientiae debeat esse vera et concludens, nec praesumptiva sufficiat; Rota part. 2, dec. 173, n. 1; Barbosa loc. cit., n. 35 et 36, cum pluribus aliis ibi citatis; arg. cap. *Praesumitur* 46 de Reg. juris in 6, ibi: *Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* Nisi ignorantia vacationis sit inverisimilis, quo casu tempus currit a die ipsius vacationis; Rota part. 3, dec. 377, num. 3. Praesumitur autem ignorantia potius quam scientia, si beneficiatus decesserit extra locum beneficii, et habitationis patronorum; Rota part. 3, dec. 21, num. 1. Similiter non currit tempus patrono legitime impedito aut absenti, ut si patronus sit absens reipublicae causa, vel injuste carceratus, vel si non haberet tutum accessum propter perhorrescentiam

alicujus inimici; tempus enim non currit legitime impedito, arg. cit. cap. *Quia diversitatem* 5 de Concessione praebendae, in cujus summario sic expresse dicitur: *Semestre ad eligendum seu conferendum a jure praefixum non currit legitime impedito,* et cap. *Ne pro defectu* de Election., ibi: *Justo impedimento cessante;* Rebuff. de Patron. poss., n. 304; Barb. cit. alleg. 72, n. 138, et lib. 3 Juris eccles. univers., c. 12, n. 170, et communis aliorum.

43 Praesentatio intra praedictum tempus datum a jure potest fieri a patronis quocunque die, etiam feriato et etiam paschali, cum sit quid extra judiciale, et sapiat spiritualitatem. *Communis* cum Barbosa cit. alleg. 72, num. 144 et seq.

44 Patronus ecclesiasticus semel ac aliquem idoneum praesentavit, non potest amplius variare, seu pro illa vice alium praesentare, etiam cumulative; quod tamen si fecerit, debet Episcopus primo praesentatum instituere, textu claro in cap. *Quod autem* 5, cap. *Cum autem* 24, et cap. *Pastoralis* 29 de Jurepatronatus; Rota part. 13 recent., dec. 14, num. 18, part. 17, dec. 250, n. 15; Fagnan. in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatronatus, n. 15, ubi expresse dicit quod patronus ecclesiasticus non potest variare praesentando alium etiam cumulative, et sic tenent etiam alii communiter.

45 Patronus autem laicus potest variare praesentando secundum cumulative, non tamen privative et exclusive hoc est, potest uni praesentato alium adhuc adjungere, et Episcopo, quem instituere velit, relinquere. Non vero potest primum penitus excludere, arg. cit. cap. *Cum autem* 34 de Jurepatronatus, ubi, cum relinquatur arbitrio Episcopi quis ex duobus a patrono laico successive praesentatis instituatur, aperte declaratur primam praesentationem non fuisse revocatam, alioquin Episcopus non posset primum praesentatum instituere. Et sic in cit. cap. *Cum autem,* tenent Joan. Andr., n. 6; Abbas, n. 2; Ancharanus, n. 3; Barbosa, n. 2; Fagnan., n. 6, ubi ex Lambertino testatur sic tenere communem canonistarum et legistarum. Et sic Rota part. 9, to. 1, dec. 235, num. 5, part. 14, dec. 431, num. 5, et saepe alibi.

46 Ipse tamen patronus laicus potest semel tantum variare, arg. cit. cap. *Quod autem* 5, cap. *Cum autem* 24, cap. *Cum dilectus* 28, et cap. *Pastoralis* 29 de Jurepatron., ubi tum textus, tum summaria loquuntur tantum de duobus successive, et non de pluribus. Et sic tenet Rota part. 13 recent., dec. 14, sub n. 18, et dec. 178, n. 4, part. 14, dec. 262, num. 5; Fagnan. in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatron., n. 8; et efficaciter probat Calderin. cons. 16 *An Laicus,* tit. de Jurepatron.; Garcias de Benefic. part. 5, cap. 9, n. 214; Roch. de Curte de Jurepatronat. qu. 10, verb. *Honorificum;* Lambertin. de Jurepatronat. lib. 2, part. 2, qu. 7, art. 23; Navarr. in can. *Placuit* de Poenitent., dist. 6, n. 167 et seq., et pluribus aliis citatis; Barbosa part. 3 de offic. et potest. Episcop. cit. alleg. 72, n. 161, ubi citat etiam Rotam in Compostellana *Parochialis,* 20 Februarii 1630, cor. Merlino.

Sunt autem multi qui tenent posse patronum laicum intra quadrimestre cumulative variare non solum semel, sed bis, ter, quater et quoties voluerit. Sic Glossa in Clement. *Plures* 2 de Jurepatron., verb. *Praesentare;* Abbas in cap. *Quanto* de Judic., et ibi etiam Decius, Castropalao part. 2, tract. 13, disp. 2, punct. 6, n. 3; Azorius part. 2, lib. 6, c. 2; Perez de Lara de Annivers. lib. 2, c. 9, n. 8; Navarr. in suis Sign. canonic., concl. 112, n. 3; Alphonsus de Leone qu. 4, prax. 5, n. 98, et probabilius Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38, sub n. 58, arg. cit. cap. *Quod autem* 5, cap. *Cum autem* 24, et cap. *Pastoralis* 29. Et ratio istorum est, quia talis cumulativa variatio non est odiosa, sed favorabilis Ecclesiae, quia quanto plures ei praesentantur, pinguiorem habet facultatem eligendi et acquirendi digniorem rectorem. Unde ad id quod in contrarium adducitur, quod variatio sit restringenda, utpote odiosa, dicunt esse quidem odiosam variationem exclusivam, non autem cumulativam, quae potius est favorabilis. Et licet in citatis juribus tum textus tum summaria loquantur tantum de duobus successive, per hoc tamen non excluditur tertius, quartus, quintus, etc., cum dicta jura loquantur tantum de duobus, ex quo solum de duobus se obtulit casus, qui si de pluribus se obtulisset, de pluribus etiam dicta jura locuta fuissent. 47

Conveniunt tamen communiter doctores utriusque sententiae quod patronus laicus, sicut potest duos cumulative praesentare successivis temporibus, ita potest praesentare plures simul unico contextu, dummodo id agat etiam cumulative, eo modo ut Episcopus alterum eligat et admittat; Rota part. 16, dec. 240, n. 10; Fagnan. in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatron., n. 5, et alii passim; arg. cap. Clementin. *Plures* 2 de Jurepatron., § final. 48

Item conveniunt satis communiter doctores quod, si patronus laicus prima vel secunda vice fecit praesentationem nullam, veluti si praesentavit coram non habente potestatem instituendi, possit intra quadrimestre tertium praesentare, quia tunc, sicuti patronus, potest praesentare sic secundum ex toto, recedendo a primo; arg. cap. *Cum laicis* 10 de Jurepatronat., per quem textum ita tenet ex Abbate, et aliis Fagnan. in cit. cap. *Cum autem,* n. 10 et 24, eodem modo potest praesentare tertium. Prima enim praesentatio, cum sit nulla, non computatur in numero praesentationum, et sic non impedit quin secunda praesentatio sit prima, 49

et tertius cumulative praesentatus sit secundus, quia, ut expresse dicitur in c. *Non praestat* 52 de Regul. juris in 6: *Non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum;* adeoque patronus laicus, qui sic nulliter praesentavit prima vel secunda vice, poterit intra quadrimestre tertium, qui erit secundus, praesentare; Fagnan. cum aliis in cit. cap. *Cum autem,* n. 9 et 11; Reiffenstuel loc. cit., n. 59; 50 Rota part. 12 recent., dec. 154, n. 15. Idem dicendum venit, si patronus prima vel secunda vice ignoranter praesentavit inhabilem seu indignum; Fagnan. in cit. c. *Cum autem,* n. 12, cum Joann. Andr. et Cardinal. in cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinar. In tali enim casu patronatus est sine culpa, sine qua nemo est privandus jure suo, cap. *Sine culpa* 23 de Reg. juris in 6, ibi: *Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus.*

51 Non potest tamen patronus, lite pendente, nec etiam cumulando variare; Rota part. 5 recent., tom. 1, dec. 607, n. 4.

52 Nec ea durante inter duos praesentatos, alium tertium praesentare sine vitio attentati; Rota part. 2, dec. 504, n. 2; Barbosa cit. alleg. 72, n. 162, ubi citat plures alios, et adducit etiam decisionem Rotae.

53 Minus vero, lite pendente super titulo beneficii inter provisum apostolicum et praesentatum, iterum alium praesentare potest; Rota part. 2, dec. 206, n. 8. Ita ut, neque possit cumulando praesentare collitigantem; Rota ibid.

54 Prout neque in locum mortui alium praesentare potest; Rota part. 3, dec. 336, sub n. 3; Barbosa loc. cit., cum aliis.

55 Ratio autem quare ex supra dictis patronus laicus variare possit, et non ecclesiasticus, multiplex a doctoribus assignatur. Prima, et verior, est quia praesentatio ecclesiasticorum vim habet electionis, in qua electione non cadit variatio, cum statim electo acquiratur jus in re, cap. *Publicato* 58 de Electione, ibi: *Publicato scrutinio variare nequeunt electores;* et ibi Glossa verb. *Variare.* Non sic autem praesentatio laicorum, quia praesentatus ab istis acquirit tantum jus ad rem. Unde sicut non tenet secunda electio, prima non cassata, cap. *Consideravimus* 10, et c. *Auditis* 29 de Elect., ita nec secunda praesentatio ecclesiasticorum; Joan. Andreas in cap. *Cum autem* 24 de Jurepatronat., n. 7; Butrius ibid., n. 9; Abbas ibid., n. 7; Ancharan. ibid., n. 5; Innocent. ibidem in fine; Fagnan. ibid., n. 19; Gonzal. ad Regul. 8 Cancel., gloss. 15, § 2, num. 1; Barbosa cit. alleg. 72, n. 154, ubi citat Rotam,

56 et plures alios doctores. Secunda ratio potest esse, quia clerici facilius et melius possunt invenire et cognoscere clericos idoneos quam laici, qui, cum sint extra clericalem militiam, possunt titubare; Lambertin. de Jurepatronat. lib. 2, p. 3, qu. 7, art. 2; Barbosa loc. cit., n. 155, et alii. Tertia ratio potest esse, quia 57 clerici patroni pinguius jus habent, quam laici, ut dicit Glossa in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatron., verb. *Persona,* id est ex praesentatione clerici plus juris tribuitur praesentato, quam ex praesentatione laici, ut explicat Card. num. 4, vers. *Quaero quae est ratio,* cum Fagnan. loc. cit., n. 15, firmius enim debet esse verbum ecclesiasticorum, quam laicorum, cap. *Inter corporalia et spiritualia* 2 de Translation. Episc., et Clement. *Cum illusio* unic. de Renuntiation., ibi: *Cum illusio et variatio in personis ecclesiasticis maxime sint vitandae.* Imo pactio, sive locutio, vel dictum etiam cujuscunque firmius est, si agatur in foro ecclesiae, ut notatur in cap. *Antigonus* 1, et cap. *Qualiter* 3 de Pactis; Fagnan. loc. cit., n. 16, et alii. Quarta ratio potest esse, quia laici ha- 58 bent tantum quadrimestre ad praesentandum, ecclesiastici vero semestre; unde aequum videtur, ut qui gravantur in uno, releventur in alio; l. *Eum qui* ff. de Jurejur., l. *Jure succursum* 6 ff. de Jure dotium: et sic, cum patroni laici graventur in hoc quod tantum habeant quadrimestre, releventur in alio, id est in hoc quod possint variare; Barbosa cit. allegat. 72, n. 155; Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38, n. 57, et alii.

Inter varia jura quae patrono ratione jurispa- 59 tronatus competunt, quatuor praecipue assignantur in cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., et a Glossa ibid. in fine, enumerantur in sequentibus duobus versiculis:

> Patrono debetur honor, onus, utilitasque.
> Praesentet, praesit, defendat, alatur egenus.

Patrono ita competit jus praesentandi, ut, 60 si clericum habilem et idoneum praesentet, Episcopus vel alius ad quem spectat institutio, eum admittere, et in beneficio instituere teneatur; cap. *Significasti* 18 de Jurepatron., cum similibus, et communis doctorum. Dummodo 61 tamen praesentet in tempore a jure statuto, quod est quadrimestre pro patrono laico, ex dictis supra n. 23, et semestre pro patrono ecclesiastico, ex adductis n. 26. Nisi a funda- 62 tore in fundatione cum consensu Episcopi fuerit tale tempus prolongatum vel abbreviatum, uti posse sic prolongare et abbreviare cum Episcopi consensu, et Episcopum non posse ipsum consensum denegare, aliter superior suppleret, docet Lambertin. de Jurepatron. part. 2, lib. 1, qu. princip. 28, art. 7; Ventriglia tom. 2 de Jurepatron. annot. 1, § 3, n. 33, et communis aliorum. Cum fundator beneficii possit in limine fundationis cum consensu Episcopi apponere conditiones et pacta sibi benevisa, etiamsi juri communi sint contraria, et Episcopus teneatur illa admittere, alias superior suppleret, ut docet, et testatur de communi Monacell. part. 1, tit. 2, formul. 1, n. 7 et seq., et tenet

Rota part. 1 recent., dec. 530, n. 2; Card. de Luca de Jurepatronat. disc. 15, sub n. 6, disc. 20, n. 16, disc. 68, num. 8, de Benefic., disc. 33, n. 6, disc. 95, n. 8.

63 Hinc, sine consensu patroni in tempore a jure vel fundatore statuto habilem praesentantis, Episcopus alteri conferre non potest beneficium jurispatronatus; et si, ipso patrono contradicente, conferatur ab Episcopo, collatio est irritanda, et facienda ad praecisam praesentationem ipsius patroni, can. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 7, ibi: *Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem praesumpserit Episcopus ordinare, et ordinationem suam irritam noverit esse, et ad verecundiam suam alios in eorum loco, quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint, ordinari;* et arg. cap. *Ex insinuatione* 14, cap. *Significasti* 18, cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., cum similibus. Et sic tenet communis doctorum.

64 Papa tamen, si velit, potest libere disponere de beneficiis patronatis, nedum ecclesiasticorum, sed etiam laicorum, etiam invitis patronis. Communis cum Glossa in Clement. *Per litteras* 2 de Praeb., verb. *Apostolicis;* Fagn. in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronat., num. 9; Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38, n. 63, arg. c. *Licet* 2 de Praebend. in 6. Cum enim juspatronatus, quod laici in ecclesiis habent, gratiosum sit, eosque ecclesia in tali potestate ex gratia sustineat, ut expresse dicitur in cit. cap. *Quoniam,* ibi: *Potestate, in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur,* etc., stat clarum, quod Papa ex plenitudine potestatis possit tali juripatronatus derogare arg. cap. *Omnis res* 1 de Regul. juris, ibi: *Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.*

65 Sed non expedit ut Papa de jurepatronatus laicorum sic ipsis invitis disponat, ne laici a fundationibus retrahantur, ut notant communiter doctores, et quia *patronorum jura tollere, piasque fidelium voluntates in eorum institutione violare aequum non est,* ut dicit Conc.

66 Trident. sess. 25 de Reform., cap. 9. Unde nunquam Papa censendus est velle derogare juripatronatus proprio laicorum, nisi id clare exprimat; Fagnan. loc. cit., n. 11; Reiffenstuel loc. cit., n. 63; Geminian. cons. 38 *Pro clariori,* n. 13, vers. *Ex iis ergo patet;* Felin. in tract. *Quando litterae Apostolic. praejudic. patron.,* in princip., et alii passim.

67 Non sic autem de jurepatronatus ecclesiasticorum, cui Papa censetur derogare per simplicem concessionem, unionem aut reservationem ab ipso factam. *Communis* cum supracitatis. In tali enim jurepatronatus ecclesiasticorum cessant motiva non libere ei derogandi, quae oc-

68 currunt in jurepatronatus laicorum. Imo juripatronatus ecclesiastico potest derogare etiam legatus Summi Pontificis, qui potest sibi reservare nondum vacantia beneficia jurispatronatus ecclesiastici, eaque vacantia conferre, etiam absque consensu patroni; quamvis non sic beneficia jurispatronatus laicalis, arg. c. *Dilectus* 6 de officio Legati; et cap. *Cum dilectus* 28 de Jurepatronatus: et ibi Abbas n. 2; Barbosa n. 1, et *communis* aliorum. Et ratio adducitur in cit. cap. *Cum dilectus,* scilicet, quia patronus ecclesiasticus subest jurisdictioni legati pontificii, et non sic patronus laicus. Si autem 69
juspatronatus sit mixtum, tunc legatus pontificius nec reservare nec conferre potest beneficium invitis patronis, quia patronus clericus participat de privilegio patroni laici, cum in jurepatronatus mixto semper attendatur qualitas favorabilior patronatus; Rota part. 12 rec., dec. 250, n. 22 et 23, et fuit dictum supra a n. 33 ad 38.

Patronus potest nominare laicum, dummodo 70
iste reperiatur clericus tempore praesentationis. Vivian. de Jurepatronat. lib. 6, cap. 7, n. 50, part. 2; Rota post eumdem dec. 148, n. 15 et seq., et part. 19 rec., dec. 621, n. 22, et in Farfen. *Canonicatus* 8 Junii 1711, § *Postremo,* coram Molines; Garcias de Beneficiis part. 7, cap. 1, num. 32 et seq.; Parisius de Resignat. lib. 4, qu. 2 et 6; Piton. de Controvers. patronorum, allegat. 100, num. 436. Imo patronus potest etiam praesentare laicum 71
coram Ordinario sub conditione quod clericetur intra tempus statutum ad praesentandum, cum in hoc casu praesentatio collata videatur in tempus quo praesentatus erit capax per assecutionem clericatus ante institutionem. Parisius de Resignat. benefic. lib. 4, qu. 2, n. 5 et 6, citans Rotam in Imolensi *Jurispatronatus,* 19 Novembr. 1594, coram Orano, cujus Rotae et Parisii sententiam in sensu conclusionis videtur sequi etiam Barbosa de offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 72, num. 78, uti de facto pro se ipsum citat Pitonius loc. cit., n. 437, et sic tenet etiam Garcias de Beneficiis part. 7, c. 1, n. 28 et 29; De Luca de Jurepatron. disc. 45, n. 7; Modern. Roman. discept. 13, num. 45; Rota post Vivian. de Jurepatronat., dec. 147, n. 19, et admisit Rota in Volaterana *Beneficii,* 7 Decembris 1709, § *Nec valuit,* coram Crispo, et sic tenuit etiam Rota apud Peniam dec. 4 et 147, n. 20, et in aliis, et Pyrr. Corrad. in Praxi Benefic. lib. 4, c. 6, num. 31 et 32, ut refert Card. de Luca cit. dec. 45, n. 5, et alii plures.

Multi tamen, ut Ventriglia tom. 2, annot. 7, 72
n. 12 et seq., citans alios; Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 38, n. 71; Castropalao et Gonzal. apud ipsum, et alii tenent oppositum, scilicet, quod patronus non possit praesentare laicum sub conditione futuri clericatus, nec alium aliunde incapacem sub conditione futurae capacitatis intra tempus ad praesentandum statutum v. g. sub conditione aetatis seu dispensationis acquirendae, et hujusmodi, volentes

quod in beneficiis attendatur capacitas tempore praesentationis; at haec opinio non habet sequaces, uti dicit Pitonius cit. oper. de Controv. patronorum, alleg. 1, sub n. 23 in fine, ubi expresse dicit, quod modus praesentandi inhabilem sub conditione habilitatis intra terminum juris superventurae, est omnino licitus; et sic etiam modus sese opponendi coram institutore, quem servare possunt passive vocati, si per patronos omittantur; possunt enim comparere, et instare pro institutione, v. g.: *Si, et postquam effecti fuerint clerici, aut dispensati ab aetate.* Haec enim praesentatio aut oppositio, seu instantia non expletur pure, sed pendet ab eventu seu conditione habilitatis purificanda intra quadrimestre, et interim remanet in pendulo; unde aut non purificabitur conditio intra terminum, et nulla adesse dicitur praesentatio seu oppositio; aut purificatur, et tali casu clericatus seu dispensatio retrotrahitur ad diem praesentationis et oppositionis, ut communiter dixerunt supracitati doctores, et Rota sub n. 91. Haec ille.

73 Quamvis autem modus sic praesentandi sit omnino licitus, Card. de Luca de Jurepatronatus, cit. dec. 45, n. 8, dicit quod melius esset quod patronus differret praesentationem usque ad ultimum diem vel horam termini a lege praefiniti ad praesentandum, atque ita expectare capacitatem personae sibi placitae, quae ob superventam capacitatem posset tali tempore validissime adhuc praesentari, ut tenet communis cum Pitonio de Contr. patr. alleg. 2, n. 24, et alleg. 4, n. 23.

74 Patrono recusante praesentare quem nominavit fundator, potest ille nedum irrequisito, sed imo etiam invito domino, comparere coram Superiore, et institutionem obtinere. *Communis* cum Card. de Luca de Jurepatron. disc. 20, n. 7, vers. *Etiam sine praesentatione;* Piton. cit. opere, alleg. 82, n. 10; Rota cor. Burat. dec. 755, n. 2, et in rec. dec. 68, num. 2, part. 12, et in Valentina *Beneficii* 9 Jan. 1693, § *Moti*, et 3 Aprilis ejusdem anni, § fin., coram Molines, impress. apud Piton. Discept. eccles. 7, n. 31.

75 Patronus nequit praesentare seipsum, quamvis sit clericus, et undequaque dignissimus. *Communissima,* textu expresso in cap. *Cum ad nostram* 7 de Institutionibus, et cap. *Per nostras* 26 de Jurepatronatus; praesentatio enim sui ipsius sapit ambitum, seu vitium ambitionis, ut innuitur in cit. cap. 26 de Jurepatron. Tum quia, ut expresse dicitur in cit. cap. *Cum ad nostram* 7 de Institutionibus: *inter dantem et accipientem debet esse distinctio personalis.*

76 Imo patronus non potest praesentari a procuratore a se constituto ad praesentandum, quia virtualiter seipsum praesentare censeretur, arg. cap. *Qui facit* 72 de Regul. juris in 6, ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum.* Communis cum Rota dec. 185, part. 2 divers.; Castropalao part. 2, tract. 13, disp. 2, punct. 7, n. 2; Barbosa lib. 3 Juris ecclesiast. univers., cap. 19, n. 195, et part. 3 de offic. et potestat. Episcop., allegat. 72, num. 87.

Potest tamen patronus rogare Episcopum ut, si inveniatur dignus, sibi illud conferat; sive debet juspatronatus suum alteri donare donatione sincera, ex qua ipse perpetuo expolietur jure patroni, quando donationem approbaverit Episcopus, vel saltem Episcopus conferat eidem absque praevia praesentatione beneficium, et beneficiatus illud acceptet, tum post collationem ipse praestet consensum suum; Benedictus XIV Instit. eccles. 95, § 5.

Potest etiam patronus acceptare beneficium, 77
si hoc eidem, absque praevia praesentatione sui ipsius, motu proprio confert Episcopus; tunc enim non praesentat seipsum, nec collatio habet originem a seipso, sed ab Ordinario superiore vocatur, cui vocationi ipse consentire potest; alioquin patronus esset deterioris conditionis quam alii clerici, ipsique obesset quod beneficium fundaverit, quod non est dicendum; Barbosa cit. lib. 3 Jur. eccles. univ., cap. 12, n. 199, et cit. alleg. 72, n. 90; Abbas in cit. c. *Per nostras* 26 de Jurepatron., 31; Pirhing lib. 3 Decret., tit. 38, n. 73, et alii passim.

Imo potest patronus rogare et supplicare Epi- 78
scopum ut ipsi conferat beneficium, quo casu poterit Episcopus illum gratificando admittere; Lambertin. de Jurepatronat. lib. 2, part. 1, qu. 8, art. 3; Zerola in Praxi Episc. part. 1, § 2; Pirhing loc. cit., n. 91; Barb. cit. cap. 12, num. 199; Rota in Regiensi *Jurispatronatus,* 19 Januarii 1624, coram Pirovano, et in ead. 5 Maii 1625, cor. Ubaldo, et in Barchinonen. *Beneficii,* 2 Maii 1625, cor. Pirovano.

Patronus potest praesentare filium, aut alium 79
consanguineum vel conjunctum; filii enim, consanguinei, vel conjuncti ipsius patroni non debent esse deterioris conditionis quam alii; alioquin juspatronatus, quod est introductum in favorem fundatoris, retorqueretur in odium ipsius et suorum, quod nullatenus est dicendum, cum sit expresse contra c. *Quod ob gratiam* 61 de Regul. juris in 6, ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum,* et sic tenet communis doctorum, et docet praxis universalis.

Si plures sint patroni, potest unus praesen- 80
tare alterum, dummodo sit habilis; arg. cap. *Cum in jure* 33 de Election., ubi habetur, quod compromissarii unum ex seipsis eligere possint, et concordat cap. *Ne pro defectu* 41, cap. *Quia propter* 42 de Election., cum similibus, ubi eligentibus permittitur unum ex seipsis eligere, ut servat praxis universalis, et sic tenet communis doctorum cum Glossa in c. *Consuluit* 15 de Jurepatronat., v. *Concedant.*

81 Patronus ecclesiasticus tenetur sub mortali praesentare digniorem ad beneficia curata seu parochialia, sive praesentatio fiat in concursu, sive extra concursum. *Communis* cum Reiffenstuel lib. 1 Decr., tit. 6 de Election., § 10, a n. 241, et lib. 3, tit. 38 de Jurepatronat., n. 77, vide verb. *Beneficia*, art. 5, a n. 17 ad 27, ubi late probata fuit haec conclusio.

82 Non sic autem patronus laicus, sed sufficit quod praesentet dignum seu idoneum; Fagn. in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatron., num. 15; Garcias de Beneficiis part. 7, cap. 16, n. 19; Barbosa in cap. 18, sess. 24 Conc. Trident., num. 152, cum pluribus ab ipso citatis contra alios plures ibi ab ipso adductos, et contra Reiffenstuel lib. 3 Decret., tit. 78, a n. 81, ubi ait et probat quod probabilior et merito tenenda est sententia contraria, dicens, etiam patronos laicos graviter obligari ad sic praesentandum digniorem. At vide cit. verb. *Beneficia*, art. 5, num. 34 et 35, ubi cum plurimis fuit conclusum contrarium. Fateor tamen opinionem Reiffenstuel et aliorum adversariorum esse vere probabilem.

83 Hinc quando patronus laicus praesentat clericum dignum ad beneficium etiam curatum, tenetur Episcopus eum instituere, non obstante quod judicet aliquem alium fore digniorem; arg. *Cum nobis*, § *Hic igitur*, 10, et cap. *Cum dilectus* 32 de Election. *Est communis doctorum*.

84 Imo praeferendus est praesentatus a majori parte patronorum, dummodo sit idoneus et dignus, licet alius praesentatus a minori parte sit dignior, quia non est facienda comparatio zeli ad zelum, aut meriti ad meritum, sed numeri ad numerum; Glossa in cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, verb. *Majoribus;* Fagnan. ibid., n. 15; Hostiensis ibidem 5, in verb. *Eligitur;* Lambertin. tract. de Jurepatr., lib. 2, part. 3, qu. 4, art. 2 et 3; Barbosa de offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 72, n. 199, et alii ibi citati; Rota part. 9, tom. 1 recent., dec. 235, n. 7, et part. 19, tom. 1, dec. 298, n. 8 et 9.

85 Patronus tum ecclesiasticus, tum laicus non tenetur praesentare digniorem, sed sufficit quod praesentet dignum ad beneficia simplicia et non curata; vide d. verb. *Beneficia*, art. 5, n. 28 ad 30, ubi est satis probata conclusio.

86 Patronus ecclesiasticus praesentans scienter indignum privatur ea vice jure praesentandi, et devolvitur potestas libere conferendi ad Ordinarium; Fagnan. in cap. *Cum vos* 4 de offic. Ordinar., n. 27 et seq.; Barbosa de offic. et potest. Episc., cit. alleg. 72, n. 105, et communis, ac certa aliorum; arg. cap. *Sicut nobis in fine* 2 de supplenda negligentia Praelator., et ibi Glossa fin. Et faciunt textus in cap. *Cum in cunctis* 7, § *Cleric. sane*, et c. *Innotuit* 20 de Elect., et cap. *Quanquam* 18 eod. in 6, ubi eligentes scienter indignum privantur ea vice jure eligendi. Secus vero si ignoranter et 87 inculpabiliter praesentent indignum, quia, tunc praesentatione per Ordinarium rejecta, habent novum semestre ad alium praesentandum; arg. cap. *Si electio* 26 de Election. in 6, ubi juris terminus ad eligendum de novo conceditur, quando eligentes ignoranter et inculpabiliter eligunt indignum, cujus electio ob vitium ab electoribus sic ignoratum cassatur. Sic communis Doctorum cum Lambertino part. 1, lib. 2, qu. 10, art. 4, num. 15; Fagnan. in cit. cap. *Cum vos*, n. 32; Abbate ibidem, n. 5; Joan. Andrea ibidem, n. 13.

Patronus laicus praesentans scienter indi- 88 gnum, privatur probabilius etiam ipse ea vice jure praesentandi, et devolvitur potestas libere conferendi ad Ordinarium; sic habetur expresse ex constit. Novell. 123 de Sanctissim. Episc., § *Si quis oratorii domum* 18, ubi sic statuitur: *Si vero, qui ab eis* (scilicet patronis laicis) *eliguntur, tanquam indignos prohibent sacrae regulae ordinari, tunc sanctissimus Episcopus quoscunque putaverit meliores, ordinari procuret.* Et concordat Novell. 131, cap. 10, *Si quis aedificationem.* Item l. *Cum quidam ita* ff. de Legat., 2, et ibi Glossa, ubi probatur eum qui electionem ex dispositione testatoris habet, privari potestate eligendi, si eligit indignum. Et sic tenet Abbas in cap. *Cum vos* 4 de offic. Ordinarii, n. 5, ubi dicit hanc sententiam esse verissimam, et allegat doctores de Rota idem tenentes dec. 205. Card. de Luca de Jurepatronat. disc. 47, a n. 2, ubi adducit Rotae decisionem, et dicit hanc sententiam esse magis communiter receptam, et eam solide probat solvendo contraria; Lambertin. de Jurepatronat. part. 1, lib. 2, quaest. 10, art. 4, citans plures alios; Joan. de Lignan. in Clement. 1 de Jurepatronat.; Geminian. in cap. 1 de Praebend. in 6; Barb. de offic. et potest. Episcop., cit. alleg. 72, n. 105, cum plurimis aliis ibi citatis; Rota part. 2 recent., dec. 206, n. 7, part. 14, dec. 291, n. 8, et alias repetitis vicibus tenuit Rota, teste Fagnano in cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii, num. 39, ubi citat alios doctores pro ista sententia: quamvis ipse ibidem, a n. 46, dicat contrariam esse aequiorem et benigniorem, et videri etiam de jure veriorem; Reiffenstuel lib. 3 Decr., cit. tit. 38, n. 87 ad 89, et alii plures.

Et probatur a fortiori haec nostra sententia, 89 quia, si illi qui de jure communi habent potestatem eligendi vel conferendi beneficium, ipso facto privantur tali jure seu potestate, quando eligunt seu instituunt indignum, ut in cap. *Cum in cunctis* 7, § final., de Electione: ergo, a fortiori et multo magis debent privari tali jure patroni qui illud habent ex sola gratia; c. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, cum jus commune difficilius tollatur quam privilegium, leg. *Ejus militis*, § *Militia*, ff. de militar. Testament.

90 Vere probabilis tamen est sententia contraria, docens quod patronus laicus scienter praesentans indignum seu inhabilem, ea vice nec privatus nec privandus sit jure praestandi. Et hanc tenent Glossa in cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinar., verb. *Minus idoneae*, et ibidem late Fagnan. a n. 35 usque in fin.; Imola n. 6; Ancharanus n. 4; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 38, n. 104, et alii plures, arg. cit. cap. *Cum vos*, ubi certo praesupponitur indignum fuisse praesentatum a patrono laico, et tamen non devolvitur ad Episcopum jus providendi de rectore ecclesiae, sed solum potestas constituendi oeconomum, quod satis demonstrat patronum laicum non fuisse privatum jure praesentandi, cum Episcopus non providerit de rectore seu beneficiato ecclesiae, aut de beneficio, sed solum de oeconomo seu administratore beneficii adhuc vacantis. Et ratio est quia, si licitum est patrono laico variare, et alium praesentare, quando praesentavit idoneum; arg. cap. *Cum autem* 23 de Jurepatronatus; multo magis licitum est si praesentavit indignum, cum variatio praecipue concedatur a jure, quando actus est illicitus, ut notat Joan. Andreas in cit. cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii, arg. cap. *Nostri* 9 de Election., et cap. *Diversis fallaciis* 5 de Clericis conjugat. Tum quia in puncto jurispatronatus mitius est agendum cum laicis quam cum clericis, ne ipsi laici a fundationibus retrahantur. Glossa magna in fine, et Hostiensis n. 10 in cap. *Cum dilectus* 28 de Jurepatronatus, et plene notatur in cap. *Dilectus* 6 de officio Legati; tum quia nullibi reperitur in jure statuta haec poena, quod patronus laicus scienter praesentans indignum, sit pro ea vice ipso jure privatus potestate praesentandi; quamvis enim haec poena privationis sit expressa pro eligentibus scienter indignum in cit. c. *Cum in cunctis* 7, § final., de Elect., hinc tamen non sequitur, ut locum habere debeat in praesentationibus indignum; arg. cap. *Statutum* 22 de Elect. in 6, cum praesertim subsit etiam diversitas rationis, nam eligentes tribuunt jus in re, praesentantes autem solum jus ad rem; cap. *Cum Bertholdus* 18 de Sententia et re judicata, ut dicit Fagnan. in cit. cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii, n. 54, ubi num. 55, subjungit hanc sententiam fuisse approbatam a Sacra Congreg. Concilii, quae si in forma authentica adduceretur, ob auctoritatem tot undequaque eminentissimorum Patrum non esset ab ipsa recedendum.

91 Certum autem est, et communiter tenent doctores utriusque sententiae, quod si patronus laicus ignoranter praesentet indignum, non privetur jure suo, sed possit variare: quia, si non privatur jure suo patronus ecclesiasticus praesentans ignoranter indignum, ut probatum est supra n. 87, multo minus privabitur patronus laicus, utpote cui jura in hoc puncto magis favent quam illi, ut patet ex dictis n. antecedenti. *Communissima*, arg. cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii.

92 Quando plures aeque digni praesentantur ab eodem patrono laico, potest Episcopus ex ipsis libere instituere quem velit, textu expresso in cap. *Cum autem* 24 de Jurepatronatus, ibi: *Cum autem advocatus clericum idoneum Episcopo praesentaverit et postulaverit postmodum, eo non refutato, alium aeque idoneum in eadem ecclesia admitti, quis eorum alteri praeferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si laicus fuerit cui jus competit praesentandi.* Sic communis doctorum. 93 Si autem plures praesententur a patrono ecclesiastico, ille institui debet, qui prius fuit praesentatus, textu etiam expresso in cit. cap. *Cum autem*, ibi: *Verum si collegium vel ecclesiastica persona praesentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.* Fagn. ibid., n. 1; Abbas ibid., n. 1; Barbosa ibid., n. 1, et alii communiter. Et ratio est clara, quia cum patronus ecclesiasticus non possit variare praesentando alium etiam cumulative, per textum in cap. *Quod autem* 5, c. *Cum autem* 24, et c. *Pastoralis* 29 de Jurepatronatus, ut fuit dictum supra n. 44, hoc ipso prima praesentatio valebit.

94 Quando plures inaequalis dignitatis aut meriti simul vel successive ab unico patrono laico praesentantur, Episcopus tenetur instituere digniorem; arg. cit. cap. *Cum autem*, ubi tunc praecise relinquitur libertas Episcopo, quando aeque idonei praesentantur, adeoque a sensu contrario si non aeque idonei praesentantur, debet conformiter justitiae distributivae instituere digniorem; arg. c. *Licet ergo* 15, caus. 8, qu. 1; Fagnan. in cap. *Cum autem*, n. 18; Abbas ibid., n. 5; Barb. de offic. et potest. Episc., alleg. 72, n. 201; Castropalao part. 2, tr. 13, disp. 2, punct. 9, n. 3; Azorius p. 2, lib. 6, cap. 22, quaest. 14; Reiffenstuel lib. 2 Decr., cit. tit. 38, n. 107, et alii passim.

95 Item quando plures inaequalis dignitatis aut meriti praesentantur a pluribus patronis cum aequali numero vocum, Episcopus tenetur instituere digniorem; cap. *Quoniam* 3 de Jurepatronatus, ibi: *Praesenti decreto statuimus ut, si forte in plures partes fundatorum se vota diviserint, ille praeficiatur ecclesiae, qui majoribus juvatur meritis.* Et sic tenent Innocent. ibidem, in fine; Joann. Andreas in cap. *Cum autem* 24 de Jurepatronatus, n. 3; Barbosa ibidem, n. 8; et cit. alleg. 72, n. 201, cum aliis ibi citatis; Castropalao loc. cit., disp. 2, punct. 9, n. 3; Roch. de Curte de Jurepatronat., in verb. *Honorificum*, qu. 16; Lambertin. et alii plures apud Ricc. in Praxi, part. 1, resol. 217, n. 1 et seq., ubi cum aliis non excusat a peccato mortali Episcopum qui, praetermisso digniore, instituit dignum, licet

non teneatur ad restitutionem, quem sequitur Ventriglia tom. 2 de Jurepatronatus, adnot. 1, § 3, n. 47, ubi dicit hoc esse indubitatum.

96 Et talis dignior praetermissus posset ab instituente appellare; Barb. cit. alleg. 72, n. 202; Garcias de Benefic. part. 9, cap. 3, n. 32, et multi alii, quos refert Riccius loc. cit., n. 4.

97 Contrarium tamen tenent Fagnanus in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatron., n. 23; Abbas ibid., num. 9; Silvester verb. *Juspatronatus*, qu. 8; Reiffenstuel lib. 3 Decr., cit. tit. 38, n. 94, et alii plures volentes quod, quando plures, a pluribus patronis praesentati, in votis sunt pares, licet in dignitate et merito sint dispares seu inaequales, neuter eorum acquirat jus, nec teneatur Episcopus aliquem ex praesentatis, etsi digniorem instituere, adeoque neque digniorem praetermissum posse ab instituente appellare.

98 Quando plures aequalis dignitatis et meriti praesentantur a pluribus patronis cum aequali numero vocum, tunc Episcopus potest ex ipsis sic praesentatis instituere quem maluerit, et sic est locus gratificationi; Joan. Andreas et Abbas in cit. cap. *Cum autem* 24 de Jurepatr.; Barbosa ibidem, num. 8, et citata alleg. 72, n. 200; Lambertin. de Jurepatronat. lib. 2, part. 3, qu. 5, princip. art. 1, n. 2; Caesar de Grassis de Jurepatron. dec. 1, n. 9; Marc. Antonius Variar. resol. lib. 1, resol. 104, n. 1, verb. *Tum demum;* Castropalao loc. c., disp. 2, punct. 9, et alii passim.

99 Quando patroni litigant inter se super jurepatronatus, et litem non finiunt intra terminum quatuor vel respective sex mensium a jure concessum, et nullus ex ipsis est in notoria possessione praesentandi, tunc pro ea vice beneficium libere confert Ordinarius, ad quem pertinet institutio. *Communis* textu claro in cap. *Quoniam* 3, cap. *Si vero* 12, cap. *Eam te decet* 22, et cap. *Cum propter* 27 de Jurepatronatus.

100 Si vero unus ex litigantibus patronis sit cum bona fide in notoria possessione praesentandi ad tale beneficium vere patronatum, tunc ipse valide et licite praesentat et praesentatus, non obstante lite, debet institui, et firmiter manebit talis praesentatus ab ipso, quamvis postea in judicio talis patronatus succumbat, textu expresso in cap. *Consultationibus* 19 de Jurepatronat., et ibi doctores passim, et signanter Fagnanus n. 16 et 17, ubi citat plures Rotae decisiones. Barbosa num. 5, cum pluribus ibi citatis; et Rota rec. part. 1, dec. 224, n. 1, part. 2, dec. 191, n. 1, part. 10, dec. 301, n. 13, part. 14, dec. 469, n. 5, et saepe alibi.

101 Ad quem effectum attenditur etiam unica praesentatio effectuata; Rota part. 5, to. 1, dec. 8, n. 4; Vivian. in Praxi jurisdiction. patronat., lib. 5, c. 4, num. 9; Gonzalez ad Regul. 8 Cancellar., glossa 18, n. 76, et glossa 45, § 2, n. 29; Barbosa loc. cit., n. 6, cum pluribus ibi citatis.

Quando lis est inter patronum et Episcopum pugnantem pro ecclesiae libertate, si lis non finiatur intra terminum quatuor seu respective sex mensium a jure statutum, nequit Episcopus aliquem pro libitu instituere, sed debet interea ponere ecclesiae oeconomum, donec lis finiatur, arg. cap. *Cum vos* 4 de offic. Ordinarii; Fagnanus in cit. cap. *Quoniam* 3 de Jurepatron., n. 18; Abbas ibid., num. 7; Hostiensis ibidem, n. 7; Barbosa de officio et potest. Episcop., cit. alleg. 72, num. 141, citans Rotam dec. 411, n. 3, part. 1 diversar., et in c. *Eam te decet* 22, n. 6, de Jurepatr., et alii passim. 102

Item quando lis est inter patronum et praesentatum, vel inter ipsos praesentatos, non potest Episcopus pro libitu aliquem instituere, quamvis lis duret ultra quatuor vel sex respective menses; sed interea, lite durante, debet deputare oeconomum; Fagnanus in cit. cap. *Quoniam*, n. 19, ubi citat Rotam, Abbas ibid., n. 7; Barbosa cit. alleg. 72, n. 141, et communis aliorum; et ratio est, quia cum cit cap. *Quoniam* 3 de Jurepatron., et alia jura concedentia liberam collationem Ordinario tempore litis, loquuntur solum de casu quo lis est inter ipsos patronos, adeoque tanquam odiosa et exorbitantia non sunt extendenda ad casus similes, etiamsi esset paritas rationis; arg. cap. *Quae a jure* 28 de Regul. juris in 6, ibi: *Quae a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda;* et cap. *Quod alicui* 74 de Regul. juris in 6, ibi: *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* Unde cap. *Is qui* 1 de Filiis presbyterorum, § *Ille vero,* dicit expresse Summus Pontifex: *Praetextu dispensationis hujusmodi, quam exorbitantem a jure oportet veluti odiosam restringi.* 103

Ex versiculis allatis supra n. 59, quatuor praecipue jura competunt patrono; unde, visis iis quae ad ipsum spectant ratione *juris praesentandi,* breviter adducuntur ea quae spectant ad ejus *jus honoris.* Jus igitur honoris competens patrono, et indicatum in allatis versiculis per verba *Honor* et *Praesit,* consistit specialiter in praecedentia processionis, ita ut in processionibus fieri solitis, locus dignior prae aliis laicis ei debeatur. Item quod in ecclesia sua patronata debeat honorari in praecedentia nobilioris sedis et dignioris loci, atque in praecedentia in suscipienda pace, thurificatione, aquae aspersione, candela in die Purificationis B. M. V., palmae ramo in Dominica Palmarum, et in suscipiendis cineribus prima die Quadragesimae, et carbonibus benedictis in die sabbati Majoris Hebdomadae, et in aliis similibus casibus, arg. c. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7, et cap. *Nobis* 25 de Jurepatr. *Et sic* 104 105

106 *communis doctorum*. Limitatur tamen hoc jus honoris quoad thurificationem et pacem in mulieribus, quia illis non datur thus et pax inter Missarum solemnia, ut decrevit Sacra Congr. Rituum in Placentina 28 Januarii 1612, et in Lucerina 3 Junii 1517, ut refert Sellius Select. canonic. c. 51, num. 17, et Barb. in Summa apostolic. decisionum, verb. *Mulieres*, n. 5.

107 Item limitatur jus honoris debiti patrono, quando adest praesens dominus territorialis loci, quia tunc praecedentia et honorificentia in supradictis debetur ipsi domino territoriali ante patronum, uti recte notant Fagnanus in c. *Nobis* 25 de Jurepatronatus, n. 21 et seq.; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 38, n. 36; Reiffenst. ibidem, n. 111, et alii. Cum etenim talis dominus territorialis jurisdictionem contentiosam habeat in suo territorio etiam in ipsum patronum, absurdum esset si ipsi patrono exhiberetur major honor quam illius domino habenti in eum jurisdictionem.

108 Si autem patronus esset rex vel supremus princeps, tunc, ratione praedictae honorificentiae, tenerentur presbyteri et clerici ejusdem ecclesiae patronatae occurrere ei usque ad ambitum ecclesiae; dummodo hoc non semper et quotidie, sed raro fiat, ut docet Cassan. in Catalog. gloriae mund., part. 4, considerat. 8, circa med., et alii multi, quos refert, et sequitur Lother. de Re benefic., lib. 2, qu. 4, n. 3 et seq., et jam notaverat Abbas in cit. cap. *Cum nobis* 25 de Jurepatronatus, n. 5, et Glossa magna in c. unico eodem in 6.

109 Patrono, ratione juris defendendi, indicati in allatis versiculis per verbum *defendat*, competit praeeminentia, ut possit defendere ecclesiam, et inquirere, ne bona illius dilapidentur: et denuntiare personas illa dilapidantes; imo et perscrutari, ne a beneficiato ipso dilapidentur aut male alienentur, et revocare alienationem male et indebite factam. Roch. de Curte de Jurepatronatus, verb. *Onerosum*, n. 3, et verb. *Honorificum*, sub n. 10; Barb. lib. 3 Juris ecclesiast. univers. cap. 12, num. 215; Lambertinus de Jurepatron. lib. 3, quaest. 2, principal. art. 5, et alii. Quamvis tamen supradicta competant patrono, et pro illis exsequendis possit in judicio comparere et instare, nihilominus ea ipsi competunt, nedum ex jure honorifico, et ex praeeminentia, sed etiam et potius ex jure oneroso, ut advertit Lambert. loc. cit., per plures articulos; Ventriglia to. 2 de Jurepatronatus, annot. 1, § 4, num. 12, et alii.

110 Alias patronus ecclesiasticus de jure habebat custodiam ecclesiae vacantis; arg. cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii, cap. *Bonae memoriae* 51 de Appellationibus, cap. *Relatum* 12 de Testamentis, § *Nomine*, cap. *Cum et plan-*

111 *tare* 3 de Privilegiis, § *In Ecclesiis*. Patronus tamen laicus non habebat de jure talem custodiam, sed defensionem tantum, ut can. *Filiis* 31, can. *Decernimus* 32, caus. 16, qu. 7, arg. cap. *Cum vos* 4 de officio Ordinarii; et ibi Glossa penult. vers. *Ex hac littera;* Innocent. n. 1; Hostiens. n. 3; Joann. Andr. n. 15; Fagnanus n. 5. Post Concilium autem Tri- 112
dentinum, tam patronus ecclesiasticus, quam laicus nullatenus potest se ingerere in fructibus beneficii patronati; Conc. Trident. sess. 25 de Reformat., cap. 9, vers. *Patroni autem*. Imo 113
patronus se ingerens in perceptione fructuum beneficii patronati, aut bona ipsius usurpans, privatus est statim jurepatronatus, et incurrit excommunicationem Papae reservatam; Conc. Trid. sess. 22, cap. 11, vers. *Quod si ejusdem ecclesiae patronus;* Barbosa ibid., n. 13 et 14, et in cap. *Praeterea* 23 de Jurepatronatus, n. 3; Galet. in Margarita Casuum conscient., verb. *Juspatron.* penult.

Patrono competit ultimo jus alimentationis 114
indicatum in allatis versiculis per illa verba: *Alatur egenus, utilitasque;* textu expresso in cap. *Nobis* 25 de Jurepatronatus, ibi: *Et si ad inopiam vergat, ab ecclesia illi modeste succurratur, sicut in sacris est canonibus institutum*. Et tales canones, in quibus est id institutum, sunt can. *Contra* 29, caus. 16, qu. 7, ibi: *Si vero fundatores ecclesiarum ad inopiam vergere coeperint, ab eisdem ecclesiis temporalis vitae suffragia percipiant;* et can. *Quicunque* 30, eadem causa 16, et qu. 17, ibi: *Quicunque fidelium propria devotione de facultatibus suis aliquid ecclesiae contulerint, si forte ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem ecclesia suffragium vitae pro temporis usu percipiant*. Et sic communis doctorum.

Imo jus alimentationis in tali casu com- 115
petit patrono non solum pro se, sed etiam pro uxore, liberis et familia; arg. cit. can. *Quicunque* 20, caus. 16, quaest. 7, ibi: *Ipsi, aut filii eorum;* Lambertin. de Jurepatronatus lib. 3, qu. 3, princ. art. 6, num. 3 et sequent.; Surdus de Aliment. tit. 4, qu. 28, n. 18, et tit. 7, qu. 32, n. 30; Barbosa in cit. cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., et alii communiter. Et talis alimentatio debet esse integra 116
quoad cibum, potum, lectum, vestitum et omnia, quae ad honestam sustentationem sunt necessaria; arg. cit. cap. *Nobis* 25 de Jurepatronat., ibi: *Ab Ecclesia illi succurratur*, cit. can. *Contra* 29, caus. 16, qu. 7, ibi: *Ab eisdem Ecclesiis temporalis vitae suffragia percipiant;* et can. *Quicunque* 30, eadem caus. et quaest., ibi: *Ab eadem Ecclesia suffragium vitae pro temporis usu percipiant*. Nomine 117
enim alimentorum veniunt non solum cibus et potus, sed etiam vestis, habitatio, et alia necessaria ad praedictam honestam sustentationem, arg. l. *Legatis* ff. de Alimentis et cibar., et l. *Verbo victus* 33 ff. de Verbor. signific.,

ibi: *Verbo victus continentur quae esui, potuique, cultuique corporis, quaeque ad vivendum homini necessaria sunt: vestem quoque victus habere vicem Labeo ait.* Communis cum citatis doctoribus.

118 Talia alimenta debentur patronis secundum qualitatem personarum, id est ampliora et pinguiora nobilibus quam ignobilibus et rusticis, et sic de aliis plus, vel minus indigentibus. Surdus de Alimentis tit. 4, qu. 18, num. 15; Barbosa lib. 3 Juris Eccles. univers., cap. 12, n. 218; Riccius in Praxi, part. 1, resol. 164; Ventriglia cit. tom. 2, adnot. 1, § 4, n. 24,
119 et alii passim. Et ea praestanda sunt patronis in eorum domo propria, et non ipsa ecclesia; Surdus de Aliment. tit. 5, qu. 14, num. 21; Rebuff. in tract. Congruae portionis num. 97; Barbosa loc cit., n. 328; Ventriglia loc. cit., n. 26, et alii.

120 Patronus est alimentandus a beneficiato per eum praesentato ad beneficium, etiamsi ex post renuntiaverit vel donaverit juspatronatus, quia jus alimentorum nunquam censetur donatum, cum cohaereat inseparabiliter personae patroni praesentantis; Lambert. lib. 3, qu. 3, princip. art. 13, n. 2; Riccius in Praxi, part. 1, res. 264, vers. *Ampliatur tertio;* Ventriglia loc. cit.,
121 n. 20, et alii. Imo ratione talis inseparabilitatis, nec si retineat juspatronatus, potest patronus tale jus percipiendi alimenta vendere, cedere, donare vel alio titulo distrahere. Abbas in cap. *Praeterea* 23 de Jurepatron., in fine; Surd. de Aliment. tit. 7, qu. 32, num. 13; Tiraquell. de Retract. consanguin., § 36, glos. 1, n. 32; Ventriglia loc. cit., n. 20, ubi testatur de communi, quia cum hoc sit privilegium personale, cedi non potest, sed debet sequi personam, cap. *Privilegium* 2 de Regul. juris in 6, ibi: *Privilegium personam sequitur.*

122 Patronus pauper est alimentandus ab ecclesia, etiamsi sit facta libera a patronatu per renuntiationem talis juris ipsi a patrono factam, et hoc a fortiori, quia ecclesia in tali casu, non solum recipit esse a praedicto patrono, sed esse liberum, et proinde duplici favori debet correspondere duplicata obligatio, cum benefacienti sit benefaciendum; c. *Cum in officiis* 7 de Testamentis, l. *Sed etsi,* § *Consuluit,* ff. de Petit. haered.; quae ratio, cum valeat apud omnes, multo magis debet valere apud Ecclesiam, quae dicitur mater et refugium seu confugium pauperum; arg. can. *Ad Romanam Ecclesiam* 6, caus. 2, qu. 6; Lambertin. loc. cit., n. 3; Ventriglia loc. cit., n. 21; Pitonius tom. 1 de Jurepatronat. 44, n. 48, et alii pas-
123 sim. Imo etiamsi dos ecclesiae data per fundatorem tractu temporis fuerit deperdita, seu consumpta sine culpa patroni, et aliunde ecclesia habeat redditus suos, adhuc de his redditibus propriis ecclesia tenetur ad alendum patronum, praesertim, si non fuerit ab alio dotante in ea juspatronatus acquisitum. Paulus de Cittad. part. 6, art. 4, num. 17; Surd. de Aliment., tit. 1, qu. 54, n. 9, et tit. 7, qu. 34, n. 1, per totam; Gratian. discept. 552, n. 13; Lagunez de Fructibus, part. 1, cap. 33, § 3, n. 80; Ventriglia loc. cit., n. 24; Riccius in Praxi, part. 1, resolut. 164, ampliatur primo; Lambertin. de Jurepatronat. tit. 2, quaest. 3, part. 3, art. 4; Pitonius loc. cit., num. 48, et alii.

Jus alimentorum concessum ex benignitate 124
sacrorum canonum patrono, extenditur etiam ad ejus haeredes sive consanguineos, sive extraneos, in quos Juspatronatus transivit. Rota in Alatrina *Jurispatronatus* 7 Decembris 1705, § fin., cor. Mellino, in Salernitana *Alimentorum,* 11 Januarii 1712, cor. Scotto, et in alia Salernitana *Alimentorum,* 20 Junii 1712, cor. Scotto impress. apud Pitonium tom. 1 de Controv. Patronorum, alleg. 46, n. 66, 78, 79 et seq., et sic tenent Gonzalez, Butrius, Ancharanus, Zabarella, Vittalinus, Lambertinus, Mancinus, Reginaldus, et alii adducti a Rota et Pitonio locis citatis.

Ut patronus possit alimenta petere ab eccle- 125
sia patronata, seu a beneficiato, non est necesse, quod sit in summa egestate seu extrema necessitate; ut voluit Glossa in can. *Quicunque* 30, caus. 16, qu. 7, verb. *Ad inopiam,* sed sufficit quod ad talem inopiam vergere coeperit, ut non possit vivere secundum suum gradum et conditionem. Lambertin. de Jurepatronat. lib. 3, cap. 3, art. 3, n. 6; Covarr. Variar. resolut. lib. 2, cap. 6, n. 8; Barbosa in cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., num. 7, et lib. 3 Juris Ecclesiast. univ., cap. 12, n. 116; Ventriglia loc. cit., n. 8; Rota in una Regien. *Prioratus,* 1 Julii 1596, cor. Penia, confirmata 19 Junii 1598, et in Neapolitana *Alimentorum,* 11 Junii 1616 et 10 Aprilis 1617, coram Pirovano, et saepe alibi, arg. can. *Contra* 29, caus. 16, qu. 7, ibi: *Si fundatores ecclesiarum ad inopiam vergere coeperint;* et cap. *Nobis* 25 de Jurepatronat., ibi: *Si ad inopiam vergat.*

Alimenta patrono debentur ab ecclesia, seu 126
beneficiato solum ex superfluis ad ecclesiae seu beneficiati necessitatem: primo enim loco et ante omnia ecclesia seu beneficiatus debet providere propriae necessitati et cultui divino, et deinde si ultra necessaria ad suam congruam et honestam sustentationem, et ecclesiae seu beneficii reparationem et manutentionem, redditus adhuc supererint, de his subvenire debet patrono, arg. can. *Ita nos* 25 in fine, caus. 25, qu. 2. In simili enim casu, et non aliter etiam libertus ex gratitudine obligatus tenetur alere patronum; l. *Si quis,* § *Alimenta,* ff. de agnoscend. et alend. Liberis. Sic Lambertin. de Jurepatron. lib. 3, qu. 2, art. 3, n. 1, 7 et 8; Riccius in Praxi part. 3, resol. 293, num. 2;

Abbas in cap. *Nobis* 35 de Jurepatron., n. 6; Butrius ibidem, n. 22; Surd. de Alimentis, tit. 7, qu. 32, num. 1; Pirhing lib. 3 Decr., tit. 38, n. 37; Reiffenstuel ibidem, n. 115; Barbosa lib. 3 Juris eccles. univers., cap. 12, n. 417; Franc. Pitonius de Controv. patron.
127 alleg. 44, n. 20, et communis aliorum. Imo haec qualitas, scilicet quod fructus ecclesiae, seu beneficii supersint, deductis necessariis pro beneficiato et cultu divino, reparationibus, instaurationibus, vasis, ac caeteris rebus ecclesiae necessariis, est probanda per patronum petentem alimenta, ad hoc, ut possit obtinere in judicio alimenta praedicta; can. *Ita nos* 25 in fine, caus. 25, qu. 2; Glossa in can. *Quicunque* 30, caus. 16, qu. 7, verb. *Ad inopiam:* Abbas in cap. *Nobis* 25 de Jurepatron., n. 6; Bartol. in l. *Si quis a liberis*, § *De alimentis*, ff. de Liberis agnoscend., et alii passim; et Rota Neapolitana *Alimentorum*, 31 Maii 1606, coram Manzanedo, et in eadem causa coram Pirovano 11 Januarii 1616.

128 Insuper licet beneficiatus habeat ex patrimonialibus, vel alias per eum licite quaesitis, unde commode sustentari possit, adhuc ex fructibus beneficii juspatronatus potest detrahere victum et alia necessaria, et deinde, si aliquid superest, succurrere patrono. Lambertin. de Jurepatron. lib. 3, qu. 3, principal. art. 4, n. 2 et 3; Ventriglia tom. 2 de Jurepatr., adnot. 1, § 4, n. 35, et alii passim.

129 Si patronus habeat avum, aut patrem, aut fratrem divitem, a quo possit alimenta consequi, vel sit religiosus professus, non debentur illi alimenta a beneficiato; nec si posset sine praejudicio suae salutis, gradus et nobilitatis ex industria sibi victum quaerere; Lambertin. loc. cit. 3, n. 4; Lotter. de Re benefic. lib. 2, qu. 5, n. 35; Ventriglia loc. cit., n. 30 et 36,
130 ubi citat Rotam, et sic alii plures. Item non debentur alimenta patrono, cessante ejus inopia; cum enim inopia sit causa praestationis praedictorum alimentorum, stat clarum, quod ea cessante, non sint illa amplius praestanda; cap. *Cum cessante* 60 de Appellationib., ibi:
131 *Cum cessante causa cesset effectus.* Item patrono non debentur amplius alimenta propter ejus ingratitudinem; cum enim patronus quidquid juris habet in ecclesia, totum ex gratia possideat, et de speciali gratia toleretur; cap. *Quoniam* 3 de Jurepatron., et ibi Fagn. n. 7, et alii communiter; si evadat ingratus ecclesiae, debet ab ipsa tali jure alimentorum privari, sicut in casu ingratitudinis privatur filius sibi debitis alimentis; Surd. de Alimentis tit. 7, qu. 32, n. 6 et seq.; Rebuff. in tract. congruae portionis, num. 135; Paulus de Cittad. tract. de Jurepatron., part. 6, art. 4, n. 163; Barbosa lib. 3 Juris eccles. univers., cap. 12, n. 218; Ventriglia loc. cit., num. 2, et alii.
132 Limitatur tamen hoc cum patrono ingrato poenitente, cui benigna mater ecclesia benigne parcit; Surdus loc. cit.; Ventriglia loc. cit., et alii.

Juspatronatus cujuscunque altaris, vel cap- 133
pellae existentis in basilica Assisiensi S. Patris Francisci, inconsulto Pontifice concedi non potest. Nec jus sepulcri vel scamni apponendi. Benedict. XIV Constit. incip. *Fidelis Dominus*, § 14.

Si patronus, Ordinario approbante, eam ere- 134
cto a se beneficio in limine fundationis, vel etiam ex intervallo, ob reservatam sibi facultatem, adjecit conditionem ut, deficientibus in vocata familia clericis, possint etiam laici ejusdem familiae fructibus beneficii sic erecti gaudere, cum onere per cappellanum satisfaciendi Missarum oneribus, tunc poterunt etiam hi dictos fructus percipere, non jure et titulo beneficii, sed jure saecularis administrationis, donec aliquis veniat de dicta familia qui sit clericus, absque onere recitandi horas canonicas, ut ex rationibus allegatis, et receptis a Sacra Congregat. Concilii in Senogall. *Cappellaniae*, 9 Maii et 6 Junii 1750, in qua ad sequentia dubia:

I. *An erectio jurispatronatus, de quo agitur, sit verum beneficium, vel potius juxta reservationes a fundatore appositas, sit merum legatum pium laicale, ita ut Laelius, qui clericari non vult, suos facere possit fructus ejusdem jurispatronatus, cum onere tantum per alium celebrandi missas a fundatore praescriptas? Et quatenus negative quoad primam partem, et affirmative quoad secundam.*

II. *An Laelius nolens clericari, perventus ad aetatem viginti annorum, possit percipere fructus pii legati de quo agitur, absque eo quod teneatur ad recitationem divini officii in casu*, etc.

Et dicta Sacra Congreg. die 6 Junii 1750 respondit: *Ad I affirmative ad primam partem, quo vero ad secundam partem, facta per Laelium renuntiatione beneficii et clericatus, affirmative. Ad II provisum in primo.* Sic in Thesauro Resolutionum Sacrae Congr. Conc. dicti anni 1750 in Senogallien. *Cappellaniae*, ubi ad id adducitur consimilis resolutio in Derthonen. 15 Augusti 1730, quae jam fuerat allata in thesauro dicti anni 1730, in Segovien. *Cappellaniae*, § *Caeterum*, praecisis his verbis: *Sacra Congregatio commisit Episcopo, ut ad erectionem praefati beneficii deveniat, omnesque supradictas conditiones approbet atque confirmet, modificata tamen ea conditione, in qua dicitur, quod primogenitus frui possit beneficio etiam in statu laicali et conjugali in hunc modum, videlicet quod primogenitus frui possit fructibus beneficii vacantis, quousque superveniat alius capax de familia, satisfactis interim oneribus missarum per cappellanum ab eo eligendum.* Vide ibi, ubi multa ad rem.

135 Alia ad rem, vide verb. *Patroni,* verb. *Praesentatio,* signanter vero quoad onera Patronorum; vide verb. *Ecclesia,* art. 3, a num. 63 ad 73, et verb. *Utensilia,* a num. 8 ad fin. * Consule in hac re Albertum de sacris Utensilibus rem egregie pertractantem *.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

136 Primarium jus, quod patroni sibi vindicant, est praesentatio. Distingui autem debet praesentatio a nominatione. Haec enim est designatio et electio subjecti Episcopo exhibendi pro institutione: illa vero est exhibitio Episcopo hujus subjecti designati et electi pro institutione; Rota in Augustana *Canonicatus* 6 Maii 1718, coram bon. mem. Cerr. Confer etiam eamdem Rotam in Caesenaten. *Vicariae,* 9 Maii 1727, cor. bon. mem. Gamach., ubi clarius explicatur in quo consistat, et quando dicatur expleta praesentatio.

137 A nominatione potest quilibet patronus resilire: nequaquam vero a praesentatione. Num id ipsum obtineat in nominatione compatroni, vide apud Rotam in Auximana *Jurispatronatus,* 27 Junii 1718, coram bon. mem. Gamaches.

138 Praesentatio vero praecedentis revocatoria nullitate laborat, non *absoluta,* quae ab omnibus opponi potest, sed *relativa,* quae, juxta indolem nullitatis *relativae,* ab eo tantum opponi valet, qui fuerat primitus praesentatus, et sic praejudicium sensit.

139 Nominatio quandoque fit a pluribus, ut si pluribus competat juspatronatus. At interest scire, utrum iis qua collegio, an qua singulis

140 juspatronatus competat. Priori casu vota majorum intuitu collegii designant praesentandum, posteriori vero casu majora simpliciter sufficiunt, hoc est non intuitu omnium compatronorum, sed aliorum, qui simul ab aliis designantur, ut si fuerint quinque patroni, et duo designent Cajum, tres reliqui vero alium, alium, atque alium, Cajus nominatus censetur; Bohemer. in Decretal. lib. 3, tit. 38, § 70; Bruneman. Juris ecclesiastici lib. 2, cap. 8, § 18.

141 Inter jura honorifica patronis debita primatum tenet honos precum in eo consistens, quod patroni nominatim in precibus publicis Deo sint commendandi; de Roye de Jure ho-

142 norif. in Eccles., lib. 1, c. 6. Origo hujus juris peti debet ex antiquissimo illo more recitandi inter missarum solemnia nomina eorum, quorum insignia in ecclesia exstabant merita. Meminit hujus moris Innocentius I Epist. ad Decentium Episcopum Eugubinum apud Justellum et Voellium tom. 1 Bibl. juris can. vet.

143 Etiam pro patroni uxore, et liberis nominatim orandum esse tenet Bohemer. in Decret. lib. 3, tit. 28, § 129.

Hae supplicationes, quae in precibus publicis 144
fiunt, sunt ordinariae. At quaeri solet, an patronus extra ordinem exigere possit solemnes supplicationes, et gratiarum actiones ad Deum per hymnum decantatum: *Te Deum laudamus,* si forsan a gravissimo malo, morbove liberatus sit? Affirmat Bohemer. in Decr. lib. 3, tit. 28, § 132. At male meo judicio. Nihil enim am- 145
plius patrono concedendum, quam quod ei a jure concessum est. At a jure concessum patrono haud est, ut extra ordinem exigere valeat canticum *Te Deum laudamus.*

Quinimo Card. Petra in Comment. ad con- 146
stitut. apostol., constit. 7 Gregorii IX, n. 57, tenet, nec in supplicationibus ordinariis exprimi posse nomina patronorum vivorum, sed tantum defunctorum: sed standum hic est observantiae, ut non male tradit Bohemer. in Decretal. lib. 3, tit. 28, § 129.

Ad jura honorifica patronorum refertur lu- 147
ctus ecclesiasticus morti patroni, vel eorum, qui sunt de ejus familia, dicandus.

Patrono etiam debetur honor sedis in eccle- 148
sia sua, tum debetur primus locus in processione. Honor sedis ex loco honoratiori et no- 149
biliori aestimatur, qualis est chorus, seu sacrarium solis clericis sacratis dicatum; de Roye de Jur. honorif. in Eccles., lib. 2, c. 3, ubi in primis provocat ad synodum Wigorniensem anni 1240, cap. 3, ubi haec sancita: *Ne laici sint in cancellis dum celebrantur divina, salva tamen reverentia patronorum, et sublimium personarum.* Sed patrono deberi sedem extra cho- 150
rum, licet in digniori loco, tenet Card. Petra in Commentar. ad const. apostol., const. 7 Gregor. IX, n. 55, et seq.

Hoc etiam praeterea honori patronorum da- 151
tum, ut possint sedilia fixa, et propria habere, quod olim caeteris denegatum, ut indicat Synodus Oxoniensis anni 1487, cap. 2, apud Harduin. tom. 2 Concil.

Huic accedit honor sepulturae, ut non so- 152
lum in ipsa ecclesia, sed et ut in loco ejusdem honoratiori sepulcrum sibi suaeque genti constituere valeat patronus; de Roye de Jur. honorif. in Eccles., lib. 2, c. 3. Quinimo sine 153
consensu patroni nemini sepultura concedi in ecclesia potest; Van. Espen. Jur. eccles. univ. part. 1, tit. 25, cap. 7, § 25.

Hactenus de juribus honorificis patrono de- 154
bitis, de quibus tamen, qui plenam cupit tractationem, adeat Du Perroy *(dans son Traité des droits honorifiques et utiles des patrons).* De alimentis patrono debitis, vide quae dixi- 155
mus in addit. ad verb. *Alimenta.* Et an pa- 156
trono jus aliquod in bona Ecclesiae competere possit, consule Card. Petr. in Commentar. ad constit. apostol., const. 7 Gregor. IX, n. 18, et plur. seq.

MONITUM EDITORUM CASINENSIUM.

Quamvis non pauca hic auctor congesserit, cum tamen multa adhuc desiderentur, quam ut in appendice concludi possint; ac insuper ne moles hujus tomi 4 nimium excrescere videatur; idcirco hanc totam de jurepatronatus materiam ad formam tractatus, pluribus sectionibus distinctam, additis etiam S. C. Concilii declarationibus et decretis, ac S. Rotae Romanae decisionibus pro frequentioribus, qui in dies occurrunt, casibus ordinata serie dispositis, sub novo art. *Patronatus, Patronus,* ex integro evolvemus.

DECRETA

ATQUE RESPONSA

SACRARUM CONGREGATIONUM

IUXTA VOCUM QUAE HOC VOLUMINE RECENSENTUR
SERIEM DIGESTA

H

HAERETICUS

S. R. ET UNIVERSALIS INQUISITIONIS RESPONSUM.

Instructio de communicatione in divinis catholicorum cum haereticis et schismaticis, edita pro missionariis Orientis, anno 1724.

1 Cum saepe ac diu varii, sub variis utilitatis, necessitatis, periculorum, vexationum, atque etiam persecutionis a fidelibus subeundae circumstantiis, casus huic Sacrae Congregationi propositi fuerint a missionariis ac praelatis Orientis quoad communicationem in divinis catholicorum cum haereticis et schismaticis; cumque ab hac S. Congregatione constanter, uniformiterque rescriptum fuerit *non licere*, concepta spes erat missionarios Orientis satis ac facile intellecturos posse quidem *speculative* casus aliquos excogitari, in quibus communicationem aliquam in divinis tolerare liceret, sed *practice*, circumspectis omnibus facti circumstantiis, difficillime casus inveniri, in quibus ea commutatio liceat, ac moraliter etiam impossibile esse ut alia praescribatur regula generalis cuique hominum generi, cuique regioni, cuique tempori accommodata, quam quae iteratis a missionariis Orientis quaesitis data est ab hac sancta Congregatione in instructione edita anno 1719, eo nimirum doctrinae principio nixa, quod communicatio in divinis cum haereticis et schismaticis ut illicita regulariter habenda esset in praxi, vel ob periculum perversionis in fide catholica, vel ob periculum participationis in ritu haeretico et schismatico; vel denique ob periculum et occasionem scandali; quae quidem circumstantiae quemadmodum regulariter communicationi in divinis cum haereticis et schismaticis connectuntur in praxi, ita universim vetitae sunt iure naturali ac divino, in quo nec ulla potestas est, quae dispenset, nec ulla conniventia, quae excuset; adeo ut nullus relictus locus fuerit nova dubia fingendi ac proponendi: proinde in ea instructione diserte praescriptum est: *Missionarii instruendi erunt, quod omnino abstinere debent ab actibus protestativis falsae sectae, a communicatione in ritu schismatico et haeretico, a periculo perversionis, et ab occasione scandali.*

Addita quidem in praedicta instructione haec 2
verba sunt: *Hisce semper firmis et salvis, et prae oculis habitis; si ulterius aliquod grave dubium occurret, doctores, theologos et missionarios diu versatos in illis regionibus consulant.* Quae quidem aliqui contra mentem S. huius Congregationis interpretati ius sibi arrogarunt casus omnes definiendi, ac scriptis etiam regulas generales tradendi in hac materia adeo implexa periculosas; ex quibus et missionariorum discissa studia, districta consilia et opiniones minime cohaerentes, quaestionem, licet toties definitam, magis ac magis implicarunt, non sine detrimento conscientiarum, et scandalo, offensioneque bonorum; quare haec S. Congregatio opportunum duxit praedictam instructionem iterum inculcare, ac singulis missionariis omnino praescribere ut regulis in ea traditis sese omnino conforment et obtemperent.

Cordi sit ergo singulis praelatis, missionariis, 3
sive directoribus animarum fideles edocere, atque excitare ad haec evitanda pericula, quae regulariter aut omnia aut aliqua subeunt in

communicatione *in divinis* cum haereticis et schismaticis Orientis, qui licet adhuc substantiam ac valorem sacramentorum plerumque conservent, non sinunt tamen, ut ea, quae debent, catholici improbationis et segregationis signa exterius edant; ex quo fit, ut exterior illa conformatio in eodem cultu et reverentia in pseudo ministros liturgiae catholicum quemque, quamvis in fide firmissimum, ritus et haereticos, vel schismaticos, quibus eorum cultus inficitur, exhorrentem, periculo tamen scandali liberare non possit.

4 Id ex eo etiam confirmatur magis, quod vix ullus sit ritus apud heterodoxos, qui aliquo errore in materia fidei non maculetur; nam in eorum ecclesiis, vel dedicatio est in memoriam schismatici alicujus, quem ut sanctum venerantur, vel exstant imagines, vel coluntur reliquiae, vel festa celebrantur eorum, qui in schismate mortui, veluti sancti vulgo habentur; vel denique commemoratio fit viventium patriarcharum, et episcoporum schismaticorum et haereticorum, qui, ut *fidei catholicae praedicatores* commendantur. Qua de re qui in ea ritus, et orationis, et cultus celebratione conveniunt in his facti circumstantiis catholici quique, reatu perversae communicationis aut saltem perniciosi scandali purgari non possunt. Nec eos excusat assistentiae mere materialis praetextus; facto enim ipso excluditur, quo qui functionibus hisce haereticorum aut schismaticorum intersunt, satis cum ipsis convenire in unitate orationis, in unitate cultus, in unitate venerationis et obsequii erga perversos ministros haereseos schismatisque praeseferunt.

5 Patescit id etiam ex eo, quod Orientales ipsi quotidie oculis vident, auribus audiunt, ore confitentur, nullum nempe sectarium obfirmatum in schismate accedere, interesse, convenire in ecclesiis catholicorum, sive ut missam audiat, sive ut sacramenta suscipiat; ea nimirum de causa, quod fidelium conventus veluti perversae communionis blasphemantes, perniciosum et illicitum putent commercium hoc, ritumque damnabilem. Cum vero videant ad eorum ecclesias accedere, eorum ritibus interesse, de eorum sacramentis participare catholicos, an non credendum, aut saltem timendum erit, ne ex hoc ipso magis in suis erroribus confirmentur, ac se in recto salutis tramite ambulare sibi etiam hoc exemplo persuadeant? Ex quo sequitur, difficillime vitari posse periculum scandali perniciosi schismaticis et haereticis ipsis; ac proinde catholicum tutum in conscientia non esse, si cum iis in divinis in hac facti specie communicet.

6 Haec sane fidelibus documenta tradenda sunt, atque ideo haec S. Congregatio praelatis, missionariis, et singulis animarum directoribus in Oriente serio injungit, ut unanimes hoc ipsum dicant omnes, et in eodem sensu ac sententia maneant, nec contrarium doceant, aut per modum consilii, aut per modum dispensationis; sed magis hortentur fideles pro re tanta, ut a communicatione *in divinis* cum schismaticis et haereticis prorsus abstineant; et si quando ab ea regula deviarint, eos hortentur ac doceant, ut peccatum hoc aperiant in sacramento poenitentiae, quo veniam a Deo obtineant, et in posterum cautiores evadant.

In excipiendis vero confessionibus missionarii, sive directores circumstantias casus, quae magis vel minus gravem poenitentium culpam efficiunt, diligenter examinent, eorumque oculis subjiciant; in id semper intenti, ne quid laxam hac in re eorum conscientiam efficiat; sed opportunis documentis et monitis timidiorem potius, et cautiorem, ne communicando *in divinis* cum schismaticis, haereticis, animam in salutis discrimen adducant. 7

Consuetum quidem est causam persecutionis afferre, quam a schismaticis et haereticis subeunt catholici, qui ab eorum ecclesiis ac functionibus abstinent. At curent missionarii ac directores, ut quique cognoscant vanum plerumque metum esse, imo vero etiam necessarium omnino esse persecutioni non cedere; eo vel quia persecutio ipsa aequivalet interrogationi fidei; atque id etiam ostendant tum exemplis tot fortissimorum ac firmissimorum in fide catholicorum, qui hujusmodi vexationibus minime succumbunt, tum antedicto doctrinae principio ab ipsa etiam Ecclesia Orientali suscepto, tum denique catholici nominis dignitate, quae minime patitur ut ipsi inimicis animarum, et fidei, et unionis quam profitèntur cum Romana Ecclesia, sese subjiciant ac demittant; quinimo attendant, non alio spectare artem hanc vexandi fideles, quam ut ab iis agnoscantur heterodoxi veluti verorum rituum, verae fidei, verae Ecclesiae ministri, atque ita facile catholicos, aut a fide praevaricatores, aut saltem errorum approbatores facto ipso efficiant; licet dictitent, semper se eorum communionem exigere tantum pro conservatione ritus et eleemosynarum. Quae quidem omnia si serio ac graviter, et iteratis monitis impressa fidelium mentibus fuerint, sperandum sane est ex seipsis promptiores et alacriores in dies ferendis injuriis factos, firmiores quoque ac constantiores futuros in unione et communione verae unius Ecclesiae, quam profitentur. 8

Facile sibi persuadet haec S. Congregatio, omnes et singulos praelatos et directores animarum in Oriente, maxime vero missionarios instructionem hanc, veluti normam in praxi servandam habituros, disputationibus hac de re prorsus omissis; nec aliud, sive in agendo, sive in docendo, semotis dissidiis, secuturos. Quod si praeter spem aliter acciderit, noverint omnes, qui catholico nomine gloriantur,

S. hanc Congregationem contra transgressores validiora remedia paraturam, eosque ut minime idoneos directioni animarum, et missionibus Orientis habituram.

V. Card. Petra Praef.

S. R. UNIVERSALIS INQUISITIONIS DECRETUM

De eadem materia.

Feria 5, die 10 Maii 1753. In Congregatione generali S. R. et Universalis Inquisitionis Sancti Officii, super dubiis propositis a quodam Missionario civitatis Tenos in Pelloponeso, et a Sacra Congregatione de Propaganda Fide ad S. Officium transmissis per eius R. P. D. Secretarium die 24 Martii eiusdem anni: Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum decrevit.

Ad primum, nempe: An liceat catholicis latinis concedere vel permittere, ut in eorum ecclesiis missam celebrent presbyteri graeci ritus, schismatici et haeretici, atque hos admittere in funeribus catholicorum defunctorum? Quoad primam partem dicti dubii respondendum: *Non licere:* maxime cum patriarchae Constantinopolitani commemorationem faciant, et festum celebrent infamis Palamas: id enim perinde est ac consentire eorum haereticis ritibus, et communicare cum eis in eorum sacris schismatico et haeretico furfure pollutis, aut saltem occasionem praebere catholicis ad latinas intervenientibus ecclesias communicandi cum haereticis in divinis rebus, aut ad minus scandalum concipiendi. Quo vero ad secundam partem eiusdem dubii, quatenus schismatici comitantes funera catholicorum *meram praesentiam materialem* exhibeant causa honoris civilis erga defunctos, non se immiscentes precibus ac ritibus catholicis, quibus mos est funera offerre, et defunctos ad sepulcrum deducere, *tolerari posse;* quatenus vero in illa functione *proprios ritus adhibeant*, vel nostris se immisceant, *non licere, nec esse permittendum.*

Ad secundum, nempe: An liceat catholicis graeci ritus non habentibus catholicam ecclesiam eiusdem ritus, communicare in divinis cum graecis schismaticis et haereticis: *Non licere*, quia in casu proposito confugere possunt ad ecclesiam catholicam Latinorum, et ex defectu sacerdotis catholici ritus graeci, a sacerdotibus latinis sacramenta suscipere.

Ad tertium, nempe: An liceat confessariis, vel sacerdotibus latinis administrare sacramentum poenitentiae graecis catholicis communicantibus in divinis cum Graecis schismaticis: *Non licere extra casum extremae necessitatis.*

I

INDULGENTIA

SACRAE CONGREGATIONIS INDULGENTIARUM DECRETA.

Laudes divini nominis.

1 Dio sia benedetto — Benedetto sia il suo santo nome — Benedetto sia Gesù Cristo vero Dio e vero uomo — Benedetto sia Gesù nel SS. Sacramento dell'altare — Benedetta sia Maria Madre di Dio — Benedetto sia il nome di Maria Vergine e Madre — Benedetto sia Dio negli Angeli e Santi Suoi.

DECRETUM URBIS ET ORBIS..

Ex audientia Sanctissimi die 8 Augusti 1847.

Ut Sanctissimum illud Domini nomen, quod testante Psalmista, a solis ortu usque ad occasum est laudabile, ab universis Christifidelibus praecipua devotione invocetur, Indulgentiam unius anni pro qualibet vice laudes, quarum initium *Dio sia benedetto,* etc., corde saltem contrito, ac devote recitantibus, die 23 Iulii 1801, a Pio PP. VII, sa. me. concessam, Animabus quoque in Purgatorio detentis, Sanctissimus Dominus Noster Pius PP. IX, in audientia die 22 Martii currentis anni, applicabilem esse declaravit. Humillimis demum porrectis precibus a R. Fr. Aloisio Giorgetti Ordinis Minorum Provinciali, ut pro praefata recitatione plenaria quoque indulgentia concederetur, eadem Sanctitas Sua, ipsis oratoris precibus peramanter exceptis, indulsit, ut omnes utriusque sexus Christifideles semel saltem in die dictas laudes per integrum mensem recitantes, indulgentiam plenariam, una tantum cuiuslibet mensis die, uniuscuiusque arbitrio eligenda, dummodo vere poenitentes confessi, ac sacra communione refecti fuerint, et aliquam ecclesiam seu publicum oratorium visitaverint, ibique per aliquod temporis spatium, iuxta mentem Sanctitatis Suae, pias ad Deum preces effuderint, lucrari possint et valeant; facta insuper potestate ipsam etiam plenariam indulgentiam Fidelibus pariter defunctis applicandi. Praesenti perpetuis futuris temporibus valituro absque ulla brevis expeditione.

Dubia pro indulgentia Viae Crucis.

Beatissime Pater,

2 Dominicus Maria Savy Aturensis Episcopus in Gallia, S. V. humiliter deprecatur, ut ad sequentia dubia et quaesita per sacram Indulgentiarum Congregationem respondere dignetur.

1. Multoties ad dealbandas parietes, ab iis disiunguntur simul, vel successive quatuordecim cruces, vel imagines *Viae Crucis*, aliquando ex una ecclesia in aliam transferuntur, vel in oratorium: quaeritur, an amittantur benedictio et indulgentia?

2. Ad lucrandas indulgentias Viae Crucis in ecclesia vel oratorio ecclesiae annexas, requiriturne recitatio Sex *Pater* et *Ave* post quatuordecim stationes?

3. Quando propter gravem causam accidentalem Ordinarius praecipit vel approbat orationem Quadraginta Horarum dictam, possuntne fideles indulgentiam plenariam lucrari, positis de iure ponendis?

4. Facultas data die 12 Junii anni 1822, confitendi sua peccata infra octo dies, quae praecedunt festum, cui annexa est indulgentia plenaria, extenditurne ad dies orationis 40 horarum consecratas; et communio potestne fieri die praecedenti, modo visitetur sanctissimum sacramentum fidelium adorationi expositum?

5. Possuntne applicari indulgentiae coronis, seu annulis argenteis vel aureis, in quibus sculpti sunt globuli decem, ad recitandum rosarium, vel tertiam eius partem?

6. Possuntne indulgentiis sanctae Birgittae dictis donari coronae precatoriae quinque, et non sex decadum? Post quamlibet decadem requiriturne recitatio symboli apostolorum ad lucrandas indulgentias?

7. Licetne, aut saltem convenitne iterum applicare indulgentiam in articulo mortis: 1. quando aegrotus accepit applicationem in statu peccati mortalis? — 2. Quando post applicationem diuturna laborat aegritudine: uno verbo, quando rituale permittit, aut praecipit iterationem extremae unctionis, aut confessarius iudicat iterandam esse absolutionem? — Et Deus, etc.

Ex Secretaria S. Congregationis Indulgentiarum. Die 20 Iunii 1836.

PROPOSITIS DUBIIS RESPONSIO.

Ad 1. Non amittuntur benedictio et indulgentiae, *si una, vel altera tantum* crux removeatur a pariete ecclesiae ad illam dealbandam, sed si *simul omnes cruces* removeantur (ut postea iterum ponantur in dicta Ecclesia), Fideles eo tempore lucrari nequeunt indulgentias, *si in aliam ecclesiam, vel oratorium translatae sint cruces* sine Apostolica facultate.

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. In Decreto cit. legitur: In locis in quibus ob inopiam confessariorum nequeunt fideles frequenter confessione sacramentali expiari, postulantibus communicetur decretum dat. die 19 Decembris 1763, de Confess. hebdomadalibus, etc., et facto verbo cum SS. extendatur ad omnes Christifideles, unde confessio peracta infra hebdomadam, ante festivitatem suffragari possit ad indulgentiam lucrandam, expletis aliis conditionibus iniunctis, et dummodo nullius lethalis culpae post peractam confessionem commissae conscii sint; nihil innovando circa indulgentias ad formam iubilaei concessas, ut in praedicto Decreto 19 Decembris 1763.

R. Vigore cit. decreti 12 Junii 1822, obtenta facultate, ut supra, a postulantibus, quoad confessionem, *Affirmative;* id est extenditur etiam ad indulgentiam lucrandam in oratione 40 horarum concessam. Quoad communionem peragendam die praecedenti, *Negative;* quia indulgentia pro solemnitate orationis 40 horarum concessa, non incipit a primis vesperis, sed de mane exposito SS. Sacramento, et communio fieri potest in pervigilio earum festivitatum tantum, in quibus indulgentia incipit a primis vesperis, ut ex praecit. Decreto 12 Iunii 1822.

Ad 5. *Negative* pro indulgentiis rosarii recitationi concessis.

Ad 6. *Negative* quoad primam partem, nisi habeantur peculiares facultates. *Affirmative* ad 2 partem, si dicatur corona sex decadum s. Birgittae nuncupata.

Ad 7. Ad 1 et 2 *Negative.* Sicut non iteratur extrema unctio, et si aegrotus sacramentum hoc accepit in statu lethalis peccati, vel postea in peccatum relapsus est; sic non est in utroque casu iteranda benedictio pro lucranda plenaria indulgentia; quae cum concessa sit a Summis Pontificibus pro mortis articulo, suum sortitur effectum in vero articulo mortis. (P. Theodor. a Spiritu S., part. 2 de Indulg., c. 11, art. 5, § 5).

Ad 8. prout jacet, *Negative pariter in omnibus.* Neque valent exempla iterationis extremae unctionis ac absolutionis. Iteratur saepe absolutio, sed pro remissione peccatorum quoad culpam etc. Iteratur extrema unctio in ipsa infirmitate, si diuturna sit, ut, cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidat (Ritual. Rom. De extrema unctione), quia per istud sacramentum peccata venialia remittuntur, aegroti mens a timore mortis liberatur, animusque pio et sancto gaudio repletur etc., ac sanitas quoque corporis eidem, si ita expediat, redditur (Trid. Synod. sess. 14 de

extrema unctione). Aliunde vero indulgentia plenaria per apostolicam benedictionem lucranda remittit poenam temporalem peccati, et in vero mortis articulo efficaciam habet (ait P. Theod. cit.) ut fideles vere contriti de peccatis ad aeternam beatitudinem statim perducantur.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex Secret. Sacr. Congreg. Indulgent.

3 *Orationes vernaculo idiomate.*

Beatissime Pater

Nonnulli sacerdotes Sabaudiae ad pedes S.V. provoluti, cum humilitate et reverentia exponunt dubium a B. V. solvendum, videlicet:

1. Utrum in idioma gallicum vertere liceat preces quasdam cum indulgentiis latine et italice scriptas, et in libro, cui titulus: *Raccolta di Orazioni e pie Opere coll' Indulgenze* relatas. Quae versio gallice videretur necessaria, ut preces praedictae cum uberiori fructu a plebe utramque linguam nesciente legi ac intelligi possint?

2. Utrum fideles, recitando preces iam dictas, sic gallice versas, indulgentias, ut prius ante versionem lucrentur?

Ex secretaria Sacr. Congr. Indulg. sacrisque Reliquiis praepositae.

In Decreto approbationis opusculi, cui titulus: *Raccolta di Orazioni e pie Opere, per le quali sono state concedute dai Sommi Pontefici le SS. Indulgenze;* a Sacra Indulgentiarium Congregatione pluries evulgato, ac praesertim pro nona editione sub datum Romae die 30 Septembris 1837, minime prohibitum est eam alio quocunque idiomate vertere et exarare; sed monetur potius, *quod si in quacunque eiusdem operis editione, seu versione cuiuscunque idiomatis, tam in Urbe quam extra exarata, vel quae exarari contingat, dubium aliquod subinde emerserit, sive quoad Indulgentiarum concessiones, sive quoad praescriptas concessiones adimplendas, ad postremam hanc editionem typis Michaelis Perego-Salvioni gnaviter excusam, et in ipsius S. Congregationis secretaria asservatam, recursus habeatur.*

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex eadem S. Congr. Indulg. secretaria die 14 Maii 1838.

Loco ✠ Sigilli.

A. Canonicus Prinzivalli Substitutus.

4 *Dubia pro indulg. Viae Crucis.*

Quidam vicarius generalis in Gallia sequentia dubia proponit:

1. Detecta nullitate alicujus erectionis stationum Viae Crucis ob defectum exsecutionis conditionum in Apostolico Rescripto, vel de iure praescriptarum, est ne necesse, huiusmodi nullitate sanata, iterum benedicere cruces et pictas tabellas iam antea benedictas?

2. Petitiones pro huiusmodi erectionibus fierine debent cui de iure in scriptis sub poena nullitatis concessionis, vel sufficit quod factae sint ore tenus?

3. Si huiusmodi erectio nulla detegatur ob omissionem documenti in scriptis talis concessionis, et secutae exsecutionis, poteritne huiusmodi defectus in posterum, atque etiam post longum tempus suppleri?

4. Estne tempus determinatum, et quale, pro confectione documenti secutae erectionis stationum Viae Crucis vigore Apostolici Indulti?

Ex Sacra Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita sic respondetur:

Ad 1. Dummodo nullitas non cadat super cruces antea benedictas, minime necessarium est, alias nullitate sanata, iterum cruces benedicere.

Ad 2. Quanquam in scriptis, ac de consensu Ordinarii, et loci patroni optanda sit petitio, tamen si ore tenus, sub poena nullitatis, *Negative.*

Ad 3. Suppleatur Documenti defectui per novas litteras institutionis seu confirmationis ab Ordinario conficiendas, dummodo constet aliunde de sequuta erectione.

Ad 4. *Negative,* sed expedit ut quamprimum conficiatur Documentum iuxta apostolicam concessionem, ne dubia in posterum oriantur.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacr. Congregationis Indulgentiarum die 27 Ianuarii 1838.

Loco ✠ Sigilli.

M. Ginnasi Secretarius.

Alia dubia pro indulgentia Viae Crucis. 5

Beatissime Pater

Archiepiscopus Bituricensis ad pedes S. V. provolutus humiliter exponit, quod delegatus a S. V. ad erectionem S. Viarum Crucis cum facultate subdelegandi parochos suae dioecesis, aliquoties viva voce delegavit; aliquoties scripto ad parochos misso, non autem inserto in codicibus, sive parochiae, sive archiepiscopatus; aliquoties tandem scripto inserto quidem in codicibus sive archiepiscopatus sive parochiae; postulatione vero dictae erectionis a parocho facta viva voce, non autem supplicem libellum scriptura exaratum.

Cum autem quidam pii sacerdotes in vulgus emittant responsiones sacrae Poenitentiariae, quae ut validas tantum habent, si verae sint, erectiones, quae scripto postulatae fuerunt et concessae, et quarum concessio inserta fuit in codicibus sive archiepiscopatus sive parochiae, ubi facta fuit erectio.

Dictus archiepiscopus, animarum paci consulere volens, enixe rogat S. V. ut respondere velit:

1. Utrum ad validitatem erectionis sacrarum Viarum Crucis necessarium sit, ut postulatio erectionis scripto fiat, scripto etiam concedatur erectio, et utrum dictae insuper concessionis remanere debeat instrumentum in codicibus, sive archiepiscopatus, sive parochiae; et tandem utrum sit necessarium erectionis ipsius testimonium in eius parochiae codicibus insertum.

2. Posito quod haec omnia sint indulgentiarum conditio sine qua non; rogat idem archiepiscopus, ut sanare velit omnes erectiones in sua dioecesi factas ab octo et triginta annis, ita ut, non obstantibus praefatis defectibus, omnes utriusque sexus fideles lucrari valeant indulgentias sanctarum Viarum Crucis consuetas, percurrendo stationes quae sic erectae fuerint. Quod etc.

Ex Sacra Congregatione Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita die 28 Septembris 1838.

Cum, sicut humillime exponebat Archiepiscopus Bituricensis ab Apostolica Sede delegatus pro Viae Crucis stationibus erigendis, cum facultate ad eumdem effectum ejusdem suae dioecesis parochos quoque subdelegandi, per plures annos erectiones S. Viae Crucis pluribus in locis praefatae dioecesis absque postulatione in scriptis fuisse peractas, nonnullas vero sine instrumento concessionis, alias demum, quin in codicibus paroeciae testimonium erectionis insertum fuisset; hinc Sacra Indulgentiarum Congregatio re mature perpensa, auditisque consultorum votis, spiritualem fidelium utilitatem prospiciens, sanavit quemcumque defectum, stationesque ab octo et triginta annis sic erectas convalidavit, et insuper voluit ut in posterum, facultatibus archiepiscopi ab Apostolica Sede impetratis perdurantibus, sive absolutis, iterum impetrandis, omnia ac singula quae talem erectionem respiciunt, scripto fiant, tam nempe postulatio quam erectionis eiusdem concessio, quarum instrumentum in codicibus archiepiscopatus remaneat, et testimonium saltem in codicibus paroeciae inseratur.

Datum Romae ex secretaria eiusdem S. Congreg. Indulgentiarum.

Dubia super translat. Viae Crucis. 6

Ad Sacram Indulgentiarum Congregationem circa dubia sequentia:

Quaeritur 1. An, quando cruces quaedam, seu imagines stationum Viae Crucis repraesentantes, ob reparationem, seu ornamentum templi, vel ob quoddam aliud motivum legitimum sunt provisorie tantum translatae ad paucum vel ad longum tempus, istud sacrum exercitium Viae Crucis amittat indulgentias sibi annexas?

Quaeritur 2. An in casu amissionis indulgentiarum ob translationem provisoriam quarumdam imaginum, necessaria sit nova istarum seu omnium imaginum benedictio?

Quaeritur 3. An supposita illa nova imaginum benedictione, requirantur denuo omnes caeremoniae praescriptae, sicut pro prima institutione Viae Crucis?

Quaeritur 4. An sex *Pater, Ave* et *Gloria* requirantur ad lucrandas indulgentias Viae Crucis, sive stationes visitentur privatim, sive solemniter et cum concursu?

Quaeritur 5. An quaedam stationes ex. gr. prima, decimaquarta, et quaedam aliae, si solae visitentur, habeat unaquaeque indulgentiam plenariam?

Quaeritur 6. An omaes Christifideles, ex adversa valetudine, vel ex iusta aliqua causa praepediti quin valeant visitare Viam Crucis in ecclesiis, possint Viae Crucis indulgentias lucrari meditando de passione Christi coram tabulis lineari pictura expressis in libro ad hoc composito, prout fuit concessum a SS. PP. Pio VII fel. mem. in Brevi ad venerabilem Archiepiscopum Burdigalensem transmisso sub die 20 mensis Augusti anno 1822?

Sacra Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad praefata dubia respondit ut infra:

Ad 1. *Negative.*

Ad 2 et 3. Iam responsum in primo.

Ad 4. Ex monitis Sacrae huius Congregationis iussu Clementis XII, sub die 3 Aprilis 1731 edictis, eruitur esse tantum pium usum, laudabilemque consuetudinem a fidelibus inchoatam.

Ad 5. *Negative.*

Ad 6. *Affirmative,* dummodo libellus, quem in lucem prodidit clar. vir Petrus Bombelli, ex speciali privilegio Pii VII, sub die 10 Ianuarii 1804, ac Pii VIII sub die 23 Novembris 1830, habeat in calce decretum huiusmodi concessionis subscriptum a Rev. P. Ministro generali, seu Commissario generalis Ordinis Minor. Observ. S. Francisci.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secr. eiusd. S. Congr. Indulg., die 3 Aug. 1842.

7 *Indulgentia portiunculae.*

ANCONITANA DECRETUM.

Cum ad hanc Sacram Indulgentiarum Congregationem datum fuerit quaesitum: An ecclesia olim Fratrum Minorum gaudeat indulgentiis ordini praefato concessis, cum idem ordo non amplius exstiterit. Et hinc propositis dubiis: 1. Utrum ecclesia ordinis Minorum, nunc devoluta Ordinario, propter circumstantias in qua sacra faciunt sacerdotes saeculares, fruatur iisdem indulgentiis ut primum, praecipue illa de portiuncula. 2. Utrum ecclesia ordinis Minorum utique vendita, sed sacerdoti ordinis Minorum sine habitu religionis tradita, ut in ipsa sacra faciat, gaudeat pariter indulgentiis supradictis. 3. Utrum ecclesia ordinis Minorum pariter vendita, ab acquirente curatur, ut sacra in ipsa aliquando fiant a presbytero saeculari; quaeritur an supradictis fruatur indulgentiis.

Eadem S. Congregatio particulariter habita die 15 mensis Ianuarii anno 1818, auditis consultorum votis, re mature perpensa, fuit in voto:

Negative ad primum, quoad indulgentias concessas generaliter vel specialiter omnibus Christifidelibus visitantibus ecclesias ordinis Min., et ideo etiam quoad illam de portiuncula; et similiter *negative*, quoad secundum et tertium.

De quibus facto verbo cum SS. in Aud. habita die 10 Februarii 1818. Eadem Sanctitas Sua votum S. Congregationis benigne confirmavit.

Datum Romae ex secretaria Sacrae Congr. Indulgentiarum die 10 Februarii 1818.

I. Ph. Card. Scotti.

Loco ✠ Sigilii.

Angelus Costaguti, Secr.

8 *Indulgentiae perpetuitas.*

Beatissime Pater,

All' occasione che passò da Torino nel 1815 il Sommo Pontefice P. Pio VII di s. memoria, la Congregazione dell' Oratorio di S. Filippo andò a baciargli i sacri piedi.

Il Superiore gli domandò le indulgenze e privilegj etc., che godeva detta Congregazione prima della soppressione.

Il S. Padre rispose, che tali privilegj e tali indulgenze non erano cessate, poichè (son sue parole): *Siete stati oppressi*, non *soppressi;* la soppressione non è stata legale.

Ora detta Congregazione, per sua maggior quiete, e per norma ventura, supplica umilmente V. B. a voler su di ciò manifestare la suprema sua volontà. Che ec.

Sacra Congreg. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad preces ven. Congregationis Sancti Philippi Neri, Taurinen. dioecesis, respondendum esse censuit:

Nulla indulgentiarum seu privilegiorum nova concessione, ob allatam in ipsis precibus rationem, indigere.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex Secr. eiusd. S. Congreg. Indulg., die 26 Augusti 1840.

De suspens. indulg. et de cruciata. 9

DECRETUM.

S. Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, cui demandata est cura circa rectam et prudentem Indulgentiarum administrationem, nec non dubiorum interpretationem; cum non obstante Brevi emanato a SS. Domino Nostro Leone PP. XII, quod incip. *Cum Nos super.*

Sub datum 21 Iunii 1824, nonnulla oborta sint dubia:

1. An suspensa censeatur indulgentia plenaria, occasione benedictionis solemnis ab Episcopis impertiri solitae in aliquibus diebus solemnioribus. 2. An inter indulgentiarum suspensionem locum teneant indulgentiae *della Crociata* nuncupatae. Hinc ut ista dubia penitus amoveantur, Sacra eadem Congregatio, de mandato SS. Domini Nostri Leonis PP. XII, habita in palatio Vaticano die 19 Decemb. 1824, re praevio diligenti examine discussa, fuit in voto:

Ad primum. *Affirmative.*

Ad secundum. *Ad mentem SS.*

Factaque de iis omnibus per me infrascriptum eiusdem S. Congregationis secretarium relatione SS. Domino Nostro, in audientia habita die 22 Dec. 1824, Sanctitas Sua ipsius S. Congr. votum quoad primum approbavit, et quoad secundum commisit mihi infrascripto, ut eminentissimo domino de la Somalia secretario status patefacerem suam mentem, videlicet, ut nuntiis praedictis Hispaniarum, Gurtug allien Algarbiorum, et utriusque Siciliae regni notum faceret, quod, attentis peculiaribus temporum circumstantiis, ex speciali gratia, et in exemplum minime allatura, Sanctitas Sua pro hac vice clementissime annuerit ut indulgentiae cruciatae hoc anno iubilaei haud suspensae remaneant.

In quorum fidem: Datum. etc.

Dubia de Via Crucis, quae proponuntur solvenda a S. Congregatione Indulgentiarum. 10

1. An qui habet facultatem erigendi Viam Crucis, benedictione tabularum et crucium prius facta, teneatur ipse tabulas collocare, et stationes percurrere, ut valida sit erectio?

2. An benedictione tabularum et crucium facta a sacerdote legitime delegato, alter quicumque tabulas collocare possit privatim, sine caeremoniis, et etiam in alio tempore?

3. An quando in priorum tabularum locum aliae substituuntur, nova requiratur facultas illas benedicendi, et Viam Crucis erigendi?

4. An mutatio tabularum et crucium de loco in locum in eadem ecclesia secum importet annihilationem indulgentiarum Viae Crucis annexarum?

S. Congr. Indulg. sacrisque Reliquiis praeposita, praemittens, quod in erectione Viae Crucis benedicendae tantum sint cruces, minime vero tabulae seu picturae, ad praefata dubia sic respondendum esse censuit:

Ad primum. *Negative.*

Ad secundum. *Affirmative.*

Ad tertium. *Negative,* dummodo substitutio non sit maioris partis crucium.

Ad quartum. *Negative,* quando fit in eadem ecclesia.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria S. Congregationis Indulgentiarum, die 22 Aug. 1842.

11 *Dubium de una tantum communione pro lucranda indulg.*

Durante la visita vescovile ed i ritiri spirituali, che si fanno spesso nelle parrocchie, si può lucrare l' indulgenza plenaria, e si ammettono alla comunione più persone, le quali non hanno preso Pasqua; si domanda se in questo caso possono contare su questa indulgenza della visita o del ritiro per mezzo di una sola comunione, e se con questa sodisfino al precetto pasquale, e se è richiesta la condizione di comunicarsi ordinariamente per lucrare l' indulgenza plenaria.

Si può fare la stessa domanda al soggetto del giubileo. Permettere due comunioni di seguito a delle persone, che qualche volta se ne sono private per lunghissimo tempo per una negligenza colpevole, ed una condotta poco cristiana, potrebbe piuttosto scandalezzare, di quello che edificare?

S. Congreg. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad praefat. Dubium sic respondendum esse censuit.

Affirmative quoad 1 partem quemadmodum responsum fuit ep. Monasterien. relate ad acquisitionem indulgentiae plenariae papali benedictioni adnexae, quae in Paschate resurrectionis impertitur, una, eademque communione tantum in paschalis praecepti adimplementum peracta. Quoad secundam partem, similiter *affirmative,* nisi aliter constet ex Bulla Indictionis iubilaei.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex S. eiusdem S. C. I., die 15 Dec. 1841.

Indulgentia absque licentia Ordinarii. 12

Proposito dubio huic Sacrae Indulg. Cong. a quodam sacerdote dioecesis Tarraconensis, utrum frui posset nonnullis indulgentiis seu gratiis absque habilitatione, licentia seu *Exsequatur* Ordinarii sui?

Eadem Sacr. Congr. sub die 28 Iulii 1840, respondit *Affirmative,* videlicet quoad usum et fruitionem Indulgentiarum posse oratorem licite et valide, sed private tantum iisdem uti gratiis, dummodo in nullius gravamen cedant, aut in praeiudicium tertii aut scandali occasionem praebeant; et dummodo orator hasce apostolicas gratias et facultates sine licentia.... typis mandare non praesumat.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 12 Decembris 1840.

Communio pro lucr. Indulg. in festo Pasch. 13

Pro parte Episcopi Monasteriensis petitur resolutio decisiva ad quaestionem sequentem:

Num is qui in die festo Paschatis, quo benedictio Papalis datur ab Episcopo, et ea de causa indulgentiae plenariae concessae sunt, pro lucrandis his indulgentiis SS. Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae suscipit, per hanc SS. Sacramentorum susceptionem, etiam praecepto Ecclesiae de communione paschali simul satisfaciat, aut num adhuc iterato ad haec SS. Sacramenta tempore paschali accedere teneatur?

DECRETUM URBIS ET ORBIS.

Delatis precibus ad hanc Sacram Congregationem Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositam ex parte Episcopi Monasteriensis, in quibus dubium proponebatur: Num is, scilicet qui in die festo Paschatis, quo benedictio Papalis datur ab Episcopo, et ea de causa indulgentiae plenariae concessae sunt, pro acquirendis his indulgentiis SS. Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae suscipit, per hanc Sanctissimorum Sacramentorum susceptionem, etiam praecepto Ecclesiae de communione paschali simul satisfaciat, aut num adhuc iterato ad haec SS. Sacramenta tempore paschali accedere teneatur? Sacra eadem Congregatio, auditis consultorum votis, respondendum esse duxit: Consulendum SS. Factaque de omnibus eidem SS. Domino Nostro Gregorio PP. XVI, per me infrascriptum Cardinalem Praefectum relatione in audientia habita die 19 Martii 1841, Sanctitas Sua benigne declaravit: *Per confessionem et communionem die Paschatis resurrectionis peractam, et indulgentiam plenariam*

papali benedictioni adnexam lucrari, et satis praecepto paschali fieri.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congreg. Indulgentiarum, die et anno quibus supra.

C. Card. Castracane Praefectus.

Loco ✠ Sigilli.

A. Canonicus Prinzivalli, Substitutus.

14 *Indulg. pro prec.* Angelus Domini, *et transl. indulg.*

Eminentissimi Patres,

Titius presbyter congregationis S. Sulpitii in Gallia, et ejusdem seminarii superior, S. Congregationi Indulg. sequentia dubia suppliciter exponit:

1. Utrum necessarium sit flectere genua, quando ad pulsum campanae recitatur oratio *Angelus*, etc. ad consequendas indulgentias apostolicas?

2. Utrum Sabbato, hora meridiana, praedicta oratio recitari queat sine genuum flexione, ad easdem indulgentias lucrandum?

3. Utrum festa Epiphaniae, Corporis Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli, dedicationis omnium ecclesiarum, et patroni cuiusvis parochiae quorum solemnitas exterior ex Concordato anni 1802, ex indulto eminent. Card. Caprara transfertur in Dominicam sequentem, secum trahant indulgentias singulariter unicuique annexas? Sitne liberum unicuique fideli illas lucrari, vel ipso die festo, vel Dominica in qua remissa sunt festa?

4. Utrum dignaretur Sanctissimus Pontifex Gregorius XVI de Apostolico Thesauro indulgentias impertiri recitantibus orationes:

O Iesu vivens in Maria, etc.
O Domina mea S. Maria, etc.
Memorare, o piissima Virgo, etc.
Ave Ioseph, Fili David, etc.

Quae sunt in usu frequenti in seminariis, verbi gratia indulgentiam 40 dierum alterutrum ex ipsis recitantibus, et plenariam in mensem applicabilem defunctis in purgatorio detentis, consequendam ab iis qui per triginta continuas dies aliquam ex ipsis recitaverint:

Quam Deus, etc.

Ex secretaria S. Congregationis Indulgentiarum.

12 Februarii 1833. Super propositis dubiis respondetur:

Ad 1. *Affirmative* iuxta litteras Apostolicas in forma brevis S. M. Benedicti XIII sub datum Romae 14 Sept. 1724.

Ad 2. *Negative*, quia praedicta oratio sine genuum flexione recitari debet *in Dominicis, ac Vesperis antecedentibus, id est in Sabbato de sero, nec non tempore Paschali*, etc., juxta sancita a S. M. Benedicti XIV, 20 Apr. 1742.

Ad 3. Standum indulto cl. mem. Card. Caprara quo praedicta festa Epiphaniae, etc. transtulit in sequentem Dominicam. Sed advertendum num in eodem indulto mentio fiat de translatione quoque indulgentiarum; indulgentiae enim lucrari debent in ipsis solemnitatibus de quibus celebrantur Officium et Missa, uti constat ex supplici libello, ubi dicitur, quorum (festorum) solemnitas exterior. Hoc in casu cuique fideli non est liberum Indulgentias lucrari, vel ipsis diebus festis, vel in Dominicis in quibus remissa sunt.

Ad 4. Quoad preces, *O Iesu vivens*, etc., *Domina mea*, etc., *Memorare*, etc., respondetur, *non expedire;* infinitus est enim numerus orationum indulgentiis ditatarum; et iuxta constitutiones ac regulas Sacrae Congregationis, de Thesauro Ecclesiae non conceduntur nisi gravi ex causa, sin minus proportionata.

Duratio indulgentiarum. 15

DECRETUM.

Cum ad sacram Indulgentiarum Congregationem proposita fuerint infrascripta dubia, videlicet:

1. An indulgentiae in perpetuum concessae, in perpetuum durent.

2. Et, quatenus negative, an ad viginti annos protrahantur, ut cum Pontas alii auctores arbitrantur.

3. An suspendantur anno universalis Iubilaei.

4. An translato festo, simul transferatur indulgentia eidem adnexa.

Eadem Sacra Congregatio, auditis consultorum votis, et re maturo examine perpensa, sic ad praefata dubia respondendum censuit, etc.

Quoad primum *affirmative*.

Ad 2. Provisum in primo.

Ad 3. *Affirmative*, nisi Pontifex aliquas expresse excipiat.

Ad 4. *Negative*.

Hinc facta per me infrascriptum secretarium, relatione SS. Domino nostro Pio PP. VII, in audientia sub die 22 Iunii anno 1819, Sanctitas Sua S. Congr. votum benigne approbavit. In quorum fidem.

Dat. Romae ex secretaria S. Congr. Indulg. die 23 Iunii 1819.

B. Card. Naro Praef.

Loco ✠ Sigilli.

Angelus Costaguti, Secr.

16 *De Via Crucis dubia.*

Beatissime Pater,

Actualis Episcopus Brugensis in Belgio S. V. humiliter exponit, quaedam dubia in dioecesi sua existere circa valorem indulgentiarum sacrosanctae Viae Crucis orta ex responsis, uti asseritur, unius ex consultoribus S. Congregationis Indulgentiarum et SS. Reliquiarum, ex quibus eruebatur pro valore indulgentiarum S. Viae Crucis, praeter ordinarias conditiones requiri: 1. Ut sint quatuordecim cruces. 2. Ut ea in ecclesiis ita collocentur, ut incipiant a cornu Evangelii, et desinant in cornu Epistolae. Cum vero in hac dioecesi Brugensi uti et in toto Belgio, a tempore immemorabili contrarius exstiterit usus, nempe ut loco quatuordecim crucium, quatuordecim icones mysterii cuiuslibet stationis adhibeantur, et ita dispositae sint, ut incipiant a cornu Epistolae, et desinant in cornu Evangelii, iuxta usum instituendae processionis in Belgio, cumque ex utriusque huius usus immutatione in quibusdam ecclesiis hujus dioeceseos facta (in vim praedictorum responsorum) incommoda, nec non obloquia oriantur; hinc ad S. V. humiliter recurrit praefatus Episcopus Brugensis, quatenus dignetur declarare:

1. An loco quatuordecim crucium possint adhiberi et retineri 14 icones vel tabulae depictae repraesentantes mysteria cujuslibet stationis.

2. An indifferens sit ut incipiant a cornu Epistolae, et desinant in cornu Evangelii, an vice versa. Et Deus, etc.

Ex secretaria Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 13 Martii 1837. Dubiis propositis super exercitio Viae Crucis respondetur:

Ad 1. *Negative*. Possunt, *ubi commode fieri potest* (ait Summus Pontifex Benedictus XIII in sua constitutione *Inter plurima*, quinto Nonas Martii 1726, super exercitio Viae Crucis) retineri quatuordecim icones vel tabulae depictae stationes repraesentantes Viae Crucis; sed quatuordecim cruces prius benedictae supra quamlibet iconem vel tabulam depictam sunt collocandae et retinendae. Non enim benedicuntur icones, sed cruces ad acquirendas indulgentias eidem exercitio adnexas.

Ad 2. Non est de necessitate praecepti, ut ad acquirendas indulgentias incipiendum sit pium exercitium Viae Crucis a cornu Evangelii; haec tamen est consuetudo ac praxis generalis, quae piis est innixa congruentiae rationibus.

In quorum fidem, etc.

Dubia de stationibus Viae Crucis. 17

Beatissime Pater,

Fr. Sigismundus sacerdos et concionator Cappuccinus, Helveticae provinciae alumnus, pedibus S. V. humillime provolutus, solutionem sequentis dubii enixe expostulat; nempe Summus Pontifex Benedictus XIV in suis monitis ad recte peragendas Viae Crucis stationes, editis die 10 Maii 1742, et praecipue sub n. 7, sic ait: *Che essendo eretta la Via Crucis nella Chiesa, per quel tempo degli uffizi divini, e della S. Messa, e quando in chiesa vi sia tal concorso di popolo, che possa cagionar tumulto e disturbo, si astengano di praticarla, tanto maggiormente, che non essendovi impedimento, si devono visitare ad una ad una le stazioni.* Ex hujus moniti conclusione dubium oritur; unde quaeritur: Utrum Christifideles, in magno populi concursu, maxime cum ecclesia repleta et compressa sit devotis, possint sine corporis motu de loco in locum indulgentias Viae Crucis lucrari?

Ex Sacra Congregat. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita ad praefatum dubium respondetur:

Negative. Singula enim Summorum Pontificum decreta affirmant, inter alias conditiones pro acquirendis stationum Viae Crucis indulgentiis necessario requiri aliquem corporis motum, ut clarius declaratum est ab hac Sacra Indulgentiar. Congr. die 30 Sept. 1837: *Che si passi da una stazione all' altra per quanto permette o la moltitudine delle persone che la visitano, o la ristrettezza del luogo, dove sono erette....*

In quorum fidem.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 26 Februarii 1841.

Dubia de erectione Viae Crucis. 18

Eminentissime ac reverendissime domine,

Vicarius generalis dioecesis Apamien. (Pamiers in Galliarum regno) pro tranquillitate suae conscientiae, reverenter expostulat ab E. V. R. an pro validitate erectionis Viae Crucis, et ad lucrandas indulgentias ipsi adnexas, sit absolute necessarius processus verbalis ab Episcopo vel ab eius vicario conficiendus, an sufficiat facultas a S. Sede per rescriptum obtenta, etc.

Sacra Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, in una Bituricen. die 28 Septembris 1838, simili dubio respondendum censuit.

Circa erectionem stationum Viae Crucis, impetratis antea ab Apostolica Sede necessariis et opportunis facultatibus, *omnia ac sin-*

gula, quae talem erectionem respiciunt, scripto fiant, tam nempe postulatio, quam erectionis eiusdem concessio, quarum instrumentum in codicibus archiepiscopatus remaneat, et testimonium saltem in codicibus paroeciae seu loci ubi fuerit erectum hoc pium exercitium, inferatur.

In quorum fidem.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiar., die 25 Septembris 1841.

19 *Dubia de aliq. crucibus remotis Viae Crucis.*

Beatissime Pater,

Sacerdos N. Delautre vicarius generalis dioecesis Cameracen. devote quaerit, utrum indulgentiae, quae lucrantur in contemplatione stationum Viae Crucis, cessent, si quaedam tabulae vel cruces, non omnes, neque major pars, tollantur vetustatis causa, et in earum locum absque facultate pontificia novae tabulae vel cruces substituuntur; et in casu quod non cessent, quaerit, utrum novae praefatae tabulae vel cruces gaudeant indulgentiis quibus gaudebant veteres. Quod, etc.

Ex Sacra Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita.

Cum ad lucrifaciendas indulgentias, quae pro stationum Viae Crucis visitatione conceduntur, minime requiratur tabularum erectio, sed crucium, proindeque si ob vetustatis causam ipsae tabulae removentur, pro ipsarum stationum contemplatione, ac in earum locum etiam absque pontificia facultate novae tabulae substituantur, indulgentiarum concessio perseverat, imo etsi Cruces ipsae, quae necessario requiruntur, ob eamdem rationem, vetustate scilicet labentes, renovari debeant, dummodo de ipsis non sit maior pars, nec nova erectione indigetur, nec indulgentiarum beneficium amittitur.

Datum Romae ex secretaria eiusdem S. C. I. die 13 Nov. 1837.

Loco ✠ Sigilli.

N. Cinnasi, Secretarius.

20 *Dubbii proposti alla S. Congregazione delle Indulgenze e S. Reliquie, da Monsignore Vescovo Cardicense, e coadiutore di M. vicario Apostolico del Xansi nella Cina.*

1. Utrum Hierosolymorum coronae indulgentias amittant, si alicui donentur.

Resp. *Affirmative;* quoties non dentur immediate vel mediate a persona facultatem habente eas distribuendi.

2. Utrum post mortem domini, alter acquirat dominium earum, nempe indulgentiarum.

Resp. *Negative;* quia indulgentiae non transeunt personam prioris domini, ex praemissis.

3. Si rumpatur illarum filum, sive voluntarie, ut catenis nectantur, sive involuntarie et fortuito id accederit.

Resp. *Negative.* Ratio est, quia coronae eaedem adhuc perseverant quoad formam moralem.

4. Si globuli quatuor, vel quinque deperdantur.

Resp. *Negative* ob rationem allatam in praecedenti dubio.

Si amico praestentur seu commodentur, sive ad earum coronam simpliciter recitandam, sive ad Indulgentias lucrandas:

Resp. *Negative* in primo casu, *affirmative* in secundo. Ut enim pereant indulgentiae coronis, aliisque rebus mobilibus affixae, requiritur finis dandi vel praestandi pro communicatione indulgentiarum, sicuti expresse legitur in elencho indulgentiarum typis impresso, et a Sacra Congreg. approbato.

Datum Romae ex secretaria S. Congr. Indulg. die 17 Ian. 1839.

Sacrae Congregationis Indulgentiarum, ac SS. Reliquiarum praepositae, nonnulla proponuntur dubia de more solvenda. Instante presbytero Thavenet congregationis presbyterorum S. Sulpitii. 21

Dubium primum: Ad acquirendas indulgentias pro recitatione precationis *Angelus Domini* quid faciendum sit tum cum aliquis infirmitate detentus, lecto tenetur, vel sedens, sive tum cum ad signum tintinnabuli pro recitatione *Angelus Domini* sese inveniet una cum aliis in via ad hanc recitationem minime dispositis.

Dubium secundum: Domibus religiosis, in quibus moniales vel religiosae quaecunque meridie prandunt, et in commune recitatur precatio *Angelus Domini,* oportet nec ne, ut illico et immediate ante vel post prandium recitetur eadem precatio?

Dubium tertium: *Angelus Domini,* etc. Dominicis recitatur stando, Dominica incipit Sabbato post vesperas; vesperae dicuntur ante meridiem in Quadragesima; Sabbatis Quadragesimae incipitur nec ne meridie ad recitandum stando dictam precationem?

Ex secretaria Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 18 Februar. 1835. Ad primum. Iuxta litteras Apostolicas Summi Pontificis Bened. XIII, sub datum Romae 14 Sept. 1724, quae incipiunt *Iniuncta Nobis,* praescribitur, precationem *Angelus Domini,* flexis genibus recitandam esse, exceptis Dominicis, incipiendo vespere Sabbati, quibus recitari debet stando, nec non tempore paschali, quo intervallo, loco dictae precationis, substituenda est Anti-

phona *Regina Coeli;* imperiti vero pro ipsa Antiphona precationem *Angelus Domini* recitare poterunt ad formam Declarationis S. M. Benedicti XIV, die 20 Aprilis 1742. Summa haec est apostolicarum concessionum, proindeque.

Animadvertere hic praestat, ad sacras indulgentias acquirendas, adimpleantur oportet opera iniuncta, tam quoad tempus et modum, quam quoad finem, etc. iuxta tenorem in omnibus, et per omnia cuiuscunque concessionis, ex. gr. *flexis genibus, vel stando ad sonitum tintinnabuli statutis diebus et horis,* etc.

Quod si aliquod ex operibus iniunctis, vel omnino, vel in parte notabili, sive per inscitiam, negligentiam, impotentiam, vel quacunque alia causa non servetur, aut praetermittatur, indulgentiae minime acquiruntur.

Ad secundum. Religiosi utriusque sexus in communi vita degentes, tum cum pulsaverit signum tintinnabuli, ad recitationem praedictam impediti, acquirere poterunt indulgentias concessas, dummodo post quodcunque exercitium a regulis vel praxi communitatis de more statutum, illico et immediate, precationem *Angelus Domini,* vel antiphonam *Regina Coeli* recitaverint, ad formam declarationis S. Congregat. Indulgentiarum, die 5 Decembris 1727, annuente Summo Pontifice Benedicto XIII. Proindeque, etc.

Ad tertium. Nihil ponit inesse ritus Ecclesiae, quoad vesperas persolvendas ante meridiem in feriis Quadragesimae; idcirco responsum, ut in primo dubio. Proindeque, etc.

22 *Dubia de Benedictione Apostolica post Missarum solemnia.*

Beatissime Pater,

Lemovicensis Episcopus a praedecessore vestro s. memoriae Leone PP. XII, obtinuit facultatem impertiendi Benedictionem Apostolicam una cum plenaria indulgentia post missarum solemnia, atque hac facultate bis quotannis pergrate utitur.

Sed in ritu et formula Benedictionis Apostolicae praescribitur inter caetera ut legantur Litterae Apostolicae ad hoc concessae ante benedictionem impertiendam, atque etiam ut post benedictionem impertitam publicetur latino et vernaculo idiomate, concessio plenariae indulgentiae.

Mos autem in Ecclesia Lemovici a multis annis est, ut lectio Litterarum Apostolicarum supprimatur, ne diutius populus in ecclesia retineatur, loco vero *Litterarum* legitur latine et vernacule formula: *Attentis facultatibus,* etc., ut de delegatione constet....

Postulat humillimus orator, an hic ritus, et forma impertiendi Benedictionem Apostolicam sufficiat ad lucrandam indulgentiam plenariam, etc.

Sacra Congregatio Indulgentiarum ad propositum dubium sic respondendum esse censuit:

Ritum et formam, de quibus in precibus, attenta rationabili causa supra exposita, revera sufficere ad lucrifaciendam indulgentiam Apostolicae Benedictionis, dummodo per formulam, *Attentis facultatibus,* etc. Fidelibus constet ex Pontificia delegatione tantum impertitam fuisse. In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusdem S. Congreg. Indulg. die 30 Iunii 1840.

Dubia de Indulg. concessis Regular. O. M. S. Francisci. 23

Eminenze reverendissime,

Il sacerdote Minor riformato Fr. Paolo di Piacenza, affine di poter con sicurezza rispondere alle frequenti dimande dei signori parrochi e preti delle varie diocesi traspadanae, implora dalla Sacra Congregazione delle Indulgenze e Reliquie la soluzione del seguente quesito:

Se nelle Chiese Francescane, che sono state tolte all' ordine dalla soppressione Gallica, e che si tengono ora dai preti, senza che però i frati vi abbiano rinunziato in alcun modo ai loro diritti, si possano acquistare dai fedeli le indulgenze del perdono di Assisi, e le altre tutte concesse alle medesime in vigore de' privilegi dell' ordine?

Si noti, che in quelle regioni si tiene comunemente la sentenza affermativa, e si dice di più, che il Sommo Pontefice Pio VII abbia dato una qualche dichiarazione in proposito, ma non si sa dire qual sia.

Sacra Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad praefatum dubium respondendum putavit:

Non constare de Summi Pontificis Pii VII, san. mem., declaratione, ac proinde:

Negative. Pro iis vero locis, ubi affirmativa sententia tenetur, ne scandalum in Fideles oriatur, recurrendum erit ad Sanctam et Apostolicam Sedem pro ipsius indulgentiae vulgo Portiunculae concessione, exposita tamen causa in allato Dubio citata.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria S. Congr. Indulg., die 29 Maii 1841.

Dubia de Indulgent. concessis ordini Trinit. 24

Eminentissimo principe,

Antonio Michele, vicario generale capitolare, e superiore delle Dame Trinitarie di Valenza in Francia, umilmente supplica l' E. V. R. a degnarsi rispondere alle domande seguenti:

1. Se le Dame Trinitarie sparse in diverse

diocesi di Francia possono pubblicare nelle loro chiese tutte le indulgenze, che sono state concesse al loro ordine per S. Giovanni di Mata sin al dì d' oggi, attesa la revoca, che molto tempo fa fece il PP. Paolo V della maggior parte delle indulgenze concesse a' diversi ordini religiosi?

E se queste indulgenze esistono ancora, ove possono indirizzarsi per ottenere la facoltà di pubblicarle?

C' è da osservare, che queste indulgenze furono concesse non solo alle religiose sopranominate, ma ancora a tutte quelle che sono ricevute come terziarie, portando l' abitino, e ad altri semplici fedeli.

2. Se le persone che ottengono diverse facoltà da Roma, vale a dire, altare privilegiato, erigere un certo numero di *Via Crucis*, benedire croci, corone, crocifissi, medaglie, possono servirsi di queste facoltà, senza prima farli vedere al Vescovo diocesano, allorquando il rescritto non ne fa menzione?

3. Non essendosi mai conformato in Francia, come pure nella diocesi di Valenza, al modo d' erezione prescritto dalla bolla d' Alessandro VIII, riferita nel Ferraris, per erigere qualunque siasi confraternita, si domanda, se queste confraternite sono validamente erette, avendo domandato a quest' effetto a Roma un indulto dietro al quale ci siamo diretti. Il processo verbale d' ogni erezione è stato fatto in ogni parrocchia, e sottoscritto da noi.

4. Siccome la confraternita del S. Scapolare si propaga d' un modo assai maraviglioso nella nostra diocesi, diverse volte è accaduto, che certi curati dovendo ascrivere in un momento centinaia di persone, hanno creduto far bene, nell' atto di dar il S. Scapolare, di recitare al plurale la piccola formola *Accipe vir devote*. Questo è egli lecito?

5. C' è stato riferito, che certi curati della nostra diocesi, nell' atto di dare l' indulgenza plenaria *in articulo mortis*, non facevano recitare il *Confiteor*, perchè si era già recitato nel dar il sagramento; si domanda se così basta?

6. Quando si danno il S. Viatico e l' Olio Santo, insieme con l' indulgenze in *articulo mortis*, è forse necessario il ripetere 3 volte il *Confiteor*?

7. Si domanda se un ammalato può ricevere le indulgenze *in articulo mortis* da diversi sacerdoti, che avrebbero quella facoltà?

8. Se un sacerdote, nell' applicar l' indulgenza plenaria, trascurasse di servirsi della formola prescritta dal Papa (per non aver il libro) sarebbe ella valida?

9. Diversi sacerdoti della diocesi, avendo avuto cognizione, che il Sommo Pontefice felicemente regnante non concedeva mai la facoltà di benedire e indulgenziare croci, medaglie, corone, ec..... per tutta la vita, sono molto angustiati per tali poteri ottenuti sotto il pontificato di PP. Leone XII, sapendo d'altronde, che per inavvertenza, o per qualche malinteso avrebbero potuto essere malamente istruiti.

Sacra Congreg. Indulg. sacrisque Reliquiis praeposita, ad praefata dubia sic respondendum esse censuit:

Ad 1. *Negative*. Possunt tamen promulgare indulgentias tantum eorum ordini concessas, iuxta Summarium recens constructum ab hac S. Congr., ab eaque approbatum, non obstante revocatione S. M. Pauli V dummodo vero canonice fuerint receptae.

Ad 2. *Negative* quoad Viae Crucis erectionem: *affirmative* relate ad alias facultates, nisi aliter dispositum in obtentis concessionibus.

Ad 3. *Affirmative* quoad validitatem, extante iam S. Sedis Indulto derogatorio bullae Clement. VIII.

Ad 4. *Affirmative* iuxta praepositam rubricam in precibus benedictionis S. Scapularis.

Ad 5. *Negative* iuxta praxim et rubricas: nisi necessitas urgeat.

Ad 6. *Affirmative* secundum praxim et rubricas.

Ad 7. *Negative* in eodem mortis articulo.

Ad 8. *Negative;* quia formula non est tantum directiva, sed praeceptiva.

Ad 9. Cum gratiae et privilegia non exspirent morte concedentis, nisi ab habente eamdem potestatem revocata individualiter fuerint; hinc dicti sacerdotes gaudeant impetratis, usque dum non sint revocata.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusd. S. Congreg. Indulgentiarum die 5 Febr. 1841.

Loco ✠ Sigilli.

N. Ginnasi Secr.

Dubia de Scapulari.

Beatissime Pater,

Martinus Calmet, Eminentissimi Cardinalis Principis de Croy Archiepiscopi Rothomagen. in Gallia, vicarius generalis, ad pedes S. V. provolutus, humillime exponit quod diversi auctores Galli de parvo B. V. M. habitino seu scapulari Carmelitano scripserint verba non consentientia; dicunt alii quod ad consequendum privilegium illud *Sabbatinum* Confratres Carmelitani debeant recitare quaque die septies *Pater* et *Ave;* contendunt alii necessariam non esse illam Orationis Dominicae et Salutationis Angelicae recitationem, sed esse recitandum parvum B. V. Mariae officium, vel saltem, dispensatione integrae recitationis a Confessario facta, recitari debere quamdam hujus officii partem, v. g. canticum *Magnificat*, hymnum

Ave Maris Stella, et antiphonam *Salve Regina.* Inde et fideles, et ipsi sacerdotes haerent incerti non sine magno tam praeclarae devotionis detrimento.

Sequentia igitur humillimus orator ad S. V. pedes haec deponit dubia solvenda.

1. Utrum ad consequenda privilegia Carmelitana, praesertim illud quod vulgo dicitur *Sabbatinum,* teneantur Confratres Carmelitani illi, qui non recitant Officium divinum, septies quaque die recitare *Pater* et *Ave?*

2. Utrum ad eadem consequenda privilegia teneantur praedicti Confratres parvum B. V. Mariae officium recitare?

3. Utrum confessarius Carmelitanus, vel ubi Carmelitanus non est, qui admittendi fideles ad confraternitatem Carmelitarum potestate donatur, possit dispensare ab integra praedicti Officii recitatione cum iis quos prudenter judicat esse impeditos, ita ut istis sufficiat, servatis aliunde servandis, recitare *Magnificat, Salve Regina,* et *Ave maris Stella* ad obtinenda praelaudata illa privilegia?

4. Utrum ius illud dispensandi, de quo agitur in praecedenti dubio, cuicumque competat, ubi non sunt Carmelitani, confessario confraternitatis quidem Carmelitanae socio, sed non habenti potestatem praedictum habitum fidelibus imponendi, nec non etiam confessario qui confrater *Carmelitanus* non esset, utpote cui habitus ille numquam fuisset impositus? Et Deus, etc.

Sacra Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad similia dubia alias respondit sub diebus 12 Febr. et 12 Aug. 1840, nempe:

Posse fideles confraternitati S. Scapularis adscriptos frui omnibus indulgentiis a Summis Pontificibus concessis utriusque sexus Christifidelibus qui dictam confraternitatem ingredientur et habitum legitime receperint, licet nec servent abstinentiam a carnibus feria quarta, nec septies in die recitent Orationem Dominicalem et Angelicam salutationem; dummodo dicant orationes praescriptas, et peragant opera pia a Summis Pontificibus in concessione earumdem iniuncta, inter quae illud locum habet, ut parvum Scapulare deferant continuo pendens a collo, unaque sui parte pectus, et altera scapulas contegens.

Et rursus: Accedente gravi impedimento, non teneri confratres, neque ad ieiunia, neque ad recitationem Horarum Canonicarum, aut Officii parvi B. M. V. neque ad abstinentiam diebus Mercurii et Sabbati. Consulendi tamen fideles, ut hoc in casu se subiiciant iudicio docti et prudentis confessarii pro aliqua commutatione impetranda.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiarum, die 7 Septembris 1840.

Iudulg. concess. a Bened. PP. XIV pro ultim. tribus diebus Hebdomad. Sanctae. 26

Essendosi degnata la Santità di Nostro Sig. Papa Benedetto XIV approvare e confermare il Decreto della Sacra Congregazione delle Indulgenze e sagre Reliquie emanato ad istanza de' devoti delle anime del purgatorio, sotto li 6 di Aprile dell'anno 1745, in vigore del quale si concede l'indulgenza di sette anni, ed altrettante Quarantene con la facoltà di poterla applicare per modo di suffragio alle suddette anime del purgatorio, a tutti li fedeli dell' uno e dell' altro sesso, i quali o nell' Italia, o nell' isole adiacenti nelli tre ultimi giorni della Settimana Santa, cioè Giovedì, Venerdì e Sabato Santo divotamente si occuperanno per lo spazio di un' ora continua in orazione o mentale, o pure vocale a prò de' fedeli defonti; con potersi conseguire l' accennata indulgenza in ciascheduno de' detti giorni dalla stessa persona. Pertanto si rende consapevole ogn' un de' fedeli di sì inestimabile tesoro nuovamente dispensato da Nostro Signore, e si raccomanda alla loro pietà l' applicarsi di proposito a sì devoto esercizio non meno meritevole per essi, che profittevole alle anime purganti, alle quali ne' tre suddetti giorni manca il consueto suffragio del sagrosanto Sagrifizio dell'altare. Data questo dì 14 Marzo 1749.

Fr. G. A. Card. Vicario.

Gasparo Arciprete Ori, Segretario.

Dubia circa congr. Tertiariorum S. Francisci. Faventin. Decretum. 27

Cum Congregatio quaedam Tertiariorum S. Francisci in ecclesia S. Antonii Patavini, civitatis et dioecesis Faventinae canonice reperiatur erecta sub cura et directione Minorum Reformatorum, et inde PP. Minorum Conventualium, ac iterum tandem Minorum Observantium, qui aliquibus de causis sacra in dicta ecclesia non amplius facientes, minime vero regimen et auctoritatem amittentes, saeculares sacerdotes in administratione ecclesiae in spiritualibus substituerunt.

Non obstante autem regimine, auctoritate et directione fratrum Minorum Observantium huius praefatae congregationis tertiariorum, dubitatum tamen fuit, indulgentias non modo pro tertiariis, verum etiam pro omnibus Christifidelibus in ecclesia exstitisse, praesertim vero dubium invaluit circa indulgentias portiunculae nuncupatae.

Hinc proposito huic S. Congr. Indulg. triplici dubio, videlicet:

1. An apponere ad ianuam ecclesiae tabellam annuntiantem indulgentias in festis ordinis,

ut fideles omnes et tertiarii eas consequi possint, amplius liceat.

2. An ecclesiae praefatae S. Antonii, Kalendario S. Francisci, ac Missali Seraphico uti permissum sit.

3. An fideles, etiam non tertiarii, praelaudatam ecclesiam visitando die 2 Augusti, indulgentia portiunculae appellata, frui possint et valeant.

Eadem Sacr. Congr. Indulg., auditis consultorum votis, ac re mature perpensa, sic ad tria supra enuntiata quaesita respondendum censuit; et quoad primum:

Non licere apponere ad ianuam templi S. Antonii Faventiae tabellam describentem Indulgentias in festis ordinis Minorum S. Francisci.

Ad secundum. *Affirmative* pro tertiariis dumtaxat, *negative* vero pro iis qui tertio Ordini non sunt adscripti.

Ad tertium. *Affirmative* pro tertiariis; *negative* quoad omnes Christifideles.

Factaque de his omnibus per me infrascriptum eiusdem S. Congr. secretarium relatione SS. Domino Nostro in audientia diei 24 Maii 1819, Sanctitas Sua ipsius S. Congr. votum benigne approbavit.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congr. Indulg., die 25 Maii 1819.

B. Card. Naro Praef.

Loco ✠ Sigilli.

Angelus Costaguti, Secr.

28 *Dubia de Confess. sacramentali pro lucranda indulgentia.*

Dubium primum. Per decretum Sacr. Congregationis Indulgentiarum datum die 12 Iunii 1822, conceditur, confessionem sacramentalem peractam infra hebdomadam ante festivitatem suffragari posse ad indugentiam lucrandam.

1. Quaeritur an verba *infra hebdomadam* significent octo dies tantum quae festivitatem immediate praecedunt; an vero hebdomadam illam totam et integram, quae ante festum decurrit, ita ut ex. gr. confessio facta die dominica suffragetur ad lucrandam indulgentiam die Sabbati hebdomadae sequentis, in quam diem festum incideret, tametsi tunc 13 dies inter confessionem et festivitatem intercessissent.

2. Quaeritur an confessio octavo die ante festivitatem peracta, vi huius indulti, suffragetur tantum ad unam indulgentiam lucrandam, an vero per hanc confessionem aliae etiam lucrifieri possint indulgentiae, quae infra praedictum tempus occurrent, et ad quas lucrandas sacramentalis confessio coeteroquin requireretur.

Dubium secundum. Quaeritur an, cum in Bulla vel Brevi, quo conceditur indulgentia, confessio tanquam conditio *sine qua non* praescribitur, necesse sit ut sacramentalis absolutio poenitentibus detur ad indulgentiam lucrandam:

Sacra Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita respondendum censuit:

Ad dubium primum:

Affirmative quoad primam partem; *Negative* quoad secundam.

Ad 2. *Negative* quoad primam partem; *Affirmative* quoad secundam.

Ad dubium secundum: Respondetur: *Negative*.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 15 Decembris 1841.

C. Card. Castracane Praef.

Dubia de parvo scapulari seu habitino. 29

Beatissime Pater,

Ludovicus de Sambucy, canonicus Parisiensis, et vicarius generalis San-Briocensis, Sanctitatis Vestrae orator humillimus, suppliciter expostulat responsum ad dubia gravis momenti. In Gallia nullus adest conventus hominum ordinis Carmeli, et apparent rari huius religionis patres; tres tantum noti adsunt in parte meridionali vastissimi regni. Inde molestissima exorta est controversia, quae magnam animis perturbationem affert paucis abhinc mensibus.

Usque adhuc omnes persuasum habuerant sacerdotem, cui Sanctitas Tua dederat benedicendi et fidelibus parva scapularia imponendi facultatem, eo ipso inclusam obtinuisse facultatem commutandi unicuique aliquas huius confraternitatis obligationes commutabiles, vice confessarii Carmelitani omnino deficientis; quidam nunc negant, et huic opinioni palam obsistunt et adversantur; quapropter a Paternitate Vestra quaeritur:

1. An sacerdos, qui obtinet, ut supra, facultatem benedicendi ac imponendi scapularia, habeat eo ipso facultatem commutandi obligationes commutabiles confratrum, quando opus est, scilicet cum recursus ad alterum sit impossibilis, ut hoc commodo fideles non priventur.

2. Si vero sacerdotes Galliae falsae innixi suppositioni, commutaverint, absque facultatibus opportunis, obligationes confratrum, supplices nunc adeunt S. V., ut dignetur sanare, ut dicitur, *in radice*, omnes commutationes, et unicuique impertiri facultatem specialem commutandi, si opus sit, obligationes confratrum scapularis. Et Deus, etc.

Sacra Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, ad praefata dubia respondit:

1. Ad primum. *Negative;* vigore enim obtentae facultatis benedicendi ac imponendi scapularia non sequitur quod sacerdos ea quoque gaudeat potestate commutandi obligationes iniunctas, nisi expresse enuntietur in rescripto concessionis pro benedictione et impositione scapularium; at vero in una Bisuntina sub die 12 Augusti 1840, ab hac Sacra Congreg. responsum fuit: *Accedente gravi impedimento, non teneri confratres neque ad ieiunia, neque ad recitationem Horarum Canonicarum, aut officii B. M. V. neque ad abstinentiam diebus Mercurii et Sabbati. Consulendi tamen fideles, ut hoc in casu se subiiciant iudicio docti et prudentis confessarii pro aliqua commutatione impetranda.*

2. Ad secundum, iam provisum fuit in primo: et quatenus opus sit, Sanctissimus Dominus Noster Gregorius Papa XVI sanavit quemcumque defectum huc usque incursum circa obligationum commutationem, dummodo tamen sacerdotes bona se gesserint fide.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae ex secretaria eiusdem Sacrae Congregationis Indulgentiarum die 22 Iunii 1842.

C. Card. Castracane Praef.

A. Can. Prinzivalli, Substitutus.

30 *Indulg. pro recitatione precum vulgo* Sette allegrezze, etc.

DECRETUM URBIS ET ORBIS.

Ex Audientia Sanctissimi.

Enixis porrectis precibus Sanctissimo Domino Nostro Papae Pio IX a pluribus Romani cleri sacerdotibus, ut obsequia quibus sanctus Ioseph, Genitricis Dei sponsus, ad eius implorandum patrocinium, a fidelibus colitur vulgo *Le sette allegrezze ed i sette dolori,* etc., maiori indulgentiarum lucro ad spiritualem Christifidelium utilitatem decorarentur; praesertim pro iis, qui septem continentibus diebus Dominicis quocumque anni tempore praefatas preces recitarent, cum huc usque a san. mem. Gregorio XVI indulgentia tercentum dierum tantum in unaquaque ex praedictis Dominicis, plenaria vero in ultima dumtaxat fuisset elargita, prout ex decreto Sacrae huius Congregationis diei 22 Ianuarii 1836 patet; Sanctitas Sua, referente me infrascripto eiusdem S. Congregationis secretario, in Audientia diei Februarii indulsit ut, firmis remanentibus concessionibus enuntiatis, omnes utriusque sexus Christifideles indulgentiam plenariam in singulis praememoratis continentibus Dominicis quocunque anni tempore ad libitum eligendis lucrari possint et valeant; ea tamen apposita conditione, ut in unaquaque dominica, praemissa praedictarum precum recitatione, vere poenitentes, confessi, ac S. Eucharistia refecti, aliquam ecclesiam seu publicum oratorium visitent, et ibi per aliquod temporis, iuxta mentem Sanctitatis suae, pias ad Deum preces effundant; facta insuper potestate easdem plenarias indulgentias animabus in purgatorio detentis applicandi. Iis vero Christifidelibus praedicta obsequia recitare nescientibus, ac iis in locis ubi publice non peraguntur, eadem Sanctitas Sua iisdem supplicantibus oratoribus, in audientia diei 22 Martii, supraenuntiatas indulgentias pari benignitate concessit, dummodo, sola precum recitatione omissa, caeteris tamen iniunctis operibus adimpletis, septem tantum *Pater, Ave* et *Gloria,* in unaquaque ex praedictis septem Dominicis devote recitent. Praesenti perpetuis futuris temporibus valituro absque ulla Brevis expeditione.

Datum Romae ex secretaria S. Congr. Indulg., die 22 Martii 1847.

Loco ✠ Sigilli.

C. Card. Acton Praef.

Iacobus Gallo, Secr.

INSIGNIS

MONITUM

NOVISSIMAE EDITIONIS ROMANAE.

De residentia in Collegiatis non insignibus dubium exortum utrum decretum Gregorii XIII exaratum fuerit prout referunt Fagnanus, Barbosa, Pignatellus aliique doctores quos sequitur Auctor Bibliothecae; vel potius prout legitur in libro institutionum canonicarum Benedicti XIV, quo innititur Auctor additionum. Ad hoc dubium removendum placuit exquirere et recognoscere rescripta Sacr. Congr. Conc.; et utiliter quidem, quippe in lib. 1 Decretor., pag. 32 et seqq., memoratum decretum repertum est hisce verbis: *SSmus D. N. etiam ex sententia Congregationis Concilii declaravit immemorabilem consuetudinem non excusare a residentia in Cathedralibus et Collegiatis insignibus. In Collegiatis autem non insignibus posse excusare dum tamen sint rurales prorsus destitutae, aut in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere, aut quae adeo tenuis redditus essent ut Canonicos aliunde non habentes unde vivant, alere non possunt.* Ex quo apparet mendum typographicum certe irrepsisse in praedicta editione Institutionum ecclesiasticarum, ubi posita est particula *et* pro particula *aut,* ideoque coniungit qualitatem ecclesiae ruralis cum consue-

tudine immemorabili non residendi, dum e contra in exemplari fideliter supra referto per particulam *aut* unus et alter casus disiungitur. Itaque corruit animadversio Auctoris additionum, firmumque manet quod tradit Lucius Ferraris, triplicem esse exemptionem a residentia in Ecclesia Collegiali non insigni, nempe si Ecclesia sit ruralis prorsus destituta, vel si adsit immemorabilis consuetudo non residendi, vel si adeo tenuis sit redditus ut canonicum aliunde non habentem unde vivat, alere non possit.

INTERDICTUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Interdictum ob eccles. refectionem neglectam.

Episcopus Firmanus ecclesiam S. Mariae de Puteo oppidi S. Martini interdixit, decrevitque munerum parochialium translationem ad ecclesiam S. Ioannis, donec reficeretur. Populus reclamavit; ac praesertim Antonius Piroli, qui actionem popularem sibi competere putabat, ut Episcopo contradiceret. Aiebat Piroli instauratione non indigere ecclesiam, ita ut opus esset onerum parochialium translatione. Sacra Congr. autem ratum habuit Episcopi decretum, tum quoad Interdictum, tum quoad translationem. Firman. *Interdicti* 19 Maii 1787.

IRREGULARITAS

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 *Denegat. dispensat. ab irregular. ob defectum claudicationis.*

Irregulari clerico tanquam claudicanti dispensationem negavit Sacra Congr., ut ad sacros ordines promoveri posset in Albinganen. *Irregularitatis* 20 Ianuarii 1798.

2 *Dispensat. ab irregul. ob intervent. in latronum occis.*

Irregularitatis dispensationem a sacerdote Francisco Xaverio Durante contractae, quia aderat praesens, dum socii proscriptos latrones occiderunt, distulit primum Sacra Congregatio per rescriptum *exspectet;* mox concessit in Bisinianen. *Irregularitatis* 13 Sept. 1800, et 16 Maii 1801.

3 *Irregularitas non contrahitur in censurarum violat. nulliter latarum.*

Irregularitatem incurrisse negavit Sacra Congregatio canonicum Massi, licet celebrasset postquam vicarius capitularis nulliter eumdem a divinis suspenderat; in Montis Alti *Suspensionis et Irregularitatis* 13 Septembris 1800.

4 *Dispensat. ad cautelam.*

Ab irregularitate ad cautelam dispensatur carmelita frater Emmanuel a SS. Trinitate, qui morbo affectus crus sinistrum flectere non poterat; in Barchinonen. *Irregularitatis* 11 Iulii 1801.

5 *Denegat. dispensat. ab irregular. ob laesionem sinistrae manus ex venationis causa.*

Denegat S. C. dispensationem ab irregularitate Philippo Maggiorani parocho S. Martini in valle Aostae, qui dum venationi non clamorosae operam dabat, in ballistae igneae extra modum impletae explosione suam laevam ita laesit ut deinde mortis vitandae causa brachii partem amputare necesse fuit; Burgi S. Sepulchri 18 Iunii 1785. Denuo sacerdos preces exhibuit, et etiam Episcopus, parochiae incolae vocarunt, et S. C. rescripsit ad secretarium cum SSmo iuxta mentem; 7 Iulii 1787.

6 *Dispensat. ab irregul. ob amissionem in venatione digitorum sinistrae manus.*

Dum sacerdos Caietanus Falbo collegiatae ecclesiae Cacurri canonicus licitae et ab ipso Episcopo permissae venationi vacabat, digitos sinistrae manus ex igneae ballistae dirumptione amisit universos. Supplex modo sistit in Sacr. Congr. pro dispensatione obtinenda; praesertim cum plenissimum de bonis eius moribus gravique paupertate testimonium afferretur, atque experimento constaret eumdem idoneum repertum fuisse, tam in caeremoniis quam in omnibus aliis sacrificii functionibus; et S. C. annuit, dummodo celebret hora a populo minus frequentata; Geruntinen. *Dispensat. ab irregular.* 24 Maii 1788.

7 *Denegat. dispensat. ab irregularit. ob brach. attract.*

Clericus Ioannes Baptista Bertoluzzi laesus in brachio dextero ex perniciosis pustulis, nuncupatis *Vajolo* in aetate puerili, ut ad sacerdotium ascendat, postulat dispensationem. Episcopus omne abesse periculum et populi offensionem, sacerdotibus ecclesiam Burgetti indigere, familiam eius plurimis missarum oneribus esse gravatam, et prae angustia rei familiaris ea implere non posse affirmat; sed S. C. dispensationem ab irregularitate denegavit. Nam attractum brachium dexterum inutile ad facien-

dum sacrum fere habebat; Albinganen. *Irregularit.* 11 Febr. 1797.

8 *Denegat. dispens. ab irregul. ob inhabilit. laevi brachii.*

Sacerdos Franciscus Pujol et Carner apoplexia correptus a sexennio omnem amisit laevi brachii manusque usum; ideo exoravit pro facultate sacrum faciendi cum auxilio alterius sacerdotis seu dispensatione ab irregularitate; sed licet Episcopus ei faveret, quia omnia ad sacrificium necessaria sufficienter explere valet, et sine adstantium admiratione in oratorio privato, S. C. dispensationem petitam denegavit. Vicen. *Irregularit.* 19 Aug. 1797.

9 *Denegat. dispens. ab irregul. ob claudicat.*

Ita clericus Franciscus Ambrosius Lamberti a sinistris claudicat, ut testimonio eius parochi sine baculo deambulare nequeat; ob id dispensationem ab irregularitate postulat ut ad maiores ascenderet ordines. Episcopus testatur quod in experimento periculum, populique offensionem parit deformitas; nec adest Ecclesiae necessitas neque utilitas. S. C. petitioni dissensit; Albinganen. *Irregularit.* 20 Ianuarii 1798.

10 *Denegat. dispens. ab irreg. ob homic. secut. ex verberat.*

Quaedam femina Evangelista, quae pro linteolo recuperando domum sacerdotis Iosephi Muscat petierat, verberibus crudeliter ab eo fuit percussa, et cum postea in inferius domi atrium cecidisset, non multum post temporis periit. Postulata proinde ab eodem sacerdote dispensatione ab irregularitate, Sacr. Congr. ivit inficias; Melevitana *Dispensat.* 10 Ianuarii 1778.

11 *Dispens. ab irreg. ob censur. ignoranter violat.*

Occasione cuiusdam litis, sacerdos Nicolaus Giannuzzius adversus sacerdotem Vincentium Cacciatorem quasdam exhibuit partitas ex antiquis codicibus baptismatis et matrimoniorum extractas, quae falsae deprehensae fuerunt; ideo criminalis querela contra Nicolaum a curia episcopali emanavit, vi cuius suspensionis poena in eum inflicta fuit. Interim sacrificium missae, censuram ignorans, peregit, proindeque petiit absolvi et dispensari. A suspensione, absolutione obtenta, inde ab irregularitate a S. C. fuit dispensatus; Ugentina *Dispens. ab irregularit.* 14 Martii 1778.

12 *Dispens. ab irreg. ob homicid. secut. ex verberat.*

Excitata contentione inter Nicolaum Bevilacqua operarium, et notarium Constantinum Quici levirum sacerdotis Ioannis de Alexandro primicerii ecclesiae cathedralis, idem notarius praedictum Nicolaum lignea virga graviter verberavit, et super accedens primicerius, aliis arreptae palae ictibus ipsum Nicolaum percussit, evenitque ut in actu percussionis Nicolao corpus suum curvanti luculento vulnere concisum fuerit, et ad breve morte non sua functus est. Inde contra primicerium processu confecto ille irregularis fuit declaratus; confugit ergo ad S. C. pro dispensatione obtinenda, et rescriptum tulit *dilata*, et scribatur Card. Archiepiscopo Beneventano iuxta mentem; Termularum *Dispensat. ab irregularit.* 18 Sept. 1779. Deinde dispensationem reportavit, 29 Aprilis 1780.

13 *Denegat. dispensat. ab irregul. ob homicid. in rixa.*

Clericus Silvester Tupus in rixae actu, et ad sui defensionem, Villicum Nicolaum Cipullam interfecit, concordatisque parte et fisco, petiit a S. C. dispensationem ab irregularitate, si in eam forte incidisset, ut ad presbyteratus ordinem ascendere possit ob beneficia quibus de iurepatronatus suae familiae gaudet. Sed spes eum frustrata est, quia S. C. petitionem reiecit; Messanen. *Irregularit.* 16 Ian. 1780.

14 *Dispensat. ad cautel. ob irregular. ob homic. casuale.*

Rector seminarii episcopalis Nicolaus Marzianus ad vineam accessit, et secus duxit Franciscum Zingarellum adolescentem annorum sexdecim, qui in eodem seminario degebat ut nomen militiae ecclesiasticae daret, praecepitque illi ut sibi igneam ballistam traderet. Iuvenis simul ac primum in manus sumpsit, improviso illa explosit, laesitque in humero dextero rectorem, qui post octo dies ex vulnere obiit. Curia laicalis adversus illum processit, etiamsi rector expresserat se nunquam dubitasse *che detto figliolo avesse commesso verun dolo o colpa anche levissima.* Hinc Franciscus dispensationem imploratam a S. C. ad cautelam, ut ad ordines promoveretur, obtinuit; Andrien. *Dispensat. ab irregularit.* 20 Ianuarii 1781.

15 *Dispensat. ab irreg. ob baptism. iterat.*

Ex querelis delatis ad curiam Firmanam confecto processu, et examinato Francisco Monti parocho ecclesiae S. Mariae ad Mare in Castro Turris Palmarum, deprehensum est quod dictus parochus, licet de collato per medicum baptismo infanti ob imminens periculum bis ab obstetrice apertis verbis monitus fuisset, voluit nihilominus sacramentum iterum sub conditione conferre; hac de causa, eo postulante, S. C. locum esse dispensationi existimavit; Firmana *Dispensat. ab irregularit.* 28 Aprilis 1781.

16 *Dispens. ab irreg. ob homicid. ex vulnere.*

Cum sacerdos Antonius de Grandis a furioso fratre comprehensus timuisset ne ab eo interficeretur, uti refert Episcopus, illius humerum ictu gladioli sauciavit, ex quo vulnere, vel ex chirurgi imperitia, post aliquot temporis spatium idem frater occubuit. Efflagitans autem dictus sacerdos dispensationem a S. C. negativum accepit responsum; Senogallien. *Dispensat. ab irregularit.* 16 Iunii 1781. Inde eam impertita est, 18 Iunii 1785.

17 *Denegat. dispens. ab irregul. ob homicid.*

In domo sacerdotis Alexandri de Angelis quando summa inter consanguineos eius impendebat contentio, praedictus sacerdos e cubiculo, in quo se commiserat, ardens infesto arreptò gladio egrediens, in obscurum litigantium agmen se coniecit, et Antonium Diotallevi, quem ex animo et intimo sensu diligebat, ita vulneravit, ut binas post horas ipse interierit. Sacerdos hinc aufugit, constructoque interim processu, soluta ab eo poena fuit absolutus. Sed S. C. quam adiit supplex, dispensationem ab irregularitate noluit indulgere. Nepesina *Dispensat. ab irregularit.* 3 Aug. 1782. Deinde rediit causa, et prodiit rescriptum: *Exspectet,* 29 Novembris 1783. Demum, rursus exquisito S. C. iudicio, in decisis rescribitur 24 Iulii 1784.

18 *Dispensat. ab irregul. ob viol. censur. etiam extraiudicial. latar.*

Cappellanus Dominicus Bolmer, cui vetitum fuit sub poena suspensionis, licet extraiudicialiter indicta et renovata, ne e civitate Savonae discederet, nisi prius onera missarum expleret, et de implemento rationem redderet, abivit, missam celebravit, excepitque confessiones sacramentales. Inde supplex obtinuit a S. Congr. dispensationem ab irregularitate arbitrio Episcopi, dummodo compleret prius onera missarum quae omiserat. Savonen. 14 Sept. 1782, dub. 2.

19 *Dispensat. dilat. ab irregularit. ex ictu ferreae fistulae oculi orbatione secuta.*

Petenti clerico Cyriano Matthaei dispensationem ab irregularitate, eo quia, contendens cum Francisco Sartorelli, in eum ferream fistulam contorsit, ex eòque ictu oculum Franciscus amisit: rescribitur a S. C.: *Exspectet et ad mentem:* Nullius S. Laurentii in Campo *Dispensat. ab irregularit.* 19 Iulii 1783. Inde, etiamsi abbas commendatarius dictum clericum, fisco et parti praestita satisfactione, et clericalem postea semper praesetulisse modestiam affirmet, S. C. nihilominus respondit iterum eidem dispensationem exposcenti: *Exspectet,* 8 Maii 1784.

Dispensat. ab irregul. ob defect. Sacri Patrim. 20

Delatum cum fuisset ecclesiasticae Curiae sacerdotem Franciscum Apa, ementitis dimissorialibus sui Ordinarii litteris, absque legitima constitutione patrimonii, sacros ordines a Caiacensi Episcopo ante tempus a Sacro Concilio statutum suscepisse, mancipatus is carceribus fuit; inde liberatus ad Urbem confugit, et supplex dispensationem implorat; sed S. C. preces reiecit, et addidit ad mentem; S. Severinae *Irregularit.* 24 Ian. 1784, dub. 2. Postmodum, quando constet de sufficienti patrimonio iuxta taxam Urbis coram Card. Urbis Vicario, concedere ex gratia speciali petitam dispensationem S. C. placitum fuit; 8 Maii eiusdem anni.

Dilat. dispensat. ab irregul. ex homicidio. 21

Clericus Jacobus Antonius Iacciolius, saeculari habitu indutus, e domo cuiusdam Ladorini egrediens, nulla praecedente rixa, fuit prima nocte aggressus, et in capite, et in humeris ita percussus, ut humi procumbere coactus sit; sed inde, sumpto gladiolo, aggressorem mortifere in ventre feriit, qua de causa post triduum ille e vivis excessit. Episcopus facti seriem confirmans, referebat, occisi patruum loci parochum de praefati clerici optima vita, bonisque moribus testari. Hinc clericus obtenta a defuncti parentibus venia, dispensationem ab irregularitate efflagitavit. S. C. huic respondit: *Exspectet.* Mutinen. *Dispens.* 7 Februarii 1784.

Dispensat. ab irregul. ob censur. viol. 22

Excommunicatio latae sententiae indicta iam ante fuerat omnibus parochis aliisque sacerdotibus, qui absque praevia solemni publicatione matrimoniis benedicere praesumpserint, quando sacerdos Franciscus Antonius Pala vice-parochus in villa Marubii nocte vocatus, ut ad quamdam domum accederet, ubi pervenit, et ignorans quod in cubiculo clausi erant vir cum muliere, qui matrimonium contrahere exoptabant, clare significavit se non posse absque testibus praesentiam praebere; quibus intervenientibus, sponsi mutuum consensum panderunt; et vice-parochus inde celebravit; sed monitus ut se abstineret, supplex postulavit dispensationem, et S. C. eam donavit; Arboren. *Dispensat.* 13 Martii 1784.

Dispensat. ad cautelam ab irregul. ob homic. incerto auct. 23

Cum Antonius Tranquillinius in nono aetatis anno constitutus, una cum aliis pueris ad quemdam montem pervenisset, omnesque ludentes sese invicem lapidibus puerorum more percutere coepissent, accidit ut ex lapidis ictu

puer sexennis post paucos dies e vita migraret, et plerique ex sociis culpam in praedictum Antonium deonerarunt. Hic, nulla obtenta Apostolica dispensatione, clericali tonsura, et primis duobus minoribus ordinibus fuit insignitus. Sed postea, dubitans de irregularitate, adiit S. C. quae ad cautelam dispensationem impertivit. Tridentina *Irregularit.* 27 Martii 1784, dub. 2.

24 *Denegat. dispens. irregul. ob homicid. ex impetu.*

Dispensationem denegat S. C. sacerdoti Alexandro Peola, qui obiurgando de negligentia famulum, dissidiis causam praebuit: et timens ne ab hoc fervidae indolis ac ballista ignea armato occideretur, ipse prius catapultam, qua ad venationem utebatur, in famulum explosit, eoque vulnere famulus nocte subsequenti occubuit; quamvis dictus sacerdos satisfactionem fisco haeredibusque defuncti praestiterit, ut ipse confirmat Archiepiscopus, atque exemplaris vitae specimen praebuerit. Papien. *Dispensat.* 24 Iulii 1784.

25 *Dispens. ab irregul. ob ordinat. per saltum.*

Clericus Iulius Emmanuel de Valle-Labo de Torre, postquam saeculari se adscripserat militiae, atque in bello cum idololatris dimicaverat, iterum, clericali habitu indutus, ementitis sui Ordinarii litteris dimissorialibus, absque titulo patrimonii, omissaque subdiaconatus et diaconatus ordinatione, presbyteratum suscepit, et pluries missam celebravit. Inde inquisitus ab ecclesiastica Curia crimina confessus est, et post poenam relegationis, mulctamque solutam, supplex petiit dispensationem ab irregularitate, et negativum tulit responsum. Visen. *Dispensat. ab irregular.* 27 Novembr. 1774. Rediit orator nunquam sacrum celebrasse affirmans, et S. C. rescripsit: *Exspectet,* 18 Aug. 1787. Denique eadem Sacra Congregatio recessit a decisis, et dispensationem una cum absolutione impertivit, addendo ad mentem. 9 Aug. 1788.

26 *Dispensat. ab irreg. ob homic. in rixa.*

Dissensione ac dissidio facto inter sacerdotem Ioannem Myry Lebres et Aloysiam Villaseras, ita res excessit, ut sacerdos in mulierem furentem, et evaginato cultro in se irruentem armatam, in lumbos ictus vibraverit, calcibus in terram proiecerit. Exclamavit infelix mulier quod mortem sibi imminere timebat, et revera paulo post, ipso sacerdote adstante, et sacramentalem praebente absolutionem, oculos in mortem clausit. Sacerdos inde peregre ad urbem profectus est, seque omnibus spoliatum bonis victum emendicare, et post occisionem resipiscentiae signa dedisse probare conatur, ac Episcopus testatur, sed absolvi non valuit ab irregularitate. Maioricen. *Dispensat. ab irregul.* 27 Nov. 1784. Inde S. C. indulsit dispensationem, dummodo celebret extra locum commissi delicti. 19 Aug. 1786.

Dispens. ab irreg. ob ordin. suscept. ante legit. aetat. 27

Ementita baptismatis fide Ioseph Gamero ante aetatem a iure statutam ordines sacros suscepit, et missae sacrificium peregit. At mancipatus fuit in carceribus, et, probato crimine ex processu, praeter poenam, denunciatus est irregularis. Facti poenitens diluit, et dispensationem enixe desiderat; Sacr. Congreg. *Exspectet* respondit. Malacitana *Irregular.* 15 Ianuar. 1785. Inde gratiam impertita est; 21 Ianuar. 1786.

Dispensat. dilata ab irregul. ob homic. secut. incerto auctore. 28

Sacerdos Sebastianus Coterli, ut fratrem colluctantem cum Petro Coterli patruele a discrimine liberaret, baculum arripuit, ictusque aliquos in brachium patruelis direxit, et in aestu pugnae, properante iam nocte, ictu uno tam graviter Petrum in capite percussit, ut ille humi procumbere coactus fuerit. Frater vero sacerdotis Petrum humi iacentem pedibus in ventre conculcavit. Petrus inde discessit; sed nocte ipsa acerrimis doloribus correptus obiit. De duobus repertis contusionibus periti concordes non fuerunt in detegendo causam veram qua occubuit. Sacerdos ob id petiit dispensationem ab irregularitate, et audivit a S. C. *Exspectet.* Utinen. *Irregularit.* 15 Ianuarii 1785.

Dispensat. ad cautelam ab irregul. ob homic. casual. 29

Dispensationi locum esse ad cautelam censuit S. C. ad rogatum Ioannis Mariae Pau ecclesiasticae militiae nomen daturi, eo quod cum a venatione una cum germano fratre rediret, ictus a ballista ignea fortuito eripuit, et fratrem ita vulneravit, ut post paucos dies extinctus sit. Galtellinen. *Dispensat. ab irregular.* 12 Martii 1785.

Dispensat. a cens. et irreg. 30

Ioannes Franciscus Gonzalez de Ulloa ad cappellaniam quamdam fuit a legitimo patrono nominatus. Sed contradictor cum supervenisset, ille suis parentibus assensus est, ut ad removendam litem concordiae consulerent. Hanc pater oratoris iniit, pecuniam et quaedam bona stabilia adversario donavit. Inde orator ordines suscepit minores, et subdiaconatum, illosque exercuit. Et re vulgata, petiit absolutionem a censuris, ad omnem eximendam de simonia dubitationem, et obtinuit;

modo implorat dispensationem ab irregularitate, et pariter sui voti compos factus est, restitutis fructibus, si quos perceperit. Aurien. 9 Aprilis 1785.

31 *Dispensat. ab irreg. ob homic. in rixa.*

Postquam pluries suppliciter rogaverat S. C. clericus Romanus de Azqueta pro dispensatione ab irregularitate contracta ob quamdam rixam anni 1776, de qua ait Ordinarius Pampilonensis ex processu resultare *dictum Romanum de Azqueta rixae, et homicidio interfuisse quidem, sed ipsius auctorem et praecipuum reum non fuisse, et regio fisco satisfecisse videtur.* Sacr. Congreg. indulsit dispensationem per Breve. Pampilonen. 9 Aprilis 1785.

32 *Denegat. dispens. ab irreg. ob defectum lenitatis.*

Absque spe gratiae dispensationem denegat Sacra Congreg. sacerdoti Honuphrio Piasechio munus parochi obeunti, licet impositam fuisse poenam fateatur, qui, cum uxoricidium intra paroeciae septa perpetratum audivisset, assensus est ut cum uxoris cadavere reus quoque sepeliretur, et iniquo operi adstitit. Camenecen. *Dispens. ab irregul.* 30 Iulii 1785.

33 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. ex causa patrat.*

Prodeunti sacerdoti Augustino Frezza ab ecclesia, in qua sacrum expleverat, et cernenti fratrem diffugientem, nuntiatum fuit Iulianum, cultro districto illum insequi; commotus ille periculo in aggressorem irruit, et eodem cultro ad necem eum percussit. De crimine autem inquisitus, et in carceribus a se ultro constitutus, delictum fassus est, lubensque accepit sententiam qua a patria exsulavit. Elapso quadriennio postulavit dispensationem ab irregularitate, et prodiit rescriptum: *Exspectet.* Consentina *Irregular.* 30 Iulii 1785. Deinde, inspectis peculiaribus Archiepiscopi precibus, gratiam indulsit peractis spiritualibus exercitiis per mensem in aliqua domo religiosa, arbitrio Archiepiscopi, et dummodo non celebret in loco commissi delicti 20 Maii 1786. Denique causa rediit quoad vetitam celebrationem in loco commissi delicti, et rescriptum emanavit: *Praevio recessu a decisis, pro gratia, arbitrio et conscientia Archiepiscopi, dummodo celebret in Oratorio privato, aut etiam in publica ecclesia, hora tamen a populo minus frequentata;* 17 Aprilis 1790.

34 *Dispens. ab irregul. ob homic. ex impetu.*

Cum sacerdos Antonius Giva catapulta munitus iocosa quaedam adversus Dominicum Mossam verba protulisset, et hic similiter subridens longe absens passibus centum quinquaginta in eminenti loco per ludibrium nates illi ostendisset, provocans: *En scopum, si vis explodere,* dictus sacerdos catapultam explosit, atque plumbea pilea mortale ei vulnus inflixit, ex quo sequenti die ab humanis excessit. Sacr. Congr. eo postulante, et Episcopo referente de compositione partis et fisci, constantique emendatione, dispensationem ab irregularitate concessit per Breve. Civitaten. 11 Martii 1786.

35 *Dispens. ab irreg. ob homic. in rixa non ex animo secutum.*

Ludentibus nonnullis pueris, facta est rixa inter clericum Marcum Bulerium annorum quatuordecim, et Iosephum Guglielmi annorum tredecim, consertisque manibus, praedictus Ioseph scalpello librario clericum, a quo jam prostratus fuerat, contra se venientem in coxa percussit, et ex eo vulnere arteria intercisa, ille post paucas horas occubuit. Praefatus Ioseph parti praestita satisfactione, ad clericalem militiam ascendere exoptat; hinc S. C. auxilium imploravit, ut una cum absolutione sibi impertiatur dispensatio ab irregularitate, et eam obtinuit, quando constet de satisfactione fisci. Brugnaten. *Irregul.* 6 Maii 1786.

36 *Dispensat. ab irregul. ob homic. non ex animo patratum.*

Leniter obiurgatus ab Archipresbytero Francisco Severino Fridericus Petrocchi ob nonnulla prolata verba, ipsum archipresbyterum semel et iterum cultro sauciavit. Qua de causa archipresbyter illum ictu parvi sclopi ad mortem percussit; inde archipresbyteratu renuntiato aufugit, et post emensos quinque annos ab Episcopo, consentiente parte, veniam obtinuit, poenamque luit in religiosa domo. Modo dispensationem ab irregularitate cupit, sed a S. C. reiicitur, et *exspectet* rescribitur. Sabinen. *Irregular.* 17 Iunii 1786; confirmat. 28 Iulii 1787. Postmodum luculentissimo de probitate vitae eiusdem oratoris, populique cura Episcopi testimonio relato, S. C. gratiam postulatam concessit; 27 Iunii 1789.

37 *Dispens. ab irregul. ob suscept. ord. per saltum.*

Acolytus Gabriel Lopez Oroscus, omisso subdiaconatu et diaconatu, ordinem praesbyteralem ab Hispalensi Archiepiscopo cum subripuisset, fictis dimissorialibus sui Ordinarii litteris, ac simulata fide exercitationum spiritualium, nec non ficto sacro patrimonio, ordinem per saltum susceptum exercuit; hinc impositas poenas a Curia Granatensi Gabriel subire debuit. Rogavit inde pro obtinenda dispensatione ab irregularitate, quam S. C. indulsit, imposita arbitrio Episcopi salutari poenitentia, et adiecta lege commorandi et cele-

brandi in ecclesia Villae Malae, quandiu dictae ecclesiae necessitas postulaverit, susceptis prius ordinibus omissis. Granat. *Irregul.* 8 Iulii 1786.

38 *Dispensat. ad cautel. ab irregul. si quam incurrisset ob ordin. suscept. cum fictis dimissor. Ordinarii.*

Cum a Cephaludensi Episcopo, cui suberat ratione originis et domicilii, nequiret sacris ordinibus insigniri acolytus Rosarius Castiglia, quia claudus paululum erat, testimoniales litteras sui Ordinarii ipse effinxit, et iis mediis dimissorias extorsit a Messanensi antistite, in cuius dioecesi beneficium obtinuerat, atque ad omnes sacros ordines ascendit. Poenitentiariam consuluit. Illa, ut res suas cum proprio Episcopo componeret, indixit. Satis Episcopi votis facto, et in ordinibus sic susceptis nunquam ministrasse asserens, petiit dispensari ab irregularitate. Dispensationem S. C. ei ad cautelam concessit. Cephaluden. *Suspens. et irregular.* 21 Aprilis 1787.

39 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. ex percuss. in rixa.*

Adeo vehementer sacerdos Philippus Borg rixantem Philippum Hasciai ligno percussit, ut paulo post morte non sua defunctus est. Eum propterea Episcopus e dioecesi relegavit ad sexennium, et damna ac interesse refundere coegit. At orator solutione scut. 818 cum necati parentibus se composuit, et post annum elapsum a delicto patrato, a S. C. dispensationem ab irregularitate rogavit. Et S. C. respondit ut, absoluta poena, preces instauret; poenam ille explevit, et gratiam tunc obtinuit, dummodo non celebret in loco patrati criminis. Melevitana *Irregularit.* 19 Ianuar. 1788. Conditionem illam inde delere avet Orator, et S. C. assensa est iuxta petita arbitrio Episcopi, dummodo celebret hora a populo minus frequentata; 19 Iunii 1790.

40 *Dispens. ab irregul. ob homic. involunt.*

Clericus Franciscus de Soulier, ad repellendam vim qua in eum commilito irruebat, illum commilitonem transfodit. Abiecta deinde militia, theologiae studio operam navavit, et in episcopali seminario receptus fuit; rogante eo postmodum dispensationem ab irregularitate, Sacr. Congr. eum reppellit. Lemovicen. *Dispensat. ab irregular.* 9 Augusti 1788. Rursum dispensationem flagitans, suffragante Episcopo, et comprobante homicidium, etiam in causa, involuntarium fuisse, eamdem obtinuit; 8 Aug. 1789.

41 *Dispens. ab irregul. ob homic. ex causa.*

In Sacerdotem Marcum de Mathia, nuncupatum Pajer, levi de causa, verbis et minis irrupit clericus Angelus Biscontinius; sed huius iram lenitate comprimere ipse studens obtinuit ut inceptum iter prosequeretur. Dum vero prima noctis hora rursum placide redibat, clericus ei occurrit, ut in suppositum lacum deiiceret, et, quamvis integris viribus resistere praefatus sacerdos niteretur, maiori tamen impar vi parvum cultrum, quo in aucupiis utebatur, trepidans eduxit, atque aggressori opposuit, qui paululum cedens, ut robustius in illum irrueret, lethale postea vulnus fortuito accepit, ex quo post paucas horas occubuit. Sacerdos, qui mortem rescivit, arrepta fuga, per annum et ultra a patria exsulavit; sed tandem ultro se in carceribus constituit, et, fratribus occisi annuentibus, absolutus fuit. Dein ab excommunicatione absolutione obtenta, imploravit dispensationem ab irregularitate, sed incassum. Concordien. *Dispens. ab irregular.* 9 Augusti 1788, confirmat. 27 Iunii 1789. Demum S. C. recedendo a decisis, dispensationem indulsit, dummodo non celebret in loco patrati criminis; 15 Ian. 1791.

Dispensat. ab irregul. ob homic. culpab. 42

Suis ruri vacans rebus igneam explosit ballistam sacerdos Ianuarius de Rosa in alienum custodem boum, qui praedium depascebat, non ut eum occideret, sed ut tantum in eum terrorem iaceret, sed plumbeis ille globulis vulneratus, post unum de viginti diem mortalitatem explevit. In homicidam animadvertit Episcopus Marsicanus, et ad biennium in exteras regiones amandavit. Hac poena soluta, postulat ab irregularitate dispensationem, et instantiam S. C. reiecit. Iterum nil ei valuit supplicatio tertium exhibita, etsi de eius bona vita, moribusque probis testimonia protulerit. Marsicana *Dispensat. ab irregularitate* 30 Augusti 1788. Denique, peculiaribus inspectis circumstantiis, recessit a decisis, et gratiam indulsit; 15 Maii 1790.

Dispensat. ab irregul. ob homicid. secut. in prohib. venatione. 43

Clericus Ioannes Franciscus Valriviere, armorum imperitus, vacans prohibitae venationi *Perdicum,* dum stabulum ingressus aliquantulum se inflexerat, ut fabro salutem diceret, repentino ballistae igneae ictu, quam manibus gerebat, faber mortuus cecidit, parti, fiscoque satisfactionem praestitit, optimum de ipso testimonium perhibuit Episcopus, sperans perutilem imo necessarium Ecclesiae ministrum futurum. Petiit itaque dispensationem, et impetravit a S. C. Cadurcen. *Dispensat. ab irregularit.* 16 Maii 1789.

Dispensat. ab irregular. ob homicid. cum circumstant. attenuantibus. 44

Per inquisitionem curiae laicalis Lucensis damnatus cum aliis fuit ad exilium, proces-

susque expensas Ioseph Gonzalez, uti reus homicidii; quam tamen sententiam quoad exilium superior iudex revocavit, solutisque expensis, plene inquisitus satisfactionem praestitit fisco. Cum vero ecclesiasticum statum suscipere vellet, praesidio S. C. nititur, ut ab irregularitate dispensetur, accedente etiam Episcopi testimonio eum commendante. S. C. votis eiusdem annuit; Lucen. *Dispensat. ab irregular.* 19 Decem. 1789.

45 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. in rixa secutum.*

Sacerdos Terentius Gervasi cum Antonio Garzonetti altercari coepit, et eo mutua processerunt convicia, ut Antonius lapide sacerdotis tempora cum sanguinis effusione percusserit. Iram hac de re acerbiorem sacerdos concipiens certabat, sed ab interposito detentus Archangelo Sarteschi cum eo colluctatus est, acceptoque in femore pugionis ictu, cum ipsomet Sarteschi ferro, eum in renibus ita vulneravit, ut quinto die ex plaga Sarteschi occubuerit. Curia episcopalis processum in eum confecit, ediditque hoc decretum, *in casu pro homicidio sacerdotem Gervasi non esse molestandum.* Nuper dispensationem implorat, quam S. C. denegavit. Lunen. Sarzanen. *Dispensat. ab irregular.* 27 Februar. 1790; confirmat. 7 Maii 1791. Precibus repetitis *Exspectet* habuit rescriptum 12 Maii 1792; demum dispensationem assecutus est dummodo in loco commissi criminis non celebret; 16 Maii 1793.

46 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. in venat.*

Igniario elato Ficullis nemus venandi causa Thomas Brocchetti anno 1772 ingressus est; et ex inopinato igneae ballistae ictu Angelum Francisci morte dimisit. Damnatus in contumaciam fuit per quinquennium ad triremes, quo elapso, in libertatem vindicatus est. Inde integram vitam per decennium inter regulares duxit; post 18 tandem annos dispensationem ab irregularitate efflagitat, ut ad ordines promoveri possit, et S. C. eam indulsit. Urbevetana *Irregul.* 20 Martii 1790.

47 *Dispensat. ab irregul. ob homic. casuale.*

Ad sedandum virum, qui nocturnas inter tenebras 9 Dec. 1787, cum sacerdote Nicolao de Stephano eius fratre, de re familiari rixabatur, pugnae se immiscuit fratria Theresia, et sive ab uno sive ab altero inconsiderate impulsa, graviterque in occipite ad mensulae cuspidem contusa, post triduum periit. Curia Aquilae homicidium casuale ac involuntarium declaravit, libercque sacerdotem dimisit, qui dispensationem ab irregularitate rogans, eam a Sacra Congregat. retulit. Aquilana *Irregul.* 15 Maii 1790.

Dispensat. ab irregul. ob homic. involunt. 48

Lapidibus post coenam a nonnullis monticolis appetitus, gladium sacerdos Michael Taraglio e proxima sua domo sumpsit, ut contumeliam vindicaret, sive ut redeuntem suum fratrem tueretur. Sed inter densas noctis tenebras Ioannem Bonardium eius amicum, qui secum coenaverat, incaute transfodit, Missamque deinde ad celandam occisionem celebravit. Re autem cognita, damnatus fuit in contumaciam, per annos 5 ad carcerem. Requisita dispensatione, rescriptum est ut supplicet post expletam poenam carceris. Hodie absolvit ille poenam, et preces iterum exhibuit, sed frustra. Nullius S. Benigni *Irregular.* 5 Iunii 1790. Denique impertita est S. C. dispensationem, dummodo non celebret in loco commissi delicti; 3 Martii 1792.

Dispensat. ad cautelam ob homic. involunt. et casuale. 49

Dum mense Octobris 1780 a venatione quiescebat Bernardinus Angelinius, igneam eius ballistam, quam elato deposuerat igniario, impulit sociorum alter Isidorus Santarelli, graviterque ex inopinato illius decidentis ictu vulneratus, sequenti die vitam sibi invite exhausit. Ut clericali igitur initiari tonsura valeat, dispensationem ab irregularitate, quatenus in eam inciderit, Angelinius postulat, eique favet Episcopus; et S. C. esse locum dispensationi ad cautelam censuit. Asculana *Irregul.* 10 Iulii 1790.

Dispensat. ab irregul. ob homic. culpab. 50

Anno 1780, die 2 Aprilis, dum virum inter et Antonium Rusconium sedabat discordias Maria Tamponia in foro parochialis ecclesiae Vervii in Plebe Matii Vallistellinae, eam parochus Ioannes Antonius Saligarius, cui fuerat in famulatu, in parochiales avocavit aedes; viroque illam flagitante, per diversam ianuam dimisit. Huiusce dimissionis ignarus a viro fuit Rusconius provocatus, vimque foribus parochialis domus inferre coepit. Igneam ad eum terrendum e ferreis repagulis ostentavit ballistam parochus, quam semel ab illius manibus ereptam, et iactanter redditam, in anteriori parte Rusconius apprehendit, et dum rursus avellere conaretur, repentino eius ictu Rusconius periit. Curia Comensis parochum reum declaravit de culpabili homicidio, Episcopus testatur de poenitentia, ac bonis moribus eiusdem. Non S. C. suas preces pro dispensatione ab irregularitate reiecit, ita tamen esse ei concedendam, dummodo non celebret in loco patrati criminis decrevit. Comen. *Irregul.* 27 Augusti 1790.

51 *Dispensat. ab irregul. ob complicitatem in homicid.*

Temulentus sacerdos Adamus Bramberger, Stejerdoffi parochus, nedum Sebastianum Stegmajer eius parochiae incolam, ad aegrotam sacramentis munitam uxorem verberandam incitavit, sed ei quoque virgarum praebuit fasciculum, manibusque infelicem tenuit mulierem, ut commodius ille nefarium facinus patraret. Tertio igitur verberata, post triduum decessit infirma, damnatusque fuit parochus die 4 Iulii 1787, ad biennii carceris poenam. Hac expleta, exorat dispensationem. S. C. eam denegat, licet ei faveat Episcopus, qui facinus eum patrasse asserit, quia vini potus ita facilius sese praecipitem facinori praebebat, ut biennio ei fuerit interdictum. Canadien. *Dispensat. ab irregularit.* 27 Nov. 1790. Deinde inspecta supplicatione Episcopi, praevio recessu a decisis, consulendum SS. pro gratia, dummodo non celebret nec animarum curam exerceat in loco patrati criminis, sancitum est 21 Aprilis 1792.

52 *Dispensat. ab irregul. ob homic. non ex animo.*

Ioseph Allegri sacerdotem Andream Bon, cum quo rixam habuit, et in gratiam fuit restitutus, die 8 Maii 1783 adortus est; qua de causa duplici sacerdos saucius plaga, omnique evadendi via praeclusus, ferro aggressorem confodit, qui paulo post mortuus est. Paucis elapsis mensibus, composita parte, et fisco, absolutoriam sententiam obtinuit, et per integrum annum in conventu S. Blasii moratus est. Tandem dispensationem ab irregularitate efflagitat, et favente Episcopo, eam consecutus, dummodo in loco patrati delicti sacrum non faciat. Vicentina *Irregularit.* 15 Ian. 1791.

53 *Denegat. dispens. ob homicid. ex circumst. extrinsecus.*

Iuvenis quidam a patre irato iactatus die 7 Maii elapsi, ingressus est domum sacerdotis Petri Iosephi Vancoolwich, a quo nedum auxilium habuit, sed quoque patrem illius ita sacerdos insectatus est, ut, deserto filio, ille irruerit in sacerdotem ipsum, qui unico baculi ictu eum in pugna interfecit, data morienti sacramentali absolutione. Post hanc occisionem nil passus est, quod uni et alteri tantum factum notorium erat, et modo dispensationem ab irregularitate postulat; S. C. ei inficiata est. Leodien. *Irregularit.* 17 Dec. 1791.

54 *Dispensat. ab irregul. ob homic. non culpab.*

Cum cappellanus ecclesiae S. Michaelangeli Castri Maioli Marcus Benedetti, natura meticulosus, absque mortis periculo fugam arripere, et se alias defendere non valeret, facinorosum Sebastianum Tomei, scopulo ab humeris deiecto, occidit. A curia episcopali, uti repertus non culpabilis, fuit absolutus, partem et fiscum composuit, sed miseriis pressus ab irregularitate petiit dispensationem; et *Exspectet*, primum rescripsit S. C. in Feretrana *Irregularit.* 28 Maii 1791, deinde gratiam impertivit, 15 Decem. 1792.

55 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. exsulis proscripti.*

Dum ad facinorosos arcendos exsules excubabat anno 1788 urbanus miles, et clericus Lazarus Gori in villa S. Ioannis a Galilaea, iubente duce eius patruo, igneam illi nocturno tempore in eum sine effectu exploserunt ballistam; sed clericus cum effectu, et non malo animo, nec ab iracundia ductus lethale intulit vulnus aggressori Sancto Garelli, in quem erat talionis poena, ac eo defuncto praemium clericus recusavit. Modo autem, ut ad sacerdotium ascendat dispensationem ab irregularitate poposcit, et ei S. C. donavit; Brictinorien. *Irregularit.* 24 Nov. 1792.

56 *Denegat. dispens. ab irregul. ob homic. culpab. in causa.*

Cum die 22 Iunii 1789, ebrius sacerdos Zeno a Moga venatu delectatus esset, cum altero ex tribus sociis rixari coepit; eoque in tutum posito, igneam furens ballistam confregit, et in alios irruens duos innocentes, qui prope sedebant, graviter eos pulsavit, et unus ex his paulo post ex percussionibus interiit. Damnatus hac de re in contumaciam fuit poena ordinaria; et adhuc profugus supplicat pro dispensatione ab irregularitate, sed frustra. Convenarum *Irregul.* 12 Maii 1792.

57 *Dispensat. ab irregul. ob subdiac. sine intent. vi et metu susceptum.*

Sacerdos Andreas Borg subdiaconatum vi metuque compulsus suscepit, et in actu ordinationis aversum ab illo statu suum animum declaravit. Inde S. C. consuluit de ordinis validitate, quae non solum eam iterandam ordinationem sub conditione putavit, sed necessariam etiam esse ab irregularitate dispensationem, quam impertivit. Melevitana *Subdiaconatus* 16 Iun. 1792, dub. 2.

58 *Dispensat. ab irreg. ob homic. fortuit.*

Cum ad paternum iturus agrum e domo descenderet Aloysius Azzeni aetatis annorum 16, anno 1785, fortuita igneae ballistae, quam humeris gestabat, explosione, lethale inflixit vulnus domesticae ancillae, ex quo paulo post infelix mulier lucis usuram amisit. Curia laicalis eum a poena atque culpa absolvit. Ecclesiasticum modo statum inhians, S. C. exo-

rat, quae dispensationem ab irregularitate elargita est; Calaritana *Irregul.* 19 Ian. 1793.

59 *Dispensat. ab irregul. ob homic. ex causa.*

Sacerdos Ioannes Baptista Piccinelli, ad contumelias ac verbera sorori illata persequenda, anno 1789, exsulem Ioannem Micheli aggressorem ictu igneae ballistae luce orbavit. Facile sententiam absolutoriam a Curia laicali anno sequenti obtinuit; inde Romam petiit pro dispensatione ab irregularitate assequenda. Ei suffragantur compositio partis et fisci, atque boni mores, sed non Sacr. Congr., quae dispensationem denegavit. Bergomen. *Irregular.* 23 Februar. 1793, confirmat. 21 Iunii 1794. Post primam ac secundam repulsam Episcopo enixe exorante recessit S. C. a decisis, et absolutionem ac dispensationem concessit; 28 Novembris 1796.

60 *Denegat. dispens. ab irregul. ob homic. volunt. et inhum.*

Sacra Congregatio negavit se daturam fuisse dispensationem ab irregularitate Ioanni Iacobo Lippi, qui homicidium voluntarium, atque quodammodo inhumanum a septennio commisit. Nam orta contentione inter eumdem et villicum Peregrinum Ionelli de tenui pecuniae summa: *Sacerdos* (ait Archiepiscopus) *propriam aggressus domum, procul ab omni periculo, inanes conquerentis clamores non audiens, aperta fenestra, igneam explosit ballistam.* Lucana *Irregular.* 20 Iunii 1793.

61 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. non ex animo secutum.*

Ioseph Pepe petens dispensationem ab irregularitate, rescriptum *Exspectet* retulit. Hic cum Dominico Antonio di Biase, praecedentium dierum redintegrata rixa, pugionem mense Augusto 1776 strinxit ad terrorem duntaxat incutiendum, per eumdem tamen pugionem e suis manibus a fratre avulsum, Dominici postea caedes facta est; Nullius Caven. *Irregularit.* 24 Nov. 1792. Inde favente Ordinario, et testante de eiusdem probitate, ac poenitentia peracta, dispensationem indulsit. 7 Septembris 1793.

62 *Dispens. ab irregul. ob homic. in rixa.*

Quando mense Martio 1785, facinorosus et homicida satellitum dux, Ioannes Cortrazzo, emissurus erat in rixa igneae ballistae ictum in Vincentium Feola eiusque fratrem sacerdotem, repentinam his tulit opem tertius frater Conus sacerdos, qui suis ac suorum fratrum diffidens viribus, mucronem ab illius perditi viri latere avulsit, eiusque proprio ferro vitam violavit. Ob id dispensationem ab irregularitate desiderat, sed non obtinuit. Caputaquen. *Irregular.* 7 Sept. 1793. Iterum renovat preces et pro-vicarii generalis exhibet testimonium suae utilis laudabilis vitae, et S. C. gratiam petitam indulsit. 14 Martii 1795.

Dispensat. ab irregul. ob homic. involunt. 63

Ignorabat clericus Andreas Marenco, an ballista ignea pulvere tantum, aut plumbeis glandulis praeparata esset, et famulus, qui suam imperitiam in explosione experiebatur, illum monuit ut ab experimento cessaret, et ballistam ab eius manibus eripere tentavit. Vix autem illam tetigit clericus, repente explosus est ictus in famulum, qui post quatriduum exspiravit. Fiscus clericum ab omni culpa immunem agnovit. Curia archiepiscopalis eum dimisit cum praecepto de se repraesentando; hinc dispensationem ab irregularitate efflagitat, S. C. primum, ut abolito praecepto de se repraesentando recurrat. Ianuen. *Irregular.* 11 Maii 1793. Et inde edocta S. C. de abolitione praecepti dispensationem impertita est; 14 Dec. eiusdem anni.

Dispensat. ab irregul. ob homic. volunt. a longo tempore patrat. 64

Irregularitatis dispensatio differtur sacerdoti Philippo Magliocchini, qui 24 ab hinc annis, voluntarium commisit homicidium in Dominicum Allegretti, donec spiritualia exercitia per Ordinarium decreta apud missionarios SS. Redemptoris Capitis Sileris expleverit, per mensem, in loco commodiori ab eodem Ordinario designato. Anglonen. seu Tursien. *Irregularit.* 17 Augusti 1793. Deinde testante Episcopo de eiusdem exemplari vita, pietateque, Sacr. Congr. dispensationem indulsit; 25 Ianuarii 1794.

Dispensat. ab irreg. ob homic. occult. 65

Per insidias occisus fuit anno 1782, in civitate S. Marini clericus Virgilius Lolli, quin criminis auctor innotuisset. Homicidium tamen ex pluribus indiciis patricio illius reipublicae nonnulli imputabant, alii clericum Iosephum Belzoppi familiarem eius amicum, aut complicem, aut saltem socium suspicabantur. Sed ex defectu probationum fiscus dimisit cum obligatione de se repraesentando, et postea tanquam non repertum culpabilem. Petit hic dispensationem ab irregularitate, et Sacr. Congr. precibus annuit. Feretrana *Irregular.* 5 Aprilis 1794.

Denegat. dispens. ab irregul. ob homicid. in rixa. 66

Rixante clerico Matthaeo Topi cum Ioanne Baptista Nani, partem in dissidio assumpserunt respectivi illorum fratres; clericus nempe Barlaamus et Stephanus Topi ex una, Antonius Nani ex altera; tradiditque Matthaeus igneam ballistulam eius fratri Barlaamo, qui Antonium

Nani cum ea peremit. Triennio tantum elapso, obtenta remissione partis, composito fisco, et nono expleto carceris mense, dispensationem ab irregularitate efflagitat, et non obtinet. Faventina *Irregul.* 22 Novem. 1794 et favente Episcopo. Quo magis bis petivit, tanto maiorem ei frustratio dolorem attulit. 19 Dec. 1795, et 11 Dec. 1796.

67 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. mere casual.*

Dum diaconus Petrus Sperandio, spiritualibus peractis exercitiis, promovendus erat ad presbyteratum, surdam anum, alta inutilique voce monitam confregit, interemitque cisio, cuius concitatos equos continere non potuit. Inde obtenta dispensatione a quodam presbytero, qui facultatem habere iactabat, suscepit ordinem sacerdotalem, et anxio est animo de irregulùritate, precatur pro dispensatione et rehabilitatione, cum de casuali homicidio ageretur; et S. C. petitioni concedit. Nolana *Irregular.* 24 Ian. 1795.

68 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. in rixa.*

Irregularitas contracta a sacerdote Petro Borelli per occisionem patratam in rixa post primum rescriptum *lectum,* vigesimo tandem anno a crimine commisso elapso, ob constantem illius emendationem, et propter sacerdotum defectum illius paroeciae, remittitur. Mutinen. *Irregular.* 28 Febr. 1795.

69 *Dispensat. ad cautel. ob irregul. ex causa suspens.*

Dispensatio ab irregularitate conceditur ad cautelam canonicis *extra Capitularibus* vocatis ecclesiae collegiatae S. Michaelis Archangeli Caprarolae, qui cum essent punctaturis immunes, iuxta capituli antiquas constitutiones, et veterem consuetudinem, impugnabant dimissionem tertiae fructuum partis pro distributionum massa constituenda, pro qua re Episcopus eos suspendit. Civitatis Castellanae 16 Maii 1796, dub. 4.

70 *Dispensat. ab irregul. ob homicid. inculpab.*

Acolytus Petrus Gisolfi, occasione licitae venationis, gestans in humeris igneam ballistam elato igniario ex inopinato ictu, quem illa explosit, interemit suum amicum clericum Dominicum de Amato. Ex processu inculpabilis repertus ille fuit, et supplicat pro gratia dispensationis, et obtinuit. Salernitana *Irregular.* 22 Augusti 1795.

71 *Dispensat. ab irregul. ob violat. censur.*

Cum parochus Franciscus Vasoli, licet avarus non fuisset in eleemosynis distribuendis, tamen ex superextantibus paroeciae reditibus, aliisque proventibus, etiam patrimonialibus, illicitam negotiationem exercuit. Modo exorat dispensationem ab irregularitate in quam incurrit ob administrationem proprii ordinis sub censuris ecclesiasticis; et S. C.... quae etiam ei restitutionem lucri illiciti imposuit, dispensationem postulatam impertivit. Capuana 20 Februar. 1796, dub. 3.

Denegat. dispens. ab irregul. ob homic. volunt. 72

Sacerdos Innocentius Olcisius dum revertebatur patriam Pannesium ex finitimo loco Uscio, ubi sua soror nuptias contraxerat, aliqua iam contentione absoluta, coepit impellere sororem, igneamque tandem in eam reluctantem a tergo explosit ballistam, cuius ictu post paucos dies puella decessit. Poenam luit postmodum carceris, et pecuniariam damnationem. Iam quindecim elapsi sunt anni, rectam vitae methodum agit. S. C. vero dispensationem denegavit cum clausula absque spe. Ianuen. *Irregular.* 23 Aprilis 1796.

Dispensat. ab irregul. ex caus. censur. 73

Postquam subdiaconus Chella calumniatus est sacerdotem Antonium Paita ob tentatam in ipsum igneae ballistulae explosionem, pendente inquisitione ascendit ad diaconatum. Sacerdos absolutus fuit ex capite innocentiae, et calumniator damnatus ad expensas et damna, et actio calumniae incoepta est; sed res fuit composita, et diaconus petita absolutione a censuris, petiit etiam dispensationem ab irregularitate et rehabilitationem ad ordines, et favente ei Episcopo omnia reportavit a S. C. Lunen. Sarzanen. 9 Iulii 1796.

Denegat. dispens. ab irregul. ob homic. in rixa patratum. 74

Sacerdos Franciscus Antonius Mazzadi parochus olim Strepeti damnatus prae caeteris fuit a Placentina curia, tanquam reus rixosi homicidii in caupona patrati, ad quinquenne exilium a loco commissi criminis, seu vicariatu Complani. Hac poena nondum expleta, supplicat pro dispensatione ab irregularitate, sed non obtinet, licet Episcopus faveret, fisco, partique satisfactionem praestiterit. Placentina *Irregular.* 30 Iulii 1796; confirmat. 9 Septembr. 1797.

Dispens. ab irreg. pro defectu partis pollicis. 75

Ab irregularitate super defectu partis pollicis laevae manus dispensationem per Breve concedendam esse, facto verbo cum Sanctissimo, statuit S. Congr. clerico Ioanni Baptistae Ioseph Bouchez, sed cum digitali aureo, vel argenteo inaurato ita inhaerente ut omne periculum arceretur, quod in sacro peragendo cadere posset, et praemisso experimento coram

caeremoniarum magistro, et dummodo eo digitali in nulla alia actione uteretur, ac reverenter in capsula custodiretur. In Cameracen. *Irregularit.* 17 Febr. 1821.

6 *Denegat. dispensat. ab irregul. ob defectum visionis.*

Irregularitatem acolyti Dominici de Paulis, contractam ex eo quod luminibus orbatus erat, licet nullum scandalum populo dare posset, attamen dispensandam esse negavit Sacra Congregatio, quia agebatur de promovendo. In Neapolitana *Irregul.* 17 Sept. 1814.

7 *Dispensat. ab irreg. ob homic. in bello.*

Ab irregularitate dispensationem concessit S. Congregatio clerico Donato Romani, qui miles conscriptus vi coactus fuit arma sumere, in bellum ire, licet nesciret an in aestu conflictus aliquem sauciaverit, vel interfecerit. In Aretina 18 Mart. 1815.

Dispensat. ab irregul. ob impulsum et operam 78
praestitam ad necem latronum.

Sacerdotem Michaelem Angelum Franchini commendatum ab Episcopo, ab irregularitate dispensavit S. Congregatio, ex eo contracta, quod ipse incitaverit armatos ad pugnam adversus latrones vulgo *briganti*, et ipse explo-derit ballistam igneam adversus eosdem, quin tamen aliquem occiderit, vel mutilaverit, et probaverit propinationem veneni duci latronum factam a fratre suo pharmacopola. In Marsicen. *Irregularitatis* 18 Martii 1815.

J

JEJUNIUM

SACRAE POENITENTIARIAE RESPONSA.

Ad varia de Jejunio dubia.

1. Ad quaesitum: Utrum in diebus jejunii possit inverti tempus comestionis, sumendo serotinam refectiunculam infra horam 10 et 11 matutinam; prandium vero differendo ad 4 vel 5 horam vespertinam.

S. Poenitentiaria, 10 Januarii 1834, respondendum censuit: Si inversionis supradictae rationabilis aliqua exstet causa, poenitentes, qui hoc more utuntur, non esse inquietandos.

2. Ad quaesitum: Se i padri di famiglia, allorchè vi è nella famiglia medesima qualche persona dispensata ad usar cibi di grasso, possano estender la dispensa indistintamente a tutti gl' individui della stessa famiglia.

S. Poenitentiaria, anno et mense suprad. respondendum censuit: Infirmitat. et aliud quodcunq. rationabile impedimentum, de utrisque Medici consilio, non vero gulam, avaritiam, sive generatim expensarum compendium eximere posse a praecepto abstinentiae in diebus esurialibus.

3. Ad quaesitum: Se nella Quaresima, essendo il capo di famiglia dispensato a mangiar carne, ed il medesimo non potendo, o non volendo far due pranzi, uno di grasso, e l'altro di magro, i figli di famiglia, e le persone addette al suo servizio possano mangiar carne.

S. Poenitentiaria 16 Jan. 1834, respondendum censuit: Posse personis, quae sunt in potestate patrisfamilias, cui facta est legitima facultas edendi carnes, permitti uti cibis patrifamilias indultis: adjecta conditione, de non permiscendis licitis atque interdictis epulis, et de unica comestione in die iis qui jejunare tenentur.

4. Ad quaesitum: Se coloro i quali sono dispensati dall'osservanza del digiuno per causa di esercitare arti faticose, possano nella Quaresima, allorchè è concesso l' indulto di cibarsi di carne e di latticinii *(pro unica comestione)*, far uso delle carni e dei latticinii tutte le volte, che nel corso della giornata hanno bisogno di mangiare, siccome nei giorni di Domenica della stessa Quaresima, nei quali non obbliga il digiuno.

S. Poenitentiaria, 16 Jan. 1834, de mandato felicis recordationis Pii Papae VII respondit: Fideles, qui ratione aetatis vel laboris jejunare non tenentur, licite posse in Quadragesima, cum indultum concessum est, omnibus diebus indulto comprehensis vesci carnibus aut lacticiniis per idem indultum permissis, quoties per diem edunt.

5. Ad quaesitum: Utrum ii, qui ratione aetatis vel laboris jejunare non tenentur, subjiciantur legi de non permiscendis epulis carnis et piscium, cum per indultum carnes permittuntur.

S. Poenitentiaria, 13 Februarii 1834, respondit: Consulat *(quisque)* probatos auctores [1].

---

[1] Alii docent illos quoque subjici; nam lex *qualitatem* ciborum respiciens omnis rationis usu utentes obligat, adeo ut, si indultum non esset, etiam ab illis a carnibus esset abstinendum: unde tota diversitas eo tantum respicit, ut quae *una vice* comedere possunt jejunantes, ea *toties quoties* voluerint valeant comedere a jejunio liberati. Alii vero, quibus se subscribit Righetti, contrarium tenent; nam Encyclicae Benedicti XIV, quibus ea mixtio prohibetur, de solis jejunantibus loquuntur; ergo non ultra sunt extendendae; alioquin si nimis essent urgendae, a jejunio dispensatis in unica tantum comestione essent indulgendae carnes; cum id semel tantum ibi indulgeatur. Scavini, Theol. moral. tom. 1.

6. Ad quaesitum: Un confessore domanda alla Santità Vostra, se ai dispensati *(ad esum carnium)* nei giorni di venerdì e sabato fra l'anno, nei quali non vi è l'obbligo del digiuno, sia permessa la promiscuità dei cibi, non ostante la risposta di Benedetto XIV all'Arcivescovo di Saragozza per organo della Segreteria dei Memoriali, li 5 Gennaio 1755.

S. Poenitentiaria 15 Febr. 1834, proposito dubio diligenter perpenso, factaque relatione Sanctissimo Domino Gregorio XVI de ipsius Sanctitatis suae mandato, respondit: *Permitti.*

7. Ad quaesitum: Utrum in diebus jejunii tempore Adventus a Pio VI praescripti, permissis tamen lacticiniis, cui propter infirmitatem licitus est usus carnium, interdicta sit promiscuitas carnis et piscium.

S. Poenitentiaria, 8 Januar. 1834, respondit: *Affirmative, nempe non licere ejusmodi promiscuitatem.*

8. Ad quaesitum: Utrum lege vetitae permixtionis cum carnibus comprehendantur pisces sale siccati (vulgo *salumi*, id est *alici, mosciame, caviale, aringa, tarantella,* aliaque his similia), an potius misceri possint ad instar condimenti alterius ferculi;

S. Poenitentiaria 16 Januarii 1834 respondit: Pisces sale siccatos... vetari miscere cum carnibus, quoties carnis et piscium mixtio vetita sit.

9. Ad quaesitum: Utrum tempore jejunii, cui licitus est usus carnium, liceat miscere testacea marina, quae improprie *fructus maris* dicuntur, sed vulgo pisces censentur (id est *ostriche, telline, patelle, canolicchi, cappe, granchi,* etc.);

S. Poenitentiaria, 16 Jan. 1834, respondit: Testacea marina, quae improprie fructus maris dicuntur, sed vulgo pisces censentur, vetari miscere cum carnibus, quoties carnis et piscium mixtio vetita sit.

10. Ad quaesitum: Quelli che sono dispensati dalla qualità de' cibi, possono nei giorni di digiuno cibarsi di sola minestra di brodo per provvedere alla loro salute, e nel resto far uso di cibi esuriali per conservar, quanto si può, l'osservanza della Legge dei cibi;

S. Poenitentiaria 8 Februarii 1828, attente consideratis expositis, respondit: *Affirmative.*

11. Ad quaesitum: Utrum tempore jejunii liceat mixtio carnis cum leguminibus;

S. Poenitentiaria, anno et mense suprad. respondit: Carnes cum quibuscunque leguminum speciebus misceri posse, extra omne dubium est.

12. Ad quaesitum: Se i dispensati a cibarsi di grasso nei giorni, nei quali fanno uso di soli latticinii, possano per condimento adoperare lo strutto.

S. Poenitentiaria 8 Feb. 1828, attente consideratis expositis, respondit: *Affirmative.*

13. Ad quaesitum: Utrum, quum sive per Bullam Cruciatae, sive aliam ob causam conceditur indultum pro usu laridi liquefacti (vulgo *strutto*) solo titulo condimenti, ii, qui ad jejunium tenentur, eo condimento licite uti possint in serotina etiam refectione;

S. Poenitentiaria, 16 Januarii 1834, de expresso sanctae memoriae Papae Leonis XII oraculo, respondit: Quod ii, qui ad jejunium tenentur, licite uti possunt in serotina etiam refectione condimentis in indulto permissis; quia illa, vi indulti, olei locum tenent; dummodo in indulto non sit posita restrictio, quod ea condimenta adhiberi possint in unica comestione.

14. Ad dubium: Utrum avis aquatilis, cui nomen fulica (vulgo *folaga*) inter pisces computanda sit, illaque vesci liceat iis diebus, quibus vetitae sunt carnes; religiosi ordinis Minimorum S. Francisci a Paula, quibus carnes omnino interdictae sunt, ad tollendam perplexitatem, qua eorum conscientiae hac super re angebantur, supplicationem porrexerunt Pio VII, ut sibi concederetur *posse libere uti* eo cibo.

Quibus, per S. Congr. regularis disciplinae 22 Febr. 1804, *Sanctissimus, veris existentibus narratis, benigne annuit* PRO GRATIA *juxta petita, constitutionibus ordinis, aliisque non obstantibus,* etc.

JURISDICTIO

SARDINIAE jurisdictionis, in qua ad seq. dub.

I. An, quando Ordinarii ad vitanda scandala procedunt, non citata parte, nec adhibita causae cognitione in causis visitationis aut correctionis morum, possit judex delegatus apostolicus appellationem simpliciter admittere.

II. An ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine, quod tamen potest reparari per sententiam definitivam, valeat appellationem admittere?

III. An, quando appellatur a gravamine, quod per definitivam sententiam reparari nequit, ut carcerationis, torturae, aut excommunicationis, possit appellationem admittere, aut inhibitionem, vel aliam provisionem concedere, non visis actis ex quibus evidenter appareat de gravamine?

IV. An censuras ecclesiasticas in appellantem prolatas valeat relaxare aut nullas declarare, non auditis partibus nec cognita causa?

V. An valeat absolutiones ad cautelam concedere non citata parte, nec visis actis, nec praestita cautione ab appellante de stando juri, et parendo mandatis Ecclesiae?

VI. An ab exsecutione decretorum Sacri Concilii Tridentini valeat appellationem admittere?

VII. An valeat causas in curiis Ordinariorum, vel aliorum judicum inferiorum pendentes ad se avocare, vel illarum cursum impedire sub quolibet praetextu, praeterquam per viam legitimae appellationis fuerint ad ipsius tribunal delatae?

VIII. An valeat appellationem recipere, nisi per publica documenta (quae realiter exhibeantur) prius constiterit appellationem a sententia definitiva vel habente vim definitivae, aut a gravamine quod per definitivam sententiam reparari non possit, in casibus a jure non prohibitis, per legitimam personam, et intra debita tempora fuisse interpositam ac prosecutam.

IX. An valeat inhibitionem concedere post receptam appellationem absque insertione tenoris sententiae, aut decreti definitivi, aut definitivi vim habentis, etiamsi appellans asserat, culpa judicis a quo, vel actuarii, exemplum habere non posse, non justificato impedimento, et an in casu possint inhibitiones impune sperni?

X. An valeat appellationes in secunda instantia recipere a decretis seu sententiis suffraganeorum, omisso medio curiae metropolitanae?

XI. An in causis de sui natura appellantibus, in quibus dictus judex processit, valeant appellationum, quoad effectum, suspensionem denegare?

XII. An, et quae taxa servanda sit a dicto judice delegato tam in causis civilibus, quam criminalibus pro sportulis seu propinis?

Sacr. Congr. Conc. die 3 Aprilis 1700, distulit propositionem; die vero 24 ejusdem mensis jussit proponi causam in prima etiam unica, et per delegatum exhibendas esse litteras suae delegationis; et demum die 15 Maji dicti anni respondit: Ad 1 *Negative*, quoad effectum suspensivum. Ad 2 *Negative*. Ad 3 *Negative*, quoad cognitionem causae in gradu appellationis tantum, et *Affirmative*, quoad brevem supersessoriam. Ad 4 *Negative*. Ad 5 itidem *Negative*, praeterquam in casu absolutionis ad breve tempus, et tunc cum obligatione de standO juri, et parendo mandatis Ecclesiae. Ad 6, 7, 8, 9, 10 et 11 *Negative*. Ad 12, exhibendas esse taxas tam Ordinariorum, quam delegati, ut in lib. 5o Decretal., pag. 145, 185 et 1224.

Aquilana *Jurisdictionis*, in qua ad sequentia dubia:

I. An Episcopo accedenti ad visitandum monasteria monialium PP. Coelestinis subjectarum, debeantur in ingressu ecclesiae solitae honorificentiae et praeeminentiae, omnesque actus reverentiales, ac associari, tam in ingressu quam in egressu ecclesiae a praedictis PP. Coelestinis?

II. An moniales praedictae teneantur tradere Episcopo visitanti librum regularum, et teneantur similiter subire ad solitas crates onus personalis visitationis quoad clausuram spectantis?

III. An Episcopus possit solus cum suis convisitatoribus ingredi, et visitare clausuram praedict. monialium absque interventu P. Abbatis Coelestinorum.

IV. An Episcopus possit visitare nedum crates et moenia exteriora praedictorum monasteriorum, sed etiam chorum interiorem, dormitoria, cellas, aliaque loca pro clausurae custodia?

V. An possit Episcopus occasione S. Visitationis habere sermonem spiritualem praedict. monialibus tam infra, quam extra septa monasterii?

VI. An possit Episcopus nedum visitare altaria et cappellas ecclesiarum praedictorum monasteriorum, in quibus beneficia, aliaque onera missarum insint, verum etiam et tabernaculum cum altari majori?

Sacr. Congr. Conc., die 31 Julii 1723, respondit: Ad 1 *Affirmative* quoad ministros officiales monasterii, et quoad confessarium ejusdem tantum. Ad 2 *Negative* quoad primam partem, *Affirmative* quoad secundam. Ad 3, 4, 5 *Affirmative*, ad 6 *Negative*.

Melevitana *Jurisdictionis*, in qua ad sequent. dub.

I. An decanus cathedralis ecclesiae, ad quem spectat convocare capitulum, teneatur, sede episcopali vacante, petere licentiam a vicario capitulari pro convocandis capitularibus, in casu, etc.

II. An ipso decano absente, renuente, aut alias quomodolibet impedito, facultas convocandi capitulum devolvatur ad successivas dignitates, et canonicos gradatim, exclusis eorum coadjutoribus, in casu, etc., et quatenus affirmative.

III. An vicarius capitularis possit procedere ad censuras contra decanum, et dignitates, et canonicos convocantes capitulum sine licentia, in casu, etc.

IV. An decanus, dignitates et canonici convocantes capitulum, uti valeant quacunque persona pro intimandis capitularibus, nec non quocunque notario casu, quo cursores et cancellarius eorum officium praestare recusent, in casu, etc.

V. An dignitas seu canonicus capitulo praesidens teneatur certiorem reddere vicarium capitularem absentem de resolutionibus capitularibus? Et, quatenus affirmative, quibus remediis procedi possit contra recusantem, in casu, etc.

VI. An actus registratus in cancellaria episcopali die 3o Augusti 1721, de ordine vicarii capitularis, in quo supponitur decanum pe-

tiisse ab eo licentiam convocandi capitulum, subsistat, vel potius sit annullandus et delendus, in casu, etc.

VII. An sustineatur inhibitio transmissa decano et canonicis die 13 Aprilis 1722, de mandato vicarii capitularis sub poena excommunicationis majoris ipso facto incurrendae, in casu, etc.

VIII. An actus registratus in cancellaria episcopali die 17 Octobris 1722, de ordine reverendissimi Episcopi, in quo supponitur decanum petiisse a vicario capitulari licentiam sub conditione, subsistat, vel potius sit annullandus, in casu, etc.

Sacr. Congr. Conc., die 18 Septemb. 1723, respondit: Ad 1 *Negative*. Ad 2 *Affirmative* quoad primam partem, et quoad secundam habebitur ratio in casibus particularibus, visis litteris Coadjutoriarum. Ad 3 *Negative*. Ad 4 *Affirmative*. Ad 5 *Negative*. Ad 6 et 8, ad mentem, et mens est quod deleantur. Ad 7 *Negative*.

Constantien. *Jurisdictionis*, ad seqq. dubia.

1. An Episcopus Constantiensis, ejusque vicarius generalis possint inhibere abbati et monachis abbatiae Salemitanae, et quibuscunque aliis regularibus ordinis Cisterciensis, ne sine praevia et speciali ejus approbatione excipiant confessiones monialium in dioecesi Constantiensi existentium, illarumque etiam, quae ejusdem sunt ordinis? in casu, etc.

2. An quilibet confessarius, tam ordinarius quam extraordinarius, semel vel pluries a superiore regulari pro tempore deputatus vel deputandus ad audiendas confessiones monialium cujusdam monasterii ordinis Cisterciensis, teneatur novam approbationem ab eodem Ordinario petere, et impetrare quoties eumdem vel ad aliud vel ad idem interpolato tempore contigerit deputari? in casu, etc.

3. An possit Ordinarius Constantiensis admonere tam mediatos quam immediatos monialium superiores, ut amoveant confessarios, atque administratores bonorum ad earumdem monialium monasteria pertinentium pro tempore deputatos seu deputandos? in casu, etc.

4. An superiore regulari, vel alio quocunque ad quem pro tempore spectat, negligente deputare bis aut ter anno quolibet confessarios extraordinarios monialium, eos deputare valeat Episcopus Constantiensis? in casu, etc.

5. An eidem Ordinario Constantiensi, salvo jure advocatiae favore illorum quibus competit, liceat petere rationes administrationis bonorum monasteriorum monialium ordinis Cisterciensis? in casu, etc.

6. An eidem Ordinario Constantiensi competat jus interessendi, et praesidendi electioni abbatissarum ejusdem ordinis? in casu, etc.

7. An eidem Ordinario Constantiensi competat jus explorandi voluntatem puellarum, tam ad habitum, quam ad professionem in monasterio saepedicti ordinis? in casu, etc.

8. An cappellae ab ecclesia monasteriali separatae et dissitae, atque sive per se stantes, sive domibus et arcibus jure proprietatis ad monachos Salemitanos pertinentibus, apud quos tamen vel nulli resident regulares, vel nonnisi unus aut duo, illique solummodo ad curandas res dynastiales aut oeconomicas, et publicum habentes accessum, sint cum ipsis domibus aut arcibus a parochorum, intra quorum districtus situantur, et Episcopi jurisdictione exemptae? in casu, etc.

9. An officiales laici, domestici, famuli et coloni, qui extra septa monasterii vel clausurae degunt, exempti sint a jurisdictione episcopali et parochiali, ita ut teneantur a parocho recipere sacramenta omnia, et praesertim matrimonium? in casu, etc.

10. An iidem officiales, domestici et famuli teneantur servare festa tam ab Episcopo praescripta, quam consuetudine recepta, iisque diebus ab operibus servilibus aeque ac ab omni strepitu judiciali abstinere? in casu, etc.

11. An iidem officiales, domestici et famuli teneantur interesse supplicationibus ex causis ab Episcopo praescriptis? in casu, etc.

12. An cum eisdem officialibus Abbas Salemitanus in jejunio dispensare, vel si Episcopus dispensaverit, eosdem ad jejunium obligare possit? in casu, etc.

13. An praefatus Abbas iisdem officialibus, etc., pro lucrando jubilaeo aliud tempus, quam Episcopus praescripserit, determinare valeat? in casu, etc.

14. An saepefatus Abbas monialibus sui ordinis pro lucrando jubilaeo speciale tempus determinare valeat, seu potius tempori ab Episcopo determinato in tota dioecesi se conformare debeat? in casu, etc.

15. An Abbas Salemitanus causas matrimoniales saepe dictorum suorum officialium, domesticorum, famulorum et colonorum decidere valeat? in casu, etc.

16. An eidem Abbati Salemitano respectu eorumdem suorum officialium, etc., competat titulus Ordinarii? in casu, etc.

17. An, si Episcopus quemdam ex hisce officialibus, famulis et domesticis in quacunque causa ecclesiastica ad suum tribunal citaverit, is comparere debeat, alias cogi possit quibuscunque necessariis juris remediis? in casu, etc.

18. An, si Episcopus vel ejus curia indigeat testimonio jurato alicujus subditi saecularis monasterii Salemitani, et monialium ejusdem ordinis, possit hunc propria auctoritate ad suum tribunal citare, et reluctantem quoque per censuras compellere? in casu, etc.

19. An domus, cappellae, arces proprietatis jure ad monasterium Salemitanum pertinentes, in quibus tamen aut nullus, aut unus dunta-

xat alterve religiosus, et quidem in ordine tantum ad administranda negotia temporalia et dynastialia residet, gaudeant exemptione ipsi monasterio Salemitano concessa? in casu, etc.

20. An religiosi in his domibus, arcibus, sic, ut praemittitur, residentes, subsint jurisdict. parochi, etc., ita ut si forte decumbant, sacrum viaticum, et extremam unctionem de manu parochi, intra cujus districtum sitae sunt hae domus, suscipere, atque ab eodem, si ex hac vita discedant, sepeliri debeant; idque etiam obtineat quoad officiales, famulos et colonos ibi habitantes? in casu, etc.

21. An si fortasse Abbas contenderet jus habere deputandi aliquo in loco parochum, debeat hic Episcopo praesentari, ab eodem examinari, atque approbari? in casu, etc.

22. An Episcopo competat jus visitandi quascunque cappellas praedicti ordinis, simulque religiosos curam animarum in ea administrantes, juxta constitutionem quae incip. *Firmandis*? in casu, etc.

23. An Abbas Salemitanus in ecclesiis saecularibus, suae tamen quoad temporalia jurisdictioni subjectis, sine licentia Episcopi possit uti pontificalibus, vel an etiam in his teneatur servare decretum ab Alexandro VII editum? in casu, etc.

24. An Abbas Salemitanus a clericis sui patronatus possit exigere juramentum fidelitatis? in casu, etc.

25. An idem Abbas impedire possit ne possessoribus beneficiorum monasterio Salemitano adnexorum clericis saecularibus gravi et justa ex causa imponatur pensio ad successorem non transitura, et ex congrua ipsius beneficiati solvenda, si non obstante hac pensione, eidem adhuc sufficiens ad honestam sustentationem congrua supersit? in casu, etc.

26. An Episcopus Abbatem, monachos et officiales quoscunque monasterii Salemitani ad observantiam eorum, quae in expositis dubiis resolventur per mulctas pecuniarias piis usibus applicandas, aliasque poenas, nec non etiam per ecclesiasticas censuras compellere possit? in casu, etc.

Sacr. Congreg. Conc. die 31 Martii 1770, distulit propositionem. Die vero 15 Sept. respondit: *Dilata, et ad D. Secretarium ad mentem.*

Comen. *Jurisdictionis*, in qua ad seq. dub.

I. An reverendissimus Nuntius apostolicus apud Helvetios possit concedere facultatem audiendi confessiones personarum saecularium, vel etiam regularium, imo et monialium, in dioecesi Comen. sine licentia et approbatione Ordinarii loci?

II. An idem reverendissimus Nuntius sacerdotibus non approbatis ab Ordinario ad audiendas confessiones concedere possit facultatem absolvendi in foro interno ab haeresi, censuris, etc.

III. An possit concedere facultatem generalem absolvendi a casibus Ordinario reservatis? et quatenus affirmative?

IV. An expediat adhiberi aliquod moderamen in hujusmodi facultatum communicatione, tam circa numerum quam circa qualitates personales eorum quibus conferuntur?

V. An possit concedere suis commissariis subditis dioecesis Comen. facultatem eligendi sibi confessarium etiam non approbatum ab Ordinario?

VI. An possit concedere licentiam retinendi, legendi libros haereticorum, seu alios quomodolibet prohibitos?

VII. An commissarii nuntiaturae accedere possint ad monasteria monialium, easque alloqui etiam citra necessitatem officii absque licentia Ordinarii?

VIII. An iidem commissarii concedere possint aliis ad eos recurrentibus licentiam alloquendi moniales sine licentia Ordinarii?

IX. An dicti commissarii, obligati ad residentiam ratione canonicatus vel alterius beneficii, possint ab illo abesse pro negotiis commissariatus, et nihilominus lucrari distributiones, aliaque omnia emolumenta, tanquam si essent praesentes?

X. An idem reverendissimus Nuntius concedere possit dictis commissariis licentiam retinendi famulas, quamvis non annosas, cum derogatione quarumcunque ordinationum per Ordinarios locorum quomodolibet factarum?

XI. An concedere possit facultatem exorcizandi independenter ab Ordinario?

XII. An iidem commissarii concedere possint licentiam laborandi diebus festis?

XIII. An iidem commissarii punire possunt etiam in prima instantia festorum violatores, blasphematores, aliosque contra Dei et S. Matris Ecclesiae praecepta temere agentes?

Sacr. Congreg. Conc. die 26 Februarii respondit: Ad 1 *Negative.* Ad 2 *Negative.* Ad 3 *Negative.* Ad 4 satis provisum in superiori. Ad 5 *Negative.* Ad 6 ad Sacr. Congr. Sancti Officii. Ad 7, 8, 9, 10, 11, 12 et 13 *Negative*, ut in l. 57 Decr. pag. 69 et 70.

Pragen. *Jurisdictionis*, in qua ad sequent. dub.

I. An pro exemptione a jurisdictione ordinaria Archiepiscopi sufficiat sola nominatio seu deputatio presbyteris saecularibus facta a superiore D. Joannis Hierosolymitani in ecclesiis dicti ordinis pro cura animarum, quamvis ex causa non admitteretur ab Archiepiscopo, sive potius requiratur admissio, approbatio et licentia Archiepiscopi, sive ejus consistorii ad curam animarum, et administrationem sacramentorum?

II. An praefati nominati seu deputati ad dicta beneficia curata teneantur examen subire, et professionem fidei emittere coram Archiepi-

scopo vel ejus consistorio, antequam curam animarum exerceant?

III. An teneantur praestare juramentum ad curam animarum debite obeundam coram Archiepiscopo, sive ejus consistorio, et quomodo?

IV. An dictus Archiepiscopus, sive ejus consistorium, praedictis exigentibus, procedere possit jure ordinario, sive potius delegato?

V. An dicti nominati, seu deputati in dictis ecclesiis, postquam reportaverint ab Archiepiscopo licentiam pro exercenda cura animarum, teneantur se conformare constitutionibus synodalibus, et ordinationibus consistorialibus quoad omnia in ordine ad sacramentorum administrationem, et curam animarum?

VI. An dictis presbyteris saecularibus, ut supra nominatis, seu deputatis in praefatis ecclesiis, et ab Archiepiscopo examinatis teneatur idem Archiepiscopus concedere licentiam exercendi curam animarum? et quatenus affirmative.

VII. An in hujusmodi licentiis Archiepiscopus valeat reservare facultatem eas revocandi ad sui beneplacitum, seu potius debeat eas concedere pure et simpliciter?

VIII. An Archiepiscopus debeat exprimere, se procedere auctoritate delegata, dum procedit contra dictos presbyteros exercentes curam animarum, ita ut hoc non expresso, non teneantur illi ei obedire, etiam in concernentibus curam animarum?

IX. An Archiepiscopus praedictos presbyteros exercentes curam animarum in casu non paritionis ejus praeceptis, possit plectere poena revocationis licentiae exercendi curam animarum?

X. An praefati presbyteri pro servitio dictarum ecclesiarum valeant assumere cappellanos pro celebratione missarum in eisdem ecclesiis sine licentia Episcopi?

Sacr. Congr. Conc. diebus 3 et 17 Decembris 1707 distulit propositionem; die vero 14 Januarii 1708 rescripsit: Ad 1 *Negative* quoad primam, *Affirmative* quoad secundam partem dubii. Ad 2 *Affirmative* quoad examen, et quoad professionem fidei ad formam Concilii. Ad 3 *Affirmative*. Ad 4 *Dilata*. Ad 5 *Affirmative*. Ad 6 *Negative*. Ad 7 *Negative* quoad primam, et *Affirmative* quoad secundam partem dubii. Ad 8 *Affirmative*. Ad 9 recurrat in casibus particularibus. Ad 10 *Affirmative*.

Ferrarien. *Jurisdictionis*, in qua ad sequent. dub.

1. An superioribus regularibus competat ordinaria jurisdictio in spiritualibus et temporalibus, super monasteriis SS. Catharinae martyris et Senensis; nec non SS. Monicae et Rochi, et signanter in procuranda recta administratione bonorum, et reddituum dictorum monasteriorum sibi subjectorum, seu potius servanda sit in casibus particularibus praetensa consuetudo, in casu, etc.

2. An Vicarii monasteriorum praefatorum instituti per provincialem Lombardiae, et respective per Vicarium generalem Congregationis S. Sabinae, vel illis impeditis seu absentibus, confessarii eorumdem monasteriorum possint intervenire quibuscunque contractibus ineundis nomine eorumdem monasteriorum?

3. An iidem Vicarii, vel illis absentibus aut impeditis, confessarii possint ac debeant assistere redditioni rationum, seu revisioni computorum, ut praetenditur facien. de trimestri in trimestre?

4. An Provincialis utriusque Lombardiae, et P. Vicarius generalis S. Sabinae possint et debeant visitare dicta monasteria circa administrationem bonorum, et reddituum, et sic revidere libros introitus et exitus, ac exigere rationum redditionem a ministris, aliisque officialibus eorumdem monasteriorum?

5. An eminentissimus Archiepiscopus possit, irrequisito superiore regulari, exigere et recipere rationum redditionem a dictis monasteriis et officialibus?

6. An electio cujuscunque novi ministri et syndici, in casu obitus, dimissionis officii vel amotionis, spectet ad priorissam et moniales, vel potius ad Archiepiscopum?

7. An dimissio officiorum facienda sit in manibus priorissae, vel potius in manibus eminentissimi Archiepiscopi?

8. An facultas removendi dictos officiales et ministros spectet ad priorissam et moniales, seu potius ad eminentiss. Archiepiscopum? Et quatenus affirmative ad secundam partem 5, 6 et 7 dubii.

9. An novus minister vel syndicus possit, vigore litterarum patentium Archiepiscopi, contractus inire, aliosque administrationis actus gerere sine mandato procurae priorissae et monialium? Et quatenus negative.

10. An priorissa et moniales possint novo syndico tribuere in mandato procurae facultates sibi benevisas, ac etiam alios procuratores constituere ad certa negotia?

11. An quaecunque instrumenta stipulari debeant coram priorissa et monialibus capitulariter congregatis cum interventu superioris regularis?

12. An quibuslibet instrumentis et scripturis, quibus interveniant superior regularis et syndicus, debeat praenominari, et prius subscribere ipse superior regularis, seu potius syndicus?

13. An archivium cujusque ex dictis monasteriis retineri debeat intra claustra, seu potius extra, id est in collocutorio monialium?

14. An omnes libri nuncupati magistrales retineri debeant in archivio, et de trimestri in trimestrem tradi ministris pro reportandis partitis introitus et exitus, in casu, etc.

Sacr. Congr. Conc. die 28 Septembr. 1754, respondit: Ad 1 *Affirmative* quoad primam partem, *Negative* ad secundam. Ad 2, 3 et 4 *Affirmative*. Ad 5 *Negative*. Ad 6 electionem spectare ad priorissam et moniales, cum interventu superioris regularis; ad Archiepiscopum vero spectare expeditionem litterarum patentium juxta solitum. Ad 7 *Affirmative* ad primam partem, *Negative* ad secundam. Ad 8 *Affirmative* quoad primam partem, quoad secundam servetur Bulla *Inscrutabilis*. Ad 9 *Negative*. Ad 10 *Affirmative*. Ad 11 et 14 *Affirmative*. Ad 12 et 13 *Affirmative* ad primam partem, *Negative* ad secundam.

Omolucen. *Jurisdictionis*, in qua ad seq. dub.

1. An parochi regulares, cujuscunque ordinis illi sint, et praesertim Praemonstratenses, Cistercienses et Benedictini, exercentes curam animarum personarum saecularium et non commensalium in parochiis in dioecesi Omolucensi, licet illae monasteriis exemptis sint unitae et annexae, sive sint de Jurepatronatus, etiamsi cura animarum residere dicatur in abbatibus, visitationem Episcopi subire teneantur in iis quae pertinent ad curam animarum, sive Episcopus visitet per se, sive per alium, non obstantibus privilegiis dictorum monasteriorum? et quatenus affirmative.

2. An dicti procurationem solvere teneantur? Vocati ad synodum accedere sint cogendi? Festa dioecesis populo annuntiare et celebrare? Pariter chrisma et olea SS. ab Episcopo dioecesano accipere teneantur?

3. An parochi regulares, etiamsi sint abbates, possint a superioribus regularibus ad curam animarum destinari, illamque exercere sine approbatione Episcopi?

4. An regulares dari in coadjutores dictorum parochorum possint a superioribus regularibus sine expressa licentia Episcopi, sive potius sit in potestate Episcopi in approbatione confessariorum regularium limitare eorumdem facultates, non solum quoad tempus sed etiam quoad personas et loca in quibus debent confessiones audire?

5. An liceat sive abbatibus, sive parochis regularibus, praesertim Cisterciensibus, pro libitu et sine licentia Episcopi pro parochiis modo unam, modo alteram ecclesiam, sive cappellam, in qua sacramenta a parochis administrentur fidelibus dioecesis Omolucensis, constituere?

6. An praelati regulares, ubi habent purum juspatronatus parochiarum, acquisitum vel cessum a laicis quibus in hoc succedunt, teneantur Episcopo praesentare sacerdotes saeculares ut antea laici tenebantur: An vero possint substituere monachos, eosque pro libitu, non salutato Episcopo, removere?

7. An ad Episcopum spectet cura clausurae monasteriorum monialium regularibus, et praesertim Cisterciensibus et Benedictinis subjectarum, eamdem clausuram demandare servandam ad praescriptum Sacr. Concil. Tridentini? Et quatenus affirmative?

8. An competat Episcopo, praelatis regularibus, praesertim Cisterciensibus et Benedictinis, prohibere ne pluries in anno, occasione visitationis, ingrediantur septa monasterii monialium sibi subjecti sine praesentia ejusdem Episcopi, sive alterius personae ab eo deputandae?

9. An possit Episcopus inhibere regularibus, praesertim Cisterciensibus et Benedictinis, ut sine examine Ordinarii puellas ad habitum et professionem admittant, et praecise ne ad electionem abbatissarum exemptarum deveniatur, non significata Ordinario die electionis, cui Episcopus sive per se, sive per alium interesse et praesidere possit?

10. An competat Episcopo rationes exigere ab administratoribus bonorum temporalium dictorum monasteriorum exemptarum monialium, et in administratores delinquentes animadvertere, illosque ad reliquatum solvendum cogere, et prohibere ne dotes alienentur sine indulto pontificio, et Episcopi licentia?

11. An confessarii ab Episcopo approbati ad audiendas confessiones fidelium utriusque sexus possint sine speciali approbatione Episcopi in confessarios monialium exemptarum a superioribus regularibus destinari? et quatenus negative.

12. An saltem dicti confessarii regulares pro audiendis confessionibus unius monasterii monialium exemptarum, vel pro una vice approbati, censeri debeant approbati semper, et pro omnibus monasteriis monialium?

13. An regulares teneantur pro obtinenda facultate audiendi confessiones, sive saecularium sive monialium, se personaliter coram Episcopo praesentare, sive potius sufficiat a superioribus de sufficientia et idoneitate testimonium transmitti?

14. An praelati et abbates regulares possint sine speciali indulto calices, campanas, aliaque vasa sacra, in quibus intervenit sacra unctio, benedicere pro usu alienarum ecclesiarum?

15. An dicti abbates et praelati teneantur servare decretum ab Alexandro VII editum circa usum strictum pontificalium praelatis inferioribus concessum?

16. An liceat regularibus Eucharistiam in propriis ecclesiis exponere sine licentia Ordinarii, liceatque pariter regularibus, et praesertim Benedictinis et Cisterciensibus, in propriis ecclesiis insolitam imaginem, aut sacram reliquiam ab Ordinario non approbatam exponere, et tandem in eisdem ecclesiis praedicare, non petita ab Ordinario licentia?

Sacr. Congr. Conc. die 7 Junii 1755 respondit: Ad 1 et 2 *Affirmative*. Ad 3 *Nega-*

tive. Ad 4 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 5 *Negative*. Ad 6 *Affirmative* ad primam partem, *Negative* ad secundam. Ad 7, 8, 9, 10 *Affirmative*. Ad 11 *Negative*. Ad 12, 14, 16 *Negative*. Ad 13 *Affirmative* ad primam partem, *Negative* ad secundam. Ad 15 *Affirmative*.

Et eadem causa reproposita sub dubio: An sit standum vel recedendum a decisis, in casu, etc.? Eadem Sacr. Congr. die 2 Augusti dicti anni 1755 respondit: *In decisis*.

Wormatien. *Jurisdictionis*, in qua ad seqq. dub.

1. An eminentissimus Ordinarius Wormatiensis seu ejusdem Vicarius possit inhibere regularibus abbatiae Ebarbacensis ordinis Cisterciensis, ne sine praevia ejus approbatione excipiant confessiones monialium monasterii Marien-Munster ejusdem ordinis?

2. An eminentissimo Ordinario competat jus interessendi ac praesidendi electionibus abbatissarum dicti monasterii?

3. An liceat eidem eminentissimo Ordinario petere rationem administrationis bonorum ipsiusmet monasterii?

4. An eidem eminentissimo Ordinario competat jus explorandi voluntatem puellarum admittendarum tam ad habitum quam ad professionem in dicto monasterio? et quatenus affirmative.

5. An occasione dictae interessentiae, redditionis rationis et explorationis, teneatur monasterium ad aliquam expensam pro ministris curiae episcopalis Wormatien, sive ex quocunque alio titulo?

6. An praefati regulares, et moniales cogi possint per mulctas pecuniarias in casibus praedictis?

7. An licita fuerit exactio centum imperialium facta a reverendissimo Vicario Wormatiensi, seu potius teneatur dictam summam monasterio Marien-Munster restituere, et omnia damna reficere, in casu, etc.

Sacr. Congr. Conc. die 9 Julii 1746 respondit: Ad 1, 2, 3 et 4 *Affirmative*. Ad 5 *Negative*. Ad 6 *Affirmative*. Ad 7 *Affirmative* ad primam partem, et *Negative* ad secundam.

Wormatien. *Jurisdictionis;* in qua reproposita causa ad supradicta et seq. nova dub.

1. An sit standum vel recedendum a decisis sub die 9 Julii anni currentis 1746, et quatenus affirmative ad primam partem.

2. An, posita facultate per Constitutionem Gregorianam Episcopis concessa interessendi et praesidendi electionibus abbatissarum per se vel per alium, liceat eminentissimo Ordinario Wormatiensi interesse et praesidere per plures commissarios ab ipso deputatos?

3. An ad actum electionis conscribendum admitti etiam debeat notarius vel cancellarius curiae episcopalis Wormatien., vel potius P. Secretarius abbatis regularis tantum?

4. An, completa canonica electione, liceat eidem eminentissimo Ordinario vel ejus vices gerenti neoelectam installare, eique possessionem dignitatis et officii abbatissalis tradere?

5. An ipsi eminentissimo Ordinario competat jus abbatissas electas confirmandi?

6. An eidem eminentissimo Ordinario jus competat denuntiandi et determinandi diem electionis faciendae, seu potius reverendissimo abbati Ebarbacensi? et quatenus *Negative* quoad primam partem, et *Affirmative* quoad secundam partem.

7. An, elapsa die praefinita, et nemine ex parte eminentissimo Ordinarii comparente, liceat reverendissimo abbati Ebarbacensi ad electionem procedere, in casu, etc.

8. An post mortem abbatissae liceat reverendissimo Ordinario claudere proprioque sigillo obsignare cubicula abbatialia, atque de substantia monasterii inventarium conficere, in casu, etc.

Sacr. Congr. Conc. die 17 Septembris 1746, respondit: Ad 1, 2, 3, 4 et 5 In decisis et amplius. Ad 6 et 7 ad mentem. Ad 2 *Negative*. Ad 3 *Negative* quoad primam partem, et *Affirmative* quoad secundam. Ad 4 et 5 *Negative*. Ad 6 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 7 *Affirmative*. Ad 8 *Negative*.

Conversana. *Jurisdictionis*, in qua ad seqq. dub.

1. An in monasterio monialium Carmelitarum Putignani electio abbatissae fieri valeat sine praesentia Episcopi conversani, sive ejus delegati? et quatenus affirmative.

2. An illa aliter facta sine hujusmodi praesidentia, dum Episcopus declaravit juxta bullam *Inscrutabili* praesidere velle, sit nulla, ita ut ad novam electionem procedi valeat?

3. An munus priorissae in moniales juxta antianitatis ordinem, et sine ullo meritorum defectu ibi conferri debeat; sive potius monialium suffragia in alias etiam non antianas, juxta qualitates et merita libere dari valeant?

4. An superior seu commissarius dicti monasterii, per P. Generalem ordinis ad triennium eligi solitus, possit per idem tempus in confessarium ordinarium monialium nominari, vel saltem P. Generalis valeat alium nominare in confessarium ordinarium?

5. An Episcopus sub censuris prohibere valeat superiori regulari dicti monasterii, et confessariis ordinario et extraordinario, ne extra propria respective munera cum monialibus alloquantur?

6. An possit Episcopus pro clausurae custodia presbyterum saecularem deputare, qui claves monasterii retineat; sive potius illae per confessarium regularem sint retinendae?

7. An superiori, seu commissario monasterii sine censurarum incursu licitum sit, etiam cum justa et legitima causa, clausuram ingredi absque licentia Episcopi vel ejus delegati?

8. An licentiae concessae pro medicis et aliis, qui ex necessitate in clausuram ingrediuntur, privative dari debeant a commissario monasterii, sive cumulative, etiam ab Episcopo?

9. An hujusmodi licentiae per medicorum, aliorumque ingressu absolute, vel ad limitatum tempus sint concedendae?

10. An ad alloquendum cum monialibus concessio licentiae saecularibus, ac aliis quibuscunque privative quoad Episcopum pertineat ad superiorem monasterii: sive potius cumulative ad dictum superiorem et Episcopum vel ejus delegatum?

11. An Episcopus sub censurarum poena prohibere possit tam priori conventus Carmelitarum existent. in terra Putignani quam aliis quibuscunque religiosis ejusdem ordinis, ne sine ejus Vicarii licentia in scriptis cum monialibus alloquantur?

12. An Episcopus prohibere valeat dictis superiori et religiosis conventus, ne sine ejus licentia missam in ecclesia monialium celebrent, et in casu contraventionis procedere possit contra ipsos ad aliquam poenam?

13. An ad crates ecclesiae, seu collocutorii, aut alibi liceat commissario monasterii sermonem aut conciones habere ad moniales sine Episcopi licentia?

14. An ordines prohibentes accessum ad collocutoria et crates monialium a solo Episcopo indici et publicari debeant?

15. An sub censuris per Episcopum prohiberi valeat ne portam clausurae priorissa aperiat, tam in accessu consanguineorum et affinium in primo et secundo gradu ad alloquendum cum monialibus, quam ubi et quomodo res in monasterium per rotam introduci possunt?

16. An absolutio monialium a censuris pro violata clausura, aut pro canon. *Si quis suadente* pertineat ad P. Commissarium monasterii, sive potius ad Episcopum?

17. An provincialis Carmelitarum clausuram visitans ad tramites Alexandrinae constitutionis, teneatur praeventive Episcopum certiorem reddere de die et hora explendae visitationis, et quomodo hujusmodi certioratio fieri debeat?

18. An Episcopo licitum sit in visitanda clausura stolam deferre, eique moniales teneantur stratum parare, omnesque in ingressu obviam ire?

19. An Episcopus toties quoties expedire putaverit, possit, etiam inconsultis superioribus regularibus, tam clausuram quam cellas monialium in concernentibus eamdem clausuram visitare adhuc praecisive, tam a suspicione quod illa violata fuerit, quam a quacunque superiorum regularium negligentia?

20. An dies et hora explendae visitationis praefatae clausurae ab Episcopo monialibus ante accessum et dici et notificari debeat?

21. An ejusdem clausurae visitatio ab Episcopo sine superiorum regularium, seu alicujus religiosi interventu fieri valeat?

22. An ultra visitationem localem licitum sit Episcopo visitationem personalem cujusvis monialis explere, atque illam interrogare in attinentibus ad clausuram tam materialem quam formalem?

23. An revisio computorum administrationis dicti monasterii facienda sit ab Episcopo una cum superiori regulari, dum bona et redditus per religiosum Carmelitam administrantur?

24. An acta necessaria pro receptione puellarum, tam pro educatione quam pro earum ingressu et professione, facienda sint in cancellaria Episcopi: a quo danda sit licentia pro earum ingressu et professionis emissione: et ad quem spectet exploratio voluntatis earumdem puellarum?

25. An Pater commissarius velum dare possit monialibus professis adhuc si vigesimum quintum annum non expleverint?

26. An, et a quo sit praestandus assensus alienationi bonorum monasterii, quae fit vigore can. *Terrulas*, in casu, etc.

Sacr. Congr. Conc. die 8 Maii 1751 respondit: Ad 1 *Negative*. Ad 2 *Affirmative*. Ad 3 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 4 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 5 dentur decreta. Ad 6 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 7 *Negative*, excepto casu visitationis faciendae semel in anno. Ad 8 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 9 concedendas esse ad tempus limitatum. Ad 10 *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. Ad 11 *Affirmative*. Ad 12 *Negative*. Ad 13 *Affirmative* pro solis monialibus, et clausis januis. Ad 14 *Affirmative* quoad ordines publicandos per edictum. Ad 15 *Negative*. Ad 16 quoad primam partem spectare ad Episcopum in casibus non reservatis S. Sedi, quo vero ad secundam spectare ad Episcopum in percussionibus gravibus tantum. Ad 17 *Affirmative* juxta decretum in Lycien. Ad 18 *Affirmative*. Ad 19 *Affirmative* onerata conscientia Episcopi. Ad 20 *Negative*. Ad 21, 22 et 23 *Affirmative*. Ad 24 omnia spectare ad Episcopum. Ad 25 *Negative*. Ad 26 spectare ad Episcopum.

REIMPRIMATUR

Fr. Raphael Pierotti O. P. S. P. A. Magister.

REIMPRIMATUR

Iulius Lenti Archiep. Siden. Vicesgerens.

GTU Library
3 2400 00374 9664

LIBRARY USE ONLY

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
(510) 649-2500